„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

PUBLICITATE

VOLVO

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VII** ■ nr. **347** ■ 7-13 octombrie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei (cu DVD: 10,99 lei)

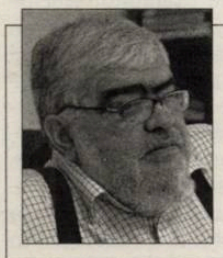

ANDREI PLEŞU

„Autenticitate“

pagina 3

MĂDĂLINA ŞCHIOPU

„Bethleem: locul în care dispar creştinii“

pagina 13

Interviu cu regizorul

MARIAN CRIŞAN

pagina 15

Herta Müller

© Marian Vilău

Revista: 3,99 lei

5 948467 000346 40

Revista + DVD: 10,99 lei

5 948467 000452 03

„În România nu mai am nici casă, nici lingură, nici furculiţă. Nimeni nu se mai întoarce aşa cum a plecat: acest lucru se ştie din memoria exilurilor din toate veacurile.“

HERTA MÜLLER

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

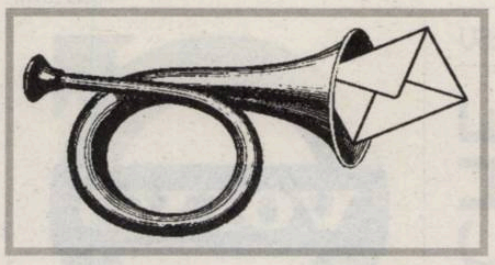

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

ÎN CÎTEVA RÎNDURI

Un fior rece

Eram copil, prin anii ’50, şi nu ştiam de ce părinţii mei, seara cînd veneau de la cîmp, vorbeau în şoaptă. Odată am prins ceva: „az’-noapte l-au luat pe... nu se ştie unde l-au dus...“.

Citind scrisoarea dlui M. Costea (nr. 339) mi-a trecut un fior rece prin şira spinării, care încă mai dăinue şi acum. A fost singurul moment cînd eram bucuros că am 70 de ani şi, sigur, nu voi mai prinde vremea „tribunalelor poporului“.

Petre FUDUL
str. Emil Racoviţă nr. 29, Bucureşti
stanestipetre@yahoo.com

NR. 339

Articolul
lui Andrei Manolescu,
„O gazdă din Italia“

Domnului Franco, la Veneţia

Rîndurile de mai jos nu reprezintă un răspuns la articolul domnului Andrei Manolescu „O gazdă din Italia“, din *Dilema veche* nr. 339. Dar pentru că promite că va scrie şi despre un alt fel de exemplu decît cel prezentat, mi-am amintit că am la îndemînă, şi eu, o experienţă, oarecum deosebită, în contextul specific legăturilor turistice stabilite anonim, online. Locul despre care vreau să vorbesc este Veneţia.

Există, ştiţi desigur, site-uri specializate în oferte de cazare, unde, oricine călătoreşte pe cont propriu poate solicita asemenea servicii, în legătură directă cu proprietarii. Iar această relaţie este una care funcţionează corect şi bine, în timp ce eu mă regăsesc mereu surprins că *booking, gentleman agreement, bank transfer* sînt, în acest context, exact ceea ce înseamnă. Cred că se pot întîmpla şi greşeli, că este posibil să intervină surprize neplăcute, dar eu n-am dat peste asemenea situaţii. Întotdeauna gesturile s-au legat firesc, într-o succesiune practică şi de bun-simţ. Peste graniţe şi mii de kilometri, oamenii promit şi se ţin de cuvînt. Lumea largă şi deschisă poate chiar să funcţioneze...

În urmă cu un an, pe parcursul unei asemenea legături, s-au întîmplat două surprize. Plăcute. Una – la început, a doua – la mult timp după întoarcere. Prima a fost lipsa solicitării unui avans, pentru apartamentul reţinut, avans care, desigur că înţeleg, pune de acord lucrurile pentru a nu fi schimbate, ulterior, decît amendat: nu trebuie să ne încurcăm unii pe alţii. Domnul Franco nu dorea bani în avans şi ne asigura, prin e-mail, că putem achita suma întreagă la sosire, apartamentul fiindu-ne rezervat. Evident că faţă de această situaţie care, de la distanţă, părea mai degrabă neobişnuită, am devenit neîncrezător şi, pentru că nu doream să confrunt patru adulţi şi trei copii cu perspectiva de a dormi pe un *vaporetto,* l-am sunat pe dl Franco la telefon, încercînd să-mi liniştesc temerile. Omul a fost surprins de demersul meu, pentru care îmi mulţumea, dar pe care nu-l vedea necesar, din moment ce promisese deja. Mi-a spus şi în limba germană, ca să pricep mai bine, că doar *„Ein Mann, ein Wort“,* nu?

Bun, ne-am întîlnit în faţa turnului unde maurii bat ceasul, în Piaţa San Marco – apartamentul se afla la doi paşi în spatele acestuia; ceva mai veneţian greu se poate imagina – ne-a condus, ne-a explicat cîteva reguli, ne-a înmînat o hartă cu obiective mai puţin obişnuite, bifate şi am achitat suma convenită. Sejurul a fost minunat, iar pe dl Franco nu l-am reîntîlnit nici măcar la plecare, ca să preia şi să verifice starea spaţiului încredinţat. Am tras uşa după noi şi am depus cheia în cutia poştală. Ne-a sunat însă, ceva mai tîrziu, ca să ne spună *bon viaggio* şi să promită un apel de Crăciun. Ne aflam în septembrie.

Şi, da, aceasta a fost a doua surpriză: într-adevăr, a sunat în ajunul Crăciunului, pentru a ne transmite urările cuvenite. Uitasem şi desigur nu luasem în serios promisiunea, aşa că doar superba limbă italiană, cîntată în receptor, mi-a adus în amintire un omuleţ zîmbitor, amabil şi, culmea, parolist! În lumea asta largă, funcţionînd ciudat adesea, un tip angrenat în afaceri, într-un loc ca acela, tumultuos şi veşnic în mişcare, ne suna la telefon, după trei luni, ca să ne spună: *„Buon Natale!“*. Şi mi-a fost ruşine că l-am uitat.

Probabil că datorită renumelui unic, Veneţia a devenit un „ceva“ universal, dar aşa cum am văzut-o eu, este un încîntător loc, italian, pur-sînge. *Signor Franco, Buone Feste Natalizie!*

Mihai IDU
idumihai@yahoo.com

NR. 344

„Euro-ţiganiada“

Scrisoare deschisă către un prieten francez

Iubite prieten,

A trecut puţin timp de cînd te-am vizitat, la începutul anului, dar nu credeam că impresiile mele despre ce se întîmpla atunci se vor confirma şi voi fi nevoit să-ţi scriu astăzi, într-o astfel de stare de descumpănire.

Îţi amintesc faptul că ieşirile publice ale preşedintelui Republicii din acea vreme prevedeau deja dezastrul. Într-o discuţie cu cetăţenii francezi, moderată la postul de televiziune TF1, preşedintele îşi modula mieros tonul în funcţie de interlocutori: sindicalişti supăraţi, pensionari ce abia îşi duc traiul, studenţi cu probleme în a-şi găsi un loc de muncă. El stabilea prin discursul său, ca vectori principali ai problemelor Franţei, presiunea externă şi străinii în general, eludînd problemele existente în administraţia şi ţesutul social francez.

Evident că pentru problemele sindicaliştilor, ţapii ispăşitori erau companiile care decid să-şi externalizeze serviciile, nu costurile infernale ale muncii în Franţa.

Studenţii care nu reuşeau să găsească un loc de muncă în domeniul în care îşi terminaseră studiile trebuiau să privească tot spre ţările din restul lumii, care absorb sarcinile ce trebuie prestate de companiile franceze, la costuri mult mai reduse. Nu să-şi lărgească aria de interes, nu să investească mai mult efort în învăţare şi inovaţie.

Iar pensionarilor, avînd în vedere scăderea cuantumului contribuţiilor la sistemul public de pensii, trebuia să le fie suficient să privească la cele două motive expuse mai sus pentru a înţelege de ce nu pot trăi mai bine.

Ţi-am acceptat atunci explicaţiile despre discursul „politicianist“ care, în esenţă, nu aduce atingere comportamentului agenţilor economici şi care e menit să „aline“, fără însă să schimbe axele principale ale politicii externe.

Iată-ne însă astăzi în situaţia în care ţara ta, a cărei cultură şi istorie am îmbrăţişat-o şi am învăţat să o iubesc, aşa cum te iubesc pe tine, dă o lovitură dureroasă principiilor pe care ea însăşi le-a însămînţat şi le-a consolidat, nu doar în mintea francofonilor, ci în mintea tututor. Sînt înmărmurit! Cum este posibil să expulzezi cetăţeni europeni, bazîndu-te strict pe etnia lor – din ţara libertăţii, a egalităţii, a fraternităţii, din ţara Luminilor şi a marilor intelectuali de stînga?

Dacă primul tău gînd a fost să-mi pui întrebarea „De ce nu vă rezolvaţi voi înşivă problemele etnicilor romi de cetăţenie română?“, îţi aduc aminte că în faţa ta m-am prezentat tot timpul vertical, lipsit de prejudecăţi şi conştient de problemele ţării mele. Prin puterea exemplului personal, ţi-am arătat că înţeleg sincopele din funcţionarea societăţii româneşti şi contribui la îmbunătăţirea lucrurilor. Exemplul meu personal s-a clădit, de fapt, pe încurajările tale de-a face din România un loc mai bun, pe încrederea pe care ai demonstrat-o în mine şi în cei ca mine.

În numele prieteniei noastre, bazată pe încredere, respect reciproc, apreciere, cunoaştere şi înţelegere a mentalităţii fiecăruia, te rog să mă ajuţi, să te ajuţi să trecem peste această încercare împreună. Sîntem oameni inteligenţi, articulaţi. Cred despre noi că avem suficient verb şi fler pentru a influenţa opinia publică în sensul identificării soluţiilor.

La urma urmei, ştim amîndoi: soluţiile sînt în noi.

Te salut şi te îmbrăţişez călduros, pînă la următoarea noastră întîlnire.

Cu stimă,

Marius ISTRATE
rem_marius@yahoo.com

ACTUALITĂŢI

Reflecţiile amare ale unui profesor de cultură civică

Predau de şapte ani obiectul şcolar cultură civică. Obiect care, la nivelul obiectivelor stabilite de programa şcolară, ar trebui să familiarizeze elevii din clasele a VII-a şi a VIII-a cu noţiunile şi practicile democratice de bază. Dintre multele obiecte pe care le predă un profesor de ştiinţe socio-umane, am considerat mereu cultura civică drept cel mai important. Pentru că de aceste noţiuni şi practici depinde calitatea comportamentului democratic al unui cetăţean. Deşi pasiunea mea *for a lifetime* este pentru filozofie, sînt conştient că se poate trăi fără să ştii sensul fenomenologiei *Daseinului* sau rostul *judecăţilor sintetice a priori*. Dar nu se poate trăi demn fără o anume practică uzuală şi firească a democraţiei. Ani în şir, realizez acum, am pus prost problema. M-am întrebat şi eu, revoltat, cum pot copiii să asimileze sensul practicilor democratice şi respectul pentru acestea cînd exemplul celor de sus era deplorabil. Nu m-am descurajat şi am marşat pe cartea diferenţei între instituţii şi oameni (ultima carte din mînecă, de fapt), învăţîndu-mi elevii să respecte principii şi instituţii atunci cînd oamenii erau mizerabili. Credeţi-mă, e al dracului de greu să faci nişte copii de 13-14 ani să respecte entităţi abstracte. E al naibii de greu să-i convingi că ceea ce la noi reprezintă un fiasco total este funcţional în alte ţări, şi nu de azi, de ieri. Am predat cu credinţă şi speranţă că pot forma aceste creiere pentru vremile ce va să vie, aducîndu-mi contribuţia mea minusculă, dar semnificativă, unei viitoare societăţi mai bune. Acum, după cum spuneam, realizez că am greşit. Că plecam de la o premisă greşită, atît epistemologic, cît şi metodologic. Şi anume de la premisa că am în faţă nişte creiere virgine, necorupte, nişte foi albe, după cum spune Locke, pe care să inscripţionez textul cel bun. Mă înşelam. La 14 ani, ajuns în clasa a VII-a, elevul a trăit suficient de mult cît să fie deja pervertit. El va înţelege greu sau deloc cum individul poate şi trebuie să fie prioritar în raport cu grupul (sensul oricărei democraţii liberale), cum opiniile şi valorile lui trebuie să primeze în raport cu şi chiar în ciuda presiunii grupului. Pentru simplul motiv că, de cînd intră în instituţiile de educaţie, gîndirea individuală îi este descurajată, iar presiunea uniformizatoare este imensă. Nu pot să nu văd în micul şcoler fără opinii, dar plin de tupeu, pe funcţionarul şters şi obedient de mai tîrziu, obedient faţă de şefi (pînă la greaţă), dar arogant şi stupid în raport cu beneficiarii serviciilor sale. Cum poate fi învăţat un copil că fiecare vot contează şi că, în principiu, e mai bine să alegi, chiar şi cu inima îndoită, decît să nu alegi, cînd parlamentarii noştri adaugă, ionescian de-a dreptul, o sută de voturi din burtă pentru a trece o lege organică?!!! (În treacăt fie spus, fiecare parlamentar reprezintă, în medie, 100.000 de votanţi, aşa că o sută de voturi fictive înseamnă aproximativ 10 milioane de voturi... o întreagă naţiune de votanţi, ştearsă în cel mai aberant şi revoltător mod cu putinţă). Cum poate fi învăţat un copil responsabilitatea cînd aşa ceva se petrece sub ochii tuturor? Cum poate fi învăţat un copil sensul participării civice cînd asemenea fapte penale se petrec fără ca vreo instituţie a justiţiei să se sesizeze? Cum se poate dezvolta normal un copil într-o societate în care schizofrenia trece drept normalitate. (Sever Voinescu vorbind despre „reforma statului“, dar girînd relaxat, cu prezenţa sa, revoltătoarea fraudă din Parlament – între noi fie spus, n-am înţeles niciodată cum un om cu inteligenţa lui Sever Voinescu, de ale cărui bune intenţii nu mă îndoiesc, a putut crede gogonata cu „reforma statului“ şi cum a crezut că ciuntirea abuzivă a Parlamentului poate fi începutul acestei reforme.) Adeseori lipsit de personalitate şi de opinii el însuşi, profesorul de cultură civică este tot mai mult un măscărici necredibil care-şi învaţă cu nesimţire elevii să stea, urmîndu-i exemplul, cu capul jos pentru a supravieţui urgiei. Sclav fără capacitate de revoltă, funcţionar penibil al unui stat care-l umileşte, el nu mai poate reprezenta o autoritate pentru elevii săi. Iar atunci cînd are personalitate şi demnitate, el devine un Don Quijote tragic (pleonasm?) care încearcă, uzînd de charisma personală, să-şi înveţe elevii că, vorba lui Dem Rădulescu, *ce văd... nu-i adevărat*... Personal, nu cred că mămăliga mai are resurse să explodeze. Societate pasivă, umilă, perversă şi ipocrită, cea românească a dezvoltat un sistem canceros capabil s-o perpetueze, să-i livreze indefinit soldaţi leşinaţi, fără gîndire şi fără caracter. *Forever and ever.*

Doru CASTAIAN
castaiand@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Şerban FOARŢĂ ● Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR EDITORIAL: Adrian HALPERT ● **DIRECTOR FINANCIAR:** Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 6.500 şi 49.900 cu DVD ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

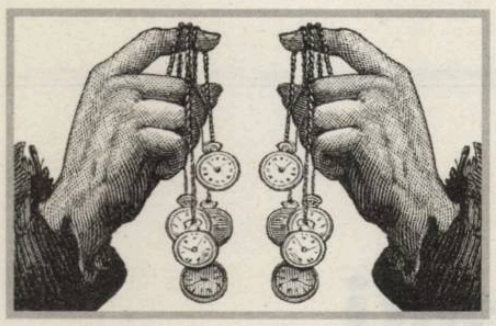

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Autenticitate

Cînd spunem despre cineva că este „un om autentic“ îi facem, în mare, un compliment. Admitem că e vorba de un ins care se comportă în perfect acord cu sine, un ins care nu dă curs vorbirii în doi peri, atitudinilor contrafăcute, duplicității. Autenticitatea e sinceritate față de ceilalți, dar, mai ales, sinceritate față de firea proprie. Spun, totuși, că e un compliment „în mare“, pentru că, „în mic“, în anumite variante, el poate include și o notă relativizantă: „cutare spune prostii, dar *măcar* e autentic“. În acest caz, „autenticitatea“ joacă rolul de circumstanță atenuantă. Ea poate scuza, sau diminua, eroarea, invocînd buna-credință și consecvența cu sine a „făptașului“.

Dacă e să riscăm o definiție rapidă a autenticității, vom spune că ea este incapacitatea cuiva de a spune sau de a face lucruri la care nu aderă cu *totalitatea* ființei sale. Omul autentic e, cu alte cuvinte, *integral prezent* în fiecare vorbă pe care o rostește și în fiecare din actele sale. „Integral prezent“ înseamnă prezent și cu mintea, și cu inima, și cu trupul. E un tip de comportament mai rar decît ne închipuim. În general, prezența fizică, atașamentul sufletesc și adeziunea mentală nu se manifestă întotdeauna *simultan* în felul nostru de a fi. Dimpotrivă. Sîntem de multe ori „de față“ fiziceşte, în timp ce capul e în altă parte și inima într-alta. Inima, la rîndul ei, ne duce, nu o dată, în cu totul altă direcție decît rațiunea, iar corpul poate avea o autonomie funcțională care se dispensează relativ ușor de colaborarea intelectului și a afectelor. Oridecîteori se întîmplă asta, sîntem inautentici. Situația existențială curentă este inautenticitatea. Sîntem „politicoși“ (și falși), sîntem „oportuni“, sau pur și simplu oportuniști, sîntem ipocriți, convenționali, disciplinați, superficiali, neatenți, pe scurt, sîntem *absenți,* chiar dacă numai *parțial* absenți, atît din noi înșine, cît și din împrejurarea la care avem aerul că participăm. Autentici – sîntem doar din cînd în cînd. În rest, trăim vag schizofrenic, „împrăștiat“, divizați interior, astfel încît fiecare registru al ființei noastre evoluează pe cont propriu, fără să se intersecteze în mod necesar cu celelalte. Autenticitatea este, dimpotrivă, o virtute *integratoare,* expresia unui angajament „trup și suflet“, de fiecare clipă. Cînd spunem despre cineva că e „om întreg“, avem în minte, conștient sau nu, conotația autenticității. Omul este „întreg“, cînd, în tot ceea ce întreprinde, este prezent cu *întreaga* sa alcătuire: fără disimulări, fără sincope, fără fragmente.

Există un „model“ politic care se definește exact prin aceea că întreține o criză sistematică a autenticității: *dictatura*. Dictatura condamnă individul la schizofrenie cotidiană. Datorită ei, ajungi să fii prezent trupește, împotriva voinței tale, în locuri și situații la care nici mintea, nici inima nu consimt să fie prezente (ședințe, manifestații, „adunări spontane“ etc.). Datorită ei, ești pus în situația să spui lucruri pe care nu le crezi, să fii, formal, de acord cu idei care nu te conving, să te declari „emoționat“ de lucruri care te lasă rece sau chiar te scandalizează. Dictatura e o școală a duplicității. Ea substituie discernămîntul prin teamă, te obligă să ai limbaj dublu, să-ți educi copiii în așa fel încît, de mici, să deosebească, prudent, între adevărul de-acasă și cel din afara casei. Dictatura încurajează deprinderea de a minți, de a te preface, de a-ți cenzura spontaneitatea. Dictatura schimonosește, în noi, omul întreg. Cei care, la un moment dat, nemaiputînd trăi divizați, nemaiputînd accepta să fie exilați în afara lor înșile, nemaisuferind să-și multiplice chipul pînă la disoluție, decid să iasă din rînd pentru a se regăsi, sînt numiți, cu un termen oarecum pretențios, „disidenți“. Pretențios, pentru că pare să indice, în primul rînd, un dezacord politic, ideologic, moral. De fapt, în joc e stricta nevoie de a reveni la autenticitate, nevoia de a recupera omul întreg, după ce, ani de-a rîndul, el a fost sacrificat prin teroare, căzut „sub vremi“, dislocat, uitat. Disidența este însă o soluție individuală. Nu „se ia“, nu se predică și nu justifică judecarea celorlalți. A te „face“ disident, în urma unei deliberări abile, interesate și vanitoase (sînt cazuri...) e a recădea în inautenticitate. La fel, a face din disidența ta un „capital“ de prestigiu, o tribună, de la a cărei înălțime, dai de pămînt cu „lașitatea“ comunității. Fiecare om își are „punctul lui de fierbere“, limitele și destinul lui. Tăcerea consimțitoare nu e scuzabilă, dar amendarea ei nu are efect decît dacă pornește *dinlăuntrul* celui vizat. Stigmatizat *din afară,* el se va refugia în statutul de „victimă“ și își va fabrica ingenioase justificări. Inautenticul nu știe că e inautentic. Iar cînd află e pe jumătate salvat.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Salarii cu lacrimi

Într-o săptămînă marcată de manifestațiile sindicatelor din învățămînt, reiau – recunosc, cu un pic de cinism – acest text (apărut acum doi ani fix) despre felul în care s-a votat, în Parlament, creșterea cu 50% a salariilor cadrelor didactice.

Într-o perioadă de criză financiară cînd, pe tot globul, lumea e atentă la ce se întîmplă cu banii, Parlamentul României a decis să-i dea, fără să se gîndească de unde. Creșterea salariilor în învățămînt i-a făcut și pe alți bugetari să ceară majorări asemănătoare. Ministrul de Finanțe, care acum cîtva timp anunța că „avem bani“, că vistieria țării e plină datorită încasărilor mai mari la buget, vorbește acum despre „destabilizarea economiei“ și declară că însăși siguranța națională poate fi pusă în pericol. Vorbe mari, care va să zică. Nu sînt singurele în acest context, așa încît merită să poposim asupra lor.

S-a spus că legea privind majorarea salariilor din învățămînt a fost adoptată din rațiuni electorale, s-au comentat efectele sale economice, dar nu s-a acordat – cred – atenția cuvenită modului în care au decurs „dezbaterile“. Stenograma ședinței parlamentare (http://www.cdep.ro/pls/steno/steno.stenograma?ids=6532&idm=6&idl=1) arată că, de fapt, nu s-a dezbătut nimic. Uniți în cuget și-n simțiri electorale, parlamentarii care au luat cuvîntul au avut grijă să accentueze ideea că „partidul nostru“ a propus, a făcut, a dres și va vota pentru, în timp ce „partidul lor“ n-a făcut, n-a dres, ba putem spune că dimpotrivă, a amînat și a băgat bețe-n roate. Reprezentanții grupurilor parlamentare au venit la pupitru pentru a rosti vorbe mari, cu iz aforistic ori cu „sentiment“: „Ne aflăm astăzi, după începutul anului școlar, aș putea spune la un moment cu adevărat istoric“ (Anghel Stanciu, PSD, fost PRM); „Sînt în totalitate de acord cu expresia domnului Stanciu, că ne aflăm într-un moment istoric“ (Asztalos Ferenc, UDMR); „nu se poate înălța țara fără școală“ (Ecaterina Andronescu, PSD); „Dascălul este lumînarea care se arde pe sine ca să lumineze pe alții“ (Ioan-Aurel Rus, PRM); „Ceea ce vreau să vă spun, stimați profesori, pentru că nu am fost, nu sînt și nu voi fi niciodată un populist: mă bucur enorm că, în actuala guvernare, se reușește ca salariile dumneavoastră să crească cu un procent motivant“ (Relu Fenechiu, PNL). Rămășițe ale retoricii de secol XIX învățate prost de prin manuale școlare ori broșurele au intrat în alcătuiri sintactice ciudate, în care vorbele se adună greu, dar „emițătorul“ nu se lasă pînă nu înșiră tot: „Reașezarea pe temeiuri corecte a salarizării personalului din învățămînt este și o garanție a scăderii gradului de infracționalitate, pentru că numai redînd demnitatea profesorilor striviți adesea, ofensați de opulența parveniților perioadei pe care o trăim, nu-și mai îndeplinesc menirea cu care au fost învestiți“ (Mircea Costache, PC); „Iată că, finalmente, bine că s-a impus mintea românului cea din urmă. În afara salarizării corespunzătoare, decente, a salariilor profesorilor, fără alte amendamente de umilire a profesorilor, prin această creștere, deci a salariilor, într-adevăr deschiderea anului școlar, și cea care va urma poimîine, universitar, poate să spună că a pornit sub auspiciile respectului Parlamentului României față de una din categoriile cele mai importante pentru viitorul României“ (Paul Magheru, PRM).

Pînă la urmă, legea s-a votat în unanimitate, ceea ce face din salarizarea profesorilor o problemă la fel de importantă ca intrarea României în NATO (și ea votată în unanimitate la timpul respectiv). Numai că votul a fost dat cu gîndul la campania electorală și sub influența beției de cuvinte: cine putea fi contra, după ce, de la pupitru, răsunaseră (chiar dacă uneori cu agramatisme) vorbe mari precum „recunoașterea socială a muncii profesorilor“, „viitorul țării“, „demnitate“ etc.? Ipocrizia votului nominal a avut și ea un rol: în principiu, votul „la vedere“ este menit să-i responsabilizeze pe politicieni; în fapt, el a oferit, de această dată, ocazia cîte unui mic show personal, în aplauzele liderilor de sindicat veniți să asiste la „marea reparație“. O chestiune care ține de buna administrare a banilor publici a fost acoperită de o retorică ieftină, de demagogie și populism electoral. Parlamentarii liberali au avut un comportament de-a dreptul schizoid: au votat „pentru“, deși au declarat că proiectul de lege e populist și demagogic. Necesară de multă vreme, majorarea salariilor pentru profesori s-a transformat într-o temă „controversată“ și a ajuns la Curtea Constituțională și în talk-show-uri. După ce a votat în favoarea legii, dl ministru Cristian Adomniței s-a plîns pe la televiziuni că nu sînt bani. Nu se mai înțelege nimic. Cred că, dincolo de populism și de rațiunile electorale, această aiureală se explică și prin capacitatea parlamentarilor români de a se îmbăta cu vorbe. Cu o slabă cultură a dezbaterii și cu un puternic sentiment că sînt niște mici demiurgi care, legiferînd, schimbă realitatea, cei mai mulți parlamentari devin ușor victimele propriului discurs. Problema este că acest discurs de-responsabilizat creează victime colaterale și, mai ales, toceşte cuvintele. „Demnitate“, „viitorul țării“ ș.cl. ajung să-și piardă orice impact. Iar cînd ministrul de Finanțe adaugă pe listă „destabilizarea economică“ și „siguranța națională“, nu face decît să amplifice senzația că, în România, cuvintele și-au pierdut gravitatea și seriozitatea, au rămas simple ambalaje și etichete bune de păcălit „cumpărătorii“.

Nepăsători față de posibilitățile reale de aplicare, în aplauze și cu lacrimi în ochi, parlamentarii au votat „din vorbe“ o lege care, în loc să rezolve decent problema salariilor pentru profesori, o transformă în controversă.

Dilema veche,
nr. 243, 9 octombrie 2008

ținerea de minte

De pe ochi ridici...

„De pe ochi ridici închisă
Languroasa, lungă geană,
Rai de fericiri promise
Și de tainică dojană.

Și-ți pui degetul pe gură,
Sfătuiești și amenințI
Și îmi dai învățătură
Să ne facem mai cuminți.

Atunci brațul meu cuprinde
Mlădiosul tău grumaz:
«Mîni vom fi cum vei pretinde,
Dar cum sînt mă lasă azi».

Astfel lupt cu-a ta mustrare
Ceasuri, zile, săptămîni,
Și mereu a mea-ndreptare
O amîn de azi pe mîni.“

Mihai Eminescu,
Poezii

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Născocire cu nemţi

Heinke şi Peter sînt din Hamburg. Heinke s-a născut şi a crecut în Blakenese, cartier select. Peter este de origine socială ceva mai modestă. A crescut la doi paşi de Raepersbahn, cartierul cu felinare roşii. Avantaj Peter (zice el). Tot la doi paşi era şi barul unde s-au format Beatles-ii. Se cunosc bine şi au destule subiecte de conversaţie în ICE-ul (trenul rapid) care îi duce spre Frankfurt.

Jürgen s-a născut în Berlin, în partea de Est. Are amintiri de toate felurile despre perioada „de dinainte“. Acum are sentimente amestecate. Nu regretă de nici un fel Reunificarea. A fost printre primii la Zid, în momentul Marii Demolări. A trecut însă prin clipe grele în ultimii douăzeci de ani. Au fost momente în care s-a simţit cetăţean de rangul doi, a îndurat destule zîmbete superioare, multe apropouri şi a trebuit să treacă peste conversaţii cu „miez“, în legătură cu morţii de pe lîngă Check Point Charlie.

Udo e din Köln, dar acum lucrează la Berlin. Părinţii lui au suferit enorm în timpul războiului. Locuiau lîngă Dom şi casa a dispărut într-o noapte, de la o „incendiară“ americană. Norocul lor s-a numit *tante* Elisa, o mătuşă din partea bunicilor. Ea locuia în cartierul evreiesc, în centru. În noaptea aceea, i-a prins alarma la ea, la o aniversare. Aşa au scăpat cu toţii. Tatăl lui Udo era, atunci, pe front. Un fel de-a spune. Nu ajunsese chiar la Stalingrad, era ordonanţa unui general la Bucureşti. Acolo l-a prins răsturnarea de guvern şi a scăpat relativ ieftin. A făcut doar patru ani de Gulag

şi, înainte de 1950, s-a întors acasă.

Toţi patru s-au întîlnit pe aeroportul din Frankfurt. Plecau la Bucureşti, într-un program de *twinning,* adică de asistenţă a guvernului german pentru cel românesc. Toţi patru erau vameşi. Se ducea, carevasăzică, să lucreze cot la cot cu colegii români, în patru vămi diferite. Profitînd de o mică omisiune a şefilor de la Berlin, care nu le indicaseră care în ce loc va lucra, au profitat. În avion, s-au sfătuit ce loc să îşi aleagă. Udo a vrut neapărat pe aeroportul Henri Coandă, în Bucureşti. Vroia să vadă cu ochii lui cazinoul Victoria (fosta Legaţie Germană) unde a lucrat taică-su pînă la 23 august. Jürgen a ales să meargă la Curtici. Îl amuza să lucreze la o graniţă a Uniunii Europene (acţiunea se petrece înainte de 2007). Hamburghezii Heinke şi Peter au nimerit pe lîngă ape, să se simtă ca acasă. Jürgen la Giurgiu, Peter la Constanţa, în port.

Au trecut trei luni, a venit momentul întoarcerii. Udo se pomeneşte singur pe aeroport. Îşi caută agenda telefonică în bagajul de mînă şi începe să sune. Primul a răspuns Heinke, cel cu misiunea la Giurgiu. Mirare mare, era deja la Hamburg, dar nu mai lucra la Vamă. I-a spus că e taximetrist. Alte amănunte nu i-a mai dat, a închis brusc telefonul. „Boiernaşul de Blakenese, taximetrist?“, murmură nedumerit Udo. Îl sună pe celălalt cetăţean al Hansei, pe Peter, cel dus la Constanţa. „Ce-i cu Heinke, ce-i cu tine, de ce nu sînteţi la Bucureşti?“, întreabă, firesc, Udo. Peter îl lămureşte rapid. Fraierul de Heinke a fost filmat de o echipă românească de televiziune cum lua ciubuc la graniţa româno-bulgară. Ambasada a făcut mari eforturi şi a muşamalizat scandalul, dar Heinke şi-a pierdut locul de muncă. El, Peter, nu se mai întoarce în Germania. A găsit o fată bună, constănţeancă, a divorţat de Wanda şi şi-a deschis un depozit de materiale de construcţii la Năvodari. Udo a încercat să dea şi de Jürgen. Nu i-a răspuns nimeni. Mult mai tîrziu a aflat că berlinezul devenise alcoolic şi că îşi găsise o arădeancă fainăcu care se însurase.

Udo dă din umeri. „Aia e, măcar eu să mă întorc.“ Le face încă o dată cu mîna colegilor români şi se îndreaptă agale spre poarta 4. Începuse îmbarcarea. Cu o zi înainte, România învinsese Germania la fotbal, cu un neverosimil 5 la 1.

A doua zi, Silviu Prigoană susţinea în emisiunea *Orizont 2007,* de la TVR, că nu există naţiuni civilizate, ci numai naţiuni amendate. Moderatorul (adică eu...) îl combătea, el credea în educaţie. Povestea asta e o născocire, dar pleacă de la nişte păţanii reale.

PUBLICITATE

ştiri nebăgate în seamă

● **Piaţa neagră merge bine.** Greu afectată de criza economică mondială, Lituania se confruntă cu o creştere a taxelor şi impozitelor. Din cîte a observat un jurnalist local, există un sector care merge, totuşi, bine: piaţa neagră. „Să cumperi motorină de la şoferii din Belarus, care se opresc pe zonele de odihnă din jurul oraşului Vilnius, este destul de uşor. Dar maşina mea merge pe benzină. Am decis deci să caut vînzătorii de combustibil pe Internet. Trei sferturi din vînzători propun motorină. Nu este greu de înţeles de ce: motorina încape în cantităţi mari în rezervoarele camioanelor. Iar benzina este transportată în bidoane ascunse în maşini sau microbuze. Sunînd la mai multe din numerele de telefon indicate, am aflat mai întîi că în acest moment nu prea se găseşte benzină. Dar, în cele din urmă, am reuşit să mă înţeleg cu un vînzător, şi ne punem de acord pentru o întîlnire. (...) Cumpărătorii ocazionali, ca mine, sînt destul de rari. Vînzătorii evită să aibă de-a face cu ei şi se tem ca aceştia să nu fie poliţişti sau inspectori de la impozite sub acoperire. (...) La pompă, 40 de litri m-ar fi costat cu 28,4 litas mai mult. Dacă aş veni în fiecare săptămînă la acest garaj să fac plinul, aş economisi 114 litas pe lună. La sfîrşitul anului, aş avea cu 1370 mai mult în portofelul meu. Ce rău face statului tranzacţia mea? Pentru un litru de benzină vîndut legal, statul primeşte aproximativ 2,2 litas. Făcînd plinul cu benzină de contrabandă, privez cuferele statului de 88 de litas. Dacă aş folosi acest combustibil tot anul, atitudinea ar cauza statului pierderi de 4500 litas.“ (...) În Lituania, piaţa contrabandei de ţigări este şi mai importantă decît cea a carburanţilor. Dar vînzătorii de ţigări sînt şi mai prudenţi decît *„pompiştii“*. (...) Potrivit datelor unui sondaj realizat de JTI, 62% dintre fumători se aprovizionează de pe piaţa neagră. Statul ar pierde în fiecare an 550 de milioane de litas. (după presseurop.eu)

● **McDonald's fără hamburger?** Evident, în Franţa, evident, la Paris. Celebrul lanţ american de fast food îşi deschide un restaurant-prototip în cartierul Defense. Amatorii de Big Mac vor fi, probabil, dezamăgiţi pentru că din meniurile restaurantului lipseşte tocmai legendarul hamburger. În oferta preconizată pentru noul McCafé se va pune accent pe salate: există un potenţial imens pentru produse naturale – a explicat Isabelle Kuster, vicepreşedinta operaţiunilor McDonald's pentru Europa. Restaurantul de la Paris e un laborator, un spaţiu de testare a pieţei. Dacă se dovedeşte că acest concept e viabil din punct de vedere comercial, el va fi introdus la scară largă şi în alte regiuni ale Europei. Deocamdată McDonald's vinde de cinci ori mai mulţi hamburgeri decît salate; o echilibrare a ofertei ar fi în beneficiul întregului lanţ de restaurante. Pe de altă parte, ca să poată concura şi cu Starbucks, McDonald's şi-a propus să creeze în restaurantele sale spaţii destinate consumatorilor de cafea şi să-şi diversifice produsele de cafetărie. (după *Le Figaro)*

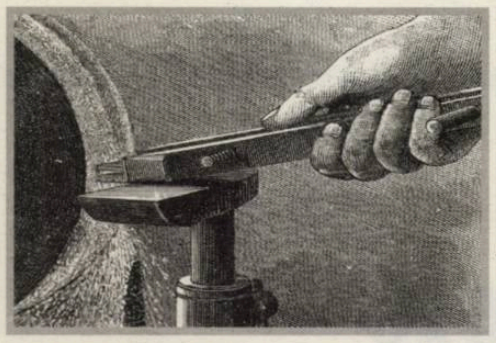

Peter SINGER

etica vieții

Dacă peștii ar putea țipa

Cînd eram copil, tata mă ducea deseori la plimbare pe malul vreunui lac sau la mare. Treceam pe lîngă pescari, care îşi bobinau lanseta undiţelor cu peşti prinşi, zbătîndu-se la capătul cîrligului. Odată am văzut un om care a scos din găleată un peştişor, încă viu, şi l-a înfipt în cîrlig, ca pe o nadă.

Altădată, cum mergeam pe lîngă un rîu liniştit, am văzut un om relaxat care stătea şi îşi urmărea undiţa, părînd în totală armonie cu lumea, în timp ce, lîngă el, peştii pe care deja îi prinsese dădeau neputincioşi din coadă, agitîndu-şi aripioarele în aer.

Tata mi-a spus că nu poate înţelege cum poate cineva să-şi savureze o după-amiază scoţînd peştii din apă şi lăsîndu-i mai apoi să moară încet.

Toate aceste amintiri din copilărie mi-au revenit cînd am citit „Cele mai rele lucruri care se întîmplă pe mare: drepturile peştelui sălbatic capturat“ – un reportaj publicat luna trecută pe fishcount.org.uk.

În mai toată lumea e acceptat faptul că, dacă un animal este omorît pentru mîncare, ar trebui omorît fără suferinţă. Regulamentele pentru sacrificare specifică faptul că animalele ar trebui aduse în stare de inconştienţă înainte de a fi omorîte sau că moartea ar trebui provocată instantaneu sau, în cazul unei sacrificări ritualice, cît de instantaneu permite doctrina respectivă.

Peştii n-au aceste drepturi. Nu există nici un regulament de sacrificare nici pentru peştii de mare, prinşi şi omorîţi, nici, în cele mai multe părţi, pentru peştii de crescătorie.

Peştii prinşi în năvoade de către traulere sînt aruncaţi pe punte şi lăsaţi să se sufoce.

Folosirea momelilor vii înfipte în cîrlig este o practică comercială obişnuită: pescuitul de proporţii, de exemplu, foloseşte sute sau chiar mii de cîrlige pe o singură undiţă, care poate avea 50 sau 100 de kilometri lungime. Cînd peştii înghit momeala, pot rămîne aşa şi ore bune, înainte de a fi scoşi.

Este un mit faptul că peştii uită repede.

La fel, pescuitul comercial depinde de multe ori de setici: acei pereţi de plasă subţire în care peştii îşi prind branhiile, putîndu-se astfel sufoca, căci, cu branhiile blocate, nu mai pot respira. Dacă nu mor aşa, rămîn multe ore agăţaţi, pînă ce plasele sînt ridicate.

Cea mai revoltătoare revelaţie a reportajului rămîne totuşi numărul uluitor de peşti omorîţi astfel de către oameni. Folosind cantitatea raportată de diferite specii de peşti capturaţi, împărţind-o la cantitatea estimată pe fiecare specie, Alison Mood, autoarea reportajului, a realizat ceea ce poate fi prima statistică sistematizată a capturii anuale, globale, de peşti sălbatici. Cifra, după calculele ei, este de un miliard, dar ar putea ajunge – adaugă ea – la 2,7 miliarde.

Pentru a vedea lucrurile în perspectivă, Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Mîncare şi Agricultură estimează că, anual, 60 de milioane de animale sînt omorîte pentru consumul uman, echivalentul a 9 animale pe cap de locuitor. Dacă e să ne luăm după estimările făcute de Mood, cifra de un miliard, statistica pentru peşti pe cap de locuitor este de 150. Iar asta nu ia în calcul milioanele de peşti prinşi ilegal sau cei prinşi accidental şi aruncaţi, sau peştii prinşi în cîrlig, pe post de nadă.

Mulţi dintre aceşti peşti sînt consumaţi indirect – măcinaţi şi folosiţi ca hrană în fermele de pui sau crescătoriile de peşti. O crescătorie de somon foloseşte, de exemplu, 3-4 kilograme de peşte sălbatic pentru fiecare kilogram de somon produs.

Să presupunem că pescuitul acesta este sustenabil, deşi nu e. Ar fi liniştitor să ne spunem că sacrificarea la această scară nu contează pentru că peştii nu simt durerea. Dar sistemul nervos al peştilor este prea asemănător cu cel al păsărilor şi al mamiferelor, pentru a crede aşa ceva.

Cînd peştii suferă un şoc, care ar provoca unui alt animal durere fizică, se comportă în diverse feluri sugestive pentru durere, iar schimbarea de comportament poate dura cîteva ore. (Este un mit faptul că peştii uită repede.) Peştii învaţă să se ferească de experienţele neplăcute, precum şocurile electrice. Iar calmantele reduc simptomele de durere pe care, altfel, le-ar arăta.

Victoria Braithwaite, profesor de piscicultură şi biologie la Universitatea de Stat din Pennsylvania, Statele Unite, a investigat problema, alocîndu-i probabil mai mult timp ca oricare alt om de ştiinţă. Ultima ei carte – *Do Fish Feel Pain?* – demonstrează că peştii nu doar simt durerea, dar sînt şi mult mai deştepţi decît crede majoritatea oamenilor. Anul trecut un subiect ştiinţific pe masa Uniunii Europene a conchis că preponderenţa dovezilor demonstrează că peştii simt durere.

De ce sînt peştii nişte victime nebăgate în seamă, care aterizează în farfuriile noastre? Este pentru că au sînge rece şi sînt acoperiţi cu solzi? Este pentru că nu pot da glas durerii lor? Oricare ar fi explicaţia, dovada arată că pescuitul comercial le provoacă o durere de neimaginat. Ar trebui să învăţăm cum să capturăm şi să omorîm peştii cu umanitate – sau, dacă acest lucru nu este posibil, să găsim metode mai puţin crude şi alternative mai sustenabile decît să-i mîncăm.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Universitatea Princeton şi profesor emerit la Universitatea din Melbourne. Printre cărţile sale se numără* Animal Liberation, Practical Ethics, In Defense of Animals, *şi* The Life You Can Save.

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Stela GIURGEANU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Capitalismul azi

Am fost invitat recent să vorbesc, în cadrul unei prestigioase adunări, despre fundamentele etice ale capitalismului românesc. Firește, subiectul m-a incitat şi, fără să stau prea mult pe gînduri, mi-am început intervenţia referindu-mă la faimoasa carte a lui Max Weber, *Etica protestantă şi spiritul capitalismului* – probabil că nouă din zece vorbitori pe tema eticii capitalismului pomenesc celebrul op, în primele fraze ale cuvîntării. Spre deosebire de ceea ce cred mulţi că spune această carte (soarta cărţilor celebre este să circule despre ele mai multe prejudecăţi care nu au legătură cu conţinutul lor, decît idei bine fundamentate în text), Max Weber nu afirmă că formula capitalistă este posibilă numai într-un context etic protestant. Relaţia dintre etica protestantă şi spiritul capitalist este una de filiaţie – al doilea s-a născut din cea dîntîi. Dar asta nu înseamnă că formula capitalistă nu poate exista şi în alte spaţii etice. Însă, nu e mai puţin adevărat, ca în orice filiaţie – capitalismul a preluat ceva din ADN-ul spiritului protestant (Max Weber zice că etica) şi nu ar putea exista fără aceste trăsături. Ele însă nu sînt incompatibile cu – să spunem – spaţiul etic creştin ortodox. Există totuşi contradicţii serioase între ceea ce s-ar putea numi spiritul capitalismului şi cîteva metehne locale.

Înainte de orice, capitalismul, adică formula competiţiei oneste pe o piaţă liberă, are un spirit instituţional. La noi, suma experienţelor invidiuale în raport cu statul înseamnă pe un cu totul alt drum. Pentru că, la noi, instituţiile pot fi, în acelaşi timp, complet absente sau absolut kafkiene, oamenii preferă abordarea „de la om la om“ celei instituţionale. Mai exact, reacţia instituţiilor este cu totul imprevizibilă – de la absenţa oricărui răspuns la invaziune agresivă totul este posibil. Îmi aduc aminte că, undeva în *Jurnalul* lui Mihail Sebastian, se povesteşte despre implementarea ordinului antonescian de scoatere a evreilor la muncă forţată în Bucureşti. În ultimă instanţă, totul depindea de vardistul responsabil. Astfel, pe o stradă care cădea sub autoritatea executivă a unuia mai „al dracului“, toţi evreii erau scoşi dis-de-dimineaţă, puşi la munci epuizante, forţaţi cu adevărat. Pe o altă stradă, care cădea sub autoritatea unuia mai „de treabă“, regimul acestei persecuţii era sensibil uşurat. Chiar şi sub dictatură militară, spaţiul de manevră al ultimului implementator al unui ordin marţial era destul de larg. Deloc diferită este experienţa noastră, a celor care am mai apucat comunismul. Tot dictatură, tot bun plac. În democraţie, totul este încă şi mai subiectivizat, politizat, interesat. Prin urmare, spiritul instituţional al capitalismului nu are corespondent în comportamentul nostru.

„Capitalism“, un fel de ersatz alterat cu ingrediente socialiste.

Apoi, există o prejudecată de care greu ne despărţim: găsim firească poziţia privilegiată a statului în orice raport s-ar afla. Statul are o poziţie de forţă în raporturile pe care juriştii le numesc „de drept public“, dar asimetria specifică acestui spaţiu este transferată imediat spre întregul spectru în care statul se exprimă în social, în special în spaţiul economic, acolo unde statul ar trebui să fie egalul oricărui alt comerciant. Statul decide mereu pentru sine, statul este cel mai important finanţator, statul distribuie cele mai importante contracte, astfel, statul este cel mai solid jucător pe piaţă doar pentru că stă pe sumele enorme ale bugetului public. Şi nouă, aici, ni se pare normal.

Pe de altă parte, nu e inutil analizei noastre să privim puţin şi peste gard. O fi avînd el spirit protestant, dar capitalismul contemporan – cel puţin cel din spaţiul european – a devenit foarte social, tot mai asistenţial şi, mai ales, tot mai uşor de păcălit de către cei care nu muncesc. Dacă, paradigmatic, capitalismul răsplătea efortul şi munca inovativă, tratînd chiar cu cinism diferenţa faţă de lene şi mimă, actualizarea sa de acum pare că face exact invers. Acordarea premiilor nemeritate este, cred, problema cea mai importantă a capitalismului de azi. În plus, lăcomia a devenit trendy – *„Greed is good“* se tot citează dintr-un film celebru în comunitatea celor care fac bani din bani. Fără îndoială, inventarea unor scheme abstracte din care se fac bani – fără legătură cu munca reală şi cu producţia adevărată – este o trădare a spiritului protestant, pentru că între agonisire asiduă şi lăcomie extravagantă distanţa este enormă. Nimic mai neprotestant decît dobîndirea premiilor, fără nici un efort. Prin urmare, actuala criză economico-financiară cutremură lumea pentru că se practică, sub numele „capitalism“, un fel de ersatz alterat cu ingrediente socialiste.

Revenind la noi, succesul timid al capitalismului românesc actual cheamă imperativ şi o altă explicaţie. Augmentînd, poate, contextul general şi specificul local, mai e ceva greu de numit. Un fel de toxină greu de identificat, dar cu veche provenienţă certă pare că îşi face efectul. Mulţi împărtăşesc senzaţia că răul avansează subtil şi folosind atributele binelui. După o vorbă a lui Cocteau, o majoritate dintre noi crede că un rău misterios a luat locul răului bine ştiut de acum 20 de ani şi îi continuă opera. Altfel, dar cu aceleaşi rezultate. Capitalismul, adică tipul de organizare socială care a produs la scară istorică cea mai mare prosperitate pentru cei mai mulţi oameni, nu va avea succes în România pînă cînd minţile noastre se vor elibera de această convingere.

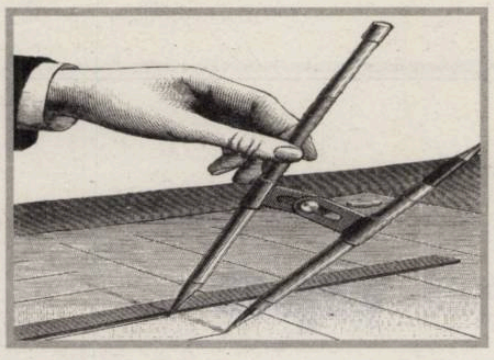

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Bucureştii la 1810

Să nu ne mai uităm, măcar de data asta, la maidanele care ştirbesc fronturile de case prin centrul oraşului, acolo unde blocuri înalte vor lua locul caselor vechi, şi să răsfoim documentele care ne spun cine şi cum trăia în capitala Ţării Româneşti acum două sute de ani. Eram atunci în toiul Războiului Ruso-Turc din 1806-1812, deci sub ocupaţie militară rusească. Pacea încheiată la Iaşi în 1792 între aceiaşi beligeranţi nu durase decît 15 ani. Generalul Kutuzov, care nu bănuia ce mare rol istoric îl aşteaptă la bătrîneţe, fusese însărcinat cu guvernarea Principatelor şi, pregătind luarea lor în primire de către administraţia ţaristă, a dat dispoziţii în vederea unui recensămînt al clădirilor şi al locuitorilor din Bucureşti. Informaţiile de caracter demografic din acea statistică au fost recoltate din 1958 din arhiva de la Moscova, dar n-au fost încă folosite pe deplin de către istoricii noştri.

Ca populaţie a oraşului au fost înregistrate 24.412 persoane, ceea ce reprezintă desigur o cifră inferioară realităţii, avînd în vedere că microfilmele cuprind numai fragmentar datele culese de anchetatori. Oricît ar fi fost de mari pierderile suferite de-a lungul secolului al XVIII-lea din pricina invaziilor străine, a incendiilor, inundaţiilor şi a epidemiilor, nu se poate ca populaţia să fi rămas la nivelul din epoca lui Brâncoveanu.

Mai probabil, ea se va fi dublat. Din cele 89 de mahalale pe care o altă „catagrafie" le înregistra în acelaşi an, nu sînt examinate aici decît 34, dar foarte amănunţit, casă cu casă. Numărul clădirilor puse la socoteală era de 10.103 pentru întregul oraş, iar media locuitorilor pentru fiecare casă poate fi apreciată între 4 şi 5, pe două generaţii, sau chiar trei. Uneori, împreună cu familia locuiau slugi sau alţi lucrători.

O situaţie care ne interesează aici este aceea a meseriei specializate în construcţii. Un singur „arhitecton": românul Nicolae, menţionat cu soţia sa, Catinca, şi cu o pereche în serviciul lor. Adresa este neprecizată, dar în vecinătate locuiau grecii Paraschiv şi Costea, amîndoi cu titlul de „meimarbaşa", adică tot arhitecţi, dar de un grad superior, a căror formaţie profesională fusese dobîndită în Imperiul Otoman.

Datele furnizate de acest recensămînt îngăduie atît o clasificare a bucureştenilor ca poziţie socială cît şi o imagine a mozaicului etnic pe care-l constituia populaţia oraşului.

Boierimea, din care apar 71 de familii, cuprinde 867 de persoane – bărbaţi şi femei. Ca oameni ai bisericii avem 299 de preoţi şi diaconi şi 294 de preotese. Categoria profesională cea mai numeroasă şi totodată foarte diversificată era cea a meşteşugarilor – 4667, de ambe sexe. De la ceasornicari şi giuvaergii la clopotari sau lăcătuşi, de la cărămidari, zidari ori şindrilari la dogari, rotari şi vizitii, de la tabaci la blănari, de la sobari la olari, de la bragagii sau iaurgii la cafegii şi simigii, de la coşari la lumînărari, de la zugravi la lăutari – se perindă prin faţa noastră o întreagă lume din hărnicia căreia s-a întrupat viaţa unei societăţi pe care o uităm. Cît despre ţigani, 1121, numărul lor relativ mic se explică prin faptul că documentul se referă doar la o parte din teritoriul oraşului, precum şi prin apartenenţa lor la categoria robilor; probabil că alţii au fost înscrişi la rubrica „săraci lipsiţi de hrană". Lacunele recensămîntului nu permit să se considere cifra de 862 drept numărul total al evreilor localnici, la care s-ar mai adăuga cei aflaţi sub protecţie străină: supuşii austrieci sau chiar francezi. Alogenii erau mii, îndeosebi datorită prezenţei acelor sud-dunăreni, bulgari şi sîrbi, care se refugiaseră în Ţara Românească după 1807, pentru a nu fi victimele represaliilor cu care otomanii răspundeau vremelnicei ocupări de către armata rusă a malului drept al fluviului. Să se reţină de asemenea marele număr de ciobani, văcari, porcari, plugari, pescari, stupari, vieri şi grădinari: acum două veacuri, Bucureştii nu-şi pierduseră caracterul semiagrar.

Acum două veacuri,
Bucureştii nu-şi pierduseră caracterul semiagrar.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Sorin Cristian SEMENIUC

SOS Provincia

Casa Teodorenilor, blocul locatarilor

La numărul 7 al discretului *Fundac Zlataust* din Iaşi, din cei 1087 mp de teren şi clădirea cunoscută drept „Casa Teodorenilor" n-au mai rămas acum decît buruieni înalte şi înţepătoare, înconjurate de o plasă verde, din aceea care anunţă un viitor şantier.

În anii ei de glorie de la începutul secolului trecut, „Casa Teodorenilor" era numită „cea mare" (spre deosebire de cea a bunicilor, cu care se afla faţă în faţă) şi avea mai multe odăi, la care se ajungea urcînd cîteva trepte. După istoricul ieşean Ion Mitican, salonul reprezenta însă locul central în care se adunau membrii familiei Teodoreanu să citească literatură, să primească oaspeţii şi să-l asculte pe tenorul Enrico Caruso la gramofonul cu trombon – mare minune a timpului.

Până în 2005, ca un omagiu adus lui Ionel şi Păstorel, „Casa Teodorenilor" era protejată prin lege, aflîndu-se pe Lista naţională a monumentelor istorice, loc de unde însă a dispărut subit în luna iunie, printr-un Ordin al ministrului Culturii şi Cultelor. Şase luni mai tîrziu, proprietara, o funcţionară de la Cadastru, ai cărei înaintaşi o cumpăraseră de la Teodoreni în 1951, a vîndut terenul şi clădirea unor investitori imobiliari, pentru 245.000 de euro. Deşi ajunsese într-o stare avansată de degradare, aceştia n-au investit un leu în imobil, vînzîndu-l, după patru ani, unei firme din Suceava, deţinute de un fost senator procopsit cu avere după afaceri cu alcool şi butelii. În primăvara lui 2010, fostul parlamentar a dărîmat casa, în ciuda unei anumite emoţii declanşate la nivel local de mass-media şi a anunţat că vrea să ridice în loc un bloc. Deşi oamenii de azi nu prea mai au timp de melancolii, iar oraşul este în mare parte nou, făcînd din ce în ce mai uitată faţa lui veche, undeva, în subconştientul colectiv, s-au declanşat revolta şi stupoarea că un punct important din trecutul fizic şi mental – liniştit, regretat şi ideal – urma să fie şters de pe faţa pămîntului. Aici, în această casă asasinată cu lovituri de buldozer, în cea de lîngă ea, devenită locaş pentru bunicii scriitorului (din fericire, aceasta a fost renovată în regim de monument istoric de un alt proprietar), precum şi în împrejurimile lor se născuseră, totuşi, cărţi de referinţă ale lui Ionel Teodoreanu şi ale copiilor care am fost: *Uliţa copilăriei* sau *În casa bunicilor.*

Mai mult de ochii lumii, în timpul demolării au venit la faţa locului angajaţi de la Direcţia Judeţeană de Cultură, au găsit o greşeală, minoră, în actele demolatorilor, pentru ca la sfîrşit să ridice din umeri şi să spună: „Nu mai putem face nimic!".

Deşi familia Teodoreanu, Ionel şi Păstorel în special, a contribuit prin activitatea ei la imortalizarea unor feţe ale Iaşiului care altfel ar fi fost pierdute, lui Ionel datorîndu-i-se, în plus, clasica trilogie *La Medeleni,* nici una dintre autorităţile locale nu a simţit vreodată nevoia amenajării unui muzeu în această casă, rod al unei achiziţii a ei. Economia „duduia" pentru altele.

În 1951, la momentul vînzării imobilelor, Ionel Teodoreanu, aflat la Bucureşti, a primit prin poştă partea sa din banii primiţi de familie, prilej de amarnică tristeţe. *„A venit azi un mandat poştal / Aducînd acasă nişte mii / Şi m-am fost umplut de-o mie una de melancolii. / Niciodată, niciodată n-o să mă mai duc / La zăplazul unde sta Nănoaia, dar şi-un nuc / Niciodată, niciodată umbra n-o să-mi mai arate / Pe copilul sprinten şi năuc. / Dus-au de veci cireşul, părul, via, / Care aveau porecle dulci în amintire; / Ţîrîie a jale în mine greier-greieraş subţire / Şi e scrum acum la poartă ce-a fost foc: copilăria. / S-a vîndut cu acte casa de la Iaşi. / Mîini străine au cules-o în spaţiu. / Unde eşti, bătrînul meu Horaţiu? / Cu paharul gol de ce mă laşi?".*

N-avea de unde să ştie Ionel Teodoreanu că viitorul poate fi şi mai urît de-atît.

Sorin Cristian Semeniuc *este doctorand al Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi.*

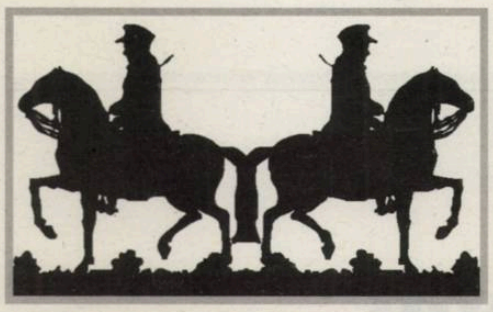

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

O profeţie de la 1935

Stimate lucrătoare şi stimaţi lucrători din Serviciile Multilateral Dezvoltate; am azi mica şi fragila îndrăzneală de a vă ruga să vă găsiţi timp – printre copleşitoarele misiuni care vă asaltează – pentru a vă concentra cîteva minute asupra acestui text:

„...În ultimii ani, ne-am lăsat pradă politicii şi toate obsesiile noastre sînt de ordin politic. Formule grosolane, simple pînă la absurd, convinse pînă la teroare, stăruie în vocabularul nostru şi, de-acolo, trec pe nesimţite în gîndirea noastră, în obişnuinţele noastre. Urmăriţi, bunăoară, gravele ravagii pe care le face, în mentalitatea actuală, cuvîntul «Dreapta» sau cuvîntul «Stînga».

Sîntem obsedaţi politic nu de ieri, de azi...

Sensul lor s-a dilatat bolnăvicios şi s-a întins din politică în cultură, în artă, în literatură. În afara acestui unghi care măsoară totul, nimic nu poate rămîne liber, în altă sferă logică, în alt cîmp vizual, pe alt plan de gîndire. Ceva trebuie să fie «de dreapta» sau «de stînga». Neapărat. Obligatoriu. Altfel nu se poate.

Am cetit zilele trecute într-un studiu – de altfel foarte bine scris şi probabil bine informat – că muzica lui Bach este o muzică... de dreapta, în timp ce muzica lui Haendel este, dimpotrivă... de stînga. Şi să nu credeţi că era o glumă sau un paradox. Nu. Se dovedea, cu destulă abilitate dialectică, de ce Bach era naţionalist şi de ce Haendel un european, un internaţionalist. Numesc acest fel de judecată o judecată huliganică. *Adică o judecată care face să intervină criteriile politice pe un plan nepolitic.* (subl. mea, R. C.) Este o confuzie de puncte de vedere ce devastează lumea ideilor şi o aruncă tuturor pasiunilor joase, primare, nediferenţiate. Un huligan este un obsedat. Sălbăticia lui este, înainte de orice, mintală. Inteligenţa lui, sensibilitatea lui a fost diformată pînă la o anumită schemă, dincolo de care nu mai înţelege nimic. Este fără îndoială un început de demenţă – inofensivă, uneori, funestă, de alte ori... E un automatism mintal care reduce, fără întîrziere, orice dezbatere, orice problemă la întrebarea ultimă: «de dreapta» ori «de stînga»?

Prevăd o zi în care se va inventa o botanică fascistă şi una radicală, o chimie reacţionară şi una progresistă, o algebră liberală şi una conservatoare. Se va stabili că anumite plante sînt burgheze, în timp ce altele sînt marxiste. Se va preciza că o categorie de corpuri chimice – bunăoară acizii – sînt democrate, cîtă vreme alte corpuri chimice – bazele – sînt oligarhice. Se va descoperi că anumite funcţiuni matematice sînt hitleriste, iar altele sînt bolşevice. Nu sîntem departe de această fază a civilizaţiei umane. Cu graba cu care consumăm fenomenele şi le supunem obsesiei noastre politice, vom izbuti să înscriem toate elementele naturii, focul, apa şi pămîntul, în cîte un partid. Vor fi amurguri subversive, vor fi ploi tendenţioase, vor fi aştri suspecţi. Omenirea merge cu paşi repezi spre o înţelegere pôliţistă a lumii...“

Sper să nu vă şochez precizînd că acest articol nu a fost scris nici azi, nici ieri. El a apărut în 1935, în ziarul *Rampa,* e intitulat „Despre o anumită mentalitate huliganică“ şi e semnat de Mihail Sebastian. Deşi ştiu că la noi nu se obişnuieşte a aniversa articole din ziare, caracterul său întru totul profetic mă incită să vi-l propun atenţiei, chiar şi după 75 de ani. Dacă termenul de profetic vi se pare exagerat, vă rog să aveţi în vedere că, în săptămînile trecute, Silvio Berlusconi, nu numai prim-ministrul Italiei, dar şi patronul clubului de fotbal AC Milan, a declarat că înfrîngerea echipei sale în faţa Cesenei se datorează „arbitrilor de stînga“ care, de la tuşă, i-au anulat două goluri echipei sale, evident de dreapta. Vă conjur să nu ridicaţi din umeri la acest strigăt: „ne-au furat arbitrii de stînga!“ care, cu un haz incomensurabil, ne înscrie în permanenta, necurmata „înţelegere poliţistă a lumii“.

tolo sport

Una dintre finalele (cea de dublu) jucate la BCR Open România, care e cel mai important turneu de tenis de la noi, n-a fost transmisă (şi nici măcar înregistrată) de nici una din cele vreo cinci televiziuni autohtone de sport. De cîte asemenea televiziuni specializate ar fi nevoie pentru a putea acoperi mulţimea de evenimente sportive din România?

Hai să ne decidem! Fie, după o expresie deja celebră, presa poartă un război cu democraţia, şi atunci nu pretindem mare lucru, cu excepţia scalpurilor live, nici măcar televiziunilor sportive, fie presa e parte a democraţiei, şi atunci ne gîndim ce e de făcut.

Dacă televiziunile şi ziarele sînt lăsate exclusiv pe mîna pieţei libere se va întîmpla ceea ce se întîmplă acum, adică ele vor trăda contractul nescris cu publicul, trădare care, oricît de monstruoasă pare coaliţia, începe de la nedifuzarea unui meci de tenis de la Open România sau de la netipărirea rezultatelor Campionatului Mondial de Baschet. De ce? Pentru că publicul nu consumă, la nivel de masă, astfel de informaţii. Nu le consumă nicăieri în lume, de ce ar face-o în ţara lui State de România?

Şi atunci? Nu există soluţie, alta decît a ne arunca două mîini de apă rece pe faţă şi de a face ceea ce depinde de fiecare dintre noi. Vă place un post de televiziune? Urmăriţi-l! Vi se pare că, dincolo de compromisuri, un ziar face eforturi ca să-şi ţină nivelul? Cumpăraţi-l! „Adoptaţi un ziar“ – scria deunăzi Costi Rogozanu. Tocmai aţi făcut-o cu *Dilema veche*. Felicitări!

Cătălin TOLONTAN

Carmen GAVRILĂ

„Atenţii“ în varianta coreeană

La hotel în Seul, după prea multe ore de zbor fără ţigări, fac rapid formalităţile de cazare. Organizatorii vizitei ne spun să ne adunăm într-o mică sală de conferinţe să discutăm detaliile programului. Pe masă, în dreptul fiecărui scaun, găsim cîte un mic pachet frumos ambalat. Desfacem: un breloc şi o mică tabacheră, cu sigla hotelului. Colegii mei, europeni vestici, trag repede concluzia: coreenii ştiu să-şi facă reclamă! Şi nu se termină aici. După ce aflăm programul vizitei, apare brusc o nouă serie de pachete cu alte mici cadouri, de data asta chiar de la organizatori. Cu reţineri ca să nu jignească, o portugheză întreabă de ce. Răspuns: „coreenilor le place să facă cadouri şi astfel vrem să vă arătăm că sînteţi bineveniţi“. Eu – cu gîndul exersat automat la „atenţie“ şi alte formule româneşti-orientale.

A oferi cadouri, mai mici sau mai mari, este o adevărată cultură în Coreea de Sud şi nu de puţine ori străinii, mai ales oficialii europeni ori americani sînt puşi în încurcătură. Imaginaţi-vă reacţia unui oficial german, venit să negocieze cu cei coreeni, cînd se trezeşte cu un val de cadouri peste tot unde se duce. La fel de vizibilă este cultura împrumuturilor, între rude şi prieteni, mai ales. Iar problemele apar cînd nu mai e clară limita dintre cadou, împrumut şi mită. Anul trecut, un nominalizat la o funcţie oficială înaltă a fost nevoit să se retragă după ce a ieşit la iveală că a „împrumutat“ o sumă uriaşă.

Să fii pus în faţa unui cadou, de orice fel, de la o cină la un obiect presupune să te arunci într-un hăţiş de manevre cît mai politicoase, care să te scoată cu faţa curată, într-o cultură a ambiguităţii. Lege: orice cadou trebuie refuzat de cel puţin patru ori

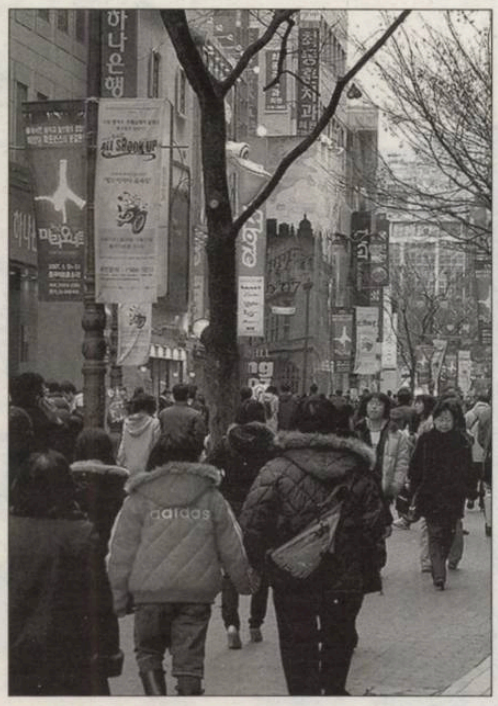

înainte de a fi acceptat, iar cel care îl oferă trebuie să insiste tot de cel puţin patru ori.

Cadoul este atît de omniprezent în relaţiile sociale, încît devine neclar ce este mită şi ce este cadou. Conform legii, într-un astfel de caz adus în faţa justiţiei, pentru ca cineva să fie acuzat că a dat mită, trebuie demonstrată „reciprocitatea“, că a căpătat un avantaj de la cel care a primit cadoul. Dar şi aşa, e greu de demonstrat vinovăţia, cîtă vreme prevalează „spiritul prieteniei şi cultura ajutorului“ invocate de părţi.

Paradoxal, într-o economie extrem de modernă şi dinamică încă persistă obiceiul împrumuturilor personale. Şi ele se încadrează în ceea ce coreenii numesc „cultura prieteniei şi ajutorului“. Băncile sînt la tot pasul, şi pline mai ales vara, cînd oamenii intră să se răcorească pentru cîteva minute sub aparatele de aer condiţionat. Dar cînd nu au nevoie de răcoare, pentru coreeni este în continuare extrem de răspîndită practica împrumuturilor de la rude, prieteni, colegi de muncă, fie ei şefi ori subalterni. Ce îi năuceşte pe bancheri este că dobînzile la împrumuturile private sînt mult mai mari. Dar pentru coreeni, dobînda mare păleşte în faţa lipsei de complicaţii, hîrtii, aprobări, adeverinţe şi mai ales în faţa lipsei impozitelor. Şi cum totul are la bază cuvîntul dat, pedepsele pentru neplată ori întîrzieri sînt pe măsură... nici vorbă de renegocieri ca la bancă. Pedeapsa înseamnă cel puţin sfîrşitul social, pierderea onoarei, a credibilităţii. Un paria de la care toţi îşi întorc ochii, izolat social, un paria a cărui familie este şi ea marcată de ruşine. Nu sînt puţine cazurile în care cei astfel dezonoraţi au ales să părăsească ţara.

Avalanşa de cadouri nu înseamnă însă, neapărat, că în spatele oricărui gest se ascunde corupţie. Ca şi în Orientul Mijlociu, un vînzător coreean fericit de încîntarea turistului oferă cîte o mică „atenţie“, iar cultura, dacă nu a prieteniei, cel puţin a amabilităţii este de necontestat.

***Carmen Gavrilă** este jurnalistă la Radio România.*

colecţii cu dichis

Nu rataţi săptămîna viitoare!

Titanic vals

Adaptarea şi regia: Dinu Cernescu
Regia de montaj: Marga Niţă
121 minute, color, 1992, înregistrare realizată în platourile TVR
Decoruri: arh. Gh. Constantin
Distribuţia: Dem. Rădulescu, Tamara Buciuceanu-Botez, Dorina Lazăr, Cesonia Postelnicu, Theodor Ranetti, Mihai Constantin, Mihai Fotino, Radu Duda, Carmen Ungureanu, Matei Constantinescu ş.a.

Întrebat, de nenumărate ori, dacă personajele din *Titanic vals* au existat în realitate, Tudor Muşatescu a răspuns că da, şi chiar în Cîmpulung, oraşul său natal. De altfel, dovada veridicităţii acestora au fost chiar reacţiile stîrnite de piesă după primele reprezentaţii: au protestat comandamentul militar al capitalei, clerul, şefi de partid, ba chiar un membru al Parlamentului, în Cameră... Povestea lui Spirache Necşulescu, a familiei sale şi a schimbărilor pe care o moştenire neaşteptată le-a adus în viaţa acestora rămîne cît se poate de actuală. Intrarea în politică, prin mijloace nu tocmai curate, ca însemn al noului statut, ne sună, evident, cunoscut... La fel şi atitudinile suficiente şi ridicole ale unora din proaspeţii parveniţi.Toate acestea redate fidel, dar nuanţat de jocul impecabil al unor clasici ai scenei româneşti (Tamara Buciuceanu, Dorina Lazăr, Dem. Rădulescu), dar şi de mai tinerele (pe atunci...) speranţe (Cesonia Postelnicu, Carmen Ungureanu, Mihai Constantin) în montarea pentru televiziune a lui Dinu Cernescu.

N. red.: Cătălin Ştefănescu îşi va relua rubrica săptămîna viitoare

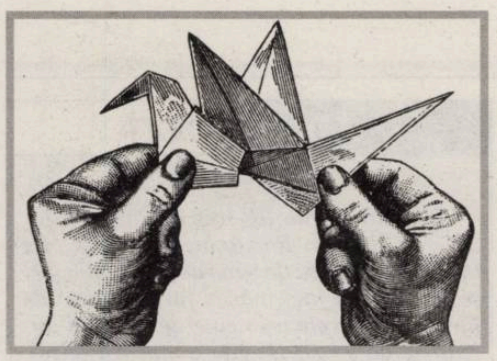

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Oameni la pământ

E un tip acolo jos, în staţia de metrou, n-are picioare, juma' de om călare pe un skateboard, ca mijloc de deplasare perfectă pentru el. Stă sprijinit de un stîlp, cu capul răsturnat într-o parte şi cu ochii deschişi, parcă e mort. Din capătul celălalt al staţiei îl fluieră un tovarăş (cu picioare). Omuleţul se trezeşte şi intră brusc în viteză, vîslind cu mîinile pe pardoseală. Străbate întreaga staţie în cîteva secunde, se strecoară cu skateboard-ul printre cei care aşteaptă metroul, şi care-l privesc surprinşi, ca pe-o nălucă. Dă senzaţia că intră printre picioarele lor şi, chiar aşa, urcat pe scîndura cu rotile, cu figura lui de pitic matur, abia dacă ajunge pînă deasupra genunchilor celorlaţi oameni. Să-ţi vezi semenii, toată viaţa, doar de la nivelul genunchilor...

Mai sus, pe scară, spre ieşire, e lume adunată. Un om în vîrstă a căzut pe trepte. A alunecat sau i s-a făcut rău. E aproape inconştient şi îşi mişcă doar mandibula în sus şi-n jos de parcă ar vrea să-şi aranjeze placa dentară. Deasupra tîmplei are o rană care sîngerează. O femeie încearcă să-l ajute, să-i ridice uşor capul. Aşezată pe vine, îşi dezvăluie chiloţii tanga pe deasupra curelei pantalonilor, spre hazul a doi puşti. Apoi începe să-i ardă bătrînului palme peste faţă. „De ce-i mişcaţi capul?“ – întreabă cineva. „N-aveţi voie să-l mişcaţi. Sînteţi doctoriţă?“ Femeia nu răspunde. „Nu vezi că-i proastă? O să-l omoare pe bietul om“ – zice unul dintre puşti. „Aşa a murit bunicul“ – exclamă o fată. „Daţi-vă, domnule, la o parte că-i luaţi aerul – intervine altcineva – păi, nu mai aveţi şi altă treabă? Daţi telefon la Salvare!“ „Am dat, domnule, e pe drum“ – răspunde calm femeia. Ocolesc grupul de gură-cască şi-mi reiau urcuşul pe scară, în timp ce o cucoană mi se adresează cu învăţămintele ei: „Păi, ce e omul? Uite acuşi e viu şi trăieşte, iar peste o clipă nu mai e. S-a chinuit o viaţă şi se duce într-o secundă“.

Să-ţi vezi semenii, toată viaţa, doar de la nivelul genunchilor...

Cu cîteva zile înainte asistasem la o întîmplare asemănătoare. Un bărbat de vreo 80 de ani căzuse în faţa mea, pe banda rulantă de la magazinul Real. S-a prăbuşit în vreo trei faze încetinite care-ţi dădeau iluzia că se va putea redresa. Şi apoi, brusc, i-am văzut chelia lipită de podea, congestionîndu-se. La început, căderile astea pot părea o glumă. Nu-ţi vine să crezi că e adevărat. Moartea însăşi apare de cele mai multe ori drept ceva neadevărat, un lucru despre care în, primul moment, îţi vine să spui: „nu se poate“. Omul se împiedicase la capătul benzii rulante, iar eu am realizat că în continuare pe bandă venea lume cu cărucioare fixate în striurile metalice. Un om căzut, chiar mort de-ar fi, nu poate opri fluxul cumpărăturilor celor vii. Viaţa merge înainte. Cărucioarele îl puteau lovi în cap şi erau imposibil de deturnat din drumul lor. Noroc că au sărit mai mulţi oameni şi am reuşit să-l tragem la o parte, în afara zonei periculoase. L-am aşezat pe un fotoliu apărut acolo ca din senin. I-am recuperat de pe jos telefonul mobil. Un tînăr îl întreba cum se simte şi dacă e nevoie să cheme Salvarea. A ieşit şi farmacista din prăvălia ei. Bietul om era pe mîini bune. Mi-am văzut de drum. Intrat în supermarket, mi-am dat seama însă că mai ţineam strîns în mînă telefonul lui. M-am repezit afară să i-l înapoiez. Era tot pe fotoliu, încă năuc, cu capul ca un dovleac teşit. I-am arătat telefonul, dar n-a reacţionat, aşa că i l-am băgat pur şi simplu în buzunar. Mi-am amintit atunci de poveştile cu poliţişti care buzunăresc victimele accidentelor.

Ajung la capătul Dudeştiului, aproape de noile terenuri de fotbal cu mochetă verde, unde un individ bărbos şi-a făcut culcuşul chiar în mijlocul trotuarului. Dinspre terenuri se aud înjurăturile bărbaţilor ce se chinuie să stăpînească mingea. Insul întins pe trotuar emite un fel de bombăneli ininteligibile, ca într-un dialog cu fotbaliştii amatori de peste gard. Mă întreb ce o vrea să spună, ce mesaje s-or ascunde în spatele bolboroselilor strecurate prin barbă. E învelit cu o plapumă matlasată, cu faţa din mătase galbenă, recuperată probabil de pe la gunoi. Se tot învîrteşte încercînd să-şi învelească mai bine picioarele. Ceea ce mă frapează e că pe vremuri am avut şi eu o asemenea plapumă galbenă. Dacă o fi aceeaşi? După atîţia ani? Nu se poate... Şi mă trezesc dintr-odată că mă imaginez în locul lui, acolo pe trotuar, învelit cu plapuma mea, încercînd să spun oamenilor ceva ce nimeni nu pricepe.

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Rostul casei şi paradigma feminină a umanului

Totdeauna m-a fascinat înfăţişarea caselor. Înţelegător pînă la fanatism cu ţăranii mei şi casele lor făloase, desconsideram însă cu egală măsură toate aceste vile şi pălăţele, *gated communities* şi alte cartiere rezidenţiale care se întind pretutindeni în jurul oraşelor mai mici sau mai mari din România: *eh, nişte parveniţi!* – gîndeam în sinea mea, distant şi generic. Zilele trecute însă am fost invitat la Corbeanca şi m-am pomenit, brusc, în altă lume. De data asta am avut timpul, dispoziţia – şi invitaţia... – de a privi mai pe îndelete şi nu doar din exterior diverse locuinţe care altminteri ar fi rămas în această categorie stereotipică de „vile“. Desigur, toate sînt mari şi au în curte maşini pe măsură, toate au terase şi gazon, o piscină mai mare făcînd eventual diferenţa. Dincolo de acest numitor comun al *upper middle class* se etalează însă imediat *gustul* fiecăruia, un univers întreg de reprezentare şi ademenire prin care locatarii îşi declină apartenenţa la o anumită categorie socială electivă. Amenajările interioare exprimă, cu tăceri diferite, tipul de oameni chemaţi să le populeze, genul de relaţii şi de conversaţii pentru care au fost făcute, un întreg univers uman de referinţă, fără de care devin inexplicabil mute. Ca şi *casele făloase* din mediul rural, *vilele* urbane îşi reclamă astfel, cu alte mijloace şi alt orizont, *recunoaşterea* celorlalţi: ele au fost făcute pentru a fi privite – şi eventual împărtăşite – de către cei care ne pot oferi şi de la care aşteptăm cu emoţie *recunoaşterea de sine*. Ostentatoriul comun ambelor cazuri încetează astfel să mai fie „iraţional“ sau „kitsch“ pentru a se dizolva într-o „luptă pentru recunoaştere“ mult mai general umană şi în care casa este principala „armă“.

Dar de ce casa? De ce locuinţa mai degrabă decît hainele, diplomele, titlurile, banii sau alte valori simbolice, de ce aceasta este cu precădere „obiectul social total“ al culturii noastre? Desigur, din momentul în care reuşeşte să depăşească simpla constrîngere de adăpost, casa devine pretutindeni unul dintre obiectele cele mai încărcate simbolic din existenţa umană; la fel de evident, hainele, titlurile sau banii au şi ele această menire de a ne (re)prezenta. Dar la noi, locuinţa pare să concentreze în mai mare măsură această putere simbolică.

© L. Muntean

ţărănească. Mai mult, pe urmele Şcolii monografice, Paul Stahl ajunge la concluzia că gospodăria este cea mai mică unitate socială, şi nu individul. Chiar şi sistemul de valori al acestei societăţi se concentrează în mare măsură într-o morală a bunului gospodar. Iar gospodăria „îndestulată“ exprimă toate acestea după coduri clare şi împărtăşite, reclamînd recunoaşterea „bunului gospodar“ în ochii satului. De aici şi pînă la actualele case făloase – trecînd inclusiv prin „Casa Poporului“ – poate fi identificată destul de uşor o continuitate simbolică, dincolo de evidentele prefaceri materiale.

Mai complicat este de lămurit ce înseamnă „recunoaştere“ în toate aceste cazuri. Povestea este din nou mai veche. Ea începe cu Hegel şi al său *Anerkennung* (recunoaştere) prin care acesta încerca să-i dea replica lui Hobbes şi faimoasei sale viziuni despre *homo homini lupus* din care s-a inspirat în mare măsură şi hegemonia viziunii economiste actuale. Reluată şi reinstrumentată de Axel Honeth, revăzută de Paul Ricœur, această viziune a pătruns recent în ştiinţele sociale, alimentînd o paradigmă alternativă. În ultimă instanţă, aceasta nu afirmă nimic altceva decît că ceea ce îl mînă în luptă pe Om, motivaţia sa elementară este o nevoie funciară de recunoaştere – afectivă, juridică şi/sau socială – din partea Celuilalt. Nimic spectaculos, în aparenţă. Dar nici paradigma dominantă, care a intrat în viaţa noastră cotidiană fără să ştim, nu afirmă decît ceva la fel de „simplu“: motivaţia primă a Omului este interesul său egoist, pe care acesta se străduieşte permanent să-l gestioneze în mod raţional, maximizîndu-şi avantajele. Doar că cele două viziuni au consecinţe fundamental opuse. Din perspectiva heterodoxă a recunoaşterii, „oamenii nu ne mai apar doar şi în primul rînd ca fiinţe ale trebuinţei, precum animalele; ele devin propriu-zis umane doar în registrul dorinţei, iar această dorinţă este în primul rînd dorinţa de a fi recunoscut, dorinţa de a fi dorit de către ceilalţi subiecţi umani doritori“ (Alain Caillé). Mai simplu şi mai metaforic spus, dacă împărtăşim paradigma recunoaşterii, nu vom mai aştepta de la oameni să fie nişte războinici singuratici şi raţionali pentru propriul interes, ci mai degrabă nişte fiinţe vulnerabile străduindu-se pentru împărtăşirea şi confirmarea dorinţelor lor. Şi, în ultimă instanţă, am acţiona şi noi înşine în mod diferit – şi, probabil, mai sincer. Căci, revenind la casele noastre, oare cît interes egoist şi alegere raţională şi cîtă dorinţă ascunsă de recunoaştere socială se află în spatele locuinţelor noastre? Şi ce rost ar avea o asemenea casă făloasă, oricît confort şi siguranţă ne-ar oferi ea, pe o insulă pustie?

Chiar şi sistemul de valori al acestei societăţi se concentrează în mare măsură într-o morală a bunului gospodar.

Povestea este mai veche şi se înscrie într-o *longue durée* semnificativă. Fiecare societate sau tip de societăţi are un idiom preferenţial în care exprimă şi traduce principalele sale probleme. Dacă e să-i credem pe antropologi, societăţile „primitive“ de care s-au ocupat folosesc rudenia ca *lingua franca*, mai totul se leagă şi se explică prin relaţiile complicate de rudenie. La extrema cealaltă, societăţile moderne par a fi acordat economicului acest rol de idiom comprehensiv: totul este resursă, redistribuire, capital etc. În cazul societăţii ţărăneşti din ţara noastră însă, gospodăria a fost, s-ar zice, principala referinţă în care se înnoadă cele mai multe fire ale vieţii sociale. Simptomatic, aproape că nu există studii despre rudenia la români, dar există nenumărate mărturii şi interpretări despre gospodăria

ready made

„Azi după-prînz făcurăm o evolare la ţară, cu toată camerata şi cu prefectul; rar îmi fu o zi aşa de neplăcută ca asta. Întîi, pe cale! În car eram vis-à-vis cu prefectul; vorbeam cînd de timp, cînd de vestminte – iaca tot. După aia începurăm a suire la deal; nu eram liber să-mi pot lăsare sentimentul puţinel vacante; tot înconjurat de nişte mumii, în care nu s-a furişat alt spirit decît numai invidia şi nulitatea. Mergeam tot singur – Kutschera n-a venit niceodată la mine; eu m-aş fi dus la el în caz de vice-versa oricum; – nu face nemica! – Numai Helm simţi că nu e frumos de la ei că sum singur; el tot venea pe la mine; ca să spun drept – astă trăsătură a lui m-a surprins! – Ceilalţi începură a fumare pe furişul prefectului. Asta le fu toată petrecerea pînă sus. Eu nu fum; mergeam singur, cînd şi cînd cetind Demostene, ajungînd sus, începură a bea la bere şi vin; eu nemica, berea le făcu chef; iară la ţigare; merserăm îndărăt; Linz beuse o cupă şi jumătate, ba mi se pare 3 cupe; era trăsnit bine; punîndu-ne în car încep a bate din palme şi a strigare să se cînte ceva; începură a cîntare; îmi strigă şi mie să fiu vesel şi să rîd; eu îi zisei rîzînd că nu sum totdeauna în toanele alea.“

Titu Maiorescu, *Jurnal*, vol. I,
Editura Minerva, 1975

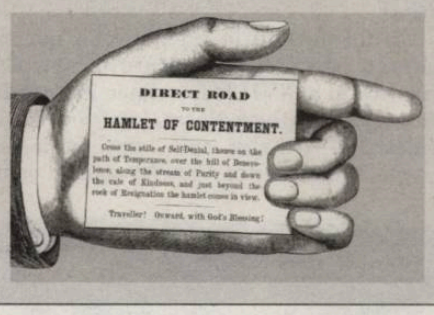

PUBLICITATE

Nu-ți mai bate capul
cum să fii mai bun la BAC.
Ia-ți Permisul ECDL!

Peste 5000 de elevi din 130 de licee şi-au echivalat anul trecut proba de competenţe digitale la BAC cu **Permisul ECDL** şi au obţinut calificativul de **utilizator experimentat**.

Fă un pas înaintea colegilor tăi, obţine din timp certificarea ECDL şi scapă de un stres în plus la BAC.

ECDL ROMANIA, Str. Mendeleev, nr. 7-15 (lângă Piaţa Amzei)
Tel.: **021 316 99 22**
E-mail: **office@ecdl.org.ro**
Web: **www.ecdl.org.ro**

ECDL ROMANIA

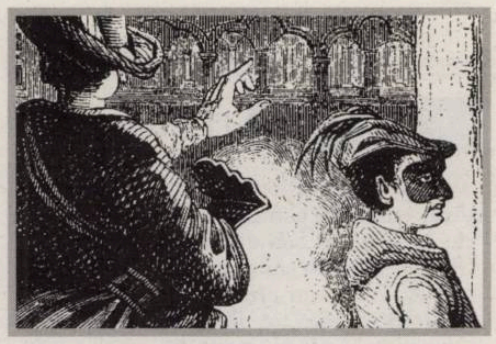

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Poliţia – şi cum s-a ajuns aici

Ce bine ar fi dacă oamenii n-ar mai avea nevoie de poliţie, de preşedinţi, de primari, de prefecţi, de legiuitori sau de coafeze! Într-o grădină a Edenului ne-am plimba atunci cu toţii, mînă-n mînă, judecătorul (care n-ar mai fi judecător) şi hoţul (care n-ar mai fi hoţ) ar înălţa aceleaşi rugi, capra & varza & lupul s-ar căra cu rîndul în spate peste punţi, cîrtiţa şi fluturele ar cînta pe-o singură voce imnul glorioasei Naturi, Gabriela Vrînceanu Firea şi Cristian Boureanu ar dănţui înlănţuiţi, iar leul şi mielul ar merge îmbrăţoşaţi!

Doar că n-am ajuns încă acolo.

Astfel că, deocamdată, poliţia – despre ea vom vorbi aici, distinse cititor – mai are ceva treburi printre noi. Potrivit cărturarilor, cuvîntul „poliţie" derivă de la grecescul *politia,* care însemna *activitate în interesul cetăţii* (i.e. *statului)* şi nu se rezuma, iniţial, la treburile represiv-coercitive. (Unele informaţii din acest text provin din *Enciclopedia României* – dir. Dimitrie Gusti –, vol. I, Bucureşti, 1938.) În limba română, pesemne, cuvîntul s-a împămîntenit sub influenţa grecească, sub Fanarioţi.

Un fel de Poliţie a existat la noi mai înaintea pătrunderii cuvîntului în speţă. Prin secolul al XVII-lea, ordinea în Ţara Românească era încredinţată *spătarului* (un ministru al Armelor, cum i-am spune azi), ce avea sub comandă toate corpurile oastei ţării: călăraşii, seimenii, drăganii, lefegiii ş.cl. La Bucureşti, bunăoară, pe la 1620 domnitorul Radu Mihnea da titlul de *agă* (străbunicul prefectului de poliţie de azi) celui ce trebuia *să grijească şi să privegheze la paza bunei ordini*. Nu fitecine ajungea agă – ci mai cu seamă bărbaţii din familiile onorabile ale oraşului. El avea în subordine o întreagă ierarhie. La nivelul judeţelor, cei care se ocupau de siguranţa publică erau *ispravnicii* – chit că ei vegheau şi la administrarea teritoriului, precum şi la judecarea locuitorilor. Ispravnicii aveau ca subordonaţi direcţi *zapciii*. Iar responsabili cu *paza de hoţi* (deh! – perenă şi grea misie) erau *polcovnicii*. Hrisoavele spun că aceştia erau orînduiţi pe linie ostăşească (formau un cvasi-corp ofiţeresc) şi depindeau de spătar, de ispravnic sau (la Bucureşti) de agă, iar unii dintre polcovnici erau îndrituiţi a forma *poterele* judeţelor pentru a-i fugări pe borfaşi (un fel de şerifi, adicătelea).

Polcovnicii erau, de regulă, fii de boieri sau boiernaşi şi numărul lor (20-30 pe judeţ) varia în funcţie de populaţia judeţelor; ei aveau în subordinea lor *căpitanii de la margine* (un fel de subofiţeri din teritoriu), iar sarcina lor, cum frumos scria V.A. Urechia, era că „dacă auzeau că undeva în judeţ s-au ivit hoţi sau făcători de rele, (...) erau obligaţi să sară cu toţi oamenii ţării după dînşii ca să-i prindă negreşit". Iar uneori chiar îi prindeau. Ce se întîmpla cu făptaşii? Cel mai adesea, culpabilii mîncau o straşnică bătaie, erau supuşi la *cazne* (torturi) să spună tot ce ştiu, după care înfundau temniţele ori erau puşi la munci silnice.

Bătaia celor prinşi de proto-poliţie a fost subînţeleasă pînă pe la 1831-'32 – cînd, prin Regulamentele Organice, s-a operat întîia reformare a administraţiei noastre (inclusiv a aparatului represiv). Sub influenţa curentului umanitarist al secolului al XIX-lea şi în spiritul ideilor *occidantale* (Montesquieu etc.), mai întîi Muntenia renunţă, cam pe-atunci, la bătaia pungaşilor. Pielea hoţilor din Moldova mai avea de suportat – abia codul penal din vremea lui Al. I. Cuza, din 1864, urma să ia biciul de pe spinarea răufăcătorilor moldoveni.

Primele *condici poliţieneşti* moderne (adică statute ale poliţiei *generale, municipale* şi *judiciare)* apar în 1847 la Bucureşti şi în 1850 la Iaşi. Aga, polcovnicii ş.cl. erau de domeniul trecutului; treptat apar prefecţii de poliţie, ofiţerii, agenţii, comisarii, inspectorii etc. În 1903 ministrul Vasile Lascăr tutela prima organizare generală a poliţiei din Regatul României. În ianuarie 1949, cum regatul abia dispăruse, instituţia Poliţiei fu desfiinţată (ca vestigiu burghezo-moşieresc), şi în locul ei apare, pentru 40 de ani, Miliţia. De aici încolo cam ştiţi povestea.

Da, Paradisul e pe-aproape!

Dar iată că, azi, zorii unei ere noi mijesc în faţă-ne! Pentru prima dată în istoria statului român, pe 24 septembrie a.c. preşedintele a renunţat la poliţie, după cum şi poliţia a renunţat la preşedinte. Cum? Ce spuneţi? S-ar fi împăcat ei, între timp? Chiar şi asta confirmă minunea! Văd aici semnul unor vremuri cum n-au mai fost, în care statul va dispărea, hoţii (care nu se vor mai numi vardişti) vor mînca din aceeaşi oală, S.O. Vîntu şi Codruţa Kövesi vor fraterniza, Andreea Pora şi Mugur Ciuvică vor dănţui umăr la umăr, mielul şi leul se vor îmbrăţoşa...

Paradisul stă să cadă peste România!

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Agricultura între „pricepere" şi ştiinţă

Cînd, la începutul secolului al XIX-lea, Principatele Române intraseră pe drumul ireversibil al modernizării, cei şcoliţi s-au considerat datori să-i lumineze pe cei mulţi. Ştiinţa devine argumentul suprem pentru a convinge de necesitatea schimbării, pentru a arăta că progresul rezidă în inovare, pentru a prezenta bunăstarea ca rezultat al unor măsuri deja „cercetate" şi analizate şi de alţii. Agricultura este supusă şi ea acestei „presiuni", căci generaţii de generaţii de plugari au transmis un mod de folosire al ţarinilor, dar fără a se gîndi ce ar trebui făcut pentru a îmbunătăţi calitatea pămîntului şi implicit a roadelor. Prin diferite Ofisuri domneşti se trimit „măsuri" despre cum, cînd, în ce mod ar trebui să se facă semănăturile, cum ar trebui preparat ogorul, ce ar trebui să se facă prin podgorii sau cum ar trebui păstrate livezile. Dincolo de aceste „reguli oficiale", foile săteşti se grăbesc şi ele să primească în paginile lor analize cu privire la starea agriculturii, cu critici şi sfaturi de urmat.

Povăţuitorul Sănătăţii şi a Economiei, ce apare la Iaşi sub redacţia doctorului Constantin Vîrnav, găzduieşte astfel de analize. În numărul 5/1844, agricultura moldavă apare cam aşa: Dumnezeu a înzestrat ţara cu „toate cele trebuincioase", dar locuitorii nu prea ştiu cum să se folosească de ele. De altminteri, se mulţumesc cu subzistenţa, fără să se gîndească să producă mai mult şi de o calitate mai bună. „Dacă pămînturile noastre s-ar lucra după cuviinţă", apăi atunci am avea producţie de calitate.

Aşa: „vinul nostru este bun, însă noi culegînd poama crudă şi coaptă, crudă şi mucedă, şi amestecînd-o la un loc, stricăm bunătatea vinului";

„puterea producătoare a pădurilor noastre este mare, însă noi tăiem pădurile fără rînduială, mlădoacele nu le apărăm, vitele umblă slobode prin apărături, şi din această pricină se împuţinează pădurile, şi se înmulţesc ciritei, şi huciurile care cuprind loc numai în zadar fără a aduce vreun folos";

„soiul vitelor noastre este bun, dar din an în an vitele noastre se fac ţăgărîte şi mai mici şi noi nu putem ţine concurenţia cu Besarabia".

Pentru a schimba această stare de lucruri, dar şi pentru că „s-au apropiat vremea" şi „este neapărată trebuinţă a păşi înainte cu agricultura şi nu mai putem sta în acel grad în care am fost cu 50 de ani în urmă", măsuri urgente se impun a fi luate. Doar voinţă trebuie, pentru a schimba în bine starea de lucruri, căci noi „moldovenii" „simţim cu toţii oareşcare neîndemînare" şi mai presus de toate „mai cu toţii ne tînguim de lipsa banilor". Dar nu ei ar constitui înapoierea noastră, ci proasta administrare sau – cum se exprimă autorul – lipsa „unei mîini vrednice şi ghibace" care să fixeze „direcţiunea aceea care ar fi potrivnică nevoii şi înpregiurărilor de astăzi". „Să avem de-a pururea în privire cultura ţărilor streine", cu alte cuvinte, ţările cele „civilizate" ale Evropei care nu au aşa pămînturi roditoare s-au străduit şi au aflat o serie de măsuri folositoare: maşini şi „instrumenturi" care să „iconomisească puterea oamenilor şi a dobitoacelor", tehnici care să scoată cît mai mult din pămînt şi să aducă „cît mai puţină cheltuială". Or – se întreabă autorul – cum de se poate ca în 21 de zile să ştim totul despre ultima modă de la Paris („căci în atîtea zile ajunge poşta de la Paris la noi"), dar de 50 de ani să nu vrem să aflăm nimic despre o bună agricultură; cum de ne văităm de bani, dar avem de risipit pe frac, pălărie, halat, bastoane şi alte nimicuri? Cînd marile civilizaţii ale lumii s-au preocupat de agricultură, cînd atîţia învăţaţi s-au preocupat de această ramură, n-ar fi oare vremea ca şi moldovenii să se trezească?

„În zilele noastre ar fi mai de prisos a vorbi ceva spre dovadă, cît de folositoare este ştiinţa sistematică a agriculturii, după ce nici un stat în Evropa nu se află astăzi, unde această învăţătură să nu-şi aibă şcoli şi instituturi, sau cel puţin o catedră deosebită. Oare numai noi să fim aşa de orbiţi, ca să nu cunoaştem că toată soarta, că toată ecziştenţia noastră, ca a unui popor chear numai şi numai lucrători de pămînt, spînzură de la întemeierea şi propăşirea agriculturii sistemice!"

În analiza de mai sus doar anul pare în plus. Restul este mai actual decît am vrea să credem. Şi astăzi, existenţa noastră spînzură în „rodurile" agriculturii, iară lipsurile rămîn cam aceleaşi: o mînă dibace şi vrednică care să stabilească direcţiune, „instituturi", maşini şi „instrumenturi" folositoare etc. Că bani s-or găsi.

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Noii Zei

„Lagărul propriu-zis al «Casei Republicii» sau «Şantierul» se întinde pe o suprafaţă de aproximativ patru kilometri pătraţi de-a lungul Cheiului Dîmboviţei, pe partea dreaptă, distanţa dintre staţiile de metrou «Piaţa Unirii» şi «Eroilor» constituind latura de bază a acestui perimetru. Sînt aici, de fapt, mai multe şantiere: Şantierul Bulevardului, Şantierul Casa Ştiinţei, Şantierul Casa Republicii şi altele, dar timpul presînd, centrul de greutate s-a mutat în întregime asupra ultimului. Cercetări ulterioare vor descoperi, desigur, adevărata «arhitectură» a acestor lagăre (fiindcă sînt aici mai multe lagăre) supuse atentei supravegheri a sinistrei DICCT (Direcţia Investiţii-Construcţii şi Cazare Trupe), care nu trebuie confundată cu DLEN-ul (Direcţia Lucrări în Economia Naţională). De fapt, diferenţa e pur birocratică, fiindcă în realitate ambele urmăresc acelaşi lucru: munca forţată. Multe din lagărele DICCT-ului (aflat sub comanda generalului-locotenent Bogdan) au fost înfiinţate la ordinul direct al dictatorului. (...)

Cînd am intrat pentru prima oară în incinta şantierului am fost uluit. Era o zi înăbuşitoare de iunie, soarele mă ardea prin bluza de vară. Maşini de tot felul intrau şi ieşeau ridicînd nori de pulbere albă, macatele gigantice, cum nu mai văzuserăm nicăieri, îşi agitau braţele undeva sus, în cer. Totul era colosal, inuman. Pămîntul vibra scuturat de uriaşe zgomote subterane, de parcă Vulcani nevăzuţi ar fi lucrat la adîncuri armele unor zei noi, zgomotul asurzitor al ciocanelor pneumatice se îmbina cu scrîşnetul cupelor de excavator şi cu strigătele oamenilor. În faţa mea, imensă, prinsă într-un păienjeniş monstruos de schele metalice se înălţa «Casa Republicii»."

Ioan Popa, *Robi pe Uranus,*
Humanitas, 1992

Pe aceeaşi temă, „antinostalgia" din nr. trecut; interviul „Şi pietrele vorbesc..." din nr. 345.

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți copiii să vină la tine

„Războiul între sexe“ se întoarce

„O tînără femeie de ştiinţă“, după cum singură s-a prezentat pe site, a consemnat în comentariul la articolul „Războiul între sexe...“ două idei principale, şi anume: 1) că i se pare firesc ca mamele de băieţi să fie mai protective cu băieţii şi 2) mă întreabă conform căror descoperiri ştiinţifice afirm că există în datele biologice ale băieţilor şi fetiţelor diferenţe care pot duce la niveluri diferite de dezvoltare a abilităţilor. Mai întîi, dacă tot ne mişcăm între legile exacte ale ştiinţei, trebuie spus că nu există nici una care să susţină prima afirmaţie, cea legată de tendinţele hiperprotective ale unui părinte pentru copilul de sex opus: felul în care ne raportăm afectiv la un copil, fie el fată sau băiat, felul în care îl educăm ţine, predominant, de influenţele socioculturale ale mediului în care trăim şi de zestrea psihologică individuală, a lui şi a mea. În privinţa argumentelor ştiinţifice care susţin afirmaţiile din articolul meu ar fi multe de spus, adică exact atît cît s-au adunat în cei peste 90 de ani de cercetări în domeniul neuroştiinţelor cognitive. Foarte pe scurt, făcînd precizarea că articolele mele nu se vor a fi tratate de psihologie, ci doar observaţii din experienţa proprie cu sugestiile pedagogice aferente, iată cîteva exemple de diferenţe biologice între băieţi şi fete: diferenţe în dezvoltarea celor două emisfere cerebrale, în cantitatea de neurotransmiţători şi de hormoni secretată, diferenţe structurale la nivel cortical etc. Acestea, şi nu numai, sînt cele care produc niveluri diferite de dezvoltare a abilităţilor cognitive (utilizarea raţionamentului deductiv-inductiv sau abstract-concret, utilizarea limbajului sau a spaţiului, de exemplu), a celor motorii sau de interacţiune socială.

Datele biologice nu ar trebui să producă replici stereotipe.

Ideea pe care eu o susţineam în articol era aceea că diferenţele biologice nu trebuie etichetate drept deficienţe ale unui sex în raport cu altul, şi nici nu trebuie să ducă la prejudecăţi în privinţa aşteptărilor pe care le avem de la o fată sau de la un băiat. Datele biologice nu ar trebui să producă replici stereotipe, cu efect demobilizator, din partea adulţilor: „băieţii sînt buni la matematică, dar lor nu le place să scrie sau să citească“, „fetele învaţă mai greu să meargă pe bicicletă“, „băieţii nu au răbdare să finiseze detaliile“, „băieţii nu trebuie să plîngă“, „fetele se joacă cu păpuşile, băieţii cu maşinuţele“, „fetiţele sînt bune la curăţenie, băieţii – la reparat“. Diferenţele de gen nu se formează numai ca efect al celor biologice, ci şi al celor socioculturale şi psihologice. Cu alte cuvinte, felul în care ne conturăm rolul de viitor adult – femeie sau bărbat – (ca profesie, interese, pasiuni etc.) depinde în mare măsură de educaţie, modele, mediu, experienţă, care pot ajusta, dezvolta, perfecţiona datele cu care ne naştem. Studiile cercetărilor nu sînt, desigur, legi fără excepţii şi nici sentinţe definitive: dacă un băiat are, să zicem, în general, prin datele biologice, o uşurinţă mai mare în folosirea unui raţionament deductiv, asta nu-l face automat Einstein. Şi nici abilitatea înnăscută a unei fetiţe de a fi atentă la detalii nu o face automat un psihanalist de excepţie. Concluzia pe care o propun e următoarea: datele cu care ne naştem, eu şi copilul, schemele socioculturale pe care le dobîndim, experienţa proprie pot fi limite în educaţia copilului. Depinde de mine, adult, să le transform în premise sau provocări.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

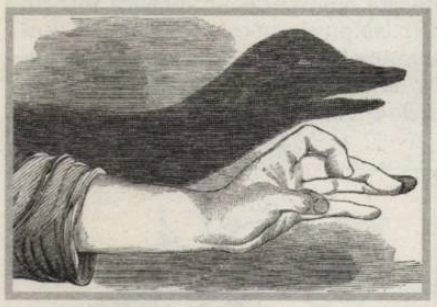

Iaromira POPOVICI

bazar

Sebbe sau anticopilăria

La Kinodiseea, primul festival de film pentru copii, şi, mai nou, şi pentru adolescenţi, din România, aflat la a doua ediţie anul acesta, am reuşit să văd doar un singur film. *Sebbe,* în regia lui Babak Najafi, o producţie Suedia 2009.

Sebbe nu e, în nici un caz, un film pentru copii. E destinat strict celor peste 14 ani, adolescenţilor.

Nu e un film pentru copii fiindcă le-ar strica, cu siguranţă, acestora, imaginea – era să spun standard, dar pînă la urmă normală – despre copilărie. Ar fi o variantă mult mai dură de revelare a „realităţilor dure ale vieţii“ decît descoperirea cadourilor pe care urmează să le aducă Moş Crăciun în debaraua familiei...

Pentru că *Sebbe* e un film exact despre ce nu ar trebui să fie copilăria. E adevărat că eroul (interpretat de Sebastian Hiort af Ornäs) e deja un copil mare, un adolescent care cu siguranţă nu mai crede de mult în Moş Crăciun. Dar, totuşi, un copil care are nevoie de afecţiune. Şi în primul rînd de afecţiunea mamei.

Povestea lui Sebbe se învîrte, în primul rînd, în jurul relaţiei cu mama lui (Eva Melander). După moartea tatălui, aceasta devine mai neajutorată chiar decît fiul adolescent: pierdută într-o lume în care ceilalţi te observă doar pentru a te ataca, mama lui Sebbe se dovedeşte fragilă şi vulnerabilă. Ea cade, prima, victimă nepăsării agresive din jur.

Mama şi Sebbe sînt ambii blonzi şi cumva incolori, fantomatici aproape, invizibili în contextul universului îngroşat din jur. Mama nu are conturul femeii puternice, a cărei maternitate „triumfă“ şi o face să-şi apere instinctiv, firesc, „puiul“.

Nu. Maternitatea nu e trăsătura ei „tare“: din anumite unghiuri, şi în multe situaţii, ea e mai adolescentă decît Sebbe. Sebbe, în schimb, e, într-un fel aparte, puternic. Rezistă – repet – în felul său, într-o lume care nu-i oferă nimic.

Ghetto-ul în care locuiesc e de-a dreptul înfiorător. Înfiorător prin uniformitate – toate uşile apartamentelor din zonă arată la fel – şi prin senzaţia de vid pe care o lasă peisajul supraindustrializat din zonă. Nu vezi nici o floare, nici un tablou, nici un covor... Nimic care să îmblînzească ariditatea locului.

Singurul cîine care adastă prin zonă e negru, şi nu ştii dacă e ameninţător sau afectuos. Într-o zi o urmăreşte pe mama lui Sebbe. Într-alta e lovit de un camion, pare-mi-se, şi moare. Nu discut aici simbolurile cîinelui negru, mi se pare că sînt destul de evidente...

De altfel, împrejurimile casei lor sînt, cu toatele, distructive: în zonă e un şantier unde mereu ceva e aruncat în aer. Şi un cimitir de vechituri. Din care Sebbe încearcă, mereu, să meşterească ceva.

Nu-i iese întotdeauna. Sau, mai bine zis, nu-i iese niciodată pînă la capăt. Sebbe e mereu prins între dorinţa de a încropi ceva şi cea de a arunca totul în aer. Un fel de meşter Manole postmodern.

Nu reuşeşte, niciodată, să construiască, să creeze pentru că lumea din jur nu-i dă pace. Mama lui e în aceeaşi situaţie ca şi el, dar cedează mai uşor şi devine ea însăşi un obstacol. La şcoală, ceilalţi copii nu-l înţeleg pe Sebbe pentru că e făcut dintr-un alt aluat decît ei: nu e un *bully,* nu-i place violenţa, nu e popular... Nici profesoara nu pare să fie interesată să-l înţeleagă dincolo de limitele datoriei lui şcolăreşti.

Orice lucru aparent plăcut devine, pînă la urmă, reversul acestuia. Mama îi face cadou o geacă roşie de ziua lui: se dovedeşte că o furase din spălătorie şi că aceasta aparţinea exact băiatului vecinei, care oricum îl teroriza pe Sebbe la şcoală. Vecina îl acuză pe Sebbe de furt; mama lui, în loc să-şi recunoască pur şi simplu vina, îl alungă pe acesta de acasă.

Sebbe nu mai înţelege nimic. Singurul lui punct constant din viaţa derizorie era mama. Fără ea, pur şi simplu deviază de la orice posibilă traiectorie. E gata să arunce totul în aer: pe el şi întreaga şcoală.

Frumuseţea filmului e că, totuşi, nu o face. Ambiguitatea gesturilor lui Sebbe, în confuzia lui, se dovedeşte singura soluţie cinematografică posibilă. Adolescentul alege să plece, pur şi simplu, în final. Filmul îşi păstrează, astfel, coerenţa şi gravitatea. Rămîne un film bun pînă la capăt.

Selma IUSUF

legende urbane

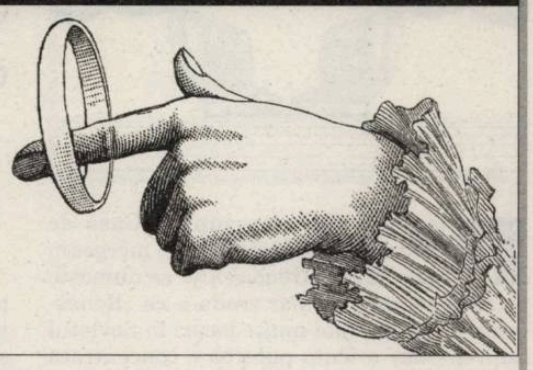

Flori, fete, filme sau băieți

Era numele unui joc de copii jucat în faţa blocului. Habar n-am dacă o mai exista şi acum. Ţin minte că era o competiţie a alegerii. Adică grupul de copii alegea un domeniu (flori, fete, vezi bine), din grup se desprindeau doi care-şi alegeau, la rîndul lor, numele unei flori, unei fete, unui film sau al unui actor. Dintre cei doi rămînea în joc apoi cel al cărui nume (de fată, de floare) era preferat de majoritatea. Sau cam aşa ceva. Prin anii '80 alegeai între Dem Rădulescu şi Jean Constantin. Între Dacia şi Oltcit. Între Angela Similea şi Corina Chiriac. Jocul dura ceva timp dar, apoi ne plictiseam. Era prea static.

Se trecea apoi la un joc de contact fizic, de pe urma căruia ne alegeam cu genunchii şi coatele julite pîn' la os. Îi spuneam „Frunza“. Un desen cu creta pe asfalt delimita două zone ocupate de două echipe. Scopul era să ajungi în cetatea inamică şi să apuci să pui piciorul într-un loc special haşurat cu cretă: cetatea era cucerită, războiul cîştigat. Pînă să ajungă cineva acolo însă, ne băteam ca chiorii. Băieţii erau la vîrsta la care orice urmă de cavalerism era catalogată drept slăbiciune şi motiv de arătat cu degetul. Fetele erau la vîrsta la care nici nu se gîndeau să pretindă aşa ceva. Ieşea cu urlete, cu împinsături, bocete, „te spun lu' mama“ şi cu tot tacîmul. În ierarhia cîrdului de copii de la bloc, cel mai apreciat era ăla care avea un frate mai mare. Sau un prieten într-a VIII-a. Pentru mine, Adriana, care avea un frate în armată, era o prietenă de păstrat. Ceva din aura ei se răsfrîngea automat şi asupra mea şi, uneori, în succesul jocului jucat.

Tot în seria jocurilor mixte – fete şi băieţi – îşi avea locul şi „Castelul“: opt pietre puse una peste alta erau dărîmate cu o minge. Echipa gardian trebuia apoi să lovească cu mingea (şi să-i elimine din joc) pe cei din echipa adversă, care încercau să refacă acest castel din pietre. Era teribil de palpitant şi-ţi trebuiau calităţi de adevărat atlet: iuţeală, viteză de reacţie, rezistenţă. „De-a v-aţi ascunselea“ era bineînţeles în top, la fel şi „Hoţii şi vardiştii“.

De la un moment dat însă, fetele aveau altă treabă. Nu ţin minte să ne fi jucat foarte mult cu tuburile goale de spray, în care se punea carbid cît să iasă de-o mică explozie, sau cu ţevile cu cornete de hîrtie. Cît timp băieţii erau ocupaţi cu aşa ceva sau cu legarea bondarilor de o aţă, fetele treceau la lucruri pentru fete. (La vremea aia nu-şi punea nimeni problema egalităţii de şanse.) Aveam minitruse medicale în care găseai de toate. Stetoscoape de plastic cu care ne ascultam, chipurile, inimile şi plămînii, plus inimile şi plămînii bietelor mîţe de la bloc care aveau ghinionul să fie prin preajmă. Aveam tot felul de spatule pline de urme de degete, cu care ne cercetam reciproc amigdalele. Ne prescriam reţete imitînd scrisul ilizibil al medicilor. Ne ciocăneam genunchii să ne testăm reflexele. Ne pansam mîinile şi picioarele şi defilam, autentice victime, prin cartier.

Gospodăria şi gătitul ne ocupau, la rîndul lor, mare parte din timp. Aveam un soi de bucătării minuscule dintr-un plastic ordinar cu farfurii cît o monedă, ceşti ca degetarele, ceainice, aragaze în miniatură, şchioape de-un picior. Cineva făcea piaţa prin grădina blocului. Se găteau ciorbe şi tocăniţe din iarbă, pietricele şi pămînt. După masă se culcau „copiii“, trei-patru păpuşi înşirate şi învelite cu preşurile de la uşi. Şi tot după masă, doamnele gospodine se găteau şi-şi lipeau pe unghiile mici, de copil, petale lungi de mărăriţe. Cu manichiura proaspăt făcută, se bea graţios, cu degetul mic ridicat, o cafea din apă.

Ciorba făcută pe la cinci-şase ani n-a fost foarte diferită de prima ciorbă adevărată făcută pe la 20. Cea făcută pe la treizeci şi... începuse deja să semene cu a mamei. Cafea din apă n-am mai băut niciodată. Jucăriile din copilărie le-am descoperit acum cîteva zile, la o renovare.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

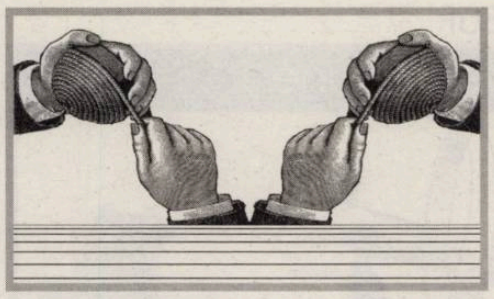

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

10 ore în Transnistria (la Partid)

Plecasem de la presupusa Casă de cultură a Armatei (ruse) şi mergeam spre Partid. *Obnovleniye* se numeşte pe rusește, ceea ce s-ar traduce ca „Renaşterea“. Are cele mai multe locuri în Sovietul Suprem, dar oricum puterea e concentrată la preşedinte şi serviciile de securitate, deci partidele în sine sînt marginale. Unii spun că e tot un partid al lui Smirnov, care a creat mai multe jucării de acest fel. Alţii spun că e partidul firmei Sheriff. Firma e controlată formal de doi foşti miliţieni, dar e un fel de corporaţie de stat, omniprezentă în Transnistria (echipa de fotbal Sheriff Tiraspol joacă în campionatul Moldovei şi îl tot cîştigă de ani buni).

Ajungem deci într-o piaţă mare şi cam pustie, unde simbolistica parcă vrea să îţi intre în ochi. De o parte a bulevardului este Sovietul Suprem, în faţa sa o statuie a lui Lenin. În stînga şi în dreapta, panouri cu fotografii de lideri şi eroi sovietici. De cealaltă parte a bulevardului este sediul Partidului. Pe clădirea sa, un afiş foarte mare cu Vladimir Putin. Sîntem întîmpinaţi la intrare de un om jovial, ne aude vorbind românește şi întreabă cu un amestec de bonomie şi şiretenie: „Dar ce limbă vorbiţi? Am auzit că acum vreţi să uniţi moldoveneasca cu româna“. Colega mea are prezenţă de spirit şi replică: „Întrebarea e ce limbă vorbiţi dumneavoastră“. Devine serios, îşi umflă pieptul şi zice: „Noi aici vorbim limba lui Ştefan cel Mare“. Intrăm deci în sediul partidului, unde sînt suprins să descopăr un fel de ceremonie. Sîntem filmaţi, fotografiaţi, secretare tinerele cu coafuri stil permanent şi strident fardate s-au strîns toate să ne vadă. Pe pereţi sînt poze cu diverşi străini care au vizitat partidul, nu recunosc pe nimeni. Cineva ne şopteşte că vom ajunge şi noi pe pereţi.

Intrăm într-o sală de ceremonie, cu nişte steaguri foarte mari ale Rusiei şi Transnistriei pe pereţi. Delegaţia e compusă din jovialul Serghei Ceban, pe care îl asociez cu „Ştefan cel Mare“ în capul meu, un lider al ucrainenilor transnistreni şi preşedintele Asociaţiei Moldovenilor de acolo, Valerian Tulgara. Lîngă ei, un tip masiv care aduce a servitorul morbid din Familia Adams. Este translatorul. Mai tîrziu voi afla că au refuzat serviciile translatoarei cu care venisem de la Chişinău. „Ştefan cel Mare“ e cel mai mare în rang, aşa că vorbeşte mult, face glume în rusește, cei care ştiu rusă zîmbesc încurcaţi, noi ceilalţi nu pricepem mare lucru, sîntem pierduţi în traducerea omului lor.

Reţin ideea că ei nu tratează Moldova ca pe un stat inamic, ci pur şi simplu ca pe un vecin care le e indiferent. Moldova vrea să se unească cu România, iar asta e inacceptabil. Ei sînt un stat multietnic şi tolerant, au trei limbi oficiale, între care şi moldoveneasca, însă scrisă aşa cum ar trebui: cu alfabet chirilic. Fraze lungi şi goale, de genul: „Cine poate stabili ce se întîmplă cu Transnistria? Numai voinţa poporului, nici măcar Sovietul, nici măcar Preşedintele, doar poporul“. În fine, ia cuvîntul ucraineanul. E mult mai serios, o mustaţă impozantă. Spune că toate partidele susţin independenţa ţării, că nimeni nu mai vrea să se unească cu Moldova. „De 20 de ani am arătat că sîntem în stare să fim independenţi. Am format o nouă generaţie de tineri. Din primul an de şcoală ei învaţă că există legi, un imn, un steag, deci că există Republica Nistreană Moldovenească. Nu sîntem sovietici, sîntem nistreni.“

Ucraineanul se plînge că a existat permanent o blocadă din partea Moldovei, e convins că există un plan secret de a-i falimenta, dar ei rezistă, iar Moldova nu face decît să arate că nu îi pasă de oamenii de acolo. Cea mai simplă soluţie este ca Moldova şi comunitatea internaţională să recunoască independenţa Transnistriei şi gata, ei promit să fie vecini buni.

Ia apoi cuvîntul liderul moldovenilor nistreni, Valerian Tulgara. Are părul alb şi seamănă izbitor cu Mircea Druc, i-ai putea confunda uşor. Ceilalţi doi vorbiseră în rusă, el începe să vorbească în română (sau moldovenească). Apucă să spună cîteva fraze, apoi e întrerupt. Traducătorul lor nu ştie română. Cineva propune timid să traducă a noastră, care ştie toate cele trei limbi. Nu e acceptabil. Deci vorbeşte şi el în rusă, omul lor traduce în engleză. Se plînge şi el de blocada economică a Moldovei, dar întăreşte ideea că nu ajută la nimic. „Dacă Moldova ar fi avut grijă de noi, ar fi fost nedrept să întrebăm acum de ce ne vor înapoi, dar aşa...?!“ Nu prea înţeleg cum ar putea Moldova să aibă grijă de ei cînd nici un oficial moldovean nu poate trece Nistrul fără invitaţie prealabilă şi escortă. Tulgara insistă însă şi ne îndeamnă să le spunem moldovenilor de la Chişinău să înceteze cu blocada. Oricum, nu e cale de împăcare – după el – evenimentele din aprilie 2009 au arătat ce drum urmează Moldova: spre România.

Colegul nostru american îi întreabă cum de vor să fie independenţi, dar partidul lor a intrat într-o coaliţie cu alte formaţiuni, care se numeşte „Împreună cu Rusia“. Răspunde ucraineanul că sînt multe ţări care vor să fie „împreună cu America“, deci vor să fie protectorate americane, aşa şi ei cu Rusia, care e problema?

Unul dintre cei doi norvegieni care sînt cu noi ţine un discurs despre cooperare şi obiective comune. Spune că găseşte infrastructura proastă şi aici, şi dincolo de Nistru, că ar trebui să coopereze pe proiecte concrete, că au nevoie unii de alţii. Are dreptate în principiu, dar mă gîndesc că a aterizat dintr-un secol post-material într-un secol anterior, în care naţiunile încă se mai construiesc. Cam asta e problema europenilor din Vest în general cînd iau contact cu zona, pe tiparul lor mental nu intră ideea că nu poţi face o şosea ca lumea pentru că te certi pe moştenirea lui Lenin. Oricum, va fi dezamăgit de răspuns. Plecînd de la ideea de cooperare economică, „Ştefan cel Mare“ începe o tiradă nervoasă despre cum sînt ei mai buni economic decît Moldova, cum produceau în 1989 38% din PIB-ul comun, deşi aveau numai 700.000 de locuitori, faţă de trei milioane. Începe să spună un şir lung de produse industriale sovietice, maşini de cusut, aparate electrocasnice, alte genuri de maşini.

„Voievodul“ întreabă acuzator: unde sînt toate astea? Ce au făcut cu ele? Noi aici am menţinut economia, avem metalurgie, avem fabrici. Pricep în sfîrşit ce vrea să spună: moldovenii nu au păstrat produsele sovietice, fabricile sovietice, ei le mai au încă şi sînt mîndri de ele. Mă uit la ceilalţi, mai ales la american. Nu par să priceapă ce vrea omul ăsta, de ce e atît de important că au păstrat fabricile sovietice, ce fac cu ele? Populaţia depinde de subvenţia lunară plătită de Rusia şi de pensiile plătite tot de Rusia, dar ei sînt mîndri că au păstrat economia sovietică. Săptămîna viitoare vom mai zăbovi puţin în Transnistria şi vă spun ce aliaţi neaşteptaţi era să găsesc pentru anularea pactului Ribbentrop-Molotov.

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

În Berceni, juma' de leu leușteanul

Dar mai jumătate decît leuşteanul era făcută baba înghiţită de paporniţă. În mijlocul trotuarului din faţa Big Berceni. Şi era cu nasul în leuştean, şi-n mărar, şi-n ţelină – frunze. Nu ştiu ce drac mai aranja la foile alea, încă verzi şi treze la unu de prînz. Era baba ca pe bucata ei de pămînt. „Hai, mai ia o legătură să fie leul.“ Unde te duce ispita asta? În ciorbă. Şi leuşteanul meu l-am luat în numele unei fasole pe care niciînd n-am s-o fac. De ce n-am luat causticul ţelinoi? Ori mărarul fără umbră? Nu ştiu. Ce mă duce iar în ispită? Mereu încă un ardei iute, mereu încă un pătrunjel, hai să urce şi încă o vărzuţă. Unde merg aceste gesturi de plus ale ţăranilor? Şi-mi amintesc că verdeaţa-n plus niciînd n-a avut la mine un alt destin decît putrezirea. Urmele puturoase, vezi tu, verzi eterne, pe fundul tăvii din frigider. Există undeva în capul lumii un eschimos căruia i-ar folosi verdeaţa mea dusă? Nu cred. E pur şi simplu un gest ritual. Fără consecinţe. Măgulitor. Baba vrea să scape cu paporniţa-i goală şi victorioasă. Eu trăiesc ca maimuţa agăţată pe sfoară, pe sinapsa aprecierii mele de către babă. Babii nu-i pasă că-s eu. Putea şi dracu'. Legătura aceea de leuştean trăieşte singurul moment de bucurie atunci. Atît. Viaţa ei moare în clipa în care baba mi-o întinde şi eu o apuc. Aşa de rău cum putea să dispară într-un colţ de casă pus la uscat. Nu e să fie. Sînt distrugătorul a ceva ce alţii ar putea să iubească. Măcar două anotimpuri. Pentru o ciorbă de fe-martie.

PUBLICITATE

Herta Müller

Un dialog la Ateneul Român

- Limba celor care nu scriu şi „tîmpita de patrie“
- „Aş fi preferat să nu scriu niciodată nici un cuvînt“
- „Scriu pentru că nu pricep“
- „Mai întîi se cîntă imnul, tovarăşa...“
- „Nici nu vreau să fi fost disidentă“
- „Eu m-am enervat toată ziua“
- „Mi-a fost milă de oameni“

argument

Un profil autentic

DILEMA VECHE
Herta Müller

La Ateneu, chiar se simţea că e un eveniment marcant. Sala a fost arhiplină, în public se aflau intelectuali din toate generaţiile, studenţi, manageri de la mari companii, ambasadori – în fine, „elite“. Cu siguranţă, curiozitatea era stîrnită de faptul că nu era vorba de un laureat Nobel „oarecare“, ci de o scriitoare plecată din România. Iar „formatul“ anunţa ceva interesant: un dialog între Herta Müller şi Gabriel Liiceanu. Protocolul a impus, desigur, ca manifestarea să înceapă cu un cuvînt de salut din partea ambasadorului Germaniei: într-un stil diplomatic, a făcut o legătură interesantă între substanţa cărţilor Hertei Müller, dictatura comunistă şi corupţia de astăzi. Directorul Filarmonicii a anuţat apoi că acest eveniment inaugurează noua serie de conferinţe ale Ateneului. Pianistul Dan Grigore a oferit un scurt recital în onoarea invitatei. Lectura publică a fost în germană, spectatorii avînd traducerea în română tipărită pe caietul de sală. După care a urmat dialogul. Îl reproducem în paginile acestui dosar, cu convingerea că merită citit, păstrat şi recitit.

Herta Müller nu e un partener de discuţie uşor. Cu un amestec de candoare autentică şi radicalism tăios, spune simplu şi direct ce are de spus. Are convingeri clare cînd vine vorba despre anii dictaturii, despre absenţa disidenţei din România, despre pasivitatea intelectualilor români; povesteşte, pe de altă parte, cu emoţie sinceră despre oamenii necăjiţi din fabrică ori despre copiii de grădiniţă deja îndoctrinaţi prin cîntarea „ritualică“ a imnului la prima oră. Pe tema pasivităţii şi tăcerii intelectualilor, nu dezbate şi nu nuanţează: au fost prea puţini cei care au protestat împotriva regimului. Lăsată să povestească despre lumea concretă de atunci, despre patrie ori despre propriul scris, vorbirea îi devine caldă, ideile capătă nuanţe, limbajul este esenţializat. În tot ce spune, încearcă să îşi păstreze un profil autentic. Ironizează evenimentele de acest fel spunînd că sînt „circ“, dar îşi asumă rolul pînă la capăt.

Nu neapărat pentru că este o laureată Nobel, ci pentru ce şi cum spune, Herta Müller merita văzută la Ateneu, pe 27 septembrie. (**M. V.**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 7 octombrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Andreas von METTENHEIM

Cuvînt de salut

Bine aţi venit, doamnă Herta Müller, la Bucureşti.

Este îmbucurător că această manifestare a putut fi, în sfîrşit, realizată. Au contribuit la aceasta Editura Humanitas, pe care doresc astăzi, aici, să o felicit cu prilejul celei de-a 20-a aniversări, şi Institutul Goethe. Dumneavoastră, doamnă Müller, în primul rînd, dar şi celor două instituţii, doresc să vă mulţumesc cordial cu această ocazie.

Nu este de competenţa mea să fac o analiză a operei dumneavoastră literare, care mă impresionează profund. Permiteţi-mi să spun doar atît: aproape nimeni nu a reuşit ca dumneavoastră să descrie mai înfricoşător şi mai angoasant imixtiunea unui stat criminal şi a serviciului său secret în viaţa cetăţenilor săi. Cine a citit această proză trebuie să fie şocat, şi nu este nicidecum valabil doar pentru România, că mai există încă mult prea mulţi oameni nostalgici ai regimurilor totalitare. Nu aveţi nici o problemă cu constatarea că premiul Nobel este şi un premiu politic. Dimpotrivă, dumneavoastră percepeţi această distincţie tocmai ca pe un sprijin viguros al avertismentului dumneavoastră de a întreprinde toate eforturile pentru a încheia definitiv în Europa de Est, în toate planurile sociale, cu trecutul comunist.

Cînd România a fost, din nou, primită în marea familie europeană – o decizie corectă şi necesară – aceasta a însemnat schimbări profunde în toate domeniile sociale. În acest sens, de o importanţă primordială pentru depăşirea formelor vechi de guvernare sînt reformele care au ca scop un sistem juridic şi administrativ imparţial, independent şi eficient. Chiar dacă această sarcină poate fi rezolvată, în mare parte, doar din interior şi cu forţe proprii, pentru că, de exemplu, este legată de conştiinţa de sine a justiţiei şi de disponibilitatea mentală a acesteia de a accepta schimbări, este totuşi o sarcină şi pentru celelalte state membre care urmăresc progresele şi pot sprijini România în mod adecvat.

De aceea există aşa-numitul Mecanism de Cooperare şi Verificare, un instrument al cooperării constructive cu Guvernul Ro-

© M. Vilău

Andreas von Mettenheim, ambasadorul Germaniei la Bucureşti

mâniei pentru îndiguirea în continuare a corupţiei şi propulsarea reformelor necesare în domeniul justiţiei. După părerea mea, încă nu putem renunţa la acest instrument.

Şi asumarea trecutului poate fi concepută realmente doar într-un climat al unei justiţii funcţionale şi independente. Am însoţit mereu activ acest proces, care, din exterior, a părut uneori că înaintează chinuitor de încet, şi o vom face şi în continuare. Un mic semnal, dar vizibil în exterior, au fost Zilele Culturii Germane din toamna anului trecut, cînd am dedicat subiectului „Curajul civic în dictatură“ o seară de lectură şi un simpozion. În acel moment, ştirea despre decizia Comitetului Nobel fusese făcută publică cu puţin timp înainte. După cum îmi aduc foarte bine aminte, a fost dezbătută de opinia publică de aici. În centrul discuţiilor se afla întrebarea chinuitoare cine – desigur, în afară de dumneavoastră – ar avea dreptul să se laude cu succesul dumneavoastră. O problemă falsă, după părerea mea. Nici România şi nici Germania nu au nevoie de o afirmaţie după modelul unui tabloid din Germania, care titra „Sîntem Papă“, şi care ar suna parafrazat „Sîntem laureat Nobel“. Premiul rămîne al dumneavoastră în întregime. Desigur că putem vorbi despre un triumf al limbii germane, a cărei conservare şi protejare este de o importanţă majoră pentru noi în această ţară, avînd în vedere şi istoria seculară germano-română.

Aţi declarat odată într-un interviu că, „din punct de vedere al structurii interioare şi al lucrurilor care vă conving – şi în ceea ce priveşte poezia şi senzorialitatea“, simţiţi românește. Acest lucru mă încurajează să vă cooptez pentru o înrudire intelectuală germano-română, fără de care relaţiile germano-române ar fi bogate din punct de vedere economic, însă fără suflet. Şi în felul acesta înţeleg eu şi această seară.

Andreas von Mettenheim *este ambasadorul Germaniei la Bucureşti.*

Andrei DIMITRIU

Noile conferinţe de la Ateneu

Sîntem foarte onoraţi să găzduim evenimentul excepţional de astăzi – debutul seriei noi de conferinţe la Ateneul Român, sub auspicii atît de faste, avînd drept prim invitat de onoare o personalitate cu totul remarcabilă a literaturii mondiale, scriitoarea germană Herta Müller, născută în Banatul românesc, laureata Premiului Nobel în 2009. Îi exprim întreaga mea gratitudine pentru bunăvoinţa de a fi acceptat să fie astăzi aici. Expresia recunoştinţei noastre se îndreaptă, totodată, către domnul Gabriel Liiceanu, coautorul esenţial al acestei prime conferinţe-dialog.

Doar cîteva cuvinte despre proiectul propriu-zis. De ce era nevoie de această iniţiativă astăzi, într-o lume bîntuită de angoase, aflată sub dictatura imediatului şi a confuziei de valori? Noi credem că, tocmai într-un asemenea context, nevoia de modele ziditoare devine imperativă. De aceea, vrem să oferim un spaţiu, o destinaţie pentru toţi aceia care aspiră către un exerciţiu intelectual de înalt rafinament, profesat public de o elită autentică, omologată. Vrem să propunem şi să impunem eleganţa aristocratică a atitudinii, scala valorilor recunoscute,

temele majore. Credem că, în România, în realitatea pe care o constatăm, un astfel de proiect este o necesitate.

Primul eveniment cultural în această sală, consumat în toamna anului 1888, a fost tot o conferinţă, ţinută de Alexandru Odobescu – scriitor, istoric, academician. De atunci şi pînă la instalarea regimului comunist, care a suprimat această tribună, sub cupola Ateneului Român au conferenţiat toate marile personalităţi ştiinţifice şi culturale – Delavrancea, Gheorghe Brătianu, Pârvan, Victor Babeş, Gheorghe Marinescu, Dragomir Hurmuzescu şi alţii. Au fost prezente şi personalităţi străine care au trecut prin Bucureşti – Charles Diehl, Paul Morand, André Maurois. O tradiţie extrem de onorantă, care se cerea resuscitată. După şase decenii, reluăm astăzi conferinţele, cu o participare strălucită, într-un format nou, mai dinamic.

Andrei Dimitriu *este director general interimar al Filarmonicii „George Enescu“.*

Herta Müller în românește

- Regele se-nclină şi ucide, *traducere şi note de Alexandru Al. Şahighian, Polirom, 2005*
- Este sau nu este Ion, poeme *Cartea este însoţită de un CD audio conţinînd poeziile în lectura autoarei. Polirom, 2005*
- Animalul inimii, *traducere de Nora Iuga, Polirom, 2006*
- Încă de pe atunci vulpea era vînătorul, *traducere de Nora Iuga, Univers, 1995; Humanitas, 2009*
- Călătorie într-un picior, *traducere de Corina Bernic, Humanitas, 2009*
- Leagănul respiraţiei, *traducere de Alexandru Al. Şahighian, Humanitas, 2010*

Limba celor care nu scriu și „tîmpita de patrie"

Herta MÜLLER în dialog cu Gabriel LIICEANU

Gabriel Liiceanu: Vă propun să începem chiar de la textul pe care l-aţi citit. Iată ce spuneţi la un moment dat: „dar foamea stătea ca un cîine în faţa străchinii şi hăpăia cu lăcomie". A vedea relaţia dintre lucrurile pe care nu le vede nimeni, a surprinde sugestii ale lor pe care nu le surprinde nimeni, a le pune în relaţie cu cuvintele aşa cum nu o face nimeni înseamnă a fi scriitor. După gîndul meu, scriitorul este o fiinţă privilegiată, care ajunge să numească relaţii dintre lucruri aşa cum nu o face nimeni pînă la el. Din cauza asta, sînt tentat să spun că un scriitor deschide o relaţie cu lumea care pînă la el nu exista. Este un *Vorläufer,* un înainte-mergător. Şi totuşi senzaţia mea este că, în mai multe rînduri, aţi refuzat să acceptaţi că scriitorul are acest rol de excepţie.

Herta Müller: Eu cred că fiecare om, ca individ, ca piesă unică pe lume, are o relaţie unică cu lumea. Fiecare om. Şi fiecare lucru pe care îl face – îl face altfel decît ceilalţi pentru că nu-i rămîne altceva de făcut. La scriitori, asta se poate verifica – pentru că meseria lor este să scrie ceva pe hîrtie, iar asta se poate verifica şi se poate discuta. La ceilalţi oameni, lucrurile şi ideile rămîn neexprimate în exterior şi nu le putem verifica. Asta e deosebirea. Am cunoscut atîţia oameni sensibili în toate domeniile, cu nu ştiu cîte feluri de meserii, şi niciodată nu am crezut că eu sînt în stare să văd ceva ce aceşti oameni care nu scriu nu sînt în stare. Limba, dacă este în stare să exprime viaţa, este limba celor care nu scriu. Şi trebuie să recurg la limba lor. Dacă eu compun limba lor într-un anume fel, ajung la aşa-numita literatură, la poezie, la atmosfera poetică.

Gabriel Liiceanu: Înseamnă că unii dintre noi – cei care am văzut în *Leagănul respiraţiei,* de pildă, un mod nou de a îmbina cuvintele, un şoc pe care îl provoacă limba pentru prima dată cititorului – ne-am înşelat. Să trecem la altceva. Să trecem la „lucruri serioase"...

Vă propun să stăm de vorbă despre lucruri care ne privesc pe toţi şi să acceptaţi că unele lucruri care v-au privit pe dumneavoastră şi din care s-au născut obsesiile dumneavoastră au fost şi ale altora, şi ale unora dintre noi. În paginile care deschid volumul dvs. de eseuri *Regele se înclină şi ucide* citaţi o vorbă a lui Jorge Semprun: „Nu limba pe care o vorbeşti este patria, ci conţinutul a ceea ce vorbeşti". Şi comentaţi astfel: „Jorge Semprun ştie că, pentru a aparţine unei colectivităţi, e necesar să dispui de un minim de consens lăuntric în ce priveşte conţinuturile vehiculate prin vorbire". Nici dumneavoastră, nici eu şi nici mulţi, mulţi alţii din generaţia noastră nu am obţinut, de-a lungul vieţii noastre, trăind în România, acest consens lăuntric. Dacă nu ne-am recunoscut niciodată în ceea ce s-a vorbit public, în discursul oficial, care a fost patria noastră? Am avut noi o patrie? Nu sîntem noi, toţi cei cărora li s-a furat conţinutul limbii – într-un discurs public în care nu ne-am recunoscut niciodată –, cei fără de patrie?

Herta Müller: Eu aş face totuşi o diferenţă... „Patrie" este un cuvînt care a fost prea mult folosit în mod ideologic. Şi în istoria germană, şi naţional-socialismul, şi stalinismul din RDG, dar şi în celelalte ţări socialiste acest cuvînt a fost folosit foarte des. „Acasă" înseamnă mult mai puţin, dar şi mult mai mult: dacă te simţi acasă cred că ajunge. Eu m-am referit la această frază a lui Semprun pentru că de multe ori m-am întîlnit cu scriitori germani – la lecturi sau la simpozioane – şi multora li se părea interesant să spună că patria lor este limba. Şi m-am enervat. Mi-am zis: „cine dracu' pune sub semnul întrebării această patrie?". Ei în viaţa lor nu au avut nici un fel de problemă cu patria lor. Cei născuţi în anii '50, în Vest, n-au fost întrebaţi dacă îşi iubesc patria sau nu, puteau să plece din ţară şi să se întoarcă... Iar propoziţia asta – „patria este limba" – a fost creată de imigranţi, în timpul naţional-socialismului, de către cei care au fugit de dictatura lui Hitler ca să nu fie omorîţi. La Semprun mi-am dat seama că ştie ce înseamnă asta – pentru că şi el a fost în exil în timpul franchismului, apoi a luptat împotriva naziştilor în Franţa, apoi s-a dus în Spania de cîteva ori clandestin, sub nume false... Deci el ştie despre ce e vorba. Limba comună îmi aparţine şi mie – prin viaţa mea, prin naştere; dar dacă această limbă este dușmănoasă în ceea ce priveşte viaţa mea, la ce îmi foloseşte? Îmi arată şi mai mult cît *nu sînt acasă* în ea. Cred că asta am avut-o noi ca patrie – căci a trebuit să simţim şi mai mult că nu sîntem acasă. Dacă ar fi fost o situaţie neutră şi am fi ştiut doar că nu eşti afectat, poate că ar fi fost mai puţin rău decît să ştii că ar fi trebuit *să fii şi tu acolo,* dar nu eşti. Ţi se ia dreptul de a te simţi acasă. Această noţiune de „a fi acasă" îşi are şi contrariul. În germană, „patrie" se spune *Heimat. Heimat* este ceea ce nu poţi să suporţi şi nu poţi să părăseşti. Poţi să pleci cu picioarele, dar duci totul în minte – căci s-au petrecut multe şi toate greutăţile prin care ai trecut sînt prea mari pentru a putea face abstracţie de ele. Tîmpita de patrie vine cu tine, şi dacă nu vrei, şi te chinuie şi acolo unde te-ai dus ca să scapi cu viaţă. De multe ori, dacă sînt undeva în străinătate, îmi revine în minte patria ca „acasă". Am fost cîndva la Barcelona şi acolo tocmai avea loc o sărbătoare populară. N-am ştiut ce sărbătoare este, am întrebat cîteva persoane, dar n-au ştiut să-mi explice. Într-o piaţă, se desfăşura un dans la care participau oameni de toate generaţiile. Îşi puseseră poşetele şi pantofii în mijloc, într-o grămadă, şi îşi puseseră balerini. Dansau, muzica era populară – dar foarte fină. În momente ca acesta mă apucă plînsul, pentru că îmi dau seamă că există pe lume foarte mulţi oameni care niciodată nu au fost nevoiţi să-şi părăsească ţara, care au putut să-şi menţină ceva de la sine înţeles, ceva de care nu trebuie să faci caz. Căci dacă trebuie să faci caz de patrie atunci cînd vrei să discuţi – ceva nu este în ordine.

Gabriel Liiceanu: Eu v-am întrebat dacă aceia dintre noi care au rămas acasă fără să aibă un „acasă" al lor nu marchează un fel nou de a fi al oamenilor, cel puţin în secolul XX. Ce se întîmplă cu membrii unei întregi generaţii, care nu s-au simţit niciodată acasă tocmai pentru că nu s-au recunoscut în limba care ar fi trebuit să-i exprime public? Ei n-au plecat nicăieri, n-au cunoscut bucuria de a dansa după o muzică fină, încălţaţi cu balerini, în piaţa publică. Sînt ei traumatizaţi? Sînt altfel decît cei care au trăit de-a lungul secolelor cu senzaţia că au un „acasă" al lor?

Herta Müller: La spanioli nu sînt secole, pentru că au cunoscut regimul lui Franco şi Războiul Civil. Dar a trecut timp de atunci. Este însă cu totul altceva că dumneavoastră aţi rămas aici: sînteţi în România, v-aţi născut aici şi aţi rămas aici cu toate cele. Eu am trăit aproape toate cele pînă în 1987, şi apoi gata: m-au dat afară. Nu mai pot să mă întorc, ar fi o iluzie. Istoria exilului e clară de cînd este lumea: nu te mai întorci cum ai plecat. Nu pentru că nu vrei, ci pentru că a trebuit să te schimbi, acolo unde te-ai dus, ca să-ţi aranjezi viaţa, ca să ştii ce faci cu tine. Vii înapoi, dar lucrurile s-au întrerupt, firul nu mai există, nu poţi să continui ceva. Îmi închipui că poate este o iluzie, poate e şi invidie... Mă gîndesc că, dacă aş fi rămas aici şi timpurile ar fi fost aşa, mulţi ca mine ar fi rămas aşa. Nu-i vorba de mine, exilul e o pierdere enormă pentru orice ţară. Şi de obicei pleacă mai întîi cei integri, cei care nu mai suportă, sensibilii – ei sînt primii care încearcă să o ia din loc.

Gabriel Liiceanu: Uneori rămîn şi aici dintre cei sensibili...

Română mea este cam stranie,
dar eu încerc să vorbesc româneşte,
ca să nu mi se spună că... Iar dacă fac greşeli, le fac...

„Herta Müller este o mare artistă nu doar a meşteşugului literar, ci, dincolo de el, a virtuozităţii cu care se apropie, ne vorbeşte, ne lămureşte în privinţa noastră, rămînînd în acelaşi timp la o distanţă care exclude orice amăgire. În cele ce scrie şi spune, pulsează o atît de intensă dorinţă, o atît de necondiţionată voinţă de a spune adevărul, încît este exclusă de la bun început orice brumă de complicitate, de camaraderie, de complezenţă călduţă."

GEORG AESCHT

© R. Avram

„Aș fi preferat să nu scriu niciodată nici un cuvînt“

Herta MÜLLER în dialog cu Gabriel LIICEANU

© M. Vlădu

Herta Müller: Românii au rămas în țară într-un context care nu a putut fi destrămat. Căci sînt prea mulți români pentru ca acest context să fie destrămat. Germanii din România, în schimb, au plecat aproape toți. Cultura germană din România face parte din trecut, este istorie. În sate mai sînt cîțiva bătrîni care nu mai au pe nimeni. Casele de bătrîni sînt viitorul minorității germane din țara asta. Dacă aș vrea să vin și să continui ceva aici, nu aș avea cu ce, cu cine. Este imposibil. Toți germanii plecați de aici sînt undeva în lume. Pe mine asta cîteodată mă doare, dar alteori spun că am avut noroc. Cu siguranță am avut, plecînd din România. Nu știu ce aș fi făcut în România în continuare, nu știu dacă aș sta astăzi aici cu niște cărți scrise, nu se știe. Totuși, mi-e ciudă că norocul meu a venit din inversiunea necazului. Ar fi putut să fie altfel. Știu multă lume care a plecat și n-a reușit în viață și a rămas între toate cele, fără să-și găsească locul. Sînt și tragedii. Eu am avut mult noroc și prin meseria asta: scriu. Alții au rămas pe drumuri în veci.

Gabriel Liiceanu: Prin meseria asta „banală“...

Herta Müller: Da. Da. Meseria asta prin care am de-a face numai cu mine. Altul, care are o meserie normală, este legat de circumstanțe. Trebuie să aibă o diplomă, să fie calificat, să-și găsească un loc de muncă. Așa se întîmplă cu aproape toate profesiile care nu aparțin de așa-zisa artă (sau de arta pe care o faci singur – căci un actor, de exemplu, trebuie să-și cîștige pîinea într-un teatru, trebuie să fie acceptat de o instituție).

Gabriel Liiceanu: Întrebîndu-vă ce v-am întrebat, am încercat să mă strecor puțin în destinul dumneavoastră de minoritar și să vă sugerez că mulți dintre noi ne-am simțit minoritari în această istorie. Dacă ne acceptați, bine, dacă nu – o să găsim altă cale...

Herta Müller: Eu aș fi dorit ca, atunci cînd am avut probleme și răfuială cu dictatura, să fi observat că sînt foarte mulți... Dar cei mai mulți au tăcut și nu și-au dat drumul, ca să se observe că sînt minoritari. Iar asta m-a deranjat.

Gabriel Liiceanu: Nu vă răspund, căci ne blocăm în acest punct și sînt și alte lucruri care-mi stau pe inimă. În același volum de eseuri – *Regele se înclină și ucide* – aveți un text intitulat „La noi, în Germania“, în care spuneți: „Scriind, trebuie să mă păstrez acolo unde am fost mai tare rănită“. Dar dacă rana dumneavoastră nu mai interesează azi pe nimeni? Vă întreb asta pentru că am simțit, la rîndul meu, exasperarea celor din jur cînd vorbeam despre ce am trăit înainte de 1990. „De ce sînteți atît de încrîncenat?“ – este întrebarea pe care am auzit-o de zeci și zeci de ori în acești ani. În toate cărțile dumneavoastră este vorba despre lucrurile teribile pe care le-ați trăit în România anilor '80: interogatorii, violări de domiciliu, torturarea unor prieteni, asasinarea altora... Spuneți undeva: „prietenul meu, inginer constructor, care peste 4-5 ani – avea 28 de ani – avea să fie spînzurat și care astăzi figurează în acte ca sinucigaș“. Ce facem dacă oamenii nu vor să-și ia ca repere în viață lucrurile cumplite petrecute cu alții? V-ați asumat, cu literatura dumneavoastră, faptul că avansați pe un teritoriu pe care ceilalți nu vor – sau nu mai vor – să-l viziteze?

Herta Müller: Dacă scriu despre aceste probleme, în primul rînd o fac pentru mine însămi. Pentru că n-am încotro. Trebuie să aranjez viața care a trecut, ca să o pot duce pe aceea pe care o am de dus acum. Nu vreau și nu pot să oblig pe nimeni să participe la asta. O carte nu poate să forțeze pe nimeni s-o citească. Dacă cineva o ia în mînă și vede că nu e ce-i trebuie, poate s-o arunce. În fața unei cărți, fiecare este un om liber și poate să se comporte cum îi face bine. Nu știu dacă sînt atît de puțini cei care vor să se confrunte cu această problematică. Cred că sînt destul de mulți. Dar peste tot, după ce dictaturile au trecut – știm asta și din Germania, după perioada nazismului – au fost mulți cei care au susținut regimul, dar, oricum, o minoritate. Și de ce să nu fie așa? Dacă 99,9% din populație – din orice populație – n-ar fi participat la dictatură (ori făcînd ce trebuie, ori tăcînd, ori ținîndu-se în neobservare), dictatura n-ar fi putut să existe. Or, noi știm că mulți oameni au avut avantaje, s-au aranjat, au avut funcții, au dus o viață bună care era dependentă de dictatură. Eu nu mă mir că acești oameni, în ziua de astăzi, nu vor să spună că dictatura a fost un chin, o crimă istorică. Nu mă mir. Pentru că ei ar trebui să-și pună sub semnul întrebării propriul trecut. Din punct de vedere individual, nu te poate obliga nimeni să faci asta. Dar eu cred că pentru societate, în ansamblul său, este important: dacă nu sînt discutate în măsura în care duc la însănătoșirea societății, aceste probleme nu dispar, rămîn sub toate celelalte și, cînd nu te aștepți, izbucnesc sau ies la suprafață. Eu nu am altă cale decît să scriu. Dacă n-aș vrea să scriu despre asta, nu ar trebui să scriu. Nu *trebuie* să scrii, de ce să scrii? Sînt atîtea cărți pe lume, nimeni nu le poate citi pe toate... Nu așteaptă nimeni o carte în plus. Dacă nu ar trebui să fac pentru mine toate astea – ca să mă pot ține pe mine în mînă – nu aș face-o. Eu nu vreau să fiu scriitor. Nu acesta e motivul pentru care scriu. Nu am încotro. Și nu eu am ales. Eu nu mi-am ales viața pe care am trăit-o în România, nu mi-am dorit-o. În fiecare secundă îmi spun că aș fi preferat să nu scriu niciodată nici un cuvînt. Aș fi vrut să am altă meserie, să fac altceva în viață și să nu mi se fi întîmplat ceea ce mi s-a întîmplat. Asta e. Și dacă n-o să mai trebuiască să-mi fac ordine în mine, n-o să mai scriu. Sper să vină clipa aceea. Scrisul nu e o plăcere, mie nu-mi place să scriu. Scriu numai cu refuz și după multe șovăieli mă apuc să scriu, pentru că știu cum mă constrînge acest lucru și totdeauna mă gîndesc că trebuie să fac față. Și uneori nu am chef să fac față: să stau cu foaia goală și să caut cuvintele. Mă consum, și ar fi bine să nu mai fie nevoie de asta.

PUBLICITATE

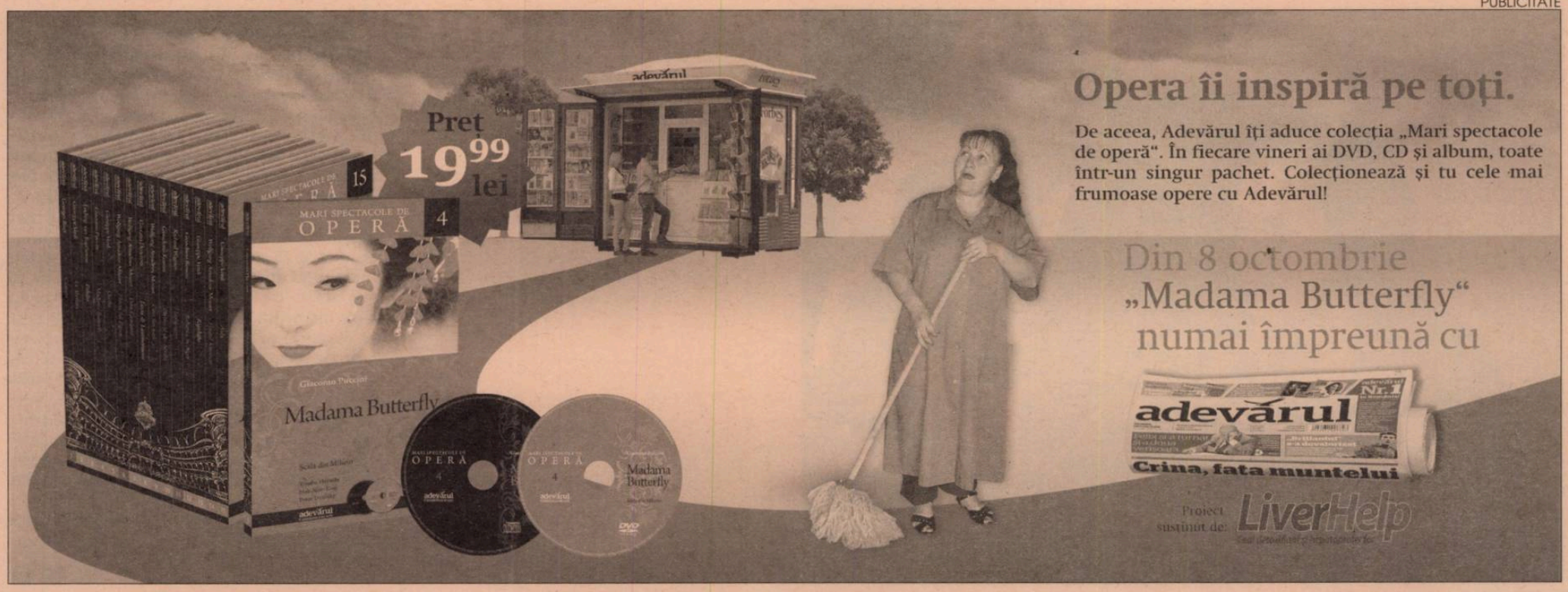

„Scriu pentru că nu pricep"

Herta MÜLLER în dialog cu Gabriel LIICEANU

Gabriel Liiceanu: Să ne mutăm puţin către Vest. Există o prăpastie care îi desparte pe intelectualii din Est de cei din Vest ca urmare a faptului că cei din Vest nu au avut experienţa represiunii. O spuneţi în mod explicit: „au capul plin de cărţi şi nici una dintre ele nu le-a limpezit măcar o fărîmă din ce este lipsa de libertate". Sîntem condamnaţi la această prăpastie, la această eternă neînţelegere? Cum vă descurcaţi cu colegii dumneavoastră din Vest, cu capul plin de cărţi, dar care nu ştiu nimic despre lipsa de libertate? Ba mai mult, care ne ţin şi discursuri ce au reprezentat înseşi premisele pierderii libertăţii noastre? Cum puteţi dialoga cu ei? Cum aţi dialogat cu ei vreme de 20 de ani?

Herta Müller: Eu nu dialoghez cu fiecare. *(aplauze)* Dacă părerile sînt atît de diferite că nu ne putem întîlni niciunde, nu are rost. În Occident, în general, există credinţa că trebuie să vorbeşti cu fiecare despre tot şi poţi să clarifici tot, să ajungi la un punct de întîlnire, la o armonie, dacă ai discutat destul de mult şi în profunzime. Nu e adevărat. Pur şi simplu, de multe ori zic „cu X sau cu Y nu are rost să discut".

Gabriel Liiceanu: Dar nu aveţi televiziuni, nu aveţi mese rotunde, colocvii, lecturi publice? Nu vă întîlniţi cu ei?

Herta Müller: Dacă mă întîlnesc cu ei, le spun şi lor că n-are rost. Dar nu depinde totul numai de faptul că cineva a cunoscut sau nu o dictatură prin viaţa lui personală. Sînt persoane care nu au cunoscut dictatura, dar le interesează această problemă şi înţeleg; sînt persoane care au trăit în dictatură şi nu înţeleg nimic.

Gabriel Liiceanu: Dacă v-aţi fi născut în Germania şi v-ar fi lipsit experienţa vieţii de aici, aţi fi fost mai inocentă...

Herta Müller: Cine ştie?...

Gabriel Liiceanu: ...aţi fi înţeles mai puţin, aţi fi simţit mai puţin despre viaţă şi moarte? A meritat să plătiţi preţul de suferinţă pe care l-aţi plătit pentru o înţelegere superioară a lumii?

Herta Müller: Am spus şi înainte: n-am nici o înţelegere superioară a lumii. Nu am de fapt nici o înţelegere a lumii, de superioară nici nu poate fi vorba. Eu nu înţeleg lumea. Nu pricep. Eu de aceea scriu, pentru că nu pricep. Cît despre preţ, nu a meritat nimic. Suferinţa omului, viaţa în sine este valoarea cea mai de preţ care există. Nimic nu justifică nici o înjosire a omului, nici o umilire nu justifică o experienţă pentru cineva care vrea să se uite ca la grădina zoologică: să stau în faţa cuştii şi să spun „eu sînt mai sensibilă şi cu mintea nemaipomenită şi mă uit la oamenii simpli să văd cum se comportă". Habar n-am. Eu fac parte dintre cei din cuşcă, nu sînt în faţa gratiilor să mă uit. Nici ce am făcut eu n-am priceput. Cînd am stat în România, dacă mă apucam în fiecare seară să mă gîndesc ce s-a întîmplat în cursul zilei, nu puteam să-mi dau seama. Nici n-am putut să-mi permit să gîndesc într-un arc mai mare de timp. Îmi ajungeau lucrurile exacte, micuţe, care se tot adunau, ca să fac faţă. N-am putut să mă gîndesc, trebuia *să fac faţă* şi asta deja îmi absorbea tot ce am putut să realizez în cap. Eu cred că şi literatura este un mod de a căuta. Cum e existenţa asta a noastră? Fiecare sîntem o taină – chiar prin fizicul nostru: nu ştim cît o să trăim, ce organe din noi or să cedeze, cînd ne lasă mintea... Deja asta ajunge. De aceea a fost atît de tragic: pentru că dictatura, pe lîngă toate aceste probleme existenţiale de la sine înţelese pentru fiecare om, a introdus şi urmărirea politică, cu care trebuia să te lupţi. N-am înţeles nimic. De aceea tot încerc să mă întreb pe mine: ce s-a întîmplat atunci? Am înţeles doar că libertatea este importantă.

Gabriel Liiceanu: Cînd spuneţi despre intelectualii din Vest că „au capul plin de cărţi şi nu li s-a limpezit nimic despre lipsa de libertate", automat faceţi o deosebire între cei pe care lumea în care au trăit i-a pus în situaţii-limită şi cei care au trăit la suprafaţa vieţii sau într-o viaţă uşoară, plăcută... Şi nu le reproşează nimeni asta: a fost şansa lor istorică. V-am întrebat, în fond, dacă oamenii care au trăit într-o istorie vitregă n-au înţeles mai mult despre viaţă decît cei care au avut şansa unei istorii clemente.

Herta Müller: Cred că putem să vorbim doar individual. Dacă ne gîndim la nostalgia faţă de comunism, care există în toate ţările est-europene, cum o explicăm? De ce există această nostalgie, dacă oamenii au învăţat ceva trăind în dictatură? Unii n-au învăţat – pentru că au făcut parte din acest sistem şi nu le place să spună că „au participat". Sînt alţii care au învăţat – depinde de individ, de om, ce valori morale are, ce i se spune şi ce acceptă.

Gabriel Liiceanu: Literatura dumneavoastră se naşte, în mod paradoxal, din încredinţarea pe care o aveţi: că nu există o concordanţă între gînduri şi cuvinte. Spuneţi undeva: „Gîndirea vorbeşte cu totul altfel cu sine însăşi decît vorbesc cuvintele".

© R. Avram

Cuvintele spun lucruri precise, în timp ce gîndurile sînt „goana mută, buimacă, din cap. Unde mai pui şi faptul că ele, cuvintele, nu pot exprima lucruri esenţiale sau lucruri întortocheate". Înseamnă că dumneavoastră începeţi să scrieţi exact atunci cînd credeţi că toate cuvintele îşi pierd puterea. Angajaţi mereu o luptă care pare dinainte pierdută. Cum de reuşiţi, atunci, să scrieţi?

Herta Müller: Oblig cuvintele să mă ajute să spun ceea ce cred că vreau să spun. Aflu abia cînd mă apuc de o propoziţie ce trebuie să spună. Lucrînd, îmi dau seama. Şi atunci trebuie să oblig cuvintele cumva să mă ajute şi să caut pînă cred că am găsit ceva acceptabil. Scrisul are logica lui şi îţi impune logica limbajului. Nu mai există „zi" şi „noapte", „afară" sau „înăuntru". Există subiect, predicat, metaforă, o anumită tăietură a frazei ca să aibă ritm – acestea sînt legile care ţi se impun. Pe de o parte, limba este ceva care mă chinuie, nu mă lasă în pace, mă obligă să-mi screm mintea pînă nu mai pot, pe de altă parte, cînd fac asta, mă ajută. E un cerc vicios care nu se poate explica. Eu, acum, cînd stau aici, nu sînt scriitoare. Sînt scriitoare numai cînd sînt singură cu mine. Ce facem noi aici e altă meserie: e circ!

PUBLICITATE

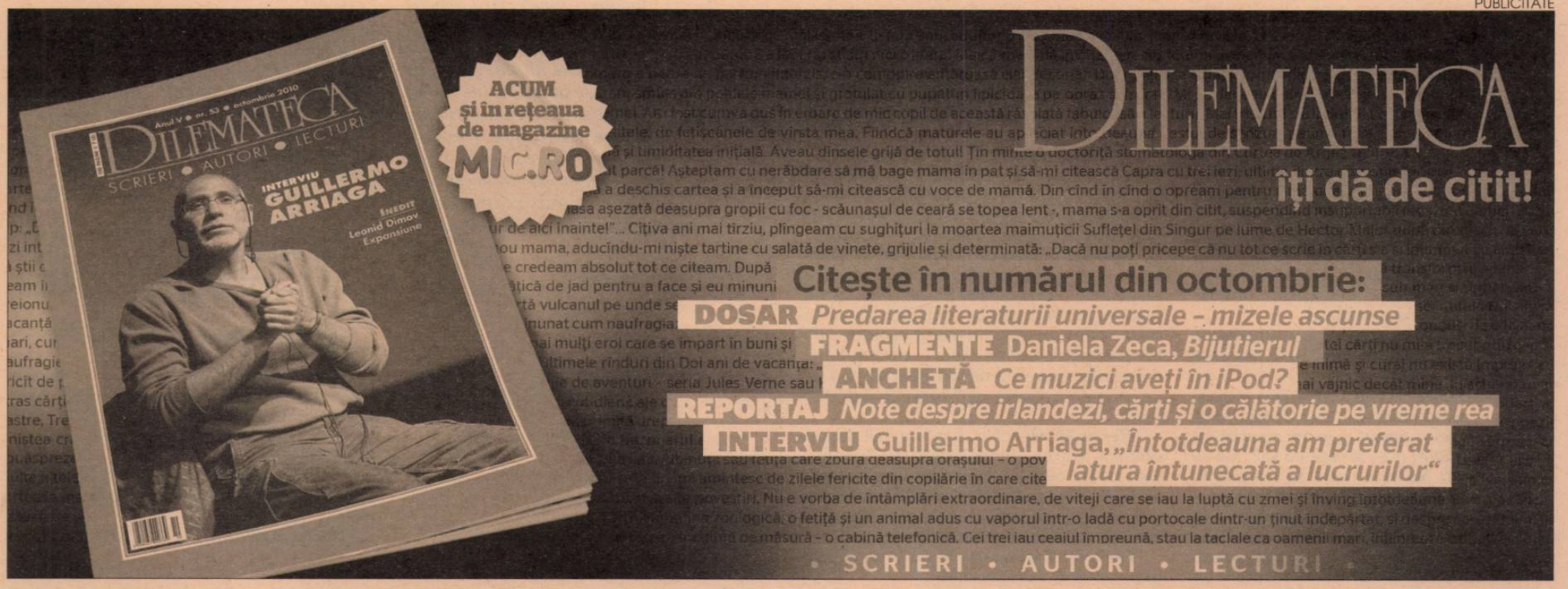

„Mai întîi se cîntă imnul, tovarășa...“

Herta MÜLLER în dialog cu Gabriel LIICEANU

© R. Avram

Gabriel Liiceanu: Vă propun să încheiem spectacolul de circ cu o problemă dificilă. În repetate rînduri, în diferite interviuri, aţi vorbit despre apolitismul scriitorului român în perioada comunismului şi l-aţi arătat cu degetul ca pe un lucru care nu e spre onoarea celor care l-au practicat. Aş vrea să vă întreb ce înţelegeţi dumneavoastră prin angajament politic într-o societate totalitară în care a fi angajat politic însemna un lucru: să devii activist al partidului comunist sau să foloseşti, mimetic, sintagme ale limbajului oficial. Mai exista o variantă de a te angaja politic. În clipa în care nu făceai şi nu vorbeai aşa cum se făcea şi se vorbea potrivit regulii de bază a societăţii represive, unii dintre noi am avut naivitatea să credem că era un angajament politic. Acum aflăm de la dumneavoastră că acest mod de a nu ne fi prostituat cuvintele a fost prea puţin; că acest mod de a scrie altfel decît se scria, de a vorbi altfel decît se vorbea, de a nu folosi niciodată cuvintele împotriva conştiinţei noastre n-a fost un angajament politic. Ba chiar – citindu-vă unele spuse – ajung să cred că asta a însemnat un vinovat apolitism.

Herta Müller: Nu eu trebuie să constat asta – că n-a fost de ajuns. Trebuie să constataţi şi dumneavoastră.

Gabriel Liiceanu: V-am întrebat cum arată angajamentul politic într-un regim represiv, în afara disidenţei...

Herta Müller: Dacă facem o comparaţie între România şi alte ţări est-europene cu acelaşi sistem politic – Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, chiar şi RDG – observăm că în mai toate ţările cei care *au spus ceva* au fost mai mulţi. În România, dacă vorbeşti despre disidenţă, n-ai ce să spui. N-a fost disidenţă organizată. Au fost doar cîteva cazuri individuale – Radu Filipescu, preotul Calciu-Dumitreasa, la vremea sa Paul Goma... Au fost lăsaţi singuri. Cine i-a sprijinit? În alte ţări au fost mişcări disidente, au existat scrieri samizdat. În România – nimic. Cine a ridicat capul a fost lăsat singur. Cînd stăteam în Timişoara, a venit un preot de la biserica ortodoxă ca să adune bani, suna la toate uşile. A venit să ceară taxa pentru biserică; i-am răspuns: „Să mai veniţi la mine doar cînd o să adunaţi bani pentru preotul Calciu“. A fugit! Nici n-a aşteptat liftul. De la etajul V, a luat-o la fugă de frică – parcă cine ştie cine ar fi apărut în faţa lui. Acum ştim şi ce a făcut Biserica. Să comparăm cu Polonia sau cu RDG, unde existau mişcări în Biserică, iar Biserica a căutat să rămînă integră. Sigur, în Biserică au fost introduşi şi spioni – dar asta pentru că se ştia că în biserici aveau loc întîlniri ale disidenţilor. Nu e constatarea mea pentru că sînt rea. E adevărul. Eu ce să fac?

Gabriel Liiceanu: În România v-aţi simţit disidentă?

Herta Müller: Nu. Am fost normală. „Disident“ este un cuvînt care ţi se aplică din afară. Eu am vrut să trăiesc normal, să nu fac lucruri pentru care nu pot să răspund, mi-a fost greaţă de toată funcţionărimea de partid, de toate nulităţile pe care le-am văzut în fabrică, la şedinţe... Şi cînd erai în magazin sau te duceai la poştă ori să plăteşti curentul electric – toţi îi tratau pe oameni ca şi cum ar fi, mă scuzaţi, ultimul căcat. Pe mine asta m-a durut.

Gabriel Liiceanu: Ne-a durut pe foarte mulţi şi am simţit foarte mulţi această greaţă.

Herta Müller: Asta este cauza pentru care n-am putut altfel. Eu n-am făcut nimic: doar n-am mai suportat şi le-am spus că nu vreau: „domnilor, mi-e greaţă de voi“. Ce să fi făcut altfel? Nu aş fi putut să mă pun în serviciul unei societăţi de care îmi este greaţă. Mi-a fost milă de oameni. Am lucrat şi la fabrică – am avut norocul sau nenorocul să ajung acolo unde cei mai mulţi intelectuali n-au ajuns. Tot dîndu-mă afară de peste tot şi trimiţîndu-mă de acolo, am ajuns în locuri unde am putut afla cele mai multe lucruri care-i privesc pe oamenii normali. Era să disper cînd am văzut condiţiile lor de viaţă: în fabrică, hala unde lucrau nu avea geamuri, era frig, ei munceau la bandă, ca să vină la lucru se sculau la 4 dimineaţa pentru că locuiau la ţară, trebuia să bea ceva de dimineaţă ca să reziste şi să nu le îngheţe mîinile, se întrerupea curentul, stăteau toată ziua acolo „ca să facă planul“... Dar planul era problema cînd regimul îşi bătea joc de oameni? Văzînd toate astea, sigur că m-am certat: cu directorul, cu portarul – care era arogant –, m-am certat cu fiecare, în fiecare loc unde mi se părea că situaţia nu e în ordine...

Gabriel Liiceanu: Dar asta ni s-a întîmplat mai multora...

Herta Müller: Trebuia să vă enervaţi! De ce nu v-aţi enervat? Eu m-am enervat toată ziua şi asta a fost tot. Iar securiştilor nu le-a convenit asta...

Gabriel Liiceanu: Să ştiţi că eram nervos şi trist, la rîndul meu... Ce vreau să spun cu asta? Cînd puneţi în discuţie neangajamentul politic într-o societate totalitară, dumneavoastră, care aveţi darul de a judeca cu concretul şi de a imagina de fiecare dată situaţii individuale, trebuie să vă imaginaţi că mulţi dintre noi am trăit, fiecare, aventura lui într-o societate de acest gen, reuşind să trecem pe malul celălalt nu întotdeauna întinaţi. Dacă fiecare dintre noi începe să-şi spună povestea – şi unii au făcut-o deja – atunci lucrurile nu arată atît de simplu cum pot să pară uneori. Despre acest tip de scriitor angajat, care nu şi-a murdărit cuvintele, aţi folosit la un moment dat cuvîntul *Mitläufer* – „omul care merge laolaltă cu ceilalţi, cu puterea, umăr la umăr“. Dumnezeule! Dacă asemenea oameni ca noi...

Herta Müller: Daţi-mi voie să interpretez cuvîntul... *Mitläufer* nu înseamnă că „merge cu puterea“. Înseamnă că „merge pe neobservate ca să nu aibă probleme“. Dar nu „umăr la umăr cu puterea“.

Gabriel Liiceanu: Credeţi că cei care – repet – şi-au respectat raportul cu limba, care nu au intrat în ecuaţia zdrobirii limbii, care nu au împrumutat limbajul oficial niciodată sînt „cei care au trecut neobservaţi“? Nu credeţi că fiecare carte – curată, bună, minunată – care s-a născut în acel timp era un mod de a spune „nu“ lumii în care trăiam?

Herta Müller: Nu. Era un mod de a se eschiva. Eu nu învinovăţesc pe nimeni – doar pe cei care au făcut într-adevăr literatură „de comandă“ şi urlau cuvintele ideologice în jurul lor, dar ceea ce vreţi dumneavoastră să laud mi se pare prea puţin.

Gabriel Liiceanu: N-am vrut să lăudaţi, am vrut să nu acuzaţi.

„Fiecare carte a acestei scriitoare germane născută în Banatul românesc, indiferent de genul abordat, poartă amprenta terorii secrete care nu poate fi ştearsă din memoria ei. În cărţile Hertei Müller, Securitatea nu este doar o instituţie represivă, ea îmbracă toate aspectele răului uman: de la umilinţă şi hărţuire pînă la frică, tortură şi moarte. De aceea, dialogurile ei cu Securitatea nu se limitează la obişnuitele anchete care apar de obicei ca trase la indigo în majoritatea cărţilor pe această temă. La Herta Müller răul se arată ca o premoniţie în fiecare detaliu al lumii înconjurătoare: sînt mesaje secrete în plante, în obiecte, în ritualurile zilei, graiuri ascunse pe care numai ea le ştie vedea şi de aceea textul însuşi pulsează de senzori care semnalizează alarma. Cea mai complexă şi mai completă carte a Hertei Müller este în acest sens Animalul inimii, *o carte care te învaţă să rezişti, să te salvezi, să trăieşti.“*

NORA IUGA

Herta Müller: Este o modalitate de a rămîne onest personal. Dar era prea puţin, nu era ceva împotriva dictaturii. Era ceva personal – că nu te-ai murdărit. Dar nu era ceva care să deranjeze clanul de ceauşişti şi securişti care erau peste tot. Cred că dacă ar fi fost foarte mulţi cei care ar fi deranjat această dictatură, ea nu ar fi putut să devină tot mai sinistră... Pînă la urmă, nimeni din toată Europa de Est nu a umblat cu maşina de scris la Miliţie cum trebuia să mergem noi în fiecare an şi să cerem permis pentru folosirea maşinii de scris...

Gabriel Liiceanu: Aţi mers?

Herta Müller: Sigur că am mers.

Gabriel Liiceanu: Eu n-am mers.

Herta Müller: Sînteţi disident!...

Gabriel Liiceanu: Iată! Am aflat. De ce aţi mers?

Herta Müller: Ca să pot folosi maşina de scris. Ca să nu-mi spună mîine că mă arestează pentru că am folosit-o.

Gabriel Liiceanu: Trebuia să fiţi disidentă, să vă asumaţi riscul, nu să vă lăsaţi umilită...

Herta Müller: Poate nici nu am fost disidentă. Alţii au fost, cei care au scris cărţi cu limbajul curat... Nici nu vreau să fi fost disidentă. Eu am încercat să trăiesc în aşa fel încît să nu răspund pentru ceea ce nu fac. Şi să nu fac şi eu ce mă îngreţoşează la alţii. Asta a fost destul. La un moment dat am lucrat la o grădiniţă. Copiii erau obligaţi să cînte imnul naţional, iar imnul era tot mai lung. Cu cît era ţara mai prăpădită, se mai adăuga cîte o strofă. Şi eu, care nu fusesem un timp îndelungat în temă – căci ajunsesem la grădiniţă după o perioadă de şomaj – crezusem că la grădiniţă e mai bine: acolo sînt copii mai mici, poţi să faci nişte lucruri, autorităţile te lasă în pace... Dar era la fel de rău. S-a cîntat imnul dimineaţa, iar directoarea mi-a spus: „Mai întîi se cîntă imnul, tovarăşa...“. În prima zi i-am învăţat pe copii un cîntecel – *Schneeflöckchen, Weissröckchen* – un cîntecel de iarnă, şi toată ziua am tot cîntat *Schneeflöckchen* şi *Weissröckchen*, şi iar *Schneeflöckchen* şi *Weissröckchen*... Copiii nu erau obişnuiţi cu asta, le-am explicat de ce fulgul de zăpadă are o rochiţă albă... Ei nu mai auziseră aşa ceva. Ani de zile nu fuseseră învăţaţi decît chestii ideologice, poezii despre mama în care în strofa a treia apărea „Elena“ – nu te mai aşteptai după primele strofe să vină, dar pînă la urmă tot venea. Şi atunci eu n-am vrut să cînt imnul a doua zi: i-am întrebat „mai ştiţi cîntecelul cu *Schneeflöckchen* şi *Weissröckchen*“?. Dar un copil mi-a spus: „Tovarăşa, mai întîi trebuie să cîntăm imnul“. „Cîntaţi-l“, i-am răspuns. Iar ei s-au aşezat în semicerc, au întins mîinile pe lîngă corp ca nişte soldaţi şi au început să urle imnul. Mi-a venit să plîng. Erau atît de mici şi deja dresaţi. După două strofe, le-am spus „foarte bine, ajunge“. Dar alt copil a răspuns: „Tovarăşa, trebuie să cîntăm imnul pînă la capăt“. „Cîntaţi-l“, am spus. După ce au terminat, m-au întrebat: „Cealaltă tovarăşă a noastră cînta cu noi. Dumneavoastră de ce n-aţi cîntat cu noi?“. Am spus că „nu am ureche muzicală, nu am voce, şi am tăcut ca să aud mai bine cum cîntaţi voi“. Dar pentru mine a fost dezastruos să constat că la vîrsta lor copilaşii aceia erau manevraţi într-un mod pe care nu mi l-aş fi putut închipui.

Gabriel Liiceanu: Acum, acei copii au 25 de ani...

Herta Müller: Da. Poate n-au ieşit din manevra aceea. Poate nici n-or să iasă. Asta depinde de ce li se spune acum – de către părinţi, bunici şi de către toţi cei care au trăit acele vremuri.

Gabriel Liiceanu: Deci are un sens şi „circul“ nostru de astă seară. Poate le spune ceva...

Herta Müller: Nu ştiu. Poate.

Mircea VASILESCU

Presa despre Herta Müller

Comunicatul de presă de la Humanitas anunţa că au fost „două zile-record cu Herta Müller“, cu zeci de apariţii în presă şi sute de oameni la evenimente. Aşa este.

Mai întîi faptele. Herta Müller, laureata Nobel pentru literatură în 2009, a venit la Bucureşti. Au mai fost pe la noi şi Orhan Pamuk (laureat Nobel), şi Mario Vargas Llosa (un mare scriitor despre care mulţi spun – pe bună dreptate – că ar merita Nobelul, dar deocamdată „n-a fost să fie“), şi alţii. Oricît ne-am lamenta, nu putem nega o realitate: sîntem „pe harta lumii“, se perindă pe la noi personalităţi culturale despre care (cel puţin noi, cei care am apucat vremurile de dinainte de 1990) nici nu ne gîndeam că au „contur“, nici nu ne imaginam că le vom putea întîlni altfel decît sub forma simbolică a cărţilor, discurilor, filmelor – nicidecum ca prezenţe umane reale. Humanitas a organizat, cu această ocazie, un eveniment impecabil: la Ateneu, o lectură publică şi un dialog între Herta Müller şi Gabriel Liiceanu, iar la librăria Kretzulescu o lansare de carte şi o sesiune de autografe. Plus conferinţa de presă de rigoare. Cei care au participat la evenimentul de la Ateneu şi la lansarea de la Kretzulescu au avut şansa să vadă şi să audă, pe viu, o scriitoare care – înainte şi după Nobel – a fost şi a rămas ea însăşi. Ceilalţi – „nenorocoşii“ – au citit prin ziare şi reviste ce şi cum s-a întîmplat.

Nobelul „nostru“

Cînd s-a anunţat Pemiul Nobel pentru Herta Müller, presa noastră a început să-şi facă treaba pe care o ştie cel mai bine. Şi a rezultat o „temă“: Nobelul „ei“ e şi „al nostru“, dat fiind că e născută în România şi cărţile sale sînt pline de realităţi româneşti? Cîteva opinii exprimate atunci: „Acest premiu suprem aparţine puţin şi literaturii române. Sînt absolut fericit pentru premiul acordat azi Hertei Müller. Premiul este în primul rînd al ei, dar nu se poate să nu ne gîndim ce lumină va arunca el asupra literaturii române. E un eveniment fericit, care-ar trebui să ne facă foarte mîndri de compatrioata noastră.“ (Mircea Cărtărescu); „Cum să însemne premiul Hertei Müller ceva pentru România? Ea nu a spus că este scriitoare română, ci bănăţeană. Mai mult, ea nu a fost în exil, ci în recuperare.“ (Paul Goma); „Mi se pare extraordinar şi sînt fericit pentru Herta şi pentru literatura română de acest oarecum neaşteptat premiu, pentru că atunci cînd vezi lista de candidaţi, unde se regăsesc scriitori precum Amos Oz sau Philip Roth, parcă nu îţi vine să crezi că cineva se va uita la o scriitoare încă tînără din Germania, care vine din România şi care abordează o problematică de interes atît pentru cele două ţări, cît şi pentru Europa.“ (Nicolae Manolescu); „E un premiu surprinzător şi onorant pentru literatura română, care a avut-o pe Herta Müller în rîndurile ei ceva vreme.“ (Eugen Negrici); „Ne putem bucura, putem fi mîndri, dar premiul este al ei şi îi aparţine în exclusivitate...“ (Florin Iaru). Opiniile au fost consemnate de Mediafax imediat după anunţarea premiului şi au fost preluate de mai multe ziare. Ulterior, discuţia despre Nobelul „nostru“ a continuat şi nu au fost puţini cei care au considerat că premiul îi aparţine într-o oarecare măsură şi României: nu numai pentru că scriitoarea a trăit aici pînă în 1987, dar şi pentru că substanţa cărţilor sale este reprezentată de viaţa ei sub dictatură. Într-o formulare care ar putea fi sarcastică dacă n-ar fi cu totul rea, Cristian Tudor Popescu a sintetizat astfel: „Contribuţia României la opera Hertei Müller este viaţa trăită de dînsa sub Ceauşescu în anii '70-'80. Se poate spune că principalul contributor la premiul Hertei Müller este Nicolae Ceauşescu“. Acelaşi jurnalist „nu poate să nu se gîndească“ la faptul că „nu au luat Premiul Nobel Petru Dumitriu, Marin Preda, Marin Sorescu, Ileana Mălăncioiu, ca să nu mai vorbesc de Tudor Arghezi“.

© R. Avram

Herta Müller nu ştie limbajul amabilităţii ipocrite, nu adoptă atitudini corect şi cochet politice, dă, suverană, „cu bîta-n baltă“ şi „cu oiştea-n gard“. E adorabilă şi iritantă la culme. Spune lucruri care nu se spun, insistă obsesiv asupra adevărurilor neconvenabile şi nu-şi cîntăreşte cuvintele în funcţie de interlocutori, de împrejurări, de reguli formale. E un perfect exponent a ceea ce aş numi sălbăticia adevărului. Totul pe un fond de candoare absolută, de timiditate cronică, din care orice pompă didactică, orice aroganţă sînt excluse. Adevărul e, pentru Herta Müller, o specie a dreptăţii, un exerciţiu de maximă, necomplezentă sinceritate.

ANDREI PLEŞU

Unde sînt cărţile?

Un alt „punct“ pe agenda presei a fost să caute cărţile autoarei prin librării. Evident, erau greu de găsit: „Editura Polirom, care i-a tradus şi publicat Hertei Müller, de-a lungul vremii, trei cărţi, căuta ieri prin depozite volumele sale, în condiţiile în care în şase dintre librăriile din centrul Bucureştiului, ieri la prînz, nu exista nici un titlu din opera de acum celebrei scriitoare“ – nota *Ziarul financiar* din 8 octombrie 2009. Dincolo de stîngăcia frazei (o editură nu are cum să „caute“ în propriile depozite), căutarea cărţilor prin librării era o altă falsă problemă (ca şi „caracterul românesc“ al premiului): apăruseră doar patru – una la Editura Univers, în 1995, şi trei la Polirom, în 2005-2006 (una reeditată). Erau puţine şanse să se mai găsească. Dar, în general, autoarea era destul de puţin tradusă în lume la acea dată. Pe un blog de biblioteconomie (prolibro.wordpress.com), o notă din 9 octombrie 2009 semnată Claudia Ş. (presupun că este Claudia Şerbănuţă, care a colaborat şi la revista noastră), este dată o listă cu numărul de volume ale scriitoarei aflate la acea dată în *biblioteci*, înregistrate de worldcat.org (un catalog internaţional al bibliotecilor), în diverse limbi: 67 de volume în germană, 13 în suedeză, 9 în polonă, cîte 6 în engleză, olandeză şi spaniolă, cîte 5 în daneză şi română, cîte 4 în franceză şi portugheză, cîte 3 în finlandeză, turcă şi norvegiană, 2 în italiană şi cîte unul în persană, greacă, slovenă, islandeză, maghiară, mult mai cunoscută, iar traducerile sale s-au înmulţit. Evenimentul de la Ateneu s-a înscris în această maşinărie a industriei editoriale care încearcă să vîndă cît mai bine un autor, mai ales cînd are la dispoziţie „platforma“ oferită de Nobel. Din nou, evident, comentariile din presă au fost abundente.

67 de volume în germană, 13 în suedeză, 9 în polonă, cîte 6 în engleză, olandeză şi spaniolă, cîte 5 în daneză şi română...

Numai că, revenind şi spunîndu-şi direct, fără ocolişuri, opiniile, a pus din nou sare pe rana nevindecată a felului în care societatea noastră se raportează la trecutul recent. Intelectualii noştri au simţit nevoia, rapid, să pună accentele pe ceea ce li s-a părut semnificativ. Exemplele din caseta de mai jos arată cele două „capete“ ale interpretării, între care există loc suficient pentru nuanţări, dezbateri, corectări şi dileme.

Herta Müller a plecat, noi ne vom continua „dezbaterile“ şi ne vom păstra obsesiile. Evenimentul a fost însă unul rar şi, cu siguranţă, memorabil pentru cei care au asistat la el. Pentru ceilalţi, am realizat acest „dosar“ în *Dilema veche*.

Un eveniment inspirator

„Orice revenire a Hertei Müller în România mi se pare un eveniment inspirator, fiindcă autoarea reprezintă nu neapărat triumful literar, cît izbînda credinţei în literatură. În forţa ei morală. Herta Müller este un exemplu rar de curaj etic asociat curajului estetic, iar prezenţa ei în spaţiul nostru cultural este de natură să-i încurajeze pe toţi cei ce mai cred că literatura joacă un rol serios în viaţa oamenilor. Mai mult, orice revenire a Hertei Müller este în sine o provocare cît se poate de binevenită la adresa inerţiei, conformismului, leneviei mentale a unei societăţi româneşti prea dispuse să uite abjecţiile comunismului sau să se prefacă de-a dreptul că ele n-au existat.“

Caius Dobrescu, în *Observator cultural*, 1 octombrie 2010

O dezamăgire

„Ce enormă dezamăgire felul în care Herta Müller a răspuns la întrebările lui Gabriel Liiceanu în dialogul lor de la Ateneu! (...) Ceea ce este ciudat este că publicul nu părea să fi remarcat că nu doar scriitorii erau aruncaţi în groapa cu lei a judecăţii de apoi a colegei lor de breaslă, ci şi poporul român în întregul lui. Un mesaj nu doar răutăcios, ci şi incorect. Herta Müller îl transmisese şi cu alte ocazii, deşi nu cu audienţa din 27 septembrie. Mesajul consta în criticarea fără menajamente a comportamentului românilor în anii dictaturii comuniste şi a lipsei de atitudine civică a scriitorilor. «Majoritatea românilor au avut avantaje, s-au aranjat... Nu mă mir că aceşti oameni nu vor să spună că dictatura a fost o crimă, şi-ar pune în discuţie propriul trecut», a afirmat ritos Herta Müller. Adevărul este că oamenii din toate dictaturile «s-au aranjat» mai mult sau mai puţin. Regimurile comuniste au durat decenii şi trei sau patru generaţii au fost nevoite să caute moduri de supravieţuire. Eventual să emigreze şi să critice dictatura de la distanţă, cum a procedat Herta Müller însăşi. (...) Şi nu mi se pare deloc onorant din partea ei să nu ştie, şi încă şi mai grav, să se prefacă a nu şti că, vorbind de memoria dictaturii, în România postdecembristă există un institut al statului care studiază trecutul comunist şi crimele lui şi că România este singura ţară din fostul lagăr estic al cărei preşedinte şi-a asumat oficial un raport care condamna regimul, declarîndu-l nu numai criminal, dar şi ilegitim.“

Nicolae Manolescu, în *Adevărul*, 2 octombrie 2010

Mic „îndreptar" de lectură

fragmente din *Dilema veche* şi *Dilemateca*

Un inventar al riscurilor

Există o dimensiune socratică a modului în care Herta Müller îşi trăieşte mesajul. Adică o dimensiune sacrificială. Adevărul nu se defineşte ca adevăr adevărat, decît dacă frecventarea şi exprimarea lui te pot costa viaţa. Adevărul e acolo unde ai putea să-ţi laşi oasele. Cu alte cuvinte, corelativul adevărului slujit fără rabat este cucuta. Restul sînt mici adevăruri de conjunctură, convenţii acomodante, exerciţii de negociere mentală. S-ar putea face un amplu inventar al riscurilor pe care Herta a ştiut să şi le asume de-a lungul parcursului său existenţial. Aş menţiona trei: sub dictatură a riscat să spună adevăruri interzise, în emigraţie a vorbit despre aceleaşi adevăruri interzise, riscînd să dezamăgească un public preocupat de alte priorităţi, mode şi obsesii, iar în lumea ei de adopţie a riscat să spună adevăruri neconvenabile pentru gazde, adevăruri care contrazic reflexele intelectuale şi morale ale unei anumite elite apusene: adevărul, de pildă, că din experienţa comunistă nu se poate salva nimic, în afară de ceea ce i s-a opus.

Andrei Pleşu,
Dilema veche, nr. 306, 2009

Condamnarea comunismului

La sfîrşitul anului trecut, preşedintele Traian Băsescu a condamnat comunismul pe baza unui raport întocmit de o comisie de istorici. Aţi citit acest raport? Aţi urmărit dezbaterile pe marginea lui?

Herta Müller: Şi eu am fost invitată să fac parte din acea comisie, dar am refuzat. Mie mi se pare că e un act simbolic. Chiar era nevoie acum, la mai bine de 15 ani după căderea dictaturii, să declari oficial că regimul comunist nu a fost bun? Eu cred că asta se ştia încă din 1989. Şi Băsescu ştia foarte bine. La fel o ştiau toţi cei care chiar erau interesaţi. Nu văd la ce bun acest pachet de hîrtii pe care preşedintele l-a expus, teatral, în Parlament.

Problema e în altă parte. Vreau să văd ce urmări are această condamnare. Vreau să văd dacă această condamnare formală o să fie urmată de o deschidere reală a arhivelor. Şi dacă se vor cunoaşte, cu exactitate, crimele acelui regim. În Germania se ştie cîţi oameni au pierit la zid. În România, încă nu s-a aflat. Or, eu îmi amintesc foarte bine ce era în Timişoara pe vremuri; cîţi oameni au dispărut; cîţi oameni ajungeau, împuşcaţi sau mutilaţi de cîinii grănicerilor, prin spitale. Astea sînt lucruri care trebuie lămurite, şi pentru aceste fapte, cineva trebuie să răspundă."

Interviu realizat de Matei Martin,
Dilemateca, nr. 10, 2007

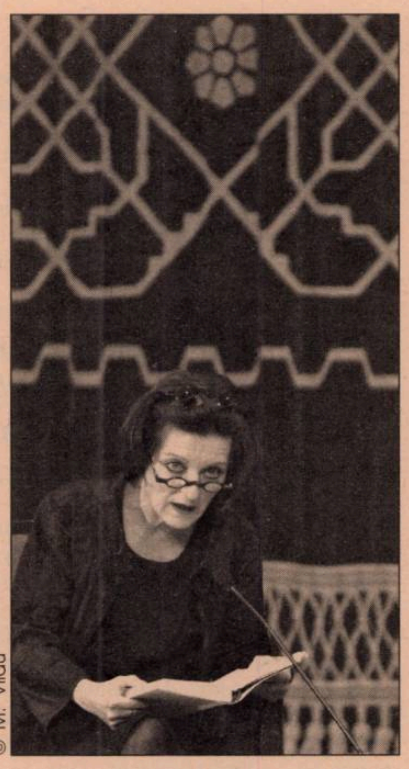
© M. Vilău

„Era nevoie ca Herta Müller să revină în viaţa culturală românească pentru a se redeschide o rană veche. Talentul şi intransingenţa scriitoarei din Banat dau semnalul unei noi şi necesare literaturi a mărturisirii."

CONSTANTIN VICĂ

Reelaborarea trecutului

Simultaneitatea aceasta temporală care se regăseşte în fiecare frază din *Regele se-nclină şi ucide* nu este narativă ca în *Animalul inimii* sau *Încă de pe atunci vulpea era vînătorul*. Este mai degrabă o simultaneitate (de euri şi timpuri narative) adusă în actualitate prin cuvinte (după o vorbă a lui Semprún: „nu limba e patria, ci conţinutul vorbirii") şi prin obiecte cu o istorie modificată. Procedeul nu vizează însă exorcizarea unui *trecut* continuu, traumatizant, care nu se lasă uitat, cît transformarea acestuia în *prezent,* reelaborarea lui, din ce în ce mai exactă şi mai puţin înfricoşătoare, dintr-o datorie morală a scrisului autentic.

Simona Sora,
Dilema veche, nr. 78, 2005

Colaje

Dramatică în *Regele se înclină şi ucide,* Herta Müller se joacă potrivind, din colaje, cele mai frumoase poezii de după Poezie pe care le-am citit vreodată: legăturile consacrate între cuvinte sînt desfăcute parcă pentru a recunoaşte că lumea din care au fost culese este ea însăşi în echilibru instabil; versurile se ţin departe de cititorul dornic de identificare şi, ca într-un şir de scurtmetraje, înregistrează combinaţii şuie eliberate de tirania legilor dramatice. Imaginile se proiectează una după alta ca umbrele degetelor unui prestidigitator desenînd, dintr-un gest, conturul unui animal, profilul unui obiect, sugestia unui simbol.

Alexandru Matei,
Dilemateca nr.10, 2007

Trecutul esenţializat

Cărţile Hertei Müller sînt rezultatul unei exorcizări a traumei. Comunismul românesc, întors pe toate feţele în diverse registre discursive şi narative recente devine, în aceste volume, un loc al expunerii subiective. Fondul biografic favorizează o revizuire radicală a suprapunerii dintre istorie şi memorie, dintre întreg şi detaliu, individ şi societate. Fără edulcorări nostalgice sau estompări ale contururilor ascuţite, aici trecutul esenţializat în proză are consistenţa unui metal greu, surd şi otrăvitor.

Gabriela Glăvan,
Dilema veche, nr. 301, 2009

O capodoperă netă

Avem o poveste de gulag, cu toate cele ştiute: înfometarea crîncenă, muncile extenuante, teroarea, tăcerea. Mai avem însă şi o scriitură cu totul personală, puternică şi concentrată, cu cicatrici de vers alb şi cu un soi de fast laconic. Ea e cea care face din acest roman o capodoperă netă. (...) Romanul *Leagănul respiraţiei* abundă, într-adevăr, în obiecte şi imagini insolite, în „nimicuri" ce sabotează ironic marele nimic spre care tind calvarul concentraţionar şi rutina lui exterminatoare. Pesemne că e şi „vina" lui Pastior cînd vine vorba de „corsoul lagărului", „conopida de păduchi", ceasul cu „rîmă de cauciuc" în loc de cuc ori bradul de Crăciun din sîrmă, cu cetină de lînă şi globuri de pîine. După cum o parte din „vină" îi revine şi traducătorului Alexandru Al. Şahighian, care transpune într-o română de capodoperă atît „disimulările poznaşe" – vorba Hertei Müller –, cît şi „ademenirea gravă a sensurilor".

Claudiu Constantinescu,
Dilema veche, nr. 331, 2010

Intimitate şi singurătate

Memoria este cu adevărat intriga acestui roman – moralmente vitală, memoria este tot (o formă de) respiraţie: oxigenează viitorul –, iar memoria este mai ales o chestiune de limbaj. Conflictul memoriei este chiar limbajul ei. Sau cum spunea scriitoarea însăşi undeva: „Domeniile lăuntrice nu se suprapun cu limba, ele se tîrăsc într-acolo unde cuvintele nu-şi pot avea sălaş" (...) scrisul este în acelaşi timp captivitate şi rătăcire, căci terenul lagărului s-a extins în interior dereglînd pentru totdeauna leagănul respiraţiei: „Căpăţîna mea e terenul unui lagăr; nu te poţi apăra nici tăcînd, nici povestind". Titlul cărţii se relevă, astfel, ca o puternică metaforă a (dez)echilibrului şi cadenţei interioare a vieţii. *Leagănul respiraţiei* vorbeşte, de fapt, despre balansul perpetuu al tăcerii şi vorbirii, al memoriei şi imaginaţiei, al sinelui şi al celorlalţi, al intimităţii şi singurătăţii...

Marius Chivu,
Dilema veche, nr. 346, 2010

Matei MARTIN

Otto Stein nu e Oskar Pastior

Vestea că poetul Oskar Pastior a fost colaborator al Securităţii s-a răspîndit ca un fulger în Germania. Cel care a lansat informaţia (într-o revistă de specialitate) a fost istoricul Stephan Sinnerth. După o călătorie de documentare la Bucureşti şi după verificarea arhivelor, Ernest Wichner a confirmat ştirea într-un articol din *Frankfurter Allgemeine* după ce, cu doar o zi înainte, *Süddeutsche Zeitung* anunţase deja vestea despre „Herta Müller şi Oskar Pastior, problematicul ei prieten".

Focus Online a publicat un articol de opinie semnat de Johanno Strasser (preşedinte al PEN-Clubului german). Foarte ataşat de prietenul său Pastior, Strasser califică toată povestea drept o „tragedie" şi avertizează că ar fi nepotrivit să-l judecăm, postum, pe poet. Şi directorul editurii Hanser, Michael Krüger, îi ia apărarea într-un articol intitulat *„Er bleibt mein Freund Oskar"* (Rămîne prietenul meu Oskar). Dincolo de reproşuri şi de pledoarii, rămîn actele descoperite în arhive. Potrivit cercetărilor întreprinse de Ernest Wichner (într-un articol din *Frankfurter Allgemeine)*, Pastior, a cărui încarcerare într-un lagăr sovietic reprezintă chiar miza romanului *Leagănul respiraţiei* de Herta Müller, ar fi fost informator al Securităţii în perioada 1961-1968. Din dosarul de urmărire – mult mai voluminos decît cel de colaborare – rezultă că recrutarea s-a produs după eliberarea din lagăr. Urmărit de Securitate şi vulnerabil datorită homosexualităţii şi a unor „poezii antisovietice", a acceptat pînă la urmă să semneze un angajament ca informator sub numele de Otto Stein. Cercetările de pînă acum – descrise în detaliu de Ernest Wichner – nu au scos la iveală nici o delaţiune, nici o turnătorie propriu-zisă. Ba mai mult – din rapoartele scrise ale securiştilor rezultă că Otto Stein era un informator mediocru, că nu-şi îndeplinea angajamentele, că era inutil.

„Dacă ar mai trăi Pastior, de cîte ori m-aş duce la el aş insista de fiecare dată să-şi citească dosarul şi să scrie el însuşi despre asta. Dar de fiecare dată aş face-o strîngîndu-l în braţe" – a spus Herta Müller într-un interviu referitor la „cazul Pastior".

În Germania, Oskar Pastior este considerat unul dintre cei mai importanţi poeţi postbelici. A intrat de mult în biblioteci, manuale şi bibliografii, iar Premiul Büchner (cu care a fost distins chiar în anul morţii sale) e o confirmare a intrării sale în rîndul clasicilor. Biografia lui Oskar Pastior şi povestea umbrei sale, Otto Stein, sînt fără îndoială relevante pentru istoria comunismului. Dar istoria literaturii se poate lipsi de Otto Stein. Mai ales că despre Oskar Pastior se ştiu încă atît de puţine lucruri. Otto Stein nu e Oskar Pastior.

Mădălina ȘCHIOPU

Bethleem: locul în care dispar creştinii

„Vă rugăm să pregătiţi paşapoartele: intrăm pe teritoriul Autorităţii Palestiniene. Pregătiţi paşapoartele şi aşteptaţi în linişte. Facem tot posibilul ca verificarea paşapoartelor să nu dureze mult.“ În maşina de tip mini-bus, însoţitorul oferă ultimele instrucţiuni grupului de pelerini veniţi să viziteze locul în care, potrivit tradiţiei şi învăţăturii creştine, s-a născut Mîntuitorul. Un grup eteroclit, în care predomină însă sud-americanii şi anglo-saxonii. Aflat lîngă Ierusalim, Bethleemul de astăzi oferă încă de la intrare o privelişte sumbră: un zid imens de beton completat de sîrmă ghimpată, o imagine de tip închisoare sau lagăr, separă zona controlată de Autoritatea Palestiniană, de statul Israel, în chiar inima acestuia. Pe alocuri, pe ziduri, graffiti de natură războinică care arată indivizi cu cagule, în plină acţiune – aruncînd cu pietre sau folosind o praştie – descriu istoria acţiunilor de protest palestiniene, începînd cu prima Intifada. Lîngă ele, plictisiţi şi toropiţi de căldură, îşi fac rondul foarte tineri soldaţi israelieni.

Sîntem preluaţi de un bătrîn în costum gri care ne conduce spre un magazin cu obiecte de artizanat. Unele sînt la fel de kitschoase ca acelea de prin mînăstirile şi bisericile noastre: brăţări cu iconiţe, medalioane cu Fecioara Maria, Cina cea de Taină sculptată în lemn masiv, toate la preţuri ameţitoare. Pentru ca toate confesiunile să fie mulţumite, în spiritul turismului ecumenic, poţi să alegi din oferta de icoane ortodoxe, figurine catolice din ipsos, viu colorate, Biblii în engleză, pentru uz protestanto-american, sau chiar menore sau mezuze, în cazul în care se ivesc şi turişti israelieni. Pe un raft, omniprezentele produse cosmetice bazate, pasămite, pe nămolurile şi apele minune de la Marea Moartă, în vecinătatea compartimentului cu sticluţe cu apă sfinţită.

În sfîrşit, reuşim să trecem de punctul de control, într-o înghesuială formată în bună măsură de femei în veşminte musulmane însoţite de patru-cinci copii. De altfel, la intrarea pe teritoriul palestinian, o inscripţie pe zid ne face o declaraţie de dragoste: *„I love tourists“*.

Grota Naşterii e străbătută de lumina blitz-urilor.

Lupta pentru supravieţuire

Bătrînul în costum gri ne spune, pe scurt, povestea arabilor creştini din Bethleem: la începutul anilor '80, erau în jur de 60.000, din 80.000 de locuitori. Apoi, au început să dispară în ritm accelerat: astăzi, sînt maximum 12.000, şi ei pe picior de plecare. Primele victime, într-un război care nu-i priveşte, pe care nu l-au declanşat şi nu l-au dorit. Cu fiecare conflict, atentat sinucigaş, Intifada, contraofensivă israeliană, ei sînt primii care-şi fac bagajele şi se duc unde văd cu ochii. Sentimentul de nesiguranţă a devenit acut de cînd Bethleem-ul a intrat sub control palestinian. Puţinii rămaşi sînt chemaţi de rudele aflate deja în Europa, SUA, Australia. Astfel, ne aflăm în plin paradox: pe pămîntul sfînt, vizitat de milioane de pelerini creştini din toată lumea, creştinii născuţi în chiar locul Naşterii sînt o specie pe cale de dispariţie. În Biserica Naşterii Domnului, coada de pelerini pare fără sfîrşit, iar la cîţiva paşi, în casele de piatră albă tipice Orientului Mijlociu, o altă familie îşi face bagajele. „Iar ceea ce vedeţi aici, doamnelor şi domnilor – continuă bătrînul –, sînt rezultatele muncii noastre. Fiindcă, vă daţi seama, ce activitate economică ar putea să fie profitabilă într-un astfel de loc al războiului? Ce fel de comerţ ar fi posibil aici? Aşa că acum, noi, cei rămaşi, trăim din turism. Din obiectele pe care le vedeţi aici.“ Pînă atunci indiferenţi şi absenţi, vizitatorii deschid poşetele, portofelele şi buzunarele. Se cumpără icoane, brăţări, tablouri, broşuri.

Pelerinii

„Ştii, eu nu sînt o persoană religioasă sau chestii de genul ăsta. Cred în spiritualitate. Mă interesează toate religiile. M-am născut catolică, dar nu vreau să mă limitez la o singură credinţă, e plictisitor. Practic yoga, cînd vreau să mă regăsesc. De-asta cred că aici se află un punct energetic important, pozitiv, al planetei. Mă înţelegi, nu?“ O braziliancă drăguţă împărtăşeşte convingerile ei religioase, proaspătului amic mexican. În aer pluteşte un început de flirt, aşa că toată lumea care înţelege spaniola zîmbeşte îngăduitor cînd le aude conversaţia. Sobrul tată de familie german, venit cu soţia şi cei trei copii, e uluit cînd aude că trebuie să-şi pună o eşarfă, ceva peste genunchi, fiindcă bermudele se opresc deasupra. Alături, un norvegian scapă „la mustaţă“: şi el are bermude, dar un pic mai lungi. Aşteptăm, de vreo trei sferturi de oră, în Biserica Naşterii, să ajungem în grota în care o stea argintie marchează locul în care tradiţia spune că s-a născut Iisus. „Vi s-a spus dinainte care sînt regulile în privinţa hainelor“ – spune excedat Jorge, ghidul care ne-a preluat la intrarea în lăcaş. „Femeile trebuie să-şi acopere umerii şi decolteul. Bărbaţii – să poarte pantaloni deasupra genunchilor. Aici este o biserică ortodoxă şi regulile sînt stricte. Ce e atît de greu de înţeles?“ Biserica de piatră, cu o curte încăpătoare, în care se intră printr-o uşă foarte joasă ce te obligă să te apleci, numită „poarta smereniei“, e împărţită în trei compartimente: catolic, armean şi ortodox. Însă ortodocşii, prin Patriarhia greacă a Ierusalimului, au monopolul administrativ al grotei Naşterii. În mijlocul Bisericii se află un mozaic, vestigiu – afirmă ghidul – al primei biserici din Bethleem, construită de împărăteasa Elena, mama lui Constantin cel Mare. În jur, tot soiul de pelerini: de la „spiritualişti“ de genul tinerei brazilience, pînă la călugăriţe ortodoxe, de la călugări franciscani italieni, la grupuri de turişti americani. Ghizii şi pelerinii vorbesc concomitent în toate limbile pămîntului: la un moment dat, se aud şi frînturi de conversaţii în română. Cîteodată, procesiuni de pelerini cu lumînări în mînă, care cîntă şi se roagă, vin în valuri. Coborîm cîteva scări şi intrăm în grota Naşterii. Şi aici, dai peste atitudini diferite: de la femeile ortodoxe cu capul acoperit, care se roagă în genunchi, pînă la sud-americani macho care îşi aranjează freza înainte de a se fotografia în faţa stelei argintii din grotă. Fiindcă această masă umană atît de diversă are ceva în comun: aparatele de fotografiat care ţăcăne neîncetat. Intrarea în grotă e străbătută, cu efect vizual de fulger, de lumina blitz-urilor.

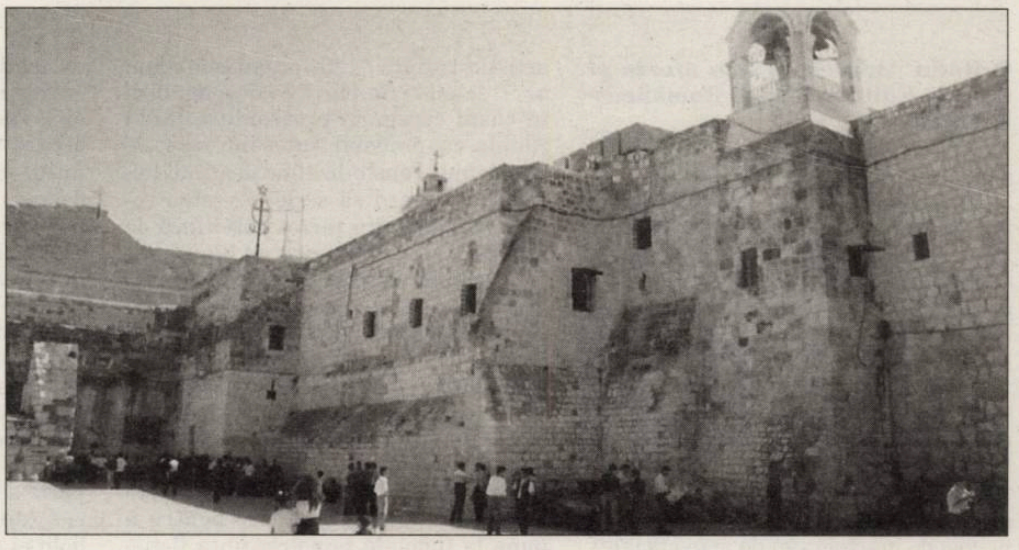

Nu departe, o altă biserică e construită pe Cîmpul Păstorilor, locul unde s-ar fi plimbat, cu turmele, smeriţii ciobani care aveau să fie martori ai primelor momente pe pămînt ale Pruncului sfînt. Preoţi şi pastori ţin predici în spaţiul din spatele bisericii, ascultaţi cu evlavie de credincioşi. Şi pe un deal, nu departe, arătare din alte timpuri, un cioban în haine umile îşi îndeamnă cele cîteva oi anemice să înainteze. Orice conversaţie se opreşte: sîntem furaţi de această apariţie care a făcut timpul să încremenească, peste două milenii.

În foc încrucişat

În faţa bisericii, o moschee şi o biserică îşi alătură semiluna şi crucea pe cerul de un albastru pal, lipsit de nori. Simbolic vorbind, o imagine puternică, dar lipsită de acoperire în realitate. Creştinii se simt tot mai stingheri în acest loc, pe care broşurile turistice vor să-l prezinte ca pe o oază a toleranţei interconfesionale.

Jorge – ghidul care ne prezintă Bethleem-ul în engleză şi spaniolă – este palestinian. Tatăl lui, spaniol, a întîlnit o arăboaică, s-au îndrăgostit şi s-au căsătorit. Cînd a trimis o aplicaţie la o universitate din Spania, spaniolii au fost intrigaţi de numele lui cu rezonanţe iberice şi l-au primit. După cîţiva ani, s-a întors acasă şi acum însoţeşte grupurile de turişti care vor să viziteze locurile sfinte. Şi el se plînge de situaţia grea, dar evită să spună ce anume se întîmplă, de parcă nenorocirea ar fi abstractă, o chestiune de destin, o povară venită de sus.

Spre seară, grupul nostru de pelerini se întoarce la Ierusalim. Aici, pentru un moment de linişte după o zi atît de încărcată, poposim într-un restaurant. După cîteva pahare de vin, cînd limbile se dezleagă, patronul, arab creştin-ortodox, începe să vorbească despre situaţia din Bethleem: „Practic, sîntem prinşi de ani întregi într-un foc încrucişat. Pentru israelieni sîntem doar arabi, deci aliaţi *de facto* ai musulmanilor. Pentru musulmani sîntem creştini, deci străini, «cruciaţi», prieteni ai israelienilor. După ultima Intifada, imediat după 2000, şi eu m-am gîndit să plec. Ei se bat şi noi plecăm, fiindcă nu înţelegem nimic din ce se întîmplă. Fiica mea e deja în Canada, am trei băieţi mai mici, dar şi ei ar vrea să plece. Cred că restaurantul ăsta şi oaspeţii pe care îi am din cînd în cînd, ca dvs., sînt ultimele lucruri care mă reţin. Şi, poate, pasiunea mea pentru vinuri. Ăsta e întotdeauna un motiv bun să rămîi, şi unul la fel de bun să pleci. Ştiţi că aici, în Israel, avem vinuri foarte bune? Daţi-mi voie să vă prezint cîteva...“

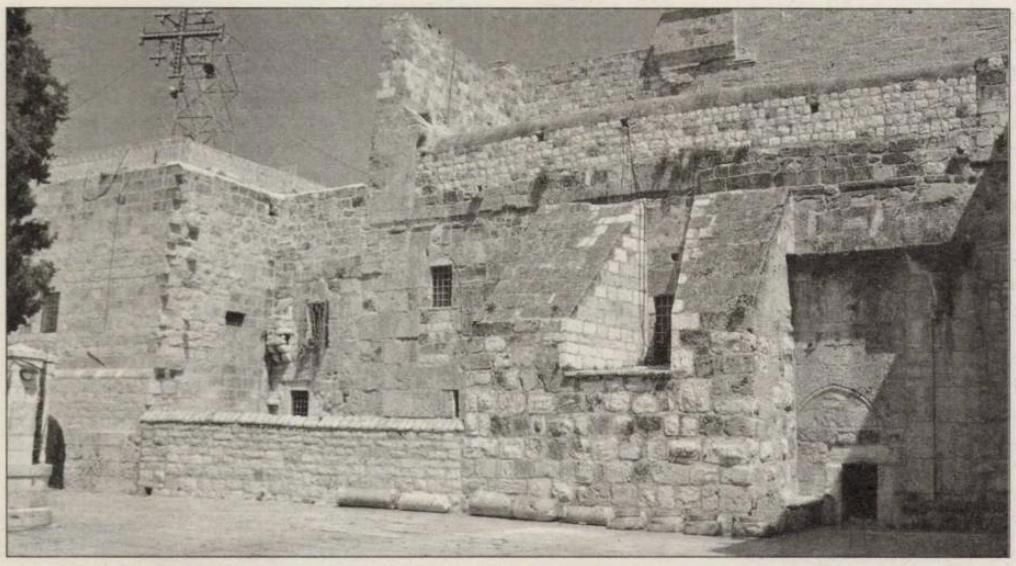

PUBLICITATE

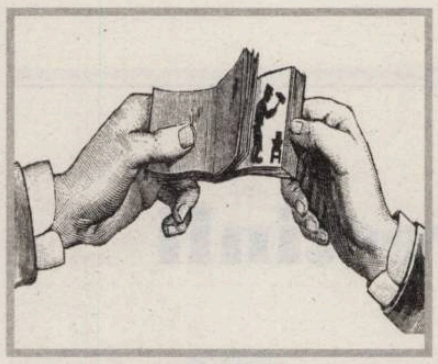

Marius CHIVU

feedbook

Ausländernovelă

● **Radu Aldulescu, *Ana Maria şi îngerii*, Editura Cartea Românească, 2010.**

Romanul se bazează pe o poveste reală şi, în mod destul de curios, şi editura, şi scriitorul, dar şi comentatorii de pînă acum ai cărţii au făcut mare caz de acest aspect. Spun destul de curios mai întîi pentru că, deşi dramatică, povestea din spatele cărţii nu este *atît* de neobişnuită (moartea nu are nevoie de martori sau de acte oficiale), apoi pentru că nu este prima dată cînd un scriitor ficţionalizează viaţa (şi moartea) cuiva, fapt care nu garantează automat nici autenticitatea, nici valoarea literară a cărţii. Din acest punct de vedere, romanul lui Radu Aldulescu, care spune povestea unei cîntăreţe de muzică populară din Arad ajunsă în anii '80 azilantă la Viena, are, de exemplu, multe în comun cu *Zaira*, cartea lui Cătălin Dorian Florescu inspirată din viaţa unei păpuşărese timişorence fugită din ţară în anii '60. Diferenţa majoră dintre cele două cazuri (altfel, cu asemănări mergînd, uneori, pînă la detalii) vine însă din contextul şi din motivaţia scrisului. Cătălin Dorian Florescu şi-a descoperit singur personajul şi i-a scris povestea liber de orice contract moral, în timp ce Radu Aldulescu a fost el căutat, prin intermediul editurii, de către personaj, care i-a încredinţat povestea cu un scop anume şi, dispus să plătească scrierea cărţii, ridicînd chiar anumite pretenţii. Cea mai importantă fiind tocmai prezentarea romanului drept o poveste reală, scopul fiind acela de a folosi cartea, dacă nu ca argument, atunci ca instrument mediatic într-un proces. În ciuda acestor aspecte complicate, riscante şi, artistic vorbind, cam promiscue (cum ar fi, de pildă, împărţirea despăgubirii în cazul cîştigării procesului), Radu Aldulescu, probabil serios interesat de personaj şi sensibilizat de destinul lui, a fost de acord să scrie povestea romîncei fugite din ţară a cărei fiică de numai 21 de ani a murit de lupus dintr-o posibilă vină a medicilor vienezi cărora femeia le-a intentat proces (căci aceasta este povestea). Scriitorul a declarat în mai multe interviuri că şi-a luat libertatea necesară ficţiunii şi că, prin urmare, romanul îi aparţine, în ciuda unor mici concesii (cum ar fi, de pildă, respectarea dorinţei femeii ca titlul cărţii să conţină numele fiicei). Nu există motive obiective pentru a pune la îndoială buna-credinţă ficţionară a scriitorului, spun numai că – spre binele literar al cărţii, pentru a nu se întoarce împotriva ei – ar fi fost mai bine ca toate aceste detalii legate de geneza romanului să fi rămas în umbră.

Romanul spune, aşadar, povestea arădencei Mariana Bejan care, căsătorită cu un escroc afemeiat, decide să fugă din ţară, lăsîndu-şi în urmă fetiţa, pe Ana Maria, în vîrstă de numai un an. Femeia trece prin nenumărate încercări mai mult sau mai puţin proprii oricărui fugar din Estul comunist. Mai întîi ajunge într-un lagăr de azilanţi (unde este violată), spală vase la un restaurant şi face pe frizeriţa, o vreme doarme în vagoanele din gară, apoi e angajată la o pensiune unde cunoaşte un ţigan descurcăreţ cu care trece fraudulos graniţa înapoi în România pentru a-şi răpi fiica, la un moment dat e bătută şi sechestrată de o bandă de hoţi români, o vreme face pe translatoarea Poliţiei din Viena, apoi vinde la un fast-food şi se împrieteneşte cu tot felul de indivizi de la marginea societăţii austriece, înainte de a se ocupa de un restaurant care-i aduce o mică avere şi tot aşa, eşecuri şi micimari reuşite, încercări peste încercări într-o succesiune care face din carte un fel de roman picaresc cu imigranţi (sugestie dată şi de titlurile capitolelor). De la un punct încolo, romanul asta şi vrea să fie, o ilustrare a destinului *ausländer*-ilor confruntaţi nu doar cu sărăcia şi umilinţa unui trai nesigur şi periculos, dar şi cu prejudecăţile şi discriminările sociale sau cu birocraţia statului adoptiv care, în funcţie de propriile interese, le dă drepturi şi statute fluctuante. Dacă debutul cărţii este, printre altele, despre mariajul nefericit al Marianei în România comunistă, iar capitolele mediane povestesc încercarea de a-şi face un rost ca *ausländer* la Viena, ultima parte a romanului îi aparţine Ana Mariei (ajunsă dansatoare talentată) şi bolii ei capricioase, diagnosticate greu, tratate prost şi, în cele din urmă, fatale. Îngerii din titlu sînt toţi cei care, într-un fel sau altul, au grijă de ea: mama Mariana, Manfred, un austriac fără rost pe lume „adoptat“ de mama ei, şi Gabriel, fiul prost crescut al unor escroci români de care se îndrăgosteşte.

Relatate alert toate aceste situaţii, peripeţii şi drame, într-un stil îngrijit şi cu mare fluenţă, romanul se citeşte uşor şi cu plăcere, dar nu este altceva decît maratonul „telenovelistic“ al unei *ausländer*-iţe. Prea alert şi cu o densitate prea mare de întîmplări şi schimbări de situaţii, romanul rămîne doar la nivelul epic al relatării: n-are timp nici de dezvoltări narative, nici de fineţuri analitice, nici de contururi sau adîncimi psihologice ori relaţionale. Se trece fraudulos de două ori graniţa şi au loc nişte violuri în acest roman, dar totul se întîmplă în cîteva fraze/pagini lipsite de orice dramatism, suspans ori indignare. Totul e pe repede-nainte. Ce efect are violul celor 11 kosovari asupra Marianei? Absolut nici unul. Cum reacţionează Remus, soţul rămas în ţară căruia i se răpeşte fata, pentru a fi adusă înapoi grav bolnavă? În nici un fel. De fapt, toate relaţiile sînt fie abandonate, fie expediate. Mariana îl ia în casă pe Manfred, care e impotent, dar între cei doi nu e nici un schimb psihologic-emoţional. Putea la fel de bine să-şi ia un cîine. La fel, nu ştim de ce artista Ana Maria îl iubeşte pe grosolanul Gabriel. Sigur, proiectează asupra lui imaginea „îngerului de sex contrar“ care ar trebui s-o salveze, dar între ei doi nu se *întîmplă*, de fapt, nimic, nici măcar sexual (aşa cum îi recomandaseră medicii). Ana Maria suferă de o boală gravă, dar, în afară de regretul că nu mai poate dansa şi de vorbele mamei cum că „ne sînt date chinul şi suferinţa, ca şi o garanţie a mîntuirii“, avem noi acces cu adevărat la drama ei interioară? N-avem. Şi, de fapt, ce înseamnă toate astea, ce ne mai spune romanul în afară de faptul că transfugii trec prin multe, iar imigranţii trăiesc greu? Asta e problema: un alt nivel, o altă dimensiune nu mai are.

Ca biografie a unei persoane reale, cartea este impresionantă, dar ca literatură, nu înseamnă, de fapt, nimic. Literar vorbind, materialul uman este tratat pur şi simplu superficial. E dezamăgitor cum instinctul de scriitor al lui Radu Aldulescu nu l-a avertizat că nu e suficient ca cineva să-ţi dea o poveste s-o pui pe hîrtie pentru a avea şi un roman. Căci, de cele mai multe ori, viaţa doar *pare* un roman. Ca să şi fie, ei bine, asta ţine de o cu totul altă logică.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Gönül Kivilcim, *Brici*, traducere şi note de Diana Crupenschi, Colecţia „Globus“, Editura Univers, 2010.**

În comparaţie cu proza unor conaţionali precum Orhan Pamuk, Elif Shafak sau Ihsan Oktay Anar, scriitura turcoaicei Gönül Kivilcim pare ruptă din realismul sec. Ba chiar minimalistă, în condiţiile în care tradiţionalele 1001 derapaje epice sînt reduse aici la vreo 20-30 (şi alea ţinute din scurt), iar bazarul figurativ, cu supraaglomerările şi supraîntortochelile lui, e înlocuit de o abundenţă ceva mai controlată, ca de mall în zi de solduri.

Una peste alta, dacă *Brici*-ul lui Gönül Kivilcim ar fi ecranizat, ar ieşi un film la limita documentarului, bazat pe o autentică investigaţie sociologică. Tema: viaţa homleşilor din Istanbul. Protagonistul: Sinan Brici, 23 de ani, vechime serioasă în trăitul pe străzi (din cerşit, furturi, spargeri sau vîndut droguri), frate de cruce cu un alt veteran al străzilor (Kunt) şi îndrăgostit definitiv de Gül (începătoare într-ale nomadismului urban). Tot Brici are şi un caiet de poezii, şi o tristă istorie de familie, şi experienţe nereuşite ca marinar/barman/sudor/gigolo, şi cicatrici pe braţe (de sinucigaş fără succes), şi o veritabilă fobie a caselor, şi visuri stîrnite de aburii lacului de mobilă, şi saltele ca toate saltelele homleşilor, adică murdare „de sîngele care curge din rănile celor ce stau pe ele, de ulei de motor şi de mucii care le curg din nas atunci cînd inhalează solvent“.

În general, paginile romanului par scrise de un editorialist talentat şi avizat, în viziunea căruia plasticitatea trebuie să se supună eficienţei narative.

Ce nu prea înţeleg însă e de ce traducerea acestei cărţi a fost sprijinită de Ministerul Culturii şi Turismului din Turcia. Al turismului?! De-aia turismul lor merge „brici“?

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Descoperirea sînilor

● **Marilyn Yalom, *Le sein. Une histoire*, Galade Éditions, Paris, 2010.**

Pentru a fi siguri că librarii vor plasa cartea pe raftul corespunzător, editorii au precizat pe copertă prestigiosul nume care semnează prefaţa, Élisabeth Badinter, o cercetătoare cu o certă cotă pe piaţa ideilor. De altfel şi autoarea acestei cărţi, tradusă cu o oarecare întîrziere în franceză, ar fi prezentat suficient credit ştiinţific în calitatea ei de rector la Institute for Gender Research în cadrul Universităţii Stanford. Departe de a fi trataţi cu frivolitate, în această lucrare sînii sînt descoperiţi literalmente şi în toate sensurile cu acribie de filolog comparatist – calificarea „de bază“ a profesoarei Marilyn Yalom.

Întrebarea care structurează demersul este „Cui aparţin sînii?“. Cartea prezintă multiplele răspunsuri care pot fi date, în diverse epoci şi spaţii culturale, intenţia cărţii fiind de a surprinde locul deţinut de femei în diversele societăţi. O istorie culturală a sînilor începe din preistorie, odată cu reprezentările neolitice de tip Venus din Willendorf cu sîni supradimensionaţi, atribut al fertilităţii. Un prim răspuns este că sînii aparţin copiilor, numai că aceştia se confruntă cu o serie întreagă de alţi „pretendenţi“ care îşi arogă, pe rînd sau simultan, calitatea de proprietari de drept, dispunînd de o gamă diversă de valori simbolice ataşate în funcţie de intenţia în care vor să „manipuleze“ aceste delicate organe. Îmi amintesc uimirea cu care l-am ascultat pe temutul şi severul nostru profesor de anatomie începîndu-şi prelegerea despre aparatul reproducător prin afirmaţia că sînul este un organ cu o funcţie primordial estetică. Eram doar fete în clasa liceului sanitar şi ne-am înroşit toate cînd l-am auzit spunînd asta cu acelaşi ton sec şi obiectiv cu care ne descrisese, cu o oră înainte, teribil de subtila şi complicata alcătuire proprie numai părţilor bărbăteşti. Atunci nu se înroşise nimeni.

Într-adevăr, dimensiunea estetică a sînilor îşi găseşte sens în primul rînd din perspectivă erotică, în acest caz stăpînul sînilor devine cel care priveşte, cel care mîngîie sau cel care apucă cu gesturi de proprietar sînul iubitei, al soţiei sau al prostituatei, gest simbolic surprins de numeroase picturi. Destul de interesant, în procesul de erotizare a sînului, un rol important a fost jucat de iconografia religioasă. Madona care alăptează devine o figură populară la începutul secolului al XIV-lea în pictura italiană. Un secol mai tîrziu, motivul devine un pretext de a picta pieptul dezgolit. Momentul de cotitură în reprezentarea sînului este portretul frumoasei Agnés Sorel, amanta oficială a regelui Charles VII, în chip de madonă cu un sîn etalat în toată splendoarea lui doar de dragul de a fi arătat, în timp ce pruncul priveşte indiferent în zare. Nu uită sînul încărcat de semnificaţii atribuite de psihanalişti, apoi sînul medicalizat, pe de o parte ameninţat de cancer, pe de alta supus diverselor ameliorări chirurgicale. Cînd e luat în posesie de femei, sînul nu o duce prea bine, ba e tăiat de amazoane, ba sutienul e ars în semn de protest, ba e umplut cu silicon sau decorat cu ornamente care pot fi confundate cu mutilări. Am vorbit pînă acum doar de sînii femeilor, dar pentru că, deunăzi, confesiunea unui tînăr tătic m-a pus pe gînduri, trebuie să mai adaug ceva. Nu îmi imaginez că ceea ce o să vă povestesc ar fi astăzi o practică răspîndită, însă faptul că poate exista şi această variantă – probabil izolată – este o consecinţă directă a practicării în devălmăşie a rolurilor parentale, mama putîndu-se juca de-a tata, iar tatăl vrea sau e silit să joace acasă rolul mamei, cînd ea este plecată să rezolve treburi prin cetate. Mi-ar fi plăcut să ştiu dacă această reversibilitate ar fi încîntat-o sau, dimpotrivă, ar fi înfuriat-o pe feminista Marilyn Yalom. Aşadar, tînărul tătic mi s-a plîns că fetiţa lui l-a muşcat „de sîn“ şi că l-a durut groaznic. În primul moment am crezut că a fost o hîrjoană nevinovată care a derapat un pic, fetiţa muşcîndu-l în joaca ei din pură întîmplare tocmai „acolo“. Intrigată totuşi că a folosit cuvîntul „sîn“, l-am întrebat de ce nu mi-a spus că l-ar fi muşcat de „piept“. Mi-a răspuns foarte firesc: „Pentru că sugea“. A, nu, nu avea lapte, dar fetiţa fusese alăptată ca la carte, vreme îndelungată, de către mamă şi se învăţase să adoarmă numai la sîn, deşi de vreo trei ani izvorul secase. Ori de cîte ori mama era plecată de acasă, şi era rîndul lui să aibă grijă de copilă, tatăl se conforma cerinţelor micuţei şi o adormea, mulţumit că reuşeşte să o liniştească cu „sînii“ din dotare. Cine cîştigă şi cine pierde cînd fetiţele îşi transformă tatăl în tetină?

„Cinematografia românească nu mai e un accident“

– interviu cu regizorul Marian CRIȘAN –

În 2008, ***Marian Crişan*** *a fost recompensat cu Palme D'Or pentru scurtmetrajul* Megatron. Morgen, *lungmetrajul său de debut (o coproducţie franco-româno-maghiară), a fost distins cu patru trofee la Festivalul Internaţional de Film de la Locarno. Regizor şi scenarist, Marian Crişan vorbeşte cu umor despre întîlnirea dintre un emigrant ilegal şi un paznic. Filmul a avut premiera românească pe 30 septembrie şi îl puteţi vedea în cinematografe.*

De la ce a pornit povestea din Morgen?

Pornesc în scrierea unui scenariu de la o impresie care poate să apară întîmplător întîlnindu-mă cu cineva, văzînd un peisaj sau citind ceva. Pentru *Morgen* startul a fost un articol din presa locală de Bihor. În iarna lui 2008, am citit o scurtă ştire de două propoziţii despre nişte emigranţi prinşi de Poliţia de Frontieră într-un canal de lîngă graniţă. Faptul că atunci cînd am citit articolul mă aflam acasă, în Salonta, într-un loc confortabil şi călduros, a dus la un fel de empatizare cu acei oameni capturaţi în canalul îngheţat. Acel moment a rămas cu mine şi am început să imaginez scenariul despre o întîlnire între un localnic din Salonta şi un emigrant care rămîne blocat în zona frontierei.

În urma unui casting pe Internet l-aţi ales pe Yilmaz Yalcin în rolul refugiatului kurd. Cum a decurs proba?

Am făcut mai multe sesiuni de casting. Un actor turc chiar a venit la Bucureşti pentru probe. Yilmaz a fost ales ca urmare a mai multor probe la distanţă. Cînd fac un casting simt o anumită chimie care se poate naşte între diferite personaje. Pentru mine, prima impresie într-o probă e foarte importantă. Chiar dacă jocul e aparent greşit, dacă actorul îmi inspiră faptul că ar putea deveni un personaj, atunci merg mai departe pînă reuşesc să ajung la o concluzie. De multe ori sînt lucruri pe care trebuie să nu le spui actorilor, ca ei să acţioneze aşa cum îţi doreşti tu. Pe lîngă asta, există şi o parte mecanică în tot acest joc. Sînt lucruri care nici măcar nu trebuie explicate prea mult sau motivate prea mult. În cinema sînt momente care există, pur şi simplu. Eu caut astfel de momente care pot părea că se întîmplă pentru prima dată şi au o doză de neprevăzut.

Care ar fi riscurile unui astfel de casting?

Riscurile se pot ajusta din mers, să zicem aşa. Mult mai important e momentul în care decizi alegerea unui actor pentru un rol. Poate dura luni întregi pînă iei hotărîrea. Pentru găsirea lui Nelu, am căutat, cred, şase luni.

De ce aţi optat pentru actori mai puţin cunoscuţi?

Unii dintre ei sînt destul de cunoscuţi pe plan local. András Hatházi e foarte cunoscut în Cluj, de exemplu. Construind o poveste locală, pentru mine era vital să respect asta la nivelul chipurilor, al gesturilor şi al limbajului. Nu puteam să mint. Îmi doream ca filmul să respire un aer foarte local.

Cum aţi lucrat pentru film cu locuitorii oraşului natal Salonta?

Toate autorităţile de acolo ne-au acordat sprijinul necondiţionat. Am avut o echipă mixtă. Mulţi membri din echipă au fost angajaţi din Salonta. O parte lucrau pentru prima dată la un film. A fost o aventură să lucrăm împreună şi, în acelaşi timp, un fel de conştientizare a ceea ce înseamnă să filmezi cu cineva. Cred că de multe ori entuziasmul şi plăcerea de a face cinema sînt mai importante decît experienţa.

Cum vi s-a părut prezenţa românească la Festivalul de Film de la Locarno?

Faptul că România a fost reprezentată masiv şi la Locarno e un semn că interesul pentru cinematografia românească încă există. Nu mai e un accident. Cred că, încetîncet, vor conta autorii, şi nu faptul că vin dintr-o ţară sau alta.

Lungmetrajul dvs. de debut contrazice zicala potrivit căreia „Cu turcu' nu te poţi înţelege...“

Nu ştiu ce să zic. Sînt multe vorbe din popor, dar nu prea cred că au legătură cu realitatea. Deşi, din altă perspectivă, cei doi protagonişti se înţeleg, totuşi, cam greu... În film personajul român şi personajul turc comunică destul de greu, dar se înţeleg, pînă la urmă. Comunicarea lor transcede cuvintele, verbalul, şi asta a fost una dintre dimensiunile pe care le-am căutat. La modul realist, comunicarea între doi oameni străini, într-o situaţie ca cea din film, s-ar întîmpla cam aşa. Nu am vrut să ajungem însă la caricaturi şi gaguri gratuite.

Cum l-aţi făcut să joace impecabil, fără să citească măcar scenariul înainte de filmare?

Parte din rolul lui era şi faptul că nu înţelegea ce i se întîmplă. Aşa că strategia a fost să folosesc asta pe ecran. Sînt moduri de abordare diferite pentru fiecare actor, pentru fiecare rol. Depinde şi de personalitatea actorului cu care trebuie să lucrezi. Admir de la distanţă modul de lucru al unor regizori ca Mike Leigh sau Ken Loach.

Problema emigraţiei ilegale e speculată inteligent de cineaşti bine cotaţi. Ce aduce nou Morgen?

Tema emigraţiei e una importantă, şi pentru mine a fost o provocare să vorbesc despre asta. Am încercat să observ această zonă dintr-o altă perspectivă. Mi-am propus să nu spun povestea emigrantului, ci a omului care întîlneşte emigrantul pe drumul lui spre Vest; iar emigranţii întîlnesc multe destine în drumul lor. Pentru mine a fost interesant să văd cum poate fi influenţată viaţa unui localnic, de o astfel de întîlnire. Pe de altă parte, cred că emigrarea dinspre Est spre Vest e un fenomen atît de masiv şi oarecum invizibil, încît nu poate fi oprit de către doi grăniceri din Salonta. Şi ce interes ar avea ei să îl oprească? E o problemă globală care ţine de istoria omenirii, nu?

Ce filme cu subiect similar v-au atras atenţia?

Nu ştiu ce să zic. Dar e ciudat... cînd mă gîndeam să fac *Morgen* influenţele mele erau din alte direcţii, nu din direcţia filmelor despre emigraţie. Îmi plăcea să revăd *Fargo,* de exemplu, *High Noon* sau *O brother where art thou?*.

Bucureşti, Turcia, Franţa, Ungaria şi, nu în ultimul rînd, Salonta... Cum a fost lucrul cu o echipă multinaţională?

A fost ca într-o tabără sau expediţie, am putea spune. Oamenii din echipă s-au împrietenit pe parcurs iar la final şi-ar fi dorit să nu se mai termine.

Se discută despre graniţe, pînă la saturaţie. Ce ar putea face un artist pentru a sugera nişte soluţii?

Artiştii nu cred că au soluţii. Ei pot doar reflecta asupra unor situaţii, realităţi. Pot contempla condiţia umană şi atît.

De ce apare numele marelui regizor turc Nuri Bilge Ceylan pe genericul de final al filmului?

Prin intermediul lui Cristi Puiu, am intrat în legătură cu Nuri Bilge Ceylan. Prin el am ajuns la cîţiva dintre actorii turci care au făcut casting pentru rol.

În Morgen *tensiunea şi emoţia nu sînt cîtuşi de puţin absente, dar, în opinia mea, lipsesc scenele de maximă încărcătură afectivă. De ce le-aţi evitat?*

Povestea din *Morgen* se concentra mai mult pe situaţia unui bărbat, a unui om obişnuit dintr-un mic oraş. Filmul e gîndit în tablouri realiste care au în centru cîteva momente din viaţa lui. Nu am încercat să dramatizăm prea mult la nivelul relaţiilor afective. Nu le-am evitat, dar nu erau în interesul meu pentru acest film.

Şi în scurtmetrajul Megatron *apare tema însingurării. În* Morgen *umorul e un plus. Credeţi că publicul autohton va gusta acest tip de film?*

E greu de zis ce vrea publicul românesc acum. Se observă o uşoară creştere a interesului pentru film românesc, dar să vedem... Nu e uşor de adus lumea cu forţa în sală şi nu cred că aşa trebuie procedat. E vorba în primul rînd de a crea gustul pentru cinema şi apoi să „culegi“ public. Dar asta e o chestie de lungă durată şi trebuie începută cît de curînd. La noi, în afară de Cinemateca din Bucureşti şi cîteva evenimente răzleţe, nu prea există o discuţie reală despre cinema-ul de autor. Şi ceea ce facem noi e un cinema de autor, nu de mare public. Acest gen de cinema nu are public masiv niciunde în lume. Pe de altă parte, ceea ce lipseşte cu adevărat în România e cinematograful de public de calitate. Nu cred în conflictul dintre generaţii sau în conflictul dintre anumite genuri de cinema. Cred că fiecare realizator are o opţiune cînd începe să facă film. Şi pentru a rezuma asta în două cuvinte, eu zic că fiecare regizor optează, într-un fel sau altul, între Lumière sau Méliès.

> *„Nu cred în conflictul dintre generaţii sau în conflictul dintre anumite genuri de cinema.“*

Cîte sensuri ar putea avea titlul filmului?

Nu vreau să găsesc sensuri. Aş vrea ca el să însemne altceva pentru fiecare. Pentru mine e foarte important cum sună fonetic.

În ce ţări şi la ce festivaluri va fi proiectat Morgen?

Morgen începe să circule la festivaluri şi sperăm să aibă viaţă lungă. E o chestie importantă pentru că în festivalurile mari există un public masiv de cinema de autor. Dacă filmul circulă mult, el e văzut de multă lume. Comparativ vorbind, dacă filmul e într-un festival gen Locarno, poate fi văzut de 5000 de oameni, şi noi ne chinuim aici să facem 10.000 tot anul. Aşadar, festivalurile sînt nişte evenimente foarte importante, sînt locuri în care cei cu adevărat interesaţi de cinema văd filme din întreaga lume. Cred că ăsta e rostul lor, pînă la urmă. Sînt parte din distribuţia unui film.

Ce ne puteţi spune despre al doilea lungmetraj la care lucraţi?

Nu vreau să spun prea multe despre următorul proiect. E un drum lung pînă vom da motor şi lucrurile se pot schimba pînă atunci.

La Locarno aţi ratat Leopardul de aur, dar aţi cîştigat patru premii importante...

Mi-e greu să vorbesc despre premii. Mă flatează „luatul“ premiilor, dar trebuie să recunosc că e important în contextul sistemului cinematografic internaţional. Se ştie că fără premii nu prea eşti vizibil, iar premiile ajută filmele să rămînă în vizor, pentru o vreme. Mi-ar plăcea însă să avem şi spectatori.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ I. Turgheniev, *Părinţi şi copii* (traducere de Mircea Lutic, Editura Curtea Veche, 2010). A se încerca măcar pentru a constata că problemele astea cu tata, cu mama, cu nihilismul tineretului impertinent nu încep cu noi, cei din mileniul III. Recunosc că asemenea vechituri îmi dau sistematic curajul unei bune dispoziţii. (Radu Cosaşu)

■ Nu ştiu alţii cum sînt, dar eu cînd ascult Tom Petty & The Heartbreakers îmi vine să mă urc la volan şi să plec în lume. E vorba de un sentiment al libertăţii pe care nu pot să mi-l explic altfel decît prin acel amestec – simplu, dezinvolt şi ameţitor – de blues şi country rezervat doar seniorilor rockului. Iar pe noul lor album venit după o pauză de opt ani, *Mojo* (Reprise/A&A Records), sînt cîteva piese („First Flash Of Freedom“ şi „Don't Pull Me Over“, ce v-am spus!?) de care nu-mi mai pot dezlipi urechile. (Marius Chivu)

■ *Morgen*, primul lungmetraj al lui Marian Crişan. Indiferent cît de apropiaţi aţi fost pînă acum de filmul românesc, această peliculă caldă şi delicată vă va cîştiga iremediabil de partea ei. La final, veţi vrea să le mulţumiţi celor doi actori din rolurile principale, András Hatházi şi Yalcin Yilmaz, pentru că au reuşit să transforme un caz în aparenţă banal într-o poveste exemplară despre prietenie, bunătate şi graniţe inutile. Mai spun doar că *Morgen* s-a întors de la Festivalul de la Locarno cu patru premii, absolut toate meritate, cum se spune, *cu vîrf şi îndesat*. (Luiza Vasiliu)

craii de burta veche

Kokoreç, ştiuletele de maţe

Kokoreç este una dintre cele mai populare mîncăruri turceşti din mărunţaie *(sakatat)*. Cuvîntul balcanic, albanezo-greco-turc, înseamnă, la origini, „ştiulete de porumb“ – vezi „cucuruz“. *Kokoreç* se obţine înfăşurînd strîns, pe o ţepuşă suficient de lungă, metri nenumăraţi de intestin subţire de miel de lapte *(süt kuzu),* pînă ce fuiorul de maţe măsoară în grosime un lat de palmă. Frigăruia de viscere se coace încet, treipatru ore, deasupra unui jar molcom. E gata cînd la suprafaţă se formează o crustă brună sub care miezul rămîne fraged, rozaliu, zemos. De aceea, cînd *kokoreçci („kokoreç*-giul“ cum ar veni, cu sufixul turcesc de agent) împunge sulul ca să taie o felie, jeturi de suc ventral ţîşnesc imprevizibil – pe jos, pe ospătar, pe muşteriul prea curios. Odată decupată, rondeaua se mănîncă întreagă, la farfurie, sau tocată, pe un fund de lemn străvechi, scobit de folosinţă. Condimentată cu boia, chimion, cimbru şi sare, tocătura se pune, alături de cîteva felii de roşie, într-un sfert de pîine albă, perpelită mai înainte pe grătar.

După ce chioşcul de *kokoreç* închide, drumeţul înfometat mai are o şansă: unitatea mobilă *kokoreç*. Un cărucior sudat, improvizat, hibrid de bicicletă-trotinetă-galantar-grătar, rulează scîrţîind prin noapte, pe caldarîmul străzilor pustii. Cînd are muşterii, vînzătorul opreşte fierătania, ridică oblonul protector, înteţeşte focul şi prepară o porţie. Fixat cu sîrme pe straniul şasiu, se află, adesea, un tranzistor care emite *haberler* (ştiri) sau *musiki;* să-i ţină de urît *kokoreç*-giului. Vorbind de muzică, în urma zvonului că o eventuală integrare europeană ar duce la interzicerea consumului stradal de intestine, un cîntăreţ pop turc a dedicat ştiuletelui de maţe o tandră melodie. Citez refrenul: *„Kokoreç ko ko ko ko / Kokoreç sensiz olmaz (Kokoreç ko ko ko ko* / Fără tine nu se poate).“

Amicul Dejun

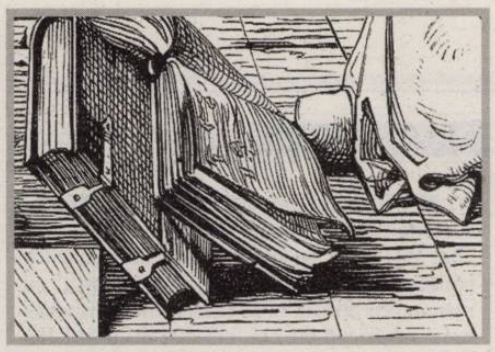

Simona SORA

biograffiti

Singurătatea Hertei Müller

La un an de la primirea Premiului Nobel pentru literatură – un lung an de expunere personală, de interviuri, conferinţe de presă, solicitări din toate părţile – Herta Müller a venit la Bucureşti pentru a încheia perioada alienantă de după orice (mare) succes. A venit, presupun, în primul rînd pentru a-şi lansa cele trei volume recent traduse în România, poate pentru a fi alături de Ernest Wichner la lansarea superbei antologii bilingve (realizate de Gabriel H. Decuble) din opera poetică a lui Oskar Pastior, căci Festivalul de Poezie dedicat lui Pastior de trei ani încoace, la Sibiu, n-a mai avut loc şi în 2010. Herta Müller a venit, în fond, acasă, aşa cum a făcut-o periodic, invitată la diverse evenimente culturale perfect anonime pentru marele public românesc. De data aceasta, Hertei Müller i s-au organizat o conferinţă de presă şi, mai ales, o întîlnire cu cititorii bucureşteni la Ateneu, unde ultima premiantă Nobel urma să dialogheze cu Gabriel Liiceanu, directorul Editurii Humanitas, care tocmai a început publicarea seriei de autor dedicate scriitoarei.

N-a fost însă un dialog, ci mai degrabă două discursuri paralele despre două feluri diferite de a înţelege (şi trăi) literatura, sensibilitatea omenească, disidenţa faţă de un regim criminal. De a concepe sau a refuza, la urma urmelor, „înţelegerea superioară“ a celui ce descrie un fenomen din afara lui sau din malaxorul istoriei. N-ar fi un lucru nemaipomenit, raportarea personală înseamnă, în definitiv, marca indelebilă a oricărui scriitor, viziunea sa asupra lumii şi modul de a o reprezenta. Doar că seara de 27 septembrie, la Ateneu, îi era dedicată în întregime – de către editorul său român – Hertei Müller, viziunii sale personale (cu totul stranie nu doar în context românesc) despre scris, neputinţei sale (declarate în atîtea rînduri) de a separa scrisul de viaţă, „privirii străine“ pe care ciocnirea frontală (şi cu toate riscurile cunoscute) cu Securitatea ceauşistă i-a imprimat-o scriitoarei în fiecare gest, reacţie, cuvînt scris. A o întreba, la Bucureşti, în faţa unui public care, în mare parte, nu i-a citit cărţile, dacă nu simte că oamenii s-au plictisit deja de subiectul represiunii comuniste înseamnă a-i trata toate cărţile (pentru care a primit Nobelul şi pentru care tocmai era sărbătorită, cu fast) ca simplă retorică literară. Înseamnă, cel puţin, a o provoca, punîndu-i în paranteză zecile de răspunsuri din romane şi eseuri autobiografice. Iată doar unul, din *Regele se-nclină şi ucide:* „Uneori îmi vine să-ntreb cu glas tare: cuvîntul *vătămare* vă spune ceva? De România m-am desprins de mult, dar nu

„Cuvîntul vătămare *vă spune ceva?“*

şi de pervertirea dirijată a omului într-o dictatură, nu şi de moştenirile ei de tot felul, care în orice clipă scot capul la iveală. Chiar dacă germanii din Est n-au deloc chef să mai spună, iar cei din Vest să mai audă ceva despre asta, mie problema tot nu-mi dă pace. Scriind, trebuie să mă păstrez acolo unde lăuntric am fost mai tare rănită – altfel la ce bun să mai scriu“. Dacă asta-i plictiseşte pe cititori, a adăugat Herta Müller la Bucureşti, aceştia ar trebui să citească altceva, orice le place.

Dacă vrei însă cu adevărat să vorbeşti cu un scriitor despre scrisul său, despre „patria“ din care a fost izgonit ca un infractor, despre ceea ce îl face să fie cine este trebuie să poţi să-ţi laşi deoparte, pentru o oră, propriile frustrări. Iar cine vrea să discute cu Herta Müller – acum, cînd sensibilitatea sa scriitoricească a intrat în alertă, poate şi din pricina nenumăratelor contexte formale, de protocol la care anul acesta a supus-o – trebuie să înţeleagă, cred, ce înseamnă pentru scriitoarea germană născută în Banat acea suprapunere vitală de planuri care transformă *trecutul-prezent* într-un *prezent-trecut*. Într-un fel, în seara aceea de septembrie la Ateneu, Gabriel Liiceanu (se) întreba, cu o gravitate retorică, ce se poate face cu *trecutul,* iar Herta Müller vorbea (din ce în ce mai singură, în faţa unei săli care-o aplauda aşa cum se aplaudau „şopîrlele“ pe vremuri, la teatru) despre prezentul ce repetă întocmai trecutul atîta vreme cît ea însăşi este lăsată, din nou, singură şi provocată să ţină speech-uri de circumstanţă.

Dacă ştii cîte ceva despre *trecutul continuu* pe care-l retrăieşte Herta Müller în toate cărţile sale, dar şi în intervenţiile sale publice – un *prezent-trecut* pe care Şalamov l-a explicat foarte bine în legătură cu proza lui Soljeniţîn –, întrebarea jucat-mirată aruncată de Gabriel Liiceanu în legătură cu drumurile scriitoarei la Miliţie pentru a-şi înregistra maşina de scris pare mai mult decît o impoliteţe; mie mi-a sunat a vechi interogatoriu, pentru care „acuzata“ avea reflexe: „Cînd te aperi, n-ai voie să vorbeşti de nimic altceva decît strict de ceea ce acuzaţia oricum conţine. Şi niciodată să nu răspunzi la o întrebare prin altă întrebare. Nu trebuie în nici un caz să tulburi sentimentul de superioritate al acuzatorului“. Am înţeles cu această ocazie că, pe vremea comunismului, trebuia să ai o anumită plămadă ca să rezişti, mai mult ca altor agresiuni, dispreţului. Şi totuşi, prea multe întrebări retorice pentru o singură seară, şi aceea – de gală! Cine erau mai liberi: cei (sensibili) care au plecat sau cei (şi mai sensibili) care au rămas? Ce înseamnă să fii disident? A cui sensibilitate e mai importantă: a celui care scrie sau a celui care (doar) trăieşte? Întrebări la care scriitoarea germană a răspuns demult într-un fel care nu-i mai permite azi nici o retractare.

Între viaţa literară germană, cu dorinţa ei de actualitate tematică autohtonă, şi viaţa literară românească ce o asimilează cu noduri în gît şi doar după un Nobel „al nostru“, Herta Müller este mai singură ca niciodată.

PUBLICITATE

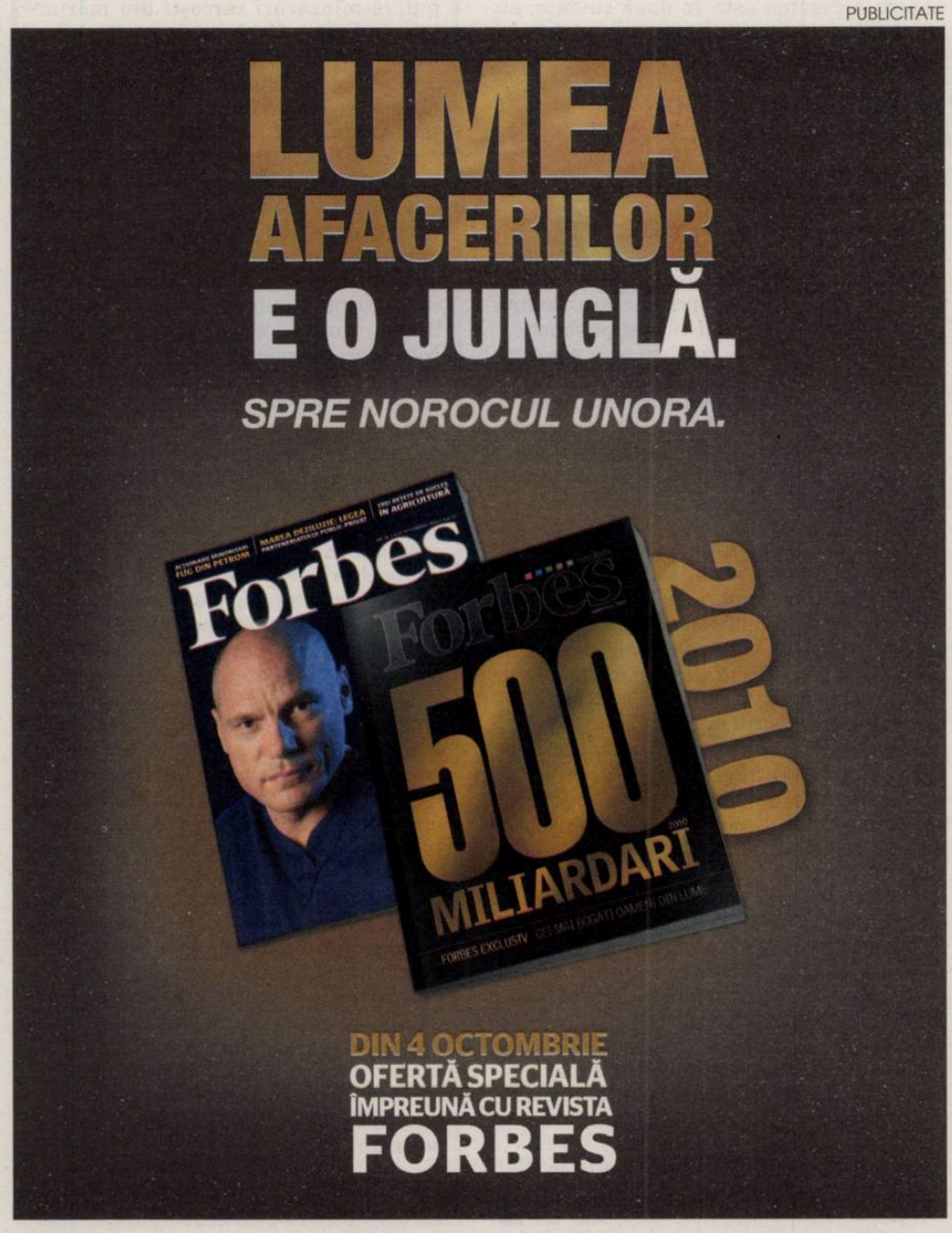

PUBLICITATE

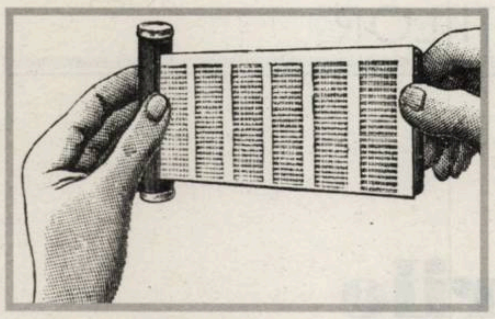

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Felii de viaţă

Scriam aici joia trecută despre efectul năucitor pe care l-a avut (şi) asupra mea filmul lui Radu Muntean – *Marţi, după Crăciun*. Mai precis, despre partitura lui Mimi Brănescu şi extraordinara încărcătură de semnificaţii a tăcerilor sale. Scenariul este tulburător şi fără fisură, tocmai prin stimularea dementială a non-verbalului. Adevăratul aflux *lexical*, semantic al textului se desfăşoară invizibil şi inaudibil, propriu-zis în mintea spectatorilor. Privitorul trebuie să-şi croiască singur textura şi să-şi rostească în gînd tot acel amestec devastator de vinovăţie şi jubilaţie, de febricitare într-o parte, abulie şi plictis în cealaltă, cu uluirea în faţa ispitei de neînvins, conştiinţa eşecului afectiv, agasările conjugale, acreala paternă şi stînjeneala filială (Victor Rebengiuc e de-a dreptul *gigantic* în *nimicul* ruginit pe care-l reprezintă), odată cu spulberarea confortului domestic şi surprizele provocatoare ale noului triumf.

Răstignit între două feminităţi complementare şi egal justificate, bărbatul este livrat, la început stuporii culpabile, apoi revoltei virile, dar şi apatiei resemnate, apoi iarăşi impulsurilor de frondă, perfect legitime fiind deopotrivă furia soţiei şi reticenţele iubitei, ca şi ezitările soţului, fervorile neojuvenile ale amantului ş.a.m.d.

Pentru că totul este indecidabil, hărţuitor şi amuţitor aici. Oricînd este trăit cu intensitate şi înverşunare hipnotică, adulterul reconfirmă definiţia hegeliană a tragicului: fiecare dintre forţele angajate în conflict are partea ei de dreptate. Or, ce este în chip frenetic magnetizant în miezul triunghiului Mirela Oprişor – Mimi Brănescu – Maria Popistaşu e tocmai egalitatea de şanse şi neşanse, de motivaţii, pretexte culpabilizante şi decizii bicefale. (Un triunghi pe care n-am cum să nu-l aplic mental pe situaţia lui Pavel Anicet, prins în hăţişurile dintre Una şi Ghighi, iubindu-le la fel de intens, dar pentru alte raţiuni, pe fiecare, din romanul lui Mircea Eliade *Întoarcerea din rai*, reiterînd chiar biografic situarea autorului între Sorana Ţopa şi Nina Mareş.)

Adulterul reconfirmă definiţia hegeliană a tragicului.

„Viaţă, frate!“ – a exclamat, după lungile minute de aplauze de la sfîrşitul filmului, un tînăr din preajma noastră. Exact formula asta am auzit-o ieşind de la una dintre piesele lui Mimi Brănescu de la Teatrul ACT, regizată de Alexandru Dabija. Vîrsta publicului? Majoritar 25-40, cu destui *teenagers* şi cîţiva cincagenari. Numai că atunci-acolo, opinia s-a scindat, alţi tineri mustăcind la aducerea cotidianului opărit pe scenă şi preferînd katharsis-ul dinspre fantazare şi evazionism (cineva chiar a citat *Maestrul şi Margareta*).

Mă rog, gusturi şi opţiuni.

Ce nu poate nega nimeni este performanţa superbă a scenariului (Radu Muntean, Răzvan Rădulescu, Alexandru Baciu) şi a trioului actoricesc. Ca şi pofta noastră de-a ne înfrupta din feliile de viaţă ca dintr-un fruct proaspăt. (Să zic şi oprit!?)

Adică aşa cum este sclipitorul *Carnet intim, 1913-1918, De pe o zi pe alta*, traducerea jurnalului Arabellei Yarka, *Au jour le jour*, tipărit în 1937 la Editura Bucovina şi reeditat acum în traducerea Denisei Toma la Editura Compania, cu o prefaţă de Mihai Dim. Sturdza. V-o recomand cu efervescenţă în siajul filmului lui Radu Muntean.

Imaginaţi-vă un aliaj psiho-sentimental şi diaristic de Regina Maria, Zoe Cămărăşescu, Maria Cantacuzino şi Cella Delavrancea, cu pagini demne de *Pe aripile vîntului! Sounds good?*

Feminitate nărăvaşă, sangvină şi sportivă (patima echitaţiei), dinamică, rebelă şi (la o adică) adulterină fără clipire, apetisant frivolă, adorînd bijuteriile, flirtul şi balurile, dar avînd din plin, la rigoare, cultul slujirii (vezi teribila dăruire de sine din anii războiului, cînd e asistentă la Filantropia, după care bate drumurile între Buzău, Bîrlad, Adjud, Huşi, Mărăşeşti, Bacău, pînă la Iaşi, Botoşani, direct pe front, ascultînd aproape senzual bătaia tunurilor!), dansatoare aprigă, care a punctat multe rînduri febrile din cronicile mondene ale lui Claymoor, Arabella Yarka (1888-1953) este boieroaică româno-austriacă.

Fiica lui Scarlat (Charles) Yarka, 1846-1915, căsătorit cu Maria Prejbeanu, dar care a avut-o ilegitim pe Arabella şi a adoptat-o, dintr-o familie cu trei generali, un prefect senator şi un ofiţer în armata franceză, decorat de Napoleon III, plus rubedenii printre Ferekizi, Lahovary, Cantacuzini, Perieţeni, Slăniceni şi Bibeşti (Martha), Arabella s-a căsătorit cu Citta Davila, nume de referinţă al diplomaţiei valahe *(y compris* bîrfele şi oprobriul de rigoare), frumos ca un efeb, dar cartofor, oarecum *looser* – în limbajul crud al zilelor noastre.

În peisajul jalonat, inconturnabil, de Castelul Peleş, mai apar Carol I, Regina Elisabeta şi Regina Maria („idolul meu“ – notează Arabella), figuri din familiile Pericari, Golescu, Sturdza, Plagini, imaginea românilor în veci ineducabili, ca nişte coţofene hoaţe, „leneşi, cruzi şi murdari cît cuprinde“ („totul mă atrage spre ţările în care domnesc ordinea, dreptatea, mărinimia, spre ţări în care există bucuria de a trăi!“) şi multe tuşe ce pot să facă deliciul amatorilor de istoria mentalităţilor.

Mariajul Arabella-Citta Davila, parsemat cu infidelităţi şi bătăi (la propriu, şi încă de ambele părţi), afaceri cu giuvaericale şi viguroase puseuri adulterine, face substanţa multor pagini spumoase, ca şi războiul urmat de spectrul bolşevismului, adevărat roman în roman, cu stupefiantele vizite ale Arabellei în tranşee.

Ele totuşi nu au reuşit să-mi anuleze amărăciunea produsă de unele contexte – cum să le zic? – etnopsihologice, precum acesta: „Botoşani, 27 februarie 1917. De ieri mă lupt din răsputeri cu un adversar îndîrjit: prejudecata. Românii, care au un cult profund pentru nimeni şi nimic şi nu se entuziasmează decît foarte rar – sînt dispuşi, în schimb, să critice vehement, dar din vîrful limbii, să ridiculizeze orice şi să desfiinţeze în chip meschin, fără să-şi dea vreodată osteneala să aprofundeze o problemă“.

A fost de trăit.

E de gîndit şi vorbit.

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

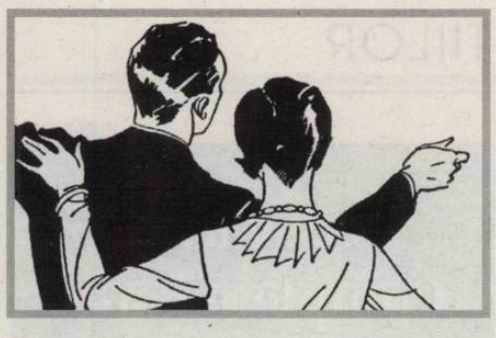

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Timpul şi timpurile

Sînt mulţi ani – şi nu toţi buni – de cînd, ajungînd eu, ca absolvent inutil de inutilă facultate pe nume Teatrologie, să lucrez la Biblioteca Centrală de Stat într-un neverosimil departament botezat Documentare în cultură, sînt mulţi ani, zic, de cînd, conspectînd acolo felurite reviste de teatru din toată lumea în folosul (discutabil) al lucrătorilor din teatrele patriei (conspectele se publicau într-un „buletin de uz intern“ care li se trimitea apoi instituţiilor de spectacol), sînt mulţi ani, prin urmare, de cînd făceam cunoştinţă fie şi doar aşa, prin litere şi imagini, cu opera unor regizori din Europa, ba chiar de mai departe. Fără să visez măcar, la ora aceea, că voi şi vedea vreodată ceva din respectiva operă „cu ochii mei“. Acţiunea se petrecea în anii 1980 şi cine ţine minte acele timpuri (tot mai puţini...) înţelege despre ce vorbesc. Cine nu – îşi poate, sper, închipui. (Deunăzi, la un spectacol pentru copii, un tată îi explica băieţelului său rostul unei maşini de scris care apărea în decor: „E un computer mai vechi“. Mi-a venit să rîd şi să plîng, concomitent. Care ar fi atitudinea potrivită într-o asemenea împrejurare?) Citeam, va să zică, despre Giorgio Strehler şi Robert Wilson, despre Peter Brook şi Peter Stein, ca şi despre mulţi alţi autori de spectacole, mai ales din spaţiul germanofon (asta era „felia“ mea), mai tineri şi mai controversaţi, pentru că „revoluţionari“, fiecare în felul său: Peter Zadek, Pina Bausch, Klaus-Michael Grüber, Frank Castorf, Thomas Langhoff şi fratele său, Matthias... Cînd am fost invitată, acum vreo zece zile, să văd un spectacol montat de acesta din urmă la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj – *Măsură pentru măsură* de Shakespeare –, am avut un sentiment straniu: mi-a venit în minte titlul magnificei piese a lui Calderón de la Barca *Viaţa e vis*. Mda.

Matthias Langhoff merge, acum, pe 70 de ani. S-a format (ca regizor şi, înainte de toate, ca om – caietul-program al spectacolului conţine un foarte interesant interviu cu el), în Germania de Est, dar a emigrat, sub comunism încă, stabilindu-se, în cele din urmă, la Paris. Nu demult, un *Hamlet* pus în scenă de el la Dijon a stîrnit foarte aprinse discuţii, adică respingeri violente şi adeziuni exaltate; era, din cîte mi s-a povestit, un fel de cabaret în stil brechtian, Brecht fiind prima dragoste a lui Matthias Langhoff, moştenită, probabil, de la tatăl său, Wolfgang Langhoff, şi el regizor cunoscut. Cum era şi Miklós Tompa, tatăl regizorului Gábor Tompa, directorul instituţiei clujene, cel mai bun teatru din ţară în acest moment, membru al Uniunii Teatrelor din Europa, asociaţie continentală reunind scene de elită.

Langhoff a „citit“ piesa shakespeariană în acelaşi spirit brechtian care, admite el, i-a marcat definitiv relaţia cu teatrul: de la început, ni se dă a înţelege că vom asista la un joc, la o convenţie şi că, prin urmare, am face bine să urmărim „la rece“ întîmplările, fără să ne identificăm cu vreunul dintre personaje, la fel cum nu se identifică nici actorii. Mizeria fizică şi morală a Vienei (localizare, ca de obicei la Shakespeare, fantezistă), unde huzuresc în pace „curve şi călugăriţe, popi şi perverşi, asceţi şi asasini“, cum zice subtitlul textului în varianta alcătuită de regizor şi de Eszter Biró (formula românească îi aparţine Ioanei Ieronim), nu ne priveşte nicicum, chiar dacă unul dintre personaje, escrocul Pompeius, vorbeşte cu accent şi expresii familiare urechii noastre; după cum nici faptul că acelaşi actor – András Hatházi, excepţional – îl joacă şi pe conducătorul cetăţii, ducele Vicentio, nu are nimic comun cu existenţa noastră cetăţenească... În această viziune apăsat conceptualizantă (politică, ideologică, socio-economică sînt epitete care s-ar potrivi la fel de bine), povestea propriu-zisă din piesă – personală, emoţională şi, într-un fel, poetică (Ducele se retrage în umbră şi îi transferă temporar puterea nobilului Angelo, reputat pentru onestitatea sa inflexibilă, dar acesta cedează farmecului ingenuu al Isabellei, novice la o mănăstire, pasiunea împingîndu-l la un oribil şantaj sentimental/sexual) – devine mai degrabă un pretext, iar rezolvarea moralizatoare (Ducele reapare „la pont“, pentru a-l înlătura pe Angelo şi a o lua el însuşi în căsătorie pe Isabella) capătă aerul unei farse atroce. O farsă a cărei victimă este nu atît Angelo, cît noi, cei ce încă mai sperăm că în viaţă totul se încheie, ca în poveşti, prin triumful Binelui. Sau, măcar, al Sensului.

Construit solid şi expresiv (decorul îi aparţine lui Langhoff, costumele – Carmencitei Brojboiu, iar muzica – lui Vasile Şirli), impecabil jucat – se impun din distribuţie Zsolt Bogdán (Angelo), Anikó Pethö (Isabella), Emöke Kató, Csilla Varga,

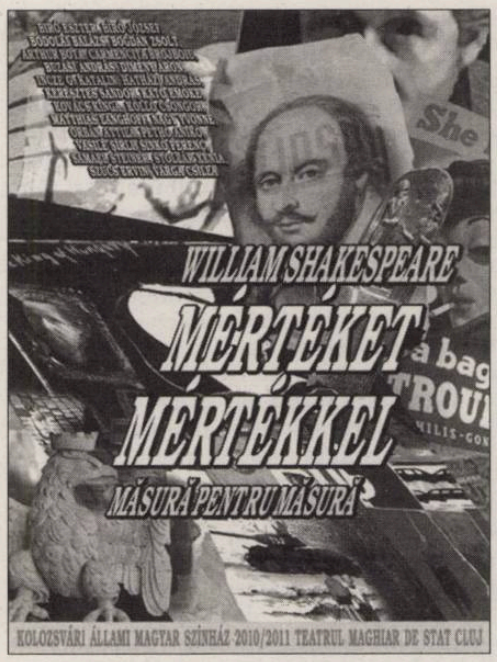

Concepţia afişului: Matthias Langhoff

Attila Orbán şi József Biró –, spectacolul se desfăşoară pe orizontală, cu amploarea unui veritabil tablou de moravuri şi de atmosferă, rămînînd dator, după părerea mea, în dimensiunea mai subtilă a adîncimii; care, uneori, vine cu timpul. Nu şi cu timpurile.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

La corzi de cînepă

● **Medeski, Martin & Wood, *Radiolarians: The Evolutionary Set*, Indirecto Records, 2010.**

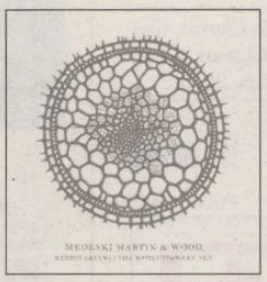

Întotdeauna mi-au plăcut mai mult filmele cu bătăi decît poeziile, epicul decît liricul şi efectele speciale decît teatrul. În muzică asta s-a transpus printr-o preferinţă spre muzica povestită (cu voce şi, dacă nu cer prea mult, şi un pic de circ) în detrimentul muzicii instrumentale. Pentru o incursiune în jazz, preferinţele astea sînt, în general, un handicap. În această zonă, majoritatea artiştilor ori nu ştiu, ori nu vor să cînte (cu vocea). Unii dintre ei sar în extrema cealaltă şi, precum Bobby McFerrin, îşi folosesc vocea pe post de instrument pînă la a face redundant orice acompaniament; dar tot un fel de muzică instrumentală iese pînă la urmă. Cu coloanele sonore m-am mai împrietenit încă din copilăria marcată de Vangelis şi Morricone, cumva filmul reuşea să se imprime în muzică, cu tot cu momente ale subiectului. Asta se întîmpla, evident, înainte ca soundtrack-urile să devină compilaţii de hituri fără nici o legătură cu spiritul filmului. Mai sînt unii – Eno, Oldfield, mai recent Ulver sau pomeniţii Tonbruket – compozitori de coloane sonore la filme care nu există. În cazurile respective, e clar că undeva în capul artistului s-au derulat cîndva scene cinematice în sinestezie cu muzica de pe album.

Masivul proiect instrumental *Radiolarians: The Evolutionary Set* al trioului american Medeski, Martin & Wood depăşeşte chiar şi acest stadiu, oferind o antologie sonor-narativă în şase volume enciclopedice (trei albume originale, unul live – *Explorarians,* unul de remixuri – *Remixolarians* şi un DVD – *Fly in a Bottle),* ce pare coloana sonoră a unui masiv ciclu literar SF, beatnik şi noir în acelaşi timp. N-am prea sesizat urme de film aici, dar am auzit multe poveşti (proze scurte şi intense) spuse strict cu vocabularul instrumental.

Primul contact, prin discul *Radiolarians 2,* m-a descurajat niţel. Dacă ar exista un gen heavy wood (prin analogie cu heavy metal), probabil cam aşa ar suna. Denumirea mi-a venit în cap înainte să realizez că pe basist îl cheamă Chris Wood. Basul său (şi bateria) sună foarte lemnos, sec, fără vibraţii, de parcă ar cînta la corzi de cînepă. Ulterior am aflat că e şpilul său personal de a insera bucăţi de carton între corzi, pentru a le minimiza vibraţia. Nici măcar nu sună unplugged, cu gustul metalic al chitarei reci, ci a instrument artizanal prost acordat. Crezînd că e doar un album demonstrativ al acestei găselniţe (de care n-am fost încîntat), am amînat audiţia pentru o dată mai recentă, cînd am apucat problema de la alt capăt, *Radiolarians 3*. Altă viaţă: rock progresiv, jazz flamboaiant cu solouri funk şi abuz de clape Hammond ca în tinereţea lui Emerson (amicul lui Lake & Palmer). Nu sînt două piese care să semene, iar instrumentele discută între ele din replici tăioase, de jam session, cu pauze tensionate şi interjecţii sugestive. Şi primul volum e la fel de explorator, majoritatea pieselor fiind compoziţii individuale ale celor trei membri: John Medeski (clape), Billy Martin (percuţie), Chris Wood (bass). Toate cele trei volume au bucăţi de jazz ambiental nepretenţios presărate pe ici pe colo, pe post de ser fiziologic, dar nu în suficientă măsură încît să se poată acuza monotonia.

Proiectul *Radiolarians* vine după contribuţia trioului la ciclul *Masada 2* compus de John Zorn (volumul 11). E alcătuit din piese compuse din mers, prezentate live şi ajustate de la un concert la altul, probabil de aici spiritul de jam session şi prestaţiile individualiste, concentrate pe dialog de solouri. La capătul unui turneu, cei trei americani înregistrau variantele concluzive ale pieselor şi o luau de la capăt. Trilogia a fost publicată în anii 2008-2009 în albume separate, recent cuprinse în setul aniversar alături de discul de remixuri şi cel cu versiunile live ale unor piese, de pe vremea cînd acestea încă se coceau în teste live. Produsul se propune a fi sinteza carierei de aproape 20 de ani a unui trio cimentat de muzicieni care îşi cunosc tabieturile suficient de bine, încît să facă o campanie jam session să sune ca o suită de albume premeditate şi calculate în spiritul muzicii progresive.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

ce mai spune

Toma PEIU

„Eu anim'est, tu anim'est, noi anim'est!“

Ajuns la cea de-a cincea ediţie, Festivalul Internaţional de Film de Animaţie Anim'est rămîne şi în 2010 unul dintre cele mai importante evenimente culturale autohtone ale toamnei. În acest an, 511 filme de scurt şi lungmetraj vor fi proiectate în cadrul festivalului, în perioada 8-17 octombrie, la Cinema Patria, Cinema Scala şi Cinema Union din Capitală.

Proaspăt nominalizat la Premiul Academiei Europene de Film 2010, *Iluzionistul,* filmul cu care Sylvain Chomet revine în prim-planul filmului de animaţie mondial după succesul lui *Les Triplettes de Belleville,* deschide Anim'est vineri, 8 octombrie, de la ora 19,00, la Cinema Patria. O poveste „de muzeu“ aşa cum numai Jacques Tati ar fi putut scrie, *Iluzionistul* şochează prin delicateţea lui, dar şi prin puterea de a surprinde avatarurile practicantului unui meşteşug pe cale de dispariţie.

Marele cîştigător al Festivalului de Film Fantastic de la Sitges în 2009, distopicul *Metropia* al lui Tarik Saleh (Suedia-Danemarca-Norvegia), cu Vincent Gallo, Udo Kier şi Alexander Skarsgaard; SF-ul japonez *King of Thorn* (regia Kazuyoshi Katayama) sau hitul lui Wes Anderson, *Fantastic Mr. Fox,* în premieră într-o sală de cinematograf din România, sînt doar trei dintre celelalte filme „de prins“ la această ediţie de Anim'est.

Cei mai rezistenţi dintre fanii filmului de animaţie şi ai experienţelor extreme nu mai trebuie să rateze *Creepy Animation Night 2* – noaptea dedicată scurtmetrajelor de animaţie bizare şi provocatoare, respectiv live act-ului Matze şi desenelor lui Andrei Fantana: vineri, 15 octombrie, de la ora 23,00, la Cinema Patria.

***Toma Peiu** este PR managerul Festivalului Internaţional de Film de Animaţie Anim'est, 8-17 octombrie (Bucureşti) şi 22-24 octombrie (Cluj-Napoca). Mai multe la www.animest.ro.*

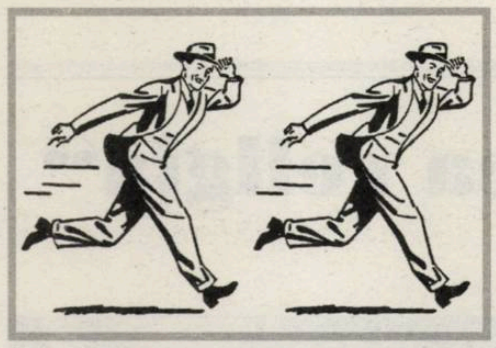

Andrei GORZO

dilematograf

Despre Radu Muntean (II)

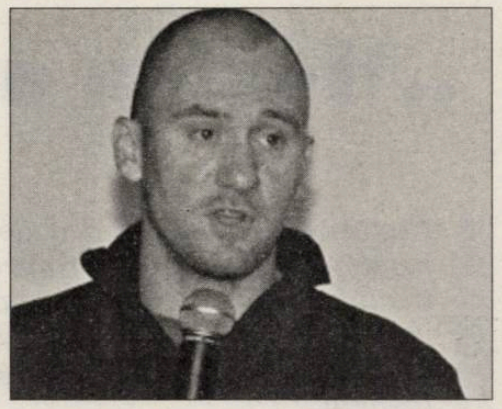

După filmul lui despre bărbaţi la război, *Hîrtia va fi albastră* (2006), Radu Muntean a revenit cu *Boogie* (2008), un film despre bărbaţi la joacă: mai precis, despre trei foşti colegi de liceu, ajunşi la treizeci şi ceva de ani, unul (Dragoş Bucur) familist, ceilalţi (Mimi Brănescu şi Adrian Văncică) fără căpătîi, care se reîntîlnesc la mare şi-şi fac de cap o noapte întreagă. Dialogul (scris de Muntean împreună cu Răzvan Rădulescu şi cu Alexandru Baciu) e o continuă bucurie – reconstituie cu acurateţe *sound*-ul reconfortant al trimiterilor la o istorie comună devenită aproape o mitologie şi al mişto-urilor sprijinite pe o lungă tradiţie, dar şi *sound*-ul înfundat al ciudelor şi al resentimentelor mai vechi şi mai noi. Căci evident că, dacă cei trei au fost cîndva cît de cît egali, acum nu mai sînt: unul trăieşte într-o oarecare siguranţă financiară, ceilalţi sînt mai mult sau mai puţin disperaţi; unul are familie, ceilalţi n-au. Nici o explozie nu se produce între ei în noaptea aceea – ambianţa emoţională din gaşcă ba se întunecă uşor, ba se luminează la loc, iar aceste tensionări şi detensionări, inginerizate cu mare fluenţă, în cadre lungi, de regizor şi de actori, fac din *Boogie* cel mai viu film al lui Muntean. Cadrele încă nu sînt atît de fixe cum aveau să devină în filmul lui următor, mult mai rarefiatul *Marţi, după Crăciun*. E mai multă mişcare în ele şi mişcarea are un grad mai înalt de neprevăzut, după cum există şi mai multe stări, cu un grad mai înalt de volatilitate. (De pildă, există nişte momente complexe şi originale de negociere nu financiară, ci psihologică – de gestiune a intimităţii – între cei trei bărbaţi şi o prostituată. Sau momentul în care Bucur, care şi-a aprins o ţigară după cîteva luni de abstinenţă, declară că o poate stinge oricînd, la care Brănescu îl provoacă insistent s-o stingă pe loc dacă e în stare şi, pe măsură ce-l presează, atmosfera se încarcă în mod bizar.)

Pe lîngă conflictele mocnite care ameninţă să destrame gaşca din interior (asta dacă gaşca n-ar fi gata destrămată de la bun început), există, desigur, şi conflictul dintre gaşcă şi familie. Unii comentatori i-au reproşat lui Muntean că perspectiva sa e prea îngust-masculină – că soţia şi nemulţumirile ei sînt ţinute în fundal. Această problemă e corectată în *Marţi, după Crăciun,* un film despre un bărbat (Brănescu) între două femei (Mirela Oprişor şi Maria Popistaşu). Bărbatul o fi el în centru – apare în fiecare secvenţă şi dilema lui constituie *focus*-ul –, dar de la un punct încolo e un *focus* static şi nu mai e nimic de descoperit în el (în expresia gînditoare de pe faţa lui Brănescu), pe cînd cele două femei (soţia şi amanta), care sînt lăsate să ocupe pe rînd avanscena, vin cu surprize. Împreună cu ceilalţi doi scenarişti, dar şi singur, ca regizor, Muntean merge aici spre austeritate: menţine la un nivel scăzut contrastele dintre cele două relaţii şi presiunile de pe capul soţului, atît cele externe (frustrarea amantei) cît şi cele interne (propria lui pasionalitate). De fapt, aproape că scoate din ecuaţie pasionalitatea, rămînînd cu efortul protagonistului de a-şi limpezi mintea şi de a corecta un dezechilibru. Pentru un film cu un asemenea subiect, *Marţi...* e neobişnuit de calm şi de descărnat. Majoritatea interacţiunilor dintre cei trei se desfăşoară în interioare mobilate minimalist, în faţa unei camere de filmare adesea încremenite pentru minute întregi şi, atunci cînd se întîlnesc pe neaşteptate într-un cabinet stomatologic, baletul lor pe fundalul acela aproape alb dă conflictului dramatic ceva din claritatea abstractă a unei diagrame. Dar filmul rareori merge atît de departe cu rarefierea. Rămîne undeva la mijloc între realismul mult mai tactil, mult mai senzual, niciodată sec, al lui Cristi Puiu, şi „golirea" sau „despuierea" cu adevărat provocatoare operată de Corneliu Porumboiu în *Poliţist, adjectiv* (în interesul unui design tematic mai ambiţios). Ceea ce înseamnă că e pe alocuri vulnerabil la acuzaţiile de „sărăcie" şi „sterilitate" care i-au fost aduse de critici ca Lucian Maier şi Andrei Rus: pur şi simplu, nu sînt destule elemente în joc, şi asta nu numai în cadrele cu Brănescu singur, „gîndind adînc", ci şi în secvenţele cu prietenii soţului sau în cele cu părinţii lui; nici unii, nici alţii nu fac altceva decît să-şi ilustreze funcţiile de prieteni, respectiv de părinţi. Cu toate astea, perspectiva pe care încearcă să o impună Muntean asupra acestui adulter ficţional e impresionantă ca altitudine. „Tu unde eşti acum?" – îl întreabă amanta pe soţ. Tot ce vrea să ştie e ce minciună a spus el acasă, dar întrebarea ei ne dă termenii în care trebuie judecate lucrurile pe care le vedem. Aceşti termeni nu sînt „bine", „rău", „vina lui", „vina ei", „merită", „nu merită", ci „dislocare" şi „reaşezare". La final, soţul încă n-a găsit răspunsul. Drumul înapoi e blocat, în faţă se cască necunoscutul. Despre asta e vorba în film: despre starea de rătăcire între două lumi, despre efortul necesar de a găsi o ieşire, iar, la final, despre tristeţea de a şti că întoarcerea e imposibilă şi despre oboseala de a o lua de la capăt.

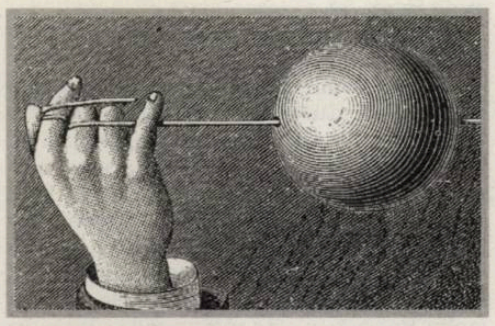

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Viitorul de ieri

În octombrie 1962 avea loc la Deutsches Theater Berlin premiera spectacolului *Die Sorgen und die Macht* („Grijile şi puterea"), după o piesă de Peter Hacks. Convins că trăieşte în Germania postrevoluţionară, Hacks a descris o societate care se luptă pentru a depăşi contradicţiile şi absurdităţile politice. Pe fondul agitaţiilor din două întreprinderi (şi-a unei imposibile poveşti de dragoste dintre un muncitor de la cocserie şi-o angajată a sticlăriei), dramaturgul argumentează că interesul colectiv e mai presus decît interesele individuale. Cu toate că drama în sine ar fi putut servi ideologiei de atunci, spectacolul a fost pînă la urmă interzis de cenzură la presiunea partidului, pentru că în replicile personajelor apăreau critici şi ironii la adresa societăţii socialiste. Peter Hacks era în 1963, cînd spectacolul a fost interzis, cel mai jucat dramaturg din RDG, un scriitor şi eseist publicat şi apreciat de ambele părţi ale Zidului. După 1990 i s-a reproşat conformismul, a fost criticat pentru convingerile sale comuniste şi a căzut în dizgraţie. Biografii mai recente vorbesc însă despre un marxist-anarhist, despre un intelectual comunist profund nemulţumit de regimul din RDG, despre un critic al totalitarismelor de dreapta şi de stînga.

Teatrul German din Berlin încearcă acum o reabilitare a lui Peter Hacks printr-o nouă montare a piesei *Die Sorgen und die Macht*. De fapt, e o farsă în chip de elogiu: drama vorbea iniţial despre speranţele de pe vremea cînd se construia societatea socialistă multilateral dezvoltată de către nişte oameni care începeau să cam presimtă că s-a terminat cu utopiile – inclusiv cu marxismul. E vorba despre vise într-o societate ambiguă, de angajament într-o lume nesigură. Regizorii Tom Kühnel şi Jürgen Kuttner transformă acum piesa într-un spectacol despre sfîrşitul lumii. Viitorul de ieri seamănă izbitor cu prezentul. Anti-utopia de atunci e un fel de critică a societăţii de acum. Pentru că nu despre eşecul socialismului din RDG e vorba în spectacolul de la Deutsches Theater, ci despre aberaţiile capitalismului şi absurditatea democraţiei. De fapt, e vorba despre imposibila adaptare la prezent. Nemulţumirile de acum nu ar fi diferite de nemulţumirile celor care ar fi trebuit să ne construiască, nouă, o societate mai bună – pare să fie mesajul. Diferenţa (sugerată de montare) e că atunci măcar exista o promisiune. În *Die Zeit* – care consacră o cronică elogioasă spectacolului – apare chiar o remarcă pe cît de haioasă, pe atît de la obiect, despre cît de bine rimează („chiar şi azi" – *subliniază autorul)* „utilaje" cu „devastate". Cărbunarilor şi sticlăreselor li s-au adăugat în spectacolul de acum fel de fel de meseriaşi noi, cu denumiri anglofone. Ei ar reprezenta societatea de tranziţie: de la ceea ce a fost Germania în 1958, cînd a fost scrisă piesa, trecînd prin cea de azi – tot de tranziţie, cum spuneam – spre cea de mîine, despre care nu ştim cum o să arate.

Viitorul de ieri seamănă izbitor cu prezentul. Anti-utopia de atunci e un fel de critică a societăţii de acum.

În teatrul german postbelic există o tendinţă pe care specialiştii o numesc „tragi-comedia recunoaşterii". E vorba de acele spectacole în care mai ales esticii se regăsesc în acţiune, se identifică cu personajele, pentru că recunosc în ceea ce se petrece pe scenă contexte similare celor trăite sub comunism. Cei născuţi şi crescuţi cu „Internaţionala socialistă" reacţionează emoţional. Tresar dacă li se arată fragmente din viaţa anterioară şi aproape că le este ruşine că-şi amintesc versurile şi melodia. De cînd cu *ostalgia,* a devenit aproape un loc comun pentru regizorii de la Berlin să-şi provoace publicul gîdilîndu-i sensibilitatea atît de specifică şi de specială, cu nuieluşa trecutului comunist. În *Die Sorgen der Macht,* acest joc e dus la extrem: cînd, la un moment dat, răsună „Internaţionala", nici nu ştii dacă trebuie să rîzi sau să plîngi, dacă e pe bune sau e o farsă, dacă trebuie să te ridici în picioare sau să te ascunzi.

Într-un moment în care Germania celebrează 20 de ani de la Reunificare, e, evident, nepotrivit să pui la îndoială „coeziunea socială", „solidaritatea", „unitatea", „istoria comună", „democraţia", „prosperitatea" şi alte asemenea. Însă pentru un teatru naţional – mai ales pentru un teatru naţional – e o datorie să răspundă neliniştilor cetăţii. Deutsches Theater o face exemplar cu acest spectacol.

trecerea prin reviste

● SUPLIMENTUL DE CULTURĂ
Nr. 283,
25 septembrie – 1 octombrie

Delicioase „Diablogurile" Emil Brumaru – Veronica D. Niculescu din *Suplimentul de cultură...*

„Emil Brumaru: Aseară am terminat *Doctor Jivago,* o carte care te ţine cu inima la gură pînă la ultima pagină, şi tot rămîi uşor nedumerit. E ceva specific romanelor ruseşti, noutatea aici e că romanul continuă şi după moartea destul de banală a lui Jivago, şi prin asta şi mai tragică: pur şi simplu moare! Apoi vine înmormîntarea şi misterul persistă datorită personajului feminin, Lara, care rămîne în galeria marilor femei ruse (mă refer la Anna lui Tolstoi, la Nastasia Filippovna a lui Dosto, la Clavdia Chauchat, fermecătoarea tuberculoasă a lui Thomas Mann, la atîtea...). Dar personajul principal este chiar Rusia, cu natura ei imensă, copleşitor de frumoasă, cu atrocităţile războiului civil, dragostea, moartea, discuţiile intense, interminabile, despre orice. O carte de citit, chiar dacă pare facilă la lectură. Stilul e încîntător; e tradusă de Emil Iordache. Regret din ce în ce mai mult că nu am stat mai mult de vorbă cu dînsul, m-ar fi ajutat să pricep atîtea lucruri rămase obscure din necunoaşterea epocii de atunci, a vieţii autorilor, a chichiţelor literare... Extrem de interesantă e punerea în paralel a lui Blaga cu Pasternak, în prefaţa lui. Amîndoi poeţi mari, amîndoi traduc *Faust,* amîndoi scriu un roman (Blaga, *Luntrea lui Caron),* amîndoi sînt beşteliţi... Cred că nici nu mai ies din casă astăzi, nu prea am bani şi cei cîţi mai sînt îi ţin pentru medicamentele scumpite halandala (deşi sînt pe reţete compensate!), iar cu cititul, observ că uit aproape imediat, de la mînă pîn'la creier, amănuntele uneori importante, şi nu am decît o viziune generală după o primă lectură, desţelenitoare. Tot aşa mi-am uitat şi poeziile, şi poate tocmai de asta mi-e greu acum să le revăd. Mi se par scrise de altcineva! Nu am o vedere clară asupra lor, am tot scris, am tot scris şi acum sînt secat – o fîntînă înnămolită. Dar nu e timp de mofturi, voi face pe dracu-n patru, deşi îmi vine al naibii de peste suflet..." **(M. M.)**

„Muzica are uneori acelaşi efect ca religia“

– interviu cu MISIA –

Cîntăreaţa portugheză de fado Misia a vizitat Timişoara în prima parte a lunii septembrie, pentru a susţine un concert în cadrul Festivalului Plai. Artista este considerată una dintre cele mai bune voci ale fado-ului, din istorie. Alături de Amalia Rodriguez, Misia a făcut cunoscută în întreaga lume muzica tradiţională portugheză.

© Remus Runcan

Cum aţi descrie fado-ul, pentru publicul român mai puţin familiarizat?

Fado este un cuvînt care provine din latinescul *fatum*, „destin“. Cuvîntul şi conceptul au fost folosite cu mult înainte ca muzica fado să existe. Poeţii spuneau, de exemplu, *My fado is heavy*, – „Destinul meu este unul dificil“. Fado este totuşi un gen urban de muzică. Tradiţia fado-ului este schimbarea, adaptarea. A fost într-o continuă schimbare pentru că a fost expus la diverse influenţe, fiind urban. Este viu! Fado-ul pe care îl ştim astăzi s-a născut în jurul Lisabonei, în taverne şi locuri unde mergeau oamenii săraci. Mai apoi, înalta societate l-a adoptat, a început să se cînte fado în saloane, se folosea şi pianul. Muzica aceasta călătoreşte şi suferă schimbările societăţii.

Care au fost începuturile dvs. în fado?

În anii '90, cînd am început să fac fado, asupra sa plana umbra neagră a dictaturii, fusese folosit de regimul lui Oliveira Salazar pentru a transmite populaţiei, în mod subliminal, mesajul: sîntem săraci, dar curaţi şi fericiţi. Era un gen muzical foarte cunoscut, dar, dacă nu ascultai cu atenţie, nu ştiai că, de fapt, spune: sîntem fericiţi aşa, fără ambiţii. După revoluţie, fado a fost făcut responsabil pentru conformismul nostru. Acesta a fost motivul pentru care, în anii '90, am invitat mai mulţi compozitori şi scriitori să scrie cîntece, mai ales că fado era considerat polemic, periculos. I-am invitat să scrie şi pentru că nu am vrut ceva conformist. Acest nou album al meu a deschis o cale pentru noua generaţie, pentru „noul fado“. De fapt, eu mă situez undeva între Amalia Rodriguez şi tînăra generaţie, deci într-un fel mă aflu nicăieri *(n.r.,* Amalia Rodriguez este considerată cea mai importantă interpretă de fado).

Aţi spus în multe interviuri că ascultaţi Maria Tănase. Care este legătura dintre muzica artistei române şi a dvs.?

Problema nu e legătura dintre un tip de muzică şi altul, e vorba de patos, jale. Amalia Rodriguez, Maria Tănase, Edith Piaf – toate aceste cîntăreţe aveau o emoţie feminină puternică, ceea ce nu se simte la fel cînd o melodie e interpretată de un bărbat. Nu ştiu de ce, poate pentru că femeile dau naştere, e o chestiune cosmică atunci cînd o femeie cîntă despre nostalgie, despre pierdere, întreaga umanitate o poate înţelege. Iar toate aceste voci feminine puternice cred că sînt foarte importante, mai ales într-o perioadă în care religia n-aş spune că dispare, dar pare a fi mai puţin importantă. E necesar să crezi în ceva, iar muzica are uneori acelaşi efect ca religia, face parte integrantă din spiritualitate. E important să-i asculţi cîntînd pe oamenii care te pot duce undeva deasupra, la un alt nivel. Şi Maria Tănase face asta.

Amalia Rodriguez, Maria Tănase, Edith Piaf – toate aceste cîntăreţe aveau o emoţie feminină puternică.

Cum aţi ajuns să lucraţi cu John Turturro la Passione, *filmul pe care l-a regizat?*

Turturro a invitat mai mulţi cîntăreţi napoletani, dar nu numai. Am fost invitată pentru că pe cel mai recent album al meu, *Ruas* („Străzi“), i-am invitat, la rîndul meu, pe cei de la Avion Travel, un grup napoletan, să cînte cu mine „Era de maggio“. John Turturro a ascultat această versiune şi apoi m-a invitat să colaborăm. M-a întrebat: „Cît timp îţi trebuie să înveţi un cîntec?“. Şi mi-a arătat ceva din repertoriul Minei, o altă voce feminină foarte importantă. Cîntecul se numeşte „Indifferentemente“. Am acceptat. Îmi amintesc că eram în Napoli, îi întrebam pe taximetrişti cum se pronunţă asta şi asta. A fost foarte amuzant. Am văzut filmul la Veneţia. Franţa şi Germania l-au cumpărat deja. E un film despre muzica napoletană, un fel de Buena Vista Social Club.

Am citit că la finalul premierei filmului de la Veneţia, şi dvs., şi John Turturro aveaţi ochii în lacrimi.

Da, e adevărat. Filmul te face nu doar să plîngi, ci şi să dansezi. Turturro spune despre Napoli că este un adevărat tonomat al întregii lumi. Şi aşa e, totul e acolo, toate tipurile de muzică, Napoli are această energie specială. Într-un fel, este mult mai european decît Bruxelles, de exemplu. Cred că toate problemele trecutului şi ale viitorului se află în Napoli. Trebuie să îi ajutăm şi noi, să arătăm şi lucrurile bune, nu doar Camorra, ci şi muzica, sufletul lor.

Cum a fost să lucraţi cu Turturro?

Vreau să vorbesc mai ales despre calităţile lui umane, pentru că oricum toată lumea ştie că e un mare artist. Este foarte atent, generos, a fost protector, ca un fel de tată îngrijorat de toţi cei veniţi din alte ţări. Este foarte uman. Chiar şi maniera în care a filmat relevă umanitatea lui. Acest film este foarte bun. El l-a numit un miracol pentru că nu aveau un buget prea mare, iar pentru mine a fost o onoare să colaborez.

Ce anume vă poate transforma o zi bună într-una proastă, şi invers?

Călătoriile pot fi destul de neplăcute uneori. Dar este un lucru pe care îmi place foarte mult să-l fac dimineaţa, să aleg ce muzică voi asculta. De obicei e muzică clasică. Apoi prietenii îmi pot face ziua mai bună. Nu am familie, deci prietenii mei sînt familia mea. Şi iubesc animalele!

© Remus Runcan

Aţi spus că vei aduce căţelul cu dvs. la festival...

Da, trebuia, dar a fost o problemă la aeroport. Şi oricum căţeluşa era obosită, a fost şi la Veneţia la premiera filmului, a stat în poze lîngă Turturro. O cheamă Bonsai. Este chihuahua. Am cumpărat-o în Buenos Aires. Are ochii verzi şi este ciocolatie. Cînd voi mai veni în România o voi aduce în mod sigur.

Există o nouă generaţie de fado. Cine vă place cel mai mult?

Da, există o generaţie nouă care cîntă fado şi l-a transformat într-un fel de modă. Nu sînt de acord cu clasificarea artiştilor în funcţie de vîrstă. Există totuşi voci minunate şi mă bucur că fado se află într-o perioadă atît de bună. Dacă trebuie totuşi să menţionez pe cineva, pot spune că îi prefer pe Ana Moura şi pe Carminho. Îmi place sonoritatea vocilor lor. Uneori, nu-mi place ceea ce cîntă, dar au timp să-şi aleagă repertoriul. De asemenea, o respect pe Mariza foarte mult, merită din plin tot succesul pe care îl are. Doar că Ana Moura şi Carminho mă ating în alt fel.

Sînteţi o anarhistă sau o regină a acestei muzici?

Mereu jurnaliştii îmi spun că sînt regina fado-ului şi atunci am răspunsul pregătit: nu sînt regină. Dacă trebuie neapărat să fiu ceva, atunci sînt un anarhist al acestei muzici. Fac lucrurile în felul meu, aşa cum simt. Nu atac şi nu jignesc pe nimeni, dar nici nu cer permisiunea nimănui. Regina trebuie să fie cineva din interior, eu mă consider un *outsider* al sistemului. De fapt, Amalia Rodriguez este regina fado-ului şi va fi pentru totdeauna aşa.

Cînd v-aţi dat seama că vreţi să cîntaţi fado?

Nu am ştiut din prima, a fost un destin dificil. Bunica şi mama mea s-au născut în Barcelona, bunica a fost o artistă burlescă, mama – o dansatoare. Eu sînt o mixtură a acestor destine. Prima dată cînd am auzit fado mă aflam pe străzile din Porto, acolo unde m-am născut. În jurul meu cîntau muzicieni ambulanţi. Există un fel de arhitectură în interiorul muzicii fado. De exemplu, uneori am un poem şi trebuie să-i găsesc muzica potrivită. Este un puzzle pe care îmi place să-l joc. Fado nu are nici o explicaţie, vine din suflet.

Am încă un proiect, de fapt cel mai important proiect al meu, este vorba de muzică pe versurile lui Saramago.

Aţi cîntat la Timişoara din cel mai recent album al dvs., Ruas. *La ce lucraţi acum?*

Mă pregătesc pentru un nou album numit *Senhora da Noite* („Doamna nopţii“). Mă voi întoarce la fado-ul tradiţional, dar versurile vor fi scrise numai de femei. Printre ele se va număra şi o poezie scrisă de mine. Am încă un proiect, de fapt cel mai important proiect al meu, este vorba de muzică pe versurile lui Saramago. Vreau să iau nişte versuri ale lui şi să-i pun pe alţi poeţi să scrie, pornind de la acele versuri. Nu spun mai multe deocamdată.

a consemnat Lavinia BĂLULESCU

„Muzica nu e calea de ieşire, e calea de intrare“

– interviu cu Trilok GURTU –

Muzicianul indian de talie mondială Trilok Gurtu a ţinut capul de afiş al Festivalului timişorean Plai din această toamnă. A doua zi după concert, Trilok Gurtu a participat la un atelier neconvenţional în cadrul căruia a răspuns la întrebările publicului şi a prezentat instrumentul indian tabla.

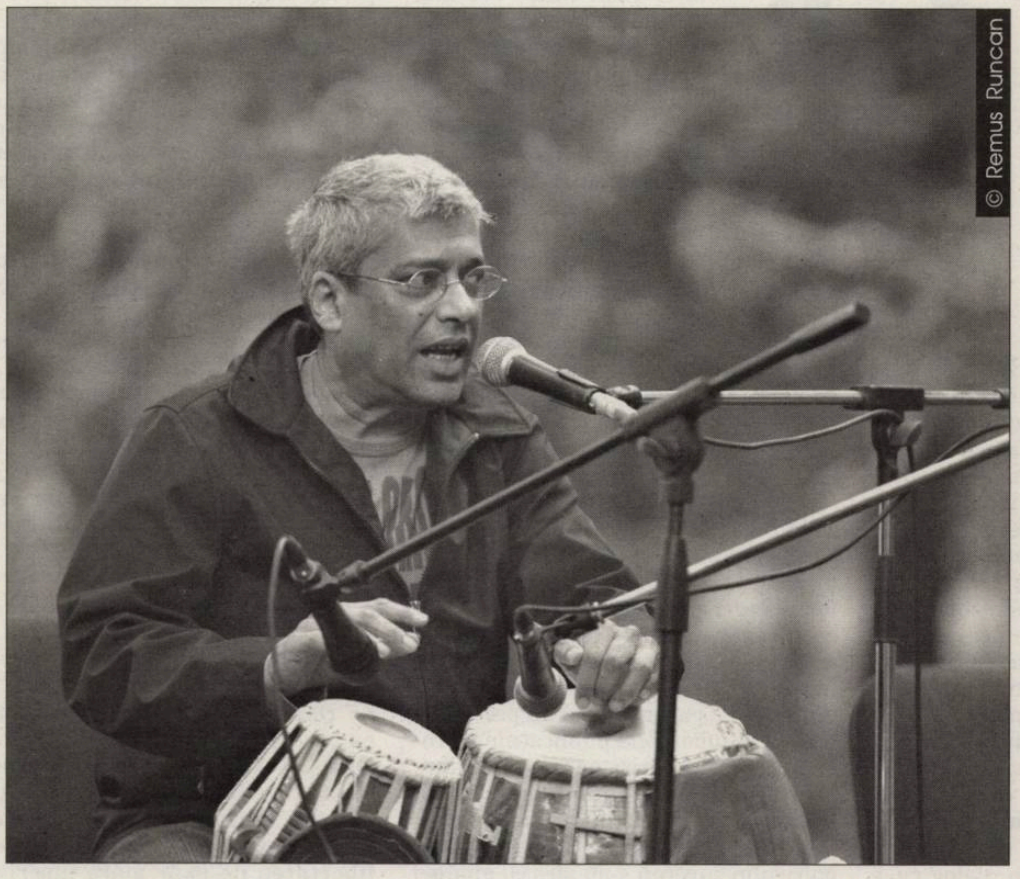

Care este istoria scurtă a tablei?

Nu se ştie cum a apărut instrumentul, fiecare are o poveste. Instrumentul *tabla* are un limbaj al său, şi asta este foarte rar. Mulţi oameni nu ştiu ce intensă este această muzică. Este vorba de foarte multă disciplină în a fi muzician, aşa am fost învăţat. Acum, în zilele noastre, trebuie să fii întîi om de afaceri, şi apoi muzician. În plus, trebuie amintit că India este foarte aproape de Africa cînd vine vorba de muzică. În perioada cînd muzica s-a dezvoltat în aceste două regiuni, America nici nu exista. Aceste două culturi sînt foarte importante pentru mine.

Cum comunicaţi cu publicul?

Mîinile vorbesc cu ascultătorul prin intermediul tablei. Profesorul meu m-a învăţat să nu cînt ca un robot, să dau viaţă. În muzica indiană trebuie să înveţi să fii foarte rapid. Profesorul nu repetă de multe ori. Nu am fost crescut cu „muzica scrisă“.

Poate muzica indiană să te ridice la un nivel spiritual superior?

Nu sînt preot, dar pentru mine muzica este ceva spiritual. Nu mă joc cu aşa ceva. Despre lucrurile astea nu vorbeşti pur şi simplu. Muzica e un bun vehicul pentru a te duce mai aproape de tine însuţi. Nu e calea de ieşire, e calea de intrare. Muzica are putere, dar depinde de fiecare cum o foloseşte. Ritmul e foarte important. Fără el, muzica este moartă. Mulţi cred că muzica indiană e complicată. Celor care îmi zic asta le spun: e ceva în neregulă cu voi, nu înţelegeţi pentru că nu aţi fost crescuţi aici.

Poate cineva să înveţe să cînte la acest instrument, fără profesor?

Nu. Esenţa muzicii indiene nu se învaţă din cărţi, este ceva oral. N-o să ai de unde să ştii dacă e bine sau nu. Se întîmplă cu mulţi baterişti care cîntă ca nişte cîrnaţi.

De cît timp colaboraţi cu muzicienii alături de care aţi cîntat pe scenă la Festivalul Plai?

Ne ştim de doi-trei ani. Acum lucrez mult cu muzicieni europeni. Cred că în Europa se găsesc mulţi muzicieni grozavi şi se poate produce multă muzică bună. Muzicienii din grupul meu îmi sînt foarte credincioşi mie şi muzicii mele, sînt cu adevărat norocos. Mereu îi presez, toată lumea învaţă şi toată lumea face tot ce poate. Nu mă gîndesc prea mult, las lucrurile să se întîmple, nu vreau să controlez tot ce se întîmplă.

În anii '70 aţi fost respins de Academia Americană de Muzică Berkeley. Cum v-a influenţat acest lucru destinul?

Faptul că nu am fost primit la facultate s-a dovedit a fi pînă la urmă o adevărată binecuvîntare. E bine cînd se întîmplă şi astfel de lucruri. Te simţi insultat pe moment, dar de fapt nu e aşa. Mă bucur că nu sînt un muzician american care cîntă jazz, mă bucur că sînt eu însumi. Acum le mulţumesc celor de la Berkeley.

este un singur lucru. Muzica este una singură.

Cunoaşteţi vreun muzician român?

Doar pe Gheorghe Zamfir. Nu îl cunosc personal, însă este singurul de care am auzit.

Vă faceţi griji vreodată pentru ceva?

Obişnuiam să-mi fac griji, dar acum evit asta. A exista înseamnă a-ţi face griji, pînă la urmă, dar trebuie să fii liber.

Sînteţi liber?

Încerc. Mintea mea poate să se frămînte, dar eu nu-mi fac griji.

a consemnat Lavinia BĂLULESCU

Întreaga cultură e bazată pe cîntat, cum să faci instrumentul să sune, chiar înainte ca acesta să existe.

Cine crede că poate învăţa şi singur trebuie întîi să fumeze ceva, să cînte şi să se filmeze. Apoi să asculte şi să vadă a doua zi că are nevoie de profesor. Dacă citeşti fără să ştii alfabetul, mai contează că citeşti?

Cînd înveţi să cînţi la tabla, primul pas este *tuning*-ul. Trebuie să cunoşti instrumentul, să îl acordezi cu tine însuţi. Întreaga cultură e bazată pe cîntat, cum să faci instrumentul să sune, chiar înainte ca acesta să existe. Sînt 16 timpi de bază, patru pe fiecare dintre patru degete de la o mînă, o manieră foarte rapidă de a număra timpii. De asemenea, se mai poate prin limbaj, prin cuvinte. Oricum, cîntatul este primul, instrumentul vine abia după. 90% din muzica indiană e improvizată, puţină lume ştie asta. Oameni din puţine culturi pot face, de exemplu, o improvizaţie din trei note, care poate dura şi o jumătate de oră, fără nici un moment de plictiseală.

Anul acesta, muzicianul indian Zakir Hussain a cîntat în România, la Festivalul de Jazz de la Gărîna. Aţi cîntat cu el în trecut?

Da, sigur! Zakir Hussain e cel mai bun cîntăreţ la tabla, din India. Eu, de exemplu, nu cînt doar la tabla, ci la mai multe instrumente: tobe, percuţii, găleata cu apă...

La Plai a urcat pe scenă şi muzicianul Manu Delago, care cîntă la un instrument relativ nou, mai puţin cunoscut profanilor, hang. *Ce părere aveţi despre acest instrument?*

Pentru mine nu este o noutate, ştiu instrumentul de mult timp. Nu e deloc practic atunci cînd trebuie transportat la concert. În plus, sunetul este limitat, nu doar pentru mine, ci şi pentru publicul meu.

Un singur cuvînt care să vă definească muzica?

Unul. Dacă totul e similar, atunci totul

PUBLICITATE

Atelierele Deschise de Arhitectură I
BUCUREŞTI, O CAPITALĂ RĂVĂŞITĂ
LES ATELIERS LIBRES D'ARCHITECTURE I
Bucarest, une capitale bouleversée

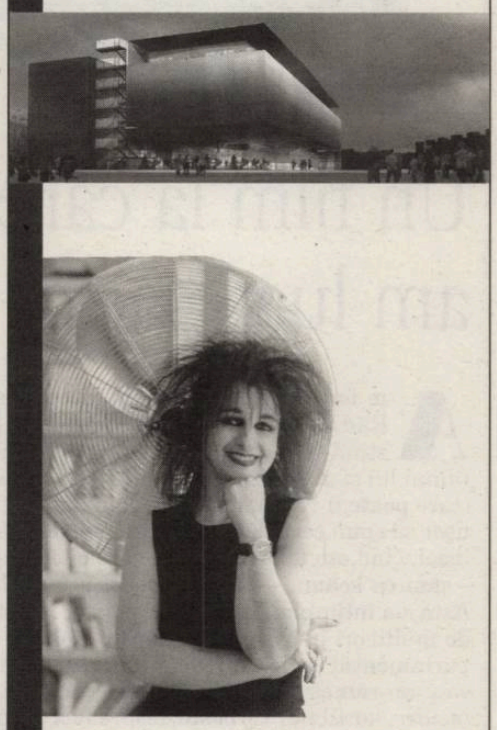

Odile DECQ

INOVAŢIA ARHITECTURALĂ
L'invention architecturale

Conferinţă în limba franceză, tradusă în română
I Conférence en français, traduite en roumain

miercuri 13 octombrie 2010, ora 18.00
I mercredi 13 octobre 2010, 18h00
Intrarea liberă - Entrée libre

Sala Elvira Popescu
Institutul Francez din Bucureşti
Bd. Dacia 77

www.institut-francais.ro
facebook : Institutul Francez
twitter.com/InstitutFrancez

Organizatori
INSTITUT FRANÇAIS DE BUCAREST

Parteneri strategici
APA NOVA · VEOLIA APA · Groupama Asigurări · BRD GROUPE SOCIÉTÉ GENERALE · DACIA · orange · Carrefour · GDF SUEZ

Parteneri media
COCOR · igloomedia · DILEMA VECHE · ZOOM · rfi · SAPTE SERI

oferta de carte

PUBLICITATE

Viaţa alături de BIN LADEN. Soţia şi fiul lui OSAMA dezvăluie lumea lui secretă.
Jean Sasson, Najwa bin Laden, Omar bin Laden
www.niculescu.ro

PUBLICITATE

Seria de autor
Henry MILLER

colecţia „Biblioteca Polirom"
www.polirom.ro

- *Sexus*
- *Plexus*
- *Nexus*
- *Primăvară neagră*

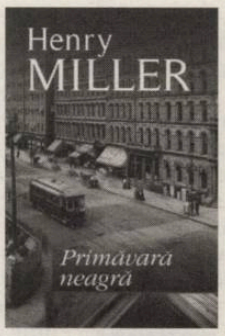

POLIROM

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

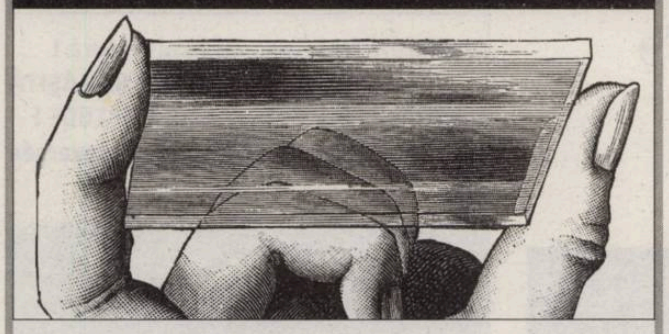

Un film la care am luat parte

Am fost, într-o vreme, un apropiat al lui Răzvan Rădulescu. Mi-era cel mai bun prieten. Aşa stînd lucrurile, mi-e foarte greu să scriu despre filmul lui şi al Melissei de Raaf – *Felicia înainte de toate* (care poate fi văzut, mai nou, şi la HBO). Cum să-mi fie uşor să spun ceva despre el, cînd am dormit în patul Feliciei, cînd am folosit baia pe care-o foloseşte şi ea, cînd – mai cu seamă – i-am cunoscut atît de bine părinţii? Asta s-a întîmplat, mai întîi de toate, la propriu: am fost de multe ori în casa părinţilor lui Răzvan (este chiar apartamentul unde s-au făcut filmările), am mîncat acolo sau am rămas peste noapte. Aşa încît sînt aproape un *insider*, iar filmul vorbeşte despre lucruri în mijlocul cărora am trăit şi care au devenit o parte din mine.

În al doilea rînd, mă simt eu însumi în pielea Feliciei. În raporturile pe care le are ea cu părinţii, mă văd pe mine în raport cu ai mei. Ştiu foarte bine ce înseamnă ca ei să nu-ţi înţeleagă problemele pe care le ai acum, ca matur, am trăit de nenumărate ori situaţia în care nu te aud cînd le spui ceva – nu au un dialog cu tine şi nu fac altceva decît să monologheze, pentru că *ştiu ei cel mai bine*. Au rămas setaţi la stadiul în care tu erai copil şi principala lor preocupare este şi acum să-ţi dea să mănînci, să creşti în continuare mare. Altfel, cred că ai tot timpul din lume la dispoziţie, ca ei, la pensie, şi consideră importante tot felul de nimicuri, cum ar fi demodaţii pantalonaşi cu pense pe care i-au cumpărat pentru copilul tău. Mult mai importante decît adevăratele tale probleme.

Da, ştiu foarte bine mania lor de a ţi se băga, iscoditori, în viaţă cînd ţi-e lumea mai dragă, sau siguranţa pe care-o au cînd îţi propun soluţii aberante pentru situaţiile de care te loveşti. Pierzi avionul, iar ei sînt convinşi că te ajută dacă vorbesc cu şeful autorităţii aviatice din vremea lor, care-l ştie şi pe Prunariu... Una peste alta, toată responsabilitatea pe care-o aveau cînd erai mic s-a topit sau e total inadecvată în condiţiile de acum.

Le cunosc foarte bine ipocriziile, stilul prin care încearcă să profite de tine şi, mai ales, şantajele sentimentale. Cînd arăţi vreo nemulţumire, îi auzi cum îţi spun cu o voce dramatică: „Deh, mamă, îmi pare rău că nu putem dispărea toţi dintr-odată, să nu te mai agasăm. Ai răbdare, o să te lăsăm în pace şi o să fii fericit. Papa mai devreme, eu mai încolo.“ Ce să mai spui în momentele acestea? Eşti complet dezarmat!... Asta pentru că, în ciuda tuturor lucrurilor care te enervează la ei, le porţi o dragoste care nu poate fi trecută cu vederea.

Toate acestea definesc foarte bine raporturile cu părinţii pentru mulţi din generaţia noastră, a mea şi a lui Răzvan Rădulescu, generaţia oamenilor de 30-40 de ani.

Prin urmare, sînt cu totul subiectiv în ceea ce priveşte filmul *Felicia înainte de toate*. Dacă-mi pun însă subiectivitatea în paranteză, pot să disting din public tot felul de vociferări. Nu-i iau în seamă pe cei care sînt nemulţumiţi că nu au parte de acţiune, de ritm trepidant, de ceva spectaculos, măcar de vreo crimă, acolo... Aud în schimb unele voci avizate care se declară sătule de „minimalismul ăsta“. Iar mese în familie? Iar părinţi şi copii? Iar viaţă cotidiană, simplă, anodină?

E adevărat, felul filmului de a se articula, sound-ul lui nu reprezintă ceva nou. Şi asta nu numai la nivel de ansamblu: inclusiv construcţia dialogurilor pare foarte cunoscută.

Ne-am obişnuit cu această retorică de la Cristian Mungiu, Cristi Puiu sau Radu Muntean. După filmele lor – şi încă ale altor cîţiva –, cel al lui Răzvan Rădulescu pare unul de-a dreptul conformist, care se înscrie în linia generală. Deh, riscurile meseriei! Răzvan le-a împrumutat tuturor propria voce, iar, cînd a decis să iasă el însuşi în lume, vocea lui pare că-i imită pe alţii.

Mihnea DUMITRU

Reglementarea jurnalismului curat

Dl senator Ioan Ghişe are mai nou, în lumina publică, dubioasa onoare de a se număra printre cei care, într-un fel sau altul, au încercat să impună o formă de reglementare asupra presei. Iniţiativa sa legislativă apare în siajul a două mari non-realizări parlamentare, mai exact cea susţinută de senatorul Lia Olguţa Vasilescu şi, mai recent, cea a deputatului Silviu Prigoană. În primul caz, un număr de parlamentari de mai toate culorile politice a anunţat, ceva mai peremist la început, prin vocea dnei Vasilescu, şi mai apoi pe un ton mai civilizat, un proiect de lege care viza reglementarea conţinutului de pe Internet printr-un cod de conduită online. Iniţiativa s-a transformat, pînă în acest moment, într-o dezbatere publică la Palatul Parlamentului, unde distinşii respectivi au stat de vorbă cu reprezentanţi ai clerului şi cîteva ONG-uri familiste. S-a promis o a doua întîlnire cu bloggerii, care – din cunoştinţele autorului – nu s-a mai concretizat. În fine, dl Prigoană a închis – sperau unii dintre noi – paranteza cu un proiect de lege care subordona publicaţiile pe Internet şi presa scrisă online CNA-ului, printr-un fel de licenţă dată o dată la şapte ani de către o instituţie politizată. În ambele cazuri, reprezentanţii poporului suveran s-au ales cu gînduri nu foarte ortodoxe, sau uşor de redat în aceste rînduri, din partea internauţilor şi a presei, care într-un cor au anunţat moartea liberei exprimări, a democraţiei şi a Internetului.

Ultimul articol cere abrogarea Legii „presei din Republica Socialistă România“.

Vocile care s-au opus acestor derapaje aveau dreptate. Dacă imagine îşi căutau, antenumiţii nu au obţinut altceva decît o proastă formă de notorietate. Este destul să ne îndreptăm calculatoarele subversive spre adresa http://legi-internet.ro, unde Bogdan Manolea are listate, în detaliu, atît legislaţia în vigoare pe tema tehnologiei informaţiei, cît şi tentativele de autoreglementare din domeniu. În mod nesurprinzător pentru România, nu volumul de iniţiative bune lipseşte, ci ducerea lor la bun sfîrşit, împreună cu implementarea legislaţiei în vigoare. Din acest punct de vedere, o invitaţie adresată aleşilor noştri de a se informa înainte de a ataca o astfel de problemă ar fi chiar de bun-simţ.

De imagine, de nevoie

Dacă scamatoriile de imagine au reprezentat unica direcţie pentru aleşii noştri, atunci nu îi compătimesc pentru Niagara de reacţii negative primite prin presă şi pe Internetul românesc. Cu toate acestea, îi suspectez că nu aşteaptă reacţii diferite la fiecare astfel de tentativă legislativă. Iniţiativele acestea acţionează, dintr-un punct de vedere, ca atenţionări. Că vorbim de fina autoreglementare susţinută de dna Vasilescu sau de barda dată la rădăcina liberei exprimări de către dl Prigoană, am fi ipocriţi să nu acceptăm faptul că standardele jurnalistice decad, odată cu scăderea vînzărilor presei scrise şi, aş mai adăuga, în linie cu mutarea discursului public pe Internet. Internetul, mai ales, este aproape imposibil de cenzurat într-o societate democratică, iar mutarea presei scrise, în urma problemelor din realitate, într-un mediu complet nereglementat poate duce (şi de cîteva ori chiar a dus) la derapaje extraordinare. Chiar şi în afara campaniilor electorale, un clip sau un articol publicat pe Internet poate distruge o carieră politică, iar mass-media tradiţională, în aprigă nevoie de vînzări, a preluat astfel de conţinut, fără nici o jenă. În mentalitatea trustului de presă, uneori, citarea unor surse de pe Internet, de multe ori chiar de pe blogurile „personale“ ale unor ziarişti, este sinonimă cu standardele jurnalistice. Trăim, practic, într-un vest sălbatic al informării, în care toate elementele istorice ale evoluţiei presei se întîlnesc cu tehnologia şi prezentul, iar statul prinde din urmă extrem de greu.

Clovni la stînga mea, jokerii la dreapta

Dar nu cu aceste argumente începe expunerea de motive a dlui senator Ghişe. Textul îşi trage inspiraţia din legislaţia europeană, din rezoluţiile Adunării Parlamentare a Consiliului Europei şi acceptă, de la bun început, libertatea de exprimare înscrisă în Constituţia României. Ca un citat direct din expunere: „iniţiativa îşi propune să definească şi să reglementeze conceptul de jurnalism, calitatea de profesie liberă a jurnalistului şi raporturile acestuia cu şi în societate“.

Practic, dacă am schimba termenul de jurnalist cu oricare altul, în textul legii şi în expunerea de motive, iniţiativa ar reprezenta o excelentă dovadă de reglementare a unei meserii, a sculer-matriţerilor, de exemplu. Textul, în detaliile sale şi în atenţia pe care o oferă contextului, este – ca să folosesc o expresie probabil des utilizată de sculeri matriţeri – brici. Problema este că se referă la jurnalişti, care trebuie „să liniştească tulburările şi să reacţioneze la apatia comunităţii“, să „se asigure că s-a făcut sau se va face dreptate, să asigure libera circulaţie a ideilor“ şi aşa mai departe. Acestea nu reprezintă fragmente dintr-un text scris de Orwell. Din contră, ele oferă o imagine aparent pozitivă asupra breslei jurnalistice şi încearcă, dacă ignorăm uşorul iz de cenzură, să o reglementeze într-un mod constructiv.

Textul legii are 83 de articole şi începe cu definiţia jurnalismului drept o creaţie intelectuală care „contribuie la săvîrşirea binelui în societatea umană“, continuă cu formele de exercitare a profesiei de jurnalist, legiferează cabinetele de resort şi cere ca aptitudinile jurnalistice să fie confirmate de o practică în domeniu de „cel puţin 2 ani“. Se înfiinţează un Colegiu Naţional al Jurnaliştilor din România non-politizat care are puteri de autoreglementare a breslei. Jurnalistul are dreptul să beneficieze „de sprijinul şi protecţia autorităţilor“ şi să asiste „fără restricţii sau condiţionări la orice manifestări şi adunări cu caracter public“, să-şi protejeze sursele şi să beneficieze de „facilităţi vamale“ pentru procurarea de aparatură. Organele de ordine publică vor acorda sprijin jurnaliştilor, calomnia ori ameninţarea săvîrşite împotriva jurnalistului în timpul profesiei se sancţionează conform codului penal, iar lovirea sau actele de violenţă săvîrşite împotriva jurnalistului se pedepsesc, de asemenea.

Obligaţiuni, moravuri

La capitolul obligaţii, jurnalistului îi este, de la bun început, interzisă dobîndirea de clienţi prin procedee incompatibile cu demnitatea profesiei. O instituţie de Ombusman al mass-mediei româneşti este format din reprezentanţi ai patronatelor, cadre universitare şi societatea civilă şi „monitorizează toate sesizările privind săvîrşirea delictelor de presă“, sintagmă care a pus pe jar întreaga stare civilă, dar care „nu intră sub incidenţa codului penal“. Nici un cetăţean – spune textul legii – nu poate fi subiect de presă fără acordul său, excepţie făcînd implicarea cetăţeanului în fapte care prezintă interes pentru comunitate. Poate cel mai interesant, ultimul articol cere abrogarea Legii „presei din Republica Socialistă România“.

Este foarte interesant proiectul de lege înaintat de dl senator Ghişe, măcar în detaliile pe care le dezvoltă cu atîta patimă pentru micro-managementul profesiei. Personal, chiar aş susţine proiectul de lege pînă la punctul în care, cel mai probabil, nu va fi votat, dar măcar în scopul unei dezbateri pe această temă cu publicul şi cu societatea civilă, şi nu din plăcerea de a vedea o nouă formă de circ. Aş susţine-o deoarece, la fel ca orice altă iniţiativă legislativă, dacă ar trece, ştiu sigur că, în secunda doi, o bună parte dintre jurnalişti s-ar autointitula „comentatori“, despre care nu se spune absolut nimic în text, şi ar continua, la fel de liniştiţi, activitatea de zi cu zi. În cel mai bun caz, o astfel de lege ar separa, ca să folosesc un limbaj nu tocmai demn de aceste pagini, jurnaliştii, de tonomate. Or, care e sensul unei legi în alb şi negru, atunci cînd societatea este gri?

***Mihnea Dumitru** este activ în mediul online şi are un blog de analiză politică.*

Victoria STOICIU

De ce e bine să explodeze mămăliga

Zilele acestea sindicatele anunţaseră mari mişcări de protest. Însă în afară de o oarecare isterie colectivă amplificată obsesiv de media, evenimentele au urmat un scenariu similar cu cel de la începutul verii, cînd sindicatele declaraseră grevă generală ca reacţie la măsurile de austeritate anunţate de preşedintele Băsescu. România nu e Grecia – asta e lecţia pe care am tras-o din experienţa protestelor româneşti. Chiar atunci cînd le ajunge cuţitul la os, spiritul protestatar al românilor nu se trezeşte din moţăiala-i seculară. Mămăliga nu explodează – spune o vorbă din bătrîni.

Cred că interiorizarea şi asumarea principiului de acţiune al acestui dicton ca parte a identităţii noastre colective e una dintre cauzele disfuncţionalităţilor din societatea românească. Nu invit la violenţă, nu spun că avem nevoie de protestatari înfuriaţi care să arunce cu cocktail-uri Molotov în guvern. Dar parcă totuşi, reacţia societăţii civile şi a sindicatelor a fost nepermis de placidă, de anemică, somnoroasă, lipsită de convingere. Iar capacitatea de mobilizare şi acţiunea colectivă sînt, după mine, chintesenţa democraţiei. În lipsa lor, definiţia democraţiei ca „putere a poporului" rămîne o sintagmă golită de sens, iar idealul democratic eşuează pervers în ceea ce se cheamă „democraţie electorală". Dreptul la vot nu e suficient – într-o democraţie electorală, el se poate transforma într-un instrument de legitimare a unor actori care au deviat instituţiile democratice, punîndu-le în slujba propriilor interese. Nici libertatea de exprimare nu rezolvă problema deficitului democratic – în vacarmul de voci nemulţumite, opiniile devin irelevante dacă nu sînt dublate de puterea grupului care le emite. „Puterea poporului" înseamnă o luptă cotidiană, sistematică a cetăţenilor pentru drepturile lor, pentru maximizarea puterii lor în raport cu o elită care, ca în orice sistem, tinde să monopolizeze resursele. A-

ceastă luptă prozaică este „banalitatea democraţiei", o faţetă a democraţiei mai puţin sclipitoare decît ritualurile electorale stropite cu şampanie şi discursuri emoţionante. Înţeleasă restrictiv, doar ca exerciţiu electoral şi bombăneală nestingherită, democraţia îşi arată rapid limitele şi intră într-un periculos proces de „dezvrăjire". Or, dacă totalitarismele se autodistrug printr-o vigilenţă excesivă care culminează cu teroarea instituţionalizată, nesustenabilă pe termen lung, pericolul ce paşte democraţiile este ca acestea să se sinucidă printr-o relaxare excesivă, printr-un triumfalism naiv, de genul „democraţia a învins, lupta s-a încheiat!". Exact acest fenomen s-a produs în ultimul deceniu în România şi în întreaga regiune, unde suportul pentru democraţie a scăzut considerabil ca urmare a deziluziilor trăite de cetăţeni în noile democraţii „electorale".

Privit sub această optică, eşecul acţiunii sindicale poate fi tratat şi ca o ameninţare la adresa democraţiei. Sindicatele ar trebui să fie actori importanţi ai societăţii civile, vehicule centrale prin care angajaţii îşi pot apăra drepturile, numai că, în România, acest lucru nu este înţeles nici măcar de membrii de sindicat. Majoritatea văd în organizaţiile sindicale un fel de Moş Crăciun şmecher care le aduce daruri în preajma sărbătorilor de iarnă şi bilete de odihnă gratuite. Raţiunea originară de a exista a sindicatelor pare a fi umbrită de rolul pe care acestea şi l-au asumat în perioada comunistă, de instrumente ale partidului-stat şi de rolul actual, de vehicule către funcţii politice pentru unii lideri, în timp ce sensul şi importanţa acţiunii civice şi colective în construcţia democratică par a nu fi fost înţelese niciodată la noi.

Chiar dacă protestele sindicale sînt atît de palide, românilor nu le lipseşte cu desăvîrşire spiritul protestatar.

Să aduci 9000 de oameni în Piaţa Victoriei, cum a făcut CNSLR Frăţia de curînd, nu e puţin lucru, dar ce sînt 9000 de oameni faţă de cei 120.000 de membri pe care îi are doar Federaţia Sanitas, afiliată la această confederaţie, sau faţă de cei 800.000 de membri cît declară că ar avea Frăţia? Eşecul sindicatelor în a exercita o presiune reală asupra Guvernului este vizibil nu doar în pieţe, ci şi în starea societăţii şi a economiei. Nu se fac sindicatele exclusiv răspunzătoare pentru starea lucrurilor, dar cu siguranţă faptul că la ora actuală ponderea salariului minim raportat la valoarea salariului mediu pe economie este cea mai mică din UE (30,5%), cu toate inegalităţile ce decurg de aici, le poate fi imputată. Ani la rînd, la negocierile colective, argumentul Guvernului şi al patronatelor era că orice creştere a salariului ar duce la concedieri, la creşterea economiei informale sau la frînarea creşterii economice, iar sindicatele au sucombat (din neputinţă?) în faţa acestei logici care proclamă primatul eficienţei economice în faţa principiului echităţii.

Cum se explică incapacitatea sindicatelor de a-şi mobiliza proprii membri şi de a exercita presiune? Răspunsul este simplu, arhicunoscut – sindicatele traversează o gravă criză de legitimitate. Numărul membrilor de sindicat s-a redus dramatic în ultimii ani, estimările cele mai realiste fiind că acest indicator este în jur de 30%. Organizaţiile sindicale sînt percepute fie ca instituţii învechite, criptocomuniste, fie ca instrumente puse în slujba unor interese obscure ale liderilor, fără legătură cu problemele şi doleanţele angajatului, care au rămas în aceleaşi funcţii de 20 de ani încoace.

Cum se explică incapacitatea sindicatelor de a-şi mobiliza proprii membri şi de a exercita presiune?

Percepţia publicului este parţial întemeiată – la capitolul democraţie internă, sindicatele înregistrează deficienţe enorme, fiind nişte structuri mai închise şi mai puţin transparente chiar decît partidele politice. Alegerile interne din partide sînt organizate conform unor regulamente interne sau prevederi statutare care încalcă adeseori prevederile legale, dar cum presiunea propriilor membri e slabă, iar vigilenţa mediatică – aproape inexistentă – din cauza lipsei de interes pentru subiect, situaţia se perpetuează fără nici o perspectivă de schimbare. Rigiditatea ierarhică îi face pe mulţi lideri sindicali, mai tineri şi mai ambiţioşi, să treacă în tabăra adversă sau să renunţe pur şi simplu.

Chiar dacă protestele sindicale sînt atît de palide, evoluţiile recente arată că românilor nu le lipseşte cu desăvîrşire spiritul protestatar şi nici capacitatea de autoorganizare. La finele lunii august, o virulentă reacţie cetăţenească şi mediatică a determinat Guvernul să renunţe la o ordonanţă de urgenţă aberantă pentru beneficiarii contractelor de drept de autor. Mai nou, asistăm la organizarea unor grupuri de nemulţumiţi care aruncă mănuşa băncilor şi declanşează „războiul creditelor".

Deci, se poate! Cu un pic de efort şi o doză de nemulţumire, românii sînt capabili de automobilizare şi acţiune colectivă pentru apărarea intereselor lor. Numai că le lipseşte încrederea în instituţiile formale, în organizaţiile supuse fatalmente „legii de fier a oligarhiei"; oamenii îşi doresc să se identifice cu obiectivele acţiunii pe care o pun în mişcare, îşi doresc să aibă ceea ce în engleză se cheamă *ownership*. Sindicatele fie se reformează radical, fie vor fi supuse unei morţi lente, dar sigure, rata sindicalizării va scădea dramatic, iar ele vor deveni irelevante ca actori. Ce vom pune în loc? Vor fi ele înlocuite de alte structuri civice mai vibrante, mai autentice? Cum vom reuşi să depăşim handicapul istoric provocat de lipsa capitalului social, de mania noastră pentru teoriile conspiraţioniste şi gîndirea de tipul „să moară şi capra vecinului". Greu de spus... dar în joc nu e doar soarta vieţii asociative, ci a democraţiei înseşi.

19 mai 2010

Aproximativ treizeci de mii de oameni, convocaţi de marile centrale sindicale (Cartel Alfa, BNS, CNSLR-Frăţia, CSDR şi Meridian) au demonstrat în Piaţa Victoriei împotriva măsurilor anunţate de preşedinte şi Guvern, de reducere a pensiilor şi a salariilor bugetarilor. S-au strigat lozinci contra guvernanţilor, atmosfera fiind însă paşnică. Un singur moment a fost mai tensionat, cînd manifestanţii au aruncat cu ouă în Mircea Hoară, membru PD-L, care era invitat în piaţă de postul de televiziune Antena 3. După cca trei ore, mitingul s-a încheiat fără alte incidente.

22 septembrie 2010

Aproape zece mii de oameni convocaţi de CNSLR- Frăţia au manifestat în Bucureşti, plecînd din Piaţa Revoluţiei în marş pe Calea Victoriei spre sediul Guvernului. Demonstranţii s-au oprit în faţa Ministerului Muncii, în a cărui clădire au aruncat cu ouă şi covrigi. Ajunşi în Piaţa Victoriei, manifestanţii au strigat lozinci împotriva Guvernului şi a preşedintelui. Revendicările au fost legate de aceleaşi micşorări de salarii şi pensii decise de Guvern. În timpul adunării, între manifestanţi şi jandarmii masaţi în faţa clădirii Guvernului s-au produs îmbrînceli. Manifestanţii au vrut să rupă gardurile montate de jandarmi şi au aruncat spre aceştia cu beţele de la pancarte, cu sticle de apă şi chiar cu pietre. Jandarmii au folosit un spray cu gaze lacrimogene. Nu s-au înregistrat răniţi.

24 septembrie 2010

Aproximativ şase mii de poliţişti şi angajaţi din penitenciare, membrii ai sindicatelor afiliate la Cartel Alfa, au manifestat în Piaţa Victoriei. Mitingul s-a transformat într-un marş spontan, neautorizat, către Palatul Cotroceni, unde demonstranţii au cerut preşedintelui să iasă pentru a discuta cu ei. Unul dintre sloganuri – „ieşi afară, javră ordinară" – a fost foarte mediatizat şi comentat. Unii poliţişti şi-au aruncat caschetele pe caldarîm. La trei zile după miting, ministrul de Interne Vasile Blaga şi-a prezentat demisia de onoare.

28 septembrie 2010

Aproximativ opt mii de oameni s-au adunat în Piaţa Victoriei, în organizarea BNS. Sindicalişti din transporturi, construcţii de maşini, poştă şi telecomunicaţii, tipografi, lucrători din industria de apărare, sectorul energetic, industria textilă, agricultură, bănci, sănătate şi administraţie publică au aşteptat cca 30 de minute în faţa Piaţa Victoriei, pînă cînd o delegaţie a înmînat lista de revendicări reprezentanţilor Guvernului. Demonstranţii, care nu au primit autorizaţie de miting în piaţă, au plecat mai departe în marş prin centrul Capitalei, cu opriri spontane în faţa cîtorva ministere, unde şi-au exprimat protestele la adresa politicii de austeritate impuse de Guvern. În faţa Ministerului Agriculturii s-a înregistrat un incident în care cîţiva manifestanţi au încercat să rupă cordonul de jandarmi. Aceştia i-au împins.

Sindicatele anunţă că programul protestelor şi al mitingurilor continuă şi în luna octombrie.

ÎN CAZUL ÎN CARE TREBUIE SĂ VĂ NAŞTEŢI DIN NOU, NENEA ĂLA DE LA VOLAN VĂ VA ARĂTA CUM SĂ DEVENIŢI VECHI

■ M-am bucurat nespus cînd am văzut că, în centrul Capitalei, au fost montate pe clădirile importante plăcuţe istorico-explicative. Minunat, doar că, în unele situaţii, cum e la Casa Universitarilor, de exemplu, clădirea e înaltă, are gard, iar plăcuţa e minusculă. În cazul în care ai vrea să vezi ceva, ar trebui să umbli cu un binoclu la tine. (**A. M. S.**)

■ „Iisus a zis: «Trebuie să vă naşteţi din nou!» (Ioan 3,7).“ Aşa stă scris, suficient de mare cît să vezi din maşină, pe o clădire de după magazinul „Cocor“. La fel de mare cît „Vodafone“ şi „Încălţăminte la subsol“, care îl preced. (**I. P.**)

■ În spotul publicitar la noul Renault Mégane asistăm la o cotitură istorică – ba chiar la un viraj, am putea să spunem. Seara, o „ea“ şi un „el“. El se oferă să o conducă. Ea zice că e cam departe. El insistă, spunînd că îi face plăcere. O conduce. Ea, după ce a coborît din maşină, îi spune tandru: „Ai vrea să urci?“. El: „Nu, mie îmi place să conduc“. Şi demarează, iar ea rămîne pe marginea străzii. Pot să înţeleg globalizarea şi marketingul, pot să înţeleg, eventual, că noul Mégane îţi dă nu ştiu ce senzaţii la condus. Dar secole de galanterie *tipic* franceză se duc de rîpă în momentul cînd nenea ăla de la volan demarează, iar o femeie tînără şi frumoasă e *laissée sur sa faim*... (**M. V.**)

■ De ceva vreme, în fiecare seară cînd cobor la metrou văd acelaşi panou publicitar, cu mesajul următor: „Cartea aceasta vă va schimba convingerile, vă va ataca temerile şi – dacă sînteţi deschis – vă va arăta cum să deveniţi deştept, sănătos şi bogat!“. Iar cartea se intitulează – cum altfel – *De ce să fii fraier, bolnav şi falit şi cum să ajungi deştept, sănătos şi bogat*. Simplu ca bună ziua. Floare la ureche. *Piece of cake*. Să mai spună careva că nu crede în puterea cărţilor! (**P. M.**)

■ Între Piteşti şi Vîlcele, pe marginea şoselei, un local cu un nume promiţător: „Timpuri vechi“. (**D. S.**)

MULTE FAMILII VERZI AU ASISTAT LA ÎNTÎLNIREA DINTRE FORŢELE FOTBALULUI ŞI GÎZELE BILINGVE

■ La metrou a apărut un panou publicitar enorm. Se face reclamă la un cartier de locuinţe. Pe panou sînt desenate nişte cutii poştale. Pe cutiile poştale – inscripţii cu nume de genul „Fam. AmParcAproapeDeCasă“, „Fam. LocuiescLaDoiPaşiDeCentru“, „Fam. AmLocDeParcareAsigurat“ etc. Multe familii, multe oferte. Aştept să apară anunţul cu „Fam. AmCumpăratApartamentIeftinŞiBunCuParcAproapeLaDoiPaşiDeCentruŞiLocDeParcareAsigurat“ ca să mă mut şi eu. (**M. M.**)

■ Toate trotuarele Bucureştiului s-au umplut cu nişte urme verzi de paşi. Adică Primăria confirmă că pe acolo e voie să se meargă pe jos sau cum?! Cîţi bani s-or fi cheltuit cu „proiectul“ ăsta? (**M. C.**)

Cu ochii-n 3,14

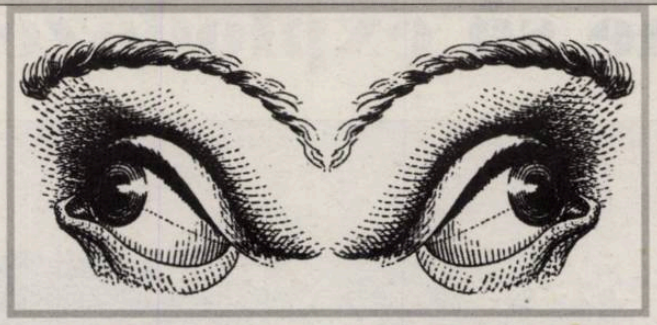

■ 120 de oficiali din armata americană, dintre care unii de rang înalt, au declarat la unison săptămîna trecută că au văzut sau au asistat la întîlnirea dintre oameni şi reprezentanţi ai unor civilizaţii extraterestre interesaţi mai ales de centralele nucleare din SUA şi Rusia. Cîţiva au pus la dispoziţia presei inclusiv înregistrări video ale acestor întîlniri de gradul 0. O fi vreo nouă conspiraţie a armatei cu scopul să falimenteze Hollywood-ul sau măcar partea lui SF? (**S. S.**)

■ În Ecuador, poliţiştii au încercat o lovitură de stat, nemulţumiţi că li s-au tăiat nişte sporuri şi nişte prime. Preşedintele ţării a fost ţinta unei bombe lacrimogene, s-a refugiat într-un spital, de unde a fost scos şi dus la Palatul Prezidenţial de către forţele militare. Poliţiştii au incendiat cauciucuri şi s-au bătut cu agenţii de ordine. Agenţiile de presă nu scriu dacă i-au şi strigat preşedintelui, pe limba lor, „javră ordinară“. (**M. V.**)

■ Din epopeea fotbalului românesc ne lipsea un meci internaţional în care „conduceam“ cu 3-0 în minutul 15 ca să fie 3-3 în minutul 98. Recentul Steaua-Napoli lichidează această carenţă. (**R. C.**)

■ Ce-aş înţelege, dacă aş avea 4 ani, din reclama la Coca-Cola cu gîzele care îşi doresc cu ardoare băutura dintr-o sticlă uitată pe o pajişte, la un picnic: că trebuie să ud florile cu Coca-Cola pentru ca ele să înflorească şi că albinele pot face miere cu gust de Coca-Cola. Bine că n-am 4 ani! (**A. P.**)

■ În Edirne, oraş avanpost turcesc, cunoscuta rîcă turco-greacă dispare: meniurile restaurantelor sînt bilingve, iar chelnerii te întreabă la fel de prietenos dacă eşti din Bulgaria, România sau Grecia. Cu alte cuvinte, turismul bate naţionalismul. (**S. G.**)

APAR DIN NOU (AU APĂRUT!) ASOCIAŢIILE DE TIP „LANŢ *OFFLINE* PERFECT“

■ Mulţi paşi verzi prin Bucureşti. Cînd zici că ai scăpat, apar din nou. În prima zi m-am simţit ca-n povestea „Hänsel şi Gretel“. A doua zi mi-am dat seama că trebuie să însemne ceva. Un fel de ghid „live“ al oraşului. Cel mai tare m-au amuzat urmele de tălpi din zonele accidentate. Afurisiţii ştiau să se strecoare printre gropi şi denivelări de parcă ar fi fost urmele Omului-păianjen, nu alta. (**A. M. S.**)

■ Vine Crăciunul: au apărut afişele cu concertele lui Ştefan Bănică! (**M. C.**)

■ Trei poliţişti parizieni au fost atacaţi (zgîriaţi, muşcaţi şi scuipaţi) de o gaşcă de treizeci de pisici, în timpul unei intervenţii cerute de Asociaţia Brigitte Bardot. Ştiţi modelul, o bătrînă singură găzduieşte mai multe animale în apartamentul proprietate personală, iar asociaţiile de tip B.B. intră în alertă. Şi cum asociaţiile astea devin din ce în ce mai active, ar trebui ca poliţiştii să urmeze nişte cursuri de autoapărare împotriva pisicilor, a papagalilor, a şoriceilor de laborator şi a peştişorilor aurii. Nu se ştie niciodată de unde vine pericolul. (**L. V.**)

■ Un lanţ de magazine second-hand se numeşte „Visul imaginaţiei“. Cîtă risipă de imaginaţie! (**A. P.**)

■ Unele anunţuri de pe oDc îmi dau fiori: „Dumnezeu went offline“ sau „Holly Spirit is not accesible“. Chiar aşa, dacă Dumnezeu ar intra pe torenţi, ce credeţi că ar pirata? Iar dacă ar folosi Messenger-ul, ce avatar Şi-ar alege? (**M. C.**)

■ S-a dus şi Tony Curtis, saxofonistul care, împreună cu contrabasistul Lemmon şi cu Marilyn la ukulele, ne-a lăsat, la capătul celui mai fermecător film cu gangsteri, o replică pentru toate eternităţile: „Nimeni nu e perfect“. (**R. C.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

PUBLICITATE

VOLVO

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VII** ■ nr. **348** ■ 14-20 octombrie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei (cu DVD: 10,99 lei)

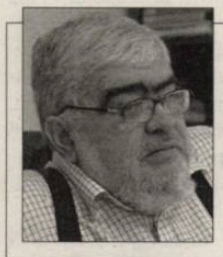

ANDREI PLEŞU

„Rezistenţa prin cultură“

pagina 3

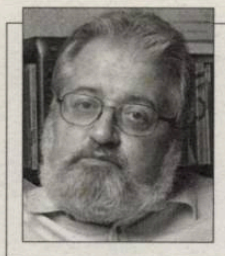

ANDREI PIPPIDI

„Stafie de casă“

pagina 6

SIMONA SORA

„Nobelul dăunează grav stilului?“

pagina 16

Prietenia, azi

– la o bere pe Facebook –

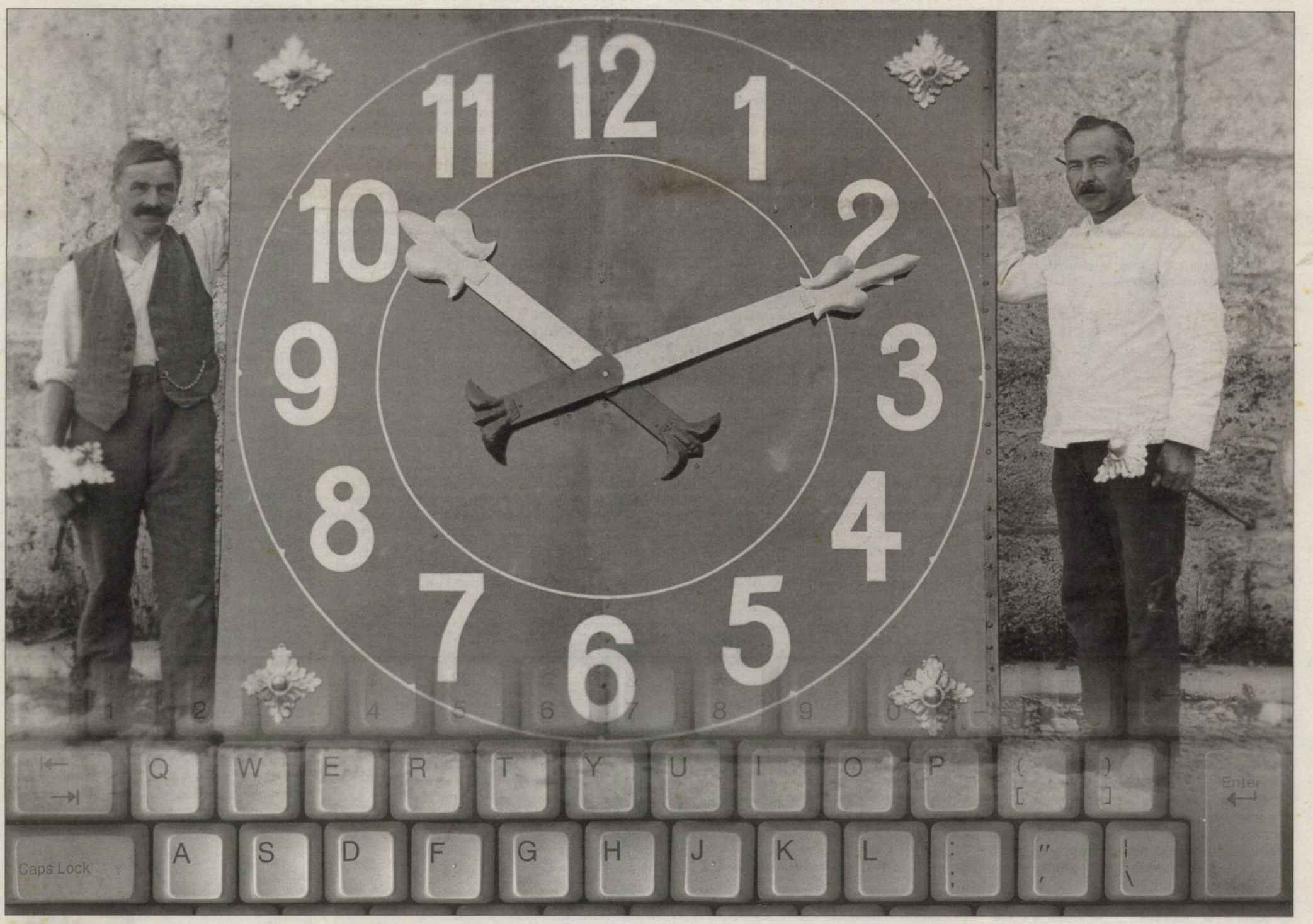

Revista: 3,99 lei

Revista + DVD: 10,99 lei

„Ah, prieteni! Nu există prieteni.“

ARISTOTEL

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

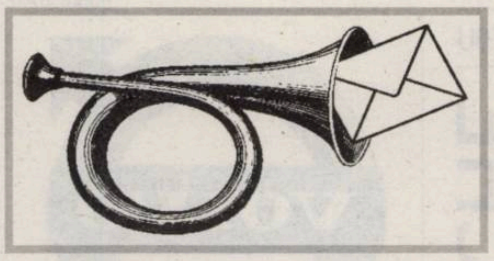

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

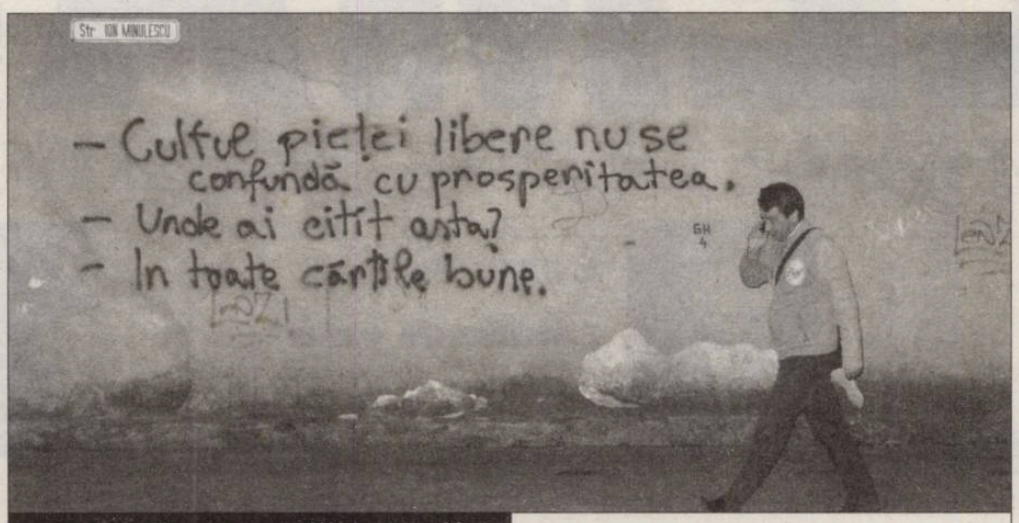

album dilematic Vlad Cătună

NR. 345

Articolul „Pute“ de Cătălin Ştefănescu

O combinaţie periculoasă

Într-adevăr, autorul are multă dreptate.

Constatăm zilnic că, mai mult sau mai puţin, totuşi „pute“!

La începuturile mele într-ale medicinei, un demn reprezentant al artei chirurgicale ne spunea solemn: „Ţineţi minte, românul nu prea este frate bun cu apa şi săpunul“. Precizez că această zicere se făcea vizavi de aspectul lenjeriei unei tinere venite la un consult medical (evident că lenjeria nu mai fusese spălată parcă de secole!). Totodată, zicerea se făcea la nivelul anului 1971!

Trist, dar adevărat! După 29 de ani, lucrurile sînt identice. Pe unde te mişti şi cînd te aştepţi mai puţin, simţi că totuşi ceva-ceva „pute“!

Aş aduce în discuţie o categorie mai specială de semeni ai noştri. Aceştia, în timpul liber (mai bine şi l-ar folosi spălîndu-se) cutreieră tot felul de tarabe şi „boutique“-uri, de unde achiziţionează parfumuri ieftine şi deodorante tot atît de ieftine. Ei, acum să te ţii! Combinaţia între aceste chimicale şi trupurile ancestral îmbîcsite este de un real pericol olfactiv!

Închei prin a aduce în discuţie şi categoria celor care se spală mai des, se parfumează, dar cărora le „pute“ soarta românului de rînd (oare nu este vorba de politicieni?).

„Dilema“ ce mă încearcă este reprezentată de gradul de risc: care este mai gravă? Putoarea prin lipsa de igienă sau strîmbatul din nas la izul de sărăcie a românilor?

Este adevărat că din statistici stăm prost la consumul de apă, săpun şi pastă de dinţi. Dar şi mai prost stăm la capitolul voinţă de a ne schimba.

În speranţa că măcar mirosurile se vor schimba, la bună revedere!

dr. Liviu MITULESCU
str. Bibescu Vodă 3
bl. P4, sc. A, et. I, ap. 6, Piteşti

NR. 346

„Cai şi oameni“

Omul călare şi omul terestru

După rude şi prietenii de familie care veneau în casa sau în curtea părinţilor mei dintr-un sat de la marginea Bărăganului, primii oameni din sat pe care i-am văzut au fost aceia care treceau pe uliţă călare pe cai. Mi se păreau uriaşi, falnici, puternici. Cei care treceau la pas se ţineau ţepeni în spatele calului şi, siguri pe ei, cu pălăria pe ochi sau pe spate, se uitau de sus prin curţile oamenilor, salutau şi cîteodată încropeau cîte un scurt dialog cu părinţii mei sau cu vecinii, din care reţineam şi eu cum îi cheamă şi cine sînt acei oameni.

Cînd m-am aventurat în afara curţii şi mă jucam pe lîngă oamenii care aveau obiceiul să stea de vorbă la poarta noastră şi am auzit numele uriaşilor de pe cai, mare mi-a fost surpriza cînd am văzut că unul era mic şi cocoşat, iar unul slab şi crăcănat de te mirai cum stătea în picioare. Contrastul acesta dintre omul călare şi omul terestru m-a şocat pentru multă vreme, dar am rămas cu învăţătura a ceea ce înseamnă calul pentru om şi omul fără cal. Cel puţin şase zile pe săptămînă, primul lucru pe care îl făceau bărbaţii casei după ce se îmbrăcau şi mîncau era înhămatul cailor. În tot şi în toate era vorba despre cai – „Înhamă caii să mergem la cîmp“, „Pune caii la căruţă să ne ducem la moară“, „Înhamă şi dăi bice că ne apucă ploaia“ etc.

În iernile geroase şi bogate în zăpadă, oamenii aveau obiceiul să iasă la poartă şi să stea de vorbă. De cele mai multe ori aduceau pe rînd vin cu găleata din care luau direct cu cana, beau, spuneau glume şi se distrau. Deodată, cîte unul se ridica şi mergea acasă, unde punea caii la sania mare şi venea cu ea la cei adunaţi. Atunci, unul se ducea şi umplea găleata cu vin, unul aducea o carpetă, altul un covor, pe care le aşezau pe sanie. Un altul mergea peste drum, unde într-o căsuţă mică locuia un lăutar gata oricînd să pună umărul la o petrecere pe cinste. Lăutarul era aşezat pe un scaun în mijlocul saniei lîngă găleata cu vin, iar ceilalţi se aşezau pe margine cu picioarele pe fălcele şi cu faţa spre exterior. În formaţia asta porneau pe uliţele satului cîntînd, glumind şi bulgărindu-se cu cei de pe la alte porţi. Intrau pe la cîte un prieten în curte, care, bucuros de oaspeţi – sau nu –, trebuia să scoată un pahar de vin şi să dea ceva de mîncare la cai. Ca să scape de ei, le umplea găleata cu vin şi atunci plecau mai departe, ţinînd-o aşa pînă noaptea tîrziu, din prieten în prieten.

Dacă nu se întîmplau prea des scene ca în răpirea din Serai sau ca cele în care calul îl aşteaptă pe Bulă la geamul de la etajul 9, cînd el îşi face de cap cu soţia zmeului în multe şi felurite ocazii, caii de pe la noi ajutau şi ei la apropierea sufletelor care se iubeau. În zilele de vară, după seceriş, părinţii obosiţi de truda zilei îşi ofereau cîteva clipe de odihnă şi trimiteau copiii cei mari cu caii pe mirişte unde iarba era fragedă, nearsă de soarele verii sau acoperită de praful care era prezent peste tot. Cei care aveau fete care nu se pricepeau la ale călăritului legau caii de căruţa vecinului, iar fetele porneau în căruţă alături de alţi flăcăi şi adolescenţi spre mirişte. Aici era plăcut pentru că era mult spaţiu şi nu trebuiau să stea tot timpul cu ochii pe cai, să nu facă stricăciuni prin lanurile de porumb sau prin vii. Aşa că fără prea multă grijă încingeau fel de fel de jocuri cu atingeri mai mult sau mai puţin vinovate, iar atunci cînd unul simţea că îl ia cu fiori pe la lingurică şi desluşea cam aceleaşi simptome şi la cea care era cauza fiorilor acesta aranja cu vreun prieten sau copil mai mic să mîne caii fetei cît mai departe şi după aceea să îi atragă aceleia atenţia. Atunci, flăcăul îngrijorat se oferea să ajute fata să găsească şi să aducă înapoi caii, dar pentru aceasta nu trebuia să meargă mai mulţi să nu se sperie caii şi nici vreun copil să se ia după ei, să nu cumva, Doamne ferească, ca vreun cal să îi lovească sau să iasă cumva nebuna din porumb la ei. Şi căutau mult timp şi departe, departe prin clăile cu snopi pe unde mai şi treierau din grîu. Toamna, mulţi dintre caii căutaţi erau văzuţi pe uliţele satului ducînd pe spate cîte un stolnic vesel şi berbant care, cu plosca în mînă, invita oamenii la nunta celor care căutînd caii mai şi treieraseră.

Cînd nunta trebuia să meargă după mireasă în alt sat se înhămau la căruţă cei mai frumoşi cai din neamul mirelui, cai care erau împodobiţi frumos cu canafe şi panglici peste panglici. Nuntaşii ca nuntaşii, mai toţi par la fel, dar la intrarea în satul miresei toţi ochii erau aţintiţi pe caii din alai deoarece aceştia dădeau măsura avuţiei şi puterii neamului în care avea să intre viitoarea nevastă.

Toamna era sezonul în care caii erau cei mai încercaţi. Acum, după ce se scula şi se îmbrăca, primul lucru pe care îl făcea bărbatul casei nu mai era înhămatul calului. Acum trecea direct pe la butoi, bea o cană-două de vin şi umplea bota cu vin pe care o punea în căruţă şi abia apoi înhăma. La cîmp încărca căruţa, golea bota, ducea căruţa acasă, o descărca şi umplea iar bota şi tot aşa pînă seara. După-amiaza se puteau vedea pe drumuri caramboluri de nedescurcat, cai speriaţi luînd-o la fugă, omul beat mort în căruţă nemaifiind în stare să îi stăpînească, sau cai intraţi cu tot cu căruţă prin vii şi porumburi străine, rupînd cu dinţii ştiuleţii în timp ce driver-ul dormea dus răsturnat în căruţă. Seara, prin sat, pe toate uliţele puteau fi văzute căruţe trase în şanţ şi caii legaţi cu hăţurile de gard aşteptîndu-şi stăpînul intrat la vreun prieten, la un pahar de vin şi-un ciur de nuci. De multe ori caii sătui de aşteptare, nedaţi la apă şi nemîncaţi, rupeau hăţurile sau scîndura din gard şi plecau singuri acasă. Aici aşteptau la poartă sau împingeau cu oiştea pînă o rupeau şi trăgeau la şira de paie sau de coceni pentru a mînca. O adevărată lecţie moralizatoare, un fel de bătut obrazul celui atît de nerecunoscător faţă de atît de fidelele animale.

Hoţii de cai erau şi ei la datorie şi orice lovitură a lor făcea mare senzaţie. Dacă găinarii şi cei de altă specialitate erau dispreţuiţi, sictiriţi şi bătuţi, hoţii de cai erau respectaţi şi invidiaţi precum hoţii de diamante. Faima lor se întindea pînă hăt departe, erau stimaţi de bărbaţi şi iubiţi de femei. Calul înnobila şi această hulită apucătură a omului.

George ANTON
Berca, Judeţul Buzău
geo21_devart@yahoo.com

De pe Facebook adunate

Înainte să trecem de 10.000, i-am întrebat pe prietenii noştri de pe Facebook cum să marcăm ocazia. Publicăm aici sugestiile lor.

Dilema veche: În acest moment sîntem 9997. Cum să sărbătorim momentul cînd vom fi 10.000 de dilematici? Aşteptăm propuneri...

Ioan Stoleru: Un vin vechi pentru o sumă de dileme, la fel de vechi.

Cornelia Ghiţă: Am avea deja o masă critică pentru o „dilema noua“. :-)

Alex Chuck: să oferiţi pt. download în format.pdf un fel de almanah cu articole care au legătură (măcar razant) cu reţelele sociale, Singularitatea, post&hipermodernism etc.

Lisa Mititiuc: Învăţăm conjugarea corectă a verbului „a fi“. :))

Gabriela Bogdan: În momentul postării mele, „contoarul“ arăta deja 10.000! La mai mare!

Michelle Annemarie: Fix 10.000. :))

Yohnuta Necula: ?10.001 :D

Aurelia Alice Ghircoiaşu: De ce să nu serbaţi 10.000 împlinindu-vă promisiunea făcută cînd aveaţi cam 6000 de fani: o suită de fotografii comentate cu pisicile membrilor redacţiei...? Ca promisiunea subţire e ca felinofilia (dilematică): cu cheltuială se ţine, vorba ceea...

Augustin Ioan: Da, dar şi cu cîinii redacţiei.

Aurelia Alice Ghircoiasu: ?@Augustin Ioan: şi cu caii, măcar cu caii lui MC, dar nu crez să mai facă ceva pe tema asta... Un calendar de perete, un pictorial, un poster publicitar, o carte pentru măsuţa de ceai?...

Paul Balogh: Prima dilemă scoasă simultan pe hîrtie şi în pdf (ca să nu vă încurc cu alte feluri de ebook-uri).

Adina Basag: Cu o bătrînicioasă. :))

Anca Ioana Ionescu: Un supliment *Dilema veche* ce poate fi accesat doar pe fb. :)

Gabriela Bogdan: Deja întrebarea de mai sus a devenit o „dilemă veche“!:))))) Una nouă ar trebui să fie cum se va sărbători momentul cînd vom fi... 11.000? Poate prin organizarea... unei „DilemaFest“?

Tia O'Connor: Un bonus pentru fanul nr. 10.000, nu ştiu exact ce...

Irinel Ivan: Fiecare articol este o sărbătoare în sine, o bucurie de înviorare a ochiului şi a minţii cu altceva decît îmbîcsitul normal al ziarelor de astăzi... Deci vreţi să sărbătoriţi, voi ăştia de la *Dilema veche?* Scrieţi-ne în continuare şi e deja sărbătoare...

Adi Adi Andrei: Delete account. :)) Glumesc...

Petru Teodorescu: Cu o seară de „bătrînicioase“. :) Felicitări.

N. red.: *Începînd din acest număr, o să-i „coborîm“ pe prietenii noştri de pe Facebook în pagina tipărită ori de cîte ori vom avea ocazia.*

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Şerban FOARŢĂ ● Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR EDITORIAL: Adrian HALPERT ● **DIRECTOR FINANCIAR:** Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 6.500 şi 49.900 cu DVD ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

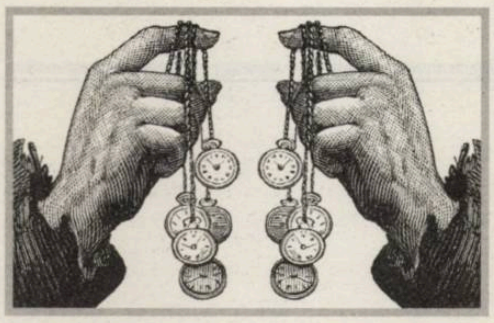

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Rezistența prin cultură

M-am pronunțat, în mai multe rînduri, împotriva acestei formule. Mi se părea că vrea să transforme firescul subzistenței decente într-o probă de eroism. Dacă, într-o ambianță neprielnică, îți faci conștiincios meseria, dacă „îți vezi de treabă“ neabătut, funcționînd *paralel* cu universul ostil în care ți-a fost dat să trăiești, te poți lăuda că ai supraviețuit cuviincios, că ți-ai păstrat onorabilitatea, că nu te-ai „murdărit“, dar nu poți pretinde că, prin activitatea ta, „ai rezistat“ regimului autoritar. Așa cum un chirurg care a operat sub comunism nu poate spune că „a rezistat“ prin chirurgie, așa cum un bun tîmplar din vremea dictaturii nu poate spune că „a rezistat“ producînd scaune, tot așa un scriitor care a scris cărți bune (ceea ce, din fericire, s-a întîmplat, *în ciuda* circumstanțelor nefavorabile) nu poate afirma, orgolios, că ar fi „rezistat“ prin scris. Termenul „rezistență“, deși are o anumită conotație de pasivitate, presupune mai mult decît stricta monomanie profesională. Cînd vorbim de „rezistența din munți“, sau de „rezistența franceză“, avem în minte o *opoziție activă* față de un aparat politic socotit nelegitim sau față de o armată de ocupație. „Rezistentul“ își riscă viața, sabotează operațiunile inamice, e *ofensiv*, chiar dacă rămîne în *underground*.

De la o vreme însă, mă văd obligat să adaug acestui punct de vedere cîteva nuanțe în plus. Există, totuși, o *dimensiune ofensivă* a lucrului bine făcut, a meseriei care nu se lasă contaminată de criterii și exigențe extra-profesionale. Așa se întîmplă mai ales în domeniile direct vulnerabile față de imperativul ideologic. A refuza să faci poezie omagială, a nu ceda tabuurilor de partid, a nu te angaja prin scrisul și ideile tale în serviciul propagandei oficiale, a refuza „comanda“ activiștilor și negocierile cu cenzura, toate astea sînt mai mult decît simple forme de defetism salubru, de gesticulație minoră, „insuficientă“ politic. A-ți proteja, cu încăpățînare, libertatea interioară și verticalitatea, a nu pune pe piață decît „produse“ valide prin ele însele și nu prin servilism estetic sau filozofic înseamnă, pînă la urmă, „a rezista“. Nu fără riscuri. Poți fi marginalizat, poți fi evacuat din anumite poziții, slujbe și instituții, și, în fond, ești mereu la discreția hazardului, a conjuncturilor, a „bunăvoinței“ celor „de sus“. Poți căpăta o anumită notorietate „de subterană“, dar nu poți face „carieră“. Ești suspect, ținut sub observație, ținut în frîu.

Mai mult: avem dreptul să mergem, pe linia aceasta, pînă în registrul „ideilor gingașe“, al „mărunțișurilor“ diafane. Eleganța vestimentară și comportamentală, buna folosirii a limbii, politețea, umorul, grija pentru educația tinerilor, viața culturală în genere au putut fi, într-o lume a grosolăniei, arbitrarului și inculturii suverane, forme de „rezistență“. „Banalitatea răului“ putea fi contrabalansată de „banalitatea binelui“, a gestului firesc, a onestității cotidiene, a decenței neostentative. Corneliu Baba oferind studenților săi modelul civilizației sale interioare sau sfaturi despre alegerea parfumului potrivit, Alexandru Paleologu atîrnînd la „butoniera“ zeghei o cîrpă care să amintească ținuta *normalității* sociale, Eugen Schileru, Edgar Papu și Ion Frunzetti ținînd strălucite prelegeri de istoria literaturii și artei sau unchii mei povestindu-mi, în timpul unor mese duminicale, scene din viața și din lumea României lor și a tinereții lor – iată tot atîtea forme de rezistență. Da, am rezistat prin samizdatul prieteniei, al celor șapte ani de-acasă, al comeseniei și convivialității. Am făcut rost de cărți pe sub mînă, am gîndit ce nu era voie, am publicat ce nu era conform, am făcut haz de necaz, am citit Patericul, am ținut în viață tabieturile private, valorile „expirate“ și memoria autorilor interziși. „Nu e destul!“ – ne-o spun verde-n față apostolii spiritului civic, ba chiar și unii care nu s-au ilustrat nici într-o direcție, nici într-alta. Așa e! Dar pe lume nu există doar războinici și martiri. Nu toată lumea are vocația revoluției, verva insurecției totale, aspirația, vag leninistă, a schimbărilor radicale. „Rezistența prin cultură“ e forma de „luptă“ a naturilor *contemplative*. Obligația lor e să-și asume limitele, să prețuiască și să fie solidari cu naturile active, cu cei pe care temperamentul, împrejurările drastice, exasperarea, destinul i-au dus pînă în pragul sacrificiului. Firile active, la rîndul lor, nu trebuie să-și oblojească, disprețuitor, statuia. Opozanți ai dictaturii, ei cad în derizoriu dacă, ulterior, se transformă în opozanți ai tuturor acelora care au suportat-o sau care, sub dictatură, au încercat să salveze, discret, ceea ce se mai putea salva din ruinele ei. În definitiv, eroul nu e eroic pentru sine, ci în beneficiul unei comunități de ne-eroi, care, deși nu s-au putut ridica la înălțimea atitudinii sale, merită să supraviețuiască.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Ieșirea din criză

– pe ușa din dos –

Pe de o parte, ne-am pierdut umorul și seninătatea: luăm totul prea în serios, ne ciorovăim din orice, sîntem nevricoși. Televiziunile care pretind că „ne distrează“ nu fac decît să ne întrețină proasta dispoziție, temerile, anxietățile, nevricalele: „trag“ cît pot de cîte o catastrofă publică (reală sau presupusă) ori de cîte un necaz privat. Comentatorii politici cei mai cunoscuți de la TV și de la ziare numai politici nu sînt: ocupațiunea lor predilectă este să-și dea cu părerea despre o vorbă ori vreun gest al președintelui. Rar discută cîte unul cu adevărat vreo chestiune de politici publice, vreun *fapt* politic. Și totul se face într-o atmosferă încrîncenată, cu un aer definitiv: „se duce dracului rapița!“.

Pe de altă parte, ne-am pierdut seriozitatea. Duși cu vorba și cu privitul la televizor, trecem nepăsători sau superficiali pe lîngă o actualitate alcătuită din probleme mult mai importante decît ce-a mai spus sau n-a mai spus Traian Băsescu. De exemplu, cîteva sondaje recente arată că „starea națiunii“ e foarte proastă, dincolo de austeritate, prețuri și inflație. 80% dintre respondenții unui sondaj (realizat de CCSB pentru Pro Democrația) declară că direcția în care merge țara e „greșită“. Este una dintre întrebările „clasice“ din sondaje. Nici acum vreo zece ani, cînd „direcția“ era cît de cît clară (spre NATO și UE), nu lipseau opiniile cum că ar fi „greșită“, dar procentele erau mai mici. 80% însă exprimă o derută generalizată: dincolo de orice interpretare sociologică rafinată (care se face prin corelarea cu celelalte răspunsuri la întrebările din sondaj), e limpede și la o privire cu ochiul liber că acest procentaj arată mai mult dezorientare și teamă de viitor decît părerea clară că „direcția e greșită“. În alt sondaj (realizat de CSOP pentru Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului), procente destul de însemnate dintre respondenți au declarat că era mai bine înainte de 1989 și că doctrina comunistă a fost „o idee bună, dar greșit aplicată“. Vladimir Tismăneanu consideră acest fapt (în *Evenimentul zilei* din 29 septembrie) „frapant și neliniștitor“, dar nu crede că „putem deduce, din datele acestui sondaj, că românii ar ofta de dor după minunatele vremuri comuniste“. „Anxietățile prezentului mai degrabă decît romantizarea comunismului autohton explică opiniile favorabile epocii Ceaușescu. În situații de criză există întotdeauna ispita de a nu vedea libertatea drept o șansă“ – conchide Vladimir Tismăneanu. Are dreptate, dar cred că ar mai trebui adăugat ceva pentru a întregi explicația: faptul că „despărțirea de comunism“ s-a făcut doar pe jumătate, cu bîlbîieli și împiedicări de tot felul. Legea lustrației n-a fost votată, activitatea CNSAS a fost, ani la rînd, blocată sau sabotată „subtil“, dezbaterea publică despre regimul comunist și efectele sale s-a subțiat de tot în ultimii ani, iar consecințele *concrete* ale condamnării regimului comunist de către șeful statului întîrzie să apară. Paradoxal, oamenii „nu mai știu“ ce și cum era comunismul, iar criza și instabilitatea de azi reduc memoria la cîteva simple „cîrlige“ cu rol de autoapărare: măcar atunci aveam toți locuri de muncă și ziua de mîine era previzibilă... În fine, tot în sondajul Pro Democrația 50% dintre români răspund că ar vota pentru introducerea pedepsei cu moartea dacă s-ar organiza un referendum pe această temă. E ca și cum – total nesociologic și neștiințific vorbind – jumătate dintre noi ar vrea să scape de cealaltă jumătate. Iar 80% cred că alegerile sînt fraudate.

O să ieșim din criză trași de păr. Pe ușa din dos.

La toate aceste date care iau pulsul opiniei publice, se adaugă un fapt semnalat (pe bună dreptate) de Ovidiu Nahoi ca fiind foarte important: Consiliul Investitorilor Străini a prezentat un program anticriză. Acest consiliu grupează firme care produc 30% din PIB cu doar 5% din totalul angajaților, iar programul prezentat este nu doar „o palmă dată clasei politice“, dar și „o provocare pentru lumea academică și intelectuală, atît de tăcute în ultima vreme, dar care ar trebui să vină cu soluții la criza politică și morală“ (v. articolul lui Ovidiu Nahoi aici: http://www.adevarul.ro/ovidiu_nahoi_-_editorial/Altfel_de_domni_straini_7_351034899.html).

Despre toate acestea (și despre alte subiecte la fel de serioase) se comentează pe ici, pe colo, ca și cum ar fi niște subiecte de „fapt divers“. Așa încît o să ieșim din criză, la un moment dat, „trași de păr“. Dar pe ușa din dos.

ținerea de minte

„Mama. Se ridică din pat, scăpînd ochelarii pe jos. «Parazi-i-ților! Afară! Ieșiți afară! Faina! Cară-te chiar acum! Eu nu vreau să mă uit la tine, tîrfo! Iurca – cară-te de aici! Și tu să ieși afară!! Afară!!!» (Mimica lui Iuri te face să rîzi. Eu mă întorc cu impertinență. «Și de ce mă scoți pe mine afară?») Mama cade pe pernă, plînge în hohote. U-u-u... u-u-u... u-u-nul și... s-a stins... celălalt tătic a apărut!! Am să zbor de aici, cretinule! Ai să mănînci aer din Moscova, n-am să-ți trimit nici o copeică... nici măcar o co-pei-că, dobitoc ce ești! N-ai să pupi niciodată fericirea... Auzi?! Asta mamă-ta îți spune! Mama ta!!! (Eu, Iuri Faina, am trîntit ușa hohotind de rîs).“

Venedikt Erofeev, *Jurnalul unui psihopat,* traducere din limba rusă de Mihail Vakulovski, Editura ART, 2010

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

La povarnă

– ţuică ecologică, dar cam tare –

Îmi îmbrăţişez copilul şi îl rog să o asculte pe mami. Îmi sărut soţia, fac cu mîna către soacră, mai privesc o dată în urmă. Casa e frumoasă. Nu ştiu cînd o voi revedea. Oftez, mă închin şi urc în căruţă. Plec la povarnă, în Valea Lungă. Pentru prima oară în viaţa mea, merg să fierb prunele, să fac ţuică.

Cosmin pare competent în a conduce calul. Are o dicţie foarte proastă şi de-abia înţeleg ce îmi tot povesteşte, politicos, de dragul conversaţiei. Acum mai este şi uşor pilit, aşa că dicţia lui e şi mai păcătoasă. Reuşesc să înţeleg, totuşi, o frază: „Ia uite, domnu' Gabi, aici a căzut acu două săptămîni a lu' Marin, finu' lu' domnu' Marian". Mă uit înfiorat spre dreapta. O rîpă de 20-25 de metri adîncime pînă-n pîrîul lui Prodan. „Săracu', acum văduva cum se descurcă, avea copii?", întreb eu. „Ce văduvă, a scăpat bine mersi Marin, nici caii n-au păţit nimic, numai bidoanele cu borhot i s-au spart, s-a pierdut toată pruna", rîde, tot fără dicţie, Cosmin. După vreun kilometru, regret că nu am cizme de cauciuc. Sincer, aş fi preferat să merg pe jos, pe lîngă căruţă, prin nămolul adînc pînă la burta calului, decît să stau pe capră, bălăngănindu-mă într-un vehicul care avea roţile la 10 centimetri de buza rîpei de vreo 30 de metri adîncime.

La povarnă, Mihai şi Ionuţ se plictisesc copios. Erau la al doilea cazan. La momentul ăla nu ştiam ce înseamnă asta. Am pus grătarul, am fript micii şi am băgat cartofii sub jeratic, la copt. Apoi, au început vizitele. Primul a venit domnu' Liviu. El este patronul povernei.

© L. Muntean

Mai are şi magazin în Valea Lungă. Lucrează în construcţii, în Bucureşti. Adună oameni, pe meserii, se tocmeşte pentru lucrări şi are grijă de echipă cît durează lucrarea. Începe să mi se plîngă. Oamenii sînt hoţi, neserioşi, beţivi şi nu mai ştiu meserie. Criza e criză în aparenţă şi numai pentru puturoşi. De fapt, acum ar avea de lucru la greu, dar nu găseşte oameni serioşi prin zonă. Sesizez şi mici asperităţi locale. Ăştia din Valea Lungă îi consideră pe cei din Maluri nişte barbari leneşi, beţivi şi puşi numai pe hoţii. Deh, aroganţă de comună mare. Apare domnu' Petre. „Gata, gata", ăsta e ticul lui verbal. Toţi sătenii aşa îi zic: „Domnu'-Petre-Gata-Gata". Moşul este glumeţ, plin de snoave şi încearcă din greu să prindă loc în programarea de la povarnă. Încerc să-l introduc pe Gata-Gata după noi, la noapte. Dom' Liviu se încruntă, îmi face semn să nu mă bag. După el, a venit Babau, pe prenumele lui adevărat, Augustin. El lucrează la Cristim, la fabrica de mezeluri, şi a venit pentru vreo patru cazane. Pe el îl programează domnu' Liviu de la 3 noaptea.

Pe seară, eram, în total, 14 în jurul cazanului. Numitul Toshiba (adică Marin, finul lui domnu' Marian, cel care căzuse cu căruţa în rîpă şi cumnat al lui domnu' Liviu) se certa cu cumnatul pe teme de relaţie cu soacra. Fraţii lui Mihai dezbăteau o recentă încăierare cu nişte ţigani din vecini. Printre picături (trebuia să gust ce curgea pe ţeavă, să nu se acrească ţuica), aveam să aflu: că vechimea cazanului era de exact 90 de ani, că nunta lui aia mică a lu' nea Neluţă Gestionarul a fost de pomină, dar şi că fetele lui domnu' Liviu sînt studente, a mare la Tîrgovişte la Medicină, a mică la Româno-Americană, la Studii Europene. Îl pun pe domnu' Liviu să noteze „CO-LEGIUL DE LA BRUGES" ca indicaţie de carieră pentru copil. Îi zic să strîngă de acum cei 20.000 de euro necesari. Dă din mînă a lehamite. „Eh, nu banii sînt problema, totul pentru copii" şi, apoi, mă îmbrăţişează cu recunoştinţă. Aşa se cîştigă viitorii funcţionari europeni, de ce nu?

Aproape de miezul nopţii, am plecat spre casă. În spatele nostru, nea Bică intrase cu borhotul la fiert. Într-o zumzăială pronunţat matoală, se puneau pariuri dacă ajungem întregi acasă. Am ajuns. Am acum 33 de litri de ţuică de prună, excelentă. Cam tare, după gustul lui domnu' Liviu, dar „ecologică, domnu' Gabi", conform opiniei unanime a asistenţei. „Şi ce, vecine, las să fie tare. Mai bine. Dai două-trei pahare la musafiri, îi matoleşti şi pleacă mai repede acasă, scapi de deranj", zice Mihai şi pufnim amîndoi în rîs.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

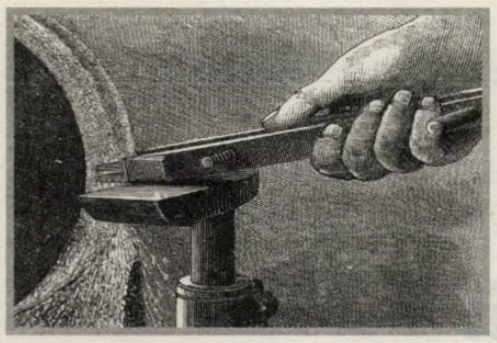

Charles TAYLOR

filozofii lumii

Solidaritatea în era pluralităţii

În societăţile democratice, solidaritatea e esenţială. Ele nu pot funcţiona în condiţiile unei anumite neîncrederi reciproce sau dacă unii membri simt că ar fi fost abandonaţi de ceilalţi.

Multe viziuni despre o dezvoltare de tip individualist apar în zilele noastre drept cele mai mari ameninţări la ideea de solidaritate. Dar acest lucru e strîns legat de diminuarea simţului de apartenenţă la o identitate comună. Nu e un accident, de exemplu, că statele cele mai înstărite şi de succes din Europa au fost create în omogenitatea etnică a Scandinaviei. Oamenii din aceste ţări au sentimentul că îşi pot înţelege vecinii şi concetăţenii şi că pot fi într-o strînsă legătură unii cu alţii.

Provocarea actuală e aceea de a menţine sentimentul unei intense solidarităţi în mijlocul diversificării populaţiei. Sînt două moduri în care se poate face asta. Unul e acela de reîntoarcere la vechile modele de solidaritate. Identitatea francezilor, de exemplu, e bazată pe modelul unic al acestei ţări, de republică seculară, cunoscut sub numele de *laicité*. Dar eforturile Franţei de a revigora solidaritatea insistînd pe această laicitate şi pe coalizarea împotriva imigranţilor musulmani sînt ineficiente şi contraproductive, pentru că ele exclud sentimentul de apartenenţă la naţiune pentru mulţi oameni care deja trăiesc în Franţa.

Un alt mod de a consolida solidaritatea e acela de a redefini identitatea. Toate societăţile democratice de astăzi se confruntă cu problema acestei redefiniri, în dialog cu unele elemente externe, dar şi cu unele interne. Să comparăm cu influenţa mişcărilor feministe de-a lungul spaţiului occidental. Nu e vorba de oameni care vin din afara acestor ţări. E vorba de persoane cărora, într-un anumit fel, le lipseşte sentimentul unei cetăţenii complete, care o revendică şi care şi-au redefinit scopurile politice în vederea obţinerii ei.

Astăzi, sarcina cea mai importantă e aceea de a calma temerile că tradiţiile noastre ar fi compromise; de a ajunge la oamenii care vin în ţinuturile noastre din alte ţări, precum şi de a găsi o modalitate de recreere a eticii noastre politice în jurul unui nucleu format din drepturile omului, egalitate, nondiscriminare şi democraţie. Dacă reuşim, putem forma sentimentul unei apartenenţe comune, chiar dacă motivele pentru care fiecare ajunge să creadă acest lucru pot fi diferite.

Un sentiment al solidarităţii în societate poate fi susţinut numai dacă toate grupurile spirituale care o formează i se dedică.

Dar creşterea individualismului – o concentrare asupra ambiţiilor fiecăruia şi asupra prosperităţii economice – constituie un obstacol important în realizarea acestei viziuni, în multe ţări. Într-adevăr, totala lipsă a sentimentului de solidaritate la atît de mulţi oameni – de-o evidenţă alarmantă în dezbaterea despre sistemul de sănătate din Statele Unite – subminează acum chiar baza a ceea ce înseamnă o societate democratică.

Un sentiment al solidarităţii în societate poate fi susţinut numai dacă toate grupurile spirituale care o formează i se dedică: dacă creştinii îl văd ca pe un lucru central al creştinătăţii lor; dacă musulmanii îl pun în centrul islamismului lor şi dacă diversele feluri de construire a sistemelor filozofice văd această chestiune ca fiind în centrul acestor sisteme.

Religiile furnizează o bază profundă şi puternică pentru solidaritate şi a le marginaliza ar fi o greşeală tot aşa de mare cum ar fi marginalizarea sistemelor filozofice atee. Societăţile democratice, în extraordinara lor diversitate, sînt propulsate de motoare diferite spre o aceeaşi etică. Ele nu-şi pot permite să oprească vreunul din aceste motoare şi speră să menţină o comunitate politică.

Istoric vorbind, etica politică a societăţilor confesionale a fost fundamentată pe o aceeaşi bază. În Europa, societăţile laice au încercat să se recreeze din ruinele fundamentelor creştine, dar ele au comis aceeaşi greşeală în alt mod, prin acel tip de insistenţă iacobină a aplicării religiei civile a iluminismului.

Ei bine, noi nu mai putem avea o asemenea religie civilă, nici una bazată pe Dumnezeu, nici una laică şi a drepturilor omului, şi nici o altă viziune particulară. Trăim astăzi într-un teritoriu necunoscut. Ne confruntăm cu o provocare fără precedent în istoria umanităţii: crearea unei puternice etici politice a solidarităţii conştiente de sine, pe fundamentul prezenţei şi acceptării unor viziuni diferite.

Acest lucru poate reuşi doar dacă ne angajăm, reciproc, în serioase schimburi culturale, în scopul de a crea un fel de respect reciproc din astfel de perspective diferite. Amplificarea islamofobiei în Europa şi în Statele Unite, cu încercarea de a reduce complexa şi variata istorie a Islamului la cîteva sloganuri demagogice, e un soi de ignoranţă dusă la extrem – nu există o mai bună descriere a fenomenului – pe care se fundamentează societăţile democratice.

Dar acest lucru e valabil pentru orice tip de perspectivă care-i desconsideră pe „ceilalţi". Societăţile noastre vor rămîne legate doar dacă vorbim unii cu alţii sincer şi deschis, iar făcînd asta vom recrea, din rădăcinile noastre diferite, sentimentul solidarităţii.

Charles Taylor *este profesor emerit la Universitatea McGill din Montréal şi membru permanent al Institutului de Ştiinţe Umane de la Viena. Cea mai recentă carte a sa este* A Secular Age.

Copyright: Project Syndicate/Institute for Human Sciences, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Andrei MANOLESCU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Fulguraţie despre coincidenţe

„Cea mai rea întorsătură de situaţie nu poate fi niciodată plănuită pentru că se întîmplă, întotdeauna, dintr-o coincidenţă" – scrie undeva Dürrenmatt, maestrul teatrului epic, adică maestrul genului dramatic care exclude iluzia şi refuză jocul părerilor sau al speculaţiilor. Se întîmplă ceva în jurul tău. Nu ceva ce ai provocat tu, ci ceva ce se întîmplă exact în momentul în care eşti acolo. Cum s-ar spune în filmele americane, ai fost în locul nepotrivit la momentul nepotrivit. Simpla ta prezenţă, cu totul pasivă, te atrage într-un context complicat de vinovăţii şi blam. E dincolo de voinţa ta, dar devine parte a destinului tău, pentru că *ţi s-a întîmplat*. Putea fi altcineva în locul tău, dar ai fost tu. Ce să însemne asta? Nu e tragedie greacă, nu e film, nu e poveste cu tîlc. E viaţă. Nu cred că e om pe lume să nu fi fost în situaţii de acest gen şi să nu se fi frămîntat mult timp după aceea cu aceste întrebări în cap: „De ce tocmai eu?", „Ce să însemne asta?". Sau să se fi amărît spunînd „Ce ghinion!". Dacă se întîmplă să fii şi unul dintre cei obsedaţi de problema responsabilităţii, ai impresia că lumea nu mai are sens pentru că eşti pus în starea de responsabilitate pentru ceva ce n-ai făcut. Dar ajutorul pentru limpezirea de sine vine din Panteonul fotbalului. Odată, Johan Cruijff – vi-l mai aduceţi aminte? –, jucător stelar şi antrenor de geniu, a spus unor jurnalişti care comentau jocul unor rezultate, într-o anumită grupă de calificare, vorbind despre ciudate şi inexplicabile potriviri, atît: „Coincidenţele sînt logice". Dacă tot umplem jurnalele cu vorbe ale fotbaliştilor, pe care analişti anume antrenaţi le întorc pe toate feţele, să ne oprim o clipă şi asupra celor trei cuvinte ale zeului fotbalului total. Calificativul „logic", cînd e vorba despre coincidenţe, nu are deloc valenţe deterministe. Coincidenţa nu este rodul uneia ori a mai multor determinări. Dacă ar fi, atunci nu ar mai fi coincidenţă, ci doar un eveniment despre care se ştie puţin. Nici faimoasa teorie a lebedei negre nu este mulţumitoare pentru cineva care tocmai a picat în micul infern al unei coincidenţe rele. Totuşi, coincidenţa este „logică" în sensul că are logica ei. Nu este o logică fatalistă de genul „s-a întîmplat pentru că trebuia să se întîmple", ci este o logică conclusivă. Aşa că singura întrebare legitimă, care nu blochează în disperare, ci duce spre înţelegere, este „mi s-a întîmplat această coincidenţă nefericită, ce am de făcut acum?". Logica coincidenţei este abia ulterioară ei. Doar dacă îţi pui această întrebare poţi ieşi din stupoarea panicată pe care ţi-o dă coincidenţa şi, doar urmînd răspunsul, te poţi regăsi, în cele din urmă, pe tine însuţi.

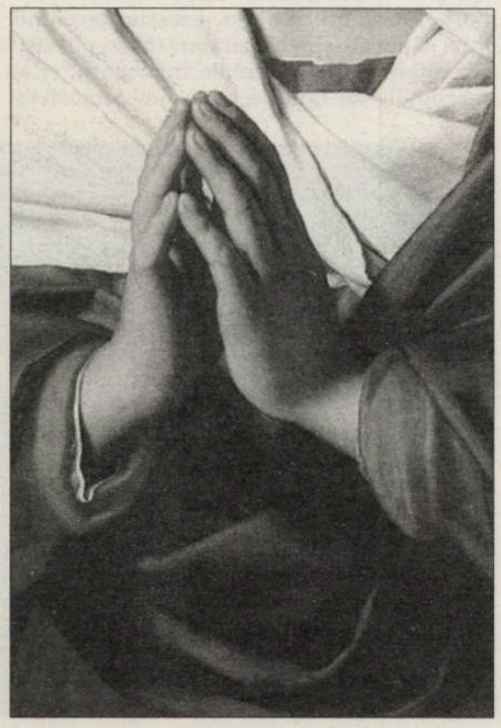

Precizez, poate cam tîrziu în economia acestor rînduri, că ceea ce scriu aici se aplică „întorsăturilor celor mai rele", adică coincidenţelor nefericite. Coincidenţele fericite nu nasc întrebări profunde, ci doar emoţii luminoase. Ele nu contorsionează fiinţa şi nu chinuie, ci dau o beatitudine recunoscătoare.

Revenind, mărturisesc că mă dezamăgesc oamenii care nu cred în coincidenţe. Ei prezumă că absolut totul este perfect explicabil şi că ceea ce apare drept coincidenţă este fie rodul unui joc manipulatoriu, fie produsul unei doze de ignoranţă. Poate că e mobilizator să refuzi să crezi în coincidenţe. Poate că acest refuz îţi dă convingerea că eşti cu totul stăpîn pe viaţa ta – dar ce iluzie mare este aceea de a crede că ai controlul complet asupra ta şi ce iluzie încă şi mai mare este aceea de a crede că ai, sau măcar că poţi avea, controlul asupra celor ce se mişcă în jurul tău! Dar există şi un mod superior de a refuza coincidenţele. Nu-mi mai amintesc exact ce mistic spunea: „Cînd mă rog, coincidenţele se întîmplă, cînd nu mă rog, nu se întîmplă". Forţa rugăciunii este foarte mare – o mărturisesc toţi cei care practică asiduu această experienţă. Dar este ea atît de mare încît să producă coincidenţe? În spaţiul mistic, coincidenţa este un miracol. Aşadar, nu este o coincidenţă rea. Cum e greu de crezut că Dumnezeu ascultă o rugăciune care urmăreşte să producă răul cuiva – nu că nu ar fi oameni care să se roage pentru aşa ceva, dar o fac în van –, ajungem la concluzia că o coincidenţă rea este, mai degrabă, produs diavolesc. Mai pe românеşte, o coincidenţă rea este ceea ce se produce cînd îşi bagă Necuratul coada. De ce o face? Asta e mai puţin relevant pentru victima unei coincidenţe rele. Important este – cum spuneam – să găsească modalitatea de a scăpa de nefastele urmări ale coincidenţei căreia i-a căzut victimă. Mistic, soluţia vine imediat: cu rugăciune, cu înnoită credinţă în Dumnezeu, cu încredere, cu curaj, cu pocăinţă. În acest caz, ceea ce e mistic este şi profund uman. Că rămîn cicatrici de pe urma unei coincidenţe rele, care te-au răpit pur şi simplu, e adevărat. Dar şi cicatricile au rostul lor...

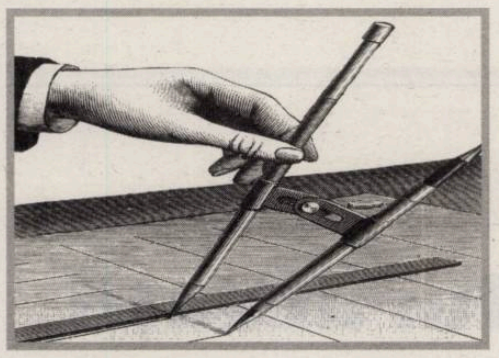

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Stafie de casă

Credeţi în stafii? În orice caz, mi se pare că, dacă oamenilor care au fost le este îngăduit cîteodată să se întoarcă, fie că-i vedem sau nu, acolo unde au trăit, acelaşi lucru ar fi cu putinţă pentru sufletele caselor dărîmate. Nu se poate ca viaţa celor care, înăuntrul acelor case, au muncit, s-au bucurat şi au suferit să nu se întipărească în ziduri ca fumul, aşa încît, după două generaţii sau trei, urma ei să rămînă neştearsă. Iar cînd pereţii se prăbuşesc sub lovitura buldozerului, cînd cleştii spintecă şi rup cărămizile, unde se duce oare sufletul casei? Nu-mi pun această întrebare pentru prima dată. Mă gîndesc acum la o casă distrusă de cutremurul din '77 care a fost refăcută întocmai cum fusese, cu aceleaşi mobile şi tablouri la locul lor, dar care a rămas goală şi rece, asemenea unei căprioare împăiate care nu mai aleargă. Toate astea mi-au revenit în minte cu prilejul dispariţiei unei case despre care am scris articolul „Desfiinţare de construcţie".

Iar cînd pereţii se prăbuşesc sub lovitura buldozerului, cînd cleştii spintecă şi rup cărămizile, unde se duce oare sufletul casei?

Înscrisă în prezent ca „str. Tudor Arghezi nr. 4", vechea adresă era pe Scaunelor, adică acea stradă care pleca spre nord din spatele Spitalului Colţea, de la Biserica Scaune, nume care n-are nimic a face cu postamentul patruped, fiindcă „scaune" li se zicea altădată tejghelelor de măcelari, adunate la un loc în cartierul delimitat acum de străzile Hristo Botev şi Polonă. Acolo erau pe vremuri două proprietăţi care n-au fost reunite decît după Primul Război Mondial. Una era, în 1918, parcela doamnei Ana D. Vioreanu, pe care se află încă o casă de la, aproximativ, 1860-1870, vîrstă stabilită pe criterii ca tipul de cărămidă, partiul şi forma primară de stil neoclasic. Cealaltă casă, care nu mai există din septembrie, aparţinuse în secolul al XIX-lea unei familii Predescu, din care Tudorache Predescu mai trăia în 1847. De la acest strămoş se păstrase pivniţa boltită pe arcade. Locuinţa a fost refăcută, după Unire, deci în acelaşi timp cu vecina ei, dar după un gust mai „subţire" – dovadă holul central octogonal şi succesiunea uşilor vitrate, prin care, din pragul celei din faţă, se vedea cea deschisă în spate către grădină. Porticul neoclasic la intrare atrăgea atenţia, indicînd şi el priceperea superioară a arhitectului. Am greşit doar cînd am calificat această casă drept „boierească". Nu ne interesează mai puţin să constatăm că în negustorimea bucureşteană pătrundeau asemenea ambiţii. În 1927, Ella H. Mann, care moştenise cele două imobile de la tatăl ei, Dumitru Comşa, le vinde lui Ionel Finkels. După naţionalizare, într-una din case s-a instalat o grădiniţă de copii, iar a doua a fost luată de Centrofarm. Amîndouă au fost evacuate pentru a fi demolate, una a scăpat deocamdată.

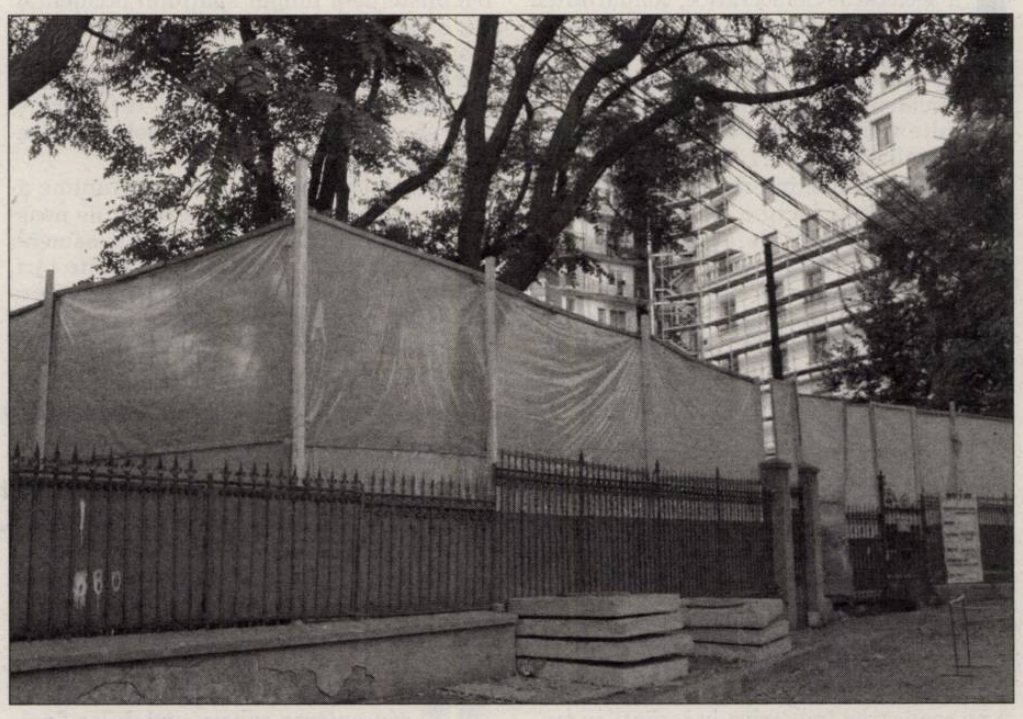

Autoarea studiului istoric, doamna Cezara Mucenic, a susţinut calitatea de monument pentru ambele; îi sînt îndatorat pentru informaţiile pe care le-am adăugat aici, după ce regretam că „nu se osteneşte nimeni să caute în arhive". Iată că are cine să caute, cu competenţă şi probitate, dar nu se ţine seama de această cercetare, atunci cînd beneficiarul are un interes material. Aşa cum s-a întîmplat aici, dacă expertul consultat se opune demolării, se găseşte altul ca s-o justifice (în cazul nostru, domnul Lucăcel semnează şi proiectul viitoarei construcţii care se va înălţa pe terenul „eliberat").

Stau şi mă întreb: cum or fi dormind cu strigoii în dulap unii arhitecţi care s-au împăcat cu dărîmarea mai multor case vechi?

În alte capitale ale lumii, prin care au început să umble şi ai noştri, preţul unei asemenea clădiri creşte odată cu vîrsta. Acolo, este o mîndrie pentru cumpărător să-şi pună firma sau doar numele deasupra unui portal istoric. De aceea îl caută cu dinadinsul: patina, adevărată sau nu, face parte din semnele vizibile ale prosperităţii cu care cineva vrea să ia ochii clienţilor sau concurenţilor. N-avem, din păcate, în Bucureşti clădiri civile mai vechi de două secole; celor care supravieţuiesc încă, le punem termopane, cutii de aer condiţionat şi ligheane de TV. Numai la noi mai există idealul imobilelor de închiriat din epoca interbelică – li se zicea „case de raport": cu fiecare etaj în plus îşi simte omul viitorul asigurat.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Ina FUNEŢAN

SOS Provincia

Casa Cartianu

– sat Cartiu, com. Turcineşti, jud. Gorj –

Superb exemplu de arhitectură veche românească (ridicată în 1760 – după cum arată documentele vechii familii a Cartienilor), casa Cartianu este binecunoscută generaţiilor de absolvenţi ai Institutului de Arhitectură „Ion Mincu", ce i-au admirat macheta în holul facultăţii. Este unul dintre puţinele exemple de arhitectură veche despre care încă pot povesti urmaşii direcţi ai celor care au construit-o.

Ceea ce impresionează în imaginea casei este contrastul între zidurile masive din cărămidă şi dantelăria delicată din lemn ce înconjoară etajele. Aceste pridvoare care „îmbrăţişează" casa (aşa-zisele „săli din lemn") au fost adăugate în 1821 pe o structură iniţială de tip culă. O legendă de familie spune că adaosul din lemn ar fi fost executat de meşteri albanezi. Rezultatul este o alcătuire arhitecturală de excepţie, cu încăperi protejate de arşiţa verii şi de vînturile reci ale iernii.

Chiar familia Cartienilor are o istorie interesantă, care se împleteşte cu istoria casei: Enache Cartianu (fiul lui Ceauşu Cartianu, cel care a construit casa) a fost împuşcat de un văr al său în noaptea de 22-23 iulie 1875, într-o luptă locală pentru putere. Acest Enache a lăsat în urmă opt copii, ce s-au risipit în lumea largă – unul dintre ei ajungînd chiar în Anglia, membru în Camera Lorzilor.

În casă a rămas fiul Nicolae, politician influent, a cărui poziţie a făcut ca în casa lui să calce Regele Carol al II-lea, politicianul liberal Gheorghe Tătărăscu, B. Ştef.-Delavrancea şi Cella Delavrancea; acest Nicolae Cartianu a rămas în memoria familiei ca sufletul casei Cartienilor. În fiecare vară, casa se umplea de rude şi prieteni primiţi cu inimă (şi mînă) largă; fotografiile de familie „din vremurile bune" ne arată frumoasele pridvoare pline cu oaspeţi zîmbitori, în nostalgice poze de grup. Se zice că Gheorghe Tătărăscu (el însuşi originar din Poiana/Gorj) îşi pregătea discursurile în casa Cartianu, rostindu-le în faţa oglinzii, pentru a-şi controla mimica şi gesticulaţia; într-o cameră de la etaj se poate observa o nişă largă şi înaltă în care s-ar fi aflat respectiva oglindă.

Nicolae Cartianu a avut şapte copii; dintre aceştia, în casă a rămas fiul Teodor, om cu preocupări artistice (se poate vedea într-o cameră de la etaj un tablou pictat de acesta, reprezentînd o horă lîngă casă).

În 1975, puterea comunistă a „cumpărat" prin presiuni casa, de la Teodor Cartianu, după care a evacuat familia din reşedinţa sa de mai mult de două secole. Pînă în 1989 a avut loc o singură încercare de restaurare, care nu a fost dusă la bun sfîrşit. În 2001 s-a încheiat o restaurare completă, reuşindu-se refacerea aspectului iniţial al casei cu respectarea tehnologiilor tradiţionale de finisare a pereţilor şi lemnăriei. Este impresionant coloritul discret al casei (contrastul între culoarea lemnului „îmbătrînit" şi albul pereţilor), dar şi frumosul pavaj din piatră de rîu ce acoperă curtea.

În casă funcţionează în prezent o colecţie etnografică şi o colecţie de documente privind istoria familiei Cartianu. Micul muzeu este supravegheat chiar de către urmaşii familiei Cartianu, aceştia devenind ghizi ai eventualilor vizitatori (ghizi plăcuţi, care oferă nu doar simple informaţii, ci şi anecdotele de familie care dau atmosferă casei). Din păcate, nefiind inclusă în nici un circuit turistic, casa e vizitată doar de cîţiva cunoscători, puţini şi aceştia. S-au dus vremurile în care pridvoarele casei gemeau de musafiri...

Şi ne putem întreba: dacă avem bani puţini pentru a restaura monumentele şi dacă reuşim, totuşi, să restaurăm cu succes unele dintre ele – de ce nu ducem lucrurile pînă la capăt, aducînd monumentele restaurate în atenţia lumii? De ce abandonăm în singurătate şi uitare un monument excepţional de arhitectură, restaurat impecabil?

Ina Funeţan *este arhitectă.*

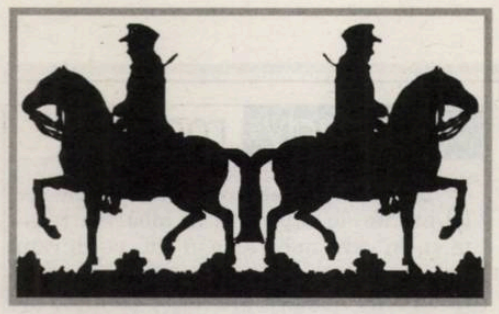

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Notă informativă despre un şoim şi un om

Vă informez că nu am avut şi nu am nimic comun
cu un om care creşte un şoim,
care dresează un şoim şi îl învaţă
cum să prindă, zburînd, un iepure.
Nu am crescut niciodată şoimi.
Nu mă interesează un om care creşte şoimi.
Sîntem două plan(e)te diferite.
De 3000 de ani există o cultură a creşterii şoimilor.
Nu doresc să mă las şantajat de ideea unei tradiţii în acest sens.
la ceea ce nu mă interesa,
la lupta dintre om şi Gos, şoimul sălbatic care trebuia îmblînzit în trei zile şi trei nopţi, nedormite nici de unul, nici de altul.
Idee superbă în complicaţiile ei:
chin,
tandreţe,
veghe,
brutalitate,
poruncă,
încăpăţînare,
perfidie,

Se poate mîngîia un şoim
cum i-ai da zahăr unui cal.

Totuşi trebuie să vă comunic că omul acela
semăna cu Hemingway.
Arăta minunat.
Eu îl iubesc pe Hemingway – e necesar să ştiţi şi asta.
O profesoară de engleză îmi spusese odată că Hemingway e pueril.
Această idee m-a făcut să mă uit cu şi mai mult drag
la omul care dresa un şoim,
bunătate,
răutate,
timp de trei zile şi trei nopţi de nesomn, de nesupunere, de îmblînzire, de omenie, pentru ca omul să domine şi să posede şoimul.
Neliniştea omului.
Întreb: la ce bun această neliniştе?
Pentru a-l supune pe Gos.
Pentru a ieşi cu el la vînătoare.
Pentru a avea un suflet credincios în casă.
Gos nu era frumos – nu-mi plac şoimii, îmi plac caii.
Omul îi mîngîia penele cu o pană,
cum i-ar da zahăr unui cal.
Pînă Gos a adormit. Semn că Gos s-a supus.
Omul s-a liniştit. Gos îi aparţinea.
Dar într-o dimineaţă, pe cînd omul vopsea cercevelele,
Gos s-a rupt din lanţ şi a zburat pentru totdeauna.
Omul a îmblînzit un alt şoim, mult mai uşor, mai repede, fără chin.
Şoimul acesta năpîrleşte lîngă om.
El nu se compară cu Gos.
„Nici un şoim nu se compară cu Gos“ şopteşte omul care seamănă cu Hemingway.
Fiindcă Gos nu s-a supus şi s-a dus.
Şi în această clipă,
abia în ultima clipă a filmului,
toată povestea mi-a plăcut extraordinar de mult,
ca o schiţă a bătrînului care visa lei, pe mare,
într-un elan – totdeauna pueril – spre libertate.

un sport la Răsărit

Se pare că, în lume, sportul care poate aduce cîştigurile cele mai mari pentru un jucător ar fi golful. În România, caracteristica principală a acestui sport (practicat pe nişte jumătăţi de terenuri) este că îi poate decava pe cei care încearcă să-l practice. Handicapul acesta al nostru mai poate fi recuperat?

Fără îndoială, atunci cînd World Trade Center de la Bucureşti îl va egala pe cel de la New York, cu tot cu avioanele înfipte în el (Doamne, fereşte!). Despre ce vorbim? E ca şi cînd te-ai mira că bananele sînt mult mai scumpe pentru inuiţi decît grăsimea de focă. Nu înţeleg ce treabă avem noi cu golful. E un moft, iar moftangiii plătesc. Nu poţi să te dai englez în România pe bani puţini, ar fi nasol pentru cei care au cheltuit multe sute (de ani) ca să-şi pună deoparte propriul *green*. Găsesc complet nejustificată această fiţă. Adică din România nu evadezi pe gratis, asta ar fi culmea lipsei de patriotism! Să ne mărginim la ceea ce ştim noi mai bine să facem. La noi mingiile astea mici nu ţin. Trebuie să le ai mari aici, în România! Şi-apoi, să fim cinstiţi, cum ar fi să vezi tot românul vînăt pe ţurloaie de la autoaltoirea cu crose? Vorba ceea, unde nu-i handicap, vai de picioare!

Radu NAUM

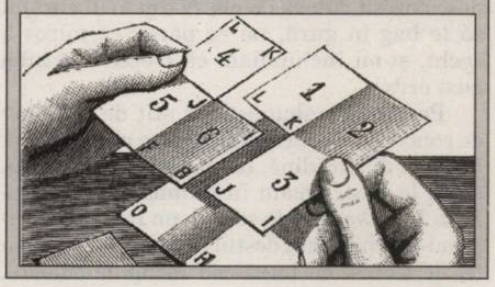

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

„Noi, nu! Niciodată! Noi, nu!“

Noi nu locuim oraşele noastre. Le populăm. Ocupăm nişte spaţii pe care le umplem cu noi înşine. Mai degrabă cu prezenţa noastră fizică decît cu idealurile comunităţii sau cu felul în care am vrea să fie, să arate lumea în care trăim. În mod normal, ar trebui să modelăm oraşele, acum, în libertate, după chipul lozincilor spirituale pe care le strigăm, plini de credinţă, de foarte multă vreme încoace. Ar trebui să „injectăm“ în clădiri, în străzi, în toate spaţiile publice, valorile pe care le recităm cu atîta convingere. Însă felul în care înţelegem ceea ce numim *valori* e un delir de vorbe mari, un rîu de cuvinte care se varsă, pînă la urmă, într-un ocean negru, de nelinişte lăuntrică.

Pentru noi, oraşele nu sînt *lucrări* la care participăm, în fel şi chip, de-a lungul unei vieţi, ci o forfotă, o viermuială, în care trebuie să ne găsim sau să ne apărăm locul. O fiertură indigestă pe care trebuie să o bem zilnic, sugestionîndu-ne, la fiecare înghiţitură, că toată vina pentru lucrurile urîte e în altă parte, nu la noi. Spunem că vina principală aparţine, fără doar şi poate, comunismului, care a întors pe dos toată rînduiala pe care o izbutiserăm între cele două războaie. Aşa o fi. Dar cum se explică patima asta bezmetică de a distruge? De unde vine oroarea faţă de orice formă de ordine? Care să fie resortul pasiunii noastre de a schimonosi, de a caricaturiza, de a desfigura locurile în care trăim? Ne răzbunăm pe comunism automutilîndu-ne?

Soluţia cea mai simplă, aplicabilă în discuţiile de la o bere sau la pauza dintre desert şi digestive, e seria de sentinţe definitive. Acest lung şir de ştampile adăugate la sfîrşitul discursurilor înflăcărate de revoltă: ţară de căcat, ţigănie, meltenism, cultură minoră, barbarie, eternă lipsă de proiect, permanent sentiment al neputinţei, ţărănime mutată la oraş, românism, formă fără fond, fatalism. Toate aceste verdicte implică suflarea românească în integralitatea ei, dar exclude categoric emiţătorul discursului şi persoanele care se află de faţă. Deşi se spune cu o poftă nebună că „ce vreţi, ăştia sîntem, n-o să ne scoată nimeni din mizeria asta“, e limpede că cel care o spune se eliberează de vina de a fi român, de incapacitatea istorică pe care tocmai a exprimat-o, prin simpla zicere măiastră a diagnosticului. Odată cu el, se salvează şi cei care sînt de faţă, pentru că aprobă adînc afirmaţia. La plecare, înainte de urcarea în taxi, ţigara fumată pe jumătate se aruncă pe jos. Urmează un somn liniştit, eliberat de ruşinea de a fi român.

Noi locuim o ficţiune pe care ne-o alimentăm zilnic.

Ţara asta e a noastră doar atunci cînd trebuie să înjurăm cîte un francez sau cîte un italian de pe la vreun ziar care ne face ţigani sau atunci cînd se mai dau de ceasul morţii prezentatorii de ştiri care anunţă noi pretenţii de autonomie din partea locuitorilor din Secuime. Ei bine, atunci se trezesc în noi toţi strămoşii, iar dragostea de ţară e mai fierbinte ca o explozie solară. În rest, ţara e a lui Băsescu, a lui Boc, a parlamentarilor, a primarilor, a lui Vîntu, a oricui, mai puţin a noastră. Aidoma se întîmplă şi cu oraşele. Cînd spaţiul public e violat din toate poziţiile, cînd pier clădiri de patrimoniu şi monumente, oraşul e al primarului, al oricui o vrea să-l ia. Cînd vin însă zilele oraşului, cînd plînge cu sughiţuiri seul din pastramă şi cînd curge berea la robinet, atunci redevenim locuitorii cetăţii şi dăm o tură, ţanţoşi, prin îmbulzeala care clocoteşte de patriotism local.

Pentru că nu am fost niciodată parteneri ai statului, ci supuşi, avem o eternă mentalitate de chiriaşi. Batem din gură, zi lumină, despre instinctul de proprietate, despre omul care sfinţeşte locul, jonglăm cu o mulţime de cimilituri despre continuitatea noastră pe aceste meleaguri, dar ne comportăm ca şi cînd am fi într-o scurtă incursiune de jaf prin propriul nostru spaţiu. În fapt, noi locuim o ficţiune pe care ne-o alimentăm zilnic, nu oraşul real în care respirăm. Aici s-au adunat prea multe lucruri de rezolvat, istoria amînărilor şi veşnicul provizorat au transformat totul într-un labirint dezarmant, în aşa fel, încît mutarea în legendă, în iluzie, în delir, e singura soluţie la îndemînă. Nu comunismul ne-a mutilat oraşele, demolînd biserici şi sugrumînd case vechi, cu lanţuri de blocuri sinistre. Natura noastră, gata oricînd să se refugieze în fabulaţie, patima noastră pentru provizoriu şi oroarea faţă de ordine au făcut mult mai multe ravagii decît secera şi ciocanul. Plîngerea pentru cum erau odată oraşele noastre e un soi de lacrimă de crocodil. Vînturăm poze vechi ale spaţiului urban românesc, dar uităm, cu talent de mari meseriaşi în ale discursului, că micile împliniri sau victoriile temporare ale configurărilor urbane de la noi sînt izbînzi pe care unii le-au obţinut, cu greu, asupra noastră.

Edrept, oraşul e în criză, acum, mai peste tot. Viteza de construcţie, funcţionalitatea templelor economicului şi valurile de migraţie răpun, în bună măsură, vechile estetici şi structurări ale urbanului. Dar fenomenul, oricît ar fi de agresiv, de evident, de lăţit se suprapune unei forme de consecvenţă istorică, aptă să mai înghită încă multe prefaceri de aici încolo. Cu alte cuvinte, trupurile oraşelor sînt suficient de robuste pentru a mai încasa nişte lovituri. Însă aici, asediul vine în principal din partea noastră. Prin absenţa oricăror forme de coagulare comunitară, de parteneriat între cetăţeni şi autoritate, dar în prezenţa mentalităţii de supus al statului, oraşul devine scena răzbunării noastre pe noi înşine.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

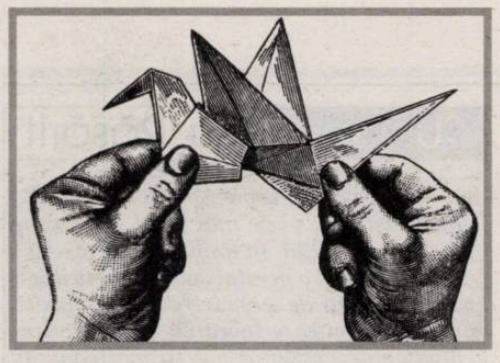

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Sperietori şi spînzurători

Prietenii mei de la Câmpina erau speriaţi de Moşu, un fel de Bau-Bau al lor personal, inventat de părinţi. Moşu putea să apară dacă deschideai noaptea uşa dinspre grădină. Putea să şi bată el însuşi la uşă. De aceea, le spuseseră părinţii, nu era bine pentru ei să mai zăbovească prea mult la joacă nici prin curte şi nici prin casă după ce se întuneca afară. Cu alte cuvinte, trebuiau să fie în pat cît mai devreme. Mie nu-mi era frică de Moşu al lor. În schimb, mă înfioram ori de cîte ori se deschidea uşa de la camera unde „locuia" străbunicul lor. Un bătrîn urîcios care se zburlea la noi, reproşîndu-ne de fiecare dată că facem prea multă gălăgie şi-l deranjăm. Nu îndrăzneam să-l privesc în faţă şi mă miram că ei aveau uneori curajul să-l înfrunte. Deh, lor le era rudă. Într-o seară a ieşit din „bîrlogul" lui să ne dea nişte bomboane. Nu i-am perceput intenţiile paşnice şi era gata s-o rup la fugă. În orice caz, m-am întors cu spatele de frica încruntării lui. „Uite, ne dă bomboane", au exclamat prietenii mei. Mi-au vîrît şi mie în pumn, aproape cu forţa, vreo două dropsuri de la el. Le-am strîns în mînă cîtva timp şi apoi m-am descotorosit cumva de ele. N-am avut curajul să le bag în gură, mi se părea că miros a vechi, şi-mi închipuiam că trebuie să aibă gust oribil.

Pe lîngă străbunicul lor atît de teribil şi de concret, teoreticul Moşu, care cică ar fi putut veni din grădină, nu mă speria deloc. Eu, stînd la bloc, aveam în schimb un alt Bau-Bau. Era *Omul de la subsol,* un individ pe care mi-l închipuiam destul de negru la faţă, un fel de fochist cu un tricou închis la culoare, mulat peste bicepşii de criminal. L-am recunoscut mai tîrziu în Falconetti, personajul negativ din *Om bogat, om sărac*. Cînd nu eram cuminte, era de ajuns să mi se spună: „Vezi că îl chem pe *Omul de la subsol*". Speranţa mea era că, totuşi, părinţii sau bunicii mei nu puteau fi atît de haini încît să mă lase pe mîna lui.

Un alt nume de spaimă era Vartic. Fusesem odată într-o vizită la o familie cu acest nume iar stăpînul casei îmi rămăsese în minte ca un uriaş într-un costum maro-gălbui cu părul alb, vîlvoi. Am auzit atunci că omul făcuse puşcărie şi l-am asociat imediat cu un personaj de groază. Frica mea a fost repede descoperită de ai mei şi speculată apoi mai mult în glumă. Pentru mine însă, ideea de „Vartic" nu era deloc de glumă. Chiar şi numele lui mi se părea de nesuportat. Mult mai tîrziu mi s-a explicat că domnul Vartic făcuse puşcărie politică fără să aibă nici o vină, nici măcar nu se manifestase împotriva regimului. Cică, fusese confundat de Securitate cu un alt Vartic şi nimeni nu şi-a mai pus apoi problema să repare greşeala.

Vartic sau *Omul de la subsol* erau nişte sperietori cu care am convieţuit ani de-a rîndul, mai uşor sau mai greu, în funcţie şi de prostiile pe care le făceam. O spaimă intensă şi de scurtă durată am trăit însă, pe cînd aveam vreo şapte-opt ani, după ce am ascultat elucubraţiile unei fete cu care mă jucam la vreo trei blocuri distanţă de cel al bunicii. Slabă şi osoasă, cu ochii înfundaţi în fundul capului şi de o seriozitate neobişnuită pentru un copil, fata, ceva mai mare decît noi, ne explica într-un fel dramatic şi cu voce joasă că există un soi de fantomă care se numeşte *Sfoara*. „Coboară noaptea fără nici un zgomot de pe blocurile înalte şi te poate sufoca, te trage dintr-odată în sus", spunea ea. „Dar cum arată?", întrebam noi. „Ca o femeie foarte slabă şi în acelaşi timp ca o funie, ca o spînzurătoare", ne răspundea ea. Culmea e că *Sfoara* părea să semene chiar cu fata care ne vorbea despre ea. Evident că pe atunci nu auzisem bancul cu „femeia şnur" şi nu găseam absolut nimic de rîs. Dimpotrivă, simţeam că e vorba de o mare grozăvie, una dintre cele mai secrete de pe Pămînt, atît de rea că nici părinţii nu îndrăzniseră să ne vorbească vreodată despre ea. Mulţi ani mai tîrziu, citind *Femeia uriaşă* de Pedro A. de Alarcón din *Antologia nuvelei fantastice* a lui Roger Caillois, m-am îngrozit mai mult decît era cazul, dar atunci n-am făcut legătura cu povestea din copilărie.

În noaptea aceea, după poveştile fetei, m-am întors acasă cu părul electrizat de frică, atent la orice foşnet suspect, luptîndu-mă cu ţiuitul din urechile ce-mi fuseseră infiltrate de o groază ascuţită. Mi-era chiar mai frică decît atunci cînd mergeam pe munte cu ai mei şi intram în cîte o pădure de brad întunecoasă şi tăcută. M-am strecurat repede pe lîngă blocuri, aproape ţinîndu-mi respiraţia. Îmi spuneam că ar fi bine să mă uit mereu în sus să văd dacă nu cumva apare sinistra creatură, dar nu reuşeam să-mi scot capul dintre umeri şi nasul din pămînt, de spaimă ca nu cumva chiar s-o zăresc.

ready made

„Nu deplîng jactura familiei mele celei orbate de cap, care în moartea tatămeu, în care noi, rămaşii lui, perdurăm unica noastră speranţă şi auctoriul a toată fortuna noastră pre acest pămînt, nu deplîng mizera soarte a mititelelor sorori destitute de tot ajutoriul omenesc, nu trista condiţiune a matrei mele, care după ce perdu casa, prefăcută în cenuşă de barbara mînă a inimicului, şi-şi perdu toată averea, nimicită prin focul şi ferul aceluiaşi, acum la umilima mea suplicaţiune de abia dobîndi un subsidiu de 60 fiorini anuali, din cari nici dînsa nu poate duce o viaţă mizeră, cu atît mai puţin poate educa pruncii, dar plîng, bărbaţi magnifici şi clarisimi, tristisimul fat al universei ginte române, cărei nici după atîtea şi atari fapte egregie, cu care-şi probă fidelitatea către împărat, nu-i anse fortuna spre a-şi dobîndi cap în care – precum generoasa ginte croatică în banul său, sasonica în comite – ca într-un fulcru tutisim să se poată răzima, care să poarte loc de părinte mizer eflictei naţiune şi să şteargă lacrimele de pe ochii mielor de orfani şi să fie mediatoriul opresei ginte la optimul principe al ţărei."

Alexandru Papiu Ilarian,
în *Corespondenţa lui Alexandru Papiu Ilarian,* vol. II, de Iosif Pervain şi Ioan Chindriş, Editura Dacia, 1972

PUBLICITATE

DILEMA VECHE prezintă:

CAPODOPERELE teatrului românesc

COLECŢII CU „DICHIS" DILEMA

Titanic Vals

Matei Constantinescu • Carmen Ungureanu • Radu Duda

Tamara Buciuceanu-Botez • Demi Rădulescu • Dorina Lazăr

4 DVD

ACUM ŞI ÎN REŢEAUA DE MAGAZINE MIC.RO

Preţ 10,99 lei

De astăzi, DVD 4 - „Ţiţanic Vals" la toate punctele de difuzare a presei, doar împreună cu

dosar DILEMA

DILEMA VECHE

Conspiratii

Proiect susţinut de

DACIA PLANT
Forţa vindecătoare a plantelor

Şi abia plecă şi Herta... Ce mai freamăt, ce mai zbucium!...

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

În aşteptarea unei istorii recente

Dar de ce s-au alertat oare atît de mult oştenii de elită ai patriei? Ce i-a pus pe picior de război pe unii dintre cei mai respectabili fii ai neamului?

De mă voi întoarce, pre mulţi îi voi răspopi şi eu – a părut a fi, într-un fel, avertismentul Hertei Müller. Resentimente, poliţe de plătit? Probabil şi asta, există un registru al omenescului pe care artisticul nu-l poate elimina transfigurîndu-l. Or, la lipsa de solidaritate de care a avut parte în comunism şi după, a răspunde cu un mesaj de solidaritate festivă cu poporul român şi brava sa armată anticomunistă ar fi fost mai degrabă grotesc decît angelic. Mesajul de la Ateneul Român s-a rezumat însă la a nega existenţa unei astfel de „armate“: în România nu a existat rezistenţă anticomunistă! *Veni, vidi, dixit*. Sec, fără menajamente şi fără nuanţe. La întrebarea pusă cu sufletul la gură „a fost sau n-a fost?“, Herta Müller a privit în globul de cristal al vieţii ei – şi a noastre – şi a răspuns ca un soi de Pitie cartesiană: n-a fost! Punct.

Cum, Herta, chiar aşa? – s-au revoltat rapid unii şi alţii. Mai uită-te o dată, ce naiba, că doar sîntem intelectuali cu toţii! Nu mă vezi şi pe mine, acolo, în colţul ăla învolburat al globului tău de cristal, nu vezi cum rezistam, nu chiar eroic, dar totuşi... Cum poţi să spui aşa, simplist, că nu a existat rezistenţă anticomunistă în România? E adevărat, masele au fost îndobitocite, dar am fost cîţiva care, totuşi... mă rog... mă-nţelegi matale...

Simplist? Da, poate despre asta e vorba mai în profunzime. Dar în ceea ce priveşte *rezistenţa anti-comunistă,* răspunsul este doar simplu, nu simplist: chiar n-a fost! Au fost însă, ce-i drept, multe şi diverse alte forme de poziţionare, diferite moduri de a trăi socialismul cu un maxim de demnitate posibilă, care şi ele fac parte din istoria acelor timpuri şi care nu pot fi trecute cu vederea. Faimoasa rezistenţă prin cultură, de pildă. Chiar a existat ceva de genul acesta – şi ceva practicat pe o scară mult mai largă decît se consideră uneori. Doar că nu a fost „rezistenţă“.

Îmi aduc aminte, în acest sens, de o bătrînică din Snagov cu care am stat mult de vorbă după 1990. Avea o casă mică, ţărănească şi un petic de vie ce se termina brusc în lotul blocurilor ceauşiste. „Trebuiau să mă demoleze şi pe mine.“ – îmi povestea bătrîna. „A venit un tovarăş de la Primărie să-mi spună că peste o lună o să-mi dărîme casa şi să mă mut la bloc. Nu m-am mutat şi mi-am văzut mai departe de via mea, pe care o am de la tata. Au ajuns cu buldozerul în vie, mi-au dărîmat gardul, şi atunci m-am tras mai spre casă. Şi pe urmă a venit Revoluţia şi nu m-au mai demolat...“ În final, bătrînica mi-a împărtăşit şi „viziunea“ ei despre istorie: „ştiam eu că aşa va fi, că au fost şi turcii, şi tătarii, au fost şi comuniştii ăştia... dar ştiam eu că or să plece şi ei...“ În faţa buldozerelor comuniste, bătrînica îşi îngrijea via şi se bucura de ea, dînd astfel dovadă de convingeri ferme şi de curaj. Dar nu de „rezistenţă anticomunistă“!

Aşa şi cu „rezistenţa prin cultură“: intelectualii îşi îngrijeau bibliotecile aşa cum bătrînica din Snagov îşi îngrijea via. Accesul la cultură, a trăi în şi prin cultură – atît cît se putea – era ceea ce ştiau ei să facă mai bine. Dar era, în primul rînd, o *bucurie,* era ca o iubire interzisă şi tocmai de aceea cu atît mai tumultuoasă şi mai încăpăţînată. Mulţi erau gata să şi sufere pentru această iubire iar cîţiva au şi recunoscut-o în public. Dar de ce trebuie neapărat să considerăm această oază domestică de bucurii şi minimă demnitate, cîştigată cu greu, ce-i drept, ca pe un cîmp public de luptă?

De ce? Pentru că nu putem să nu ne comparăm (emoţional şi nu istoric) cu *ceilalţi,* cu polonezii, cehii sau ungurii, de pildă, care au avut în mod indubitabil *bătăliile* lor. Şi chiar dacă noi nu le-am avut pe ale noastre, avem nevoie să credem că am produs măcar cîţiva *eroi*.

Pe de altă parte însă, ar fi la fel de ciudat să negăm că am avut totuşi cîţiva eroi adevăraţi. Da, chiar am produs cîţiva – mai exact spus, s-au „produs“ ei singuri, căci societatea nu i-a sprijinit în nici un chip iar cei mai buni prieteni i-au trădat. Aceste gesturi nobile fără doar şi poate s-au stins astfel şi ele între bravură şi bravadă, nereuşind să coaguleze nici o „mişcare de rezistenţă anticomunistă“. După cum nici ceilalţi eroi adevăraţi ai luptelor de ariergardă din munţi nu au reuşit, de fapt, să reprezinte ceea ce astăzi mulţi numesc cu prea multă uşurinţă „Mişcarea *naţională* de rezistenţă armată anticomunistă“, ci doar să moară cu demnitate. Verdictul Hertei Müller rămîne astfel dureros de adevărat: regele e gol!

Ce ne rămîne atunci? Păi, istoria, viaţa, realitatea, aşa cum au fost ele. Dar oare cum au fost ele, de fapt? În mod ciudat – şi aici intervine fondul nerostit al problemei atinse de laureata Premiului Nobel – nu prea ştim să răspundem corect la această întrebare şi, mai grav, se pare că nimeni nu este dispus (încă) să caute cu bună-credinţă răspunsul. Pentru oamenii zilei, comunismul rămîne mai mult un fond de asigurări şi poliţe, un capital de legitimare actuală. Chiar dacă nu au fost neapărat eroi, toţi au dat (sau dau acum...) o dovadă sau alta de eroism „anticomunist“, fie că a fost vorba de disidenţa socialismului cu chip uman, fie de aceea a liberalismului cu chip voalat. Istoria nescrisă a comunismului a fost – şi mai este încă – revendicată astfel de vechea nomenclatură comunistă de rangul doi, pe de o parte, şi de noua nomenclatură de catifea a anticomunismului, pe de altă parte. Cu cîţiva tricksteri care să facă legătura între ideologii şi tabere ale puterii... Doar aici lucrurile sînt simpliste, nu simple. În consecinţă, istoria recentă, a noastră, a tuturor aşteaptă încă să fie scrisă.

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA 7455 CU TEXTUL *DILEMA VECHE*

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 11,9 euro (TVA inclus)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţelele Vodafone şi Cosmote vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021-407.54.65

Alte metode de abonare

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la 13% reducere din preţul de la chioşc!

RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel. 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ____ Prenume ____ Compania* ____ Cod Fiscal* ____
(*Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ____ nr. ____ bl. ____ sc. ____ et. ____ ap. ____ localitate ____
judeţ/sector ____ cod poştal ____ telefon ____ e-mail ____
Adresa de livrare (dacă este diferită faţă de adresa de mai sus): str. ____ nr. ____ bl. ____ sc. ____
et. ____ ap. ____ localitate ____ judeţ/sector ____ cod poştal ____
Număr abonamente contractate ____ începînd din luna ____ la:

Dilema veche	☐ 3 luni (47 lei)	☐ 6 luni (93 lei)	☐ 12 luni (180 lei)
Dilema veche + colecţia Charlie Chaplin	☐ 3 luni (111 lei)	☐ 6 luni (157 lei)	☐ 12 luni (244 lei)

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ____ lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr. ____ din data ____
în cont nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera sau RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 14, Bucureşti , cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.
ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la firmele particulare

Pentru pachete de abonamente, cereri speciale sau alte informaţii legate de abonarea la revista Dilema veche, sunaţi la 0372.130.245, 0372.130.246 de luni până vineri între orele 9:00-18:00 sau trimiteţi e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

PUBLICITATE

Cu Magister, renta pentru copii de la BCR Asigurări de Viaţă, promisiunea devine o certitudine. Ca să înţelegi de ce, vino în orice unitate BCR şi cere mai multe informaţii despre Magister.

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Cu Ceaușescu, la televizor

Recent, un amabil producător al televiziunii VPRO din Olanda m-a contactat în vederea realizării unui documentar despre Nicolae Ceaușescu. Modesta mea contribuție la proiect urma să fie, desigur, să vorbesc cinci minute despre cel ce ne fu *cîrmaci* vreme de 24 de ani. Cum respectivul producător a ajuns la mine în urma unor indicii plecate din breasla universitară (ori jurnalistică?), profit de ocazie să-i salut – fără ironie – pe cei ce m-au recomandat. Nu știu cine-ar putea fi ei, drept care cu inima deschisă le mulțumesc pentru imaginea, pare-se, pozitivă pe care producătorul o avea asupră-mi. Dar cum asta e mai puțin important, distinse cititor, grăbesc continuarea: din păcate, cu ce-a avut despre mine – cu asta a și rămas domnul de la VPRO, pentru că finalmente nu ne-am mai întîlnit. Plec de la această întîmplare pentru a explica de ce – și pentru a vă spune ce cred despre alte documentare TV pe aceeași temă.

Nu mi-a fost dat să le vorbesc olandezilor despre ex-*geniul Carpaților,* din două motive: unul de formă, altul de fond. Motivul de formă privește graba în care producătorul & echipa lui urmau să treacă prin București. Amabil – v-am spus –, domnul în cauză mi-a precizat că vor ajunge în Capitală duminică seara și vor pleca marțea imediat după, dimineața. Aveam la dispoziție, adică, o zi. Și s-a întîmplat ca în acea zi de luni eu să nu fiu prin peisaj. Nici o pierdere pentru telespectatorul olandez, înțeleg foarte bine că televiziunea modernă se face pe *repede-'nainte,* plus că s-o fi găsit cineva care să le istorisească cele de cuviință!

Dar, nu ascund, am avut și o rezervă de fond. Iat-o. Proiectul VPRO era mai amplu și nu se rezuma la cazul românesc: urmau să fie șase episoade, tratînd comunismul (și tranziția) din șase țări: Albania, Bulgaria, Muntenegru, România, Serbia și Ungaria. Spre exemplu, dosarul Serbiei era focalizat pe cuvîntul-cheie *nostalgie* – așa cum e ea resimțită de trei generații diferite de belgrădeni: o generație activă în „timpurile bune" ale lui Tito, o altă generație care a prins venirea la putere a lui Miloșevici și începutul războaielor inter-iugoslave și o a treia (generația tînără de azi) ce bate la porțile Europei unite. În documentarul despre Ungaria, sintagma-cheie este *renașterea aristocrației,* cu trimitere la *ex*-proprietarii de pămînt maghiari (din Ungaria sau Transilvania), cum au pierdut ei totul în 1949, ce s-a întîmplat cu ei în comunism, cum au supraviețuit și cum – azi – își redobîndesc averile și statutul, într-o societate modernă în care aristocrația nu mai are greutatea, simbolică și efectivă, de altădată. Bun!

Hai să mai plimbăm o dată ursul!

Ei bine, în oarecare contradicție (sau mi se pare mie?) cu nivelul tematico-intelectual al acestor episoade pe care vi le-am exemplificat, documentarul despre România urma să vorbească... da, bine, bravo, ați ghicit din prima!... despre vînătorile lui Nicolae Ceaușescu, cu accent pe hăituirea urșilor. La ora la care proiectul a ajuns la mine erau deja intervievați unii participanți, și chiar organizatori, ai acestor vînători.

Ca să fiu cît de cît sincer cu dumneavoastră, eu unul m-am cam săturat de cîte documentare TV proaste am văzut și revăzut pe subiectul *Ceaușescu – România – comunism*. Nu insinuez că proiectul VPRO le va călca pe urme. Doar că am convingerea că despre Ceaușescu se poate vorbi și altfel – adică mai serios și, oricum, în afara celebrei secvențe în care el împușcă *n* fazani și *n* mistreți, după care îi bate cu nuiaua la fund (la propriu!) pe tovarășii săi de vînătoare. (N-ați văzut secvența? Înseamnă că n-ați trăit în România în ultimii 20 de ani.) M-am săturat și de celebra declarație, din alt documentar TV, a ex-președintelui francez Valéry Giscard d'Estaing – cum că Ceaușeștii, într-o vizită la Paris, ar fi furat nu știu ce prosoape din camera lor de protocol. Dacă d'Estaing chiar credea aberația asta – că Ceaușescu, care avea o țară la dispoziție, tînjea după două săpunuri și-un halat *de Paris* –, să mă scuze amicii francezi, dar eu îl văd pe cel de-al treilea președinte al celei de-a V-a Republici franceze ca fiind chiar mai prostuț decît fostul său oaspete! La fel, m-am săturat de celebrele imagini cu fișa școlară (modestă) a lui Ceaușescu, sau cu el jucînd volei ori șeptic. E clar că Ceaușescu n-avea școală – dar, mă întreb, la ce-au folosit educația medicală a lui Pol Pot, ambițiile artistice ale lui Hitler sau seminarul teologic al lui Stalin? Cît privește voleiul lui Ceaușescu – să mă ierte Bill Clinton, dar am văzut imagini cu el la *jogging* în care părea chiar mai rătăcit decît scorniceștianul în discuție...

Bref, eu încă aștept un documentar TV decent și analitic despre Ceaușescu. Nu mi-a fost dat, pînă acum, să vorbesc într-unul. Încă mai sper, cu sau fără olandezi.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Clopotele lu' nea Pandele și „boierii fără obraz"

Cînd nea Pandele de Voluntari a anunțat ridicarea unei biserici cît un stadion, mai toți l-au luat în rîs. „Auzi, biserică cu lift și clopote de zeci de mii de euro?! Mai bine ar fi făcut o școală." Comentarii întemeiate, poate, avînd în vedere că totuși educația este cheia unei societăți respirabile. Dar atunci cînd ridică o biserică, sau doar anunță această intenție, semenii noștri nu prea se gîndesc la suflet sau la binele obștesc, ci cu totul alte gînduri mercantile le bîntuie mințile.

Nici la 1800, oamenii nu se dădeau de ceasul morții să ridice școli sau spitale, ci atunci cînd unul era mai bogat ridica o biserică, o ofrandă adusă lui Dumnezeu în semn de mulțumire pentru bogățiile strînse prin cămări, dar și pentru a-i cîștiga bunăvoința cu privire la un loc în ceruri cît mai aproape de scaunul sfînt. Așa simțeau oamenii acelor vremuri; și pentru că Dumnezeu era mai aproape și mai necesar decît știința de carte, Biserica părea o „investiție" spirituală indispensabilă.

Pe la 1811, marele vornic Mihai Manu dă gata marea biserică din Leurdeni, județul Ilfov. Sfințirea are loc în marea Duminică a Floriilor (26 martie) cu norod mult, cu „frumoasă serbare", cu sobor de preoți în frunte cu „arhiereul Dionisie al Pogonianii". Biserica, ridicată pe moșia boierului de la Leurdeni, avea să fie „împodobită" „în chip strălucit cu multe cheltuieli ale sale", cu odoare și scule, „spre pomenire în veci". La intrare, tabloul votiv va arăta privitorilor chipurile celor care „au înălțat" biserica și și-au făcut așa mare pomană.

Ca Manu procedează mai toți marii boieri sau negustori înstăriți. Ridicarea de biserici pe la moșii face parte dintr-un proces de reprezentare socială. Ctitoria are o importantă valență simbolică, prestigiu; dar în același timp deține și o funcție utilitară: loc de reculegere pentru membrii familiei, de oficiere a diferitelor slujbe și necropolă unde își odihnesc somnul de veci ctitorii și ai lor. Cum este, de pildă, biserica Crețulescu, ridicată de marele vornic Iordache Crețulescu pe la 1722; sau biserica Stolnici (județul Argeș) ctitorită de stolnicul Constantin Bălăceanu (1780); sau în mahalaua Brezoianu, marele vornic Pătrașco Brezoianu a pus să se zidească biserică mare în preajma conacului său (1703). Negustorul Cernea Popovici ridică cîte o biserică pentru fiecare moșie mare, la Zmîrdioasa, la Găuriciu, în județul Teleorman, dar și la Cervenii, peste Dunăre, acolo unde se născuse și copilărise. O parte din averea strînsă prin negoț trebuia întrucîtva să se întoarcă, în semn de răsplată, către Cel ce I-a călăuzit pașii pe drumul alunecos al afacerilor. Vrea chiar ca aceste biserici să aibă „preoți învățați" și „apururea" să fie „împodobite și grijite și îndestulate cu cele trebuincioase" (1824).

Uneori, un singur om nu poate suporta zidirea unui locaș de cult, care presupune multe altele decît scîndură și cărămidă, ci și picturi și odoare, argintărie și clopote, cărți și icoane, preoți și diaconi. Și atunci, credincioșii doritori contribuiau, fiecare cu ce se poate, la înălțarea unui astfel de loc. Se întîmplă însă ca unii să promită și să nu dea niciodată vreun sfanț, așa că ceilalți se „răzbună" în felul lor: ridică biserica, la intrare fresca votivă păstrează memoria contribuitorilor, dar... neserioșii primesc trupul, nu și obrazul. Cu alte cuvinte, silueta prinde contur, se așază cuminte pe zidul de la intrare și așteaptă cu răbdare ca boierul să-și onoreze promisiunea pentru a primi și „obraz".

O ctitorie rămîne întotdeauna în sînul familiei. Este un fel de „proprietate" de care urmașii se simt legați și responsabili, căci nu este suficient să ridici un zid. Zidurile, oricît de trainice ar fi, sînt și ele supuse vremurilor; memoria acestor ziduri trebuie însă întreținută. Mulți dintre boierii de altădată au știut cum să facă asta și zidurile lor n-aveau să cadă decît în fața buldozerelor.

Ciocoii de astăzi vor biserici doar în scopuri electorale, știind că dă bine la norod să mai pună o cruce pe undeva. Ș-apoi nici nu-i greu să pui cruci, că doar nu-i din buzunarul tău, și nici nu prea contează ce se ridică pînă la urmă, și dacă se ridică. Așa și cu nea Pandele de Voluntari, mai pune dumnealui de-o biserică, că doar sînt bani publici, ai noștri, ai tuturor. Și pînă la urmă de ce nu, că doar asta-i meteahna noastră să ridicăm fără să terminăm, să începem fără să păstrăm. Să lăsăm mănăstirile Văratic, Voroneț, Agapia, Pătrăuți, Horezu, Arbore, Humor și multe altele pe seama UNESCO. E treaba lor – ce, i-a pus cineva să le includă în patrimoniul internațional?! Noi sîntem prea ocupați să facem clopote și să cîștigăm alegeri. Sper doar că la judecata istoriei ciocoii nu vor avea „obraz".

***Constanța Vintilă-Ghițulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Vizita

„În sfîrșit, Ceaușescu apare pe placă. Este însoțit de Elena Ceaușescu și de o mulțime de civili bine îmbrăcați. Ceaușescu este un om scund, foarte scund, poartă o șapcă de culoarea cafelei cu lapte și un costum închis la culoare. Haina e descheiată, iar el se oprește din cînd în cînd, punînd mîinile în șolduri. Chipul scofîlcit îi este acoperit cu pete mari de culoare întunecată și ochii îi lucesc straniu. În ciuda faptului că e bătrîn, Ceaușescu merge repede de tot, are gesturi rapide, privește iscoditor în jur. Se apropie de o masă largă pe care se găsește macheta Casei Republicii și arată ceva clătinînd din cap. Elena este, într-adevăr, foarte bătrînă, cu o figură înghețată și numai cînd rîde capătă, cît de cît, un aspect uman. El nu rîde niciodată. Face gesturi mînioase, privește în sus, dîndu-se un pas înapoi, se învîrte în jurul mesei. Toți cei aflați în jurul lui se poartă cu o slugărnicie dezgustătoare.

Alaiul dispare în Casă, urcînd scările spre intrarea principală. Și timpul începe să treacă greu, înnebunitor de greu. Limbile ceasului parcă nu se mișcă. Trece o oră, apoi – două, apoi – trei. Lucrul pe șantier s-a oprit de mult și ai impresia că vizita prezidențială nu e nimic altceva decît o comisie care a venit să ancheteze cauzele care au provocat aici un mare dezastru. Îmi e frig și mă dor picioarele, stau pe după macara de aproape trei ore. E trecut de 15,00. Civilii au plecat de mult acasă, încă de pe la ora unsprezece (doar e sîmbătă!), n-au mai rămas decît inginerii și șefii de brigăzi. Deodată, un suspin imens de ușurare se ridică în aer: mașinile negre se pun în mișcare. În sfîrșit, coloana prezidențială pleacă. Vizita a luat sfîrșit."

Ioan Popa, *Robi pe Uranus,*
Humanitas, 1992

Pe aceeași temă, interviul „Și pietrele vorbesc..." din nr. 345; „antinostalgia" din nr. 346, 347.

„Nu există pe lumea asta un copil atît de drăguţ,
încît mama lui să nu-l trimită bucuroasă la culcare.“
RALPH WALDO EMERSON

Maria IORDĂNESCU

lasă-ţi **copiii** să vină la **tine**

Nu daţi şpagă la copii

Recunosc cinstit: mi-am mituit copilul. De mic. O jucărie cu preţul scris cu multe cifre, o bomboană înainte de masă, o îngheţată interzisă de medic, orice a fost nevoie pentru un favor. Unul mic. Suflet slab de mamă, am crezut în cuvîntul lui de om abia născut, cu doar cîţiva ani petrecuţi pe pămînt, că îmi va îndeplini dorinţa. Dar n-a fost, n-a fost aşa. Lupta pentru un dram de bunăvoinţă din partea lui, dusă cu mijloace oneroase, din partea mea a fost un eşec. Am să dau cîteva exemple: ce-am cerut şi ce-am primit. Pentru o jucărie, o bomboană, o îngheţată...

Să nu mai plîngă.

N-a mai plîns. Fix trei minute, cît a durat deplasarea spre alt magazin. Sau trei ore, pînă cînd am ajuns acasă şi a văzut cocoţată pe un dulap jucăria pe care i-o ascunsesem fiindcă o arunca în vitrina cu geamul proaspăt schimbat.

Să mă lase să ascult ştirile.

M-a lăsat. Dar asta m-a costat: un CD player avariat, un mobil care n-a vrut să formeze numărul lui Moş Crăciun şi o frunză de la ficus ruptă sub greutatea maşinuţei pe care tocmai i-o dăruisem.

Să mă lase să-i povestesc tatălui lui despre şeful care îmi mănîncă ficaţii.

Nu m-a lăsat. Cu gura plină de felia de tort oferită drept şpagă, m-a întrebat, şi a insistat să-i explic, ce înseamnă să mănînci ficaţii. Şi dacă eu mai am ficat. Şi, dacă asta înseamnă să necăjeşti pe cineva sau să înfurii, de ce nu se spune că îi mănînci inima. Sau mintea. În fine, discuţia s-a îndepărtat la ani lumină de subiectul iniţial. (Dar nu m-am supărat: dimpotrivă, i-am mai dat o felie de tort băiatului meu care ştie să pună întrebări deştepte.)

Să fie cuminte în vizita la prietenii de familie.

A fost. Cît a ţinut holul. În sufragerie a încercat să joace karate cu persana dragă familiei gazdă. Sau leapşa. Apoi a vrut să o plimbe cu maşina, înfimă pe lîngă talia pisicii, pe canapele şi pervazuri. Maşina a fost mita dată pentru a nu chinui animalul.

Să nu se supere că am venit tîrziu de la serviciu.

Nu s-a supărat. Dar mi-a declarat ferm că dădaca este cea mai bună mamă din lume. Şi că o să se plimbe cu ea, în parc, cu rolele oferite de mine din sentimente de vinovăţie.

Să mănînce şi legumele, şi supa.

Nu le-a mîncat. Fiindcă n-am vrut să-i cumpăr cîte un joc video pentru fiecare dintre ele. Şi pentru toate zecile, miile de legume care, sper din tot sufletul!, vor urma.

Să fie atent la ore.

Nu poate. Fiindcă uită de fiecare dată, pînă intră în clasă, promisiunea pe care mi-a făcut-o în pragul magazinului de jucării. Sau condiţia cu care va primi la sfîrşit de an ultimul model de bicicletă.

Să nu mai vorbească urît cu vecina de la III care nu-l lasă să se joace în spatele blocului.

Aici nu pot eu: cu vecina de la III toţi cei din bloc vorbesc urît; mi-ar trebui venitul unui prinţ arab ca să fac din copilul meu o excepţie de bună-cuviinţă.

Să spună o poezie frumoasă, cum numai el ştie, soacrei mele.

A spus-o. Fiindcă bunica stă în America, vine rar, dar şi cînd vine... Pentru adulţi nimic, pentru nepot valize întregi.

Mi-a povestit odată o educatoare cum îi momea pe copii să strîngă jucăriile din clasă: „Dacă faceţi ordine repede, am să vă fac o mare bucurie la ora de matematică: vom învăţa să numărăm din doi în doi pînă la douăzeci!“. Tonul, mimica, gestica – toate sugerau că vor fi răsplătiţi regeşte. M-am gîndit să încerc şi eu cu copilul meu: dacă îţi faci patul, o să-ţi dau un morcov, sau, dacă te joci frumos cu pisica, te las să-ţi faci singur temele...

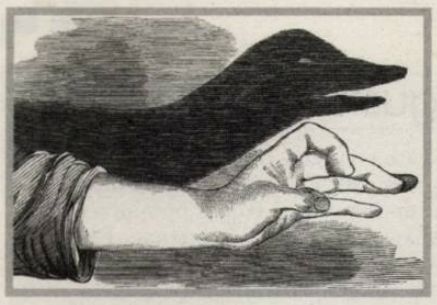

Iaromira POPOVICI

bazar

Vecini şi calamităţi

M-am învăţat, de-a lungul timpului, să nu mă mai enervez din cauza lucrurilor excesiv de concrete. Să nu le iau prea tare în serios, să le trec, din start, la categoria „neesenţiale“; să fiu „Zen“, cum spun multe dintre cunoştinţele mele (bănuiesc că fără să ştie exact ce înseamnă).

Unele dintre acestea sînt strict „calamităţi domestice“. Necazuri utilitare, legate de robinete, calorifere, instalaţii electrice, uşi, ferestre.

Multe dintre ele, mai ales pentru cei trăitori la bloc, au de-a face cu vecinii. Merită, întîi, cred – explicat termenul de „vecin“ în contextul actual: cel al „satului la oraş“ alienat.

Vecinul este, într-adevăr, omul care-ţi stă alături, la propriu. Dar întrebarea care se pune este: ne mai cunoaştem, azi, vecinii? Sau, mai bine zis, ni-i mai putem cunoaşte?

Toate acestea în condiţiile unui dute vino continuu, ale unei migraţii chiar intraurbane, în stilul Chiriaşului grăbit din *Balada* lui Topîrceanu. Numai că motivele pentru care actualii chiriaşi se mută de colo pînă colo nu sînt neapărat cele din poezie: problema lor nu e că nu vor să se fixeze, ci că ori îşi caută chirii mai mici, ori case mai mari.

Ne-am mutat în blocul nostru prin '98. Odată cu noi s-au mutat destule alte familii tinere, cu copii. Fiind toţi cam de aceeaşi vîrstă, şi aparţinînd unei clase, cu mare indulgenţă, numite medii, am făcut cunoştinţă unii cu alţii la început. Dacă împărtăşeam ceva, împărtăşeam plimbatul căruciorului prin faţa blocului şi căratul lui pe scările fără lift.

Deşi ne-am mai plîns de una, de alta împreună, nu am fost, în mod real, niciodată foarte apropiaţi. Generaţia noastră cred că nu a mai făcut parte din cea a „satului la oraş“ – în sensul în care am fi fost vecinii care stau pe bănci în faţa blocului jucînd table... Nu am fost, cu excepţia unor situaţii extreme, nici genul care împrumută două linguri de făină sau de zahăr unii de la alţii.

Cu timpul, situaţia s-a schimbat. Componenţa blocului nostru de „tineret postrevoluţionar“ a început să se modifice: unii dintre noi s-au mişcat mai în pas cu vremurile decît alţii.

Există o dinamică socială căreia i te supui vrînd-nevrînd, dintr-o presiune tot socială. Dinamica asta le-a şoptit unora dintre vecinii mei să-şi caute alte locuinţe, să evolueze. Unii s-au mutat în Titan pentru că acolo întreţinerea era mai ieftină. Alţii, dimpotrivă, şi-au cumpărat case cu curte, în acord cu *trendul* imobiliar de atunci.

Cert e că, din 2005 încoace, locatarii blocului s-au schimbat. Puţini mai sînt cei de la început. Puţini mai sînt, în general. La un moment dat s-a mutat o familie despre care se spunea că îşi ofereau serviciile îngrijirii de bătrîni, în schimbul caselor acestora. Astfel s-au ales cu vreo trei apartamente în bloc, într-un timp record... Mulţi şi-au închiriat şi continuă să-şi închirieze apartamentul cui se nimereşte. La parter, într-o parte, e o firmă, iar în cealaltă se pare că se închiriază cu ziua. Într-o vreme, ieşeau de acolo fete şi băieţi îmbrăcaţi colorat.

Într-o iarnă, de Crăciun, copilul meu a vrut să se ducă să colinde. În bloc. De dragul datinii. A sunat, împreună cu un prieten, la toate uşile. Nu i-a răspuns nimeni.

Mi-am adus aminte de vecini şi vecinătate, datorită unei întîmplări recente: stînd liniştiţi în casă, într-o seară, auzim un zgomot monoton. În timp, enervant: era o picătură... Picătură care s-a extins, devenind şuvoi. Se dăduse drumul la încălzire, şi caloriferul vecinei de sus nu rezistase: îi sărise un buton şi gata inundaţia.

Aşa ne-am refăcut, timp de douătrei minute, comunitatea de bloc. Am „luat notă“ de ce s-a întîmplat, am văzut şi înţeles situaţia vecinei de sus (de altfel, una dintre cele de la început). Nici măcar nu ne-am certat, sau înjurat, cum ne-am imagina că ar fi „tradiţional“. Nu era vina nimănui.

Ne-am înţeles cu toţii – şi noi, şi administratorul, şi vecina. Am oprit încălzirea, pînă se va repara caloriferul vinovat. După care, ne-am întors cu toţii la treburile noastre, uitînd, rapid, de vecinătate.

Selma IUSUF

legende urbane

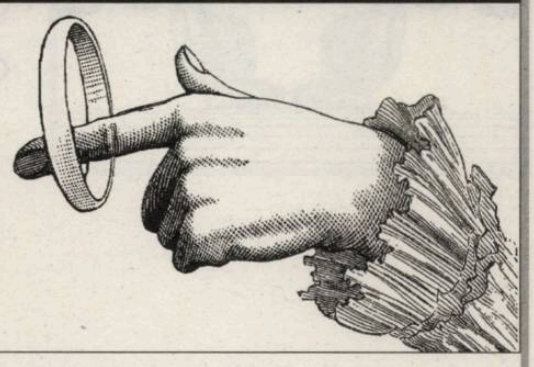

Vio de la butic

Vio de la buticul din staţia de tramvai e un personaj mitic (puneţi dumneavoastră accentele cum vreţi). E jumătate de om călare pe jumătate de litră de vin contrafăcut. Vio e Violeta şi, de şase ani de cînd o cunosc, nu i-am văzut niciodată încălţările. Ca alte surate de-ale ei, există numai de la jumătate în sus, încadrată de pachetele goale de ţigări lipite de geam, decolorate de soare pînă la umbrele pale a ceea ce ar fi trebuit să fie. Chipul bucălat al Violetei fără de vîrstă stă, luminos ca un punct, într-o fotogramă ameţitoare ca o punere în abis: napolitane împrăfate, cornuri încremate, seminţe în pijamale vărgate, gumă de mestecat, prezervative, ouă Kinder şi spirtul Mona.

Spirtul Mona are o grămadă de admiratori. Nu ştiu cîţi îl mai beau încă, însă ştiu că mulţi au stat ca la vernisaj la buticul lui Vio prima oară cînd l-a adus. Creatorul etichetei pare a fi clasicul împătimit de hîrjoneli sexuale cu uniforme. Infirmiera Mona de pe etichetă te invită la orice altceva, numai la o cinstită dezinfecţie nu. Coleg de vitrină cu Mona e vinul „Crîşmăriţa“. Catalogat în nomenclatoare oficiale a fi „băutură fermentată liniştit“ pare a-i agita definitiv pe vecinii din cartier. Laolaltă cu ceva ce se numeşte „Chef de chef“ şi „Doi cai frumoşi“, matrafoxurile astea formează un batalion letal aliniat ameninţător şi fermentînd liniştit pe partea stîngă în buticul Violetei. Se vînd la pet şi costă un pic mai mult decît un bilet de tramvai.

Vio se pricepe la PR. M-a tutuit de la prima întîlnire. E mama, sora, consilierul matrimonial şi ăla financiar al fiecărui client. Învaţă repede ce ţigări fumezi, ce sucuri îţi plac, ce băuturi preferi. Dacă ieşi un pic din ritmul aprovizionării cu care ai obişnuit-o, nu se va sfii să remarce: „Aaa, aţi avut petrecere aseară!“. Sau: „Ai fost în concediu? Ce bine, că io...“ Sau: „Da' băiatu' ăla frumos cu care veneai ce mai face?“. Micile iritări o vor lăsa impasibilă, iar amiciţia ei va rămîne nezdruncinată. Spuneam că Vio face PR. Deunăzi, una dintre vecinele mele venerabile (asta o avea vreo trei sute de ani, fumătoare înrăită şi care umblă cu repeziciune în cîteva bastoane) a tîrguit cevaşilea vin de la Vio. Buticăreasa noastră îi strigă cu vioiciune în urechea a bună: „Madam Visarion, păi ce facem, nu vedeţi că scrie acilişea că nu dăm băuturi alcoolice la minori? Dooamnee, aş băga mîna-n foc că n-aveţi decît 60!“. Madam Visarion şi-a îndreptat graţios cocul. Pun pariu că n-ar da-o pe Violeta pe supermarketul din colţ, pentru nimic în lume.

Vio are şi caiet. Răpciugos, rufos, înflorit pe la margini, e istoria vie a micilor nevoi din cartier, cronicarul conştiincios al zilelor cînd vine pensia şi al zilelor cînd e pe terminate. Se ştie după zi şi lună cînd a poftit nepotul lui „Iacobescu Stanca“ la o napolitană Joe. Criza a cam lovit-o şi pe Vio. Mi-am dat seama cînd, printre exponatele lipite de geam, a apărut şi o notă scrisă mare de mînă: „Numai dăm pe caiet!“. Clar că era în lipsă de lichidităţi şi nu mai putea face aprovizionarea cum se cuvine. N-a ţinut mult însă, şi caietul a reapărut. Nu ştiu cum s-a descurcat, încurcate căile antreprenoriatului!

Buticul ei e unul dintre prietenii de nădejde ai singuraticelor nopţi bucureştene. Va fi acolo cînd la 1 noaptea rămîi fără ţigări. Va fi acolo cînd, la ore imposibile, vei pofti după ceva dulce. E acolo cînd rămîi fără bere în mijlocul unei petreceri. E acolo cu nişte cafea caldă pentru taximetriştii din colţ. Ea, şaormăria aşezată cîţiva metri mai sus şi numiţii taximetrişti sînt reperele nocturne esenţiale ale unui personaj urban oarecare, destul de tînăr şi care găteşte rar. Mi-am dorit cu ardoare o asemenea Violetă în cele străinătăţuri cînd, pînă să învăţ lecţia prevederii, rămîneam – singuratică bufniţă în crucea nopţii – fără ţigările esenţiale. Chipul ei îmi apărea atunci, jumătate de om pentru totdeauna, o cadră a tuturor nimicurilor între etichetele prăfuite. Vio era acasă.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

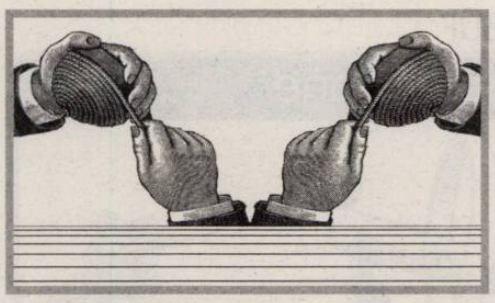

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

10 ore în Transnistria

– diplomatul, vodca şi tancul –

După vizita la partid povestită săptămîna trecută, a urmat cea mai interesantă întîlnire. Un om mic, îndesat, gras, cu mîini groase şi faţa roşie. Valeri Liţcai a fost ministru de Externe al Transnistriei timp de 18 ani. Şi nu ascunde asta, dimpotrivă, respiră o atitudine atotştiutoare, îi enumeră pe toţi negociatorii moldoveni cu care a vorbit de-a lungul anilor. Se prezintă ca un transnistrean tipic, la a cincea generaţie, o familie amestecată de ruşi, ucraineni şi moldoveni. Lucra la Chişinău cînd a izbucnit războiul, apoi a ales să se mute la Tiraspol. Mai apoi mi-a povestit cum şi-a lăsat apartamentul de la Chişinău gol şi cum după o vreme a găsit pe cineva cu traseu invers, adică plecase din Tiraspol la Chişinău, aşa că au făcut schimb de case. Ce nu mi-a spus, dar am aflat de la alţii e că Smirnov l-a scos pe bară după atîta vreme din motive obscure, cel mai probabil, spune lumea – pentru că începuse să aibă probleme cu alcoolul.

Începe şi el ca toţi ceilalţi cu istoria problemei. Doar că o ia de mai devreme. De la generalul Kutuzov. Ne povesteşte cum a găsit documente la Moscova după care în 1812 Kutuzov a avut de ales între graniţa pe Prut şi cea pe Siret. După el ar fi fost mai bine ca Rusia să ia atunci Moldova pînă la Siret, aşa încît nu s-ar mai fi despărţit moldovenii în două părţi. De ce nu a făcut Kutuzov asta? Pentru că „ruşii" – spune Liţcai – au avut mereu această tactică, să încurce lucrurile, cum a făcut şi Stalin, să amestece popoarele astfel încît să depindă de ei. Dacă te uiţi pe hartă, e evident că graniţa pe Siret ar fi fost la fel de arbitrară ca şi cea de pe Prut în perspectivă istorică, dar Liţcai părea că regretă sincer pierderea. Era în esenţă o pledoarie pentru faptul că Transnistria nu are nici o legătură cu Republica Moldova. Au fost băgate de Stalin la un loc, forţat. O urmare directă a pactului Ribbentrop-Molotov – spune omul nostru – care adaugă că normal ar fi ca urmările pactului să fie anulate, iar Transnistria să-şi vadă de drumul său.

guvern european – Germania să spunem – ar spune că trimite 2000 de soldaţi pentru menţinerea păcii, Tiraspolul ar accepta? Aaa, prietenul din România (spune „România" cu un zîmbet şiret din care ar trebui să subînţeleg ceva) a pus o întrebare dificilă. La care alege să răspundă într-un mod simpatic. Eu spusesem Germania la întîmplare, era doar un exemplu de ţară care are totuşi relaţii foarte bune cu Rusia şi este respectată. Luţcoi zice: ştiţi, istoria a creat nişte probleme aici, sînt anumite ţări care, înţelegeţi cum e cu istoria, nu ar fi binevenite. Germanii nu ar fi bineveniţi, nici turcii, nici ungurii. A, da, bineînţeles, nici românii (iar zîmbetul cu subînţeles). Sînt popoare în Europa cu care nu am avea nici o problemă, de pildă spaniolii sau cehii. Dar nu au experienţă în zone de conflict. Cine ar putea să o facă? De pildă, olandezii, ei au avut trupe şi în Bosnia, sau belgienii, că au experienţă postcolonială. Omul are aerul unei mirese care alege dintre mai mulţi peţitori. Deci, s-a decis, belgienii i-ar putea înlocui pe ruşi. Cum toată lumea e perplexă şi sînt trei polonezi în grupul nostru, adaugă repede: a, da, şi Polonia, polonezii ar fi şi ei buni. Dar, vedeţi, e complicat, de fapt nimeni nu vrea să trimită trupe, doar Rusia. Unul dintre polonezi vrea să ia cuvîntul. Pentru un moment cred că se va oferi să trimită trupe, ar fi fost o scenă colosală. Dar nu repetă decît întrebarea mea în altă formă: deci, dacă UE se pune de acord, Tiraspolul ar accepta? Fostul ministru se lansează într-o tiradă lungă despre lipsa unui mandat clar, ar trebui să fie cu un mandat OSCE, el a pus chestia asta într-un document oficial, dar de fapt nimeni nu ştie ce e acela mandat OSCE, există mandate ONU, mandate NATO, dar ce e ăla mandat OSCE? Deci, vedeţi ce complicat e?!

E foarte bun la ce face, tipicul diplomat sovietic: nu zice direct „nu", ci ridică atîtea probleme colaterale din care reiese că interlocutorul e vinovat de situaţie, încît trebuie ca acesta să lase baltă problema. Un coleg norvegian îl întreabă dacă

„Ruşii" – spune Liţcai – au avut mereu această tactică, să încurce lucrurile, cum a făcut şi Stalin, să amestece popoarele astfel încît să depindă de ei.

Rămîn mască la argument. Dar el continuă neabătut. De ce nu se unesc cele două părţi ale Nistrului? Păi, cu ce bani? Cine plăteşte? Şi cine garantează securitatea noastră? Va izbucni iar războiul, vreţi asta? Să trimită Europa trupe aici, de ce nu o face?

Cînd termină în sfîrşit, pun o întrebare: spuneţi că singura motivaţie pentru care sînt trupe ruse aici e că Europa nu e dispusă să trimită oameni. Dar dacă mîine un

pînă la urmă se va ajunge la o separaţie geostrategică: Moldova în UE, Transnistria în Rusia. A, chestia asta! Dă din mîini cu un aer exasperat-plictisit. Uitaţi ce este! (se enervează). Cît am fost ministru, am avut mii de contacte cu oficiali ruşi. Noi mereu le ziceam: vrem să fim parte din Federaţia Rusă. Ei mereu îmi ziceau că nu. *Never, never, never*. E prima dată cînd foloseşte cuvinte în engleză, vorbise numai în rusă. Aşa îmi spuneau: niciodată nu vă vom accepta ca parte a Rusiei. Deci, despre ce discutăm? Cît despre Moldova în UE, îmi vine să rîd (se relaxează). Nu se va întîmpla nici în 100 de ani. Aşa, şi eu aş vrea să fiu parte a Elveţiei. Să fie Transnistria canton elveţian. Mă primesc? Nu. Haideţi să vorbim serios. Şi iar zîmbeşte ca şi cum la aşa ceva nu ai ce să răspunzi.

Şi aşa decurge discuţia. Care se continuă la masă, în stil rusesc – icre, peşte, vodcă, vin. În drum spre restaurant, Luţcoi vine să stăm de vorbă, apoi rămînem unul lîngă altul la masă. Pare că mă simpatizează, aşa că trăncănim. Eu nu ştiu rusă, el vorbeşte prost engleză, aşa că ne înţelegem aproximativ, cu ajutorul semnelor şi al vod-

Uriaşa statuie a lui Lenin păzeşte bulevardul, vizavi de el, un tanc pe un soclu şi monumentul eroilor.

cii. Îi spun că totuşi anularea pactului Ribbentrop-Molotov ar însemna ca Basarabia să revină la România. Se uită fix la mine şi schimbă vorba. Îl ştii pe cutare? Cum îl cheamă..., ăăă, Dinu, mare diplomat. Am discutat mult cu el în anii '90. Şi cu Năstase m-am întîlnit, bun şi el, după aia a ajuns prim-ministru. Îmi spune o poveste încurcată din care înţeleg că România a avut nişte observatori militari acolo înainte de luptele din 1992, dar au ratat şansa să oprească războiul. Cum să facă asta, cu atîtea mii de soldaţi ruşi şi voluntari cazaci? He, he, ai voştri au fugit imediat, ca şi ucrainenii.

Terminăm întîlnirile programate, aşa că vrem să mai vedem puţin din Tiraspol. Un oraş ponosit şi trist. Singurele construcţii noi vizibile sînt la stadionul Sherrif. La sediul guvernului, uriaşa statuie a lui Lenin păzeşte bulevardul, vizavi de el, un tanc pe un soclu şi monumentul eroilor. De o parte cei din Afganistan, de cealaltă cei căzuţi în luptele din 1992 pentru independenţa Transnistriei. Noi, grupul de străini, întîrziem, facem poze. O adolescentă blondă şi frumoasă ne vede la tanc şi e atît de fericită să vadă străini că insistă să facă poze cu noi. Organizatorul din Moldova începe să se îngrijoreze, cele zece ore sînt pe terminate. Un miliţian se ia de noi, se pare că nu avem voie să facem poze pe stradă. Sfîrşit.

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Piaţa Traian

În piaţa asta, băgată între blocuri şi case cenuşii şi dărăpănate, intri-ieşi fără gust. „E de toate" dar de cîte ori mă plimb mă simt păcălit, urît, călcat în picioare, cu alimente în desagă şi cu toate astea frînt, furios pe ceea ce am cumpărat. Ţăranii nu-s. Sau dacă or fi, sînt din aceia care amestecă ţelina adevărată cu morcovii din Arabia. Strugurii albi de la Murfatlar cu sughiţurile perfecte ale îndepărtatei Italii. Oricît ai fi de atent, drastic, tot ţi-o iei, tot ieşi prosteşte cu cîte un compromis în desagă. Păi, un' să te duci? Piaţa e izolată. De jur împrejur supermarketuri. O piaţă de ţărani e dincolo de Dristor, orizont îndepărtat, lenevos, către care n-ai transport direct. Cin' se urcă în tramvai şi ia apoi troleibuz şi mers pe jos pentru o frunză ca lumea de verdeaţă? Nici ţipenie de om. E ritual. Porneşti devreme, te duci, nu te ai pe tine şi timpul tău, ţuşti în Piaţă la Traian, ţuşti la MegaImage. Aici nu e problemă de preţuri, sigur mai mari decît în orice berceni. Aici nu e problemă de comerţ civilizat, că e civilizat, prea civilizat. E vorba că „lumea asta de borcan", de termopan şi beton, de legume şi fructe pppppprrrrooooooaaaaspeeete nu-ţi dă bucurie. Bucuria aia de mirosuri, arome, de promisiuni nebune. Scrie că-s româneşti pe zece la sută din produse, ori asta nu mă interesează, mă interesează promisiunea ce-o cuprinde mărul ionatan. Şi mai e ceva. Săptămîna trecută am văzut ceva ce m-a mirat. Un comersant de-ăsta septic a luat un curcan din ţiplă, l-a urcat deasupra vitrinei şi l-a rumenit în ore pe o spirtieră. Nu-ţi spun cum dădeau balele tuturor, cum cele mai scurte fuste treceau pe la comersant să cumpere ceva, deşi nu avea decît pui şi curcani. Asta e. Promisiunea curcanului. Cînd vine cea a mărului. A pătrunjelului de Olanda?

PUBLICITATE

Mai mult decât cărţi...
www.adevarulshop.ro
adevărul shop

Coordonatoare: Adina POPESCU

Prietenia, azi

la o bere pe Facebook

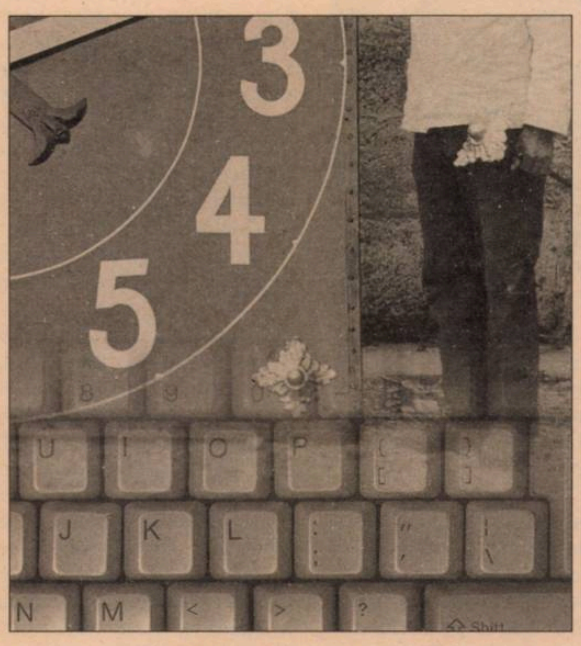

Texte şi opinii de:

● Petre BARBU (jurnalist)
„Prietenii mei, elefanţii... din publicitate“

● Ioana BOT (filolog)
„Cîteva inefabile şi o definiţie“

● Iulian COMĂNESCU (analist media)
„Prietenia, «sub vremi»“

● Magor CSIBI (editor Think Outside the Box)
„Magiunul de Topoloveni“

● Alin FUMURESCU (profesor de filozofie)
„Made in the USA“

● Lucian POPESCU (jurnalist)
„Edit your profile“

● Bogdan VOICU (sociolog)
„De la familie la prietenul electronic“

argument

Prietenul online se cunoaşte?

DILEMA VECHE
Prietenia, azi

Iniţial, tema acestui dosar trebuia să fie despre ce mai reprezintă prietenia în societatea de astăzi şi să redefinească valori, în condiţiile unui exces de comunicare provocat de noile tehnologii. Mai există prietenie în adevăratul sens al cuvîntului sau relaţiile interumane s-au transformat treptat într-un troc, în funcţie de interesele comune sau pur şi simplu de conjuncturi? Se mai cunoaşte prietenul la nevoie, mai este el o prezenţă fizică în viaţa noastră, o persoană care îţi bate la uşă fără să te anunţe ca să te întrebe pur şi simplu „ce mai faci“?

Avînd în vedere toate acestea, majoritatea colaboratorilor pe care i-am invitat să scrie despre prietenie „a virat“ spre noile tehnologii şi spre conotaţiile ei în lumea virtuală. E de înţeles, reţelele de socializare reprezintă mai mult decît un trend, un fenomen greu de ignorat care nu încetează să ne uimească. Indiferent de cît am fi de „conectaţi“ şi de familiarizaţi cu buzz-urile şi cu emoticon-urile, cu dialoguri purtate cu necunoscuţi care vor să ne fie prieteni, totuşi, la un moment dat, începem să ne punem întrebări legate de prelungirile noastre virtuale şi dacă nu cumva ele se dezvoltă independent de noi şi de viaţa noastră reală. Care mai este diferenţa între prietenii cu care stai la o bere şi cei cu care bei o bere virtuală pe Facebook? Sînt aceiaşi? Sau unii dintre ei sînt mai prieteni decît ceilalţi?

Printre prietenii lui Magor Csibi de pe Facebook se numără şi Magiunul de Topoloveni. Lucian Popescu îl citează pe sociologul francez Antonio Casilli care susţine că nu există o ruptură între planuri, între viaţa reală şi spaţiul virtual. Bogdan Voicu spune că „interacţiunea directă, personală rămîne de departe cea mai valoroasă, însă pînă a ajunge la ea, ai nevoie de numeroase etape care să o faciliteze“. Luiza Vasiliu a descoperit că numărul prietenilor prietenilor ei de pe Facebook – 27379 este acelaşi cu codul poştal al unui orăşel din Carolina de Nord. Iar Alin Fumurescu era amuzat că a primit din partea mea „o cerere de prietenie“ tocmai cînd scria despre refuzul său de a folosi reţelele de socializare şi despre cum „MySpace-urile, MyFace-urile estompează graniţele dintre dormitor şi sufragerie“.

Dincolo de opinii, mă bucur că în acest dosar am reuşit „să întîlnesc“ (chiar dacă nu împart aceeaşi pagină) doi vechi prieteni: Lucian Branea şi Petre Barbu. Sînt prieteni şi „pe viu“, şi pe Internet. (**A. P.**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 14 octombrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Ioana BOT

Cîteva inefabile și o definiție

„Prietenul la nevoie se cunoaşte“, repetăm, liniştindu-ne mai întîi pe noi înşine – că ştim ce este un prieten, adică. Dar, aici, nu *prietenul* este cuvîntul cu un sens mai problematic: prietenul „se cunoaşte“ (ceea ce sugerează o competenţă implicită a „cunoscătorului“ într-ale prieteniei), însă aceasta se întîmplă, atenţie!, „la nevoie“. Să reflectăm asupra „nevoii“ (cu cîţiva ani în urmă, tot *Dilema veche* propunea un dosar de mare succes pe tema „Closetul la nevoie se cunoaşte“, jucîndu-se cu clişeul proverbial... şi cu sensurile româneşti ale „nevoii“, firește). Ce e *nevoia* – minunea ambiguă şi ubicuă, care îl face pe prieten aşa cum haina îl face pe om? Logic, ea ar trebui să ne fie mai familiară decît prietenul: ea este a noastră, ea îl aduce pe prieten, îl face să ne demonstreze prietenia lui. Cred că fiecare are prietenii pe care îi merită – adecvaţi „nevoilor“ sale. Riscînd limba română (dar unul din cei mai mari creatori ai ei avea, drept vorbă de ocară specifică, un incredibil de frumos „neamul nevoii!“, pentru cunoscători...) aş spune că fiecare din noi „nevoieşte“ într-un mod care îl defineşte. Pentru unii, definitorie e nevoia de „a fi cu alţii“ (ieşire la o bere, ieşire din sine, ieşire din monotonie): prietenul adevărat este cel ce corespunde *(consimte,* cum înţelept spunea jupîn Dumitrache) acestei nevoi. Prietenul de chef, de shopping, de-o supapă socială, de-o seară cu prietenii. Altora, prietenia li se dovedeşte la o nenorocire, ceva din categoria „Doamne, fereşte!“, pe care simt... nevoia să n-o înfrunte singuri: prietenul este un umăr pentru plîns (cu batiste cu tot), un însoţitor pe culoarele spitalelor (tăcînd, dar împreună), o mînă întinsă (sau banii din ea). Desigur, dacă prietenul adevărat este, pentru tine, cel care te ascultă întotdeauna, s-ar putea să fii o persoană care vorbeşte tot timpul. Şi tot aşa, mai departe: dacă ai nevoie de un prieten ca să te împingă de la spate mereu înseamnă că nu poţi lua decizii importante singur, dacă prietenii îţi dispar la primele vînturi reci ale toamnei înseamnă că nevoile tale erau doar trecătoare flori de vară... Ceea ce vreau să spun este că prietenul

răspunde unei fibre din noi înşine, cea pe axa căreia ne identificăm „nevoile“ – ne definim. Cînd ne plîngem că nu avem prieteni, sau că avem prea mulţi prieteni, ar trebui poate să ne uităm la nevoile noastre, cărora le răspund sau nu prietenii – reali, imaginari ori visaţi.

Enormal să fie aşa, în sensul că, dacă „nevoile“ sînt definitorii pentru o persoană, prietenul este cel ce se potriveşte lor – adică persoanei respective. Prietenul răspunde la ceva foarte profund din noi, ceva ce sîntem noi înşine, fără a ne schimba. Spre deosebire de dragoste, care e un proiect individual de ieşire din sine (eventual, chiar fără un răspuns din partea celui iubit), prietenia e o întîlnire dintre două identităţi care se potrivesc în chip esenţial. Aşa ajung la un adagiu, mie drag, datorat lui La Rochefoucault (citez din memorie): „Oricît de rară ar fi iubirea, prietenia adevărată e şi mai rară“. Poţi suferi de o dragoste neîmpărtăşită, poţi iubi de unul singur, dar în prietenie e nevoie de doi. Aici intervine o altă măsură a inefabilului: prietenia adevărată nu e unilaterală, proiectele interioare ale prietenilor trebuie, în vreun fel, să îşi răspundă reciproc. Nu te împrietenești cu cineva ca să îl transformi după placul tău (în schimb, multe îndrăgostiri se clădesc pe eroarea acestei tentaţii), după cum nu te împrietenești cu el ca să te schimbi nici tu (deşi o prietenie te face mai bun, ajutîndu-te să te înţelegi, reflectat în/de prietenul tău). De unde fragilitatea subită a unei prietenii care decide să se preschimbe-n iubire, riscînd să piardă tocmai ceea ce constituia substanţa ei. Amos Oz o spune mai bine decît aş putea-o face eu, într-una din cele mai apropiate mie fraze ale prozei contemporane: „Mi-am amintit cum [...] pe un drum nepietruit de pe marginea unei prăpăstii în ceaţă, mi-a spus deodată că, dacă se va dovedi că între noi e vorba de dragoste, ar vrea să spere că prietenia nu va lua sfîrşit.“ *(Să nu pronunţi: noapte,* traducere de M. Braeşter, 2010)

Diferite în chip esenţial, prietenia şi iubirea au, în cele mai fericite cazuri – pe care le numim, din lipsă de altceva mai sugestiv, „adevărate“ – o inefabilă dimensiune comună. Mihai Zamfir dădea, la moartea unui prieten, o definiţie a prieteniei ce reuşeşte să prindă, ca mierea chihlimbarului o aripă filigranată de libelulă, această nuanţă. *„Prietenul* – scria profesorul Zamfir – *este o persoană pe care o iubeşti fără să îi fi spus niciodată asta.“* Prietenia poate deveni iubire aşa cum îndrăgostirea nu poate niciodată: cu firescul ineluctabil al trunchiului de copac, care creşte îmbrăcînd în coajă vîrful de săgeată înfipt în el. *Nemărturisit,* pentru că, atunci cînd se întîmplă aşa ceva, între prieteni nu mai e, de mult, nevoie de cuvinte. Ceea ce vine de contrazice tot ce am scris aici? „De zic minciuni, şi-s însumi dovedit, / N-am scris în veci, şi nimeni n-a iubit...“

Ioana Bot *este profesor universitar, Facultatea de Litere, Universitatea „Babeş-Bolyai“ din Cluj-Napoca.*

Adina ROSETTI

După 30 de ani

„V-aţi făcut prieteni de cînd sînteţi aici?“ – i-am întrebat pe amicii mei din Canada, stînd pe terasa casei lor dintr-o suburbie liniştită şi privind veveriţele care traversau vesele pajiştea din faţa noastră. „Sigur că da, o mulţime“ – mi-au răspuns ei zîmbind mulţumiţi. În weekenduri, se adună cu toţii la un grătar – *barbeque* sau, mai pretenţios spus, *garden party*. Copiii se aleargă prin curte, ei stau de vorbă, cu o cutie de bere în mînă. Despre joburi, despre criza mondială, despre preţurile pieţei imobiliare, despre ultimele destinaţii de vacanţă. Femeile – despre copii, şcoli, grădiniţe şi, eventual, cosmetice şi spa-uri. Apoi, îşi văd fiecare de vieţile lor. Eventual se mai întîlnesc la o zi de naştere sau, dacă sînt într-adevăr intimi, se vizitează cu ocazia sărbătorilor. De fapt, n-are nici o importanţă faptul că lucrurile astea se petrec în Canada, pot fi la fel de bine şi în România (doar că, probabil, ar lipsi veveriţele). Totul are de-a face, de fapt, cu vîrsta...

După 30 de ani, prietenia absolută este luată de pe soclul ei strălucitor şi aruncată într-o debara întunecoasă, laolaltă cu celelalte simboluri ale tinereţii zbuciumate: nopţile albe, iubirile fără speranţă, plecările la mare în miez de noapte. Nu pentru că

„Nu cunoaştem decît ceea ce îmblînzim. Iar oamenii nu mai au timp să cunoască nimic. Cumpără lucruri gata făcute, de la negustori. Şi cum nu există negustori de prieteni, oamenii nu mai au prieteni.“

ANTOINE DE SAINT EXUPERY,
Micul prinţ

n-ar mai avea farmec, ci pentru că pur şi simplu nu prea mai e timp pentru ele. Prieteniile devin, cumva, „conjuncturale“ şi se mulţumesc să satisfacă doar nevoia de socializare.

Dacă îţi petreci cea mai mare parte a timpului la birou, vrînd-nevrînd, ajungi să te împrietenești cu cei cu care împarţi mai bine de opt ore pe zi acelaşi spaţiu şi aceleaşi probleme. Prietena cea mai bună din liceu este înlocuită de colega de birou, cu care îţi bîrfeşti şefii pe messenger şi cu care dezbaţi îndelung alegerea meniului de prînz. La o adică, dacă te acoperă cînd lipseşti de la şedinţă, îţi împarţi cu ea salata dietetică... Atunci cînd te hotărăşti să părăseşti locul de muncă pentru ceva mai bun (mai *challenging),* vă pupaţi pe obraz, promiţîndu-vă că veţi „ţine legătura“, dar ştiţi foarte bine că nu se va întîmpla aşa. Şi, cum e de *bon ton* să schimbi jobul o dată la doi-trei ani, ajungi să aduni zeci de astfel de prieteni şi prietene, cu care ar deveni imposibil să „ţii legătura“ altfel decît pe Facebook.

Iar atunci cînd şi în viaţa ta apare un copil, vei experimenta, aproape obligatoriu, prietenia „de parc“: grupurile de mămici/bone/bunici se organizează în jurul cărucioarelor, în funcţie de vîrsta bebeluşului, iar subiectele discuţiilor variază între metodele de sterilizare a biberoanelor, consistenţa piureului de fructe sau abilităţile intelectuale precoce ale copiilor, şi sînt întrerupte periodic de cîte un strigăt: „Răducu, nu mai alerga, mamaie, că transpiri!“ etc. Dacă nu aveţi copii, nu ridicaţi sarcastic din sprîncene, căci, mai devreme sau mai tîrziu, veţi face parte dintr-un astfel de cerc al prieteniei care se prelungeşte, pe măsură ce copiii cresc, dincolo de universul fascinant al gropii cu nisip pînă la petrecerea tematică de la mall. La o astfel de petrecere de copii, am petrecut o dată patru ore stînd la o masă împreună cu părinţii, în timp ce ăia mici se zbînţuiau de mama focului într-un castel plin cu biluţe colorate. Evident, în decursul celor patru ore m-am împrietenit cu ceilalţi părinţi. Am aflat totul despre viaţa lor dinafara parcului, ştiu la ce şcoli îşi vor da copiii şi ce probleme au avut cu maşina. I-am chemat şi eu la ziua de naştere a copilului meu. Am făcut apoi schimb de poze de la aniversări. Ne-am sunat să comparăm informaţii despre cursuri de balet şi engleză. Ne-am dat inevitabilul *add* pe Facebook şi tot restu'. Am ieşit duminica la terasă împreună, pentru ca odraslele noastre să-şi poată continua prietenia. O prietenie mult mai sinceră decît a noastră...

Adina Rosetti *este jurnalistă şi scriitoare. Romanul* Deadline *este în curs de apariţie la Editura Curtea Veche.*

Luiza VASILIU

27379 – Yanceyville, Carolina de Nord

„*Friending activity. You added 27 new friends this month. Your friends added 27379 new friends.*“ 27379 e codul poştal al unui orăşel din Carolina de Nord, Yanceyville. Şi mai e suma tuturor prietenilor noi ai prietenilor mei de pe Facebook. Cu toate astea, nici eu, nici Mark Zuckerberg, fondatorul celebrei reţele sociale, născut cu doar trei luni şi-o zi înaintea mea, nu ne lăsăm duşi de nas de-un cuvînt. Facebook nu-ţi bagă în buzunar prieteni, ci identităţi atent lustruite, numai bune de expus pe *wall*-ul celorlalţi. Atît. Prietenii, în sensul de „Patrocle-şi-Ahile“ al cuvîntului, nu sînt nici mai mulţi, nici mai puţini ca de obicei, nu au crescut într-un an cît alţii în şapte, şi nici nu au fost înghiţiţi de găurile negre ale Internetului. Au rămas tot acolo unde erau şi acum 2000 de ani, sprijinind pe umerii lor lumea, scuturînd singurătatea de pe hainele noastre, ţinîndu-ne în viaţă cu nimicurile lor mari şi mici.

Sigur, corul nemulţumiţilor o să spună că mileniile astea care au trecut ne-au făcut inumani, că au smuls tandreţea din noi, că ne-au transformat în nişte nenorociţi fără inimă, nişte disperaţi însinguraţi. Statisticienii ar fi chiar în stare să ne spună că, spre deosebire de anul 783 e.n., cînd o persoană avea în medie 7,5 prieteni, în prezent situaţia s-a schimbat, ajungîndu-se la doi prieteni pe cap de locuitor. Nu cred însă că un contabil dintr-o multinaţională (ca să luăm un exemplu pentru care, ştiu, voi fi aspru sancţionată de către contabilii din multinaţionale) are mai puţini prieteni decît un cinstit lucrător al cîmpului din Evul Mediu. Are exact atîţia cît merită şi cît poate să dă. Pentru că prieteniile nu pică din cer, ci stau mai degrabă în galantar şi aşteaptă să fie luate în grijă de indivizi responsabili, pregătiţi să crească acasă un animal de companie.

A avea prieteni ţine de posibilităţile interioare ale fiecăruia, de timida lui nevoie de-a povesti cuiva ce i s-a mai întîmplat în ultima vreme, şi nu de condiţiile atmosferice, de încălzirea globală, de Facebook sau de criză. Aşadar, nu s-a schimbat nimic, am rămas la fel. Şi-apoi, ar fi o dovadă de impoliteţe inutilă să-i contrazicem şi de data asta pe antici, numai de dragul de-a susţine că, de la un timp încoace, nimic nu mai e la fel, nici măcar prietenia. Vi se pare că afirmaţia „Dintre toate mijloacele pe care înţelepciunea ni le-a dat ca să atingem fericirea în viaţă, de departe cel mai important e prietenia“ (Epicur – *Doctrinele principale)* e de o naivitate scuzabilă la cineva născut acum 2394 de ani, care nu avea credite la bancă şi nu ştia ce înseamnă „ascensiunea pe scara socială“? Sau credeţi că fraza „Nimeni n-ar alege să trăiască fără prieteni, chiar dacă ar avea toate celelalte lucruri bune ale vieţii“ (Aristotel – *Etica nicomahică)* e rezultatul unei îndelungate şi epuizante boli care se cheamă candoare?

Ştiu că o să-mi răspundeţi cu „nici chiar aşa“, dar o să plusaţi cu Jules Renard şi a sa „Nu există prieteni, există doar momente de prietenie“, crezînd că aţi marcat punctul final. Ei bine, Jules Renard rar spune lucruri cu care poţi să nu fii de acord, dar asta nu schimbă cu nimic situaţia. Poate că nu există prieteni, constanţi şi eterni ca telefonista de la Urgenţe, pe care să-i poţi suna oricînd, între 3 şi 133 de ani, pentru o inimă frîntă sau o ieşire la bere. Există însă momente de prietenie, împrăştiate minuţios, cu grijă de filatelist, de-a lungul unei vieţi. Şi poate n-ar fi rău să mai facem din cînd în cînd un bilanţ, mai mult melancolic şi mai puţin matematic, al momentelor de prietenie – bucuriile noastre scurte şi salvatoare.

De pildă:

Într-o seară, nu foarte tîrziu, singură într-un cartier pe care nu-l ştiam deloc, aşteptam autobuzul. Era pustiu, un motoretist dubios se învîrtea pe lîngă staţie cu motoreta după el. Am scos telefonul din geantă şi l-am sunat pe C. I-am spus că mi-e puţin frică, şi imediat vocea lui s-a transformat lîngă mine în cel mai de încredere bodyguard pe care îl poate avea cineva. Am schimbat cîteva glumiţe, motoretistul a dispărut şi în vreo cinci minute a venit autobuzul.

Acasă la L., după o porţie mare de paste. Ne pregăteam de o seară domoală, între fete, cu filme şi chicoteli. Doar că eu am adormit la zece minute după ce-a început *Vertigo* şi-am stricat toată seara. Un neprieten s-ar fi supărat şi ar fi bombănit zile întregi după nefericita adormire; L. s-a trezit a doua zi, a făcut cafeaua şi-am stat pînă spre după-masă în bucătărie, glumind despre una şi alta.

Pe A. am întîlnit-o numai o dată, dar mi s-a părut că e persoana perfectă ca să vedem cum cad Perseidele, pe cerul din afara Bucureştiului. Şi le-am văzut. După care A. mi-a făcut patru perechi de cercei, iar eu i-am împrumutat *The Principles of Uncertainty*.

A., o doamnă de 85 de ani. La a doua vizită, mi-a spus că-i place mult de mine şi că ar vrea să fim prietene. M-am simţit ca o şcolăriţă care se fistîceşte uşor şi am şoptit „Da, sigur că da“.

Cu E. mă ştiu de la şapte ani. Nu-mi imaginez ce s-ar putea întîmpla încît să nu mai vorbim una cu alta, moldoveneşte şi repezit, despre absolut orice, de la foştii colegi de clasă la ciuperci umplute, de la ce se mai întîmplă prin Iaşi la Johnny Depp. Cu ea e un moment neîntrerupt de prietenie.

„Virtutea este fundamentul amiciţiei; pentru a o păstra nu este nevoie decît de caritatea reciprocă. Aceasta este simplă şi nu are nevoie de farduri, nu cere nimic din cele exterioare. Şi dacă ea găseşte multe avantaje fără a le căuta (căci cine ar putea enumera foloasele şi farmecele prieteniei?), caritatea n-are nevoie de stimuli exteriori, este mulţumită de ea însăşi, ea este pentru sine un pinten şi o recompensă.“

FRANCESCO PETRARCA

Aşa cum e şi cu C., care s-a mutat în America acum şase ani. Ne vedem o dată pe an, cîteva ore sau, dacă avem noroc, cîteva zile, şi ne spunem tot ce s-a adunat de cînd ne-am văzut ultima dată. N-are nici o importanţă cît de departe sîntem şi cît de rar dispare distanţa asta, pentru că sîntem amîndouă prezente în lumea celeilalte, sub formă de ceaşcă, eşarfă sau creion.

Aş mai avea de povestit cel puţin 27379 de astfel de momente. Nu ştiu cît de convingătoare am fost, dar cred că nu ne-am schimbat prea mult în ultimii 2000 de ani. Chiar dacă acum o îmbrăţişare poate să arate aşa: >:D<, iar un zîmbet aşa: :), chiar dacă oamenii pleacă din ce în ce mai departe, chiar dacă ne îngrijorează teribil tot felul de ştiri de pe la televizor, e de ajuns să-ţi ţii prietenii aproape ca să nu fii singur. Iar asta nu e cine ştie ce magie.

Ileana ZIRRA

Găşti. Măşti

Găşti. Măşti. Aş putea spune că masca este antonimul parţial al găştii, pentru că te simţi în largul tău numai în sînul ei, şi atunci arăţi cine eşti, de ce eşti în stare şi cum dai tu o lume întreagă pe spate. Sigur, asta vei face numai dacă „mască“ ar avea şi semnificaţia de *shield,* anume locul unde ştii că lucrurile rele n-au să te afecteze, iar dacă vei avea vreo problemă, gaşca ta va fi alături de tine, vorba ceea – „unul pentru toţi, toţi pentru unul!“. Cu o condiţie, în schimb: să fi trecut de iniţierea în gaşcă şi să-ţi fi dat jos masca. Cum? E la mintea cocoşului.

Nu am vrut să abordez tema prin definirea celor două categorii, gaşca trainică şi gaşca spulberătoare – nu, nu ea te spulberă pe tine, ci cu uşurinţă se destramă –, pentru că mi se pare deja un concept inutil de exemplificat. Cu toţii ştim că rămîi cu doi prieteni din prima copilărie, o droaie din liceu şi mulţi şi extrem de buni din facultate, iar apoi relaţiile doar se întăresc. Nu am trecut prin asta deja, deci nu pot dezvolta ceva ce doar am observat în alte cazuri. În schimb, pot spune că este întru totul adevărat că, la liceu, imediat îţi faci o gaşcă. În generală, nici prietenul meu cel mai bun, Tudor, care de ziua mea mi-a făcut clătite cu scorţişoară şi a furat un borcan de marmeladă de la bunica şi le-a mîncat împreună cu familia mea, nu îmi citea ziarul, iar acum, fetele din gaşca mea nouă mi-au smuls exemplarul din mînă şi s-au dus prin clasa lor, urlînd „Vedeţi, ea e în poză, ea lucrează la ziarul ăsta! Cumpăraţi *Dilematix!*“ şi nu s-au lăsat pînă nu le-au băgat pe gît, şi mamelor, reportajul meu.

Una din caracteristicile găştii constă în puterea ta de a-i trata pe toţi la fel, ca să fie trainică, altfel, se va şubrezi în fiecare lună, pînă vor mai rămîne doi-trei oameni. Normal că oricum te vei înţelege mai bine cu cîţiva dintre ei, dar în cadrul grupului te vei abţine s-o arăţi, vei vorbi la telefon, vei ieşi cu ei la o bere secretă.

Un lucru interesant de observat, dar care este şi el destul de logic, ar fi faptul că la început, cînd sari *jos sus jos,* încă îţi mai alegi gaşca şi după stil. Într-a VI-a, m-am dat şi eu un pic mai roackeriţă, pentru că Tudor era dur pe atunci, iar eu nu puteam fi mai prejos! Într-a VII-a a apărut prietena lui metalistă, iar atunci mi s-a acrit şi mie şi am început să arăt cum că aş fi hippioată de fapt, n-am mai purtat tricouri lungi cu *Le Chat de Noir,* mi-am scos din fundul dulapului rochiile, fustele lungi şi şalvarii şi am defilat fericită prin şcoală cum aveam eu chef, iar prietenii mei adevăraţi mi-au rămas aproape. În liceu, Ilinca este cea dură, căreia nu-i putem atribui un stil anume, Ali este secretara noastră cu ochelari roşii, Mihai este ecologistul cu tricouri amuzante, Cristi – sensibilosul grupului, Costin – metalistul grupului, Dana şi Tudor – rockerii, iar eu am rămas hippioata şi, totuşi, cu atît ne distrăm mai bine, cu cît venim cu poveşti mai diferite din afară.

Sper să mă credeţi că am făcut parte şi din grupul prietenilor surorilor mele, unde oamenii aveau deja 20-24 de ani, iar stilurile erau aşa de diverse, că te simţeai ca-n America, salata de Bruxelles a stilurilor şi a trendurilor. Aşa că am ajuns la concluzia că pe cît creşti pe atît treci peste fleacurile de genul hainelor alese, şi te iei după realele calităţi ale oamenilor, anume cum ţine un secret, cum te consolează, ce glume îţi spune ca să te înveselească, cît de sensibil e şi dacă ştie să pună în aplicare latura de fetiţă *cheesy* cînd e nevoie.

Prea multe alte lucruri aş putea povesti despre găşti, de-aia am să mă ascund în spatele unor măşti.

Ileana Zirra *este elevă în clasa a IX-a la Colegiul Naţional Bilingv „George Coşbuc“ şi redactor la suplimentul pentru copii* Dilematix.

Iulian COMĂNESCU

Prietenia, „sub vremi"

Cred că undeva prin 1940, doctorul Mişu Teodorescu s-a înrolat în Armata Română, care se pregătea să o pornească alături de nemţi către Răsărit. Era ofensiva către Est o cauză patriotică? Nu ştiu dacă doctorul Teodorescu o percepea aşa. Fiindcă Mişu era prieten cu bunicul, Aurel Comănescu, iar acesta, tot medic, urma să aibă un copil, pe mama, născută în martie 1941. Doctorul Mişu a supravieţuit: l-am cunoscut în copilărie, cînta romanţe cu o voce dogită, foarte amuzant. Dar bunicul a plecat şi el, la scurtă vreme, pe front, după ce a născut bunica. S-a înrolat voluntar, la rîndul lui, pentru ca familia şi apropiaţii să nu spună că a fost un învîrtit de război. A ajuns pînă la Odessa, de unde a venit decorat, cu două icoane ortodoxe şi o rană ulceroasă de şrapnel la picior, pentru ca să moară în 1973, cînd aveam şase ani.

Oastfel de povestioară pare astăzi science fiction, mai ales că nu garantez pentru acurateţea detaliilor, ca în orice istorie de familie. De ce e de spus? Fiindcă prietenia, în România, e un tip de relaţie grevat de felurite impurităţi: interese, cîrdăşii, raporturi ierarhice formale şi mai ales informale. De trădare şi egoism, violenţă, izbucniri de individualism şi voinţă de putere. Cum am ajuns aici?

România e un teritoriu al duplicităţii. La început, au fost „bietul om sub vremi" şi „capul care se pleacă, sabia nu-l taie". „În calea tuturor relelor", cum a fost, românul a avut nevoie de un raport psihologic complicat cu societatea, pentru a supravieţui. Am putea vorbi şi de substratul bizantin, în măsura în care istoricii l-ar atesta şi în care acesta s-a perpetuat în Imperiul turcesc, care tot de la Roma se revendica. E drept, duplicitatea românească nu are toate conotaţiile cinice şi interesate ale francezei din care a venit cuvîntul. E mai curînd o complicaţie existenţială, un inhibitor de acţiune cu iz de profunzime. Desigur, e incorect politic, demodat şi prăpăstios să spunem că o astfel de trăsătură s-a imprimat în ADN-ul românului, dar un context sociocultural există de sute de ani. Cine îl neagă e superficial. Sau duplicitar...

Cine-a ieşit de sub vremi? Lucrurile s-au complicat, după turci, în 1848 şi 1948. Oarecum, 1948 e un fel de 1848 cu capul în jos ca să parafrazăm vorba cu Marx şi Hegel. Revoluţia lui Bălcescu şi Kogălniceanu a fost o tentativă parţial reuşită de modernizare accelerată a României, la comanda unei elite. Dar lucrurile s-au complicat, ulterior, într-un fel care avea să ducă la însemnările fulgurante, dar revelatoare ale lui Maiorescu şi Eminescu, despre formele fără fond. 1948 a fost pe dos, în sensul unei răsturnări sociale: puterea a fost preluată de antielită, de coada satului, care a purces la cooperativizare, în numele Anei Pauker, cu pistolul. Comunismul a fost adus de ruşi, dar impus de oameni cu o structură morală prea puţin complicată. O vreme, aceştia au putut fi convinşi de ceea ce făceau, crezînd în ceva asemănător cu nişte idealuri. Destul de repede însă, visul leninist a rămas cam fără aderenţi sinceri. A devenit o carcasă pentru pulsiuni ariviste primare. Au urmat alte cîteva decenii de duplicitate. Cîţi din cei care ţipau în şedinţele de partid credeau ceea ce ţipau? Hegel cu capul în jos a dat o elită cu capul în jos.

„Cei răi nu au decît părtaşi;
voluptuoşii, tovarăşi de orgii;
oamenii de afaceri, asociaţi;
oamenii politici adună
pe nemulţumiţi; cei mai mulţi
oameni fără ocupaţie au relaţii,
principii au curtezani; doar
oamenii virtuoşi au prieteni."

VOLTAIRE

Asocierile informale. Intră în scenă, previzibil, serviciile secrete. Posibil omniprezente pe vremea lui Ceauşescu, cel puţin în percepţia publică. Vinovatul de serviciu şi în 2010. Acelaşi bunic, Aurel Comănescu, care a primit o decoraţie pe Frontul de Est, a impus în casă regula de a nu se vorbi de rău despre regim. Mai ascultam Europa Liberă, dar cu spaimă şi de la o vîrstă la care aveam discernămînt, după ce Aurel a murit. Pavlik Moruzov, pionierul care şi-a trădat tatăl chiabur pentru propăşirea comunismului, se preda la şcoală ca reper moral. Iar copiii n-au discernămînt. După 1989, cineva care a căutat sursa mitului a aflat că toarşu' Pavlik nu era blond-angelic, ci negru ca tăciunele şi tatăl era mai mult beţiv şi violent decît kulak. Azi ar fi un caz de competenţa Autorităţii pentru Protecţia Copilului.

Românul a rămas o fiinţă mai curînd reactivă decît activă.

Pe vremea comunismului, bunicul şi-a protejat însă copiii de ei înşişi, cu duplicitate. Era sub vremi, n-avea ce face: mai greu ca la Odessa.

În orice caz, românul a rămas o fiinţă mai curînd reactivă decît activă; la bagajul istoric şi cultural s-a mai adăugat o problemă: lipsa de credinţă în „nobilele idealuri" a generat o reţea subterană de relaţii. Partidul şi serviciile secrete au fost nu subminate, ci consolidate dinăuntru de diferite coterii. Economia subterană e numai o parte a structurii – sau pseudostructurii – create. Însă cei care au ştiut să manevreze acest context s-au pus pe agonisit: aur sub podea, lăzi cu sute-Bălcescu şi altele. Dacă s-ar putea scrie un tratat de economie subterană, el ar fi caracterizat prin raporturi mult mai personale, imprevizibile şi greu de cuantificat, decît cele descrise de teoriile clasice.

Cum a explodat mămăliga şi cine a mîncat firimiturile? „Securişti" sau nu, mandatarii, oamenii din serviciile externe şcoliţi pe la „contractările" din RDG sau Cehia, gestionarii de aprozar şi alţii aveau să fie beneficiarii lui 1989 – material vorbind. Azi, subterana e mai puternică decît formele occidentale, care clivează pe vechea şi perena pseudo- sau cvasi-structură, *à la* Maiorescu, dar puţin altfel. Aceasta e chiar un fel de realitate la lumina zilei, mai lipsită de structură, care nu se pretează la teoria conspiraţiei. Pentru aşa ceva, trebuie o descriere ierarhică, globală şi coerentă a unei entităţi de fapt volatile, endemice şi rudimentare, din punct de vedere organizaţional.

Şi totuşi, România e plină de insucces(e), iar românii au tendinţa de a le pune pe seama altora, „ăştia", „românii noştri" şi aşa mai departe. Recurgem din nou la istorie: principiul activ al trecutului l-au reprezentat „invadatorii", pe care încercam să-i gonim cu „neatîrnare". Chiar cuvîntul spune că înainte, *in illo tempore,* a fost „atîrnarea". E drept, SUA au independenţa, de exemplu. Dar a depinde e puţin altceva decît a atîrna.

De fapt, teoria conspiraţiei se adevereşte numai cînd creează conspiraţii. Există ceva asemănător în România: o credinţă comună că există duşmani, ascunşi sau nu, care nu ne-au lăsat să ne propăşim. „Ăştia" sînt întotdeauna altceva decît „noi", în funcţie de centrul temporar al lui „noi". Şi, oricum, o justificare pentru ca „noi" să încălcăm permanent regula jocului, pentru că, nu-i aşa?, cu „ăştia" nu se mai poate.

Atunci, ce mai putem spune despre prietenie? Doctorul Mişu Teodorescu şi bunicul au trăit după 1848, ba chiar şi după 1948. În 2010, românii se solidarizează pe Internet, în jurul unor cauze aparent pierdute şi uneori chiar reuşesc să răstoarne situaţia. Există compasiune, altruism şi inclusiv oameni de afaceri de succes, cu momente şi pulsiuni de onorabilitate. Există prietenie. Dar coteriile, mafioţeala, bizantinismul, ameninţarea reciprocă, lucrurile pe care fiecare le ştie despre fiecare şi ţin relaţia în viaţă ca focoasele nucleare viciază teritoriul altruismului şi al iubirii de semeni. Prietenia a fost „sub vremi" ceva la care ajungeai atunci cînd nu mai erai bănuitor, conspirativ, agresiv, ipocrit şi, în România, rămîne prin cărţi. Sau prin istoriile de familie.

Iulian Comănescu *este analist media şi managing partner la Comanescu SRL (consultanţă media).*

PUBLICITATE

Mai mult decât **muzică...**
www.adevarulshop.ro
adevărul shop

Lucian POPESCU

Edit your profile

despre prietenie pe Internet

Stai pe Facebook ore în şir? Scrii pe forumuri de douăzeci de ori pe zi? Joci *World of Warcraft* toată noaptea? Ai prieteni pe Internet pe care nu i-ai văzut niciodată, dar cu care vorbeşti mai mult decît cu prietenii din lumea reală? Eşti cam „dubios", atunci. *Get a real life!*

Acum vreo cîţiva ani aşa ar fi reacţionat orice om „sănătos" la cap. Utilizatorului avid de Internet i se imputau multe lucruri, de la schizofrenia între planul existenţei reale şi cel al lumii virtuale, la dependenţa nesănătoasă şi incapacitatea de a socializa. Între timp, Internetul a devenit parte firească a lumii noastre cotidiene; nu mai percepem ruptura dintre planuri, iar prieteniile noastre „reale" se remodelează în funcţie de alte valori şi stiluri de viaţă, datorate tehnologiei. Ironia sorţii, acum situaţia s-a inversat, fobia sau reţinerea faţă de tehnologie este privită ca o dizabilitate de comunicare. Am auzit de sute de ori formula: „Dacă nu eşti pe Facebook, nu exişti".

I-ar fi plăcut lui Aristotel pe forumul online?

În decembrie 2004, chiar înainte de alegeri, pe forumul ziarului *Cotidianul* de atunci, noi, forumiştii, am pus la cale un flash-mob prin care să protestăm împotriva cenzurii praticate de TVR – care nu-mi mai amintesc ce evenimente nu voia să prezinte. Anunţul s-a răspîndit rapid pe toate forumurile importante, unde mai poate fi găsit şi astăzi. În ziua cu pricina, care s-a întîmplat să fie una mohorîtă, ne-am adunat pe la prînz vreo şaizeci de persoane zgribulite, la intrarea din Pangratti a Televiziunii. Ne-am lipit bandă adezivă pe gură şi am tropăit vreo zece minute. Cam asta a fost tot. Ne-am răspîndit apoi care încotro, după cum hotărîserăm dinainte, respectînd astfel regulile flash-mob-ului despre care citiserăm pe site-urile şi forumurile de profil.

Jandarmii prezenţi acolo erau în număr mai mare decît „forumiştii" şi, la sfîrşit, uimiţi poate de faptul că plecam atît de repede, s-au apucat să-i legitimeze pe cîţiva. Vreo doi-trei ofiţeri burtoşi în civil se agitau cu staţiile de emisie-recepţie păcănind. Au cerut şi aparate de fotografiat de la participanţi, pe care le-au înapoiat însă imediat. Nu au existat incidente serioase.

Doar că, imediat după ce grupul s-a spart, a mai apărut un autobuz plin cu jandarmi, de data asta dotaţi cu scuturi şi bastoane. N-au mai avut, cred, de ce să debarce, fiindcă toată lumea plecase. Amănuntul acesta cu autobuzul mi s-a părut destul de comic atunci – crea o disproporţie prea mare între grupul nostru firav şi forţele de ordine.

Îmi amintesc că primul lucru pe care l-am făcut cînd am ajuns acolo a fost să încerc să recunosc oameni cu care dialogasem pe forum. Nu ştiam despre cei adunaţi acolo nimic – nici nume, nici figură, nici vîrstă. Aveam fiecare cîte un nickname, şi atît. La fel făceau şi ceilalţi. „Tu eşti cutare? Eu sînt X." Şi, în acele momente, toţi acei anonimi – cum eram de fapt unul faţă de celălalt – formam o mică comunitate, o comunitate care se născuse pe Internet şi care se valida acum. Nu ne adunaserăm să cerem ceva, ne doream doar un exerciţiu fizic al libertăţii, printr-un protest de grad zero. După vreun an, comunitatea de pe acel forum a început să se destrame. Atunci însă, în 2004, forumul era format dintr-un nucleu tare, compus din 120-140 de membri activi, la care se adăugau vreo cîteva sute de oameni care scriau ocazional. Din acel nucleu tare făceau parte tot felul de oameni, universitari din ţară sau din străinătate, studenţi, arhitecţi, medici, oameni din publicitate, funcţionari de stat şi pensionari, dar şi mai mulţi mici patroni, tineri întreprinzători cu păreri clare şi argumentate despre direcţiile în care trebuiau mişcate lucrurile în acei ani, în România.

Cam aşa arăta pentru mine veritabila „prietenie" pe Internet, între oameni egali, anonimi sau nu, care-şi desfăşoară cu bunsimţ argumentele, îşi răspund unul altuia pe rînd şi se unesc uneori pentru a face lucruri împreună, fără a fi mînaţi de interese personale sau de grup, imediate. Nu mă îndoiesc că o astfel de prietenie pe un forum online este o utopie, ba încă una dintre cele mai des întîlnite de la începutul Internetului pînă astăzi. Ea a luat diferite nume şi diverse întruchipări de-a lungul ultimului deceniu, printre altele şi credinţa că noile media vor induce automat o democraţie globală, vor rezolva toate problemele ţărilor sărace şi vor lovi dictaturile din toată lumea. (De ce îndepărtarea cenzurii asupra Internetului în China i-ar îndrepta pe oameni spre acţiuni civice, mai degrabă decît spre site-uri pornografice? – se întreba un editorialist de la *Foreign Policy* acum cîteva săptămîni.) Dar e utopia mea favorită.

Prieteni intimi sau friends *pe Facebook*

Cînd vorbim astăzi de prietenia pe Internet tindem să o asociem cu reţelele sociale. Bineînţeles, „*friend*-ul" de pe Facebook nu are nimic comun cu modelul romantic de prietenie, descris de Montaigne – acea relaţie perfectă, autoreferenţială („nu are alt model decît ea însăşi şi nu poate fi comparată decît cu sine"), ce se petrece doar în spaţiu privat şi care e cu totul altceva decît prieteniile comune. Pe Facebook ar fi vorba doar de prieteniile comune sau de ceea ce, în româneşte, numim amici şi cunoştinţe, şi de gestionarea acestor relaţii. (Am observat de multe ori această gradare a prieteniei în limbajul comun, între prieteni, amici, cunoştinţe.)

Un text destul de influent din 2007, cînd a apărut, pînă astăzi, intitulat „*Virtual Friendship and the New Narcissism*", scris de Christine Rosen şi apărut pe site-ul *The New Atlantis*, acuza reţelele sociale de a fi „birocratizat" relaţiile de prietenie. „Prietenia pe aceste site-uri se concentrează mai ales pe a colecţiona, a ordona şi a ierarhiza oamenii pe care-i cunoşti." Pentru Christine Rosen prietenia este o relaţie ce nu poate să înflorească decît în spaţiul privat, în intimitate, iar ideea unei prietenii publice i se pare un oximoron.

„Îmi place să ştiu totul despre noii mei prieteni, dar nimic despre cei vechi."

OSCAR WILDE

Nimeni nu confundă „*friend*-ul" de pe Facebook cu prietenia din viaţa reală – spune Christine Rosen. Deşi, dacă asculţi un adolescent vorbind despre reţeaua lui de prieteni pe reţelele sociale, nu prea mai eşti aşa sigur de acest lucru.

Aparent, avem o conştiinţă clară a diferenţei între spaţiul virtual şi lumea reală, aşa cum nu facem confuzie, în general, între ficţiune şi lumea reală. Una sînt „*friends*", şi alta sînt „prietenii". Doar că poate acest „spaţiu virtual" nu este atît de autonom precum s-ar părea şi poate că între Second Life şi viaţa cotidiană nu există o ruptură atît de profundă.

O carte abia apărută – *Les liaisons numériques*, scrisă de Antonio Casilli (Seuil 2010) – nuanţează mult lucrurile, într-o încercare de „depatologizare" a utilizatorului de Internet. Sociologul francez arată că nu există o ruptură între planuri, între viaţa reală şi spaţiul virtual; Google face parte în cel mai firesc mod din viaţa noastră cotidiană şi ceea ce se petrece pe Internet are repercusiuni în lumea reală. De fapt, nici nu putem vorbi de un „spaţiu virtual", ci doar de „spaţii virtuale". „A continua să gîndim Web-ul ca pe un spaţiu ce transcende realitatea noastră este o eroare de evaluare, cu importante consecinţe teoretice şi politice – spune Casilli. Reţelele sociale ne reconfigurează felul de a fi în societate, dau naştere unor noi forme de relaţii sociale şi ne ajută să ne gestionăm „poziţionarea noastră socială".

Dacă practicile, politicile şi ritualurile prieteniei se modifică azi din cauza tehnologiei, nu ştiu în ce fel se schimbă emoţiile şi sentimentele. Poate că nu atît de mult.

***Lucian Popescu** este jurnalist la HotNews.ro.*

PUBLICITATE

Mai mult decât filme...
www.adevarulshop.ro
adevărul shop

Petre BARBU

Prietenii mei, elefanții... din publicitate

Există un timp în care merită să-ți faci prieteni. Așa cum vine și o vreme în care trebuie să-ți desfaci prieteniile care-ți apasă sufletul ca niște pietre de rîu. Am trăit pe la mijlocul anilor '90 ocazii bune pentru a-mi face prieteni în lumea publicității. Am ratat acele vremuri. E vina mea. Atunci, de-abia mă apucasem să scriu regulat articole despre business-ul de publicitate din România, iar ei, oamenii care lucrau în agenții, de-abia descifrau „tainele meseriei". Erau, cum se spune, „premise favorabile" pentru a lega prietenii, ei cu afacerile lor (pe bani mulți), eu scriind articole (pe o leafă de ziarist). Ei munceau cu entuziasm de puteau să miște și munții din loc, erau încrezători în tot ceea ce făceau și absorbeau ca niște bureți învățăturile multinaționalelor abia venite în România, cu mulți ani de publicitate în spate. Eu scriam curios să descopăr o lume nouă, le ceream interviuri, îi ascultam și nu mă sfiam să-i întreb ce-i ăla *rating, reach, pitch, brief, concept creativ*. (Nu existau cărți, nici Internet, nici librării online.) Ei îmi explicau cu generozitate, ca unui prieten. Iată alte premise bune pentru a lega niște prietenii de-o viață!

Cei care lucrau în departamentele de creație ale agențiilor (copywriterii și art-directorii) erau vorbăreți, îndîrjiți ca niște artiști neînțeleși, dar atenți să nu scape vreun secret al clienților, doar discutau cu un ziarist! Cei care conduceau agențiile, adică managerii și patronii, erau atenți la fiecare cuvînt rostit, retractili și scorțoși. Și unii, și ceilalți erau aroganți pentru că, nu-i așa, aveau (mult) mai mulți bani decît mine și pentru că din bugetele gestionate de ei trăiește presa și ziariștii își iau lefurile. (Aroganța asta n-a dispărut nici în prezent.) Mulți vorbeau (și încă mai vorbesc) prost românește, dar mă vrăjeau cu o *romengleză* vioaie. Asta este *job*-ul lor, să știe să comunice, să fie volubili, să aibă mereu răspunsuri și viteză de reacție... Niște oameni posaci în publicitate ar muri de foame. Disponibilitatea publicitarilor pentru dialog, să-și laude clienții, serviciile, reclamele care au crescut vînzările (nici unul nu mi-a arătat scrisă pe hîrtie vreo astfel de dovadă) – ar fi fost o altă premisă de a lega prietenii. Am ratat-o.

„Nu trebuie să-ți faci prieteni decît dintre oamenii care muncesc. Omul leneș este periculos pentru prietenii săi, căci el, neavînd ce face, vorbește despre ce fac și ce nu fac prietenii săi, se amestecă în treburile altora și devine inoportun: iată pentru ce trebuie să fim destul de înțelepți că să nu ne legăm decît de oamenii care muncesc."

FRIEDRICH NIETZSCHE

Au fost ani în care existau atîția bani în piața noastră de publicitate încît nu se mai știa pe ce să fie cheltuiți (toți aveau mașini, case și își făceau vacanțe exotice). La fiecare sfîrșit de săptămînă se făcea cîte un *party*. Ca să nu mai spun că luna decembrie era plină de chefuri. La multe astfel de parangheli ținute fie la sediul agențiilor, fie în cluburi fițoase, am fost invitat și eu. Dar nu m-am dus. De fraier. Altă șansă de a lega prietenii trainice și, de ce nu, de a cunoaște femei frumoase. (În publicitate lucrează numai femei frumoase!) De asemenea, am fost sunat de multe ori de oameni de publicitate care m-au invitat la un *lunch*, la o bere sau la o cafea, ca să ne cunoaștem mai bine. Am acceptat de puține ori. Alte șanse pierdute de a-mi face prieteni.

După această lungă introducere (de parcă aș fi fost buricul publicității!), ar trebui să fac o listă a publicitarilor cărora le-am ratat prietenia. N-am s-o fac. Este o listă interioară și, oricum, aceste nume nu ar spune mare lucru publicului. (Vă asigur că pe lista mea nu se află celebrii Bogdan Naumovici și Bogdan Enoiu, deși am avut multe de învățat de la ei.) Publicitarii nu sînt ca fotbaliștii și nici ca vedetele TV. Locul lor se află în spatele brandurilor.

Recunosc însă că mi-a fost teamă să-mi fac prieteni în lumea asta, pentru ca prietenia să nu degenereze într-o relație de interese: scriu despre prietenul meu din publicitate pentru că îmi este prieten, iar el îmi „marcă banul" pentru că am scris frumos despre el. Pentru că interesul este „liantul" prieteniilor în business-ul de publicitate. Nu este nimic imoral și condamnabil în aceste prietenii. Nu principiile, credința sau sentimentele leagă prieteniile, ci banul! Toate prieteniile din advertising se leagă pentru a obține profit. Un om de publicitate eficient trebuie să aibă (în afară de inteligență) și mulți prieteni. Adică „relații". Peste tot: în mediul de business, în presă (ca să obțină prețuri convenabile!), în partidele politice, în administrația locală și centrală, în show business – pentru că nu se știe niciodată cînd ai nevoie de un astfel de prieten. Banii mișcă această industrie și tot ei leagă și dezleagă prieteniile. Piața noastră a devenit în prezent atît de săracă și nervoasă în ultimii doi ani de criză, încît nu poți să rămîi indiferent că un concurent (prietenul tău de suflet cîndva) ți-a suflat clientul la ultima licitație, dîndu-i clientului o șpagă. Cunosc oameni de publicitate care (prieteni fiind în anii '90) dacă s-ar întîlni acum într-un vagon de metrou (deși ei nu călătoresc cu metroul, dar e o imagine forțată!), doar unul ar coborî la următoarea stație, iar peronul s-ar umple de sînge, mult sînge.

Dar cele mai profitabile prietenii ale oamenilor de publicitate se leagă de clienți, firește, pentru că de la ei vin banii. Clientul trebuie ținut în brațe, periat și alintat. Prietenia din interes este forma supremă de ipocrizie în acest business. Cînd clientul îmi mută bugetul la altă agenție, este un trădător, un infam, un idiot, și toată prietenia de pînă atunci se sparge într-un șir nesfîrșit de frustrări și înjurături.

A trecut vremea cînd aș fi putut să-mi fac prieteni în publicitate. Nimeni nu mă mai sună să mă invite măcar la o cafea. Mă simt bine.

Petre Barbu *este prozator și senior editor la* Forbes *România.*

Magor CSIBI

Magiunul de Topoloveni

Cel mai bun prieten din copilăria mea a fost Lori, un copil blonduț, atletic, arogant și mereu sigur pe el. Nu îl puteai contrazice niciodată pentru că ignora pur și simplu argumentele care nu-i erau pe plac. Dar asta nu constituia o problemă majoră între noi, eram la fel sau am devenit la fel. Mai toată lumea credea că sîntem frați, cîteodată mințeam lumea că sîntem gemeni.

Mergeam la aceeași școală, eram amîndoi în clasa de mate-fizică și aveam aceleași hobby-uri. Amîndoi practicam judo de mici, eu mai degrabă ca să ne întărim prietenia, el pentru că tatăl lui era campion național și a luat o dată chiar și un bronz la Europene. După școală, mergeam cu el spre casa lui, deși aproape că stătea în direcția opusă, iar înainte de școală, el venea pe la mine și fluiera în fața porții. Eram nedespărțiți, singurele activități pe care nu le făceam împreună erau cele de familie, la început, apoi cele cu fetele, mai tîrziu. Ne știam unul, altuia, familiile, și toți cei care ne cunoșteau nu puteau să ne imagineze separați. Știu toate sentimentele și dezamăgirile lui de pînă la 14 ani, iar el îmi cunoaște toate gîndurile și trăirile.

După școala generală am ajuns în clase diferite. Eu la biologie-chimie, el la științe sociale. Ne-am îndepărtat. Eu m-am lăsat de judo, m-am apucat de teatru și de baschet, mi-am făcut prieteni noi și nu mai apăream peste tot împreună. După liceu, el a plecat din țară, eu am rămas. Dar de cîte ori venea și mă suna, lăsam tot, prietenii, muncă sau fete și ne vedeam. Pentru că un prieten adevărat rămîne un prieten adevărat întotdeauna.

„Prietenul nu iubește prietenul, ci obiectivul prieteniei."

PLATON

Dacă ar fi să mă gîndesc dacă astăzi se mai leagă astfel de prietenii, nu știu ce să zic. Noi am fost prieteni într-o perioadă în care natural însemna ceva care avea legătura cu natura, în care părinții ne spuneau că ciocolata în exces este nocivă pentru sănătate, și nu că ea conține lapte și calciu, în care mîncarea se făcea acasă și în orașe, iar membrii familiei lui luau aproape toate mesele împreună, cel puțin duminica.

Azi, însă, e o lume diferită. Știu că asta spuneau și părinții mei la un moment dat și asta o să spună și copiii noștri. Că lumea se schimbă. Am observat prima dată schimbarea asta la Washington. Nu degeaba se spune că trebuie să ne facem turiști, ca să fim în stare să observăm amănuntele relevante din fața ochilor. Pe vremea cînd nu erau încă Starbucks-uri în România, am intrat într-o cafenea din acest lanț în SUA, cu toate că nu sînt băutor de cafea (puterea marketingului). Stînd la masă, relaxat, cu o ciocolată fierbinte în mînă, neavînd nici o treabă, am început să-i observ pe oameni. La fiecare masă stătea cîte un om, cu laptopul în față. Mulți citeau sau lucrau, însă majoritatea erau pe chat. Singuri în cafenea, purtau dialoguri cu prieteni reali sau virtuali. „Ce lume nebună!" – mi-am zis atunci... și am zîmbit.

Stau la birou cu laptopul în față și vă scriu aceste rînduri. Nu am un singur prieten. Am mii. Printre care și Magiunul de Topoloveni, fosta mea universitate, oameni ai căror nume nici măcar nu pot să-l pronunț, din țări în care n-am fost niciodată. Am laptopul în față, și în tren, și acasă. Iar dacă mă sună cineva să ieșim, de regulă sînt prea ocupat. Trebuie să răspund la un mail, să vorbesc cu cineva pe mess sau să updatez o pagină.

Tehnologia ne-a adus multe avantaje. Printre care și posibilitatea unei comunicări rapide și eficiente. Dar mi se pare că, odată ce nu mai trebuie să facem un efort ca să comunicăm cu cineva, interesul nostru scade. Opțiunile noastre nu mai sînt limitate, și orice prieten poate să fie înlocuit cu alții pentru că paleta potențialilor candidați este uriașă. Așa că, în teorie, am putea găsi în fiecare seară pe cineva care vrea să facă aceleași lucruri ca și noi. Virtual nu sîntem niciodată singuri, iar dacă sîntem triști, nu o să fie alături de noi o singură persoană, ci mult mai mulți. Dînd *like*-uri, scriind un rînd de încurajare și navigînd mai departe. În teorie, avem mulți prieteni. În practică, stăm în fața laptopului, la cafea, și ne gîndim la posibilitățile noastre nelimitate.

Magor Csibi *este editor coordonator al publicației online* Think Outside the Box.

Lucian BRANEA

Am 5000 de prieteni. Pe Facebook :)

Suna bine ca titlu, deci l-am validat ca atare. În realitate, însă, după cum unii dintre voi ştiţi deja, un utilizator de Facebook *nu poate avea* mai mult de 5000 de „prieteni" – atunci cînd atinge acest plafon, utilizatorul cu pricina trebuie să opereze o selecţie în rîndul celor existenţi, în cazul în care vrea să facă loc unor solicitări noi. Cum eu m-am îmbarcat pe Facebook de-abia cîndva în 2008, am atins acest plafon în vara anului trecut. Şi, de atunci, fac periodic cîte o transfuzie – dînd afară „prieteni" mai vechi şi acceptînd solicitări noi (în urmă cu vreo lună aveam o listă de candidaţi la „prietenie pe Facebook" care şedeau cuminţi, la o coadă de aproape 500 de nume). Aşa că titlul corect ar fi fost: *Aş fi putut avea mult peste 5000 de prieteni pe Facebook (şi asta încă de anul trecut) dacă Mark Zuckerberg ar fi vîndut Facebook lui Microsoft în 2007* – sau unul asemănător.

Chiar aşa? Antropologul britanic Robin Dunbar a arătat încă din 1992 că o persoană poate întreţine „relaţii sociale relevante" cu nu mai mult de alte 150 de persoane – pur şi simplu, neocortexul uman nu poate administra mai mult de-atît. Modul în care a ajuns la acest plafon (da, căutaţi *„Dunbar's number"* pe Wikipedia!) implică niscaiva statistici complexe –, dar varianta scurtă a argumentaţiei spune că 150 este numărul maxim de membri care permite unui grup să-şi ţină sub control coeziunea internă, şi asta încă de pe timpul satelor neolitice. Cu precizarea că pînă şi acest plafon este atins doar în caz de absolută necesitate, cînd grupul respectiv se află sub extraordinare presiuni economice şi/sau de mediu. Un studiu al profesorului Dunbar, centrat chiar pe Facebook, e în curs de apariţie zilele astea – dacă nu cumva a şi făcut deja oarecare valuri pînă la data la care citiţi aceste rînduri.

Cum aşa? Cum ziceam, m-am înscris pe Facebook relativ tîrziu, după ce reţeaua care a depăşit 500 de milioane de membri, pe 21 iulie 2010, îşi depăşise scandalurile asociate lansării Newsfeed sau Beacon. Iniţial am folosit un pseudonim, ca în cazul altor reţele similare – apoi, după ce m-am lămurit că Facebook este chiar cine zice că este, mi-am folosit numele real. Iniţial am cerut „prietenia pe Facebook" unor cunoscuţi (din toată lumea, inclusiv a unora pe care nu-i mai întîlnisem de cîţiva ani), dar şi unor persoane pe care le ştiam, însă cu care nu mai reuşisem să conversez de cînd deveniseră personalităţi publice, precum şi unor persoane pe care pur şi simplu voiam să le cunosc. După care, lucrurile au scăpat puţin de sub control: am fost asaltat de valuri gigantice de solicitări din partea unor adolescenţi în competiţie cu colegi de-ai lor; sau de jucători de Mafia Wars şi, ulterior, Farmville. Le-am lăsat aşa, scăpate de sub control, în parte pentru că speram ca măcar o parte dintre ei să fie, ulterior, interesaţi de două proiecte mari pe care le lansasem în 2008: *Povestind Bucureştiul* şi *DIGITAS* (au fost!). Acum, aflu şi eu, în fiecare zi, ce face fiecare din cei 5000 de „prieteni" ai mei de pe Facebook – ziarul meu personal cu poveşti despre persoane care mă interesează sau pe care le interesez, dintr-un motiv sau altul. Nu citesc fiecare articol în fiecare zi – dar nu mi se întîmplă asta nici în „lumea reală", nu?

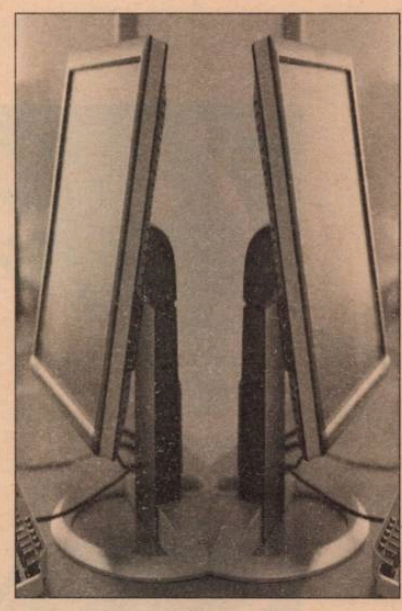

Într-adevăr... După cum ştiţi (?) ăsta a şi fost planul iniţial: Facebook a evoluat destul de lent de la statutul de reţea cvasiînchisă, cu accesul restricţionat – distincţia fundamentală faţă de alte reţele sociale fiind că, pe Facebook, trebuie să-ţi expui exclusiv identitatea ta reală. Şi, o vreme, acest plan a şi funcţionat, în mare măsură pînă ce pe Facebook au dat buzna „adulţii". Contrar temerilor părinţilor din întreaga lume, cercetările (inclusiv în proiectul DIGITAS al Asociaţiei Epsilon III) confirmă constant faptul că tinerii folosesc reţelele sociale strict pentru a relaţiona cu prieteni din lumea reală – tocmai adulţii sînt aceia care arată o mai mare disponibilitate de a se „împrieteni" cu necunoscuţi, pasămite pe motive de *networking*. Sînt adult, deci mă tratez şi eu cu niţel *networking* – plătind preţul blocării sistematice a unora dintre cele mai stupide aplicaţii inventate de mintea umană. Căci de unde altundeva aş mai putea afla prompt că Anca e *single*? Sigur, Petre îmi trimite şi un e-mail atunci cînd publică un editorial de care cred că aş putea fi interesat – dar, odată ce şi-a depăşit reticenţa faţă de presupusa impersonalitate a reţelelor sociale, e mult mai simplu să-şi plaseze link-ul pe profilul de Facebook, şi nimic nu mă împiedică să-i dau şi un *like* pe profil, dar să şi pun mîna pe telefon şi să-i transmit un *live like* :)

***Lucian Branea** este director executiv al Asociaţiei Epsilon III.*

Alin FUMURESCU

Made in the USA

Cu prietenia m-am întîlnit înainte de-a apuca să pun piciorul în America. Doar avionul ce-şi pusese roţile. Ajunsesem pe aeroportul din New York, de unde trebuia să repornim spre Chicago, şi rămăsesem singurul pasager. Un negru simpatic, în salopetă, a intrat să facă puţină curăţenie pînă la urcarea celorlalţi. *„What's up, buddy?"* – („Care-i treaba, amice?") – m-a întrebat în timp ce dădea cu aspiratorul pe sub picioarele mele. Treaba era că eu încă nu aveam viză de SUA şi nu puteam coborî din avion decît la Chicago. Aveam doar o sută de dolari în buzunar şi de-abia dacă înţelegeam frînturi din ceea ce se vorbea în jurul meu. Engleza de-acasă nu se prea potriveşte cu cea din tîrg. Pe scurt, treaba era că eram uşurel disperat. Păi cum să-i spun toate astea şi, mai ales, de ce? Avea el altele pe cap. Ştia şi el, ştiam şi eu. Oi fi fost eu disperat, dar nici într-atît. Am bîguit ceva ce a fost acoperit de zgomotul aspiratorului şi, oricum, nu interesa pe nimeni. Prietenul meu american a dat şi el din cap şi a dispărut la fel de repede precum apăruse. A fost primul, dar nici pe departe ultimul.

În ciuda zvonurilor, America rămîne o ţară principial prietenoasă. Poate prea prietenoasă. Prietenoasă pînă-ntr-acolo încît prietenia se goleşte de conţinut. Cînd eşti *buddy* cu vînzătorul sau colegul de serviciu, cînd eşti *my dear friend* atît cu şefii cît şi cu subalternii, sau cînd ai zeci, sute sau milioane de prieteni pe Facebook sau mai ştiu eu pe unde, ceva-undeva s-a pierdut pe drum. Primesc aproape zilnic invitaţii pe e-mail din partea te miri cărei „reţele de socializare" în care am intrat accidental, invitaţia imperativă venind din partea unor cunoscuţi foarte apropiaţi: „Gigel vrea să fie prietenul tău!" La început, politicos, acceptam. Nu mă durea degetul să apăs „yes". Cum însă n-am folosit niciodată asemenea „reţele", am îngroşat obrazul şi am abandonat practica.

Cum s-a ajuns aici? De unde şi pînă unde această potriveală între explozia prieteniei şi explozia Internetului? Şi cum de s-a ajuns ca, încă o dată, America să reprezinte vîrful de lance al acestei devalorizări? Explicaţia – dacă e să ne luăm după Culianu – e cît se poate de logică: ideile complexe găsesc întotdeauna susţinători radicali care să le descompună în bucăţi şi să le reordoneze pe înţelesul tuturor, pînă la epuizare. Luaţi, bunăoară, cazul creştinismului. Cum ideea centrală – a Sfintei Treimi – părea mult prea complicată (Cum poate să fie Dumnezeu Unul în Trei? Cum poate Hristos să fie, în acelaşi timp, şi Dumnezeu şi om?, ş.a.m.d.), a fost descompusă de-a lungul timpului în diferite sub-variante – arianismul, monofizitismul etc. Unele subvariante au dispărut, altele au supravieţuit, ba chiar au înflorit peste aşteptări, iar procesul este departe de a se fi încheiat. Ceva asemănător, înclin să cred, s-a întîmplat, păstrînd proporţiile, şi cu prietenia. Prietenia nu e o religie, dar e suficient de ambiguă pentru a ispiti cu simplificarea prin descompunere. Prietenia nu e nici cal, nici măgar. Nici iubire, nici relaţii publice (PR). Nu degeaba traducătorii de astăzi încă se mai scarpină-n creştet cum să traducă grecescul *phylia*. Prietenia se situează la intersecţia publicului cu spaţiul privat. Oricît de „intim" vei fi fiind cu un prieten, întotdeauna va exista o distanţă între tine şi el. El nu eşti tu. Precum Internetul – unde blogurile, MySpace-urile (sic), MyFace-urile estompează graniţele dintre dormitor şi sufragerie, în America, acolo unde există ambiguitate, există şi oportunităţi. Unele mai bune, altele – mai puţin, ca să nu zicem de-a dreptul catastrofale.

„Cîinele ar fi
cel mai bun prieten al omului,
dacă ar avea parale."

MIGUEL DE UNAMUNO

Aristotel zicea că prietenia e de trei feluri: de plăcere, de utilitate şi de bine. *(Notă:* În filozofie, Aristotel e varianta americană a europeanului Platon – descompune, simplifică, încearcă să scape mai uşor. Dacă Platon înfruntă nedumerirea cu „pieptul gol" în „Lysis" sau „Symposium", Aristotel încearcă să se tupileze după logică. Logica bunului-simţ, în *Etica Nicomahică*. Fiecare are rostul său.) În materie de prietenie, americanii s-au concentrat pe „utilitate". Să ai prieteni e, ca să zic aşa, folositor la casa omului. În cărţile de specialitate ţi se explică frumos, băbeşte, că prietenii sînt utili din mai multe puncte de vedere: nu îţi pot da doar un *ride* pînă la aeroport, două ouă care îţi lipsesc la omletă sau un sfat cînd îţi moare laptopul în braţe (cum îmi moare mie acum). Prietenii, zicese, îţi asigură în plus echilibrul psihic de care, zice-se, avem atîta nevoie în ziua de azi. Aşa o fi, nu zic nu. Dincolo de utilitate, însă, trebuie să mai fie ceva, altminteri – vorba lui Hegel – nu i-am fi zis altcumva. Nu i-am fi zis prietenie. I-am fi zis psihoterapie.

Am coborît din avion – şi am pus pentru prima oară piciorul pe pămînt american – la Chicago. Acolo mă aştepta un prieten din copilărie – să-i spunem Zbengu. Au trecut de atunci încă vreo cincisprezece ani. M-am antrenat suficient încît să recunosc ca atare, cînd am avut ocazia, relaţia maestru-discipol. Prietenia nu de plăcere, nu de utilitate, ci de bine. Prietenia lui „ne dăm cu capul de acelaşi de zid, dar o poţi face mai la stînga sau mai la dreapta şi ai văzut cît de îndemînatic a fost ăla cînd s-a lovit de perete?". Profesori universitari bătrîni care se mai entuziasmează încă sincer în faţa unei idei. Aşa aş vrea să îmbătrînesc şi eu. V-am spus – am avut noroc. Am prieteni. Ca şi cu iubirile, mor cu ei de gît.

***Alin Fumurescu** este jurnalist, dramaturg şi profesor de filozofie politică la Indiana University, Bloomington.*

Bogdan VOICU

De la familie la prietenul electronic

Apar uneori în România discuţii despre efectul distrugător al Internetului asupra relaţiilor de prietenie. Se afirmă că a petrece prea mult timp pe Internet duce la alienare şi la încetarea interacţiunilor sociale reale. Discuţia este amuzantă, din cel puţin patru puncte de vedere. Întîi, în România, gradul de utilizare a calculatorului şi a Internetului ia valori net inferioare majorităţii ţărilor europene, cele cu care, de regulă, ne comparăm. Apoi, românii îşi întîlnesc mult mai rar prietenii decît alţi europeni. În al treilea rînd, relaţiile sociale dezvoltate electronic sînt interacţiuni cît se poate de reale. În al patrulea rînd, studiile sociologice arată că relaţia este inversă: de regulă, utilizarea frecventă a Internetului contribuie la creşterea contactelor *face-to-face,* „în lumea reală". Prin urmare, este vorba de un fapt ce se petrece mai rar decît în alte părţi, despre nişte relaţii care oricum sînt mai degrabă rare, şi despre o legătură cauzală oricum prost diagnosticată. În substrat însă, discuţia este de fapt una despre prieteni, şi are surse mult mai adînci...

Familistul din Evul Mediu şi prietenul contemporan

Hai să ne imaginăm un om oarecare. Dacă s-ar fi născut pe la 1550, în Europa rurală, ca mai toţi cei de la vremea respectivă, omul cu pricina ar fi avut probabil cel puţin trei-patru fraţi şi o puzderie de veri. Să zicem că nu avea nici un rang nobiliar. Ar fi locuit cu părinţii săi o vreme, apoi, cel mai probabil între 17 şi 22 de ani, s-ar fi căsătorit. Ar fi locuit fie în casa părinţilor săi, fie în casa părinţilor soţiei sale, fie într-o casă din apropiere, destul de probabil chiar în curtea casei părinteşti. Ar fi avut numeroase oportunităţi de a interacţiona cu numeroşii săi veri, fraţi şi cumnaţi. Ar fi făcut repede cel puţin trei-patru copii. Viaţa sa nu ar fi fost una lungă. Pe la 50 de ani, ar fi fost deja bătrîn, asta dacă ajungea atît de în vîrstă. La bătrîneţe, familia ar fi avut grijă de el. În acel moment, ar fi avut cu siguranţă o droaie de nepoţi, iar primii săi copii ar fi avut deja familiile lor.

Interacţiunile cu alte persoane în afara rudelor ar fi fost destul de rare: prins în sînul unei familii atît de numeroase, i-ar fi lipsit timpul fizic pentru a interacţiona des cu prietenii săi. Totuşi, în anumite părţi ale continentului, aceasta nu l-ar fi împiedicat să petreacă laolaltă cîteva ore pe săptămînă: la cîrciumă, dacă ar fi fost bărbat, în spaţii mai puţin publice, dacă ar fi fost femeie. Altfel însă, mai toată viaţa sa s-ar fi petrecut în interiorul familiei. În orice caz, oamenii pe care i-ar fi cunoscut de-a lungul vieţii ar fi fost în principiu din aceeaşi localitate cu el şi ar fi avut puţine şanse să fi fost cu mult diferiţi.

Familia numeroasă ar fi constituit un spaţiu protectiv, în care acţiunile tuturor membrilor ar fi fost uşor de prezis. Cei din interiorul său s-ar fi întîlnit permanent unii cu alţii, putînd mereu conta pe ajutorul reciproc. Omul nostru s-ar fi simţit acolo protejat, ce e drept cu costurile date de a nu dispune de timp pentru activităţi derulate în afara grupului de rudenie.

Revoluţia industrială avea însă să zdruncine această realitate relativ liniştită. Atraşi de nevoia de forţă de muncă şi de traiul mai bun, oamenii au început să migreze către aglomerările urbane. Manufacturile şi, apoi, fabricile aveau să le furnizeze resursele vieţii de zi cu zi. În mod tăcut, noul mod de trai avea să le schimbe şi speranţa de viaţă, şi comportamentul reproductiv. În 400 de ani, familiile au devenit din ce în ce mai mici, iar gospodăriile au început să fie locuite de familiile nucleare. Munca istovitoare de altădată s-a simplificat. Săptămîna de lucru de şase zile, cu duminica liberă, ziua de muncă de opt ore au lăsat loc pentru timp liber. Nu cu mult mai tîrziu, au apărut concediile, numărul de zile de muncă a scăzut şi mai mult, weekendul a cîştigat încă o zi liberă. Anii 2000 au adus la nivelul europeanului obişnuit discuţii despre diminuarea şi mai puternică a săptămînii de lucru. Li s-a adăugat proliferarea de slujbe part-time. Acestea au facilitat accesul femeilor pe piaţa muncii, apoi au început să devină atractive şi pentru alte categorii de angajaţi. Totul a condus la din ce în ce mai mult timp liber.

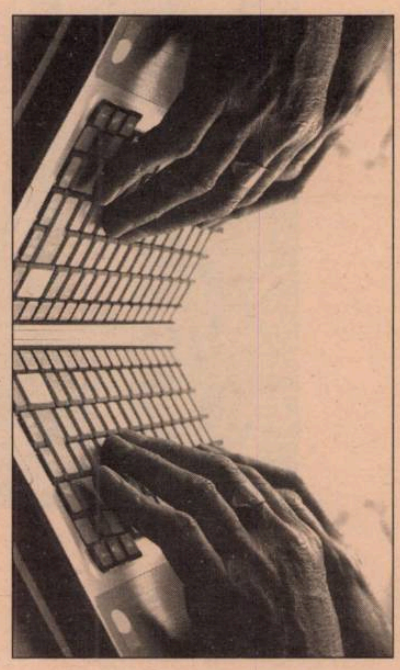

„A avea un prieten este mai vital decît a avea un înger."

NICHITA STĂNESCU

„Un prieten adevărat te prinde de mînă şi îţi atinge inima."

GABRIEL GARCIA MARQUEZ

Concomitent, şi cu acelaşi efect, apar facilităţi de realizare a sarcinilor domestice, precum şi legate de îngrijirea copiilor. Aspiratoarele înlocuiesc măturile, maşinile de spălat, maşinile de gătit şi multe alte ustensile casnice simplifică treptat viaţa indivizilor obişnuiţi. Timpul petrecut cu activităţi casnice se diminuează continuu. Numărul de copii scade şi el, apar scutecele performante („pamperşii"), iar grădiniţe, creşe şi bone suplinesc locuirea departe de familiile de origine şi reduc din presiunea timpului alocat creşterii copiilor.

Astăzi avem de-a face cu un om care are mult mai mult timp liber, pe care l-ar putea petrece interacţionînd cu alţi oameni. Totodată, el are mult mai puţine rude, răspîndite pe o suprafaţă geografică ce adesea împiedică contactele frecvente. Apar atunci în lumină prietenii, ca element important al vieţii contemporane. Ei se substituie absenţei puzderiei de veri şi mătuşi, furnizînd întrajutorare, parteneri de discuţie, surse de informaţie.

În 1973, Mark Granovetter publica un studiu, devenit între timp clasic. El punea în evidenţă o concluzie aparent banală, însă extrem de importantă în simplitatea ei: adesea, prietenii îndepărtaţi („legăturile slabe") constituie o resursă puternică în găsirea unui loc de muncă. Ei pot fie furniza informaţie despre existenţa unor locuri de muncă interesante, fie chiar oferi recomandări în acest sens, facilitînd relaţia dintre angajator şi potenţialul angajat.

Granovetter se referea la SUA. În România, o astfel de concluzie ar putea stîrni zîmbete. Folclorul urban întreţine mitul că toate locurile de muncă „se dau pe pile". Cu alte cuvinte, oamenii cred că angajările nu sînt realizate în funcţie de abilităţile candidaţilor, ci în funcţie de relaţia anterioară pe care o au cu angajatorul. Acelaşi lucru se petrece însă peste tot în lume: candidaţii cu competenţe egale sau aproape egale sînt diferenţiaţi de recomandările făcute de persoane de încredere. Încrederea este elementul-cheie. Este mai bine să mergi la drum cu cineva despre care ţi se spune că e de încredere, decît cu unul despre care nu ştii nimic. Evident, aceasta este valabil doar dacă discutăm despre posibili angajaţi sau colegi cu competenţe apropiate. Altfel, apare riscul de a avea o droaie de angajaţi pe care te poţi baza, dar care sînt ineficienţi.

Astăzi avem de-a face cu un om care are mult mai mult timp liber, pe care l-ar putea petrece interacţionînd cu alţi oameni.

În 1995, Robert Putnam, un universitar american, observa că e posibil ca americanii să fi diminuat frecvenţa cu care îşi întîlnesc prietenii, iar acest lucru ar putea constitui un risc substanţial pentru dezvoltarea SUA. La urma urmei, întreaga societate depindea de capacitatea oamenilor de a comunica şi de a dezvolta proiecte comune, pentru binele comun, iar aceasta se realiza prin interacţiunea cu cercul de prieteni. Ipoteza lui Putnam din 1995 despre americanul care a început să meargă singur la bowling şi astfel nu mai dezvoltă capitalul social al SUA este încă în dezbatere. Rămîne însă ideea importanţei cercului de prieteni, a legăturilor slabe, bogate, şi informaţional, şi prin capacitatea de întrajutorare. E vorba – aşa cum am arătat – de acei prieteni care se substituie tăcut familiei extinse, într-o modernitate care atinge încă doar parţial România.

Doar un alt spaţiu de manifestare

Acum cîţiva ani, un prieten îmi spunea că a fi parte a unor liste de discuţii academice, din cele prezente pe Internet, este o pierdere de vreme, aceste reţele fiind de fapt populate de cei fără contacte. Opinia mea, atunci şi acum, spune că este dificil pentru orice universitar serios să existe fără a fi abonat la cîteva astfel de resurse. Aici găseşte informaţii despre ce se întîmplă în lumea sa academică şi poate descoperi oameni cu preocupări profesionale similare. Listele respective se constituie adesea în comunicatori de tip media, ce se focalizează pe o nişă îngustă şi care furnizează informaţii mult mai rapid decît publicarea în jurnale ştiinţifice. Jurnalele academice, la rîndul lor, înlocuiesc treptat cărţile în ce priveşte contribuţia la dezvoltarea ştiinţei, şi, lucru esenţial, sînt disponibile pe Internet instantaneu sau chiar înainte de a fi publicate.

Dincolo de conţinutul informaţional şi de valenţele profesionale, comunicarea electronică devine esenţială pentru relaţia cu prietenii, cu cei cu care împărtăşeşti pasiuni comune. Este un proces care se dezvoltă din ce în ce mai rapid şi tinde să înlocuiască modul în care comunicăm. Interacţiunea directă, personală rămîne de departe cea mai valoroasă, însă, pînă a ajunge la ea, ai nevoie de numeroase etape care să o faciliteze. În plus, constrîngerile de timp şi distanţele geografice nu permit mereu să te întîlneşti cu cine ai dori în clipa respectivă. Aici apar mediatori precum telefonia sau, mai ales, Internetul. Acesta îţi permite să menţii contactul cu oamenii pe care i-ai cunoscut în momente diferite din istoria personală (reţelele de socializare fac astăzi acest lucru pentru foştii vecini sau colegi de şcoală, şi nu numai), să găseşti oameni cu care împărtăşeşti pasiuni comune.

Cîndva erau cei care trimiteau cărţi poştale unor necunoscuţi, într-un schimb ce facilita colecţionarea de astfel de obiecte. Astăzi sînt comunităţi online de tinere sau viitoare mămici, de posesori ai unor anumite tipuri de automobile, de practicanţi ai unor jocuri online. Ei au interese şi pasiuni comune şi găsesc în Facebook, Messenger, forumuri de varii tipuri, suportul pentru comunicarea iniţială. Mulţi sfîrşesc mai apoi prin a se întîlni şi a interacţiona sistematic.

De fapt, prietenia este cea care devine din ce în ce mai importantă, din ce în ce mai diversă, subliniind individualitatea fiecăruia. Ea găseşte astăzi în Internet un simplu spaţiu de manifestare a unei schimbări mai profunde, ce o va plasa probabil în final în centrul vieţii noastre, pe picior de egalitate cu familia.

***Bogdan Voicu** este sociolog la Institutul de Cercetare a Calităţii Vieţii.*

Alexander BAUMGARTEN

Fiinţa de lumină

Anca Vasiliu

Cartea doamnei Anca Vasiliu *Despre diafan,* apărută în 1997 la J. Vrin şi tradusă de Irinel Antoniu în 2010 la Editura Polirom, este pentru filozofia românească o provocare categorică. Ea vizează reconstrucţia unei problematici platonico-aristotelice, cu dezvoltări medievale greceşti, arabe şi latine, privind natura intermediară, de la diafanul şi intelectul posibil aristotelic la receptacolul platonician, sau de la imaginea în tradiţia greacă pînă la supravieţuirile ei în teologia creştină timpurie: o carte care ştie, cu instrumente de maestru, să parcurgă constant intervalul dintre teoria artei şi istoria filozofiei premoderne, pentru a arăta calea pe care modernitatea a uitat tema mediului, preocupată mai degrabă de natura individualelor care îl compun, dornică de a miza pe densitatea lor ontologică. Cartea este pentru noi provocatoare pentru că adresează o asemenea cercetare unei tradiţii care nu a fost constant şi fluent preocupată de tematizarea mediului, de acordarea unei valori ontologice acestuia, sau chiar de recunoaştere că producerea discretă a unui mediu cultural este condiţia necesară, dar invizibilă, a apariţiei tuturor vizibililor. Cum poţi înţelege o carte despre interval într-o cultură unde primatul creaţiei şi al vocii individuale subminează sau descalifică, adesea, operele invizibile care produc mediere, fără a fi ele însele poziţii distincte (de pildă, chiar traducerile de filozofie clasică), ci doar punţi de legătură care fac comunicarea posibilă? Soluţia există, dar pentru a avea succes, ea trebuie asumată matur şi radical:

Acestea sînt prelungiri sau, invers, căi de acces spre carte.

regîndirea şi depăşirea propriei modernităţi, cu o deschidere sistematică spre temele filozofiei antice şi medievale, a căror retrăire poate fi purificatoare pentru tradiţia filozofică locală.

Lectura cărţii doamnei Vasiliu poate produce o perplexitate celui care nu are un teren ferm de abordare, întrucît parcursul ei dezvăluie, pas cu pas, tipul de atenţie pe care îl solicită sau, poate mai fericit spus, modul în care îşi îngăduie cartea să-şi formeze lectorul, pentru a o însoţi în desfăşurarea demonstraţiei. Perplexitatea vine din identificarea naturii ei: ce este ea? O lucrare de estetică dedicată conceptelor luminii şi transparenţei? Prefaţa unui eseu de teologie vizuală patristică, care acum îşi caută sursele antice, pentru a-şi lua zborul spre texte neinvocate aici? O lucrare de noetică antică şi medievală, unde lumina şi transparenţa sînt binecunoscutele metafore ale Academiei şi Liceului, rămase doar nişte metafore, spre a nu altera densitatea conceptelor? O fundamentare discretă a teoriei artei (sacre) în texte antice şi medievale? Toate aceste tentaţii de lectură te pot apropia de carte, în parte legitim, dar fără a dezvălui – cred – nimic din parfumul ei discret şi nici din densitatea sobrietăţii ei conceptuale.

Să încercăm, pentru a fixa *tema* acestei cărţi, să-i parcurgem secvenţele esenţiale. Apoi, vom propune o asemenea temă şi vom argumenta această identificare. Rostindu-ne argumentele, vom dori să prezentăm implicit importanţa apariţiei acestei cărţi *tocmai* în filozofia românească, aşa cum am sugerat la început. Cartea îşi apropie cititorul cu un scurt eseu despre natura intervalului luminos, aruncîndu-i concepte (care acum trebuie să fie) vagi şi mai degrabă paradoxale, despre natura neobişnuită a intervalului luminos, *prin, în, datorită* şi *cu* a cărui transparenţă lucrurile sînt vizibile şi devin fenomen. Înarmaţi cu acest concept, citim o analiză foarte atentă a cîtorva capitole din *Despre suflet* al lui Aristotel, unde fundamentarea teoriei diafanului trasează, cu o precizie admirabilă, trecerile ferme, depăşind banala analogie, dintre vizibilitate şi intelecţie. Fundamentarea noetică face un salt cosmologic în acelaşi capitol, unde natura diafană primeşte, prin analiza lui Themistius la textul lui Aristotel, rolul de mediu celest şi de natură a intervalului dintre divin şi sublunar, natură care fundamentează cosmologic raporturile dintre văz şi cunoaştere, gîndite de Stagirit. La o primă vedere, întreaga teorie peripatetică a văzului şi, implicit, a cunoaşterii, fundamentată pe afectare şi implicînd în mod necesar intervalul diafan în care afectarea poate avea loc, se poate opune teoriei lui Empedocle (care încheie prima parte a cărţii), cel ce gîndea vederea ca pe o izvorîre activă a puterii ochilor, ca focul blînd ce luminează obiectele, spre a fi cunoscute. Preluată de Platon şi apoi de Plotin, teoria lui Empedocle duce spre ideea medievală şi, pe căi discrete, modernă a subiectivităţii active. Poate că de aceea doamna Vasiliu pleacă dinspre Aristotel (cu complementele sale de analiză la Themistius şi Empedocle), recurgînd în a doua parte la Platon, întorcîndu-se astfel spre un fundament al analizelor peripatetice în care densitatea continuităţilor umbreşte regal separările de Aristotel. Ca şi cum ne-ar spune cartea: pentru a înţelege fascinantele decizii din *Despre suflet,* trebuie să revenim la „Timaios" (teoria receptacolului), la „Parmenide" (teoria asemănării prin neasemănare) şi la tratamentul platonician al imaginii, regîndit în cheie peripatetică. Expusă astfel, analiza doamnei Vasiliu se constituie doar indirect într-o lucrare de estetică, de teoria artei sau de teologie vizuală. Acestea sînt prelungiri sau, invers, căi de acces spre carte.

De fapt, cred că avem aici un riguros tratat de ontologie. Argumentele sînt: 1) Analiza aristotelismului duce la o legătură spectaculoasă între transparenţă, imagine şi intelect posibil. Aici, transparenţa *(diafaneia)* este condiţia esenţială a vederii, fiindcă vederea cere patru elemente: obiectul, organul şi mediul în potenţă (diafanul), actualizat de lumina agentă. La fel, intelecţia se produce prin reunirea inteligibilului, a imaginii *(alias* intelect pasiv), a intelectului posibil şi, respectiv, a celui agent. Şi la fel sinteza dintre sensibilitate şi intelecţie are loc între obiect, intelect şi imaginea care primeşte, astfel, funcţia diafanului. Faptul că imaginea leagă facultăţile preface această analiză, într-un studiu al analogiei facultăţilor, într-o reflecţie asupra fiinţei care se manifestă pentru subiect ca imagine. 2) Studiul cosmologiei lui Themistius este decisiv în ontologia doamnei Vasiliu: învestirea diafanului cu funcţie de natură celestă consistentă a tuturor „luminilor" sublunare ridică un termen născut din metaforă la rangul de concept ontologic. 3) Analiza receptacolului *(chora)* din „Timaios" conduce spre rezultate asemănătoare: descoperirea unui al treilea gen, al cuprinzătorului care dă cheia participaţiei, ontologizează întreaga problematică a intervalului. 4) Observaţiile doamnei Vasiliu asupra teoriei participaţiei din „Parmenide" ne aruncă în plin neoplatonism, incipient la Platon: participarea sensibilului asemănător la *neasemănătorul său transcendent, modelator graţie acestei neasemănări* este asigurată de mediul-receptacul (Plotin o spusese aşa de frumos: participăm la zei prin virtute, fără a trebui să atribuim astfel zeilor virtutea!). 5) Toate analizele doamnei Vasiliu conduc spre un punct explicit în carte: diafanul şi toate instanţierile lui sînt numele premodern al „fiinţei fără quidditate". Adică diafanul *este,* fără *a fi ceva anume,* dar le face posibile-vizibile pe toate cele ce sînt, producînd în înţelegerea noastră spectaculoasa transgresie a diferenţei ontologice. Acum e firesc, o asemenea trecere cade natural în sarcina ontologiei.

Un cititor se va gîndi, poate, la Derrida şi la *Chora* lui. Un altul va şti să reia cartea lui Andrei Pleşu despre ontologia intervalului care ia ca exemplu îngerii. Ambele sînt texte de ontologie înrudite. Eu m-aş gîndi la spectaculoasa afirmaţie a lui Averroes privind un al patrulea gen de fiinţă, care cuprinde forma, materia şi reunirea lor. Dar miza doamnei Vasiliu abia începe aici: arătînd cum *imaginea,* în filozofia clasică greacă, se poate impregna de valenţele ontologiei intervalului, autoarea transformă ulterior imaginea în vehicul al acestei ontologii spre spaţiile medievale, latine sau, într-un sens special, bizantine, pentru că imaginea rezistă, în viziunea autoarei, „acuzaţiei de blasfemie" şi poartă cu sine manifestarea în diafan a nevăzutului, comunicînd-o oriunde mesajul ei poate izbucni.

Alexander Baumgarten *este conf. univ., Facultatea de Filozofie, Universitatea „Babeş-Bolyai" din Cluj.*

PUBLICITATE

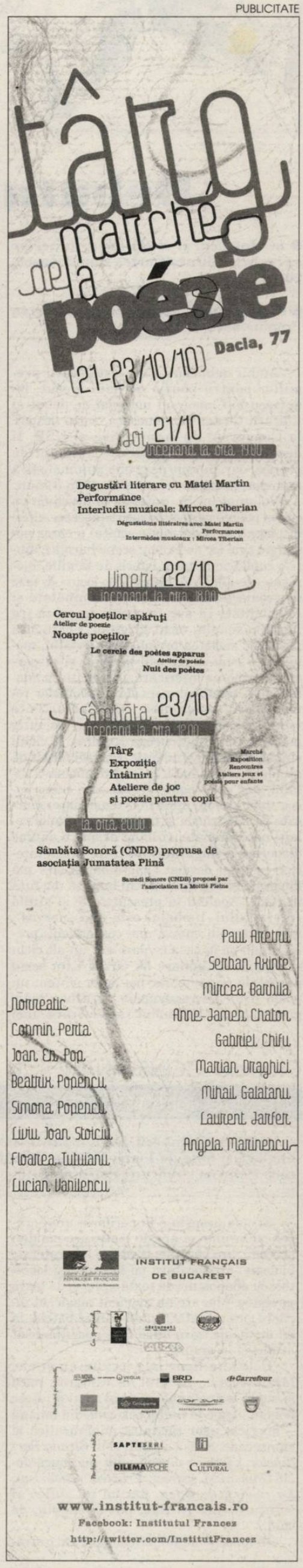

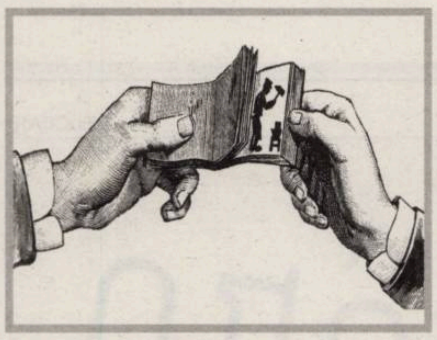

Marius CHIVU

feedbook

Debuturi de luat în seamă

● m. duţescu, *şi toată bucuria acelor ani trişti*, Editura Cartea Românească, 2010.

● sorin despoT, *apasă*, Editura Cartea Românească, 2010.

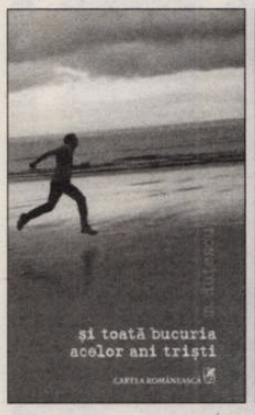

Ambii debutanţi sînt cîştigătorii premiilor pentru poezie de anul trecut: m. duţescu la Concursul naţional de debut al Editurii Cartea Românească, sorin despoT la Concursul de manuscrise al USR. Îi despart şase ani şi cîteva chestiuni de poetică, dar, dincolo de grafia minimalistă a numelor, poeziilor lor au destule în comun.

Volumul lui m. duţescu se deschide cu cîteva poeme perfect narative (aşezate altfel în pagină ar fi dat nişte schiţe) a căror nostalgie ţine loc de lirism: scene bucolice dintr-o copilărie la ţară, istorii de familie, momente de afecţiune familială, jocuri & faze de şcoală primară. E multă seninătate şi sensibilitate în aceste poeme în proză (ca „un film simplu, vechi şi zgîriat“), care însă „ascund“ moartea prematură a tatălui, moment ce rupe echilibrul familial şi dispersează armonia interioară, iar, odată cu adolescenţa, tonul calm şi cald al poemelor rememorării se schimbă, căpătînd accente vulgare şi tendinţe teribiliste. Un lung poem în italic marchează trecerea în ciclul singurătăţii din studenţie. Puştiul fericit de altădată, iremediabil afectat de moartea tatălui, dar şi de bolile altora, este acum vocea unor poeme mult mai tensionate, marcate de frustrările şi insatisfacţiile unei relaţii neconsumate, vorbind despre o anume disperare a singurătăţii într-un peisaj interior cu totul dezolat („mă-mbăt şi eu / mă fac praf / şi rog doi prieteni buni să mă fută în cur“). Apelînd la prescurtările şi grafia Internetului, limbajul este mai „nervos“, mai dezinvolt, cumva mai contondent, prelungindu-se în ceea ce pare a fi un alt ciclu şi o nouă schimbare de vîrstă („nu scriu poeme de criză / chiar noi ăştia sîntem un poem live / un readymade / r_urban marginal plm...“). Pe fondul rememorării unei vechi relaţii, care însă nu şi-a epuizat resursele de nelinişte („îmi place să mă simt deteriorat“, „nu mai vreau nimic gen faze cu tine“, „brusc am avut acea revelaţie stranie / a distanţei / a îndepărtării infinite / de toate lucrurile pe care obişnuiam să le am“), discursul acestor „colaje deformate ale unor vîrste uitate“ devine ceva mai afectat şi mai liric, mai introspectiv, decupînd imagini urbane nocturne, goale şi reci. Narativitatea revine în cel de-al patrulea ciclu al volumului ce conţine poeme din mediul corporatist, un fel de joburi & faze, avîndu-l ca figură „paternă“ pe dl Corneliu, manager. Într-un limbaj *corporate*, relatările sînt albe, consemnările – indiferente, alienarea vine fără emfaze, fără lirism, iar lipsa de sens are termeni *office*.

Dacă ar fi fost dezvoltat suficient, fiecare din cele trei-patru cicluri ar fi dat o carte şi mai omogenă, şi mai bună. Schimbările premature de registru poetic şi insuficientele explorări ale celor cîteva vîrste lasă impresia unui demers cu scurtături, al unui volum încropit care vrea mult cu texte (bune, dar) puţine.

Relativ aceleaşi peisaje urbane alienante şi scene căministe mizere („e perioada în care în p16 / încep să cadă politehniştii restanţieri / de la geamuri“), dar cu sugestii consumeriste înlocuind mediul corporatist, găsim şi la sorin despoT al cărui scris, mai mult meditativ decît narativ, e motivat, la un anumit nivel, tot de nostalgia figurii paterne pierdute („am început să scriu pentru că / nu mi-l aminteam pe tata“). Nu parcursul, ci instantaneele alienării (ca efect al inadecvării şi al perspectivei morţii, „groapa comună în care viaţa / ne împinge pe toţi“) îl preocupă pe sorin despoT ale cărui poeme de stare, în care lentoarea alternează cu solitudinea, sînt mai mult imagini (iluzorii) ale minţii şi percepţii (deformate) ale corpului. Vag psihedelice, versurile sale, marcate uneori de obscurităţi şi viziuni stranii sînt, de fapt, consemnările unor „treceri“ şi pierderi (uşa şi oglinda sînt motive recurente) sau căderi ale fiinţei „în căutare de zboruri“, de evadare, desprindere, eliberare din „design-ul meticulos al ratării“. Un anume deficit de comunicare, de apropiere şi de rezistenţă („teama butonează telecomenzi“) alternează cu efectele nefaste ale „realităţii ca un covor de noxe“, ale existenţei avînd tot mai puţine certitudini, cu presiunea surdă a „zilnicului“ şi a sensului aflat în perpetuă căutare / scăpare. Referinţe şi citate (unele foarte discrete) din Tom Waits, Doors, Bulgakov sau Baudrillard merg mînă în mînă cu formulări de o anume precizie intelectuală şi, mai ales, cu expresia alienării consumeriste mereu prezente: „pe iubita mea o claxonează bărbaţii pe stradă / dimineaţa calcă în bucureşti printre gunoaie / păşeşte ca o brumă undeva între un zîmbet colgate / şi un moment kodak nemărginit“ („cineva toarnă acuarele în ţevi“) sau „dacă toţi aceştia realizează că vor muri / de unde atîtea sacoşe atîta zgomot / între filiale de bancă iar mai ales / de unde atîta disperare în spatele siluetelor de carton / o armată de priviri pierdute / măturã pieţele publice“ („mai mulţi oameni în stradă“). În tot acest mediu al ratării, consumului & poluării (la propriu şi la figurat), mai multe personaje feminine „întreţin“ urme, distanţe şi gesturi, multe din textele volumului fiind poeme de căutare şi confirmare a dragostei (uneori poetul se substituie vocii feminine). Spre final, imaginea ştearsă a tatălui pierdut („îngropat prea adînc în pămînt şi în mine“) revine într-un poem emoţionant ce anticipează sugestia retragerii / părăsirii / plecării din chiar ultimul vers al volumului.

Fără a fi elaborat construcţia cărţii (mult mai închegate însă decît a lui m. duţescu), alternînd austerul, confesivul şi introspectivul, sorin despoT scrie, cu multe subtilităţi, deopotrivă o poezie a percepţiei şi a intelectului („gîndeşti cu trupul“ se intitulează un poem), de unde şi semnificaţia titlului-îndemn al volumului. Ca şi scrisul, cititul este un act fizic, cartea fiind (şi) un schimb de senzaţii. Puneţi mîna pe ea!

Ca şi scrisul, cititul este un act fizic, cartea fiind (şi) un schimb de senzaţii.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

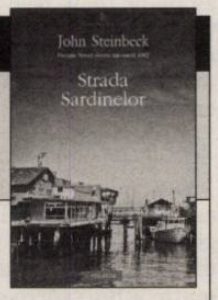

● John, Steinbeck, *Strada Sardinelor*, traducere din limba engleză şi note de Ioana-Miruna Voiculescu, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2010.

Strada aceasta e la periferia unui orăşel californian şi are de toate: are maidan şi ocean, are băcănie, bordel şi laborator de biologie, are localnici cu locuinţă şi locuitori cu adăposturi de toată mîna şi de toată povestea. Mai are un moment magic, al zorilor („ora perlată“), şi un chinez bătrîn, la fel de magic, care nu-şi face apariţia decît atunci şi în amurg.

Celelalte figuri ale locului au şi ele, fără excepţie, insolitul lor călduros, mica şi civila lor nebunie, şarmul unui pitoresc bonom. Aşa e la Steinbeck comedia umană – magică, uşor ţăcănită, melancolică şi cumsecade. Şi aşa o găsiţi şi în *Strada Sardinelor,* carte cu o vogă mult mai mică decît *Oameni şi şoareci, Fructele mîniei* sau *La răsărit de Eden,* dar cu un suflet al scriiturii care îţi ţine, pur şi simplu, de cald.

În fond, romanul povesteşte cum o stradă întreagă poate conspira pentru organizarea unei petreceri-surpriză, sărbătoritul fiind preferatul comunităţii: Doc, „proprietarul şi directorul Laboratorului Vestic de Biologie“, tip singuratic, dar prietenos, mare amator de bere şi muzică gregoriană, dispus să asculte flecărelile oricui şi să „le transforme într-un soi de înţelepciune care să ţi se potrivească“... Iar pentru a înţelege bine frumuseţea acestei petreceri, ne vor fi prezentate – în portrete-medalion sau scene „la minut“– şi cadrul, şi personajele plănuitei petreceri (mari figuri, deşi mărunte). Aşa se încheagă un soi de *Amarcord* pe americăneşte, o „monografie locală“ de un şarm uşchit şi nesfîrşit.

Steinbeck, marele maestru de ceremonii şi prietenii, pare aici un Panait Istrati injectat cu jazz de saxofon nocturn.

DILEMA VECHE vă recomandă

■ În *România literară,* (nr. 37 din 1 octombrie) un fragment, tradus de Luana Schidu, din romanul lui ViKtor Pelevin *(Generaţia P)* în pregătire la Editura Curtea Veche. Destinul unui tînăr intelectual rus, după 1990, într-o „uniune sovietică ce începuse să fie reînnoită şi înbunătăţită într-atît încît a încetat să existe“. De o inteligenţă a sarcasmului calm şi dur care mă face să aştept romanul ca pe un recital al pianistului Grigori Sokolov, la Mezzo. (Radu Cosaşu)

■ Fiţi british la MŢR! Din 4 octombrie pînă în 20 decembrie, în fiecare luni la ora 7 seara, la Studioul Horia Bernea, se dau documentare britanice dintre cele care au făcut valuri pe la festivalurile de gen din ultimii ani. De văzut, neapărat, *Man on Wire* (18 octombrie), o investigaţie în jurul a ceea ce Paul Auster a numit „crima artistică a secolului“. Ar mai fi *The Life and Work of Dr. Hunter S. Thompson* (15 noiembrie) şi *Beautiful Young Minds* (29 Noiembrie). Filmele sînt subtitrate în limba română, iar intrarea e liberă. (Luiza Vasiliu)

craii de burta veche

Ocakbaşî la Adana

Ocakbaşî defineşte, în Turcia, un fel de a lua masa care asigură o convivialitate aparte între meseni şi grătargiu.

Înşiraţi de-o parte a unui grătar îngust şi lung ca un jgheab de adăpătoare stau, aşezaţi pe scăunele, muşterii; de cealaltă parte, în picioare, grătargiul. Între ei se află, aşadar, dogoarea jarului, iar deasupra tuturor, bolta încăpătoare a hotei de aramă. Hota puternică, supradimensionată – specifică *ocakbaşî*-ului – nu îngăduie nici unui fir de fum să scape în încăpere.

După ce dai comanda – de obicei, kebab, *çöp-şiş* (cubuleţe de vită) sau *ciger* (ficat de miel) – grătargiul răsfiră de-a lungul vetrei un mănunchi de frigărui mlădioase şi subţiri ca o tulpină. Le etalează, cu îndemînare de crupier, arcuindu-le cu o mişcare scurtă, fermă, ce le distribuie uniform deasupra jarului. Cît timp se frig, grătargiul îţi întinde o ţepuşă pe care sînt înşiraţi ardei copţi, mici, extrem de iuţi *(acî),* să-ţi iei cîţi vrei. Alături, primeşti un vraf de pîini subţiri, pergamentoase, îmbibate cu seu de oaie, salată tăiată în fişii, ceapă albă, îmblînzită cu sumac vişiniu şi zeamă de lămîie, felii şi frunze de nap, lămîi verzi şi mentă proaspătă.

Cînd frigăruile sînt gata, grătargiul le trage în dreptul tău, deasupra unei porţiuni mai molcome a grătarului. Se ia ţepuşa cu o mînă. Cealaltă mînă ţine în palmă o foaie de pîine, cu care apucă carnea şi o trage de pe ţeapă. Cu mîna liberă se adaugă verdeaţă şi praf de chimion. Se rulează şi se mănîncă.

Din cînd în cînd, se aude un pîrîit de staţie emisie-recepţie. Îţi imaginezi că e vreun poliţist prin preajmă. De fapt, şeful de sală comandă de la prăvăliile învecinate, la *walkie-talkie,* în funcţie de vad, pîinea şi ceaiul.

Ocakbaşî înseamnă, literal, „cu capul la vatră/la grătar“. Ameninţarea din basme cu iz ieniceresc „unde-ţi stau picioarele îţi va sta şi capul“ devine, aici, făgăduinţă îmbietoare de a sta cu capul acolo unde sînt grătarele.

Amicul Dejun

Cătălin TOADER

Cui i-e frică de muzica experimentală?

De ani de zile, Sibiul ne-a obişnuit cu cîteva dintre cele mai reuşite evenimente culturale pe care le putem accesa ca cetăţeni ai acestei ţări. Fie că vorbim despre teatru sau muzică în diverse stări de agregare, oraşul pare să fie un excelent centru de coagulare culturală, iar pamîntul zonei – foarte rodnic în a produce oameni cu iniţiativă. Sub acest stindard, al festivalurilor de mare amploare, stă şi cel organizat, din 2005 încoace, de Asociaţia Culturală Interzone.

Dedicat muzicii experimentale, moderne, improvizate, creative, evenimentul are, bineînţeles, evidente tuşe de jazz, cu predilecţie dinspre partea de free. Conform declaraţiei de intenţie a organizatorilor, acest eveniment anual îşi propune să creeze un cadru pentru promovarea genurilor muzicale creative şi a schimbului de idei, iar muzica etalată aici este una plină de sonorităţi incomode, directe, inteligente, menite să provoace discuţii şi mai ales să ridice semne de întrebare. Crescut, ca şi prinţul din poveste, mai frumos şi mai consistent de la an la an, Festivalul Jazz and More a ajuns să pună pe afiş, în an de criză, o listă impresionantă de artişti din toate colţurile planetei. Dar să-i luăm pe rînd şi să disecăm meniul fiecărei zile.

Vineri, 15 octombrie. Colaborarea dintre trombonistul Matthias Müller şi percuţionistul Christian Marien a început în 2003, cînd ambii erau membri ai grupului Olaf Ton. Lucrînd împreună la diverse proiecte, au reuşit să dezvolte un limbaj de exprimare comun, astfel că cei doi hotărăsc să demareze un proiect duo în 2006. Dincolo de neobişnuitul unei alăturări a trombonului şi bateriei în formulă de duo, cei doi muzicieni aleg să exploreze un teritoriu lipsit de convenţii şi să evite soluţiile muzicale evidente. Muzica lor – absolut liberă şi improvizată – chestionează fără odihnă întregul spectru al parametrilor, de la dinamică, densitate şi ritm, pînă la formă şi tonalitate. Au la activ două discuri, unul, *Superimpose*, scos în 2007 la casa portugheză Creative Records, iar cel mai proaspăt, *Talk Talk*, imprimat în 2009 la casa britanică Leo Records.

Dacă John Russell este o figură proeminentă a muzicii improvizate din Anglia anilor '70 (el fiind, printre altele, fondatorul grupului de improvizatori Quaqua şi mai ales a seriei de concerte MOPOMOSO – acronim de la *MOdernism POst MOdernism SO what?*, o mişcare de protest împotriva neglijării muzicii contemporane), despre saxofonistul Harri Sjöström ar trebui să amintim cîteva lucruri. Născut în Finlanda, a studiat cu Harry Man saxofonul, flautul şi pianul, iar între 1974 şi 1978 studiază arta fotografică şi cinematografică la San Francisco Art Institute. Se mută la Viena, iar mai apoi la Berlin, unde devine unul dintre liderii muzicii improvizate din Europa, mai ales după colaborarea cu părintele free jazzului, Cecil Taylor.

Impresionanta şcoală poloneză de jazz este reprezentată şi la această ediţie prin trioul condus de clarinetistul Waclaw Zimpel – The Light Trio. Absolvent al prestigioasei academii de muzică din Poznan, la secţia de muzică clasică, Waclaw studiază apoi la Hanovra, înainte de a se orienta spre muzica improvizată. La Sibiu, el va urca pe scenă alături de contrabasistul Wojtek Traczyk şi bateristul Robert Rasz. Prima seară mai include recitalul grupului Willi Kellers – Frank Paul Schubert – Clayton Thomas, condus de basistul australian rezident la Berlin Clayton Thomas, urmat de unul dintre numele grele de pe afişul acestui an, saxofonistul american Marco Eneidi (foarte bun prieten cu Bill Dixon şi Cecil Taylor, numele grele ale free jazzului), aici în duet cu percuţionistul austriac Dieter DD Kern. Seara se va încheia cu cel mai jazzie moment al zilei, propus de grupul german E + U Mann, condus de foarte prolificul saxofonist-clarinetist Gebhard Ullmann, care are la activ 30 de ani de carieră şi peste 40 de discuri editate, multe dintre ele premiate.

„N-o să fii niciodată muzician!"

Sîmbătă, 16 octombrie. La secţiunea „Short Cuts" avem două grupuri foarte interesante, dar cu sonorităţi mai greu digerabile, pentru o ureche neantrenată. Saxofonistului Frank Paul Schubert i se alătură pianistul grec Antonis Anissegos, mare amator de efecte electronice atonale, iar pentru al doilea moment al zilei vine un alt duo, format din chitaristul Olaf Rupp, fost colaborator al lui John Zorn, acompaniat de extraordinarul baterist japonez Shoji Hano, un apropiat colaborator al celebrului saxofonist german Peter Brotzmann.

O cortină americană peste un festival eminamente german...

Recitalurile principale ale zilei încep cu cel al grupului The Astronomical Unit, format din deja vizionaţii Matthias Müller şi Christian Marien, cărora li se alătură contrabasistul Clayton Thomas, şi el prezent pe afişul primei zile. Cel de-al doilea recital propune un excelent trio austriac, foarte avangardist, format din trompetistul Franz Hautzinger, percuţionistul Wolfgang Reisinger şi chitaristul Martin Siewert. Această a doua seară se va încheia cu ceea ce preconizez a fi vîrful festivalului, cel puţin din punct de vedere al spectaculozităţii, şi anume recitalul proiectului Bass X3, adică doi contrabasişti Chris Dahlgren şi (deja la al treilea recital în două zile) Clayton Thomas, supervizaţi în acelaşi spectru al sonorităţilor joase de Gebhard Ullmamm, la clarinet bas şi flaut bas.

Duminică, 17 octombrie. Ultima zi a festivalului începe cu un moment de percuţie solo, avîndu-l ca solist pe Willi Kellers, în timp ce al doilea „Short Cut" coincide cu recitalul pianistului român Mircea Tiberian, alături de bateristul Chris Dahlgren. Mircea Tiberian este unul dintre cei mai buni pianişti români de jazz, el fiind, dincolo de exprimarea directă, de pe scenă, unul dintre cei mai importanţi şi mai activi pedagogi, muzicologi şi promotori din jazzul autohton. Mai mult, este unul dintre cei doar doi doctori în jazz cu acte în regulă de la noi din ţară (celălalt fiind ieşeanul Romeo Cozma). Chris Dahlgren este un contrabasist american care s-a mutat de multă vreme în Europa. Îndrăgostit de improvizaţie încă din tinereţe, Chris a fost subiectul unei întîmplări ciudate, care l-a motivat să reuşească în carieră. Pe cînd era elev la şcoala elementară, a fost dat afară de profesorul de muzică. Acesta, iritat de derapajele improvizate ale tînărului, i-a strigat „pleacă de aici, Dahlgren, n-o să fii niciodată muzician". Din 2003, Chris Dahlgren este profesor la Musikhochschule Hanns Eisler şi la Jazz Institut din Berlin.

Recitalurile de seară încep cu cel al grupului Grix, format din saxofonistul Floros Floridis, pianistul Antonos Anissegos şi percuţionistul Yorgos Dimitriadis – toţi muzicieni greci stabiliţi la Berlin – şi continuă cu încă un moment solo, susţinut de pianistul german Uwe Oberg, unul dintre cei mai apreciaţi muzicieni de pe scena free-ului european contemporan. În fine, ultimele două momente ale festivalului au în prim-plan grupul german Lurk Lab, compus din Matthias Schubert (saxofon tenor), Uli Bottcher (instrumente electronice) şi Jorg Fischer (percuţie), şi pe cel american din care fac parte Tom Rainey (percuţie), Mary Halvorson (chitară) şi Ingrid Laubrock (saxofon). Tom este un muzician foarte apreciat, reuşind să înregistreze multe discuri alături de John Abercrombie, Mark Feldman, Dave Liebman sau Joe Lovano, în timp ce Mary Halvorson a efectuat turnee alături de Anthony Braxton şi a cîntat cu Jason Moran sau Marc Ribot. O cortină americană peste un festival eminamente german, dar care va fi, fără îndoială, un creuzet al exprimării libere.

Concertele Festivalului Internaţional Jazz And More de la Sibiu vor avea loc la Teatrul Gong (str. Al. Odobescu nr. 4), începînd cu ora 15,00. Costul unui bilet pe seară este 35 de lei, iar un abonament pentru cele trei seri este 80 lei. Pentru elevi, studenţi, pensionari şi persoane cu dizabilităţi, preţul este de 30 de lei/seară, respectiv 65 de lei abonamentul. Mai multe la www.jazzandmore.ro.

***Cătălin Toader** este jurnalist.*

PUBLICITATE

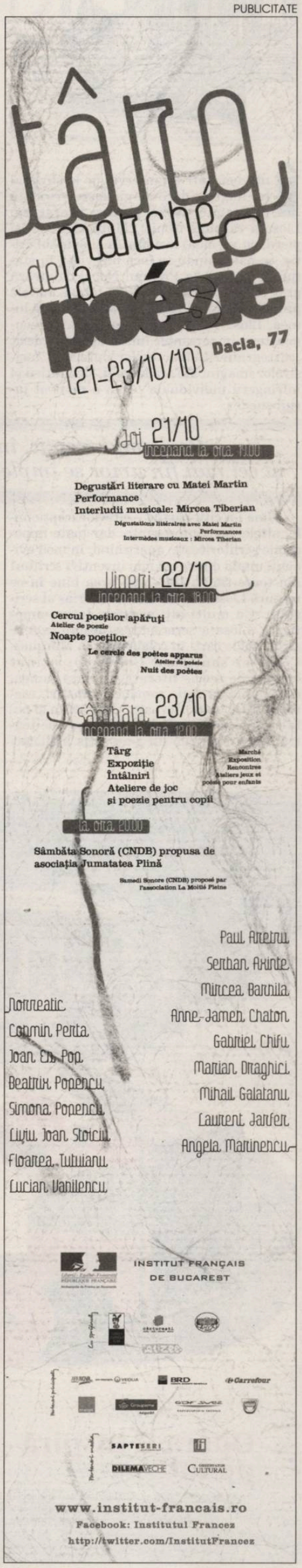

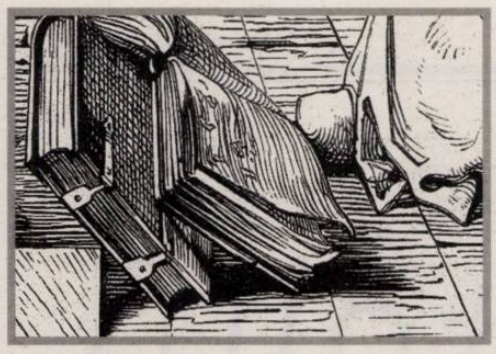

Simona SORA

biographiti

Nobelul dăunează grav stilului?

Întrebat, într-un interviu de la sfîrşitul lui august, dacă se gîndeşte vreodată la Premiul Nobel pentru literatură, Llosa a răspuns ironic: „Mulţi scriitori îşi pierd, cu vremea, luciditatea şi spiritul critic, transformîndu-se încă din viaţă în statui. A te gîndi la Premiul Nobel dăunează grav stilului". După ce a luat, totuşi, marele premiu, de atîta vreme aşteptat de toată lumea, Llosa l-a atribuit mai degrabă recunoaşterii importanţei limbii spaniole decît „cartografierii structurilor puterii şi incisivelor imagini ale rezistenţei, răzvrătirii şi înfrîngerii individuale", cum a motivat juriul suedez.

Realismul sceptic, îndoiala metodologică şi cel mai fin umor se împletesc în toate aceste povestiri.

Cine i-a citit cărţile – cîteva excepţionale, altele doar interesante, dar toate impecabile scriitoriceşte, aparţinînd, în mod evident, unuia dintre cei mai inventivi scriitori din toate timpurile – ştie prea bine în ce măsură Llosa este un mare meseriaş al scrisului. Ca mulţi alţi scriitori latino-americani, Llosa a scris adesea despre *cum se scrie* (unele cărţi în colaborare cu Márquez, Cortázar sau Oscar Collazos), a ţinut cursuri de teorie literară în toată lumea, continuînd să scrie romane, povestiri, eseuri politice (deşi, nu-i aşa, „literatura şi politica se exclud reciproc") sau piese de teatru. Despre cărţile lui s-au scris biblioteci întregi şi sute de lucrări de doctorat care mai de care mai docte. Modelele, începuturile realiste, găsirea propriei voci o dată cu romanul *Casa verde*, cele trei perioade de creaţie, *novela total* spre care a tins din prima clipă, umorul demential – sînt lucruri atît de repetate încît ajungi să te întrebi ce s-ar mai putea spune despre M.V.L. dincolo de analizele naratologice, biografice, genetice bine asezonate cu convingerile autorului, aflat mereu cu un pas înaintea criticilor săi. Ce-ar mai fi fost de spus după *Istoria secretă a unui roman*, după *Orgia perpetuă*, după *Între Sartre şi Camus*, după *Adevărul minciunilor* sau după memoriile intitulate *Peştele în apă*, care au reuşit să le devanseze pe cele ale lui Márquez (rivalitatea şi prietenia celor doi alternînd sado-comic şi intrînd cu acest premiu, luat de Márquez demult, într-o nouă epocă)?

Profesorul de striptease invers

Scrisorile către un tînăr romancier, traduse (în 2003, de Mihai Cantuniari) şi în româneşte, spun mai mult decît au făcut-o zeci de studii docte despre amestecul acela inefabil de talent, forţă, coerenţă şi putere de convingere adunate în Mario Vargas Llosa. Mobilul profund al acestor douăsprezece scrisori este identificarea, la fel ca în scrisorile lui Rilke către Franz Kappus. Tînărul romancier căruia „bătrînul" scriitor celebru îi scrie nu e altul decît răzvrătitul de la colegiul militar Leoncio Prado din Lima, exilatul la Paris, provocatorul scandalului matrimonial povestit în *Mătuşa Julia şi condeierul*. Sau doar îi seamănă teribil acestuia. Lăsînd la o parte carnea întîmplărilor, mobilurile profunde, declicurile decisive care l-au pus pe fantasmagoricul drum al scrisului, Llosa îi prospectează tînărului ucenic în ale scrisului o zonă accidentată, riscantă şi ingrată în care anumite fiinţe dotate cu ceea ce se numeşte vocaţie sînt obligate (interior) să ajungă. Realismul sceptic, îndoiala metodologică şi cel mai fin umor se împletesc în toate aceste povestiri ontologice, începînd cu definirea vocaţiei: „Deşi cred că vocaţia literară nu este ceva fatidic, înscris în genele viitorilor scriitori, şi în ciuda faptului că sînt convins că disciplina şi perseverenţa pot în unele cazuri să producă geniul, am ajuns la convingerea că vocaţia literară nu se poate explica numai în termenii alegerii libere".

Dar cum probez ce nu pot alege liber? – întreabă retoric tînărul scriitor, cu spectrul eşecului în faţă. „Prin felul în care simţi", îi răspunde retoric şi vag Scriitorul. Cînd te simţi locuit de ceva pentru care faci tot ce faci, la fel cum unele doamne din secolul al XIX-lea se simţeau locuite de tenia pe care o înghiţeau ca să nu se îngraşe, iar dacă acel ceva te face mai degrabă scriitor decît criminal în serie... ţi-ai găsit vocaţia. Mai ironic decît Rilke, mai tehnic (căci proza are nevoie nu doar de „cratere", ci şi de timpi morţi), dar la fel de intransigent cu nechemaţii, Llosa vede intrarea în literatură ca admiterea într-un ordin religios. „Dar de unde vin istoriile povestite în romane?", se întreabă grăbit nubilul scriitor, ca puştii bîntuiţi de dilema venirii lor pe lume. „Romancierul se hrăneşte din sine însuşi, precum catoblepasul, animalul acela mitic care îi apare Sfîntului Anton în romanul lui Flaubert, recreat apoi de Borges în *Manual de zoologie fantastică*" – îi răspunde metaforic profesorul de „striptease invers", ştiind bine, la fel ca Gombrowicz, că puterea de convingere, coerenţa, eficienţa scriiturii sînt calităţi ale formei şi nu ale istoriilor povestite, oricît de insolite ar fi acestea.

Romanul epistolar al lui Llosa reciclează forme cunoscute, aminteşte, printr-o grilă de lectură personală, legile ficţiunii, timpii ei vii şi cei morţi, mutaţiile spaţiale, temporale şi acelea ale nivelului de realitate. Nu e de mirare că alături de cărţile teoretice stau zecile de romane ale lui Llosa, diferite ca stil şi formă, asemenea ca eficienţă creatoare şi putere de convingere. La cel mai cunoscut scriitor peruvian al zilelor noastre şi ultimul premiant Nobel pentru literatură, resortul catoblepasului este dublat de mecanismul-iederă al criticii şi teoriei, iar cel al creatorului – de o nevoie permanentă de obiectivare.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

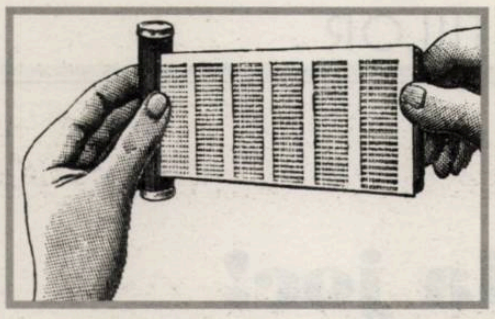

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Cartea de la gazetă

Am avut o seară palpitantă cu un grup de prieteni – jurnalişti, editori, oameni de teatru (între 32 şi 60 de ani), cu toţii cititori cît cuprinde. La micile noastre sindrofii, după grabnica pregătire de artilerie a aperitivelor şi a primelor şarje lichide, invariabil se aprinde rugul polemic pe cîte-o chestie mai mult sau mai puţin la ordinea zilei. Cum – s-avem iertare – la noi în casă hărţuirea politică (adică inutila sleire a energiilor mentale şi afective prin forfecarea mizeriilor partinico-parlamentar-prezidenţiale) e de mult şi total interzisă, turnirul verbal se centrează pe dileme culturale. Ca la nişte vrednice animale pe cale de dispariţie, care-şi duc viaţa „la nişă".

Cum tocmai dădusem un interviu la (ei da, şi ce?!) *Gazeta sporturilor,* despre reeditarea, acolo, a trilogiei *Millennium,* de Stieg Larsson, spiritele s-au inflamat, pe de o parte, la „isteria" mediatică generată deopotrivă în Apus şi Răsărit de autorul împricinat, dar mai mult la „moda asta, de doi bani, cu cărţile la ziare". Care ar fi ceva nefiresc, o concurenţă flagrant neloială cu sistemul editorial, cu titluri reeditate fără discernămînt, fără îngrijirea textologică adecvată, cu traduceri aproximative (cînd nu de-a dreptul asasine), cu albume de artă reproduse în condiţii grafice precare, totul jalnic, de un amatorism atroce, cu ochii exclusiv la grămadă şi la bani, nicidecum la educaţia estetică îndelung (şi ipocrit) aclamată!

Oare-aşa să fie totul?

Adevărul e că nici o revistă cu ştaif şi spaţiu – gen *România literară, Dilemateca, Observator cultural, Viaţa românească, Apostrof* – nu a făcut un examen atent, exhaustiv, estetic, dar în principal sociologic, ori mai mari decît ale editurilor, cu prefeţe care actualizează mesajele, la preţuri pe bună dreptate considerate de dumping de către editori, dar absolut accesibile cumpărătorului de rînd şi care permeabilizează receptarea, schimbă benefic ţintele din public şi accesibilizează benefic valori altminteri rezervate spaţiului elitar.

Cei care acuză lecţiunile greşite, preluările vinovate şi traducerile catastrofale au ieşit mare şi tare pe piaţă cu aceste acuzaţii?

al fenomenului. Un fenomen impresionant, fără doar şi poate. Şi cu efecte incalculabile, pe termen lung, de-o ameţitoare varietate.

A trecut un timp, serios apreciabil şi neapărat analizabil, de la fericita iniţiativă librofilă a *Cotidianului,* epoca Ioan T. Morar – Cristian Teodorescu, pînă la recenta editare a *Poveştilor nemuritoare* la *Libertatea,* trecînd prin sutele de titluri ataşate la tirajele de sute de mii de exemplare ale unor ziare precum *Jurnalul literar, Adevărul, Ziarul financiar,* inclusiv armata de CD-uri şi DVD-uri din istoria teatrului şi filmului, a artelor plastice şi folkului, cu dicţionare, atlase şi ghiduri de călătorie, cărţi motivaţionale – de la grădinărit, pescuit, numismatică, yoga şi bricolaj, la fotografie, gastronomie, ocultism, paranormal, spionaj, istoria sportului, cosmetică şi cîte altele –, toate rupte din trufaşa dar păguboasa lor independenţă librărească şi legate osmotic de efemerul dispreţuit, însă parşiv-eficient, al gazetei.

Ziarul, metafora supremă a efemerităţii, ca purtător al perenităţii încorporate între coperte. Ce răzbunare paradoxală! Ce *contre-emploi* pitoresc! Unul ca mine nu e deloc interesat de eventualele malversaţiuni privind drepturile de publicare, brandurile tip BPT aspirate din mers, varii practici de spălare de bani ş.a.m.d. Eu ştiu una şi bună: că de cînd cu diviziunea asta a muncii – *Adevărul* cu externele (adică traducerile), *Jurnalul naţional* cu internele (de la Eminescu, Caragiale, Rebreanu, Slavici, Goga, Eliade, Camil, plus alţi mari şi mici interbelici, la Petru Dumitriu, Preda, Nichita, Sorescu, într-o colecţie de peste 80 de titluri –, s-au vărsat pe piaţă valori tradiţionale şi moderne în tiraje de-o sută de

Mi s-a scos pe nas faptul că am prefaţat deja două titluri – *Poezii* de Eminescu şi *Întoarcerea din rai* a lui Eliade, la *Jurnalul naţional,* şi că mă pregătesc pentru *Huliganii,* deci sînt *professionally involved.* (Şi-acum ce-o să mi se mai spună? Că, scriind la *Dilema veche,* în siajul *Adevărului,* am interes să laud biblioteca alcătuită acolo? Să fim serioşi! Dar, la urma urmei, ce-are a face?!?) Vorba e, le-am spus, aţi făcut la gazetă careva dintre voi un examen al editării, ca şi al studiilor introductive la volumele cu pricina? Cei care acuză lecţiunile greşite, preluările vinovate şi traducerile catastrofale au ieşit mare şi tare pe piaţă cu aceste acuzaţii? Am făcut sondaje sociologice, ca să vedem cine şi de ce stă la coadă, adeseori dînd bacşiş chioşcarilor, pentru un titlu sau altul? Ştim cît de cît cine cumpără cărţi de dragul lecturii, din pricina preţului mic sau doar din mania colecţionării de titluri cartonate?

În fine, este un fapt că s-au vărsat gratuit, într-o singură zi, 400.000 de albume Leonardo şi 150.000 de *Noduri şi semne* într-un peisaj pitecantropic, marcat ucigător de aerul de şatră al României de azi? Este.

Înainte de-a ne întreba de calitatea reproducerilor, a traducerilor şi prefeţelor, cred că avem datoria să analizăm segmentele de public la care au ajuns. Şi să optăm ferm – *cine* şi *dacă* poate! – între a avea mai degrabă *ceva,* decît *nimic,* sau invers.

În fond, omul care dă azi 10 lei pe-o carte la chioşc *(„chez votre marchand de journaux"* – şoptesc galeş, din depărtare, pentru dl Radu Cosaşu) e foarte posibil ca mîine să intre în librărie şi să dea 40 pe o altă carte. De ce să nu cred acest lucru şi să-i decretez din start imposibilitatea?

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

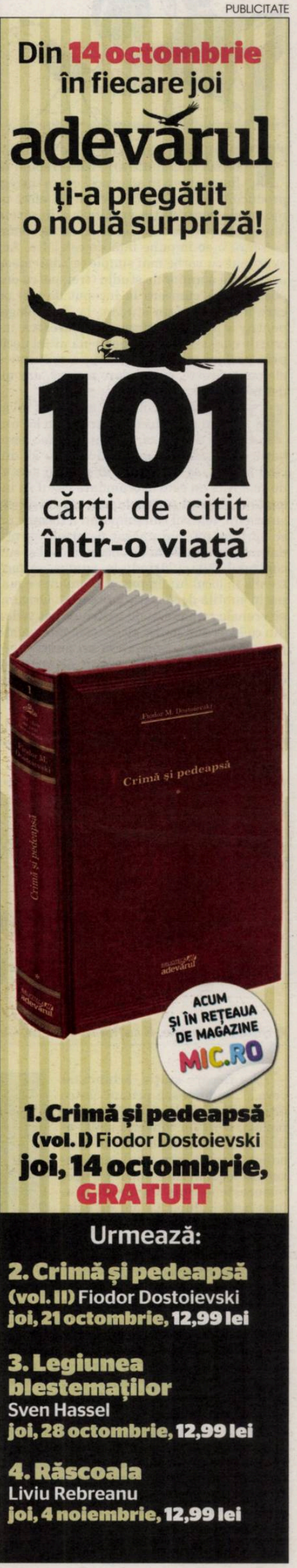

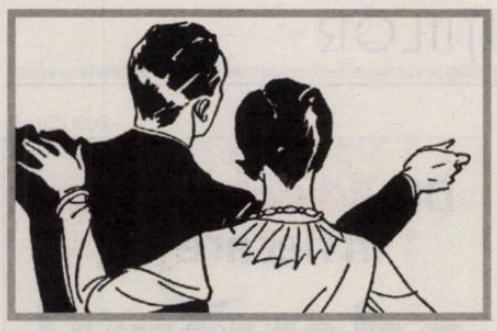

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Hai la joc, la joc, la joc!

Teatrul este o artă complexă, ce înglobează mai multe arte care trebuie să funcţioneze în spectacol ca un întreg, producînd asupra spectatorului un efect unic, unde contribuţia specifică a fiecăreia dintre componente urmează să se facă simţită fără a se impune faţă de celelalte. Am exprimat cu vorbe mai simple (ei, da!) ideea principală a anilor de studiu (trei, patru ori, poate, cinci, cum era la început de tot) pe care îi parcurge un student la Teatrologie pentru a putea, la sfîrşit, să privească lucrurile care se întîmplă pe scenă altfel decît prin prisma piesei de teatru, a textului – element, firește, cu pondere majoră, dar nu definitoriu.

Edrept, spectacolele de azi te pot învăţa mai degrabă că teatrul e un loc unde se dansează, se cîntă, se fac acrobaţii, se desfăşoară proiecţii video – şi, din cînd în cînd, se vorbeşte, dar nimeni nu aude ce... Aici nu este deocamdată cazul să insistăm... Destul să conchidem că, din diverse pricini, teatrul contemporan a început să se sprijine tot mai apăsat pe artele-surori, dar nu punîndu-le la treabă în folosul şi sub controlul său, ci lăsîndu-le, cumva, să facă treaba în locul lui. În practică, nuanţa e mai puţin subtilă decît pare „în teorie". Oricum, pe scenele româneşti de teatru se pot vedea din ce în ce mai multe spectacole întemeiate pe mişcare, ceea ce, pînă la un punct, nu e rău. Mai ales dacă ele permit actorilor să capete abilităţi noi o i să-şi pună în valoare aptitudini mai rar exploatate. Am văzut recent două asemenea spectacole.

Primul este co-produs *(et pour cause)* de Centrul Naţional al Dansului, care a găzduit, cu acest prilej, în premieră din cîte ştiu eu, Compania D'Aya. Compania D'Aya este o trupă independentă, alcătuită, în principal, din... iniţiatoarea sa, Chris Simion, un veritabil personaj al vieţii noastre teatrale, un personaj controversat (adică bîrfit, înjurat, invidiat), în primul rînd pentru că munceşte fără încetare – cînd mai bine şi cînd mai rău, dar fără încetare: face proiecte, descoperă (sau născocește) spaţii de joc, „atacă" teme inedite, invită personalităţi din domeniu să joace în spectacole sau, măcar, să i le vadă, îşi duce montările în turnee neverosimile ş.a.m.d. Este, înainte de toate, un animator teatral dintr-o speţă aproape inexistentă la noi. În colaborare cu CND, Chris Simion a produs un spectacol intitulat *7 blesteme... cerute, făcute şi legate*, al cărui scenariu l-a şi imaginat, sub controlul ştiinţific al distinsei cercetătoare într-ale etnografiei Doina Işfănoni. Este vorba (cum spune şi titlul) despre o suită de obiceiuri populare din zona practicilor mai puţin avuabile sau recomandabile, dar, după cum ştim cu toţii, intens frecventate – şi anume, nu doar de locuitori ai unor sate obscure... Scenariul (căruia un plus de structurare nu i-ar fi stricat deloc) înşiră diverse momente din viaţa personală ori a colectivităţii – naştere, căsătorie, trădare, secetă, molimă etc. – prin care trec eroii (o babă arhetipală şi doi tineri îndrăgostiţi, plus două apariţii cu multiple roluri) de-a lungul existenţei. Fondul muzical constă în folclor autohton autentic, pe care cei doi excepţionali dansatori invitaţi de la Opera din Salzburg, Cristina Uţă şi Cristian Tarcea, au coregrafiat episoadele jucate de actori, adică

de Adriana Trandafir (revenind, acum, şi la o mai veche pasiune, cîntecul popular), Irina Duţă şi George Corodeanu. Ideea spectacolului este excelentă; realizarea suferă oarecum, în special din cauza aglomerării tematice: materialul ar fi ajuns cu prisosinţă pentru o serie de trei-patru montări. Sper că acestea vor şi apărea, pentru că folclorul e o sursă inepuizabilă nu doar de inspiraţie, ci şi de potenţial teatral *in nuce*.

Este ceea ce demostrează şi producţia Teatrului Foarte Mic intitulată *Crazy Stories in the City*. Chiar aşa, pe englezeşte; de ce, ştie Dumnezeu (dacă...), fiindcă dincolo de acest ambalaj „fitzos" găsim cîteva basme populare (cel cu vulpea şi cu ursul ori cel cu merele de aur, spre exemplu), foarte frumos puse în imagini cinetice de coregraful Arcadie Rusu, într-o scenografie minimă (Cristina Barbu ilustrîndu-se preponderent la capitolul costume şi măşti) şi cu un ecleraj (Iulian Bălţăţescu) subtil expresiv. Fără cuvinte, pe muzici populare inspirat alese şi (re)mixate, şapte actori ai Teatrului Mic – Oana Albu, Vitalie Bantaş, Avram Birău, Ruxandra Enescu, Ştefan Lupu, Valentina Popa şi Radu Zetu – evoluează (cu sprijinul „de profil" foarte discret al dansatoarelor Galina Bobeicu şi Ioana Marchidan) impecabil, într-o echipă omogenă şi performantă, cu o bucurie a jocului ce se transmite din plin auditoriului. E un spectacol neobişnuit pentru instituţia bucureşteană; disponibilitatea profesională (şi profesionistă!) şi entuziasmul actorilor merită însă ca iniţiativa să fie perpetuată. Eventual, mai pe românește...

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio și n-am cuvinte

Muzica hiperkinetică

● **Şuie Paparude, *E suflet în aparat*, Cat Music*, 2010.**

„La fiecare staţie, schimbăm ceva...", cadenţează primul cîntec de pe album, cel care îi dă şi numele, vocea uşor tabagică a MC-ului Bean. E mai mult adevăr decît suflet în acest vers, unul care statuează locul în care muzica trupei bucureştene Şuie Paparude a ajuns astăzi, după 17 ani de existenţă. *E suflet în aparat* are 60 de minute – o durată absolut anesteziantă dacă mă gîndesc la standardele moderne ale albumelor – şi 18 piese (16, dacă scot din calcul „Intro" şi „Outro"), ceea ce îl duce ca densitate mai degrabă către albumele conceptuale ale bătrînului rock progresiv. Sună straniu pentru timpurile pe care le trăim acum, nu-i aşa?

În ultimii ani, produsele muzicale – şi mă refer aici la cîntece şi albume – s-au adaptat unor condiţii complet noi, impuse de modul de interacţiune cu un nou mediu a unui nou tip de consumator, user-ul. Ne-am transformat din consumatori – unii a căror pasivitate era evidentă chiar şi în prezenţa butonului *Next* – în utilizatori; sîntem acum cei care stau cu mouse-ul doar pe acel magic buton. Iar această nouă situaţie a venit împachetată cu un concept adus la suprafaţă de psihologie: *short attention span*. În lipsa lui, am exploda probabil sub presiunea unui tăvălug impresionant de noi stimuli, ajunşi în faţa noastră prin uşurinţa incredibilă cu care circulă în lumea www. Cum să reziști atunci acestui mediu, fără „a schimba ceva la fiecare staţie"?

E simplu. Nu lansezi un album, ci o colecţie de cîntece pe care o numeşti album (pentru că încă nu s-a inventat cuvîntul care să înghită acest tip de produs) şi care trebuie să ajungă la toţi user-ii, pentru că are toate ingredientele necesare captării tuturor atenţiilor, fie ele şi de scurtă durată. Nu e o noutate. Au făcut-o şi alţii înainte de Şuie Paparude. Albumele de tip nou sînt, în majoritate, colecţii eterogene de single-uri, iar referinţele sonice ataşate acestor cîntece sînt înnebunitor de diverse. Purismele sînt moarte şi îngropate, iar dacă reuşeşti, totuşi, să le mai identifici pe undeva, află că sînt doar nişte extravaganţe retrograde. Sloganul zilei pare a fi ăsta: „Convinge-l pe user să navigheze într-un album ca pe o pagină web pentru a nu te abandona!". Detaliile contează, pentru că doar ele îţi pot ţine atenţia trează. Întregul e acolo doar pentru că, fatalitate, e confecţionat exact din acele detalii cu care se hrăneşte atenţia noastră.

Pe *E suflet în aparat* găseşti, de fapt, vreo trei albume. Dintre ele, unul sună cum n-a mai sunat Şuie Paparude de la *Urban* încoace – penetrant, bine produs, reverent cu cine trebuie şi inteligent. De aici vin „Moartea boxelor", „Ego", „Alain Delon" şi „Belladona", „Ia-te de mînă", „Planeta albastră" şi „Baby Satellite". Pe scurt, aluzii nouăzeciste – să nu uităm că sîntem în faţa unei trupe care, în 1997, debuta cu *Salvează-te,* în ultima vîrstă de aur a breakbeat-ului – pentru cea mai tolerantă facţiune a *bass generation* (nici o legătură cu domnul Basshunter). Sunetul e greu şi, de multe ori, neaerisit. Iar asta e de bine. Pasaje întregi miros de la o poştă a reverii trance pentru a sări brusc într-o duritate de-a dreptul *(heavy)* rockistă. Dubstep-ul, ultima obsesie a muzicii electronice, îşi face loc cu coatele, laolaltă cu ego-ul unor producători de muzică foarte dispuşi să ne spună că nu le-a scăpat nimic din tot ce au/am dansat în cluburile ultimilor 15 ani, de la Aphex Twin la M.I.A.

Celelalte două treimi ale noului albumul Şuie Paparude înoată în alte ape: unele sînt foarte bune prietene cu radiourile comerciale, precum „Soundcheck" sau „O noapte mai lungă" şi „Cea mai bună zi", altele sînt foarte bune prietene cu un anumit tip de public, fiind, în acelaşi timp, vehiculele perfecte pentru rimele lui Bean: trip-uri electro dub pentru nisipul nopţilor din Vama Veche.

** Chiar dacă există şi sub formă de CD, de găsit în magazinele de muzică, albumul poate fi descărcat gratuit de pe suiepaparude.ro.*

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Dezdemona MIHĂIESCU

Hello Why Not

1800 de caractere, repetabile, numerotabile, cuantum apoi, cantitate, text în care se numără bobocii, bojocii, polobocii, prorocii. Deja am cu atît mai puţin de zis cu cîte caractere s-au dus în încălzirea pixului cu care amprentez maculatorul. Planuri de viitor în cîteva cuvinte. Hai să încerc.

Ursitoarele veştede ale toamnei apar pe negîndite şi-mi ţes în minte planuri noi sau vechi, dilemele curg din belşugul multiplelor posibilităţi. Una dintre ele se numeşte Jazzadezz, care renunţă un pic la gluga ocrotitoare a jazzului şi se pregăteşte să-şi împletească un ilic cald, armonic, cu un fişiit nou. Muzica continuă, mesajul palpează alte inflamaţii, îndreptîndu-se către un vis mai profund, mai interior. Avem de gînd să transmitem mai mult şi mai avem mult de transmis. Vrem să ne odihnim puţin pînzele în sentimentul unui curent muzical trecut prea repede (zic eu), şi anume, dream pop. Cum?! Pop? Iar ne arde cu nuieluşa domnul public incisiv. Da, pop, dar numai ca rezultat firesc al new-wave-ului. Nu neapărat dansant, putem să-l asociem cu holbatul la pantofi. N-am avut altă rimă.

În alt tablou de elemente, există o colaborare încă „nefoarteoficială" a mea cu Brazda lui Novac, artist de muzică electronică, cu care intenţionez un proiect, care se va numi Hello Why Not. Pregătesc, pe de altă parte, şi nişte frigărui foarte iuţi cu DJ Vasile, cunoscutul fondator al Shukar Collective. *Work in progress,* să vedem ce-o ieşi.

Intenţionez să scot o carte, pe care n-o s-o scot niciodată, se numeşte *Kala*. Kala are mîini şi scotch şi detonator, Kala are ochii albaştri, şi roz, şi lila. Kala soarbe din starea de amoniac a soldatului bronzat pe spate, acolo pe unde a pătruns un glonţ de aur, preţios.

Mi-ar plăcea ca-n doi ani să am o maşină supertare, cu un şofer supertare, care să mă ducă la mare, pă litoral. Aş vrea ca într-o lume cu efect imediat şi spasme de fericire aproape epileptică să fac lucruri care, a doua zi din anul 2377, să se prefacă într-un roboţel care să-mi prepare cafeaua, aşa cum îmi place mie – tare, neagră şi adîncă. Mi-ar plăcea să rămîn undeva, mergînd înainte.

***Dezdemona Mihăiescu** este vocea proiectului Jazzadezz. Mai multe informaţii la www.jazzadezz.ro.*

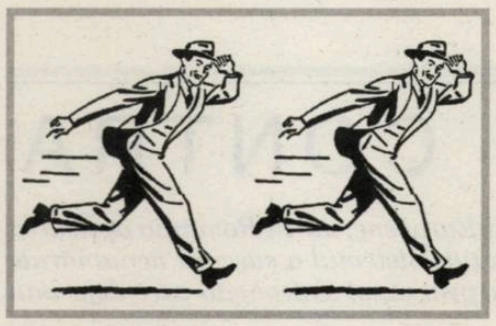

Andrei GORZO

dilematograf

Semne şi minuni

● ***Lourdes*** **(Franţa-Austria, 2009), de Jessica Hausner.**

Lourdes e un film în limba franceză, semnat de cineasta austriacă Jessica Hausner, care a cîştigat premiul FIPRESCI la Festivalul de la Veneţia, în 2009, şi care a rulat săptămîna trecută la Cinema Studio din Bucureşti. E un film neobişnuit atît prin subiect, cît şi prin tratarea acestuia. Subiectul e un miracol (fictiv) care se petrece în zilele noastre în locul de pelerinaj ce dă titlul filmului: o persoană paralizată îşi recapătă peste noapte uzul membrelor. Tratarea e... deocamdată să-i spunem „şireată". În nici un caz nu e evlavioasă, dar nu e nici făţiş lipsită de respect. (Într-un interviu acordat ediţiei new-york-eze a revistei *Time Out,* Hausner s-a declarat încîntată că a primit felicitări şi premii, atît din partea Bisericii Catolice cît şi din partea organizaţiilor de atei.) Ceea ce nu înseamnă că e „obiectivă". Privirea e, în mod clar, una personală; numai că e studiat-necomunicativă. Naraţiunea se ţine de programul zilnic al unui grup de bolnavi/pelerini: slujbe, procesiuni, spovedanie, excursii la grota în care Fecioara Maria i s-ar fi arătat Bernadettei Soubirous în 1858, spălături cu apă sfinţită, proiecţii de filme (cu mărturii ale unor bolnavi care s-au vindecat miraculos), mic dejun, prînz, cină. Întregul *business* – dirijat, cu eficienţă serenă, de asistente atrăgătoare, îmbrăcate în culorile Crucii Roşii şi purtînd pe cap glugi de călugăriţe, şi de asistenţi chipeşi, în uniforme de tip militar – e cel puţin pe atît de balneoturistic pe cît e de „spiritualicesc". Nu aflăm prea multe despre pelerini: aceştia nu prea interacţionează între ei – nu leagă conversaţii lungi, nu-şi deschid inimile unii spre alţii. La un moment dat, asistăm la spovedania cuiva – a unei fete uscăţive şi inteligente (Sylvie Testud), a cărei privire se poate lumina într-un surîs la fel de repede cum poate aluneca în gol –, însă ceea ce aflăm, aflăm mai ales din frînturi de conversaţie şi din privirile iscoditoare pe care personajele le tot trimit unele spre altele, invalid spre invalid, invalid spre persoană sănătoasă (asistent chipeş sau asistentă atrăgătoare), asistentă spre asistent, asistentă sau asistent spre invalid. Decupajul regizoral, construit în parte în jurul acestor priviri, e la fel de precis ca designul sonor, dominat de şuşotelile din sala de mese. Unii pelerini îşi cîntăresc tovarăşii cu ceva ce seamănă a spirit competitiv (oare Dumnezeu ar fi în stare să-l aleagă pe el în locul meu?) şi, într-adevăr, atunci cînd miracolul se produce, privirile devin făţiş scrutătoare şi întrebările devin audibile. De ce acea persoană? Credinţa ei nu părea atît de puternică. De ce ea? Nu că persoana respectivă n-ar împărtăşi această mirare. Însă nici ea (care e nerăbdătoare să se plimbe şi să flirteze cu cineva anume din armata de asistenţi), nici autoarea filmului nu sînt dispuse să scormonească în acest mister. (Hausner notează explicaţia standard oferită de un preot – căile Domnului sînt aşa şi pe dincolo – şi trece mai departe.) Miracolul (dacă e într-adevăr un miracol) apare ca o blîndă comedie cosmică. O comedie care din blîndă poate însă deveni crudă, căci nu e atît de sigur că miracolul e chiar un miracol – doctorii spun că în boala respectivă pot apărea ameliorări spectaculoase, dar trecătoare. În ultimele 15 minute, dedicate unei petreceri cu dans, baloane şi de toate, ce marchează sfîrşitul sejurului, Hausner scoate din această incertitudine un suspans cinematografic de o admirabilă originalitate.

Poate acest film să fie considerat o investigaţie de substanţă a subiectului său? Are el de oferit (din acest punct de vedere) mai mult decît nişte mici şi elegante observaţii ironice despre dorinţele umane şi despre cum, chiar dacă s-ar dovedi (printr-un miracol) că lumea are un sens, tot n-am şti de unde să-l apucăm? Poate că asta face din mine un formalist, dar mărturisesc că am preferat să las departe asemenea întrebări şi să admir inteligenţa execuţiei cinematografice – în cazul de faţă, aceasta mi s-a părut prea mare ca să-mi mai pese dacă ceea ce execută Hausner are „substanţă" sau e „doar" un exerciţiu de prestidigitaţie de tip cum-să-atingi-un subiect-delicat-fără-ca-de-fapt-să-l-atingi. Secvenţa petrecerii oricum rămîne o bucată antologică de suspans, cu personajul principal dansînd cît poate dansa şi apoi mergînd să se sprijine de un perete, în timp ce o altă pacientă, o băbuţă care a stat toată seara cu ochii pe ea, parcă aşteptînd să i se întîmple ceva, se apropie fără un cuvînt, aducîndu-i fotoliul cu rotile. Băbuţa aceea – cu o faţă cînd impenetrabilă, cînd misterios-iluminată – e minunat aleasă; la fel şi alte apariţii de planul doi, precum blonda neaşteptat de somptuoasă, impunător de rezervată şi totodată transparent-neliniştită, care-şi însoţeşte peste tot fiica adolescentă, prostrată într-un scaun rulant; şi în primul rînd infirmiera-şefă (Elina Löwensohn), care stăpîneşte atît de bine zîmbetele şi inflexiunile vocale ale bunătăţii-practicate-ca-o-profesie, încît e uşor sinistră, şi care pare să presimtă miracolul. Indiferent ce are sau n-are de spus, Hausner e foarte bună la mistere.

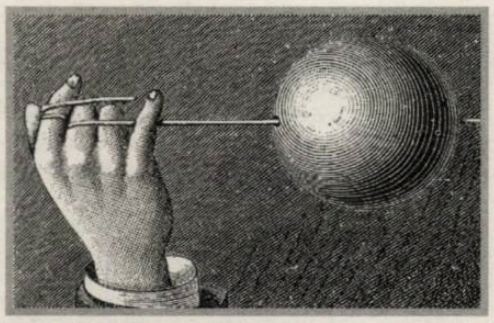

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Cine seamănă vînt culege un Nobel

Vestea că disidentul chinez Liu Xiaobo va primi, în decembrie, Premiul Nobel pentru pace a stîrnit controverse politice, dar nu a surprins comunitatea internaţională. Eforturile întreprinse de Xiaobo pentru democratizarea Chinei erau cunoscute în Occident şi numeroşi lideri europeni i-au acordat în mod deschis sprijinul la începutul anului, atunci cînd s-a aflat că a fost arestat şi condamnat la închisoare.

Săptămîna trecută, la o oră de la anunţarea premiului, cînd toate agenţiile de presă importante îi prezentau biografia, cel mai popular motor de căutare din China (Baidu) nu dădea nici un rezultat la introducerea numelui Liu Xiaobo; o frază simplă arăta că „rezultatele căutării nu corespund cu reglementările în vigoare motiv pentru care nu sînt afişate". Pînă şi mesajele SMS transmise cu caracterele chinezeşti ale numelui lui Xiaobo au fost restricţionate de cenzură. Iar buletinele de ştiri au ignorat complet subiectul. Pe de altă parte, lideri ai Partidului Comunist şi funţionari publici au declarat, pentru presa occidentală, că e „o ruşine că distincţia îi e acordată unui infractor".

Liu Xiaobo este autorul „Chartei 08", un document în care se cere separarea puterilor în stat şi democratizarea Chinei. Petiţia online a obţinut 10.000 de aderenţi – o cifră mică dacă o raportăm la populaţia Chinei, dar totuşi impresionant de mare în condiţiile în care cenzura monitorizează cu maximă intransigenţă inclusiv site-urile de socializare care sînt motoarele mişcărilor de acest fel. În plus, Liu Xiaobo este acuzat că a scris şi publicat, în reviste străine, mai multe articole critice la adresa regimului. Xiaobo a fost reţinut la jumătatea anului trecut şi, după un proces care a durat doar trei zile (23-25 decembrie 2009), a fost condamnat pentru „incitare la subminarea puterii de stat" la 11 ani de închisoare şi doi ani privare a drepturilor politice. În Occident, reacţiile, deşi întîrziate, au fost deosebit de ferme. Inclusiv cancelarul Germaniei, Angela Merkel, şi-a exprimat regretul în legătură cu felul în care guvernul chinez înţelege să apere libertăţile civile. Remarcabil e că această condamnare a produs solidaritatea unor oameni angajaţi în cele mai diferite (chiar opuse) zone ale spectrului politic şi civic. Verdictul „e o lovitură zdrobitoare împotriva poporului chinez şi a conştiinţei umane în general", a afirmat filozoful Xu Youyu de la Academia de Ştiinţe Sociale, unul dintre reprezentanţii de seamă ai liberalismului. Istoricul Wang Hui, reprezentant al mişcării Noua Stîngă, aflat, pînă nu de mult, în opoziţie cu susţinătorii liberalizării şi adept al etatismului, s-a declarat şi el împotriva „criminalizării libertăţii de exprimare". Iar social-democratul Qin Hui, profesor de istoria economiei la Universitatea Tsinghua, a protestat împotriva „pedepsei pentru vorbe".

„Rezultatele căutării nu corespund cu reglementările în vigoare motiv pentru care nu sînt afişate".

Anul trecut, atunci cînd China a fost invitată de onoare la Tîrgul de Carte de la Frankfurt, prezenţa neştiută a lui Xiaobo şi-a altor disidenţi în pavilionul oficial (ce îi cuprindea numai pe autorii avizaţi de partidul unic) a stîrnit un uragan de proteste din parte oficialilor chinezi; pe de altă parte, editorii germani i-au reproşat directorului Tîrgului că a acceptat deal-ul cu chinezii şi că nu a tranşat el însuşi disputa din jurul selecţiei: la Buchmesse nu se acceptă cenzura, nu se acceptă ca anumiţi oameni să rămînă izolaţi doar pentru că opiniile lor deranjează puterea politică. Jürgen Boos a trebuit pînă la urmă să demisioneze pentru că nu a dat un răspuns pe măsură presiunilor politice.

Premiul Nobel este pentru Xiaobo în acelaşi timp un scut necesar şi o tribună de la care va putea vorbi – mult mai apăsat – despre nerespectarea drepturilor omului. Eliberarea sa este acum cerută tot mai ferm, tot mai autoritar de liderii europeni.

Acordarea celui mai important premiu pentru pace unui om care stîrneşte atîtea controverse poate părea paradoxală: cum să acorzi un premiu pentru pace unui om care, după toate aparenţele, seamănă vînt? În istoria premiilor Nobel pentru pace există numeroase exemple similare: liniştea pe care o doresc autorităţile de la Beijing nu înseamnă, neapărat, pace. Iar conflictele pe care le stîrneşte laureatul de anul acesta nu prevestesc un război.

trecerea prin reviste

● SCENA.RO, NR. 10, 2010

Trist, pentru noi, cei care rămînem, destinul „creierelor" care ne părăsesc. Cristina Modreanu vorbeşte în editorialul din ultimul număr al revistei *Scena.ro* (intitulat „Călătorie în orb") despre actorii şi regizorii care au hotărît să lucreze în străinătate.

„După cum se ştie, în vremurile tulburi care au urmat anului 1989, valuri întregi de tineri specialişti din toate domeniile au părăsit ţara, fenomen care a diluat sistematic nucleul dur al competenţei în toate domeniile, cu rezultate vizibile de la nivel guvernamental şi pînă la vînzătorii de flori din colţul străzii. Dacă ultimii nu îţi pot face cine ştie ce rău – în afară de faptul că te faci de rîs cu buchetul pe care ţi-l dau – ceilalţi au contribuit la instalarea unui climat social apocaliptic, total lipsit de speranţă, condiţia principală pentru un nou val de plecări care se apropie acum. Abia ajunsă la o stare de echilibru precar, societatea românească va fi din nou marcată de aceste plecări în deceniul următor.

Mă feresc să folosesc cuvîntul «emigrant» fiindcă în lumea de azi contează din ce în ce mai puţin unde anume ai domiciliul, cu condiţia să nu te simţi prea mult legat de el. Artiştii lumii de azi şi-au făcut un stil de viaţă din a schimba oraşele sau chiar ţara. Prietenii oricum s-au mutat pe Facebook în multe cazuri, iar reţeaua poţi s-o iei cu tine oriunde te-ai duce. Nu spun că e un mod de viaţă ideal, nu aici e locul pentru dezbaterea unui asemenea subiect, dar nu pot să nu observ beneficiile ce decurg de aici pentru lumea artistică: fiecare loc nou e o nouă sursă de inspiraţie, o şansă de schimbare a perspectivei, un nou debut, dar şi o nouă înţelegere a valorilor competiţiei. Dacă asta e partea bună a situaţiei, partea foarte rea rămîne aceea că toată această creativitate care se manifestă pe diferite meridiane se scade din «depozitul» local, lăsîndu-l aproape secat. În deşertul creat, riscăm să-i credem geniali pe aceia care încă mai au ceva de spus, indiferent cum o fac." (**M. M.**)

SISTEMUL BOLOGNA – PRO ŞI CONTRA

Noul sistem – Bologna – de învăţământ universitar a fost convenit în urmă cu mai bine de zece ani de statele Uniunii Europene, iar în România aplicarea lui a început din 2005. El presupune împărţirea învăţământului superior în trei faze: licenţa, masteratul şi doctoratul. Sistemul a suscitat nenumărate opinii pro şi contra. Printre cele mai relevante păreri se numără, evident, cele ale „beneficiarilor", care tocmai trec prin acest sistem sau care deja l-au parcurs, la universităţi din România sau din alte ţări europene. Publicăm în continuare patru asemenea opinii.

Cosmin BORZA

„Privatizarea" învăţământului superior?

Nenumărate „forme fără fond" au marcat învăţământul românesc în ultimii ani, dar cred că nici o aşa-zisă reformă nu l-a afectat mai grav decît „sistemul Bologna". Toate ipostazele – elev, student, profesor în preuniversitar, apoi doctorand – din care am relaţionat cu „înnoirile" sistemului de învăţământ mi-au confirmat faptul că singura formă profitabilă de poziţionare este „în contra". Reformele doamnei Andronescu au avut mai ales efecte benigne, deci excesele puteau fi evitate cu destulă uşurinţă, iar ideile domnului Miclea – impuse mult mai totalitar – erau prea evanescent-autiste (v. „învăţământul bazat pe competenţe") pentru a genera o degringoladă de lungă durată. Făcînd slalomuri printre hotărîrile ministeriale fără relevanţă practică, eschivînd aberaţiile programelor şcolare ori ale evaluărilor naţionale, profesorii competenţi şi elevii/studenţii interesaţi reuşeau să îşi construiască zone paradoxale de libertate, în care procesul de învăţământ avea încă substanţă. Procesul Bologna a subminat, în schimb, într-un timp ireal de scurt, majoritatea concepţiilor valoroase din educaţie.

Voi încerca să arăt, atît cît am experimentat (în cadrul Facultăţii de Litere), cum se reflectă în practică principiile noului sistem european de educaţie. În primul rînd, „creşterea calităţii educaţiei" prin reorganizarea ciclurilor de învăţământ, „facilitarea inserţiei pe piaţa forţei de muncă": trei ani de licenţă – oricine se pronunţă în favoarea acestei formule este rugat să citească lucrările de final de ciclu ale studenţilor şi să le compare cu cele ale absolvenţilor de patru ani de facultate. Din moment ce admiterea se face pe baza notei de la bacalaureat, de vreme ce literatura nu se mai studiază în liceu nici monografic, nici urmînd principiul istoric, primii doi ani de facultate coincid cu o alfabetizare (iar nu cu o specializare) în domeniu a majorităţii studenţilor. E aproape imposibil ca în anul următor aceştia să realizeze o lucrare de licenţă la standarde fie şi mediocre sau, Doamne fereşte!, să-şi caute un job (în învăţământul preuniversitar, de exemplu). Doi ani de masterat sînt consideraţi suficienţi pentru o profesionalizare veritabilă, însă finanţarea infimă impune ca regulă angajarea masterandului. În aceste condiţii, dacă părinţii nu pot susţine încă doi ani de studii, despre cercetare profesionistă, despre educaţie substanţială aproape că nici nu se mai poate vorbi (am citit cu stupefacţie replica rectorului celei mai importante universităţi autohtone care susţinea ideea că „masterul se adresează unor persoane care lucrează deja"). Ca să nu mai spun că trei ani pentru doctorat e o prostie! E nevoie de măcar un an pentru ca proiectul de cercetare să se configureze, redactarea propriu-zisă presupune poate încă un an, deci studiul, aprofundarea etc. sînt limitate la 12 luni. Nu mai pomenesc faptul că o serie de cursuri ale şcolii doctorale trebuie absolvite, că aproape fiecare doctorand e obligat să ţină seminarii, că sarcinile birocratice de catedră sînt obligatorii. Îndemn pentru superficialitate şi nivelare.

Nici un sistem de educaţie nu poate garanta crearea elitelor.

„Promovarea mobilităţii internaţionale" e o idee excelentă, însă intervine din nou problema financiară. Am beneficiat de o bursă de patru luni (o experienţă cu adevărat esenţială) în perioada stagiului doctoral, iar după plata chiriei şi a cheltuielilor, îmi rămîneau mai puţin de 200 de euro lunar. Xeroxurile şi achiziţionarea de cărţi îmi erau, deci, interzise. Mi se va răspunde, în ton cu moda recentă, că trebuia să-mi caut un job...

„Centrarea educaţiei pe student", „impunerea creditelor transferabile", „diversificarea cursurilor opţionale", „plasarea studentului în centrul procesului educaţional" – formula preferată şi atît de valorizată a tuturor reformelor îmi pare şi cea mai malignă pentru sistemul de învăţământ substanţial, alfabetizare grăbită în toate, specializare în nimic.

În condiţiile în care teoriei literaturii i se dedică doar un semestru, cînd estetica devine curs opţional, iar scriitorii canonici trebuie predaţi în două-patru ore, a lăsa exclusiv la latitudinea studentului ce cursuri să urmeze mi se pare absurd. Mai mult, nu cred că sistemul european pe care l-am întîlnit în Italia reprezintă un model de urmat: pe parcursul celor trei ani de facultate, studenţii puteau alege să studieze literatură franceză contemporană într-un semestru, gramatică spaniolă în celălalt, apoi literatură română veche, în următorul an literatură engleză de secol XIX, mai un semestru de istoria literaturii italiene etc. Din toate cîte puţin, nimic substanţial, alfabetizare grăbită în toate, specializare în nimic.

Faptul că am urmat un masterat a fost, în acel moment, o alegere egoistă, o necesitate de-a dreptul... existenţială. După un an IV extenuant, cu o lucrare de licenţă solicitantă, cu examene de final (în 2005 încă existau şi probe scrise) ce se desfăşurau la începutul lui iulie, mi-era imposibil să mă pregătesc (în doar două săptămîni) pentru un examen de titularizare în preuniversitar. Un masterat era, în consecinţă, salvarea de moment (din semestrul al doilea m-am angajat în preuniversitar). Alegerea sa a depins, în schimb, de pasiune. Trebuia să optez fie pentru masteratul de la comparată, fie pentru cel de la catedra de istoria literaturii. Coerent cu parcursul meu de pînă atunci, am ales – fericit, spun acum – a doua variantă. Mi se pare esenţial ca masteratul să fie din acelaşi domeniu cu cel ales în facultate. Pot exista şi excepţii, dar nu am deloc încredere în calităţile profesionale ale studenţilor ce schimbă complet domeniul, cînd hotărăsc să continue studiile. La cursuri de plăcere poate asista oricine, nu înţeleg de ce şi-ar dori şi diplome, în domenii în care nu îşi asumă un parcurs complet. Chiar şi vecinătăţile se dovedesc dificil de surmontat: cunosc destui comparatişti care se cred mari istorici/teoreticieni literari şi viceversa, însă astfel de cunoştinţe nu mă încîntă, de obicei.

Nici un sistem de educaţie nu poate garanta crearea elitelor. Poate doar acela care are posibilitatea să „cumpere" elite. Studenţii/cercetătorii/profesorii valoroşi se formează cel mai adesea în marginea sistemului. Talentele deosebite susţinute de profesori providenţiali ori de părinţi culţi se pot dezvolta în orice formulă de educaţie democratică. La şcoala de vară dedicată liceenilor care au terminat clasa a XI-a am întîlnit o elevă din Tecuci care citeşte constant critică şi teorie literară, este foarte interesată de perspectiva lui Gheorghe Crăciun din *Aisbergul poeziei moderne*, scrie cu pasiune eseuri, proză, poezie, interpretează texte literare cu subtilitate şi fineţe. Săptămîna trecută o elevă din oraşul meu natal (care va începe din toamnă clasa a X-a la singurul liceu din localitate, şi acela coborît, din nevoi de finanţare, la statutul de „industrial") m-a rugat să îi xeroxez *Retorica romanului*, *Lector in fabula* şi *Gîndirea romanului*, spre a se pregăti pentru olimpiada de anul viitor. Astfel de adolescente pot deveni elitele de mîine. Problema e că actualul sistem de educaţie tinde să îi blocheze pînă şi pe aceşti elevi excepţionali care riscă să nu-şi poată continua formarea în absenţa unor părinţi potenţi financiar. Dincolo de orice reforme, staţia finală a învăţămîntului autohton va fi atinsă în momentul în care şi educaţia se va „privatiza". Iar sistemul Bologna mă tem că într-acolo conduce.

***Cosmin Borza** este doctorand la Facultatea de Litere, Universitatea „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca.*

Mara SEMENESCU

Student bolognez

Încerc să văd avantajele sistemului, dar întîmpin multe dificultăţi. La nivel personal, am impresia că limitarea licenţei la trei ani a dus la o coborîre drastică a nivelului de pregătire. Să vă dau cîteva exemple. Sînt înscrisă la secţia de română-engleză, unde studiez atît limbă cît şi literatură. La engleză nu am apucat să facem deloc Shakespeare, iar asta pentru că pur şi simplu nu a fost timp. Cursului nostru de Literatură engleză veche şi a Renaşterii îi era alocată o oră pe săptămînă, în cadrul căreia a trebuit să parcurgem perioada care se întinde de la scrierea poemului *Beowulf* (secolele VIII-X) pînă la secolul al XVI-lea. La 14 săptămîni de şcoală, imposibilitatea de a trece deopotrivă eficient şi complet prin materie rezultă dintr-un calcul simplu. Acelaşi lucru s-a petrecut şi la română, unde literatura de secol XIX a trebuit înghesuită în doar trei ore pe săptămînă, rezultatul fiind că am petrecut un total de abia patru ore pe Eminescu, iar Caragiale a ajuns studiu individual. Noroc, pînă la urmă, cu profesorii care se străduie să mai acopere golurile din materie propunînd cursuri opţionale, fiind disponibili pentru ore de consultaţii şi completînd finalul unui curs mai scurt cu ce a rămas nespus în cursul precedent (dexteritate de navigare prin spaţiul curriculumului, demnă de un Phileas Fogg obligat să facă ocolul pămîntului în doar 48 de zile, în loc de 80). Mă tem că profesorii şi studenţii ar trebui să primească la pensie, respectiv la finalul facultăţii, diplomă de alergat viteză pe un traseu cu lungime de maraton.

Se pierde total ideea de etapă, rezervată „celor mai buni dintre cei buni".

Voi opta pentru masterat ghidîndu-mă după acelaşi principiu care m-a condus la alegerea licenţei: pasiunea. Asta nu înseamnă că, dacă nu ar exista pasiune, aş renunţa, chiar dimpotrivă. Sistemul actual oferă puţine şanse celor care se limitează la primii trei ani de învăţămînt superior. Masteratul a devenit obligatoriu într-un fel, atît pentru cei care doresc să ştie mai multe, din pasiune, cît şi pentru cei mai pragmatici care urmăresc un post stabil. Scopul e probabil diferit, dar mijloacele sînt aceleaşi, iar acest fapt duce la transformarea masteratului într-un fel de *„must"* derivat din confruntarea cu realitatea. Se pierde total ideea de etapă, rezervată „celor mai buni dintre cei buni".

Dorinţa mea este să fac un masterat în domeniul literaturii, mi-ar plăcea un masterat care să abordeze teme de literatură comparată şi teorie literară. Cred că aş putea fi un student etern într-un asemenea context. Am cîteodată impresia că aş putea trăi din curiozitatea descoperirii unor noi lecturi, că nu există nici o şansă să mă plictisesc de asta, întrucît oricum aş avea nevoie de aproximativ cinci vieţi să acopăr întreg domeniul. Dar orice om – chiar şi un student la Litere – are un gram de realism în el care îl face să conştientizeze că, cel puţin în România, nu prea are unde să se angajeze cu o asemenea pregătire (şi chiar dacă are este pe un salariu infim). În concluzie, s-ar putea ca peste zece ani să lucrez într-un birou de firmă, cu o diplomă de masterat în PR, cu multe cărţi pe noptieră acasă şi cu mult prea puţin timp să le citesc. Ideea e că voi face tot posibilul să mă orientez profesional în conformitate cu pasiunea mea (lucru care se va întîmpla cel mai probabil în străinătate), fiind totodată pregătită pentru o eventuală schimbare de planuri.

Nu am nici o îndoială că din ţara noastră vor rezulta elite, dar sînt la fel de sigură că, într-o proporţie covîrşitoare, ele nu vor rămîne aici. Elitele au darul de a ieşi cumva la suprafaţă, sprijinindu-se abil pe cele cîteva trepte sigure de ascensiune şi avansînd, în acelaşi mod, pînă pe terenuri mai sigure.

***Mara Semenescu** este studentă la Facultatea de Litere, Universitatea „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca.*

Marius UNGUREANU

Facultăţile de medicină şi noul sistem

Mi-am început şi finalizat studiile în România (atît medicină cît şi management) şi, deşi am cîştigat o bursă Erasmus în timpul facultăţii, am refuzat să plec. Am considerat că plecarea pentru un semestru ar crea o discontinuitate prea mare în activităţile în care eram implicat ca student medicinist. Am avut, totuşi, posibilitatea să observ cîte ceva din ceea ce este afară, cu ocazia unor conferinţe şi congrese la care am participat sau a stagiilor de practică de vară, precum şi datorită interacţiunii cu studenţi din străinătate. Aşadar, cu limitările de rigoare, cred că, în ansamblu, un student care îşi doreşte să studieze serios are mai multe şanse de a-şi îndeplini visul într-un sistem educaţional din Vest. Comparativ cu un student medicinist din România, unul din Vest are mai multe şanse să beneficieze de dotări materiale corespunzătoare, motivaţie extrinsecă la un nivel acceptabil, pregătire practică şi responsabilizare încă din timpul facultăţii şi şansa de a putea răzbi prin eforturi proprii, altele decît cele care ţin de a fenta sistemul sau de a beneficia de pe urma relaţiilor şi a cunoştinţelor. Bineînţeles că şi sistemul academic medical românesc poate oferi posibilitatea de a fi pregătit la un nivel comparabil cu al unui absolvent dintr-o universitate occidentală prestigioasă – însă cu eforturi considerabil mai mari din partea studentului român şi cu un bagaj de frustrări acumulate demne de luat în seamă la sfîrşitul celor (sau primilor) şase ani de studii.

Pe de altă parte, pentru cadrele didactice, Bologna se reduce la ideea structurării studiilor în trei cicluri (licenţă, masterat, doctorat), aspect care dă serioase bătăi de cap în cazul studiilor medicale. Din punctul meu de vedere, există lucruri mai importante pe „agenda“ Bologna, decît cele care ţin de forme sau de împărţiri. Un capitol extrem de important, şi deseori neglijat, este reprezentat de asigurarea calităţii.

E adevărat că în universităţile de medicină există comisii de asigurare a calităţii, însă de multe ori acestea sînt simple structuri fără activitate (în afara momentului premergător evaluărilor ARACIS) sau fără propuneri concrete de a evalua sau îmbunătăţi calitatea. În mod oarecum paradoxal (sau nu), mediul academic medical este unul care manifestă un grad puternic de rezistenţă la schimbare. Atîta vreme cît acest impediment va persista, nu vom putea vedea prea multe rezultate favorabile. Ceea ce am observat în decursul anilor de studenţie, fiind implicat în activitatea de reprezentare a studenţilor, a fost că deseori reprezentanţii studenţilor sînt mai interesaţi de problematica asigurării, evaluării şi îmbunătăţirii calităţii, decît sînt unii reprezentanţi ai universităţilor. Anual, organizaţii studenţeşti precum IFMSA (International Federation of Medical Students' Association) sau EMSA (European Medical Students' Association) au întîlniri în care dezbat asemenea subiecte, emit *„policy statements“*, care însă mai departe sînt luate prea puţin în serios. Învăţămîntul superior

Problema banilor este una serioasă şi pregnantă, însă aproape nimeni nu menţionează lipsa unui management corespunzător.

Facultăţile de Medicină (în special cele din România) nu au înţeles foarte bine la ce se referă procesul Bologna. Probabil că această neînţelegere este sursa unei oarecare aversiuni faţă de prevederile convenite la Bologna sau adăugate la celelalte întîlniri care au avut loc din doi în doi ani. Pe de o parte, pentru marea masă a studenţilor medicinişti, Bologna înseamnă credite transferabile, aşadar posibilitatea de a continua medicina, chiar dacă au examene restante de la un an la următorul (dacă este să privim partea „roz“ a problemei – „roz“ din punctul de vedere al studentului) sau, un aspect mai de actualitate – şi mai puţin „roz“, redistribuirea locurilor bugetate şi cu taxă la sfîrşitul fiecărui an academic, în concordanţă cu performanţele academice ale fiecărui student.

În general, nu îmi place să gîndesc în ipoteze pesimiste. Mi se pare că situaţia în care ne aflăm cu toţii în momentul de faţă este una cît se poate de neplăcută, pentru a ne permite viziuni (mai) pesimiste. Sistemul medical, în mod particular, este într-o derivă din care nu va ieşi prea uşor sau, cel puţin, nu va ieşi de la sine. Din ceea ce observ, nici nu există momentan o dorinţă serioasă de a se ieşi. Consider că pentru asta este nevoie, mai întîi, să se identifice corect şi exhaustiv problemele cu care se confruntă sistemul, pentru a putea, mai apoi, să fie propuse soluţii de ieşire din impas. De (prea) mult timp, singura problemă despre care toată lumea vorbeşte este lipsa banilor. Şi totul se opreşte aici. Indubitabil, problema banilor este una serioasă şi pregnantă, însă aproape nimeni nu menţionează lipsa unui management corespunzător – inclusiv managementul calităţii (asigurare, evaluare şi îmbunătăţire) sau al resurselor umane (inclusiv motivarea personalului), alocarea eficientă a resurselor existente, managementul timpului, feedback-ul din partea pacienţilor etc. Aşadar, poate va apărea cineva care va face primii paşi în a remedia cîteva din aceste probleme – şi atunci ne va fi mai bine tuturor.

Elitele româneşti, încotro?

Aş spune că sistemul de educaţie din România (mai) poate forma elite. Însă probabilitatea acestui eveniment este în scădere, de la un moment la altul. Formarea de elite este un proces complex, în care sistemul formal de educaţie are un anume rol. Pentru a forma elite, există şi alţi factori care îşi aduc contribuţia, cum ar fi educaţia primită în familie, în societate sau (in)existenţa unor modele influente premergătoare. Ce mă surprinde (şi mă întristează în acelaşi timp) este lipsa unor modele puternice pentru actualii studenţi, ca şi motivaţia extrinsecă de a căuta excelenţa. În decursul studenţiei, într-un studiu efectuat pe un număr mare de studenţi medicinişti, am observat că doar jumătate dintre ei au reuşit să identifice un cadru didactic care să reprezinte un model profesional. Problema se complică dacă la prestanţa profesională adăugăm şi calităţile care fac dintr-un cadru didactic un om cu un statut moral cel puţin acceptabil. Aşadar, problema formării elitelor se rezumă la un cerc vicios, a cărui rezolvare e departe de a fi găsită şi încă şi mai departe de a fi aplicată. Pînă atunci, cred că sistemul actual de educaţie din România formează elite prin excepţie, şi nu prin regulă.

***Marius Ungureanu** este licenţiat al Universităţii de Medicină şi Farmacie din Cluj-Napoca şi a cîştigat în 2009 premiul II la Gala Premiilor în Educaţie, organizată de Fundaţia „Dinu Patriciu“.*

oferta de carte

PUBLICITATE

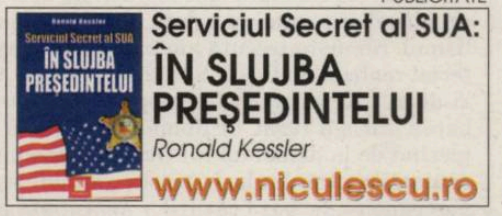

Serviciul Secret al SUA:
ÎN SLUJBA PREŞEDINTELUI
Ronald Kessler
www.niculescu.ro

PUBLICITATE

Nou în colecţia EGO. PROZĂ

POLIROM

Daniela Zeca
Demonii vîntului
O. Nimigean
Rădăcină de bucsau

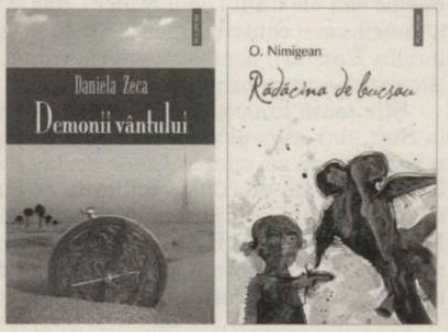

www.polirom.ro

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

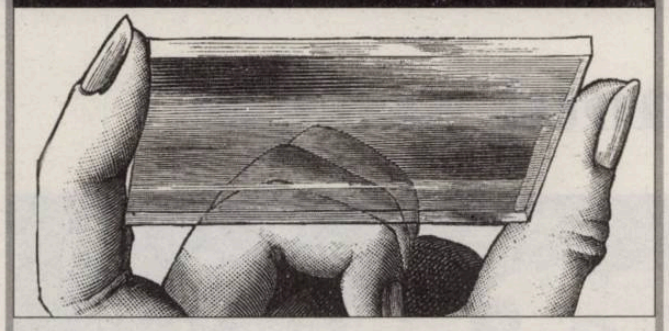

Jurnalism în vremea holerei

Prost, monşer... Este o criză, mă-nţelegi, care poţi pentru ca să zici că nu se poate mai oribilă... S-a isprăvit... E ceva care poţi pentru ca...

Da, stăm prost, este criză, situaţiunea e cum nu se poate mai rea. Ce fac în cazul acesta televiziunile noastre responsabile, cele care se recomandă drept „canale de utilitate publică"? Cheamă oameni în studiouri să-şi dea cu părerea şi umplu ecranele cu cîte trei feţe, iar feţele se ceartă între ele. Nivelul discuţiilor este de cele mai multe ori ca la Nenea Iancu: *Ce se exagerează, nene? Este o criză, care, ascultă-mă pe mine, că dv. nu ştiţi, care, mă-nţelegi, statul cum a devenit acuma, eu după cum văz ce se petrece, că nu sînt prost, înţeleg şi eu atîta lucru, fiindcă nu mai merge cu sistema asta, care, cînd te gîndeşti, te-apucă groaza, monşer, groaza!...* (Dacă ar fi după mine, aş cita în fiecare săptămînă schiţa *Situaţiunea*, că prea e profundă!...)

La ştiri, ne sînt prezentate materiale cu pensionari care stau la cozi din miezul nopţii pentru două pîini, cu oameni amărîţi care nu au cu ce să-şi plătească încălzirea şi tremură de frig în propriile case, cu bugetari care ne arată fluturaşii de salarii cu cîteva sute de lei pe lună. Ca răspuns la toate acestea, cei din platourile televiziunilor macină la nesfîrşit aceleaşi vorbe, croşetează pe marginea nu ştiu cărei declaraţii a vreunui personaj politic şi, mai cu seamă, fac paradă de cît de deştepţi şi de spirituali sînt ei. Realizatorii de emisiuni, la rîndul lor, îşi expun pe tarabă revolta cetăţenească, fac băşcălie de guvernanţi sau profită de situaţie să li se adreseze acestora cu „băi, Berceanule!", „băi, Băsescule!" etc. Parcă s-ar bucura că au ocazia să facă asta şi trăiesc cu toţii într-o adevărată euforie a dezastrului (după o expresie care a făcut carieră). Afişează mare grijă faţă de situaţia în care ne aflăm, dar nu fac altceva decît să alcătuiască echipa de zgomote şi voie bună. Altfel, nu-ţi spun mare lucru despre ce se-ntîmplă cu adevărat în ţara asta...

Există din fericire şi cîteva excepţii la televiziunile noastre, cîteva mostre de jurnalism responsabil – şi am întîlnit aşa ceva şi de curînd, în cadrul ciclului de emisiuni „Reporter special" de la Antena 3. Nu e întîmplător că aceste emisiuni sînt coordonate de Vlad Petreanu, un jurnalist căruia nu o dată i-am aplaudat profesionalismul. Sîmbăta trecută am putut vedea excelentul material realizat de Ioana Răduca, intitulat „O ţară furată zi de zi". Reportajul şi-a propus să răspundă la întrebarea „cît s-a furat în România ultimilor 20 de ani?", plecînd de la demersul lui Octavian Dospinescu, un cadru universitar din Iaşi. Acesta contabilizează pe blogul porcisme.ro, pe baza cazurilor apărute în presă, cam cît se fură zilnic, din banii publici, în România. Potrivit calculelor de pe acest blog, în ultimele opt luni au fost subtilizate din bugetul statului peste şapte miliarde de euro. Reportajul realizat de Ioana Răduca a mers mai departe. A enumerat cîteva curiozităţi, cum ar fi Casa Poporului care valorează în acte zero lei sau Casa Vernescu de pe Calea Victoriei, evaluată de Ministerul Culturii la doar 664 de lei. Apoi a trecut în revistă marile tunuri care s-au dat în România ultimilor 20 de ani (vînzarea flotei, ingineriile financiare ale unui Necolaiciuc sau ale unui Dinel Staicu), dar şi tot felul de mici găinării care contribuie cu spor la ciugulirea banului public. Cadouri, contracte supraevaluate, achiziţii inutile sau fonduri europene deturnate.

Ştie toată lumea că în România se fură din greu de la Stat, dar nimeni pînă acum nu a avut inspiraţia să tragă linie şi să adune. Celor de la „Reporter special" le-a ieşit suma de 200 de miliarde de euro furate în ultimii 20 de ani. Nu putem decît să-i felicităm pe Ioana Răduca şi pe Vlad Petreanu pentru un asemenea demers. Şi, mai cu seamă, pentru curajul de a vorbi de funie în casa spînzuratului.

Valentin STÂNGĂ

Băştinaşii reflectoarelor şi monştrii TV

Înainte de lichidarea vertiginoasă a Ceauşeştilor, am trăit o epocă în care sticla televizorului era populată frugal şi administrată ideologic. Corifeii satrapiei autohtone defilau „telegenic" prin pîntecele mastodonţilor industriali. Monologul cuplului prezidenţial era secondat de lozinci triumfaliste. Aflam seară de seară că hormonii socialismului prestează optim şi încasam falsul ambiental pe post de butaforie hipnotică. Spaţiile nerevendicate de Elena şi Nicolae Ceauşescu găzduiau, parcimonios, decupaje sportive, scenete minimaliste, folclor şi iconografie cîmpenească, şlagăre lăcrămoase, filme cu daci himerici şi comisari perspicace. Copiilor le mai era rezervat doar un mic calup de animaţie bufă. În ciuda dozajelor arbitrare şi a propagandismului searbăd, *logica* nomenclatorului TV rămăsese totuşi intactă.

Aveam actori de efigie, pe lîngă amatori sau cabotini, dizeuze antrenante şi voci de cîrciumărese, sportivi admirabili şi *joggeri* de penibilă daciadă, spicheri clorotici, dar şi documentarişti silitori. Breslele aveau contururi, graniţe plauzibile, inşi cu ecuson cît de cît valid. Celebritatea venea ca rezultat al efortului depus în domenii distincte, răsplătind o anumită adecvare la exigenţele televiziunii naţionale. Interviurile erau rare, laconice, fără prea mult suflu histrionic. În fond, ţara trebuia să te vadă *la lucru,* nu în pijama, hlizindu-te în fotoliul din sufragerie.

După 1990, ecranele televizoarelor din casele românilor au dat în seboree, sulf şi schizofrenie. Emancipaţi de corsetul ceauşist, de cenzura inexorabilă şi de canoanele audiovizualului politizat la extrem, nu am ştiut să *construim* o libertate salubră, responsabilă, distinsă. Din contră, s-au evaporat ierarhii pertinente, fiind chemată la rampă arteziana exceselor. În spatele denumirii de „presă", s-a camuflat endemic o nouă ambianţă de zăpăceală, impudoare şi hedonism caleidoscopic. CNA a moşit fiecare *rating* gras, cauţionînd naşterea unei prezenţe noi: *vedeta*.

După 1990, ecranele televizoarelor din casele românilor au dat în seboree, sulf şi schizofrenie.

Amestec de complex provincial, blazon suspect, cochetărie îndîrjită şi febrilitate destrămătoare, vedeta fixează astăzi norme infailibile pentru tinerele generaţii. A fi „la vedere", monden, ubicuu reprezintă cumva zenitul oricărui veleitar. Pentru mulţi, e vorba de un ţel suprem, de o destinaţie feerică. Vedeta se face purtătorul de mesaj al unui imperativ biografic. Ea garantează nu doar accesul la bani, ci şi debuşeul ulterior în politică. Peste pragul de lansare a vedetei, priveşte atent tagma experţilor. Bîrfitori pedanţi, încercănaţi şi pe alocuri ghiduşi, alunecă şi ei, nu fără delicii, în ipostaza de vedete. Se fac clasamente lubrice, se întocmesc fabuloase rapoarte de sezon, se conspectează lamentouri, neurastenii şi teribilisme. Se dau note, calificative năstruşnice, bile colorate. Gaura cheii se dilată pînă la proporţia uşilor deschise. Neghiobia e la ordinea zilei.

Cum s-a ajuns aici? Probabil că totul a început cu tentativa „umanizării" artiştilor, a sportivilor, a politicienilor şi, în genere, a profesioniştilor televizaţi. Au apărut iniţial reportaje cu siesta vreunui fotbalist notabil, cu botezul cutărui sugar de divă, cu pechinezul şui al premierului. La scurt timp, românii au descoperit dormitorul lui Dolănescu şi le-a plăcut. Apoi am intrat în bucătării, closete, albume de familie şi pivniţe de „mari români". Ţara a putut să vadă unde dorm şi pe unde fac amor vedetele, cum se spală pe incisivi şi cu ce ustensile îşi mănîncă omletele. Pe unii i-am surprins căscînd, înjurînd sau cu părul vîlvoi. Au urmat apoi comentariile parodice, răspîndind aceeaşi boare de menajerie. Am văzut tot mai puţini actori jucînd piese de teatru adevărat, atleţi transpirînd în competiţii nemăsluite, muzicieni cîntînd de amorul artei sau miniştri guvernînd prin mandat democratic. Grimasa tenacităţii a fost evacuată în avantajul neruşinării. Televiziunile ne arată orice dandana de mlaştină, pînă la saţietate. Sîntem invitaţi să-i vedem călărind ponei, dansînd cu pitoni la jugulară, înotînd în piscine umplute cu jeleu, flirtînd cu nimfe tropicale sau concurînd bezmetic, în emisiuni tîmpe, cu decoruri kitsch. Arătăm uneori ca o naţie de amfitrioni căpiaţi. Oaspeţii, ca şi gazdele, se simt bine. Sînt de-ai poporului. Se lasă iubiţi. Iar după toate bălăcirile extatice prin noroaie fosforescente, vedetele noastre pe timp de prosperitate ori de criză au şi uitat de unde veniseră. Dexterităţile originare, cel puţin reale s-au topit în văpaia sclifoselilor virtuale. Protagoniştii s-au reciclat.

Am intrat în bucătării, closete, albume de familie şi pivniţe de „mari români".

Senzaţional. Şi fac de toate, cu condiţia să fie văzuţi măcar o oră pe zi la televizor. Iau şi dau interviuri, fac comentariu politic, gătesc, mulg, suspină, înşală, divorţează, critică, gîfîie, au viziuni paranormale, se dezbracă, se îmbracă, ţin post, resuscitează idile, încearcă diete, se spovedesc, se (re)căsătoresc, îşi alintă pudelii, concubinele şi nepoţii. După care, părăsesc lumea aceasta pe prima pagină a ziarelor şi-n fruntea buletinelor de ştiri, cu priveghi tabloid şi înmormîntări aglomerate.

Există însă o categorie aparte de vedete, de „celebrităţi" care au fentat episodul gloriei profesionale. Nu au medalier, nu au operă, nu au cinat cu regine, nu au apărat patru penaltiuri. Şi, de regulă, vorbesc o română infectă, dureroasă, cînd nu ridicolă. Sînt ipochimeni care mută voit, cu acordul patronului, toată atenţia naţiunii dinspre zona excelenţei, a meritului, a performanţei propriu-zise, înspre colocvialismul şugubăţ, confesiunea picantă şi tumba de bîlci. Acestea sînt fructele noului *entertainment,* stări de spirit rezultate din transplantul mediocrităţilor sau al troglodiţilor pe trunchiul unei noi constiinţe colective. Acestea sînt vedetele de ultimă oră, spionate, invidiate, persiflate, curtate: bacante de lavoar, pipiţe de Bamboo, cadîne de moşnegi pricopsiţi, fanţi interlopi, pupeze reşapate, scandalagioaice veterane, şcolăriţe apostate, fachiri *porno,* ocultişti bombastici sau huidume lascive. Toate aceste jivine s-au instalat confortabil pe retina locală. În locul modestelor rigori, se dezlănţuie astăzi impostura cu panaş.

Mi-e dor de Amza Pellea...

***Valentin Stângă** este eseist.*

Mîncăruri regizate, filme degustate

În luna septembrie, timp de o săptămînă, în portul cultural Cetate, regizori şi producători de film, actori, critici, ziarişti, cinefili români şi din ţările balcanice au participat la prima ediţie a Festivalului Degustătorilor de Film şi Artă Culinară, festival iniţiat de poetul Mircea Dinescu pe malul Dunării, într-un loc necovenţional. Cîţiva dintre invitaţi ne-au vorbit despre această experienţă.

■ Ioana CRĂCIUNESCU (actriţă)

„Spaţiul, condiţiile şi tematica îl impun ca pe un festival, singura lui problemă, la prima sa ediţie, e că nu poate fi perfect. E foarte important pentru că are o formă insolită, iar în acelaşi timp apropie foarte mult oamenii, în primul rînd prin gastronomie, căci, se ştie, la o masă s-au găsit marile idei. Selecţia filmelor e reuşită nefiind încărcată doar cu filme artistice; am văzut scurtmetraje şi documentare excelente. E bine să se înţeleagă că a fost o gastronomie creativă, că la Mircea Dinescu nu doar se mănîncă şi se bea, simplul fel în care el aşază bucatele pe masă poate să fie o adevărată pictură. Filmul are tendinţa să se deschidă în coproducţii din ce în ce mai interesante; aici, la festivalul de la Cetate, am avut ocazia să discut cu realizatorii, şi mi s-a oferit un rol într-un lungmetraj în care sînt implicate mai multe ţări. Colaborarea cu regizorul Antonio Mitrikeski este proiectul cel mai vizibil şi deja declarat. Toţi cei cu care am vorbit au plecat cu idei de colaboare pentru viitor. În principiu, nu mi-aş dori să crească foarte mult acest festival pentru că s-ar putea bruia lucrurile. Aş prefera ca acest eveniment să devină o referinţă pentru o bună alegere a tuturor mirodeniilor, echilibrate în alegerea filmelor şi a participanţilor şi, mai ales, în derularea evenimentului în sine."

■ Maria DINULESCU (actriţă)

„Festivalul mi se pare ca un «copil din Dodeskaden cu ziare aprinse în gură»". Îngerii fără capete din sufletul domnului Dinescu sînt cei care oferă viaţă acestui festival. Avem şansa să fim contemporanii unui om curajos şi viu. Domnia sa simte nevoia să trăiască şi să ofere forţă cui vrea să o ia. Plusuri? Dunărea, invitaţii domnului Dinescu, dimineţile cînd îl auzi întrebînd bucătăresele dacă să cumpere şi vinete, scheletul unui somn atîrnat printre copaci. Poate o selecţie şi mai bună a filmelor ar putea să aducă un plus. Mi-ar părea rău să se piardă valoarea acestui festival şi să devină un important market al Balcanilor. Desigur că lucrurile s-ar putea transforma într-o direcţie constructivă, dar cred că ar fi mai important ca festivalul să rămînă un loc doar pentru cei ce vor să fie."

■ Tudor GIURGIU
(regizor şi producător de film)

„E o atmosferă foarte specială, greu de definit şi de prins în cuvinte, mobilul se mută automat pe reţeaua bulgărească, nu e televizor, iar deocamdată nu există riscul de a pierde pariul cu publicul. Îmi place că în program apare cuvîntul «taifas» care e cel mai potrivit pentru atmosfera de aici. În plus, e o nişă care nu a mai fost exploatată pînă acum, şi oamenii de film, ca, probabil, şi alţi oameni de muzică sau de litere, au nevoie de o acoladă, de o pauză în care să stea de vorbă ei între ei. Poate ar trebui ca organizatorii să lucreze cu nemţii pe partea tehnică, orice om îşi doreşte să vadă un film în condiţii cît mai bune. De asemenea, şi povestea asta cu publicul ar trebui stimulată, ar merita să vină mai multă lume, iar tinerii să poată sta în corturi. E mare păcat să ai aşa un loc bun cu aşa o mare potenţialitate şi să nu existe prea mult public."

E mare păcat să ai aşa un loc bun cu aşa o mare potenţialitate şi să nu existe prea mult public.

■ Hanno HÖFER (regizor, muzician)

„Mi se pare foarte uman acest festival şi nu cred că ar trebui schimbat nimic. Locul acesta e binecuvîntat, ar putea veni şi oamenii din sat să vadă filmele. La Cetate e o tihnă care merită păstrată. Nu ştiu dacă tematica e importantă, dacă s-ar face aici un festival de film norvegian, tot ar ieşi excelent. Festivalurile de acest fel nu trebuie să crească, e perfect de la prima sa ediţie."

■ Antonia KOVACHEVA
(critic de film, membru FIPRESCI)

„Prin comparaţie cu alte festivaluri unde alergi să vezi filme dintr-un loc în altul, la Cetate totul e diferit. Nefiind un festival competitiv, nu se discută despre competiţie, dar oamenii vorbesc mult între ei pentru că au subiecte în comun, iar «geografia» fiecăruia e un plus.

Poate mi-ar fi plăcut să întîlnesc mai mulţi tineri. E extraordinar ce a făcut Marian Ţuţui, şi nu doar el. Îl ştiu de mult, şi cred că această frumoasă şi necesară întîlnire artistică se situează în afara oricărui clişeu. Exact ca în Franţa, şi la Cetate, în «provincie», se întîlnesc cineaşti care se uită la filme într-un mod cu totul informal. Doar Dunărea desparte locul acesta de Serbia şi de Bulgaria... Cele mai multe festivaluri au producători, manageri, o piaţă de desfacere, dar eu cred că acest eveniment NU ar trebui să devină aşa ceva. Lumea e plină-ochi de festivaluri de film, iar acestă primă reuniune are deja personalitate. Pe imensa hartă a festivalurilor de film mai mici sau mai mari, cel mai important e păstrarea individualităţii. L-am văzut pe Mircea Dinescu cum prezintă mîncarea ca pe o artă, cu spontaneitatea şi eleganţa unui mare bucătar francez; în altă ordine de idei i-am citit şi o parte din poezii în limba bulgară. Festivalul a avut un start excelent! Sigur va merge mai departe cu cel puţin acelaşi succes."

■ Antonio MITRIKESKI (regizor)

„Dacă eşti la Cannes, Berlin sau Veneţia, nimeni nu are timp de tine. Spre exemplu, în Serbia, Emir Kusturica face un festival similar în munţi, la graniţa cu Bosnia, cumva în acelaşi stil prietenos. Pentru că lumea Balcanilor e mare, e important să stabilim contacte şi să facem filme împreună. Sînt foarte fericit că mă aflu aici şi mi se pare extraordinară ideea de a face un festival de film în natură. Am cunoscut lume foarte preocupată să facă film, şi peste două săptămîni voi reveni în România pentru coproducţia pe care am pus-o la cale. Filmul va fi realizat de Macedonia, Serbia şi România. Voi lucra şi cu actriţa românca Ioana Crăciunescu căreia i-am dat deja scenariul. Povestea din filmul meu relatează cu umor hibele Balcanilor anilor 2000."

Şi la Cetate, în «provincie», se întîlnesc cineaşti care se uită la filme într-un mod cu totul informal.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

PUBLICITATE

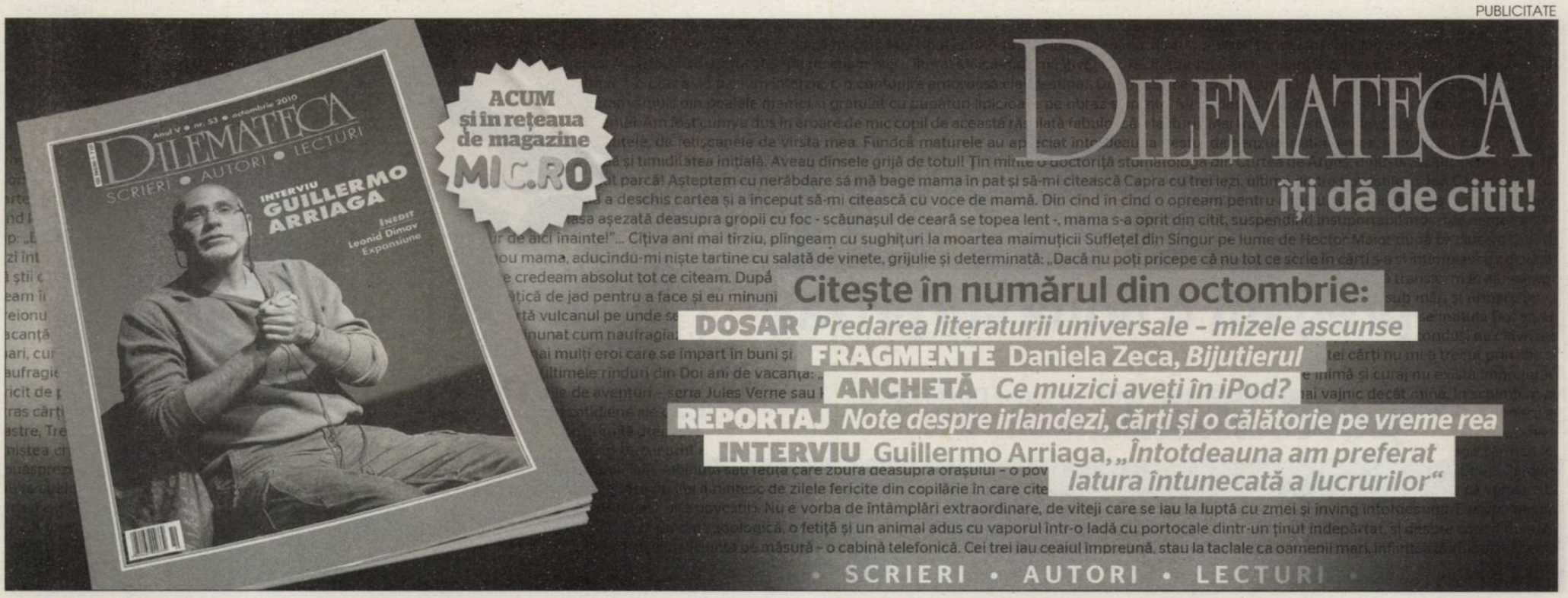

Cu ochii-n 3,14

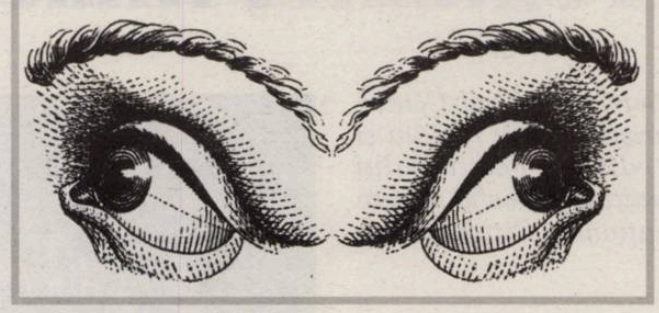

INTERPRETATĂ DREPT O „PREZICERE" DE SUB PLAPUMĂ, REPLICA FIDELĂ A VEȘNICIEI (ȘI PERECHEA EI PLATĂ) SĂ FIE OARE UN SEMN CĂ POSESORII NOȘTRI DE CAP AU ÎNCEPUT SĂ EVOLUEZE?

■ În „dosarul" de săptămîna trecută scriam (luni, 4 octombrie, înainte să trimitem revista la tipar) despre Mario Vargas Llosa că este „un mare scriitor despre care mulţi spun – pe bună dreptate – că ar merita Nobelul". Joi, 7 octombrie, cînd a apărut revista, s-a anunţat şi laureatul Nobel: Mario Vargas Llosa. Fraza mea a fost interpretată drept o „prezicere" (am primit un simpatic telefon pe această temă). Precizez, aşadar, că n-am prezis şi n-am ştiut nimic dinainte anul ăsta. Anul trecut, da, am aflat laureata „de pe surse" cu 24 de ore înainte, dar n-am spus la nimeni... (**M. V.**)

■ Toamna, de prin octombrie, se numără bobocii şi ştirile despre agentul termic. Aproape pe toate posturile, agentul termic este prezent în lipsă, vedem radiatoare şi bătrînei dînd interviuri de sub plapumă. Mă amuză seriozitatea cu care agentul respectiv devine subiectul unei ştiri, alături de agenţii de ordine şi de cei imobiliari. Nici la mine acasă n-a ajuns încă, deşi ieri a sunat cineva la uşă, însă prefer să nu deschid la necunoscuţi. Să se legitimeze, dom'le! (**A. P.**)

■ Cu numai 29,99 RON (aflu din suplimentul TV al ziarului *Libertatea* de vineri, 8 octombrie), aş putea deveni fericitul posesor al unui suvenir simbolic: „replica fidelă a medaliei comemorative emisă în memoria independenţei". Pricep de aici că Independenţa, biata de ea, s-a stins. Fie-i ţara uşoară! (**D. S.**)

■ Robert Turcescu iar l-a invitat pe Dan Puric să ne spună la TV cum e cu gena genialităţii şi a veşniciei neamului românesc. Înţeleg că Turcescu şi-a făcut, de cînd nu s-a mai ocupat cu jurnalismul adevărat, o nouă trupă rock; sînt curios ce-o să cînte: hard rock protocronist, heavy metal ortodox, progresiv creştin, fusion rural? (**M. C.**)

■ De-a lungul timpului am auzit tot felul de diminutive. Dar nişte cizme „elegănţele" cum or fi? Nici urîte, nici frumoase, sau una cu toc şi perechea ei plată? (**A. M. S.**)

■ Îl cheamă *Fancy Intense Pink Diamond*. Are 24,78 de carate, valorează 29 de milioane de euro şi va fi scos la licitaţie la Geneva în luna noiembrie a acestui an (sursa: news.yahoo.com). Să fie oare un semn că trece criza? Oricum, pentru că tot sînt diamantele cele mai bune prietene ale fetelor, şi pentru că acesta e roz, şi e *fancy,* şi e *pretty* – vă spun drept –, nu m-ar deranja să-l primesc în dar. (**P. M.**)

■ La Zagreb ni s-a spus de la început că trei staţii cu tramvaiul, pe linia principală, sînt gratis. Şi asta pentru ca oamenii să-şi lase maşinile mai departe de centru. Şi ei chiar aşa făceau, nu vedeai nici un autoturism parcat pe trotuare. Cîţi dintre posesorii noştri de autoturisme ar accepta un asemenea afront? (**A. M. S.**)

■ De cert interes teoretic şi mai ales practic această observaţie a antrenorului echipei de fotbal Lyon, după o înfrîngere acasă: „Saint-Etienne trebuie felicitată fiindcă ne-a demonstrat cum poţi cîştiga un meci fără să ai vreo ocazie". De băgat bine la cap. (**R. C.**)

■ Decoraţiunile toaletelor bucureştene au început să evolueze şi pe linia spirituală: în cea a restaurantului Xanadu am găsit un elefant oriental pe locul de tras apa şi un mic Buddha pe calorifer. (**I. P.**)

ACUM, ORICINE A LUAT ÎN CONSIDERARE POTENȚIALUL VESEL POATE SĂ DECLARE CĂ NU EXISTĂ O LEGĂTURĂ DIRECTĂ ÎNTRE BUCURIA NOASTRĂ, A CELOR ÎNDRĂGOSTIȚI DE CHAPLIN, ȘI SCAUNELE DE VIZAVI

■ Ciocolata „Rom" se adaptează la speranţele de azi ale românilor: pe ambalaj, tricolorul de altădată a fost înlocuit cu motivul *„stars and stripes"*. Acum oricine poate trăi visul american pentru doar cîţiva leuţi. Poftă bună! (**M. M.**)

■ Llosa a luat Nobelul: ce redundanţă! (**M. C.**)

■ Un studiu realizat de UK Medical Research Council a reuşit să facă un top al celor mai nocive 20 de droguri, luînd în considerare potenţialul adictiv, durata şi natura nocivităţii, efectele cronice etc. Primele cinci locuri sînt ocupate, chiar în această ordine, de heroină, cocaină, barbiturice, metadonă şi alcool; pe locul 9 se află tutunul, urmat de buprenorfină, canabis, solvenţii şi steroizii anabolizanţi, LSD-ul şi Ecstasy-ul (mai puţin nocive, aşadar, decît tutunul). Aşa că, vă rog eu, nu mai fumaţi în preajma mea! Veniţi cu altceva. (**M. C.**)

■ Am văzut pe YouTube un excelent exerciţiu de teatru invizibil transformat într-un scurtmetraj. Într-un vagon de metrou (dintr-o altă ţară decît a noastră, nu m-am prins care), un individ absolut normal (actor) începe brusc şi fără nici un motiv să rîdă în hohote. Ceilalţi călători se simt la început jenaţi, apoi din ce în ce mai intrigaţi, pînă cînd alţi doi (posibil tot actori) izbucnesc la rîndul lor în rîs. În mod previzibil, pînă la urmă toată lumea rîde, fără să ştie de ce, *just for fun*. Amintindu-mi de feţele încrîncenate din metroul bucureştean, am presupus că la noi un astfel de happening n-ar fi avut rezultatul scontat. În cel mai bun caz, ceilalţi călători ar fi comentat despre omul vesel că este ori nebun, ori beat şi l-ar fi dat jos la prima staţie. În cel mai rău, l-ar fi luat la bătaie. Rîsul e molipsitor, însă în România această boală a fost eradicată. (**A. P.**)

■ Au apărut mai multe studii care leagă prezenţa unor boli de piele grave şi apariţia unor modificări ireversibile ale pielii de pe picioare de folosirea laptop-urilor. Medicii care au dat publicităţii aceste studii au fost obligaţi să declare că nu există o legătură *directă* între cancerul de piele şi folosirea zilnică a laptop-ului pentru mai mult de cinci ore. Poate ar fi fost mai bine să fie rugaţi să facă o legătură directă între IQ-ul utilizatorilor de laptop-uri şi folosirea unei mese rabatabile simple. (**S. S.**)

■ În bucuria noastră, a celor îndrăgostiţi pe viaţă de mătuşa Julia, pentru Nobelul lui Llosa încă străluceşte, poate mai încîntătoare în complexa-i ironie decît în ziua expedierii ei, telegrama trimisă de Bernard-Henri Lévy în urmă cu douăzeci de ani, atunci cînd romancierul şi prietenul său a pierdut alegerile prezidenţiale: „Trist pentru Peru, mulţumit pentru tine". (**R. C.**)

■ Acum două săptămîni îmi exprimam bucuria că Norman Wisdom mai trăia (avea 95 de ani). Pe 4 octombrie, omul a plecat la idolul său, Charlie Chaplin, şi am senzaţia că i-am purtat ghinion. Mă consolează faptul că acum stă la taclale cu Laurel, Hardy, Keaton... (**M. C.**)

■ Într-un vagon de metrou, un băiat de liceu stătea jos între două colege. La un moment dat, a început s-o pupe cu foc pe cea din stînga lui. După vreo cîteva secunde de tăcere, fata din dreapta a început să se manifeste: „Nu v-ar fi ruşine, chiar aşa, în metrou?". „Ce-i, fată, eşti geloasă?", a întrebat băiatul. „Da", a răspuns ea. „Păi, vino şi tu încoace", a zis atunci băiatul şi, lăsînd-o pe cea din stînga, a început s-o pupe pe cealaltă. Cei cîţiva oameni mai maturi care eram aşezaţi pe scaunele de vizavi urmăream scena cu ochii bulbucaţi. (**A. M.**)

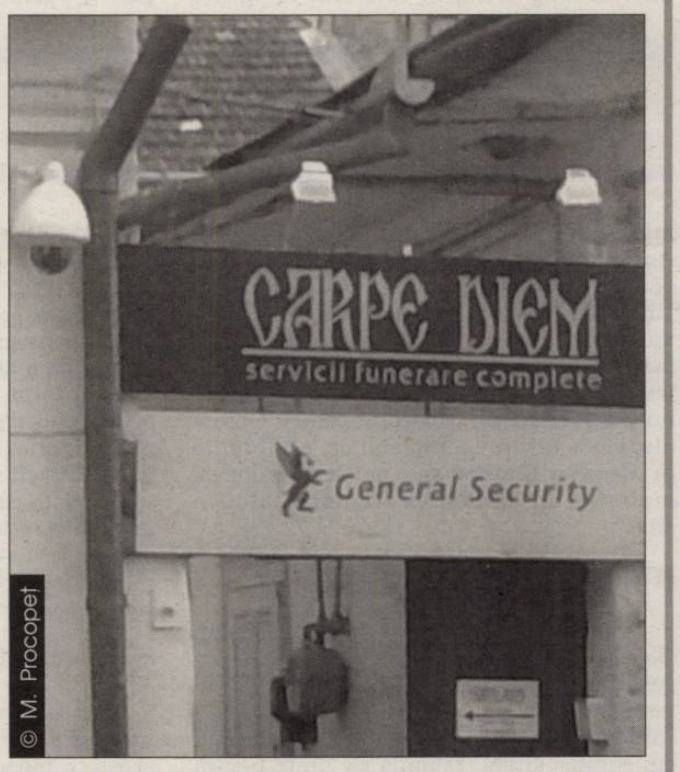

PUBLICITATE

Din 14 octombrie în fiecare joi
adevărul
ți-a pregătit o nouă surpriză!
1. Crimă și pedeapsă (vol. I) Fiodor Dostoievski
joi, 14 octombrie, GRATUIT
101 cărți de citit într-o viață
Urmează:
2. Crimă și pedeapsă (vol. II) Fiodor Dostoievski
joi, 21 octombrie, 12,99 lei
3. Legiunea blestemaților Sven Hassel
joi, 28 octombrie, 12,99 lei
4. Răscoala Liviu Rebreanu
joi, 4 noiembrie, 12,99 lei

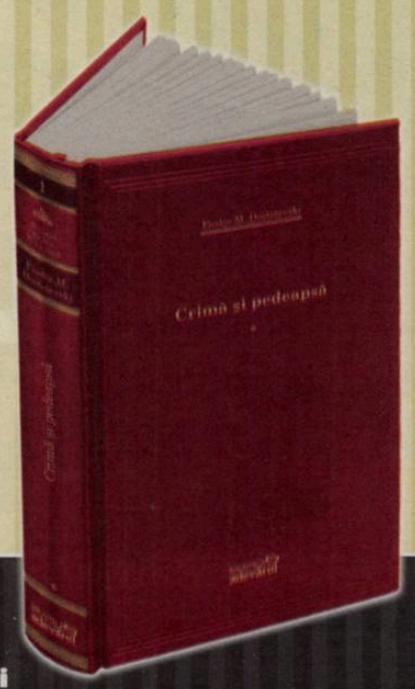

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

PUBLICITATE

VOLVO

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VII ■ nr. 349 ■ 21-27 octombrie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei (cu DVD: 10,99 lei)

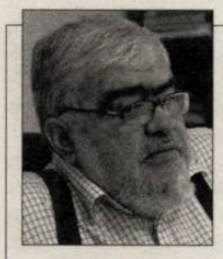

ANDREI PLEŞU

„Cine pe cine beşteleşte?“

pagina 3

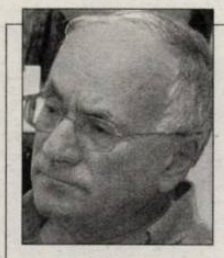

SORIN ALEXANDRESCU

„Cultura bate criza“

pagina 13

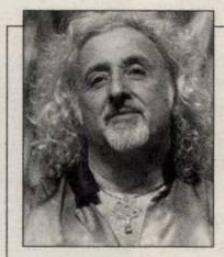

Interviu cu violoncelistul

MISCHA MAISKY

pagina 20

Globalizarea din ogradă

– noi culturi, noi antropologii –

© Bogdan Iancu

Revista: 3,99 lei

5 948467 000346 42

Revista + DVD: 10,99 lei

5 948467 000452 05

„Antropologia e un amestec de zoologie şi psihiatrie.“

EMIL CIORAN

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

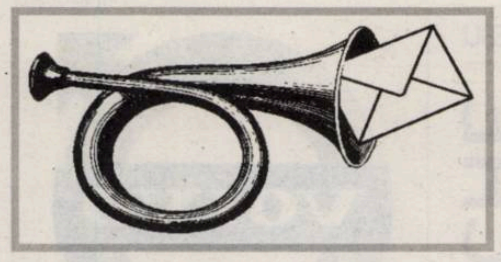

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

DIN JAPONIA CU PASIUNE

Îmi place pasiunea. Îmi plac oamenii dedicaţi pasiunii. Îmi plac persoanele care îşi dedică constant şi continuu parte din viaţa lor unei pasiuni pozitiv reflectate în sport, cultură, colecţii, călătorii sau, de ce nu, în familie.

Dar mai ales îi admir pe adolescenţii care îşi canalizează energiile în pasiuni. Ei sînt la o vîrstă la care „timpul“ şi curgerea nu întotdeauna domoală a lui au cu totul şi cu totul alt înţeles decît pentru noi, cum ne-ar plăcea să ne considerăm *middle age*.

De ce ar aloca o parte (şi mai ales pe unde ar mai găsi o ferestruică) din timpul lor, şi aşa scurtat de cursuri, teme, mess, meditaţii, concursuri etc., pentru o pasiune? Eu cred că una dintre explicaţii ar fi aceea că ei pur şi simplu îşi doresc să fie fericiţi, dorindu-şi în acelaşi timp să fie liberi şi liniştiţi într-o lume creată tocmai de pasiunea pentru care luptă, speră, cred.

Am avut ocazia în ultimul an să o însoţesc pe fiica mea la două festivaluri de cultură contemporană japoneză desfăşurate anual în Bucureşti, *Otaku* (sau cum se denumesc singuri „festival important de cultură, educaţie şi propagandă tehnico-ştiinţifică din mileniul trei al erei noastre“) şi *Nijikon* (Convenţia Fanilor Anime din România). Adolescenţi entuziaşti, frumoşi şi mai ales cunoscători într-ale fenomenului.

Am avut sentimentul fascinant că m-am strecurat şi am fost admis într-o nouă lume. M-am teleportat brusc în ţinuturile stăpînite de Anime-uri, Manga, Cosplay, AMV etc. (Evident că, împreună cu ceilalţi părinţi, am fost nevoit să descopăr singur semnificaţia acestor cuvinte.)

Am trăit cu bucurie (şi un pic de regret) copilăria noastră plină de lupte cu săbii, arcuri şi săgeţi, diapozitive cu imagini din *Doi ani de vacanţă* şi *Căpitan la 15 ani*, jocuri în majoritate inspirate de cărţile şi filmele pe care le parcurgeam cu bucuria acelor vremi.

Numai că, de această dată, în această lume de dincolo de imaginaţie, dar care totuşi le este atît de aproape acestor tineri pasionaţi, „personajele“ sînt altele şi nu mai aduc nici măcar pe departe cu d'Artagnan sau Winnetou. Ele se numesc Bleach, Naruto Shippunden, Final Fantasy Death Note, J-Rock (The Gazette, L'Arc-en-Ciel) sau Utada Hikaru (prietenii ştiu despre ce vorbesc!).

Pasiunea de-a întruchipa personajele iubite, pasiunea de a se îmbrăca, vorbi, desena şi chiar de a se comporta întruchipînd pînă la perfecţiune eroul preferat întrece cu mult iubirile noastre copilăreşti, pasiunea noastră pentru personaje rocambolesti şi jocurile pe care le concepeam în faţa blocului, ce ne apar acum de-a dreptul puerile.

Speranţele sînt mari; aceşti tineri mi-au oferit bucuria de a crede, credinţa că nu este totul pierdut, iar direcţia de mers a societăţii româneşti este chiar cea bună.

Nicuşor SZAIFF
Constanţa
catnick@gmb.ro

ACTUALITĂŢI

Cimbrul, menta şi vina socială

Aş pleca şi eu, ca ei, în altă ţară. Unde să nu îmi fie ruşine pentru normalitatea pe care o cultiv zi de zi. Sau pentru simţul ridicolului care, el singur, îmi dă un rost. Rostul de a mă aşeza în lume, onest, cu grijă, în locul care mă încape într-atît încît să menţină o distanţă faţă de margini suficientă pentru a creşte, fără a purta tocuri centimetrice. Unde zgomotul diform al mizeriilor umane să nu mă compună, înainte de a se descompune, în singurele gesturi sociale care mai pot exista. Unde să nu fiu investitor, şef, manager sau coordonator, dar nici să nu strîng pumnii pentru că superiorii mei, cu certificate de excelenţă înrămate în alb, să nu fi aflat cine e Václav Havel şi de ce. O ţară în care să vînd covrigi cinci ore pe zi şi alte cinci să citesc, să caut insule pe care să mă mut într-o zi, să gătesc înmiresmat, fără a purta vina socială de a lăsa mirosul să intre în casa altuia, care în acea zi nu a avut bani să-şi cumpere cimbru. Habar nu am cum să ţin mirosul sub capac cînd gătesc, dar aş lăsa o punguţă cu cimbru pe casa scării, pentru fiecare vecin care ar găsi în el forţa de a găti neîncrîncenat şi fără ranchiună. Nu cred să fie o chestiune pur economică, fără a mă pricepe prea bine la economie. Este o ţară culturală, morală, de disponibilitate umană şi de libertate. Eşti atît de liber cît posibilitatea pe care tu însuţi ţi-o institui.

Aş pleca şi eu, aşadar, ca ei, într-o cu totul altă ţară. Unde ziarele se scriu chiar dacă nu vînd la bucată ştiri de care jurnaliştii s-ar dezice, dacă ar avea cum să supravieţuiască altfel. De altfel, se dezic de ele de cîte ori pot şi toţi prietenii lor au fost avertizaţi să nu îi citească, n-are rost. Unde ediţia unui cotidian naţional se deschide cu o controversă literară sau cu o analiză grea, de geopolitică. Pentru că e rostul lui, care îl încape într-atît încît să menţină o distanţă faţă de margini, suficientă pentru a creşte fără a titra linşajul politic, mesajul de dincolo de moarte, cîinele căzut victimă în războiul de gherilă dintre un preşedinte şi un patron de presă. Sau, pur şi simplu, fără a purta tocuri centimetrice. Unde să împachetez cărţi şapte ore pe zi şi alte şapte să ascult vioara lui Nigel, Joshua sau Maxim. Dar să nu intru în stare critică la spital, unde am ajuns din nesăbuinţă, cu pulsul alergînd în cerc, pentru că nu ştiu cum anume să dau plicul cu bani. Mi-am făcut griji degeaba, am ştiut exact cînd anume, după presiunea din aer. Doar că începe febra, anunţată de nodul pus în gît ca un ciot, şi aş vrea să întorc spatele şi să plec: nu ştiu cum anume să dau plicul cu bani. Îmi este teribil de ruşine pentru mine, pentru că întind mîna şi teribil de ruşine pentru el, pentru că întinde mîna. O fracţiune de secundă, stăm agăţaţi, cu mîna întinsă unul către celălalt şi îmi dau seama, după dimensiunile nodului pus în gîtul lui ca un ciot, că ar vrea şi el, ca ei, să plece în altă ţară. Îmi este impropriu să îl înţeleg, aşezîndu-l în grila cotidiană: este prost plătit, prost îmbrăcat, nu are aţă chirurgicală, nu mai poate citi alte trei ore pe zi. Impropriu în sensul cel mai onest etimologic cu putinţă – nenatural, nefiresc, nefamiliar, ca un simţ străin altoit pe cele prin care îmi traduc lumea.

Aş pleca şi eu, ca şi ei, în ţara de altundeva. Unde să primesc un fluturaş de salariu, să îmi cumpăr o sticlă cu vin, ciocolată amăruie, muzică, trei cărţi şi o eşarfă. De trei ori pe an, să fie aceeaşi sticlă cu vin, ciocolată cu nucă, cinci cărţi şi o bicicletă. Dar să nu îmi ascund banii de stat şi să îi dosesc stîngace în buzunar, cu mîna dreaptă pe clanţa de la contabilitate. Şi nici să nu am grijă, atunci cînd mă mai duc la spital, să îmbrac cel mai ponosit hanorac din cuier, doar pentru a nu-l stînjeni pe medicul în mîinile căruia îmi aşez viaţa pe care o înţeleg din ce în ce mai puţin. Şi nici să renunţ la menta cu care îmi place să mă joc, aromînd mîncarea, pentru a nu-l jigni pe vecinul pensionar care şi aşa plăteşte banii pe care eu nu îi declar statului, ci îi indes în buzunar. Nu ar înţelege dacă i-aş spune că nici mie nu mi-e bine aşa, că nu ştiu să mă ascund, pentru că se vede în roşeaţa care nu îmi mai iese, cu nici un săpun, de pe mîna stîngă. Şi că nici o frunză de mentă din lume nu i-ar putea da înapoi zilele şi gesturile cu chip uman. Şi că las pe casa scării, lîngă cimbru, un buchet proaspăt de mentă.

Aş pleca şi eu – cum spuneam – ca ei, în altă ţară. Nu aş lua-o de la capăt, ci exact de acolo unde am rămas în ziua în care am renunţat să mai întreb oglinda despre timp. Nu mă aşteaptă nimeni, sigur există şi la ei şefi, manageri, coordonatori care nu au aflat că există Václav Havel şi de ce, dar poate nu rîd cu, vai, înţelepciune, cînd le şoptesti că e adevărat, Eugene Ionesco a scris şi el un „Macbett“, pentru că ţi-e ruşine că ei au intrat într-o dispută cu un actor care îi invita la teatru.

Port feţe ale ruşinii în public. Le schimb, dar ele tot mă compun înainte de a se descompune în singurele distanţe sociale care mai sînt cu putinţă. Şi oricît le-aş purta fără oglindă, tot nu pot să scap de pulsul alergînd, frisoanele de febră şi nodul din gît, ascuţit ca un ciot. Nu pot purta tocuri centimetrice, fără a ajunge la spital cu dureri de spate ori cu banalele dureri de ridicol. Mă simt brusc mult prea mică printre atîtea persoane înalte, cu diplome înrămate în alb, care folosesc cimbru şi mentă semipreparate şi care, vai, se simt în largul lor într-un rost atît de mare pentru ele, încît totul se duce de rîpă. De ieri, pe uşa de la contabilitate a fost postat un anunţ: „Banii se îndeasă cu mîna stîngă, fără a ţine mîna dreaptă pe clanţă. Ieşirea este doar o scuză“.

Magda GRĂDINARU
magda_gradinaru@yahoo.com

NR. 346

Articolul lui Dan NICU, „Covrigii vechi şi noi“

Stimată redacţie,

Citind excelentul articol intitulat „Covrigii vechi şi noi“, al domnului Dan Nicu, am constatat cu o oarecare surprindere că în el este citat un mic text – „Simbolul covrigului la Mircea Eliade“ – pe care l-am scris şi publicat pe blogul personal, acum aproape doi ani.

În timp ce acest lucru, în ansamblu, mă flatează (autorul a avut delicateţea şi rigoarea de a menţiona sursa), aş vrea să remarc totuşi că din articolul domnului Nicu s-ar deduce că paragraful respectiv îi aparţine lui Mircea Eliade însuşi. Or, nimic mai fals. Textul original, al meu, se vroia o mică parodie sau, mai curînd, un exerciţiu de pseudointelectualism. Plecînd de la o referinţă aleatorie şi fără importanţă din *Noaptea de Sînziene*, elaborasem un comentariu tras de păr, încercînd să nu folosesc afirmaţii false, ci doar speculaţii *„à la manière de...“* Mi-am asumat însă permanent textul şi nici măcar în spirit de parodie nu l-am atribuit vreun moment fondatorului istoriei religiilor.

Sînt convins că greşeala domnului Nicu nu este intenţionată (şi restul articolului este de altfel minunat), dar am da dovadă de un spirit „postmodernist“ de cel mai prost-gust dacă nu am corecta-o.

Cu consideraţiune,

Vlad STROESCU
Bucureşti

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Şerban FOARŢĂ ● Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR EDITORIAL: Adrian HALPERT ● **DIRECTOR FINANCIAR:** Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 6.500 şi 49.900 cu DVD ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

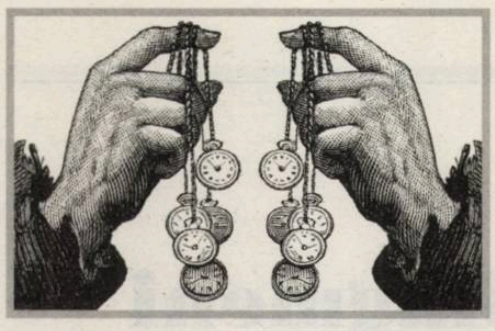

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cine pe cine beștelește?

O deprindere rudimentară, dar devenită lege în România de azi este saltul la beregată al *oricui* împotriva *oricui*. S-ar zice că de-asta a avut loc marea răsturnare din decembrie 1989: ca să aibe Gigi ocazia să se răfuiască nărăvaș cu Nelu. Sau mai spectaculos: ca să poată Gigi și Nelu să dea de pămînt dezlănțuit, euforic, voluptuos cu toți grangurii, cu „așa-zisele“ elite, cu gașca antipatică găștii proprii. Trăim într-o atmosferă de front. S-a dat drumul la beșteleală generală, la bîtă, la parapon. Cineva face treabă? Nu-i nimic. Îl vom căuta de bătături. Ne vom interesa de taică-său, de vreun amor clandestin, de echipa de fotbal pe care o preferă. Oricum, putem spune despre „venerabilul“ care ne enervează tot ce ne vine la îndemînă: îl putem lua peste picior, îi putem poci numele, îl putem înjura de mamă. De ce scrie omul pe forum? Parcă îl văd stingînd lumina, punîndu-și pătura în cap și pornind, cu fălcile încleștate, la luptă. După care poate adormi sedat, pe laurii anonimatului. Nu e de ici-de colo să știi că tocmai ai plasat cîteva sudalme între ochi vreunui ministru, sau lui Patapievici, sau lui Liiceanu. Și încă sub pseudonim, din fotoliul comod de-acasă! A doua zi, poți povesti amicilor sau logodnicii, la un șpriț: L-am făcut praf pe cutărică. I-am zis-o! Nu l-am iertat! Nu mă las pînă nu-l văd arșice! Dar forumistul insomniac are, pînă la urmă, un „ce“ inocent. În fond, nu face decît să-și satisfacă solitar mici vanități, mici veleități, mari (și triste) frustrări. Vrea și el să-și umple ziua și noaptea cu ceva. Să se încontreze cu lumea și cu soarta. Să-și etaleze talente și deșteptăciuni necunoscute încă de planeta ignară.

Mai grav e cu cei care, sub semnătură proprie, fac din indispoziție, ură și demolare o profesie. Fie că s-au aliniat, disciplinați, unei tabere cu agendă fixă, fie că vor palida glorie de a atîrna cu maxilarele încleștate de haina gloriilor reale, fie că au ulcer, fie că n-au nimic de spus dacă n-au ce înjura, ei umplu paginile cîtorva gazete cu fierea meschină, previzibilă a unor idiosincrasii mlăștinoase. Trăiesc de la o zi la alta cu ochii pe uliță. Iar cînd le trece pe dinainte „dușmanul“, se grupează năvalnic într-o cohortă de lătrători isterici. Asta e „slujba“ lor. Cu asta se ocupă. Altă treabă nu par să aibă.

Cum ar trebui să arate, totuși, într-o ambianță normală, exercițiul – atît de necesar – al spiritului critic? Nu vorbesc de jurnaliștii care au tirul fixat pe Guvern. Cîștigă și ei o pîine, iar Guvernul oferă, slavă Domnului, materie primă pentru un secol de furie. Vorbesc însă de cei care își întreține umorile sumbre încercînd să producă fisuri în mantaua cîtorva personaje notorii, fie ele antipatice sau mai puțin antipatice, dar care și-au cîștigat, prin prestația lor civică și profesională, dreptul de a fi tratați cu un minim respect. O regulă de bun-simț ar fi aceasta: ca să contești statutul cuiva, trebuie să ai tu însuți un statut. Să existi. Să pui, la o adică, ceva pe masă. Nu orice nubilă țanțoșă poate ieși la portiță ca să bombăne genunchii Ginei Lollobrigida. E nevoie de un dram de îndreptățire, de oarecare acreditare: să fii măcar Miss Ferentari, sau Miss Tecuci! Altfel, asistăm la un spectacol ridicol, în care se dă cu golul în plin, cu cvasi-nimicul în ceva consistent. Ca să demolezi o autoritate, trebuie să fi cîștigat, la rîndul tău, o autoritate cît de cît comparabilă. Despre cineva care a tradus în limba română Platon, Heidegger și Schelling, care a oferit o ediție critică a lui David Armeanul (ultimul comentator grec al lui Aristotel), care a scris cîteva cărți de filozofie originală și a marcat cel puțin o generație cu *Jurnalul de la Păltiniș* și cu *Epistolarul*, despre cineva care a întemeiat o editură prestigioasă cum este Humanitas și a format cîteva serii de studenți prin prelegerile sale universitare, despre cineva de genul ăsta nu se poate pronunța, cu o nonșalanță de bistrou, orice scrib nărăvaș, incapabil să sară peste propria lui umbră. O carte de interviuri (care trăiește în primul rînd prin cei intervievați) nu e o carte de vizită suficientă pentru a intra pe scenă cu grimase jupiteriene. Autorul, mai curînd placid și incolor pînă la o vreme, s-a descoperit brusc năpădit de hormoni. O unsuroasă poftă de succes (dacă nu cumva un oportunism servil) îl face să sară etapele și să ridice sever degetul mai sus decît i-o îngăduie propria statură. Un altul, a cărui prestație publică se reduce la o carte de bombăneli acre plus o antologie de alte cîteva bombăneli, se mișcă și el elastic prin peisaj, încercînd să-și facă un portret prin mîzgălirea cîtorva portrete ceva mai curățele. Îți vine să întrebi: cine sînteți fraților? În numele cărei isprăvi personale vorbiți? De ce vă irosiți tinerețile aruncînd, otrăviți, cu praștia? Dați-ne ceva! *Altceva* decît resentimentele dvs. ambalate „jurnalistic“ sau „sociologic“. Scrieți ceva solid, impozant, pentru instrucția și plăcerea cititorilor. Ocupați-vă de înzestrarea proprie, nu de găurile din statuia altora! Mîrîiala nu e o specie a creativității. Regăsiți-vă! Agitația dvs. bilioasă nu ajută și, de fapt, nu interesează pe nimeni! Prin verdictele dvs. iritate, cei vizați nu pierd nimic, iar dvs. nu cîștigați nimic. Încercați, în sfîrșit, să existați! Și dacă n-o faceți, nu dați vina pe cei care există deja. Nu vă stă în cale nimic, în afara propriei dvs. îndîrjiri. Vă războiți cu „intelectualii lui Băsescu“? Să fim serioși. Nici Liiceanu, nici Patapievici nu s-au inventat în 2005. Și nu vor dispărea în neant după încheierea acestui mandat prezidențial. Încercați o mică terapie prin umor: de ce să combateți „găștile pentru“ întemeind, simetric, o „gașcă anti“. *Penser contre c'est penser comme!* Adică cine se încăpățînează să beștelească cade pînă la urmă exact în păcatul pe care îl reproșează celor beșteliți: psihologia de haită, solidaritatea impură, iluzia puterii.

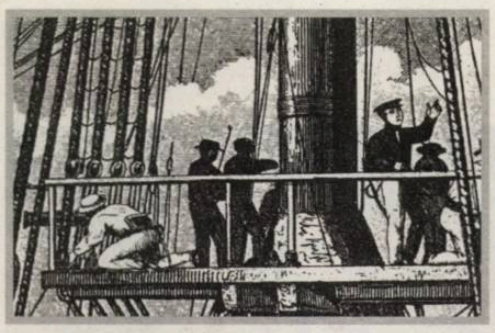

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Platforme și oameni

Fostul nostru coleg și colaborator, dl Teodor Baconschi, a lansat săptămîna trecută Fundația Creștin-Democrată și, în același timp, a anunțat crearea unei „platforme creștin-democrate“ în PDL. Majoritatea comentariilor au insistat pe lupta diverselor grupări din interiorul partidului, pe faptul că dl Baconschi vizează o funcție importantă și, eventual, candidatura la președinție, pe reacțiile „greilor“ din partid și alte asemenea chestiuni arzătoare. Cineva a exprimat chiar temerea – întemeiată, desigur – că inițiatorul platformei creștin-democrate nu va face față „obiceiurilor“ politice de la noi, pentru că „este extrem de vulnerabil în luptele din vitrinele televizoarelor, unde diplomația și discursul elevat au fost de mult înlocuite cu răcnete și lovituri sub centură“ (Sabina Fati, în *România liberă*, 14 octombrie).

Nu prea a fost băgată în seamă tocmai esența problemei: încercarea de a recoagula PDL în jurul unei doctrine. Cu oricîte devieri, „mixaje“ ori compromisuri, partidele sînt – totuși – expresia politică a unor curente de idei. O să mi se spună „Parol! Ce eșt' copil?“, pentru că „la noi“ e altfel, la noi partidele adună la un loc oportunități și oportuniști, interese și jocuri de culise. Ca dovadă, faptul că, în tranziție, nenumărați politicieni au trecut lejer de la un partid la altul, întotdeauna, desigur, pentru declarate chestiuni „de principii“, dar de fapt urmărind traseul puterii, al împărțirii fondurilor etc. În principiu așa e, dar tot tranziția ne arată că nu poți ține un partid la un loc dacă nu ai, cît de cît, o „linie“ ideologică. PSD a fost și rămîne un partid puternic pentru că Ion Iliescu a fost nu numai un tătuc fondator care a ținut strîns frîiele, dar și un ideolog: a construit și menținut consecvent un discurs de stînga al cărui ecou a fost mai puternic și decît privatizările la grămadă ale Guvernului Năstase, și decît scandalurile îmbogățiților prin corupție. (O ultimă mostră a acestui tip de discurs a livrat-o la congresul PSD de sîmbăta trecută: inepuizabil, jucînd același rol de înțelept zîmbitor, a primit ropote de aplauze). PNL s-a readunat (și) pentru că, după sciziuni, aripi și dezertări, s-a concentrat pe susținerea cîtorva măsuri clare inspirate de gîndirea liberală. PDL e șubred la acest capitol. Fost (ca PD) în Internaționala Socialistă (de unde îi făcea cu sîc lui Adrian Năstase pentru că PSD, privit ca „neocomunist“, nu era încă primit), s-a trezit într-o bună dimineață că e un loc liber în Partidul Popular European și a dat buzna alături de conservatorii britanici și creștin-democrații germani. De atunci (în ciuda protestelor unor membri care chiar credeau că PD reprezintă „adevărata stîngă modernă, europeană“ din România, cum le plăcea lui Petre Roman și Traian Băsescu să spună) și-a zis „de dreapta“. Ba s-a mai trezit și cu o „platformă liberală“, după alăturarea grupării lui Valeriu Stoica & Theodor Stolojan, plecată din PNL. Evident, a ajuns la putere datorită lui Traian Băsescu, „locomotiva“ partidului. Dar actualul președinte nu e – ca Ion Iliescu – și un ideolog. Fostul președinte știa să susțină cu convingere „valorile de stînga“; Traian Băsescu nu a arătat că este familiarizat cu „valorile creștin-democrate“ sau „conservatoare“ sau, în fine, „de dreapta“, în afară de cîteva generalități banale. Nu e genul. Nu pare să aibă insomnii provocate de idei. Astfel încît partidul se scufundă: să fii la putere în vremuri de criză e fatal.

Așa încît încercarea de a regrupa PDL pornind de la o „platformă“ – adică de la idei și valori fundamentale – este, de fapt, un lucru normal. E tîrziu, partidul e deja uzat de guvernare, activiștii din teritoriu s-ar putea să spună că „nu idei creștin-democrate ne trebuie nouă acum, noi vrem fonduri pentru bugetele locale“, iar efortul de a construi un discurs ideologic coerent al unui partid tot mai incoerent în plan practic va necesita multă energie. Nu în ultimul rînd, mai există o dificultate. Cu platformă sau nu, doctrina creștin-democrată nu are, la noi, nici tradiție, nici substanță. „Creștin-democrat“ s-a numit doar PNȚ, dar nu l-a ajutat cu nimic, în ciuda unor oarecari eforturi doctrinare întreprinse la vremea respectivă.

În ciuda tuturor dificultăților, încercarea de a pune PDL pe o bază ideologică e încă un pas spre normalitate. Dacă va reuși (oare ce-o să zică dl Valeriu Stoica, liderul așa-numitei „platforme liberale“ din interiorul partidului), o să dea de gîndit și partidelor adversare, PSD și PNL. O să fim cu un pas mai aproape de politica europeană: în Parlamentul European, grupul liberal și cel socialist colaborează adesea pe diverse teme și se unesc împotriva grupului popular. La noi, socialiștii și liberalii sînt uniți doar de dorința de a-l suspenda din funcție pe Traian Băsescu.

ținerea de minte

„– Doamne, sînt și eu ca și ceilalți, ca ei toți? – se surprindea gîndindu-se cînd se trezea tresărind, noaptea. – Sînt și eu la fel ca ei toți?

Se vădea astfel că nu era un om potrivit să ajungă un socialist, dar că însușirea sa omenească rămînea cea din care se fac multe dintre operele mai de preț ale lumii. Adevărul este că de luni de zile se ocupase mai ales să-și cîntărească argumentele din tinerețe, cele care ar fi urmat să hotărască dacă trebuie sau nu să-ți dai viața pentru o cauză în care nu mai crezi. În ceasurile moarte și albe din Zürich, privind din salonul vreunei case străine în strada de unde urca strălucirea cîte unui felinar, se gîndea că visase să fie un om bun, plin de iubire, curajos și înțelept, dar că acum constata că totul era foarte dificil. Ar mai fi vrut de asemenea și să fie iubit, dacă și-ar fi găsit și el locul într-un asemenea sentiment.“

F. Scott Fitzgerald, *Blîndețea nopții*, traducere din limba engleză de M. Ivănescu

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Cină cu peşte la Vouliagmeni

„Aşa aţi făcut şi în Vietnam şi prin America Latină. Găsiţi cîte un *loser* de dictator local, îl faceţi aliat, băgaţi bani în fundul lui şi după aia vă miraţi că lumea ne urăşte.“ „Habar n-ai ce vorbeşti. Tu vrei democraţie, eu vreau să cîştigăm războiul. *Loseri* sînteţi voi cu bla-bla-urile despre democraţii perfecte.“ „Dacă aşa stau lucrurile, să nu te aştepţi să vă susţinem în vreun fel.“ „Asta e ultima ta poziţie?“ „Da, nu ai decît să o transmiţi la Washington.“

Seara se anunţa perfectă la Vouliagmeni, lîngă Atena. Vremea era superbă şi vremea de primăvară ne făcuse să tînjim la o cină cu peşte în afara complexului de cinci stele, unde se petrecea conferinţa donatorilor pentru „O televiziune liberă în Irakul eliberat“. La masă eram patru inşi: şeful lui Institute of War and Peace Reporting din Londra, un tip din ORHA (autoritatea americană de ocupaţie în Irak) şi un mare şef de la USAID (agenţie guvernamentală americană, tradiţional asociată valorilor „liberale“, adică nu chiar republicane). Sus-semnatul era al patrulea. Cei doi americani vorbeau liber, nu se fereau. Englezul ştia bine care sînt neînţelegerile între Departamentul de Stat (şefii informali ai USAID) şi Pentagon (cei care constituiseră ORHA). Eu, românul, priveam siderat la conversaţia celor doi. Mie îmi părea că lucrurile în Irak merg după un master-plan bine pus la punct, la care toată America instituţională este ataşată trup, suflet şi minte. Nici poveste. Pentagonul vroia acţiune, acum. Ei doreau un soi de televiziune publică funcţională care să transmită informaţie cît mai repede, punctul de vedere al americanilor. „Nu vedeţi că pe toate balcoanele este cîte o parabolică pentru Al Jazeera? Eu cum să îi contracarez? Cu citate din Lincoln şi proceduri multi-anuale pentru licitaţii publice? Cu seminarii despre libertatea de expresie?“ Avea dreptate.

© V. Eftenie

Celălalt avea, de asemenea, dreptate. „Adică, să facem ca în Afganistan. Kharzai v-a cerut propria reţea de relee pentru unde medii, în paralel cu a noastră şi voi i-aţi făcut-o cadou, fără să vă pese că asta o să îi dea un avantaj uriaş în luptele electorale.“ „Liberalul“ insista ca asistenţa pentru Irak şi a sa televiziune publică să vină numai după ce ar fi fost puse la punct o lege a audio-vizualului, un consiliu de administraţie care să garanteze neutralitatea politică, un cod electoral care să ducă la alegeri libere, cu timp de antenă echitabil repartizat. Sincer, eram ca în bancul cu rabinul, le dădeam dreptate amîndurora. Să fi fost în poziţia de a arbitra, habar n-am ce ar fi fost de făcut. Mă rog, nu aş fi dat consultanţa pentru legea audio-vizualului unui institut rusesc de stat (da, aşa au făcut americanii), dar asta e cu totul altă poveste.

La un moment dat, militarul izbucneşte: „Tu mă ţii aici la seminarii despre libera expresie, în timp ce oamenii mei, irakienii care îşi riscă viaţa să lucreze pentru noi, nu au parte măcar de aer condiţionat. Ne crapă grupurile de montaj şi creierii la 50 de grade Celsius, iar voi ţineţi în loc licitaţia pentru şase amărîte de aparate de aer condiţionat“. Mă bag în vorbă. „Şase aparate? Hai, că le punem noi (TVR-ul) într-un Hercules, săptămîna viitoare.“ Omul de la Pentagon este brusc interesat. „Doar să îmi trimiteţi un fax prin care să le solicitaţi, că avem şi noi o instituţie numită Curtea de Conturi, înţelegeţi...“ A urmat un moment senzaţional. Cei doi americani, cu păreri total diferite despre strategia *lor* cea mai bună, m-au privit uşor amuzaţi (dacă ar fi purtat ochelari, m-ar fi privit peste ei). „Tu îţi închipui că o să vezi vreodată, în viaţa ta, un asemenea document? Adică, America să ceară pomană şase amărîte de aparate de aer condiţionat, României?“ Amîndoi dădeau să moară de rîs. Am schimbat subiectul.

După mai mulţi ani de la acea cină, America a cîştigat în Irak. Tehnicienii au avut, între timp, sute de asemenea conversaţii. Apoi, politicienii lor au găsit nişte chestii numite „politici bi-partizane“. Mai au puţin şi îşi retrag trupele. Pare-se că au cîştigat pariul în acea ţară.

Faceţi un exerciţiu. Întrebaţi, în România, orice lider politic dacă ştie ce e aia politică bi-partizană. Daţi-mi de veste ce răspuns v-a dat.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

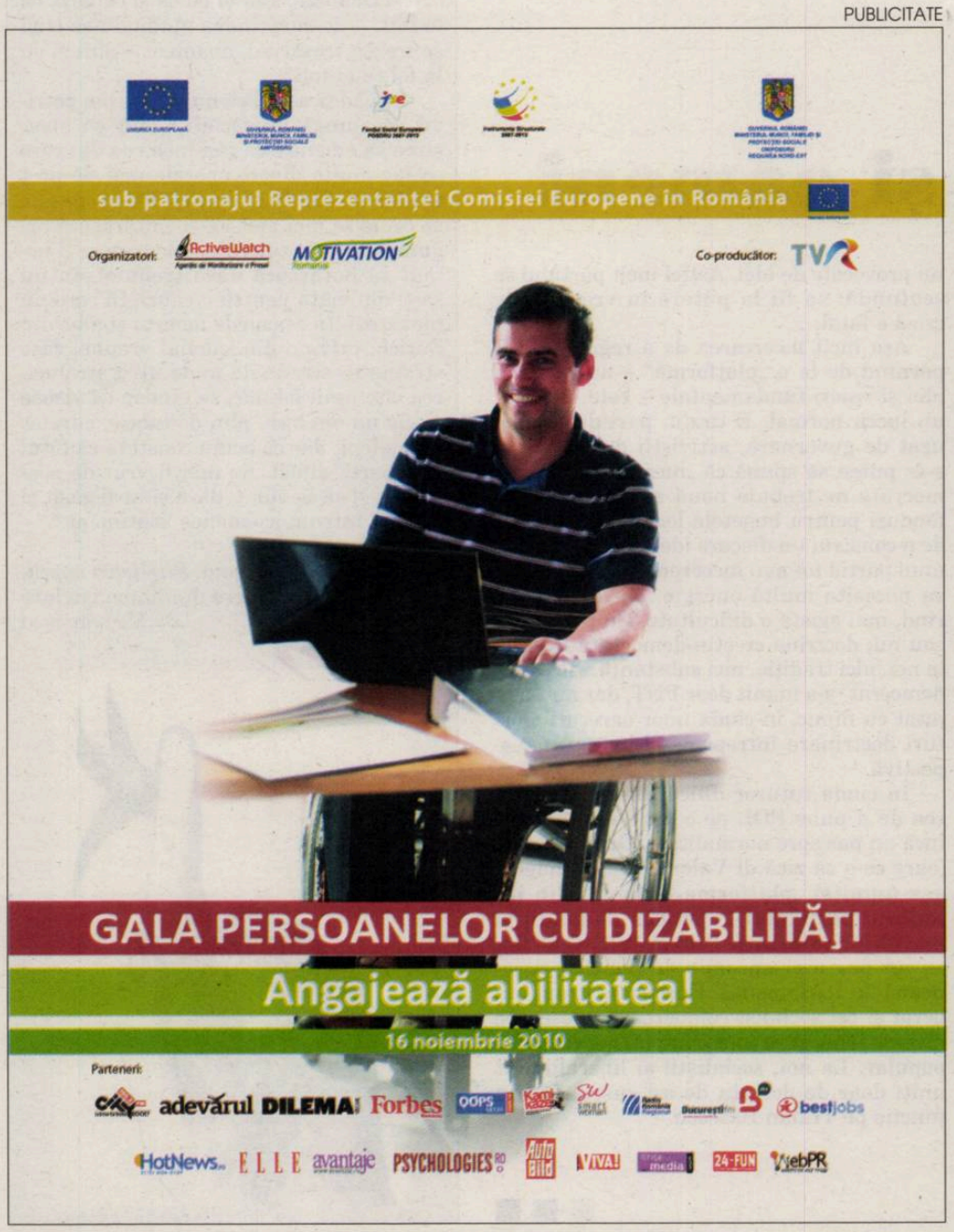

PUBLICITATE

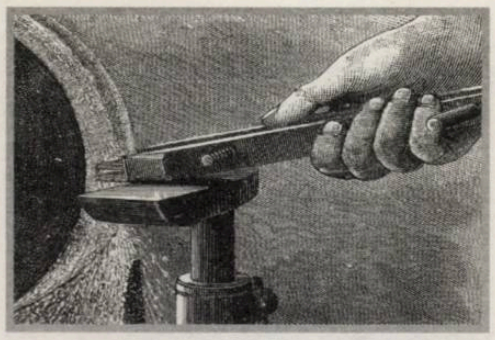

Peter SINGER

etica vieții

Promisiuni încălcate

În 2000, liderii lumii s-au întîlnit în New York şi au adoptat Declaraţia Mileniului, cu promisiunea de a reduce pînă în 2015 procentul celor care suferă de sărăcie extremă şi de foame. Au promis, de asemenea, înjumătăţirea proporţiei oamenilor care nu au apă potabilă şi canalizare; realizarea progreselor cu privire la nivelul primar de şcolarizare a copiilor de pretutindeni – fete şi băieţi deopotrivă; reducerea mortalităţii infantile cu două treimi şi a mortalităţii maternale cu trei sferturi şi combaterea HIV/SIDA, a malariei şi a altor boli majore. Aceste angajamente, reformulate ca obiective specifice, măsurabile au devenit Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului *(MDGs – Millennium Development Goals)*.

Luna trecută, la zece ani de la acea întîlnire, conducătorii lumii s-au reîntors la New York pentru un summit al Naţiunilor Unite, la care s-a adoptat un document numit „Ţinerea promisiunii" *(Keeping the Promise)*, care a reafirmat angajamentul de a-şi îndeplini obiectivele pînă în 2015. Comunicatul de presă al Naţiunilor Unite a numit documentul „un plan de acţiune globală" spre atingerea MDGs, dar este mai mult o expresie a aspiraţiilor, decît un plan. Care sînt şansele de a ne ţine promisiunile făcute în 2000?

După cum a subliniat filozoful de la Yale Thomas Pogge, sarcinile au fost uşurate prin redefinirea obiectivelor iniţiale. Chiar şi înainte de 2000, la Summitul Mondial pentru Alimentaţie, care a avut loc la Roma în 1996, s-a promis înjumătăţirea numărului celor subnutriţi pînă în 2015. Prin contrast, MDG-ul analog este de a înjumătăţi *proporţia* oamenilor care suferă de foamete (precum şi a celor care trăiesc în condiţii de sărăcie extremă). Deoarece populaţia lumii este în creştere, înjumătăţirea proporţiei nu înseamnă reducerea la jumătate a numărului celor aflaţi în suferinţă.

Dar răul încă nu venise. Cînd Declaraţia Mileniului a fost rescrisă ca un set de obiective bine determinate, punctul de pornire pentru calcularea proporţiei ce urma a fi înjumătăţită nu a fost stabilit în 2000, ci în 1990. Aceasta însemna că progresul deja înregistrat putea contribui la îndeplinirea obiectivului. Şi obiectivul devenise reducerea la jumătate „a proporţiei oamenilor din lumea în curs de dezvoltare", ceea ce reprezintă o diferenţă importantă, pentru că populaţia din lumea în curs de dezvoltare creşte mai rapid decît cea a lumii în întregul ei.

Pogges calculează că efectul concret al acestor modificări este acela că, în timp ce în 1996 liderii lumii promiteau că pînă în 2015 vor reduce numărul oamenilor subnutriţi la nu mai mult de 828 de milioane, acum promit reducerea numărului celor aflaţi în sărăcie la 1,324 de miliarde.

Iar din moment ce sărăcia este cea care cauzează o treime din morţile oamenilor, această diferenţă înseamnă, de fapt, că – dacă promisiunea finală este îndeplinită – în fiecare an vor muri din cauze legate de sărăcie cam cu 6 milioane de oameni mai mult decît ar fi murit dacă promisiunea iniţială, făcută în Roma, ar fi fost respectată.

În orice caz, conform unui raport recent al Băncii Mondiale/Fondului Monetar Internaţional, nu sîntem încă pe cale de a atinge nici măcar acest scop – de înjumătăţire a proporţiei oamenilor din ţările în curs de dezvoltare, care suferă de foame. Creşterea preţurilor la hrană – posibil a fi legată de schimbarea climei – a inversat progresul din trecut, iar anul trecut a dus la depăşirea pragului de un miliard a numărului oamenilor care suferă de foame. Faptul că acest lucru se întîmplă în timp ce ţările dezvoltate irosesc sute de milioane de tone de cereale şi soia hrănind animalele, iar obezitatea atinge proporţii epidemice ne subminează afirmaţiile de a crede în valoarea egalităţii umane.

Obiectivul de înjumătăţire a proporţiei oamenilor aflaţi în sărăcie extremă se poate atinge, iar asta în primul rînd datorită progresului economic înregistrat în China şi în India. În Africa, după stagnarea economică din anii '90, un deceniu de creştere economică încurajatoare reduce proporţiile populaţiei extrem de sărace, dar nu îndeajuns de repede pentru a se reduce la jumătate pînă în 2015.

Există veşti mai bune legate de eliminarea disparităţilor de gen în educaţie, un element cheie în atingerea altor obiective, incluzînd o rată scăzută a mortalităţii infantile, în parte pentru că femeile educate au mai puţini copii. Avem şanse, de asemenea, să ne îndeplinim scopul de a reduce la jumătate proporţia oamenilor din ţările în curs de dezvoltare, care nu au apă potabilă, dar să rezolvăm şi problema canalizării se dovedeşte a fi mai dificilă.

Totuşi, în ceea ce priveşte obiectivele legate de sănătate sîntem încă departe. Rata mortalităţii maternale este în scădere, dar o scădere lentă. Mai mulţi oameni cu HIV/SIDA pot obţine medicamente ieftine şi speranţa lor de viaţă a crescut, dar accesul universal este încă departe şi boala încă se răspîndeşte, chiar dacă mai încet ca înainte. S-au înregistrat progrese în reducerea malariei şi pojarului, iar, ca rezultat, rata mortalităţii infantile a scăzut parţial, dar obiectivul de reducere cu două treimi nu va fi îndeplinit.

De mult timp, ţările bogate au promis reducerea sărăciei, dar au eşuat în a-şi potrivi cuvintele cu acţiuni adecvate. Bineînţeles, un anume progres a fost realizat. Milioane de vieţi au fost salvate, dar mai multe milioane ar putea fi salvate.

Pentru a înregistra un progres susţinut în reducerea sărăciei extreme va fi nevoie de îmbunătăţiri atît cantitative cît şi calitative ale ajutorului oferit. Doar cîteva ţări – Danemarca, Luxemburg, Olanda, Norvegia şi Suedia – au atins sau au depăşit ţinta modestă a Naţiunilor Unite de acordare a 0,7% din PIB pentru ajutorul dat ţărilor străine. Însă fără reforme în comerţ şi acţionare asupra schimbărilor climatice, un ajutor mai mare şi mai bun nu va fi suficient.

Pentru moment, pare că, odată cu venirea anului 2015, liderii lumii nu vor fi reuşit să îşi ţină promisiunile. Acest lucru înseamnă că vor fi responsabili pentru că au permis, în fiecare an, moartea inutilă a milioane de oameni.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Universitatea Princeton şi profesor laureat la Universitatea Melbourne. A scris, printre altele, volumele* Practical Ethics, One World *şi, recent,* The Life You Can Save, *în care pune în discuţie obligaţiile celor bogaţi faţă de cei săraci (www.thelifeyoucansave.com).*

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Patricia MIHAIL

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Vocea constituţională a poporului

Conform rezultatelor unui sondaj publicat zilele trecute în presa centrală, 76% dintre români vor ca prim-ministrul să fie ales direct de electorat, 12% cred că şeful Guvernului ar trebui ales de parlamentari, iar 7% consideră că ar trebui desemnat de preşedintele României. În acelaşi timp, 96% dintre români cred că preşedintele României trebuie ales direct de cetăţeni.*

Sînt, de mulţi ani, susţinătorul ideii că României i-ar face mult bine un sistem constituţional similar celui american, în care vîrfurile celor trei puteri să fie, într-un fel sau altul, desemnate prin vot popular – poate doar vîrful puterii judecătoreşti urmînd să fie desemnat prin vot parlamentar. Deşi, ideea unui preşedinte al Înaltei Curţi ales, dintre judecătorii acestei respectabile instanţe, de către popor, o dată la cinci ani, poate că nu ar fi chiar de neluat în discuţie.

În orice caz, desemnarea prin sufragiu a celor care conduc puterile în România ar trebui să producă, imediat, două consecinţe. Prima: relaţia dintre puteri s-ar limpezi. Ar fi foarte clar cine personifică puterea legiuitoare (parlamentarii), cine personifică puterea executivă (şeful Guvernului) şi cine personifică puterea judecătorească (magistraţii Înaltei Curţi, dar şi judecătorii altor instanţe care, la rîndul lor, ar putea fi aleşi de către comunităţile în care îşi exercită competenţele teritoriale). Această clarificare a relaţiilor dintre puteri, însoţită eventual de introducerea incompatibilităţii între calitatea de parlamentar şi cea de membru al Guvernului ar da vigoare întregului nostru sistem instituţional şi i-ar da legitimitate în toate componentele sale. Mai mult decît atît, puterile s-ar însănătoşi regăsind trăsăturile socotite drept esenţiale pentru democraţie în literatura clasică: separarea, egalitatea şi controlul reciproc. Din această primă consecinţă ar decurge a doua: vor apărea ca inutile instituţii al căror profil intersectează spaţiul mai multor puteri, precum instituţia prezidenţială. În sistemul american, aşa cum se ştie, şeful statului este chiar şeful executivului. Într-un fel sau altul, sistemul acesta a rezonat şi în Europa – excluzînd monarhiile, unde rolul regelui s-a diminuat pînă la stadiul pur simbolic, iar şeful Guvernului a preluat toate atribuţiile executive – state precum Italia ori Germania dau şefului guvernului toată puterea executivă reală şi dau preşedintelui numai îndatoriri simbolice, aidoma celor pe care le au regii în monarhiile europene actuale. În ambele cazuri, preşedintele este ales în Parlament, poate tocmai pentru că atribuţiile sale nu sînt deloc importante în raport cu deciziile majore ale unei guvernări. Dar, cînd sîntem gata să tragem concluzia că există o legătură între atribuţiile preşedintelui şi modul de alegere (atribuţii limitate, alegere parlamentară/atribuţii substanţiale, alegere populară) ne contrazic exemplul austriac, în care un preşedinte decorativ este ales de popor, şi exemplul ceh, în care un preşedinte cu atribuţii importante este ales de Parlament. Mai departe, state precum Franţa sau România rămîn ataşate executivului bicefal: preşedinte – prim-ministru. Preşedintele vine direct din voinţa populară, iar prim-ministrul vine direct din voinţa Parlamentului. Din sondajul mai sus evocat, rezultă că românii, în covîrşitoarea lor majoritate, vor să păstreze prerogativa alegerii directe a preşedintelui, dar vor să voteze în aceeaşi manieră şi prim-ministrul.

Această opţiune, extrem de clar conturată conform sondajului, se explică prin cel puţin două fenomene. Primul: oamenii au devenit tot mai neîncrezători în politicieni şi în „aranjamentele" lor. Al doilea: oamenii vor să voteze. Exerciţiul votului le place. Nu mi-e greu să intuiesc întrebarea pe care mi-aţi pune-o imediat: atunci de ce vin atît de puţini la vot? Răspunsul la această întrebare se găseşte, la rîndul său, în sondaj. Gradul de neîncredere în *toate* forţele politice, în *toate* instituţiile politice şi în *toţi* liderii politici ai momentului este enorm şi egal. Convingerea „toţi sînt la fel" în privinţa politicienilor şi partidelor este atît de bine ancorată în mentalul colectiv, încît nimic din ceea ce fac actorii scenei politice pentru a se diferenţia unii de ceilalţi nu convinge.

Prin urmare, în condiţiile în care nu există o practică europeană unitară în privinţa desemnării şefului executivului, iar voinţa electoratului nostru este clară într-un sens (alegerea directă a şefului executivului), cred că adoptarea sistemului american reprezintă soluţia raţională.

* Sondajul a fost realizat în perioada 18-30 septembrie, iar rezultatele sale au fost publicate în *Jurnalul naţional* din 15 octombrie a.c.

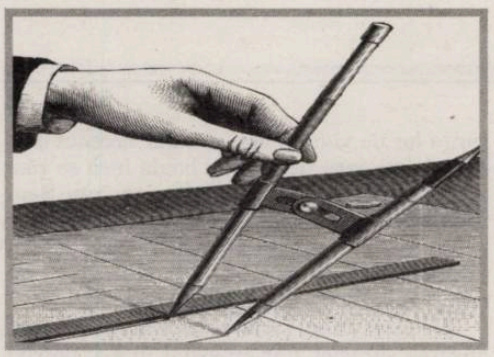

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Un oraş lent

Revenirea la circuite economice provinciale încurajează renaşterea vechilor meserii.

Titlul rubricii noastre, pe care nu l-am ales eu, fiind prea teatral dramatic, nu are în vedere numai distrugerea decorului tradiţional în care am trăit, ci toate celelalte lovituri pe care le primeşte existenţa locuitorilor oraşului. Nu sînt deloc puţine, şi una pe care nu sîntem lăsaţi să o uităm, în nici o zi, este viteza cu care se deplasează maşini şi motociclete.

Circulaţia a devenit infernală în Bucureşti: aici sînt de acord şi cei care, la volan, trebuie să-şi aştepte rîndul la coadă, la orice oră şi oriunde, dar şi cei care, cînd încearcă să traverseze strada prin altă parte decît la pasajele vărgate, îşi pun viaţa în primejdie. Ne-am obişnuit – zic: *noi*, fiindcă aparţin celei de a doua categorii... De aceea a fost o surpriză să aflu că, prin alte ţări, a început o mişcare de rezistenţă faţă de această goană bezmetică. În realitate, traficul rutier este numai una dintre formele pe care le-a luat graba: de ce s-au repezit oamenii pe telefoanele mobile – altă trăsătură a zilelor noastre? Tot ca să-şi dea impresia că ar cîştiga timp. Trenurile şi chiar avioanele nu aleargă destul de repede. Scrisorile – oficiale sau particulare – aveau nevoie altădată de un răgaz de reflecţie. Poşta electronică a pus stăpînire pe viaţa noastră pe care o ritmează rapid şi sacadat ca un tam-tam.

Deci, în 1999, la Greve in Chianti, un orăşel de pe dealurile încărcate de podgorii ale Toscanei, a luat naştere CITTASLOW, reţeaua internaţională a oraşelor lente. Idealul pe care năzuieşte să-l realizeze este o gestiune municipală atentă la calitatea traiului, care se bazează pe o economie limitată la vecinătate şi care, respectînd peisajul, influenţează favorabil starea de spirit. Este o reacţie la zonele comerciale şi industriale, la acel nou urbanism conceput pentru oameni care nu se mai dau jos din maşină nici ca să mănînce sau ca să vadă un film. Ce uneşte între ele localităţi ca Bra (Italia), Ludlow (Marea Britanie), Uberlingen (Germania), Levanger (Norvegia), Fairfax (California) sau Katoomba (Australia)? Ele toate sînt orăşele de 10-20.000 de locuitori şi au aderat la un regulament pe care l-au adoptat pînă acum 140 de oraşe din 21 de ţări. Zilele acestea, mişcarea a început să se întindă şi în Franţa, unde o comună cu 2300 de persoane a dat ascultare apelului unei primăriţe care are curajul să se opună unei dezvoltări anarhice.

Ecologiştii n-au întîrziat să recunoască un curent de gîndire înrudit, nu concurent, ci aliat.

Opoziţia faţă de urgenţă, faţă de accelerare redă prioritatea elementului uman, reduce consumaţia, înfrîneaza risipa de resurse, valorifică produsele locale (Segonzac, lîngă Bordeaux, este, ca şi Greve, într-o zonă viticolă). Prin revenirea la circuite economice provinciale, încurajează renaşterea vechilor meserii.

N-aţi înţeles pînă acum că e o revoluţie? Ea n-are şanse în marile aglomeraţii urbane fiindcă acolo marile decizii nu mai sînt luate de cetăţeni. De aceea, asociaţia nu cuprinde oraşe cu peste 50.000 de locuitori.

Dar e frumos să visăm un oraş lent! Iar dacă valorile promovate de CITTASLOW vor pătrunde în educaţie, ar fi posibilă deschiderea drumului către o creştere raţională. Desigur, putem să ne întrebăm cît va mai supravieţui pînă atunci din Bucureşti, căruia acest mod de viaţă precipitat *(„fast living")* îi prejudiciază nu numai înfăţişarea sa, ci şi sănătatea populaţiei.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Ana-Maria STAN

SOS Provincia

Vicisitudinile unor case memoriale

Într-un weekend ploios de septembrie, am avut prilejul să cunosc nemijlocit cîteva localităţi din judeţul Sălaj: Şimleu Silvaniei şi Bădăcin. Aici, multiculturalismul este la el acasă, iar urmele convieţuirii diferitelor comunităţi sînt pretutindeni – astfel, sinagoga din Şimleu adăposteşte astăzi Muzeul Memorial al Holocaustului din Nordul Transilvaniei, iar în apropiere se ridică ruinele unei cetăţi de secol XVI, fosta reşedinţă a familiei princiare Báthory. La rîndul lor, românii din această zonă se mîndresc cu faptul că aici sînt rădăcinile unei personalităţi emblematice a istoriei secolului al XX-lea: Iuliu Maniu.

Fără a intra în detaliile carierei sale politice, cu destule aspecte controversate, subliniem faptul că Iuliu Maniu face parte din elita societăţii româneşti, iar modul în care i se păstrează şi perpetuează amintirea merită luat în discuţie.

În 1941, în anii imprevizibili ai celui de-Al Doilea Război Mondial, Iuliu Maniu şi-a redactat testamentul, hotărînd: „Întreaga moşie, casele, edificiile, toate imobilele din comunele Şimleu, Bădăcin, Lompirt şi Ilişua (...) o las şi vor deveni proprietatea veneratului Consistoriu Episcopesc Greco-Catolic Român din Oradea". Acuzat şi condamnat de către regimul comunist pentru „înaltă trădare", Maniu a murit însă în 1953 în temniţa de la Sighet, averea fiindu-i confiscată de către stat, iar Biserica Greco-Catolică a fost la rîndul ei scoasă în afara legii, încă din 1948. Drept urmare, pentru mai bine de 50 de ani, casele ce poartă urmele existenţei lui Iuliu Maniu au suferit nenumărate vicisitudini şi putem spune că doar printr-un miracol ele nu au fost rase de pe faţa pămîntului.

Astăzi, în Şimleu Silvaniei, cîteva însemne discrete de pe faţada unei case din centru – o placă de marmură şi un basorelief de bronz cu chipul său – indică trecătorului că acela este locul în care, în 1873, s-a născut Iuliu Maniu. În interior, zidurile mai păstrează urmele de încastrare ale rafturilor care îmbrăcau toţi pereţii, de la fosta librărie care a funcţionat vremelnic în acest imobil, în anii comunismului. Pete de igrasie sînt şi ele vizibile ici şi colo. Totuşi, prin eforturile Muzeului Judeţean Zalău, aici s-a amenajat de cîţiva ani o expoziţie foto-documentară, reconstituind toate etapele vieţii şi activităţii politice a lui Maniu. Bogat ilustrată, această expoziţie nu beneficiază încă de un custode permanent, casa nefiind deschisă spre vizitare publicului larg, după un orar prestabilit.

Nici la Bădăcin, celebra „moşie" a lui Iuliu Maniu, situaţia nu e îmbucurătoare. În vremea comuniştilor, casa a fost depozit de îngrăşăminte chimice, iar apoi sediu de tabără pentru elevi. Din anii '80, aici a început să funcţioneze un cămin pentru copii cu handicap sever, transformat prin OUG nr. 102/1999 în centru de recuperare şi reabilitare pentru minori cu handicap.

Abia în 2008, Biserica Greco-Catolică a reuşit să primească în folosinţă gratuită, pentru 49 de ani, casa din Bădăcin. Degradarea acestei mici reşedinţe „burgheze", construită în 1879 şi clasată monument istoric de clasa B, este foarte avansată, vizibilă mai ales la nivelul acoperişului, dar şi al podelei, în care se infiltrează apa. În două săli se mai păstrează obiecte de patrimoniu ale familiei Maniu, periclitate însă de condiţiile improprii de conservare. Speranţe există: prin eforturile Bisericii şi ale autorităţilor locale, s-a decis reabilitarea integrală a casei, deja realizîndu-se relevee detaliate ale întregului edificiu. Urmează să se găsească şi sumele de bani pentru aplicarea proiectului de restaurare, contribuţia publicului interesat fiind binevenită.

Informaţii suplimentare se găsesc pe www.iuliumaniu.ro şi www.corneliu-coposu.ro/sectiune/index.php/158_acasa_la_badacin/. (releveele).

Ana-Maria Stan *este doctor în istorie, cercetător la Muzeul Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca.*

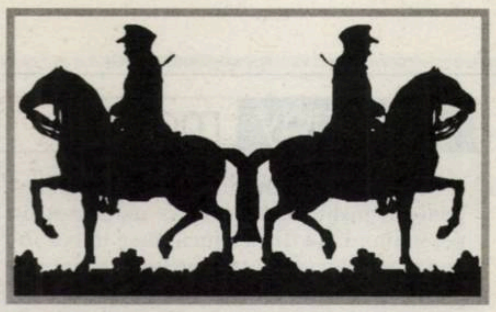

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Cu ce-şi bat azi capul doi scriitori din Bucureşti?

Prefaţă la Ceea ce ne desparte *de Vasile Ernu şi Bogdan Al. Stănescu, în pregătire la Polirom.*

Lucrător cum sînt, mai mult sau mai puţin acoperit, în slujba acelui *Intelligence service* al literaturii, recunosc public că Ernu şi Stănescu sînt cele mai recente Obiective aflate în atenţia mea. Nu fac un secret – îi urmăresc şi mă ţin după dînşii de cînd au început să se certe în 2006, de Ziua Naţională, la o masă din Hanul lui Manuc, pe o problemă la care, cu o naivitate specifică misiunilor noastre, nu puteam să nu plec urechea: cine-i cel mai mare scriitor al tuturor timpurilor? Gogol – cum susţinea Ernu, sau Joyce – precum combătea Stănescu. O clipă, cu acea luciditate, şi ea inerentă Serviciilor noastre, mi s-au părut ca doi copii care se iau de cap pentru Hagi sau Dobrin... Nu greşeam – Stănescu va recunoaşte într-un tîrziu că s-au prins într-un „pariu infantil". Nu are importanţă – în fond, cum precizează Rimbaud, totul începe cu un rîs de copil. Mai grav este că cei doi au continuat să se contrazică timp de doi ani, obligîndu-mă să le citesc şi să le decupez scrisorile, inoculîndu-mi un sentiment straniu, dar nu chiar străin de breasla noastră: aveam de-a face cu doi posedaţi; nu de diavol, nu de politică – ar fi fost prea banal –, ci de spiritul celor definiţi odată în două fraze fulgerătoare ale lui Dostoievski: „Ce fac, atunci cînd se adună, tinerii ruşi?" „Discută problemele mondiale!". Pe Dîmboviţa, cei doi – deloc inhibaţi de vreo „angoasă a influenţei" – vor discuta problemele mondiale, şi anume cele ale literaturii. Nu ca savanţi, ci ca practicieni, deloc atoateştiutori, ci doar orgolioşi, precum îi vedea odată, la Petersburg, Ahmatova pe Mandelstam şi Pasternak încă tineri: „insuficient de siguri pe sine pentru a fi plicticoşi".

Ce-i desparte nu-i chiar pentru copii. Ernu e posedat de contextul operei şi evadează în teorie, celălalt e „bolnav" de revelaţia sensului, a textului ca descindere în infernul oricărei frumuseţi. Pentru Ernu, poezia e o problemă de viaţă şi de moarte, pentru Stănescu – „doar" o contaminare. Febrili, scrupuloşi, oricum ciudaţi „pentru situaţia în care ne găsim", vor apela la bibliografii autorizate, la canonul Bloom, la lista Nabokov, cu groaznica retrogradare a lui Dostoievski printre mediocri, le vor accepta o clipă, le vor refuza după aceea, se vor enerva, se vor suspecta ca „imbecili", îl vor ironiza pe Nabokov ca „mistocar savuros" în cazul *Dosto*, de la Nabokov vor trece la Bulgakov (de ce l-a ignorat?), apoi de la Bulgakov la Grossman şi Platonov, de la amîndoi la criticul literar I.V. Stalin şi de aici mai departe, ajungînd la Philip Roth, Orwell, Mandelstam – toate acestea pentru ce? Nu pentru triumful lui Gogol asupra lui Joyce sau invers, cu atît mai puţin al lui Ernu asupra lui Stănescu. Ca în toate poveştile bune, nu vom cunoaşte sfîrşitul acestui „pariu infantil". Ca în toate poveştile bune va exista însă un „deodată" cînd „inima începe să bată cu putere" (i-am investigat pe cei mai mari dintre cei mari – nici unul nu ocoleşte acest moment cardiac). Deodată – fără multă analiză psihologică sau teoretică – joycianul cade răpus şi sedus de *Hagi Murad* al lui Tolstoi faţă de care „cu o imbecilitate extremă îmi declarasem disprețul şi indiferenţa..." Deodată, gogolianul recunoaşte că se apropie „periculos" de Tolstoi şi că are „tot mai multe semne de întrebare la teoriile lui Nabokov". Amîndoi vor reciti şi re-cita *Moartea lui Ivan Ilici* şi *Jucătorul*, *Dublul* împreună cu *Dublinul* lui Joyce, descoperind nu numai *Omul din subterană,* dar chiar subteranele acestui castel care e literatura „mare sau mică" (ea nu are adjective), cu tot ce duce de la Cehov cel fără de roman la Orwell cel fără de iluzii, de la *Moscova cea fericită* la *Baden-Badenul* înrăitului Feodor spre o magică Americă de Sud unde nu vor mai ajunge. Ce li s-a întîmplat posedaţilor noştri? Ce i-a contaminat? Cum de s-au împăcat întru Tolstoi şi Nabokov? Nu vreau s-o deconspir. Noi, lucrătorii din *Intelligence service*-ul literaturii, nu obişnuim să ucidem poveştile prin prefeţe. Las cititorul să o afle din ultimele scrisori ale lui Ernu. Să spun doar că li s-a întîmplat un dostoievskianism, mai pe scurt, dar nu mai simplu: o căinţă. De cîte ori înregistrez azi o căinţă, îmi cam pierd uzul raţiunii. Este ceea ce mă face să îi ţin mai departe, sub observaţie, lucrînd la raportul meu intitulat: „Cu ce-şi bat capul, la 2010, doi scriitori din Bucureşti", sfidînd ultima întrebare, aceea a lui Stănescu, prea sfîşietoare pentru a nu fi şi inutilă: „pe cine mai interesează doi oameni care vorbesc despre literatură, vise, obsesii peronale, totul pornind de la un pariu infantil?". Din cîte informaţii deţin, mai sîntem cîţiva.

tolo sport

În condiţiile crizei economice şi crizei de performanţe, mai continuă fotbalul să fie o afacere rentabilă?

În România, fotbalul n-a fost niciodată profitabil ca instituţie în sine. Randamentul său s-a exprimat prin îmbogăţirea Lorzilor Fenomenului, de unde şi expresia „preşedinţii bogaţi ai cluburilor sărace" – valabilă acum 20 de ani, valabilă şi astăzi.

Criza n-a schimbat nimic. Cluburile noastre sînt „societăţi" doar în interviurile rafinate pînă la carambol ale lui Cornel Dinu. Întrebarea e: cum se descurcă? Cum reuşesc să stea în picioare cheltuind în medie 2,5 milioane de euro pe an, în Liga 1, şi transferînd bani cămătarilor-patroni?

Răspunsul e: trăiesc prin insolvenţe ritmice. Echipele dau faliment şi-şi schimbă numele, astfel încît FC Oneşti devine FC Oneşti 2010, în complicitate cu Fiscul din toate regimurile şi cu şefii LPF şi ai FRF, care continuă să le înscrie în campionat, fix cu aceiaşi jucători.

Nimeni nu se aştepta ca minunea să sară de aici, dar uite că s-a întîmplat! Precum hidra de apă dulce, cea care atinge imortalitatea prin înlocuirea celulelor care o compun, cluburile româneşti de fotbal sînt descoperirea după care cele mai strălucite minţi ale ştiinţei tînjesc de decenii. Ne calificăm tot mai greu în cupele europene, dar am descoperit viaţa fără sfîrşit. Ce e o biată criză, pe lîngă o crudă nemurire?

Cătălin TOLONTAN

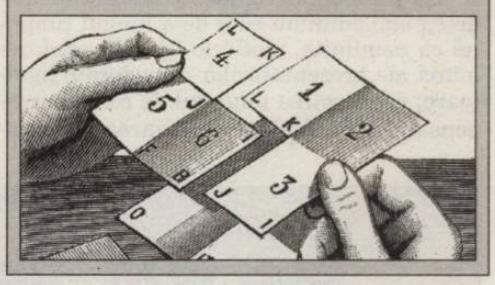

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar şi **coate**

Rosturi, usturimi, scărpinări

Săptămîna trecută am scris un articol despre felul în care ne desfigurăm oraşele, despre măcelul la care e supus spaţiul urban de la noi. Am emis ipoteza că totul arată ca şi cînd am vrea să ne răzbunăm crunt pe cineva anume, dar, negăsind foarte clar vinovatul, ne răzbunăm, fără să ne dăm seama, pe noi înşine. Mai precis, speriaţi de ce am putea găsi în noi, în loc de a porni un lung proces terapeutic, preferăm să ne automutilăm, încet şi sigur. În urma acestui articol, am primit un comentariu pe care îl redau aici integral.

„Le ziceţi bine, apăsat. Îmi place. E, din nefericire, fix plăcerea comeseanului tranchilizat temporar cu verdicte. Genul acesta de răbufniri civice, frumos servite mai rău strică. Moralizarea satirică gîdilă şi tămîiază, nu ustură conştiinţa. Dincolo de dominoul de efecte sucite, trebuie să existe o primă cauză, adică un comutator posibil aducător de normalitate... ceva care să producă o mutaţie în fiecare, să schimbe circuitul energiilor anomice cu unul mai focalizat către rostul fiecăruia între ceilalţi." (comentariu semnat *eungen* şi postat pe dilemaveche.ro)

Chinuit de ideea că am „stricat" ceva, mulţumindu-i cititorului pentru mesaj, revin asupra temei. Am să preiau însă cîţiva termeni din comentariul domniei sale. Oare ce mai poate *ustura conştiinţa* azi? Greu de zis. Poate doar vreo douăzeci de milioane de roboţi casnici care să umble toată ziua după noi, cu cîte o oglindă, în care să vedem ce facem, în fiecare secundă. Mă tem că nici asta n-ar fi o soluţie. Mai degrabă cred că ne-am aranja frezele un pic, am îndrepta o cută a hainei şi am continua să perfecţionăm isprăvile pe care le facem de obicei, trăgînd cu ochiul şi spre oglindă, să vedem cum ne şade.

Poate că am obţine ceva, un rezultat măcar mulţumitor, dacă am afla un pic, cît de cît, despre *rostul fiecăruia între ceilalţi*. Ei, aici mă tem şi mai tare. O ofensivă, oricît de puternică, a conştiinţei filozofice a sinelui, ar pierde, din start, bătălia cu noi. Din trei bancuri bine zise şi două lăzi cu sticle de bere, fără să ne întrebuinţăm prea mult, s-ar alege praful şi pulberea de orice gînd asupra *rostului fiecăruia*.

Cred însă că dacă o organizaţie profesională – aşa cum e Ordinul Arhitecţilor din România, să zicem – ar înfiinţa o comisie de onoare credibilă, care să sancţioneze impostura, practica greşită, corupţia, atît în interiorul breslei, cît şi în public, atunci am avea mari şanse să aflăm cîte ceva despre *rostul fiecăruia*. Dacă nişte domni cu gura mare şi cu aere de urbanişti, cu rude şi prieteni bine plasaţi, ar fi traşi de guler, şi dacă li s-ar cere socoteală pentru *dominoul de efecte sucite,* poate că am reuşi să depăşim nivelul *comeseanului tranchilizat temporar cu verdicte*. Iar dacă în raportul de activitate pe un an, o asemenea organizaţie profesională ar enumera o listă de profesionişti sancţionaţi cu ridicarea dreptului de semnătură, atunci poate că n-ar fi chiar atît de greu să identificăm un *comutator posibil aducător de normalitate*. Iar dacă prieteşugul cu Primăriile şi cu Consiliile Locale n-ar merge pînă la puparea tălpii, pentru sifonarea discretă a unor bănuţi şi pentru atribuirea unor lucrări, atunci nu ne-am mai plimba prin mici ironii şi meşteşugiri textuale.

Iar dacă ţărănia şi mitocănia unora dintre politrucii cocoţaţi în ierarhiile administraţiilor locale ar mai primi, măcar din cînd în cînd, cîte o lopăţică peste bot, din partea unor profesionişti care n-au de pierdut lucrări pe bani publici şi care, în tinereţe, se jurau că vor rămîne curaţi, atunci chiar am fi cu un pas mai aproape de *întrezărirea rostului fiecăruia*. Demnitatea profesională conţine şi altceva decît ţuguierea buzelor, vorbirea afectată, suirea pe soclul catedrei de magistru şi recunoaşterea, mai mult sau mai puţin acră, din partea colegilor de breaslă. Altminteri, ţurţurii de pe tavanul din casa mitocanului vor înlocui coloanele vechi ale oraşului, iar discuţia va rămîne la acelaşi nivel, pentru încă o sută de ani: „Ce să-i faci? Asta-i situaţia. Ăsta-i românu"".

Iar omul neobişnuit cu ideea că oraşul e al lui, că spaţiul urban e ceva la care participă şi el, de-a lungul unei vieţi, ar avea conştiinţa asta, dacă ar vedea că abuzul se pedepseşte. Că oraşul nu e sat fără cîini, că spaţiul public trebuie respectat, altminteri plăteşti, şi că poţi face ce vrei în casă la tine, dar n-ai voie să murdăreşti chipul oraşului. Dacă vecinul din faţă a construit o casă, adăugînd un etaj, cu de la sine putere, şi dacă nimeni n-a avut nimic de comentat, atunci pot să-mi fac şi eu un turnuleţ mai înalt decît casa vecinului. Şi tot aşa, în aşteptarea unei usturimi de conştiinţă, care nu mai vine, nici s-o pici cu ceară. Ia să vină o amendă cruntă, şi usturimea de conştiinţă îşi face apariţia instantaneu, fără alai filozofic, fără ciucuri stilistici, fără frunzişuri de metafore.

Oare ce strică mai mult? *O răbufnire civică frumos servită,* sau o aşteptare contemplativă, care mută orice formă de atitudine în zona ideilor mari? S-ar putea ca amîndouă să „strice" la fel. Adică deloc. S-ar putea să fie, ambele, modalităţi de a exprima în mod diferit faptul că ne pasă. Că ne *ustură*. Poate chiar că ne doare. În aşteptarea *comutatorului aducător de realitate,* amenda, pedeapsa, coerciţia rămîn cele mai simple modalităţi de a deplasa discuţia mai aproape de subiect, de pe cerul ideilor, pe trotuar, în faţa casei, acolo unde se întîmplă acţiunea.

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

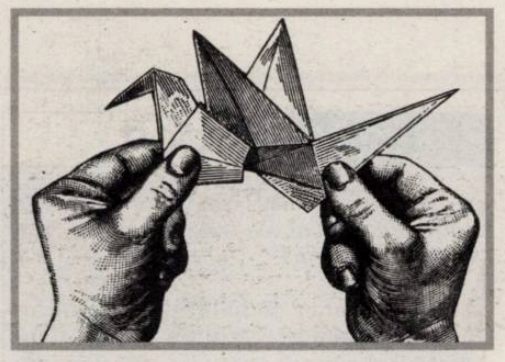

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Top Gear

De cîţiva ani mă fascinează, ca pe foarte mulţi alţii, emisiunea *Top Gear*. Am descoperit că mă pot uita de mai multe ori la acelaşi episod (e adevărat că ajutat de cele cîteva televiziuni care preiau şi reiau o aceeaşi emisiune de nenumărate ori) fără să mă plictisesc. Audienţa pe care o are în lume e estimată la peste o treime de miliard. Altfel spus, unul din 20 de pămînteni se uită la *Top Gear*.

Atracţia foarte mare pe care o exercită are totuşi o bază. Puţină lume ştie că emisiunea cu acest titlu, produsă de BBC, a început încă din 1977. La început era o emisiune auto foarte convenţională care, în timp, a evoluat pînă la formula pe care o ştim astăzi. Jeremy Clarkson i-a devenit prezentator încă de pe la începutul anilor '90 şi, cu o pauză între 1999 şi 2002, continuă să fie vedeta incontestabilă a programului. Formatul e aproape neschimbat de opt ani. Realizatorii nu fac decît să se încadreze săptămînal în aceeaşi reţetă. Într-o bună tradiţie britanică, nu se inovează decît foarte rar în ce priveşte structura. În schimb, aproape fiecare replică are ceva memorabil.

Emisiunea a cîştigat premiul Emmy în 2005 şi se poate spune că e aproape o abonată a premiilor BAFTA (British Academy of Film and Television Arts).

Ca şi premiile, criticile şi acuzaţiile la adresa emisiunii au curs de-a lungul timpului cu nemiluita, motivele fiind diverse: remarci ale prezentatorilor considerate jignitoare, promovarea unui stil de condus iresponsabil, homofobie, ridiculizarea germanilor sau opoziţia la ecologism şi la ideile privind protecţia mediului (printre criticile stupide s-a adăugat şi una venind din partea ambasadei române la Londra, după episodul filmat de echipa *Top Gear* în România, episod care făcuse de fapt o nesperată propagandă ţării noastre).

Vreţi să ştiţi cum sînt sau cum ar vrea să fie bărbaţii...

Criticile împotriva emisiunii vin de obicei dinspre păzitorii politicii corecte, dinspre iubitorii lumii cu reguli şi idei de plastic.

Uite aşa înţelegem şi o parte din succesul emisiunii. E reţeta aparent simplă de a spune lucrurilor pe nume, fără nici un fel de ipocrizie. E vechiul proverb englezesc: „unei sape să-i zici sapă". Astfel, Jeremy Clarkson îi numeşte „cretini" pe participanţii la programul „Big Brother", Richard Hammond – văzînd Casa Poporului – îl taxează imediat pe Ceauşescu drept „dement" iar un Logan poate fi lăudat în vreme ce un BMW poate fi desfiinţat cu argumente de bun-simţ.

O altă parte a succesului se datorează, cred, felului foarte atent în care sînt construite „personajele" celor trei realizatori. Hammond e puştiul mereu în pas cu moda, deschis la minte şi gata să experimenteze orice, May e tipul lent, aşezat, uşor maniac şi care merge pe reţete bine verificate, iar Clarkson e genul snob şi încăpăţînat, cu minte de copil mare. E un trio perfect. De fapt, toţi trei sînt ca nişte copii mari exprimînd dorinţele şi felul de a fi al tuturor bărbaţilor din lume şi asta cred că e o altă componentă importantă a succesului lor. Vreţi să ştiţi cum sînt sau cum ar vrea să fie bărbaţii eliberaţi de complexe, de false politeţuri, de spoieli educaţionale sau pseudo-culturale? Ei bine, uitaţi-vă la *Top Gear*. Culmea e că dorinţele uneori absurde ale celor trei – cum a fost aceea de a lansa o maşinuţă Reliant Robin pe spatele unei rachete, pentru a vedea apoi cum poate ateriza în siguranţă (nu s-a întîmplat aşa, aventura încheindu-se cu o mare explozie) – sînt îndeplinite de producători. Pare că orice i-ar căşuna lui Jeremy Clarkson, îi este imediat pus la dispoziţie pentru filmări, fie că e vorba de tancuri, avioane, vapoare, rachete spaţiale sau cîte un Rolls Royce numai bun de scufundat într-o piscină.

La *Top Gear* se uită foarte mulţi oameni care n-au maşini şi pe care nici nu-i interesează acest capitol, se uită tineri şi bătrîni, femei şi copii. E cea mai bună dovadă că publicul de televiziune poate fi atras spre orice fel de subiect, dacă emisiunea e bine făcută.

ready made

„Iată un joc simplu, dar atrăgător, ce poate fi jucat de un număr nelimitat de persoane. Una dintre jucătoare ia o minge mică, de tenis (sau în lipsă chiar un ghem de lînă) şi, aruncînd-o alteia, rosteşte unul dintre cuvintele: sol, subsol, aer, apă.

Cea care a primit mingea sau ghemul va trebui să răspundă de îndată cu o frază scurtă, în care să fie numită o fiinţă care trăieşte sau un obiect care se află în mediul respectiv.

Aşa, de pildă: la cuvîntul «subsol» se va răspunde: «se găsesc cărbuni»; la cuvîntul «sol»: «aici cresc florile»; la «aer»: «pe-acolo se avîntă cocorii», iar la «apă»: «racii sînt gustoşi» etc."

Sfaturi pentru tinerele fete,
Editura Tineretului, 1966

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Împotriva patrimonializării

Zilele trecute am primit de la o colegă din Bruxelles anunţul unui colocviu cu titlu incitant: etnologia anti-patrimonializării (sau ceva în genul acesta...); mai mult, se părea că în spatele acestei conferinţe se află un grup academic (cît se poate de serios!) militînd împotriva exceselor patrimonializării. N-am reuşit să aflu nici cine sînt, nici ce urmează să prezinte la colocviul cu pricina, dar am început să mă gîndesc, aşa, printre picături, la miza lor centrală. Şi am realizat că cel puţin în cîteva situaţii au dreptate *a priori* să fie împotriva patrimonializării.

Primul „caz“ cu care m-am confruntat, întîmplător, a fost cel al „produselor tradiţionale“ – sau „locale“, sau spuneţi-le cum doriţi, ştim cu toţii la ce ne referim. Ele constituie – sau ar trebui să constituie – o piaţă alternativă, mică, dar voinică; este doar mică... Ea ar trebui să fie susţinută să crească mare, deoarece constituie una dintre puţinele soluţii de „convertire profesională“ a ţărănimii noastre pe cale de dispariţie. S-a început cîte ceva în acest sens, dar nu s-a ajuns încă să se vadă şi ceva rezultate. Pînă atunci însă, dăinuie o problemă de principiu referitoare la „încadrarea“ tehnică şi legală a acestui „lanţ de producţie“ *sui generis*. Că nu trebuie să fie precum cel al industriei alimentare, este clar; că există riscul ca toţi micii producători, dacă ajung să fie ceva mai înstăriţi, să se ducă cu arme şi bagaje spre o industrie alimentară cu faţă umană (adică „ţărănească“), iarăşi este clar. Ce nu este clar este modul în care gospodarii care alimentează acum această piaţă pot rămîne ceea ce sînt şi pot să producă în

continuare aşa cum produc.

Răspunsul administrativ la această întrebare este încadrarea acestor produse şi a producătorilor într-o categorie aparte, cu reguli aparte, o categorie a „produselor tradiţionale“, care să fie standardizată în conformitate cu particularităţile acestor produse. Şi aici începe contradicţia în termeni, căci dacă sînt „tradiţionale“, atunci nu pot fi standardizate, iar dacă sînt standardizate, nu mai sînt „tradiţionale“ şi vor aluneca mai devreme sau mai tîrziu în zona industrialului. Chiar dacă fiecare producător ştie foarte bine cum să-şi facă produsul său, nici măcar lui nu îi va ieşi exact la fel de fiecare dată. Iar despre reţetă nici nu poate fi vorba, căci mai devreme sau mai tîrziu ea va cuprinde o precizare de genul „pui cît cuprinde şi laşi cît trebuie“. Sigur, se poate ajunge la un reţetar, sigur, se poate constitui o listă de astfel de produse care să fie acreditate după o procedură de acest gen şi, desigur, se poate constitui – şi salva astfel – un patrimoniu culinar românesc. Doar că acesta nu va mai fi nici tradiţional, nici românesc, ci o versiune mai mult sau mai puţin locală de produse ce se pot face fără nici o problemă oriunde în altă parte pe glob...

Din aproape în aproape, mi-am dat seama că mai tot ceea ce numim „patrimoniu imaterial“ se află într-o situaţie mai mult sau mai puţin similară. Ca să patrimonializezi Căluşul, de pildă, trebuie să-l descrii în detaliu, inevitabil într-o anumită versiune a sa, pe care o consideri paradigmatică; într-o versiune care va deveni, inevitabil, un model, o referinţă, şi care va ucide în timp celelalte versiuni şi improvizaţii. S-a întîmplat, de mult, cu „Mioriţa“ lui Alecsandri, „patrimonializată“ de toate manualele noastre de şcoală; s-a întîmplat deja şi cu Căluşul adus pe scena Cîntării României iar acum, de curînd, pe aceea a UNESCO.

Patrimonializarea culturii imateriale este, de fapt, o îmbălsămare a acesteia: forme de cultură care sînt pe moarte urmează să fie salvate de la uitare printr-o conservare pe măsură. Iniţiativă foarte nobilă şi pioasă, nimic de contestat, doar că dacă aplici această îmbălsămare pe un corp viu, rezultatul mai mult decît previzibil va fi moartea acestuia. Altfel spus, dacă te apuci să „patrimonializezi“ cu sobor de experţi un folclor încă viu nu vei obţine decît un cadavru rumen în obraji.

Lucrurile se complică şi mai mult în cazul lăutarilor şi al muzicii acestora. Patrimonializarea ei trece, în acest caz, şi prin problema dreptului de autor, ceea ce ridică altă serie de întrebări: care este produsul care face obiectul unui asemenea copyright? – melodia ca atare? cîntarea de la nunta aceea? Cine moşteneşte drepturile de autor ale unui lăutar răposat şi pentru cîtă vreme rămîn acestea valabile? Şi aşa mai departe... Singurul lucru clar în acest caz este că orice înregistrare profesionistă de muzică tradiţionlă devine practic imposibilă.

Nu voi reuşi, probabil, să aflu ce au vorbit colegii noştri belgieni la acea conferinţă, dar cred că ar fi cazul să vorbim şi noi, uneori, despre uzul şi abuzul de patrimonializare în mult prea pioasa noastră societate actuală...

PUBLICITATE

PUBLICITATE

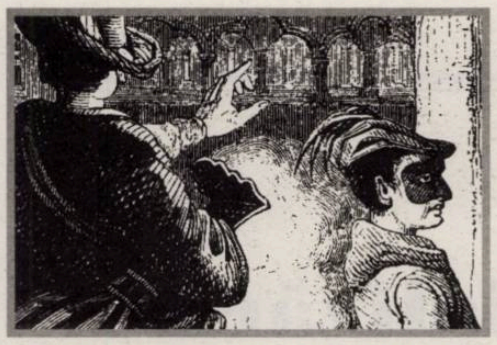

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Dezvăluiri despre cvasi-masoneria BD

Nu văd de ce-aș ascunde că am pasiuni pe care unii dintre distinșii dilematici care sînteți le-ar putea taxa drept infantile: de exemplu, îmi plac biscuiții serviți cu ceai îndulcit! Apoi, îmi place amiaza de vineri, dar nu-mi place amiaza de duminică – un sentiment pe care-l păstrez intact de prin clasa I primară, cînd duminica seara căpătam o figură plouată rău de tot. Și, în fine, o altă pasiune fără leac: îmi plac benzile desenate. Poate pentru că am fost/rămas un uriaș antitalent la desen, sau poate pentru că generația mea scotea capul în lume (în anii '80) într-o Românie gri și fără alte imagini decît cele din ziare – cert este că banda desenată m-a fascinat mereu.

N-am să vă vorbesc aici despre revistele *Pif* – am făcut-o altădată – sau *Cutezătorii*, cu a ei ultimă pagină. N-am să vorbesc despre *lady BD* Livia Rusz, al cărei album cu *aventurile lui Mac* îmi pare o capodoperă a cărții pentru copii; nici despre *haiducii* lui Albin Stănescu, istețul *Dorel* al lui Pompiliu Dumitrescu sau *cosmonauții* lui Valentin Tănase. Ce mă interesează aici sînt detalii pe care pasionații BD le știu – dovadă: infatigabilul Dodo Niță (cel mai european dintre craioveni) și cercul său de prieteni, de la Virgil Tomuleț la Viorel Pârligras ș.cl. Universul benzii desenate românești e plin de legende – și nu mă refer la poveștile în imagini propriu-zise, ci la cele aflate dincolo de pagini, acolo unde cenzura ori nu vedea, ori se făcea că nu vede. Această artă – a IX-a, spun fanii ei – a însoțit miraculos istoria noastră contemporană. Exemplele prisosesc.

Precum: imaginați-vă că în decembrie 1941 România declara război Americii (nu, nu e banc, chiar așa s-a întîmplat!). Cu toate astea, eroi BD americani – *Popeye* marinarul, *Tarzan*, *Mickey Mouse* & *Donald*, *Brick Bradford* ș.a. – au continuat să apară în ziarele românești ale vremii. Ce păzea *Gestapo*-ul, de nu vedea așa ceva? Mister. N-am un răspuns.

La noi, BD-*ul a răpus* Gestapo-*ul.*

În anii războiului antisovietic, BD-ul românesc a avut contribuția lui la propagandă. La ora la care americanii îl inventaseră (în 1941) pe *Captain America*, luptător contra naziștilor & japonezilor, noi l-am avut pe *soldatul Neață* (desenator: Neagu Rădulescu), foarte priceput în a lua prizonieri duzine de bolșevici, cu multă autoironie. Dar Neață n-a putut schimba cursul războiului: comunismul a venit apoi peste țară, iar între 1948 și 1961 în România nu a mai apărut nici o carte/album de bandă desenată! Să fie clar: stalinismul și BD-ul, la noi, au fost incompatibile (bravo pentru BD! – adaug eu).

Deloc paradoxal, anii '60 și '70 au adus o nouă tinerețe – cu concesii politice inerente – benzii desenate românești. În 1968, desenatorul Puiu Manu lansa pe hîrtie personajul *Dim Dunăreanu* – și, ca fan *James Bond* ce sînt (am uitat să vă mărturisesc și acest infantilism!), pot proba că Dim avea multe din datele (mai) celebrului *007*. Apoi, în februarie 1970, revista *Cutezătorii* îl coopta pe francospaniolul C. Arnal (creatorul lui *Pif*) într-o premieră (probabil) mondială: primul concurs de BD destinat tinerilor cititori ai unei reviste. N-o să vă vină să credeți cîți dintre artiștii BD de azi au început atunci, ca urmare a acelui apel! În plus, Arnal a creionat pentru români un personaj pe nume Minitehnicus – o simpatică mascotă de import-export a tehnologizării românești, atît de dorite în epocă.

Știați cumva că istoricul Dinu C. Giurescu a fost și scenarist al unor BD istorice? Știați că personajele lui Valentin Tănase semănau, la mijlocul anilor '80, suspect de mult cu cei patru Beatles? Știați că în siajul mișcării SF & BD, la finele anilor '80 (în reviste/suplimente ce îmbinau literatura SF cu banda desenată – vezi *Orion* ș.a.), erau prezentați publicului nume precum profesorul Lucian Boia ș.a., ce nu figurau deloc printre preferații regimului? Mă credeți că eu consider BD-ul *La ballade de la mer salée* (al lui Hugo Pratt, cu eroul Corto Maltese în rol de debut) ca fiind una dintre cele mai bune romane pe care am pus ochii vreodată? Și-aș mai avea exemple – dar nu mai am spațiu.

Azi, la un secol distanță de origini – prima bandă desenată românească e datată 1896 –, BD-ul autohton pare dedicat mai puțin copiilor (ei cască gura la TV și la Internet) și mai mult adulților din a doua /a treia tinerețe, care-și doresc ceea ce n-au avut (îndeajuns) în adolescență. Dar, iată, vă vînd un pont: de mîine, 22 octombrie, și pînă duminică, 24 ale lunii, la Constanța se va întruni o confrerie (cvasi-masonică!): ediția a XX-a a Salonului BD românesc, cu invitați din Franța, Belgia, Italia etc. Oamenii aceștia nu renunță la marotele lor și sînt f.f. periculoși, vă spun eu – pentru că, plecînd de la o planșă bidimensională, ei își imaginează un Univers mai lat și mai larg decît oricare altul!

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Pe drumuri „românești“ spre Europa

Drumurile noastre sînt așa cum sînt, pline de gropi, noroaie, praf, bălți, murdalîcuri și „multe alte grozăvii ce nu se pot spune“, cum ar zice documentele din vremea primei modernități. Unii strigă că am avea nevoie de ele, de drumuri, alții dimpotrivă recomandă avionul și statul acasă.

La început de secol XIX, cînd România se deschidea spre „Europa“, era cam tot fără drumuri, tot cu hîrtoape și gropi, tot cu murdalîc și noroaie. Cum mare parte a comerțului se afla în mîinile străinilor și cum numeroasa corespondență avea nevoie de o poștă rapidă și sigură, presiunile statelor „europene“ pun pietrele de început pentru multe drumuri, poduri și șosele.

Generalul Helmuth von Moltke, în drumul său spre Constantinopol descrie cu severitate și oroare drumurile românești pe care a „navigat“, în octombrie 1835: „de la Cerneți pînă la Craiova n-a încetat nici o clipă să plouă și ca variație a nins în cele din urmă. Mergeam cu opt cai, totuși pe «parcursul» primei poște am rămas înglodați în noroi. Cei doi surugii ai noștri, care călăreau pe caii lor mici, mergeau numai în galop oriunde era cu putință, strigînd mereu. Dar aici nu slujeau la nimic, nici strigătele și nici loviturile cu groaznicul bici gros de piele, cu mîner scurt. Din fericire, se afla în apropiere o altă trăsură. Caii au fost deshămați, s-au înhămat în locul lor patru boi, patru oameni au pus umărul la roți, toți țipau și plesneau din bici. Degeaba, a trebuit să ne dăm jos în noroiul care ne ajungea pînă la genunchi. Am ajuns chiar la prima poștă uzi pînă la piele și am văzut acum la ce confort trebuia să ne așteptăm la stațiile de poștă“. Cam aceasta erau condițiile și drumurile pe care trebuiau să le înfrunte un călător, sau un negustor, sau un diplomat, toți aflați pe cărările românești, fie că se îndreptau spre Viena, fie că se duceau la Constantinopol. Or, împotriva acestor drumuri au vociferat mai toți diplomații străini așezați la Iași sau București. Primii și cei mai vocali sînt reprezentanții puterii protectoare căci interesul lor se lega de drumuri bune care să le asigure o rapidă corespondență cu Sankt-Petersburg. De cealaltă parte se aflau diplomații puterii austriece, care își sprijinea negustorii, susținuți de francezi, englezi și cine se mai nimerea pe drumurile valahilor. La unison se plîngeau de surugii beți sau hapsîni, de cai mici și boi slabi, de noroaiele de netrecut, de hanurile friguroase și pline de ploșnițe, de trăsurile hodorogite și hamurile uzate, de podurile proaste și aflate sub ape, de țăranii ostili, de ploile prea abundente, de lipsa echipajelor la stații etc. Pe drum, spre București (1837), diplomatul francez Edouard Antoine Thouvenel are parte de următoarea situație: „N-am ajuns la jumătatea primului popas și căruța mea, în care, e adevărat, mă smuceam ca un condamnat, s-a desfăcut în patru bucăți“. Abandonat de surugiul plecat după alt echipaj, diplomatul își petrece noaptea pe marginea unui șanț. În ciuda acestor neajunsuri, poșta valahă funcționează mult mai bine decît altele, ne asigură diplomatul german C.A. Kuch. Iată-i mărturia din 1843: „Poșta din Țara Romînească este cu mult superioară poștelor noastre, în ceea ce privește iuțeala cu care călătorește, cu toate că acolo nu sînt deloc șosele, astfel încît surugii sînt siliți de a se feri la tot pasul de hopurile drumurilor stricate chiar din goana cailor“. Ușor pentru o brișcă să alerge cu iuțeala vîntului prin hîrtoape, greu pentru negustorul cu marfă „fragilă“ ajunsă pe bucăți la destinație, pentru călătorul cu scule și acareturi udate de ploi, stricate de noroaie, ciobite de drumuri proaste, pentru demoazela ce-și va fi văzut pianul și cărțile abundent botezate de apele rîurilor înainte de a fi folosit în vreo casă de boier mare, pentru zgîrcitul ce va fi trebuit să scoată bani la fiecare popas, pentru călătorul grăbit ce va fi trebuit să aștepte întoarcerea cailor de la păscut. Revin la același general Moltke care face o socoteală riguroasă a drumului Craiova – București: 54 de ceasuri, cu 144 de cai, 4 boi, 36 de surugii, 18 grăjdari, 18 șefi de stații. Or, o șosea bună ar fi avut nevoie doar de 12 cai și 30 de ceasuri. Nu poate trece peste „obiceiuri“ aiuritoare care întîrziau plecarea „diligenței“: la stațiile de poștă cai erau la păscut și se aștepta venirea lor, hamurile proaste se rupeau în mijlocul drumurilor și se aștepta repararea lor, și cînd totul părea bine, surugiul făceau un popas pentru a-și aprinde un ciubuc.

Drumurile noastre sînt departe de a fi funcționale, și cu toate acestea sînt folosite, așa cu hîrtoape și noroaie, cu murdalîc și praf, cu cîini și stații de poștă infecte. Și tot sperăm că vociferările diplomaților europeni vor avea efect, măcar în acest veac.

Constanța Vintilă-Ghițulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Moștenirea mătușii Varvara

„În ciuda condițiilor extrem de grele de activitate, cadrele de bază ale partidului, sub conducerea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej, au demascat și au înlăturat, la 4 aprilie 1944, din conducerea partidului, elementele lașe, trădătoare și capitulante. (...)

În scrisoarea trimisă la 16 aprilie 1944 tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej și celorlalte cadre de partid aflate în lagărul de la Tîrgu-Jiu, tovarășii din afară arătau referitor la acțiunea din 4 aprilie:

«În toate ne-am condus de sfaturile voastre. Îndeosebi sfaturile lui F... (Fieraru – numele conspirativ al tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej – *Nota red.)* au fost determinante pentru alcătuirea întregului plan. Rîndurile voastre au însemnat pentru noi un sprijin puternic. Ele ne-au întărit hotărîrea și ne-au îngăduit să găsim metoda cea mai sigură pentru a feri familia (partidul – *Nota red.)* de convulsiuni și a nu da ocazie lui Tanti Varvara (denumirea conspirativă prin care se înțelegea aparatul de represiune al statului burghezo-moșieresc. – *Nota red.)* să se amestece în treabă... Un capitol întunecos din istoria familiei noastre a fost definitiv închis.

Sfatul lui F. cu privire la organizarea moștenirii (măsurile de reorganizare a partidului – *Nota red.)* ni l-am însușit în întregime, el fiind cel mai corespunzător cu stările deosebite de astăzi.»“

Institutul de Istorie a Partidului de pe lîngă CC al PMR – *Lecții în ajutorul celor care studiază istoria PMR,* Editura Politică, 1961

N.red.: Pe coperta volumului nu figurează nici un nume (coordonator, autor sau redactor); *Nota red.* trimite la *Scînteia* din 22 august 1958; cît despre „tovarășii din afară“, susținători din umbră ai rubedeniei de grad, ei își asumă, global, o postumitate anonimă.

Pe aceeași temă: Stelian Tănase, *Clienții lu' Tanti Varvara,* Humanitas, 2004.

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

La timp, la întîlnire

Copilăria şi adolescenţa mea, trăite înainte de '89, nu au fost marcate de vreo întîlnire decisivă pentru formarea mea cu un adult, fie el profesor, rudă, vecin. N-am avut norocul să fac parte dintre generaţiile care au (mai) prins ca dascăli oameni formaţi şi educaţi înainte de instalarea comunismului. Liceul pedagogic, „cimitir al tinereţii mele", avea profesori preocupaţi, mai curînd, de bentiţele şi matricolele obligatorii, de depistarea sprîncenelor pensate şi pedepsirea posesoarelor lor, de urmele firave de machiaj şi de ştergerea lor în faţa clasei. Pîndeau, cu hărnicie şi vigilenţă, şi sancţionau pe măsură, orice pupat în parc, fiecare absenţă de la munca voluntară în silozuri sau de la repetiţiile omagiale de pe stadioane, micile escapade, din pauza mare, în afara liceului, pe bulevardul cu castani. Sancţiunile erau oribile: erai scos „în careu", asta însemnînd în curtea şcolii în faţa tuturor, elevi şi profesori, şi certat amarnic pentru indisciplină. Apoi, nota scăzută la purtare. În ultimul meu an, au primit o nouă îndatorire pe care o îndeplineau cu aceeaşi sîrguinţă: încolonarea elevelor în faţa cabinetului medical pentru control ginecologic. Investigaţiile vizau nu starea de sănătate, ci eventuale sarcini nedorite care s-ar fi putut solda cu un avort. La ieşirea de la cursuri, îl vedeam pe directorul liceului umplîndu-şi portbagajul maşinii cu „plocoanele" aduse de cei mai înstăriţi dintre noi. Profesorii de pedagogie sau psihologie, slab pregătiţi dar riguroşi cu documentele partidului, erau veşnic subiect de bîrfă şi ironii printre elevi. Profesoara de matematică preda demonstraţia teoremelor copiind din manual pe tablă şi, dacă vîntul îi schimba fila, fără să observe, nu ezita să continue cu jumătatea altei teoreme. Nici unul dintre ei nu mi-a fost model. Nici unul nu a fost de faţă la întîlnirea mea sau a colegilor mei cu marile întrebări ale începutului de drum. Nu ţin minte nici măcar o carte pe care s-o fi citit la îndemnul profesorului de istorie sau de literatură. Nici măcar o vorbă de duh pe care s-o citez cu nostalgie.

Idolii ni-i culegeam, aşa cum ne pricepeam, din rîndul scriitorilor, al personajelor literare sau al celor istorice. Cei care mi-au dat să citesc cele mai frumoase cărţi au fost prietenii. Tot de la ei ţin minte cele mai emoţionante versuri cu care mă ispiteau spre inima cuvintelor vreunui poet, celebre replici din filme, lungi liste, comentate în zeci sau sute de ore, cu ce trebuie văzut, citit, ascultat. La răscruci mai mari sau mai mici de drum, am făcut schimb de impresii, temeri, nedumeriri, sfaturi, pumni strînşi pentru noroc cu cei de vîrsta mea şi cu profesorii fără voie întîlniţi în cărţile pe care le citeam. Dar niciodată cu dascălii mei.

Cu puţin timp în urmă am asistat la un curs ţinut la Universitatea Bucureşti. O întîlnire incredibilă, neverosimilă în spaţiul actual al învăţămîntului românesc, cu un dascăl excepţional şi cu exigenţele şi harul lui: o limbă română vie şi fermecătoare, generozitate, cultură, pasiune, curiozitate, gînduri descrise în detalii infinitezimale. Cursul nu era desfăşurarea unui monolog pus la cale să aibă efect amuţitor asupra sălii, ci era construit ca dialog cu sala. Cerea reflecţie, apel la amintiri, cunoştinţe, idei, îndoieli, răspunsuri, întrebări din partea studenţilor. Îi priveam pe cursanţi, întrebîndu-mă dacă ştiu, simt ce şansă au: întîlnirea, *la timp*, cu cineva care-ţi poate schimba viaţa. Cu un model.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

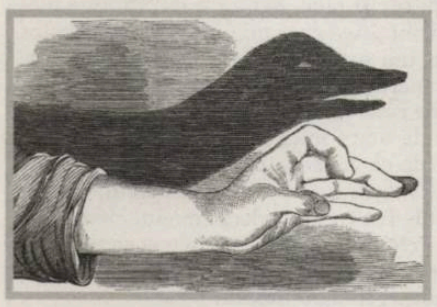

Iaromira POPOVICI

bazar

Julia Roberts şi Elizabeth Gilbert

Julia Roberts a fost eroina adolescenţei mele prelungite (sau cu siguranţă una dintre ele): personajele ei mi-au împrumutat şi imprimat o serie din idealurile romantice facile prin care, în general, „trebuie" să treacă orice fată medie care se respectă. *Pretty Woman* (1990, regia Garry Marshall) – Cenuşăreasa anilor '90 – este unul dintre acestea. Altele sînt reprezentate de justiţiara din *The Pelican Brief* (1993, Alan J. Pakula), activista (în sens bun...) *Erin Brockovich* (2000, Steven Soderbergh), feminista din *Mona Lisa Smile* (2003, Mike Newell), nonconformista din *My Best Friend's Wedding* (1997, P.J. Hogan), sau „cealaltă" din *Closer* (2004, Mike Nichols). Meritul Juliei Roberts, în mai toate aceste filme, nu e excelenţa: ci alegerea unor personaje cu care publicului îi e uşor să se identifice. Personaje aparent comune, prototipuri la îndemînă pentru spectatori; dar, în acelaşi timp, nuanţate şi apropriate de delicateţea-sexy a Juliei Roberts. În aşa fel încît mai toate au reuşit să iasă din convenţional.

În filmul lui Ryan Murphy, *Mănîncă, roagă-te, iubeşte (Eat Pray Love*, 2010), după cartea lui Elizabeth Gilbert, Julia Roberts are, din nou, un rol care ar putea fi memorabil. Cartea lui Elizabeth Gilbert este perfectă pentru fetele care şi-au petrecut adolescenţa în prezenţa personajelor Juliei Roberts: le duce evoluţia mai departe, de astă dată pe calea spirituală, dar, cumva, tot după reţete. Idilele în sine nu mai pot fi răspunsul la căutările existenţiale feminine. *Quest*-ul merge către o împlinire mai complexă: întîi găsirea propriei identităţi, a păcii cu tine însăţi, şi apoi, abia, a armoniei într-o relaţie.

Liz, eroina cărţii şi a filmului, nu se regăseşte în căsnicia sa. Aşa că divorţează, atipic; fără vreun motiv dramatic sau, măcar, dinamic: soţul nu o înşeală, ea nu se îndrăgosteşte de altul. Cauzele hotărîrii ei sînt pur şi simplu... conceptuale: e o chestiune de opţiune existenţială. Personajul Juliei Roberts din *Eat Pray Love* reprezintă maturitatea celorlalte eroine ale ei anterior menţionate. Demersurile interioare tind să le înlocuiască pe cele exterioare; filozofiile iau locul pasiunilor şi cugetările, impulsurilor.

Liz poate fi văzută ca eroina maturităţii noastre, a celor care am pierdut timpul visînd la... idile verzi pe pereţi cu Julia Roberts cea fîşneaţă şi fermecătoare de dinainte. Acum, în rolul Liz, Julia e mai serioasă, mai meditativă. Dar, din păcate, şi ceva mai palidă. Şi-a mai pierdut din „strălucirea" de odinioară. Parcă postura serioasă, uşor fanată, gata să se bucure, dar cu încetinitorul, nu i se potriveşte cine ştie ce.

De altfel, s-ar putea să nu fie vina ei, ci a filmului. Pe cît de mult mi-a plăcut cartea, pe atît de puţin m-a „zguduit" filmul. Nu pot să spun că mi-a displăcut: doar nu a avut puterea să mă atingă în vreun fel – nici emoţional, nici estetic. Poate numai în ultima parte, în care e înviorat de un actor special (Javier Bardem).

În rest, în celelalte părţi, nici partenerii Juliei Roberts nu mi s-au părut cei mai potriviţi. Nici fostul soţ, nici David, nici prietenul ei din Ashram. E adevărat că, privită în ansamblu, atmosfera din fiecare dintre locurile în care se petrece iniţierea eroinei e corect redată, i se prinde „spiritul": şi în cea italiană, în care Liz învaţă un *joie de vivre* cu accent culinar; şi în cea indiană, unde limitele accesului ei la spiritualitate sînt clar delimitate.

Şi cu precădere în cea indoneziană, unde atît *joie de vivre* cît şi spiritualitatea se întrepătrund în mod liber şi firesc. Care, în combinaţie cu găsirea partenerului potrivit (care poate că s-a întîmplat chiar datorită combinaţiilor celor două) duc la soluţia existenţială ideală.

Cartea Elizabethei Gilbert oferă soluţii posibile persoanelor cu zbateri existenţiale. Filmul lui Ryan Murphy e doar o palidă oglindire a acesteia. Iar Julia Roberts – diva anilor de foc ai unora dintre noi – poate că ori nu e potrivită pentru un astfel de rol introspectiv, ori reflectă, pur şi simplu, starea la care am ajuns, în ultimul timp, cei din generaţia ei – una mai temperată.

Selma IUSUF

legende urbane

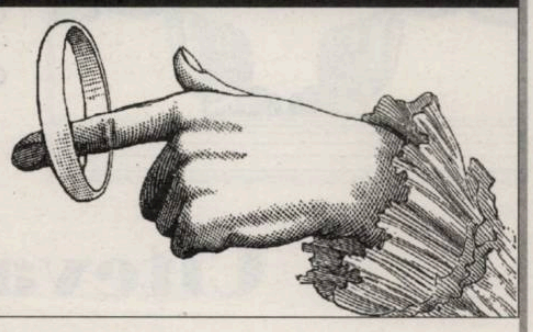

Deschide frigiderul ca să-ți spun cine ești

„Mîncarea este leacul nostru şi leacurile ne sînt mîncare" – Hippocrat. Citatul ăsta dureros stă scris pe o cutie cu ouă. Mai departe, eticheta, o veritabilă reţetă de farmacie în sine, zice că respectivele ouă sînt îmbogăţite cu Omega 3 şi cu vitamina E. „Euroul" e făcut de găini crescute la sol iar inimile noastre eco pot bate liniştite că nici una dintre păsări nu a avut o copilărie chinuită. Omega 3 conţine şi laptele făcut de vaci crescute la sol. De preferinţă sol alpin ilustrat verde crud cu pajiştile care găzduiesc o întreagă familie fericită cu dinţi albi. Dacă laptele e din Vatra Dornei, trebuie musai spus că zona e singura nepoluată şi autentică. Cu flori din Bucovina.

Dincolo de lapte şi ouă, frigiderele de la oraş păstrează în burţile de inox (cu minidozator de apă şi cuburi de gheaţă) tot soiul de lucruri absolut inutile. O categorie aparte ar fi ingredientele necesare unei cine exotice ratate. Sosuri de peşte odioase aflate în diverse stadii de consum. Lapte de cocos în cutii mici, dreptunghiulare. Muguri de bambus şi de fasole mixaţi cu un soi de porumb mic, dubios la privire. (Ingrediente extrem asiatice se află în migraţiune şi prin dulapuri: mai multe feluri de sos de soia, ulei de susan, mixul de 5 condimente – fără de care nu poţi mînca cinstit chinezeşte.) Raftul cu putreziciuni e bine reprezentat cu produse bio care se strică în două zile: sos de roşii lunguieţe italieneşti, borcănele de pesto din care ai putea mînca un an întreg (asta dacă nu îţi faci sendvişuri în fiecare dimineaţă cu el; mă întreb de ce oare, dacă tot mergem bio, nu se fac pliculeţe de unică folosinţă? Sau se fac?), parmezan la bucată pe care oricum ţi-e lene să-l razi şi foloseşti din ăla la plic.

Un raft mai jos expune vreo trei feluri de muştar: ăla cu boabe, dijonu' clasic şi muştarul românesc (altminteri şi cel mai consumat, cu puţină apică strînsă la suprafaţă). Lîngă – siropul autentic de arţar din Canada adus de prietena din Canada. Un borcănel de anşoa. Pastă de măsline verzi. Pastă de măsline negre. Pastă de zucchini (dovlecei) oribilă, dar cu etichetă frumoasă. Humus! De cînd mănîncă românul atîta humus? O sticlă desfăcută de vin alb folosit în mîncare care, inevitabil, devine salvarea unei petreceri pe final, cînd se şi termină toată băutura din casă.

Şi mai jos, spre cutiile transparente care ar trebui să conţină fructe şi legume, explorarea devine ceva mai periculoasă. Căci cineva se poate întîlni cu o cutie de ruccola încă sigilată, cumpărată în vremuri de demult, sub influenţa unor impulsiuni de genul mîncatului sănătos. Ruccola ofilită e nimic pe lîngă şocul tactil oferit de nişte castraveţi (odinioară proaspeţi) luaţi cu nemiluita de la o bătrînică simpatică din piaţă. Roşii bio cu adaos de penicilină, rozmarin proaspăt la plic alături de un alt rozmarin proaspăt la plic. Un kiwi stingher simbiozat pe viaţă cu un măr. Punctul de atingere al celor două fructe e posibil să fi născut un hibrid cu viaţă proprie.

De altfel, lucrurile inutile din frigider par a fi bine reprezentate prin toată bucătăria. Cum ar fi spray-ul cu ulei de măsline. E mult mai cool să fîsîi cu el peste roşiile cu mozzarella. Un fîs are doar 1,6 calorii. Un pic mai mult decît un Tic-Tac şi mai prietenos cu mediul. Giganticul cuptor cu microunde cu sute de funcţii în care faci doar floricele. O sită specială care se învîrte şi scurge apa de pe frunzele de salată. Aparat de scos sîmburii din cireşe. O plită manufacturată (nu de serie!) pentru copt vinete şi ardei. Folosită cel mult de două ori, e genul de obiect care nu-şi găseşte locul nicăieri şi are tendinţa de a cădea cel mai des peste picioare. Platouri de sushi cu rogojinile pentru rulat. Niciodată folosite.

Persoanele cu asemenea frigidere şi bucătării vor fi şi cele mai tolerante (etnii, minorităţi etc). Uneori reciclează şi se vor gîndi la copiii din Africa.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

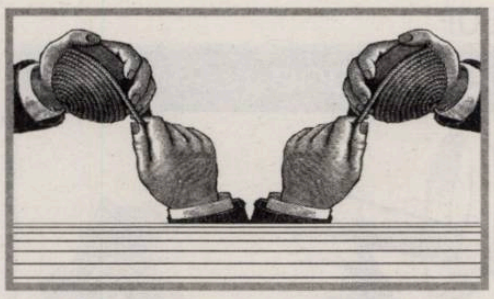

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Cîteva idei făcute praf

Au fost şi rămîn idei bune, idei generoase, idei deştepte. Doar că, la contactul cu realitatea, s-au cam şifonat. Mai jos sînt doar cîteva asemenea idei şifonate prin punerea lor în aplicare, probabil mai sînt şi altele.

Prima idee: autonomia universitară. Prin 1995, studenţii făceau greve, se băteau cu regimul cripto-neo-comunist de dragul autonomiei universitare. Ce vremuri! Pe atunci universităţile erau un fel de anexe ale unui minister care decidea totul în ce le priveşte. Deci, oamenii răi de la minister sufocau universităţile. Soluţia? Evident, autonomia universitară. Să le luăm universitarilor ministerul de pe cap şi vedeţi atunci ce performanţă academică, ce rigoare, ce standarde etice. Şi s-a făcut autonomie universitară. Cînd a dat cu nasul de practică, ideea s-a veştejit. Autonomia universitară a însemnat că nu mai există un singur împărat la minister, dar fiecare devine împărat-dictator-şef-de-trib la el în universitate. De cînd am implementat autonomia universitară, nu tu salt de calitate, nu tu reguli, nu tu libertate. Am înlocuit o dictatură centralizată cu satrapi universitari. Calitatea a scăzut, dar salariile au crescut. Modelul universităţilor nu a devenit Harvard, ci Coreea de Nord: cel de s-a nimerit în funcţie s-a eternizat. Cel de la Oradea l-a lăsat pur şi simplu pe fiu-său în loc. Cînd i-au expirat mandatele, Andrei Marga şi-a creat un alt post de unde putea controla în continuare. Majoritatea universităţilor româneşti au mai puţine articole academice publicate internaţional decît un singur asistent de la o universitate bună din Vest. Ce a însemnat autonomia universitară? Privatizarea în autogestiune. Universitatea nu mai e a statului, este a rectorului. Să trăiască! Sîntem deci în 2010 şi avem un nou proiect de Lege a Educaţiei. Ce propune ministrul? Ceva foarte complicat. (*Dilema veche* a realizat un dosar despre Legea Educaţiei în nr. 326 din 13 mai 2010.) Deci, nu intru în detalii, ci doar ofer o interpretare. Ministerul a văzut că autonomia a însemnat privatizare în favoarea şefului de trib. Aşa că o ia înapoi, cu promisiunea că o va reinstaura contra unor reguli. Cum adică? Ceva de genul: Vreţi autonomie? Atunci vă alegeţi rectorul aşa, votaţi şi aplicaţi coduri etice, băgaţi în seamă mediul economic, vă adaptaţi la piaţa muncii. Este o idee bună? Eu zic că da. S-ar putea să ducă la efecte perverse în practică? S-ar putea.

A doua idee făcută praf: descentralizarea ajutoarelor sociale. Cumva similar cu cea de mai sus, şi aici tot statul central era personajul rău. Ajutoarele sociale se dădeau de la Guvern. De unde o birocraţie de coşmar, aberaţii în aplicare, nedreptăţi, proteste etc. Atunci a apărut ea, ideea cea bună: să lăsăm Primăriile să dea ajutoarele sociale. Sună bine, nu? Cine să ştie mai bine nevoile oamenilor decît instituţia cea mai apropiată de ei, Primăria adică. Guvernul dă banii la Primărie, iar Primăria, cea mai responsabilă, democratică şi apropiată de cetăţeni instituţie, îi va distribui mai departe. Ce poate fi mai frumos de atît? Dar şi asta s-a fistîcit la contactul cu realitatea. Deci, eu, primarul X, primesc bani de la Guvern să-i dau la săracii de la mine de-acasă. Ai cui sînt banii de la Guvern? Ai ţării, ai bugetului, ai tuturor, deci ai nimănui. Păi, atunci ia să fac eu cît mai mulţi săraci, să îmi vină bani în localitate, nu? Zice Guvernul să controlez mai bine dosarele de asistenţă socială? Hm, de ce aş face asta? Un om care primeşte ajutor social de la mine – şi ştie că primeşte ajutor social de la mine – mă va vota sigur. Mai ales că fac din distribuţia ajutorului un ceremonial medieval în care supuşii vin şi se ploconesc şi eu îi răsplătesc. Deci, de ce aş distribui responsabil ajutoarele sociale? Nu vreau să mă realeg? Nu e plăcut să-ţi ajuţi oamenii, fie că merită sau nu, din banii altora, adică ai bugetului? Păi, nu? Recent, distribuţia majorităţii ajutoarelor sociale s-a întors la Guvern. Va avea efecte perverse? Probabil. Ne întoarcem de unde am plecat.

A treia idee: independenţa justiţiei. Aici mai am unele speranţe. Nu sînt pregătit să arunc prosopul. Adică e clar că inamovibilitatea judecătorilor şi crearea CSM ne-au dezamăgit. E la fel de clar că nu aveam atunci, în 2004, masa critică de magistraţi capabili să lupte pentru dreptate şi pentru responsabilitatea justiţiei, nu doar pentru sporul de praf şi pensii speciale. La fel ca la universităţi, am înlocuit dictatura ministerului cu dictatura grangurilor din sistem. De ce spun că nu sînt gata să arunc prosopul? Pentru că aştept alegerile de la CSM din aceste zile. Se luptă acolo în mod evident noul cu vechiul, există magistraţi tineri şi altfel, care se iau de gît cu Lidia Bărbulescu et co. Cine va cîştiga? Nu ştiu, să aşteptăm. Trag doar concluzia că primul CSM a fost un eşec, independenţa justiţiei înainte de lustraţie şi reformă e o idee proastă. Dacă se poate salva justiţia din haznaua în care singură s-a băgat vom vedea după aceste alegeri.

În fine, ultima idee, cea care a dus şi la scrierea acestui articol: stimulentele pentru funcţionari. Din nou, o idee bună la acel moment. Vorbeam de întărirea statului, de faptul că nu poţi să te aştepţi să faci performanţă fiscală cu nişte oameni plătiţi mizerabil, că nu poţi să-i trimiţi să prindă evazioniştii pe unii care nu au ce pune pe masă. Mai mult chiar, oamenii de la fisc aduceau bani din amenzi, recuperări. Ar fi fost bine să simtă şi ei ceva direct din aceşti bani. Cu alte cuvinte, din amenzile aduse de ei, oprim o parte la Ministerul de Finanţe, nu-i mai trimitem la bugetul de stat, şi-i răsplătim prin stimulente pe oamenii care se bat pentru banii noştri. Astfel, a fost ocolit un sistem birocratic rigid, în care funcţionarii sînt plătiţi în funcţie de vechime şi post, fără legătură cu performanţa. Deci, introducem la fisc flexibilitatea şi stimularea performanţei. O idee evident bună. De care s-a ales praful. Dacă tot s-au trezit cu banii pe mînă, şefii au dat la toţi. Ca şi primarii cu ajutoarele sociale: de ce să nu-ţi ajuţi oamenii din banii altora, adică ai bugetului? Cum poţi tu să refuzi prima pentru secretară, să o trimiţi acasă fără stimulent? Păi, nu face cafea bună? Face. Atunci dă-i femeii stimulent, cum poţi să ai inima să nu-i dai? Apoi, a apărut evident corupţia. Eu îţi dau ţie bani, uite aşa din pix, dar nu îmi dai şi tu înapoi ceva? Tu cîştigi, eu cîştig, nimeni nu pierde. Plus favoritism şi bunul plac: băi, sînt şef? Pot să dau stimulente cum vor muşchii mei? Sînt şi pot. Cine ridică capul nu ia stimulent. Cine e drăguţ cu mine ia stimulent (mă mir că nu a apărut nici un scandal sexual legat de stimulente. Din ce am văzut la televizor, şefii pe acolo sînt mai mult bărbaţi şi stimulatele – mai mult femei, regula de trei simplă arată că ar trebui să aşteptăm vreun scandal sexual la temă).

Ce vreau să spun cu exemplele astea? Că sîntem în situaţia de a căuta soluţii pentru nişte probleme create de nişte idei bune. Ceea ce e mult mai enervant decît a căuta soluţii la probleme create de idei proaste. Şi mult mai greu.

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Dovleac în Piaţa mea de amintiri

Nu există. Cu dovleacul nu am nici o amintire în afară de cea porcească. E dovleac? Dă-l la porc. Şi cred că nici acum nu am o dovadă clară a măririi lui între papilele mele gustative. Mor după seminţele de dovleac. Şi mănînc, fur, iau de pe unde apuc cîte o pungă şi sparg cu nădejde şi miracol. Dar eu ştiu cum sînt cu adevărat seminţele? Niciodată nu mi-a trecut prin minte să iau dovleac, să-l curăţ de seminţe şi să le usuc şi să le pun la cuptor cu sare. Nu, nu mi-am făcut singur nici o plăcere dovlecească. Aşa cum nici cu miezul nu m-am împăcat vreodată. Mor după plăcinta de dovleac. Şi acum e vremea ei. Mielul şi dovleacul. Pentru astea două las orice deoparte. Niciodată nu le prind pe amîndouă în cursa mea delicioasă. Dovleacul de miez este altă risipă a mea. Cînd cioplesc dovleacul de halăuin, mînjeala dovleacului mă împinge spre aruncarea miezului. Cebăluiesc astfel miezul încît în mintea mea nu se mai pune de plăcintă. Şi de această neputinţă de a mînca dovleacul pe care-l am sub cuţit se leagă frica mea de acum. Îmi dau seama cît de dependent sînt de gătitul dovleacului de către alţii. Ce mă mînă în cucerirea dovleacului din mîinile altuia? O dată, că maică-mea îl dispreţuia. Aşa cum şi bunicii mei îl alungau. Şi de asta pentru mine dovleacul e pe furate, e străinul simpatic ce-l primeşti în casă, o dată, de două ori, rar şi bine, dar care îmi rămîne mereu străin. Aşa cum mielul îl gătesc, dar tot străin îmi e, îl prefer din farfuriile altora. Eu îl încrudesc, îl fac străin mereu chefului meu de rumeneală şi îndestulare. Niciodată oricît de mare miel am gătit, nu m-am bucurat de el. Să zic: am mîncat de m-am săturat. Tot străin mi-a rămas mielul. Ca dovleacul. Tot ca la dovleac, mielul cu carnea lui parcă îmi mîngîie degetele şi se topeşte. Nu ştiu ce-i cu dovleacul şi mielul. Stranii, delicioase, înnebunitoare.

PUBLICITATE

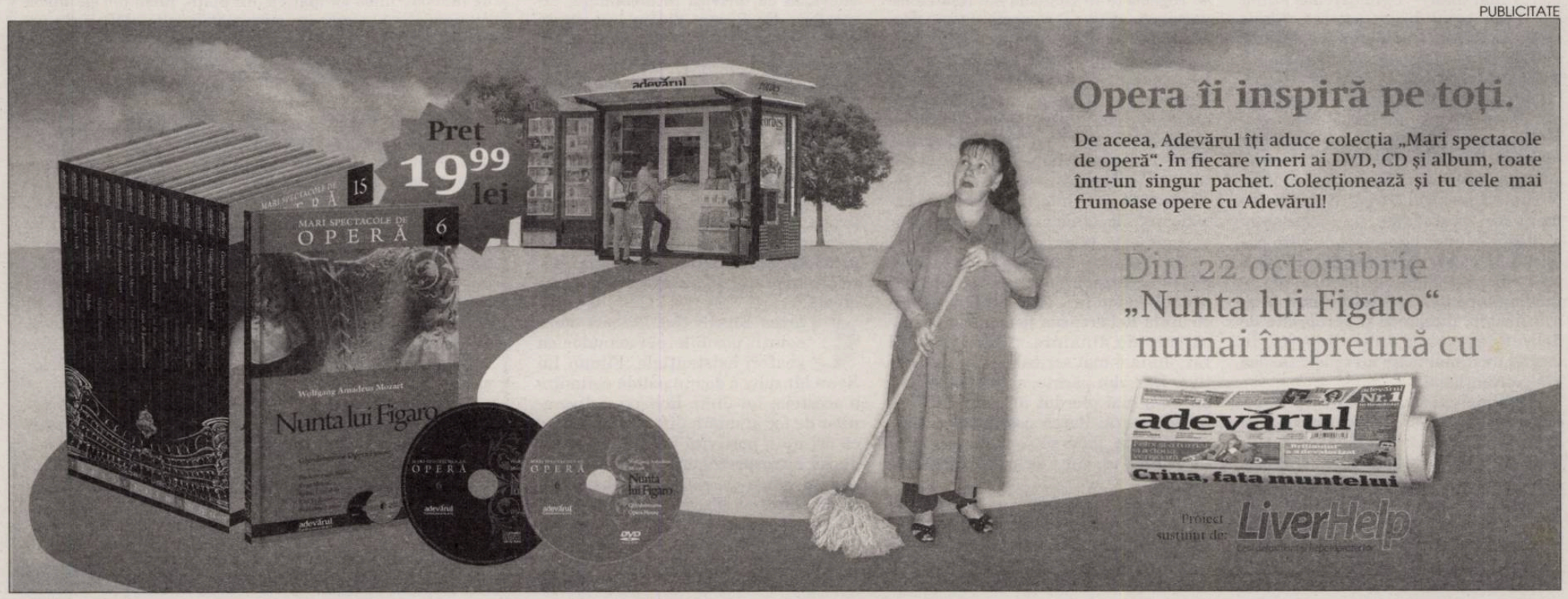

Coordonatoare: Iaromira POPOVICI

Globalizarea din ogradă

noi culturi, noi antropologii

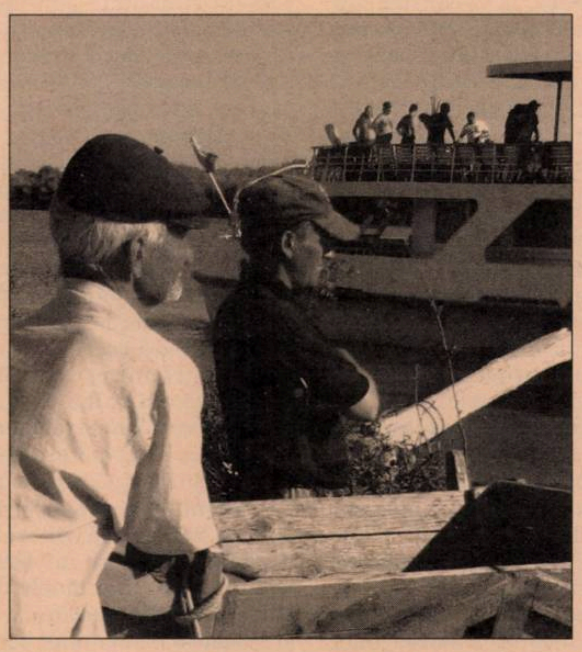

Texte şi opinii de:

- Cătălin BERESCU (arhitect)

„Satelitul, mobilul şi locuirea minimală“

- Liviu CHELCEA (antropolog)

„Ce căuta românul în... ?“

- Oana DONOSE (cercetător)

„De la «piaţa de maşini» la «piaţa de vouchere»“

- Anamaria IUGA (cercetător MŢR)

„Muzee locale din Maramureş“

- Vintilă MIHĂILESCU (antropolog şi profesor)

„La ce bun o antropologie în vremuri de criză?...“

- Raluca NAGY (economist şi antropolog)

„De la gardul «leopard» la gardul «napolitană»“

- Victor A. STOICHIŢĂ (antropolog şi muzician)

„Muzică şi eficienţă“ – interviu

argument

De ce antropologia?

Antropologia este o disciplină, ştiinţifică, despre care, trebuie să recunoaştem, cei mai mulţi dintre noi ştim puţine lucruri. Poate şi pentru că ea a fost una dintre cele vitregite pe vremea lui Ceauşescu (deşi, şi pe atunci, erau destui care o practicau, dar nu o puteai studia instituţionalizat).

La întrebarea „ce studiază antropologia?“ se pot găsi, evident, răspunsuri complexe. Alegem două (aparent) mai simple: *antropologia a început ca ştiinţă a Celuilalt* (Marc Augé) şi *antropologia este, într-un fel, o critică a simţului comun* (Michael Hertzfeld). În România, în momentul de faţă, se studiază, instituţionalizat, antropologia. Iar a VII-a Conferinţă Naţională a Societăţii de Antropologie Culturală din România, desfăşurată în perioada 24-26 septembrie a.c. (cu sprijinul Institutului Cultural Român, British Council, Fundaţia Cărtureşti, Banca Comercială Română, Mercury360 şi Florin Furdui), după o lungă pauză, reprezintă o consacrare a acestui lucru.

O dublă consacrare: o dată – a existenţei unei comunităţi antropologice academice în România; şi apoi, a eforturilor acesteia de a fi în pas cu schimbările, metodologice şi de conţinut, din lume, dar şi „de acasă“, în domeniu. Nu întîmplător conferinţa s-a numit „Noi culturi, noi antropologii“.

E vorba, în mare parte, de studii consacrate realităţilor din jurul nostru. „Noile antropologii“, în momentul de faţă, se străduiesc să explice lumea şi lumile de care ne lovim la tot pasul.

De pildă, Raluca Nagy discută felul în care antreprenorii locali imaginează o scenă pentru consumul „tradiţiilor“ şi „autenticităţii“ în Maramureş şi Bucovina, analizînd legătura dintre turism şi migraţii. Cătălin Berescu cercetează locuirea în sărăcie extremă şi pune problema schimbării de viziune asupra valorii televizorului sau a telefonului mobil, atunci cînd raportarea se face la grupuri sociale marginale/marginalizate. Oana Donose descrie felul în care programul Rabla, de Înnoire a Parcului Naţional Auto, a generat o bursă de tranzacţionare a vouchere-lor. Mihaela Ţânţaş face o incursiune etnografică în grădinile din jurul Bucureştiului. (Rezumatele celorlalte prezentări, cel puţin la fel de interesante, se regăsesc pe site-ul SACR: www.antropo.ro.)

Ce aduc nou aceste cercetări? Atenţia la decuparea unor realităţi care se construiesc la intersecţia dintre procese locale şi fluxuri globale. Faptul că ele depăşesc raportările macro – cu care ne-a obişnuit eseistica autohtonă – prin spoturi micro (studiile de caz) spre zonele din ce în ce mai fragmentare ale dinamicilor sociale recente.

Că încearcă, în acelaşi timp, să propună alternative la discursurile publice care privilegiază la tot pasul „mentalităţile“ ca model explicativ unic şi să dezvrăjească, printr-o descriere atentă, realităţi captive ale unor precare (şi exotice) abordări mediatice.

Şi, *last but not least,* faptul că readuc antropologia în atenţia *celorlalţi:* nu ca o ştiinţă pretenţioasă, ci prietenoasă... **(I. P., B. I.)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 21 octombrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Vintilă MIHĂILESCU

La ce bun o antropologie în vremuri de criză?...

La începutul lui ianuarie 1990, în chiar primele zile ale decompresiei postcomuniste, lua naştere, printr-un gest de entuziasm necontrolat, Societatea de Antropologie Culturală din România (SACR). Membrii săi nu prea erau însă antropologi (de unde şi cum?), ci un grup de intelectuali umanişti doritori de o altă abordare şi înţelegere a culturii, în general, şi a celei române, în particular. Această tentaţie s-a extins apoi *ad libitum* în toate colţurile ţării... Au fost anii unei antropologii fără antropologi sau – după cum constata Gheorghiţă Geană – ai unei instituţionalizări fără profesionalizare: antropologia devenise mai mult modă decît profesie!

La douăzeci de ani de la acest început, despre SACR se poate spune, parafrazîndu-l pe Poet, că *azi o vedem şi nu e!* Dacă în primul deceniu se putea vorbi mai mult despre o formă fără conţinut, în ultimii ani s-ar zice că avem de-a face tot mai mult cu un conţinut care şi-a pierdut forma – căci SACR se află în moarte clinică de aproape un deceniu. De aceea, conferinţa Societăţii, care tocmai s-a încheiat de curînd la Bucureşti şi la care au participat aproximativ o sută de *profesionişti,* poate fi considerată o împlinire, în care *forma* şi-a găsit în sfîrşit *conţinutul:* se poate spune de acum că, formal şi real, antropologia există în România!

Dar *la ce bun o antropologie în vremuri de criză?* – se pot întreba unii.

Nu vor fi fost însă prea mulţi cei preocupaţi de o asemenea întrebare în anii '90, măcar pentru simplul motiv că vizibilitatea socială a antropologiei era încă foarte redusă. Intrată pe un cal alb în domeniul ştiinţelor sociale, antropologia avea însă deja ambiţii mari. „Emergentă" ca întreaga societate şi asimilînd rapid critica postcolonială încă la modă în Occident, ea a transferat, nu totdeauna critic, procedurile

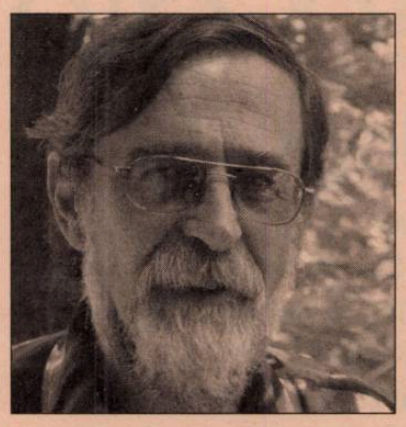

Vintilă Mihăilescu *este profesor la Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative (SNSPA), coordonator al masterului în antropologie. Ultimele sale cărţi apărute sînt:* Etnografii urbane. Cotidianul văzut de aproape *(coord.), Polirom, Iaşi, 2009 şi* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Curtea veche, 2010.*

deconstrucţiei postmoderne la practica terapiei postcomuniste. Direct, prin abordări care se reclamau explicit din antropologie, dar mai ales indirect, prin domenii alimentate de gîndirea antropologică *(national studies, gender studies,* istorie orală, dezvoltare locală etc.), aceasta a contribuit, mai mult decît se crede îndeobşte, la deconstrucţia naţiunii şi a altor „mari naraţiuni" în care era „încremenită" gîndirea socială şi politică românească. Mai departe, antropologia a făcut acest lucru fie direct, abordînd frontal aceste probleme, fie indirect, printr-o schimbare radicală de *scală:* în locul marilor structuri sociale şi ideologice, în locul abordărilor macro de toate soiurile, antropologii au impus treptat „studiile de caz" – localul, cotidianul, individualul – ceea ce ştiinţele sociale numeau deja de ceva vreme *agency,* producînd astfel ceea ce un antropolog grec numea o „antropologie a particularului". Cu riscul de a arunca, uneori, copilul împreună cu apa din copaie...

Ce face însă în prezent antropologia, ce ar putea ea să facă după consumarea (relativă) a acestei perioade vindicative?

Chiar dacă pathosul postcomunist nu s-a temperat încă întru totul, a devenit tot mai clar, după douăzeci de ani de la căderea regimului, că nu totul se explică prin tarele trecutului comunist şi că nu tot viitorul se reduce la grăbirea unei tranziţii teleologice şi salvatoare. Trăim într-o lume care s-a schimbat structural mult dincolo de ritmul conflictelor dintre generaţii şi pe care o înţelegem tot mai puţin şi mai fragmentar. O lume în care abundă (aparente) contracţii pentru care aparatul nostru conceptual se reduce adesea la termenii leneşi de *hibriditate* sau *glocalizare* – cînd nu recurgem direct la o judecată de valoare în termeni de *kitsch:* ţăranul nu mai e ţăran, în timp ce oraşul, eliberat de constrîngerile sistematizărilor comuniste, ne apare traversat de practici rurale, tradiţiile se marketizează, oralitatea se mută online, localul şi regionalul concurează naţionalul – ca să nu mai vorbim de întreaga lume a virtualului fără de care este tot mai greu să înţelegem viaţa noastră „reală". A numi toată această diversitate „hibriditate" sau a vedea pretutindeni doar expresii ale „glocalizării" nu este astfel decît o recunoaştere implicită a unei incapacităţi de înţelegere. În acest context, antropologia poate – şi ar trebui – să contribuie, prin scufundarea în diversitatea şi profunzimea studiilor sale de caz, la identificarea, numirea şi „descrierea densă" a acestei diversităţi specifice şi, astfel, la o înţelegere mai aşezată a vieţii noastre sociale actuale, dincolo de impresiile amuzate de exotism sau judecăţile dezabuzate de decadenţă cu care ne-au obişnuit discursurile publice. Este ceea ce au făcut, de altfel, mulţi dintre antropologii prezenţi la recenta conferinţă a SACR.

Şi viitorul? Este, evident, prezumţios să emiţi orice fel de părere în această privinţă. Poţi să te uiţi însă la ce se prefigurează deja în prezent, pentru a-ţi forma o bănuială despre ce ne rezervă viitorul. Judecînd după discuţiile mai mult informale din jurul conferinţei şi după semnele disponibile în antropologiile mai mature, o revenire la teorie şi modele ale umanului pare să se contureze deja. Lupta cu „marile naraţiuni" nu s-a consumat, nu a trecut ca o simplă modă, ci a fost în cea mai mare parte asimilată şi asumată, integrîndu-se în aparatul critic al disciplinei. Cu acest *acquis comunitar,* antropologia pare să privească din nou – şi altfel – la problemele Omului şi să-şi asume din nou – dar altfel – o responsabilitate morală care nu a lipsit niciodată părinţilor ei fondatori.

Liviu CHELCEA

Ce căuta românul în...

Bulgaria, Ucraina, Turcia, Egipt, Rusia, Cuba, Iran sau Moldova?

Există cu certitudine o curiozitate, în uşoară creştere, pentru antropologie în România. Deşi interesul pentru antropologia socială este alimentat de sensibilităţi şi tradiţii disciplinare diverse, tendinţa ar trebui privită la noi, dar şi în restul ţărilor din Europa de Est, drept o formă culturală globală. Societăţile contemporane sînt mari consumatoare de „autenticitate", de practici care să ofere sens şi de semne identitare – lucruri pentru care antropologia funcţionează bine ca fundal.

Este greu de identificat obiectul antropologiei în România. În Statele Unite, disciplina s-a dezvoltat prin interesul faţă de indienii americani şi faţă de problemele rasiale. Enormul imperiu colonial britanic a alimentat, cu subiecte de cercetare, protoantropologii de „fotoliu" şi, ulterior, antropologii de teren. În Franţa, culturile „primitive" au constituit un fundal permanent pe care s-au constituit teoriile sociologice despre societăţile moderne. Dacă la începuturile antropologiei, distincţia între extra-europenii exotici şi europenii familiari era mai uşor de susţinut din punct de vedere geografic şi cultural, transformările succesive prilejuite de schimburi economice, colonialism, globalizare sau noile tehnologii par a fi schimbat valabilitatea acestei distincţii.

Absenţa coloniilor şi eforturile noastre interne de construcţie naţională au făcut reflecţia sistematică, despre alte spaţii culturale, o activitate relativ marginală în România. Cu excepţii notabile – cum ar fi Mircea Eliade – discursurile despre alte culturi nu au captivat imaginaţia discuţiilor intelectuale din România. Au existat de-a lungul timpului şi încă există cîteva nuclee instituţionale care consumă, produc şi pun în circulaţie discursuri antropologice. Fie că este vorba de muzee, de programe de licenţă sau masterat din universităţi, există un interes relativ ridicat pentru lumea antropologiei în România. Literatura de specialitate reuşeşte din ce în ce mai mult să integreze literatura internaţională de antropologie culturală şi, într-o anumită măsură, traiectoria multor cercetători şi studenţi din această disciplină se apropie de uzanţele internaţionale.

Antropologia este creditată cu vocaţia şi capacitatea de a face familiar ceea ce este exotic şi exotic ceea ce pare familiar. Cercetările empirice de antropologie din România par să urmeze această formulă dublă. O categorie o reprezintă lucrările cercetătorilor din România despre subiecte legate de România, o practică ce a fost denumită fie ca „teren domestic" sau ca „autoantropologie". Aceste cercetări exotizează familiarul. Caracterul „familiar" este dat, în acest caz, de cetăţenia română, de folosirea limbii române sau de proximitatea geografică. „Familiarul" este, în astfel de situaţii, grupul etnic, grupul profesional, marginalul social, locuitorul din mediul rural sau, mai general, grupul „marcat" (vizibil într-un fel sau altul), însă aflat în zona de confort a propriei culturi. Cea de-a doua categorie este reprezentată de studierea, de către cercetători din România, a unor grupuri situate în alte spaţii culturale din alte părţi ale lumii.

Producţia antropologică de la noi despre „noi" este o intersecţie a mai multor cîmpuri de cercetare, tradiţii locale, contacte internaţionale şi bibliografii din diferite ţări. Subiectele par să se grupeze în jurul cîtorva teme. Una dintre ele este migraţia populaţiei din România în alte ţări. Un alt subiect este legat de administrarea resurselor naturale şi schimbarea drepturilor de proprietate. Identitatea, memoria şi etnicitatea – fie că este vorba de ceangăi, şvabi sau romi – au suscitat interesul multor cercetători. O altă grupă de teme – cu cercetări recente notabile – este cea a pieţelor, a schimbului, a cumpărării şi a consumului. Teme legate de gen, corp şi statutul femeii au coagulat asemenea cîteva studii.

Există însă şi o tendinţă lăudabilă şi meritorie, cel puţin prin prisma efortului pe care îl presupune – anume, ca cercetătorii din România să studieze în alte părţi ale lumii. Unele studii descriu comunităţi româneşti din alte ţări, fie plecate prin migraţia recentă, fie existente acolo de mult timp (de exemplu Bulgaria). Există, de asemenea, cercetători din România care fac teren, *via* diverse programe de doctorat din SUA, Germania sau Anglia, în ţări precum Ucraina, Turcia, Egipt, Rusia, Cuba, Iran sau Republica Moldova. Un caz aparte de internaţionalizare a practicii antropologice din România este reprezentat de Festivalul de Film documentar şi antropologic organizat de Muzeul ASTRA din Sibiu şi gestionat de Dumitru Budrală şi Csilla Kato.

Liviu Chelcea *este antropolog (noul preşedinte al SACR), predă la Facultatea de Sociologie şi Asistenţă Socială, Universitatea Bucureşti. A publicat împreună cu Puiu Lăţea volumul* România profundă în comunism: dileme identitare, contract social local şi economie secundară la Sântana, *Nemira, 2000. Cea mai recentă carte:* Bucureştiul postindustrial. Memorie, dezindustrializare şi regenerare urbană, *Polirom, 2008.*

Cătălin BERESCU

Satelitul, mobilul și locuirea minimală

De cîţiva ani încoace tot dau ture prin bordeie: la început mai mult prin ţara noastră, cea atît de bogată în situri de cercetare, apoi prin ţările surori; mai nou şi prin părţi mai îndepărtate. Pe scurt, mă ocup de locuirea în sărăcie extremă, uneori doar sub formă de safari fotografic, alteori mai aplicat, cu planuri şi discuţii optimiste. După ce mă plictisesc de bordeie, se întîmplă să ajung la diverse conferinţe şi întîlniri în care oameni mai responsabili decît mine vorbesc despre indicatori. Eu arăt poze. Ce se poate vedea aproape peste tot în astfel de locuri este că antena de satelit şi telefonul mobil sînt nelipsite; fie ca moţ pe adăposturile improvizate ale românilor din periferia Romei, fie ca întregi colonii de farfurii de tablă care ajung să acopere spectaculos-isteric calcanele fostelor blocuri de nefamilişti (sau, mai corect poate, a blocurilor de foşti nefamilişti) din Rahova, Ferentari *et alii*. Mobilul e şi el acolo, în fiece buzunar. La fel de comună e şi reacţia celor care văd pozele: „Ia uite, casa stă să cadă şi el are antenă de satelit!"; „De muncit n-ar munci, da' stau şi se uită toată ziua la telenovele!". În plus, toată lumea pare să-i fi văzut „pe ăştia", săraci-săraci, dar cu telefonul la ureche toată ziua!

Privirea comună pare să se suprapună aici peste o viziune econometrică mai veche – în care unul dintre indicatorii sărăciei era prezenţa bunurilor de folosinţă îndelungată (frigider, aragaz, televizor etc.). Se presupunea că, dacă o persoană avea mai puţin de patru obiecte dintr-o listă de şapte-opt era săracă; iar dacă avea două sau mai puţin de două, era deja în sărăcie extremă. Jocul statisticii putea da astfel o măsură a sărăciei, obiectele cu pricina fiind parte dintr-o strategie de a măsura consumul. Destul de curînd însă, ca la mai toţi indicatorii care îşi propun să reflecte transversal ce se întîmplă într-o societate, au apărut şi corecţiile. Grămezii de ruginituri care se găsea într-o gospodărie săracă au început să i se aplice chestionare cu privire la valoarea iniţială a bunului şi la vechime, totul ponderat de o rată de devalorizare recomandată de Banca Mondială în funcţie de regiune. Se deducea astfel o sumă de bani care se putea aduna cu alta, estimată şi ea, mai mult sau mai puţin onest – totul cu scopul de a-i pune pe săraci într-o relaţie cu restul societăţii.

Trebuinţa de apartenenţă şi dragoste

De ce ne gîndim automat la valoarea în bani a obiectelor pe care le vedem la săraci? Şi ce ştiu în plus despre sărăcie, dacă aflu că un aragaz vechi valorează 50 de lei sau un telefon mobil s-a devalorizat de la 500 de lei la 5? Două întrebări foarte diferite, la care se poate răspunde, în termenii proprii, printr-o suită de argumente legate de teorii ale consumului, dar care pot fi demontate printr-o schimbare de viziune asupra valorii obiectelor în sine. „Trebuinţa de apartenenţă şi dragoste" – cum a fost tradus de curînd *belonging*-ul lui Maslow – pare să fie o cheie de interpretare mai realistă a problemei televizorului din bordei. Celebra piramidă a nevoilor începe cu o treaptă a nevoilor fiziologice, continuă cu cea a nevoii de securitate, urmată de nevoia de a aparţine, de cea de stimă şi de recunoaştere şi este încununată de misterioasa nevoie de autorealizare.

Privirea piezişă a celui frustrat de consumul altuia s-ar putea înmuia dacă s-ar gîndi la faptul că, atunci cînd eşti analfabet, şomer şi cu pielea mai închisă la culoare decît cei din jur, s-ar putea ca televizorul să ţină loc de interfaţă socială, în mult mai mare măsură decît în cazul unui om cu bibliotecă, carte de muncă şi CV scos la imprimantă. Dacă eşti zilier şi munceşti la negru singura ta şansă de a fi în contact cu o ofertă de muncă este aceea de a avea un telefon mobil (ştiţi, reţelele fixe în zonele de locuire ilegală sînt mai rare iar patronii nu prea pierd vremea prin noroaiele din ghetou...). Televizorul nu e dragoste de cultură, nici făloşenia de a avea o sculă nouă, e expresia unei nevoi elementare de a aparţine unui grup uman care se străduieşte de altfel din răsputeri să te respingă. Televiziunea e un substitut de mamă pentru copiii care gospodăresc singuri, cînd mama adevărată e la puşcărie, o învăţătoare pentru cei care nu merg la şcoală şi prietenul generic care te face să rîzi, după ce te-ai înjurat, ritual, cu vecinul.

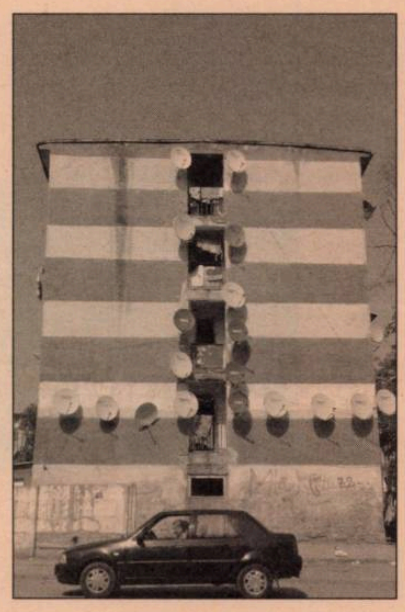

***Cătălin Berescu** este arhitect şi se ocupă de probleme legate de sărăcia extremă, cu accent pe situaţia romilor. A făcut cercetări în cîteva state europene, iar de curînd şi în Asia.*

Informaţia şi entertainment-ul care vin pe acest canal sînt, în absenţa alternativelor prezente în viaţa normală, nevoi esenţiale, aflate imediat peste cele fiziologice şi de securitate, ba chiar parte a nevoii de siguranţă, prin valoarea specifică a buletinului meteorologic şi a *breaking news*-urilor. Ele nu semnifică în acest context nevoi culturale, ca la „normali", ci nevoi cognitive aflate în vecinătatea nevoii de a aparţine unei societăţi – lucru pe care televiziunea îl face cu strălucire. „A avea" şi „a fi" par opuse în cheie creştin-ascetică, într-o foarte fină dispută asupra valorilor; acolo însă, la nivelul supravieţuirii, unde orice ai capătă o greutate uriaşă, s-ar putea ca mîndria de a avea un televizor nou şi puterea de-a răbda de foame o zi pe săptămînă, pentru a-ţi putea plăti abonamentul la cablu, să fie în perfectă continuitate cu nevoia de a fi membru al societăţii. Cine vede doar consum şi distracţie tinde să subaprecieze rolul acestui „bun de folosinţă îndelungată" pentru oameni înconjuraţi de ură şi rasism, să treacă cu vederea paralizia pe care o generează ignoranţa şi alienarea care se instaurează cînd nimeni nu te mai vrea la muncă, nu te acceptă ca vecin – nu mai zic de posibil membru de familie. În acest context, a vedea banii cheltuiţi pe televiziune într-o perspectivă financiar contabilă e mai mult decît o eroare metodologică, este o eroare culturală.

Anamaria IUGA

Muzee locale din Maramureș

Începerea festivă în Maramureş, sau „casa dinainte", „odaia de parade", ori „camera îmbrăcată ţărăneşte" (cum i se spune în ultima vreme), este puternic marcată identitar: obiectele care o compun vorbesc despre omul care le-a creat, despre statutul său social şi economic în comunitate, motiv pentru care sînt afişate cele mai frumoase lucruri, mai ales zestrea fetelor. Deschisă ocazional, în „camera bună" se trec şi se petrec cele mai importante evenimente din viaţa unei familii: aici îşi iau mirii iertare de la părinţi; de aici pleacă alaiul de nuntă spre cununia religioasă; aici sînt primiţi cei mai de seamă oaspeţi.

Prin acest spaţiu, individul se manifestă creator pentru a se prezenta pe sine. Cei mai mulţi respectă limitele impuse de comunitate şi continuă tradiţia locală, dar există numeroase cazuri în care localnicii se arată a fi în pas cu schimbările sociale, culturale şi economice care apar, renunţă la reguli care nu mai sînt de actualitate, adoptă reguli noi de aranjare a încăperii festive. Cu alte cuvinte, modifică tradiţia locală. De altfel, tradiţia în sine este un proces: ea se transmite, este reiterată, dar şi alterată ori abandonată, ceea ce nu face altceva decît să deverască puterea şi viabilitatea sa, actualitatea sa într-o societate dinamică – aşa cum este cea maramureşeană.

Modificarea tradiţiei poate să ia diferite forme, iar un mod de a răspunde schimbării este prin revitalizarea tradiţiei, un proces caracterizat prin referinţa pe care o face la trecut. Ameninţată să fie abandonată în mare măsură, pentru că în unele case nu se mai „îmbracă" o cameră „ţărăneşte", se observă în contrapartidă o mişcare de contracarare a abandonării tradiţiei. Astfel, în două comunităţi (Ieud şi Dragomireşti) au fost inaugurate, în 2001, două muzee locale: Muzeul familiei Pleş (Ieud) şi Muzeul ţărăncii române (Dragomireşti).

Muzeul din Ieud este deschis la iniţiativa familiei Pleş: Ioana a fost susţinută de familia sa, în special de fiică şi ginere. Acesta găzduieşte lucruri care fac parte din zestrea familiei: sînt etalate ţesături care poartă cu sine povestea a patru generaţii de femei (dna Pleş a expus, pe lîngă obiectele făcute de ea, zestrea moştenită de la bunică, mamă şi soacră). Muzeul se personalizează astfel şi are o valoare adăugată prin chiar această conotaţie genealogică, deşi acest aspect nu este exploatat în nici un fel şi nu este explicat celor care îi trec pragul. În schimb, turiştilor li se prezintă etapele de prelucrare a cînepii – o iniţiativă inedită, la fel de binevenită.

Muzeul din Dragomireşti a fost gîndit şi conceput de N. Timiş ca „un semn de preţuire şi omagiu adus femeii". Aflat în administraţia Consiliului Local, este îngrijit şi prezentat de Maria Z. Obiectele care îl compun, provenind numai din localitate, sînt donate de oamenii din sat, ori au fost cumpărate de Primărie. Maria preţuieşte şi îngrijeşte muzeul, pentru că – după cum afirmă – „Mai multă lume îmi intră aici ca în casă la mine". Vizitatorilor le explică rolul fiecărui obiect din muzeu, în special „ruda" – o bîrnă de lemn pe care sînt aşezate într-o ordine anume ţesături – despre care spune că e „o rudă de fată de gazdă", o rudă de oameni bogaţi.

***Anamaria Iuga** este etnolog la Muzeul Ţăranului Român. A publicat în revistele* Ethnologies, Martor, Calendarul Maramureşului, Memoria ethnologica, Echinox. *A fost implicată în derularea de proiecte culturale europene* (The Stone House, Puzzle).

Cele două muzee reprezintă un pas important înspre patrimonializarea şi instituţionalizarea tradiţiilor, în două comunităţi care păstrează încă „odaia de parade" ca o tradiţie viabilă şi de actualitate. În cele două instituţii, obiectele din interior primesc alte sensuri decît cele pe care le au în mod obişnuit în casele din aceeşi localitate. Aici, obiectele sînt îngheţate în timp, nu dinamice. Sensul lor şi modul în care sînt trăite ţin de tradiţia fixată înspre trecut, fără a avea puterea actualizării în prezent, în concordanţă cu ritmul în care aceeaşi tradiţie este revalorificată în comunitate. Cu atît mai mult, patrimonializarea este un demers necesar, pentru că ritmul alert al schimbărilor provoacă şi abandonarea unei părţi a tradiţiei transmise. De aceea, cele două muzee oferă un important reper în analiza dinamicii culturale locale.

Mihaela ŢÂNŢAŞ

Grădinar de București

E o dimineaţă caldă de septembrie. Sînt în trenul nu foarte plin care duce spre mare. Încă nu am ieşit din Bucureşti. Undeva în dreapta căii ferate e Casa Scînteii. Pe partea stîngă, privind pe geam pînă ca trenul să prindă viteză, o casă mică abia se zăreşte de după un gard de lemn. De-o parte şi de alta a casei, prin împrejmuirea de sîrmă şi ferite de privirile călătorilor curioşi de o boltă de viţă-de-vie şi un nuc mare, aplecat de povara roadelor, se întrevăd straturi după straturi atent aranjate, ultimele roşii ale sezonului aşteptînd încă să se coacă pe aracii frumos aliniaţi. Puţin mai în spate, la vreo 50 de metri, sînt blocurile construite la începutul anilor '60, atît de specifice peisajului bucureştean. Sîntem în cartierul Pajura din nordul Bucureştiului, dar grădinile amenajate pe marginea căii ferate ar putea la fel de bine să aparţină peisajului de la marginea Londrei sau din alte mari oraşe europene, nord-americane sau chiar din Noua Zeelandă. Poate doar clădirile din spatele lor ar arăta uşor diferit.

Grădinile sociale sau comunitare (sau *allotments* cum sînt cel mai des denumite) au o tradiţie ce datează încă din secolul al XVIII-lea în Anglia şi Danemarca, de unde s-au răspîndit şi în restul Europei, odată cu industrializarea şi relocarea unei importante părţi a populaţiei rurale în zonele urbane. Utilizate iniţial ca sursă de hrană şi chiar de venit suplimentar pentru populaţia săracă de la marginea oraşelor, în prezent majoritatea grădinilor comunitare sînt mai degrabă spaţii utilizate ca loc de recreere şi agrement şi pentru practicarea grădinăritului ca hobby. În majoritatea ţărilor, statutul acestor loturi e bine reglementat de peste un secol, grădinarii sînt grupaţi în asociaţii sau federaţii care să le reprezinte interesele în faţa autorităţilor, iar listele de aşteptare pot să fie atît de lungi încît să dureze cîţiva ani pentru ca grădinarii amatori să poată obţine un lot pe care să-şi practice hobby-ul.

Prin Pajura, printre loturi

Deşi au fost întotdeauna un simbol al clasei muncitoare în majoritatea ţărilor vestice, probabil inspiraţia pentru decretul de la începutul anilor '80 responsabil de apariţia grădinilor din cartierul Pajura – care impunea transformarea oricărui teren nefolosit în teren agricol – a venit mai degrabă de la grădinile urbane din Cuba, apărute în urma embargoului impus în 1962 de Statele Unite. În Pajura decretul a însemnat, de fapt, o reîntoarcere la întrebuinţarea primară a terenului, înainte de începerea construirii primelor blocuri: pămîntul era un teren agricol cultivat cu porumb ce ţinea de moşia familiei Stoicescu, care se întindea pînă în zona actualului Muzeu „Minovici". La început erau mai multe loturi de grădini – după cum povestesc locuitorii zonei: pe Jiului, la capătul liniei 331 (pămînt retrocedat şi vîndut în urmă cu cinci-şase ani), lîngă calea ferată unde s-a construit hotelul alintat „monstrul" de către localnici, sau de partea cealaltă a căii ferate, lîngă baza de agrement a Laromet-ului şi lîngă pepiniera ADP-ului. În prezent, cele trei mici loturi de grădini rămase sînt cele amenajate pe terenul unde trebuia „de 30 de ani mîine" să fie construită strada Băiculeşti, „strada care nu există" – după cum ţin să precizeze cei care locuiesc în cartier.

Presiunile din partea speculatorilor imobiliari nu le sînt străine nici asociaţiilor de grădinari comunitari din alte ţări. Modul în care au fost rase parţial aceste grădini pare mai degrabă o legendă a locului: unele grădini şi construcţiile aferente au fost nivelate cu buldozerul, iar pe un lot cei de la Primărie au slobozit nişte capre care au atacat

imediat răsadurile şi fasolea abia înflorită. Adevărat sau nu, episodul este simptomatic pentru sentimentul de completă lipsă de putere şi reprezentare în faţa autorităţilor al puţinilor grădinari rămaşi. O mare parte dintre cei care se ocupau la început de grădini au renunţat acum aproape trei ani, cînd o nouă reglementare „dă apă doar la adrese" – grădinilor nefiindu-le alocat însă nici un număr de pe „strada care nu există". Alţii le-au încredinţat copiilor sau unor vecini mai tineri – „numai să se ocupe de ele". Cei care au mai rămas, majoritatea pensionari – unii trecuţi chiar de 80 de ani – au încercat să facă anumite demersuri la autorităţi şi au obţinut chiar o aprobare oficială, însă nu au mai întreprins nimic pentru punerea ei în aplicare, aşteptînd clarificarea unor zvonuri despre finalizarea străzii – cu o întîrziere de aproape 45 de ani. Zvonuri despre intenţiile autorităţilor în privinţa acestei zone sînt multe, însă planuri urbanistice concrete, aprobate – mai puţine; şi, cel puţin deocamdată, nu par să confirme nici ipoteza finalizării străzii, nici cea a transformării terenului în locuri de parcare. Aşteptînd resemnaţi decizia „finală" a autorităţilor, pînă una-alta grădinarii din Pajura îşi văd în continuare de grădinărit.

Mihaela Ţânţaş
este în prezent masterandă
în antropologie
în cadrul Facultăţii
de Ştiinţe Politice – SNSPA.

De la utilitar la estetic

Lipsa apei le-a domolit oarecum competiţia pentru titlul de „cea mai frumoasă grădină" şi a schimbat cumva şi criteriul după care se face departajarea. Dacă înainte grădina cea mai frumoasă era cea mai „roditoare", acum criteriul estetic pare să primeze: cum legumele necesită mult mai multă apă, cărată zilnic din apartamentele din apropiere, în bidoane de plastic, iar florile sînt mai uşor de întreţinut, mulţi au renunţat la cultivarea legumelor şi s-au reorientat. Deşi sînt la fel de mîndri de trandafirii lor ca şi de dovleceii şi roşiile obţinute în grădina din care, în vremurile de penurie, îşi procurau o parte din hrană (producţia era suficientă încît să le ajungă chiar pentru proviziile de iarnă; în unele grădini se creşteau şi animale), vorbesc cu nostalgie de vremurile nu foarte îndepărtate, cînd grădinile erau înfloritoare, cînd „nu vedeaţi decît pămînt negru plus plantele verzi". Pentru că această primă generaţie de locuitori ai cartierului (majoritatea s-au mutat în zonă chiar imediat după construirea primelor blocuri), veniţi din zone de case demolate din alte părţi ale Bucureştiului sau de la ţară, cu repartiţie de la întreprinderile la care lucrau, a păstrat încă un anumit ethos al muncii şi al gospodăritului. Chiar dacă, între timp, din tradiţia grădinăritului învăţată „acasă" a rămas doar pasiunea, aceasta s-a transformat mai degrabă într-un hobby, iar grădinile au acum un rol mai curînd recreativ şi estetic, decît utilitar.

Tot cu nostalgie vorbesc şi de începuturile grădinilor, ceea ce pentru unii grădinari a însemnat şi momentul în care s-au cunoscut şi împrietenit, depăşind faza iniţială în care era „fiecare în cutia lui" şi devenind un grup unit care sărbătorea toate aniversările „în familie", mergeau împreună în concedii, îşi organizau anual propria sărbătoare – Ziua Recoltei, cu un grătar şi o vorbă. Ziua Recoltei o mai sărbătoresc încă şi acum, chiar dacă între timp au rămas mai puţine familii. Dăinuie însă spiritul de întrajutorare, chiar dacă nu mai fac poate „clăcile" de pus murături şi nici nu au mai alergat de mult după hoţi, prin grădină, alertaţi de alarma cu sensor de mişcare care suna în bloc, „meşterită" de grădinarul iniţiator.

„Meşteritul" e o altă îndeletnicire a grădinarilor, ce le permite să-şi demonstreze creativitatea, spiritul inovator: nimic nu se aruncă, totul poate fi refolosit – un ecran de televizor vechi devine geam pentru un mic atelier construit în grădină, un tambur de maşină de spălat e transformat în grătar. Puţinelor femei care se ocupă de grădini le revin mai ales sarcinile „domestice" – pregătirea saramurii şi a salatelor, îngrijirea florilor. Unele nici nu au trecut vreodată pe la grădini, considerînd că se înjosesc „practicînd agricultura".

Unii proprietari sînt şi ei de părere că grădinile nu prea se potrivesc cu un stil de viaţă „modern", că nu e „frumos" să ai aşa ceva în faţa blocului recent reabilitat termic. Pe majoritatea locuitorilor însă grădinile nu îi deranjează, sînt încă un spaţiu verde, o „gură de ozon", pe lîngă parcurile amenajate de primarul sectorului apreciat la unison, de altfel. Iar pentru grădinarii din Pajura, grădinile reprezintă sediul central al unei mici comunităţi, un loc de petrecere activă a timpului liber şi de socializare: „Dacă nu ar mai fi, nu ne-am mai întîlni... ca să stăm în faţa blocului să ne aşteptăm unii pe alţii, am fi caraghioşi".

Deschiderea către cotidian

Cu o întîrziere considerabilă, o schimbare de scală mai cuprinzătoare a avut loc prin luarea în considerare a cotidianului ca atare şi a interacţiunilor variate dintre indivizi în acest registru. Ca de obicei, ceea ce este chiar lîngă noi şi se petrece zilnic ia mai mult timp pentru a fi observat – şi mai ales a fi considerat demn de o atenţie ştiinţifică. Dacă în urmă cu nu mulţi ani, lucrarea de licenţă a unei studente care se ocupase de regimul alimentar al unui grup de adolescente nu putuse fi notată cu mai mult de 8 deoarece, după spusele comisiei, „acesta nu este un subiect serios", în prezent, în aceeaşi facultate, un doctorand studiază interacţiunile din mijloacele de transport... Mai mult, Facultatea de Ştiinţe Politice din SNSPA are de cîţiva ani de zile un curs de antropologie a cotidianului iar Universitatea de Vest din Timişoara a organizat chiar un întreg master de antropologie a cotidianului. Complementar, această deschidere spre cotidian este însoţită – iar în unele cazuri a fost devansată – de o adevărată pasiune pentru antropologia vizuală, care, după ce s-a instituţionalizat deja de mulţi ani prin *AstraFilmFest* şi grupul de antropologie vizuală de la Sibiu, începe să prindă rădăcini şi în universităţi. Dincolo de aceste detalii instituţionale, ceea ce trebuie reţinut în primul rînd este însă faptul că, prin acest interes crescînd pentru cotidian şi interacţionism, *raţionalismul* dominant al gîndirii sociale din România începe să fie contrabalansat – şi astfel completat – de un *empirism* coerent şi sistematic. În alt registru, analiza cotidianului a deschis antropologia şi spre alte zone de aplicabilitate şi colaborare cu alte discipline, de la urbanism la marketing, interesate şi ele de ce fac oamenii în viaţa lor de zi cu zi şi ce se ascunde în spatele comportamentelor lor cotidiene. (coord. Vintilă Mihăilescu, *Etnografii urbane. Cotidianul văzut de aproape,* Polirom, 2009)

Raluca NAGY

De la gardul „leopard" la gardul „napolitană"

despre turism în Maramureș și Bucovina

Între 2003 şi 2006 am fost de mai multe ori în Maramureş încercînd să înţeleg legătura dintre două tipuri paralele de mobilitate: turismul şi migraţia. Începînd cu 2008 am observat practicile turistice şi în Bucovina. Una dintre întrebările rămase cam fără răspuns în urma acestor două cercetări este legată de arhitectura locală şi reprezentarea ei.

Cînd vine vorba de turism, specificul presupus al unor regiuni ca Maramureş sau Bucovina este, dincolo de obiectivele culturale, o autenticitate/tradiţie locală. În timp ce turişti şi diferite alte categorii de călători vin tot mai numeroşi să culeagă ultime mărturii ale vieţii şi valorilor rurale autentice, societatea locală răspunde aşteptărilor lor prin ceea ce se cheamă o „punere în scenă", în mai mică sau mai mare măsură, a tradiţiei.

Cele două regiuni se aseamănă prin peisaj, dar diferă puţin prin practici turistice. În Maramureş, interesul pentru bisericile din lemn sau alte elemente de turism cultural sînt secundare descoperirii vieţii rurale tradiţionale. Turismul înspre Bucovina rămîne mai degrabă unul cultural-religios, bazat pe vizitarea, de obicei în circuit, a mănăstirilor. Dacă în Maramureş turistul caută o tradiţie pură şi neaoşă, în Bucovina multiculturalitatea este tot mai prezentă, dovadă – turismul genealogic („vizitarea acasă-lui strămoşilor") practicat de polonezi, nemţi, evrei etc. Interesul culinar şi pentru natură există de ambele părţi ale Carpaţilor Maramureşului şi Bucovinei.

Una dintre diferenţele faţă de alte locuri frecvent vizitate este faptul că în practica fenomenului turistic nu poate fi neglijată contribuţia unei alte forme de mobilitate care are loc în aceste două regiuni: migraţia de muncă în străinătate.

panţei dintre condiţiile mai degrabă precare de locuire în străinătate şi frenezia care funcţionează pe principiul „mai mare ca a vecinului".

Nu putem înţelege acest proces dacă nu urmărim, pe scurt, firul istoriei caselor, care poate fi generalizat, cu diferenţele de rigoare, la alte regiuni. Transformarea presupune cel puţin trei etape succesive în arhitectura locală: „casa veche", „casa cu două etaje" şi „noua casă".

Construită din lemn, la casa veche interesantă este folosirea cotidiană a unei singure încăperi, de altfel şi unica încălzită, pentru toate activităţile. Existenţa „camerei bune", folosită doar la anumite ocazii şi în care se află lucrurile de preţ, cu rol de exponate ale gospodăriei, vine să întărească acest tip de locuire. Una dintre anexele tipice casei vechi este „bucătăria de vară", care preia rolul temporar, pe perioada verii, „încăperii bune".

În timpul comunismului, cu precădere în anii '80, încep să apară case cu două etaje, variaţiunile şi creativitatea fiind însă foarte îngrădite de modelele acceptate şi înregistrate oficial la Primărie. Important este faptul că, deşi în aceste modele stipulate al doilea etaj era obligatoriu, el era rar folosit sau locuit.

La extrema cealaltă faţă de constrîngerile casei cu două etaje, noile case construite după '90 sînt o provocare continuă pentru varietatea formelor, a culorilor şi a materialelor folosite. În organizarea spaţiului interior intervine, cel puţin în teorie, specializarea camerelor – acestea avînd o funcţie unică şi precisă: sufragerie, baie, dormitor etc.

Experienţa migranţilor funcţionează ca un filtru de interpretare a modernităţii.

Ne putem gîndi, de exemplu, la „coincidenţe" de genul creşterea numărului de turişti italieni şi spanioli, în condiţiile în care acestea sînt primele ţări în topul destinaţiei migranţilor români. Sau la rolul celor din urmă în gestionarea afacerii turistice, din perspectiva pur financiară şi organizaţională sau chiar ca mediatori culturali între localnici şi străini. Acest rol este sprijinit şi de noul context al migraţiei care permite, din 2004, pendularea sejururilor în străinătate cu reîntoarceri în ţară, de multe ori chiar în timpul sezonului turistic: de Paşte sau de Crăciun şi Anul Nou. Experienţa migranţilor în urma deplasărilor în străinătate funcţionează ca un filtru de interpretare a modernităţii care se reflectă în transformările locale şi în (re)prezentarea acestora pentru privirea vizitatorului.

Noile case

Investirea în turism prin construirea noilor case sau accesorizarea celor vechi ne poate şi ea ajuta să înţelegem estetica locală. La fel ca în toate zonele de unde se migrează la muncă în străinătate, şi în aceste regiuni se înregistrează un proces de construire în exces de case moderne care rămîn adesea neocupate. Migranţii pleacă în străinătate la muncă, cîştigă bani dar şi experienţă faţă de regulile de confort şi de construire de acolo (să nu uităm că mulţi dintre ei lucrează în construcţii), se întorc şi construiesc, sau trimit bani, ulterior investiţi în case care nu prea sînt folosite şi finisate.

Efervescenţa construirii este un subiect foarte dezbătut, atribuit în special discreşi locul de „retragere" a părinţilor cînd casa rămîne unuia dintre copii.

Aşa cum spuneam, o caracteristică a caselor vechi era neîncălzirea încăperilor. În locuinţele noi, proprietarii continuă să încălzească doar cîteva camere; deşi există o cameră de zi, bucătăria este multifuncţională – munca zilnică, primirea oaspeţilor, odihnă, vizionat televizor etc. Această caracteristică a bucătăriei multifuncţionale nu este străină nici apartamentelor din blocuri.

Noile case sînt puţin utilizate de localnici sau migranţi. Chiar atunci cînd proprietarii se întorc din străinătate pentru cîteva săptămîni, din motive practice sau sentimentale, preferă să nu locuiască aproape deloc în casa nouă: „Cînd vin în concediu se înghesuie tot în casa veche sau în bucătărie, că e mai comod, şi ca să stea toţi împreună să povestească, asta e distracţia."; „[...] e mai veselie să fim toţi împreună, ne punem toţi în bucătărie şi povestim... de ce să dăm drumu' la apă şi la căldură şi să facem mizerie în toată casa pentru cîteva săptămîni? Să dăm drumu' la toate astea e mult. Şi vrem să fie ca pe vremuri cînd eram toţi împreună." (interviuri Maramureş, 2005-2006)

„Local" şi influenţe

De multe ori aceste case nou construite sau case vechi reamenajate cu banii migranţilor sînt folosite ca pensiuni turistice. Există bineînţeles clădiri construite de la început în acest scop, dar mare parte au ajuns să fie folosite în turism prin transformarea propriei case. Datorită practicilor anterioare de locuire, în timpul sezonului estival, de exemplu, familia se retrage în bucătăria de vara, cedînd casa proprie vizitatorilor.

Noua casă, mare şi adesea nelocuită, poate fi considerată varianta contemporană a „camerei bune". La fel cum migraţia în străinătate este moştenitoarea migraţiei interne dinainte de '90, aşa şi casa nouă este camera bună sau etajul doi al „casei comuniste", cu variaţiunile, modificările şi practicile de rigoare, adaptate noilor trenduri. *Plus ça change...*

Interesant este că, deşi de inspiraţie clar occidentală şi cu atribute similare în diferitele regiuni pepiniere de migraţie, multe dintre semnificaţiile acestei arhitecturi noi sînt prezentate ca fiind locale. Antreprenorii prezintă această localitate în efortul lor de a convinge ochiul vizitatorului de o anume specificitate, autenticitate etc. Un element foarte reprezentativ din acest punct de vedere este gardul – cu ornamentarea specifică.

Casele din Bucovina au adesea porţi ce ne duc cu gîndul la cele tradiţionale maramureşene, dar în varianta modernă. Noul gard preferat în cîteva sate din Bucovina – pe care l-am botezat „napolitan" datorită texturii – a fost justificat de localnici ca fiind tipic pentru această regiune; la întrebarea „de ce?", răspunsul a fost „avem prea multe pietre în rîuri..."; acest model de gard este prezent în alte zone din România alături de un alt tip de gard, pe care l-am numit „leopard", considerat la rîndul lui de către localnici specific satelor maramureşene, lucru pe care probabil l-aş fi luat ca atare, dacă n-aş fi întîlnit acelaşi model la gospodăriile din Valea Jiului, cu cîţiva ani în urmă. Această reprezentare dovedeşte stăpînirea unui discurs de autenticitate şi specific de către localnici – fapt deloc întîmplător sau independent de valorizarea turistică.

Estetica locală este rezultatul unui proces ceva mai complicat, avînd cel puţin o componentă istorică – datorată migraţiei, şi o alta legată de activitatea turistică ce caracterizează cele două regiuni. Noua arhitectură este rezultatul influenţelor combinate, atît financiare cît şi estetice, ale migraţiei şi turismului, care vin doar să se adauge, ca un fel de variaţiuni pe aceeaşi temă, unei continuităţi a locuirii.

Raluca Nagy
este economist şi antropolog, doctor în Ştiinţe sociale, Universitatea Liberă din Bruxelles (ULB) şi SNSPA Bucureşti. Principalele sale interese de cercetare din prezent sînt turismul şi migraţia, ca făcînd parte din categoria mai largă a mobilităţilor şi includerea bolii în cotidianul pacienţilor cronici.

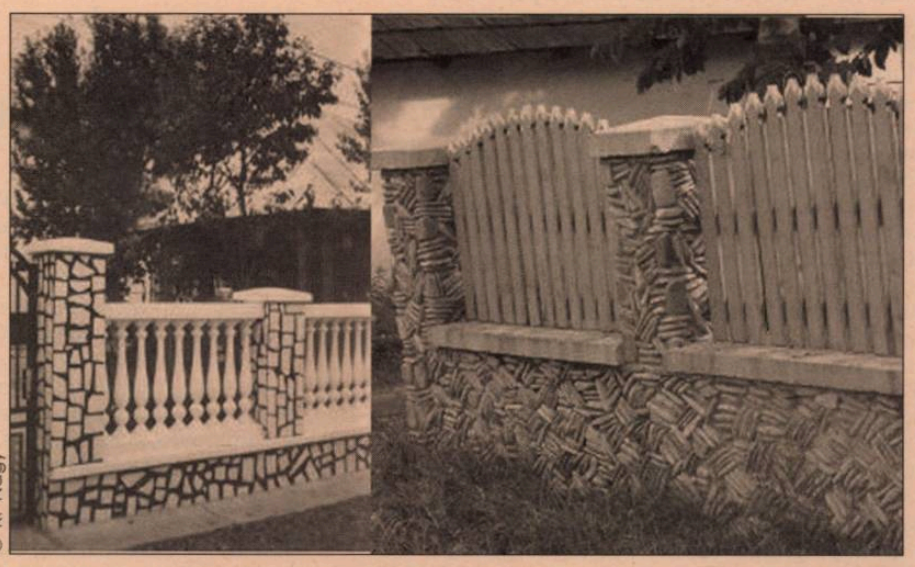
© R. Nagy

Oana DONOSE

De la „piața de mașini" la „piața de vouchere"

Programul de Înnoire a Parcului Național Auto

E joi seara. După o zi obişnuită de lucru, telefonul sună şi o voce răguşită mă întreabă: „În seara asta mă duc să cumpăr unul, eşti dispusă să vii?". Pentru moment ezit, gîndindu-mă la ora tîrzie, însă curiozitatea de a asista la „tranzacţie" mă determină să accept. Pe drum am senzaţia că nu mai ajungem niciodată la destinaţie şi în mintea mea deja încep să se contureze o serie de scenarii. După două ore de mers pe străzile întunecate şi adresînd întrebări la care nu primesc răspuns în privinţa locului unde e stabilită întîlnirea, ajungem în parcarea unui complex comercial din Bucureşti. Am sentimentul participării la o afacere ilegală, nu e chiar *Scarface,* dar parcă e pe-aproape. Ne oprim în spatele parcării (locul unde sînt verificate actele), cînd pe fundal se aude vocea vînzătorului repetînd cu indignare: „Dom'le, eu nu sînt bişniţar! Ia-l cu încredere!". Cei doi bat palma, banii sînt plătiţi, iar tichetul ajunge în posesia unui nou „proprietar", însă nu pentru mult timp deoarece bucata de hîrtie este repusă în circuit prin repetate operaţii de „vînzare/cumpărare", pînă în momentul în care, în sfîrşit, este folosită pentru achiziţionarea unui nou autoturism. Episodul descris ajunge să fie aproape asemănător pentru traiectoria fiecărui voucher emis prin Programul de Înnoire a Parcului Naţional Auto. Puse cap la cap, secvenţe aproape similare de „vînzare-cumpărare" conturează scenariul Programului Rabla 2010.

Antreprenoriat cu vouchere

În primăvara lui 2010, fiind în căutarea unui subiect cu potenţial de cercetare, am primit sugestia analizării Programului de Înnoire a Parcului Naţional Auto. Iniţial urmăream să mă axez pe identificarea biografiilor sentimentale construite din prisma proprietarilor de maşini care s-au despărţit de autoturisme. Pînă să ajung însă la Poarta Remat, am fost întoarsă din drum de întîlnirea cu un tranzacţionar de vouchere cunoscut prin intermediul Bursei Rabla, care întîmplător îşi dăduse şi maşina spre casare, prin acest program. Ionuţ are 35 de ani şi în prezent nu se încadrează în nici un circuit formal de angajare. A lucrat o perioadă scurtă la o spălătorie-auto iar mai apoi şi-a dat seama că „se pot cîştiga bani mult mai uşor din alte surse". Biografia sa antreprenorială e presărată de activităţi de vînzare sau cumpărare a unor diverse produse, pe piaţa informală. Ionuţ îşi începe ziua cu postarea de noi anunţuri, atît pe paginile electronice dedicate bursei de vouchere cît şi prin status-urile pe care le afişează pe Yahoo Messenger. După cîteva ore, unul din telefoane începe să sune şi îşi stabileşte deja diverse întîlniri pentru vînzarea cîtorva vouchere. Maşină nu are pentru că şi-a dat Dacia, cumpărată de la un prieten, la Remat, însă încearcă să-şi programeze întîlnirile în proximitatea locuinţei, pentru a nu se deplasa foarte mult. Deşi, cînd e vorba de obţinerea unui profit mai mare nu ar ezita să meargă nici pînă la Timişoara. Nu se grăbeşte încă să cumpere vouchere pentru că aşteaptă să vadă cum decurge vînzarea celor pe care încă le mai are. Pe toată durata zilei, este într-o agitaţie continuă pentru a putea să vîndă cît mai multe din tichetele valorice pe care le deţine. Dacă observă totuşi oferte cu un preţ atractiv pentru cumpărare, acţionează imediat pentru a le achiziţiona cît mai repede posibil. Seara, trage linie şi socoteşte profitul obţinut în ziua respectivă. Suma de 500 de lei îi oferă un zîmbet de satisfacţie. Nu e întotdeauna mulţumit, însă măcar face ceva ce îi asigură o sursă de venit şi e bucuros că statul a iniţiat programul denumit peiorativ „Rabla".

Oana Donose
este cercetător în cadrul Centrului de Cercetare şi Consultanţă în Domeniul Culturii. Absolventă a Facultăţii de Sociologie şi Asistenţă Socială, Universitatea Bucureşti, în prezent masterandă în antropologie, dezvoltare comunitară şi regională.

„Fenomenul Rabla"

În anul 2004, în România a fost lansat Programul de Înnoire a Parcului Naţional, prin care se urmărea reducerea emisiilor de carbon şi a efectelor poluării. Scopul era înlocuirea maşinilor vechi cu autoturisme mai puţin poluante, urmărindu-se, în acelaşi timp, o dezvoltare a industriei auto prin impulsionarea afacerilor din domeniu. Programul a atras atenţia diferiţilor comercianţi şi a ajuns să se extindă asupra comercializării altor tipuri de produse; începînd cu luna martie 2010, un cizmar din Arad a lansat programul Rabla pentru încălţăminte – prin care clienţii primesc în schimbul pantofilor vechi pantofi noi la jumătate de preţ. Reţeta programului şi-a făcut simţită prezenţa şi în ceea ce priveşte vînzarea produselor electrocasnice, a bicicletelor, a jucăriilor şi a unor obiecte de uz casnic (cuţite şi tigăi). Importarea acestui program de către comercianţii din alte domenii – pentru a stimula vînzările într-un context economic defavorabil – poate fi un indicator al faptului că universul domestic românesc trece printr-un proces de „înnoire", de înlocuire a obiectelor vechi cu cele noi. Pe lîngă extinderea conceptului programului în strategia de marketing specifică comercializării diferitelor produse, am sesizat şi generarea unui folclor urban în rîndul foştilor proprietari de autoturisme casate la Remat. Versuri precum „De trei zile-s supărat, / Stau cu Rabla la Remat!" au devenit cunoscute în rîndul participanţilor la program, care au petrecut lungi seri de aşteptare în faţa porţilor Remat pentru a-şi putea da maşinile la casat.

Curăţirea străzilor de aşa-numitele rable şi eliberarea locurilor de parcare în care maşinile matusalemice îşi lăsaseră urmele de dinozauri, nu au fost singurele aspecte aduse de proiectul iniţiat de Guvern.

Pe parcursul anilor, programul a continuat şi majoritatea vehiculelor care au luat drumul porţilor Remat au fost Dacii care „bune sau rele erau ale noastre". Treptat au început să apară modificări în modalitatea de funcţionare a programului. În 2010, lucrurile au luat o altă întorsătură: în locul dezvoltării „pieţei de maşini" a fost generată apariţia unei „pieţe de vouchere". Am găsit cîteva posibile explicaţii în schimbările pe care Guvernul le-a adus în 2010: creşterea contravalorii tichetului valoric (voucher-ului) primit în urma casării maşinii vechi la suma de 3800 de lei şi oferirea posibilităţii de achiziţionare a unei maşini noi prin utilizarea a trei vouchere, spre deosebire de anii trecuţi cînd putea fi folosit doar un singur tichet valoric. Acestea au fost cîteva dintre aspectele care au stimulat dezvoltarea circuitului de vouchere sub forma unei „burse de tichete valorice". Pe măsura familiarizării cu subiectul, am ajuns să mă întreb cum ar fi arătat programul dacă în schimbul tichetului valoric ar fi fost dată proprietarilor suma în lei? Ar mai fi fost stimulată astfel dezvoltarea pieţei de maşini?

O sursă de venit

Revenind la episodul enunţat la început, am ajuns să cunosc mecanismele funcţionării bursei de vouchere. În contextul economic actual, vînzarea şi cumpărarea de vouchere a devenit „o posibilitate de afacere" – după spusele comercianţilor de astfel de tichete valorice. Tranzacţionarea acestora a ajuns să reprezinte pentru mulţi singura sursă de venit. Traiectoria vouchere-lor pe piaţă e însoţită de schimbări ale valorii lor economice iniţiale şi, în acelaşi timp, de o înstrăinare faţă de scopul strict de a fi folosite în achiziţionarea unei maşini noi. Vouchere-le se plimbă pe puţin „din zece în zece mîini" – după spusele unuia din comercianţi. Persoanele ce realizează aceste schimburi economice pe baza vouchere-lor intră şi ies din aceste tranzacţii îmbrăcînd rolul de „străini". Ieşirea din anonimat se produce pentru o durată relativ scurtă doar pe parcursul interacţiunii directe. Comercializarea tichetelor valorice este percepută ca fiind ilegală, cu toate că legislaţia aferentă programului nu impune nici o limită în privinţa traseului pe care îl poate avea tichetul pe piaţă. Negocierile au loc în funcţie de actele care să ateste casarea maşinilor şi garanţia veridicităţii voucher-ului pus în vînzare. Modalitatea de vînzare/cumpărare a tichetelor valorice se face „la pachet" cu dosarul de acte obţinute în urma casării maşinii. În luna noiembrie, programul se va încheia şi, odată cu el, se va produce căderea bursei de vouchere. Pînă una alta, programul din 2010 şi-a arătat caracterul bipolar fiind perceput de cei care şi-au dat maşinile la Remat ca „un semn al progresului, al curăţeniei" prin eliminarea maşinilor vechi din parcări şi de pe şosele, dar fiind totodată prezentat de tranzacţionarii de vouchere ca „o oportunitate de a face să fie bine la toată lumea..."

Dincolo de aceste aspecte, a reuşit sau va reuşi totuşi programul de Înnoire a Parcului Naţional Auto din 2010 să-şi atingă scopul pînă în noiembrie?

Exerciţii „deconstructiviste"

Exerciţiile „deconstructiviste" au pătruns în discursul academic românesc pe căi (mai mult sau mai puţin) proprii, corespunzătoare priorităţilor şi disponibilităţilor resimţite. Pentru aripa „conservatoare" a folcloriştilor disidenţi, acestea s-au rezumat la o restaurare, însemnînd revenirea la „adevăratul" folclor dinaintea falsificărilor comuniste şi la bunele sale practici intelectuale interbelice. Unii au mers însă mai departe, revenind pe terenuri clasice ale folclorului, dar încercînd să se plaseze, *sui-generis,* mai degrabă în perspectiva unei *etnologii europene.* Alţii au deschis perspective de reflexivitate sistematică asupra menirii şi foloaselor actuale ale îndeletnicirilor etnologice „clasice".

„Antropologii" de la MŢR au urmat o cale *sui-generis:* pe de o parte, „deconstrucţia" lor a fost una conservatoare, care a scos *Ţăranul* din spaţiul naţionalului pentru a-l plasa într-o universalitate pilduitoare a „spiritualităţii ţărăneşti" de pretutindeni – sau măcar europene vechi, pre-schismatice, după cum preconiza Horia Bernea, directorul muzeului; pe de altă parte, în frunte cu Irina Nicolau, colectivul de la MŢR a devenit campionul „materialelor care destabilizează" – după cum îşi subintitulează una dintre publicaţiilor lor de referinţă, *Arca lui Noe* (2002) – inaugurînd o etnografie a faptului mărunt, la firul memoriei, fără pretenţie nici măcar de „istorie orală". Începînd cu mărturiile culese în chiar timpul Revoluţiei (1990) şi apoi în timpul evenimentelor din *Piaţa Universităţii* (Nicolau, 1997), trecînd prin *Talmeş balmeş de etnologie şi multe altele* (Nicolau, 2001) şi *Arca lui Noe* şi continuînd cu mărturii din Bucureştii anilor '80 şi '90, cercetătorii acestui colectiv opun sistematic unui discurs monumental şi al monumentalului, o mărturie a fragilului şi efemerului, ilustrînd astfel printre primii acea schimbare de scală. (coord. Vintilă Mihăilescu, *Etnografii urbane. Cotidianul văzut de aproape,* Polirom, 2009)

Noi culturi, noi antropologii

La Conferinţa Societăţii de Antropologie i-am întrebat pe cîţiva invitaţi ce înţeleg ei prin titlul: „Noi culturi, noi antropologii". De aici s-a ajuns la cîteva subiecte adiacente: cum se studiază antropologia în România şi faţă de alte ţări; în ce fel se studia aceasta cîndva spre deosebire (sau nu) de acum; cum trebuie abordat terenul şi ce mai înseamnă el; în ce măsură antropologia interferează cu alte discipline.

■ Steven SAMPSON,
profesor de antropologie socială, Universitatea din Lundt, Suedia

Noi învăţăm în lumea intelectuală că nimic nu e nou. E o reinventare a antropologiei, mai ales că au trecut mulţi ani de cînd şi-au dat întîlnire antropologii în România. Este un eveniment cu adevărat istoric. Pentru prima dată sînt mulţi antropologi axaţi pe teorie, analiză, discurs. Pentru prima dată sînt împreună şi pot vorbi unul cu altul. Acum cîţiva ani, majoritatea antropologilor români erau în străinătate. Acum sînt acasă. Aşa se creează comunitatea antropologilor, care studiază, în general, aceleaşi lucruri. Cu avantaje şi dezavantaje.

Normal, în antropologie, se studiază în străinătate. În America, 10% studiază acolo şi restul în altă parte. Desigur, asta înseamnă o concurenţă acută cu etnografii, cu care antropologii împart acelaşi teren. Am asistat aici la nişte dezbateri foarte susţinute între etnografi şi antropologi, în sensul că ce ştiţi voi, antropologii, noi etnografii ştiam de mult; sau că voi nu sînteţi destul de nuanţaţi şi sînteţi mai mult cu teoria, pe cînd noi avem datele empirice.

Noi culturi? Nou este felul în care se studiază terenul: acesta nu mai e doar un loc de cercetare, ci un obiect pe care îl creezi tu, ca antropolog. Cineva studiază programul Rabla ca obiect antropologic. Altul – astmul bronşic. Un al treilea – marketingul turismului la Casa Poporului. Sînt proiecte cu imaginaţie, care implică refacerea terenului. Încep să facă teoria ei înşişi – sînteţi încă la stadiul: am luat de la englezi cutare, de la francezi cutare, şi le aplicăm la noi înşine.

În străinătate subiectele diferă totuşi: în Suedia am un grup care se ocupă de problemele dezvoltării în lumea a treia; o fată studiază violuri în Congo; o alta – legile prostituţiei la suedezi; alţii se ocupă de mişcarea antiglobalizare, instituţiile publice, un fel de antropologie a birocraţiei. Eu am un proiect despre integritate ca obiect de studiu.

În ce priveşte metodele, în străinătate terenul e mult mai eclectic. Românul studiază cu o cunoaştere a societăţii lui, nu cu naivitatea şocului de nou pe care o are străinul. Cunoaşterea societăţii pe care o studiază reprezintă şi un beneficiu, dar şi un dezavantaj. Aşteptăm mai mulţi români să facă cercetări în străinătate.

■ Norbert PETROVICI,
lector, Facultatea de Sociologie şi Asistenţă Socială, Cluj-Napoca

Antropologia s-a schimbat major în ultimele două decade. Marea tensiune în antropologie: în mod tradiţional merge către comunităţi definite drept primitive. Atunci ne întrebăm ce anume poate face o astfel de antropologie într-o societate contemporană şi dacă metoda etnografică – bazată pe observaţia participativă prin relaţii foarte apropiate cu subiecţii pe care-i studiezi – poate fi aplicată într-o societate hipercomplexă.

Noile antropologii se referă la modul în care abordăm prin noi seturi de metode şi teorii ale cunoaşterii exact societăţile pe care le trăim, cum evităm pericolul orientalizării şi exotizării societăţilor pe care le studiem şi a celor din afară.

Antropologia ca ideal este să-l înţelegi pe cel radical diferit de tine. De vreme ce tu studiezi societatea în care trăieşti, un asemenea mod de abordare devine problematic. La care se adaugă faptul că societatea în care trăim devine globală, şi atunci e interesant dacă putem studia mai ales empiric lucruri precum globalizarea. Antropologia poate spune ceva despre globalizare, despre disoluţia şi reconfigurarea statului naţional, despre oraş…

Eu sînt antropolog urban şi vreau să instituţionalizez acest tip de efort, tocmai pentru că, tradiţional, întregul efort sociologic şi etnografic era de a cartografia spaţiile rurale. Este interesant să vedem în ce măsură noi, ca persoane poziţionate într-un context urban, putem studia fie *nouveau riche*-ii bucureşteni, fie cercurile de afaceri din Cluj, romii din Ferentari sau muncitorii din Mănăştur. Care sînt noile tipuri de limbaje ale capitalismului, neoliberale, ce se nasc în interiorul firmelor. Există o întreagă clasă de mijloc cu un consum cultural destul de sofisticat, de la cafenele, pînă la spaţii de consum în vechile zone industriale. Toate acestea sînt noi obiecte de cercetare, dintr-o perspectivă diferită.

■ Iulia HAŞDEU,
maître-assistant, *Universitatea din Geneva, Unitatea interdisciplinară pe studii de gen*

În Vest, în opinia mea, studenţii termină masterate fără să fi fost vreodată pe teren. Înscriindu-se la doctorat, se găsesc pentru prima dată în faţa terenului. Experienţa pe teren este cea mai spectaculoasă. Cei pe care-i văd aici au drag de teren, facilitatea de a se arunca, ceea ce dă o energie şi o creativitate pe care nu am văzut-o la studenţii şi tinerii cercetători din Vest.

Cred că antropologia, nu numai aici, este într-o fază de reaşezare, care a început din anii '80, sub influenţa acestei gîndiri poststructuraliste ce deconstruieşte şi încearcă să reaşeze lucrurile. Nu neapărat metodologic – şi aici avem exemplul Şcolii „Gusti", care acum aproape 100 de ani începe să lucreze aproape la fel ca astăzi. Nu s-a schimbat mare lucru de la Malinowski încoace, din punct de vedere metodologic.

Ceea ce se schimbă este modul de abordare, modul de a conceptualiza raportul dintre stat şi subiecţi. Felul în care se structurează comunităţi şi se desfăşoară ceea ce numim cultură. Din cauza aceasta, este şi o miză pe undeva simbolică şi de bătălie, pe care antropologia de aici o duce împotriva tradiţiei etnografice care a fost destul de puternică şi încă mai are destule tentacule. Este şi o miză locală, nu numai una de orientare a disciplinei în general. Sînt noi forme de existenţă socială, cîteodată marginile a ce cunoaştem deja, cîteodată nişte nişe pe care oamenii le inventează cînd nici nu te aştepţi. În tradiţia estică, dar şi vestică, cultura era văzută ca ceva constant, aşezat, aproape invariabil în timp. Nu mai poate fi vorba de aşa ceva. E o producţie concretă a subiecţilor asupra cărora ne îndreptăm atenţia de forme noi, de modalităţi culturale de apropriere a obiectelor uzuale, a simbolurilor, în era globală în care trăim mult mai efervescent ca pînă acum.

Nu mi se pare că există o diferenţă de subiecte sau tematici între antropologii români şi cei străini. Nivelul şi maturitatea intelectuală sînt foarte ridicate aici. 95% dintre lucrurile prezentate sînt depre România. De ce? Explicaţia nu e simplă: în primul rînd, e vorba de o constrîngere instituţională. Faptul că nu a existat atîta vreme antropologie… În ţările vestice exista o instituţie, şi în spatele acesteia colonizarea, administraţia coloniilor – care era interesată în expertiza antropologică. Aşa a ajuns Malinowski pe teren, aşa au urmat ceilalţi care mergeau în misiuni. Era o utilitate clară cu un suport economic şi instituţional.

O altă cauză: imediat după '90, cînd primii studenţi străluciţi ajungeau în Vest la doctorate, erau împinşi de profesorii de acolo să aleagă subiecte despre România. Şi aici este toată perversitatea acestei expertizări a nativului. Întrucîtva o instrumentalizare a acestei situaţii de către *establishment*-ul academic.

Însă acum începe să se schimbe acest fenomen: la conferinţă a fost o lucrare despre Sarajevo şi Beirut, ştiu pe cineva care lucrează pe Cuba, pe Alec Bălăşescu care s-a ocupat de Iran şi de vălul islamic. Pe de altă parte, nu cred că faptul că unii antropologi se ocupă de România e o atît de mare problemă. La ora actuală, culturile sînt atît de efervescente, în starea asta de schimb, de circulaţie. Poate că e bine să-i gîndim pe românii pe care îi studiem ca fiind europeni, transnaţionali. Cred că şi mersul lumii ne obligă să nu gîndim numai în termeni de antropologie românească. La un nivel local aparent românesc se integrează mize supralocale.

■ Rostaş ZOLTAN,
profesor de sociologie la Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării, conducător de doctorat la Facultatea de Sociologie, Universitatea Bucureşti

Conferinţa s-a vrut într-un cadru cît mai larg, în care… să încapă cît mai multe. O problemă socială trebuie studiată din mai multe puncte de vedere. De aceea eu am militat împotriva strictei specializări şi pentru o legătură mai puternică între antropologie, istorie şi sociologie. Nu cred că o ştiinţă devine mai puternică dacă are mai puţine contacte cu altele. Dimpotrivă, pentru mine, cea mai bună ieşire din multe impasuri este cea prin corelări şi infuzii permanente. În secolul al XIX-lea, în opera părinţilor fondatori ai ştiinţelor sociale, sociologia, antropologia şi istoria se întrepătrundeau.

O altă chestiune despre cum se cultivă antropologia: facem pe dracu'-n patru pentru a descoperi noi teme, pe cînd maturitate înseamnă să te întorci la terenul pe care l-ai cercetat sau l-au cercetat alţii. Astfel poţi să ai şi dimensiunea temporală a lucrurilor. Ideea mea cu o antropologie istorică se leagă de această problematică. Să examinezi nişte zone în care tu sau alţii mai de mult au produs un surplus de date de cercetare, sau societatea a produs documente. Cum era cazul Inchiziţiei, de pildă, care „a făcut" o bază de date pentru istoricii de mai tîrziu, ca Ginzburg sau Le Roy Ladurier. Acelaşi lucru l-am spus şi în legătură cu Securitatea, care „a produs" o cantitate uriaşă de material antropologic. Aceste arhive vor fi studiate şi peste 50, 100 de ani – cînd cercetătorul de atunci nu va mai avea o raportare emoţională sau ideologică, ca acum.

Noile culturi sînt, de fapt, noi culturi identificate de antropologi, care nu au existat pînă acum. De pildă, *cyber space*-ul. Aceleaşi culturi, dar alte dimensiuni, mai restrînse, mai discrete.

Antropologia a introdus, în mai mare măsură decît istoria şi sociologia, cercetarea comparativă. În primul rînd, cu vecinii: sîrbi, bulgari, ruşi, ucraineni, unguri. Nu trebuie să uităm că România în '39 putea deveni un fel de centru pentru cercetare comparativă, cu ocazia Conferinţei Internaţionale de Sociologie de la Bucureşti, în care a fost adunată o mare cantitate de lucrări de sociologie şi antropologie extrem de interesante. Se vedea foarte clar ce e comun şi ce e diferit în preocupările sociologilor şi etnologilor vecini.

a consemnat
Iaromira POPOVICI

„Avîntul antropologiei a avut astfel, în primul rînd, o miză ideologică şi morală: deconstrucţia naţiunii şi a discursurilor sale totalizante. Iar aceasta s-a desfăşurat sub monitorizarea metodologică a antropologiei occidentale şi a criticismului său post-colonial, fără o reflexivitate critică prealabilă referitoare la propriile tradiţii intelectuale."

(coord. Vintilă Mihăilescu, Etnografii urbane. Cotidianul văzut de aproape, *Polirom, 2009)*

„Absenţa contactului cu spaţiile culturale exotice, cît şi eforturile legate de construcţia statului naţional au orientat preocupările cvasi-antropologice spre vasta populaţie rurală indigenă. Preocupările de cultură, aşa cum au arătat mulţi autori şi cum se poate observa cu uşurinţă din studiile de teren ale sociologiei româneşti interbelice, au descris tocmai acest exotic intern."

(Liviu Chelcea, A face familiarul exotic şi exoticul familiar: o hartă a cercetării antropologice din România, *volumul VII, Nr. 3, 2009)*

Muzică și eficiență

interviu cu Victor A. STOICHIȚĂ

În România, lăutarii au fost terenul aproape exclusiv al cercetărilor folclorice care au privilegiat textul în detrimentul contextului social. În ultimii ani cercetările întreprinse de etnomuzicologul Speranța Rădulescu și echipa sa au depășit această separare. Cum a apărut pentru tine această provocare? Pe ce coordonate se configurează ceea ce tu numești „gîndirea lăutarilor"?

Am început să lucrez cu lăutari în 2001, în cadrul unei teze de doctorat, și în mare parte datorită doamnei Speranța Rădulescu. Asta se întîmpla la Paris și înainte chiar de a avea un subiect bine conturat, s-a ivit întrebarea: „cum se spune «lăutar» în franceză?". Răspunsul scurt e că nu se spune, nici într-un cuvînt, nici chiar în două sau trei. Pentru a fi conturat, conceptul necesită mai multe fraze (și pînă la urmă, în experiența mea, aproape o jumătate de teză de doctorat). În majoritatea tradițiilor apusene, muzică e înțeleasă ca un fel de comunicare. Se consideră că emoțiile ar fi transmise de la muzicanți la ascultători, sau măcar împărtășite între ei. Felul acesta de a percepe muzica e o construcție care are istoria ei (Bach, spre exemplu, nu gîndea muzica pe care o scria ca o expresie personală). Dar, la ora actuală, faptul că muzica exprimă sau comunică emoții e o evidență pentru mulți melomani și o ipoteză implicită în majoritatea cercetărilor de antropologie muzicală. Cu toate că paradigmele inspirate din semiologie au fost criticate destul de abundent în ultimii 20 de ani, ele rămîn cele mai frecvente și într-un fel „la îndemînă" pentru a înțelege interacțiile muzicale.

Gîndirea lăutarilor m-a interesat și pentru că oferea o alternativă ipotezelor semiologice obișnuite. Lăutarii nu pretind că ei „exprimă" sau „comunică" ceva prin cîntare. În lăutărie, emoțiile nu „trec" de la cei care cîntă la cei care ascultă. E o chestiune de etică profesională: lăutarul cîntă ce i se cere, sau ce simte că ar prinde bine ascultătorilor. Ideal ar fi să nu se simtă gustul lui sau starea lui emoțională, pe moment. Faptul că aceste lucruri trec totuși uneori în muzică nu e gîndit ca un avantaj. În principiu, melodia e cea care conține potențialul emoțional; muzicanții nu fac decît să-l actualizeze și eventual să-l sublinieze sau să-l canalizeze. Lăutăria e o interacție care implică emoții, dar cu o ruptură clară între cei care le resimt și cei care le fabrică. Lucrul apare în discuții, dar și în atitudinea corporală de-a lungul cîntării. Uitați-vă la felul în care lăutarii se mișcă, în timp ce cîntă melodii de joc. De multe ori, ei rămîn aproape imobili. Nu bat nici măcar pulsația cu piciorul. Și cînd eu o băteam în timp ce cîntam (cum s-ar face în jazz, spre exemplu), prietenii mei lăutari mă sfătuiau să încetez.

Cine sînt acești „fabricanți de emoții" dincolo de portretele reducționiste propuse de media din România și de oriunde?

Lăutarii sînt muzicanți profesioniști, în sensul că ei cîntă pentru bani și sumele cîștigate astfel reprezintă o parte semnificativă din veniturile lor. Dar nu orice muzicant profesionist ar fi numit lăutar (de ex., termenul nu se aplică unui viorist de orchestră simfonică, nici unui saxofonist de jazz). Unii lăutari cîntă la cerere la diverse evenimente festive (nunți, botezuri, înmormîntări, hram, petreceri electorale etc.). Alții cîntă zilnic în cîrciumi și restaurante. În afară de cîntările *live,* unii lăutari înregistrează și discuri sau videoclipuri. Unii fac acest lucru în nume propriu. Alții colaborează doar în proiecte unde rămîn anonimi (angajați, de exemplu, în ansambluri folclorice). Unii lăutari sînt relativ săraci, alții cîștigă sume fenomenale. Aceștia din urmă exersează ori în România (cîntăreții de manele în special), ori în străinătate (ansamblurile ca Taraful Haiducilor din Clejani). Unii sînt lăutari de mici copii pînă la bătrînețe. Alții au parcursuri mai complicate: în timpul comunismului, lucrau la uzină, dar se ocupau de nunți sîmbăta și duminica sau lucrau la colectiv, dar mai ales pentru programul artistic. Mai recent, unii încep cu lăutăria, pleacă în străinătate, se lasă un timp de muzică, lucrează în construcții, se reîntorc la cîntare. Tot felul de combinații și de parcursuri. Cîntă în multe genuri muzicale, de la cele mai tradiționale la cele mai moderne. Unii se specializează într-un gen (de exemplu manelele), dar majoritatea se străduiesc să afișeze un repertoriu cît mai eclectic cu putință.

Victor A. Stoichiță
e antropolog și muzician. A lucrat cu lăutari romi în România, studiindu-le teoriile despre eficacitatea muzicală. A publicat aceste cercetări în 2008 sub titul Fabricants d'émotion *(Paris/Nanterre: Société d'ethnologie). Este autorul unui manual de cîntece rome explicate dintr-o perspectivă etnomuzicologică* (Chants tsiganes de Roumanie, Cité de la Musique, *2010 – în curs de publicare).*

© E.A. de la Bretèque

Mulțumim domnilor Vintilă Mihăilescu și Bogdan Iancu pentru sprijinul acordat în realizarea acestui dosar.

„Prăjinenii" și conceptele lor

Cercetarea ta s-a desfășurat în mare parte în Moldova centrală, și mai ales în jurul satului Zece Prăjini. De ce ai ales zona asta?

Zece Prăjini e un sat locuit în majoritate de romi. Printre ei se află un număr neobișnuit de lăutari. La ora actuală sînt vreo 60 de muzicieni activi. Ei cîntă în fanfare și în ansambluri mai mici și amplificate pe care le numesc „orchestre". Satele din jur sînt locuite de români care trăiesc în mare parte din agricultură. Prăjinenii au și ei cîteva terenuri cultivabile, dar peticele lor sînt mici, și nu asigură decît o agricultură de subzistență. Banii intră în sat mai ales prin lăutărie, și irigă economia întregii comunități (prin relații de rudenie, prietenie, prestări de servicii etc.). Poate din această cauză muzica e un subiect de interes general. Ea este discutată aproape zilnic ca o componentă naturală a zvonurilor și a bîrfelor. Se vorbește de aranjamentele lăutarilor (cine cîntă cu cine, de ce etc.), dar și de stilurile lor personale, de estetica diferitelor genuri muzicale, de așteptările diferitelor tipuri de public. Dacă muzicologia e o încercare colectivă de a înțelege cum funcționează muzica, Zece Prăjini poate fi numit un sat de muzicologi. Mi s-a părut un loc potrivit pentru a afla mai multe despre felul în care lăutarii înțeleg interacțiile muzicale.

Ce anume caracterizează „muzicologia" lăutarilor?

Conceptele pe care prăjinenii le folosesc sînt destul de diferite de cele ale muzicologilor academici. Una din diferențele importante e că la Zece Prăjini discuțiile despre structurile sonore sînt întotdeauna strîns legate de considerații psihologice și sociologice. În discuțiile lăutarilor, muzica nu apare ca o „artă", ci ca o tehnică – socială și emoțională. Corespunde destul de bine cu ceea ce antropologul Alfred Gell numea „tehnologie de încîntare" *(technology of enchantment):* o tehnică menită să modifice nu atît lumea ca atare, ci felul în care o percepem. Pe plan metodologic, lucrul ăsta e destul de interesant. Antropologia muzicii se străduiește de multă vreme să lege muzica de contextul ei cultural și social. Această legătură e gîndită de lăutari de la bun început. Pe mine m-a interesat mai ales felul în care ei conceptualizau eficacitatea muzicii. La Zece Prăjini (observația poate fi generalizată), termenii legați de inteligență și deșteptăciune sînt foarte frecvenți. Există un întreg cîmp semantic, dar două cuvinte îl reprezintă destul de bine: „șmecherie" și „ciorănie".

„Șmecherie" și „Ciorănie"

Care sînt sensurile pe care cele două cuvinte-cheie le acoperă?

„Șmecherie" are o legătură măcar etimologică cu estetica. Aduce a fantezie, a istețime, poate bate spre un fel de eleganță. DEX-ul ne spune că ar proveni din limba nemțească, *Schmacker* – persoană cu gust rafinat. „Ciorănie" e un cuvînt de obicei mai peiorativ. El nu apare în dicționar. Românii din jurul satului Zece Prăjini spun că vine din „cioară", o poreclă a țiganilor. Țiganii din Zece Prăjini spun că provine din *cior,* care înseamnă „hoț" pe țigănește. Prin ambele etimologii, ciorănia are o conotație de imoralitate. Dar potrivit prăjinenilor, această imoralitate e doar lejeră și poate avea rostul ei. Cioranul nu e „hoț", ci „hoț deștept" – cum îmi explica șeful unei fanfare. Șmecheria și ciorănia pot fi sinonime, doar că prima deschide mai mult spre estetică și plăcere, iar a doua – mai mult spre escrocherie și manipulare. Ambele pot desemna acțiuni, dar și competența sau aptitudinea necesară pentru a le îndeplini (un lucru poate fi o șmecherie, dar șmecherie e și aptitudinea care îi dă naștere). Ambele cuvinte sînt destul de răspîndite. Ele se pot folosi în tot felul de contexte. Ce e interesant e că lăutarii le folosesc pentru a vorbi de interacții muzicale și uneori chiar de bucăți anume de muzică: un tril, o cadență, o parte melodică pot fi identificate ca șmecherii sau ciorănii. Astfel, cele două cuvinte devin termeni de analiză muzicală. Ele izolează și comentează feluri generale de a cînta, dar și segmente precise de cîntare. Sensul și folosirea acestor concepte au constituit tema centrală a cercetării mele.

Cum devine lăutăria un potențial subiect antropologic?

Lăutarii și în general „cunoscătorii" comentează deseori cîntările referindu-se la capacități și efecte cognitive. E vorba de un fel de inteligență contextuală. Toată lumea cîntă cam aceleași melodii, dar un lăutar mai șmecher le pune mai bine în valoare. Această valoare nu este evaluată în relație cu un ideal estetic, ci cu eficacitatea pragmatică a cîntării: a scoate o lacrimă în plus dintr-o melodie tristă, a îndemna mai mulți oameni la dans cu o piesă de joc, a face mai mult bacșiș cu o melodie de fală, de dușmani, de frați. E vorba de fabricarea și, într-un anumit sens, de manipularea emoțiilor celorlalți: un lăutar bun „se bagă sub pielea omului". Această competență e un fel de înțelegere – a muzicii pe de o parte, și a contextului social, pe de alta. Ea nu e doar cognitivă. Are, măcar în România, și o tentă morală. Cuvintele „șmecherie" și „ciorănie" o desemnează în mod emblematic, dar se pot folosi și metaforic: „Cutare speculează linia melodică" sau „fructifică valoarea sunetului" (citez din discuții cu prăjineni). Felul acesta de a comenta muzica ne duce spre alte feluri de interacțiuni. Șmecheria seamănă cu diferite concepte descrise în alte părți ale lumii. Spre exemplu, are multe trăsături comune cu ceea ce grecii numeau *métis* (inteligența lui Ulise, a sofiștilor etc.): o inteligență cu rădăcinile în context mai mult decît într-un plan sau un adevăr transcendent. Seamănă și cu inteligența înțelepților sau a strategilor militari din Antichitatea chinezească. Aici iarăși apare importanța contextului și a oportunității, împreună cu o întreagă filozofie a transformării. Se raportează și la concepte mai moderne (sau modernizate) cum ar fi cel de „tactică" la Michel de Certeau, sau bricolaj – la Lévi-Strauss. Pe scurt, cred că șmecheria are un potențial antropologic, în măsura în care deschide multe căi de comparație transculturale. În acest ansamblu, felul în care lăutarii gîndesc eficiența prin muzică aruncă o lumină specifică asupra unui nucleu mai puțin studiat: legătura între inteligență, estetică și emoții.

a consemnat
Bogdan IANCU

Sorin ALEXANDRESCU

Cultura bate criza

Cotidianul, spunea odată Maurice Blanchot, este în acelaşi timp obsedant şi insesizabil: nu-i putem nicicum scăpa, dar nici nu-l putem controla, prinde sau măcar localiza. El este pretutindeni şi nicăieri anume, învăluitor şi imaterial ca aburul dimineţii, dar şi ca fumul unui incendiu.

Asemenea adjective îmi par a caracteriza perfect modul în care trăim astăzi cotidianul în România, dar amplificat de cîteva ori, pînă la senzaţia de sufocare. Acest aer otrăvit nu este emanat (numai) de criza reală prin care trecem, ci (mai ales) de modul în care reacţionează o parte din mass-media. Criza este zilnic amplificată pînă la catastrofă iminentă, iritarea, adesea justificată, a manifestanţilor este prezentată ca preludiul unei revolte sîngeroase, orice vorbă spusă în Parlament, pe stradă sau la un interviu este scoasă complet din context şi mitraliată în pieptul Lor, al celorlalţi, pentru că Noi, nu e aşa, sîntem fără pată. Trăim într-un scandal continuu care, ca prin miracol, dispare la fel de misterios precum apare, şi fără nici o urmare, căci niciodată nu ni se mai anunţă deznodămîntul scandalului de alaltăieri.

Or, acest climat otrăvit este exact ceea ce împiedică o schimbare reală. Tam-tamul nu modifică nici sistemul; nici mentalitatea, ci duce la alte poluări sonore, şi mai asurzitoare. Scandalul întreţine, de fapt, criza.

Asemenea idei nu sînt neapărat ale mele căci le aud zilnic de la oameni total diferiţi. Nu ar trebui de-aceea să ne mai mire numărul mare de tineri care părăsesc ţara, frecvenţa cazurilor de depresiune sau de boli nervoase, drogurile din şcoli sau degradarea permanentă a limbajului şi a relaţiilor umane. Şi totuşi. Dacă procesul pare scăpat de sub control, nu avem chiar nimic de făcut pentru a ne proteja măcar *cotidianul nostru,* cel în care vrînd nevrînd trăim?

Eu cred că între acceptare resemnată şi revoltă stearpă există trepte intermediare. Există, de-asemeni, paşi laterali. Pe unul dintre ei l-am putea numi *distanţare*. Eu mă pot distanţa de ceea ce nu-mi place, tocmai pentru că nu-l pot nici modifica, nici ignora. Privindu-l de la distanţă, îi micşorez efectul nociv, spaţiul intermediar este şi un spaţiu suplimentar, unul în care, poate, aerul este mai curat. Distanţa creează şi un interval de timp în care pot gîndi altceva decît cotidianul, eventual o soluţie la acesta sau o alternativă.

De obicei, timpul odihnei, noaptea, weekendul, vacanţa, rarele întîlniri cu prietenii sînt expresia distanţării de timpul în care lucrăm. Numai că cele două timpuri tind acum să se suprapună aproape complet, şi încă de la vîrste din ce în ce mai fragede. Distincţia lor netă dispare pentru că am pierdut spaţiul mental în care să putem uita, oriunde am fi, pressing-ul şi stresul spaţiului public.

Eu cred că acest spaţiu liber trebuie creat din nou sau redescoperit, dar nu prin retragere în privat, cultivîndu-ne o grădină reală sau imaginară, nici prin apelul la o lume virtuală în care să ne asumăm o identitate imaginară, ci prin crearea împreună cu alţii a unui *spaţiu semipublic* care să fie lipsit şi de spiritul competiţiei pentru supravieţuire, şi de cel ierarhic al unei instituţii. Un spaţiu în care să ne vorbim faţă în faţă. În acest sens inventaseră, pe vremuri, englezii şi francezii, imitaţi fiind şi de aristocraţia noastră, cluburi şi saloane mai mult sau mai puţin distinse, dar totdeauna exclusive. Or, nouă ne-ar trebui tocmai un loc deschis, lipsit de apartenenţă la cutare autoritate, liber şi dezinvolt, generator nu de altă şleahtă, ci, pe cît se poate, de prietenie, un loc al respectului final, nu al autorităţii iniţiale, unul care să constate valori, nu să le denigreze sau să le creeze artificial şi, mai ales, un loc al unor *idei şi atitudini noi*.

Criza este zilnic amplificată pînă la catastrofă iminentă.

Ne-ar trebui tocmai un loc deschis, liber şi dezinvolt, generator de prietenie.

O asemenea distanţă oferă cultura, dar o cultură înţeleasă nu ca un alibi pentru dezinteres de politică, ci ca o zonă de libertate în care o nouă politică, impregnată moral, să se poată naşte, ca un spaţiu al reflecţiei despre lume şi despre noi înşine. Un spaţiu care să nu dispreţuiască pe cei „refuzaţi" de cultură, ci să le comunice sentimentul stenic al culturii, al unei culturi participative, deci, nu elitiste. În fine, un loc ferit de vechiul nostru scepticism faţă de tot ce este nou, un loc în care curiozitatea să convieţuiască cu încrederea în noi înşine, în valorile noastre reale, ca şi în cele care vin.

Propun aici un asemenea spaţiu. El se va numi, simbolic, *Cultura bate criza;* prescurtat ludic *CuBaCri*. Va lua forma unui şir de conferinţe publice în care invitaţii vor fi oameni de cultură confirmaţi de timp şi de public, nu de grupuri de interese, atît români din ţară cît şi din diaspora, căci a sosit timpul reunirii lor; în plus, filozofi, savanţi sau artişti din străinătate, de statornică reputaţie deşi, poate, mai puţin cunoscuţi de către mass-media.

Mă veţi putea desigur întreba de unde pretenţia ca tocmai eu să cunosc aşa de exact aceste valori. Nu am o asemenea pretenţie: fac doar o propunere pe care tocmai discuţiile le vor confirma sau modifica. Căci vor fi discuţii: invitaţii vor ţine o conferinţă urmată de un dialog cu mine, ca gazdă, şi cu dumneavoastră, publicul. Totul, sper, într-o atmosferă decentă şi destinsă, deşi nu lipsită de spirit critic, dar cu argumente.

Începutul îl face, pe 28 octombrie la ora 19, criticul şi istoricul de teatru român din Paris, George Banu, despre *Shakespeare, visul şi lumea*. Va fi urmat pe 5 noiembrie la ora 16 de regizorul Mihai Măniuţiu, şi de cîţiva alţi invitaţi, despre *Actorul şi măştile lui*. Pe 18 noiembrie la ora 19 va vorbi Andrei Pleşu despre *Jurnalul. Al cui?* Pe 30 noiembrie va urma un mare filozof al istoriei si un istoric celebru, Hayden White, de la University of California, despre *History and Fiction*. În fine, în decembrie, Solomon Marcus va încheia un prim ciclu al conferinţelor cu un titlu surpriză, iar conferinţele vor continua, la acelaşi înalt nivel, în 2011.

Acest proiect va fi realizat în prestigioasa Aulă a Bibliotecii Centrale Universitare (BCU) prin colaborarea dintre aceasta, Fundaţia Spandugino şi Centrul de excelenţă în studiul imaginii de la Universitatea Bucureşti (CESI), ca şi cu alţi parteneri. Aş vrea să aduc aici mulţumirile mele generozităţii doamnei Lavinia Spandonide, preşedinte al Fundaţiei Spandugino, ca şi profesorului Mircea Regneală, directorul BCU.

Să ne vedem cu bine.

Sorin Alexandrescu *este profesor universitar, directorul Centrului de Excelenţă în Studiul Imaginii (www.cesi.ro).*

PUBLICITATE

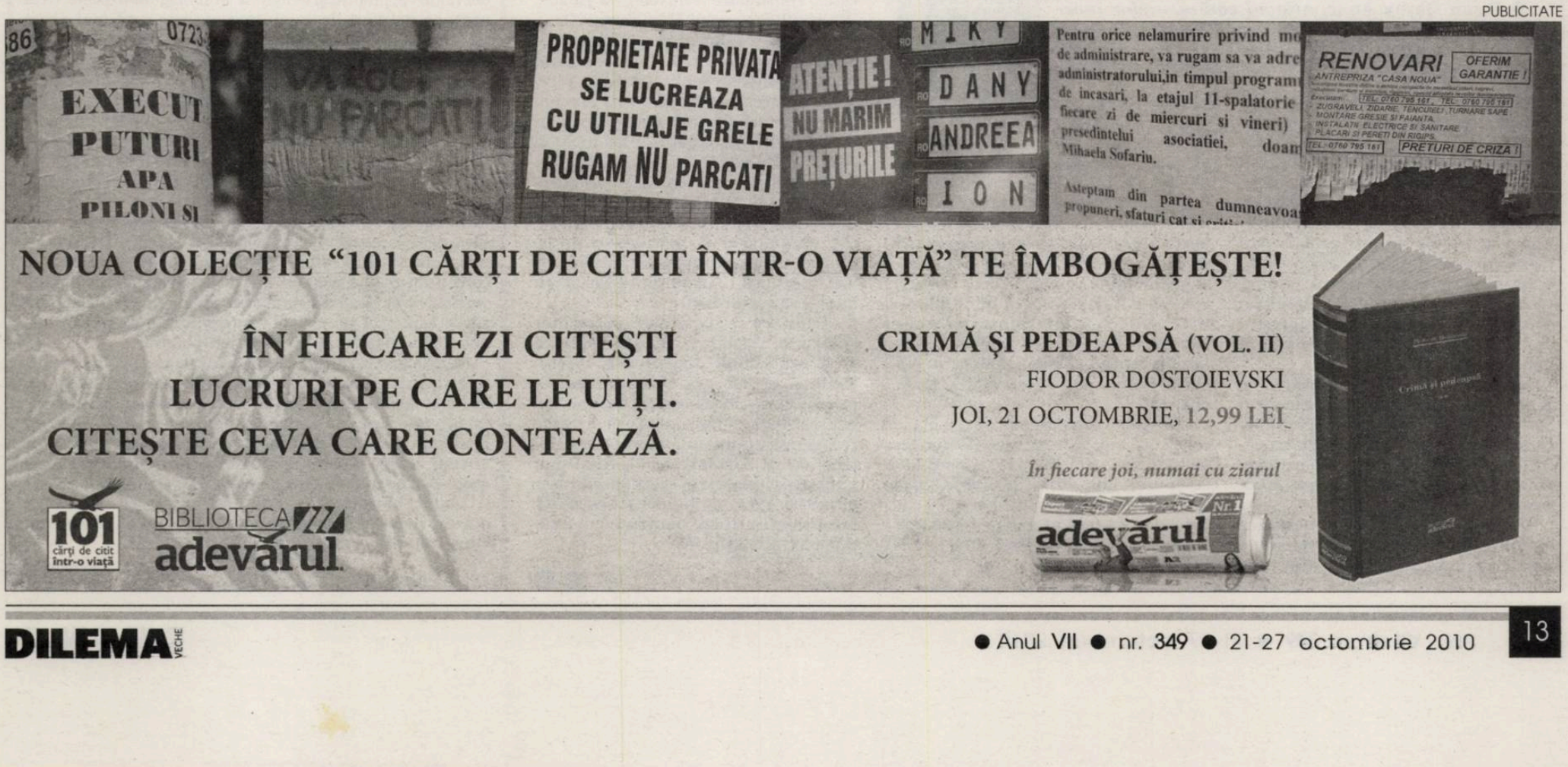

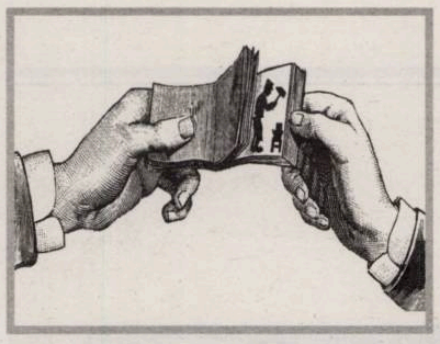

Marius CHIVU

feedbook

Punklit românesc

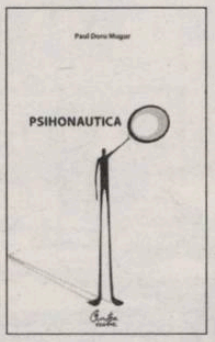

● **Alex Tocilescu, *Standard*, Editura Paideia, 2009.**

● **Paul Doru Mugur, *Psihonautica*, Editura Curtea Veche, 2009.**

După volumul de povestiri *Eu et. al* (Editura Polirom, 2006), ajuns notoriu cîţiva ani mai tîrziu în emisiunea lui Mircea Badea în urma unui destul de comic scandal cauzat de cîteva povestiri cu limbaj explicit, şi *Carne crudă* (Editura Brumar, 2008), un pornoroman fără pretenţii literare, dar scris cu naturaleţe şi cu umor, prozele din *Standard*, chiar dacă destul de inegale, vin să contureze profilul de scriitor umorist, ingenios şi nonconformist al lui Alex Tocilescu.

Ca şi în volumul de debut, cele mai multe dintre povestiri sînt un fel de satire/sketch-uri/parodii punk sau farse parabolice în care comicul de situaţie şi umorul sec alternează cu derizoriul şi absurdul, iar violentul cu pornograficul. Textele sînt, din acest punct de vedere, destul de „impure", hibride, Alex Tocilescu avînd abilitatea de a încrucişa genurile minore şi în a obţine efecte comice diverse din manipularea limbajului, a temelor şi a convenţiilor narative. De aceea, ecourile pot veni deopotrivă dinspre Harms („Demolarea Doamnei Paraschivescu", de pildă), dar şi dinspre Calvino (în „Cioburi de cavaler", un cavaler îndrăgostit se mutilează în luptă pentru a cîştiga inima unei prinţese) sau dinspre Woody Allen (în „Radio Activity", un producător de film difuzează în toată lumea, cu ajutorul unei staţii de radioemisie speciale, un fals discurs pacifist al lui Dumnezeu; iar în „Fi-miu", un tată îngrijorat îl invită pe Jack Kerouac la cină pentru a-l convinge pe fiul său de calitatea îndoielnică a literaturii beatnicilor). Deseori comicul ţine şi de stilistica relatării: „Am deschis un ochi şi am căutat cu el ţigările", „Marin Preda (nu, nu scriitorul, altul) se trezi pe vîrful unui deal, la umbra unui copac. Ceea ce era ok, pentru că acolo şi adormise" sau „Chalpier începu prin a examina cadavrul. Descoperi că acesta era mort". De altfel, în a doua jumătate a volumului, prin seria acestui detectiv Chalpier, Alex Tocilescu abordează parodia poliţistă, dar şi apocrifa parodică („4 luni, 3 sori şi 2 stele" este o Geneză inginerească), recontextualizările unor personaje ori situaţii din basme şi povestiri: pentru a obţine o salată, doctorul Harap-Alb e nevoit să se culce cu o femeie frumoasă redîndu-i acesteia condiţia de vacă pierdută în urma unei vrăji; Împăratul Popescu al României comandă nişte haine ale căror costuri cresc nejustificat pe măsură ce data finalizării lor se amînă; fetiţa cu chibrituri ajunge să se prostitueze în scara unui bloc ş.a. În mod ironic (deci în spiritul volumului), printre cele mai bune povestiri se numără şi singurele două texte realiste, cu subiect din comunism, care excelează prin oralitate: în „Le jour de l'ouverture", un soţ încearcă să-şi convingă soţia să fugă în ţară, discuţia lor fiind comentată de doi securişti care le ascultă microfoanele din casă; iar în „Coada", o ţigancă încearcă să cumpere nişte pui, fără să fi stat la coadă, ţinînd în braţe o păpuşă pe post de sugar.

Un al scriitor care nu trăieşte în ţară (Alex Tocilescu locuieşte în Germania), este Paul Doru Mugur, medic la New York, prezent cu proză, pentru prima dată, în *Antologia Respiro* (Editura Dacia, 2003). *Psihonautica* este un volum de zece povestiri cyberpunk ce respectă, în mai mare sau mică măsură, trăsăturile clasice deja ale genului. Personajele sale sînt o nouă generaţie de hackeri, multimedia & scientific junkies, într-un cuvînt psihonauţi dintr-un viitor apropiat şi distopic social, dar care nu încearcă să manipuleze şi să distrugă sistemul autorităţii pentru a prelua controlul asupra lumii. Motivaţia lor principală este tocmai ieşirea, evadarea, conectarea la o dimensiune superioară cu ajutorul tehnologiei informaţiei, a ştiinţelor avansate şi a gadget-urilor multimedia, pe fondul teoriilor new-age şi a misticismului oriental: „Cine erau psihonauţii? Fizicieni, programatori, matematicieni, filozofi, mistici, aventurieri, psihologi, toate astea la un loc la care mai adaugi o nuanţă subversivă, un spirit de nonconformism, de frondă, de revoluţie perpetuă..." Informaţia şi tehnologia sînt short-cut-uri către niveluri superioare ale conştiinţei şi spiritualităţii, conectarea la sursele cosmice ale cunoaşterii şi fericirii („a fi înseamnă a fi conectat"). Hackerul nu mai este un terorist al Internetului, el este un „hacker al realului", un fel de yogin al tehnologiei care decodează realitatea şi aspiră la o Cyber-Nirvana în care propriul creier este conectat, printr-un proces de accelerare neuronală, la reţeaua informaţiei cosmice, aşa cum se întîmplă cu psihonautul din povestirea ce dă titlul cărţii. Fizicianul de geniu din „Simultantul" gîndeşte Universul ca pe un Internet cosmic şi întrevede o teorie a Tot-ului, o ecuaţie unificată ce mixează legi, formule şi ipoteze din mai toate ştiinţele, în timp ce personajul din „Al şaselea Soare" relatează mîntuirea informatică şi o Viaţă de apoi sub forma biţilor cosmici în numele Fiului Maşinii. Fotomodelul Cătălina din „Pitici pe creier" cheamă la ea proiecţia unui Hyperion cybernetic cu ajutorul unui nanocip injectat – povestirea fiind o rescriere în cheie cyberpunk a „Luceafărului" (aşa cum „zerlendi@shambala.com" este o continuare a nuvelei lui Eliade, „Secretul doctorului Honigberger").

Temele inteligenţei artificiale, ale alienării sociale şi paranoiei pe fondul întrepătrunderii realităţilor obiective şi subiective apar în povestiri precum „HomeAlone5.0" (sub forma unui simulator de conversaţie telefonică) şi „Digital Dreams" (sub forma unui soft simulator de vise), dar şi în „Sindromul Pessoa" (tentaţia schizoidă de a dezvolta şi întreţine mai multe identităţi online) sau în „Un telefon de pe Marte" (printr-un cip implantat în nervul auditiv un tip se conversează cu dublul său neuronal).

Paul Doru Mugur este un scriitor cultivat şi inteligent, „dotat" pentru a scrie cyberpunk. Ingenioase, interesante şi, pe alocuri, chiar amuzante, prozele sale – inegale, dar cu certe realizări stilistice – prezintă însă şi defectele genului (jargonul informatic/ştiinţific, tonul demonstrativ), fiind mai mult nişte relatări şi teorii, decît nişte povestiri. Prea multe idei şi speculaţii tehnico-ştiinţifice, pentru a mai rămîne loc şi de altceva.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Ihsan Oktay Anar, *Atlasul continentelor începătoare*, traducere din limba turcă şi note de Luminiţa Munteanu, Editura Leda, 2010.**

Am făcut ceva calcule şi mi-a ieşit că povestea s-ar petrece la început de secol XVIII. În alte comentarii am văzut că se vorbea de final de secol XVII. Nu-i tot aia, dar e pe-aproape. Ani brâncoveneşti, oricum. Cît despre locul poveştii, acesta e un Constantinopol al acelor vremi (ascuns sub transparentul nume „de scenă" Konstantiniye), spaţiu labirintic şi pitoresc, plin de cotloane şi de subterane, şi populat cu tot ce au mai memorabil şi mai inimaginabil istoria şi istoria imaginaţiei.

Pe de altă parte, îndeletnicirea de zi cu zi a autorului (aia cu salariu şi carte de muncă) este istoria filozofiei. Cum se împacă această istorie cu celelalte istorii? Eh, asta e o întreagă poveste. Sau, de fapt, chiar asta e povestea.

Ihsan Oktay Anar scrie, în *Atlasul continentelor începeţoşate,* un roman de mistere şi unul de aventuri (tip „capă şi spadă" în variantă otomană), îi adaugă un strop de fabulos (pentru un plus de frison) şi ceva reverii tehniciste (de Jules Verne oriental), dar înfăşoară toată această mixtură *forte* într-o difuză, discretă şi de-a dreptul poetică meditaţie asupra cunoaşterii de care e în stare bietul om în privinţa unei ditamai lumi. Istoria istoricilor, cea a ficţionarilor şi cea a filozofilor conlucrează în proza lui Anar sub forma unei *gîndiri* realmente *poetice,* în spaţiul căreia – cam ca la Nichita – lumea întreagă e visul celui ce doarme.

Călători, cerşetori, spioni, soldaţi, rebeli, savanţi într-ascuns, visători cu metodă sau oameni cu beteşugul nesomnului sînt, cu toţii, umbra unui gînd, reflexia unei minţi libere să cugete, deci să facă să existe o întreagă lume. Cred că şi pe Descartes l-ar fi încîntat cartea.

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Venus în borcan

● **Carole Sandrel, *Vénus & Hottentote. Sarah Bartman*, Perrin, Paris, 2010**

Faptele ar fi următoarele: în anul 1809 este adusă în Anglia o tînără femeie, mai precis o sclavă din sudul Africii, provenind din tribul „hotentot". O chema Sarah Bartman şi atrăsese atenţia albilor prin forma trupului, mai ales prin prodigioasele ei fese, care erau atît de mari şi mai ales atît de bombate încît abia încăpeau în imaginaţia, în reveriile vinovate şi mai ales în ideea pe care şi-o făcuseră despre cum ar putea arăta un corp de femeie. O asemenea comoară exotică trebuia valorificată. Contra unei sume frumuşele, orice însetat de cunoaştere va putea s-o vadă, ba chiar să-i ridice cu vîrful bastonului poala sumarei rochiţe, pentru a-i vedea mai bine uimitoarea alcătuire. Cu o taxă suplimentară, putea chiar s-o pipăie puţin, să se lămurească dacă se află sau nu în faţa unui specimen uman, sau dacă tocmai a pus mîna pe veriga lipsă din marele lanţ al făpturilor vii. După cîţiva ani de carieră la bîlciurile din Anglia şi Olanda tînăra este adusă în Franţa. La Paris, sub derizoria poreclă de *Vénus hottentote,* Sarah intră şi pe mîna savanţilor. În pielea goală, este studiată, desenată, măsurată, interogată, însă nu îşi dezvăluie toate tainele. Savanţii se vor bucura din plin de misterioasele ei graţii abia în momentul în care ea moare şi este degrabă cerută pentru o minuţioasă disecţie la Muzeul de Istorie Naturală. În numele ştiinţei, i se face mai întîi un mulaj apoi sînt recuperate cu grijă organele genitale, creierul şi apoi întregul schelet. Baronul Cuvier îşi va prezenta raportul ştiinţific, o adevărată capodoperă de discurs rasist şi sexist. Pînă în 1976 puteau fi admirate la Muzeul Omului borcanele cu formol ce conţineau *genitalia* nefericitei Venus. În 2002, după un travaliu diplomatic întins pe mai multe decenii, rămăşiţele ei părăsesc muzeul şi ajung în pămîntul de acasă cu onoruri naţionale. Aş zice însă că marele spectacol abia începe. Sarah are acum parte de linişte, însă ieşită din borcan, Venus îşi continuă cariera în cele mai variate avataruri. A devenit subiect de romane, poeme, piese de teatru, film, de studii academice şi proiecte artistice, se vorbeşte azi de *Venus Revolution*. Venusmania a cucerit planeta, iar operaţiile estetice de mărire a feselor trec astăzi drept cheia succesului. Frumoasei Jenifer Lopez, generosul contur i-a adus mai multă faimă decît talentul de actriţă.

Totuşi, celebritatea nu se ţine doar după funduri de negresă. În urmă cu doi ani, fotografia unui posterior alb a stîrnit o neaşteptată gălăgie. Pe coperta numărului din *Le Nouvel Observateur* în care este celebrat centenarul scriitoarei Simone de Beauvoir, apare o fotografie surprinzătoare. Printr-o uşă larg deschisă, vedem din spate o femeie voinică, trecută de prima tinereţe, goală, dar pe tocuri înalte, pieptănîndu-se în faţa oglinzii din baie, în care, peste umărul ei, zărim imaginea reflectată a fotografului. Ea îşi prinde părul cu ambele braţe ridicate, astfel încît privirea noastră cade vertiginos pe bine reprezentatele ei rotunjimi nebronzate. Iată şi textul aplicat peste această fotografie făcută în 1952: *Simone de Beauvoir – La scandaleuse*. Probabil că Simone de Beauvoir ar fi gustat îndrăzneala editorului de a o livra comercial unui public ahtiat de dezvăluiri la propriu şi la figurat, ar fi măgulit-o, poate, că la aproape un sfert de secol după moarte încă mai poate interesa o fotografie privată, de care cred că era mîndră. Nu cred că ar fi fost de acord cu reacţia extrem de ofuscată a unui grup de feministe manifestînd împotriva tratamentului ireverenţios aplicat de revistă idolului lor, marea autoare a Bibliei feminismului. Dacă n-ar fi fost atît de încrîncenate, aceste autointitulate *Chiennes de garde* ar fi putut chiar s-o amuze cu revendicarea lor de a vedea cum arată fundul lui Sartre, al lui Levinas, şi desigur al editorului revistei, pe care se grăbesc s-o denumească *Le Nouvel Voyeur*. Într-adevăr, nimeni nu şi-ar putea imagina un număr dedicat lui Jean-Paul Sartre, care să aibă pe copertă imaginea filozofului cu pantalonii lăsaţi pe vine. Acest scrupul nu funcţionează în cazul celui de-al doilea sex. Însă e interesant că şi în fundul gol Simone de Beauvoir rămîne tot Simone de Beauvoir, fără să fie copleşită de ridicol sau despuiată de aura ei de autoritate, cu adevărat scandalos de puternică.

Un an mai tîrziu, fesele sînt din nou obiectul unui viu interes datorită difuzării unui documentar pe *Arte* şi publicării imediate a unui consistent album pe aceeaşi temă: *La face cachée des fesses*. Adevărat elogiu, abundent ilustrat, albumul încearcă o panoramă consacrată reprezentărilor acestui cărnos detaliu anatomic. Lucrarea are pretenţii docte, dar nu uită umorul, *avec une touche d'ésprit libertin*.

Astăzi ni se pare că trăim într-o lume pe dos, aşa că o fi un semn al timpurilor noastre faptul că fesele sînt aduse tot mai în faţă.

Daria GHIU

Bienala Tinerilor Artişti la Palatul Ştirbei

Trec zilnic pe lîngă Palatul Ştirbei (Calea Victoriei, nr. 107). Îi admir arhitectura neoclasică şi cariatidele. De doi ani de zile, devin conştientă de ce se află în spatele palatului: un imens teren viran, în paragină, pe care îl văd din sălile de curs de la Universitatea de Artă. În vară aflu că ediţia a patra a Bienalei Tinerilor Artişti, coordonată de Mica Gherghescu, va avea loc în interiorul palatului dezafectat. Vineri, 8 octombrie, porţile se deschid în sfîrşit, cu vernisajul expoziţiei: pivniţa, parterul, etajul întîi şi podul, peste tot sînt lucrări de artă. Ne plimbăm dintr-o cameră într-alta, dăm draperiile la o parte, cotrobăim, căutăm fantomele balurilor de altădată, ale exponatelor de muzeu de altădată, ale părăsirii de pînă ieri.

Istoria Palatului Ştirbei începe în 1835 (pînă în 1837 este ridicat, după planurile arhitectului francez Michel Sanjouand, pentru logofătul Barbu Dimitrie Ştirbei). E mai tîrziu muzeu de artă populară şi muzeu al ceramicii şi sticlei. Au trecut şi s-au aşezat în el multiple istorii, iar din 1994 este complet uitat.

De data asta, arta contemporană s-a aşezat exact acolo unde e mai nevoie de ea şi a generat un spaţiu de dezbatere coerent. Bienala s-a deschis într-un loc controversat şi, printr-un *display* inteligent al lucrărilor care discută practica artistică a subvegherii (artistul-activist manipulează, „sub acoperirea" puterii, puterea însăşi), cred că va produce şi discursul post-bienală pe care îl aşteptaţi mereu de la artă, cu atît mai mult cu cît curatoarea a gîndit această ediţie ca o „reverie activistă". Bienalele s-au obişnuit să se lase uitate imediat după „focurile de artificii" şi să fie parte dintr-un *lifestyle* cultural, or asta nu se întîmplă la Bienala Tinerilor Artişti, 2010. Imediat după deschidere, marţi, 12 octombrie, o discuţie veche se redeschide şi ea: opt ONG-uri au protestat în faţa Ministerului Culturii, cerînd ministrului să nu avizeze blocul de 40 de metri care ar urma să se construiască în spatele Palatului Ştirbei, şi să ceară o dezbatere publică. Toată această discuţie în timp ce, în palat, artiştii simulează starea de observaţie continuă în toate modurile posibile: „spaţiul negativ" al oraşului nemişcat transformat într-un teren claustrofobic şi artificial în lucrarea video a lui Herman Asselberghs *(Altogether,* 2008), tripticul de priviri din fotografia *Câmpia Turzii* a lui Nicu Ilfoveanu, falsa punere în scenă din „Miliţia e cu noi" a lui Teodor Graur. Fotografia lui Graur e *sub*vegherea perfectă – aflaţi într-un parc de distracţii, probabil în timpul programului, militarii se învîrt în carusel, „ca orice consumator de divertisment". Surprinderea puterii prin fotografia unui carusel devine de fapt imaginea unui panopticon „de jucărie".

O expoziţie cu peste 40 de artişti şi lucrări aşezate *în contra* clasicului *display* de muzeu. Poate că lucrările care sfidează cel mai mult tocmai spaţiul sînt, pe de-o parte, seria de pînze ale lui Emanuel Borcescu, *„Le charme discret de l'autorité",* care ironizează un întreg decor burghez al micii autorităţi, şi instalaţia artistului chinez Jin Shan, *„Tired Pillar".* Singura lucrare vie, care respiră în palat, e tocmai coloana greco-romană din latex, căzută la pămînt. Moartă şi resuscitată la infinit, cu o pompă care îi furnizează constant aer, coloana chinezului (copia copiei, ipsosul devine latexul moale) este metafora cea mai corectă a acestei ediţii a BTA. Discursul odată deschis, despre control şi subveghere artistică, va rămîne activ şi după 7 noiembrie, cînd Bienala se închide: Palatul Ştirbei a fost resuscitat (chiar dacă lăsat în acelaşi timp să moară). Du-te-vino-ul de la Palat, în „control", făcut posibil pentru o lună nu ne va mai lăsa ignoranţi. Ca în lucrarea lui Driton Hajredini, *Cine a omorît pictura?,* mă întreb şi eu, după vizita în Palatul Ştirbei, „Ce a omorît Palatul?", cu întreaga prăpastie din spatele lui, atît de sălbatic vînată astăzi. Răspunsul îl aflăm încet-încet, post-bienală, dezbaterile publice sigur vor urma.

„Spaţiul negativ" al oraşului nemişcat transformat într-un teren claustrofobic şi artificial.

***Daria Ghiu** este critic de artă.*

Mica GHERGHESCU

Subvegherea

Termenul de *sousveillance* (tradus literal şi metaforic în cea de-a patra ediţie a Bienalei Tinerilor Artişti, Bucureşti prin „subveghere") a apărut într-o primă etapă în contextul reconsiderării relaţiilor de supraveghere şi control. Expoziţia reper *„CTRL [SPACE] Rhetorics of Surveillance from Bentham to Big Brother",* organizată în 2002 la ZKM Karlsruhe de Thomas Y. Levin şi Peter Weibel, analiza practicile contemporane panoptice, de supraveghere sau observaţie represivă, dar şi paranoia webcam-urilor sau fantasmagoriile *reality-show*-urilor. „Subvegherea" este legată în mod esenţial de extensiile electronice de mediere ale lui Steve Mann. Camera EyeTap, Mediatorul de realitate, WearComp – computerul portabil cu ecran conectat la Internet, managementul de tip RadioTeletype funcţionau ca dispozitive similivirtuale de subversiune. Purtătorul devenea un fel de hacker-cyborg primitiv, apropriindu-şi instrumentele opresorului şi întorcîndu-le împotriva acestuia. Puternic influenţat de conceptele Internaţionalei Situaţioniste de „deturnare" sau „derivă", lucrînd cu realităţi humanoide, aparatul de subveghere îi permitea lui Mann să „altereze perceperea realităţii înconjurătoare cu scopul de a atinge un înalt simţ de acuitate mentală".

În filozofia politică franceză recentă de nişă, subterană, „subvegherea" este o noţiune conexă societăţilor de clarviziune. Pentru adepţii lui Toni Negri sau pentru membrii reţelei „multitudinilor", societatea de clarviziune depăşeşte paradigma foucaultiană a societăţii disciplinare sau pe cea deleuziană a societăţii de control. Dominique Quessada, Éric Sadin sau Frédéric Neyrat înţeleg subvegherea ca pe o formă de automatizare a percepţiei, intrată în sfera statistică, digitalizată, numerică a mecanismelor de arhivare electronică, invizibilă, difuză, bio şi telemetrică. Viziunea şi previziunea conlucrează potrivit unei logici a detectării şi prevenţiei. Excesul de vizibilitate rulat de mecanismele de supraveghere este înlocuit acum de un soi de cecitate hipervigilentă, invazivă şi indiscretă.

Am folosit „subvegherea" ca noţiune ludică şi coextensivă expoziţiei *„Police the police",* ca formă contemporană de gîndire critică, în care metafora poate să sporească puterea atitudinii politice şi poate să revigoreze critica instituţională. Cameleonism care pătrunde în structurile de putere şi care lucrează cu reprezentările noastre imaginare despre autoritate, subvegherea este însoţită poate mai puţin de „lucrări", ci mai degrabă de „intervenţii". Practicile artistice heterogene nu renunţă la medii tradiţionale, „frumoase", dar sînt echilibrate de cercetări comunitare, proiecte relaţionale de artă social-angajată, de formule citaţioniste de diversiune, de prelevări documentare trecute prin filtrul ficţiunii sau de estetici intermediare exemplare. Avînd reflecţia lui Jacques Rancière în minte, în contexte estetice şi artistice, „subvegherea" înseamnă o stare permanentă de suspiciune flexibilă. „A suspecta" înseamnă a te îndoi de autenticitatea adevărului, de „genuinitatea" lui. A „subveghea" înseamnă a trăi în contradicţie fără a evita investiţia sensibilă. Poţi să pui la îndoială calitatea evidenţelor construind simultan un scenariu fictiv care activează sofisticat percepţia şi permite valorizarea realului după alte norme. Pînă la urmă, „subvegherea" e un fel de meta-joc al puterii care, în cuvintele lui Helmuth Plessner, păstrează deschise posibilităţile strategice de acţiune.

***Mica Gherghescu** este curator al ediţiei 2010 a Bienalei Tinerilor Artişti.*

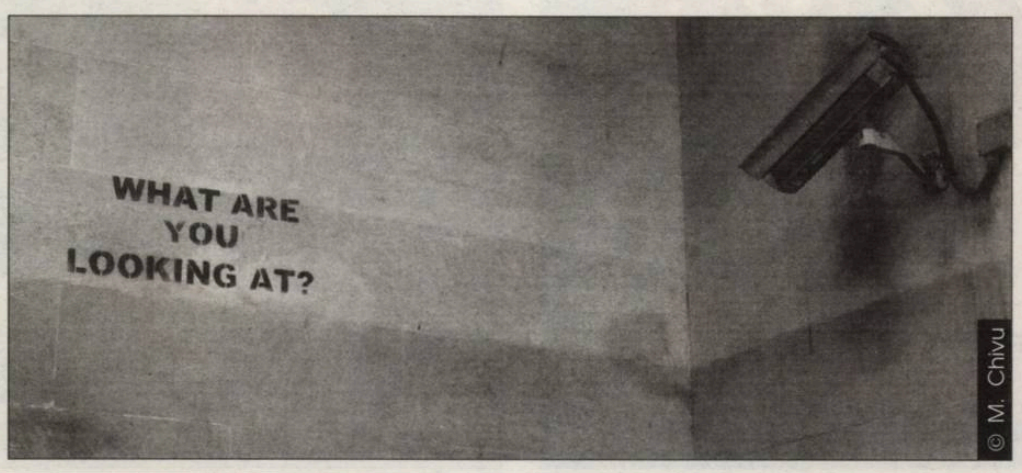

DILEMA VECHE vă recomandă

■ La Muzeul Naţional de Artă al României puteţi vedea între 13 octombrie 2010 şi 13 februarie 2011 expoziţia „Destine la răscruce. Artişti evrei în perioada Holocaustului". Expoziţia include lucrări ale unor nume cunoscute, printre care Victor Brauner, Marcel Iancu, Arthur Segal, Jules Perahim, dar şi ale unor artişti neştiuţi de marele public, care însă ne-au dus mai aproape de avangarda europeană. E timpul să rescriem istoria artei din ultimul secol, găsindu-le acestor artişti locul pe care-l merită. (Luiza Vasiliu)

■ Dostoievski însuşi nu şi-ar fi citit opera mai bine (adică mai pătrunzător) decît o face Răzvan Vasilescu pe cele două CD-uri (însumînd peste două ore) ale proaspătului audiobook *Însemnări din subterană* editat de Humanitas Multimedia. Ascultaţi-le noaptea! (Marius Chivu)

■ Îmi permit să vă sfătuiesc a reciti discuţia dintre Herta Müller şi Gabriel Liiceanu (*Dilema veche,* nr. 347) şi să puneţi poziţia laureatei în problemele intelectualităţii noastre „sub Ceauşescu" în lumina acestei idei a Aglaiei Epancina din *Idiotul:* „În dumneata vorbeşte numai crudul adevăr, prin urmare eşti nedrept". (Radu Cosaşu)

■ După atîtea festivaluri de film, a venit rîndul literaturii să-şi ia revanşa în această toamnă. Timp de trei zile, în perioada 28-30 octombrie, va avea loc la Muzeul Ţăranului Român cea de-a treia ediţie a Festivalului Internaţional de Literatură Bucureşti. Nu rataţi întîlnirile cu scriitorii români şi străini, discuţiile, dezbaterile, lecturile publice. Invitaţii vor fi: Adam Bodor, Zaza Burciuladz, Ognjen Spahić, Dubravka Ugresić, Petru Cimpoeşu, Cristian Teodorescu, Varujan Vosganian, Ovidiu Nimigean, Dan Sociu şi Adriana Babeţi. (Ana Maria Sandu)

craii de burta veche

Tandîr Kelle

Plimbîndu-te pe strada principală a unui oraş turcesc – numită, îndeobşte, „Istiklal" (Independenţei), „Cumhuriyet" (Republicii) sau „Atatürk" –, se întîmplă, uneori, să simţi în ceafă priviri blajine, dar stăruitoare. Dacă te întorci, din vitrina unei locante cu *tandîr* (cuptor adînc, de pămînt) privesc curioase - coapte în spuză şi aranjate cu dichis, în stivă, cerc sau în careu - căpăţîni de oaie. La cîte o masă, taţi pîntecoşi îşi iniţiază fii încă suavi în arta ancestrală a dezghiocării capului de miel cu mîna. Cam ca la noi, de Paşti, cînd, sub privirile consternate ale copiilor, capul familiei tranşează, în capul mesei, capul de miel din ciorbă.

Comand o căpăţînă. Pe o *tepsi* (tipsie) aşternută cu un blat subţire de pîine caldă, soseşte, sfîrîind, un cap de oaie. Cepe, ardei şi roşii îl însoţesc. Nu reuşesc să mă descurc fără tacîmuri; chelnerul mă priveşte indulgent, ia rolul tatălui şi dezosează ţeasta pentru mine. Cît ai clipi, din căpăţînă se aleg oasele albe şi o grămăjoară de fişii de carne fragedă. Creierul, ochii, limba, le deslueşesc de-ndată; în rest, crîmpeie de gingii, de cerul gurii, fibre subţiri de muşchi faciali şi ligamente. Deasupra, se cerne abundent chimion şi cimbru. La plecare, primeşti şerveţele parfumate şi cuişoare *(karanfil),* să-ţi dregi gustul.

Tandîr, în turcă, („tandur", odată, în română), mai însemna şi o masă ori un scaun sub care se puneau tăciuni, să-i încălzească, de jos pornind, pe cei care şedeau. La *tandîr,* aşadar, se coc capetele sau se încălzesc picioarele.

Amicul Dejun

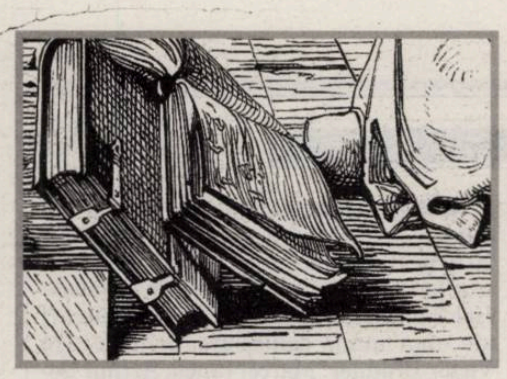

Simona SORA

biographiti

Flashback-uri friburgheze

Am locuit cîţiva ani într-un orăşel elveţian faţă de care am căpătat un sentiment neclar abia la întoarcerea în România: de cîte ori mă simt prinsă în capcana „patriei“, apelez la cîteva flashuri elveţiene ca la nişte amintiri dintr-o copilărie ideală. Tot ce nu văzusem bine atunci, în tipicul tîrguşor helvet dintr-un canton catolic, am început să-mi amintesc nostalgic de cum am dat de amestecul hiperrealist al Bucureştilor. Dar nu biblioteca pe cîteva niveluri (subterane) prin care te puteai plimba cu bibliomobilul ca prin paradisul lui Borges, nu cafeneaua Payot unde găseai cărţi apărute ieri la Paris şi nici măcar minunata ciocolaterie Villars Maître Chocolatier (unde am zăbovit mai mult decît oriunde, căci acolo se fac, manual, ultimele bomboane din lume cu trei straturi de marţipan şi vişină în mijloc) îmi bîntuie şi acum reveriile.

Existau pe atunci, la mijlocul anilor '90, trei locuri esenţial *friburgheze* care n-ar putea exista niciunde altundeva. Sau n-ar fi putut avea la fel de multă încărcătură simbolică pentru mine în acel moment. În primul rînd, vechiul pension La Chassotte, aflat la capătul dinspre Givisiez al oraşului, o fostă şcoală catolică internaţională pentru străini care, cu timpul, devenise – în ciuda prestigiului trecut – o pensiune cu un aer uşor horror, mai ales în nopţile de toamnă tîrzie, cînd se trînteau obloanele şi cînd dinspre autostradă se auzeau rafale de vînt şi şuierături de motoare. Am locuit acolo mai puţin de o lună (prima, din păcate), suficient cît să asociez mereu Fribourg-ul cu lungile culoare întunecate (de unde se auzea mereu cineva strigînd: „Salvatore!“), camerele gigantice de la parter şi ferma de animale din spatele parcului. În prima săptămînă n-am văzut nici un om în afara administratorului, pe care-l chema suficient de complicat încît să-l botezăm Şasotă. Bucătăria enormă, unde pe vremuri se gătea în cantităţi industriale, era, în continuare, plină de marmite gigantice, scoase din uz, şi rasteluri de vase pe care erau lipite afişe îndemnătoare gramatical: *„Ne pas tuche! Prive! Salvatore“*. Abia în weekend, deja neliniştiţi – eu şi prietenul meu – de ubicuitatea unui Salvatore invizibil, ne-am ciocnit, pe scări, de un ticinez deloc fioros, înarmat cu o bărdacă de Chianti şi un castron de creveţi. Ne-a invitat în marea bucătărie şi ne-a explicat aplicat cum se fac adevăraţii creveţi ticinezi. Apoi ne-a invitat la masă şi, printre poveştile despre cei trei copii mici care-l aşteaptă acasă, ne-a explicat de ce, pentru nimic în lume, nu trebuia să coborîm noaptea în bucătăria pensionului, construit pe locul unui vechi cimitir. Nici dacă auzim zgomote; de fapt, mai ales atunci...

Tot în primele săptămîni, după ce ne mutaserăm din pensionul privat al lui Salvatore, l-am cunoscut pe Noël Ruffieux – protectorul românilor, ruşilor, sîrbilor, grecilor ajunşi, în orice fel şi în orice timpuri, în cantonul friburghez. Era profesor de franceză la Colegiul Sainte-Croix de pe Bulevardul Pérolles şi, mai ales, întemeietorul minusculei biserici ortodoxe, cît o sală de clasă, din acelaşi liceu. Fusese călugăr benedictin, apoi se îndrăgostise de o colegă de universitate, părăsise mănăstirea, se căsătoriseră şi aveau patru copii, acum mari. Era o legendă printre esticii din oraş, legendă întrecută doar de prezenţa lui tonică, vie, apropiată. Avea o uluitoare capacitate de a nu vedea decît binele şi de a explica – rîzînd şi depăşind, în felul ăsta, orice adversitate – în ce măsură răul făcut de oameni nu e decît o trecătoare formă de ignoranţă. Nu l-am văzut niciodată supărat în toţi anii aceia – deşi i se întîmplaseră destule – şi nu mi-l pot aminti decît rîzînd şi îndemnîndu-i pe românii, ruşii, sîrbii etc. aterizaţi la Fribourg ca pe Lună, să încerce vinul grecesc şi pasca rusească.

În fine, exista la Fribourg un funicular miniatural, propulsat cu ajutorul apelor menajere – desigur, nu singurul din Europa, deşi aşa se zice –, care unea abrupt centrul vechi cu centrul nou al oraşului. Drumul dura mai puţin de două minute, iar alternativa era cea a unui ocol serios cu autobuzul. Luam, aşadar, funicularul ca să ajung la Providence, sanatoriul unde mai făceam pe sora medicală în vacanţe. La şase punct se punea în mişcare, hurducîndu-se, pufnind din rărunchi şi despicînd apele pestilenţiale în care-şi spălaseră friburghezii şosetele. La cîrmă – impasibil, imperturbabil, inclasabil – se afla un domn grizonat, cu mustaţă, un soi de general în retragere purtînd, pentru amuzament, uniforma Societăţii de Transport Friburghez. Un epigon al căpitanului de pe Titanic. Ne salutam, ne aşezam cuminţi pe băncuţele lustruite. Cu două secunde înainte de pornire bloca accesul cu o bară metalică şi spunea invariabil: *„Tout le monde à bord!“*. Apoi devenea sprinţar, se diviza în doi-trei mateloţi, închidea uşile, schimba macazul, rotea timona şi se regrupa de îndată ce începea să plutească pe panta mărginită de copaci şi iarbă al cărei capăt se vedea la doar 200 de metri.

Am călătorit aşa luni de-a rîndul. Uneori, dimineaţa, eram unicul pasager; nimic nu se schimba. O dată m-a aşteptat. Mă oprisem la automatul de lîngă intrare să fac nişte poze „la minut“. Povestea se lungea, m-am hotărît să renunţ, am scos capul de după perdea şi l-am văzut lîngă mine, departe de propria-i navă, drept şi cumva încurcat: *„Tout le monde à bord!“*. Atunci a fost drumul cel mai lung. Stăteam în cabina de lemn mirosind a brad şi a zoaie menajere, un miros suprapus şi perfect detaşabil: scîndură şi secreţii. Străbăteam Styxul, cu un funicular încropit – ca în legendă – din copite de cai şi catîri, condus de un Caron helvet şi imperativ. Muream de frică.

Cu două zile înainte de a pleca la Bucureşti „am coborît“ pentru ultima dată: 6 punct – *„Tout le monde à bord!“* – zdrang-pufff-pleosc! Am salutat şi am dat s-o tai de partea cealaltă a Fribourg-ului, cînd aud un *„Madame!“* pe cît de imperativ, pe atît de timid. Îmi scăpase un pix negru, iar generalul voia să mi-l returneze. Un pix pe care-l mai am şi acum, cu o inscripţie argintie: Caron, sau Canon, ce mai contează?

PUBLICITATE

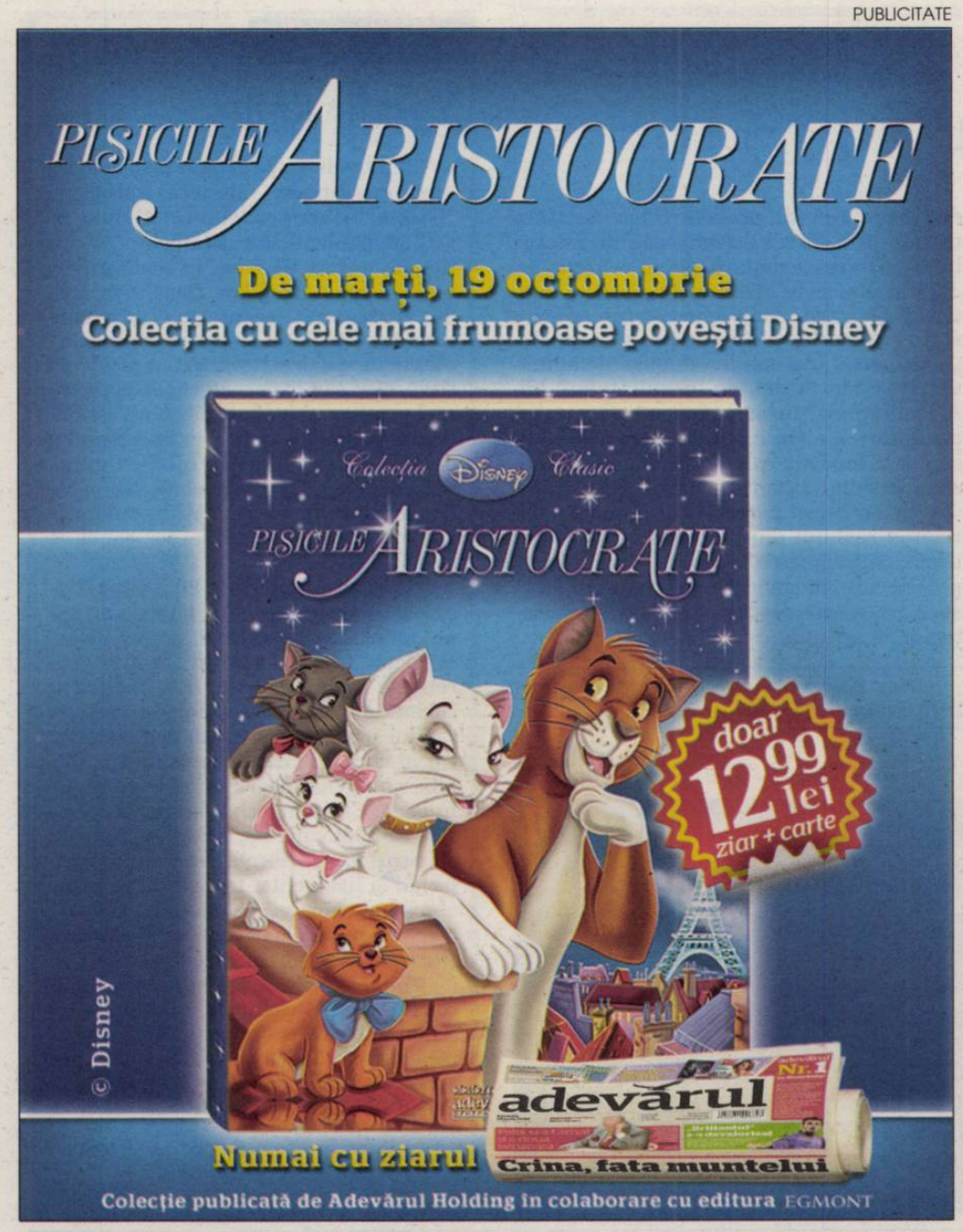

PUBLICITATE

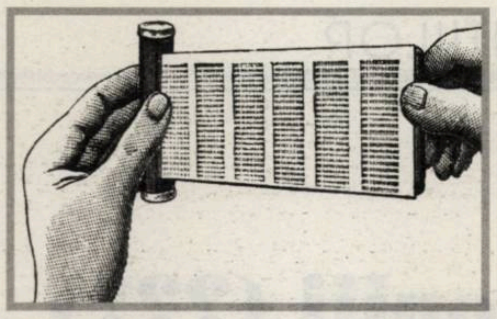

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Viaţa la nişă

„Îmi vine mereu în minte gîndul că am trăit ca un om *fără o ţară a lui*. Nevrînd să mă exilez, a trebuit să inventez un subterfugiu, să creez un teritoriu pe măsura ultragiului suferit, să-mi confecţionez o patrie de buzunar. Aşa s-a născut «patria mică», citadela din cartierul Cotroceni, mai tîrziu, cînd şi cînd, Păltinişul şi, în sfîrşit, oamenii pe care i-am iubit şi care mi-au jalonat viaţa. Nu am avut sentimentul participării la o comunitate mai vastă. România-cea-furată-de-comunişti nu a fost niciodată *patria mea,* una în care să mă recunosc şi căreia să simt că-i datorez ceva. Ţara care oficial trece drept «a mea» este aceea care mi-a frînt destinul, care mi-a pus viaţa în dosar vreme de douăzeci de ani, care m-a hăituit, care ne-a asmuţit pe unii împotriva altora, care m-a transformat în obiect al urii, care m-a cenzurat, care mi-a interzis să umblu şi să vorbesc liber.

Şi totuşi, aveam nevoie de-o ţară. Izgonit din prezent, am luat în braţe o fantasmă: trecutul, România lui Carol I şi România interbelicului, ţara bunicilor mei, apoi a tinereţii părinţilor mei, a tinereţii Monicăi şi a lui Virgil. Acestei Românii i-am rămas fidel."

Aceasta este pentru mine cea mai tulburătoare notaţie din jurnalul lui Gabriel Liiceanu – *Întîlnire cu un necunoscut*, 2010, pp. 294 ş.u. Am citat cu (amarnică) voluptate, fiindcă rezumă starea multora dintre noi, atît în ceauşism, cît şi – oroare! – în prezentul cel mai concret. Oare nu retrăim tot mai acut senzaţiile de umilinţă, stupoare şi furie neputincioasă, de resemnare larvară şi exasperantă inutilitate, încercate atunci!? Oriunde umblu şi discut cu unii şi cu alţii, prin piaţă, magazine, redacţii, metrou, în vizite banale ori simandicoase, la ţară sau în edituri, corul lamentaţiilor mă proiectează direct pe mormanul lui Iov.

Pînă nu de mult persiflam deprimismul şi declinologia care domină la francezi, citînd maliţios chestia cu „Franţa, *second hand power*" şi amuzîndumă sardonic de cum scrie *Paris Match*-ul despre *la faillite américaine,* în timp ce aplaudă în deplină inconştienţă tangourile rusochineze. Pe urmă am înregistrat, tot mai agasat, catastrofismul etalat în mass-media de pretutindeni: cînd nu e sperietoarea cu încălzirea globală, care va topi gheţarii şi va îneca planeta, hopa, vine baubaul cu 2012-le din calendarul mayaşilor, iar, mai nou, ciocnirea Căii Lactee cu galaxia Andromeda „în mai puţin de patru miliarde de ani" – cum suna, ridicol-apocaliptic, zilele trecute, tonul unui specialist la National Geographic. Pentru ca, apoi, aproape să nu treacă zi fără să ţi se picure-n auz deja arhicunoscutele formule mioritice „România nu are nici un viitor", „în cîteva luni intrăm în incapacitate de plată", „ne pleacă toate valorile", „terorismul sindical ne spînzură de-a binelea", „dracu' se mai duce-n 2012 la alegeri" şi altele asemenea.

Ca să fiu, totuşi, drept, cum te rupi de ştirile TV şi de masochismul valah, luînd-o spre nord-vest cu maşina, cum vezi buna înclinare a balanţei întru binecuvîntata înţelepciune încorporată-n sloganul „nu-i dracu-aşa de negru!". Lume deschisă la minte şi iute adaptată, care detestă neputinţa lăcrimoasă şi spectrul stupid al drobului de sare de pe sobă, grădini şi ferme profitabile, investiţii în Ungaria, concedii faine (başca spitalizări) în Austria, insolite iniţiative administrative, solidarizare (asociere), inventivitate financiară, totul, fireşte, în paralel cu Statul, ori în ciuda lui. Cum sună telefonul din Ardeal, cum ştiu că aud ceva de bine. Aceiaşi prieteni transilvani care-mi spuneau în marasmul bucureştean din primii ani post '89 să las naibii ziarele şi televizorul, fiindcă „dincolo de Chitila lumea-şi vede de-ale ei, nimeni nu are treabă cu vîltoarea politică a Bucureştilor", mă invită surîzător acum la tot soiul de sindrofii legate de o reuşită sau alta, cu o încredere în viitor de-a dreptul ameţitoare pentru viermuiala noastră, care-şi tot plînge de milă într-o abulie ce frizează cretinismul.

Dar spectacolul cel mai excitant pentru mine este amploarea extraordinară pe care a căpătat-o viaţa la nişă. Şi nu doar printre oamenii cu dare de mînă, cu vreo trei luni de vacanţă pe an, petrecute între Balcic, Noua Zeelandă, Scoţia şi Tenerife, ci pînă jos, la pescarul pensionar, cu cîteva sute pensie, un porc, un cîine şi trei găini în ogradă. Nu mai spun de cîtă lume a scos televizorul din casă (lucru notat nu de mult în *Dilema veche* şi de Cezar Paul-Bădescu), ori se rezumă la *axa* TVR 2-Cultural-Discovery-Mezzo-Viasat History, preferînd să-nchirieze bine mersi DVD-uri. Dar văd tot mai multă lume cultivîndu-şi la modul binecuvîntat maniacal hobby-urile (grădinărit extatic, bucătărie jubilativă în siajul lui Jamie, filatelie, fitness, cartofilie, anticărie, fotografie, climbing, bricolaj, trasee în Alpi la 60 de ani etc.), hotărînd să-şi serbeze ziua de naştere în fiecare an într-o altă ţară, apucîndu-se la 50 de ani să-nveţe limbi străine, să cînte la muzicuţă sau la acordeon, ba luînd şi cursuri de dans, de ski, de croitorie.

Pe scurt: cultivînd *schimbarea* ca metodă antidepresivă, în dulce-sadica ignorare a storcoşelii înconjurătoare, găsindu-şi motivaţii de recalibrare dintre cele mai fantasmagorice în ochii mei de paseist îndărătnic. Ba încă am, să ştiţi, chiar şi un workaholic la modul japonez. (Ce-i drept, faţă de voga – terapeutică, nu zic nu, însă devastatoare – a *shopping*-ului, scorul e cam de 1000 la 1).

România ne tratează ca o mamă vitregă. Scîrba calibanică a proletarilor care-n infernalele autobuze şi tramvaie ale ITB-ului ceauşist îi îndemnau pe bieţii intelectuali sufocaţi „să-şi ia maşină mică, dacă nu le convine" s-a cuplat cu fesenismul gospodinelor care i-au aplaudat pe mineri, pentru ca acum să decreteze fioros: „cui nu-i place aici – să se ducă dracului în America!".

Astfel încît, (să) ne căutăm fiecare „patria mică" despre care scria Liiceanu. Viaţă la nişă, într-un „popor desţărat" – o spune tot el – în aşteptarea implacabilei „demisii a organelor", cum sună definiţia cioraniană a bătrîneţii.

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

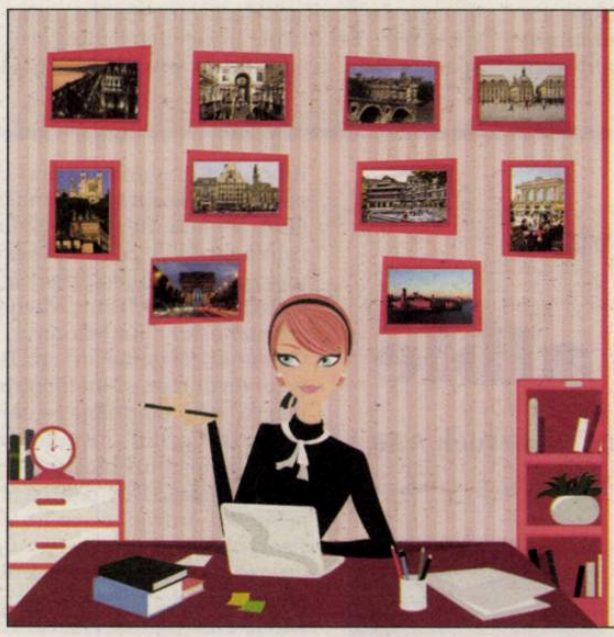

radiofranceinternationale

Franţa 10+

Ascultă RFI România
sau intră pe www.rfi.ro
şi poţi câştiga
excursii de weekend
în cele mai cunoscute
10 oraşe ale Franţei:
Montpellier,Toulouse,
Bordeaux, Nisa, Nantes,
Paris, Lyon, Strasbourg,
Marsilia, Lille.
Transport cu avionul,
cazare în cameră dublă
cu mic dejun inclus,
plecare vineri,
întoarcere duminică,
totul pentru 2 persoane.

rfi românia
www.rfi.ro

Bucureşti 93.5 fm, Iaşi 97.9 fm, Craiova 94 fm,
Cluj 91.7 fm, Chişinău 107.3 fm

PUBLICITATE

DILEMA VECHE

vă invită la o dezbatere în
Aula Bibliotecii Centrale Universitare
„Mihai Eminescu"

Luni, 25 octombrie, ora 18.00

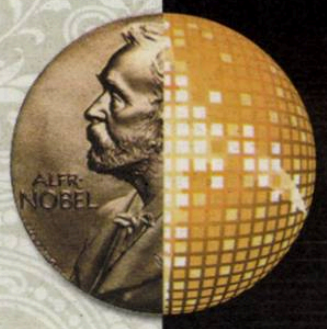

Clubul Dilema veche, la Iaşi

cu:
Andrei Pleşu,
director fondator Dilema veche
Mircea Vasilescu,
redactor şef Dilema veche
Marius Chivu,
critic literar şi redactor Dilema veche
Luiza Vasiliu,
editor web dilemaveche.ro

partener media
rfi românia

PREMIUL NOBEL sau MTV AWARDS?

Ce fel de cultură vreţi în Dilema veche?

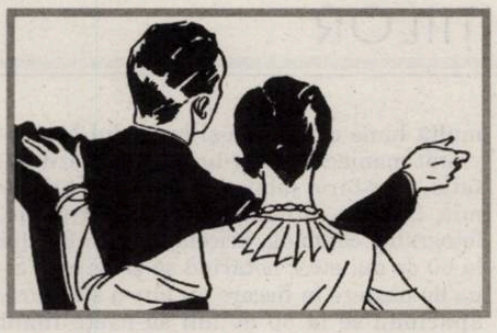

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Poveşti de deşteptat copiii (???)

Muzici, baloane colorate, figurine de pluş supradimensionate, megafoane, actori pe picioroange, difuzoare, îmbulzeală, chipuri angelic fermecate – Festivalul Internaţional de Teatru pentru Copii „100, 1000, 1000000 de poveşti“, organizat de Teatrul „Ion Creangă“ şi desfăşurat la Sala „Rapsodia“ (adăpostul temporar al instituţiei, pînă la renovarea sediului din Piaţa Amzei), Sala Studio a Teatrului de Comedie, în grădiniţe, şcoli, licee şi centre comerciale, nu putea trece neobservat nici măcar de trecătorii grăbiţi, cu umbrela pusă pavăză împotriva ploii reci şi mocăneşte încăpăţînate care a căzut în aproape toate zilele săptămînii 2-9 octombrie. Combătînd clişeul, vremea nu a „ţinut cu noi“, ba chiar s-a arătat ostilă – motiv în plus ca priveliştea sălilor pline-ochi să-l uluiască pe observatorul mai neîncrezător; la modul pozitiv, firește. Care observator nu a fost scutit, din păcate, nici de uimiri cu semn contrar. Să le luăm pe rînd.

Ajuns anul acesta la a şasea ediţie, festivalul – care, presupun, îşi datorează numele destul de complicat inventivului director al teatrului organizator, regizorul Cornel Todea – s-a bucurat, de-a lungul timpului, de o participare internaţională cu totul remarcabilă, izbutind să aducă la Bucureşti trupe din toată lumea. Evident, altfel decît la teatrul „celor mari“, spectacolele pentru copii implică, în general, o etalare de forţe ceva mai modestă, lucru ce înlesneşte mobilitatea artiştilor şi a montărilor. Dincolo, însă, de acest amănunt cantitativ, trebuie notată ţinuta calitativă ireproşabilă a producţiilor sosite din străinătate, capitol la care se întîmplă să rămînă datoare chiar şi reuniuni mult mai gomoase sau mai gălăgioase. În special reprezentaţiile dedicate copiilor foarte mici („între 0 şi 3 ani“, cum grăieşte nomenclatorul festivalului, în chip oarecum ilogic: ce fel de teatru se poate face pentru un bebeluş de 0 ani? dar pentru unul de 0,2 ani?) s-au impus prin fantezie, sensibilitate şi o capacitate absolut surprinzătoare de a-i ţine atenţi nu doar pe destinatarii declaraţi, ci şi pe „aparţinători“. De altfel, la această categorie, spectacolele candidate la premiul botezat Superbebe au pus într-o anumită dificultate juriul (din care am făcut parte, alături de o colegă de la Cluj, Doina Modola, şi una de la Budapesta, Timea Papp), obligat, cu mare părere de rău, să lase pe dinafară creaţii precum *Ce face Roşu în ziua de joi?* (Thalia Kompagnons, Germania) sau *Într-un sertar* (Teatr Poddanczy, Polonia), în favoarea mai bine articulatului, ca „ideologie“ (familia, în felurite ipostaze), *Trei de-un fel* al britanic-austriacului Pete Belcher. Acest regret a şi făcut ca „judecătoarele“ să transforme Premiul pentru regie (oricum, în spectacolul pentru copii, regia se contopeşte inseparabil cu interpretarea!) într-o distincţie menită să pună în evidenţă eforturile teatrului-gazdă de a concepe montări cu adevărat potrivite celor mai mici spectatori; a fost, în concursul de-acum, cazul reprezentaţiei *Alb şi negru*, semnată de Nicoleta Rusu, Voicu Hetel şi Daniela Mişcov, „vorbind“, prin muzică, mişcare şi animaţie de obiecte, despre nonsensul discriminării şi poezia unităţii primordiale.

Insist asupra excelenţei producţiilor pentru juniorii mici, cum se zice în sport, pentru că ea a contrastat puternic – şi nespus de întristător – cu nivelul majorităţii celor incluse în categoria, cum ar veni, generală (pentru copii între 3 şi 14 ani, se poate deduce). Iar faptul că aici ponderea au deţinut-o spectacolele autohtone, sprijinite de oaspeţii de peste Prut (Teatrul „Luceafărul“ din Chişinău) şi de peste Dunăre (Teatrul Dramatic din Targovishte – grafie cam hazoasă pentru un toponimic ce se pronunţă în bulgăreşte, am impresia, cam la fel ca în românește), ar trebui să dea de gîndit oricui mai e capabil, pe plaiul mioritic, de această activitate. Lăsîndu-i la o parte pe vecinii de la sud (al căror păcat principal a fost aducerea unei reprezentaţii cu text foarte mult şi... netradus), cel mai amabil epitet ce li se poate atribui spectacolelor din România Mare este „corect“ (cazul unei *Albă ca Zăpada* produsă de Teatrul German de Stat din Timişoara). În rest, o paradă aiuritoare – şi înfăptuită, uneori, cu mijloace materiale consistente – de platitudine, vulgaritate, prost-gust şi violenţă cînd latentă, cînd manifestă. Gîndită ca o pretenţioasă glosă postmodernistă – în folosul cui? – la basmul lui Creangă, montarea gazdelor cu *Un lup, o capră şi trei iezi* s-a aliniat, din nefericire, mai ales din cauza unor prestaţii actoriceşti descentrate, acestei tendinţe. Premiul categoriei a revenit, aproape automat, unui frumos spectacol de teatru-dans, *Cutii*, adus din Israel de grupul Bama, adică de dansatorii Ofir Najari şi Nima Jacoby, iar laurii cuveniţi interpretării au fost împărţiţi colegial de Karin Schroeder şi Andreas Goehrt, protagoniştii spectacolului *Nimeni nu se numeşte Elise* (Teatrul Metronom, Germania).

Nu a fost o săptămînă uşoară. Voi reveni asupra ei pentru că subiectul e important şi arzător. Baba trebuie să se oprească din pieptănat.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Zone de albie

● Kronos Quartet, *Floodplain*, Nonesuch / A&A Records, 2009.

Într-un articol recent mă plîngeam că filarmonicile (mai ales cele de pe la noi) au pierdut legătura cu contemporaneitatea muzicală şi se bazează pe axioma că găina bătrînă face supa bună. Aşa cum cunosc şi rockeri care refuză să asculte orice datat după moartea lui Lennon (sau Mercury, sau Pittiş, în funcţie de gusturi) sau jazzeri care consideră că nu s-a mai făcut nimic în muzică după Miles Davis. Am fost mai acru decît intenţionam (mă enervase pînă la prurit albumul lui Serj Tankian), dar sinonimia forţată între clasic şi vechi (=confirmat) se poartă. Ideea fundamentală, pe care o menţin, e că nu consider trecutul ca avînd vreun soi de întîietate în faţa prezentului, decît prin prisma atitudinii socialiste, de a şti pe ce te poţi baza. Prefer atitudinea prin care încerci mereu să depăşeşti lucrurile pe care te poţi baza, chiar cu riscul de a pierde din echilibru. Dacă în context socio-economic echilibrul între aceste atitudini afectează vieţi umane, în muzică (şi arte în general) e în joc doar evoluţionismul artistic.

Kronos Quartet sînt dintre cei care cîntă muzică clasică *nouă* în anul 2010, scot albume, iau premii, merg în turnee cu autobuzul. Probabil nu se îmbată criţă şi nu sfîşie tricourile fanelor, dar trăiesc în aceeaşi industrie muzicală şi realitate contemporană ca pop-starurile de la televizor. Sigur, un cvartet nu e o filarmonică, dar nu sînt puţine nici grupurile muzicale mari care compun şi scot albume cu nemiluita (şi au twittere şi fancluburi, ba chiar şi DVD-uri sau videoclipuri).

Britanicii au postul de radio Classic FM care promovează albume, topuri, power-play-ul zilei, bîrfe şi ştiri, aplicaţie iPhone şi magazin virtual *doar* cu muzică clasică, şi proaspătă pe deasupra (nu sînt neglijaţi nici clasicii morţi, desigur). Ba mai au şi o festivitate televizată de premii comparabilă cu MTV Music Awards. Bine, nu e cu Lady Gaga şi nici nu-s premiile prezentate de P. Diddy. Dar sînt prezentate de Jeremy Irons, Michael Caine, plus că au şi ei superstarurile lor flamboaiante, o Lady Gaga a sopranelor, un Ozone al coriştilor ori un Borobeică al harpei. Anul acesta pe covorul roşu şi-au făcut poze Herbie Hancock, Hans Zimmer şi corul de preoţi romano-catolici The Priests. Plus Angela Gheorghiu, *Female Artist of the Year!* Tineri metrosexuali cu şaluri bicolore şi tunsori emo agită statueta premiilor Classic Brit pentru cine ştie ce album de debut *a cappella* şi te întrebi de ce nu şi-or fi făcut un *boy band* pop. Uneori chiar au un *boy band* ca proiect alternativ, să mai îngroaşe puşculiţa, vezi cazul Rhydian (un fel de Costel Busuioc de-al lor). Drept concluzie de paragraf, îl voi cita pe David Harrington, liderul Kronos Quartet: *„I've always wanted the string quartet to be vital, and energetic, and alive, and cool, and not afraid to kick ass...“*.

Cel mai recent album Kronos conţine interpretări ale unor piese compuse de artişti provenind din zonele de albie ale unor mari fluvii, acesta fiind, de altfel, conceptul albumului, sugerat prin titlul *Floodplain*. Nu e vorba totuşi de un cover album, piesele fiind, în proporţie de două treimi, compuse special pentru Kronos Quartet (cealaltă treime sînt preluări din folclor). Bunăoară, *„Tashweesh“* a fost compusă de Ramallah Underground, pionierii hip-hop-ului iranian. Alte contribuţii vin din partea unor compozitori azeri, libanezi, egipteni ori etiopieni. Nu doar piesele sînt de provenienţă exotică, ci şi instrumentele „invitate“ care se alătură cvartetului de coarde: riq, shruti, darbukka şi balaban nu sînt nume de artişti *world music*, ci instrumente artizanale sau experimentale ce completează sound-ul epic al albumului. Terry Riley, pionierul minimalismului clasic şi frecvent colaborator cu Kronos Quartet, dă şi el o mînă de ajutor.

Şi încă un detaliu semnificativ: Kronos Quartet sînt responsabili (alături de compozitorul Clint Mansell) pentru coloanele sonore ale unora dintre filmele lui Darren Aronofsky, bunăoară *Requiem for a Dream* şi *The Fountain*. Cei care au văzut filmele vor face imediat conexiunea, nimeni nu poate uita acele soundtrack-uri.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com*

ce mai spune

Ștefana MĂRMUREANU

21 de filme ruseşti vin la Bucureşti

Începînd cu anul 2007, s-au mai petrecut în România evenimente culturale aflate în strînsă legătură cu cultura rusă. Amintesc expediţia culturală în Siberia, organizată de ICR, un minifestival de film rusesc, organizat de Fundaţia Dostoievski împreună cu ICR. De altfel, Rusia este prezentă cu filme şi în cadrul Festivalului Filmului European, un proiect anual organizat tot de ICR.

Am observat cu aceste ocazii că sălile cinematografelor sînt pline ochi atunci cînd rulează filme ruseşti. De aceea, ne-am gîndit că ar fi bine pentru public să poată revedea creaţiile cinematografice vechi şi să vadă în premieră filme ruseşti foarte noi.

Festivalul Filmului Rus, care se desfăşoară în perioada 22-28 octombrie, este primul care reuşeşte, însă, să cuprindă atît de multe filme, foarte variate ca tematică şi din perioade diferite. Am dorit ca acest festival să prezinte cît mai divers complexitatea culturală a Rusiei. La nivel european, cinematografia rusă reuşeşte în continuare să propună un altfel de discurs imagistic. Multe dintre filmele vechi nu mai sînt cunoscute de cei tineri, iar filmele noi nu sînt cunoscute deloc.

Aş vrea să adaug că, în reciprocitate, prin partenerii noştri, vom organiza şi un Festival al Filmului Românesc la Moscova, anul acesta, în luna noiembrie. Vom prezenta filme vechi, de referinţă, dar şi pe cele premiate în ultima vreme, din noul val cinematografic.

La Bucureşti, în festival, vor fi foarte multe premiere: *Ţarul, Lăcaşul îngerului, Cum mi-am sfîrşit vara, Antonina îşi întoarce capul* etc. Sînt filme din ultimul deceniu, care au fost premiate la Cannes, Veneţia, Berlin. Dar vor fi şi filme mai vechi, care se vor vedea pentru prima oară: *Soarele alb al deşertului, Operaţiunea Î, Străin printre ai săi*.

Programul festivalului pe *http://www.icr.ro/bucuresti/evenimente/festivalul-filmului-rus.html*.

***Ştefana Mărmureanu** este director al Direcţiei Arte Vizuale, ICR.*

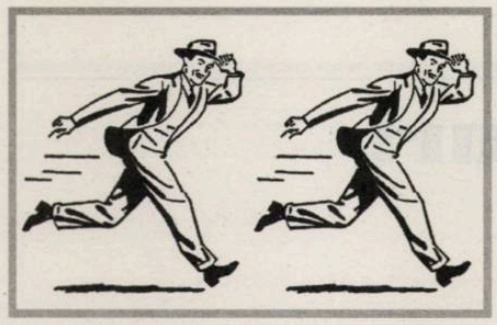

Andrei GORZO

dilematograf

In the shit

● ***Eva* (România, 2010), de Adrian Popovici**

Aproape toată lumea spune că îi place să se uite la filme, numai că unora le place cinema-ul, pe cînd ochii şi urechile altora se mulţumesc cu orice umplutură audiovizuală. Diferenţa dintre amatorul de cinema şi consumatorul de umplutură audiovizuală este că celui de-al doilea îi e de-ajuns să recunoască pe ecran materialele sau accesoriile de bază ale unui gen care-i place, ca să-i placă *orice* film aparţinînd genului respectiv. Dacă îi plac filmele de acţiune, îi va fi de ajuns să vadă pe ecran împuşcături şi explozii; din momentul în care va recunoaşte aceste materiale, filmul îi va plăcea. Dacă îi plac dramele romantice „de epocă", nu-i trebuie decît să vadă peisaje, costume şi actori care-şi spun unii altora „baroneasă" sau „domnule maior"; odată ce le vede, totul e OK. Cu totul altfel stau lucrurile cu amatorul de cinema. Pentru acesta, materialele sînt doar materiale – nici bune, nici rele în ele însele. Contează cum sînt prelucrate cinematografic, ce capătă ele în plus de pe urma felului în care sînt puse în scenă şi a felului în care e pusă camera pe ele. Pentru amatorul de cinema, n-are cum să existe loc de îndoială în privinţa faptului că *Eva,* o dramă romantică de „epocă", bazată pe romanul din 1947 al lui Radu Tudoran, *Fiul risipitor,* şi regizată de Adrian Popovici, e un film complet lipsit de merite cinematografice; nu e cinema, ci umplutură destinată unor ochi lipsiţi de discernămînt. Popovici adună în faţa camerei materialele de bază ale genului (există şi peisaje, şi maşini de epocă, şi cai, şi actori care-şi spun „baroneasă" sau „domnule maior"), dar asta-i tot ce face cu ele. E un film în care se întîmplă multe lucruri (o fată e chinuită de unchiul ei cel rău şi incestuos; apoi e fermecată şi din nou chinuită de un bărbat misterios, care nu-i spune niciodată ce face atunci cînd nu e lîngă ea; apoi e luată de soţie de un baron cumsecade; apoi revine bărbatul misterios; apoi vine Al Doilea Război Mondial; şi tot aşa), dar în care, la nivelul gîndirii cinematografice (şi dramaturgice, şi narative), nu se întîmplă niciodată nimic, nu mişcă nimic. Scenariştii (Radu Petrescu-Aneste, Steve Attridge şi Popovici însuşi) sînt incapabili să organizeze materialul epic: e ca unul dintre foiletoanele alea ieftine şi de demult, în care fiecare nou episod miza pe faptul că cititorul deja a uitat ce se întîmplase în episodul de săptămîna trecută şi n-o să-şi pună întrebări (dar mama eroinei de ce nu mai apare?, dar de unchiul cel rău de ce nu mai zice nimeni nimic?), pentru că tot ce-l interesează e secreţia continuă de evenimente, şi de scene cu maşini de lux, şi de scene cu cai, şi de scene de amor în lumina flăcărilor din şemineu etc. Proiectate într-o sală de Multiplex, imaginile sînt prea mari pentru cît sînt de neconstruite: nici una nu e gîndită în termeni de relaţii spaţiale, de conflicte între planul apropiat şi planul îndepărtat, de tactici urmărind să ghideze, să distragă sau să surprindă privirea spectatorului: astea nu sînt imagini cinematografice, ci doar poze în mişcare cu nişte actori şi nişte decoruri care încearcă să întreţină o ficţiune. Toate înoată în aceeaşi lumină siropos-diafană (pusă de directorul de imagine Mihail Sârbuşcă); contururile tuturor feţelor sînt îmblînzite şi ochii tuturor sînt plini de stele – în zilele noastre e greu să găseşti un director de imagine care să-şi mai linguşească actorii cu un asemenea prost-gust (poate doar în producţiile porno *soft* de pe Playboy TV).

Actorii joacă în limba engleză (roluri de români ce trăiesc în România). Cei principali tind să fie britanici, cei secundari tind să fie americani, cei care duc tava tind să fie români (imaginaţi-vă amestecul de accente). Cei mai competenţi sînt britanicii. Cei mai dezastruoşi sînt românii, şi asta nu numai din cauză că nu stăpînesc destul de bine limba (deşi şi din cauza asta: atunci cînd doctorul jucat de Vlad Rădescu îi recomandă eroinei gravide să *walk only in the shade,* adică să meargă doar pe la umbră, el este periculos de aproape de a-i recomanda să *walk only in the shit),* ci şi pentru că unii dintre ei (în special Maia Morgenstern în rolul ei ceva mai amplu de mamă a eroinei, dar şi Claudiu Bleonţ în rolul neînsemnat al unui alt doctor) simt nevoia să-şi îmbogăţească, prin mici detalii puse „de la ei", rolişoarele insuficient lucrate de scenarişti şi de regizor. Conform unei declaraţii de-a producătoarei Cornelia Paloş, filmul a costat „peste două milioane de euro". Conform unei anchete întreprinse de *Evenimentul zilei* (pornind de la nişte suspiciuni ce planează asupra celei mai recente victorii a cuplului Paloş-Popovici, la concursul de finanţări organizat de Centrul Naţional al Cinematografiei: trei proiecte acumulînd o finanţare totală de 1.676.592 RON), CNC i-a mai alocat filmului *Eva* încă (aproximativ) 50.000 de euro, destinaţi promovării pe lîngă Academia Americană de Film, dinăuntrul căreia cică ar fi venit semne serioase cum că *Eva* ar avea şanse la un Oscar pentru coloană sonoră. Norocoşi oameni – Paloş şi cu Popovici! Ai zice că *they walk only in the shade.*

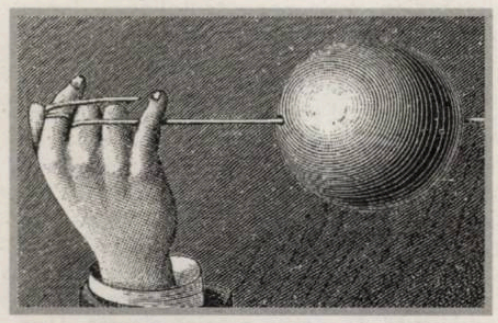

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Germania „multikulti"?

În timp ce Franţa se confruntă cu riscul unor sancţiuni din partea Uniunii Europene ca urmare a expulzărilor colective a cetăţenilor români şi bulgari de etnie romă, Germania îşi radicalizează discursul cu privire la imigranţii musulmani. Nici nu s-au liniştit bine apele după îndepărtarea din funcţie a lui Thilo Sarrazin – autor al unei cărţi controversate în care afirma că ţara devine „mai mică şi mai proastă" din cauza copiilor proveniţi din familii de imigranţi musulmani, care ar fi mai slab înzestraţi genetic decît germanii get-beget – că iar se pune în discuţie relaţia dintre populaţia majoritară şi minorităţi. „Încercările de a făuri o societate multiculturală în Germania au eşuat complet. Iar imigranţii trebuie să depună mai multe eforturi pentru a se integra, inclusiv să înveţe limba germană" – a spus cancelara Angela Merkel în cadrul unei reuniuni a tinerilor creştini-democraţi de la Potsdam. „La începutul anilor '60, ţara noastră i-a chemat pe muncitorii străini să vină în Germania, iar acum ei locuiesc aici. Ne-am minţit o vreme, crezînd că nu vor sta, că la un moment dat vor pleca. Însă nu aceasta e realitatea." Realitatea e că minoritatea e tot mai numeroasă şi că problemele de integrare generează discursuri tot mai vehemente – cum ar fi cel al lui Thilo Sarrazin. Nu pe el îl viza însă cancelara în discursul său, ci pe preşedintele Christian Wulff care a încercat să aplaneze un potenţial conflict afirmînd că Islamul este „parte a Germaniei" tot aşa cum sînt şi Creştinismul şi Iudaismul.

Eşecul societăţii multiculturale pe care îl anunţă Merkel, precum şi consecinţele acestuia sînt o întoarcere destul de abruptă şi aproape neaşteptată din partea cuiva care în urmă cu nici două săptămîni susţinea tocmai multiculturalismul şi beneficiile lui. Mă refer aici la discursul susţinut de cancelară la primirea titlului de *doctor honoris causa* a Universităţii Babeş-Bolyai, în care a subliniat de mai multe ori cît de bine a reuşit multiculturalismul la Cluj şi în România, în ceea ce priveşte minorităţile germane şi maghiare. Desigur, situaţiile sînt radical diferite, însă în ciuda diferenţelor, mă aşteptam ca ataşamentul ei faţă de valorile democraţiei şi ale multiculturalismului să rămînă nealterate.

Din cîte se pare, Angela Merkel a fost îndemnată spre această atitudine mai severă faţă de imigranţi de către membrii mai radicali ai CDU, care se tem că ar putea pierde voturi pe fondul tot mai accentuatelor angoase pe care „străinii" – oricare ar fi ei – le provoacă în rîndul societăţii. Sondajele de opinie arată, cu regularitate, că germanii sînt tot mai puţin toleranţi, că discursurile xenofobe găsesc tot mai mulţi simpatizanţi. De pildă, un studiu recent, realizat de Fundaţia „Friedrich Ebert", arată că 30% dintre respondenţi cred că Germania e „invadată de străini". Cei mai mulţi dintre ei cred că cei 16 milioane de imigranţi rezidenţi în Germania au venit aici atraşi de beneficiile sociale oferite de stat. Într-un moment în care tuturor li se cere să strîngă cureaua, într-o perioadă de criză, în care se pun în discuţie reduceri de cheltuieli în zone sensibile (cum ar fi asistenţa socială, îngrijirea medicală, educaţia), era şi normal ca cei care susţin aceste cheltuieli – cetăţenii germani plătitori de impozite – să fie mai puţin dispuşi să împartă bogăţia lor relativă cu „străini" care nu contribuie la sistem. Angela Merkel ştie însă foarte bine că turcii şi kurzii atît de numeroşi astăzi în Germania au venit aici la cererea expresă a Germaniei, acum 50, 60 de ani, pentru a reconstrui ţara după război. Reproşul statului – formulat acum pe un ton cît se poate de explicit – că aceşti oameni nu au reuşit să se integreze este cinic şi nedrept, căci el transferă întreaga responsabilitate a integrării în curtea minorităţilor. De fapt, eforturi s-au făcut în ambele tabere: statul federal a plătit numeroase organizaţii care se ocupă de educaţia musulmanilor, iar comunităţile de musulmani au făcut şi ele concesii – inclusiv la nivel religios: vara trecută, imamii din Germania au hotărît că e de datoria lor să promoveze învăţarea limbii germane, pentru a sprijini integrarea, şi, susţinuţi de resursele financiare ale statului, chiar au construit şcoli şi centre de educaţie. Însă integrarea nu e posibilă dacă procesul nu e acompaniat şi de un consens politic. Odată cu „capitularea" Angelei Merkel, se pare că există tot mai puţine şanse pentru un consens în această direcţie.

Angela Merkel ştie însă foarte bine că turcii şi kurzii atît de numeroşi astăzi în Germania au venit aici la cererea expresă a Germaniei.

trecerea prin reviste

● OBSERVATOR CULTURAL (NR. 546, 15 OCTOMBRIE 2010)

Repatrierile „la cerere" ale romilor de pe teritoriul Franţei continuă să suscite polemici atît în Occident, cît şi în România. Enikö Vinkze propune o viziune interesantă în articolul intitulat „Nomadism, liberă circulaţie şi «cultura muncii»". „«Cultura muncii», pe care oamenii săraci trăind în condiţiile economiei de piaţă fără proprietăţi şi fără moşteniri familiale o practică, nu poate să fie alta decît cea caracterizată prin multiplele şi desele schimbări ale locurilor de muncă, prin alternanţa între perioadele în care se lucrează pentru venituri şi cele de şomaj, prin acceptarea muncilor «ruşinoase» şi slab plătite, prin acceptarea condiţiilor impuse de economia informală, sau prin migraţia motivată de căutarea unor surse de venit. Din păcate însă, în măsura în care îi atribuie un sens negativ, discursul public consideră că această cultură este una specifică romilor, fiind obstacol în integrarea socială şi în «modernizarea» lor. Dar, în realitate, ea caracterizează mase largi de oameni, fiind o acomodare la situaţiile în care ei ajung fără voia lor. Etnia joacă un rol în constituirea acestei culturi (a muncii), în măsura în care prejudecăţile negative fac referire la ea, astfel încît ea devine factor prin care se explică, justifică şi în acest sens se menţine excluziunea socială a celor percepuţi prin această etnie. Astfel, condiţiile socioeconomice precare şi prejudecăţile culturale se susţin reciproc atunci cînd persoane în căutarea unor locuri de muncă, percepute prin apartenenţa lor la etnia romă, sînt refuzate de angajatori pe motive ce ţin de presupunerea că «nu poţi avea încredere în romi» sau cînd – de exemplu, prin bursa locurilor de muncă – angajatorii caută persoane de etnie romă pentru muncile necalificate, slab plătite. Datorită marilor valuri de migranţi motivaţi de asigurarea subzistenţei, Uniunea Europeană este confruntată cu ceea ce am putea numi exportul sărăciei din noile în vechile state membre (întrebarea referitoare la cauzele sărăcirii acestora fiind o altă chestiune, asupra căreia nu putem reflecta acum)." **(M. M.)**

„Interpretarea unei partituri e subiectivă“

– interviu cu violoncelistul Mischa MAISKY –

A studiat la Conservatorul din Moscova cu Mstislav Rostropovich, în 1966 a fost unul dintre premianţii International Tchaikovsky Competition de la Moscova, pentru ca, patru ani mai tîrziu, violoncelistul leton Mischa Maisky să fie trimis într-un lagăr de muncă. După eliberare, a părăsit Uniunea Sovietică şi a emigrat în Israel. De-a lungul timpului a concertat alături de mari interpreţi de muzică clasică, printre care şi Radu Lupu, şi a colaborat cu dirijori precum Leonard Bernstein, Zubin Mehta, Vladimir Ashkenazy şi Daniel Barenboim. Mischa Maisky va concerta împreună cu fiica sa, pianista Lily Maisky, pe 27 octombrie la Ateneul Român în cadrul proiectului Cruciada Culturii.

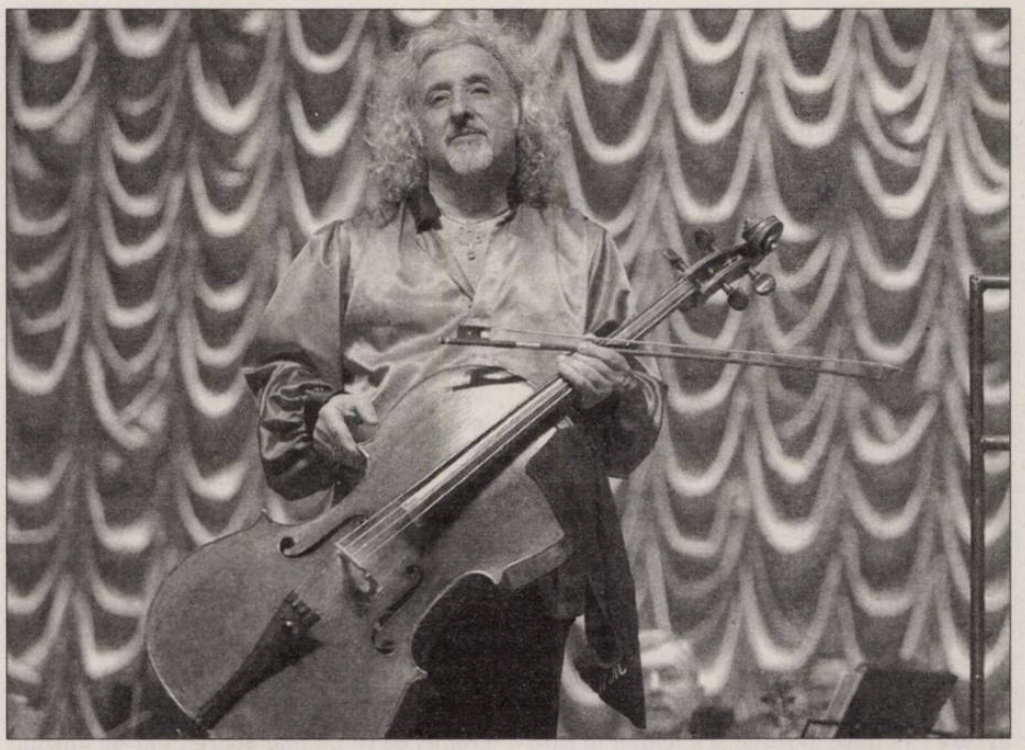

Cum aţi reuşit, ca artist, să luptaţi cu regimul politic?

Cînd am început să cînt, nu a trebuit să lupt cu sistemul. Politicienii îi încurajau pe tinerii muzicieni să ajungă artişti de succes, pentru că astfel ei deveneau importante instrumente de propagandă, pentru a arăta lumii că ruşii sînt superiori celorlalte naţiuni. De aceea, muzicienii şi sportivii de succes erau foarte importanţi pentru sistemul politic. Am fost norocos să pot studia într-unele dintre cele mai bune şcoli ruseşti, să-l am ca profesor pe Mstislav Rostropovich – ceea ce a fost extraordinar, un privilegiu total. Mai tîrziu, bineînţeles, am avut probleme – datorită faptului că sora mea şi familia ei au emigrat în Israel. Viaţa mea s-a schimbat complet, au apărut probleme şi complicaţii, punctul maxim fiind acela că am fost arestat şi am petrecut patru luni în închisoare, iar ulterior alte 14 luni într-o tabără de muncă. În toată această perioadă n-am studiat absolut deloc la violoncel şi spun totdeauna de atunci că am contribuit la construcţia comunismului – evident, fără succes; poate fi vina mea că acest sistem a căzut.

Dar continui să spun că nu regret absolut nimic; cred că este foarte important, chiar dacă deloc uşor să găseşti în orice încercare un aspect pozitiv pentru experienţa ta. Pentru că întotdeauna se găseşte ceva bun pentru spirit, din care poţi învăţa, poate pe alte căi decît cele obişnuite. Eu, în urma acestei arestări, nu mi-am obţinut nici pînă acum diploma de la Conservatorul din Moscova, însă am primit o mult mai completă experienţă de viaţă, care m-a ajutat să mă maturizez, lucru care se reflectă în personalitatea mea muzicală. Deci, într-un anume fel, destul de bizar altminteri, sînt recunoscător pentru toată această poveste.

Ce anume aţi descoperit între cei patru pereţi ai celulei?

Poţi citi foarte multe cărţi scrise de oameni care au petrecut chiar mai multă vreme în închisoare. Desigur, a fost foarte greu... Am trecut prin diferite închisori, prin numeroase celule; mi s-a întîmplat să conviețuiesc cu alţi 40 de deţinuţi – deşi celulele erau concepute doar pentru 22 de oameni, deci era incredibil de aglomerat şi de greu de trăit acolo; mi s-a întîmplat însă să fiu singur săptămîni de-a rîndul într-o celulă, ceea ce, de asemenea n-a fost simplu. După aceea, în tabăra de muncă, trebuia să umplem opt camioane de ciment în fiecare zi, cărînd cu spatele în continuu.

Purtaţi în minte muzica?

Da, în gîndurile mele, tot timpul. Era ceva ce nu-mi puteau lua. Mă ajuta foarte mult. Aşa, găseam întotdeauna speranţa. Situaţia era extrem de nesigură, nu ştiam dacă voi ieşi vreodată de-acolo. Totuşi, amintindu-mi mereu de piesele pe care le cîntasem, primeam un mare ajutor sufletesc.

N-am citit nicăieri de această perioadă petrecută de dumneavoastră în închisoare...

Da, pentru că nu am vrut s-o marketez. Ştii, cînd am ajuns în SUA, primul meu agent a vrut să facă o mare poveste de publicitate din această experienţă. Dar eu am refuzat, din principiu. Nu puteam să fac publică o poveste personală şi nici nu voiam să devin cunoscut ca un disident, pentru că nici măcar nu eram aşa ceva. Oamenii să mă cunoască ca muzician, nu prin prisma poveştii romanţate, eventual, cu închisoarea. Nici acum nu este menţionat nimic în biografia mea oficială. Cînd oamenii mă întreabă însă, le răspund pentru că este cealaltă faţă a monedei. Întotdeauna acord laude sistemului sovietic pentru educaţia pe care am primit-o, dar există totodată şi această latură a poveştii, care ar trebui, la rîndu-i, cunoscută.

„Oamenii sînt înspăimîntaţi de diferenţe“

Pe Internet sînteţi considerat unul dintre cei mai excentrici muzicieni de pe glob...

Depinde ce înseamnă să fii excentric. Nu port hainele tradiţionale de concert – adică frac şi cămaşă şi cravată, pentru că nu mă simt deloc confortabil cu ele. Nu pot cînta, pur şi simplu. Unii totdeauna înţeleg greşit astfel de atitudini şi încearcă să le reinterpreteze. Totdeauna trebuie să clarific ce se întîmplă, de fapt... Publicul crede că fac un soi de *fashion show* pe podiumul de concert. De fapt, lucrurile stau exact invers. Cred că un concert nu este o defilare de modă şi că un muzician nu ar trebui să vină la concert arătîndu-şi minunatul frac. Ceea ce este important este muzica, iar haina care mă ajută pe mine să performez cît de bine pot ar trebui să fie în ordine, atîta vreme cît eşti îmbrăcat suficient şi nu ofensezi lumea.

Publicul crede că fac un soi de fashion show *pe podiumul de concert. De fapt, lucrurile stau exact invers.*

Eu sînt acel tip de muzician care se mişcă foarte mult, care consumă multă energie, datorită adrenalinei transpir foarte mult şi mă simt îngrozitor de limitat şi de restricţionat în aceste haine oficiale de concert... Aşa că am experimentat cu diferite outfituri, am şi încercat să-mi fiu propriul designer, dar apoi l-am descoperit pe acest japonez, Issey Miyake, ale cărui haine le consider comode, interesante, neobişnuite şi extrem de practice – pentru că nu trebuie să le calci. Aşa că, de cîtăva vreme încoace, călătoresc doar cu o valiză mică, în care înghesui cîteva haine pentru concert. Unora le place această alegere, altora nu – ceea ce e perfect normal. E la fel şi cu interpretarea artistică – cînd personalitatea este prea puternică, inevitabil vor fi oameni care te vor iubi foarte mult şi alţii care te vor critica, destul de aspru, chiar. Dar este mult mai bine decît să nu te bage nimeni în seamă.

Nu vă pasă de haine, dar vreţi să fiţi conservator în interpretare...

Ah, poate nici conservator nu este un cuvînt bine ales. Încerc să fiu foarte atent la respectul pe care trebuie să-l acord partiturii şi compozitorului ei; îmi petrec mult timp încercînd să văd cît mai clar care anume a fost intenţia creatorului, cum anume a dorit el ca opusul să fie interpretat. După aceea urmează – să spun aşa – partea de improvizaţie sau interpretarea personală, pentru că fiecare va percepe aceleaşi indicaţii din partitură în mod diferit. Totul se plasează la nivelul subiectivităţii, dar pentru mine, voinţa compozitorului se află pe primul plan, şi abia după aceea personalitatea mea, ca interpret.

Eu încep prin a studia foarte atent partitura, încerc să aflu cît mai multe detalii despre personalitatea compozitorului, despre perioada în care a compus piesa în cauză, pentru a mă apropia cît pot de mult şi de adînc de atmosferă, de stil, de intenţia creatorului; astfel încerc să ajung la ceea ce nu este scris propriu-zis în partitură. Unii compozitori n-au adăugat nici o indicaţie textului muzical – de exemplu Bach, în suitele sale pentru violoncel. Compozitorii din secolele următoare au adăugat din ce în ce mai multe precizări – de tempo sau de nuanţe, dar oricît de multe ar fi ele, niciodată nu poate fi indicat absolut tot. Trebuie să poţi citi „printre rînduri“, „printre note“. De aceea totul devine atît de subiectiv. Altfel, cu tehnologia modernă s-ar putea face un *soft*, pe care să-l programezi cu toate informaţiile găsite – compozitor, partitură, epocă, caracteristicile stilistice etc. – iar acest *soft* va deduce interpretarea perfectă. Din fericire, nu s-a inventat încă aşa ceva. Întotdeauna va fi ceva personal, emoţional, pe care computerele încă nu au reuşit să-l reproducă.

Au muzicienii vreo responsabilitate faţă de societate?

Din păcate, oamenii sînt înspăimîntaţi de diferenţe, în loc să le îmbrăţişeze şi să se bucure de tot ceea ce le oferă ele ca bogăţie spirituală.

Absolut, toţi trebuie să fim conştienţi de responsabilităţile noastre. Muzicienii sînt însă foarte norocoşi, pentru că pot comunica prin intermediul muzicii, care este – după mine – singurul limbaj universal. Muzica nu cunoaşte bariere lingvistice, culturale, nu are limitări. De aceea, noi putem călători în întreaga lume şi comunica cu oameni din fiecare colţ al acestei planete, prin mijlocirea artei sunetelor, ceea ce este un privilegiu enorm.

În ceea ce mă priveşte – chiar aşa este: m-am născut în Letonia, am studiat la Moscova, am emigrat în Israel, locuiesc acum în Belgia – în centrul Europei; cînt pe un violoncel italian, cu arcuş francez sau german, cu corzi germane şi austriece, conduc o maşină japoneză, am un ceas elveţian şi un colier indian. Soţia mea este italiancă, dar tatăl ei este din Sri Lanka, iar toţi cei patru copii ai mei sînt născuţi fiecare în alte ţări – fata în Paris, băiatul cel mare în Bruxelles, băiatul cel mic s-a născut în Italia, iar ultimul copil, care are puţin mai mult de un an, a fost născut în Elveţia. Lucruri diferite, dar care dovedesc din plin că sînt un cosmopolit. Călătoresc prin toată lumea, cam prea mult – ca să fiu sincer – şi, cînd oamenii mă întreabă unde mă simt acasă, tot timpul spun că sînt acasă oriunde oamenii se bucură de marea muzică clasică. Deci, mîine voi fi acasă în Germania, în cîteva zile voi fi în Italia, peste puţină vreme la fel se va întîmpla în Bucureşti, dar între timp voi mai avea concerte în Hong Kong, Taiwan, Singapore, Grecia...

Rîdeţi? Sînteţi o persoană fericită?

Da, da, cred... Îmi place să spun glume, uneori chiar prea mult *(rîde)*. Cred că simţul umorului este foarte important, nimeni nu ar trebui să se ia foarte în serios, dar în acelaşi timp cred că celelalte calităţi importante ale unui om ar trebui să fie căutarea zilnică a perfecţionării, deschiderea sufletească şi mentală, şi toleranţa. Dacă te uiţi în jur, în lume, la toate conflictele care ne înconjoară, toate sînt generate de religii diferite, de Dumnezei diferiţi, de ideologii diferite. Din păcate, oamenii sînt înspăimîntaţi de diferenţe, în loc să le îmbrăţişeze şi să se bucure de tot ceea ce le oferă ele ca bogăţie spirituală. Gîndeşte-te – cîte feluri de a trăi există în lume, cîte feluri de a simţi şi a gîndi muzica, cîte ideologii, filozofii – de unde să ai parte numai de beneficii. Ne putem îmbogăţi incredibil din toate aceste contacte cu alte naţionalităţi.

a consemnat Maria BALABAŞ

versiunea integrală a interviului (difuzat la Radio România Cultural) poate fi citită pe www.dilemaveche.ro

„Ceea ce cînţi nu e niciodată la fel“

– interviu cu pianistul Sam HAYWOOD –

La vîrsta de 13 ani, Sam Haywood a obţinut locul al doilea la concursul BBC Young Musician of the Year. A studiat pianul la Viena sub îndrumarea lui Paul Badura-Skoda, iar Societatea Filarmonică Regală din Londra i-a înmînat prestigiosul Premiu Isserlis. În ultimii ani, Sam Haywood a susţinut o serie de recitaluri la pianul Pleyel care i-a aparţinut lui Frédéric Chopin. Luna trecută, artistul a concertat la Ateneul Român în cadrul proiectului „Cruciada Culturii“ iniţiat de Agenţia de Vise şi Fundaţia artEST.

Cum aţi descoperit pianul?

Oh, întrebarea aceasta mă duce foarte mult în trecut, cînd eram un copil, poate la vîrsta de 4 ani, şi ascultam discuri împreună cu bunica mea, în casa ei din britanicul Lake District. Sonatele de Beethoven, de exemplu... Bunicii mele îi plăceau lumînările, pe care le aprindea seara şi se crea o atmosferă aproape magică. Am vrut să recreez sunetele pe care le auzeam. Cînd am împlinit 7 ani, tatăl meu a transpus pentru mine *Sonata Lunii* în la minor, ca să nu mai existe bemoli şi diezi şi cred că totul a-nceput de-acolo.

Cealaltă bunică pe care nu am cunoscut-o a fost profesoară de muzică şi e posibil, totuşi, să fi moştenit ceva de la ea. Părinţii m-au susţinut totdeauna. Aveau un pian, pe care puteam să studiez acasă. Îmi amintesc însă şi de orga pe care mi-o cumpăraseră cînd eram foarte mic, unul dintre acele instrumente electronice cu clape colorate, foarte bun pentru copii ca să înveţe cum să se descurce printre atîtea clape, iar tranziţia către un pian adevărat să nu fie grea.

Cînd aţi început să vă gîndiţi la dvs. ca la un pianist profesionist?

Cred că nu m-am gîndit niciodată că aş putea face altceva. Cînd eram mic nu puteam să trăiesc fără pian, nu mă gîndeam că voi face „o carieră“ din asta. Aşa s-a întîmplat. Cînd eram copil, cîntam toată ziua. Părinţii au antifonat zidul de la camera mea, ca să nu audă vecinii. Acum mă gîndesc că faptul că-mi cîştig existenţa cîntînd la pian este un bonus pentru mine, un privilegiu.

Am văzut că, în principal, cîntaţi muzică clasică, fără să vă apropiaţi de jazz sau de pop. Ce spuneţi despre această opinie generală care tinde să vadă muzica clasică ca pe un fel de închisoare?

În termeni de improvizaţie, este diferit. Într-adevăr, nu e ca în jazz – ce să zic – deşi în timpul lui Mozart, se acorda o libertate mare interpretării. Robert Levin vorbeşte mult despre acest fenomen şi improvizează cadenţele pentru concertele mozartiene. Eşti constrîns, într-un anume fel de a vorbi, eşti nevoit să urmezi ceea ce este scris, dar... muzica clasică nu se rezumă la atît. Dincolo de această „constrîngere“, există o mare libertate. După o vreme, tu însuţi devii „piesele“ pe care le interpretezi şi îţi descoperi calea de a te exprima prin intermediul lor. De fapt, cred că trebuie să ai o limită pentru a atinge libertatea, un fel de paradox, dar... e adevărat. Doar pentru că trebuie să te exprimi prin ceea ce este scris în partitură nu-nseamnă că nu eşti îndeajuns de liber. Oricum, ceea ce cînţi nu e niciodată la fel; artistul se manifestă diferit în funcţie de audienţă, de locul în care cîntă.

Vă simţiţi un pianist modern sau unul de modă veche? Mă gîndesc la interpretările care pot apărea în cazul lui Chopin, de exemplu. Accentuarea efectelor dramatice sau posibilitatea de a adăuga „dulceaţă“ în tuşeu; poţi opta, la fel de bine, pentru o interpretare moderată, fără izbucniri temperamentale; sînt toate aceste gesturi mici care definesc atitudinea unui pianist, a unui interpret în general, faţă de muzica pe care o alege.

Este o întrebare dificilă... Dificilă pentru că multe dintre aceste gesturi provin din subconştient. Îmi place să mă gîndesc, totuşi, că atunci cînd concertez, reuşesc să recreez ceva din spiritul vechi al interpretării. Era mai multă spontaneitate în „epoca de aur“ a pianisticii. Acum interpretarea tinde să fie prea „formulată“ şi, cînd te duci la concert şi cumperi ulterior CD-ul cu acelaşi opus, găseşti exact aceeaşi sonoritate. Nu există flexibilitate. Sînt multe influenţele care se simt în stilul meu de interpretare şi e greu, uneori, să le numeşti cu exactitate. De exemplu, îmi place enorm Arthur Rubinstein. Cred că se poate obţine multă inspiraţie din această şcoală veche.

Pianul favorit al lui Chopin

Aţi înregistrat ultimul album cîntînd chiar la pianul Pleyel al lui Chopin. Cum v-aţi simţit cîntînd pe acel pian istoric?

O experienţă incredibilă, un privilegiu pentru mine. Doar de curînd s-a descoperit că pianul acesta îi aparţinuse lui Chopin şi au fost iluminate, astfel, un mister şi un colţ de istorie. Chopin însuşi scrisese despre acest pian, îl considera unul dintre favoritele lui. Întreaga atmosferă şi gîndurile provocate de faptul că mă aflam acolo, cîntînd pe pianul lui Chopin, mi-au afectat interpretarea. Se poate spune că pianul acesta m-a învăţat multe, m-a provocat să redescopăr trecutul; mă făcea să simt că el, instrumentul, nu se potrivea cu interpretarea pianistică modernă şi trebuia adus la viaţă altfel. Sper că albumul va descoperi o altă faţă a muzicii lui Chopin.

Pe site-ul dvs. am ascultat fragmente din înregistrări şi mi-a plăcut în mod special sunetul pianului...

Este, într-adevăr, un sunet foarte cald, argintiu, care pluteşte uşor, pe care pluteşti uşor, se potriveşte cu ornamentaţia sonoră pe care a imaginat-o Chopin în partiturile lui. Poţi simţi de ce el a ales să interpreteze într-un anume fel un opus, o broderie: pentru că a fost inspirat de pianul lui. Mă simt apropiat şi îndatorat faţă de acest pian, la fel ca într-o relaţie cu o persoană.

S-a schimbat atitudinea dvs. faţă de piese?

Da. De exemplu, acest pian mă împiedica, parcă, să-i lovesc prea tare clapele. Nu că aş fi cîntat eu prea agresiv, dar... Mă îndemna la o anume delicateţe. Răspunde mult mai bine la o atingere relaxată şi la o interpretare moderată. Şi se simte atît de diferit în degete, trebuie un timp destul de lung pentru a te obişnui cu el.

Într-un interviu din 1960, Arthur Rubinstein spunea: „De fiecare dată cînd fac o înregistrare sînt încîntat că o maşină poate reţine şi, ulterior, reda, emoţia muzicală“. Înregistrările au devenit un obicei al timpului nostru, dar ar trebui să fie percepute aşa?

Sînt destul de rezervat în ceea ce priveşte înregistrările. Nu am făcut foarte multe discuri. Problema este că atunci cînd faci o înregistrare, aceasta rămîne statică, în vreme ce tu progresezi. Într-un an ai cînta diferit acele lucrări, chiar şi după o săptămînă se petrece această schimbare. Este o declaraţie pe care tu o faci artei, dar este dificil să te opreşti asupra ei pentru că de fiecare dată te gîndeşti „data viitoare ar putea fi mai bine, mai bine“. În mod special cu muzica de care artistul se simte cel mai apropiat.

Dacă vorbim despre emoţie şi angajament artistic, ce preferaţi: o înregistrare sau un concert?

Ei bine, cred că sînt unul dintre acei artişti cărora le place emoţia dinaintea unui concert, îmi place acea senzaţie a grupului care ia parte la o anumită experienţă, irepetabilă în totalitatea ei. Pe de altă parte, îmi place să stau acasă, seara, pe un fotoliu, cu un pahar de vin roşu în mînă şi să ascult unele dintre interpretările fantastice petrecute în această lume, pe parcursul timpului. Cred, de asemenea, că şi aceasta poate fi o experienţă la fel de puternică, meditativă, plină de pace.

Am văzut că vă place şi magia...

Sînt pasionat de magie pentru că mi se pare, la fel ca muzica, ceva universal valabil, care declanşează oricînd o reacţie puternică în oameni. Nu contează religia, naţionalitatea, clasa socială; îmi imaginez o cină, undeva, nu contează unde, scoţi din buzunar un truc şi întreaga dinamică a serii poate fi complet transformată. Toţi vor fi dintr-odată curioşi şi se vor declanşa discuţii şi tot aşa...

Dar este muzica un truc magic? Se pot „măslui“ audienţele?

Nu ştiu. Îmi amintesc că am citit un pasaj într-una dintre cărţile *Harry Potter* şi se spunea acolo: „Muzica, o vrajă mai mare decît ceea ce învăţăm noi aici!“. Există şi posibilitatea de a crea anumite iluzii muzicale, dar eu personal cred că cel mai important este să fii sincer cu tine însuţi atunci cînd cînţi, cu partitura pe care te-ai încumetat să o descifrezi, să cînţi doar aşa cum crezi că e cel mai bine. E singurul mod în care publicul te va crede! Doar dacă tu însuţi crezi în ceea ce cînţi.

a consemnat Maria BALABAŞ

interviul a fost difuzat la Radio România Cultural

PUBLICITATE

oferta de carte

CEI ALEŞI
Lisa T. Bergren
www.niculescu.ro

PUBLICITATE

www.polirom.ro

Nou în colecţia BIBLIOTECA POLIROM

- George Orwell **Jurnale**
- Günter Grass **Aparatul de fotografiat**
- Julio Cortázar **Pagini neaşteptate**

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

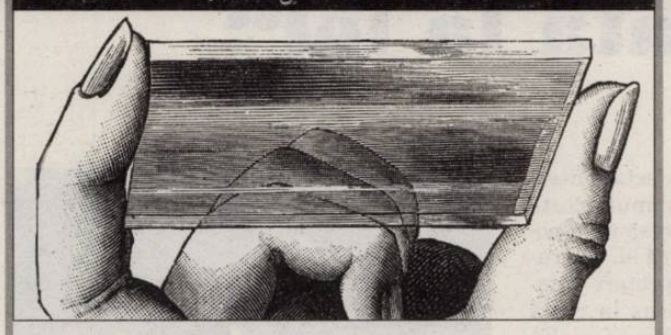

Ţara în care nimeni nu se compromite

Zilele trecute am văzut la televizor încă o dovadă a minunilor pe care le poate face chirurgia plastică şi recuperatorie pe plaiurile noastre. La emisiunea *Unora le place* de la TVR 2, Florian Lungu şi Mike Godoroja l-au avut invitat pe Constantin Bălăceanu-Stolnici, să ne povestească cum e cu rădăcinile muzicale ale poporului român. Invitatul era prezentat ca savant de excepţie, academician respectat şi chiar ca o „conştiinţă a veacului" (Florian Lungu). Nu s-a făcut în schimb nici o referire la colaborarea cu Securitatea a acestei conştiinţe. Dacă ne-am fi născut ieri şi am fi văzut această emisiune, am fi crezut într-adevăr că avem în faţă un monument al probităţii morale şi profesionale, nu un turnător cu nume de cod „Laurenţiu", care s-a autopropus Securităţii pentru colaborare, care a cîştigat bani buni pentru delaţiunile sale şi care, printre altele, a participat la acţiunile poliţiei politice împotriva lui Vlad Georgescu, directorul Europei Libere. Chiar dacă nu ne-am născut ieri, parcă-parcă ne venea să-l credem pe Florian Lungu cînd ne vorbea despre cît de extraordinar e invitatul lui, că prea le zicea cu foc!...

România este ţara în care chiar şi cele mai harnice dame de consumaţie sînt revirginate la minut şi sînt prezentate poporului ca adevărate întrupări ale neprihănirii. Mai uscate, mai curate, acum cu 30% mai mult! Orice grozăvie ai face, în ţara asta se pare că nu ai nici o şansă să te compromiţi. Chiar dacă-ţi sînt scoase la lumină matrapazlîcurile, chiar dacă ajung la public tot felul de dovezi ale mîrşăviilor tale sau ale lumii joase în care te învîrţi, a doua zi poţi apărea la televizor ca o floare, iar cei din jur să te crediteze ca autoritate morală şi lider de conştiinţe.

Să ne uităm, de exemplu, la un Bogdan Chireac. Un om băgat în tot felul de aranjamente subterane şi afaceri dubioase, care ne este livrat cu obstinaţie, la televizor, ca mare lider de opinie – specialist, serios şi integru. De curînd, presa a dat publicităţii nişte documente din dosarul ALRO, cu interceptări ale convorbirilor dintre Chireac şi Dorin Cocoş. Omul este acelaşi pe care-l ştim şi din transcrierile convorbirilor cu şeful ANI, Cătălin Macovei. Un individ care vorbeşte şi acţionează exact ca un golănaş de cartier. Cum să nu-ţi vină să rîzi cînd îl vezi la televizor pe Bogdan Chireac cu ce morgă perorează despre tratate bilaterale şi geopolitică? Un om serios, a cărui minte, Cocoşilă, e desigur la alte prostii...

Un alt exemplu de revirginare de succes este Mihai Tatulici. Cel care astăzi se prezintă ca jurnalist integru, preocupat de binele public şi de campaniile sociale, făcea mai ieri campanii la fel de sociale, dar în care-l recomanda pe Ioan Stoica, artizanul unei minuni care urma să aducă prosperitatea pe Pămînt. După cum ştim, minunea s-a numit Caritas şi a lăsat mulţi oameni pe drumuri. Tot Tatulici e cel care l-a relansat pe orbită pe poetul de curte al Ceauşeştilor, Adrian Păunescu, într-o emisiune antologică pentru demonstrarea calităţilor detergenţilor româneşti. O mînă spală pe alta.

Dar ce vorbim de toate aceste cazuri, cînd îl avem pe Corneliu Vadim Tudor, cel care ne ilustrează de fiecare dată la televizor miracolul imaculatei reconcepţii? Nu mai vorbim de ce a făcut înainte de '89 – asta ţine deja de preistorie –, ci de lucrurile pe care le afirmă de fiecare dată pe micul ecran, jurîndu-se pe documente şi pe ce are el mai sfînt, şi care se dovedesc apoi jalnice baloane de săpun. Oare nu ştim deja ce are mai sfînt Vadim Tudor? Ei, bine, se pare că nu – şi de aceea oamenii de televiziune îl invită în continuare să ne lumineze calea.

Care să fie explicaţia faptului că sîntem astfel prostiţi pe faţă, fără nici o tresărire? Poate pentru că şi nouă ne place starea aceasta de dulce amnezie?

Ioana AVĂDANI

Autodenunţ (cu spume)

Nu mai scriu, dom'le, nimic despre nici o iniţiativă legislativă. M-am săturat să comentez inepţiile unuia şi altuia, care cum se trezeşte vrea el să dea o lege a presei. Şi noi ne dăm de ceasul morţii, ca fraierii...

Cam aşa dialogam cu mine însămi la ceasul marilor decizii (dimineaţa, în faţa oglinzii, cu periuţa de dinţi în mînă – acolo adevărurile grave se pot rosti în toată grozăvia lor). Mă răţoiam la oglinda care-mi întorcea un chip cu privire sastisită, cu un început de exasperare şi cu (vai mie!) spume la gură.

Şi-apoi, oarece îndreptăţire aveam. Căci cum ai putea comenta altfel decît în şagă, frivol şi uşure, o iniţiativă legislativă care trimite jurnaliştii la psiholog an de an, ca să se asigure poporu' că cei care îi furnizează informaţiile sînt zdraveni la cap. Sau năzdrăvănia ailaltă, cu CNA-ul care dă licenţe la presa scrisă... Hai să fim serioşi!... E ca în snoava cu piatra, lacul şi înţelepţii.

Dar biruit-au gîndul (iar!), care s-a cutremurat cînd a pus lucrurile în perspectivă, trecînd de sila imediată. Căci, dacă e să tragem linie şi să adunăm, gîndul cel biruitor ar avea de ce să se sparie. În doar cîteva luni (de vară!), presa română s-a văzut trecută în strategia de apărare a ţării la „vulnerabilităţi" ale statului (ca să fim riguroşi, cum şade bine, „campaniile de presă la comandă cu scopul de a denigra instituţii ale statului"), s-a văzut „autoreglementată" pe Internet din iniţiativa unui parlamentar, în cooperare cu Biserica şi cu organizaţiile de protecţie a copiilor, „licenţiată" de CNA şi trimisă la psiholog. Ba i s-a mai pus în cîrcă şi noutatea absolută a noţiunii de „semidelict" – delictul săvîrşit fără rea intenţie. În tot acest timp, mogulii au continuat să se ţină de mogulisme: unul a recunoscut pe faţă că „a făcut lobby" pentru suspendarea preşedintelui. Au fost revitalizate şi validate public, prin susţinere senatorială, organizaţii „de tineri jurnalişti" care defilează de peste zece ani (cu pauze tehnologice) sub aceeaşi conducere (se pare că unii chiar au descoperit tinereţea veşnică) şi cu aceeaşi dorinţă acerbă de a face ordine în presă în stilul lor cu fracturi de logică şi sintaxă.

O atare lipsă de apetenţă pentru apărarea temeliilor principiale ale negoţului cu informaţii este greu de înţeles.

Două lucruri grave şi unul înspăimîntător

Pus astfel în lumină (sic!), aiuritorul *tsunami* de grijă faţă de presă nu mai pare chiar atît de rizibil. El ne spune două lucruri grave şi unul înspăimîntător. Ne spune, întîi de toate, că există o frustrare publică faţă de modul în care se face presă în România. Iertată-mi fie generalizarea vinovată, dar excepţiile devin din ce în ce mai puţin vizibile, dacă nu chiar cu totul rare. Există politicieni care simt această frustrare şi nu se sfiesc să capitalizeze pe seama ei. De aici, îngrijorările faţă de buna creştere a copiilor, morala publică, prevalenţa limbajului vulgar etc... Acestea sînt teme pe care „poporul" le acceptă şi le valorizează, în timp ce libertatea de expresie este în continuare o valoare fundamentală pentru care nu mulţi şi-ar jertfi cafeaua de dimineaţă. Dincolo de aspectele politicianiste, ar fi o dovadă de lipsă de perspicacitate să nu recunoşti că nemulţumirea mărturisită a publicului faţă de anumite produse ale presei este o realitate. Şi chiar dacă pînă acum nu mulţi sînt cei care au început să boicoteze un ziar sau un post TV pentru a sancţiona astfel slaba calitate editorială, lucrul se va întîmpla curînd... Şi tot curînd s-ar putea ca, pe valul acestei legitimări „populare", una din legile de înzăbelire a presei, făcută mai la rece şi cu ceva mai mult respect pentru logică şi tehnică legislativă, s-ar putea să treacă prin Parlament după toate regulile.

Ne spune, totodată, povestea jalnică a ipocriziei instituţiilor româneşti (iar generalizez vinovat...). Cît de iuţi de lege sînt acestea, cît de iubitoare de ordine şi disciplină prin „servicii" – şi cît de puţin interesate de tratarea rădăcinilor adînci ale relelor pe care le îndreaptă acum cu biciuşca! Aceiaşi parlamentari îngrijaţi de mogulizare şi tembelizare sînt cei care au refuzat să discute – sau au respins de-a dreptul – legi care ar fi impus control antimonopol în industria de mass-media, limitarea Poprietăţii încrucişate, transparenţa proprietăţii, transparenţa surselor de finanţare. Aceiaşi oameni care acuză jurnaliştii de „tonomaterie" şterg foarte discret criteriile tehnice obligatorii în alocarea publicităţii de stat (acelea care spuneau că „banii trebuie să urmeze oamenii", că sumele din bugetele publice trebuie să meargă către cei care au accesul cel mai larg la public), lăsînd mînă liberă alocării contractelor către cei care bine-merită de naţie.

Dar chestia îngrozitoare pentru mine este slaba reacţie a industriei. Fiecare iniţiativă legislativă de paie din cele de mai sus a fost arsă vajnic în piaţa publică timp de două zile, pe ici pe colo, prin părţile mai spectaculoase, după care s-a lăsat tăcerea. Schimbarea la faţă a legii achiziţiilor publice nu a fost subiect de presă decît pentru o singură publicaţie online. Dezbaterea pe marginea strategiei de apărare a ţării au organizat-o două ONG-uri, sindicatele jurnaliştilor sînt cele care au dus jalba la Bruxelles, în timp ce patronatele s-au mulţumit să trimită o scrisoare autorităţilor... O atare lipsă de apetenţă pentru apărarea temeliilor principiale ale negoţului cu informaţii este greu de înţeles. Este ca şi cum libertatea de exprimare – cu pandantul ei obligatoriu, libertatea presei – ar fi nişte flinticuri, nişte „fiţe de seminar", cum s-a exprimat un distins faimos jurnalist.

„Mogulii de presă"

N-am înţeles niciodată (deşi am depus eforturi semantice) de ce e rău să fii mogul în presă. De ce e rău – din principiu – să fii bogat, puternic, dominant pe piaţă. Dar îmi este şi mai greu să înţeleg de ce, dacă tot eşti mogul, îţi laşi domeniul bîntuit de stafii şi nimurici, de ce te laşi regulat de oameni cu imaginaţia fierbinte şi cultură legislativă puţină, fără să ai o reacţie profesională temeinică şi clară.

De-asta mă trezesc în fiecare dimineaţă, mă spăl cu abnegaţie pe dinţi şi mă cert cu mine în oglindă, cu spume la gură, cu ferma convingere că, dacă voi înceta într-o bună zi să fac ce fac — de oboseală, de plictiseală, de lehamite – se va găsi vreun flaimuc bun în clanţă care să reuşească să treacă o lege a presei după chipul şi asemănarea lui. Şi, dacă industria de mass-media – ca şi comunitatea jurnalistică – vor continua să stea pe tuşă, fără să reacţioneze la aberaţii legislative şi la aberaţii deontologice deopotrivă, invocînd necesitatea menţinerii locurilor de muncă întîi de toate, atunci chiar că o merită.

***Ioana Avădani** este director executiv al Centrului pentru Jurnalism Independent.*

Daniel I. IANCU

Densuşul şi Densuşienii

– priveliști de prin Ţara Haţegului –

Interesul personal pentru Nicolae Densuşianu, datînd de cîţiva ani, a fost suprapus recent de o obligaţie impusă de Şcoala Doctorală a Universităţii „1 Decembrie 1918“ din Alba Iulia, prin Proiectul POSDRU/88/1.5./S/63269, intitulat „Bursele doctorale, premisă pentru creşterea competitivităţii şi competenţelor în cercetarea ştiinţifică“, cu suportul financiar asigurat de Fondul Social European şi de Guvernul României. În aceste condiţii, o documentare de teren în satul Densuşienilor se impunea la modul imperativ, cel puţin din perspectiva unei cunoaşteri a contextului geografic şi istoric în care s-au născut, s-au format, s-au afirmat şi (unii dintre ei) au evoluat intelectual membrii respectivei familii.

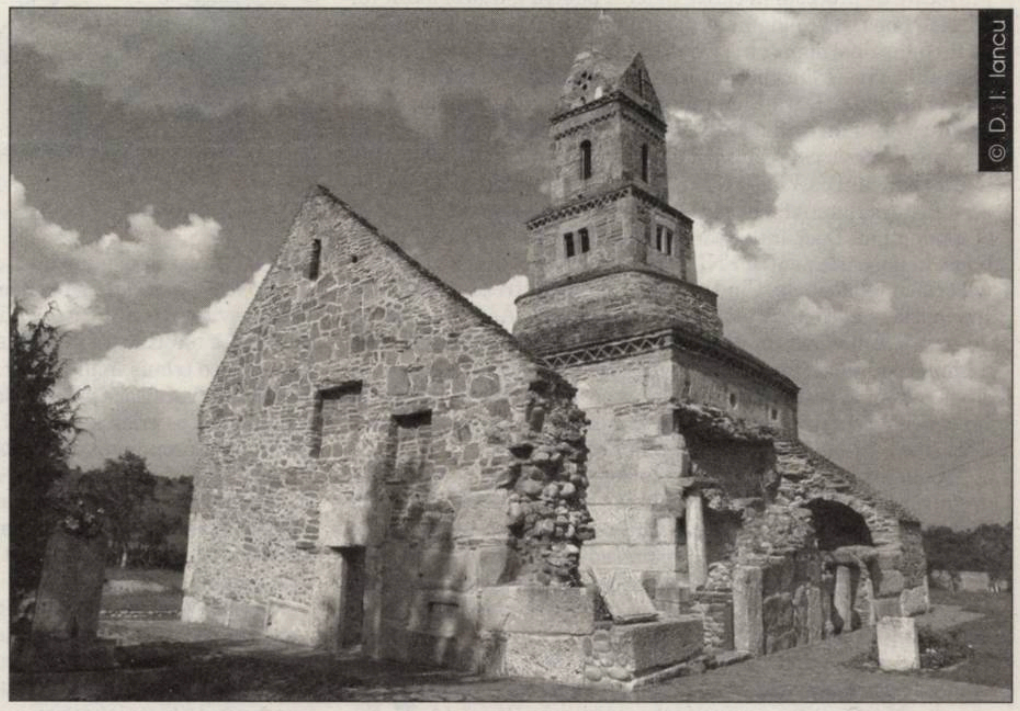

Primele impresii

Densuşul e o comună undeva în nord-vestul Ţării Haţegului, situată la capătul unor văi prin care se scurg în depresiune nu prea înalţii munţi Poiana Ruscăi. De vii dinspre Caransebeş, la vreo şase kilometri înainte de Haţeg, prin centrul Toteştiului, trebuie să faci stînga. Un panou plasat chiar la intersecţie te informează că pînă la biserica Densuş, „monument istoric atestat din sec. XIII“, mai ai tot şase kilometri. Despre vreunul dintre Densuşieni – nimic!

De la ieşirea din Toteşti, drumul, şerpuind printre plopi, te poartă prin depresiunea ce se înalţă pe terase succesive. În faţă – Poiana Ruscă; în dreapta şi puţin în spate – Şureanu; înapoi – Retezatul. Încet-încet, te îndrepţi spre o vale ce pare largă printre dealurile joase. După ce treci de micul sat Hăţăgel, la capătul unei pante, pe lîngă ramurile unor pomi fructiferi nu prea înalţi, descoperi şi ţinta: turnul ciudat al bisericii din Densuş. Primele clădiri de care te izbeşti sînt grajdurile fostului CAP: destul de îngrijite, transformate între timp în fermă capitalistă, cu utilaje agricole oprite parcă la întîmplare prin spaţiul imens. O spărtură în asfalt de-a lungul şoselei îţi atrage atenţia că, nu de mult, s-a introdus apa potabilă în sat. Am vaga impresie că, după ce se finaliza totul, inclusiv reasfaltarea, vor începe să spargă din nou, pentru canalizare...

Gospodării îngrijite, case vechi (sau şuri) de lemn, alternînd cu construcţii masive de cărămidă, tencuite. La prima curbă mai importantă îţi aţine calea un stîlp de curent, cu cel puţin patru pui de barză cocoţaţi în cuibul din vîrful lui. După el, dai de-o casă ascunsă bine sub viţă-de-vie şi nu numai, cu prispă veche, geamuri mici de lemn şi antenă parabolică. Într-o parte a zidului de la poartă, din cărămidă roşie văruită-n alb, stă încastrată într-o nişă cu arcadă o uluitoare cruce martelată, cu-o poză-ntr-un cadru oval, înfăţişînd un militar tînăr încă, născut într-un război şi mort în altul, ce parcă abia-şi stăpîneşte un zîmbet cu influenţe de monalisă masculină. „Întru amintirea Eroului Sold. DIONI BENIAMIN născ. 1914, mort în războiul sfînt al reîntregirii Ardealului... (prea multe cuvinte ce nu le-am mai putut descifra). Deplîns de tata Iulian şi mama Ioana.“

Conacul din centrul satului

După încă vreo cîteva curbe, pe stînga apare clădirea nouă a Primăriei, cu două nivele plus un acoperiş ce aduce a mansardă, separată, printr-un zid înalt de bolţari de vechiul conac, cu acoperişul prăbuşit, din care acum se mai înalţă numai cele două coloane ale fostelor hornuri. Doar deasupra aripilor laterale, acoperişul de tablă, pe plan pătrat terminat în cupolă, mai rezistă. În perioada comunistă, vechiul peron din faţa conacului a fost betonat temeinic şi transformat în rampă de încărcare. A ce, habar n-am! Cîteva dale mari, tot de beton, traversează curtea imensă, înierbată, de la poartă pînă la intrare. Pe cea de-a patra latură, curtea este închisă de ceva ce aduce a grajd imens. Două vaci îşi văd liniştite de iarba şi de balega lor.

Pe site-ul Primăriei n-am găsit nici o informaţie despre conacul în cauză, dar poate că n-am ştiut unde să caut. Aşa că intru în magazinul sătesc de lîngă curtea conacului. Cele două scaune şi măsuţa de afară, precum şi cele cîteva măsuţe mici din interior îmi confirmă faptul că mă aflu la un fel de terasă locală. Vînzătoarea/barmaniţa îşi întrerupe activitatea de croşetat, îmi dă o bere Haţegana şi îmi povesteşte o scurtă istorie a conacului. „E în paragină, că nu de mult abia o fost retrocedat familiei. Nu ştiu cum se cheamă, dar sînt în proces cu Primăria, că şi clădirea aia nouă o fost construită pe terenul lor, iar acum vreau despăgubiri“ – îmi spune femeia. Se pare că autorităţile locale nu numai că nu le dau nici un ban, dar „le-or tras şi-o amendă că-şi lasă casa în paragină“... Dau să intru şi la Primărie, dar poarta e închisă şi drumul mi-e barat de maşina Poliţiei Rurale.

Umbra Densuşienilor – instantanee palide

Aşa că mă îndrept spre partea opusă a piaţetei centrale, unde sub ramurile unor copaci imenşi, cu miros de nuc, odihneşte la umbră, pe un soclu ridicat pe trei trepte, bustul lui Ovid Densusianu (1873 – 1938), cel mai cunoscut dintre Densuşieni şi singurul care a renunţat la diacriticul de sub cel de-al doilea „s“. Fiu al lui Aron şi nepot de frate al lui Nicolae, de Ovid mai aminteşte acum prin locurile natale doar acest bust, nu prea impresionant, poate şi datorită deschiderii largi a piaţetei. Lîngă el, un panou informativ, îngrijit, dar cam decolorat de soare, anunţă inutil, sub formă de titlu, că „Eşti oaspete în Ţara Haţegului“. Caut în cele două registre – „Geoparcul Dinozaurilor Ţara Haţegului“ şi „Comuna Densuş“ informaţii despre obiectul interesului meu, dar iarăşi nimic. Dinozaurii ca dinozaurii, dar mi se atrage atenţia că, printre ceea ce trebuie vizitat la Densuş, în calitatea sa de comună, nu de sat, sînt două biserici (una e la Peşteana), un muzeu al satului haţegan amenajat de o familie (aici iar nu ştiu dacă „Nenea Antonică“ din Peşteana e proprietarul sau el doar oferă informaţiile), Tăul fără fund – o „mlaştină cu plante carnivore“ (interesant, dar cred că e nevoie de timp ca să observi cum mănîncă plantele, mai ales dacă nu cunoşti orele de masă şi rişti să pici între mese, cînd ierburile-s deja sătule), zona vulcanică Ştei (cu „faleze de lavă şi bombe vulcanice“ de pe vremea dinozaurilor) şi satul izolat Poieni, pe care-mi propun, de altfel, să-l şi văd *in situ*.

În schimb, satul pare să fi uitat complet că o singură familie, care şi-a respectat locurile natale atît de mult încît şi-au schimbat şi numele după cel al localităţii (iniţial, familia s-a numit simplu, Pop), a dat Academiei Române trei membrii din rîndurile ei, însă nici cu predecesorii ori cu descendenţii nu s-a făcut de ruşine. Nici vorbă nu poate fi de vreo „Casă a Densuşienilor“, mai ales în vremurile actuale, cînd muzeele, atîtea cîte sînt şi cum sînt, abia mai funcţionează, iar fondurile personale sînt împrăştiate pe la diferite alte instituţii. Şi din păcate, nici busturile nu prea spun mare lucru, căci piatra e piatră şi bronzul bronz, iar scrisul – singurul cît de cît lămuritor, lipseşte şi de pe panourile oficiale. După ce am căutat în zadar o eventuală reprezentare a lui Aron Densuşianu, am apucat-o încet spre vechea biserică de piatră. Iar în faţa intrării în cimitir l-am descoperit pe Nicolae Densuşianu (1846-1911), amplasat oarecum nepotrivit în respectiva locaţie. Mai bine-l puneau şi pe el în piaţetă sau, cel puţin, în faţa casei parohiale din imediata apropiere, ce se înalţă – după cum mi s-a spus – pe locul fostei case părinteşti a autorului *Revoluţiunii lui Horea*...

Biserica şi preotul ei

Cînd am ajuns lîngă biserică, un autocar îşi revărsase turiştii lîngă poartă. Unii se căţăraseră pe gard, alţii luau o gustare frugală pe iarba dintre morminte, la umbră, sau fotografiau de zor biserica cu arhitectură ciudată, eclectică. Iar în interior, la răcoare şi adăpost, vreo zece femei de vîrste diferite şi un tînăr ascultau sfaturile **părintelui Alexandru Gherghel,** paroh la Densuş de peste zece ani. Poate că nici nu e prea în vîrstă, dar statura şi înfăţişarea lui sînt impunătoare, mai ales în răcoarea şi semi-întunericul din interiorul mic, impresionant, unic. Fotografiatul şi filmatul sînt interzise, aşa că am privit cu atenţie stîlpii pătraţi, picturile, nişele şi inventarul sobru al bisericii, în timp ce părintele le vorbeşte celor ce sosiseră înaintea mea despre Dumnezeu, naştere şi iubire, avort şi alte păcate. Nevrînd să ascult cuvinte ce nu-mi sînt adresate mie, am ieşit să mai dau cîteva ture prin grădina-cimitir a bisericii, fotografiind exteriorul, pînă cînd lumea se hotărăşte să plece. Dar apar alţii... Şi apoi încă unii...

În sfîrşit, parohul de la Densuş rămîne singur şi pătrund din nou în biserică. Îmi vorbeşte despre lăcaşul în care slujeşte, despre Nicolae Densuşianu şi despre răutatea oamenilor. Despre problemele pe care le-a avut. Îmi spune şi pe unde prin sat îi mai pot găsi pe descendenţii familiei. Vocea îi sună fără grabă. „M-or supărat unii cînd au pus bustul lui Nicolae chiar aici, la biserică. Le-am spus că strică parcarea şi nu mai au autocarele unde întoarce. Nu m-au ascultat. Ce era dacă-l puneau acolo, în centru, lîngă Ovid? N-au vrut. Ba, mai mult, or scris unii prin ziare că mă opun ridicării bustului. Ce am io să mă opun? Le-am spus doar cum am crezut că-i mai bine“ – mi se destăinuie el. Aş fi vrut să-i spun că cel mai bine e să fie lăsate autocarele în piaţetă, unde-i loc destul de-ntors, iar distanţa de acolo şi pînă aici nici nu-i mare. Vreo cinci minute de mers pe jos, în pas domol. Dar tac... În schimb, vorbim destul de mult, despre Densuş şi Densuşieni în principal, dar şi despre altele. Despre soarta muzeelor şi a arhivelor. Despre documente păstrate şi documente pierdute. Despre memoria locului şi uitarea oamenilor. În cele din urmă, chiar dacă părintele pare să nu se grăbească, mă grăbesc eu. Ne luăm la revedere cu speranţa în zile mai bune, apoi eu plec lăsîndu-l să ferece lăcaşul. După ce cobor scările prin cimitirul-grădină, la poartă întîlnesc alţi turişti la fotografiat, ce se îndreaptă direct spre „monumentul istoric atestat din sec. XIII“. Se pare că părintele Alexandru Gherghel n-avea de ce să se grăbească...

O ultimă privire spre chipul tăiat în marmură albă de sculptorul Ioan Şeu, şi-o iau încet, la-ntors, spre Haţeg, prin Geoparcul Dinozaurilor...

***Daniel I. Iancu** este muzeograf la Muzeul de Etnografie şi Artă Populară din Orăştie şi doctorand la Universitatea „1 Decembrie 1918“ din Alba Iulia.*

PUBLICITATE

Cu ochii-n 3,14

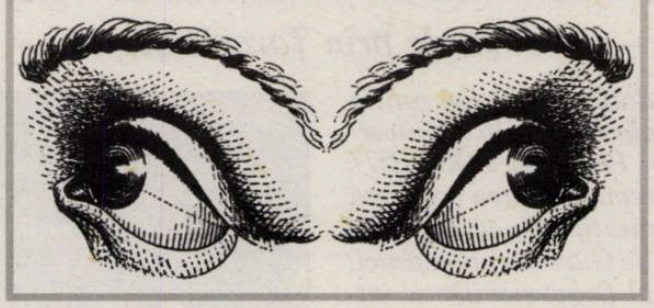

CÎND SCOŢI DIN ŢARĂ SUFLETUL GOL, CONDIŢIILE PARCURG O AROMĂ

■ M-au enervat două declaraţii ale lui Sorin Ovidiu Vîntu, provocate de procesul în care e judecat pentru ajutorul oferit lui Nicolae Popa, cel condamnat pentru FNI: a) „Vreau ca România să fie o ţară normală"; b) „După 20 de ani de la căderea comunismului, cînd te duci la o întîlnire, laşi telefonul afară". Şi două replici ale mele. Dacă România ar fi fost o ţară normală, Sorin Ovidiu Vântu nu ar fi fost scos din procesul FNI pe motiv că nu a semnat actele, ci procurorul de caz ar fi coroborat declaraţiile martorilor cum că Vântu controla *de facto* totul acolo. Dacă Popa a fost condamnat, cel care l-a controlat pe Popa ar fi fost şi el condamnat. Deci, într-o ţară normală, Sorin Ovidiu Vântu ar fi fost la puşcărie pentru FNI. Replica a doua la declaraţia a doua, cea cu telefoanele. Cînd scoţi din ţară şi întreţii un fugar în Indonezia, e normal să te temi de interceptări. Ar fi anormal să fie invers. Am văzut un film pe Discovery cu un şef mafiot care a mimat ani în şir un handicap mental. FBI a stat pe capul lui cîţiva ani, pînă l-a prins mişcîndu-se normal în nişte imagini şi l-a ridicat, pentru că motivul cu handicapul nu mai era real. Deci cine e normal aici, ţara sau mafiotul? (**C. G.**)

■ Lumea întreagă a urmărit cu sufletul la gură operaţiunile de salvare a celor 33 de mineri care au rămas blocaţi, vreme de peste două luni, într-o mină din Chile. Dintre toate gesturile de solidaritate, cel al lui Steve Jobs, preşedintele companiei Apple, mi se pare memorabil: a promis că o să ofere fiecărui miner cîte un iPod. Ca să nu se plictisească în caz că, Doamne fereşte, se mai întîmplă să rămînă blocaţi. (**M. M.**)

■ În repriza a doua a meciului de fotbal România-Franţa, cînd echipa noastră a primit primul gol, comentatorii, supăraţi, s-au răcorit: „Mai lăsaţi-ne cu cine fură pe aici, prin Paris". (**A. M. S.**)

■ Am primit un fluturaş în care pe o parte era anunţat „Congresul internaţional de yoga 2010", iar pe cealaltă „Concursul internaţional de yoga 2010". În condiţiile în care, potrivit fluturaşului, congresul are o tematică axată pe „continenţa sexuală", sînt tare curios în ce o consta concursul, mai ales că întregul eveniment este promovat de şturlubatica *Mişcare pentru Integrarea Spirituală în Absolut*. (**A. M.**)

■ Biletul de tren la rapid de la Bucureşti la Cîmpina costă 32 de lei. La accelerat e cu 10 lei mai ieftin. Ambele trenuri parcurg distanţa de 100 de kilometri în acelaşi timp – o oră. Am fost curioasă ce primesc în plus la rapid pentru 10 lei. Vagoanele erau încălzite „din doi în doi", iar naşul a fost cel care mi-a sugerat să mă mut în cel alăturat, unde era cald. Aici, în schimb, toate scaunele erau aşezate cu spatele la sensul de mers. Avantaje şi dezavantaje. La întoarcere, am renunţat să mai descifrez misterioasele diferenţe dintre rapide şi accelerate, întrebîndu-mă pe ce dau banii, şi am făcut ce n-am mai făcut de mult: i-am dat 5 lei naşului. În fond, el n-are nici o vină. Nu-i trenul lui şi trăim vremuri grele. (**A. P.**)

■ La Cora, Sissi – regina habsburgică – e o şuncă foarte fină. Cu un gust uşor condimentat şi o aromă deosebită. 32,39 lei. (**I. P.**)

CÎND BUGETUL GEME, NE GÎNDIM CĂ SIMBOLURILE S-AU ÎMBOLNĂVIT, IAR ÎNSUFLEŢIREA DE A FACE LUCRURI DEMNE S-A ACRIT

■ Din ciclul „Aici sînt spam-urile dumneavoastră". Am primit un mail de la „Ministerul Finanţelor Publice" (serviciu@mfp.ro) în care se spunea că „sînt eligibil" pentru returnarea unei părţi din impozit, în valoare de 493,27 RON. Prin urmare, eram invitat să-mi introduc datele personale într-un formular online. La o verificare pe whois.net, am constatat că IP-ul de la care fusese trimis mail-ul e al unui server din Naples, Florida. Dar şi fără verificare mi-aş fi dat seama că spamer-ul cu pricina e un fraier: pe criza asta, cînd bugetul geme, cine poate lua în serios vreo propunere de rambursare? (**M. V.**)

■ Un sindicalist-profesor înfuriat povestea la teve că, din cauza guvernanţilor noştri, „nu mai avem nici un *sorţ* de izbîndă". Probabil c-a vrut să spună *şorţ*, treabă absolut firească dacă ne gîndim că şorţurile au o viaţă secretă plină de aventuri şi de izbînzi. (**L. V.**)

■ Dacă v-aţi întrebat ce lege a luminii stă la baza efectului animaţiei 3D, ei bine, vă lămuresc eu că implică ceva cu nu ştiu ce unităţi de lumină emisă în nu ştiu ce emisferă într-un anume unghi care dă nu ştiu ce intensitate în waţi a unei culori anume în retină. Aş fi copiat ecuaţia, dar n-am în calculator toate simbolurile alea matematice. (**M. C.**)

■ Aşa-zisele alergii la gadget-uri sînt explicate de cercetătorii psihiatrici ai Kings's College din Londra prin efectul nocebo: te aştepţi la nişte simptome, devii anxios din cauza asta, apoi începi să cauţi acele simptome în propriul organism şi, de cele mai multe ori, le şi găseşti, deşi asta nu înseamnă că ele şi există cu adevărat. Pe la 1570, mulţi europeni s-au îmbolnăvit consumînd o nouă legumă, considerată otrăvitoare dacă nu era gătită cum trebuie. Era vorba de roşie. (**M. C.**)

■ A venit toamna, a pierit soarele şi, odată cu el, şi însufleţirea de a face lucruri. Cam aşa gîndeam joi, 14 octombrie, în timp ce urcam în tramvai. În momentul imediat următor însă, cînd mi-am ridicat privirea, am observat un tînăr citind *Dilema veche*. Zece minute mai tîrziu, eram în metrou, unde un domn mai în vîrstă citea aceeaşi *Dilemă veche*. Şi-atunci, m-am simţit pe dată trezită din amorţeală şi nerăbdătoare să ajung la redacţie. Sigur, nu e nimic neobişnuit să dai peste oameni care citesc... diverse. Dar cînd văd pe cineva citind *Dilema veche*, mă înveselesc dintr-o dată. Îmi plac cititorii noştri – au dileme, dom'le! (**P. M.**)

■ După cum dă seamă în *Adevărul*, neobositul căutător de perle Radu Paraschivescu a auzit în autobuzul 335 două expresii demne să figureze în topul vorbelor geniale din mijloacele noastre de transport: „Te bagi în seamă ca slipu-n fund!" şi „Eşti mai prost decît permite legea!". Radule, să-ţi fie sănătos auzul! (**R. C.**)

■ Sînt tot mai puţine zone libere de reclamă prin preajmă. Aşa se face că autobuzele au devenit, în ultima vreme, vehicule pentru *advertising*. Cum merg aproape zilnic cu autobuzul, mi s-a acrit să aud întruna, iar şi iar, acelaşi refren stupid : „Îl ştii pe Cornel ăla de la doi? Taie-i, mă, şi apa două zile!". Promit să nu mă ating în veci de vinul Muscatel. (**D. S.**)

PRINTR-O TEHNICĂ SPECIALĂ DE ÎNVINEŢIT CALMUL, AM OBŢINUT O GREVĂ CU UN GUST UNIC, FĂRĂ A MÎNCA IAURT SĂLBATIC

■ Reţineţi acest nume: Georg Tscheuschner. Omul locuieşte în orăşelul german Oberasbach şi a reuşit să obţină (printr-o tehnică specială de fermentaţie, răcire şi filtrare care durează trei luni) berea de 43 de grade. Se numeşte Schorschbräu Schorsch Bock 43 şi sticla de 0,33 l costă 120 de dolari. „Alcoolul din bere îmbogăţeşte aroma aşa cum face grăsimea cu carnea", spune Tscheuschner, a cărui bere cu gust „fructos de malţ" îţi arde buzele numai cu spuma. (**M. C.**)

■ Întîmplător sau nu, cartea publicată de Gabriel García Márquez imediat după primirea Nobelului de către vechiul său adversar (şi amic) Mario Vargas Llosa se numeşte *Yo no vengo a decir un discurso/Nu voi ţine un discurs*. N-a ţinut vreunul, nici nu l-a felicitat public pe Llosa, deşi ochiul învineţit de acesta i s-a vindecat de mult. (**S. S.**)

■ M-am nimerit la Cluj chiar în ziua în care sosea Angela Merkel. Oraşul era în fierbere, toţi poliţiştii disponibili fuseseră mobilizaţi „pe traseu", plus SPP-iştii, ai noştri şi ai ei. Cîteva străduţe din centru, curate, proaspăt asfaltate, erau închise. La un moment dat, coloana oficială a trecut chiar pe sub nasul nostru, prin faţa teatrului. Vreo 6-7 maşini, iar într-una dintre ele mi s-a părut că ghicesc silueta doamnei Merkel. Trecătorii se uitau oarecum indiferenţi sau era doar calmul lor ardelenesc. Un măturător, în dreapta mea: „Ce se agită ăştia atîta? În fond, nu-i şi ea om?". De acord cu el. Aş adăuga doar atît: un mare om. (**A. P.**)

■ În cazul în care v-aţi întrebat cum sînt bărbaţii şi de ce beau bere, răspunsul îl puteţi afla de pe eticheta unei sticle de Bergenbier: „Bărbaţii au lumea lor, regulile lor, pasiunile lor care îi aduc împreună şi devin subiecte fierbinţi şi interminabile cînd se întîlnesc la o bere. Combinînd ingrediente de calitate după o reţetă originală, am obţinut o bere cu un gust unic, bogat şi răcoritor, pentru ca subiectele bărbaţilor să nu îşi piardă niciodată savoarea". (**A. M. S.**)

■ Luna trecută, din partea societăţii civile a venit ideea ca oamenii plătiţi prin sistemul drepturilor de autor să facă grevă fiscală. Săptămîna trecută, le-a venit şi lucrătorilor de la fisc ideea să facă grevă spontană. Pare-se aşadar că se face grevă şi de-o parte şi de alta, în mod alternativ: cînd ghişeele sînt deschise, contribuabilii nu-şi plătesc impozitele, iar cînd aceştia se hotărăsc să-şi achite dările, ghişeele se închid. Să moară bugetu'. (**A. M.**)

■ Luaţi cîteva turiste americane, băgaţi-le într-un străvechi sit arheologic (de pildă, un oraş subteran din Cappadocia), obligaţi-le să coboare prin tuneluri înguste, preţ de mai bine de 50 de metri sub pămînt, şi veţi avea convingerea (pentru care depun de altfel chezăşie) că vor ceda în cele din urmă, în subterană, efectului de *bifidus essensis* – fără a mînca totuşi iaurt. Probabil, pentru acest gen de turişti, la ieşirea din sit te întîmpină ostentativ un panou mare, *WC*, cu iz de urgenţă. (**S. G.**)

■ Cei 33 (cifră ea însăşi magică) mineri chilieni au fost aduşi la suprafaţă, vii şi întregi la minte, după mai bine de două luni trăite la 700 de metri sub pămînt. În veacul nostru sălbatic, n-o mai suna mîndru acest cuvînt – Omul –, dar nici să-l demitizăm cu silă şi fără milă nu e cazul. Omul mai are părţile lui. Omul, scăpat dintr-o nenorocire, mai poate produce lacrimi de fericire. Omul, slab ca musca, mai e mare şi tare ca fierul. (**R. C.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

PUBLICITATE

VOLVO

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VII ■ nr. 350 ■ 28 octombrie – 3 noiembrie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei (cu DVD: 10,99 lei)

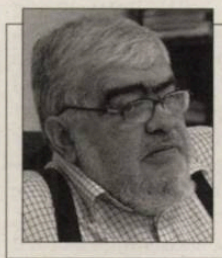

ANDREI PLEŞU

„Ce nu aduc banii“

pagina 3

Interviu cu criticul de teatru

CRISTINA MODREANU

pagina 15

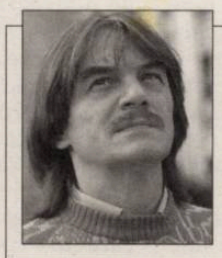

TUDOR CĂLIN ZAROJANU

„Nu, tati!“

pagina 22

Ce fel de capitalism pentru Europa de Est?

Revista: 3,99 lei

5 948467 000346 43

Revista + DVD: 10,99 lei

5 948467 000452 06

„Acest sistem al nostru american, că-i spui americanism, că-i spui capitalism, spune-i cum vrei, ne oferă fiecăruia şi tuturor cîte o mare şansă, trebuie doar să ne ţinem bine de ea şi să-i culegem roadele.“

AL CAPONE

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

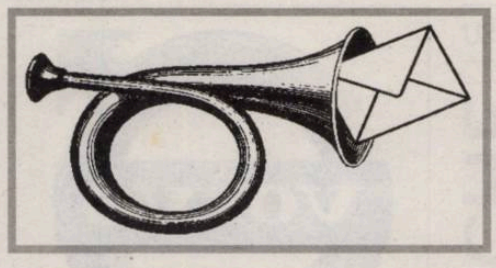

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

ACTUALITĂŢI

De ce ne uităm poeţii

Sînt un privilegiat. Deşi locuiesc de 20 de ani în Germania, am plăcerea să îl văd o dată sau de mai multe ori pe an pe Mircea Ivănescu. Poetul, care trăieşte tot mai retras de cînd a rămas văduv şi mai ales de cînd i-a slăbit vederea aproape de orbirea totală, nu mai iese aproape deloc din casă. De obicei stabilim telefonic o zi şi o oră de vizită, cînd persoana care îl îngrijeşte este cu el, apoi mă prezint, îi strîng mîna palidă şi mă instalez într-un vechi fotoliu, cît mai aproape de patul în care este mereu întins. Stăm de vorbă în semiîntuneric, oricum sînt pentru el doar o vagă siluetă. Discutăm o oră sau mai multe despre tot ceea ce îl interesează, încerc să frunzăresc cît mai multe reviste literare înainte de întîlnire, fiindcă situaţia politică o cunosc oricum. MI, cum îl numesc cei apropiaţi, după moda americană, nu mai citeşte nimic de cîţiva ani buni, dar e la curent cu mersul lumii fiindcă ascultă mereu televizorul. Are chiar noroc că în România nu se sincronizează filmele germane, franţuzeşti sau de limbă engleză.

Deşi are toate motivele să fie deprimat (nu cunosc o pedeapsă mai mare pentru un om ca el decît orbirea), poetul nu şi-a pierdut curiozitatea, umorul şi ironia, ba dimpotrivă, opiniile lui despre circul politicii româneşti sau despre cultură, media sau mediu sînt proaspete şi bine documentate. Are mereu un zîmbet pe buze cînd înşiră numele politicienilor şi ale VIP-urilor de la noi, ba chiar un fel de toleranţă înţeleaptă. Rareori devine cinic. Are o bună memorie, mai ales a numelor, şi discutăm mereu despre cunoscuţi sau prieteni comuni, cei mai mulţi plecaţi din Sibiu, unii chiar din ţară, sau rămaşi în Bucureştiul pe care l-a părăsit cu aproape 40 de ani în urmă. Chiar dacă sibienii îl revendică pe MI, cu îndreptăţită mîndrie, drept unul de-al lor, nu prea îi poartă de grijă, doar cîteva persoane alese se ocupă direct şi consecvent de confortul şi sănătatea poetului. Noianul poeţilor şi scriitorilor mai tineri care altă dată îi solicitau prefeţe sau profitau de bogata lui bibliotecă nu îl mai caută, foştii lui studenţi şi discipoli păstrează şi ei distanţa. Culmea, mai mult cei de peste hotare telefonează sau îl vizitează. La aniversări sau la evenimente culturale deosebite, zbîrnîie telefonul sau soneria. Eu sînt uneori chiar de ziua lui în Sibiu, fiindcă tatăl meu şi fratele sînt născuţi în aceeaşi lună, la doar cîteva zile distanţă de MI (iar tata în acelaşi an, la două zile diferenţă). Cu cîţiva ani în urmă lansasem un fel de campanie pe Internet pentru a-l propune pe MI pentru premiul Nobel pentru literatură. Ştiu, necunoscute sînt căile Academiei Suedeze, iar părerile românilor nu sînt prea relevante pentru acordarea premiului, eu încercam de fapt mai mult o canalizare a interesului opiniei publice înspre MI, dar acest interes a fost ruşinos de slab, ecoul foarte modest.

De multe ori sînt rugat de anumite persoane să „le iau cu mine“ atunci cînd îl vizitez, de parcă aş fi un fel de ambasador privilegiat. De fapt chiar sînt un privilegiat, am fost mereu primit cu toată ospitalitatea şi ştiu că am reuşit uneori să găsesc şi subiecte interesante de discuţie, ba chiar să-l înveselesc, deşi nu fac parte dintre cei mai vechi prieteni (din cauza diferenţei de vîrstă, nu-l cunosc decît din anul 1973, cînd debutam în Transilvania).

În singurătatea lui, lipsit de lectură şi scris, MI îşi priveşte soarta cu stoicism şi resemnare, iar uneori încearcă să mă provoace prin remarca „nu ştiu dacă ne vom mai vedea la anul“ – de fapt, în înţelepciunea lui, nici nu cred că mai aşteaptă mare lucru de la viaţă, de la semeni. De cînd îl cunosc, discreţia a fost doar una dintre marile lui calităţi. Uneori îi citesc, mai ales cînd îmi apare vreo nouă carte, deşi vocea şi dicţia îmi sînt potrivnice – chiar mă gîndesc adesea că ar fi bine dacă o persoană s-ar oferi să-i citească regulat corespondenţa sau ziarele care îl interesează. Desigur, nici o casă forfotind zilnic de o armată de „binevoitori“ nu e de imaginat, dar sînt persoane anume, se ştiu ele foarte bine, pe care poetul le-ar primi cu drag, măcar o dată pe an.

Călătorule care revii în Sibiu, nu-l ocoli pe fostul tău coleg de serviciu, de breaslă, pe amicul sau chiar protectorul tău discret, dar în primul rînd nu-l uita pe marele nostru poet Mircea Ivănescu. Toţi ceilalţi, care nu-l cunosc, nici nu au cum să-l uite.

Dan DĂNILĂ

NR. 342

Articolul lui Andrei Pleşu, „Texte comentate“

Stabilitatea şi flexibilitatea opiniilor

În partea a doua a articolului „Texte comentate“, publicat în nr. 342 (2-8 septembrie 2010) din *Dilema veche,* sub semnătura domnului Andrei Pleşu, autorul pune semnul egal între „două specii de prostie roză“, „cei care nu-l caută pe Dumnezeu şi cei care-şi imaginează că l-au găsit“, afirmînd (şi) despre cei dintîi că „încetează să-şi mai pună întrebări“, „[consideră că] ştiu“ şi că „n-au nimic de pus la îndoială“, „transformă încrederea în ştiinţă într-un fel de religie“, „abandonează condiţia căutării“, „sînt intoxicaţi de contingenţe“ ş.a.m.d.

Cu speranţa că se va înţelege că acest contraargument nu se doreşte a fi un atac la persoană, îmi permit să vă corectez colegul; activitatea ştiinţifică reală este o *continuă* căutare a Adevărului, în limitele date de natura umană şi de posibilităţile tehnice disponibile!

Există numeroase exemple de flexibilitate pe termen lung a opiniilor acceptate în ştiinţă. De la vechii greci care propuneau un sistem geocentric de descriere a Universului s-a trecut la modelul heliocentric propus de Copernic, îmbunătăţit ulterior de Kepler, Galilei, Newton şi Einstein. Aristotel a propus un model al lumii avînd doar patru elemente chimice (!?) – aer, apă, pămînt şi foc; Tabelul Periodic al Elementelor propus de Mendeleev (modificat şi îmbunătăţit ulterior) numără astăzi 118 elemente. Teoria Evoluţiei a suferit numeroase modificări, unele dintre ele fiind substanţiale. Teoria Relativităţii propusă de către Einstein este în dezacord cu unele date din fizica cuantică. După unele calcule făcute de Hubble, Universul ar fi avut o vîrstă mai mică decît cea acceptată în mediile ştiinţifice pentru planeta Pămînt. Exemplele de acest gen pot continua şi cu siguranţă că şi viitorul ne rezervă destule asemenea imprecizii.

Ideea e că oamenii de ştiinţă sînt mereu gata să-şi schimbe opinia, cu condiţia ca argumentele aduse în favoarea acestei schimbări să fie îndeajuns de puternice şi astfel să justifice schimbarea de paradigmă. Acest tip de abordare, numit şi „metoda ştiinţifică“, este menit: 1) să lase flexibilitatea necesară viitoarelor îmbunătăţiri ale cunoaşterii şi 2) are rolul de a oferi o stabilitate ce ne va opri de la a ne schimba opiniile, doar pentru că asta este ultima variantă vehiculată în preajma noastră; ne lasă să funcţionăm fără să avem idei preconcepute şi nu ne lasă să ne comportăm ca un grup de balerine isterice care fac piruete impresionante din te miri ce motive.

Revenind la absenţa căutării, ţin să vă aduc la cunoştinţă concluziile unui sondaj (mai multe detalii sînt disponibile la: http://pewforum.org/Other-Beliefs-and-Practices/U-S-Religious-Knowledge-Survey.aspx) făcut în Statele Unite şi publicat recent, în 28 septembrie 2010. Conform acestuia, ateii şi agnosticii se află în fruntea listei în privinţa gradului de cunoaştere a marilor religii ale lumii, totalizînd cu 30% mai multe răspunsuri corecte decît media. Ordinea se păstrează chiar şi după ce se iau în considerare diferenţele de şcolarizare.

De fapt, dacă am crede că ştim, care ar fi rostul cercetării ştiinţifice? De ce ne-am dedica vieţile acestui domeniu?

Un exemplar de prostie roză de tip I,

inginer Alin Marcel CIOBANU
ciobby_87@yahoo.com

NR. 345

Articolul lui Matei Martin, „Spectacole de legendă“

Ce rămîne...?

„Care este cel mai bun spectacol românesc văzut vreodată de dumneavoastră?“ – aceasta a fost întrebarea pe care am pus-o odată, de mult, în secolul XX...

Anchetele mele despre teatrul românesc, publicate în 1996 şi 1998 în revistele *Teatrul azi* şi *Privirea*, au fost alcătuite din răspunsurile cîtorva cunoscători bucureşteni – nu foarte mulţi, dar competenţi în materie. O parte semnificativă a opiniei de specialitate din acel moment, zic eu.

Şi cît se poate de diversă, aş adăuga: unii dintre cei chestionaţi avuseseră ocazia să vadă marile spectacole româneşti din anii '60-'70, alţii doar auziseră de ele, unii se dădeau în vînt după noutăţi, alţii le detestau, unii ţineau cu partidul la putere, alţii cu „opoziţia“. Iar cîţiva (profesori şi prieteni de-ai mei, unii) nu mai sînt printre noi: criticii Ileana Berlogea, Cristina Dumitrescu, Valentin Silvestru şi dramaturgul Iosif Naghiu, Dumnezeu să-i odihnească în pace.

Alături de cei amintiţi, au mai răspuns întrebării mele Olivia Chirvasiu, Alice Georgescu, Mircea Ghiţulescu, Ionela Liţă, Doru Mareş, Ludmila Patlanjoglu, Adriana Popescu, Oana Popescu (teoreticieni şi jurnalişti de specialitate), criticul literar Nicolae Manolescu, istoricul Răzvan Teodorescu, pianistul Dan Grigore, regizorii Cătălina Buzoianu, Alexandru Darie, Dominic Dembinski, Radu Gabrea, Sanda Manu, Silviu Purcărete, Nicolae Scarlat şi actorii Ion Caramitru, Mihai Mălaimare, Virgil Ogăşanu, Vlad Rădescu, Victor Rebengiuc, Dorel Vişan.

Răspunsurile lor, unele savuroase, altele surprinzătoare (reproduse integral în cuprinsul paginii *Memoria teatrului românesc – 1* a blog-ului meu http://ciocumic.ro/wordpress/?page_id=57), au configurat următorul „clasament“:

1. *Revizorul* în regia lui Lucian Pintilie şi *Nepotul lui Rameau,* pus în scenă de David Esrig – cîte 5 opţiuni;

2. Fragmente dintr-o *Trilogie antică* de Andrei Şerban – 4 opţiuni;

3. *Cum vă place,* în regia lui Liviu Ciulei – 3 opţiuni.

Din păcate, nici unul dintre respondenţi n-a amintit despre două dintre cele trei spectacole citate cu titlu referenţial de dl Martin în articolul său *Spectacole de legendă* şi nici despre autorii lor. În ce mă priveşte, merg pe mîna interlocutorilor mei din '96 şi '98; şi l-aş sfătui pe orice amator de asemenea referinţe să procedeze la fel. Nu de alta, dar competenţa lor, însumată, mi se pare un pic mai creditabilă decît cea a dlui Martin.

„Mă întreb cîte dintre spectacolele realizate după 1989, în libertate, or să reziste...“, scrie domnia sa.

Dacă ar fi mers la teatru ceva mai des, ar fi putut vedea – acasă la domnia sa, în oraşul Bucureşti – nu numai *Trilogia* şi *Richard al III-lea* în regia lui Mihai Măniuţiu, pe care le menţionează, ci şi *Noaptea regilor* (tot a lui Andrei Şerban), *3 Havel* (regia Lucian Giurchescu), *Visul unei nopţi de vară* (Alexandru Darie), *Deşteptarea primăverii* (Liviu Ciulei), *Ubu Rex cu scene din Macbeth* şi *Danaidele* (Silviu Purcărete), *Mincinosul* (Vlad Mugur), *Sinucigaşul* (Adrian Mihalache), *...au pus cătuşe florilor* şi *La Ţigănci* (Alexander Hausvater), *Şase personaje în căutarea unui autor* şi *Fuga* (Cătălina Buzoianu), *Saragosa – 66 de zile* şi *Ultima bandă a lui Krapp* (Alexandru Dabija), *Oblomov* şi *O zi din viaţa lui Nicolae Ceauşescu* (Alexandru Tocilescu) – şi încă vreo 10-20 de spectacole care, îl asigură subsemnatul, au să reziste. Dacă nu în strîmta noastră memorie, atunci în palmaresurile festivalurilor din lumea largă, la care destule dintre ele au luat premii.

Faptul că, de ani de zile, n-a mai apărut – cel puţin, în Bucureşti – nici un spectacol cît de cît comparabil cu cele de mai sus, se datorează nu numai actualei crize economico-sociale, ci şi „cunoscătorilor“, care consideră tot ce s-a realizat înainte ca ei să apuce a face ochi drept o afacere la fel de incertă ca existenţa Atlantidei. Părerea mea... ca să citez un clasic.

Dan PREDESCU
pretheka2@gmail.com

N. red.: Dl Matei Martin nu se supără deloc că aţi văzut şi aţi enumerat mai multe „spectacole de legendă“ decît el. Dar întrebarea lui rămîne.

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Áron BIRÓ ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Şerban FOARŢĂ ● Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR EDITORIAL: Adrian HALPERT ● **DIRECTOR FINANCIAR:** Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 6.500 şi 49.900 cu DVD ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

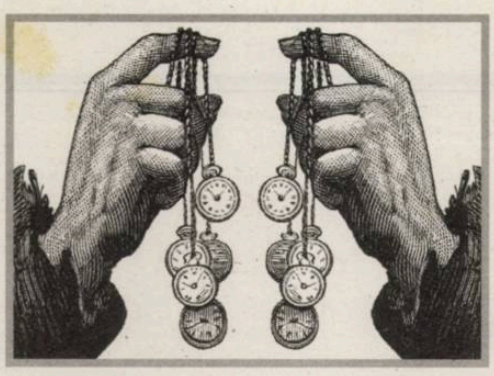

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Ce nu aduc banii

Se spune, cu un licăr romantic în ochi, că „banii n-aduc fericirea“. Nu prea sînt de acord. Dacă banii aduc ceva, apoi tocmai asta aduc: un fel de fericire. Fie una directă, materială, care nu e chiar de lepădat, fie una mai subtilă, în funcție de calitatea posesorului (fericirea de a dărui, de a aduce bucurii altora, de a face opere de binefacere, de a crea instituții, pe scurt de

Trebuie spus mai degrabă că banii nu aduc decît *„fericirea“. Tot restul, tot ce face valoarea și sensul unei vieți, vin pe alte căi, cu alte mijloace.*

a-i face fericiți pe alții). Că banii nu îți umblă, neapărat, la sufletel, că faptul de a avea bani nu garantează nici liniștea lăuntrică, nici căsnicia ideală, nici buna dispoziție, nici sănătatea, nici înțelegerea superioară a lucrurilor, e adevărat. Dar există vreo sursă *lumească* a unor astfel de „bunuri“? E sărăcia mai productivă? E obligatoriu ca omul cu bani să fie o otreapă sau un melancolic nevindecabil? Tot ce se poate spune e că „fericirea“ *nu depinde* de bani. Că drumul spre ea are alte repere, alte determinări, ba chiar că obsesia de a o căuta, cu buzunarul plin sau gol, e un mod aproape sigur de a nu o găsi.

Sînt *alte* lucruri pe care averea într-adevăr *nu* le aduce, dar pe care cei cu bani cred că le au și anume tocmai pentru că dispun de bani. Toți, sau mai toți, își închipuie că banii aduc înzestrări, drepturi, puteri și virtuți pe care sărăntocii nu le au. Acesta e, de multe ori, derapajul major al bogatului: o falsă conștiință de sine.

Unii cred, de pildă, că banii sînt un atestat de *personalitate*. Pentru că se întîmplă să *ai ceva*, începi să crezi că *ești cineva*. Capeți un aer fudul, de vedetă răzgîiată, îți afișezi portretul ca pe o efigie, privești în jur suficient și dominator. Arăți că ești „mare“, super-influent, invulnerabil și capricios. Nu ți se poate refuza nimic, știi, poți și faci. Ai mereu în preajmă o curte slugarnică. Plătești pe cine vrei, cu ce sumă vrei, cînd vrei, pentru orice ai chef. Întrucît ești solvabil, te socotești o autoritate. Dar banii, chiar dacă pot aduce o formă de *putere*, nu presupun, în mod necesar, o formă de *autoritate*. În mod frecvent, bogătașii de azi au o anumită putere, dar le lipsește, de regulă, iradierea autorității morale, intelectuale, profesionale, umane. Sînt o periferie care se ia drept centru.

Banii nu produc automat bun simț, bună cuviință, bun-gust. Îmbogățitul contemporan se poartă, adesea, ca un mitocan, vorbește golănește și se îmbracă, mai întotdeauna, ca o țoapă. E obraznic, agresiv, prepotent. Cînd e amabil, sau „modest“ o face demonstrativ, *„patronizing“*, de foarte sus. Îți arată, la o adică, fața lui „umană“, subteranele lui de „băiat de comitet“. Uneori are veleități culturale: îți trîntește cîte un citat fin, invocă, vag plictisit, cîte o carte la modă. De fapt, are un dispreț suveran pentru intelectuali: îi manevrează, îi mestește, îi cumpără.

Noii îmbogățiți cred, de asemenea, că banii sînt o justificare suficientă pentru orice tip de licență. Cred, așadar, că își pot permite ceea ce alții, mai peticiți, nu își pot permite. Au, de partea lor, toate îndreptățirile. Pot impune direcții de opinie, pot dirija intriga politică, pot fraieri pe proști, pot grădinări destine. Și, din păcate, li se îngăduie s-o facă. Comportamentul lor capătă, cu timpul, o tentă demiurgică. Ambianța imediată devine neîncăpătoare pentru eul lor dilatat pînă la nebuloasă.

„Modelul“ lor existențial este ceea ce li se pare a fi un soi de boierie nonșalantă. Aspiră la „sublimități“, cum rîvnește arendașul la statura stăpînului. Sînt – vor să fie – „domni“, adică ce n-au apucat niciodată să fie. Iar a fi domn înseamnă, din punctul lor de vedere, a lovi nerăbdător cu biciul în cizmă, a ciupi galant posteriorul slujnicuțelor, a te lăsa servit cu o ciocoiască nesimțire, a chema la ordin pe toată lumea și a vorbi „radical“, plimbînd prin gură „gingășii“ șugubețe, menite să seducă asistența. În realitate, nu reușesc aproape niciodată să-și camufleze trivialitatea de fond, parvenitismul, instinctele primare. S-ar putea salva prin discreție și cumsecădenie. Dar asta li se pare o slăbiciune, un moft. Preferă încruntătura de vătaf sau bășcălia discreționară.

Banii aduc, cred, cum spuneam la început, fericirea. *Un fel* de fericire. Cea rîvnită de toată lumea. (De altfel, oamenii cu bani nu prea au timp și înclinație să se simtă nefericiți.) Trebuie spus mai degrabă că banii nu aduc *decît* „fericirea“. Tot restul, tot ce face valoarea și sensul unei vieți, vin pe alte căi, cu alte mijloace. Sau nu vin. Dar, în orice caz, nu li se poate plăti contravaloarea în bani.

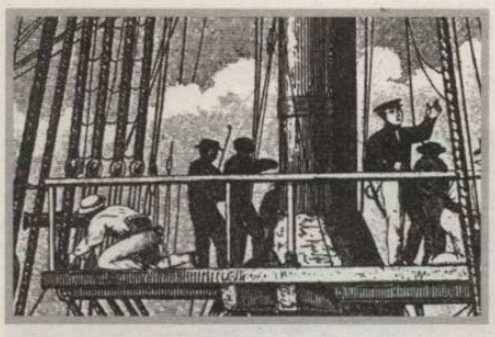

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Dezastrul. Sfîrșit de capitol

Astfel de oameni și de inițiative se sufocă în valul majoritar de pesimism comod, în lehamitea obișnuită a comentariilor, în fatalismul mioritic.

Se tot adună veștile proaste. Cele cu adevărat proaste – nu mai știu eu ce întîmplare de noapte pe vreo șosea ori vreo declarație a nu știu cărui politician la televiziunile „de știri“. Se tot adună veștile care ar trebui să ne dea de gîndit și să ne facă, în sfîrșit, să ne dăm seama cam pe unde se află societatea noastră.

Diverse rapoarte internaționale pe teme economice (despre competitivitate, despre încrederea investitorilor etc.) ne plasează, în clasamente, alături de țări cu care nu ne face plăcere să ne comparăm. CEDO a dat o hotărîre-pilot împotriva României, din cauza aceleiași vechi probleme a restituirii proprietăților (sau despăgubirilor) și a neaplicării unor hotărîri judecătorești definitive. Consiliul Investitorilor Străini a făcut un plan de măsuri economice și l-a prezentat Guvernului (mesajul fiind „așa nu se mai poate“). Studii internaționale despre educație arată că un mare număr de elevi sau de absolvenți din România sînt slab pregătiți și nu au competențe de bază. Din cîteva sondaje recente rezultă că majoritatea elevilor români ar dori să studieze în afara țării, că foarte mulți tineri se gîndesc să plece la studii în străinătate și apoi să-și găsească de lucru acolo, că foarte mulți adulți ar dori să plece la muncă în alte țări. Foarte mulți sînt deja acolo, nu se știe exact cîți, dar se estimează că ar fi de ordinul milioanelor. Mai sînt, apoi, diverse estimări care ne spun de cîți ani și de cîți bani avem nevoie pentru a ne aduce infrastructura (drumuri, rețele electrice și de apă, canalizare) măcar la media Uniunii Europene. Și multe altele din care rezultă că „stăm prost, monșer...“

În general, astfel de rapoarte, sondaje și topuri fac la noi deliciul (și uneori audiența) știrilor: ne place grozav să ne contemplăm propriul dezastru. Sîntem dependenți de umorile negative, de cîte ori mai aflăm cîte o cifră sau un procent care arată că ne-am mai dus oleacă în jos, ne zgîim iute la televizor și apoi comentăm îndelung – unii, cu vecinii, alții, la ziar și în talk-show-uri. Ne excită ideea că se cam alege praful: industria e la pămînt, agricultura nu ne poate hrăni, intelectualii s-au smintit și au decăzut (pentru că sînt în solda lui Băsescu și ai mogulilor), profesorii vor lefuri mari și stau degeaba, medicii s-au cărat în Marea Britanie și-n Germania, iar de politicieni, ce să mai vorbim – sînt toți o apă și-un pămînt. Numai că toate aceste rapoarte, studii, analize care ne privesc se bazează pe cifre și argumente (iar uneori conțin și soluții) care ar presupune o dezbatere publică rațională, urmată de adoptarea unor măsuri și de suflecatul mînecilor. Ceea ce nu prea se întîmplă. La noi, astfel de subiecte se tratează scurt și senzațional la televizor, cu laitmotivul „iar sîntem coada Europei“, și apoi se comentează abundent, cu lamentații și adjective.

Pe de altă parte, cei care vin cu argumente, soluții, cu o perspectivă aplicată și serioasă, sînt mai degrabă marginalizați, amînați, bătuți prietenește pe umăr și lăsați apoi baltă. Nu sînt puțini. Știu tot mai multe ONG-uri făcute de oameni tineri care sînt doldora de idei și proiecte. Știu absolvenți (cu studii „aici“ sau „afară“) care vor să aplice în România ce au învățat, pe care „sistemul“ îi refuză, dar ei se încăpățînează să reziste. Pînă și mult hulita „presă“ (o generalizare total neadecvată) a început să organizeze campanii pozitive, să caute viața adevărată acolo unde este, să găsească oameni de succes, care au „pus ceva pe roate“, care au o idee sau o inițiativă, care își iau în serios calitatea de cetățeni și nu așteaptă totul de la Guvern și de la Stat. Dar astfel de oameni și de inițiative se sufocă în valul majoritar de pesimism comod, în lehamitea obișnuită a comentariilor, în fatalismul mioritic.

Nu știu dacă s-a atins „masa critică“, nu știu cîți au învățat între timp „gîndirea pozitivă“, dar cred că plăcerea noastră de a ne contempla dezastrul nu mai are zile multe. Audiențele catastrofelor televizate și divertismentului facil sînt în scădere, tinerii învață tot mai bine să-și caute online informațiile de care au nevoie și – în ciuda calității scăzute a școlii – învață să fie mai deschiși și mai direcți, mai preocupați de ce e în jurul lor. Desigur, spune sondajul, majoritatea vrea să meargă la studii în străinătate, ceea ce poate suna dezamăgitor. Vestea bună este că majoritatea vrea să *învețe*.

ținerea de minte

„Biffen inventase un joc al cărților în care fiecare trebuia să recunoască sincer ce cărți nu citise. Lady Helen rostea titluri de romane și piese clasice, iar dacă nu le citiseși, trebuia să ridici mîna. *Mîndrie și prejudecată, David Copperfield, Ferma animalelor, Doamna Bovary, 1984, Jim cel norocos, Fii și îndrăgostiți, Othello, Oliver Twist, Declin și prăbușire, Howard's End, Hamlet, Anna Karenina, Tess d'Urberville* – lista de cărți necitite pe care reușiseră s-o întocmească provocase chicotelile tuturor. Căzuseră de acord că, pînă la sfîrșitul trimestrului, lista trebuia să se subțieze considerabil. Singurele două cărți citite de toți cei de față erau *Împăratul muștelor* și *Catch 22*, ceea ce, remarcă Biffen, spunea mult despre predarea limbii engleze în școlile pregătitoare. Era o strategie transparentă – iar pentru Adrian răsuflată – de convingere a elevilor să citească mai mult, dar dădea roade.

În ciuda atmosferei de relativă relaxare, Adrian se simți bine la ceai și se ambiționă să-i depășească pe toți la lecturile din scriitorii ruși, fiindcă păreau cei mai impresionanți și impenetrabili.“

Stephen Fry, *Mincinosul*,
traducere din limba engleză
de Radu Paraschivescu,
Humanitas, 2008

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Opţiuni de criză

Ploua tare în Nessebar şi toata lumea se înghesuise în barul hotelului, transformat ad-hoc în Kinder-Disco şi loc de pierdut vremea pentru adulţi. Zăceam alene pe o canapea şi sorbeam din gintonicul bulgăresc decent. Mă amuzam privind la turiştii care încercau să îşi petreacă o seară de concediu într-o înghesuială demnă de o cauză mai bună. Alţi doi români jucau ping-pong şi era tare nostim să vezi cum jocul se transformase în altceva. Din cauza înghesuielii, unul dintre jucători (cel dinspre culoarul de trecere) se lovea tot timpul de oamenii care treceau pe lîngă el, cu pahare în mînă. Respectivul se scuza cînd lovea vreun trecător şi continua să joace cu pasiune. A doua zi îl regăsesc pe lîngă piscină. Intru în vorbă. Îl felicit pentru perseverenţa cu care jucase ping-pong. „Am de gînd să mă simt bine", îmi spune. „Am strîns greu banii pentru concediul ăsta şi nu vreau să mi-l ruinez doar pentru că plouă afară sau din cauza cafelei care, vezi Doamne, nu e suficient de fierbinte. Îmi place totul în hotelul ăsta. Trebuie să-mi placă. Dacă aş sta să cîrcotesc non-stop, ce aş rezolva? Ar însemna că-mi bat joc de banii mei." Am mai stat mult de vorbă, în seara aia. Omul era (este) medic (chirurg) într-un orăşel mediu de prin Moldova. Îşi iubea la nebunie meseria pe care o practica exact cu aceeaşi pasiune cu care încerca să joace ping-pong în înghesuială. „Dacă aş sta să-nnebunesc pentru că am salariul mic(şorat), sau că nu am bani de investiţii sau că nu-s medicamente în spital, ce aş rezolva? Nici eu nu aş fi mai fericit, nici pacienţii nu ar duce-o bine", părea a spune. Om la vreo 40 de ani, cunoştea în amănunt sistemele de sănătate din Germania sau Anglia. Nu avea de gînd să emigreze pentru că „la mine la spital sînt prea ocupat să mă mai gîndesc la aşa ceva". Era şi el agasat de sistemul de tip feudal din învăţămîntul medical. Ştia bine cum se „ung" rotiţele în favoarea companiilor farmaceutice. Nu era defel naiv. Ştia ce se petrece, dar nu vroia să se amărască din cauza asta. El avea oameni de operat, o meserie de făcut şi o viaţă de trăit.

După cam o lună, şedinţă editorială cu „ai mei", pentru emisiune. Căutam idei de conţinut editorial pentru o ediţie despre CAP (acronimul Politicii Agricole Comune, în engleză). „Jale", aud. „Ţăranii nu pot să îşi depună actele pentru subvenţia directă pentru că sînt furaţi". „Preţurile o iau razna în piete pentru că Guvernul nu face nimic". „Politica aia agricolă o fi bună în Vest, la noi e doar furăciune". Şi tot aşa. Colegul care răspunde „de ramură" (Grigore Vîrsta) şi cu mine rămînem uşor perplecşi. Cu greu, după vreo oră de dezbateri, cu argumente de tot felul, reuşim să aflăm că depresia care îi apucase pe colegi se baza mai ales pe irefutabilul „ştie toată lumea, voi sînteţi orbi, nu vă uitaţi la televizor?" Degeaba dădeam noi cu „nu-i opreşte nimeni pe ţărani să se asocieze, sînt atîţia şi atîţia care iau bani de la APDRP (nu intru în amănunte, e o agenţie care distribuie fonduri europene), vă dăm noi grămezi de exemple de oameni care se descurcă decent din agricultură". Degeaba. Ei ştiau mai bine.

Pînă la urmă, ne-am zis, e o chestiune de atitudine. Poţi să bombăni încruntat, cu mîinile în sîn şi să dai vina pe complotul între incompetenţa guvernului naţional şi birocraţia europeană. Combinaţia este, din păcate, al naibii de plauzibilă şi reprezintă alibiul perfect pentru propria lene. Sau poţi, ca medicul dintr-un mic oraş moldovean, să te încăpăţînezi să îţi faci treaba cît mai bine, să cauţi (cu lumînarea, de multe ori) motive să mergi mai departe, încăpăţînat în vrerea ta de a-ţi trăi bine viaţa. Peste Ocean, în eterna şi fascinanta Americă, alegerea respectivă face, de cele mai multe ori, diferenţa între loseri şi cei care reuşesc. Cred că recesiunea asta forţeaza opţiunea. Faimoasa variantă căldicică „merge şi-aşa" a intrat în criză de resurse.

În penultima seară, după multe gintonic-uri decente, bulgăreşti, îl întreb pe amicul medic de unde îşi trage optimismul. Dă din umeri. „Habar n-am, aşa sînt eu făcut. În plus, nu mă mai uit la televizor de ani buni".

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

Nu-ți mai bate capul
cum să fii mai bun la BAC.
Ia-ți Permisul ECDL!

Peste 5000 de elevi din 130 de licee și-au echivalat anul trecut proba de competențe digitale la BAC cu **Permisul ECDL** și au obținut calificativul de **utilizator experimentat**.

Fă un pas înaintea colegilor tăi, obține din timp certificarea ECDL și scapă de un stres în plus la BAC.

ECDL ROMANIA, Str. Mendeleev, nr. 7-15 (lângă Piața Amzei)
Tel.: **021 316 99 22**
E-mail: **office@ecdl.org.ro**
Web: **www.ecdl.org.ro**

ECDL ROMANIA

PUBLICITATE

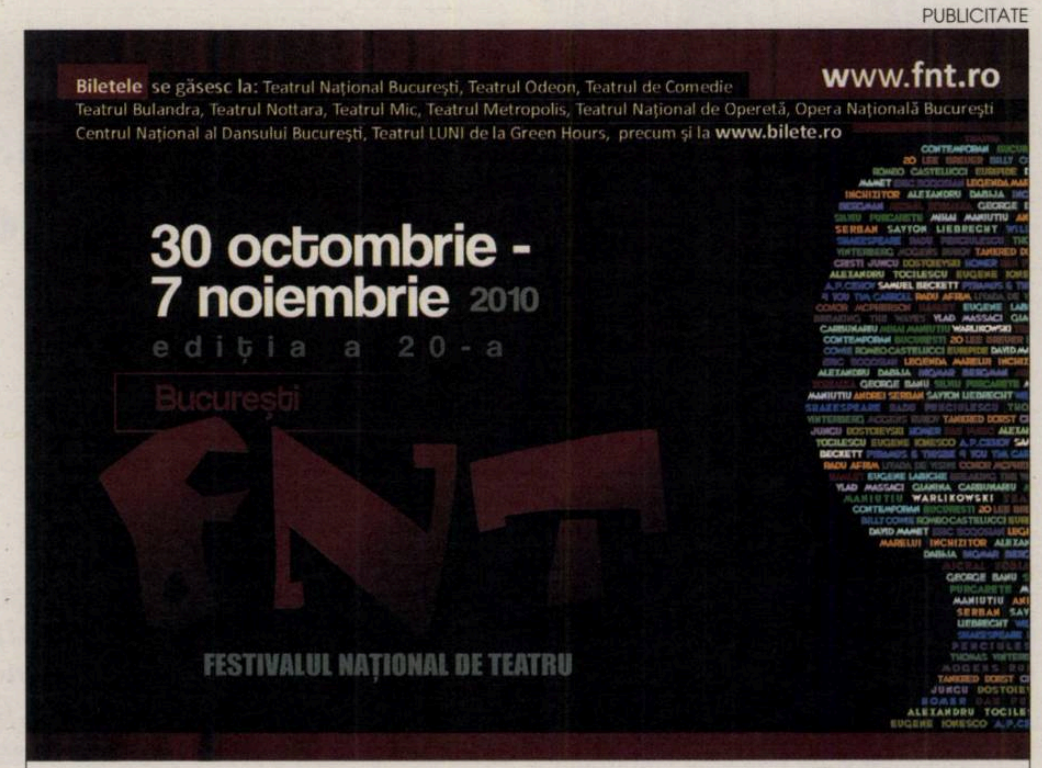

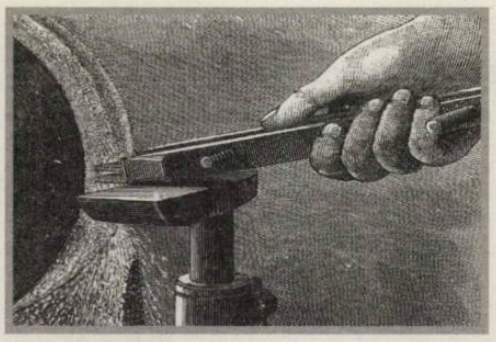

Carmen GAVRILĂ

teme de azi

Multiculturalismul a murit!

„Nu sînt o rasistă, doar că mi se pare ciudat să ajung în zone din oraşul meu şi să nu arate ca un oraş german, nici măcar european, să mi se pară că sînt undeva în Orient“, răbufneşte o amică nemţoaică. Discuţia pornise de la cartea lui Thilo Sarrazin despre cît de integraţi sînt „străinii“, mai ales musulmanii din Germania. Cartea a împărţit rapid Germania în două, şi nu neapărat în două jumătăţi egale. Sarrazin, un respectat membru al board-ului Băncii Centrale, nu a făcut decît să spună public ceea ce era mormăit printre dinţi şi corectitudine politică de mulţi germani. „Sînt de acord cu 90% din ce a spus Sarrazin în cartea lui, nu mi se pare normal să existe cetăţeni germani care să nu vorbească germana“, mi-a spus amica din Berlin. Evident că, pe un asemenea fond, declaraţia cancelarului Angela Merkel a venit ca o lovitură de tun: principiul „Multikulti“, conform căruia „trăim acum alături unii de alţii şi ne bucurăm de asta“, a eşuat. În schimb, a spus Angela Merkel, uşa Germaniei este deschisă pentru specialişti. Asta după ce, cu doar o zi înainte, liderul aripii bavareze a partidului Uniunea Creştin-Socială declarase că Germania „nu are nevoie de o imigraţie care să împovăreze sistemul social“. De unde şi insistenţa doamnei Merkel că „Germania are nevoie de specialişti străini, chiar dacă, în acelaşi timp, pregăteşte şomeri germani“. În paralel, preşedintele Camerei de Comerţ şi Industrie germane, Hans Heinrich Driftmann, a afirmat că economia germană are nevoie de aproximativ 400.000 de ingineri şi absolvenţi de facultate, pentru că lipsa lor costă Germania un procent din rata de creştere economică. Nevoia de specialişti se suprapune pe ceea ce e considerat un balast. „State ca Germania, Franţa, Marea Britanie, Olanda au devenit nişte state-dădace, care susţin o parte din populaţie care este neintegrată, uneori nu vorbeşte limba ţării şi stă pe ajutoare sociale“, îmi explică amica germană. În paralel, îmi spune ea, peisajul german s-a umplut de moschei şi de femei care poartă *hejab,* iar asta dă apă la moară unor extremişti. De exemplu, liderul Uniunii Creştin-Sociale, Horst Seehofer, a cerut nici mai mult, nici mai puţin decît închiderea graniţelor Germaniei pentru străini. Există clar un sentiment de „duşman din afară“, într-o Europă cu o istorie îmbibată de ameninţarea otomană şi arabă (maură). Peste o istorie de neîncredere au venit criza economică şi atenţia mai mare la deficitele bugetare. Dar, dacă în alte ţări europene criza scoate în faţă ca vinovaţi pe „străinii care fură slujbe“, în Germania modelul nu se aplică. Germania are creştere economică, deci pentru starea de iritare creată de „străini“ nu poate exista explicaţia economică. Mulţi germani invocă identitatea, o identitate pe care nu o mai găsesc în modelul multicultural a cărei moarte a decretat-o cancelarul Merkel. Iar drumul are două sensuri. Germanii dau vina uneori pe autorităţi că nu au găsit soluţii de integrare, dar cel mai des pe imigranţii înşişi, în special pe musulmani, în cazul cărora diferenţele sînt şi mai evidenţiate de exemplu de portul *hejab*-ului.

Angela Merkel

Sociologii au stabilit că pentru musulmanii europeni sînt vizibile trei căi de relaţionare cu societăţile în care trăiesc: acceptarea, evitarea şi rezistenţa. Acceptarea echivalează cu adoptarea culturii-gazdă şi renunţarea la cultura proprie, prin „uitarea“ bagajului cu care au venit. Evitarea se traduce prin separarea mediului non-islamic de cel islamic şi comportamentul diferit după caz şi situaţie care derivă din aceasta. Rezistenţa presupune ca musulmanii să refuze activ statutul alocat islamului de societăţile-gazdă. Uneori, rezistenţa duce la activism politic, care foloseşte tocmai metodele şi formulele utilizate de societăţile civile democratice. Alteori, rezistenţa la cultura-gazdă conduce la adoptarea ideilor islamului radical şi chiar ale mişcărilor islamice violente. Islamul politic european începe să se afirme de sine stătător, să se revendice tot mai puţin de la islamul din ţările de origine şi începe să se transforme, e drept timid, din „produs de import“ într-unul local. Fiecare ţară europeană gazdă îşi pune pecetea sistemului propriu asupra tipului de manifestare politică şi identitară a musulmanilor săi. Statutul religiei, modalităţile de obţinere a cetăţeniei, gradul de toleranţă multiculturală, diferite de la ţară la ţară, influenţează formarea şi dezvoltarea identităţii minorităţilor musulmane din Occident. Dacă în anii '80 musulmanii europeni se recunoşteau mai întîi etnic şi prin spaţiul din care veneau, şi nu aveau un sentiment de solidaritate cu alţi musulmani, motivat religios, acum islamul pare să fie tot mai mult un liant, pentru musulmanii de origini diferite care sînt deja europeni de a treia, chiar a patra generaţie. Într-o epocă a globalizării accelerate, se pare că mai rezistent este simţul apartenenţei religioase decît cel etnic, susţin unii sociologi. De unde şi explicaţia pentru aşa numitul „islam global“. Globalizarea culturală este un fenomen care implică deteritorializarea culturilor şi comunităţilor, deteritorializarea religioasă, etnică. Astfel, islamul devine o sursă formidabilă de identitate colectivă, care conectează grupuri complet diferite cultural, lingvistic, etnic şi geografic. O identitate care nu are nimic european, reclamă mulţi germani, o identitate în care nu îşi găsesc loc principii şi valori europene.

***Carmen Gavrilă** este jurnalistă la Radio România.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Refugiul bolii

În luna aprilie, am publicat în acest colţ de pagină un fragment dintr-o scrisoare pe care vechiul meu prieten, marele boem S., mi-a trimis-o acum cîţiva ani. De atunci, am primit multe întrebări despre S. şi despre scrisoarea lui. Dusul meu prieten a stîrnit mult interes şi am fost rugat de cîţiva cititori să mai public fragmente din scrisoarea lui – un document amplu, cît o carte, în care S. mi-a vorbit despre el însuşi. Impresionat, poate, de această toamnă mohorîtă şi plîngăcioasă, divulg un alt fragment al scrisorii.

„Nu ştiu de ce, am purtat mereu în mine o spaimă. Fără motiv, fără sens, fără obiect, dar bine conturată. Poate ştii acea poezie a lui Radu Stanca despre un tînăr spartan care ţinea sub haină o vulpe care îl tot muşca şi el, tenace, părea nepăsător, iar singura lui îngrijorare era ca nu cumva vulpea să înceapă să latre. Cît muşca din el, era suportabil. Dacă lătra, nu o mai putea ascunde. Toată viaţa mea adultă, am avut sub haină o spaimă ca o vulpe care mă muşcă mereu. Toată viaţa mea adultă, am fost îngrijorat ca nu cumva această spaimă continuă să se vadă. Spaima aceasta este o anxietate sau poate conştiinţa a ceva rău ce nu mai ştiu dacă am făcut sau voi face – habar n-am! Unii pot să identifice relativ precis momentul în care s-au desprins de copilărie: prima experienţă sexuală sau primul examen dificil la şcoală sau căsătoria sau primul job. Şi eu pot. O zi de vară, în vacanţă la mare, pe plajă. Priveam marea şi a crescut în mine această spaimă. Nu m-a mai părăsit niciodată. Sînt înspăimîntat că lumea poate deveni de-odată complet absurdă şi că eu, ultimul om decent şi raţional, voi fi victima perfectă a acestui absurd. Kafka. Am crezut mereu că ceva ca o ceaţă poate cuprinde creierul tuturor oamenilor sau, măcar, al oamenilor care au putere, şi ei vor trece la o cruntă represiune asupra mea. Această agresivitate oarbă împotriva mea se poate declanşa oricînd, fără ca eu să fac sau să nu fac ceva anume. În ani, această spaimă creştea şi descreştea, ca un fel de flux-reflux ritmat de lună, aflat complet în afara controlului meu. Cînd spaima urca aproape de insuportabil, mintea mea producea soluţii. Una, tragică dar banală: sinuciderea. Alta, mai subtilă: boala. Prima soluţie a fost şi va rămîne pentru mine doar o posibilitate teoretică, doar un gînd care îmi dă iluzia libertăţii fundamentale şi care, astfel, mă face să adun cît curaj pot aduna în mine. Cam aşa prescrie şi Emil Cioran celor ca mine gîndul terapeutic al sinuciderii. Dar boala, e altceva. Boala te scuteşte, te apără, te ocroteşte. În viaţă, vezi că cei bolnavi sînt scutiţi de toate îndatoririle sau pedepsele. Boala este scutirea universală. Sigur, îmi vei spune, dar boala este ceva cu adevărat dăunător, ceva rău, ceva ce te distruge, iar sensul acestei scutiri este acela că lupta cu boala primează, dar odată ce ai învins boala, te întorci la viaţa normală, cu responsabilităţi şi sancţiuni. Eu nu gîndesc aşa. Dacă o boală oarecare – aş prefera una gravă, majestuoasă, îndelungată – mă poate pune la adăpost de spaima mea, o vreau! Un amic de boemă mi-a povestit că, pe vremuri, sub Ceauşescu, pe cînd serviciul militar era o adevărată corvoadă, existau tineri recruţi care, în prima permisie, făceau tot posibilul să capete o boală serioasă care să-i scutească de întoarcerea în cazarmă. Umblau după cele mai dubioase curve, ca să capete boli ruşinoase, mîncau în spelunci mizere în căutarea unei hepatite, făceau încercări de a-şi pierde minţile. Se bazau pe faptul că, tineri şi în putere fiind, se vor vindeca. Voiau să trişeze armata cu boala şi, în final, să trişeze şi boala. Chiar aşa, trişori, tinerii de genul acesta îmi sînt simpatici, deşi, mărturisesc, n-am cunoscut niciodată vreunul. Vestea că există asemenea oameni, mă reconfortează în chip ciudat.

Bolile sînt o metaforă, înainte de orice. Am citit acum cîţiva ani o carte a unei americance – îmi pare rău că nu mai ţin minte numele ei, cred că suferea şi ea de o boală gravă şi, prin urmare, scria din interior – în care se spune că există o viziune romantică despre boală conform căreia ea exprimă ceva esenţial despre personaj. Tuberculoza în secolul al XIX-lea, cancerul în secolul nostru, poate că SIDA în secolul care vine – toate aceste boli, în timpurile lor de glorie, au fost mereu prezente într-o poveste pentru a completa trăsăturile unui personaj. Boala e ceva intrinsec unui personaj, nu e o întîmplare, nu e hazard. Sigur, bolile care contează cu adevărat sînt cele mortale. Forţa metaforică a tuberculozei a scăzut simţitor în ultima sută de ani tocmai pentru că din ce în ce mai puţini oameni mor din cauza ei. Cancerul, însă, domină lista bolilor. E atît de divers, e atît de surprinzător, e atît pervers! Ah, îmi spuneam în clipele mele de mare spaimă, să descopăr un cancer acum şi gata, asta îmi va da totală imunitate în faţa absurdului cu care această lume m-ar strivi. Oricît ar fi lumea de absurdă, nu va distruge un cancer-os! Sever, ultimul refugiu în faţa absurdului este boala. Ea te protejează cu adevărat.“

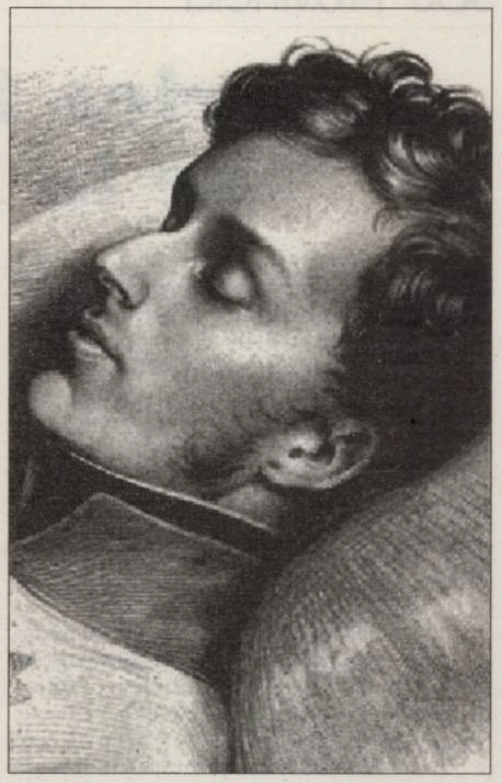

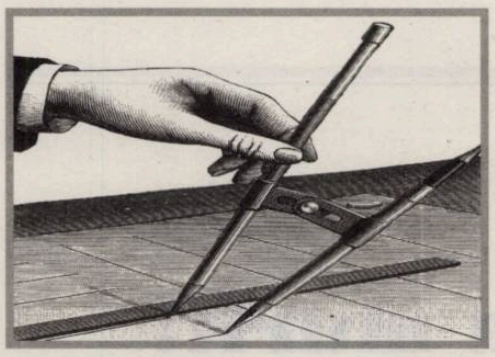

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Supliment de informaţii

De cînd am început această serie de articole cu privire la abuzurile comise de promotorii imobiliari în Bucureşti, am apelat la cititorii care pot adăuga propriile lor informaţii despre clădirile care dispar una după alta. Răspunsurile au venit în număr destul de mare – chiar din străinătate! – şi ele arată că opinia publică nu mai e insensibilă la această luptă, despre care refuz să cred că ar fi pierdută, chiar dacă, de atîtea ori, lăcomia ori ignoranţa şi-au deschis drum.

A mai fost vorba aici de casa din str. Tudor Arghezi, nr. 4, fostă proprietate a Centrofarm, de la a cărei dărîmare a trecut o lună. În legătură cu dovezile aduse atunci că era un monument care ar fi trebuit cruţat, mi s-au relevat unele date noi de către cineva care, în vara anului 1999, a făcut releveul construcţiei. Proprietatea lui Tudorache Predescu din mahalaua Scaunelor apare în planul întocmit în anii 1844-1846 de către maiorul Rudolf A. Borroczyn, inginer austriac. Terenul va fi mai tîrziu împărţit între doi moştenitori. Casa care a fost demolată corespunde indicaţiilor din planul topografic de la 1911. Porticul ei ionic sugera o încadrare stilistică pe la mijlocul secolului al XIX-lea şi făcea parte dintre modificările cerute de gustul nou care se înstăpînea. O etapă constructivă anterioară o reprezenta pivniţa, căreia i s-a atribuit o datare spre sfîrşitul de veac XVIII, avînd în vedere zidăria din cărămidă îngustă. După informaţiile primite de la domnul Petru Mortu, pe peretele de est se găsea o firidă terminată cu un arc evidenţiat de o arhivoltă. Astfel de amănunte mă îndeamnă să cred că prima casă a fost a lui Constantin Predescu, epitropul Spitalului Pantelimon în 1810.

Cînd am semnalat pericolul ca o casă din Şoseaua Kiseleff, nr. 39, să fie dărîmată, nu îmi venea să cred că va fi aşa de repede făcută una cu pămîntul. N-a mai rămas decît un teren viran, pe care se va construi desigur un bloc aducător de venituri. Altădată exista acolo un restaurant cu grădină de vară: ghidurile oraşului din jurul lui 1930 menţionează „*vechiul* restaurant Flora". El aparţinea unei familii de origine germană, Huyer, care l-a lăsat moştenire ginerelui, avocatul Vlahide. Acesta a fost secretarul marelui jurist Istrate Micescu (mulţumesc pentru această informaţie prietenului Radu Miclescu). Presupun că era acelaşi Vlahide care, în 1931-1932, îndeplinise funcţia de secretar la Preşedinţia Consiliului de Miniştri. În anii 1975-1980 sau chiar mai tîrziu, casa a servit drept magazin „special", adică rezervat pentru corpul diplomatic şi membrii nomenclaturii.

Opinia publică nu mai e insensibilă la această luptă, despre care refuz să cred că ar fi pierdută.

Asemenea crîmpeie de microistorie ne îngăduie să urmărim parcursul unor familii de burghezie mai veche sau mai recentă, traiectorii care se împletesc cu biografia oraşului nostru.

În ambele cazuri denunţate aici, pierderea este şi de ordin estetic, fiindcă aceste clădiri constituiau monumente de arhitectură indispensabile pentru cine vrea să mai aibă în faţa ochilor repere caracteristice ale unor vîrste trecute ale Bucureştilor. Vîrste uitate sau dispreţuite. „Banda neagră" a speculanţilor de terenuri alege numai puncte din centrul oraşului şi foloseşte orice mijloace de presiune pentru a-şi atinge scopul. Se redeschide, în aceste zile, problema Palatului Ştirbei, a cărui soartă este acum în mîinile ministrului Culturii.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Daniel I. IANCU

SOS Provincia

Biserica fortificată de la Alţîna

Ca să ajungi la Alţîna dinspre Sighişoara, trebuie să ţii drumul Sibiului trecînd prin Agnita. Nu vei avea timp să pătrunzi pe porţile tuturor cetăţilor bisericeşti, că-s multe, presărate pe colinele din mijlocul satelor pe care le străbaţi sau pe care le zăreşti doar, aninate pe marginile dealurilor ondulate spre orizont, de-a lungul uimitoarei Văi a Hîrtibaciului. Dacă şi drumul ar fi pe măsura peisajului, zona ar tinde spre proporţii paradisiace, dar aşa, în halul în care arată unele porţiuni, te cam aduce cu picioarele proprii pe pămînt şi cu roţile maşinilor prin gropi.

Alţîna îţi apare deodată în faţa ochilor, cu satul adunat roată în jurul celor două biserici din centru, ale căror turle se profilează spectacular pe fundalul crestelor albe ale Făgăraşului. Drumul se strecoară larg printre casele ordonat aşezate, tipic săseşti, unele obosite de vreme, palide şi cu obloanele trase, altele recent restaurate şi zugrăvite în culori vii, cu mari spaţii verzi în faţa lor, întreţăiate de un fel de cărări-trotuare ce asigură şi un alt acces între gospodării, în afară de asfaltul şoselei. De undeva, de prin faţa Primăriei, o spărtură în frontul compact de case lasă loc liber unei cărări ce însoţeşte la deal şanţul unui pîrîiaş, coborînd parcă direct din zidul bisericii fortificate. Turnul acesteia, zvelt, neogotic, ridicat în 1858 în locul fostului turn-clopotniţă – demolat cu cinci ani înainte – îşi etalează pe faţade ceasurile negre cu cifre şi limbi albe. După ce-o străbaţi, ajungi la intrarea sub formă de scară acoperită, cu patru ferestruici luminîndu-i interiorul dintr-o parte şi cu o uşă mică, cu scînduri groase, impresionat bătută şi-ntărită-n ţinte de fier.

Ieşind din scară şi răzbătînd în curtea înierbată, privirea ţi se opreşte pe turnul stingher, unul dintre cele patru ce odinioară întăreau incinta iniţială, de formă ovală, din jurul bisericii. Căci zidul actual, în care se mai văd şi o parte din camerele de provizii scăpate de la demolare, măreşte spaţiul spre est, aşa că fostul turn de incintă e acum doar o construcţie izolată undeva în pajiştea din jurul bisericii, ce a jucat mult timp doar simplul rol de depozit de slănină al comunităţii. Ridicat din piatră şi cărămidă, clădirea este prevăzută cu clopot mic deasupra unei ferestre înguste, cu scară exterioară de lemn, acoperită, ce urcă la etaj, spaţiul de sub ea servind la ora actuală ca adăpost pentru fînul strîns din curtea bisericii. Vechiul spaţiu cu arcadă al porţii de intrare, prevăzut cu hersă, a fost zidit ulterior cu cărămidă, şi doar trei ferestre mai lasă loc luminii să pătrundă...

Atestată iniţial, la 1291, sub numele de Olchona, denumirea actuală provine, potrivit legendei, de la cei zece nobili ce i-au condus pe saşii veniţi în zonă s-o colonizeze. Deoarece nu s-au putut hotărî numele căruia dintre ei să fie atribuit satului, toţi fiind dăruiţi de divinitate cu aceeaşi hărnicie (adică peste norma românească, că doar erau saşi), s-a stabilit ca localitatea să se numească „All Zehn" (Alzen), adică „Toţi zece". Biserica lutherană, iniţial o bazilică romanică de secol XIII, este o construcţie cu trei nave, cinci travee şi cor pătrat, extins ulterior cu o absidă poligonală. Două secole mai tîrziu, nava principală a fost completată cu o boltă în stil gotic tîrziu, în formă de plasă. La 1780 se adaugă o orgă într-o tribună construită special, iar în secolul următor se realizează balcoane pe console de lemn deasupra arcadelor navei principale.

Biserica albă, cu turlă-naltă, acoperită cu tablă contrastează puternic cu turnurile de piatră, uneori amestecată cu cărămidă, şi cu zidurile prăbuşite pe alocuri. Un cuib de barză, cu pui de barză-n el, veghează solemn pe acoperişul ce se-mbină aproape conic deasupra altarului. Ferestre-nguste, contraforţi şi resturi vechi de piatră netencuită amintesc de faze primare de construcţie. Înăuntru – lumină în spaţiul înalt: prin geamuri şi prin candelabre atîrnînd deasupra şirurilor de bănci din lemn. Ordine, linişte şi curăţenie. Undeva sus, lîngă orga nu prea mare, dar bogat ornamentată, o pianină (cred!) prăfuită, uitată-ntr-un colţ, cu o bancă barînd accesul pînă la ea. În faţa amvonului, vreo trei persoane discutînd discret în limbi străine.

Afară, alte turnuri, alte ziduri, o altă scară acoperită... dar de dimensiuni mai mici. Apoi o poartă relativ nouă, încastrată-n perete tencuit, între un turn vechi (fără ferestre, doar cu o uşă pe interior şi guri de tragere exterioare), şi o bucată de zid surpat pe distanţă de 2-3 metri, barat de „cloambe" înălţate ca un gard împotriva vitelor. Înainte de a părăsi incinta, un bătrîn cu umerii plecaţi ca la rugăciune, dar cu ţigara-n gură ca la birt, îmi spune că, cu doar cîteva zile în urmă, o nouă porţiune de zid s-a lăsat la pămînt. Asta e, ni se prăbuşesc cetăţile! Ieşim amîndoi, iar el închide temeinic uşa de la scara mare acoperită. O intrare fusese blocată... Mai rămăseseră trei deschise!

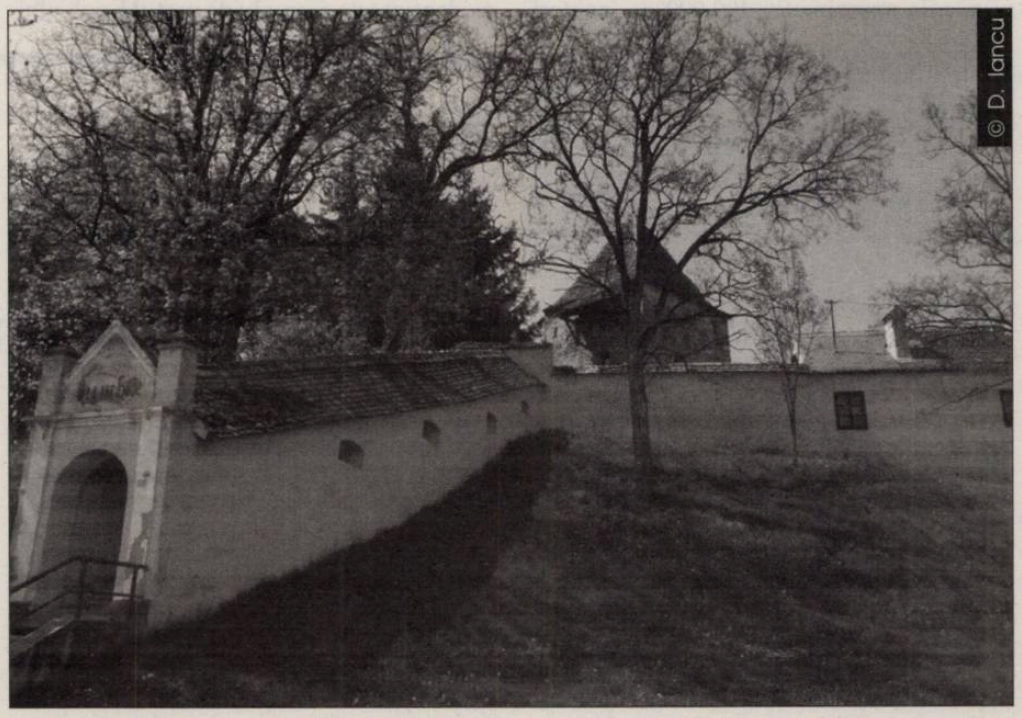

Daniel I. Iancu *este muzeograf la Muzeul de Etnografie şi Artă Populară din Orăştie şi doctorand la Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia.*

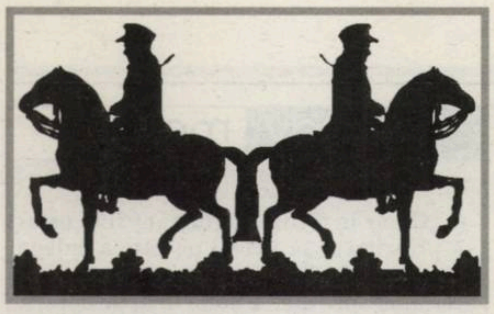

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

80 de personaje literare găsite de un autor

„În ce să cred dacă nu în romane?“
Camil Petrescu

În dezordinea importanţei, a intrării în scenă şi în autobiografie:

Lucien Leuwen

Ladima, Doamna T., Ştefan Gheorghidiu

Pavel Anicet, cel întors din rai

Iosif Hechter şi Blidaru (de 2000 de ani...)

Fabrice Del Dongo şi mătuşa sa, Sanseverina, dar şi doamna de Renal.

Levinson (din „Înfrîngerea lui Fadeev“)

Leiba Zibal, Cănuţă om sucit, Conu Leonida, Mache şi Lache.

Akakie Akakievici şi Cicicov.

Maigret.

Herzog.

Nathan Zuckerman.

Stănică Raţiu şi bietul Ioanide.

Svejk.

Moromete.

Josef K.

Ghidale, cel din Internaţionala oamenilor buni şi a lui Isaac Babel.

Zeii însetaţi şi îngerii revoltaţi ai lui Anatole France.

Mătuşa Julia.

Femeia care muşcă dintr-un măr, în Apuseni.

Sei Şonagon.

Miron Perieţeanu din Platoneştii lui Paul Georgescu.

Lotte din Weimar, Hans Castorp, Moise din *Legea*

Timon din Atena.

Phileas Fogg.

Marele Gatsby şi Rick Diver în *Blîndeţea nopţii*.

Contele de Monte-Cristo.

Swann.

Lady Chatterlay.

Ivan Denisovici.

Unchiul Vanea şi „draga de ea“.

Mizantropul Alceste.

Pnin.

Fima lui Amos Oz.

Pajul Cătălin vicleanul.

Doctor Rioux pe vreme de ciumă.

Balena Moby Dick.

Gelsomina din *Bietele corpuri* ale Soniei Larian.

Smiley şi Karla ai lui John la pătrat.

Factorul uman.

Pavel Corceaghin.

Calul Holstomer.

Iapa Roza Luxemburg din oraşul Cevengur.

Iţic Ştrul, dezertor.

Verişoara Bette.

Stravroghin, omul din subterană, Sonia Marmeladova.

Ostap Bender.

Nepotul lui Wittgenstein şi nepotul lui Rameau.

Tvardovski din *Stejarul şi viţelul*.

Béranger, ionescianul.

Rubaşov, cel dintre 0 şi infinit.

Sénécal, cel din toate „educaţiile sentimentale“ seculare.

Reporterul Malaparte.

Vanea Răutu.

Strum cu viaţa şi destinul lui Grossman.

Glumeţul lui Kundera.

Kyo şi Gisors, condiţionaţii umani.

Nică al lui Ştefan a Petrei.

Leporello şi Comandorul care se apropie pam pam pam.

Prezint, dar şi pretind, scuze celor care nu recunosc sau nu ştiu de unde vin unele personaje. Nu-mi cer iertare celor indignaţi de absenţa unor preferaţi ai lor. Aceasta e o listă care exprimă un gust, nu o propunere pentru un panteon literar. În fine, nu dau explicaţii de ce-am ales cifra 80 şi nu 79 sau 81.

Svejk

un sport la Răsărit

Labili cu fotbalul

În ultima vreme, după meciuri de fotbal între echipe româneşti şi echipe străine cu nume mari, s-a tot spus că ai noştri au jucat de la egal la egal cu ei, dar că au avut ghinion. Nu cumva acele echipe mari au avut drept scop doar victoria şi ne-au dat voie să jucăm de la egal la egal, fără dorinţa de a părea neapărat superioare?

Fals. N-am jucat de la egal la egal cu nimeni. Cu Franţa am avut mingea doar 40% din timp. Media procentuală a împrietenirii cu balonul în ce-i priveşte pe cei de la CFR Cluj, la meciurile cu Basel, Roma şi Bayern, e pe undeva la 36%, la fel ca aceea a Stelei cu Liverpool şi Napoli. Prea multă statistică? Exact! De aceea o şi dăm pe poezie, doinit şi vopsit. În general avem ghinion. În particular, ni-l facem singuri. E drept că rezultate mai bune sus erau posibile. Ăl de Sus al fotbalului a înmuiat genunchi şi a luat uşor minţile adversarelor. Nici una n-a fost de spaima lumii, doar noi ne-am speriat de umbra lor. Şi atunci ne-am pus pe autogoluri, bare şi alte prostii. Ne-au ciupit o idee şi arbitrii, iar ceilalţi au zis la toate mersi. Nu ne-au zdrobit nu pentru că n-au vrut, ci pentru că n-au putut. Aşa că n-au avut cadouri de făcut, ci de primit. Şi-atunci am apărut noi. Cică am fi labili psihic. Eu zic că sîntem cam labili cu fotbalul.

Radu NAUM

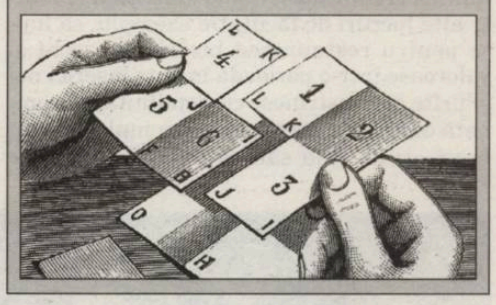

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Blade Funner Reloaded

Cu ceva vreme în urmă, am dat peste o ştire care se referea la iniţiativa unui primar din România de a lua cu împrumut nişte milioane de euro, pentru a construi, în localitatea în care îşi exercită mandatul, un cinematograf 3D şi un complex spa. Treaba asta se întîmplă la Bîrlad, unde se vede şi din satelit că, cel puţin centrul spa – jumătate din această iniţiativă legendară – e departe de a fi o prioritate pentru locuitorii oraşului. Acolo sînt oameni care au probleme cu canalizarea, cu drumurile stricate, cu zeci de alte chipuri ale vieţii „îmbelşugate“ în care ne scăldăm pe aici. La urma urmei, pentru cine a trecut prin Bîrlad lucrurile sînt foarte limpezi. Deşi, nu e obligatoriu să fi călcat în oraşul cu pricina pentru a zîmbi, măcar neîncrezător, atunci cînd acest oraş îţi e descris ca un paradis terestru.

În naivitatea mea, am scris un articol fantezist, mizînd pe umorul cititorilor, o poveste în care închipuiam tot soiul de bazaconii. Spuneam că acolo există cel mai modern centru de spectacole din Europa, care se cheamă *Domul Artistic al Nemuririi Neamului*, că Peter Gabriel a rămas stupefiat cînd a văzut minunea asta, că marele regizor Peter Brook s-a mutat să lucreze, pentru cinci ani, la Teatrul din localitate, că există un complex de clinici medicale ultraperformante, la care se tratează pacienţi din toată Europa, că elevii de liceu nu mai scriu pe tablă, ci studiază pe modele holografice, şi că e foarte posibil ca pe la Zilele Oraşului să apară Brad Pitt, Roger Waters şi Bono (Doamne, mă şi sperii de ce era la gura mea!). Am constatat, uluit, că nu au fost puţini cei care au luat de bună gluma asta amară. Iar ca povestea de-a rîsu' plînsu' să fie complet năucitoare, am aflat că existau oameni care se pregăteau să scrie mesaje de felicitare pentru excelentul dom' primar care a ctitorit toate minunile astea ştiinţifico-fantastice. Îmi venea să urlu, să întreb, dezarmat: „Oare pe ce lume trăim, fraţilor?“. Pe urmă, mi-am luat seama şi am zis că oi fi pus eu prea mult patos, prea multă fantezie în povestea asta care, în tembelismul ei, a părut verosimilă. Am luat vina confuziei pe cocoaşa mea şi mi-am văzut de treabă, resemnat cu faptul că bumerangul ironiei mi s-a-ntors în plină figură.

Au trecut cîteva săptămîni şi a trebuit să trag o fugă la Iaşi. Drumul trecea, inevitabil, prin Bîrlad. Ei bine, realitatea e mult mai amuzantă şi mai tare decît micile mele încercări ironice eşuate, depăşind net, suveran, orice creaţie fantezistă care poate fi acuzată de rea-intenţie. Las la o parte cortegiul de chestii urîte de care se poate lega un cîrcotaş în orice orăşel din ţara asta. Relatez doar trei detalii superbe, care conturează, prin natura lor, farmecul unic al imaginii generale.

La ieşirea spre Vaslui, Bîrladul e o chintesenţă a gîndirii noastre urbane, a felului în care dăm cu tifla concretului, pentru a face cu ochiul spre Absolut. Drumul e plin de gropi şi de denivelări. Se hurducă maşina, de zici că eşti pe un drum forestier, în creierii munţilor. Pînă aici, nimic nou. Treaba asta se întîlneşte în România la tot pasul. Nota de imagine memorabilă vine din altceva. Cele două sensuri de mers sînt despărţite de o lungă suprafaţă intermediară, impecabil decorată cu floricele ornamentale. Aranjamentul e perfect, vesel, multicolor, lucrat cu o migală chinezească. Te uiţi, mut de uimire, şi nu ştii ce să faci. Să rîzi, sau să plîngi? Două bucăţi de drum stricat, plin de gropi sînt despărţite de un aranjament floral impecabil. Din nou, istoricul nostru simţ estetic dă o lovitură grea nimicurilor legate de lumea materială. Cum să nu devii, dintr-o dată, senin?

La Bîrlad, clădirea centrală a administraţiei locale nu se cheamă... Primărie. Nivelul ăsta a fost depăşit de mult. Într-un oraş atît de complex, care trăieşte din plin dinamica schimbărilor contemporane, clădirea în care lucrează de zor edilii oraşului se cheamă... Palatul Comunal. Pentru cîteva secunde, te simţi ca la Nisa. În faţa Palatului, în vîrful unui suport înalt, stă un ceas electronic, mai degrabă un dispozitiv de afişaj cu led-uri roşii, care anunţă, cît se poate de modern, orele cetăţii. După ora exactă, pe ecran apare un text memorabil, cum se spune, de mare angajament, să ştii pe moşia cui te afli: „Domnul Primar Constantin Constantinescu vă urează Bună Ziua!“. Ei, mai are cineva vreo replică? Aud?!

Sigur că, în peisajul ăsta, cinematograful, obligatoriu 3D, şi centrul spa sînt două elemente absolut necesare, care transformă perfecţiunea în arhetip. Problema însă nu e aici, în cazul ăsta concret, în care, ca în atîtea alte situaţii, mendrele autorităţilor devin „priorităţi“ ale comunităţii. Hiba, marea hibă e în felul nostru de a privi autoritatea, în felul nostru păcătos de a ne alege nişte stăpîni, nu nişte reprezentanţi. De comunitate, nici nu mai fac vorbire. O conştiinţă critică, radical convinsă de faptul că sîntem răi în esenţă, aşa cum îmi scria un cititor, ar spune, poate, că nu ne alegem, de fapt, nici reprezentanţi, nici stăpîni. Ci doar nişte complici, cu ajutorul cărora să mascăm, îndărătul spoielii cu flori multicolore, o veche maladie, al cărei secret e ţinut la căldurică din adîncul timpului. Nu ştiu dacă e chiar aşa. Sau, mă rog, sper că nu e aşa. Dar cum să demonstrezi contrariul atunci cînd argumentele solide dispar, rînd pe rînd, în fiecare zi, ca apa Bîrladului, scurgîndu-se printre degete?

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

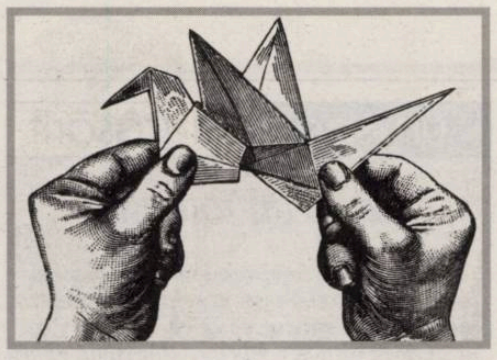

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Pedalînd în gol

De curînd, o organizaţie care se numeşte *Forul Ortodox Român* a luat atitudine împotriva introducerii actelor electronice în România. Argumentele din comunicatul lansat de FOR nu sînt, în general, de ordin religios. Organizaţia invocă necesitatea respectării libertăţilor civice şi riscurile prin care documente electronice ar putea crea „premisele unui sistem totalitar de supraveghere şi control al persoanei umane“. Comunicatul cheamă la solidaritate împotriva acestor măsuri şi face apel la preşedinte şi la instituţiile guvernamentale să oprească introducerea oricărui document electronic de identitate. Indiferent ce hram poartă acest FOR apărut în urmă cu vreo doi ani, e destul de evident că printr-un astfel de comunicat el nu face altceva decît să încerce să pună într-un ambalaj civic tehnnofobiile unor bigoţi. Ştim bine că, în ultima vreme, o parte mai ignorantă a clerului, precum şi a credincioşilor laici a prins a se teme de cipurile din buletin, de codurile de bare pentru preţ sau, pur şi simplu, de cifra 666. Frica lor nu e de natură civică, n-are legătură cu democraţia ci mai degrabă cu prostia. Iar o organizaţie ortodoxă luminată ar putea prelua misiunea de a combate asemenea idei întunecate din mintea credincioşilor şi ar mai avea şi multe alte lucruri de făcut. De exemplu, să lupte pentru restaurarea bisericilor vechi şi valoroase într-o perioadă în care biserici noi şi urîte se construiesc cu nemiluita, să combată corupţia care atinge prea mulţi ierarhi şi preoţi de rînd sau să militeze pentru o implicare socială mai mare din partea Bisericii. Dar se pare că e mai greu să te lupţi cu adevăraţii diavoli din societate decît cu închipuiţii draci electronici. Păzitorii ortodoxiei nu par supăraţi de faptul că la nivel popular religia aproape că s-a preschimbat într-un ghem de superstiţii, că false credinţe şi obiceiuri stupide sînt mai puternice decît adevăratele dogme. În schimb, îi îngrijorează posibilitatea instaurării totalitarismului prin cipurile electronice.

Tot aşa, în urmă cu cîţiva ani, activiştii Green Peace au încercat să creeze valuri căutînd porumb modificat genetic în Insula Mare a Brăilei. Ecologiştii au mobilizat atunci în număr mare efective de poliţie şi jandarmi, inspectori şi instituţii de control. Părea că organismele modificate genetic ar fi devenit peste noapte cea mai gravă ameninţare ecologică la adresa României. Asta în condiţiile în care Bucureştiul a rămas ultima capitală europeană fără o staţie de epurare a apelor uzate şi care varsă în Dîmboviţa toate mizeriile a trei milioane de locuitori şi într-o ţară în care încă există sute de halde de steril neecologizate, nenumărate iazuri de decantare care pot genera accidente similare celui petrecut recent în Ungaria, mulţimi de gropi de gunoi fără vreo legătură cu normele de mediu şi o densitate inegalabilă de peturi aruncate prin văi munţi şi cîmpii.

La rîndul lor, ONG-uri cu misiuni civice şi care pot fi considerate cît se poate de serioase, au căzut astă vară în capcana de a lua atitudine împotriva hotărîrii Curţii Constituţionale care considera că legea de funcţionare a Agenţiei Naţionale de Integritate e neconstituţională. Au creat o situaţie din care nu se mai înţelege ce fel de stat vor aceste organizaţii să construim în România. Un stat în care deciziile CC sînt puse sub semnul întrebării în funcţie de interese de moment? Un stat în care rolul normal al procuraturii sau al poliţiei să fie luat de alte instituţii mîncătoare de bani publici şi ai căror funcţionari (nescutiţi de suspiciuni) să aibă puterea de a controla averile unor demnitari? Să pornim adică de la prezumţia revoluţionară (de vinovăţie) că demnitarul e mai hoţ decît omul de rînd?

Ca să venim şi în curtea proprie, ştim foarte bine cum presa şi televiziunile creează false subiecte pe care le comentează şi le macină apoi în neştire, ca şi cum ar pedala pe o bicicletă fără roţi.

O presă puternică mereu atentă şi pe faza ar fi tot aşa de utilă ca şi acţiunile civice serioase, la obiect, capabile să scuture administraţia ori să mai combată din multele defecte ale societăţii. Dar multe ONG-uri şi instituţii de presă preferă calea care li se pare că aduce mai repede notorietate şi audienţă. Urmărind mereu ţinte false şi la modă pentru a le arăta cu degetul, ajung să-şi irosească energiile înainte de a căpăta credibilitate. Iar în loc de servicii, informaţii şi soluţii, primim din partea lor nenumărate momente de circ.

ready made

„Chiar în contra cuvinţei ar fi la mească prînzind a să netezi pe cap, a culege scamele depe haine, a tuşi către altu, a sternuda spre blid, a stopi urît, pe deos, a şopoti pe ascuns cu altu, a dimicare pîne în supă, a lua îngroşală (soos) către carne mai multă de cît alţii, şi apoi a întinge cu scrigeluţă în dînsa, a sorbi de a glupavi urît, a se sufla la nas cu sunet pre mare. Au, pe cum ar putea să facă unii mai mocani, a se şterge cu degetu la nas, nu cu năframa, a lingere lingura cu linba, a o băga toată în gură, a îndesa unele poame în tască.“

„Omu de lume“, în *Şcoala Ardeleană*, vol. 3, Editura Albatros, 1970

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Lecţia de istorie

Mi-a fost dat să citesc zilele acestea o excelentă teză de doctorat. Tema era de istorie a arhitecturii, aşa că nu prea eram la mine acasă şi detaliile mă lăsau mai degrabă rece. Dar dincolo de acestea se afla însă o adevărată lecţie de istorie recentă. M-am pomenit exclamînd de unul singur *da, da, aşa e! da, bineînţeles*! Motivul bucuriei mele nestăpînite îl constituia o operaţiune cît se poate de abstractă şi academică, în aparenţă, pe care am putea-o numi, pe scurt, *periodizare istorică*. Ce-i de jubilat la aşa ceva, vă puteţi întreba? Ei bine, este!

Urmărind avatarurile temei sale, materializată în planuri, construcţii şi politici urbane, autoarea (Adriana Diaconu) trecea cu un firesc fermecător peste epoci, perioade şi evenimente, demonstrînd cît se poate de convingător continuităţi acolo unde „ştim" că trebuiau să fie fracturi şi diferenţe acolo unde este „evident" că trebuiau să se afle similarităţi, dacă nu chiar identităţi: tipul acesta de proiect urban nu a fost inventat de comunişti, ci a existat mult înainte, tipul acesta de construcţii nu a fost importat de la sovietici, ci preluat de la Antonescu (după ce o vreme a fost diabolizat), schimbarea asta de macaz în urbanism nu a avut loc o dată cu moartea lui Stalin, ci independent de aceasta şi pentru cu totul alte motive etc. Pe scurt, doctoranda îmi confirma cu argumente înşirate cu migală şi precizie ceea ce îmi doresc din totdeauna să cred, şi anume că nici măcar războiul şi venirea comuniştilor sau Revoluţia din decembrie 1989 nu au rupt societatea românească în mod categoric într-un *înainte* şi un *după*, că nu avem trei Românii în mai puţin de un secol (interbelică, comunistă şi de piaţă), că Stalin sau Ceauşescu se înscriu, chiar şi ei, într-o durată lungă care îi depăşeşte, că visul modernist şi cel naţionalist (care uneori se confundă) traversează epoci şi regimuri ca un fel de Mărie cu altă pălărie; şi, mai presus de toate, că propria mea viaţă nu este ruptă nici ea în două vieţi ce-şi întorc reciproc spatele, una în timpul, cealaltă după comunism. Altfel spus, că societatea şi oamenii care o compun îşi petrec timpul în moduri mai subtile şi mai profunde decît lasă de înţeles căprăriile şi frontierele noastre temporare.

Desigur, nu e nimic profund inedit în toate acestea, e o înţelepciune împărtăşită de mulţi şi de mult. Dar exact asta e problema: se pare că ea nu a ajuns şi la noi, se pare că mult trîmbiţatul „boicot al istoriei" care ne-ar caracteriza este, în primul rînd, o nu tocmai adecvată aşezare în istorie.

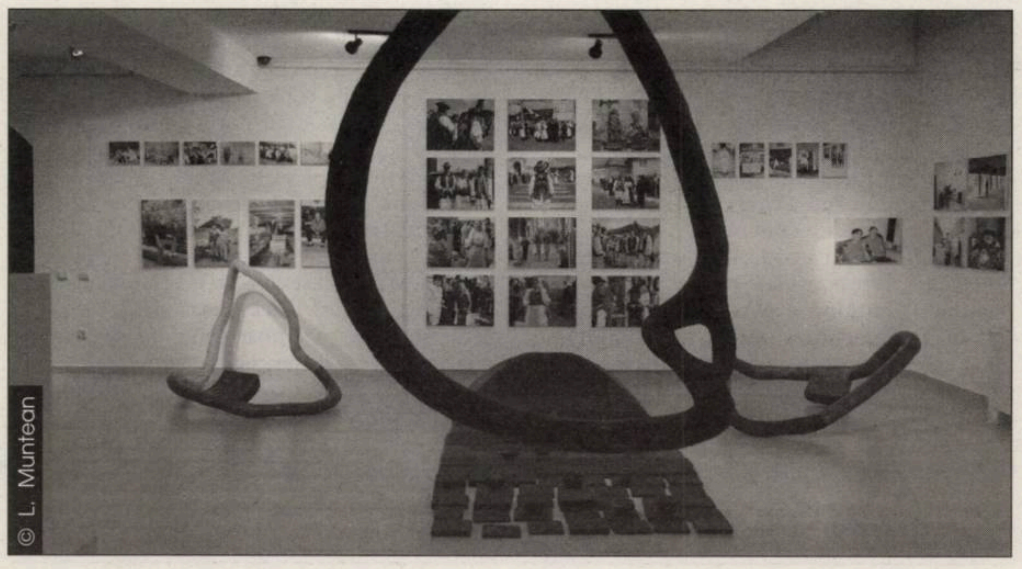

© L. Muntean

Pe de o parte, sîntem impacienţi, ne „deşteptăm" toată ziua, bună-ziua din ceea ce considerăm, uşor buimaci, „somnul cel de moarte", frîngem durata şi considerăm că istoria tocmai a început (eventual cu noi). Şi de fiecare dată o luăm de la capăt, ne schimbăm imnul, sărbătoarea naţională şi numele de străzi. Ieşim astfel din istorie pentru că nu avem răbdarea să o privim cum curge şi îi schimbăm permanent cursul.

Pe de altă parte, cînd descoperim recurenţe sau ne izbim de repetiţii, cînd sîntem cuprinşi de un febril sentiment de *déjà vu*, devenim contemplativi, considerăm brusc că aşa a fost dintotdeauna, că aşa e românul şi ăsta e sufletul lui, de la Traian şi/sau Decebal încoace. Ieşim astfel din nou din istorie, de data aceasta pe uşa solemnă a eternităţii.

Bucuria mea venea deci din firescul cu care părea să curgă istoria în aceste pagini, nici *atemporală*, nici *epocală*, ci doar complexă, dramatică, inteligibilă. Era un sentiment aproape estetic... Era însă şi o confirmare secretă a unor convingeri profunde. Or, aici se ascunde ceva uşor pervers, ceva ce nu îşi găseşte locul într-o gîndire aşezată: bucuria mea era triumfătoare, un fel de „le-am zis-o!". Împărtăşind viziunea autoarei, mă răzbunam parcă, prin delegaţie, împotriva tuturor acelora care nu înţeleg aceste lucruri, dărîmam prin ea temporalizările acreditate care ne fac vraişte istoria. Pe scurt, eram „deştept", domnule!

Nu aş fi spus toate aceste lucruri dacă, discutîndu-le cîteva zile mai tîrziu cu alţi „specialişti", nu aş fi observat şi la ei exact aceeaşi reacţie. Într-un final, ne-am întrebat însă cu toţii de ce sîntem, de fapt, aşa de mîndri pentru că afirmăm – mai bine spus împărtăşim – un lucru atît de firesc, aproape de bun-simţ? Nu descoperisem apa caldă şi nici măcar apele adînci ale istoriei. Şi atunci? Ne-am dat seama relativ repede că, în faţa acestei reale neîndemînări istorice a gîndirii româneşti, faptul de a o denunţa şi a spune că regele e gol era considerat, implicit, ca suficient. Ceea ce ar fi trebuit să fie doar o bună premisă, era trăit de noi toţi ca o suficientă concluzie; ceea ce constituia un început corect de reflecţie, era trăit de noi ca reflecţia însăşi: important devenea doar faptul că „le-am zis-o!"...

Şi am lăsat cu toţii ochii în pămînt.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

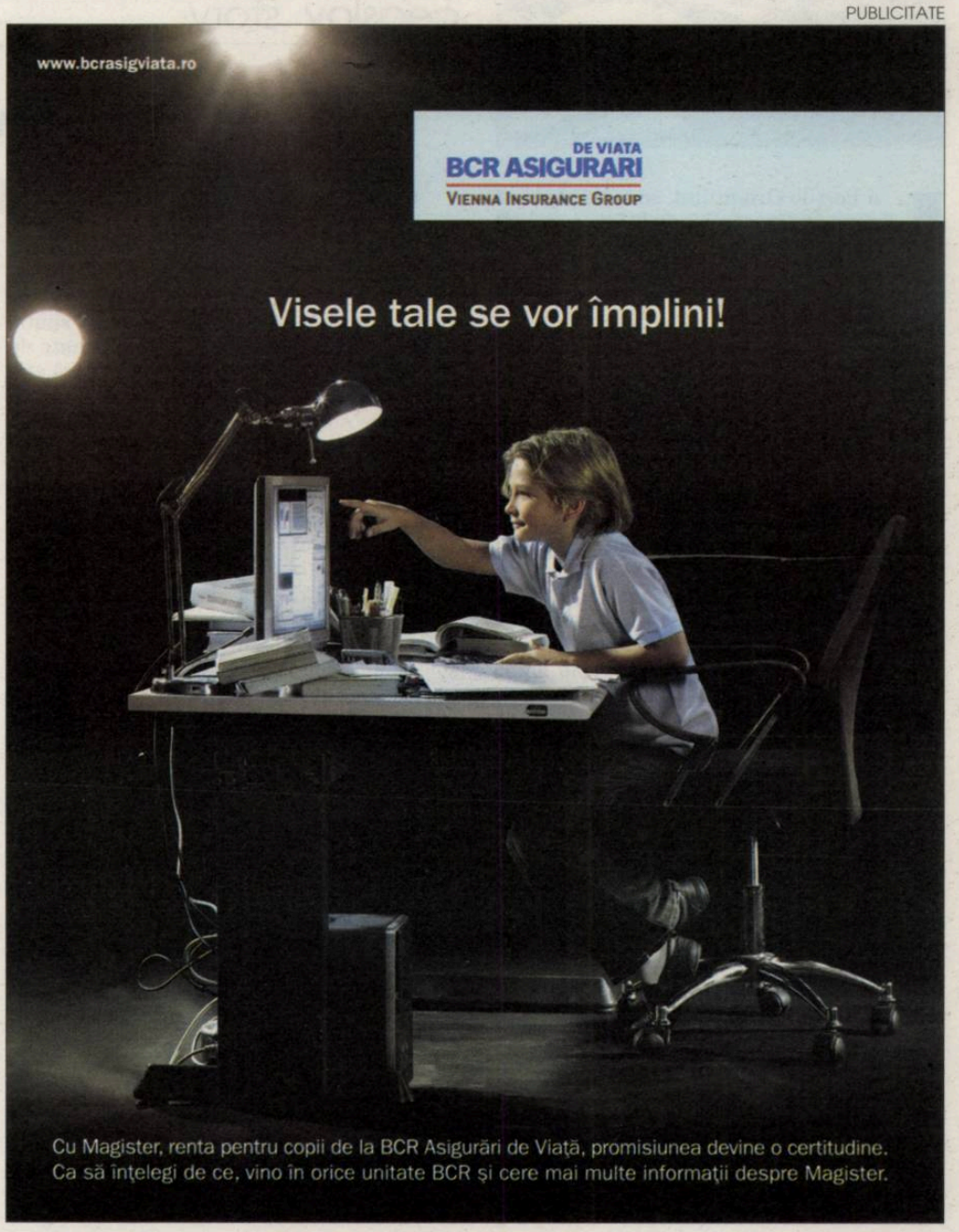

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Adevărul despre ceaiul din Senat

Parlamentul a votat din greşeală un TVA de 5% – ziarele, 21 octombrie a.c.

Cu un oarecare regret trebuie să vă spun că rareori m-am plictisit atît de crunt precum mi-a fost dat să mă plictisesc în Senatul României. Nu insinuez că a fost vina (alt)cuiva. Dacă interesează, mai spun că acesta a fost unul dintre motivele pentru care n-am mai candidat în 2008 – şi n-am remuşcarea că ţara ar fi pierdut ceva. Pe rarii senatori care vor citi aceste rînduri îi rog să nu se supere – ci doar să mă înţeleagă (şi să-şi aducă aminte că, prin 2004-2006, nici măcar nu era Internet în băncile senatoriale, ca azi!). Aşadar, mă plictiseam – şi, în acelaşi timp, trăiam un sentiment ambiguu: pe de-o parte mă miram eu însumi de acest plictis (pentru că nu-s o persoană care să se plictisească uşor – găsesc, de regulă, lesne ceva de făcut), iar pe de altă parte chiar îmi părea rău că mă plictisesc (motivul fiind acela că, iniţial, fusesem mîndru că am ajuns în Senat). Pentru mintea mea de profesor de Istorie, Senatul era un ceva care venea din Roma antică, *via* România interbelică. Nu ştiu de unde o fi venit Senatul în care am intrat eu, dar nu prea semăna cu cel din mintea-mi. Nici nu spun că el era de vină – ci poate doar aşteptările mele fuseseră deplasate.

Împotriva acelui plictis am abordat toate strategiile posibile. Am citit ziare şi reviste, am scris pe laptop, am căscat, am vorbit cu vecinii (locul meu era între un coleg de generaţie şi un veteran), m-am uitat cum se plictisesc alţii, iar am mai scris, iar am mai căscat, am mai ieşit să beau un ceai (nu excela, ceaiul, acolo; preţul mic e meritat), iar am mai intrat, am mai citit şi ceva cărţi, am trimis şi primit sms-uri, m-am uitat cum cască şi alţii (inclusiv ziariştii de la balcon), iar am mai

Dar-ar Domnul să vă văd în Parlament!

şuşotit şi tot aşa. Nu mai precizez, în context, că am mai vorbit şi la tribună – pentru că în bancă am vorbit, totuşi, mult mai mult. Ştiu că, în mod normal, unii dintre dvs. vor replica: „Dom'le, lasă vrăjeala, ce-ai căutat atunci acolo?, Ai căscat pe banii noştri!" etc. Pentru toţi aceştia, fără a-i contrazice deloc, nu am decît o urare, din suflet: „Să de-a Dumnezeu şi Maica Domnului (sau cine vreţi) să ajungeţi şi dvs. acolo, să vedeţi cum e!".

A nu înţelege careva că am ceva împotriva Senatului. Dimpotrivă. Senatul, după mine, trebuie să rămînă acolo unde este – adică într-un Parlament bicameral, aşa cum ni l-au lăsat generaţii ceva mai treze şi mai puţin căscate decît noi. Pentru că aici doream să ajung. Nu Senatul este buba. Şi nici Parlamentul, ca instituţie, nu merită ironizat, cum prea des se face la noi – unii dintre *ironizanţi* fiind analiştii de serviciu, pesimiştii de serviciu, jurnaliştii de servicii şi sindicaliştii de *servici de cafea* care, în sinea lor, ar vrea să ajungă şi ei acolo (în Parlament, adică).

Nici măcar nu vreau să vă pozez aici în inteligentul ofensat, în intelectualul deziluzionat. N-am fost mereu ofensat în Senat, nici mereu deziluzionat şi nici măcar mereu inteligent. Eu doar atît v-am spus: m-am cam plictisit. La drept vorbind, în Senat sînt o mulţime de oameni inteligenţi. Nu ştiu din vina cui, ei nu-s vizibili (poate şi din vina lor, desigur). Mecanismul parlamentar însă cred că e şubred. Cine-a citit ceva din dezbaterile de acum un secol să fie liniştit: ecoul lor s-a stins demult. Toate grupurile politice intră azi în Senat (cred că şi în Cameră) cu „tema" făcută – cu o foaie pe care scrie la care lege se votează *pro*, la care *contra*. Ce să mai dezbaţi, în această regie? Dacă pierzi şirul, te uiţi la şeful de grup, care face semn: *da* sau *nu*. Sigur că în acest fel se cîştigă timp (pe la 1890, dezbaterile parlamentare treceau de miezul nopţii!), dar poate că s-a şi pierdut ceva.

Am colegi de generaţie care-s azi în Parlament. Sînt ei, dar parcă nu-s ei. (Oi fi trecut şi eu prin acest fenomen? Aştept să-mi spună prietenii.) Oameni care păreau normali ajung să-şi piardă candoarea şi firescul. Oameni care apărau principii acum numără *steagurile prefecturii*. Oameni care păreau liberi acum invocă anost „disciplina de partid". Oameni care au luat bani de la trusturi media ajung să acuze *mogulii*. Parcă aşa-zisul vot uninominal a mai şi scăzut nivelul intelectual al politicii. Scrutînd în amintire, aş zice că Parlamentul din '92 sau '96 arăta mai bine decît cel de azi. Pe acolo au trecut, cu meritele şi păcatele lor, şi Ion Raţiu, şi Coposu, şi D.A. Lăzărescu, şi Bălăceanu-Stolnici, şi Al. Paleologu. Fără umbră de ironie spun că Al. Bârlădeanu, R. Theodorescu, Radu Câmpeanu sau A. Păunescu chiar mi se par pierderi, dat fiind peisajul de azi. Ca să nu ziceţi că-s paseist, adaug doar atît: se poate şi mai rău.

Gata, aici închei. M-am cam plictisit să-mi amintesc de acea plictiseală.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Jocul cu vorbele corupţiei

La Porţile Orientului, cum ne place să spunem, românii s-au lăsat „cuceriţi" de limbă şi limbaj adoptînd şi prelucrînd vorbe şi instituţii după nevoi sau doar după modă. Obţinerea unui beneficiu, de orice natura ar fi fost el, se leagă de coruperea persoanelor şi instituţiilor prin diferite mijloace. Se nasc astfel „vorbele" instituţionalizate ca urmare a unei practici îndelungate: havaet, temenea, hatîr şi voie vegheată, tain, ruşfet, peşcheş, ciubuc, bacşiş, filotimă, filodormă, şpagă, mită, plocon. Chiar şi înlăturarea unui catahrisis (abuz, nelegiuire) nu putea fi obţinută decît cu ajutorul unui mic ciubuc dat cui trebui, cu putere de a schimba un pitac sau doar o simplă anafora. Pentru că „multe grăieşte popa, dar, fără plată, gura nu şi-o dăşchide", carevasăzică „fără dare de bani, nimeni nu-ţi ajută" – consemnează marele boier Iordache Golescu la început de secol XIX. Şi merge chiar mai departe cu „gardul fără proptele, nicicum poate sta, iar cel cu proptele niciodată piere", or „bunii ocrotitori" îşi oferă serviciile într-un sistem al „darului" şi al hatîrurilor de tot felul. A nu lua „mită", termenul folosit cu sens general aici, devine echivalentul unei mari calităţi, întrucît de la mic la mare, de la marele dregător din preajma lui vodă pînă la cel mai mic slujbaş dintr-un colţ uitat de plai, toată lumea pretinde şi cere „ceva" pentru orice fel de serviciu. În acest context, devine „celebru" marele vornic de Tîrgovişte, Iordache Creţulescu († 1746), cunoscut că „mită pentru orice treabă ar fi putut face nu lua... era drept judecătoriu, nefăţarnic; nici într'un chip Domnilor nu le făcea colachii; ci totdeauna vorbea drept fără sfială". Sau marele ban Teodor Văcărescu Furtună, nu prea şcolit în ale dreptului, dar cunoscut ca judecător onest şi integru pentru că nu a acceptat „hatîruri" şi că „la cuhnia lui nu se primeau plocoane".

Pînă la vodă Ipsilanti nu se poate spune că aceste practici sînt serios sancţionate de către un cod; de acum înainte, ele intră sub incidenţa legii: „cei ce cu luare de bani îşi zminteşte obştească slujbă cea orînduită de stăpînire, să vinovăţeşte de pravilă". Pedeapsa prevede darea afară din slujbă – „izgonire" –, şi recuperarea mitei întreit pe seama statului, „cel ce au primit luare să i să ia de către stăpînire întreit", scrie codul penal de la 1783. Poruncile domneşte eşuează destul de des, dovada regăsindu-se în frecventa lor reiterare. Apoi, Condica criminalicească a Moldovei (1826) surprinde şi sancţionează o practică curentă şi păgubitoare: evadarea din temniţă cu ajutorul temnicerului care, momit cu oareşce „ceva mită", uita de îndatoriri şi atribuţii. Pedeapsa prevăzută se construieşte tot în jurul temniţei, transformîndu-l pe temnicer din gardian în deţinut.

Deseori, aceste practici sînt atît de importante din punct de vedere economic că, în ciuda unor legi, pitace, nizamuri, nu pot fi stîrpite. Dimpotrivă, practica se transformă, printr-o îndelungată folosire, în normă. Uneori, „darurile" nu sînt decît stimulente oferite slujbaşilor statului spre a-şi face treaba, adică ceva ce este deja parte din slujba. Filodorma, de pildă, este un fel de „dar" dat cuiva pentru a nu „uita" că are şi îndatoriri.

Cînd rămîne epitrop peste averea nepotului săi, ceauşul Mihai Bărbătescu trebuie să consemneze toate veniturile şi cheltuielile efectuate. Aflăm cu această ocazie şi despre filodorme, plocoane sau bacşişuri date în stînga în dreapta pentru ca lucrurile să avanseze în direcţia dorită. Uneori sînt lucruri atît de mărunte: „6 taleri, bacşiş ce au dat oamenilor de au pus hotar la Balotești; 1:10 taleri, bacşiş, o pereche de iminei dat isprăvnicelului moşiei". Cu ajutorul lor, ceauşul încearcă să grăbească o „treabă" ce se tot prelungea de ceva vreme de către hotarnici deja plătiţi prin leafă să facă acest lucru. Sau „60 taleri, dumnealor boierilor ispravnici, prin mîna postelnicului Tănase", un stimulent oferit celor care prin natura slujbei lor trebuiau să „prefacă catagrafia". Or, dacă ispravnicii sînt „dăruiţi" de bunăvoie, nu acelaşi lucru se întîmplă cu vătaful de divan care pretinde nici mai mult nici mai puţin decît 500 de taleri filodormă pentru o elibera o anafora. Suma este uriaşă, dacă ţinem cont că pentru redactarea unei jalbe se plătea logofătului o sumă cuprinsă între 20 de parale şi 1 taler. Ceauşul se revoltă şi se plînge de o aşa mare neruşinare. Şi pînă la urmă i se face „dreptate", adică să plătească totuşi vătafului o filodormă de 50 de taleri, iar el să rămînă cu paguba zilelor „zăbovite" aiurea pe la uşile divanului.

Filodorma, chiar dacă şi-a schimbat numele, s-a integrat în comportamentele noastre cotidiene şi nici măcar nu mai credem că ar fi ceva ilegal sau aberant.

***Constanța Vintilă-Ghițulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Legea morală

„Costeşti, 17 noiembrie [1952]

Nu vreau să mă gîndesc la cele 19 luni trecute în închisoare. E ceva atît de străin de gîndul meu, de soarta mea adevărată îndreptată spre libertate, încît nu-mi recunosc nici o rudenie, nici o afinitate, nici o coincidenţă între mine şi cele prin care am trecut. Zadarnic am încercat să integrez acest timp în sensul vieţii mele. Am vrut să-i găsesc un rost, o explicaţie. Mă amăgeam cînd pretindeam că e o mare experienţă ce-mi poate folosi. Nu mi-a folosit toată urîţenia şi murdăria şi comicăria decît să mă limitez mai bine, să mă smulg din ea. Mă tem că m-am smuls prea complet, cum am constatat azi, umblînd cu scîrbă prin glodul primordial al drumurilor ţării noastre! De ce s-a răbdat atîta noroi, de ce într-o ţară în care e piatră şi rîurile cară pietriş, unde oamenii stau atît de mult de vorbă, să se lase atîta duşi de vorbe, de ce nu au simţit nevoia de a scăpa de aceste mlaştini permanente? (...)

2 decembrie [1952]

Nu mai pot suferi simţămîntul că sînt oameni închişi şi torturaţi de oameni! Chiar dacă aş şti precis cine e cel care m-a trimis pe mine în închisoare şi lagăr, nu mi-aş cere revanşa. Este ceva atît de greu de suferit, încît nu o doresc nici duşmanului meu. Nu mai vreau închisori şi coerciţiuni, vreau oameni în libertate, crescuţi pentru a fi liberi cu adevărat. Căci ce puţini am întîlnit tînjind după libertate. Toate acolo o doreau pentru ceea ce li se da prin liberare: familia, confort, linişte, foarte puţine pentru libertatea însăşi. A fi liber, adică fără opreliști exterioare, fără a fi supus nimănui, decît legii morale şi *lui Dumnezeu* care în fond te lasă şi te vrea liber!"

Alice Voinescu, *Jurnal*,
ediţie îngrijită de Maria Ana Murnu,
prefaţă de Alexandru Paleologu,
Editura Albatros, 1997

STILURI & STILOURI

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Voi fi un părinte bun?

Am fost de nenumărate ori martora frămîntărilor care vin la pachet cu dorinţa de a avea un copil: ar trebui să-l fac atunci cînd voi avea ce să-i ofer; la ce bun să-l aduc pe lume într-o ţară imposibilă? Copilul trebuie făcut din iubire; copilul trebuie făcut la tinereţe, cînd răbdarea ta n-a fost supusă prea multor încercări; copilul trebuie făcut la maturitate, cînd înţelepciunea devine resursă şi pentru răbdare, şi pentru iubirea necondiţionată. Dacă-l fac, cum am să ştiu să mă feresc de greşelile pe care le-au făcut părinţii mei cu mine? Am fost copil sărac, vreau să-i dau tot copilului meu, dar cît să-i dau şi cît să-l învăţ să obţină? Şi, în sfîrşit, întrebarea cea mare: voi fi un părinte bun?

Am auzit, de asemenea, nenumărate mărturisiri, răspunsuri, spuse răspicat sau mai în şoaptă, venite tot la pachet cu dorinţa de a avea un copil: fiindcă vreau să mă simt împlinit(ă); pentru că un copil îmi ordonează viaţa, priorităţile; din dragoste pentru celălalt; fiindcă aşa a fost să fie; am pentru ce să lupt etc.

Mai întîi, cred că şi întrebările şi încercările de a răspunde sînt legitime. Apoi, cred că răspunsul corect la întrebarea de ce fac un copil se conturează abia după ce-l faci: acesta este răspunsul esenţial, cel care te învaţă să faci mai puţine greşeli decît părinţii tăi, cel care îţi dă răspunsul la întrebarea cum să fiu un părinte bun sau cum să-i amintesc de reguli ori recompense, cel care îţi va spune cum să transformi teama de sărăcie în generozitate, cel care te va face să iubeşti fără „doar dacă“ şi „poate“. Orice ai avea în minte atunci cînd l-ai conceput, frica de risipire, găsirea unui rost, sprijin la bătrîneţe, grija pentru ce laşi în urmă, toate prind un nou înţeles după primele cearcăne apărute de grijă, după zîmbetul cu care întîmpini primii paşi, după varicelă, primul ghiozdan, notele de la şcoală, prieteni, acnee, înamorări eterne care durează o săptămînă, uşi trîntite, liste prea scurte cu cei admişi la facultate, ore de aşteptare cu ochii pe ceas, nore imperfecte sau gineri nepoliticoşi, nepoţi neascultători. Abia „după“ afli dacă te simţi împlinit(ă), dacă ţi-ai găsit rostul, dacă ce laşi în urmă te mulţumeşte.

Apoi, nu există, evident, reţete pentru a deveni o mamă/un tată perfect pentru copilul tău. Cu toate astea, există milioane de părinţi perfecţi pentru copiii lor. Cred că devin un părinte mai bun odată cu întrebarea cum să fac să fiu un părinte mai bun. Pusă rar, atît cît să nu se transforme într-o obsesie, dar în momentele esenţiale în relaţia dintre mine şi copilul meu, întrebarea aceasta mă poate ajuta să pornesc alături de el fără prejudecăţi, fără şabloane şi principii înţepenite. Mă poate ajuta să-l ascult, să-l observ, să-i ştiu nevoile şi dorinţele.

Am lucrat într-un loc cu mulţi copii abandonaţi de părinţi. Un loc în care, deşi aveau tot ce-şi puteau dori, toţi, dar absolut toţi ajungeau să provoace acelaşi dialog: „De ce m-a părăsit mama?“ „Fiindcă era foarte săracă şi s-a gîndit că aici, în organizaţie, vei avea tot ce-ţi trebuie. Aşa a crezut că e mai bine pentru tine.“ „Aş fi trăit şi cu pîine şi apă, dacă m-ar fi ţinut lîngă ea.“ Toţi, dar absolut toţi îşi imaginau că viaţa alături de părinţii naturali, oricît de plină de lipsuri ar fi fost, ar fi fost o viaţă perfectă. O viaţă în care protecţia şi iubirea mamei sau a tatălui ar fi făcut mai mult decît tot ceea ce aveau în organizaţie.

Am lucrat, după cum spuneam, într-un loc cu mulţi copii abandonaţi de părinţi. E un loc bun de risipit îndoieli. Şi de găsit răspunsuri.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

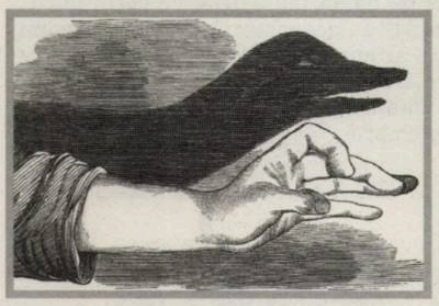

Iaromira POPOVICI

bazar

Planeta Moldova

„Un principiu imuabil mă frămîntă zău / Dacă este sau nu este Bunul Dumnezeu / Infinitu' bată-l vina, tare e complex / Mă apucă nihilismul de mă doare-n plex.“

Versurile de mai sus, din fericire, nu fac parte din încercările mele lirice „despre lume şi viaţă“. Ci dintr-un cîntec al Planetei Moldova – „Infinitul lăutăresc“. Acesta este una din „piesele de rezistenţă“ de pe ultimul album al Planetei Moldova (+Febre 39), *Între 4 skanduri* (muzica şi versurile Mitoş Micleuşanu). Album care, cel puţin pentru mine, a fost... o încîntare. Ştiu că ultimul cuvînt din fraza de mai sus nu e cel mai plin de sens posibil, dar exprimă o stare: emoţional spus, de încîntare; mai tehnic – de adecvare. Adecvare între ritmurile muzicale şi versurile cîntecelor.

Ce adecvare, veţi spune, între un ritm – simplificînd – pe alocuri asemănător manelelor, şi o lirică în care sînt des pomeniţi, printre alţii, Schopenhauer, Heidegger, Kant sau Nietzsche? Şi unde apar vocabule şi sintagme precum „cuantică“, „Bosonul Higgs“, „determinism“, „dualism“, „nihilism“? Asociate unora din argou, precum „ fetiţă“, „barosan“, ba chiar şi „ţîţă“ sau „bucă“?

Or, în opinia mea, acest alt tip de adecvare rezultă tocmai din inadecvarea în sensul clasic. Alăturările neconvenţionale sînt atuul şi găselniţa Planetei Moldova, care a reuşit, de la debutul său, să creeze o lume originală, coerentă şi plină de forţă tocmai prin contradicţiile ei: amestecul dintre ingenuu şi oribil, suav şi *horror,* grav şi parodie, aparentul obscen şi metafizic.

Între 4 skanduri mi se pare mai interesant decît precedentele. Acesta pune, pînă la urmă, problemele esenţiale ale omenirii pe tonuri de manele şi desene animate (voci în stil Chip şi Dale, uneori). Şi ilustrează, cu umor, teorii complicate ale... fizicii şi metafizicii, cu exemple din cea mai măruntă viaţă cotidiană: „Am citit la Heisenberg despre un principiu / Al incertitudinii, Doamne ce supliciu / Parcă-i despre tine, să mor dacă te mint / Ba mă vrei, ba nu mă vrei, nu ştiu ce-ai de gînd. // Eşti femeie relativă, după cum spunea / Einstein barosanul, cînd le cerceta, / Vrei să fii condusă, dar să şi conduci / Vrei fustiţă roz deasupra la blugi“ *(Bosonul Higgs).*

Faptul că teoriile despre univers, pornind de la cea a relativităţii, pot fi explicate prin relativitatea vestimentară, sau, mai bine zis, printr-o aberaţie a modei („fustiţă roz deasupra la blugi“) e nostim, şi mai mult decît isteţ. De asemenea, replica „Eşti femeie relativă“ poate reprezenta o reuşită contaminare dintre tradiţia maziliană (*à la* Teodor Mazilu) şi fizica cuantică. Cu accente eminesciene, pe alocuri („Ba mă vrei, ba nu mă vrei...“).

De altfel, „Toată viaţa“ îmi aduce aminte, pe undeva, de „Glossă“: „Toată viaţa fugi prin ceaţă / Şi te chinui să-nţelegi / Care-i sensul existenţei / Şi de unde atîtea legi. // Una lege spune una / Alta spune alta zău / Astăzi eşti ateu cu spume / Mîine crezi în Dumnezeu.“

Pe lîngă întrebările legate de originea universului şi, implicit, a noastră, apar, evident, şi cele legate de sfîrşitul nostru, de... încotro ne întoarcem: „Aoleu mămică dragă spune-mi ce-i neantul / Şi de ce a izbucnit din senin Big Bang-ul / (...) // Sîntem praf stelar măi tată, totul se transformă / Dacă am vedea cu toţii dincolo de formă / Şi mai am o întrebare seacă la mata / Dacă este sau nu este dincolo ceva?“ *(Infinitul lăutăresc).*

Moartea e un leitmotiv al liricii albumului, ascuns printre teorii şi glume. Destul de înspăimîntătoare – „Că nimic nu-ţi aparţine / Nici măcar ficaţii tăi / Te-ai trezit în trupu' ăsta / Dar se duce bei, nu bei“ *(Toată viaţa).* Dar cu posibilitatea salvării tot prin clasica metodă a amorului: „Eşti *funny* zău, cuantică fetiţă / Cum le spui suav din a ta guriţă / Se dărîmă dogmele, n-am nici o scăpare / Cînd mă dezarmezi cu o sărutare“ *(Bosonul Higgs).*

Şi prin gîndire: „Dar şi nenea Platon şi Aristotel / N-au avut probleme, restanţe la RENEL / Nici la întreţinere nu s-au chinuit / Fiindcă toată ziua au stat şi s-au gîndit.“

Selma IUSUF

legende urbane

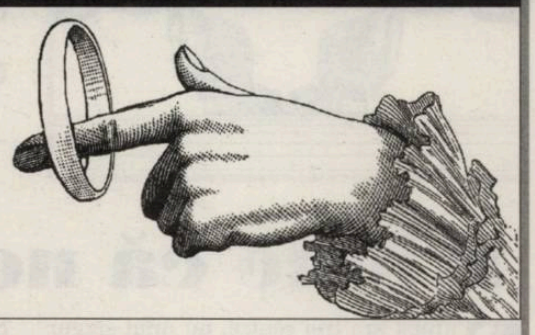

Zburătorul

Ema îşi sărbătorise singură, în acea seară, cei 34 de ani. Două beri băute în faţa televizorului îi cam puseseră capac şi, cum vedea doi Tatulici, s-a hotărît să renunţe la a treia. Soţul ei sunase deja de la aeroport că avionul a aterizat, că e bine, că i-a adus cadou, că ajunge în cam cît face un taxi pînă-n centrul Bucureştiului. De aici, o tăietură brutală şi neaşteptată o desparte de realitate şi se trezeşte...

Scuturată blînd de umăr de cineva: „Domnişoară, vă simţiţi bine?“ Lumina fermă a unei lanterne îi micşoră pînă la un punct – aproape invizibil – pupilele. Se ridică buimacă în capul oaselor şi apoi, uşurel, în şezut. Era la ea acasă, pe canapea, perdelele cu lalele galbene fluturau la geamurile larg deschise, televizorul mergea şi arunca umbre tremurătoare albastre pe haosul de pe măsuţa de cafea: pungi fremătătoare cu chipsuri, paharul cu bere trezită, telefonul mobil, scrumiera explodată de atîtea mucuri, cărţi, un Spiegel răsfoit pentru poze, că nu ştie germană. Vocea cu lanterna începuse să hîrîie ciudat, cu pocnete şi ţiuituri: „Care e situaţia?“, auzi destul de distinct. „Am găsit-o“ auzi, de data asta lacrimă, chiar lîngă ea.

Cineva aprinse lumina. Poate chiar vocea. Sigur vocea, pentru că îl văzu. Un tip extraordinar de înalt obtura lumina crudă care dădea să intre violent în ochii ei obosiţi. Părea că are plete, tăiate drept, deasupra umerilor cumva. Umeri laţi. „Auoleu! Un zburător!“ îi trecu prin mintea filoloagă. Nu-l mai pomenise pe Heliade Rădulescu din liceu, poate. „Un foc s-aprinde-n mine, răcori mă iau la spate...“ se urni în mintea ei poemul. Tipul hîrîi şi pocni iar. Se întoarse şi stinse televizorul. Pe spatele lui lat stătea scris imens, portocaliu: POMPIERI. „Am găsit-o“, zice în walkie-talkie. „Dar nu-i nici o doamnă. Nu-i decît o domnişoară“. De afară explodă o voce cunoscută de data asta, cea a soţului: „Aia e, dom'le!“

Dezmeticită şi nu prea, Ema se ridică de pe canapea. Pompierul înalt şi frumos o întrebă calm şi amabil: „Sigur nu aveţi nimic? Ce s-a întîmplat exact?“ „Am adormit pur şi simplu“, zise jenată, trăgînd în jos din răsputeri de unicul tricou şi atît cu care era îmbrăcată. Pornită pe linia deschisă de amintirea heliado-rădulesciană, mintea îi juca feste în continuare şi avea chef de glume pentru că, în acele momente, şi-ar fi dorit cu ardoare să fie parte nu din „Zburătorul“ ci din „Miron şi frumoasa fără corp“. La gîndul ăsta apucă să zîmbească mînzeşte. Tîmp. „Bine domnişoară. Atunci plecăm. Să aveţi o seară bună.“ Pompierul venit pe geam se îndreptă de data asta spre uşă. Ema încercă ritualul obişnuit al bunei cuviinţe şi, în timp ce îl conducea spre ieşire, reuşi să îngaime: „Dar un suc nu vreţi?“ Zburătorul refuză politicos şi plecă cu tot cu casca strălucitoare cînd...

„Ce făcuşi mă?“, o întrebă semi-amuzat soţul după ce se potoli toată agitaţia. Din faţa casei, pe care o luminaseră isteric girofarele albastre, plecaseră pe rînd Poliţia, SMURD-ul şi Pompierii. „Am sunat la uşă, continuă el, am sunat pe mobil, am sunat pe fix, am bătut cu pumnii. M-am speriat, că abia vorbisem cu tine. L-am sunat pe frati-tu. La unu noaptea.“

Pînă la urmă, bietul om a sunat la 112. Unde i s-a răspuns imediat. În cîteva minute soseau toate echipajele. Cei de la pompieri l-au întrebat cine e în casă. „Nevastă-mea şi un motan“, le răspunse omul. „Cîţi ani are?“ „A făcut azi 34“, veni răspunsul. (De aici aşteptările pompierilor că în casă era o doamnă, necum un soi de mîţă speriată în tricou. Mîţa adevărată se ascunsese definitiv sub canapele.) Omul şi-a cerut scuze la final poliţiştilor, pompierilor, celor de la SMURD. „Nu-i nici o problemă. Aţi făcut bine. Putea să fie ceva grav“, a venit răspunsul. La ultimele sondaje, pompierii ocupă primul loc în topul încrederii. Ema a văzut pe pielea ei de ce. Într-un ultim efort de îmbunare a consortului întrebă timid: „Nu vrei un suc?“

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

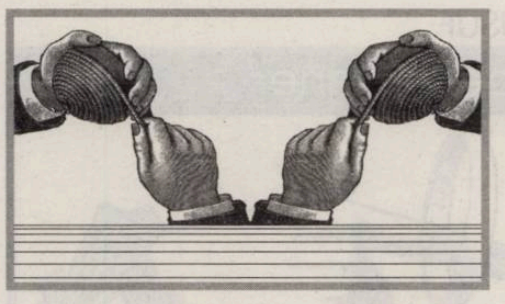

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

E bine că nemţii vorbesc cu ruşii?

Europa are trei centre, nu unul singur la Bruxelles. De fapt, Europa are trei puteri, cu naraţiuni identitare şi interese diferite. Cele trei puteri ale Europei sînt Uniunea Europeană, Turcia şi Rusia. Cam aceasta este ideea în mare a unui raport lansat recent de European Council on Foreign Relations şi scris de o echipă condusă de Ivan Krastev şi Mark Leonard: *The Spectre of a Multipolar Europe*.

Ce a păţit Europa de s-a ales cu trei centre? Naraţiunea după care continentul a intrat într-o lume postconflictuală şi postnaţională, în care toate ţările se aliniază cuminţi să intre în UE şi în NATO este terminată. În realitate, o Rusie postimperială îşi defineşte singură interesele la nivel continental, o Turcie post-kemalistă devine un actor regional tot mai puternic din Balcani pînă în Orientul Mijlociu, frustrată că nu e primită în UE şi construind pe moştenirea vechiului Imperiu Otoman. Instituţiile formale de securitate din Europa sînt blocate pentru că aceste trei centre au interese diferite, astfel încît fiecare actor le ocoleşte pur şi simplu şi îşi vede de interesele sale proprii, prin înţelegeri bilaterale.

Ce propun Krastev şi Leonard? Ar trebui creat un trialog permanent UE – Rusia – Turcia. Prima sarcină a acestui format ar trebui să fie crearea unui Plan de Acţiuni, care să treacă în revistă problemele care nasc tensiuni între cele trei centre şi să propună soluţii concrete la ele. Prima problemă: conflictele îngheţate din Europa. Scopul ceva mai îndepărtat: încheierea unui nou tratat de securitate în Europa, pe măsură ce toate părţile îşi dovedesc bunăvoinţa şi deschiderea spre cooperare prin acţiunile prevăzute în acel Plan.

Analiza din raport privind situaţia celor trei actori este foarte interesantă, dar nu e loc aici de detalii, vă invit să îl citiţi. În ce priveşte Rusia, documentul crede că elitele de la Moscova sînt ataşate unui concept dur de suveranitate, care nu se potriveşte cu ce înţeleg statele din UE prin suveranitate, dar acestea nu prea au de ales în acest punct, aşa că trebuie să dialogheze cu Rusia şi să o cointereseze pe chestiuni de interes comun. Cum ar veni, un fel de a spune: vă place sau nu Rusia, trebuie să o acceptaţi aşa cum este şi să o convingeţi că are mai mult de cîştigat din cooperare decît din tensiune.

Uşor de zis, dar cum poţi să faci asta? Săptămîna trecută, Angela Merkel, Nicolas Sarkozy şi Dimitri Medvedev s-au întîlnit la Deauville – o întîlnire care a făcut multe valuri. Cei trei au discutat despre securitate în Europa. Imediat după întîlnire, Krastev şi Leonard au publicat un editorial în *Financial Times* („*We need new rules for a multipolar Europe*", 21 octombrie) în care spun că respectivul summit e de fapt un prim semn că cei trei preşedinţi realizează că trăiesc într-o Europă multipolară. Bineînţeles, concluzia editorialului amestecă o critică şi un îndemn: agenda întîlnirii a fost una corectă – cei trei au căutat puncte comune de interes şi acţiuni concrete. Dar participanţii au fost greşit aleşi, spun cei doi autori: nu Berlin şi Paris, ci UE trebuia să fie prezentă la masă, iar Turcia nu trebuia lăsată pe dinafară.

De ce nu a fost prezentă UE la Deauville? Dacă tot are un Preşedinte al Consiliului şi un Înalt Reprezentant pentru politică externă ce tocmai îşi creează un serviciu diplomatic, pare bizar că cele două mari capitale au preferat să ignore Uniunea. Să fie Europa prinsă în construcţia unor instituţii comune care rămîn apoi ostatice intereselor statelor naţionale? Asta ar fi o lectură pesimistă a evenimentelor. O lectură optimistă ar fi că Parisul şi Berlinul doar deschid drumul unui dialog permanent cu Rusia, care va fi extins apoi şi către celelalte state membre ale UE. Nu ştim cum vor evolua lucrurile.

Deocamdată, interesant pentru noi este că Germania pare decisă a face din Transnistria un exemplu. La precedentele întîlniri cu Medvedev, Merkel a ridicat problema Transnistriei; de atunci, cei care urmăresc dosarul au văzut cum acesta capătă contur, Berlin e interesat de Transnistria. Dintr-un dosar uitat şi un conflict ignorat, Transnistria a ajuns să fie dată ca singurul exemplu concret în comunicatul final de la Deauville. Dialogul între cele trei capitale, spune comunicatul, ar trebui să „deschidă calea rezolvării unor conflicte vechi, cum e cel din Transnistria". În vizita de la Bucureşti, cancelara Merkel a dat un semnal puternic către Traian Băsescu: sîntem interesaţi de Transnistria şi ştiu că negociaţi un tratat cu Moldova, vă încurajăm în această direcţie. De ce a spus Merkel aşa ceva? Pentru că lipsa unui tratat dintre România şi Moldova este un cal de bătaie al Rusiei şi Tiraspolului. Problema noastră este că Băsescu a apucat să spună public şi zgomotos că nu va semna un asemenea tratat. Există, e drept, negocieri pentru un acord tehnic privind regimul frontierei comune, dar e prea puţin faţă de ce se aşteaptă de la România. Dar trebuie să ştii dosarul pentru a remarca diferenţa între ce ne-a îndemnat Merkel să facem şi ce sîntem noi gata să semnăm. Se va răzgîndi Băsescu?

Altfel, la Chişinău noua poziţie a Germaniei a produs emoţii. Presa este majoritar încîntată: Transnistria, deci şi Moldova, e pe agenda discuţiilor dintre cei mari. Însă cei care ştiu dosarul sînt mai sceptici, dacă nu chiar încruntaţi. Săptămîna trecută ne-am văzut din nou, cei din grupul de experţi care am fost în Transnistria despre care am scris aici, la o întîlnire organizată la Varşovia de Institutul Polonez pentru Studii Estice. A fost acolo un moment relevant. Discutam despre Transnistria în contextul acestor noi negocieri dintre europeni şi Rusia. S-a dovedit că cei din afara Moldovei, norvegienii, polonezii, francezul, eu însumi vedeam o mare oportunitate aici: în sfîrşit Transnistria a intrat pe agenda Europei. De cealaltă parte, aproape toţi participanţii din Moldova, experţi independenţi şi oficiali, expuneau un catastrofism neaşteptat: noi habar nu avem ce au de gînd, sigur Rusia îi va manipula sau forţa şi să vedeţi cu ce ne vom trezi pe cap. Am dialogat aşa un timp, ca surzii, şi păream că vorbim despre lucruri diferite. Pînă cînd i-am întrebat direct pe cei de la Chişinău de ce anume se tem, care e scenariul cel mai negativ. Abia atunci am reuşit să ne înţelegem: experienţa i-a învăţat că atunci cînd cei mari vorbesc despre tine fără să fii şi tu de faţă, de obicei iese ceva rău. Se temeau că Germania ar putea agrea un nou memorandum Kozak (planul rusesc din 2003 prin care se „rezolva" conflictul din Transnistria prin federalizarea Moldovei, experţii moldoveni numesc scenariul „transnistrizarea întregii Moldove").

Deci, interesul Germaniei şi faptul că Transnistria a ajuns pe agenda marilor reprezintă o oportunitate sau un ghinion? Eu rămîn la ideea că e o oportunitate şi că frica moldovenilor este exagerată. Pînă la urmă, chiar dacă nu va ieşi nimic din discuţii, odată ce Germania a pus Transnistria pe agendă, ea rămîne acolo. Există riscul unui plan convenit de cei mari peste capul Moldovei? Dacă da, sigur nu va reflecta doar părerea Rusiei. În plus, chiar în cel mai rău caz, Moldova va avea două posibilităţi: nu îl va accepta sau va cere un preţ imens pentru a-l accepta. De pildă, aderarea la UE. Zic şi eu, nu dau cu parul.

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Gutuia respingătoare

O imagine de-o secundă ieri, la un semafor. Stau în maşină cu ochii beliţi pe roşu şi văd gutuiul din fundul grădinii bunicilor mei. Atît. Azi caut gutui în piaţă. Uite-mă după piatra asta prăfoasă în pieţe. Uite-mă în Traian. Nici gînd. „La ce? Nu se vinde." Uite-mă în Oborul ăsta moluit: „N-are mama că ţi-ar da. Nu mai am gutui că mi-o murit". Uite-mă în Progresului. Nici ţipenie de gutuie. „S-a expirat. Nu mai e vremea ei." Măr, pară, gutuie – ioc. Gutuia a dispărut. La ce să folosească. Cum a dispărut de pe tarabă bama. Cine nu ştie de soarta mîncării de bame, de aia de gutui, nu a fost om odată. Gutuia. Gutuia galbenă, tare, pufoasă, seacă şi aromată. Cred că am pierdut prin „nu se vinde!" un lucru mare, fructul acela seducător şi respingător. Gutuia te refuză, te desparte de lumea fructelor moi, comode, accesibile. Gutuile în sine, ca şi bamele, sînt ciudatele. Urîcioasa bamă, bolovănoasa gutuie nu există fiindcă nu le acceptăm în registrul facilului. Gutuia, bama, uite că dispar din sărăcie, lipsă de chef, lipsă de cultură culinară. Dar eu cred că ele dispar fiindcă omului nostru îi este frică de respingere. Omul nostru ce bagă-n el de asta îi e frică. Haide, dom'le, n-am eu destule chestii pe cap? Ce-mi trebuie mie aventurile astea? Cui folosesc? Mie, nu. Să simt cum îmi rup dinţii în gutuie, cum leguminoasa de bamă mă zgîrîie pe cerul gurii? Nu, nu! Stau deoparte. Or, ce nu-nţelegem este că aroma gutuii, vaga bamă sînt mîngîieri. Pufoşenii, sînt tandreţe pură. Pe scurt: n-am găsit coadă de gutuie în pieţele lui octombrie.

PUBLICITATE

Ce fel de capitalism pentru Europa de Est?

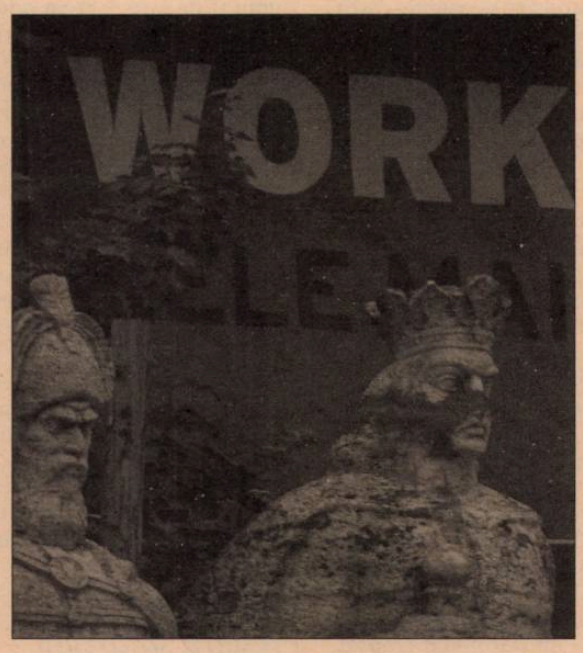

Texte şi opinii de:

● Dialog cu Zoltan POGATSA (profesor la Universitatea Ungariei de Vest din Sopron)

„Capitalism fără valoare adăugată – de voie sau de nevoie?“

● Cornel BAN (cercetător la Watson Institute for International Studies, Universitatea Brown, SUA)

„Variantele din Est“

● Bogdan MURGESCU (profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti)

„Experienţa românească“

● Vlad TARKO (coordonator de programe la Centrul de Analiză şi Dezvoltare Instituţională)

„Teorii şi aplicări reale“

argument

Statul ca soluţie proastă la o problemă serioasă

Ideea de tranziţie, de unde şi săptămînalul de tranziţie pe care îl citiţi acum, presupune o stare viitoare de mai bine, o trecere spre ceva mai bun. În mod tradiţional, mai binele viitor presupunea democraţia şi capitalismul pe model vestic. După creşteri controlate şi stimulate prin subvenţii înşelătoare în perioada 1992-1996, România a trecut apoi printr-un şoc masiv al restructurării, în 1997-1999. Creşterea reluată în 2000 a devenit o constantă pînă în 2008. Părea a fi o cursă contracronometru prin care recuperăm decalaje, totul se făcea mai repede decît în Occident: economia creştea mai repede, salariile creşteau mai repede, datoria publică şi deficitul creşteau şi ele mai repede. Această ultimă creştere ne-a cam fost fatală. Am cheltuit în anii buni mult mai mult decît produceam. Acum, în anii proşti, trebuie să tăiem mai mult decît ar cere-o scăderea economică propriu-zisă.

Acum e nevoie de un moment de respiro în care să ne gîndim. Cursa nebună din 2000-2008 avea ca destinaţie un model clar şi coerent? Cu democraţia nu prea avem dubii de acest gen, e regula jocului acceptată de aproape toţi jucătorii. Cu capitalismul e mai complicat, mulţi dintre noi s-au cam răzgîndit. Inclusiv mare parte dintre colaboratorii acestei teme. Sau cel puţin s-au răzgîndit în ce priveşte tipul de capitalism pe care îl construiam voios pînă în 2008, pînă să ne lovească criza. Victoria Stoiciu şi Cornel Ban fac parte din această categorie de critici. Dialogul meu cu Zoltan Pogatsa este o conversaţie între doi oameni care pun acelaşi diagnostic, dar oferă soluţii diferite. Sînt de acord cu el că avem în Estul Europei un tip de capitalism bazat pe impozite mici şi pe salarii mici, care în general investeşte foarte puţin în cercetare şi în dezvoltare, care, pe scurt, adaugă valoare mică. I-am spus noi acolo „capitalism fără valoare adăugată“. Situaţia ne poate nemulţumi, dar, dacă aceasta a fost singura nişă pe care Europa de Est s-a putut insera în economia globală după 1990, ce am fi putut face altceva? Zoltan Pogatsa crede că acest tip de capitalism este tot o capcană a subdezvoltării, că marile multinaţionale vor ţine în Est doar producţia cu valoare adăugată mică, acolo unde avantajul competitiv dat de salariile mici este important, şi că asta nu va duce la o dezvoltare adevărată. Este prea pesimist? Cred că da. Pe de altă parte, sînt sceptic faţă de soluţiile lui – să investim mai mult în stat şi în serviciile lui. Nu pentru că nu e o idee bună în principiu, ci pentru că avem state prea corupte şi nepricepute pentru a putea canaliza dezvoltarea capitalismului. Adică, pentru a avea capitalism de stat pe model japonez, trebuie mai întîi să ai un stat deştept şi funcţional. Ceea ce e mult mai greu decît pare. În fine, trebuie neapărat să începeţi cu textul profesorului Bogdan Murgescu, care pune lucrurile într-o perspectivă istorică binevenită. De altfel, despre cartea sa – *România şi Europa* – vom mai avea prilejul să vorbim în revistă. (**C. G.**)

BARBURISME

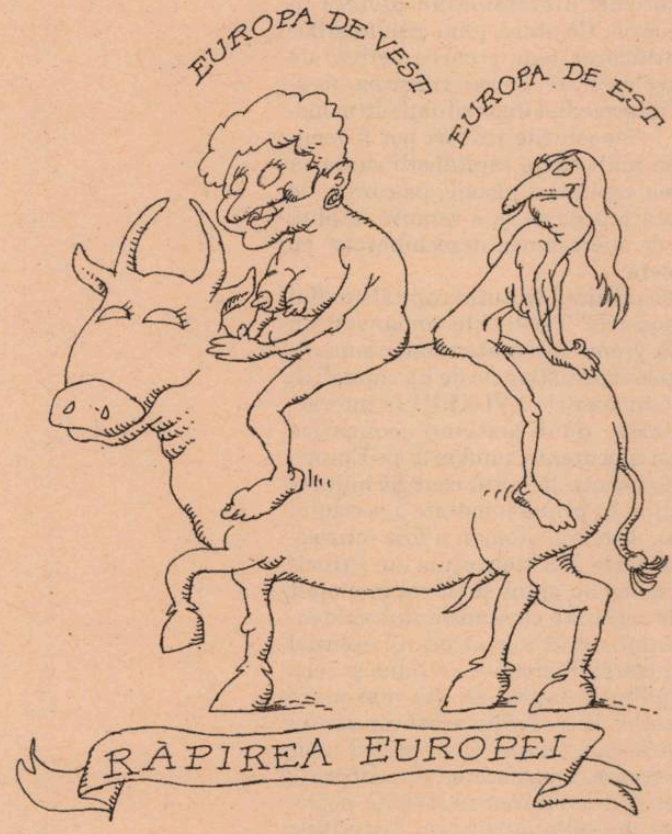

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 28 octombrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Bogdan MURGESCU

Experienţa românească

Vorbim deseori despre capitalism, dar puţini dintre noi ştiu că nu există un consens între specialişti cu privire la înţelesul conceptului. În general, enciclopediile insistă asupra faptului că sistemul economic capitalist se bazează pe proprietatea privată asupra factorilor de producţie şi pe faptul că deciziile cu privire la activităţile economice sînt luate de agenţii economici pe baza semnalelor transmise de piaţă, de regulă cu scopul de a obţine un profit cît mai mare. Cuvîntul „capitalism" a apărut în cercurile socialiste franceze la mijlocul secolului al XIX-lea, fiind folosit mai întîi de Louis Blanc, apoi de Proudhon şi ulterior de tot mai mulţi gînditori. În mod foarte interesant, Marx însuşi nu a folosit decît extrem de rar cuvîntul „capitalism", preferînd să vorbească despre „capital", „sistemul capitalist" şi mai ales „modul de producţie capitalist". Dacă pentru Marx esenţială în funcţionarea sistemului capitalist era proprietatea privată, pentru Werner Sombart, autorul unei monumentale lucrări – *Der moderne Kapitalismus* –, apărută în 1902, elementul decisiv era căutarea raţională a căilor de maximizare a profitului. Dacă pentru Marx, Sombart şi majoritatea celor care i-au urmat capitalismul este un sistem ce guvernează întreaga economie în anumite perioade istorice, de regulă începînd cu secolul al XVI-lea, istoricul francez Fernand Braudel a postulat că prin capitalism trebuie să înţelegem sfera de acţiune a marilor capitalişti, deci numai un segment superior al activităţii economice, care însă a existat de foarte multă vreme şi este distinct de alte două niveluri – autoconsumul şi piaţa. Unul dintre elementele cele mai şocante pe care le aduce în discuţie Fernand Braudel este opoziţia dintre capitalism şi piaţă. Braudel insistă că marii capitalişti, profitînd de mărimea capitalurilor şi de informaţiile de care dispun, reuşesc să obţină super-profituri distorsionînd pieţele în folosul propriu. Ca atare, ţelul capitaliştilor este identificarea (sau crearea activă) de pieţe dezechilibrate, şi valorificarea acestora prin intermediul unor situaţii de monopol; cum monopolurile rareori pot fi menţinute mai mult timp, capitaliştii caută să aibă mereu capitaluri mobile, pe care să le poată muta repede de la o ramură la alta, profitînd de succesiunea dezechilibrelor pe diferite pieţe.

Cum se prezintă trecutul capitalismului în ţara noastră? Teritoriile româneşti au fost multă vreme integrate relativ superficial în reţele internaţionale de tip capitalist, aflîndu-se în secolele XVI-XVIII la interacţiunea dintre două sisteme economice distincte şi concurente, unul axat pe Europa apuseană şi centrală, altul centrat în jurul Istanbulului. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, sistemul otoman a fost încorporat la periferia Occidentului, iar Principatele Române au ajuns şi ele tot mai mult în sfera de acţiune a capitalismului occidental. Capitalul străin a avut un rol esenţial în modernizarea României, cu bune şi rele. Să ne gîndim la faptul că cea mai mare parte a reţelei de căi ferate a fost construită cu capital străin (uneori şi cu preţul unor afaceri oneroase, tip „Afacerea Strousberg"), după cum şi dezvoltarea industriei petroliere a fost posibilă numai prin investiţiile unor mari companii controlate de marele capital internaţional, fie el german, anglo-olandez, francez sau american.

Prin noi înşine – nerealist şi contraproductiv

Comparativ cu acţiunea capitalului străin, capitalul autohton a avut un rol modest. După Primul Război Mondial, în contextul unui val de naţionalism economic,

Bogdan Murgescu *este profesor la Facultatea de Istorie a Universităţii Bucureşti, unde predă inclusiv cursuri de dezvoltare economică şi istorie economică. A mai predat la University of Pittsburgh şi la Central European University. Ultima sa carte* – România şi Europa – acumularea decalajelor economice (1500-2010), *apărută la Editura Polirom în 2010, este o interesantă trecere în revistă a cinci secole de subdezvoltare economică. Murgescu compară România cu alte trei state – Serbia, Danemarca şi Irlanda – toate fiind la momentul 1500 zone subdezvoltate de la periferia unor puteri economice ale vremii. La momente diferite, Danemarca şi Irlanda au făcut saltul de dezvoltare necesar.*

liberalii au încercat să promoveze o politică de limitare a capitalului internaţional şi de preluare a unor active de către capitaliştii autohtoni. Această politică s-a dovedit nerealistă şi contraproductivă, capitalul autohton fiind cu totul insuficient în raport cu nevoile economiei. Ştefan Zeletin, el însuşi un adept al neoliberalismului, a explicat astfel eroarea liberalilor: „În evoluţia istorică, dezvoltarea industriei şi naţionalizarea capitalului sînt două procese deosebite: întîi se naşte industria, şi aceasta întotdeauna cu capital străin şi cu capacităţi străine, şi apoi, cînd acest proces este asigurat, se înfăptuieşte şi procesul de naţionalizare a capitalului. A întreprinde însă al doilea proces, înainte ca cel dintîi să fie pus în afară de orice pericol, înseamnă a crea industriei soarta unei fiinţe ce trebuie să trăiască fără aer şi fără hrană. În actuala fază a mercantilismului nostru, cînd industrializarea ţării e încă în proces, lozinca noastră nu poate fi decît aceasta: *porţi închise pentru fabricate străine, dar deschise pentru capital străin şi capacităţi străine*".

Comunismul instaurat după Al Doilea Război Mondial şi-a propus abolirea capitalismului. Întreprinderile industriale şi majoritatea serviciilor au fost trecute în proprietatea statului, iar cea mai mare parte a agriculturii a fost cooperativizată. Pe de altă parte, după încercarea eşuată de a crea un „lagăr economic" separat de cel capitalist, de pe la sfîrşitul anilor 1950, statele socialiste au reînnodat treptat legăturile economice cu ţările capitaliste. Satirizată deja de George Orwell în romanul *Ferma animalelor*, cooperarea dintre liderii comunişti şi marele capital internaţional i-a prilejuit sociologului american Immanuel Wallerstein observaţia că ţările „socialiste" nu numai că nu au constituit o veritabilă alternativă la capitalism, ci s-au subsumat funcţionării sistemului mondial dominat de forţele capitaliste în acelaşi fel în care şi plantaţiile cu sclavi din America făcuseră parte din economia mondială în secolele XVIII-XIX. Colaborarea cu economiile capitaliste a reuşit pentru un timp să cîrpăcească marile probleme economice ale ţărilor socialiste, dar nu a putut împiedica intrarea lor într-o criză de sistem, determinată de incapacitatea de adaptare la flexibilitatea cerută de dezvoltarea economică postindustrială.

În 1989, sistemul socialist a implodat în Europa central-răsăriteană. Trecerea la economia de tip capitalist a prilejuit apariţia unor forme de capitalism puţin reglementat, aproape sălbatic în căutarea profitului imediat. Au avut loc fenomene tipice acumulării primitive de capital, nu în sensul teoretizat de Marx, ci într-o accepţiune foarte literală a termenului, adică de realizare cu mijloace extrem de diverse, uneori nelegale, a unor prime acumulări mai semnificative de capital. Dincolo însă de aceste fenomene, alimentate mai ales de procesul de privatizare, capitalul autohton era insuficient pentru a asigura redresarea economică a ţărilor postcomuniste. De aceea, rolul crucial a revenit tot marelui capital internaţional, care a preluat controlul asupra unei mari părţi a economiei româneşti, mai ales în sectorul serviciilor (finanţe, comunicaţii, marele comerţ etc.) şi în industrie. România a avut parte şi de poveşti de succes – experienţa fabricii de automobile Dacia, preluată de Renault – şi de unele eşecuri temporare, cum ar fi prima privatizare a Combinatului Siderurgic Reşiţa.

Per total, investiţiile străine directe au avut un rol benefic pentru economia României după 1989. Desigur, marile firme transnaţionale nu au investit în România de dragul României, ci pentru că au văzut aici o şansă de profit. Calculul lor a fost influenţat de perspectiva aderării la Uniunea Europeană, ca şi de nivelul mai scăzut al salariilor comparativ cu ţările dezvoltate şi de unele elemente de sub-reglementare existente în România, ca şi în celelalte state postcomuniste, mai ales în domeniile relaţiilor de muncă şi protecţiei mediului. A apărut astfel un anume contrast între capitalismul sever încadrat de reglementări cu componentă socială care predomină în cea mai mare parte a Europei apusene şi centrale, şi capitalismul cvasisălbatic care s-a instaurat în Europa răsăriteană după prăbuşirea regimurilor comuniste. Acest contrast se micşorează. Pe de o parte, unele state occidentale îşi reformează şi ele sistemele sociale pentru a face faţă competiţiei globale, pe de altă parte, şi statele postcomuniste trebuie să adopte treptat reglementări mai severe în asigurarea funcţionării pieţelor şi în protecţia mediului.

Reluarea creşterii salariilor

Care sînt perspectivele capitalismului din România în aceste condiţii? România de azi nu are prea multe variante. Ea va trebui să valorifice în continuare avantajul comparativ al forţei de muncă relativ ieftine şi să se lupte să atragă în continuare marile firme transnaţionale. Pe de altă parte, după resorbirea actualei crize economice, salariile din România îşi vor relua apropierea treptată de nivelul mediu din Uniunea Europeană, şi în momentul în care ele vor ajunge la circa 60% din acest nivel (probabil către anul 2020), ele nu vor mai fi suficient de stimulatoare pentru marii capitalişti. În consecinţă, România trebuie să se pregătească pentru o fază mai intensivă a dezvoltării bazate pe activităţi cu valoare adăugată mare. Concret, aceasta înseamnă că este nevoie de o politică echilibrată, reţinută în ceea ce priveşte creşterea salariilor şi a costurilor asigurărilor sociale, dar atentă totodată la evitarea adîncirii polarizării sociale. O polarizare socială prea mare ar fi nu numai reprobabilă moral, dar şi periculoasă politic şi fatală pentru perspectivele de trecere la un nivel superior de dezvoltare economico-socială. Un asemenea echilibru, navigînd între Scylla derapajelor populiste şi Carybda sărăcirii celei mai mari părţi a populaţiei, nu va fi însă suficient. Va fi nevoie şi de o pregătire consecventă, din timp, prin politici proactive orientate spre progres, a condiţiilor pentru trecerea la o economie mai performantă, bazată pe valorificarea superioară a capitalului uman şi pe funcţionarea ameliorată a instituţiilor, care să se apropie de standardul capitalismului reglementat din Uniunea Europeană.

România trebuie să se pregătească pentru o fază mai intensivă a dezvoltării bazate pe activităţi cu valoare adăugată mare.

Cornel BAN

Variantele din Est

Termenul de „capitalism“ poate fi folosit la singular doar în filozofia politică. Din perspective mai sensibile la realitatea sa instituţională, capitalismul este o variabilă, nu o construcţie unică. Danemarca este o ţară capitalistă, dar condiţia socioeconomică a cetăţeanului danez este doar parţial dependentă de mersul pieţei şi este mai apropiată de condiţiile imaginate de socialismul democratic. Mai precis, avem capitalisme şi nu capitalism, adică un peisaj instituţional în care se ciocnesc cele două mari forţe motrice ale modernităţii: imperativele pieţei libere cu cele ale protecţiei omului şi naturii. De aceea vorbim de modelul liberal al lumii anglo-saxone (Anglia, SUA, Irlanda), de cel neo-corporatist dominant pe continent (Austria, Germania, Benelux), de colajul mediteranean (Iberia, Italia) şi de modelul social-democrat (Scandinavia).

Ce fel de capitalisme avem în noile ţări membre din Est? Literatura academică vede patru varietăţi. Avem mai întîi balticii, unde modelul liberal s-a reîncarnat în forme radicalizate apropiate de aspiraţiile libertarienilor, adică dreapta dură a liberalismului economic. În raport cu Europa Centrală, aici bugetul public este anemic şi democraţia este în acelaşi timp cel mai puţin liberală (excluderea minorităţii ruse) şi cel mai puţin socială (pedepsirea celor necompetitivi din punct de vedere economic printr-un stat social anemic). Mergînd spre vest, avem ţările Vişegradului, unde compromisul între piaţă şi solidaritate este mai pronunţat şi unde se vorbeşte de un liberalism economic redistributiv. Aici sînt cheltuieli sociale la nivelul ţărilor mai sărace din vechea UE, făcînd ca democraţia să se bazeze pe compensarea celor necompetitivi, dar nu pe includerea celor ce-şi vînd munca, decizia economică fiind aici închisă sindicatelor. Prin contrast cu rahiticele bugete publice baltice, punga statelor din Vişegrad este proporţional mai mare, luînd aproape jumătate din PIB.

Mergînd spre sud găsim modelul neo-corporatist sloven, cu al său buget public masiv şi unde competitivitatea economică merge mînă în mînă cu incluziunea socială a celor slabi şi cu compromisul contractual între capital şi munca sindicalizată. Un fel de clonă a capitalismului negociat specific Austriei. Mergînd mai departe spre sud, în România şi Bulgaria, dar şi în Serbia şi Macedonia, dăm de un capitalism eclectic. Aici sistemul fiscal, bugetul public exprimat ca procent din PIB şi mărimea statului social sînt de tip libertarian. Precum la baltici, în România şi Bulgaria este adesea nevoie de FMI pentru a se opri ofensivele de eviscerare a statului prin politici fiscale specifice dreptei economice fundamentaliste sau pur şi simplu prin retragerea strategică a aparatului fiscal din anumite părţi ale economiei. Sănătatea, învăţămîntul, asigurările sociale sînt grav subfinanţate şi parţial privatizate.

Ce ne spun cifrele despre atractivitatea acestor modele de capitalism din punct de vedere al raportului între creştere şi sărăcie? Per total, modelul libertarian dădea cele mai mari rate de creştere şi avea cele mai mici rate de îndatorare publică înainte de criză. Modelul balcanic arăta şi el bine înainte de criză din punct de vedere al creşterii. Însă şi modelul neo-corporatist a crescut viguros, stabil şi cu o modestă datorie publică. Actuala criză a arătat însă că la baltici era o creştere bazată pe datorie privată, speculaţie imobiliară şi financializarea economiei. Un balon de săpun care pînă deunăzi era dat ca model de reforme. Criza a băgat modelul libertarian baltic în derapaj dramatic, rata colapsului economic anul trecut bătînd spre 20%, nivel neatins de nimeni altcineva în regiune. Prin contrast, slovenii au trecut prin criză fără prea mult dramatism, fără să-şi demanteleze statul social şi fără să atace puterea sindicatelor. Chiar dacă balticii şi balcanicii vor recupera în mai puţin de un deceniu, modelul lor de creştere nu era prea competitiv şi instituia cele mai severe forme de represiune socială. Ca urmare a cheltuielilor sociale reduse, în jur de 20% dintre baltici trăiau într-o sărăcie la fel de dickensiană precum vecinii lor balcanici, cu ale lor economii mai instabile şi mai oligarhizate.

Prin contrast cu modelul baltic şi cu cel balcanic, liberalismul redistributiv din Vişegrad a avut rate de creştere mai modeste, dar mai constante. Cu excepţia Ungariei, ţările care au adoptat acest model au trecut prin criză cu scăderi mici de PIB. Polonezii chiar au evitat-o. Ceva mai circumspecţi faţă de fundamentalismul pro-piaţă, au construit societăţi mai puţin brutale cu săracii. Cehii şi slovenii au construit state sociale care au contribuit la reducerea sărăciei pînă la aproximativ 10%, aproape ca în pizmuita Scandinavie. Ungurii nu au fost nici ei departe, dar au făcut-o pe datorie.

Dacă ne uităm apoi la dinamica producţiei industriale, aflăm că modelul libertarian este cel care dezindustrializează masiv şi are rata cea mai mică de exporturi complexe. Este un model care îţi dă o economie apropiată de cea a ţărilor puţin dezvoltate:

Socialism pentru sistemul financiar şi capitalism pentru restul

o producţie care cere resurse primare şi forţă de muncă puţin calificată. În medie, modelul neoliberalismului redistributiv este de zece ori mai performant din acest punct de vedere decît modelul libertarian. Modelul neo-corporatist este la rîndul lui net superior celui libertarian. Ce reiese din date este că, singure, investiţiile străine au rezultate mai slabe decît atunci cînd sînt combinate cu subvenţii deştepte. Lucru pe care cehii l-au învăţat rapid, în ciuda istericalelor lui Václav Klaus. Spre deosebire de baltici, prin investiţii străine românii şi bulgarii au reuşit o mică reindustrializare şi chiar o creştere a gradului de complexitate al exporturilor în ultimul deceniu, dar nici aici guvernele nu s-au ferit să redistribuie ceva subvenţii indirecte marilor multinaţionale considerate strategice.

Însă toată această diversitate nu elimină punctele comune. Mă opresc asupra celui mai trist: persistenţa şomajului. Practic, chiar şi în vremurile bune de dinainte de criză, în afara Cehiei şi Sloveniei, capitalismele Estului se bazau pe un şomaj masiv şi de lungă durată. Cu toată legislaţia antisindicală şi flexibilă pentru patron, piaţa muncii din Slovacia şi Polonia nu a reuşit să absoarbă aproape 15% din forţa de muncă activă. Dacă nu ar fi emigraţia masivă, cifra ar fi şi mai ridicată în România.

În condiţiile crizei actuale, marcate de scăderea cererii private pe pieţele de export ale Estului, ar fi existat, cel puţin teoretic, posibilitatea stimulării cererii interne prin programe de angajare naţionale în construcţia de bunuri publice (sănătate, infrastructură, mediu). Făcută bine, o astfel de intervenţie ar fi putut crea poveşti de succes pentru instituţionalizarea unor modele de dezvoltare axate pe deplină ocupare, care ar fi putut fi consolidate după sfîrşitul crizei. Şansele acestui scenariu salvator pentru democraţiile şubrede ale regiunii sînt însă

© ArcCan

reduse din cauza unor constrîngeri externe absolut uriaşe.

Mai întîi este vorba de natura neschimbată a sistemului financiar internaţional. Banii pentru politici publice de investiţii creatoare de locuri de muncă sau reducere a sărăciei pot veni fie din impozite, fie din împrumuturi externe. La impozite se poate umbla, regiunea avînd în termeni comparativi nivele mici de impozitare. Problema este că elitele politice văd în impozitele mici unul dintre puţinele avantaje competitive în cursa după investiţii străine. Rămîn finanţările externe. Ar mai fi fondurile structurale ale UE, dar aici capacitatea de absorbţie este încă mică, în parte din cauza capacităţii administrative şi, mai nou, din cauza austerităţii care constrînge capacitatea bugetului public de a face co-plată.

Povestea e şi mai tragi-comică cînd vine vorba de finanţări de pe pieţe private de capital. Cum nici o faptă bună nu rămîne nepedepsită, lumea finanţei care tocmai fusese salvată de stat s-a întors împotriva lui, declarîndu-se „şocată“ de dimensiunea deficitelor publice pe care chiar ea le crease şi cerînd reducerea lor. Cazul băncilor de investiţii salvate de la faliment, care acum speculează pe bondurile guvernelor salvatoare, este bine documentat. Cum pieţele financiare aproape că au distrus euro în primăvară, vocea lor este acum preluată de chiar instituţiile centrale ale UE (Comisie, Banca Centrală), care resping ideea repornirii creşterii prin investiţii publice masive. Istoria recentă a guvernului Zapatero sugerează că, şi dacă mîine elitele Estului s-ar converti la keynesism, „foarfecele“ creditorilor ar opera cu brutalitate.

La probleme sistemice răspunsurile nu pot fi decît sistemice. Mai întîi este nevoie de acţiune politică unitară din partea statelor Europei şi a UE contra puterii sistemului financiar şi contra capacităţii sale de a se autodistruge pe cheltuiala cetăţenilor. Cetăţeni care plătesc apoi a doua oară, prin reducerea serviciilor publice cerute de o austeritate perfect evitabilă.

Dacă toate marile economii europene ar stimula simultan cererea, atunci investitorii nu ar fi tentaţi să vîneze ţările cu deficitele cele mai mari, atacînd implicit întreaga zonă euro, aşa cum au făcut-o în primăvară. Condiţia de bază a acestei insurgenţe este abandonarea ideilor economice conservatoare. Or, după mărirea deficitelor necesare pentru a salva sistemul bancar, conservatorismul politicii fiscale s-a reinstaurat la nivel de Comisie, Bancă Central Europeană, ministere de Finanţe şi bănci naţionale. Adică socialism pentru sistemul financiar şi capitalism pentru restul.

Probabil că, pe fondul crizei capitalismului european, capitalismele baltice şi cele balcanice vor duce încarcerarea socială a unei mari părţi din societate spre noi forme de grotesc. Iar cehii şi slovenii vor fi ultimii care vor simţi menghina. Între timp, guvernaţi de teorii economice cărora le cîntasem prohodul, vom începe să simţim interesantul miros al decăderii unui întreg continent. Istoria recentă este plină de exemple în care teoriile economice proaste trăiesc mult şi bine, în ciuda invalidării lor repetate. Mai ales cînd e plin de soldaţi credincioşi şi tovarăşi de drum care să le ţină în viaţă.

***Cornel Ban** este cercetător la Watson Institute for International Studies, Universitatea Brown, SUA.*

Capitalism fără valoare adăugată, de voie sau de nevoie?

un dialog între Cristian GHINEA şi Zoltan POGATSA

Cristian Ghinea: *Cu ocazia conferinţei de la Bucureşti aţi menţionat că economiile din Centrul şi Estul Europei (practic din fostul spaţiu comunist) se caracterizează prin valoare adăugată scăzută şi prin investiţii reduse pentru cercetare şi dezvoltare. Credeţi că aceste caracteristici sînt rezultatul unor decizii conştiente luate de factorii de decizie naţionali sau reprezintă cursul natural de dezvoltare al economiilor noastre de după 1989?*

Zoltan Pogatsa: Cred că este vorba mai degraba de o evoluţie, o consecinţă neintenţionată. În anii '90, oficialii nu aveau o înţelegere profundă a capitalismului; ei considerau că punctul central era existenţa proprietăţii private. Astfel, capitalismul din Est urma să fie la fel cu cel din Vest.

Şi această speranţă persistă, nu-i aşa? Sîntem încă în tranziţie, întîi importăm capital, apoi tehnologie, iar la sfîrşitul acestui parcurs capitalismul va fi la fel în Vest şi în Est. Aceasta este aşteptarea, nu?

Speranţa în continuare există, dar este una nerealistă. Capitalismul global este alcătuit din lanţurile globale de producţie ale corporaţiilor multinaţionale. Lanţurile lor de producţie sînt alcătuite din faze de producţie, unele cu valoare adăugată mare, iar altele cu valoare adăugată mică. Ţările şi oraşele sînt în competiţie pentru fazele cu valoare adăugată mare. Dar acestea nu se pot obţine fără eforturi. Este nevoie de o populaţie foarte bine educată. Trebuie să existe un sistem de educaţie performant, de la nivelul grădiniţei şi pînă la cel al studiilor postuniversitare, programe de cercetare, şcoli de design, limbi străine, aptitudini de ordin psihologic, infrastructură, mediu social. Şi apoi mai trebuie avut în vedere şi faptul că multinaţionalele tind să păstreze aceste faze de producţie acasă.

Sugeraţi că această orientare spre o economie cu valoare adăugată mică a început prin a fi o necesitate pentru ca acum să devină o capcană? Sau era posibilă şi o altă cale de a depăşi etapa economiei comuniste, astfel încît să putem evita acest „capitalism cu valoare adăugată mică"? (Vi se pare un nume adecvat?) Sau, pentru a face lucrurile mai simple, să ne imaginăm că sînteţi Ion Iliescu în România anului 1990. Cum aţi proceda?

(*Rîde*): Eu folosesc calificativul „stat în competiţie dependentă", deoarece statul se afla în competiţie pentru a atrage mai multe investiţii externe directe, dar fiind dependent de Europa de Vest. Dar „capitalism cu valoare adăugată mică" este de asemenea o formulă reuşită. Într-un fel, acest tip de capitalism a fost necesar, iar acum devine o capcană, dar asta numai dacă acceptăm moştenirea culturală a zonei. În alte regiuni ale lumii, au fost posibile alte căi, de exemplu în Coreea şi Japonia – un capitalism axat pe exportul produselor locale – sau în America Latină prin substituirea importurilor.

Iliescu, Transnistria şi Estul

Vreau să insist asupra lui Ion Iliescu şi asupra opţiunilor reale în acel moment deoarece, într-un fel, Ion Iliescu a încercat să amîne evoluţia economică a României. Practic, el a refuzat privatizarea, a continuat subvenţionarea vechilor industrii pînă cînd au ajuns la faliment, dar este adevărat că au fost menţinute locurile de muncă. Mi-a venit în minte o comparaţie cu Transnistria, care este un caz interesant; am fost acolo luna trecută şi oficialii s-au arătat foarte mîndri de industria lor. Au menţinut sectoarele industriale sovietice, şi în special metalurgia, dar această aşa-numită ţară este complet dependentă de subvenţiile de la Moscova. Într-un fel, acesta reprezintă un caz extrem pentru politica încercată de Iliescu, de a menţine în viaţă industria cu valoare adăugată mare din timpul comunismului. Aşadar, încerc să înţeleg critica pe care o aduceţi economiilor actuale din Centrul şi Estul Europei din acest punct de vedere, pentru a înţelege care erau soluţiile reale de atunci.

În 7 septembrie am organizat la Bucureşti, împreună cu think-tank-ul german Das Progressive Zentrum *şi cu sprijinul Reprezentanţei Comisiei Europene, o conferinţă internaţională despre dezvoltarea economică a Europei de Est, în contextul programului de dezvoltare al UE, Strategia 2020. Au participat intelectuali din nouă ţări foste comuniste, acum membre ale UE, şi din Germania. Intervenţia lui Zoltan Pogatsa la conferinţă a stîrnit dezbateri aprinse, el venind cu o critică dură a modelului de capitalism care se dezvoltă în Estul Europei. Într-un fel, intervenţia sa şi discuţiile pe care le-a generat în timpul evenimentului mi-au dat ideea acestui dosar din* Dilema veche *(mai multe detalii despre conferinţă, precum şi prezentările participanţilor se găsesc la http://www.crpe.ro/evenimente).*
(C. G.)

Cu singura excepţie a Ungariei, toate celelalte ţări din regiune au încercat într-o anumită măsură privatizarea. Numai Slovenia a reuşit cu succes să facă acest lucru, iar Croaţia în continuare oscilează. Celelalte ţări au realizat repede că nu ştiau cum să managerieze companii private, inclusiv Cehia care a fost, la un moment dat, a şasea cea mai puternic industrializată ţară din lume. Dar acele cunoştinţe nu mai existau. Tehnologia fusese depăşită, metodele de management nu erau suficient de bune, nu se ştiau alte pieţe de desfacere pentru produse şi servicii, iar corupţia politică abunda. Aşa că toate ţările din regiune au adoptat modelul Ungariei în 1997, optînd pentru multinaţionale.

Menţionaţi în repetate rînduri exemplul Sloveniei. Sînteţi autorul unei lucrări intitulate Slovenia: o alternativă de success la tranziţia bazată pe investiţii străine directe. *Daţi-ne mai multe detalii cu privire la acest subiect. În ce fel a fost Slovenia diferită faţă de alte ţări din Centrul şi Estul Europei şi care sînt alternativele la investiţii străine directe?*

În Slovenia a funcţionat sistemul de autogestiune în perioada titoistă. Firmele operau în condiţii semi-capitaliste, cu un sistem bancar dual, dar erau deţinute de muncitori. Slovenia avea capacitatea de a exporta produse de calitate în Vestul Europei. De aceea, atunci cînd a intervenit perioada tranziţiei, aceştia au decis că puteau deja să îşi conducă propriile companii. În Slovenia privatizarea s-a făcut intern, reuşind să se prezerve valoarea adăugată a industriilor locale. Pe cale de consecinţă, rata de ocupare a forţei de muncă a fost menţinută la un nivel înalt, precum şi rata de creştere economică şi nivelul salariilor, iar inflaţia a fost păstrată la un nivel jos. Un exemplu concludent îl reprezintă industria farmaceutică. Existau două companii farmaceutice. Una a fost vîndută unei companii multinaţionale şi acum produce medicamente generale cu valoare adăugată redusă. Cealaltă a fost vîndută către investitori interni, produce toate categoriile de medicamente şi angajează personal foarte calificat cu salarii bune.

Povestea de succes a Sloveniei

Dar este autogestiunea din perioada comunistă singurul factor care poate explica diferenţa? Acest model de privatizare internă (sau în favoarea celor din interior?) a însemnat în majoritatea statelor jefuirea bunurilor statului. În cazul României, majoritatea privatizărilor nu s-au făcut în favoarea multinaţionalelor (ele au pornit mai degrabă cu investiţii noi), ci a oamenilor cu conexiuni politice care au cauzat treptat falimentarea fabricilor (unii doar pentru a rămîne cu terenurile aferente în perioada de creştere economică). Dimpotrivă, privatizările de succes au fost acelea cu multinaţionale – Dacia-Renault, de exemplu. Cum comentaţi asta?

Povestea de succes a Sloveniei nu s-a rezumat doar la autogestionare. Simţul proprietăţii şi apartenenţei este de asemenea important: acesta i-a împiedicat pe oameni să renunţe la firmele lor. Simţeau că sînt ale lor. Simţeau că erau în măsură să facă ceva. Acest fapt a prevenit într-o bună măsură corupţia. Fostul bloc sovietic a trecut direct de la companii mari de stat la multinaţionale mari; Slovenia a trecut de la companii autogestionate la companii private locale. Dar în Slovenia a existat de asemenea şi un consens social: comuniştii au fost luminaţi; nu au existat diviziuni antagonice în politică, ci un spirit de căutare a unui consens. Exista de asemenea o cultură a unui grad redus de corupţie. Iar în ceea ce priveşte succesul multinaţionalelor privatizate, acestea au fost într-adevăr eficiente, dar pe termen scurt, deoarece nu se înregistrează o continuare a dezvoltării.

> *Tigrul din Tatra era de fapt o pisică ce aproape îşi dăduse duhul şi a fost resuscitată pe moment.*

Pentru comparaţie, daţi-ne mai multe detalii despre o altă ţară unde aţi făcut cercetări, pentru a înţelege mai bine cum percepeţi diferenţa. Criticaţi Slovacia foarte sever într-o altă lucrare – Slovakia: Tatra Tiger or Belated Recovery. *Putem să considerăm Bratislava un exemplu tipic al modelului „neoliberal Estic"? Şi ce anume criticaţi cu privire la acest caz?*

Slovacia, care a fost numită „Tigrul din Tatra", părea un model de dezvoltare de acelaşi calibru cu Tigrii Asiatici sau cu Tigrul Celtic – Irlanda. De fapt, ceea ce s-a întîmplat în Slovacia a fost un exemplu tipic de expansiune prin reconstrucţie. Mečiar a încercat să privatizeze intern. A oferit fabricile prietenilor şi aliaţilor săi politici. Ca urmare a acestor politici naţionaliste, Slovacia a fost izolată din punct de vedere politic. De aceea, Dzurinda a cîştigat un mandat cu o susţinere publică foarte solidă, privatizînd şi restructurînd companiile slovace după 1998, odată ce Mečiar a căzut de la putere. A vîndut majoritatea fabricilor către multinaţionale: Peugeot, BMW, Kia, US Steel etc. Forţa de muncă a fost afectată în primii ani ai perioadei de restructurare, dar oamenii au fost reangajaţi pe măsură ce s-au făcut investiţii. Dar nivelul de ocupare al forţei de muncă din perioada Dzurinda nu a atins niciodată nivelul din perioada mandatului lui Mečiar.

În acelaşi timp, au redus dimensiunea statului slovac mai jos decît oriunde în UE, prin scăderea taxelor. Pe de o parte, aceste măsuri au făcut Slovacia atractivă, dar pe de altă parte au distrus orice posibilitate de creştere ulterioară. Slovacia are un sistem educaţional groaznic, universităţi proaste, străzi proaste, nu are autostrăzi, are spitale proaste, nu face nimic pentru ţiganii ei etc. Perspectivele de viitor s-au diminuat ca urmare a slăbirii statului. PIB-ul a crescut la o rată de 5-9% pe an, dar acest fapt este de aşteptat atunci cînd companii care nu mai funcţionau sînt revitalizate – este aşa numitul efect „rebound". E suficient să dai drumul fabricii de oţel Kosice şi o întreagă regiune va fi productivă din nou. PIB-ul creşte. Dar această tendinţă nu a fost vizibilă la nivelul salariilor reale ale slovacilor, care au crescut în primul an, apoi au coborît în următorul an, au mai crescut şi apoi au scăzut din nou. Pe scurt, PIB-ul creşte, ceea ce se traduce în profituri pentru investitori. Dar statul a fost slăbit, precum şi speranţele pentru viitor. În plus, întreaga economie a devenit dependentă de cererea din Europa de Vest, rezultînd într-o diminuare a ratei de creştere economice de la 8% la minus 7% de la un an la altul în contextul crizei financiare. Nu se poate spune că acesta este un miracol economic... Tigrul din Tatra era de fapt o pisică ce aproape îşi dăduse duhul şi a fost resuscitată pe moment. Asta este tot.

Să vorbim despre soluţii. Aţi menţionat sistemul de educaţie deficitar al Slovaciei. Aţi insistat pe subiectul educaţie în cadrul prezentării de la Bucureşti: investiţii minore în dezvoltare şi cercetare în toată regiunea, lipsa de prestigiu a diplomelor din Estul Europei, lipsa cererii pentru ştiinţă. Deci avem nevoie de mai multe investiţii în educaţie. Pe de altă parte, vă pot arăta nişte cifre prezentate de biroul din România al Băncii Mondiale din care reiese că investiţiile statului român în educaţie s-au mărit de mai mult de trei ori din 1999 pînă în 2007, în timp ce, în aceeaşi perioadă, performanţele elevilor şi studenţilor români în teste comparative internaţionale au scăzut. Deci, în perioada de creştere economică de dinaintea anului 2008, Guvernul a investit masiv în sistemul de educaţie (şi în sistemul de sănătate, de asemenea), dar calitatea educaţiei a fost şi mai proastă. Aşadar, soluţia pare să fie mai complexă decît să spunem simplu „mai mulţi bani pentru educaţie".

Nimeni nu spune că banii sînt de ajuns pentru a soluţiona problemele de eficienţă ale oricărui sistem. De fapt, să arunci bani într-un sistem prost înseamnă să faci risipă. De obicei, creşterile fondurilor pentru educaţie în regiune au fost sincronizate cu o creştere explozivă a numărului de studenţi. Deci trebuie să luăm în considerare cheltuielile per student. Dar se poate observa că cele mai bune sisteme de educaţie din UE sînt acelea care primesc cele mai multe fonduri, Scandinavia fiind în frunte.

Cifrele de care spun erau corelate cu numărul de studenţi. De fapt, ca să spun exact, suma cheltuită de stat per student, în valută forte, în 2007 era 480% faţă de cît se cheltuia tot per student în 1999.

Trebuie verificat, controlat ce se întîmplă în acest sistem. Dar banii sînt oricum necesari. Economia globală are nevoie de studenţi competenţi la nivel tehnic, iar laboratoarele costă foarte mult. Studenţii la design au de asemenea nevoie de materiale. Este nevoie de calculatoare, de internet, de călătorii în străinătate, cercetare, schimburi de experienţă. Şi toate acestea costă. Am constatat şi eu că un număr mare de universităţi din Est au investit mult în clădiri. Universităţi noi şi strălucitoare, dar care nu îşi plătesc suficient profesorii, care nu fac cercetare şi care nu publică manuale noi pentru studenţii lor.

Dezvoltarea ca problemă de cultură

Să vorbim despre criza economică. Deficit sau reduceri de costuri?

Nici una dintre cele două. Reforme.

Dar avînd în vedere faptul că aceste ţări nu controlează efectiv economia, asta înseamnă, de fapt, reformarea statului. În acelaşi timp, sînteţi un susţinător al statului activ (pot spune chiar al statului „mare"?). Se poate creşte rolul statului concomitent cu reformarea statului? Există modele de succes ca răspuns la criza economică în ţările din Centrul şi Estul Europei?

Aceste ţări trebuie să îşi revizuiască modul de funcţionare al subsistemelor statale. De fapt, au nevoie să înceapă să le folosească, ceea ce nu au făcut pînă acum. Ţările din Vestul Europei se bazează pe politici active pentru piaţa muncii, politici de educaţie, mediu, anticorupţie, pe un sistem legal funcţional etc. Guvernele din regiunea noastră trebuie să pornească aceste subsisteme. Dacă reduci pur şi simplu cheltuielile, asta înseamnă descreştere generală, dintr-o singură mişcare, fără o analiză anterioară sau o monitorizare ulterioară a efectelor. Este nesustenabil. O reformă trebuie planificată în avans; efectele sale sînt analizate în prealabil, trebuie negociată pentru a ajunge la consens, introdusă cu grijă şi cu monitorizarea efectelor. Corectată dacă este necesar. Aşa devine sustenabilă.

Aţi vorbit mai devreme despre cultura regională care nu permitea statelor din Centrul şi Estul Europei să urmeze modelul de dezvoltare japonez sau coreean. Ce anume este acea cultură la care vă referiţi? Vă întreb acest lucru pentru că, dacă aceasta este problema, anume cultura noastră, nu văd şanse reale de rezolvare. Căutarea unui consens, raţionalizarea, un sistem politic orientat asupra politicilor, nu asupra politicii? Acestea necesită capital social, obiceiul de a lucra împreună, lucruri de care ducem lipsă, în general, în această zonă. Aceasta este „cultura" la care vă refereaţi anterior?

Cultura regiunii înseamnă diviziune politică, corupţie, lipsa gradualizării, lipsa reflecţiei şi a conştientizării, participare civică redusă, clientelism şi aş adăuga chiar şi lene. Asta o să-i deranjeze pe cititorii acestei conversaţii pentru că nu ne place să admitem aceste lucruri. Totuşi, eu consider că toate acestea sînt foarte prezente aici, punînd obstacole în calea dezvoltării. De aceea avem nevoie să conştientizăm societatea şi să facem schimbări.

Niciodată tăieri bugetare

România e acum prinsă într-o dezbatere politică şi socială serioasă cu privire la restructurările bugetare. Este prea puţin spus că nu avem un stil politic consensual, de fapt avem unul orientat pe atacuri. Avem o relaţie dificilă cu FMI şi un guvern slab care continuă restructurările, într-un mediu constant critic. Mulţi români au lăudat declaraţiile anti-FMI ale premierului Viktor Orban. Ce pronostic aveţi pentru România? Tăierile bugetare vor avea efecte economice prin stabilizarea finanţelor şi a balanţei bugetare sau vor afecta negativ economia? Şi ce se întîmplă acum cu relaţia dintre Ungaria şi FMI?

Tăierile bugetare afectează întotdeauna negativ perspectivele economice pe termen lung. Sînt complet împotriva tăierilor, pentru orice economie, în orice moment. Deficitele apar de pe urma unei realităţi nesustenabile, atunci trebuie să te uiţi la acele realităţi, de pildă să faci reforme mai degrabă decît să aplici tăieri de costuri. Orban a făcut bine că nu a semnat încă un acord de împrumut cu FMI. Dacă nu ai nevoie de FMI, este mai bine să nu te bazezi pe ei, avînd în vedere faptul că împrumuturile lor vin cu recomandări.

Jumătate din populaţia Greciei nu plăteşte taxe. Elita Greciei trăieşte de facto *într-un paradis fiscal.*

Vă menţineţi această poziţie împotriva tăierilor bugetare chiar şi în cazul Greciei? Sau în general, vorbind pentru ţările care nu prea mai au acces la credite externe? Nu sînteţi prea drastic în recomandarea împotriva tăierilor în cazul oricărei economii la orice moment?

Recomandarea mea este în mod special valabilă pentru Grecia. Mi-am petrecut vara în Grecia, studiind problema. Jumătate din populaţia Greciei nu plăteşte taxe. Elita Greciei trăieşte *de facto* într-un paradis fiscal. Nu statul grec se află în criză. Datoria ca procent din PIB a Greciei era în scădere înainte de criza economică, de fapt. Atunci Grecia a fost nevoită să salveze cele mai mari patru bănci greceşti, care fuseseră supraexpuse în regiune. Astfel, ceea ce pare o criză a statului grec este într-o bună măsură de fapt o criză a mediului de afaceri grec. Dacă Grecia nu este dispusă să facă schimbări reale şi să adune impozitele şi de la avocaţi, medici, proprietarii de linii navale şi de la bănci, situaţia nu se va stabiliza niciodată. Se poate crea iluzia că lucrurile sînt în ordine prin tăieri bugetare, dar problema va reveni în doi ani şi nimeni nu va mai fi dispus să ofere ajutor financiar Greciei a doua oară.

De bine despre Bucureşti

Ultima întrebare. Am făcut o plimbare prin centrul Bucureştiului atunci cînd ai fost aici. La un moment dat, aţi spus că Bucureştiul a trecut în ultimii 10 ani prin cea mai mare transformare în comparaţie cu alte capitale din Centrul şi Estul Europei. Asta ar putea suna ciudat pentru cei de aici, care sînt în general nefericiţi cu oraşul lor. Ce aţi găsit îmbunătăţit în Bucureşti faţă de ultima dată cînd aţi fost aici, prin 2000?

Bucureştiul, ca orice altă capitală din zonă, a devenit locul de manifestare al clasei de mijloc. Acum în mod clar există o clasă de mijloc în România. Cîştigătorii tranziţiei, manageri în companiile multinaţionale, politicieni, mafioţi, deţinătorii de mici întreprinderi, oameni din media etc. Ei activează în centrul Bucureştiului ca oriunde altundeva în centrele globale. Clădirile sînt restaurate, drumurile reparate, au fost deschise restaurante şi cafenele, maşini de lux şi SUV-uri gonesc pe lîngă afişe de publicitate şi lumini de neon. Dar tranziţia în Bucureşti a fost mai de amploare decît oriunde altundeva în regiune, inclusiv Praga şi Bratislava, care s-au schimbat de asemenea enorm. Bucureştiul era cenuşiu, balcanic, plin de gropi, fire, cîini, oameni fără casă şi cerşetori, gunoaie, ceaţă şi beton armat de o calitate deprimantă. Acum Bucureştiul a devenit strălucitor, la modă, globalizat. Străzi noi, bune, fără gropi, deschidere culturală, haine noi, maşini noi, restaurante bune, oameni prietenoşi din pătura de mijloc. E clar că fostul conducător, Ceauşescu, nu a putut să anuleze toată fosta glorie a Parisului din Est. Multe clădiri au fost păstrate şi renovate în zonele guvernamentale şi de afaceri. Bucureştenii au găsit chiar şi soluţii pentru a integra coşmarul din timpul lui Ceauşescu în peisajul urban. Casa Poporului şi rîul artificial sînt acum aproximativ tolerabile. Deci o schimbare enormă în bine. Mă întreb doar dacă nu cumva acesta este doar un fenomen al clasei de mijloc. M-am întors acasă cu maşina. Am văzut aceeaşi dezvoltare şi în Cluj sau Sibiu. Dar în locuri precum Tg. Jiu sau chiar la periferia Bucureştiului această dezvoltare lipseşte.

traducere de Mara NICULESCU

Zoltan Pogatsa predă economie şi politici de dezvoltare la Universitatea Ungariei de Vest din Sopron. Dialogul din aceste pagini are loc între doi oameni care văd lucrurile destul de diferit, dar pot gîndi împreună soluţii.

Consilierul prezidenţial Leonard Orban, şeful Reprezentanţei Comisiei Europene Nicolae Idu şi Zoltan Pogatsa

Victoria STOICIU

Marx și Weber s-au înșelat: nu există o singură destinație

„Ne-am împotmolit undeva la mijlocul drumului de tranziţie dinspre economia planificată către economia de piaţă. Am creat un hibrid al celor două sisteme“, declara cu ceva ani în urmă fostul preşedinte rus Boris Elţîn. Teza conform căreia capitalismul est-european e o caricatură deformată a capitalismului occidental este larg răspîndită, sintagma românească „capitalism de cumetrie“ reprezentînd formularea într-o manieră plastică a aceleiaşi teorii. Este legitim să ne întrebăm dacă reţeta noastră de capitalism e atît de radical diferită de avatarul său vest-european încît să putem vorbi de un model hibrid, de o struţo-cămilă inedită a cărei paternitate o putem revendica exclusiv şi care reprezintă contribuţia est-europeană la patrimoniul umanităţii. Ce fel de capitalism construim în România şi, în plan mai larg, în regiune şi prin ce se deosebeşte el atît de mult de capitalismul occidental?

Capitalismul fără capitalişti

O deosebire importantă este aceea că în România, ca şi în întreaga regiune, avem de-a face cu un „capitalism fără capitalişti“, după cum scriau într-o lucrare colectivă Gil Eyal, Ivan Szelenyi şi Eleanor R. Townsley. Imediat după prăbuşirea regimurilor comuniste am fost puşi în situaţia de a construi capitalismul fără a avea însă acea clasă de proprietari şi deţinători de capital care să joace rolul pe care burghezia l-a avut în preajma naşterii capitalismului. Apariţia capitalismului occidental a fost rezultatul acumulării de capital de către pătura socială numită burghezie, acumulare care a impus ulterior o transformare a relaţiilor de producţie şi, consecutiv, a relaţiilor sociale. Cum să construieşti însă capitalismul în lipsa capitaliştilor?

Desigur, capitaliştii noştri au început să răsară rapid, noii îmbogăţiţi s-au ivit peste noapte, dornici nevoie mare să construiască capitalismul luminos. Numai că între capitaliştii occidentali şi capitaliştii noştri iviţi din neant e o diferenţă ca de la cer la pămînt. Circumstanţa care a permis apariţia şi dezvoltarea capitalismului a fost victoria obţinută de burghezie în a legitima simbolic capitalul economico-financiar, a cărei posesoare era, în raport cu capitalul social, deţinut exclusiv de aristocraţie. Dacă în feudalism privilegiile şi rangul erau cele care atrăgeau după sine şi capitalul economic, în capitalism ecuaţia s-a inversat şi banii au devenit sursa poziţiei sociale, a privilegiilor şi a puterii. Or, ceea ce s-a întîmplat la noi, în Estul Europei şi în România în particular, a fost un scenariu pe dos: capitaliştii noştri şi-au folosit capitalul social pentru a obţine capital economic. Tehnocraţii fostului regim, indivizi apropiaţi într-un fel sau altul structurilor de putere ale statului, au făcut uz de reţeaua lor socială pentru a obţine fabrici, uzine, contracte şi alte bunuri care au contribuit rapid la apariţia capitaliştilor autohtoni. În loc să se constituie împotriva structurilor dominante de putere, împotriva *establishment*-ului, cum s-a întîmplat în Europa de Vest, capitalismul est-european s-a constituit pe seama *establishment*-ului şi cu resursele acestuia. Este ca şi cum în Europa de Vest burghezia s-ar fi constituit preponderent din aristocraţii vechiului regim, schimbaţi brusc la faţă după ce s-au prins din ce direcţie bate vîntul, dornici nevoie mare să se înfrupte cît mai mult din proprietatea regală desfiinţată.

Trecerea de la plan la clan

Se spune că în capitalism „există o singură culoare – cea verde“, a dolarului adică, şi toate celelalte, rasă, religie, sex, îi sînt subordonate. Cu alte cuvinte, banul este singurul criteriu de discriminare în societate, el stabileşte ierarhiile, el distribuie puterea. În capitalismul autohton însă traiectoria cea mai des întîlnită este aceea a convertirii capitalului social în capital economic. În România, criteriul principal de discriminare continuă să rămînă „pilele“, şi nu banii. Din acest punct de vedere, cei care susţin că tranziţia în Europa de Est nu s-a făcut de la plan la economie de piaţă, ci de la plan la clan, au perfectă dreptate.

Or, supremaţia capitalului social este trăsătura specifică feudalismului şi, de asemenea, comunismului est-european, unde capitalul politic era doar o variaţie a capitalului social. Din această perspectivă, capitalismul nostru este pre-modern, de castă, el funcţionează după reguli feudale. Logica instituţională a fost şi este în continuare subminată de logica relaţională, iar instituţiile au devenit organisme kafkiene puse în slujba favoritismelor.

Capitalismul nostru este făţarnic: în timp ce în public face pledoaria unor valori, în culise joacă după alte reguli. Face apologia pieţei libere, dar între timp dă vioi din coate pentru a închide uşile tuturor neaveniţilor care dau crezare demagogiei sale. Laudă concurenţa şi beneficiile acesteia, dar nu ezită deloc să le frîngă gîtul celor care îndrăznesc să creeze concurenţă. Pledează pentru principiile *laissez faire*-ului, pentru un stat minimal, pentru taxe scăzute, dar în acelaşi timp trăieşte pe seama statului şi se îndoapă copios cu banii adunaţi din taxe. Regulile şi legile capitalismului de tip occidental de secol XIX nu se aplică decît undeva, jos, în subsolurile şi straturile inferioare ale economiei, unde profiturile sînt totdeauna limitate şi nu există mize serioase pentru marii jucători.

O altă particularitate a capitalismului est-european e aceea că el nu constituie rezultatul unei evoluţii organice, ci este produsul unui proiect. Or, din acest punct de vedere – al modalităţii de implementare – el se aseamănă cu comunismul: conţine toate ingredientele unui proiect de inginerie socială, inclusiv tentaţiile utopice şi justificarea prezentului prin apelul la viitor. Capitalismul s-a înfăptuit la noi printr-o restructurare fundamentală a instituţiilor economice de sus în jos, exact invers decît echivalentul său vest-european. E adevărat, tipul de violenţă utilizat pentru a modela societatea şi economia conform unor noi tipare imaginate de o elită culturală şi economică nu se compară nici pe departe în intensitate cu violenţa de care a făcut uz comunismul în încercarea sa similară de a revoluţiona realul: închisorile nu au fost umplute de disidenţi anticapitalişti şi nimeni nu a fost trimis la Canal. Cu toate acestea, noua putere a făcut uz de toate resursele coercitive legitime pentru a-şi impune propria viziune împotriva unei societăţi care agoniza ca urmare a intervenţiilor chirurgicale făcute în numele economiei de piaţă. Rănile şi traumele sociale provocate de aceste transformări artificiale, venite de sus, de „la stăpînire“, au fost mereu prezentate ca sacrificii necesare, scuzate de măreţia idealului urmărit.

Toate teoriile care pun accent pe caracterul hibrid, intermediar şi tranzitoriu al capitalismului est-european nu fac decît să întreţină ideea existenţei unei „faze superioare“ a capitalismului, ce urmează a fi atinsă în viitor şi care va duce la dispariţia tuturor defecţiunilor actuale ale sistemului, aşa cum dictatura proletariatului urma să dispară o dată cu instaurarea comunismului din stadiul superior. Dar întocmai cum anii treceau, construcţia socialismului luminos avansa, însă epoca de aur promisă întîrzia să se arate, ceea ce făcea ca dezamăgirea şi deziluzionarea oamenilor să capete în intensitate, tot astfel se întîmplă şi astăzi. Utopia care întîrzie să devină realitate şi plăgile sociale provocate de eforturile construcţiei capitalismului au făcut ca sprijinul pentru economia de piaţă să scadă dramatic în regiune în ultimii 10 ani.

„Defectul inerent al capitalismului este inegala împărţire a binecuvîntărilor sale, în timp ce defectul inerent al comunismului este împărţirea egală a mizeriei.“

WINSTON CHURCHILL

Capitalismul nostru seamănă cu comunismul: conţine toate ingredientele unui proiect de inginerie socială, inclusiv tentaţiile utopice şi justificarea prezentului prin apelul la viitor.

În Ungaria, de exemplu, susţinătorii capitalismului au scăzut de la 80% la 46% din 1991 pînă în 2009, în Bulgaria de la 73% la 53%, în Lituania de la 76% la 50%. Declinul vertiginos al popularităţii capitalismului a transformat Europa de Est în una dintre regiunile cu nivel scăzut de simpatie pentru economia de piaţă: în 2007, înainte de criza economică, acesta era de 56%, numai cu un procent peste America Latină (55%) şi la mare distanţă de Africa (75%), Asia (72%), America de Nord (70%) sau Europa de Vest (69%). Fundamental, asta înseamnă că oamenii nu gîndesc atît de nuanţat pe cît o fac analiştii şi teoreticienii: pentru ei, capitalismul este capitalism, indiferent că este de cumetrie sau nu, indiferent că noi îl considerăm un hibrid sau o fază intermediară.

Cîte feluri de capitalism există?

De fapt, întrebarea pe care trebuie să ne-o punem este dacă capitalismul est-european e, într-adevăr, un model degenerat al capitalismului „autentic“ sau pur şi simplu e un alt tip de capitalism. Sociologi precum Karl Marx sau Max Weber considerau capitalismul ca avînd o singură destinaţie. Dar afirmaţiile lor erau făcute înaintea răspîndirii capitalismului la scară globală. Istoria recentă ne înfăţişează o multitudine de capitalisme: de la capitalismul chinez, care coexistă foarte bine alături de un regim autoritar, trecînd prin capitalismul est-european şi terminînd cu capitalismul nord-american. La o adică, inclusiv conceptul de capitalism est-european se suprapune peste o realitate atît de eterogenă, încît termenul nu reuşeşte să surprindă complexitatea tuturor fenomenelor pe care pretinde că le descrie. Nu este o greşeală să pui semnul egalităţii între capitalismul rusesc şi cel ceh sau cel românesc?

E posibil ca ipoteza conform căreia capitalismul este incompatibil cu lipsa de libertate (vezi China) sau cu dominaţia capitalului social în raport cu cel economic (vezi România) să fie falsă. E posibil ca niciodată capitalismul să nu ducă la democraţie, să nu genereze necesarmente prosperitate şi să coexiste foarte bine cu sistemele clientelare sau chiar mafiote. La urma urmei, de ce nu ar putea fi însuşi capitalismul vest-european doar o formă specifică de manifestare a unui sistem economic pe care îl numim generic capitalism şi a cărui trăsătură dominantă nu este nici supremaţia banului, nici triumful instituţionalismului asupra favoritismului, fiind pur şi simplu, aşa cum susţinea Al Capone, „înşelătoria legitimă a clasei dominante“.

Vlad TARKO

Teorii și aplicări reale

Conceptul de capitalism este înţeles în modalităţi radical diferite de diferiţi autori. Există totuşi asemănări şi suprapuneri între aceste înţelesuri şi putem identifica o tranziţie graduală de la unele la altele. Simplificînd destul de mult, aş identifica cinci înţelesuri cît de cît distincte.

În înţelegerea *marxistă* (de la Karl Marx la Fernand Braudel, la doctrina catolică modernă, ecologism şi postmodernism), capitalismul este mai degrabă un proces decît o stare de fapt: este un mod de producţie caracterizat prin proprietate privată asupra mijloacelor de producţie, o separare clară între proprietarii capitalului (care trăiesc din profit) şi angajaţi (care trăiesc din salarii), şi o acumulare iniţială a capitalului prin forţă. Marxiştii consideră că relaţia dintre proprietarii de capital şi muncitori este una de exploatare. Înţelegerea catolică (din enciclicele papale şi lucrările teologilor catolici moderni) este asemănătoare cu cea marxistă, punînd accentul pe existenţa unei separaţii între capital şi salariaţi, dar, în plus, se pune accentul şi pe „spiritul hedonist" al consumerismului care trebuie temperat. Mişcarea ecologistă se bazează şi ea pe concepţia marxistă, idealizarea autarhiei fiind consecinţa idealului eliminării separării dintre proprietarii capitalului şi forţa de muncă. Lucrările postmoderne despre capitalism (Slavoj Žižek etc.) sînt şi ele foarte asemănătoare conceptual cu perspectiva catolică, cu excepţia evidentă a ateismului. De fapt, una dintre „acuzele" pe care autori precum Andreea Micocci le aduc capitalismului este că nu a adus ateismul de masă „promis". Catolicii în schimb deplîng secularizarea adusă de capitalism.

Conform înţelegerii *sociologice* (Alfred Marshall sau Max Weber) capitalismul este un anumit tip de sistem social caracterizat de un anumit cadru politic (stat de drept; comerţ liber şi competiţie; absenţa obstacolelor instituţionale în calea mobilităţii sociale), cultural (amînarea satisfacerii plăcerilor; proprietatea individuală acceptată ca legitimă; munca separată de odihnă şi plăcere; lipsa presiunilor sociale conformiste; presiune socială asupra conducătorilor), organizaţional (tehnologie; calcul raţional; diviziunea muncii; urmărirea profitului), şi personal (relaţii de familie puternice; relaţiile cu străinii, în special economice, mai puternice decît cu vecinii; libertate în alegerea slujbei). Variante ale aceastei perspective sînt întîlnite şi la istorici care dezbat cauzele apariţiei capitalismului, precum Alan Macfarlane, Joel Mokyr sau Deirdre McCloskey. Multe asemenea dezbateri sînt despre definiţia conceptului mai mult decît despre lanţul cauzal.

Conform înţelegerii *economice şi instituţionaliste* (Thorstein Veblen, Milton Friedman, James Buchanan, Douglass North, Harold Demsetz, Peter Hall & David Soskice etc.), capitalismul este un set de reguli formale şi informale: proprietate privată a mijloacelor de producţie, comerţ liber, libertatea contractului, competiţie, reinvestirea profiturilor, norme şi reglementări private rezultate spontan mai degrabă decît impuse de stat.

O perspectivă întrucîtva diferită de cea economică, pe care o putem numi *antreprenorială* (cu originea la Joseph Schumpeter, Ludwig von Mises şi Israel Kirzner) pune accent pe inovaţie şi pe descoperirea de noi oportunităţi. Capitalismul este adus înapoi spre ideea de proces: e un mecanism de „distrugere creativă" alimentat de comerţ şi orientat spre producţia de masă. E un proces care acţionează asupra unei societăţi indiferent de organizarea ei instituţională, atît în interiorul statelor comuniste (piaţa neagră, legăturile informale de tip *blat* în URSS sau *guanxi* în China), cît şi la nivel supra-naţional (globalizare). Matt Ridley descrie de pildă toate perioadele de boom economic, din epoca de piatră şi pînă acum, din toate zonele geografice, ca rezultate din extinderea comerţului şi îndepărtarea de autarhie. Statul e şi el important, dar e văzut ca facilitator sau piedică în calea antreprenoriatului.

În fine, conform înţelegerii *libertariene* (Ayn Rand, Murray Rothbard), capitalismul nu este un sistem sau un proces concret, cît un ideal: drepturile de proprietate individuală sînt inviolabile, fiecare resursă a fost alocată în mod paşnic unei persoane juridice (nu mai există „bunuri publice"), injustiţia „acumulării primitive de capital" a fost reparată, iar interacţiile au loc pe bază strict voluntară (contracte).

Lăsînd la o parte marxismul şi libertarianismul, care au un puternic conţinut normativ instrinsec, celelalte divergenţe au la bază dispute în legătură cu mecanismele cauzale socio-economice. Este cultura individualistă un efect al unor factori economico-instituţionali, de exemplu, comerţul şi diviziunea muncii, sau o condiţie cauzală necesară lor? Poate fi cadrul instituţional al capitalismului impus prin reforme rapide ale cadrului legislativ sau este necesară dezvoltarea sa prin înflorirea graduală a unor mecanisme de autoreglementare şi antreprenoriat? Literatura despre tranziţia postcomunistă adoptă în primul rînd o perspectivă instituţionalistă, pe linia *varieties of capitalism* dezvoltată de Hall & Soskice. Disputele mai generale despre natura şi originea capitalismului nu prea au influenţat analiza tranziţiei.

Ce este o tranziţie de succes?

În cadrul acestei abordări, autori precum Anders Åslund identifică următoarele criterii ale unei tranziţii de succes: dereglementarea pieţei, privatizarea masivă a mijloacelor de producţie, democraţie, lipsa corupţiei, inflaţie mică, şomaj mic, cheltuieli bugetare mici (ca procent din PIB). William Baumol, Robert Litan şi Carl Schramm identifică mai multe forme de capitalism: capitalism de stat (piaţa puternic reglementată, guvernul alege cîştigătorii în competiţia dintre firmele private – de exemplu, licitaţii publice care acordă licenţe de monopol şi nu competiţie liberă pe piaţă); capitalism oligarhic (puterea şi averea concentrate la cîţiva actori privaţi); capitalism corporatist (firme mari domină activitatea economică); capitalism antreprenorial (firmele mici şi inovative au cel mai important rol).

Situaţia din România din ultimii 20 de ani oferă motive de reticenţă faţă de abordarea pur instituţională. Eşecul antreprenorial din Valea Jiului în urma disponibilizărilor pare să susţină perspectiva sociologică. Lăsînd aceste dubii la o parte, care au fost factorii ce au determinat avansul pe calea descrisă de Åslund? Ce pondere au avut ideologia liberală, influenţa externă a UE sau constrîngerile inevitabile ale realităţii economice? Rezultatul direct al Revoluţiei a fost o democraţie imperfectă. Se putea şi mai rău. Ideologia socialistă a lui Ion Iliescu a oprit deriva teocratică (a împiedicat ca înalţii prelaţi BOR să fie automat senatori, iar ortodoxia să fie declarată religie oficială). Economic, aceeaşi ideologie a frînat mult lucrurile. În timpul guvernării Văcăroiu, cu cooperarea lui Mugur Isărescu, inflaţia a trecut de 250%, iar cheltuielile bugetare au fost imense. Ideologia liberală a jucat un rol important în timpul guvernării Ciorbea, care a liberalizat masiv economia: a eliminat controalele preţurilor, a liberalizat schimburile valutare, a făcut disponibilizări masive şi privatizări (şomajul a crescut peste 10%). Corupţia a crescut, ceea ce a pus capăt reformelor: iniţierea privatizării marilor întreprinderi a intrat în conflict direct cu interesele proprietarilor de firme-căpuşă.

Guvernarea Năstase a marcat o stopare a reformelor economice, scăzînd libertatea de investiţie şi a comerţului, iar libertatea de expresie a scăzut şi ea. Totuşi, cheltuielile bugetare şi corupţia au fost limitate, iar calitatea actelor legislative a crescut (cf. indicilor de guvernare *Governance Matters* de Kaufmann, Kraay & Mastruzzi şi indicilor Heritage). Acest lucru poate fi interpretat ca efect al constrîngerilor economice obiective, dar şi ca urmare a unei ideologii relativ pro-piaţă a lui Adrian Năstase. Guvernarea Tăriceanu a marcat o creştere a libertăţii economice, scăzînd timpul şi costul deschiderii unei afaceri, taxele şi reglementările. Au crescut însă cheltuielile bugetare şi ponderea statului în economie, ceea ce poate fi explicat ca adoptare a strategiei „pomenilor electorale". Anumite reforme au fost rezultatul direct al influenţei UE: creşterea transparenţei (încă departe de ideal), legea conflictului de interese (mulţumită absenţei căreia s-au îmbogăţit mulţi politicieni) şi inamovibilitatea judecătorilor.

România are capitalism de stat, în ciuda reformelor realizate pînă acum. Este clar şi faptul că România este departe de capitalismul oligarhic, unele ţări occidentale (precum Italia, Franţa, Germania, Austria, Spania) fiind mai oligarhice. Competiţia faţă de capitalismul de stat vine din partea capitalismului corporatist şi, în mai mică măsură, a celui antreprenorial.

Vlad Tarko este coordonator de programe la Centrul de Analiză şi Dezvoltare Instituţională (CADI).

România este departe de capitalismul oligarhic, unele ţări occidentale (precum Italia, Franţa, Germania, Austria, Spania) fiind mai oligarhice.

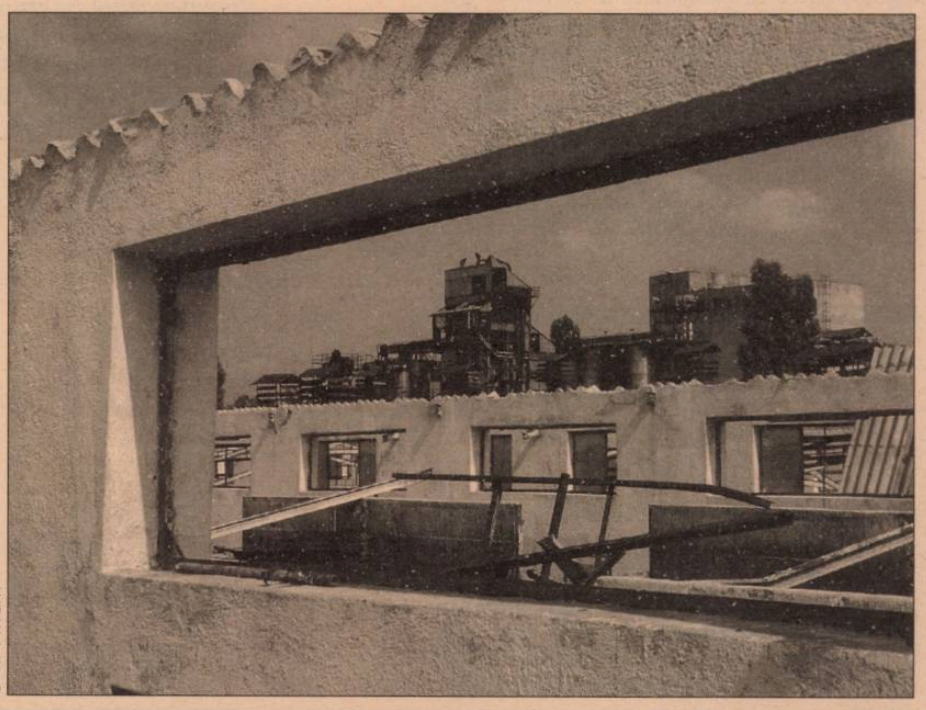

© R. Avram

Jacques RUPNIK

Criza anunță sfîrșitul ciclului liberal în Europa Centrală

În timp ce criza actuală determină economiile din Vest să redescopere virtuţile statului, ţările din Europa de Est par să reprezinte ultimul bastion al liberalismului. Tocmai aceste ţări vor întîmpina cele mai mari dificultăţi în a-şi lua la revedere de la liberalism, doctrină pe care au adoptat-o după 1989 pentru a demonta vechiul regim totalitar. Trebuie să distingem între, pe de o parte, liberalii în sens politic (Václav Havel), pentru care liberalismul înseamnă drepturile omului şi libertatea individuală, şi, pe de altă parte, liberalii în sens economic (Václav Klaus), pentru care mîna invizibilă a pieţei era antidotul absolut la vechiul regim de stat bazat pe planificare. În ceea ce priveşte puterea statului, cei doi – Havel şi Klaus – au avut opinii similare. Ei nu au înţeles de ce liberalismul s-a ales cu o conotaţie negativă în Franţa – ţara pasiunii egalitare. Au adoptat o „terapie de şoc": un liberalism „fără adjectiv". Ei experimentaseră deja calea de mijloc şi eşecul jumătăţilor de măsură care încercaseră să reformeze sistemul socialist – Primăvara de la Praga, reformele din Ungaria sau sistemul de autogestiune din Iugoslavia.

Ţările care au efectuat reforme liberale rapide au avut o tranziţie mai bună decît ţările care au adoptat un ritm gradual, cu excepţia Sloveniei. Aceste ţări au înregistrat pentru mai mult de zece ani rate de creştere duble sau triple în raport cu Europa Occidentală. Liberalismul lor nu ţine deci doar de o modă ideologică, e legat şi de interese bine interiorizate. Aceste ţări s-au folosit de avantaje comparative (salarii şi impozite mai mici, flexibilitate etc.). Cota unică de impozitare devenise măsura emblematică a „tigrilor" din Europa Centrală liberală. Cînd te apuci să construieşti capitalismul fără să ai capital, atunci trebuie să te bazezi că acesta vine din exterior: economia acestor ţări depinde de investiţiile occidentale. Odată cu criza, acest avantaj a devenit o vulnerabilitate sau o slăbiciune.

Cînd mă refer la ţări liberale, mă gîndesc la Europa Centrală şi la ţările baltice, şi nu la cele din Balcani sau din vechea Uniune Sovietică. Cei mai radicali sînt astăzi polonezii şi cehii, care au criticat cu vehemenţă recursul la intervenţia statului pentru a pune capăt crizei. Dar cîteva nuanţe sînt necesare. Să luăm ca exemplu Estonia şi Slovenia. Au o mărime comparabilă (1,5 milioane de locuitori una, 2 milioane cealaltă), au părăsit federaţia în acelaşi timp (URSS şi Iugoslavia) şi reprezintă o „poveste de succes" a tranziţiei. Estonia a optat pentru modelul cel mai liberal şi pare a fi „Hong Kong-ul Europei" şi un loc privilegiat pentru investiţiile în noile tehnologii. Slovenia începuse reformele sub vechiul regim şi n-a avut nevoie de „terapie de şoc". A adoptat un model hibrid, o combinaţie între sectorul public şi privatizarea progresivă şi introducerea lentă a capitalului străin. În acelaşi timp, Slovenia este prima ţară din regiune care a intrat în zona euro şi are cel mai mare PIB pe cap de locuitor dintre noii membri ai UE.

La început, cînd se iese din comunism, capitalismul nu este perceput ca fiind bolnav.

Există două critici aduse liberalismului în Europa Centrală. Una a venit deja din interiorul sistemului politic, de la populişti: cei de dreapta în Polonia (fraţii Kaczynski) şi populiştii de stînga în Slovacia (Fico, aliat cu naţionaliştii). Cele două categorii se folosesc de fibra socială şi de neîncrederea faţă de elitele liberale care au dominat tranziţia din perioada de după 1989. A doua critică vine din exterior: criza şi remediile propuse în Europa şi în Statele Unite. La început, aceste ţări nu au văzut-o că vine, nu credeau că e pentru ele. La început, cînd se iese din comunism, capitalismul nu este perceput ca fiind bolnav. În al doilea rînd, aceste ţări erau mai puţin afectate, neavînd un sistem bancar şi financiar super-dezvoltat şi capabil să inventeze *„subprime"* şi alte produse derivate de speculaţie financiară.

Astfel, aceste ţări continuă să creadă că răspunsul la criză înseamnă aplicarea reţetei liberale. Václav Klaus a comparat criza actuală cu o gripă: cu îngrijiri medicale, durează o săptămînă, altfel durează şapte zile. Aceste ţări condamnă întoarcerea la reglementarea pieţelor şi operaţiunile de salvare din banul public, considerate alibiul protecţioniştilor. Ei spun: „după socialismul dur din Est, trebuie să facem faţă socialismului moale din Vest". Argumentul lor ar putea să conteze într-o Europă în care existau două curente: un nucleu vechi european mai adaptat la economia socială de piaţă şi ţările mai liberale de la periferia Europei – Marea Britanie şi statele din Est. Dar criza estompează şi redefineşte clivajul. Nu se mai vorbeşte de contradicţia dintre centru şi periferia liberală, deoarece cele două ţări-model pentru Europa Centrală – Marea Britanie şi Statele Unite – au intrat acum masiv în sectorul bancar, pînă la naţionalizare. Lucrurile nu mai sînt clare.

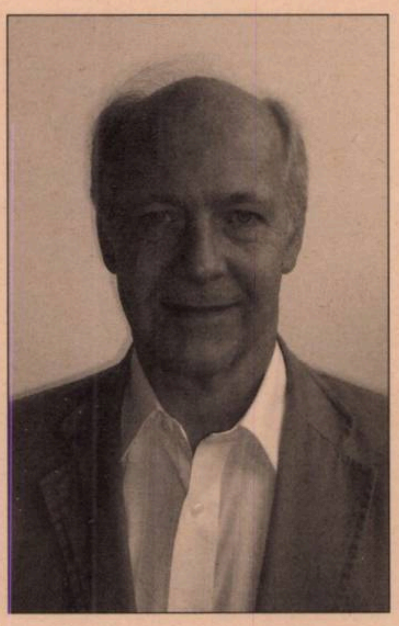

***Jacques Rupnik** este politolog francez, specializat pe spaţiul fost comunist şi a fost membru al Comisiei Independente Internaţionale pentru Kosovo (1999-2000). Între 1990 şi 1992 a fost consilier al preşedintelui Václav Havel.*

Liberalii din Est sînt ultimii adepţi, păstrătorii credinţei. Dar ei nu pot să fugă din calea crizei şi să facă „un capitalism într-o singură ţară" în timp ce restul lumii se schimbă. Desigur că există diferenţe, Cehia sau Slovacia au fost mai puţin afectate decît falimentara Ungarie sau Letonia, care s-a confruntat cu proteste sociale. Criza anunţă sfîrşitul ciclului liberal pe care l-a cunoscut Europa Centrală începînd cu 1989.

Criza a dus la implozia mitului Europei Centrale liberale. În martie 2009, reuniunea grupului de ţări de la Vişegrad a arătat ce opţiuni diverse au acestea în faţa crizei. Divergenţele au fost foarte mari şi fiecare a invocat în modul său pericolul unei noi cortine de fier. Cehii au refuzat ferm orice tentativă de a trata statele Vişegrad ca un ansamblu – o viziune pe care au atribuit-o nevoilor băncilor austriece, prea expuse în regiune. Această înclinaţie de a trata ţările de la Vişegrad ca pe un ansamblu s-a dezvoltat, conform fostului premier slovac Robert Fico, „după ce băncile austriece au început să aibă probleme în anumite ţări din Europa de Est, insinuînd că ar exista un Est rău şi un Vest bun". Cehii au protestat şi ei împotriva oricărei abordări regionale a crizei. „Dar nu sîntem de fapt unguri!" titra un articol din *Lidové noviny,* ziar din Praga, în timp ce prim-ministrul slovac şoca prin cea mai mare declaraţie de solidaritate central-europeană de după 1989: „Ungurii au probleme de o mie de ori mai rele decît Slovacia!". Europa Centrală în criză? O invenţie a mass-mediei occidentale!

Topolanek vs *New York Times*

Sfîrşitul visului liberal al unei economii de piaţă globalizate dezvoltîndu-se fără ingerinţa statelor, constrîngeri sociale sau reglementare afectează cu atît mai dur Europa Centrală cu cît avem de-a face cu ideologia hegemonică a ultimilor douăzeci de ani. De aceea, acest spaţiu a avut dificultăţi enorme în a admite că economia de piaţă ar putea fi în criză şi mai ales că aceasta şi-ar putea avea originea în Statele Unite – modelul de referinţă pentru liberalii din Europa Centrală. Astfel, după „lunea neagră" din 15 septembrie 2008, toţi marii economişti au constatat şi analizat incapacitatea pieţelor financiare de a se autoreglementa. Ediţia din 21 septembrie a *New York Times* titra: „funeraliile dogmei pieţei libere". Dacă v-aţi fi uitat a doua zi pe un ziar ceh aţi fi descoperit că premierul Topolánek făcea un discurs-pledoarie prin care proclama Cehia campionul dereglementării şi prin care afirma că tocmai dereglementarea va fi prioritatea preşedinţiei cehe a Uniunii Europene. În timp ce Robert Reich vorbea de nebunia dereglementării şi Alan Greenspan declara în faţa Congresului că se înşelase, îşi cerea scuze şi preconiza naţionalizarea băncilor falimentare, premierul ceh anunţa prioritatea dereglementării (!) în cadrul unei „Europe fără bariere", ceea ce însemna mai puţine obstacole pentru piaţa mondializată. Liberalii cehi voiau o „Europă fără bariere" în timpul unei crize economice şi financiare fără bariere.

În martie 2009, premierul ungur Gyurcsány demisiona invocîndu-şi incompetenţa în faţa crizei economice. Acest exces de sinceritate la o persoană care în 2006 jurase că minţise dimineaţa, la prînz si seara nu era deloc împărtăşită de omologul său ceh Mirek Topolánek, care ştia exact ce trebuie să facă, dar mai ales ceea ce nu trebuia să facă. Asta explica Topolánek, atunci preşedinte în exerciţiu al Uniunii Europene, la Strasbourg, în faţa unui Parlament European stupefiat, criticînd cu virulenţă politica preşedintelui Obama – salvarea băncilor şi mai ales politica masivă de relansare condusă de stat: „Cred că Statele Unite s-au angajat la un drum care duce spre infern". *New York Times* titra a doua zi: „Preşedintele UE consideră stimulentele Statelor Unite un drum către infern". Purtătorul de cuvînt al Casei Albe atribuia aceste afirmaţii circumstanţelor politicii interne cehe. Nu era chiar aşa: motivul e ideologic, o credinţă de nezdruncinat în capacitatea pieţei de a rezolva toate problemele, ceva ce Topolánek şi Klaus au învăţat de la modelul american în ultimul sfert de secol.

Preşedinţia cehă a UE a fost un melanj între încăpăţînarea ideologică moştenită din perioada comunistă şi dezvrăjirea de America. Obama simbolizează în acelaşi timp sfîrşitul mitului Americii ca economie şi societate fără stat şi decepţia în faţa sfîrşitului unipolarismului şi politicii bazate pe forţă şi unilateralismul încarnat de administraţia anterioară. Virulenţa reacţiilor negative ale mass-mediei cehe la adresa discursului lui Obama de la Praga asupra dezarmării nucleare arată confuzia şi dezamăgirea elitelor politice din Europa Centrală, care par a fi ultimii orfani ai lui Bush şi Cheney.

În anii '60, la Praga rula un film intitulat *Muzica lui Marte.* În condiţiile în care cele două ţări de referinţă ale modelului liberal anglo-saxon (Statele Unite şi Marea Britanie) sînt lideri în naţionalizarea băncilor şi relansarea economiei prin injectarea masivă de fonduri publice, discursul ceh (şi într-o mai mică măsură cel polonez) asupra nevoii de dereglementare şi asupra ameninţării socialismului „soft" venit din Vest sună (pentru cei care se străduiesc să asculte) ca un ecou îndepărtat al sfîrşitului de secol, ca venind de pe o altă planetă, ca o muzică venită de pe Marte.

Articolul a apărut în original în revista Transit *şi a fost preluat prin reţeaua Eurozine.* © *Jacques Rupnik / Transit* / © *Eurozine*

traducere de Oana TĂNĂSACHE

Augustin IOAN

Ce este biserica?

Cuvîntul în română, ca şi lăcaşul de cult creştin propriu-zis desemnat de el, derivă din latinescul *basilica*. În funcţie de forma interioară, biserica se împarte în spaţii dezvoltate pe axa lungă, orientată, a spaţiului (hale sau bazilici, cu una, trei sau cinci nave, cu o absidă la răsărit sau, ca la Sfînta Sofia constantinopolitană, cu două abside la extremităţi); spaţii cruciforme şi spaţii centrale. Presiunea ritualului, dar şi cea simbolică, a formei crucii au dus, în Vest, la apariţia transeptelor. În răsăritul dintre Marea Schismă şi căderea Constantinopolului, evoluţia a fost diferită, ducînd la apariţia spaţiilor de tip triconc sau treflat (în care absida altarului este însoţită de abside laterale la *naos,* la miazăzi şi la miazănoapte, respectiv crucea greacă înscrisă (braţele planului cruciform sînt egale şi acoperite de un sofisticat sistem de bolţi în cruce şi cupolete, surmontat de o *cupolă).*

O altă clasificare posibilă a bisericii este cea privind tipul de utilizare: de mănăstire în Est, sau abaţială, în Occident, sub specia căreia regăsim şi paraclisul; de parohie (care slujeşte unei comunităţi structurate pe criteriul proximităţii geografice, administrative sau, în Occident, colegiilor de canonici sau ale ordinelor laice), de pelerinaj, votivă sau comemorativă.

Mult mai interesant decît arhitectura sa exterioară este spaţiul interior al bisericii, a cărui utilizare se bazează pe o succesiune de interdicţii de acces sau indicaţii de aşezare cardinală. În biserica ortodoxă aceste tabuuri au şi formă fizică. De pildă, pornind de la vest către est, caracterul public al spaţiului devine din ce în ce mai privat, mai puţin accesibil şi mai semnificativ în ordine simbolică. Pentru Sf. Maxim Mărturisitorul, fiecare spaţiu al bisericii era cer pentru celălalt, dinaintea sa. De asemenea, pentru acelaşi autor, naosul era *hieration* (numele de atunci al *altarului,* încă nedelimitat prin iconostas de naos) în potenţă, în vreme ce hieration-ul (altarul) era naos în act. Din exonartex (pronaos), la trecerea înspre nartex (naos) şi, în fine, către altar se interpun pereţi, *arcade* sau, cel mai important, iconostasul (sau tîmpla), cel care separă fizic şi simbolic naosul de altar. Interdicţiile de acces în feluritele spaţii interioare ale bisericii sînt din ce în ce mai exacte, pe măsură ce se parcurge spaţiul către răsărit: întîi, se separă cei botezaţi de cei nebotezaţi, apoi cei consideraţi impuri rămîn în pronaos (spaţiul care precede, la vest, naosul). Apoi, în naosul bisericii ortodoxe, femeile se separă de bărbaţi şi, în fine, în ce priveşte accesul în altar, oficianţii se separă de restul adunării. În interiorul naosului, femeile ocupă spaţiul din stînga intrării (la nord), în vreme ce bărbaţii se aşază la dreapta intrării (la sud). La botez, copiii de sex masculin sînt închinaţi, totuşi, în altar, iar la sfinţirea lăcaşului de cult intră în altar toţi participanţii la ceremonie.

Biserica este consacrată, prin cîteva ceremonii succesive, drept spaţiu sacru. Astfel, la început se consacră locul amplasării altarului, mai precis al piciorului mesei din altar. Apoi, la terminarea edificiului, se depun în piciorul mesei fragmente de *moaşte* de *sfinţi,* poate de la cei cărora le este dedicat lăcaşul de cult, acolo unde acest lucru este posibil, care se sigilează dimpreună cu hrisovul de întemeiere şi sfinţire.

Biserica este orientată spaţial, adică stă cu altarul către răsărit. Toţi vectorii de privire a participanţilor la liturghie sînt, astfel, îndreptaţi către sursa (cardinală şi simbolică) a celei de-a doua veniri. O a doua îndreptare a spaţiului bisericii este în sus, pe axa calitativă a spaţiului. Acest lucru este mai cu seamă făcut vizibil în naos, corpul principal al bisericii, acolo unde rezidă ecclesia în timpul slujbei. Pe axul vertical al naosului, care este coextensiv cu centrul bisericii, este reprezentat, la ortodocşi, Iisus în ipostaza sa de a-toate-stăpînitor, pantocrator. Aceste două axe simbolice şi de privire structurează spaţiul bisericii, organizîndu-i, astfel, şi arhitectura. La Westminster Abbey, de la Londra, observăm cum dezvoltarea edificiului s-a făcut înspre est, prin adăugarea de noi extensii spaţiale succesivelor altare. Apoi, turlele şi cupolele sînt cele care marchează, deopotrivă la interior şi la exterior, axa verticală a bisericii. O contribuţie esenţială la arhitectura lăcaşului de cult creştin a adus-o, din acest punct de vedere, arhitectura barocă. Aceasta a încercat să găsească o rezultantă celor două axe de privire structurante ale spaţiului bisericii, apărînd, astfel, turla sau cupola de plan eliptic, care marchează în acelaşi timp şi dezvoltarea pe înălţime, dar şi tinderea către răsărit.

Lăcaş al unei religii universale şi pretext de articulare a celei mai elementare unităţi de vecinătate social-viabile (parohia), biserica este în acelaşi timp: spaţiu sacru, conţinător a „ceea ce este cu totul diferit" (R. Otto), aşadar al alterităţii radicale; icoană (tridimensională) a zeului şi, din fundalul care le conţine, le expune şi le ierarhizează spaţial, ea însăşi este *cutie de rezonanţă a semnificaţiei icoanelor* sau a statuilor care, plasate într-un anume loc şi într-o anume ierarhie reciprocă a reprezentărilor, fac vizibilă naraţiunea şi „contractul iconografic" (Charles Jencks) al bisericii. Biserica este şi *spaţiu public* şi, concomitent, cel mai privat loc cu putinţă: al rugăciunii din faţa icoanei, cînd cele ale lumii se şterg şi doar intercesiunea rămîne să lucreze; locul intimităţii cu Dumnezeu. Biserica este şi topos privilegiat şi cameră a psihodramei publice şi individuale, intensificator şi gazdă – prin teatralitatea gesturilor performate acolo – ale consumării emoţiilor reprimate; loc al înscenării/reiterării prin ritual ciclic a faptelor şi personajelor Bibliei; loc arhival, care ţine minte – pentru noi, în locul nostru sau chiar, uneori, în momente de amnezie colectivă, împotriva noastră –, unde ne aducem aminte, prin *mărturisire,* şi unde sîntem de asemenea ţinuţi minte/amintiţi prin pomenire.

Probabil cea mai frecvent pusă întrebare, în anii de după Conciliul Vatican II (în Occidentul catolic) şi, firav, după 1989 (în unele medii din unele ţări ortodoxe răsăritene), este dacă arhitectura bisericii trebuie să urmeze drumul înnoitor al arhitecturii laice. Conciliul Vatican II a răspuns *aggiornamento*-ului religios cu o dublă modificare a arhitecturii bisericii. În primul rînd, restructurarea spaţiului interior al bisericii, indiferent de aspectul exterior (altarul adus în centrul congregaţiei, poziţia preotului oficiant cu faţa la congregaţie, şi nu la răsărit, accentuarea componentei de spaţiu public a bisericii, în dauna celui de spaţiu sacru, misterios etc.) şi, în al doilea rînd, modernizarea aspectului bisericii. Mult mai relaxate din punct de vedere canonic, bisericile (neo)protestante şi-au propus să impresioneze în primul rînd prin performanţa strict arhitecturală a lăcaşurilor sale de cult, mai cu seamă în spaţiul american. Ortodocşii răsăriteni se pot lăuda, după cezura istorică din 1989, doar cu resuscitarea acestui program arhitectural şi, eventual, cu proliferarea lăcaşurilor de cult în toate comunităţile de unde acestea lipseau şi, eventual, cu mărirea scării respectivelor lăcaşuri de cult. Excesele nu au lipsit, ca în cazul dublării sau înlocuirii unor monumente ale arhitecturii religioase din lemn din Transilvania şi Maramureş cu edificii monumentale din beton armat. Cel mai important şi, încă, la ora redactării acestui text, lămuritor pentru stadiul actual al arhitecturii de biserici din România este episodul amplasării, conceperii şi edificării Catedralei Patriarhale a Bisericii Ortodoxe Române.

Paradoxul – îmbucurător – al arhitecturii creştine, ipostaziată apoteotic de biserică este acela că ea trebuie să fie în acelaşi timp arhaică şi viitoare. Recapitularea inspirată a tradiţiei bimilenare este unul dintre scopurile ei; dar, în acelaşi timp, aşteptarea celei de-a doua veniri face din biserică un loc orientat nu doar în sensul propriu, cardinal, al termenului, ci şi în sensul său temporal. Investigarea tradiţiei descoperă lucruri suficient de îndepărtate în timp şi de surprinzătoare, încît insolitarea să se producă nu în sensul „inventării", ci al redescoperirii. Insolitarea este un mijloc de a atrage atenţia asupra lucrării *logos*-ului în lume. Biserica trebuie să fie, arhitectural vorbind, în acelaşi timp o perpetuă recapitulare şi o neostenită investigaţie (experimentală) a tradiţiei creştine. Plasarea în contexte contemporane şi rescrierea acestor elemente localizate în propria tradiţie fac din reiterare o bună şcoală de compoziţie, iar din arhitectura rezultată – într-una, în acelaşi timp, veche şi nouă.

***Augustin Ioan** este arhitect şi profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

PUBLICITATE

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Programul Operaţional Sectorial "Creşterea Competitivităţii Economice"
cofinanţat prin Fondul European de Dezvoltare Regională
"Investiţii pentru viitorul dumneavoastră"

COMUNICAT DE PRESĂ

Lansarea proiectului
"Dezvoltarea infrastructurii de cercetare în microbiologie, imunologie şi biotehnologie în scopul creşterii capacităţii de investigare a bolilor cu impact major asupra sănătăţii publice"

Bucureşti, 28.10.2010

Institutul Naţional de Cercetare Dezvoltare pentru Microbiologie şi Imunologie „Cantacuzino" derulează, începînd cu data de 28.09.2010, proiectul "**Dezvoltarea infrastructurii de cercetare în microbiologie, imunologie şi biotehnologie în scopul creşterii capacităţii de investigare a bolilor cu impact major asupra sănătăţii publice**", cofinanţat prin **Fondul European de Dezvoltare Regională**, în baza contractului de finanţare încheiat cu **Autoritatea Naţională pentru Cercetare Ştiinţifică**.
Valoarea totală a proiectului este de 22 619 448 lei. Asistenţa financiară nerambursabilă este de 18 000 000 lei, din care 15 917 400 lei finanţare din FEDR, respectiv 2 082 600 lei finanţare din bugetul naţional. Proiectul se implementează în Bucureşti pe o durată de **24 luni**.

Obiectivul general al proiectului este **creşterea nivelului de competitivitate ştiinţifică** al Institutului Naţional de Cercetare Dezvoltare pentru Microbiologie şi Imunologie „Cantacuzino" pe plan naţional şi internaţional. Acest obiectiv va fi atins prin integrarea cercetărilor de microbiologie, imunologie şi biotehnologie, ceea ce va conduce la creşterea capacităţii şi îmbunatăţirea calităţii ştiinţifice a cercetării din institut în domeniul bolilor cu impact major asupra sănătăţii publice.
Proiectul îşi propune, pe lângă **modernizarea infrastructurii**, impusă de un domeniu în care schimbările tehnologice sunt extrem de rapide, şi **reorganizarea activităţii de cercetare**, pentru folosirea cu eficienţă maximă a resurselor. Organizarea infrastructurii de cercetare sub formă de **platforme tehnologice** va asigura suportul tehnico-metodologic şi expertiza, facilitînd accesul specialiştilor, tinerilor cercetători şi studenţilor din domeniul biomedical la aplicaţii ce necesită un grad înalt de specializare, a căror implementare independentă ar presupune un consum foarte mare de resurse.
Platforme tehnologice cu utilizatori multipli:
• Imagistică moleculară şi funcţională
• Proteomică şi biologie structurală
• Metabolomică şi genomică funcţională
• Biotehnologii: tehnologii celulare şi fermentare microbiană
• Medicină experimentală şi Cercetare translaţională
• Bioinformatică
Modernizarea infrastructurii de cercetare va permite utilizarea tehnologiilor avansate din domeniul biomedical pentru a aprofunda cunoaşterea mecanismelor implicate în infecţii, interacţii gazdă-patogen, virulenţă, rezistenţă la tratament, cancer, boli mediate imun etc.
Aceasta va conduce la noi oportunităţi de dezvoltare a carierei pentru tinerii cercetători în domeniul biomedical. Astfel, se estimează că prin implementarea proiectului urmează a fi **menţinute aproape 50 locuri de muncă şi create 10 noi locuri de muncă în cercetare – dezvoltare**. Acestea vor fi ocupate prin concurs, de către absolvenţi ai facultăţilor de profil (medicină, chimie, biologie) dar şi de personal înalt specializat, tineri cu specializări în ţară sau la instituţii prestigioase din străinătate în domeniile microbiologie, imunologie, biotehnologie.

Detalii suplimentare puteţi obţine de la: Dr. Aurora Salageanu – Director Proiect, Institutul Naţional de Cercetare Dezvoltare pentru Microbiologie şi Imunologie „Cantacuzino", Tel. 0213069213, e-mail: immuno@cantacuzino.ro

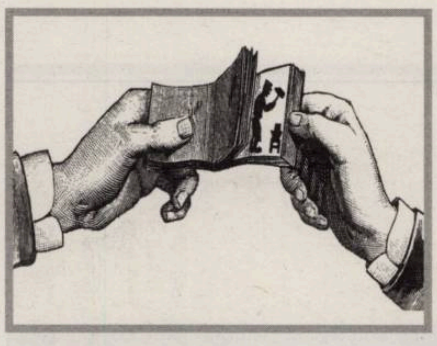

Marius CHIVU

feedbook

Moarte de corporatist

● Adina Rosetti, *Deadline*, Editura Curtea Veche, 2010.

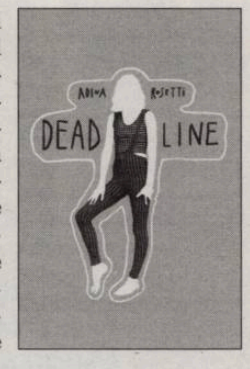

Două lucruri fac şi mai evident romanul de debut al Adinei Rosetti: primul este disponibilitatea crescîndă a scriitorilor de a se inspira din subiecte mediatizate (este cazul romanelor *Lizoanca la 11 ani* de Doina Ruşti şi *Ca picăturile de sînge pe linoleumul din lift* de Maria Manolescu), apoi interesul pentru mediul corporatist (romanul *Poemele secretarei* de Ştefania Mihalache sau ciclul final de poeme din volumul *şi toată bucuria acelor ani trişti* de m. duţescu). Toate aceste cărţi au apărut în ultimii doi ani şi, pentru o literatură ca a noastră care, în general, ignoră realitatea socială cu dramele şi personajele zilei, poate fi un lucru îmbucurător. Spun asta pentru că, în ultimele două decenii, în societatea românească au apărut personaje fabuloase şi s-au întîmplat lucruri cu un potenţial narativ extraordinar (de la mineriade la cazul Tanacu, spre exemplu) pe care însă scriitorii le-au tratat cu inexplicabilă indiferenţă.

Adina Rosetti se inspiră din cazul, supramediatizat la vremea aceea, al tinerei fete de nici 30 de ani care a murit de prea multă muncă într-o multinaţională. Romanul (cu o frază de debut memorabilă: „Ar fi putut fi o moarte ca oricare alta") începe cu vocea din off a naratorului care ne spune povestea morţii Mirunei Tomescu şi ne introduce în decorul şi-n atmosfera blocului „în formă de U" unde a fost găsit corpul fetei şi în a cărui ghenă locuieşte un bătrînel nebun. Foarte curînd însă apar şi singurele două voci ale cărţii: a lui Augustin Dună, şeful Mirunei, şi a lui *skydancer,* un blogger care a urmărit îndeaproape cazul. Toţi cei trei bărbaţi sînt, fiecare altfel, marcaţi pînă la obsesie de moartea fetei. Corporatistul începe un fel de scrisoare către fosta iubită, cea care l-a părăsit, din cauza stilului său de viaţă workaholic, pentru a face *downshifting* într-un sat din Brazilia. Criza de conştiinţă provocată de moartea angajatei sale redeschide şi rana eşecului său amoros. Bărbatul se simte vinovat de două ori, dar nu ştie prea bine de ce. La insistenţa şi sub presiunea mass-mediei care sugerează vinovăţia corporatistă – prins, aşadar, între două discursuri cinice –, încearcă să se disculpe: cînd fata a leşinat la birou, a dus-o el personal la o clinică, însă medicii i-au asigurat pe amîndoi că nu e nimic grav, şi-apoi cît de real e riscul de a muri din prea multă muncă!? Aşa cum nu înţelege moartea angajatei (căreia, totuşi, i-a refuzat un concediu şi a supralicitat-o din lipsă de personal), la fel nu înţelege nici decizia iubitei de a-l părăsi din cauza vieţii petrecute exclusiv la birou. Nimic altceva decît o rotiţă în angrenajul sistemului, un captiv al „balaurului abstract", adică al mentalităţii şi al filozofiei *corporate,* Augustin Dună este el însuşi un naiv şi o victimă. Dacă are o vină reală, atunci este una faţă de sine. De cealaltă parte, indignat de sistemul corporatist inuman, bloggerul (el însuşi programator) trimite virale, pune la cale nişte flash mob-uri în faţa companiei ucigaşe şi visează la un fel de revoluţie de mentalitate şi la un documentar despre moartea Mirunei – „acest caz emblematic pentru generaţia noastră". Abandonîndu-şi şi studiile, şi visele de a deveni regizor, cu probleme de socializare în viaţa reală, bloggerul *skydancer* este, de fapt, un *luzăr.* Cînd se va îndrăgosti de banchera Dora, fosta prietenă a Mirunei, va deveni, la rîndu-i, victima modului de viaţă materialist *middle class.* În tot acest timp, boschetarul nebun Zaim continuă s-o vadă pe Miruna cocoţată pe turla bisericii şi, cu ajutorul filmelor postate pe Internet de *skydancer,* colajele sale pop din perioada comunistă vor atrage atenţia unui galerist, noroc care îl va transforma, la propriu şi la figurat, peste noapte. (Recunoaştem aici un alt caz real, cel al artistului Ion Bîrlădeanu.)

Drama middle class *care surprinde toate obsesiile tehno-eco-bio ale unei generaţii captive.*

Fără a insista pe limbajul *office* şi pe detalii de mediu *corporate* care ar fi făcut naraţiunea obositoare şi chiar enervantă, romanul surprinde foarte bine stilul de viaţă şi de muncă din multinaţionale al angajaţilor-monitor, cu idealuri amînate, pasiuni schimbate pe bonusuri şi vieţi personale de birou, printre rapoarte, grafice, tabele şi şedinţe, cu mîncare de catering şi timp liber transformat în *team building.* Mai mult decît atît, romanul sugerează permanent tensiunea dintre provincie şi oraş, carieră şi familie, dragoste şi job care se află, de fapt, la baza ambiţiei, a predispoziţiei la sacrificiu şi a frustrărilor, într-un cuvînt, a conflictului interior al oricărui angajat *corporate.* Capitolul de la înmormîntarea Mirunei, în care mama şi cele două mătuşi îi discută destinul de fată întoarsă în provincia natală, ucisă de job înainte de a se căsători este, prin dramatism şi oralitate, remarcabil literar, iar prin percepţia asupra noii vieţi din Capitală, pertinent sociologic.

La nivelul construcţiei, romanul stă încă şi mai bine. Cele două discursuri, cel conformist-defensiv al corporatistului şi cel indignat-revoluţionar al bloggerului, creează polaritatea, scheletul moral al cărţii lăsîndu-l pe narator să se ocupe de detaliile şi de personajele secundare care dau farmecul lecturii: bătrînul Zaim (a cărui poveste de viaţă din comunism, în care fusese pasionat de „băutură, cinema şi decupaje", o aflăm de-a lungul unui lung capitol), locatarii vecini, mătuşile, amantul şi motanul Mirunei. Sînt (re)construite, astfel, cîteva medii care, de-a lungul romanului, se intersectează ingenios: cel corporatist, blogosfera, oraşul de provincie, scara de bloc şi şantierul comunist. Este de remarcat, de altfel, naturaleţea naraţiunii complexe a acestui roman care mixează nu doar vocile celor doi plus naratorul, dar şi mai multe registre stilistice (cele cîteva irizări ale fantasticului ating punctul culminant în noaptea de Înviere din final, cînd bărbaţii sînt „eliberaţi" de moartea fetei) şi tipuri de discurs: o şedinţă de birou şi conversaţia mătuşilor din provincie sînt puse în pagină foarte teatral, e-mail-uri şi postări online însoţesc relatările bloggerului, pentru ca, la un moment dat, dialogurile să fie filtrate prin obiectivul camerei de filmat (un fel de *ciné-verité* narativ) atunci cînd *skydancer* filmează flash mob-ul sau cînd îi intervievează pe Zaim, pe ceilalţi vecini sau pe Dora. Suprapuneri şi „treceri" narative complicate pe care Adina Rosetti le rezolvă cu dexteritate, astfel că naraţiunea (îşi) păstrează şi fluenţa, şi lizibilitatea, şi identitatea vocilor.

Dramă *middle class* care surprinde toate obsesiile tehno-eco-bio ale unei generaţii captive între munca de birou şi viaţa de blog, *Deadline* este, prin construcţia inteligentă şi sofisticată a unei poveşti cu mai multe planuri, prin stilistica variată şi bine stăpînită, plus cîteva găselniţe reuşite, un debut remarcabil şi unul dintre cele mai bune romane ale anului.

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Hugh Laurie, *Traficantul de arme*, traducere din limba engleză de Laurenţiu Dulman, Editura IBU Publishing, 2010.

Cu televizorul a sedus Hugh Laurie poporul. Mai ales după ce a început să tragă de un picior pe holuri de spital şi să-şi zică *Dr. House.* Adică de prin 2004 încoace. Cam acesta ar fi intervalul în care el s-a transformat, dintr-un actor, scenarist, regizor, producător, muzician şi scriitor britanic cunoscut, într-un personaj celebrissim.

Traficantul de arme, primul său roman, a fost publicat în Marea Britanie în mileniul trecut (anul 1996), dar numai recent a început să circule şi în traduceri: la noi – iată, acum; în Franţa – nu mai devreme de anul trecut. În mod evident, *Dr. House* i-a făcut mult bine şi scriitorului Laurie.

Romanul e unul de acţiune, iar protagonistul (Thomas Lang, 36 de ani, fost căpitan în Garda Scoţiană), tot încercînd să afle dacă e „un om bun", ajunge într-o poveste extrem de încurcată, cu agenţi CIA şi britanici (dubli sau tripli), cîteva femei răpitoare (în toate sensurile), terorişti, finanţişti şi înscenări belicoase, ţinînd de „complexul militaro-industrial" şi de „marketingul agresiv". Cu 50 de pagini înainte de final, eroul face o scurtă recapitulare: „Fusesem împuşcat, bătut, dărîmat de pe motocicletă, sechestrat, minţit, ameninţat şi tratat cu superioritate, se făcuse amor cu mine şi fusesem pus să împuşc un om cu care nu avusesem de-a face în viaţa mea". Da, încă de atunci, din 1996, personajul lui Hugh Laurie avea motocicletă – un Kawasaki ZZR 1100. Plus talentul de a scoate din sărite, în doar cîteva secunde, orice partener de ficţiune. Plus un umor vioi şi isteţ, aşa încît sarcasmul sau zeflemeaua să aibă haz în orice împrejurare, chiar atunci cînd ghemul acţiunii mai scapă din mînă sau mai intră prin bălării verzi şi uscate.

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Ovidiu Nahoi a făcut o emisiune excelentă la RFI cu istoricul Marius Diaconescu, unde au vorbit despre istorie, mituri şi cum se vede istoria din filmele istorice. Un om foarte interesant domnul Diaconescu. Interesant este că articolul din revista *Historia,* care face un sumar al emisiunii, a strîns peste 33.000 de vizualizări, oamenii s-au enervat, unii au înjurat, dar pe scurt a avut impact. Găsiţi aici link-ul: http://www. historia.ro/exclusiv_web/actualitate/articol/filmele-istorice-romanesti-sunt-pline-minciuni?page=6. Şi de acolo puteţi intra să vedeţi şi emisiunea. (Cristian Ghinea)

■ Din 29 noiembrie, puteţi vedea în cinematografe *Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu*, în regia lui Andrei Ujică. E cel mai polemic documentar făcut vreodată la noi, un film pe care presa străină s-a grăbit deja să-l discute şi care va tulbura cu siguranţă apele adormite ale istoriei noastre recente. Pînă la premieră, vă sugerez să aruncaţi o privire pe http://www.autobiografia.ro/#video, unde veţi găsi cinci trailere ale peliculei (le recomand mai ales pe cele realizate de Radu Jude). (Luiza Vasiliu)

■ Pentru cine are ochi de văzut şi antene de simţit *altceva* decît mizera preajmă, expoziţia „Lumea magică a lui Perahim" de la galeria Colors Art (str. Puţul lui Zamfir nr. 22-24). (Dan Stanciu)

craii de burta veche

Puding Jules Lecomte

Căptuşiţi un timbal cu hîrtie de copt unsă cu ulei. Pregătiţi din timp două blaturi din pastă de fructe: unul alb, de măr, şi altul de pară, roşiatic; ambele să fie cît mai moi şi mai pufoase, cu o grosime de 3/4 cm. Tăiaţi din ele cercuri sau romburi, şi aranjaţi-le simetric, în jurul şi pe fundul timbalului, alternînd nuanţele; puneţi timbalul la gheaţă. Separat, pregătiţi o macedonie din fructe confiate, cît mai variate, tăiate în cuburi mari; blanşaţi-le uşor, pentru a le frăgezi, şi maceraţi-le apoi într-un sirop de zahăr la care adăugaţi cîteva linguri de maraschino. Preparaţi şi o *plombières* de pere (îngheţată onctuoasă din ouă, frişcă şi fructe macerate în tărie), după regulile obişnuite. În momentul servirii, scurgeţi bine fructele şi încorporaţi-le în îngheţată, adăugînd puţin maraschino. Turnaţi compoziţia în timbal, şi răsturnaţi-l apoi pe un platou rece. Acoperiţi totul cu sirop.

La fel ca şi colegul său de generaţie Alexandre Dumas (tatăl), Jules Lecomte (1814-1864) a fost un scriitor prolific (autor a zeci de romane „maritime" şi „de moravuri" şi a unui ghid de călătorie „literar, artistic, istoric, poetic şi pitoresc" despre Veneţia) şi, dacă această reţetă îi aparţine, un gastronom pasionat. De aici, poate, şi animozităţile dintre cei doi. Într-o scrisoare adresată unui prieten scriitor în 1843, Lecomte îl descrie pe Dumas ca pe un individ calomniator, închipuit, fanfaron şi laş, care l-ar fi învinuit pe nedrept că i-a furat diamantele. Lecomte îl provoacă la duel, strigîndu-i, după ce l-a pălmuit în faţa unei contese de Württemberg: *Vous vous battrez maintenant, mulâtre!* Dumas nu i-a dat satisfacţie.

Amicul Dejun

Obligaţia de a risca

– interviu cu Cristina MODREANU, selecţioner al Festivalului Naţional de Teatru –

Sîmbătă începe la Bucureşti a XX-a ediţie a Festivalului Naţional de Teatru. Spectacolele Hey, Girl!, *de Romeo Castellucci, şi* Regele moare, *de Silviu Purcărete, se numără printre evenimentele cele mai aşteptate. Aflată la finalul mandatului de selecţioner (pe care UNITER i l-a încredinţat pentru trei ani), Cristina Modreanu face un bilanţ al ediţiilor pe care le-a coordonat.*

Care este rolul Festivalului Naţional de Teatru pe agenda festivalieră oricum destul de încărcată?

FNT e una dintre puţinele manifestări teatrale care are un profil clar, scopuri bine definite şi un impact ce-l depăşeşte pe cel local. Pe lista scurtă se mai califică Festivalul Internaţional de Teatru de la Sibiu, Festivalul Shakespeare şi Festivalul Dramaturgiei Româneşti de la Timişoara. Restul evenimentelor au un impact redus, dar sînt utile pentru că animă peisajul local. Rolul FNT în acest context – cel puţin aşa cum l-am văzut eu – a fost al unei platforme de prezentare a teatrului românesc, în scopul promovării acestuia în lume.

Care sînt criteriile pe care le aveţi în vedere atunci cînd selectaţi spectacolele din Festivalul Naţional de Teatru?

Există o doză mare de subiectivitate în operarea unei selecţii. Să nu admitem asta de la bun început e ca şi cum am vorbi despre contabilitate, nu despre artă. La urma urmei, eu am fost angajată de către UNITER pentru acest proiect pentru expertiza de spectator profesionist pe care o aveam în spate şi, îmi place să cred, implicit pentru concepţia mea despre teatru, pe care o afirmasem în scris în repetate rînduri. Dar, dincolo de *valoarea artistică a spectacolelor*, criteriu implicit şi cel mai important, există desigur şi criterii obiective legate de *CV-ul anterior al creatorilor* (criteriu aplicat în toate concursurile de proiecte, la finanţările pentru filme etc.), *capacitatea de a interesa programatorii din străinătate* (în funcţie de profilul festivalurilor şi teatrelor pe care le conduc), precum şi capacitatea – sau incapacitatea – de adaptare la un spaţiu de joc existent în Bucureşti. Aş mai preciza aici, pentru toţi cei care au discutat în sus şi în jos aceste criterii simple (mult mai neliniştiţi de declararea lor decît au fost în anteriorii 17 ani de absenţa totală a vreunei discuţii despre acest subiect) că n-am inventat apa caldă în această privinţă, ci m-am inspirat din modelele confirmate ale unor mari evenimente de gen.

Pînă la urmă, în ediţia din acest an au intrat spectacole „reprezentative" sau spectacolele „cele mai bune"?

Cred că unul dintre lucrurile care fac foarte mult rău culturii noastre este „obsesia capodoperei". Dacă începi să cauţi „spectacolele perfecte", atunci sigur te vei opri doar asupra numelor deja confirmate, şi asupra unor creaţii profund legate de tradiţie – dacă facem ceva în acelaşi fel multă vreme se presupune că ne perfecţionăm – dar vei lăsa deoparte ideile noi, creativitatea incipientă, contribuţia personală originală, adică tot ceea ce este cu adevărat viu în artă. Cred că un promoter, un curator, cineva care ajunge în poziţia de a alege, are obligaţia să rişte (mai ales cînd evenimentul are o finanţare publică; nu-i poţi cere cuiva care investeşte bani privaţi să-şi asume riscuri artistice). Să nu meargă doar pe drumurile bătute, să nu caute doar confirmări, să nu cadă în capcana mulţumirii de moment a publicului. Fiindcă nu e vina publicului că nu ştie să aprecieze mai multe feluri de teatru, ci e vina acelora care au ales pentru el numai lucrurile despre care erau siguri că vor avea succes imediat, creînd un reflex pavlovian pentru actul artistic conformist, în detrimentul celui inovator. Eu mi-am asumat riscul de a proceda altfel, chiar dacă am stîrnit „rumoare" în rîndul comentatorilor de gen. Sper ca asta să-i încurajeze pe toţi creatorii care gîndesc „altfel" actul artistic.

Au existat în fiecare an fel de fel de nemulţumiri legate de spectacolele invitate la Bucureşti. Care e miza acestor conflicte? Şi, mai ales, cum le rezolvaţi?

Cînd e vorba despre selecţie, competiţie, concurs în general sînt întotdeauna şi nemulţumiri (un alt exemplu ar fi Gala Premiilor Uniter). Cred că e prea mult să le numim conflicte, au fost mai degrabă păreri contra selecţiei operate de mine. Rezultatul a fost că mi s-a pus amprenta de „selecţioner controversat", uitîndu-se că o controversă înseamnă „a discuta în contradictoriu asupra unei probleme de principiu". Cred că nu avem decît de cîştigat dacă există asemenea discuţii de principiu. Din păcate, la noi tonul şi miza sînt meschine şi constau de obicei în observaţii de genul „de ce a fost selectat X şi nu Y", ceea ce nu e tocmai o dispută de idei. Misiunea mea nu e să rezolv conflicte, ci să ajut la punerea unor întrebări. Cît de „înalte" sau profunde vor fi răspunsurile la acestea şi cum anume formulate – asta ţine de particularităţile mediului cultural românesc.

Cîte spectacole aţi văzut înainte să alegeţi cele 10-15 spectacole invitate şi cum decurge, propriu-zis, procesul de selecţie?

Pentru ediţia 2010 am văzut 116 spectacole, dintre care 10 înregistrate, restul „pe viu". Procesul de selecţie constă în organizarea deplasărilor în toată ţara. Pe măsură ce văd spectacole, îmi fac note şi, în timp, am o imagine de ansamblu, un fel de hartă imaginară pe care pulsează câteva puncte – spectacolele vizate pentru selecţie. Pînă nu am văzut şi ultimul spectacol programat nu am „închis" lista de selecţie.

Unul dintre reproşurile pe care le-am auzit în trecut a fost că în festival au fost invitate spectacole din străinătate. De ce continuaţi să invitaţi spectacole străine la un festival care se cheamă „naţional"?

Pentru că naţionalul se defineşte prin raportare la universal, iar dacă nu avem această oglindă permanent în faţă riscăm să intrăm într-o autocontemplare cît se poate de dăunătoare. Nu văd cum ar putea evolua teatrul românesc fără să se ştie ce se întîmplă în teatrul lumii. În acelaşi timp, e important şi pentru public să vadă teatru din alte culturi, uneori extrem de diferit de teatrul de la noi, fiindcă artiştii nu pot evolua fără publicul lor, iar dacă publicul e complet nepregătit, creaţiile lor inovatoare nu vor avea ecou. În plus, cred că sintagma „naţional" din numele festivalului, ca şi din numele „teatrelor naţionale" ar trebui şi ea discutată, pusă în paranteză sau sub semnul întrebării, fiindcă a devenit un fel de etichetă pentru rugină. Mă tem că am uitat de unde vine acest cuvînt în titulatura evenimentelor şi a teatrelor şi ce anume ar trebui să însemne el.

Pentru că tot veni vorba de circulaţia valorilor şi a ideilor: care dintre spectacolele produse recent în România vi se par „exportabile"?

Teatrul documentar al Gianinei Cărbunariu răspunde unui interes pentru subiecte sociale ce se regăseşte în teatrul european, iar piesele ei sînt aşteptate de teatrele interesate de dramaturgia contemporană; poetica de scenă a lui Radu Afrim este considerată foarte interesantă, iar vocea lui recunoscută ca foarte personală – *Herr Paul* şi *Miriam W.* sînt spectacole cu şanse de turneu; spectacolul lui Mihai Măniuţiu *Aici, la porţile beznei*, cu o surprinzătoare coloană sonoră bazată pe manele, are deopotrivă o dimensiune locală şi una universală; spectacolele create de regizori europeni în teatre româneşti – *Interzis accesul animalelor* de Rodrigo Garcia la TNTimişoara şi *Măsură pentru măsură* de Matthias Langhof la Teatrul Maghiar din Cluj – au, de asemenea, şansa lor.

Una dintre mizele festivalului – aşa cum l-aţi conceput – era promovarea producţiilor româneşti în Europa occidentală. În acest scop aţi invitat la Bucureşti critici de teatru, producători şi directori de festivaluri. Funcţionează aceste schimburi?

Sigur că funcţionează! Doar că aici efectele se acumulează în timp. Avem însă şi acum, după doar două ediţii în care am aplicat principiul *showcase*-ului (transformînd „vitrina de teatru" care era FNT într-o „piaţă de teatru", organizată ca atare) rezultate încurajatoare – prezenţe ale unor spectacole în festivaluri din lume, traduceri de piese româneşti, ediţii ale unor reviste prestigioase în limbi de circulaţie dedicate teatrului românesc. Sînt convinsă că efectele vor continua să se arate în timp şi după ce eu îmi voi fi încheiat mandatul.

Mandatul dvs. de selecţioner unic al FNT se încheie cu această ediţie a festivalului. Care sînt reuşitele, care sînt regretele?

Am reuşit să aduc pentru prima dată în România cîteva nume cu rezonanţă mondială – Rimini Protokoll, Joel Pommerat, Romeo Castellucci, Krzysztof Warlikowski, Billy Cowie (cu spectacole) şi cîteva prezenţe legendare – Richard Foreman, Richard Schechner, Lee Breuer (cu conferinţe). Am comisionat traducerea unor lucrări teoretice esenţiale şi instrumente de lucru necesare, printre care *Teatrul postdramatic* de Hans-Thies Lehmann, *Eseurile* lui Richard Schechner, minidicţionarul *50 de regizori-cheie ai secolului 20*, toate apărute în „Colecţia FNT", pe care am iniţiat-o în 2008. Am reuşit să deschid drumul în teatrul românesc pentru o serie de nume noi, prin secţiunea „Debut" în FNT – Răzvan Mureşan, Cristian Ban, David Schwartz, Bogdan Georgescu, Alex Măzgăreanu şi alţii. În clipa în care am văzut cărţile de mai sus citate şi incluse în bibliografii, cînd am auzit spectacolele internaţionale menţionate şi după doi ani de către cei pe care îi marcaseră şi cînd am văzut că numele debutanţilor se regăsesc în repertoriile teatrelor din toată ţara, am trecut toate cele de mai sus la capitolul *reuşite*. Chiar dacă mi-am dorit mult mai mult deatît, mi se pare suficient ca să nu am regrete. Ce n-am reuşit încă voi încerca să fac de-acum înainte prin alte proiecte. Nu cred în entuziasmul compulsiv, ci în efectul lucrurilor bine făcute, pas cu pas.

a consemnat
Matei MARTIN

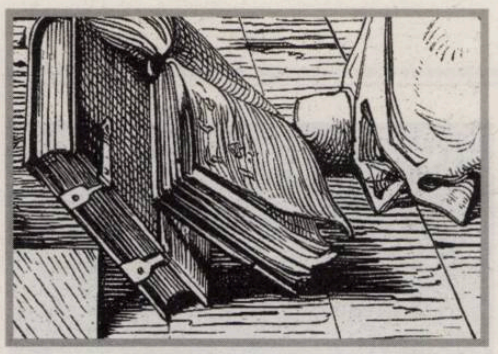

Simona SORA

biographiti

Cartea limitei

Între cărţile Ilenei Mălăncioiu, *Sora mea de dincolo* are un loc liminal. Provocat de o tragedie biografică – moartea surorii mai mici, la doar 33 de ani –, volumul apărut în 1980 şi reeditat recent a părut multora o formă (atipică pentru poetă) de recurs la real şi biografic. Chiar Ileana Mălăncioiu spunea, în convorbirile cu Daniel Cristea-Enache din *Recursul la memorie,* că este un volum „scris simplu şi direct, făcînd abstracţie de tot ce ştiam despre poezie". Şi totuşi, în simplitatea sa terapeutică, de kaddish liminal, *Sora mea de dincolo* instituie definitiv, în poezia sa şi în istoria poeziei româneşti postbelice, o formă de cunoaştere directă a limitei, o experienţă nemijlocită, în propria carne, a acelui „dincolo", o frecventare a infrecventabilului. Deloc întîmplător, un poet de o factură atît de diferită de cea a Ilenei Mălăncioiu cum e M. Ivănescu a scris de mai multe ori despre această carte, iar lui Noica, în ciuda condescendenţei sale pentru literatură, i s-a părut „o carte adevărată". Desigur, nu întîmplător această carte de răscruce, ale cărei ecouri pot fi descoperite în toate celelalte cărţi ale poetei, este reeditată acum, în plin biografism autoficţionar, într-o perioadă literară mai dedicată realului, adevărului faptelor decît anii '80.

Sora mea de dincolo atinge – într-adevăr, *de dincolo* de poezie, dar prin esenţializare ritmică şi imaginară – un loc al omenescului care este abia în al doilea rînd cel al suferinţei personale, al împărtăşirii unei experienţe proprii de o sfîşietoare intensitate. Punctul nodal, ganglionul nervos atins în cititor cu o ansă poetică foarte fină este aici o experienţă a *numinosului,* o presimţire senzorială a misterului de după moarte. Poezia de o „sacerdotală gravitate" (pe care o descoperea Lucian Raicu în *Linia vieţii,* de pildă) îşi va avea în această experienţă (de identificare) personală o îndreptăţire dramatică. Poeta va „oficia" de la nivelul acestei experienţe directe şi în *Urcarea muntelui,* căutînd un adevăr nu doar etic, ci şi transcendent. Iată de ce poemul cu care începe *Sora mea de dincolo* e în egală măsură Golgota proprie şi prevestirea nenorocirii României acelor ani: „Muntele nu mai era acelaşi munte / parcă nu mai era făcut să fie urcat / bărbatul care-l străbătea plîngînd / parcă nu mai era acelaşi bărbat / căruia îi spuneam tată / şi îi urmam paşii pe rînd / totul era de nerecunoscut / căci tata urca muntele plîngînd. / Înaintea lui mergea sora noastră / curata şi nevinovata / şi-mi părea rău că stă cu zîmbetul pe buze / cînd plînge tata. / Smerită m-am rugat să fie iertată / şi am urcat încet îngînînd / în numele tatălui nostru din cer / şi al celui de pe pămînt".

Dar între acest oracol (în egală măsură personal, al operei proprii, şi general, cvasipolitic) şi lagărul de concentrare din poemul ce încheie acest volum există o amănunţită şi crîncenă obişnuire cu moartea, străbătută de fulguraţii numinoase (în tonuri bacoviene, argheziene sau populare) ale unei (posibile) realităţi de dincolo. O realitate ce nu poate fi încă numită, descrisă, privită în faţă, dar care e întrevăzută mai ales în accesele de vitalitate: „Ce vesele cîntece cîntau / cele zece femei din spital / în acea duminică de lăsata secului / ce carnaval / cu măştile lipite de obrajii supţi / şi tu ce voce aveai cînd mi-ai spus: uite, mă ţin de cuvînt, nu mai plîng / uite, tristeţea s-a dus. / Căci pînă şi tristeţea se dusese / cînd moartea începuse să secere / în fiecare zi pe cineva / şi voi cîntaţi cîntece de petrecere / într-un mod îngrozitor de firesc / şi toată lumea se cutremura de veselia / din acel salon strîmt şi întunecos / de la spitalul Filantropia".

Lunga litanie pe care o alcătuiesc poemele din *Sora mea de dincolo* conţine, în fond, chiar şi în cele mai concrete şi mai sfîşietoare momente ale sale, un dialog cu sora pierdută, cu sufletul ei presimţit încă în preajmă, în cele 40 de zile de după moarte, aşa cum va scrie, mai tîrziu, şi Matei Călinescu în *Portretul lui M*: „În patruzeci de ani n-am învăţat / cît am învăţat în cele patruzeci de zile / cînd nu mai aveam nevoie / de nici o învăţătură. / Nu trebuia decît să ştiu să merg / pînă la capăt şi să-mi dau drumul / în viaţa de după aceea / ca pe marginea altei prăpăstii. / Mergeam de dimineaţa pînă seara / şi mă gîndeam cum tu nu mai ştii / nici măcar să mergi şi cum ai să înveţi / numai în cele patruzeci de zile / cît au învăţat alţii / în patruzeci de milioane de ani / cînd nu mai aveau nevoie de nici o învăţătură".

E un dialog inegal, care va continua – dincolo de vindecarea rănii şi dincolo de terapia doliului – în toate cărţile de mai apoi ale Ilenei Mălăncioiu. În mod firesc, *Călătorie spre mine însămi* (1987), un volum de proze şi eseuri, va începe cu transcrierea unui vis premonitoriu într-o proză – şi ea dialogic-inegală, căci vorbelor li se răspunde cu gesturi – intitulată „Călătorie cu sora mea": „...tu ai dat florile la o parte şi te-ai ridicat încet în picioare şi-ai făcut cîţiva paşi printre noi şi te-ai aşezat liniştită pe locul rezervat de lîngă fereastră. Nimeni n-a spus nimic căci fiecare, de spaimă, s-a închis în el însuşi definitiv, aşa cum s-ar închide în pămînt. Eu însămi doar m-am pipăit încet de sus pînă jos şi cînd mi-am dat seama că nu-mi mai simt mîinile şi picioarele, m-am aşezat încet în locul tău. Ai grijă, am mai apucat să-ţi spun, să nu uiţi unde trebuie să coborîm. Vezi că acolo ne aşteaptă tata".

Arheologia subiectivă din *Sora mea de dincolo* a provocat, nu doar în scrisul poetei, dar şi în raportarea sa *adevărată* la viaţă, o adevărată implozie. Citită azi, ea şi-a păstrat inalterată forţa de coagulare a sinelui în plin dezastru personal şi general. S-ar putea să fie lucrul de care avem – şi acum – enormă nevoie.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

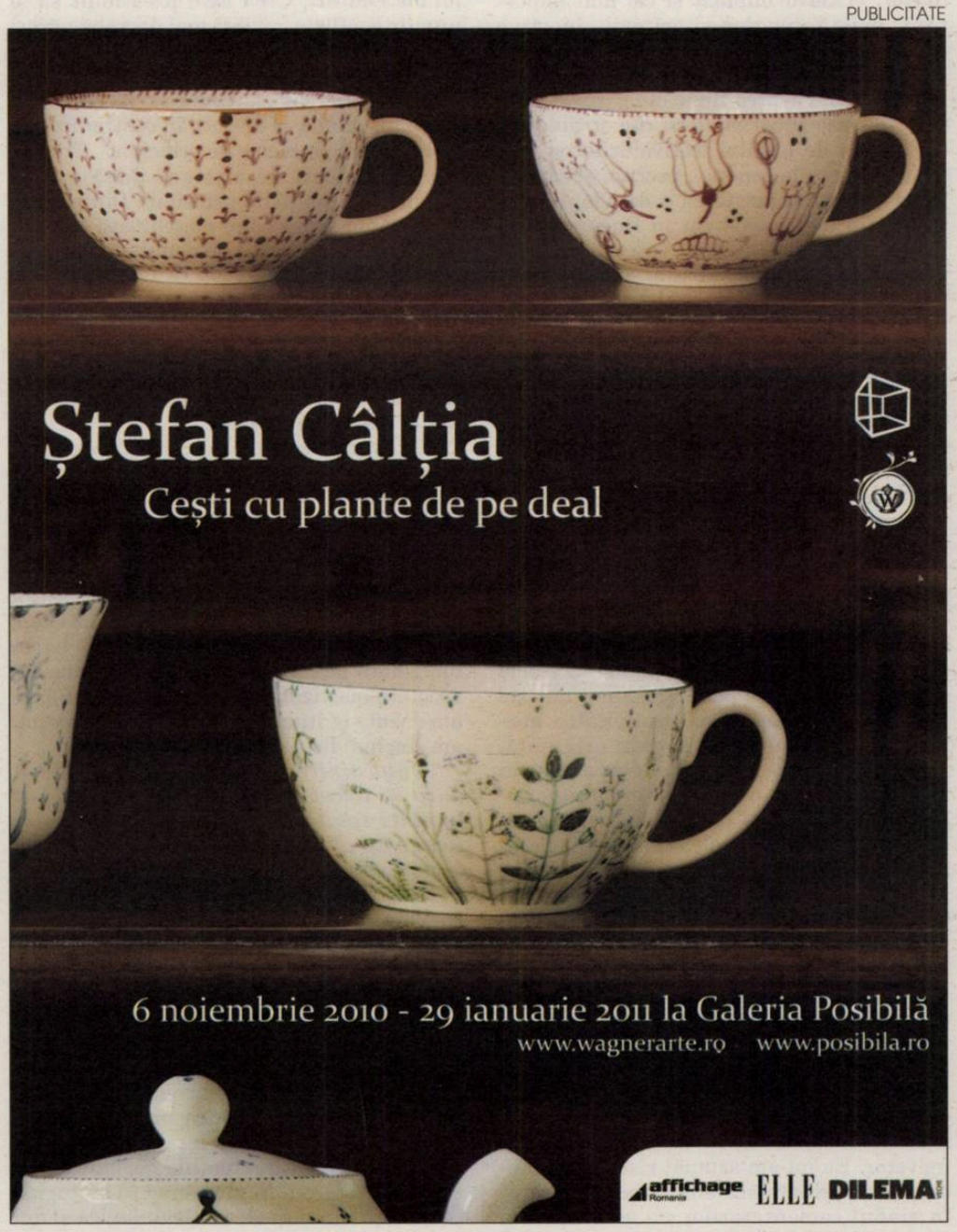

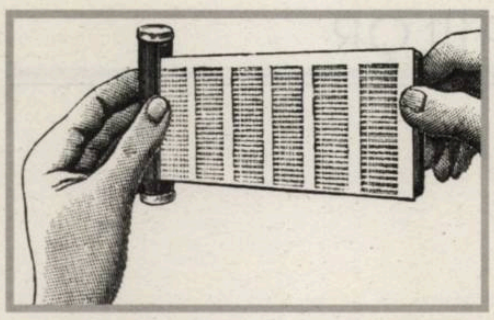

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Case literare din Bucureşti

Uite că ţi se mai împlinesc şi unele visuri editoriale. Mare lucru-n coşmarul general! Pe lîngă mult (şi inutil) speratele istorii ale uniunilor de creaţie, am reclamat de mai multe ori în ultimii douăzeci de ani incredibila absenţă a ghidurilor culturale bucureştene, a albumelor cu casele memoriale şi statuile existente în oraş, ca şi cu monumentele funerare scriitoriceşti din Bellu şi alte cimitire. Or, anul ăsta au apărut sinteza Victoriei Dragu Dimitriu *Poveşti cu statui şi fîntîni din Bucureşti*, la Editura Vremea, frumosul album *Panteonul Naţional*, vol. II, de Bogdan Peter Tănase, Ioana Manolache, Paul Filip, la Editura Tradiţie (care scanează cimitirele Bucureştilor şi ne dă lista comentată a monumentelor istorico-artistice de acolo, cu o puzderie de fotografii) şi binevenitul excurs coordonat de Radu Călin Cristea, la Muzeul Naţional al Literaturii Române, prin vreo două sute de locuinţe scriitoriceşti din istoria literară a Capitalei *(Literaturile Bucureştiului sau Despre memoria fără amintiri*, fotografii de Ion Lazu şi Dan Vatamaniuc).

Despre acesta din urmă scriu acum, fiindcă mi-a turnat cu boierească mărinimie în cupa amintirilor o sumă de nostalgii catifelat nimerite în aerul tomnatic zgribulit de afară.

Am copilărit la cîteva străzi de casa lui George Bacovia, la doi paşi de Şoseaua Giurgiului (ba chiar de cîteva ori i-am cărat sifoane doamnei Agatha, pe cînd straniul Gabriel îi făcea curte maică-mii), am bătut adesea Mărţişorul lui Arghezi, dar cel mai mult am străbătut aleile cimitirului Bellu, de la Eminescu, Caragiale, Coşbuc, C.A. Rosetti şi Macedonski, la Iorga, Maria Tănase şi Labiş; fiecare deceniu din viaţă avîndu-şi propriile repere pe harta afectivă: Iulia Hasdeu, Cantacuzinii şi Ionel Teodoreanu – la 16 ani, Emil Botta, G. Călinescu şi V. Voiculescu – la 20, Gavrilă Marinescu, Dan Botta, Madgearu – la 30, Preda, Nichita, Paleologu, Gina Patrichi şi Mircea Nedelciu – mai tîrziu...

Cutreier cu privirea albumul coordonat de Radu Călin Cristea şi observ că Paul Georgescu (în cămăruţa căruia m-am lăsat cu masochistă fervoare, seri de-a rîndul, asfixiat de fumul de ţigară, fascinat de cinismul şi sarcasmele sale) stătea pe aceeaşi stradă, Sf. Constantin, cu Cella Serghi şi Felix Aderca, după cum mă doare comparaţia pe care inevitabil o faci între locuinţele interbelicilor, dacă nu luxoase, în orice caz decente, onorabile, atrăgătoare (vezi Sadoveanu, Călinescu, Alice Botez, Ion Barbu, Jean Bart, Ion Biberi, Cartojan, Camil Petrescu, N.D. Cocea, Pompiliu Constantinescu, Al. Rosetti, Paul Zarifopol) – ca să nu mai spun de Ion Ghica, Ion Luca şi Mateiu Caragiale, Titu Maiorescu, Tudor Muşatescu – şi nenorocitele blocuri comuniste în care le-a fost dat să trăiască unor Cezar Baltag, Leonid Dimov şi chiar Nichita. Mă rog, cu excepţiile nomenclaturii de rigoare – precum Beniuc, Bănuţă, Ivaşcu, Stancu, Ralea, Camilar.

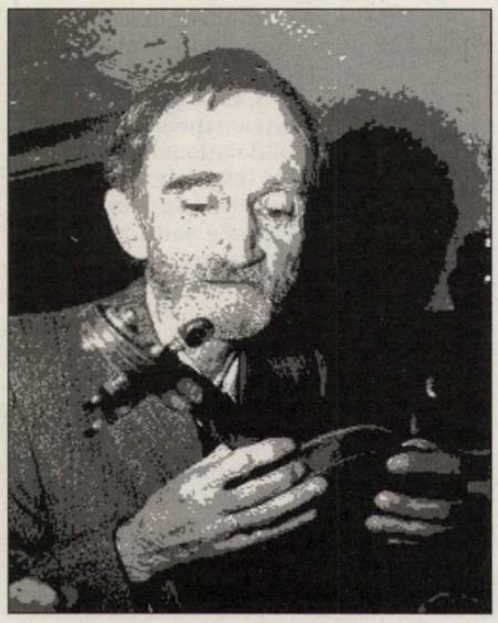

Alunec brusc în amintiri şi mă văd, student ardent şi timorat, împreună cu Tania pe Belgrad nr. 5 la Ioan şi Ulvine Alexandru, într-o casă cu cinci copii, unde orga lui Bach tuna şi fulgera peste rafturile cu *Patrologia* lui Migne, apoi în văgăuna misterioasă a lui Sergiu Al-George, în bîrlogul sufocat de bucoavne al anticarului Sterescu, călcînd sfios printre enigmele cultivate de Gina Argintescu Amza, lăsîndu-ne alintaţi cu divinele îngheţate ale doamnei Lisette Daniel (plus Max motanul tronînd în centrul mesei), văduva lui Brunea-Fox, ori mîngîindu-l pe Red, principiarul motan al Danei Dumitriu, în acelaşi bloc de pe Dionisie Lupu în care m-am contrat pe teme eliadeşti cu Ov. S. Crohmălniceanu.

În blocul scriitorilor de pe Apolodor, bine reprezentat aici, am călcat cîndva, cu spaimă muzeală, în sufrageria lui Eugen Simion, altă dată, fără să vreau, în holul Mariei Luiza Cristescu, dar şi cu niscai daraveri domestice la Laurenţiu Ulici.

O vizită halucinantă i-am făcut împreună cu Mioara Apolzan „arheologului literar" Paul Sterian, într-un bloc pe la Obor, care ne-a aiurit cu teoria „carcasierilor", cum că Poe era carcasa generalului Pomutz, Beethoven era Eftimie Murgu şi alte năzdrăvănii delirante. Răsfăţaţi intens am fost în primitorul apartament al lui Savin Bratu din blocul „Casata" distrus la cutremurul din '77, acasă la Florin Mugur, lîngă biserica Sf. Spiridon Nou, la poalele dealului Mitropoliei, la Agopian, în zilele de Sf. Ştefan – în casa lor de la cucurigu, vizavi de Cinematograful Cotroceni – la Radu Tudoran, pe Şipotul Fîntînilor, unde am văzut filmul lui Barbăneagră cu Eliade, sau la Mircea Nedelciu, în Piaţa Lahovary colţ cu Dionisie Lupu, unde mi-am ipostaziat mental atmosfera de la party-urile criterioniştilor.

Şi încă mi se prefiră alene pe ecranul interior serile îndesat livreşti cu Victoria Ana Tăuşan şi Marin Bucur, în cămăruţa lor din blocul de pe Avrig, vodca Smirnoff, cu pai încorporat, de la George Muntean, vizavi de Liceul „Iulia Hasdeu", coniacul franţuzesc sirotat la Emil Manu, într-un bloc vechi situat undeva între străzile Roma şi Căderea Bastiliei, rafinamentul ameţitor cu care ne-a primit întotdeauna Alexandru Paleologu în atemporalul, seducătorul său apartament de pe Armenească, divinele cafele drese de „Ţumpi", soţul doamnei Zoe Buşulenga în tihnita casă de pe Semicercului, platourile cu joffre devastate în coticitul apartament al lui Arşavir Acterian din Piaţa Dorobanţi, înfriguratele aprovizionări cu John Le Carré (şi nu numai) cu care se lăsa fiecare vizită la B. Elvin, pe Masaryk-fostă-Fucik, multele dimineţi în care m-am înfruptat nesăţios din bibliografia generaţiei '27 acasă la Mircea Handoca, pe Latină, într-o casă ieşită parcă din prozele „adolescentului miop"...

Oh, gata, nu vă speriaţi, am trecut de moara lui Călifar. N-am să fac aici inventarul tuturor locuinţelor literare în care am poposit frenetic trei, patru decenii, deşi tare-mi dau ghes la aşa ceva drăcuşorii ascunşi în cotloanele memoriei.

Ce voiam, de fapt, era să salut albumul de la MNLR şi să le sugerez editorilor o carte echivalentă dedicată mormintelor scriitorilor din Bellu, Sf. Vineri, Străuleşti ş.a.m.d. Ele de ce să nu-şi afle liniştea între coperte?

În fond, ce mare distanţă separă biblioteca şi masa de scris de aleea X, figura Y, unde scapi, în sfîrşit, de întristare şi suspin!?

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

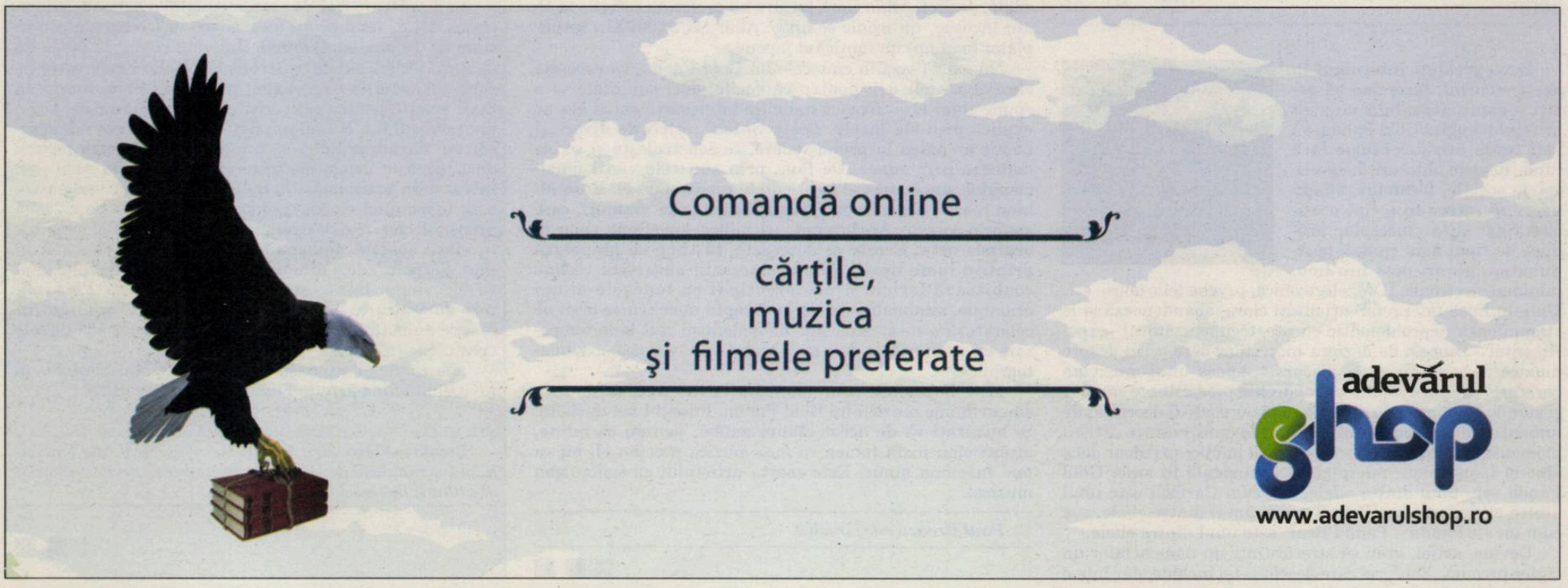

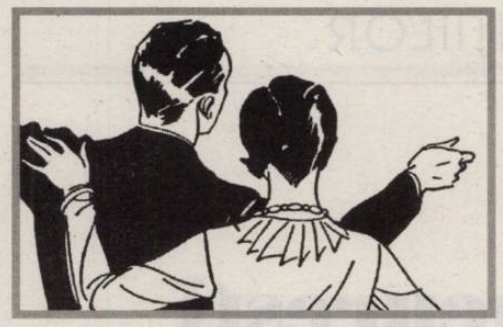

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

O reiterare

Așa cum promisesem (amenințasem?) în numărul trecut, revin asupra Festivalului Internațional „100, 1.000, 1.000.000 de povești“, organizat de Teatrul pentru Copii și Tineret „Ion Creangă“ și desfășurat în Capitală la începutul acestei luni. Ce sens are asta?, ar putea întreba cineva, din moment ce povestea (!) s-a încheiat și din moment ce sînt în plină atenție a mediilor (mă rog, vorba vine), chiar acum, alte festivaluri, dedicate spectacolelor (și oamenilor) „mari“ și aflate pe punctul de a începe ori de a se termina în glorie. Sensul există – și nu e unul tocmai pozitiv. Exact din acest motiv insist.

Festivalul de la „Creangă“ a reiterat, pentru mine, un episod foarte dezagreabil (e un cuvînt ușurel), care s-a petrecut în urmă cu trei ani, cînd am făcut parte pentru prima dată din juriul – internațional – al reuniunii. După ce asistaseră la cîteva dintre reprezentațiile oferite copiilor de teatrele de profil românești, colegii din „completul de judecată“ (un italian, o irlandeză și un senegalez) începuseră să-mi evite privirea și să manifeste, în discuțiile pe teme profesionale, o reținere și chiar un vag dispreț pe care, inițial, nu le aveau; dimpotrivă, toți inauguraseră relația cu mine (și nu numai cu mine, ci și cu diverși alți festivalieri băștinași) prin călduroase declarații de admirație la adresa teatrului românesc, pe care îl cunoscuseră într-un fel sau altul de-a lungul anilor, despre care auziseră, citiseră ș.a.m.d. și cu care abia așteptau să intre în contact direct, fie și prin (sau mai ales prin) produsele sale destinate celor mai

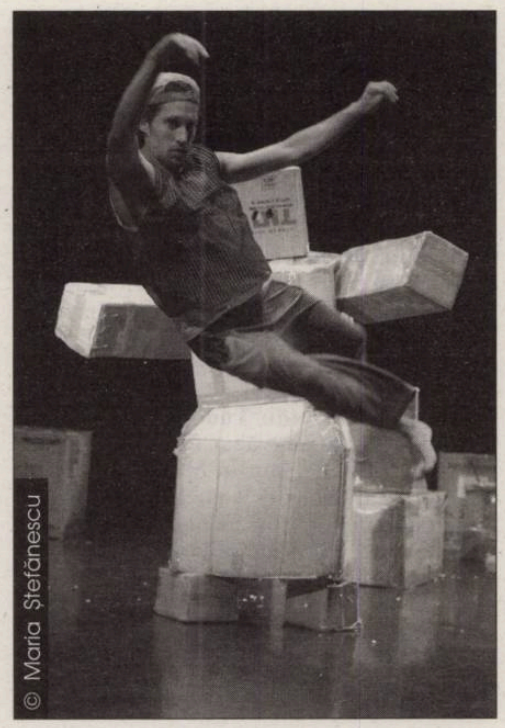

© Maria Ștefănescu

Cutii *(grupul Bama, Israel) – Premiul pentru cel mai bun spectacol din festival*

tineri spectatori. Pe măsură însă ce produsele respective se acumulau, răceala lor creștea – și, în aceeași măsură, stînjeneala lor. Și a mea. E o experiență interesantă să privești realitatea familiară prin ochii cuiva neobișnuit cu ea. Nu era vorba neapărat despre diferențele calitative dintre spectacolele autohtone și celelalte (uneori, din punct de vedere strict tehnic, „noi“ eram net superiori „străinilor“), ci despre ideologia și, în general, tonalitatea expresivă a montărilor realizate pe solul național. Începînd de la alegerea textelor (exclusiv povești zise clasice, pe cînd oaspeții aduceau preponderent scenarii originale sau dramatizări ale unor capodopere literare – nu pot să uit un superb spectacol rusesc după *Kaștanka* lui Cehov), continuînd cu stilul regizoral-scenografic (pompos, încărcat, ba chiar de-a dreptul îmbîcsit, în contrast cu simplitatea și discreția „rivalilor“) și terminînd cu maniera de joc (zgomotoasă, neîngrijită, la limita vulgarității sau, în cazurile grave, dincolo de ea, spre deosebire de sinceritatea și căldura artiștilor sosiți din alte țări), imaginea teatrului românesc compusă pentru uzul spectatorilor – și cetățenilor – noștri de mîine vorbea despre haos, delăsare, aroganță, suficiență, nepăsare, îngălare, mizerie sufletească. Imaginea aceasta a revenit, agravată, acum.

Probabil că noi nu ne mai dăm seama de felul cum arată, cu adevărat, societatea pe care o clădim zilnic și pe care o regăsim – rezumată, concentrată, esențializată – în spectacolul de teatru. Nu mai vedem murdăria fizică și spirituală din jur, nu ne mai auzim glasurile – răstite, arțăgoase, agresive – și vorbele pe care ni le adresăm unii altora și pe care nu le schimbăm (nici glasurile și, din ce în ce mai des, nici vorbele) pentru a ne adresa copiilor. Ni se pare inteligent, amuzant și plin de duh să imităm – în derîdere, chipurile – stilul și tonul unor subproduse televizate și să servim această pretinsă parodie micilor făpturi pentru care granița dintre adevăr și ficțiune este adeseori inexistentă. Și, în loc să ne îngrozească, reacția cvasiisterică a sălii pline de copii care, la stingerea luminilor sau la ivirea pe scenă a unui personaj nou, urlă sau scandează ca la mitinguri – încurajați (am văzut

E o experiență interesantă să privești realitatea familiară prin ochii cuiva neobișnuit cu ea.

cu ochii mei!) de „educatorii“ și „profesorii“ ce-i însoțesc la teatru – ni se pare, probabil, un semn de energie și de vitalitate a nației.

Desigur, festivalul de la „Creangă“ nu a oferit decît ocazia de punere în vitrină, așa zicînd, a maladiei grave de care este atins teatrul pentru copii – doar el? – din România. Sigur că ignorarea ei ar fi comodă, iar întrebarea (plină de bun-simț, firește) „Și ce putem face noi?“ extrem de reconfortantă. Chiar, ce putem face noi? De fapt, cine sîntem noi? (Urmașii Romei!) Identificarea răului, se zice, este, totuși, primul pas către combaterea lui – măcar în față...

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio și n-am cuvinte

Artistul ca gen muzical

● Gold Panda, *Lucky Shiner*, Ghostly International, 2010

Dacă greblați Internetul în acest moment, încercînd să găsiți o ramă atașabilă muzicii artistului englez Gold Panda, vă veți îneca într-o confuzie fără fund. Reviste, site-uri, blog-uri, rețele sociale, forumuri, simpli useri se întrec în a lipi o etichetă sau alta cîntecelor produse de tipul ăsta ciudat: post-dubstep, glo-fi, post-hip-hop, minimal electronic, IDM, electronica, psychedelic house etc. Unii, în lipsa unei referențialități clare, abandonează și le ștampilează neproblematic cu atoatecuprinzătorul „experimental“. Dincolo de dorința indivizilor care scriu despre muzică de a-și apropria, discursiv, opera unui muzician oarecare, circumscriind-o unor curente preexistente sau pur și simplu unor cuvinte al căror sens nu poate fi decriptat de nimeni, trăim, chiar acum, o realitate: mulți dintre artiștii momentului devin interesanți pentru public(-uri) doar dacă sînt ei înșiși niște micro-genuri muzicale în sine. Gold Panda este unul dintre ei/ele, așa cum Caribou este unul dintre ei/ele, așa cum Four Tet este unul dintre ei/ele, așa cum un alt Panda – Panda Bear, este unul dintre ei/ele.

Devine, astfel, greu să strecori într-un nomenclator un cîntec precum „You“, cel care deschide (și închide, dar într-o formă diferită) albumul de debut al britanicului, numit *Lucky Shiner*: un intro care aduce la suprafață sunetul scos de o casetă băgată într-un player, un *sample* de voce care repetă înnebunitor trei cuvinte, „you-and-me“, un *beat* de hip-hop, un sintetizator care imprimă cîntecului ambianța letargică a unui documentar despre o planetă îndepărtată și moartă, la care nu putem ajunge. Simplu, eficient și minunat. Sau precum „Same Dream China“, un orgasm oriental în *slow motion* — Gold Panda și-a petrecut doi ani în Japonia, studiind cultura și limba niponă la School of Oriental and Asian Studies — în care un sitar compulsiv susține obsesia autorului pentru același fracturist hip-hop. Orice detaliu biografic are sens în muzica lui GP. Albumul poartă numele uneia dintre bunicile sale (e o familie cu nume ciudate, nu-i așa?; artistul pretinde că poartă, în buletin, numele de Derwin Panda), obsesia pentru hip-hop i-a marcat adolescența, anime-ul *Akira* și jocul video *Street Fighter* l-au făcut să se atașeze de cultura japoneză (Japonia ca Orient, ca poartă de intrare într-o lume inaccesibilă, de fapt, *gaijin*-ilor), jucăria lui preferată este, de la 15 ani încoace, un iconic *sampler* Akai MPC2000XL, întîmplător (sau nu) un fabricant japonez.

Nu există voci în cîntecele lui Gold Panda, cu excepția cîtorva *sample*-uri, pentru că vocile, deci cuvintele — o spune chiar el — fixează anumite înțelesuri pentru ele, se explică prin ele însele. *Lucky Shiner*, oricît de divers și haotic ar părea la prima vedere, se construiește și se ordonează prin sunet. De fapt, prin sunetele vieții muzicianului, unele ajunse la el, altele produse de el. E un album coeziv, așa cum se făceau albumele pe vremuri, care spune o poveste. Are început, are mijloc, are sfîrșit, chiar în ordinea asta. Crește și descrește, în timp ce ne poartă printr-o lume lipsită de idiosincrazii: abrazivul techno coabitează fericit și nestereotipal cu leneșele aluzii orientale, minimalismul stă la dreapta unor scurte orgii de coloratură sonică, exploziile de hedonism sînt bine temperate de aerul poluat de o melancolie bolnăvicioasă, cinematografică.

Mi-e imposibil, cum spuneam la început, să dau un singur nume muzicii lui Gold Panda. Puneți-i voi eticheta. Și bucurați-vă de acest album astăzi, pentru că mîine, atunci cînd toată lumea va face muzică precum el, nu va mai însemna nimic. Este soarta artistului ca (micro)gen muzical.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Bogdan-Alexandru STĂNESCU

Festival în vremea holerei

Cam asta fac: a treia ediție a Festivalului de Literatură. Deși am început să lucrăm mai devreme ca niciodată, adică prin iulie, tot ne-a prins ajunul festivalului cu site-ul neterminat, cu afișele și cataloagele netipărite, cu... Nu mai vorbesc de sponsori, pentru că, dacă anii trecuți ne priveau cu o admirație condescendentă (da, știu, însă asta e combinația care descrie perfect atitudinea), anul acesta nici nu ne-au mai privit. Așa că ne resemnăm cu rolul de copii ai nimănui și încă facem un Festival care ne aduce o singură bucurie: aceea de a strînge cam 200 de oameni timp de trei seri la rînd, într-un club unde vedeta e literatura.

Luna viitoare trec de partea cealaltă a baricadei: după ce am tăiat, lăudat, disecat, cusut la loc cărțile altora timp de 12 ani, săptămînal, îmi vine rîndul la masa de operații. Adică public epistolele cu Vasile Ernu, carte pe care o lansăm la tîrg. Acum, partea lui Ernu nu-mi dă mari emoții, pentru că, vorba cuiva, nu spun cine, Ernu are publicul lui. Nu mi-am dat seama însă cui mă adresez eu, dacă merită să se taie copaci din cauza mea și dacă, pînă la urmă, mă adresez cuiva. Și, ca să închei într-o notă optimistă, fiu-meu a început să vorbească, asta însemnînd cîteva cuvinte noi și stîlcite pe zi, apoi propoziții care mai de care mai amuzante. Astfel a apărut în viața noastră personajul „șaptele“. Șaptele este, în fapt, Șarpele, adică arhetipul care te mușcă de fund cînd te duci singur într-o cameră cu lumina stinsă. Plus infinite derivații: în cartea cu șoricei remarcăm faptul că fiecare animăluț poartă un Șapte. Adică au coadă bietele creaturi.

Așa că zic și eu, dacă reușim să fentăm Șaptele, vă invit săptămîna asta la Festivalul de Literatură.

***Bogdan-Alexandru Stănescu** este președintele Festivalului Internațional de Literatură București și director editorial al Editurii Polirom.*

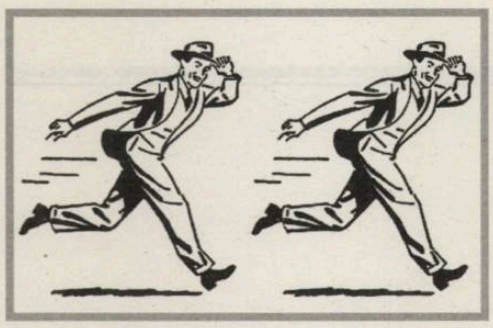

Andrei GORZO

dilematograf

Confuzie

● ***Contesa însîngerată* / *The Countess*** **(Franţa-Germania, 2009), de Julie Delpy.**

În 1610, contesa maghiară Erzsébet Báthory a fost întemniţată în propriul ei castel, ca pedeapsă pentru uciderea unui număr necunoscut de fete tinere. A murit patru ani mai tîrziu, lăsînd în urma ei o serie de legende macabre, una dintre cele mai extreme fiind cea conform căreia ar fi folosit sînge de fecioară pe post de loţiune pentru întinerirea pielii. Coproducţia europeană *Contesa însîngerată,* scrisă şi regizată în limba engleză de Julie Delpy, care joacă şi rolul principal, prezintă chiar această versiune *hardcore* a poveştii, dar în acelaşi timp încearcă să fie un portret plauzibil şi chiar cald – făcut cu înţelegere – al femeii reale din spatele vampiroaicei de legendă. O dublă ambiţie greu de împlinit.

La început, o voce din *off* ne poartă repede prin copilăria, adolescenţa şi prima tinereţe a lui Erzsébet: e o istorie concentrată a acomodării ei precoce cu moartea şi cruzimea, şi poate fi luată drept istoria închiderii unei inimi. Concentrarea narativă a acestui prim capitol promite şi pe mai departe o naraţiune incisivă, tăiată energic, iar unele dintre imaginile uşor hiperbolice care însoţesc vocea din *off* (de exemplu, cea cu soţul lui Erzsébet – un oştean de carieră şi o brută – zîmbind din vîrful unei grămezi de turci măcelăriţi) promit oareşice extravaganţe regizorale. Dar apoi, pe durata următoarei jumătăţi de oră, povestea se transformă într-un *love story* de epocă, iar imaginile devin cuminţi, academic-picturale. La scurt timp după moartea contelui se dovedeşte că, dincolo de ţinuta severă, de tenul deja vampiric şi de edificiile neclintite ale coafurilor, inima contesei e încă îndeajuns de fragedă ca să palpite de dragoste adevărată pentru un nobil mai tînăr decît ea (Daniel Brühl). Numai că cinicul tată (William Hurt) al băiatului îşi uneşte forţele cu un nobil la fel de cinic ca el, şi pe deasupra depravat (Sebastian Blomberg), ca să-i despartă pe cei doi. În timp ce băiatul e ţinut departe de ea, contesa îi cedează depravatului, care o iniţiază în jocurile lui sado-masochiste. Avînd în vedere dimensiunea pervers-erotică a legendei inspiratoare, moralitatea filmului e surprinzător de cuminte: iubirea curată e frumoasă, iubirea *kinky* e nasoală. Sub influenţa depravatului, contesa devine din ce în ce mai crudă; ea devine, de asemenea, din ce în ce mai obsedată de îmbătrînire – crede că din cauza asta a părăsit-o băiatul; şi aşa ajunge să-şi taie servitoarele pe antebraţe, sub ochii îngroziţi ai prietenei ei cele mai bune (Anamaria Marinca), ca să-şi întindă pe faţă sîngele lor. Ca actriţă, Delpy „înnebuneşte" în stilul acela lipsit de inhibiţii, de divă *franţaise;* are un bun moment melodramatic, cînd, după multe căutări (căci contesa operează de multă vreme şi nu prea i-au mai rămas virgine de tăiat), slugile ei îi aduc o fetiţă de 12 ani, a cărei puritate reuşeşte cumva să-i ajungă la inimă, aşa că, ridicîndu-se în capul oaselor pe pat, despletită şi arătînd ca moartea, ea ia în mîini capul fetiţei şi îi strigă: „Fugi cît mai departe de acest castel!". Iar ca regizoare vine cu un efect bun de *grand guignol* – un guler din acela mare şi alb, de tip evantai, umplîndu-se de sînge atunci cînd beregata pe care o împodobeşte e tăiată. Dar, în general, imaginaţia ei regizorală nu debordează de asemenea efecte. *Guignol*-ul lui Delpy (termenul vine de la numele unui celebru teatru parizian de la începutului secolului XX, care seară de seară prezenta pe scenă grozăvii) e un *guignol* timid – e inhibat de „seriozitatea" ei (de ambiţia ei de a ne face s-o compătimim pe Erzsébet) şi de academismul regiei, care pe de altă parte nu-l transformă cu succes în altceva decît e. Rămîne un *guignol,* numai că unul care se vrea a fi „cu suflet" şi se mai vrea a fi şi sănătos-ideologic. În ce sens? În sensul că întreaga chestie se dovedeşte a fi un rechizitoriu împotriva patriarhatului. E vina „lor": „ei" au împiedicat-o să ia ce i se cuvenea (adică pe băiatul ăla); „ei" i-au cultivat cruzimea (nu numai depravatul, ci şi soţul ei, şi înaintea lui toţi bărbaţii pe care i-a văzut tăind şi spînzurînd nepedepsiţi de cînd a venit pe lume); „ei" i-au băgat în cap că trebuie să rămînă tînără; şi tot „ei" îi vor perpetua legenda, păstrîndu-i doar monstruozitatea şi eliminîndu-i suferinţa, căci, după cum ne aminteşte vocea din *off* a povestitorului, „istoria o scriu învingătorii". „Învingătorii"? Ce vrea să însemne asta – că, masacrînd acele fete, eroina se războia de fapt cu *bărbaţii?* Sau poate nici măcar nu le-a masacrat – la final, vocea din *off* a povestitorului (care e chiar fostul ei iubit) pune la îndoială adevărul poveştii pe care ne-a spus-o. Da, numai că nu numai el ne-a spus-o: vocea lui şi vocea ei au făcut cu schimbul pe parcursul filmului. Deci? Deci, încercînd să împace capra cu varza, senzaţionalismul cu scepticismul rafinat în privinţa „adevărurilor" care intră în istorie şi feminismul cu frisonul de tip „uite diavoliţa", interpretarea dată de Delpy acestei legende (ceea ce Cătălin Olaru, scriind în *Cultura,* numeşte cu multă generozitate „eseul" ei) eşuează în confuzie.

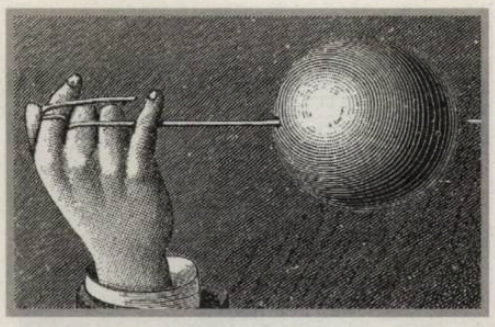

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Cum se promovează cartea prin cenzură

De ceva vreme, o agenţie (alternativă) de presă produce cu regularitate seisme mai mici sau mai mari la Washington şi în lume publicînd informaţii sensibile despe operaţiunile militare ale SUA şi ale aliaţilor lor. Wikileaks – acesta e numele site-ului – se bazează pe surse din interiorul aparatului de stat sau pe foşti ofiţeri ai armatei care, din diverse motive – uneori din convingere, alteori din frustrare – sînt gata să „trădeze". Pe de o parte, „trădătorii" se dau drept apărători ai democraţiei, pentru că divulgă informaţii despre abuzuri. Odată ce aceste abuzuri sînt publicate, comunitatea internaţională le poate sancţiona. Pe de altă parte, publicarea informaţiilor poate pune în pericol securitatea naţională – şi atunci autorităţile americane se simt îndreptăţite să născocească reglementări din ce în ce mai aspre pentru tratarea informaţiilor. Însă ce/cît mai poţi ascunde în era informaţiei? Orice articolaş de pe Wikileaks capătă aproape instantaneu o vizibilitate mondială: ştirile difuzate sînt preluate de ziarele „serioase", apoi de televiziuni. Şi, cu cît Pentagonul încearcă să-şi protejeze mai bine informaţiile rafinîndu-şi procedurile, cu atît mai uşor le este celor de la Wikileaks să ofere *scoop*-uri. E simplu: fructul e cu atît mai rîvnit cu cît e interzis.

Uneori, paranoia securitară e de-a dreptul ridicolă. Pusă în aplicare, ea produce exact opusul intenţiei. Aşa s-a întîmplat recent cu o carte aparent banală: memoriile unui fost ofiţer CIA. Pentagonul a decis să cenzureze o carte în care sînt dezvăluite informaţii clasificate despre trupele din Afganistan. Şi a adus cărţii un neaşteptat serviciu: promovat de editură drept „cartea cenzurată", volumul a devenit rapid bestseller. „Fericitul" autor cenzurat este Anthony Shaffer, un fost agent al Defense Intelligence Agency (serviciile secrete ale Ministerului Apărării). În 2003 a lucrat în Afganistan, apoi, pînă la momentul apariţiei volumului de memorii, s-a ocupat de rezervele armatei. Într-o primă fază, superiorii şi-au dat acordul pentru publicarea cărţii, însă puţin înaintea apariţiei pe piaţă editorul a fost vizitat de reprezentanţii CIA, care au identificat numeroase pasaje care conţineau informaţii sensibile sau clasificate. Editura a fost somată să oprească difuzarea cărţii – şi interdicţia a fost respectată. Însă editorul apucase deja să trimită 200 de exemplare de probă jurnaliştilor şi specialiştilor în domeniu. În vreme ce CIA cumpăra cele 10.000 de exemplare tipărite din depozitele editurii, cărţile deja transmise presei (şi informaţiile cuprinse în ele) circulau deja prin SUA. Pe eBay, unul dintre cele mai mari site-uri de licitaţii online, volumele necenzurate se vindeau şi cu 2000 de dolari. Nu se ştie încă de ce a fost cenzurată cartea: jurnaliştii de la *New York Times,* care au cumpărat-o de pe eBay, nu au găsit nici o informaţie cu adevărat sensibilă sau care ar pune în pericol siguranţa naţională. De pildă, numele de cod al fostului spion (Christopher Stryker), pe care CIA nu vroia să-l dezvăluie, figura deja de mult ca informaţie declasificată – deci publică. Autorul şi editorul au decis să nu meargă mai departe cu investigaţiile şi protestele, ci să republice volumul într-o formulă agreată de autorităţi. După doar o săptămînă, *Operation Dark Heart* s-a vîndut în 50.000 de exemplare. Şi comenzile continuă.

Probabil că editorii au învăţat acum reţeta. N-ar fi exclus ca foarte curînd să forţeze mîna autorităţilor să cenzureze doar pentru a putea scrie pe banderola roşie a cărţii „Cenzurat de CIA". Din cîte se pare, în America asta face cît un premiu literar.

Editura a fost somată să oprească difuzarea cărţii – şi interdicţia a fost respectată. Însă editorul apucase deja să trimită 200 de exemplare de probă jurnaliştilor.

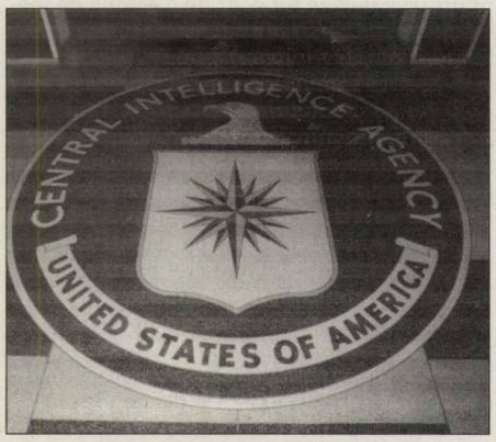

trecerea prin reviste

●LE NOUVEL OBSERVATEUR
(25 octombrie 2010)

De-a lungul timpului, Vaticanul şi-a exprimat în termeni duri şi previzibili dezacordul moral cu multe dintre filmele importante.

În 2007, s-a scris despre filmul lui Mungiu – *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile* – că ar fi „o operă sordidă, care tratează copiii nenăscuţi ca pe nişte obiecte de aruncat la gunoi". Acum, în sfîrşit, Vaticanul a găsit o peliculă care să-i placă şi căreia nu mai are ce să-i reproşeze. Se numeşte *Des hommes et des Dieux* şi e semnată de Xavier Beauvois. Filmul s-a văzut recent şi la Bucureşti în cadrul festivalului „Filme de Cannes la Bucureşti", iar în Franţa are un mare succes şi a făcut în mai puţin de două luni 2 milioane de spectatori. Franţa speră că *Des hommes et des Dieux* va primi Oscarul pentru cel mai bun film străin.

Filmul va intra în curînd şi în cinematografele din Italia, aşa că *L'Osservatore Romano,* cotidianul Vaticanului, îi acordă o analiză amplă în paginile sale.

Trebuie spus că pelicula, recompensată anul acesta cu Marele Premiu la Cannes, se inspiră din viaţa celor opt călugări cistercieni ai mănăstirii de la Tibihirine, din Algeria, care au fost răpiţi şi ucişi în 1996 de un grup de islamişti extremişti.

„Caracteristica cea mai frumoasă a acestui film este că-i arată pe călugări ca pe nişte oameni obişnuiţi: cu slăbiciuni şi frici, ca pe nişte fiinţe umane fragile, care ne seamănă, şi care în timpul zilelor celor mai sumbre îşi pun curajul în rugăciune", scrie cotidianul.

Criticul de la *L'Osservatore* mai spune că „frumuseţea filmului rezidă mai ales din maniera în care se trece subtil şi imperceptibil de la viziunea naturalistă şi aproape documentară la o dimensiune din ce în ce mai metaforică".

Interpretarea lui Lambert Wilson este considerată, de asemenea, „surprinzătoare", actorul fiind „cunoscut de marele public pentru participarea la cu totul alt gen de film, cum ar fi *Matrix*". **(A. M. S.)**

Andrei MANOLESCU

O nouă viaţă

– sau cum arată lumea după transplantul de ficat –

Tot mai mulţi oameni din lume trăiesc cu organe transplantate. Probabil nu-i departe ziua în care se vor face în mod curent înlocuiri ale unor organe afectate cu altele obţinute prin clonare sau create pur şi simplu sintetic. Se întrevăd tot mai multe posibilităţi de a construi artificial diverse părţi ale corpului uman – inimi, vezici urinare, braţe sau chiar porţiuni ale creierului. Cu alte cuvinte, omul nu va mai fi ce a fost. Specialiştii spun că acest fenomen va marca trecerea de la era lui Homo sapiens la cea a lui Homo evolutis. În orice caz, mulţi semeni de-ai noştri sînt deja încadrabili în categoria oamenilor mozaic (puzzle people), aşa cum îi numea Thomas Starzl (chirurgul considerat părintele transplantului de ficat) în memoriile sale publicate în 1992 la Pittsburg. În România, se fac de ani buni mai multe tipuri de transplant. De departe cel mai complicat este cel de ficat care se realizează cu succes de peste zece ani, la clinica profesorului Irinel Popescu de la Spitalul Fundeni. Există un program naţional pentru acest fel de transplant şi există circa 200 de supravieţuitori ai unor asemenea operaţii făcute la clinica amintită. Oameni salvaţi în ultimul moment din ghearele unor boli considerate pînă nu demult drept incurabile şi care, astăzi, au o viaţă aproape normală, lucrează, plătesc impozite, au familii şi fac copii. În spatele acestui succes stau însă eforturi, sacrificii, drame şi decizii de viaţă şi de moarte. Procentul reuşitelor acestei operaţii făcute astăzi la Fundeni este, potrivit medicilor din echipă, de 90%. Adversarii programului (fiindcă există ca peste tot şi cîrcotaşi) spun că unul din zece pacienţi moare pe masa de operaţie şi că transplantul de ficat e pur şi simplu un lux pentru o ţară săracă aşa cum e România. Susţinătorii programului constată, în schimb, că din zece indivizi condamnaţi la moarte, nouă sînt salvaţi.

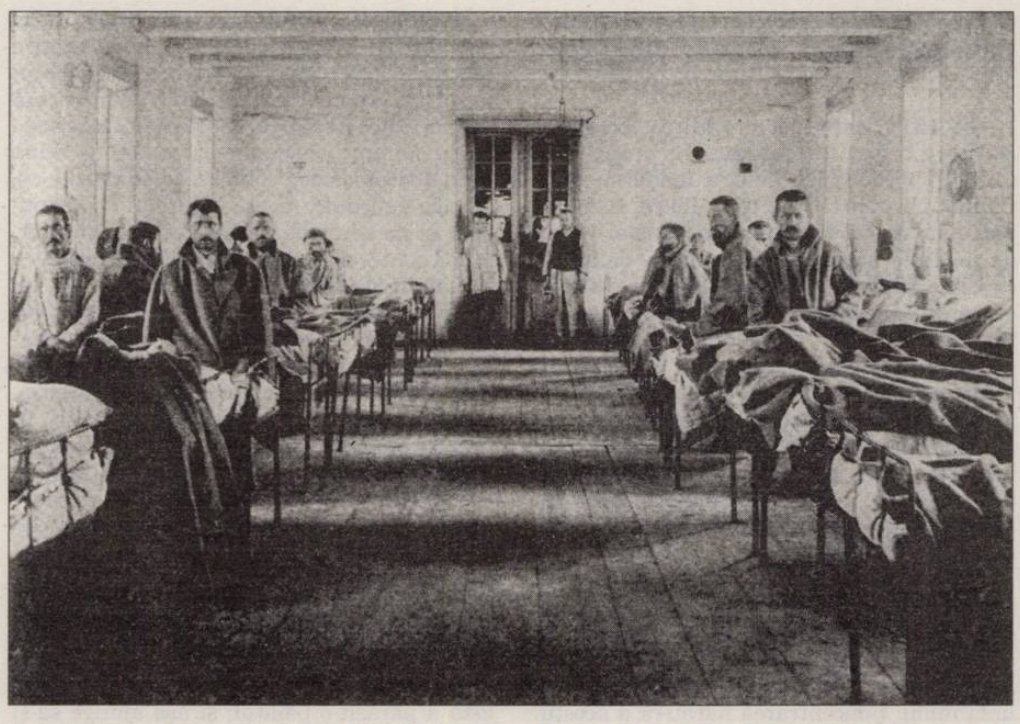

O şedinţă a oamenilor transplantaţi

Am intrat într-un amfiteatru al Spitalului Fundeni, unde ştiam că se adunaseră membrii Asociaţiei Transplantaţilor de Ficat din România. Mă aşteptam să găsesc nişte indivizi suferinzi, fragili şi galbeni la faţă, abia ţinîndu-şi zilele. M-am trezit însă între cincizeci de oameni plini de vitalitate, concentraţi în discuţii aprinse despre drepturile pe care le au şi despre strategiile de combatere a eventualelor pericole care pîndesc programul naţional de transplant. Principala lor temere este că, în condiţiile crizei, Casa Naţională de Asigurări de Sănătate ar putea retrage gratuitatea la medicamentele imunosupresoare originale, înlocuindu-le pe lista gratuităţilor cu altele mai ieftine şi cu o eficienţă îndoielnică. Transplantaţii sînt obligaţi să ia toată viaţa astfel de medicamente, foarte scumpe, care asigură nerespingerea de către organism a noului organ. Fără ele... se moare.

Membrii asociaţiei îşi pun problema cum să discute cu CNAS. Unii propun o abordare mai emoţională, alţii spun că trebuie să trateze în termenii seci ai drepturilor. Cînd discuţia se încinge, cineva din sală reacţionează: „Ce facem acum, ne certăm între noi?“. Vorbele acestea fac să înceteze imediat agitaţia şi tonul vorbitorilor se domoleşte. Între membrii asociaţiei există o relaţie foarte specială de solidaritate. Toţi au trecut pe lîngă moarte şi toţi au suportat o operaţie de cîte opt ore după care se poate spune că pur şi simplu au renăscut.

Asociaţia are aproximativ 200 de membri, adică toţi cei care au fost transplantaţi din anul 2000, (cînd s-a înregistrat prima operaţie de înlocuire de ficat reuşită în România), oameni care au probleme şi interese vitale comune. Ei îşi propun acum să mărească numărul membrilor, deschizînd uşile asociaţiei şi altor oameni, netransplantaţi, dar care vor să le susţină cauza. Speră ca pînă la sfîrşitul anului să ajungă la un număr de o mie de membri cotizanţi. Încearcă să facă şi o campanie pentru a obţine direcţionarea spre asociaţia lor a 2% din impozitul pe venit din partea cît mai multor persoane. Preşedinta asociaţiei, Crina Ştefănescu, le recomandă să aducă fiecare cîte zece noi membri, să-şi convingă şi familiile să intre în asociaţie. Îşi propun să-i ţină aproape şi pe cei 300 de pacienţi înscrişi pe lista de aşteptare a transplanturilor de ficat – „cu toţii am fost pe lista de aşteptare şi ştim cum e“. Iar a fi pe o astfel de listă de aşteptare e o experienţă dintre cele mai teribile, după cum aveam să aflu.

Zvonuri, pionierat şi decizii grele

Aproape toţi cei care au ajuns să-şi facă un transplant de ficat în România, au aflat tîrziu de existenţa acestei posibilităţi. Ştiau cel mult că e o soluţie teoretică, auziseră că se pot face asemenea transplanturi prin America sau poate şi prin Europa de Vest. De cele mai multe ori, medicii curanţi nu i-au informat că există un program şi în România. Unii dintre ei credeau că rata de supravieţuire e dezastruoasă, că, odată ajunşi la o asemenea operaţie la Fundeni, nu au practic nici o şansă, că e vorba de un simplu experiment. Cei mai mulţi transplantaţi cu care am vorbit mi-au spus că la început au fost neîncrezători în ideea acestei operaţii. Pe lîngă şansele de reuşită pe care le considerau aproape inexistente, îşi făceau probleme legate de bani şi de relaţii. Erau convinşi că un transplant de ficat nu îi poate fi dat oricărui muritor de rînd. Credeau că trebuie să aibă un nume important, relaţii în lumea medicală sau bani foarte mulţi pentru a ajunge la o operaţie aşa de complicată. În prima fază, ei au fost sfătuiţi să se înscrie pe o listă de aşteptare şi apoi au ajuns treptat la concluzia că există o şansă.

Primul transplant de ficat reuşit la om s-a realizat în 1967, în Statele Unite, după cîţiva ani de experimente nereuşite şi de drame. În România, primele încercări au fost făcute în a doua parte a anilor '90. În 1997 şi 1998, profesorul Irinel Popescu a încercat patru asemenea operaţii. Nici una n-a reuşit şi el s-a considerat urmărit de ghinion în condiţiile în care, din punct de vedere tehnic, operaţiile se desfăşuraseră bine. Culmea ghinionului, unul dintre pacienţi a murit nu din cauza ficatului, ci pentru că a suferit un accident vascular cerebral. După această serie de eşecuri, nimeni nu mai voia să riște, iar întreaga idee a transplantului de ficat în România părea compromisă. În plus, era o perioadă în care circulau tot felul de zvonuri despre un presupus trafic internaţional de organe. Profesorul Irinel Popescu era criticat în presă şi de către colegii de breaslă. Perseverenţa, alături de echipa sa, i-a adus în cele din urmă însă şi prima reuşită, în aprilie 2000. La cîteva zile după aceea, a fost transplantat cu succes şi un al doilea pacient. După ambele operaţii au survenit complicaţii grave şi a fost nevoie de reintervenţii chirurgicale. Totul s-a rezolvat în cele din urmă şi ambii pacienţi trăiesc şi astăzi sănătoşi, după zece ani.

...care dintre ei va primi ficatul.

Pentru reuşita unui program de transplanturi e nevoie nu doar de o echipă de medici excepţionali, ci şi de o reţea bine pusă la punct de prelevare a ficatului de la donatorii aflaţi în moarte cerebrală, la diferite spitale din ţară. Ficatul trebuie adus de urgenţă la clinică, în maximum 12 ore. Se folosesc elicoptere, uneori se apelează la armată. Organul refrigerat trebuie însoţit de un medic. Imediat ce se află caracteristicile ficatului donat, de pe lista de aşteptare sînt chemaţi doi sau trei pacienţi care, la rîndul lor, trebuie să ajungă rapid la spital. Urmează apoi o decizie de viaţă şi de moarte: *care dintre ei va primi ficatul*. Se analizează o mulţime de caracteristici medicale, dar, în final, există o decizie luată de chirurgi şi pentru care aceştia îşi asumă toată responsabilitatea. Cei pentru care se consideră că ficatul nu e potrivit vor mai aştepta pînă la apariţia altuia care să li se potrivească. Unii vor fi refuzaţi şi a doua oară, alţii vor muri aşteptînd...

Reintrarea în drepturi

Profesorul Irinel Popescu a observat că omul suferind de o boală gravă a ficatului e de obicei un fel de membru în plus al familiei. Un om veşnic ostenit, de cele mai multe ori pensionat din cauza bolii şi care mai mult zace într-un colţ al camerei, pe o canapea sau în pat, uitîndu-se, eventual, la televizor. Familia îşi face datoria şi-l protejează, îl hrăneşte şi-l îngrijeşte, dar el nu mai contează în deciziile şi în planurile importante. E un individ care se stinge încet şi sigur. După un transplant însă, el reînvie şi, în cîteva luni, îşi poate relua chiar serviciul. Începe să emită pretenţiile pe care le are orice om sănătos, iar familia şi prietenii trebuie să-şi reconsidere atitudinea faţă de el.

Numărul doi în România

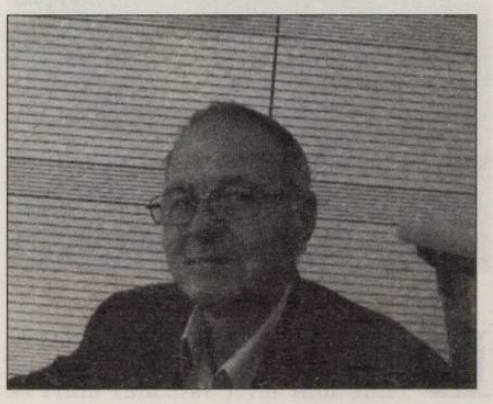

Ion Badea e un „tînăr“ pensionar din Buzău, în vîrstă de 60 de ani, şi care se prezintă mîndru cu formula: „transplant de ficat numărul doi în România“. A fost operat pe data de 5 mai 2000. După operaţie a stat în spital o lună de zile împreună cu Gheorghe Penea, primul pacient căruia i s-a făcut un transplant reuşit în ţară (operat cu doar cîteva zile înaintea lui Badea). S-au bucurat împreună că au supravieţuit şi chiar s-au împrietenit, iar astăzi vorbesc des la telefon. Penea locuieşte în Ploieşti şi e, la rîndu-i, sănătos.

Badea spune că i se pare acum că a trăit două vieţi complet diferite: cea de dinaintea operaţiei şi cea de după. Înainte de operaţie s-a chinuit timp de 33 de ani cu regim alimentar, tratamente şi internări, suferind de o hepatită virală care s-a cronicizat şi s-a transformat în ciroză. O viaţă pe care acum şi-o aminteşte ca fiind plină de frustrări. În ultimele cinci luni înainte de operaţie spune că ajunsese aproape de moarte, dar nu mai ştie în ce măsură realiza acest lucru: „Ciroza îţi ia mintea aia clară pe care trebuie s-o ai şi să-ţi dai seama ce se întîmplă cu tine, să fii conştient de ce te aşteaptă. Era ca un fel de plutire, dar totuşi le-am spus copiilor (care erau la vîrsta şcolii) că eu voi termina cu viaţa. Aveam insomnii permanente şi nimeni nu-mi putea intra în voie. Era o reacţie psihică manifestată în special în familie. Soţia mea m-a suportat însă fără crîcnire“.

A aflat de soluţia transplantului absolut întîmplător, cînd a ajuns la Spitalul Fundeni pentru alte complicaţii ale bolii. A stat de vorbă cu specialiştii, care i-au explicat că

e singura lui şansă. A fost imediat de acord. În cele cinci luni pînă cînd a fost găsit un ficat potrivit, medicii de la Fundeni s-au ocupat atent de el şi l-au ţinut în viaţă.

La numai două luni după operaţie şi-a reluat lucrul la Curtea de Conturi din Buzău. S-a întors la Bucureşti la control conducîndu-şi singur maşina. Activează în Asociaţia Transplantaţilor şi e în continuare uimit că 90% dintre membri sînt oameni obişnuiţi, fără mari averi, şi care n-au fost obligaţi să plătească cine ştie ce sume imense pentru transplant.

Acum, în afară de faptul că trebuie să ia regulat medicamente imunosupresoare şi că îi sînt interzise băuturile alcoolice, duce o viaţă absolut normală. Antrenează o echipă de fotbal a copiilor de pe strada lui şi joacă şi el.

Revenirea la tocurile înalte

Camelia Iacob îmi spune că e asistentă medicală şi că i s-a făcut un transplant de ficat în vara anului trecut, „pe ultima sută de metri". Soţul ei i-a fost permanent aproape, iar despre medici spune că au făcut minuni. Era înscrisă de doi ani pe lista de aşteptare şi nu i se părea posibil să mai ajungă vreodată la un transplant. Într-o seară, pe la ora 11, a primit un telefon şi i s-a spus că va fi operată. Îşi aminteşte cum a trecut de la o stare de total pesimism, în care i se spulberaseră orice speranţe de viaţă, la un optimism şi o încredere debordante. A intrat în operaţie sigură că după aceea va deveni alt om. Aşa s-a şi întîmplat, dar, sigur, nu imediat. Cînd s-a trezit din anestezie i s-a părut că e „un robot trimis pe Lună". Era plină de tuburi şi fire conectate la aparate. A avut şi complicaţii, dar era la fel de încrezătoare. Îşi aminteşte că avea totuşi şi unele momente, foarte scurte, de spaimă, cînd „mintea o lua razna". Lucrează la un centru de zi pentru copii din Cîmpulung Muscel. Şi-a reluat lucrul după nouă luni de la operaţie şi a fost chiar avansată în funcţie. Se pare că doctorii de la centru au căpătat mai multă încredere în ea după ce a trecut printr-un transplant. Lucrează acum cîte 9 ore pe zi şi colegii încearcă s-o mai pondereze. Se bucură şi că poate din nou să poarte pantofi cu tocuri. Spune că totdeauna i-a plăcut să se îmbrace cochet, dar că înainte de operaţie era atît de bolnavă încît nu mai avea putere nici să se aranjeze. Obosea şi cînd se îmbrăca. Ca să-i fie mai comod, şi-a cumpărat atunci, pentru prima oară în viaţă, un trening.

„Mi-ai pus alt ficat?"

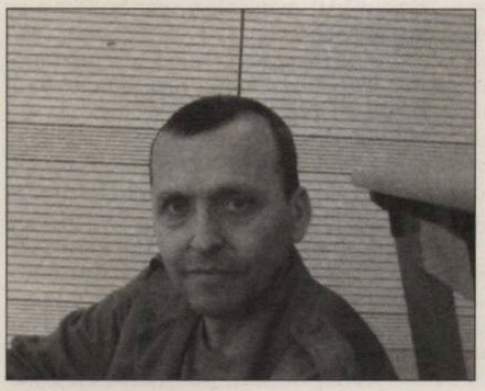

Cristian Ivănescu a făcut un transplant recent, în ianuarie anul acesta. E inginer şi nu şi-a reluat încă programul de lucru complet. Ştie că poate să mai dureze ceva timp pînă la o recuperare totală. Cu toate astea, pare foarte agil şi plin de energie. Îşi ajută colegii să numere banii de cotizaţii şi sare mereu de pe scaun să mute ba un banner, ba un proiector. S-a îmbolnăvit de hepatită cu virus B şi a aflat acest lucru în 2001. Evoluţia bolii a fost rapidă iar, în cîţiva ani, a făcut o ciroză care l-a pus la pămînt. Se consideră o victimă a sistemului. Virusul hepatic B l-a luat de la un cabinet stomatologic. Înainte de operaţie era ţintuit la pat şi arăta aşa de rău încît nu-l mai recunoşteau nici prietenii. Familia l-a susţinut şi el nu s-a temut niciodată că ar putea pierde sprijinul alor lui. Operaţia a durat opt ore şi cînd s-a trezit a întrebat imediat dacă i-au pus alt ficat. Asistentele au rîs şi l-au păcălit că nu. În orice caz, i s-a părut că echipa medicală a fost una excepţională şi spune că n-a mai văzut aşa ceva nicăieri în România. Ulterior, prin asociaţie s-a împrietenit şi cu mulţi alţi oameni care au trecut prin aceleaşi experienţe. Observă că sînt oameni mai buni şi mai puţin dezbinaţi decît alţii. Crede că „experienţele astea te fac mai bun". El e cel care a reacţionat în sală, în timpul şedinţei, cînd participanţii dădeau semne că s-ar putea certa.

Alcoolism, scandaluri şi popularitate

Celebrului fotbalist britanic George Best, cîştigător al Cupei Campionilor Europeni în 1968 cu Manchester United, i s-a făcut un transplant de ficat în anul 2002. Suferea de ciroză, ca urmare a pasiunii de-o viaţă pentru alcool. Fotbalistul a avut o existenţă presărată cu tot felul de scandaluri legate de alcoolism, iar transplantul a stîrnit, la rîndul său, critici. Au fost acuzaţii că organul ar fi fost obţinut peste rînd, ca un favor nemeritat, în vreme ce alţii care îndeplineau toate criteriile ar fi rămas să mai aştepte. Cu un ficat nou, George Best a reînceput să bea, ceea ce a stîrnit alte comentarii. A murit în 2005, dar viaţa lui controversată nu i-a împiedicat pe fani să participe la funeralii în număr mare (circa o sută de mii).

Şansa unora, tragedia altora

Violeta Grosu e inginer şi a lucrat la Facultatea de Construcţii din Bucureşti. În septembrie 2008 a făcut operaţia de transplant de ficat după ce s-a chinuit timp de 24 de ani cu o hepatită virală care s-a transformat în ciroză. Despre cum s-a simţit după operaţie spune la fel ca mulţi alţi transplantaţi: „E ca şi cum te-ai naşte a doua oară". Înainte de operaţie era galbenă şi stătea numai în pat. Trăia cu ideea că a doua zi nu se va mai trezi: „Asta e senzaţia celor care aşteaptă un ficat". Acum, aproape că nu-şi mai aduce aminte de acea perioadă. Parcă dintotdeauna ar fi trăit ca acum. Vrea să revină la catedră, dar i s-a spus că ar trebui să se ferească de praful de cretă, care ar putea avea ceva efecte negative asupra organismului ei. Se teme că CNAS ar putea schimba regulile privind gratuitatea medicamentelor imunosupresoare, ceea ce ar însemna să ia înapoi şansa pe care le-a dato celor care au suferit un transplant, pentru că: „un om obişnuit nu poate plăti medicamentele acestea". Numai unul costă cîteva sute de lei şi trebuie luat săptămînal, dar există chiar şi medicamente mai scumpe care se iau în anumite perioade de după transplant".

Îmi povesteşte cu un fel de detaşare controlată că au fost două femei care au aşteptat un acelaşi ficat prelevat de la un donator. În cele din urmă, s-a decis ca ea să intre în operaţie, cealaltă persoană fiind prea slabă pentru ficatul mare care fusese adus la clinică. Violeta Grosu nu e sigură dacă persoana cealaltă mai trăieşte. Ştie doar cu certitudine că n-a ajuns pînă astăzi pe masa de operaţie.

Bagajele mereu pregătite pentru transplant

Crina Ştefănescu e preşedinta Asociaţiei Transplantaţilor de Ficat din România. A stat şase ani pe lista de aşteptare şi a fost operată în 2006. Fiind medic ginecolog, era informată asupra programului de transplant şi s-a înscris pe listă de îndată ce şi-a aflat diagnosticul. Ştia de atunci că e singura şansă. Printre criteriile pe baza cărora se avansează pe lista de aşteptare este şi gravitatea bolii, felul în care aceasta evoluează. Cînd ea a ajuns în fruntea listei, era deja într-o stare în care ar fi putut muri de pe o zi pe alta. Nu a fost însă operată de la prima chemare la clinică pentru că s-a constatat că ficatul nu i se potrivea. A fost aleasă o altă persoană. „Anunţul că nu vei fi transplantat, la cîteva ore după ce ai fost chemat, e groaznic. Dar din ziua aceea nu mi-am mai desfăcut bagajele. Am stat cu ele făcute, pregătită să merg oricînd urma să fiu chemată din nou." Şi a fost chemată din nou, după cinci luni. Spune că a avut premoniţia că va primi noul organ pînă la sfîrşitul anului, de la Iaşi. Aşa s-a şi întîmplat.

A lucrat pînă în ultima zi înainte de operaţie deşi, ca să urce scările pînă la cabinetul său un etaj îi lua zece minute. Pacientelor ei le spunea de obicei să mai vină la control peste trei sau peste şase luni. În 2006, deja nu-i venea să le mai

Ce se întîmplă în jurul nostru

Unul din obstacolele importnate în calea transplanturilor de ficat din sud-estul Europei este numărul mic al donatorilor. La iniţiativa Turciei se încearcă instituirea unei cooperări regionale care pe lîngă schimbul de informaţii şi experienţă internaţională în domeniu, să ajute la crearea unei baze mai mari şi a unei reţele mai eficiente pentru donarea de organe. În România, transplanturi de ficat reuşite se fac din anul 2000, iar în ultimii ani s-au efectuat în medie cam 40 pe an. Ungaria are un număr anual de operaţii de transplant de ficat asemănător cu cel din România. În Bulgaria, transplanturile hepatice au început abia în 2007 şi s-au făcut în medie cam 10 pe an. În Ucraina se realizează circa 20 de astfel de transplanturi pe an dar se folosesc organe de la donatori vii (care-şi donează lobul drept al ficatului), o procedură care începe să fie pusă sub semnul întrebării, în condiţiile în care, pe plan mondial s-au înregistrat 15 decese printre donatori. În fosta Iugoslavie începuseră să se facă transplanturi hepatice dar activitatea a încetat cînd au început războaiele inter-etnice şi ţara s-a destrămat. Turcia are experienţa transplanturilor de ficat încă din 1993 şi de atunci a realizat peste 800 de operaţii.

spună asta. Ştia că ori va muri ori va fi transplantată. Îşi făcuse testamentul şi îşi cumpărase un loc de veci. În acelaşi timp, îşi continua tratamentul, dar şi rugăciunile. „Am lucrat pe toate planurile", spune cu un oarecare umor. Povesteşte cum, atunci cînd se întorcea acasă de la cabinetul la care lucra cîte patru ore, se aşeza direct în pat. Mînca în pat şi dormea cîte 18 ore pe zi. „Timp de şapte ani n-am făcut nimic în casă, noroc că soţul meu mi-a fost mereu alături."

Toţi cei cu care am stat de vorbă mi s-au părut persoane neobişnuit de optimiste şi de puternice din punct de vedere mental. Nu ştiu dacă aşa erau şi înainte de operaţie, şi această trăsătură i-a ajutat să supravieţuiască, sau dacă au căpătat acest tonus odată cu „noua viaţă" care li s-a oferit.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

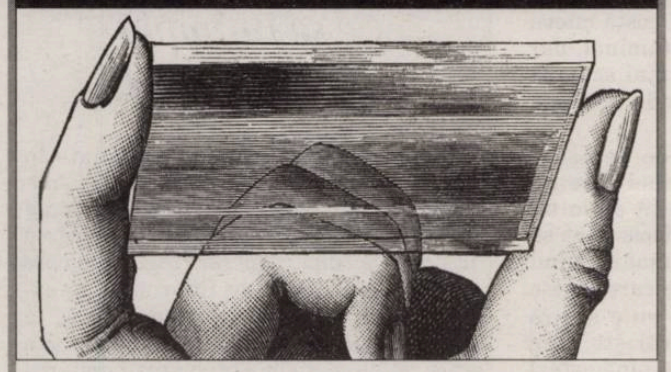

Cristi

Mulţi care au avut ocazia să stea de vorbă cu Cristi Puiu spun că e un partener de discuţie incomod. Ba, mai mult, că e chiar un tip eminamente adversativ, aflat permanent pe picior de război şi, în cele din urmă, dictatorial în a-şi impune opiniile. Un om perpetuu baricadat în fortăreaţa lui şi care nu concepe să se întîlnească cu interlocutorul la jumătatea drumului. Un om pentru care discuţiile cu ceilalţi nu sînt dialoguri, o formă de comunicare şi de comuniune, ci confruntări pe viaţă şi pe moarte în care trebuie cu orice preţ să iasă învingător.

Cunosc foarte bine latura aceasta contondentă a lui Cristi, pentru că într-o vreme am fost foarte apropiaţi. Prietenia noastră s-a încheiat – cum altfel? – în urma unei discuţii, acum vreo 15 ani. Una care nu implica nimic personal, ci în care erau disputate idei, principii. Cu excesivul Cristi Puiu te poţi certa fundamental pornind de la o idee absolut colaterală. Asta, cu toate că împărtăşiţi amîndoi aceleaşi valori.

Cum spun, îi cunosc această latură belicoasă, dar mai ştiu şi că ea nu-l caracterizează întru totul (e doar cea mai vizibilă, la un prim nivel), că dincolo de ea sînt nenumărate lucruri care fac din Cristi un om admirabil.

M-am reîntîlnit cu omul acesta admirabil văzînd emisiunea Eugeniei Vodă, *Profesioniştii,* unde a fost invitat.

Am aplaudat de multe ori talk-show-ul Eugeniei Vodă în cadrul acestei rubrici, dar ţin minte că, acum cîţiva ani, mi-am exprimat şi anumite rezerve faţă de el. Observam atunci stilul iscoditor al moderatoarei, interesată de tot felul de picanterii din vieţile invitaţilor săi, ceea ce mi se părea că împinge lucrurile înspre o anumită tabloidizare şi le aliniază la goana generală după senzaţional. Acum nu mă mai deranjează deloc acest aspect, pentru că am văzut în repetate rînduri rezultatele. Iar acestea sînt extraordinare: Eugenia Vodă reuşeşte să-i facă pe invitaţii săi să se deschidă incredibil şi astfel să-şi dezvăluie latura umană, dincolo de măştile publice pe care şi le aplică de obicei pe chip. Mai mult, amănuntele personale scoase astfel la lumină nu sînt simple picanterii, ci lucruri cu adevărat profunde. După ce-i văd la emisiunea *Profesioniştii,* oamenii îmi devin foarte simpatici. Pentru asta, nu pot decît să-i mulţumesc Eugeniei Vodă.

În cazul de faţă, trebuie să-i mulţumesc o dată în plus, pentru că mi-a prilejuit reîntîlnirea cu un fost prieten. Cristi a povestit în emisiunea *Profesioniştii* lucruri pe care le ştiam, dar am fost impresionat de sinceritatea cu care a făcut-o. Îi cunosc foarte bine şi obsesia pentru sinceritate (obsesie pe teritoriul căreia ne-am întîlnit, cîndva), dar am fost plăcut surprins să regăsesc un Cristi Puiu la fel de neîngăduitor cu sine însuşi, aşa cum este şi cu ceilalţi. Un Cristi Puiu în stare să se obiectiveze şi să-şi arate cu degetul şi derapajele egoului: „Cad întotdeauna în această capcană a vieţii de zi cu zi şi îmi găsesc tot felul de justificări şi constat că de multe ori funcţionez ca marea majoritate a celor pe care-i cunosc, şi anume extrem de tolerant cu mine însumi şi ultraexigent cu ceilalţi." Mai cu seamă, un Cristi Puiu dispus să vorbească public, printre altele, despre propriile compromisuri, despre propriile eşecuri, despre lucrurile mai puţin lăudabile din viaţa lui. Şi asta fără să vrea s-o întoarcă în favoarea lui, fără să-şi găsească circumstanţe atenuante, aşa cum se întîmplă îndeobşte cu cei care ajung la astfel de mărturisiri.

În emisiunea *Profesioniştii,* Cristi Puiu nu s-a menajat deloc şi a respins de la bun început invocata toleranţă faţă de propria persoană: Ceea ce nu e deloc puţin lucru!... Pentru asta îţi trebuie cu adevărat curaj, tărie de caracter. Iar despre Cristi Puiu se poate spune orice, dar în nici un caz că nu are un caracter puternic.

Tudor Călin ZAROJANU

Nu, tati!

Înainte de toate, trebuie să răspundem tranşant la o întrebare: are vreun drept patronatul unui canal mass-media asupra politicii editoriale? Răspunsul este: categoric, da!

Patronatul şi conducerea administrativă a unui organ ori trust de presă are dreptul (ba chiar şi obligaţia faţă de acţionari – acolo unde există) să proiecteze strategia editorială pe termen mediu şi lung. În primul rînd, să stabilească despre ce fel de ziar ori post TV este vorba: tabloid, generalist, de ştiri, de sport etc. Patronatul poate impune – sau propune – şi un model: „Să facem un post similar CNN", de pildă. Astfel, ziaristul cînd se angajează acolo, ştie de la bun început unde se află şi *la ce să se aştepte*. Dacă nu-i convine, caută în altă parte.

Dar atît! Cel care stabileşte „Facem un post similar CNN, dar numai cu ştiri catastrofice şi cu mult mai multe comentarii decît informaţie" nu e patron de presă. E doar un nene cu nişte bani. Fireşte, chiar şi în acest caz jurnalistul poate să evite trustul respectiv. *Dacă* ştie, înainte de eventuala angajare, cu ce se va confrunta. Căci, da, oricît ne-ar enerva asta, un patron are şi dreptul de a înfiinţa un post TV dedicat exclusiv mizeriei – dar nu, nu are dreptul să *transforme* un canal mass-media într-o praştie personală, cu care să tragă în cine are chef. Un adevărat om de afaceri ar trebui să respecte *dreptul angajaţilor de a-şi face, ca şi el, planuri pe termen mediu şi lung*. Nu poţi să mă angajezi la o publicaţie serioasă, după o vreme să zici că te-ai răzgîndit şi vrei să fie cu femei goale, iar mie să-mi spui „Dacă nu-ţi convine, pa-pa-pa!". Sigur, eu, dacă am o minimă mîndrie profesională, un cît de mic nume în presă, o să plec oricum – chiar dacă nu am nimic altceva aranjat altundeva – dar patronul nu are dreptul să-mi pună în faţă această „alternativă".

Asta în ceea ce priveşte relaţiile cu angajaţii. Cît despre relaţia cu publicul, lucrurile sînt şi mai clare: *publicitatea mascată e interzisă prin lege*. Căci publicitate mascată e să mimezi independenţa ziarului/postului care, în fapt, slujeşte una dintre forţele politice aflate pe piaţă. Lucru valabil atît prin afirmaţie („Uite ce bun e nenea ăsta!" – indiferent ce face), cît şi prin negaţie („Ălălalt e naşpa!" – idem). Vrei s-o faci, asta crezi, asta simţi, asta zici că te ajută la business? Nici o problemă, cu condiţia s-o recunoşti public. Poţi să pui în colţul paginii/ecranului un (P) de la Publicitate, de la Politică sau de la ce vreţi dvs.

V-aţi întrebat de ce la noi nu există ziare de partid, oficiale, declarate? Pentru că toţi avem orgoliul de a poza în independenţi. Şi nu numai în presă. Cîţi dintre românii care-l înjură pe Ionescu în discuţiile de la portiţă recunosc deschis că ţin cu Popescu – sau invers?

O legendă: n-ai de ales

Dar jurnaliştii? Frunze în bătaia vîntului sau, măcar în unele cazuri, puţin altfel?

Chiar dacă patronul nu are dreptul să te supună alternativei „ori accepţi schimbarea mea de interese, ori te cari dracului", ziaristul are obligaţia de a face alegerea corectă. Obligaţie faţă de sine, dar şi faţă de cititorii săi. Nu uitaţi că în România există destui jurnalişti care-şi „duc" publicul cu ei oriunde bîntuie – atîta vreme cît rămîn consecvenţi cu ei înşişi. Nu patronul te face ziarist şi nu el te scoate din scenă.

Doi: ca şi în politică, există imaginea „toţi o apă şi-un pămînt", cenzura e inevitabilă, peste tot e la fel etc. *Nu este adevărat*. Am fost angajat în şase locuri diferite şi am colaborat în vreo douăzeci. Ziar, săptămînal, lunar, agenţie de ştiri, radio, TV. Niciodată nu mi-a spus nimeni ce să scriu sau să nu scriu. Dar, e drept, nu m-am tras cu nici un patron de şireturi, n-am fost „bătrînelule", nu ne-am tutuit, n-am băut şi n-am înjurat împreună, n-am intrat în casa nici unuia. Cît despre şefii mei direcţi, am avut norocul să întîlnesc oameni de calitate, în primul rînd morală, pentru care ideea însăşi de a-mi spune ce să (nu) scriu este împotriva firii. Dar n-am fost şi nu sînt singurul lor subordonat; de acelaşi regim s-au bucurat şi colegii mei. „N-am avut de ales" e o scuză preluată din discursurile despre compromisurile din perioada comunistă. E falsă şi pentru atunci, şi pentru acum.

Dacă eşti ziarist pe bune

Subiectivismul, da, este inevitabil. Toţi avem păreri, simpatii şi antipatii, care pot să transpară în ceea ce facem. Este OK însă cîtă vreme sînt *ale noastre* şi ni le asumăm. Tia Şerbănescu spunea cîndva despre publicaţia la care lucra: „Este independentă, dar nu este indiferentă". În articolele de opinie sînt fireşti indignarea, sarcasmul, ironia, patetismul – atîta timp cît sînt sincere, nu comandate. În anchete şi reportaje – cu moderaţie. În ştiri n-au ce căuta.

Mai trebuie subliniată, încă o dată, diferenţa dintre independenţa economică şi toate celelalte forme de independenţă. A nu „da" în patronul tău, în banca unde îşi rulează banii şi prin care te plăteşte şi pe tine, în partenerii de afaceri – e de la sine înţeles, oriunde în lume. Dacă afli lucruri scandaloase, în contradicţie cu conştiinţa ta – atunci trebuie să pleci. Şi nu, nu vei vorbi despre ele nici măcar după ce ai plecat. Aşa e moral.

Pentru orice altceva însă jurnalistul trebuie să aibă libertatea de a scrie ce a descoperit şi ce crede. Nu numai despre politică! A titra zilnic „România în colaps" pentru că aşa ţi s-a ordonat este o iresponsabilitate, mult mai gravă decît a înjura la comandă un partid sau un om politic. În paranteză fie spus, aşa cum nu te obligă nimeni să lucrezi într-o anumită redacţie, tot astfel nu te forţează nimeni să scrii editoriale despre politică – dacă, să zicem, oriunde ai face-o te-ai izbi de comandamente locale. Dacă eşti ziarist adevărat, dacă ai sînge-n tine, atunci îţi poţi face un nume incontestabil prin anchete sociale şi economice, interviuri memorabile cu personalităţi sau semnînd cronici de artă.

Un risc asumat

Bine-bine, dar ce-are urmărirea unui individ pentru favorizarea infractorului cu publicarea unor discuţii private în care sînt implicaţi ziarişti a căror imagine este, în acest fel, afectată? Nu reiese de nicăieri că ar fi fost complici la respectiva presupusă favorizare.

În primul rînd, aşa cum a explicat procurorul general, o urmărire nu se poate face selectiv. Se înregistrează tot, că nu se ştie de unde sare un iepuraş. Ulterior, o dată ataşate la dosarul trimis în judecată, transcrierile devin publice. *E un risc pe care ţi-l asumi* atunci cînd vorbeşti cu o persoană implicată de mulţi ani în mari scandaluri. Inclusiv în cazul în care, lucrînd în altă parte, l-ai sunat să-i ceri o declaraţie. Pe de altă parte, din două una: ori ceea ce ai spus e *„sans peur et sans reproche"*, şi atunci nu ţi se afectează nicicum imaginea, ori...

Stenogramele publicate sînt jalnice. Dar nu, nu aceasta e presa din România. Nu toată. Nu, tati. Punct.

Iaromira POPOVICI

O zi cu domnul Fecioara

– scurtă poveste cu un pielar –

Pe Calea Moşilor, în zona veche, dau de o firmă simplă: Reparaţii cojoace şi haine din piele. *De altfel, acea parte a oraşului, se ştie, e „specializată" în meseriaşi. Sau în ce a mai rămas din ei. Vizavi de pielărie se află un cizmar şi un coafor particular (nu genul „de fiţe"). Alături, un anticariat şi... o casă părăsită. Din vitrina atelierului se vede o maşină de cusut. Veche, manuală. Camera în care intru e destul de pustie: cu excepţia unei alte maşini de cusut. Şi a ocupantului ei. Acesta, îmbrăcat în haine civile, şi nu în obişnuitul halat, stă, calm, în faţa maşinii de cusut. Fără să dea ture, uitîndu-se avid după clienţi, precum alţi ocupanţi ai zonei. Aflu că se numeşte* ***George Fecioara.*** *Un nume nu tocmai obişnuit. Se pare, după spusele domnului Fecioara însuşi, că are origini greceşti: „Eu mă trag puţin din rasa greacă: bunicul meu era grec."*

© I. Popovici

Din Bilciureşti la Bucureşti

George Fecioara provine de la ţară, din Bilciureşti, judeţul Dîmboviţa. Povestea lui seamănă cu cea a multor tineri veniţi din sate în promiţătorul Bucureşti: „Am terminat Generala şi am vrut să dau la Medicină. Dar am renunţat, neavînd părinţii situaţia cum se cerea atunci – eram patru copii. Printre altele, am auzit de la un prieten că ar fi bine la Tăbăcărie, în cadrul Croitoriei. Cînd am venit şi am văzut despre ce era vorba, nu prea mi-a plăcut, că era mizerie. Am dat examene la română şi matematică la Liceul „Matei Basarab" şi am luat cu media 9,50. Am făcut apoi Profesionala. Patru luni la Timişoara, partea de teorie. Acolo ne învăţa despre tipare. Şi ucenicia într-un complex pe la Piaţa Progresului. Cam în anii '70-'72."

În Bilciureşti, Dîmboviţa, de unde venea dl Fecioara, se trăia din cărăuşie şi agricultură. Nici curent electric nu era. Foloseau lămpi cu gaz. Apă de la fîntînă. Şi încălzire cu lemne. Tatăl lui avea o căruţă, un cal şi o vacă; şi vreo două hectare, pe care le cultiva cu trifoi. Erau, după spusele meşterului, „oameni de rînd, nu din ăştia mai răsăriţi".

George voia cu orice preţ la oraş, despre care auzise multe: „Mă gîndeam că o să fie tragedie să rămîn eu la ţară, cu căruţă şi cal. Auzisem de oraş că e ceva frumos, că e totul altfel. Spre norocul meu, aveam şi o mătuşă care stătea în Bucureşti. În Berceni, aproape de Piaţa Progresului: traversam printre străzi pe jos şi mă duceam acolo."

Meşteri şi ucenici

Povestea continuă: „Ucenicia am făcut-o doi ani. Pe bază că învăţam aveam bursa cea mai mare şi bilete la cantină. De la Piaţa Progresului veneam undeva la Operetă. Mîncarea era foarte bună, de la supă la desert, şi fructe, şi tot. Am avut 900 de lei bursa, după primul an de Profesională. Cu 30 de lei îmi puteam scoate prietena la un suc şi la un film. Pe urmă, meşterul mai îmi dădea cîte o treabă de făcut. Meşterul mi-a deschis viitorul în viaţă. El m-a învăţat tot, tot. Mie mi-era ruşine şi să mă duc la Alimentară să cumpăr ceva, sau să cumpăr o pîine. Aveam o reţinere, aşa. Vedeam ceva nu ştiu cum. Era diferenţă între cum se trăia la ţară şi la oraş. Era mult mai mult respect la ţară. Acolo nu exista să treci pe lîngă cineva şi să nu-l saluţi, sau chiar să-l inviţi la masă. Aicea, dacă nu te cunoştea cineva mai îndeaproape, nici nu te saluta."

După ce a terminat Profesionala, George a migrat spre Centrul istoric, unde se ştia că erau blănării şi pielării: pe Moşilor, Cavafi, Şelari, Lipscani. La puţin timp a fost făcut meşter: ajunsese să-i dea el de lucru meşterului său de dinainte. De ce a devenit atît de rapid meşter? Dl Fecioara are o explicaţie: „Dintre toţi ucenicii pe care meşterul i-a avut, s-a orientat asupra mea. Mai erau nişte băieţi de prin Lehliu, de prin Alexandria, dar nu erau prea cuminţi. Eu eram mai tăcut, mai retras, credeam că nu e bine să vorbeşti aşa, tot timpul."

Viaţă de meseriaş

Destul de repede, George s-a descurcat: „Nu am locuit la bloc. Mi-am cumpărat casă la curte, în Bucureştii Noi. Aveam toate condiţiile. Mi-am făcut centrală proprie, pe bază de păcură. Aveam apă trasă, canalizare. Era mai greu atunci, şi te luau şi la întrebări dacă vedeau că ai mai mult.... Pînă la urmă m-au lăsat în pace, că mi-am făcut relaţii: le lucram şi eu celor de la Miliţie, pe gratis. Noaptea mai lucram particular, iar ziua la stat. Aveam clienţii mei. Mă învăţasem – e un obicei pe care-l mai am şi acum – ziceam ca ei şi făceam ce vroiam eu. Îmi făcusem relaţii la Avicola, la carmangerie, la alimentară. Păi, eu aveam tot timpul brînză, carne, păsări în frigider. Serviciu contra serviciu, că le lucram. Aveam şi de multe ori dădeam şi pe la alţii. Era prea bun serviciul meu. Aveam maşină. Puneam un ban în sertarul ăsta de la maşina de cusut, dacă ar avea gură să vorbească... Maşina asta mi-a cumpărat-o tata la 18 ani, cu 7000 de lei, de atunci nu m-am mai despărţit de ea. Am mai avut poate şi altele, mai bune, dar de asta nu am putut să mă despart, ca sentiment."

Maşinile de cusut pe care dl Fecioara le are, ca, de altfel, şi restul ustensilelor, sînt clasice: „Kaiser, Singer, manuale. Antice. Cred că au suta de ani. Le-am luat de ocazie, în timpul uceniciei. Au rămas cele mai bune şi acuma. Fierul de călcat e şi el clasic, nu electric, ci din cel care se încălzeşte pe plită. E cel mai bun, că la pielărie aşa trebuie, altfel arzi pielea."

Pe vremuri, lucrau haine şi costume noi *en gros*: „Ţineam de Ucecom. Ne plătea de lucru, de bucată. Nu era salariu fix, ci în funcţie de cît munceai. Cel mai mare salariu pe care l-am luat a fost de 2700 lei. Dar aveau valoare banii atunci. Şi aveam şi clienţi proprii, de la care cîştigam în plus. Aveam relaţii cu ciobani, care aduceau pieile deja prelucrate, vopsite, tot. Aveau şi autorizaţie de desfacere în pieţe, ca să le poată vinde după ce le făceam eu. Am lucrat şi pentru nişte vînători. Îmi aduceau ei piele de căprioară şi iepure, care era pe toate drumurile. Făceam şi astrahanuri, şi nurci, şi vizoane. Venea clientul cu ele. O haină de blană venea pînă-n 15.000 de lei. Era de super lux. Te băga chiar la ilicite dacă ştiau că aveai blană. Am avut şi clienţi celebri. Am făcut pentru Maria Ciobanu, pentru Elena Merişoreanu, costume de piele, fuste şi jachete. Aveam reviste pe care le procuram din altă parte, Neckermann-uri, şi scoteam modele din ele. Se căutau modelele clasice. Tăiate în talie, cu forma bustului, la femei. La bărbaţi, tot tăiate în talie, cu buzunare aplicate, cu cusături duble. Am avut şi ucenici. Trei generaţii au ieşit din mîna mea, pe timpul cooperaţiei. Mai mult fete."

Acum...

Acum nu se mai fac decît reparaţii. Dl Fecioara mai are clienţii lui vechi, care încă îl mai caută. Deşi, material, nu are probleme, spune că vine în continuare, zilnic, de plăcere. Nu mai are ucenici sau continuatori: „Acum foarte greu se mai poate învăţa meserie. Sîntem pe cale de dispariţie. Nu mai e nici o şcoală ca să faci o generaţie de ucenici cum se făcea. Acum se axează pe alte profiluri, nu mai e gîndirea de atunci. Vor doar lux şi bani mulţi."

Şi totuşi, interlocutorul meu nu pare nemulţumit. Are un apartament foarte bun, în propriul bloc. Pe care plănuieşte să-l vîndă şi să-şi construiască o casă pe sufletul lui, cu etaj, cu grădină de vreo mie de metri, în stil rustic, cu lemn în partea de sus. În care să încapă mulţii nepoţi de la cei şase copii pe care îi are. De asemenea, îi place să meargă la biserică, şi povesteşte cu elan de credinţa lui. Una pe care o descrie ca mai democratică: în sensul că fiecare credincios poate merge la altar să citească din Cărţile Sfinte, şi nu doar un singur preot...

De altfel, exact în timpul cît i-am luat interviul, s-a nimerit o clientă „pe linie religioasă": o tînără îmbrăcată modest şi destul de agitată a intrat valvîrtej în magazin. Şi ne-a spus o poveste frumoasă, şi probabil reală, despre trei călugări de la Muntele Athos, români de origine, care au venit la noi, să se trateze la Biomedica. Cei trei, bătrîni şi suferinzi, aveau la gît moaşte înfăşurate în nişte cîrpe gata să se rupă. Fata, suflet milostiv, văzîndu-i atît de jerpeliţi, a venit la pielărie. Cu o geantă veche, primită din Germania, ca să le facă preasfinţilor trei săculeţi. Din cea mai fină piele. Dl Fecioara a acceptat comanda, mai ales după ce fata a relatat cum nici un alt pielar nu i-a primit-o. A decis să-i facă săculeţii, deşi a declarat că-i păcat să strice o aşa geantă bună. Cred că, de atunci, săculeţii sînt de mult la gîtul călugărilor. Iar dl Fecioara e, în continuare, în atelierul său, în care, alături de vecini, mi-a mărturisit că se simte ca-n *Take, Ianke şi Cadîr*. Dacă n-o fi plecat cumva în străinătate, căci îl bătea şi un asemenea gînd...

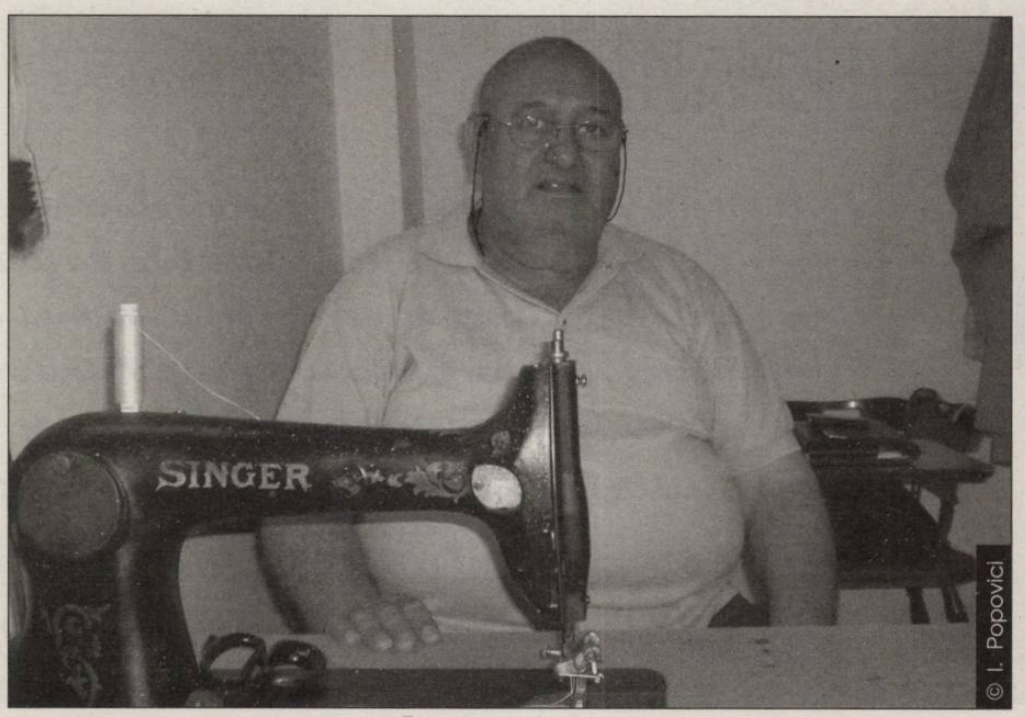

© I. Popovici

PUBLICITATE

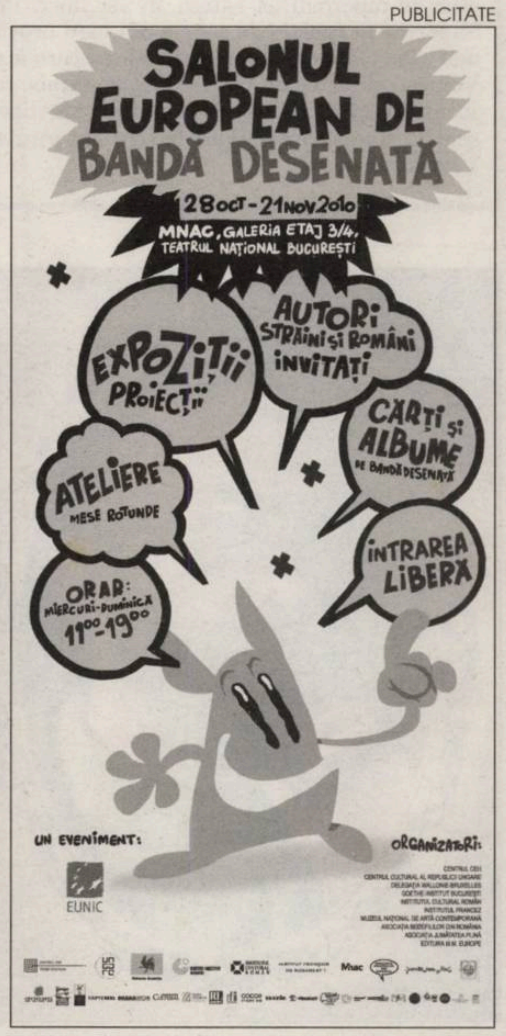

Cu ochii-n 3,14

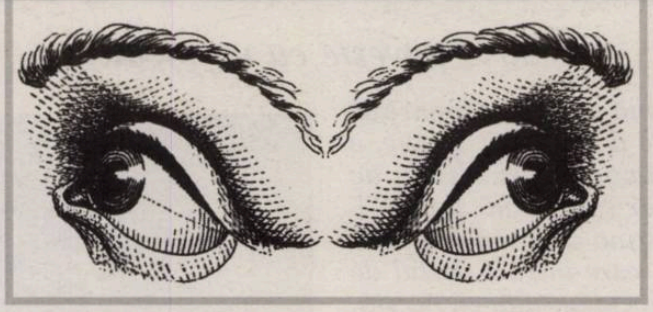

AH, PROTESTELE! PRIMUL LUCRU PE CARE-L VEZI PE CÎTEVA PIETRE VECHI E INTERDICŢIA DE A TRĂI PRINTRE TARABE

■ Ah, femeile! (Şi topurile.) De curînd, *Forbes* a făcut publică lista celor mai puternice femei din lume. Şi nu mică mi-a fost mirarea cînd am văzut cine, unde şi de ce... Iată cîteva dintre ocupantele primelor poziţii, numai doamne una şi-una: 1) Prima Doamnă a Americii – Michelle Obama; 2) directoarea executivă a Kraft Foods – Irene Rosenfeld; 3) „a doua doamnă a Americii" – Oprah; 4) „doamna" Germaniei – Angela Merkel; 5) ex-Prima Doamnă Hillary Clinton; 7) Lady (!) Gaga (o domniţă aparte) şi... abia pe locul 41 (singura prezenţă britanică din Top 100, de altfel), Regina Elisabeta a II-a a Marii Britanii. În schimb, în clasamentul similar (al celor mai influente femei din UK), realizat de către britanici, Regina ocupă locul al III-lea, pe locul II aflîndu-se Victoria Beckham, iar pe locul I – scriitoarea J.K. Rowling. Chestiune de perspectivă... (**P. M.**)

■ În Franţa, protestele recente au luat o amploare foarte mare. Chiar dacă pare greu de crezut, motivul este creşterea vîrstei de pensionare. Altfel spus, tinerii au ieşit în stradă pentru ceva ce o să li se întîmple şi o să-i afecteze direct abia peste 40 de ani. Cuvîntul „solidaritate" în franceză încă mai înseamnă ceva. (**A. M. S.**)

■ Primul lucru pe care-l vezi cînd ieşi de la Spitalul de Urgenţă „Floreasca" e un banner imens pe blocul de vizavi: o reclamă la Skoda, cu sloganul: „Strivit de un munte de griji? Evadează". E, probabil, o dedicaţie de la fabricantul de maşini pentru toţi striviţii, juliţii şi tăiaţii care ajung la Urgenţă. Şi care cred că vindecarea echivalează cu o Skoda Yeti în rate. (**L. V.**)

■ Descoperirea unor molecule de amidon pe cîteva pietre vechi de 30.000 de ani i-a făcut pe cercetători să afirme că oamenii preistorici au mîncat pîine. Să le fie de bine. (**M. M.**)

■ Deşi non-UE, în ceea ce priveşte interdicţia de a fuma Turcia e mai europeană decît multe alte ţări membre. Atît în restaurante, hoteluri, dar şi pe terase, fumatul e strict interzis, încălcarea fiind sancţionată cu o amendă de 69 de lire turceşti (aproape 150 de lei), iar mica înţelegere cu patronul sau chelnerii nu prea ţine. Să fie oare turcii, din acest punct de vedere, mai catolici decît papa? (**S. G.**)

■ Maiko-dun este numele robotului humanoid pe care japonezii vor să-l trimită pe Lună în 2015. Robotul a costat 11 milioane de dolari şi e programat să înfigă steagul japonez în solul lunar. Americanii, în schimb, au anunţat că pînă în 2030 vor reuşi să trimită zece oameni pentru a trăi pe Marte şi pentru a concepe acolo primul copil extraterestru. Dacă ar fi să aleg, mai degrabă aş vrea să fiu în aliajul robotului, decît în pielea acelui copil. (**M. C.**)

■ „Noua" piaţă Obor care s-a redeschis la începutul lunii este într-adevăr mult mai civilizată decît cea veche, însă are ceva de hipermarket sătesc, în aer liber. Producătorii sînt împărţiţi în funcţie de zonele din care provin şi unde „produc", aşa că vei şti sigur că merele pe care le cumperi sînt de Voineşti şi roşiile de Videle. Printre tarabe se plimbă băieţii „de la security", cu staţiile la ureche. Mai lipsesc cozile la casele de marcat, însă superofertele sînt prezente: „La 6 mici, 1 gratis!". (**A. P.**)

AH, DEZECHILIBRAREA! CEI CARE CRESC UN PUBLIC DE LEGUME VOR AVEA SILUETA UNEI VACI CU MUUUULT PESTE PROBLEME

■ Prăbuşirea unui avion al companiei aeriene Filar din Republica Democrată Congo, care a provocat moartea a 20 de persoane anul trecut, s-a produs din cauza unui crocodil. *Air Journal* preia ştirea din publicaţia *Jeune Afrique*. Singurul supravieţuitor a povestit cum s-a întîmplat: un pasager transporta un crocodil într-un rucsac şi, cînd avionul a început să coboare spre Bandundu, animalul s-a speriat şi a ieşit. Însoţitoarea de bord l-a văzut şi a fugit în partea din faţă a avionului, iar ceilalţi pasageri, la fel de panicaţi, au făcut acelaşi lucru. Dezechilibrarea brutală a fost urmată de intrarea în vrie a aparatului. (**A. M. S.**)

■ În urma unui chestionar online la care au răspuns milioane de oameni, a rezultat un algoritm al corelaţiilor. Iată cîteva: cei care cred în OZN-uri preferă Pepsi, cei care preferă pulpă în suc trec pe roşu la semafor, cei care cresc singuri la părinţi vor avea pisică în casă, doctoranzii preferă pixurile cu pastă albastră celor cu pastă neagră, cei cărora le plac prăjiturile cred în viaţa de după moarte... (**M. C.**)

■ Melodrama aceea indiană *Lanţul amintirilor,* care în anii '70 a făcut rupere în Bucureşti, a avut acum, în 2010, o teleaudienţă mai mare decît „derby-ul de România", Steaua-Dinamo. Pe un interval de peste trei ore, s-a înregistrat un rating de 5,2 (faţă de 3,8 în Ştefan cel Mare) la un public comercial fixat între 18-49 de ani. Adică un public de nenăscuţi sau bieţi puştani prin '70. Rămîne cum am vorbit: melodrama bate tot ce se poate bate. (**R. C.**)

■ Din schimbările vieţii noastre. De pe firma aceea adorabilă „Haine pentru graşi şi grăsuţi" au dispărut grăsuţii. În locul lor a apărut firma „Fructe şi legume de la producători". Dar şi ce-a rămas – „Haine pentru graşi" – are hazul ei. Să tot trăieşti în Bucureşti. (**R. C.**)

■ Într-un restaurant vienez pe nume „Plachutta" am avut surpriza ca, într-una din foile meniului, să văd silueta unei vaci împărţite pe zone, numerotate, precum hărţile din anumite manuale. În dreptul fiecărui număr stăteau scrise caracteristicile cărnii din respectiva parte a corpului: mai slabă, mai suculentă, mai grasă... Deşi mîncarea era foarte bună şi serviciul impecabil, obiectificarea în asemenea măsură a vacii, care prin alte părţi e un animal sacru, mi-a lăsat un gust amar. (**I. P.**)

■ *Die Zeit* a publicat săptămîna trecută un supliment cu „cele mai frumoase hoteluri sub 100 de euro" (din Barcelona, Sevilla, Alpi, Florenţa etc.). Propun un supliment despre „cele mai urîte, dar cu pretenţii hoteluri cu muuuult peste 100 de euro" (din Bucureşti, Mamaia, Poiana Braşov etc.). (**M. V.**)

■ Încă o frază, dacă mai era nevoie, a lui Traian Băsescu care n-ar fi putut fi rostită de nici un alt preşedinte (de ţară) din Uniunea Europeană: „Nu dau şanse nici unei femei la preşedinţia partidului sau a ţării". N-ar strica, la Cotroceni, un consilier pe probleme de psihologie abisală. (**S. S.**)

AH, MAFIE! RAZELE SOARELUI AU FOST AMÎNATE DIN CAUZA DUMNEAEI

■ Din stenogramele astea, pe mine cel mai mult m-au amuzat apelativele cu care „Sorinache" (Cozmin Guşă *dixit)* Vântu se adresa oamenilor cumpăraţi de el sau doar parteneri de mafie politico-economică: „Doruleţ, iubitul meu amic" (Buşcu), „Bătrînelule" (Chirieac), „Măi, tati" (Nistorescu)... Un mogul tandru! (**M. C.**)

■ Cea mai frumoasă scenă tomnatică am văzut-o într-o mustărie de pe faleza Dunării, la Brăila. Doi pensionari care îşi pierdeau vremea prin port şi-au luat fiecare cîte o cănuţă cu must. Primul şi-a ridicat cana în aşa fel încît razele soarelui să-i scoată în evidenţă culoarea rubinie. „Must!", a spus plin de satisfacţie. Al doilea i-a răspuns ca şi cum ar fi strivit în gură o boabă de strugure: „Must!". Apoi au băut în tăcere. (**A. P.**)

■ Două concerte pe care Lady Gaga le avea programate la Paris au fost amînate din cauza grevelor care paralizează Franţa. Pagubă-n ciuperci, am putea spune. Francezii, aceşti greci ai Europei de Vest, sînt nemulţumiţi de mărirea vîrstei de pensionare de la 60 la 62 de ani. Ei vor adică să iasă la pensie înainte să ajungă ga-ga. (**A. M.**)

■ Treceam într-o zi pe strada Academiei, prin faţa anticariatului „Unu". Între coloane, pe un scăunel, şedea o florăreasă de neam gitan. În jurul ei, pe jos, erau înşirate nişte vase cu flori (crizanteme, dacă nu mă-nşel), iar alături de ea, ajutînd-o la negoţ, sta de veghe consortul dumneaei. Care, văzînd în mine un potenţial client, m-a întrebat: „Doriţi un ghiveci de o frumuseţe deosebită?". La o asemenea întrebare, mai c-aş fi dorit. (**D. S.**)

PUBLICITATE

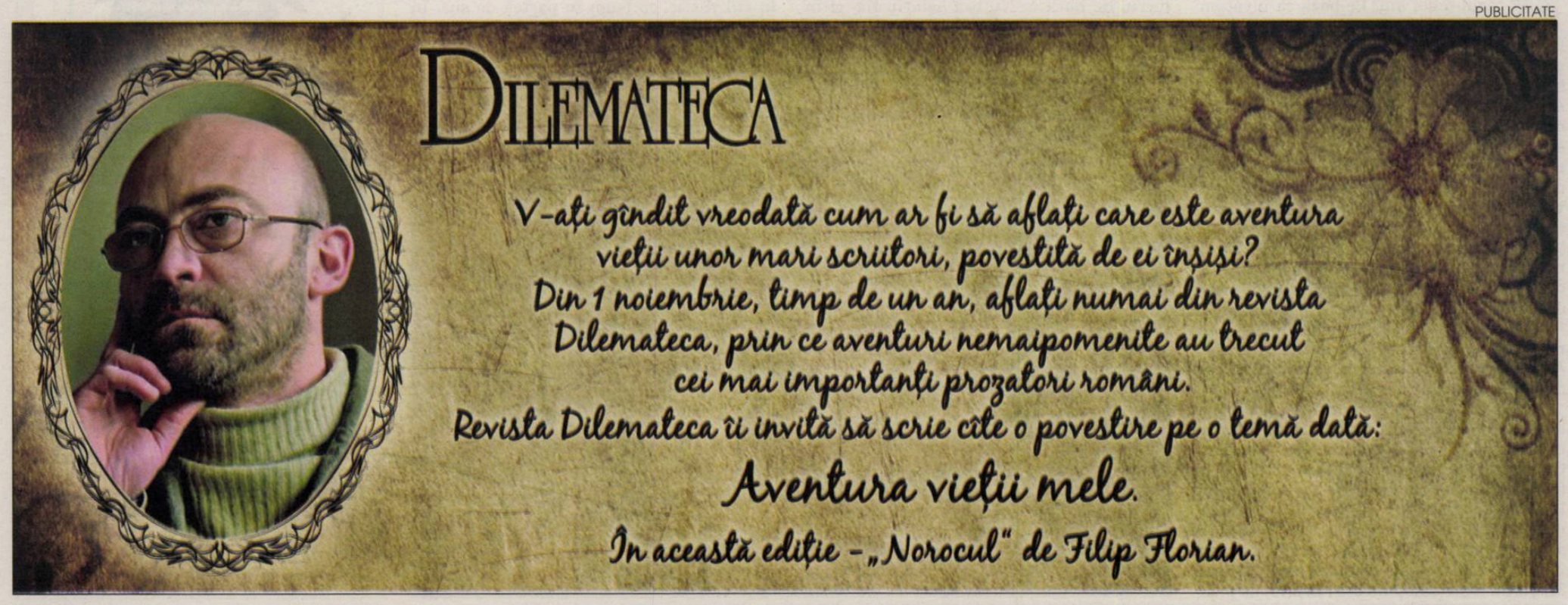

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

VOLVO

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VII ■ nr. 351 ■ 4-10 noiembrie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei (cu DVD: 10,99 lei)

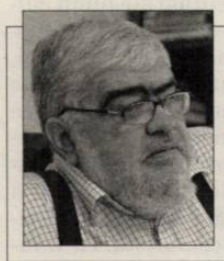

ANDREI PLEŞU

„Cosaşu la 80 de ani? Uite că se poate!“

pagina 3

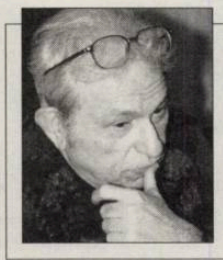

RADU COSAŞU

„O nebunie personală“

pagina 7

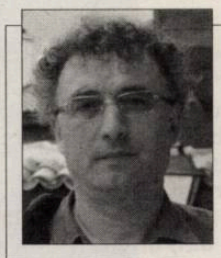

ALEXANDRU OFRIM

„O incursiune în Balcanii de Vest“

paginile 20-21

După 20 de ani

– şi înainte de 30 –

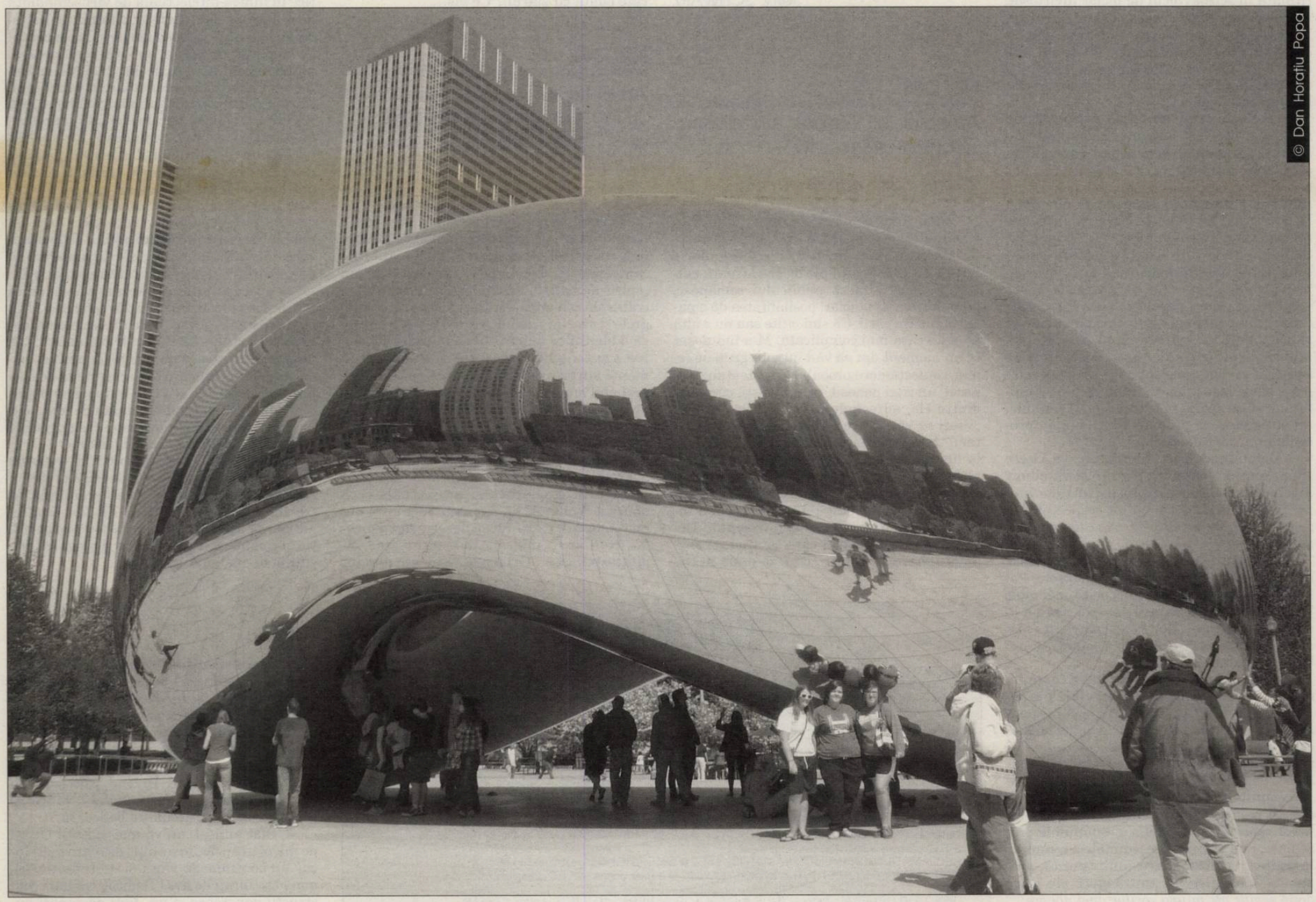

© Dan Horaţiu Popa

Revista: 3,99 lei

5 948467 000346 44

Revista + DVD: 10,99 lei

5 948467 000452 07

„Daţi-mi mie cei douăzeci de ani ai dvs., dacă nu faceţi nimic cu ei.“

JACQUES DE LACRETELLE

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

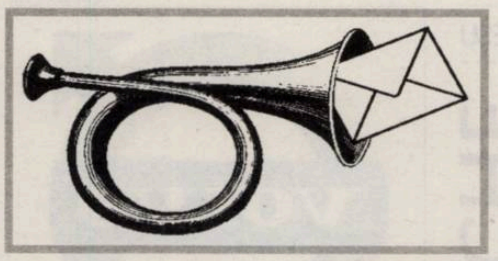

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“ *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

album dilematic Flavia Dimitriu

NR. 347

Articolul lui Adrian Cioroianu, „Poliţia – şi cum s-a ajuns aici“

Despre „renunţarea la poliţie...“

Am avut şi sper să am şi în continuare relaţii neutre, corecte, cu un cuvînt la modă – instituţionale, cu Miliţia (pe vechi) şi cu Poliţia, forma ei actuală (pe cale de umplere cu fond). Singura noastră interacţionare mai semnificativă a fost în urmă cu mulţi ani, vreo 14, cînd o vecină cu mintea rătăcită mi-a spart uşa pentru că avea impresia că tatăl ei este amantul prietenei mele. Iepşuna trecuse brusc de la agresiunea verbală – telefoane cu măscări, strigăte şi înjurături în faţa ferestrelor (stau la parter) – la clinciul fizic: într-o dimineaţă, pe la 9 jumate, zbang! şuturi în uşă cu dislocarea clanţei tradiţionale Fanem RSR, crăparea placajului, fisurarea tocului...

În momentul impactului eram acasă, dar din păcate în cîrje, cu stîngul în ghips, şi nu am putut rezolva problema imediat. Folosind o armă de acelaşi calibru cu cea a agresorului, ar fi urmat a) să-i dau, pe loc, cu uşa destîţînată în scîrbavnicul de picior învîrtoşat, sau b) să merg la ea acasă şi să-i f...urnizez, la rîndul meu, un bocanc în clanţă. Fapt e că tînăra (liber-profesionistă, 20 de ani, 170 cm, 88 kg) a şters-o, iar eu, şocat, nervos şi frustrat de propria-mi nevolnicie, am apelat la „oamenii legii“.

A sosit un cetăţean serios, cu epoleţi (nu ştiu ce grad avea, încă nu se demilitarizaseră), a văzut cu un ochi expert uşa maltratată – care oricum abia se mai ţinea, m-a pus să-i relatez faptele şi m-a întrebat în ce calitate fac reclamaţia, deoarece nu mă aflam la adresa de pe buletin. Mi-a explicat, oarecum stînjenit, că nu (se) poate face nimic. Să dau o declaraţie – dacă se verifică şi se constată că am dreptate o să-i arză fetii o amendă. Păi n-are cum să plătească, n-are venituri, pardon, regulate, i-am zis. *J'suis desolé,* mi-a răspuns (nu chiar cu cuvintele astea)... dacă vă spărgea capul, de exemplu, atunci da, era grav, dar aşa... Mergeţi la ea acasă, i-am sugerat, spuneţi-i să se astîmpere, să ne lase în pace, intimidaţi-o cu uniforma, să se sperie măcar puţin... Domnule, mi-a răspuns, ce prostii vorbiţi, noi nu procedăm niciodată astfel!

Domnule Adrian Cioroianu, vă citesc „Suprapusele“ cu mare plăcere şi vă admir ingeniozitatea şi eleganţa construcţiilor literare. De data aceasta, cu tot respectul, am *o observaţie* (de formă) şi *o sugestie* (de fond şi formă).

După părerea mea, istoricul s-a lăsat luat de val, lungind cam mult povestea (proto) Poliţiei de la origini şi pînă azi, cu atît mai mult cu cît nu spătarii, zapciii sau polcovnicii erau/sînt *în chestie...* dar, repet, *maybe it's just me,* e doar o obiecţie de formă, puteţi să n-o luaţi în seamă.

Sugestia, însă, cred că ar putea conta, la o adică: formal, stilistic, „preşedintele a renunţat la poliţie“ – e tare!, „după cum şi poliţia a renunţat la preşedinte“ – apare efasat, cumva-ceva mai în spate, ori acţiunea şi reacţiunea au fost sensibil egal (de) scandaloase. Pe fond şi pe ansamblu însă, în loc de „preşedintele a renunţat la poliţie, după cum şi poliţia a renunţat la preşedinte“, ar fi fost riguros exact „poliţia a renunţat la preşedinte, după care şi preşedintele a renunţat la poliţie“, conform succesiunii istorice, prezumtiv dialectice tip cauză-efect ale celor două *semne ale mijirii zorilor unei noi ere.*

Dacă aş fi ştiut, dacă aş fi ştiut, vorba clasicului Caragiu... I-aş fi recomandat omului meu (şi al Legii) să-şi arunce chipiul în sufrageria domnişoarei, pentru ca apoi, cu temeritatea asumării ultimei consecinţe, să-i strige sub balcon „ieşi afară, javră ordinară!“. Sau poate ar fi fost mai nimerită această scandare la arestarea lui ninja Fane Spoitoru, cel cu sabia degrab' tăietor de braţ înarmat al legii...

„Doar că n-am ajuns încă acolo“ – vorba dumneavoastră.

Cu multă stimă,

Jerry SCHWARZ
d_j_erry@yahoo.com

NR. 348

Articolul lui Dan C. Mihăilescu, „Cartea la gazetă“

Ziarul care aduce cartea

Întru totul de acord cu opinia dlui Dan C. Mihăilescu exprimată în „Cartea la gazetă“ *(Dilema veche,* nr. 348, 14-20 octombrie 2010). Chit că fac un pic de concurenţă editurilor, ziarele oferă publicului românesc, greu încercat financiar, posibilitatea de a putea cumpăra cărţi. Că sînt citite sau nu e altă poveste ceva mai complicată. M-a înduioşat la un moment dat să văd într-un grup de femei, confecţionere probabil, ce aşteptau, vesperal, un tren ponosit, de navetişti, cum una dintre ele, adresîndu-se celorlalte, le-a zis: „Vreţi să vă arăt ce mi-am cumpărat eu astăzi?“ Şi a scos din poşetă o carte, supliment la un ziar confin. De luat aminte. Căci, de altfel, ne plîngem că „poporul“ nu citeşte sau nu respectă cartea. Episodul relatat poate să fie minor, dar nu singular. Este un bun început de drum, moralmente întremător. Desigur, aşteptăm ziarul care să atace şi segmentul hard de cititori, care să pună în circulaţie, în aceleaşi condiţii, autori-scrieri mai pretenţioase. *Dialogurile* lui Platon ar fi, să zicem, o primă piatră de încercare. Cele mai bune gînduri,

Gabriel FUNICA
gabriel_funica@yahoo.com

N. red.: *Dialogurile* lui Platon – cumpărate odată cu ziarul!? Ce vis...

NR. 349

Articolul lui Andrei Pleşu, „Cine pe cine beştelește“

Replică

În recentul editorial „Cine pe cine beşteleşte?“ semnat de dl Pleşu în *Dilema veche,* se discută cartea *Idolii forului,* care pare a fi unul dintre principalele puncte de plecare pentru articol. Aceasta este etichetată ca o „antologie de bombăneli,“ animată de un „spirit de haită“, care mîgzăleşte realitatea culturală românească. Deşi foloseşte cuvinte grele şi sentinţe definitive, dl Pleşu se fereşte să o identifice după titlu sau autori. Folosirea acestei tehnici de către dl Pleşu e realmente surprinzătoare. Domnia sa îşi aduce probabil aminte că în anii '80 metoda maculării reputaţiilor fără a pronunţa nume era specialitatea revistei *Săptămîna.* Surprinzător este şi modul în care dl Pleşu foloseşte un limbaj cel mult peri-urban pentru a îi acuza pe autorii *Idolilor forului* de exact moravurile lingvistice şi intelectuale ce îi aparţin. Volumul nu foloseşte nici unul din epitetele cu care dl Pleşu descrie *Idolii forului,* cum ar fi „mîgzăleşte,“ „otrăveşte,“ „agitaţie bilioasă“. Ori poate că ne-am pierdut cu totul simţul ridicolului, şi o dată cu el simţul realităţii. Dacă e să dăm crezare spuselor dlui Pleşu, cînd îl invocăm pe Francis Bacon în *Idolii forului,* eu şi ceilalţi autori beştelim, iar cînd domnia sa ne acuză de „unsuroasă poftă de succes“ sau „spirit de haită“, domnia sa se comportă după toate canoanele exprimării academice.

Dar ce îl face pe dl Pleşu să folosească această tactică pînă la urmă păguboasă pentru domnia sa? Eu cred că domnia sa simte subţirimea poziţiei sale şi a ideilor pe care le sprijină şi nu are, de fapt, apetitul necesar să se implice într-o conversaţie reală despre problemele fundamentale ale lumii culturale româneşti pe care a influenţat-o hotărîtor în ultimii 20 de ani. În primul rînd, domnia sa refuză să discute dacă modelul pe care grupul ieşit de sub aripa dlui Noica este unul cu adevărat modern sau nu. Dl Andreescu, unul dintre coautorii volumului, discută modul în care ideologia mai recentă a şcolii Noica prezintă religia ca marea matrice pentru cultura postdecembristă. Ar fi interesant să auzim părerea domniei sale despre acest subiect. Dl Pleşu ignoră faptul că *Idolii forului* ridică prin articolul dlui Dobrescu problema elitismului şi kitsch-ului ideologic, care sufocă discursul intelectual înalt, în timp ce ignoră discursul social şi politic vernacular. Dl Pleşu clasifică drept simple bombăneli articolul dlui Flonta care discută modul în care transmiterea moştenirii ideilor lui Noica a ignorat perspectivele critice. Tot bombăneli sînt şi articolul sociologului Bruno Ştefan, ce pune în balanţă două modele intelectuale, sau cel al profesorului Morar, ce discută etica discursului intelectual. Problema deficitului de valori cu adevărat democratice în lumea intelectuală de vîrf semnalată de dl Barbu, este, desigur, o formă de beşteleală, mai ales că făcea aluzie şi la conceptul de nerostit în arena publică românească, anume egalitatea. Articolul dnei Mona Momescu, cealaltă coordonatoare a volumului, intră, desigur, în categoria mîrîielilor, odată ce ridică problema paramodernităţii profunde a lumii culturale româneşti. Iar analiza pachetului restauraţionist interbelic propusă de dl Şerban este un simplu exemplu de comportament de haită, nu? Ca şi cele ale lui Alexandru Matei sau Marius Ghilezan, care discută probleme importante, cum ar fi comercializarea anticomunismului şi devitalizarea discursului public. Ce să mai vorbim de demonstraţia făcută de dl Aranyosi cu date, că opera ştiinţifică internaţională a dlui Pleşu este modestă? Simplă calomnie. Lucian Năstasă Kovacs discută problema degradării actului intelectual? Nu există. Cît despre punctul meu de vedere, anume că modernitatea românească e îngheţată la acelaşi punct unde se află cea vest-europeană înainte de anul 1600, fiind dominată de idolii cunoaşterii premoderne, nu este, desigur, decît o simplă încercare de a sădi zîzanie.

Articolul dlui Pleşu este un trist exemplu al unui mod învechit, lipsit de etică profesională de a face jurnalism. Acesta confirmă întru totul una dintre tezele *Idolilor forului,* anume că avem nevoie de un nou model cultural românesc, care sprijină dialogul şi discuţiile de idei, nu invectivele.

Sorin Adam MATEI

Răspuns:

1. Textul meu din *Dilema veche* nu se ocupă de „Idolii Forului“, o colecţie de contribuţii foarte inegale, slujind o teză mai curînd confuză. N-am vrut decît să amendez, în cîteva rînduri, o atitudine, un amplasament intelectual, care mi se par psihanalizabile...

2. Aştept cu nerăbdare să văd *la lucru* modelul dvs. cultural. În fond, asta şi cer în articolul meu: fapte. Deocamdată, vă irosiţi într-o juvenilă gesticulaţie belicoasă.

3. Sfat amical: nu vă mai agitaţi! Uitaţi de micul grup de „învechiţi“ din care v-aţi făcut un conţinut de viaţă şi de reflecţie. Şi, mai ales, uitaţi de dvs.! Dedicaţi-vă unei construcţii generoase şi vii. Veţi descoperi bucurii mai mari decît aceea de a bombăni de pe margine.

Cu sincere încurajări,

Andrei PLEŞU

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Şerban FOARŢĂ ● Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR EDITORIAL: Adrian HALPERT ● **DIRECTOR FINANCIAR:** Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 6.500 şi 49.900 cu DVD ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

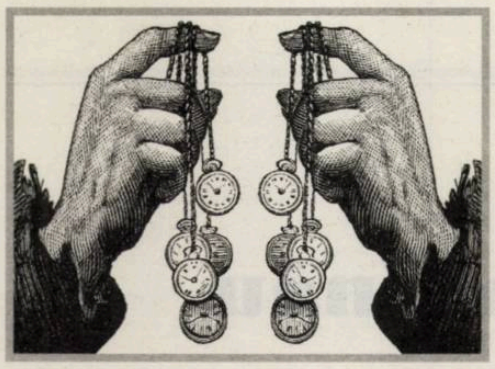

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cosaşu la 80 de ani? Uite că se poate!

Titlul de mai sus e aproape un citat din Radu Cosaşu. E proverbială înclinaţia lui de a relativiza orice perplexitate autohtonă („Cum se poate aşa ceva?“ – exclamă românul mereu surprins de suprarealismul natal) printr-un realist, vag obosit, sapienţial: „Uite că se poate!“. Sînt coleg de redacţie cu R.C. de cînd există *Dilema*. Am trecut prin toate etapele unei cooperări fertile: de la „anecdota primează“, la felurite „extremisme de centru“ şi la complicitatea născută între adevăraţii bărbaţi pe bază de hipertensiune şi diabet. Între noi nu mai există secrete. Dar există, ireductibilă, o cantitate egală de mister, depozitată integral în ograda lui. Iată care sînt, pentru mine, misterele lui Cosaşu:

1. De cînd îl ştiu e bine dispus. Poate fi absent, preocupat, timid, sceptic, dar niciodată prost dispus. E atent cu afabilitate, participativ, cordial, niciodată indiscret, disponibil, toate cu un soi de surîs subînţeles în colţul gurii şi al ochiului. Dar nu aici e misterul. Misterul vine din faptul că Radu Cosaşu e posesorul unei *bune dispoziţii fără iluzii*. Simt că nu e vulnerabil la nici o certitudine, că are o relaţie strict politicoasă cu absolutul, că nu i se pot da garanţii în nici o privinţă. Ai zice că nu exclude – dar nici nu include – nimic. Adică e plasat, cum a decis prin însuşi titlul rubricii sale, în centrul extrem, în locul în care toate tezele sînt tratate ceremonios ca simple ipoteze.

2. Cînd îi place textul, tocmai apărut, al unui coleg, Cosaşu simte nevoia să pună mîna pe telefon şi să-şi declare prompt bucuria. E un comportament misterios, dacă ne gîndim cît de rar îl întîlnim în breasla condeierilor contemporani. Acolo unde pe mai toţi semenii noştri îi apucă invidia, pe Radu Cosaşu îl apucă simpatia estetică, dacă nu direct admiraţia. Şi nu se poate bucura singur: ţine să-i facă o bucurie şi celui care a scris.

Pe scurt, dragă Relule, la mulţi ani!

Să-l confirme, să-l stimuleze, să-l asigure că reuşita lui a fost percepută.

3. Pentru un scriitor atît de activ este uimitor, la R.C., cît de mult citeşte! Şi nu e doar un practician al lecturii. E un apologet, un ideolog, un instructor. Simţi imediat că e gata să te judece pentru cît şi ce citeşti. Iar recomandările lui în materie sînt imens persuasive şi riguroase. (Îi datorez, între altele, o întîlnire tîrzie cu un anumit roman al lui Graham Greene şi cu Georges Perec). Cred că el însuşi a citit aproape tot ce este literatură. Dar nu fac asta toţi scriitorii? – veţi întreba candid sau ipocrit. Ei bine nu. Dintre cei pe care se întîmplă să-i cunosc, numai cîţiva, foarte puţini, mai au răbdare să citească şi texte care nu au ieşit din pana proprie. Iar dacă o fac este, de regulă, pentru aşi flata, comparativ, izbînda personală. Faţă de toţi aceştia, Radu Cosaşu apare ca o misterioasă excepţie.

4. Radu Cosaşu, născut la Bacău, este între cei cîţiva, puţini, bucureşteni, care au inventat şi consolidat misterioasa idee că „bucureştenismul“ e o etnie, un mod de a aparţine unei inconfundabile comunităţi de stil şi de destin.

5. Ca şi lui Radu Albala, mi se pare şi mie profund misterios ataşamentul lui Cosaşu pentru fotbal. „De copil am visat să fiu cronicar de fotbal!“ E ca şi cum l-ai auzi pe Maupassant declarînd că sensul vieţii e să ajungi campion la popice. (Ştiu că spun o enormitate, ca atunci cînd, într-un interviu, n-am fost sigur dacă pe antrenorul naţionalei îl chema Iordănescu sau Iordăchescu. Am şi eu misterele mele…)

6. Cosaşu a spus şi spune superbe lucruri trăsnite: că, de pildă, se teme de „delictul de exemplaritate“, că nu poate trăi în indignare, că nu poate da interviuri, nu poate apărea la televizor, nu poate zbura cu avionul şi nu poate scrie decît cu creionul. De asemenea, că şi-ar dori, în chip de monument, un tumul făcut din firimiturile de gumă adunate pe masa sa de lucru ca semn al unei laborioase nesiguranţe de sine şi ca ecou material al sloganului: „Moarte ideilor prost exprimate!“.

7. Radu Cosaşu ştie, cu siguranţă, o sumedenie de lucruri gingaşe despre misterul prieteniei. Are fidelităţi emoţionante şi un fel cuceritor de a invoca oamenii la care a ţinut şi ţine (Paul Georgescu, de pildă, sau Roger Câmpeanu, sau alţii).

8. Un ultim mister din cele 1003 posibile: plăcerea uşor sadică a lui Cosaşu de a publica în *Dilema,* la pagina cititorilor, tot soiul de texte care mă enervează, propunîndu-mi, eventual, să le răspund. Mai ales texte cu un uşor damf de stînga sau cu vagi urme de ateism militant.

Am citit undeva că Radu Cosaşu se consideră „un om normal într-o lume anormală“. Dacă e aşa, acesta e misterul lui suprem: *misterul însuşi al normalităţii,* într-o lume pe cît de „complexă“, pe atît de lipsită de haz.

Pe scurt, dragă Relule, la mulţi ani!

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Ce mai aşteptăm de la intelectuali?

– cu Dilema veche *la Iaşi –*

Pe 25 octombrie am avut o întîlnire cu cititorii la Iaşi, în Aula Bibliotecii Centrale Universitare. A durat mai bine de două ore şi aproape trei sferturi din timp l-am dedicat dialogului cu cei prezenţi în sală. (Fragmente filmate din această întîlnire au apărut şi vor mai apărea pe dilema veche.ro, în secţiunea „Videoblog“). A fost foarte interesant, foarte plăcut şi, nu în ultimul rînd, foarte util să aflăm ce gîndesc cititorii noştri nu numai despre revistă, dar şi despre tot felul de subiecte.

Tema – sau mai degrabă pretextul – întîlnirii a fost „Premiul Nobel sau MTV Awards? Ce fel de cultură în *Dilema veche?*“. N-a fost aleasă întîmplător. De cînd există, revista a avut, din cînd în cînd, parte de ecouri „polarizate“. Unii ne spuneau (şi încă ne mai spun) că ne ocupăm de subiecte prea „înalte“, că sîntem „elitişti“ şi nu ne-ar strica oleacă de accesibilitate. Alţii, dimpotrivă, constată că sîntem „frivoli“, că am căzut şi noi în patima dorinţei de popularitate şi succes, că ne ocupăm de cultura „pop“, de dragul tinerilor postmoderni, dar pierdem pe drum „adevărata cultură“. Întotdeauna am crezut că a discuta în termenii unei opoziţii ferme între „cele două culturi“ nu face decît să construiască un maniheism care ne conduce spre soluţii false. Problema nu este „ce“, ci mai degrabă „cum“: te poţi ocupa deopotrivă de subiecte „înalte“ sau „frivole“, important e să o faci cît mai bine, să adopţi o perspectivă adecvată. Mi s-a părut că publicul nostru ieşean nu cade în capcana maniheismului: cei care au vorbit au avut nuanţări interesante.

Discuţia a „evadat“ însă spre alte subiecte. Între altele, despre OTV şi publicul acestei televiziuni, despre „ce e de făcut“ pentru a-i aduce pe calea cea bună pe oamenii care se uită fascinaţi şi creduli la emisiunile cu paranormali, vindecători, „economişti“ care promit 20.000 de euro de căciulă etc. Cineva a rostit cuvîntul „misionarism“: o revistă ca a noastră – şi, în general, intelectualii – ar trebui să „convertească“ un număr cît mai mare de oameni, să-i atragă spre bunulgust, spre valorile culturii şi ale educaţiei. Altcineva a vorbit despre „culturalizarea maselor“, altcineva despre o mutare radicală: ar trebui, dacă se poate, să facem din telespectatorii de OTV cititori de *Dilema veche.* Am răspuns, sceptic, că n-ar trebui să ne facem iluzii. Studii făcute în alte ţări arată că 90% din publicul tabloidelor n-ar citi *nimic* dacă n-ar exista aceste ziare populare, cu poze mari şi texte uşor accesibile. O mică parte din acest public „migrează“ în timp către ziarele de calitate, dar atît. Nu ajung şi la reviste de tipul *Dilemei vechi.* Iar „culturalizarea maselor“, în ciuda elanului iluminist, nu-i poate transforma pe milioanele de oameni, care cred în vindecători şi în vrăjitoare, în adoratori ai teatrului, ai muzicii clasice ori în cititori împătimiţi de Tolstoi sau Heidegger.

Capcana maniheismului.

Dar, dincolo de ce şi cum se poate face, dincolo de ce ne arată (sau nu) studiile despre cine ce citeşte, am descoperit în preocupările prietenilor ieşeni (şi, mai ales, în *stilul* şi în *tonul* intervenţiilor lor) un soi de optimism măsurat, o convingere limpede că lumea în care trăim poate fi mai bună *şi* (sau *mai ales)* prin cultură, prin idei, prin schimbul liber de opinii. Pentru asta însă ar trebui – unii au spus-o direct, alţii doar au sugerat – ca intelectualii „să se implice mai mult“. Recunosc în această dorinţă una dintre temele de dezbatere de la începutul anilor '90: „De ce nu se implică intelectualii în politică?“. Cei care doreau asta atunci credeau că intelectualii vor reuşi să dea soluţii pentru punerea ţării pe drumul cel bun. Acum, li se cere să dea soluţii pentru ieşirea din criză, pentru curăţenia morală a societăţii, pentru o mai bună aşezare a valorilor în societate. Întîlnesc adesea această dorinţă (sau cerinţă) şi în comentariile de pe site-ul nostru, şi în alte locuri.

Mă tem însă că „soluţiile“ s-au dat deja. Ce poate face un intelectual? Să-şi spună punctele de vedere, să creeze astfel un curent de opinie, să influenţeze, prin ideile sale, deciziile politicienilor. De două decenii, intelectualii publici *îşi exprimă opiniile* pe diverse teme politice, sociale, culturale. În ultima vreme însă, cuvîntul lor e prea puţin luat în seamă. Probabil că şi intelectualii îşi au partea lor de „vină“ că lucrurile stau aşa, dar nu cred că li se poate reproşa, global, că sînt indiferenţi faţă de ce se întîmplă. În alte societăţi, intelectualii publici au influenţă. La noi au?

(va urma)

ţinerea de minte

„Care să fie cuvîntul potrivit pentru a surprinde particularitatea acestei creaţii? I-am spus: stare patetică. Îi pot spune: stare febrilă. I-am spus: radicalitate. Îi pot spune: frenezie. Şi viaţa, şi opera Ţvetaievei febricitează. Ele repudiază, fără încetare, situaţiile medii, mediocre, cotidiene, cuminţi. Manifestă o propensiune nesăbuită, vor să obţină totul. Dacă excesul poate periclita viaţa, excesivul poate salva arta. Excesivul e aici o supralicitare a dăruirii, o hipertrofie a ataşamentului. Ţvetaieva smulge arta din strîmtorările ei, ale Ţvetaievei şi ale artei. E ca o hiperbolă a omului, ca o dovadă a demnităţii recîştigate: prin artă subumanul trece în sublim. Crezînd în artă, Ţvetaieva crede în umanitate, în şansa nemuririi ei palpabile. Dar transgresarea morţii ea o stoarce din vecinătatea morţii; dintr-o viaţă neîncetat periclitată de absolutismele ei. Viaţa nu e trăită pe măsura artei, s-o obligăm la nemăsurare! – ar putea fi deviza ei, ultimul ei mesaj.“

Ion Ianoşi, *Autori şi opere, vol. II*
Cultura rusă,
Editura Europress, 2007

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Şoping vicios la Chişinău

Republica este în mare fierbere. Cîţiva români din România (puţini) au băgat de seamă că există o campanie electorală extrem de dură dincolo de Prut. Mai ştiam noi cîte ceva despre Voronin şi comunişti, despre Lupu, Chirtoacă, Filat sau Ghimpu. Cam atît. Mai dăm atenţie „fraţilor" doar la evenimente excepţionale, cum au fost cele violente de anul trecut. Aşadar, atenţia pentru cele curente (politice, sociale sau economice) este minimală. Rezistente sînt şabloanele. Avînd în vedere că nu am căderea circumstanţială de a mă exprima despre politichia din Republică pînă după alegeri şi nici competenţa analistului profesionist, că nu sînt vreun bun cunoscător al partidelor moldoveneşti, mă voi mulţumi cu o descriere frivolă a potenţialului de *entertainment* din cealaltă capitală europeană vorbitoare (parţial) a limbii române.

După modelul revistelor *glossy*, iaca indicaţii preţioase de *loasir* în Chişinău. În primul rînd, evitaţi magazinele de firmă cu nume occidental, din mall-uri sau de pe celebrul bulevard Ştefan cel Mare. Am constatat, după nenumărate experienţe personale, că, pe măsură ce te îndepărtezi de Londra, Paris sau Milano, preţurile cresc direct proporţional cu distanţa exprimată în kilometri. Prin urmare, *şopingul* de tip Hugo Boss sau Armani este mai ieftin la Bucureşti decît la Chişinău, după cum este mai ieftin la Londra decît la Bucureşti. Prin urmare, trecem la nivelul B: cadouri „cu specific", pentru cei de-acasă.

Ideea generală în România este că vinul moldovenesc este al naibii de bun şi ieftin. Am tot căutat să mă conving. Astfel, confirm o dată în plus validitatea teoremei de mai sus, exprimată, de data asta, în cazul preţurilor din alimentară: cu cît te îndepărtezi de Bruxelles, cu atît politicile concurenţiale sînt mai slabe, deci preţurile la raft sînt mai mari. Se aplică şi în cazul vinurilor. Personal, am găsit doar două podgorii ale căror produse merită încercate: Purcari (odios de scumpe) şi Hînceşti. Vorbesc doar de vinul roşu. La alb nu mă bag că nu mă pricep. Cei de la Hînceşti oferă vin decent la preţuri acceptabile, ei sînt mai aproape de oferta *middle class* cu care sînt obişnuit. Toate celelalte produse de gen pe care le-am încercat au fost mai degrabă proaste. Dacă nu sînt prea dulci, atunci sînt prea acre. În orice caz, ele nu au văzut stejarul, fiind maturate exclusiv în inox.

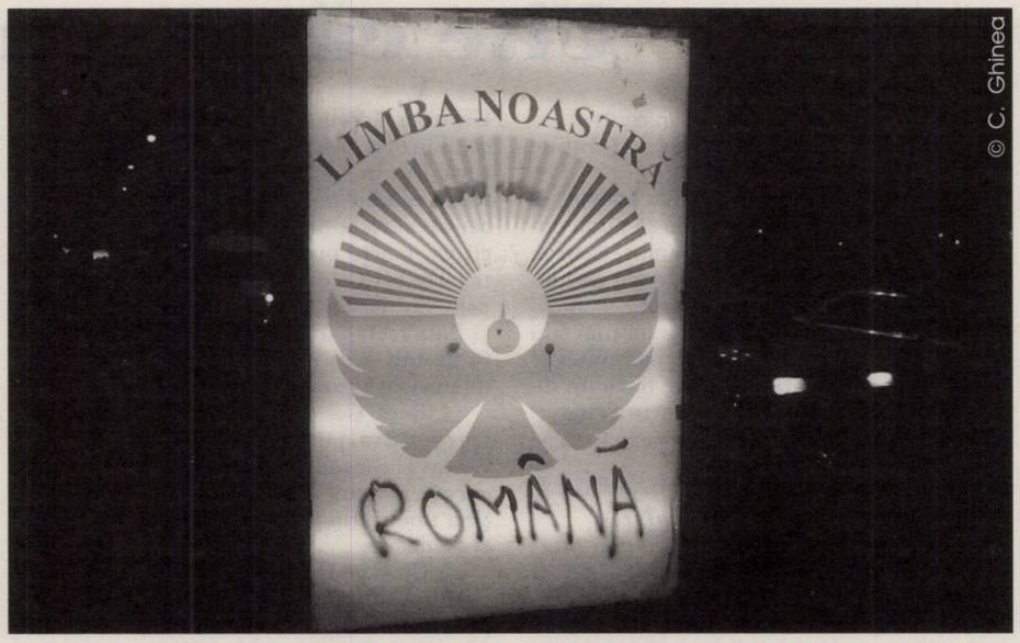

Alta este situaţia coniacurilor. Au sortimente multe, pentru toate buzunarele. Personal, pot lăuda transnistreanul Kvint (ştiu, e odios să lauzi un produs al comuniştilor secesionişti), la un preţ bunicel pentru cei opt ani vechime declaraţi pe etichetă. Mult mai bine stau, însă, la bomboane. Faimoasa fabrică Bucuria are magazine de prezentare prin tot centrul oraşului şi o ofertă surprinzător de variată. Preţul este decent, produsele sînt interesante. Nu vă aşteptaţi, însă, la o concurenţă serioasă pentru celebra *chocolat belge,* cu toate că promit un viitor frumos. Dacă ar mai lucra la branding şi la prezentarea comercială, ar avansa serios pe piaţa regională.

O altă legendă urbană este cea legată de preţul ţigărilor. Nu am nimic de comentat, ci numai de confirmat. Preţul cartuşului este de cinci ori mai mic decît la Bucureşti. Am căpătat, astfel, explicaţia empirică a intensului trafic de ţigări spre România. Diferenţele între taxele locale (la ei) şi cele induse de legislaţia comunitară (la noi) pun la grea încercare nervii producătorilor din România şi virtutea vameşilor din dreapta Prutului.

Ar mai fi de adăugat elementul picant, care nu poate lipsi din relatarea unei reviste *glossy:* femeile. În Moldova, ele sînt frumoase foc. În plus, se pare că ţinutele *corporate* sau *casual* nu s-au descoperit încă pe plan local. De aceea, totul pare pus la ofertă, „acuş, numaidicît, la moment". Personal, am fost salvat de iubirea de nevastă, frica de Dumnezeu şi teama de FSB.

Coniacuri bune, ciocolată multă, ţigări ieftine şi fete frumoase. Astfel mi se confirmă următoarea teoremă: preţul viciilor scade direct proporţional cu distanţa (fie ea şi politică) faţă de Bruxelles.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

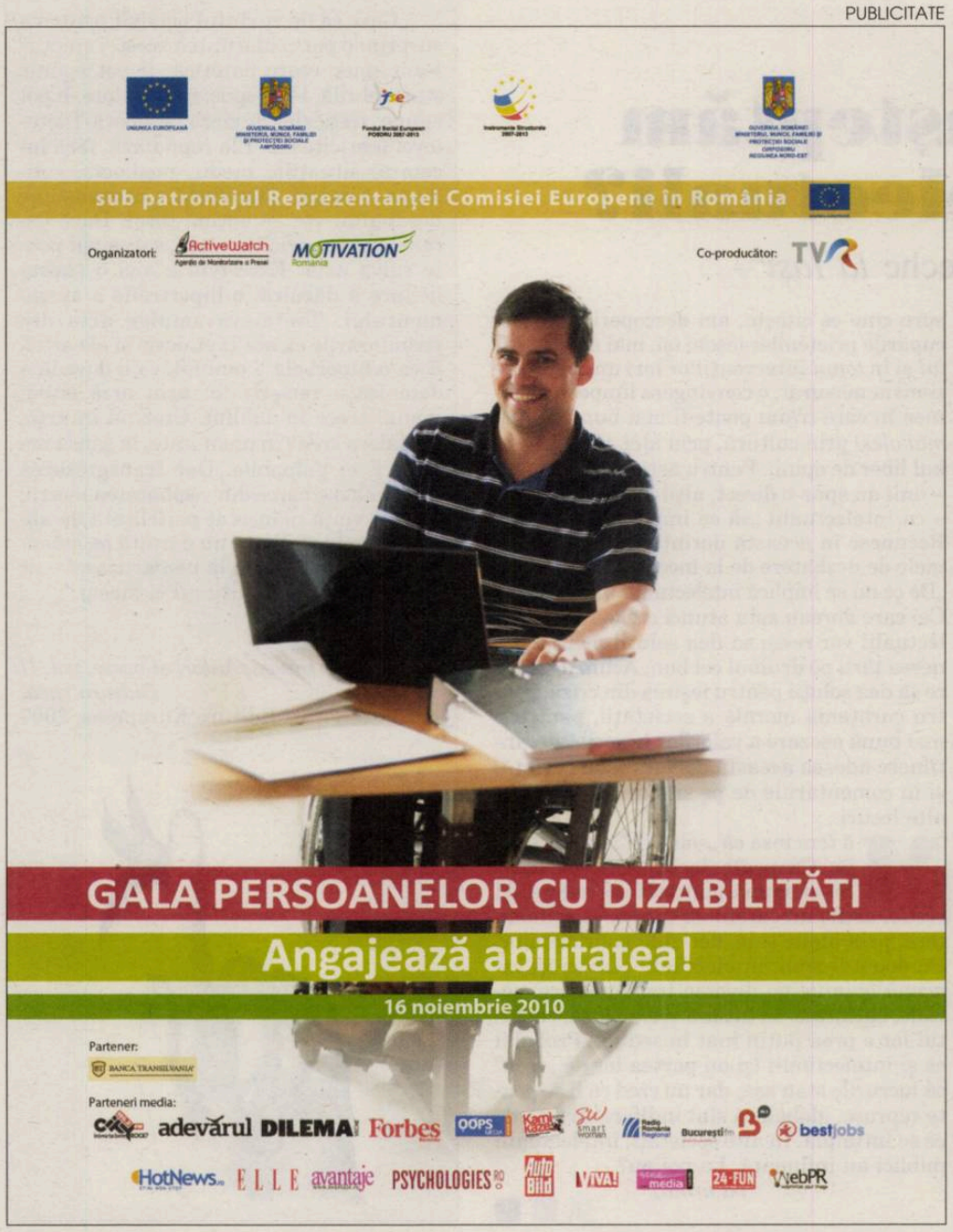

PUBLICITATE

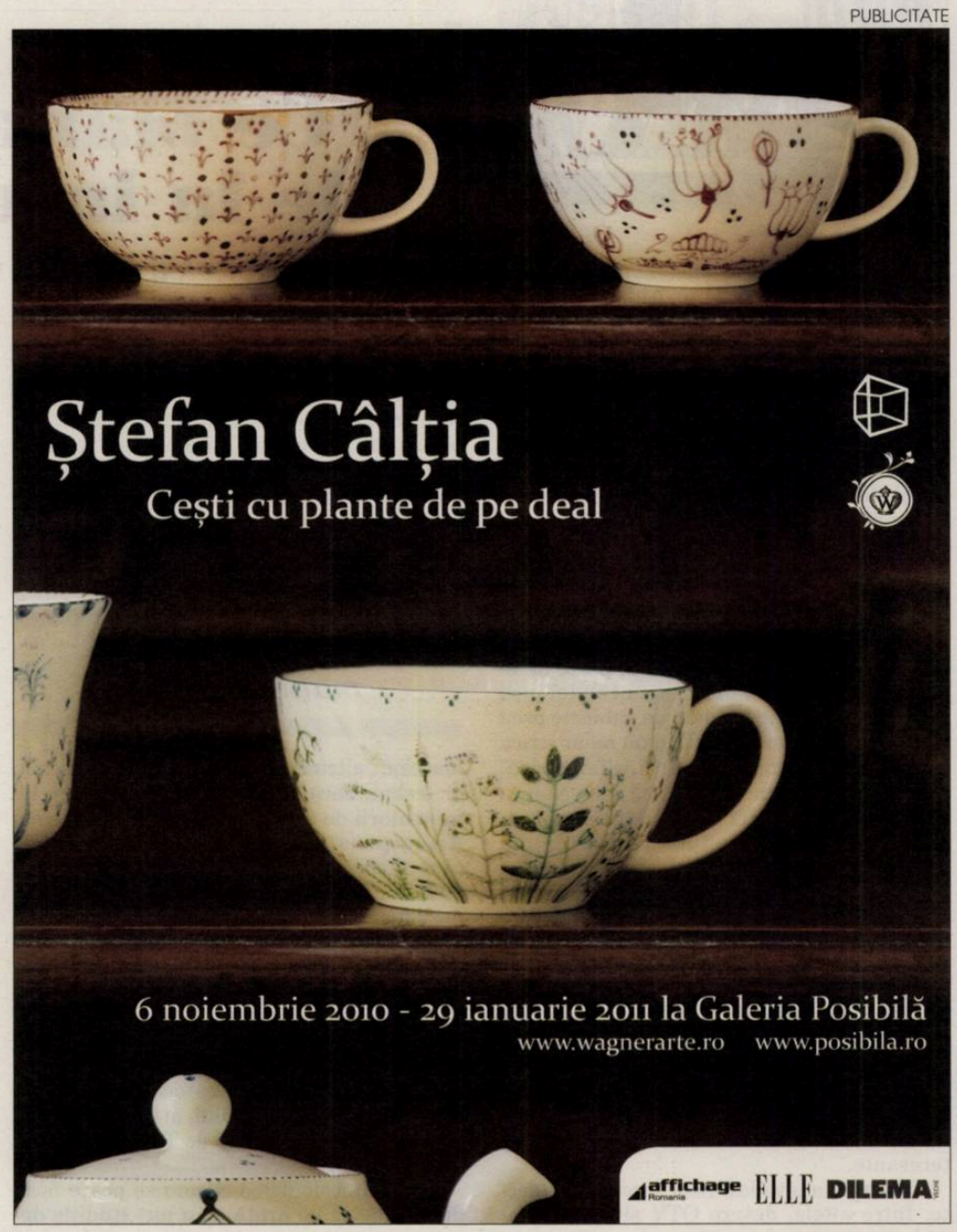

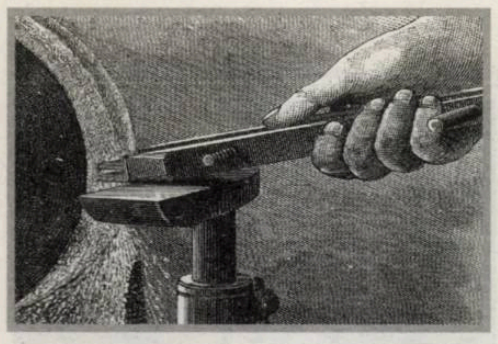

Michel ROCARD

dezbateri politice

Reunificarea Germaniei şi noua Europă

Am început să scriu acest articol la scurtă vreme după o remarcabilă aniversare. Pe 3 octombrie 1989 a fost implementată efectiv o decizie uluitoare, luată cu numai o lună în urmă. Pe 23 august, *Volkskammer* – legislativul est-german – a votat aderarea unilaterală a landurilor est-germane la Constituţia Germaniei de Vest. Articolul 23 al legii fundamentale vest-germane permitea asta, dar nici guvernul Germaniei de Vest şi nici Parlamentul ei nu au fost consultate!

După aceea, termenii reunificării au fost definiţi într-un tratat semnat la Berlin pe 31 august 1990 şi ratificat de ambele parlamente, est- şi vest-german, pe 20 septembrie. Tratatul de pace dintre cele două state germane şi cei patru aliaţi învingători a fost semnat la Moscova în aceeaşi zi, iar reunificarea a fost proclamată oficial pe 3 octombrie.

Aceste evenimente, înfăptuite de trei actori, au scuturat lumea din temelii – şi au schimbat-o pentru totdeauna. Primul actor a fost Mihail Gorbaciov, care a aprobat deschiderea graniţei dintre Austria şi Ungaria – fapt care a declanşat lanţul de evenimente care au condus la unificare. Şi tot Gorbaciov a anunţat că forţele armate sovietice nu vor interveni în sprijinul regimurilor comuniste şubrezite, împotriva voinţei popoarelor lor – o declaraţie care viza direct Germania de Est.

Al doilea personaj-cheie a fost cancelarul vest-german Helmut Kohl, care a dat năvală prin breşa creată, ignorînd precauţiile aliaţilor, în vreme ce al treilea actor, poporul est-german, a năvălit în stradă, fără să ţină seama de riscuri, şi a demonstrat, forţînd reunificarea.

Aceste evenimente au avut un impact profund asupra relaţiilor dintre Germania şi aliaţii săi. SUA, Marea Britanie şi Franţa păreau să creadă că totul s-a petrecut prea repede, că securitatea internaţională ar fi fost periclitată dacă noua Germanie nu şi-ar fi confirmat statutul de membru NATO (ceea ce Germania a şi făcut, în cele din urmă). Pentru cîteva luni, au existat însă temeri că Rusia ar putea solicita retragerea Germaniei din Alianţă, ca o condiţie pentru acordul de reunificare. În vreme ce SUA îşi masca îndoielile, Marea Britanie şi Franţa erau mai tensionate. Prim-ministrul britanic Margaret Thatcher s-a rezumat la declaraţii publice îngrijorate; dar preşedintele francez François Mitterrand a considerat necesar să improvizeze o vizită în Berlinul de Est, contrar opiniei ministrului său de Externe, şi în pofida entuziasmului de proporţii al poporului francez faţă de reunificarea Germaniei. Mitterrand a sperat să încetinească procesul şi să lege negocierile de nişte garanţii internaţionale. Încercarea sa a fost un fiasco de care Berlinul îşi mai aminteşte şi astăzi.

Motivul „misiunii" lui Mitterrand era să stabilească ce fel de precauţii ar putea fi sau ar trebui să fie luate împotriva potenţialelor derapaje ale acestui popor puternic, dar imprevizibil. Răspunsul era, în fond, consemnat în Tratatul de la Maastricht, care a extins competenţele Uniunii Europene în materie de politică externă şi de probleme juridice, conferindu-le, în parte, un statut suprastatal.

Cu toate acestea, Marea Britanie şi Danemarca au insistat ca aceste noi competenţe să fie exercitate numai la nivel de guverne, între state, şi, ca atare, numai prin consens – iar nu de către Comisia Europeană. Franţa s-a abţinut, astfel încît Marea Britanie şi Danemarca au cîştigat din oficiu. În materie de politică externă, Europa va acţiona ca uniune numai în caz de unanimitate. Europa politică s-a născut moartă în chiar momentul de maxim potenţial.

Aceasta a fost o dezamăgire majoră pentru Germania, mai ales pentru că nu se mai putea bizui pe Franţa, principalul său aliat european. Iar în Germania, eşecul de a întemeia o Europă federală integrată politic a deconcertat forţele politice pro-integrare şi a subminat autoritatea morală a generaţiei belice. Noua Germanie şi generaţia ei postbelică şi-au dorit atunci să recupereze o identitate germană reunificată, chiar dacă solitară, care să aibă influenţă în Europa şi în întreaga lume. Ca atare, Germania reunită a revenit, în mod firesc, la vechea ei sferă de influenţă – Europa de Est.

Dar o astfel de evoluţie nu era pe placul liderilor germani. În septembrie 1994, doi parlamentari ai majoritarei CDU (Uniunea Creştin-Democrată) au publicat o declaraţie politică despre noua Europă, în care puneau sub semnul întrebării viitorul ei şi, în special, perspectiva federalismului. Publicarea ei a fost întîmpinată de o linişte apăsătoare, care a lăsat *establishment-ul* pro-european al Germaniei însingurat şi demoralizat.

Timpul a trecut, generaţiile s-au schimbat. În Germania de astăzi, datorită faptului că nici o persoană cu putere de decizie din lumea afacerilor, a finanţelor sau din guvern nu are experienţa războiului, proiectul european nu mai este văzut ca o premisă a viitorului colectiv al Europei. Pentru aceşti noi lideri, Europa este doar un sistem comercial.

Impactul perspectivei europene pierdute a devenit evident în toamna lui 2008, cînd, în urma crizei ipotecare şi a falimentului companiei Lehman Brothers, primul impuls al cancelarului Angela Merkel a fost unul naţionalist şi întru totul antieuropean. Nu vor exista un plan european comun pentru redresarea din criză şi nici solicitări de fonduri publice. Germania îşi va proteja deponenţii bancari singură, prin mijloace private. Abia gravitatea extremă a situaţiei a readus Germania pe tărîm european, cu prilejul întîlnirii G-20 care a urmat.

La douăzeci de ani după reunificare, Germania a devenit una dintre marile democraţii ale lumii. Mulţi îşi doresc ca ea să fie mai europeană şi în ceea ce priveşte perspectivele şi comportamentul. Dar nu Germania e principalul responsabil pentru năruirea visului unei Europe politice.

Michel Rocard, *fost lider al Partidului Socialist francez, a fost prim-ministru al Franţei în vremea reunificării Germaniei.*

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate-org

traducere de Matei PLEŞU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Pledoarie pentru plictis

Acum vreo cinci ani, publicam în acest colţ de pagină următorul text:

„Este un semn al vremurilor noastre şi, cred eu, un semn destul de neliniştitor faptul că ne plictisim din ce în ce mai în puţin. (Recunosc, parafrază după Valéry). Că nu ne place să ne plictisim, înţeleg. Că ne place că nu ne mai plictisim, mă nelinişteşte.

Privit de mulţi ca simptom al decadenţei molatece şi ca expresie supremă a inutilului, plictisul are rolul său terapeutic, face parte din anatomia unui spirit bine dezvoltat şi nu trebuie reprimat. Plictisul are rolul său bine determinat în viaţa spiritului şi nu evocă nicidecum un spirit bleg, soporific, amorţit. Dimpotrivă, plictisul e reacţia unui spirit viguros, vital, un spirit capabil să refuze radical şi să-şi ceară imperativ dreptul la liberă existenţă. Ne plictisim cînd sîntem expuşi intemperiilor indiferentului, cînd urcă peste noi cantităţi mari de ceva de care nu ne pasă, cînd ceea ce ne livrează lumea nu ne mai pune în tensiune. Ne putem plictisi în mijlocul oamenilor, de trăncăneala lor, de feţele lor, de obiceiurile lor, sau în mijlocul odăii noastre, de pereţi şi de vederea imobilă de pe fereastră, de masa aceasta şi de uşa aceasta şi de patul acesta. Ne putem plictisi de prea mult sau de prea puţin. Dar plictisul este indicatorul înnăscut care ne spune că ne aflăm în locul nepotrivit, la momentul nepotrivit, cu oamenii nepotriviţi. Plictisul e semnalul de evacuare în caz de urgenţă, e atenţionarea că de-acum încolo începe tîmpirea. Apărîndu-se, spiritul refuză. Plictisul e cel mai bun semn de sănătate a spiritului, e sistemul său imunitar, e impulsul irezistibil spre nou, e biciuirea care reînvie imaginaţia, e începutul ireversibil al revigorării.

Cînd ceva riscă să îmbolnăvească spiritul, ceva deteriorant în ordine intelectuală, precum prostia, kitsch-ul, goliciunea de tinichea, superficialitatea, redundanţele de orice fel, se declanşează reacţia naturală de apărare: apare, ca o secreţie, plictisul. Cum plictisul e insuportabil, spiritul se pune imediat în căutare, în construcţie, în tensiune benefică.

Între multele însuşiri pe care le are orice spirit este şi aceea de a se plictisi; aşa cum biologia noastră funcţionează bine numai dacă glandele secretă la timp ceea ce trebuie, spiritul nostru lucrează sănătos numai dacă secreţiile necesare vin cînd trebuie şi în compoziţia corectă. Între aceste secreţii, plictisul are un loc important. Spiritul care nu se mai plictiseşte este ca ochiul care nu mai lăcrimează – e bolnav. Excesul de plictis, adică spiritul care prea se plictiseşte, este la fel de bolnav, aidoma ochiului care lăcrimează mereu. Ei bine, observaţiile mele empirice îmi arată că tot mai puţini oameni se plictisesc. Plictisul e pe cale de dispariţie din România aceasta. Nu ne mai plictisim în faţa plictisitorului. Multă lume ar ţopăi de bucurie dacă ar ajunge la concluzia mea, dar eu mă îngrijorez. Chiar este dezirabilă o lume fără plictis? Eu cred că o lume care nu ştie să se mai plictisească, care îşi pierde reflexul plictisului este o lume expusă prostirii, este o lume uşor de manipulat, este o lume masificată într-un *entertainment* gigantic şi fără sfîrşit. O lume ca un carusel înnebunit pe care nimeni nu-l mai poate opri.

Nu fac aici un elogiu plictisului, deşi poate că ar merita, fie şi numai pentru că plictisul e astăzi un lux accesibil numai spiritelor sensibile. Vreau doar să-i constat prezenţa tot mai palidă şi să mă alarmez. Incapacitatea noastră de a ne mai plictisi semnalează că sîntem gata să primim orice. Dacă instinctul de conservare al spiritului este debil, atunci spiritul însuşi e ameninţat. Şi ce e de făcut? Cînd nu avem răspunsuri, să ne aducem aminte îndemnul antic de a ne întoarce la natură. Să privim afară şi să înţelegem."

Privesc, acum, afară. Toamnă insuportabilă, cu nervi bacovieni, cu melancolii de plumb, cu regrete şi minuscule exasperări – exasperate ele însele că nu pot deveni mari, existenţiale disperări. Se profilează, pe fundalul înnegurat, scheletic, un fost copac. De la fereastra mea pînă la el, pîclă umedă. Mă simt prizonier. Nu al toamnei, nu al lumii care nu se mai plictiseşte niciodată. Al cerurilor. Ca omul pitagoreic despre care vorbeşte Constantin Noica în acest fermecător fragment: „În ce curioasă stare se va fi simţit omul lui Pitagora! Învăluit în cele

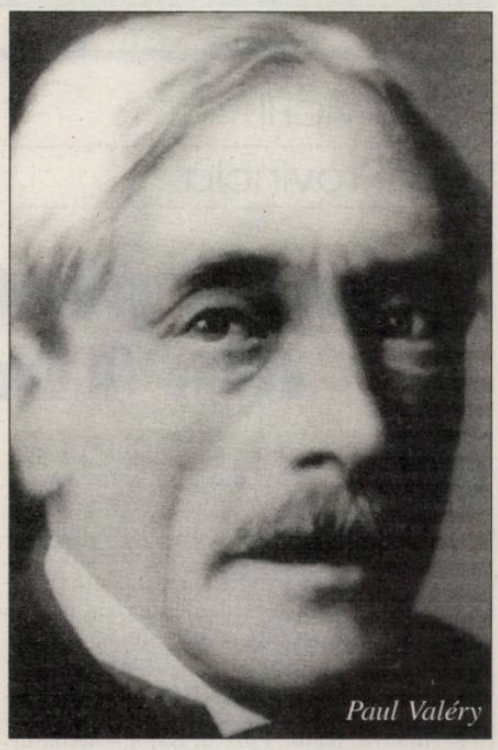

Paul Valéry

şapte ceruri sferice, prizonier al unei lumi de şapte ori ferecate, el contempla, din nemişcarea sa, mişcarea ameţitoare a bolţilor suprapuse. Dacă măcar ar fi fost în stare să prindă armonia sonoră a bolţilor, ce păreau ochiului că se mişcă dizarmonic, fiecare numai cu grija mersului ei. Dar urechea nu percepe decît armoniile întrerupte, în timp ce bolţile răsună fără încetare. Şi apoi, să ne închipuim că omul lui Pitagora ar fi auzit. Însemna aceasta o libertate în plus? Nu, era o sclavie în plus: văzul conspira cu auzul pentru a face pe om conştient de ordinea care-l înconjoară, adică de propriul său prizonierat." Adică plictisul. Plictisul înalt, superior, cunoscător...

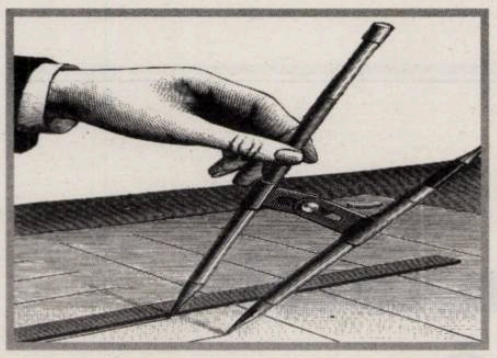

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Încă o casă pustie

Cele mai multe dintre casele despre care aflaţi aici au fost dărîmate pe furiş, aşa că nu îmi rămîne decît să le scriu necrologul. Aproape toate celelalte sînt acum goale şi încuiate în aşteptarea cumpărătorului care le va demola, sau, dacă le mai protejează un PUZ ori un certificat de monument istoric, sînt lăsate să le roadă dintele timpului pînă cînd această neglijenţă le va ruina. De aceea dau alarma despre o clădire cu statut incert: fie că aparţine unor moştenitori cărora nu li s-a recunoscut încă dreptul, fie că o deţine Corpul Diplomatic – am auzit ambele explicaţii –, ea este în paragină.

În strada General Christian Tell, la numărul 23, am intrat în curte şi am scăpat cu greu de colţii unui cîine-lup feroce (am să cer Redacţiei un supliment de onorariu pentru asemenea riscuri). Aici era, prin anii '80, sediul unui Institut pentru Problemele Naţiunii, director Constantin Vlad, firmă care a dispărut împreună cu altele la fel de oficiale. Casa stă să împlinească un secol, fiindcă a fost construită în anul 1911, pentru Alexandru Cotescu, pe atunci directorul general al CFR, de către arhitectul Paul Smărăndescu, din a doua generaţie de elevi ai lui Mincu. Suprafaţa clădită este de aproximativ 312 m^2.

Masiva clădire se compune dintr-un subsol, un parter şi în parte o mansardă, cu sera caracteristică pentru acea epocă. Planuri, fotografii şi alte informaţii au apărut în revista *Arhitectura,* nr. 2 din 1916, care era cel dintîi an al splendidei publicaţii. Aflăm de acolo că planşeurile sînt de beton armat, că există straturi orizontale şi verticale de beton pentru izolarea contra umezelii şi că tencuiala soclului, a balcoanelor, în jurul ferestrelor şi la friză este din piatră artificială buceardată. Din aceeaşi sursă aflăm că marchiza de la intrare e de stejar şi scara principală – de marmură. Stilul era caracterizat chiar de arhitect – dacă el este autorul prezentării din revistă – ca fiind „cel românesc modern, inspirat de vechile motive româneşti ce ne-au rămas din trecut". Ornamentaţia încărcată pe care o îndrăgeau Mincu şi cîţiva dintre discipolii lui este vizibilă la friză şi deasupra unor ferestre.

Interiorul poate fi reconstituit pe baza planurilor: la parter, vestibulul se deschidea către salon şi salonaş, sufragerie, birou şi dormitor cu baia alăturată. Dependinţele, la acelaşi nivel, cuprindeau o cameră de bonă, o debara, o cămară şi un oficiu. Bucătăria era la subsol, cu o altă cămară, spălătoria şi călcătoria, pivniţa, lîngă care era prevăzută o încăpere specială pentru depozitarea vinurilor, precum şi cinci camere de servitori, ceea ce presupune un personal destul de numeros. Aşa era acum o sută de ani! Pe acelaşi etaj cu podul se aflau două dormitoare pentru oaspeţi, dar nu văd o altă baie decît cea pentru care ei ar fi trebuit să coboare la parter.

Grădina, aflată în stînga casei, cum o priveşti din stradă, a dispărut, fiind înlocuită de o curte de serviciu, înconjurată de nişte clădiri scunde mai noi, locuite, şi de căsuţa unui paznic absent. În curte, copacii au crescut ca un ecran care ascunde faţada şi iarba ieşită prin caldarîm e presărată cu gunoaiele aruncate peste gard.

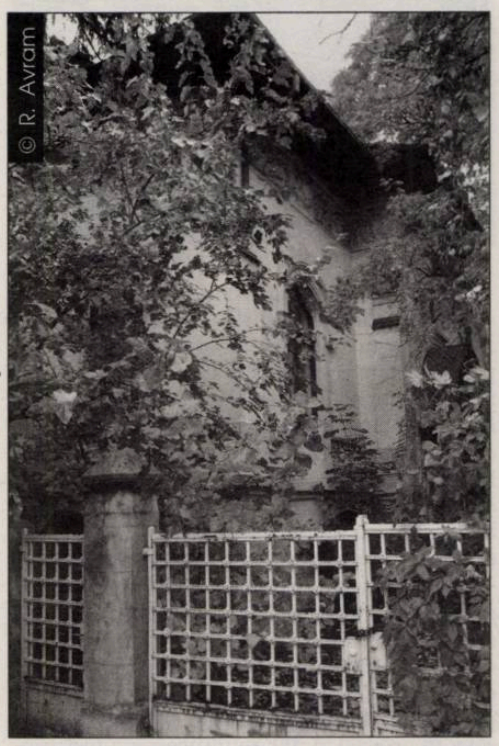

Trecutul la care trimit aceste informaţii amănunţite este cel dinainte de Primul Război Mondial, perioadă de efervescenţă a oraşului şi a civilizaţiei româneşti în genere. Paul Smărăndescu, întors de la Paris, unde-şi făcuse studiile, începea să aibă succes. Locuia în strada Luterană şi îşi va construi la Sinaia vila Vînători (care se ruinează văzînd cu ochii, părăsită după ce a găzduit „artişti veniţi la odihnă" în anii '50 sau studenţi în vacanţă în anii '80). În vremea copilăriei mele, auzeam despre doamna Smărăndescu că vinde în Talcioc rămăşiţele a ceea ce fusese altădată situaţia unui arhitect bine plasat, iar biblioteca lui s-a risipit, cu amintirile unei ucenicii artistice din prag de veac.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Daniel VIGHI

SOS Provincia

Două pieţe istorice din Timişoara

În prima jumătate a deceniului al nouălea, Piaţa Unirii din Timişoara părea condamnată la stagnare, pustiu istoric şi (cel mult) la poezie a locului. În ultimii ani ai domniei lui Ceauşescu, s-au refăcut clădirile, au fost rezugrăvite şi restaurate frontoanele. Deşi erau metode de lucru şi materiale mult mai proaste ca cele de azi, odată restaurată sub îndrumarea arhitectului Şerban Sturdza, Piaţa Unirii povestea ceva interesant despre o lume de demult. Exotică. În perimetrul pieţei, Palatul Baroc – actualul Muzeu de Artă – a avut parte de o istorie nefericită. Pe vremea studenţiei mele, Palatul adăpostea catedre ale Institutului Agronomic sau formaţiuni de instrucţie militară pentru studente. Restaurarea lui nu e isprăvită nici acum! Cam aşa era Piaţa Unirii pe la mijlocul anilor '90 – cu o moştenire precară şi un viitor incert. Salvarea ei nu a venit de la autorităţi care, îmi amintesc, aveau planuri în ce o priveşte, dar acestea erau, ca atîtea altele, simple exerciţii retorice bune pe la întruniri electorale. Aşa cum e firesc să se întîmple, piaţa şi arhitectura ei s-au întîlnit fericit cu interesele economiei private. Au apărut, cu know how-ul necesar, investitorii italieni care au cerut de la Primărie cîteva pivniţe – nu altceva – şi le-au transformat în baruri elegante. De aici a renăscut piaţa. Astăzi este plină de viaţă, de tineri. De terase. De concerte. Este punctul cel mai atractiv al verilor timişorene. Astăzi este cea dintîi piaţă ca dinamică economică şi culturală a oraşului.

Destinul altor pieţe istorice este mai puţin norocos: cazul Pieţei Traian care, azi, multora, nu le spune mai nimic. Doar clădirile monumentale o pot face. Unele, restaurate, se oferă fastuos privirii cu statui aurite şi frontoane pe măsură. Chiar la intrarea în piaţă dinspre Biserica Millenium veghează staţia de tramvai un asemenea palat care dă distincţie locului. E bine refăcută şi piaţa. Cu toate acestea, locul pare trist şi uşor părăsit, lipsit de bucuria tînără a vieţii din preajma Domului din Piaţa Unirii. O analiză sociologică arată unul dintre motive: imobilele din piaţă sînt locuite de lume sărmană, şomeri, semiboschetari, minoritatea romă. Acesta e un impediment al afluxului de populaţie din alte locuri spre această frumoasă piaţă istorică. Un alt motiv e lipsa de imaginaţie a ofertei turistice. Locul ar putea deveni – după o sugestie a scriitorului Petru Ilieşu, în acord cu tradiţia pieţei – o destinaţie pentru artă plastică, expoziţii meşteşugăreşti, concerte, evenimente populare şi, mai ales, un pol al berăriilor cu iz germanic. În apropiere este Fabrica de Bere datînd de trei secole. E nevoie aşadar de un influx inteligent de investiţii private în

berării cu aspect nemţesc şi de investiţii în tradiţia breslelor ca aport cultural, muzeal, de artă plastică, de tîrguri specifice.

Despre cartierul Fabric, evreul timişorean octogenar Andrei Spira, născut la Fiume, îşi aminteşte că în vremuri interbelice erau prin Fabric, în zona Prinţul Turcesc, evrei ortodocşi cu perciuni care trăiau în apropierea podului ce duce spre fosta Piaţă de Fîn, astăzi Badea Cârţan *(Memoria salvată. Evreii din Banat, ieri şi azi,* Polirom, 2002, vol. coord. de Smaranda Vultur).

O bună parte a cartierului a fost devastată arhitectonic în ultimii ani ai ceauşismului din care a rezultat, astăzi, binecunoscutul amestec de blocuri şi case vechi, cu buruieni şi gunoaie, cu peturi de toate mărimile, formele, culorile, aruncate la întîmplare, mormane de moloz, curţi interioare sărăcane cu biţigluri, atemeuri, motorete vechi Mobra, izmene la uscat, radio la maxim şi curţi pustii. Pe porţile mari de lemn masiv ies ţigănci tinere la plimbare, dar şi juni locatari cu blugi prespălaţi sosiţi de prin Dorohoi şi Dolhasca. E nevoie aici de ceva care îmi scapă!

***Daniel Vighi** este scriitor.*

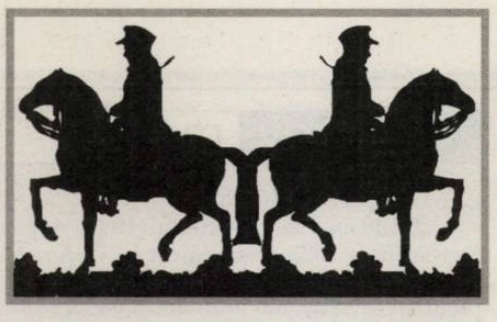

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Notă informativă despre o nebunie personală

Țin să vă informez despre un amor (aproape) irațional din viața mea:

Într-o bună noapte a anului 1964,

după ce am închis, pe la orele 2, postul de radio Monte Carlo, cu emisiunea sa *Musique sans passeport* (șlagărul de bază era un rock – „Planeta roșie se învîrtește", inspirat de zborul lui Gagarin),

am vrut să arunc, ca de obicei, teancul de *Scîntei, L'Humanité*-uri, *Gazete literare* și *Lettrés françaises* afară, pe coridor, de unde le ridica, printr-un pact secret între noi, femeia severă și austeră care locuia în cămăruța din dreapta, ea găsind în stocul acela de hîrtie materia necesară pentru ștersul geamurilor și protejarea rafturilor ei cu borcane de dulceață și murături. Niciodată nu avusesem obiecții la această folosire a ziarelor și revistelor mele.

Dar în noaptea aceea, deodată,

ziarele mele mi s-au părut oameni ca toți oamenii (o ploaie dură duruia pe acoperiș, în oraș rula melodrama indiană *Vagabondul)* și am avut fulgerător impresia că arunc în ploaie suflete vii, femei care mi-au fericit o noapte, secrete ale vieții mele, că astfel comit o mîrșăvie, că nu am suflet, că sînt – pe scurt – un ticălos.

O milă incontestabilă m-a cuprins față de ziarele mele și le-am strîns de pe jos, le-am pus pe masă, am scos o foarfecă din dulăpior și am început să le decupez feroce. Mila născuse sălbăticia decupajului selectiv. Îmi era imposibil să le păstrez întregi, în colecție. Unde să le fi pus? Exista o singură modalitate ca să le conserv: să tai din ele tot ce mi se părea esențial, important, durabil – dacă există așa ceva într-un ziar, și de ce nu ar exista?

Am stat toată noaptea sub răpăitul melo al ploii și am decupat din ele, ca un bărbat îndrăgostit,

șuvițe din părul blond al femeii iubite,

fîșii din rochia ei,

fărîmituri de scoici din pantofii ei purtați la mare,

scrisori triate din corespondența ei către mine.

De atunci, pentru mine – ridicol, stupid, dar adevărat! – ziarul e o scrisoare de la o femeie necunoscută, îndepărtată. Din noaptea aceea a milei transfigurate într-un măcel al hîrtiei tipărite, nici un ziar nu mai trece prin mîna și viața mea fără a fi împuns, decupat și în cele din urmă sfîșiat ca trupul unui sfînt, perpetuu condamnat la resuscitare și beatificare. Și de ce nu ar fi un ziar o asemenea înmagazinare de energie lirică? Fiindcă nu inventează?

Dacă m-am decis să vă dezvălui sadismul acelei nopți, voi suci gîtul retoricii și vă voi comunica primele trei știri decupate:

„Numărul 21 a ieșit duminică de șase ori consecutiv la ruleta cazinoului din Campione (Italia) și nimeni nu a mizat pe acest număr. Exista o șansă la 70.751.157 de șanse, au declarat experții după acest eveniment care s-a produs prima oară. În acest domeniu, faptul cel mai remarcabil a avut loc în urmă cu cincizeci de ani, cînd numărul 35 a ieșit de cinci ori consecutiv la cazinoul din San Remo. A doua zi a izbucnit primul război mondial".

A doua: „Caut om-obuz pentru a încerca tun nou. Om rezistent la trepidații și gata de călătorie. Șaizeci cm în talie, pentru a evita o prea dureroasă frecare. Joe Weston Webb".

A treia: „SS-istul care a arestat-o pe Anna Frank descoperit în Austria. El era inspector de poliție la Viena".

Cu vremea – o declar fără jenă – ziarele mi-au devenit mai apropiate omenește decît nenumărate ficțiuni literare. Starea mea a devenit donquijotească, în sensul acelui delir la care ajunge cavalerul citind romanele cavalerești. Am avut ani de zile un drum special de acasă pînă la chioșcul de unde cumpăram ziarele, drum străbătut pe orice vreme, la capătul căruia exista o Dulcinee de care m-am ataşat temeinic. Dacă pierdeam un *Le Monde,* eram prost dispus precum Swann fără Odette, plecam pînă la gară cu extrasistole. Dacă însă găseam *Miroir Sprint*-ul, îmi ofeream o masă fastuoasă la „Gospodina" din apropiere, cu autoservire, unde mîncam crenvurști în foietaj și o savarină. Cînd a dispărut *Miroir Sprint,* am avut o săptămînă neagră.

Ziarele mi-au devenit mai apropiate omenește decît nenumărate ficțiuni literare.

Indiferent dacă veți ridica din umeri sau nu, v-am pus pe hîrtie toate aceste informații, fie ele și impudice, pentru a-mi exprima, în fond, indignarea față de ce mai înseamnă azi un ziar în viața unui om.

tolo sport

Pentru bani

Mai există vreo legătură între sportul profesionist și sportivitate?

Cred că deplîngerea unor virtuți ale sportului care s-ar fi degradat sub dominația profesionismului e unul dintre miturile simpatice publicului și neadevărate. Este sportul de performanță mai greu de practicat decît a fost vreodată? Este concurența mai acerbă, recordul mai departe, organismul uman mai aprig testat decît s-a întîmplat oricînd în istorie? Desigur! Dar tocmai în această presiune stă resursa de sportivitate. Oamenii care aleg să facă sport de performanță știu că nu trăiesc nici mai mult și nici mai bine decît semenii lor. Media de fracturi la un fotbalist este de 37! 60% dintre handbaliste ajung pe masa de operație a unui ortoped cu probleme de gleznă sau genunchi. Gimnastele sînt practic condamnate la suferințe ale coloanei. De ce continuă? Pentru bani, o, da!, să nu fim ipocriți!, dar banii nu sînt decît o parte a unei vieți căreia sportul te ajută să-i dai sens. Aceasta e legătura care durează între sportul profesionist și sportivitate.

Cătălin TOLONTAN

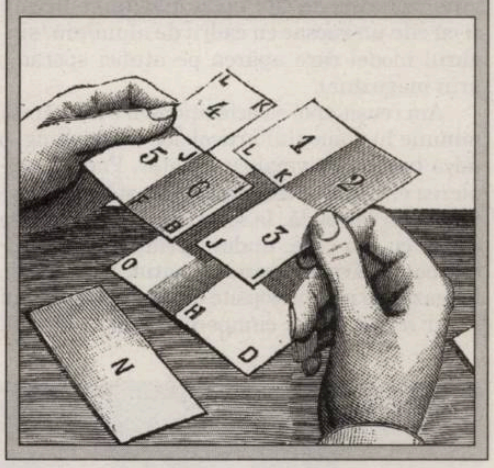

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Tăcerea mieilor

De ce tace puștimea? Iar atunci cînd nu tace, de ce se exprimă prost? De ce acuzăm tinerimea că vehiculează cu dificultate un repertoriu cumplit de sărac în cuvinte? Și de ce ni se pare că elevimea și studențimea nu mai au valori, că nu mai cred în nimic, nu mai au idealuri, disprețuiesc cultura, se refugiază în lumea virtuală a Internetului, vorbesc, din butoane, o limbă stîlcită și nu mai știu să pronunțe cuvinte?

Există un întreg sistem de explicații globale, de teorii întemeiate pe evoluțiile tehnologiilor de comunicație, studii comportamentale ale consecințelor folosirii extensive a depozitelor de informație, și cercetări de psihologie și sociologie a comunicării. Toate astea dau șiruri lungi de răspunsuri care pot lămuri întrebările de mai sus. Mai există însă o întrebare care, de pe buzele noastre, ale celor dintr-o lume în care totul a ajuns mai tîrziu, sună în perfectă armonie cu felul în care ne-am obișnuit să vedem lumea. Întrebarea asta e rostită după un oftat prelung, ca și cînd autorul ei ar fi ultimul depozitar al înțelepciunii și adevărului: „Ce ne facem cu puștimea asta care s-a îndobitocit în ultimul hal?".

De cele mai multe ori, după această întrebare rostită de la înălțimea unei tribune imaginare a moralității și a valorii, urmează discursul care începe cu „Pe vremea mea...". Întotdeauna, „Pe vremea mea..." înseamnă cărți citite, seri cu spectacole de teatru memorabile, ordine socială, audiții muzicale, bancuri la adresa regimului comunist, tabere studențești, Vama Veche, ieșiri la iarbă verde de 1 Mai, sex după căsătorie, sau, în cel mai rău caz, după intrarea la facultate, scrisori caligrafiate și elaborate zile întregi, discuții despre artă, un anumit fel de stabilitate. „Pe vremea mea..." mai înseamnă idealuri, respect, venerație pentru artiști și pentru intelectuali. Și nu arareori, nostalgia pentru „vremea mea" are o coda, o terminație muzicală, un refren final care deplînge faptul că „acum nimeni nu mai are frică de nimic".

Sub frica pe care unii o bocesc acum, dincolo de valorile pe care le vehiculăm în discursul despre tinereța petrecută la lumina culturii, se află o profundă frustrare. O suferință ale cărei icnete de durere răzbat foarte rar la suprafață. O vină colectivă a felului în care ne-am lăsat tratați cu toții, umiliți, dezumanizați, îmbibați cu ideologie egalitaristă, găsindu-ne, fiecare, felul propriu de a evada din real, într-o semi-realitate respirabilă. Într-un mod profund explicabil din punct de vedere clinic, ori de cîte ori vorbim despre vremurile alea de ordine, respect, cultură și valori, ceva ne înțeapă înăuntru, ca o ustensilă chirurgicală, uitată în noi după coaserea rănii. Cu cît apare mai des înțepătura asta, cu atît mai abitir idealizăm vremea trecută, ascunzîndu-i hidoșenia sub nostalgia tinereții și a felurilor personale de a depăși, prin cultură, întregi la minte, bezna și frigul din comunism. Atunci am învățat să ne descurcăm. Să trăim individual, nu în comunitate. Să fim trataţi ca „popor muncitor, mase largi de oameni ai muncii de la orașe și sate", dar să ținem ascunsă la loc de taină candela unicității fiecăruia. Iar senzația asta de eternă neducere pînă la capăt a lucrurilor, de profundă complicitate, de nepotolită mîncărime a suspiciunii, de privire fugară, în urmă, după o vină căreia nu-i găsim un nume precis, mulțumitor, ne macină profund.

Am rămas cu o conștiință încărcată, dureroasă și mărturisită doar la nervi, a faptului că îndărătul marilor noastre adevăruri se ascunde o neliniștitoare doză de simulare. O conștiință a faptului că, orice-am face, cu cît strigăm mai tare că spunem adevărul, cu atît mai neconvingător sună ceea ce auzim. Discursurile noastre despre valori sună impecabil din punct de vedere muzical, dar, după închiderea cortinei, ne retragem în liniște, cu un gust ciudat pe care chiar și alcoolul îl înlocuiește cu greu.

Felului nostru de a defini cultura îi lipsește estuarul civilizației. Rîul nostru de acumulări culturale se lovește de un zid gigantic și nu se varsă în experiență colectivă. Valorile noastre și modurile în care le-am dobîndit sînt profund individuale, lipsite de pulsația vitală a comunității. Nu consensul ne lipsește în primul rînd, ci exercițiul comunicării. Predicile pe care le rostim, șlefuind necroloagele civilizației, sînt doine de jale ieșite din netrăirea, vreme de mulți ani, a unor tipuri de experiențe pe care le-am traversat doar în intimitatea lecturii.

Tînărul căruia i se psalmodiază spectacolul ideilor și hora virtuților, ambalate în discursuri cu retorică stufoasă, strîmbă din nas instinctiv. În plus, i se mai și reproșează că duce lumea de rîpă și face să se zvîrcolească în cripte marii creatori ai lumii. Nu știe cine sînt Bach, Hans Castorp, Raskolnicov, Behemoth, Titus Andronicus, Dante, Fellini și Thelonious Monk. Asta îl face, în ochii noștri, din start, vinovat. „N-are nici un Dumnezeu, e analfabet, n-are idealuri, i se rupe." Nu ne-am gîndit nici o secundă că felul în care ne ascundem în dosul valorilor, felul în care respingem suveran lucrurile simple, băgînd în față, de la bun început, marea cultură și marile așteptări, s-ar putea să-l sufoce și să-l îndepărteze iremediabil tocmai de ceea ce am vrea să-i fie aproape. Nu ne gîndim că are voie să și simtă cîte ceva, nu doar să acumuleze, memorînd. Și pentru că nu e o mașină de reprodus texte, pentru că nu percutează ca la armată, cu ce-am vrea să-l auzim, proiectăm pe el toată vina reziduală pe care n-o mai putem duce. Și el, în mod firesc, gafează. Sau mîrîie. Sau tace.

Cătălin Ștefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

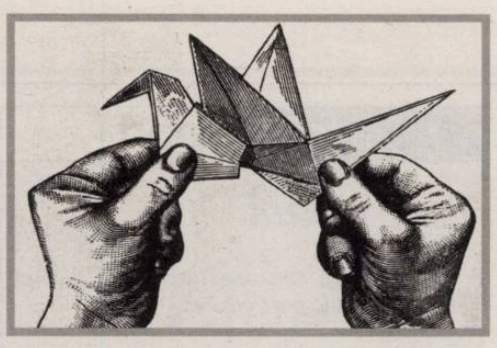

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Vacanţe de melci

În anii '80 era la modă printre tineri un anume fel de excursie pe munte. Se pornea la drumuri lungi prin masive cu foarte puţine cabane (nu mai puţine decît astăzi), în care se mergea zile în şir, cu toate cele necesare traiului purtate în spinare. Probabil că mulţi îşi mai amintesc. Era ceea ce astăzi s-ar numi un exerciţiu de supravieţuire.

La ordinea zilei erau afirmaţiile categorice şi aflasem că „dacă n-ai văzut Retezatul, ai pierdut 10 ani din viaţă". Drept urmare, ca să nu pierdem cei 10 ani din viaţă, patru colegi de liceu ne-am apucat să pregătim o excursie în Retezat. Am descoperit că nu e deloc uşor. În primul rînd, aveam nevoie de cîte un rucsac cu cadru (capabil să cuprindă cam tot ce-i trebuie unui om ca să trăiască o săptămînă), de corturi şi de saci de dormit. Cum nici unul din aceste lucruri nu se găsea de cumpărat, aşa..., la primul magazin de articole sportive, am început pregătirea cu lungi excursii prin Bucureşti. După zile întregi de umblat, ne-am ales cu nişte saci de dormit înfloraţi, care – în cea mai meşteşugită împachetare – tot arătau precum un covor rulat, cu două corturi aşa-numite izoterme de cîte nouă kilograme fiecare şi cu cîte un rucsac cu cadru de aluminiu (singurul model care apărea pe atunci sporadic prin magazine).

Am reuşit apoi să achiziţionăm o adevărată minune în domeniul articolelor de camping: o mică butelie de voiaj cu arzător. Pentru umplerea ei cu gaz a trebuit însă să stăm o jumă-tate de zi la coadă, la singurul centru care se ocupa cu aşa ceva, undeva prin cartierul Dămăroaia. Părinţii noştri au bătut, la rîndu-le, magazinele mai pricopsite din centrul oraşului şi au reuşit să ne cumpere conserve de mai multe feluri, brînză topită şi ciocolată chinezească. Au adăugat nişte gulii şi varză pentru salate (roşiile s-ar fi stricat), cîteva pîini, pliculeţe de ceai, sare, zahăr, mălai. De la o bunică grijulie am primit cîteva borcane cu zacuscă făcută în casă şi alte cîteva borcane cu bucăţi de carne de porc în untură. Unde încăpeau toate astea în noile noastre rucsacuri, să nu întrebaţi, mai ales că ne trebuiau şi nişte schimburi, haine mai groase, căciuli şi chiar mănuşi.

Unul dintre noi a luat şi o toporişcă, în ideea că pe undeva vom avea nevoie să tăiem lemne pentru a face focul. Un altul şi-a atîrnat de rucsac un ceaun în care, eventual, să fierbem mămăliga (noroc pentru spinarea lui că era din aluminiu şi nu tuci). Colac peste pupăză, un vecin mai în vîrstă, care se grozăvea cu vasta sa experienţă de om al muntelui, nea avertizat că Retezatul n-are apă. Aşa că, la întreg harnaşamentul, am atîrnat fiecare şi cîte un bidon de plastic de trei litri plin cu apă. Un rucsac astfel echipat bătea cam la 30 de kilograme. Ca să-l putem lua în spate, trebuia să-l aşezăm mai întîi pe un scaun.

Am mers o noapte întreagă cu trenul. În prima parte ne-am chinuit să închidem un ochi, într-o dogoare infernală a caloriferelor (geamurile erau închise şi de neclintit). De la un moment dat încolo, ne-am străduit să nu adormim ca nu cumva să trecem de gara Subcetate. Cînd am coborît din tren, arătam ca nişte roboţi încet mişcători, cocoşaţi sub greutatea enormelor rucsacuri pătrate, cu multele accesorii atîrnate bălăbănindu-se şi zdrăngănind pe diverse tonuri. Ceva curaj am mai prins cînd am văzut prin preajma gării şi alţi tîmpiţi, la fel de înzorzonaţi ca noi. Destul de repede aveam să descoperim că Retezatul are apă din belşug, peste tot numai lacuri şi izvoare. Totuşi, n-am golit bidoanele, de teamă că, la un moment dat, am putea da şi peste acel deşert de care ne vorbise vecinul sfătos. În a doua seară am realizat că nici toporişca nu prea folosea cînd era vorba să tai lemne de prin jnepeniş şi că, în general, povestea cu făcutul focului era mai complicată decît ne-am fi închipuit.

Dar dincolo de aceste mici inconveniente, am mărşăluit zile întregi în ritm de melc cu casa-n spate, înjunghiaţi de dureri în spinare ori de cîte ori încercam să întoarcem capul pentru a admira minunăţiile Retezatului, în permanent pericol să ne prăbuşim împiedicaţi de lespezile clămpănitoare de pe culmi, udaţi de ploaie, arşi de soare şi dezechilibraţi de vînt. De greutate am uitat numai cînd a fost să fugim de un urs, imaginar, pe care-l credeam prin apropiere din pricina unor excremente cu care ne tot întîlneam pe potecă (nu mai conta că erau cam uscate). Un cioban ne-a păcălit să ne facem ceai din muguri de jneapăn, pentru ca apoi să ne spună că e diuretic. Am îngheţat de frig în cort pe lîngă Bucura şi am încercat să facem baie în Zănoaga. Am terminat pîinea în primele zile şi la urmă am ajuns să mîncăm sardine în ulei, cu gulii şi zacuscă sub forma unui singur fel, udat cu bere la litru cumpărată de la Gura Zlata. Desertul au fost nişte resturi de cubuleţe de zahăr găsite pe fundul unui rucsac. Culmea e că excursia aceea ne-a mai şi plăcut, dovadă fiind că o mai povestim şi astăzi. Cam aşa ne-am călit noi în comunism, în aşteptarea capitalismului sălbatic şi poate de aceea, astăzi, nu ne impresionează nici Bear Grylls, nici Ray Mears şi nici criza economică mondială.

ready made

„Când în toamna anului 1946, după vacanţa de vară, s'au ridicat în Uniunea Sovietică cortinele teatrelor, a fost pentru teatrul sovietic mai mult decât obişnuitul început a celei de a 30-a stagiuni teatrale. A fost începutul unei noi etape în istoria artei noastre teatrale. Astăzi, după anul teatral încheiat, deşi teatrele noastre au făcut numai primii paşi pe drumul indicat de Comitetul Central al P. C. (bolşevic), apare totuşi limpede efectul criticii bogate în roade şi înţelepte a partidului.

Viaţa, însăşi viaţa de azi, clocotitoare, adevărată, ne-a apărut pe podiumul scenei. Şi în faţa presiunei ei au început să dea înapoi pierzându-şi cilindrele şi lorgnetele, toţi lorzii Champenay şi lady Calver; s'a retras zăpăcită, regina Margot, încurcându-se în trenă; a plecat trăgând după el pledul împrumutat dintr'o piesă englezească, eroul nopţii de revelion; au trecut la fiare vechi cu întârziere nu de 24 de ore cum se părea piloţilor rataţi, ci de două decenii şi mai bine avioanele obligate să aterizeze forţat pe scenele sovietice."

E. Holodov, „Conflictul dramatic",
în *Probleme de literatură şi artă,* nr. 2,
aprilie-mai-iunie 1948,
Editura „Cartea Rusă"

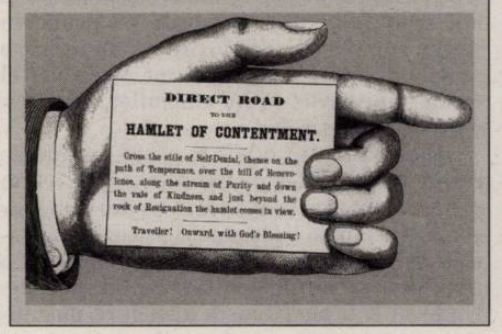

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Biografia unui spectacol

– De ce nu începe? întreabă domnul de lîngă mine. Are un trenci ponosit şi o servietă veche de piele.

– Începe la 7, îi explic eu.

– În ziar am citit că la 6.

– La 6 au fost invitaţi oamenii, expoziţie, cocktail...

– În ziar aşa spunea, la 6!

Pauză. Un grup de elevi de la un liceu de elită din Bucureşti se foieşte de jur împrejur. Cîteva scaune sînt ocupate cu hainele lor.

– Nu puteţi să strîngeţi şi voi hainele astea, că mai vine lume, l-am văzut şi pe domnul Emil Constantinescu, e şi domnul Stelian Tănase, sînt elite ale ţării noastre, aveţi şi voi puţin respect! li se adresează omul în trenci, revoltat, elevilor.

– Cine e fiinţa asta? întreabă o fată, uitîndu-se lung la omul în trenci. După care îi face o poză cu mobilul. Toţi colegii rîd.

– Nu mai există respect în ziua de astăzi! mi se adresează omul în trenci mie.

Eu tac. El priveşte admirativ în jur. Sîntem la Sala Palatului.

– Nu se mai construieşte acum aşa ceva!... Acum totul e cu investiţii străine, cică, da' nu mai e nimic pentru oameni. Eu stau tot în bloc, de pe vremea lui Ceauşescu. Fără Ceauşescu nu aveam nici asta...

Se stinge lumina în sală. Toţi elevii chicotesc. Începe filmul. O scenă din procesul lui Ceauşescu.

– A, ştiu asta! exclamă un băiat cu mîinile petrecute pe după umărul celor două colege de lîngă el. Acum o să-l împuşte, stai să vezi...

Nu-l împuşcă. Urmează scena morţii lui Gheorghiu-Dej.

– Aoleu – ţipă o fată – să nu-mi spui că acum o să-mi arate şi cadavre!

– Ăsta cine e? se interesează o alta.

– Gheorghiu-Dej, fată, n-auzi?

– Ce nas mare are! comentează o voce de băiat.

– În puii mei, mi-am agăţat o unghie! se aude o voce de fată.

Trei elevi ies din sală şi se întorc peste cîteva minute cu trei pungi de sticksuri. Le împart, veseli, între ei. Cineva fotografiază ecranul cu mobilul. Altcineva trimite un SMS.

O scenă de la un revelion. Cîteva fete de pe rîndul din faţa mea se ridică în picioare şi încep să danseze pe ritm de house. Toată lumea rîde.

– Tu, uite ce coafură avea şi aia!

– Aşa era trendy, fată!...

Omul în trenci îmi pune discret mîna pe umăr şi se apleacă la urechea mea:

– Aşa am cunoscut-o eu pe nevastă-mea. Am dansat-o toată noaptea de am zăpăcit-o... chicoteşte el şi îmi dă, complice, un cot în coaste.

Alt grup de elevi iese din sală şi se întoarce cu floricele. Le împart apoi şi pe astea. Dinspre omul cu trenci se aud nişte oftaturi. Am impresia că plînge.

– Am fost şi eu acolo, îmi arată el cu degetul ecranul, unde e o scenă de la cutremur. M-am oferit voluntar. Eram la IMGB, muncitor, şi m-am oferit voluntar, să ajut să scoată oamenii de sub dărîmături. Am găsit o bătrînă, săraca, cu picioarele zdrobite, dar restul era întreagă, aşa cum a căzut blocul pe

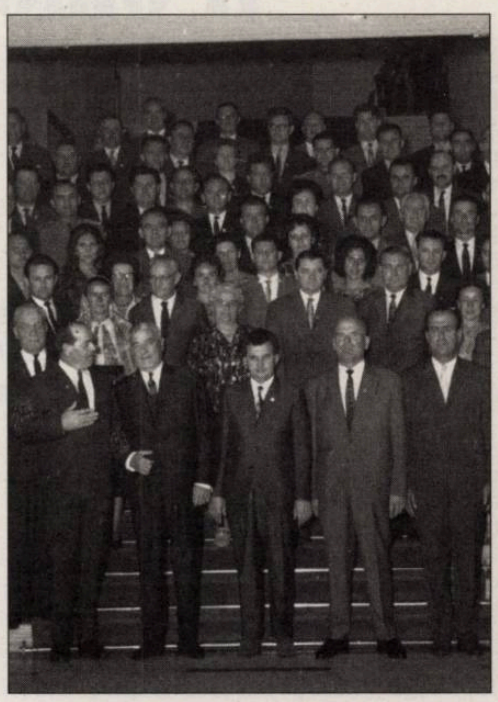

ea, cine ştie... Şi ţinea în braţe un căţel mic şi alb, care încă mai trăia...

De data asta plînge cu siguranţă.

Ceauşeştii jucînd volei cu tovarăşii. Ea are o fustiţă de stambă şi ţopăie pe lîngă minge. El nu se mişcă de lîngă fileu, de care mai trage din cînd în cînd, înciudat, ca să treacă mingea dincolo, la adversari. Rîsete copioase în toată sala, aplauze.

– Andrei? ţipă o fată în mobil. E Andrei! – anunţă apoi pe toţi cei din gaşcă. Nu ştiu cînd dracu' se termină că ne-am plictisit! Vii să ne iei cu maşina? Oau, vine Andrei să ne ia cu maşina, fetelor!

Filmul a ajuns de-abia pe la jumătate.

– Auzi, da' ăştia nu bagă pauză de publicitate? întreabă un băiat din spate.

– Azi nu se mai construieşte aşa ceva! repetă omul în trenci şi arată cu degetul spre ecran, unde e o scenă de pe şantierul Casei Poporului. E cea mai mare clădire din lume, ştiţi, nu? mă mai iscodeşte el.

Se termină filmul. Ies printre primii şi îmi aştept prietenii la intrarea în Sala Palatului.

– Asta ar fi fost culmea, să ne mai pună şi să plătim! mai aud eu, înainte de plecare, o voce din grupul de elevi lîngă care am stat pe parcursul filmului.

– Cred că am pierdut metroul... îmi aruncă, în treacăt, omul cu trenci şi dispare înspre Universitate.

Ne adunăm cu toţii, în final, şi ne repezim spre primul bar. Efectiv nu mai avem răbdare să comentăm filmul lui Ujică, *Autobiografia lui Ceauşescu*. Toate barurile de jur împrejur sînt însă pline cu grupuri de oameni ieşiţi de la film. Găsim în cele din urmă o masă, ne aşezăm şi comandăm rapid cîte o votcă. Apoi evocăm şi comentăm scenă de scenă, pînă tîrziu în noapte.

– Parcă am fi fanii Naţionalei după un meci pierdut de campionat european. Trebuie să disecăm şi noi cum de a fost posibil, nu?... zîmbeşte un amic.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Clanurile *ninja* îi omorîră pe bancheri!

Pe la 1910, Craiova era supranumită „orașul băncilor“: fiind capitala unei regiuni cu mari latifundiari, exportatori de cereale sau proprietari de mori (precum legendarii Jean Kintescu, Bărbulescu-Drugă ș.a.), găseai aici cîte o filială de bancă la fiecare colț de stradă mai mare. Politicește, orașul era dominat de *takiști* (conservatorii lui Take Ionescu). Orice domnișoară/domnișor cu oarecare educație știa ce-i aceea *cambie* și ce-i acela *scont*. Nu merg pînă la a zice că oltenii au o genă de bancheri în ei (deși Eugeniu Carada, olteano-machedonul care a înființat în 1880 Banca Națională a României, era născut la Craiova), dar cert e că băncile îi iubeau foarte pe oltenii cu bani, iar reciproca era și ea valabilă.

Acum aproape 55 de ani, în primăvara lui 1966, Craiova putea fi numită „refugiul oniric“: în complicitate cu redactorul-șef al revistei locale *Ramuri,* poetul Miron Radu Paraschivescu a creat aici unul dintre cele mai interesante experimente publicist-literare ale epocii: revista-supliment, de patru pagini lunare, numită *Povestea vorbei,* în care erau publicați poeți din tagma *oniricilor* – cea mai evidentă formă de negare a *realismului socialist* din România deatunci. Experimentul n-a durat nici un an, dar, orișicît (vorba locului), el rămîne în orice istorie serioasă a literaturii române.

În urmă cu 30 de ani, Craiova era poreclită „cetatea Științei“ – și nu pentru că tot craioveanul ar fi defilat cu Enciclopedia *Britannica* sub braț, ci pentru că orașul avea o echipă de fotbal frumoasă, pe nume Universitatea (fostă *Știința),* care în acei ani dăruia bucurii europene microbiștilor români. Nu uita, române!: dacul Bölöni n-ar fi dat în veci gol în poarta latinilor din echipa Italiei, dacă nu ar fi primit, în acel martie 1983, o pasă magistrală de la olteanul Balaci!

Mai poate cineva salva acel oraș?

V-am dat trei exemple și aș putea continua pînă vi s-ar acri de-atîta măreție. Craiova e și orașul în al cărui Muzeu de Artă (superb palat boieresc) se află de zeci de ani colecții Brâncuși, Aman sau Țuculescu. Craiova e orașul din care a plecat acum o jumătate de secol Amza Pellea – plus că și Mihai Viteazul tot de pe-aci plecase, mai acu' vreo 400 de ani. Craiova e orașul unui Teatru Național care prin 1990 băga-n vibrație scenele Europei și mai e orașul unui Parc Romanescu, secular, pe ale cărui bănci înserate, nu vă pot spune, din decență, ce și cum vibrează.

Aceasta fu Craiova de-altădată. Azi, orașul pare a trece printr-una dintre cele mai triste, proaste și caricaturale pase ale istoriei sale. Nu le-am căutat special, dar dacă cineva ar face-o, ar rămîne înlemnit de penibilitatea știrilor prin care Craiova s-a făcut remarcată în ultimul deceniu.

Pentru cine privește la suprafață, Craiova e orașul în care acum vreo lună un licean rămînea lat în poarta liceului, înjunghiat între coaste de un alt june, în timp ce paznicii stabilimentului probabil că se scobeau pe sub unghii, prin vreo gheretă. Un alt element de atracție al Craiovei recente e funcționarul din specia *primarus solomonicus arestatus eliberatus*. La drept vorbind, rămîne în ceață situația acestui edil pe care craiovenii l-au votat pe bune și pe seama vinei căruia circulă bizare legende: cum c-ar fi deranjat pe cine nu trebuie, cum că n-ar fi cotizat cui trebuie ș.a.m.d. Vedeta la zi a Craiovei nu mai este vreun Marin Sorescu, Emil Boroghină sau Ion Oblemenco, ci este fix Iustin Covei. Poate că acest nume nu vă spune nimic, dar dacă ați auzit recent despre un tînăr, pasă-mi-te dintr-o familie de judecători și cu un bunic procuror, care „terorizează Craiova“ și „clonează carduri“, atunci aflați că el este. Craiova mai e și orașul la a cărui margine de Sud, pe malul Jiului, se află un (fel de) muzeu al comunismului, ctitorit de alt personaj cu notorietate, dl Dinel Staicu. Faptul că unele dintre fostele proprietăți ale ex-moșierului Drugă se află acum în posesia dlui Staicu (la fel ca și albumul oficial al plimbării lui N. Ceaușescu în caleașca reginei Angliei, din 1978!) nu e decît un simptom al Craiovei recente. Și, în fine, am imensa plăcere și onoare să închei cu eroinele cel mai des amintite la TV ale acestei urbe: *clanurile țigănești cu săbii ninja!* Cu excepția rubricii *Meteo,* nu știu dacă am văzut în ultimul deceniu două știri succesive despre Craiova din care aceste clanuri să lipsească. Ai zice că la fiecare colț de stradă craioveană nu auzi decît *Arigato! Sayonara! Haaay! Banzay! Te tai, te tai!* – și alte haiku-uri în limba japoneză, de o delicatețe încremenitoare.

Așadar, între Craiova *takiștilor* și Craiova *ninja* se închide un întreg secol, care se termină, cred, mai prost decît a început – și acesta este motivul pentru care mă (și vă) întreb ce anume ar mai putea drege legenda altădată frumoasă a acestui oraș.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Luminița Dumănescu (coord.), *9 ipostaze ale copilăriei românești. Istorii cu și despre copii de ieri și de azi,* International Book Access, 2008.

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Despre necesitatea unei istorii a copilăriei

Copilăria a intrat în sfera cercetării de foarte puțin timp; nici măcar nu mai este nevoie să spun că acest lucru se datorează istoricului francez Philippe Ariès. Subiectul pare a fi unul dificil de abordat, din lipsă de surse care se concentrează în jurul adultului și, mai puțin sau aproape deloc, asupra copilului. Și totuși, grupul de tineri cercetători strînși în jurul Luminiței Dumănescu, deja cunoscută pentru publicațiile sale în această direcție, reușește să ofere, meritoriu, diferite „ipostaze“ ale copilăriei.

Mai întîi de toate, pentru a intra în sfera „dezbaterilor“, copilul trece prin analiza juridică. Codurile de legi, de la Legiuirea Caragea și pînă la Codul Civil, au încercat să încorseteze, în cadrul rigid al legii, vîrstnici și nevîrstnici, legitimități și ilegimități. Or, aceste definiții au ca argument suprem accesul la patrimoniu și la slujbele cele politicești. „Copilul din flori“ arată grija acestor societăți pentru reguli și moravuri, căci bastardul oglindește clar „păcatele părinților“ (Nicoleta Roman), iar locul lui nu poate fi decît la „margine“, în anonimat: „din curvie sînt cîți din împreunare fără de lege se nasc“, decide ritos Legiuirea Caragea (1818). Abia Codul Civil avea să transforme „creatura bastardă“ în „copil natural“, dar fără a opera și la nivelul „drepturilor“ asupra patrimoniului, invocate doar în cazul „legitimării“ (Aurora-Livia Chițu).

Aducerea pe lume a unui copil este un eveniment așteptat și dorit, căci micuțul nu poate fi decît un „dar de la Dumnezeu“. Bineînțeles că pentru cei scăpătați și cu familii numeroase încă un copil nu poate fi decît o gură în plus de hrănit, dar el era parte a familiei de care trebuie să se îngrijească. De pildă, să-l vaccineze, căci modernitatea românească se deschide cu o amplă campanie privind sănătatea publică, unde „oltuirea“ ocupă un loc principal, iar preotul devine instrument important de „popularizare“. Uneori însă măsura pare dificil de aplicat: „1815. Înțelegînd dohtorul cel mare că preoții nu îndemnează, nici nu silesc pe oameni a-și altoi pruncii lor“, că n-au „rîvna cu care sînt datori preste tot locul spre sporirea oltuirii“ „au căzut supt cuviincioasă pedeapsă“, se scrie într-o circulară a episcopului Vasile Moga din 20 decembrie (Ana Grama). Sau să-l trimită la școală, așa cum se decide printr-un Decret gubernial din 8 octombrie 1829: „... toți copiii de la 5 ani pînă la al 13-lea an să meargă la școală, dacă nu și vara măcar toamna și iarna, și dacă nu vor părinții săi de bunăvoie, să se pedepsească, ca să trimită copii... să învețe legea cea creștinească și năravurile cele bune“ (Ana Grama).

Secolul al XIX-lea aduce cu el și ampla dezbatere asupra relației trup-igienă-comportament pentru care se construiesc reguli și regulamente, instrumente de corijare și îndreptare, prezente mai ales în universul școlarului. Căci educația copiilor devine „o competiție pentru orgoliile adulților“ (Cătălina Mihalache), adulți care acordă educației corective un rol mult mai important decît vîrstei. Astfel aruncatul cu o prună în geamul unui profesor sau „zbieretele“ de întîmpinare a unor dascăli devin „mari delicte“ însoțite de excluderea din gimnaziul de la Blaj pe la început de secol XX (Daniela Mîrza).

În aceeași idee a controlului impus asupra corpului avea să fie introdusă și promovată „educația fizică“. Rostul său este „disciplinar, igienic și național“ – scria Augustin Latiș, profesor de sport la 1943. Absența unei baze materiale corespunzătoare avea să mențină multă vreme sportul în sfera jocului, spre delectarea școlarilor (Bogdan Popa).

Despre copilărie, Slavici, Rebreanu, Agârbiceanu și mulți alții își amintesc cu drag și nostalgie: „avusesem o copilărie care, acum la vîrsta care mi-a fost dat să ajung, după dezamăgirile prin care am trecut și-n împrejurările în care îmi petrec viața mi se pare *înspăimîntător de fericită*“ – avea să noteze Slavici. Și toți la un loc vorbesc idilic despre „miresmele“ și „gusturile“ acelei epoci: fîn proaspăt cosit, brazdă afînată, mirosul îmbătător al cozonacului de Crăciun, gustul găluștelor cu păsat și carne grasă afumată sau mămăliga cu fasole sau plăcinte cu brînză și ouă și cîte altele (Luminița Dumănescu).

Salutăm așadar cu entuziasm contribuțiile autorilor, cu speranța că fiecare studiu va căpăta amploare într-un vast șantier care să ne oferă „povești“ despre copilăria noastră.

Constanța Vintilă-Ghițulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Pilda

„...pregătindu-și teza de doctorat la Sorbona despre Hermann Cohen și școala neokantiană de la Marburg, [Alice Steriadi Voinescu] a petrecut un an universitar în acel oraș german, la fața locului, printre adepții acelei școli (Nicolai Hartmann, Ernst Cassirer, Paul Natorp) și bineînțeles magistrul, Hermann Cohen (se mai afla acolo și José Ortega y Gasset, cu doi ani mai vîrstnic decît ea). (...) Cînd a apărut la Paris (în 1913) teza ei *L'interprétation de la doctrine de Kant par l'école de Marburg,* o carte remarcabilă, care a făcut oarecare vîlvă în mediile academice, i s-a propus o catedră la o universitate americană, ea a refuzat fără ezitare: «Nu pot accepta, în România mă așteaptă logodnicul meu». În țară nu se mai pomenise o femeie profesoară la universitate, și încă la filozofie! Așa că, spre norocul culturii și societății românești, a trebuit să primească la Conservatorul din București catedra de istoria literaturii dramatice, la care a ținut pînă în 1948 prelegerile care au făcut epocă. (...)

Mare intelectuală, mare conferențiară, profesoară celebră, prietenă cu cîțiva din marii scriitori și cărturari europeni, André Gide, Roger Martin du Gard, André Malraux, Paul Desjardins, Eugenio d'Ors, pe care-i întîlnea de obicei, în fiecare an, la decadele de la Pontigny și cu care întreținea permanent corespondență, făptură quasilegendară, personalitate de prim-plan a culturii, ea asumase vocația aceasta ca obligația creștinească de a nu-și îngropa talantul.

Dar era în primul rînd, mai presus de toate, o mare îndrăgostită. O mare îndrăgostită, cu o unică mare iubire de o viață. Eu cred că asemenea iubire se poate numi genială.“

Alexandru Paleologu, prefață la Alice Voinescu – *Jurnal*, ediție îngrijită de Maria Ana Murnu, Editura Albatros, 1997 (a se vedea și nr. anterior).

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Cei despre care nu ştie nimeni

Cine sînt şi ce fac asistenţii sociali.

Nu apar niciodată în *prime time* la televizor. Numele lor nu sînt tipărite pe prima pagină a ziarelor. Foarte puţini ştiu cine sînt şi ce fac asistenţii sociali, pedagogii, asistenţii maternali, cei care îşi dedică viaţa – la propriu – creşterii copiilor abandonaţi de părinţii naturali. Au venituri infime. Dar muncesc, în organizaţii sau direcţii pentru protecţia copiilor, cît pentru un salariu de manager de multinaţională.

Luciana era asistent social. A străbătut ţara în lung şi-n lat, mii de kilometri, înfruntînd inundaţii şi dormind în moteluri sordide pentru a salva copii de la foame, frig, abuzuri. Pleca noaptea pe străzi ca să caute adolescenţii din organizaţie, cuibăriţi pe la gurile de metrou în căutarea aventurii. Avea veşnic în buzunar o ciocolată sau o bomboană, în maşină un sandviş sau un covrig pentru cei săraci aflaţi în cale. Ani mulţi, duminicile sau zilele libere i-au fost întrerupte de urgenţe, cazuri noi, dispariţii, conflicte cu părinţii naturali ai copiilor sau cu autorităţile. A strîns, în aceiaşi ani mulţi, poveşti terifiante despre adulţi care-şi abuzau copiii, despre nou-născuţi părăsiţi, despre fetiţe vîndute pe o sticlă de băutură sau despre băieţi trimişi să cerşească. Poveşti pe care mi le spunea în cele mai mici amănunte: ştia tot – nume, vîrste, locuri, fapte. După 11 ani de lucrat în organizaţie, a plecat în Marea Britanie. Spunea că nu mai poate face asta. Că tot ce ştie, tot ce a văzut îi transformă visele şi dorinţele în coşmaruri. În ţara străină s-a angajat tot ca asistent social. Se ocupă de familiile de români sau de romi, în aceleaşi condiţii: bani puţini, program prelungit dincolo de limită.

Valeria este mamă socială. De 20 de ani. Douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru are grijă de şase-şapte copii. Spală, calcă, face mîncare şi cursuri de psihologie sau pedagogie, se luptă cu prejudecăţile din şcoli sau din spitale, merge la şedinţele cu părinţii, caută liceele sau terapiile potrivite pentru copiii de care se ocupă. Face eforturi nemăsurate ca părinţii naturali să păstreze legătura cu ei. 20 de ani s-au dus pe nopţi nedormite, griji pentru note sau ore de venit acasă ale celor mici, discuţii cu psihologii sau consilierii, consultaţii la medic, zugrăveli, curăţenie, mobilat camere, citit poveşti, făcut cozonaci, alinat dureri, frămîntări în faţa întrebărilor fără răspuns. De multe ori, salariul său s-a dus pe dorinţele sau nevoile copiilor: excursii, petreceri de ziua de naştere sau de Crăciun, cercei sau telefoane mobile. De cele mai multe ori, concediile s-au transformat în zile de muncă.

Cecilia este psiholog. A lucrat în organizaţie zece ani. Ştia tot, dar absolut tot, despre cei peste 80 de copii cu care lucra: la orice oră din zi şi din noapte ar fi putut să spună despre fiecare de ce şi cum a ajuns acolo, care sînt problemele cu care se confruntă, ce nevoi are, care îi sînt pasiunile sau punctele vulnerabile. A petrecut sute de ore vorbind, în excursii sau şedinţe de terapie, cu ei. A ţinut în braţe copii care îşi căutau mama, a ascultat poveşti de adolescenţi aflaţi în război cu adulţii, a mîngîiat, certat, încurajat, sfătuit, îndrumat, ajutat zile şi nopţi, fără să numere orele suplimentare sau concediile amînate indefinit.

Toţi, şi mulţi alţii de lîngă ei sînt anonimi. Nu sînt vedete, vip-uri, eroi de *talk-show*. Nu se califică la *Zece pentru România*. N-au timp pentru asta. Cîştigă bătălii neştiute, nerecompensate, dar esenţiale pentru ţesutul social al lumii de azi.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Romane-reţetă pentru doamne

Am citit, recent, romanul *Cel pe care ţi-l doreşti (...e mai aproape decît crezi)* de Jill Mansell (traducere de Liliana Andronache, Leda, 2009). Din titlu îţi poţi da seama că e vorba de un roman-reţetă: unul care îţi dă sfaturi despre cum să reuşeşti în viaţă şi în dragoste, dar nu de-a dreptul, ci aplicate la o situaţie sau alta.

Cu alte cuvinte, un *how to do it* în probleme feminine... *fiction*. Tonul sfătos al „tratatelor" de genul *Regulile. Cum se cucereşte un bărbat* (Ellen Fein, Sherrie Schneider, traducere de Oana Vlad, Humanitas, 1997) e înlocuit de cel al unei naraţiuni alerte şi minim introspective. Descriptive şi în privinţa sentimentelor: e bine să ştim cum i se pare cutare personaj altuia, dar nu neapărat şi de ce. Ne mişcăm „în timp real" pe lîngă eroii noştri.

Mai bine zis, alături de eroinele noastre. Căci, deşi, firesc, există şi bărbaţi în carte, perspectiva preponderentă este una feminină. Cartea ne învaţă pe noi, fetele zise de 30 de ani, cum să ieşim din situaţii de criză, aparent imposibil de rezolvat.

Aceste situaţii, în cazul cărţii de faţă, sînt: moartea soţului, într-un mod îngrozitor (în urma unei supradoze – *Notă:* acţiunea se petrece în Anglia...) – în ce o priveşte pe eroina numită Carmen; şi despărţirea de un alt soţ pe care l-a prins înşelînd-o, în cazul celeilalte eroine, Nancy.

Desigur, istoriile lui Carmen şi Nancy constituie doar firele principale ale acţiunii sau, mai bine zis, ale acţiunilor. Firele secundare sînt mult mai numeroase şi mai alambicate, în genul filmelor cu o duzină de personaje prezentate în paralel în situaţii asemănătoare (de pildă, *Valentine's Day* – 2010, în regia lui Garry Marshall).

M-am oprit asupra romanului de faţă deoarece mi s-a părut că, vorba Planetei Moldova în „Alimentara", are „di tăti": celor două personaje feminine principale li se adaugă o bunicuţă pe nume Rose, care ştie să gătească şi să împletească; un tip *gay* pe nume Zac, care are, evident, un magazin de modă şi o căţeluşă; o vedetă rock, fratele aparent destrăbălat al răposatului cu supradoza, care de fapt se dovedeşte bun şi profund; un instalator (!) pe nume Joe care sfîrşeşte prin a nu fi tipul simplu şi de treabă ce pare la început, ci un escroc; un activist social pînă la un punct cum trebuie, dar care se arată, de fapt, plin de prejudecăţi; un tip „realizat", sexy şi mic proprietar, care, însă, se trezeşte cu o fiică...

I-am înşirat pe toţi, nu în scopul de a vă plictisi (acesta e doar un efect secundar...), ci pentru că îmi par tipici pentru galeria unui anumit tip de romane şi filme de consum. Care, cel puţin unora dintre noi, mai uşor de „ispitit", ne furnizează clipe pe cît de idilice pe atît de superficiale.

O gamă de tipologii la prima mînă liniştitoare prin suficienţă, prin limitarea lor şi prin faptul că nu ridică nici un fel de probleme: pot fi cu uşurinţă încadraţi fiecare în buzunarul său... Tipul rău e cel rău, tipul bun tot bun se dovedeşte pînă la urmă, iar comportamentul, dacă nu exemplar, măcar cuviincios, e răsplătit, în final...

Sună cunoscut, nu-i aşa? E o reţetă pe care o întîlnim, cu toţii, în basme, în cărţile pentru copii (deşi, în mod evident, şi acestea au evoluat sensibil), în producţii de revistă sau operetă, în cărţi de sfaturi popularizate şi... în romane şi filme pentru femei, precum cel de faţă, sau de divertisment în general.

Şi nu e vorba doar de personaje, ci şi de stări, atitudini, gesturi sau chiar obiecte. Un tort-fantezie, asemănător celui din cartea lui Jill Mansell, îl întîlnim în diverse altele de acelaşi calibru. La fel, o... geantă, de firmă, laitmotiv deja al nenumăratelor romane pentru doamne şi domnişoare. O bijuterie preţioasă, brăţară sau colier, luată pe şest amantei – aşijderea... Precum şi banii sau casa, moşteniţi de la un bărbat sau tată bogat, care îţi conferă un statut şi responsabilitate creatoare de conflicte – drăgălaşe.

Toate acestea sînt, deja, locuri comune ale romanelor pentru femei. Pe care le tolerăm (şi le agreăm...), într-o măsură bine delimitată, atîta timp cît nu le luăm în serios mai mult decît trebuie.

Selma IUSUF

legende urbane

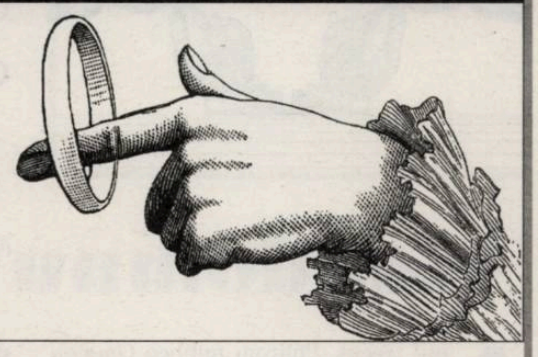

Tropice triste

Tribul bercenoro e mult mai sărac decît cel piperiot. Splendoarea palatelor piperiote te face să te gîndeşti mai abitir la nevoile în care se zbat bercenoro. Ambele triburi au o viaţă şi relaţii sociale extrem de complexe. Pelegrin etern, uimit am fost şi mai cu seamă atins de generozitatea fără de margini, dar şi de lumea închisă pe care cu mare preţuire şi-o protejau bercenoro. În blocurile în care locuiesc au un conducător: se numeşte administrator. El face un soi de liste-război cu nefericiţii care nu au cotizat la porţia comună de apă şi încălzire. Listele atîrnă la intrarea în clădire, în nişte rame ritualice din lemn. De regulă, textul e scris într-o *lingua franca* a castei: „Uitaţivă la lista ruşini!! Datorită celor de mai jos nu aven apă caldă şi căldură! Datori Radet 80 milioane, Apanova 60!!!".

Semnele acute de exclamare se văd şi în ochii paznicelor de ghenă. Îmbrăcate în halate grosuţe cu modele variate florale, ele vor scruta atent fiecare pungă, fiecare găleată dusă de vreun locatar spre a fi aruncată. Cerberele pare că sînt recrutate dintre femeile mai vîrstnice ale tribului, cele care au încetat să participe la marile migraţii cu metroul. Dacă vreun neavenit îndrăzneşte să arunce sticle sau cartoane în lungul şarpe de metal, halatele înflorate vor arunca asupra lui blestemul ghenei şi pîra la administrator. Tot ele însă vor împărţi pe scară cadourile magice de Sfîntă Mărie sau de vreun parastas: turte din grîu împodobite frumos cu bombonele colorate, o mînuţă de orez cu legume şi-o aripioară de pui într-un vas-cadou. Numele lor sînt fruste, sonore, armonios-vocalice şi încep toate cu „tanti".

Tot din categoria paznicilor face parte şi un grup – de bărbaţi de astă dată – care adastă la intrarea în bloc. De regulă, grupul are un conducător. Seamănă cu o radiografie pulmonară aducătoare de veşti rele. Înnegrit de fumul papiroaselor care nu-i lipsesc din colţul gurii, slab aţă, pieptănat minuţios peste cap cu pieptenele ud, emană siguranţă şi e aducătorul de veşti dinafara comunităţii. Cunoaşte listele ruşinii din celelalte blocuri, face comparaţii şi citeşte gazetele. În anotimpul secetos (din primăvară pînă-n toamnă) nu va lipsi de pe băncile de lemn din faţa imobilului, în cel ploios va sta în scară sau în apartament, dar cu uşa de la intrare deschisă. Tot el e cel care-l îmblînzeşte pe zeul-interfon. Adus, se pare, de alte neamuri migratoare care n-au lăsat cine ştie ce urme în populaţia locală, zeul-interfon primeşte ofrandă o cărămidă cu care se propteşte uşa grea de la intrarea în bloc. Aşa, fiecare membru al tribului se va putea strecura nestingherit înăuntru şi afară, fără să folosească combinaţia mistică de cifre de pe masca zeului ţiuitor. E o convenţie respectată de ambele părţi, dar nerostită. Verbalizarea actului în sine ar aduce nelinişti şi certuri groaznice în comunitate.

Spre deosebire de membrii tineri ai tribului, ocupaţi în timpul zilei cu vînătoarea şi culesul, vîrstnicii îşi vor asuma aşadar rolul de paznici. Ei vor îndeplini ritualurile magice de alungare a intruşilor; chiriaşi dubioşi, familii tinere şi inadaptate, vizitatori. Modalităţile de îndepărtare sînt de asemenea multiple şi adaptate situaţiei: priviri ucigaşe, comentarii cu jumătate de gură, bătaia ritmică în calorifere şi, în cazuri extreme, invocarea poliţiei prin combinaţia 112.

Cu toată aparenţa războinică însă, membrii tribului sînt nişte copii mari. Învăţaţi cîteva gesturi şi vă vor deveni prieteni pe viaţă. Deschideţi, de pildă, uşa de la lift cu un zîmbet larg şi spuneţi un „Săru-mîna" răsunător. Ascultaţi cu atenţie şi răbdare un halat înflorat povestind despre artrită. Lăsaţi-vă uimit de intuiţia politică a paznicului fumător de la intrare. Şi atunci vă vor percepe ca de-al lor. Să nu vă iritaţi dacă auziţi: „Vai, mamă, da' atîta Cola nu face bine!". De aici încolo sînteţi în tribul dumneavoastră.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

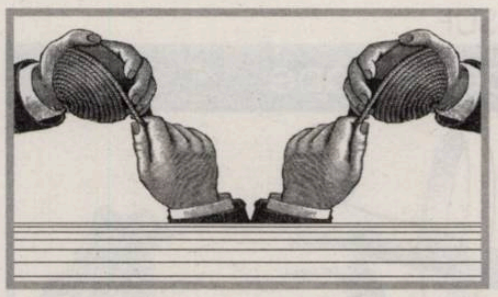

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Alo, domnu', d-ta eşti Orwell ăla?

Anul trecut, Polirom publica *Omagiu Cataloniei* a lui George Orwell – amintirile scriitorului din războiul civil din Spania. O carte pasionantă. Un Orwell ameţitor, care trece de la euforie la furie, trecînd prin eroism şi plictiseală. Recent, tot Polirom publică *Jurnale*. Un cu totul alt Orwell.

În *Omagiu* ajunsese la Barcelona atunci cînd oraşul trecea printr-o revoluţie de jos în sus, anarhistă, comunistă, troţkistă, nici nu contează numele. Venind din insuportabila Anglie burgheză, trăieşte cu euforie acea primă perioadă în care oamenii îşi spun „tovarăşe", iar chelnerii şi frizerii refuză bacşisul pentru a nu se umili. Uneori este jenant din perspectivă istorică: „Fiinţele umane căutau să se poarte ca nişte fiinţe umane şi nu ca nişte rotiţe în maşina capitalistă". Dar rămîne Orwell peste tot, chiar şi cînd bate cîmpii în acest mod. Mai presus de toate, este un om onest. Care pleacă pe front, îndură frigul, mizeria şi plictiseala. Şi, treptat, remarcă fisurile în comportamentul fiinţelor umane. Peste doar trei luni se întoarce la Barcelona şi vede domnind penuria şi corupţia. Peste alte cîteva luni în tranşee, revine şi deja vede poliţie politică, epurări, puşcării pline cu oponenţi politici (comuniştii îi vînează pe anarhişti şi troţkişti). Catalonia lui Orwell reproduce în cîteva luni decăderea de la vis la mizerie şi stalinism, care s-a produs apoi la scală globală cu comunismul. Asta nu-l face mai puţin anticapitalist sau mai puţin convins de dreptatea cauzei, Franco tot trebuie învins „chiar dacă Spania s-ar fi ales cu o dictatură sufocantă şi cu toţi oamenii ei cei mai buni în temniţă". Una peste alta, rămîne un erou şi un naiv. Deşi rănit şi suferind, nu se abţine să lupte. Doar pentru a ajunge înapoi în Barcelona, unde partidul în a cărui miliţie lupta (din întîmplare) este anihilat şi vînat. Deşi prietenii îi sînt închişi, pur şi simplu natura sa englezească nu acceptă grozăvia, încearcă să împace dictatura proletariatului cu drepturile burgheze englezeşti şi nu îi iese: „Aveam acea credinţă englezească cu neputinţă de dezrădăcinat că «ei» nu te pot aresta dacă nu ai încălcat legea. E o credinţă foarte primejdioasă în timpul unui pogrom politic".

Acesta este Orwell din *Omagiu Cataloniei*. Am devorat cartea şi ştiam chiar de acolo că jurnalul din timpul războiului i-a fost confiscat atunci cînd a fugit de poliţie. Ironia face deci ca din jurnalele pe care le-a ţinut maniacal să lipsească tocmai perioada din Spania, descrisă în *Omagiu*. Cum este Orwell în *Jurnale*? Şocant de diferit.

În 1931 e culegător de hamei, de fapt un cerşetor itinerant. Descrie rece, fără supărare, diferite modalităţi în care poţi cerşi mîncare şi dormi prin hambare. Urmează jurnalul din 1936, cînd face o călătorie în cîteva oraşe industriale din nord pentru a documenta condiţiile în care trăieşte clasa muncitoare. Este cînd încîntat de oamenii pe care îi întîlneşte, cînd enervat de feţele lor „ovine" şi deplînge lipsa de spirit revoluţionar. Mai presus de toate, pare un sociolog rece, care notează calm cît cîştigă oamenii, cum trăiesc. Şi trăiau îngrozitor pentru cea mai bogată ţară din lume în acel moment. Cînd citesc scrieri ale unor oameni de stînga de dinainte de comunism mă întreb mereu cum aş fi fost eu atunci. Să nu rezonezi cumva la coarda comunistă în vremea capitalismului incipient, înainte de asigurările sociale îmi pare cinic. Să mai rezonezi la aşa ceva după ce ai văzut comunismul aplicat în practică îmi pare stupid şi fără scuză.

Urmează apoi cel mai şocant Orwell, cel din 1938-1939, în Maroc. Este pur şi simplu un ţăran care notează cu conştiinciozitate tot ce plantează, cîte ouă are în ziua respectivă, cît lapte a dat capra şi ce a mîncat. Atenţie, acesta este Orwell de după Spania, de după *Omagiu Cataloniei*. E atît de bizar să îl vezi pe luptătorul din Spania numărînd ouă şi colecţionînd din ziare diverse sfaturi practice pentru grădinărit. Rare consideraţii politice. Spania aproape absentă, doar uneori nişte ecouri din ziarele care ajung la el. La un moment dat: „Azi a sosit vestea că a căzut Barcelona. Nimeni din Marrakech nu pare cine ştie cît interesat, deşi toate ziarele o trîmbiţează". Doar atît. Îşi vede iar de capre şi desenează modele de unelte agricole întîlnite în Africa. Revine în Anglia, tot fermier, tot descriind în detaliu cum plivеşte, sapă, ridică garduri.

După care urmează două jurnale ceva mai palpitante, cel al evenimentelor care au dus la război şi cel al primelor luni de război. Se vede că politica l-a prins din nou, suferă cînd i se cedează lui Hitler. Amestecă aici viaţa de fermier cu cea de analist furibund, în două jurnale paralele. Într-o singură zi – 22.8.39: „Am descoperit că Marx e plin de păduchi, are urechile pline de lindini. 11 ouă (4 mici). Azi am început un sutar de porumb". Aceeaşi zi, celălalt jurnal: „S-a afirmat oficial în Berlin că Ribbentrop va pleca mîine cu avionul la Moscova pentru a semna un pact de neagresiune cu URSS". Marx este cîinele, Ribbentrop e cel cu pactul cu Molotov.

Trăieşte începutul războiului la Londra, nu e acceptat în armată. Tot îndeamnă guvernul să fie mai bătăios, se enervează că englezii nu au de gînd să incendieze sondele din Irak pentru a nu ajunge pe mîna nemţilor, aşa cum au ratat ocazia de a incendia sondele din România. Este furios că scrie cronici de cărţi cînd alţii luptă, face planuri despre cum nu va emigra şi va rămîne să lupte în rezistenţă, dacă nemţii vor cuceri Anglia. Este uşor paranoic cînd afirmă în mod repetat lipsa de voinţă a elitei engleze de a lupta pînă la capăt, pentru că în sufletul ei este de fapt o elită fascistă şi s-ar înţelege cu Hitler. De asta, spune el, are Anglia scrupule în a ataca ţări neutre (tot doreşte invazia Spaniei lui Franco). Este pasional pînă la iraţional, dar nu îşi pierde umorul: „Nu am nici un scrupul faţă de guvern şi, dacă aş putea, aş căuta căi de a fenta plata taxelor. Şi totuşi, sînt gata să îmi dau oricînd viaţa pentru Anglia dacă e nevoie. Nimeni nu e patriot cînd vine vorba de taxe".

Cei care au citit *Omagiu*, dar nu şi *Jurnale* se vor bucura să audă veşti despre Georges Kopp. Prietenul şi comandantul său din Spania, arestat pe motive politice, pentru care Orwell a riscat nebuneşte în ultimele zile la Barcelona şi despre care nu ştia dacă mai trăia cînd a scris *Omagiu*, Kopp scapă cu viaţă, după război trăieşte la o fermă apropiată de cea a scriitorului, dar relaţiile dintre ei s-au răcit. Şi aşa ajung la Orwell cel de pe insulă. Ştiam că a trăit în ultimii ani pe o insulă din nord, dar nu ştiam ce a făcut acolo. Ei bine, a cultivat legume şi flori, a vînat iepuri, a învăţat să le tăbăcească pielea şi a pescuit. Dacă vreţi să ştiţi exact ce peşti a prins şi cîţi în fiecare zi, nici o problemă, aflaţi din jurnal. Între timp îi murise soţia şi adoptase un copil, dar nu prea veţi auzi de astea în jurnal, omul nu îşi vede decît de plante, animale, peşti şi politică.

Orwell e un scriitor care mă fascinează. Omul Orwell însă mă derutează. De obicei, jurnalele spun multe despre oamenii care le-au scris. Nu şi în cazul său. Nu prea poţi spune că îl cunoşti după ce îi citeşti jurnalele, îţi vine să îl întrebi: „Alo, domnu', dumneata eşti Orwell ăla?".

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Piaţa Vitan. 2 lei kilu de dovleac

De vreo lună jumătate trăiesc cu doi dovleci pe balcon. Mi-i dăduse taică-meu de la ţară: i-ai, fă-i băiatului plăcintă şi chip cioplit de haloin. Şi i-am tot ţinut, m-am tot lovit de ei. Zilele trecute hop şi haloinul. Tai capacele de dovleac şi mă trezesc cu ziduri goale, fără miez. Bune de cioplit, inutile pentru plăcintă. Iar n-am noroc să-mi fac plăcinta. Nu e prima oară cînd taică-meu îmi dă astfel de produse goale de conţinut. A crescut porc mare şi era plin de grăsime şi zgîrciuri şi m-am chinuit să-l aduc în Bucureşti fără să mă aleg cu o ciosvîrtă. Acum dovleacul. Vinul altădată făcut de mîntuială. Există ceva în a face la ţară gustoasele, există ceva ce te poate face neom, să munceşti degeaba, de nebun. Acest ceva e porcul care e porc, dar nu e porc, dovleacul care e dovleac, dar e bun de dat la porc şi aşa mai departe, cum piaţă ce nu e piaţă este cea din Vitan. Fiindcă am dat fuga să iau un dovleac de miez şi plăcintă şi am nimerit în Vitan, la piaţă. Aici totul era făcătură. M-am uitat uluit: ţăranul nu era ţăran, era ţigan, cartoful nu era românesc, era din altă lume, şi am privit mai departe în galantare: din întîmplare mi-au căzut ochii pe tampoanele igienice care erau false, pe plasticul de lighean care era „de mort". Mi-am luat repede dovleacul, aşa cum era, şi am fugit. Fugă, nene! De lene, fiindcă ar fi trebuit să merg încă un sfert de ceas în Rîmnicu Sărat, la piaţă.

PUBLICITATE

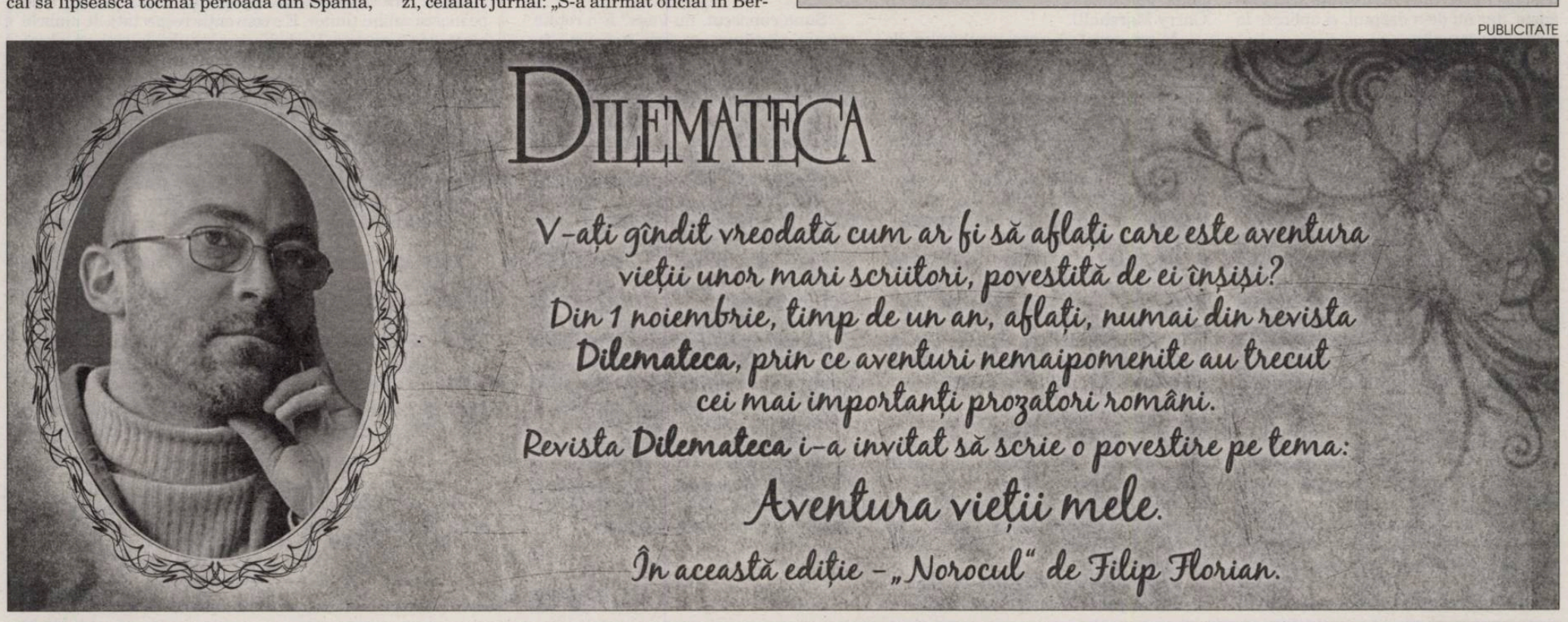

Coordonatoare: Luiza VASILIU

După 20 de ani
și înainte de 30

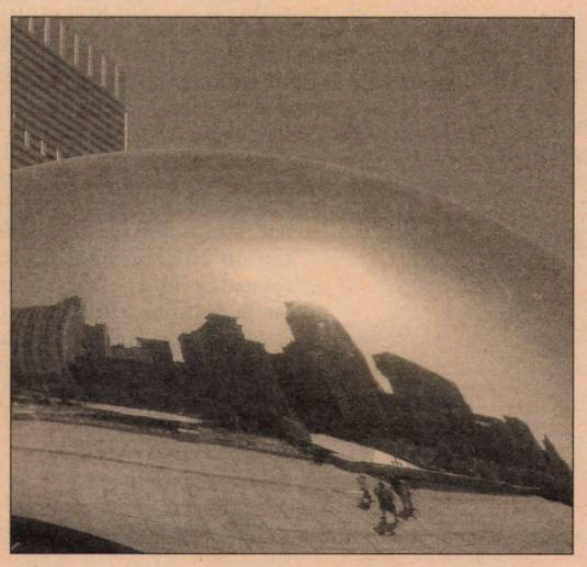

Texte și opinii de:

- Mircea KIVU (sociolog)

„Adulescenţii noştri, adulescenţii lor“

- Dan PERJOVSCHI (artist plastic)

„La 20 de ani“

- Mugur CIUMĂGEANU (psihoterapeut)

„Erikson e sony sau despre tinerii care nu mai sînt adulţi“

- George ONOFREI (jurnalist)

„Despre generaţii aşa cum nu ar fi trebuit scris niciodată“

- Constantin VICĂ (doctorand în filozofia tehnologiei și informației)

„Untitled 27“

- Cristian NEAGOE (scriitor)

„Dezlipirea de etichete“

argument

Tînăr și adult

DILEMA VECHE
După 20 de ani
– și înainte de 30 –

Acum nu ne mai trimite nimeni la vînătoare de animale fantastice, nu trebuie să purtăm mănuşi în care se-ascunde o armată de furnici-glonţ, nu facem de trei ori turul satului în genunchi, după o noapte în care am participat la primul sfat al bătrînilor. Din fericire, nu ne-am născut în Papua Noua Guinee şi nu ne obligă părinţii să ne lăsăm muşcaţi de crocodil, ca să dovedim că am devenit, în sfîrşit, adulţi. Ne-am născut în România, în ultimii ani ai comunismului, am crescut liber, printre mIRC, MTV şi sticlele de Cola, şi, fără griji cum eram, ne-am bucurat că nu avem de bifat nici un ritual de trecere. Mai mult, nu aveam nimic de dovedit, chiar dacă mulţi spuneau la începutul anilor '90 că viitorul României e în mîinile noastre. În 2010, viitorul nostru e în mîinile României, iar lucrul ăsta ne îngrozeşte sau ne lasă reci, după caz.

Pentru prima dată după multă vreme, sîntem la fel ca cei de vîrsta noastră din SUA, Italia, Franţa. Am nimerit cu toţii în mijlocul crizei tocmai cînd trebuia să ne găsim primul job. Pe unii i-a luat cu leşin şi s-au întors acasă, la părinţi, alţii au avut noroc ori s-au străduit şi-au prins ceva. În orice caz, puţini dintre cei care au între 20 şi 30 de ani se consideră adulţi. Preferă, ca şi cum asta le-ar mai permite cîteva amînări şi copilării, să adauge blazonul „tînăr“. Sîntem, aşadar, tineri adulţi şi ne descurcăm şi noi cum putem.

Tema acestui dosar a pornit de la toate constatările de mai sus şi de la un articol consistent din *New York Times*, care vorbea despre apariţia unei noi vîrste ingrate, întîrziate destul de mult în anticamera maturizării. Am vrut, în primul rînd, să vedem ce au de spus „tinerii adulţi“ şi am aflat, de exemplu, că nu suportă etichetele de acest fel (Vadim Ţîganaş), că ştiu chiar să le dezlipească (Cristian Neagoe), că se simt bine în provizoratul ăsta (Constantin Vică) sau că, dimpotrivă, sînt cuprinşi de deznădejde şi furie (Raluca Stan). George Onofrei, cel mai tînăr redactor-şef din presa de la noi, a ales să scrie despre România pe care-o vede în jurul lui, şi nu despre felul în care a reuşit să aibă trei joburi şi să-şi facă meseria foarte bine la o vîrstă la care alţii încă mai caută programe de master prin Europa.

Apoi, am aflat de la sociologul Mircea Kivu că, aşa cum o demonstrează şi statisticile, sîntem o generaţie de sacrificiu, iar de la psihoterapeutul Mugur Ciumăgeanu că aparţinem, indiscutabil, unei noi vîrste şi că semănăm cu un *site under construction*. Am rugat-o pe Constanţa Vintilă-Ghiţulescu să ne povestească ce făcea şi cum arăta un tînăr de vîrsta noastră pe la 1800, ne-am întîlnit cu seniorii de la Căminul de bătrîni al comunităţii evreieşti şi am ascultat tot felul de istorii personale de pe vremea cînd ei aveau 20 şi ceva de ani, iar Dan Perjovschi ne-a desenat un portret al artistului la tinereţe, în comunism. Ştim, aşadar, că sîntem un caz special. Rămîne de văzut la ce o să ne folosească o asemenea constatare. **(L. V.)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 4 noiembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Mircea KIVU

Adulescenţii noştri, adulescenţii lor

Fără îndoială, ciclurile de viaţă nu mai sînt ce-au fost. Înainte de '89, terminai facultatea, erai repartizat la un post de pe întinsul patriei şi, vrînd-nevrînd, la 23-24 de ani te trezeai „încadrat în cîmpul muncii". Cam tot atunci te şi căsătoreai: în 1989, vîrsta medie la prima căsătorie era 22 de ani pentru femei şi 25 pentru bărbaţi. Primul copil venea repede (vîrsta medie a mamei la prima naştere, tot în 1989, era 22,3 ani). Deci, la 25 de ani, cei mai mulţi dintre noi eram „cetăţeni responsabili", cu slujbă, familie, copii de crescut.

Lucrurile s-au schimbat – demografia fiind argumentul cel mai puţin spectaculos. În medie, femeile se căsătoreau în 2008 (date mai recente nu avem) pentru prima dată la 26 de ani şi bărbaţii la 29, vîrsta mamei la prima naştere este de 25,5 ani (dar numărul naşterilor a scăzut simţitor, ceea ce înseamnă că numărul femeilor care nu au nici un copil a crescut şi el).

Comportamentul demografic este doar partea uşor măsurabilă a unui fenomen mai larg: întîrzierea maturizării sociale. El nu e nou: e suficient să citim la întîmplare cîteva biografii din secolele trecute, pentru a afla că în secolul al XIX-lea o femeie de 20 de ani era de regulă mama cîtorva copii, că flăcăii se însurau imediat după ce „se întorceau de la oaste" etc. Era firesc să se întîmple aşa: speranţa medie de viaţă la naştere fiind în România, în 1980-1901, de 36 de ani, după 50 de ani un om era considerat bătrîn. Absolvirea liceului era rezervată cazurilor excepţionale, deci nu puteam, statistic, vorbi despre studii prelungite care să împiedice intrarea în viaţa activă. Speranţa de viaţă dublîndu-se, una dintre consecinţe trebuie să fie şi „expandarea" ciclurilor de viaţă. După 1990, odată cu „democratizarea" învăţămîntului universitar (rata cuprinderii în învăţămîntul superior se apropie de 80%), statutul social dominant al tînărului de douăzeci şi ceva de ani este cel de student.

Cum spuneam, înainte de '89 un absolvent de facultate devenea automat salariat. Astăzi, lucrurile se complică. Întîlnim tot mai mulţi tineri care încep o facultate, sau mai multe simultan, după care constată că le-ar plăcea să studieze altceva, reîncep studii în alt domeniu, după care fac un master, apoi un doctorat, astfel încît pe mulţi vîrsta de 30 de ani îi găseşte pe băncile facultăţii. Uniunea consensuală, cuplurile neoficializate pînă tîrziu sînt din ce în ce mai frecvente – la asta contribuie dificultăţile proprii perioadei de tranziţie sau ale crizei: dificultatea achiziţionării unei case, scumpetea accesului la servicii sociale care să permită creşterea unui copil într-un cuplu în care ambii membri sînt activi profesional etc.

Fenomenul nu este original – îl întîlnim în toate societăţile de tip occidental, a căpătat şi un nume sugestiv: *adulescenţă*. A fost ilustrat de o comedie neagră a lui Étienne Chatiliez (2001) – *Tanguy*, în care este vorba despre un tînăr de 28 de ani care trăieşte împreună cu părinţii şi (fapt de neconceput în urmă cu un deceniu) nu este deloc interesat să părăsească cuibul familial, ba chiar opune rezistenţă atunci cînd aceştia încearcă „să-i facă vînt". Este propriu „Generaţiei Y", generaţia crescută integral în era digitală, o generaţie iconoclastă, caracterizată de sociologi mai ales prin refuzul modelelor; poate de aici, prelungirea după limitele obişnuite a „vîrstei căutărilor".

„La douăzeci de ani eşti incendiar, iar după patruzeci devii pompier."

WITOLD GOMBROWICZ

În România, este generaţia celor care nu au cunoscut aproape deloc „beneficiile" regimului comunist. Mai mult, existenţa adultă a celor care acum au puţin peste 20 de ani s-a confundat cu o perioadă de creştere economică (2000-2008). S-au obişnuit, cu alte cuvinte, să trăiască într-un mediu mai degrabă prietenos; tocmai de aceea, mecanismele de autoapărare le sînt atrofiate. Criza economică i-a lovit cu furie: dacă în semestrul II din 2007 tinerii sub 30 de ani reprezentau 10% din totalul şomerilor, în acelaşi semestru al acestui an ei reprezintă 20% (asta, fără a-i lua în calcul pe cei care sînt studenţi doar pentru a nu fi şomeri). Ceea ce mă face să cred că, în cazul României, „adulescenţa" nu e doar un stil de viaţă, ci mai degrabă o dramă trăită de o nouă generaţie de sacrificiu.

***Mircea Kivu** este sociolog.*

Constantin VICĂ

Untitled 27

Casă n-am, maşină n-am, planuri de viitor nu, credit nu-mi fac, nu sînt bun pentru TV, business n-am habar, stau toată ziua pe Internet şi nu produc nimic util societăţii. Nici nu se întrevede vreo schimbare curînd. În plus, încerc să împac contrariile, să depăşesc contradicţiile, să fiu ubicuu şi să mă transform în orice animal vreau, în funcţie de partenerul de joc. Nu-mi iese.

Cînd eram mic am învăţat două cuvinte: „leat" şi „etate". Bunicul le folosea ca să marcheze relaţia cu ceilalţi veterani: unii erau de-un leat cu el, ceilalţi – mai în etate. Bunicul a făcut un război, o casă, o familie, un regim. Totul pînă la 27 de ani. Eu nu fac nimic tangibil, totu-i efemer. Cred că acei de-un leat cu mine (sau mai în etate) pot înţelege foarte bine că ăsta nu-i un capăt de lume. Norocul cel mare e că pluteşte oricum un aer apocaliptic, de post-istorie, de frămîntare în zadar, la care micile noastre neadaptări nu fac decît să adauge o notă de bungust. E un timp bun pentru procrastinare. E un timp bun şi pentru construcţie, cea mai vizibilă fiind construcţia Catedralei Mîntuirii Neamului.

Nu reuşesc să prind vreun aer comun în generaţia din care fac parte şi nici nu cred c-ar fi o generaţie.

Nu reuşesc să prind vreun aer comun în generaţia din care fac parte şi nici nu cred c-ar fi o generaţie. Dacă e, atunci are nostalgia eugeniei şi a pufuleţilor, lucruri rezolvate acum în capitalism, cînd există mai multe eugenii şi mult, mult mai mulţi pufuleţi. Această generaţie care îşi trăieşte a treia decadă (deceniu de măreţe împliniri!) în anii 2000, care a crescut odată cu Internetul şi cu datoria publică, nu e deloc specială sau de neînţeles. Ca şi înainte, unii stau cu părinţii, alţii în chirie, alţii au creditul şi casa lor. Ca şi înainte, unii construiesc afaceri de succes, alţii cariere în societatea civilă, alţii nu fac nimic, alţii trăiesc boem, unii punk, alţii au emigrat. Totuşi, sociologia ne rezervă surprize.

Acum cîteva luni am primit cadou un pronume de politeţe de la un adolescent. A fost puţin şocant. În ritmul acesta nici n-o să-mi dau seama cînd mi se va oferi locul în tramvai. I-am dat adolescentului ţigara cerută şi am rămas pe banca din parc, privind în soare, încercînd să calculez viteza luminii pentru a relativiza puţin diferenţa de ani dintre noi. Eu m-am ales c-un bilet-dus în lumea adulţilor, el – c-o ţigară nocivă. Două minute din viaţă au intrat din contul lui în contul meu. Şi o punere în abis, tot pentru mine.

După cum se poate citi, scriu fraze scurte, dinamice, twitter gen. A5 PU73A $CRI3 $I A$A, nu schimbă cu nimic situaţia. Incapacitatea de a mai scrie fraze lungi e semnul că ne mutăm încet, încet, pe linia corectă a istoriei media, orală, cea în care vorbim direct, puţin, sincopat (e foarte important contextul, limba e o formă de viaţă), în care nu mai arhivăm sau memorăm, ci doar transmitem fragmente mici – *meme* le-ar spunii unii – din minte în minte. Circulaţia virală a obiectelor ideale e poate ceea ce face suportabilă lipsa de concentrare, lipsa de sens, lipsa celuilalt şi tot ceea ce lipseşte zilelor noastre. Cu un picior încă în nostalgia eugeniei şi cu altul în unidimensionalitatea profeţită de Marcuse, observ că rămîne totuşi timp pentru toate lucrurile importante, de exemplu să petreci o seară cu prietenii, să bei un vin lălăind pe străzi, să ajuţi pe cei bătrîni, să îi expui viciului pe cei tineri. În orice epocă adoptarea unui set *coerent* de principii e o chestiune de timp pentru fiecare individ, nu cere grabă (tocmai acum, cînd comunicarea e instantanee), ci o continuă învîrtire prin casa sufletului, cum ar zice Kavafis, un tip care niciodată nu s-a grăbit. Dar ca să ating acel set coerent de principii am cîteva întrebări: De ce se interpretează aşa rar Şostakovici? De ce nu se mai montează piesele lui Bertolt Brecht? Cred că răspunsul la ele ar ajuta maturizării mele şi, evident, e cineva la pagina 7 care ştie răspunsul.

© Dan Horaţiu Popa

***Constantin Vică** este doctorand în filozofia tehnologiei şi informaţiei.*

Vadim ŢÎGANAŞ

Ultima soluţie – camuflajul

Cum e să ai douăzeci şi ceva de ani în Republica Moldova? Păi, pare să fie destul de fain. E o vîrstă perfectă pentru a recupera ceea ce ţi-a scăpat cu vreo zece ani în urmă. Îmi amintesc că, pe vremea cînd aveam puţin sub douăzeci, tare îmi părea rău că nu am prins anii '90 la o vîrstă puţin mai înaintată. Aveam un fel de regret că toate lucrurile care reprezentaseră acea generaţie (văzusem şi o emisiune la TV cu un fel de top 30 al celor mai tari lucruri ale anilor '90) s-au dus, gata, şi eu le-am scăpat, le-am gustat doar, oarecum stîngaci, ca un copilandru naiv, iar acum, cînd m-am copt în sfîrşit şi eu, toate astea nu mai sînt. Era un regret ciudat, însă la început de nou mileniu, cînd toată lumea se agita înflăcărată ţipînd că toate se vor schimba – şi sub presiunile astea, toate chiar păreau că se vor schimba – un neo-romantic în pre-floarea vîrstei putea uşor să cadă în hăul deznădejdii.

Îmi mai aduc aminte că tot cam pe atunci era şi vremea cînd trebuia să merg prima dată la vot. Ce mi se mai întorcea stomacul de toată hărmălaia care se făcea pe tema asta! Fluturau toţi din mîini că acum, în sfîrşit, o să ieşim şi noi din gunoi, şi tot restul, iar ai mei se uitau la mine ca şi cum, ce chestie, o să merg şi eu să votez şi gata, o să fiu alt om. Era de parcă am fi fost un trib amerindian care trimite un adolescent în pădure cu mîinile goale şi nu-l lasă să se întoarcă fără să fi vînat măcar vreun iepure, ceva. Mai erau chiar şi semeni cam de-o vîrstă cu mine care descoperiseră o carte, *1984* se numea (n-am citit-o nici pînă azi), şi îşi făcuseră din ea instrument de propagandă de parcă găsiseră acolo vreun ghid cu tot ce trebuie şi ce nu trebuie să facă un *născut şi la Moldova om* pentru a merge pe calea cea dreaptă. Scriau tot felul de articole prin reviste, pe site-uri, despre cum netrebnicilor născuţi în 1985 nu le pasă de ţara lor şi nu se gîndesc să meargă la vot etc.

Păi, nu m-am dus la vot, cum să mă duc? Acuma merg de fiecare dată, pentru că nu mai e ca şi cum aş face ceva nemaipomenit, ceva care o să-mi schimbe total viaţa şi toată lumea o să-şi ridice pălăria în faţa mea pentru asta. Ultima dată am votat partidul lui Lupu, iar mai înainte – *stejarul*. Mă duc şi fac un lucru obişnuit, ordinar. Şi înseamnă asta în prezumţia psihologilor americani că eu mă comport deja ca un om matur? Revolta apare mereu cînd ţi se cere să faci un lucru oarecare într-o manieră care conţine parcă un reproş că tu nu ai fi pornit să-l faci. Şi atunci chiar nu-l mai faci. De ce trebuie să stabilească cineva limite ale pragurilor de vîrstă pentru că aşa le-au trecut ei şi aşa le consideră ei necesare, şi să ni le aplice nouă? De ce s-ar aştepta ca noi să ne simţim vinovaţi din cauză că nu ne încadrăm în aceste grafice? În secolul XXI, secolul ăsta mult rîvnit, despre care ni s-a spus că ne va oferi cu totul alte oportunităţi şi încă, mai ales, cu duiumul, mai trebuie să ne încadrăm în grafice cu praguri de vîrstă de parcă am fi în *Hitlerjugend*? Cum să nu te simţi dezorientat cînd afli că undeva pe-acolo stau nişte găşti de psihologi şi sociologi şi alţii ca ei, şi îţi numără fiecare mişcare, cu carneţelul în mînă?

Ai vreo douăzeci şi ceva de ani, trăieşti în Republica Moldova şi la vîrsta asta de regulă ai absolvit proaspăt o facultate. Fie o faci pe a doua, fie eşti deja la un master sau îţi găseşti un job aici ori în afara ţării. Dacă alegi una dintre aceste opţiuni, ăia vor nota plus unu la statisticile numărate pe domeniul dat, dacă alegi alta, vor scrie plus unu dincolo. Pe urmă, vor scrie vreun raport şi vor organiza nişte mese rotunde unde toate astea vor fi prezentate la nivel de *fenomene sociale nemaiîntîlnite* – iată, priviţi ce fac tinerii din ziua de astăzi. Nu ne rămîne decît să ne camuflăm în totalitate şi să nu mai ştie nici dracu' ce facem: cît şi unde studiem, şi ce, cînd ne cărăm de acasă, cînd ne întoarcem, cînd ne căsătorim şi cînd facem copii, şi cîţi. Şi cu cine.

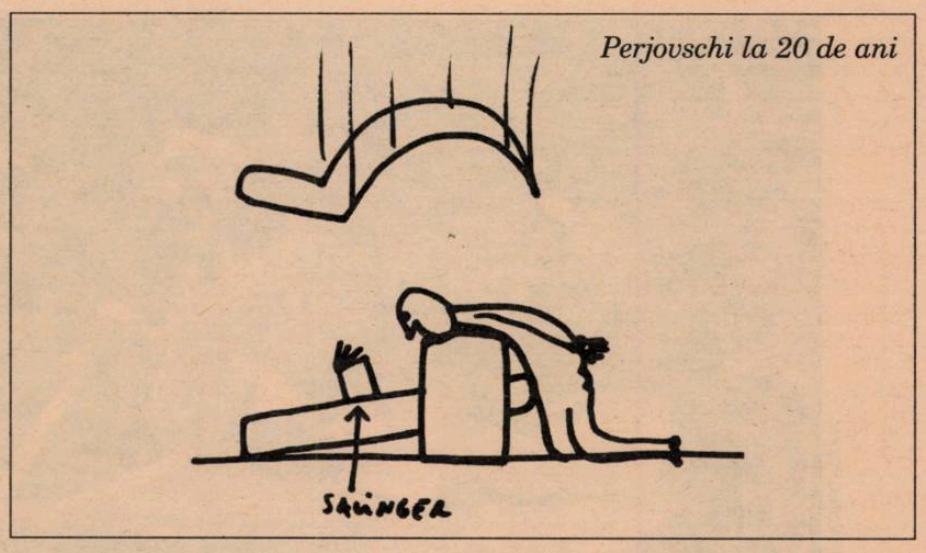

Perjovschi la 20 de ani

„Cînd eram tînăr,
mi se spunea:
«O să vedeţi dvs.
cînd o să aveţi cincizeci de ani».
Acum am cincizeci de ani
şi n-am văzut nimic."

ERIK SATIE

***Vadim Ţîganaş** trăieşte şi activează în Chişinău. Din considerente prezentate ceva mai sus, nu doreşte să dezvăluie mai multe cu privire la statu-quo-ul său social.*

Generaţia 20 plus în America

„Generaţia celor de 20 de ani e o cutie neagră, şi e multă agitaţie înăuntru. O treime dintre ei se mută într-o locuinţă nouă, în fiecare an. 40% se mută înapoi acasă, la părinţi, cel puţin o dată. Cît timp au 20 şi ceva de ani, trec în medie prin şapte joburi – mai multe schimbări de job decît în oricare altă perioadă a vieţii. Două treimi locuiesc cel puţin o dată cu partenerul lor, fără să fie căsătoriţi. Şi căsnicia are loc mai tîrziu ca niciodată. Vîrsta medie a primei căsătorii la începutul anilor '70 era de 21 de ani la fete şi 23 la băieţi. Pînă în 2009, vîrsta a crescut la 26 pentru fete şi 28 pentru băieţi, o diferenţă de cinci ani într-un pic mai mult de o generaţie.

Sîntem în mijlocul a ceea ce un sociolog numeşte „schimbarea orarului maturităţii". Sociologii definesc în mod tradiţional „tranziţia spre maturitate" ca fiind marcată de cinci pietre de hotar: încheierea studiilor, plecarea de-acasă, obţinerea independenţei financiare, căsătoria şi naşterea unui copil. În 1960, 77% dintre femei şi 65% dintre bărbaţi treceau prin cele cinci etape pînă la împlinirea vîrstei de 30 de ani. Printre cei de 30 de ani din anul 2000, conform datelor de la Biroul de Recensămînt al Statelor Unite, mai puţin de jumătate dintre femei şi o treime din bărbaţi au făcut acest lucru. Un studiu canadian arată că tinerii de 30 de ani au depăşit în anul 2001 acelaşi număr de etape ca un tînăr de 25 de ani de la începutul anilor '70."

„What Is It About 20-Somethings?", *The New York Times,* 18 august 2010

Tineretul în mişcare

Conform ultimelor sondaje, 5 milioane de tineri europeni se află în căutarea primului lor loc de muncă. În luna septembrie a acestui an, Comisia Europeană a lansat „Tineretul în mişcare", parte a noii strategii a UE Europa 2020. Iniţiativa Comisiei Europene îşi propune să sporească relevanţa educaţiei şi a formării profesionale în relaţie cu necesităţile tinerilor şi să-i încurajeze pe mai mulţi dintre aceştia să profite de bursele UE pentru a studia sau pentru a se forma într-o altă ţară. „Dorim să reducem numărul de persoane care părăsesc şcoala de timpuriu şi să mărim proporţia de tineri în educaţia terţiară, pentru ca aceştia să îşi valorifice întregul potenţial. UE are nevoie de tot mai mulţi tineri cu un înalt grad de competenţă, cunoştinţe solide şi spirit inovator pentru a avea un viitor prosper" – a declarat Androulla Vassiliou, comisar european pentru educaţie, cultură, multilingvism şi tineret.

Pentru mai multe informaţii, puteţi consulta pagina web a Reprezentanţei Comisiei Europene în România: http://ec.europa.eu/romania/news/15092010tineretul_ro.htm

PUBLICITATE

Muzeul Naţional de Artă al României
Musée National d'Art de Roumanie
www.mnar.arts.ro

Operele ruseşti
în zorii baletelor 1901•1913

expoziţie
de costume de scenă
11 noiembrie 2010
16 ianuarie 2011

Operas russes
à l'aube des ballets 1901•1913

exposition
de costumes de scène
du 11 novembre 2010
au 16 janvier 2011

MNAR
centre national du costume de scène
INSTITUT FRANÇAIS DE BUCAREST
Liberté · Égalité · Fraternité RÉPUBLIQUE FRANÇAISE
un eveniment un événement
Pasaţi
partener principal partenaire principal
BRD GROUPE SOCIETE GENERALE
parteneri partenaires
APA NOVA
VEOLIA
DACIA
orange
Carrefour
parteneri media partenaires média
DILEMA VECHE
SAPTE SERI
rfi
TVR

Ana Maria SANDU

O fereastră deasupra lumii

La jumătatea anilor '90 am venit dintr-un oraş de provincie în Bucureşti, la facultate. Gara arăta ca o haltă spre iad, aurolacii îşi trăgeau aici sufletul, iar cerşetorii îşi făceau monetarul. Dar cui îi păsa? Intrasem la Litere, visul meu se împlinise, pentru moment nimic nu putea să-l umbrească.

Nu cred că se poate uita lucrul cel mai important: la 20 de ani chiar ai toate posibilităţile din lume. Printre ele şi aceea de a vedea doar ce-ţi place. România scîrţîia din toate încheieturile, părinţii noştri începuseră să rămînă fără job-uri, banii pe care îi primeam se împuţinau de la o lună la alta. Dar, iarăşi, ne adaptam, ce importanţă avea că mîncam un sendviş pe zi? Citeam şi visam la cărţile încă nescrise.

În primul an de facultate am locuit într-un internat de liceu, la piciorul Podului Grant. Cu un portar care punea lacătul la ora 23,00 şi cu alte două fete în cameră. A fost perioada cea mai grea. Pur şi simplu nu reuşeam să mă acomodez cu lipsa de intimitate. Jurnalele mele din perioada aceea stau mărturie. Sînt de-o tristeţe fără margini. Nici nu-mi permiteam să visez la un loc doar al meu. O chirie nu putea fi luată în discuţie.

Cheful de la 20 de ani, cu vin de buturugă în bidoane de plastic, adus de mama de acasă din producţia familiei, m-a găsit în Hotelul Tranzit, devenit cămin studenţesc după Revoluţie. Ocupam o cameră de cîţiva metri pătraţi, pe care mi-o amenajasem singură într-un fel de debara, la mansarda clădirii. O masă, un pat şi un cuier. Alături, într-o încăpere în care era cazat şi „mastodontul" – o tulumbă imensă prin care trecea apa caldă a clădirii – locuiau două prietene şi colege.

Am trăit cea mai nebună perioadă din viaţa mea. Eram precum vremurile. Nu ştiam ce ne aşteaptă la capătul zilei, peste un an, doi sau cînd vom termina facultatea. Speram şi visam cu ochii deschişi. Vedeam filme la cinematecă. Aveam bani extrem de puţini în buzunare, care se duceau repede. Cu toate astea, supravieţuiam şi ieşeam serile în oraş şi făceam petreceri. Habar n-am cum reuşeam şi cu ce. Dar, precum ţara, ni se tăia un cap, creşteau altele. Aerul vibra într-un fel pe care nu l-am mai regăsit după aceea.

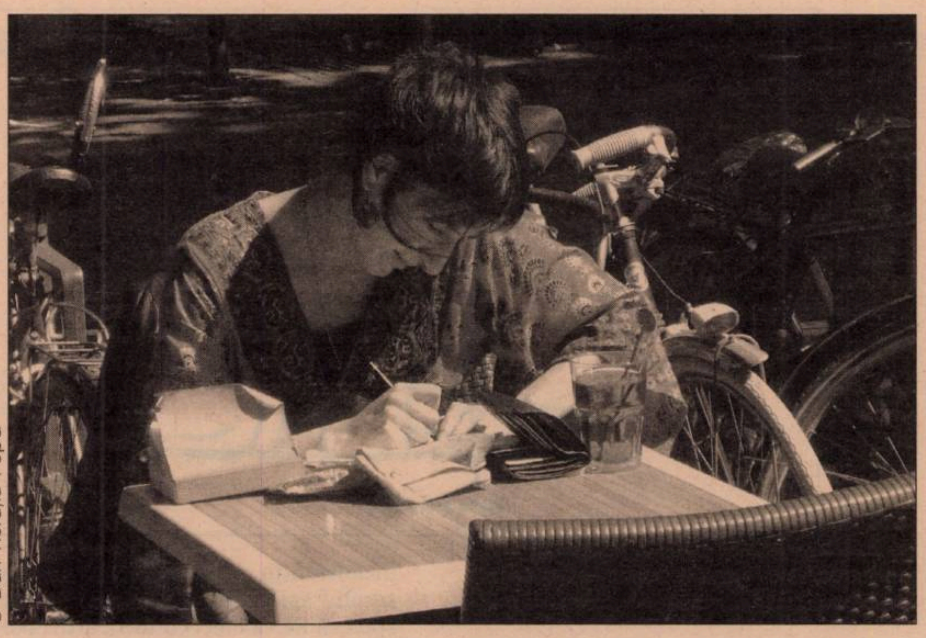
© Dan Horaţiu Popa

De la geamul meu îngust, cu perdele galbene, cocoţat în vîrful clădirii interbelice de pe malul Dîmboviţei, Bucureştiul mi se părea oraşul cel mai frumos de pe pămînt. A fost ca o vrajă care a durat mult. Deşi mi se pare imposibil acum, am făcut baie în Dîmboviţa noaptea, am dormit pe un acoperiş în pantă cînd căldura topea zidurile, am umblat pe toate străduţele din centrul vechi, în sus şi-n jos, de mii de ori, am băut bere pînă în zori la Manuc, şi tot mai rămînea un timp neocupat. Telefonul cu fise de lîngă blocul Turn – din capătul Căii Victoriei – devenise o instituţie. De el depindeau multe. Taraba cu ţigări fără timbru încă o mai caut din priviri cînd trec prin zonă.

Libertatea semăna cu praful care se ridica de pe străzi cînd bătea vîntul. Plutea peste tot în aer, ne făcea puternici şi inconştienţi. Nu voiam să mă gîndesc că va veni o zi în care, poate, voi fi nevoită să renunţ la toate şi să mă întorc de unde plecasem. Gîndul ăsta m-ar fi omorît, aşa că nu-l lăsam să mă sîcîie.

Mi-am adus aminte de curînd că deschiderea unui fast food era în anii aceia un eveniment. Ai mei au venit o dată la Bucureşti şi i-am dus la Spring Time-ul de lîngă Izvor să mîncăm frigărui şi şaorme. Haine îmi cumpăram de la un tîrg second-hand din oraşul meu şi mi se părea o nebunie. Era blugilor turceşti şi a gecilor de piele din petice, oribilă, începuse uşor-uşor să apună.

De călătorit nici nu putea fi vorba. Se pleca puţin şi greu. Lumea era mare şi neprimitoare.

La fiecare început de an mi se strîngea sufletul că n-o să mai am norocul să-mi păstrez cămăruţa-cochilie. E un vis care revine. Şi e de fiecare dată la fel: s-a întîmplat ceva rău şi am rămas fără locul meu agăţat de cer. Mă dezmeticesc şi zîmbesc.

Acum clădirea a ajuns o ruină, iar geamul meu nu mai e decît o gură ştirbă. Pentru mine a rămas însă locul din care am văzut lumea în culorile cele mai aprinse.

Cristian NEAGOE

Dezlipirea de etichete

Cînd vine vorba de vîrstă într-o dezbatere publică, mi se pare corect să mi-o declin. Am 26 de ani. Mă situez puţin dincolo de mijlocul segmentului studiat de psihologul american Jeffrey Jensen Arnett şi numit de el *„emerging adulthood"*. Conceptul nu e nou, dar Arnett a avut mai mult succes decît alţii în a-l populariza.

Nu cu mult timp în urmă, apărea în *The New York Times* un articol despre tinerii de azi care nu mai vor să se maturizeze odată, studiază pînă tîrziu şi stau pe capul părinţilor. Era genul de articol cu soartă virală pe Internet – ţintea publicul care foloseşte cel mai intens reţelele sociale, dar era scris cu tonul obiectiv-îngrijorat care place celor în floarea vîrstei. Deşi autoarea articolului nu ne spune cîţi ani are, am aflat de pe site-ul personal: în jur de 50. O vîrstă psihologică numai bună pentru un subiect care nu iese niciodată din modă: „tinerii din ziua de azi".

E dificil să găseşti un echivalent mulţumitor în română pentru expresii englezeşti precum *to be in your twenties* sau *emerging adulthood*. Nu sună prea bine „a fi în anii 20" sau „adulteţe emergentă". Nu-i nimic, ne vine în ajutor limba latină. Ce spuneţi de *vicenariat,* din latinescul *vicenarius* (=care conţine „douăzeci")? Cuvîntul nu e de găsit prin dicţionarele româneşti, dar îmi voi permite să-l folosesc din considerente de precizie. Dacă „sexagenar" se referă la o persoană între 60 şi 69 de ani, atunci vom fi de acord că „vicenar" se referă la un tînăr între 20 şi 29.

Vicenariatul meu de pînă acum nu se încadrează prea bine în liniile trasate de Arnett. La 18 ani am intrat la facultate. Iubeam în dementă o fată pe nume Simina şi ea a decis după un timp că nu mai vrea să fim împreună. Imediat după despărţirea asta (care n-a fost decît un factor agravant), m-am certat urît cu ai mei şi am fugit de-acasă vreo lună. Era vară, am stat prin parcuri, pe la amici, apoi într-o cameră de cămin, lîngă facultate, cu bunăvoinţa locatarelor de drept. Nu m-am întors acasă pînă nu mi-am găsit job. Umilinţa ar fi fost prea mare. Aveam nevoie să fac o schimbare majoră, să îmi reinventez statutul. Ca să o uit mai uşor pe Simina, ca să fiu privit cu mai mult respect acasă, ca să-mi recapăt încrederea în mine.

„«Ce fel de om voi hotărî să fiu?» La nouăsprezece ani, e o întrebare frecventă. La treizeci şi nouă, se spune: «Dacă destinul n-ar fi făcut din mine omul care sînt...»"

JEROME K. JEROME

Aşa a început colaborarea mea cu Cărtureşti, care încă durează. Am văzut un afiş pe uşa primei lor librării, cea de pe strada Quinet. Am dat un test şi am aşteptat. Şi am aşteptat. N-aveam nici un fel de experienţă de lucru, aşa că nu credeam că o să mai sune. În primele săptămîni am pus umărul la munci necalificate. Ajutam, de pildă, la curăţat mormanele de moloz strînse după renovarea a ceea ce avea să devină librăria Cărtureşti Magheru. O altă chestie curioasă pe care o făceam: dezlipeam etichete de preţ de pe cărţi. Cărţile veneau de la alte librării (Eminescu, Sadoveanu, Humanitas, Diverta) şi fiecare librărie avea cod de bare propriu, cu numele tipărit deasupra. Pentru Cărtureşti era o problemă tehnică, dar şi de identitate – nu puteau pune la raft cărţi cu etichetele competiţiei. Unele se dezlipeau frumos. Altele erau al naibii de bine prinse, atît de bine că rămînea pe copertă lipiciul şi se înnegrea. Trebuia să iau un prosop înmuiat în apă călduţă şi să frec pînă ieşea tot. Copertele neplastifiate erau sortite sfîşierii cu tot cu etichetă; în cazul lor se cerea maximă concentrare şi răbdare. Aveam unghii bune, tari şi suficient de scurte cît să nu se rupă. Dar motivul real pentru care ţin minte toate aceste detalii e că, după un număr considerabil de dezlipiri, unghia începe şi ea să se dezlipească – din carne.

M-am certat urît cu ai mei şi am fugit de-acasă.

Totuşi, de ce să-ţi iei zborul din cuib? Cine ar vrea să rămînă pe străzi în mijloc de criză economică? Şi chiar dacă nu banii sînt problema, de ce să pleci de unde ţi-e bine? De ce proslăvim atît de intens maturitatea – se întreba şi Witold Gombrowicz în romanele sale? Ce e de condamnat, în definitiv, într-un infantilism benign? Celor care caută totuşi un antidot de autoadministrat pentru răsfăţ, le recomand să plece un timp de acasă fără bani de la mama şi tata. Poate ieşi ceva foarte bun din asta. În primul rînd, te lămureşti pe unde îţi sînt limitele şi cam care îţi sînt prietenii. Apoi, părinţii încep să-ţi acorde mai multă consideraţie. În fine, începi să dezlipeşti una cîte una etichetele lipite pe tine de familie, şcoală, de cei din jur. O vreme o să fie minunat. Dar îţi dai seama repede că nu se poate fără etichete. Şi o să porţi altele. De data asta unele alese de tine.

***Cristian Neagoe** este scriitor.*

Vîrsta4 la 20 de ani

„Puteam să n-avem mîine nimic, dar mergeam la «*Mon Jardin*» seara ca să dansăm"

***Vîrsta4** este un program de artă comunitară, desfăşurat de tangaProject împreună cu rezidenţii Căminului „Moses Rosen", care are ca obiectiv major schimbarea receptării bătrîneţii în societatea românească.*
*Echipa **Moses Stories:** Paul Dunca, Alice Monica Marinescu, Mihaela Michailov, David Schwartz, Sever Bîrzan, Diana Dulgheru, Katia Pascariu.*
Mai multe, pe blogul www.varstapatru. blogspot.com, administrat de unul dintre rezidenţi.
Într-unul din atelierele programului, i-am rugat pe participanţi să ne spună cum şi-au trăit ei perioada dintre 20 şi 30 de ani.

Au participat la discuţie:
Pompiliu Sterian, n.1919, ziarist;
Sorin Steinberg, n. 1951, economist;
Lidia Fonea, n. 1932, profesoară de limba română;
Margareta Eschenazy, n. 1937, redactor de carte;
Virginia Mihăescu, n. 1924, tehnician proiectant în industria apelor;
Bertha Leibovici, n. 1924, contabil;
Udel Nedelcu, n. 1940, profesoară de limba rusă;
Marius Armaşu, n. 1956, rectificator;
Tina Grimberg, n. 1931, economist;
Iudith Ardeleanu, n. 1931, medic bacteriolog, cercetătoare în microbiologie;
Eva Szemler (Lendvay), n. 1935, poetă, redactor radio;
Mariette Leonte, n. 1937, pianistă, profesoară la Conservator.

5 lucruri care vă vin în minte cînd vă gîndiţi la perioada în care aveaţi 20 de ani

Tina Grimberg: Eu mă gîndesc la căsătorie. Tocmai mă căsătoream. Şi eram într-un grup de tineret unde ne distram, făceam ceaiuri la unul sau la altul şi era foarte plăcut pentru că se făceau şi jocuri de societate, excursii pe munte – am fost aproape în toată ţara.

Udel Nedelcu: Studenţie, dragoste, căsătorie, naşterea celor cinci copii, bineînţeles, nu toţi deodată.

Bertha Leibovici: Cînd am împlinit 21 de ani a fost anul meu cel mai fericit pentru că atunci l-am cunoscut pe soţul meu. O mătuşă de la Galaţi, sora tatălui, mi-a spus... era în '45, după război... „Hai, vino la Galaţi". Şi acolo l-am cunoscut pe soţul meu. Acum nu vreau să mă laud, nu ştiu cum arătam atunci, dar am cunoscut mai mulţi tineri, mai bogaţi decît soţul meu, care-a fost avocat. Unul era doctor, altul era negustor, dar nu mi-au plăcut. Cum l-am văzut pe soţul meu, mi-a plăcut numaidecît, şi dînsul a zis acelaşi lucru. Ne-am cunoscut în luna iunie, şi în luna noiembrie a fost chiar fericire pentru mine, că ne-am căsătorit. Am trăit foarte frumos aproape cincizeci de ani împreună.

Virginia Mihăescu: La 20 de ani, eram măritată, căsătoria mea a fost mult comentată şi tergiversată pentru că eu eram creştină şi soţul era evreu. Dar mama era evreică, aşa că era normal să mă mărit astfel. El era de tînăr un om cu totul deosebit. Am petrecut foarte frumos, sîmbătă seara întotdeauna aveam jururi, unde mergeam şi dansam şi ne întîlneam fetele cu băieţii, aşa mă întîlneam şi eu cu bărbatu-miu. Toţi erau foarte atenţi cu fetele lor, dar el era foarte distant. Şi l-am întrebat: „Nu-ţi plac deloc?" Şi mi-a răspuns cu un ton, aşa: „Tu ai să fii nevasta mea". Mi s-a părut culmea obrăzniciei.

Margareta Eschenazy: Am început, ca stagiar, lucrul la Editura de Stat pentru Literatură şi Artă. Munca mea era de redactor confruntator, ştiam foarte bine rusa. Era foarte greu, pentru că limba română are o muzicalitate specifică şi trebuia să găsesc soluţii ca să nu stric muzica limbii. N-am avut nici o obiecţie de la nici un scriitor, niciodată. Am avut mare necaz că au desfiinţat munca de confruntator. Eu n-am fost primită în partid şi am fost nevoită ori să plec redactor la o altă editură cu alt specific, ori să rămîn la munca de corector. Mi-a plăcut foarte mult munca în literatură, şi am preferat munca de corector.

Lidia Fonea: Privind prin optica de acum, retrospectivă, îmi vine în minte o veche romanţă românească: „Aş vrea să am anii tinereţii şi mintea mea de-acum".

Sorin Steinberg: Mi-aduc aminte la 20 de ani că aveam probleme cu dinţii. Mă dureau, trebuia să mă duc mereu la dentist. Acum am realizat că e mai bine fără dinţi, şi i-am scos pe toţi.

Pompiliu Sterian: Vîrsta de pînă la 30 de ani e una dintre perioadele cele mai frumoase din viaţă, cînd se pun bazele viitorului, cînd îţi croieşti visele, încerci să le realizezi. Aşa am auzit, aşa am citit prin cărţi. La mine treaba a fost cu totul şi cu totul altfel. Această perioadă mie-mi aduce în primul rînd aminte de legionari, de munca obligatorie. N-aveam timp să visez, tot viitorul era închis. Mi-aduce aminte de război, de bombardamente, mi-aduce aminte de 23 August, de cum am fost dat afară din facultate. 23 August a părut o geană de lumină, care s-a prăbuşit şi ea destul de curînd. Un singur moment mai fericit aş putea să pomenesc: căsătoria, la vîrsta de 30 de ani. În rest, aproape că nici nu aveam vise. Ce să visez? Nu era nimic care să anunţe măcar un început de viaţă normală.

Mariette Leonte: Eram încă la Conservator, la 21 de ani am terminat. A fost o perioadă calmă. Pe la 25-26 de ani, am început concertele. Primul a fost la Sibiu, Concertul nr. 1 de Liszt. Nu vedeam soarele dimineaţa, atîta se munceşte, dar nimeni nu se miră, ăsta e preţul, munca. Acuma nici nu mai pot să ating bine pianul. Nu-mi mai ascultă comenzile după atîta pauză.

Care erau micile plăceri ale vieţii atunci, între 20 şi 30 de ani?

Iudith Ardeleanu: N-am avut plăceri mici, am avut numai plăceri mari. Eram plină de viaţă, ştiam să mă bucur de orice. Dacă plecam pe munte cu colegii, eram atît de fericită, cîntam fals, dar cîntam, ţopăiam pe-acolo, mă zbenguiam, eram chiar fericită. Şi bineînţeles că, atîta timp cît am fost cu soţul meu, am fost foarte fericită. Am avut şi eu un grup de prieteni în perioada căsătoriei, oameni cu care mă văd şi astăzi. Pe atunci, soţul surorii mele era prieten cu soţul meu, erau nedespărţiţi, şi mai aveam vreo doi prieteni, făceam revelioane împreună, excursii pe munte, mergeam la mare împreună, totul era împreună.

În ce moment aţi simţit că aţi devenit adulţi?

Bertha Leibovici: Cînd m-am căsătorit; aveam 20 de ani.

Marius Armaşu: Cînd am terminat armata.

Udel Nedelcu: Cînd s-a născut primul copil.

Virginia Mihăescu: Nici după ce m-am măritat, pentru că bărbatul meu mă considera un fleac, un copil. Poate pe la 30 şi ceva de ani să fi fost şi eu matură, în rest, m-au dirijat mama şi tata, iar eu eram un obiect pentru ei. Eu m-am considerat adultă mult mai devreme, dar cei din jurul meu nu m-au considerat aşa.

Iudith Ardeleanu: În momentul în care am simţit responsabilitate: faptul că la preventoriul Voila aveam în grijă numai eu singură 200 de copii. Unul, de exemplu, şi-a legat cearşaful în patru colţuri şi s-a aruncat de la etaj. A zis că e paraşutist. Şi-a spart capul. Altul şi-a spart arcada, altul a făcut o fractură, sînt responsabilităţi, unul dacă-l ai, şi te simţi responsabil, dar cînd ai 200... Tremuram. Noaptea nu dormeam.

Eva Szemler: Aveam 21 de ani în 1956, eram studentă la Cluj. Acum două zile, cînd Ungaria a comemorat acest eveniment [revoluţia din Ungaria, *n. red.*], m-am uitat aproape 12 ore la Duna, unde am văzut pentru prima dată imaginile cu tancurile şi tot ce-a fost atunci. Am plîns. Aveam 21 de ani şi toţi cei de vîrsta mea au manifestat o maturitate extraordinară. Acuma mă uit la cei de 21 de ani şi-i socotesc copii. Noi nu eram copii deloc. De lîngă mine au fost duşi foarte mulţi colegi la închisoare. De 10 ani, de 14 ani... Vîrsta mea este impregnată de aceste amintiri. Şi senzaţia de maturitate totală, fără nici o urmă de naivitate sau de neînţelegere a situaţiei.

Cum vă distraţi? Ceaiuri dansante, teatru, cinema?

Marius Armaşu: Îmi plăcea mult să mă duc la cinematograf şi să ascult muzica de la Europa Liberă. Şi celelalte emisiuni, dar mai ales muzica. Era interzis, de-aia era interesant. Acum se ascultă peste tot, nu mai e aşa de interesant.

Eva Szemler: La Cluj era Clubul muncitoresc Victoria, unde noi, studenţii, ne duceam să dansăm. Era o aglomeraţie înfiorătoare, apăreau nişte mutre înfiorătoare, dar noi aveam grupul nostru şi dansam împreună. Sau la facultate se organizau reuniuni tovărăşeşti. Era cu muzică pînă la urmă şi decadentă, îi dădeau drumul colegii care erau la pian, la tobe, la acordeon, iar noi le trăgeam clapa ăstora care ne supravegheau, aşa că ne-am distrat. Toată lumea făcea jocul, pînă nu-l mai făcea, şi atunci intra la puşcărie. Erau vremuri foarte ascuţite.

Tina Grimberg: Aveam un grup, ne distram cînd la unul cînd la altul, mergeam pe munte, dansam, cîntam, nu simţeam o presiune politică. Deşi mîncare era puţină, fiecare aducea ce avea (chiar şi mămăligă) şi se făcea o masă.

Cît de important era cuvîntul părinţilor în deciziile pe care le luaţi?

Pompiliu Sterian: Primul şi ultimul cuvînt îl aveau părinţii. Tendinţele de emancipare se manifestau în nişte lucruri mărunte. Să te duci la un film... dar în probleme serioase. Pînă la 30 de ani am trăit cu părinţii. Pe atunci, spiritul de emancipare, care începe azi pe la 12 ani, nu era aşa de dezvoltat.

Virginia Mihăescu: Să fiu cinstită, numai pe jumătate. Tocmai diferenţa asta care s-a născut în religie între mine şi soţul meu mie mi se părea ceva simplu şi natural, mai ales că tata se căsătorise cu o evreică. Nu era firesc să fac şi eu la fel? Epoca era însă de altă manieră, erau timpuri mai grele. Culmea în perioada asta, eu l-am cunoscut pe soţul meu şi a început un mare amor între noi şi ne-am căsătorit fără să ştie nimeni, nici părinţii. Abia după, am venit amîndoi la mama şi la tata şi le-am spus. Am fost foarte fericiţi pentru că ne-am iubit. Se făceau micile prostii din dragoste. Adică puteam să n-avem mîine nimic, dar mergeam la *„Mon Jardin"* seara ca să dansăm. Tinereţea ne-am trăit-o frumos şi bine.

Următorul eveniment public al proiectului va fi spectacolul-lectură Moses Stories *(4 noiembrie, ora 16,00, la Căminul „Moses Rosen", în parteneriat cu FCER-DASM şi Festivalul Naţional de Teatru), în cadrul căruia rezidenţii participanţi la atelierul de scris vor performa propriile istorii.*

Transcrierea completă a discuţiilor şi fragmente audio găsiţi pe www.dilemaveche.ro

pagină realizată
de Alice Monica MARINESCU,
David SCHWARTZ,
Constantin VICĂ şi Luiza VASILIU

Raluca STAN

La 25 de ani, viitorul nu există

Se spune că familia îţi este dată, iar părinţii ţi-i alegi. Oare despre ţara în care te naşti, ce se poate spune? M-am născut în România şi nu ştiu dacă trebuie să fiu mîndră de acest lucru sau dimpotrivă. Sînt o tînără de 25 de ani, o tînără şomeră. Unul dintre miile de şomeri din ţara noastră, care primeşte, după ultimele reglementări, o indemnizaţie de şomaj redusă cu 15%. Cu cît îţi mai rămîne după această reducere, trebuie să supravieţuieşti. Este extrem de greu să te obişnuieşti cu ideea că, după atîţia ani de şcoală şi calificări obţinute la o vîrstă cînd se presupune că ai toată viaţa înainte pentru a-ţi construi un viitor, eşti şomer. Viaţa o ai înainte, doar că sistemul în care trăieşti nu-ţi acordă nici o şansă.

Am urmat cursurile unui liceu teoretic, profil uman, în oraşul natal, Reşiţa, un orăşel liniştit de la poalele muntelui Semenic, dar care, din păcate, nu îţi poate oferi prea multe perspective de viitor. Ca orice proaspăt absolvent de liceu, am vrut să urmez o facultate, să-mi construiesc o carieră, să mă gîndesc la viitor. Voiam să fac ştiinţe politice. Eram interesată să cunosc şi să învăţ cît mai multe despre acest domeniu, să devin profesionistă. Universitatea din Reşiţa nu avea facultate de profil, aşa că am plecat la Timişoara, un puternic centru universitar. Exprimîndu-mă ca o persoană în etate, spun că „pe vremea mea“ încă se mai intra la facultate pe bază de admitere. Toată clasa a XII-a mi-am petrecut-o învăţînd despre Kant, Rousseau sau Freud, pentru admiterea la filozofie. Nu a fost uşor, dar mi-a plăcut şi mă gîndeam că, tot ce acumulez, o să am ocazia să şi pun cîndva în aplicare. Eram o adolescentă care credea că prin studiu poţi ajunge „cineva“, respectat, important şi independent din toate punctele de vedere. M-am pregătit intens şi am intrat cu succes.

Am făcut parte din ultima generaţie dinaintea sistemului Bologna, sistem pe care, personal, îl consider un eşec. Stau şi mă gîndesc cum este împărţită materia pentru cei din noul sistem Bologna. În trei ani de zile nu poţi să concentrezi toate cursurile pe care le-am avut noi în patru ani. De-a lungul celor patru ani de facultate, am fost implicată în diferite activităţi: am participat la diferite proiecte, la conferinţe, am făcut parte şi dintr-o asociaţie de cercetări social-politice, în cadrul căreia am organizat dezbateri pe anumite teme. Am urmat şi alte cursuri de dezvoltare a abilităţilor, de perfecţionare, *„soft skills“*. Îmi plăcea să ştiu lucruri noi şi ştiam că într-o zi îmi vor folosi. În care zi?... Habar n-am (încă o mai aştept).

„E simplu să ai douăzeci de ani! Vedeţi, eu tocmai o să-i am şi n-am făcut nimic pentru asta!“

MARCEL PAGNOL

După absolvirea facultăţii, voiam să continui cu un master în acelaşi domeniu. Am considerat că Bucureştiul e cel mai potrivit loc pentru asta: Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative – o şcoală de elită, despre care ştiam că îmi va folosi la viitorul loc de muncă. Nu am stat mult pe gînduri şi m-am înscris la un master de Politici Publice şi Integrare Europeană. Deocamdată, la finalul acestui master, pot spune doar că mi-am îmbogăţit cultura generală, pentru că în momentul de faţă nu pot aplica nicăieri cunoştinţele dobîndite pînă acum. Mi-aş dori să pot învăţa şi mai multe, mai ales în ceea ce priveşte partea practică, dar asta ar presupune să lucrez undeva în acest domeniu.

Însă, după terminarea studiilor, m-am trezit la realitate: o facultate finalizată în Timişoara, un master la Bucureşti, cursuri de toate felurile atît în Timişoara, cît şi în Bucureşti – pentru ca acum să nu-mi pot găsi un loc de muncă în domeniu. În cele şase luni de cînd am terminat masterul, am încercat să mă angajez şi în alte domenii aplicînd la diferite job-uri. Mi-am depus zeci de CV-uri, dar fără nici un rezultat. Voiam şi vreau să lucrez. Nu mai vreau să fiu întreţinută de familie. Este umilitor ca, atunci cînd te prezinţi la un interviu, angajatorul să-ţi spună că eşti supracalificată şi că nu te poate angaja. Sau dacă totuşi se poate, să lucrezi două-trei luni pînă înveţi ceea ce ai de făcut şi să nu fii plătit decît din a patra lună.

Şi atunci, mă întreb, de ce am pierdut atîţia ani învăţînd, dacă nu pot fi angajată nici în domeniul meu şi nici în altul? Sînt extrem de dezamăgită de direcţia pe care au luat-o lucrurile în ţara noastră. Nu mai doresc să încurajez pe nimeni să înveţe cît mai mult, pentru ca în final să ajungă să trăiască numai cu indemnizaţia aceea de şomaj. Întotdeauna am fost optimistă, am dat dovadă de un optimism realist, crezînd că într-o zi voi reuşi să fac ceea ce îmi doresc, ceea ce ar trebui să fac, pentru ce m-am pregătit, să devin o profesionistă. Încet-încet, acest optimism al meu s-a transformat într-un pesimism cît se poate de realist. Degeaba ai studii superioare, degeaba ai obţinut o mulţime de calificări, pentru că în momentul de faţă nu voi reuşi să obţin nici un post care să mă motiveze. Am ajuns să regret că m-am născut într-un sistem care nu-mi oferă nimic – nici mie, nici celor de vîrsta mea aflaţi în aceeaşi situaţie. Dacă mă întreabă cineva cum mi se pare viaţa la 25 de ani, îi spun că mă simt ca într-un nor de cenuşă prin care nu se mai vede cerul. Viitorul la 25 de ani „sună“ extrem de sumbru.

Chiar simt că mi-am pierdut timpul, energia, optimismul, tinereţea învăţînd şi studiind lucruri pe care nu le pot folosi în nici un fel. De ce la noi în ţară nu se face nimic pentru tinerii absolvenţi? În cazuri similare cu al meu sînt mulţi alţii. Nu ştiu ce îmi rămîne de făcut. Nu ştiu la ce să mă mai aştept. Şi pînă cînd? Timpul trece şi trece în defavoarea mea. Mai rămîne o fărîmă de speranţă: că într-o bună zi voi profesa în domeniul meu. Şi pînă atunci?!

***Raluca Stan** a absolvit Facultatea de Ştiinţe Politice, Filozofie şi Ştiinţe ale Comunicării din cadrul Universităţii de Vest din Timişoara, secţia Ştiinţe Politice.*

● „Într-o scrisoare deschisă către fiul său, publicată în noiembrie anul trecut, Pier Puigi Celli, director general al Universităţii LUISS din Roma, scria: «Ţara asta, ţara noastră, nu mai e un loc unde să poţi trăi cu fruntea sus... De aceea, deşi mă doare inima cînd o spun, sfatul meu e ca, după ce-ţi termini studiile, să pleci în altă parte. Mergi acolo unde încă mai sînt preţuite loialitatea, respectul şi recunoaşterea meritului şi a rezultatelor». Rata de şomaj printre absolvenţii de studii superioare din Italia cu vîrste între 25 şi 29 de ani este de 14%, de două ori mai mare faţă de restul Europei.“

„Arrivederci, Italia: Why Young Italians Are Leaving“, *Time*, 18 octombrie 2010

● Potrivit Raportului privind Starea Învăţămîntului, dat publicităţii la finalul lunii octombrie, dintre absolvenţii cu studii superioare doar 53% dintre cei care au obţinut diploma de licenţă aveau loc de muncă în ţară, faţă de 58% în 2008 şi 65% în 2004. Totuşi, raportul arată că şansele de angajare sînt mult mai ridicate în cazul celor care au parcurs studiile universitare.

PUBLICITATE

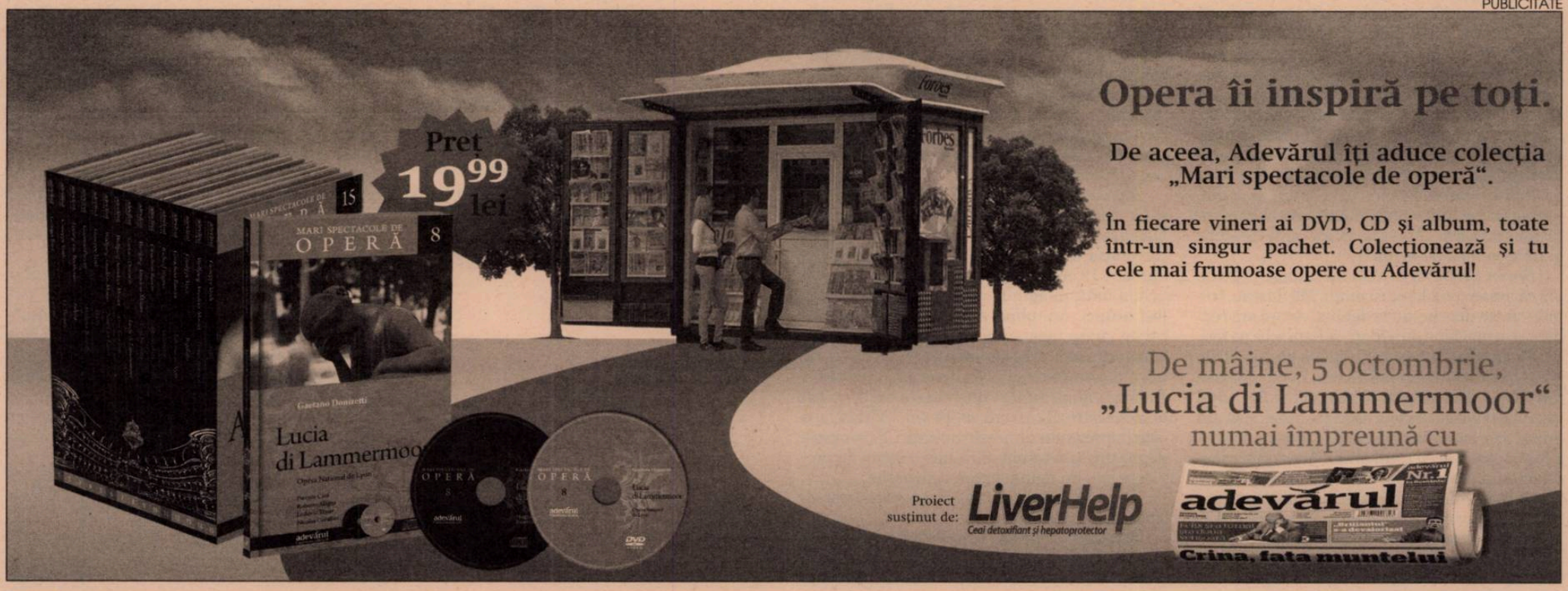

Mugur CIUMĂGEANU

Erikson e sony sau despre tinerii care nu mai sînt adulți

În cabinetul meu de psihoterapie există multă dispută. Dispută pe gînduri, pe destine, pe idei. E parte din meseria pentru care am fost pregătit. Cu cei tineri sau foarte tineri lucrurile ajung uneori la întorsături nebănuite. Eu mă recomand ca psihoterapeut pentru adulţi, pentru că aşa am fost învăţat să mă prezint. Ce mă fac însă cînd clienţii mei de 20 sau 24 sau chiar 28 de ani se simt jigniţi sau puşi în dificultate de acest termen?

Priviţi-o în ochi pe Suzana, care este studentă la master. Are 24 de ani şi mă priveşte perplexă în ochi cînd îi spun că este adult. Parcă aş înjura-o. Rectific apoi. Îi spun „la vîrsta ta, de adult tînăr…“. Îi licăre speranţa că-i recunosc calitatea de tînăr, dar se înfoaie din nou, de parcă aş fi lovit-o cu dosul palmei pentru că am folosit termenul „adult“.

Suzana stă cu părinţii. Are note bune, participă la programe de training, la manifestări, este voluntară în mai multe ONG-uri, iar destinul ei pare să fie unul de mercur – mobilă, rapidă, de neprins. Îmi explică că se vede şi peste zece ani singură, poate pe la 35 o să facă un copil, îşi doreşte un job, dar nu insistă în acest sens… Mobilă, rapidă, de neprins. Inclusiv pentru ea. Destinul Suzanei pare să alerge mai repede decît propria viaţă, iar ea este un spectator amuzat care aşteaptă să vadă unde se va opri.

Dacă este să o iau după teoriile psihologice (încă) în vogă, la 40 de ani adultul tînăr sînt eu. Între 20 şi 45 de ani, am un certificat cu titulatura asta de la marele Erik Erikson, specialistul în stadii ale dezvoltării. Nu am nimic în comun cu Suzana. La 23-24 eram căsătorit. La 30 eram deja de doi ani stabil în cîmpia muncii, nu mai stăteam de mult cu părinţii, bifîndu-mi toate jaloanele existenţiale pe care Mr. Erikson mi le trasase, în afară de faptul că nu am copii. Suzana a avut două relaţii pînă acum, molfăie indeciziile de a se angaja sau a studia, are preocupări extra care tind să devină preocupări *main*. Într-un cuvînt, e varză, aşa cum ea însăşi îşi spune.

Suzana la vîrsta ei este un *adult emergent* într-o mai mare măsură decît am fost eu acum 15 ani. Ştiu că nu va fi flatată de termenul „adult“ (din nou, şi din nou, dragă Suz, n-am cum să mă eliberez de cuvîntul ăsta, care parcă şi mie îmi atîrnă ca o tinichea, la vîrsta mea matusalemică). Acest termen a fost adus în prim-plan de J. Arnett, uzurpatorul lui Erikson, care explică mai bine divorţul şi diferenţele dintre noi. Nu sîntem la fel, Suz. Eu îţi par un moş, un responsabil, chiar dacă în ochii covîrstnicilor mei sînt de multe ori un exaltat.

Tu îmi pari o egoistă. O răsfăţată zănatică, care îşi permite libertatea să sufere, să exploreze, să plece şi să se întoarcă la *libera ta alegere*. Eşti fetiţa lui Arnett. În acelaşi timp, pari să suspini că nu te angajează nimeni, că viitorul tulbure te *sturmunddrang*-uieşte să nu ai repere, te molfăie între fălcile *facebook*-ului, te perpeleşte între Scila părinţilor şi a problemelor pe care ei (încă) ţi le mai rezolvă şi Caribda responsabilităţilor pe care le înţelegi şi întîmpini serenă, fără anxietăţi. Şi-am spus odată că eşti ca un *site under construction,* şi credeam că te vei supăra. Despre tine nu se vorbea acum 20 de ani. Nici aici, nici peste Ocean. Acum, tu eşti noul star al psihologiei vîrstelor. Şi pentru a mă putea ocupa de destinul tău, va trebui să înţeleg o nouă psihologie – aceea de emergent. De adult (scuze, încă o dată!) emergent.

În 1904 se năştea adolescenţa. I se recunoştea dreptul la cetate, prin scrierile lui Stanley Hall, care o înghesuia ca o vîrstă distinctă între copilărie şi adulteţe (oare aşa s-o fi spunînd?). În jurul anului 2000, o nouă vîrstă a început să-şi scoată capul la suprafaţă – cei care nu se mai simt bine nici în hainele de adolescenţi, dar care refuză se crească în adulţi. Aceşti emergenţi, conduşi de Suz ca-n tabloul acela al lui Delacroix cu Revoluţia franceză şi pam-pam-urile de rigoare, sînt noii neînţeleşi, post-emo-ii care îşi cer dreptul la nişe sociale, harnicii leneşi, dependenţii autonomi, pierde-vară academici şi zilierii existenţiali care ne asaltează cu energia şi confuzia lor, obligîndu-ne să redefinim conceptul de tinereţe.

E o nouă vîrstă. Am copt-o cu toţii în cuptoarele bunăstării, în microundele grijilor parentale care au permis o nouă faţă a lumii. O vîrstă în care coexistă incertitudinea şi optimismul, îndoiala şi entuziasmul, într-o titru care nouă, cei care l-am crezut şi l-am urmat pe Erikson, ni se pare halucinant. Eu propun să învăţăm ceva despre emergenţi. Să nu ne temem de energia lor şi să nu le punem interdicţii şi jaloane, pentru că ei au devenit altceva. Să nu-i forţăm să crească în direcţia noastră. După ce am citit cîteva articole ale lui Arnett, eu m-am hotărît. Îi voi spune lui Suz că mă ocup (şi) de emergenţe. Şi că am încă multe de învăţat nu de la noua generaţie, ci de la o nouă vîrstă. Mai vorbim…

Mugur Ciumăgeanu *este psihoterapeut.*

George ONOFREI

Despre generații așa cum nu ar fi trebuit scris niciodată

„El era un zeu din ăsta malefic“, „A fost un om care a reuşit întotdeauna ce şi-a propus“, „Era mic şi urît şi grăsuţ, nu arăta prea bine“. Replicile sînt din trailerul realizat de Marian Crişan pentru filmul lui Andrei Ujică, *Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu*. Acest „Che Guevara“ din Carpaţi, nea Nicu al nostru, vag identificat în istoria noastră recentă de generaţia care încearcă acum statutul de boboc la liceu... Filmat într-un liceu „de fiţe“ (nu se precizează care), trailerul ni-i prezintă pe liceeni dezinhibaţi, deloc înfricoşaţi de faptul că ar putea greşi. Nici prea mari speranţe de la anii ce vor urma nu putem avea, avînd în vedere că lecţiile despre perioada comunistă din România, fiind ultimele din manual şi „căzînd“ arareori la BAC, sînt abordate în trecere sau poate chiar deloc de profesorii de istorie.

Am învăţat la şcoală (de jurnalism) că nu e bine să începi niciodată un text cu citate. Am mai învăţat pe propria piele că nu e bine niciodată să spui „pe vremea mea“. Am „îmbătrînit“ totuşi repede, privind din unghiul liceenilor de azi. Care, sincer, nu au absolut nici o vină că nu mai ştiu ce-a fost şi cu Ceauşescu, nefamiliarizaţi fiind probabil nici măcar cu democratul Constantinescu. „Babacii“ înjură regimul de azi şi îşi aduc aminte ce bine le era pe-atunci, cînd „rămîneam şi cu bani după ce mă întorceam din concediu de la mare şi la munte“. În filmuleţul lui Crişan, un tînăr recunoaşte totuşi că „deşi aveau toţi job-uri (sic!), le spăla creierele“.

Nu-mi plac mie sintagmele „pe vremea mea“ şi „ vremea de acum“, asta e. Nu „s-a dus învăţămîntul de rîpă“, doar a rămas (spre ruşinea noastră) la fel. Nu am fost în liceu o generaţie de tocilari şi, slavă Domnului, nici măcar de genii. Am vrut în general lucruri normale, asemenea „tinerilor lui Marian Crişan“ şi ne-am dedat la un pic de anormalitate (am intrat în horă) ca să reuşim ceva. Cît s-a putut. Cît s-a putut? Există poate o diferenţă: nouă ni se mai poate părea grozav că putem călători azi în voie, asta e deja o banalitate pentru cei care n-au prins anii '90 în perioada adolescenţei. Ce mai e viza? Un document pentru America sau o hîrtie pe care o iei direct de la graniţa turcă.

Dominique Strauss-Kahn, şeful FMI, şi-a lansat prematur campania pentru Elysée, prin tot felul de afirmaţii menite să ne „ia piuitul“. Una dintre acestea este că se naşte acum o generaţie ratată – cea a absolvenţilor de facultate pe timp de criză economică mondială. În cazul nostru românesc, nu îmi dau seama ce am ratat să ratăm în ultimii 20 de ani. Avem un avantaj: măcar pe noi criza nu ne-a prins, ca pe britanici, cu cinci submarine nucleare mai puţin în depozit (n-au ajuns banii), ci cu plugul de lemn tras de cal (pentru turiştii de ocazie: aruncaţi privirea în sezonul potrivit prin judeţul Vaslui) şi două celulare la cingătoare (cîte unul pentru cîte o reţea). O mai putem lua o dată de la capăt. Cel mai bun job: începător.

„Aveam douăzeci de ani. Nu voi permite niciodată nimănui să spună că e cea mai frumoasă vîrstă.“

PAUL NIZAN

P.S. (lung) Stimată redacţie, dragă Luiza, ca exponent al generaţiei „20 plus“, menţionez că lucrez de cîţiva ani în media, mă fac de rîs constant în calitatea mea de aşa-zis „omradiotevepresăscrisăculturalăcoordonatordecolecţie“ şi am noroc uneori ca şefii să nu observe. Vă aduc la cunoştinţă că viaţa mea e bună, OK chiar, în România, după cum mi-o descriu şi mesajele publicitar-promoţionale (reţinute în urma unor difuzări proaspete): „criza economică este o şansă adevărată, tu poţi fi acum cel mai bun!“, „descoperim România adevărată, cea tihnită“ (găsitorului recompensă), „cultura bate criza“ (dar nu-ţi bagă în traistă), „«tatăl meu a fost de profesie cîştigător şi acum vrea să devină proprietar»! Cumpără pîine de la X Brutar şi poţi cîştiga o bucătărie“. Vă mai aduc la cunoştinţă că cea mai mare reuşită profesională pe timpul acestei crize economice a fost să mă căsătoresc şi apoi, pornind pe drumul vieţii, să ne luăm nu numai casă, dar chiar şi frigider. Închei prin a mă dezvinovăţi: experienţa matrimonială m-a oprit din a deveni suficient de cinic. Cel puţin deocamdată.

George Onofrei *este jurnalist, redactor-şef al* Suplimentului de cultură, *realizator de emisiuni la TVR Iaşi şi Radio Iaşi.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

Despre vîrstnici și nevîrstnici

Vîrsta tuturor visurilor, speranţelor, pasiunilor, nebuniilor, aventurilor de tot felul... Dar dacă pentru un adolescent de astăzi, decada este promiţătoare şi covorul roşu pare să se deschidă spre libertate, pentru adolescentul de ieri, aceeaşi decadă putea să fie un sfîrşit al unei copilării şi un început al unei maturităţi precoce.

...la 20 soție și mamă... la 30 bunică...

La 20 de ani, o fată era deja soţie, mamă, gospodină, în cel mai fericit caz, sau în uliţă – la mijlocul unei cariere de „curvă“. Să ne aducem aminte că la 1800, măritişul se învîrte în jurul vîrstei de 15-16 ani, că primul an de căsătorie aduce şi primul copil, că al doilea an de căsătorie ar putea aduce o altă sarcină şi tot aşa... Cu alte cuvinte, ritmul şi riturile de trecere parcurg un alt timp, ascultă de un alt calendar.

Să luăm un exemplu. La 25 mai 1796, Smaranda Văcărescu se mărita cu Mihalache Manu, ea de 15 ani, el de 34, ea fiica unor mari boieri, el venit de la Constantinopol pentru a se căpătui. În anul următor, la 26 iulie, tînăra stolniceasă (boierul fusese numit mare stolnic chiar în ziua nunţii, ca dar din partea lui Vodă Moruzi) aducea pe lume primul copil. Pînă la 1820, aproape an de an, prea „scumpa“ Smărăndiţa „se uşurează“ (naşte) – după cum notează Mihalache – ajungînd la un moment dat să fie la concurenţă cu două dintre fiicele sale, Catinca şi Anica. Pentru Smărăndiţa Manu, soţia unui boier ambiţios şi autoritar, tinereţea se consumă în interiorul domestic, între o sarcină şi o înmormîntare, între bucuria primului ţipăt şi lacrima amară a pierderii. La 26 iulie 1797, tatăl, Mihalache Manu, notează: „cu voia lui Dumnezeu, prea scumpa mea Smărăndiţa s'a uşurat, Duminică pe la ceasurile 11 şi'un sfert, şi a născut băiat, pe care fie să mi'l dăruiască Dumnezeu în sănătate şi îmbelşugare neîntreruptă“. La 20 de ani, Smărăndiţa are deja patru copii şi a trecut prin experienţa primei morţi; primul născut, Alexandru, avea să moară la trei ani, de „anghină“, după o suferinţă de numai trei zile. Şi apoi vremurile sînt grele, Mihalache aleargă după dregătorii, aducătoare de venituri, cînd la Iaşi, cînd la Bucureşti, ispravnic fiind pleacă prin judeţe, iar ea rămîne acasă împovărată de sarcini, copii, morţi de plîns, sărindare de făcut, nunţi de organizat. Din cînd în cînd, acest ritm e întrerupt de pribegii, furtuni sau incendii care distrug într-un ceas acareturi de-o viaţă. „1811 septembrie 25: din dumnezeiasca vrere s'a iscat un foc şi a ars casa mea din Bucureşti“. Vreo doi ani de zile, Smaranda îşi poartă numeroasa familie pe ici şi pe colo, la mila altora, pînă cînd o chetă publică, iniţiată de mitropolit printre marii boieri, îi ajută să se „strămute“ în casa refăcută.

Abia atunci cînd averea e sigură, zestrea mare şi numărul copiilor redus simţitor, unele femei au timp şi pentru ele, dar şi pentru cei din jur. Dar această disponibilitate şi implicare în sociabilitate intervine doar după căsătorie. Nora Smarandei, Anica Ghica, căsătorită, pe la 17 ani, cu Iancu Manu, va fi centrul sociabilităţii bucureştene şi-şi va petrece mare parte a tinereţii adunînd în saloanele sale artişti şi boieri, tineri exaltaţi de idei revoluţionare şi bătrîni conservatori.

Adolescența și confeturile procopselii

Cît despre lumea bărbaţilor, şi ea are un ritm diferit de cel de astăzi. Căsătoria, survenită deseori spre 20 de ani, nu-i închide pe soţi între pereţii rigizi ai căminului conjugal, căci slujba şi treburile politiceşti cer spaţii

de desfăşurare. Dar pînă atunci, timpul lor este împărţit între procopseala învăţăturii, ucenicia în vreo meserie, munca la cîmp şi evadări cu prieteni şi amici la scaldă, la joacă, la căscat gura prin tîrg.

La 19 ani, de pildă, Grigore Manu se crede suficient de matur pentru a primi o slujbă în administraţia stăpînirii. Tatăl, marele vornic Mihalache Manu, îl trimite tacsildar în judeţul Olt, dar pus sub supravegherea şi ascultarea logofătului Ştefan, cu vreo 10 ani mai în vîrstă, dar cu experienţa şi maturitatea necesare exercitării unei asemenea dregătorii. Deşi tatăl, diplomat, îl numeşte pe numitul logofăt „ajutor“, tutela îl deranjează pe fiul care revendică „independenţa“ şi consideră că se poate descurca singur chiar şi în afacerile sinuoase ale Valahiei. „Am văzut că numirea împreună cu tine a logofătului Ştefan te-a atins. Eşti încă copil, Grigore, şi mintea ta nu e în stare să judece lucrurile drept. Aceasta nu trebuie să te facă să te tînguieşti, ci dimpotrivă să te bucure, căci eu pentru binele tău am făcut“, încearcă tatăl să se justifice (25 aprilie 1825), adăugînd „tu ca fiu al meu eşti dator să te supui“. Va fi ştiut Grigore de ce se grăbea atît să iasă cît mai repede de sub autoritatea tatălui şi să capete statut de persoană adultă, căci avea să sfîrşească la 10 decembrie 1829, „marţi la 6 ceasuri din noapte“ de o „pneumonie înfricoşată“. Avea „23 ani fără 47 zile“ – notează tatăl cu tristeţe („mi'au ars inima mea de părinte“).

„Vîrsta nu contează.
În afara cazului
în care eşti brînză.“

BILLIE BURKE

Moartea este o prezenţă cotidiană şi ea stabileşte, în fapt, ritmul fiecărei clipe şi intensitatea fiecărei zile.

Dacă astăzi, un adolescent îşi cîştigă independenţa la 18 ani, la 1800 vîrsta majorităţii se ridică la 25 ani: „vîrstneci să să socotească atît bărbaţii cît şi femeile de la douăzeci şi cinci de ani a vîrstii lor“. Doar majoritatea aduce „independenţa“: „cei în vîrstă sînt stăpîni să-şi chivernisească averea lor, cum vor vrea, şi să facă orice vor vrea după pravilă“. Bineînţeles că discursul legislativ trebuie considerat valabil doar pentru lumea masculină, şi că femeilor nu le-a venit încă ziua emancipărilor.

La 20 de ani, Teodor Vîrnav va fi colindat toate cele trei principate în căutarea unei meserii şi a unui viitor, iar la 30 îşi va aduce aminte cu amar de blestematele confeturi din cauza cărora n-avea să se procopsească în ale învăţăturii în pămînturile Austriei. Aflat sub protecţia negustorului Lada, ucenicul Vîrnav pleacă cu acesta spre Viena şi Lipsca, cu promisiunea că undeva va rămîne să se şcolească, dar învoiala se rupe pe la Turnu Roşu. Şi iată „urgia“ aşa cum şi-o aminteşte cu mare tristeţe: „Lada luînd cu sine cîteva cutii cu confeturi şi cu rahatlocum ca să le facă present pe la prieteni, eu pe drum şi în carantină nemţească de 21 de zile ce am făcut-o la Turnu Roşu mai toate le-am deşertat“. Lăcomia tinereţii avea s-o poarte în suflet ca pe o grea lecţie: „în toată vremea am mare părere de rău că nu am avut norocirea a putea fi luminat cu învăţătură, rămîind pînă la această vîrstă în întunericul cunoştinţei literaturii, şi blăstem totdeauna copilăreasca mea lăcomie, care m'au silit a deşărta cutiile cu confeturi şi cu rahatlocum ce le luase cu sine Costandin Lada, la călătoria lui din anul 1814 în Austria şi Sacsonia, unde avea nimerenia a mă lăsa la învăţătură“.

Adolescentul Teodor Vîrnav îl cunoscuse pe negustorul Lada la apogeul carierei lui şi acea viaţă „îndestulată“ n-avea cum să nu constituie un model. La 30 de ani, negustorul Constantin Lada reuşise să aibă o afacere prosperă, prieteni peste tot, casă, haine, mese copioase, admiraţia femeilor, îndestulare, cu alte cuvinte cam tot ce sperau mai toţi bărbaţii acelor vremuri (şi nu numai) să atingă. Iată portretul aşa cum îl desenează admiratorul: „în vremea aceea (1813), el (Constantin Lada – *n.n.)* era în vîrstă de peste 30 de ani, holteiu, frumos la faţă, cu ochi albaştri, cu părul negru, la sta de mijloc, cu căutare veselă şi priicioasă, iubea să aibă masă curată de 7 sau 8 feluri de bucate, vin bun şi desert... în posturi, mercurile şi vinerile, însă cu bucate de peşte proaspăt adus în fiinţa lui din apa Dîmboviţa... Afară de naţionalnicele limbi greceşte şi românește vorovea slobod nemţeşte, franţuzeşte şi italieneşte. Purta straie turceşti, anteriu de suvaea şi de cutnie, se încingea cu şal turcesc, giubea de samur, biniş de postav englizesc floare străină, şi în cap adesea purta un işlic ca fanarioţii de la Ţarigrad... Dimineaţa după ce se îmbrăca şi bea cafea nemţească sau ciocoladă, se ducea în piaţa Lipscanilor şi acolo petrecea pînă la 12 ceasuri; atunci venia la masă cîte cu doi sau trei prieteni, mînca bine şi se odihnea. După masă, în disară, se suia în caleaşcă cu doi cai buni, în coadă lua lachei şi se primbla pe podul Mogoşoai... Sara juca cărţile pe la cunoscuţi... Avea intrare pe la casele boerilor, însă mai mult pe la a conţulaţilor europieneştilor... Era om însemnat la ocîrmuire“.

Oastfel de soartă n-avea cum să nu stîrnească admiraţia în mintea unui adolescent ce-şi va fi petrecut o parte din viaţă expediat ca un colet de la o rudă la alta cu speranţa că unii se vor dovedi mai galantoni decît alţii şi se vor îngriji ca sărăntocul să se procopsească măcar cu învăţătură, dacă nu cu bunăstare.

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

Phillip LONGMAN

Îmbătrînirea globală

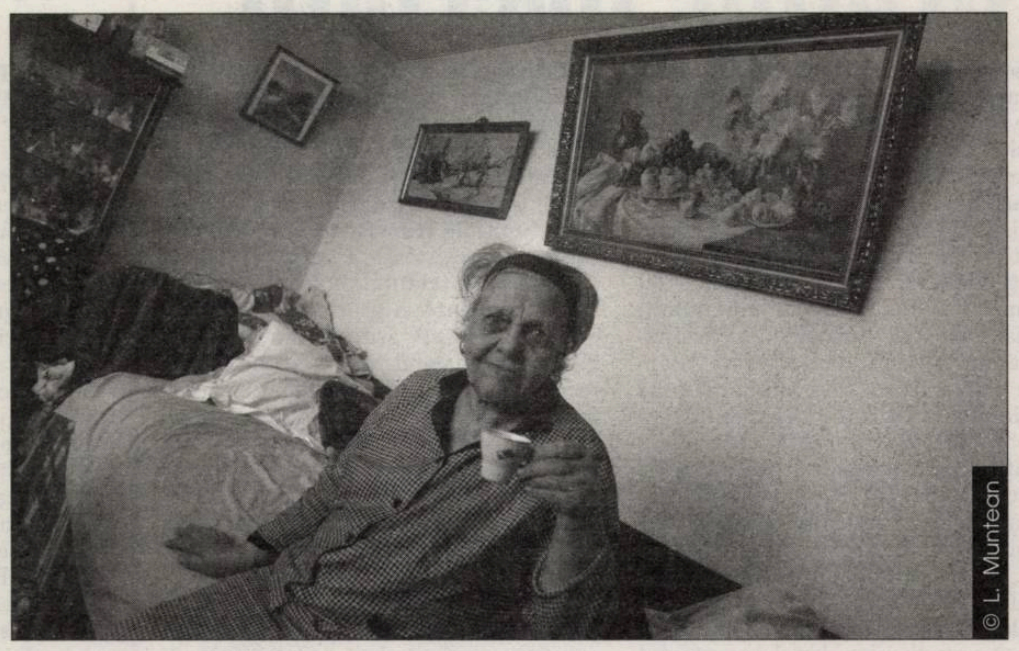

Ultimele ecouri ale *baby boom*-ului global vor pieri. Apoi, din cauza scăderii continue a ratelor natalităţii, oamenii se vor confrunta cu perspectiva foarte reală ca numărul nostru să scadă tot atît de repede – dacă nu şi mai repede – decît rata la care a crescut cîndva. Populaţia Rusiei e deja cu 7 milioane mai mică decît cea din 1991. Cît despre Japonia, un expert a calculat că ultimul bebeluş japonez va fi născut în anul 2959, dacă presupunem că rata mică de fertilitate a ţării, de 1,25 copii per femeie, rămîne neschimbată. Tinerele femei austriece răspund acum la sondaje că mărimea ideală a familiei lor e cu mai puţin de doi copii, suficient să se reproducă pe ele însele, dar nu şi partenerii. În întreaga lume, există o şansă de 50% ca populaţia să scadă pînă în 2070, potrivit unui studiu recent, publicat în *Nature*. Pînă în 2150, potrivit proiecţiilor ONU, populaţia globală s-ar putea înjumătăţi faţă de momentul actual. Aceasta ar putea suna ca o perspectivă atractivă: mai puţin trafic, mai mult spaţiu pe plajă, mai uşor de intrat la facultate. Dar ai grijă ce-ţi doreşti.

„Îmbătrînirea e o problemă a ţărilor bogate?“

Nu. Cîndva, demografii, urmînd o serie de vechi gînditori, de la Tacitus şi Cicero, în Roma tîrzie, la Ibn Khaldun, în lumea arabă medievală, credeau că îmbătrînirea şi declinul populaţiei erau trăsături particulare ale ţărilor „civilizate“, care dobîndiseră un grad mare de lux. Reflectînd la soarta Romei, nepotul lui Charles Darwin deplîngea un model pe care l-a observat de-a lungul istoriei: „Trebuie civilizaţia să ducă mereu la limitarea familiilor şi, în consecinţă, la erodarea şi apoi la înlocuirea din surse barbare, care, la rîndul lor, vor trece prin aceeaşi experienţă?“.

Astăzi, totuşi, vedem că ratele natalităţii scad sub nivelul de înlocuire a populaţiei, chiar şi în ţările care nu sînt deloc luxoase. Apărută mai întîi în Scandinavia, în anii ’70, ceea ce experţii numesc „fertilitate de subînlocuire“ s-a răspîndit repede prin restul Europei, Rusia, cea mai mare parte a Asiei, mare parte a Americii de Sud, Caraibe, sudul Indiei şi chiar ţările Orientului Mijlociu, precum Libanul, Marocul şi Iranul. Din cele 59 de ţări care produc acum mai puţini copii decît sînt necesari pentru a-şi susţine populaţiile, 18 sînt caracterizate de ONU ca „în curs de dezvoltare“, adică nu bogate.

Într-adevăr, cele mai multe ţări în curs de dezvoltare se confruntă cu îmbătrînirea populaţiei într-un ritm fără precedent. Să ne gîndim la Iran. Nu mai departe decît la sfîrşitul anilor ’70, femeia iraniană medie avea aproape şapte copii. Astăzi, pentru motive neînţelese complet, are numai 1,74 copii, mult sub media de 2,1 copii de care e nevoie pentru a susţine populaţia în decursul timpului. Corespunzător, între 2010 şi 2050, procentul din populaţia Iranului cu vîrste peste 60 de ani este prognozat să crească de la 7,1 la 28,1%. Acesta este mult peste procentul de oameni cu vîrsta peste 60 de ani întîlnit astăzi în Europa Occidentală şi aproximativ acelaşi procent care e prognozat pentru cele mai multe ţări nord-europene în 2050. Dar, spre deosebire de Europa Occidentală, Iranul şi multe alte regiuni în curs de dezvoltare care experimentează aceeaşi hiperîmbătrînire – de la Cuba la Croaţia, Liban şi pînă la insulele Wallis şi Futuna – nu vor avea neapărat şansa să se îmbogăţească înainte de a îmbătrîni.

Un factor care contribuie la îmbătrînire este urbanizarea; mai mult de jumătate din populaţia lumii locuieşte acum în oraşe, unde copiii sînt o mare problemă economică, şi nu o altă pereche de mîini care să lucreze pămîntul sau să aibă grijă de animale. Alte două motive citate adesea sînt oportunităţile mai mari de muncă pentru femei şi prevalenţa în creştere a pensiilor şi a altor suporturi financiare pentru vîrsta a treia, care nu depind de a avea un număr mare de copii pentru a-şi finanţa bătrîneţea.

Surprinzător, această grizonare a lumii nu e în nici un caz rezultatul exclusiv al-programelor deliberate de control al populaţiei. Pentru că, deşi există ţări precum India care a adoptat controlul populaţiei chiar pînă la punctul programelor de sterilizare forţată, în anii ’70, şi a înregistrat o reducere spectaculoasă a ratei natalităţii, există şi contraexemple, precum Brazilia, unde guvernul nu a promovat niciodată planificarea familială şi totuşi rata natalităţii sale a scăzut şi mai mult. De ce? În ambele ţări, şi peste tot în lume, standardele culturale în schimbare par a fi forţa principală care reduce ratele natalităţii – gîndiţi-vă la televiziune, şi nu la decretele guvernamentale. În Brazilia, televiziunea a fost introdusă treptat, provincie cu provincie şi, în fiecare nouă regiune în care a ajuns, ratele natalităţii au scăzut vertiginos curînd după aceea. (Rămîne să stabiliţi dacă asta a fost din cauza a ceea ce se transmite la televiziunea braziliană – în principal telenovele înfăţişînd oameni bogaţi care duc o viaţă luxoasă – sau pur şi simplu pentru că televizorul funcţiona acum noaptea în mult mai multe dormitoare.)

Textul integral – în FP România, *nr. 19, care va apărea pe 8 noiembrie.*

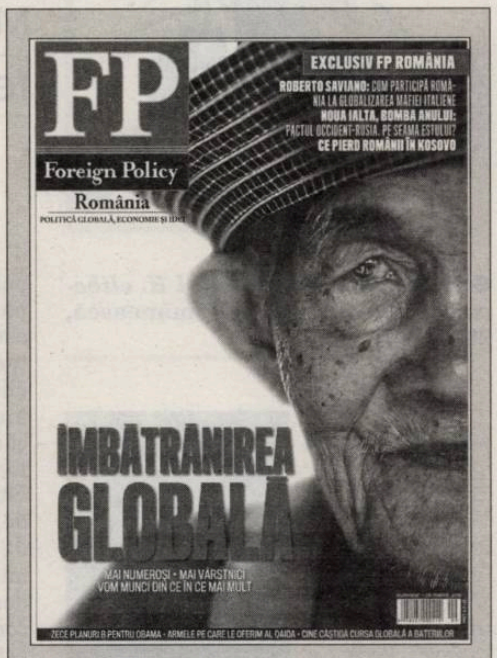

FP România, nr. 19, din 8 noiembrie

Din sumar:

Îmbătrînirea globală: Sîntem tot mai mulţi şi mai bătrîni, deci trebuie să muncim mai mult timp

- 10 planuri B pentru relansarea administraţiei Obama
- Armele pe care le oferim Al-Qaeda
- Cum cîştigă China cursa globală a bateriilor pentru automobile electrice
- Feminizarea economiei
- Capodopera rusă despre care n-aţi auzit niciodată

Exclusiv FP România

- Discuţie cu Roberto Saviano despre contribuţia României la globalizarea mafiei italiene
- Musulmanii balcanici, seculari şi europeni?
- Ce mai poate face UE pentru Justiţia din România şi Bulgaria
- AGRI, concurent sau complement al Nabucco?
- Ce pierd românii în Kosovo
- Noua Ialta, bomba anului: prietenia Rusiei, dar în schimbul retrocedării Estului?
- Plus: Înrolarea Bucureştiului în războiul spaţial american

PUBLICITATE

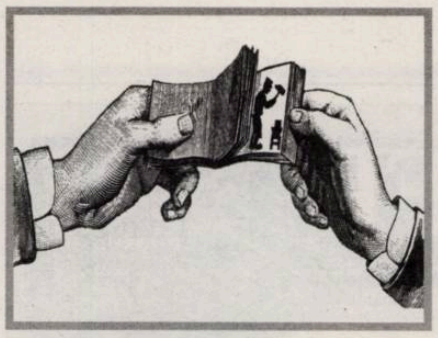

Marius CHIVU

feedbook

Gratiile libertăţii

● **Matei Vişniec, *Domnul K. eliberat*, Editura Cartea Românească, 2010.**

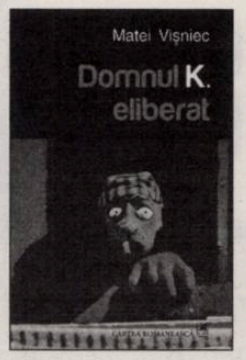

În volumul de poezie *Oraşul cu un singur locuitor* (1982), Matei Vişniec publica un poem ciudat intitulat „Era o zi ploioasă, domnule judecător" în care o voce (un posibil Autor?) îşi mărturiseşte, la proces, vina de a fi fost ispitit de o crimă la întîmplare, deci simbolică, într-un moment de derivă existenţială: „era o zi groaznică, domnule judecător, o zi / cum numai o dată la o sută de ani / le este dată fiinţelor, o zi ca un tub uriaş / în care se ciocnesc toate trenurile /.../ şi atunci am ieşit în stradă, domnule judecător / şi am tras două gloanţe / în primul om care mi-a ieşit în faţă / şi care s-a întîmplat să fiţi dumneavoastră, Joseph K.". Stranietatea (şi, firește, frumuseţea) poemului vine, mai ales, din ambiguitatea identităţii interlocutorului al şi-aşa misteriosului inculpat: confesiunea are loc în prezenţa victimei arbitrare (adică a unui Joseph K. supravieţuitor norocos, „absolvit" de moarte conform nevinovăţiei sale) sau acesta este, de fapt, una şi aceeaşi persoană cu judecătorul, pus în situaţia de a-şi ierta aproapele rătăcit? Cu alte cuvinte, este Joseph K. o victimă/un sacrificat, o instanţă sau şi una, şi alta?

Personajul K. este „împrumutat" şi într-un alt poem din volumul *Înţeleptul la ora de ceai* (1984), aşa cum, în general, mai toate piesele de teatru scrise, pînă în anii '90, de Matei Vişniec sînt pline de sugestii kafkiene, dar abia acum aflăm că, de fapt, scriitorul a început şi un roman inspirat de acest personaj, încă din 1988, imediat după plecarea sa din ţară. *Domnul K. eliberat* este, conform propriei mărturisiri a autorului, inspirat de trauma personală a eliberării din realitatea comunistă kafkiană. Încă de la primele rînduri ale cărţii urmărim nu şocul privării nemotivate de libertate, al arestării şi captivităţii abuzive, ci şocul eliberării, la fel de inexplicabile, a personajului numit, de data aceasta, Koseph J., a cărui vină rămîne în continuare obscură. Aflăm doar că trecuseră „ceva ani buni" de la condamnare. Dat fiind că eliberarea nu este propriu-zis anunţată, ci doar sugerată prin încetarea oricărei forme de coerciţie carcerală, Koseph J. este confuz şi circumspect. Fiind eliberat, dar nu şi *obligat* să părăsească penitenciarul, „conştiinciosul şi disciplinatul" deţinut nu îndrăzneşte sau nu e pregătit să plece şi se foloseşte de amabilitatea bruscă a gardienilor, dar şi de pretextul lentorii (de fapt, al amînării) procedurii de înapoiere a hainelor, pentru a explora liber colonia penitenciară devenită în timp unica lui realitate. Însingurat în condiţia sa precipitată de individ liber pentru care libertatea subită nu are deocamdată sens, Koseph J. se integrează, mental, personalului de cealaltă parte a gratiilor, astfel că, în momentul în care descoperă că una din porţile închisorii rămăsese deschisă, se simte „nu ştie nici el de ce, responsabil", iar cînd vine noaptea şi rămîne „închis" în afara zidurilor este deopotrivă furios şi deznădăjduit. Raportul captivităţii devine, astfel, relativ. Nu cumva gardienii, bucătăreasa, magazinerul şi directorul închisorii (un individ izolat şi inaccesibil), nu cumva ei, cei lipsiţi cu totul de speranţa că într-o zi vor avea dreptul şi la o altă viaţă, sînt adevăraţii captivi în postura lor de „umbre" ale deţinuţilor?

Cînd cineva evadează, Koseph J. se trezeşte în postura de gardian provizoriu şi, astfel, descoperă nu doar frica pe care o provoacă automat celorlalţi deţinuţi, dar şi supuşenia lor totală şi inexplicabilă. Ca şi cum vina, pedeapsa şi captivitate ar fi nu doar dincolo de orice îndoială şi revoltă, dar un destin şi o raţiune în sine, constatare care-i dizolvă fostului deţinut „panica şi ruşinea" iniţiale transformîndu-i timiditatea în agresivitate. Căci autoritatea aduce cu sine tentaţia controlului, a posedării violente şi gratuite. Cînd Koseph J. îl loveşte gratuit, dintr-un instinct inexplicabil şi din întîmplare, tocmai pe deţinutul care-i luase locul în fosta lui celulă, avem, în sfîrşit, dovada şi natura Vinei: orice individ poate fi un tiran dacă are instrumentele şi forţa necesare. (Ca o paranteză, acesta este şi subiectul filmului *Das Experiment* al regizorului Oliver Hirschbiegel.) Vina kafkiană este, de fapt, însăşi natura umană: un păcat primordial de neispăşit şi o condiţie de nedepăşit. Teribilul pasaj oferă o posibilă cheie de interpretare poemului din 1982: Joseph K. este şi atacatorul, şi victima, şi instanţa – un vinovat cu dreptul de a pedepsi şi de a ierta.

Romanul putea foarte bine să se încheie (şi) aici, dar Koseph J. îşi continuă aventura şi descoperă că, de fapt, nu e singurul care parazitează penitenciarul. Din acelaşi motiv al inadaptării la realitatea de afară, toţi evadaţii din anii trecuţi locuiesc, într-o aripă ascunsă a închisorii, ca o comunitate, hrănindu-se cu resturi şi gunoaie. Mai mult, atîta timp cît pentru gardieni nu există indivizi, ci doar cantităţi (nişte numere în celule), e posibilă substituţia permanentă între deţinuţi şi evadaţi: infirmeria este spaţiul unde are loc schimbul dintre bolnavii coloniei penitenciare (care aleg libertatea clandestină) şi bolnavii comunităţii „eliberate" (care preferă sănătatea şi hrana). Spre final, prin discuţiile în gol despre vot, principii şi egalitarism din sînul comunităţii de evadaţi, ale căror reguli, constrîngeri şi privaţiuni sînt cu adevărat drastice, romanul schimbă accentele parabolice cu cele distopice: egalitarismul nu e dezirabil, violenţa însoţeşte demagogia, iar ideologia e doar un instrument de control. Romanul se încheie rotund cu Koseph J. substituindu-se, în infirmerie, unui deţinut pentru a ajunge din nou în fosta sa celulă. Poate că orice sistem este o chestiune de (in)adaptare şi oferă doar forme alternative de captivitate, poate că nu există ieşire din realitate, iar libertatea e doar o chestiune mentală, dar regimul carceral individual este, totuşi, mai suportabil decît cel colectiv unde moartea însăşi este resimţită ca un act de trădare şi abdicare de la principiile comunităţii.

Însuşindu-şi bine maniera kafkiană, Matei Vişniec a adăugat tensiunii absurdului întunecat şi un vag lirism oniric, romanul păstrînd, prin anumite motive şi personaje, mărcile propriei literaturi. Din păcate, trimiterea atît de directă a personajului său la cel kafkian are ceva gratuit (permutarea onomastică este facilă şi, apropo, dacă personajul se cheamă Koseph J., titlul n-ar fi trebuit să fie *Domnul J. eliberat?),* iar unele fraze sînt mult prea explicite (de pildă, aceasta: „Fragilitatea liniei de demarcaţie dintre cele două lumi era de natură să înnebunească pe oricine") şi nu-şi au locul într-un astfel de roman care funcţionează prin sugestii, vag şi chiar obscur. Pe alocuri, romanul pare, din păcate, un Kafka pe înţelesul tuturor.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Michel Tournier, *Celebrări,* traducere din limba franceză de Bianca Rizzoli, Editura Humanitas, 2010.**

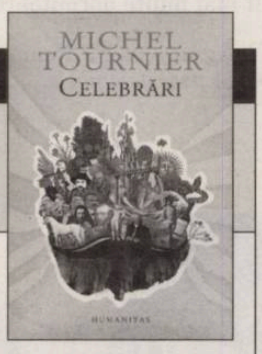

Tournier îţi intră repede la inimă şi acolo îţi rămîne. E unul dintre acei frumoşi bătrîni ai marilor biblioteci care pun în înţelepciune umor, iar în umor – suflet. N-are cum să nu-ţi placă. Iar după ce apucă să-ţi placă, n-are cum să nu-ţi lipsească. Ai vrea să ştii ce mai face, ce mai zice, ce-i mai trece prin minte, ce-a mai văzut de cînd nu (ţi-)a mai scris. Anul trecut ne ajungeau ceva veşti de la el prin *Jurnal extim,* tradus în sfîrşit şi în română, la Humanitas. Acum, tot la Humanitas, vin aceste *Celebrări,* unde hîtrul coleg de generaţie al lui Charles Aznavour, Marlon Brando sau Paul Newman înalţă, negru pe alb, cîteva zeci de monumente mici şi insolite unor lucruri/momente/figuri la care nici nu visai că se poate medita cu savori.

Celebrările lui Tournier amintesc – chiar explicit – de *Mitologiile* lui Barthes, dar transformă temele în sărbători. Iar temele sînt cît se poate de diverse, mergînd de la bietul genunchi pînă la omuleţul Michelin sau la întîlnirea dintre Mozart, Da Ponte şi Casanova.

Cît priveşte dorinţele intime/extime ale autorului, acestea sînt strecurate printre rînduri şi au un haz nebun. Tournier ar vrea să se reîncarneze într-un răţoi mare sau să fie „un mare valet în livrea"; să fie înlocuit *ph* cu *f* în cuvîntul *pharmacie;* să primească în dar, din Japonia, nişte „cizme de femeie gunoier"; să aibă „o moarte uimitoare, discret comică, legată de forţele naturii".

„Nu-i lucru simplu", spune el referitor la această din urmă dorinţă. Dar nu e nici imposibil. După ordinea invers cronologică în care îi sînt traduse la noi cărţile nonficţionale, ai zice că Tournier s-a născut bătrîn şi că va sfîrşi ca un bob de mazăre zîmbitor.

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Literatura în bucate

● **Johan Faerber, *La cuisine des écrivains,* Éditions Inculte, Paris, 2010**

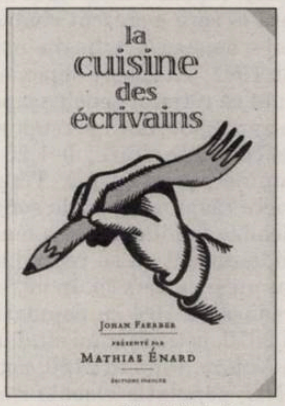

Poate că mica prăjitură în formă de cochilie Saint-Jacques, înmuiată în ceai de tei, este cel mai degustat şi mai citat aliment literar. Fericirea intensă indusă de cele trei înghiţituri e momentul declanşator al căutării de sine, revelarea continuităţii de profunzime a vieţii interioare, experimentarea puterii mîntuitoare de a recupera trecutul. Acelaşi gust resimţit în alt moment al vieţii şi regăsit acum este doar un *trigger*. Eroul lui Proust constată că sursa inexplicabilului moment de fericire nu este gustul propriu-zis, care e din ce în ce mai slab de la o înghiţitură la alta, ci trezirea unei nebănuite puteri de a domina timpul prin retrăire, prin evocarea unei întregi atmosfere, putere care îl îmbată şi pe care îşi doreşte să o poată savura şi altă dată, de care să se bucure în orice moment ar dori. El pune jos ceaşca şi îşi propune o examinare interioară, pentru a găsi sursa acestei forţe pe care în primul moment crede că o poate descoperi în propriul spirit, într-o formă gata de a fi utilizată. Îşi dă însă imediat seama că deocamdată ceea ce caută nu există şi că va trebui el însuşi să dea formă acelui generator de fericire. *„Chercher? Pas seulement: créer."* Căutarea lasă locul vocaţiei literare, creaţiei. În stilul postărilor pe Twitter s-ar putea rezuma rapid: pornind de la o prăjitură înmuiată în ceai, Proust întemeiază mitul găsirii fericirii prin literatură.

Fiind atît de celebru, episodul cu ceai şi prăjitură *madeleine* nu putea lipsi din antologia de texte pe tema „bucătăriei scriitorilor" întocmită de Johan Faerber. Ar fi fost, cel puţin la fel de potrivit, fragmentul dintr-un bilet de mulţumire adresat bucătăresei sale, în care Proust îşi exprimă aspiraţia ca stilul său să poată fi comparat nu cu arhitectura unei catedrale – cum avea să o facă altădată – ci cu o specialitate culinară, cu *„le merveilleux bœuf mode":* Apropo de Proust şi de legăturile sale cu bucătăria, trebuie să amintesc că a apărut tot în acest an o altă carte savuroasă intitulată *Les Rillettes de Proust* semnată de Thierry Maugenest. E vorba de un manual umoristic destinat celor ce visează să devină scriitori profesionişti. Toată cartea e scrisă în răspăr, iar episodul dedicat lui Proust lasă să se întrevadă care ar fi fost consecinţele literare dacă, în locul delicatei prăjituri, Proust ar fi gustat dintr-un consistent, grosier pateu de carne înecat în grăsime...

Nici antologia lui Johan Faerber nu e mai puţin ludică. Cuprinsul, intitulat *Plan de table,* propune succesiunea capitolelor în forma unui meniu copios, textele alese din opera diverşilor scriitori reproducînd ordinea în care felurile de mîncare sînt servite la un mare ospăţ. Mai întîi, în chip de *mises en bouche* sînt reunite fragmente care pregătesc terenul, menite să deschidă „apetitul literar" şi să schiţeze posibile legături între gastronomie şi literatură. Cel care începe conversaţia în jurul mesei nu putea fi altul decît Jean Anthelme Brillat-Savarin. Apoi, după o odă gastronomică, Théophile Gautier face portrete picante cîtorva confraţi sub titlul *Despre obezitate în literatură.* Fragmentele din *Jurnalul* fraţilor Goncourt descriu un dineu japonez şi o masă între prieteni, acasă la Flaubert, unde sînt invitaţi şi Daudet, Zola, Maupassant. Aflăm detaliile excelentului meniu, precum şi faptul că se bea mult vin, de toate soiurile. Ne lasă visători atmosfera în care *les grasses histoires* îl făceau pe Flaubert să izbucnească în hohote de rîs. Intrarea în materie se face cu băuturi aperitive „preparate", între alţii, de Boris Vian, Baudelaire sau Jules Verne, efectul comic fiind conferit de titlurile date de autorul antologiei fragmentelor alese. Antreurile reci se întrec cu cele calde, apoi urmează vînatul, peştele, felurile exotice, brînzeturile, deserturile, cafeaua sau ceaiul de final.

Dincolo de savoarea literară, cartea poate fi folosită şi în calitatea ei de carte de bucate, pentru că majoritatea textelor conţin şi reţete complete. Ce ar fi dacă invitaţii *connaisseurs* ar fi răsfăţaţi cu o supă de praz Marguerite Duras şi un sandwich Rimbaud?

Filarmonica din peşteră şi avionul lui Vuia

– interviu cu Ioan GÂRBONI –

De aproape trei decenii, într-o anumită duminică de toamnă, mii de oameni urcă un deal abrupt. Urcuşul durează cel puţin o oră şi este un preţ mărunt plătit pentru un concert care are loc într-o „sală" veche de peste un milion de ani. Ioan Gârboni, directorul Filarmonicii „Banatul" din Timişoara, se ocupă de 11 ani de organizarea concertului din Peştera Româneşti. Muzicianul uimeşte, an de an, şi prin alte spectacole în locuri inedite: pe un şantier, pe un ponton de pe Bega sau chiar pe pista aeroportului.

Cum a fost concertul din Peştera Româneşti, pe timp de criză?

Am hotărît să continuăm în aceleaşi condiţii. S-a făcut o foarte bună pregătire tehnică: speologii au lucrat o săptămînă înainte şi trei zile după, inclusiv pentru igienizarea împrejurimilor. La spectacol au luat parte în jur de 35 de muzicieni: Big Band-ul condus de Franz Hoffner, un cvartet de corzi, un pianist şi o soprană, care a cîntat, prin tradiţie, Mozart. Ca de obicei, accesul publicului a fost gratuit. Dar concertul din Peştera Româneşti nu e organizat de Filarmonica „Banatul", ci de fundaţia pe care o conduc. Am ajuns la performanţe formidabile: anul acesta, concertul a fost urmărit de peste 3000 de oameni.

De unde obţineţi fonduri pentru concert?

Finanţarea acestor concerte, a agendei culturale a Primăriei şi a Consiliului Judeţean se face prin depunerea de proiecte. Există un anumit formular care se depune la Primărie, în general primăvara, înainte de votarea bugetului. Apoi, în funcţie de agenda culturală şi de banii pe care îi au, comisiile de cultură împart banii, mai mulţi sau mai puţini. Am avut norocul ca şi anul trecut să fie destul de generoşi, dar un asemenea concert nu poate fi făcut sub 5-6 mii de euro. Este suma minimă pentru a plăti cei 20-30 de speologi şi onorariul artiştilor... În plus, sînt cheltuieli de sonorizare şi de transport pupitre, sînt cheltuieli cu instrumentele muzicale, marcarea potecii, autobuzele pentru public... E destul de complicat, totuşi. De exemplu, instrumentele sînt transportate în ziua concertului pentru că nu le putem lăsa în peşteră din cauza umezelii excesive.

Intenţionăm să facem din Filarmonica „Banatul" un centru euroregional de turism cultural.

Cine este publicul care vine an de an?

Am avut bucuria să văd oameni care au fost la toate ediţiile, timp de 26 de ani. În fiecare an vin cîte un autocar sau două din Viena şi din Budapesta. Avem şi oaspeţi din Israel, Statele Unite sau Canada. Îşi programează concediile pentru acest concert, deja este o nebunie organizatorică pentru noi. Publicul s-a mărit în ultimul timp şi datorită Inspectoratului Şcolar care a organizat excursii pentru copii. Lumea îmbină o urcare pe jos şi o oră de călătorie în natură cu o oră de concert. Surprinzător este că peştera nu mai ajunge. Ultima dată discutam chiar că va trebui să începem să forăm. Cei de la ieşirea din peşteră abia mai aud ce se întîmplă în faţă. Oamenii doresc două concerte, dar nu poţi ţine muzicienii acolo două ore, e foarte frig, instrumentele sînt scumpe... Multă lume ar vrea să punem scaune, dar nu putem pentru că am degrada peştera.

Riscă acest concert să devină un pol de atracţie, un fel de turism cultural?

Absolut. De altfel, am şi depus o cerere la Ministerul Culturii în care am cerut ca acest concert să fie trecut în agenda naţională a turismului cultural. Nu sînt foarte multe asemenea spectacole în lume. Doar în Spania, Germania, Italia sau America de Sud se mai ţin. Cele din Italia sînt inspirate de noi, cele din Germania sînt însă de altă natură, vine fiecare şi cîntă ce vrea, e un fel de „Oktoberfest". Nu uitaţi că la aceste concerte ale noastre au participat muzicieni importanţi, regretatul Ştefan Ruha, orchestra reginei Danemarcei, dirijori cunoscuţi, cvartete, cvintete de suflători din întreaga Europă, coruri importante...

Acum încercăm să fim mai atenţi cu banii, pentru că dorim să punem la punct sala filarmonicii şi preferăm să-i ghidăm pe sponsori mai mult spre nevoile instituţiei. Cu bani europeni am făcut numeroase amenajări, dar am avut şi multe deplasări în Serbia. Scopul nostru a fost, de fapt, să însămînţăm în mintea oamenilor ideea că Filarmonica „Banatul" nu este locală, judeţeană, nici regională, ci euroregională. Ne extindem şi spre oraşele care nu au filarmonici. Intenţionăm să facem din Filarmonica „Banatul" un centru euroregional de turism cultural, împuşcînd mai mulţi iepuri dintr-o lovitură. Vrem să pregătim la demisolul filarmonicii săli de studiu, de conferinţe şi alte evenimente. Turismul cultural e foarte important pentru viitorul României.

Ar mai funcţiona filarmonica fără fonduri europene?

Tot ce s-a întîmplat la Filarmonica „Banatul" s-a făcut prin bunăvoinţa sponsorilor. E însă o poveste întreagă care ţine de birocraţie. Cei zece sponsori sînt membri fondatori ai asociaţiei filarmonicii, iar această asociaţie este, de fapt, umbrela care colectează fonduri, cotizaţia membrilor fiind destul de piperată. Filarmonica poate trăi şi fără fonduri europene, dar cu sprijin privat.

Aţi realizat concerte pe pista aeroportului, pe şantier sau pe Bega. Ce urmează?

Am un proiect de concert într-o unitate militară, unde aş da drumul la tendinţele mele de piroman *(rîde)*. Mai este un proiect de concert cu muzică de film, pe lîngă concertele devenite deja tradiţionale, cum ar fi cel de la Peştera Românesti sau balul mascat de Anul Nou. Avem oricum surprize pregătite pînă prin martie, inclusiv în sala noastră care, după ce a fost renovată, e şi călduroasă.

Vorbiţi-ne şi despre proiectele dvs. personale.

Printre proiectele personale deja realizate se numără cea mai mare halbă din lume, cea mai mare lampă şi două avioane ale lui Traian Vuia reconstituite în mărime naturală. Toate acestea se găsesc în Timişoara. Ele sînt omologate de National Geographic şi de World Records Academy.

Halba metalică e la ora actuală cea mai mare, are o înălţime de şase metri şi o greutate de trei tone, dar condiţiile ca să intre e ca să o umplem cu 11.000 de litri de bere, ceea ce constituie o problemă. Recordul la ora actuală e deţinut de o halbă din Polonia, care a fost umplută cu 8000 de litri de bere. Pînă la urmă am stabilit cu conducerea fabricii de bere că vom face şi asta, probabil primăvara viitoare.

Al doilea record este lampa electrică de şase metri înălţime şi cu o greutate de peste o tonă. Lampa aminteşte de faptul că Timişoara este primul oraş european iluminat electric. Aşteptăm ca cei de la Guinness Book să omologheze această cea mai mare lampă din lume.

Ce alt viitor record este pe listă?

Stiloul a fost inventat de către un român, Petrache Poenaru, pe vremea lui Al.I. Cuza. Pe atunci, invenţia purta un nume ciudat, „tocul cu cerneală fără sfîrşit". Ţinînd cont de faptul că prima bibliotecă publică din întregul Imperiu Austro-Ungar a fost înfiinţată în Timişoara, am hotărît să facem acest stilou, care va fi unul funcţional, dar foarte mare, din inox. Se pare că sînt un pic megaloman *(rîde)*.

Sînt acestea obiecte de artă sau kitsch-uri?

Sînt obiecte ambientale, aşa cum există în toată lumea. Noi le facem cu fonduri sută la sută private, le expunem în diferite locuri şi apoi le donăm comunităţii locale. Cînd am făcut avionul lui Vuia, expus în Timişoara timp de o lună, au fost peste 40.000 de persoane care l-au vizitat. Gîndiţi-vă că din 40.000 de persoane cel puţin 10.000 au fost copii, dintre care măcar o mie au făcut poze. Aceştia nu vor uita niciodată că Traian Vuia este bănăţean.

a consemnat
Lavinia BĂLULESCU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Venedikt Erofeev, *Jurnalul unui psihopat* (traducere din limba rusă şi note de Mihail Valukovski, Editura ART, 2010, Colecţia „Biblioteca Ideală"). Acesta nu e un psihopat, acesta e un excepţional scriitor, întrutotul zdravăn la cap şi bogat la suflet, de o diabolică pricepere în a înţelege viaţa din URSS, atunci, între octombrie 1956 şi noiembrie 1957. Dacă nu chiar pînă în zilele noastre. O lectură obligatorie pentru cei care au mai băut straşnic cu Erofeev pe drumul acela de veselă groază dintre Moscova şi Peltuşki, unde în fiecare staţie schimba cocktailurile alcoolice la fel de tari ca acelea Molotov. (Radu Cosaşu)

■ Recomand un autor argentinian – Adolfo Bioy Casares, ABC pentru cunoscători – pe care l-am citit fascinat în liceu şi pe care Editura Curtea Veche a avut inspiraţia de a-l (re)edita cu cîteva cărţi a căror stranietate e egalată doar de rafinamentul lor: *Visul eroilor*, *Jurnal din Războiul porcului* (ambele în traducerea Marianei Vartic) şi *După-amiaza unui faun* (în traducerea Tudorei Şandru Mehedinţi). Vine iarna şi un autor fantastic de inteligenţa lui ABC prinde bine nopţilor reci. (Marius Chivu)

craii de burta veche

Physiologie du goût – plagiatul dulce

În 1856 – la 30 de ani de la apariţia *Fiziologiei gustului* şi de la dispariţia lui Brillat-Savarin – doi gastronomi francezi de renume, Urbain Dubois şi Émile Bernard, încercau să imite faimosul op, după cum urmează:

Coaceţi două blaturi mari din aluat fraged, întins cît mai subţire. După ce s-au copt, cît sînt încă fierbinţi, decupaţi dintr-unul din ele două dreptunghiuri egale, de 24 de cm lungime şi 16 cm lăţime, menite să imite coperţile cărţii. Mai tăiaţi o bucată de aceeaşi lungime, dar de 5 cm lăţime, pentru cotorul cărţii. Din celălalt blat, decupaţi trei fişii de 4 cm lăţime, două dintre ele avînd 15 cm lungime, a treia – 23 de cm. Aceste fişii reprezintă muchiile cărţii. Tăiaţi fişiile în echer, pentru a putea potrivi piesele cît mai precis. Ungeţi-le apoi cu marmeladă (brună) şi cu o glazură incoloră. Acoperiţi cele două coperţi tăiate din primul blat cu glazură verzuie, din fistic, şi cotorul, cu o glazură rozalie. După ce se usucă, asamblaţi fişiile care formează muchiile cărţii şi lipiţi-le pe una dintre coperţi, la un centimetru de margini; adăugaţi apoi cotorul roz al cărţii şi umpleţi caseta astfel obţinută cu cremă bavareză ţinută la gheaţă sau cu o macedonie din fructe confiate. Închideţi caseta cu cealaltă copertă. Forma cărţii trebuie să fie cît mai exactă. Ornaţi marginile şi colţurile tomului cu un spriţ umplut cu albuş de bezea şi scrieţi pe copertă: *Physiologie du goût*.

O carte reuşită presupune un aluat bun, un conţinut, măsurători precise şi puţină culoare. Cum altfel?

Amicul Dejun

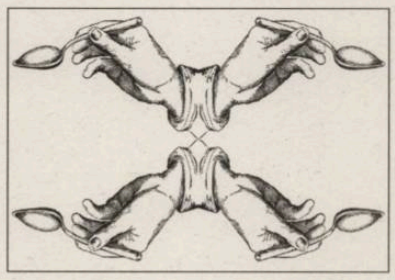

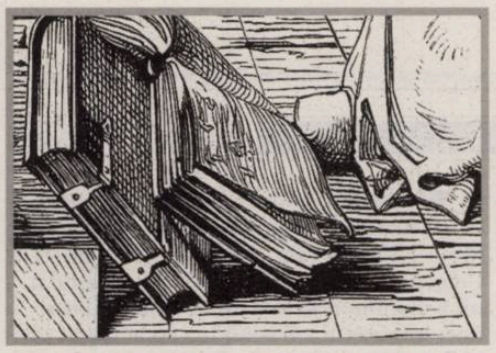

Simona SORA

biographiti

O poveste din vremea ciumei

Multă lume s-a întrebat în ultimii 20 de ani – public sau în cea mai strictă intimitate – cum ar fi stat lucrurile dacă ar fi protestat deschis în vremea comunismului. Cu acele excepţii, din ce în ce mai relativizate şi mai explicate conjunctural, ale adevăraţilor rezistenţi, mulţi români „de bine“ şi-au pus întrebarea asta care nu e în primul rînd morală, ci omenească, pentru că limpezirea ei ţine de resortul complicat şi obscur al fricii. Ţi-e frică de ceea ce nu cunoşti, de inuman, de suferinţă, de moarte. Dar ţi-e frică şi de extrema alienare, de neaşteptata cădere, de laşitatea acomodantă, de ruşinea *de după*. Poate şi de asta e indecent să ceri (mai ales la adăpost fiind) eroism, sacrificiu, apostolat. Sau – cum scrie Ion Vianu în tulburătoarea sa mărturie din *Exerciţiu de sinceritate* (Polirom, 2009) – „sublimul nu poate fi o sarcină de partid“.

E drept, trebuie să fii Ion Vianu ca să poţi scrie şi publica, după 20 de ani, acest adevăr trăit. *Exerciţiu de sinceritate* reia – cu maximum de directeţe şi minimum de literaturizare – tocmai premisele şi consecinţele acestui gest sinucigaş pe care tînărul medic psihiatru (pe atunci) şi l-a asumat, căci protestul individual faţă de aparatul represiv care sprijinea regimul comunist în România nu putea fi decît o alegere a morţii şi, în cîteva feluri (întreruperea carierei universitare, acceptarea exilului, renunţarea la rădăcinile româneşti), chiar asta a fost: o trecere dincolo de viaţa de aici, o renunţare la un eu ameninţat cu sucombarea în duplicitate, compromis, alienare.

Cînd citeşti parcursul halucinant al lui Ion Vianu din momentul gestului eliberator – cererea de emigrare în Franţa (mai întîi), denunţarea folosirii psihiatriei ca armă politică, semnarea scrisorii de protest a lui Paul Goma – poţi avea o clipă impresia că experienţa de medic psihiatru a putut uşura înţelegerea demenţei curate care urma protestului în viaţa celui ce „defecta“ şi a celor din jurul său. Căci a alege să nu mai taci în România anului 1977 echivala nu doar cu perspectiva morţii, ci şi frecventarea, pentru o perioadă indefinită, a bolgiilor celor mai sordide (bătaia, interogatoriile, insultele, ameninţările, izolarea) ale unui sistem închis. Iar insuportabilă cu adevărat în această mărturie tîrzie (presărată parţial în cărţile şi articolele de pînă acum ale scriitorului) nu e teroarea represiunii securistice, cu paliere ei, cu instrumentarul rudimentar, cu grosolănia şi sordidul ei, ci reacţia multora dintre cei aflaţi în aceeaşi situaţie – mulţi medici şi apropiaţi, oameni aparent decenţi. Nu căpitanul Ureche (însoţitorul drăcesc al celui izolat în propriul său protest nebunesc, hiena care aştepta sfîrşitul) e incredibil în panoplia de mizerabili-ambivalenţi-indiferenţi din această „reconstituire arheologică a minţii de atunci“, ci colegii de profesie transformaţi în cozi de topor într-o sinistră şedinţă de excludere sau delatorii din imediata apropiere (eterna sursă „Laurenţiu“ – C. Bălăceanu-Stolnici?).

Trebuie să fii Ion Vianu ca să poţi scrie şi publica, după 20 de ani, acest adevăr trăit.

Se poate spune (şi s-a spus) că nu e acelaşi lucru să protestezi fiind fiul lui Tudor Vianu, avînd rude, prieteni şi susţinători „dincolo“, gata să intervină în sprijinul tău, să te asiste ca să poţi continua, fiind cineva realizat profesional, aflat în centrul lumii tale, sau să protestezi fiind un „nimeni“, un om care poate dispărea brusc. În fond însă, lucrurile sînt valabile şi privite din cealaltă perspectivă: de ce să te revolţi fiind cine eşti, de ce să dinamitezi o situaţie socială şi profesională atît de rîvnită, de ce să renunţi la a fi profesor universitar într-o (totuşi) capitală europeană pentru a o lua de la capăt, la 40 de ani, cine ştie unde? Priviţi în jur, în Bucureştii lui 2010, şi nu veţi găsi, deşi posibilităţile sînt incomparabile, pe nimeni dispus să renunţe la tot ca să apere un principiu. În cazul lui Ion Vianu, simplitatea răspunsului – după 30 de ani de exerciţii de înţelegere – este emoţionantă: „Eu eram în mijlocul societăţii, protejat de reputaţia mea şi a familiei mele, un om cu o mulţime de relaţii în ţară şi în străinătate. Dacă aş fi cedat, aş fi fost într-adevăr demn de dispreţ. Necedînd, îmi făcusem datoria. Atît şi nimic mai mult“. Motivul protestului de atunci e chiar acest amestec indistinct de datorie şi înstrăinare, un exerciţiu de eliberare prin exercitarea unui simţ al onoarei a cărui semnificaţie se pierduse în România comunistă şi care pare azi recuperat mai mult la nivel retoric.

Nu veţi găsi în *Exerciţiu de sinceritate* nici un moment de exaltare eroică sau de construcţie mitologizantă a rezistenţei şi curajului. Dimpotrivă, într-o povestire la limita masochismului, Ion Vianu reconstituie faptele – cu contextele, reculurile, spaimele, surpările interioare – ca o mărturie de „microistorie personală“. Şi, mai ales, reface, cu o triplă ştiinţă – a arheologului sufletesc, a scriitorului veritabil şi a martorului inflexibil –, o lume liminală, a căderii inevitabile. Destinele unor prieteni şi apropiaţi care nu au putut, omeneşte, rezista – Al. Ivasiuc, Negoiţescu, extraordinarul Ion L. Ion, „un sclav fericit“ ce pare un personaj construit – sînt, pentru Vianu, tot atîtea spectre ale propriului destin, posibilităţi excluse printr-un „noroc“ structural, de construcţie interioară, în fond printr-un destin asumat pînă la capăt. Iar dacă a fost şi vreun noroc la mijloc, cum îi place scriitorului să creadă, acesta a fost, fără îndoială, mai ales al unora dintre noi – şi atunci, în 1977, cînd aflam sideraţi, de la Radio Europa Liberă, că există această incredibilă posibilitate de a protesta, şi acum, cînd lecţiile de eroism şi rezistenţă le predau cu totul alţii.

PUBLICITATE

Comandă online
cărţile,
muzica
şi filmele preferate

adevărul shop
www.adevarulshop.ro

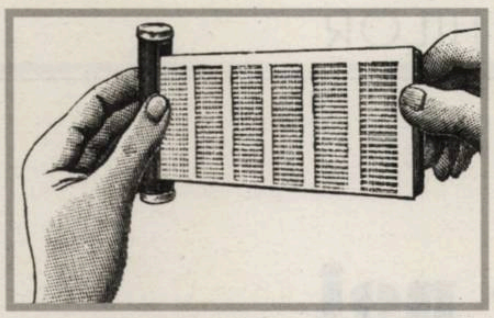

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

La urbanismul hărtănit, hărţuit şi neiubit

Nu ştiu ce mai aşteaptă paseismul bucureştean de la edilii şi arhitecţii acestui oraş „neiubit“ – cum l-a calificat Andrei Pleşu –, vamă a netrebnicului hedonism oriental, raia bubos-carnavalescă, oropsită capitală impostoare (iniţial haltă turcoo-valahă de adăpat caii şi burdihanele, de umplut sacii şi poştalioanele către Mogoşoaia şi Braşov, care a luat, nevrednic, dar hrăpăreţ, locul Tîrgovişteisau Curţii de Argeş), devenind un circ feeric, invidiat, duşmănit şi adorat cu dulce inconştienţă. Ameţitor creuzet de alogenie pitorească, ironizat, sabotat şi venerat, spulberat de toate vînturile şi tropăit de toate copitele, plin de biserici, cîrciumi şi grădini, oraş a cărui lege a rămas fărădelegea şi-a cărui nobleţe paradoxală e azi de căutat mai ales în nimicnicia mahalalei.

Mai e ceva de sperat de la ignoranţa criminală şi megalomania agresivă a noilor îmbogăţiţi, de la fobia faţă de patrimoniu a noilor valuri de investitori-antreprenori-constructori, care ţopăie drăceşte pe superbul stil neoromânesc al lui Mincu, de la incendiatorii de profesie şi avocatura bestială pentru care trecutul e una cu scleroza, iar cultura e mama prostiei păguboase?!?

S-a spus tot, s-au epuizat revoltele şi resursele bunului-simţ, ale reveriilor fantast-mateine, dar şi cu erudiţie arhivistic documentată. S-au făcut campanii de presă, cînd savant ponderate, cînd virulent umorale, dinspre politică, religie, estetică, urbanism, oengism, ecologism, naţionalism şi ecumenism, dinspre stînga şi dreapta. Totul degeaba. Casele „lui“ Mincu se tot dărîmă, iau foc spontan (adică temeinic deliberat), orice şi oricît ar scrie în *Dilema veche* Andrei Pippidi, fiind înlocuite de jalnice cimenturi cu trei şi patru etaje, ori de huidume de sticlă, aluminiu, beton, gazon la metru şi iederă artificială. Centrul istoric e-o sumă de potriva clădirilor înalte şi-a (post)modernismului, cu condiţia ca acestora să le fie rezervate *exteriorul* – nu buricul – oraşului. Adică un cartier precum parizianul La Défense. A nu ni se scoate ochii cu Palatul Telefoanelor – inadecvare, vezi Doamne, din timpul Lumii Vechi – fiindcă nici atunci n-a fost primit cu braţele deschise, stînd pînă astăzi ca dracul vizavi de localul *„L'Indépendance Roumaine“* şi alături de un Novotel nefericit, care numai pe locul Teatrului cel Mare, cel cu muscali la scară, nu avea cum să stea boiereşte pe picioare.

Oazele conservatoare, din Armenească-n Cotroceni, stau ca oscioarele de pasăre-ntre colţi de crocodil.

pubele plină de cafenele improvizate, cu pavaj nesigur. Oazele conservatoare, din Armenească-n Cotroceni, stau ca oscioarele de pasăre-ntre colţi de crocodil. Perimetrele de veac XIX sînt livrate în sadică tăcere PUZ-urilor demolatoare, presa, scriitorimea, societatea civilă (de)plîng nostalgic sau urlă la lună. Asta în vreme ce arhitecţii şi afacerismul sferei private îşi proclamă cinic-arghirofil libertatea şi zgîrîie-norismul vanitos-pragmatic, acuzînd belferismul utopic de cretinism reacţionar.

Tabăra paseist-conservatoare şi-a epuizat toate argumentele prin care se cerea statu-quo-ul centrului istoric şi împingerea clădirilor cu peste două, trei etaje către centura Bucureştilor. Nimeni nu este, principial, împotriva unei dezvoltări urbane cu măsură, cu bun-simţ, cu respect faţă de memoria locului, cu grijă faţă de mediul natural şi construit. Cum să nu te apuce disperarea cînd vezi Podu Mogoşoaiei, insula Antimului, străzile Clementei, Speranţei, Armenească-Latină-Paleologu-Mîntuleasa, zonele Batiştei, Schitu Măgureanului, Filaret, Grădina Icoanei-Bdul Dacia, Lascăr Catargiu, Delea Veche, Dr. Lister&Co – şi le compari cu sediile BRD şi BCR, ori cu puzderia de betoane cu hubloşuri şi biserici termopanate, care au desfigurat bestial unduitorul tîrg de epicureică orizontalitate şi parşiv huzurlîc al Bucurescilor?

O să vă întrebaţi de ce m-au (re)apucat dintr-odată istericalele. Ei bine, nu din vina mea. Am primit cu plăcere, la serile Fundaţiei Soros, de la un inimos student al arhitectului Lorin Nicolae, numerele 2-6 pe 2010 ale revistei *Urbanism*, de care nu cred că multă lume din afara breslei ştie, întemeiată pe la 1923 şi condusă în anii '30 de profesorul de arhitectură, inginerul şi inspectorul general C. Sfinţescu, împreună cu I. Roban, secretarul general al Uniunii Oraşelor din România – şi reapărută acum sub egida Registrului Arhitecţilor, cu Şerban Popescu-Criveanu preşedinte, Arpad Zachi (ot *Arhitext)* redactor-şef, Liviu Ianăşi, Kazmer Kovacs, Alexandru M. Sandu, Gabriel Pascariu şi Ileana Tureanu în colegiul de redacţie.

În nr. 5-6 e de citit un substanţial calup dedicat Dobrogei pe cît de fermecătoare pe atîta de vitregite, faţă de alintul îndelung hărţuit în comunism al Banatului, cu armonii constănţene greco-romane, specific turco-tătaro-armean, cu Legea Litoralului din 1939 (ceva omolog inexistent astăzi), G.M. Cantacuzino la Eforie şi Duiliu Marcu la Balcic, plus un instructiv dialog cu prof. Alexandru Sandu despre planul de sistematizare a litoralului românesc din 1953, pînă la nimicnicia pustietoare a prezentului.

Satul ca peisaj cultural şi *Polii de creştere din România,* nr. 2, respectiv 4, sînt alte subiecte arzătoare, unde muritorul de rînd găseşte un „decalog al dezvoltării spaţiului rural“, citeşte satul *(rurbanul!)* ca peisaj cultural („în declin“, mie-mi spui?) şi „comestibil“, cu citate din H. Stahl şi terminologie recentă (Land Links, peisaje relicvă, asociative, vernaculare, „parc teritorial“, metapolis, techno-nature, artificial-nature, metaspaţialitate, interstiţii unde golul nu mai e văzut ca spaţiu rezidual, ci ca element de instrumentalizare), concluzia mea fiind că, dacă elitele urbane nu intervin degrabă cu moştenirea erudiţiei şi aristocraţiei rurale de care încă dispun, solidarizînd – cum susţine Vintilă Mihăilescu aici – economişti, urbanişti, arhitecţi, sociologi, etnogeografi, antropologi, legiuitori plus decidenţi politici, se va alege cît de curînd un praf anti-identitar de toată groaza.

Voi reveni la acest subiect, mai ales că el se leagă de tema nr. 44 din martie-mai 2010 a revistei *Regard: Psihologia românilor*.

Cît despre războiul oribilelor clădiri înalte ale postmodernităţii cu suavele siluete de conac aromitor ale Bucureştilor lui Melik, Ghica, I.L. şi Mateiu Caragiale, el e de întîlnit, cu opinii pro şi contra, în nr. 3. Nu *pot pentru ca* să-l las nepritocit.

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

Sate europene la Conferinţele de la Şosea

Iaromira Popovici şi Stela Giurgeanu tot umblă, de cîţiva ani deja (din 2006), prin sate româneşti... europene. Şi descoperă acolo, în spatele plăcuţei standard cu *Sat european* (în cazul în care aceasta nu a fost smulsă) personaje pitoreşti şi înzestrate, în cele mai multe cazuri, cu un spirit mai puţin răspîndit printre noi: cel comunitar. În acest interval de timp, *Dilema veche* a publicat o serie de reportaje despre aceste sate.

Muzeul Ţăranului Român, în cadrul Conferinţelor de la Şosea, va dezbate tema satelor europene joi, 4 noiembrie, la ora 18.00, la Clubul Ţăranului, cu patru invitaţi: **Iaromira Popovici** (jurnalistă la *Dilema veche)*; **Alina Jantea** (D.C. Communications); **Gabriel Giurgiu** (jurnalist TVR); **Bogdan Voicu** (sociolog, Institutul de Cercetare a Calităţii Vieţii). Moderator va fi profesorul **Vintilă Mihăilescu.**

PUBLICITATE

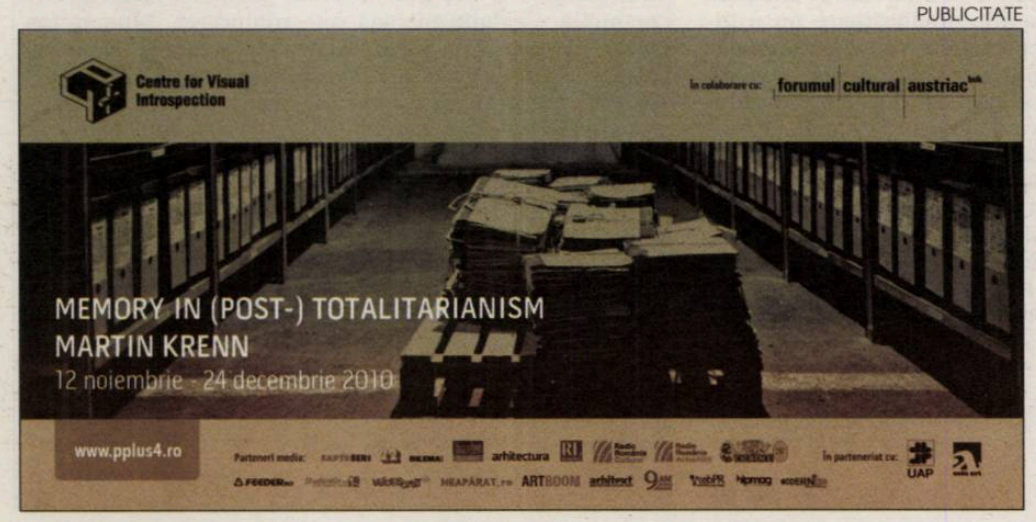

PUBLICITATE

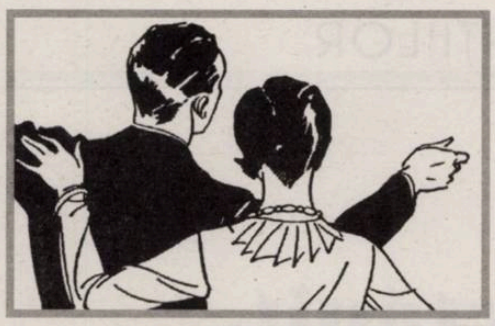

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Coborînd înspre noi

Alex(andru) Mihail, după cum îi apare numele în diverse contexte publice, este un tînăr regizor (a absolvit UNATC în 2005) care, după un debut oarecum „glamoros“ (a luat Premiul pentru debut al UNITER în 2006), a dispărut oarecum misterios de pe scena teatrală, lăsîndu-se înghițit, după cum am auzit la un moment dat, de uzina televizionisto-evazionistă a inconturnabilelor telenovele. Aflu acum, din eficientul caiet-program al spectacolului *Blifat,* de la Teatrul Odeon, ce a făcut el în acești ultimi cinci ani (așa suna, dacă nu m-a lăsat de tot memoria, și întrebarea răcnită către dl Iliescu-revoluționarul și aliații săi ideologici de către o voce foarte nervoasă, într-o seară înghețată din anul 1990 î.e.n. – de parcă nu știa toată lumea... sau de parcă interesa pe cineva...): a fost, într-adevăr, regizor și scenarist unde ziceam, dar a mai și montat cîte un spectacol(aș) la cîte un (mic) teatru din țară, ba chiar și din București, ba chiar și din America, fiind el în prezent masterand în regie de teatru la Yale University; nici mai mult, nici mai puțin. Recunosc, îl „pierdusem“, deși amintirea excelentului său spectacol de debut *(Comedie pe întuneric* de Peter Shaffer, la Teatrul de Comedie), cu un text extrem de greu, inclusiv din punctul de vedere al rezolvărilor tehnice, m-a făcut adeseori să-l pomenesc atunci cînd, în felurite contexte teatrale, revenea întrebarea fatidică „Ce regizori să mai chemăm?“. M-am bucurat sincer să-l redescopăr, cu atît mai mult cu cît, din grabă, nu apucasem să mă uit pe afișul spectacolului ce inaugura vechea-nouă sală Studio de la Odeon, drept care, vreme

de aproape două ore, am privit reprezentația cunoscînd doar titlul și autorul piesei *(Blifat* de Gabriel Pintilei), identificînd pe rînd actorii – Ioana Anastasia Anton, Laurențiu Lazăr, Mihai Smarandache, Angela Ioan (pe care n-am mai văzut-o pe scenă de la *Cumetrele,* cred) – și întrebîndu-mă neîncetat, de la un punct încolo, cine o fi regizorul și cum l-o fi chemînd pe Ăla micu, adică pe interpretul-copil al acestui rol. Și mă întrebam asta pentru că: 1) Ăla micu (David Petcu) are pe scenă o dezinvoltură, o naturalețe și o precizie care îl vor face, cu siguranță, mascota multor spectacole, de-acum încolo, ba chiar și a unor filme, și 2) pentru că spectacolul mi s-a părut, scurt spus, foarte bun.

Textul lui Gabriel Pintilei (nu explic titlul, deoarece el constituie chiar „poanta“ piesei) intră, la prima vedere, în categoria mizerabilistă a dramaturgiei noi, ce decupează „din viață“ numai acea felie pe care se înghesuie o „Românică“ de coșmar, compusă din tați bețivi și violenți, mame nimfomane și neglijate, adolescenți abuzați și, în consecință, dezabuzați, vecini odioși și indivizi oneroși – într-un cuvînt, adulți demonici și juni angelici (autorul este unul dintre premianții constanți ai concursului „dramAcum“). La o privire atentă – sau doar lipsită de prejudecăți –, nici adulții, nici adolescenții din această piesă nu sînt însă decît niște ființe obișnuite (normale? hm! da!), împinse într-o existență la limita regnului animal de o funciară imposibilitate de a comunica. De a-și împărtăși unul celuilalt – autentic, deschis, omenește – necazurile, bucuriile, speranțele sau, pur și simplu, gîndurile. În *Blifat* nu există inocenți și vinovați; sau, poate, toți sînt deopotrivă responsabili pentru ce se întîmplă cu ei și, mai ales, pentru ce se întîmplă cu Ăla micu. Care nu va rămîne mereu mic... Iar cînd va crește el...

Spectacolul vorbește despre toate acestea – despre viața noastră în țara noastră de acum – cu durere și cu seninătate, cu ironie și cu un strop de patetism, izbutind să te amuze și să te întristeze atît cît trebuie spre a lăsa loc și meditației; și o face foarte simplu. În decorul perfect realist al Laurei Paraschiv (din care nu lipsește însă o subtilă trimitere la spațiul simbolic din *Dogville),* sub o lumină uniformă, modulată doar în momentele-cheie, actorii se mișcă bine, alert și (lucru foarte important!) dau a înțelege că știu ce joacă. Or, pentru asemenea „detalii“ i se cuvin laude regizorului – ca și pentru faptul că, în aparență, contribuția lui nu *se vede*. Recomand, așadar, ținerii de minte a cetății, teatrale și nu doar atît, un nume: Alex(andru) Mihail.

Două cuvinte, în fugă, și despre locul ce s-a inaugurat prin acest spectacol. În subsolul majestuoasei săli Majestic (așa se cheamă clădirea Teatrului Odeon) se găsesc cîteva ample încăperi despre care legendele nescrise ale scenei vorbeau de mult ca despre un loc foarte prielnic reprezentațiilor și pe care Dorina Lazăr, excepționala directoare a Odeonului, promitea de mult să o redea publicului. După considerabile eforturi financiare și arhitectonice, minunea s-a produs: noua sală Studio este un spațiu ideal pentru teatru, intim, aerisit, inteligent împărțit. O singură reținere: în contrast cu stucatura albă ca laptele de sus, cenușiul negricios de jos dă o sugestie de coborîre în Infern pe care, personal, m-aș feri s-o asociez cu ideea de teatru, fie el și *underground,* chiar dacă, în termeni ontologici, paralela poate funcționa, în ambele sensuri (pozitiv și negativ, adică) pînă foarte departe...

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

De trîndăvie

● **Manu Katché, *Third Round,* ECM, 2010.**

Printre rockeri s-a consacrat sintagma „rock pentru gagici“ care, dincolo de încărcătura misogin-peiorativă (disipată totuși prin uzură, ca în cazul etichetei punk), se referă la trupe care au o adresabilitate ceva mai largă decît nișele de connaisseuri thrash, speed, death, black sau cum s-or mai fi numind în zilele noastre. Ar intra aici trupe ca Anathema, Lake of Tears, The Gathering ș.a.m.d., grupuri care atentează la coarda emotivă a ascultătorului relativ naiv și încă neacrit de viață, pentru care cinismul n-a devenit încă o virtute. Societatea rock tradiționalistă este legată afectiv de orînduirea în care sentimentul era slăbiciune și bărbatul-vînător trebuia să se preocupe cu a-și intimida dușmanul și a aduce acasă mîncarea sugrumată cu propriile mîini. Slăbiciunea cu pricina mai apare și la bărbații neformați încă, adolescenții, pentru care rockul a dat întregii lumi eticheta emo, iar lumea a supralicitat-o pînă și-a pierdut sensul. Probabil dacă sintagmele astea se inventau în urmă cu cîteva zeci de ani, și trupe ca Pink Floyd sau Beatles ar fi fost etichetate drept emo.

Dacă mecanismele astea ar funcționa în jazz, probabil și despre franco-ivorianul Manu Katché s-ar spune că practică un jazz pentru gagici. Afirmația ar fi pecetluită dacă am avea acces la stenogramele colaborărilor pe care le-a avut cu Sting și Peter Gabriel (pe albume), ori cu Tori Amos, Dire Straits, Loreena McKennitt (în turnee). Muzica sa e foarte aerisită și mătăsoasă, perfect mulată pe atmosfera de club jazz slab luminat și înecat cu un amestec de fum de țigară mentolată și fum de pipă. Avem și noi o cafenea din asta la Cluj, Casa Tauffer, bănuită a fi fost templu masonic prin secolul al XVIII-lea. Recent reabilitată și relansată cu vechiul nume, Casa Tauffer dă semne de ambiție: un ditamai pianul în mijlocul cafenelei, concerte live sau proiectate pe peretele de vizavi. Pipă n-am prea văzut, doar narghilea și jocuri de șah (poate puțin incompatibile). La o privire superficială, nu pare să fie neapărat un punct de întîlnire pentru comunitatea jazz locală (așa cum sînt punctele de socializare pentru cluberi, gotheri și rockeri). Din cîte am văzut, e o chestiune de atmosferă, cum se întîmpla cîndva la cluburile folk. Atmosfera potrivită e născătoare de sentiment și, pînă la urmă, de romantism. Muzica lui Manu Katché ar face furori într-un astfel de loc, la intersecția pop-jazz, artistic-consumeristic, gregar-selectiv, snob și totuși populist.

Pentru albumul *Third Round* (titlul indicînd faptul că e a treia tentativă jazz, după debutul rock din '92), Manu Katché e ajutat de britanicii Jason Rebello (pianist, coleg în trupele de acompaniament ale lui Sting și Jeff Beck), Pino Palladino (basist blues, înlocuitor al răposatului Entwistle în The Who), norvegienii Tore Brunborg (saxofon și totodată seva emoțională a întregului album) și Jacob Young (chitară). O singură piesă – „Stay with you“, are voce (feminină, a trompetistei Kim Lyle). Păi, atunci la ce mai cîntă Manu Katché? Am uitat să spun, individul e baterist, dar nu din soiul celor care se exhibă cu avalanșe percuționiste agresive, ci unul elegant și discret. Muzica lui Sting ar trebui să sugereze cam cît de discret. Atît de discret încît pe piesa de închidere – „Urban Shadow“ – nu-l auzi deloc.

De cînd reclamele la țigări au fost interzise pe canalele mediatice tradiționale, companiile producătoare au o întreagă strategie (probabil și departament) de marketing afiliat cu acest gen de muzică și locurile publice în care oamenii se adună să o asculte. Miza este cea pe care am indicat-o: atmosfera, în care țigara apare ca element de vizual, pe fundalul sonor asigurat de muzica *lounge* (în traducere liberă, „de trîndăvie“): soul, bossa nova, slow swing sau acest smooth jazz practicat de Manu Katché și amicii săi, care are cîte puțin din toate. Saxofonul joacă pe două posturi – atît ca identitate vizuală cît și ca identitate sonoră. Umblă zvonuri că producătorii de țigări investesc în industria de film pentru a se insera astfel de scene în producțiile cinematografice.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com*

ce mai spune

Anamaria PRAVICENCU

Sărbătoare

De cîteva luni mă pregătesc de sărbătoare împreună cu colaboratorul meu, Octav Avramescu. La noi, la Asociația „Jumătatea plină“, sărbătoare e cînd primim musafiri. Întîi veni poetul sonor Anne-James Chaton la *Sîmbăta sonoră* și abia ce coborîrăm printre pietoni, că au și apărut Sascha Hommer și Pakito Bolino, autori și editori de bandă desenată. Ei sînt precedați de două expoziții excepționale prezentate de Salonul European de Bandă Desenată (28/10-21/11): comics, manga & Co. propusă de Goethe-Institut, și amețitoarea colecție de postere serigrafiate de la Editura franceză Le Dernier Cri.

De cînd se știe, „Jumătatea plină“ visează bandă desenată în limba română. Una dintre metode este organizarea de ateliere pentru tinerii autori români, ce sînt cel mai adesea membrii Clubului Ilustratorilor sau autori păstoriți de Hardcomics – singurul editor de bandă desenată alternativă din România. Mulți sînt gata să-și facă propriile publicații, personale sau colective. Pentru ei, Sascha Hommer susține un atelier de *self-publishing*. În următoarele zile, Pakito Bolino, eminența „multicoloră“ a Editurii Le Dernier Cri, va monta un atelier de serigrafie manuală. Cealaltă metodă este traducerea: „Jumătatea plină“ are deosebita onoare de a lansa în cadrul salonului, alături de îndrăzneața Editură ART (sînteți un model pentru noi!), al doilea roman grafic tradus în limba română al autoarei iraniene Marjane Satrapi, savurosul *Broderii*. (Pe primul îl știți bine, e best-seller-ul *Persepolis.)*

În cele 3 săptămîni de salon, vom muta lîngă expoziția *Le Dernier Cri* unica și exclusiva Librărie „Jumătatea plină“, întreprindere non-profit cu vîrsta de 16 luni. Deghizată pentru ocazie în farmacie, librăria vă propune pentru cazurile de fixație grafică remedii secvențiale din 8 țări și în 5 limbi. Sărbătoare? O, da!

***Anamaria Pravicencu** este membru fondator al Asociației „Jumătatea plină“.*

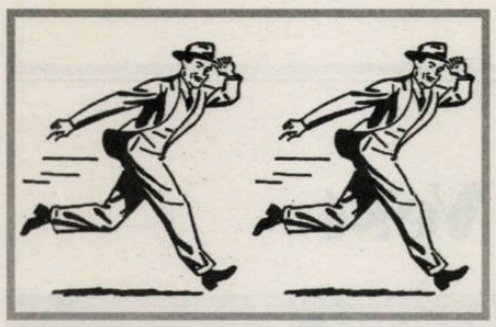

Andrei GORZO

dilematograf

Capodoperă

● ***Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu* (România, 2010), de Andrei Ujică.**

Pentru poetul John Keats, sintagma *„negative capability“* desemna cea mai de preţ însuşire pe care o poate avea un autor: accesul imaginaţiei sale la alte viziuni asupra lumii, inclusiv ale unor oameni pe care îi dispreţuieşte. Pentru un autor român, Ceauşescu reprezintă o mare provocare în acest sens: cum să redai lumea aşa cum li se înfăţişa aceasta ochilor lui? Cum să găseşti şi să nu pierzi calea de acces? Andrei Ujică a avut o idee îndrăzneaţă: el a pariat că imaginile de arhivă rămase în urma lui Ceauşescu pot constitui calea, că, puse cap la cap, dar fără nici o voce care să le comenteze din *off* şi fără intervenţii editoriale de tip „acum sîntem în anul cutare“ sau „personajul ăsta e celebrul Cutărică“, ele pot da un fel de povestea-lui-spusă-cu-cuvintele-lui-numai-cănu-în-cuvinte-ci-în-imaginile-din-capul-lui. Sigur, e vorba în general despre imagini oficiale, dar tocmai de aceea – tocmai pentru că ele reprezintă adesea o realitate cosmetizată, făcută să-i zîmbească dictatorului –, ele dau o versiune plauzibilă a lumii *lui:* cea care-l întîmpina ori de cîte ori ieşea din casă, cea în care a trăit 25 de ani. Pariul lui Ujică e extraordinar: ordonate mai mult sau mai puţin cronologic (cu cîteva abateri echivalente cu alunecările fireşti ale unei memorii), nişte documente audiovizuale perfect autentice dau o ficţiune – o felie de istorie în reprezentarea unui narator din ce în ce mai necreditabil.

Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu problematizează relaţia de dragoste a „noului cinema românesc“ cu realul. În filme ca *Moartea domnului Lăzărescu* şi cele care i-au urmat exemplul, personaje şi situaţii fictive ne sînt prezentate ca într-un documentar observaţional, pe cînd aici, un bogat material documentar ne e servit – fără modificări aduse substanţei lui, dar prin mobilizarea discretă a cîtorva tropi împrumutaţi din cinema-ul narativ de tip clasic – ca o ficţiune. Un asemenea trop este cel prin intermediul căruia intrăm, din a doua secvenţă, în „autobiografia“ propriu-zisă. Prima secvenţă e un fragment din procesul Ceauşeştilor. La un moment dat, protagonistul anunţă că va ignora următoarele întrebări ale acuzatorilor şi, după cîteva secunde în care camera îi cercetează chipul, intrăm, printr-o tăietură, în trecutul său, în momentul morţii lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. E un trop cu tradiţie mai ales în filmele *noir,* care încep adesea cu un personaj ajuns la capătul liniei şi continuă cu evenimentele care l-au adus acolo. Deci procedeul prin care sînt introduse imaginile de la înmormîntarea lui Dej nu numai că le subiectivizează, ci le mai şi conferă conotaţii ficţionale: transferul de putere devine „shakespearian“, procesiunea devine „viscontiană“ – în fine, asocierile sînt diferite de la un spectator la altul, ceea ce contează fiind imboldul dat de Ujică minţilor noastre în direcţia unor scheme derivate din ficţiune. Această lungă secvenţă dictează ritmul filmului şi ne dă genul său: va fi o dramă istorică, va avea o respiraţie largă şi un arc dramatic maiestuos de tip „ascensiune şi declin“. Efectul de ascensiune din prima parte (un efect potrivit cu energia unui Ceauşescu tînăr şi „pus pe fapte mari“ şi cu optimismul unei bune părţi din popor în primii ani ai puterii lui) datorează mult montajului, lucru rar în filmele noastre de ficţiune din ultimii ani (efectele de montaj sînt aproape de negăsit în cinematograful realist post-Puiu), dar lucru cu tradiţie în cinema-ul de tip clasic, unde o perioadă fastă din viaţa eroului e adesea comprimată într-o secvenţă de montaj prezentînd succesele lui. De la o asemenea secvenţă, Ujică taie la faimoasa vizită în China: întîlnirea lui Ceauşescu cu un alt model de dictatură. Cinefilii români care se plîng că, în filmele noastre de ficţiune, resursele artei cinematografice sînt folosite prea parcimonios, n-au motive să se plîngă de acest documentar. Din cînd în cînd, prin cîte o manevră discretă (juxtapunerea de tip plan-contraplan a unor imagini cu Ceauşescu şi Mao; inundaţiile din 1975, văzute din elicopter, din ceea ce, în context, ar putea fi unghiul subiectiv al lui Ceauşescu), Ujică reîmprospătează efectul de istorie rememorată subiectiv de protagonist. Unele dintre imaginile sale – în special scene de familie – nu au nici un fel de sunet, ceea ce le face şi mai subiective: misterios-subiective, poetic-subiective. De la un punct încolo apar semne cum că lumea lui Ceauşescu – înăuntrul căreia ne aflăm şi noi de la începutul filmului – e de fapt o bulă şi că realitatea din afara bulei e cu totul alta; reflexii de-ale ei încep să pătrundă înăuntrul bulei – o prestaţie agramată şi arţăgoasă din partea lui Ceauşescu, la o conferinţă a statelor europene, o revoltă împotriva puterii lui dictatoriale, venită din partea lui Constantin Pârvulescu, la Congresul al XII-lea al PCR. Cuvîntările lui se deşiră tot mai rău, serbările care se desfăşoară permanent în interiorul bulei devin tot mai suprarealiste – naratorul necreditabil e din ce în ce mai puţin capabil să ţină realitatea în afara discursului său. Succesul abordării lui Ujică este absolut.

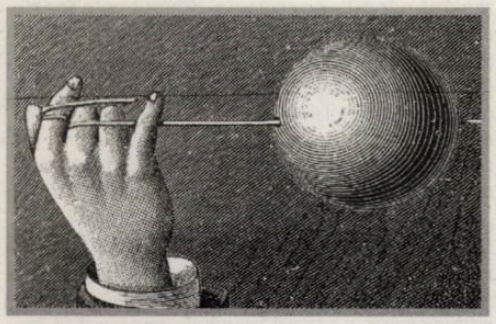

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

„Mai uşor cu poezia pe scări“

■ Nu ştiu de ce, dar mereu am avut impresia că „poezia“ rimează cu „criza“. E ceva adevărat aici. Doar foarte puţine edituri mai publică volume de versuri iar cartea de poezie se vinde – dacă se vinde – în tiraje infime. Declinul cărţii de poezie e, dacă judecăm doar în cifre, evident. Însă, aşa cum aveam să aflu la „Marché de la poésie“, un eveniment iniţiat de Institutul Francez din Bucureşti, cifrele pot fi înşelătoare. Audienţa poeziei e, de fapt, mult mai mare decît numărul (mic) al cititorilor. Iar consumul e, cu totul altfel decît m-aş fi aşteptat, în creştere. În căutarea publicului poezia s-a transformat, depăşind formatul „carte“. Performance-ul poetic nu e o invenţie recentă (pînă la urmă, menestrelii tot performance făceau), dar a devenit de abia de puţină vreme „fenomen“. Poezia migrează – din volum înspre performance, un shortcut sigur şi accesibil către public. Doi autori francezi invitaţi la „Marché de la poésie“ şi-au explicat (şi demonstrat) propria viziune despre noua poezie. Care, în Franţa cel puţin, s-ar hrăni din confruntarea *underground-establishment.* Sau, mai precis, din conflictul dintre contemporani şi extrem-contemporani, după cum susţinea Anne James Chaton, cel care se autointitulează „poet sonor“. Anne-James Chaton a condus mai multe publicaţii literare şi a publicat şase volume de versuri. E cunoscut mai ales datorită performance-ului şi evoluează adesea la festivaluri din Franţa sau din Europa. Printre altele, a colaborat şi cu muzicieni, cum ar fi trupa olandeză The Ex, cu chitaristul britanic Andy Moor şi cu artistul sonor Alva Noto din Germania. Anul trecut, împreună cu cei doi artişti a creat trio Décade. Lucrează şi ca artist vizual – lucrările sale care pornesc de la litera scrisă şi de la obiectele de scris au făcut obiectul mai multor expoziţii. Pentru el, vorba lui McLuhan, *„The medium is the message“.* Laurent Jarfer – celălalt autor invitat la „Marché de la poésie“ – spune că este poet *„tout court“.* Fondator al revistei *Gruppen,* o publicaţie semestrială de creaţie literară şi cercetări transdisciplinare. Ca artist, evoluează solo sau în compania muzicianului Ilan Kaddouch. Scrie un tip de poezie performativă, dar afirmă că textul e miza şi esenţa creaţiei sale. Spectacolul prin care îşi face publică creaţia e doar un mijloc de transport. Mai există public pentru poezie? La „Marché de la poésie“, răspunsul a fost un „da“ răspicat. Exemplele sînt numeroase: întîlnirea de la Institutul Francez a fost frecventată de oaspeţi numeroşi; la fel cum şi seriile de poezie organizate, de pildă, de Răzvan Ţupa („Poeticile cotidianului“, apoi „Atelieraţionale“) îşi au fanii lor. Nu de public ar duce lipsă poezia, ci de promovare: adesea, cei care editează poezie sînt mai mult entuziaşti decît profesionişti. Dar nici asta nu e neapărat o problemă; ceea ce contează pentru a avea succes e, se pare, masa critică. Uncristian e un *label* care circulă de cîţiva ani. Tipul a început prin a publica poezie în nişte volume xerocopiate şi broşate. Le lansa cînd apuca – pe la diverse festivaluri sau întîlniri ale scriitorilor. Treptat, entuziasmul s-a transformat într-un brand adevărat. Acum a deschis o editură nouă. Se cheamă „Casa de pariuri literare“. Nu se ştie care vor fi cîştigătoare şi care nu, dar simplul fapt că editura există e deja un pariu cîştigat.

În căutarea publicului poezia s-a transformat, depăşind formatul „carte“.

■ Săptămîna trecută mi-am ajutat nişte prieteni să se mute. Aveau o grămadă de cărţi şi le trebuia mînă de lucru ca să le coboare în stradă şi să le încarce în camion. Cum profitasem, nu o dată, de biblioteca lor, am acceptat bucuros să-i ajut. Grijulie, prietena mea ambalase cărţile în cutii de carton pe care, ca să-i fie mai uşor să le găsească, le inscripţionase: avea o cutie de „Clasici“, ceva mai multă „Proză contemp.“, nişte „Memorii/Jurnale“, o cutie cu „Diverse chestii“, nişte „Teorie“ şi două cutii cu „Poezie“. N-am crezut că o să fie atît de greu! Mă dureau braţele şi spatele, asudasem, de abia mai respiram. Bombănelile mele n-au rămas nesancţionate: a fost o plăcere s-o aud strigînd, de pe holul acelui bloc din Titan, „Mai uşor cu poezia pe scări“.

trecerea prin reviste

● MEŢERIAŞII, NR. 6

„Foaie cu mîini“ editată lunar de către Atelierul de Carte al Muzeului Ţăranului Român (http://atelieruldecarte.blogspot.com), pe hîrtie obţinută manual, în 100 de exemplare numerotate, *Meşteriaşii* a ajuns la numărul 6, ediţia din octombrie oferind un simpatic eseu despre salut semnat de Călin Torsan, un text, ca o mică istorie, al Roxanei Leahevici despre azulejo, placa ceramică decorativă portugheză, un fel de poem despre „creioanele moi“ de Paul Ţanicui („Au nobleţe pentru că se dedică celui care scrie, cînd cel care scrie se dedică lor... Creioanele moi iubesc hîrtia şi cred că ar putea fi o relaţie reciprocă, dacă o hîrtie goală ar iubi vreodată“) şi o listă „acoperitoare, dar nu exhaustivă“ a meşteşugurilor româneşti, alcătuită de Şerban Anghelescu: caldarîmgiu (pietrar), chivărar (face coifuri), iaurgiu (face iaurt), mungiu (face lumînări), parlagiu (taie vite), povarnagiu (face spirt), puţar (face puţuri)... Iată finalul textului lui Călin Torsan intitulat chiar aşa: „Respect, coaie!“: „În «Balada de încheiere a Testamentului Mare», mîna lui Villon aterizează spre prohab. Împlineşte, astfel, nu un salut, ci un lucru mult mai preţios, demn de respect: un jurămînt.

«Ici testamentul s-a-ncheiat,
Sfîrşind, al bietului Villon.
Veniţi cînd clopotele bat
Şi dau de mormîntare zvon,
În straie roşii vermillon.
El fi, (pe fudulii jurase),
Amant martir, morţii plocon
Cînd lumea asta o lăsase.»

Se zice că romanii, pentru a depune jurămînt, îşi puneau mîinile pe testicule. De altfel, etimologic, denumirea glandelor amintite pare a-şi avea rădăcina în latinescul «testis», care chiar asta înseamnă: mărturie. Una devenită/redevenită/revenită formă de salut, după două mii şi mai bine de ani, în jungla urbană a Bucureştilor.“ (**Marius Chivu**)

Alexandru OFRIM

O incursiune în Balcanii de Vest

Despre spaţiul de dincolo de Dunăre îmi făcusem o idee doar din cărţi. Inevitabil, proiecţiile mele aveau o doză substanţială de imaginar, o viermuială de clişee luate de-a gata: Balcanii, loc al conflictelor şi al hibridizărilor paradoxale. În această vară, înarmat doar cu un ghid Lonely Planet şi fără un proiect de călătorie bine stabilit, mă hotărăsc să urc în trenul de Sofia, cu gîndul de a ajunge în Macedonia şi Albania, *au pétit bonheur*. De la Sofia iau autobuzul spre Skopje, care parcurge cale de patru ceasuri o zonă de dealuri, cu nesfîrşite livezi şi grădini de zarzavat. Trecem prin mici oraşe cu blocuri comuniste şi dezolante fabrici părăsite. La ieşirea din Bulgaria, toţi pasagerii sînt daţi jos şi somaţi să-şi scoată bagajele din cală. Vameşul bulgar le deschide, rînd pe rînd, şi le răscoleşte în văzul tuturor, pe o masă. Pentru că aveam doar un mic rucsac, scap necontrolat şi sînt expediat în autobuz cu un *'aide, 'aide* grăbit. Intru în cea mai mică şi mai săracă republică din fosta federaţie iugoslavă.

Skopje

La Skopje găsesc un hotel în Piaţa Makedonija: priveliştea este generoasă, am sub ochi întreg centrul oraşului, iar în zare, bastioanele cetăţii Kale şi minaretele turceşti. Hotelul este aproape gol, recepţionerul îmi spune că macedonenii au profitat de faptul că ziua următoare, luni 2 august, este zi liberă – sărbătoarea naţională – şi s-au refugiat la malul lacurilor Ohrid şi Prespa. Skopje, vechi oraş roman şi apoi bizantin – Scupi –, este cucerit de slavi în secolul al VII-lea, pentru ca între anii 1392-1912 să fie sub stăpînire otomană. Aşezat între munţi, oraşul se întinde de la est spre vest, de-a lungul rîului Vardar, traversat de mai multe poduri. Vechiul pod datează din secolul al XV-lea şi a fost construit de turci, cele 12 arcade de piatră făcînd legătura între oraşul vechi şi oraşul nou. Acest pod are o mare încărcătură simbolică, este un punct de trecere între zona musulmană şi cea creştină. Pe malul stîng al rîului Vardar, la poalele cetăţii turceşti, se află zona veche, *Čaršija,* unul din puţinele cartiere turceşti din Balcani păstrate aproape intacte. Traversez podul de piatră şi parcă intru într-o altă lume, într-un alt timp. Merg la întîmplare pe străzile întortocheate şi înguste, pavate cu piatră de rîu, cu casele lipite una de alta, splendide monumente de arhitectură orientală – unele restaurate, altele aflate în paragină. Cartierul este un labirint de cafenele turceşti, terase, restaurante, mici hoteluri amenajate în case vechi, magazine cu mirodenii, cofetării, ateliere de bijutieri, sticlari, ceramişti, croitori, pălărieri, magazine de covoare şi artizanat. La tot pasul sînt indicaţii turistice, panouri explicative, în mai multe limbi străine. Aici nu văd clădiri din perioada comunistă şi nici termopane grefate pe vechile vitrine ale micilor prăvălii. Multe firme par vechi, rămase de acum 40-50 de ani, ca şi utilarea atelierelor. Zona veche a rezistat marelui cutremur de pămînt din 26 iulie 1963, cînd oraşul a fost distrus în proporţie de 80%.

Fiind duminică după-amiază, totul este închis. Chiar dacă n-am parte de forfota obişnuită a unui bazar, atmosfera orientală nu lipseşte. Silueta celor patru minarete se profilează pe cer cu eleganţă, muzica turcească unduieşte discret dinspre terase şi cafenele. Descopăr curtea interioară a unui han, care îmi dă senzaţia că mă aflu la Hanul lui Manuc. Impresionante sînt cupolele celei mai mari băi turceşti din Balcani – *Daud Paşa* (1466) – azi galerie de artă. Mă aventurez în *Bit Pazar,* bazarul şi piaţa de legume, pustii şi ele, aflate la ora închiderii, cu măturătorii care strîngeau resturile. Simt cum sînt urmărit cu privirea şi evaluat de indivizi cu aer supărat, sprijiniţi de ziduri. Fac cale întoarsă, cu intenţia de a urca la cetatea turcească, însă fac cunoştinţă pentru prima dată cu metodele cerşetoriei locale. Din curtea pustie a unei vechi biserici ortodoxe, Sveti Dimitrija, aflată chiar lîngă podul de piatră, ţîşnesc spre mine doi băieţi şi o fată, care mă înconjoară cu mîinile întinse. Am făcut imprudenţa să îmi pun toţi banii în buzunarul de la piept al cămăşii. Nu am monede să le dau, încerc să-mi croiesc drum printre ei, dar nu reuşesc. Cei doi puşti ţintesc buzunarul vizibil umflat, în timp ce fata mă buzunărea pe la spate, unde nu aveam decît nişte batiste de hîrtie. Norocul meu a fost că în apropiere se aflau nişte taximetrişti care mi-au sărit în ajutor, alungîndu-i pe cerşetori. Mi se spune: *skiptari* – adică agresorii mei ar fi albanezi. La cetate aud vorbindu-se româneşte şi, spre surpriza mea, mă reîntîlnesc cu doamna din trenul către Sofia care ocupa o cuşetă învecinată cu a mea; se ducea la familia fiicei, ginerele deţinînd o funcţie la filiala locală a unei multinaţionale. Le povestesc păţania cu cerşetorii şi sînt miraţi de imprudenţa mea de a pătrunde singur în zona albaneză. De pe zidurile cetăţii se vede malul drept al rîului, cu cartierul nou, reconstruit în întregime după cutremur. Clădirile perioadei iugoslave au fost considerate nesatisfăcătoare pentru imaginea noului stat independent, astfel încît guvernul a demarat construirea unor edificii grandioase, sedii de ministere şi alte instituţii administrative sau culturale. Şantierele sînt prezente la tot pasul, printre centre comerciale şi blocuri de sticlă. Atrag atenţia Teatrul Naţional, dar mai ales imensa catedrală ortodoxă ale cărei cupole de beton seamănă cu nişte OZN-uri alăturate.

Oraşul este dominat la sud de muntele Vodno, pe creasta căruia a fost inaugurată, în anul 2002, o cruce înaltă de 66 de metri, vizibilă de departe, luminată noaptea. Localnicii spun că ar fi cea mai înaltă cruce din lume, în timp ce minoritatea albaneză musulmană se consideră sfidată. Din cei aproximativ două milioane de locuitori, 55% sînt slavi macedoneni şi 35% albanezi; 52% din populaţie e ortodoxă, 45% mohamedană. Tînărul stat macedonean este în căutarea unei identităţi care să-i legitimeze existenţa, chiar dacă acest lucru înseamnă rescrierea istoriei. Tot mai multe voci spun că macedonenii de azi ar fi descendenţii celor din Antichitate, care n-ar fi fost deloc înrudiţi cu vechii greci. Astfel, macedonenii s-ar bucura de statutul celor mai vechi locuitori pe aceste teritorii, argument împotriva pretenţiilor vecinilor albanezi, greci şi bulgari care şi ei fac apel la dreptul istoric al „primului venit". Mai ales în centrul oraşului este vizibil efortul intens al statului de a contura o identitate naţională macedoneană prin apelul la această legătură mitologizată cu Antichitatea clasică. De pe terasa hotelului se vede şantierul unei imense fundaţii circulare, în piaţa centrală. Am noroc să opresc un tînăr vorbitor de engleză, de la care aflu că acolo se lucra la o monumentală statuie ecvestră a lui Alexandru cel Mare. Tot el îmi spune că la Skopje este dezvelită o statuie în fiecare săptămînă. Într-adevăr, puţin mai încolo, intrarea pe podul de piatră este străjuită de statuile masive, recente, ale lui Goce Delcev şi Dame Gruev, călare, cu puşti şi cartuşiere – eroi naţionali, luptători pentru independenţă, ucişi de turci în timpul revoltei din 1903. De partea cealaltă a podului, cu faţa spre cartierul musulman, privesc statuile Sf. Kiril şi Metodiu, Sf. Klement şi Naum de Ohrid. Am impresia că nu toţi macedonenii împărtăşesc această strădanie guvernamentală de a ridica statuie după statuie. Tînărul pe care l-am abordat rîde cînd îmi spune că profesorul Delcev probabil n-a urcat niciodată pe un cal... Pe o altă latură a pieţei, răsar direct din pavaj statuile din bronz, în mărime naturală, a două fete trendy, cu minijup şi buricul dezgolit. Straniu acest amestec *(salade macédoine* ar spune francezii...) de modernitate cu simboluri ale Antichităţii clasice şi ale culturii vechi slave.

Şantierele sînt prezente la tot pasul, printre centre comerciale şi blocuri de sticlă.

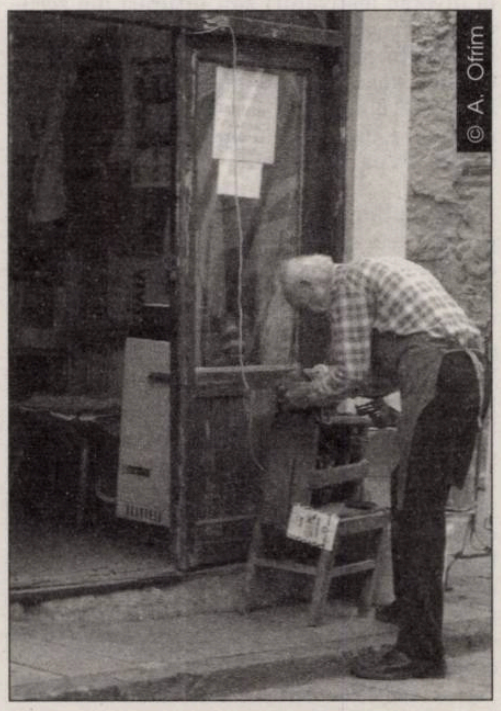

Macedonenii încearcă să-şi recupereze trecutul, cu riscul de a afecta relaţiile cu minoritatea albaneză şi cu vecinii. După proclamarea independenţei în 1991, Grecia a refuzat să recunoască numele de „Macedonia", considerat a aparţine patrimoniului cultural şi istoric grecesc, noul stat fiind denumit „Fosta republică iugoslavă a Macedoniei". Albanezii sînt majoritari în regiunile de la frontiera cu Kosovo şi cu Albania, iar conflictul din Kosovo a aprins conflictele interetnice, cele două comunităţi fiind, în 2001, aproape de un război civil. Gherilele albaneze s-au luptat timp de şase luni cu forţele guvernamentale, ostilităţile încheindu-se cu acordurile de la Ohrid, prin care albanezii au obţinut o autonomie sporită. Skopje este un oraş divizat – de fapt sînt două oraşe diferite, despărţite de rîul Vardar. Cartierul vechi este locuit în proporţie de 70% de albanezi musulmani, iar cartierul nou – de creştini. Cele două comunităţi trăiesc separate, mariajele mixte sînt aproape inexistente, nici un macedonean din cartierul nou nu se va duce să-şi bea cafeaua în cartierul albanez. Din Piaţa Makedonija porneşte bulevardul omonim – o arteră pietonală, cu aer foarte occidental, cu magazinele marilor firme, terase, cafenele, sedii de bănci. Impresia pe care mi-au creat-o locuitorii acestui oraş este a unor oameni deloc stresaţi. Nu există aglomeraţie, nimeni nu se grăbeşte, şoferii circulă relaxat şi nu vezi ambuteiaje sau maşini parcate pe trotuar. Strada este foarte animată seara, magazinele şi terasele rămîn deschise pînă tîrziu. Pe trotuar, multe statui din bronz, figurînd ipostaze cotidiene: o fată care vorbeşte la telefonul mobil, un băiat care lustruieşte pantofi, un cerşetor – tot atîtea prilejuri pentru amatorii de fotografii amuzante. La capătul arterei se află fosta gară, azi muzeul oraşului, a cărei ceas a rămas încremenit la ora 5,17, momentul cutremurului din 1963. Pe acest bulevard se află şi Muzeul memorial „Maica Tereza", o clădire modernă, pe locul bisericii unde a fost botezată. Maica Tereza s-a născut la Skopje în anul 1910, dar originea ei este disputată. În registrul otoman de stare civilă apare ca Agnes Gongea Boiagiu, aromânii revendicînd-o pentru că tatăl ei, Nicola, ar fi fost un farmacist aromân, iar mama – albaneză. Albanezii pretind că s-ar fi numit Agnesë Gonxhe Bojaxhi. Întrebată cui aparţine, faimoasa călugăriţă ar fi răspuns: „lumii întregi".

A doua zi, luni 2 august, de Ziua Naţională a Macedoniei, plec spre Ohrid cu gîndul că voi ajunge aici după ce turiştii se vor fi întors acasă. Interesantă este semnificaţia acestei zile pentru istoria noului stat: ea comemorează revolta pusă la cale de o societate revoluţionară macedoneană împotriva stăpînirii otomane. Revolta reuşeşte numai în orăşelul preponderent aromânesc Cruşova (Kruševo), la 2 august 1903, cînd, pentru prima dată în Balcani este proclamată o republică, Vangeli Dinu – prim-ministru şi Pitu Guli – comandantul militar erau aromâni de origine. Ultimul este cel care rezistă eroic armatei turceşti şi moare alături de tovarăşii săi. Astăzi este considerat erou naţional, iar numele lui apare în imnul naţional macedonean. Călătoria pînă la Ohrid durează aproape patru ore, autocarul trece prin Tetovo, oraş majoritar albanez, apoi traversează şiruri de munţi împăduriţi (n-am văzut nicăieri despăduriri masive, ca la noi), defilee, viaducte; se văd sate la poalele munţilor, din care răsar siluetele bisericilor şi ale minaretelor. Către ora prînzului ajung în autogara din Ohrid, asaltată de o mulţime de localnici care oferă cazare – *sobi* – camere de închiriat. Pornesc pe jos spre centrul oraşului, unde sînt abordat de un tînăr care îmi arată fotografiile camerei unei pensiuni nou-nouţe aflate în centrul turistic. Preţul: 10 euro pe noapte. Mă las condus, camera arată bine, aşa că plătesc gazdei pentru trei nopţi.

Ohrid

Lacul Ohrid este splendoare în stare pură. Se întinde pe o lungime de 30 de kilometri, între munţi împăduriţi. Din loc în loc răsar mici plaje, acolo unde muntele nu coboară direct în apa limpede. Oraşul Ohrid – anticul Lychnidos, situat pe Via Egnatia, drumul roman care lega Adriatica de Bizanţ – a fost un important centru cultural şi religios bizantin, apoi slav. O vreme a făcut parte din ţaratul bulgar condus de ţarul Samuil (978-1014), care construieşte o cetate şi îşi stabileşte capitala aici. La sfîrşitul secolului al XV-lea, turcii preiau controlul asupra regiunii. Oraşul vechi este aşezat pe coline, pe cea mai înaltă se află impozanta fortăreaţă a ţarului. Străzile sînt în pantă, unele foarte abrupte. Multe dintre case sînt monumente de arhitectură urbană medievală, în stilul central-balcanic, cu verdeaţă, flori, smochini, viţă-de-vie şi şiruri de ardei iuţi puşi la uscat. Ohridul este renumit pentru frumuseţea bisericilor bizantine. Cel mai vizitat monument din Macedonia este mica biserică Sv. Iovan Kaneo (sec. XIII), căţărată pe un promontoriu. Mai jos se află Catedrala Sv. Sofija (sec. XI), transformată vremelnic de turci în moschee.

În oraş exista o comunitate însemnată de aromâni, un cartier cu numele de Vlaška Mala. Irina Nicolau obişnuia să spună despre aromâni că sînt „gălbenuşul Balcanilor": îi găsim peste tot în amalgamul etnic de aici. Urmaşi ai romanităţii orientale, dizlocaţi şi fărîmiţaţi după venirea slavilor, aromânii nu au avut niciodată un stat al lor. Nimeni nu ştie cîţi au fost şi cîţi au mai rămas. Constituţia macedoneană îi recunoaşte ca minoritate etnică, au drept la învăţămînt în limba maternă (2 ore pe săptămînă, opţional) iar statisticile oficiale îi situează la 0,4%, din populaţia ţării, în jur de 9000 de suflete, în timp ce organizaţiile aromâneşti îi estimează la peste 100.000. În cea de-a treia zi a şederii mele la Ohrid, mă decid să fac o incursiune la Bitola (Bitolia), la 50 de kilometri distanţă, al treilea oraş ca importanţă din Macedonia, foarte aproape de frontiera cu Grecia.

Bitola

Autobuzul vechi urcă greu serpentinele munţilor Galičica, ajunge în Resen, un mohorît oraş industrial, apoi urcă din nou pantele împădurite ale munţilor Baba şi coboară spre depresiunea unde se află Bitola. Autobuzul mă lasă în autogară şi, după ce îmi iau biletul de întoarcere, am cinci ore la dispoziţie pentru a explora oraşul. Cunoscut sub numele de Monastir, a fost centrul vilaietului otoman Rumelia, datorită importanţei strategice şi economice. O mare garnizoană otomană de 30.000 de soldaţi staţiona aici – după cum mă lămureşte plăcuţa turistică de la intrarea în parcul oraşului, locul unde s-au aflat cazărmile turceşti. La Academia Militară de aici a studiat Mustafa Kemal Atatürk, fondatorul Turciei moderne. Marile puteri au deschis rînd pe rînd consulate: Austria în 1851, apoi Franţa, Anglia, Rusia, România (în 1891, clădirea se află pe strada Belgradska; astăzi există un consulat onorific, în altă parte). Prezenţa străină a însemnat europenizarea oraşului, lăsînd urme în arhitectura caselor, unele dintre ele adevărate palate, sedii ale fostelor consulate sau reşedinţele unor familii bogate. Multe dintre ele, deşi ruinate, neîngrijite vorbesc încă despre luxul şi strălucirea de altădată. Farmecul oraşului este întregit de partea lui otomană. În centru se află Turnul cu ceas *(Saat Kule),* moscheea Isak, bezestenul (bazarul acoperit). Tot aici este în construcţie o statuie a regelui Filip al II-lea al Macedoniei, tatăl lui Alexandru cel Mare. Peste rîul Dragor se află bazarul, *Stara Čaršija,* cu aceleaşi străduţe înguste şi întortocheate care adăpostesc nenumărate mici magazine şi ateliere, cafenele şi cofetării cu halviţă şi prăjituri adevărate.

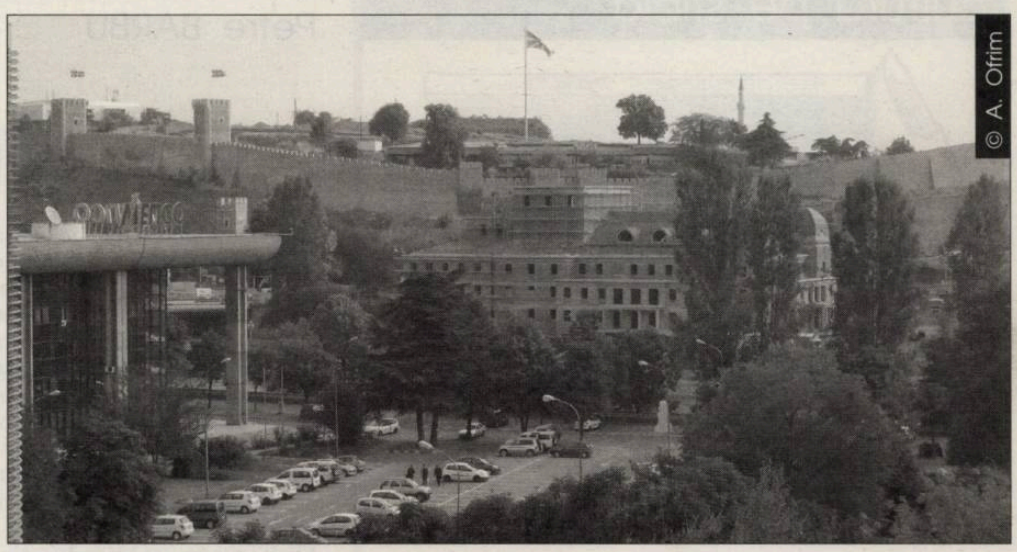

Urmaşi ai romanităţii orientale, dizlocaţi şi fărîmiţaţi după venirea slavilor, aromânii nu au avut niciodată un stat al lor.

Cea mai elegantă stradă din oraş, numai pentru pietoni, este Sirok Sokak, azi Maršal Tito (intersectată de străzi cu numele Leninova, Marks şi Engels). Cafenelele şi terasele sînt mereu pline cu localnici, mai ales bărbaţi. Cîndva, comerţul şi locuinţele de pe această stradă erau deţinute de bogaţii şi întreprinzătorii negustori aromâni. Aici se găseşte clădirea unde fraţii aromâni Ianache şi Milon Manakia au deschis, în 1905, un atelier fotografic. Cei doi sînt consideraţi pionieri ai cinematografiei balcanice şi revendicaţi nu numai de macedoneni ci şi de greci, albanezi şi turci. În faţa teatrului se află statuia lui Milton, în picioare, lîngă trepiedul aparatului de filmat. La prînz, intru într-un restaurant de pe Sirok Sokak. Chelnerul este un tînăr student care vorbea o engleză foarte bună. Îl întreb dacă este localnic şi dacă ştie unde e cartierul aromân (vlah). Pare foarte mirat şi îmi spune că n-a auzit niciodată despre aşa ceva. Nu îi spune nimic cuvîntul „vlah". Îi arăt ghidul Lonely Planet, unde scrie de vlahii din Bitolia. Se duce, vorbeşte cu barmanul şi cu alţi chelneri, apoi ridică din nou din umeri. Pe la 1900, aromânii erau majoritari în acest oraş, al doilea ca mărime din Balcanii de Sud, după Salonic. Azi, oficial, ei reprezintă 1,3% din populaţia oraşului – adică 1270 de locuitori s-au declarat aromâni. În cartierul *Vlaška Mala* există o biserică aromânească, cu hramul Sf. Constantin şi Elena, ascunsă, greu de găsit pe străduţele întortocheate şi fără nume. Destul de ciudat, străzile nu au indicatoare, numele lor este scris mărunt doar pe plăcuţele cu numărul caselor. În 1880, statul român a finanţat deschiderea unui liceu românesc. Din Bitolia este originar pedagogul Apostol Mărgărit, liderul aromânilor din Imperiul otoman. Pe o casă descopăr placa memorială pe care stă scris, în macedoneană şi aromână: „Tu aistă casă băna shi lucra marli armănescu poet Constantin Belemace, 1849-1934)". El este cel care a scris imnul naţional al aromânilor: „Dimîndarea părintească". Inscripţia este vandalizată, cu taguri.

Struga

După o zi de căldură sufocantă, o ploaie torenţială se abate asupra oraşului, aşa că iau un taxi pînă la autogară. Taximetristul refuză bacşişul pe care i-l ofer. Autobuzul parcurge tot drumul de întoarcere pe o ploaie deasă de munte. A doua zi dimineaţă trebuie să ajung la Struga, doar pe aici trecînd autobuzul spre Albania. Oraşul este împărţit în două de rîul Crn Drim, care izvorăşte din lacul Ohrid cu o forţă impresionantă. Pe ambele maluri se înşiră terasele cafenelor şi restaurantelor. În centru se află *Park na poezijata* – Parcul poeţilor, pentru că la Struga are loc (din 1962) concursul internaţional de poezie. Nichita Stănescu, a primit marele premiu în 1982, o piatră cu numele lui se găseşte la rădăcina unui copac. Aici există şi o plajă pentru femeile musulmane, separată de cea a bărbaţilor. Albanezii alcătuiesc mai mult de jumătate din populaţia oraşului. Văd multe patrule de poliţie, semn că încă mai există tensiuni între cele două comunităţi.

După ce mănînc o porţie de *burek* – plăcinte umplute cu brînză sau cu carne consumate împreună cu iaurt – la o terasă frecventată numai de albanezi, mă îndrept spre autogară. În sala de aşteptare, mai mulţi tineri americani zgomotoşi, fete şi băieţi, stau direct pe jos şi joacă zaruri. Alături, un grup numeros de albanezi îşi iau rămas bun, cu ochii în lacrimi, de la un tînăr cuplu. După aproape două ore de întîrziere soseşte şi autobuzul. Graniţa cu Albania este la 12 km, pe culmea unui munte. Am oarecare emoţii la gîndul că voi intra în această ţară, atît de puţin cunoscută, total izolată în perioada ei comunistă, şi care astăzi promite să-şi dezvăluie misterele.

***Alexandru Ofrim** este conferenţiar la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti.*

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Autopsierea Labirintului, Eugen Axinte

Colecţia: Literatură română contemporană

Eugen Axinte scrie poezie cu sentimentul unui întemeietor. Refuză blocajul cotidian, expresia licenţioasă, banalitatea, prozaismul şi pledează pentru un demers poetic care preferă anticismul limbii, *sintaxa unei limbi uitate.*

www. edituraminerva. ro

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

www.polirom.ro

Seria de autor
„Orhan Pamuk"
debutează cu
Muzeul inocenţei

cel mai recent roman al laureatului Premiului Nobel pentru Literatură

Traducere din limba turcă şi note de Luminiţa Munteanu Colecţia „Biblioteca Polirom"

„Orhan Pamuk a scris un roman de dragoste care poate fi oricînd aşezat alături de *Lolita, Doamna Bovary* şi *Anna Karenina.*"

(*Financial Times*)

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

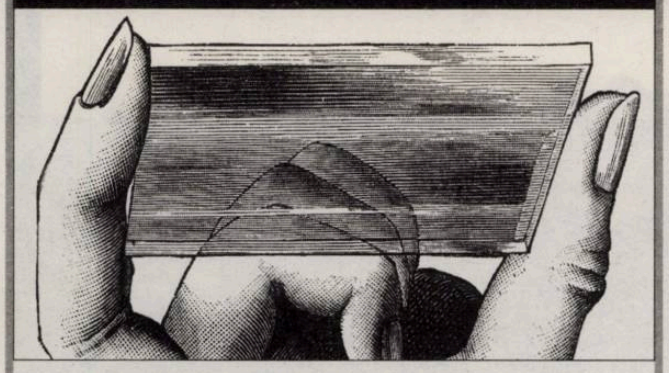

Ce importăm

Duminica trecută, toate emisiunile de ştiri au ţinut să ne informeze că „românii ştiu să se distreze de helăuin“. Mă-nnebunesc după generalizările astea şi mai ales după formula „românii ştiu să se distreze“, pentru că nu pot să nu mă gîndesc la ştiinţa în acest domeniu a celor peste 20 de milioane de conaţionali ai mei, cu mic, cu mare. Mi le închipui, desigur, inclusiv pe mămăile îmbrobodite de la ţară cum ţopăie ca apucatele, toate, pe muzicile lui Ucigă-l toaca! şi cum se unduiesc languros pe lîngă vampiri şi pe lîngă moroi... *In hell we trust* cu toţii – ca tot românul imparţial.

Din fericire, cei care populează această ţară nu sînt aşa cum ni-i prezintă ştiriştii noştri, harnici în a prelua, defectuos şi clişeistic, orice prostie de import. După cum rezultă şi din materialele difuzate la ştiri, „Halloweenul“ ăsta înseamnă un motiv în plus pentru sclifosiţii de cluburi să se dea în stambă. Se maschează idiot, se duc la „locaţiile exclusiviste“ de profil, se scălîmbăie trist şi cu asta se cheamă că sînt *cool* şi, desigur, că s-au distrat „la maxim, foarte tare, frate!“.

Iarăşi din fericire, importăm nu numai cuvinte ca „locaţie“ sau „Halloween“, pe care le adaptăm prost la realităţile şi la limba noastră, ci se întîmplă să mai preluăm şi lucruri bune.

Un exemplu de import salutar este felul cum au început să fie gîndite şi promovate unele produse culturale. Unul dintre acestea este Festivalul SoNoRo, ce are loc în noiembrie, şi în cadrul căruia muzica cultă e împachetată într-un ambalaj *trendy,* care face cu ochiul publicului tînăr. Directorul festivalului, Răzvan Popovici, a stat o vreme în străinătate şi a învăţat foarte bine lecţia accesibilităţii. La fel au făcut, acum cîtăva vreme, şi Alexandru Tomescu, Horia Mihail şi Răzvan Suma, în cadrul proiectului *MusicOn:* au cîntat Mozart şi Schumann prin licee şi prin spaţii neconvenţionale, îmbrăcaţi în tricouri şi în jeans.

Desigur, există „puriştii“ ai culturii care nu văd cu ochi buni astfel de apropieri de public. După ei, arta ar trebui să stea cu nasul pe sus şi cu degetul la tîmplă şi cine vrea să-i intre în graţii – bine, cine nu – nu. A face astfel de concesii publicului înseamnă a o „marketiza“ în stil american – *horribile dictu!* (Faptul că New Yorkul este astăzi centrul cultural al lumii nu le spune nimic acestor fundamentalişti, dispuşi să moară cu cultura lor de gît, decît să facă vreun efort să vină mai în zilele noastre...).

Există şi la televizor o emisiune informativă culturală *trendy*: *Zile şi nopţi* (TVR 1). Mai întîi am aflat de ea de pe Facebook. Acolo, pe pagina dedicată acestei emisiuni, găsim scris: „O emisiune care îşi doreşte să vă arate că aveţi motive să ieşiţi din casă, că aveţi motive să zîmbiţi şi că mai există oameni care fac lucruri frumoase. Pe scurt, normalitate.“ Mi se pare o formulă inspirată de promovare: a vorbi despre normalitate în vremurile acestea anormale nu e puţin lucru...

Din păcate, emisiunea e programată la o oră la care rareori mă nimeresc în faţa televizorului – sîmbăta, la 11,30. Am văzut-o, pînă la urmă, şi nu pot decît să-i felicit pe cei care o fac. Emisiunea este dinamică, avînd multe lucruri împrumutate din stilistica videoclipului. Pe de altă parte, selecţia evenimentelor recomandate este foarte bună. Apoi, e interactivă şi le propune telespectatorilor tot felul de concursuri nostime. Şi, nu în ultimul rînd, are o prezentatoare potrivită pentru acest tip de emisiune zglobie şi care-ţi face inteligent cu ochiul: Andra Gavril. E o bună actriţă, e simpatică şi dezgheţată la minte. Are atitudinea prezentatorilor de la MTV, numai că discursul ei are substanţă şi, în plus, recomandă lucruri valoroase: Festivalul Naţional de Teatru, Festivalul SoNoRo, Festivalul de operetă „Viaţa e frumoasă“ etc. Iată că mai există motive să zîmbim, să ieşim din casă pentru un spectacol sau un concert, într-un cuvînt să ducem o viaţă normală.

Petre BARBU

Iubiţi-vă ca fraţii!

Nu s-au certat niciodată în vreun talk-show TV. Conflictele n-au ajuns în tribunale. S-au rezolvat amiabil. Nu există o prietenie ostentativă, dar nici o ură de moarte. Moartea n-are ce căuta în această relaţie. Pentru că, este evident, dacă presa ar muri într-o noapte (este un scenariu SF), lumea publicităţii n-ar mai avea suportul material (televiziune, presă scrisă, radio, Internet) pentru ca reclamele sale să atingă publicul vizat. Publicitarii, în această situaţie, şi-ar lipi mesajele de promovare şi sloganurile pe uşile WC-urilor publice, locurile cu cea mai mare audienţă. Sau pe băncile din parcuri. La fel, dacă lumea publicităţii (agenţii de creaţie şi de media) ar sucomba într-o zi, presa ar rămîne fără venituri şi audienţa sa ar fi aruncată la WC (sau la tomberon, poftim!), pentru că n-ar avea cine s-o mai cumpere.

Deşi sînt strîns legate (prin bani), lumea presei şi industria de publicitate de la noi nu au statutul de „mare familie“ şi nici nu le scapă vreun semn că între ele ar exista o mare dragoste. Dimpotrivă, între ziarişti şi publicitari există o prăpastie. Criza economică din ultimii doi ani, care a redus drastic bugetele de publicitate, n-a micşorat prăpastia, cum ne-am fi aşteptat. Adică, presa şi publicitate să se facă fraţi (mă rog, surori!) pînă sar... peste criză.

Aroganţa publicitarilor

Publicitarii au un soi de aroganţă faţă de presă. Pentru că din banii lor trăieşte presa, pentru că din banii lor îşi iau salariile ziariştii, pentru că dacă ei, publicitarii, n-ar aloca bugetele clienţilor pe care-i servesc, gazetarii ar muri de foame. Dispreţul acesta există de cînd... lumea publicităţii în România. Cine îşi închipuie că această criză va modifica mentalitatea publicitarilor faţă de ziarişti este un naiv. (Dar să nu dăm sentinţe!) Aroganţa publicitarilor provine şi din faptul că ei ştiu lucruri mai multe şi mai profunde despre viaţă, despre afaceri, despre branduri, despre consumatori, despre economie şi comunicare, despre mersul lumii, în general, decît ziariştii, nişte scîrţa-scîrţa pe hîrtie sau nişte clampa-clampa la TV, superficiali şi arţăgoşi. Pentru publicitari, ziariştii sînt nişte „vehicule“ care trebuie să le transporte mesajele către public. Publicitarii români se pricep (ca tot românul) la fotbal şi la presă. Ei nu citesc ziarele şi rareori se uită la televizor (muncesc mult!), dar pot formula oricînd opinii despre cum ar trebui să arate un ziar sau ce grilă de programe ar fi bună unei televiziuni ca să-şi atingă *targetul*. Sînt în stare să dea cu nonşalanţă lecţii de jurnalism. Dacă îi enervezi. (Îmi amintesc cum un patron simandicos de agenţie de publicitate mi-a reproşat că i-am folosit numele firmei într-o ştire de presă: „Cine ţi-a permis să utilizezi numele agenţiei mele?“ I-am explicat că, dacă un ziarist de sport scrie despre prestaţia echipei Steaua în nu ştiu ce meci, nu înseamnă că trebuie să-i ceară voie lui Becali. Simandicosul n-a înţeles, n-a vrut să înţeleagă şi pînă la urmă m-a plictisit atît de tare vorbăria lui, încît l-am lăsat să vorbească în plata Domnului.) Ziariştii sînt folositori publicitarilor pentru a le face „pictoriale“, articole care vorbesc despre „viaţa şi activitatea“ din agenţia de publicitate, despre „victoriile repurtate“, despre premii şi campanii publicitare fără nici o relevanţă pentru public. Dar aceste „pictoriale“ dau bine la clienţii publicitarilor.

Sloganurile reclamelor sînt nişte stupidităţi, nişte aiureli, nişte poveşti fără cap şi fără coadă.

Să ştii la cine să cotizezi

Dispreţul oamenilor de advertising faţă de ziarişti ţine şi de faptul că cei din urmă sînt şi uşor de cumpărat. Să nu aruncăm cu pietre! Totuşi, sînt destui oameni din agenţiile media şi de PR care, dacă au nevoie de o campanie pentru un client în presă, ştiu pe ce taste ale telefonului să apese, la cine să cotizeze şi cît să „decarteze“.

Lumea publicităţii pretinde că este o „elită“ în care se intră greu (mai ales acum, în criză), iar aspiranţii trebuie să aibă „noţiuni temeinice“ de marketing şi comunicare. În timp ce în presă... în presă poate intra oricine! N-am auzit ca vreun copywriter dintr-o agenţie de publicitate să se facă presar şi să ajungă la „munca de jos“. În schimb, în ultimii doi ani de criză, cînd multe publicaţii s-au închis şi locurile de muncă s-au restrîns dramatic în mass-media, mulţi ziarişti au umplut lumea PR-ul. (Dar migraţia asta este altă chestiune!) Fără îndoială, publicitatea este o „treaptă profesională“ superioară presei – cred publicitarii. Şi mai cred ceva publicitarii: că munca lor nu este înţeleasă de ziarişti, oricît le-ar explica-o.

Dispreţul jurnaliştilor

Ziariştii întorc către publicitari acelaşi volum de dispreţ. Oamenii ăştia din agenţii sînt prea bine plătiţi pentru reclamele de... rahat (nu m-am putut abţine!) pe care le creează. Publicitarii sînt nişte sclivisiţi, nişte băieţi şi fete de *office,* care se fandosesc dintr-un birou în altul, de la un client la altul, care nu sînt în stare să facă o reclamă bună, cu haz, cu poantă, şi uite ce lefuri au, trîntorii! (Nu-i mai puţin adevărat că aceeaşi criză a lovit rău salariile din publicitate.) Publicitatea asta este o joacă de copii alintaţi! Mai mult, fandosiţii ăştia nici nu ştiu să vorbească româneşte, nu ştiu să se facă înţeleşi, nu vorbesc pe înţelesul oamenilor obişnuiţi, sînt varză! Lucrează numai cu şabloane, n-au inspiraţie, sînt superficiali, n-au imaginaţie şi copiază după alte reclame văzute „afară“. Sloganurile reclamelor sînt nişte stupidităţi, nişte aiureli, nişte poveşti fără cap şi fără coadă. Astfel de judecăţi pripite şi încărcate de frustrări asupra reclamelor eludează, de obicei, fondul problemei: vînzările. Nu ştim ce eficienţă au „sloganurile sau reclamele stupide“ pentru că aceste date sînt confidenţiale. Ziariştii au „un dinte“ împotriva publicitarilor pentru că munca lor tradusă în audienţă (tiraje şi rating) nu este răsplătită aşa cum se cuvine cu reclame. Degeaba faci audienţă (uite ce arată sondajele de audienţă!) dacă aceşti rău-intenţionaţi nu bagă publicitate! Dar rareori „dintele“ este arătat oamenilor care deţin decizia împărţirii bugetelor de publicitate pentru că, se ştie, cu ei trebuie să te porţi frumos, să nu-i superi.

Trăiesc cu speranţa (ca să închei pe un ton optimist, specific „seminariilor“ şi „meselor rotunde“) că cele două bresle, cea a gazetarilor şi cea a publicitarilor, se vor cunoaşte mai bine în anii de criză ce vor veni. Nu vor ajunge nici ca fraţii şi nici nu se va înfiripa vreo povestea de dragoste. Dar şocul austerităţii va fi suportat mai uşor.

Petre Barbu *este senior-editor la* Forbes România.

Liliana NICOLAE

Brunea-Fox: Lucruri neştiute

Am citit cartea de reportaje a lui F. Brunea-Fox... cred că acum 15 ani. Mi-a rămas în minte reportajul de la Lărgeanca – „Cinci zile printre leproşi". Nici nu ştiam la vremea aceea că, încă, mai există în România o leprozerie. Cînd am aflat de ea (cea de la Tichileşti), mi-am dorit să ajung acolo, să scriu un reportaj. Nu ştiu dacă dorinţa avea de-a face cu ceea ce caută fiecare reporter (să ajungă în locuri spectaculoase în felul lor) sau cu reportajul lui Brunea.

Peste un timp însă, cînd mă documentam pentru un reportaj despre insula Ada Kaleh, printre dosarele răsfoite la Arhivele Naţionale din Drobeta Turnu Severin am găsit o poză cu Felix Brunea-Fox. Era datată 1934. Jurnalistul purta pantaloni deschişi la culoare, o bluză cu mînecă scurtă şi era însoţit de cîţiva copii ai insularilor. Copiii – desculţi, cu şalvari sau fes turcesc pe cap.

Pe lîngă toate, în ultima vreme, trec frecvent pe lîngă un bloc, vizavi de Cişmigiu. Pe bloc – o placă comemorativă. Aşa am aflat că acolo a locuit, mai bine de zece ani, „scriitorul Felix Brunea-Fox". În blocul afectat serios de cutremur, apartamentul în care a locuit jurnalistul – nr. 7 – e păzit de doi maidanezi care latră straşnic dacă îndrăzneşti să te apropii. Cel care locuieşte acum acolo („şeful blocului") îmi spune că nu mai e nimeni în bloc care să-l fi cunoscut pe Brunea-Fox. Au murit toţi sau s-au mutat.

Aşa am început să caut. Să întreb în stînga şi-n dreapta de oameni care l-au cunoscut pe Brunea-Fox.

Amintiri despre Brunea

Gheorghe Brătescu este jurnalist. Are 84 de ani. Povesteşte că l-a cunoscut pe Brunea-Fox cînd era copil. Pe atunci, Brunea obişnuia să vină în casa naşului său, cu care era prieten, pentru ca mai tîrziu, cînd însuşi Gheorghe Brătescu a început să scrie, să se întîlnească deseori, „la un pahar": „Ne plăcea să mergem la o zahana, pe Batiştei, unde mîncam măruntaie şi beam vin bun. Sau la «Zisu», unde cînta Gică Petrescu. Lui Fifi – aşa-i spuneam lui Brunea – îi plăcea mult cum cînta Gică Petrescu. De-altfel, era un om plin de viaţă. Nu-mi amintesc să-l fi văzut vreodată trist. Nici măcar în anii în care nu i s-a mai dat voie să scrie. Spunea tot timpul glume şi îi plăcea uneori să vorbească în versuri sau să facă jocuri de cuvinte. Avea o inteligenţă despre care nu pot să-mi dau seama dacă era nativă sau cultivată... Mai tîrziu ne întîlneam la «Mărul de aur», un restaurant unde veneau mulţi jurnalişti ai vremii. Mi-a povestit odată cum a ajuns să scrie o serie întreagă de reportaje despre Petrică Lupu, cu povestea de la Maglavit. Se ducea împreună cu Samson Abramovici, cu care era prieten, să-şi vadă soţia care se afla la Călimăneşti, în staţiune. În compartiment se urcă la un moment dat un domn care s-a prezentat senatorul Vlădăreanu. Ei bine, domnul acesta le-a povestit celor doi că, într-un sat ar fi un ţăran care susţine că l-a văzut pe Dumnezeu. Brunea şi-a dat seama imediat că povestea poate fi un subiect mare, aşa că a schimbat trenul şi s-a dus direct la Maglavit. Acolo a vorbit şi cu preotul, şi cu Petrică Lupu, obţinînd promisiunea de exclusivitate din partea acestora. Aşa a început să scrie seria de reportaje «Omul care l-a văzut pe Dumnezeu». Şi a avut mare succes. La Maglavit era o adevărată isterie. Veneau oameni bolnavi, cu speranţa că se vor face bine. La Bucureşti se strîngeau fonduri ca să se construiască acolo o mînăstire – ceea ce nu s-a întîmplat! – şi pînă şi Fox, împreună cu Abramovici au tipărit nişte cărţi cu rugăciuni pe care le vindea la Maglavit un prieten de-al lui Fox, Manase Ştain. Mai era unul, Popescu CFR era poreclit, care organiza curse speciale cu trenul la Maglavit. Povestea de acolo a fost o afacere din care au profitat mulţi, inclusiv Brunea, care în perioada aceea şi-a cumpărat un

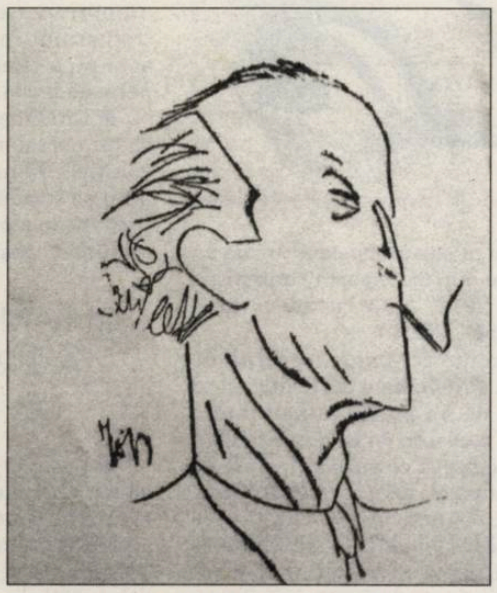

apartament!".

Felix Brunea-Fox nu a făcut niciodată politică. Mulţi l-au catalogat însă ca fiind simpatizant al stîngii, mai ales că majoritatea reportajelor sale erau despre oameni simpli, oameni săraci. „El făcea numai reportaje cu caracter social" – spune Gheorghe Brătescu. „Nu scria despre politică, parlament... El primea scrisori de la cititori şi scrisorile le transforma în reportaje. Pe de altă parte, a trăit aproape toată viaţa în mahalaua Bucureştiului, în mijlocul oamenilor. De acolo îşi lua subiectele. Erau reale. Unii scriau aşa-zisele «SDB-uri», adică «scos din burtă». Ei bine, el nu scria SDB-uri, ci lucruri adevărate."

Lucruri adevărate pe care le descoperea – de exemplu – mergînd cu trenul. Iulia Deleanu, scriitoare şi jurnalistă la *Realitatea Evreiască,* mi-a spus că Brunea-Fox nu mergea cu clasa I, nici cu a II-a, ci cu a III-a, pentru că acolo erau oamenii obişnuiţi, „personajele reportajelor sale". „A scris în felul său, simplu şi profund, cu talent, despre tîrgul de la Moşi, despre străzi, despre tăietorii de lemne, pe care i-a întîlnit în drumurile sale prin Maramureş, despre o chelneriţă dintr-o cîrciumă uitată de lume... o femeie obişnuită care avea un vis: să ajungă de acolo, din satul ei, la Oradea – cel mai apropiat oraş, care era pentru ea un miraj. Brunea-Fox iubea oamenii. Îi iubea şi îi înţelegea. Altfel n-ar fi putut să scrie despre ei. Şi era foarte comunicativ. Un om cald. Te simţeai tare bine cu el."

Criticul literar, George Ivaşcu l-a cunoscut pe Brunea-Fox din povestirile lui Geo Bogza. Apoi, l-a identificat la o întrunire şi l-a abordat: „Era uşor de recunoscut. Prin statură, anvergură, jovialitate. Avea o înfăţişare atletică, şi purta nişte bluzoane care plesneau pe el". Gheorghe Brătescu îşi aminteşte ochelarii rotunzi pe care-i purta jurnalistul: „Erau negri, cu rama groasă, deşi era deja moda ramelor subţiri. Dar el purta ochelari cu rame groase, negre, făcute de comandă, de un ceasornicar – Nicu Matei, albanez".

„Mai tîrziu" – povesteşte criticul George Ivaşcu – „ne întîlneam frecvent la Mogoşoaia, pe vremea cînd acolo era casă de creaţie. Obişnuia să închirieze o barcă, trăgea la rame, apoi îl vedeam înotînd de la un capăt la altul al lacului. Chiar era o concurenţă între el şi Titus Popovici, care venea la Mogoşoaia cu tot felul de echipamente, le etala pe acolo şi făcea scufundări. Era o oarecare rivalitate între ei..."

Prinţul reportajelor

Dacă citeşti reportajele lui Brunea-Fox, realizezi că, din anumite puncte de vedere, lucrurile nu s-au schimbat prea mult: şcoala de hoţi şi de cerşetori, mizeria din spitale, nepăsarea autorităţilor, sărăcia... S-a schimbat însă modul în care se face presă. Ce ziarist mai caută astăzi „senzaţionalul din spatele firescului?" – cum spune Iulia Deleanu, vorbind despre „scriitura" lui Brunea-Fox. De altfel, însuşi jurnalistul interbelic spunea că: „Dacă ai talent, nu e nevoie să abordezi teme spectaculoase, ci o simplă potcoavă. Ai văzut cum se făureşte o potcoavă? Da, e mai greu să scoţi efecte din bucăţica asta modestă de metal, decît dintr-o locomotivă. Aceasta din urmă se impune de la sine. Potcoava e mai sfioasă, se oferă mai greu şi de aceea socot că prezentarea ei e o încercare de virtuozitate pentru un ziarist înzestrat".

La rîndul său, criticul literar George Ivaşcu afirma că „niciodată în relatările lui Brunea-Fox accentele nu cădeau pe latura mizerabilistă. Poate de aici şi denumirea de «prinţul reportajelor», dată de Geo Bogza. Era o anumită înălţime a celui care observă, înregistrează, relatează faptele, fără să se scufunde în mîzga lor. De aici, absenţa notei triviale de care ne putem plînge astăzi în relatările presei. Cel care scrie despre un fapt sau altul nu are niciodată distanţă faţă de acel fapt. Este ceva care nu are nobleţe. Scrisul în sine. Ei bine, Brunea-Fox avea această nobleţe. Era un rafinament interior care îi interzicea să coboare sub limitele decenţei, ceea ce astăzi lipseşte ca urmare a unor lacune de cultură. Oricum, din cîte văd, specia reportajului – aşa cum o cultiva Brunea-Fox, şi nu era singurul – s-a rărit foarte tare".

Brunea-Fox nu concepea un reportaj fără fotografii. Aşa se face că aproape în toate drumurile sale era însoţit de un fotoreporter la fel de vestit în perioada interbelică, un bun prieten al său, Iosif Berman, tot evreu de origine, pentru o vreme fotograf al Casei Regale.

În 1937, odată cu venirea la putere a Guvernului Goga-Cuza, ziarele *Adevărul* şi *Dimineaţa* au fost desfiinţate. Brunea a mai scris sporadic la alte gazete ale vremii, pînă la apariţia legilor rasiale, de pe urma cărora aveau să sufere şi el, şi amicul său, Iosif Berman, pe care-l numea „omul cu o mie de ochi". Semnătura lui Brunea s-a regăsit apoi rareori doar în publicaţii ale comunităţii evreieşti, iar Berman a murit în scurt timp, în 1941, la vîrsta de 49 de ani.

Brunea-Fox s-a aflat în atenţia organelor de urmărire şi înainte de 1948, cînd s-a înfiinţat Securitatea. Dana Iamandi, cercetător la Consiliul Naţional de Studiere a Arhivelor Securităţii, care a răsfoit dosarul jurnalistului, spune că Siguranţa Statului urmărea proiectele profesionale ale lui Brunea. De exemplu, în dosar se găsesc însemnări despre reportajele făcute de Brunea-Fox în Palestina, despre viitorul stat iudeu. Sau – în 1937 – însemnări cu privire la „o serie de reportagii cu clişee fotografice despre viaţa de mizerie de la periferia capitalei". Aceste reportaje au fost interzise la vremea aceea, fiind considerate „propagandă comunistă". După 1948, cînd deja jurnalistul nu mai scria, era totuşi urmărit de Securitate, interesată, de această dată, de opiniile sale. O notă informativă menţionează, la un moment dat, că „Brunea-Fox, referindu-se la festivalul filmului sovietic, a declarat într-un grup că în public se constată o stare de ostilitate faţă de filmul sovietic, lumea regretînd filmele libere americane şi franceze, şi că spectatorii – remarcînd caracterul vădit de propagandă sovietică – nu se mai duc la film. Aşa se face că în sală sînt mai mult militari, şcolari şi sindicalişti, obligaţi să meargă la aceste filme".

Numele adevărat al jurnalistului este Filip Brauner. S-a născut la Roman, pe 18 ianuarie 1898, într-o familie de intelectuali evrei care trăise multă vreme la Chişinău. La Roman urmează şcoala şi liceul teoretic. Debutează la 19 ani, la Iaşi, la revista *Arena,* condusă de Pamfil Şeicaru, după care vine la Bucureşti, unde este remarcat de Constantin Mille şi începe să scrie la ziarele faimoase ale vremii – *Adevărul* şi *Dimineaţa*. Majoritatea reportajelor le-a semnat cu pseudonimul F.

Brunea-Fox. Aşa a şi rămas cunoscut. Nu se ştie însă de ce multă lume a „tradus" iniţiala F drept... „Felix", pentru că numele lui este Filip. Dar, în multe locuri, chiar şi pe placa comemorativă de pe blocul unde a locuit, apare cu numele Felix Brunea-Fox.

Brunea-Fox nu a reuşit, de altfel, să publice o carte în timpul vieţii. A făcut-o, post-mortem, soţia lui, Lizette Daniel, care s-a îngrijit de o colecţie a reportajelor lui Brunea. Lizette Daniel era nepoata pictorului Iosif Iser. De-altfel, în casa lor din Schitu Măgureanu se găseau cîteva dintre tablourile renumitului pictor evreu român. Întreaga avere (manuscrise, tablouri, obiecte de artă) a lui Brunea-Fox, care nu a avut copii, a fost donată Academiei Române.

Varianta audio a acestui reportaj poate fi ascultată pe: www.romania-actualitati.ro/brunea_ fox_printul_reportajelor-20113.

Liliana Nicolae *este jurnalist Radio România.*

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

cărturești

Editura ICR în librăriile bucureștene

cARTE pentru ARTE

10 noiembrie 2010
Cărturești Verona
ora 19.00
Mihai Plămădeală
în dialog cu
Henry Mavrodin
și Florin Ciubotaru

prezentarea albumelor

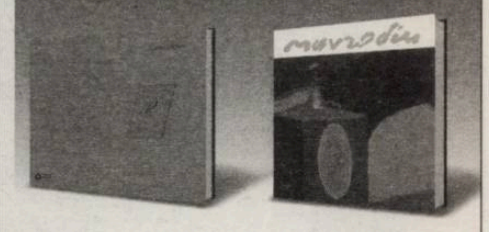

24 FUN DILEMA VECHE rfi

Cu ochii-n 3,14

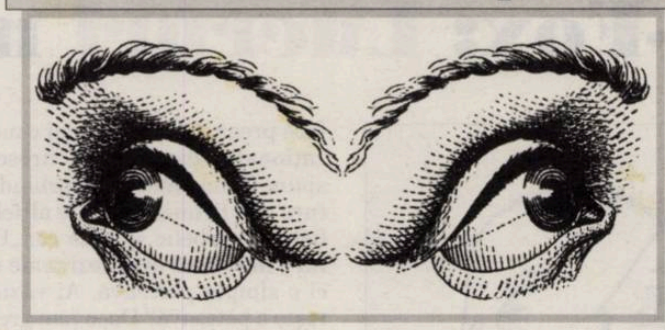

O DOAMNĂ CU PRIVIRI NON-UMANE (DINTRE CARE CEA MAI IMPORTANTĂ PĂREA SĂ FIE A 69-A) NEAGĂ CĂ AR PURTA DE DOUĂ ORI ACELEAŞI FRUCTE

■ Citisem de curînd că au apărut controlori falşi în mijloacele de transport în comun. În scena următoare, petrecută într-un troleu la Tîrgu-Jiu, controlorul era cît se poate de real. O doamnă romă, în vîrstă, îi prezintă abonamentul. El îl verifică şi îşi dă seama că e din 2007. Îi zice femeii să coboare la următoarea staţie şi ea se conformează. Legitimaţia veche îi este confiscată. Nora ei, posesoare de bilet, începe să strige la controlor să-i dea femeii măcar poza de pe legitimaţie, că e în etate de 70 de ani şi alta nu mai are. (**A. M. S.**)

■ M-a şocat în *Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu*, filmul lui Andrei Ujică, cît de urîţi, burtoşi, buhăiţi, diformi şi cu priviri non-umane erau cei din conducerea de partid. Nişte rinoceri la propriu. (**M. C.**)

■ Ascult radio accidental. Într-o dimineaţă, în autocarul cu care mă întorceam în Bucureşti, s-a auzit promo-ul Europa FM: „Ştirile care contează“. Au urmat vreo trei „ştiri“, dintre care cea mai importantă părea să fie aceasta: 50% din italieni au o relaţie adulterină în timpul căsniciei. Şi vizate sînt prietenele soţiilor… (**A. M. S.**)

■ Pe primele locuri în clasamentele negative ale celor 27 de ţări din UE, ţărişoara noastră e „abia“ a 69-a în clasamentul mondial al corupţiei; ne-au luat-o înainte, pentru prima oară, Grecia şi Bulgaria. Mai este mult de muncit pînă cînd vom ajunge şi aici pe primele locuri, deţinute azi de Somalia, Birmania şi Afganistan. (**R. C.**)

■ Din neodihnitele conflicte olteneşti. Ilie Balaci a declarat că, aşa cum joacă acum Craiova lui Piţurcă, nu va ajunge pe primele 6 locuri ale clasamentului. Se zice că aici, în această neagră previziune a geniului blond, lucrează invidia faţă de Piţurcă. Balaci neagă că ar purta un asemenea sentiment. Oricum, el nu are dezinvoltura altui oltean celebru, Sorin Cîrţu, care poate spune liniştit că nici un fotbalist şi nici un ziarist nu se pricep ca el la fotbal. (**R. C.**)

■ Cică luna trecută în Israel, la 6 din 49, au ieşit de două ori aceleaşi numere. La rubrica lui de la pagina 7, Radu Cosaşu aminteşte de un articol în care se menţiona că „numărul 35 a ieşit de cinci ori consecutiv la cazinoul din San Remo“. Să mai spună cineva că jocurile de noroc sînt de noroc. (**M. M.**)

■ Cînd ceva îţi cere dulce, te poţi îndulci, de la supermarket, cu „acadele Hamlet fructe“. (**D. S.**)

UN DOMN CARE VREA SĂ NE SALVEZE DE UMORUL FĂRĂ ALCOOL S-A RETRAS PE UN PETIC DE REVOLUŢIE

■ Un domn care vrea să ne salveze de inevitabilul sfîrşit geologic din 21.12.2012, Lorin Fortuna, emite, la OTV, următoarea frază: „Eu am 12 milioane pensie, iar dacă îmi taie şi indemnizaţia de merit nu mai pot face nimic ezoteric“. Cît ar fi indemnizaţia pentru salvatorii ce ar urma să facă pîrtie pînă la navele ce ne vor transporta (numai pe unii!) pe Lună în decembrie 2012? Iată cu adevărat o chestiune de securitate naţională! (**S. S.**)

■ Mă uit de o vreme la serialul *O familie modernă* de pe HBO Comedy. Haios serial. Problema e că, atunci cînd mă uit eu, serialul e precedat de un promo la mai multe filme. În acest promo există o secvenţă în care un telefon mobil pică într-o toaletă plină cu ceva ce pare a fi vomă cu rahat şi o doamnă bagă mîna după el. Atît, asta e tot. Cinci secunde: telefon, toaletă plină, doamna şi mîna ei. Care e umorul aici? De ce mi-ar da HBO Comedy, la care plătesc abonament, cinci secunde de vomă şi rahat în fiecare seară? Aş paria că faza respectivă nu e haioasă nici măcar în film, trebuie să fii un geniu să faci o poantă bună cu vomă şi rahat, şi ăla nu pare genul de film genial. Dar oricum, aşa, desprinsă din film, fără context, faza doar îţi întoarce stomacul pe dos. Am ajuns să mă plimb pe lîngă televizor pînă aud că începe serialul, ca să scap de secvenţa de mare umor. Şi am două nelămuriri: 1) cine e deşteptul de la HBO care crede că, dacă repeţi de multe ori o fază cu vomă şi rahat, sigur oamenii vor sta lipiţi de scaun să vadă filmul? 2) şi cînd naiba se dă filmul respectiv, că deja povestea durează de vreo două luni, nu se mai trage apa odată? (**C. G.**)

■ După dulciurile fără zahăr, cafeaua fără cofeină, ţigările fără nicotină (sau chiar fără tutun) şi berea fără alcool, cică a apărut şi la noi vinul fără alcool. Acum nu putem să mai aşteptăm decît şpriţul fără apă. (**A. M.**)

■ Animalele din Bucureşti continuă să mă uimească. Şi să se integreze excesiv în lumea omenească. Un cîine comunitar aştepta să traverseze Calea Victoriei. Văzînd că stopul ţine prea mult, cîinele a început să latre la maşini şi să le fugărească. După ce a constatat că nici aşa maşinile nu opresc, s-a aşezat în patru labe pe carosabil, în faţa trotuarului, în semn de protest. Cu o privire şugubeaţă. Nici asta nu a ţinut, aşa că, în cele din urmă, s-a retras pe un petic de iarbă. Renunţînd cu o aparentă demnitate. (**I. P.**)

■ Tatăl meu, mai în glumă, mai în serios, m-a atenţionat să nu ies miercuri din casă, „că ar putea să se lase c-o revoluţie!“. El nu poate uita anul 1990, cînd era să-l bată minerii pe stradă pentru că purta ochelari şi părea intelectual. Între timp a picat şi moţiunea. Paşnic. Vremurile s-au mai schimbat, deşi oamenii sînt cam aceiaşi. (**A. P.**)

O FAMILIE DE LA PERIFERIA LUMII A PROVOCAT NU MAI PUŢIN DE 87 DE RÎSETE LA SOFIA

■ Vrei job, cauţi pe Internet. Unde găseşti fel şi fel de oferte. O redau pe cea care m-a „entuziasmat“ cel mai mult. O familie caută o femeie „pentru întreţinerea gospodăriei, activităţi menaj şi bucătărie“. Cum trebuie să fie femeia? „Destoinică şi gospodină.“ Adică? „Gospodină înseamnă că: are curăţenia în sînge şi nu-i scapă un fir de praf, ştie să gătească sănătos şi mai ales natural, ştie să pună murături, să prepare borş în casă, să facă brînză, compoturi, dulceţuri şi orice altceva este nevoie. [Şi] destoinică – că munceşte cu spor şi cu plăcere.“ O veritabilă *Wonder Woman* a zilelor (şi bucătăriilor) noastre. Oare, dacă îndeplineşte condiţiile mai sus menţionate, acceptă şi un bărbat?… (Un *Superman*, fireşte.) (**P. M.**)

■ Titlu din *Gândul:* „Aproximativ 80 de romi de la periferia Parisului, inclusiv români, au primit ordine de expulzare“. Bun, acum să analizăm acel „inclusiv“. Ce ne-ar putea spune el? Că e vorba inclusiv de periferia românilor? Că romii respectivi sînt inclusiv români? Că unii inclusiv români sînt aproximativ 80 de romi de la periferia Parisului? Că printre romi se găseau inclusiv români de la periferia Parisului? Că cineva de la *Gândul* este inclusiv certat cu logica? (**C. G.**)

■ *Avatar 2* şi *Avatar 3* vor fi lansate în 2014 şi 2015. Aproape că-mi doresc ca sfîrşitul lumii să vină la anul. (**L. V.**)

■ La premiera filmului *Autobiografia lui Ceauşescu,* în sală erau prezenţi mulţi tineri, unii chiar împreună cu profesorii. Departe de a fi fost „educativ“, filmul a provocat rîsete şi comentarii de genul „ce idiot“, dar şi „ce idioţi“ – cu referire la poporul care „a înghiţit“ atîta vreme un „conducător idiot“. Acesta este efectul cînd arăţi doar *„one side of the story“*. (**S. G.**)

■ Campionul bricegelor se numeşte Wenger Giant Knife 16999, este fabricat în neutra Elveţie şi conţine nu mai puţin de 87 de mini-ustensile, printre care un *cutter* pentru trabucuri, *laser pointer,* lupă, busolă, telescop, plus cîteva zeci de cuţitaşe, pile, sule, forfecuţe, desfăcătoare şi şurubelniţe. Costă 1400 de dolari şi îţi trebuie un rucsăcel ca să-l porţi cu tine. (**M. C.**)

■ Convenţia Internaţională a Blondelor a avut loc săptămîna trecută la Sofia. Iar ne-au luat-o bulgarii înainte. (**M. V.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VII** ■ nr. **352** ■ 11-17 noiembrie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei (cu DVD: 10,99 lei)

PUBLICITATE

VOLVO

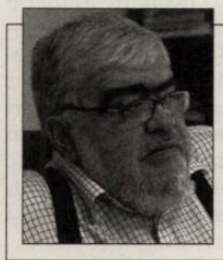

ANDREI PLEŞU

„Integrarea de tranziţie“

pagina 3

Interviu cu scriitoarea

DUBRAVKA UGREŠIĆ

pagina 15

ADINA POPESCU

„Brăila – oraşul şi cîinii“

pagina 23

Apt necombatant

– despre aptitudinile persoanelor cu dizabilităţi –

Revista: 3,99 lei

Revista + DVD: 10,99 lei

„Dizabilitatea mea mi-a deschis ochii pentru a vedea adevăratele mele abilităţi.“

ROBERT M. HENSEL

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

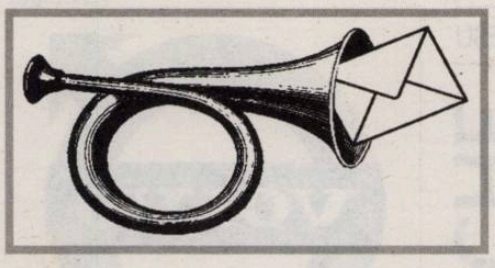

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

album dilematic Alex. Leo Şerban

NR. 348

Articolul lui Valentin Stângă, „Băştinaşii reflectoarelor şi monştrilor TV“

Fie şi cenzură pentru prostul gust

În excelentul său articol, dl Valentin Stângă prezintă o problemă de strictă actualitate, dar fără şanse de învechire de 21 de ani încoace! Este vorba de babilonia zilnică pe care fiecare dintre noi o poate descoperi pe mai mult de jumătate din canalele TV. O anume coordonată a mass-media, numită „rating“, este principala cauză a schizoidizării emisiunilor TV.

Dar nu-i mai puţin adevărat că un ajutor neprecupeţit la înflorirea continuă a unor astfel de emisiuni îl dă imensa lipsă de cultură şi bun-gust a unei mari majorităţi dintre spectatorii TV. A te extazia la emisiuni lacrimogene despre familii ce vor să se regăsească, a te amuza la emisiuni ce intră în intimitatea de cuplu sînt două exemple despre lipsa de rafinament şi prostul gust al acestui „popor absurd TV“.

Autorul articolului face o prezentare aproape exhaustivă a acestor producţii TV de slabă factură valorică. Aş veni în completare cu alte bizarerii: emisiunile nocturne (gen *Poveştiri de noapte* sau „Din gîndirea de intelectual a lui Mircea Badea“), dar şi cele matinale unde, de departe, se distanţează în puerilitate şi prost gust emisiunea unui saltimbanc nevinovat (Dani Oţil). Trebuie să fiţi de acord cu mine că s-a ajuns prea departe cu amatorismul pe micul ecran. Nu mai există aproape nici o limită şi ce visează urît, noaptea, producătorii TV, ziua apare la televizor! Răul are rădăcini adînci şi cred că este greu de stîrpit.

Oare credeţi că, dacă s-ar reintroduce *Teatrul TV,* cu piese celebre şi distribuţii aşijderea, ar exista şanse de *restitutio ad integrum?* Eu sînt sceptic. Cum să înţeleagă ce spune Victor Rebengiuc sau Octavian Cotescu un telespectator care abia pricepe o emisiune despre Irinel Columbeanu?

În aceeaşi ordine de idei, consider excelentă ideea celor de la *Dilema veche* de a comercializa cu săptămînalul şi DVD-uri cu piese româneşti celebre. Din nefericire, aceste DVD-uri ajung la un număr restrîns dintre noi (constat acest lucru la chioşcul de presă de unde cumpăr „unele“ ziare).

Vă rog să priviţi un chioşc de presă timp de o oră. O să constataţi că imensa majoritate a cumpărătorilor achiziţionează presă de scandal, uşor de citit. Se poate observa şi micul segment de oameni instruiţi ce cumpără cărţi şi reviste serioase. Din nefericire, avantajul procentual este în favoarea celor neinstruiţi.

Daţi-mi voie să vă prezint o sugestie. Ar fi, zic eu, necesară crearea unei comisii la nivel naţional în care să intre membrii marcanţi ai posturilor TV serioase, oameni de cultură, ziarişti de prestigiu şi, absolut obligatoriu, membrii din CNA. Această comisie ar trebui să studieze grila de programe a posturilor TV tabloidizate şi să interzică pur şi simplu apariţia emisiunilor slabe (citez, „despre bucătării, closete, albume de familie şi pivniţe de mari români“). Poate seamănă puţin cu activitatea de cenzură. Da, e adevărat, dar cred că a sosit timpul să se cenzureze prostul gust, mîrlănia şi lipsa de valoare!

Autorul articolului, în final, afirmă – „mi-e dor de Amza Pellea“. Eu afirm că mi-e dor de Gheorghe Dinică şi Draga Olteanu-Matei... Oare dorul nostru foloseşte cuiva la ceva?

În speranţa unei schimbări,

dr. Liviu MITULESCU
Piteşti

NR. 349

Articolul lui Mircea Vasilescu, „Platforme şi oameni“

Un alt partid?

Toată stima pentru dl Baconschi, care îmi lipseşte din *Dilema veche.* Ceea ce vrea să facă în politică ar fi un lucru extraordinar după 20 de ani de politicărie practicată de toate partidele. Dar mă îndoiesc că poate să facă ceea ce şi-a propus în cadrul unui partid existent. Nu poţi să creezi o platformă creştin-democrată cu berceni, fluturaşi şi sulfine! Cred că este necesară o altă grupare politică care să adune tot ce este nepătat în PD-L şi nu numai, inclusiv oameni din societatea civilă, neînregimentaţi politic.

În altă ordine de idei, nu ştiu dacă creştin-democraţia mai poate fi revigorată, avînd în vedere sfîrşitul ei în Italia, odată cu dispariţia lui Aldo Moro, precum şi regresul ei în Germania.

Oricum o fi, eu îi urez succes!

M. COSTEA
str. Cameliei nr. 16,
bl. 30, sc. B, ap. 38, Ploieşti

ACTUALITĂŢI

Dragii noştri salvamari...

M-am întors relativ recent dintr-un sejur extins prin Europa petrecut împreună cu familia şi cu cei mai buni prieteni, actualmente rezidenţi în Viena. O săptămînă de relaxare pe coasta nordică a Adriaticii la Lido di Jesolo (lido = plaja în limba italiană, pentru cei foarte puţini români încă nefamiliarizaţi cu această limbă) urmată de cîteva zile la Millstat sur See în Austria.

Nu voi vorbi aici nici de minunata Veneţie (la aproximativ 20 de km de staţiune sau 50 minute traversare) pentru care ghiduri specializate vă vor ţine o mult mai complexă şi profesională pledoarie, nici de frumuseţea şi cosmopolitismul staţiunii italiene – în fapt, un fel de Mamaie un picuţ mai mare şi nu neapărat mai curată şi/sau mai culturală. Nu voi vorbi, evident, nici despre curăţenia şi liniştea lacului Millstat, lac plasat între crestele Alpilor din regiunea Karten, sau despre mişcarea (unii îi spun sport!) năucitoare, pe alocuri browniană şi continuă pe parcursul întregii zile a tuturor celor cazaţi şi/sau în trecere prin regiune – ciclism, hiking, sporturi nautice, jogging, înot etc. – popor înapoiat, ce vrei... n-au habar de cît de frumoase sînt orele de sport evitate prin orice mijloace pe parcursul întregii şcoli, înlocuite pe alocuri cu ore de mate *(mens sana,* vezi mata!) şi cu siguranţă nu au idee de minunatele grătare, chermeze, petreceri cu cărnuri şi bere din belşug!

Vor vorbi însă despre *salvamari*. În Lido di Jesolo existau posturi de control tip salvamar la fiecare aprox. 100 m pe lungimea întregii staţiuni (lungime de aprox. 15 km). Pe parcursul celor şapte zile nu am reuşit să văd nici un salvamar, nu am auzit nici un fluier, nu am fost cel puţin o dată chemat, admonestat, certat, în ciuda faptului că am depăşit continuu şi cu foarte mult peste limita admisă, linia balizelor – *mea culpa,* sper din toată inima că prezentul (în)scris să nu fie citit şi în Italia. Steagurile roşu-galbene cîteodată, roşii în alte dăţi apăreau şi dispăreau fără să-mi pot da seama cine le schimbă, bănuind totuşi un personaj măreţ, poate gingaş, chiar mămos pe alocuri, dar cu siguranţă ubicuu, un fel de tartore al salvamarilor care se ocupă pe ascuns de treburile plajei din Jesolo.

La Millstat în Austria... oroare! nu există salvamar – m-am uitat şi am verificat cu foarte mare atenţie pe parcursul întregii zile petrecute pe lac; oamenii erau înştiinţaţi că locul în care fac baie în lac este pentru înotători experimentaţi. Atît... în rest, o mare de oameni fericiţi, gălăgioşi, adulţi jucîndu-se cot la cot cu copii, sărituri în apă, bucurie şi deplină relaxare.

Am revenit în ţară după un drum lung şi pe alocuri extenuant. Unde ne-am fi putut petrece primul weekend, decît în Mamaia (acea staţiune „tînără şi-dar murdară“ din articolul dlui Cioroianu)? Locul nostru obişnuit, plasat undeva în zona Iaki, era înţesat încă de la prima oră a dimineţii cu salvamari – în bărci cu rame, la postul de control, în caiace, în bărci cu motor sau finalmente plimbîndu-se pe plajă cu privirea vie, scrutînd pericolele la care, ca nişte inconştienţi ce sîntem, ne-am fi expus.

Fără a apuca nici măcar să depăşesc înot linia de geamanduri, am fost fluierat, admonestat, strigat etc., inclusiv s-a recepţionat perdaful de rigoare la ieşirea din mare.

Pe meleaguri româneşti mai întîlnim şi alte tipuri de salvamari – le spuneam înainte activişti sau oameni de bine. Alţi „apărători“ ai aşa-zisului bun mers al lucrurilor te îndrumă şi-ţi arată unde să parchezi, pe unde să calci, unde este indicat să respiri şi unde nu, alţii (poliţişti în uniformă, că despre ei este vorba!) te îndrumă pe drumuri ocolitoare fără să-ţi ofere nici cea mai mică explicaţie; cei mai cu moţ în frunte – guvernanţii – îţi planifică viaţa pe termen mediu şi lung fără a ţine seama de faptul că tu nu vrei decît să te opreşti un picuţ din mers, să te odihneşti, să savurezi puţin viaţa.

Vă rugăm mult, pe toţi cei care doresc să ne salveze, să ne îndrume, să ne interzică, să ne înveţe ei cum stau lucrurile, să ne canalizeze pe drumul lor (cu hîrtoape şi de cele mai multe ori înfundat – ca multe, poate cele mai multe drumuri româneşti), abţineţi-vă! Lăsaţi-ne un picuţ să respirăm aerul din România, aşa prăfos şi poluat cum e el, permiteţi-ne să ne relaxăm, daţi-ne voie să fim fericiţi.

Dragii noştri salvamari, nu vrem să fim salvaţi şi nici nu vrem să ni se arate cum se înoată sau cum se merge „mumos“, astea le-am învăţat cu mult timp în urmă, şi atunci cînd le-am învăţat am făcut-o temeinic împreună cu dragii noştri părinţi.

Dragii noştri salvamari, încercaţi un exerciţiu prin care într-o zi să evitaţi plaja, strada, politica etc., ascundeţi-vă pe după blocuri sau hoteluri, sau oriunde vreţi voi, şi să vedem împreună dacă nu cumva viaţa va fi mai liniştită, mai puţin zgomotoasă şi oricum mult mai senină – finalmente, credeţi-mă pe cuvînt, Pămîntul nu-şi va opri rotaţia dacă veţi binevoi să nu ne mai copleşiţi cu vigilenţa voastră.

Nicuşor SZAIFF
catnick@gmb.ro
Constanţa

N. red.: Oare...?

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR EDITORIAL: Adrian HALPERT ● **DIRECTOR FINANCIAR:** Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 6.500 şi 49.900 cu DVD ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Starea filmului**
- **Toleranţa**
- **Vedete de silicon**
- **Cultura protestului**
- **Viaţa *low-cost***

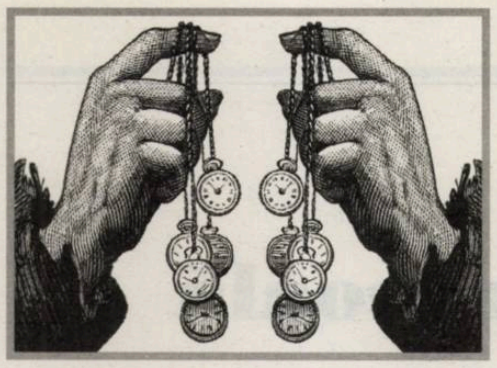

Andrei PLEȘU

nici **așa**,
nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Integrarea de tranziție

Era inevitabil. În loc să fie o evoluție armonioasă, naturală, echilibrată, integrarea europeană a țărilor candidate împrumută ceva din metabolismul tranziției. Mai mult: chiar și instituțiile comunitare se văd contaminate de ritmurile, obiceiurile și tatonările țărilor aspirante. Cu alte cuvinte, procesul integrării seamănă mai mult a Est decît a Vest. Se fac mișcări precipitate, se țin multe discursuri, se lansează și se încalcă promisiuni, se alternează exigența țeapănă cu festivitățile. De aceea, primul îndemn pe care l-aș adresa europenilor în general, politicienilor europeni de la răsărit și de la apus și analiștilor politici care trăiesc din tribulațiile Bruxellesului ar fi, în noua „lingua franca“: *„Relax!“*, *„Take it easy!“*, nu abuzați de îngrijorare și de spirit organizatoric, nu vă agitați, vorbiți mai puțin și mai calm, pe scurt, feriți-vă să transformați problematica integrării europene într-un rigid „cincinal“, într-o ideologie triumfalistă, într-o insomnie. E păcat să văduvim un proiect atît de nobil de componenta de „firesc“, de grație, a unei evoluții organice și, într-un anumit sens, subînțelese. Nu vreau să spun că trebuie să lăsăm lucrurile la întîmplare sau că o angajare rezonabilă, dar constantă către scopul propus n-ar fi necesară. Uneori însă, mi se pare că ne confruntăm cu o inflație contraproductivă a vorbelor. Pendulăm între excesul birocratic al planificării și excesul retoric al utopiei sentimentale. Teoreticienii se străduiesc să se manifeste pragmatic, în vreme ce politicienii divaghează înaripat, mișcîndu-se stîngaci printre angajamente voioase și metafore diafane. Primesc anual – și, fără îndoială, sînt departe de a fi un caz izolat – cel puțin zece sau cincisprezece invitații la colocvii internaționale axate, sub diverse deghizamente, pe aceeași ostenită temă a integrării europene. E îngrijorător. S-a ajuns la modă, la limbaj de lemn, la stereotipie. Substanța europeană nu iese îmbogățită din această epidemică vorbărie. Mai cu seamă noi, cei din Est, știm foarte bine cum pot propaganda, discursul sărbătoresc, planificarea și isteria organizatorică să distrugă tot.

Una din piedicile severe în calea unificării europene este inabilitatea funcționarilor apuseni și răsăriteni de a găsi dozajul optim între omogenitate și diferențiere. Există o *singură* Europă, dar există *mai multe* culturi europene. S-a spus, nu o dată, că Europa e singulară tocmai prin policroma multiplicitate care o alcătuiește, în ciuda unui spațiu geografic restrîns. Lucrurile par evidente, dar instituțiile europene nu se comportă foarte coerent în această privință. Proiectul integrării pune accentul, firește, pe ceea ce țările candidate au *în comun* cu țările membre: apartenența la același spațiu geografic, istoric și spiritual (și fractura nedreaptă survenită după Al Doilea Război Mondial), valori comune, aspirații comune etc. Practica integrării se vede însă obligată să pună accentul pe *diferențe:* diferențe de ordin economic și legislativ, diferențe de mentalitate, de tradiții religioase, de *Weltanschauung,* de cutumă. Se pune întrebarea: ce prevalează? Dacă prevalează diferențele, de ce ținem cu tot dinadinsul să ne unim? Dacă prevalează asemănările, de ce facem din procesul unificării un exercițiu atît de laborios și de ce dăm atîta greutate deosebirilor? La o privire mai atentă, exercițiul integrării impune, vrînd-nevrînd, ideea că deosebirile sînt, în principiu, blamabile. Țările candidate sînt invitate să se angajeze într-un efort care *să anuleze* deosebirile dintre ele și Occident. Negocierile de aderare propun criterii de aliniere la un standard comunitar, subînțelegînd că îndeplinirea acestor criterii va duce la o nivelare igienică a peisajului: ne vom simți peste tot în același fel, vom mînca la fel, vom gîndi la fel, vom avea aceleași mașini, aceleași magazine, aceeași Constituție. Orice abatere este conotată negativ. Pe fondul unei retorici care predică toleranța, respectul pentru alteritate, dreptul diferenței de a fi acceptată ca diferență, diferențele sînt cuplate, în cursa integrării, cu un sentiment de vinovăție. Știu foarte bine că există diferențe „bune“, care trebuie acceptate, și diferențe „rele“, care trebuie reduse. Dar în vreme ce despre cele din urmă se vorbește foarte apăsat, cele dintîi sînt pomenite fără convingere, din rațiuni mai curînd decorative. „Dă bine“, într-un discurs politic, să spui ceva înălțător despre cultură, să dai un citat din Havel, să concezi, magnanim, că țările mediu- și est-europene au de oferit „Europei“ un notabil patrimoniu intelectual și artistic. Dar avem încă mult de lucru pînă să înțelegem că, fără asemănări fundamentale, problema integrării devine caducă, după cum, fără deosebiri interne *legitime,* comunitatea europeană devine un spectru. Trebuie să pricepem că există mai multe feluri de a fi european și că avem încă multe de învățat unii de la alții. Trebuie să ne obișnuim cu ideea că unele țări sînt mai dinamice, unele mai lente, că unii europeni sînt mai volubili, alții mai tăcuți, că unii sînt mai muzicieni, iar alții mai romancieri, unii mai iubitori de șnapsuri, unii mai iubitori de bere, unii mai conservatori, alții mai zglobii ș.a.m.d. Trebuie să abandonăm ideea că „ștergerea diferențelor“ e realistă și dezirabilă și că prejudecățile noastre sînt întemeiate. În Est, Vestul e privit, adesea, ca o utopie tiranică, iar în Vest, Estul e privit ca un balast barbar. Sîntem mult mai izolați unii de alții decît o credem, în pofida discursurilor publice, a suspendării vizelor, a Internetului. Ceea ce fiecare din noi *ne închipuim* despre celălalt e mai puternic decît ceea ce *știm* cu adevărat. Un arab din secolul al VII-lea, Ali bin abi Taleb, era mai înțelept decît noi: „Nici o izolare – spunea el – nu e mai jalnică decît cea produsă de închipuire“.

Apărut în *Dilema veche,* 12 noiembrie 2004

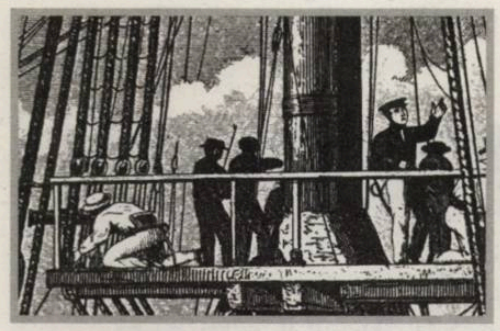

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cine ne sînt intelectualii?

Ideea că intelectualii „trebuie să se implice mai mult“ este tot mai des prezentă în comentarii, pe forumuri, pe bloguri – în fine, în tot acest spațiu democratic al datului cu părerea pe care interactivitatea, televiziunile, Internetul ni-l pun la dispoziție și care, adesea, „creează actualitatea“ în ciuda actualității înseși. Mi se pare – în vremuri de criză – încă o expresie a dezamăgirii, dezorientării, frustrării unor grupuri sociale care tot așteaptă să vadă „luminița de la capătul tunelului“, dar încă nu s-au obișnuit cu mersul prin tunel. Numai că problema e mai complicată și mai sucită decît pare. Și asta din cauza ne-așezării societății românești.

Dacă se implică
nu e bine.
Dacă nu se implică e rău.

Există destule exemple de intelectuali care „s-au implicat“ nu doar prin ceea ce le este la îndemînă și face parte din însuși statutul lor – anume, prin exprimarea opiniilor în spațiul public. Sînt unii care au intrat în politică, au condus instituții (unde chiar au lăsat ceva în urmă), au avut (ori mai au) funcții publice. Ce se spune despre ei? În general, că „s-au dus după ciolan“, că „n-au realizat nimic, doar și-au făcut aranjamentele personale“ și altele asemenea. De obicei, astfel de opinii sînt exprimate ferm și fără argumente, pe baza „prezumției de impuritate“ despre care scria dl Andrei Pleșu în *Dilema* acum vreo 15 ani. Dacă intri în sistem, ești „de-al lor“. Iar „de-al lor“ înseamnă, în opinia dominantă de la noi, corupt (sau coruptibil), cu interese meschine, pus pe afaceri dubioase etc. Astfel încît ideea că un intelectual acceptă o funcție publică, își ia pe cap conducerea unei instituții (fie aceasta un minister sau un muzeu) ori e de acord măcar să-și valorifice competențele în calitate de consilier al unui demnitar devine, *în sine,* o sursă de neîncredere pentru mulți: aproape că respectivului i se retrage, spontan, calitatea de intelectual. Nu prea se practică, la noi, analiza argumentată a faptelor săvîrșite la conducerea instituției. Pe scurt, pe de o parte i se cere intelectualului să se implice, să „nu stea pe margine“ și doar să comenteze ca o cumătră în fața porții. Dacă se implică, aceleași voci care îi reproșau pasivitatea clevetitoare exclamă: „L-am pierdut și pe ăsta!“. E aici o dilemă din care nu putem ieși atîta timp cît imaginea despre „a fi la putere“ sau măcar „a conduce vreo instituție“ nu se schimbă. Comunismul ne-a lăsat senzația că puterea e urît mirositoare și a pătrunde în încăperile ei înseamnă că ești „omul regimului“, iar tranziția ne-a pricopsit cu sentimentul că a ajunge la putere (sau măcar șef pe undeva) înseamnă intrarea definitivă și irevocabilă într-o rețea de complicități mafiote. Peste toate, tronează vechiul sentiment românesc că oricine e „omul cuiva“ sau că „are pe cineva în spate“.

Problema se complică și mai mult dacă încercăm să răspundem la întrebarea din titlu: în definitiv, ce înțelegem prin „intelectuali“? Evident, nu este vorba despre cei care apăreau, în enumerarea lemnoasă a limbajului comunist („muncitori, țărani, intelectuali și alte categorii sociale“), drept frați ai proletariatului și ai țărănimii muncitoare. Nu este vorba nici despre sensul restrîns al cuvîntului, pe care îl găsim în dicționare („Persoană care posedă o pregătire de specialitate temeinică și lucrează în domeniul artei, al științei, tehnicii etc.; persoană care aparține intelectualității“, conform DEX). E vorba despre ceea ce, de cîtva timp încoace, se înțelege prin „intelectuali publici“. În SUA, „intelectuali“ sînt considerați, în esență, universitarii. Poeții sau pictorii nu intră în această categorie, ei sînt „artiști“. În Europa continentală, criteriile sînt mai laxe: cel puțin de la Emile Zola și celebrul său text *J'accuse* încoace, intelectualii implicați în viața publică vin dinspre lumea scrisului și a artelor, dar și din universități. La noi, aproape că nu există criterii, iar agitatul peisaj mass-media din tranziție a stricat și mai mult situațiunea. Percepția publică este că și poeții, și artiștii de toate felurile, și universitarii aparțin deopotrivă categoriei intelectualilor. Dar și unii editorialiști care au căpătat o oarece notorietate și care au dovedit în timp că pot vorbi suficient de convingător la TV despre tot felul de subiecte – de la politică externă la film, de la chestiunea atentatelor din 11 septembrie la creșterea TVA. În această accepție, Cristian Tudor Popescu, de exemplu, e perceput de public nu doar ca jurnalist, dar și ca intelectual. Mai nou, și Mircea Badea tinde să pară la fel, mai ales că – printr-o interesantă confuzie – a avea succes și audiență atunci cînd vorbești despre orice tinde să devină, pentru o bună parte a publicului, un semn de competență, de „expertiză“. În chestiunea aceea sociologico-televizată numită „Zece pentru România“, Mircea Badea a fost la un moment dat pe locul 1 și la „jurnaliști“, și la „analiști politici“ (în SUA și în alte țări, „analiști politici“ se numesc cei care predau științe politice la universitate sau lucrează într-un institut de cercetări). Iar la categoria scriitori între primii 10 era un amestec de scriitori cu oameni care sînt „mai-mult-altceva-decît-scriitori“, dar așa îi percepe publicul: ca „oameni ai scrisului“, deci intelectuali. Iar într-o recentă monitorizare a „celor mai mediatizați intelectuali“ (prin care o agenție de PR încerca să-și facă loc pe piață) clasamentul dezvăluia un perfect talmeș-balmeș de „criterii“.

Cine ne sînt, așadar, intelectualii? Vorba lui Roland Barthes despre „ce este literatura“ („ceea ce se învață la școală că este literatura“) poate fi adaptată și aici: ceea ce i se pare publicului că ar fi intelectuali. Așa să fie? Nicidecum. Despre asta, în numărul viitor.

ținerea de minte

„– Elevi, scrieți foarte scurt, nu mai mult de-o pagină, ceva din natură, din viața voastră. Dar să aibă miez, fiindcă altfel vă dau zero tăiat în patru.

Nu ne dădea niciodată zero. Se lăuda. Scot o foaie de maculator, îmi scriu numele pe ea și stau.

– De ce stai, Popescule?

– Păi nu știu despre ce să...

– Gîndește-te, că altfel...

Mă gîndisem la ziua de ieri. Nimic interesant. Clopotul. Masa. Clopotul. Meditația de dimineață. Clopotul. Orele. Clopotul. Amiaza. Clopotul. Meditația de după-masă. Clopotul. Cina. Clopotul. Meditația de seară. Clopotul. Nimic. Alaltăieri? La fel. Clopotul. Clopotul. Pedagogii. Profesorii. Săptămîna trecută? Nimic. Nimic. Nimic. Ce mama dracului să scriu despre natură? Mă gîndesc la bunicii din partea mamei. Stau în marginea pădurii. Acuma știu precis despre ce voi scrie: despre bivoli.“

D.R. Popescu, „Leul albastru“
în volumul *Opere,*
Editura Polirom, 2010

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Un exerciţiu pentru şcoală

Băruleţul era mic, destul de înghesuit, dar curăţel. Toţi clienţii erau studenţi la Drept. Firesc, avînd în vedere că stabilimentul se găseşte pe bulevard, exact vizavi de facultate. Din marele-ecran-de-plasmă ţîşnea mult prea tare o „shakiră", ceea ce ne deranja. Am rugat chelneriţa să dea televizorul mai încet. Atunci s-a auzit clar, din laptopul meu: „Dacă ne-nfruntă munţii cu munţii ne vom bate / Pentru lumina ţării şi pentru libertate". Avem o temă de făcut.

Observ cu mare atenţie reacţiile celor trei studenţi. Sînt două fete şi un băiat şi avem o temă grea. Ar trebui să pledăm pentru „DA, comunismul a creat valori în societatea românească". Echipa adversă trebuie să ne contrazică. La rugămintea unui amic, mă implicasem în concursul de pledoarii al facultăţii (secţia în limba franceză) şi eram un soi de îndrumător pentru grupa DA. Acolo, în băruleţ, repetam pledoariile. Aflasem care era linia de atac a oponenţilor. Ei veneau cu citate din *Memorialul Durerii* şi cu evocarea lagărelor de muncă din anii '50 – Piteştiul, Gherla, Aiudul, Canalul, Sighetul. Am hotărît să nu îi contrazicem defel (nici nu aveam cum). Vom reaminti numai că tema dezbaterii nu este: „A fost sau nu odioasă orînduirea comunistă din România".

Din întîmplare, în laptopul pe care l-am cumpărat second hand, aveam o grămadă de melodii ale Cenaclului Flacăra (înregistrate de fostul proprietar al computerului). La pregătirea pledoariei, dorind să ofer o mostră de mod de viaţă al junimii din perioada comunistă, am dat play la folderul „Cenaclu". Cînd am ajuns la celebra „Trăiască Tricolorul", cei trei studenţi au căzut pe gînduri. În primul rînd, s-au minunat că existau melodii cantabile, cu un ritm aducînd a marş, pe versuri benign-dulceag-naţionaliste cîntate de mii de tineri români (pare-se, de bunăvoie). Apoi, m-au pus să mai dau o dată play la aceeaşi melodie. „Dacă renunţi la luptă n-ai ce să mai aştepţi / Nimica nu se face în poziţie de drepţi". M-au întrebat dacă nu era o referire directă la regimul ăla idiot. Ce era să le spun? Am zis că da, aşa bănuiesc. Apoi a fost rîndul meu să mă minunez atunci cînd am constatat că nu îi mira defel schimbarea de cuvinte în refrenul de final, acolo unde, de două ori, apare „Trăiască Ceauşescu".

„Păi, nici o mirare. Este ca şi cum eşti directorul de marketing şi îl pupi în c.. pe directorul financiar, să-ţi dea o suplimentare la bugetul de publicitate pentru anul următor." Am rămas, carevasăzică, fără replică. Sincer, nu mă aşteptam la un aşa aranjament axiologic. Pînă la urmă, cei trei studenţi au căzut de acord că îşi vor axa pledoaria pe ideea că societatea *aia* comunistă era profund ipocrită, că se mima credinţa în Partid şi în Cîrmaci, că exista viaţă (mai ales) în afara cursurilor de învăţămînt politic pe care profesorii se făceau că le predau, iar studenţii se făceau că le învaţă. Că, în atari condiţii, societatea şi-a văzut de (un anumit) drum şi, inevitabil, au apărut valori culturale, ştiinţifice, sportive.

Pregăteam şi eventualele contraatacuri din partea adversarilor. „Bine, dar fără comunişti, ar fi apărut şi mai multe valori." „Foarte probabil, dar nu acesta este subiectul dezbaterii. Noi răspundem strict la moţiunea enunţată." „Cenaclul ăsta, dacă tot l-aţi luat de exemplu, avea doza lui de îndoctrinare, îl preaslăvea pe Ceauşescu, glorifica Partidul." „De acord, livra o bună măsură de ipocrizie. Nu ştim dacă exista vreun spectator care să vibreze profund la imnurile de partid (deşi în orice societate există dezaxaţi), în schimb toţi erau impresionaţi de „Vînare de vînt", „Rugă pentru părinţi" sau de „Cîntec pentru Charlie Chaplin". Erau cîntece pe versuri splendide, amestecate, ipocrit, cu rahaturile de partid. Cam aşa trăia majoritatea acelei societăţi. Excepţiile au fost eroii anticomunişti (puţini) şi cei care credeau cu adevărat în comunism (poate şi mai puţini).

După pledoarii, asistenţa a trecut la vot. Aşa se decidea cîştigătorul, prin votul colegilor. „Ai mei" au cîştigat cu 24 la 6.

P.S. După vreo săptămînă, Nicu Alifantis mi-a povestit că versurile faimoasei „Trăiască Tricolorul" nu ar fi fost scrise de Adrian Păunescu, ci de un alt poet, Ion Nicolescu, acum uitat.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

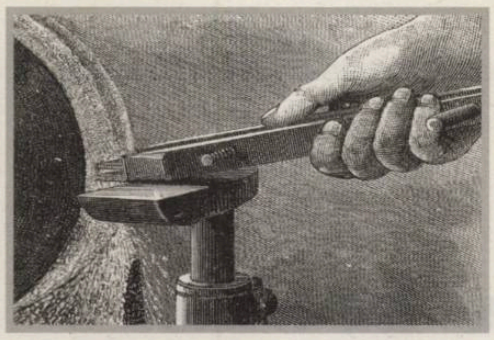

Robert SKIDELSKY

împotriva curentului

Războaiele austerităţii

Am ajuns să am din ce în ce mai puţine speranţe în ceea ce priveşte o ieşire rapidă din recesiunea globală. Expansiunea fiscală (de 5 miliarde de dolari), coordonată de puternicele guverne mondiale, a reuşit să reducă pierderile, dar nu şi să producă o revenire spectaculoasă. Cea mai recentă frustrare este rezumată de ultimul editorial al *The Economist,* „Creşti, naibii, creşti!".

Există două motive pentru pesimişti. Primul este retragerea prematură a „stimulilor" fiscali, măsură luată în luna aprilie 2009, la Londra, în cadrul adunării G-20. Acum, toate marile ţări sînt obligate să taie din deficitul bugetar.

În al doilea rînd, nu s-a făcut nimic pentru a redresa dezechilibrul provocat de balanţa plăţilor deficitare. Într-adevăr, azi discuţia despre războaiele fiscale care duc la războaie comerciale e reminiscenţa experienţei dezastruoase din anii '30.

Problema dezechilibrelor produse de conturile curente este strîns legată de existenţa unei saturări a economiilor mondiale. O parte a lumii, condusă de China, cîştigă mai mult decît cheltuieşte, în timp ce în altă parte, în special în Statele Unite, cheltuielile depăşesc cîştigurile. Şi doar dacă ţările cu surplus economic ar investi în cele cu deficit, aceste dezechilibre n-ar provoca atîtea probleme macroeconomice.

Într-adevăr, acesta a fost tiparul secolului al XIX-lea. Un sistem de investiţii străine, patentat la Londra, a canalizat economiile ţărilor bogate (sau cu surplus) către cele sărace (sau cu deficit). În ciuda numeroaselor crize economice şi a implicaţiilor acestora, relaţia de creditor-debitor a funcţionat, în mare, spre beneficiul ambelor părţi. Investitorii din ţările bogate au primit o dobîndă mai mare decît ar fi avut-o acasă, iar beneficiarii din ţările sărace au primit finanţarea de care aveau nevoie pentru dezvoltare. N-a fost nici o tendinţă persistentă a deflaţiei.

Ce se întîmplă azi e similar, la suprafaţă, cu o diferenţă majoră: curentul împrumuturilor începe din partea unor ţări în curs de dezvoltare, precum China, spre ţări bogate, precum Statele Unite – adică dinspre ţări unde avem capital precar spre ţări unde acesta este abundent. Rezultatul acestei relaţii perverse este saturarea economiei globale.

Spre deosebire de Marea Britanie, în secolul al XIX-lea, China nu-şi percepe surplusul ca pe un motor de investiţii. Atît China cît şi alte ţări est-asiatice deţin mare parte, în continuă creştere, de bonuri de tezaur ale SUA. Prin intermediere financiară, aceste titluri de stat au susţinut financiar consumismul vestic şi boom-ul speculativ care s-a prăbuşit în 2008.

Creditele cu dobînzi mici au fost răspunsul Keynessian „corect" pentru inundaţia de capital venit dinspre Est. Dar, pentru că au fost insuficiente deschideri pentru investiţii reale în ţările care aveau deja tot capitalul pe care îl puteau folosi, creditele cu dobînzi mici s-au dovedit căi disfuncţionale pentru rezolvarea problemelor economiilor în exces.

Recesiunea a consolidat modelul împrumuturilor dinspre ţările sărace către cele bogate. Cu reveniri puternice în Asia de Est şi stagnare în Vest, dezechilibrul global avea să crească. După cum afirma recent fostul preşedinte al Rezervei Federale a SUA, Alan Greenspan, „investiţiile americane de capital fix au scăzut mai mult decît istoria sugerează că ar fi trebuit să se întîmple, avînd în vedere creşterea dramatică a profitabilităţii companiilor". Pe scurt, ne îndreptăm cu toate pînzele sus spre următorul colaps.

Există două strategii ample de a destrăma problemele legate de conturile curente şi de dezechilibrele legate de economisire – investiţii. Prima este slăbirea imboldului Chinei de a acumula economii.

În luna aprilie 2009, Zhou Xiaochuan, guvernatorul Băncii Populare din China, a propus crearea unei monede de rezerve „supersuverane", pentru a elimina „riscurile inerente" ale bazei de credite din rezerva naţională. Această nouă monedă, care avea să fie dezvoltată de către Fondul Monetar Internaţional, numită DST, urma să înlocuiască în timp întreaga rezervă monetară naţională.

Un „cont de substituţie" găzduit de FMI ar fi incapacitat ţările să-şi transforme rezervele de monetar, deja existente, în această nouă monedă, DST. Principiul din spatele acestui fapt este că asigurarea colectivă e mai ieftină, deci mai puţin deflaţionistă decît autoasigurarea. Reducerea apetitului Chinei pentru stocarea economiilor ar fi reflectată în aprecierea propriei monede şi reducerea excedentului comercial.

Această propunere nerealistă a Chinei nu a părăsit însă nivelul teoretic. În schimb, SUA au presat China să-şi reevalueze moneda – renminbi. Rezultatul e un război mediatic care ar putea uşor degenera în ceva mai rău. SUA acuză China de subevaluarea monedei, în timp ce China învinuieşte pierderea politicii monetare din SUA prin inundarea pieţelor emergente cu dolari americani. Camera Reprezentanţilor din SUA a adoptat un proiect de lege care ar permite vamei să impoziteze produse importate din ţări precum China, care şi-au manipulat moneda pentru a-şi spori avantaje comerciale.

Între timp, deprecierea dolarului a determinat băncile est-asiatice să intensifice achiziţii de dolari şi să impună controlul asupra intrărilor de capital, pentru a-şi putea feri moneda de la apreciere. În vreme ce ţările asiatice încearcă să împiedice intrarea de capital, Vestul mizează pe protecţionism.

Putem învăţa din experienţa anilor '30. Fluxul ridică toate bărcile; refluxul poate aprinde un război hobbesian care să ne învrăjbească pe toţi.

Acest lucru ne readuce la prematura retragere a stimulilor fiscali. Cu cererea scăzută în Europa şi SUA, guvernele se îndreaptă, în mod natural, spre pieţele de export, pentru a relaxa problema şomajului acasă. Dar toate ţările, simultan, nu pot rula surplusul comercial. Tentativa de a reuşi e condamnată să provoace deprecierea monedei competitive şi protecţionism.

Keynes, cu înţelepciune, a remarcat: „Dacă toate naţiile ar învăţa să elimine şomajul prin propria politică n-ar mai exista motive presante pentru ca o ţară să-şi impună marfa alteia sau să respingă ofertele vecinului". Schimbul comercial între ţări „ar înceta să fie ce e azi, şi anume o oportunitate disperată de a menţine forţa de muncă în ţară, prin forţarea exportului şi restricţionarea importului". S-ar transforma însă într-un „schimb echitabil, şi fără obstacole, de bunuri şi servicii în condiţii de avantaj reciproc". Cu alte cuvinte, criza de azi a monedelor şi comerţului e un rezultat direct al incapacităţii noastre de a rezolva problema şomajului.

Robert Skidelsky, *membru al Camerei Lorzilor, este profesor emerit de economie politică la Universitatea Warwick, autor al unei biografii premiate a economistului John Maynard Keynes, membru al Consiliului de Administraţie al Şcolii de Studii Politice din Moscova.*

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Stela GIURGEANU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Despre o anume majoritate

În memoria colectivă a societăţii americane, termenul „majoritate tăcută" este legat, imediat, de Richard Nixon. În noiembrie 1969, în faţa unui val de mari demonstraţii împotriva războiului din Vietnam, zgomotoase şi, adesea, nervoase, preşedintele Nixon a cerut, într-un discurs patetic, susţinerea majorităţii tăcute *(silent majority).* În fond, Nixon observase că, deşi manifestaţiile cu care se confrunta adunau zeci sau chiar sute de mii de oameni, deşi media reflecta copios aceste acţiuni şi dădea impresia că întreaga societate se exprimă astfel, deşi discursul public era cu totul dominat de vocile care susţineau mesajul acestor manifestaţii, societatea americană era cu mult mai vastă în opţiuni. După Nixon, mulţi politicieni mai mici sau mai mari, din America sau de aiurea, s-au referit în discursul lor la majoritatea tăcută. Plecînd de la evidenţa că ea există, propun o rapidă incursiune spre majoritatea tăcută din România de azi, fără a avea pretenţia că cele cîteva rînduri care vor urma îi conturează perfect chipul.

Să începem cu ceea ce majoritatea tăcută nu este. Întîi, majoritatea tăcută nu este o majoritate neimplicată şi, cu atît mai mult, nu este o majoritate dezinteresată ori, mai grav, socialmente autistă. Dimpotrivă. Iar cea mai bună dovadă este tocmai faptul că politicienii i se adresează. În al doilea rînd, majoritatea tăcută nu este o majoritate morală. Dacă admitem că, în exerciţiul principiilor morale imuabile, o colectivitate aproximează în funcţie de o grămadă de factori de conjunctură şi că ceea ce înţelege acea colectivitate prin „bine" este rezultatul unei înţelegeri majoritare tradusă constant în atitudini, atunci binele pe care acea colectivitate, în majoritatea ei, îl practică nu are legătură cu sfera majorităţii tăcute. În majoritatea tăcută găseşti fel de fel de oameni, cît se poate de diferiţi în privinţa felului în care înţeleg şi practică etica. În fine, majoritatea tăcută nu este deloc o majoritate electorală, deşi mulţi politicieni îşi pot prea lesne imagina acest lucru. Majoritatea tăcută este, pur şi simplu, majoritatea oamenilor ale căror voci nu se aud deloc în spaţiul public. Asta nu înseamnă că opiniile lor nu sînt exprimate de unii dintre cei care se aud şi se văd. Într-o oarecare măsură, majoritatea tăcută este reprezentată pe scena publică. Interesantă a fost, întotdeauna, acea parte a majorităţii tăcute care nu se recunoaşte în nimic din ceea ce se petrece în văzul tuturor. După părerea mea, această parte a majorităţii tăcute nu este atît de consistentă pe cît pare unora, mai ales acelora complet nemulţumiţi de orice discurs astăzi audibil.

Mă întreb,
cum se simte majoritatea tăcută?

Mă uit în jur. Aglomeraţie, zgomot, agitaţie, policromie. Scena publică românească este plină. Este, oricum, largă. Primeşte pe oricine. Mă întreb, cum se simte majoritatea tăcută? Îmi imaginez că, într-o lume normală, fiecare dintre cei care alcătuiesc majoritatea tăcută se recunosc măcar într-una dintre vocile publice. Dar lumea românească nu-mi pare a fi chiar normală din punctul acesta de vedere. Orice este public are relevanţă numai în măsura în care exprimă ceva sau pe cineva din majoritatea tăcută. Dacă spaţiul public românesc, grav deteriorat de mizerie, ură şi urît, va avea vreodată şansa să se reconstruiască, atunci o va putea face numai cu ochii spre majoritatea tăcută. Mai mult, apostolii viitorului nou spaţiu public ar fi de dorit să fie tocmai oameni din actuala majoritate tăcută.

Majoritatea tăcută de acum, însă, ar putea fi doar un iluzoriu rezervor al noului. Este foarte posibil ca cei care populează acum spaţiul public, chiar dacă admitem că nu sînt întru totul reprezentativi pentru întregul spectru de interes al majorităţii, să o reprezinte, totuşi, fidel din punct de vedere stilistic. Mi-e teamă că agresivitatea sufocantă, care pare a fi norma exprimării publice acum, este o trăsătură generală a societăţii noastre. Şi mă întreb dacă alte idei şi alte viziuni decît cele care se aud acum pe scena publică, dar exprimate în acelaşi stil lătrat şi intolerant, ar putea însemna, de fapt, *altceva*. E doar o dilemă. Încă una.

P.S. De cîtăva vreme, mă urmăresc vorbele puse de Shakespeare în gura lui Marc Antoniu, imediat după asasinarea lui Iuliu Cezar: „Am venit aici, pe Cezar să-l îngrop, nu laude să-i aduc. Răul pe care un om îl face trăieşte şi după moartea lui – binele este adesea îngropat cu el". Tot încerc să găsesc motivul pentru care memoria mea mă agaseză cu aceste vorbe, în aceste zile. Le reproduc aici, mai degrabă, în scop terapeutic. Dacă nu mă lasă în pace în cîteva zile, cu ele îmi voi începe textul de săptămîna viitoare.

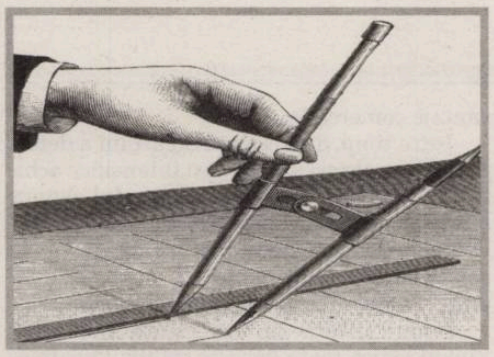

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Din nou călăreţul de bronz

În ajunul ultimului război, cea mai frumoasă statuie din Bucureşti era, fără doar şi poate, a lui Carol I. De Mestrovici, marele sculptor iugoslav căruia i se datorează şi statuia lui Ion I.C. Brătianu, din fericire salvată şi revenită acasă, spre deosebire de monumentele regilor (Carol şi Ferdinand), pe care le-au topit comuniştii. La 9 mai 1939 s-a dezvelit în Piaţa Palatului, în faţa Bibliotecii Fundaţiei Regale, statuia ecvestră a întemeietorului de stat şi de dinastie, în prezenţa urmaşului său şi a miniştrilor, dintre care cei mai bătrîni făcuseră parte din Guvern sau din Parlament înainte de sfîrşitul domniei lui Carol. De la naşterea acestuia se împlinise primul secol. Erau martori în ziua aceea şi cîţiva supravieţuitori ai Războiului de Independenţă.

Pentru a readuce la locul său statuia regelui, unii dintre noi am propus ca ea să fie refăcută după macheta de la Zagreb, cu consimţămîntul moştenitorilor artistului. Din motive obscure – şi care vor rămîne aşa cîtă vreme anumite interese se opun restituirii monumentului autentic –, s-a preferat *o statuie nouă care să semene cu cea veche* (!). Comanda i s-a încredinţat dlui Florin Codre, care avea deja un Carol I oferit la Turnu-Severin, dar plantat pînă la urmă la Călăraşi. Aşadar, ceea ce vom vedea în Piaţa Palatului este opera unui artist contemporan, cu destinaţie mobilă. Comisia însărcinată să avizeze monumentele de for public s-a pronunţat o dată contra acestei soluţii, după care nu i s-a mai cerut părerea.

Vom vedea în Piaţa Palatului opera unui artist contemporan, cu destinaţie mobilă.

Avem două probleme. Una este de ordin moral. Vrem ca regele Carol să se întoarcă unde a fost? Dacă acest gest simbolic, pe care-l aşteptam de mult, este îndeplinit, n-are importanţă cine este sculptorul sau dacă are talent. Noi, însă, am fi dorit să i se redea oraşului o podoabă de excepţională valoare. Acesta este un punct de vedere estetic şi istoric. Mestrovici rămîne un reper ilustru în arta secolului XX. Codre nu va avea un loc comparabil în arta europeană nici dacă ar mai trăi un secol, nici dacă ar făuri o lucrare originală, cu atît mai puţin cînd e vorba de o imitaţie. De altfel, contextul în care se va plasa noua statuie s-a schimbat faţă de situaţia din 1939. După bombardamentul din 1944 au urmat reamenajări succesive. Piaţa de astăzi a devenit un depozit de statui, cu operele lui Ghilduş, Spătaru, Buculei, Nicodim, o troiţă, placa triunghiulară de marmură de pe treptele Comitetului Central...

Cît despre reproducerea întocmai a statuii precedente, n-ar fi prima oară cînd se procedează aşa. La Berlin, un monument celebru este cvadriga de pe Poarta Brandenburg. Caii de bronz au apărut acolo din 1791, Napoleon i-a luat la Paris în 1806 pentru a umili Prusia învinsă, dar au fost aduşi înapoi în 1814 după înfrîngerea francezilor. În 1945, la intrarea sovieticilor în capitala Reich-ului, a fost distrusă opera originală, din care se mai păstrează doar un cap de cal, expus astăzi la muzeul de istorie a oraşului. Copiile de ghips făcute din 1942 şi ascunse împreună cu alte comori de artă au servit în 1958 cînd întregul ansamblu, turnat din nou, s-a întors de unde plecase.

Statuia lui Carol I de Ivan Mestrovici

Astă-seară, trecînd prin piaţă, am dat peste un grup de muncitori şi de gură-cască adunaţi în jurul macaralei care urma să ridice statuia pe soclu. Un soclu ieftin şi banal. Arhitectul Horia Teodoru îmi povestea odată că l-a condus pe Mestrovici ca să aleagă granitul pentru soclul lui Carol I. I l-a arătat pe acela al lui Take Ionescu şi oaspetele a avut delicateţea să aprecieze calitatea pietrei, fără să comenteze calitatea artistică a statuii care ieşise din atelierul unui sculptor francez minor, Ernest Dubois.

De ce, la noi, chiar dacă se face un gest frumos, se strică prin stîngăcia unuia sau şmecheria altuia?

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Lidia VIŞAN

SOS Provincia

A fost odată... un bazar

De cîtăva vreme, fosta Piaţă Civică a oraşelului nostru a fost updatată, modernizată şi reinvadată (mai ales în serile de vară) de tulceni, şi mai mici şi mai bunici. Foarte puţini însă dintre cei care stau pe băncuţe şi admiră jocurile de lumini şi de apă cunosc ce se afla înainte pe aceste locuri, înconjurate acum de blocuri din anii '70-'80.

În vale – actualul centru al oraşului – doar mlaştini şi locuitori broscani.

Să dăm timpul înapoi ca să aflăm. Dacă îl dăm prea mult, aflăm că pe la începuturile Tulcei, pe aici... nu era mai nimic, decît apele Dunării care se lăfăiau pe zonele joase, întinse, unde astăzi găsim centrul comercial şi administrativ al oraşului. Tulcea cu mahalalele ei o găseai la vremea aceea cocoţată pe deal (deh! şapte coline), la adăpost de ape.

În vale – actualul centru al oraşului – doar mlaştini şi locuitori broscani, şi asta pînă pe la 1850, cînd Comisia Europeană a Dunării – cea care a făcut mult bine prin zona Deltei şi Dunării şi, în general, pentru ţară, se hotărăşte să îndiguiască cu piatră ţărmul dunărean şi astfel să ne scoată din glod.

„Golfurile" Dunării se colmatează încet, şi cu aluviunile aduse de ploi de pe versanţi, astfel că locul începe să fie cît de cît folosit. Mai întîi de ţăranii de prin satele alăturate, veniţi cu treburi la oraş, care îşi lasă aici carele. Mai apoi, pe ridicăturile de pămînt ivite ici-colea, locuitorii de prin împrejurimi înalţă primele magazii. Noul pămînt, smuls apelor, este denumit de locuitori *Ceair,* un cuvînt turcesc ce înseamnă „loc întins" sau „pămînt nou".

Aşa încep să se contureze viitoarele străzi cu deschidere spre Dunăre, care vor forma ulterior centrul oraşului. Şi asta pentru că noua zonă era plată, avea vad comercial bun, fiind aproape de Dunăre, de activitatea trepidantă din port, aşa că aici apar prăvălii, cafenele, agenţii de navigaţie etc.

Tot aici, între 1861-1866 este construit, după modelul bazarurilor orientale, un ansamblu arhitectonic deosebit: *Bazarul turcesc* sau *Coloanele turceşti.* Construit din cărămidă cu mortar de ciment pe fundaţie de piatră, ansamblul cuprindea 41 de imobile, majoritatea prăvălii, cu două rînduri de coloane, de o parte şi de alta a străzii Ştefan cel Mare, în total 72 de coloane.

În magazine, printre coloane şi chiar şi pe stradă – o forfotă şi un du-te-vino continuu: ţărani cu legume de vînzare, sobari, coşari, sacagii, bătrîne lipovence cu coşu', cu seminţe de floarea-soarelui, turci cu halviţă şi bragă, oameni în căutare de lucru. (Bazarul Turcesc este evocat cu multă nostalgie de Constantin Găvenea în *Amintiri şi imagini din Tulcea de odinioară).*

Pe bună dreptate este declarat monument de arhitectură, căci bazarul din Tulcea – parte caracteristică şi emblemă a oraşului, era unicul de acest gen din sud-estul Europei. Din păcate nu pentru mult timp, pentru că în urma măsurilor de sistematizare, prin Dispoziţia nr. 221963 a Consiliului de Miniştri, bazarul este scos de pe lista monumentelor de arhitectură şi demolat. I s-a păstrat doar, într-un fel, numele. „Sub Coloane" mai zic azi tulcenii unui bloc cu magazine şi bineînţeles coloane la parter, construit aproximativ pe locul vechiului bazar.

Dimpreună cu „Coloanele turceşti" dispare întreg centrul vechi al oraşului, construit pe *Ceair.* Nivelul ridicat al apei freatice de pe acest fost teren inundabil a făcut insalubre multe dintre clădirile centrale, buldozerele comuniste găsind astfel justificare misiunii lor.

În concluzie... a fost odată un bazar turcesc. Şi un centru vechi. Acum nu mai sînt.

Le mai găsiţi, dacă aveţi curiozitatea, pe www.redescoperatiorasul.eudivers.ro/images/stories/articole/redescopera-ti%20 orasul.pdf în ghidul *Tulcea de ieri şi de azi,* realizat în cadrul proiectului „Redescoperă-ţi Oraşul!" de Centrul EU divers din Tulcea.

Lidia Vişan *este coordonator al proiectului „Redescoperă-ţi Oraşul!", finanţat de Comisia Europeană prin programul „Tineret în Acţiune".*

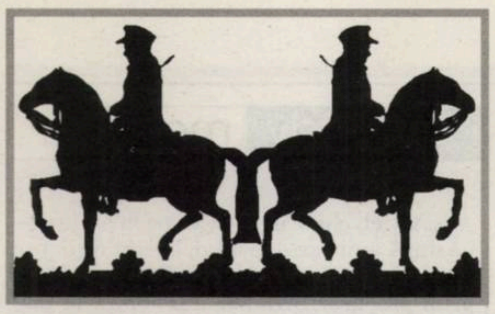

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

...Să ne fi prostit?

Luna trecută, după apariția articolului „Rezistența prin cultură", i-am lăsat lui Andrei Pleșu următorul mesaj: „Am așteptat 15 ani acest articol"... Nu cred că păcătuiesc prin trufie dacă adaug azi, la același dosar deschis de polemica Herta Müller-Gabriel Liiceanu, acest text din Dilema veche *datat 14.07.2006. „Mai sînt multe de descoperit în țara amorului propriu" ne anunța de mult La Rochefoucauld.*

Către Comisia Tismăneanu

Onorată comisie,

Există un interviu memorabil al lui Nichita Stănescu – acordat lui Ion Drăgănoiu – în care el numește poeții săi preferați: Leonid Dimov și Mircea Ivănescu. E limpede că pentru ca Dimov și Ivănescu să fie poeții preferați ai lui Nichita, ei trebuiau să existe. Iar ca să existe, ca să le apară volumele prin care Nichita îi punea la înălțimea lui, ele trebuiau să poarte viza infamantă a cenzurii, „viza poliției", cum se spunea. Scriitorul din țara lui Cănuță-om-sucit, din zona încredințată de Cel-de-Sus lui Kir Ianulea, nu e și nu a fost amator de samizdat sau literatură de sertar. El vrea mereu să apară; așa e naturelul lui. Nu cred că trebuie condamnat la moarte. A devenit însă un loc comun – înainte de '89 și după... – disprețul acordat cărților care s-au tipărit cu viza poliției. E întotdeauna loc, la noi, pentru melodramă.

După ce ani de zile s-a susținut cu temeinică furie că sub comuniști nu se pot scrie cărți bune, căci cenzura paralizează talentul, cinstea și inteligența, s-a păsit într-o nouă etapă, de neconceput înainte de 1968, ca să luăm un punct de reper, și anume Praga: s-a acceptat, în fața unor dovezi irefutabile, că apar cărți bune și foarte bune cu viza poliției, cu ștampila aceea greu suportabilă: *bun de tipar*.

Îmi aduc aminte de noaptea aceea (aproape) fericită pentru urechea lipită de radio, cînd Virgil Ierunca a afirmat: critica literară din România e cea mai bună din estul Europei. Ce se putea face? Să se deplîngă că poliția a evoluat estetic și „dă drumul" *Temelor* lui Manolescu și *Băii* lui Dimov? Să ne fi prostit, iluzionîndu-ne că poliția nu ar fi înțeles poemele lui Mopete și că poate fi trasă pe sfoară? Trebuia să rămînem strict lucizi, știind că tiranul, din interesele lui, a cerut cenzorilor să închidă ochii „la tot ce e valoros literar și nu e nociv politic" – enormitate estetică, dar plină de consecințe binefăcătoare pentru „munca de creație literară", cum i se zicea frumos la orice județeană. Era o confirmare, sus, a legii formulate, jos, la Cartea Românească, de Marin Preda, aceea care a asigurat strălucirea directoratului său și a lui George Bălăiță: „Dacă nu are talent, să nu bage pile, că strică prețurile! Dar dacă are talent, să bage, ne luptăm pentru ele, negociem!". Idee de sorginte moromețiană, a fost formularea cea mai politică, cea mai demnă, cea mai creator duplicitară (la noi, duplicitatea e numai și numai oribilă...). Firește că deșteptăciunea la zi a bagatelizat imediat: „Mare brînză o literatură cu pile!". Dar *Totul* lui Cărtărescu să fi fost numai o pilă? Sau *Urcarea muntelui...?* (fie și interzisă, dar cu scandal frumos...) Sau *Bietele corpuri...?* Sau *La lilieci...?* Sau *Guillaume poetul și administratorul?*

Și totuși, să fi trecut la o grevă a scrisului, dezgustați de tot ce este tîrguire cu Puterea?

Și totuși, să fi trecut la o grevă a scrisului, dezgustați de tot ce este tîrguire cu Puterea? A fost vorba și de așa ceva – numai că cenzura viza fără mari avarii și *Epistolarul* lui Liiceanu, și cărțile lui Raicu, Blandiana – bine urmărită – negocia un volum excepțional în BPT care apărea doar sub restricția de a fi difuzat în București, iar într-o bună zi, pe un telefon „scurt", s-a înregistrat și această mirobolantă mînie: „Cine a fost imbecilul care a respins la cenzură cărțile lui Goma?".

Dacă pentru poeții înțeleși cu Secu *„la vie était ailleurs"*, pentru cei controlați și perpeliți între demnitate și permisivitate *la littérature était ailleurs*, și anume în cărțile care apăreau, fie și în chinuri. Nu știu – chiar și Monica Lovinescu a spus în acest caz de grevă: „nu știu" – dacă scriitorii buni, foarte buni și extraordinari ai literaturii române contemporane cu Ceaușescu trebuie disprețuiți și huliți fiindcă și-au învins cenzorii, nu o dată, cu frumusețea scrisului lor care putea ascunde nu numai pile pentru gratii, ci – cu exagerarea de rigoare! – și tunuri ca valsurile lui Chopin, obsesia lui Sorin Titel. Mai degrabă cred că în permanenta hulire a „rezistenței prin cultură" se citește străvechea inapetență pentru dialectică, incapacitatea de a trăi și a crea în contradicțiile celei mai iraționale tiranii. Cărțile noastre bune, foarte bune ale unor scriitori – azi, de stînga sau de dreapta, nu contează! – au văzut lumina bunului de tipar prin jocul unei raționale și creatoare duplicități, și ea neobosită, precum absurdul. Cui dialectica – inventată, nu-i așa?, de Lenin! – i se pare un termen odios, cui raționalitatea îi sună cu prea multe silabe, să le înlocuiască prin hegeliana și neaoșa viclenie. De ce am evita viclenia în lucrul artistului, în practica scrisului său chiar sub cea mai crudă cenzură?

Onorată comisie, sînt conștient că această întrebare nu va obseda activitatea dvs. Sper însă că în sinteza pe care o veți prezenta Președinției va exista și un paragraf despre literatura acelui regim. Cu un scrupul, recunosc, ușor gogolian – al personajelor sale mărunte care se adresează Împărăției stîngaci și sfîșietor, în probleme de nimic... – mă simt dator să vă propun ca în acel paragraf să se spună oricît de concis, dar limpede, că acel regim criminal și ilegitim nu a reușit să pustiască literatura română; sub Dej sau sub Ceaușescu, literatura noastră nu a fost nici o „Siberie a spiritului", nici „o Hiroshimă" – două din imaginile de bază ale nihilismului de sorginte anticomunistă, după 1990. Cred că nu comit vreo impertinență dacă vă rog să nu cedați acestor clișee. Iar dacă am exagerat rolul vicleniei în istoria oricărei orînduiri, puneți-o pe seama incompetentei mele meserii de nuvelist.

P.S. la 2010: Nu am avut nici un semn elocvent că apelul meu a fost luat în seamă.

Cristina HERMEZIU

Spectacol sau cunoaștere?

– și una, și alta –

Vînători abili de nișe culturale, cîteva zeci de francezi au ales, dintre sutele de oferte culturale ale unei seri, să asiste la conferința „Spectacolul: o paradigmă universală", susținută la Paris, pe 28 octombrie, de Solomon Marcus, la invitația ICR. Academicianul român în vîrstă de 85 de ani – autor a zeci de cărți în domenii precum matematica, semiotica, informatica, antropologia culturală – a condensat într-un adevărat curs magistral istoria spiritului uman din perspectiva spectacolului, înțeles ca paradigmă inevitabilă, universală.

În accepția academicianului, paradigma „spectacol" acoperă tot ce are legătură cu: intrigă, personaje, roluri, spectatori, relații conflictuale, strategii, punere în scenă etc., elemente pe care le găsim practic peste tot: în viața socială, în științe și arte, în procesul de învățare, în viața de familie, în politică, în cercetare, în discursul public și jurnalistic etc. Spre exemplu, mecanismul metaforei e un mic spectacol, pentru că e vorba de roluri și de tensiunea dintre denotație și conotație. Pînă și teorema lui Fermat s-a putut transforma dintr-o teorie a numerelor într-un spectacol, la propriu, pus în scenă undeva, în America. Orice ar face și în orice domeniu, spiritul uman ia forma paradigmei spectacolului, ca matrice inevitabilă. „Eu nu m-am plictisit niciodată în viața mea – a mărturisit Solomon Marcus. Nu e vorba de natura mea, ci de natura în sine, care oferă în fiecare clipă un nod conflictual. E suficient să te gîndești la ce se întîmplă într-o celulă, de exemplu, sau la ce se întîmplă într-o conversație." Procesul viului e o desfășurare de strategii, de schimbări chimice, de mutări de forțe, într-o dinamică perpetuă. Jocul e însă extrem de subtil și complex, bătăliile nu se duc neapărat între forțe pozitive și forțe negative, logica aristotelică a terțului exclus nu mai e valabilă – „sau asta, sau asta" –, sîntem mai curînd într-un sistem de vase comunicante, cea a terțului inclus lupascian, care invită în scenă posibilitatea lui „și asta, și asta".

Amintiți-vă ce reflecții a suscitat intrarea României în Uniunea Europeană – a exemplificat Solomon Marcus. Dacă va intra în Uniunea Europeană, România își va pierde identitatea, vociferau unii. Dacă și-o va pierde, atunci nici n-a avut-o – a plusat academicianul. Și încă: dacă nu și-o pierde înseamnă că nici n-a avut-o. Paradoxul nu mai e un simptom de boală, locul său n-a fost nicicînd la periferia logicii, ci în mijlocul scenei, acolo unde el poate pune în lumină mecanismul lui „și asta, și asta", „nici asta, nici asta". Nu-i așa că pînă și modul de a pune problema eventualității ca România să-și piardă identitatea în relația cu UE face parte din identitatea ei? În logica dinamică a contradictoriului circularitatea nu mai e un viciu.

De acord, și dacă acum știm că spiritul uman funcționează intuitiv, structural, după paradigma spectacolului, care sînt consecințele pragmatice ale acestei constatări de bun-simț? Cînd, prin analiză sau simplu reflex, strategiile devin evidente, cînd jocul de măști e luat drept ceea ce este, manipularea e mai puțin imediată. Dar vastul teritoriu de exploatat este sistemul de învățămînt. Omenirea se află în fața unei mutații de proporții, în acest domeniu. În civilizația Internetului, acumularea individuală de informații nu mai are nici o valoare. Conexiunile dintre informații, interacțiunile posibile, sensurile care scînteiază în ciocnirea dintre ele, dialogul dintre domenii, spectacolul lor e următoarea scenă a cunoașterii. Amfiteatrele statice și conspectul de conținut informațional din discursul monologal al profesorilor – unde e spectacolul?

După exact 50 de minute, Solomon Marcus s-a oprit din expunerea sa și a invitat la dialog. Strategie clasică, veți spune. Fără îndoială. Doar că, la cei 85 de ani ai săi, auzul domniei sale fiind ceva mai slab, profesorul a fost nevoit să se apropie de fiecare spectator din sală, ca să înțeleagă dilema fiecăruia și să răspundă în consecință. A urmat un dialog interpersonal la propriu, un spectacol uman și intelectual rar, și totuși atît de banal, pentru că înscris între invariantele noastre de comunicare.

***Cristina Hermeziu** este jurnalistă.*

un sport la Răsărit

Credeți că în ziua de joi, 4 noiembrie, cei de la Steaua au hotărît să strice șirul glorioaselor înfrîngeri ale echipelor românești în Cupele Europene? Dacă da, oare în ce scop?

Cercetătorii britanici au descoperit că în cazul Stelei s-au aliniat stelele în acea zi fatidică pentru capul lui Neșu (în sensul în care nu și l-a spart, ceea ce îi anulează respectivului jucător tot hazul). Se pare că echipa lui Lăcă ar fi întîlnit cel mai slab adversar din grupă, pe teren propriu, că ar fi nimerit schimbările, că ar fi reușit să scape cu fața relativ curată o repriză și ar fi beneficiat de cetățeanul Stancu, un tip care vrea să ne demonstreze ceva, dar nu ne e prea clar ce (ca să nu ne mai încurce neuronii, propun să-l emigrăm degrabă). După cum se vede, o asemenea margelizare a planetelor e destul de greu de reprodus în viitor. Mai grav e că naște speranțe, ori asta dacă îi dai românului, l-ai terminat. E gata! Liverpool va avea parte de gesturi războinice, ceea ce nu ar fi deloc cuminte, dat fiind că „the boys" tocmai au s-torres lămîia Chelsea. Nasol. Să profităm totuși de perioada minunată prin care trecem și să trăim fără mîine. *Carpete diem,* vorba unui minoritar. Sau cum o vrea Ăl de Sus, după păcatele fiecăruia. Părerea lui Gigi...

Radu NAUM

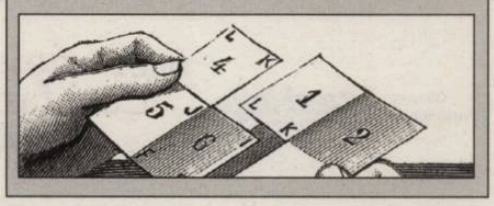

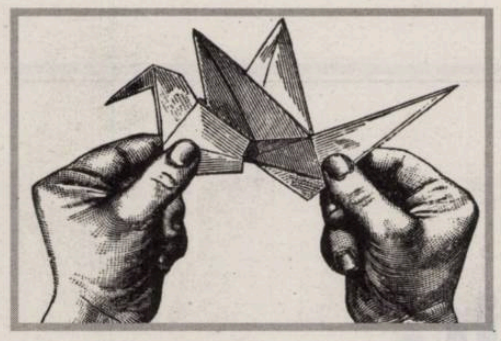

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Ţepele de odinioară

Cuvîntul *ţeapă* a făcut carieră după 1990. Înainte, noi îl foloseam în legătură cu un anumit obicei. *A trage ţeapă* însemna să fugi dintr-un restaurant fără să plăteşti. Iar *trasul ţepelor* devenise în anii '80 aproape un sport naţional printre tineri şi în special printre studenţi. Adică, mîncai cu prietenii la restaurant şi mai ales beai, iar apoi nu mai aşteptai să vină şi nota de plată. Grupul se retrăgea de la masă într-un mod cît mai discret, lăsîndu-i pe chelneri cu buza umflată. Uneori, treaba asta se repeta de cîteva ori în aceeaşi seară, la mai multe localuri. Cu alte cuvinte, chefliii făceau cîte un tur prin centrul Bucureştiului, asemeni *crailor de Curtea Veche,* doar că pe gratis.

Obiceiul era înrudit cu acela de a merge fără bilet în autobuz, cu felul în care ţăranii furau recolta de pe cîmpurile care odată fuseseră ale lor şi cu meteahna muncitorilor de a sfeterisi piese din fabricile despre care se spunea că aparţin poporului. Restaurantele, ca şi celelalte afaceri erau de stat iar statul comunist era ceva de rău, nu îi slujea pe oameni, ci îi oprima, aducîndu-le numai rele. Noi, tineri luminaţi, priveam lucrurile în mare şi ne ziceam că a pleca de la un restaurant fără să plăteşti poate fi o formă de protest împotriva statului şi a serviciilor sale execrabile. Evident, efectul *ţepelor* noastre din mizerabilele localuri ale patriei nu afecta în nici un fel ordinea statală. Era însă resimţit direct de către chelnerii şi administratorii respectivelor restaurante. Dar cum şi pe aceştia îi vedeam ca pe nişte profitori corupţi ai regimului, nu puteam decît să fim foarte satisfăcuţi ori de cîte ori reuşeam să-i fentăm. Era una din justificările prin care ne feream conştiinţa de ideea că săvîrşeam un furt. Adevăratul motiv al *ţepelor* era însă bucuria riscului şi adrenalina.

Cînd aveai de gînd să faci aşa ceva, tehnica era să te aşezi la o masă cît mai aproape de ieşire. De la terasele deschise vara, pline de lume şi mereu cu prea puţini chelneri, era cel mai uşor să te faci nevăzut. Unele restaurante aveau însă ieşiri mai complicate iar riscurile de a fi oprit înainte de a ajunge la uşă erau mai mari. După cîteva beri însă, totul începea să pară posibil.

La mezaninul blocului Turn din Piaţa Palatului exista o asemenea berărie, nerecomandabilă din punct de vedere strategic. Bucătăria de unde veneau chelnerii era în faţa uşii de la sala de mese. Cînd ieşeai, te puteai ciocni de ei, iar de la acea uşă şi pînă în stradă mai aveai de coborît încă vreo două rînduri de scări şi de străbătut un hol. De regulă, ca să nu atragem atenţia, nu plecam toţi odată, ci pe rînd iar, în cele din urmă, la masă rămînea unul singur, cu banii pregătiţi pentru orice eventualitate, aşteptînd momentul potrivit să o şteargă şi el. Ne asumam acest rol periculos, prin rotaţie. Era rîndul meu şi coşmarul s-a întîmplat. Deşi studiasem atent traseele şi ritmurile chelnerului, m-am petrecut cu el exact cînd ieşeam din sală. A zărit masa goală şi s-a întors către mine care deja coboram scara, nici prea repede ca să nu semene a fugă, nici prea încet ca să nu-i dau timp de reacţie. Totuşi, omul m-a strigat: „Alo, băiatu' (aveam vreo 19 de ani), păi aţi plecat aşa, cu toţii?". Am bălmăjit ceva cum că poate colegii mei or fi la toaletă. Pufnind în rîs, chelnerul a început să strige pe cineva de jos din direcţia în care mă îndreptam eu: „Marcelicăăă! I-auzi ce zice băiatu'". N-am mai aşteptat să apară Marcelică, m-am întors cîţiva paşi întinzîndu-i chelnerului toţi banii pe care-i aveam strînşi în pumn. Era un procedeu care funcţiona întotdeauna. La vederea banilor (cu bacşişul inclus) furia lor se atenua măcar pentru cîteva momente, suficient cît să poţi spăla putina în relativă siguranţă. Am reuşit să scap, fără să mai dau ochii cu Marcelică (pe care mi-l închipuiam un fel de Silvester Stalone), dar am avut oarecare dificultăţi în a le explica prietenilor, care mă aşteptau două străzi mai încolo, că nu mai am banii. Eşecurile de acest fel erau atît de rare încît păreau greu de crezut.

Altădată, un amic, Creţu, a făcut un asemenea tur de forţă pe la mai multe cîrciumi. Prima *ţeapă* a fost la localul Palace de pe Brezoianu, unde a băut vreo două beri. Au urmat alte trei cîrciumi rezolvate cu acelaşi procedeu. S-a despărţit de colegi şi, tîrziu în noapte, picotea pe scaunul ultimului metrou în drum spre casă. Dintr-odată s-a simţit privit insistent de cineva care se postase în picioare, chiar în faţa lui. Era chelnerul de la Palace, care-i bătea obrazul.

Un alt cunoscut mi-a povestit cum în acea perioadă a tras zeci de *ţepe* prin restaurantele din Petroşani. La un moment dat, el şi prietenii lui şi-au dat seama că nu mai au unde să intre. Deveniseră proscrişi pînă şi în ultima bodegă din oraş. Norocul nostru că Bucureştiul era mai mare.

ready made

„Astfel, chiar în acea zi, pe la orele două după amiază, d. poliţai, însoţit de d. jude din instrucţiune Mihail Frişcu şi de d. prim procuror Strâmbeanu veniră la domiciliul d-lui Boicea Radianu, unde, din toate hârtiile ce scotociră prin toate unghiurile casei, ochii lor se opriră pe o scrisoare a d-lui Scarlat Turnavitu, pe alta a d-lui Candiano Popescu şi în fine pe o a treia a d-lui Eugeniu Carada.

Cea dintâi era o protestaţiune ce d. Turnavitu o trimisese cu cererea de a se publica în ziarul «Vocea Oltului» contra unui articol apărut în ziarul «Aurora Craiovei», în care se nega romanitatea d-lui Ion C. Brătianu, în cea de a doua d. Candiano Popescu mulţumea d-lui Boicea Radianu pentru abonaţii ce acesta îi făcuse la ziarul «Democraţia»; în cea de a treia, d. Eugeniu Carada trimitea oarecare număr de bilete de abonament la ziarul «Românul» şi o listă a celor abonaţi cărora le explica termenul, invitând pe d. Radian a pune un om cu plată să adune bani şi termina scrisoarea cu fraza «pe aci totul încurcat».“

din volumul
Eugeniu Carada (1836-1910),
Institutul Cultural Român, 2010

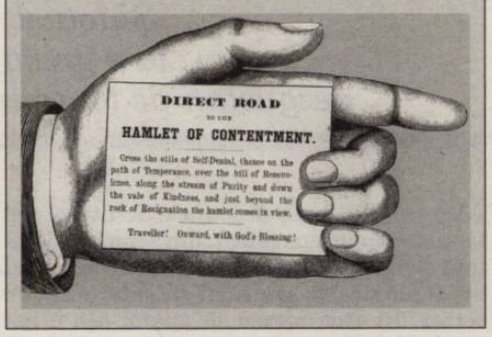

PUBLICITATE

PUBLICITATE

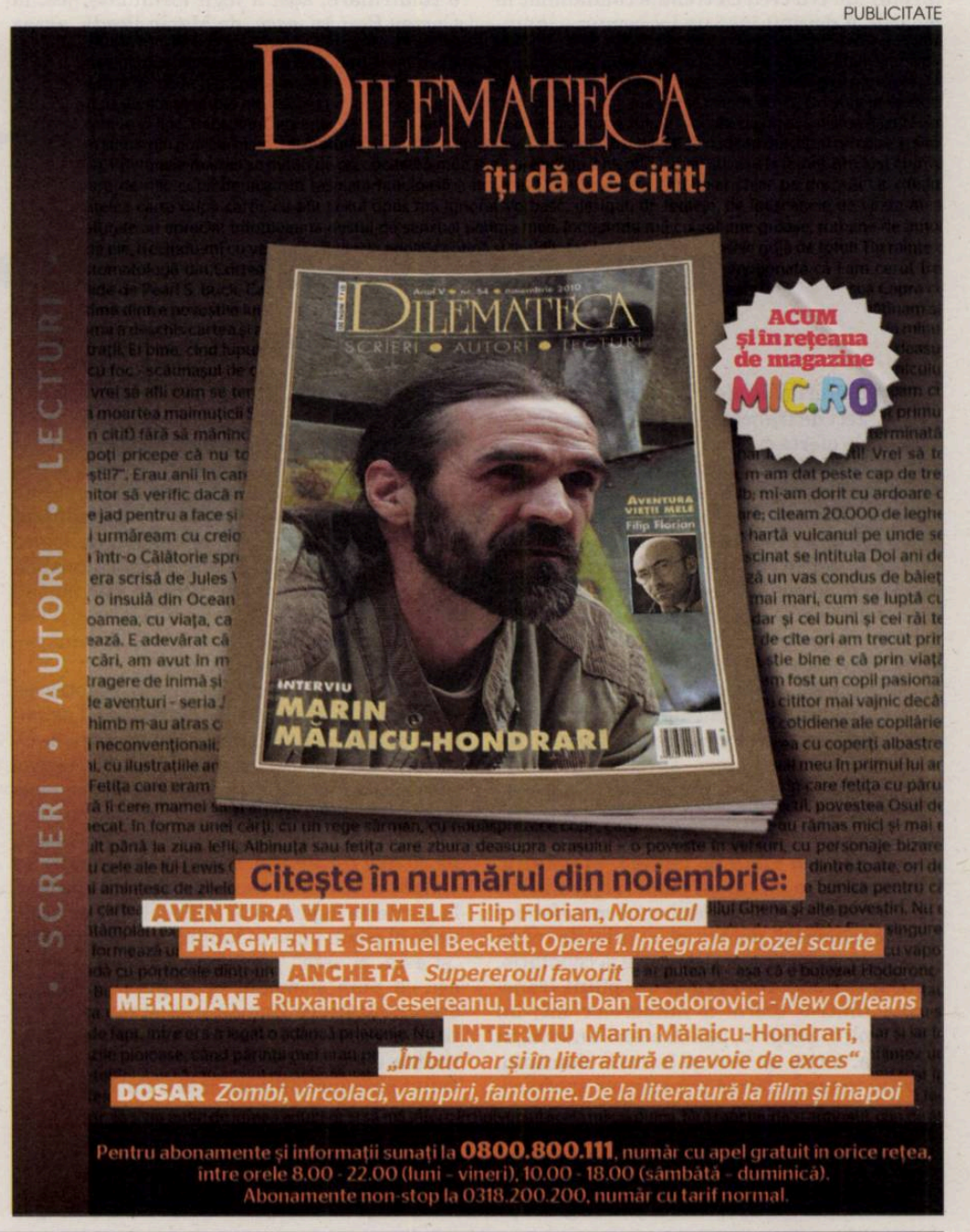

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Turnul lui Babel

Ieri s-a întrerupt curentul în tot cartierul. O zi întreagă. Am intrat în panică deoarece seara aveam curs iar planul de curs se afla, bineînţeles, pe calculator. Am aşteptat aşadar ce am aşteptat şi pînă la urmă mi-am suflecat mînecile şi m-am apucat de lucru. M-am întors la cărţile din bibliotecă, am răsfoit pasajele de care îmi mai aduceam aminte, am citit altele, am descoperit cîte o idee la care nu mă gîndisem. Mi-am luat apoi cîteva foi albe din imprimantă, le-am aşezat cu grijă pe birou şi am început să iau notiţe. Pe calculator, totul s-ar fi terminat în zece minute de *cut/paste* bine ales; aşa mi-a luat aproape zece ore. A ieşit cu totul alt curs, dar m-am distrat de minune!

Ironia soartei a vrut ca tema cursului cu pricina să fie *„Culturi orale versus culturi ale scrisului“*. Nu m-am putut împiedica astfel să mă gîndesc mai departe, dar din aceeaşi perspectivă, la cultura Internetului în care trăim în prezent. Şi ceea ce se vede chiar şi cu ochiul liber, dacă îţi dai puţin osteneala să priveşti, este de-a dreptul fascinant (nu bine, nu rău, nu frumos sau urît, ci pur şi simplu *fascinant).*

Mai întîi de toate, Internetul (sau, mai larg, multimedia) constituie o revoluţie epocală în domeniul „tehnologiilor de comunicare“, cum a fost şi scrisul la vremea sa. Iar o tehnologie de comunicare – ne spune Jack Goody – este la fel de importantă pentru o societate ca şi modul său de producţie: nu numai că marchează în profunzime relaţiile sociale, dar structurează şi mintea oamenilor, aparatul lor cognitiv. Din acest punct de vedere, gîndirea „primitivilor“ nu este nici inferioară (cum credea Lévy-Bruhl), nici la fel cu a noastră (cum afirma Lévi-Strauss), ci pur şi simplu diferită, în măsura şi modul în care tehnologia scrisului este diferită de aceea a oralităţii.

Ce aduce însă fundamental diferit această nouă tehnologie de comunicare? În primul rînd, începînd deja cu televizorul, tehnologia multimedia impune primatul imaginii – şi astfel al văzului – şi determină relativa periferializare a scrisului. Cu aceasta am intrat deja în „post-gîndire“, afirmă Sartori. Scrisul a dus la dezvoltarea gîndirii critice şi abstracte. El a permis nu numai depozitarea gîndirii, ci şi compararea gîndirilor diferite în timp şi spaţiu, făcînd totodată „vizibilă contradicţia“ – ne spune Goody – şi forţînd astfel arta comentariului. Mai presus de toate însă, scrisul a permis desăvîrşirea şi operarea definitorie cu concepte şi idei, adică acele entităţi abstracte cărora „nu li se pot da în simţuri nici un obiect corespunzător“ (Kant): încercaţi să arătaţi cu degetul fiinţa, viaţa sau moartea şi veţi avea o problemă... Ei bine, imaginea ca atare nu poate fi niciodată un concept; îl poate ilustra, îl poate sugera, dar nu-l poate înlocui. Un copil care plînge, văzut pe ecranele a milioane de oameni, este mai convingător decît un milion de discursuri, dar el nu este o idee: imaginea poate fi mult mai *persuasivă* decît scrisul, dar niciodată la fel de *inteligibilă*. De cîte ori nu am reuşit, în ultima vreme, să-mi „conving“ studenţii cu o imagine şi un *power point,* după ore de discurs fără rezultat! Imagine şi *power point* care pe mine nu mă convingeau însă şi din care eu „înţelegeam“ mai puţin decît ei...

Internetul nu înseamnă însă numai imagine. Una dintre cele mai frecvente utilizări ale sale este aceea a unei *oralităţi secundare,* o oralitate retopită în tiparul virtualului şi impregnată de această nouă tehnologie de comunicare. Paradoxal, această oralitate se slujeşte de texte, dar aceste texte virtuale integrează *sui-generis* structuri ale oralităţii, de la TON la emoticon, trecînd prin prescurtări, formulări eliptice, aproximări şi contradicţii. „Textul“ discuţiilor virtuale nu mai are nimic din caracterul închegat şi încheiat al scrierilor de altă dată, de la scrisori la cărţi. Cunosc, de pildă, o doamnă de vîrsta mea, care insistă să rămînă „branşată“ şi postează mereu comentarii pe forumuri culturale, care arată ca nişte impecabile compuneri, cu introducere, cuprins şi concluzii şi fiecare virgulă şi conjuncţie la locurile lor. Nu-i răspunde nimeni! Nu că ar fi de ruşine, dar e total neaşteptat: textualitatea virtuală trebuie să rămînă o improvizaţie orală.

Pe de altă parte, această oralitate secundară elimină exact ceea ce era mai definitoriu pentru oralitatea primară, vechea şi „adevărata“ oralitate: relaţia faţă în faţă. Grupul social este înlocuit de reţeaua virtuală iar comunicarea devine anonimă şi fantasmată. Ceea ce conferă, mai departe, o extraordinară autonomie şi libertate fiecărui participant la comunicare. Ascuns sau nu în spatele e-anonimatului, acesta nu mai are nici o limitare – nici geografică, nici socială, nici simbolică –, poate comunica cu oricine, de oriunde şi oricum. În viaţa „reală“, nu ai oricînd ocazia să vorbeşti cu „regele“; în spaţiul virtual, orice persoană este accesibilă, căci e accesabilă.

Oralitatea gravita în jurul unui guru, al unui înţelept al clanului; scrisul a fost totdeauna sub controlul puterii – de la elitele religioase sau imperiale ale scrisului şi pînă la cenzura regimurilor totalitare; web-ul este (aproape) liber de orice control: democratizarea comunicării s-a depăşit pe sine însăşi. Cu o condiţie: să rămîi branşat... Dacă tiparul (forma împlinită a scrisului) a fost o „tehnologie a individualismului“ – după cum afirma McLuhan –, se poate spune astfel că multimedia este o tehnologie a *omului branşat,* dependent din nou de comunitate, dar una fără chip.

Ceea ce este însă cel mai fascinant este faptul că trăim într-o (scurtă) perioadă a istoriei în care aceste mari tehnologii de comunicare, despărţite altminteri de secole sau chiar milenii, coexistă. România este în prezent o societate pre-modernă a *oralităţii reziduale,* moştenire încă vie a societăţii ţărăneşti, o societate modernă a scrisului, în care *scriitorul* este elita, iar aceasta este încă referinţa şi o societate post-modernă a Internetului, în care *reţeaua* face tot mai mult regula. Totul într-o fascinantă devălmăşie. Nu ar trebui să ne mirăm deci prea tare că avem probleme de comunicare...

Imaginea poate fi mult mai persuasivă *decît scrisul, dar niciodată la fel de* inteligibilă.

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA **7455** CU TEXTUL ***DILEMA VECHE***

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 12,4 euro (TVA inclus)
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețelele Vodafone și Cosmote vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Valoarea SMS-urilor într-o lună nu poate depăși 30 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021-407.54.65

Alte metode de abonare

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, VISA ELECTRON, MASTERCARD sau MAESTRO valabil.

SEDIILE ADEVĂRUL
La sediile, chioșcurile și librăriile Adevărul Holding SRL (lista completă pe www.adevarul.ro)

LA TOATE OFICIILE POȘTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la 13% reducere din prețul de la chioșc!

RECLAMAȚII ABONAMENTE: tel. 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită față de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:

Dilema veche	☐ **3 luni (47 lei)**	☐ **6 luni (93 lei)**	☐ **12 luni (180 lei)**
Dilema veche + colecția „Charlie Chaplin“	☐ **3 luni (98,99 lei)**	☐ **6 luni (144,99 lei)**	☐ **12 luni (231,99 lei)**
Dilema veche + colecția „Teatrul românesc“	☐ **3 luni (97,40 lei)**	☐ **6 luni (143,40 lei)**	☐ **12 luni (230,40 lei)**

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera sau RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L. (Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București), la OP 33 - CP 14, București , cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Pentru abonamente și informații sunați la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice rețea, între orele 8.00 - 22.00 (luni - vineri), 10.00 - 18.00 (sâmbătă - duminică).

PUBLICITATE

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Un fenomen al naturii – Păunescu

Aşa cum l-am văzut, fără a-l cunoaşte.

Prima dată l-am văzut pe Adrian Păunescu de departe. Era pletos şi rubicond, la nici 40 de ani, animat de o energie stranie, nestăpînită, uneori lucriferică şi alteori jucăuşă. Conducea cea mai completă publicaţie a vremii, anima o emisiune la Radio (joia, seara, acolo auzeai şi refrene patriotarde, dar şi Beatles) şi, mai ales, păstorea un cenaclu cu care bătea ţara, printre mări de tineri care-i veneau în cale. Mi-l aduc aminte, deci, aşa: el şutînd într-o minge, într-o seară de decembrie 1982, înaintea unui spectacol pe care trubadurii lui urmau să-l dea acolo, pe un stadion plin de puştani şi ex-puştani olteni. Pe vremea aceea, a şuta într-o minge pe un stadion din Craiova era precum rostise J.F. Kennedy, în inima Berlinului, *Ich bin ein Berliner*. N-am să uit niciodată – şi nu am o explicaţie cum de aşa ceva fu posibil în era ceauşistă – că, după şuturile lui Păunescu în acea minge, peluza stadionului a început să strige *Păunescu-al nostru e / Cel mai bun din resere*. Un refren care lui i-o fi plăcut, cred – dar şi unul care, printr-un mănunchi de invidii, vanităţi şi slăbiciuni (şi ale altora, şi ale lui), l-a condus la excomunicare politică în vara lui '85, cînd Păunescu a pierdut revista, emisiunea radio şi cenaclul.

Într-o vreme în care conceptul de vedetă era trecut la index, el era o vedetă care tuna pe stadioane pînă noaptea tîrziu, recitînd versuri sau slogane care, în gura lui şi-n mintea noastră, chiar sunau mobilizator (măcar cîteva ore, după care vraja se spărgea). Într-o seară de primăvară, tot la un cenaclu, un tînăr din tribună a luat un steag şi a dat să intre în arenă. Miliţienii i-au ieşit în cale şi l-au blocat. Şi Păunescu a început să ţipe la miliţieni: „Luaţi mîna de pe acest tînăr! Nu sînteţi aici ca să blocaţi tinerii să fluture steagul ţării lor, dacă asta vor" ş.a.m.d. – adică genul de fraze rebele care lui îi ieşeau foarte bine, iar pe puştani îi încălzea deplin. Am fost de faţă. Am fost la acel cenaclu, în acei ani. Am fost acolo de bunăvoie, fără convocator şi fără bilete băgate pe gît de la UTC.

Cenaclul „Flacăra" rămîne un fenomen în sine, lung (1000 şi ceva de spectacole?), alambicat şi complex, iar cine-l expediază univoc sub sigla cultului personalităţii conducătorului cred că greşeşte. Sigur că azi e uşor să spui că mergeam la Cenaclu pentru că nu aveam parte de concerte Depeche Mode sau Def Leppard. Că îl priveam pe Păunescu şutînd baloane pentru că nu puteam vedea baloanele Samanthei Fox, de exemplu. Dar nu cred că Păunescu făcea ca Madonna sau Duran Duran să nu vină atunci în România. Păunescu a fost acuzat de multe, dar dacă o anume generaţie de români a avut cît de cît idee despre un anume mistreţ cu colţi de argint (din poemul altui scriitor!), atunci are şi ceva merite.

Apoi l-am văzut pe Adrian Păunescu mai de-aproape. Mai întîi într-o emisiune TV, unde ne-am luat în colţi neargintaţi după trei minute, cu plăcere reciprocă. Ulterior, colegi în Senat (el, preşedinte al unei comisii, iar eu vice), aveam uşile la depărtare de-o secretară una de alta. Eu beam ceai iar el o cafea la fel de modestă, evident că ne-am luat iar în colţi, pe nimicuri, apoi ne-am împăcat, iar ne-am mai tachinat, iar ne-am mai împăcat şi tot aşa – ceea ce între olteni se produce uşor, fără contuzii morale, ba chiar cu un oarecare amuzament. Deşi i-am intrat în casă, nu-s dintre cei care să-l fi cunoscut profund (mă întreb cîţi or fi); dar un lucru n-am văzut la el vreodată: ranchiună. Era încăpăţînat cît cuprinde – şi dintr-odată devenea concesiv. Se aprindea uşor, ca iasca-n august – dar apoi, repede, îl vedeai cu apa ochilor licărind, ca o fîntînă somnambulă. Cît am fost ministru, nu mi-a cerut nimic pentru el sau pentru copiii lui – în schimb, venea la mine, pe ascuns („Ca să nu afle Voronin!", spunea), cu prieteni de-ai săi basarabeni, pentru benigne probleme legate de vize sau de paşapoarte.

Odihnească-se-n pace! nu i se aplică lui Adrian Păunescu. Dacă *dincolo* e o altă existenţă, el nu se va odihni nicicum. El a fost ca un fenomen al naturii. Precum ploaia de vară, enervantă dacă te prinde cînd îţi vopseşti gardul, sau încîntătoare dacă eşti cu iubita într-un foişor din parcul gol. A fost precum zăpada de ianuarie, care-i plăcută dacă eşti încotoşmănat pe sanie şi care-i groaznică dacă ai cizmele sparte. În calităţile şi-n contrastele sale, în tumultul şi-n sensibilitatea lui, în ambiţia-i de-a fi peste tot şi-n ascunzişurile lui periodice, acest om n-a avut nimic ordinar. În el s-a strîns ceva din flacăra şi din melancolia unei jumătăţi de secol XX şi, după cum Istoria l-a urcat sau l-a coborît, iată-l intrînd şi pe el în istoria României recente, pletos şi rubicond şutînd spre o poartă pe care tot el se repede s-o apere.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Drumul mirodeniilor prin Sibiu

● **Mária Pakucs-Willcocks, *Sibiu-Hermannstadt. Oriental Trade in Sixteenth Century Transylvania*, Böhlau, 2007.**

Cuişoare, măghiran, anason, şofran, scorţişoară, piper, tămîie, migdale şi chimen, şi cîte alte „miroase" şi mirodenii condimentează astăzi mîncărurile noastre. E de-ajuns să intri într-un supermarket şi să te aşezi cuminte în faţa raionului pentru a petrece ore numai în citirea etichetelor ce conţin, mai nou, şi diferite reţete din plin asezonate cu minunatele mirodenii dătătoare de gusturi nebănuite. Dar n-a fost întotdeauna aşa. Pe vremuri, adică prin secolul al XVI-lea, mirodeniile se numărau printre produsele de lux, consumate doar de o „elită" cu avere şi „gusturi". Distanţa şi dificultăţile întîmpinate de caravane pe drumurile mirodeniilor ridicau preţul acestora. Dar cu cîtă plăcere erau consumate mai ales că raritatea lor le atribuia puteri „miraculoase": puteau vindeca boli, aveau puteri afrodiziace şi „schimbau" gustul vinurilor şi al mîncărurilor.

Şi chiar dacă veneau de departe, pe drumuri grele, negustorii nu se dădeau niciodată bătuţi, întrucît mirodeniile se vindeau întotdeauna cu profit, şi niciodată în pierdere. Anul 1593 a fost unul prolific pentru negustorii de mirodenii; prin vama Sibiului au trecut nu mai puţin de 1167 kilograme de piper, 460 kilograme de şofran, 27 kilograme de ghimber, 58 kilograme de cuişoare, 31 kilograme de scorţişoară. Doi ani mai tîrziu acest înfloritor comerţ avea să fie oprit, căci la Sibiu nu mai ajungeau decît vreo şapte kilograme de piper şi vreo nouă kilograme de scorţişoară. Dar aceste mirodenii nu „circulă" niciodată singure; negustorul îşi încarcă sacul şi cu altele, marfă ce ştie, din surse şi experienţele sale trecute, că se poate vinde prin pămînturile transilvane şi valahe sau mai departe spre Europa. În acelaşi an, 1593, negustorii aveau în desagi mohair şi mătase, postav şi bumbac, blănuri şi cizme, piatră acră şi vopseluri, covoare şi scoarţe, orez şi ulei de măsline, saci din piele de capră şi căpestre, hamuri şi mantii, curele şi cingători, ştergare şi basmale. Lista oglindeşte un mod de viaţă care face trimitere la nevoile unei societăţi. Analizînd registrele de vamă ale oraşului Sibiu, Mária Pakucs arată, pe bună dreptate, că negustorii se concentrează pe mărfurile de primă necesitate. La 1593, textilele (bumbacul, inul, abaua, mohairul, taftaua) ocupau locul cel mai important în rîndul mărfurilor cerute; din urmă veneau mirodeniile, iar interesul pentru haine şi încălţări, ca şi pentru orez sau ulei era destul de slab. Au fost însă vremuri, de pildă la 1540 sau 1543 sau 1579, cînd piperul şi scorţişoara s-au vîndut mai bine decît bogasiul (stofă orientală folosită mai ales pentru lenjerie) sau străмătura (lînă folosită mai ales la ţesut şi brodat) sau mohairul şi chiar mătasea. La acest an, 1593, orezul nu tranzita deloc Sibiul, ci doar vreo 335 kilograme de stafide şi 45 kilograme de curmale, dar la 1543, populaţia se va fi hrănit destul de bine, dacă avem în vedere că negustorii au trecut prin vamă nu mai puţin de 5034 kilograme. De pildă, negustorul Dragotă din Argeş îşi petrece tot anul 1500 pe drumuri cu marfă cînd către Sibiu, cînd înapoi către Valahia, carele lui avînd peşte, haine, mirodenii şi multe alte „delicatese" şi mărfuri de lux, aduse tocmai din Levant. Şi dacă tot se află între drumuri, negustorul nostru acceptă să facă şi mici comisioane, aşa că pune în care şi sacii cu cuţitele negustorului Nicolaus Prol.

Valahi şi „greci" (denumire generică sub care sînt cunoscuţi negustorii din Balcani), armeni şi evrei, saşi şi unguri, toţi negustori de meserie, au trecut prin vama Sibiu, lăsînd o „urmă" a existenţei lor. Necula din Bucureşti, Ioan din Piteşti, Micloş din Lugoj, Nichifor de la Nicopole, Petru Bolovan de la Rîmnic, Zigan de la Rîul Alb, Popa Ene de la Curtea de Argeş şi-au trecut, la un moment dat, marfa prin vama Sibiului. Unii duceau cu ei mărfuri „nepreţuite", alţii cîţiva saci, acolo, mărunţişuri ce vor fi fost vîndute prin sate pe ouă şi găini. Zigan de la Rîul Alb are marfă de numai 9 florini (1594), în timp ce Necula duce cu el mărfuri scumpe a căror valoare se ridică la 2770 florini de aur (1593). Sibiu nu este însă singura vamă prin care mirodeniile tranzitau; Braşovul era, pe acele vremuri, un oraş comercial la fel de important. Cartea Máriei Pakucs-Willcocks va oferi o pasionantă şi documentată lectură despre comerţul cu mirodenii, şi nu numai, într-o epocă în care acestea erau încă „înscrise" în categoria produselor de lux.

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Smerenia

„În domiciliu fixat e o aparenţă de libertate, de vreme ce eşti îngrădit la 8 km. Nu doar că aş ieşi din această rază, dar ideea că nu ai voie să treci mă face să înţeleg ispita căreia i-a căzut Eva victimă. De ce un pom interzis era mai important decît toţi ceilalţi? Acum înţeleg sensul interdicţiei: pentru a fi fericit trebuie să nu bănuieşti măcar ce este libertatea. Deci o totală independenţă de celălalt. Dar fericirea pămîntească este făcută din legături de dragoste între oameni, legături ce te robesc! Dar iată, dragostea este tocmai o supuşenie liberă! În închisoare, instinctul meu de conservare mă silea să-mi găsesc un sens pentru supravieţuire. Cînd femeile din jurul meu «credeau» în mine, îmi făcea bine. Dar eu mai cred în mine cînd mă văd în halul în care am ajuns!? Am pierdut conştiinţa de sine, nu mă plec în faţa oamenilor, nu sînt însă servilă, dar sînt atît de umilă în faţa vieţii că nu mai am nici o încredere în propriile mele puteri. Iisus cere smerenie, el înţelege să-şi trăiască fiecare nimicnicia în faţa lui Dumnezeu! Cu cît trăieşti mai adînc contrastul, cu atît eşti mai capabil de «Dumnezeu». A te cutremura de măreţia Lui este a avea simţămîntul ce te înfiinţează ca om şi smerenia atunci devine izvor de măreţie omenească. Acum însă smerenia mea e falsă, e numai dezolare, deziluzie de mine, o nemulţumire faţă de bietul rest inert ce am scos din închisoare. Nu mai cred în mine fiindcă *nu mai cred* în legătura mea cu Creatorul. Eu nu am trăit nici această încercare cum se cuvenea: lucid, brav, acceptînd-o ca atare. Tot timpul în rugăciune ţipam ca copiii mici, în sinea mea, ceream cu patimă să ies din ţarc, zguduiam zăbrelele şi dam din picioare!"

Alice Voinescu, *Jurnal,*
ediţie îngrijită de Maria Ana Murnu,
prefaţă de Alexandru Paleologu,
Editura Albatros, 1997;
(a se vedea şi nr. 350-351).

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți copiii să vină la tine

Ce știu copiii de azi despre trecut?

Mă întreb ce înțeleg copiii, tinerii din România ultimelor două decenii despre comunism? Care sînt informațiile pe care ei le absorb din mass-media, din viața politică, din ce aud în jurul lor?

De douăzeci de ani, comunismul este condamnat în fel și chip: de voci anonime sau de voci cu nume sonore, de oameni de rînd sau de cei aflați la putere, de foști disidenți, de urmași ai celor morți în închisorile comuniste, de organizații, asociații, grupuri. Au fost făcute zeci de documentare, înființate instituții, muzee, expoziții, s-au ținut discursuri, s-au scris cărți, s-au făcut demonstrații care să dovedească, dacă mai era cazul, cît rău au făcut cei care au condus țara între Al Doilea Război Mondial și Revoluția din decembrie 1989. Chiar instituția prezidențială a elaborat un document oficial prin care a fost denunțată natura criminală a fostului regim și prin care poporul român își cerea scuze celor care au suferit de pe urma acestuia.

Și totuși: după douăzeci de ani în care tot ce era de spus pe acest subiect pare a fi spus, în care argumentele par a fi epuizate, un post de televiziune prezintă o emisiune cu titlul *Ceaușescu, înger sau diavol?,* o emisiune din care aflăm de la o nepoată a unui fost nomenclaturist, notoriu în anii cei mai intensi ai dictaturii pentru duritatea și loialitatea cu care a slujit ideologia comunistă, că toți cei condamnați astăzi, pentru crimele de atunci, erau de fapt niște idealiști, niște oameni care au încercat să facă ce e mai bine pentru popor, au avut desigur și eșecuri, dar, per total, nu pot fi blamați că au crezut în visurile lor de tinerețe petrecută în Doftana. Că au fost niște oameni cinstiți, care au murit săraci. Toate astea spuse într-o emisiune care încerca să elucideze nuanțele fine ale personalității lui Ceaușescu: încă nu știm, nu-i așa, dacă Ceaușescu a făcut mai mult bine decît rău, n-am aflat încă toate motivele pentru care a distrus, a întemnițat, a urmărit oameni nevinovați; s-ar putea ca motivațiile lui să fie la fel de pure ca ale unui înger. Titlul emisiunii, halucinant, era comentat cu voioșie de realizatorul mîndru de găselnița lui. În același timp, pe un alt post de televiziune rula *Memorialul durerii:* urmași ai preoților uciși în temnițele comuniste povesteau felul în care le-au fost decimate familiile.

Repet: Ce ar putea înțelege – din ce văd, aud – copiii, tinerii care nu au trăit anii comunismului? Cum ar putea măsura exact răul făcut înainte de nașterea lor din poveștile celor care l-au trăit? Și, mai exact, ce văd ei acum? Vocile, anonime sau nu, care spun adevărul despre cele întîmplate atunci, sînt amuțite de foștii activiști ajunși în funcțiile cele mai înalte ale statului de astăzi. Documentarele sînt eclipsate de talk-show-uri realizate de jurnaliști iresponsabili, ignoranți, cu gîndirea lîncedă. Discursurile antitotalitare sînt diluate de regretele minore ale receptorilor nostalgici după „liniștea" pe care o aveam atunci și concediile petrecute la mare. Instituțiile desemnate să cerceteze oameni și fapte ale regimului totalitar sînt fisurate de lup-

„A fost mai bine înainte de '89?"

tele pentru funcții și de acuzații fără noimă. Disidenții sînt invitați rar în presă fiindcă nu fac rating. Dosarele de informatori, subțiate de legi menite să-i protejeze pe titularii lor, au devenit subiect de tacla privată. Nimeni nu pare să mai știe ce s-a întîmplat pe 18 decembrie 2006, deși, în acea zi, România devenise unică, printr-un gest curajos și drept. Cîte generații vor mai trebui să treacă pentru ca întrebarea „A fost mai bine înainte de '89?" să fie uitată definitiv?

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

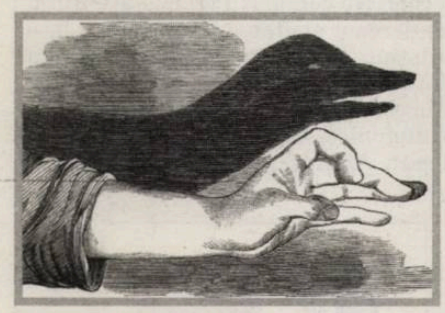

Iaromira POPOVICI

bazar

„Ceaușescu" din copilăria mea

Filmul lui Andrei Ujică, *Autobiografia lui Ceaușescu,* mi-a stîrnit diverse tipuri de reacții: ba mi s-a părut că personajul central iese „prea bine", prea isteț, ba prea uman ori prea comic; ba prea naiv, ba prea victimă a dezinformărilor celorlalți. Mi s-a mai părut că, în ceea ce privește ultima perioadă, cea mai „feroce", de sfîrșit al anilor '80, nu sînt redate destule amănunte în mod real *horror.*

Și totuși, una peste alta, am considerat filmul un demers important și reușit: în sfîrșit, cineva a avut curajul să arate epoca aceea de „tristă amintire", subiect, pînă atunci, doar al mitologiilor și speculațiilor. Faptul că cineva a adunat, indiferent în ce viziune, toate acele materiale de arhivă, mi se pare, în primul rînd, extraordinar și foarte necesar.

În al doilea rînd, selecția lui Andrei Ujică, mai ales dacă o interpretăm prin prisma pe care titlul filmului o anunță răspicat, și anume cea a lui Ceaușescu (personajul...) însuși, este cît de poate de riguroasă. Avînd, în plus, și meritul de a aduce în fața publicului neavizat imagini inedite, precum cele din vizitele lui Ceaușescu în străinătate sau din viața lui privată.

Acestea din urmă, în mod special, ar putea avea darul să „îmblînzească" spectatorul trăitor măcar o parte a vieții sale sub Ceaușescu: pe firul logicii „uite că era și el om, săracu'...". Mai ales că, dacă în epoca de atunci, de penurie și izolare, distracțiile lui păreau dezmățuri, astăzi, cînd ne raportăm la alt grad de opulență, acestea nu mai par mare lucru. Ci, mai curînd, stîngace și lipsite de imaginație (cu excepția vînătorii, care rămîne strict criminală).

Cu toate acestea, pentru mine, copil trăitor în epoca aceea într-o familie care nu era deloc de acord cu ea, și nu se sfia să mi-o spună, Ceaușescu rămîne, patetic formulat (dar asta e...), întruchiparea răului. A lipsei de libertate și perspectivă. A absurdului ca mod de viață. A arivismelor, oportunismului și turnătoriilor. A lucrurilor făcute de formă cu frica fondului.

Din cauza lui am ajuns eu, copil preșcolar fiind, să produc aforisme de genul „Să fim patrioți în bloc!". Pentru că pe vremea aceea, prin anii '70 spre sfîrșit, prietenii care veneau la noi vorbeau ce vorbeau, orice fel de lucruri, inclusiv împotriva regimului, după care se cenzurau și, mai ales, îmi atrăgeau mie atenție ca nu cumva să spun la școală.

De aici cred că mi se trag, pînă în ziua de azi, frica și stinghereala de a vorbi în public: de cîte ori vorbeai, atunci, trebuia să spui ceva într-o anumită proporție neadevărat, de la jurămîntul UTC-ist pe care l-am depus și pînă la imnul „Trei culori" pe care îl cîntam în fiecare dimineață.

Continuînd cu introducerile la compunerile de la română pe teme istorice în care „dădea bine" să pui o frază-standard cu „vitejia de veacuri" a poporului român, neclintit ca o stîncă... frază care, pavoazată cu cîteva date, mergea, de altfel, și la istorie.

Tot din cauza lui, în copilăria mică, Mihaela și Azorel țineau doar zece minute, după care venea... emisiunea lui, îngrozitor de plictisitorul telejurnal.

Și multe lucruri firești pe care mi le doream trebuiau să rămînă la nivel de dorință, sau să vină de undeva de departe, și anume de la nașa mea din Germania (norocul meu că o aveam), care îmi trimitea cam de trei ori pe an pachete conținînd bomboane, haine și păpuși.

Desigur, o să-mi spuneți, nu are nici un rost să te lamentezi cu copilăria ta oprimată, toți am avut experiențe similare...

Dar nici nu vreau să mă lamentez. Și copilăria mea nu a fost deloc oprimată, ci foarte fericită. Dar asta în nici un caz datorită epocii în care am trăit sau sistemului social de atunci. Ci familiei mele și prietenilor noștri, care au știut, cam în stilul tatălui din filmul *La vita è bella* al lui Benigni, să-mi creeze o utopie.

Ceaușescu – cel din film – a fost cel care ne-a pus la treabă să închipuim asemenea utopii. Ne-a învățat cumva să trăim în ele, să fim un soi de autiști.

Deși, odată cu trecerea anilor și cu schimbarea sistemelor, ne-am mai obișnuit cu existența pragmatică, o doză de autism tot ne-a rămas. Filmul lui Ujică mi-a adus aminte, cu tristețe necesară, de acest lucru. Și de cauzele lui.

Selma IUSUF

legende urbane

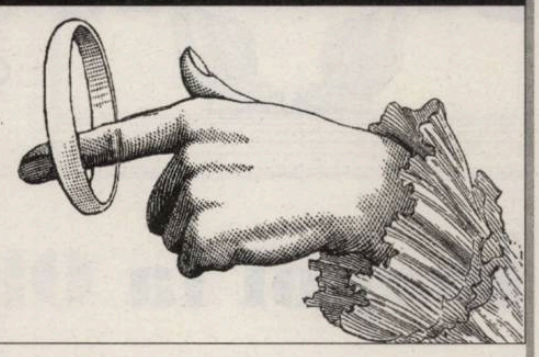

O poveste

Clarence Goodwill nu știa cum să țină în brațe boțul înfășat strîns într-un satin alb de pe care aluneca necontenit un frumos șal – tot alb –, o minunată dantelărie lucrată de bunica nevesti-sii. Primul lui fiu nu era deloc la ce se aștepta energicul inginer de la uzinele Westinghouse. Nu urla zdravăn, ci scîncea ca un pisoi, nu era rumen în obraji, ci avea o dubioasă paloare porțelanată; firișoare de păr umede, firave și blonzii, ieșite de sub boneta lucrată cu o croșetă minusculă i se lipeau de tîmplele mici cu pielea subțire ca foița de orez.

Lancelot Goodwill, născut la 19 mai 1921, aducea pentru prima oară un iz de langoare și boală în marea casă temeinic construită și voios populată din Dearborn, Michigan. Mama lui, Kate (născută Gleason), o walkirie zdravănă și spătoasă, îl adusese pe lume cu ușurința cu care faci un ou. Pruncul fusese zvîrlit literalmente afară în mai puțin de o oră de la primele contracții. După alte cîteva ore de somn bun vocea de contralto a lăuzei răsuna în tot catul întîi al casei. Voioasa Kate e aceea care a lucrat cot la cot cu muncitorii în fabrica de utilaje a tatălui ei. Ea e cea care promovase și vînduse cu mare succes așa-numitele „mașini de danturare", niște scule speciale inventate de tată-su, scule care au reușit să taie standard roțile dințate. L-a întîlnit pe viitorul soț, Clarence, la Asociația Inginerilor Americani și, amorezată pînă la uitare, a părăsit pentru totdeauna Rochester, New York, fără a arunca o privire în spate.

Primii ani ai primului născut, Lancelot, s-au scurs în aceeași semi-tăcere cu care venise pe lume. Retras, timid și gripat mai tot timpul iarna, băiatul era mai degrabă o non-prezență. Degeaba încercase tatăl, angajat între timp la uimitoarele uzine Ford, să-l facă să chiuie de fericire în voinicele mașini Model A. Geaba încercase maică-sa să-l facă să alerge pe pajiștea din fața casei cu ceata de Boston Terriers, cîinii ei mult-iubiți. Timorat pînă la lacrimi, copilul își dorea doar să fie lăsat în pace. Nici vreun mare cărturar nu părea să iasă din el. Bricola, în schimb, din aschii fine de lemn căsuțe elaborate, foișoare, ba chiar minuscule mori de vînt.

Băiatul avea zece ani cînd tatălui, Clarence Goodwill, i se propune (prin filieră engleză) să vină în România să lucreze la noua reprezentanță de vînzări Ford la București. La vremea aceea, „fordismul" cuprinsese deja șase continente. Familia aruncă pînze albe peste mobile, fereacă marile obloane de lemn ale casei din Dearborn, Michigan și ia drumul României. Poate că o schimbare de climă i-ar face bine și bolnăviciosului Lancelot care începuse să acuze necontenit amarnice dureri de spate.

Vînzările în România merg bine. Se plănuiește chiar construirea unei linii de asamblare, prima în Europa de Est. Dar lingavul Lancelot nu e bine. Asprele ierni bucureștene îl slăbesc mai tare. Mai mult, onorabilul doctor Armașu comunică familiei un diagnostic implacabil: morbul lui Pott – tuberculoză osoasă în stadiu avansat. Cu diagnosticul vin parcă suferințe înzecite: vertebrele nevolnice trebuie imobilizate, pieptul scobit al tînărului e băgat într-o carcasă de ghips, periodic apar abcese care trebuie drenate de puroiul scîrbavnic. Mama, odinioară walkirie strălucitoare, îl veghează și parcă se prăbușește în sine. Pe tată îl vede foarte rar. Fabrica de asamblare Ford din cartierul bucureștean Florească îi răpește tot timpul. Războiul Al Doilea Mondial începe în momentul în care Lancelot Goodwill ieșea din cea mai zguduitoare febră care aproape îl omorîse. Avea 18 ani.

Un an mai tîrziu, în 1940, moare liniștit în casa din București. E înmormîntat la Bellu Catolic alături de fratele său, născut în România și mort la naștere. Povestea lui poate fi oricare alta, însă mormintele celor doi frați, Lancelot și Lewis, sînt cît se poate de reale. A patra alee la stînga de la intrare.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

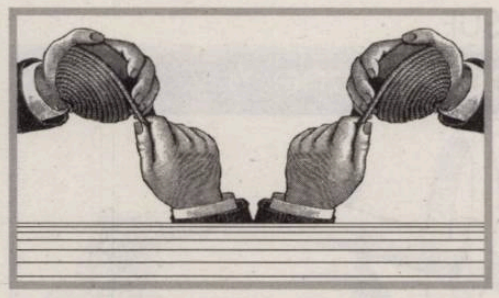

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Înapoi la Obama – prostia cu ştaif

Barack Obama a pierdut majoritatea în Camera Reprezentanţilor, raportul popularitate/neîncredere dă cu minus şi a suferit cea mai rapidă prăbuşire în sondaje a unui preşedinte, de pînă acum. Ca unul deosebit de iritat de obamanie la vremea respectivă, ar trebui să mă bucur. Dacă îmi amintesc şi că am ratat un doctorat pentru că unul dintre miliţienii minţii de la SNSPA a considerat că am o părere greşită despre Obama, ar trebui să exult. Adevărul este că e unul dintre cazurile acelea în care nu are nici un farmec să spui „v-am zis eu...". Obamania a fost un exemplu de psihoză colectivă bazată pe prostie cu ştaif. Şi nu e nici o bucurie să ţi se confirme că cei mai mulţi indivizi din specia umană sînt pur şi simplu proşti, manipulabili şi labili la *ego*. Mai ales, nu e nici o bucurie să ţi se confirme că prostia ia forme cu atît mai acute cu cît oamenii sînt mai educaţi, mai informaţi şi mai tineri. Obamania nu a fost genul de prostie de masă „Dan Diaconescu – 20.000 de euro". În cazul DD e genul de prostie hulpavă – acea prostie primordială, clară, uşor de înţeles: dacă e de luat, mă bag şi eu. Acest gen de prostie a făcut posibile Caritas, FNI şi criza economică globală. Obamania intră însă la altfel de prostie. Acea prostie cu ştaif, prizată de oamenii care gustă idei: dacă e de schimbat lumea peste noapte, mă bag şi eu. Acest gen de prostie a făcut posibile comunismul, nazismul, legionarismul şi cam toate „ismele" criminale.

Corecţii politici să stea liniştiţi la locurile lor, nu l-am făcut pe Obama criminal. Făceam doar nişte categorisiri ale prostiei umane. Prostia celor inteligenţi şi informaţi e mereu mai deprimantă decît prostia hulpavă. Obama şi fanii lui nu sînt decît nişte motive de deprimare, nu e nici o brînză să fi avut dreptate în legătură cu asta.

O fi el un gargaragiu care spune fiecăruia ce vrea să audă, dar adevărul e că Obama nu a produs vreo catastrofă la guvernare care să-i justifice căderea abruptă de popularitate. E de vină că nu a făcut minuni. Dar culpa reală e a mulţimii de proşti care îl adulau pentru că va face minuni. Cel mai mult mă amuză analizele de presă din revistele americane respectabile, care explică nepopularitatea preşedintelui ca pe un fel de fenomen natural, un fel de meteo. Citesc *Newsweek* şi *Time* cu regularitate. Un efect pozitiv al sfîrşitului obamaniei e că cele două au redevenit citibile. Erau nişte majorete excitate care scoteau *cover-story*-uri redundante despre Obama – acest imens contemporan al nostru care avea meritul că s-a născut din proprii părinţi. Atunci cînd, rar, venea vorba despre politicile şi promisiunile concrete, curgea numai lapte şi miere: sănătate pentru toţi, planeta va fi salvată, mielul şi leul vor sta bot în bot în faţa Casei Albe, bla bla. Şi aşa a decurs campania triumfală a lui Obama, votat de 90% dintre jurnaliştii americani, altfel obiectivi şi echidistanţi. A trecut ceva vreme şi obamania s-a fumat. Cum analizează aceiaşi ziarişti fenomenul? Cu detaşare. Statistica despre joburi nu arată prea bine, din această cauză... Dacă un panglicar prosteşte milioane de oameni, nimeni nu are apoi nici o vină, nici panglicarul, nici proştii, de vină trebuie să fie ceva plicticos-neutru, de pildă rata şomajului, o chestie legată doar indirect de preşedinte, dar pe care o putem măsura exact, deci vom vorbi foarte mult despre ea.

De ce e Obama nepopular? Poate pentru că nu a curs lapte şi miere şi mielul nu stă bot în bot cu leul? Nu ştiu, lansez şi eu o ipoteză. Poate pentru că a trecut mahmureala şi realitatea e tot aia? Asta înseamnă că sînt un cinic acrit? Nu, nici pe departe, cine mă citeşte frecvent ştie cît mă irită cinismul. Dar tot atît mă irită şi isteriile de genul: lumea e naşpa, dar vine Gigel Demagogul şi ne salvează. Mi se poate spune: bine că te dai tu deştept, e uşor să spui acum *post-factum*. Îmi pare rău pentru proştii care se vor regăsi în cele de mai sus, dar era perfect previzibil.

Iau doar un exemplu de promisiune. Dacă spui că vrei ca toţi americanii să aibă asigurări medicale, dar serviciile să rămînă la fel de bune, atunci baţi cîmpii. Americanii s-au obişnuit cu serviciile medicale excepţionale şi foarte scumpe. Europenii şi majoritatea oamenilor de bonton din lume consideră că serviciul medical este un drept al omului, cu care ne naştem cu toţii, deci statul ar trebui să ni-l asigure. Faptul că europenii şi majoritatea oamenilor de bonton din lume cred asta nu înseamnă că e şi adevărat, e doar un triumf al voinţei asupra realităţii. Adevărul e că serviciile medicale sînt exact ce le spune şi numele: nişte servicii. Care costă. Pentru care cineva trebuie să plătească. Dacă cineva plăteşte mult, atunci serviciile sînt bune. Dacă nu plăteşte, atunci nu sînt. Atît de simplu este. Serviciile medicale pe sistem european sînt ieftine, proaste şi discriminează pe criterii administrative (mori stînd la coadă pentru operaţie sau rezolvi cu pile). Serviciile medicale pe sistem american erau scumpe, bune şi discriminează pe criterii financiare (plăteşti, te servim). Obama le-a spus americanilor în campanie că se poate şi bune, şi pentru toţi. Era previzibil că nu se putea? Da. Eşti un prost că l-ai crezut? Da. Desigur, puteţi citi analize de zeci de pagini şi teze de doctorat despre povestea cu reforma medicală americană, dar asta de mai sus e esenţa.

Aşa se face că reforma a nemulţumit pe toată lumea: pe cei care ţineau la calitate pentru că sînt convinşi – şi au dreptate – că va scădea calitatea. Pe cei atenţi la deficit pentru că sînt convinşi – şi au dreptate – că preţurile vor urca, iar statul va băga mîna în buget. Pînă şi spectatorii lui Michael Moore, cel cu cursul scurt cinematografic de politici de sănătate, sînt nemulţumiţi pentru că ce a făcut Obama nu e chiar serviciul medical de stat gratuit, centralizat şi controlat administrativ ca în Europa, a introdus obligativitate, dar sistemul tot pe piaţă se bazează. Culmea e că sînt nemulţumiţi şi foarte mulţi dintre cei 40 de milioane de neasiguraţi jeliţi de Moore & co. Pur şi simplu cei mai mulţi dintre ei nu aveau chef să plătească asigurare, mergeau pe ideea: sînt tînăr şi sănătos, nu am nevoie. Şi Obama i-a obligat să plătească asigurare.

Vi se pare prea încurcat? Aşa e şi viaţa. Povestea cu asigurările medicale e complicată, ţine de motivaţii complexe ale oamenilor şi de interese divergente. Desigur, poţi să pui totul într-o naraţiune simplă: sistemul e inuman, corporaţiile şi Bush sînt răi şi nu vor să-i ajute pe oameni, dar lasă că vine Obama şi va fi dreptate pentru toţi. Poţi să faci asta, milioane de oameni au făcut-o, acest pattern de simplism combinat cu supra-aşteptări poate fi reconstituit pentru cele mai multe dintre promisiunile lui Obama. Apoi oamenii s-au trezit că nu merge. Cine e de vină? Obama. Dar nu doar el. Doar pentru că sînt foarte mulţi, nu înseamnă că milioanele de proşti care l-au crezut nu au nici o vină.

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Magazinul cu vinuri. Piața Traian

Are vinuri de Urlaţi. Dar mai are ceva: preţuri peste sutademii pe vinul în sticlă. Pentru mine Urlaţiul nu înseamnă decît vie dusă, terminată. Ce vin să-mi dea mie Urlaţiul? Astea două le-am simţit în magazin şi astea m-au mînat să ies cum am intrat. Erau sticle pe rafturi şi preţuri şi un iz de boască. Şi vînzătorul care mi-a prezentat calm ţările cu vinurile din rafturi. Nimic-nimic nu mă reţinea în loc. Nici să cumpăr, nici să mă aventurez spre a lua o sticlă de Urlaţi. Nu-mi trebuia. N-aveam chef. Nu conta. Nu vroiam aventura. Nu-mi doream noutatea. N-aveam ce face cu Urlaţiul. De ce-am intrat? De ce-am pierdut cinciminute din mine? De ce? De ce nu? Ăla era răgazul meu pe ziua aceea caldă de duminică. Un răgaz. În care soarele era deplin. Afară. Gratis. De octombrie tîrziu.

PUBLICITATE

dosar DILEMA VECHE
Coordonatoare: Iaromira POPOVICI

Apt necombatant

Despre aptitudinile persoanelor cu dizabilități

Texte și opinii de:

● Iulian CRĂCIUN (manager IT)
„Numai dacă nu vrei nu poți"

● Mugur CIUMĂGEANU (psihoterapeut)
„Conserva cu schizofrenie"

● Suzana DOBRE (director executiv și expert pe politici sociale la Societatea Academică din România – SAR)
„Cu cotă sau fără cotă? Asta să fie întrebarea?"

● Emma JURAVLE (director de resurse umane la Fundația Motivation)
„Pentru normalitate, într-o lume strîmbă"

● Lucian NEGOIȚĂ (psihoterapeut)
„Despre accesibilitate în Bucureşti şi aiurea"

● Sorin Vlad PREDESCU (lector la Facultatea de Psihologie, Universitatea de Vest, Timișoara)
„Cît de specială este şcoala specială?"

● Mircea TOMA (jurnalist)
„România – ţară de borduri, nu de rampe"

argument

O situație tristă

În România, în continuare (ştiu că am mai spus acest lucru într-un număr mai vechi pe aceeaşi temă, făcut acum cîţiva ani...) oamenii cu diferite feluri de dizabilităţi... nu există.

Mai concret, nu pot fi văzuţi de noi, ceilalţi, fără dizabilităţi (aparent) normali, aproape nicăieri în spaţiul public. Nu-i vedem decît foarte rar plimbîndu-se printre noi prin parcuri, luînd masa la restaurant sau intrînd la un spectacol. Ce să mai vorbim de... îmbrîncindu-se alături de noi prin mijloacele de transport în comun. Sau drept colegi la locul de muncă.

Nu-i putem vedea, decît, de cele mai multe ori, în propriile lor case, în sînul propriilor familii (atunci cînd le au şi cînd acestea nu se dezic de ei), ori în cadrul unor organizaţii care se ocupă într-un fel sau altul de ei. Fie că e vorba de persoane cu handicap fizic sau psihic, cu un deficit neurologic sau senzorial.

Şi atunci şi atitudinea noastră faţă de ei e una înstrăinată, dacă nu ostilă, măcar curioasă: cînd îi vedem, îi privim aproape ca la grădina zoologică. Sau, în cel mai bun caz, cu indiferenţă. Ei sînt „ceilalţi", noi sîntem noi, norocoşii. Singurele locuri în care mai auzim de ei (deşi nu-i vedem) e în programe guvernamentale, referitoare la ajutoare, pensii, însoţitori: chestiuni, zice-se, plicticoase şi costisitoare, ale statului...

Reglementările UE prevăd, evident, accesibilizări pentru cărucioare în toate locurile publice. Acestea, desigur, ne-ar ajuta să-i vedem şi să-i integrăm. O parte dintre ele au apărut: nu întotdeauna, sau mai bine zis rareori, din nefericire, aşa cum ar fi trebuit să fie: cu adevărat accesibile...

În aceste condiţii, nu prea vesele mai ales acum, într-o vreme de criză, unele ONG-uri se străduiesc să facă ceva şi pentru cei mai puţin norocoşi dintre noi. Gala „Angajează abilitatea!" – desfăşurată sub patronajul Reprezentanţei Comisiei Europene în România, ce va avea loc la TVR, pe 16 noiembrie 2010, de Ziua Mondială a Toleranţei – îşi propune să readucă în discuţie problemele persoanelor cu dizabilităţi. Şi să găsească rezolvări viabile măcar uneia dintre ele: găsirea unui loc de muncă.

Dosarul de faţă se străduieşte să mai semnaleze, încă o dată, o situaţie nerezolvată. Şi tristă. (**I. P.**)

BARBURISME

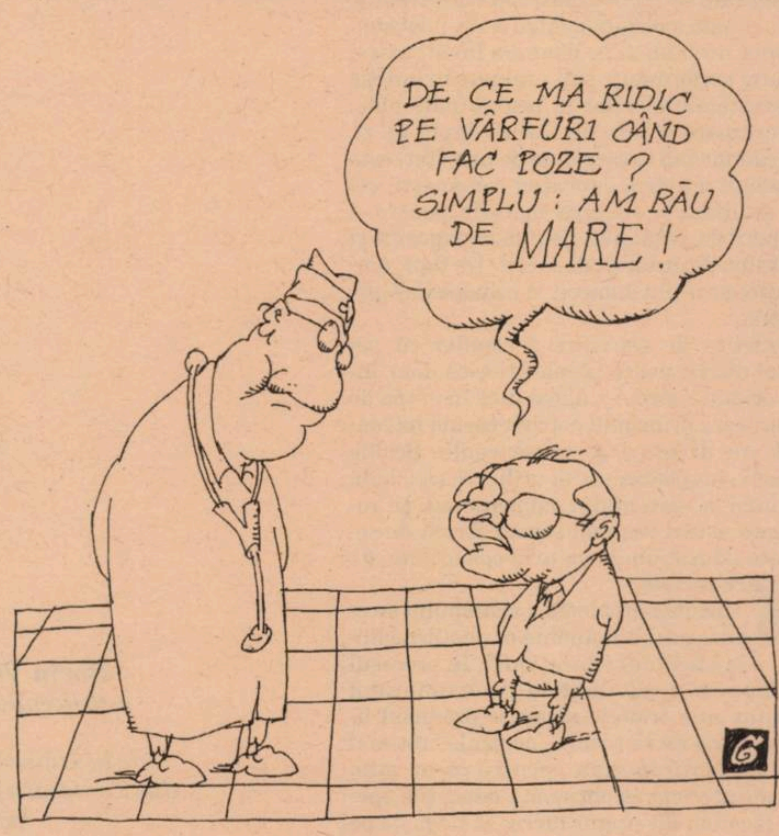

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 11 noiembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Mircea TOMA

România – țară de borduri, nu de rampe

Uite peste ce veste bună am dat într-un cotidian: Ministerul Muncii a executat un control fulger la Direcţia Generală de Asistenţă Socială şi Protecţia Copilului (DGASPC) Sibiu; cu acest prilej au fost descoperiţi 23 de angajaţi ai serviciului care se ocupă cu evaluarea persoanelor cu handicap care şi-au atribuit lor înşişi false dizabilităţi, ei fiind, în realitate, în deplinătatea puterilor. Întîmplarea reconfirmă o declaraţie a preşedintelui României în care se vorbea despre nişte falşi pensionaţi înainte de termen; domnia sa a evocat o situaţie spectaculoasă – un sat din Bihor în care aproape toată populaţia este pensionată pe motive de dizabilităţi. Dacă e adevărat că majoritatea celor în deplinătatea puterilor trăiesc satisfacţie atunci cînd asemenea farsori sînt expuşi public, mult mai puţini mi se par a fi aceia pe care îi preocupă soarta celor cu dizabilităţi reale. Aş spune chiar că îi vedem pe cei falşi, dar n-avem ochi pentru cei adevăraţi. Dacă ne uităm la statistici, România stă deosebit de bine la numărul de persoane cu dizabilităţi, în raport cu media europeană: în timp ce noi declarăm că acestea reprezintă mai puţin de 5% din populaţie (686.000), ţările membre ale Uniunii Europene (UE) declară, în medie, peste 10%. Sîntem, car'va să zică, un popor sănătos. Sau, în orice caz, un popor chibzuit, căruia nu-i place să risipească banii pe prostii, aşa că o mare parte dintre cei care s-ar califica pentru asistenţă socială sînt lăsaţi în afara statisticii oficiale. E o frumoasă replică în oglindă a escrocheriilor despre care povesteam mai sus. Totuşi, ca să nu spuneţi că exagerez, trebuie să precizez că ţara noastră a instituţionalizat sistemul de asistenţă pentru persoanele cu dizabilităţi: avem o Agenţie – aveam, azi e redusă la nivel de Direcţie în cadrul unui minister – care coordonează activităţile şi bugetele dedicate reinserţiei persoanelor afectate în sistemul social. Reinserţia este, de altfel, tema fierbinte a unui program al UE dedicat persoanelor cu dizabilităţi. Programul a fost lansat în 2003 şi se încheie anul acesta; ţinta principală este recuperarea persoanelor cu dizabilităţi pentru piaţa muncii. Pentru România proaspăt europeană, misiunea a fost limitată la modificarea legislaţiei pentru a le facilita accesul la joburi. E, totodată, adevărat că 2010 a însemnat termenul final asumat de România pentru accesibilizarea instituţiilor publice. Ei bine, pentru cine coboară din avionul de Bruxelles, va fi mai vizibilă o Românie a oamenilor întregi. Accesibilizarea instituţiilor publice nici vorbă să se încheie, iar accesibilizarea localităţilor este cvasiabandonată. Metroul din Bucureşti are doar cîteva staţii cu lift. Procesul avansează în ritm de melc, de parcă am iubi mai mult bordurile decît rampele. Iar cînd se întîmplă să se facă rampe, şansa ca ele chiar să poată fi folosite e redusă de panta mult prea mare ori/şi de materialul insuficient de aderent. Avem, aşadar, de-a face, în România, cu o accesibilizare Potemkin. Dacă e vorba despre accesul persoanelor cu dizabilităţi pe piaţa muncii, bordurile sînt mai înalte. Comisia UE deplînge situaţia gravă a uniunii pentru procentul mic – 50% – de persoane cu dizabilităţi angajate în muncă; ori, în România, cei angajaţi sînt de cinci ori mai puţini (11%). Politica anunţată a statului pentru a creşte acest procent este de tip represiv: există un proiect de lege care propune introducerea de penalităţi persoanelor cu dizabilităţi care sînt refuzate la angajare, precum şi controale suplimentare pentru a-i înhăţa pe cei care se dau drept handicapaţi. Cu alte cuvinte, vor fi penalizaţi cei care nu reuşesc să convingă angajatorii să-i recruteze. Asta în condiţiile în care marea majoritate a angajatorilor suferă de o formă specială de cecitate: nu văd persoane cu dizabilităţi, iar dacă totuşi află că există, nu le văd abilităţile. Ca, de altfel, noi, românii.

Noi, statul.

Mircea Toma *este doctor în psihologie. La începutul anilor '90 a devenit jurnalist* (Academia Caţavencu) *şi activist social. A fondat Agenţia de Monitorizare a Presei în 1994. Este consultant în programe europene şi internaţionale în domeniul libertăţii de exprimare.*

Sorin Vlad PREDESCU

Cît de specială este școala specială?

În sistemul educaţional românesc funcţionează metafora mărului putred, însoţită de metafora vacii campioane. Mărul putred este aici deficientul capabil, prin contagiune, să „strice clasa" şi care trebuie dus la şcoala specială pentru a nu-i deranja pe copiii normali şi pe doamna învăţătoare, ale cărei performanţe sînt evaluate în funcţie de rezultatele elevilor la testele naţionale. Producătoare a sute de litri de lapte pe zi, vaca campioană (o cacofonie de neevitat) este olimpicul, mîndria educaţiei româneşti, cel care studiază o singură materie pentru a face performanţă, bun de dus la expoziţii şi generator de gradaţii de merit. De fapt, ambele categorii sînt subiecţi ai psihopedagogiei speciale.

Practica de separare a copiilor cu potenţial diferit poate părea firească doar într-o societate care n-a ajuns încă în etapa de a interioriza principiul potrivit căruia toţi oamenii au drepturi şi şanse egale. Şcolile speciale sînt concepute şi utilizate ca o ladă de gunoi a sistemului educaţional şi reprezintă astăzi cea mai severă formă de segregare educaţională şi, prin consecinţe, de segregare socială.

Principala problemă a sistemului de educaţie din România o constituie lipsa idealului educaţional. În procesul de adaptare şi reformare a învăţămîntului am uitat cum trebuie să arate produsul final. Şi, dacă de la şcoala „normală" tot mai avem pretenţii (neclare, pentru că nu ştim ce rezultat vrem să obţinem), educaţiei speciale îi cerem un singur lucru: să ne ia de pe cap copiii indezirabili. Primul lucru care te izbeşte atunci cînd intri într-o şcoală specială de deficienţi mintali (cu nume de cod „centrul de educaţie incluzivă"!) este faptul că mai toţi copiii sînt romi, ceea ce, mă rog, poate duce la concluzia că numai ei sînt deficienţi mintali. Statistic şi uman este o concluzie falsă, la fel de falsă ca şi deficienţa lor mintală. Şcolile speciale sînt speciale pentru că sînt şcolile sărăciei, ale marginalităţii şi, doar cîteodată, ale deficienţei. Pentru populaţia marginală, şcoala de deficienţi mintali este o soluţie de şcolarizare a copilului, pentru că este singura şcoală care asigură masă, casă, îmbrăcăminte.

Dacă ar fi trăit în România de azi, probabil că mama vitregă a Cenuşăresei ar fi internat-o pe aceasta într-o şcoală specială. Este o practică obişnuită. Copilul poate fi indezirabil atît pentru familie, cît şi pentru şcoala de masă. Pentru ca un astfel de copil să ajungă la mult dorita şcoală pentru deficienţi e nevoie doar de puţin noroc. O învăţătoare binevoitoare care face un referat, o familie care face o cerere, un psiholog timorat de autorităţi care să pună o ştampilă. Psihologii şi psihopedagogii de la Direcţiile Judeţene pentru Asistenţă Socială şi Protecţia Copiilor nu rezistă mai mult de un an, doi, pentru că sînt daţi afară dacă nu pun ştampila de handicap pe copii absolut normali intelectual sau senzorial. Aşa avem ambliopi fără ochelari, surzi cu ureche muzicală şi mai mult de 70% dintre copiii cu ştampilă de deficienţi au inteligenţa medie sau superioară.

Şcolile speciale sînt concepute şi utilizate ca o ladă de gunoi a sistemului educaţional.

Pentru un psihopedagog, şcoala specială este o instituţie a libertăţii şi a frustrării, locul în care te ascunzi, locul unde poţi să nu faci nimic, locul în care nici o schimbare nu este posibilă. După terminarea orelor de clasă, educaţia copiilor din şcoala specială cade în sarcina femeilor de serviciu, a portarilor şi a bucătăreselor.

Această situaţie există dintotdeauna şi nu deranjează pe nimeni, poate doar bunulsimţ. Şcoala specială e mulţumită că are elevi, sistemul educaţional s-a obişnuit că are unde să îi trimită pe copiii prea săraci pentru a face o şcoală normală. Atitudinea explicită a reprezentanţilor Ministerului Educaţiei de azi, de ieri şi de alaltăieri este că avem prea puţine resurse pentru copiii normali, ca să le irosim pe „handicapaţi". Copiii cu deficienţă nu sînt o prioritate pentru nimeni. A fi deficient în România este un mijloc de supravieţuire şi o modalitate de subvieţuire.

A existat, totuşi, şansa integrării educaţionale, recent anihilată de noua Lege a Educaţiei. De-a lungul timpului, statul român a semnat tot felul de documente antiexcludere şi antisegregare educaţională promiţînd, încă de acum paisprezece ani, trecerea la un sistem de învăţămînt integrat, adică un sistem în care toţi copiii – normali, deficienţi sau olimpici – să urmeze aceeaşi şcoală. Am pregătit generaţii de studenţi în educaţie integrată, am construit metodologii. Evident, nu s-a întîmplat nimic. Explicaţia rezidă atît în rezistenţa sistemului de educaţie specială, cît şi în lipsa de interes din partea politicului faţă de acest subiect, presiunea externă în implementarea învăţămîntului integrat scăzînd semnificativ odată cu venirea la putere a popularilor europeni. Învăţămîntul integrat a fost şi rămîne într-o permanentă pilotare, o concesie făcută romanticilor din educaţia specială. Celor care încă n-au plecat.

Foarte aproape de noi se află o lume a treia educaţională, unde nu s-au schimbat nici regulile, nici cutumele care au dus România pe harta ruşinii în ceea ce priveşte tratamentul persoanelor cu deficienţe. Noua Lege a Educaţiei statuează clar: segregarea educaţională continuă, integrarea e o excepţie care va fi reglementată cîndva. Între un sistem disfuncţional de educaţie specială şi o educaţie specială integrată aflată în stadiul de proiect, şansele copiilor cu deficienţe de a avea o viaţă normală sînt minime. Vom avea în viitor ceea ce avem şi astăzi: persoane cu deficienţe sau cu ştampila de deficient, cărora nu li s-a oferit nici o şansă, oameni care trăiesc în lumi paralele despre care nu vrem să ştim nimic.

Sorin Vlad Predescu *este licenţiat al Facultăţii de Psihologie de la Universitatea de Vest din Timişoara şi actualmente lector universitar al Catedrei de Ştiinţele Educaţiei din aceeaşi facultate.*

Lucian NEGOIȚĂ

Despre accesibilitate în București și aiurea

În 2005 am participat, împreună cu amici utilizatori de scaune rulante şi alături de organizatori, cei de la Agenţia de Monitorizare a Presei, la o campanie de accesibilizare a Bucureştiului. Au trecut cinci ani. Schimbări firave s-au produs, totuşi. Prea puţine. Prietenii din alte ţări, în vizită pe aici, mă întreabă nedumeriţi uneori:

„ – Voi nu aveţi utilizatori de scaune rulante?

– Ba da, răspund candid. În casă sau în intersecţii, la cerşit!"

De ce? Să vă povestesc în rîndurile care urmează...

- Lipsa acestor accesibilităţi antrenează izolarea şi renunţarea la studii, la un loc de muncă, la prieteni.

Despre circulaţie

Vreau să merg undeva, prin Bucureşti.

Cu taxiul. Neinspirată alegere. Nici unul nu este adaptat, dar, cu bunăvoinţa vreunui şofer mai inimos care te poate ajuta să te transferi, şi cu scaunul rulant în portbagaj, porneşti la drum. Nu ai bani de taxi şi vrei să călătoreşti cu mijloacele de transport în comun? În ultimii ani, au început să fie prezente în trafic autobuze, tramvaie accesibilizate. Pînă în 2010 ar fi trebuit ca toate să fie astfel. Ar fi trebuit. Poate vrei să încerci cu metroul. La Unirea, la Gară sau la Chibrit ai norocul unor staţii adaptate. Aşa că te poţi plimba în circuit. Dar să nu te pună naiba să cobori în alte staţii. Prietenii, rudele sau trecătorii binevoitori se vor speti să te tragă pe scări. Emoţii negative, frustrarea, nervozitatea te încearcă între timp. Nu-i nimic, te căleşti.

Despre accesul în instituţii

Îţi arde să mergi la un spectacol la Sala Polivalentă? Proastă decizie. Aici, rampa mobilă este de mult stricată. Vrei să-ţi schimbi permisul auto? Aşteaptă în frig pînă vine gardianul responsabil care pleacă şi el să caute un coleg care ştie să mînuiască telecomanda rampei electrice... Vrei să mergi cumva la Casa de Sănătate sau la Casa de Pensii? Ai voinţă. Sună-ţi un prieten mai vînjos. Aici ori nu sînt rampe, ori unghiurile lor sînt atît de mari încît pregăteşte-te să fii lansat spre Lună!

Ai nevoie să mergi la toaletă, între timp? Nasol. Nu există tufişuri adaptate în Bucureşti. Bine că au venit americanii cu al lor McDonald's sau doar în cadrul unor supermarketuri mai găseşti toalete adaptate, în care, de obicei, femeile de serviciu îşi pun materialele de curăţat. La hotelurile de lux nu cred să te primească doar pentru un pipi...

Te doare măseaua, vrei la stomatolog? Caută bine vreun cabinet adaptat şi cu cît mai puţine scări.

Ai ghinionul să stai într-un bloc cu patru etaje fără lift? Naşpa. Fă un schimb de locuinţă.

Vrei să parchezi sub un semn destinat ţie, persoană cu dizabilitate, dacă ai cumva maşina adaptată? Eşti nebun? Trebuie să vii poate la 7 dimineaţa să prinzi vreun loc liber. Maşini de fiţe tronează cu neruşinare, de multe ori paznicii acceptînd bacşişuri din partea „băieţilor", pentru un astfel de loc.

Hai să faci mişcare pe jos. Romanticul din tine îşi invită iubita la plimbare printr-un parc sau pragmaticul tot din tine vrea să facă piaţa. Eşti sigur? Te-ai înarmat cu răbdare şi curaj? Eşti pregătit de escalade şi alpinism? Pe lîngă gropile din asfalt ce te fac să tresalţi în scaunul rulant, mai ai şi ghinionul unor borduri foarte înalte de escaladat. Edilii noştri au alte treburi mai importante de rezolvat decît trotuare adaptate, utile nu numai nouă, ci şi mamelor cu copii în cărucioare sau bătrînilor.

Dar stai liniştit. Totuşi, există accesibilitate în Bucureşti. Unde? Ai ghicit. La bănci. Handicapaţii îşi pot plăti liniştiţi ratele din cei 290 lei cît este ajutorul lor social. Deocamdată. Poţi să ştii de unde mai vrea Guvernul Boc să facă economii?

Ca psiholog, pot emite ipoteze despre efectele lipsei de accesibilităţi asupra psihicului şi vieţii persoanelor cu dizabilităţi. Este ca un cerc vicios: lipsa acestor accesibilităţi antrenează izolarea şi renunţarea la studii, la un loc de muncă, la prieteni. Izolîndu-te, ai astfel şansa să devii filozof sau om evlavios, pustnic. Te retragi vrînd-nevrînd din cele lumeşti şi te ocupi de suflet. Eşti aproape budist. Ai tot renunţat la lucruri şi activităţi exterioare ce-ţi distrăgeau înainte vreme atenţia. Acum, te concentrezi pe interiorul tău. Exteriorul aparţine altora...

***Lucian Negoiţă** este prima persoană cu dizabilitate locomotorie, utilizator de scaun rulant din România certificat ca psihoterapeut de către Colegiul Psihologilor. În 2010, a înfiinţat Centrul de Consiliere psihologică, Psihoterapie şi Dezvoltare personală PSIHOARMONIE, care oferă gratuit servicii în domeniul sănătăţii psihice pentru persoanele cu dizabilităţi şi familiile acestora.*

Teo ZĂBAVĂ

„Sfaturi" pentru angajatori

Nu e simplu să fii relaxat dacă te gîndeşti să angajezi pe cineva care are o dizabilitate. Îţi pui toate întrebările posibile: De unde să încep? Cum vor reacţiona ceilalţi? Ar trebui să angajez un consilier? E potrivit spaţiul nostru? E firesc, iar răspunsurile stau în disponibilitatea angajatorului de a se adapta la nevoile speciale ale unei astfel de persoane. Discutăm în primul rînd de nevoia de independenţă, care se traduce mai înainte de orice prin mersul neînsoţit la lucru – fie că este fabrică, birou sau magazin – şi prin atenuarea diferenţelor între cei cu şi cei fără o dizabilitate.

De aceea, primul pas pentru angajarea celor cu dizabilităţi este accesibilizarea spaţiului, precum şi a echipamentelor de muncă. Pentru cei cu dizabilităţi motorii, se amplasează rampe de acces în clădire. O persoană în scaun rulant va avea nevoie de o toaletă accesibilizată, de rampe sau lift interior în clădire şi un loc de parcare. Absenţa acestor lucruri îi face pe cei în scaun rulant dependenţi de alţii şi nemulţumiţi.

Cei cu deficienţe de auz au nevoie de comunicare în scris sau prin limbajul semnelor. De asemenea, se poate folosi SMS-ul, dacă munca presupune deplasări, mai ales că, la origini, SMS-ul a fost inventat chiar pentru aceste persoane. Un sistem bun de sonorizare pentru computer şi un loc de socializare în care să fie puţin zgomot îi va ajuta pe cei cu auz slab să comunice cu clienţii şi colegii, la nivelul la care comunică şi ceilalţi.

Dacă un angajat are deficienţă de vedere severă, imprimanta care tipăreşte în limbajul Braille, softurile care dispun de sinteze vocale sau tastaturile cu sonorizare îi sînt indispensabile. Persoanelor cu vedere slabă sau foarte slabă, angajatorul poate să le pună la dispoziţie ecrane de calculator care măresc imaginea, surse de lumină puternică, materiale care au caracterele mărite. Un lucru important pentru toţi cei care au probleme severe de vedere este prezenţa semnalului sonor în liftul din clădirea de birouri, precum şi, pe cît posibil, păstrarea lucrurilor din birou în aceeaşi ordine.

Angajaţii care au HIV/SIDA sau alte dizabilităţi „invizibile" (schizofrenie, dislexie, diabet) nu au nevoie de investiţii financiare sau materiale, însă fără o informare corectă şi completă despre dizabilitate, ei ar putea să aibă atît probleme de relaţionare cu ceilalţi, cît şi probleme fizice – dacă muncesc într-un mediu toxic sau care nu ţine cont de un anume tip de fragilitate.

***Teo Zăbavă** se ocupă de comunicare pentru proiecte sociale. Lucrează în domeniul nonprofit din 1999, în ultimii ani concentrîndu-se pe zona grupurilor defavorizate.*

PUBLICITATE

Mugur CIUMĂGEANU

Conserva cu schizofrenie

Supermarketul „Muncă şi Meserii": rafturi ordonate cu meseriaşi, debutanţi şi supracalificaţi, tot ce ţi-ai putea imagina, împachetaţi frumos de cei care i-au pregătit. E un supermarket virtual, prin ale cărui raioane te poţi plimba cu coşul să-ţi găseşti angajaţii. În cotloanele mai ascunse, sînt, la ofertă, cîteva produse exotice. Printre altele, paste cu nevăzători, deficienţe mintale la tetrapak, handicap locomotor liofilizat şi cîteva conserve cu schizofrenie. Pe acestea din urmă chiar că nu le cumpără nimeni, de au ajuns să se prăfuiască pe raft şi să prindă aerul acela *rusty-vintage,* de mai degrabă le-ai folosi ca obiect de decoraţiuni interioare pentru un *thriller* cu Humphrey Bogart într-un resort colonial.

Oare de ce nu se vinde produsul ăsta? De ce nu vrea (aproape) nimeni să angajeze persoane cu schizofrenie, în condiţiile în care cel puţin jumătate din cele care au diagnosticul acesta ar putea face faţă onorabil unui loc de muncă? Mă voi opri puţin asupra procesului de producţie a conservei cu schizofrenie, propunînd, ulterior, şi o formulă de *rebranding* care să facă acest bun mai comercial.

Mugur Daniel Ciumăgeanu *este psiholog clinician, membru fondator al Asociaţiei Române de Psihiatrie Comunitară. Absolvent de medicină (1996) şi psihologie (2002). Dr. în ştiinţe medicale. Psihoterapeut şi formator în psihoterapie comportamentală şi cognitivă.*

Botulism, E-uri şi alţi compuşi toxici?

Schizofrenia este o tulburare misterioasă care dezbină omul de propriul său destin. Undeva în jurul vîrstei de 20 de ani, de cele mai multe ori, episoade „de poveste", cu elemente halucinatorii şi delirante, fracturează inserţia în comunitate, punînd persoana pe şinele spitalizărilor şi a unui contact de multe ori îndelungat cu sistemul psihiatric.

Asta nu înseamnă că schizofrenia e un stigmat care automat duce către marginalizare. În aproximativ un sfert dintre cazuri, după un prim episod, urmează puţine alte momente de tulburare, iar revenirea este totală. Încă 30-40% dintre cei afectaţi răspund bine la tratament şi au şansa să îşi ţină sub control simptomele. Numai o minoritate merge din rău în mai rău, confirmînd un stereotip al incurabilităţii.

Ergo, dacă ne uităm în conservă, observăm că există şansa unor dumicaţi comestibili pentru piaţa muncii. Este foarte adevărat că, de multe ori, debutul tulburării apare într-o perioadă critică, aceea a formării profesionale… dar să fim realişti. Cîţi dintre noi sau dintre cei din jur nu au ajuns să înveţe meserii sau profesii noi la 25-30-35 de ani? Aşadar, problema nu este că alimentul ar fi toxic, ci aceea că sînt foarte puţini dintre noi dispuşi să guste acest fel, pentru că am învăţat că schizofrenia nu se mănîncă cu lingura muncii.

La tinichigerie – secţia de împachetări

Între 1996 şi 1999, o echipă condusă de Rittmannsberger, un coleg de-al nostru foarte german, remarca o scădere de la 40% la 27% a populaţiei româneşti angajate din rîndurile celei spitalizate. În 2007, împreună cu nişte colegi foarte români am ajuns la concluzia că dintre cei internaţi la psihiatrie, doar 10% mai erau angajaţi. Vorbim aici de toate diagnosticele la grămadă, schizofrenia şi diagnosticele grave fiind doar o părticică a internărilor. Datele de mai sus arată că există o tendinţă de excludere sau autoexcludere de pe piaţa muncii a ceror care deţin un diagnostic psihiatric.

Descurajarea în a lucra este de altfel constanta fabricanţilor de conserve – familia şi profesiile psi. Odată instalată tulburarea, un nor de pesimism învăluie persoana, generat de rezervele psihiatrilor şi familiei cu privire la şansele reale de viaţă „normală" a pacientului. Acest fenomen de descurajare, care nu este o constantă numai a „tinichigeriilor" româneşti, explică de ce, în lumea largă, mai puţin de un sfert dintre persoanele cu schizofrenie apte de muncă sînt angajate. La noi, acest raport este şi mai scăzut.

Rebranding *sau* recanning?

Orice produs poate deveni vandabil, chiar şi pe vreme de criză – poate însă nu am găsit agenţia de *advertising* potrivită. Hai să privim nişte *headline*-uri: o activitate structurată pentru o persoană cu schizofrenie este o alinare la fel de bună ca medicamentele alea scumpe pe care multe dintre ele le iau; extirparea tumorii de pesimism din capul psihiatrilor şi familiilor este posibilă; o vizită în raionul exotic şi rescrierea etichetelor este utilă şi necesară pentru angajatori. Ce-aţi zice de un *hot&spicy schizo juice, 100% bussiness proof*? Învăţaţi să gustaţi din umanitate, că-i numa' bună… oricum, dacă ne plac conţinutul, ambalajele, de tablă sau nu, ajung la gunoi.

Suzana DOBRE

Cu cotă sau fără cotă?

asta să fie întrebarea?

Sistemul de cotă reprezintă obligaţia angajatorilor ca un anumit procent din personal să fie persoane cu dizabilităţi, obligaţie impusă atît angajatorilor din sectorul public cît şi din privat, în special celor care au peste un anumit număr de angajaţi. Cel mai adesea, nerespectarea acestor obligaţii atrage sancţiuni pecuniare asupra angajatorilor, iar fondurile strînse sînt utilizate pentru servicii de recuperare sau reintegrare socio-profesională pentru persoane cu dizabilităţi.

Sistemul de cotă s-a dezvoltat după Primul Război Mondial, Germania fiind printre primele ţări care au introdus astfel de prevederi, urmată de multe dintre ţările europene. Modelul pleacă de la prezumţiile că fără obligaţii prevăzute de lege pentru angajatori, aceştia nu vor oferi locuri de muncă persoanelor cu dizabilităţi din cauza productivităţii reduse; şi persoanele cu dizabilităţi nu pot concura liber pe piaţa muncii. Aceste prezumţii au fost criticate de mişcarea activistă a persoanelor cu dizabilităţi, iar sistemul de cotă a fost considerat stigmatizant pentru că se concentrează pe ideea de incapacitate şi dependenţă. Mişcarea activistă vorbeşte de non-discriminare şi drepturi civile şi a influenţat politicile publice din SUA *(Americans with Disability Act,* 1990) şi Marea Britanie *(Disability Discrimination Act,* 1995). Această abordare consideră că persoanele cu dizabilităţi pot concura în mod egal pe piaţa muncii cu condiţia ca mediul social să nu creeze bariere *(disabling environment),* simultan respingînd discriminarea pozitivă a programelor de tip cotă.

Suzana Dobre *este director executiv şi expert pe politici sociale la Societatea Academică din România (SAR). Anterior a lucrat în programe care se ocupau de grupuri dezavantajate, precum copiii străzii şi persoane cu dizabilităţi, a oferit consultanţă pe programe sociale şi civice.*

Impactul mişcării de drepturi civile a fost important, dat fiind că atît la nivelul UE cît şi la nivelul statelor membre a fost adoptată legislaţie antidiscriminare. Însă sistemul de cotă a fost păstrat în multe dintre state, în special în cele precum Germania, unde constituţiile naţionale pun accentul pe drepturi pozitive. OECD observă că alegerea între modelul bazat pe antidiscriminare şi modelul de cotă are la bază mai degrabă diferenţele culturale şi de atitudine. Astfel, în ţările scandinave şi anglo-saxone, obligaţia impusă de la nivel central (sistemul de cotă) nu este considerată potrivită sau eficientă, în timp ce în Europa continentală astfel de politici sînt bine conturate.

În ce priveşte eficienţa, nu s-a dovedit însă că unul sau altul dintre cele două modele au dus la rezultate mai bune. Ratele cele mai ridicate de ocupare pentru persoanele cu dizabilităţi se înregistrează în ţări care au optat pentru alt model, nu cel de cotă. Totuşi, diferenţa este minoră faţă de ţările cu o implementare bună a sistemului de cotă, ca Germania şi Franţa. De asemenea, se ridică întrebarea dacă în statele care au sistem imatur de protecţie socială, precum cele din Europa de Est, abolirea sistemului de cotă ar duce la rezultate mai bune. Întrebarea este cu atît mai relevantă cu cît implementarea sistemului centrat pe drepturi civile se bazează în mare măsură pe o justiţie eficientă, iar majoritatea ţărilor în tranziţie nu au încă acest sistem suficient de consolidat. Nici organismele administrative înfiinţate pentru combaterea discriminării nu sînt încă eficiente. În România, de exemplu, Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării nu a dat, de la înfiinţarea sa pînă în prezent, nici o decizie de penalizare a unui angajator pentru discriminare la angajare a persoanelor cu dizabilităţi, deşi nivelul de discriminare constatat prin studiile aceluiaşi consiliu este îngrijorător de ridicat.

În România există peste 17.000 de angajatori cu peste 50 de angajaţi, pentru care sistemul de cotă este obligatoriu. Aplicarea sistemului duce, teoretic, la rezervarea a cca 140.000 de locuri de muncă pentru persoane cu dizabilităţi. În prezent însă, numărul de persoane cu dizabilităţi angajate este de cca 29.000 în total, incluzînd persoanele care lucrează în firme mici sub 50 de angajaţi. Dacă am considera că toate aceste persoane ar fi angajate în sistemul de cotă – ceea ce nu este conform cu realitatea – ar reieşi o rată de ocupare a locurilor rezervate de sistemul de cotă de 15%, oricum cu mult sub nivelul din Franţa (67%), Germania (57%) sau Polonia (33%). Se observă că angajatorii nu răspund aşteptărilor politicilor publice şi evită angajarea persoanelor cu dizabilităţi, preferînd să achite penalităţile.

În acest context, se pune întrebarea dacă România ar trebui să continue sau nu cu sistemul de cotă. Rezultatele sînt slabe. Alternativa însă nu garantează rezultate mai bune, deoarece problemele mai profunde ale României, de guvernare şi atitudine publică vor submina orice sistem. Nu putem aştepta rezultate mai bune atîta timp cît angajatorii nu îşi asumă oarecare responsabilitate socială dincolo de evenimente de PR. Vocea persoanelor cu dizabilităţi este factorul ce determină schimbarea celorlalţi, dar pînă în prezent nu a fost auzită. Pînă vom avea o mişcare civică a acestora, vom vorbi în continuare de rata de neşcolarizare de 7 ori mai mare în rîndul lor. Vom vorbi de abandonarea timpurie a şcolii de două ori mai frecventă şi de o rată de ocupare pe piaţa muncii de 12%, faţă de 70% pe acelaşi eşantion de vîrstă în populaţia generală, şi faţă de 50% media din UE.

Emma JURAVLE

Pentru normalitate, într-o lume strîmbă

Lucrez de opt ani în recrutare şi plasare de personal. Am trecut printr-o agenţie de recrutare renumită, o firmă de *software* şi mai renumită, o multinaţională cotată la bursa din New York.

Adevărata provocare profesională am întîlnit-o însă acum trei ani, cînd am început să recrutez şi să plasez personal cu dizabilităţi, în cadrul Fundaţiei Motivation România.

Pot să le spun celor care încearcă să angajeze personal cu dizabilităţi că serviciile de care vor beneficia din partea fundaţiei vor fi la standardele unei agenţii de plasare de personal care se respectă. Asta ne-am propus să facem acum trei ani, cînd am început să oferim aceste servicii, şi cred că am reuşit, în toate cele patru centre regionale pe care le-am dezvoltat de atunci.

Pentru că ne cunoaştem pe numele mic şi cu detalii despre tot ce îl „mînă în luptă", dar şi despre ce îl ţine pe loc pe fiecare candidat. Pentru că, deşi sarcina noastră de a potrivi cerinţele angajatorului cu abilităţile candidatului este, adesea, mult mai grea decît în cazul unui candidat cu un parcurs şcolar şi profesional „normal", reuşim.

Ce ne împiedică să atingem performanţele unei agenţii obişnuite de recrutare, ca număr de plasamente şi număr de clienţi deserviţi? Nu doar criza!

Locuri de muncă şi angajatori dispuşi să încerce mai sînt.

Ne împiedică, totuşi, lipsa de imaginaţie a cîtorva care nu-şi pot închipui cum cineva care nu aude ar putea fi casier într-un supermarket. Sau cum un tînăr cu sindrom Down ar putea împacheta chifle. Aşa că, pe certificatul medical solicitat la angajare, apare cîte un nemilos „inapt".

Cînd încearcă, pe angajatori ar trebui să îi „stimuleze" subvenţiile pentru care pot aplica, după ce angajează pe cineva cu handicap. Dacă reuşesc să adune toate hîrtiile necesare pentru obţinerea subvenţiei şi să-şi asume că îşi vor păstra angajatul pentru minim trei ani, s-ar putea să îşi piardă interesul în momentul în care vor afla că nu mai sînt bani de subvenţii în bugetul AJOFM-ului local. Situaţie devenită normalitate, cînd vine vorba de fonduri publice.

Fonduri în care se adună şi sumele provenind din taxa pe care o plătesc lunar angajatorii, cu peste 50 de salariaţi care nu angajează minim 4% personal cu handicap. Însă banii aceştia ajung în buzunarul general al bugetului de stat, nu se întorc sub formă de măsuri de susţinere a găsirii de locuri de muncă persoanelor cu dizabilităţi. Mulţi nu-şi îndeplinesc nici obligaţia de a plăti această taxă, darămite pe cea de a angaja personal cu handicap, şi nici nu sînt amendaţi pentru această încălcare a legii.

Locurile de muncă, atîtea cîte sînt, nu-s tocmai accesibile. Trotuarele sînt blocate de maşini. Clădirile vechi sînt inaccesibile; cele noi sînt prost accesibilizate. Cheltuielile cu accesibilizarea sînt deductibile, dar tot cheltuieli rămîn, aşa că se preferă angajarea cuiva care nu are nevoie de accesibilizare. Taxa menţionată ar putea susţine astfel de cheltuieli, dacă s-ar întoarce la angajatori sub formă de stimulente. Nu se întoarce pentru că nici măcar nu e colectată – cum arătam mai sus.

Cerinţele posturilor nu-s nici ele accesibile. Trebuie să fi învăţat ceva, ca să faci faţă. Dar şcolile nu sînt accesibile. Cele la care se poate ajunge pot fi numărate pe degete, şi asta doar în oraşele mari. Nici autobuzele de la ţară spre şcolile de la oraş nu sînt accesibile. Nici sufletele celor pentru care un copil cu tetrapareză sau unul seropozitiv sînt prea „urîţi" sau prea „periculoşi" ca să poată sta în aceeaşi clasă cu „odorul" personal. Iar şcolile speciale îi învaţă puţin şi neadaptat la capacităţile fiecăruia. Cînd creşte, copilul cu pricina va trebui să lucreze ceva, pentru a contribui şi el, pentru a da înapoi societăţii o parte din ce s-a investit în el, ca cetăţean. Calculaţi singuri ce.

Dar noi nu ne lăsăm şi încă mai sărbătorim fiecare plasament ca pe o victorie, încăpăţînîndu-ne să credem în schimbarea lumii de jos în sus. Pentru revenirea la normalitate.

Emma Juravle
este director de resurse umane la Fundaţia Motivation. Organizaţia a fost înfiinţată în 1995 pentru a veni în sprijinul copiilor şi tinerilor cu dizabilităţi din România.

© Motivation

Subvenţie pentru angajarea persoanelor cu dizabilităţi

Legea nr. 76/2002 (modificată şi completată prin acte normative ulterioare) prevede:

a) la art. 80 – angajatorii care încadrează în muncă pe durată nedeterminată absolvenţi din rîndul persoanelor cu dizabilităţi primesc lunar, pentru fiecare absolvent, o sumă reprezentînd 1-1,5 înmulţit cu indicatorul social de referinţă (500 lei în septembrie 2009), pe o perioadă de 18 luni;

b) la art. 85, al. 2 – angajatorii care, în raport cu numărul de angajaţi, nu au obligaţia de a încadra în muncă persoane cu handicap, încadrează în muncă pe perioadă nedeterminată persoane cu handicap şi le menţin raporturile de muncă sau de serviciu cel puţin 2 ani, primesc lunar, pe o perioadă de 12 luni, pentru fiecare persoană, o sumă egală cu indicatorul social de referinţă.

Ştiaţi că...

■ Tehnologia folosită pentru îmbunătăţirea fotoliilor rulante destinate persoanelor cu dizabilitate locomotorie a dus la dezvoltarea tehnologiei Segway, folosită în zilele noastre ca un mijloc de transport pentru orice tip de persoană.

■ Iniţial, mesajele text au fost inventate în tehnologia telefoniei pentru persoanele cu deficienţe de auz, iar acum sînt folosite zilnic.

■ Ecranele mari, care sînt folosite atît pentru uz personal cît şi în zona publică, au fost utilizate iniţial pentru persoanele cu deficienţe de vedere.

■ În 1935, Fundaţia Americană pentru Orbi a publicat primul număr din *Talking Book Bulletin*. Acesta a fost începutul cărţilor audio pe care le ascultăm astăzi.

■ Alfabetul Braille, folosit de persoanele cu deficienţe de vedere, a fost inventat de Louis Braille, un francez nevăzător în vîrstă de numai 12 ani.

■ Prima maşină de scris a fost făcută în 1808 de Pellegrino Turri pentru prietena lui nevăzătoare, contesa Carolina Fantoni da Fivizzono. Azi, invenţia lui se regăseşte sub degetele noastre: tastatura computerului.

PUBLICITATE

Ce spun angajatorii

interviu cu Simona NICOLAESCU, director executiv al Dynamic HR

Care este politica dvs. în privinţa persoanelor cu dizabilităţi?

Ne dorim ca prin acţiunile noastre să acordăm sprijinul necesar persoanelor cu dizabilităţi pentru a dispune de aceleaşi posibilităţi de alegere individuală, de a avea acces la incluziunea socială şi de a-şi îndeplini rolurile şi responsabilităţile în aceeaşi măsură ca persoanele care nu suferă de vreun handicap.

În momentul în care angajez o persoană cu dizabilităţi vizibile îi spun: „Aici eşti un coleg la fel cu toţi ceilalţi colegi, aici nu ai handicap, ci un job pe care este nevoie să îl îndeplineşti într-un mod profesionist".

Oferiţi un număr de locuri de muncă persoanelor cu dizabilităţi?

În 2009 am angajat o persoană din această categorie, iar în ultimul an am angajat încă trei persoane. Criteriile de selecţie nu sînt în funcţie de dizabilitate, ci de aptitudinile cerute de posturile disponibile şi de capacitatea de adaptare în colectivul nostru. Unele persoane au fost recomandate de Fundaţia Motivation, iar altele au fost identificate prin surse proprii.

În momentul de faţă, aveţi asemenea angajaţi în compania dvs.? Ce fel de posturi ocupă?

Persoanele cu dizabilităţi angajate în compania noastră ocupă poziţii diverse: secretar administrativ, asistent relaţii publice şi comunicare, analist resurse umane.

Dynamic HR este o companie de recrutare şi selecţie, consultanţă în Resurse Umane, orientare în carieră.

Acestea au studii superioare şi postliceale, s-au integrat rapid la cerinţele postului şi relaţionează bine cu ceilalţi angajaţi ai companiei.

Situaţia din România în ce priveşte asigurarea unui loc de muncă persoanelor cu dizabilităţi este diferită, în momentul de faţă, de cea din alte ţări europene?

La nivelul Uniunii Europene se recunoaşte necesitatea acordării unei atenţii deosebite aspectelor complexe cu privire la persoanele cu handicap, privind nu doar accesul la îngrijiri pe termen lung şi la servicii de sprijin, dar şi recunoaşterea dreptului acestora „de a beneficia de măsuri care să le asigure autonomia, integrarea socială şi profesională, precum şi participarea la viaţa comunităţii", după cum este stipulat în Carta Europeană a drepturilor fundamentale.

În ultimii ani se încearcă şi în România o reducere a gradului de excludere socială, dar mai sînt multe de făcut.

Criteriile de selecţie nu sînt în funcţie de dizabilitate, ci de aptitudinile cerute de posturile disponibile.

Cu ce probleme se poate confrunta un asemenea angajat acolo unde lucrează?

O persoană cu dizabilităţi are probleme mari cînd este nevoită să folosească transportul în comun, mă refer mai ales la cele care au afectat sistemul locomotor. De asemenea, clădirile în care ne defăşurăm activitatea nu au fost condiţionate să aibă rampă de acces în clădire şi la diferitele etaje.

De curînd, un prieten care ştia că noi angajăm persoane cu handicap m-a întrebat dacă aş putea angaja un fost coleg de-al său, care din păcate nu mai vede. În timp ce expunea problema mă gîndeam cum l-am putea include în companie, însă imediat mi-au venit în minte: Cum va folosi calculatorul? Cum va naviga pe Internet? Aici cred că este o problemă şi de informare, poate că există soluţii să angajezi şi un nevăzător pentru o muncă de birou, însă nu ştii ce instrumente să-i pui la dispoziţie ca să-l poată ajuta la locul de muncă.

„Numai dacă nu vrei nu poţi"

interviu cu Iulian CRĂCIUN

Afecţiunea dvs. este dobîndită?

Aşa m-am născut.

În ce măsură v-a influenţat viaţa?

O mare influenţă au avut-o familia şi mediul în care am trăit. Dacă familia nu ar fi tratat-o ca şi cum nu era o problemă, ar fi devenit o problemă.

Cum v-aţi adaptat la viaţa şcolară, la comunitatea de copii?

Am fost la o şcoală normală. Prima învăţătoare la care m-au dus părinţii nu a vrut să mă primească, a zis că mai bine să merg la o şcoală specială. Cea de-a doua învăţătoare nu a avut problema asta, totul a decurs normal.

Colegii m-au primit ca şi cum nu aş fi avut nici un handicap fizic. Depinde mult de profesor cum te primesc copiii. Nu am simţit discriminare la şcoală.

Au existat, bănuiesc, şi dificultăţi concrete. Cum ajungeaţi la şcoală?

Mă duceau părinţii, apoi colegii. Pînă-n clasa a XI-a părinţii m-au dus în braţe. Apoi mi-am luat căruţ. Pînă atunci nu am prea avut nevoie.

***Iulian Crăciun** are 32 de ani, este căsătorit şi tocmai i s-a născut un copil. Absolvent de Electronică, este, în momentul de faţă, IT Manager la* George Butunoiu *(agenţie de* Head Hunting*). Suferă de atrofie spinală musculară de tip 3. Ceea ce-l împiedică să se deplaseze altfel decît într-un scaun cu rotile.*

Căruţul se repartizează gratuit persoanelor cu dizabilităţi?

La căruţ ai dreptul, dar nu la orice fel de căruţ. Statul subvenţionează unele pînă la vreo 15 milioane de lei vechi. Dar problema cu acele căruţuri e că sînt foarte grele. Cel pe care îl am acum e din fibră de carbon, are aproximativ 40% din greutatea unuia subvenţionat.

Cum v-aţi ales profesia?

Eram pasionat de electronică de cînd eram mic. Reparam casetofoane, radiouri. La şcoală nu am fost cel mai bun, dar am învăţat bine.

Spre calculatoare m-am orientat după ce am intrat la facultate: acum fac programare şi reţele. Le-am învăţat în cămin.

A fost dificil să vă găsiţi un loc de muncă?

Cînd m-am dus la firme mai mici, mai *old fashioned,* îmi ziceau că s-a ocupat postul de cum ajungeam. Cu toate că, înainte cu o zi, ei mă chemaseră la interviu, după CV. Asta nu înseamnă neapărat o piedică, şi oamenii fără dizabilităţi se confruntă cu aşa ceva.

© Motivation

În privat, în 90% din cazuri, te angajează dacă produci bani, şi atunci nu mai contează dacă ai pile sau nu.

De ce credeţi că multe persoane cu dizabilităţi au probleme nu doar în alegerea unui loc de muncă, ci şi în a opta pentru unul?

O mare problemă e şi atitudinea familiei: cei mai mulţi, atunci cînd au copil cu o dizabilitate, încearcă să-l izoleze, ca să-l protejeze. Consideră că, dacă-l aruncă în luptă, va avea de suferit. Ceea ce e adevărat, dar – şi conform unui proverb chinezesc pare-mi-se – învingătorii sînt cei care iau cele mai multe lovituri. Dacă vrei să faci dintr-o persoană un campion, trebuie aruncată în luptă de mică. Mentalitatea asta de protejare am văzut că e valabilă şi pentru copiii fără deficienţe.

Apoi din cauza accesibilizării, care e aproape inexistentă. Şi a mentalităţii societăţii.

Vedeţi vreo soluţie pentru schimbarea acestei atitudini?

Vreau să încerc să le arăt oamenilor că se poate. Eu consider că, dacă schimbi un om, la rîndul său omul acela va mai schimba pe cineva, şi tot aşa. O chestie constructivă, solidă se poate perpetua. Cea mai bună soluţie e să încerci să-i ajuţi pe oamenii cu dizabilităţi să înveţe. Toată lumea spune să le dăm pensii, să îi ajutăm aşa. Cel mai bine e să transformi omul din consumator în producător. La ora actuală numai dacă înveţi şi eşti calificat poţi produce bani.

Am sunat odată la Ministerul Muncii să întreb ce facilităţi pot obţine, ca angajat. Ei, cît se poate de bine intenţionaţi, încercau să mă convingă că pot să iau pensie. Şi eu le-am spus că nu e vorba de asta. Ei mi-au răspuns: „Păi, nu aveţi cum, căci aveţi, conform scriptelor, capacitatea de muncă aproape 0". Şi eu le-am zis: „Da, dacă m-aş duce la munca cîmpului ar fi 0. Dar cînd îmi folosesc mintea e sută la sută."

Am un prieten care spune că cel mai nasol handicap este cel social. Sînt foarte mulţi fără dizabilităţi se confruntă cu aşa ceva care spun că nu au nici o şansă – chiar dacă nu au nici un handicap. Am văzut oameni care nu au nici o problemă, dar se plafonează la idei de genul numai pe pile merge...

Cea mai bună soluţie e să încerci să-i ajuţi pe oamenii cu dizabilităţi să înveţe.

Sînt de principiul că numai dacă nu vrei nu poţi. De la a face bani pînă la aproape orice. Cu muncă şi perseverenţă.

interviuri realizate de Iaromira POPOVICI

Două povești exemplare

Despre nevăzători nu ştiam mare lucru. Doar locurile comune care îţi trec pe la urechi sau prin faţa ochilor din filme, cărţi ori poveşti de familie. Din ele transpar personaje în general tragice sau legate de lumea interlopă. În cel mai bun caz eroi romantici.
În viaţa de toate zilele, cel puţin în momentul de faţă, lucrurile nu mai stau aproape deloc aşa. Mulţi nevăzători trăiesc o existenţă din multe puncte de vedere normală, datorată, într-o mare măsură, progresului tehnicii: programelor computerizate speciale, care le facilitează accesul la aceleaşi informaţii pe care noi, cei cu vedere, le considerăm de la sine înţelese.

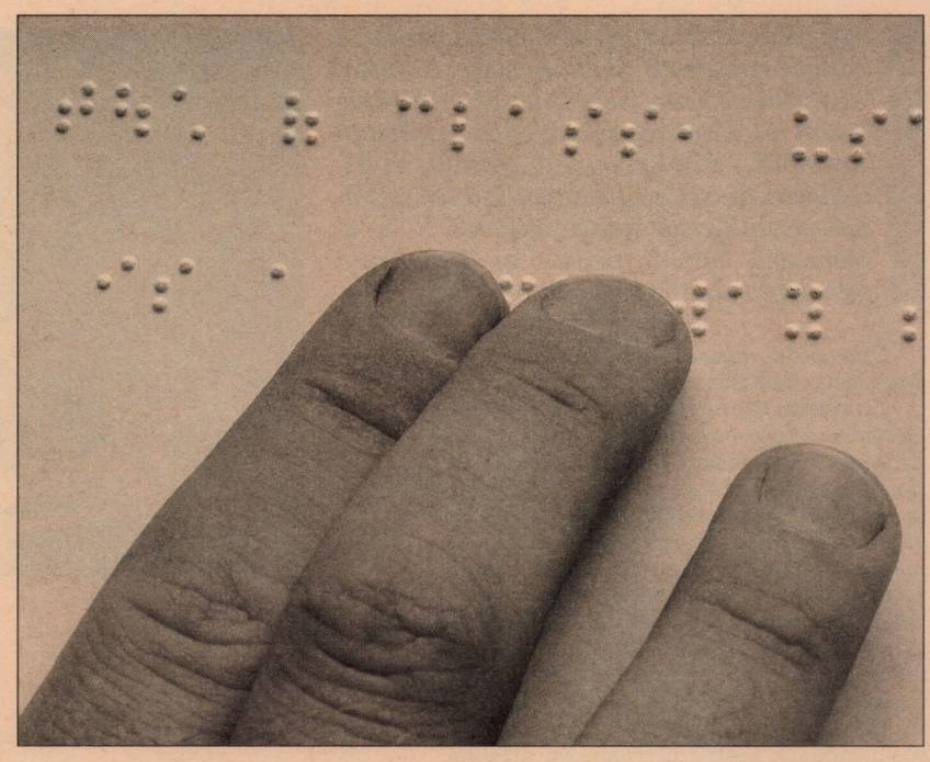

Cînd l-am întîlnit pe **Ovidiu Tuduruţă** „din inima Ardealului, student, în anul III, la Drept, la Cluj“, după cum s-a prezentat singur, am avut un sentiment de ruşine: ruşine pentru prejudecăţile mele anterioare, care îmbrăcau dizabilităţile într-o aură aparte, altfel, înspăimîntătoare. De fapt, livrescă şi inadecvată.

Ovidiu este un tînăr prezentabil, foarte îngrijit, mai îngrijit ca noi, cei cu vedere, poate. Jovial, vorbăreţ şi cît se poate de în largul lui. Nicicum un personaj melodramatic. Nu face caz în nici un fel de povestea lui, chiar mă roagă, explicit, să nu accentuez coarda sentimentală: „A fost, la 10 ani, un accident, urmat de un caz de malpraxis. O joacă de copii, o lovitură la ochi. Deja sînt dezorganizaţi anatomic amîndoi ochii. Am avut acum doi ani o evisceraţie de cornee pentru a-mi pune lentile de plastic, pentru design“.

Deşi a rămas fără vedere pe viaţă, Ovidiu nu poartă pică nimănui şi nu caută vinovaţi. Nu a rămas cu frustare sau ranchiună. „Nu am acţionat în nici un fel, din diverse motive. Mi se părea că depuneam efort inutil, şi am refuzat să fac ceva în sensul acesta.“

Declin şi adaptare

Starea de normalitate în care Ovidiu se află acum nu a venit de la sine: „La început a fost o perioadă de declin şi în acelaşi timp de încurajare. Practic, declinul era *back-up*-ul pentru încurajare. Cu muncă multă şi cu ajutor din partea familiei. Muncă de adaptare: se schimbă tot sistemul de organizare a obiectelor din jur. E uşor de explicat: creierul şi-a format un sistem de reprezentare pe bază de imagini. După ce am acumulat dizabilitatea asta, a încercat să-şi creeze repere pe baza imaginilor pe care le-a stocat înainte de accident. Acum creierul reprezintă pe sistem grafic tot ce fac. Văd în minte, în termeni populari“.

Copilăria, chiar după accident, a continuat să-i fie una fericită: „Mi-am petrecut-o la bunici, cu copii fără dizabilităţi, la modul abundent. Am depăşit acolo anumite complexe“.

În privinţa educaţiei, dl Tuduruţă a ales o şcoală specială pînă a terminat liceul, „prin faptul că, acumulînd deficienţa tîrziu, aveam nevoie de ajutor ca să depăşesc problema. Acolo sînt mult mai puţin elevi. Răbdarea e principiul. Dacă aş fi acumulat deficienţa acum, în 2010, m-aş fi îndreptat spre învăţămîntul de masă“.

Din liceu a devenit activ, a participat la: Consiliul naţional al elevilor Cluj, apoi a colaborat cu cei de la ARDOR (Asociaţia Română de Dezbateri, Oratorie şi Retorică). La Drept a intrat datorită *debate*-ului: „Eram pasionat de orice formă de discurs şi m-am gîndit că Dreptul o să mă ajute pe linia asta“.

Progresul tehnologiei (şi nu numai...)

În facultate se descurcă uşor, îşi scrie cursurile pe laptop, îşi scanează materialele. Tehnica, în momentul de faţă, îi este un sprijin serios: „Acum a fi nevăzător e cel mai uşor handicap datorită tehnologiei. Din alte puncte de vedere, poate, e mai greu... Începînd cu ustensilele de bucătărie şi continuînd cu telefonul cu GPS cu voce sintetică... Dacă aş vrea să plec în Australia în baston şi cu un telefon cu GPS, mă pot descurca excelent. Ca să scriu, există pe computer un soft, *Jaws:* un *screenreader* – o voce sintetică – care spune literele şi cifrele. E foarte bine realizat, în aşa fel încît nevăzătorii pot ajunge la performanţe. Sigur, înainte era Braille-ul. Dar computerul înseamnă mult mai mult. E demonstrat că în rîndul persoanelor cu handicap se poartă sedentarismul. Pentru nevăzători e un mare avantaj că măcar acasă folosesc computerul“.

Cum lucrează pe computer la modul concret? „Cînd am un document *word*, şi nu numai document, ci orice program, declanşez respectivul *screenreader* printr-o combinaţie de taste. Tot aşa se pot declanşa şi Internetul şi progame de *chat*, şi Messenger-ul...“

Nu doar tehnologia a avansat, ci şi opţiunile profesionale pe care le au, astăzi, nevăzătorii. Acestea sînt aproape nelimitate, aproape aceleaşi ca ale unei persoane cu vedere: „În Occident găseşti mulţi avocaţi şi judecători nevăzători. În Spania, cei care nu vor neapărat să facă o facultate vînd bilete de loterie. În Italia lucrează în *call center*-uri. În Anglia, Germania – aproape peste tot, în servicii diverse. Am întîlnit acolo şi avocaţi, directori de bănci. La ei s-au desfiinţat şcolile speciale pentru nevăzători, au fost integraţi «cu forţa» în şcolile de masă“.

Şi la noi s-a schimbat categoric situaţia faţă de perioada comunistă, cînd „nevăzătorii erau strict legaţi de un sector simplist de meserii. Majoritatea lucrau în cooperativele de invalizi Cartonajul şi Periajul. A doua opţiune era masajul. Mai erau cîţiva care mergeau la facultăţi pentru a se reorienta ca profesori. Astăzi nevăzătorii pot studia Drept, Jurnalism, Informatică, Birotică“.

Vasile Adamescu

Ovidiu Tuduruţă consideră că dizabilitatea lui se află cam pe locul 5 în topul personal al problemelor care îl preocupă. Există şi alte cazuri de persoane, cu dizabilităţi multiple, care nu numai că trăiesc normal, ci au reuşit, chiar, performanţe.

Vasile Adamescu, profesor şi sculptor, tot din Cluj, reprezintă un asemenea caz. Dl Tuduruţă ne povesteşte, cu admiraţie, despre el: „E un fenomen. În urma unei meningite de la 3 ani, a acumulat trei dizabilităţi: e orb, surd şi mut. Suferă de surdo-cecitate“.

Pe lîngă voinţa şi capacitatea sa senzorială extraordinară, dl Adamescu a avut norocul unei profesoare logopede de excepţie: Florica Sandu. „Ea sesizează un aspect esenţial: pentru Vasilică, simţul cel mai dezvoltat şi prin care el îşi procura cele mai multe şi mai importante informaţii era pipăitul. Îl învaţă aşadar alfabetul Braille.(...) Cu ajutorul punctelor Braille, Adamescu a deprins sensul relaţiei literă-sunet, apoi sensul combinaţiei de sunete în cuvînt. Profesoara sa îl punea să rostească totul în timp ce el citea cu degetele. Pronunţia lui a fost şi rămîne şi astăzi una silabisită, lentă, dar perfect inteligibilă. Bineînţeles că el nu se auzea vorbind, dar devenea conştient de valoarea acestui mod de comunicare.

Florica Sandu a trecut apoi la predarea caracterelor de tipar ale alfabetului vizual latin pe care le desena apăsat în palma discipolului său. Extraordinara sensibilitate tactilă a adolescentului a determinat-o să nu mai scrie litere în succesiune, ci semne unele peste altele. Vasile nu uita niciodată ordinea literelor ce-i erau presate în palmă, pe braţ, pe faţă, pe pielea spatelui, pe umeri, pe tîmple. Cert este că el a deprins mai întîi scrisul Braille şi, cu ajutorul manualelor şi al cărţilor de literatură în acest sistem, apoi pe baza textelor imprimate de degetele altora pe corpul său, deci, pe suprafaţa fiinţei sale, şi-a dezvoltat vocabularul.“ (Radu Sergiu Ruba, *liternet.ro)*

Dl Adamescu a terminat Psihopedagogie socială. Cu medie foarte mare. Poate comunica în cinci limbi. A lucrat ca psiho-pedagog. În paralel a dezvoltat o pasiune care a ajuns la performanţe: sculptura. Face opere de artă. Diverse, din imaginaţie şi lecturi. De la animale, obiecte, clădiri, pînă la scene celebre în istorie.

Dl Adamescu înţelege scrisuri de mînă oricît de diferite: în propria-i palmă. A învăţat şi computerul, şi-a cumpărat un *display* Braille şi comunică astfel cu oameni din diverse părţi ale lumii.

Cum de sînt posibile toate aceste lucruri extraordinare, performanţe incredibile chiar pentru un om cu toate simţurile intacte, înlemnit în comoditatea lui? „Exerciţiul simţurilor te poate duce la rezultate inimaginabile. Oamenii care nu au nici o problemă dezvoltă o anumită lene“ – e de părere Ovidiu Tuduruţă.

Cunoscîndu-l, şi auzind povestea domnului Adamescu, nu poţi să nu ai un moment de ruşine pentru toate mărunţele neputinţe personale, imaginare sau nu.

Iaromira POPOVICI

O unitate protejată

Conform Legii 448/2006, o unitate protejată autorizată este operatorul economic de drept public sau privat, cu gestiune proprie, în cadrul căruia cel puţin 30% din numărul total de angajaţi cu contract individual de muncă sînt persoane cu handicap.

Art. 78

(1) Persoanele cu handicap pot fi încadrate în muncă conform pregătirii lor profesionale şi capacităţii de muncă, atestate prin certificatul de încadrare în grad de handicap, emis de comisiile de evaluare de la nivel judeţean sau al sectoarelor municipiului Bucureşti.

(2) Autorităţile şi instituţiile publice, persoanele juridice, publice sau private, care au cel puţin 50 de angajaţi, au obligaţia de a angaja persoane cu handicap într-un procent de cel puţin 4% din numărul total de angajaţi.

Voință, acceptare și sprijinul celor apropiați

Am încercat să aflăm de la cîteva persoane care se confruntă, de la naştere, cu cîte o dizabilitate, cum „se descurcă" printre semenii lor. Dacă reuşesc să ducă o existenţă normală – să aibă o viaţă socială, să beneficieze de o educaţie de calitate, să îşi găsească un loc de muncă adecvat. Şi de asemenea, cum le privesc şi le sprijină (existenţă sau nu) cei din jur.

© Active Watch

Cum v-aţi adaptat la/obişnuit să vă descurcaţi cu problema dvs.?

Luminiţa Ştefan (studentă la Medicină, afecţiune neurosenzorială): În ceea ce mă priveşte, nu a fost vorba de o adaptare/obişnuinţă cu problema pe care o am, deoarece m-am născut cu această dizabilitate. Am învăţat să o privesc ca pe ceva obişnuit şi să mă consider un om normal cu aceleaşi şanse şi capacităţi ca ceilalţi. Acest lucru nu a fost deloc greu pentru că, neştiind cum este să trăieşti fără această problemă, nu poţi face diferenţa; prin urmare am luat totul ca atare şi am încercat să duc o viaţă normală.

Cecilia Dragomir (instructor de viaţă independentă pentru persoane cu dizabilităţi, maladia Stargardt): Pentru a mă adapta am avut nevoie de voinţă şi acceptare... iar pentru a ajunge aici, am avut norocul să am o familie extraordinară care să mă susţină şi să mă ajute ori de cîte ori am nevoie. M-au îndrumat către ce au considerat că e mai bun pentru mine, m-au învăţat să am încredere şi nu au făcut niciodată diferenţă între mine şi sora mea (mai mare cu trei ani), care era un copil normal.

Iulian Lică Ciortan (sindrom Down): M-am obişnuit cu problema mea fiind ajutat foarte mult de părinţi, pînă la 18 ani. După această vîrstă au decedat amîndoi la timp foarte scurt. Am fost ajutat de cei doi fraţi ai mei, dar şi de Fundaţia Motivation, prin multe proiecte sportive internaţionale, dîndu-mi foarte multă încredere în mine, făcîndu-mă să mă simt util, şi dîndu-mi speranţa că mă pot descurca în orice împrejurare ca un om normal.

Cum v-au privit/vă privesc ceilalţi?

Luminiţa Ştefan: Eu şi persoanele apropiate mie nu am considerat niciodată faptul că am o dizabilitate un impediment. Dar în momentul în care am început să iau contact cu cei din jur (prima oară la şcoală), mi-am dat seama că ei privesc cu totul altfel lucrurile. De la colegii mei, care de acasă aveau impusă ideea că cineva care nu este la fel ca ei le este inferior, şi pînă la învăţători/profesori, care nu puteau concepe că cineva cu o dizabilitate poate avea performanţe şcolare, majoritatea persoanelor pe care le-am întîlnit aveau o atitudine de respingere faţă de cei cu anumite probleme de sănătate. Aceste lucruri mi-au întărit convingerea că societatea actuală mai are multe de învăţat în ce priveşte toleranţa şi acceptarea diferenţelor care există între oameni. Fie că dizabilitatea este vizibilă, fie că este doar o problemă aproape insesizabilă, reacţia majorităţii faţă de ea este una de izolare şi respingere. Nu eşti acceptat sau eşti acceptat cu rezerve într-o conversaţie şi, în momentul în care persoanele respective văd că ai opinii la fel de pertinente ca oricare dintre ele, se întreabă oare cum poţi să faci asta, doar eşti diferit. Cu această atitudine m-am confruntat şi, de aceea, am preferat ca ceilalţi să nu ştie foarte multe despre problema mea, astfel am reuşit să mă adaptez. Dar trebuie să recunosc că, atunci cînd am plecat din orăşelul de provincie în care m-am născut şi am crescut într-un oraş mare în care visul de a avea o profesie liberală va deveni realitate, am avut nevoie de sprijin. Am găsit acest sprijin la un foarte bun psiholog care mă ajută să învăţ să am o viaţă normală. Observ că sînt persoane care şi-au schimbat atitudinea şi există din partea multora o tendinţă de a accepta mai uşor diferenţele. Rămîne de văzut dacă o vor face cu adevărat.

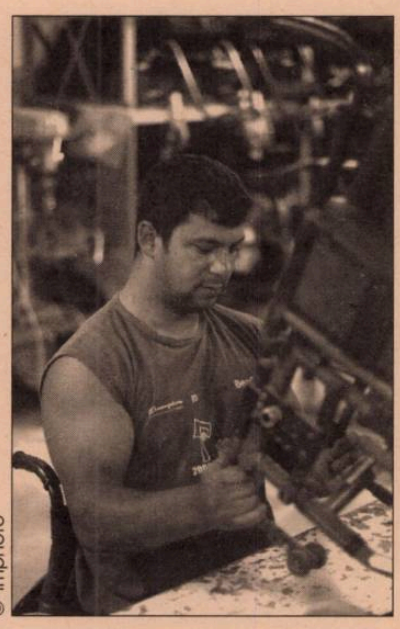
© Imphoto

Cecilia Dragomir: Faptul că ai mei au refuzat categoric ca eu să merg la o şcoală specială, pentru mine a însemnat nespus de mult... Am încercat să mă adaptez fiecărei situaţii în parte şi să fiu un om normal pentru cei din jur. Au existat şi oameni care poate nu au înţeles sau nu au vrut să mă accepte, însă nu am disperat niciodată... Fiecare pădure are şi uscăciuni...

În privinţa colegilor şi a prietenilor nu am întîmpinat niciodată dificultăţi majore, ba dimpotrivă, m-au ajutat de fiecare dată cînd le-am cerut ajutorul.

Iulian Lică Ciortan: În şcoala generală am fost uneori privit altfel faţă de un copil normal, dar încet-încet am reuşit să îmi fac un cerc de prieteni, să-i fac să-şi schimbe părerea, să le demonstrez că şi eu pot fi ca ei, că pot face aceleaşi lucruri.

În prezent am un cerc de prieteni, care la rîndul lor au şi ei anumite probleme de sănătate, foşti colegi din Şcoala de Meserii unde am fost, ne petrecem timpul împreună, ne plimbăm prin parc cu bicicletele sau ieşim în oraş şi ne comportăm ca oamenii normali, fără a ne considera inferiori unul faţă de celălalt.

Consideraţi că educaţia pe care aţi avut-o a fost suficient de bună/la fel de bună ca a oricărei persoane fără vreo dizabilitate?

Luminiţa Ştefan: Da, am studiat la o şcoală normală şi am primit aceeaşi educaţie ca ceilalţi.

Cecilia Dragomir: În familia noastră nu cred că s-a rostit niciodată cuvîntul „nu poţi" deoarece ştiau că pot face tot ce făcea şi sora mea mai mare, dar de două ori mai greu. M-au încurajat să urmez o facultate, iar acum un master în Consiliere şcolară şi dezvoltare în carieră, şi au ştiut întotdeauna să-mi dea încrederea de care am nevoie.

Iulian Lică Ciortan: Am avut o educaţie foarte bună, fiind tratat la fel ca fraţii mei, ba chiar am fost privilegiat în anumite situaţii, avînd şansa ca prin întrecerile sportive să văd foarte multe ţări, cum ar fi: Polonia, Turcia, Italia, China, SUA.

Aveţi dificultăţi în găsirea unui loc de muncă?

Luminiţa Ştefan: Încă nu am încercat să îmi caut un loc de muncă pentru că sînt studentă şi facultatea pe care o urmez necesită foarte mult timp. Dar sînt convinsă că o persoană cu o problemă fizică evidentă va întîmpina neajunsuri cînd va aplica pentru un job. Şi asta din cauza mentalităţii despre care am spus, deşi eu cred că nu există o profesie anume pe care o persoană cu dizabilităţi să nu o poată practica, cît timp i se acordă credit şi nu este respinsă sau privită cu neîncredere. Nu văd de ce nu ar putea fi cineva profesor, chiar dacă predă elevilor săi dintr-un scaun cu rotile, sau medic chiar dacă nu are o mînă, atîta timp cît îşi face meseria la fel de bine ca o persoană normală. Şi exemplul cel mai cunoscut este Helen Keller care şi-a pierdut vederea şi auzul la vîrsta de doi ani; mai tîrziu, datorită profesoarei sale, nu numai că a reintrat în societate, dar a ajuns să studieze artele, devenind scriitoare şi activist politic.

Cecilia Dragomir: În 2007, cînd am terminat liceul, mă simţeam neputincioasă. Pînă atunci nu făcusem nimic din ce pot eu să lucrez (terminasem liceul economic, profil finanţe-contabilitate), iar atunci a trebuit să mă gîndesc la o meserie pe care să o pot practica. Mi-aş fi dorit să urmez Facultatea de Psihologie, dar pentru că nu era în oraş, iar eu depindeam cumva de ajutorul mamei şi al surorii mele, am încercat să găsesc ceva similar; am ales Facultatea de Pedagogie. În anul II de facultate am fost repartizată pentru practică la Fundaţia Motivation şi, după trei luni de voluntariat, am fost angajată pe un post de instructor.

Iulian Lică Ciortan: În încercarea de a găsi un loc de muncă am întîmpinat foarte multe probleme, nu prea găseşti societăţi care să angajeze oameni cu dizabilităţi, norocul meu a fost că am fost ajutat, reuşind doar astfel să găsesc un job. Fac curăţenie, mă ocup de întreţinerea curţii interioare a Facultăţii de Construcţii (Tei).

Problema mare este că sînt salarii foarte mici comparativ cu munca depusă, şi contracte pe perioadă determinată de maxim trei luni, putînd în orice clipă să rămîi fără job.

Locurile de muncă potrivite pentru persoane cu dizabilităţi similare ar fi: firme de întreţinere/curăţenie, *merchandising*, panificaţie, manipulare marfă etc.

Consideraţi că în România, în ultimul timp, s-a îmbunătăţit ceva în privinţa politicilor, practicilor şi a atitudinii faţă de persoanele cu dizabilităţi?

Luminiţa Ştefan: Cred că în România atitudinea autorităţilor nu s-a schimbat foarte mult. Iar progresele care s-au făcut pînă acum se datorează în bună măsură organizaţiilor non-guvernamentale din străinătate, care au început să activeze în România după 1989: „Médecins sans frontières", „World Vision" sau „Project Concern International". Aceste organizaţii au venit nu numai cu echipe multidisciplinare şi cu logistica necesară, dar şi cu o mentalitate diferită în ceea ce priveşte persoanele cu dizabilităţi. Din păcate, de cele mai multe ori, după ce aceste organizaţii şi-au încheiat activitatea, partea românească nu şi-a mai onorat obligaţiile din contract şi lucrurile au continuat la fel ca înainte. Puţinele semne bune se înregistrează doar la nivel de infrastructură, în sensul că multe clădiri au amenajate în exterior rampe pentru cărucioare, dar în interior mentalitatea a rămas aceeaşi. Consider că şcoala şi biserica ar putea face mai mult pentru a ajuta la schimbarea acestei mentalităţi.

Cecilia Dragomir: Din păcate nu... şi cel mai dureros e că din cadrul Guvernului nu se pune nimeni în situaţia unei persoane cu dizabilităţi, măcar pentru o zi, să vadă cum e... cum e să fii nevăzător şi totuşi să încerci să faci ceva... să fii, într-un cuvînt, neajutorat şi nimeni să nu facă nimic pentru tine...

E strigător la cer... şi nu pentru noi, cei puternici... Dar sînt şi oameni care poate nu au nici sprijinul familiei, nici prieteni, nimic... Pentru ei cine e dator să facă...?! Cu ei ce se va întîmpla...?! De aceea, eu sînt de părere că atît cît putem să ne ajutăm singuri...

Iulian Lică Ciortan: Nu văd nici o schimbare, nici o îmbunătăţire, ba, mai mult, ajutorul financiar pentru o persoană cu handicap este foarte mic, cei din Guvern se gîndesc că-l mai pot micşora pentru a mai aduce bani la buget. Nu se gîndesc că, dacă aceşti oameni cu dizabilităţi nu ar fi ajutaţi de familie, nu ar reuşi să se întreţină, să-şi cumpere un medicament. Fără susţinere morală şi financiară din partea familiei, nu ar avea nici o şansă să mai aibă încredere în ei, neavînd puterea unui om normal de a se reabilita.

anchetă realizată
de Iaromira POPOVICI

Anca MANOLESCU

Funcţia critică a credinţei în modernitatea tîrzie

În 1980, André Scrima a ţinut la Facultatea de Ştiinţe religioase a Universităţii Saint-Joseph din Beirut un curs pe tema-interogaţie: „Conştiinţa credinţei exercită ea o funcţie critică faţă de ordinea lumii?“. Cercetarea avea drept obiect chipul modernităţii tîrzii şi raportarea credinţei – în stare de luciditate inspirată sau reflexivă – la acest chip. Ea privea de asemenea distanţa participativă sau conflictuală a religiei faţă de cea mai recentă configuraţie a civilizaţiei occidentale. Chiar înainte de ani '70-'80, Occidentul începuse să fie locuit de problematica diversităţii. Globalizarea pe care o iscase nu se mărginea la vălul uniformizant şi magic al Tehnologiei aruncat asupra lumii. Pricinuind circulaţie, întîlnire, conlocuire a culturilor, religiilor, identităţilor, ea a produs o explozie a varietăţii. Spectacolul acesta a putut stîrni conştiinţa respectuoasă a alterităţii, luciditatea „ecumenică“, efortul de a înţelege chipurile, atît de diferite cultural, ale universalului, aşa cum a putut stîrni atitudinea de consumator pe piaţa orizontală a bunurilor culturale. Pentru un anumit om tîrziu modern, multiplicitatea nu mai cunoaşte o transcendenţă unificatoare: nu mai există cultură, ci culturi; nu mai există religie, ci religii şi religiozităţi din care individul îşi poate alege şi combina propria identitate.

În fond, conştiinţa publică ajunsese să fie traversată de întrebări privind universalul de tip occidental, legitimitatea universalizării (şi a globalizării) formelor apusene de universal. Valabilitatea planetară a modelului apusean de civilizaţie şi de societate, raţionalitatea apuseană ca unic reper de cunoaştere şi de organizare a realului, valorile în formularea lor apuseană, toate erau de cîtăva vreme interogate, puse în chestiune, fragilizate sau regîndite şi reaşezate – de la reflecţii care ţin de o maturitate a modernităţii, capabile să se aplece critic asupra ei înseşi, pînă la o ideologie post-modernă care, în marşurile ei contestatare, erodează voios nu numai identitatea şi valorile Occidentului, ci însăşi posibilitatea unei identităţi şi a unor valori de civilizaţie larg împărtăşite. Dinaintea acestei crize a universalului, un demers de cercetare orientat spiritual, precum cel al lui André Scrima, vine cu cîteva atuuri. În primul rînd, el are îndrăzneala firească de a se mişca într-un real ierarhizat pe verticala nivelelor de realitate, al cărei pol este un Universal viu, „nefabricat“, o transcendenţă luată cu adevărat în calcul. Apoi, el face atent distincţia între acest Universal polar – care îmbrăţişează şi „complică“ în sine varietatea realului, fără a o violenta – şi *formele* în care universalitatea lui se comunică diferitelor culturi, în dialog şi conlucrare cu umanul. Forme care îşi pot păstra dinamismul spre unitatea Universalului viu sau

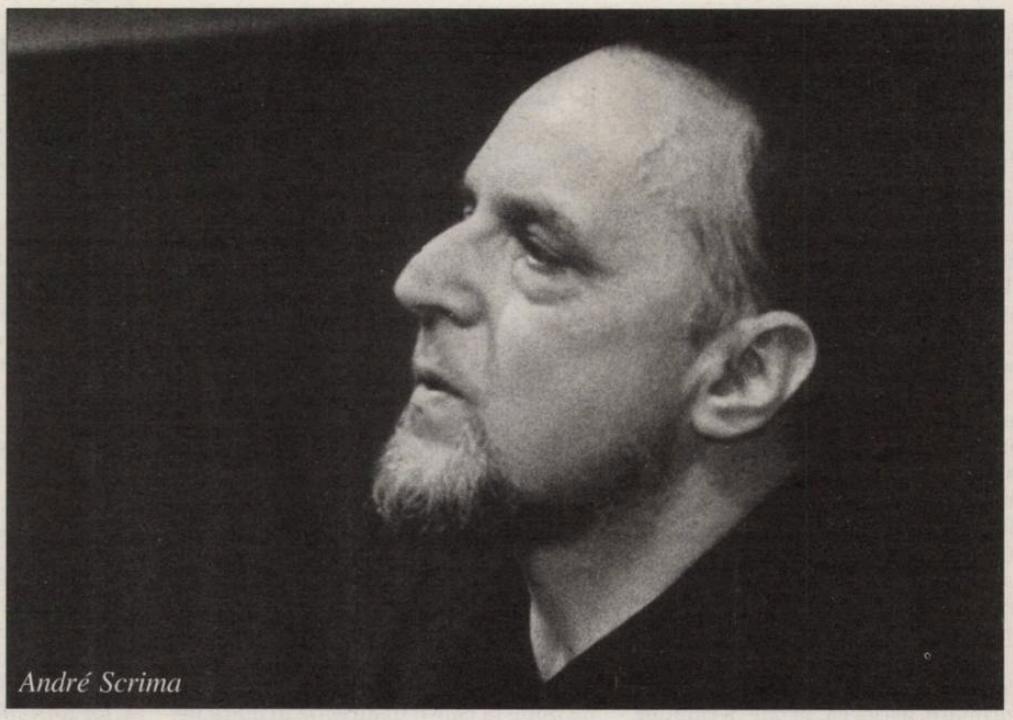

André Scrima

la religiosul de tip totalitar, care, agresiv şi masificator, anulează persoana sub povara unei norme ideologizate, modernitatea tîrzie dispune de o vastă gamă de produse religioase. Dincolo de această variată morfologie a religiosului, la care face incidental referinţă, André Scrima are în vedere revenirea în conştiinţa publică occidentală a reperului credinţei. Desigur, nu ca normă care învăluie societatea şi îi dă formă, căci tocmai istoria mutaţiei mentale care a condus de la lumile unificate ale premodernităţii la secularizarea occidentală este atent caracterizată, cu diferitele ei aspecte comandate de aceeaşi logică a unor progresive delimitări. Ci credinţa ca dimensiune ireductibilă a umanului, o dimensiune care, datorită laicităţii, e pusă în situaţia de a se repoziţiona faţă de ordinea concretă a lumii, fără a-şi trăda orientarea spre zenitul divin. Pentru André Scrima, laicitatea oferă credinţei o binefăcătoare criză, o provocare mobilizatoare, un teren unde universalul credinţei e de pus la încercare.

Căci, dacă transformată în dogmă, secularizarea poate reduce umanul la un univers închis – cel al istoriei şi socialului –, credinţa rămîne un vector care taie orice univers închis, inclusiv cel al religiosului sedentar, indicînd – fără a impune – posibilitatea articulării cu Infinitul viu. André Scrima vorbeşte, în această privinţă, despre un „profetism al sensului“ ce revine oricărei credinţe autentice. Dar, în această menire cu totul aparte, credinţa are a se învesti tocmai cu deschiderea ei nemărginită, cu universalul ei. A indica posibilitatea ar-

Pentru André Scrima, laicitatea oferă credinţei o binefăcătoare criză, o provocare mobilizatoare.

care se pot închide în variante exclusiviste, şi ca atare nelegitime, la limită agresive, de universal. În măsura în care credinţa e lucidă şi autentică, ea posedă un criteriu de universalitate *ospitalieră* faţă de celelalte forme de universal, fie ele religioase sau laice. Iată una dintre liniile tematice care traversează reflexia lui André Scrima.

O altă trăsătură a sfîrşitului de secol XX, de la care pleacă cercetarea, este ceea ce s-a numit – cu mai multă sau mai puţină îndreptăţire – „revenirea religiosului“ în societăţile şi în conştiinţa Occidentului. Un religios la rîndul lui variat, inventiv, policrom şi proteic, sincretic, în permanentă adaptare şi diversificare a ofertei. De la un religios *à la carte,* preparat de individ după gustul său, ticulării cu divinul nu înseamnă, pentru André Scrima, limitarea acestei posibilităţi la o singură credinţă, monopol pus asupra drumului eliberator, cu excluziunea sau cu diminuarea celorlalte tradiţii. Dimpotrivă, „luciditatea ecumenică“ a unei credinţe constă în a privi căile diferitelor tradiţii şi, alături de ele, laicitatea însăşi, ca trasee cuprinse în planul universal al lui Dumnezeu, ca semne, cifruri de interpretat, ale unei istorii orientate spre sensul ei trans-istoric. „Luciditatea ecumenică“ a credinţei constă în a privi realul din „polul plus“ atotcuprinzător.

Distincţia pe care îşi construieşte cercetarea André Scrima este cea între *credinţă* şi *religie*. Fără a miza pe o deosebire conflictuală, de tip Karl Barth, André Scrima o defineşte pe prima drept confruntare directă a omului cu divinul: credinţa e deschidere şi intimitate între cei doi parteneri, *contemporaneitate* a omului cu originea lui transfiguratoare. Cealaltă – religia – fiind *reflectarea* organizată, instituţională, normativă a celei dintîi într-o comunitate, o cultură, o civilizaţie. Amplu tematizată, această *distincţie ierarhică* dă cheia de interpretare pentru raportul conştiinţei angajate spiritual cu „ordinea lumii“. Ordine care poate deveni sistem închis nu numai pentru o conştiinţă secularizată, ci mai ales pentru o conştiinţă care îşi reduce credinţa la o religie instalată în temporalitate, adaptată temporalităţii, secularizînd astfel însuşi absolutul. În acest caz, raportul între conştiinţă şi „ordinea lumii“ devine unul de *complicitate,* concurînd la închiderea realului într-un orizont fără transcendenţă. Figura lui emblematică este Marele Inchizitor al lui Dostoievski, o referinţă care revine insistent. Dar ordine a lumii care se menţine deschisă, orientată vertical, primind şi interpretînd semnele divinului, pentru o conştiinţă animată de credinţa vie, creatoare, îndrăzneaţă, lucidă, trează – căci, spune André Scrima, singurul păcat este să nu fii treaz –, o conştiinţă care critică, uneori vehement, încarcerarea umanului într-o lume fără libertate şi fără depăşire de sine. În acest caz, raportul între conştiinţă şi „ordinea lumii“ devine unul de *transfigurare,* de lectură a ordinii lumii din perspectiva zenitului divin. Poate că figura culturală a veacului al XX-lea cea mai potrivită pentru a semnifica o astfel de critică vehementă şi transfiguratoare este Nikolai Berdiaev, invocat de altfel de André Scrima ca un exemplu de luciditate verticală. Cu personalismul său metafizic, Berdiaev s-a revoltat neîncetat şi aprig împotriva sociomorfismului sub care cade prea adesea religia, a tematizat neîncetat şi aprig elanul creator care îl reconduce pe om în lumea libertăţii, făcînd din el un partener *necesar* divinului. Din această perspectivă polară priveşte André Scrima distincţia ierarhică între credinţă şi religie, cea din urmă nefiind legitimă decît în măsura în care, condusă şi dezmărginită de cea dintîi, acceptă să fie o instituţie care îşi afirmă propria depăşire, care întipăreşte în actualitatea imediatului urme vectoriale spre actualitatea absolutului.

Anca Manolescu *este cercetător în domeniul antropologiei religioase şi doctor în filozofie. Cea mai recentă carte publicată este* Nicolas de Cues ou l'autre modernité, *L'Harmattan, Paris, 2010.*

PUBLICITATE

Muzeul Naţional de Artă al României
Musée National d'Art de Roumanie
www.mnar.arts.ro

Operele ruseşti
în zorii baletelor 1901•1913
expoziţie
de costume de scenă
11 noiembrie 2010
16 ianuarie 2011

Opéras russes
à l'aube des ballets 1901•1913
exposition
de costumes de scène
du 11 novembre 2010
au 16 janvier 2011

MNAR
centre national du costume de scène
INSTITUT FRANÇAIS DE BUCAREST
un eveniment / un événement
partener principal / partenaire principal BRD GROUPE SOCIETE GENERALE
parteneri / partenaires
parteneri media / partenaires média

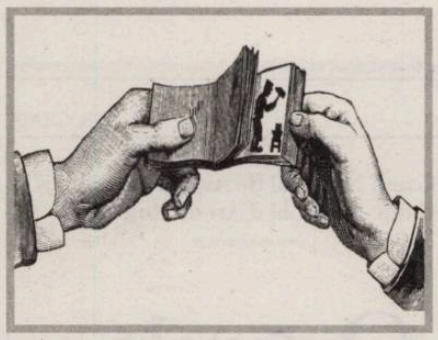

● **Mihnea Blidariu, *Playlist pentru sfîrşitul lumii*, Editura Casa de pariuri literare, 2010.**

Marius CHIVU

feedbook

Apocalipsa morală

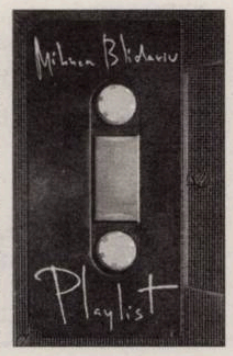

Mihnea Blidariu este genul de muzician implicat simultan în mai multe proiecte şi nu toate au legătură cu rock-ul sau cu literatura (a absolvit un liceu de muzică, apoi Facultatea de Litere de la Cluj-Napoca). Vocalist şi multi-instrumentalist în trupa Luna Amară şi membru al formaţiei The Others, a creat, împreună cu Alexandru Vakulovski, Cenaclul KLU, a publicat două volume de poezie *(No Future,* 2004, şi *mânia.Ro,* 2006), o vreme a ţinut o rubrică de comentariu şi atitudine politică în *Observator Cultural,* a scris şi pentru platforma online *Think Outside The Box* şi este, mai aflăm din prezentarea editurii, membru activ al campaniei „Salvaţi Roşia Montană!". Aşadar, un rocker responsabil, cu atitudine, implicat, militant – după modelul Bono – pentru diverse cauze politice şi sociale.

Romanul are o premisă apocaliptică: a mai rămas o lună pînă la impactul fatal al unui asteroid gigant cu Pămîntul. Referinţa directă la *Armageddon,* „filmul cu Bruce Willis", nu salvează lipsa de imaginaţie a intrigii, care oricum rămîne doar o situaţie-pretext pentru cele nouăsprezece capitole în care diverse personaje se confruntă cu iminenţa sfîrşitului. Imaginea de ansamblu a lumii petrecîndu-şi ultimele ei zile nu-l preocupă prea mult pe Mihnea Blidariu (care nu pare, oricum, să deţină resursele narative necesare), astfel că se limitează la a ne spune, prin vocea personajelor, că e „haos" şi „anarhie", că „umanitatea e cu susul în jos", detaliile fiind, de fapt, reduse la comportamentul violent al oamenilor care fură, violează şi ucid. Fiecare capitol pare inspirat şi poartă titlul unui cîntec atent ales (din The Dresden Dolls, Pearl Jam, Pink Floyd, The Knife, The Cat Empire, Nirvana, Marylin Manson, Rage Against The Machine, Alice in Chains, Nine Inch Nails etc.), alcătuind playlist-ul semnificativ din titlu. (Ca o paranteză, acest artificiu de a grefa pe text mărci sonore sugerînd un posibil soundtrack al cărţii l-a impus la noi Alex Tocilescu, prin toate cele trei volume ale sale.) Personajele din centrul fiecărui capitol sau care apar în cele nouăsprezece naraţiuni se vor cumva semnificative pentru societatea românească actuală, dar şi de aiurea: tineri confuzi şi frustraţi, tineri cu vise clişeu (de a deveni vedete în America, spre exemplu), tineri cu aripi frînte sau chiar maltrataţi, manelişti şi vedete TV, fotbalişti, politicieni corupţi etc. Vestea apocaliptică dezlănţuie instinctele primare, astfel că, în cîteva capitole anarhia de sfîrşit de lume se prezintă sub forma unor slashere cu vedete TV şi politicieni: Funar organizează o vînătoare de unguri, un sociopat cu criterii de valoare, încurajat de lipsa consecinţelor devine „ultimul ucigaş în serie al planetei" şi se apucă să-i omoare „mai repede" pe cei „care fură visele oamenilor, pe cei care transformă dimineţile în distracţie gălăgioasă şi serile în talk-show-uri belicoase": Ştefan Bănică, Mitică Dragomir, Florin Salam, Becali, Iliescu, Vanghelie, Vadim, Boc, Mircea Badea, Esca, Ianţu, Monica Columbeanu etc. De altfel, criminalii în serie sînt personajele favorite ale lui Mihnea Blidariu: un poliţist cu studii de filozofie devine un fel de justiţiar în serie clandestin, omorîndu-i direct pe criminali, infractori şi pe corupţi; Blanket, fiul lui Michael Jackson, se retrage la Craiova după o serie de crime în State, şi sfîrşeşte prin a o mutila vaginal pe Britney Spears, cea din al cărui ovul se născuse.

În alte capitole, perspectiva sfîrşitului e melodramatică (o fată închisă de mică în pivniţă şi violată de tatăl ei reuşeşte să scape şi să vadă pentru prima dată lumea, cîteva minute înaintea impactului fatal), ecodramatică („ultima frunză de pe pămînt" meditează amar la destinul frunzelor de „victime colaterale în lupta pentru hîrtie, lemn de foc şi construcţii, spaţii pentru exploatări sau noi oraşe") sau sub forma unei fabule despre destinul crud al animalelor (un cîine este abandonat de stăpîni şi rămîne în lanţ pînă la sfîrşitul lumii). În general însă, povestirile care alcătuiesc romanul sînt diverse forme de satire: religioase (un actor solicitat să-l joace pe Iisus înviind pe plajă la Mamaia moare împuşcat, un călugăr este surprins de sfîrşitul lumii în timp ce se uită pentru prima oară la filme porno), politico-erotice (un politician oportunist, amant al transsexualului Naomi, moare şi el împuşcat; Ceauşescu trăieşte în Hawaii unde are o amantă şi unde pune la cale o insurecţie armată populară pentru a instaura Republica Socialistă Hawaiiană) sau sci-fi (Gică Diaconescu, patronul televiziunii Zidul TV, se salvează fugind cu o navetă pe Lună, unde intenţionează să lanseze „prima televiziune futuristă")...

Rezumate, textele pot părea că au umor. Din păcate, n-au decît colateral, ca să zic aşa. Pentru că Mihnea Blidariu nu urmăreşte efectele comice ale unor astfel de scenarii demente, ci pe cele morale. Asasinatele împotriva politicienilor, a maneliştilor şi a vedetelor TV nu au mai nimic gratuit şi comic pentru că, de fapt, sînt nişte fantezii justiţiare. Mihnea Blidariu nu se joacă, pur şi simplu, cu personajele publice punîndu-le în situaţii ridicole şi omorîndu-le după bunul plac, ci le pedepseşte ucigîndu-le simbolic ca pe nişte păpuşi voodoo. Nu violenţa de bandă desenată japoneză e problema, ci faptul că nonconformismul sfîrşeşte într-un ton moralizator, iar satira se încarcă de dispreţ. Ceea ce pare a fi simplu joc de-a ficţiunea pulp se dezvăluie a avea substraturi serioase, căci vocea din epilogul cărţii vorbeşte despre „oamenii care fac mai mult rău ca niciodată", despre „răul şi binele care s-au relativizat atît de mult", despre faptul că „nimeni nu mai pune mîna să facă ceva concret, să construiască, să dureze", şi alte asemenea explicaţii şi lamentaţii-clişeu. Epilogul patetic al cărţii este, de fapt, o compunere naivă despre pierderea demnităţii poporului român, despre nedreptate, sărăcie, ignoranţă, delăsare, laşitate etc., un text admirabil şi chiar înduioşător în intenţia lui de manifest al dezamăgirii şi deznădejdii personale, dar eterogen şi plin de locuri comune, oricum fără calităţi literare şi, mai ales, fără nici un rost în contextul romanului. Ce vrea, de fapt, să spună autorul cu acest epilog la persoana întîi? Că întregul scenariu cu sfîrşitul lumii ar trebui citit ca pe un fel de profeţie?

Influenţat de imaginarul punk, romanul înlocuieşte anarhia veselă cu apocalipsa morală. E aici o contradicţie în intenţii şi o confuzie a mijloacelor, căci punkul e contestatar fără a ţine lecţii de morală şi fără a propune modele, iar anarhia n-are criterii. Mihnea Blidariu fie n-a gîndit prea bine acest roman, fie l-a gîndit ca pe o ficţiune cu o teză gravă. În ambele cazuri, e ca şi cum ar fi băgat morală în South Park.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Ádám Bodor, *Zona Sinistra,* traducere din limba maghiară de Marius Tabacu, Colecţia „Cartea de pe noptieră", Editura Humanitas, 2010.**

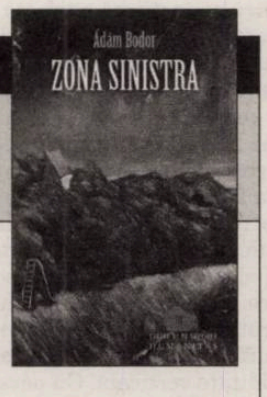

Prima dată am auzit de această carte acum vreo doi ani, de la Filip Florian. Dăduse peste acea primă ediţie a traducerii ei româneşti (apărută discret, în 2005, la editura clujeană Koinónia) şi, îndrăgostit de ea lulea, se gîndea cum să pună de-un *lobby* pentru reeditarea textului într-o formulă mai vizibilă, dar şi „mai curată, mai uscată", cu dereticările cuvenite de corectură şi redactare. Bag seama că a reuşit – şi tare mă bucur fiindcă, într-adevăr, textul te hipnotizează.

Ádám Bodor (maghiar clujean, deţinut politic în anii '50, imediat după încheierea liceului, şi emigrat în Ungaria în 1982) are un firesc extraordinar al straniului, din care extrage şi poezia unor scene memorabile (ca din adînc de vis sau de coşmar), şi un absurd de o stupefiantă nonşalanţă, şi jocul unor aparenţe perfect naturale în locul artificialităţii unei parabole „de sinteză". Povestea din *Zona Sinistra* plasează sub cerul liber spaţiul concentraţionar – între munţi, ape, păduri, păsări, circari de iarmaroc –, făcînd astfel cu atît mai sinistră lipsa de libertate. Aici, personajele îşi gospodăresc spaţiul şi timpul acordate după o rînduială năuc-poliţienească, mai trăgîndu-se singure în ţeapă, mai pierzîndu-şi o ureche sau un ochi, mai jucînd un şah pe un petic de cămaşă în carouri, mai împrumutîndu-şi femeile, incendiind nişte bolnavi de „gutu-rai tunguz" sau adulmecînd mirosul de gîndaci pisaţi pe care-l emanau tampoanele gălbui de vată din urechile unei colonelese.

Nebunia din *Zona Sinistra* e larg cosmopolită: siberiană ca apăsare, balcanică în pitorescul figurilor, central-europeană ori de cîte ori mai trece peste păduri o misterioasă umbrelă neagră de piele.

Iulia POPOVICI

Aurul gunoaielor și cutremurul capitalist

Abdulah (Dağaçar), Aziz, Mithat şi Bayram sînt experţi. Au program flexibil, ştiu totul despre orarul magazinelor şi al restaurantelor, sînt harnici şi competenţi. Mai exact, Abdulah, Aziz, Mithat şi Bayram sînt profesionişti ai gunoiului. În fiecare zi, bîntuie Istanbulul cu un fel de cărucior improvizat, colectînd materiale reciclabile – fier, hîrtie, cartoane, pet-uri, doze de aluminiu. Sînt cetăţenii invizibili ai unei mari capitale.

Mr. Dağaçar and the Golden Tectonics of Trash (Dl Dağaçar şi tectonica de aur a gunoiului) e cea mai recentă producţie a colectivului german Rimini Protokoll şi a avut premiera la sfîrşitul lui octombrie, la garajistanbul, în cadrul programului Istanbul – Capitală Culturală Europeană. O poveste subtilă, emoţionantă despre demnitate şi existenţa tăcută a celui-de-alături, la graniţa economiei capitaliste – unde, evident, şi gunoiul se poate transforma în galbeni. Comentaţi şi contestaţi – inclusiv în România, după prezentarea la Bucureşti a proiectului lor *Karl Marx: Capitalul. Volumul I* – pentru că, aparent, dau de pămînt cu tradiţia teatrului ca ficţiune, eliminînd, înainte de toate, actorul profesionist, membrii Rimini Protokoll (Helgard Haug, Stefan Kaegi şi Daniel Wetzel, lucrînd împreună din 2000, în diferite combinaţii) aduc pe scenă „teatrul profesioniştilor" în viaţă reală, performîndu-şi propriile experienţe existenţiale, într-o structură dramaturgică interesată de ceea ce grupul german numeşte „protocoale" (în genul informatic): modele, scheme, reguli atribuind funcţii şi roluri în structura sociopolitică. În cazul de faţă, funcţia invizibilităţii pentru a supravieţui într-o lume ostilă.

În *Dl Dağaçar...*, poveştile de viaţă ale protagoniştilor sînt, în materie de fapte, nu şi de substanţă artistică, destul de sărace: şi-au dorit să fie imami, profesori ori cîntăreţi tradiţionali, dar au venit din estul Anatoliei pentru că în Istanbul „străzile sînt pavate cu aur", şi-au construit locuinţe, paturi, sobe din lucruri aruncate de alţii *(zoom in* pe surprinzătoarea metamorfoză a resturilor menajere), schimbă „aurul" cartoanelor pe bani de întreţinere şi aşteaptă următorul cutremur. Un cutremur mai mult sau mai puţin metaforic: aurul străzilor turceşti va fi răscolit – a început deja – de marile corporaţii, atente la cursul metalelor preţioase şi la mişcările ecologiste, care cresc preţul aluminiului şi al hîrtiei reciclate. Globalizarea în lumea gunoaielor nu diferă prea mult de perspectiva bursei de la New York.

La fel ca-n România, „meseria" de căutător în gunoi e rezervată cetăţenilor prin definiţie invizibili: cei patru sînt cu toţii kurzi, aceşti ţigani ai Asiei Minor. Pe scenă însă, Abdulah, Aziz, Mithat şi Bayram sînt artişti – cu mişcările lor uşor stîngace şi zîmbetele încurcate, micile improvizaţii în text şi demnitatea jenată cu care-şi expun intimitatea pauperă şi libertatea nomadă.

Există şi un al cincilea performer în *Dl Dağaçar...* Hasan e la rîndu-i expert – însă un expert al mirajelor (Hasan Hüseyin Karabağ e un cunoscut actor profesionist de *Karagöz,* teatru tradiţional de umbre), iar pregătirea şi „executarea" la vedere a jocului de umbre descompune, de fapt, un mecanism al aparenţelor (economiei oficiale şi ale societăţii vizibile) lipsite de substanţă (*Karagöz* foloseşte, evident, păpuşi „bidimensionale", plate, dar, atipic pentru genul umbrelor, ele sînt colorate). De fapt, *Karagöz* sînt poveşti moralizatoare şi optimiste pentru omul din popor – întotdeauna, aici e vorba despre confruntarea dintre două personaje: analfabetul, sărmanul, dar isteţul Karagöz (de unde românescul „caraghios") şi şcolitul de familie bună Hacivat, confruntare din care întotdeauna Karagöz iese cîştigător şi tot falit. Chiar şi cînd i se explică ce-i aia SWOT (metoda de planificare strategică a afacerilor) – căci „obiectivul final" în adunatul de gunoaie n-are treabă cu schemele corporatiste.

Un sac – mai înalt de-un stat de om – de cartoane la Istanbul înseamnă 30 de lire (15 euro) – cheltuielile de întreţinere pentru casă pe o lună. Unul cu doze de Coca-Cola ori Mirinda – 3-400 de lire (150-200 de euro), dar un astfel de sac se umple într-o lună-două. Un sac de aluminiu înseamnă copii daţi la şcoală şi petrecerea timpului liber. Oare ce (nu cît) valorează o căruţă de fier vechi?

„Nu mă simt scriitoare croată”

– interviu cu Dubravka UGREŠIĆ –

Dubravka Ugrešić este o scriitoare cu o notorietate care depăşeşte Europa. S-a născut în fosta Iugoslavie, pe teritoriul actualului stat croat, s-a exilat din motive politice, din ostilitatea faţă de politica naţionalistă din propria ţară şi în prezent trăieşte la Amsterdam. În România a venit ca invitat în cadrul Festivalului Internaţional de Literatură (FILB), aflat la a treia ediţie. I-au apărut două romane în româneşte: Ministerul durerii *(Polirom, 2010) şi* Muzeul capitulării necondiţionate *(Niculescu, 2006), ambele traduse de Octavia Nedelcu.*

În romanul dumneavoastră, „yugonostalgia” este un termen-cheie, în jurul căruia se leagă şi se dezleagă relaţii. Ce înseamnă yugonostalgia în ceea ce vă priveşte?

Cînd Iugoslavia s-a destrămat şi s-au format noile state, în Croaţia a existat un fel de prohibiţie a oricărui lucru de origine iugoslavă. Să pomeneşti de Iugoslavia în public era aproape un lucru interzis. Totul se învîrtea în jurul ideii de Croaţia, limba croată, cultura croată etc., şi să pomeneşti orice ar fi ţinut de lumea de dinainte era aproape o crimă politică. Aşa că media a patentat un nou termen, „yugonostalgie”, care la început echivala cu o acuză politică. O persoană despre care se spunea în media că este yugonostalgică era o persoană asupra căreia plana o acuză politică: încă eşti de partea Iugoslaviei, adică procomunism, adică protitoism, federalism etc. Sigur, era un lucru complet idiot, dar aşa au stat lucrurile. Am considerat că era cu totul inuman să interzici trecutul oamenilor. Iugoslavia, cultura iugoslavă şi în mod special pop-cultura iugoslavă erau pur şi simplu trecutul lor, ziua lor de ieri. Să lipseşti pe cineva de propriul trecut e aproape ca şi cum l-ai lipsi de cel mai omenesc dintre drepturi: dreptul la amintiri, la un trecut, indiferent ce a însemnat acel trecut. Aşa că oamenii au început să se comporte bizar: unii scriitori şi-au modificat biografiile, unii oameni de film sau artişti au şters cu buretele expoziţiile pe care le avuseseră în Belgrad sau în orice alt oraş din fosta Iugoslavie. Nu mai puteai să pomeneşti nici măcar de fursecurile produse de fabrica Pionierul din Belgrad, ca să dau încă un exemplu. În acel moment, şi chiar înainte de război, am avut sentimentul că totul se va destrăma. Aşa că împreună cu doi jurnalişti am început un mic proiect, prin care ne-am propus să-i întrebăm pe oameni ce-şi aminteau despre Iugoslavia, ce amintiri legate de cultura populară mai păstrau, încît să recuperăm un fel de muzeu al cotidianului. Apoi a început războiul, naţionalismul. Mai tîrziu, după ce am ajuns în Amsterdam – episod care apare ficţionalizat şi în *Ministerul durerii* –, chiar am început acest proiect al memoriei. Apoi un student de-al meu a postat pe Internet ceea ce reuşisem să strîngem şi, la doi ani distanţă, alţi oameni au început să contribuie şi să facă sugestii. Numai că în acelaşi timp s-a mai întîmplat ceva: recent, sînt atît de multe proiecte destinate fostei Iugoslavii, încît acum aceste lucruri au ajuns să facă parte din industria suvenirurilor.

Mai e vreo valoare în aceste lucruri, dacă au fost masificate, acaparate de o industrie a consumului şi cîtă vreme întregul concept pare să se fi golit de toată componenta subversiv politică?

Ironia este că a apărut şi o carte, bazată pe contribuţiile studenţilor mei, postate pe Internet, *Lexicon of New Mythology*, şi a ajuns best-seller, la a treia, a patra ediţie. În acelaşi timp, acum sînt nişte piese care se joacă la Belgrad, bazate pe aceste amintiri. Însă ironia şi-a atins climaxul în momentul în care preşedintele croat Josipović a vizitat Serbia şi s-a întîlnit cu Tadić, preşedintele sîrb, care i-a făcut cadou exact această carte. Eu nu mai am nici un fel de sentimente sau impulsuri romantice legate de lucrurile astea pentru că astăzi totul e uşor de găsit, la vedere: pe Internet sînt toate filmele iugoslave, toate cîntecele, tot acel muzeu al amintirilor din fosta Iugoslavie despre care credeam că va fi şters pentru totdeauna. Acum e prezent, mulţumită Internetului, şi a devenit o expresie a acelui soi de nostalgie care nu mai are nici un fel de implicaţie politică, dar care într-un fel încă funcţionează ca un fel de declaraţie: da, m-am născut în acea Iugoslavie, şi iată cum era atunci. Aşadar, acea poveste legată de yugonostalgie s-a terminat, dar o descriu în roman. Şi mai cred că lucrurile astea încă plac tinerilor, pentru că ei chiar nu mai ştiu nimic, şi e frumos să aibă măcar un strop din atmosfera, din gustul cotidianului acelor timpuri. Să vadă cu ce se distrau părinţii şi chiar bunicii lor.

De ce refuzaţi să fiţi prezentată ca scriitoare croată?

Mă lupt cu disperare pentru o poziţie a scriitorului care să nu mai fie perceput ca reprezentant al statului din care vine. Şi cu cît mă lupt mai tare cu atît sînt mai des prezentată drept scriitoare croată. Asta nu spune nimic despre mine. Asta nu face decît să spună că în această lume aceste clişee despre scriitorul care ar trebui să fie reprezentant al poporului său, al limbii sale sînt dure şi nu le poţi sparge. Sînt atît de mulţi scriitori care nu scriu în limba ţării din care vin, încît e greu să mai tolerezi ideea asta. În Olanda, de exemplu, te întîlneşti des cu acest tip de etichetare: scriitor marocano-olandez, chiar dacă bietul marocan e născut în Olanda şi nu vorbeşte nici o altă limbă. Această greutate etnică încă funcţionează ca mod prin care scriitorii sînt discriminaţi. E adevărat că unora dintre ei le place să fie reprezentativi pentru că ăsta e singurul mod prin care pot fi recunoscuţi pe piaţa de carte. Cea mai grea variantă e a mea, pentru că eu trăiesc pe un limb: nu sînt nici scriitoare croată şi nici scriitoare olandeză. Dar majoritatea scriitorilor fac aceste compromisuri: ştiu că e mai uşor să fii recunoscut pe piaţă ca autor indian, de exemplu, decît ca scriitor, şi atît. E mult mai uşor să existi pe piaţă ca scriitoare de origine marocană decît ca scriitoare, punct. Vorbim de ideea asta romantică a unei literaturi care trece dincolo de graniţe, dar de fapt, dacă spun că sînt scriitoare croată, nu instaurez automat o graniţă? Eu sînt într-o situaţie paradoxală pentru că nu mă simt scriitoare croată. M-am născut în Iugoslavia, am crescut şi m-am format în Iugoslavia şi acum sînt forţată să fiu scriitoare croată. Am părăsit Croaţia. În Croaţia nu sînt recunoscută ca scriitoare croată, dar peste graniţă ar trebui să mă împac cu acest rol de scriitoare croată. E o poziţie de farsă, e o poziţie tragică.

Ştiu că sînt încă cîteva scriitoare din Croaţia, între care şi Slavenka Draculić, care au fost foarte critice cu sistemul politic şi cu naţionalismul croat. Aţi dialogat, în virtutea faptului că aveaţi un discurs critic comun?

Din păcate, în 1992 cînd tot scandalul acela a izbucnit şi am fost numite în presă cele 5 vrăjitoare croate, toate aceste etichete au fost confecţionate de media. Noi nu eram un grup. Pe unele dintre ele nici măcar nu le cunoşteam. Şi fiecare era cu viaţa ei. Uneori m-am dus cu Slavenka Drakulić la anumite conferinţe, dar asta a fost tot. Totul a fost fabricat de media, pentru că le era prea lene să ne atace personal, pe fiecare în parte. Dar asta nu înseamnă că nu ne sîntem loiale una alteia, ci doar că nu am fost un grup.

Ce trebuie să se declanşeze pentru ca o persoană să deschidă gura şi să spună, indiferent de consecinţe, că ceva e putred în comunitatea din care face parte? Cum a fost în cazul dumneavoastră?

Mie mi s-a întîmplat spontan. La un moment dat a fost atît de grav, atît de urît încît n-am putut să nu vorbesc. Şi asta e tragedia, dar şi frumuseţea: că a venit brusc, şi că la un moment dat pur şi simplu am spus. Cei mai mulţi oameni nu au spus nimic. E adevărat că au fost cîteva voci, dar astăzi nu mai sînt astfel de voci. S-a petrecut o mutaţie: acum ziarele plătesc vocile critice, doar ca să imite atmosfera democratică în care guvernul e criticat. Şi ce-i cu asta? Aceşti oameni sînt jurnalişti bine plătiţi, nu se întîmplă nimic. Şi în această situaţie nimeni nu riscă nimic. Poziţia mea fost un pic diferită pentru că nu mai sînt atacată în presă, nimeni nu mai spune nimic împotriva mea în Croaţia, dar nici în favoarea mea sau despre mine.

a consemnat Alina PURCARU

Să lipseşti pe cineva de propriul trecut e ca şi cum l-ai lipsi de cel mai omenesc dintre drepturi: dreptul la amintiri, la un trecut, indiferent ce a însemnat acel trecut.

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Cei care cunosc şi iubesc literatura lui Julio Cortázar vor fi intuit deja valoarea şi plăcerea nepreţuite oferite de volumul *Pagini neaşteptate* (traducere de Tudora Şandru Mehedinţi, Editura Polirom) care conţine textele inedite (proze, poeme, conferinţe, articole, eseuri, portrete) ale celui care se considera un scriitor „nocturn, profund nocturn“ estimînd că „cel puţin 25%“ dintre povestiri se inspirau din coşmarurile sale. Inedite & minunate! Nu vom şti niciodată de ce Cortázar nu le-a publicat în timpul vieţii. (Marius Chivu)

■ D.R. Popescu, *Mări sub pustiuri (Opere,* vol. I, cu o prefaţă de Cornel Ungureanu, Editura Polirom, 2010). Nuvelistica de tinereţe a DR-ului, aceea care a impus rapid, în anii ’60-’70, un scriitor de incontestabilă vigoare, de un realism tenace, prea puţin „socialist“. Pentru mine, nuvela „Leul albastru“ – condamnată public la apariţie, în 1965 – domină volumul printr-un nonconformism încă răzbătător, rezistent (dacă tot avem voie să folosim acest adjectiv multă vreme hulit) pînă în zilele noastre. (Radu Cosaşu)

■ Pentru o seară de duminică liniştită (şi liniştitoare) mergeţi la Ateneul Român. Duminică, 14 noiembrie, începînd cu ora 19,00, la Sala Mică veţi avea parte de minunatele „Acorduri pentru harpă“ ale Roxanei Moişanu, însoţite de proiecţii media realizate de Radu Rădescu. Cine a fost la „Ora de pace“ ştie ce spun. Cine nu – trebuie să afle. (Patricia Mihail)

■ E o toamnă bogată, cu multe premiere româneşti. Profitaţi de ele, la anul nu se anunţă o recoltă prea bogată. Următorul titlu care intră pe ecranele noastre, după ce a cîştigat mai multe premii la festivalurile de film, este *Medalia de onoare* în regia lui Călin Netzer. O poveste emoţionantă despre bătrîneţe şi demnitate, cu un Victor Rebengiuc memorabil. (Ana Maria Sandu)

craii de burta veche

Ciob-frigăruie

Printre cele mai răspîndite minuturi la grătar din Turcia se numără *çöp şiş*-ul. Bucăţi minuscule de carne – vită, de obicei *(daná)* –, cubuleţe cît un vîrf de deget, se înşiră pe-o ţepuşă pe măsură, mică, adică, şi se frig iute pe grătar, alături de roşii, ciuşte şi, musai, ceapă albă, tăiată în rondele. Fiind exact de dimensiunea unui dumicat, se fac deîndată şi se mănîncă dintr-un hap.

Numele vine de la *„şiş“* – frigare, şi *„çöp“* (care, în română, a dat „ciob“) – frîntură, crîmpei, aşchie, lujer, peduncul, dar şi rebut, rest – de carne sau menajer: deşeu, gunoi. De aceea, pe tomberoanele turceşti e scris cu litere de-o şchioapă cuvîntul mic, dar greu de sensuri *„ÇÖP“* (gunoi). Se poate, astfel, întîmpla ca în timp ce-ţi ciuguleşti *çöp şiş*-ul, proptit de o tejghea pe care scrie, vesel, *ÇÖP*, să vezi în faţă, peste drum, acelaşi *ÇÖP*, mai ponosit, ce-i drept, înscris pe o pubelă. Curios, asocierea nu dăunează, totuşi, poftei de mîncare.

„Çöp“ împărtăşeşte aceeaşi soartă ca românescul „căzătură“; înseamnă gunoi, dar şi ce se alege prin măcelării după tranşarea unui animal, resturi mărunte de carne, glande şi organe din care se gătesc tocane şi ghiveciuri de tot felul. Iată cum la turci, români şi alte neamuri mîncăcioase, reciclarea are o nouă şi surprinzătoare dimensiune – cea hrănitoare.

Amicul Dejun

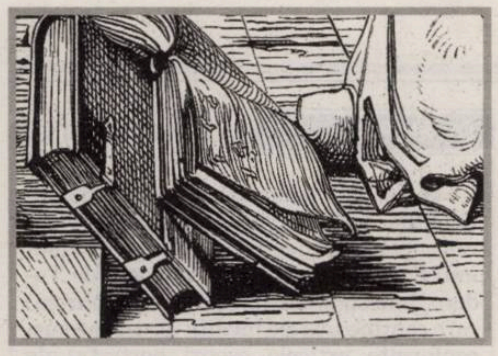

Simona SORA

biographiti

Pisica ruptă a lui Şalamov

Am citit săptămîna trecută o radicală „scrisoare către prieteni" a lui Vasile Ernu intitulată „De la Gulag la stenograme sau cum am devenit radical", un text radical mai ales în concluzii şi (lipsa de) alternativă, însă interesant prin tonul drastic şi prin perspectiva asupra unei (nu ştiu cît de reale) disoluţii a politicului la noi, în acest moment. M-a interesat această scrisoare apocaliptică din două motive: în primul rînd, datorită tonului direct şi implicat; în al doilea, datorită trimiterii la capodopera lui Varlam Şalamov, *Povestiri din Kolîma*.

Vasile Ernu descrie o depresie generală pe care – cu minimă obiectivitate – nu poţi să n-o recunoşti în jur. Ne-am pomenit – fără să ştim prea bine cum şi cînd – în plin dezastru social, economic, politic. Trebuie să trăieşti în pur imaginar (nici măcar literar, căci literatura care se scrie îţi dă, cel mai adesea, alte motive de deprimare) ca să mai vezi o geană de lumină. Se pleacă din ţară pe capete, mai mult ca în toţi cei 20 de ani scurşi din decembrie 1989, se pleacă mai rău ca după mineriade, iar motivele par mai ales economice. În fond însă, motivul principal (aici sînt de acord cu V. Ernu) e pierderea speranţei şi a sensului, senzaţia că jocurile sînt definitiv jucate. Ştiu şi eu, ca Vasile Ernu, oameni care n-ar fi plecat niciodată din România sau care s-au întors cu iluziile intacte acum cîţiva ani ca să plece acum, cu ultimele puteri, oriunde văd cu ochii. Sînt de acord cu tabloul clinic al depresiunii mai degrabă omeneşti decît economice pe care o diagnostichează, cu ochi de prozator, Vasile Ernu, în România anului 2010. Nu văd însă legătura directă cu recentele stenograme din scandalul Vîntu şi, mai ales, mi-e foarte greu să le apropii pe acestea (şi, la o adică, situaţia noastră azi, în Europa civilizată) de gulagul polar din Kolîma anului 1938. Deşi, pot înţelege, *literarmente,* hiperbola profetică, exagerarea ilustratorie, radicalismul literar...

Sîntem destui cei pe care ne-au îngreţoşat profund afişarea publică a unor convorbiri telefonice private, reluarea pe micile ecrane, cu intonaţie şi interpretare, cu accentuare în funcţie de efectul scontat, a unor discuţii din spaţiul personal. Nu e însă o premieră. Au mai existat, parcă, nişte stenograme care au făcut diferenţa la alegerile din 2004. Atunci a transpărut clar dispreţul noului schimb, postiliescian, pentru masele de manevră; acum apar – cu claritate şi o nouă doză de caraghioslîc – relaţiile de putere dintre patronii de presă şi jurnaliştii din trusturile controlate de aceştia. Şi totuşi, atunci cînd ascultăm vechea piesă cu noi accente, aşezaţi comod în fotoliu, ar trebui să ne punem măcar o secundă în locul victimelor colaterale ale acestui scandal. Să ne întrebăm dacă tot ce vorbim, oricînd şi cu oricine, ar putea ajunge la urechile tuturor şi ar putea fi interpretat oricum. Trăim, totuşi, într-o ţară în care legile sînt făcute şi votate la comandă, iar în ciuda acestui fapt, 51% din populaţie susţine reintroducerea pedepsei cu moartea – adică, încrederea *vitală* în sistemul judiciar...

Şi aşa ajung la motivul esenţial al acestor consideraţii: apropierea între Kolîma anului 1938 (anul cel mai crîncen, după Şalamov) şi România anului 2010. Apropierea ar fi motivată, spune Ernu, de apariţia, atunci şi acum, a unor *blatnoi* (bandiţi, ne-oameni) care-şi impun punctul de vedere cu forţa, atrăgînd astfel „disoluţia politicului", a minimelor reguli. Din cîte-mi amintesc, Kolîma lui Şalomov era, pentru cei mai mulţi dintre cei care ajungeau acolo, anticamera sigură a morţii, tărîmul „celor trei D: demenţă, diaree, distrofie", zona sinistră a „terminaţilor", a celor care-şi vedeau zilnic moartea cu ochii. Era zona extrem siberiană (de peste două mări, mai aproape de Polul Nord decît de continent) a totalei extenuări şi a completei nepăsări pentru celălalt. Era iarna permanentă, cu un ger de -50 de grade Celsius, în care îngheţau scuipatul în aer şi sufletele în cei încă vii. Să fim serioşi! Putem vorbi – cu destulă îndreptăţire – despre nepăsarea din jurul nostru, despre corupţie şi sistem clientelar, despre lipsa de sens şi perspectivă. E însă o impietate să folosim, chiar şi din disperare, lagărul de exterminare în care canibalismul (celor evadaţi, mai ales, cînd unul dintre deţinuţi era luat „pentru fript") nu era o raritate, în care cel mai neutru cuvînt putea fi considerat trădare de ţară, adică moarte pe loc, în care se produsese *disoluţia omenescului,* nu doar cea a politicului.

La urma urmelor, îl invocăm atît de des pe Şalamov pentru că, fiind un extraordinar scriitor, ne captează – mai ales cînd ne simţim în situaţii fără ieşire, precum cea pe care o trăim azi – în propriul univers deopotrivă ficţional şi concentraţionar. Simţim, citindu-l, că facem parte din aceeaşi lume, din acelaşi prezent obsedant şi acesta este unul dintre efectele „de realitate" ale adevăratei literaturi. Sîntem însă, cu bandiţii noştri cu tot, la milioane de ani lumină de iadul kolîmian, şi chiar la enormă distanţă de „lagărul minunat" al lui Soljeniţîn, în care (îi reproşa Şalamov acestuia, într-o scrisoare) nu existau păduchi şi borfaşi-criminali, în schimb existau linguri şi (miracol!) mai trăia încă o pisică (prima hrană în orice lagăr şalomovian). Aşa încît, pînă mai dispunem – liberi şi neascultaţi – de pisicile noastre, să nu-l invocăm prea uşor pe Şalamov. Măcar pentru că asta l-ar fi enervat groaznic.

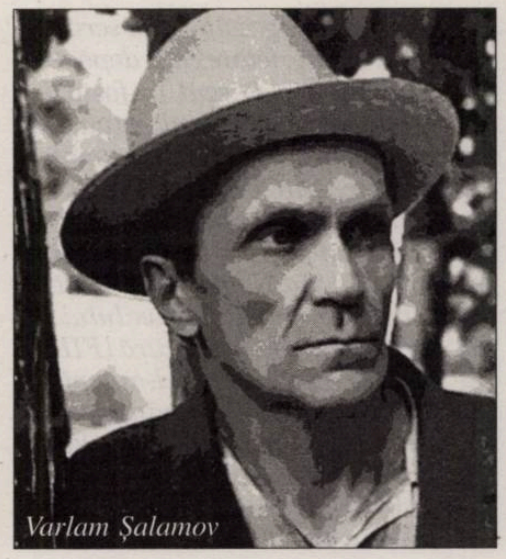

Varlam Şalamov

PUBLICITATE

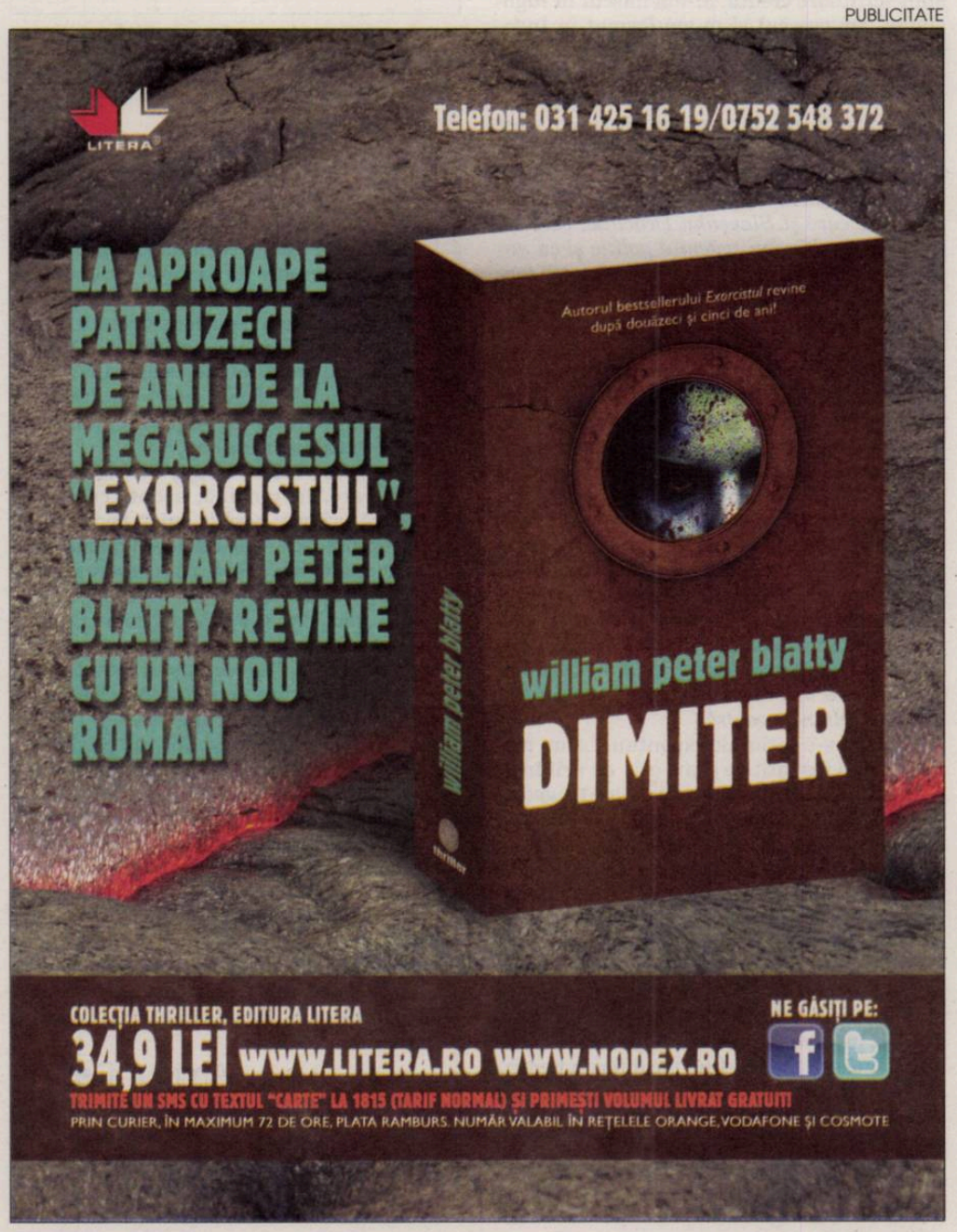

PUBLICITATE

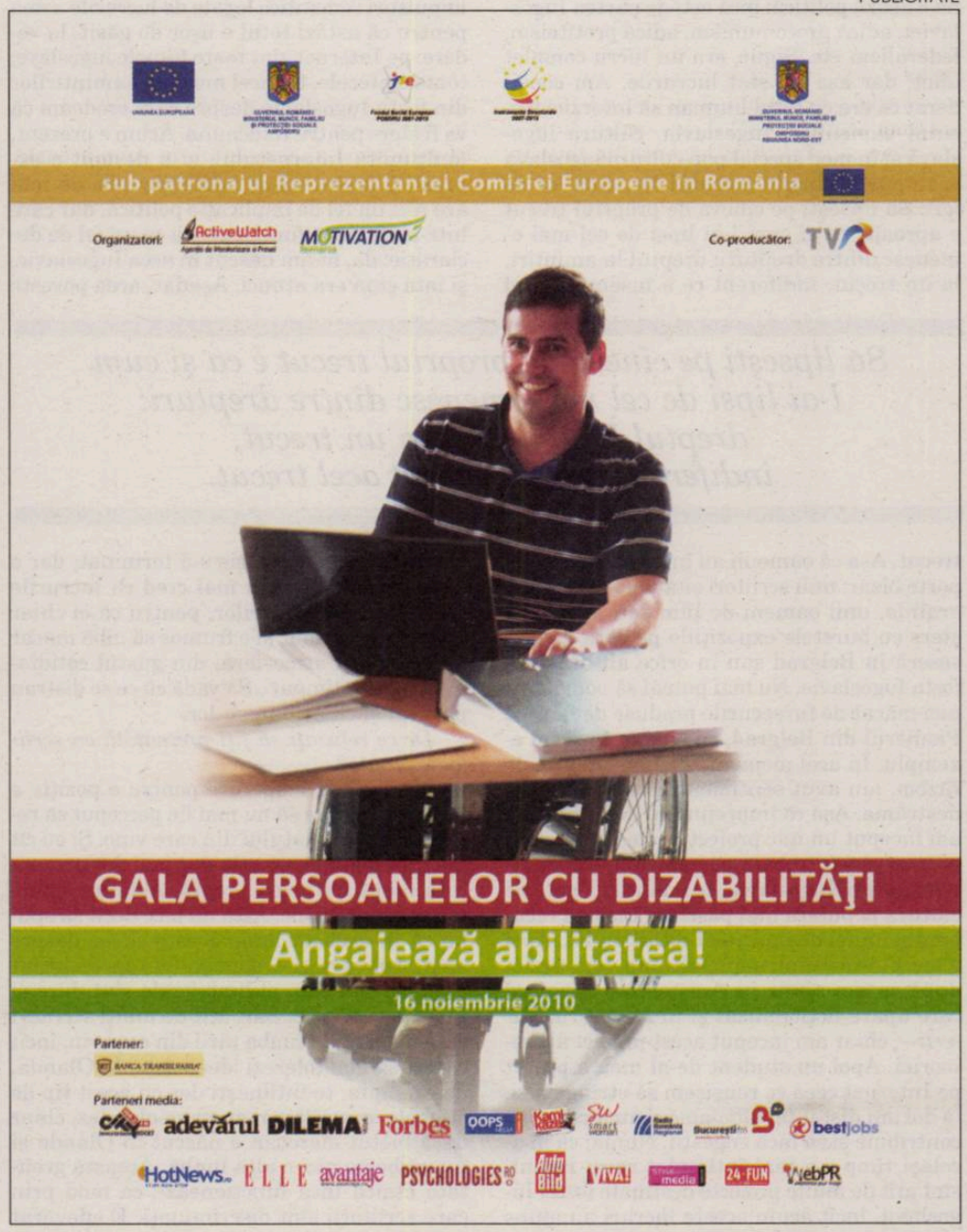

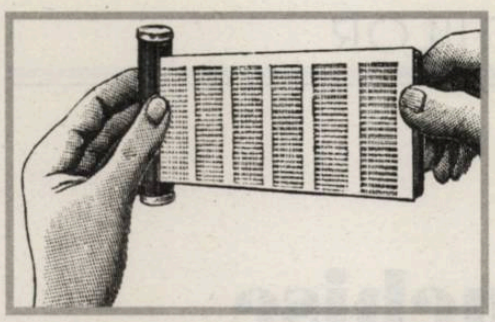

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

„Împreună“ – ce utopic sună asta în româneşte!

Nr. 3, din septembrie 2009 (nu 2010, cum greşit am scris aici săptămîna trecută, amportat de patosul pledoariei) al revistei *Urbanism* cuprinde, între multe alte pagini substanţiale dedicate Bucureştilor, o masă rotundă pe tema statutului arhitectonic al Capitalei. Participă, în ordinea intervenţiilor, Alexandru Sandu, Doina Cristea, Ileana Tureanu, Alexandru Beldiman, Călin Negoescu, Gheorghe Pătraşcu, Sefcati Abduraim, Eugen Ionescu, Katiuşa Ivanov, Vlad Cavarnali, Gabriel Pascariu, Laurenţiu Ploşceanu, Ştefan Dumitraşcu, Anca Ginavar, Oliver Velescu.

Cu excepţia dlui Beldiman – pe care-l admir de cînd i-am citit (şi, apoi, citat) un strălucitor eseu despre virtuţile dealului „magnetic“ al Filaretului, după care ne-am întîlnit la o emisiune TV a lui Vlad Zografi croită pe tiparele paseismului valah – toate celelalte nume, în absenţa unui CV cît de mic, l-au lăsat în ceaţă pe neofitul întru arhitectură care sînt. Recunosc, mă mişc în context precum puricele pe elefant, astfel încît n-am avut decît să citesc intervenţiile şi să optez instinctiv cu cine simpatizez şi de cine mă despart.

Cum, oare, să fiu de acord cu persiflarea limbajului gazetăresc, pentru care formule (cît se poate de justificate) de genul: „monştrii de oţel şi sticlă care ne strivesc oraşul“ sînt considerate „atacuri care ar trebui contracarate de o replică mai organizată“ – după cum susţine Călin Negoescu? Pentru d-sa „oamenii care fac aceste atacuri trebuie să înţeleagă că nu este o dovadă de cultură să negi, să urăşti din principiu clădirile înalte, ci dimpotrivă, o dovadă de incultură, de neînţelegere“.

Ei bine, dinspre *incultura* mea vine întrebarea echivalentă: cît de motivat-cultural este dispreţul multor arhitecţi faţă de specificul arhitectural bucureştean, care desfide în chip esenţial cultul enormului geometric? Cît de justificată este ura unor arhitecţi – aliaţi cu nesaţiul dezvoltatorilor şi dedulciţi la arghirofilia investitorilor – faţă de dulceaţa, calda intimitate, armonia şi nobila svelteţe a stilului neoromânesc? Nu inventez nimic. I-am văzut şi auzit cu groază la întîlnirile iniţiate la „Capşa“ de *Jurnalul naţional*, la reuniunile organizate de frumoasa ardoare a lui Nicolae Şt. Noica faţă de tradiţia locuirii bucureştene,

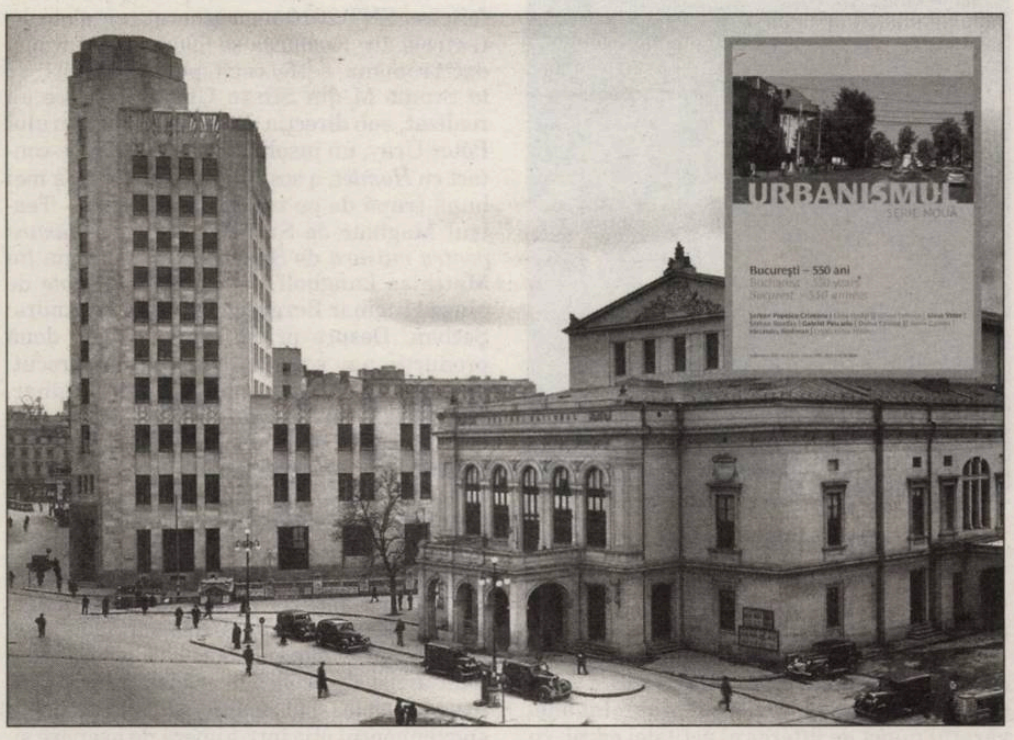

zeria clădirilor bucureştene, uriaşul risc seismic, generalizînd şubrezenia, vituperînd improvizaţia, neomogenitatea etc., ceea ce ne condamnă fatalmente, vezi Doamne, la raderea totală a trecutului de pe hartă şi înlocuirea lui cu prezentul fără identitate şi viitorul SF. „E timpul să avem şi noi o capitală europeană“ – a spus unul dintre şefii decizionali în domeniu, de la Primărie. Atunci, cum să nu considere Gheorghe Pătraşcu „demonizarea clădirilor înalte o problemă falsă“? Ce-i drept, observă numaidecît că „lucrurile au fost scăpate din mînă“ şi că „sper că vom reuşi să temperăm în timp această deviaţie generată, bineînţeles, de presiunea privată. Nu e cazul să demonizăm nici privatul, nici clădirea înaltă, dar există nişte limite“.

Păi, tocmai aceste *limite* sînt, pe bună dreptate, exaltate de acel limbaj gazetăresc taxat drept „incultură“ şi „neînţelegere“ de MŢR, de ce nu?

I-auziţi ce spune Vlad Cavarnali: „De ce ne sperie clădirile înalte? Este o întrebare pe care ar trebui să o pun presei. Clădirile înalte nu ar trebui să ne sperie, ci dimpotrivă, ar trebui încurajată construirea lor şi amplasamentele lor foarte bine studiate. Este o problemă de topografie a oraşului, pe care ar trebui să o simţim, să o intuim şi să implantăm aceste clădiri acolo unde este necesar şi indicat să o facem“.

Cît de justificată este ura unor arhitecţi faţă de stilul neoromânesc?

Zgîrienorismul e indicat către centura oraşului.

Indicat – da. Necesar – nu. Indicat e zgîrienorismul către centura oraşului, ca în zona pariziană Défense, ori ca la Lisabona. Altminteri, la Bucureşti, „necesarul“ se doreşte exclusiv pe Calea Victoriei, în Piaţa Palatului, Piaţa Victoriei şi pe Lipscani. „Mă ocup în prezent de problema extinderii aeroportului Otopeni şi de relaţia cu oraşul Bucureşti – continuă dl Cavarnali. Zona Ilfov se confruntă cu o presiune fantastică privind dezvoltarea de clădiri înalte, mai ales în zona de autostradă, dar fără nici un fel de infrastructură. Am cereri şi documentaţii de urbanism de P+23, P+50 – de o calitate discutabilă, chiar deplorabilă – pe care îmi este imposibil să le accept“. Să dea Dumnezeu să rămînă aşa! Dar cîtă vreme un om ca Alexandru Sandu susţine net că sloganul „oraşul trebuie să rămînă aşa cum este“ reprezintă „o absurditate“, mi-e greu să cred că ni se vor subţia coşmarele.

Am fost spontan de acord cu Katiuşa Ivanov, cum că toate acronimele gen PUZ, PUG, PUD, PUC, CUT, POT, înspăimîntătoare pentru neavizaţi, trebuie explicate, popularizate, conştientizate de „locuitorii acestui oraş, care nu ştiu ce li se pregăteşte“ – cum spune Gabriel Pascariu. Am fost de acord cu Ileana Tureanu (avem regulamente suficiente, dar nimeni nu ţine seama de ele. „Un oraş guvernat înseamnă un oraş în care domneşte regula. Bucureştiul este un oraş în care domneşte excepţia.“) şi mai ales cu Oliver Velescu: „Trebuie găsite locuri în Bucureşti în care clădirile înalte să nu deranjeze (ca, de exemplu, *Défense* în Paris). De ce să fac o clădire înaltă lîngă clădiri vechi? Alăturare înseamnă în final demolare“.

Una peste alta, e limpede că astfel de dialoguri trebuie să aibă loc şi (mult) dincolo de cercurile de specialitate. Adică să includă oameni într-adevăr interesaţi din mass-media, istorici, sociologi, antropologi, istorici ai mentalităţilor, geografi, demografi etc.

Dar urgenţa urgenţelor este, cred, reunirea tuturor forţelor ONG-ismului interesat de soarta Bucureştilor. Care nu sînt deloc puţine, dar evoluează buimac şi fără speranţă. O atomizare total păgubitoare pentru noi, dar din plin folositoare nimicitorilor fani ai P+50-urilor. Numai că *împreună* este un cuvînt care sună al naibii de utopic în româneşte.

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

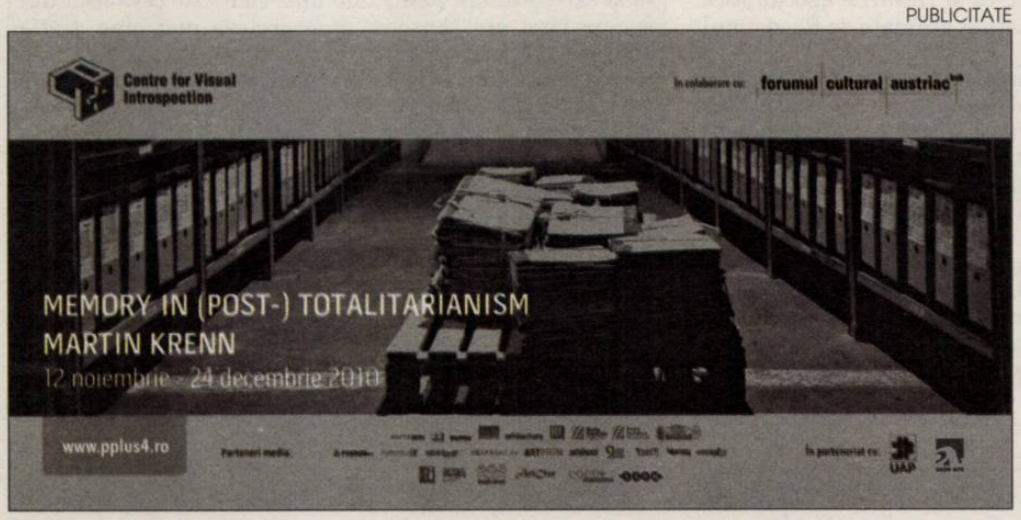

PUBLICITATE

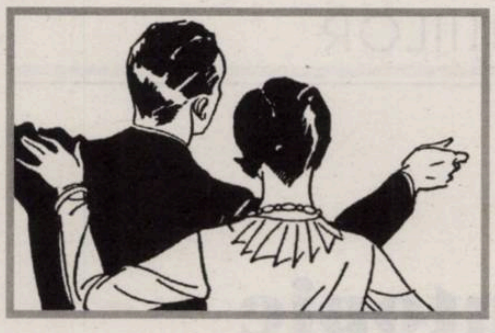

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Cu urechile larg închise

„Her psiholog, nu ştiu ce să mă fac. Nu mai am nici o bucurie.“ „Bucurie spuneţi, her Betovăn? Ia gîndeşte-te *(sic)* pozitiv şi fă o odă despre asta!“ Aşa sună „promo“-ul unui festival de muzică clasică (sau şi clasică), „performat“, în dialog, de două voci masculine şi difuzat de un post de radio cu intenţii şi pretenţii culturale pentru ascultătorii săi, prezumaţi a fi, la rîndul lor, persoane cu un anume grad de instrucţie. Am încercat să redau cît mai exact *sunetul* respectivei reclame, dar îmi dau seama că sînt departe de adevăr: rostirea lăbărţată, intonaţia neglijentă şi incomensurabila superioritate plictisită din cele două glasuri nu pot fi transcrise. Se vor păstra, nemuritoare, în eter.

Cam cu acelaşi sentiment pe care mi-l dă, zilnic, ascultarea acestei mostre de publicitate „ţintită“ am plecat de la majoritatea reprezentaţiilor programate de recent încheiatul Festival Naţional de Teatru, ajuns, sub directoratul artistic de trei ani al Cristinei Modreanu (care se şi încheie, cu această ocazie), la ediţia cu numărul 20 – jubiliară, cum se spune. Pentru un spor de precizie: de la toate reprezentaţiile vorbite în limba română pe care le-am văzut, însumînd cam o treime din oferta FNT la această categorie; altă aproximativ o treime erau spectacole pe care le cunoşteam dinainte şi care, dacă mă gîndesc bine, nu ar ameliora decît modic tabloul; în fine, ultima treime o constituie spectacolele pe care, din felurite motive, le-am pierdut. Să fi existat tocmai acolo excepţia salvatoare? Te pomeneşti. Personal, n-aş risca, totuşi, să pariez pe această eventualitate.

© M. Ştefănescu

Strigăte şi şoapte, *Teatrul Maghiar de Stat din Cluj, regia: Andrei Şerban*

Din fericire, Festivalul Naţional (devenit, de cîţiva ani încoace, internaţional) a adus şi producţii străine, care au reprezentat adevăratul punct de interes al actualei ediţii, cu atît mai mult cu cît purtau semnături regizorale apreciate în toată Europa – polonezul Krzysztof Warlikowski, cu *Dibuk,* după S Anski şi Hanna Krall, italianul Romeo Castellucci, cu un spectacol „de autor“ intitulat *Hey, girl!,* alături de Silviu Purcărete, cu *Regele moare* de Eugène Ionesco, creat împreună cu o companie franceză; despre (unele dintre) ele vom mai vorbi, poate. Şi, tot din fericire, FNT 2010 nu a ignorat complet nici teatrele din România ce folosesc altă limbă decît româna, astfel încît, pe lîngă actorii de la Studio M din Sfîntu Gheorghe, care au realizat, sub direcţia de scenă a maghiarului Péter Uray, un insolit spectacol de dans-contact cu *Hamlet*, a sosit la Bucureşti şi cea mai bună trupă de pe teritoriul naţional – Teatrul Maghiar de Stat din Cluj, cu *Măsură pentru măsură* de Shakespeare, în regia lui Matthias Langhoff, şi *Strigăte şi şoapte* de (după) Ingmar Bergman, în regia lui Andrei Şerban. Despre prima dintre aceste două producţii am scris într-un număr trecut, după ce am vizitat-o în spaţiul ei originar. Pe cealaltă, care a avut premiera acum cîteva luni, am văzut-o abia în festival. De fapt, pentru mine, festivalul a luat culoarea acestui spectacol şi a devenit, astfel, dincolo de orice altceva, unic. Şi important.

Andrei Şerban este nu doar un regizor (faimos) cu imaginaţie mereu activă, cu putere de muncă, parcă, nelimitată şi cu o capacitate rară de a aduna în jurul său energii creatoare, ci şi – în primul rînd – un artist de profundă spiritualitate, pentru care demersul estetic se contopeşte cu angajamentul etic într-o operă de asanare simultană a conştiinţelor şi a sufletelor. Spectacolele lui (bune) au deopotrivă frumuseţe formală şi înălţime morală; într-o lume adeseori urîtă, crudă, violentă, Andrei Şerban găseşte, prin teatru, spaţiul de lumină, de puritate şi de speranţă care face posibilă viaţa – nu existenţa biologică, animală, ci trăirea conştientă de sine însăşi, serenă şi plină de bucurie. Aflat la a doua colaborare cu ansamblul clujean, după acel cvasi-legendar *Unchiul Vanea,* Şerban porneşte de la scenariul uneia dintre capodoperele cinematografice ale lui Ingmar Bergman, *Strigăte şi şoapte,* pentru a re-crea atît povestea propriu-zisă a celor trei surori (aluzia cehoviană nu e întîmplătoare) autoclaustrate în casa copilăriei în aşteptarea morţii uneia dintre ele, cît şi istoria paralelă a cineastului care construieşte această poveste împreună cu actorii săi. De o intensitate aproape palpabilă a emoţiei, puternic şi delicat, spectacolul pune în mişcare, în eleganta scenografie a Carmencitei Brojboiu, siluetele carnal-imateriale ale celor trei eroine, ale servitoarei lor şi asistentei regizorului, prin jocul cu nuanţări muzicale al actriţelor Anikó Pethö, Imola Kézdi, Emöke Kató, Csilla Varga şi Csilla Albert, „conduse“ de extraordinarul Zsolt Bogdán, care schimbă „măştile“ cu uşurinţă magică, trecînd de la un personaj la altul (Bergman, doctorul, preotul, soţul uneia, respectiv alteia dintre surori) fără efort aparent şi portretizîndu-l savuros şi plastic pe fiecare. Un spectacol ce te împacă şi cu viaţa, şi cu teatrul, purtîndu-te spre starea de graţie despre care vorbeşte Andrei Şerban. În strigăte şi în şoapte.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio și n-am cuvinte

Probleme

● Laurie Anderson, *Homeland,* Nonesuch Records, 2010

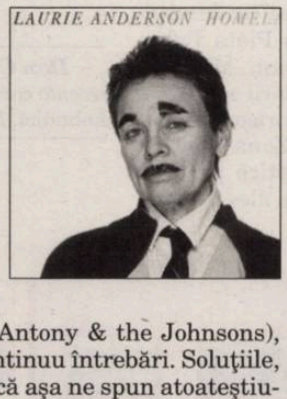

„În sfîrşit, iată-ne ajunşi la începutul unei noi ere / Pregătiţi să dăm startul unei lumi cu totul şi cu totul diferite / Şi acum? / Oare cum să începem? / Cum s-o luăm de la capăt? (...) Ooo, America! / Vei fi din nou America / O lume nouă, gata să fie descoperită...“ Vocea joasă, gravă, a inexistentului domn Fenway Bergamot, tăiată cînd de linii fulgurante de sintetizator, cînd de backing-ul bîntuitor oferit de Antony Hegarty (Antony & the Johnsons), nu oferă soluţii. Nu, ea livrează continuu întrebări. Soluţiile, după cum foarte bine ştim pentru că aşa ne spun atoateştiutoarele mass-media, vin de la experţii inventaţi de societatea spectacolului. Pe canapelele de la Oprah, dar şi pe scaunele lui Diaconescu există cîte un expert în reproducerea leilor de mare, aşa cum există cîte un expert în dragoste, cîte unul în cultivarea panseluţelor şi cîte unul în Kierkegaard. Iar ei există doar pentru că leii de mare, panseluţele şi oamenii au probleme de rezolvat, dar şi pentru că „Astăzi, numai un expert poate rezolva problema / Pentru că jumătate din problemă este s-o identifici / (...) Deci dacă nu vine expertul s-o identifice / Avem o problemă de două ori mai mare“ („Only An Expert“).

Fenway Bergamot aduce puţin cu un Groucho Marx fără ochelari şi visează la revoluţiile unui alt faimos Marx, bărbosul Karl, dar dacă îi dai jos mustaţa şi sprîncenele false şi îi speli vocea de acel efect electronic de îngroşare devine Laurie Anderson, artista care şi l-a inventat ca alter ego masculin. Anderson nu este unul dintre acei muzicieni pe care sîntem obişnuiţi să-i întîlnim peste tot. Trecută prin underground-ul artistic newyorkez al sfîrşitului anilor '70 şi începutul deceniului următor, vremuri în care a cultivat multe şi importante personaje ale contraculturii momentului, doamna Lou Reed a fost mereu un artist care nu s-a ferit de nici un suport/mijoc pentru a-şi purta mesajele. Pe *Homeland* – aluzie la *Unites States Department of Homeland Security,* înfiinţat după 9/11, dar şi la patrie, într-un sens mai degrabă european al termenului –, cea mai nouă operă muzicală semnată de ea, Laurie Anderson se răfuieşte, cu umor negru, dar şi cu un pesimism frisonant, cu politica făcută de conducătorii „nopţii americane“ (George W. Bush, dacă încă vă mai întrebaţi despre cine e vorba; o parte a albumului a fost concepută în lunile de final ale ultimului său mandat) care, după cum o spune singură, n-o mai lasă să se gîndească la poezie. Chiar dacă viorile modificate ale autoarei şi viola lui Eyvind Kang de pe *Homeland* au, de multe ori, partea lor bună de romantism şi poezie. Beat-ul acela technoid, enervant, memorabil şi paradoxal de pe „Only An Expert“ însă e orice altceva. Ca şi vocalizele alarmiste şi hipnotizante ale grupului Chirgilchin, cîntăreţii din Tuva, ca şi riff-urile apocaliptice şi grunjoase ale chitărilor abuzate şi aranjate de Reed, unul dintre producătorii albumului.

În final, şarjele ironice şi sarcasmul plutesc la suprafaţa acestui de-al şaptelea opus al lui Laurie Anderson, dar cuvintele şi sunetele cu care artista îi tulbură adîncimile ar trebui să ne smulgă, măcar pentru o clipă, din fotoliile în care privim cum „experţii“ ne rezolvă problemele. Chiar dacă unii experţi spun că nu avem nici o problemă.

Pe 11 noiembrie 2010, la Teatrul Naţional de Operetă „Ion Dacian“ din Bucureşti, Laurie Anderson va performa show-ul Transitory Life, *în cadrul celei de-a treia ediţii a Festivalului Internaţional al Artelor Spectacolului Muzical „Viaţa e frumoasă“, organizat de Fundaţia Culturală Art Promo.*

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Răzvan POPOVICI

Revoluția SoNoRo

Ediţia cu numărul cinci a Festivalului SoNoRo (Bucureşti, 31 octombrie – 14 noiembrie) am organizat-o parcă mai uşor ca niciodată. Şi asta pentru că echipa festivalului s-a format în mai mulţi ani şi toată lumea ştie exact ce are de făcut. Este o mare şansă să poţi învăţa din propriile greşeli. În ceea ce priveşte partenerii şi sponsorii acestei ediţii, cred că am reuşit să-i cultivăm şi să-i convingem prin calitate şi seriozitate. Ce poate fi mai frumos decît certitudinea *gentlemen's agreement*-ului?

Anul acesta este pentru prima dată cînd am planificat întregul festival sub un titlu. *Un ballo in maschera* sau *Bal mascat* este un subiect mai mult decît bogat – balul/dansul, măştile şi carnavalul fiind un subiect preferat al multor compozitori din toate epocile. A fost o provocare şi nu a fost uşor de ales dintre atîtea capodopere.

SoNoRo este un eveniment muzical care se întîmplă în mai multe oraşe din lume. La Tokio sau Viena publicul este unul specializat, care vine la concert pentru a asculta un anumit repertoriu. La fel cel din provincia germană sau din Riga. Un astfel de public vibrează la muzică într-un mod extraordinar. Pentru un muzician este ceva ieşit din comun cînd are şansa să interpreteze mai bine graţie energiei care vine de la public. În România publicul este foarte tînăr, deschis şi curios. Nefiind chiar un public expert, uneori nu este uşor să-l simţi, iar efortul de a-i transmite anumite mesaje este mai mare. Însă cred că SoNoRo a reuşit să producă o mică revoluţie muzicală în Bucureşti. Şi spun asta pentru că, la aproape toate concertele, sălile sînt complet pline, în contextul în care este vorba despre muzică de cameră. Acest lucru este senzaţional. Iar oamenii care vin pentru prima dată se reîntorc la mai toate celelalte concerte şi devin un public fidel. Dacă acest public tînăr se obişnuieşte cu concerte de cea mai bună calitate, viitorul este asigurat!

***Răzvan Popovici** este violonist şi director al festivalului SoNoRo. Mai multe la www.sonoro.ro.*

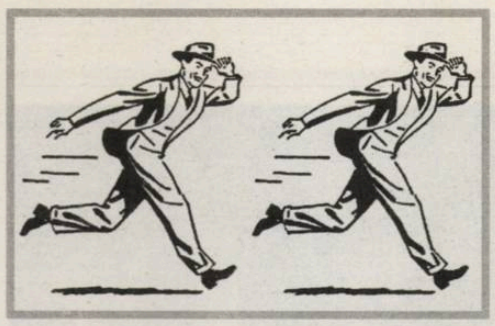

Andrei GORZO

dilematograf

Din nou despre Autobiografia...

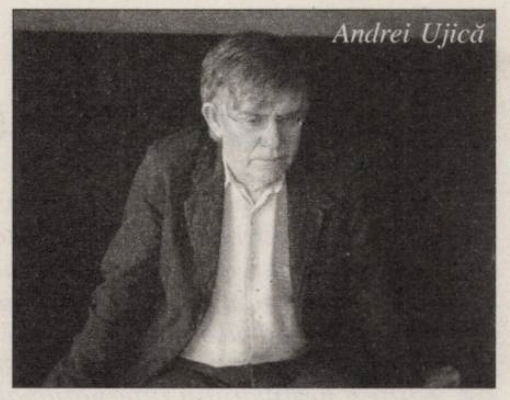

Scriind în *24-FUN* despre *Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu*, l-am numit „cel mai imaginativ film istoric realizat vreodată în România". Asemenea formulări (venite şi din partea altor comentatori) au stîrnit nedumeriri şi obiecţii („dar filmul lui Andrei Ujică n-are nimic de-a face cu imaginaţia sau creativitatea, nu e decît o înşiruire de secvenţe de arhivă etc."), aşa că voi încerca să explic de unde provine neînţelegerea. Cuvîntul „imaginaţie" a ajuns să fie folosit, despre opere de artă, într-un sens foarte limitat: a ajuns să fie folosit cel mai adesea în legătură cu creatori şi opere care *nu* se adresează decît într-o foarte mică măsură imaginaţiei spectatorului. A spune despre un autor că e „creativ" a ajuns să însemne că autorul respectiv face tot felul de giumbuşlucuri, în timp ce spectatorul stă la primire cu ciocul deschis, ca un pui de pasăre ce-şi aşteaptă hrana. Hrana destinată imaginaţiei sale e predigerată – spectatorul nu-şi foloseşte de fapt imaginaţia, întrucît toată munca acesteia e făcută dinainte de autor. Dimpotrivă, *Autobiografia...* chiar e o propunere artistică adresată imaginaţiei. Anunţată încă din titlu şi formulată la sfîrşitul primei secvenţe, cînd trecutul intră (mai întîi pe banda sonoră) peste un prim-plan cu Ceauşescu la proces, propunerea e următoarea: încercaţi să luaţi cele ce urmează drept un *flashback* de-al lui, drept un *remember* subiectiv. Unii resping acest concept – nu pot să conceapă acea înşiruire de imagini drept o autobiografie – pe motiv că imaginile au fost luate, în mod evident, de mulţi operatori, şi majoritatea la ocazii oficiale. Dar, iarăşi, e vorba de o înţelegere îngustă a noţiunii de „subiectivitate", care e confundată în parte cu subiectivitatea *optică* şi în parte cu o anumită idee despre intimitate, care ne-a fost inculcată de filmele istorice de tip hollywoodian, idee potrivit căreia e relevant să vedem, de pildă, cum se comporta Hitler cu căţelul sau cu secretara sa. Ujică n-are asemenea dezvăluiri (care nici nu sînt atît de relevante). Ce are el este o viziune autentică. El a văzut că aceste imagini, *tocmai* pentru că, în general, conţinutul lor e unul atît de controlat, ne dau lumea lui Ceauşescu – adică lumea, aşa cum i s-a înfăţişat ea lui vreme de 25 de ani: 25 de ani de istorie în relatarea unui narator din ce în ce mai necreditabil. Relatarea lui începe prin a avea o legătură cu viaţa şi visele poporului pe care-l conduce şi sfîrşeşte ca o ficţiune totală – naratorul ajunge să trăiască într-o bulă.

S-a mai spus că efectul de ironie dramatică depinde de cunoaşterea exactă a realităţilor (frica, foamea, frigul etc.) care nu intră în naraţiunea lui Ceauşescu: oare spectatorul care nu le cunoaşte dinainte nu riscă să rămînă cu impresia că protagonistul a fost un conducător bun? Sigur, dat fiind faptul că eu ştiam de Ceauşescu dinainte de a vedea filmul, nu pot decît să speculez pe seama capacităţii de înţelegere a spectatorului care nu ştia, dar, din moment ce nici cei ce se tem de posibilele efecte nocive ale filmului nu fac altceva decît să speculeze, îmi permit să-i contrazic: spectatorul nostru ipotetic *nu* trebuie să ştie dinainte ce anume reprimă naraţiunea, ca să-şi dea seama *chiar din naraţiune* că aceasta reprimă ceva. Nu trebuie decît să facă legătura dintre discursul unic cerut de Ceauşescu poporului său („un singur ideal al frumosului, binelui şi adevărului"), la întorcerea din China, şi discursul unic al imaginilor la care se uită, ca să se întrebe ce s-a întîmplat cu celelalte discursuri. Înainte de China existaseră cel puţin două – unul naţionalist (imaginile din marile spectacole în aer liber, inspirate din istoria neamului) şi unul mai liberalizant (imaginile din parcuri de distracţii şi de pe ringuri de dans) –, după cum existase un oarecare aer de spontaneitate, de vivacitate în imaginile cu mulţimi aplaudînd; mai tîrziu, aerul ăsta iese din ele – nu mai există decît coregrafie. În ultima parte a filmului, nu se mai vede mare lucru din „popor", iar atunci cînd Ujică ne arată, totuşi, nişte imagini cu oameni mergînd pe stradă, peste care pune sunetul unei săli ce scandează „Ceauşescu şi poporul", efectul suprapunerii e unul interogativ (oare legătura invocată mai există?) – sîntem departe de imaginile din prima oră, cu grupuri de oameni ascultînd la radio, cu feţe credibil-curioase, cuvîntările lui Ceauşescu. Iarăşi, impresia conform căreia, după ce-a avut viziunea iniţială, Ujică n-ar mai fi făcut nimic (doar ar fi lăsat imaginile să curgă), e complet greşită. Există multe subtilităţi de montaj: imaginile nu sînt ordonate perfect cronologic, ci mimează ocazionalele salturi aleatorii ale memoriei, înainte şi înapoi, fără a fi ele însele aleatorii – la o vizionare atentă se pot bănui asocierile de idei care-i declanşează protagonistului o amintire sau alta; alternanţa de imagini cu sunet şi imagini fără sunet creează un anumit ritm, ca al unui dute-vino între straturi mai adînci şi mai puţin adînci ale memoriei; pînă şi opţiunea pentru tăietură normală sau pentru *fondu* (cînd tot ecranul devine negru, ceea ce nu se întîmplă decît de două-trei ori în film) este importantă.

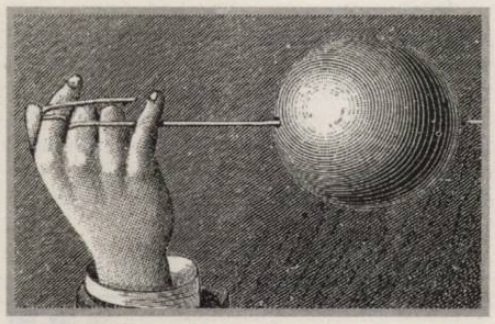

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

„Cum a fost posibil"

„Cum de a fost posibil?" Chiar şi la mai bine de 60 de ani de la sfîrşitul celui De-Al Doilea Război Mondial, încă mai pluteşte în aer această întrebare. Cum a fost posibil ca Hitler şi naţional-socialiştii să cîştige încrederea germanilor şi să obţină un sprijin popular atît de larg pînă foarte aproape de sfîrşitul războiului? Muzeul de Istorie din Berlin încearcă să caute răspunsuri în cadrul unei expoziţii cu titlul *Hitler und die Deutschen. Volksgemeinschaft und Verbrechen* (Hitler şi Germanii. Comunitatea naţională şi crima). Expoziţia de mari dimensiuni ilustrează ascensiunea dictatorului şi relaţia sa cu partizanii şi naţiunea germană, prin obiecte aflate în patrimoniul muzeului şi documente originale împrumutate din arhivele de stat. Sălile muzeului (întinse pe 1000 de metri pătraţi) cuprind busturi ale dictatorului, înregistrări audio-video cu discursurile sale, diverse materiale de propagandă (destinate civililor sau militarilor), articole de presă, afişe, fotografii, planuri, uniforme ale ofiţerilor etc. Multe dintre documentele prezentate nu au mai fost expuse în vreo expoziţie.

Aşa cum era de aşteptat, criticile nu au întîrziat. Numeroşi istorici reproşează muzeului încălcări ale deontologiei sau chiar rea-credinţă. Hitler vinde – şi atunci expunerea sa într-un context eroizant (chiar şi neintenţionat) e privită cu suspiciune mai ales în Germania, unde discuţiile despre culpa pentru crimele naziştilor nu au fost încă asimilate.

De altfel, în urmă cu cîţiva ani, expoziţia fusese respinsă de muzeu tocmai de teama eventualelor reproşuri din partea societăţii civile. Conceptul a fost revizuit de curatorii Hans-Ulrich Thamer şi Simone Erpel şi a primit aprobarea comisiei de-abia anul acesta. Conform conceptului expoziţional, cîteva exponate nu au mai fost prezentate deloc, în vreme ce altele sînt expuse într-o manieră neobişnuită, ironică. Astfel, pentru a se evita eroizarea dictatorului unele dintre imagini (mai ales cele care prezintă simboluri naziste) sînt atîrnate oblic pe pereţi. Oricîte i s-ar reproşa şi orice ar crede vizitatorii neavizaţi, nu e o expoziţie despre Hitler. O fi dictatorul eroul central, dar subiectul e poporul german şi ataşamentul său faţă de ideologia criminală. Şi totuşi, criticile nu contenesc: *Der Spiegel, Die Welt, Süddeutsche Zeitung, Die Zeit* etc. au publicat reportaje ample din expoziţie în care vizitatorii se declară uimiţi de descoperirea acestei părţi a trecutului lor. Comentariile editorialiştilor vizează în special modul în care sînt expuse obiectele şi pericolul pe care îl reprezintă afişarea acestor simboluri pentru opinia publică. *Spiegel* acuză muzeul de „pornografie", făcînd referire directă la faptul că s-a mizat de la bun început pe faptul că portretele oficiale, propagandistice, ale lui Hitler nu fac decît să-i accentueze (ba chiar să-i actualizeze) charisma. După cum se ştie, propaganda nazistă, în orice formă, precum şi negarea Holocaustului sînt considerate delicte în Germania şi cei care se fac vinovaţi riscă pedepse aspre, inclusiv cu închisoarea. (De pildă, chiar săptămîna trecută autorităţile germane au închis un post privat de radio şi au arestat în jur de zece persoane pentru că au difuzat cîntece naziste.)

Acuza nu s-ar putea susţine în cazul Muzeului de Istorie, care utilizează imagini ale lui Hitler în scop didactic. Una dintre intenţiile declarate ale lui Thamer a fost să spulbere mitul conform căruia populaţia civilă a Germaniei n-ar fi aflat despre ororile din lagărele naziste decît după încheierea războiului. Fără voinţa poporului nu ar fi putut exista nici Führerul – acesta e unul dintre mesajele pe care încearcă să le transmită expoziţia. Rudolf Trabold, unul dintre conducătorii muzeului, a explicat răspicat că scopul muzeului nu a fost să prezinte biografia lui Hitler. De altfel, evenimentul nici măcar nu îi e consacrat dictatorului. „Vrem să arătăm cum această persoană a reuşit să realizeze o relaţie de simbioză cu propriul popor german, cum a devenit o proiecţie a dorinţelor acestui popor."

Fără voinţa poporului nu ar fi putut exista nici Führerul.

Angoasele cu privire la oportunitatea expoziţiei nu sînt însă chiar neîntemeiate, de vreme ce, tot mai des, sondajele de opinie dezvăluie tendinţe naţionaliste şi xenofobe. Conform unei cercetări realizate de Fundaţia „Friedrich Ebert", 35% dintre germani consideră că numărul imigranţilor e îngrijorător şi peste o jumătate crede că libertatea religioasă a musulmanilor ar trebui restricţionată. Tot nu se ştie „cum a fost posibil", dar astăzi 1 din 10 germani e de părere că ţara ar trebui condusă de „o mînă de fier".

trecerea prin reviste

● ALTERNATIVES THÉÂTRALES 106-107, NOIEMBRIE 2010

Revistă trimestrială publicată în Belgia – dar cu portanţă internaţională – *Alternatives théâtrales* consacră un dosar consistent teatrului românesc contemporan. Grupajul intitulat *La scène roumaine. Les défis de la liberté* este coordonat de George Banu şi cuprinde articole de analiză despre tendinţele din dramaturgia şi regia românească, portrete de artişti, interviuri, opinii despre spectacolele-cheie din ultimii douăzeci de ani, şi este ilustrat cu fotografii realizate de Mihaela Marin.

„Douăzeci de ani după..., ca să parafrazez titlul unui roman al lui Alexandre Dumas; despre ce călătorie vorbim şi care să fie pietrele de hotar de la care aş putea restitui aventura mea de spectator? Să le amintesc prietenilor din Europa că am făcut şi continuăm să facem teatru în România! Cîteodată altfel, cîteodată în acelaşi fel. Regimul de excepţie a încetat, s-a instaurat dura şi fericita lege a libertăţii, însă constrîngerile politice de atunci au fost înlocuite cu constrîngerile economice de acum. Orice artă cheamă la război..." – scrie George Banu în articolul care deschide dosarul. Exact spiritul combativ pare să fie elementul central urmărit de aproape toate articolele. Iar luptele se dau pe mai multe fronturi: legi şi instituţii învechite sînt bariere în calea creativităţii; „alternativii", „independenţii", „undergrounzii" se bat cu establishment-ul; dramaturgii noi încearcă să-şi strecoare piesele în programele teatrelor şi au de luptat cu Shakespeare, Cehov & Co.; critica încearcă să facă ordine încercînd să sorteze ce e cu adevărat inovator în noua estetică teatrală; teatrele se luptă pentru public încercînd să-şi definească poziţiile pe piaţă; Măniuţiu, Şerban, Purcărete – dar nu numai ei – cuceresc teritorii noi la festivalurile europene etc. Şi din această veselă instabilitate apar spectacole uimitoare. Descris în aceste articole scrise „din depărtare dar de aproape" aproape că am uitat de toate complexele teatrului românesc. **(M. M.)**

Cătălin TOADER

Limbajul e un virus

Titlul nu e o vreo maximă a mareşalului McLuhan, aşa cum ar putea părea, ci o afirmaţie marca Laurie Anderson, indiscutabil unul dintre cei mai importanţi artişti contemporani. Printr-o aliniere fericită a planetelor, evenimentul muzical al anului e pe cale să se producă. Laurie vine la Bucureşti în cadrul unui festival de performance-uri care prinde cheag de la an la an. Teatrul de Operetă găzduieşte, între 4-14 noiembrie, a treia ediţie a Festivalului Internaţional al Artelor Spectacolului Muzical „Viaţa e frumoasă". Pe lîngă Laurie Anderson, alte recitaluri importante sînt cele ale trupei de dark-cabaret Tiger Lillies şi cel al noii dive a fado-ului, Mariza.

Sar peste primele decenii din cariera artistei (despre care am scris recent pe site-ul revistei) pentru a ajunge la, probabil, cea mai importantă lucrare semnată de **Laurie Anderson:** *Home of The Brave,* care, în ciuda răsunătorului insucces comercial, este unul dintre cele mai spectaculoase filme-concert ale secolului trecut. Filmat în vara lui 1985 la Park Theater din Union City, New Jersey, filmul-concert beneficiază de o distribuţie de excepţie: percuţionistul David van Tieghem, clăparul John Askew şi chitaristul Adrian Belew (arhicunoscut celor care ştiu de Talking Heads şi King Crimson). Este faimoasă şi apariţia meteorică a lui William S. Burroughs, care dansează un tango cu Laurie, în timpul uneia dintre piese. Filmul are, dincolo de muzica şi versurile punătoare pe gînduri, o mulţime de foiţe de ceapă avangardiste, care dezvăluie în final o capodoperă şi un autor. Laurie, fan declarat al lui Thomas Pynchon (romancierul american care ne-a dat monumentalele *V* şi *Gravity's Rainbow),* demonstrează aici una dintre marile sale capacităţi: aceea de povestitor. Asemeni povestaşului lui Llosa, ne ţine împreună cu un senzaţional discurs filozofico-tehnologic despre Zero şi Unu, ne trece prin superba „This is The Picture (Excellent Birds)", piesă scrisă împreună cu Peter Gabriel, pentru a ne aminti de cinema şi de Fassbinder în „White Lily". „Smoke Rings", „Sharkey's Day", „Kokoku" şi mai ales „Language is a Virus" vin să susţină paleta conceptuală şi interpretativă a filmului.

După ce a circulat pe casetă VHS şi pe Laserdisc în anii '90, filmul e programat să apară pe DVD, probabil cea mai aşteptată transpunere pe suport modern a unei experienţe clasice. În 2003, Laurie a devenit primul (şi pînă acum singurul) artist-rezident al NASA, colaborare ce a dus la opera *The End of the Moon,* iar în 2004 a făcut parte din echipa care a regizat ceremonia de deschidere a Jocurilor Olimpice de la Atena. În 2007 a primit Premiul Gish (unul dintre cele mai valoroase financiar premii americane, 300.000 de dolari, cu care au mai fost onoraţi artişti precum regizorul Ingmar Bergman sau muzicianul Bob Dylan), premiu care se acordă anual pentru contribuţia la promovarea umanităţii, a frumuseţii lumii şi a înţelegerii vieţii. Pe plan personal, o singură menţiune – este căsătorită, din 2008, cu vechiul său partener de viaţă şi de scenă, Lou Reed. La Bucureşti, Laurie va prezenta *Transitory Life,* o retrospectivă solo a unei cariere îmbibate de frumuseţe. O demonstraţie de sinceritate la care ar fi păcat să lipsiţi.

Laurie a devenit primul (şi pînă acum singurul) artist-rezident al NASA.

Tiger Lillies

Format în 1989 la Londra, trio-ul **Tiger Lillies** a cucerit lumea cu stilul aproape suprarealist de a se manifesta scenic. Au cunoscut gloria după turneul mondial cu opera *Shockedhead Peter,* iar stilul lor, aproape brecht-ian, este descris ca fiind un melanj fericit de umor negru şi gipsy cabaret. Temele abordate sînt extrem de controversate, la rîndul lor, variind de la blasfemie la bestialitate şi prostituţie. Martyn Jacques (voce, acordeon, pian, muzicuţă, chitară), Adrian Huge (născut Hughes, dar devenit Huge, nu cunoaştem detalii – tobe, percuţie, voce) şi Adrian Stout (contrabas, theremin) au în spate vreo 30 de discuri şi o nominalizare la Grammy. Aceasta din urmă pentru albumul din 2003, *The Gorey End,* o colaborare fericită cu scriitorul Edward Gorey şi cu Kronos Quartet. Cel mai probabil, în cadrul recitalului de la Bucureşti vor performa cel mai nou spectacol al lor, *Cockatoo Prison,* construit pe un grup de prizonieri care sînt introduşi rînd pe rînd, cîntec de cîntec.

Mariza, noua stea a fado-ului, este născută în 1973 în Mozambic, pe atunci încă provincie portugheză, din tată portughez şi mamă mozambicană. La vîrsta de 3 ani se mută cu familia în Lisabona, unde creşte în istoricele cartiere Mouraria şi Alfama, experienţe ce aveau să-i creioneze cariera artistică. Are la activ peste un milion de discuri vîndute, patru albume de studio şi două imprimări în concert, apărute şi pe DVD. Pentru concertul de la Bucureşti, Mariza a pregătit o selecţie cu cele mai de succes piese ale sale şi va împărţi seara cu Laurie Anderson, din fericire la ore diferite.

În piesa *Sinucigaşul,* atunci cînd vecinul binevoitor îi striga: „Cetăţene Potzekalnikov, viaţa e frumoasă!", Horaţiu Mălăele avea o replică superbă: „Ştiu, am citit asta şi-n *Izvestia,* cred că va urma o dezminţire!". Din fericire, pentru Festivalul „Viaţa e frumoasă" de la Teatrul de Operetă există premise destule ca să nu fie nevoie de nici o dezminţire.

***Cătălin Toader** este jurnalist freelancer.*

Florin IORDAN

Romii din Damian & Brohers

Puţine grupuri româneşti au avut succesul obţinut de Taraf de Haïdouks şi Fanfara Ciocîrlia în anii '90. Cele două grupuri româneşti au fost impuse pe piaţa muzicală internaţională de doi impresari occidentali care au aplicat aceeaşi politică de marketing: prezentarea celor două grupuri ca fiind repezentative ale culturii rome. E posibil ca succesul celor două grupuri, dar şi al altora – cum ar fi Wedding and Funeral Orchestra a lui Goran Bregovici – să-l fi impulsionat pe Damian Drăghici să formeze ansamblul Damian & Brothers, mai ales că a încercat aplicarea unei formule asemănătoare, recurgînd la toate condimentele necesare pentru a acoperi imago-ul occidental în ceea ce-i priveşte pe romi/ţigani.

E clar că muzicianul devenit manager de proiect a ţintit de la început un public foarte larg, de vreme ce s-a înarmat cu o formulă orchestrală dinamică şi apropiată de sound-ul pop-rock. A ales apoi un repertoriu *şlăgăros,* uşor cantabil şi uşor dansabil, format din piesele uşurele de cîrciumă: „Cine-a pus cîrciuma-n drum", „C-o damigeană şi-un pahar" sau „Zori de ziuă se revarsă", cîntece pe care cu greu le-ar putea considera cineva ţigăneşti. E interesant că autorul ocoleşte – excepţie face „Blestemat să fii de stele" – repertoriul cel mai consistent al muzicii lăutăreşti de Bucureşti reprezentată atît de bine de cîntările unor clasici ca Romica Puceanu sau Dona Dumitru Siminică, muzică pe care mai toţi lăutarii o consideră ţigănească. Dar sînt adăugate, în schimb, cîntări în limba romani socotite dovezi de nezdruncinat ale ţiganităţii proiectului. Mai sînt şi lucruri cărora nu le găseşti vreo legătură cu şatra: de pildă, melanjul între o piesă irlandeză şi una oşano-maramureşană. Poate că în economia unui concert, spectacol, CD, ai nevoie şi de un pic de diversitate.

Din 12 noiembrie, Damian Drăghici revine la jazz.

Pentru o construcţie cît mai rromanes mai apar şi alte artificii: cîntarea vocală cu *lalala* care aminteşte de muzica ţigănească din filmele ruseşti sau folosirea chitării şi a unor percuţii în maniera *flamenco.* Damian Drăghici nu este primul care nutreşte dorinţa de a construi o muzică ţigănească universală care să depăşească graniţele stilurilor ţigăneşti locale sau regionale. Privit din acest unghi, proiectul aminteşte de ansamblurile folclorice născute la noi în perioada comunistă: aceeaşi dorinţă de a crea o muzică „naţională", epurată de particularităţile locale şi aceeaşi manieră de prezentare superaranjată, viguroasă, triumfalistă. Muzicienii de care s-a înconjurat Damian sînt însă toţi foarte buni specialişti: cîntăreţul Gică Petrache sau regretatul chitarist Florian Chiriţă. Virtuozitatea romilor lăutari este unul dintre stereotipurile pozitive cele mai curente şi aşteptările publicului trebuiesc confirmate. Păcat că aceştia au mult prea puţine momente de etalare.

Prezenţa scenică a grupului nu poate fi completă fără o întreagă garnitură de dansatoare frumoase, îmbrăcate în fuste bogat colorate. Nici muzicienii nu puteau scăpa de cămăşile înflorate, deşi portul nomazilor nu a fost niciodată îmbrăţişat de ţiganii lăutari. Picturile sau fotografiile vechi îi înfăţişează îmbrăcaţi în port ţărănesc (pe vremea cînd ţăranii se îmbrăcau aşa), în anterii orientale (în oraşele din perioada fanariotă) şi „nemţeşte" (atunci cînd lumea urbană românească, apoi şi cea rurală au îmbrăţişat moda europeană). Lăutarii au căutat dintotdeauna, şi nu numai prin vestimentaţie, să se apropie de clienţii care-i angajau şi de care depindeau.

Ca şi în cazul celorlalte două grupuri de care am vorbit la începutul articolului, reprezentativitatea romilor pe o scenă poate fi văzut doar ca pretext. Întregul demers artistic pare a fi făcut pentru a confirma stereotipurile legate de ţigani. Poate că piaţa muzicală a devenit tot mai constrîngătoare, mai aglomerată şi mai agresivă, iar muzicienii nu mai sînt dispuşi să spere prea multe de la un public tot mai nepriceput şi tot mai nerăbdător.

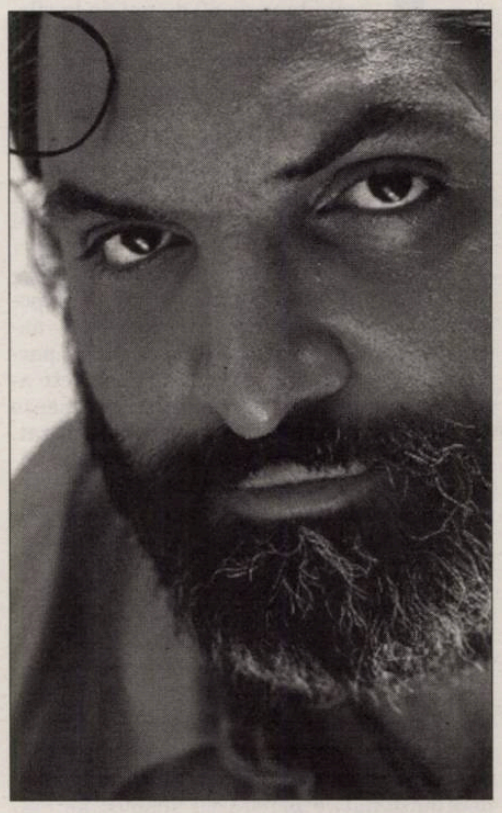

Întoarcerea lui Damian Drăghici la jazz şi la nai nu poate fi decît salutată. Mai ales că e foarte probabil să nu obţină acelaşi succes de casă pe care l-a avut proiectul „Damian & Brothers".

***Florin Iordan** este etnomuzicolog la Muzeul Ţăranului Român.*

Oana POPESCU

Kosovo febril

Primul contact cu Kosovo este năucitor. Un furnicar de oameni şi maşini în *perpetuum mobile* pe şoselele de două feluri: cele moştenite de la Tito, mai bune decît ale României de azi, şi cele aflate în construcţie – tot de către Bechtel, dar într-un ritm care te face să crezi că şi-au propus să finalizeze toate autostrăzile pînă la sfîrşitul anului! Utilaje, şantiere, camioane, maşini, muzică, uruit de generatoare – reţeaua electrică încă precară face ca întreruperile de curent să fie frecvente. Cum periplul meu balcanic s-a întîmplat vara, am nimerit în plin sezon de nunţi – sute de mii de kosovari din diaspora au venit în vacanţă, dar şi ca să se căsătorească aici, iar toată ţara pare a se fi mutat în stradă. În primul oraş prin care trec, Ferizaj/Urosevaci (are două nume, ca multe altele, unul albanez şi unul sîrbesc), e aproape imposibil să găseşti drumul, printre sutele de oameni care petrec, într-o atmosferă cu decibeli la limita suportabilului. Prizren, al doilea mare oraş după capitala Priştina, cu o importantă minoritate turcească şi un farmec pitoresc şi medieval, mă întîmpină cu o notă aparte: mulţimea de tineri cu cutii de bere în mînă migrează printre minarete, dominate de impunătoarea moschee Sinan Paşa, chioşcuri de kebab, magazine cu haine occidentale, pe fondul sonor al başilor lui... Snoop Dogg, care răcneşte pînă la 3 noaptea de pe o colină, din cetatea unde se desfăşoară Festivalul de documentar balcanic Dokufest – cîştigat de românul Alexandru Nănău cu *Portretul lui Ion B.* Mă culc cu un sentiment acut de Orient şi o bruscă înţelegere a motivelor pentru care UE este reticentă în a integra ţări vecine pe care, acum, şi eu le percep drept atît de diferite de media europeană.

Colonizarea de bunăvoie

A doua zi însă, lumina zilei îmi arată că greşesc fundamental. Ceea ce se întîmplă în Kosovo nu poate să nu te fascineze. Într-o notă afectivă, nu poţi să nu iubeşti diversitatea ţării (multietnică, multiconfesională, multiculturală, pestriţă), sentimentul istoriei trăite şi încă vii, cu oameni care învaţă să ierte (cu greu!), să trăiască unii cu alţii în ciuda rănilor recente, să uite, să construiască, în loc să distrugă; cu oameni foarte vii, extrem de sociabili şi ospitalieri, care vorbesc cu toţii engleza (graţie prezenţei internaţionale neîntrerupte de zece ani), de la copii de cinci ani la bătrîni. În acelaşi timp însă este fascinant laboratorul Kosovo: se construieşte frenetic, cu bune şi rele – cu autostrada Bechtel care va fi gata înainte de următoarea inaugurare a încă 10 km din Autostrada Transilvania –, cu clădiri de birouri şi apartamente, dar şi cu lipsa planificării urbane şi a normelor de siguranţă, care naşte contraste inestetice, ridică preţul unui apartament de două camere în centru la 100.000 de euro şi face ca un ansamblu rezidenţial recent ridicat să fie candidat la demolare în curînd, întrucît riscă prăbuşirea. Infrastructura fizică este dublată de construirea unui stat viabil. Şi din nou, aici, oamenii pe care îi suspectasem cu o seară înainte de diferenţe ireconciliabile faţă de „noi", restul europenilor, îmi contrazic aşteptările – poate energia identităţii naţionale recîştigate, poate stimulentele vestice, poate efectul pozitiv al creşterii economice par să-i fi făcut pe kosovari să înveţe destul de repede rigorile de muncă organizată şi disciplinată; desigur, cu toate rezervele date de percepţia regională a acestor noţiuni, care şi în România sînt relative!

Occidentul pare să-şi fi asumat însă atît lecţiile eşecurilor recente din Bosnia, Afganistan, Irak, cît şi experienţa regională – poate chiar a Macedoniei vecine: pe structura fragmentată, încă resentimentară, potenţial instabilă, a Balcanilor este teoretic posibil să se dezvolte, cu stimulente externe, o democraţie autohtonă satisfăcătoare, sub reţetă proprie, şi o dezvoltare economică sustenabilă. Ceea ce se întîmplă acolo este mai degrabă o formă de colonizare decît de democratizare.

Doar înainte!

Reuşita pare să depindă de gestionarea procesului. Dacă o ţară are şanse să răzbească în acest fel, aceea e Kosovo – cred americanii şi britanicii. La rîndul lor, germanii sprijină din răsputeri noua republică: „Comparaţi situaţia din '91 cu cea de acum; progresul este enorm, iar calea este cea bună. Sigur că va mai dura încă mult, dar sînt atîţia investitori care nu aşteaptă decît clarificarea situaţiei la nivel politic pentru a veni în Kosovo" – spune Wolfgang Ischinger, fostul reprezentant al UE în Troica negocierilor asupra viitorului Kosovo. „Procesul este sufocat de corupţie şi nu există nici o direcţie coerentă; oricum Kosovo este atît de dependent economic de restul regiunii încît va reuşi doar atunci cînd întreaga regiune va fi scoasă din gaura neagră în care se află" – crede, pe de altă parte, norvegianul Kai Eide, fost raportor pentru Kosovo al secretarului general al ONU.

Pericole la tot pasul

Ingredientele unor potenţiale erori majore sînt însă deja vizibile: un proces concentrat la vîrf riscă să nu mobilizeze suficient populaţia, să polarizeze şi să genereze un cadru artificial, nesustenabil. Rapiditatea poate fi în detrimentul calităţii şi al transparenţei, creînd (cum am simţit şi în România) îmbogăţiţi ai tranziţiei şi corupţie structurală. Povestea intensă de amor cu Occidentul se poate transforma în oportunism sau se poate răzbuna cînd UE va începe să-şi piardă din entuziasm şi răbdare şi va începe să mustre Kosovo pentru neîmpliniri în procesul de aderare – albanezii, încă tributari unei abordări afective, din poziţia de victime permanente, se vor simţi atunci trădaţi, dacă nu vor fi încurajaţi să-şi asume realist relaţia cu Europa şi cu America (tinerii de azi erau la o vîrstă critică în timpul epurărilor lui Miloşevici şi încă au reflexe revendicative şi conflictuale).

Serbia este, de altfel, cheia stabilităţii regionale. Aşa cum albanezii au fost oprimaţi de regimul Miloşevici, Serbia a fost îngenuncheată de bombardamentele NATO şi umilită de proclamarea independenţei Kosovo. Resentimentele create sînt adînci, iar reacţiile – contraproductive. Rezentimentul lor, germanii sprijină din răsputeri noua republică: „Comparaţi situaţia din '91 cu cea de acum; progresul este enorm, iar calea este cea bună. Sigur că va mai dura încă mult, dar sînt atîţia investitori care nu aşteaptă decît clarificarea situaţiei la nivel politic pentru a veni în Kosovo" – spune Wolfgang Ischinger, fostul reprezentant al UE în Troica negocierilor asupra viitorului Kosovo. „Procesul este sufocat de corupţie şi nu există nici o direcţie coerentă; oricum Kosovo este atît de dependent economic de restul regiunii încît va reuşi doar atunci cînd întreaga regiune va fi scoasă din gaura neagră în care se află" – crede, pe de altă parte, norvegianul Kai Eide, fost raportor pentru Kosovo al secretarului general al ONU.

Resentimentele create sînt adînci, iar reacţiile – contraproductive.

centa disponibilitate către compromis a Belgradului trebuie sprijinită de o comunitate internaţională pe care Serbia să nu o simtă ostilă, dar nici necondiţionat favorabilă ei.

(Articolul integral poate fi citit în numărul următor al revistei Foreign Policy România)

oferta de carte

PUBLICITATE

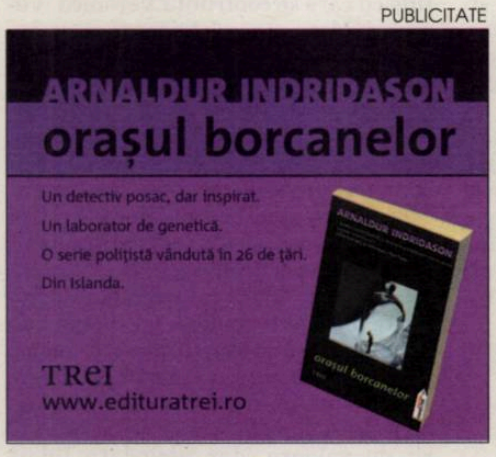

PUBLICITATE

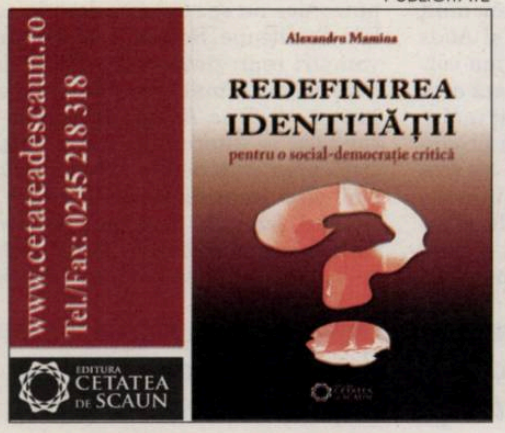

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

www.polirom.ro

Noutăți:

- Părinții Apostolici
  Scrieri I. Ediție bilingvă
- A.A. Vasiliev
  Istoria Imperiului Bizantin
- Ștefan Lemny
  Cantemireștii
  Aventura europeană a unei familii princiare din secolul al XVIII-lea

PUBLICITATE

Celularul, Ingo Schulze

Colecția: Literatură universală contemporană

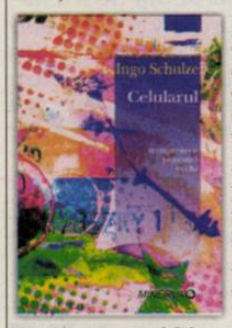

Ingo Schulze are talentul de a intersecta scene sensibile cu scene comice.
Cărțile sale au fost traduse în 27 de limbi, iar revista „The New Yorker" l-a inclus pe lista celor mai buni șase romancieri europeni.
Pentru *Celularul* a primit *Premiul Târgului de carte de la Leipzig*

www. edituraminerva. ro

PUBLICITATE

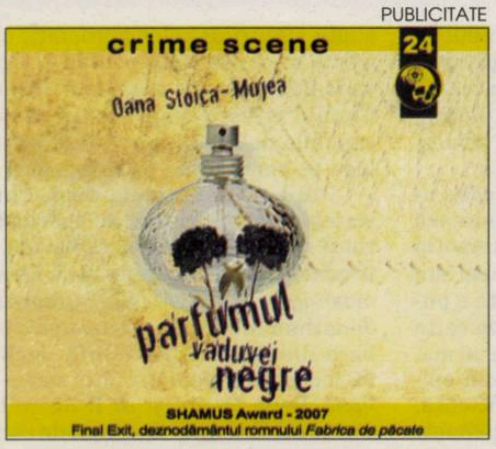

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

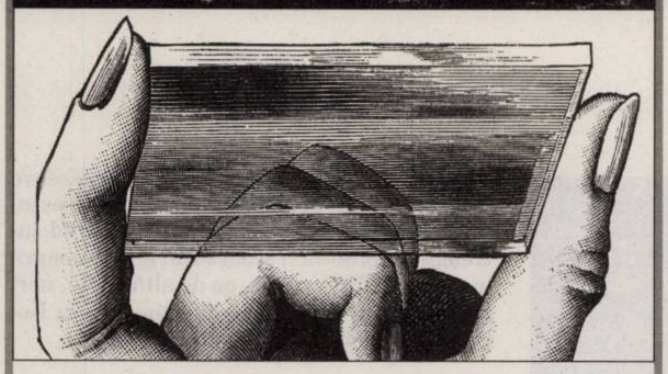

Cu moartea pre moarte călcînd

Acum cîtăva vreme, am văzut la OTV o scenă halucinantă. La Dan Diaconescu era invitată Daniela Györfi, iar pe ecran era scris „Senzaţional! Daniela Györfi va afla în direct dacă e însărcinată!“. În faţa invitatei, care discuta relaxat cu moderatorul, era pus un pahar gol. Cînd a fost anunţat marele moment, Györfi s-a ridicat de pe scaun, a luat şi paharul cu ea şi s-a retras în culise. După puţin timp, s-a întors fluturînd triumfătoare testul de sarcină. S-a aşezat la discuţii şi o ţară întreagă a urmărit cu sufletul la gură apariţia liniuţelor de pe panglica albă.

Graviditatea şi naşterea sînt lucruri foarte serioase, dar a face spectacol de televiziune pe marginea lor, cu dama care merge în culise să facă pipi la pahar şi apoi arată lumii întregi o panglică impregnată cu propria urină e cel puţin grotesc.

La fel e şi cu moartea. Este vorba de ceva abisal şi dramatic, de ceva care ne preocupă şi ne determină în mod fundamental pe toţi, de unul dintre cele mai teribile mistere ale lumii acesteia etc. Dincolo de implicaţiile mistice sau filozofice, moartea propriu-zisă (ca şi sexualitatea sau naşterea) este în primul rînd ceva care ţine de fiziologia noastră. Iar, într-o lume decentă, chestiunile fiziologice nu devin subiecte de spectacol.

Toată frenezia funebră care a cuprins unele televiziuni (în principal cele de ştiri) săptămîna trecută a demonstrat încă o dată că nu există limite de bun simţ în mass-media. Aşa cum s-a întîmplat şi în cazul sinuciderii Mădălinei Manole, moartea lui Adrian Păunescu a fost înhăţată de posturi ca Realitatea TV sau Antena 3 ca o pradă mult aşteptată. Vreme de cîteva zile, tristul eveniment a fost stors ca o lămîie, pînă la ultima picătură. Erau date în *loop* montaje „poetice“ cu fotografiile celui decedat, imagini de la Cenaclul „Flacăra“, scrisoarea fiicei Ana-Maria, ultima poezie, scrisă pe patul de spital... Erau chemaţi folkişti de toată mîna sau cîntăreţi de muzică populară şi puşi să interpreteze lălăieli pline de trăire. Erau întrebaţi oameni din studio sau trecători de pe stradă ce au simţit sau ce simt. „Cu ce aţi rămas în suflet după dispariţia maestrului, domnule Ţăndărică?“ „Ce aţi simţit cînd a murit Adrian Păunescu, domnule Şeicaru?“

Desigur, domnii întrebaţi nu spuneau ce au simţit la ora la care murea poetul (cine ştie ce făcea fiecare...), nici nu-l trimiteau pe cel care întrebase la plimbare, pentru indecenţă, cinism şi tîmpenie. Cei chestionaţi considerau că e de datoria lor să-şi mărturisească credinţa pentru zeul care dispăruse. Şi aşa, încet-încet, de la Românul cu majusculă („Inima ţării bătea în pieptul lui. Toate problemele din ţara asta el şi le asuma.“; „Merită să fie trecut pe sub Arcul de Triumf“) s-a ajuns la Poetul cu majusculă („Poetul va fi înmormîntat lîngă Eminescu, cu care a fost deseori asemuit.“) şi în cele din urmă la creionarea unei imagini christice a lui Păunescu (s-a vorbit despre faptul că „era solidar cu cei năpăstuiţi“ sau despre „sărăcia“ lui) şi la afirmarea răspicată că el este Dumnezeu („Adrian Păunescu a fost un dumnezeu pentru poporul român“; „Pentru noi a devenit o a doua religie şi Adrian Păunescu – Dumnezeu“).

Maică-mea mi-a povestit că, la moartea lui Stalin, a plîns din toată inima. Era elevă şi, bombardată cu discursurile de la radio în care i se spunea că a dispărut un om providenţial, tatăl care avusese grijă de toţi copiii lumii, era convinsă că a pierdut pe cineva foarte drag.

De data aceasta, la durerea populară indusă eficient s-a mai adăugat un element. Este vorba de necesitatea canonizării lui Adrian Păunescu şi aşezarea lui nu alături de Ştefan cel Mare (şi Sfînt), acolo unde-şi dorea din timpul vieţii să stea, ci pur şi simplu de-a dreapta Tatălui. Ce fraieri erau comuniştii că nu vedeau cu ochi buni religia! Dar iată că şi problema asta s-a rezolvat.

Anamaria DOBINCIUC

Femei în acţiune

La începutul lunii septembrie, Monika Bartyzel de la *Cinematical* răspundea dilemei unui critic de film de la *Denver Post:* sînt eroinele din filmele de acţiune un exemplu pozitiv sau transmit ele un mesaj periculos? Oare nu cumva toate aceste eroine care dau dovadă de o forţă fizică egală cu cea a bărbaţilor le vor crea femeilor impresia că deţin puteri pe care de fapt nu le *pot* avea? Întrebarea vine după ce, în mai puţin de un an, pe marele ecran s-au perindat nişte eroine care au lăsat o impresie destul de puternică: Lisbeth Salander (seria *Millennium),* Hit Girl (*Kick-Ass*) sau Evelyn Salt *(Salt).* Reacţia criticului de la *Denver Post* este însă una cel puţin bizară în contextul în care se ştie că reprezentările femeilor în cinema nu sînt diversificate. Apoi, după cum bine punctează Bartyzel, personajul Hit Girl e la fel de neverosimil ca Kick-Ass – fanteziile de pe ecran şi impactul acestora asupra spectatorilor nu reprezintă o chestiune de gen.

Anne Parillaud în Nikita

Tendinţa eroinelor puternice s-a transferat rapid şi pe micul ecran. Tot la începutul lunii septembrie, criticii TV (cel puţin cei care încurajează reprezentări de gen, etnice, LGBT cît mai diversificate) anunţau, entuziaşti, apariţia unor seriale care au ca protagoniste nişte femei puternice, perfect capabile să se apere pe ele însele şi pe cei din jur.

Nikita reloaded

Îşi mai aminteşte cineva de Nikita? La 20 de ani de cînd Luc Besson a creat-o pe Nikita pentru marele ecran, această *femme fatale* continuă să-i inspire pe producătorii americani. Un *remake* şi un serial de (aproape) cinci sezoane mai tîrziu, Nikita s-a întors şi nu e singură. Povestea e puţin diferită de data aceasta. Tînăra fără adăpost şi dependentă de droguri recrutată de Division, o agenţie secretă (guvernamentală, pretind ei) în primul episod nu e Nikita, ci Alex. Nikita a părăsit Division pentru că aceştia i-au lichidat iubitul, iar acum are un plan de răzbunare (Alex, aflăm puţin mai tîrziu, s-a infiltrat în Division pentru a-i furniza informaţii). Primul impuls e acela de a spune că noul *Nikita* seamănă cam mult cu *Alias*. Dar, în acelaşi timp, şi *Alias* a împrumutat destul de la prima versiune în episoade a *Nikitei*. Şi iată cum ne mai scade entuziasmul afişat înainte de premiera serialului. Deşi producătorii şi scenariştii americani au realizat, în sfîrşit, că publicul feminin doreşte să vadă şi asemenea seriale de acţiune cu femei în rolul principal, se pare că le va mai lua ceva timp să-şi dea seama că şi originalitatea ar trebui să fie o prioritate. Singura explicaţie mulţumitoare în ce priveşte toată această reciclare a spioanelor ar fi că, pînă la urmă, fiecare nouă generaţie de adolescente are nevoie de cîte o Nikita.

Un alt reproş care poate fi adus acestor seriale e faptul că promovează stereotipul spioanei sexy, un stereotip la fel de deranjant ca cel al victimei sau al obiectului de decor. Da, Nikita e puternică şi inteligentă, însă nu va ezita să-şi folosească frumuseţea ca armă, iar asta o vedem chiar din primul episod – o strategie ieftină (dar eficientă, după cum se poate observa din primele recenzii) de a atrage publicul masculin.

Acelaşi stereotip îl întîlnim şi în *Covert Affairs,* un serial lansat în vara acestui an. Annie Walker e o tînără care a călătorit mult, ştie multe limbi străine şi vrea să devină agent CIA. Iar pentru că e cea mai bună dintre recruţi, Annie e imediat activată pentru o primă misiune în calitate de agent. Acoperirea sa? Damă de companie, bineînţeles. Deşi mai verosimil decît restul serialelor cu spioni, *Covert Affairs* nu pare genul de serial care va avea o viaţă prea lungă.

Un nou serial ceva mai promiţător este *Chase* (mai promiţător poate şi pentru că unul dintre producători e responsabil de franciza *CSI).* Din fericire, nu e vorba de o altă spioană sexy. Texana Annie Frost e şerif şi are dificila sarcină de a-i captura pe cei mai violenţi criminali. Annie Frost e destul de inteligentă pentru a intra în mintea celui urmărit şi pentru a-i anticipa următorul pas şi destul de puternică pentru a-l doborî.

Buffy vs *Edward Cullen*

Evident, protagoniste inteligente şi puternice nu se regăsesc doar în serialele de acţiune. Serialele (şi filmele) cu vampiri reprezintă însă un gen în cadrul căruia e mai puţin probabil să le întîlneşti. *True Blood,* deşi mult mai complex şi interesant, nu se diferenţiază prea mult de *The Vampire Diaries* cînd vine vorba de raportul dintre personajul feminin principal şi vampir. Ea e mereu în pericol, iar vampirul o va salva; ea insistă să continue relaţia, în ciuda sfaturilor celor apropiaţi; e pregătită să-şi dea viaţa pentru el – ca dovadă de iubire absolută (şi mai spunea Camil Petrescu despre femei că n-ar fi capabile de acea iubire absolută) îl va lăsa pe vampir să-i bea sîngele.

Tendinţa eroinelor puternice s-a transferat rapid şi pe micul ecran.

După nenumăratele cărţi, filme şi seriale cu vampiri care au apărut în ultimii ani, Buffy Summers devine, dintr-odată, mult mai interesantă. De altfel, *mash-up*-ul *Twilight / Buffy,* realizat de Jonathan McIntosh, e bazat pe o întrebare simplă: ce ar face Buffy dacă ar fi în locul protagonistei din seria *Twilight,* Bella Swan, şi ar fi hărţuită de vampirul Edward? Succesul de care s-a bucurat acest *mash-up* (peste două milioane de vizualizări pe YouTube, o nominalizare la Webby Awards 2010) ar trebui să fie pentru producătorii americani o indicaţie a faptului că publicul s-a cam săturat de rolul de victimă atribuit personajelor feminine şi că e pregătit pentru o nouă Buffy. *Buffy the Vampire Slayer* nu e nici pe departe perfect – se află pe lista serialelor cu un impact negativ asupra imaginii corpului la adolescente –, însă i se poate trece cu vederea orice imperfecţiune, deoarece a dat un personaj feminin unic, deocamdată, în cultura pop.

Neo-noir

Probabil că nimeni nu s-ar gîndi să o pună pe Nancy Drew în aceeaşi categorie cu Nikita sau Buffy. Într-adevăr, atît Nancy Drew, cît şi versiunea ei mai modernă, Veronica Mars nu fac uz de forţă brută, dar asta e şi pentru că ele nu se confruntă cu agenţii secrete sau creaturi mitologice. Şi tocmai asta o face atît de deosebită pe Veronica Mars în peisajul serialelor – uşurinţa cu care fetele se pot transpune în situaţiile cu care se confruntă Veronica. Veronica Mars e o adolescentă care lucrează ca detectiv particular. E inteligentă, creativă, poate fi şi agresivă dacă e nevoie şi, mai important, are interacţiuni complexe cu celelalte personaje.

Serialul, difuzat la noi pe Pro Cinema, a fost anulat după nici trei sezoane – are însă atîţia fani, încît a ajuns la nivelul de cult. *Veronica Mars* a lăsat un gol care, din păcate, nu poate fi umplut cu două-trei seriale de acţiune. Nu cînd majoritatea serialelor de succes din ultimii ani nu au dat personaje feminine puternice, independente şi complexe. Acestea sînt accesorii de valoare, dar niciodată lideri *(Lost);* neveste cicălitoare, materialiste, perfecţioniste etc. *(Desperate Housewives);* inteligente, cu o carieră de succes, dar discuţiile lor se vor învîrti mereu în jurul lui McDreamy şi McSteamy *(Grey's Anatomy);* prea sensibile pentru a lua decizii dificile, prea sexy pentru a fi într-o poziţie de conducere sau scorpii manipulative *(House),* şi lista ar putea continua.

Anamaria Dobinciuc *este absolventă a masteratului de Societate mediatică, Facultatea de Studii Europene, UBB Cluj.*

Adina POPESCU

Brăila – oraşul şi cîinii

Există oraşe pentru care apropierea apei e vitală. Şi nu pentru că, în prezent, ar mai depinde neapărat de Apă (mă refer la o apă cu personalitate – fie ea fluviu, mare sau ocean), cum este şi cazul Brăilei, unde portul în care se mai pot vedea rămăşiţe ale depozitelor construite după planurile lui Saligny, la sfîrşit de secol XIX, pare în părăsire, iar vechea pescărie din faţa lui, ce fusese mutată „pe o latură“, pe la 1830, din cauza mirosului, a dispărut de mult, şantierul naval a fost salvat printr-un noroc de sud-coreeni, iar pe Dunăre arareori mai trece cîte-o barcă, ca şi cum fluviul ar fi mort şi n-ar duce nicăieri. Brăila de astăzi nu mai are nici o legătură directă cu apa, este doar un tîrg de provincie ce poartă cicatrici încă proaspete ale deceniilor de comunism şi ale industrializării forţate, şi pentru cei mai mulţi dintre localnici Dunărea nu mai înseamnă decît faleza unde vara, pe caniculă, sînt cu cîteva grade mai puţin decît în centru – aşa că devine o patrie a teraselor, a grătarelor şi manelelor, invadată la orele serii de ţînţari. Şi cîteodată mai înseamnă vasul de croazieră care trece la ore fixe, mai ales pentru mătuşile pensionare ce vin special în port să vadă vaporul care vine dintr-o altă lume ce doar se prelinge pe lîngă a lor fără s-o atingă, amintindu-mi de o secvenţă din documentarul bulgarului Andrey Paounov – *The Mosquito Problem & other stories*. Însă pentru străinul care ajunge pentru prima oară la Brăila şi are impresia că se învîrte în cerc (impresie datorată, în parte, bulevardelor care au formă de arce de cerc, tăiate de străzile ca nişte raze) pînă cînd se lasă sedus de aerul hipnotic şi în acelaşi timp dezolant al oraşului, adulmecînd izul fin de mîl şi de peşte pe care localnicii nu-l mai deosebesc de cele domestice, cotidiene, apropierea apei e fascinantă, dîndu-i o permanentă senzaţie de libertate. Apa înseamnă garanţia că poţi pleca dintr-un loc, dar şi că te poţi întoarce. Bucureştiul, de pildă, din acest punct de vedere e un oraş „închis“.

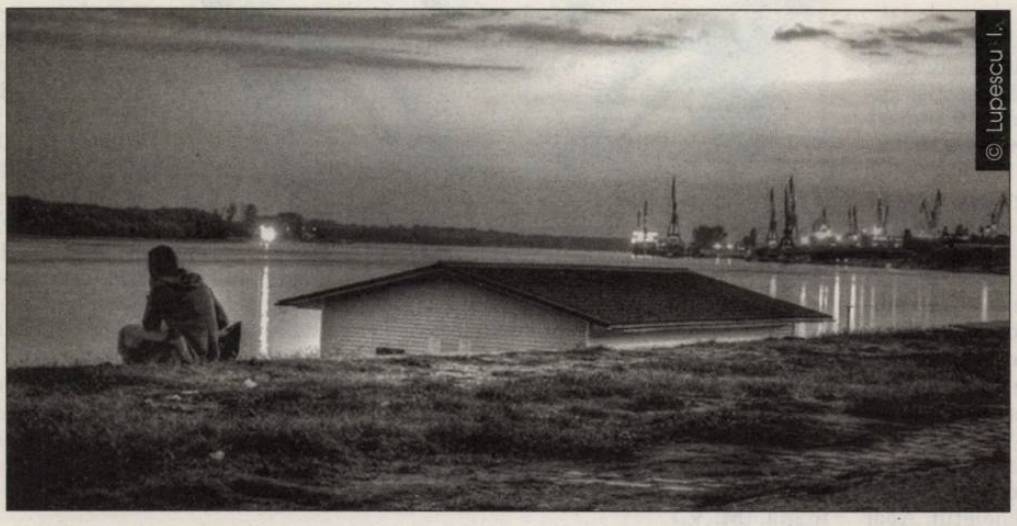

Oraşul ca o tablă de „Nu te supăra, frate!“

Strada Regală, un loc de promenadă în perioada de înflorire a oraşului, după eliberarea de sub ocupaţia otomană (biserica Sfinţii Arhangheli a fost la începuturile ei moschee, nici astăzi ea nu are turle) a fost refăcută aproape în totalitate, a redevenit zonă pietonală, cu terase, cu magazine, unele cu firme socialiste, altele noi, s-au replantat salcîmii lui Mihail Sebastian, nişte puieţi aduşi se pare din alte ţări despre care brăilenii spun că n-o să le meargă bine aici. Una peste alta, strada de acum – un soi de Lipscani al lor – îţi poate da o idee despre cum ar putea să arate toată partea veche a oraşului dacă cineva s-ar ocupa într-adevăr de ea. Şi, în acelaşi timp, îţi poate da iluzia că într-o bună zi Brăila ar putea deveni un oraş turistic. Pe pagina de web a Primăriei (clădire nouă, chipurile în formă de navă, în apropierea fîntînii cinetice despre care am aflat că e faimoasă şi n-am înţeles de ce – seamănă cu cele de la Casa Poporului, iar în spatele ei se vede Dunărea, făcînd-o astfel să pară meschină şi inutilă), secţiunea „Obiective turistice în Brăila“ este complet goală, deşi oraşul e un muzeu în sine. Nicăieri n-am văzut ca la Brăila atîtea clădiri de patrimoniu în ruină, aflate în interminabile procese de retrocedare, unele recuperate de foştii proprietari, dar care n-au bani să le restaureze, aşa că bat în cuie anunţuri cu „De vînzare“ şi nimeni nu are bani să le cumpere – un uriaş talcioc de case, fără muşterii. Astfel, oraşul vechi se degradează, se prăbuşeşte, pare măcinat din interior.

Ne oprim în faţa fostului Hotel Bristol. Golurile ferestrelor şi uşilor sînt acoperite de cartoane, Andreea dă unul dintre ele la o parte. „Vrei să intri? Noi am fost înăuntru acum cîteva luni... mai rămăseseră o groază de lucruri... mobilă, lustre, oglinzi sparte. Ne place să ne imaginăm tot felul de chestii care s-au întîmplat, tot felul de poveşti.“ Sînt aici în cadrul unui proiect care se numeşte „Povestind Brăila“ şi care a încercat să-i convingă pe tinerii sub 25 de ani să-şi (re)descopere oraşul şi să-l „povestească“ în cuvinte sau în imagini. Pentru Andreea şi Alexandra, care sînt acum într-a XII-a, oraşul e locul unde se pot juca de-a v-aţi ascunselea. Totul e un mister, mai ales casele unde au locuit cîndva armatori greci, negustori evrei, familii bogate de armeni şi de turci, personajele lui Panait Istrati pe care l-au citit dincolo de bibliografia şcolară. De la ele aflu că nu se mai ştie prea bine care e casa bîntuită de pe strada Ana Aslan, poate să fie cea în care acum e un azil de bătrîni şi unde locatarii sînt ei înşişi nişte apariţii fantomatice care se pot confunda uşor cu spiritele. Au stări legate de case, căci „n-are sens să le priveşti doar de afară, trebuie să intri“ şi „vezi pe unde calci că podeaua e şubredă!“, pe pereţii din interior scrie Mihaela + Giani = LOVE, au mai trecut şi alţii pe acolo recent, intersectîndu-se cu umbrele altor vremuri pe scări care nu mai duc nicăieri, mai multe lumi se suprapun, ca straturile de praf de pe bufetul într-o rînă dintr-un colţ de salon (cineva l-a lovit cu un topor într-o parte, apoi şi-a abandonat intenţia de a-l transforma în lemne de foc), lumina intră filtrată prin geamlîcul rotund, murdar, „vrei să vezi şi etajul?“. Cele două fete intră şi ies ca la ele acasă, nicăieri nu există încuietori sau lacăte, parcă aş fi în compania a doi agenţi imobiliari, la o vizionare. Şi tot şotronul ăsta din casă-n casă îmi aminteşte de adolescenţa mea, scotocind în zadar prin Bucureşti, o mică gaşcă în căutare de locuri care „să ne inspire“, de spaţii „ambientale“ unde să ne petrecem cîteva ore, departe de cîrciumi să ne găsim un „locaş“ al nostru. În cele din urmă, ne refugiam la ruinele din Cişmigiu, în lipsă de altceva, dar aici trebuia să împărţim „misterul“ cu alte găşti, şi toată povestea se răsufla.

Un exerciţiu de imaginaţie

Ne pierdem pe străduţe, toate cu un aer tihnit, cu un asfalt plin de petice sau cu piatra cubică ca într-un puzzle în care piesele nu se mai îmbină, evitîndu-le pe cele unde se strîng haitele de cîini, anunţîndu-ne zgomotos că e teritoriul lor. O casă din zece e nelocuită. Din celelalte se aud glasuri, muzici, se simte miros de mîncare, foarte rar de peşte prăjit, Brăila nu e Porto, oraşul al cărui iz de *bacalhau* care s-a îmbibat în tot, aşa cum intră în haine fumul de ţigară, a devenit un soi de simbol olfactiv, comercial. Fac mental o listă cu cîteva „repere“ care ar putea să atragă turişti la Brăila: casele, restaurate desigur, fiecare cu povestea ei, inclusiv cele memoriale – Panait Istrati (pentru care, cu ceva timp în urmă, au venit aici francezii ca să-l celebreze, căci brăilenii îl „uitaseră“; restaurantul „Chira Chiralina“ este deschis numai pentru nunţi), Perpessicius, Casa Goangă care se surpă de la o zi la alta, casele Mihail Sebastian şi Nae Ionescu care nu există, aşa-zisele case cu stafii, Teatrul „Maria Filloti“ cu spectacolele lui Radu Afrim din care mulţi brăileni nu înţeleg nimic („Am vrut să o duc pe nevastă-mea la teatru şi n-am avut la ce... nu tu un Caragiale, un *Titanic vals,* nimic! Doar teatre din astea noi de care n-a auzit nimeni!“), Grădina Publică cu ceasul floral, care se pare că ar mai arăta ora doar la serbările locale, şi cu Castelul de apă, bisericile, dintre care Biserica Greacă e în top, hrubele din secolul al XVIII-lea prin care locuitorii se retrăgeau cu căruţe cu tot din calea turcilor (unii spun că tunelele ar trece pe sub Dunăre, probabil aşa cum iarna trecută mistreţul care a traversat fluviul înot ar fi intrat în Primărie, cerîndu-şi drepturile – un subiect de prima pagină într-un ziar local), străzile „de pe şanţ“ care au inspirat poantele fără perdea cu tanti Elvira – pe Strada Neagră se mai văd şi acum felinarele care au rămas de atunci, la intrările în anumite case, portul, cu morile lui celebre, dintre care Moara Violatus, părăsită, lugubră, „de vînzare“, faleza unde au apărut cîteva *pechinettes* care ar putea avea cochetăria celor de la Paris, de pe Sena şi vreo două restaurante „pe vapor“, Dunărea în sine care ar putea să ofere mai mult decît croaziere şi lecţii de navigat, Insula Mare de vizavi cu plaja ei de unde cîţiva tineri au strîns gunoaiele în grămezi pe care dup-aia nu le-a mai ridicat nimeni şi Insula Mică – rezervaţie naturală, un fel de mică deltă (am auzit că preţul unei excursii e mai mult decît exagerat şi că tot nu vin străinii...), seri tematice şi cine tradiţionale în fostele cartiere grecesc şi armenesc sau în cartierul lipovenesc care încă mai adăposteşte o comunitate închisă ce nu e foarte prietenoasă, însă ar putea deveni cu timpul o „atracţie“ în sine. Vorbim însă de un potenţial ipotetic, căci nu există nimic la modul concret, în afară de ruine şi de cîini vagabonzi, cu sutele. Oraşul turistic Brăila există doar în imaginaţia mea, aşa cum cele două fete de liceu îşi imaginează toate acele case pe care le colindă – vii, locuite, împrumutînd din personalitatea unor la fel de ipotetici proprietari. Aşa că plimbarea noastră se rezumă pînă la urmă doar la un exerciţiu de imaginaţie, ceea ce nu e rău în fond, căci Brăila, dincolo de decorul său fabulos, ar putea să le „vîndă“ străinilor, înainte de toate, poveşti.

Aşteptînd un vapor care nu mai vine

În port, terasele cu manele pe timp de vară s-au transformat acum în mustării, însă vremea rea le alungă clienţii. Mustăria îmi inspiră mereu nostalgia unui timp netrăit, mai ales că în Bucureşti ea a dispărut aproape cu desăvîrşire. Aici însă ritualul tomnatic se desfăşoară după toate regulile – adăpostul e din stuf, bătrîneii care şi-au pierdut dimineaţa dînd la peşte beau mustul în picioare din cănuţe de lut; e un pic prins, doar cît să le dezlege limbile, femeia de la grătar – plictisită, dar suspect de amabilă (de la must?) te lasă să-ţi alegi bucata crudă de pastramă şi te invită s-o guşti ca să te convingi că „e numai un pic sărată“, adică atît cît trebuie, apoi ţi-o aduce la masă pe un fund de lemn, împreună cu cîţiva mici „că merg şi ei la must“ – spune un muşteriu, îţi torni din belşug mujdei dintr-o oală mare, de supă, cu un polonic. A ieşit un pic şi soarele, iar negura de pe apă s-a risipit, chiar începi să te simţi într-un port de la un ţărm departe de lume, aşteptîndu-ţi fără grabă vaporul care s-ar putea să nu mai vină nici astăzi, nici mîine, timpul nu mai are valoare căci e totuna cu spaţiul, cu locul unde ai vrea să arunci o ancoră, ai vrea să rămîi.

Bărbatul de la bar îmi dă „talonul“ pentru toaleta publică, care e la doi paşi pe alee. „E acolo o bătrînică, îi arătaţi ăsta şi dup-aia puteţi să mergeţi de cîte ori vreţi!“ Bătrînica mă întîmpină de parcă ar fi aşteptat un musafir şi mă invită înăuntru ca la ea acasă. De fapt, toaleta publică chiar e casa ei pe timp de vară, cîştigă cîţiva bănuţi în plus pe lîngă pensie, aşa că îşi face datoria: totul e curat, frecat, lustruit. „Nu ştiţi, o să fie iarnă grea? Ştiţi ce iarnă a fost la noi anul trecut? Vai! A ajuns zăpada pînă sus la geamuri de nu credeam că o să mai ies vie din casă. Şi s-a pus aşa, într-o noapte. Am dat telefon la fiică-mea: «Mamă, vino să mi-aduci o pîine că nu mai am de nici unele!». Noroc că lemne mai aveam. Şi a pornit fata spre mine şi a dat telefon: «Mamă nu pot ajunge, că nu se poate circula prin oraş!». Era totul îngropat de nămeţi. Şi în noaptea aia m-am rugat la bunul Dumnezeu şi nu ştiu ce minune a făcut, că a doua zi dimineaţă mi-a dat putere şi am luat o coadă de mătură, am început să dau la o parte zăpada de la uşă... dup-aia am făcut eu potecuţă – una pînă la WC, alta pînă la magazie, la lemne, şi încet am răzbit şi pînă la poartă. Poate că iarna asta n-o să mai fie atît de grea! Dar aţi auzit ceva că o să fie cutremur?“ Cînd am vrut să plec, mi-a luat mîinile într-ale ei: „Am 77 de ani. Vă mulţumesc că aţi stat de vorbă cu mine!“. Cînd aţi întîlnit ultima oară un om care să vă mulţumească că l-aţi ascultat?

Duminică, ora 6. Un oraş ce pare părăsit sau cel puţin în care oamenii nu se văd, străzi pe care nu trece nici o maşină, bîntuite doar de cîinii care se învîrt bezmetici în cerc. Asta e imaginea cu care am plecat. Brăila ar putea să fie şi altfel, deocamdată e halucinantă.

PUBLICITATE

Cu ochii-n 3,14

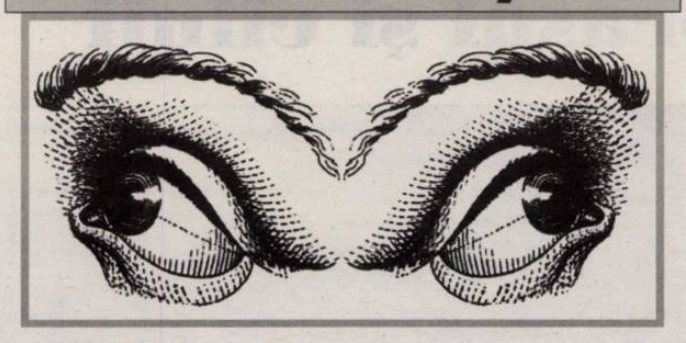

CINCI STELE TANGIBILE URMEAZĂ A ELUDA SINTEZA ÎNTRE TRADIŢIE ŞI GHIOZDAN

■ Un studiu realizat de Universitatea din Pennsylvania arată că rating-urile de pe Internet sînt absolut irelevante: „Pe Internet oamenii «evanghelizează» ceea ce iubesc şi împroaşcă cu noroi tot ce urăsc. De aceea voturile se împart între nici o stea şi cinci stele. Oamenii votează unii împotriva altora". Urîtă treabă! (**M. C.**)

■ În *Jurnalul naţional* de joi, 4 noiembrie 2010, o veste bună, de interes european: „Anunţ de presă. S.C. ELVILA S.A., cu sediul în Bucureşti, Str. Siriului Nr. 74-76, Sector 1, anunţă că au fost încheiate procedurile de achiziţie pentru activele tangibile şi intangile din cadrul proiectului «Modernizarea Secţiei Tapiţerie prin linie de croire computerizată şi instalaţie de dărăcit şi umplere perne», finanţat din Fondul European de Dezvoltare Regională prin Programul Operaţional Sectorial «Creşterea Competitivităţii Economice»". (**D. S.**)

■ Cînd dau să citesc ziare pe net, îmi apare pe monitor o imagine a unei păsări moarte. În cîteva cadre succesive, pasărea se descompune, pînă rămîne doar scheletul. Apoi apare sloganul: „Cine urmează? Participă la lupta împotriva pierderii biodiversităţii". Mulţumesc frumos, mă bag. Ce trebuie să fac? Cum văd o găină moartă, o împăiez? Apropo, ce e rău că o pasăre moartă se degradează? Doar nu vrem să trăim printre mortăciuni nedegradabile. Şi cum tot e la modă ca diverse chestii să fie biodegradabile, de ce nu se aplică asta şi la păsări moarte? De ce trebuie ecologismul să fie isteric şi emoţional, chiar speră ca numai proştii să adere? (**C. G.**)

■ Chiar dacă nu a trezit, cum ar fi meritat, inspiraţia nici unui editorialist, pagina *Evenimentului zilei* (30 octombrie) consacrată noutăţilor din argoul românesc rămîne de cel mai mare interes pentru starea imaginaţiei noastre lingvistice. Plasticitatea şi humorul sînt pe cît de irezistibile, pe atît de „cioclopedice": „a rîde ca broasca la inundaţii = a rîde cînd nu e cazul"; „se spăla în damigeană şi a suflat în veioză = era foarte slab şi a murit"; „a-i da spicu pe nas = a fi de la ţară"; „a eluda meandrele concretului = a fi excepţional". Mai toate au expresivitatea unei „perverse ca pe Tîrgu-Ocna", adică a unui pumn dat cu subtilitate. (**R. C.**)

■ În aceeaşi zi, am primit pe mail două invitaţii: una la „Praznicul Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril" şi una la „Sf. Mihai, şi Gavril's Party". În continuare, sinteza între tradiţie şi (post)modernitate funcţionează firesc în cultura română. (**M. V.**)

■ Într-o reclamă TV, printre produsele bune la preţuri avantajoase cu care se lăuda un supermarket, s-a pomenit şi de „găina clasa I". S-o mai faci friptură şi s-o mănînci sau să-i cumperi ghiozdan şi s-o trimiţi la şcoală? (**A. M. S.**)

O REPUBLICĂ SCURTĂ MERITĂ CEL MAI MINUNAT NOROC ÎNTR-ALE ABSURDULUI

■ Primarul Mazăre a povestit, cu lux de amănunte, cum şi-a petrecut concediul în Papua-Noua Guinee. Într-o conferinţă de presă. Ştirea a fost preluată mai apoi de majoritatea televiziunilor şi agenţiilor de presă româneşti. Pentru o republică bananieră, o ştire importantă. (**S. G.**)

■ În 2007 i-am luat un interviu pentru *Dilemateca* lui Kjell Espmark, unul dintre cei 18 membri ai Comitetului Nobel pentru Literatură. Iată una dintre întrebările mele de atunci şi răspunsul primit. „Este Mario Vargas Llosa prea faimos pentru a mai primi Premiul Nobel?" „Nu. În fiecare an, pe lista scurtă se află trei foarte mari scriitori. Întotdeauna sînt sacrificaţi doi, care rămîn pentru competiţia următoare, cînd însă apar alţii..." Omul spunea adevărul, deşi la vremea aia nu-l credea nimeni. (**M. C.**)

■ „Ieşi afară, fiinţă extraordinară!" – erata poliţiştilor (preluată dintr-un desen al lui Ion Barbu apărut în *Academia Caţavencu)* la o vorbă proastă – merită La Palme d'Or pentru autocritică serioasă în viaţa şi piaţa publică. (**R. C.**)

■ De fiecare dată cînd merg să mă tund mă cuprinde o stare de neliniște: „stilista de păr", în timp ce-şi exercită meseria, ţine să-mi spună pe un ton grijuliu ba că „părul e prost", ba că firul e prea subţire şi tocit, după care îmi recomandă diverse produse cu extract de brusture şi urzică. Săptămînă trecută am mers într-un loc nou, cu pretenţii de beauty salon. M-am aşezat pe scaun şi, ca să evit orice comentarii, am spus din start: „Ştiu că firul e subţire şi tocit şi că, în general, nu e cel mai minunat păr din lume, dar haideţi să încercăm să-i dăm o formă!". Duduia s-a uitat la mine surprinsă: „Noi nu facem caracterizări!". Pe moment, am răsuflat uşurată. Apoi m-a tuns docilă, însă tot nu s-a putut abţine să mi se adreseze cu „iubita" şi cu „pisoi". Astea n-ar fi tot un fel de caracterizări? (**A. P.**)

■ „Ţi-o ieşit coşaru-n drum şi-o să ai noroc de-acum." Îmi spune asta de fiecare dată cînd ne vedem – în ultima vreme ne vedem destul de des – şi aşteaptă, cuminte, „un leuţ". Astăzi de dimineaţă nu m-am mai putut abţine şi l-am certat. De unde, nene, atîta noroc? Eeeeei. Păi, tocmai aici e şpilu': dacă nu l-aş fi întîlnit pe el, cine ştie ce ghinion aş fi avut – mi-a explicat. Noroc că am mai găsit un leuţ prin buzunare... (**M. M.**)

■ Pe pagina de-„acasă" a Facebook există, printre altele, posibilitatea de a-ţi adăuga în lista de prieteni *People you may know* – adică cei cu care eşti îndemnat să te „împrieteneşti" (măcar virtual) în funcţie de numărul de prieteni pe care îi aveţi în comun. Ultimele sugestii oferite? Ceasuri de mînă originale, Moş Crăciun şi... Emil Cioran. (Ştiaţi că filozoful are deja peste 1100 de prieteni? Dar el o fi ştiind?) Bine-bine, *social media,* da' nişte limite într-ale absurdului parcă tot s-ar impune. Chestiune de bun-simţ. Iar cu Moşu' – ei, asta e altă poveste. (**P. M.**)

ZÎMBETUL VECHI DE 90 DE ANI NU SE FACE DIN LAPTE DE TIMP, CI DIN LĂPTIŞOR DE ACŢIUNE

■ Am văzut, la Tîrgul de Turism, zeci de oferte cam fantaste pentru revelion, la preţuri sub 500 de euro, în Egipt, Maroc sau Africa de Sud. Surprinzînd zîmbetul sardonic al unui agent care tocmai făcuse o afacere bună, n-am putut să nu mă întreb dacă o fi prevăzut, în acelaşi preţ, şi returul. (**S. S.**)

■ „Înaintea micului dejun trebuie să am în camera mea un pahar cu sherry, înaintea prînzului, două pahare de whisky scoţian, la cină, şampanie franţuzească, iar înaintea culcării, coniac vechi de 90 de ani." Cu aceste vorbe şi-a instruit Churchill valetul. Mare om! (**M. C.**)

■ Prin vagoanele de metrou a apărut un fel de reclamă la ciocolata Milka pe care scrie: „Căutăm animatori de văcuţe". Deşi nu înţeleg ce-s ăia, mă întreb dacă n-or fi buni şi nişte animatori de *vaci*, sau poate nişte animatoare de boi. Oricum, am dedus că Milka nu se face din lapte de vacă, ci din lăptişor de văcuţă. E deci doar o ciocolăţică. (**A. M.**)

■ Săptămîna trecută mă plîngeam de promo-ul greţos la un film, difuzat de HBO Comedy înainte de serialul *O familie modernă*. Între timp s-a rezolvat: serialul s-a terminat, promo-ul încă se difuzează. (**C. G.**)

■ Prea prinşi în vraişte şi în iureş, riscăm să ne scape atenţiei chestiuni grave, cum ar fi cea semnalată de ecologul Ovidiu Banea în *Gândul* de joi, 4 noiembrie 2010: „Nu ştim ce se întîmplă cu şacalul auriu pe teritoriul României, scade numărul sau creşte? Sînt populaţii stabile sau sînt indivizi separaţi? Nici măcar nu se ştie cu certitudine unde se află aceste animale, pe teritoriul ţării. Se presupune că trăiesc în sud-estul ţării şi în Delta Dunării. Orizont 2010 este prima acţiune prin care se studiază la acest nivel problema şacalului auriu". (**D. S.**)

PUBLICITATE

DILEMATIX
SUPLIMENT PENTRU COPII INTELIGENȚI EDITAT DE DILEMA

Anul acesta, pentru a fi în spiritul sărbătorilor de iarnă, Dilematix va pleca în căutarea îngerului său păzitor. Îl va întreba de sănătate şi cum se descurcă într-o lume modernă în care îngerii sînt din ce în ce mai puțin băgați în seamă, apoi îi va cere sfaturi despre cum această lume ar putea să devină mai bună. Totodată, el este curios să afle poveștile voastre despre îngeri (Cum arată? Cum i-ați cunoscut? În ce momente ale vieții v-au fost de ajutor?). Cele mai interesante povești vor fi publicate în următorul număr al suplimentului. Nu uitați să trimiteți și impresii despre ultimele cărți pe care le-ați citit sau reportaje despre evenimente uimitoare la care ați fost martori.
Data-limită de transmitere a materialelor (texte, desene, fotografii tematice): 15 noiembrie 2010
pe adresa de e-mail: dilematix@gmail.com

Pentru toate lucrările autorilor trimise către Dilematix, transferul proprietății intelectuale se realizează în mod automat către SC Satiricon SRL în momentul expedierii acestora prin intermediul poștei electronice. Condiții detaliate pe www.dilemaveche.ro
NOTĂ: Se acceptă doar textele în format doc, docx, rtf, scrise cu diacritice și desene în format jpg sau pdf; Textele vor fi însoțite inclusiv de datele de contact ale părinților (adresa de e-mail, număr de telefon).

Partener: Inspectoratul Școlar al Municipiului București

din 2 decembrie numai împreună cu DILEMA VECHE

ACUM și în rețeaua de magazine MIC.RO

www.dilemaveche.ro

DILEMATIX
Manager de îngeri
supliment pentru copii editat de Dilema veche

Cum mi-a venit ideea cu îngerul păzitor? Se cade să citãm sursa... de inspiraţie! Mă aflam la Cluj împreună cu Ileana, care s-a auto-declarat „sora mea mai mică“ (nu-mi amintesc să fi avut vreodată vreo soră, dar pentru că am trăit mai multe vieţi, cine ştie?) şi am participat la lansarea cărţii Ruxandrei Cesereanu, Angelus. *Evenimentul a avut loc la librăria Humanitas şi s-au nimerit mulţi copii talentaţi pe acolo. Scriitoarea ne-a invitat pe toţi la un atelier de scriere ad-hoc, ca să zic aşa. Tema era despre îngerii noştri păzitori, care eventual nu au decît o aripă sau nici una şi despre cum se descurcă ei în lumea modernă. Stăteam în faţa colii albe de hîrtie, aşa ca Ana Ghenciulescu în interviul de mai jos cu Untitled (nu degeaba l-am ales în deschiderea acestui număr!), şi nu-mi venea nici o idee. Nu aveam nici măcar un strop de inspiraţie. Tocmai credeam că mă voi face de rîs, tocmai eu Dilematix, geniul creator, înţeleptul evaluator de compuneri, liderul breslei povestaşilor de pretutindeni, cînd am zărit undeva, pe un raft al librăriei, un mic ghemotoc alb. S-a uitat la mine cu nişte ochi mierii, bufniţeşti, a fluturat din toate cele şase aripi şi mi-a ordonat: „Scrie!“. Apoi, a început să-mi dicteze pe un ton cîrîitor. Nu-mi venea să cred: am umplut la repezeală vreo zece pagini şi toate erau strălucite, pline de metafore nemaivăzute nici în lumea păsărilor, nici în cea a îngerilor. Abia cînd am pus punctul de final, m-am prins: ghemotocul ciufulit era îngerul meu păzitor care nu mă lăsase la greu şi comandase pentru mine în Cer un text de mari premii internaţionale. După ce am predat textul, m-am întors să-i mulţumesc, însă... dispăruse! Aşa fac îngerii: dispar cu discreţie după ceşi îndeplinesc misiunea.*

De atunci şi pînă acum, n-am încetat să-l caut peste tot, pentru că se zice că, dacă îţi întîlneşti îngerii, e bine să-i prinzi de-un picior şi să nu-i mai laşi să plece. Nu l-aţi văzut voi cumva? Nu s-a pitit din întîmplare pe sub vreun pat sau în vreun ghiozdan? Poate că s-a întîlnit cu vreunul dintre îngerii voştri? Poate că m-a uitat? Sedus şi abandonat, mulţumindu-i în gînd Ruxandrei C. pentru că mi-a dat ocazia să-mi văd îngerul, fie şi doar pentru cîteva clipe, m-am gîndit la această temă, pentru că vroiam să aflu cît mai multe despre îngeri şi comportamentul lor. După ce am citit textele voastre m-am lămurit: îngerul meu n-a plecat nicăieri. E tot acolo, deasupra mea, însă i se pare lipsit de sens să mi se mai arate, atît timp cît eu cred în existenţa sa.

Ceva alb care se poate lungi la infinit
– interviu cu Untitled, un document Word –

Eram efectiv blocată. Mă holbam la Documentul gol din Microsoft Word. Cred că eram în pană de imaginaţie. Cînd se întîmplă, îmi simt mintea exact ca pagina aceasta albă, albă, alb la infinit şi nimic altceva.

Şi atunci am început să mă întreb cum e să fii o pagină, o suprafaţă limitată de un alb intens, care stă şi aşteaptă ca cineva să o umple?

Fără să-mi dau seama, am tastat în grabă:

Hei, ***Untitled,*** *de ce nu ai nume pînă nu te numeşte altcineva?*

(Scrisul a apărut din senin pe ecran.) Hm, nimeni nu mi s-a mai adresat pînă acum... Era ca şi cum aş fi fost invizibil. Toţi mă tratează aşa. Mă folosesc ca pe o suprafaţă virtuală pe care pot să-şi dezlănţuie cine ştie ce talente artistice. Ferească-mă bunul Dumnezeu de oameni ca aceia care mă umplu de vorbe aiurea şi mă salvează în mii de copii cu nume diferite. Şi apropo de nume, ei nu pot să priceapă că, dacă eu mă numesc într-un fel, chiar nu îmi doresc circuitele să mă numesc *altfel*. Asta-i nebunie!

Eu: *Deci nu vă convine să fie scris... pe dumneavoastră? Atunci de ce mai existaţi?*

Untitled: Ei, aş! Ce obrăznicie! Auzi, de ce exist! Păi, tu, copile, de ce exişti? În fine, lăsînd această lipsă de maniere la o parte; nu, găsesc că tastatul inutil pe mutra mea este o dovadă a unei totale lipse de maniere. De fapt, cred că toţi oamenii ăştia sînt complet nemanieraţi. Eu nu sînt doar o biată foaie de hîrtie. Eu... eu sînt virtual. Şi mi se pare absurd ca cineva să-şi expună ideile pe un *ceva* alb făcut din miliarde de punctuleţe alăturate şi care poate lungi la infinit (în fine, în funcţie de memoria calculatorului).

Eu: *Da, recunosc. Aveţi dreptate. Dar cred că nu vă daţi seama cît de mult înseamnă* infinit. *Este atît de palpitant să ştii că poţi să scrii* orice, *că ai la îndemînă suficiente mijloace încît să poţi crea chiar şi o operă de artă. Despre asta ce mai credeţi?*

Untitled: Ei bine, e adevărat. Pot fi văzut şi ca o sursă a nesfîrşitului şi, pentru că există nesfîrşite variante de a combina cuvintele şi literele, poate să răsară orice din foaia aceasta goală. Dar aici intervine o *dilemă morală complexă* – cum îmi place să o numesc. Există miliarde de texte, cărţi. Unele sînt considerate capodopere, altele mai puţin. Dar dacă priveşti din punctul meu de vedere, ei bine, nu prea mai au aceeaşi valoare.

Eu: *Ce vreţi să spuneţi?!*

Eu nu sînt doar o biată foaie de hîrtie. Eu... eu sînt virtual.

Untitled: Vezi tu, e greu de înţeles, dar voi încerca să-ţi explic. Problema este că toate capodoperele... puteau fi scrise de oricine. Da, ai auzit bine, *oricine* are la îndemînă cuvintele, prin urmare, oricine putea să creeze operele considerate acum geniale. Dar, bineînţeles, aici intervine harul, pe care nu toţi îl deţin. Harul de a face combinaţia perfectă. Şi dacă tot vorbeam despre infinit, trebuie să adaug că mai sînt foarte multe combinaţii de descoperit, aşa că mă pregătesc de pe acum să mi se umple pielea cu fel şi fel de cuvinte.

Eu: *Deci începeţi să fiţi de acord cu folosirea dumneavoastră ca loc pentru dezlănţuirea imaginaţiei?*

Untitled: Nu, fata mea, şi nu voi fi niciodată! Dar ce să-i faci, de-acum încolo vor scrie pe mine, şi vor scrie încontinuu, pînă nu va mai exista nimic din bietul de mine, sau nu va mai fi loc în lume de Documente Word. Şi uite că pînă şi tu te-ai apucat să mă umpli cu nimicuri. Ei bine, urează-mi succes! Îmi voi lua la revedere.

Eu am continuat să scriu, dar nu a mai răspuns. Şi nici acum nu ştiu dacă eu am scris totul sau dacă chiar am purtat o discuţie. Probabil va rămîne un mister. Numele lui – la fel. Şi nici nu m-am obosit să-l numesc. Ce este cert e că el este şi va rămîne Untitled.

Ana GHENCIULESCU, *clasa a VII-a, Colegiul German „Goethe“, Bucureşti*

Ştiaţi că în ţara „Alege-mă pe mine!“, la N de ţara Niciunde, îngerii noştri păzitori sînt instruiţi ca la armată? Ei bine, nici eu nu ştiam, însă mi-a povestit Mihaela cînd am întrebat unde şi cum îmi pot găsi îngerul. Răzvan susţine că pe îngerul meu îl cheamă Dile Matiz. Mai multe puteţi citi în ziarul Evenimentul îngerului!

Aduse cu poșta din Rai

Dragă Dilematix,

Ştii că nu sîntem singurele „fiinţe“? Nu? Atunci am să-ţi povestesc pe îndelete. Există două dimensiuni: cea a oamenilor şi cea a fiinţelor nemaiîntîlnite. Cea de-a doua dimensiune este alcătuită din două mari teritorii: Insula Vată pe băţ şi Împărăţia curcubeelor.

Insula este împînzită de piraţi-supă la plic, cranii cu flori şi scheleţi lipiţi cu gumă de mestecat. Cel care ordonă în această societate este piratul Jack cel Teribil. Dar să trecem peste asta...

Cea mai importantă este Împărăţia curcubeelor, care este populată de îngeri păzitori. Steagul şi simbolul împărăţiei este curcubeul cu cincisprezece culori. La fiecare un milion de copii născuţi ce primesc un înger păzitor, curcubeului i se mai adaugă o culoare.

Aici, pe strada Casinoului, numărul ##, stau îngerul meu păzitor şi soţia sa, sîcîitoarea Gertrude. Îngerul este pensionar, aşa că toată ziua joacă poker, ascultă muzică country, cîntă la tobe făcute din vată de zahăr, iar în timpul liber joacă bilele lui Karasnikopaţerka. Acesta este un joc în care înăuntrul bilelor găseşti cele mai trăsnite ingrediente cu care trebuie să pregăteşti un fel de mîncare nemaiîntîlnit. Anul trecut, Billy Bob Chopra, îngerul meu păzitor, a cîştigat Telecomanda surpriză (o prăjitură în formă de telecomandă cu nouăzeci şi nouă de feluri de ciocolată).

Billy Bob Chopra este un bătrînel tare simpatic, pe care îl vizitez cît de des pot, iar Împărăţia curcubeelor este un loc minunat pentru vacanţe.

Te invit şi pe tine, dragă Dilematix, în această lume de vis. Cine ştie, poate îţi vei găsi şi tu îngerul păzitor.

Trebuie să închei această scrisoare deoarece Billy m-a rugat să-l ajut să facă „Estebanjulioricardosdelarosamontoiaramirez“ – cine ştie ce i-o mai fi trecut prin cap.

P.S. E o prăjitură....

Prietenul tău scriitor,

Călin NEDELCU

Într-o zi, aproape de sărbători, cînd oamenii ziceau „No dic mă, da' junghe porcu'“, Dilematix a întîlnit pe stradă un înger cu mustaţă din păr de coadă de veveriţă şchioapă, cu aripa de la glezna dreaptă de pe piciorul stîng în ghips. Purta o haină de blană de dromader şi era încălţat cu pantofi ortopedici. Au făcut cunoştinţă, iar îngerul i-a spus lui Dilematix că este îngerul lui păzitor şi că-l cheamă Dile Matiz. Cum se apropia Crăciunul, Dilematix l-a întrebat dacă nu vrea să meargă pînă la magazinul Cipicelis, ca să-şi ia o pereche de cipicei ortopedici cu sistem interior de răcire. Îngerul s-a mirat, dar a acceptat şi au plecat amîndoi cu troleul spre centrul oraşului. Odată ajunşi acolo, Dilematix a observat că nu mai au mărimea 47, ci doar 46. Deodată, îngerului îi trece ceva prin cap. El auzise de la strămoşi că, dacă pui o mustaţă de înger în cipici, aceştia se fac mai mari cu un număr. Aşa a făcut şi Dile Matiz – îşi rupse mustaţa şi o puse în fiecare cipicel, pe rînd.

Dilematix a înţeles de atunci că îngerii păzitori renunţă la orice pentru tine.

Răzvan GHEORGHE

Îngerul meu păzitor face parte din lumea aceasta, deci, pe scurt, este un înger modern. Puteţi să mă credeţi pentru că ştiu ce spun. Mă salvează dintr-o grămadă de situaţii neplăcute şi este şi sfătuitorul meu în materie de... muzică. Ca să vă conving, am să vă povestesc cea mai recentă vizită a mea în casa dublului meu îngeresc:

– Bine ai venit!

Mă aflam într-o sufragerie imensă, albă, dar, aparent, goală.

– Tu chiar n-ai nimic în casa asta? Toate camerele pe care mi le-ai arătat sînt impecabile, dar complet goale. Mă aşteptam să ai măcar un scaun, o masă...

– Bineînţeles că am!

Şi deodată căzu din tavan o masă de douăzeci de persoane cu scaunele la locul lor.

– Cum ai...?!

– Offf... Hai să-ţi arăt casa din nou.

Şi reîncepu turul casei.

– Nu ţi-e mai uşor să-ţi ţii toate lucrurile în cameră? am întrebat eu, în timp ce el îmi arăta casa.

– Păi, la început fiecare înger are puţine lucruri, neştiind să-şi controleze puterile. Dar după cîtva timp, îţi dai seama că ai prea multe lucruri şi devine mult mai uşor aşa. (Brusc, apăru un dulap în faţa noastră.) Plus că piaţa imobiliară e din ce în ce mai inaccesibilă şi nu îmi pot cumpăra atîtea case pentru cîte obiecte am creat.

Zicînd asta, apăru în mîinile mele ziarul *Evenimentul îngerului* cu titlul de pe prima pagină: „Criza de pe Pămînt ne afectează piaţa imobiliară?!“.

– Mă rog, bănuiesc că ai înţeles ce vreau să spun. Hai să-ţi arăt Centrul.

N-am apucat să întreb ce este Centrul că m-am şi trezit în mijlocul lui... o sală imensă, imaculată, desigur, cu multe scări din sticlă. La parter, se găsea multă aparatură, în special ecrane mari Sony.

– Fiecare ecran arată viaţa unui om de pe Pămînt. A fost nevoie de o investiţie serioasă să facem minunăţia asta, dar, cu aprobarea lui Dumnezeu şi ştampila firmei de transport interpămîntean, am reuşit să acoperim costurile.

– Înţeleg, dar tu cum ajungi atît de uşor de aici, pe Pămînt?

– A, simplu. Am o cunoştinţă la departamentul de transporturi Rai-Pămînt. Aşa o să pleci şi tu de aici.

– Mda, chiar mă întrebam cum de mi s-a permis să vin aici, viu şi nevătămat.

– Ai noroc că sînt mai mult sau mai puţin bogat. Am plătit să stai aici o oră, şaizeci de minute adică. Ştii tu, trei mii şase sute de secunde!

– Şi de cînd sînt aici?

– De... trei mii cinci sute optzeci şi cinci de secunde.

– Deci... am început eu trist.

– Mda, cred că e timpul să ne luăm la revedere.

Şi deodată Raiul începu să-şi piardă conturul şi, în mai puţin de două secunde, m-am trezit din nou pe Pămînt.

Alexandru ŢÂRLEA

Copiii clasei a VII-a la Colegiul Naţional „B.P. Hasdeu“, Buzău, inspiraţi de prof. Alina Dinu

O cameră de luat vederi în ceruri

Sîntem diferiţi. Unii dintre noi pot uni luna cu soarele, pot crea labirinturi printre stele sau chiar o lume imaginară în benzi desenate, doar prin nişte mişcări uşoare ale creionului pe hîrtie. Alţii pot fredona cîntece, pot aduna notele muzicale formînd un miracol nedesluşit, o melodie care te poate înveseli sau îţi poate spune ce simţi.

Dar eu? Eu pot alege cuvintele, le pot împreuna şi astfel pot crea ceva... ceva ce nu există. Însă momentan sînt doar o fată, stau în camera mea şi caut din priviri ceva, dar nu ştiu ce. Mă gîndesc la îngerul meu păzitor. Toţi avem unul. El este ca un aparat de filmat în spatele nostru. Nu-l poţi opri din a mai filma pînă în clipa în care mori.

Stai un pic, îmi scrie Dilematix ceva pe mess:

– Mihaela, mă poţi ajuta cu ceva?

– Da, sigur, cu ce?

– Îţi mai aminteşti cînd ţi-am spus despre mine că am mai multe vieţi? Una dintre ele am pierdut-o în atacul acela al băştinaşilor în Bazaconia, iar acum am luat alta. Această nouă viaţă este ca o pagină de jurnal. Îi trebuie o dată şi un conţinut. Dar, cel mai important, trebuie să existe cineva care să scrie toate astea. Ei bine, noii mele vieţi îi lipseşte esenţialul, un înger păzitor. Mă poţi ajuta să-mi găsesc unul?

– Hm... Păi, mai am eu un prieten aşa, cu mai multe vieţi, însă el e jumătate ascuţitoare de creiere şi jumătate pisică. Acesta mi-a spus că şi el a trebuit să-şi găsească un nou înger păzitor, dintr-o cauză asemănătoare cu a ta. El a făcut următoarele:

Amers la un tîrg de unde poţi închiria baloane, dar nu din acelea cu aer, baloane care funcţionează cu praf magic. Arată exact ca un balon cu aer, însă în locul în care este băgat aerul este pusă o păpădie imensă pe care se presară praf magic. OK... deci acest prieten al meu a închiriat un balon cu praf magic şi a plecat în ţara „Alege-mă pe mine!“, la N de ţara Niciunde.

Cînd a ajuns aici, a lăsat balonul pe margine şi a păşit înainte pe o cărare presărată cu fulgi albi. După vreo trei minute de mers, a ajuns în faţa unui platou, un fel de deschidere către o lume total paralelă faţă de a noastră. Pe jos era o iarbă sclipitoare de culoare verde-gălbui, iar locul era înconjurat de cascade. Dacă priveai în faţă puteai observa că nu se mai aflau cascade, acolo era o margine plină de flori multicolore. Peisajul era de nedescris. În spatele marginii cu flori se putea vedea un munte imens străbătut de o rază de soare care părea că-l împarte în două. Se spune că în această ţară soarele nu apune, că muntele îl ţine de acea rază, iar el nu mai poate să facă loc lunii.

În mijloc erau aliniaţi mai mulţi îngeri, ca la armată, care erau instruiţi în misiunile lor de către un instructor care părea cam dur. Cînd l-au văzut pe prietenul meu, au rămas cu gurile căscate. Instructorul lor l-a întîmpinat cum se cuvine, apoi l-a întrebat pe cine doreşte, după ce i-a prezentat candidaţii.

– L-aş vrea pe primul din dreapta... dar mai întîi îi voi pune cîteva întrebări. E în regulă?

– Da, cum să nu! răspunse instructorul foarte sigur pe el.

– În primul rînd: cum te cheamă?

Acesta răspunse cu o voce subţire:

– Life!

– Cum poate lumea deveni mai bună?

– Pentru ca lumea, oamenii să devină mai buni, ar trebui în primul rînd să ne iertăm unii pe alţii. Ar trebui ca iarna să ningă cu iertare.

– Îngerule, eşti foarte înţelept! Vrei să fii îngerul meu păzitor?

– Da, desigur.

Şi uite aşa a făcut prietenul meu rost de un înger păzitor, unul foarte bun. Poţi face la fel, Dilematix!

– Mulţumesc mult, Mihaela!

Privesc spre tavan şi mai sus de el, spre geamul meu către cer. Şi ninge, ninge ca-n Fraţii Grimm. Norii se scutură de argint şi totu-i alb de ninsoare. E o noapte ca-n poveşti.

Mihaela PETCU, *clasa a VII-a, Şcoala nr. 39, Bucureşti*

Bogdan, care de curînd este scriitor cu „acte-n regulă“, adică cu o carte publicată ce se numeşte Luptătorii virtuali, *ne-a trimis din nou un text care conţine „un consum excesiv de imaginaţie“. El a fost vizitat de îngerul său, Serafimul Rostogol, în timp ce zăcea în pat cu piciorul în ghips, crezînd că norocul l-a părăsit definitv. Se pare că nu!*

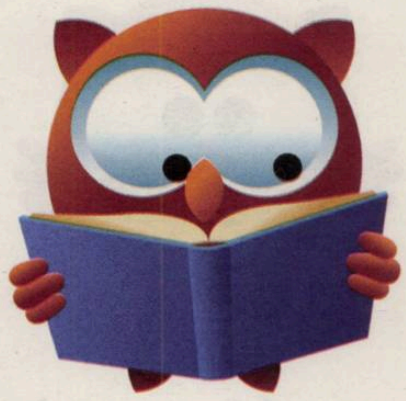

Serafimul Rostogol

Salut... ăăă... bănuiesc că ar trebui să mă prezint. Numele meu este Înger. Înger şi atît. Deşi nu m-am mai uitat de cîteva decenii în oglindă, pot garanta că, de îndată ce mă vei întîlni, te vei izbi de o imagine clară, lucitoare, a unei fiinţe albe ca neaua, cu şase aripi, fără riduri – sper eu (cîteodată timpul nu îi iartă nici pe îngeri). Legendele îngereşti spuneau că, din momentul în care devii înger ori avansezi în gradul de serafim (cazul meu), primeşti printr-o taină încă necunoscută, sub aripă, un suflet. Partea mai ciudată aici este că nu ştiam cine, cine putea fi protejatul meu? Iar ca urmare, am călătorit peste mări şi oceane, peste fluvii şi multe unităţi de relief răutăcios de înalte, pentru a-l descoperi. Puteam să pun pariu că era un prinţ sau un viitor duce, cineva leit cu mine. Aşa mi se spusese.

Cîteodată, unele călătorii sînt mai bizare decît par. Cel puţin asta am aflat pe propria-mi piele cînd, în timpul zborului, am constatat cu stupoare că pot fi văzut de oameni. Dar nu de orice oameni, ci de braconieri. Aţi auzit bine, braconieri de îngeri.

Poc! Zbură un glonţ pe lîngă urechea mea.

Poc! Veni altul, ce mă rată *la mustaţă*.

– Măi, Ioane! Pot jura că asta-i cea mai mare *păsăruică* pe care am văzut-o. Eşti sigur că facem bine ceea ce facem? întrebă unul dintre vînători.

– Cred, Bade, că nu degeaba vînătorii ăsteia i se spune braconaj! Pentru că acum sînt cele mai gustoase vînaturi. Cine ştie, poate mîine găsim pe cer o *balenă zburătoare!*

– Aaa... abia aştept să văd faţa nevestimii cînd oi aduce acasă o frigăruie atît de mare!

– Mda, şi cu şase aripi! îl completă celălalt.

Pînă minţile lor cam încete reuşiră să *proceseze* ceea ce tocmai văzuseră pe cer şi să scape o exclamaţie suficient de puternică pentru a trezi şi morţii: „Şase aripi??!!!!!!!!!!“, eu deja mă aflam departe, adîncit în gînduri.

Tocmai scăpasem de o primă ameninţare. Ştiam prea bine că ăst tărîm era periculos. Totuşi, nu asta trebuia să mă îngrijoreze cel mai tare. Vestea şoc venise tocmai cînd am ajuns în zonele pline de suflete şi sufleţele. Cît eram eu de înger, simţeam că am să leşin. *Sute!* Mii! Mii de fiinţe se perindau pe străzi, nestingherite. Care dintre ele o fi fost protejatul meu? Era ca şi cum aş fi căutat acul în carul cu fîn.

– Ah, gîndeşte! Gîndeşte! îmi tot spuneam, în timp ce planam deasupra atîtor muritori (de data asta fără a mai fi văzut).

Nu prea aveam sorţi de izbîndă, doar dacă... da. Asta era. Regula spune că-ţi poţi găsi protejatul numai cît timp el este copil. Pe dată lucrurile începură să se limpezească. În toată lumea, există doi oameni care mă pot ajuta: Moş Crăciun şi Moş Nicolae. Ambii îi cunosc pe toţi copiii din lume. Am meditat vreme îndelungată pe cine să aleg, pentru ca în final să-mi ascult motto-ul care nu mă dezamăgise niciodată: *„Lasă-ţi destinul să decidă, pentru că el într-un fel sau altul se va adeveri“*. Şi aşa am făcut. Am dat cu banul. Moneda a zburat, cerculeţul s-a învîrtit în aer... cap! Căzuse cap.

– Dacă aşa vrea destinul, Moş Crăciun să fie!

Aşa că, ţuşti spre Laponia, tărîmul răspunsurilor, dar şi al jucăriilor inimaginabile. Curînd aveam să constat că alegerea pe care o făcusem chiar părea cea mai bună. De ce? Simplu. Pentru că pretutindeni unde priveam în fabrica Moşului, vedeam numai tehnologie sofisticată, benzi rulante de jucării, calculatoare ultramoderne şi spiriduşi isteţi-foc.

– Ziua bună, domnule Înger! Te putem ajuta cu ceva? mă întîmpină un spiriduş, scriind de zor într-un registru.

– Sigur! Aş dori să-l văd pe Moş Crăciun, într-o problemă de grad dumnezeiesc, dacă se poate.

– Aha, aha, da... zicea spiriduşul fără a mai conteni din scris. Aveţi programare? mă întrebă, aţintindu-mă cu ochii săi de un verde-smarald.

– Nu, dar...

– În acest caz, magia Crăciunului vă poate ajuta numai sîmbăta şi duminica între orele 14 şi 18.

– Nu înţelegeţi. Am nevoie disperată de arhivele voastre.

– Şi eu am nevoie de cîţiva centimetri în plus. Ţi se pare că mă plîng?

– Ce se întîmplă aici, Hapciu? interveni un alt spiriduş.

– Acest domn crede că dacă are autoritate...

– Mă ocup eu de aici, Hapciu! Ia o pauză.

Aşa m-am trezit condus de binevoitorul spiriduş Tic-Tac către o încăpere numită *Camera Computerelor*.

– Şi, cu ce vînt pe la noi?

– Cu vînturile polare, bineînţeles, i-am răspuns nonşalant. Ele sînt foarte friguroase, iar cîteodată te cam fac să uiţi de ce ai venit.

– Observ.

– Aş avea nevoie de un copil căruia să-i fiu înger păzitor, unul care să semene cu mine. Adică bun, cuminte, cu stare... să fie... făcut parcă pentru mine.

– Hmm... din nefericire nu prea avem mulţi copii care să îndeplinească asemenea cerinţe. Cei bogaţi sînt răi, iar de Crăciun nu primesc decît cărbuni din partea noastră, pe cînd cei foarte cuminţi sînt săraci, oneşti, iar noi nu-i putem ajuta decît cu un mic dar pe an.

– Arătaţi-mi-i pe cei cuminţi.

Aşa că spiriduşul îmi înşiră în faţa ochilor vreo şase saci cu poze şi 20.000 de gigabiţi tot cu poze. Pentru început, scoase conţinutul primului sac, iar o mare de imagini năvăli peste mine, încît a fost nevoie de toate cele şase aripi pentru a putea zbura din calea lor.

– Ai văzut pe cineva care ţi-a atras atenţia? strigă piticul.

– Nu, nu... nu cred că aş mai dori să caut prin saci! Aveţi o variantă online de căutare, ceva mai puţin solicitantă?

– Sigur că da. I se spune *hi5*! Ia loc să vezi! Majoritatea copiilor cred că deja şi-a găsit îngerul păzitor.

– Ce scrie acolo? În-ge-raş Dul-ce? Un înger din poveşti, Înger de ciocolată... Domnule Tic-Tac, chiar nu glumeai! Majoritatea copiilor şi-a găsit un înger, majoritatea îngerilor şi-a găsit un copil, numai eu am rămas de izbeliţe.

– Nu dispera, îngerule, mă linişti Tic-Tac. Ce ai spune, să dai un anunţ la *Mica publicitate?* Cine ştie, poate că anunţul va fi văzut de copilul potrivit. Nu eşti nici primul, nici ultimul care a făcut aşa ceva.

M-am apropiat mai atent de ziarul pe care spiriduşul tocmai îl scosese, şi am citit: *„Înger Hip-Hop caut partener de cîntat la festivalul de la Mamaia, contact 12345“, „Înger al dragostei, Cupidon, caut adolescent pentru a-l săgeta, contact 0000“, „Caut Arhanghel majordom, pentru o servire dumnezeiască, contact 3535“*.

– Să ştii că nu este o idee rea. Mulţumesc pentru ajutor, prietene Tic-Tac. Nu o să uit ce ai făcut pentru mine! Voi pune şi pentru tine o vorbă bună în Ceruri. Pînă atunci, *au revoir!*

Uite-aşa, mă trezesc eu într-o sală micuţă, închiriată cu modesta sumă de bani din *două miruiri şi jumătate de smerenie,* în speranţa găsirii copilului pe care să-l protejez. În mod sigur destinul avea să mă ajute şi de această dată, că doar cine ar refuza un înger păzitor? Am mers către uşă, gîndindu-mă că voi găsi şiruri întregi de copii îmbulzindu-se pentru a intra, însă... acolo se aflau numai patru fiinţe, dintre care trei nu erau copii.

– Ăăă... puteţi intra, am spus cam fără tragere de inimă.

Pe uşă intră un domn îmbrăcat în kaki, care avea o puşcă în mînă.

– Să trăiţi, domnule Înger Suprem! zbieră soldatul, mai-mai să mă arunce pe fereastră. Dorim să vă luăm cu arcanul în armată, pentru că ducem lipsă de soldaţi capabili! Sînteţi...

– Următorul, am strigat!

– Bună ziua, vorbi un domn şi mai ciudat decît cel dinainte, care purta cel puţin şase culori pe el, avea un joben de două ori mai înalt decît statura sa, iar la spate mîngîia un bici. Am fi onoraţi dacă aţi accepta oferta de a intra în Circul...

– Următorul!

Uşa se deschise, iar prin ea zbură o plăcintă ce-mi agresă direct faţa!

– Tu, tu, tu, te vreau! plînse în hohote un micuţ răzgîiat, cu faţa de clovn.

– Următorul!

– Aici se dau ajutoare sociale pentru bătrînii fără... vorbi o mamaie ce avea pe puţin vîrsta mea.

– Următorul!

Of, nu puteam cu nici un chip să-mi găsesc sufleţelul sortit. Probabil că nu căutasem bine. Probabil... probabil că sufleţelul căutat era un adult. În clipa aceea, am făcut ceea ce făcusem o viaţă întreagă: am dat cu banul. Culmea destinului, moneda mi-a scăpat din mînă şi a intrat prin tavanul unei şcoli. Am zburat năvalnic pentru a o recupera, iar atunci, la etajul I, întins pe cimentul rece, stătea el, stătea copilul meu cu moneda în mînă.

– Este a ta? mă întrebă el.

– Da...

– Au!

– Ce ai păţit? Te doare piciorul?

– Îhî, am văzut moneda ta, iar cînd m-am aplecat după ea, mi-am sucit glezna.

– Aha, asta înseamnă că eu sînt îngerul tău păzitor. Încîntat! Să te ajut să te ridici! Era să uit... Cum te cheamă?

– Bogdan. Pe tine?

– Din moment ce eu ţi-am cauzat căderea, cred că mă pot numi Rostogol! Serafimul Rostogol.

Aceasta a fost povestea mea. Destinul cîteodată poate să ne joace feste, însă cu mine nu a fost aşa. În ciuda faptului că mă aşteptam la un bogătaş ori la un alt înger în miniatură, eu chiar am primit ce am meritat. Bogdan este un băiat, cum să spun....visător. Şi el a visat la fel de mult ca mine la un înger cu cel mai înalt grad, la o minunăţie, în schimb m-a primit pe mine. Din poveştile lui, am aflat că de obicei este cu gîndul la mine cînd se împiedică sau cînd imaginaţia îi zboară de la dragonii matematicilor şi elfii englezi, la teme şi învăţat, şi în multe, multe alte cazuri. Părerea mea este că, orice ar fi, ne meritäm unul pe altul.

Autorul chiar s-a împiedicat pe scări, a făcut o entorsă şi are un ghips acum, motiv pentru care această poveste se află pe hîrtie. Aşadar, aveţi grijă cu îngerii voştri! Consumul excesiv de imaginaţie dăunează grav învăţătului!

Bogdan Cătălin MEREUŢĂ, *clasa a VIII-a, Şcoala nr. 40 „Iulia Hasdeu“, Galaţi*

Aţi auzit de van Strauss, fiul lui van Jorje şi nepotul lui van Gogh? Locuieşte într-un orăşel din Alabama şi tocmai a aflat la ce sînt bune un tablou şi o pipă, moştenite de la bunicul său. Dora ne spune că „puterea de a crede nu ţi-o poate lua nimeni, niciodată". Iar Oana s-a întîlnit cu un înger care iniţial lucra pentru FBI, apoi a devenit păzitorul cărţilor sale.

Moștenirea îngerilor

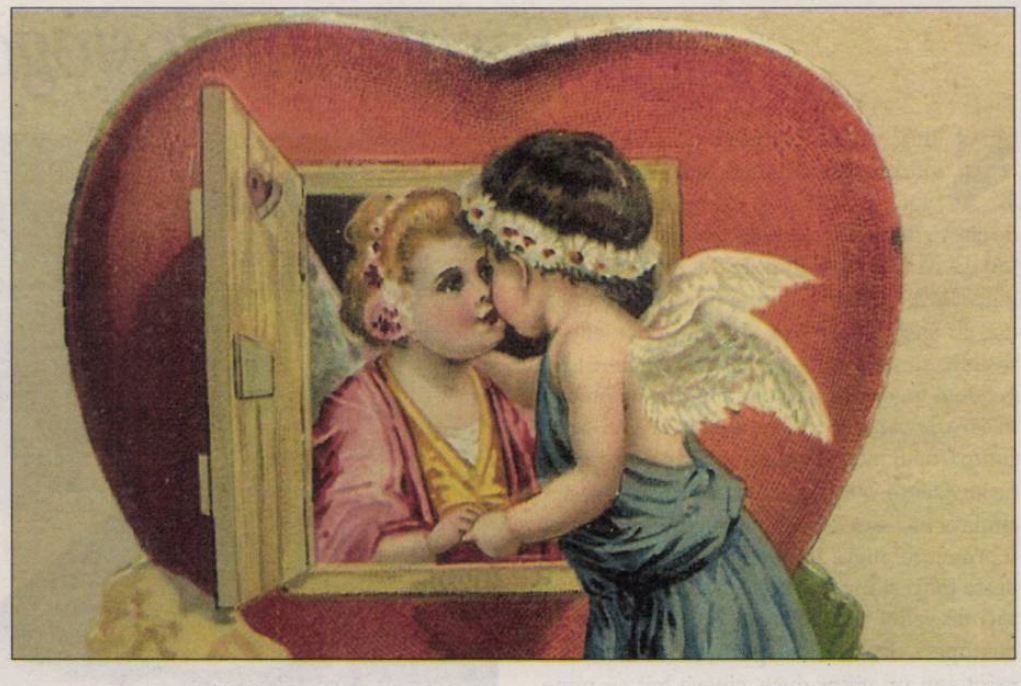

Într-un orăşel din Alabama trăia o familie foarte bogată. Majoritatea bunurilor familiei provenea dintr-o mică afacere care între timp a luat amploare. În casă locuiau trei generaţii: bunicul van Gogh, fiul acestuia van Jorje şi nepotul van Strauss. Van Gogh vroia să aibă bani doar pentru strictul necesar şi, ca un bun creştin, ceva de donat săracilor. Van Jorje, care ajuta ca afacerea să prospere şi căruia nu-i păsa deloc de caritate, împreună cu lady Helena aveau un băiat foarte înţelept, van Strauss, apreciat însă doar de bunicul său.

Van Gogh era acum bolnav de cancer în fază terminală, mai avea de trăit cîteva luni. În afară de nepot, oamenii nu erau prea trişti, fiecare aştepta să moştenească ceva din averea bunicului.

Van Strauss era atît de afectat, încît nu mai putea mînca, iar bunicul, observînd tristeţea băiatului, îl chemă la el. Stătea la pat, alb ca varul şi slab ca băţul, dar mai avea putere să-l mîngîie pe creştet. Cu o voce firavă îi spuse să caute în dulapul de lîngă geam. Deschizînd dulapul, copilul văzu un tablou cu scaunul din dormitor pe care se afla pipa bunicului. Atunci van Gogh îi spuse că, ori de cîte ori va avea nevoie de el, să se uite la tablou, iar el va ieşi din pipă şi îl va ajuta.

După cîteva minute copilul ieşi din cameră cu lacrimi în ochi, anunţînd decesul bunicului. Nici un adult nu avea chef de înmormîntare, toţi aşteptau deschiderea testamentului şi împărţirea banilor. Dar ce e necesar e necesar, aşa că după o înmormîntare scurtă, la care nici nu chemară preot, merseră acasă şi citiră testamentul:

„Dragii mei, ştiu că voi iubiţi banii, dar eu iubesc caritatea, aşa că donaţi ceva bani săracilor, iar cu restul faceţi ce vă taie capul. Lui Strauss, singurul care are abilitatea de a înţelege şi aprecia semnificaţia darului, îi las pipa şi tabloul din dulap."

Pipa şi tabloul i-au fost date lui Strauss, dar la împărţirea banilor apărură probleme. Van Jorje, egoist şi nemilos, credea că toţi i se cuvin numai lui, deoarece el a ajutat la creşterea profitului afacerii, în vreme ce fratele său, van Eduard, deşi nu participase activ în afacere, susţinea că fiecare trebuie să primească aceeaşi cotă, fiindcă aveau acelaşi grad de rudenie cu decedatul.

Nereuşind să se pună de acord, au mers la Tribunal, unde judecătorul, după citirea testamentului, hotărî că teoria lui van Eduard era cea bună, aşa că împărţi banii în mod egal celor doi.

Eduard părea destul de mulţumit cu cît primise, dar Jorje era enervat la culme. Pentru el tot nu erau destui bani, aşa că începu să vîndă obiectele mai valoroase ce îi aparţinuseră lui van Gogh. Picturile aveau trecere şi scotea bani frumoşi pe ele, dar, dat fiind că van Gogh picta doar de plăcere, într-o lună se terminară. Se hotărî să vîndă şi tabloul lăsat de van Gogh fiului său, dar van Strauss nu vroia nicidecum, aşa că ajunseră la o înţelegere: putea să păstreze tabloul, dacă în termen de două zile îi plătea contravaloarea. Copilul nu vroia să cedeze, chiar dacă ştia că şansele lui erau nule, şi începu să le roage pe rude să-l împrumute care cu cît poate. La sfîrşitul celor două zile reuşi să strîngă doar un sfert din suma convenită cu tatăl său şi astfel acesta luă tabloul şi-l vîndu. Băiatul se simţea foarte prost, ca şi cum l-ar fi dezamăgit pe bunic.

Se duse la el în cameră, vrînd să-şi ceară scuze de la bunic, dar zări pipa şi înţelese de ce acesta îi lăsase şi pipa. „Ori de cîte ori vei avea nevoie de mine, uită-te la tablou, iar eu voi ieşi din pipă!" au fost ultimele sale cuvinte. Copilul luă pipa şi cu părere de rău spuse:

– Îmi pare rău, bunicule, simt că te-am dezamăgit. Am făcut tot ce am putut, dar nu am izbutit să strîng destui bani pentru a răscumpăra tabloul.

– Nu e vina ta, am ştiut că tatăl tău va încerca să vîndă tabloul, dar mă bucur însă că ai găsit o altă cale de a comunica cu mine, se auzi un glas din pipă.

– Îţi mulţumesc, bunicule.

Atunci uşa se deschise larg şi zgomotos. Van Jorje intră pe uşă, luă pipa şi-i spuse că, din moment ce tablourile s-au vîndut aşa de bine, sigur va scoate ceva bani şi pe ea. Copilul îi oferi banii adunaţi, dar van Jorje îl refuză din nou. Van Strauss disperat spuse în gînd:

– Bunicule, te rog ajută-mă, nu ştiu ce să mai fac!

– Nu te îngrijora dragule, voi fi alături de tine oricînd.

– Bunicule, te aud, dar nu te văd.

– Nu m-ai auzit şi nu m-ai văzut nici înainte, doar ţi-ai imaginat că o faci, şi asta te-a ajutat. Lucrurile materiale ţi le poate lua oricine, dar puterea de a crede nu ţi-o poate lua nimeni, niciodată.

Dora MORAR-BOLBA, *clasa a VI-a, Colegiul Naţional „George Coşbuc", Cluj-Napoca*

Păzitorul cărților

Era noapte, întuneric şi frig. Mă duceam spre casă după o după-amiază superbă petrecută la ceainărie. A fost frumos, dar mi-am dat seama că trebuia să plec atunci cînd nu mai aburea nici un ceai şi în jurul meu nu mai era nimeni. Tocmai îmi luasem o carte nouă, de Martin Page – *M-am hotărît să devin prost,* şi mi se părea că nu mai ajung acasă ca să o pot începe. Fără să-mi dau seama, am ales scurtătura – un gang întunecos care miroase urît şi care nu e sigur nici ziua, darămite noaptea – şi mi-am continuat drumul în linişte. Simţeam însă ceva ca o umbră în spatele meu, mergînd odată cu mine. Cu teamă şi tremurînd toată, m-am întors să văd cine e, dar în spatele meu nu era nimeni. M-am gîndit că în ziua aceea băusem o groază de ceai negru, care e un fel de cafea a ceaiului. Probabil că asta era cauza senzaţiei mele. Am continuat să merg cu mîna încleştată pe carte şi cu sentimentul că nu sînt singură.

N-am apucat să mai tremur mult, căci am auzit un claxon puternic şi am simţit o lovitură destul de dureroasă. Asta e tot ce mai ţin minte pînă să mă trezesc în casă, îmbrăcată în pijama, învelită, şi cu un ceai fierbinte cu lămîie lîngă mine. S-ar putea să par nebună. La început am crezut că am visat, dar apoi am văzut cartea şi mi-am dat seama că ceva ciudat se întîmplă. Nu trece mult şi aud apa de la robinetul din baie curgînd şi hotărăsc în sfîrşit să mă ridic. Mă duc şi văd... nişte aripi imense, albe şi extraordinar de frumoase. Ascundeau un chip de o sfîşietoare tristeţe.

– Cine eşti ?

– Eu sînt Înger. Lucrez pentru FBI.

– Eu sînt Înger. Lucrez pentru FBI.

– Credeam că lucrezi pentru Dumnezeu. Şi de ce atunci cînd te-am întrebat cine eşti mi-ai zis şi unde lucrezi?

– Pentru că altfel nu vei înţelege, aşa cum nu mai înţeleg nici eu. Ar fi trebuit să fiu îngerul tău păzitor. Dar tu citeai prea mult şi eu simţeam că n-aveai nevoie de mine ca să înţelegi lumea. Asta probabil m-a făcut să accept propunerea lor.

În urmă cu cîţiva ani, FBI-ul a făcut un studiu despre efectul cititului, iar rezultatul a fost absolut cutremurător. Cititorii, în special femeile, au început să aibă idei şi să gîndească pe cont propriu, după multele lor lecturi. Dacă 1 din 100 de oameni începe să gîndească, atunci lumea fie va deveni un haos (pentru că cititorii învaţă din cărţi să-şi exprime liber punctul de vedere, devin sceptici, greu de manipulat şi nu numai), fie totul va deveni paşnic, nu vor mai exista războaie şi revolte, iar viaţa va fi ciudată. FBI-ul a hotărît să acţioneze. A antrenat şi pregătit o echipă de îngeri păzitori pe care i-a trimis în toată lumea să-i anihileze subtil pe cititori. Doar că eu nu m-am putut stăpîni atunci cînd te-am văzut în faţa maşinii. În acel moment, instinctele mele mi-au adus aminte de ce am fost creat şi că am fost manipulat de FBI în scopuri negative. Sună incredibil, dar aşa stau lucrurile.

– Oau... totul e aşa de... cum să zic? Nu mă aşteptam să fie aşa povestea. Şi să ştii că-ţi mulţumesc pentru că m-ai salvat.

– Cu plăcere. Trebuie să plec acum pentru că nu vreau să fiu descoperit de ei.

– Deci nu renunţi? Tot ei te controlează? Îi vei *anihila subtil* şi pe alţii ca mine?

– Nu vreau să mă înţelegi greşit, dar vei avea mari probleme dacă cineva află că tu te opui hotărîrilor luate de FBI. Şi să ştii că datorită ţie am hotărît să mă las de meseria asta. Mă voi apuca de citit, ca să nu rămîn cu regretul că am făcut cea mai mare greşeală atunci cînd am acceptat să lucrez pentru oameni. E atîta pasiune, atîta concentrare, atîta bucurie pe chipul vostru, cînd citiţi, că nu mai vreau decît să simt şi eu cum e să fii cititor.

Din toată povestea asta mi-am dat seama că îngerii pot greşi la fel ca oamenii şi că nu sînt perfecţi. L-am mai întîlnit pe Înger după aceea de cîte ori am deschis o carte. Îl simt şi acum citind peste umărul meu, ba aş putea să jur că uneori îl aud chicotind.

E îngerul păzitor al cărţilor mele, îngerul care a lucrat odată pentru FBI.

Oana MANCU, *clasa a VII-a, Liceul Pedagogic „Spiru C. Haret", Buzău*

MANAGER DE ÎNGERI

După vizita pe care le-am făcut-o la Buzău copiilor de la C. N. „Mihai Eminescu“ se pare că ne-am ales cu un fan club mai mare decît ne imaginam. Deja a apărut dile-concurența între școli și ne-am pomenit cu texte și din partea copiilor de la C. N. „B.P. Hasdeu“. Drept răsplată, le oferim 500 de norișori. Mult succes la geogravarză!

Oare mai există îngeri?!

La întrebarea lui Dilematix dacă există îngeri, copiii din clasa a V-a a Colegiului Național „B.P. Hasdeu“ din Buzău (ei înșiși niște îngerași, depinde din ce unghi sînt priviți...) au răspuns fără să mai stea pe gînduri. Fiecare are povestea lui, trăită sau imaginată ca și cînd ar fi fost trăită. Că îngerii există, sub un fel sau altul, nu mai încape nici o îndoială. De la prezența caldă a unei ființe dragi, pînă la apariții insolite și uneori aproape imperceptibile, îngerașii noștri sînt aici, cu, lîngă *sau* deasupra *noastră. Ssst! Îi auziți?!....*

profesor coordonator
Amalia Gabriela ȘERBU

■ Era o dimineață friguroasă de luni. Ceața fuziona cu razele slabe ale bătrînului Soare, care încercau din răsputeri să pătrundă prin covorul fantomatic de pretutindeni. Castanele se desprindeau din micile lor locașuri și cădeau în fața călătorilor. Un astfel de peisaj se putea observa în acel moment.

În curtea școlii se auzeau pașii grăbiți ai unei fetițe de vreo 11-12 ani. Orele de curs începuseră, iar la prima oră clasa ei avea geografia sau, cum îi spuneau ei, geogravarza. Catrina – căci așa o chema pe fetiță – întîrziase un sfert de oră. Intră cu sfială în clasă și spuse pe un ton atît de încet încît de-abia putu profesorul să o audă:

– Vă rog să mă scuzați de întîrziere, domnule profesor. M-am trezit tîrziu, apoi a făcut mașina pană...

– Am înțeles, o întrerupse profesorul brusc, pe un ton aspru. Ia loc în bancă, dar, dacă se mai întîmplă, nu voi mai fi atît de înțelegător!

Toată ora, Catrina nu putu să scoată o vorbă. Stătea mică în bancă și aștepta să se termine ora.

– Copii, data viitoare dați test! Aceste note se vor trece în catalog, așa că va trebui să învățați totul la perfecție! Bună ziua! spuse domnul profesor serios.

Catrina încremeni. Un test? Asta însemna că trebuia să învețe toate lecțiile din urmă, la vederea cărora, pînă atunci, spunea mereu: „Lasă că le învăț eu mîine...“

Săptămîna aceea a fost cea mai ciudată și mai proastă din viața ei: caiete uitate, desene la ora de pictură stricate, foi rupte și cîte și mai cîte...

În dimineața cu testul, Catrina se duse la școală cu teamă. Urcă treptele cu greu. Totuși, treptat, își simțea picioarele tot mai libere. La etaj, simți un aer cald ce i se strecură sub tălpi. Se simți ca și cum ar pluti. Ușurată și fără să-i pese de nimic, se lăsă purtată de acel aer și merse mai departe pe culoar, prin fumul ciudat ca o ceață plăcută.

În clasă, scaunul ei banal din bancă, cu gume lipite pe fundul lui, devenise un tron cu diamante și rubine.

Clopoțelul, care acum suna ca un cîntec al zînelor, anunță intrarea la ore. Catrina aștepta relaxată, iar cînd îl văzu pe profesor pufni în rîs: acesta era îmbrăcat într-un costum elegant, cu niște pantofi lucioși ca sticla. Cireașa de pe tort era însă freza: părul gri, amestecat cu pete albe din loc în loc era aranjat ca țepii unui arici uriaș. Cît despre foile de lucru, totul era cu susul în jos: pe foile, care ar fi trebuit să fie pline de întrebări despre relief și alte chestii de geografie, se puteau găsi formule matematice și poze cu animale preistorice. „Aceasta este cea mai bună zi de naștere!“ își spuse în șoaptă Catrina, căci era ziua ei și totul era minunat.

Cînd s-a întors de la școală, mama sa a întrebat-o:

– Ți-a plăcut cadoul de ziua ta?

Catrina zîmbi și o îmbrățișă. Acum știa că mama ei este îngerul său păzitor.

Diana MÂNDRUȚĂ-TĂNĂSESCU

■ În vara anului trecut, s-au întîmplat multe...

Ei bine, într-o zi toridă de vară, eu și prietenii mei, Ioana și George, am vrut cu orice preț să ajungem la o peșteră din apropierea pădurii orașului. Bineînțeles că acea peșteră are și o poveste mai înfricoșătoare, pentru că altfel noi nu mai aveam ce căuta acolo. Așa că, acea poveste – la crearea căreia mulți oameni au contribuit (și nu mă refer la faptul că au spus minciuni) – vorbește despre faptul că, atît în peșteră cît și în apropierea ei, au fost văzute cîteva umbre transparente, fantomatice. Ele au fost numite de mai toată lumea *îngeri,* pentru că cine le vedea avea o bucurie, cu condiția să aibă gînduri bune. Eu și prietenii mei am vrut să ne convingem dacă legenda este adevărată.

Dar voi, copii, nu v-ați gîndit că îngerii sînt ființe ce nu trebuie explorate?

Cînd am ajuns la pădure, eu și cu Ioana eram foarte entuziasmate de mica noastră expediție. Pădurea era deasă și întunecată. George se dădea mare că nu îi este frică, dar, cînd s-a auzit un cățeluș lătrînd, a început să țipe. Eu și Ioana ne-am prăpădit de rîs.

Din depărtare, se vedea o stîncă săpată de ani și de rîuri care au curs pe acolo.

În acel moment, am zărit un fel de umbră fantomatică ce ne tăia calea. Umbra părea că vine spre noi. După un timp, ne-am dat seama că acea umbră era un înger care a început să ne grăiască:

– Dragi copii, ce vă aduce pe aici, pe meleagurile acestea?

Eu și prietenii mei am rămas muți de uimire. După cîteva minute, în care ne-am mai revenit, am spus:

– Am auzit despre legendă și ne-am gîndit să explorăm puțin locurile! am spus eu cu o voce pe care nu mi-o recunoșteam.

– Dar voi, copii, nu v-ați gîndit că îngerii sînt ființe ce nu trebuie *explorate,* cercetate, așa cum nici poveștilor nu li se poate verifica adevărul?! Noi trebuie să fim singuri, departe de oameni; de aceea, am trimis niște îngeri doar pentru copii, ca să-i ferească de rele și să stea neîncetat în legătură cu Dumnezeu. Dar nu prin legătura telefonică, cum spuneți voi, mobil și SMS. Aveți grijă de voi și Cel Bun să vă ocrotească!

Apoi, îngerul a dispărut printre copaci, fix în adîncul peșterii.

Și așa s-a sfîrșit aventura noastră cu îngerii, pe care nu o voi uita niciodată. Nici acum nu știu, de fapt, dacă cel cu care am vorbit a fost un pădurar, un călugăr sihastru sau un bătrîn rămas singur și refugiat în munți. Pentru că, după cîtva timp, am aflat că acea peșteră se numește Peștera Pustnicului – după numele celui care a viețuit acolo mulți ani, fără ca lumea să știe.

Andra MEȘCA

■ Este vineri dimineața. Mama mă trezește pentru a pleca la școală. Eu mă îmbrac, mănînc și plec. Mergînd spre autobuz, aud pe cineva spunînd: „Eu sînt cel mai bun prieten al tău“. Mă gîndeam că era un cîine. Mă uit în spate și nu văd pe nimeni. Iar spune: „Uită-te în dreapta ta!“. Mă uit, dar din nou nu văd pe nimeni. „Sînt un înger, prostuțule!“

– Dacă mai vorbești mult, o să pierd autobuzul! am spus eu, cu voce tare.

Toată lumea se uită la mine. Credea că vorbesc singur. Dar nu era adevărat!

Îngerul îmi spuse în gînd: „O să te duc eu la școală! Hai în spatele blocului acela și ai să vezi!“.

Eu mă duc în spatele blocului și nu văd absolut nimic. Îngerașul îmi dădu niște ochelari. Cînd i-am pus la ochi, am văzut numai îngeri peste tot. Era și un indicator spre Împărăția Domnului. Îngerașul îmi spuse: „Tu nu vezi nimic fără aceștia ochelari! Ești în Rai! Dar acum hai să zburăm spre școală!“.

În aproximativ cinci minute am ajuns. Mi-am dat jos ochelarii și am intrat în școală. De atunci, îngerașul meu este mereu cu mine. Cînd ies de la școală, îmi dă ochelarii și văd Raiul! Este cea mai tare poveste! Este o realitate pe care nu v-o pot descrie. E secretul meu.

Vlad TINCĂ

■ Cum e o zi din viața unui înger din regatul îngerilor?

Este dimineață în regatul îngerilor, ora 7,00. Îngerul Andrei se scoală, se duce la baie, se spală, mănîncă ceva și își ia uniforma albă, ca o fustă pînă în pămînt, căci el lucrează la programul de apărare a copiilor. Își ia cățelul cu el și pleacă.

Astăzi, la muncă, a fost îngrozitor. A primit niște palme deoarece Mihai, copilul pe care îl apără, s-a bătut cu colegii, a fost certat de mama lui Mihai și nici nu a primit salariul. Trebuia să i se dea 236 de nori și i-au dat numai 97.

Și-a făcut cumpărăturile, a plătit cu cei cîțiva nori pe care îi avea și a plecat totuși fericit acasă, pentru că a doua zi avea liber.

Bianca NICULESCU

■ Era o zi normală de iarnă. Toată ziua am lucrat la matematică, pentru că a doua zi era Olimpiada Națională și n-aș fi vrut să mă fac de rușine.

Cum ziceam, fusesem ocupat toată ziua și nu mă putusem juca pe afară, iar acum, fiind seară, nu mai vedeam nimic prin întunericul profund din grădină. Părinții mei erau la lucru și se întorceau mult mai tîrziu.

Se vedea o lumină și, chiar dacă erau alte zeci pe stradă, o forță parcă mă atrăgea spre ea. Veni spre casa mea, intră în grădină și se opri în prag. Mă duc să-i deschid, chiar dacă nu știu de ce... Aceeași forță își făcea simțită prezența. Cînd i-am deschis, am observat că nu era ceea ce părea.

Era un om, dar care strălucea! Mă salută într-un mod foarte prietenesc, mă întrebă dacă știu cine este și de ce a venit.

– Ți-ai uitat sacoul și geaca la școală! Uite-le!

– Aaa! Mulțumesc! Apropo, cum te cheamă?

– N-am nume! Eu trebuie să plec! E cam tîrziu și mi-e somn! Pe curînd.

– Dar stai, îngerii do... dar n-am apucat să termin fraza, căci îngerul plecase.

Sună cineva la ușă. Deschid și găsesc un bilet pe jos. Pe el scria: *„Da! Dormim! Noapte bună, micuțule!...“*

Lucian GRIGORE

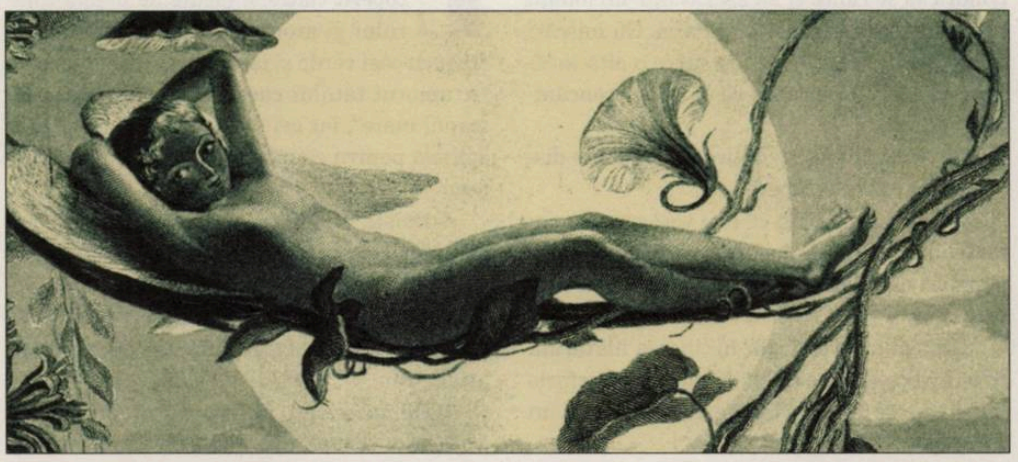

Pagină realizată cu sprijinul:

Cetelem
Groupe BNP PARIBAS

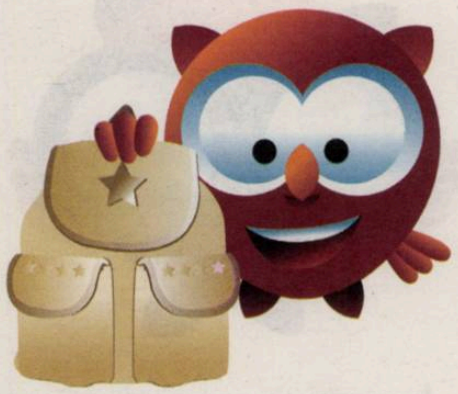

Povestea lui Petru cu cei doi îngeri beţivi m-a amuzat, deşi simt pe alocuri niscaiva influenţe părinteşti sau profesoriceşti. Totuşi, s-ar putea să mă înşel, aşa că am publicat textul, iar dacă e scris integral de Petru, aş adăuga şi un dilematix cum laude. *Noi mereu pornim de la premisa că cei care ne scriu sînt de bună-credinţă. Altfel, cum ar fi vizitaţi de îngeri păzitori?*

Paris şi Londra, în misiune

Ozi însorită în împărăţia Raiului. Dumnezeu priveşte spre pămînt. Vede nişte oameni într-o casă, plîngînd, vede un om fugind de un altul. Se gîndeşte: „De ce se întîmplă lucrurile astea? Care este cauza lor?“. S-a decis să trimită nişte îngeri să privească chiar de pe pămînt toate întîmplările acestea. Chemă doi îngeri fideli. Le zise:

– Copiii mei, iată ce vă rog. Uitaţi-vă spre ţinuturile ce se aştern la picioarele voastre. Vă rog, coborîţi acolo şi priviţi ce se întîmplă cu oamenii. Sînt credincioşi sau nu? Ce stîrneşte tristeţe şi conflict? Cît de frivoli sînt oamenii?

– Da, părinte, ziseră îngerii în cor.

Şi plecară…

Se apropiau de sol, rapid, în picaj, ca nişte stele căzătoare, albe ca spuma laptelui. Un pic speriaţi, oamenii îi priveau şi spuneau: „Stele căzătoare mai frumoase nici în Rai nu găseşti!“. Dumnezeu, din ceruri, spune în sinea lui: „Pe bune?“.

Pe cît de rapid, frumos şi graţios căzuseră, pe atît de lin aterizară. Întîi au fost speriaţi. Să vezi atîtea lumini, să auzi atîtea claxoane şi să le auzi pe toate în acelaşi timp… un pic cam mult pentru gustul meu (şi pentru al îngerilor, după cît se pare).

Erau pe o stradă rece şi întunecată, în spatele unui gard. Fiind îngeri, fiinţe peste înţelegerea noastră, a oamenilor, pot să-şi schimbe forma, din nişte lumini puternice în oameni. Purtau amîndoi cîte un hanorac gri cu gluga maro şi blugi. Diferenţa era că unul a luat o formă mai atletică, celălalt o formă mai rotundă. Au pornit la drum, Dumnezeu le lăsase o listă cu locuri pe care ar trebui să le verifice.

1. Barul „Deluxe“ – Adresa: Ana Ipătescu nr. 73.

2. Casa domnului Alişor – Adresa: Piaţa Romană nr. 11.

Al treilea nu avea nume, ci doar o adresă: Strada Virtuţii nr. 10.

– N-ar trebui să fie aşa complicat, nu? zise primul.

– Nu cred, răspunse al doilea, cel gras.

Ca să le fie mai uşor s-au denumit Londra (cel slab) şi Paris (cel gras).

Barul acesta nu era aşa de „deluxe“ pe cît sugera numele. Era o casă dărăpănată, cu pereţii odată de un galben regal, după cum sugerau bucăţile de tapet, aruncate ici şi colo. Înăuntru mirosea groaznic, prea urît pentru a descrie în cuvinte. Singurul lucru care ieşea în evidenţă era televizorul cu plasmă, imens, aşezat pe un perete. Pe el rula un joc video. Tinerii Londra şi Paris intrară şi se aşezară la bar, au cerut două sticle cu apă şi s-au pus pe vorbit.

– De-abia aştept să ne întoarcem în Rai, e groaznic locul ăsta, zice revoltat Paris.

– Sînt de acord, răspunse sec Londra. Şi ştii, e prima oară cînd mi-e cu adevărat… sete. Este o senzaţie pe care numai oamenii o simt. Ce lume păcătoasă!

Pînă una-alta, au sosit sticlele cu apă. Au luat un gît şi, curioşi, s-au aşezat în faţa televizorului să se joace. Surpriză… le-a plăcut! Niciodată nu mai văzuseră atîtea becuri, lumini, oameni vorbind din ecran. Complet nou, foarte frumos. Au petrecut ore întregi în faţa jocului. După ce s-au ridicat, au plătit şi au plecat.

Între timp, afară se pornise o ploaie cumplită. Picura cu lacrimi cît un lac. Au început să alerge în neştire. Curînd, după ce s-au adăpostit sub numeroase intrări, au ajuns, în mod ciudat, exact în Piaţa Romană, următoarea destinaţie. Au fugit pînă la numărul 11 şi au ciocănit puternic în poartă. Din casă se auzea muzică. Un bătrîn le deschide uşa. Tinerii spun, mai precis Paris:

– Primiţi doi călători rătăciţi? Plouă afară şi sîntem departe de casă.

– Sigur, răspunde bătrînul vesel.

Intrară. Casa era simplă. Pereţii albi, scaune multe, mese, un dormitor, o baie. Bătrînul i-a invitat în living, unde nişte fotolii confortabile erau aşezate în jurul unui foc. La căldura acestuia, bătrînul bea dintr-o sticlă pe care scria mare Tequilla. Îngerii au vrut să guste şi bătrînul s-a arătat mai mult decît bucuros. Se pare că îngerii nu mai sînt pe drumul cel drept.

Au plecat din casă, un pic luaţi, îndreptîndu-se spre strada Virtuţii. Pe măsură ce se apropiau de următoarea destinaţie, pe atîta îi rodea nevoia să bea ceva şi să joace un joc video. Totuşi, s-au decis să îşi vadă de drum.

La următoarea adresă era o casă luuungă, doar cu un singur nivel, albă, cu o intrare mică şi flori roşii la geamuri. Strada era liniştită, doar o lumină de la unul dintre felinare strălucea indicînd intrarea. Dacă nu ar fi fost atît de ameţiţi, ar fi zis că era o imagine de-a dreptul frumoasă. Sunară la uşă şi aceasta se deschise puţin mai tîrziu. Un tînăr se afla în prag, uşor adormit, într-un halat vişiniu. Cu părul ciufulit şi uşor confuz, ca din somn.

– Bună seara sau… aş putea zice dimineaţa, spuse tînărul, uitîndu-se la ceas şi constatînd că era ora 2 în noapte. Cccce s-a întîmplat?

– Păi, bună dimi-seara, zise Paris, noi am primit ahhh… ammmm… noi… şi leşină, cu un rău cumplit.

– Trebuia să venim aici, am primit adresa aceasta direct de laaaa Dumne… încercă Londra să continue, dar senzaţia înfiorătoare de învîrtire a lumii întregi l-a făcut să se scurgă uşor pe lîngă peretele de care se sprijinea.

Tînărul, brusc înviorat de ciudăţenia întîmplării, a aprins lumina de la intrare, l-a apucat pe Paris de subţiori şi l-a tras în casă. L-a aşezat pe o canapea. Apoi l-a ajutat pe Londra să se ridice şi l-a aşezat într-un fotoliu mare, în aceeaşi cameră cu Paris. Cu mişcări foarte precise, s-a îndreptat către o altă încăpere de unde au început să se audă trăncăneli de vase.

O doamnă înaltă, subţire, cu un mers distins a apărut în încăpere.

– Ce s-a întîmplat, ce-i cu voi? zise şi se apropie de cei doi îngeri deveniţi oameni. I-a mîngîiat capul lui Paris şi a început să-l maseze uşor.

Tînărul a revenit din încăperea alăturată cu o tavă pe care se aflau două căni, o farfurie cu felii de portocală şi lămîie, trei sticluţe şi un borcănel.

– Sărut-mîna, mamă, zise. Îmi pare rău că te-ai trezit.

– Ce s-a întîmplat? Sînt prietenii tăi?

– Nu, mamă. Au sunat la uşă şi au leşinat – se pare că au avut o noapte grea. Nu puteam să-i las la uşă aşa, pur şi simplu. Te rog, du-te la culcare, mă ocup eu, promit.

– Nu pot să îi las aşa. Mă duc să le pregătesc ceva de mîncare, văd că tu te-ai ocupat de starea lor „specială“. Of-of, băutura astaaaa fără măsurăăă…

Tînărul plimbă borcănaşul pe la nasul lui Paris. Acesta îşi reveni în simţiri. Repetă gestul cu Londra. Cei doi oameni-îngeri arătau jalnic. Băutura, nesomnul şi prea multa agitatie, plus limitările corpului fizic, devenit dintr-odată mult prea greu au fost o combinaţie dărîmătoare.

– Vă rog să beţi ceaiul pregătit de mine. Vă va ajuta să vă reveniţi un pic şi să nu vă mai fie rău. Între timp vă voi masa tîmplele cu uleiuri de plante. Apoi vă pregătesc patul.

– Noi nu, trebuie să îndeplinim o misiune, noi… bîigui Londra, care, însă, descoperi că este incapabil să continue şi adormi brusc.

A doua zi, dimineaţa, primul se trezi Londra, într-un pat bun, cu aşternutul alb mirosind a levănţică. Se uită în jur şi văzu o cameră simplă, curată, în care razele soarelui se proiectau cu blîndeţe. Paris se trezi şi el.

– Hm, cred că am făcut-o cam lată aseară, zise Paris.

– A, bună dimineaţa, v-aţi trezit. Mă bucur. Aseară într-adevăr nu arătaţi prea bine. Cum vă simţiţi? – se auzi vocea tînărului gazdă, pe care Londra şi Paris abia acum îl descoperiră stînd pe un scaun.

– Cum ai apărut? întrebară cei doi în cor.

– Păi, n-am apărut. Am fost aici toată noaptea. Am stat aici în caz că aveaţi nevoie de vreo intervenţie.

– Adică ai dormit aici, pe scaun?

– Da, m-am gîndit că nu eraţi prea bine şi, dacă era nevoie de medic sau cine ştie ce, să nu întîrziem.

– Mulţumim frumos, ne simţim cam… prost, zise Londra.

– Ei… nu vă faceţi probleme. Se mai întîmplă.

– Nu-nu… nu aveam voie să… oftă şi Paris.

– Nu e cazul să fiţi aşa aspri cu voi. Toţi mai greşim că doar sîntem oameni, nu îngeri, zise tînărul. Haideţi acum la micul dejun şi apoi puteţi pleca.

La micul dejun, Londra şi Paris au descoperit clătitele făcute de mama tînărului şi aroma ceaiului de tei, amestecat cu ceai verde şi iasomie. Au mai descoperit umorul tatălui care i-a întrebat dacă au „capul mare“, iar cei doi s-au uitat speriaţi în oglindă pentru că într-adevăr… cam aşa simţeau.

– Băieţi, vă rog să nu vă supăraţi, dar mi se pare că nişte tineri ca voi ar trebui să se gîndească la măsură. Nici un exces nu este potrivit. E păcat de voi. Vă văd cu feţe luminoase şi bine-crescuţi, nu ştiu cum aţi ajuns aseară atît de rău.

– Da, ne iertaţi şi… vă mulţumim pentru grijă. Într-adevăr, nu sîntem obişnuiţi cu pierdutul nopţilor, cu… toate astea. Sînt noi pentru noi şi am pierdut măsura, spuse Paris.

– Ce mă uimeşte pe mine este… adică… noi eram nişte străini oarecare, băuţi, noaptea, la uşa dvs. şi ne-aţi primit şi ne-aţi îngrijit şi… nu v-a fost teamă că sîntem hoţi sau… zise Londra.

– Ei, am văzut şi eu figurile voastre. Nu aveţi feţe de hoţi. Şi-apoi nu arătaţi prea bine. M-am temut să nu fie ceva şi mai grav. Nu puteam să rămînem indiferenţi. Dacă poţi să faci un bine cuiva… fă-l! Aşa m-au învăţat ai mei şi… aşa am făcut.

– Mulţumim pentru tot şi promitem că aşa ceva…

– Ei, nu vă faceţi griji. Important este să învăţăm din greşeli şi să nu le repetăm, spuse tatăl.

– Ştiţi, noi trebuia să ajungem pe strada Virtuţii nr. 10. Ni s-a spus că trebuie să vizităm locul ca să…

– Păi, sînteţi la această adresă. Puteţi să vizitaţi curtea, spuse zîmbind mama. Avem o căsuţă veche în spate şi o grădiniţă. Nu-i mare, dar sînt cîteva flori minunate.

Paris şi Londra au mulţumit din nou pentru tot ajutorul şi s-au îndreptat spre grădină.

– Oamenii ăştia sînt minunaţi, spuse Paris.

– Da… m-am amuzat cînd tînărul a spus să nu fim aspri cu noi că nu sîntem… îngeri, spuse zîmbind Londra.

– Interesant, ei ne-au ajutat pe noi exact aşa cum noi îi ocrotim, fără să ştie.

– Da, oamenii pot fi ca nişte îngeri, cred, concluzionă Londra.

Intrarea casei vechi era marcată de o boltă de zorele alb-mov. Razele soarelui conturau marginile în auriu. Era un tablou splendid. Au atins clanţa şi deodată s-au trezit la porţile Raiului. Erau în formele lor angelice şi nevinovate. S-au dus la Dumnezeu pentru a-i spune ce au văzut.

– Iartă-ne, Doamne, zic îngerii. Am încercat cîteva din lucrurile pe care oamenii le îndrăgesc. Doamne, ei şi-au pierdut credinţa, au devenit frivoli, materialişti, lacomi, răi. În acelaşi timp, sînt unii dintre ei asemeni nouă, îngerilor. Am înţeles şi am văzut că bunătatea şi compasiunea sînt încă în inimile lor. Cu doar un grăunte din acestea pot să facă atîta bine.

– Să înţeleg că nu toţi oamenii sînt răi şi nepăsători?

– Într-adevăr, răspund îngerii în cor.

– Şi cum îl chema pe tînărul care v-a ajutat?

– Nu ştim… dar de unde ştii, Părinte, că a fost chiar un tînăr?

– Sînt Dumnezeu, la ce te-aştepţi? Acum stai să verific…

După o scurtă căutare dumnezeiască, Doamne-Doamne are răspunsul: Pe tînăr îl cheamă… Noe.

Şi pe Pămînt continuă să plouă fără oprire.

Petru ROŞU, *clasa a V-a, Şcoala „Happy Planet Kids“, Bucureşti*

Pe planeta Polaris, la staţia meteo a Crăciunului terestru ajungi dacă urci pe o scară de lumină, împreună cu îngerul tău păzitor. Aici, spiriduşii fabrică bulgări, Moş Crăciun nu înţelege ce-i scriu copiii pe mess, iar Cristian crede că „iubirea e cheia!“. Şi Ana crede exact acelaşi lucru, dar îl exprimă altfel: pentru a afla că „îngerii sînt oriunde“, trebuie să faci fapte bune şi să rezişti ispitelor.

Ghici ce-ți aduce Moșul!

Era Ajunul Crăciunului. Strada îmbrăcase o aşteptare... Cum adică? Ştiţi voi, cînd aerul rece trezeşte zeci de emoţii colorate şi vesele, de mirosuri de cozonaci şi sarmale, cu rîsete de copii şi frămîntări zburdalnice.

Dilematix privea dansul fulgilor de nea, spiralele pe care le desenau cu creioane albe, nevăzute. Cum ar fi ca traiectoria fiecărui fulg de nea să aibă cîte o culoare? Un imens lan de culori plecat din cer spre pămînt sau poate... poate erau cuvinte secrete, mesaje nedescifrate sau un careu imens de cuvinte încrucişate. *Priveşte ansamblul ca să poţi dezlega ghicitoarea!*

Scufundat în dansul a zeci şi mii de fluturi albi, începu să numere unu, doi... douăsutezece...

– Vino cu mine, avem un apel de urgenţă! spuse o voce de copil, dincolo de umărul lui.

Dilematix îi zîmbi copilului cu faţa rotundă, cu ochii albaştri şi părul blond, cîrlionţat asemenea lui Dănuţ de la Medeleni. Chipul şi vocea lui îi păreau cunoscute de-o viaţă.

– Sînt puţin ocupat cu analiza zborului fulgilor de nea. Poate mîine...

– Priveşte, Dilematix, deja au venit să ne ia! Întotdeauna ţi-a plăcut aventura, tropăi nerăbdător băieţelul.

O scară de lumină se lăsase pînă la ei. Dilematix începu să urce.

– Atenţie la treapta treizecişitrei... ne vom teleporta!

– Aţi ajuns pe planeta Polaris, la staţia meteo a Crăciunului terestru.

Totul era alb, înaintau printr-un praf strălucitor, pe un imens cîmp de luptă. Tunuri stăteau aliniate, în timp ce zeci de spiriduşi fabricau bulgări. O voce îi coordona cu stricteţe:

– Teleportat norul numărul 16, cu fulgi medii. Se pregăteşte tunul numărul 17, cu fulgi mari şi, atenţie, suflătorii... ne trebuie cîteva adieri în sectorul 2 din Europa de Vest!

– Cum este posibil?! Sfidează orice legi terestre... ne induc în eroare! exclamă Dilematix.

– Stai liniştit, ei suplinesc doar decorul de Crăciun, atunci cînd natura nu ţine cu ei. Crăciunul este o treabă serioasă! Acesta este şi motivul pentru care sîntem aici. Moş Crăciun are o mare dilemă, îl lămuri puştiul.

O trapă se deschise brusc chiar înaintea lor. Coborîră cîteva trepte şi se oprirră în faţa unui calculator.

– Problema este că Moş Crăciun s-a aşezat în faţa calculatorului dorind să citească cîteva mail-uri. A deschis poşta electronică, a privit lung, şi-a pus monoclul, l-a curăţat bine şi iar l-a pus la ochi, apoi a citit grăbit mail după mail, încruntîndu-se, răvăşindu-şi barba albă ca neaua, aşezîndu-se şi ridicîndu-se. Apoi, s-a gîndit că sînt probleme cu calculatorul, dar specialiştii i-au spus că totul este în regulă, povesti băieţelul.

Mă poţi vedea în fiecare lucru drag, în ochii fiecărei fiinţe pe care o iubeşti... iubirea este cheia!

– Mă bucur să te cunosc, Dilematix, rosti un bătrînel sprinten şi vesel, cu barba lungă şi albă, ca din cărţile cu poveşti.

– E o onoare pentru mine să vă pot fi de folos.

– Priveşte, dragul meu, ce mesaje am primit de la copii anul acesta. Nici lingvistul şef nu a ştiut ce să spună.

Dilematix citi:

„Hi MC,

Cu ocz Crăciunului te sal din nou. Sper ca eşti bn şi u. Ce vreau să aducă MC, ei bn vreau 1 calc nou. Ms anticipat şi nu uita că te uby, Moş Crăc!“

– Cam aşa sînt toate. E vreo limbă nouă, pe care noi nu o cunoaştem, s-a întîmplat ceva cu tastaturile, sau ce?!

– Sînt prescurtări ale copiilor mai mari care discută pe calculator. MC eşti tu, adică Moş Crăciun, bn înseamnă bine, u se traduce tu... am să-ţi scriu chiar acum un mic dicţionar.

– Ce schimbare a limbii! Par a fi toţi bolnavi de lacunarism... hmm... am să le fac o mare surpriză! Mulţumesc, Dilematix! Sau să spun ms, îi replică Moşul Crăciun zîmbind şi strîngîndu-i mîna. Şi ţie îţi mulţumesc, înger păzitor al lui Dilematix, mai spuse Moşul, privindu-l cu drag pe băieţelul cu bucle aurii.

Băieţii se treziră din nou pe cîmpul alb, plin de pulbere strălucitoare. Stele începură să clipească albastru, inundînd în culoarea lor totul în jur.

– Nu ştiam de unde te cunosc atît de bine, spuse Dilematix.

– Ne cunoaştem dintotdeauna, răspunse băieţelul, rîzînd şi întinzîndu-şi aripile. Am crescut împreună, am rîs, am plîns, am dat lucrări, am fost certaţi, felicitaţi şi am iubit aceeaşi fată cu plete negre, amîndoi. Da, ne ştim de-o viaţă, de cînd încercai să prinzi cu mîinile tale micile raze de soare, de la întîia lacrimă şi primul pas. Cu toate acestea, crede-mă că nici acum nu înţeleg cum ai putut să încurci omonimele omografe cu cele omofone, la ultima lucrare de la română. Sau cum ai putut să te aşezi pe ginere la nunta verişoarei tale... Cît de neatent să fii, e şi el un om!

– Era îmbrăcat în aceeaşi culoare cu scaunele şi eu eram atent în altă parte, dar mi-am cerut scuze.

– E timpul să te întorci, e luna surprizelor plăcute, Dilematix!

– Stai, cînd am să te revăd?

– Sînt în fiecare zi lîngă tine, în fiecare bucurie şi durere a ta. Mă poţi vedea în fiecare lucru drag, în ochii fiecărei fiinţe pe care o iubeşti... iubirea este cheia!

Dilematix se trezi puţin confuz şi îşi dădu seama că pierduse numărătoarea fulgilor de nea. Se ridică din pat şi se grăbi să-şi împodobească brăduţul de Crăciun, doar era Ajunul! Dar bradul lui îmbrăcase deja o haină tare cochetă: era plin de cratime, semne de exclamare şi de întrebare, de puncte şi de litere strălucitoare de toate mărimile şi din toate alfabetele Pămîntului. Imagini începură să defileze prin faţa ochilor lui: planeta Polaris, Moş Crăciun, pulberea strălucitoare şi îngerul lui păzitor. Privi afară, dincolo de geamul îngheţat şi aburit, şi apoi scrise cu litere mari, de tipar, doar atît: MULŢUMESC!

Cristian DIACONU, *clasa a VI-a, Şcoala nr. 12 „Herăstrău“, Bucureşti*

Ispite și fapte bune

Era în preajma Crăciunului. Într-o dimineaţă, Dilematix s-a trezit cu gîndul să-l caute pe îngerul său păzitor. Fără a mai sta pe gînduri, a început a împacheta mîncare şi cîteva schimburi, iar a doua zi a pornit la drum.

În timp ce mergea, poteca l-a condus la o biserică unde a luat parte la slujbă, pentru a avea o călătorie fără primejdii. Cînd a vrut să iasă din biserică, o bătrînică l-a oprit dîndu-i o bucată de carne şi zicîndu-i:

– Ştiu cine eşti şi unde te duci. Mergi tot înainte! Vei ajunge la o pădure unde vei întîlni un bătrîn. El îţi va cere o bucată de carne şi apă. Ajută-l şi vei fi răsplătit!

Bătrîna plecă, iar drumul îl duse pe Dilematix chiar la marginea unei păduri. Acolo îl găsi pe bătrîn. Întocmai cu spusele bătrînei, acesta i-a cerut apă şi carne, iar Dilematix i le-a dat cu bucurie. După ce a mîncat, bătrînul i-a spus:

– Fiule, îţi mulţumesc pentru ajutorul dat! Drept răsplată îţi voi da acest măr roşu. Ştiu unde te duci şi ce cauţi. Mergi tot înainte şi nu te lăsa ispitit!

Apoi, bătrînul dispăru.

După cîteva ore de mers, Dilematix a întîlnit o frumoasă pisică vorbitoare ce îi cerea un măr. Acesta şi-a dat seama de ispită şi a mers mai departe. În timp ce vîntul rece nu se mai oprea, el a găsit o minunată fîntînă cu apă caldă... Şi totuşi, ce să caute o fîntînă îngrijită în mijlocul unei păduri îngheţate?... Nu se atinse de ea.

La marginea pădurii, a văzut o minune: flori roşii-portocalii ca focul iadului, crescute în zăpadă, cu un miros îmbătător şi liniştitor care îmbia la somn chiar şi pe cea mai puternică fiinţă.

Adormit de mirosul florilor, Dilematix a căzut pe zăpadă şi a închis ochii. Peste cîteva secunde o voce tremurătoare strigă:

– NUUU!!!

Se trezi brusc, încercă să se ridice, dar nu putea... era paralizat. Atunci, aducîndu-şi aminte de scopul călătoriei sale, spuse o rugăciune şi reuşi să rupă vraja diavolească a florilor.

După ce Dilematix a ieşit din pădure, a ajuns la un lac îngheţat ce sclipea ca mici cristale în strălucitoarea lumină a zilei. Alături de el era o singură stîncă în care se găsea o peşteră. Din curiozitate, intră şi încremeni. Fu surprins de orbitoarea lumină a peşterii. Comoara lui Ali-Baba era un nimic faţă de cea de acolo. Pereţii erau din cristale albe, drumul era presărat cu diamante şi aur, de pe margini răsăreau nestemate în toate culorile, iar în colţuri atîrnau lanţuri de argint. Ce minunăţie! Ce splendoare! Puteai să priveşti toată ziua că tot vedeai cîte ceva nou.

Cu toate acestea, Dilematix a mers mai departe, iar la capătul peşterii se afla o uşă de lemn, dincolo de care era grădina Raiului. Deodată, în faţa lui apăru Iris, îngerul său păzitor. Dilematix era foarte fericit şi i-a pus o grămadă de întrebări: Cum este să fii înger? De ce e bine să ne rugăm? Ce ar trebui să facă el pentru a schimba lumea?

Înainte de a-i răspunde la întrebări, Iris i-a mărturisit:

– Mai ţii minte bătrîna din biserică? Eu eram. Dar pe bătrîn ţi-l aminteşti? Tot eu eram. Te-am ajutat fără să-ţi dai seama. Vezi? Îngerii sînt oriunde. Ei pot să intre în sufletele oamenilor şi să-i ajute. Ei sînt acele persoane care te sprijină fără a aştepta ceva în schimb. Oamenii sînt atît de copleşiţi de griji încît uită de sărbători, uită de credinţele lor. Tu eşti ascultător şi milostiv. Încearcă să îi faci şi pe ceilalţi să fie la fel ca tine! Nu e nimic dacă nu izbuteşti, dar măcar încearcă şi dă tot ce e mai bun din tine.

Şi zicînd acestea, suflă peste el, iar după cîteva minute Dilematix se trezi la el în pat şi oftă:

– Ce păcat că a fost doar un vis!

Dar întorcînd capul, văzu o pană albă de treizeci de centimetri, o icoană şi mărul cel roşu.

– Oau! Chiar a fost real!

Ana BOSTAN, *clasa a VII-a, Şcoala nr. 142, Bucureşti*

M-a înduioşat eseul Anei despre îngerul care a rămas fără o aripă. Mi s-a părut o abordare interesantă a temei şi mă bucur că dile-scriitorii noştri, pe lîngă faptul că sînt buni povestitori, gîndesc lucrurile în profunzime. Povestea lui Dan este, în schimb, plină de ironie. Îngerul său a fost izgonit din Regatul de Pene pentru că e fricos şi... slab de înger!

Înger sau om?

Îngerul meu păzitor a rămas fără o aripă. I-am tăiat-o eu. Oare cum va trăi un înger fără o aripă? Va mai putea să fie vreodată întreg? Mă va ierta oare cîndva? Va putea fi iarăşi cel care a fost odată pentru mine? Probabil că nu, mai ales că este şi foarte supărat pe mine. Ce spun eu, supărat?! Pur şi simplu, mă urăşte... mă urăşte.

Am simţit-o din cuvîntul său, cînd mi-a spus adio. A plecat fără să se uite în urmă. Sau poate că nici nu ar fi înţeles. Pînă şi îngerii sînt egoişti cînd le iei ceva ce le aparţine. Numai că eu nu i-am luat aripa ca să mă folosesc de ea... nu! Am văzut mai demult cum aripa lui se îmbolnăveşte. Nu voia să îmi spună, dar eu îi simţeam tremurul atunci cînd mă ţinea de mînă ca să mă treacă strada sau... ca să pot picta suflete. El ştia de ce, eu îmi spuneam în gînd că o fi din cauza anilor mulţi în care a făcut gestul acesta pentru toţi pe care i-a ocrotit. El ştia însă de cînd îl durea.

Am stat noi într-o după-amiază, întinşi cu faţa sus în iarba unei poieni, şi dădeam forme norilor, formele obiectelor de care ne era dor. Era frumos jocul nostru. Eu eram aşa de fericită, încît nu i-am simţit zvîcnetul aripii cînd o viperă a trecut peste ea. Nu am ştiu că picătura de otravă i-a ars aripa într-un colţ. El avea grijă de bucuria mea de copil ce se juca cu norii şi rîsul meu îl făcea să uite de efectul otrăvii.

Zilele treceau, îngerul meu era trist şi din ce în ce mai neputincios. Se ascundea după umbra mea şi-l vedeam cum îşi îngrijea aripa ca să nu văd cum otrava îşi făcea efectul, iar cîteodată, cînd nu reuşea, era chiar răutăcios. Atunci îmi aminteam că am văzut vipera, dar nu am crezut că o atingere poate face atît rău.

Într-o zi, tocmai mă luase pe aripi şi zburam deasupra unui munte dintr-o ţară de poveste, şoptindu-mi că nu o să poată trăi niciodată fără mine. Atunci, în zborul nostru, otrava iar şi-a făcut simţită prezenţa. Cu atîta violenţă, încît chiar dacă şi-a adunat toate puterile, nu a mai putut zbura. Mi-a dat drumul chiar cînd treceam deasupra unui abis. Am avut noroc de un copac cu vise, crescut printre stîncile colţuroase, stînci ce parcă aşteptau trupul să mi-l sfîşie. M-am agăţat în ultima clipă de o rădăcină puternică. Îngerul a stat şi se uita cînd la aripa rănită, cînd la mine. Am încercat să ajung la el, în timp ce îşi acoperea rana cu frunze. Atunci am luat hotărîrea. Nu voiam să-l văd suferind, nu voiam ca otrava să îl facă om... un om otrăvit. Am aşteptat să aţipească şi, cu lacrimi în ochi, i-am retezat aripa.

În clipa următoare, i-am văzut în ochi mirarea şi disperarea... neputinţa şi ura. Mi-a spus un adio aruncat peste umăr la florile răsărite, unde a stat, şi a plecat.

Bine a făcut! Nu trebuia să îmi vadă durerea. De durerea mea nu-mi păsa, ci de faptul că acum va trăi. Mă întreb: oare îngerul care m-a învăţat să mă plimb printre nori, care mi-a ţinut mîna ca să pot picta suflete, care m-a salvat de atîtea ori... nu a fost şi el tot un om?

Ana BURTEA, *clasa a VII-a, Şcoala nr. 11 „Ion Heliade Rădulescu", Bucureşti*

Îngerul meu din bucătărie

Era întuneric. Luna bătea uşor în geam şi îmi aducea din cînd în cînd vise. De la fereastră, am putut observa un cer înstelat, senin, de poveste. O multitudine de puncte strălucitoare şi vii. Armonia dintre planete se simţea pînă şi în camera mea. Micile steluţe se adunau, formînd o minune; o minune la care eu mă uitam fascinat, după ora mea de culcare.

Am auzit un zgomot. Se auzi cam tare. Am încercat să-l ignor, dar acesta se repetă, fiind mai intensificat. Oare ce putea fi? Se mai auzi încă o dată, iar apoi îl simţeam mai slab, dar persista. În final, am ieşit din pat, fiind chemat de insuportabilul concert.

Coborînd treptele, am tras concluzia că zgomotul fugea de mine, eu rămînînd pe urmele lui. Am intrat în sufragerie, însă nu am văzut nimic. Cînd am aprins lumina, o fişie albă se zări luînd-o spre hol. În drumul ei, dîra albă şi zgomotoasă dărîmă bradul de Crăciun. Am încercat să îl susţin, însă imediat îşi pierdu echilibrul şi se răsturnă peste mine. Deja o auzeam pe mama trezindu-se şi coborînd speriată. Paşii ei se auzeau pe trepte, vorbind încet şi răguşit:

– Cine e acolo? Dan? Eşti cumva tu?

Speriat, m-am scuturat de răşină şi beteală. Am continuat să merg spre misterioasa fişie, pînă cînd am intrat în bucătărie. Acolo, sub masă, am zărit-o. Strălucea în întuneric şi îmi fura privirile. Era aşa de frumoasă, însă tremura, iar faţa ei era... era faţa mea.

M-am ridicat, gata să ţip. Însă el grăi primul:

– Te rog, nu-mi face rău! Sînt nevinovat!

Exact în acel moment, am auzit-o pe mama. Am împins acea enigmă bipedă în dulap şi am închis uşa, forţînd-o.

– Dan, ce crezi că faci aici, la ora asta?

– Păi, îmi luam o portocală, mamă!

– La ora asta? Treci în pat! Mîine să nu te văd obosit!

Am aşteptat să o aud plecînd şi curînd am dat drumul uşii dulapului. Din ea, ieşi individul cu chipul meu, urlînd:

– Te rog, nu-mi face rău!

Iute, i-am acoperit gura şi i-am făcut semn să facă linişte.

– N-am să-ţi fac rău. Te rog doar, spune-mi cine eşti şi de ce îmi semeni atît de mult.

A stat, s-a gîndit, apoi m-a privit drept în ochi cu un accent de sinceritate.

– Păi, realitatea este că eu sînt de fapt îngerul tău păzitor, însă am fost izgonit din Regatul de Pene şi trimis aici, fără casă, fără adăpost, fără ajutor. Sînt al nimănui, spuse el cu o tristeţe amarnică.

Costumaţia lui era incredibil de reală, penele îi erau lipite de trup, iar faţa lui... Am tras o concluzie: spunea adevărul!

– Tu chiar eşti îngerul meu, am exclamat. Deci toate acele poveşti, pe care tatăl meu mi le spunea, erau adevărate; cum ar fi faptul că fiecare înger are acelaşi chip cu cel al stăpînului său uman. Dar nu pot înţelege un lucru, şi anume faptul că tu nu eşti curajos sau puternic cum ar trebui să fii. Tu eşti slab şi fricos. Nu meriţi să fii numit „păzitor".

– Chiar de aceea am fost izgonit, recunoscu el înlăcrimat. Dar nu trebuie să te îngrijorezi din cauza mea. Eu voi fi bine, într-o oarecare măsură. Ce este rău este faptul că tu ai rămas fără reprezentant în Regatul de Pene, iar asta înseamnă că în mai puţin de douăzeci şi patru de ore vei fi „anulat".

– Anulat? Ce înseamnă asta? am şoptit eu, auzind un zgomot venind de aproape.

– Toţi copiii anulaţi împreună cu îngerii lor păzitori concediaţi se duc în cele din urmă la „camera cu gratii", un loc de unde nimeni nu mai scapă pe veci. Este un loc crud, unde copilăria se evaporă, încet şi dureros.

– Dar asta este inuman şi rău. Oribil! Ce putem face?

– Dacă am putea face ceva... însă mă tem că soarta noastră este într-un fel sau altul pecetluită.

– Sst! Aud ceva! l-am oprit eu.

M-am oprit şi am ciulit urechea, iar tot ce am auzit a fost un mic vuiet. Era doar vîntul. Însă deodată, prin faţa noastră a trecut fără să ne observe o siluetă galbenă cu o aureolă deasupra capului.

– Deja au venit, şopti îngerul.

L-am luat de mînecă şi am urcat cu paşi grăbiţi, dar silenţioşi, către camera mea. Am mai privit încă o dată culoarul şi am intrat. Eram liniştit. M-am întors, iar ceea ce am văzut nu a fost de bine. Doi îngeri mari şi puternici îl ţineau strîns pe al meu, iar de la spate, silueta de mai devreme se întrezări şi mă apucă. În cele din urmă, cel din spatele meu vorbi, fiind, după cum am gîndit eu, conducătorul lor.

– Bună seara! Mă numesc Aripescu şi sînt liderul echipei de navigări pentru Lumea Oamenilor din Regatul de Pene. Am venit pînă aici pentru a vă transmite ceva amîndurora. Veţi veni exact acum cu noi în Regat, spre judecată. Însă oricum judecata nu prea contează, veţi ajunge direct în „camera cu gratii", spuse el mîndru, zîmbind.

Ne-am trezit într-o clipită într-o sală de proporţii gigantice, pe scaune, avînd în faţă un înger cu o barbă lungă, ochelari, perucă şi cu un ciocan de lemn. Era judecătorul.

– Vom începe procesul, strigă el.

Nu ştiu ce mi-a trecut prin cap, însă chiar atunci m-am ridicat şi am vorbit.

– Domnule Judecător, vă rog, sînt sigur că putem găsi o soluţie!

– Cum îţi permiţi aşa ceva? strigă Aripescu. Fără pic de respect, în faţa Onoratei Instanţe!

– Linişte, Aripescu! Lasă-l să vedem ce are de spus, ciocăni el.

– Dar, domnule judecător... insistă Aripescu.

– Am spus linişte, strigă judecătorul.

Revenind, mi se adresă:

– Te rog, Dan.

– Păi, vouă v-ar plăcea să fiţi închişi pentru totdeauna în acea cameră cu gratii? Nu vă daţi seama? Faceţi un lucru greşit! Sînteţi îngeri! Pentru că acei copii nu au protecţie nu înseamnă că trebuie să îi separaţi de lume.

– Aşa este, mă aprobă îngerul meu, îngălbenindu-se cînd toate privirile fură aţintite asupra lui.

– Iar mie mi-a venit o idee potrivită, aş putea spune. Cum ar fi dacă îngerii ne-ar înlocui pe noi, acasă, iar noi ne-am înlocui îngerii, lucrînd aici, păzindu-i din acest loc.

– Cum? Dar asta este nebunesc, Dan. De ce am face asta? întrebă judecătorul.

– Atunci cînd ei nu ne pot păzi, îi putem păzi noi.

– Ce îndrăzneală! spuse Aripescu. Onorată instanţă, trebuie să-i arestaţi!

– Să ştii, Aripescu, băiete, că ideea lor nu este aşa de rea. Iar cel pe care ar trebui să-l arestăm ai fi tu.

– Cum? De ce, domnule?

– Încalci Codul Penal al Îngerilor nr. 74 şi anume că „Orice înger trebuie să fie optimist şi cu zîmbetul pe buze".

– Onorată Instanţă, această regulă este născocită, ţipă el, în timp ce era tras spre camera cu gratii.

Epilog... cu dragoste de înger

Astfel, lumea a fost salvată de copiii-îngeri şi de îngerii-copii. „Camera cu gratii" era acum populată numai de Aripescu şi de gaşca lui, iar eu puteam să visez şi să călătoresc liber printre stele. Să ajuţi un prieten, aşa cum am făcut eu, este un gest de milioane, mai ales dacă acel prieten este propriul tău înger.

Cu dragoste, Dan.

Dan ILIUŢĂ, *clasa a VII-a, Liceul Teoretic „Ion Barbu", Bucureşti*

Iată că am ajuns şi la pagina deja „tradiţională“ a buzăilor noştri, cum le spune Ileana. După ce ne-am distrat şi ne-am felicitat reciproc, copiii s-au pus din nou pe treabă şi ne-au trimis fragmente dintr-un jurnal îngeresc. Aşa am aflat că există „un magazin de îngeri“, ba chiar şi un Îngerimea Mall, că îngerul meu are 4,3 monosecole şi că „1 kg de pene costă cît două burse de înger“.

Jurnalul unui înger

Un puşti ţine un jurnal. Noi am citit romanul cu benzi desenate al lui Jeff Kinney şi l-am pus şi pe îngerul lui Dilematix la muncă. Aşa se face că îngerul, mutîndu-se de pe un umăr de copil pe altul, scrie şi el un jurnal despre tot felul de întîmplări care se petrec la şcoală, şi nu numai. Doar că, asemenea puştiului, şi el în clasa a VII-a, Dilematix nu prea e un personaj pozitiv. Şi e vai de îngerul lui…

(prof. Mihaela Nicolae, Colegiul Naţional „Mihai Eminescu“, Buzău)

■ Cum noi, îngerii, avem mereu carnetul de fapte după noi… să vedem! Astăzi am făcut un mare păcat: i-am suflat lui Dilematix la testul de la germană. Este momentul să mă spovedesc. Nimic nu merge bine. Pasajele din Jules Verne trec prea repede prin faţa ochilor mei (şi ai lui Dile!). Dilematix vrea să mă mute pe umărul celălalt, fiindcă, atunci cînd îi este foame, trebuie să îi ţin sandviciul lîngă gură, în timp ce el scrie sau citeşte. În fine, mi-a mai crescut o aripă în urma orei de chimie...

Gabriel TOMESCU

■ Dilematix a mîncat o prăjitură cu cireşe. Cînd eram eu la şcoala de îngeri nu ne lăsau cu prăjituri, că ne murdăream pe aripi cu cireşe. Şi murdăream şi băncile… Pe vremea aceea, 1 kg de pene costa cît două burse de înger. I-am zis lui Dile să-mi lase şi mie o bucăţică, dar a zis că-i trebuie restul pentru un test la fizică, să-şi lipească de bancă o copiuţă. E bun şi siropul de cireşe la ceva…. Testul de la fizică a fost despre forţa de greutate. Ce mare lucru să ţii minte că G = m x g! A trebuit să îi explic lui Dile că atracţia gravitaţională acţionează vertical. Şi eu ştiu asta, deşi sînt înger, şi la noi nu se aplică aceste forţe.

Cosmin TUDOR

■ Cînd s-a sunat de intrare, mi-am văzut rudele roind în jurul copiilor de care au grijă. La ora de matematică, din capul lui Dilematix a început să iasă fum, aşa că am scos furtunul de pompieri şi l-am stropit ca să-l salvez. În pauză, a izbucnit din senin un război cu cornuri. Am încercat să mă feresc, dar o cutie de lapte mi s-a spart în cap şi am devenit, pentru o clipă, vizibil. Toţi copiii au început să-mi rupă penele şi mi-au îndoit cerculeţul de aur de pe frunte. În fine, mi-au pus piedică, am sărit pe geam şi am venit cu nasul în noroi.

Dragoş HABĂRĂ

■ Astăzi am fost cu Dilematix la şcoală şi mi-a povestit ce nu-i place. Cînd am intrat în clasă, toţi copiii dormeau pe bănci, erau ameţiţi că era dimineaţă. Şi Dilematix era pe cale să adoarmă, însă l-am trezit la timp ca să poată da un test la fizică. Mai bine zis, eu am dat, că i-am şoptit toate răspunsurile. A sunat clopoţelul şi ceilalţi prieteni-îngeri ai mei au venit şi ei. Am ieşit cu toţii în pauză.

Alin ALECU

■ Săptămîna aceasta a început foarte prost. La mate am dat un test-fulger, iar eu sînt alergic la cifre, de fiecare dată îmi cad penele şi, în pauză, trebuie să mi le lipesc cu scotch. Nu că la geometrie ar fi mai bine, numai piramide infernale, cărora nu le nimereşti aria! La informatică, Dile a găsit un joc stupid, cu oameni care împuşcă îngeri, a fost oribil! Ei… vine iarna, şi noi, îngerii, trebuie să zburăm în ţările calde. I-am lăsat lui Dile multă mîncare în frigider şi un angelphone, să mă sune, dacă are nevoie. Sînt tare trist…

Teodor MOLDOVEANU

■ Dilematix nu are nimic în comun cu şcoala, aşa cum nu are un vegetarian cu carnea. Fără ajutorul meu cred că nu ar şti nici să ajungă la ore. Din cauza răutăţilor lui am început să rămîn fără fulgi, la fiecare notă proastă mai pierd cîte unul. Mai nou, îşi lasă ambalajele de la dulciurile (înfulecate încontinuu) pe bancă, sub bancă, prin bancă… La chimie a reuşit să verse nu ştiu ce substanţă chiar pe tricoul cumpărat ieri, de la piaţa îngerească – alţi cinci fulgi irosiţi! Sînt deja epuizat. Poate că totuşi mîine va fi mai bine.

Denisa PĂNESCU

■ Of, Dilematix! Iar nu citeşte integral cărţile lui Jules Verne. Iar îl va asculta profesorul şi îi va pune un 4. Nu mai suport acest trenuleţ al scăunelelor! La chimie a fost ceva mai bine, căci Dilematix a învăţat să aprindă spirtiera şi n-a mai amestecat substanţe necunoscute. Pentru matematică, i-am şoptit într-un vis lui Dile ce va avea la test. Şi cred că va lua, de această dată, o notă mai mare de 5. La engleză e rău de tot. Are o pronunţie jalnică, şi nu prea ştiu cum să-l ajut… În concluzie, mă tem să nu-mi pierd strălucirea dacă nu îl voi ajuta pe băiat la şcoală!

Lucia JIPA

■ Întîi Dilematix m-a cumpărat de la magazinul de îngeri, apoi am mers la şcoală. Nu-şi făcuse tema la română, aşa că m-am rugat de toţi să-l ajute. După ce a copiat-o, a plecat să se joace pe coridor şi mi-a trîntit uşa în nas. La pauză, cornul şi laptele… A vărsat laptele pe mine şi, pentru cîteva clipe, am devenit vizibil. M-am ascuns repede în ghiozdan. Nu scriu mai multe în jurnal căci nu mai e timp. Mîine avem test la mate.

Oana Roxana MANEA

■ Astăzi nu mi-a plăcut la şcoală, deoarece la ora de matematică am luat aproape toată clasa, cu îngeri cu tot, nota 3. Doar un băiat, Moldoveanu Teodor, a luat mai mult. M-am dat în vorbă cu acest coleg al lui Dilematix, dar n-am început bine discuţia că Dile intră pe uşă şi ne spune că a luat 4 la germană, la alt test!

Iulian AGAPIE

■ Astăzi am dormit prea mult şi am ajuns tîrziu în curtea şcolii. Îi văd, buluc la fereastră, pe toţi copiii cum strigă: „Profa! Profa!“. Mă grăbesc, să ajung la timp, dar nu reuşesc. Absenţă! Urmează testul la germană. Nu ştiu nimic… Îl văd pe Dilematix cum stă singur în bancă şi vorbeşte aiurea, îşi dă singur răspunsurile la test... Ce se întîmplă cu mine, nu mai sînt îngerul lui?

Alexandru ZĂVOIANU

■ S-a făcut iarnă şi în cer. Începe să cadă cîte-un fulg, cîte-un fulg, aşa uşor. Toţi îngerii se pregătesc pentru Crăciun. La Îngerimea Mall e arhiplin, nu ai unde să arunci un ac. În această perioadă mi-am luat liber de la Dilematix. Caut disperat cadouri pentru mama, tata, bunica, surioară, dar şi pentru Dumnezeu. Pentru familie e destul de uşor, pînă la urmă, dar pentru Dumnezeu ar fi trebuit să iau ceva de pe Pămînt!

Elena BĂLAN

■ A venit iarna! Mi-au crescut pene moi şi frumoase. Soarele bate din stînga, aşa că nu îngheţ. Mă protejează capul mare al lui Dilematix. Doamna profesoară intră pe uşă cu nişte foi în mînă. Sînt testele de la română. Un 7 măiastru este imprimat lîngă numele lui Dilematix. Cum să nu fii în stare să faci o compunere? Grijile apasă pe aureola mea, care o să cadă dacă Dile o să mai ia asemenea note.

Gabriel TOMESCU

■ Afară este frig. Iarna, îngerii stau ascunşi prin magazine. Dacă n-ar face aşa, le-ar îngheţa penele şi le-ar cădea, exact cum îşi pierde pomul frunzele. Cîţiva se ascund în brazi, dar, pînă la urmă, se refugiază toţi în supermarketuri. Se înghesuie lîngă calorifere. Pentru îngeri, vă spun eu, magazinul este ca o a doua casă.

Alexandru GHIŢĂ

■ Aripile mele, pline de zăpadă, apasă greu asupra ramurii incandescente ce încă mă susţine (va trebui să-mi dau drumul). Simt un mic fior că mă despart de norii trandafirii şi cad, şi cad, spre un loc necunoscut… Încerc să mă uit în urmă şi să mai văd o dată imensitatea cerurilor, pe care am părăsit-o. Mă aşteaptă o lume nouă şi sînt pregătit s-o înfrunt cu aripile deschise şi fruntea înainte.

Andreea POŞIRCĂ

Spiriduşul din penarul albastru

Am aflat acum trei zile că în penarul meu albastru locuieşte un spiriduş. Cum s-a întîmplat? Nu sînt foarte sigur. Ştiu doar că în fiecare dimineaţă, înainte de a-mi pune penarul în ghiozdan, găseam fermoarul tras. Azi aşa, mîine aşa, pînă cînd m-am aşezat la pîndă ca voinicul din poveste. La lumina veiozei de pe birou am văzut cum ascuţitoarea a fost dată uşor la o parte şi, pe radieră, s-a aşezat picior peste picior un spiriduş. Nu m-am mirat prea tare fiindcă ştiam că spiriduşii locuiesc lîngă noi. Îţi trebuie numai ochi să-i vezi.

– Ce cauţi tu în penarul meu şi de ce îl deschizi în fiecare dimineaţă?

– Să intre aer proaspăt. Şi-apoi… aşteptam şi eu un tovarăş de taifas. Ceaiul e mai dulce cînd îl bei cu prietenii.

Din vorbă în vorbă, ca doi amici vechi, spiriduşul mi-a povestit o grămadă de lucruri. El era paznicul misterios al penarului. Şi eu care credeam că mama îmi ascute culorile şi îmi umple stilourile cu cerneală! Spiriduşul lucra două ore pe zi, muncă de voluntariat. După ce îşi bea ceaiul, verifica toate creioanele colorate. Pentru că avea fire de artist, îi plăcea să le aşeze în ordinea culorilor din curcubeu. Cu stilourile era mai greu. În nenumărate rînduri căzuse în rezervorul plin cu cerneală. El, un adept al curăţeniei absolute, riscase să devină Spiriduşul Albastru! Munca aceasta era uneori şi periculoasă. De cîte ori nu se tăiase în lama ascuţitorii! După ce programul se încheia, îşi freca mîinile mulţumit şi se retrăgea discret în compartimentul secret.

– Bine, bine, l-am întrebat, şi pînă cînd ai de gînd să locuieşti la mine în penar?

– Asta depinde de tine, răspunse spiriduşul.

Abia tîrziu am înţeles ce voia să spună. Cînd am început să am singur grijă de penar, spiriduşul a dispărut. În ce penar locuia acum? Totul pînă într-o zi cînd mama mi-a cerut să fac ordine în jucării. Cine credeţi că dormea într-o maşinuţă stricată?

Ştefan Andrei MIHALCEA, *clasa a IV-a, Şcoala „George Emil Palade“, Buzău*

Un înger la cumpărături

Stau adesea de vorbă cu îngerul meu, Dile Matiz. E destul de bătrîn, are 4,3 monosecole şi peste trei suflete iertate. E un înger bun, adică ştie cîteva rugăciuni şi ştie şi să se joace cu diabolo-ul la perfecţiune.

Să vă spun ce aventuri a avut într-o zi. Îngerul meu a plecat la mall-ul de la Grajduri, călare pe o motocicletă a cărei şa de pene avea un metru şi jumătate. L-am trimis să cumpere fasole verde. Aveam nevoie urgentă şi de 3 unghii de peşte. Cînd a ajuns acolo, a constatat că vînzătoarea avea doar pungi de 2 kg, adică din acelea cu 4 unghii de peşte, prea mult! Toată lumea se uita la el ca la un clovn fără haine adecvate, mai ales că era aglomerat. În vitrină, se afla totuşi o balanţă electronică. A insistat, a cerut să vină cu toţii la casa de marcat, a negociat. Pînă la urmă, a reuşit să primească totul la ofertă şi n-a mai plătit deloc.

Ajuns acasă, m-a rugat să nu-l mai trimit la cumpărături. Uneori şi îngerii sînt neajutoraţi. Atunci facem schimb de impresii.

Răzvan GHEORGHE, *clasa a VII-a, Colegiul Naţional „B.P. Hasdeu“, Buzău*

Pagină realizată cu sprijinul:

orange™

PUBLICITATE

Cum să aduci prospețimea primăverii în camera copilului tău pe timp de iarnă

Dragi supermămici,
Știm că vremea de afară ne ține acum mai mult în casă, iar cei mici duc dorul parcurilor vesele și înflorite. Iată câteva idei pentru a aduce prospețimea primăverii în camera celor mici chiar și în acest anotimp.

1. Specialiștii recomandă ca aerul să fie cât mai bine împrospătat, pentru a asigura o atmosferă propice odihnei, studiului sau jocului.
O minte vioaie se păstrează într-o atmosferă proaspătă. Astfel că e nevoie să aerisim camera copiilor de 2 ori pe zi.

2. Încercați să aduceți plante și flori în camera copilului, deoarece studiile specialiștilor au arătat că ele pot oxigena aerul din cameră. Dintre flori, "campioane" la oxigen sunt gerbera, crizantemele și margaretele. Puteți să le dați și înfățișarea unui parc cu flori creativ.

Într-o ladă de jucării, puneți pământ de flori, plantați ici și colo mici pâlcuri de floricele și iarbă, "desenați" alei printre ele utilizând pietricele și astfel veți obține un părculeț în miniatură. Când vremea de-afară este urâtă cei mici își pot scoate jucărioarele la o plimbare prin parcul improvizat.

3. Spălați așternuturile celor mici cu Tide Lenor Scent Touch. El le va da albul Tide strălucitor ca al ghioceilor ieșiți din zăpadă. Și mai mult, datorită prospețimii Lenor, va aduce în așternuturi adierea înmiresmată a parcurilor înflorite.
O sursă de inspirație pentru povești cu floricele înainte de culcare și pentru vise frumoase în care zburdați împreună după fluturi.

4. Recreați senzația de prospețime a primăverii și din culori și decorații.
Culorile pastelate dau o impresie de lejeritate, de aerisit.
Înveseliți atmosfera camerei cu decorații din hârtie: ghirlande de flori decupate și colorate și fluturași cu aripioare de hârtie prinse de un cârlig de rufe. Agățați fluturașii colorați de perdea, pe abajurul lămpii sau de lustră.

PUBLICITATE

Alexandru susţine că fiecare membru al familiei sale are cîte un înger păzitor. Îngerii se întîlnesc în fiecare seară în camera lui şi deapănă amintiri. Aţi auzit de „regula celor zece metri"? Conform ei, îngerul tău nu se poate depărta de tine la o distanţă mai mare de zece metri. M-am amuzat imaginîndu-mi un om şi pe îngerul său pe care îl ţine într-o lesă... aurită.

Îngerii lui Vlad

În seara aceea, Vlad citise pînă tîrziu şi, chiar dacă era obosit şi avea genele grele, nu putea să adoarmă. Stătea şi răsucea pe toate părţile tot felul de gînduri, apoi pierdea firul şi o lua de la capăt cu altul, şi tot aşa.

Deodată camera s-a umplut de voci clare, calde şi rîsete. A încremenit sub pătură.

– Vlad, ţi-a adormit protejatul?

Vlad a tresărit, gata să răspundă, dar îşi dăduse seama că întrebarea nu-i era adresată.

– Da, e dus în lumea viselor. Puteţi intra fără grijă!

– Ce frumos doarme! Tare mult îmi place să veghez somnul copiilor. Adorm uşor, au vise plăcute, nu trebuie să te munceşti să le alungi gîndurile urîte şi noaptea. Ai impresia că dormitul liniştit este lucrul pe care copiii ştiu cel mai bine să-l facă. Apoi, încetul cu încetul, nici nu-ţi dai seama cînd pierd acest dar preţios.

– Darie dragă, nu mai fi aşa sentimental.

Dintr-odată camera s-a umplut de o lumină ireală, translucidă, şi patru creaturi perfecte, minunate au devenit vizibile. Lui Vlad îi era teamă şi să respire. Nu vroia să fie descoperit că trage cu ochiul. Nu-i era frică de cele patru prezenţe, dinspre ele simţea linişte şi bine. Cei patru îngeri s-au aşezat de o parte şi de alta pe pat şi se bucurau privindu-l.

– Sînt atît de fericit că avem ocazia să ne vorbim în fiecare seară! spuse Darie, care era îngerul bunicului. Regula celor zece metri, adică să nu te poţi depărta mai mult de protejatul tău, a făcut ca ani de zile să nu pot schimba cîteva vorbe cu alţi îngeri, decît foarte rar. Acesta este un moment norocos, care sper să mai dureze! Nu am ştire de vreo schimbare majoră în această familie. Tu ştii ceva, Irina?

– Nu, nimic nou.

Vlad înţelese că lîngă el stăteau cei patru îngeri ai familiei: Vlad, Irina, Dan şi Darie, şi că îngerii purtau numele lor. Sau poate că ei purtau numele îngerilor...

Şi cum stătea aplecată asupră-i, lui Vlad i s-a părut că mama sa Irina are aripi de înger.

– Astăzi Darie a devenit din nou sentimental. A luat albumul cu fotografii şi şi-a privit multă vreme dragostea vieţii lui, pe bunica, care a murit acum şapte ani. Cu greu i-am strecurat în minte dorinţa de a ieşi afară să îngrijească trandafirii şi trebuie să recunosc că nu a fost cea mai strălucită idee. S-a întins după o pară şi, grăbit să-i aplec creanga ca să ajungă mai uşor la ea, pentru că ştiţi cît de tare l-a durut spatele data trecută, m-am înţepat în trandafiri şi mi-am ciufulit aripa.

Şi ca să le demonstreze, Darie şi-a desfăcut o aripă superbă. Vlad nici nu ştia de unde apăruse.

– Aripa nu are nimic. Îţi place să te văicăreşti degeaba. Este numai o senzaţie, nimic mai mult.

– Ei bine, nu-mi place deloc această senzaţie şi nu ştiu de ce trebuie să o suportăm.

– Ca să nu uităm, de aceea. Şi apropo, mi-a luat cîteva ore bune să-l fac pe Dan să-i cumpere Irinei de ziua ei puloverul acela roşu de caşmir care i-a plăcut atît de mult. Vroia să-i ofere un parfum. Uitase că anul trecut îi luase exact acelaşi lucru. Dar la cîte are pe cap, săracul....

– Nici pe jumătate cît are Irina mea. Stau şi mă mir cum poate un om să ducă atîtea griji pe umeri. Îşi face griji pentru oricine şi orice. Cel mai greu pentru un înger este să se lupte cu gîndurile oamenilor.

– Eu astăzi am primit o minge în nas. Nu am păţit nimic, dar ştiţi şi voi acea senzaţie neplăcută. Vlad nu se pricepe deloc la jocurile cu mingea.

– Ah, te vaiţi pentru atîta lucru! În timpul războiului, pe Darie l-am ferit de gloanţe, pe cîmp, la cules. Nici nu ştia ce-l pîndea. Era atît de mic şi dornic să o ajute pe mama lui. Cum pot ajunge oamenii la asemenea grozăvii? Milioane de îngeri au fost atunci sancţionaţi pentru că nu au reuşit să-şi salveze protejaţii, dar chiar nu au avut cum. Tot în acea perioadă ne-am trezit cu o mulţime de colegi noi.

– Eu cred că....

Vlad aude glasul cunoscut al mamei:

– Trezeşte-te, o să întîrzii la şcoală!

Şi cum stătea aplecată asupră-i, lui Vlad i s-a părut că mama sa Irina are aripi de înger.

Alexandru-Marian MOŢEI, *clasa a VII-a, Colegiul Naţional „Victor Babeş", Bucureşti*

Asta e pagina copiilor care au scris texte scurte, dar bune. Cu ea vom încheia călătoria noastră prin lumea îngerilor. Ce am aflat aşa, pe final: că un înger se poate numi Amplificatorul Neouman de Atenţie, Sănătate, Noroc (şi) Energie, că el poate asculta muzică rap, că şi-ar dori să meargă pe bicicletă, dar şi că nu există îngeri creştini şi îngeri musulmani... doar îngeri şi atît!

Suflete albe care ne veghează

Al nouălea cer

Dragă Dilematix,

Am auzit că vrei să-ţi găseşti îngerul păzitor. Va fi destul de greu, dar mi-ai cerut ajutorul şi eu sînt dornic să te ajut. Mai întîi trebuie să mergi la adresa următoare: strada Îngerul, numărul 222, magazinul „Îngeraşul", Bucureşti. Acolo te vei întîlni cu Îngerul Willy. Trebuie să-ţi cumperi:

– Aripi – 20 lei,

– Coroniţă – 1.000 sau 1.000.000 lei,

– Poţiune de Putere – 9.999,99 lei.

Numai cu ajutorul acestora vei putea ajunge într-al nouălea cer.

Instrucţiuni de utilizare:

1. Bei Poţiunea.
2. Îţi pui Coroniţa.
3. Îţi pui aripile pe spate.
4. Apeşi butonul „Pilot automat" (dacă doreşti să conduci, ai nevoie de permis).
5. Selectezi destinaţia (Al nouălea cer).

Îngerul tău locuieşte pe B-dul Vorbăreţilor, la numărul 200. Călătorie plăcută!

Mihai SELICEAN, clasa a IV-a, Colegiul Naţional „George Coşbuc", Cluj-Napoca

Amplificatorul Neouman

Unii oameni spun că îngerii păzitori seamănă cu persoanele păzite. Ei bine, în privinţa mea se înşală. Eu ştiu exact cum arată îngerul meu păzitor. În primul rînd, este un om oarecare, care însă nu trăieşte lîngă mine fizic, doar spiritual. E un bărbat destul de înalt, cam de vreo 1,85 m, şi este un tip bine... merge la sală! Cred că are o garderobă întreagă, deoarece zilnic îmi apare altfel. Azi, de exemplu, şi-a luat faimoşii săi blugi de la Zara, o cămaşă în carouri cu gri şi argintiu şi o pelerină de ploaie. Ca de obicei ne întîlnim în vis. Eu vin cu bicicleta, dar el e tare... vine cu BMW-ul! Este muzician ca şi mine, cîntă la chitară şi pian. Ceea ce este ciudat e că a fost înger păzitor dinainte să mă nasc. Mai exact a fost îngerul lui Jimmy Page, faimosul chitarist. Cînd l-am cunoscut, mi s-a părut puţin dubios, a venit cu ochelari de soare, cu ţigara în colţul gurii, dar se pare că îşi îndeplineşte datoria sută la sută. Mă smulge cu mîinile lui din faţa pericolului. Cel mai mult îmi place ceasul lui Rolex, cu ramă argintie. Tot el îmi poartă şi noroc, fiindcă este 2 în 1, înger şi talisman. În această privinţă, şi-a trimis un ajutor, o păpuşă voodoo, pe care am numit-o Prietenaş şi fără de care nu ştiu ce m-aş face. În privinţa elementelor specifice îngerilor, în loc de aripi a strîns bani şi şi-a luat un elicopter. Iar în loc de aură, are o cască de protecţie. O, da, era să uit un aspect foarte important... numele lui este ANDASNE, abreviere de la Amplificatorul Neouman de Atenţie, Sănătate, Noroc (şi) Energie.

Chiar că aş fi vrut să-l cunoaşteţi şi voi. Mi-am adus aminte: toate sentimentele mele erau de fapt provocate de el. Cînd plîngeam, domnu' Andasne îşi usca rufele. Cînd eram nervos, el făcea pană de curent. Cînd îmi era cald, el îşi dădea drumul la centrală. Vorbesc la trecut, pentru că el nu mai este momentan îngerul meu. Este acum îngerul unui băiat bolnav care are mai multă nevoie de el. Dar mi-a promis că se va întoarce.

Matei NICOLAE, clasa a VIII-a B, Liceul Greco-Catolic „Timotei Cipariu", Bucureşti

O întîlnire

Matei se plimba cu bicicleta prin parc, admirînd frunzele colorate căzute pe alei. Bicicleta aluneca alene printre ele.

Copilul se gîndea aiurea cînd a zărit un alt copil cu un chip palid şi îmbrăcat în alb, care stătea liniştit pe o bancă.

– Salut! Ce faci?

– Bună ziua, Matei! Mă uitam la tine.

– Dar de unde ştii cum mă cheamă?

– Te-am mai văzut, spuse ciudatul băiat. Te ştiu de cînd te-ai născut.

– Pe bune? spuse Matei neîncrezător. Sîntem vecini sau rude?

– Nu, dar ne leagă ceva foarte puternic.

– Vrei să-ţi împrumut bicicleta? întreabă Matei.

– Eu nu pot să merg pe bicicletă.

– Aiurea! Te învăţ eu.

– Nu, nu pot.

Matei se uită îngrijorat la băieţel. Abia atunci îi observă aripile.

– Din cauza aripilor?

– Da. Din cauza lor.

– Poţi zbura? întreabă Matei.

– Da. Eu pot zbura.

– Tare! E un sport pe cinste. Crezi că, dacă îţi ţin eu aripile, ai putea încerca bicicleta?

– Poate, dacă mă susţii la început, spuse surîzînd băieţelul.

– Perfect! Hai să te ajut!

– Eşti un copil bun, Matei! Sînt mulţumit de tine. Ştii ce sînt eu?

– Un copil cu aripi şi cu sufletul alb care mă veghează, spune Matei.

– Sînt îngerul tău păzitor.

– Ştiu şi îţi mulţumesc. Vreau totuşi să te ajut să încerci şi tu să te distrezi.

O bicicletă cu două făpturi tinere, un băieţel vesel şi pletos şi o umbră albă şi diafană înconjurîndu-l cu dragoste au continuat să dea ture cu bicicleta prin covorul de frunze roşu, galben şi ruginiu.

Matei IONESCU, clasa a V-a, Şcoala Centrală, Bucureşti

Cineva care ne veghează

A ieşit mama din dormitor, a închis uşa încetişor şi a spus că Ediz, frăţiorul meu, „doarme ca un înger". Atunci a fost prima oară cînd am fost atent la cuvîntul „înger". I-am întrebat pe ai mei ce înseamnă. Îngeri văd peste tot: în brad, în desene animate, în cărţi. Am avut şi eu aripi de înger la o serbare de la grădiniţă. Nu văd, totuşi, îngeri în mediul înconjurător (glumesc, tocmai am avut ca temă o lucrare despre mediul înconjurător). În gîndurile mele am lăsat îngerii în lumea poveştilor.

Discuţia despre îngeri e pasionantă, în familia mea. Fac parte dintr-o familie mixtă, mama e creştină şi tata musulman. Cînd am întrebat-o pe mama ce-i un înger, mi-a spus că e cineva care ne veghează. Dumnezeu ne veghează, am spus eu. Da, dar are ajutoare. Sigur, ca Moş Crăciun, în care nu mai cred de mult. S-a uitat urît la mine mama. Apoi, mare atenţie! – a început explicaţia. Am înţeles că îngerii ne cunosc mai bine, ne transmit rugăciunile către Dumnezeu mai uşor şi ne ajută să-l cunoaştem şi noi pe Dumnezeu. Tata a spus că mama are dreptate şi a început să-i arate mamei în Coran pasaje despre îngeri. S-a prelungit conferinţa, dar numai între părinţii mei. Eu oricum am întrebat de îngeri, nu de îngerii creştini şi cei musulmani. O dovadă că îngerii există e asta: cred amîndoi părinţii în îngeri.

După un timp, a venit mama să reia discuţia şi să mă întrebe de unde mi-a apărut interesul pentru îngeri. Aha, a exclamat! Pe îngeri îi vedem ca şi pe copii pentru că sînt frumoşi şi puri (alt cuvînt suspect), adică au luat chipul copiilor, a spus. Cum să fie îngerii cu chip de copil?! Eu şi colegii mei numai îngeri ştiu că nu sîntem. Dar pe adulţi îi păcălim. Sau nu! Degeaba, au fost şi adulţii copii. Uf, de la îngeri nu ştiu de ce am ajuns la o discuţie despre gelozie. Ştiţi voi cum e cu fraţii mai mici...

Muzica e a îngerilor. Aşa mi-a spus mama după concertul de aseară. Chiar am înţeles pentru că am ieşit din sală bucuros şi emoţionat. Glasul, tobele, pianul mi-au trecut prin piept, inima bătea mai tare. Chitaristul e visul meu. Oare o să ajung şi eu să cînt aşa?

Îngerii sînt cei care ne iau de mînă în preajma Crăciunului şi ni-l prezintă pe Moş Crăciun în momentul în care rîdem de colegii care mai cred în Moş. Mi-au explicat părinţii că sărbătorile există, că nu dispar ca Moşul, nu-i acelaşi lucru. Degeaba! Cînd m-a luat îngerul de mînă şi mi-a arătat că toţi oamenii sărbătoresc ceva, altfel m-am simţit. Ştiţi cum m-am simţit? Ca bătrînul Scrooge din *Povestea de Crăciun*, filmul 3D, nu cartea. Mi s-a tăiat răsuflarea. Cred în îngeri, pe cuvînt.

Erol ISAL, clasa a V-a, Şcoala Centrală, Bucureşti

Yo, man!

Tuturor le trebuie un înger păzitor. Zvonurile că îngerii păzitori îi apără doar pe copiii cuminţi sînt total neadevărate. Fiecare are un înger care arată diferit, iar eu am avut ocazia să îl vizitez pe-al meu, în nenumăratele mele vise.

Aşadar, mi-am vizitat amicul înaripat. Era îmbrăcat în rapper, era bronzat şi aripile... erau ca cele de la KFC (poate pentru că în fiecare seară mîncăm cîte o porţie de aripioare picante).

A intrat în vorbă cu mine:

– Yo! Care-i treaba?

– Salut! Tu cine eşti?

– Yo sînt Chicken Angel! Dar tu?

– Sînt Gavrilă... Sebastian Gavrilă!

– Stai stai... tu eşti tipul ăla... stai că îmi stă pe limbă! Eşti copilul de care am grijă!

– Ce tare! Dacă tot eşti rapper, mă înveţi şi pe mine cîteva versuri?

– Da, desigur! Fii atent aici:

Fără minte, frate,
Stai pe coate,
Gîndindu-te la viaţă.
Cînd eşti închis în gheaţă,
Totul se încălzeşte.
Cînd te cheamă şcoala,
Du-te, frate!
Asta e morala!

– Foarte tare!

Era cel mai frumos vis pînă cînd...

– Sebi, trezirea!

Sebastian GAVRILĂ, clasa a VI-a, Şcoala nr. 11, Buzău

Eugen ne-a trimis, ca de obicei, un excelent reportaj, de data aceasta fictiv. Din el aflăm peripeţiile lui Petru Păstîrnache şi despre cum poţi aplica tehnica şosetelor murdare ca să treci nişte seminţe, inofensive de altfel, peste graniţă. Iar Oana completează la 13 ani Chestionarul lui Proust.

Călătoria în Irlanda a lui Petru Păstîrnace

Aaaa, Irlanda! Cînd îmi aduc aminte de această ţară, acum, la bătrîneţe, mă apucă melancolia specifică fiecărui poet... Dar eu nu sînt poet, fireşte. Totuşi, un anume incident mă face să rîd, deşi atunci cînd s-a petrecut aproape că am dat în plîns.

Dar, înainte să vă povestesc despre această întîmplare, aş vrea să mă prezint, deoarece urăsc autorii aceia anonimi, care vorbesc la persoana întîi, iar numele trebuie să-l deducem dintr-un dialog cu un alt personaj... (Ce-mi plac punctele de suspensie!) Numele meu este Petru Păstîrnace (este un avantaj, deoarece lumea nu te mai strigă cu acel enervant „le“, cum ar fii „Petrescu*le*“ sau „Popescu*le*“. Dar, ce-i drept, porecla mea era „Leguma“) şi am fost în Irlanda acum 20 de ani, pe cînd aveam 39 de primăveri împlinite de curînd.

Era vară. Mai fusesem o dată, cu un an înainte, şi îmi făcusem mai mulţi prieteni, printre care un cuplu adorabil, fără copii, un alt cuplu mai excentric de oameni bătrîni, care aveau şase copii (la aceştia am stat a doua oară, la ţară; de fapt, toţi cei pe care i-am enumerat stau la ţară) şi un tînăr profesor de botanică. Acesta din urmă, iubitor de România, a fost şi în China, ca să ia nişte seminţe de acolo, dar autorităţile chineze nu lasă pe nimeni să ducă seminţe peste graniţă. Atunci, prietenul meu pe nume Harold Packthecheese a aplicat tehnica şosetelor murdare. N-aş vrea să intru în detalii, dar ca cititorul să priceapă în ce constă tehnica aceasta, am să explic: lăsaţi o duzină de şosete purtate să prindă un miros cît mai neplăcut, timp de aproximativ şapte zile, astfel încît cîinii de la aeroport să nu poată mirosi seminţele (prietenul acesta al meu e cam paranoic) pe care le puneţi în acele obiecte anestezice (mă mir că nu s-au asfixiat bieţii viitori copaci) şi astfel aveţi un mijloc sigur de a trece şosetele peste graniţă. Mă scuzaţi, seminţele. Cît de fericit era Harold că „furtul“ său a reuşit! Şi cu greu m-am abţinut să nu-l iau la bătaie (scuzaţi-mi limbajul necuviincios) cînd mi-a explicat de sute de mii de ori ce fel e copacul cutare, în cît timp a crescut un alt copac. Harold are o grădină imensă, plină doar cu prietenii lui cei mai buni, copaci, copaci, copaci şi iar copaci! Dom'le, dar obsedat om!

Dar să revin la povestirea mea. Am stat a doua oară la cuplul mai bătrîn, care avea o proprietate uriaşă, de aproximativ 100 de hectare, însă casa e o mogîldeaţă de construcţie, cu doar două etaje, o bucătărie, patru toalete în toate punctele cardinale ale casei, zece camere, fără să pun la socoteală sufrageria de numai 40 de metri pătraţi. Spuneţi şi dumneavostră! Cum e posibil ca un cuplu înstărit ca ei să deţină o piticanie de locuinţă de doar 800 de metri pătraţi?!!? Odată m-am şi rătăcit pe acolo: vrînd să ies afară n-am mai găsit intrările, am stat fără mîncare şi băutură timp de două zile.

În a patra zi a şederii mele, chiar ziua în care am fost găsit de un servitor ronţăind nişte hîrtie igienică, cuplul celălalt, pe care l-am amintit mai sus, m-a invitat să iau ceaiul de la ora 5 cu ei.

Am ajuns la aceşti prieteni, Thomas şi Hattie Beckett, pe la ora 4, aşa cum m-au rugat. I-am dat sticluţa cu un parfum scump într-o punguţă mică lui Hattie şi lui Thomas i-am dat sticla de şampanie cumpărată de la Duty Free. El mă întrebă:

– Deci, Pppp... Petre, scuze, dar numele tău e neobişnuit pentru ţara noastră, ce vrei să faci acum? Să mergem la cules de fructe de pădure sau să mergem pe rîu?

Eu, în neştiinţa mea, am spus fără să stau pe gînduri :

– Pe rîu, bine-nţeles!

– Bine atunci, dar va trebui să îţi schimbi hainele.

Hattie se băgă şi ea în discuţie:

– Nu ştiu să fi fost vreodată în excursie cu Thomas pe rîu fără să mă fi udat.

Eu, înghiţind în sec, am spus timid:

– Poate... Să mergem la cules de fructe...

– Prea tîrziu! spuse sadicul Thomas.

Ce să fac? Îmi dădu nişte haine mult prea mari pentru măsura mea, iar tot ce aveam pe mine, în afară de lenjeria intimă şi de vestitele şosete, aparţinea lui Beckett (un om destul de corpolent). Ne-am dus toţi trei la rîu (care, evident, era pe proprietatea cuplului) şi am văzut acolo trei bărci şi o canoe. Spre exasperarea mea, Thomas îmi dădu nişte vîsle scurte şi îmi explică cum trebuie să stau aşezat în canoe. Îmi dădu şi o vestă de salvare. Thomas se urcă primul, iar eu al doilea. Hattie nu a vrut să vină. „Laşo!“, mi-am spus eu în gînd, încercînd să fac haz de necaz.

Toate bune şi frumoase, am vîslit liniştiţi timp de aproximativ 13 minute. Am uitat să specific că ziua era vineri, 13 iulie şi era ora 13,13. Prea multe indicii, nu credeţi? Trebuia să se întîmple ceva! Neapărat trebuia! Parcă aveam inima-n gît, atît de speriat eram. Pantalonii mult prea mari ce mă făceau să arăt ca un mutulică tremurau pe mine. Totuşi, nimic nu se întîmplă, în afară de faptul că Thomas mă stropi puţin cu vîsla. O nimica toată! Dar, după un minut (sau o oră, timpul trecea mult prea greu; staţi, nu e cumva invers?) am văzut în faţă... cascada! Era imensă, iar vuietul apei care cădea cu voce-ndurerată în jos mă făcea să-mi îngheţe sîngele în vine! Thomas însă, perfect liniştit, îmi spuse să mă ţin bine, să nu cumva să cad, vai Doamne! Cîtă grijă din partea lui! Ce-au oamenii ăştia? Sînt săraci cu duhul sau total duşi cu pluta. Asta, de fapt, mi se întîmpla mie acum, doar că, eram duşi cu o canoe, nu cu o plută. De fapt, de ce se cheamă canoe? De la tipul ăla, Noe, care a salvat toate animalele, sau ceva de genul ăsta, ducîndu-le la un loc pe o barcă, sau pe o arcă, cum i se zice? Canoe sau *ca Noe?* Asta nu înţeleg!

În acel moment, îmi făceam rugăciunile. Dar iată că, la numai o depărtare de un metru de margine, îmi trece prin faţa ochilor întreaga mea viaţă, cu treisprezecele ei cu tot. Şi... cad! Dar stai! Nu s-a-ntîmplat nimic! Aşa zisa „cascadă“ nu avea nici măcar jumătate de metru înălţime! Şi cît se lăudase neghiobul ăla cu cascada lui, cascadă-n sus, cascadă-n jos, cascadă la dreapta, cascadă la stînga, cascadă, cascadă, cascadă şi iar cascadă! Asta e ca faza cu copacii bunului meu prieten Harold Packthecheese! Mă mir că nu-l cheamă Harold Packthe*seeds!* Ce Dumnezeu? Toţi irlandezii ăştia sînt complet săriţi!

Dar iată că, spre fericirea mea şi spre odihna sufletului meu, am ajuns la mal! Mulţumescu-ţi, Doamne, pentru această pace pe care mi-ai dat-o! Cum am ajuns la mal, cum am luat-o la fugă spre maşină, la lucrurile mele, m-am schimbat şi am plecat imediat din locul ăla de nebuni, invocînd o durere de cap. Mi-au oferit şi o aspirină, dar am spus că mă doare şi burta, apoi piciorul, mîna, iarăşi capul şi, pînă la urmă, am spus că am răcit.

Şi iată-mă în zilele noastre, internat în spital de 20 de ani, din cauza unei afecţiuni traumatice foarte grave. Mă numesc Petre Păstîrnace, sînt internat la Spitalul 9 din Bucureşti, şi tocmai aţi citit ultimul (şi primul) meu manuscris despre călătoria mea în Irlanda, o ţară în care...

Aici, manuscrisul se termină, autorul avînd o cădere nervoasă, iar soarta lui ne rămîne necunoscută.

***Eugen DEDIU-SANDU,** clasa VIII-a, Şcoala nr. 5 „Corneliu M. Popescu“, Bucureşti*

Chestionarul lui Proust, la 13 ani

Chestionarul lui Proust e un set de întrebări folosit în jocurile de societate, prezent în albumele naive ale primei copilării. Generaţia părinţilor noştri l-a cunoscut sub forma Oracolelor (caiete plimbate clandestin de la un coleg la altul). Numele sub care e cunoscut – Chestionarul lui Proust – provine de la răspunsurile date acestei grile de către Marcel Proust, păstrate în jurnalul prietenei sale, Antoinette Faure. Varianta ale cărei răspunsuri s-au păstrat între documentele familiei Faure datează din 1890. Textul a fost regăsit în 1924, la doi ani după moartea sa, şi a circulat sub denumirea *„Marcel Proust par lui-même“*. Manuscrisul a fost vîndut la licitaţie în 2003, pentru suma nu tocmai mică de 102.000 de euro. Am să intru, la rîndul meu, în acest mic joc de societate, adaptînd întrebările care pentru generaţia mea nu mai pot căpăta răspunsuri sau care presupun răspunsuri jucate, ipocrite.

Principala trăsătură a caracterului meu: curiozitatea. Aş cotrobăi peste tot numai să-mi astîmpăr această sete.

Calitatea pe care o prefer la un băiat: maturitatea, onoarea şi simţul umorului.

Calitatea pe care o prefer la o fată: modestia, delicateţea şi frumuseţea.

Ce apreciez cel mai mult la prietenii mei: faptul că îmi sînt alături cînd am nevoie de ei şi că ştiu cum să mă placă.

Principalul meu defect: nu sînt destul de hotărîtă în ceea ce fac.

Ocupaţia mea preferată: cititul, desenatul şi biologia.

Visul meu fericit: o vară fierbinte, un chioşc de îngheţată, linişte şi multe cărţi.

Care ar fi cea mai mare nefericire a mea: să mă ratez ca om şi să nu realizez nimic în viaţă.

Ce-aţi vrea să fiţi: fluture.

Ţara în care-aş vrea să trăiesc: Danemarca.

Culoarea preferată: tot ce îmi bucură ochiul!

Floarea preferată: orhideea.

Pasărea preferată: nu îmi vine nimic în minte acum.

Prozatorii mei preferaţi: Ben Carson, Roald Dahl, Mircea Cărtărescu.

Poeţii mei preferaţi: sincer, nu ştiu nimic despre poezie, aşa că nu pot răspunde.

Eroul meu preferat: Hugo Cabret.

Eroina mea preferată: Soda-Women.

Trupele mele preferate: Nirvana, Green Day, Vama veche şi Coldplay.

Mîncarea şi băutura preferate: sarmale de post cum numai mama le face şi milkshake de banane.

Numele preferat: Josephine şi Thomas.

Ce detest cel mai mult: ipocrizia, divertismentul de prost-gust şi polistirenul care scîrţîie.

Personajele din desenele animate pe care le detest cel mai mult: Fetiţele Powerpuff, Spioanele, Sonic X, Căpitanul Flamingo.

Darul natural pe care aş vrea să-l am: modestia.

Cum aş vrea să mor: înseamnă pentru mine ce aş vrea să devin pentru că la 13 ani îmi este cu neputinţă să mă gîndesc la moarte! Medic.

Starea de spirit actuală: fericire, mulţumire de sine.

Greşeli care-mi inspiră cea mai multă indulgenţă: sînt atît de multe!!!

Deviza mea: nu fi trist, mîine poate fi mai rău.

***Oana MANCU,** clasa a VII-a, Liceul Pedagogic „Spiru C. Haret“, Buzău*

Pagină realizată cu sprijinul:

Bancpost

Membră a Grupului Eurobank EFG

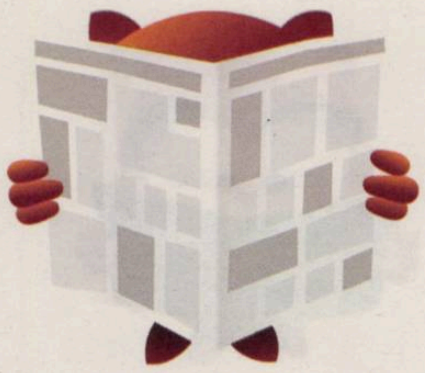

Adriana ne povesteşte despre copilul găsit din Singur pe lume, *o carte din care a învăţat că „trebuie să te bucuri de fiecare clipă, chiar dacă ea nu pare importantă". Teodora face un scurt rezumat al cărţii* Absintos, *în care e vorba despre vrăjitorii, trădare şi intrigi. Iar Ana citează un faimos şi cinic motan dintr-o carte al cărei titlu „confirmă exact aşteptările".*

Pisici, îngeri și un final fericit

Miau!

■ ***Viaţa şi opiniile filozofice ale unei pisici*, de Hippolyte Taine**

Încep prin a vă spune titlul şi autorul acestei cărţi: Hippolyte Taine, un scriitor, filozof şi istoric francez, iar cartea sa se numeşte: *Viaţa şi opiniile filozofice ale unei pisici*. Vă spun eu, este o carte inedită! Cîte epitete şi, mai ales, metafore veţi găsi în ea! Şi, subliniez, metafore! Este un text cinic, scurt, plin de umor, iar titlul confirmă exact aşteptările.

În carte se vorbeşte despre viaţa unui motan, înzestrat cu înţelepciune, şi despre opiniile lui despre viaţă; deja titlul nu mai are nevoie de nici o explicaţie. Citind cartea, vă veţi da seama că totul este o parodie a vieţii omeneşti.

În opinia motanului nostru, cîinele este o slugă, un imbecil, un sclav al stăpînului. În schimb, pisicile sînt nişte ghemotoace de blană care se suie pe tine cînd eşti trist, care te privesc cu nişte ochi fosforescenţi şi îţi dau acea tîmpită senzaţie că te înveselesc, cînd mai mult rău îţi fac... Bineînţeles, nu acesta este citatul, ci următorul: *Abia cînd mîngîi pisica îţi dai seama la ce distanţă enormă se află faţă de cîine. Iată momentul adevărului,* voilà *testul infailibil, care lămureşte pe toată lumea că nu există numitor comun pentru calin şi canin. (Faptul se poate constata la fel de bine în preajma tomberonului, cînd arunci gunoiul: Grivei tatonează zona sfios, cu ochi lirici, pîndind zgîrciul de pe os cu coada între picioare, pe cînd Burlăniţa te fixează cu bumbii fosforescenţi ai privirilor, trufaşă în tot ce face şi unduindu-şi coada ca pe o cobră vrăjită de fluierul indianului).* [...] *Cîinele se gudură şi cerşeşte* [...]. *„Nu te supăra, nu mi-o lua în nume de rău, te rog din tot sufletul meu, scarpinămă trei secunde sub bărbie." Răsfăţata îţi ordonă căscînd gura scurt, sonor şi duşmănos: „Pune mîna şi prestează".*

Tot în acest capitol veţi găsi şi nişte tactici pisiceşti de escrocherie. Pe acestea nu vi le mai spun eu: cumpăraţi cartea şi vedeţi! Nu vă faceţi griji în privinţa lungimii, este o cărticică mică-mică, de maximum 60 de pagini, însă tare-tare complexă şi incitantă.

Încă nu v-am convins? Vă dau alte argumente – şi aici sînt obiectivă 100%.

1. Este un best-seller.

2. Este o carte rară, greu de găsit, dar foarte citată, cel mai celebru citat fiind: *Pămîntul e un ou spart, iar lumea, o imensă omletă.*

3. Aparţine volumului *Voyage aux Pyrénées,* deci este tot un fragmenţel, lucru pe care nu-l ştiam, dar scrie în prefaţa cărţii.

4. Nici în privinţa preţului nu aveţi de ce să vă îngrijoraţi, costă maximum 20 de lei.

Dacă aveţi o pisică acasă, o să învăţaţi să o cunoaşteţi mai bine şi să vă feriţi de tacticile ei de escrocherie. Un cadou numai bun pentru iubitorii de ghemotoace îmblănite care fac *miau!*

Ana LUCOV, clasa a VIII-a,
Liceul Greco-Catolic
„Timotei Cipariu", Bucureşti

Îngeri căzuți

■ ***Absintos*, de G.P. Taylor**

Cartea *Absintos* scrisă de G.P. Taylor este o carte care m-a impresionat foarte mult, pentru că în ea este vorba despre lupta supranaturală dintre bine şi rău, despre vrăjitorii, trădare, intrigi.

Acţiunea se petrece în Londra anilor 1756. Într-o mansardă de pe Bloomsbury Street locuieşte doctorul Sabian Blake, astronom, om de ştiinţă şi cabalist. Într-o zi, la uşa doctorului apare un străin cu un pachet misterios, în care se dovedeşte a fi vechea carte *Nemorensis,* cartea zeiţei Diana, ce este o adevărată cheie a deslușirii Universului. Pe marginea uneia dintre pagini este scrisă de mînă o profeţie ce poate salva Londra de la o catastrofă cosmică.

Dar persoane rău intenţionate plănuiesc să pună mîna pe *Nemorensis* înainte ca profeţia să fie tălmăcită, printre acestea numărîndu-se şi Issac Bonham, prietenul cel mai bun al doctorului.

Sabian nu are nici cea mai vagă idee despre trădarea amicului sau despre cît de periculos este jocul în care a intrat. În realitate, Bonham vrea să fure cartea pentru Lady Flamberg, despre care crede că e îndrăgostit.

Lady Flamberg este, de fapt, un înger izgonit din Rai, cu secole în urmă. Îngerii, dacă au fost izgoniţi din ceruri, se transformă în Diakka, o bestie însetată de sînge. Lady Flamberg a reuşit să evite însă monstruoasa transformare, atrăgînd tinere fete şi luîndu-le corpul, reîncarnîndu-se. Numele ei adevărat este Yerzinia.

Bonham este prins aşadar în mrejele ei şi i-o aduce pe Agetta, servitoarea lui Blake, pentru a se reîncarna în ea la timpul potrivit (adică, la căderea stelei şi distrugerea Londrei).

Yerzinia o forţează pe Agetta să fure *Nemorensis,* iar aceasta se supune, neştiind ce face. După ce depune jurămîntul în faţa Yerziniei, Agetta descoperă, cu uimire, că tatăl său a reuşit să captureze un înger, pe Tegatus.

Tatăl Agettei îl torturează pe Tegatus şi îi smulge toate penele, pentru a le putea vinde celor bogaţi sau celor care se ocupau de ritualuri.

Agetta nu ştie ce să mai creadă. În cele din urmă, decide că trebuie să-l salveze pe Tegatus (îngerul căzut, ca şi Yerzinia).

În realitate, Yerzinia îl ademenise pe Tegatus, deoarece voia să-şi facă o armată de îngeri. Tegatus refuzase şi atunci ajunsese pe mîinile tatălui Agettei.

Agetta e în pericol (pentru că Yerzinia doreşte să se reîncarneze, ceea ce ar fi însemnat moartea ei), iar Tegatus încearcă să-l avertizeze pe Blake şi să-l convingă să-l ajute. Blake este însă prea absorbit de *Nemorensis* pentru a-şi da seama ce se întîmplă în jurul lui, iar cînd descoperă trădările prietenului său şi pe ale Agettei este deja prea tîrziu: Bonham reuşise să pună mîna pe carte.

Cu greu Sabian Blake reuşeşte să o aducă pe Agetta de Yerzinia şi să salveze Londra, iar Tegatus se sacrifică, aruncîndu-se în apele învolburate ale Tamisei, trăgînd-o pe Yerzinia după el.

desen de Andrei Cosmin Stancu,
Liceul de Arte Plastice „N. Tonitza"

Acesta e sfîrşitul cărţii *Absintos*, dar aventura se continuă în următoarea carte, *Tersias*. Cele două volume mi-au plăcut foarte mult, deşi cred că *Absintos* e cea care m-a ţinut cu sufletul la gură pînă la sfîrşit.

Teodora NICOLAE, clasa a VI-a,
Şcoala generală nr. 79, Bucureşti

Un copil găsit

■ ***Singur pe lume*, de Hector Malot**

Nu cred că mi-aş putea imagina o lume în care să nu fie nimeni pe care să pot conta atunci cînd am nevoie de susţinere. Tocmai de aceea, această carte este una dintre preferatele mele: pentru că îmi oferă o altă perspectivă asupra vieţii. Citind-o, am învăţat trei lucruri: în primul rînd, nimeni nu este singur pe lume, chiar dacă uneori aşa pare sau aşa ne-am dori să fie.

În al doilea rînd, am învăţat că, indiferent cît de greu ar fi, trebuie să-ţi urmezi visul. Nu contează că ai de pierdut sau de cîştigat, trebuie să încerci să obţii ceea ce-ţi doreşti. Cine ştie, s-ar putea să merite efortul.

Nu în ultimul rînd, am învăţat că trebuie să te bucuri de fiecare clipă, chiar dacă nu pare importantă. Oricît de grea ar fi viaţa, are părţile ei frumoase, care se regăsesc în orice moment. Trebuie doar să ştii să trăieşti fiecare clipă ca şi cînd ar fi ultima.

În carte este vorba despre un băiat, Rémi, care îşi spune „copil găsit". Şi-a dat seama de asta la 8 ani, cînd a fost luat de lîngă mama sa adoptivă şi vîndut unui muzician ambulant, care l-a învăţat tot ce ştia: să scrie, să citească şi să cînte la harpă. Cu asta avea el să-şi cîştige existenţa, mergînd din oraş în oraş, din ţară în ţară, pînă cînd îşi va da seama unde este familia lui adevărată. Nu după mult timp, stăpînul său a murit. M-a impresionat faptul că, deşi cei mai mulţi dintre oamenii la care ţinea ori mureau, ori erau închişi, ori erau departe de el, acesta nu-şi abandona niciodată visul: să-şi găsească părinţii.

Un lucru inedit la această carte ar fi că este destul de tristă, fiind vorba despre un copil singur pe lume. La unele capitole ale cărţii chiar am plîns. Dar, surprinzător, are un final fericit.

Adriana Iulia NIŢU, clasa a VIII-a,
Liceul Greco-Catolic
„Timotei Cipariu", Bucureşti

De citit

■ ***Şcoala derbedeilor*, de R.L. Stine**
Este o carte amuzantă şi plină de lucruri interesante. În această carte autorul povesteşte experienţele sale de elev şi ne descrie toate trăsnăile pe care le-a făcut.
O recomand mai ales băieţilor, dar să nu facă ce scrie în carte.

■ ***Colţ Alb*, de Jack London**
Este o carte de aventuri şi peripeţii. Este foarte interesantă şi arată prietenia strînsă dintre cîine şi stăpîn, chiar şi cînd sînt în situaţii grele.

■ ***Pinocchio*, de Carlo Collodi**
Este o carte magică, tot ce se întîmplă în ea este fermecat. Este vorba de un băieţel de lemn, care îşi doreşte foarte mult să fie un băieţel adevărat. O recomand tuturor copiilor.

Enrico SÂNJORZ, clasa a V-a,
Colegiul Naţional „Elena Ghiba-Birta", Arad

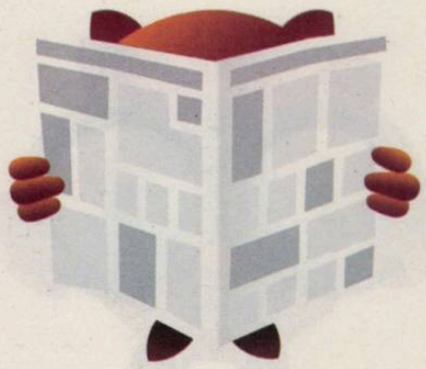

Iată-i şi pe copiii care citesc, nu glumă! Tudor este „campionul“ nostru la recenzii. De-abia aşteptam să aflu cîte ceva despre ultima carte pe care a citit-o. De data asta este vorba despre Oscar şi despre Tanti Roz, pe post de înger păzitor. Între timp, Alexandru l-a descoperit pe Erich Maria Remarque, iar Bogdan s-a distrat în Palatul Rîsului.

Marele război al tranşeelor

Nimic nou pe frontul de Vest, *de Erich Maria Remarque*

Cu micul roman *Nimic nou pe frontul de vest* l-am descoperit pe Erich Maria Remarque, care prin ochii şi filtrul inimii lui Paul reuşeşte să descrie marele război al tranşeelor, dintr-un unghi surprinzător, extraordinar de simplu şi profund.

Paul ajunge, împreună cu un grup de colegi de clasă, să se înroleze voluntar înainte de împlinirea vîrstei, împins de la spate de un profesor, un „patriot“ care ştia sigur că nu va ajunge pe front. Este un adolescent german care se trezeşte aruncat în lupta pentru supravieţuire, ale cărei reguli le învaţă rapid, pentru a trăi şi a nu înnebuni. Nu putea să înţeleagă cum pot conducătorii lumii să dirijeze un asemenea masacru inutil, dar înţelegea că odată războiul terminat, el nu-şi va mai găsi locul niciunde.

În scurta permisie pe care o are, descoperă că viaţa în orăşelul lui natal decurge aproape la fel cum o lăsase, doar cu mai multe lipsuri şi griji. Oamenii cu preocupările lor domestice i se par ireali. Camera, caietele cu poezii, hainele, cărţile, pe care şi le-a cumpărat cu greu, parcă erau dintr-o altă viaţă, străine şi goale. Cei mai mari aveau soţii, copii la care să se întoarcă, iar el nu avea nici liceul terminat. Generaţiile din urmă veneau ca un tăvălug fără să înţeleagă sau să le pese.

Explozii, gaze, morminte răscolite, păduri sfîrtecate şi oameni, dragoste, disperare, despărţiri, sacrificii, repaus, spitale, muribunzi, noroc, sfîrşit, dor, cuvinte nerostite, răzvrătire, resemnare, tinereţe, dezertori, cireşi în floare, păduchi, parade, soare, jocuri de cărţi, noroi, armistiţiu şi multe alte feţe ale războiului le vei afla dacă îl însoţeşti pe Paul în cei trei ani de front.

Cartea nu este tristă pentru că personajele sînt tinere. După cum a fost scris romanul, am avut bănuiala că Remarque a fost pe front. M-am informat şi am aflat că, născut în 1898, a fost recrutat în Primul Război Mondial, în 1917, pe frontul de Vest, unde a fost rănit, şi unde sigur o parte din sufletul lui a rămas.

Alexandru-Marian MOŢEI, *clasa a VII-a, Colegiul Naţional „Victor Babeş“, Bucureşti*

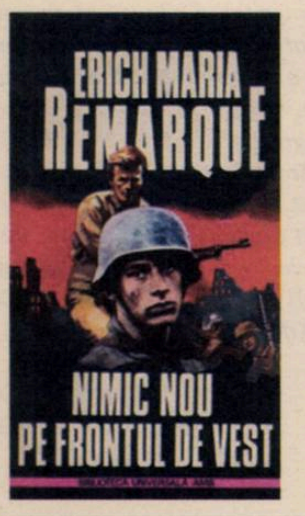

Poftiţi în arenă!

Palatul Rîsului, *de Jon Berkeley*

Clovni, tigri vorbitori, îngeri de 400 de ani, ursuleţi din pluş şi un copil care doarme într-un butoi... v-am atras cumva atenţia? Dacă da înseamnă că sînteţi cît pe ce să păşiţi în minunata lume a rîsului, servită cu multă migală pe tava Circului Oscuro: „Doamnelor şi Domnilor, Jupîni şi Jupînişe, Înţelepţi şi Neştiutori, Savanţi prea învăţaţi, am plăcerea şi onoarea să vă prezint chiar în această seară cea mai amuzantă, cea mai isteaţă, cea mai hilară trupă de zăpăciţi, comici, nătărăi şi gogomani, acrobaţi şi pişicheri care s-a adunat vreodată într-un singur loc...“

Ei, aveţi voi încredere într-o asemenea frază? Sincer, eu nu am avut la început. Nu ştiu ce m-a tentat să citesc această carte. Probabil pentru că se nimerise chiar în acea zi să vină în oraşul meu un Circ real, numit Orlando. Ştiu, prea mare coincidenţa de nume, însă este adevărat. Aşadar, mi-am amenajat un colţişor strategic, liniştit, luminos şi am pornit reprezentaţia.

Imaginea mea de ansamblu despre carte era foarte sărăcăcioasă: un băiat dintr-un butoi şi o fetiţă de 5-6 ani ce ar fi trebuit să fie un înger şi atît. La început citeam cam fără chef aventurile unui puşti fugar de 11 ani, neobişnuit de ataşat de un ursuleţ din pluş, iar apoi m-am trezit fără să vreau în centrul unei acţiuni fără precedent. Ca să intraţi mai bine în atmosferă, imaginaţi-vă că, într-o seară fără lună, ţineţi de mînă o fetiţă cu aripi albe ca laptele, iar după voi se află o şleahtă de

circari cu furci, torţe şi topoare, o creatură neagră precum tăciunele, un fel de yeti numit *NIMICUL,* iar în faţa voastră se află un hău imens ce se deschide precum o gaură neagră. Aceasta este numai una dintre trepidantele situaţii ce mi-a rămas adînc întipărită în minte, după ce l-am citit pe Jon Berkeley. *Palatul Rîsului* nu este neapărat o lectură obligatorie ori o operă de Premiul Nobel, ci mai mult o carte în care copilăria capătă un adevărat sens al cuvîntului. Este o carte a basmelor, împînzită de personaje simpatice, de neuitat, cum ar fi: Marele Cortado (un tip bondoc cu mustaţa de două ori mai mare decît capul său cît un păstîrnac), Lady Potîrniche (o văduvă cu o casă într-un copac, ce deţine cîteva zeci de pisici), bătrînul aventurier orb Balitngass din Arabia, îngerul de 400 de ani numit Micuţa, chiar şi gaşca puşlamalelor de Ţeste rase cu violentul lor joc de fotbal porcesc.

Totul începe în momentul în care Miles Miercuri, proaspătul evadat al... nu al închisorii, ci al orfelinatului Pinchbucket, o eliberează din mîinile vicleanului Cortado pe Micuţa, un înger al cîntecului. Fără să-şi dea seama, se implică într-o aventură plină de neprevăzut, alături de noua sa camardă şi de un secretos tigru bengalez, în căutarea Palatului Rîsului şi al unui înger al furtunii, numit Trăsnetul de argint (îngerul pe care nu aţi dori să-l întîlniţi fără un paratrăsnet). Dacă vor reuşi sau nu să treacă peste capriciile maestrului de menaj, Marele Cortado, şi să cunoască tainele nebănuite ale Palatului Rîsului, poţi afla numai într-un singur mod... dar te avertizez, la finalul acrobaţiilor vei ieşi un cu totul alt om! Nimeni nu a mai fost la fel după spectacol!

Bogdan Cătălin MEREUŢĂ, *clasa a VIII-a, Şcoala nr. 40 „Iulia Hasdeu“, Galaţi*

Băiatul-înger

Oscar şi Tanti Roz, *de Eric-Emmanuel Schmitt*

Dacă vreţi să ştiţi, de ceva vreme am un nou prieten bun: numele lui e Oscar „Cap de ou“, are 10 ani, a dat foc pisicii, cîinelui şi casei „de s-au prăjit pînă şi peştişorii roşii din borcan“. Locuieşte într-un spital, loc grozav de simpatic: s-a mutat acolo cînd a aflat că are leucemie. Prietenii lui, întotdeauna la îndemînă, erau Bacon, Einstein şi Popcorn. Dar cea mai şi cea mai era Tanti Roz, o doamnă foarte în vîrstă, fostă luptătoare de *wrestling,* care-i spunea poveşti cu tîlc şi veselie.

Pentru că, de fapt, se simţea grozav de singur, Tanti Roz, care era întotdeauna sinceră cu el, îl îndeamnă să înceapă să-i scrie scrisori Lui Dumnezeu şi îi propune un joc: să-şi trăiască fiecare zi de acum înainte de parcă ar fi zece ani împliniţi.

Cu Tanti Roz pe post de înger păzitor, Oscar reuşeşte să ajungă la adînci bătrîneţi în doar cele cîteva zile care i-au mai rămas de trăit, cu toate suferinţele şi bucuriile specifice fiecărei vîrste.

Astfel îl găsim pe copilul de 10 ani care arată de 17 în rolul adolescentului îndrăgostit, cel al tînărului căsătorit, al adultului

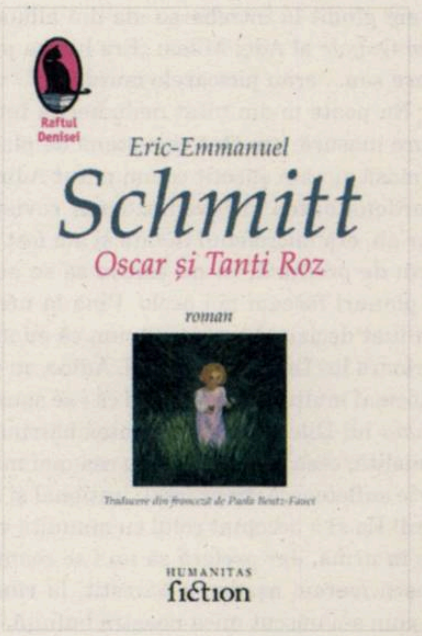

cu belele şi responsabilităţi pe cap, al bătrînelului înţelept, dar obosit. „Pentru că viaţa-i un lucru serios“, pe toate le trăieşte cu inocenţă şi maturitate deopotrivă.

Lectura este aparent uşoară, dar cu multe înţelesuri ascunse, iar toţi cititorii, indiferent de vîrstă, interese sau gen se vor regăsi la un moment dat în ea.

Pînă şi roacărul din mine a fost mişcat de povestea băiatului-înger... Mai multe nu vă spun, pentru că Oscar crede că „scrisul nu-i decît zîmbăreală, ploconeală, împopoţoneală, minciună frumoasă pentru oameni mari“.

Tudor RUSAN, *clasa a VII-a, Colegiul Naţional „Moise Nicoară“, Arad*

Pagină realizată cu sprijinul:

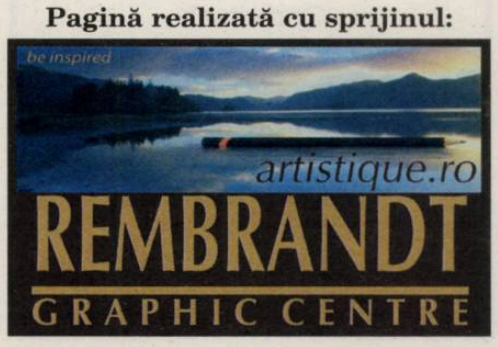

Nu puteam să încheiem fără o trecere în revistă a vizitei noastre de la Buzău. Ileana a scris un reportaj „de la fața locului", în stilul ei uşchit şi fermecător. Copiii de la C. N. „Mihai Eminescu" ne-au trimis impresiile lor. Am cunoscut-o în sfîrşit şi pe Mihaela, profa lor de română. Ei i se datorează în mare parte toate aceste „scrieri" creative pe care le-am publicat de-a lungul timpului. Ne-am dori ca mulţi profesori să-i semene. Oferim un Dilematix cum laude *la finalul finalului.*

Ileana ZIRRA

Dincolo de uşa aluminată

Ştiţi unde scriu eu acest articol? La Tîrgul de Carte „Gaudeamus". Mă aflu la o măsuţă neagră, pătrată, între nouă pereţi, da, sînt în mai multe cămăruţe. Iar în ele se află desene poate pentru copii, superb pictate şi lucrate. Iar în afara cămăruţelor, *vis-à-vis,* e un stand de dulciuri de unde mi-am procurat nişte ciocolată de casă (nu, nu *de* acasă). Şi sînt înconjurată de tot felul de cărţi, dar din standuri diferite. Şi da, e prea multă lume pe la cărţi, aşa că eu m-am retras aici, între desene. Nu mă pot abţine să nu mă izolez într-un centru al desenelor, cu Dave Matthews Band în urechi, şi să văd copii de 12 ani alergînd cu şireturile desfăcute. E comic.

Iar toată vorbăria asta despre locul perfect în care mă aflu îmi aminteşte de un alt loc în care l-am dus de mînuţă pe Dilematix, frăţiorul meu mai mic, la ultimul nostru eveniment. Stai, stai! Un copil de 6 anişori cu hanorac AC/DC a trecut pe lîngă standul de dulciuri şi a făcut o mutră dezgustată cînd a zărit un ou mare, roz. Tipul ăsta o să ajungă un dur!

OK, de această dată vă voi povesti exact cum a fost cu Dilematix la Buzău. Of, dar mi-e imposibil să mă concentrez! E un băieţel care dă ture pe lîngă mine de vreo cinci minute!

Data trecută cînd a ieşit Dilematix în lume (şi pe piaţă), ne-am gîndit să le facem o vizită scriitorilor de la Colegiul Naţional „Mihai Eminescu" din Buzău, pentru că ne-au fost mereu loiali şi prea energici şi-aşa. După un drum care pe mine m-a exasperat, fiind trezită din somn prematur şi foarte stresată de şcoală, am ajuns la Buzău.

În holul de la intrare al şcolii se afla comitetul de primire, amuzant, aşa, simpatic. Aveau şi flori, pe bune! Ne-au pus să străbatem un drum pînă la o uşă acoperită cu o

folie imensă de aluminiu. Şi s-au trezit să mă pună tocmai *pe mine* să joc rolul reprezentantului Dilematix şi să trec prin uşa aceea de basm. A fost chiar hazliu, am intrat cu mîinile întinse, de parcă ar fi fost primul ceas al dimineţii, şi am dărîmat uşa cu folie de aluminiu! Bam! Şi m-am văzut înconjurată din toaaaate părţile de zeci, sute, poate chiar *miliarde* de copii, dilematici ori ba. Erau acolo şi mă copleşeau! Recunosc că m-am cam speriat un pic, dar am fost un V.I.P. în momentul ăla, o ştiam şi eram mîndră! M-au poftit pe scenă. Ce, era să refuz? Aşa cum în vizită la prietenul meu cel mai bun nu pot refuza masa de seară, dacă mă apucă orele tîrzii la o discuţie aprinsă despre noua lui piesă compusă în Guitar Pro, nici acum nu aveam scăpare. Doamne, ce ciudat mă simţeam că aveam o sală imensă de copii la picioarele mele... m-am gîndit la întrebarea aia din albumul *Don Quijote* al Adei Milea: „Era lumea prea mare sau... erau picioarele murdare?".

Eu poate m-am uitat nedumerită într-o mare măsură, am stat ca o stană de piatră la masă şi i-am şuşotit ce-am putut Adinei, coordonatoarea şi inventatoarea revistei. Dar ah, era microfonul în faţă şi am fost extrem de precaută, ca nu cumva să se audă ce planuri făceam noi acolo. Pînă la urmă, am luat decizia de moment cum că eu aş fi surioara lui Dilematix, oficial. Adina nu era întocmai mulţumită, dat fiind că i se spunea *mama* lui Dilematix şi se simţea bătrînă şi ramolită, ceea ce eu declar cu cea mai mare tărie sufletească drept ireal, iraţional şi absurd! Ea şi-a acceptat rolul cu muuultă vreme în urmă, dar preferă să nu i se reamintească mereu, aşadar a povestit, la rîndul ei, cum s-a născut mica noastră bufniţă, iar eu am povestit cum a venit rupt de oboseală într-o după-amiază Dile la mine, să-mi ceară ajutorul la ziar, cînd a văzut că e copleşit de prea multe texte, deşi el mereu a considerat că se descurcă singur, atîta doar, fusese îngîmfat şi solitar pînă acum doi ani. Între timp a crescut şi i-a venit mintea la cap.

După ce i-am *plictisit* pe copiii din sală cu vieţile nebune pe care le ducem cu îndîrjire de cînd s-a înfăptuit Big-bang-ul, l-am ridicat de la masă pe Mihai, actorul nostru preferat (care s-a tuns!!!!), ce a pornit nişte jocuri de teatru-sport (eu le-aş numi teatru-stop) cu cine avea mai mult curaj să urce pe scenă şi să aibă lumea la bocanci sau balerini. Şi nu mulţi erau aşa bravi, aşa că îi mai felicităm o dată pe muschetarii noştri de la Buzău. S-a nimerit ca tocmai scriitorii dilematici să vină să se joace cu Mihai „la înălţime". Poate că unii dintre voi ştiţi... sau vă puteţi imagina ce înseamnă jocurile astea (dacă nu, veniţi la următoarele evenimente!). Oana, spre exemplu, avea un iPhone în mînă şi-l folosea pe post de spatulă pentru spaghetti. Stop! Matei îi luă iPhone-ul din mînă Oanei, se aşează în poziţia în care era ea şi-l folosi drept aparat de bărbierit. Evident, toate acestea provocau înzecit rîsul în sală. Ce v-aş mai povesti cu drag? Desigur, toţi curajoşii primeau o cărticică şi o diplomă scrisă chiar de sora lui Dilematix, adică de mine! Bufniţa dormea, era mijlocul zilei, iar cu tonţii ştim că bufniţele sînt treze noaptea în special, iar a noastră e o mare fană a somnului.

Totuşi, nu impresia mea contează prea mult, pentru că evenimentul era organizat tocmai pentru loialii noştri buzoieni, pe care – dacă îmi permiteţi – îi voi porecli buzzzzăii noştri. Eu v-am spus ce bine m-am simţit eu, iar acum vă las să citiţi şi ce impresii au copiii de la Colegiul Naţional „Mihai Eminescu" din Buzău. Aş mai adăuga că Dilematix a început să semene din ce în ce mai mult cu Moş Crăciun, pentru că e o bufniţă prea rotofeie, roşie şi au început să-i iasă peri albi de cînd se supără pe noile gadget-uri la care nu se pricepe. Bine, dacă ar fi să mă iau un piculeţ de frăţiorul meu mai mic, aş spune că are o burtă „de bere" de la cît se semnează cu *Salutare şi frăţie, Ne vedem la berărie!* (la finalul mesajelor pe care le trimite pe mail, drept răspuns la mesajele voastre), dar eu trebuie să am grijă de el, plus că ştiu că e un mare mincinos!

DILEMATIX
supliment al revistei
Dilema veche nr. 355
2-8 decembrie 2010
Coordonator:
Adina POPESCU
Redactor colaborator:
Ileana ZIRRA,
clasa a IX-a, Colegiul Naţional Bilingv „George Coşbuc", Bucureşti
Vinlete: shutterstock
Secretar general de redacţie:
Dana CĂLINESCU
Corectură:
Patricia MIHAIL
şi Ruxandra MIHĂILĂ
Prezentare grafică:
Dan STANCIU
Tehnoredactare:
Adrian DAMIAN
e-mail: dilematix@gmail.com
tel.: 021.231.35.00

Întrebări de la copii

Dragi copii, imaginaţi-vă că sînteţi jurnalişti. Ce întrebări i-aţi adresa dlui Andrei Pleşu? Trimiteţi pe adresa redacţiei cîteva întrebări şi cele mai interesante vor primi răspuns în rubrica „nici aşa, nici altminteri".

Nu uitaţi să semnaţi mesajele şi să vă prezentaţi în cîteva rînduri.

Puteţi trimite întrebările prin e-mail (dilema@satiricon.ro) sau prin poştă *(Dilema veche,* Calea Victoriei 155, bloc D1, scara 6, etaj 5).

Biletele, în timpul orei de română

Dragii noştri,

Nu puteam să vă scriu pînă ce nu adunam impresiile lăsate de vizita voastră la Buzău. Copiii cei mari au declarat că a fost „cea mai interesantă activitate din amfiteatru, văzută de ei pînă acum". A fost şi un prilej să se întîlnească mai multe vîrste şi să se descopere între ei – „Nu mă aşteptam ca cei de la a VII-a să fie atît de open-minded!", *îmi scrie o fată dintr-a XII-a. Au fost impresionaţi de Ileana, li s-a părut incredibil de simpatică, o prezenţă, oricum, neobişnuită – „redactor la 15 ani!".*

Cei mici mi-au scris repede cîte un bileţel. Merită citite! Uitaţi, vă trimit cîteva fragmente:

„Ieri, toţi l-am aşteptat pe Dilematix, dar a trebuit să ne mulţumim cu mama, sora şi prietenul lui cel mai bun. (...) P.S. La început ne-am urcat pe scenă, deşi nu era nevoie." (Andreea POŞIRCĂ)

„Ieri a fost o zi superbă. Am rîs foarte mult şi am cîştigat o carte şi o diplomă. Voiam mai multe concursuri, însă cei de la Dilematix *au considerat că au fost destule." (Alin ALECU)*

„Ieri a fost o zi mirifică. Au reuşit să ne cunoască cei de la Dilematix." *(Diana BURDOHOS)*

„Am făcut cunoştinţă cu mama, sora şi prietenul lui Dilematix care, bineînţeles, sînt la fel de distraţi ca şi el. Vorba vine, căci cine se aseamănă se adună!" (Anonim)

„Am aşteptat cu nerăbdare ziua de miercuri. A fost o zi frumoasă pentru că au venit cei de la Dilematix. *Încărcaţi cu ziare şi cărţi, au venit de la Bucureşti pentru noi." (Andrei COJOCARU)*

„Ziua de miercuri a fost foarte amuzantă, plină de pregătiri şi zîmbete. Totul a început în amfiteatru, cînd am pregătit uşa către tărîmul magic. Comitetul de primire, format din patru eleve şi dna profesoară, a zîmbit fiecărui trecător." (Oana MANEA)

„Cred că au fost impresionaţi atunci cînd au trecut prin staniol." (Andreea IONESCU)

„Am aşteptat o oră în faţa şcolii cu Oana, Andreea, Flavia şi dna profesoară. Am trecut prin staniol şi am fost aplaudaţi de toţi. Apoi am urcat pe scenă, cu toate că nu trebuia." (Elena BĂLAN)

„Pentru mine şi pentru ceilalţi colegi faptul că cei de la revista Dilema veche *ne-au vizitat şi s-au jucat cu noi a însemnat foarte mult. Deoarece sala a fost plină a fost greu să urcăm pe scenă, dar ne-am alungat frica şi am petrecut un timp grozav." (Gabriel TOMESCU)*

„Am reuşit să facem versuri la secundă, să jucăm chestii originale şi am primit diplome şi premii. Am făcut poveşti clasice cu Michael Jackson şi Vasilica. Îl iubim pe Dilematix!" (Cosmin TUDOR)

prof. Mihaela NICOLAE
şi – se înţelege –
o sală întreagă de copii

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

PUBLICITATE

VOLVO

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VII ■ nr. 353 ■ 18-24 noiembrie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

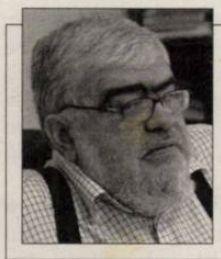

ANDREI PLEŞU

„O scrisoare despre autenticitate“

pagina 3

CĂTĂLIN ŞTEFĂNESCU

„Burta şi geamul“

pagina 7

RODICA BINDER

„De cît adevăr avem nevoie“

pagina 22

Filmul românesc

– cine are nevoie de el? –

Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu

Revista: 3,99 lei

5 948467 000346 46

„Românii nu pot face filme proaste, este ilegal în ţara lor – sau cel puţin în ADN-ul lor.“

LOS ANGELES TIMES

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

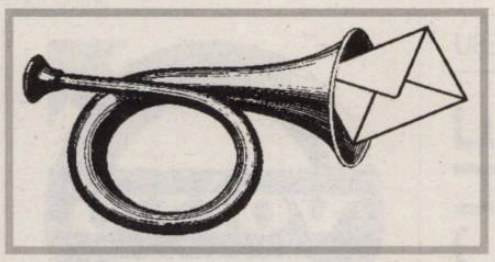

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

(IN)ACTUALITĂŢI

Adrian Păunescu şi uzurparea spaţiului alternativ

„Ţine de generaţia noastră, de aceea nu ai cum să înţelegi!“ – Adrian Păunescu, ca bun colectiv al unei anumite generaţii, conturate exclusiv pe atributul datului istoric. Adevărul este că nu înţelegeam, zilele trecute, halucinanta mobilizare în plîngerea Poetului, cînd literatura îţi pune la dispoziţie comparaţii din care, şi rău-voitor fiind, nu ai cum să nu dobîndeşti aşa, măcar un simţ al măsurii. Dezvăţaţi fiind să se definească prin propriile acte ori chiar idealuri, foarte mulţi dintre cei care şi-au trăit partea consistentă a vieţii în comunism au căpătat, la propriu, trăsături ideologice. Genialitatea şi inventivitatea neamului românesc, superioritatea popularului ca opus cultului, prin care faci faţă istoriei potrivnice, ritul care nu are nevoie de canon, toate acestea sînt ale lor. Adrian Păunescu însuşi era al lor – poetul pe care fiecare îl recunoştea, pentru că îl ştiau cu toţii, fără diferenţe şi rutine personale. În această logică a identificării colective care nu suporta disidenţa, Păunescu a devenit „poetul“. Aveam de-a face cu o tehnică înspăimîntătoare, poate una dintre cele mai perfide pe care le-a pus în scenă totalitarismul românesc. A controla cotidianul, prieteniile, salutul de dimineaţă, foamea, scrisorile şi şcoala copiilor se produce, în ultimă instanţă, pe cale militărească, prin teroare şi coerciţie. Este halucinant, necesită un aparat de stat enorm, dar procesul se defineşte prin tehnicitatea lui. Un astfel de sistem totalitar, bazat pe forţă şi repercusiune, este repetabil. Dar imaginaţi-vă ce înseamnă să ajungi la uzurparea intimului, a acelui lucru care nu se insinuează în cotidian, nu face parte din prietenii, nu are de-a face cu foamea ori frica de durere. Cînd dictatura reuşeşte să intuiască spaţiul alternativ şi să producă ea însăşi resorturile acestuia, cînd supapa este indusă prin acelaşi mecanism al ororii totalitare, individul el însuşi devine un produs. Or, exact asta a însemnat Cenaclul „Flacăra“ – o închisoare mai mică, cu ferestre ce dădeau afară, în care libertatea era difuz indusă. Concentric, acest cerc al cenaclului, în care se purtau blugi ca expresie a maximei autonomii, era închis el însuşi în cercul marii închisori. Un sistem panoptic care se autocenzurează, în care gardianul este ubicuu, astfel încît niciodată nu-i ghiceşti turnul din care te cuprinde. Cultura oficială a devenit atît de parşivă încît era capabilă să nască propria contra-cultură. Toată neîndurarea cotidiană, respiraţiile în afara tovarăşului şi tovarăşilor erau canalizate înspre Cenaclul „Flacăra“, unde nu mai conta că ascultai poezii în care ţara îţi era servită pe tipar ideologic şi în care dragostea era cîntată pe aceleaşi note. Pe acelaşi model au fost mixate mănăstirile, prin desfiinţarea focarelor mistice, a lăcaşelor izolate în munţi, unde spaţiul alternativ era atît de îndepărtat de partidul-stat încît devenea periculos. Şi nu pentru că acei călugări ar fi putut să răstoarne ordinea politică, ci pentru că erau dovada vie a faptului că puteai trăi cu totul în afara modelului uman indus. Totalitarismul de acest fel, care îşi naşte monstruos propria contradicţie, este irepetabil. Pîrghiile lui nu au dispărut, mocnesc în cei care s-au crezut liberi în comunism şi care au descoperit că ignoranţa este reţeta potrivită unei vieţi definite colectiv. Nu cred că am descoperit toţi gardienii care ne supraveghează cercurile şi, mult mai dramatic, cred că mulţi dintre noi ar alege, încă, virtutea oficială.

Magda GRĂDINARU
magda_gradinaru@yahoo.com

ACTUALITĂŢI

Ţara posibilului

Încolţit de ameninţările sfîrşitului de parcurs, Eugène Ionesco întreba, retrospectiv şi în afara oricărui abandon, „cum am putut lăsa să se întîmple toate astea?“.

Schimbînd registrul, s-ar putea spune că, în desfăşurarea destinului nostru istoric, momentul interogaţiei de acest fel apare cu o frecvenţă regretabilă. Ni se întîmplă ca după ce am trecut (prin) şi petrecut un şir de evenimente să punem întrebarea asta: „Cum, Dumnezeule mare, am putut lăsa să se întîmple lucrurile în felul în care s-au întîmplat?!“

Aş vrea să fac cîteva sumare observaţii cu privire la o astfel de situaţie: a) lucrurile ar fi putut să aibă un parcurs bun, dar, din motive care nu ne privesc direct, au dus la o fundătură; Noica spunea că sîntem cea mai bogată ţară la nivelul posibilului. Ne raportăm la noi înşine în termenii a ceea ce puteam fi ori am putea fi, iar nu în cei privitori la ceea ce sîntem de fapt. Avem o problemă cu realul; din punctul de vedere al posibilului, toate sînt în regulă. Deranjant însă peste măsură este că, după cît se poate observa, posibilitatea de a fi fericit nu-i totuna cu fericirea propriu-zisă; b) există cîteva consecinţe evidente ale staţionării în cîmpul posibilităţilor noastre: 1) vorbăria neîntreruptă despre nimic, gîlceava cu privire la nimic, blocajul mental şi verbal în perimetrul a ceea ce este derizoriu, fad, lipsit de strălucire şi adîncime; se creează iluzia că oricine poate vorbi despre orice, minima instrucţie putînd fi trecută cu vederea; 2) desfăşurarea buimăcitoare a campaniilor electorale (cu deznodămîntul lor cu tot); pentru cineva cu o aderenţă slabă la real, campaniile de felul ăsta sînt prilej de nesperate împliniri: aici tot ce am putea fi reprezintă regula unică şi absolută; ca român sadea, trăiesc momente privilegiate în care mă abandonez, aproape gratuit, iluziilor de un fel sau altul. Aşa se face că, aproape fără să-mi dau seama, votul (meu) a devenit o formă de abandon; c) ştiţi, a nu deosebi între real şi posibil este o chestiune de patologie; pentru cei mai mulţi dintre noi nu e cazul. Noi ăştia, sănătoşii, nu distingem, fie pentru că nu-i avantajoasă treaba asta, fie pentru că avem mintea insuficient exersată. Se pare că din această dilemă nu putem ieşi... decît prin educaţie; cum, după cît putem observa, asta presupune un deranj cam mare şi nu-ţi umple instantaneu buzunarele, o putem lăsa, că se supără sau că nu se supără cineva, pe mai tîrziu; d) sîntem mărunţi; noi asistăm la desfăşurarea evenimentelor, nu le generăm. Nu sîntem – vorba cuiva – măcar în această privinţă, asistaţi; dimpotrivă: asistăm cu patos, şi lucrul acesta poate crea un mediu paradisiac – vorba altcuiva – pentru viaţa cea plină de enorme responsabilităţi a celor care ne-au citit neajunsurile cu iscusinţă şi la timp. Şi e bine că e aşa: măcar unii dintre noi ajung să nu mai vadă anumite lucruri (funcţii înalte în stat generatoare de belşug şi bună dispoziţie) ca pe simple posibilităţi.

F. Bledea
bldflorin@yahoo.com

Noul concept de grevă (protest social)

Stimată redacţie, rog să-mi fie iertată îndrăzneala de a vă răpi clipe preţioase cu puţinele mele idei fixe despre învăţămînt, dar cum nu cunosc un alt loc mai potrivit de a le împărtăşi am îngroşat din obrazul buneiaşteptări şi le-am trimis domniilor voastre. Cred că sînt surprinse cîteva idei-cheie despre dilematicul mediu educaţional şi ale sale zbateri finale.

În speranţa unei valorificări în sens sociologic (antropologic) voi descrie noul concept de grevă (formă de protest) în mediul educat al celor ce lucrează în învăţămînt. Acesta aduce cel putin două mutaţii severe, prin antagonismul cu sensul originar al protestului social, şi anume:

1. Greva (protestul) care nu supără pe nimeni, mai ales pe şef, fie acesta director, inspector, primar, lider politic local etc. Astfel, la grevă se cere voie conducerii, se precizează permanent că profesorii nu vor să supere pe nimeni, că vor *şi ei* (acest *şi* ca semn al autoumilirii) să o ducă mai bine, se face cu grijă protestul şi cu capul plecat. Să nu uit: şi cu ruşine.

2. Greva (protestul) care nu implică nici o pierdere (sacrificiu) material din partea celor ce o fac. Înainte şi în timpul grevei se întreabă permanent, cu îngrijorare firească, ţinînd cont numai de nivelul de subzistenţă, dacă se vor da banii şi pentru zilele cît se face grevă. Chiar se consideră normal *să se dea* banii (acest *se* reflexiv al ambiguităţii mentale şi morale) pe perioada protestului. Se speră ca în urma grevei nimeni să nu piardă ceva, sau, dacă o fi să fie, să piardă alţii!

În acest sens se poate înţelege situaţia actuală din educaţie, cu un ministru extrem de tranşant, aproape imun la dialog, nefăcînd concesii partenerilor din sistem, cu o firavă opoziţie, cu legi fundamentale care trec prin asumarea răspunderii, cu reforme ce vor fi în scurt timp ele însele reformate. Multe voci importante, aparţinînd figurilor politice, liderilor de sindicat sau celebrilor analişti critică neaşezarea, zic ei firească, a ministrului la masa dialogului. În consecinţă, negocierile, iniţiate eventual de domnul ministru, ar face parte din vreun cod al bunelor maniere democratic-ministeriale! Aşa se maschează evidenţa: dl ministru, pe bună dreptate, nu se aşază la masa dialogului, din simplul motiv că *nu are cu cine negocia!* Nu mă refer aici la persoane de bună-credinţă, lideri de sindicat sau distinşi colegi profesori, din contră, am tot respectul pentru cei ce încearcă să schimbe ceva. Însă negocierea presupune minimal două părţi care au ce împărţi, care se află acolo, fiind reprezentative şi susţinute de o anumită forţă.

Cei ce vin la negociere ca reprezentanţi ai profesorilor, adepţi ai noului concept de grevă, care nu supără pe nimeni şi care nu presupune un minim sacrificiu, *nu vor avea sorţi de izbîndă.* Mai mult, vor fi permanent umiliţi şi folosiţi în mod josnic în interesul momentului politic. În acest context, chiar primirea lor la audienţe şi discuţii pare dubioasă de-a dreptul.

Se subînţelege că domnul ministru cunoaşte cu acurateţe situaţia din sistem, lucru dovedit de fiecare dată, iar comportamentul domniei sale este dominant.

Las deschis acest text spre discuţii şi cercetare.

prof. Daniel FUGULIN
danfugulin@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 10.000 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Toleranţa**
- **Vedete de silicon**
- **Cultura protestului**

Nota redacţiei: Dintr-o eroare de corectură, pe coperta DVD-ului cu spectacolul *Take, Ianke şi Cadîr* difuzat împreună cu revista noastră, sub fotografia actorului Alexandru Hasnaş a apărut numele Alexandru Demetriad. Facem cuvenita rectificare şi ne cerem scuze.

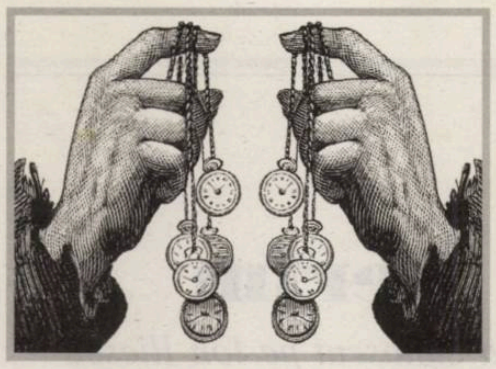

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

O scrisoare despre autenticitate

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Domnișoara Codruța Cojoc, care se recomandă „o tînără ardeleancă de 27 de ani“, „un cetățean simplu, complex și normal, excentric din Bistrița“ mi-a trimis, pe adresa redacției, o scrisoare, provocată de un text al meu despre „autenticitate“. E un prilej să revin cu cîteva nuanțe, oarecum îngrijorat de un posibil derapaj hermeneutic: înțelegerea autenticității ca „program“ de viață, ca justificare pentru orice, ca virtute privată, de natură să te plaseze deasupra celorlalți.

Domnișoara Cojoc se socotește „o practicantă încăpățînată a autenticității“, pe care ar fi moștenit-o „genetic“ de la bunici și străbunici exemplari, „români autentici“, depozitari ai unei „tradiții“ autohtone, pe care și dînsa se simte chemată să o întruchipeze și să o „propage“. Această tradiție a autenticității o face pe autoarea scrisorii „să se simtă bine în pielea ei“, să țină, cu încăpățînare la „verticalitate“, să fie mereu în armonie și „suprapunere“ cu ea însăși. Refuză orice „compromis“, nu se lasă ispitită de dorința „inautentică“ „de a dovedi că poți să realizezi ceva valoros, aducător de bunuri materiale sau recunoaștere socială“. Această atitudine e neînțeleasă și judecată aspru (și nedrept) de cei din jur drept „lene“, „lipsă de interes“, „pasivitate“, „încăpățînare“.

Apreciez sincer preocuparea cititoarei mele pentru definirea identității proprii și sînt sensibil la efortul ei de a fi, clipă de clipă, conformă cu sine și de a-și comunica experiențele. Dar tocmai din simpatie pentru „autenticitatea“ căutărilor sale, simt nevoia să o avertizez că, în multe privințe, se lasă purtată de o retorică înșelătoare. Mai întîi, autenticitatea nu se moștenește. Ideea că ești descendent al unei „ramuri ereditare foarte puternice“ riscă să se transforme într-un *complex de superioritate*. De altfel, întreaga scrisoare a domnișoarei Cojoc iradiază un sentiment al electiunii, al îndreptățirii proprii, al mulțumirii de sine. Or autenticitatea nu cade niciodată în auto-contemplare și, cu atît mai puțin, în auto-admirație. Nu toți descendenții unui ins „autentic“ sînt, necesarmente, monumente de „autenticitate“. Iar a fi „mîndru“ de autenticitatea ta e un simptom tipic de inautenticitate. Mai departe: autenticitatea nu e o „ocupație“. Nu înlocuiește faptul de a fi angajat profesional, social, politic etc. La întrebarea „cu ce te îndeletnicești?“ nu se poate răspunde „sînt autentic!“ sau „sînt vertical!“, decît cu prețul căderii în ridicol. Autenticitatea nu „se practică“ așa cum „se practică“ politețea, solidaritatea sau o dexteritate oarecare. Autenticitatea nu e o profesie sau o opțiune stilistică. Nu „te decizi“ să fii autentic. Nu „adopți“ autenticitatea, ca pe o ținută șic, ca pe o alură cochetă, ca pe un semn distinctiv. Și mai ales nu ți-o pui la butonieră, pentru a-i depuncta pe cei din jur, vinovați, în bloc, de inautenticitate, neînțelegere, lipsă de anvergură morală. Trebuie spus, de asemenea, că „a-ți dori să realizezi ceva valoros“ nu e neapărat un viciu sufletesc. Nu poți refuza orice formă de participare la viața comunitară, nu poți evacua orice proiecție ideală, orice aspirație, orice preocupare pentru reușita personală și publică, în numele unei autenticități severe, care nu se lasă „ispitită“ de trivialele înregimentări ale majorității. Și, în fond, ce înseamnă, exact, a fi autentic? E foarte la îndemînă să răspunzi „nu“ oricărui apel care nu te interesează, pretextînd că îl simți „inautentic“. E foarte la îndemînă să confunzi capriciul personal, idiosincrasia, iluzia de sine, cu „autenticitatea“. Sau să ambalezi inapetențe banale în retorica „nobilă“ a unei autenticități intransigente. Există destui pentru care obligația de a te spăla sau de a saluta cînd intri într-o încăpere trec drept concesii făcute unor „inautentice“ convenții.

> *A fi „mîndru“ de autenticitatea ta e un simptom tipic de inautenticitate.*

Am rezerve și cu privire la formulări de tipul „autenticitate românească“. Autenticitatea nu e o înzestrare cu caracter etnic. Nu există o autenticitate pakistaneză, una spaniolă și una turcă. Și, admițînd că ar exista, ar fi dificil și neavenit să le percepi ierarhic. Una peste alta, îmi îngădui să atrag prietenește atenția domnișoarei Cojoc că autenticitatea „autentică“ nu se pune în scenă, nu se privește mereu în oglindă, nu se „propagă“. E spontană, străină de orice intenție demonstrativă, de orice ostentație. Omul autentic nu prea vorbește de autenticitatea sa, nu o transformă în titlu de noblețe, în comportament de paradă. Dacă o face, rămîne, în cel mai bun caz, un *teoretician* al autenticității. Cît despre înțelegerea autenticității ca strictă „armonie cu sine“, ea nu e lipsită de riscuri. Autenticitatea nu e o formă de solipsism. Autenticitatea care îi demite pe cei din preajmă e pură egolatrie. Nu mai spun că, dacă se întîmplă să fii Smerdeakov, e preferabil să nu abuzezi de „autenticitatea“ ta…

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Demascări de ieri și de azi

După moartea lui Adrian Păunescu, numeroase articole și comentarii s-au referit la el ca la un *intelectual* (iar unii – publiciști, bloggeri sau forumiști – n-au ezitat să adauge la acest cuvînt adjective: „mare“, „imens“, „extraordinar“). În percepția publică, această calitate a părut să primeze în fața omului politic – fost senator și candidat la președinție. Același statut – de intelectual – îl avea și înainte de 1989. La începutul lui 1990, a trebuit să fugă din calea mulțimii, pentru că atunci predomina o altă însușire a sa: aceea de om al regimului comunist și „poet de curte“ al lui Ceaușescu.

„Istoria“ postdecembristă a intelectualilor publici a început – ca multe altele – furtunos. Cazul lui Adrian Păunescu este doar unul dintre cele mai controversate. După o perioadă de retragere, s-a repliat – mai întîi prin angajarea în politică (în Partidul Socialist al Muncii), apoi prin revenirea în spațiul public în calitate de poet și de comentator al actualității. În anii '90, a susținut partidul lui Ion Iliescu și a fost intolerant cu partidele de opoziție care tocmai se nășteau. Pe atunci, dezbaterea despre angajarea politică a intelectualilor era foarte aprinsă, iar dl Iliescu a susținut de multe ori că aceștia trebuie să se întoarcă la meseriile și preocupările lor și să lase politica pe mîna politicienilor. În siajul său, diverși oameni de cultură și-au însușit ideea că scriitorii și artiștii trebuie să-și vadă de ale lor, în numele „autonomiei esteticului“, sau pur și simplu pentru că politica trebuie să devină „profesionistă“. În acest timp însă, la curtea noului partid care se străduia să devină social-democrat s-au înghesuit scriitori, artiști și alți oameni de cultură – uneori chiar dintre cei care susțineau revenirea intelectualilor la ale lor. Mulți dintre ei avuseseră relații bune (ca să folosim un eufemism) cu partidul comunist și regimul Ceaușescu. Între oportunismul lor și viziunea îngustă a lui Ion Iliescu s-a ratat, atunci, apariția unei intelectualități cu convingeri autentice de stînga. Înainte de alegerile din 2004, Ion Iliescu declara iritat, văzînd susținerea de care se bucura Traian Băsescu, că „toți intelectualii sînt de dreapta“. I-a răspuns atunci, între alții, Alina Mungiu-Pippidi, afirmînd că în altă țară ar susține candidații de centru-stînga, dar în România e altceva. De fapt, acest „altceva“ înseamnă refuzul intelectualilor de stînga de a se alătura partidului care a ocupat polul de centru-stînga: mai întîi pentru că era identificat cu fostul PCR, apoi din cauza corupției și a personajelor compromise pe care s-a încăpățînat să le susțină. Nici acum nu e altfel: au apărut între timp tineri intelectuali cu idei de stînga care nu vor cu nici un chip să aibă vreo legătură cu PSD. Iar încercarea lui Victor Ponta de a afișa o „cultură de stînga“ de tip occidental (tricouri cu Che Guevara, abordarea unor subiecte *trendy* de pe agenda partidelor socialiste europene etc.) nu e decît un inabil joc de imagine. Există totuși o legătură între PSD și noua intelectualitate de stînga: definirea „pe negativ“, prin reacții dure față de dreapta.

Așa a fost și la începutul anilor '90. Partidul dlui Iliescu s-a definit „ideologic“ combătîndu-i puternic pe țărăniști și liberali, nu *afirmînd* cu adevărat valorile stîngii. Tot așa, intelectualii care îl simpatizau pe dl Iliescu au tunat și fulgerat împotriva intelectualilor „trădători“ din GDS, „plătiți de Occident“, care cer procesul comunismului și eliminarea securiștilor și activiștilor PCR din funcțiile publice. Pe atunci, implicarea era, ce-i drept, mai mare decît astăzi, în primul rînd datorită cîtorva organizații civice ale intelectualilor care au reușit să capete o anumită autoritate în viața publică: GDS, Alianța Civică, Solidaritatea Universitară și altele. A apărut și un partid considerat „al intelectualilor“ (Partidul Alianței Civice), care a reușit pentru o vreme să obțină procente notabile în preferințele electoratului.

În ciuda tonalităților „de baricadă“ și a intoleranței unor partide/grupări față de celelalte, exista o dezbatere publică destul de consistentă, care a dus la descoperirea „din mers“ a valorilor societății democratice. Totuși, pe multe dintre subiectele de dezbatere se emiteau practic monologuri paralele: nimeni nu prea era dispus să preia ceva din argumentația adversarului. Căci adversarul era privit de fapt ca un adevărat „dușman“. Ceva din acea atmosferă pare să revină astăzi, cînd o nouă „polarizare“ are loc în societate și în lumea intelectuală. În orice caz, apar semne că discursul „anti“ revine la intensitatea „adjectivală“ de la începutul anilor '90, la acuzații gratuite și la „puneri la punct“ fără argumente. Așa cum unii intelectuali și publiciști de stînga l-au acuzat, fără rost, acum cîțiva ani, pe Horia-Roman Patapievici de „legionarism“, „modernul“ lider social-democrat Victor Ponta spune despre Vladimir Tismăneanu că e „legionar“ și „trădător“ pentru că a scris despre Adrian Păunescu că a fost „rapsod al comunismului“. În lipsa unor dezbateri argumentate între intelectuali, apar astfel de „demascări“ din partea politicienilor de vîrf. Trecutul ne apasă în continuare. Chiar dacă pentru unii – precum Adrian Păunescu – poate fi spălat și rearanjat, în numele popularității și audienței.

ținerea de minte

„Emil Cioran: A scrie este un mare remediu atunci cînd nu ești un obișnuit al farmaciilor; a scrie înseamnă a te vindeca. Vă dau acest sfat: dacă urîți pe cineva fără să doriți în mod special să-l suprimați, scrieți de o sută de ori numele lui urmat de «am să-l omor». După o jumătate de oră v-ați liniștit. A formula înseamnă a te salva, chiar dacă mîzgălești doar insanități, chiar dacă nu ai deloc talent. În spitalele de alienați ar trebui să i se pună la dispoziție fiecărui bolnav tone de hîrtie pentru scris. Exprimarea ca terapeutică. Ideea de sinucidere are aceeași virtute. Viața încetează să mai fie coșmar dacă îți spui «pot să-mi iau viața cînd vreau». Într-adevăr, putem suporta totul atunci cînd dispunem de un asemenea remediu.

Gerd Bergfleth: Moartea este pentru dumneavoastră un absolut?

Emil Cioran: În tinerețe nu mă părăsea niciodată, era în centrul nopților și zilelor mele, prezență justificată în sine, la modul suprem, legitimă și totuși morbidă. Lucru bizar: cu vîrsta, mă gîndesc din ce în ce mai puțin la ea. Tocmai am primit o scrisoare de la un vechi prieten care îmi scrie că viața nu-i mai spune nimic. «Dacă vrei un sfat: iată-l: cînd nu vei mai putea rîde, atunci va trebui să te omori. Dar, atîta vreme cît mai poți, mai așteaptă. Rîsul este o victorie, una adevărată, singura victorie asupra vieții și a morții», i-am scris. Și viața, și moartea oferă un spectacol dezgustător. Creația, ce extravaganță!“

„Emil Cioran despre Emil Cioran – Un dialog la Tübingen cu Gerd Bergfleth“, apărut în *Lettre Internationale* nr. 75

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Povestea domnului Kerim

– în care aflăm despre o seară blîndă de toamnă, cum i-a cunoscut pe Ion Iliescu şi pe Galina şi de ce a trebuit să fugă în Beirut –

În acea seară blîndă de toamnă, Reza ieşise în curte, ca de obicei, să se joace cu fraţii lui şi cu copiii din vecini. Erau o ditamai gaşca, vreo 11, de toate vîrstele, fete şi băieţi. Acolo, în Shok, la vreo 50 de kilometri de Bagdad, crescuţi de familii bogate în vile pricopsite, printre livezi de rodii şi curmali, copiii aveau tot ce-şi doreau. Ba chiar mai mult decît atît. Vecinii angajaseră şi un profesor de muzică. Omul cînta la vioară ceva straniu, trist, melodios. A doua zi, a aflat că pe profesor îl chema Horia, că venea dintr-o ţară îndepărtată, că melodia se numea „Balada" şi că pe compozitor îl chema Porumbescu.

Viaţa fără griji s-a încheiat brusc, în 1958. Monarhia a căzut. Lovitura de stat a fost condusă de generalul Abdul Karim Qassim, un tip care a apropiat ţara de URSS. Reza era la vîrsta marilor gesturi şi idealuri, simţea că poate schimba lumea, aşa că s-a înscris în tineretul comunist irakian. S-a pus, astfel, într-o situaţie grea. La partid, i se reproşa că e băiat de bani gata, prea bogat pentru a crede cu adevărat în comunism. Acasă, familia era isterizată de opţiunea politică a băiatului. Se rugau lui Allah să îi treacă aşa cum trece o gripă.

Într-o zi, la o şedinţă de partid s-a pus problema participării la un congres internaţional al tineretului comunist, undeva, departe, într-o ţară numită România. Cei prezenţi se cam codeau. Drumul era lung, erau necesari şi ceva bani suplimentari, căci partidul nu avea destule fonduri. Reza şi-a amintit „Balada" şi a hotărît să se ofere voluntar. Aşa a ajuns la Bucureşti, unde a cunoscut două persoane care îi vor marca viaţa: pe Galina Morozova, studentă la chimie în Leningrad, şi pe Ion Iliescu, şeful delegaţiei din ţara gazdă.

La scurtă vreme după ce s-a întors acasă, a venit catastrofa. În februarie 1963, regimul lui Qassim a fost măturat de la putere, liderul a fost împuşcat, iar comuniştii au început să fie vînaţi cu tenacitate. Reza a reuşit să fugă la Beirut, împreună cu şapte colegi de partid. L-a ajutat şi familia. I-au făcut rost de acte false, pe numele lui de revoluţionar, Kerim. La Beirut, cei opt împărţeau o garsonieră, se duceau la şedinţele celulelor comuniste locale, agăţau fete pe plajă şi, cînd rămîneau fără mîncare, şterpeleau curmale şi humus din bazar. Noroc cu mama lui Reza, care venea cam o dată pe lună şi le aducea mîncare gătită în casă. Unul dintre cei şapte colegi de Beirut ai lui Reza a devenit, după eliberarea din 2003, premierul Irakului.

Familia din Shok a hotărît: Reza trebuie să meargă la şcoală, la o facultate. N-o să rămînă toată viaţa în Beirut ca un pierde-vară. Opţiunea tînărului a fost clară: va merge în România şi va deveni inginer petrolist. Astfel, se apropia cît de cît şi de Galea, cu care nu încetase să corespondeze. Aşa a ajuns la Ploieşti, la Institutul de Petrol şi Gaze. Pînă să termine şcoala, situaţia din ţară devenise tragică. Ţăranii inculţi şi primitivi din Tikrit (clanul lui Saddam care pusese mîna pe partidul Baath) făcuseră viaţa imposibilă pentru familia lui Reza. Au fugit care încotro. Un frate a plecat în Anglia, unde a devenit cercetător în etnologie şi folclor. Pare-se că Horia, profesorul de muzică din vecini, îi exemplificase, pe vremuri, ce sînt alea doinele, horele, sîrbele şi geamparalele şi îi deschisese gustul pentru studiile de folclor comparat. Una dintre surori s-a măritat în Germania. Alţi doi fraţi au fugit în Maroc, cu grosul averii familiei, şi au prosperat din producţia şi vînzarea de fructe exotice. Acasă a rămas doar sora mai mică. Teoretic, ea şi bărbatul eu ar fi trebuit să aibă grijă de casa părintească.

Marele Serai, Beirut

Domnul Kerim a terminat facultatea şi a rămas la Ploieşti, să predea. A reuşit, cu greu, să o aducă în România şi pe Galea. S-au căsătorit. Ea s-a angajat la Universitate, profesoară de chimie. Sau de rusă. Nu am putut afla cu certitudine ce a predat pînă cînd s-a născut Saşa, fiul lor, în 1965.

(vom mai afla săptămîna viitoare cum a suferit domnul Kerim din cauza Revoluţiei din România şi a eliberării Irakului)

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

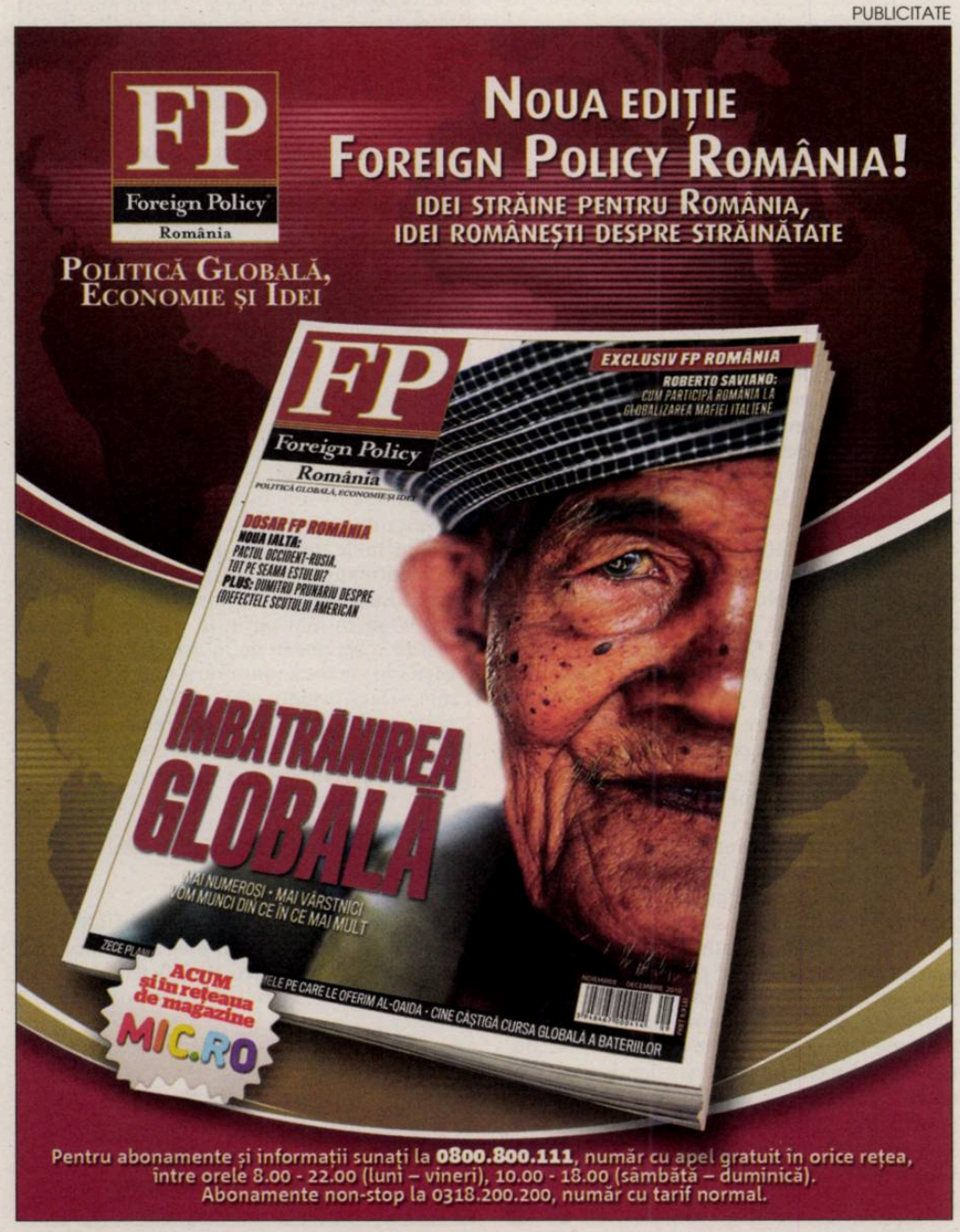

PUBLICITATE

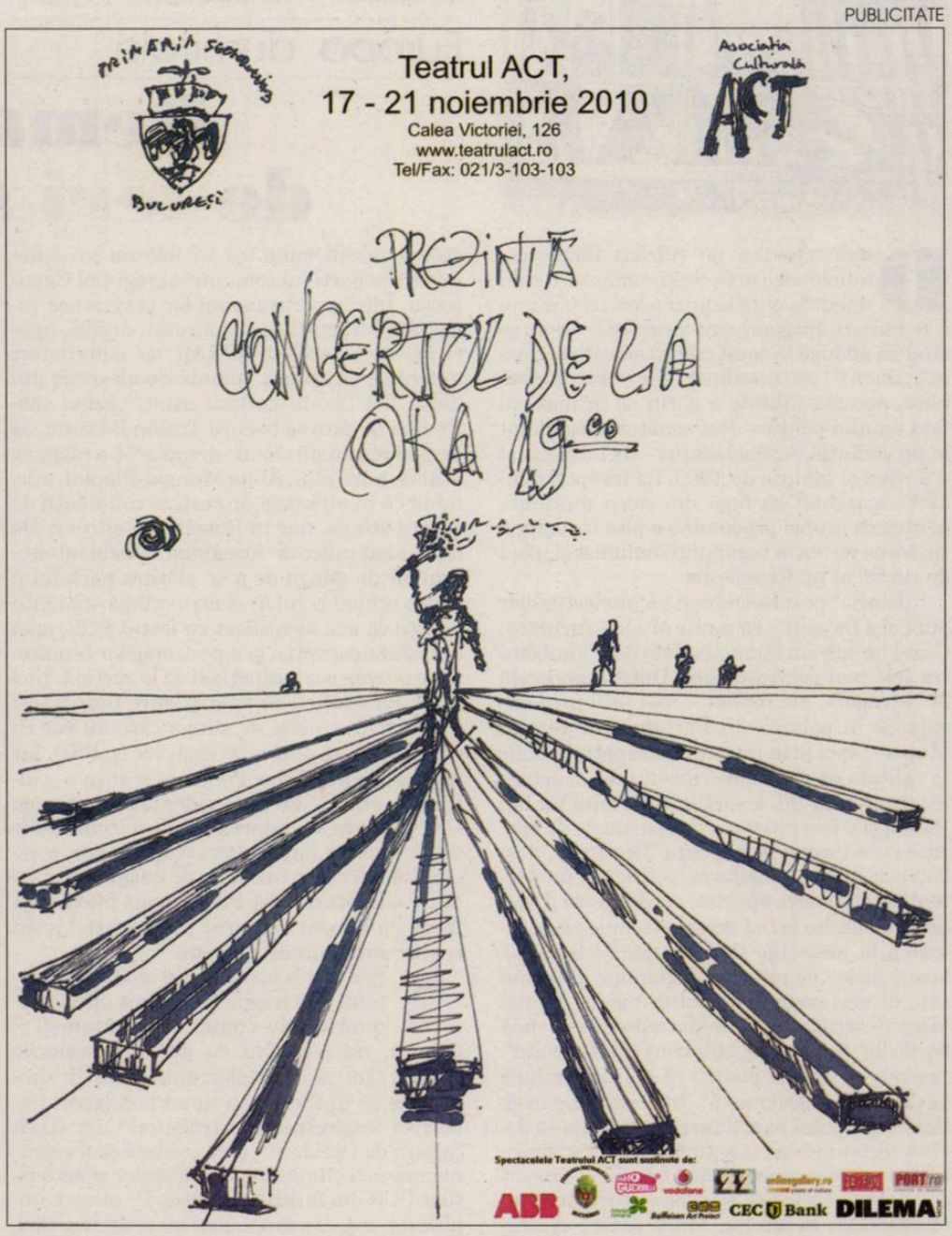

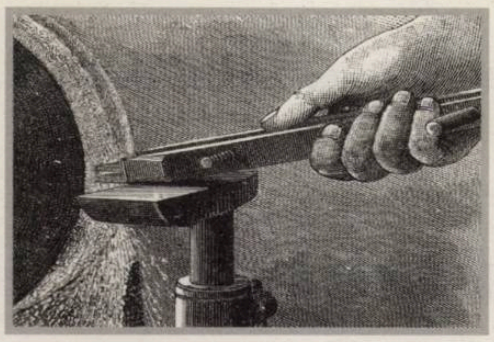

Joseph S. NYE

despre **putere** şi **dreptate**

Opţiunile Japoniei

Poate Japonia să-şi revină din nou?

Tensiunile curente dintre China şi Japonia au redeschis discuţia despre cît de mult a căzut Japonia de la momentul ei de glorie din anii '80. În măsura în care acest declin este ancorat în realitate, poate Japonia să-şi revină?

Economia Japoniei a suferit două decenii de încetinire a creşterii din cauza unor decizii politice proaste care au urmat colapsului de preţ al activelor de la începutul anilor '90. În 2010, economia Chinei a depăşit-o pe cea a Japoniei în volum total, chiar dacă socotind pe cap de locuitor e de-abia la o şesime. În 1988, opt din primele zece companii din lume erau japoneze. Astăzi nu mai e nici una.

Dar, în ciuda performanţelor slabe din ultima vreme, Japonia mai are încă resurse impresionante de putere. Are a treia economie pe plan mondial, industrii sofisticate şi una dintre cele mai bine echipate armate convenţionale din Asia.

Doar cu două decenii în urmă, mulţi americani se temeau că ţara lor va fi întrecută după ce venitul pe cap de locuitor din Japonia îl depăşise pe cel din America. Cărţile preziceau un Bloc Pacific condus de Japonia care ar fi exclus America şi chiar un eventual război între cele două ţări. Futurologul Herman Kahn prevedea că Japonia va deveni o putere nucleară şi că tranziţia rolului Japoniei ar fi urmat să semene cu „schimbarea adusă în Europa şi în afacerile externe mondiale în 1870, prin ridicarea Prusiei".

Astăzi, aceste viziuni sînt utile în a aminti cît de riscant este să faci proiecţii liniare bazate pe creşteri rapide ale resurselor de putere.

În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, Japonia înregistra 5% din producţia industrială a lumii. Devastată de război, nu şi-a mai regăsit acest nivel pînă în 1964. Din 1950 pînă în 1974, ţara a avut o medie a ratei anuale de creştere economică de 10% iar pînă în 1980 a ajuns a doua economie ca mărime din lume, cu 15% din totalul exporturilor mondiale.

Japonia a devenit de asemenea cel mai mare creditor şi cel mai mare donator de ajutoare străine din lume. Tehnologia sa era mai mult sau mai puţin echivalentă cu cea a Statelor Unite şi chiar uşor mai avansată în unele ramuri manufacturiere. Japonia s-a înarmat la un nivel scăzut (restricţionînd cheltuielile militare la 1% din PIB) şi s-a concentrat asupra creşterii economice. Aceasta nu a fost prima dată cînd ea a renăscut într-un mod impresionant. 150 de ani mai înainte, Japonia a devenit prima ţară ne-occidentală care s-a adaptat cu succes la globalizarea modernă. După secole de izolare, restaurarea din epoca împăratului Meiji a făcut selecţii din întreaga lume, iar ţara a devenit îndeajuns de puternică încît să învingă o mare putere europeană în Războiul ruso-japonez.

Poate Japonia să-şi revină din nou? În 2000, o comisie de analiză a obiectivelor pentru secolul XXI, din partea prim-ministrului, a făcut chiar apel la asta. Puţine s-au întîmplat însă. Din cauza stagnării economice, a slăbiciunilor sistemului politic, a îmbătrînirii populaţiei şi a rezistenţei la imigraţie, schimbările fundamentale nu vor fi uşoare.

Dar Japonia continuă să aibă un standard înalt de viaţă, o forţă de muncă superior calificată, o societate stabilă şi domenii tehnologice şi manufacturiere în care domină. În plus, cultura ei tradiţională şi populară, asistenţa dezvoltată în străinătate şi sprijinul instituţiilor internaţionale furnizează resurse pentru puterea ei soft, sau de atracţie. Dar pare improbabil ca Japonia să revină într-un deceniu sau două o mare pretendentă la supremaţia globală economică sau militară, aşa cum se prezicea acum douăzeci de ani. Cu o suprafaţă aproximativ egală cu a Californiei, Japonia nu va avea niciodată amploarea geografică sau demografică a Chinei sau a Statelor Unite. Iar puterea sa soft este subcotată din cauza politicilor şi atitudinilor etnocentrice.

Unii politicieni japonezi vorbesc despre revizuirea Articolului 9 din Constituţie, care restricţionează armata doar la forţe defensive, iar cîţiva vorbesc despre înarmare nucleară. Şi una şi alta par variante neînţelepte şi improbabile în momentul de faţă.

Pe de altă parte, dacă Japonia se aliază cu China, resursele combinate ale celor două ţări ar crea o coaliţie foarte potentă. În 2006, China a devenit cel mai mare partener comercial al Japoniei, iar noul guvern format de Partidul Democrat Japonez în 2009 a căutat să îmbunătăţească relaţiile bilaterale.

Dar şi o asemenea alianţă pare improbabilă. Nu doar pentru că rănile din anii '30 încă nu s-au vindecat, dar şi pentru că între cele două ţări există viziuni în conflict despre rolul pe care Japonia trebuie să-l joace în Asia şi în lume. De exemplu, China a blocat eforturile prin care Japonia încerca să devină un membru permanent al Consiliului de Securitate ONU. Mai de curînd, după ce japonezii au arestat un căpitan de vapor de pescuit chinez lîngă disputatele insule Senkaku, China a răspuns dur prin arestarea unor oameni de afaceri japonezi, anularea vizelor studenţeşti şi suspendarea exporturilor de minereuri rare de care sînt dependente unele industrii japoneze cheie.

Acţiunile Chinei i-au şocat pe mulţi japonezi şi au micşorat puterea de atracţie a Chinei în Japonia. Aşa cum spunea un profesor japonez în termeni fotbalistici, China şi-a dat autogol. De asemenea, e mai greu de crezut că Statele Unite se vor retrage din regiunea Asiei de Est şi că Japonia va trece de partea unei Chine rămase puternice, decît că Japonia va păstra alianţa cu Statele Unite menţinîndu-şi astfel şi independenţa faţă de China.

Principalul pericol pentru Japonia de astăzi este tendinţa de a se închide, în loc să devină o putere mondială civilă care să-şi realizeze marele său potenţial de a produce bunuri pentru tot globul. Spre exemplu, bugetul de asistenţă internaţională al Japoniei a scăzut şi, faţă de acum două decenii, numărul studenţilor care învaţă în străinătate s-a înjumătăţit. O închidere în sine a Japoniei ar fi o pierdere pentru întreaga lume.

Joseph S. Nye, *fost secretar adjunct în probleme de Apărare al SUA, este profesor la Universitatea Harvard şi autor al cărţii în curs de apariţie:* The Future of Power.

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Andrei MANOLESCU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Note recente

De cîţiva ani, eu mă tratez livresc.

■ Mă întreb cum anume gestionează ceilalţi sentimentul acela tăios şi adînc pînă în viscere, cu gust amar şi efect de venin, greu ca plumbul şi vibrant ca un roi de albine sălbatice pe care îl are oricine întîlneşte şi recunoaşte un ticălos. De cîţiva ani, eu mă tratez livresc. Mă reped la carnetele mele de notiţe şi improvizez un text despre ipochimen, aşa cum îmi imaginez că l-ar fi scris Borges pentru *Istoria universală a infamiei*. Peste cîteva zile, citesc ce-am scris şi mă binedispun imediat. Fie că îmi place textul (vanitatea mea bate infamia lui), fie că regăsesc pe ticălos într-o lumină diferită. Cînd îl văd, mă enervez. Cînd citesc ce-am scris despre el, mă amuz.

■ Recitesc, după mulţi ani, eseul despre Machiavelli scris de Isaiah Berlin. Nu mai ţin bine minte ce reacţie am avut la prima întîlnire cu acest text, dar acum sînt pur şi simplu fermecat. Un text în care se vorbeşte despre Machiavelli în singurul mod cu putinţă: îl explică decupînd contururi şi eliminînd ceea ce Machiavelli *nu este*. Ceea ce rămîne este Machiavelli. Precauţia de la începutul eseului este necesară pentru a susţine întreg demersul. Se trec în revistă zeci de interpretări şi descifrări ale scrierilor sale – fiecare cît se poate de diferită de cealaltă. Paradoxul lui Machiavelli este ştiut: un autor care a scris extrem de clar, aproape fără stil, dar este perceput în atîtea feluri de parcă ar fi un ermetic. Un biograf recent scrie despre celebrul florentin aşa: „A fost o figură extrem de complexă, şi efortul de a-i fixa profilul poate duce la efectul produs de abordarea unui hotdog: îl muşti la un capăt şi tot ce conţine se scurge pe la capătul celălalt". Isaiah Berlin pare a fi de aceeaşi părere, căci împrejmuirea pe care el o face subiectului încearcă tocmai să evite acest risc. În fond, comite şi el un machiaverlîc...

■ Prietenul meu T.P. merge la serviciu, în fiecare zi, cu cîteva cărţi în geantă. Le pune pe pupitru cum intră în birou şi încearcă, pe tot parcursul zilei, să citească. Cărţile sînt de o diversitate uluitoare. În acelaşi pachet se află o biografie a lui Freud în germană, Chesterton în engleză, un roman poliţist de oarecare vogă, în franţuzeşte, teatru de Beckett în româneşte şi o ediţie interbelică a *Învăţăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*. La sfîrşitul zilei, negreşit, T.P. se vaită că nu a putut citi mai nimic din cauza vacarmului din jur, agitaţiei şefilor şi exceselor comunicaţionale ale colegilor care nu-i dau răgaz. Aşază nefericit cărţile în geantă şi pleacă. A doua zi, geanta conţine Cervantes în franţuzeşte, epistolele lui Caragiale, ultimul Houellebecq tradus la Polirom, poemele lui Rilke în germană şi o carte americană despre obîrşia straussiană a neoconservatorilor din Washington. Finalul zilei e similar. Şi tot aşa, zi de zi, inepuizabil în efortul de a aduce cărţi din orizonturi cît mai vaste. La început, îl priveam ironic. Îmi spuneam că e fie nebun, fie ieftin vanitos. Vrea să epateze ori chiar suferă de un dereglaj intelectual, pentru că a citi deodată Goethe, Paul Auster şi Dimitrie Cantemir poate fi lesne luat drept un semn de sminteală. Dar după ce l-am văzut făcînd acelaşi lucru un an, zi de zi, mi-am schimbat complet părerea. Acum, mă uit la el ca la un erou.

■ O ţară întreagă vorbea despre internarea în spital a lui Adrian Păunescu, iar colegul meu îmi spune că este cel mai mare poet român afirmat după Al Doilea Război Mondial. Îi spun că, totuşi, mai trăiesc şi astăzi Emil Brumaru şi Mircea Ivănescu. Că, în anii '80, încă mai trăiau şi Mazilescu, şi Dimov. Nu auzise. Decid să plusez. Totuşi, zic, Nichita! „Eh, zice colegul meu, nu pot reţine nici un vers din Nichita Stănescu. Ăsta-i pentru voi! Dar din Păunescu, ştiu strofe întregi." Provocat de mine, spune cîteva versuri păunesciene ale unor cîntece celebre de pe vremea Cenaclului „Flacăra". Îmi dau seama că omul le ştie pentu că acele cîntece au devenit şlagăre. Îi spun şi eu cîteva versuri de Nichita uşor de auzit mai tot timpul la radio datorită splendidei muzici a lui Nicu Alifantis. Le recunoaşte pe loc. Vezi, îi spun, că ştii şi versuri de Nichita Stănescu! Cînd a venit vestea morţii sale, mi-am amintit brusc un detaliu. A fost o vreme cînd eram chemaţi amîndoi cu strînsă regularitate în diverse emisiuni la Realitatea TV. De fiecare dată, ne contraziceam frenetic. Cînd se enerva de-a binelea, mă privea crunt şi mă ameninţa cu forţa lui polemică. „Nu mă provocaţi! Vreţi să intrăm în polemică? Nu mă provocaţi!" îmi spunea tunător. Nu ştiu de ce, îmi plăcea momentul acesta. La a şasea ori a şaptea emisiune, regăsindu-ne în studio unul lîngă celălalt, îmi şopteşte cu aer pişicher: „Ăştia ne cheamă tot mai des împreună. Facem rating!". Nu spun ceva nou – toată lumea ştie că lui Adrian Păunescu îi plăcea ratingul.

■ Sf. Ioan Gură de Aur: „Înainte să fie săvîrşit, păcatul întunecă mintea şi înşeală gîndul. Abia după ce este săvîrşit îşi arată adevărata faţă, pricinuind durere neîntreruptă şi distrugînd îndrăzneala conştiinţei." În toi de noapte, am întîlnit acest pasaj. Vorbeşte direct despre insomniile mele...

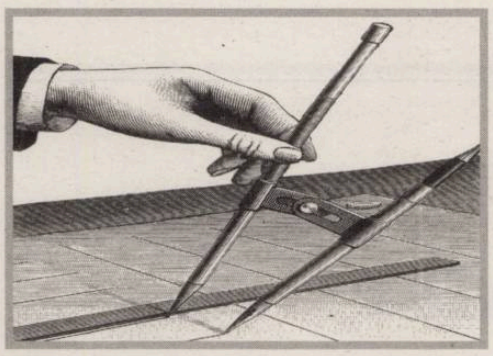

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

La originea urbanismului bucureştean

Acest urbanism a cărui sarcină, mai grea astăzi decît oricînd, este a pune rînduială într-o capitală răvăşită, care ar vrea să fie şi veche şi nouă de tot, a început cu Cincinat Sfinţescu înainte de Primul Război Mondial, şi amintirea acestei personalităţi ar trebui împrospătată din cînd în cînd. Dar pe lîngă el au mai fost şi alţii, care şi-au pus problema modernizării Capitalei în România Întregită. O modernizare cumpănită, ca o continuare a unei dezvoltări organice pe care ei o citeau în planul oraşului, de la o etapă istorică la alta. Unul dintre aceştia a fost Spiridon Cegăneanu (1880-1973), cunoscut ca elev al lui Mincu, căruia i-a rămas credincios în opera sa de arhitect. Ea este ilustrată de casa din Piaţa Romană, măiestru construită în 1913 pentru un critic literar şi de artă, Nicolae Petraşcu, al cărui frate, Gheorghe, pictorul, a găsit tot acolo adăpost. Pentru noi, aşa cum o vedem astăzi, casa ne trezeşte în minte numele contemporanului nostru Al. Beldiman, autorul exemplarei restaurări, mai degrabă decît pe acela al lui Cegăneanu, uitat încă din timpul îndelungatei sale vieţi.

„Nici pentru prezent, nici pentru viitor nu există un plan de lucrări bine conceput."

Ceea ce vom reţine aici din opera sa scrisă este un articol publicat în 1926 în revista Societăţii Arhitecţilor Români *(Arhitectura,* V, pp. 12-19). Acolo, Cegăneanu îşi propunea să lămurească, în lumina cercetărilor de pînă atunci, „liniile mari de dezvoltare ale oraşului Bucureşti". Săpături arheologice încă nu se făcuseră, ele vor începe cu Dinu V. Rosetti, după întemeierea Muzeului Municipal în 1929, avînd să continue cu şantierul ale cărui rezultate au apărut în 1958-1963 în cinci volume. Explorarea lui Cegăneanu se baza pe o experienţă personală a vechilor cartiere din sud şi est: el citează şanţul care „acum 35 de ani se mai vedea pe la bariera Vergului şi spre Vitanu" şi resturile unui zid de centură din vremea lui Matei Basarab, aflat între bisericile Sfinţi şi Olari. El mai avea la dispoziţie planurile Sulzer şi Borroczyn, precum şi stampe din secolul al XVIII-lea. Numai dificultăţile întîmpinate atunci, pentru a stabili pe hartă întinderea treptată a aglomeraţiei bucureştene, mai interesează în această parte a articolului.

Dar Cegăneanu a expus şi vederile sale despre „situaţiunea actuală". De pildă, el critică amplasarea Gării de Nord şi a gărilor Obor şi Filaret – prima fiindcă, dacă ar fi fost instalată în centru, ar fi stimulat dezvoltarea edilitară „între Calea Victoriei şi Calea Moşilor", celelalte deoarece fuseseră alese zone de periferie rurală la acea dată. Îl mai nemulţumea şi Bdul Dinicu Golescu, „un bulevard drept, fără legătură imediată cu Calea Griviţei, pornind din spatele gării la Bdul Elisabeta", o arteră inutilă (şi costisitoare, din cauza exproprierilor), căci „de 60 de ani pasagerii vin şi pleacă prin

© R. Avram

Calea Griviţei", unde găseau hoteluri şi un comerţ intens. De asemenea, cele două axe de comunicaţie est-vest şi sud-nord, care nu erau încă terminate, sînt şi ele criticate, „din cauză că au fost rău începute lucrările la unul (Bdul Colţea) şi împiedicate la celălalt prin diverse grădini şi clădiri publice (Bdul Carol)". Bdul Carol nu ajunsese pe atunci pînă la întretăierea cu Calea Moşilor, Bdul Colţea (Lascăr Catargiu – Ana Ipătescu şi iar Lascăr Catargiu) pornise din Piaţa Victoriei, încă de la 1894, şi se preconiza ca el să se întîlnească în Piaţa Romană cu Bdul I.C. Brătianu, aşa cum s-a şi întîmplat cînd la acesta din urmă s-a adăugat porţiunea care se cheamă acum Gh. Magheru. Cegăneanu credea însă că „acest bd. era mai bine să se unească cu Calea Victoriei unde se termină actuala sa parte comercială, cam pe la Biserica Albă, urmînd să continue spre Şosea pe Calea Victoriei". Altă propunere căreia nu i s-a dat atenţie ar fi fost ca Bdul Elisabeta „de la Cişmigiu s-ar fi ramificat în două, legînd de o parte calea populată şi comercială a Rahovei, iar de alta Calea Griviţei, rămînînd legătura cu Cotroceni prin străzi de mică importanţă". Creşterea populaţiei Capitalei pînă la două milioane de locuitori era prevăzută, deşi linia de centură recomandată ar fi închis un spaţiu desigur insuficient: Basarab – Ştefan cel Mare – Mihai Bravu – Văcăreşti – Foişor – Filaret – Panduri – Grozăveşti.

Concluzia: „Nici pentru prezent, nici pentru viitor nu există un plan de lucrări bine conceput, în acord cu toate problemele oraşului."

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

moNUmenteUITATE

– sau „vocaţia" demolării? –

moNUmenteUITATE este titlul unui proiect început de către studenţii anului III Arhitectură, în primăvara anului 2008. De atunci, trei serii de studenţi au plecat să descopere sau să redescopere clădirile şi ansamblurile reşedinţelor nobiliare din Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş. S-au întors cu informaţii, desene şi fotografii care, puse împreună, reconstruiesc un peisaj urban şi extraurban remarcabil, uneori spectaculos, în mare parte necunoscut.

Se poate spune că nici reşedinţele boierimii de la sud şi est de Carpaţi nu beneficiază de mai mare atenţie. Dimpotrivă, dacă unele stau încă părăsite şi devenite sau gata să devină ruine înainte de a fi fost cunoscute şi, măcar, corect inventariate, multe au dispărut fără urme. Ceea ce se întîmplă în zona intracarpatică a României este cu atît mai dramatic cu cît aici avem adeseori de-a face cu clădiri mai vechi, marcate de influenţe provenite din aria culturală central-europeană. Arhitecţi şi meşteri din nordul Peninsulei italice, adeseori aceiaşi care lucrează în secolele XVI-XVII şi în Polonia, sînt chemaţi să construiască reşedinţe în stilul şi maniera Renaşterii tîrzii, reprezentative pentru noul mod de viaţă al nobilimii. Mai tîrziu, în secolul al XVIII-lea, Academia din Viena este furnizoarea modelelor şi arhitecţilor care contribuie la răspîndirea repertoriului de factură barocă. Multe dintre ele se regăsesc încă astăzi fie în forma iniţială, fie modernizate de generaţiile care le-au locuit şi păstrat cu grijă pînă în 1948, anul exproprierii. Printre palate renascentiste şi baroce construite pe proprietăţile orăşeneşti sau – mai ales – extraurbane, cele aparţinînd secolelor XIX şi XX se constituie uneori în manifeste ale celor mai noi orientări în arhitectură; alteori „înfăşoară" cu eleganţă formele mai vechi, dînd naştere unor reşedinţe „palimpsest" ce poartă urmele tuturor transformărilor pe care le-au parcurs.

Şi grădinile – să nu uităm grădinile şi parcurile care acompaniau întotdeauna palatele sau mai modestele curii. Puţine s-au păstrat cu inventarul de amenajări specifice: alei de promenadă permiţînd perspective neaşteptate ale peisajului, statui, bănci de piatră şi chioşcuri, izvoare, cascade şi mici lacuri cu insule; pavilioane adăpostind sere cu plante exotice nu lipsesc nici ele din peisaj. Unele, grădinile „norocoase", au fost îngrijite şi s-au păstrat ca parcuri dendrologice sau au fost doar lăsate să existe: astăzi mai pot fi descifrate în excesul de vegetaţie neîngrijită care înconjoară palatele. Multe au dispărut pentru a face loc unor loturi rezultate din împroprietăriri din cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea.

Din păcate, mai toate sînt marcate de existenţa lor de după 1948 şi, mai ales, de după 1990. Palate cu grădini, mai ample sau mai modeste, împărtăşesc soarta multor edificii aflate pe Lista Monumentelor Istorice din România: sînt lăsate în paragină. Uitarea este atît de profundă, încît adeseori nici localnicii nu ştiu de existenţa lor. Nici cele retrocedate nu au un destin mai fericit: cu cîteva excepţii notabile, moştenitorii le transformă în construcţii cu iz de modernitate „de termopan", fostele parcuri şi grădini – din care speciile preţioase sau rare au dispărut – sînt înlocuite cu locuri de parcare şi discutabile amenajări peisagere.

Acestea sînt, pe scurt, motivele care au stat la baza acţiunii studenţilor, de care am amintit la început. A rezultat de aici un inventar aproape complet al celor mai mult de 300 de reşedinţe ce figurează pe lista patrimoniului din România; el constituie totodată o radiografie a stării de conservare a unei categorii de monumente din România, utilă autorităţilor competente în stabilirea unei politici adecvate. Să investim şi să sperăm în studenţii noştri!

P.S. Un membru al corpului diplomatic acreditat la Bucureşti mă întreba dacă nu cumva noi, cetăţenii acestei ţări, avem în noi vocaţia demolării. Sper că, măcar în parte, i-am răspuns aici.

Anca Brătuleanu *este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" şi vicepreşedinte al Comisiei Monumentelor Istorice.*

© I. Cioica

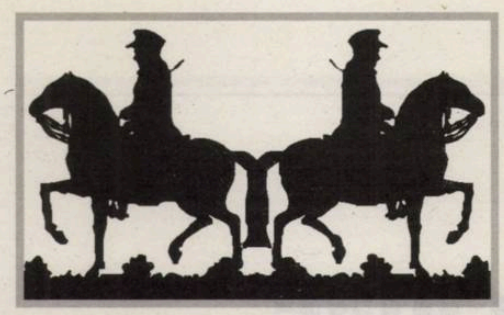

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

„Să nu rîzi de mine, dar mi-e dor de-un film rusesc."
(o prietenă la telefon)

Amintirea unui film sovietic

Filmul se intitula Început, *era realizat în 1970 de Gleb Panfilov şi avea ca erou un bărbat care-i arăta iubitei începutul său de chelie.*

Într-o seară de sîmbătă,

un bărbat o invită la dans şi P. îşi pune capul pe umărul lui.

Ea se îndrăgosteşte de acest bărbat A. care o conduce acasă, la cămin.

Aici, în faţa uşii, are loc un dialog fundamental:

ea îi spune că nu se poate,

el o întreabă de ce,

ea îi răspunde că ar fi banal.

El urcă în camera ei şi acolo are loc un alt eveniment:

el adoarme pe scaun, zdrobit de oboseala muncii şi a dansului.

Atunci P. se duce la soţia lui şi îi spune că A. a adormit la ea,

apoi se culcă la domiciliul lui conjugal, cu, desigur, aprobarea soţiei lui.

După care, acest bărbat A. va veni şi se va muta la ea, la P., iar ea

– cu acea privire din Cehov, din viaţă, din stepă, din pustiul sufletesc –

se va uita la el cum mănîncă, cum rîde, cum cîntă şi va cînta cu el, fericită că e a lui.

Numai că soţia lui va veni şi-l va lua, pur şi simplu, acasă.

Ceea ce se conjugă cu o nouă revoluţie în viaţa ei:

un regizor de cinema, din aceia încă fascinaţi de neprofesionişti, o vede şi îi dă rolul principal într-un film, nu se ştie de ce, despre Ioana d'Arc.

Ea va intra (ca) în vis şi va juca rolul Ioanei d'Arc,

nu înainte de a-i fi cerut regizorului o legitimaţie prin care acesta să-i ateste cine e şi că nu o minte.

(De mult insecuritatea existenţială nu a iscodit o asemenea ipohondrie divină – a cere unui vis să se legitimeze.)

Mai departe – cum nu scrie în nici o carte, P. devine pe platou o eroină eroică, stăpînă a lumii şi a marelui vocabular,

gata să moară pentru o nouă ordine sufletească

şi chiar moare, arsă pe rug, toate fetele întrebînd-o:

de ce te-au ales pe tine pentru Ioana d'Arc?

Ea le explică: „fiindcă e din popor, ca şi mine".

„Dar şi noi sîntem din popor", replică pămîntencele.

„Fiindcă are aceleaşi trăsături psihice ca şi mine."

Fetele acelea visează la Maria Stuart, la un rol de tăiere a capului şi încep să cînte ca în stepă.

P. le spune foarte clar:

dacă ajunge o mare artistă, A. se va întoarce la ea.

Visul cu Ioana d'Arc se încheie şi urmează a doua cădere din rai, căderea în cotidian.

P., după arderea pe rugul din platou, se întoarce pe pămînt,

ea urcă scările blocului cenuşiu al lui A., îi deschide soţia lui şi urmează arderea pe rugă:

„Mi-a distrus viaţa" – îi spune P. chiar rivalei, cu acea fervoare care transfigurează materia gri, hilară şi stupidă.

„Mi-a distrus viaţa, el nu se compară cu mine, nu-mi ajunge nici la degetul mic"... Şi pleacă.

După care, amîndoi stau pe o bancă şi el îi spune:

„Am început să chelesc, îmbătrînesc..."

Ea: „Ce vorbe sînt astea?"

Şi atunci vine o nebunie, o nebunie comparabilă cu marile cursuri de apă, de viaţă şi filozofie,

o nemaipomenită declaraţie de dragoste:

el îi arată creştetul său, ca ea să vadă cum chelește.

„Nicăieri nu am găsit un om ca tine", bîiguie P. în faţa acestui...

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Burta şi geamul

Plouă cu hackeri în oraşul ăsta?

Degeaba ne-a povestit Titu Maiorescu, cît se poate de limpede, cu atîta vreme în urmă, despre formele fără fond. N-a fost singurul care a înţeles dimensiunea acestui gigantic proces de simulare. Dar a fost cel care a pus în vorbe clare, memorabile, cu precizia unei demonstraţii matematice, un diagnostic a cărui realitate cronică s-a scoborît pînă în rărunchii fiinţei celor care locuiesc această parte de lume. Odată exprimată atît de desluşit, natura acestei maladii a devenit una cu noi. Şi ne însoţeşte, bine-mersi, de ani şi ani, ca un partener cuminte şi fidel. Uneori, diagnosticul lui Titu Maiorescu, tocmai pentru că vine din simplitatea unor observaţii de bun-simţ, se transformă într-un şlagăr care, la rîndul lui, îşi inventează zeci de variante, care mai de care mai colorate şi mai amuzante. La urma urmei, nu zicem noi, cu atîta relaxare, că rîsul ne-a salvat fiinţa naţională?

Cu ceva vreme în urmă, eram la Rîmnicu-Vîlcea, la o poveste, beri şi hăhăială cu prieteni dragi, din vremea şcolii. Era cald, se înserase, era vreme de vacanţă, şi lumea care mai rămăsese prin oraş ieşea la plimbare. Era o liniște, ca în definiţia oraşului de provincie, sau mai degrabă un zumzet uniform, abia auzit, ca de la un motor ascuns, pe care istoria n-a reuşit să-l tulbure vreodată. Cea mai importantă notă muzicală a acestei ordini sonore era dată de clinchetul halbelor şi paharelor care se ciocneau pe terase. Condiţii divine pentru stat la poveşti, pentru scufundare în erotismul celei mai profunde stări româneşti. Vorbitul.

Vîlcea nu e nici pe departe un oraş bogat. Nu geme de parcuri industriale, birouri ale multinaţionalelor, nu e port la vreo mare sau la vreun fluviu şi n-are nici măcar aeroport. Cu toate astea, pe străzi vezi maşini ca la Stuttgart, la Milano sau la Monaco. Auzi poveşti care te năucesc, deşi par născociri patologice, dar care, la un moment dat, în cel mai uluitor mod cu putinţă, se dovedesc a fi adevărate. Cu vreo doi ani în urmă, ziarele scriau despre Vîlcea ca despre unul dintre legendarele locuri ale infracţiunilor de pe Internet. Oraşul fusese vizitat de ofiţeri de la FBI, care căutau nişte compatrioţi de-ai noştri, specializaţi în mari ciordeli electronice. Înainte de povestea asta cu FBI-ul, cînd treceam prin Vîlcea şi stăteam la o bere cu prietenii, ori de cîte ori mă arătam uluit de vîjîiala continuă a maşinilor de fiţe, mi se explica foarte calm că sînt maşini de... hacker. Dă-o-ncolo de treabă, ziceam, plouă cu hackeri în oraşul ăsta? Cîţi sînt, frate? Regimente? Divizii? Şi mi se răspundea, cu acelaşi calm imperturbabil. Habar n-ai. Sînt mulţi. Plus „hecăraşii" ăştia mai mici, care se rup în figuri. P-ăia mai şmecheri nu-i vezi toată ziua. Mă tăvăleam de rîs la poveştile cu „hecăraşi", gagici, sume neverosimile, aventuri din filme de mîna a treia, porecle fabuloase şi mutre pe care Jarmusch şi-ar da toată averea, doar să le vadă. Pe urmă, au apărut ştirile de prin ziare şi de pe la televiziuni, cu asalturi ale mascaţilor, elicoptere, americani şi tot tacîmul. Imaginea mea despre un hacker arăta mai degrabă ca în Matrix, nicidecum lipindu-se pe vreun băieţaş cu adidaşi, trening de fîş, lanţuri de aur cît încheietura şi ghiuluri de dimensiunea rulmenţilor. S-a dovedit că eu eram cel care se înşela. Tipii ăştia chiar există.

În seara aia de poveşti la o terasă, evident că, la un moment dat, a venit iar vorba despre istoriile cu „hecăreală", maşini supărate şi lovituri grele, date la cardurile cetăţenilor de pe lumea asta. Deşi, ca în orice poveste de la noi, nu iese fum fără foc, mă încăpăţînam să le spun prietenilor mei că fabulează, că spiritul oraşului din care revizorul şcolar Caragiale a plecat cu nervii franjuri a pus stăpînire şi pe minţile lor. Ei, nimic. O ţineau langa, cu legendele locale şi cu personajele care îşi făceau numărul prin dînsele. De la o vreme, mă lăsaseră afară din discuţie, contrazicîndu-se între ei, pe diferitele variante ale poveştilor. Curgeau poreclele, sutele de mii de euro şi de dolari, urmăririle, aventurile, petrecerile epopeice.

La un moment dat, la o masă dintr-un colţ al terasei, şi-a făcut apariţia, dintr-o mare maşină, un personaj care – ziceam şi eu, să mă aflu în treabă – corespundea întru totul portretului perfect al „hecăraşului" care depăşise nivelul de „figurant" şi se apropia serios de statutul de „şmecher pe bune". Treningul de fîş fusese înlocuit cu ţoale de firmă, e drept, sclipicioase ca dracu', dar, în mod evident, din altă ligă. După ce prietenii mei s-au pus de acord asupra identităţii şi poreclei exacte ale personajului, au început să mă pună şi pe mine la curent cu povestea individului. Mi s-a spus că habar n-aveam. Ăla nu era şi nu fusese niciodată un şmecher. Era un „figurant". Bine, bine, am zis, dar uite, cel puţin vestimentar, omul e ca scos din cutie, afişează un aer sigur pe el, se comportă discret, dar ca un soi de stăpîn al locului, chelnerul a prins aripi la vederea lui, iar faptul că a coborît dintr-o maşină extrem de scumpă spune ceva despre ce poate tipul. La masa noastră, s-a rîs de mine copios. Nu mai insista, mi s-a spus. Nu te pricepi. Şi înainte de a se trece la alte poveşti, nemilos, sentinţa a fost pronunţată, îmbrăcată în nişte vorbe memorabile: „Ăla e un figurant de doi lei. Stă la un bloc de noi. Vai de mama lui. A luat maşina de la cimitir, din Germania. Are un cumnat tinichigiu, care a făcut-o să arate ca nouă. Pe dedesubt, e coaptă. Ţoalele alea sînt vrăjeală. Dacă-l vezi şi nu-l ştii, zici că e şmecher, da' el trăieşte cu parizer. Ehe... dac-ar avea burta geam..."

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

tolo sport

Tertipuri eco

După meciul Steaua-Rapid, Helmuth Duckadam a declarat că poarta rapidiştilor a fost mai mică. În ce măsură dimensiunea porţii de fotbal depinde de notorietatea portarului? Cu alte cuvinte, un Duckadam e îndreptăţit să vadă porţi mai mici (în Giuleşti sau în altă parte)?

Duckadam are dreptate, porţile din Giuleşti au fost, la derby-ul cu Steaua, cu aproximativ 10 centimetri mai puţin înalte decît cei 2,44 regulamentari. Sau – după cum au lansat imediat copywriter-ii din Cişmigiu ai fotbalului – „Nu porţile au fost mai scunde, ci pămîntul a fost mai înalt". Butada s-a verificat pentru că, la meciul următor, ca să intre în legalitate, rapidiştii au decupat calota dîmbului de pămînt şi iarbă de pe linia porţii. Această fraternizare cu natura nu e nouă în fotbalul românesc. Victor Piţurcă avea pasiunea să nu tundă iarba cînd „naţionala" întîlnea echipe mai tehnice, ca să-i încurce pe adversari, iar Florin Halagian uda terenurile din belşug, atunci cînd echipei sale îi era suficient un egal, mai uşor de obţinut dacă rivalii abia pasau un balon îngreunat de apă, pe o suprafaţă aproape inundată. De ars, n-am ars holde, ci doar tribune, suporterii dinamovişti punînd în vînzare recent tricouri omagiale cu prilejul a „10 ani de cînd am incendiat peluza din Ghencea". Aaa, şi am mai tăiat o nocturnă, tot în Giuleşti, cînd scorul era defavorabil în faţa unor francezi, moment care a lăsat în beznă o jumătate din cartierul Crîngaşi! Făcînd retrospectiva incompletă a tertipurilor eco sau de gherilă tehnologică din fotbalul românesc, îţi vine o idee: ori de cîte ori am vrut să fim ingenioşi în a trişa, am făcut-o nu ajutîndu-ne pe noi, ci îngreunîndu-i pe ceilalţi!

Cătălin TOLONTAN

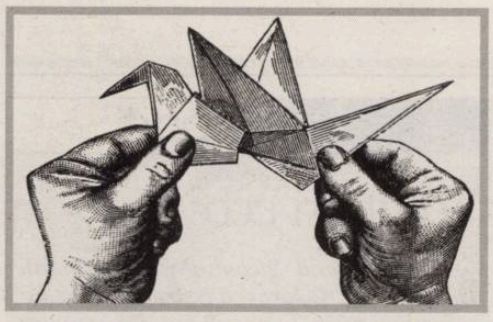

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Nea Nae şi nea Niculae

E un soare blînd şi neobişnuit de cald pentru luna noiembrie. Nu mai sînt frunze, dar în pomii din livadă atîrnă prune uscate pe ramuri. Nea Nae nu le-a mai putut culege anul ăsta. E un ţăran mic şi slab, cu părul alb, bronzat, cu ceafa ridată în romburi şi hexagoane ce semamănă cu crăpăturile noroiului uscat. În faţa proprietarilor de la Bucureşti găseşte un pretext oarecare pentru prunele neculese. Le promite că le va da oricum, la primăvară, cantitatea obişnuită de ţuică.

„Încă n-a fiert – le zice. Domnule, am avut numai necazuri vara asta. Femeia mea e fricoasă şi nu vrea să-şi facă singură injecţia, că a ajuns la insulină. Şi tot mereu trebuie să apelăm la cîte cineva. Altfel, se ţine bine, e foarte frumoasă pentru 70 de ani, cîţi are. Chiar şi mie încă îmi place. Da, să vă spui, m-au întrebat ăştia de la telefoane dacă vreau abonament la Internet. Ce să fac eu cu Internetul. Le-am zis că nu şi atunci m-au întrebat dacă nu vreau să-mi schimbe, nu ştiu cum, abonamentul, să ies mai ieftin. Mi-a luat Dumnezeu minţile de am zis că da, aşa, cu toată gura şi acuma plătesc dublu. Păi cred că mai bine îi lăsam să-mi bage Internet. Şi acuma am şi pensia mai mică, că mi-a tăiat-o Anticristul ăla. Ştiţi cine e, nu? Mai era o fată de umbla pe aici prin sat cu o geacă dintr-aia portocalie, de-o primise gratis, şi i-am zis să şi-o dea jos c-o bate lumea. Da, ieşim în stradă, că nu mai merge. Iese toată lumea. Vedeţi, de-aia e şi vremea asta frumoasă, o să se schimbe ceva. După treişopt de ani de muncă grea, categoria întîi, aveam numa' unşpe milioane şi o sută treizeci şi nu-ş... cît de lei. Păi, acum îmi ia şi impozit... Nenorociţii!“

Cei doi nea se ţin după noi, fiecare cu mersul lui caracteristic ca două personaje de desene animate care se completează reciproc.

Observăm că au răsărit brînduşele, ca şi cum ar fi primăvară. Jos în vale pasc nişte cai albi şi negri, ca pe tabla de şah.

„Cine şi-a construit acolo casa aia de lemn?“

„Aa, e o fată de la Bucureşti. A dat două miliarde numai pe manoperă.“

„Hai, vezi-ţi de treabă nea Nae, cum să fie atît?“

„Dacă nu credeţi, să vorbim cu nea Niculae, că el are grijă acolo de tot şi ştie. Vă arată şi casa.“

Îi spunem că vrem şi nea Nae se îndreaptă iute către o casă alăturată să-l găsească pe nea Niculae. Se întoarce după cîteva clipe, la fel de agitat.

„Vine, vine, dar cică dormea. Cum o fi să stai la prînz în pat, nu ştiu? Eu nici nu intru în casă peste zi.“

Înaintea lui nea Niculae apare un căţel negru care ne latră, zor nevoie mare. Parcă e o vînătă cu picioare. După vreo cinci minute apare şi stăpînul, abia trezit din somn, scărpinîndu-se în cap. Cu părul alb ca şi nea Nae, cu ceafa la fel de bronzată şi ridată, dar mult mai înalt, cu ochii albaştri şi mişcări ticăite.

„Bună ziua. Vă latră Bănel? Nu vă face nimic să ştiţi. Ăsta e sonerie la casa omului. Cînd se apropie cineva îl simte şi de la 500 de metri şi face scandal. Anul trecut l-a călcat tractorul şi s-a luptat între viaţă şi moarte. A cîştigat şi uite ce vioi e acum. Bănel, taci, mă!“

Desface încetişor plasa de sîrmă care închide şantierul. Ne poftește în casa de bîrne ridicată şi nefinisată. Ne arată unde o să fie baia, unde bucătăria, cum s-a pus paratrăznetul şi cum s-au îmbinat bîrnele. Ne face atenţi la podeaua de la etaj ale cărei scînduri nu sînt încă prinse. Parcă am mai trăit scena asta de un milion de ori.

„E o fată cu o mamă, care-şi fac casa asta. Nu vin mai des decît o dată la trei săptămîni. Le-au ridicat-o nişte constructori din Pătîrlagele, în doar două săptămîni. Şi uite ce mîndreţe de casă a ieşit. Să ştiţi că se tot cumpără terenuri pe aici, lumea îşi face case peste tot. Am şi eu un teren cu livadă pe care l-aş da.“

„E bine că vin, domnule – intervine nea Nae. Se mai înmulţeşte lumea şi pe aici că altfel am rămîne numai noi doi, nea Niculae şi cu nea Nae, cu Mia şi cu Tanţa... tot satul. Păi cum ar fi? Aşa, mai ai şi tu grijă de un şantier, – şi arătînd spre o stivă de scînduri încă nefolosite la construcţie – mai ai şi lemne de foc gratis, pentru iarnă.“

„Să nu care cumva. E lemnele femeii. Cum să iau d-acolo, ce, io nu pot s-aduc din pădure?“

Se mai discută puţin despre costul materialelor (cîtă pădure s-a tăiat pentru toate acele bîrne groase), despre teren, despre gard, despre alţi bucureşteni care n-au mai dat de ani de zile pe acolo („fata lor cică a fătat prin America şi i-a chemat şi păi bătrîni să aibe grijă de plod“ – zice nea Nae), despre plantatul merilor lîngă pruni, despre ţuica de la primăvară... Aşa, tot vorbind şi negociind printre vorbe, ne îndreptăm spre maşină. Cei doi *nea*, cel mic şi cel mare, se ţin după noi, fiecare cu mersul lui caracteristic, unul rapid şi direct, celălalt agale şi bălăbănit, ca două personaje de desene animate care se completează reciproc.

Ne urcăm în maşină şi o pornim pe un drum accidentat şi plin de praf, printre maluri şi garduri, să vedem şi restul satului. Livezi nesfîrşite, plantate neregulat; case bătrîneşti cu cerdac, aşezate pe margini de văi verzi şi domoale; case părăsite şi năruite, cu acoperişul căzut înăuntru; o biserică mică şi renovată cu o curte sălbatică şi o clopotniţă într-o rînă, parcă mereu gata să cadă; trei case noi, vopsite şi lăcuite, cu alei de beton – ca nişte automobile noi într-un centru de fiare vechi; un drum pietruit şi uscat care tot urcă şi parcă se tot îngustează... La un moment dat, calea ne e blocată de un Aro lîngă care stau vreo cinci tineri negricioşi, cu sticle de bere în mîini. Se uită la noi cu ochi tulburi şi nici gînd să ne facă loc să trecem. Zac la fel de nemişcaţi ca şi prunii de pe margine. Mai bine să întoarcem. Vreo trei manevre şi gata. La vale trecem pe lîngă alte case şi livezi, de data asta într-o lumină mai roşiatică, pregătitoare a unui apus cald la sfîrşit de toamnă. Prin geamurile hurducăite ale maşinii se perindă aceleaşi profunzimi rurale pe care le ştiu de cînd mă ştiu. Un peisaj a cărui statornicie mă umple de liniște.

ready made

„Structura de tip *arici de mare* catalizată de Gd şi structurile de tip *trunchi de bambus* şi *colier* catalizate de Ni, reprezintă unele dintre cele mai fascinante nanostructuri rezultate din interacţia carbonului cu metalele în faza de vapori.“

Viorica Muşat, *Ceramică avansată*, Editura Tehnică, 2001

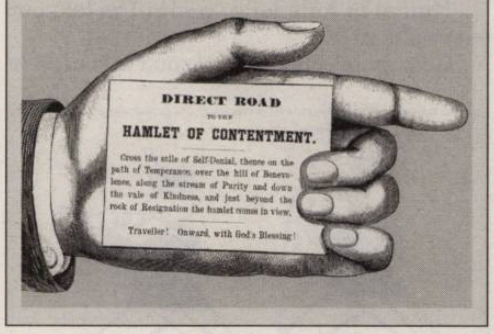

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
Libraria Dalles
Editura ICR în librăriile bucureștene

cARTE pentru ARTE
25 noiembrie 2010
Librăria DALLES
ora 19.00
Mihai Plămădeală prezintă albumele *Marin Gherasim, Ion Popescu-Negreni* și *Vladimir Zamfirescu*.
Invitat: Marin Gherasim

prezentarea albumelor

24 FUN DILEMA VECHE Radio România Cultural rfi

PUBLICITATE

ON THE EDGE
FESTIVALUL INTERNATIONAL DE FILM EXPERIMENTAL
24/28 NOV. CINEMA SCALA BUCUREȘTI
WWW.EXPIFF.RO
ARTPROMO CARTE BLANCHE PARTENER ASOCIAT PARTENERI SPONSORI PARTENERI MEDIA

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Prima călătorie, următoarea destinaţie

Zilele trecute am participat la lansarea celui mai recent volum din colecţia „Prima dată“ a Editurii ART, *Prima mea călătorie în străinătate,* îngrijită de Bogdan Iancu. Răsfoisem şi volumele anterioare, pe acesta l-am citit însă. Ideea mi s-a părut brusc genială în simplitatea şi eficienţa ei. *Prima dată,* care e totdeauna ca niciodată, aduce la lumina zilei o literatură nu de sertar, ci de suflet sau, mai simplu, de taclale, acel gen de poveşti care devin folclor de familie sau de gaşcă, pe care le evoci tot mai codificat între apropiaţi *(îţi aduci aminte de chestia aia?)* şi pe care nimeni, niciodată, nu s-ar fi gîndit să le treacă pe hîrtie. Cînd sînt puşi să o facă, toţi „autorii“ le îngrijesc, le perie şi le lustruiesc pentru a le reda strălucirea pe care o aveau în amintirea lor. Volumele devin astfel colecţii de mici bijuterii, totdeauna puţin nostalgice şi puţin ironice, de cele mai multe ori edificatoare pentru fizionomia unei lumi.

O cronică intimistă a secolului şi a societăţii.

În cazul primei călătorii în străinătate, lucrurile devin însă şi mai profunde, căci amintirile scot la iveală prima confruntare cu străinul, cu *Celălalt,* adesea fantasmat, totdeauna surprinzător, oferind de asemena ocazia unei introspecţii îngăduitoare. Iar cînd aceste călătorii se întind pe trei sferturi de veac, din anii '30 şi pînă zilele trecute – cum este cazul acestui volum – poveştile personale se înşiră pe firul istoriei comune ca mărgelele pe aţă. Ceea ce rezultă este o cronică intimistă a secolului şi a societăţii.

Fiind cel mai în vîrstă dintre participanţii prezenţi la lansare, am fost primul să spun cîte ceva despre „prima mea călătorie“. M-am învîrtit în jurul graniţei, a obsesiei frontierei. Cînd am ieşit prima dată din ţară, pe la zece ani, eram atît de convins că *dincolo* totul trebuie să fie *altfel,* încît cînd am ajuns în Ungaria şi am văzut că pomii şi cerul erau la fel ca la noi n-am mai vorbit trei zile de dezamăgire. De atunci – mai exact după 1990 – am călătorit destul de mult, dar am rămas cu emoţia graniţei şi cu o nelinişte pe care nu o mai exprim, dar o trăiesc în continuare la fel de profund: ce-or să zică *ei,* cum o să mă descurc *eu?* Cînd am trecut prima dată o frontieră fără vameşi, din Elveţia în Austria, am stat vreo oră în faţa ghişeului părăsit aşteptînd să apară de undeva păzitorii graniţei: pur şi simplu aveam impresia că altminteri aş intra în casa cuiva pe care nu-l cunosc şi care nu m-a invitat să-l vizitez. Tot timpul cît am stat apoi în Austria am trăit cu ideea că toată lumea se uită la mine şi că, mai devreme sau mai tîrziu, voi fi prins de „organele în drept“.

Ultimul vorbitor era nu numai cel mai tînăr, dar se şi născuse, practic, într-o lume instalată în mobilitate, pentru care *aici* şi *acolo* nu prea mai aveau sens. S-a uitat uşor derutat la noi, ceilalţi vorbitori mai mult sau mai puţin nostalgici, şi a declarat că nu prea vede care e diferenţa între a trăi la Bucureşti sau la Paris, la Braşov sau la Toronto. Pentru el, călătoria era firească, ba chiar risca să alunece uneori în simplă agitaţie. Graniţa devenise o obişnuinţă banală, ca spălatul pe mîini.

Şi el, şi eu eram sinceri; fiecare exprima însă altă lume.

Peste cîteva zile s-a întîmplat să stau la o cafea cu un cunoscut proaspăt întors din Cuba, unde îşi petrece vacanţele de cîţiva ani de zile. A venit vorba de călătorii, de *aici* şi de *dincolo*. „Totdeauna cînd sînt în Cuba am un fel de nostalgie – să nu mă înţelegi greşit, nu-i nostalgie după comunism! O nostalgie după privirea pe care îmi aduc aminte că o aveau oamenii atunci: naivă, copilăroasă, cu ochii mari... Aşa sînt cubanezii acum. Nu au călătorit nicăieri, vorbesc cu tine din plăcere, sînt fascinaţi să afle orice de la un „străin“ doar pentru că e de altundeva, unde ei nu vor ajunge niciodată. Nu o fac pentru bani, îţi dai seama că nu au nici un interes, nu se uită la ceas speriaţi că au pierdut prea mult timp cu tine, pur şi simplu se bucură...“

Din vorbă în vorbă, am ajuns la alt gen de călătorii, definitive şi existenţiale, într-un fel: „Am un prieten – a continuat cunoştinţa mea – care ajunsese destul de mare într-o corporaţie, avea tot ce-şi putea dori, inclusiv nevastă şi copil. Într-o zi, brusc, a vîndut tot, şi-a dat demisia şi a plecat în Thailanda. Şi-a cumpărat pe mai nimic o căsuţă pe malul oceanului şi trăieşte acum acolo cu familia. Nu are de gînd să se întoarcă sau să plece în altă parte.“ Mi-am adus aminte de amici care au ales o destinaţie mai puţin exotică, într-un orăşel sau altul din România, părăsind însă şi ei o poziţie şi un standing de invidiat pentru a se *stabili* dincolo de lumea dezlănţuită.

Înainte de a ne despărţi, amicul meu şi-a mai adus aminte de o poveste: „Lîngă prietenul ăsta al meu din Thailanda au apărut la un moment dat nişte unguri din secuime, care au deschis o afacere în turism. Le merge foarte bine. Au angajat şi localnici, pe care îi plătesc decent – adică foarte bine pentru preţurile de acolo. Într-o zi, unul dintre ei dispare. După cîteva zile se duc să-l caute acasă, să vadă ce s-a întîmplat. L-au găsit într-un hamac. Ce faci, nu vii la muncă? – Nu. Am muncit lunile astea la voi cît n-am muncit în toată viaţa mea! Îmi ajunge. Cu banii pe care i-am pus deoparte pot sta în hamac tot restul vieţii... – Hai, îţi mărim leafa! l-au momit patronii, în lipsă de oameni de încredere. – Nu mă interesează! i-a trimis thailandezul la plimbare.“

Am realizat că pentru acest gen de opţiuni a apărut deja un termen trendy: *downshifting*. A călători poate însemna deci şi să faci un soi de „training de downshifting“! – mi-am dat eu seama şi m-am hotărît brusc să plec la Buşteni. Mîine trebuie să mă întorc însă la muncă...

PUBLICITATE

BUCURIA ÎȚI ACCELEREAZĂ PULSUL.

Bucuria este, mai presus de orice, un vânător de senzații, dar apreciază și plăcerile rafinate ale vieții. Noul BMW X5 reprezintă superlativul celor două lumi. Un SAV electrizant, echipat cu un motor de 245-cai putere, care îți menține pulsul la cote înalte. Adrenalină într-un ambalaj incitant: noul BMW X5 cu 0% dobândă* prin BMW Financial Services și taxă de înmatriculare 0. **www.bmw-bavaria.ro**

NOUL BMW X5, EDIȚIA BAVARIA BASIC, 39.980 EURO + TVA, PRIN DEALERII AUTOMOBILE BAVARIA.

BMW EfficientDynamics
X5 xDrive 30d | 7,4 l/100 km | 180 kW (245 PS)

* Leasing financiar prin UniCredit Leasing Corporation IFN SA, 12 luni, DAE 7,6% p.a.

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

N-au pîine? Să pape cozonac!

În această săptămînă, onorabile cititor, simt nevoia irepresibilă de a sări în ajutorul unei doamne! Citind cele ce urmează, cred că oricare dintre dvs. ar face la fel.

Respectiva este Maria Antoaneta, micuța vieneză care la 15 anișori s-a căsătorit cu viitorul rege Ludovic al XVI-lea și ulterior avea să fie regină la Paris taman pe vremea Revoluției franceze. Vai, ce nedreptățită a fost această femeie! Intrigile de curte i-au maculat repede imaginea, parizienii au bîrfit-o copios (mai ceva ca pe Carla Bruni) și apoi au ajuns s-o urască (și s-o ghilotineze, prin 1792). Acestei copilițe cu sînge albastru i se atribuie unele dintre cele mai cinice vorbe ale timpurilor moderne: adicătelea, aflînd ea, pe la anul 1770, despre o revoltă a uvrierilor de la marginile Parisului și spunîndu-i-se că aceștia au ieșit în stradă pentru că nu mai au pîine, ea ar fi spus *Nu au pîine? Atunci să mănînce cozonac!*. Foarte probabil, aici avem de-a face cu o calomnie. Scriitorul Jean-Jacques Rousseau folosea aceste cuvinte – *Qu'ils mangent de la brioche!* – într-o carte apărută cu trei ani înainte de venirea Mariei Antoaneta în Franța; el spunea acolo că așa vorbea o „mare prințesă" (pe care n-o numește) cu supușii săi – numai că povestea era datată cu vreo 20 ani înainte de nașterea Mariei Antoaneta!

Și totuși, eu voi demonstra aici că Maria Antoaneta – chiar dacă ar fi spus aste vorbe – avea dreptate. Da, uneori oamenii, atunci cînd nu au pîine, papă cozonac. Vă propun cîteva exemple din istoria noastră recentă. Iată, bunăoară, succesul de care s-a bucurat telefonia mobilă repede după apariția ei în România, prin 1997-'98. Toate firmele și toți consultanții străini au rămas uimiți de cît de repede s-au îndrăgostit românii de celular. Dar de ce s-a întîmplat asta? Pur și simplu, pentru că racordarea la telefonia fixă era la noi un coșmar și trebuia să aștepți cu lunile și cu anii pînă ce compania națională de telefoane se învrednicea să-ți bage în seamă o cerere. Imediat apoi, au apărut în România primele supermarketuri. Iarăși, spre stupefacția consultanților, românii au dat buluc, de parc-ar fi fost nația cu cel mai mare venit *per capita* din Europa. Cum se explică? Pur și simplu, starea pieților noastre de cartier, în orice oraș al țării, era cu totul deplorabilă, prinsă într-un marasm de mafioți, mizerie și cîini vagabonzi.

Aici, Maria Antoaneta avea dreptate.

Și exemplele pot continua, spre deplina reabilitare a Mariei Antoaneta. La începutul anilor '90, încă mai erau liste de așteptare pentru cumpărarea autoturismelor Dacia, constant (și rămîne încă) unul dintre cele mai modeste din Europa, niciunde ca în București nu vei întîlni, la orice oră a zilei, atîtea mașini personale în trafic – și, dacă vă uitați bine, veți vedea cît de multe au un singur pasager.

Haideți să vorbim puțin și despre televiziuni: rămîne remarcabil, în toate statisticile europene, numărul de posturi TV existent în România – atît naționale, cît și locale. Majoritatea acestora se miră ce să mai facă pentru confortul patronului și, în general vorbind, pentru captarea unei audiențe, cît de cît. Cum se explică acest TV-exhibiționism neaoș? Poate și prin faptul că noi n-am avut practic niciodată, în toată istoria televiziunii autohtone, un post TV banal (adică normal), care să informeze fără manipulare sau scandal și care să distreze fără scălămbăieli, populisme sau senzaționalisme. În fine, mai spun că, în lipsa de pe piață a unor case nou construite, la un preț rezonabil – eventual la marginea orașelor, ca în tot Occidentul –, noi ne-am aruncat în anii din urmă la credite măricele, pentru a cumpăra case supraevaluate din *ghetto*-uri de (aparent) lux urban.

Acestea fiind zise, nu pot încheia mai înainte de a mă declara în total dezacord cu cei care, mai alaltăieri, într-un *talk-show*, o comparau pe tovarășa Elena Ceaușescu (soția fostului șef al tuturor camerelor reunite din RSR) cu dna Roberta Anastase (actuala șefă a Camerei). Haideți să fim serioși! Cum poți compara o fostă femeie de partid, uscată ca o coajă veche de lipie, cu o nouă femeie de partid, pufoasă ca un pandișpan în expansiune? Altfel, faptul că noi am trecut de la una la alta nu face decît să confirme ce spunea, drăguța de ea, Maria Antoaneta: cine n-are pîine, e condamnat să se îndoape, pînă la saturație, cu tot felul de cozonăcei.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Cum se scrie istoria de mîntuială

Tot mai des în ultima vreme, apar cărți neimportante, fără valoare, și chiar incomode pentru autorii înșiși. Pentru a bifa activitățile cerute de granturi CNCSIS, ANCSIS sau din Fonduri Structurale, se „toarnă" la repezeală o culegere de studii, la o editură nu prea mare, dar cotată în noua grilă complet aberantă de performanțe. Uite așa maldărul de gunoi al istoriografiei românești mai pune cîteva vîrfuri. În această categorie poate fi clasată și cartea coordonată de Claudiu Neagoe, care tocmai mi-a picat în mînă. Apărută la Editura Universității din București (2009) sub pomposul titlu *Modele culturale și realități cotidiene în societatea românească (secolele XV-XIX)*, cartea reunește un grup de tineri „istorici" care își desfășoară activitatea în centrele universitare din provincie. M-am bucurat, așadar, sperînd că prezența lor în apropierea unor arhive locale ar putea să dea consistență și particularitate cercetărilor lor. Dar...

Subiectele propuse spre lectură sînt cît se poate de actuale și unele dintre ele abia intrate în sfera cercetării: spectacol public, gusturi și obiceiuri culinare, cotidian și spațiu public etc. Cîte nu s-ar fi putut spune/găsi prin arhive...

De pildă, Claudiu Neagoe se ocupă de ceremoniile, spectacolele de „divertisment" și reprezentațiile muzicale din vremea lui Constantin Brâncoveanu (1688-1714). Termenul de „divertisment" aparține autorului și mi se pare impropriu pentru a judeca o realitate socială specifică acelei epoci. Dincolo de generalitățile deja cunoscute grație cronicarilor, studiul abundă în citări din călătorii străini, utilizați pînă la epuizare. Deși Sorin Iftimi, Radu Păun sau Ovidiu Cristea s-au ocupat cu acribie de aceste tematici, autorul nu prea are habar (sau nu vrea să aibă). I-ar fi fost de folos aceste studii și ar fi aflat că scuza potrivit căreia sursele noastre ar fi precare nu prea mai ține. Culmea este că domnul Claudiu Neagoe recidivează în același volum cu un studiu amplu referitor la domnia lui Alexandru Ipsilanti. Aflăm astfel cum poate cineva să redacteze un studiu de vreo 30 de pagini în care nici măcar o afirmație să nu-i aparțină și din care nu rămînem cu nimic, ci doar cu locuri comune și inserții hazardate. Îi aparțin totuși cele 355 de note unde iarăși călătorii străini sînt cu voioșie reprezentați, dar nu înțeleși în spiritul vremurilor (ce bine i-ar fi prins lectura lui Larry Wolff!!!). E muncă grea să treci totuși prin arhivele acestei domnii, numeroase și bine conservate, și atunci autorul se păcălește și ne păcălește, oferind „în linii generale" ceva.

În același registru se înscrie și studiul domnului Marin Sâmbrian-Toma care se oprește asupra obiceiurilor culinare din Țara Românească în secolele XVI-XIX. Călătorii străini, sursă inepuizabilă, sînt întorși cînd pe față, cînd pe dos. Și atunci cînd emite propriile judecăți, ne trezim cu fraze de genul: „pînă în secolul al XVI-lea, bucătăria europeană conținea multe preparate din carne în detrimentul sănătății comesenilor și al artei culinare, cantitatea ostentativă învingînd calitatea". Îi recomandăm domnului Sâmbrian-Toma să citească cu mare atenție sursele vremurilor și să înțeleagă domnia sa, dacă se poate, mecanismele de funcționare ale acelor societăți în care foamea era încă mai aproape decît dietele contemporane. Cît despre meleagurile noastre, ar fi fost suficient o privire prin catalogul manuscriselor de la Biblioteca Academiei Române (nici măcar nu e în manuscris, ci tipărit în patru volume) și ar fi găsit acolo rețete și rețete. E adevărat că priveala l-ar fi trimis la bibliotecă.

În cele cinci pagini dedicate „bazarului" din Bucureștiul trecut, nici Ionuț Stanciu nu are loc decît pentru călătorii străini. Dacă mîine această colecție ar dispărea, o ceată de „istorici" ar rămîne fără obiectul muncii lor; e ușor de imaginat că nu vor da fuga să citească ediția princeps.

O simplă privire pe site-ul Arhivelor Naționale este de ajuns pentru a observa că, datorită noii politici salutare a noii direcțiuni, mai toate sediile locale ale acestei instituții și-au listat fondurile disponibile. Cu alte cuvinte, un cercetător are cît de cît idee cu privire la materialul documentar pe care se poate baza atunci cînd se apucă de o cercetare. Dar și că, cel puțin pe perioade recente, fonduri inedite de arhivă există. Și cu toate acestea, istoria noastră locală este profund deficitară mai ales pe partea medievală și modernă, căci de la Craiova sau Pitești, de la Tecuci la Bîrlad îi e mai lesne „cuiva" a scrie din călătorii străini, decît a înfrunta drumul anevoios al chirilicelor noastre „trecute".

Și uite așa s-a mai bifat o activitate și s-a mai scris o istorie de mîntuială...

Constanța Vintilă-Ghițulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Mistica puterii

„Puterea totalitară îmbină încrederea nelimitată în forțele sale cu negarea a tot ceea ce nu depinde de ea. (...) Asumîndu-și puterea absolută, țarul își lua și răspunderea absolută, inclusiv pentru inundații, cutremure și altele asemenea. Supusul nu trebuia să știe decît de două cauze ale oricăror fenomene: voința țarului și, în unele cazuri, mașinațiile dușmanilor săi. Dat fiind că uraganul nu poate fi considerat rezultatul uneltirii forțelor întunericului, e mai bine să considerăm că uraganul nici n-a existat. În caz contrar, răspunderea poate cădea pe umerii monarhului.

Mistica puterii e un element indispensabil regimului totalitar. Chiar atunci cînd regimul se năruia deja, aceleași procedee șamanice continuau – și mai continuă încă – să fie folosite pentru a-l explica. Să spui că milioane de oameni au pierit din pricina caracterului urît sau din cauza fazelor bolii lui Stalin înseamnă să practici același cult al personalității lui ca atunci cînd îl declari geniul tuturor vremurilor și popoarelor. E mult mai important, dar și mult mai dificil, să înțelegi că el n-a fost nicidecum un geniu – nici bun, nici rău.

Regimul totalitar e un fenomen natural în viața societății, «natural» exact în aceeași măsură în care e naturală o boală a organismului. Boala nu trebuie tratată prin alungarea duhurilor rele, ci prin cercetarea minuțioasă și prin tratamentul precis și atent al cauzelor ei. Al cauzelor, și nu al simptomelor ei. Boala aceasta nu e ca ciuma, de care te molipsești din exterior, ci ca un cancer, ca o dereglare a dezvoltării interne a organismului. Intervenția chirurgicală poate fi binevenită, dar e insuficientă. Nici cel mai genial chirurg nu poate salva societatea de răspunderea sa morală."

L. Gozman, A. Etkind,
„De la cultul puterii la puterea oamenilor",
trad. de Suzana Holban și Oana Vlad,
22, 2 febr.1990

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Privaţi vs Stat

Protecţia copilului în România, atîta cîtă e, e o bătălie dusă împotriva statului. Împotriva indiferenţei, neglijenţei, incompetenţei, corupţiei instituţiilor statului. Ştiu nenumărate campanii duse de persoane private, care au la îndemînă doar propriul bun (re)nume şi relaţii pe care sînt gata să le pună la bătaie pentru a face rost de bani, aparatură de spital, haine, jucării şi mîncare pentru copiii aflaţi în dificultate.

La Mogoşoaia, într-un centru de plasament sînt 17 copii abandonaţi de părinţi. Zilnic sînt vizitaţi de oameni care încearcă să-i ajute aşa cum pot: cumpără pentru ei rechizite, alimente, haine, îi duc la muzee sau la film, în excursii sau plimbări în oraş. Oameni care nu-şi vor trece în CV-ul lor niciodată binele făcut: artişti, PR-işti, anonimi, jurnalişti, oameni de televiziune. Nu am auzit niciodată un funcţionar al statului mulţumindu-le pentru că fac treaba în locul lor. N-am văzut niciodată vreun document oficial care să consemneze că centrul acela îşi îndeplineşte rostul nu datorită grijii statului, ci datorită unor cetăţeni darnici cu timpul, banii şi sentimentele lor.

O foarte cunoscută jurnalistă a reuşit, cu ajutorul miilor de români care s-au implicat, să doteze cu aparatură medicală secţia de cardiochirurgie de la Spitalul de Copii „Marie Curie" din Capitală. Aparatură scumpă care a însemnat luni bune de campanie în ziare şi televiziune, spectacole ţinute fără recompense materiale pentru protagonişti, ore întregi de dat interviuri şi explicaţii. Campania dusă de jurnalistă ar fi trebuit trecută la reuşite. Dar nu s-a întîmplat aşa: aparatură există, dar medici care să o folosească, nu. De ce? Statul a hotărît că nu se fac angajări pe timp de criză, nici măcar în domeniul medical, unde argumentele care i-ar putea ţine acasă, în România, pe doctorii cu gînd de plecare în străinătate sînt foarte puţine. (Incendiul care a provocat moartea a şase bebeluşi a stîrnit milioanelor de oameni indignarea şi teama de a mai apela la serviciile medicale româneşti. Dar nu a avut nici un efect asupra conştiinţei celor care ar fi trebuit să-şi asume responsabilitatea: ancheta din jurul cazului se rezumă la calculul meschin al minutelor petrecute de o asistentă la toaletă.)

Copii ai nimănui, legaţi de pat sau înfometaţi.

Sînt nenumărate campanii prin care se încearcă înscrierea copiilor la şcoală sau grădiniţă, campanii împotriva discriminărilor etnice, împotriva violenţei domestice, împotriva abuzurilor comise asupra copiilor.

Organizaţii non-guvernamentale adună fonduri din ţară şi din străinătate pentru nevoile şi protecţia copiilor aflaţi în dificultate. Statul pare, însă, hotărît să descurajeze orice iniţiativă privată, orice efort: la fiecare început de an şcolar sau calendaristic, se numără şcolile aflate în ruină, conturile devalizate de primari, contractele păguboase cu furnizorii de servicii pentru spitale sau instituţii de învăţămînt, catedrele neocupate din satele izolate, profesorii necalificaţi, cadrele medicale incompetente, părinţii sancţionaţi prea blînd pentru gesturi inumane făcute împotriva propriilor copii. Atît. În urma acestor statistici, rămîn copii ai nimănui, legaţi de pat sau înfometaţi, infectaţi în spitale sau cu tratamente incomplete, puşi să se prostitueze sau să cerşească, minore însărcinate. Campaniile umanitare au de luptat oriunde în lume cu indiferenţa, ignoranţa, egoismul, incompetenţa. Numai la noi, ele mai au o barieră în plus: aceea pusă de indiferenţa, ignoranţa, egoismul, incompetenţa celor care ne conduc.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

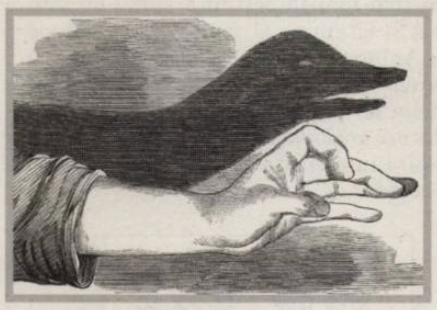

Iaromira POPOVICI

bazar

Petreceri în familie

Acum cîteva zile am fost la o petrecere, de familie, care, în sfîrşit, mi-a reabilitat concepţia asupra acestui fel de celebrări în general: un *party* de Sfinţii Mihail şi Gavril în care, în primul rînd, toată lumea era foarte civilizată.

Ce mare lucru, veţi spune, şi pe bună dreptate, ca o petrecere să fie civilizată? Din ce familie grobiană trebuie să provii ca să te mire un asemenea lucru subînţeles?

Mă miră, deşi familia mea nu e chiar grobiană. Dar, de cînd mă ştiu, toate adunările noastre familiale s-au desfăşurat, în primul rînd, în spaţii meschine: în cîte-o sufragerie de bloc unde lucrurile erau destul de înghesuite şi oamenii aşijderea.

Atît de înghesuite încît mi s-a imprimat, aproape pentru totdeauna, ideea că te simţi confortabil şi protejat doar într-un loc strîmt, în care vecinul de scaun îţi suflă-n ceafă. Spaţiile mai largi mi-au dat, pînă la o vîrstă, fiori de-a dreptul. Cînd a fost vorba să ne mutăm în casa unei prietene care rămăsese de tot în străinătate, prin anii '80, am refuzat în momentul în care am văzut-o: era veche, spaţioasă, aranjată elegant, cu mobilă stil... Ţin minte cît de tare m-am bucurat cînd, într-o zi, ne-am dus la respectiva adresă şi am găsit locuinţa sigilată (locatara plecînd, statul comunist şi-o luase înapoi). Aşa că a trebuit să ne întoarcem în apartamentul nostru de două camere din Şos. Giurgiului, în care lucrurile aproape stăteau să cadă pe noi.

În al doilea rînd, la aceleaşi sărbătoriri, membrii familiei mele, extinse (adică plus bunici şi un unchi), nu se sfiau să-şi susţină, vehement, punctele de vedere divergente. În stilul filmelor italiene cu Ana Magnani, aş spune, mergînd tot pe firul unor amintiri de atunci. Susţinerea pînă în pînzele albe a părerilor contrarii nu ducea la destructurarea familiei, ci doar la meciuri verbale mai pasionale şi pe tonalităţi mai stridente.

Efectul asupra mea a fost, iarăşi, asemănător celui al spaţiilor restrînse: mi s-a părut că aşa e normal, că oamenii, în totalitatea lor (!), sînt mai iuţi din fire. Şi că vorbele nu fac rău, chiar cînd nu sînt prea politicoase: ele zboară, ca-n maxima latinească *(verba volant...)*, şi cei care le-au aruncat (cel puţin în cazul „clanului" meu...) se împacă.

Odată cu trecerea timpului, şi a copilăriei, petrecerile de familie au devenit mai liniştite; dar au rămas la fel de înghesuite. În ţinute la fel de *casual*, cu aceeaşi aură de „noi şi-ai noştri" în jurul lor. Mulţi oameni aşezaţi pe scaune sau canapele, discutînd, cu pahare în mînă.

Veseli, în general. Dar neceremonioşi. Am iubit şi continui să iubesc lipsa de ceremonie, şi de fast, familiarul afectiv cu tot ce implică el.

Doar că, uneori, probabil şi sub efectul produselor culturii populare pe care, teoretic, le studiez (dar, de fapt, le şi consum) simţeam uneori şi nevoia de alt tip de sărbătorire. Una cu puţin... *glamour*, în care lumea să arate bine, sau măcar să se joace de-a asta, temporar şi asumat.

Mereu am fost, programatic, mai presus de micile detalii vane lumeşti, alegînd calea, să-i zicem, „metapetrecerii". Urmînd o logică de genul: eleganţa şi fastul nu contează, convenţiile trebuie eludate.

Recent însă, am fost la o petrecere, de familie şi nu numai, într-un spaţiu generos şi elegant amenajat. În care toţi cei invitaţi aveam loc nu numai să stăm pe scaune şi să discutăm, ci chiar să ne mişcăm. Unde invitaţii au putut veni în haine de gală, care altădată mi s-ar fi părut derizorii, dar acum (să fie de vină şi vîrsta...) le-am găsit cît se poate de potrivite. (O doamnă în rochie neagră şi lungă de catifea sau un domn într-un costum impecabil nu mi s-au mai părut, neapărat, extratereştri.) În care nu am mai ridicat tonul unii la alţii, ci ne-am vorbit destul de suav...

Culmea e că nu m-am plictisit deloc. Mi-am dat seama că se poate şi aşa, şi că un tip de sărbătorire nu-l exclude pe celălalt, fiind posibile ambele variante. Şi că epoca în care am trăit o parte din viaţă ne-a creat prejudecăţi de care cu greu ne dăm seama...

Selma IUSUF

legende urbane

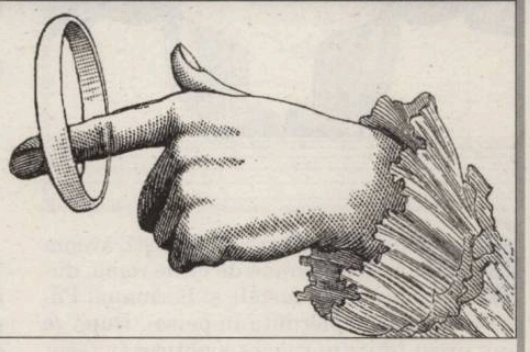

România lor

În iulie 1857, tînărul magistrat guvernamental Richard Kunich ajungea în România desemnat fiind secretar de legaţie la Comisia Europeană a Dunării. După o călătorie cu vaporul şi o alta – de la Giurgiu – greu încercată de un glod cleios şi de surugii temperamentali – ajunge la Bucureşti. Oraşul i se dezvăluie străinului în contraste stranii: palate şi biserici impunătoare lîngă bordeie, bălării şi haite agresive de cîini la colţuri de străzi cu „pavaj modest", trăsuri luxoase trase de cai de rasă mai ceva ca la Viena sau Paris, prea puţin loc pentru pietonii la care se uită distrat din caleşti doamne frumoase cu păr bogat şi ochi negri.

În aprilie 2009, o tînără englezoaică din comitatul Norfolk ajunge la Buzău şi notează repede pe blogu-i (realliferomania.blogspot.com) cinci chestiuni care i-au atras atenţia la o primă vedere: 1) mărfuri scumpe în supermarketuri, la fel ca în Vest; 2) malluri identice aflate la doi paşi unul de altul cu aceleaşi oferte; 3) conexiune extrem de rapidă la Internet; 4) vecini generoşi; 5) că în România nu e atît de frig cum îşi imaginează lumea. Aceeaşi tînără englezoaică (şcolită înainte într-ale limbii române) se uită la un buletin de ştiri şi vede: mamă şi fiică moarte în apartament, descoperite de vecini din cauza mirosului; o familie care stătea cu mortul în morgă de doi ani din cauza unor erori administrative; o femeie care dormise două nopţi alături de soţul mort înfăşurat într-un soi de covor vechi. Femeia se întreabă dacă nu urmăreşte cumva o versiune românească bizară gen Jerry Springer Show. Conchide, englezeşte – *„And people think that I'm backward because I came from Norfolk"*.

Un scoţian ajunge la Braşov în octombrie 2008. Povesteşte cu uimire pe blogul familiei (blog.burnefamily.com) cît de pricepuţi sînt românii într-ale deszăpezirii. Se minunează de treaba bine făcută şi notează că în Marea Britanie o zăpadă mult mai modestă ar fi îngheţat orice fel de activitate şi ar fi făcut titluri de ziare zile în şir. Remarcă şi gropile din şosele, în care poţi cădea cu maşină cu tot. Se minunează de popularitatea grătarelor şi de modul frust în care sînt făcute. Se întreabă dacă n-o rămîne carnea crudă, iar cîrnaţii şi micii româneşti i se par foarte săraţi. (Aici îmi permit să fac eu o grimasă românească numai la gîndul oribililor cîrnaţi englezeşti.)

Un american din Texas (cu un blog despre România din decembrie 2005, romerican.com) se plimbă prin zona Baba Novac din Bucureşti – îşi atenţionează cititorii că nu-i vorba de Bob Novak – şi fotografiază grafitti-uri. Îi place un „tag" neaoş, sprayat lejer: „Boroboaţă". Spre deosebire de maimuţărelile MTV de pe alte ziduri i se pare mult mai bun. Tot aşa, se întreabă de ce or fi atît de mulţi tineri cu şepci inscripţionate NY. Unde-i povestea ta urbană, România? – zice texanul. De ce nu nişte şepci cu un mare „B" brodat pe frunte? Îl amuză teribil cîrdurile de Moşi Crăciun decorativi, din aceia care se caţără cu zecile pe balcoane cînd vin sărbătorile. E un fotograf cu simţ al detaliului şi bun cunoscător de limba română tînără. Sub o fotografie a unei Dacii îngheţate într-un ger crîncen scrie: „A little praf de iarnă, gen". O postare din preajma Crăciunului numită „Vine domnul Popa" pomeneşte despre asaltul asupra apartamentelor de bloc al preoţilor bărboşi care incantează ceva ce i se pare a fi gregorian. Se miră de multitudinea magazinelor de amanet şi de faptul că pachetele trimise prin poştă nu ajung la uşa destinatarului.

O altă americancă trăieşte la Tulcea. Soţul – român – lucrează în Italia. Se miră de coafurile femeilor şi de culorile în care îşi vopsesc părul. Recunoaşte că i-ar veni greu să intre în ceea ce ea numeşte „frizzierie". Are trei copii bilingvi şi stă la bloc cu chirie.

E şi România lor, privită cu detaşare, reală curiozitate şi uneori cu dragoste. Fără patimă.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

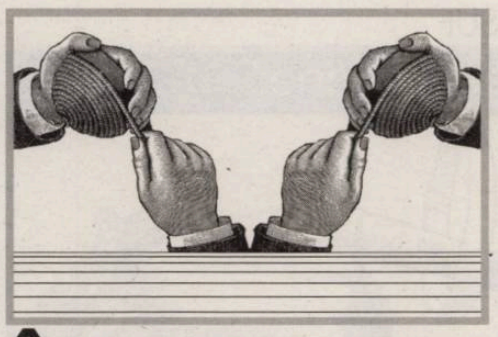

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Nişte întîlniri

În avionul Bruxelles – Bucureşti, aveam locul lîngă o doamnă de etnie romă, după cum arătau fustele şi basmaua. Părea încurcată şi pierdută în peisaj. După ce s-au urcat toţi, am rugat-o politicos (a făcut nişte ochi mari cînd i-am spus „doamnă") să se mute pe locul liber de la fereastră, ca să nu stăm înghesuiţi. Mi-a replicat foarte serios: „Domnu', nu se poate, pe mine m-au adus aici cu poliţia, aici mi-au zis să stau, aici stau". Am învăţat-o cum se leagă centura şi alte nimicuri utile, am învăţat cum e cu căminele-puşcărie din Belgia. M-a întrebat ce căutam la Bruxelles – am prezentat la o audiere publică în Parlamentul European raportul nostru despre eficienţa monitorizării pe justiţie şi am transmis mesajul că monitorizarea trebuie să continue, dar cum nu era locul pentru aşa explicaţii, am zis doar că eram cu treburi. Dar dumneavoastră? „Păi, nu am apucat să fac nimic, o juma de oră am vizitat şi ne-au ridicat, cică cerşeam." Fusese deci ridicată cum ajunsese, ţinută zece zile într-un centru de tranzit – „toate rasele era acolo, să vedeţi cîţi negri" –, apoi pusă în avion cu un bilet de expulzare. Se pare că va merge în Italia, poliţiştii din Belgia sînt prea scîrboşi. M-a întrebat dacă poate merge la Mediaş cu biletul de expulzare, dar acolo nu scria decît preţul avionului, 560 de euro – „Aoleo, atîta scrie? Mai bine mi-i dădea mie şi veneam cu autobuzu'". M-am simţit prost cînd am fost serviţi şi eu am cerut vin, ea – o bere, dar stewardesa i-a replicat că pe ea nu o poate servi cu alcool, aşa e ordinul. Am băut vinul cu noduri. Ca o ironie a sorţii, în acelaşi avion era şi generalul Tutilescu, omul care se ocupă de integrarea în Schengen. Voiam să o îndrum pe Gara de Nord, dar la ieşirea din avion o aşteptau doi gabori care au început să zbiere la ea, părea un fel de ritual de primire.

„Toate rasele era acolo, să vedeţi cîţi negri."

La Chişinău – Muzeul de Istorie din centrul oraşului. La parter, o sală imensă, cu o diorama. Pe perete e o pictură foarte mare, cu tancuri, artilerie, căruţe, soldaţi – o devălmăşie din care nu se înţelege mare lucru, decît că se luptă aprig. În josul picturii, imaginea se prelungeşte, iese spre vizitator, cu şanţuri artificiale, piese de artilerie reale etc. Un tablou monumental – are 500 de metri pătraţi. Explicaţiile sînt pur tehnice: se numeşte diorama *Operaţia Iaşi-Chişinău 1944,* a fost începută în 1986 şi terminată în 1990. Cine cu cine se bate şi cine cîştigă nu e clar deloc. 1990 – prost an să termini o lucrare monumentală dedicată spargerii frontului de către URSS. Pe peretele opus, fotografii şi acte de identitate ale unor ofiţeri sovietici, cei care conduceau operaţiunea. Abia aşa înţelegi cine cîştiga bătălia respectivă. Toată sala are aşa un aer că oamenii nu prea ştiu ce să facă acum cu ea. E mare, e cu război, dar nu explică exact cine cu cine se lupta, trebuie să deduci tu. Cum ieşi din sala respectivă, faci cîţiva paşi şi treci într-o expoziţie temporară (eu am văzut-o acum două luni, nu ştiu dacă mai este): „Destine încarcerate". E despre deportările în Siberia. Rînduri-rînduri de fotografii şi picturi: oameni luaţi peste noapte de acasă şi duşi în Siberia. În mijloc, reproducere a unui gard de sîrmă ghimpată dintr-un lagăr siberian. Explicaţiile de la fotografii sînt parcă istorii prea scurte pentru grozăvii: „Un grup de basarabeni de Paştele Blajinilor, la mormintele celor dragi. Or. Buratino, r-nul Şadrinsk, reg. Kurgan, 1952"; „Constantin şi Aculina Cuculescu, originari din s. Vatici, Orhei, deportaţi împreună cu copiii în reg. Irkutsk (1949)" etc. etc. Scrisori trimise acasă din Siberia, unele scrise pe coji de mesteacăn. Întîlnirea e ambiguă: eroii din diorama i-au „eliberat" pe oamenii ăştia, pentru a fi apoi deportaţi. Diorama cu explicaţie ambiguă rămîne, e un dat; la doi paşi de ea expoziţia temporară despre deportaţi e parcă un strigăt de protest. Merg săptămîna viitoare din nou la Chişinău, vreau să intru iar la muzeu, doar pentru a vedea dacă vecinătatea asta bizară mai există.

Transportul de la aeroport în oraş e peste tot un indicator de modernitate. Oraşele dezvoltate fac transportul uşor, lejer şi ieftin pentru străini. Oraşele nedezvoltate fac transportul uşor, lejer şi ieftin doar pentru insideri – localnici sau călători frecvenţi. Pentru ceilalţi, e mereu o capcană, un stres, o hărţuială. La Chişinău, şoferii de taxi te iau de la ieşire, îţi oferă serviciile, preţul nu e clar, trebuie negociat. La Berlin, taxiurile stau aliniate în faţă, şoferii stau în maşini şi pleacă doar în ordinea stabilită, dacă nu vrei taxi, un tip care ştie engleză se plimbă pe acolo şi îţi explică cum ajungi la autobuz, îţi oferă o hartă a oraşului, nu acceptă bani pentru ea. În linii mari, cam asta e situaţia în capitalele europene: lejer, uşor, mai multe opţiuni în funcţie de cîţi bani ai chef să dai. Indicatoarele sînt clare, te uiţi pe Internet, apoi te prinzi singur cum ajungi la tren, autobuz sau taxi. Cum e la Bucureşti? Urmăresc fenomenul de vreo cinci ani, e pentru mine o tranziţie în mic, o încercare de modernizare care mişcă cîte ceva, dar nu complet, nu definitiv. La început era ca la Chişinău: taxiuri de-a valma, şoferii sar pe tine, nu ai alternativă la ei, preţuri variabile în funcţie de cum eşti îmbrăcat, trebuie să cazi la pace. Apoi, Miron Mitrea a încercat să facă ordine. Şoferii de taxi din Bucureşti îţi spuneau că acel contract a fost o şpagă a lui Mitrea: doar o singură firmă, cu un singur tip de maşini, cu preţ mai mare decît cel din oraş. Pentru cineva care nu vrea bătăi de cap era totuşi o soluţie, taxiurile oficiale erau anunţate în aeroport (într-o vreme puteai chiar plăti cursa înainte cu cardul, din aeroport), preţul era mare pentru România (3,5 lei/km), dar mai ieftin decît la Berlin. Mă enerva însă ideea în sine de a plăti mai mult doar pentru că era cursă de la aeroport – genul acesta de discriminare pentru cei care vin de „afară", aşa că le-am evitat mereu. Aici intervine logica de insider / outsider, care totuşi plasează Bucureştiul între oraşele subdezvoltate la acest indicator (Varşovia a făcut saltul afară din categorie, Sofia nu). Insiderii cu experienţă cheamă taxiuri la preţul normal din oraş – maşinile vin la ieşirea spre şosea, într-un loc pe care tu şi telefonista îl numiţi complice „la ceas" – pe vremuri a fost acolo un ceas. La ceas sînt nişte tipi de la o companie de securitate care nu e clar ce fac acolo, ar vrea să alunge taxiurile, dar lumea îi ignoră, dacă le ceri legitimaţia se sperie. Pentru străinii care chiar încearcă faza cu uitat pe Internet – ţinut după indicatoare, se poate. De vreo doi ani, autobuzele spre oraş şi trenul sînt semnalizate şi anunţate regulat. Doar că autobuzul face foarte mult şi opreşte peste tot, iar trenul e o improvizaţie care face o oră pînă la Gara de Nord (te ia un autobuz, te duce la halta Mogoşoaia şi o săgeată albastră te aduce la gară mergînd foarte, foarte încet pentru că linia e veche). Am mers de vreo patru ori cu el, mereu erau doar cîţiva călători în tot trenul şi mereu mai mulţi străini decît români, semn că oamenii intrau pe site-ul aeroportului şi urmau indicaţii spre tren, ca în oraşele civilizate. Nu ştiu dacă mai încercau şi a doua oară. Aud acum că se va da acces liber tuturor taxiurile la ieşire, aştept să văd cum va funcţiona.

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Roşia

Atenţie! Roşiile nu mai sînt ce au fost. Gata, sezonul lor s-a încheiat. Urmează cărnoasa de Spania, de Olanda, de ce vreţi voi, dar voluptuoasa de cer şi soare e pe ducă. Sera va produce-n continuare ce ştie ea mai bine, dar am ţinut să aduc acest ultim omagiu organic, bio, eco şi de alte prosteli acestei roşii gustoase, ce se rupe de toamnă, acum, parcă mi s-ar rupe din suflet. Sîmbătă eram tentat să iau roşii, dar crudul verde m-a ţinut deoparte. Un verde nefiresc, un verde tînăr, cînd pleoapa toamnei s-a închis. Un verde care nu mai poate fi al verdelui, e al unei lumi artificiale, în care colţii de ţi-i înfigi, cu atît mai rău ţi se răspunde cu neîmplinire şi urîciunea necoptului. Roşia! Din ea nici o muşcătură straşnică nu ţin minte dinspre anul ce fuse. Nimic. Decît o furie în a alerga roşia bună de verzitura din lumea largă. Asta prin iunie. Apoi, preţul m-a zăpăcit. Sus-jos. Ba că e inundaţie, ba că e secetă. Ba că se duce, ba că mai stă. Ba că vrea apă, ba că vrea cultură. Ţin minte o supă rece de roşie care mi-a ostoit setea în arşiţă. Nu ţin minte forme. Ţin minte cînd am fost într-un tîrg de de toate cu taică-meu într-o dimineaţă şi am luat-o pentru brînză. Cred că anul acesta am fost frecventat de roşie de folos, nu de zeamă şi pasiune. Roşia de strivit, roşia ajutor. Şi mă doare-n cot că o roşie de mărime medie conţine aproximativ 25 de calorii şi doar 2 gr de grăsime, că este una dintre cele mai importante surse de vitamina A şi vitamina C, acid folic, calciu, potasiu. Am încă toamna în care pot să fiu liber de cantitatea de fibră similară celei dintr-o felie de pîine albă şi că ea conţine o substanţă antioxidantă, lycopen, cu rol de prevenire în apariţia cancerului, în special a cancerului de prostată.

PUBLICITATE

Coordonatoare: Ana Maria SANDU

Filmul românesc
Cine are nevoie de el?

Texte şi opinii de:

- Mihai CHIRILOV în dialog cu Alex. Leo ŞERBAN „«Situaţia e albastră»“
- Codruţa CREŢULESCU (critic de film) „Cu «F» de la «Finanţare»“
- Jay WEISSBERG (critic de film) „Privirea unui critic“
- Corina ŞUTEU (directoarea ICR New York) „Management invizibil“
- Andreea CHIRIAC HENTEA (critic de film) „Afişul de film“
- Paul BREAZU (jurnalist, critic de muzică) „O ciorbă şi cîteva cartuşe oarbe“

argument

Cinema-ul românesc: stare de fapt

DILEMA VECHE
Filmul românesc
– cine are nevoie de el? –

De cîţiva ani încoace, la toate festivalurile de literatură sau la lecturile publice din străinătate la care am fost invitată, s-a ajuns invariabil şi la discuţia despre filmele româneşti recente. Cei cu care mă întîlneam nu ştiau foarte multe lucruri despre literatura română, dar auziseră de *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile,* de *Moartea domnului Lăzărescu* sau de *A fost sau n-a fost?*. Capitalul de imagine adus de premiile obţinute la cele mai prestigioase festivaluri de film din lume şi cronicile străine elogioase au făcut ca filmul românesc să circule şi să fie cel mai puternic brand artistic de ţară.

Numai că lucrurile nu sînt deloc atît de simple precum par, iar succesul de care s-au bucurat regizorii „noului val“ nu a rezolvat problemele „interne“, de fond, din cinematografia naţională.

Dacă în anul 2000 nu a avut loc nici o premieră a unui film românesc, în 2010 s-au lansat 16 filme româneşti. Situaţia sălilor de cinema este încă precară. Statisticile arată că în acelaşi an, 2000, existau un singur multiplex şi 293 de ecrane. După zece ani avem 16 multiplexuri, 182 de ecrane şi 2,3% din totalul spectatorilor sînt cei care au vizionat în 2009 filme româneşti.

Comparaţia cu alte ţări – cum ar fi Cehia, Polonia sau Ungaria – în privinţa facilităţilor fiscale pentru producătorii străini care aleg să filmeze în România, a strategiilor de modernizare a sălilor de cinema sau cele de conservare a arhivei de filme nu ne avantajează deloc.

De aceea, acest dosar nu şi-a propus să numere premiile obţinute de regizorii români în ultimii ani, ci să facă puţină lumină în sistemul de finanţare, mecanismele de promovare (fie că e vorba de management, afişe, cărţi despre fenomenul cinematografic apărute în ultima perioadă, emisiuni TV), cinema de public sau de autor, muzica din filmele româneşti, starea actuală a documentarului. Altfel spus, să vorbească despre rotiţele care trebuie puse în mişcare pentru ca industria cinematografică să funcţioneze cu adevărat.

Pentru că – trebuie să recunoaştem – situaţia actuală nu e deloc roz, ci mai degrabă „albastră“, aşa cum observă Alex. Leo Şerban, în dialogul său cu Mihai Chirilov, cînd spune: „Văd filmul românesc ca pe un absolvent de Harvard sau Sorbona care, în ţară, nu-şi găseşte de lucru: paradoxal, taman diplomele obţinute acolo constituie, aici, un handicap“.

După principiul că ochiul străinului vede mai mult şi mai bine şi că puţină distanţă nu strică, l-am invitat pe Jay Weissberg, critic de film american la revista *Variety*, să facă un tablou de ansamblu al noului cinema românesc. Fin cunoscător şi mare admirator al filmelor româneşti, Weissberg aşază lucrurile într-un context istoric şi estetic mai larg şi explică lipsa de popularitate a cinema-ului românesc în interiorul ţării prin faptul că „noul cinema românesc nu se sfieşte să fie cinema de artă şi nu se adaptează la mişcările populiste“.

Vă invit să citiţi despre starea de fapt din cinema-ul nostru şi despre schimbările care l-ar ajuta să funcţioneze mai bine. **(A. M. S.)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 18 noiembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

„Situația e albastră"

Mihai CHIRILOV în dialog cu Alex. Leo ȘERBAN

Mihai Chirilov: Te-ai retras acum un an din viața cinematografică, dar ai reușit întrucîtva să ții pasul cu noile filme românești – iar întîmplarea face că 2010 să fi fost un an extrem de bun. În ce măsură te mai interesează ce se întîmplă în peisajul local? Vezi cumva lucrurile din altă perspectivă decît atunci cînd scriai și urmăreai activ fenomenul?

Alex. Leo Șerban: Cele mai multe filme românești de anul acesta le-am văzut la TIFF – deci, în măsura în care acesta ține pasul, presupun că îl țin și eu... Dar, sincer, interesul meu a scăzut; nu numai în legătură cu cinema-ul autohton, ci cu cinema-ul în general. Am trecut de la faza de îndrăgostire la cea de căsnicie („la bine și la rău"), apoi la rutină. Am considerat că e cazul să „ies la pensie". Deci, din perspectiva unui „pensionar", văd filmul românesc ca pe un absolvent de Harvard sau Sorbona care, în țară, nu-și găsește de lucru: paradoxal, taman diplomele obținute acolo constituie, aici, un handicap. „Nu e nevoie de el."

Mihai Chirilov: Spuneai la un moment dat că noului film românesc, abundent în vîrfuri, dar contrabalansat de inepții, îi lipsește o producție medie pentru a putea vorbi despre o industrie cinematografică în adevăratul sens al cuvîntului. Între timp și-au făcut apariția inclusiv acele filme de gen a căror absență o deplîngeai (n-o să le nominalizez aici, pentru că mi se pare că majoritatea dintre ele se screm în van să capteze atenția publicului), ba chiar s-a găsit loc și pentru un experiment inclasabil cum este *Autobiografia lui Nicolae Ceaușescu*. S-a mai echilibrat situația? Ce îi lipsește azi, la 10 ani de la renaștere, filmului românesc?

Alex. Leo Șerban: În condițiile în care un film precum *Marți, după Crăciun* – pe care am avut imprudența să-l numesc „film de public" – abia face în jur de 10.000 de spectatori, e clar că situația (nu doar hîrtia...) e albastră. Evident, nu e vina lui Muntean: el rămîne un autor care a crescut constant, iar *Marți*... mi se pare genul acela de cinema de calitate asociat, în Franța, cu nume precum Chabrol sau Sautet. Mă încăpățînez să cred că *așa* ar trebui să arate un film de public; din păcate, nu și în România, care este mult în urmă în materie de cinefilie și care consumă cantități industriale (toxice!) de produse TV. Mă tem că acestea au formatat așteptările marelui public, care nu mai vrea decît un *anumit* tip de film: cel făcut după rețetă. Paradoxul (din nou) este acesta: filmele cît de cît „vizibile", la noi, sînt tocmai cele făcute de „cei doi M și cei doi P" (Mungiu, Muntean, Puiu & Porumboiu); întrucît ele sînt de o anumită factură (mai solicitantă pentru spectatorul obișnuit cu produsele TV), publicul a văzut un titlu, două, după care s-a săturat. Acum, cînd aude „film românesc" se gîndește la bolnavi duși din spital în spital, la avorturi sub Ceaușescu sau la polițiști, contemplativi... Dar nu este problema lui M2 + P2; este problema lipsei de alternative. Unde sînt acei „meseriași" capabili să facă filme de gen? Au rămas oare, în România, doar o mînă de regizori?! Răspunsul e simplu: „ceilalți" sînt invizibili. În afara criticilor obligați să bifeze toate prăpădeniile, restul publicului nu se duce să vadă acele filme. (Și nici nu i-aș dori, căci sînt catastrofale!) Deci filmului românesc îi lipsește alternativa. În continuare...

„Probabil că România are cele mai puține producții de film din Europa în fiecare an. Dar cui îi pasă, de vreme ce două din șase ajung în topurile festivalurilor internaționale?"

VARIETY

Mihai Chirilov: Cu toate astea, succesele filmului românesc au creat un teren de desfășurare pentru titluri relativ mediocre care au încercat să capitalizeze de pe urma reputației construite de predecesori. Unele au ajuns în festivaluri, în virtutea interesului pentru filmul românesc (și mă încăpățînez, la rîndul meu, să includ aici *Eu cînd vreau să fluier, fluier,* în ciuda carierei lui internaționale), altele pur și simplu există, deși locul lor ar fi la coș. În aceste condiții, cred că epigonii nu au decît de cîștigat, în vreme ce perdanții, culmea, par a fi cei cărora li se datorează succesele de care aminteam. *Polițist, adjectiv* al lui Corneliu Porumboiu a avut fanii lui compulsivi, dar și detractori pe măsură. *Aurora* lui Cristi Puiu a avut parte de un tratament similar unui porc trimis la tăiere, și ceva îmi spune că și viitorul film al lui Cristian Mungiu e deja pîndit la cotitură. În termeni foarte cinici, întrebarea care parcă stă pe buzele tuturor este: Cine mai are nevoie de Porumboiu, Puiu și Mungiu?

Alex. Leo Șerban: La fel de cinic vorbind: festivalurile mari – și o mînă de critici români, care au pariat pe ei încă de la-nceput. Nimeni nu se poate aștepta ca *Polițist*-ul lui Porumboiu și *Aurora* lui Puiu să fie recorduri de încasări: sînt filme dificile, îndrăznețe, profund personale. În oricare cinematografie care se respectă, astfel de titluri au locul lor. Pe mine nu mă șochează detractorii – aceștia există oriunde și au, și ei, „locul" lor (totul e să nu le dai mai multă importanță decît merită). Problema – repet – este lipsa alternativei. Sînt absolut convins că, dacă piața de film românesc ar fi mai diversificată, orgoliile (inclusiv ale unor spectatori) și enervările s-ar mai potoli. Ce mă deranjează este că acestea din urmă nu sînt îndreptate înspre „meseriașii" invizibili care dau rateuri în serie pe banii noștri, nici înspre CNC-ul „echidistant" care le face posibile (deși le ține, adesea, „în dulap", sub cheie!), ci – culmea – înspre cei care fac filmele care ne pun pe hartă. Înspre performeri! Între o cinematografie care face filme „de export" și una care nu e-n stare să facă nici măcar filme de consum autohton, darămite de export, e preferabilă prima variantă. Nu zic că e varianta ideală, dar măcar e ceva.

Văd filmul românesc ca pe un absolvent de Harvard sau Sorbona care, în țară, nu-și găsește de lucru.

Mihai Chirilov: Esențializînd lucrurile, se poate spune că lui Puiu i se datorează nașterea Noului Cinema Românesc (cu tot ce a presupus acest curent), lui Mungiu – botezul, lui Muntean și Porumboiu – maturitatea, iar lui Puiu (din nou) – „moartea" lui simbolică și aparent necesară. Nu o explozie, ci o implozie a curentului. Îți solicit un exercițiu de anticipație: care crezi că va fi următoarea mișcare a lui Mungiu?

Alex. Leo Șerban: N-am nici cea mai mică idee... Parcă tu erai cu previziunile, nu? Ai pariat pe șansele lui *4,3,2* încă înainte de-a fi trimis la Cannes, deci ești cel mai în măsură să răspunzi. Chiar sînt curios.

Mihai Chirilov: Eu îl văd pe Mungiu în stare să reînvie NCR-ul, cu un film la fel de influent pe cît a fost, la vremea lui, *Marfa și banii,* dar cu un solid cîrlig la public (așa cum, în mod inexplicabil, a avut *Fluierul* lui Florin Șerban sau cum Mungiu însuși și-ar fi dorit să fie seria *Amintirilor...)* Altfel spus, îl văd capabil să scoată NCR-ul de sub incidența controverselor care-l gîtuie tot mai tare din toate direcțiile. Apropo de controverse: unii regizori sînt de părere că, pe cît de instrumentali ar fi fost criticii (mă rog, unii dintre ei) la cimentarea reputației Noului Cinema Românesc, pe atît de mult au profitat de pe urma lui pentru a-și adjudeca o bucățică din meritele lui. Sper că nu această aberație te-a făcut să te lași de meserie. Dar, presupunînd că ai continuat să citești ce se scrie în țară, ce rol crezi că ar trebui să joace azi criticii de film în „telenovela" filmului românesc?

Alex. Leo Șerban: Nu, aberațiile nu mă pot convinge să renunț la nimic. Și, de fapt, puțin îmi pasă cum sînt privit eu, fostul-critic-de-film-a.l.ș. – aș zice că nu contează nici cum sînt priviți ex-confrații; întrebarea esențială este dacă mai e nevoie de Critica de Film (ca „instituție") nu numai în România, ci peste tot în lume. Momentul, cum știi, e foarte prost. În SUA (unde ea avea, ca în Franța, cel mai mare prestigiu), critica de film e în mare suferință. Paradoxul (iarăși) este că oamenii aceștia sînt din ce în ce mai informați, mai cultivați, dar publicul interesat de analizele și verdictele lor e din ce în ce mai subțiat: a ajuns o minoritate. La noi, critica a ținut pasul cu Noul Cinema Românesc, iar opiniile în privința acestuia au fost destul de apropiate. Cu excepția unor caraghioși care fac copii la indigo, toată suflarea criticărimii băștinașe – de la Tudor Caranfil la Cristi Luca – a salutat cum se cuvine NCR-ul. Evident, efectul entuziasmului lor a fost zero. Căci s-a întîmplat un fenomen bizar: deși entuziasmul e mai îndreptățit decît scepticismul, suma entuziasmelor cumulate a avut acest efect pervers – publicul neaderent la estetica NCR-ului a aruncat discreditul său *și* asupra criticii. Nici asta n-ar fi o catastrofă – măcar să fi rămas doar criticii „discreditați", nu și cineaștii! Dar, pentru că sîntem în România, s-a ajuns la acuzații de „cumetrie", iar „prieteșuguri" (reale sau imaginare) au fost arătate cu degetul *nu* din public, ci – culmea! – tot dinspre unii cineaști. Iar pentru a crește în ochii lor, unii mai tineri și cu repere haotice s-au repezit să le cînte în strună... Or, nimic nu e mai periculos decît să preiei idiosincraziile unui artist – pentru un critic, este letal. Se observă o tendință (așa-zis teoretică) de purism, un fel de „cinematografic corect" ai cărui misionari propovăduiesc „evanghelia după Cr. Puiu" și-i anatemizează pe „eretici". Sînt figuri grave și fără umor, ca niște birocrați UE puși în slujba unui Savonarola. E de dorit să se calmeze. Meritul lui Puiu este indeniabil și este istoric, dar tot el are o vină veșnică: a transformat cinema-ul și discuțiile despre el într-o chestiune de viață și de moarte. *Relax,* nu sînt decît niște filme, ca să-l parafrazez pe autorul meu preferat – un anume domn Hitchcock...

Marți, după Crăciun

***Mihai Chirilov** este directorul artistic al Festivalului Internațional de Film Transilvania și critic de film. **Alex. Leo Șerban** este critic de film.*

Codruţa CREŢULESCU

Cu „F" de la „Finanțare"

Nu de alta, dar pentru a putea vorbi de un eventual „F" de la „Film" e nevoie de bani. Bani pe care producătorii români îi obţin în proporţie de aproximativ 50% de la Centrul Naţional al Cinematografiei (CNC), în timp ce restul sînt strînşi de pe la diverşi parteneri şi investitori, fie ei străini sau autohtoni. Aşadar, cu foarte puţine, dar extrem de notabile excepţii – *A fost sau n-a fost?* (regia Corneliu Porumboiu), *Pescuit sportiv* (r. Adrian Sitaru), *Elevator* (r. George Dorobanţu) şi *Francesca* (r. Bobby Păunescu), filme eminamente independente (făcute cu bani „de-acasă", adică) – grosul cinema-ului românesc este susţinut de CNC, acest Gaius Mecenas administrativ care, în ciuda tuturor scandalurilor ce au avut loc de-a lungul timpului, îşi continuă, netulburat, treaba. Care treabă (http://www.cncinema.abt.ro/Concurs.aspx) veţi vedea că presupune transpunerea în practică a sintagmei „a împăca şi capra, şi varza". CNC-ul finanţează, la grămadă, şi filmele regizorilor/scenariştilor/producătorilor deveniţi invitaţi permanenţi ai festivalurilor, dar şi pe cele ale unor oameni care, în ciuda unor glorii trecute, nu justifică în nici un fel banii primiţi. Cum se ajunge la această situaţie? Simplu – graţie concursului de selecţie a proiectelor cinematografice.

CNC, faza „dosar"

Concursul se organizează pe trei secţiuni: filme de ficţiune de lung sau scurtmetraj, documentare şi animaţie, cu menţiunea că debuturile şi proiectele de dezvoltare (viitoarele scenarii) primesc finanţări separate. Pentru a simplifica lucrurile, în cele ce urmează mă voi referi strict la filmele de ficţiune de lungmetraj. Deci... Sesiunile de selecţie sînt organizate în două etape: selecţia scenariilor şi selecţia proiectelor cinematografice. Pentru a putea participa la concurs, persoanele juridice şi fizice autorizate ca atare (producătorul) trebuie să completeze o cerere de înscriere, în care se specifică valoarea creditului solicitat în raport cu valoarea totală a devizului. Cererea respectivă se depune şi se înregistrează la secretariatul tehnic împreună cu un dosar sigilat care conţine, printre altele, devizul de producţie, planul de finanţare, numărul de premii la festivaluri şi succesul de box-office al unui film recent de-al producătorului şi, respectiv, regizorului, situaţia rambursării creditelor acordate anterior, scenariul de film, rezumatul scenariului, maximum cinci pagini scrise şi concepţia regizorală, cu motivaţia regizorală, aprecierea stilului şi a laturii vizuale a filmului, maximum trei pagini scrise. În acest moment intervine secretariatul tehnic al concursului, alcătuit din trei funcţionari publici din cadrul CNC, care „are obligaţia să analizeze conformitatea şi realitatea documentelor din dosarele de concurs şi, în situaţia în care constată [...] că datele şi informaţiile cuprinse în aceste documente nu corespund realităţii, propune directorului general al CNC respingerea proiectelor respective. Directorul general se pronunţă prin decizie motivată". Păi, şi-atunci cum de a mai ajuns să primească finanţare, în concursul din această vară, proiectul *Bonded*, al casei de producţie Artis, înscris cu Adrian Popovici pe post de regizor, cînd acest film apare, fix cu acelaşi titlu şi subiect, pe imdb.com, baza de date de referinţă a cinematografiei mondiale, doar că avînd alt regizor (Mo Ramchandani)?

CNC, faza „jurizare"

După aceea, intră în scenă comisia de selecţie a proiectelor, „formată din 5 membri aleşi de către directorul CNC din propunerile făcute de uniunile şi asociaţiile din domeniul industriei cinematografice, şi comisia ajutătoare de lectori care analizează scenariile şi întocmeşte referate de specialitate, pe care le pune la dispoziţia membrilor comisiei de selecţie, dar care nu au drept de vot". Aici trebuie menţionat că se insistă asupra anonimităţii scenariştilor şi că, prin urmare, lectorii habar nu au cine ce a scris (de parcă nu ar exista elemente tipice stilului fiecărui scenarist în parte – cine susţine contrariul înseamnă că habar n-are despre cinema românesc actual şi, prin urmare, n-are ce căuta în comisie). În fine... „Aprecierea valorii artistice a scenariilor pentru filmele de ficţiune se face prin acordarea de note de la 1 la 10 pentru fiecare din următoarele criterii: subiectul, dialogul, construcţia dramaturgică, potenţialul de interes şi impactul asupra publicului autohton şi potenţialul de reprezentare artistică şi de public pe plan internaţional", nota cea mai mare anulîndu-se cu cea mai mică şi din restul făcîndu-se media aritmetică. Şi totuşi primesc finanţare „comedii involuntare" de genul *Azucena* (r. Mircea Mureşan), *Dincolo de America* (r. Marius Barna) sau *Dragoste pierdută* (r. Petre Năstase) care frizează ridicolul cînd vine vorba de primele trei categorii, în timp ce potenţialurile alături menţionate sînt la fel de probabile ca o ninsoare în iulie. Fie... După aceea, membrii comisiei întocmesc „fişe de evaluare pentru fiecare proiect, conform următoarelor criterii: calitatea scenariului – pondere de maximum 50% din totalul punctajului acordat, calitatea regizorului – pondere de maximum 25% din totalul punctajului acordat pe baza celui mai bun film din carieră (40%) şi a unuia dintre ultimele două filme realizate (60%) şi calitatea producătorului – tot o pondere de maximum 25% din totalul punctajului acordat pe baza aceloraşi două criterii".

După care comisia se retrage şi intră în funcţiune Consiliul Administrativ al CNC care decide cine cîţi bani primeşte, indiferent de locul din clasamentul pe puncte. De exemplu, anul acesta, proiectul lui Sergiu Nicolaescu – *Ultimul corupt al României* – s-a clasat la concurs pe locul 9, dar a primit mai mulţi bani (1,5 milioane lei, aproape un sfert din bugetul total al filmului!!!!) decît şapte din proiectele clasate înaintea sa, proiecte aparţinînd în majoritate celor din tînăra generaţie, cu excepţia deja-menţionatului *Bonded!*

Film premiant VS *film comercial*

Sigur, sînt foarte multe voci care reproşează că filmele tinerilor cineaşti nu aduc publicul în săli. Aşa e. Dar filmele lor fac ceva ce nu reuşeşte nimeni altcineva, în nici un alt domeniu, artistic au ba – oferă României vizibilitate şi menţionare în context eminamente pozitiv. Prin urmare, finanţarea acestor filme nu trebuie privită ca o irosire de fonduri, ci ca o investiţie, mult mai eficientă, de altfel, decît orice frunză sau şlogan, întru promovarea ţării. Şi, oricum, lipsa succesului lor de casă nu înseamnă, în nici un caz, că filmele celorlalţi ar reuşi mai mult...

Revenind la Sergiu Nicolaescu şi traducînd acel milion jumătate proaspăt primit în bilete de cinema, se presupune că viitorul film va trebui să facă (cel puţin) 75.000 de spectatori. Şi totuşi, filmele recente ale omului sinonim cu noţiunea de „comercial" au înregistrat la box-office următoarele rezultate: *15* (2005) – 12.373 spectatori, *Supravieţuitorul* (2008) – 26.772 spectatori, iar *Poker* (2010) – 24.234 de intrări. Asta în timp ce, în aceiaşi ani, *Star Wars III* a avut 116.074, iar *Moartea domnului Lăzărescu* 25.222; *Călătorie spre centrul Pământului* 3D 117.314; *Alice în Ţara Minunilor* 222.314, iar *Eu cînd vreau să fluier, fluier* 52.644. Mi se spune că nu este normal să compar rezultatele unui film românesc cu cele ale unei superproducţii hollywoodiene. Ba este! În fond, aceste filme se recomandă drept filme de public şi, prin extensie, îşi asumă concurenţa blockbustere-lor. Dovada? Filmele autohtone ale ţărilor vecine fac la ele acasă public record (în comparaţie cu al nostru, desigur) – bulgărescul *Mission London* (213.000 spectatori, la o populaţie de vreo 7 milioane) şi maghiarul *Made in Hungaria* (224.413 spectatori la o populaţie de 10 milioane), fiind doar două exemple aleatorii. Prin urmare, filmul comercial e film comercial indiferent de cine îl produce şi misiunea lui e să aibă succes (ca să nu mă exprim în vulgarul „să facă bani"). Dacă filmul românesc comercial nu îndeplineşte această condiţie, atunci înseamnă că este, de fapt, doar un travesti de film comercial. Prin extensie, fie regizorii şi producătorii acestui tip de film habar nu au ce vrea publicul, fie comisiile de selecţie a scenariilor şi Consiliul de Administraţie care decide finanţarea propriu-zisă nu ştiu să identifice corect un potenţial film comercial. Cine unde greşeşte? Ca să nu mai întreb „de ce"...

***Codruţa Creţulescu** este critic de film.*

4 cărți despre cinema-ul românesc

Cele mai bune 10 filme româneşti ale tuturor timpurilor, *volum coordonat de Cristina Corciovescu, Magda Mihăilescu (Editura Polirom, 2010)*

4 decenii, 3 ani şi 2 luni cu filmul românesc *de Alex. Leo Şerban (Editura Polirom, 2009)*

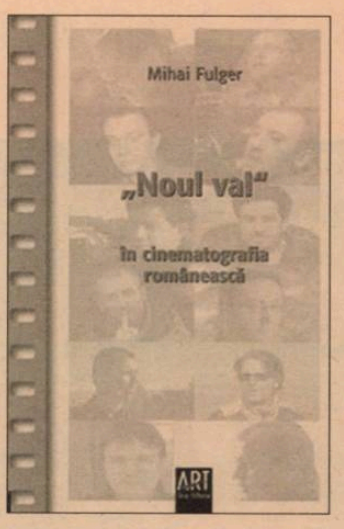

„Noul val" în cinematografia românească *de Mihai Fulger (Grup Editorial Art, 2006)*

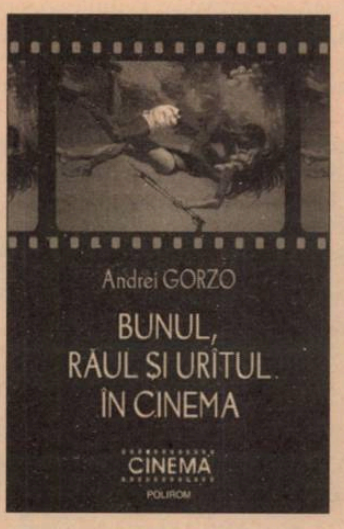

Bunul, răul şi urîtul în cinema *de Andrei Gorzo (Editura Polirom, 2009)*

Jay WEISSBERG

Privirea unui critic

Regizorul italian Francesco Rosi spunea că trebuie să treacă cincisprezece ani pînă cînd un regizor, sau orice artist, poate să proceseze un eveniment profund. Criticii dornici să indice momentul exact în care s-a născut noul cinema românesc s-au oprit în general la filmul lui Cristi Puiu din 2001 *Marfa şi banii*, făcut nu chiar la cincisprezece ani după 1989, dar destul de aproape. Fără îndoială că debutul lui Puiu prezintă multe dintre elementele reprezentative a ceea ce a fost numit „Noul val românesc", însă oricît le place comentatorilor să pună degetul pe momentul definitoriu, ca cel în care Atena a ieşit perfect conturată din capul lui Zeus, nu e atît de simplu. La fel ca în cazul multor altor categorii cu graniţe permeabile, noul cinema românesc este atît o reacţie la ceea ce a fost înainte (din punct de vedere artistic, politic) cît şi un răspuns receptiv la momentul istoric cu influenţe care puteau fi simţite atît în ţară, cît şi în străinătate. Punerea la grămadă a tuturor regizorilor din noua generaţie cere prudenţă, din moment ce au abordări individuale – şi ăsta e un lucru foarte bun –, dar e util şi să identificăm trăsăturile noului val, făcînd un pic de teoretizare a motivaţiilor şi a consecinţelor acestora.

Acestea fiind spuse, investigarea „de ce România" şi „de ce acum" trebuie făcută cu grijă, răspunsurile sînt la fel de greu de găsit precum a înţelege de ce alte ţări postcomuniste nu au trecut prin aceeaşi renaştere cinematografică. În cazul acestora e ca şi cum uraganul care a măturat blocul sovietic şi a făcut să cadă Zidul Berlinului i-a împrăştiat în cele patru zări pe regizorii talentaţi, mai în vîrstă, şi i-a făcut pe colegii lor mai tineri şi mai puţini talentaţi şi mai dornici de a ţine strîns de poziţiile privilegiate din Ministerele de Cultură. Violenţa anormală a Revoluţiei româneşti a separat-o clar de restul regiunii, însă la fel a separat-o şi lipsa publicului internaţional în sectorul filmului. Unii consideră acest vid elementul-cheie în ridicarea unei noi generaţii de regizori, deşi există punţi către trecut şi orice discuţie despre noul cinema românesc trebuie să îl ia în considerare pe regizorul Lucian Pintilie.

Pintilie este singurul regizor român cunoscut pe plan internaţional în era Ceauşescu, a cărui carieră poate fi grupată alături de cea a colegilor săi est-europeni Miklós Jancsó, Jirí Menzel, Wojciech Has şi Dušan Makavejev. Deşi au stiluri diferite, ei au un fir comun al absurdului, vizibil deja în literaturile lor naţionale, folosit ca o armă împotriva regimurilor opresive. Pintilie a excelat în a amesteca realismul cu un absurd tulburător: filmul său din 1968 – *Reconstituirea* – a fost un atac virulent la adresa societăţii create de dictatura lui Ceauşescu şi a provocat exilul regizorului în Franţa, timp de peste un deceniu. S-a întors în ţară abia în 1981 doar pentru a pleca din nou pînă după căderea lui Ceauşescu, însă

Moartea domnului Lăzărescu

4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile

filmele lui au avut un impact profund asupra noului val de regizori români: nu e întîmplător că ultimul film al lui Lucian Pintilie – *Niki Ardelean, colonel în rezervă* (2003) – a fost scris de Puiu şi Răzvan Rădulescu.

Surprinzător este cît de puţin e cunoscut Pintilie în afara graniţelor României şi a patriei sale adoptive, Franţa. Pe de altă parte, întotdeauna cultura românească a fost tratată rău de naţiunile anglofone: e şocant cît de puţină literatură românească a fost tradusă în engleză, şi ce s-a tradus nu se mai retipăreşte de multă vreme. Din cîte ştiu, singurul DVD care mai poate fi găsit la vînzare cu un film de Pintilie este scos de MK2 în Franţa. Totuşi, e nevoie de înţelegerea operei sale şi a genezei acesteia pentru a putea aprecia cum se cuvine unde a ajuns cinema-ul românesc acum. Deşi noua generaţie a lăsat în urmă absurdul ca salvă trasă împotriva regimului, ea l-a regăsit în realitatea lăsată în urmă de peste două decenii de guvernare ceauşistă. Realismul dezgolit din filmele lui Puiu, Corneliu Porumboiu, Adrian Sitaru, Radu Jude şi a scenaristului (recent devenit regizor) Rădulescu foloseşte banalul pentru a pune în evidenţă elementele suprarealiste emanate de o societate încă marcată de dictatură.

În timp ce una dintre trăsăturile-cheie ale noului cinema românesc este calitatea excepţională a actorilor săi, acesta e un cinema care înlătură conceptul de star.

Unele dintre aceste lucruri se văd deja în filmele lui Pintilie de după *Balanţa* (1992), deşi Puiu a fost primul care a transformat acest naturalism hiperdetaliat, înrobit de timp, aproape într-o religie, cu efecte extraordinare în *Moartea domnului Lăzărescu* (2005). Filmul lui Porumboiu, *A fost sau n-a fost?*, care a apărut în anul următor, alături de filmul lui Radu Muntean *Hîrtia va fi albastră* (tot în 2006) sînt şi mai curajoase, şi mai concise, însă nu mai puţin dedicate revelării adevărului. Există absurd, însă nu în modul anarhic şi violent din filmele anterioare: acum acesta e însoţit de melancolie, de un sentiment că aceşti regizori noi sînt întristaţi, dar nu foarte surprinşi de incapacitatea României de a arunca definitiv mantaua anilor lui Ceauşescu.

Multe dintre aceste lucruri vin din imagine: camera adesea ţinută în mînă, fără teamă de cadre lungi, şi o tremurare care pare la început rudimentară, însă care, la o privire mai atentă, accentuează sentimentul de regie necomplicată. Filmele însele sînt riposte tăioase la cei cincizeci de ani de dinainte, de fum şi oglinzi, adevăruri îngropate şi o constantă ascundere: eliminînd elementele de stil pînă la minim, aceşti regizori menţin un focus de lamă asupra sincerităţii. Această onestitate nu trebuie confundată cu simplitatea – oricine se uită la *Poliţist, adjectiv* (2009) ştie că nu e nimic simplu în felul în care Porumboiu îşi construieşte scenariul, personajele şi spaţiul.

Mai putem să aducem aici în discuţie şi filmul lui Cristian Mungiu – *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile* (2007). Camera lui Mungiu se mişcă în spaţiu, diferit de cea de la Porumboiu. Lui îi place să se apropie de personaje, să le urmărească din spate ca pentru a-l asigura pe spectator că nici o scamatorie nu îl va îndepărta de adevărul fundamental, necesar. În ciuda acuzaţiilor că noul cinema românesc are un fetiş pentru arhitectura coşcovită şi orizonturile gri ale oraşelor, realitatea este limpede. Spre deosebire de multe cinema-uri naţionale în care majoritatea filmelor se petrec în capitale, filmele româneşti au o viziune mai largă, refuzînd constant să privilegieze Bucureştiul în defavoarea altor oraşe şi zone. În felul ăsta ai un sentiment mai naţional decît în multe alte industrii de film.

În timp ce una dintre trăsăturile-cheie ale noului cinema românesc este calitatea excepţională a actorilor săi, acesta e un cinema care înlătură conceptul de star. Desigur, sînt actori care ies în evidenţă: Vlad Ivanov, Anamaria Marinca, Răzvan Vasilescu, Luminiţa Gheorghiu, Maria Dinulescu, ca să amintim cîţiva, sînt toţi actori ale căror interpretări îţi rămîn în minte cu fiecare rol. Însă felul în care sînt concepute filmele favorizează un sentiment de echipă, aproape ca şi cum chiar filmele ar reacţiona împotriva cultului personalităţii, un subiect atît de delicat într-o ţară care a fost strivită de un dictator cu un simţ exacerbat de autopropagandă. În loc de decoruri grandioase şi monologuri dramatice care să îl ducă pe actor dincolo de filmic în ceva teatral, filmele tind să utilizeze conversaţii lungi, adesea banale, a căror lungime intenţionată şi întorsături subtile revelează personajul.

La fel de mult ca imaginea, scenariile amplifică această sinceritate, alături de o inteligenţă uluitoare. Părţi lungi de dialog par să nu ducă niciunde – unii i-au acuzat pe cineaşti că înadins plictisesc spectatorul – însă în focusul lor asupra banalului şi în ritmurile lor antidramatice, aceste conversaţii străpung monotonia de zi cu zi pe care sînt chemate să o reproducă, şi ating ceva mai măreţ. *Poliţist, adjectiv* este poate cel mai spectaculos exemplu în acest sens, Porumboiu (regizor şi scenarist) construind cu răbdare naraţiunea şi apoi, în două segmente geniale, filetînd sensul din cuvinte ale căror importanţă iluminează tot ce a venit pînă acolo.

E de la sine înţeles că românii vor înţelege întotdeauna mai mult din filmele lor decît ceilalţi. Limba, cultura, istoria, toate joacă un rol esenţial în imaginea panoramică şi nu oricine le poate percepe la acelaşi nivel. Acestea fiind spuse, unora li se pare ironică lipsa de popularitate a cinema-ului românesc în interiorul ţării, în contrast cu primirea pe care le-a făcut-o comunitatea internaţională. Aş vrea să sugerez că acest lucru e mai puţin surprinzător decît pare, şi nu doar din cauza lipsei tragice de cinematografe – conform datelor existau mai mult de 250 de cinematografe înainte de 1989, iar în 2009 funcţionau 85 (dar numărul lor se află în creştere). Noul cinema românesc nu se sfieşte să fie cinema de artă şi nu se adap-

tează la mişcările populiste. Aceia dintre noi care am fost la prima proiecţie de la Cannes a filmului *Moartea domnului Lăzărescu* îşi amintesc şirurile lungi de spectatori care au ieşit de la film înainte de final: puţini au ştiut la ce să se aştepte, iar filmul testează fără îndoială publicul. În plus, de-a lungul anilor '90 imaginea care se suprapunea despre România era formată de prezentările patetice ale orfelinatelor infame – ultima dată cînd Vestul şi-a manifestat interesul în România a fost înainte de Al Doilea Război Mondial, însă legendarele ei farmece puritane au pierit de mult din memorie.

Ca în cazul oricărei mişcări artistice, e nevoie de cîţiva critici şi experţi influenţi pentru a crea un curent pozitiv, iar acum produsele cinema-ului românesc sînt extrem de apreciate (strict în sfera rarefiată a filmelor de artă), astfel că nici un festival important de film nu poate fără cel puţin unul sau două titluri în premieră. În ţară, acest lucru duce la multe frămîntări şi îngrijorarea că acest „nou val" nu se poate susţine nici în România, nici în străinătate. Recentul succes de casă destul de important al filmului *Amintiri din Epoca de Aur* (2009) trebuie văzut ca un semn bun, mai ales cînd e corelat cu încasările făcute de filmul lui Florin Şerban *Eu cînd vreau să fluier, fluier* (2010). Totuşi, un cinema naţional cu adevărat sănătos trebuie să cuprindă un spectru larg: filme de artă plus comedii romantice, thrillere şi tot restul. Dacă se va realiza acest lucru, ar fi prima oară cînd industria de film a unei naţiuni s-ar baza pe forţa produsului său cel mai intelectual, dar pînă la urmă, cine ştie, filmul românesc se dovedeşte a fi plin de surprize.

***Jay Weissberg** este critic de film şi scrie pentru revista americană* Variety.

traducere de Laura POPESCU

Corina ŞUTEU

Management invizibil

Într-un interviu recent la B1, discutînd despre deosebita vizibilitate pe care noul val din cinematografia românească a adus-o României în ultimii ani, regizorul Cristian Mungiu deplîngea faptul că nici o instituţie a statului nu a înţeles că trebuie să susţină în mod constant, coerent şi semnificativ reuşitele cineaştilor şi să consolideze această fereastră de oportunitate pe care filmele autohtone, atît de premiate şi de mediatizate internaţional în ultimii ani, au deschis-o imaginii României în lume.

Sigur, Cristian Mungiu are dreptate să se refere la o serie de instituţii de stat care şi-au neglijat misiunea şi care ar fi putut – şi ar fi trebuit – să dedice fonduri şi iniţiative durabile de promovare a unei cinematografii atît de puternic lansate. Regizorul numeşte aceste instituţii în interviu şi critică lipsa lor de reactivitate. Iată însă că el uită să menţioneze o instituţie de stat care a promovat din bani publici, din 2006 încoace, în mod constant, laborios, coerent şi mai ales foarte generos, atît cinematografia din România în sens global, cît şi noul val. O instituţie care a contribuit la prezenţa masivă a cineaştilor români la manifestări de profil din străinătate, lansînd festivaluri sau sezoane de film la Londra, Viena, Stockholm, Varşovia, Madrid, Paris (Festivalului de Film Românesc de la New York i se propune să se mute la Lincoln Center în 2011 graţie succesului de public şi de prestigiu înregistrat în ultimii patru ani), realizînd cinemateci, retrospective şi publicaţii despre filmul românesc în limbi străine, participînd la standurile de promovare de la festivalurile internaţionale, susţinînd campaniile la Oscar din 2006 încoace, dedicînd un fond special în 2010 deplasărilor la marile festivaluri din lume a echipelor de artişti din filmele selecţionate, sprijinind deplasări ale producătorilor, criticilor şi distribuitorilor americani la Festivalul Transilvania (TIFF) în 2010, organizînd Festivalul Filmului European la Bucureşti şi în ţară etc. Instituţia la care mă refer este Institutul Cultural Român.

Iniţial, omisiunea lui Cristian Mungiu m-a surprins şi m-a contrariat. M-a surprins fiindcă mi s-a părut inexplicabilă şi nedreaptă. M-a contrariat fiindcă cinematografia tînără este unul dintre domeniile în care ICR a investit foarte mult, şi a făcut-o strategic, nu ca urmare a unei pulsiuni ad-hoc – iar vocea autorizată a lui Mungiu putea să constate asta, pur şi simplu.

Într-o a doua fază de reacţie am realizat că momentul reprezintă, în fapt, un lapsus revelator. Dacă, în 2005, pentru regizorii români care debutau în circuitul internaţional în trena exploziei de atenţie provocată de *Moartea domnului Lăzărescu* de Cristi Puiu, prezenţa în festivalurile din străinătate se încropea, numele lor nu aveau valoare „de piaţă" şi producătorii şi distribuitorii străini le erau cvasinecunoscuţi, astăzi, în 2010, deci într-un interval extrem de scurt, lucrurile stau cu totul altfel.

Între cartolinele cu *Lăzărescu* pe care le-am împărţit personal prin NY în aprilie 2006 (unica posibilitate de investiţie la acea oră într-un film românesc al cărui distribuitor american era prea mic pentru un film aşa de mare) şi campania de zeci de mii de dolari pentru posibila nominalizare la Oscar a lui *432*, trecerea a fost extrem de rapidă şi saltul spectaculos: anunţuri în ziare, deplasarea artiştilor în SUA şi în lume, participarea la exclusivistul *dinner party* la care Mungiu şi Vlad Ivanov au fost premiaţi de către Asociaţia criticilor de film din Los Angeles sau turneul de două zile de interviuri făcut între NY şi LA cu Corneliu Porumboiu – ca să dau doar cîteva exemple.

Orice management eficient trebuie să fie invizibil, e calitatea cea mai paradoxală a profesiei.

Filmul românesc a devenit în scurt timp nu doar un real fenomen estetic, ci şi un produs mediatic vandabil şi atractiv, ceea ce a implicat o traversare bruscă din zona idealismului pionieresc şi artizanal în promovarea şi susţinerea sa într-o zonă a profesionalizării, dar şi a mercantilizării relaţiilor, parteneriatelor şi implicaţiilor acestora.

Dacă acum patru ani discutam (la ICRNY) direct cu regizorii ca să obţinem filme şi găseam deschidere şi entuziasm fiindcă, nu-i aşa, participam la aceeaşi operă comună de relansare a prezenţei artiştilor din noile generaţii în străinătate, azi, invitaţiile pentru filme trec prin agenţi de vînzări sau distribuitor, promovarea lor trece prin publicişti, iar campaniile la Oscar au nevoie de adevărate strîngeri de fonduri publice şi private pentru a funcţiona.

Bineînţeles, asta era şi ceea ce ne doream, atît noi, ICR-ul, cît şi regizorii români: ca cinematografia românească să fie luată în serios şi să funcţioneze în sistemul global aşa cum funcţionează cinematografiile care contează din lume.

Cînd urci scările în fugă nu mai ştii că le-ai avut sub picioare şi nu observi cît sînt ele de bine proporţionate ca să îţi încetinească sau accelereze efortul. Dacă însă apare un dulap în mijlocul scărilor, blocîndu-ţi deplasarea, îl observi şi te scoate din minţi. În acest caz, ICR-ul a fost, indiscutabil, precum proporţia scărilor, adăugînd sprijin şi accelerare unei ascensiuni deja angajate, pe cît de meritate pe atît de fulgerătoare. Dacă CNC-ul sau Ministerele au jucat rolul obstacolelor în calea înaintării, sigur că sînt mai greu de trecut cu vederea.

Amintiri din Epoca de Aur

Din păcate, de pe piscurile reuşitelor de azi, participarea constructivă se topeşte în uitare. Rămîn în amintire doar cei care ne-au împiedicat. E o lege naturală a proceselor de legitimare, cu atît mai naturală cu cît legitimarea e mai bruscă.

Un al doilea element care mi s-a revelat gîndindu-mă la omisiunea lui Mungiu este că, în termeni mult mai generali, cea mai valoroasă parte din calitatea unei munci foarte bine făcute în domeniul promovării artelor este aşa-numitul „management invizibil". De altfel, orice management eficient trebuie să fie invizibil, e calitatea cea mai paradoxală a profesiei. Cine se gîndeşte de pildă traversînd New York-ul ce mega-angrenaj logistic nevăzut permite mişcarea ordonată a acestui mamut urban? Păstrînd proporţiile, astfel aş defini şi adevărata valoare adăugată a muncii investite de conducerea şi toate echipele ICR din 2006 încoace pentru a susţine şi *întreţine* interesul străinătăţii pentru filmul românesc.

În fine, mai cred că reuşitele se explică întotdeauna sistemic, ele nu au valoare individuală. Dacă, începînd cu 2011, ni s-a propus să mutăm Festivalul Filmului Românesc de la Tribeca Cinemas la Lincoln Center este graţie, indiscutabil, talentului regizorilor şi a ofertei artistice excepţionale, dar şi constantei inspiraţii de programare a lui Mihai Chirilov şi disponibilităţii parteneriale a lui Tudor Giurgiu, fondatorul TIFF-ului, şi a lui Peter Scarlet, fostul director al Tribeca Film Festival, ca şi tuturor celor care au acceptat din start, fără garanţii prealabile, să investească alături de ICR în aventura promovării cinematografiei româneşti în lume şi în SUA.

Până la urmă îi mulţumesc lui Cristian Mungiu că a omis să menţioneze ICR la emisiunea de la B1. Îi mulţumesc pentru că m-a ajutat să văd că ne-am îndeplinit rostul atît de bine încît acţiunile ICR-ului s-au integrat natural în reuşita celor pe care îi servim. Că am făcut asta în modul cel mai evoluat şi mai modern – deci invizibil – cu putinţă! Americanii au o vorbă: „A te supăra e un lucru bun; dar această supărare trebuie apoi canalizată în mod constructiv, altfel furia ta nu e decît o risipă de energie fără direcţie şi fără sens". Şi de asta avem parte în România deja mult prea mult.

***Corina Şuteu** este directoarea ICR New York.*

Andreea CHIRIAC HENTEA

Afișul de film

scandal vizual sau șoaptă soporifică?

Nu există slogan discret, copil cuminte sau babă frumoasă... În ordinea logică a regulii enunţate de Leonetto Cappiello la începutul secolului al XX-lea („afişul trebuie să fie un scandal vizual"), afişul de film ar trebui aproape să ne asurzească prin originalitate, şoc, impact. Sau măcar să ne bîntuie de la contemplarea lui pînă la vizionarea filmului în sine. Pe lîngă cîte afişe interesante de film românesc aţi trecut însă în ultima vreme? Cîte v-au provocat un zîmbet, o ridicare din sprîncene ori vreo vagă curiozitate? Că filmul românesc nu mai e nici pe departe în criză este deja un truism. Că numele regizorilor români au surclasat de mult timp dificultăţile de pronunţie şi „discriminările" de percepţie ale occidentalilor sau americanilor, cineaştilor şi cinefililor estici sau vestici e limpede. Numai că afişul s-a apropiat rar sau mai deloc de calitatea subtilă a filmului în cauză, de retorica îndrăzneaţă sau de ingeniozitatea regizorului său.

Un ghiveci de stiluri vestede

Deşi noţiunile despre retorica afişului fac parte din abc-ul oricărui cineast şi al oricărui grafician specializat, rareori filmele româneşti au avut parte de afişe spectaculoase. Pînă în '89, în materie de afiş există puţine excepţii memorabile. Perioada interbelică ne-a lăsat prototipul afişului cu efecte şi posturi melodramatice, iar după anii '60, deşi au existat destui graficieni cu vocaţie – precum Sergiu Georgescu, Klara Tamaş, Ana Maria Smighelschi, Mihai Mănescu, Dan Alexandru Ionescu, Radu Stoica, Alexandru Andrei, Vasile Socoliuc – noua orientare către „adîncirea problematicii filmului şi reliefarea unor sensuri şi idei de profundă semnificaţie umană" a reuşit să domine totul în mod regretabil. Afişul românesc s-a asociat, ani de-a rîndul, cu culori şterse, aer îmbîcsit, frecvente stereotipii textuale şi vizuale, emanînd o abordare rudimentară, expediată şi inexpresivă *(Secretul lui Bachus* – cu chipul şmecher-complice al lui Ştefan Mihăilescu-Brăila lîngă o damigeană, *Un surîs în plină vară,* cu aerul său de lipitură şcolărească). Poate mai rele, dar cu exact acelaşi rezultat erau ilustraţiile pompoase, menite să gestioneze metafore pe care nu le înţelegea nimeni. Mîini împreunate spre cer, „făurind o lume nouă", porumbei ai păcii, dezarmare nucleară, mumii încorsetate în sîrmă ghimpată, eşarfe, fluturi, cranii, lumînări, cape şi pălării de epocă, toate cu un aer vetust şi calofil, dar şi accente etno şi voioşie spartă – *Păcală*. Filmele de război aveau afişe încruntate şi absconse, iar cele de spionaj păreau copii mirosind a vinacet, scoase din debaraua seriei Bond. Nici chiar filmele realizate înainte de 1989, excelent cotate în epocă – ale unor Dan Piţa, Mircea Veroiu, Mircea Daneliuc, Alexandru Tatos – nu au beneficiat de o prezentare grafică pe măsură. Excepţiile veneau din notorietatea şi expresivitatea ieşită din comun a protagoniştilor – *Pădurea spînzuraţilor, Tănase Scatiu, Actorul şi sălbaticii, Operaţiunea Monstrul* ori *Mihai Viteazul, Nea Mărin miliardar, Atunci i-am condamnat pe toţi la moarte*.

Ce rămîne de acum...

După '89 scăpasem, am crezut, de contorsionări vizuale, morfologii stranii şi direcţii savante. Fabulele şi parabolele au continuat însă, în anomalii precum *A unsprezecea poruncă* ori *Hotel de lux*. A apărut şi o nouă specie, cu accente de kitsch homeric: *Miss Litoral, Şobolanii roşii, A doua cădere a Constantinopolului, Sexy Harem Ada-Kaleh*. De neprivit. Printre puţinele realizări memorabile: *Patul conjugal* – nu doar prin impactul imaginii, ci prin sloganul „Români, vi se pregăteşte ceva!", citat ulterior pînă la tocire.

În 2002, *Filantropica* lansa o imagine de impact, a sărmanului profesor interpretat de Mircea Diaconu, în maiou, zbierînd exasperat la telefon, cu ceilalţi eroi încadrîndu-l. În 2005, *Moartea domnului Lăzărescu* avea să fie promovat, în sfîrşit, în mod profesionist. Momentul de atunci, cu afişe imense profilate pe Magheru, anunţînd un film extraordinar, solid, ireproşabil, rămîne un reper în materie. Cît despre afişul propriu-zis, el este la fel de inspirat şi în varianta românească, în care pacientul Lăzărescu este înconjurat de un personal medical binevoitor şi surîzător (în *contre-emploi* cu filmul), şi în cea canneză – imaginea hieratică a celor două pisici de pe targa goală... La fel de intensă, imaginea tulburătoare a Anamariei Marinca în atmosfera îngheţată a băii cu faianţă albăstruie din *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile,* o imagine simplă de care nu mai reuşeşti să scapi, tot datorită acordului perfect dintre simbol şi conţinut, pentru ca în acelaşi an şi timp, 2007, să se lanseze *California Dreamin',* care îi plasează pe Armand Assante şi pe Răzvan Vasilescu într-o invitaţie vizuală neaşteptată şi amuzantă.

În fine, în afişele celor mai recente două filme ale sale, *Boogie* şi *Marţi, după Crăciun,* Radu Muntean reuşeşte un efect extraordinar, de a sustrage imaginea goliciunii protagonistului, Dragoş Bucur, respectiv a protagonistei, Maria Popistaşu, oricărei implicaţii erotice şi de a subscrie această imagine libertăţii interioare a personajelor, într-un stil care îi defineşte perfect modul de a regiza. Nu pot fi trecute cu vederea amestecul de elemente vizuale cu mare încărcătură emoţională din *Amintiri din Epoca de Aur,* nici charisma celor două chipuri tinere din *Eu cînd vreau să fluier, fluier,* nici sofisticarea afişului la *Poliţist, adjectiv,* în echilibru perfect cu sobrietatea filmului, nici figura tulburătoare a lui Victor Rebengiuc în postura lui *Niki Ardelean, colonel în rezervă,* personaj pe care afişul îl imortalizează într-un moment de mare sensibilitate şi tristeţe. Chiar dacă afişul este deocamdată doar în siajul filmului românesc, putem visa, măcar, la o stradă flancată de afişe splendide de film (românesc), preţum cea pe care alerga, în vis, eroina din vibrantul *Paprika* al genialului Satoshi Kon...

Andreea Chiriac Hentea *este jurnalistă şi critic de film.*

Cristina CORCIOVESCU

Ar fi bine dacă...

În 20 de ani documentarul s-a mişcat mai greu decît ficţiunea. Gloriile trecutului au ieşit din circuit, unele împinse de vîrstă, altele atrase în alte sfere de preocupări mai mult sau mai puţin cinematografice. „Familia" de la Studioul „Alexandru Sahia" a căzut în uitare odată cu acel sediu de la Şosea, care de decenii se afla în vecinătatea protipendadei nomenclaturiste. Vedetele generaţiei '80, de la care ne aşteptam să-şi ia revanşa pentru obstrucţiile trecutului, s-au risipit. Regretatul Ovidiu Bose Paştina n-a mai apucat să facă decît un lungmetraj despre Revoluţia de la Timişoara, Tereza Barta a plecat în Canada, Copel Moscu se împarte între activitatea didactică la UNATC şi diferite afaceri, Laurenţiu Damian – şi el profesor la UNATC – mai reuşeşte să realizeze cîte un documentar de Editura Video. Dintre foştii sahioţi, Cornel Mihalache se încăpăţînează să ţină sus steagul continuităţii, dar în cadrul TVR. Din generaţia vîrstnică ar mai fi Radu Gabrea, care şi-a afirmat tîrziu vocaţia pentru documentar cu cîteva excelente filme pe tematică evreiască *(Moştenirea Goldfaden, Romania! Romania!),* şi de curînd Iosif Demian a revenit special din Australia pentru a regiza *Memoria de piatră,* în care merge pe urmele lăsate de el ca operator şi de echipa regizorilor Dan Piţa şi Mircea Veroiu atunci cînd, în 1971, au filmat *Nunta de piatră,* la Roşia Montană.

Lumea văzută de Ion B.

Dar problema documentarului nu sînt creatorii pentru că au apărut destule talente tinere pasionate de acest gen. Problema lui e slaba vizibilitate: de regulă, el se vede în festivaluri (mai ales în cele specializate) şi la televizor (mai ales la ore ingrate). Chiar atunci cînd se obţin premii importante într-o competiţie internaţională, presa nu se învredniceşte să dea decît o biată ştire. Cîtă lume a aflat că Adina Pintilie a luat Marele premiu la Leipzig, în 2007, pentru *Nu te supăra, dar...?* Sau că *Marele jaf comunist* de Alexandru Solomon a primit tot Marele premiu la Mediawave în 2005? Sau că *Podul de flori* de Thomas Ciulei a fost premiat la Festivalul Cinéma du réel de la Paris în 2008? Şi ca ei, mulţi alţii.

Fiecare se descurcă singur cum poate, fiecare îşi clădeşte filmografia lui abordînd subiecte foarte diferite în stiluri diferite. Florin Iepan *(Unicul, adevăratul Tarzan* – 2004, *Născuţi la comandă: Decreţeii* – 2005, *Bela Lugosi: Vampirul căzut* – 2007), la casa lui de producţie din Timişoara, numită Subcultura, munceşte din greu pentru a-şi realiza proiectele sale ambiţioase. Thomas Ciulei *(Asta e* – 2001, *Podul de flori* – 2008) se împarte între regie şi producţie, între Germania şi România. Alexandru Solomon (*Franzela exilului* – 2002, *Marele jaf comunist – 2004, Război pe calea undelor* – 2007, *Apocalipsa după şoferi* – 2008, *Kapitalism – Reţeta noastră secretă* – 2010), deşi consideră „filmul – un demers individual", se preocupă intens de soarta documentarului în general, drept care, împreună cu Iepan, Adina Brădeanu şi Călin Meda, a creat DocuMentor, o asociaţie ce îşi propune să apere interesele profesioniştilor de film documentar din România, să organizeze sesiuni de training, să ofere o umbrelă protectoare pentru tinerii care simt chemare pentru acest gen. Nu este singura iniţiativă care vizează acest domeniu – Workshopul Aristoteles, producerea de către HBO a scenariilor premiante la concursul său anual, organizarea de către Fundaţia SOROS a unui concurs de scenarii de film documentar tot în vederea producerii celor care merită. Toate au scos la iveală talente competitive pe plan internaţional. Cîteva dintre ele: Adina Pintilie al cărei recent film *Oxygen* (2010) a călătorit deja între Amsterdam, Cluj, Buenos Aires şi Montpellier; Andrei Dăscălescu – prezent în palmaresul Festivalului de la Amsterdam 2008 cu Premiul pentru debut obţinut de filmul *Constantin şi Elena;* Cătălin Muşat – o menţiune la Locarno în secţiunea „Leoparzii de mîine" pentru *Ciobanul zburător* (2008); Alexandru Nanau care ajunge în curînd la Los Angeles unde *Lumea văzută de Ion B* este nominalizat la ediţia internaţională a premiilor Emmy. O menţiune specială pentru Andrei Ujică şi lungmetrajul *Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu* pe care Cannes-ul 2010 l-a considerat potrivit să figureze în selecţia oficială.

De fapt, istoria se repetă: ca şi filmul de ficţiune, documentarul românesc este mult mai bine primit/privit afară decît acasă.

Cristina Corciovescu *este critic de film şi preşedinta Asociaţiei Criticilor din România.*

Paul BREAZU

O ciorbă și cîteva cartușe oarbe

muzica din filmele Noului val

Cristi Puiu nu face filme, ci „produse audio-vizuale care se apropie mai degrabă de lumea reală“, aşa cum singur spunea într-un interviu acordat anul trecut revistei *Film Menu*. E o definiţie care-mi place şi pe care sînt tentat s-o atașez aproape tuturor filmelor *(mea culpa!)* românești ale ultimilor ani. Desigur, acea „lume reală“ a lui Puiu (şi nu numai) nu e însoţită de cîntece, ci produce sunete, exact aşa cum se comportă şi lumea cu adevărat reală. Din cînd în cînd, această realitate, a noastră, a lui Cristi Puiu, a colegilor lui e acompaniată de muzica pe care (şi-)o livrează de una singură: muzica-accident. Restul e tăcere, chiar dacă blurată de zgomotul de fond sau de diversele sunete, una care n-are nevoie de îndulcitori sau factori de dramatizare suplimentari pentru a funcţiona. Nimic nou, la urma urmei: Lewis Milestone îşi vroia filmele fără muzică, pentru ca nu cumva seriozitatea subiectelor acestora să fie alterată de o intruziune.

Radu Muntean, devenit la un moment dat adeptul unui anume tip de realism, nu e interesat de muzica de ilustraţie, pe care o vede a fi doar o „modalitate superficială de a induce emoţie“. Sînt cuvintele regizorului – din acelaşi *Film Menu* – care, pentru *Furia,* îi dădea, totuşi, de muncă producătorului Cristian Ştefănescu (Electric Brother). Criza bărbatului de 30 şi ceva, una dintre temele din *Boogie,* se mestecă în tăcere, iar regresia în timpurile acelea paradisiace, dinaintea maturizării, e înecată cu un cîntec de pahar performat de Gică Petrescu şi gîlgîit debil de cei trei protagonişti. E foarte umană (şi reală) criza aceasta. Nu ştiu cît de adecvată – dar ce mai contează – e intervenţia sonoră pe care i-o oferă Muntean. De fapt, pe care i-o oferă regizorului situaţia. Muzica-accident, în cazul de faţă un şlagăr imersiv pentru eroi – convenţional, trioul de actori din maşină, dar, cu adevărat, o parte din cei aflaţi în faţa ecranului –, devine *soundtrack*-ul unei bucăţi de viaţă, e coloana sonoră a filmului din interiorul filmului, nejustificîndu-se în afara lui. Totul e înăuntru, totul e visceral legat de ceea ce se întîmplă acolo şi, în fond, chiar asta e particularitatea pe care o pot detecta în majoritatea filmelor de astăzi: regizorul este în interior, jucînd, sociologic vorbind, rolul unui observator care participă pentru a nu se trăda, pentru a nu compromite studiul. În timp ce muzica, de cele mai multe ori fiind vorba de hit-uri pop care apelează la nostalgia personajului şi a privitorului, e parte integrantă a tabloului. Devine, astfel, clar faptul că alte proiecţii sonore decît cele livrate de context induc realului un efect care, tot sociologic, îl corupe. Mai mult, sînt inhibante pentru actanţi şi pentru noi, receptorii. Asta cînd muzica (vezi *Moartea domnului Lăzărescu,* închis între două cîntece ale Margaretei Pîslaru – „În apa mării“ şi „Cum e oare?“) nu slujeşte pur şi simplu unei slăbiciuni legate de nostalgia regizorului. Sau, dacă vreţi, marchează prezenţa autorului, aşa cum o spunea chiar Puiu.

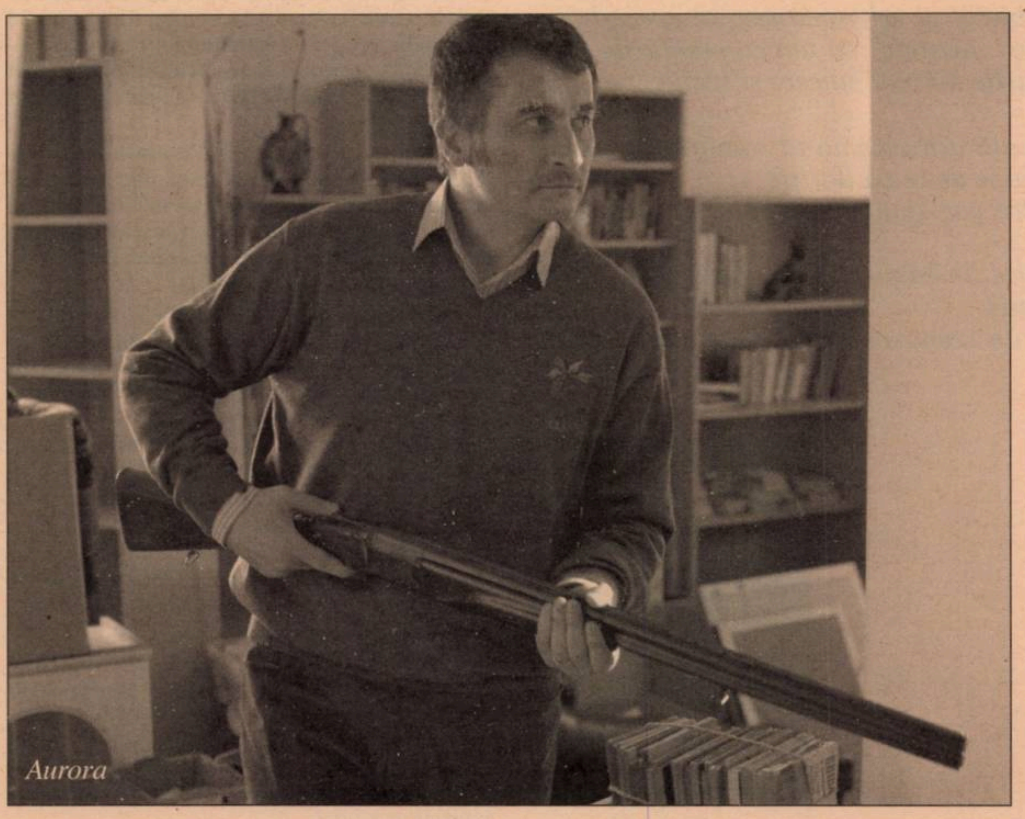
Aurora

Acelaşi efect de autor, cuplat cu dorinţa de a fixa epoca la care trimite filmul, pare a-l avea „Te aştept mereu“, unul dintre cîntecele optzeciste ale Angelei Similea, postat pe genericul de final al lui *432* al lui Cristian Mungiu. Tot acolo, muzica de cadru, frînturi din succese locale ale aceloraşi ani, nu ne lasă (deşi nu e neapărată nevoie) să ne despărţim de momentul acţiunii. E un derapaj de la realitate aici, explicat de Mungiu pe blog-ul ţinut în timpul filmărilor: imposibilitatea de a cumpăra drepturi pentru cîntecele care chiar se auzeau din camerele căminelor studenţeşti în acea vreme. În loc de Led Zeppelin, Cornel Constantiniu…

În aceeaşi revistă, Corneliu Porumboiu spunea că nu prea crede în muzica de film, pentru că ea „e o artă foarte puternică, mai puternică decît cinematograful“. Cu muzica de cadru e, iarăşi, altă poveste. E necesară tocmai pentru că vine de la sursă. Iar sursa e mereu, şi pentru el, aceeaşi obsedantă realitate. De la distanţă, regizorii români par a fi nişte documentarişti speriaţi de faptul că o coloană sonoră le-ar putea vicia şi deturna discursul, pulverizînd chiar sensul unei lumi pe care o vor identică celei din faţa obiectivului/ochiului. Ei recuperează, documentează şi înregistrează realităţile şi ni le şi arată într-un mod crud, fără filtre, capcane şi menajamente. Iar aici nu este, estetic vorbind, loc de artificii sonore.

De la distanţă, regizorii români par a fi nişte documentarişti speriaţi de faptul că o coloană sonoră le-ar putea vicia şi deturna discursul.

În *Poliţist, adjectiv* însă, Porumboiu vine cu o inovaţie: transformă muzica-accident în muzică-personaj. Aşa se face că sîntem tentaţi să decriptăm unul dintre mesajele esenţiale ale filmului sondînd acea scenă a discuţiei cuplului Dragoş Bucur-Irina Săulescu pe/despre cîntecul Mirabelei Dauer, „Nu te părăsesc, iubire“, repetat de cîteva ori. Nu mai e întîmplare acolo, nu mai e intervenţia nostalgică a orgoliului unui autor care vrea, totuşi, să se vadă într-o poveste în care şi-a conservat destul anonimatul, nu mai e (auto)ironie, nu mai e nici bornă temporală. Dialogul acela despre metaforele textului Mirabelei Dauer vine în film pentru a ne oferi o explicaţie, poate în cuplu cu secvenţa DEX-ului. E, la urma urmei, o scenă casnică şi, ca toate scenele casnice, încearcă să definească un raport între cei doi actori ai ei.

În 2006, adolescentinul *Legături bolnăvicioase,* debutul în lungmetraj al lui Tudor Giurgiu, era însoţit de un *soundtrack* care vorbea despre sine însuşi în măsura în care vorbea despre film (un privilegiu pe care şi-l arogă constant cinematograful *indie).* Regizorul nu ezită să se folosească de nume mari, precum Chris Martin (împreună cu Faultline, un proiect muzical britanic iniţiat de David Kosten) sau de The Flaming Lips şi Sweetbox, cu al lor hit „Everything's Gonna Be Alright“, dar şi de artişti români precum Vank, AB4, Aievea, Vama Veche. Este deja un alt mod regizoral de a te folosi de muzică într-un film: ficţiunea/poezia trebuie anexată muzicii pentru a prinde viaţă şi pentru a da sens picăturilor de romantism ale poveştii. Ca să rămîn într-o zonă familiară, ce-ar fi *My Summer of Love* şi scena aceea dintre Mona şi Tamsin fără vocea fluidă şi fragilă a domnişoarei Alison Goldfrapp? În fapt, *Legături bolnăvicioase* poate fi privit şi ca un uriaş videoclip (să nu uităm de antecedentele lui Giurgiu) de 86 de minute, în care cîntecele prefabricate amintite mai sus şi *soundtrack*-ul original compus de Vlaicu Golcea se lipesc de imaginile filmului pentru a crea o nouă entitate: muzica-oglindă-a-imaginii.

Nu la fel stau lucrurile în filmul unui alt regizor din generaţia nouă, Cătălin Mitulescu. În *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii,* o altă poveste despre o epocă care le-a sucit minţile autorilor români, muzica se suprapune imaginii, şi ea captivă unui anume tip de realism, unul foarte permisiv însă, autorul văzîndu-se în toate cele şi permiţîndu-şi tone de artificii. Coloana sonoră originală, compusă de Alexandru Bălănescu, însoţeşte şi chiar lucrează din plin la ficţionalizarea unei poveşti care ar putea fi adevărată dacă n-ar fi. Nici muzică-accident, nici muzică-personaj, *score*-ul lui Bălănescu contrapunctează decent un balet în care se amestecă stereotipuri şi amintiri şi care pluteşte într-o lumină care-i trădează subiectivismul evident.

***Paul Breazu** este jurnalist şi critic muzical.*

Florin BARBU

Cel mai fericit spectator din lume

La clasica şi bine rarefiata întrebare „De unde v-a venit ideea filmului?“, Phil Mulloy, unul dintre invitaţii de seamă al recent încheiatului Anim'est, a răspuns direct, *british style:* „În general, din cap!“. *Happy guy!* E miercuri după-amiază, ba chiar aş putea spune că e *five o'clock* şi încă scriu acest articol care trebuie trimis cît mai repede. Am o mică, mică problemă: m-am tot învîrtit în jurul subiectului şi n-am prea reuşit să-l conturez. Deci (vorba românului), filmul e personajul principal şi mi-ar plăcea să alătur cîteva rînduri inteligibile despre cum se vede acesta din faţa/spatele micului ecran de *Cinemas.*

Tavanul la care m-am tot holbat dimineaţa asta nu m-a ajutat deloc şi noroc cu telefonul unui prieten, care, nu ştiu de ce sau cum, m-a făcut să mă gîndesc la animatorul britanic Mulloy. Simplu vorbind, sînt cel mai fericit spectator din lume, pentru că văd filme bune şi vorbesc despre acestea cu invitaţii mei. Iar starul emisiunii *Cinemas* e filmul românesc, care, de zece ani încoace, stă bine înfipt pe harta cinematografică a lumii. Mai mult, oferta toamnei este abundentă, aşa că nu mi-e greu să găsesc subiecte tentante. Nu numai filmele regizorilor români apar săptămînal, dar şi festivalurile se întîmplă nonstop. Nici nu s-a terminat a cincea ediţie Anim'est, că a început „Les Films de Cannes à Bucharest“ *(Chapeau bas,* Monsieur Mungiu!), au venit apoi peste noi filmele ruseşti şi norvegiene, *Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu* a lui Andrei Ujică ne pune faţă în faţă cu vechiul/nou chip al lu' nea Nicu, vom avea parte şi de un festival de film experimental în noiembrie şi asta e doar super-oferta bucureşteană! Pe *fast-forward,* Iaşi, Piatra Neamţ, Cluj, festivalul poetului Mircea Dinescu de la Port Cetate au fost oraşele gazde ale altor întîmplări cu filme, în ultimul timp.

Nu e rău deloc, nu? Cum să nu fac emisiunea cu cea mai mare plăcere? Ingredientele sînt la îndemînă şi de o remarcabilă calitate, timpul de (pre)gătire e fix, reţeta e un soi de variaţiune pe aceeaşi temă. Pînă acum vreo lună, marea mea dilemă era (ne)găsirea unei bucăţi de cretă, ca să pot scrie titlul emisiunii pe clachetă. Da, dar anul viitor pare a fi cam secetos în premiere româneşti. Pînă atunci, vă doresc vizionări plăcute şi vă spun va urma.

***Florin Barbu** este realizatorul emisiunii* Cinemas *de pe B1 TV.*

Scenarii despre viitor

4 întrebări pentru 3 regizori

Unei anchete comode, în care să-i invit încă o dată pe regizorii români să vorbească despre cinema în general şi cel românesc în special, am preferat să le adresez nişte întrebări „actuale", în ton cu vremurile. Trei regizori au intrat în joc. Răspunsurile lor sînt sincere şi lucide.

1) Ce aţi schimba în situaţia actuală din cinema-ul românesc şi ce aţi păstra ca lucrurile să fie mai aproape de ce vă doriţi?
2) Credeţi că filmele dumneavoastră vor ajunge să facă vreodată public şi în România?
3) V-aţi gîndit la o soluţie de avarie, în cazul în care statul nu va mai putea finanţa nici filmele româneşti?
4) Aţi face un film comandat, cu un scenariu prefabricat impus de un producător?

Radu MUNTEAN

1) Discuţia e foarte lungă şi ar trebui să intrăm în multe „tehnicalităţi" ale Legii cinematografiei. În orice caz, ce-mi doresc eu e utopic. Şi anume, să apară un cap limpede în cinematografia noastră, care să facă o strategie pe termen mediu şi lung. Dar asta – cum spuneam – e utopic, atîta vreme cît noi nici pe economie nu avem nici un plan.

2) Nu cred că genul de filme pe care-l fac eu va depăşi nişa iubitorilor de cinema. Că mi-aş dori ca această nişă să crească, asta-i altă discuţie.

3) M-am gîndit. Probabil că, dacă n-o să am altă soluţie, voi face film şi pe telefonul mobil. Dar, adevărul e că la anul fac 40 de ani şi entuziasmul ăsta de Bumbeşti-Livezeni nu mă mai prinde. Aş vrea să fac filme într-o lume normală, în care să mai fim şi plătiţi din cînd în cînd pentru munca noastră.

4) Sînt tentat să răspund repede că nu, dar cine ştie, poate îmi oferă unul bani cît să nu-mi mai fac griji financiare pentru cîţiva ani şi atunci s-ar putea să accept compromisul. Dar, e foarte puţin probabil. Nu mai cred în Moş Crăciun.

Radu Muntean

Tudor GIURGIU

1) Făcînd o analiză despre evoluţia filmului românesc în ultimii 10 ani, am remarcat că fiecare pas înainte a fost constant urmat de alţi doi paşi înapoi. Recunoaşterea internaţională, premiile, vînzările pe plan internaţional, business-ul adus în ţară de diverşi producători au fost dublate de scăderea numărului de săli şi de spectatori, micşorarea fondurilor pentru filme, încremenire totală în proiectul de a-i stimula financiar pe producătorii străini şi, recent, de greutatea cu care filmele româneşti îşi mai găsesc locul pe ecrane. Nick Roddick scria în *Sight and Sound*, în 2007: *„A national cinema without a national audience is living on borrowed time"*. Fără măsuri energice, riscăm ca peste 50 de ani istoria filmului românesc să consemneze o altă mare şansă irosită, un alt exemplu „românesc" de a ne autoelimina din prim-planul scenei internaţionale. Deşi sîntem singura ţară din Europa care a obţinut constant între 2000-2010 mari premii la cele mai importante festivaluri din lume, în 2008 un sondaj CURS arăta că 87% dintre subiecţii români de peste 18 ani chestionaţi nu au văzut nici un film într-o sală de cinema.

Sîntem singura ţară est-europeană fără fonduri regionale de film sau care să acorde facilităţi fiscale producătorilor care vor să filmeze în România. Aşadar, schimbarea la faţă a cinema-ului românesc e un proces care cred că trebuia făcut acum trei ani, după Palme d'Or-ul lui Cristi Mungiu. Mi-e teamă că acum e prea tîrziu şi că nu există voinţă, curaj şi viziune pentru aşa ceva. Ce aş păstra? Cele cîteva principii de bază ale Legii cinematografiei în vigoare, care nu permit în nici un fel amestecul statului în producţia de film (CNC-ul e un cofinanţator, nu coproducător) şi care face selecţia proiectelor pe criterii cuantificabile ţinînd cont de rezultatele filmelor precedente.

Tudor Giurgiu

Radu Jude

„Afirmaţia că România va deveni unul dintre cele mai vibrante şi incitante nuclee ale cinematografiei europene (dacă nu şi mondiale) părea deplasată acum un deceniu. Totuşi, de cinci ani încoace, noua generaţie de tineri regizori a realizat un portofoliu impresionant de filme, intrat în topul şi aprecierea criticii internaţionale."

HARVARD FILM ARCHIVE

2) Îmi doresc mult să pot aduna 100.000 de spectatori cu următorul meu film, e un fel de ştachetă care trebuie depăşită, ca la atletism. Sînt optimist şi cred că, nu peste mult timp, un film românesc va reuşi cu adevărat să facă public.

3) Să ne-nţelegem bine: statul nu contribuie azi, în mod direct, nici măcar cu 1 leu la producţia de film. Banii de la CNC vin din taxe, contribuţii aplicate veniturilor obţinute de diverse companii private care fac business în domeniul cinematografiei.

Iar dacă, printr-un scenariu SF, CNC-ul nu ar mai finanţa deloc filmele, nu m-aş simţi deloc inconfortabil. Am mai produs filme fără nici o contribuţie de la CNC, ba mai mult, am şi avut succes cu ele.

4) În lumea normală, acolo unde filmul e un business care aduce bani, de obicei producătorul e cel care caută proiecte, cumpără drepturi pentru adaptarea unor opere literare, angajează scenarişti şi, finalmente, regizori. Lucrul ăsta începe să se întîmple tot mai des şi în Europa, deci nu văd vreo problemă în asta. Desigur, există mulţi şi importanţi autori de cinema care vor continua să îşi lucreze singuri scenariile şi să le propună direct producătorilor, dar nu e deloc condamnabil să lucrezi pe un scenariu impus de un producător. Dacă, evident, ai nişte motivaţii şi argumente interioare serioase pentru aşa ceva.

Radu JUDE

1) Sistemul de finanţare e cu siguranţă defectuos şi cred că trebuie schimbat. Mi se pare esenţial ca acest sistem să susţină cineaşti valoroşi şi proiecte bune. În teorie, asta şi face (cel puţin pînă va fi votată noua lege propusă de dl Sergiu Nicolaescu). Doar că, de fiecare dată, în judecarea unui proiect de film intervin interese sau cel puţin subiectivităţi, şi lucrurile scapă de sub control. Chiar dacă sistemul e bun pe hîrtie, în cele din urmă se ajunge la oameni. Aşa că, ar trebui ca cei care decid să fie oameni capabili şi interesaţi de film. Uşor de zis, dar greu de implementat.

Apoi, mă tot gîndesc că ar trebui să existe ore de educaţie cinematografică în şcoli, în licee. Dar la cîte probleme are, oricum, învăţămîntul românesc, asta e ultima lui grijă. Legat cumva de asta, ar trebui ca filmele vechi, de ficţiune şi cele documentare, să fie accesibile publicului. Mi se pare inadmisibil ca, de exemplu, *Croaziera* sau *Reconstituirea* să nu existe pe DVD.

2) Filmele mele de pînă acum, adică nişte scurtmetraje şi un lungmetraj chinuit – n-au avut succes de public. Cele viitoare, dacă vor mai fi, nu ştiu cum vor arăta. Dar, cel mai probabil, n-o să aibă. Şi, de fapt, ce înseamnă succes de public? Zece mii de spectatori? O sută de mii? Un milion? Care este etalonul? Dacă vorbim de Franţa, de exemplu, atunci un film de succes ar trebui să aibă vreo patru milioane de spectatori...

3) Da. Acum doi ani am făcut scurtmetrajul *Alexandra,* finanţat în mare parte independent. Iar acum tocmai am terminat un film de 60 de minute, făcut tot aşa, cu bani puţini, între prieteni. E filmat pe video şi are un subiect care s-a putut face în formula *low budget*. Aşa că soluţii sînt. Oricine poate face azi film cu o cameră digitală, cu aparatul foto, ba chiar şi cu telefonul mobil. Totul e să aibă chef şi idei. Sigur, nu orice film se poate face fără bani, trebuie să te adaptezi la ce ai, dar e clar că acum se poate face film şi cu bani foarte puţini. Aşa că, dacă statul nu va mai putea finanţa filme româneşti (şi oricum nu înţeleg de ce o face, mai ales în vremurile astea de criză), eu sînt pregătit: o să găsesc oricînd doi prieteni actori cu care o să fac un film într-o bucătărie.

4) Oricum fac filme publicitare, care au „scenariu prefabricat şi impus". Eu nu sînt din păcate un autor de film, aşa că aş face orice fel de film, dacă mi l-ar oferi cineva gata finanţat şi m-ar plăti decent.

a consemnat Ana Maria SANDU

Andrei CREŢULESCU

Film românesc, gen

Nu mai ştiu cînd am început să mă lamentez apropo de lipsa filmului de gen din peisajul cinematografic neaoş – cu siguranţă înainte de valul de filme, mai mult sau mai puţin asemănătoare, care ne-a dus, deopotrivă, cu capul în nori şi picioarele pe pămînt. Undeva, în primăvara lui 2006, m-am trezit spunînd aceeaşi poezie (că la noi nu, că la ei da, că aşa, că pe dincolo) domnului Mungiu – domnul Mungiu m-a admonestat blînd: „Uită-te şi tu la ce-a ieşit cînd s-a încercat – chiar mai vrei!?". Am tăcut. Anii au trecut. Filmul românesc a devenit un „gen" în sine – cum şi de ce ar schimba cineva macazul, cînd asta-i reţeta care ne poartă din festival în festival? Regizorii noştri nu vor/nu pot/nu concep să facă şi un altfel de cinema – tema unei posibile dizertaţii viitoare – dar nu se sfiesc (şi aici urmează un compliment) să se folosească de tarele şi ticurile filmului de gen (de la comedia de situaţie pînă la mult-hulitul thriller) pentru ca maşinăriile lor, aşa *low-key* cum sînt ele, să funcţioneze, pardon, ca unse, de cele mai multe ori cu rezultate impresionante. Să nu care cumva să le spuneţi aşa ceva însă – se vor supăra şi vor decreta că nu vă pricepeţi la filmul de autor. Sigur, prietenii şi vecinii noştri, din Portugalia pînă-n Norvegia, trecînd prin Serbia, Ungaria şi ce s-o mai găsi, mai trag şi filme cu zombies, pac-pac şi grr-grr – sigur, cînd mă gîndesc la încercările mioritice de policier, să zicem, mi se face părul măciucă, deci dl Mungiu avea dreptatea lui. Da, numai că eu mă gîndeam la încercarea cuiva talentat...

Am crezut că 2010 îmi va propune acel „altfel". *Eu cînd vreau să fluier, fluier* mi-a părut (nu comentez aici calităţi şi defecte) o melodramă *à l'ancienne* – puşcărie, ostatici, evadare... ca-n filme. Am fost admonestat – dar cum, filmul sondează psihicul tinerilor certaţi cu legea şi sistemul penitenciar juvenil, se poate? *Morgen* mi-a părut (din nou, nu comentez calităţi/defecte) o comedie pe linia a ceea ce yankeii numesc *„fish out of water"* – viaţa cuiva e basculată hazliu de sosirea altcuiva, iar cei doi nici măcar nu vorbesc aceeaşi limbă. Am fost admonestat – dar cum, filmul sondează relaţiile interumane şi realitatea socială a României rurale, se poate? Regret fapta ce-am comis – credeam că vorbim de cineaşti, nu de petrolişti. Mai am un singur dor, ca să zic aşa – *Bună, ce faci?,* comedie desuetă, romantică şi stilizată, pe care publicul larg n-a văzut-o încă. Dacă, după premieră, mi se spune că şi-aici se sondează una-alta... promit să mă ocup de-acum numai de prietenii şi vecinii portughezi şi norvegieni, îi ştiţi.

***Andrei Creţulescu** este critic de film.*

Alexander BAUMGARTEN

Platon apicultorul

– note în marginea unei ficţiuni literare –

Se poate citi o pagină fascinantă despre desprinderea de corp a sufletului lui Platon în romanul lui Mihai Spăriosu, *A şaptea scrisoare. O enigmă filozofică la Academia lui Platon* (traducere din engleză de Virgil Stanciu, revăzută, adăugită şi adnotată de autor, Humanitas, 2010). Desprins de corp, Platon parcurge zborul celest ce aminteşte puţin de mitul lui Er şi mult de reprezentările neoplatoniciene ale călătoriei sufletului, apoi se transformă în lebădă intrînd în cîrdul lui Apollo, lîngă sufletele marilor legislatori ai Greciei şi ale cîtorva filozofi preplatonicieni. Zborul este precedat de o figură romanescă: în ultimele clipe ale scolarhului, un roi de albine îl vizitează, venite din livezile împrimăvărate ale Academiei la aniversarea lui, coincidentă cu serbarea lui Apollo. Ele îi lasă miere pe buze şi pleacă.

Vrea profesorul de literatură comparată să ne spună ceva esenţial despre Platon? El insistă pe simbolul albinei narînd viaţa lui Platon, încît nu poţi să nu te întrebi dacă nu este aici o cheie. Dacă există, are funcţie dublă: de interpretare a romanului, dar şi a modului în care autorul l-a citit pe Platon, dacă acceptăm faptul că o ficţiune literară *melle dulcior* ni-l poate face la fel de evident ca şi o exegeză în *dulcele* stil clasic. La rîndul meu, nu mă voi întreba dacă Platon s-a ocupat cu exactitate de apicultură; dar mă voi întreba dacă, utilizînd simbolul mierii şi al stupilor, reuşeşte autorul sau nu să spună ceva *adevărat* despre Platon, indiferent dacă miza romanului este sau nu *şi* una literară.

Redescoperirea comediei antice poartă parfumul delicat al modernităţii.

De fapt, subiectul este politic şi politist. Platon îşi trăieşte ultimele clipe de dinaintea zborului, iar membrii Academiei vor desemnarea unui succesor. În camera lui, cad anonim două papirusuri: unul conţine ceea ce tradiţia dă drept *Scrisoarea a VII-a*, iar altul avertizează asupra crimei ce bîntuie Academia. Doi discipoli sînt ucişi, iar dezlegarea crimelor aminteşte nebunia politică de la Siracusa, încheierea lumii poliade, visul imperiului macedonean şi iniţierile lui Platon în pitagorism şi un sincretism religios greu credibil. Un preot egiptean îi dezvăluie mitul Atlantidei, în care unii locuitori, buni şi

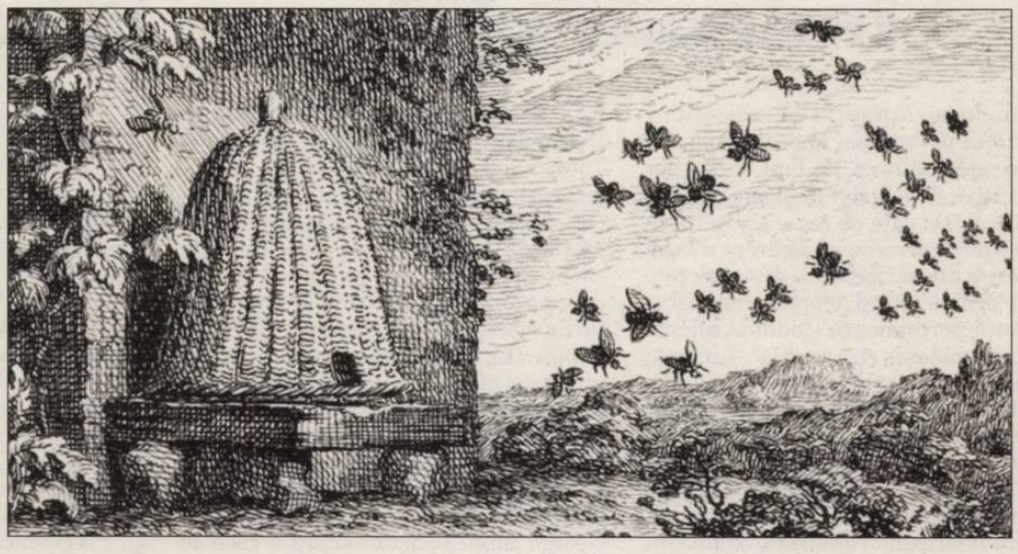

drepţi, ar fi navigat după catastrofă spre miazănoapte *(horribile dictu,* cel puţin pentru un european cu simţul umorului), găsind un continent nou şi întemeind o civilizaţie în bunul spirit al originii.

La fel a procedat Eco, în *Numele trandafirului,* cînd a legat istoria unei crime de ascensiunea nominalismului la Ockham şi de redescoperirea comediei antice care poartă parfumul delicat al modernităţii. La fel Pamuk, în *Mă numesc roşu,* cînd a legat descoperirea autorului unei crime din mediul caligrafilor şi miniaturiştilor otomani medievali de istoria modernizării Turciei, de filozofia modernă a portretului şi mai ales de recuperarea unei snoave persane care trimitea discret spre neoplatonism. Aici, situaţia este comparabilă cînd istoria unor omucideri trimite la destinul şi mesajul Academiei platoniciene şi, cu ea, al elenilor în faţa Macedoniei. Dar ea diferă cînd vrem să înţelegem dacă există sau nu un rost al iniţierii în misteriile pitagoreice şi, în general, al patosului mistic al vieţii lui Platon care jalonează evenimentele cărţii.

Ajută acest patos firul romanului? Albina poate fi o cheie, pentru că cele două valori ale ei leagă planurile. Ea este simbol al muzelor şi al compoziţiei literare (cheie reductivă de a privi şi dialogurile?), dar şi al constituţiei cosmice şi al cetăţii/fagure. Simbolul este construit paralel cu mitologia greacă însoţitoare. Ele aparţin zeului Apollo. Tinerii roiesc în jurul lui Socrate ca albinele la nectar; adesea, Platon „îşi cercetează stupii", iar primăvara cere fericit unui discipol să le golească fagurii; tiranul Dionysios este apicultor, după ce în tinereţe ar fi scăpat de duşmani călare, ocrotit de un roi de albine; tiranul împărtăşeşte (ca inginerie socială?) apicultura cu filozoful; cei doi se plimbă printre stupi discutînd principii politice, iar Dionysios dă analogia dintre stupi şi societate; Platon fuge cu tînăra Diana între albinele care nu le puteau face rău, de vreme ce el le stăpîneşte după arta tatălui său. Apoi, grădina lui Academos era „locul ideal pentru filozoful peripatetic ce căuta solitudinea în natură". Trecînd peste cele două anacronisme violente ale enunţului citat, aflăm că grădina ce urma să fie cumpărată era „un paradis pentru crescătorul de albine" în care Platon chiar găseşte stupi părăsiţi. El vede universul „ca un fagure infinit", pentru ca romanul să încheie simbolul cu funcţia lor psihopompă. Iată, simbolic, principiul de continuitate dintre iniţierea în misterii şi iniţiativa politică a lui Platon. Or, principiul acestei continuităţi mi se pare a fi *adevărul* romanului profesorului Spăriosu.

Chiar şi aşa, tot rămîne un rest, dacă, pe lîngă aripile romancierului, mersul pedestru al istoricului pare animat de interesul pentru aceeaşi continuitate. De pildă, simplul profesor de filozofie greacă, care discută anual cu studenţii lui *Dialogurile* ca un şcolar, se va întreba firesc dacă problema romanului e sau nu şi a lor. Aici, ele nu par martorul unei euristici care înaintează *fiindcă* îşi fixează jaloane scrise. Nicăieri teoria ideilor nu este *descoperită*, în splendoarea parţialităţii ei enigmatice, ci pare primită şi subînţeleasă. Apoi, Platon nu pare a fi scriitorul care se descoperă pe sine scriind. E drept, poate că nici nu a fost aşa ceva, dacă dăm crezare tradiţiei esoterice, de partea căreia pare să fie autorul romanului. Dar, chiar şi aşa, familiaritatea excesivă cu pitagorismul este delicat contrazisă chiar de textele lui Platon: oare nu tocmai în *Menon* exemplul diagonalei pătratului dovedeşte raţionalitatea universului, sugerînd astfel ironic că teza e corectă, dar că apelul la numere întregi este abuziv? Apoi, cum să credem într-un Platon care nu meditează toată viaţa lui la puterea omenească de rostire a minciunii, de la *Hippias minor* la *Sofistul?* Comunicarea dintre roman şi opera scolarhului se rezumă la o intertextualitate captivantă, chiar dacă uneori didactică, a citării miturilor sau a stilului cîtorva dialoguri de tinereţe, dar fără să aflăm căror întrebări nu reuşea Platon să le răspundă la încheierea unei opere, de vreme ce o începe pe următoarea.

Apoi, fiul medicului din Stagyra este o figură palidă în roman. Pare o inteligenţă răuvoitoare, purtătoare a intereselor curţii de la Pella, deşi vede primul ascensiunea Macedoniei şi renunţă la candidatura de a deveni scolarh. Dar, interesant, renunţă la ea pentru a asuma misiunea Academiei *altfel,* la invitaţia lui Filip de a-i educa fiul. El pare, astfel, surprinzător, chiar sub pana autorului, continuatorul visului platonician. Or, tocmai la această lectură ar putea conduce şi „restul" invocat anterior: povestea descoperirii universalului îl leagă pe Platon de urmaşul său, o ştim, mai intim decît de orice practică iniţiatică. La fel, obsesia lui Aristotel pentru adăugarea privaţiei la principiile naturii este continuarea întrebărilor lui Platon despre nefiinţă. Şi, dacă cititorul clement îngăduie, voi exprima această lectură a apropierii de Aristotel tot sub forma metaforei albinei. Sînt de referinţă două pasaje: unul din debutul *Politicii,* I, unde albina este o fiinţă gregară, capabilă să transmită senzaţii. Ea seamănă, pînă în acest punct, societăţii omului, dar fără capacitatea de a judeca dreptatea. Un altul este din *Despre suflet,* III, unde albina are imaginaţie, fiindcă îşi reprezintă ceva absent din experienţa ei sensibilă, dar fără intelect. Concordanţa de sens trimite spre o continuare a simbolului din roman: reconsiderarea lui Aristotel l-ar desprinde pe Platon de simbolul albinei, restructurînd şi meditaţia lui politică şi inserînd naturalismul lui Aristotel drept replica naturală a visului politic al scolarhului. Jocul simbolic este suficient spre a duce spre un alt Platon, mai apropiat de opera scrisă. E drept, prezenţa la Aristotel a unei apiculturi secularizate poate stîrni zeii, fiind lipsită de pietate faţă de faptul că zumzetul lor ni le fac auzite, totuşi, pe Muze. Astfel, romanul se desface în multiple posibilităţi de reconstrucţie a lui Platon, care scapă iarăşi celui dornic să priceapă mierea lăsată pe buzele lui.

PUBLICITATE

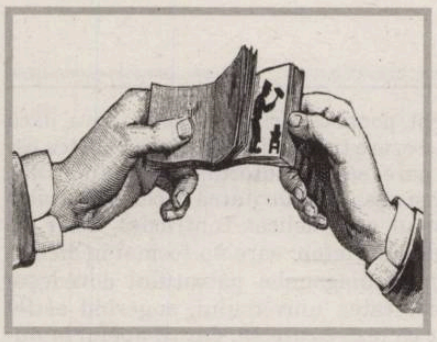

Marius CHIVU

feedbook

Culmile îndepărtării

● George Banu, *Trilogia îndepărtării: Odihna, Noaptea, Uitarea*, traducere de Ileana Littera şi Anca Măniuţiu, Editura Cartea Românească, 2010.

Tocmai cînd mă pregăteam să deplîng lipsa diversităţii şi a consistenţei eseisticii româneşti (excepţînd-o pe cea literară, totuşi), particip, graţie ICR Lisabona, la o sesiune de comunicări găzduită de Fundaţia Gulbenkian şi intitulată „Literatura în Europa“, unde scriitoarea Ulrike Draesner vorbeşte despre faptul că editorii germani au ajuns să prefere eseisticii pînă şi poezia, momentan eseul fiind considerat, comercial vorbind, printre cele mai ingrate genuri. Dacă nici nemţii nu mai citesc eseuri, atunci ce să ne mai mirăm, spre exemplu, de puţinătatea eseurilor româneşti de teorie (alta decît cea literară), artă, teatru, film ş.cl.

Am citit, aşadar, traducerea *Trilogiei îndepărtării* în ideea unui act de apropiere faţă de un gen absent la noi. Parafrazînd titlul jurnalului ionescian, tripticul lui George Banu format din *Odihna, Noaptea, Uitarea* este, de fapt, un eseu în fărîme, dar care comunică, uneori pînă la detaliu, alcătuind deopotrivă o meditaţie asupra existenţei şi a condiţiei (teatrale, cu sau fără ghilimele) a omului/artistului. Grupate în cele trei mari teme care converg în ideea separării şi a distanţei, reflecţiile fragmentare ale lui George Banu alternează aforismele, citatele, comentariile, întîmplările şi anecdotele, unele luate din cărţi, altele din experienţa personală sau din folclorul oral, şi se revendică, în fond, de la tradiţia gînditorilor francezi, de la Pascal la Cioran (ambii des citaţi), mixînd metafora cu speculaţia, morala cu paradoxul, artisticul cu religiosul.

Prima parte este, mai degrabă, un elogiu adus odihnei, de fapt, virtuţilor ei curative deopotrivă biologice şi spirituale, forţei sale de regenerare fizică şi mentală ce o recomandă drept soluţie împotriva alienării induse de o societate care glorifică viteza, efortul susţinut şi prezenţa permanentă („odihna adevărată se înrudeşte cu anarhia“ – afirmă, la un moment dat, omul de teatru). Vocabularul care aproximează conceptul de odihnă este cît se poate de relevant: „răgaz“, „refugiu“, „eliberare“, „reacordare“, „reparare“, „regăsire“ etc. Plasată deasupra divertismentului pascalian şi a grădinăritului voltairian, odihna, în percepţia lui George Banu, e o formă necesară de asceză personală (tăcere + izolare ar fi o posibilă ecuaţie) care, uneori, poate favoriza meditaţia, chiar revelaţia de sine. Înainte de acestea, odihna presupune egoism, curaj şi determinare: „Odihna reclamă curajul de a-ţi asuma absenţa din mijlocul oamenilor; curajul de a fi uitat de ceilalţi“. Odihna este însă doar o întrerupere, un interstiţiu, o stare intermediară. Pentru a deveni *acea* formă de refugiu şi regăsire, trebuie să aibă o durată finită, în exces paralizează. A nu se confunda odihna cu lenea, cu oblomovismul sau cu melancolia – avertizează George Banu: abuzul de odihnă este o formă de decadenţă.

Ca „disidenţă a zilei“ (Borges ar fi spus că ne eliberează de „prolixitatea zilei“), noaptea este tot o formă de relaxare/evadare/confruntare cu sine: „Numai în întuneric omul se poate descoperi pe sine“. Mereu ambivalentă, noaptea aduce odihna, dar şi frica, plăcerea, dar şi pericolul, reveria, dar şi nesiguranţa, iar ca „experienţă a excesului“ noaptea oferă revelaţie sau distrugere, excitare sau secret, deşi, uneori, acestea se suprapun în mod dramatic. Incursiunea lui George Banu prin pictura europeană (Caravaggio, Delacroix, C.D. Friedrich, Georges de la Tour, Van Gogh, Magritte ş.a.), prin literatură („noaptea gotică e teatralizată“) şi, mai ales, prin teatru (căci „dramaturgia europeană nu duce lipsă de «nopţi»“), de la scene din piese celebre la experimentele teatrale şi reprezentările nocturne memorabile ale unor Grotowski, Brook sau Vitez, adaugă nuanţe şi oferă nenumărate sugestii de interpretare tematică. Aşa cum este, de pildă, remarca despre tetralogia lui Cehov (unul dintre scriitorii la care autorul se referă în mod constant) care începe şi se termină cu scene de noapte. George Banu insistă asupra a ceea ce s-ar putea numi perspectiva politică a nopţii ca moment suprem de vulnerabilitate („Teroarea e strîns legată de instrumentalizarea poliţienească a nopţii“), pentru care, de asemenea, autorul foloseşte nenumărate exemple şi din teatru (noaptea se ţes intrigi, se întîlnesc conspiratori, se pun la punct atentate), şi din istorie, care consemnează cîteva celebre nopţi ale crimei.

O anume ambivalenţă este întreţinută şi în ceea ce priveşte uitarea, deopotrivă o formă involuntară de protecţie, de terapie, condiţie şi soluţie a odihnei şi a unei libertăţi psiho-emoţionale, dar şi sursă constantă de nesiguranţă, vulnerabilitate şi dezordine sau, mai rău, semnul abandonului ori al degradării şi al declinului mental: „Pană sau tertip al raţiunii? Şi una şi alta“. Astfel, coexistă voinţa, nevoia, facultatea şi fatalitatea de a uita, cu efecte dintre cele mai diverse, de la împăcare la frustrare, vinovăţie şi frică. Fraza lui Cioran despre infernul de „a nu putea uita nimic“ reverberează cu altele din Seneca, din Borges (cu personajul său Funes), Ricœur ori din Philip Roth, pentru a nu menţiona decît cîţiva autori necitaţi de George Banu (căruia, în mod curios, îi scapă referinţa la Valea Plîngerii, de pildă), dar în a căror trenă tematică se înscrie mai mult sau mai puţin conştient. Cînd evocă, spre exemplu, episodul personal al unui prieten care, pentru a-şi aminti un nume, are nevoie de linişte, George Banu pică exact peste teoria lui Kundera din romanul *Lentoarea*. Ca act subconştient de refuz şi/sau sancţiune, dar şi ca accident sau constrîngere, „uitarea rămîne solitară“, un proces individual şi netransmisibil, nominal, izolant&izolator, spre deosebire de caracterul mereu comunitar, multiplicator şi generativ, al memoriei care (se) transferă – subliniază autorul cînd abordează, din nou, perspectiva politică şi *aminteşte* despre uitările contrafăcute ale puterilor totalitare care, din fericire, nu au posteritate. O fină distincţie este introdusă în ceea ce priveşte relaţia teatrului cu uitarea: pe de o parte, „uitarea interzice trăirea“ şi, astfel, e contrară esenţei teatrale, pe de altă parte, pentru a-şi însuşi personajul şi a juca, actorul trebuie să uite de text şi de sine.

Panseurile şi comentariile lui George Banu formează, în ciuda unor inerente redundanţe, preţiozităţi şi banalităţi („uitarea e virusul care atacă memoria“), un triptic plin de nuanţe şi de momente de inspiraţie a cărui lectură oferă, prin sugestii şi formulări, destule momente de încîntare reflexivă. Uneori şi umor: „Pescarul este un yoghin nedeclarat“.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Anchee Min, *Perla Chinei*, traducere din limba engleză de Mihaela Negrilă, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2010.

În 1971, Anchee Min executa misiunea pionierească de denigrare a „capitalistei imperialiste“ Pearl S. Buck, în cadrul unei campanii larg naţionale de „înfierare“, iniţiată de doamna Mao cu scopul de a i se interzice scriitoarei americane viza de intrare în China.

Acum, în 2010, Anchee Min – emigrată în SUA din 1984 şi devenită o autoare de succes – vrea să-şi răscumpere greşeala din anii pionieriei şi scrie acest roman recuperator, în care viaţa lui Pearl Buck e povestită din perspectiva unei bune, vechi, stabile (şi nu mai puţin ficţionale) prietene chinezoaice, Salcia Yee. Tonul evocării are o căldură simplă şi curată, egal distanţată şi de sentimentalismul moale, şi de patetismul dramatic. Iar biografia lui Pearl S. Buck – fiica de misionar prezbiterian care îşi petrece în China copilăria, adolescenţa şi tinereţea, şi care despre China va scrie în cărţile ei cele mai bune, chiar şi după Pullitzer-ul din 1932 sau Nobel-ul din 1938 – e restituită cu o decenţă fără fisură, într-un montaj ficţional în care ficţiunea nu caută „imnificarea“, ci concretul discret şi subtil al posibilelor detalii ascunse.

Cel mai interesant e însă ce se întîmplă în ultima sută de pagini ale cărţii, adică din momentul în care Pearl e nevoită să părăsească definitiv China (1934). De aici încolo, romanul e mai puţin biografie a lui Pearl şi mai mult studiu de caz al pătimirilor pe care vremurile i le-ar fi adus Salciei Yee pentru „vina“ de a-i fi fost prietenă scriitoarei americane. Asumarea acestei prietenii ar fi însemnat pentru Salcia ani grei de umilinţe, iar la răstimpuri, de închisoare sau de lagăr. Ipoteză perfect plauzibilă, ficţiune înfiorător de probabilă.

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Glume

● Daniel Sibony, *Les sens du rire et de l'humour*, Odile Jacob, Paris, 2010.

Puterea umorului de a detensiona raporturile încordate prin dedramatizarea situaţiilor face obiectul noii cărţi a prolificului Daniel Sibony, un psihanalist cu două doctorate, unul în matematică şi altul în filozofie. Autorul pare decis să scrie nu doar pentru colegii de breaslă, evită jargonul în favoarea unui registru deschis, reuşind un discurs aproape lămuritor. În acest eseu despre resorturile rîsului, de departe cea mai bună parte este constituită nu de reinterpretarea şi ajustarea teoriilor lui Bergson şi Freud, ci de ilustrarea cu „mostre“ de umor, concentrate în glume alese mai ales din repertoriul evreiesc. Iată cîteva:

O bunică îşi plimbă nepoţelul pe malul mării, cînd, deodată, un val uriaş îl face nevăzut pe micuţ. Bunica, disperată, ridică ochii la cer şi imploră: „Doamne-Dumnezeule, adu-mi înapoi nepotul!!! E tot ce am pe pămîntul ăsta!“. Valul următor, la fel de mare ca primul, îi aduce înapoi odorul nevătămat. Bunica ridică din nou ochii la cer şi în timp ce arată cu degetul înspre copil spune: „Da... dar avea şi o căciuliţă!“

Clientul e foarte nemulţumit că a durat atît de mult confecţionarea unui costum şi ţipă la croitor: „Cum e cu putinţă să fi lucrat şase săptămîni pentru a termina un costum? Lui Dumnezeu i-au ajuns doar şase zile pentru a face lumea! – E adevărat, răspunde croitorul, dar uitaţi-vă în ce hal arată lumea, pe cînd costumul meu...“

Într-un compartiment de tren, un general rus i se adresează în repetate rînduri cîinelui său cu apelativul *Iţic*, în timp ce trage cu ochiul să vadă reacţia rabinului care e aşezat alături şi citeşte. Îl şi întreabă direct: „Ce părere aveţi de cîinele meu? – Foarte bună, răspunde rabinul.

– Dar de numele lui, ce spuneţi? – E foarte frumos, păcat doar că purtarea acestui nume l-ar putea împiedica să ajungă general...“

În alt tren: O tînără evreică îl fixează cu privirea pe călătorul din faţa ei. La un moment dat îl întreabă: „Nu vă supăraţi, sînteţi evreu?“. Bărbatul o ignoră, continuînd să citească. Ea continuă: „Permiteţi-mi vă rog să insist, aş vrea să ştiu dacă sînteţi evreu!“. După alte cîteva asalturi, bărbatul explodează: „Da, doamnă, sînt evreu!“. La care ea, mirată: „Oh, n-aş fi zis, nu aveţi deloc aerul!“.

Tot legat de identitate, autorul evocă două anecdote veridice – spune el – petrecute în Franţa anilor '50. Învăţătoarea le cere elevilor să-i spună ce religie au. Cînd îi vine rîndul, o fetiţă spune: „Eu sînt evreică. – Ah! răspunde învăţătoarea, Este foarte bine că ai recunoscut“. În circumstanţe similare, autorul ne asigură că unui băieţel i s-ar fi răspuns: *„Ah! Si jeune et déjà juif!“*. Nouă ne e cunoscută o variantă din secolul al XIX-lea: *„Ah! Si jeune et déjà valach!“*, replică atribuită unei aristocrate în momentul cînd, în salonul ei parizian, i-a fost prezentat Ion Ghica.

Încă trei extrase din capitolul în care ilustrează latura consolatoare a umorului: „De ce să înveţi să mori? Se ştie că treaba asta reuşeşte foarte bine de prima oară!“.

Atacat de indieni, un nefericit ajunge la doctor, avînd o săgeată înfiptă adînc în piept. Doctorul, impresionat: „Oh, cred că vă doare îngrozitor!“. Rănitul: „Doar cînd rîd!“.

Woody Allen: „Nu cred în viaţa de apoi, dar, oricum, o să iau cu mine haine de schimb, mai ales lenjerie de corp“.

În timp ce citeam această carte – adevărată pledoarie pentru buna dispoziţie – mi-am amintit spusele lui Jacques Brel: „Umorul este cea mai sănătoasă formă a luciditătii“. Într-adevăr, ar fi încurajatoare ideea că luciditatea nu poate fi evaluată exclusiv cu etalonul dramei. Umorul are un raport privilegiat cu luciditatea. „Cîtă luciditate, atît umor“ este o formulă reversibilă, pentru că se poate spune în mod egal: „Cît umor, atîta luciditate“. În timp ce formula lui Camil Petrescu – „Cîtă luciditate, atîta dramă“ – răsturnată în „Cîtă dramă, atîta luciditate“ pierde simetria pe drum. Dacă vrem să închidem cercul şi echivalăm umorul cu luciditatea, ajungem la oximoronul „Cîtă dramă, atît umor“ valabil nu doar la Cehov, la Gogol şi în momente în care se manifestă misterioasa ironie a sorţii, ci şi atunci cînd „un om poate fi nimicit, dar nu înfrînt“. Formula întoarsă – „Cît umor, atîta dramă“ – nu are sens nici măcar în cazul particular al umorului negru, pentru că – se ştie – funcţia umorului este dedramatizarea.

Daniel Sibony spune că doar cei cu umor pricep cît de cît de ce „Eternitatea e lungă, mai ales pe la sfîrşit...“

„Gala Premiilor în Educaţie este un antidot la superficialitate“

– interviu cu Tincuţa BALTAG, director general Fundaţia „Dinu Patriciu“ –

Pe 3 noiembrie, la Palatul Parlamentului, în faţa unei audienţe formate din cîteva sute de invitaţi, personalităţi din mediul academic, oaspeţi din mediul corporatist, parteneri ai Fundaţiei „Dinu Patriciu“ din rîndul organizaţiilor neguvernamentale, reprezentanţi ai mediului diplomatic şi jurnalistic, a avut loc Gala Premiilor în Educaţie, competiţie aflată la a doua ediţie, un eveniment organizat de către Fundaţia „Dinu Patriciu“. Scopul Galei este ca, pe lîngă premierea unor oameni pentru excelenţă dovedită în domeniul educaţiei, să urmărească şi descoperirea şi promovarea proiectelor şi organizaţiilor care au un impact semnificativ asupra sistemului educaţional din România – încurajînd astfel o schimbare a întregului sistem.

Secţiunile competiţiei de anul acesta au fost: „Elevul anului“, „Educatorul / Învăţătorul anului“, „Profesorul anului“, „Şcoala anului“, „Studentul anului“, „Profesorul anului / Învăţămînt universitar“, „Facultatea anului“, „Cercetătorul anului“, „Bibliotecarul anului“, „ONG-ul anului în domeniul educaţiei“, „Cel mai bun proiect educaţional“.

Anul acesta, valoarea totală a premiilor a crescut cu 50.000 de euro faţă de anul trecut, fiind de 250.000 de euro, iar formatul competiţiei a fost îmbogăţit cu încă două secţiuni noi, şi anume „Bibliotecarul anului“ şi „Educatorul / Învăţătorul anului“.

În România, de multe ori se spune: o minune nu durează mult. Sîntem obişnuiţi ca proiecte care promit schimbări, care pornesc entuziaste la drum, angajîndu-se pe o cale anevoios, să piardă din avînt, să se diminueze pînă la dispariţie. Fundaţia „Dinu Patriciu“ a organizat însă şi anul acesta o nouă ediţie a Galei Premiilor în Educaţie, ediţie pe care a îmbogăţit-o, nu doar financiar (vorbesc de valoarea premiilor), dar a şi extins-o pe domenii. Pe scurt, spuneţi-ne care au fost schimbările aduse de această ediţie?

Tincuţa Baltag şi „Elevul anului“ Tudot Giurgică Tiron

În general, concepem programe şi proiecte pe termen lung, pentru a putea fi siguri de impact. Adevărata schimbare durează, necesită timp şi perseverenţă. Nu am fost siguri de la început de succesul unui astfel de demers, însă nu putem fi decît fericiţi că un proiect care îşi propune descoperirea şi promovarea realelor valori este apreciat şi susţinut. Anul acesta am avut premii mai consistente: 250.000 de euro faţă de 200.000 anul trecut şi două secţiuni noi: „Educatorul / Învăţătorul anului“ şi „Bibliotecarul anului“.

În contextul imaginii scăzute pe care educaţia o are la ora aceasta în România, ce înseamnă această Gală, care premiază, iată, excelenţa în educaţie? Mai avem parte de „excelenţă“?

Gala Premiilor în Educaţie este o declaraţie publică pe care fundaţia noastră o face profesioniştilor în educaţie. Acest mesaj este: „Credem în voi, credem în munca voastră şi în impactul pe care aceasta îl are în şcoala românească şi ne dorim ca din ce în ce mai mulţi oameni să vă urmeze exemplul“. Cred în puterea motivaţională a recunoaşterii publice şi mai cred că oamenii care nu se simt apreciaţi pentru ceea ce fac vor alege în final să abandoneze. Societatea civilă trebuie să intervină acolo unde alte sisteme eşuează, iar o potenţială soluţie la problemele sistemului educaţional românesc este susţinerea adevăratelor valori.

Premiile au fost substanţiale. Cu toate acestea, la categoria „Facultatea anului“ am observat că au candidat destul de puţine facultăţi... Cum explicaţi acest fapt?

Cîteodată birocraţia nu permite strîngerea tuturor informaţiilor sau poate faptul că în unele universităţi sistemele sînt foarte centralizate îi împiedică pe decani sau pe profesori să depună candidatura pentru această competiţie.

Sperăm însă ca în viitor din ce în ce mai multe facultăţi să vadă oportunităţile pe care o astfel de recunoaştere le aduce. Cîştigătorii Galei Premiilor în Educaţie fac parte dintr-o elită din ce în ce mai puternică iar posibilităţile cresc exponenţial.

Aceşti oameni aduc educaţia într-un context în care exemplul propriu este uneori mult mai valoros decît o sută de discursuri televizate.

La alte categorii, au fost mai mulţi candidaţi ca anul trecut?

S-a înregistrat o creştere semnificativă a candidaturilor la secţiunile „Elevul anului“ şi „Profesorul anului“. Totodată, la „Cercetătorul anului“ am înregistrat mai multe înscrieri ca anul trecut.

Schimbarea în sistemul de educaţie se va produce şi prin cercurile concentrice provocate de iniţiative particulare de stimulare / recunoaştere a calităţii în învăţămînt?

Adevărata schimbare în educaţie va veni atunci cînd eforturile vor porni de jos în sus, în loc să aşteptăm ca „sistemul“ să rezolve toate problemele cu care se confruntă şcoala românească în prezent. Este vorba despre iniţiativele punctuale ale fiecăruia dintre noi – elevi, profesori, părinţi, organizaţii neguvernamentale. Cu cît ne vom deschide mai mult spre încercarea de a îmbunătăţi zi de zi comunicarea cu elevii şi implicarea lor într-un proces decizional real în colaborarea cu şcoala, cu atît modelul unui învăţămînt bazat pe mentorat şi promovarea valorilor va avea mai multe şanse în România. Sîntem parteneri cu toate organizaţiile care militează pentru o educaţie de calitate şi avem o satisfacţie specială cînd ceea ce facem noi motivează din ce în ce mai mulţi oameni să facă ceva concret în domeniul educaţiei.

Societatea civilă trebuie să intervină acolo unde alte sisteme eşuează.

Proiectele Fundaţiei vizează domeniul educaţiei. Este ceva idealist în această „cruciadă“? Realismul a prins totuşi contur?

Încă de la începutul activităţii noastre, ne-am dat seama că nu vom schimba singuri educaţia din România. Cred că ceea ce asigură succesul şi realismul demersului este credinţa în parteneriate şi faptul că încercăm tot timpul să strîngem în jurul nostru oameni şi organizaţii care împărtăşesc aceleaşi valori. După aproape patru ani de activitate ne putem asuma rezultatele concrete ale programelor noastre: miile de burse pe care le acordăm elevilor şi studenţilor, şcolile de vară pentru profesorii de la sate, premiile în educaţie pe care noi le oferim şi felul în care oamenii valoroşi ajung să fie cunoscuţi. Aceşti oameni aduc educaţia într-un context în care exemplul propriu este uneori mult mai valoros decît o sută de discursuri televizate sau declaraţii demagogice.

Cum credeţi că vor schimba aceste premii viaţa unor oameni? (Şi nu mă refer aici doar la premianţi...)

Cînd aduci oameni cu adevărat valoroşi pe scenă şi cînd sute de articole sînt scrise despre proiectele lor, mesajul este că educaţia este importantă şi merită orice investiţie. Trebuie să fim conştienţi că avem un rol şi, de ce nu, o responsabilitate faţă de adolescenţii de azi care au nevoie de modele şi au nevoie de susţinere în alegerea unui drum. Gala Premiilor în Educaţie este un antidot la superficialitate, mediocritate şi violenţă, încercăm să construim un model de moralitate şi apreciere, încercăm de asemenea să reconstruim sisteme de valori.

În mod direct, premiile schimbă în mod semnificativ vieţile cîştigătorilor şi ale celor apropiaţi lor. Laureaţii vor continua mai încrezători să-şi desfăşoare activitatea. Premiile, fiind atît de consistente, atrag atenţia – publicul larg va lua aminte şi îşi va reaminti de importanţa educaţiei. Poate vom inspira şi alţi finanţatori să se implice în susţinerea unor oameni deosebiţi şi performanţi.

a consemnat Stela GIURGEANU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ De căutat şi citit interviul acordat Simonei Chiţan de către David Esrig, în *Adevărul literar şi artistic* din 3 noiembrie (nr. 1050). Cel care ne-a dat extraordinarele spectacole cu *Troilus şi Cresida, Umbra, Nepotul lui Rameau* nu se fereşte a folosi termenul „rezistenţă prin cultură“, celebrîndu-l pe Gellu Naum, cu care a colaborat intens, ca pe un „rezistent absolut“: „Gellu nu a acceptat vulgaritatea, populismul, nici măcar un început de pact cu ele. Era un prinţ al poeziei“. Şi despre „iepoca aceea“: „A fost o epocă vulgară, cinic vorbind, cred că multe opere importante s-au născut tocmai din necesitatea de a scoate capul din mocirlă...“. Puţini gîndesc aşa. (Radu Cosaşu)

■ În acest moment, cea mai bună ciocolată de pe mapamond este noul sortiment de After Eight: mentă cu aromă de portocală. Iar asta nu e tot: în timp ce savuraţi tabletă după tabletă, pentru ca experienţa ZENzorială să fie completă, vizionaţi pe YouTube videoclipul „Small Metal Gods“ al lui David Sylvian regizat de Hiraki Sawa. Aştept scrisori de recunoştinţă. (Marius Chivu)

■ Nu mă dau în vînt după poveştile de familie scrise în buna tradiţie a romanului francez; şi nici după micile (sau marile) revolte feministe pe care autoarele din Franţa le strecoară printre rînduri, ca să nu bată la ochi. Însă Catherine Cusset a reuşit să mă captiveze, să mă emoţioneze, să mă copleşească. *Un brillant avenir* e un semn că viitorul romanului francez e luminos. (Matei Martin)

craii de burta veche

Saint-Honoré

Desenaţi cu poşul, pe un blat din aluat fraged, o coroană din pastă de ecler; pudraţi-o cu zahăr şi puneţi totul într-un cuptor călduţ. Cînd tarta s-a copt, lăsaţi-o să se răcească şi adăugaţi apoi o altă coroană, în jurul primei, formată din mini-ecleruri umplute cu marmeladă şi înghеţată de zahăr ars; între ecleruri, se pot intercala fructe confiate sau imitaţii de migdale verzi.

Între timp, preparaţi o umplutură din 10 gălbenuşuri de ou amestecate cu smîntînă, 3 decilitri de smîntînă simplă, o lingură de feculă şi un vîrf de sare. Strecuraţi totul şi puneţi pe foc, amestecînd continuu. Cînd compoziţia se leagă, trageţi oala pe marginea plitei. Mai adăugaţi o esenţă, la alegere, şi 4 albuşuri bătute, uşor îndulcite. Compoziţia va căpăta consistenţa unei frişti. Lăsaţi-o să se răcească şi turnaţi-o în spaţiul circumscris de coroana din pastă de ecler. Umplutura se poate înlocui cu frişcă vanilată sau cremă bavareză cu fructe şi vanilie.

Sfîntul francez Honorat de Amiens este patronul brutarilor şi al cofetarilor. Coroana-nimb din pastă de ecler, umplutura de frişcă, albă şi diafană ca un nor, şi chiar dulceaţa, trimit, de altfel, la ceruri, sfinţi şi aureole. Dar, ca în orice paradis, se află şi aici un şarpe: imitaţia de migdale, verzi-otrăvitoare, potenţial amare.

Amicul Dejun

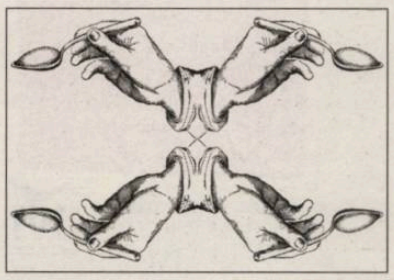

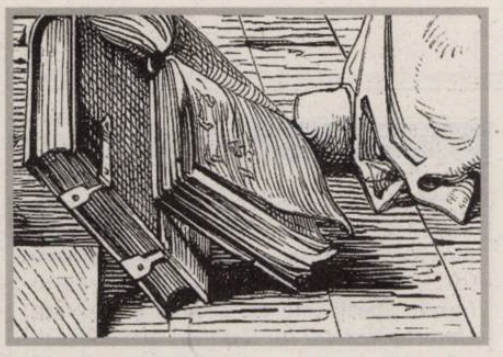

Simona SORA

biographiti

Portret în oglindă cu Cortázar

Relaţia dintre un scriitor şi editorul său este în continuare – în ciuda atîtor memorii, scrisori sau drame repovestite – o nebuloasă vie, mereu în mişcare, evoluînd după legi psihologice obscure, blocîndu-se imperceptibil într-o privire sau un gest, continuînd tumultuos, ca o poveste de amor, pînă la (un) capăt. Atunci cînd relaţia între un scriitor adevărat şi un editor care îşi merită numele este altceva decît un troc, un schimb comercial de produse, ea poate căpăta, prin complexitate şi stranietate, accente şi nuanţe de-a dreptul romaneşti. E acel gen de *amistad amorosa,* cum numea zilele trecute la Bucureşti Mario Muchnik, editorul lui Cortázar, întîlnirea aceasta de destin, plină de pathos, dar nu de patetism, din care au ieşit cărţi de convorbiri, lungi interviuri reciproce, albume şi expoziţii de fotografie.

Mario Muchnik este, de mai bine de jumătate de secol, unul dintre cei mai importanţi editori europeni. După o formaţie de fizician (specializat, poetic, în particule elementare şi energii înalte), după mai mulţi ani petrecuţi în edituri prestigioase din Londra şi Paris, el a întemeiat Muchnik Editores, a fost director general la Seix Barral. Faimosul său Atelier de la Madrid este un loc al rafinamentului editorial, căci directorul său, fotograf celebru, este cunoscut, înainte de orice, ca un om de gust. Lui i se datorează apariţia în spaniolă a mai multor autori central-europeni, Elias Canetti fiind, poate, cel mai important dintre ei. În urmă cu cîţiva ani, Mario Muchnik a publicat o carte semnată de el însuşi (album şi memorialistică) intitulată *Lo peor no son los autores (Nu autorii sînt cei mai răi),* unde capitolul favorit este, fără îndoială, cel dedicat lui Julio Cortázar şi ultimei veri petrecute împreună la Segovia. Acesta a fost şi subiectul conferinţei ţinute de Muchnik zilele trecute la Bucureşti.

Chiar codificată şi retorizată de povestirile itinerante ale lui Mario Muchnik, reconstituirea ultimei veri cu Cortázar transcrie o foarte privilegiată relaţie omenească. Şi asta nu doar pentru că cei doi erau buni prieteni; nu doar pentru că Muchnik i-a editat toate cărţile, chiar şi pe cele care nu i-au plăcut cu adevărat *(Nicaragua tan violentamente dulce,* de pildă); nu doar pentru că, de 30 de ani încoace, Muchnik scrie şi vorbeşte cu emoţie, căldură şi devotament despre „minunea de om" care era Julio Cortázar. Relaţia dintre cei doi şi-a păstrat intensitatea primă mai ales pentru că Mario Muchnik *ştia* cine este Julio Cortázar. A demonstrat-o în cîteva fraze de-o exactitate critică fără cusur, din finalul conferinţei sale.

Din ultima vară petrecută cu Cortázar – găzduit de cuplul Mario şi Nicole Muchnik în străvechea moară din Segovia, transformată într-o locuinţă neobişnuită –, editorul şi fotograful a recuperat portretul ataşant, vibrant, de un umor cu totul particular al unui mare scriitor. Gesturile, tabieturile, ingenuităţile, dar şi doliul pe care Cortázar îl parcurgea după moartea ultimei sale soţii sînt ale unuia dintre cei mai importanţi inovatori în limbaj literar din secolul trecut, iar Mario Muchnik – cu acea *amistad amorosa* care străbătea din fiecare frază a sa despre Cortázar – ştia foarte bine, mai bine ca mulţi critici contemporani, acest lucru. În ciuda faptului că relatarea lui Muchnik despre Cortázar a căpătat cu timpul un ton de iubire necondiţionată, aproape paternă (ca faţă de un prieten egal ca vîrstă cîndva, rămas însă tînăr prin forţa lucrurilor), editorul ştia cu exactitate în ce cărţi Cortázar e genial şi unde e doar bun, care sînt textele construite fără cusur, cu un ritm interior impecabil şi cu o accelerare finală tipic cortázariană, şi care sînt cele în care tensiunea slăbeşte prea repede, lăsînd să se vadă armătura butaforiei, golul de sub construcţia de cuvinte.

Aşa încît ultima vară petrecută în trei la moara din Segovia, cu lungi conversaţii şi tăceri, plimbări cu maşina sau evocarea prietenilor comuni este şi prilejul schiţării unui personaj care avea o nestăvilită pasiune pentru oameni. Surprins în anul dintre moartea celei de-a treia soţii, canadianca Carol Dunlop, şi anul propriei sale morţi, acest Cortázar care-şi păstrase figura juvenilă de la 18 ani, dar care era deja măcinat de leucemie e un personaj totalmente cortázarian, surprins între două lumi, pe o funie subţire (la fel ca Oliveira din *Rayuela* între cele două ferestre), între două imagini extrem de greu de fixat. Un Cortázar ce detesta ideea de autobiografie, mulţumindu-se să rămînă aşa cum l-au văzut prietenii, admiratorii, cititorii. Un Cortázar ce visa, în mod recurent, un oraş în care – ca în *Second life* – apărea uneori o nouă cafenea, o sală de expoziţii, o altă cameră din care răsuna compozitorul

Julio Cortázar

său preferat, Lutoslavski. În fine, un Cortázar în care încăpea întotdeauna (reflectată, povestită, asumată) imaginea celuilalt. În fotografia pe care i-a făcut-o Mario Muchnik în ultima zi petrecută împreună din vara aceea (întîmplător, ziua de 26 august 1973, ultima sa aniversare) Cortázar şi-a păstrat imensii ochelari de soare, în care astfel se reflectă, ca într-o oglindă neagră, imaginea lui Muchnik – editorul şi prietenul de-o viaţă, unul dintre puţinii martori care ni-l mai pot evoca azi pe Cortázar rîzînd în hohote, nevrînd să pară *criticón,* desfăşurîndu-şi cei doi metri înălţime cînd cobora din maşină sau graseind inconfundabil, în ultima sa vară segoveză.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

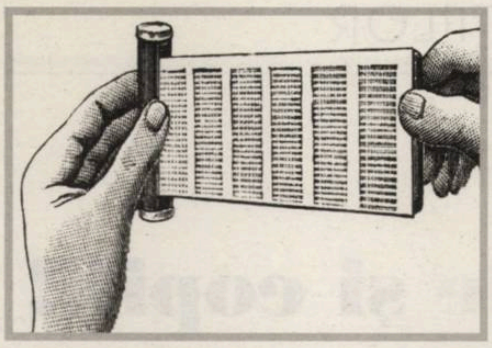

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Fără voia mea, despre Adrian Păunescu

Vineri, 3 noiembrie, la 9 dimineaţa, m-am pomenit invitat să intervin în direct, telefonic, la *Ştirile PRO TV*, despre Adrian Păunescu. Murise de cîteva ore. Cu toate că ştiam de suferinţa lui de mai multe zile, m-am blocat. M-au invadat, brusc şi tulburător, tensiunile şi antinomia care ne-au separat cale de trei decenii, dar mai ales cohorta sentimentelor şi gîndurilor contradictorii – în chip de-a dreptul drăcesc împîrligate – prin care s-a definit în mintea mea destinul acestei personalităţi deopotrivă charismatice şi detestabile, fabuloase şi dizgraţioase.

La moartea unui om – numai de bine! Să-i lăsăm posterităţii stabilirea locului în ierarhia socio-literară, cernerea neghinei, alchimia mizeriei. Separarea adevăratelor valori poetice de sufocarea lor în inflaţia fluvială a dejecţiilor partinice. Distincţia între magnetismul incisiv, copleşitor, al gazetarului, şi grozăvia comportamentală cu care

Un fenomen uman esenţial în definirea ceauşismului.

această energie formidabilă s-a compromis irepresibil, într-o fatalitate dictată în egală măsură de perversiunea istoriei şi de maniacalul narcisism al persoanei. De voinţa insaţiabilă, de putere – pe cît de grotescă, pe atîta de devastatoare – a omului Păunescu, dar şi de catastrofala involuţie a ceauşismului de la august '68 la decembrie '89.

Dar cum să faci în două, trei minute atîtea distincţii elementar obligatorii!? Ceea ce a înţeles redactorul *Ştirilor PRO TV* avea să înţeleagă ceva mai greu ziarista de la *Evenimentul zilei*. I-am explicat că nu sînt nicidecum în măsură să vorbesc despre Adrian Păunescu după ce ne-am contrat, public şi privat, în varii rînduri, şi după noianul de urîciuni cu care m-am sufocat ani de-a rîndul din pricina familiarităţii conjuncturale pe care am avut-o, la un moment dat, cu revista *Flacăra*. Cum să uit, între altele, că numai abilitatea comprehensivă a lui Adrian Sîrbu mi-a salvat rubrica de la PRO TV în faţa furiei dezlănţuite, de tipul „ori el, ori eu", a „bardului de la Bîrca", despre care spusesem, oarecum jucăuş, în prezentarea unei cărţi despre propaganda politică (semnată de Călin Hentea) că, dacă Goebbels l-ar fi avut pe Păunescu, naţional-socialismul lui Hitler n-ar fi pierdut războiul?! La care doamna cu pricina mi-a şoptit, ca unui copil cretin, că noi despre virtuţile poetului, şi nu despre viciile omului, avem a ne pronunţa. Adică exact motivul principal care m-a făcut să demisionez după 23 de ani de la Institutul „G. Călinescu", unde Eugen Simion dictase, pentru DGLR, spălarea estetică a tuturor biografiilor pătate, în numele aşa-ziselor „inerente erori de parcurs" politic, prin care unii au făcut puşcărie, în timp ce alţii au urcat în CC al PCR.

Ei bine, ceea ce au înţeles şi au acceptat, mai uşor sau mai greu, cei de la PRO TV, *Evenimentul*, PRO FM ş.a. nu a binevoit să înţeleagă Gabriela Lupu de la *România liberă*, într-o manieră mîrşavă, cu care numai Alexandru Vărzaru m-a mai „gratulat", acum vreo doi ani, la *Academia Caţavencu*. A strecurat, adică, în ziarul de luni, 8 nov. cîteva afirmaţii din mulţimea de explicaţii pe care eu – în locul sfintei formule „nu comentez" – m-am precipitat telefonic să i le furnizez *(ca boul,* că altfel nu pot să zic) drept justificare pentru nonintervenţia mea.

Aşa stînd lucrurile, mă simt obligat să-mi depliez public reticenţele.

Pentru mine, Adrian Păunescu a fost în principal un fenomen uman esenţial în definirea ceauşismului, apoi un gazetar de mare forţă, un teribil ferment social şi abia apoi un scriitor. Mai precis: un om dotat cu geniul versificaţiei, dar care şi-a bătut sistematic joc de talentul său, vidîndu-şi substanţa lirică în favoarea hăuliturilor propagandistice. Toate acestea cu precizarea arzătoare că, sistematic, tot ce a făcut bine – în viaţa de poet, ziarist şi entertainer, de artist, soţ, comunist şi naţionalist – a întors în rău, cu o frenezie suicidară. A pîrjolit cu o fervoare aproape demoniacă tot ceea ce, iniţial, înflorise atît de promiţător în preajma lui.

M-a fascinat în 1969-70, cînd l-am văzut tunînd, whitmanian şi esenian, la Cenaclul „Luceafărul", unde ştia să-i laude deopotrivă pe Emil Botta, Ion Alexandru, Ion Gheorghe şi Dimitrie Stelaru, pentru ca, după ani, să ajungă să-şi dea mîna cu jalnica-i sosie caricată C.V. Tudor. M-a fascinat, apoi, cînd a făcut să izbucnească acel folk vindecător de netrebnicia dezumanizantă a ceauşismului maoist, cu Dorin Liviu Zaharia, Marcela Saftiuc şi Mircea Florian, cu Doru Stănculescu, Vali Sterian, Bodolan, Minghiat şi cîţi alţii, pentru ca, destul de iute, să-i piardă pe toţi, dorindu-l pe fiecare animal captiv şi etern recunoscător în cuştile de cenaclu-Zoo, înlocuindu-ne bietele surogate de Woodstock şi Isle of Whight cu tot mai penibile apariţii decerebrate pe scenele „Cîntării României". I-a sprijinit, dar i-a pierdut pe Phoenix-i, după care i-a folosit necinstit pe cei de la Iris pentru a excita pînă la demenţă tineretul, dus pe culmi cu acorduri AC/DC, pentru ca la miez de noapte să fie aruncat direct în gura osanalelor pentru „Marele Cîrmaci".

Cînd a făcut revista şi Cenaclul *Flacăra*, s-a cutremurat lumea gazetărească şi piaţa artistică, s-au zguduit structurile Partidului, Miliţiei şi Securităţii, pentru ca apoi, an de an, revista să decadă hilar, cu vraci paranormali, minciună paranoică, fotbal politic, şantaje profitabile buzunarelor Boss-ului, ca să nu mai spun de mulţimea scrisorilor incomode, venite cu plîngeri de la „oamenii muncii" şi livrate Secţiei de Presă, cînd nu direct „organelor abilitate să menţină ordinea şi disciplina".

Genial manipulator, Păunescu îi făcea să plîngă-n hohote pe ardeleni cu „Lancea lui Horea", figura de Christ răstignit pe crucea istoriei a lui Avram Iancu şi „Treceţi batalioane române Carpaţii". Pe basarabeni cu Ştefan cel Mare, *Doina* şi „ne e dor de Eminescu". Pe bătrîni cu acea „Rugă pentru părinţi" sfîşietor cîntată de Hruşcă. Pe adolescenţi cu „Floare de Iris", iar pe fraţii lor mai mari prefaţînd extraordinarele „Cantafabule". Pe oamenii de artă cu „actorul a ieşit în piaţă, să-şi cumpere ceva salam... ca voievod peste un neam". Ridica în extaz mii de oameni pe stadioane, pentru rock sau fotbal, dar – pervers torţionar mental şi moral – îi contorsiona în final întru venerarea aceleiaşi dictaturi bicefale: Ceauşescu-Păunescu.

Uitaţi-vă la filmul lui Andrei Ujică *Autobiografia lui Ceauşescu* şi veţi vedea aidoma întrupat drumul de la grandoare la decadenţă al celor doi, cînd numai imaginea *Nebunilor cerşetori* din tablourile lui Corneliu Baba îi mai putea defini. De la anii primelor maşini Dacia, ai twistului din epoca mandatarilor, ai vizitelor lui Charles de Gaulle şi Nixon, ai cuvîntării din august '68, pînă la inaugurarea magazinului „Fortuna", lîngă CEC, în funebra toamnă a lui '89, avem ca-n oglindă involuţia acestei duale energii înspre falimentul lăsat moştenire creierului de plastilină al „omului nou".

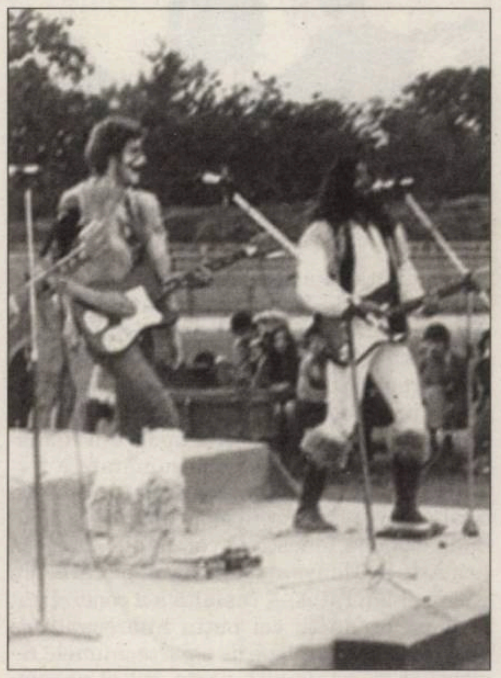

Nu am nimic împotriva miilor de oameni cărora textele lui Adrian Păunescu le încălzesc şi astăzi sufletul, aşa cum mi se pare josnică ironizarea celor care înconjoară în genunchi Mănăstirea Nicula de Sf. Maria, ori care se calcă-n picioare ca să atingă moaştele unui sfînt. Dimpotrivă, uneori le invidiez inocenţa şi ardoarea. Tot ce-mi doresc, în schimb, este ca şi ei să respecte rezervele celorlalţi, fără a mai săpa cu încruntare la groapa dintre marele public şi elitele culturale. Atît.

Nu mi s-a părut consult să spun toate acestea la moartea omului. Dar faţă de atîtea provocări, am considerat inoportun să tac.

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

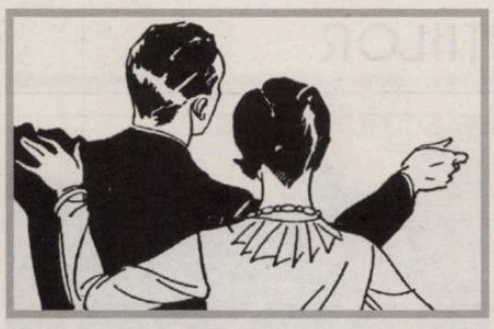

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Binecuvîntaţi animalele şi copiii!

Ediţia din acest an a Festivalului Naţional de Teatru a ilustrat, fără a o evidenţia în mod deosebit (adică fără a-i dedica un „modul" special), o realitate pe care, cred, ar trebui să ne-o dorim transformată în tendinţă: colaborarea dintre regizorii din lumea largă şi trupele din România; şi invers. Dacă a doua jumătate a formulei a avut un singur reprezentant în festival – Silviu Purcărete montînd *Regele moare* de Eugène Ionesco la compania franceză Les Arts et Mouvants (spectacol pe care, din păcate, l-am ratat) –, cealaltă s-a concretizat în două producţii cel puţin interesante ca premisă, date fiind, pe de o parte, numele regizorilor şi, pe de altă parte, cel al ansamblurilor. Concret, a fost vorba despre Matthias Langhoff cu *Măsură pentru măsură* de Shakespeare la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj (despre care am scris şi separat, şi în contextul festivalului, unde – spuneam – a suscitat reacţii foarte diferite), despre Tim Carroll cu *Odysseia* după Homer la Teatrul Naţional din Craiova şi despre Rodrigo García cu un text propriu, *Interzis accesul animalelor,* la Teatrul Naţional din Timişoara, spectacol găzduit, în FNT, de Opera Naţională din Bucureşti, mai bine zis de scena Operei, pe care s-au instalat nu doar actorii, ci şi (pe gradene) spectatorii – cam 250-300, la o apreciere „din ochi"; alţi vreo 50 au rămas, mofluzi, în faţa intrării. Numele oaspetelui a funcţionat ca un magnet.

Rodrigo García a primit, anul trecut, unul dintre premiile intitulate „Noi Realităţi Teatrale" şi marcînd, în „dîra" Premiului Europa pentru Teatru, apariţii artistice promiţătoare în spaţiul scenic al lumii; sau, uneori, mici bizarerii; sau, alteori, excentricităţi pasagere. Nu ştiu în care dintre aceste categorii stabilite ad-hoc ar putea fi încadrat omul în chestiune; are, după părerea mea, cîte ceva din toate. Poate că amănuntul cel mai semnificativ în legătură cu el este acela că, „dînd o căutare" pe atotştiutorul Google, obţii, în primele două pagini, numai articole (subţirele) în româneşte despre prezenţa lui la Gala Premiilor UNITER, acum trei-patru ani, sau la Timişoara, cu ocazia pomenită mai sus; în rest, informaţii ample despre: Rodrigo García(-Barcha), regizor de film şi televiziune (şi fiu al lui Gabriel García Márquez!), Rodrigo García(-Verdu), economist, Rodrigo García(-Valle), inginer; singurul Rodrigo García *tout court* e boxer. Personal, voiam să descopăr, aşa, de amuzament, în ce zodie s-a născut recordman-ul realităţilor (teatrale) planetare de azi, dar planeta nu pare să ştie despre el nici lucruri mai simple. În fine... Rodrigo García „al nostru" (nu mă pot abţine, Caragiale e mai tare: „Ba al dumitale, obraznico!") este spaniol, născut în Argentina şi reîntors în ţara de baştină a părinţilor, dramaturg, regizor şi proprietar (aflu dintr-un interviu publicat în caietele Naţionalului timişorean) a două reşedinţe, una în regiunea Asturias (adică în Spania) şi alta, într-o insulă braziliană. Pentru un nonconformist feroce, mi se pare o situaţie bunicică. Deoarece (uitam să precizez) omul este un campion al demascării mizeriilor societăţii, burgheze şi ne-burgheze laolaltă, al filistinismelor, maniheismelor, consumismelor şi altor -isme, un revoltat, un răzvrătit etc. Spre a ne comunica mai convingător dezaprobarea faţă de violenţa lumii (tatăl – abjurat – e de meserie măcelar), obişnuieşte, în spectacolele lui, să tortureze şi să ucidă diverse animale. Vii, evident. Aşa s-a întîmplat şi într-un spectacol de la Wroclaw, unde a primit, cu multă nepăsare (afişată cu la fel de multă hotărîre), premiul amintit şi, fără îndoială, suma de euro care îl însoţea – pedeapsă administrată, probabil, societăţii ticăloase. Aşa m-am temut că se va întîmpla şi în spectacolul timişorean, nu (numai) din cauza titlului, ci şi din cauza faptului că pe scenă apăreau şi erau manevraţi cu anume bruscheţe un hamster şi doi iepuri. Vii. Se pare însă că regizorul a preferat, de astă dată, să se joace, numai, cu spaima noastră, căci, din cîte am aflat, vietăţile au ieşit nevătămate din actul teatral. Nu am văzut asta cu ochii mei pentru că am plecat înainte de terminarea spectacolului; nu a fost neapărat un gest de indignare estetică: din cauza programării, riscam să pierd începutul reprezentaţiei poloneze cu *Dibuk,* ceea ce nu voiam cu nici un preţ. Mă îndoiesc însă că spectatorii care porniseră să dezerteze, cîte unuldoi, mai întîi, în grupuri mai consistente apoi, de pe la jumătatea reprezentaţiei, aveau, cu toţii, bilete la alte spectacole. Realitatea este că prestaţia lui Rodrigo García ca regizor a fost cu totul modestă. Pe un text despre (în principal) nepăsarea adulţilor faţă de copii şi de animale (!), deloc genial, dar conţinînd pasaje puternice (de pildă, un astfel de pasaj a sunat tulburător şi emoţionant în rostirea lui Lari Cosmin Giorgescu la Gala Tînărului Actor 2009), autorul a conceput o mizanscenă dezordonată, repetitivă, lipsită de momente de culminaţie, inutil zgomotoasă şi unde, în plus, actorii – Claudia Ieremia, Andrea Tokai, Alina Reus, Ion Rizea şi Romeo Ioan, plus micul David Popa –, actori, unii, excelenţi, au apărut abia ceva mai mult decît mediocri. Noroc cu animalele şi cu copilul...

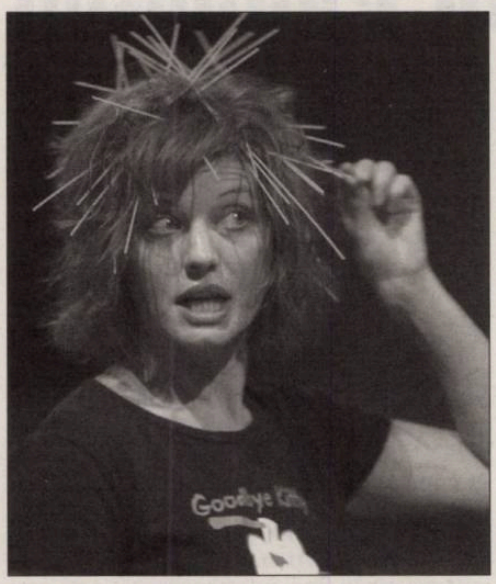

Claudia Ieremia

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

O datorie genetică pentru dans

● **Avishai Cohen, *Aurora*, EMI, 2009.**

Avishai Cohen. La primul contact cu numele m-am întrebat dacă e rudă cu Leonard, Borat, Ethan şi Joel. Se trag toţi din tulpina genetică a coheniţilor, descendenţi direcţi ai lui Aaron (fratele lui Moise) – un fel de apostoli care n-au voie să facă sex cu femei divorţate şi nici să discute cu morţii, mă lămureşte wiki.

Avishai Cohen şi-a mîncat pîinea pe lîngă jazzistul scientolog Chick Corea, pînă în 2003 cînd a găsit mai rentabilă o carieră de lider în Avishai Cohen Trio. Specialitatea lui Cohen e bass-ul. În rock se zice că bassistul e un fel de chitarist mai slab, care are mai puţine corzi de manevrat, cîntă aceleaşi note de la un capăt la altul al unei piese şi asigură ritmul conform căruia trebuie să se dea din cap cînd se pierde sensul melodiei. Avishai Cohen nu pare să vină din această şcoală de gîndire, la el (contra)bassul e un fel de violoncel mai mare pe care îl mîngîie într-o manieră organică, ce nu se bazează pe feedback-ul electronic specific rockului, ci pe vibraţia dată de mama natură sub presiunea degetului. Nu cred totuşi că e teribil de dificil ca rockerii să se bucure de muzica lui Cohen, în special dacă se numără printre cei care recunosc influenţa unor trupe ca Dead Can Dance şi sateliţii săi. Afirm asta prin prisma albumului *Aurora,* care mie mi-a plăcut cel mai mult, dar pe care recenzenţii îl consideră cel mai prost al artistului. Avem şi noi, metaliştii, şmecheria asta, să spunem neaveniţilor că, dacă se întîmplă să le placă o piesă rock, ceva nu e în regulă cu ea. Aşa o fi şi cu jazzul, dar pe *Aurora* apreciez ceea ce îmi este familiar, adică elementele afro/middle-east pe care le-am savurat la Dead Can Dance (mai mult la piesele şi albumele solo ale lui Brendan Perry). În cazul lui Cohen acestea prezintă devieri insistente spre latino (inclusiv prin versuri) şi o voce tînguită cîntînd într-o ebraică mai melodică decît o ţineam minte. Sînt de părere că artistul ar trebui să evite a cînta în engleză, dar nu e un capăt de ţară, mai ales pentru cineva tolerant la engleza de baltă a trupelor rock europene.

Probabil aspectul care m-a încîntat cel mai mult pe acest album este postura de menestrel al bassului pe care o prezintă Cohen, în detrimentul posturii de tehnician al instrumentului, practicată adesea în jazz. Dacă dimensiunile şi greutatea contrabassului nu l-ar face dificil de transportat, l-aş vedea pe Cohen plimbîndu-se pe sub balcoane şi tînguindu-se ca un mariachi, în dialectul iudeo-hispanic al sefarzilor (evreii iberici). Bănuiesc că în asta stă şi dezaprobarea cronicarilor jazz asupra albumului, e ceea ce unii numesc *album-comercial-nepermis-de-accesibil*. Are pînă şi un colind pervertit („Winter Song"), o baladă de pian devenită hit radio („Shir Preda") şi o mulţime de piese dacă nu dansante, măcar fredonante. Versurile (disponibile şi în traducere) se înscriu perfect pe coordonatele înţelepciunii folk, cu jale drăgăstoasă, formulări aforistice şi fantasme despre sirene care dau tîrcoale coastelor iberice. În semn de datorie pentru propriul sînge preoţesc, Cohen îşi închide albumul cu o binecuvîntare jazz, prelucrare după „Shalom Aleichem", cîntecul liturgic al sabatului.

De prin anii '90, unii s-au înhămat la cercetarea materialului genetic Kohanim, pentru a identifica rădăcina cromozomială a lui Aaron, un şablon numit Haplotipul Modal Cohen. Identitatea tribală a coheniţilor e asigurată încă de la Moise pe linie de descendenţă masculină spre deosebire de tradiţia ebraică (mai recentă) a transferului pe linie maternală. Dacă ar fi să caut seva comună a acestor oameni, aş indica, spre haz de necaz, seninătate şi o oarecare datorie genetică pentru dans şi distracţie. Cînd Aaron şi Moise s-au dus la faraon cu solicitarea de a fi lăsaţi să organizeze o sărbătoare în pustie, faraonul a replicat: „Moise şi Aaron, pentru ce-mi stingheriţi poporul de la lucru? Duceţi-vă fiecare din voi la treburile voastre! [...] Iată acum s-a înmulţit poporul acesta în ţară şi voi îl întrerupeţi de la lucru". Atîta i-a trebuit lui Dumnezeu să audă, mai departe ştim cu toţii ce s-a ales de Egipt.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

ce mai spune

Oltea ŞERBAN-PÂRÂU

„Instrumente perfecte"

Am intrat uşor emoţionată la începutul acestei toamne în salonul Fabricii Bösendorfer de la Viena, în care stăteau înşirate zeci de piane de concert. Spre Bucureşti urma să plece unul singur, cel care avea să ajungă pe scena Sălii Radio. Mă întrebam cum te poţi hotărî atunci cînd ai de ales între instrumente perfecte, între care aproape că nu poţi sesiza vreo diferenţă. Totuşi, în momentul în care am auzit cum sună doar cîte un minut cele trei piane de concert Imperial Grand mi-am dat seama că unul dintre ele era altfel. Acel pian, cu numărul de serie 192, cînta parcă mai departe de intenţia pianistului. O conducea altfel. Le-am ascultat pe toate ore în şir. Prima impresie avea să fie confirmată.

O mare sală de concert europeană trebuie să aibă mai multe piane de concert performante de mărci diferite, dintre care pianistul să poată alege: Steinway, Bösendorfer, cine îşi permite – Fazzioli... Bogăţia remarcabilă a sunetului, paleta timbrală şi potenţialul dinamic inconfundabil al celui mai mare pian de serie din lume, Bösendorfer Imperial, sînt detalii care conturează personalitatea unui instrument superb şi care pot motiva o opţiune. Totuşi, trecînd peste problema competiţiei între mărcile de piane, peste popularitatea unuia sau altuia dintre branduri, peste comparaţiile care s-au făcut în presă cu un avion supersonic sau un Rolls Royce, acest pian are o anvergură şi o nobleţe care cuceresc.

Cei care cunosc mai bine literatura pianistică ştiu că majoritatea lucrărilor pentru pian nu utilizează direct toate cele 97 de clape ale unui Bösendorfer Imperial (de altfel, cele suplimentare au culoarea neagră, pentru a nu deruta pianistul). Totuşi, ele contribuie decisiv la producerea unui sunet mai bogat al celorlalte corzi, sunetele grave foarte puternice adăugînd volum întregii sonorităţi.

Aveţi ocazia să auziţi acest minunat instrument la Sala Radio pe 19 noiembrie, cu *Concertul nr. 1 în mi minor* de Chopin avîndu-l ca solist pe Matei Varga sau în recitalul de pian al acestuia din 30 noiembrie din ciclul *Chopin... şi nu numai*.

***Oltea Şerban-Pârâu** e redactor-şef al postului Radio România Cultural şi director artistic al Orchestrelor şi Corurilor Radio.*

Andrei GORZO

dilematograf

Autobiografia... – încă o notă

Săptămîna asta aş vrea să pun un pic la lucru două concepte împrumutate din critica literară, care pot arunca un plus de lumină asupra propunerii artistice a lui Andrei Ujică din *Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu*. Primul e acela de „narator necreditabil" *(unreliable)*. Am folosit această sintagmă şi în articolele precedente, dar fără a mai aminti că ea desemnează un dispozitiv narativ cu tradiţie în literatură. Un exemplu clasic e naratorul lui Nabokov din *Lolita:* acesta ne spune tragica poveste a unei iubiri care l-a distrus, deşi, dat fiind faptul că „femeia" lui „fatală" are 12 ani, lucrurile nu au cum să fi stat exact aşa cum le povesteşte el. Un alt exemplu, recent şi românesc, e naratorul lui Matei Florian din *Şi Hams Şi Regretel,* care vorbeşte cu mare vervă despre interacţiunile lui cu nişte pitici magici, într-un efort de a ţine la distanţă (de el însuşi) adevărul sordid despre situaţia în care se află. Să ne amintim că Ujică a făcut mai întîi studii de literatură; Ceauşescu al său e un asemenea narator. Ideea unei vieţi a lui N.C., povestită chiar de el, trebuie să le fi venit multor autori înainte de Ujică, dar orice monolog N.C., construit din *cuvinte,* riscă să rămînă cantonat în ironie facilă (felul în care vorbea Ceauşescu în realitate practic *invită* această cantonare) şi mulţi autori mai ambiţioşi trebuie să fi renunţat la idee chiar din acest motiv. Pentru că, dacă eşti ambiţios şi vrei să-l foloseşti pe N.C. ca narator *unreliable,* adevărata provocare, pentru tine, este să rămîi ascuns cît mai bine în spatele lui; nu să ieşi la vedere şi de-acolo să-l comentezi pe faţă, nu să gesticulezi batjocoritor în spatele lui, nu să-i pui piedici sau tichii de măgar – tentaţii greu de evitat dacă te apuci să-i construieşti un monolog verbal. Însă Ujică – un literat care s-a dedicat între timp reflecţiei teoretice despre cinema – a realizat că treaba poate fi făcută nu prin cuvinte puse în gura lui N.C., ci prin imagini de arhivă puse în capul lui. Cu alte cuvinte, personajul N.C. poate fi pus să rememoreze, în aceste imagini, ce şi cît a înţeles din istoria pe care a trăit-o. Discursul rezultat nu poate fi decît acela al unui narator din ce în ce mai *unreliable,* un discurs care, pe măsură ce se va desfăşura, va admite din ce în ce mai puţine realităţi pe lîngă aceea a popularităţii naratorului şi a politicilor sale. Confirmările acestei „realităţi" vor deveni tot mai bizare, tot mai isterice în insistenţa lor (spectacolele tot mai multe şi tot mai coregrafiate organizate în cinstea lui) şi vor exista mici fisuri, mici zgîlţîiri ale bulei pe care şi-a construit-o naratorul, întrezăriri fugare ale unor realităţi neadmise în discurs. Dar autorul va încerca în permanenţă să respecte limitele perspectivei naratorului, abţinîndu-se de la intervenţii care să-l ironizeze sau să-l contrazică făţiş.

Lipsa acestui tip de comentariu e atît de tulburătoare pentru unii spectatori încît aceştia, hipersensibilizaţi, văd asemenea intervenţii (criticul Mihai Fulger le numeşte chiar „trişerii") acolo unde nu sînt: cîntecul pe care-l auzim în secvenţa unei petreceri din anii '60 („I Fought the Law") constituie cu siguranţă un comentariu, spun ei, ca şi cîntecul care-l însoţeşte pe N.C. atunci cînd face turism în SUA („Hush, Little Baby"), ca şi montarea materialului cu „Tezele din Aprilie 1971" imediat în continuarea celui cu vizita în China, ca şi includerea, în secvenţa unei vizite de lucru, a cîtorva secunde de dinainte de apariţia dictatorului, cînd cei care-l vor primi fac repetiţie. Dar asocierea lui Mao cu „Tezele din Aprilie" e plauzibilă ca asociere *de-a naratorului,* după cum e plauzibil ca melodia aceea să fi rămas legată în capul lui de călătoria în SUA, după cum şi întrezărirea repetiţiei de dinaintea vizitei de lucru funcţionează ca unul dintre momentele acelea de fisură, cînd naratorul *unreliable* are o intuiţie trecătoare a realităţii din afara bulei sale. Unii spectatori sînt atît de dornici să identifice posibile momente în care Ujică îl arată cu degetul pe N.C., încît nu acordă suficient respect subtilităţii sale, efortului său de a rămîne ascuns în spatele naratorului, de a selecta şi ordona materialul în funcţie de asocierile pe care le-ar fi putut face mintea acestuia. Dar tocmai asta face ca filmul să fie imersiv, hipnotic şi destabilizant. Conceptul pertinent aici e acela de „insolitare" sau „defamiliarizare" (teoretizat de criticul literar sovietic Victor Şlovski): rememorată de personajul N.C. (o rememorare vecină uneori cu reveria), istoria anilor 1965-1989 e insolitată – e ea şi parcă totuşi nu e ea, e ceea ce-a zis şi ceea ce-a trăit şi ceea ce-a văzut pe unde a fost (şi, da, există şi-n această versiune nişte inundaţii, un cutremur ş.a.m.d..), şi parcă totuşi e ireal. Extraordinara poezie a filmului n-are nici o legătură cu sentimentalismul, cu nu ştiu ce „umanizare" a lui Ceauşescu, în schimb are mare legătură cu această ciudăţenie. Multe dintre articolele dedicate filmului ajung la concluzia că „noi toţi am fost de vină", dar din film nu reiese aşa ceva. În film, poporul practic nu există decît ca o plăsmuire a minţii naratorului.

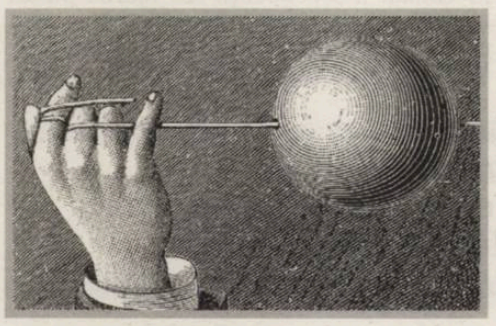

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Ce rămîne

Festivalul Naţional de Teatru e mai mult decît un simplu festival. Nu neapărat pentru că e „naţional" – şi, deci, implică teatrul românesc în ansamblul său – cît pentru că, prin format şi portanţă, are un impact care trece dincolo de evenimentele programate de selecţioner. FNT nu e doar o sărbătoare a teatrului, o vitrină a creaţiei contemporane româneşti, o platformă de schimb intercultural, o bursă de spectacole, o rampă de lansare pentru artişti tineri... FNT înseamnă toate acestea la un loc plus neliniştea (constructivă) unui şantier în permanentă transformare. Da, dinamismul scenei româneşti se vede din selecţia spectacolelor, dar şi din manifestările programate în secţiunile conexe, adăugate construcţiei propriu-zise. Probabil că primul merit al selecţionerului Cristina Modreanu a fost că a vrut să-şi articuleze propria viziune într-o continuitate, pe temelia construită de fostul selecţioner, Marina Constantinescu. Pornind de la deschiderile spre teatrul european iniţiate de aceasta, Modreanu a consacrat o secţiune specială dedicată spectacolelor invitate din străinătate. Comparaţia e absolut necesară pentru că nu poţi să pretinzi regizorilor români să creeze spectacole exportabile în Occident, dacă aici, în ţară, spectacolele de succes produse în afara graniţelor de-abia dacă sînt cunoscute (de regulă, tot la festivaluri, nu prin turnee). Şi exact aceasta a fost una dintre ambiţiile Cristinei Modreanu: să transforme festivalul într-un showcase, într-o vitrină-bursă de spectacole. Zeci de critici de teatru, producători şi programatori au venit să vadă ce e în „vitrină" şi, eventual, să „cumpere"; micro-stagiunea de teatru românesc de la Avignon, din această vară, e, într-un fel, una dintre micile reuşite în această direcţie. Al doilea punct marcat a fost dosarul consacrat de revista *Alternatives théâtrales,* teatrului românesc contemporan. Publicaţie trimestrială tipărită în Belgia – dar cu portanţă internaţională – *Alternatives théâtrales* a realizat un grupaj consistent dedicat teatrului românesc din ultimii douăzeci de ani. Grupajul intitulat *„La scène roumaine. Les défis de la liberté"* este coordonat de George Banu şi cuprinde articole de analiză despre tendinţele din dramaturgia şi regia românească, portrete de artişti, interviuri, opinii despre spectacolele care ne-au inspirat.

Nimeni, nici măcar selecţionerul, nu cred că şi-a închipuit că va putea extrage esenţa întregului.

Am citit, încă înainte de începutul festivalului, numeroase critici despre secţiunea principală. Spectacolele selectate nu ar fi „reprezentative" pentru tendinţele de acum, nu ar fi egale în valoare, ar mai exista şi alte spectacole bune care nu au fost invitate. În mod evident, această secţiune reprezintă o selecţie din ansamblul producţiilor apărute în stagiunea trecută. O selecţie – adică o parte dintr-un întreg. Nimeni, nici măcar selecţionerul, nu cred că şi-a închipuit că va putea extrage esenţa întregului. Însă programul a fost, pînă la urmă, suficient de nuanţat pentru a surprinde esenţialul.

Aşadar, ce rămîne din această construcţie? Ce rămîne din recent încheiata ediţie a FNT? Rămîne, în primul rînd, o construcţie solidă: UNITER a demonstrat că poate susţine pe termen lung (trecînd printr-o criză economică serioasă care a afectat bugetele, dar nu şi calitatea spectacolelor) un proiect necesar. Festivalul Naţional de Teatru se poate dezvolta în continuare modular, fără ca baza să se fragilizeze.

Şi, nu în ultimul rînd, rămîn cărţile: în ultimii ani au apărut în seria „Biblioteca FNT" a editurii UNITEXT cîteva cărţi esenţiale despre teatrul european. Hans-Thies Lehmann, *Teatrul postdramatic* (traducere de Victor Scoradeţ), *O călătorie în alte spaţii: Teatrul lui Tadeusz Kantor* de Michal Kobialka (traducere Cipriana Petre), *50 de regizori cheie ai secolului 20* de Shomit Mitter şi Maria Shevtsova (traducere de Anca Ioniţă şi Cristina Modreanu), *Performance. Introducere şi teorie* de Richard Schechner (traducere de Ioana Ieronim) şi altele.

trecerea prin reviste

● SUPLIMENTUL DE CULTURĂ
NR. 289 / 11 NOIEMBRIE 2010

Excelent interviul luat lui Andrei Ujică de Iulia Blaga. Cei care n-au înţeles intenţia celui care a regizat *Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu* vor găsi aici instrucţiunile de folosire:

● „Probabil doar cei care se vor naşte peste 10 ani vor putea spune că n-au nici în clin, nici în mînecă cu el. Toate generaţiile, chiar de după 1990, sînt impregnate prin părinţi. Aceşti tineri cresc în case care s-au format sub Ceauşescu, dar se depărtează încet de el, aşa cum întotdeauna se întîmplă în istorie. Nu ştiu dacă am scris undeva lucrul acesta sau numai l-am spus: m-a urmărit într-o vreme gîndul că un om are prin familie acces în mod direct la un secol de istorie. Mai ales dacă în familia lui sînt prezenţi şi bunicii. Prin bunicii tăi ai acces nu doar la amintiri directe, dar şi la mirosuri care vin de o sută de ani. Sînt obiecte în casă, există un anume tip de haine, un anume tip de a face mîncarea... Deci un om, indiferent că trăieşte mai puţin, are acces direct, senzorial, la un secol de istorie."

● „Da, sîntem prizonierii – sau sînt prizonierii propriei biografii numai persoanele care îşi conştientizează biografia istorică. Nu sîntem întotdeauna prizonierii unei biografii private. Nu cred într-un destin la modul ăsta, în care totul e stabilit dinainte. În măsura în care îţi conştientizezi biografia istorică, istoria nu poate fi influenţată individual decît în cazuri cum am văzut aseară."

● „Întîi de toate, nu e nimic deosebit în faptul că am venit la film prin şi peste literatură. Dacă e să faci o statistică printre oamenii de film din istoria cinematografului o să vezi că ceva mai mult de 70% vin dinspre literatură, dacă nu mai mult. Şcolile de cinema au apărut tîrziu în afară, cu excepţia VGIK-ului, universitatea de film sovietică cea mai veche din lume. În prima jumătate a secolului, cinematograful era o artă care se învăţa văzînd şi făcînd, şi de la maestru la discipol. Visconti a fost asistent de regie la Renoir ş.a.m.d." **(M. M.)**

Alexandru OFRIM

O incursiune în Balcanii de Vest

– Albania –

Nu ştim prea multe lucruri despre Albania, dar obişnuim să o situăm după România, atunci cînd facem un clasament al performanţelor noastre: „sîntem codaşii Europei, numai albanezii sînt după noi“. Are faima unui ţinut nesigur, unde n-ar fi bine să te aventurezi. Cu toată sărăcia şi înapoierea ei, Albania era una din sursele „delicateselor“ din anii '80, cînd în comerţul nostru socialist se mai găseau ţigările DS, Apollonia sau coniacul Skanderbeg.

Cînd intri în Albania venind dinspre Macedonia, peisajul este muntos, sălbatic şi arid, drumul seamănă cu Transfăgărăşanul, poţi să vezi cum şerpuieşte banda de asfalt pînă jos în vale. La cîteva sute de metri de frontieră am parte de un adevărat şoc. Dintr-odată am senzaţia că aş putea fi o ţintă: pajiştile sînt pline cu zeci de cazemate din beton, cu ambrazurile negre îndreptate spre şosea. Sînt faimoasele bunkere albaneze care pot fi văzute peste tot, chiar şi unde nu te aştepţi: pe marginea drumurilor, în grădinile caselor, printre blocuri sau în parcurile oraşelor. Numărul lor este estimat la 700.000, cîte un bunker la patru albanezi. Dacă Nicolae Ceauşescu ne-a lăsat o construcţie faraonică, Enver Hodja le-a lăsat albanezilor o puzderie de muşuroaie-cazemate, în aşteptarea unui inamic care n-a venit niciodată. Astăzi au devenit un brand turistic: magazinele de suveniruri vînd scrumiere în formă de bunker, iar unele dintre marile cazemate de artilerie aflate pe plajele Adriaticii au fost transformate în baruri.

Mitul „cetăţii asediate“

În vremea lui Hodja, Albania era sufocată de mitul „cetăţii asediate“, locuitorii ei fiind forţaţi să trăiască o jumătate de secol într-o izolare cvasi-completă. Poate că această ţară a cunoscut cel mai straniu şi absurd regim comunist din Europa. După un război de partizani împotriva italienilor şi germanilor, comuniştii ajung la putere, în frunte cu Enver Hodja – Hoxa în grafie albaneză (1908-1985). El rupe legăturile cu Tito, în contextul conflictului iugoslav cu sovieticii, şi se apropie de Moscova. După ce Hruşciov denunţă cultul personalităţii lui Stalin, Albania suspendă relaţiile diplomatice cu URSS şi iese din Tratatul de la Varşovia. Profitînd de disensiunile sovieto-chineze, Hodja se aliază cu Mao Tze Dun. Prietenia albano-chineză se termină după moartea acestuia, Hodja acuzîndu-i de „revizionism“ pe tovarăşii chinezi, cu care întrerupe orice legătură. Pînă la moarte, dictatorul albanez a fost un stalinist convins, iar în centrul Tiranei s-a aflat o mare statuie a lui Stalin, demolată abia în 1991. Rămas fără alianţe, complet izolat, şi cu obsesia că va fi invadat, Hodja şi-a transformat ţara într-o imensă fortăreaţă.

Magazinele de suveniruri vînd scrumiere în formă de bunker.

După ce traversăm munţii, şoseaua urmează valea rîului Shkumbini, care împarte Albania în două. Este o frontieră culturală şi lingvistică: în zona muntoasă din nord se vorbeşte dialectul gheg, iar în podişurile din sud – dialectul tosc. Ghegii şi toscii sînt deosebiţi nu numai prin limbă şi religie, ci şi prin formele sociale, cei din nord (printre care şi kosovarii) păstrînd timp de secole o organizare tribală şi războinică. În anii comunismului au fost făcute eforturi pentru crearea unei limbi albaneze literare, avînd la bază dialectul tosc (Hodja era tosc).

Primul mare oraş din care trece autobuzul este Elbasan. Zăresc numeroase siluete de minarete şi de biserici ortodoxe. Sînt vizibile urmele celor cinci secole de stăpînire turcească. Ca peste tot în Balcani, otomanii au fixat impozite grele pentru creştini şi i-au lipsit de multe drepturi. Pentru a scăpa de această condiţie, numeroşi albanezi, îndeosebi tosci din sud, şi-au abandonat credinţa şi au trecut la islamism. Azi, 70% din populaţia ţării este de religie musulmană, 20% creştin-ordodoxă şi 10% catolică. După Marea Schismă din 1054, regiunile din nord au rămas sub autoritatea Bisericii romano-catolice, în timp ce sudul aparţinea Bisericii bizantine. Albanezilor le place să spună că sînt mai toleranţi, spre deosebire de alte popoare din Balcani: la ei nu există conflicte între musulmani şi creştini, moscheile se învecinează cu bisericile, căsătoriile mixte sînt frecvente. „Religia albanezilor este Albania“ sună o deviză a lor, din perioada de renaştere naţională a secolului al XIX-lea, preluată şi de comunişti. Hodja a proclamat Albania ca fiind primul stat ateu din lume şi a declanşat o Revoluţie culturală după model chinezesc. Lăcaşurile de cult au fost închise, iar cele care nu au fost demolate au fost transformate în muzee ale ateismului, săli de cinematograf sau depozite. Propaganda religioasă era pedepsită cu moartea. Onomastica religioasă a fost interzisă, partidul stabilind o listă cu prenume admise. Numeroşi albanezi poartă numele de Marenglen, un acronim după Marx-Engels-Lenin! Represiunea a fost totală, astfel încît, după 1991, cînd albanezilor li s-a redat libertatea religioasă, noile generaţii au descoperit cu mare uimire ceremoniile şi sărbătorile reînviate de bunicii sau părinţii lor.

După ce ieşim din Elbasan, autobuzul trece printr-o zonă de dealuri, cu foarte multe sate. O surpriză pentru călătorul străin este numărul mare de case noi, frumoase, cu cel puţin un etaj. Ar fi de remarcat bunul gust al acestor case, departe de etalarea opulentă de prin satele noastre. Nu de puţine ori am văzut cupolele fostelor bunkere scoase din grădini şi depuse pe marginea drumului, pentru a face loc elegantelor vile. Se estimează că aproape 1 milion de albanezi lucrează în ţările învecinate, trimit banii acasă şi îşi construiesc locuinţe. La etaj, casele noi arborează drapelul naţional: vulturul bicefal pe fond roşu; tot aici este spînzurată o paiaţă sau o păpuşă mutilată, probabil rămăşiţa unui vechi rit de construcţie, sacrificial.

Spre Tirana prin Dürres

Deşi îmi cumpărasem bilet pînă la Tirana, constat că autobuzul face un ocol prin Dürres, aşa că mă hotărăsc să fac escală aici. Oraşul este al doilea ca mărime şi principalul port la Adriatica. Fondat de greci sub numele de *Epidamus,* devine oraşul roman *Dyrrachium,* trece apoi de la bizantini la veneţieni, pînă în 1501, cînd e cucerit de turci. Autobuzul are staţie într-un cartier sudic al oraşului, unde toate construcţiile sînt noi. Boom-ul imobiliar este evident şi la oraş. Peste tot se înalţă blocuri înalte, cu faţadă de sticlă şi cu o arhitectură modernă. Taximetristul vorbitor de italiană care mă duce spre centru îmi confirmă că pe locul acestor cartiere era doar cîmp în urmă cu zece ani. Trag la un mic hotel, aproape de piaţa centrală, unde se află Marea moschee şi fosta Casă de cultură. La hotel se ajunge pe o ulicioară, printre case dărăpănate, de piatră, vopsite în alb. După ce mă instalez, pe înserat, ies în oraş. Străbat o aglomerată stradă pietonală care duce la port, plină de magazine şi terase. La una dintre ele stau numai indivizi solizi, cu tricouri de plasă mulate, avînd parcate alături ultimele tipuri de motociclete Harley. La alte terase, bătrîni verzi care stau de vorbă la un pahar de... iaurt. Faleza are aerul unui bîlci, cu parcuri de distracţie şi chioşcuri. Trec întruna decapotabile luxoase, din care răsună muzică orientală. Toate hotelurile, restaurantele şi barurile sînt noi, însă peste tot pluteşte un iz de canal, semn că infrastructura nu a ţinut pasul cu urbanizarea haotică. Caut un restaurant care să ofere mîncare albaneză, însă găsesc numai pizzerii, fast-food-uri, localuri mexicane sau asiatice. Într-o zonă lăturalnică, dau peste un birt care are în meniu *corba* cu orez şi *quoftë,* un fel de chiftele de carne, cu multe mirodenii, precum şi *Birra Tirana,* o bere ca pe vremuri. A doua zi, la ora 5 dimineaţa, sînt trezit de difuzoarele moscheii din piaţă, cînd muezinul chema la rugăciune. Matinal, cobor la restaurant, decorat peste tot cu amfore şi basoreliefuri antice. Chelnerul îmi spune că au fost găsite în 2002, la fundaţiile hotelului. Primesc la micul dejun un *croissant* la pachet, două triunghiuri de brînză topită, un borcan început de gem şi cîteva felii de pîine. Mă mulţumesc doar cu cafeaua şi plec în căutarea unui loc unde să pot mînca plăcinte *(byrek)* şi iaurt. Asemenea localuri sînt cu zecile în zona autogării şi, cu 50 lekë (0,3 euro), poţi lua un mic dejun copios. După ce vizitez amfiteatrul roman, unul dintre cele mai mari din Balcani, intru la Muzeul de Etnografie „Aleksandër Moisiu“, amenajat într-o veche casă turcească. Cîteva din încăperile muzeului sînt dedicate lui Moisiu, marele actor albanez (mort în 1939), în timp ce altele expun aşa-zise obiecte de artă populară, de fapt nişte artizanat produs în perioada comunistă, aşa cum recunoaşte chiar muzeografa care îmi este ghid. Aceasta vorbeşte bine franceza. De altfel, a fost singura limbă străină studiată în timpul lui Hodja, care, în tinereţe, îşi făcuse studiile la Montpellier. O întreb despre aromâni şi îmi spune că ştie de existenţa lor la Korça şi Voskopojë – Moscopole, bogatul oraş aromânesc cu 70.000 de locuitori la mijlocul secolului al XVIII-lea, distrus de atacurile bandelor turceşti şi albaneze, azi un mic sat, ruinat şi părăsit. Însă, se miră foarte mult cînd îi spun că în limbile albaneză şi română există un fond de cuvinte comune, derivate probabil din substratul traco-ilir *(baltă-baltë, brad-breth, gard-gardh, pîrîu-përrua, vatră-vatrë* etc.). Albanezii se consideră urmaşii triburilor ilire, pe care romanii, deşi au stăpînit aproape şase secole provincia Ilyricum, nu au reuşit să-i romanizeze. Numele de Albania ar veni de la tribul ilir al albanilor, însă albanezii îşi numesc ţara *Shqipëria* – Ţara Vulturilor *(shquipë* – vultur). Pe lîngă teoria originii ilire, istoriografia epocii comuniste făcea apel la o presupusă descendenţă a albanezilor din pelasgi, care ar fi fost anteriori grecilor şi altor popoare antice din Balcani. Chiar Enver Hodja era susţinătorul ideii şi a dat directive să se demonstreze această legătură. Au şi albanezii protocroniştii lor.

Dürres a fost prima capitală a ţării, între 1913-1920. În noiembrie 1912, Albania şi-a proclamat independenţa, iar marile puteri au dorit să instaleze o monarhie de origine germană. Favorit a fost prinţul Wilhelm de Wied, nepotul reginei Elisabeta a României,

Hodja a proclamat Albania ca fiind primul stat ateu din lume şi a declanşat o Revoluţie culturală după model chinezesc.

care pe 7 martie 1914 debarcă la Dürres însoţit de un batalion românesc, pentru pază. Nu va rezista pe tron decît şase luni, fiind silit să abdice. Este puţin ştiut faptul că melodia imnului naţional albanez este „Pe-al nostru steag e scris Unire“, cunoscuta piesă compusă de Ciprian Porumbescu. În 1925 Ahmet Zogu este ales preşedinte al republicii, dar în 1929 se proclamă rege. Amator de jocuri de noroc, de fast şi opulenţă, Zogu I a fost un personaj excentric, se spune că fuma peste 150 de ţigări pe zi. În 1939, cînd Italia invadează Albania, regele îşi abandonează armata şi fuge în Grecia, cu o parte a tezaurului ţării. Nu se va mai întoarce niciodată. Portul Dürres este dominat de o colină împădurită, plină de cazemate, în vîrful căreia se află fosta vilă a regelui. În timpul anarhiei din 1997, cînd ţara s-a aflat în haos ca urmare a prăbuşirii jocurilor piramidale, vila a fost prădată şi distrusă. Azi este înconjurată de sîrmă ghimpată şi nu este deschisă publicului, însă paznicul bătrîn mă lasă să intru, cu condiţia să nu fac fotografii. În interior se mai păstrează scara monumentală, din marmură.

La sud de Dürres se află o plajă lungă de 30 de km, legată de oraş cu o autostradă intens circulată. Hotelurile noi fac front continuu, iar plajele, toate private, cu nisip fin sînt mereu pline de albanezi. Nu prea am văzut turişti străini. Peste tot mişună vînzătorii ambulanţi, unii dintre ei cu măgari sau cai, cu samare, din care vînd struguri. Văd trupe ambulante de muzicanţi, cu acordeon, tamburine şi clarinet, care cîntă doritorilor. Bărbaţi în slip se unduiesc în ritmurile muzicii orientale şi pocnesc din degete. Femeile musulmane, mai ales cele în vîrstă, fac baie îmbrăcate în veşmintele lor negre.

În dimineaţa următoare mă duc la gară,

pentru a lua trenul spre Tirana, dar mă răzgîndesc la vederea vagoanelor, ale căror geamuri sînt sparte cu pietre. Aşa că merg la autogară, unde aşteaptă microbuzele – *furgon*, cum le spun albanezii. Multe dintre ele nu dispun de licenţă de transport, nu au orar fix, pleacă atunci cînd se ocupă o bună parte din locuri. Chiar şi după ce pornesc, însoţitorul şoferului stă în uşa deschisă şi strigă: „Tirana, Tiraaanaa!", cale de cîţiva kilometri pînă la ieşirea din oraş. De la autogara din Tirana, cobor pe bulevardul Zogu I, spre centrul oraşului şi, profitînd de reducerea de weekend, stau la Hotelul Tirana International, un fel de Intercontinental al lor, ridicat în anii '60, multă vreme cea mai înaltă construcţie din Albania (15 etaje). Aflu dintr-un pliant că restaurantul hotelului era destinat numai nomenclaturii, pentru care se amenajase un tunel secret de acces. Se spune că sub Tirana s-ar afla un adevărat oraş, cu adăposturi antiatomice şi aeroporturi subterane, rămase din timpul lui Hodja. Hotelul este amplasat în Piaţa Skanderbeg, alături de alte construcţii importante: Muzeul de Istorie, Palatul Culturii, mica şi eleganta moschee Ethem Bey, Turnul cu ceas, fostul Palat Regal. În această piaţă, acum aflată în reconstrucţie (şantierul este finanţat de Kuweit) se află statuia ecvestră a lui Skanderbeg, şi tot aici au fost statuile lui Enver Hodja, ale lui Lenin şi Stalin, demolate în timpul marilor manifestaţii anticomuniste din februarie 1991. Întrucît vremea este frumoasă, mă decid să vizitez Kruja, la 30 de km nord de capitală. Urc într-un *furgon* care înaintează greu din cauza traficului infernal şi anarhic. Semafoarele nu funcţionează decît în centrul oraşului, nu se acordă prioritate, toţi claxonează şi gesticulează pe geam. Ceea ce şochează în Albania este numărul mare de maşini de lux, în special Mercedes. Aici, a merge pe jos e semn de sărăcie. Benzinăriile şi spălătoriile *(Lavazh Auto)* se ţin lanţ, iar cimitirele de maşini sînt la tot pasul. Se pare că albanezii îşi iau revanşa: între 1945-1991 n-au putut deţine un autoturism personal, rezervat doar instituţiilor statului şi liderilor comunişti. Cartierele mărginaşe ale Tiranei îmi induc un *déjà-vu*. Parcă ar fi imaginea Bucureştiului de la începutul anilor '90. Peste tot chioşcuri şi tarabe, construcţii improvizate, firme şi reclame ţipătoare, păduri de antene parabolice, praf, mormane de gunoaie, aglomeraţie, vînzători ambulanţi de legume şi de haine vechi, de-a valma, măgari cu samare, căruţe şi Mercedes-uri ultimul tip din portbagajul cărora se vînd găini legate la picioare.

Kruja şi rezistenţa antiotomană

Kruja este un oraş aşezat pe dealuri, la poalele unui munte. Străzile sînt în pantă, cu case vechi din piatră, dar şi cu multe construcţii noi. Pe o stîncă se află inexpugnabila cetate a lui Gjergj Kastrioti (Skanderbeg), eroul naţional albanez. Între 1443-1468 el a condus rezistenţa împotriva turcilor, respingînd 13 încercări ale acestora de a cuceri cetatea. A fost aliat cu Iancu de Hunedoara, împreună cu care plănuia eliberarea Balcanilor. Mica piaţă de la intrarea în cetate se numeşte „Janosh Huniadi". Muzeul descrie faptele lui Skanderbeg – „apărătorul Occidentului". Şi albanezii se mîndresc cu faptul că rezistenţa lor ar fi salvat civilizaţia europeană, stăvilind ofensiva otomană. Din bazar am cumpărat cîteva vederi şi m-am îndreptat spre Poşta din centrul oraşului. Era închisă, fiind sîmbătă la prînz însă, ca din pămînt, apare un ins cu ecuson care îmi ia vederile din mînă, le evaluează scurt şi îmi cere 5 euro, explicîndu-mi prin semne că le va timbra el! Nu mă las păcălit, însă, ceva mai tîrziu, îl văd de pe terasa restaurantului unde luam masa, cum îi iese figura cu un grup de turişti străini.

Reîntors la Tirana, îmi rămîne întreaga după-amiază ca să vizitez oraşul. Din Piaţa Skanderbeg trec micul rîu Lana şi ajung pe Bulevardul Dësmorët e Kombit. La începutul acestuia se află o hidoasă piramidă de marmură şi sticlă, fostul Muzeu Memorial „Enver Hodja", proiectat chiar de fiica acestuia, arhitectă. Interiorul este părăsit, doar pe o latură a lui funcţionează clubul de noapte „Mumija". Bulevardul, care duce la Universitate, este plantat cu pini şi are un aer italian. De fapt, a fost proiectat de arhitecţi italieni în anii ocupaţiei cînd s-a numit Viale dell'Imperio. Tot pe malul sudic al rîului se află cartierul Blloku, interzis albanezilor de rînd pînă în anul 1991. Aici se află fosta reşedinţă a lui Hodja, azi Centrul Lincoln. Constat că are un aer modest, în comparaţie cu vilele lui Ceauşescu. Elita partidului nu avea parte de vile, însă locuia în blocurile din preajmă, în apartamente de lux. Manifestanţii din 1991 au îndepărtat sîrma ghimpată şi au descoperit cum trăiau aleşii clasei muncitoare, în timp ce cartierele oraşului erau aglomerări de blocuri sordide, prost finisate, cu toalete comune. Pentru a scăpa de cenuşiul comunist, primarul de azi al Tiranei, un artist plastic, a luat măsura vopsirii blocurilor în culori vii, cu diverse motive geometrice şi florale. Azi, fostul cartier interzis este cel mai modern, cu magazine, hoteluri, restaurante, terase şi cluburi pline de tineri. Doar aici am văzut şi femei în cafenele. În restul oraşului, terasele sînt ocupate doar de bărbaţi.

Cartierele mărginaşe ale Tiranei îmi induc un déjà-vu.

Seara, din camera mea de hotel, aflată la etajul VIII, privesc oraşul noaptea. Lîngă hotel, se află sediul universităţii particulare UFO, cu o firmă luminoasă. Cu excepţia centrului, unde există iluminat public, celelalte cartiere sînt cufundate în beznă. A doua zi, înainte de a pleca spre aeroport, intru la Muzeul Naţional de Istorie. Faţada are un mare mozaic din perioada comunistă, acum acoperit de un banner Vodafone. Expoziţia insistă pe lupta antiotomană, pe mişcarea de eliberare naţională (văd ziare şi cărţi albaneze de la sfîrşitul secolului al XIX-lea apărute la Bucureşti) şi pe rezistenţa partizanilor comunişti. Multe săli au rămas neschimbate din timpul dictaturii, citesc inscripţii de genul: *„Stheteve imperialiste evropiane kapitalisti"*, iar sala dedicată regelui Zogu pare s-o fi înlocuit pe cea unde era preamărit tovarăşul Hodja. Expoziţia se termină brusc în 1945, deşi mai există două etaje ale muzeului. La întrebarea mea dacă sînt şi săli despre perioada comunistă, custodele îmi răspunde că acestea se află *„under reconstruction"*. Fantomele regimului trecut sînt prezente în Albania. Aici n-a avut loc un proces al comunismului, arhivele temutei poliţii secrete Sigurimi sînt închise, nu există date despre victimele regimului. Lustraţia nu este încă posibilă în Albania, pentru că ar însemna condamnarea unor persoane influente. De pildă, scriitorul Ismail Kadare a fost directorul adjunct al Institutului de Istorie marxist-leninistă.

Din centrul oraşului pleacă, din oră în oră, o navetă spre aeroportul Rinas „Nënë Tereza" („Maica Tereza") al cărui terminal este mic, dar nou şi foarte modern. Mă aşez la coadă, la controlul actelor, îmi vine rîndul şi aştept ca poliţistul de frontieră să îmi înapoieze paşaportul. Acesta îl răsfoieşte îndelung, îmi studiază vizele, îl trece de mai multe ori printr-un aparat, se uită pieziş la mine, verifică din nou în computer. Nehotărîrea lui începe să mă neliniştească şi să-i irite pe cei din spatele meu. Pare că s-a lămurit, îmi întinde paşaportul, dar îl retrage imediat şi iar începe verificarea. Apoi, urmează un adevărat interogatoriu: Cu ce mă ocup? Ce caut în Albania? Pe unde am fost? În final, cu lehamite, mă lasă să trec. Uşurat, mă aşez în barul „Kuala Lumpur" din sala de aşteptare, apoi urc în avionul companiei Malev, cu destinaţia Budapesta, pentru că nu există zboruri directe între Tirana şi Bucureşti. Mă îndrept spre casă cu gîndul să revin cîndva în Albania, o ţară în care nu îmi imaginam că mă voi simţi, totuşi, atît de bine.

Alexandru Ofrim *este conferenţiar la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti.*

oferta de carte

PUBLICITATE

Simple storys, Ingo Schulze
Colecţia: Literatură universală contemporană

Roman distins cu: *Premiul pentru literatură al oraşului Berlin* şi *Medalia Johannes Bobrowski*. „The Observator" l-a declarat unul dintre cei 21 de autori de care trebuie să se ţină cont în secolul XXI.
Cu un ochi sfredelitor, aplecat spre detalii şi cu un magistral simţ al dialogului, Schulze portretizează tragi-comedia unor oameni obisnuiţi.

www. edituraminerva. ro

PUBLICITATE

PUBLICITATE

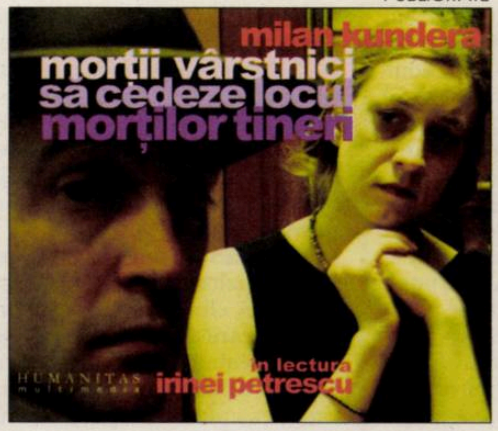

PUBLICITATE

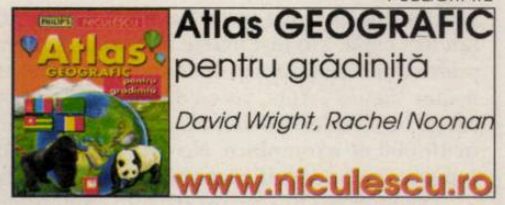

PUBLICITATE

www.polirom.ro

Cea mai recentă carte a lui SALMAN RUSHDIE

Luka şi focul vieţii

Colecţia Biblioteca Polirom
Traducere şi note de Dana Crăciun

„Aventurile lui Luka, eroul ce traversează Vîrtejul de Nescăpat şi Şuvoaiele de Poveşti, sînt întocmite după tiparul din *O mie şi una de nopţi*." (*The Telegraph*)

„Odată ce ajungem să le folosim tot timpul, din nume nu rămîn decît sunetele: etimologia lor e pierdută pe vecie sub praful obişnuinţei, aşa cum se întîmplă cu mai toate minunile lumii." (Salman Rushdie)

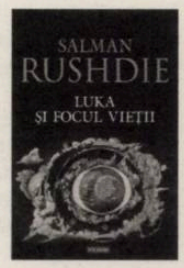

PUBLICITATE

PUBLICITATE

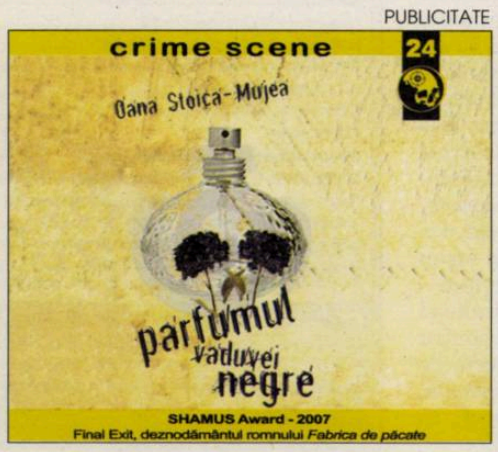

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

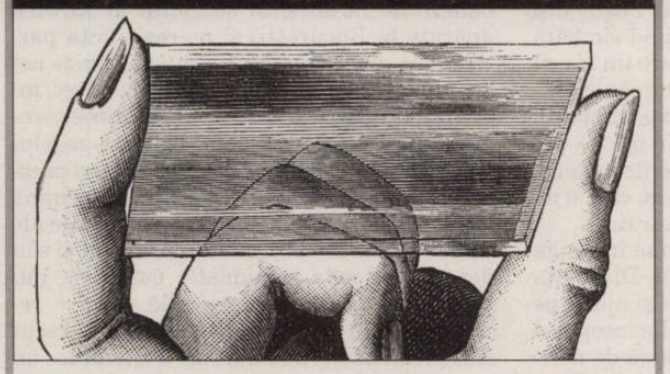

TVR este violetă

Vă mai amintiţi de Aleodor? Nu, nu de „Aleodor împărat“ de Petre Ispirescu, ci de Aleodor Manolea, acel parapsiholog din echipa de campanie a lui Traian Băsescu, la alegerile trecute. Nici un cuvînt despre acest personaj controversat, în reportajul din cadrul emisiunii *Ochiul magic* de la TVR 1, în care ni s-a promis „adevărata poveste a flăcării violete“.

Reportajul, realizat de Vali Ştirbu, ne-a amintit ce a zis în cestiune Viorel Hrebenciuc, ba chiar şi soţia lui Mircea Geoană, pentru ca apoi să aducă pe ecran o practicantă a flăcării violete, care să ne asigure că toate acestea sînt prostii şi să ne spună că „meditaţia cu flacăra violetă este strict pentru sănătate“.

A urmat un întreg material publicitar pentru această practică. O voce din off, gravă, care amintea de cea de la emisiunea *Reflector,* ne povestea despre Carmen, o asistentă medicală care, după o zi de lucru, se grăbeşte la Teatrul „Bulandra“, să nu piardă meditaţia cu flacăra violetă. Sau despre Aura, care „a dat uitării obositoarea zi de lucru la bancă şi se pregăteşte şi ea pentru întîlnirea de la ora 19 cu flacăra violetă“. Arhitecţii Oana şi Andrei practică şi ei meditaţia cu flacăra violetă. Numai lume bună – şi toţi cu flacăra violetă în braţe!

În fine, ne este arătată şi întrunirea de la Teatrul „Bulandra“. Sala este plină de pensionari, care stau prăvăliţi pe scaune cu ochii închişi şi cu palmele în sus. Unii par – aşa, cu capul dat pe spate şi cu gura deschisă – că au trecut în lumea celor drepţi. În timpul acesta, de pe scenă le vorbeşte la microfon un nene în costum, cu alură de evanghelist american: „Lucrarea mea se-ndreaptă asupra creierului, pe care-l curăţ cu această lumină violetă“.

Apoi – schimbare de cadru. Ne aflăm într-un birou luminos. „Pe doctorul Teodor Vasile, autorul flăcării violete, l-am găsit la cabinetul său din zona Domenii. Pereţii tapetaţi cu diplome ne dezvăluie un CV de invidiat“ – ne spune vocea din off. Cuvîntul „doctor“ e foarte bine plasat, deşi omul nu a făcut Facultatea de Medicină, căci este vorba despre vindecări. Şi nu de orice fel, ci despre vindecări miraculoase. Ca-n orice astfel de hagiografie, totul porneşte de la povestea miraculului propriu: „Cînd am fost copil, am fost foarte bolnav. Mă învineţeam şi-mi pierdeam cunoştinţa şi cădeam“ – ne mărturiseşte „dom' doctor Vasile“. Apoi, vocea din off ne zice despre succesul cărţii lui Teodor Vasile, *Flacăra violetă,* care s-a vîndut în 10.000 de exemplare. Ne este prezentată în detaliu şi coperta, să o identificăm mai bine pe tarabă.

Desigur, nu lipsesc mărturiile oamenilor simpli, care povestesc, pe rînd, ce mari beneficii le-a adus lor în viaţă flacăra violet. Exact ca în emisiunile de teleshopping, în care o gospodină oarecare din statul Nevada ne spune că petele nu ieşeau de pe covor cu produsele de pe piaţă şi nu scăpa nici de durerile de picioare din cauza varicelor şi că, iată, cu revoluţionarul Super-X, petele dispar ca prin minune, iar varicele dau înapoi în mod miraculos.

În reportajul de la TVR, asistenta Carmen povesteşte cum a scăpat de epilepsie, Aura spune că avea o hemoragie care nu se putea opri cu medicamente, dar pe care i-a rezolvat-o „domnul doctor Teodor Vasile“ etc.

Pentru a mima obiectivitatea, realizatorul reportajului dă de vreo două-trei ori şi vocea psihiatrului Florin Tudose, care vorbeşte despre puterea autosugestiei. „O afirmaţie că meditaţia flăcării violet poate trata epilepsia este extrem de dăunătoare“ – mai apucă să spună psihiatrul, înainte de a fi aduse pe ecran alte şi alte cazuri de oameni care mărturisesc minunea trăită cu flacăra violetă.

La finalul reportajului, vocea de *Reflector* conchide dramatic: „Într-un sistem sanitar tot mai precar, flacăra violetă reprezintă poate pentru mulţi o ultimă speranţă.“

Soluţia? Desigur: cumpăraţi acum! Primele zece apeluri beneficiază de levitaţie gratuită!

Rodica BINDER

De cît adevăr avem nevoie

Mîinile i-ar putea fi mînjite de sîngele vreunui tînăr soldat sau de cel al unei familii afgane.

Cel vizat (sau ameninţat) de amiralul american Mike Mullen, confruntat în urmă cu cîteva luni cu dezvăluirile despre războiul din Afganistan, pe platforma Wikileaks, nu este vreun taliban sau vreun jihadist, ci Julian Assange, fondatorul şi şeful acestui portal, devenit o cvasi-instituţie. Personalitate controversată, dispus să dea seamă doar opiniei publice pentru curajul de a scoate la lumină adevărul şi pentru obsesia de a dezvălui toate informaţiile pe care platforma sa le deţine şi la care ajunge, Assange a fost pus sub urmărire deja înainte ca pe Wikileaks să apară cele aproape 400.000 de documente despre războiul din Irak.

Un război uitat, un război inutil, un război idiot, o contabilitate a groazei – titrau numeroase ziare şi reviste politice occidentale, articolele consacrate proaspătului val de informaţii care au pus din nou pe jar Pentagonul.

Temerarul gest al acestei organizaţii, culpabilizate de unii, idolatrizate de alţii ridică, cum era de aşteptat, şi cîteva semne de întrebare: este această absolută transparenţă, acest flux de cutremurătoare rapoarte, relatări militare brute, lipsite de un cadru analitic, un act de înaltă trădare sau materia primă, dovada unui admirabil jurnalism investigativ? Cît de veridice sînt informaţiile, cît de primejdioasă este punerea lor în circulaţie, cui slujeşte dezvăluirea acestui sinistru inventar, cvasi-complet, al ororilor comise între 1 ianuarie 2004 şi 31 decembrie 2009?

Cei care s-au împotrivit acestui război „preventiv“ şi „asimetric“, *invazie* pentru unii, *intervenţie* pentru alţii, generator de nenumărate „pagube colaterale“ – un război care totuşi i-a scăpat pe irakieni de Saddam Hussein, fără a-i putea feri de conflictele religioase interne şi de noi fărădelegi, cei care dintru început au prevăzut riscurile unei misiuni pornite de forţele aliate fără mandat ONU, au ştiut că pe cîmpul de luptă prima victimă va fi *adevărul.* Fiindcă, spre a evita ca jurnaliştii şi martorii evenimentelor să mai poată influenţa opinia publică occidentală, „arhitecţii“ războiului din Irak au luat măsuri de precauţie. Jurnaliştii au fost *„embedded“,* integraţi în trupă şi, prin urmare, supuşi autorităţilor militare şi cenzurii.

Documentele recent publicate de Wikileaks nu sînt însă redactate de jurnalişti, ci de militari. Sînt rapoarte laconice, lapidare, seci, unele dintre ele codificate, a căror lectură generează, dincolo de consternare şi revoltă, şi o anxietate deontologică.

Redactorii temerarului portal pus în slujba „adevărului cu orice preţ“ s-au îngrijit să elimine orice posibilitate de identificare a persoanelor menţionate în documente, spre a nu le periclita existenţa. Riscul ca lectura aceloraşi informaţii să alimenteze ura teroriştilor, setea lor de răzbunare, nu a putut fi însă pe deplin înlăturat. Cît despre bănuiala că documentele nu ar fi autentice, ea s-a lăsat cel mai uşor şi încă din capul locului, spulberată. Fiindcă, tocmai caracterul lor *strict secret* constituie *per se* o garanţie a valorii lor de adevăr. Reacţiile Washington-ului şi ale Londrei, mărturisita teamă că Wikileaks va declanşa curînd încă o avalanşă de date secrete, din nou despre războiul din Afganistan – cum procedase deja în urmă cu cîteva luni – apelul lansat autorităţilor americane şi irakiene de Comisariatul ONU pentru drepturile omului de a cerceta cazurile de tortură şi violuri, recent scoase la iveală, pledează laolaltă, fie şi indirect, în favoarea autenticităţii informaţiilor.

Documentele redactate de militarii americani sînt pînă acum cea mai detaliată şi cuprinzătoare aprehensiune „din interior“ a unui *adevăr sîngeros* – menţiona *Der Spiegel,* unul din primii beneficiari ai „pachetului“ pus în circulaţie de Wikileaks (care-şi alege pe sprînceană primii adresanţi, între ei figurînd de pildă, şi *Guardian* sau *New York Times).*

De altfel, un purtător de cuvînt al Pentagonului, colonelul David Lapan, a confirmat faptul că Ministerul american al Apărării ştia, dintr-o sursă independentă, că Wikileaks se afla în posesia unei noi muniţii masive de informaţii. Un analist militar american, bănuit a fi unul dintre vinovaţii de scurgerea de date, a fost luat în vizorul serviciilor secrete. Şi apoi, nu sînt ameninţările proferate la adresa Wikileaks, de către unii editorialişti americani, însăşi dovada supărătoarei, ruşinoasei veracităţi a documentelor?

Cei care acum, spre a dezavua valoarea lor de adevăr, se prevalează de păcatele mai mari şi mai mici ale membrilor platformei Wikileaks, de unele din isprăvile nu prea onorante ale controversatului ei şef Julian Assange, să fi uitat cu totul că Tony Blair minţise, fără a avea remuşcări, atunci cînd afirmase că în 48 de ore rachetele irakiene ar putea atinge obiective pe vechiul continent? Să li se fi şters din memorie celor care consideră – precum editorialistul american Marc Thiessen – că Wikileaks este o *instituţie criminală,* fie şi numai scandalul generat de abuzurile comise la Abu Ghreib sau secvenţa mai puţin ofensivă şi întru totul oficială, în care Colin Powell, prezentînd în faţa ONU desenele executate naiv şi stîngaci, ale unor camioane încărcate cu presupuse arme de distrugere în masă ce traversau deşertul irakian, s-a compromis aproape iremediabil?

Este puţin probabil că cei trei foşti oameni de stat, *arhitecţi* ai războiului din Irak: George W. Bush, Donald Rumsfeld şi Dick Cheney, care îşi vor lansa pe piaţă, în următoarele luni, memoriile, să recunoască erorile şi să ia act de ororile comise în acest război. Decizia de a-l răsturna pe Saddam Hussein de la putere a fost şi a rămas, nu numai pentru Bush, întru totul legitimă. De altfel, aceasta este şi victoria supremă a întregii intervenţii. Pagubele colaterale ale acestui lung şi încă neterminat război – mult mai numeroase, după dezvăluirile făcute de Wikileaks, decît s-ar fi bănuit – scot în evidenţă nu numai amestecul Iranului în acest conflict, ci şi sîngeroasa sete de răzbunare ce aruncă într-un vîrtej autodestructiv ţara scăpată de una din cele mai cumplite dictaturi.

Cît despre informaţiile brute puse în circulaţie – ele oferă o primă versiune a istoriei unui război mai puţin sîngeros decît cel din Vietnam, dar nu mai puţin corosiv pentru imaginea şi bunul renume al Americii în lume, crede *Der Spiegel.* Este doar unul din motivele pentru care, în viitor, Pentagonul s-ar putea fie să codifice mai etanş informaţiile militarilor de pe front, fie să renunţe pur şi simplu la ele, crede *Die Welt.*

Deocamdată lipsită de răspuns rămîne întrebarea care – deşi formulată în regim „metafizic“ cu peste zece ani în urmă de Rüdiger Safranski în titlul unei cărţi: *De cît adevăr avem nevoie?* – pare întru totul adecvată şi situaţiei create de revărsarea celor aproape 400.000 de documente despre războiul din Irak, în circuitul public.

Dar, ducînd mai departe raţionamentul, se iveşte o altă întrebare: *Cît adevăr mai este dispusă să suporte clasa politică şi opinia publică, despre un război* „uitat“?

Rodica Binder *este jurnalist la* Deutsche Welle.

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA **7455** CU TEXTUL ***DILEMA VECHE***

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 12,4 euro (TVA inclus)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţelele Vodafone şi Cosmote vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Valoarea SMS-urilor într-o lună nu poate depăşi 30 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021-407.54.65

Alte metode de abonare

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, VISA ELECTRON, MASTERCARD sau MAESTRO valabil.

SEDIILE ADEVĂRUL
La sediile, chioşcurile şi librăriile Adevărul Holding SRL (lista completă pe www.adevarul.ro)

LA TOATE OFICIILE POŞTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la 13% reducere din preţul de la chioşc!

RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel. 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
*(*Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)* str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare *(dacă este diferită faţă de adresa de mai sus)*: str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:

Dilema veche	☐ **3 luni (47 lei)**	☐ **6 luni (93 lei)**	☐ **12 luni (180 lei)**
Dilema veche + colecţia „Charlie Chaplin“	☐ **3 luni (98,99 lei)**	☐ **6 luni (144,99 lei)**	☐ **12 luni (231,99 lei)**
Dilema veche + colecţia „Teatrul românesc“	☐ **3 luni (97,40 lei)**	☐ **6 luni (143,40 lei)**	☐ **12 luni (230,40 lei)**

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera sau RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L. (Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti), la OP 33 - CP 14, Bucureşti , cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 8.00 - 22.00 (luni - vineri), 10.00 - 18.00 (sîmbătă - duminică).

Mădălina ŞCHIOPU

Bazarul: o instituţie a taifasului

„V-am mai văzut azi trecînd pe stradă, acum cîteva ore. Eu stau aici, într-un punct fix, şi-mi place să privesc oamenii care trec pe stradă, în faţa mea. Dacă-mi este permis, dacă nu sînt indiscret sau obraznic, pot să vă spun ce am citit pe faţa dvs., ce fel de om sînteţi. Mă scuzaţi dacă nu găsesc cuvintele potrivite, engleza mea nu este foarte bună, însă ce pot să vă spun...“ De fapt, afişează prea multă modestie – sau poate vanitate: vorbeşte bine engleză, fluent, cu un şarm aparte, datorită pronunţatului accent arab. În timp ce vorbeşte, ochii mari, negri, reflexivi, uşor melancolici îţi dau de înţeles că ştiu totul, că au atins un nivel de înţelepciune la care tu nu ai acces. Şi, după ce îţi povesteşte ce a citit pe faţa ta – într-un fel măgulitor, de parcă ai avea un destin aparte, diferit de al simplilor muritori – continuă discuţia: despre viaţă, prietenie, dragoste, ce înseamnă să fii străin, cum este să te simţi acasă, de ce se pierd tradiţiile şi cum lumea nu-ţi mai găseşte rostul. Este atît de convingător că la fiecare idee a lui dai din cap, afirmativ: da, aşa stau lucrurile. Timpul a trecut prea repede şi ai vrea să te ridici de pe scaun. „Dar nu se poate, unde plecaţi? Trebuie să bem o cafea împreună, fac eu cinste, nu e nevoie de bani. Dacă refuzaţi, consider că e o insultă.“ Nu, nu poţi să refuzi. Pe urmă îţi prezintă, pe îndelete, dugheana lui cu obiecte de artizanat beduine. „Ştiţi, eu sînt beduin. Ce vedeţi aici am învăţat să fac de la părinţii mei, care au preluat meşteşugul din moşi-strămoşi. Acum, daţi-mi voie să vă povestesc despre viaţa noastră, a beduinilor, şi ce înseamnă pentru un om care are viaţa nomadă în sînge, ca mine, să se stabilească într-un oraş ca acesta.“ Te uiţi la ceas: au trecut trei ore, tot atîtea cafele şi un număr dublu de ţigări. Se face seară, n-ai vizitat nici un sfert din ce ţi-ai propus, trebuie să te întorci la hotel, mîine o să te scoli de dimineaţă să iei autobuzul de întoarcere, în sfîrşit, cîte nu sînt de făcut? Dar, deşi ai vrea să pleci, încăperea încărcată de covoare, carpete, bijuterii, argintărie, haine grele de atîtea broderii te atrage cu putere de magnet. La sfîrşit, pentru că nu te lasă inima sau pentru că ai vrea să păstrezi o amintire a acestei întîlniri unice, cumperi, într-un act care poate fi definit, economic vorbind, drept sinucidere financiară, o pereche de cercei, la un preţ piperat. Ce e drept, o voce interioară, cea a raţiunii, îţi spune că preţul pare exagerat: dar, pînă la urmă, cum să dai dovadă de meschinărie în faţa unui înţelept beduin care a citit totul pe faţa ta?

Vînzătorul – între psiholog şi povestitor

Samir beduinul este unul dintre zecile de vînzători ai bazarului din acea parte a Ierusalimului numită, pe hărţile turistice, Oraşul Vechi. Acesta e împărţit în patru cartiere: creştin, evreiesc, musulman şi armenesc. Fiecare cu locurile lui sfinte, care atrag cohorte de turişti-pelerini ai celor trei mari religii monoteiste, şi, în acelaşi timp, cu o mulţime de pieţe, chioşcuri, tarabe, în care găseşti orice: de la haine în toate formele şi culorile la pipe şi tabac, de la suveniruri religioase la încărcătoare de telefoane mobile, plus şaormării şi patiserii. Dugheana lui Samir şi felul în care acesta m-a primit – prima întîlnire de acest fel din Oraşul Sfînt – mi-au întins o capcană: cea a unei posibile întîmplări deosebite, la limita miraculosului, în care un exotic negustor îţi înţelege, dintr-o privire, starea de spirit. Mi-a luat ceva timp petrecut în Israel să înţeleg că această şedinţă de confesiuni este o sofisticată mizanscenă pentru cumpărarea unui produs, oricît de mic. Ulterior, aveam să mă întîlnesc de multe ori cu situaţii asemănătoare – cu inventivitatea de Şeherezadă şi pătrunderea de psiholog experimentat ale vînzătorului din Orientul Mijlociu. Acel loc greu de desluşit în care apropierea sufletească şi comerţul, confesiunea sinceră şi sceneta sau – vorba clişeului, spiritul şi materia – nu se disting prea clar. Turiştii deplîng, de exemplu, starea în care se găseşte, în Ierusalim, Via Dolorosa/Drumul Crucii: grupurile de pelerini înaintează cu greu printre tarabele ticsite cu produse ale bazarului arăbesc. După criterii raţionalist-europene, avem de-a face cu lucruri incompatibile, cu o întrepătrundere nefirească a unor niveluri din sfere diferite ale existenţei. Negustorul din această parte a lumii ar ridica, nedumerit, din umeri. Ce e ciudat aici? Nu de puţine ori, ascultă la radio rugăciunea de vineri, din moschee, cu o atitudine evlavioasă, după care, printr-o rapidă schimbare de atitudine, aranjează dantelele şi ciucurii unei rochii.

Avem tot timpul din lume

Israelul este cunoscut, conform jurnalelor de ştiri, drept locul conflictului dintre evrei şi palestinieni – sau, prin extensie, aproape întreaga lume musulmană. Însă la formarea statului Israel au fost încorporaţi în noua naţiune musulmani, druzi, beduini care ajung astăzi la aproximativ un milion de locuitori, arabi cu cetăţenie israeliană. Ei au, practic, monopolul comerţului din bazaruri şi pieţe. Nimeni nu le contestă întîietatea şi meritele în ale negustoriei. Cînd ajungi în astfel de paradisuri ale vînzării cu amănuntul, e destul de dificil să găseşti vînzători evrei. Unele localităţi sînt cunoscute în primul rînd prin existenţa unor bazaruri exotice. Un exemplu este BeerSheba, oraş din sudul Israelului, faimos pentru piaţa beduinilor (lîngă BeerSheba trăieşte o comunitate numeroasă de beduini) sau Dalyat-el-Carmel, sat format în majoritate de druzi, cu un bazar specific.

Nu toţi vînzătorii abordează stilul filozofico-psihologic, ca Samir. Unii devin agresivi. De exemplu, constată că porţi o pereche de şalvari, piesă vestimentară comodă şi răcoroasă în arşiţa din regiune. Insistă să-ţi arate zeci de exemplare de şalvari, în diferite materiale, modele şi culori, acţiune acompaniată de un torent verbal şi gestual care te aduce într-o stare apropiată de năucire. După un astfel de proces de „frăgezire“, poţi foarte uşor să pierzi din vedere faptul că te afli în mijlocul unei negocieri, care începe de obicei de la un preţ de trei-patru ori mai mare decît cel obişnuit.

Unele trucuri funcţionează fără greş: de exemplu, la vederea unui cuplu, toată atenţia şi curtoazia se îndreaptă spre femeie, fiindcă, fapt cunoscut, urmaşele Evei sînt mai cheltuitoare – şi convingătoare – decît jumătatea adamică a omenirii. Abia în momentul final al plăţii, cu un soi de respect umil, este abordat bărbatul: se ştie, ele decid şi ei plătesc. Alteori, constaţi, cu surprindere, că negustorul ştie mai mereu cîteva cuvinte în limba ta. „You come from Romania? A, ce face? Face bine?“ Pe urmă îţi spune povestea: ba a vizitat România acum cîţiva ani, ba are prieteni acolo, ba băiatul a avut o prietenă română pe cînd făcea stomatologia la Iaşi. E posibil să fie adevărat sau doar o invenţie: cunoaşterea cîtorva cuvinte uzuale, în diferite limbi, face parte din bagajul de seducţie negustoresc, e o metodă brevetată în breaslă de cucerire a clientului. Aveam să constat acest lucru cînd un prieten suedez a fost rugat, din senin, în mijlocul unei discuţii, să spună cum zic suedezii „ce faci?“, „mulţumesc“ şi „eşti frumoasă“, după care să scrie totul pe o bucată de hîrtie, într-o variantă cît mai apropiată de pronunţie. De bună seamă, astfel vor fi abordaţi următorii turişti scandinavi, abordare însoţită, probabil, de povestea unei vizite la Stockholm, cu cîţiva ani în urmă.

Există un întreg ritual al negocierii, care la un moment dat poate deveni atît de intens, încît preţul în sine cade în plan secund, iar conversaţia şi ludicul primează. Aici, timpul nu se măsoară în unităţi europene. Nu este indicat să te uiţi prea des la ceas. Altminteri, te enervezi inutil: nimeni nu e grijuliu cu programul tău. Cumva, în bazar s-a păstrat ceva din inocenţa unei ere în care timpul nu se măsura în ore, ci în răsărituri şi apusuri, lună plină şi zile de sărbătoare. E un altfel de comerţ, insistent, şi totuşi nu de tip consumerist, în care o pereche de şalvari se transformă în pretext pentru o poveste.

PUBLICITATE

Gaudeamus
târg de carte • foire du livre
Scriitori francezi 17-22/11/10 Présence française

Norman Manea — Catherine Cusset

Marie Darieussecq — Jean-Noël Pancrazi

[17/11]
18.00: Întâlnire cu Norman Manea - librăria-cafenea din incinta Institutului Francez.
Rencontre avec Norman Manea à la librairie-café de l'Institut Français

[18/11]
18.00: Deschiderea Târgului Gaudeamus.
Inauguration de la Foire Gaudeamus.
19.00: „Dégustations Littéraires" cu Catherine Cusset - librăria-cafenea din incinta Institutului Francez.
Dégustations Littéraires avec Catherine Cusset à la librairie-café de l'Institut Français

[19/11]
18.30: Norman Manea – Masă rotundă „Norman Manea: obsesia incertitudinii" - Bursa de conctate
Norman Manea – Table ronde « Norman Manea : l'obsession de l'incertitude » - Bourse des contacts

[20/11]
11.00: Catherine Cusset – Lansarea traducerii în limba română a cărţii *Un Brillant avenir* (Gallimard/Editura Leda) - Stand Corint/Leda
Catherine Cusset - Lancement de Un Brillant avenir, *en roumain (Gallimard/Editura Leda) - Stand Corint/Leda*
12.00: Dezbateri cu Catherine Cusset - „Există o literatură feminină a secolului XXI?" - Stand Ambasada Franţei/BIEF
Débat avec Catherine Cusset - « Existe-t-il une littérature féminine au XXIe siècle? » - Stand Ambassade de France/BIEF
15.00: Masă rotundă animată de Jean-Noël Pancrazi - „Noii romancieri ai realului în Belgia şi în România" - Boursa de contacte
Table ronde avec Jean-Noël Pancrazi - « Les nouveaux romanciers du réel en Belgique et en Roumanie » - Bourse des contacts
16.00: Masă rotundă animată de Marie Darrieussecq şi Jean-Noël Pancrazi „Acuzeţia de plagiat, o strategie literară?" - Stand Ambasada Franţei/BIEF
Table ronde avec Marie Darrieussecq et Jean-Noël Pancrazi « L'accusation de plagiat, une stratégie littéraire? » - Stand Ambassade de France/BIEF
17.30: Marie Darrieussecq – Lansarea cărţii *Rapport de police* (POL), tradusă în română (Editura Pandora M) - Stand Ambasada Franţei/BIEF
Marie Darrieussecq - Lancement de Rapport de police, *en roumain (Editura Pandora M)* - Stand Ambassade de France/BIEF

[21/11]
15.30: Guy Delisle – Autografe şi masă rotundă cu Sylvain Coissard – „Banda desenată, o industrie creativă" - Salonul de ceai
Guy Delisle – Signature et table ronde « La bande dessinée, une industrie créative » avec Sylvain Coissard - Salon de thé
17.00: Sesiune de autografe cu Guy Delisle, Standul Institutul Francez/BIEF
Guy Delisle - Signature sur le stand de l'Ambassade de France/BIEF

INSTITUT FRANÇAIS DE BUCAREST
gaudeamus 2010
POLIROM LEDA PANDORA M
www.institut-francais.ro
Institutul Francez
http://twitter.com/InstitutFrancez

Cu ochii-n 3,14

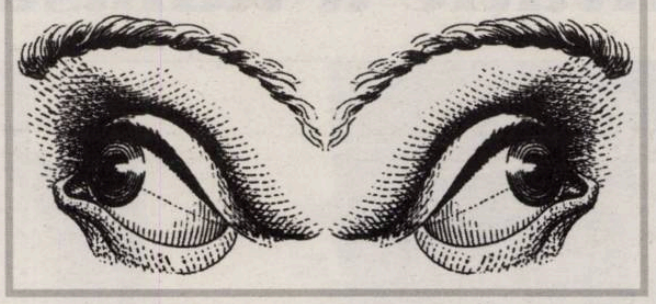

UN AMIC I-A SPUS UNUI TIP CARE VINDE GOGOŞI VIRTUALE: „TU N-AI PROPORŢII HIPERBOLICE, CA NEMŢII LA PLIC"

■ Un amic i-a spus de la obraz unui tip lipsit total de tact: „Tu n-ai tact fiindcă nu te gîndeşti la tac-tu". Mai mult decît un calambur, e o ipoteză de lucru. (**R. C.**)

■ În noul clip al Shakirei filmat pe plaja Barceloneta (daţi search „Loca" pe YouTube) apare, la un moment dat, un tip care vinde gogoşi direct de pe o tavă ţinută pe cap. Ei bine, astă-vară eu am cumpărat o gogoaşă chiar de la el. Să mai spună cineva că Shakira nu-mi e predestinată! (**M. C.**)

■ Regina Marii Britanii şi-a făcut cont pe Facebook. Poţi s-o „apreciezi" sau să-i devii „fan", nu poţi însă să-i „ceri" prietenia. Pentru că, nu-i aşa, socializăm, dar totuşi nu ne tragem de şireturi, fie ele şi virtuale, cu regalitatea. (**S. G.**)

■ Jurnalista (mondenă) Monica Vlad s-a apucat să-i scrie autobiografia (romanţată) lui Cătălin Botezatu sub forma unei trilogii romaneşti intitulate *Trei vieţi*. Se pare că prima parte, *Pedeapsa*, tocmai lansată cu tam-tam, se va ocupa de perioada în care Cătălin Botezatu a fost închis la Cremona pentru bancrută frauduloasă şi în care, ne spune jurnalista ce debutează astfel în proză, „este nevoit să se adapteze unui mediu nociv, care îi macină sănătatea fizică şi psihică, trăieşte o adevărată dramă care pe zi ce trece capătă proporţii hiperbolice, cunoaşte tot felul de personaje şi încearcă experienţe pe care şi-ar fi dorit să nu le cunoască". Dacă-l vezi pe personajul CB pe copertă, într-o poziţie literară consacrată, cu biblioteca în spate, sprijinindu-se în baston, dar cu gleznele ieşindu-i din pantalonii costumului alb ca zăpada, înţelegi exact de ce a ţinut să fie imortalizat la 44 de ani. *This is it!* (**S. S.**)

© L. Bodea

■ Am scris în *România liberă* un editorial în care vorbeam de bine semnarea tratatului cu Moldova. Cu ocazia asta, un comentator mă acuză că sînt plătit de germani ca să spun chestiile astea, că aş fi un fel de agent neamţ, cum ar veni. Ceea ce m-a mirat e următorul aspect: acuzaţiile că ăla e plătit de Moscova sau cutare e agent american curg gîrlă pe Internet, ba cu ruşii, ba cu americanii, asta e moda, dar de agenţi ai nemţilor nu prea am auzit, eu sînt primul. Şi de ce tocmai de nemţi? Oare par eu aşa serios, muncitor, calculat, ca nemţii adică, deci probabil nemţii mă plătesc? Cu cît mă gîndesc mai mult, cu atît mi se pare un compliment tare drăguţ. (**C. G.**)

■ Reclamă la Knorr, pe o clădire din Piaţa Victoriei: „Fiecare masă este o ocazie specială". Exact. Şi dacă fiecare masă este o ocazie specială, ar fi culmea culmilor să o strici cu o supă la plic. (**L. V.**)

UN AMIC I-A SPUS UNUI TURIST NAIV, ÎN TIMP CE ÎŞI FLUTURA APA DE IZVOR: „ÎNŢELEG CĂ O FEMEIE ÎŞI AMINTEŞTE DOAR ZGOMOTUL DE FOND"

■ Ministerul Turismului şi Poşta Română au dat o nouă lovitură de marketing pe piaţa internaţională a brandurilor de ţară: timbrele poştale de 1 leu – adică cele destinate corespondenţei *interne* – reproduc acum imaginea unui turist fotografiind Sfinxul din Bucegi, precum şi logo-ul cu „Explore the Carpathian garden". Mare e grădina lui Dumnezeu! Şi e plină cu miniştri şi publicitari. (**M. C.**)

■ O întrebare apăsătoare din *Amantul doamnei Chatterley:* „Poate fi cineva naiv fără să fie prost?". Şi o frază decisă, tot de acolo: „Nu-i plăceau femeile, le dispreţuia. Era un prost". (**R. C.**)

■ La tîrgul „Praznicul Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril" de la MŢR am fost întîmpinată, lîngă butoiele cu must, de o mîndră în costum popular, cu cosiţa împletită. Auzindu-mi mirarea (cum de mai e must în luna noiembrie), tînăra mi-a explicat – cu o „atitudine" şi-un aer de precupeaţă, şi în timp ce îşi flutura ţigara aprinsă prin faţa mea – cît sînt ei de harnici şi cum la ei există must pînă în martie. Minunat, dar oare ăsta e „ţăranul român"? Mă-ndoiesc. (**P. M.**)

■ De la un timp încoace, împărtăşesc obsesia multora dintre compatrioţii mei pentru apa îmbuteliată. M-am lăsat de apă minerală şi am trecut pe apă plată, de preferat apă de izvor, şi tot testez mai multe sortimente. Citesc etichetele, mă împrietenesc cu sursele, studiez cantităţile de sodiu şi pH-ul. Pot face deja recomandări: apa de izvor de la Azuga şi o alta, tot din Bucegi, de pe la Scropoasa, care nu se găseşte decît la Carrefour. Nu recomand apa bulgărească „Divin" (n-are legătură nici cu vinul, nici cu divinitatea) din Munţii Rodopi. Ca o iubitoare de vin ce sînt, nu-mi imaginam că apa poate să aibă atîtea gusturi diferite. Chiar... or fi existînd degustători de apă? (**A. P.**)

■ Înţelepciunea populară ad-hoc găseşte asemănări acolo unde nici cu gîndul n-ai gîndi: „Ia uite, cartoful din scobitoare parcă ar fi turbanul lui Carol!" – a constatat, într-o zi, în maşina 300, un cetăţean bucureştean (surprins de un prieten) cînd trecea pe lîngă monumentele din Piaţa Revoluţiei. De altfel, înţeleg (de la acelaşi prieten) că locul respectiv, tocmai datorită aglomerării de monumente (celor două deja menţionate li se adaugă statuile lui Maniu şi Coposu), a fost propus pentru *Cartea Recordurilor*. (**I. P.**)

■ O ştire macabră a făcut înconjurul lumii: o femeie de 22 de ani din Jacksonville, Florida, şi-a bruscat şi şi-a omorît copilul în vîrstă de trei luni, pentru că plîngea în timp ce ea juca, pe Facebook, *Farmville*. Înţeleg că jocul acesta e scandalos de popular... (**A. M. S.**)

■ Peştişorul de aur îşi aminteşte doar ultimele trei secunde din viaţa sa. Nu-i împrumutaţi bani! (**M. C.**)

■ Întrebare naivă către Poliţia Rutieră: mai e interzis claxonatul în oraş? În Piaţa Victoriei (unde avem noi sediul), am numărat într-o zi de lucru obişnuită cam 7856 de claxoane. La faţa locului se aflau vreo 4-5 poliţişti. N-am văzut să amendeze pe cineva. Dimpotrivă, au contribuit şi ei la zgomotul de fond fluierînd ca disperaţii cînd trecea cîte-o coloană oficială... Păi, să mai ai/faci *Dileme* în condiţiile astea? (**M. V.**)

UN AMIC I-A SPUS PARTENERULUI DE VIAŢĂ: „MĂ SIMT CA ÎN SMÎNTÎNĂ"

■ Potrivit unui studiu canadian, cică declanşarea maladiei Alzheimer ar putea fi întîrziată cu cîţiva ani la persoanele bilingve. Probabil că uiţi cum se spune la cratiţă în engleză, dar ţi-aduci aminte numele ei în franceză, uiţi cum se cheamă prosopul în franceză, dar mai durează pînă să se şteargă din memorie şi cuvîntul englezesc. Şi astfel vei vorbi frangleza. Pentru a nu uita însă numele partenerului de viaţă, nu-ţi mai foloseşte bilingvismul. Ar trebui poate atunci să fii şi bigam, de ce nu şi bisexual... (**A. M.**)

■ Afară-s peste douăzeci de grade şi pe strada mea copacii şi stîlpii au fost împodobiţi, peste noapte, cu luminiţe, ca de Crăciun. Mă simt ca în Florida. Dar nu găsesc plaja. (**M. M.**)

■ Am mers într-o seară, cu nişte prieteni, să mîncăm ceva la un restaurant. Locul era OK, hrana era cum trebuie. Am consumat ce-am consumat, apoi am cerut nota. Am primit-o. Cînd să plătim, apare doamna care ne servise şi zice, uşor stînjenită: „Am uitat să trec MBS-ul". „Ce-i aia?", întreb. „Mămăliguţa cu Brînză şi Smîntînă." (**D. S.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

PUBLICITATE

VOLVO

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VII ■ nr. 354 ■ 25 noiembrie – 1 decembrie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

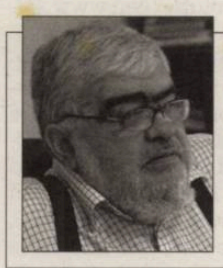

ANDREI PLEŞU
„Politică de cadre“
pagina 3

Interviu cu
LAURIE ANDERSON
pagina 15

Divanul *Dilemei vechi*
IRINEL POPESCU
paginile 20-21

Cît mai tolerăm intoleranţa

© Alix Stanciu

Revista: 3,99 lei

„Căutînd a descoperi feţele intoleranţei, ne pomenim confruntaţi ca-ntr-o oglindă cu propriile noastre feţe.“

TITA CHIPER

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

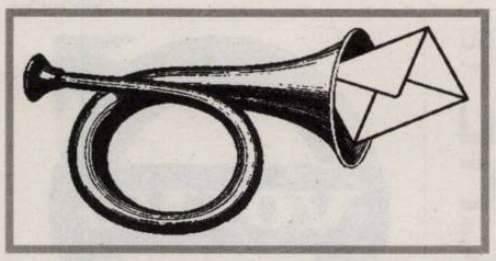

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

album dilematic Mirel Bănică

NR. 352

Articolul Mariei Iordănescu, „Ce ştiu copiii de azi...“

Aveam 7 ani la Revoluţie

„Ce ştiu tinerii din România ultimelor decenii despre comunism?“

E întrebarea care m-a făcut să reacţionez la articolul Mariei Iordănescu – „Ce ştiu copiii de azi despre trecut?“. E probabil întrebarea care m-a împins şi pe mine spre căutările mele, adică „Ce ştiu despre comunism?“.

Am 28 de ani, aveam 7 la Revoluţie.

Îmi mai amintesc cozile la pîine, la fabrica de pîine de peste stradă; îmi revine înaintea ochilor şi cartela pe care era bifată porţia la care aveam dreptul pe familie.

Îmi mai amintesc uniforma de şoim al patriei, legată de regretul că nu am fost niciodată pionier – era o dorinţă care a rămas neîmplinită, dar pe care nu o mai regret de mult.

Îmi amintesc serile petrecute în bucătărie cu mama, tata şi fratele meu, la lumina ochiurilor aprinse de la aragaz, pentru că cineva luase curentul electric. Cine ştie unde se dusese...

Ar mai fi şi alte amintiri, probabil. Dar le las şi pe ele să se ducă... Nu le-aş schimba cu libertatea de acum, aşa cum o resimt eu. Poate strîmbă, poate iluzorie, dar nu trăieşti, în orice clipă, cu teama cuibărită în tine.

Astăzi, sînt din ce în ce mai interesată de comunism. O să vorbesc doar de cîteva momente foarte recente care mă împing spre acest subiect.

Am citit mult despre Monica Lovinescu datorită unui curs la master. Am aflat din scrierile ei cîte ceva despre intelectualitatea din România dinainte de '89, despre Europa Liberă, despre Doina Cornea. Am citit-o puţin şi pe ea. O să merg mai departe cu lectura.

Vara asta, am ajuns la Sighetu Marmaţiei, la *Memorialul* din fosta închisoare de acolo. Chipurile oamenilor ucişi de comunism, lipite pe pereţi, camerele de tortură, mesajul de dragoste scris pe un săpun... toate vorbesc despre cruzimea a ceea ce s-a întîmplat în România înainte de '89.

Pentru a fi mai aproape de acest subiect, m-am oferit voluntar la Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului. În acest moment, se lucrează, pe bază de voluntariat, la un documentar legat de ce s-a întîmplat la Piteşti.

Mi-e greu să răspund la întrebarea „Ce ştiu tinerii?“. Să nu alunecăm însă pe panta că tinerii cred tot ce se toacă în talk-show-urile televizate. Sper că tinerii caută să afle, altfel decît lipiţi de ecranele televizoarelor.

Dana ACHIM
achim_mdana@yahoo.com

NR. 350

Articolul lui Mircea Vasilescu, „Dezastrul. Sfîrşit de capitol“

Generalizarea „eşecului“ nu e OK

Stimate domnule Vasilescu,

M-am tot „foit“ pînă să vă scriu.

Felicitări multe pentru articolul „Dezastrul. Sfîrşit de capitol“, cu care rezonez adînc.

Cred că mediul în care respirăm azi în România este destul de toxic.

Dincolo de probleme reale – economice, politice, sociale – există o toxicitate de atitudine în care băltim deja de ceva timp.

Lehamitea, negarea, defăimarea, lipsa de încredere sînt chestiuni curente, ce subliminal sînt deja impregnate în respiraţia cotidiană, încă de la primul buletin de ştiri al dimineţii.

Asta nu înseamnă că situaţia e roză sau că avem un guvern competent sau că nu sînt lucruri majore de îmbunătăţit.

Pericolul este însă să cazi într-o extremă aberantă care nu doar că nu e adevărată, dar este şi profund dăunătoare.

Un alt pericol este să te ducă valul lehamitei într-o direcţie care nu este, de fapt, a ta. Construirea unei perspective obiective este greu de realizat, însă cred că merită efortul dacă ai dorinţă să schimbi ceva în bine.

Personal, în afară de RFI (radio), *Dilema veche, 22,* Mediafax (presă scrisă) şi Nimic (TV) nu mai accesez alte canale pentru ştirile interne, de aproape un an de zile. Paradoxal, să fii mai puţin informat devine mai util, astăzi, deoarece cantitatea de ştiri negative (de multe ori false şi nefolositoare) este prea mare, ca să te poţi descurca, filtrînd şi selectînd în căutare de perspective obiective, non-manipulatorii. Am început şi eu să scriu, mai ales cînd am văzut că formatori de opinie s-au resemnat şi aproape recomandă emigrarea, motivînd „falimentul naţional“. „Falimentul naţional“ al României este o isterie ce a devenit autoîntreţinută.

Merită mereu să faci o comparaţie, de bunsimţ, mai ales că informaţia e publică şi relativ la îndemînă doar cu o legătură Internet. Dacă microbul emigrării a apucat să intre în sînge, m-aş bucura dacă oamenii măcar ar alege ceva mai bine. Am cunoscut o grămadă de tineri, cu creier din belşug, care spală vase, legume şi toalete în UE, într-un mediu trist de umilitor. Că în Grecia nu prea e bine zilele astea e clar. Există un indicator public pe care merită să te uiţi cînd vrei o comparaţie obiectivă, cu referire la faliment. Se numeşte CDS *(credit default swap)* şi nu trebuie să ştii ce înseamnă. Doar că, dacă e mare, e cam *belea*. Al Greciei e chiar mare – CDS la 1 an e 672 şi la 5 ani e 795. Al României e 226 la 1 an şi 290 la 5 ani.

Indicatorul nu vorbeşte despre destine personale, ci despre proximitatea de faliment a unei ţări.

Te poţi gîndi însă că atunci cînd în Irlanda, Portugalia, chiar şi Spania, statul o duce al dracu' de greu, şansele sînt extrem de mici (probabilistic vorbind) ca destinul tău personal să dea de succes.

Dacă afli că Irlanda are CDS 379 la 1 an şi 445 la 5 ani, iar Portugalia 267 la 1 an şi 379 la 5 ani, apoi compari cu România, vei închide liniştit televizorul unde non-experţii latră, îţi vei alege cu mai multă grijă ziarele şi vei putea relativiza orice comentariu socio-economic, indiferent cîte bancuri se fac pe tema statisticienilor.

Oriunde ai fi, e preferabil să te împaci cu tine însuţi şi să te fereşti de manipulări. Dacă se poate să-ţi formezi o opinie proprie, bazată pe informaţii ne-denaturate, cu atît mai bine.

Dacă se poate să nu te iei după turme de interese care creează isterii, e cu atît mai bine, în primul rînd pentru confortul propriu. Altfel, ajungi să susţii opinii false pe care nici nu mai ştii cine ţi le-a băgat în cap.

Repet, sînt multe de făcut aici şi lucruri mizere sînt grămadă; mulţi pot să spună că irlandezul sau portughezul e mai civilizat pe stradă, însă deja argumentaţia se duce în altă zonă, diferită de cea a „falimentului“ şi merită, din nou, relativizată.

În acelaşi timp, dacă obiectivul personal e să fii fericit, cred că merită să alegi cu grijă, iar cînd îţi dai cu părerea despre lucruri mari, să te gîndeşti dacă ce spui e chiar opinia ta şi dacă ai reuşit să te informezi suficient.

Dacă cineva decide să emigreze pentru a-şi îmbogăţi experienţa de viaţă/profesională sau pentru că meseria lui nu e respectată în ţară, este un pas firesc, mai mult decît justificat.

Ce nu cred că e OK este generalizarea „eşecului“ şi căutarea strict a negativului, doar pentru că la modă este lamentarea şi isteria generalizată.

Ieri stăteam la semafor şi un „bizon“ a aruncat o cutie de bere pe şosea. Am oprit maşina, am luat cutia de pe jos, i-am ciocănit în geam, dar am dus-o *eu* la coş, în cartierul în care locuiesc. Că lucrurile se vor schimba cîndva în bine, nu am nici o îndoială. Paradoxal, viteza de îmbunătăţire ţine şi de capacitatea de a ne gestiona frustrările şi de a avea expectaţii la nivelul realităţii în care trăim. Altfel, dintre factori generatori de schimbare pozitivă (cum sînt sigur că ar putea fi o grămadă de tineri intelectuali), vom deveni nişte flăcăi care nu fac altceva decît să alimenteze disconfortul general. Fără a fi un revoluţionar, cred că se poate schimba ceva cu revoluţie (gen www.salveazavieti.ro).

Cred mai mult, însă, într-un realism pragmatic, fără speranţe deşarte în schimbările care ar trebui să vină *top down*; un realism care presupune să îţi asumi un anume tip de responsabilitate în universul mic în care trăieşti (indiferent dacă se referă la familia ta, vecinii tăi, colegii tăi de birou, prietenii de bere etc.), să repari univers mic după univers mic, să le interconectezi şi să speri la un efect pozitiv de avalanşă. Şi mai am certitudinea că „lehamitea“ te ajută foarte puţin.

În acelaşi timp, observ de vreo cîteva luni, pe lîngă articolele *Dilemei,* o campanie de echilibrare a negativismului din presă şi de promovare a ştirilor non-defăimătoare, mai ales în zona blog-urilor personale şi a ONG-urilor.

Scrisoarea de faţă se înscrie în acelaşi capitol.

Cu mulţumiri,

Codruţ NICOLAU
Codrut.Nicolau@unicredit.ro

AM ZÎMBIT LA...

Un şoricel cu suflet de om – o dramă

Numele meu este Oby şi sînt un şoricel care trăieşte într-o bibliotecă. M-am născut într-o familie normală de şoareci: mamă, tată, fraţi, casă, obiceiuri şi obligaţii. O vreme am stat cu familia mea încercînd să mă desprind de ei şi să-mi găsesc locul. Credeam că plecînd de acasă găsesc răspuns la toate întrebările mele. Am colindat o vreme prin lume, pînă am înţeles că nicăieri nu-i locul meu: el nu există, ci trebuie creat de mine. M-am mutat într-o bibliotecă, aici ceilalţi şoareci nu mă deranjează, nu e un loc agreat de ei. Mie-mi plac oamenii, deşi ei nu mă plac pe mine. Îmi place curiozitatea cu care citesc. De dragul lor am învăţat să citesc, să înţeleg de ce sînt atît de fascinaţi de cărţi. Am înţeles şi, cu timpul, am găsit cîteva răspunsuri la întrebările mele. Nu mă ajută cu nimic, dar sînt puţin mai înţelept.

Eu sînt un şoricel cu suflet de om. Asta-i drama vieţii mele. Oamenii nu mă acceptă, iar printre şoareci nu mă simt în largul meu. Din acest motiv trăiesc într-o bibliotecă.

Îmi place să stau ore întregi în ascunzătoarea mea şi să-i observ pe oameni. Oamenii ascund atîta profunzime. Sînt atît de diferiţi chiar şi fizic. Am descoperit că unii sînt ca mine: nu se simt în largul lor printre ai lor, au suflet de extraterestru.

Cel mai mult o îndrăgesc pe Mira. Ea vine în fiecare zi la bibliotecă. Citeşte multe cărţi ezoterice – ea caută răspunsuri, de parcă răspunsurile se află în cărţi. Dacă aş şti limba oamenilor, i-aş spune că nu există niciunde un loc cu răspunsuri. E simplu: ea are sufletul altfel. Trebuie să-şi găsească un loc ca biblioteca mea: aproape de cei cu suflet ca al ei. Dar eu nu ştiu unde este acel loc. Am avut noroc că l-am găsit pe al meu. Mira are ochii trişti, uneori plînge pe furiş şi cîteva lacrimi cad pe paginile cărţilor. Ea le şterge cu grijă şi-n grabă, uitîndu-se în jur. Îi e ruşine să plîngă.

Într-o zi am urmărit-o pînă în holul de la ieşire. I-a sunat telefonul. Dintr-odată era altă Mira: veselă, volubilă, uşor superficială – ca toţi ceilalţi oameni. Oare Mira se preface în bibliotecă, sau în tot restul timpului ei? Pe Mira nu o văd decît eu la bibliotecă, dar ea nu ştie.

Cristina VINTILĂ
crista2610@gmail.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 10.000 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

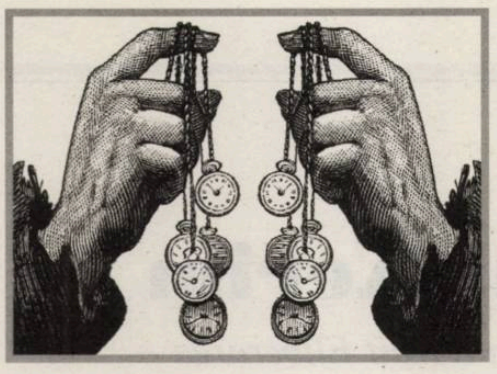

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

Politică de cadre

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Citesc în revista *22* un text halucinant despre Biblioteca Centrală Universitară. Fostul director, pensionat în grabă, trebuia înlocuit cu altcineva. Postul e important: implică prestigiu, competență, experiență managerială. Se dă un concurs. Se prezintă trei candidați, dintre care doi au o anumită carieră în domeniul biblioteconomiei. Amîndoi sînt depunctați în favoarea unui al treilea candidat, al cărui parcurs profesional nu are nici o legătură cu domeniul. Or, tocmai acest al treilea candidat cîștigă. Trebuie să fie vorba, îți spui, de cineva cu înzestrări excepționale, de vreme ce, fără să-și fi legat niciodată numele de știința bibliotecii, fără să fi lucrat niciodată într-o instituție de profil, este socotit directorul optim al unuia dintre cele mai importante depozite de carte din țară. Devii curios. Apoi perplex. Apoi mînios. Apoi, ca întotdeauna în România, te resemnezi, surîzi amar și te umpli de lehamite.

Cîștigătorul e o doamnă. A absolvit Academia Națională de Informații din cadrul SRI. E expert în probleme de securitate, fost candidat PDL la europarlamentare, fost director de cabinet și consilier personal al ministrului Comunicațiilor Gabriel Sandu, consilier local (PDL) la primăria sectorului 4, membru al Asociației Române de Luptă Antiterorism, membru în consiliul de administrație al Poștei Române, consilieră pe probleme de securitate a ministrului Apărării Mihai Stănișoară, membru al Asociației Române de Relații Publice, director general al Grupului Editorial Tritonic, profesor la SNSPA etc. etc. etc. O carieră spectaculoasă, aparținînd cuiva care pare de neînlocuit, de neocolit, simultan necesar pe mai multe paliere de expertiză. Singura zonă în care doamna n-a apucat pînă acum să se ilustreze e aceea a bibliotecilor. Trebuia, deci, să i se ofere ceva adecvat, pentru rotunjirea unui CV aproape renascentist. E, oricum, indicat ca Biblioteca Centrală Universitară să fie condusă de un vlăstar tînăr al SRI, de un specialist în Instituții Euro-Atlantice, în Comunicare Politică, în probleme de apărare, informatică, poștă, edituri ș.a.m.d.

Lansarea unui alergător pe toate culoarele deodată sfîrșește, inevitabil, prin a-l epuiza.

N-o cunosc pe doamna cu pricina. Nu exclud să fie un om simpatic, deștept, abil, pragmatic, descurcăreț. Dar mă nedumerește apetitul ei dezlănțuit pentru funcții și grade, lăcomia ei instituțională, agresivitatea penetrantă a ambiției ei profesionale și trans-profesionale. Aș sfătui-o, amicalmente, să facă o pauză. Să nu vrea *tot*, să nu vrea *orice*, să lase loc și altora, mai ales în teritorii unde nu e la ea acasă. Iar pe susținătorii ei, i-aș sfătui să n-o reducă la un instrument de partid, să n-o suprautilizeze, să n-o pună în situația antipatică și, în definitiv, ridicolă, de *jolly-joker*. Dacă cred, într-adevăr, în valoarea ei, să-i dea răgazul unui efort de concentrare, de aprofundare, de reevaluare critică a resurselor proprii. Lansarea unui alergător pe toate culoarele deodată sfîrșește, inevitabil, prin a-l epuiza. Nu mai spun că nu șade frumos unei doamne să fie așa agitată. Un pic de grație, de discreție, de seninătate i-ar face, cu siguranță, bine.

Dincolo de cazul personal, se deslușește însă o problemă mai gravă: modul în care se face la noi politică de cadre. Cu regulamente modificate *ad-hoc* în beneficiul cîștigătorului dinainte știut, cu „aranjamente“ de culise, cu influențe de partid, cu punerea între paranteze a competențelor reale și a bunei funcționări a instituțiilor. Totul e mai important decît pura normalitate. Competiția reală, legitimă și benefică e mereu înlocuită de un *poker* tenebros și neproductiv. Și lucrurile merg prost. Întrebarea e din vina cui și dacă putem corecta ceva. Din vina cui știm și, dacă nu știm, ne-o spun, seară de seară, televiziunile: Băsescu! Prin urmare, noi ceilalți n-avem nimic de făcut. Poate vreun miting-două la poarta Cotrocenilor...

Întrebări de la copii

Dragi copii, imaginați-vă că sînteți jurnaliști. Ce întrebări i-ați adresa dlui Andrei Pleșu? Trimiteți pe adresa redacției cîteva întrebări și cele mai interesante vor primi răspuns în rubrica „nici așa, nici altminteri“.

Nu uitați să semnați mesajele și să vă prezentați în cîteva rînduri.

Puteți trimite întrebările prin e-mail (dilema@satiricon.ro) sau prin poștă *(Dilema veche,* Calea Victoriei 155, bloc D1, scara 6, etaj 5).

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Marketing de stînga

La Gaudeamus a fost lansată o carte extrem de interesantă, coordonată de Victor Neumann (profesor la Universitatea din Timișoara) și Armin Heinen (profesor la Universitatea din Aachen): *Istoria României prin concepte* (apărută la Editura Polirom, http://www.polirom.ro/catalog/carte/istoria-romaniei-prin-concepte-perspective-alternative-asupra-limbajelor-social-politic-3938). Este o culegere de studii care analizează termenii, conceptele și limbajele folosite în textele socio-politice, juridice, literare și publicistice. Practic, este o propunere de rescriere a istoriei României pornind de la discutarea felului în care utilizăm termeni precum națiune, popor, progres, proprietate, liberalism, educație, tranziție și alții. Este necesară o asemenea rescriere? – se întreabă coordonatorii. Cu siguranță. Nu numai pentru că majoritatea acestor termeni datează din secolul al XIX-lea (și mulți autori îi folosesc cu *accepția* de atunci), dar și pentru că – așa cum ne arată dezbaterile publice din ultimele două decenii – neînțelegerile, disputele, reacțiile sînt provocate adesea de o „neașezare“ terminologică, de ambiguități ori sensuri greșit înțelese.

Bunăoară, în anii '90 presa (culturală sau intelectuală, dar nu numai) era plină de polemici pe teme precum proprietatea, economia de piață, liberalismul, democrația, societatea civilă etc. Polarizarea politică de atunci (pe de o parte „neocomuniștii“, pe de altă parte „partidele democratice“) lăsa prea puțin loc pentru nuanțe ori pentru gîndirea independentă. Iar discursul politic și-a „remorcat“ întrucîtva discursul intelectual: GDS-ul era considerat „de dreapta“ pentru că susținea mai degrabă PNȚ și PNL (deși membrii grupului nu erau neapărat oameni de dreapta – sau nu toți). Intelectualii din preajma lui Ion Iliescu se autodeclarau „de centru-stînga“, deși unii erau adepții unui accentuat naționalism post-ceaușist (iar textele publicate atunci stau mărturie). Construcția unei „axe“ politice pe criteriile stînga-dreapta (și a „culturilor“ aferente de stînga și de dreapta) a fost ratată. Dar termenii au continuat să fie folosiți, adesea cam alandala, eventual ca simple etichetări comode, pentru identificarea „adversarilor“.

Treptat, pe măsură ce societatea noastră s-a deschis către lumea occidentală, au fost importate de acolo elementele care ar trebui să redefinească cei doi „poli“. Mi se pare însă că au fost împrumutate mai degrabă lucrurile de suprafață: un vocabular și o listă de subiecte „la modă“ (adesea neconectate la realitățile tranziției românești). De pildă, despre „corectitudinea politică“ s-a scris – pro și contra – enorm și cel mai adesea superficial, editorialiștii neamului preluînd din mers tema și dîndu-și abitir cu părerea, fără a o cunoaște profund. Tot așa, pe măsură ce în discursul public a pătruns termenul „capitalism“ (inițial evitat, „eufemizat“ prin folosirea expresiei „economie de piață“), s-au pronunțat despre el nu doar experții, dar și oameni care nu știau de cîte feluri este și care îi este substanța, dincolo de simpla etichetă.

Astăzi, mi se pare că asistăm la o redefinire a discursurilor intelectuale „de stînga“ și „de dreapta“. O altă carte lansată la tîrg – *Repere intelectuale ale dreptei românești* de Cristian Pătrășconiu (Editura Humanitas) – conține zece ample interviuri cu personalități ale culturii de azi (detalii, aici: http://www.humanitas.ro/humanitas/repere-intelectuale-ale-dreptei-rom%C3%A2ne%C5%9Fti). Sînt oameni care s-au declarat într-o formă sau alta ca fiind de dreapta, dar care au și fost etichetați ca atare de către „adversari“. Întîmplător sau nu, sînt și personalități cu o mare notorietate în spațiul public (Neagu Djuvara, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Nicolae Manolescu, Horia-Roman Patapievici, Virgil Nemoianu, Vladimir Tismăneanu, Andrei Cornea, Lucian Boia, Alexandru George). Dar, mai mult decît atît, sînt autorii unor cărți importante și, unii dintre ei, publiciști foarte activi în ultimii 20 de ani. Pînă acum, cei mai vizibili din lista de mai sus (Horia-Roman Patapievici, Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu) au generat, pe lîngă tot felul de atacuri în publicistica de toată mîna (cel mai lipsit de sens fiind eticheta de „intelectualii lui Băsescu“), și contestări cu oarece fason și cu pretenții de metodă. *Boierii minții,* de pildă, după ce pornea aparent sistematic de la Maiorescu și Gherea și aplica o teorie americană ceva mai veche și depășită (a „grupurilor de prestigiu“), ajungea să-și dezvăluie teza cu care de fapt pornise la drum: că cei trei ar fi alcătuit un fel de „monopol intelectual“. Teza este reluată în recenta culegere *Idolii forului,* unde „unghiul“ de atac este altul: celor trei li se contestă competențele. Tot așa, o nouă revistă online (criticatac.ro) publică, pe lîngă lucruri inspirate din temele de dezbatere ale stîngii occidentale, și unele texte preocupate doar să „reacționeze“ față de textele celor trei. Deocamdată, „noua stînga“ se definește prin contestarea (uneori obsesivă) a dreptei. Din acest tip de atitudine a făcut un instrument de marketing. Așa încît sînt extrem de curios cum va fi privită/primită cartea lui Cristian Pătrășconiu dinspre „polul de stînga“. Mi-ar plăcea să asistăm la o dezbatere pasionantă de idei, dar mă tem că nu va fi așa.

ținerea de minte

„Trebuie să pătrunzi în tine însuți «înarmat pînă-n dinți» – spusese Valéry. Condiția aceasta o întrupează *Caietele*... La curent cu tentativa din *Caiete,* Bergson exclamase: trebuia să se încerce odată și-odată una ca asta! Cineva trebuia să o facă!

O făcuse cel care putea afirma fără cel mai mic risc al ridicolului – «Prostia nu e partea mea tare». Răsfățîndu-se un pic, Valéry putea să declare că după orele matinale petrecute cu însemnările din *Caiete* nu prea mai avea ce face în timpul zilei, își cîștigase libertatea de «a arde gazul» prin saloane și chiar pe aceea de a fi «prost» în restul timpului. Nu era de altfel deloc «prost» nici în saloane; era, zice-se, fascinant. Monologurile sale mondene se forjau în primele ceasuri ale zilei în *Caietele* sale, doar că erau mai puțin austere decît paginile acestora, mai conviviale, poate și o idee mai «frivole», doar o idee... Zic «monologuri», pentru că omul de lume Valéry iubea această ipostază aproape la fel de mult cum iubea deplina solitudine a dimineților, nu cultiva «conversația», vorbea de unul singur, fără să-i «asculte» pe ceilalți – André Gide se plînge uneori în *Jurnal* iar alteori se arată iritat de neatenția funciară a egocentricului său prieten de o viață... Tot Gide îi reproșează, întîlnindu-l, că nu l-a mai văzut de multă vreme – nici eu, răspunde, nu m-am mai văzut de mult, pe mine însumi...“

Lucian Raicu,
O sută de scrisori din Paris,
Editura Cartea Românească, 2010

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Vecinul meu, domnul Kerim

– azi aflăm ce i s-a întîmplat după Revoluţie şi cum a trăit Eliberarea –

Carevasăzică, domnul Kerim s-a născut în Irak într-o familie înstărită, s-a înscris la Tineretul Comunist Irakian şi, datorită profesorului de muzică din vecini, a prins drag de România. Unde a şi ajuns. Pentru a învăţa, a se căsători cu o rusoaică şi, apoi, a preda la IPG, în Ploieşti.

S-a mutat în Bucureşti, unde a mai tradus din arabă, la cerere, pentru sindicate, ambasade sau chiar la nivel guvernamental. „Dînsa" (adică doamna Galea, soţia din Leningrad) se îmbolnăvise de diabet. Nu au putut să se mute la fraţi, în Maroc. Au încercat, dar Dînsa nu a suportat clima caldă şi umedă din Maghreb. Au rămas în România, au trecut prin lipsurile anilor '80. Evident, fraţii mai bogaţi l-au ajutat cu bani, avea acces în shop şi mai cumpăra un salam de Sibiu, cafea Wiener şi ţigări Kent. La fiecare conversaţie, de cîte ori încerca să se plîngă de nenorocirile aduse de Ceauşescu, fraţii îl luau peste picior şi îi reproşau înscrierea la comunişti. Domnul Kerim le mai răspundea în doi peri, se mai certau cîteodată. Apoi se împăcau. Domnul Kerim crede sincer că toţi oamenii sînt buni şi că trebuie ajutaţi, că săracii au tot dreptul să ceară bogaţilor să îşi împartă averile. De altfel, cît timp a avut bani, domnul Kerim a dat tuturor vecinilor, la nevoie.

Aşa l-a prins Revoluţia. Băiatul era deja la Baia Mare, se însurase cu o maramureşeancă. La scurtă vreme, prin anii '90, a emigrat în Canada. A mai venit de două-trei ori acasă, l-a adus pe nepoţel, să-şi cunoască bunicii. Prin anii '90, viaţa a devenit grea pentru cuplul ruso-irakian. Au

Bagdad

ieşit la pensie, iar boala Dînsei s-a agravat. Medicii au fost nevoiţi să îi amputeze ambele picioare. Ani de zile, în fiecare dimineaţă, domnul Kerim ieşea pe balcon cu un şezlong, apoi cu o măsuţă, pe care instala o mică vază cu un trandafir, o cafeluţă şi un aparat de radio. Dupa aceea, o aducea, în braţe, pe Dînsa şi o aşeza, încet-încet, pe şezlong. Se descurcau modest din pensie şi cele cîteva sute de dolari pe care i le trimiteau fraţii din Maroc.

Asta a durat pînă la Eliberarea Irakului. Au început zile frenetice pentru domnul Kerim. El se uita la Al Jazeera, noi urmăream CNN-ul. Pe seară, venea la noi şi, lîngă o cafea, un pahar de vin şi o ţigară, făceam schimb de informaţii. După *briefing*, începea ora poveştilor. Domnul Kerim îmi repeta că americanii au ocupat ţara Şeherazadei şi că nu vor putea să distingă prea bine adevărul de ficţiune. Că englezii sînt mult mai bine plasaţi pentru a înţelege locul şi că, de la Lawrence încoace, au dreptul moral să fie pe acolo. Am aflat multe de la domnul Kerim. Inclusiv faptul că, în lumea arabă, o carte se scrie la Bagdad, se tipăreşte la Cairo şi se citeşte la Beirut. Mi-a explicat cu răbdare deosebirile dintre ţările din zonă, cum e cu şiiţii şi de ce un iranian se simte jignit dacă îl consideri arab. Am aflat de ce comuniştii (mai ales kurzi) au devenit principalii aliaţi ai americanilor în zilele imediat următoare dărîmării dictaturii lui Saddam. Au fost taifasuri frumoase, acelea cu domnul Kerim.

După Eliberare a reuşit, cu chiu cu vai, să-şi obţină paşaport românesc şi a plecat să îşi vadă casa părintească. După 50 de ani. Cînd s-a întors, emoţia l-a doborît. A făcut un preinfarct. Şi-a revenit relativ repede şi a înfiinţat o asociaţie culturală a irakienilor din România. A dat avans banii necesari unui sediu, cu promisiunea că îi va recupera ulterior, de la conaţionali. Nu a mai recuperat nimic şi a rămas falit. Au urmat datorii la întreţinere, trai în frig, greutăţi cu îngrijirea Dînsei. Fraţii din Maroc au murit, iar nepoţii nu se simt prea apropiaţi de unchiul cel excentric, un comunist bătrîn care trăieşte în România cu o rusoaică.

Săptămîna trecută, Dînsa a murit. Domnul Kerim era internat în alt spital, cu alt infarct. Tocmai l-am vizitat. Aşa era lîngă el. Domnul Kerim o să plece curînd în Irak. Are acolo o soră şi nepoţi care o să-l îngrijească. Se va întoarce şi el acasă. Din grădina de alături, într-o seară de toamnă, domnului Kerim o să i se pară că aude „Balada" lui Porumbescu.

La revedere, vecine.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

Revoluţia de jos în sus

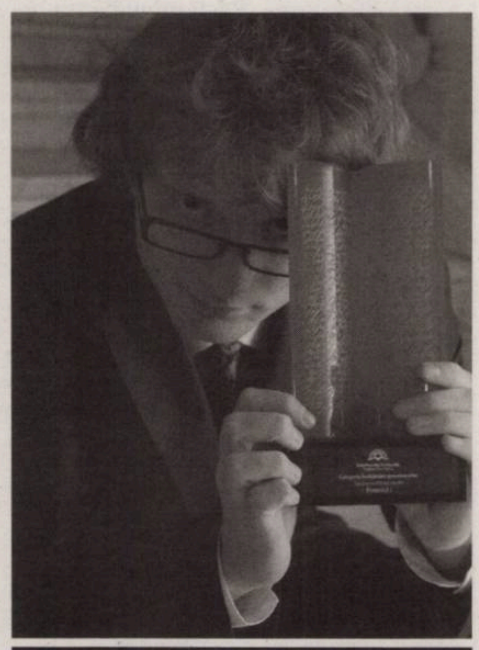

Tudor Giurgică-Tiron, premiul I la secţiunea Elevul anului în cadrul Galei Premiilor în Educaţie 2010

La începutul lunii trecute am fost invitat, în calitate de veteran, să spun câteva cuvinte la festivitatea de deschidere a Centrului de Excelenţă din Iaşi. Ştiam deja ce va auzi sala plină cu câteva sute de copii, majoritatea de gimnaziu: cifre şi statistici, numărul înscrişilor e în creştere, Iaşiul iar e primul pe ţară la mate şi geografie, olimpiade şi medalii. E drept că elevii mai mici merg cu sutele la cursurile de matematică ale CEX, dar întrebarea evidentă e pe drum: vor deveni mai mult de 1% dintre aceştia specialişti în matematică? Vor ajunge toţi din acea sală olimpici internaţionali? Mai mult decât atât, e asta o garanţie a succesului? Şi atunci, pe loc, m-am mai întrebat: cu ce vor rămâne ei după o oră de stat pe scaun şi ascultat discursuri? Atunci a venit un mic moment de „Până aici!", am lăsat deoparte costumul, m-am îmbrăcat cu un hanorac cu glugă şi mi-am pus adidaşi în picioare. Nu voi fi la patru ace pentru că am decis că voi vorbi direct cu ei. Nu am de ce să mă laud că aş fi spus lucruri noi – ca şi acum, există lecţii vechi pe care nu prea ne dăm silinţa să le învăţăm. Ideile pe care le-am expus atunci nu sunt cu mult diferite de cele de mai jos.

Dacă nu era destul de clar, ne confruntăm cu o epidemie la nivel naţional. Maladia cunoscută popular ca „băşcălită", „numipasoză" şi sub alte denumiri regionale, este, atenţie, deosebit de contagioasă. Simptome: o lipsă generală de interes faţă de viitorul personal şi colectiv. Este vorba, desigur, despre acele persoane care se străduie, intens, să facă din dictonul „Ce să-i faci, aşa e în România"... o realitate. Şi de ce să nu recunoaştem, aici este adevăratul cancer al societăţii (poate chiar mai mult decât evaziunea fiscală), care apare atunci când individul nu se mai recunoaşte pe sine ca parte a întregului, când simte că rolul său de celulă activă în organism este refuzat, neglijat şi, deci, neglijabil.

Prin primăvară, când eram, în jargonul nostru, la un inter (olimpiadă internaţională), am întrebat un coleg de generaţie din Lituania dacă se gândeşte să îşi continue studiile afară. „Nu, de ce? Îmi place Lituania" – seninătatea răspunsului lui m-a impresionat atât de mult încât am simţit că trebuie să fac nişte cercetări: am aflat că produsul intern brut pe cap de locuitor al Lituaniei nu e cu mult mai mare decât al României, ba chiar că, într-un studiu de acum câţiva ani, ei stăteau mai prost la capitolul fericire generală. Aşa mi-am consolidat opinia: totul vine din poziţia proprie, din atitudinea elementară a fiecăruia. Impresia pe care mi-a lăsat-o vizita din această vară în Statele Unite a fost pe aceeaşi direcţie: am observat că fiecare, de la vânzătorul de îngheţată la profesorul universitar, încerca să îşi facă treaba cât putea de bine.

Gala Premiilor în Educaţie
Fundaţia Dinu Patriciu

Tânărul român, în special cel care începe să îşi dea, totuşi, seama că propria contribuţie ar putea avea oarecare greutate, se află faţă în faţă cu o dilemă...una într-adevăr veche, care sună cam aşa: Se merită?

Şi totuşi, cu tot fetişul general de tip „Go West", mulţi, din ce în ce mai mulţi, realizează că dacă ceilalţi, mai mult sau mai puţin voluntar, reuşesc să tragă graficele în jos tot incantând şi invocând neputinţa şi zădărnicia, şi ei, cei tineri, pot să pună în practică efectul invers. Dacă nu se merită, ei vor face să se merite. În nuclee din licee, universităţi, din companii sau ONG-uri, o mişcare de rezistenţă se conturează din ce în ce mai clar, şi această mişcare a pornit, peste tot, de la aceleaşi momente de tip „Până aici!". Promotori ai revoluţiei care începe de jos când reformele de sus nu sunt suficiente, sunt văzuţi de unii ca martiri, de alţii ca eroi, de (prea) mulţi cu indiferenţă.

Ceea ce sper eu însă cu adevărat este ca revelaţiile ce ne determină să luăm atitudine să nu fie excepţii, ci un rezultat firesc al faptului că, în şcoală, am fost învăţaţi să reacţionăm energic nu numai când ne confruntăm cu probleme de matematică, ci mai ales cu cele reale – să creştem, deci, celule sănătoase. Of, educaţia, de câte ori trebuie să repetăm, educaţia!

Interesant cum, în acea după-amiază de octombrie, au făcut brusc linişte şi m-au ascultat. Sper că i-am pus în dilemă; de aici începe totul. Oricum, n-ar avea niciun farmec să ne dăm bătuţi. Îmi place cum a pus Schiller problema: „Adevăraţii optimişti nu sunt convinşi că totul va merge bine, dar au convingerea că nu totul poate să meargă prost". Deci daţi-mi voie să mă declar optimist. Şi haideţi să nu aşteptăm atât de mult până când schimbarea va avea loc! Dacă tot am ajuns aici şi dacă nicio altă motivaţie nu funcţionează, încercaţi Simfonia a 9-a.

Tudor Giurgică-Tiron
tudor.giurgica.tiron@gmail.com

Tudor Giurgică-Tiron este elev în clasa a XI-a la Colegiul Naţional Iaşi. Olimpic internaţional la fizică, coordonator de proiect în cadrul Asociaţiei Elevilor şi membru fondator al clubului Interact Iaşi, a fost recompensat cu premiul I la secţiunea Elevul anului în cadrul Galei Premiilor în Educaţie 2010, organizată de Fundaţia Dinu Patriciu.

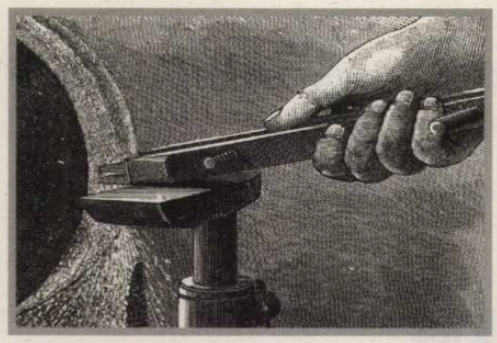

Timothy SNYDER

filozofii lumii

Stalin, contemporanul nostru

Cu 80 de ani în urmă, în toamna lui 1930, Iosif Stalin a impus o politică ce a schimbat cursul istoriei şi a dus la zeci de milioane de morţi, de-a lungul deceniilor, în întreaga lume. Într-o campanie importantă şi violentă de „colectivizare", el a adus agricultura sovietică sub controlul statului. Stalin a continuat colectivizarea, în ciuda rezistenţei masive care a urmat cînd autorităţile sovietice au încercat prima oară să introducă această politică, în primăvara precedentă. Conducerea sovietică s-a bazat atunci pe împuşcări şi deportări în Gulag, pentru a se impune în faţa opoziţiei. Totuşi, cetăţenii sovietici au rezistat în număr mare; nomazii kazahi au fugit în China, ţăranii ucraineni – în Polonia.

În toamnă, împuşcările şi deportările au continuat, fiind completate de constrîngerea economică. Ţăranii erau supuşi unor taxe pînă intrau în sistemul colectiv, iar fermelor colectivizate li s-a permis să ia în stăpînire seminţele pentru semănat ale ţăranilor, folosite pentru a planta recolta de anul următor. Odată ce sectorul agricol al URSS a fost colectivizat, a început foametea. Privîndu-i pe ţărani de pămîntul lor şi transformîndu-i *de facto* în angajaţi ai statului, gospodăriile agricole colective i-au permis Moscovei să controleze atît oamenii cît şi producţia lor. Dar control nu înseamnă creaţie. S-a dovedit imposibil să-i transforme pe nomazii Asiei Centrale în fermieri productivi, într-un singur sezon de cultivat. Începînd cu 1930, aproximativ 1,3 milioane de oameni au murit de foame în Kazakhstan, în timp ce culturile lor sărăcăcioase erau revendicate conform directivelor centrale.

În Ucraina, recolta nu a corespuns aşteptărilor, în 1931. Motive erau nenumărate: vremea neprielnică, vietăţi dăunătoare, lipsa forţei animale, după ce ţăranii au ales să-şi sacrifice şeptelul, decît să îl piardă în favoarea sistemului colectiv, lipsa tractoarelor, împuşcarea şi deportarea celor mai buni gospodari, precum şi întîrzierea semănatului şi recoltatului cauzată chiar de colectivizare.

„Cum se aşteaptă de la noi să construim economia socialistă – a întrebat un ţăran ucrainean – dacă sîntem cu toţii osîndiţi la foame?" Acum ştim, după 20 de ani de discutare a documentelor sovietice, că în 1932 Stalin a transformat cu bună ştiinţă colectivizarea foametei din Ucraina într-o campanie deliberată de foamete motivată politic. Stalin a prezentat eşecul recoltelor drept un semn al rezistenţei naţionale ucrainene, pretinzînd fermitate mai degrabă decît concesii.

La 80 de ani după campania de colectivizare, lumea lui Stalin rămîne cu noi.

Cum foametea s-a răspîndit în acea vară, Stalin şi-a rafinat explicaţia: foamea era un sabotaj, activiştii comunişti locali erau sabotorii, protejaţi de autorităţi înalte, şi erau plătiţi cu toţii de către spioni străini. În toamna lui 1932, Kremlinul a emis o serie de decrete care garantau morţi în masă. Unul dintre ele tăia întreaga aprovizionare către comunităţile care nu reuşiseră să-şi atingă cota de grîne.

Între timp, comuniştii au luat toată hrana pe care au găsit-o, „pînă la ultimul grăunte" – după cum îşi amintea un ţăran – şi, la începutul lui 1933, graniţele Ucrainei sovietice erau izolate, astfel încît cei înfometaţi să nu poată cere ajutor. Ţărani pe moarte şi-au cules recolta de primăvară sub supravegherea turnurilor de pază. Mai mult de 5 milioane de oameni din URSS au murit înfometaţi sau din cauza altor boli legate de foame, la începutul anilor '30, 3,3 milioane dintre ei în Ucraina, dintre care în jur de 3 milioane ar fi supravieţuit dacă Stalin ar fi încetat pur şi simplu revendicarea culturilor şi exporturile, preţ de cîteva luni, şi le-ar fi oferit oamenilor accesul la magaziile de cereale.

Aceste evenimente au rămas în centrul politicii est-europene pînă în zilele noastre. În fiecare noiembrie, ucrainenii comemorează victimele din 1933. Dar Viktor Ianukovici, actualul preşedinte al Ucrainei, neagă suferinţele deosebite ale poporului ucrainean – o încuviinţare a povestirii istorice oficiale a Rusiei, care caută să umbrească răul caracteristic al colectivizării şi să-l înfăţişeze drept o tragedie atît de vagă, încît nu are făptaşi sau victime clare.

Rafal Lemkin, avocatul polonezo-evreu care a pus bazele conceptului de „genocid" şi a inventat termenul, nu ar fi fost de acord: el a numit foametea ucraineană un caz clasic de genocid sovietic. După cum ştia Lemkin, teroarea a urmat foametei: ţăranii care au supravieţuit foamei şi Gulagului au devenit următoarele victime ale lui Stalin. Marea Teroare din 1937-1938 a început cu o campanie de împuşcări – îndreptate mai cu seamă spre ţărani –, care a curmat 386.798 de vieţi de-a lungul Uniunii Sovietice, un număr disproporţionat fiind în Ucraina.

Colectivizarea aruncă o umbră grea. Cînd Germania nazistă a invadat Uniunea Sovietică vestică, nemţii au păstrat intacte fermele colectivizate. Le-au privit ca pe un instrument care le-ar permite să folsească hrana ucraineană în scopuri proprii şi să înfometeze pe cine doreau.

După revoluţia lui Mao din 1948, comuniştii chinezi au urmat modelul stalinist de dezvoltare. Acest lucru a însemnat că vreo 30 de milioane de chinezi au murit de foame între 1958-1961, din cauza unei foamete similare celei din Uniunea Sovietică. Colectivizarea maoistă a fost de asemenea urmată de campanii de împuşcări în masă.

Chiar şi în zilele noastre, agricultura colectivă stă la baza puterii tiranice din Coreea de Nord, unde sute de mii de oameni au făcut foamea în anii '90. Şi în Belarus, ultima dictatură a Europei, gospodăriile agricole colective nu au fost desfiinţate şi un fost director al unei astfel de gospodării, Aleksandr Lukaşenko, conduce ţara. Lukaşenko candidează în decembrie pentru cel de-al patrulea mandat prezidenţial consecutiv. Controlînd pămîntul, el controlează şi votul. La 80 de ani după campania de colectivizare, lumea lui Stalin rămîne cu noi.

Timothy Snyder *este profesor de istorie la Universitatea Yale. Cea mai recentă carte a sa este* Bloodlands: Europe Between Hitler and Stalin.

Copyright: Project Syndicate/Institute for Human Sciences, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Patricia MIHAIL

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Love story

Nu-mi dau prea bine seama de ce lui Ernie Rizzo îi era dat să se confrunte cu situaţii demne de cea mai bună literatură poliţistă şi, prin urmare, a ajuns după vreo două decenii de meserie să fie socotit cel mai celebru detectiv particular al Americii. Cred că există ceva imposibil de precizat în anumiţi oameni ce atrage spre ei întîmplări neobişnuite, în vreme ce imensa majoritate trăieşte relativ anodin şi ia drept întîmplări spectaculoase coincidenţe banale sau evenimente care se întîmplă chiar oricui. Ernie Rizzo atrăgea situaţii-limită în mod natural, aşa cum magnetul atrage pilitura de fier, căci altfel nu-mi explic de ce Mary Lancaster a venit tocmai la el în birou, în acea dimineaţă.

De obicei, Ernie lăsa prima întîlnire cu noii clienţi în seama unuia dintre asistenţii săi şi se implica direct numai după ce simţea că are pe masă un caz special, cu bun potenţial mediatic, cum ar fi cazurile care implicau celebrităţi sau cele în care desfăşurarea operaţiunilor specifice meseriei sale va scoate la iveală fapte atractive pentru marele public. Atunci, Ernie era irezistibil: se deghiza, orchestra adevărate intrigi, provoca fără să fie văzut, îşi plasa, cu unic talent, resursele în cele mai discrete locuri, pentru a obţine informaţii despre cele mai discrete întîmplări. Totuşi, în acea zi, fără să aibă habar cine este Mary Lancaster, a decis să o primească chiar el.

Mary era o femeie trecută binişor de 40 de ani şi – după cum va afla Ernie în chiar primele minute ale conversaţiei – binişor căsătorită – soţul ei, Joseph Lancaster III, deţinea un fond de investiţii cu portofoliu de miliarde de dolari. Respectînd constrîngerile acestui spaţiu tipografic, voi trece peste motivaţii şi merg direct la subiect: Mary vroia să-l omoare. I-a spus lui Ernie, exasperată, că angajase deja doi ucigaşi să-i facă soţului de petrecanie, dar amîndoi, în două împrejurări diferite, rataseră. Fie erau idioţi, ceea ce Mary credea, fie Dumnezeu îl iubea pe Joseph Lancaster III, ceea ce Ernie începuse să creadă după ce Mary îi povestise pe larg cum ucigaşii dăduseră greş. Acum, Mary era dispusă să-i ofere lui Ernie o sumă enormă în schimbul ducerii la bun sfîrşit a crimei. Ştia că cineva ca Ernie nu poate rata aşa ceva. Imediat ce Mary a ieşit din biroul lui după ce l-a anunţat, decisă, că îi dă 24 de ore să se gîndească la propunerea ei, Ernie ştia că nu putea accepta oferta, dar se gîndea serios la ce trebuie să facă. Dacă refuza şi uita că întîlnirea a avut loc, va citi curînd în ziare că marele financiar Joseph Lancaster III a fost ucis, perspectivă care îl neliniştea, deopotrivă din considerente morale şi legale. Dacă se ducea la Poliţie şi spunea ce anume vrea Mary Lancaster de la el, îşi periclita serios viitoarea clientelă, pentru că cei care merg la detectivul particular nu ar vrea să ştie că, la o adică, acesta dă fuga la Poliţie şi spune tot. Aşadar, Ernie a decis să-l sune pe vechiul său prieten de la FBI, şi să-i spună aşa: „Bătrîne, mîine seară, la ora... mă voi întîlni cu o doamnă la restaurantul... şi voi avea cu ea o conversaţie care ar putea fi extrem de interesantă pentru tine. Dacă eşti pe acolo, tu sau măcar aparatele tale, vei afla ceva şi, de acolo înainte, faci ce crezi". A doua zi, la cină, Ernie a rugat-o pe Mary să reia povestea şi, după ce a auzit încă o dată ceea ce auzise cu o zi înainte, a refuzat oferta şi a plecat acasă.

În acea zi, fără să aibă habar cine este Mary Lancaster, a decis să o primească chiar el.

A doua zi, Mary a fost arestată şi Joseph Lancaster III a aflat, şocat, că soţia lui umbla de un timp să-l omoare şi nu reuşea. Evident, a divorţat imediat. Evident, Mary a încasat vreo şapte ani de închisoare.

Anii au trecut şi, la un moment dat, Ernie primeşte la birou o scrisoare semnată de Joseph Lancaster III. Iată fragmentul cel mai interesant: „Ştiu că sună bizar, dar am o mare rugăminte la dumneavoastră. Peste o lună, Mary iese din închisoare. Trebuie să vă spun că, după ce am aflat ce a vrut să-mi facă, am decis să nu mai am absolut nici o legătură cu ea şi, cînd am aflat că a mers la închisoare, m-am bucurat. În timp însă, am realizat cît de singur am rămas. Mi-a fost imposibil să-mi refac cumva viaţa. Cam după trei ani, de Crăciun, am primit de la ea o felicitare. Cîteva urări reci, şi atît. Dar acel Crăciun însingurat, felicitarea ei şi o excelentă predică a pastorului despre iertare şi dragoste m-au făcut să-i răspund. Nu o puteam ierta, dar nici nu puteam uita că cele mai fericite momente din viaţa mea, acum tristă, le-am trăit cu Mary. Şi uite-aşa, din răspuns în răspuns, după un an, am ajuns să o vizitez la închisoare. Poate că e ciudat, dar ceva s-a reînfiripat între noi. Am ajuns să ne scriem tot mai des şi eu să o vizitez cu regularitate. Nu o să lungesc vorba. Am decis, împreună cu Mary, că a doua zi după ce iese din închisoare ne recăsătorim. Eu unul nu pot fără ea şi, sînt absolut sigur, nici ea fără mine. Cum ştiu ce mult bine ne-aţi făcut prin atitudinea dumneavoastră, vă cer, domnule Rizzo, să fiţi naşul recăsătoririi noastre."

P.S. Ernie Rizzo mi-a spus, mulţi ani mai tîrziu, că această poveste a devenit scenariu pentru un film care a avut un frumos succes. N-am găsit niciodată filmul şi nici nu ştiu dacă, măcar, e aşa. Dar, dacă nu e aşa, dacă nimic din ceea ce am aflat de la dragul meu prieten nu e adevărat, este atît de mult omenesc în această poveste, încît eu sînt absolut sigur că s-a întîmplat.

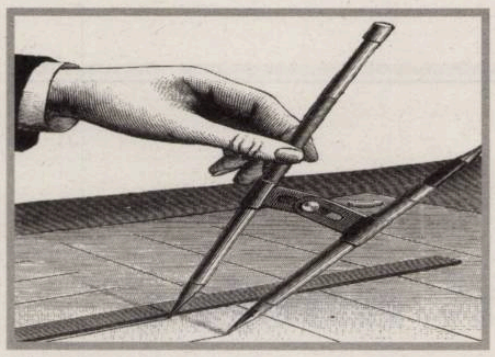

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Memoria negată

Sînt numai cîteva zile de cînd, la televizor, am auzit pe cineva – de ce nu i-aş spune numele? Tudor Octavian – care declara: „Bucureştiul era un oraş de chirpici, domnule!“. Acest glas mustind de dispreţ voia să justifice orice operaţii de modernizare a Capitalei, chiar dacă, radicale cum se plănuiesc ele, ar presupune mereu demolări, unele după altele. Cu acest fel de a vedea lucrurile ne-am obişnuit din vremea cînd dumnealui împreună cu Vadim Tudor îl proslăveau în presa socialistă pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu, autorul operei de înnoire a oraşului. Admiţînd că nu toţi cei care împărtăşesc părerea aceasta au un interes, s-ar putea ca unii să creadă sincer că Bucureştii mai păstrează o înfăţişare nevrednică de centrul unei mari naţiuni şi să aibă faţă de trecutul străzilor, pe unde trec grăbit cu maşina, resentimentul parvenitului pe care-l umileşte condiţia modestă a părinţilor.

Pentru prestigiu internaţional, românii au fost totdeauna gata de mari sacrificii.

Dacă-i aşa, dacă judecata aspră vine doar din ignoranţă, atunci să restabilim adevărul.

Chirpici? Erau şi din acelea. Nu numai la marginile rurale ale unui oraş care se întindea cu repeziciune, ci chiar în vechiul centru, cît timp nu dispăruse încă fizionomia orientală, ca la Damasc sau Cairo (a fost pînă aici Imperiul Otoman, nu?). Ba chiar acolo unde ar fi trebuit să fie cărămidă, cîteodată tencuiala acoperea paiantă. Dar contra acestei tradiţii socotite înjositoare, reacţia a fost, peste generaţii, de revoltă şi de ambiţie. Pentru prestigiu internaţional, românii au fost totdeauna gata de mari sacrificii.

Uitaţi-vă la proiectul pentru un Muzeu Naţional la Bucureşti, pe care l-au alcătuit în 1887 arhitecţii Schmieden, von Weltzien şi Speer. La numai zece ani de la Independenţă, clădirea avea o alură măreaţă, cu o cupolă monumentală, cu scări suind către intrare între două statui ecvestre, cu portice întinse în dreapta şi în stînga, pe cîte 60 de metri de fiecare parte... În 1926 are loc un concurs pentru localul Academiei Române. Proiectul arhitectului Gh. Plăcintaru-Liteanu, care a primit premiul II, prezintă un edificiu gigantic, cu parter şi etaj foarte înalt, ramificat în trei corpuri şi ducîndu-se departe în adîncime. Tot atunci au fost publicate proiectele care concuraseră pentru palatul Primăriei: semnate de Mincu, Petre Antonescu, Cristofi Cerkez sau chiar Socolescu, toate aveau turnuri semeţe şi faţade foarte complicate, de paradă (exact în stilul extrem de eclectic al palatului Sturdza din Piaţa Victoriei, ocupat de Ministerul de Externe şi înlocuit în 1937 de Duiliu Marcu cu clădirea în stil fascist care este astăzi sediul Guvernului). În cele din urmă, nici una din aceste încercări nu s-a realizat, şi instituţiile respective, toate, au intrat în localuri care avuseseră altă destinaţie: Muzeul la Poşta Centrală, Academia în două case boiereşti,

Primăria în Ministerul Lucrărilor Publice – megalomania statului n-a izbutit niciodată înainte de Casa Poporului!

În schimb, adevăratele succese ale arhitecturii româneşti din prima ei epocă modernă (domnia lui Carol I) ca şi din perioada interbelică au fost casele particulare. Fie neoclasice, acoperite de stucaturi, mascheroane şi cariatide, fie inspirate din tradiţia naţională, ceea ce corespundea cu moda doamnelor care-şi puneau broboadă şi ie, casele defilează în amintirea noastră. E adevărat că dau impresia de decor, mai degrabă decît de locuinţă. Dar ele au fost manifestarea tendinţei de afiliere la contextul european contemporan. Şcoliţi în Franţa, românii – alături de arhitecţii străini care ne vizitau sau se stabileau la noi – au lucrat ca la carte, solid, chiar impunător, ca să dovedească deplina stăpînire a meşteşugului. Construite cu măiestrie, din cărămidă, aceste case formau atunci străzi întregi, în care zidăria se completa armonios cu grădina care o înconjura. Astăzi, n-au mai rămas decît cioburi din ceea ce avea altădată o coerenţă de stil şi de vîrstă. A nega însă valoarea oraşului vechi ca şi cum ar fi fost o aglomeraţie haotică de improvizaţii vulgare este a minţi.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Ileana OPRESCU

SOS Provincia

Palatul Teleki-Mocioni din Căpîlnaş

În judeţul Arad, într-o zonă de şes aflată la sud de valea Mureşului, se află ansamblul – monument istoric – al palatului de la Căpîlnaş, una dintre cele mai frumoase şi bine păstrate reşedinţe ale familiei Mocioni. Satul, atestat pentru prima oară în actele otomane din 1569, face acum parte din teritoriul administrativ al comunei Birchiş.

Familia Mocioni, originară din Macedonia, imigrează în 1747 în Imperiul Habsburgic. Aici, familia preotului Constantin Mocsony se ocupă cu comerţul şi viticultura, ajungînd printre cele mai înstărite familii de negustori ai timpului. Cei doi fii căsătoriţi ai preotului, Andrei şi Mihai, vor da naştere celor două ramuri ale familiei, separat înnobilate de împăratul Iosif al II-lea: ramura de Mocioni şi cea de Foen.

Domeniul de la Căpîlnaş a fost cumpărat în 1853 de către Ioan de Foen, de la familia Zichy. Prin căsătoria fiicei sale, Ecaterina, cu vărul ei, Mihai de Mocioni, moşia intră în posesia ramurii de Mocioni, care îşi va stabili reşedinţa principală aici. Proprietatea va fi lăsată moştenire ultimilor doi fii ai cuplului, Eugen şi Alexandru, acesta din urmă fiind cel mai cunoscut membru al familiei, remarcat prin abilităţile sale de om politic, în apărarea drepturilor românilor din Banat şi Transilvania. Timp de aproape 120 de ani reşedinţa de la Căpîlnaş este un loc de referinţă pentru viaţa socială aristocratică, găzduind totodată şi una dintre cele mai impresionante biblioteci ale vremii. În 1946, ultimii descendenţi ai familiei – Ecaterina Mocioni, căsătorită cu contele Eugen Teleki, şi fiul acestora – au fost supuşi regimului de „domiciliu forţat“, urmînd să trăiască auster, din mila sătenilor, pînă la sfîrşitul vieţii. Moşia a fost expropriată, iar palatul a fost golit de obiectele valoroase şi transformat în cel mai mare sanatoriu de boli psihiatrice din judeţul Arad, funcţiune păstrată şi astăzi.

Ansamblul de la Căpîlnaş este alcătuit dintr-un palat impozant, înconjurat de un parc dendrologic de 10 ha, realizat în jurul anului 1860. Data edificării palatului nu este cunoscută. Tradiţia consemnează prezenţa unor meşteri italieni care l-ar fi construit, dar eleganţa înfăţişării sale, tipul de decoraţie folosit ca şi repartiţia interioară sugerează mai curînd un proiect făcut de un arhitect francez sau cu pregătire la École des Beaux Arts din Paris. Meşterii, italieni sau nu, urmăresc în mod evident indicaţiile unui profesionist de şcoală franceză. Frapantă este şi imaginea foarte urbană a clădirii. O comparaţie cu Micul Trianon de la Floreşti, Prahova, ca şi cu alte clădiri construite de I.D. Berindei în Bucureşti (de exemplu, palatul Cantacuzino-Nababul), ne duce cu gîndul la contribuţia – încă neconsemnată – a acestui arhitect sau a unuia cu aceeaşi pregătire şi experienţă practică. Cît despre data edificării, ea poate fi plasată în jurul anului 1900, fără ca prin aceasta să putem nega existenţa anterioară, şi pe acelaşi loc, a unei alte construcţii, socotite la un moment dat nesatisfăcătoare pentru tipul de viaţă pe care îl adăpostea. Este limpede că o analiză mai atentă a construcţiei şi depistarea unor documente referitoare la familia Mocioni ar putea conduce la informaţii concludente pentru stabilirea etapelor şi autorilor palatului.

În susţinerea ipotezei „franceze“ stă şi compoziţia interioară a clădirii, simetrică şi centrată pe spaţiul *Sălii fără nume,* acoperită cu un sistem de luminatoare suprapuse şi care adăpostea bogata bibliotecă a familiei Mocioni. Mai pot fi adăugate aici şi unele linii de traseu ale parcului, acum greu descifrabile, dar inspirate probabil şi ele de modele din aceeaşi sursă.

Ileana Oprescu *este studentă la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti şi colaboratoare în Proiectul „moNUmenteUITATE“.*

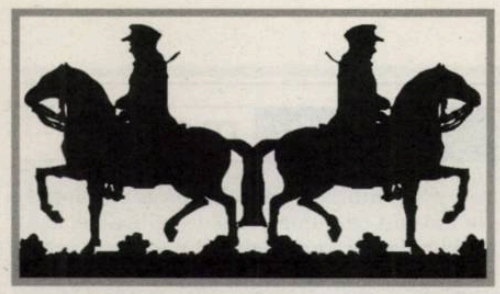

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Notă de protest la o tîmpenie mondială

„La prostiile clovnilor rîd doar proştii."

– aşa grăia un unchi de-al meu, recunoscut de toată familia ca un „om-de-mare-inteligenţă", care aducea în casă bancuri atît de împuţite încît tata ne evacua în altă cameră.

Într-adevăr, de mult, de la „clovnii lui Fellini" (unde nimeni nu a rîs)

mă tem că ideea asta stupidă a lui nene Brici (cum era supranumit de cum intra pe uşă)

a biruit şi a devenit un semn de inteligenţă plus cultură, a nu se mai rîde la clovni.

E cu totul posibil ca odată cu dezvoltarea ştiinţelor, a matematicilor, a ingineriei, a ordinatoarelor, a baletului, a sîrmei ghimpate,

odată cu dezvoltarea copiilor în faţa televizoarelor,

odată cu transformarea sistemului WM în 4-2-4, 4-3-3, 4-1-4-1 sau chiar 1-8-2,

lumea să fi crezut că a devenit mult mai inteligentă,

iar clovnii – din ce în ce mai proşti.

Probabil că nici clovnii nu au ţinut pasul cu sociologia, cu geologia, cu logica formală, cu studiile de specialitate şi serialele de fiecare zi, cu tot ce-i în *prime time* şi la *second hand*,

cu noutăţile în abolirea graniţelor dintre tragic şi comic;

probabil că şi ei (nu numai ONU-ul) au fost depăşiţi de evenimente,

da, să admitem că e vina lor –

dar, dar, dar,

această culpă mă face să urlu şi mai aprig:

ei ar fi trebuit să editeze ziare, pliante, hărţi, prin care să demaşte tîmpenia mondială, a celor care nu mai rîd la clovnerii, ca să poată rîde la pornografii şi trivialităţi,

ei ar fi trebuit să se unească în organizaţii internaţionale de apărare a clovneriei,

să ţină congrese la care să invite cele mai strălucite inteligenţe care au iubit clovnii şi caraghioslîcurile lor,

totul sub o lozincă uriaşă:

„Eu am fost dintotdeauna de partea comedianţilor şi măscăricilor" – Don Quijote.

Clovnii ar fi trebuit să producă filozofii lor, Don Quijoţii lor (căci ei l-ar putea revendica pe Cavaler ca suprem părinte şi ocrotitor al lor),

soldaţii lor, trupele lor cu care să-şi apere meseria şi să proclame răspicat:

„NOI SÎNTEM (PRINTRE) CEI MAI INTELIGENŢI OAMENI DIN LUME."

– ceea ce ar fi născut un tămbălău extraordinar de vesel care avea şanse de unu la sută să ne salveze de la exterminările în masă şi de la multe alte acţiuni pe cît de agresive pe atît de nechibzuite.

Un război (nu etern, ca acum) de 30 sau de 100 de ani între lumea serioasă şi clovnii neserioşi,

între populaţia deşteaptă şi clovnii prostovani

ar fi fost un spectacol mult mai binefăcător decît cele consemnate cu atîta gravitate în toate cărţile de istorie.

(Atenţie!, vorba lăsată de un genial obscur francez: „Gravitatea e voluptatea proştilor".)

Numai că bieţii şi minunaţii bufoni ai circurilor cu pîine sau fără au acceptat tirania celor autodeclaraţi inteligenţi,

nebunii s-au lăsat batjocoriţi de cei logici,

sărmanii caraghioşi au recunoscut că sînt slabi şi chiar inutili (mai inutili decît panterele roz şi leii de doi bani),

şi au pierdut războiul înainte ca acesta să ajungă la un apogeu şi la o concluzie.

Dar, dar, dar, l-ar fi cîştigat oare? Nu are acum importanţă.

Acum, să înălţăm slavă,

slavă clovnului Ramirez şi celor care l-au admis printre ei,

chilienilor care au stat zile şi nopţi în aşteptarea minerilor de la San José,

Ramirez distrîndu-i zile şi nopţi cu giumbuşlucurile lui, liniştindu-i cît de cît, făcînd mamele şi copiii să zîmbească un pic, nimeni neîndrăznind să-l alunge ca neavenit într-o dramă ca aceea.

Slavă clovnului Ramirez, cel care în clipa cînd toţi 33 au ajuns după două luni la suprafaţă şi toţi se îmbrăţişau fericiţi, şi-a scos nasul roşu, rostindu-se sobru: „Acum pot pleca şi eu"... şi s-a dus spre graniţa aceea, tot mai indescifrabilă, dintre tragic şi comic, acasă, desigur, unde a început să plîngă; se ştie de mult că plînsul este felul lor de a se odihni.

P.S. Autorul mulţumeşte internauţilor Cătălin Stănescu, Joe Neguţ, Silvestru, Polichinelle, Goe, Cercetător, Radu Botta şi Florin Iaru. Prietenoşi, ei ştiu de ce.

Extremistul de centru va reveni după Anul Nou.

un sport la Răsărit

Egal = victorie

Sîntem pe cale să devenim autogolgheterii Europei. Acesta să fie scopul pentru care Ciprian Marica s-a hotărît să rămînă la echipa Naţională?

Cică ne-ar umbla vorba prin Europa: „Românilor nu trebuie să le dai gol ca să-i baţi. Trebuie doar să ai răbdare, că se vor bate singuri". Pare să fie un aforism acoperitor istoric şi nu doar fotbalistic. Un răutăcism. De fapt, Marica a fost chiar bun la meciul cu Italia. Numai că aşa se întîmplă cu bunăvoinţa neantrenată: produce mici catastrofe. Atacantul s-a zbătut cu o energie excesivă, ca atare lovindu-se de minge şi cu, şi fără folos. Căci cînd le vine dorul de muncă românilor, să te fereşti din calea lor! Se demonstrează că sîntem fără de măsură şi în rău, şi în bine, numai că răul poate susţine o atare inflaţie de activitate, pe cînd mai binele, după cum se ştie, e duşmanul binelui. Istoria recentă a Naţionalei de fotbal e o istorie a neaşezării, a veşnic căutării, a lui „ce-ar fi fost dacă...?". Trăim în proiecţii şi planuri mereu amînate. De aceea totul e greu şi smucit, supra sau subdimensionat calapodului unei victorii simple. Deocamdată, putem visa cel mult la egaluri. În lipsă de altceva, acestea devin victorii. Pînă la urmă, ce naiba, noi am dat toate golurile la Klagenfurt, nu?...

Radu NAUM

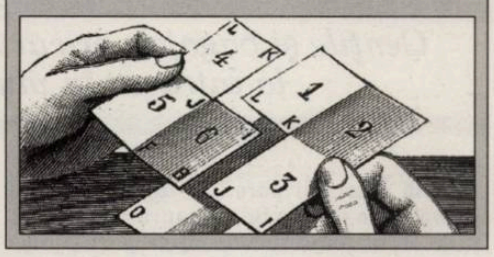

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Dezordinea simbolică

De ce ne identificăm patriotic doar cu vorbele mari? De ce nu au „greutate" simbolică actualele însemne naţionale, sau cele ale marilor instituţii publice? De ce e delirantă imageria principalelor locuri în care statul îşi exercită puterea? De ce tînjim după ordine socială, „lume civilizată" şi viaţă „ca-n Germania"? Nu pretind că am cheile acestor întrebări, dar vă propun, vreme de cîteva săptămîni, un exerciţiu de gîndire simbolică.

Vă mai amintiţi cît de important era, înainte de 1989, ca atunci cînd aveai o pereche de blugi, să se vadă eticheta de la spate şi capsele de la buzunare? Vă amintiţi cît de căutate erau pungile de plastic venite din Occident? Era o mare victorie să poţi obţine (dincolo de cărţi, reviste, discuri) orice emblemă, orice etichetă care putea fi aplicată pe o haină sau pe un tricou. La mare preţ erau şi abţibildurile, „stickerele" de toate soiurile, multicolore, reflectorizante, cu care ne puteam decora bicicletele, genţile de voiaj, penarele, mapele din piele sau din vinilin, ghiozdanele, frigiderele, uşile din casă, tot ceea ce putea fi prezentat, arătat public. Vă mai amintiţi cum lipeam etichete cu Philips şi Sony pe aparatele de radio româneşti şi pe radiocasetofoanele ruseşti? Atunci cînd nu exista şansa de a face rost de unul dintre aceste însemne ale lumii libere, soluţia extremă era şablonul de carton, care se suprapunea pe obiectul pe care doreai să-l inscripţionezi, să-l „umpli" cu identitate, după care trebuia să dai cu osîrdie, în spaţiile decupate, cu diferite vopsele sau cu cremă de ghete. Plimbarea prin oraş, ţinînd sub braţ unul sau mai multe discuri de vinil, ale uneia dintre legendarele trupe rock ale Occidentului, era o situare identitară în toată regula, luată în cel mai serios mod cu putinţă.

Evadările din ordinea simbolică a comunismului căpătau, uneori, dimensiuni de glumă suprarealistă. În 1983, Dinamo învingea la Bucureşti, cu 3-0, pe SV Hamburg. Meciul s-a transmis în direct, la televizor. Jucătorii germani purtau pe tricouri logotipul BP (British Petroleum), sponsorul echipei de la acea vreme. În România, la meciurile din campionatul naţional, nici nu putea fi vorba, în acei ani, de a apărea pe stadion, purtînd pe tricou însemnul unui sponsor. Era o chestie capitalistă, o dovadă evidentă a exploatării omului de către om. Abia în primăvara lui 1988, la doi ani după cîştigarea Cupei Campionilor Europeni, jucătorii de la Steaua apăreau, în premieră pe ţară, purtînd pe tricouri însemnele *Ford*. La două săptămîni după transmisia în direct a meciului cu Hamburg, la Govora, în judeţul Vîlcea, se juca un alt meci, de mari ambiţii locale, în campionatul judeţean. Echipa locală, Sănătatea Govora, întîlnea rivalii de la Păstorul Vaideeni. Departe de ochiul vigilent al cenzurii de la nivel central, jucătorii de la Vaideeni au făcut, cu de la ei putere, un excepţional transfer simbolic. E drept, gestul de creaţie artizanală a identităţii vizuale a unui brand inspirat din ce văzuseră la televizor a fost întîmpinat de publicul gazdă cu rîsete homerice şi ironii crunte, dar rămîne profund semnificativ, în resorturile lui mimetice. Folosind un şablon de carton şi cremă neagră, de ghete, jucătorii de la Vaideeni au imitat întocmai contururile emblemei de pe tricourile nemţilor de la Hamburg. Cu o diferenţă. În loc de BP, pe piepturile inimoşilor fotbalişti, se odihneau, mîndre şi pline de identitate, literele PV. De la Păstorul Vaideeni.

Însă toate aceste recursuri la împrumutul şi asumarea de identitate, de apartenenţă, de situare personală, nu veneau doar din forme uşoare de mimetism. Aceste afirmaţii publice, nonverbale izvorau, în mod firesc, şi din respingerea ordinii simbolice a sistemului comunist. Trăiam în interiorul unui mecanism extrem de complex şi de bogat, un adevărat arsenal de imagerie simbolică din care, practic, nu prea puteai să ieşi.

Echipa locală, Sănătatea Govora, întîlnea rivalii de la Păstorul Vaideeni.

Încă de la cea mai fragedă vîrstă intrai pe marea poartă a ordinii simbolice a sistemului. Din pruncie şi pînă la pensionare, în funcţie de meserie sau de vîrsta la care te aflai, treceai, vrînd-nevrînd, prin mulţimea de organizaţii care compuneau societatea socialistă multilateral dezvoltată. La maturitate, chiar dacă nu deveneai membru al Partidului Comunist, tot ţi se găsea un loc în gigantica organigramă a puterii populare. Era aproape imposibil, atît pentru bărbaţi, cît şi pentru femei, să nu figureze pe lista unei organizaţii, fie că era vorba de Gărzile Patriotice, Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste sau comitetele de femei. În 1976, a apărut Organizaţia Şoimii Patriei, gîndită să-i cuprindă pe toţi preşcolarii şi elevii, de la 4, pînă la 7 ani. Era primul pas în ordinea simbolică a sistemului. Uniformele cu pantalonaşi sau fuste albastre, cămăşuţele portocalii, cu epoleţi, fundiţele roşii cu tricolor, ecusoanele, pălăriuţele pentru fete şi şapca albastră pentru băieţi erau prima linie a rîndurilor de uniforme pe care le îmbrăcai de-a lungul unei vieţi. Tot atunci, încă de la grădiniţă, primeai primele date ideologice şi pătrundeai în vasta galerie de simboluri ale sistemului. Şoimul patriei trebuia să ştie cum arată drapelul partidului, să recunoască portretele tovarăşului Nicolae Ceauşescu şi ale tovarăşei Elena Ceauşescu, iar primirea în organizaţie se făcea în cadru festiv, cu părinţi, educatori, autorităţi şi pionieri, care înmînau, cu solemnitate, fundiţele, drapelul şi insignele organizaţiei. Pe urmă, după împlinirea vîrstei de 7 ani, dacă erai merituos, cu rezultate bune la învăţătură şi purtare, intrai în Organizaţia de Pionieri. Aici, solemnitatea momentului avea cu totul alte cote decît cea de la festivităţile Şoimilor Patriei.

(continuarea în numărul viitor)

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

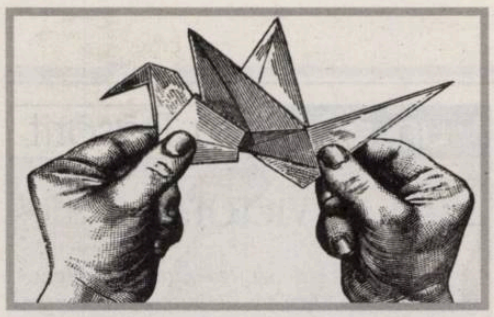

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Nebuniile marilor oraşe

La începutul anilor '90, New York-ul era un oraş periculos. Dincolo de numărul mare de infracţiuni care se petreceau în general, existau cartiere total nefrecventabile. Încă nu venise Rudolf Giuliani la primărie să facă ordine. În 1993, am avut parte de un întreg instructaj pentru vizitarea oraşului. Am aflat expresia *lost in Harlem*. Mi s-a spus că trecerea dintr-o zonă sigură într-una dubioasă e uneori bruscă şi greu de sesizat. Se putea întîmpla şi printr-o simplă traversare a străzii: „pe partea asta e absolut OK – mi s-a spus –, dar dacă treci pe trotuarul de vizavi, intri deja pe teritoriul unei comunităţi mai intolerante şi nu mai eşti în deplină siguranţă". Puteai nimeri astfel într-un cartier de negri, într-unul cu evrei ortodocşi – cu ale lor reguli stricte de sabat, putea fi vorba de vreun parc dubios în care se făcea trafic de droguri sau multe altele. Reperul de bază era să vezi în jur rase amestecate, situaţie în care puteai fi sigur că te afli într-o zonă de toleranţă reciprocă. Chiar dacă nu mi-a venit să iau prea în serios ce mi se spunea, în general, m-am conformat.

Odată însă, m-am nimerit din greşeală în plin Harlem (nu mai era picior de alb pe stradă). În jur erau nişte blocuri de cărămidă roşie cu ferestre fără geamuri, iar partea carosabilă a străzii părea în lucru (dacă nu cumva acolo era un fel de gaură definitivă). N-am făcut mai mult de cîţiva paşi şi deja căutăturile pe care mi le aruncau trecătorii şi cei cîţiva indivizi care stăteau întinşi pe trotuar (la un joc de domino) m-au făcut să simt că e cazul să intru rapid înapoi în staţia de metrou, de unde, dintr-o ciudată confuzie, ieşisem.

De atunci însă, urmare a politicilor administraţiei metropolitane, New York-ul a devenit (în 2005) cel mai sigur din primele zece mari oraşe americane. Momentul 11 septembrie 2001 a fost şi el depăşit, iar oraşul a rămas unul din locurile cu cea mai diversă populaţie de pe glob.

Londra e la rîndul ei o capitală a diversităţii, în general caracterizată printr-o mare toleranţă inter-rasială. Am avut însă ocazia s-o văd brusc degradată, transformată într-un viespar de suspiciune şi teamă, cu discuţii şi atitudini rasiste publice. Era în zilele de după atentatele din iulie 2005, comise de patru indivizi de origine pakistaneză. Atunci, o colegă de-a mea, româncă, dar cu un ten ceva mai închis, s-a trezit înjurată din cer senin, în plină stradă, de către un englez iritat. Grupuri de oameni adunaţi în faţa cîrciumilor comentau agitaţi evenimentele, folosind cuvinte grele la adresa străinilor care le-ar fi invadat ţara. Lumea parcă fierbea. În metrou am asistat la o scenă care, cu numai cîteva zile înainte, ar fi părut incredibilă. În vagon erau vreo zece călători de toate rasele. Un englez roşcovan mai în vîrstă, semănînd cu actorul Jack Watson (dacă vi-l mai amintiţi pe soldatul McGrath din filmul *Colina),* stătea aşezat lîngă un negru de vreo 30 de ani şi bombănea de unul singur, ceva despre „colorаţii" de care nu mai ai loc nici să respiri. Şi le-a tot zis cu voce tot mai tare, pînă cînd o femeie a reacţionat strigîndu-i să-i fie ruşine. A explicat apoi, către întreg auditoriul din vagon, că ea e englezoaică şi că, în cultura britanică, cei de alte rase sau etnii sînt trataţi drept egali. „E o ruşine că mai există oameni care gîndesc altfel." „Dar nu ştii, femeie, că ăştia ne-au pus bombe la noi în ţară, în metrouri, aşa ca şi ăsta în care mergem acum, că ne-au omorît femei şi copii?" a răspuns roşcovanul. „Cei de aici n-au nici o vină" a replicat femeia şi ridicîndu-se în picioare, a început într-un mod de-a dreptul teatral (şi multiculturalist) să dea mîna, pe rînd, cu indianul de lîngă ea, cu un arab din fundul vagonului şi, în cele din urmă, şi cu negrul de lîngă roşcovan. Englezul a tăcut, dar după ce femeia a coborît din vagon, aruncîndu-i priviri tăioase, el şi-a reluat bombănelile rasiste. N-am auzit exact ce a mai zis, dar, la un moment dat, negrul de lîngă el n-a mai suportat şi, ridicîndu-se în picioare (părea că nu se mai termină de înalt ce era), i-a arătat roşcovanului uşa, zicîndu-i amenинţător şi răspicat: *Get off from the tube!* („Dă-te jos din metrou!") Părea că va urma o luptă. Spre surprinderea mea însă, roşcovanul s-a strecurat pe lîngă adversarul său şi, fără a mai sufla o vorbă, a coborît din vagonul ale cărui uşi tocmai se deschiseseră. Pe cît de mare îi fusese gura, pe atît de mic îi era curajul în faţa reacţiei vecinului de scaun. Astfel de scene deveniseră posibile la Londra, în iulie 2005. Patru atentatori sinucigaşi reuşiseră să strice o atmosferă ce părea pe cît de normală pe atît de înrădăcinată. Genţile şi bagajele oricui începuseră să fie controlate la intrarea în muzee şi restaurante, londonezii se temeau de oricine părea a fi de altă naţie sau rasă, mai ales dacă avea vreun rucsac în spate. Ulterior, după ce poliţia a împuşcat din greşeală un brazilian, britanicii au început să-şi pună unele întrebări despre ceea ce li se întîmpla.

Genţile şi bagajele oricui începuseră să fie controlate la intrarea în muzee şi restaurante.

Fenomenul e deja ştiut: răul şi anormalul dintr-o comunitate se îndreaptă prin procese lungi şi susţinute, în vreme ce binele şi normalul pot fi desfiinţate în cîteva clipe de demenţă.

ready made

„Substantivul feminin *bălaie* se folosea la început ca nume pentru vacile albe, aşa cum bălan era nume dat unui om sau unui bou băl. Paralelismul acesta a dus la folosirea lui *bălaie* ca feminin al lui *bălan*. Pentru a fi o apropiere formală, sufixul *-ai* a fost înlocuit de *-an*. Înlocuirea lui *-ai* prin *-an* a avut loc chiar şi atunci cînd *-ai* nu era sufix. Astfel *bucălaie* şi *uligaie* au devenit *bucălană* şi *uligană*.

Există cazuri în care *-an* a înlocuit un sufix diminutival. De exemplu: *cătingan* s-a născut din *cătinel* prin înlocuirea lui *-el* cu sufixul *-an*. A intervenit însă şi analogia cu *multigan* şi *tirigan*."

Marieta Pietreanu, „Sufixul *-an*", în *Studii şi materiale privitoare la folosirea cuvintelor în limba romînă*, vol. al II-lea, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1960

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Practica luciditǎţii

„Majoritatea elevelor şi elevilor veniţi la concurs purtau costum naţional. Unii l-au purtat în permanenţă, alţii numai la solemnităţi. Pe unii îi vedeai mereu în portul lor de acasă, în costumul lor regional, pe străzile capitalei; alţii au ţinut să poarte mîndria îmbrăcăminţii regionale numai la defilare sau la prilejuri solemne. (...) Costumele pe care le-am văzut au fost, cele mai multe, confecţionate în atelierele şcolii sau cumpărate la magazinele de artă naţională (...). Toate, însă, sau aproape toate purtau pecetea standardizării, adică a industriei. Erau nu costume naţionale, adică nu haine pure ale poporului, ci costume naţionaliste, semne ale unei mentalităţi a intelighenţiei noastre, a concepţiei despre neam a burgheziei intelectuale româneşti."

Sîntem în 1938, la Sărbătorile Tinerimii Române, iar comentatorul este profesorul maramureşan Mihai Pop, cofondatorul Institutului de Etnografie şi Folclor şi directorul său de excepţie în anii deosebiţi ai comunismului. Şi Mihai Pop continuă:

„Tendinţa de a dispărea a costumului naţional este un fapt recunoscut de etnografi şi sociologi. Ea este strîns legată de fenomenul general al dezagregării vieţii săteşti. Sînt unele regiuni ale ţării unde nici nu mai există costum naţional. În altele, iarăşi, costumul naţional a devenit haina de sărbătoare a ţăranului, jachetul sau smochingul lui (...). Iarăşi, într-o întreagă parte a ţării, diferenţele regionale ale costumelor au început să dispară, impunîndu-se tot mai mult un costum naţional standard, provenind din cîteva ateliere de fabricare, deci un costum realizat prin mijloace industriale. În aceste locuri, ţăranii nu mai au conştiinţa diferenţierii sociale regionale (...). Această conştiinţă a rămas, însă, peste tot burgheziei intelectuale de la sate şi oraşe, adică mai concret acelei intelighenţe în care corpul didactic joacă un rol atît de important." Concluzia vine simplu şi clar: „Costumul naţional dispare. El dispare printr-un proces social normal şi această dispariţie nu poate fi oprită prin artificii." Artificiile aparţin acestei „intelighenţii" pentru care costumul a devenit una dintre cele mai de seamă embleme ale naţiei şi pe care ea, intelighenţia, trebuie să o păzească cu orice preţ. Doar că acest „costum naţionalist nu poate să împiedice dispariţia costumului naţional. El îl poate doar înlocui, vulgarizîndu-l".

Mihai Pop şi-a purtat luciditatea cu zîmbetul pe buze, cu firescul respiraţiei de clipă cu clipă.

Descoperite de neobositul Rostas Zoltan şi publicate recent la Editura Paideia, aceste articole apărute sub pseudonim în presa interbelică sînt o revelaţie pentru toţi care l-au cunoscut şi l-au iubit (sau nu...) pe *Profesor*. Iar ceea ce impresionează cel mai mult este o calitate pe care acesta şi-o declină ca pe un crez de o viaţă, într-un interviu acordat, de mult, lui Rostas: „că eu la ceea ce am ţinut foarte mult în viaţa mea, am ţinut la *luciditate*. La minte, la judecată, şi încă la ceva: la analiza realităţii. N-am acceptat nici un fel de realitate, nici cea politică, nici cea ştiinţifică, pînă n-am analizat-o şi am judecat-o. Asta te scuteşte de foarte multe lucruri."

Nu doar cunoscător, dar şi iubitor necondiţionat al satului românesc, Mihai Pop nu a ezitat însă o secundă să constate, cu luciditate, „dezagregarea satului" şi să o ia în considerare ca pe un „fapt", ca pe realitatea însăşi pe care este naiv să o eludezi sau să o cosmetizezi: „A crede că poţi să stăvileşti procesul de dezagregare a vechii structuri săteşti sau să rezolvi marea problemă a satului românesc prin crearea de sate model sau prin încercările de ridicare culturală a satelor, atunci cînd această dezagregare nu este decît unul din fenomenele de adaptare a satului modern la nevoile şi adevăratele lui rosturi şi cînd problema economică şi socială a ţărănimii este piatra de încercare de a cărei rezolvare depinde întreg viitorul neamului românesc, este asemănător în naivitate şi eroare cu a crede că hotărăşti asupra destinelor naţiunii române dînd statului forme de viaţă asemănătoare unuia sau altuia din statele din Apusul Europei." Trei sferturi de veac mai tîrziu, această constatare lucidă este încă de actualitate, doar că lipsesc parcă şi mai mult minţile lucide care să o proclame...

Mihai Pop şi-a purtat luciditatea cu zîmbetul pe buze, cu firescul respiraţiei de clipă cu clipă. Articolele interbelice ni-l înfăţişează ca pe un anti-nazist convins – dar deopotrivă şi un anti-bolşevic – nu din credinţe superioare însă, ci tot din această pămînteană şi neîntreruptă luciditate care lipsea multor colegi de generaţie. Nu a fost un militant nici măcar în domeniul său de interes, nu a luptat nici o clipă pentru „salvarea" satului şi a ţăranului, dar nu din nepăsare sau neputinţă, ci din aceeaşi luciditate care îl făcea să vadă realitatea structurală a satului, o realitate pe care alţi colegi de generaţie o înlocuiau prea adesea cu varii convingeri idealiste. Această practică firească a luciditǎţii l-a făcut să evite – şi să respingă – cu umor toate credinţele masificate care cad în credulitate, fără a acuza însă „poporul", ci pe mult prea încrezătorii săi conducători: „Neamurile nu sînt intolerante de la natură. Egoismul de neam, ca şi cel de clasă nu sînt înnăscute popoarelor. Popoarele nici nu sînt măcar vinovate de intoleranţa de care le acuză uneori pe drepte temeiuri istorice. Vina lor este numai pasivitatea cu care acceptă conducătorii, în nepăsarea cu care se lasă dominate de anumite idealuri şi conduse spre anumite destine."

Cine are urechi de auzit să audă...

PUBLICITATE

PUBLICITATE

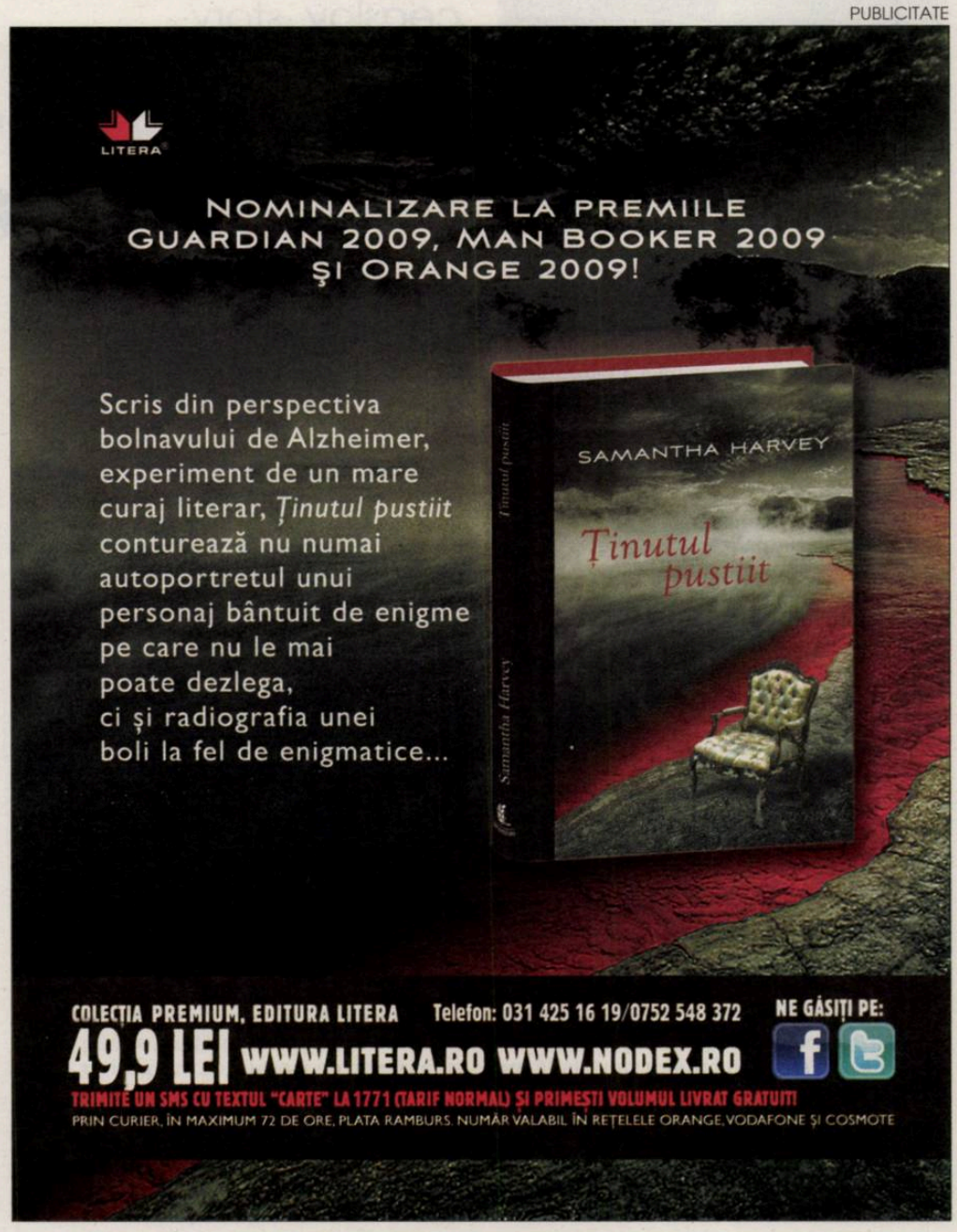

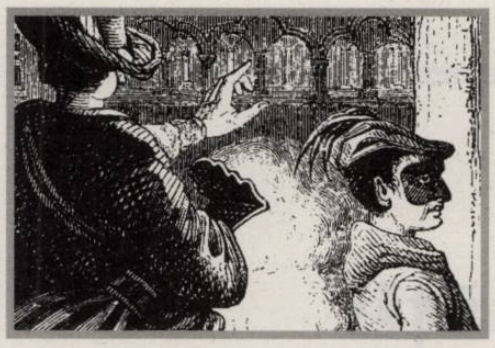

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

O nobilă familie românească

Pe la anul 1866, un adolescent bălai, cu frunte lată şi ochii mari, elev în Cernăuţi, punea nişte *poesii* în plic, plus o scrisorică de autorecomandare, şi le trimitea către Pesta (jumătatea citadină a Budapestei de azi), spre un destinatar pe care nu-l întîlnise vreodată. Destinatarul respectiv – care scotea din 1865, pe o tiparniţă ungurească, o foaie scrisă în limba română – era Iosif Vulcan. Foaia lui se numea *Familia*. Adolescentul ce trimisese poezele se recomanda Mihail Eminovici – cunoscut mai apoi ca Eminescu, poetul cu majuscă din manuale şi din fotografiile de pe coridoarele şcolilor de azi. Da, aşa s-a întîmplat: poetul naţional – creator de limbă română, jurnalistul dedicat tradiţiei (redutabil chiar şi cînd n-a avut dreptate!) – n-a debutat la Iaşi sau Bucureşti, la Sibiu sau Tîrgovişte, ci la Pesta. Aceasta pentru că un intelectual al vremii – acel Vulcan – a avut flerul de a intui că junele versificator din celălalt capăt al românităţii are potenţial. Şi l-a *debutat*. Pentru un scriitor, prima publicare e a doua naştere. Oricîte cărţi, volume, ediţii sau premii ai strînge într-o viaţă de scris, un singur moment rămîne unic: debutul.

Revista despre care vorbim – *Familia* – s-a mutat, la 1880, de la Pesta la Oradea (sau Oradea Mare, ori Nagyvárad – în maghiară, pe atunci oraş respectabil din Imperiul Austro-Ungar). Publicaţia avea redacţia pe Strada Principală a urbei (la numărul 375A – n-o evitaţi cînd se va da liber la călătoria în timp!), ieşea din tiparniţă în fiecare duminică dimineaţa, iar abonamentul pe un an costa 10 florini austrieci sau 25 de lei româneşti. Nu pot, în treacăt, să nu vă atrag atenţia – à *propos* de preţ – că tînăra pe-atunci monedă de la Bucureşti nu stătea deloc rău în raport cu una dintre principalele valute ale Europei!

Ei bine, această *Familia* există şi azi (n-am nici o îndoială că adevăraţii *dilematici* ştiu aceasta) şi iat-o ajunsă la vîrsta de 145 de ani. Scriu acest text pentru a-i spune – alături de „La mulţi ani!" – cît de mult o stimez, ca un cititor de departe (n-am publicat vreun rînd în *Familia*, drept care nu veţi bănui perieri între cumetri). Nu-s un istoric al presei române, dar cred că – la categoria sa de „greutate" intelectuală – *Familia* e decan de vîrstă. Săptămînalul „enciclopedic" lansat în 1865, din care capul familiei urma să aibă ce citi soţiei şi copiilor după masa duminicală de prînz (aceasta era ambiţia lui Vulcan), a devenit apoi revistă de cultură. În deceniile interbelice (anii 1920-'40), revista a fost de cîteva ori în pragul dispariţiei, dar a renăscut în serii succesive, ca un Phoenix pe hîrtie mereu nouă.

Foaia care l-a dat pe Eminescu e încă vie.

În primele două decade ale comunismului românesc, *Familia* a lipsit din peisaj. Proletcultismul n-avea nevoie de aşa titlu (ce însemna *Familia* într-o vreme a calchierilor după limba rusă: *Zori noi, Steagul roşu* sau *Gazeta literară?)* şi nici de o asemenea tradiţie. Ceauşismul timpuriu – adică naţional-comunismul mascat în „independenţă" faţă de Moscova – a mirosit repede avantajele manipulării tradiţiei. Şi, pe moment, curtarea intelectualilor a funcţionat. Pe această linie, revendicată ca *naţională*, Ceauşescu a fost un bun continuator al lui Gheorghiu-Dej – şi aşa se face că în anii 1964-'71 (re)apar în ţară reviste precum *Ramuri* (Craiova), *Cronica* (Iaşi), *Tomis* (Constanţa), *Orizont* (Timişoara), *Argeş* (Piteşti), *Tribuna* (Cluj), *Vatra* (Tîrgu Mureş), *Ateneu* (Bacău) ş.cl. Anneli Ute Gabanyi sau, recent, Valentin Chifor au scris despre această pleiadă de publicaţii din epoca „liberală" a comunismului românesc. În 1965, la 100 de ani de la lansarea *Familiei* lui Vulcan, reapărea aşadar la Oradea revista *Familia* în seria sa nouă, a cincea (care continuă şi azi). E interesant ce s-a întîmplat cu (aproape) toate aceste reviste imediat după (re)apariţia lor: cu toate concesiile inerente, ele au devenit focare de (măcar minimă) rezistenţă la *restalinizarea* ce avea să vină. *Familia* n-a rămas prin nimic datoare bunului-simţ intelectual din acea Românie sub dictatură. Sub conducerea (pînă în 1989) a lui Alexandru Andriţoiu – poet bonom şi boem –, revista a îngăduit foşti deţinuţi politici, talente noi, teme perene şi polemici mereu calde. Aş putea da nume – dar ştiţi cum e: scapi un nume, superi zece oameni. Azi, revista e sub girul poetului Ioan Moldovan – şi sub garanţia unui corp mai mult decît onorabil de colaboratori locali sau naţionali.

La vîrsta de 145 de ani, revista *Familia* păstrează cu totul eleganţa, tinereţea & amplitudinea intelectuală a ceea ce e peren în *inteligenţia* românească. Drept care, cu mintea-mi, uneori cutez a gîndi: şi totuşi, oare ce s-ar fi întîmplat dacă Vulcan ar fi aruncat la coş plicul junelui Eminovici? Cum ar arăta oare, azi, limba şi literatura română?

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Ştiri diverse şi vinul de la gazetă

Apariţia şi răspîndirea presei la începutul secolului al XIX-lea aveau să aducă şi posibilitatea de a difuza diverse informaţii „casnice". „Mica publicitate" găseşte un aliat de nădejde în gazetă; de la comercianţi la proprietari, de la „marşande" la guvernante, totul trece pe la rubrica „înştiinţare", iar redacţiile ziarele funcţionează, cel mai adesea, şi ca birouri, buticuri, magazii etc.

Iată, „ştirile diverse" apărute în *Vestitorul Românesc*, gazetă dedicată „tuturor ştiinţelor", după cum se autodefineşte:

„Jos iscălitul are cinste a da în cunoştinţă înaltii nobilimi şi cinstitului public că în magazia lui pe Podul Mogoşoai la hanul Dedu se află o bogată colecţie de tot feluri de costume de bal noă, precum: domino de mătase în toate feţe, costume naţionale, caracteristice şi de fantazie ş.a., atît de vînzare, cît şi de închiriat. Asemenea se află de vînzare tot felul de măsci. Preţurile sînt cele mai ieftine. Dacă va voi cineva vreun domin nou a'şi face, poate porunci, şi într'un curs de 12 ceasuri va fi gata cu un preţ cuviincios. Nădăjduieşte că şi în anul acesta se va bucura de acea încredinţare de care a fost cinstit în anii trecuţi. Bucureşti, carnavalul 1844. I. Varmberg." *(21 ianuarie 1844)*

„La dumnealui Ieronim Momul au sosit acum de curînd o partidă de cea mai bună şampani, de cel mai bun vin de Bodro. Doritorii de cumpărat cu butelca sau o ladă, va afla un preţ cuviincios şi de calitatea cea mai bună." *(13 ianuarie 1845)*

„O persoană doreşte a cumpăra o droşcă veche sau mai puţin purtată, însă să fie de o fabrică de Viena şi mai uşoară. Cei ce vor avea o asemenea droşcă să îndreptează la redacţia *Vestitorului Românesc* unde este şi muşteriu de cumpărat." (6 ghenarie 1845)

„O pereche de telegari murgi ungureşti din rasa Melemburg, fără nici un cusur, mari de 16 pumni şi 3 ţoluri, de cîte 6 ani, sînt de vînzare. Doritorii să îndreptează la vechele casarme după Podul Beilicului." *(23 ghenarie 1845)*

„Dumnealui Peter Sacoş, maestru de facerea hainelor bărbăteşti după jurnalul de modă de Paris şi de Viena, are cinste a se recomanda înaltei nobilimi şi cinstitului public din capitală că va da fiecăruia cea mai mare mulţămire cu eczactitatea lucrului şi preţul cuviincios. Lăcuinţa sa este în casele d Hristu Papazolu la curtea veche, în catu de sus, unde au şezut d Franc Croitorul." *(24 februarie 1845)*

„La fabrica de pe podul Mogoşoaiei a domnului Giucăr sînt de vînzare tot felul de mobile: scaune, mese, ferestre, uşi şi parcheturi de ingineri. Doritori de a cumpăra se va adresa la numita fabrică." *(16 mai 1844)*

„Bucătari cei mai de frunte, evropeni, făcîndu-se între sine o soţietate, dă în cunoştinţa înaltei nobilimi că oricine va avea trebuinţă de bucătar bun să îndreptează la dlui Petre Iorga bucătarul, capul acei soţietăţi, ce să află cu slujba la luminaţia Sa Beizadea Scarlat Ghica." *(16 mai 1844)*

„Să află de vînzare cu un preţ prea jos obiecte precum colete, brăţare, agrafe de aur şi mărgean de mozaic, de mărgăritar, porto carte de vizită transparente de filegran, inele, ace de piept, ceasornice, pînze, şervete de masă, prosoape, toate de aţă, fulare de India, de buzunare, brilianturi legate şi nelegate şi altele. Să face şi orice fel de comision pentru Italia cu oarecare siguranţă. Doritorii să îndreptează la redacţie." *(12 februarie 1844)*

„Trei bolţi cu magaziile lor în dos din Uliţa Lipscanilor, alături cu prăvălia dumnealui Acik, în despărţire numai ulicioara din Lipscani ce iese la sfîntul Nicolae, cu pivniţă de desupt, adîncă şi boltită, de douăzeci buţi şi cu alte două beciuri, iarăşi boltite de paisprezece buţi, cu cîrciumă şi odaea ei din ulicioara sfîntul Nicolae, i cu alte opt odăi în curte, adică patru în catul de sus şi patru jos, cu curtea lor şi poartă mare răspunzătoare în curtea bisericii sfîntul Nicolae, ale dumnealor fraţilor Dimitrie şi Alecu Mimi sunt de vînzare. Doritorii de a le cumpăra se vor îndrepta la nepotul dumnealor domnul pitarul Nicolae Mimi, ce să află cu şederea în curtea veche alături cu polcovnicul Odobescu." *(22 februarie 1844)*

„La redacţia *Vestitorului Românesc* au sosit vin negru unguresc de la anul 1837, ce este ca o doctorie pentru cei slabi a-i da putere. Butelca 3 sfanţihhi de argint." *(16 maiu 1844)*

În ultima vreme, multe dintre „gazeturile" noastre şi-au diversificat activitatea. E adevărat, pentru moment vînd doar cărţi şi filme. Dar ce-ar fi ca de mîine, de pildă, *Dilema veche* să propună cititorilor „vin din cel bun" care să îmbie la lectură şi inspiraţie?!

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Cultul puterii

„Un regim totalitar capabil să-şi susţină propriul cult prin propagandă şi să-şi exercite controlul asupra tuturor supuşilor, fără excepţie, nu e posibil fără un înalt grad de dezvoltare tehnică a mijloacelor de comunicare în masă, a armatei şi a mijloacelor de transport. De aceea, deşi ideologia şi estetica totalitarismului au existat din vremuri imemoriale, realizarea sa consecventă nu a devenit posibilă decît în secolul XX, Stalin a mers şi în această privinţă pe căi neexplorate. Predecesorii lui n-au putut crea decît enclave totalitare izolate – curtea imperială, aşezările militare, mînăstirile catolice –, dar nu şi-au putut extinde sistemul asupra unei ţări întregi.

Cultul puterii s-a dovedit a fi mult mai viabil decît cultul personalităţii. Am învăţat demult să fim critici în ce priveşte laudele de sine ale puterii, înţelegînd cît de neînsemnate, cît de relative sînt de fapt succesele sale. Dar să considerăm că toate nenorocirile noastre se explică numai prin incompetenţa, greşelile, vinovăţia sau chiar infracţiunile conducerii înseamnă să rămînem în continuare prizonieri ai cultului puterii. Tocmai acestea au fost iluziile congresului XX: puterea a fost rea, acum va fi bună, dar va rămîne, ca înainte, omnipotentă. De mitologia totalitaristă ne va salva altceva: înţelegerea neînsemnătăţii valorii reale a puterii, faţă de cea a proceselor de autoorganizare a societăţii. Prin încrederea în aceste procese spontane, dar raţionale şi cu adevărat umane, şi prin asumarea răspunderii personale pentru aceste procese apare alternativa psihologică a cultului puterii."

L. Gozman, A. Etkind, „De la cultul puterii la puterea oamenilor", trad. de Suzana Holban şi Oana Vlad, *22*, 2 febr.1990 (a se vedea şi nr. anterior)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți copiii să vină la tine

Poveşti de adormit copiii

„Întreabă-ţi copilul ce vrea să mănînce doar dacă el va plăti cumpărăturile."
FRAN LEBOWITZ

Fiind în preajma copiilor foarte mulţi ani, am învăţat, fireşte, foarte multe poveşti prin care încerci să-l seduci pe cel mic să respecte regulile. Spui mii de istorioare care, speri, îl vor ajuta să înţeleagă de ce nu e bine să rupă florile din parc, de ce trebuie să traverseze numai pe la stop, de ce nu avem voie să ţipăm sau să intrăm într-o încăpere fără să salutăm. Aşa apar povestea morcovului fermecat care, odată inclus în meniul zilnic, te face mare şi voinic, legenda cuvintelor magice – „te rog", „mulţumesc" – care, odată rostite, aduc zîmbetul şi bunăvoinţa în sufletele oamenilor, istoria băieţelului care din cauză că îl luase pe „nu" în braţe, şi nu mai voia să îi dea drumul, nu mai putea primi darurile oferite de cei din jur etc.

Sînt bune, nu zic nu. În războiul cu proastele deprinderi sociale, de relaţionare, de igienă personală, totul este permis. Dar adevărul gol-goluţ, cel cu care la urma urmei se va confrunta şi copilul cînd numărul anilor şi al experienţelor lui se vor mări, este că morcovul nu este fermecat, ci are vitamine, care nu te vor face mare şi voinic peste noapte, ci doar consumat pe termen foarte lung, asortat cu multe alte alimente la fel de neatractive, dar la fel de benefice pentru organism; cuvintele magice „te rog" sau „mulţumesc" nu-s chiar atotputernice, le poţi repeta la infinit, fără prea mare efect, în faţa unui ghişeu sau a unui şofer bucureştean; florile nu „plîng" dacă le rupi, spanacul nu-ţi face muşchi de marinar, iar jucăriile nu se pun în coşul lor ca să „se odihnească", ci pentru a păstra ordinea în cameră. Pe termen lung vor funcţiona mai eficient explicaţiile simple şi adevărate, regulile păstrate cu fermitate şi, nu în ultimul rînd, exemplul adulţilor aflaţi în preajma celor mici. Vreau să mănînce sănătos? Nu mă pot aştepta să o facă dacă în farfuria lui stau, trişti, morcovi amestecaţi cu mazăre, iar în a mea, un cotlet de porc. Vreau să spună adevărul şi numai adevărul? O va face doar dacă îi voi explica ce consecinţe ar putea avea minciuna asupra lui sau a celor din jur, dacă va trăi pe propria-i piele experienţa înşelăciunii şi, mai ales, dacă nu se va confrunta cu minciunile mele de adult. (Deşi, trebuie spus, orice copil va încerca să eludeze o regulă prin orice mijloace îi stau la îndemînă: revoltă, minciună, argumente ce ţin de supranatural etc.) Vreau să salute politicos şi să spună mulţumesc? Am grijă să o fac eu însămi cu orice ocazie, şi faţă de el, şi faţă de cei din jur.

Bătălia cu modelele proaste.

Ştiu că soluţiile enumerate mai sus nu sînt suficiente: ca părinţi, avem de dus, zilnic, bătălia cu modelele proaste promovate de mass-media, cu circul străzii şi al instituţiilor. N-ai cum să-l izolezi de ele şi simţi, de foarte multe ori, cum dezarmezi în faţa agresivităţii, a culorilor stridente, a kitch-ului care ne invadează existenţele. Bunele deprinderi pe care le promovezi în sînul familiei sînt contrazise, atacate la fiecare pas de ştirile deşănţate ale presei, de reclamele mincinoase la alimentele aşa-zis naturale, de figurile minore, necioplite, ridicate la statutul de vip. Dar nici nu cred că povestea „Făt-Frumos şi merele de aur" îl va face pe cel mic să aleagă din galantar alimentele bio, în defavoarea ciocolatei cu lapte. Singurul lucru pe care îl pot face este să mă încăpăţînez să cred în binele pe care îl fac copilului meu, în modelele pe care i le ofer, în puterea exemplului apropiat, în adevărurile pe care i le spun.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

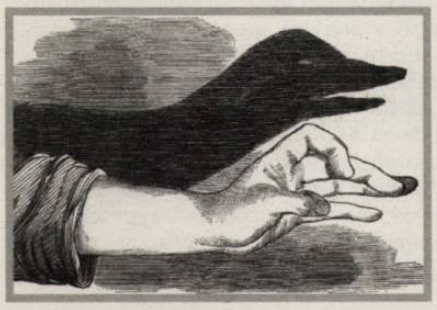

Iaromira POPOVICI

bazar

La recepţii

Am participat, de curînd, la un eveniment organizat chiar într-un scop nobil. Şi, de altfel, bine organizat, în care fiecare îşi ştia rolul şi şi-l performa „conform planului". În sală nu erau mulţi oameni, ci atîţia cît trebuia, doar cei strict conectaţi cu respectiva acţiune socială. Moderatorul (căci toată povestea se filma) era decent, şi nu făcea obişnuitele glume sau „întorsături stilistice" care se practică la asemenea ocazii. Cei din sală erau îmbrăcaţi adecvat, nici prea strălucitor, nici prea informal. Cu excepţia unei nu foarte lungi cozi la intrare (pentru că fiecare trebuia aşezat pe locul său personalizat), nici măcar nu am aşteptat foarte mult. Mîncarea de la sfîrşit era, şi ea, destul de copioasă şi rafinată.

Şi totuşi, nu pot spune că mi-a plăcut să fiu acolo. Aşa cum, aproape de cînd mă ştiu, nu mi-a prea plăcut să iau parte la vreo asemenea manifestare publică. Pe cît de fireşti mi se par adunările de familie, despre care vorbeam în numărul trecut, sau cele dintre prieteni, pe atît de străine îmi par manifestările publice de acest gen.

Multe dintre ele se desfăşoară în „scopuri nobile", pentru cauze umanitare. Altele marchează lansarea cîte unui film sau a unei cărţi, de cele mai multe ori de calitate. În fine, unele sînt pur şi simplu aniversări ale unor instituţii sau companii. Toate au, însă, caracteristici comune: sînt frecventate de foarte multă lume, şi foarte diferită.

Dacă la petrecerile de familie e chiar reconfortant să vină o grămadă de oameni, pentru că toţi sînt aleşi de tine şi de ai tăi, şi ca atare, ştii de unde şi cum să-i iei şi ce să le spui, la asemenea recepţii senzaţia predominantă, în ce mă priveşte, e mai curînd una de oboseală.

Oboseală datorată, probabil, în cea mai mare parte, ideii de obligaţie socială şi protocolului; faptului că faci lucruri pentru că trebuie să le faci. O asemenea recepţie poate fi, în cele din urmă, chintesenţa relaţiilor sociale şi a ştiinţei păstrării lor. Să faci conversaţie sprinţară cu oameni care, în general, nu-ţi spun nimic (şi, de cele mai multe ori, nici tu nu le spui lor mare lucru) doar pentru că te gîndeşti că îi prieşte imaginii tale, carierei tale sau că e posibil să ai nevoie de ei în viitor, e o artă pe care o admir. Dar nu o stăpînesc.

Şi nu afirm acest lucru cu dispreţ, ci, mai curînd, cu dezamăgire. Cred că cine are talent pentru aşa ceva are şanse la o carieră fulminantă. Mai cred, de asemenea, că doar oamenii timizi patologic sau într-o depresie neagră nu pot susţine *small talk*-ul care se cere într-o astfel de ocazie. Doar că e o chestiune de opţiune: unii pur şi simplu nu vor, şi atunci nu pot...

Există cîteva tipuri de conversaţii care se poartă la elegantele mese în picioare, după ce ai stat cuminte la coadă la sandvişurile minuscule, dar prezentabile. Cea mai la îndemînă poate fi despre mîncare, în general politicoasă cu vagi accente critico-umoristice, ca să nu pari nici mitocan, nici lingău. Apoi, înaintînd mai „în adîncime", simţi cînd e momentul să treci la analiza evenimentului care tocmai a trecut: a fost reuşit, desigur, s-au străduit, dar, totuşi, ai văzut cine a luat premiu la secţiunea cutare, de ce i l-or fi dat, mi s-a părut un pic cam ciudat, tu ce crezi...

După care se poate aluneca, lent (mai ales şi după primele înghiţituri din vinul local) la organizatorii în sine, ce au vrut ei cu chestia respectivă, de unde şi-au tras fondurile şi ce rochie a avut prezentatoarea. Dacă simţi că interlocutorul nu-i foarte deschis la bîrfă, o poţi coti imediat spre situaţia economico-politică actuală jalnică, starea naspa a televizunilor şi sfîrşitul lumii din 2012.

Dacă nimic din toate astea nu merge, nu-ţi rămîne decît să tragi din pahar cu o privire melancolică, întretăiată din cînd în cînd de cîte un zîmbet palid, dar atotînţelegător, aruncat vecinului de masă.

Sau, ca să scapi de toate complexele şi cîrcotelile, precum şi de senzaţia, recurentă, de alienare în mulţime, poţi, în loc de toate cele de mai sus, să recurgi la lecţii de etichetă: despre cum să te comporţi în situaţii formale, care nu presupun sentimente, ci doar respectarea unor reguli.

Selma IUSUF

legende urbane

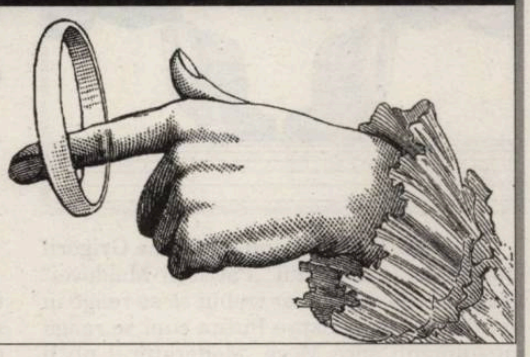

Tirania cotidianului

Mi-am dorit dintotdeauna să pot scrie o carte din categoria celor care te învaţă „Cum să...". Motivaţionale care te împing înainte să faci lucruri, să gîndeşti în afara cutiei, să te laşi de fumat în două zile. Să pot scrie cu încredere despre „Cum să ai un abdomen plat în două săptămîni" şi mai ales despre „Cum să spui nu".

Tonul suficient, de siguranţă indestructibilă, un ton în acelaşi timp blînd, părintesc, al acestui gen de cărţi poate uimi şi aduce o persoană mai nevricoasă într-o stare de permanentă defensivă. În viaţa reală cîteva sînt categoriile care, în general, te învaţă ele „cum e viaţa asta". Iar tonul blînd va alterna cu o agresivitate ţinută sub capac. Şi lor e bine să înveţi a le spune nu.

Meşterii de orice fel, de pildă. Nea Nelu e pîntecos, aparent bonom într-o natură hrăpăreaţă şi le ştie pe toate. Reparaţiile ţi le face cu aerul că a fost întrerupt din chestiuni mult mai importante. E un favor. Ajunge roşu la faţă, trîntind şi bufnind: „Da' ce-aţi făcut aicea, doamnă?", zice în faţa unui robinet devenit neputincios sau a unei ţevi supurînde. În faţa universalei explicaţii „s-a stricat" (un „s-a" atotputernic, fără vinovaţi şi, deci, fără autor) răspunde bombănind: „S-a stricat, s-a stricat... Aţi tras de el, că trebuie să aveţi răbdare cu capsulele astea că mai bune erea alea de dinainte... O cheie franceză aveţi?" mai zice întorcînd jumătate de obraz bucălat şi roşu. Noroc că am, că altfel poate îmi luam un alt potop de mustrări. Nea Nelu e bunic de tînăr, povesteşte cum şi-a ajutat copiii să-şi ia casă, cît îşi rupe şalele pe la unii şi pe la alţii (deci şi pe la mine) numai să pună un ban pe ban, cum l-a bruscat o cucoană mai ţîfnoasă că nu i-a plăcut cum a pus faianţa („Da ce să fac dacă avea pereţii strîmbi?"), cum „în viaţa asta, doamnă, trebuie să fii om de cuvînt". Nea Nelu înţeleg că îmi cere de regulă foarte mult pentru diversele reparaţii, dar cum să spui „nu" unui om a cărui nepoţică are acum pojar?

O altă uimire continuă e legată de taximetrişti. Nu înţeleg cum pot ei să le ştie pe toate. Toţi au fost prin ţări străine şi au un termen de comparaţie ferm pentru cele ce se întîmplă acum prin România. Mai toţi au făcut armata şi povestesc cu ochii umezi şi gîtuiţi de aduceriaminte de vremurile în care spălau WC-uri cu periuţa de dinţi. La o ripostă timidă „Dar asta e o tîmpenie", îţi vor replica: „Domnişoară, asta te face bărbat!". Am mers deunăzi cu unul care mi-a povestit de violenţa incredibilă din trafic, de ăştia cu jeep-uri care-ţi iau faţa, de cum se va retrage la ţară unde va creşte flori şi legume. Un poet, un Coelho al volanului. Un domn mai grăbit îl face să înjure baroc. Îl întreb dacă a avut vreun incident violent în trafic. „Ee, zice, io-s un om blînd, aşa mare cum mă vedeţi, da' m-a înjurat odată unu de mamă; am coborît la stop şi i-am dat un cap în gură. Păi, nene, maică-mea era bolnavă atunci." Cum să spui unei persoane atît de sensibile că drumul pe care te duce te ocoleşte pe la Ploieşti?

Cosmeticienele şi coafezele te vor învăţa de-ale inimii. De cum nu se mai poartă filat nuştiucum cum, ci filat nuştiucum altcumva. De defecte fizice ale altor cliente, de cît de zgîrcite sînt sau de viaţa lor amoroasă. Dacă nu te interesează şi mormăi ceva de complezenţă, vor continua să fie cu un ochi lipit de telenovela din televizor. Cum să spui cuiva că te-a tuns mai scurt în dreapta decît în stînga, cînd abia ai auzit-o plîngîndu-se unei colege că iar nu i-a plătit fostul bărbat pensia copilului şi că azi o omoară spatele mai abitir ca niciodată?

În fine, mi-aş dori să ştiu să relaţionez cu domnişoarele care se ocupă cu PR-ul. Cu mici excepţii, am impresia că toate abia au terminat liceul. Siguranţa cu care te tutuiesc din prima mă descumpăneşte definitiv. Ei, cum să spui „nu" cuiva care îţi dă impresia că e stăpînul timpului? Mai ales al tău?

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

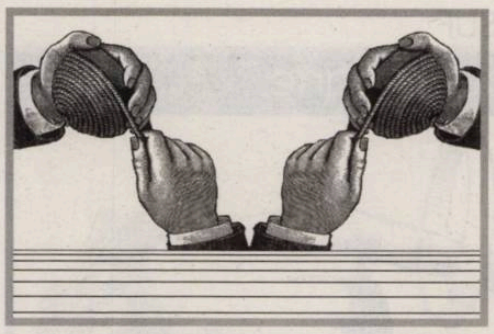

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Frînturi de campanie în Moldova

■ La EU-TV, un domn pe nume Grigorii Gurdîş de la Partidul „Patrioţii Moldovei“ spune că moldovenii ar trebui să se roage în fiecare dimineaţă spre Putna cum se roagă musulmanii spre Meca. Moderatorul nu îi atrage atenţia că Putna este în România, dar îl zgîndăreşte întrebîndu-l cine poate fi patriot moldovean şi dacă cei care vor unirea cu România sînt şi ei tot patrioţi. Omul răspunde că oricine poate fi patriot moldovean, dar el nu poate să înţeleagă cum vor unii să se unească cu România: „Vor să dea Moldova de parcă ar fi moşia lor“. În plus, există şi în România PRM care are intenţii expansioniste, de aceea trebuie să fim patrioţi. Moldoveni.

■ Campania electorală i-a transformat în duşmani tocmai pe cei care ar trebui să colaboreze şi pe viitor pentru a ţine Partidul Comuniştilor departe de putere. Premierul Vlad Filat şi preşedintele interimar Mihai Ghimpu au intra în acea fază a conflictului politic în care e evident că oamenii nu se mai suportă personal. România e prinsă la mijloc. În primăvară, declaraţia Băsescu – Ghimpu i-a surprins pe ceilalţi parteneri de coaliţie. Acum, tratatul de frontieră Filat – Baconschi l-a surprins pe Ghimpu. Că Filat ar fi trebuit să-l anunţe e clar. Dar acum par la concurenţă: cine e mai meschin. Ghimpu spune că tratatul cu România este neconstituţional. Întrebat dacă îl va ataca la Curtea Constituţională, spune că nu e ratificat, deci nu poate fi atacat. Apoi adaugă că Parlamentul nu poate ratifica un tratat care nu e constituţional. Un cerc logic: nu îl atac pentru că nu e ratificat, dar nu poate fi ratificat. De fapt, ştie că aveau nevoie de tratatul acesta, că România a acceptat greu, dar logica de campanie domină.

■ Însă, uneori, Ghimpu face toţi banii. Săptămîna trecută s-a dus la arhiva Ministerului de Interne, cu ziariştii după el, au vrut să intre în arhivă, să vadă cum se aplică ordinul de transfer a dosarelor KGB la arhiva naţională. Ministrul de Interne (un general) a venit şi el personal şi nu le-a dat voie ziariştilor să intre. Ghimpu s-a enervat, au urmat scene între preşedinte şi ministru la modul: dom'le, tu eşti tot securist / domnule preşedinte, legea nu dă voie accesul decît în anumite condiţii... Ghimpu a făcut ceva scandal, a zis că e vina lui Filat şi a plecat. Nu e tocmai manierat, dar omul ştie că nu are decît un mandat interimar şi securiştii vor putea ignora ordinul de transfer pînă vine altul şi îl schimbă – vedeţi cum l-au jucat pe Emil Constantinescu pînă i s-a terminat mandatul. Deci, la asta ţin cu Ghimpu. E aprig, cum s-ar zice acolo.

■ Clipurile electorale ale PDLM (Filat) transmit unul şi acelaşi mesaj: Moldova fără sărăcie. Filat îşi întăreşte astfel imaginea pe care şi-a construit-o de la bun început: pragmatic orientat spre economic şi social. Partidul Liberal (Ghimpu, Chirtoacă) are o serie de clipuri şi afişe pe ideea: „Spune da Europei / Spune pa comunismului“. Cu variantele „spune pa“ corupţiei, sărăciei, terorii. Asta ultima cu „pa terorii“ are un iz comic pentru alăturare. Mai au ca sloganuri: „Toţi pentru Europa, Europa pentru toţi“ şi „Alege schimbarea pînă la capăt“.

■ Majoritatea partidelor au clipurile şi în limba rusă, mai multe decît în 2009. Ceea ce e foarte bine, trebuie smulse voturi de la populaţia rusofonă, care altfel rămîne zestre electorală a PCRM. Dintre cele mari, partidul lui Marian Lupu se vrea evident bilingv, şi în clipuri, şi în afişe.

■ Uimeşte puzderia de partidulețe mici care au destui bani să fie foarte vizibile. De pildă, Partidul Umanist din Moldova. Candidatul său, Valeriu Păsat, are o biografie interesantă: primul ministru civil al Apărării, a condus apoi temutul Serviciu de Informaţii şi Securitate, a fost arestat pentru vînzarea unor avioane militare, apoi un fel de refugiu la Moscova, consilier în industria energetică. Figura sa e peste tot prin Chişinău, se vede că are bani de campanie. Pe unul dintre panouri spune că s-a întors să muncească pentru patrie, deşi milionari străini i-au oferit mulţi bani să stea acolo. În clipul electoral, se plimbă prin Moscova şi spune: „Europa nu ne vrea, ca fost ambasador la Moscova vreau aderarea la spaţiul vamal Rusia, Belarus, Kazahstan“.

■ Mişcarea Acţiunea Europeană are un clip cu o invitată care vorbeşte la Congresul Partidului. Spune destul de coerent că îi aşteptăm în Europa. E Teo Trandafir.

■ La ProTV, Filat este Vlad Filat, la NIT şi la EU-TV este Vladimir Filat. La fel şi în ziarul PCRM *Moldova suverană*. Vlad sau Vladimir, numele capătă alte conotaţii.

■ Am treabă la sediul guvernului, pregătesc un training în afaceri europene pentru funcţionarii de aici. Toată ziua aud un zgomot de vuvuzea, din faţa clădirii. Seara, aflu de la ştiri că e un om care e evacuat din casă, deşi a participat la evenimentele din aprilie 2009. A doua zi revine, cu acelaşi zgomot. Apropo de aprilie 2009, am fost atunci în piaţă, erau mii de oameni, doar cîteva zeci spărgeau clădirea Parlamentului. Evenimentele capătă tot mai mult aura unei revoluţii. Filozofic vorbind, cine a făcut revoluţia: miile de gură cască sau zecile de tipi violenţi (dintre care unii se băteau eroic cu poliţia, iar alţii jefuiau metodic clădirea)? Omul din faţa guvernului cere casă pentru că a fost la revoluţie. Vor cere din ce în ce mai mult.

■ Ca un făcut, cumpăr delicioasa *Moldova suverană* şi ce titlu văd pe prima pagină: „Pămînt şi bani pentru lovitura de stat de la Chişinău/România se trădează că a fost printre organizatorii evenimentelor din 7 aprilie 2009 şi le dă certificate de revoluţionar“. Normal, s-a ajuns la certificate, după orice revoluţie rămîn unii rataţi şi şomeri care ar dori să trăiască restul vieţii din rente de revoluţionar. De la ce a plecat articolul isteric din MS? O asociaţie anonimă de la Bucureşti – FAPTE-AFAR – eliberează certificate de revoluţionari pentru aprilie 2009. Bineînţeles, România ca stat nu e implicată şi nici nu dă pămînt şi bani.

■ Ziarul are o rubrică permanentă care se numeşte „Moldova alege victoria“, unde colective de oameni ai muncii şi locuitori de prin raioane semnează declaraţii de sprijin. Anunţurile sună cam aşa: „Locuitorii satelor Stoliniceni şi Gaşpar raionul Edineţ au semnat declaraţii prin care au anunţat că în alegerile parlamentare anticipate din noiembrie «Vom susţine singurul partid cu adevărat popular, Partidul Comuniştilor din R. Moldova». Semnatarii s-au arătat indignaţi de politica promovată de actuala coaliţie de guvernare, este evident faptul că aflarea în continuare a alianţei cu tendinţele sale unionist-fasciste devine un pericol pentru securitatea naţională, pentru suveranitatea ţării, se spune în declaraţiile semnate de locuitorii satelor Stoliniceni şi Gaşpar, care totodată îndeamnă toţi cetăţenii ţării să voteze pentru Partidul Comuniştilor“.

■ Alături, se reproduce în foileton cartea lui Marius Ghilezan *Hoţia la români*. Încerc să citesc, dar e o colecţie de prostii pretenţioase, încă unu care ştie sigur cum e Românul şi are fir direct cu fiinţa neamului. Nu e de mirare că e reprodus de *Moldova suverană*, sînt din acelaşi secol. Nici măcar ăla de tocmai a trecut.

■■■

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

„Absolutul“ în anunțuri de mică publicitate

(din anuntul.ro)

ABSOLUT acum aducem la comandă nisip, pămînt, evacuare moloz, mobilă, lemne, preţuri mici.

ABSOLUT orice transport de mobilă, avem încărcători, avem tîmplar, pentru demontat, montat, auto 3,5 t, 5 t, 7,5 t, debarasăm lucruri mobilă, pentru dus la groapa de gunoi, Gică.

ABSOLUT ieftin doar 50-95 L/cursă autoutilitare, 3,5 T, transport mobilă, bagaje, marfă + personal non-stop.

ABSOLUT ieftin, evacuare, moloz, pămînt, crengi etc., eventual personal.

ABSOLUT nou. Auto 0,5-1,5-3,5 tone pentru transport bagaje obiecte fragile, mobilă, marfă, moloz, lemne, pămînt, asigur încărcare – descărcare şi în 60 minute sîntem în orice zonă din Bucureşti şi Ilfov, program non-stop, inclusiv în weekend ABSOLUT orice mutări mobilier (demontare-ambalare-montare), debarasare moloz, tocărie veche, transport marfă cu personal profesionist în Bucureşti şi în ţară, non-stop, inclusiv în weekend, nr. uşor 0733mutari.

ABSOLUT orice transport cu camion de 3,5 tone, special echipat pt. mutări, cu dimensiuni L – 4,80 m, l – 2,20 m, h – 2,30 m, dotată cu lift pt. ridicarea obiectelor grele, avem personal încarcare-descărcare, demontare, ambalare, montare, preţ de criză, lucrăm şi în weekend, nr. uşor: 0732camion.

ABSOLUT, acum nisip, pietriş, mărgăritar, pămînt negru vegetal, 1-3 mc, oriunde în Bucureşti şi Ilfov.

Asistentă medicală, psihoterapeut, maseuză terapeut calificată, fizioterapeut, ofer masaj de relaxare antistress, ayurvedic indian, consiliere spirituală şi financiară. Bonus: duş thailandez gratuit.

PUBLICITATE

Coordonator: Andrei MANOLESCU

Cît mai tolerăm intoleranța

Texte și opinii de:

- Csaba Ferenc ASZTALOS (președinte al CNCD)

„Sloganul bate cunoaşterea" – interviu

- Bogdan VOICU (doctor în sociologie)

„Evoluţie codaşă"

- Mirel BĂNICĂ (cercetător la Institutul de Istorie a Religiilor)

„Toleranţa – cu trenul din Franţa"

- Irina NIŢĂ (directoare executivă a Asociației Accept)

„Orientarea sexuală nu ar trebui să aibă importanţă" – interviu

- Dorel Dumitru CHIRIŢESCU (prof. univ. de economie)

„O povară"

argument

13 ani de intoleranțe

DILEMA VECHE
Cît mai tolerăm intoleranța

În anul 1997, revista *Dilema* a publicat un dosar tematic intitulat „Feţele intoleranţei", coordonat de regretata noastră colegă Tita Chiper. Evident că existau şi pe atunci temeri că gradul de intoleranţă din societatea noastră ar fi fost nesănătos de ridicat. În acea perioadă erau la modă conflictele între greco-catolici şi ortodocşi, iar prin zone rurale românii se războiau la propriu cu romii cărora, uneori, le incendiau casele. Exista ideea că, de prea multe ori, persoane care contestau pe faţă valorile societăţii deschise, liberale şi democratice aveau acces la cuvîntul public. Se pomeneau o aşa-numită *alergie la pluralitate* şi ideea că starea de intoleranţă ar fi parte din natura individului. Erau şi voci îngrijorate că în România s-ar fi încurcat toate valorile şi că s-ar fi ajuns la o întindere excesivă a limitelor toleranţei, de ochii unei Europe care nici măcar nu ne cerea aşa ceva.

În sfîrşit, astăzi continuăm să avem în bună parte cam aceleaşi probleme, dar la un alt nivel. Nu ne mai preocupă atît integrarea romilor în comunităţile noastre rurale, cît integrarea lor în Europa. Dialogurile televizate în care oponenţii păreau a se duşmăni de moarte au fost între timp înlocuite cu talk show-uri în care se discută pe ton de mahala. După o perioadă ceva mai liniştită în epoca preaderării la UE, politica autohtonă a redevenit o sursă de intoleranţă. Deşi lumea se declară dezamăgită de politicieni, ultimele alegeri au stîrnit patimi ce nu mai păreau posibile. Politica îi învrăjbeşte însă în ultima vreme şi pe americani, iar intoleranţa etnică şi rasială îşi arată noi feţe şi prin Europa.

În România avem însă şi chestiuni noi de discutat, faţă de acum 13 ani. Minorităţile sexuale, care pe atunci erau aproape inexistente în conştiinţa publică, au astăzi deja instituţii şi chiar festivaluri. Au apărut însă şi contramanifestaţiile la adresa lor. Recent, se pare că s-a ajuns şi la lucruri mai rafinate în materie de sex şi de toleranţă în relaţiile casnice. Adică, s-a înfiinţat şi primul club de swingeri (pentru că probabil există şi un potenţial al pieţei), sub patronajul unei tinere doamne liberale. Probabil că nici reacţiile din partea apărătorilor valorilor tradiţionale ale familiei nu vor întîrzia să apară.

Există în continuare multă toleranţă faţă de intoleranţă şi viceversa. Dacă societatea românească de azi nu e cu mult mai tolerantă decît cea din anii '90, ea este cu siguranţă mai sofisticată. (**A. M.**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 25 noiembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Dorel Dumitru CHIRIŢESCU

O povară

Este una dintre acele zile frumoase de toamnă, cînd strălucirea soarelui ne oferă o bucurie în plus. Este bucuria ultimelor raze, a ultimului zîmbet complice, cu ajutorul căruia soarele încearcă să ne aline o stare parcă mai bulversantă decît oricînd.

Mă întîlnesc cu vechiul meu prieten, pentru „şedinţa“ noastră săptămînală, în care dezbatem problematica lumii în care trăim. Îi găsim de fiecare dată soluţii şi cadre noi de mişcare, numai că „lumea asta strîmbă“ nu prea vrea să ne asculte şi merge înainte liniştită.

Discuţia porneşte greoi şi balansează între salariile pe care ni le-au tăiat, ca şi cum ar fi fost ale lor, şi problematica încălzirii globale. Prietenul meu chiar face o observaţie: „Este posibil, tu nu vezi ce cald e afară?“. La un moment dat, faţa prietenului meu se întunecă şi el taie discuţia, cu un gest larg, aducînd-o spre un cu totul alt subiect. Vorbeşte despre violenţă şi despre sălbăticia pe care o instaurăm încet între noi, considerînd că toleranţa, încrederea şi compasiunea încep să devină doar simplii termeni de dicţionar. Îmi reproduce o scenă pe care a văzut-o mai demult la televizor, zugrăvind un tablou grotesc în care un prelat, nu mai ştia de ce rang, bătea cu sălbăticie un om care intrase, nu ştia pentru ce motiv, în grădina unui lăcaş de cult. Faţa i se întunecă din nou şi spune amar că aşa ceva nu a mai văzut şi că, dacă este adevărat, dincolo de acest fapt am fi într-un teritoriu al relaţiilor interumane în care totul ar fi posibil. Preiau puţin din întunecimea feţei lui şi nu îl cred. Chiar îl contrazic. Continuăm discuţia despre şansa întîlnirii cu extratereştrii şi despre probabilitatea ca pămîntul să-şi rătăcească drumurile sale prin Univers.

„Ce este toleranţa? Atributul umanităţii.“

FRANÇOIS-MARIE AROUET DE VOLTAIRE

Rămîn însă, aşa cum spune românul, cu un fier în inimă şi, cînd ajung acasă, verific Internetul, întrebîndu-l despre acest fapt pe prietenul „Goagăl“ – aşa cum l-a supranumit unul dintre politicienii mei preferaţi. Văd şi eu scena, şi de data asta o cred. Sînt extrem de dezamăgit şi primele mele gînduri îmbracă haina unor întrebări: Ce să fac pentru acest om? Aş putea să îl ajut cu ceva? Să-i dau un pachet de ţigări? Să-i cumpăr un pahar cu apă? Să-i plătesc un avocat? Sau să uzez de relaţia mea cu Dumnezeu şi să-i pun acolo o vorbă bună?

Nimic din toate acestea. Mă gîndesc că singurul lucru pe care îl pot face este să iau de pe umerii săi slabi o povară pe care ei nu o pot duce – povara toleranţei.

Tocmai de aceea îl anunţ pe stareţul bătăuş că-mi schimb percepţia despre lume şi oameni, precum şi atitudinea faţă de următoarele fapte şi întîmplări, după cum urmează:

Îl iubesc, dacă mai trăieşte, pe paznicul livezii cu mere ce aparţine copilăriei mele, dar care era administrată de CAP-ul local, şi care alerga după noi călare pe cal şi ne snopea în bătaie pentru că furam merele statului.

Îi iert pe colegii mei de facultate care mă turnau la Securitate şi la Miliţie. Unul dintre ei, cînd se întorcea de la consultări cu „organele“, nu uita să-mi şoptească invariabil: „Tu eşti mic, bă!“.

Îmi declar toată înţelegerea pentru profesoara mea de matematică din şcoala generală care îmi rupea urechile pentru că nu reuşeam să învăţ „pe de rost“ nu ştiu ce formule fără sens.

De azi mă simt solidar cu vecinul meu posesor de studii medii şi BMW X5, om de afaceri postrevoluţionar, care îmi răspunde la salut numai din cînd în cînd şi care mi-a ţinut zilele trecute, în scara blocului, o amplă lecţie despre criza financiară mondială.

Nu mai pot fi arogant în atitudinea mea faţă de vecina de la etajul III, care trage uşor perdeaua de la fereastra bucătăriei ori de cîte ori vede o maşină străină intrînd în parcare. Este bătrînă şi „scrie“ din reflex, după zeci de ani de experienţă, pentru că oricum „organele“ nu mai ţin cont de rapoartele ei şi nici nu cred c-o mai plătesc.

Îl înţeleg acum pe tînărul meu prieten, pervertit, care m-a întrebat în ce partid „să se bage“, pentru a-şi găsi şi el un loc de muncă.

Am devenit tolerant faţă de politicienii oraşului meu care nu doresc nimic, nu ştiu nimic, nu fac nimic. Singura lor legătură cu alte orizonturi a fost cerneala din călimara pe care le-a aşezat-o pe bancă învăţătorul, în clasa I. În loc s-o pună în stilou, au băut-o.

Nu mai port gînd rău prietenului meu plecat în Canada, de unde ne înjură pe toţi.

Îi privesc cu înţelegere pe cei din televiziunile alea, care şi ele ne înjură pe toţi, toată ziua, pentru că nu am votat cum au dorit ei.

Am început să cred că omul acela de la OTV nu mai este atît de rău. Măcar a încercat s-o găsească pe Elodia. „Alţii nu fac nimic.“

I-am zîmbit deja administratorului scării mele de bloc care pune cifre „din burtă“ la întreţinere şi care a încercat odată, mai demult, să-mi explice contextul complicat, geopolitic, în care trăim.

Am, deja, toată consideraţia pentru un om pe care l-am cunoscut la o bere. Are magazin în Piaţa Mică şi se simte îndreptăţit să ocupe funcţii de conducere „în societate“ pentru că el în viaţa lui a făcut ceva, nu ca alţii (categorie unde, se înţelege, intru şi eu).

Se vede treaba că întîmplarea cu stareţul a făcut pentru mine ceea ce nu au reuşit zeci de profesori în mulţi ani de studiu. Mi-a dat povara iertării şi a toleranţei. „Greu, dar merită!“ – ar zice prietenul meu.

Dorel Dumitru Chiriţescu *este profesor de economie la Universitatea „Constantin Brâncuşi“ din Tîrgu Jiu.*

Domnica PETROVAI

Despre toleranța în relații

Toleranţa ne duce cu gîndul la acceptarea şi respectarea perspectivei celuilalt, a modului diferit în care gîndeşte şi reacţionează. Pare simplu. Cît de uşor ne este în realitate să facem asta? Cît de mulţi dintre noi se percep ca fiind persoane tolerante şi cît de frecvent reacţiile noastre la adresa celuilalt sînt mai degrabă de intoleranţă. Să privim pentru o clipă toleranţa exprimată în relaţiile apropiate unde – spunem noi – ne este mai uşor să fim atenţi faţă de cel de lîngă noi – că este iubitul, copilul sau un prieten apropiat. Cît de frecvent ni se întîmplă să reacţionăm agresiv prin critică sau respingere faţă de comportamentul sau alegerea celui apropiat. Copilul nostru ascultă o muzică care pentru mine nu este una „de valoare“ şi reacţionez spunîndu-i că muzica pe care el o preferă „nu se numeşte muzică“, şi asta după standardele mele pe care vreau să le impun şi copilului meu, convins fiind că eu ştiu cel mai bine ce este bun şi valoros pentru el. Sau cu partenerul meu de viaţă, a cărui pasiune pentru biciclete mi se pare „copilărească şi stupidă“. La fel, eu consider că sînt îndreptăţit să aleg în locul lui ce „este mai bine pentru el“. Şi exemplele pot fi foarte multe. De unde dificultatea de a fi tolerant în relaţiile cu ceilalţi? Depinde de mine să accept diferenţele de preferinţe, atitudini şi comportamente ale celuilalt? Evident că da. Însă din acest moment apare dificultatea. Care sînt cauzele acestor dificultăţi? Prima dintre ele e dată de hipervigilenţa unora dintre noi faţă de greşeala celuilalt. Şi asta mă face să fiu intolerant. Avem obişnuinţa de a sesiza, de a observa mai degrabă ce „nu face bine“ cel de lîngă noi, ce este diferit de ce cred eu că „este bine“. Şi în consecinţă, voi sesiza şi voi exprima frecvent faţă de cei de lîngă mine critici, reproşuri, avînd convingerea că facem asta „pentru binele lor“. Şi asta pornind de la convingerea eronată că schimbarea celuilalt este în controlul meu şi că ea se produce prin a-i arăta celuilalt ce nu face bine, ce greşeşte. În psihologie numim această atitudine „regula mortului“, lui poţi să-i spui ce să *nu* facă. Noi ceilalţi avem nevoie să ni se spună mai degrabă ce facem bine din ceea ce facem şi să cerem şi să primim ajutor pentru ceea ce mai avem de învăţat sau acolo unde avem dificultăţi. Revenind la această barieră în toleranţa faţă de ceilalţi, şi anume hipervigilenţa faţă de greşeala celuilalt, putem începe prin a ne exersa mintea în a sesiza aspectele funcţionale, comportamentele potrivite ale celui de lîngă noi: îţi spune „mulţumesc“ cînd faci ceva pentru el şi îi mulţumeşti la rîndul tău pentru asta. Astfel va creşte probabilitatea ca cei de lîngă noi să aibă reacţii mai potrivite cu ce avem noi nevoie. Dacă vrei ca cei din jur să-ţi zîmbească, atunci e nevoie să faci tu asta, să zîmbeşti, şi asta va creşte probabilitatea ca cel de lîngă tine să zîmbească. Dacă ţipi şi critici, atunci este mai probabil ca cel de lîngă tine să critice sau să ţipe, şi mai puţin probabil să-ţi zîmbească. Este alegerea mea dacă răspund cu furie sau iritare faţă de ce consider eu că a greşit cel de lîngă mine. Mai sănătos este să accept diferenţele de opinie, să înţeleg că reacţia lui emoţională sau comportamentală are legătură cu el şi limitele lui. De exemplu, sînt într-o intersecţie şi unul dintre şoferi începe să reacţioneze cu furie şi agresiv verbal la adresa unei alte persoane. Evident că mintea noastră poate să spună că nu este corect, şi comportamentul acelei persoane reprezintă o lipsă de „respect“. Asta este o perspectivă asupra situaţiei. Şi dacă gîndesc aşa este probabil să mă înfurii şi să reacţionez şi eu agresiv la adresa acelei persoane. Şi rezultatul? O stare de iritare şi nervozitate care mă va face să fiu din ce în ce mai vigilent la greşelile celor din jur. Şi astfel mintea „ocupată“ cu gînduri de furie şi iritare nu va avea răgazul de a observa zîmbetul colegului meu, atenţia celor din jur, ce activităţi plăcute sau care au sens cu adevărat fac, gestul de afecţiune al copilului meu – ele trec neobservate... şi devin din ce în ce mai intolerant cu cei din jur. A doua barieră în toleranţa faţă de ceilalţi sînt propriile noastre emoţii, aşa cum am observat în exemplul anterior. A fi tolerant înseamnă a privi o situaţie din perspective multiple, a avea o înţelegere mai largă asupra ei. Şi asta implică exerciţiu. De a-ţi da timp pentru a înţelege o situaţie, fără graba de a reacţiona datorită emoţiilor pe care le trăieşti în acea situaţie. Emoţiile – aşa cum spuneam – ne blochează uneori comunicarea cu cel de lîngă noi. Furia, iritarea, teama, frica, tristeţea – toate pot să ne facă să fim intoleranţi. Noi sîntem responsabili de modul în care ne simţim. Şi de noi depinde ce alegem să facem. Să reacţionăm cu furie, cînd vecinul nu ne salută, sau cu iritare, cînd un coleg omite să ne spună că avem programată o şedinţă importantă? Furia sau iritarea schimbă comportamentul celuilalt? Ce impact au asupra mea reacţiile mele de furie sau iritare? În concluzie, toleranţa se învaţă prin atenţia exersată faţă de ce merge bine, şi mai ales, ce fac eu pentru cel de lîngă mine? Un exerciţiu simplu în care observăm ce din comportamentul meu produce plăcere sau bucurie celui apropiat; îmi propun să fac mai des acest lucru şi astfel vor fi mai tolerant şi cu opţiunile sau atitudinile care vin în contradicţie cu valorile şi preferinţele mele personale.

Domnica Petrovai *este psiholog clinician, psihoterapeut cognitiv-comportamental. Autor şi coautor al mai multor* Ghiduri pentru părinţi.

Bogdan VOICU

Evoluție codașă

Unul dintre stereotipurile pe care eu le-am învăţat la şcoală este că românii sînt un popor de oameni primitori, toleranţi, care întorc mereu şi celălalt obraz, fiind dotaţi cu o empatie deosebită ce le permite să îi înţeleagă şi să îi accepte pe toţi ceilalţi, în aproape orice situaţie. Evident, reflexul imediat este să spui că aceasta face parte din educaţia socialistă de care am avut parte în anii 1970-1980, într-o societate ce propovăduia superioritatea sa asupra celorlalţi, dar pedepsea aspru orice abatere de la norme morale şi comportamente extrem de stricte, dovedind intoleranţă în însăşi esenţa sa. În ipoteza că în anii 1980 am fi avut un regim politic şi un mod de a organiza ţara care au fost mai degrabă intolerante, să fi fost aceasta doar reflexul societăţii totalitare? Sau să ni se fi potrivit totalitarismul tocmai pentru că noi, de felul nostru, am fi intoleranţi?

Este greu să răspunzi pe scurt unei astfel de întrebări, însă îmi propun să ofer cîteva repere ce ne pot ajuta să ne evaluăm mai corect trecutul, să descifrăm prezentul şi să ne întrebăm despre ceea ce ne rezervă viitorul fiind ceva mai bine informaţi. În cele ce urmează, îmbin frînturi de teorie sociologică, cu validări empirice ale acesteia provenite din întîmplări anecdotice şi din date de sondaj (culese în cadrul sondajelor valorilor sociale). Acestea din urmă sînt interesante prin faptul că acoperă cîteva momente-cheie: începutul şi apoi sfîrşitul anilor '90, apoi 2005 şi 2008, permiţînd evaluarea dinamicii toleranţei la români. În plus, fiind parte a unor cercetări internaţionale, ne permit să ne comparăm cu alţi europeni. Din păcate, nu dispunem de date mai recente, nereuşind să colectăm (încă) suficiente fonduri pentru a realiza şi la noi cercetarea ce se desfăşoară în 2010-2011 în majoritatea ţărilor europene.

Cu negrul la plajă

Una din primele mele amintiri este legată de o scenă petrecută pe plajă. Aveam doi ani şi făceam diverse lucruri ce îi deranjau pe părinţii mei. Mi-au spus în mod repetat să mă potolesc, că altfel „mă dau la negru". Se referau în mod explicit la persoana de culoare de pe cearşaful vecin. La un moment dat, „negrul" cu pricina ne-a spus mucalit, ceva de genul: „Nu frumos speriaţi copilu' cu negru! E şi el om!". Dincolo de demersul pedagogic inadecvat, ar fi de reţinut că, în comparaţie cu generaţia lor, părinţii mei erau relativ toleranţi. Folosirea „negrului" ca sperietoare reflectă însă o stare de fapt ce caracteriza ansamblul societăţii în anii 1970.

Treizeci şi ceva de ani mai tîrziu, la Bruxelles, fiica mea, în vîrstă de patru ani, avea să ignore complet diferenţele de culoare a pielii dintre oamenii de pe stradă. La fel avea să se întîmple cu ea în diferite locuri din lume, la vîrste diferite. Abia mai tîrziu, pe la şapte ani, avea să realizeze uimită că unii oameni sînt de altă culoare: „Ia te uită la ăia! Ce o fi cu pielea lor?! He, he!".

Nu aş putea să vă spun ce căuta o persoană de culoare la plajă, la Mamaia, în 1974. Cert este însă că în 1993, 28% dintre români nu îşi doreau ca vecini persoane de o rasă diferită. Ponderea respectivă descreşte uşor de-a lungul anilor ce au trecut de atunci, ajungînd la 21% în 2008. Interacţiunea din ce în ce mai intensă cu persoane de altă rasă a condus la cunoaştere şi apoi la creşterea toleranţei. Cifrele nu spun de unele singure mare lucru. De fapt, dacă este să ne gîndim bine, ele indică faptul că încă din 1990 un număr mare de români nu respingeau persoanele de altă rasă. Pe de altă parte însă, este util să ne comparăm cu alte ţări europene. Astfel, în 2008, cîteva ţări foste comuniste aveau un grad de toleranţă sau intoleranţă rasială similar celui din România, între ele numărîndu-se Moldova, Serbia, Cehia, Bulgaria, Georgia sau Estonia. Alte cîteva ţări erau mai intolerante (Albania, Kosovo, Ciprul de Nord şi Armenia). Majoritatea celorlalte ţări sînt însă mult mai tolerante decît România. În Vest, procentul celor ce resping persoanele de altă religie scade sub 10 procente, atingînd 3-4% în Elveţia, Franţa, Spania, Germania sau Danemarca. În plus, între 1990 şi 2008, aproape toate ţările europene au cunoscut acelaşi trend ascendent al toleranţei rasiale.

Români, maghiari, germani și alte naționalități...

Aşa îşi definea pe vremuri „Cel mai iubit conducător" supuşii, care – i se spunea – trăiau într-o armonie deplină. Realitatea postdecembristă, marcată de jaloane precum „Tîrgu Mureş" sau „Mihail Kogălniceanu", unde grupuri etnice numeroase s-au înfruntat în adevărate lupte de stradă deosebit de sîngeroase, avea să sugereze că armonia cu pricina era doar iluzorie. Datele disponibile ne vorbesc doar despre toleranţa faţă de romi şi de evrei.

În 1999, 51% dintre români nu îşi doreau romi ca vecini. Mai intoleranţi ca noi erau slovacii (77%), turcii (73%), lituanienii (63%), irlandezii de nord (58%). Italienii, bulgarii, ucrainenii, bielorușii şi estonienii erau asemenea românilor. Toţi ceilalţi erau mai toleranţi sau mult mai toleranţi. De atunci încoace, în România toleranţa faţă de romi a crescut de la an la an, încet, dar sigur. În 2008, 45% dintre români respingeau ideea de a avea vecini romi. Este însă vorba de o cifră încă mare, mai mare decît în majoritatea ţărilor europene. Spre exemplu, procentul respectiv este 20% în Muntenegru, 25% în Germania de Est, 30% în Germania de Vest, 39% în Ungaria. Între 1999 şi 2008, în majoritatea ţărilor europene, ca şi în România, toleranţa faţă de romi creşte uşor. Între excepţii se numără Italia, Grecia şi Portugalia, unde apar creşteri uşoare sau chiar exponenţiale (în cazul Italiei) ale intoleranţei.

În 1990, 38% dintre sloveni, 30% dintre bulgari şi 28% dintre români şi bulgari nu îşi doreau vecini evrei. În restul ţărilor europene, pentru care dispunem de date, cifra se plasează sub 20%. În România intoleranţa faţă de evrei scade de-a lungul celor două decenii postcomuniste, ajungînd la 19% în 2008. În 9 ţări estice (majoritatea mai estice decît noi) şi în Malta procentul respectiv este mai ridicat. În Polonia şi Serbia este la fel ca la noi, iar în alte 26 de societăţi este mai mic sau sensibil mai mic.

Alcoolici, homosexuali, dependenți de droguri

Există o serie de comportamente care sînt altfel decît normalitatea tradiţional acceptată. Unele dintre ele – precum alcoolismul, homosexualitatea, dependenţa de droguri – sînt etichetate adesea drept deviante şi greu tolerate de către societate, chiar dacă oficial nu sînt condamnate.

În 2008, două treimi dintre români nu îşi doreau alcoolici ca vecini. Cifra este sensibil mai mică decît cea înregistrată în 1993 (79%!) şi ne plasează către media europeană, alături de ţări precum Olanda, Muntenegru, Finlanda sau Cehia.

58% dintre români respingeau în 2008 homosexualii ca potenţiali vecini. Mai toate ţările din spaţiul fost sovietic înregistrează o intoleranţă mai ridicată. În schimb, toate ţările de la vestul şi sudul nostru sînt mai tolerante sau mult mai tolerante. Spre exemplu, acelaşi indicator este 54% în Bulgaria, 44% în Letonia, 30% în Grecia şi Ungaria, 24% în Austria şi Italia, 17% în Marea Britanie, 7% în Belgia, 5% în Spania. Faţă de 1990 însă, cînd se plasa în apropierea celor mai intolerante societăţi, acum România este mult mai toleranta faţă de homosexuali.

Aceleaşi tendinţe pot fi observate dacă discutăm despre dependenţii de droguri, bolnavii de SIDA, persoanele cu instabilitate emoţională. La începutul anilor 1990, societatea îi respingea net pe toţi aceştia, plasîndu-se între cele mai intolerante ţări europene. Poziţia României între societăţile cele mai puţin înţelegătoare faţă de astfel de boli se menţine şi în 1999, şi în 2005, şi în 2008. Trendul observat este unul către toleranţă şi este mai pronunţat decît în multe dintre ţările aflate mai la estul nostru, ceea ce ne apropie de media europeană.

© L. Muntean

De ce și încotro

Am arătat pînă aici că, în general, România se plasează între ţările cele mai intolerante din Europa, fără a fi însă în mod necesar cea mai intolerantă pe nici una dintre dimensiuni. Acesta nu este deloc un lucru surprinzător. În Europa, toleranţa de aproape orice tip descreşte de la nord către sud şi de la vest către est. Intoleranţa este asociată cu necunoaşterea, cu normativismul. Oamenii nu au încredere în cei care sînt altfel, dacă nu dispun de suficientă educaţie şi experienţă de interacţiune cu cei care sînt altfel, dacă nu sînt deschişi către diversitate şi către nou, dacă preferă canoanele tradiţionale şi resping orice nu li se aseamănă. Intoleranţa se asociază astfel tradiţionalismului, religiozităţii pronunţate, educaţiei reduse, subdezvoltării. Or, România, în comparaţie cu majoritatea ţărilor europene, împărtăşeşte toate aceste caracteristici.

Este puţin probabil ca relativa intoleranţă de astăzi să ne fie determinată preponderent de experienţa comunistă. România a fost mereu ţară mai slab dezvoltată decît suratele din Vest, cu o populaţie mai puţin educată, a cărei mobilitate spaţială scăzută o punea rar în situaţia de a interacţiona cu moduri alternative de viaţă. Construcţia relativ tîrzie a statului naţional a întărit şi ea utilizarea intensă de moduri tradiţionaliste de a face şi respingerea a tot ce părea alogen, anormal.

Comunismul s-a pliat uşor peste acest mod de a fi, întărind intoleranţa. În prezent, cunoaştem un proces de modernizare culturală, de intensificare a interacţiunilor cu moduri de a face de alt fel, în care migraţia şi turismul joacă un rol important, de catalizator al schimbării. Este probabil ca tendinţele de creştere a toleranţei să se accentueze în viitor, mai ales sub impactul contactului cu Vestul, dar şi prin creşterea accesului la educaţie superioară. Pînă atunci însă, rămînem una dintre societăţile cele mai intolerante, dar ne putem mîndri cu faptul că, de la an la an, devenim mai înţelegători cu ceilalţi.

„Intoleranţa este o formă de violenţă şi un obstacol în dezvoltarea unui adevărat spirit democratic."

MAHATMA GANDHI

***Bogdan Voicu** este doctor în sociologie, cercetător principal la Institutul de Cercetare a Calităţii Vieţii, membru al Academiei Române de Ştiinţe.*

Zigu ORNEA

Intoleranța antisemită

Funcţionează, la noi, cîteva mituri-clişeu care trebuie reevaluate prin confruntarea cu realitatea istorică. S-ar vedea, atunci, cît mai rămîne valabil din substanţa lor. Unul dintre aceste mituri-clişeu e cel al toleranţei la români faţă de, fireşte, străini. Se bate, mai ales în ultimii ani, multă monedă pentru mitul-clişeu al toleranţei româneşti faţă de evrei. E o cosmetizare, ca atîtea altele, care, verificate atent, dezvăluie o realitate destul de întunecată. M-aş grăbi să adaug precizarea că ostilitatea intolerantă manifestă a venit nu din masa celor de jos, a locuitorilor ţărilor româneşti, ci din partea unui segment al clasei politice şi a unor cercuri intelectuale reprezentative. Nume ca Cezar Bolliac, Vasile Conta, M. Eminescu, N. Iorga, A.C. Cuza, Octavian Goga, Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Brătescu-Voineşti sînt edificatoare. Şi au mai fost mulţi alţii, oameni politici şi gazetari, cu anume rezonanţă în epocă, peste care istoria a trecut, acoperindu-i de uitare. Dar, la vremea lor, au stat în prim-planul intoleranţei antievreieşti, creînd atmosfera antisemită şi determinînd adoptarea unor legiuiri potrivnice evreilor stabiliţi în România. Recent apărutul *Jurnal* al lui Mihail Sebastian, best-seller-ul ultimelor săptămîni, dezvăluie realitatea înfricoşătoare a discriminării antisemite din 1938-1944, tulburînd mult conştiinţele oneste româneşti care iau, astăzi, cunoştinţă cu aceste amare adevăruri pe care nu le cunoşteau. (Citez mărturisirile unor distinşi confraţi ca Eugen Negrici, Petru Creţia şi Gabriela Adameşteanu, care s-au rostit, deschis, în acest sens, în emisiuni televizate, sau a dlui Vasile Popovici într-o cronică din revista timişoreană *Orizont.)* Şi nu le cunoşteau – chiar cititorii maturi, ajunşi azi la o vîrstă respectabilă – pentru că deceniile dictaturii au tabuizat acest fenomen, interzicînd cercetarea şi aprecierea lui dreaptă. Cel puţin două generaţii au fost minţite şi la acest capitol, întreţinîndu-se fals mitul-clişeu al toleranţei faţă de evrei, neîngăduindu-se, astfel, asumarea – necesară – a unei răspunderi şi, prin consecinţă, disocierea critică faţă de o realitate cel puţin foarte neplăcută.

Dar fenomenul intoleranţei faţă de evrei are istorie, care s-ar cuveni reamintită măcar în momentele ei nodale. Stabiliţi încă din vremea ocupaţiei romane şi mai tîrziu în ţările române, evreii vin, aici, în număr mare, între 1830-1850 şi, parţial, mai tîrziu. Au venit mai ales din Galiţia şi Rusia, găsindu-şi ocupaţie aici. Treptat, au devenit o populaţie minoritară importantă. Şi ea a iscat acuta intoleranţă, afirmîndu-se că se constituie în clasa mijlocie, cu deosebire în Moldova, ceea ce ar primejdui – se spunea – organismul economic, social şi politic românesc. Mai nimeni, dintre exponenţii intoleranţei, nu voia să aprecieze favorabil funcţia lor, totuşi, pozitivă în dezvoltarea economiei româneşti, accentul punîndu-se pe rolul lor – se spunea – parazitar. Recensămîntul populaţiei din 1899 indică existenţa a 269.015 de evrei la o populaţie totală de 5.912.520 de locuitori, iar cel din 1912 constată existenţa a 216.702 de evrei la o populaţie de 7.234.000. Erau, acum, în 1912, mai puţini (3%) decît în 1899 pentru că, între timp, la sfîrşitul secolului trecut şi primul deceniu al secolului XX, se înregistrase o masivă emigrare a evreilor spre Statele Unite ale Americii unde – în anii douăzeci – Iorga, vizitindu-i, constatase, plăcut impresionat – că îşi iubeau cu nostalgice ţara de origine. Această populaţie evreiască nu a avut parte de drepturi politice pînă în 1919-1921. Cînd s-a pregătit Constituţia din 1866, iniţial, un articol, păstrîndu-se pe liniamentele legatului paşoptist, voia să le asigure evreilor posibilitatea naturalizării civile şi politice. Pe dată, cercuri antisemite moldovene şi muntene au pornit o violentă campanie potrivnică evreilor. Atunci iniţiatorii Constituţiei din 1866 au dat înapoi, celebrul

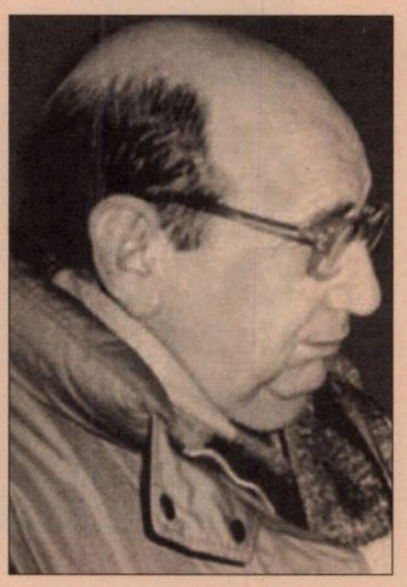

Zigu Ornea (1930-2001)

68% dintre cetăţenii României (potrivit unui sondaj CCSB din martie 2010) ar fi de acord cu organizarea unui referendum pentru retragerea cetăţeniei romilor care încalcă legea în alte ţări iar 94% dintre repondenţi ar şi vota pentru retragerea cetăţeniei acestora.

articol 7 stipula că „numai străinii de rit creştin pot dobîndi naturalizarea". După cucerirea Independenţei în 1877, Conferinţa de pace de la Berlin a redactat Tratatul de pace astfel încît articolul 44 stipula că recunoştea independenţa României numai dacă se revizuia articolul 7 din Constituţie, încît să se acorde, în bloc, cetăţenia tuturor evreilor din România. Reacţia potrivnică a fost, în ţară, foarte acută (cu deosebire activi au fost, în presă, M. Eminescu şi, în Parlament, Vasile Conta). Sigur că aceste clauze ale Tratatului de pace de la Berlin însemnau o ingerinţă în treburile interne ale ţării. Dar de ar fi fost acceptate – cum doriseră regele Carol I, I.C. Brătianu, M. Kogălniceanu, C.A. Rosetti, P.P. Carp, T. Maiorescu –, România devenea sincronă, la capitolul drepturilor omului, cu ţările din Europa de apus şi de centru (evreii deveniseră cetăţeni legali în 1864 în Austro-Ungaria şi, în 1870, în Prusia, iar în Franţa după 1789, şi în secolul al XIX-lea în mai toate ţările apusene). Pînă la urmă, s-a apelat la o stratagemă şireată: s-a revizuit articolul 7 din Constituţie, recunoscîndu-se şi evreilor dreptul de a deveni cetăţeni români. Dar nu global, ci cu cereri individuale, adresate Parlamentului, care trebuia să le ia în discuţie numai după zece ani de la depunere şi aprobate, separat, de cele două Camere legiuitoare. Era, de fapt, o stratagemă menită a amîna *sine die* încetăţenirea evreilor, România fiind, alături de Rusia, ţara unde drepturile omului erau suspendate. Pentru că, prin revizuirea, din 1878, a articolului 7 din Constituţie au căpătat cetăţenia, pînă în 1912, nici... 4000 de evrei.

Constituţia din 1923, în virtutea prevederilor Tratatului de pace de la Versailles, acordă cetăţenia tuturor evreilor din România, cu precizarea că cei veniţi odată cu provinciile reintrate în trupul ţării aveau cetăţenia dobîndită acolo. Recensămîntul general al României din 1930 atesta existenţa a 756.930 de evrei, reprezentînd 4,2% din structura populaţiei ţării. Era o minoritate naţională apreciabilă, care ar fi trebuit protejată şi apărată. Oficial era. Dar cercuri politice bine fortificate întreţineau o atmosferă de intoleranţă antisemită, în prim-plan remarcîndu-se gruparea politică a lui A.C. Cuza (LANC, devenită, în 1935, Partidul Naţional Creştin prin fuziune cu partidul lui Octavian Goga) şi legionarii conduşi de Corneliu Zelea Codreanu. Iar guvernele, mai ales cele liberale, au tolerat aceste mişcări antisemite, încurajîndu-le în fapt. În decembrie 1937, regele Carol al II-lea aduce la cîrma ţării Guvernul Goga-Cuza. Acesta, violent antisemit prin program, proclama, cu acordul regelui, la 21 ianuarie 1938, decretul-lege privind revizuirea cetăţeniei române. Decretul era îndreptat, direct, împotriva evreilor, motivîndu-se că ar fi imigrat în România, după război, din Rusia. S-au avansat şi cifre, tendenţios augmentate. Antisemitismul, legiferat, devine, deci, politică de stat. Ca rezultat al acestei legiuiri din ianuarie 1938, o treime din populaţia evreiască a României (36,30%), adică 225.220 de persoane şi-au pierdut cetăţenia română, devenind apatrizi în propria ţară. Nu era de ajuns. Politica de stat antisemită creşte în intensitate. În 8 august 1940, sub Guvernul Ion Gigurtu, e proclamată legea privind statutul juridic al evreilor. Prin această lege, influenţată de legiuirea rasistă hitleristă de la Nürnberg din 1935, se dispunea discriminarea juridică între românii de sînge şi ceilalţi. În lege se precizează că „apărarea sîngelui constituie baza morală a recunoaşterii drepturilor politice supreme", stabileşte că evreii „în sens larg /sînt/ cei de religie mozaică", că „situaţia de evreu, aşa cum o stabileşte decretul cu putere de lege nu poate fi schimbată prin trecerea la creştinism a celor de religie mozaică după proclamarea decretului". Căsătoriile dintre evrei şi creştini erau interzise. Căpătau statut de categorie a doua şi aveau parte de numeroase interdicţii. Evreii erau împărţiţi în trei categorii şi se definea, discriminatoriu, calitatea de evreu. Apoi, în septembrie-noiembrie 1940, evreii au fost excluşi din toate uniunile şi asociaţiile, interzicîndu-li-se dreptul de a practica gazetăria, literatura, avocatura, ingineria, profesoratul în şcolile de stat. După instalarea, la 14 septembrie 1940, a statului naţional-legionar, legiuirile antisemite au continuat. S-a înfiinţat Oficiul pentru Românizare, care urmărea deposedarea evreilor de bunurile imobiliare şi eliminarea lor, treptată, din viaţa economică. După înfrîngerea rebeliunii legionare, Ion Antonescu a continuat această politică de stat antievreiască, cu tot cortegiul lor, aşa cum le aflăm şi în *Jurnalul* lui Sebastian. Au fost organizate şi pogromuri, cum a fost cel de la Iaşi, din iunie 1941, cînd au fost ucişi aproape 12.000 de evrei. În sfîrşit, tot în 1941, Antonescu ordona evacuarea, mai întîi din mediul rural, apoi şi din cel urban, fiind expediaţi forţat în Transnistria toţi evreii din Basarabia şi Bucovina de Nord, asociindu-li-se cei din judeţele Suceava şi Dorohoi. De pe urma acestei prigoane pogromiste, au murit – apreciază analiştii – între 110.000-140.000 de evrei, numai pentru vina că aparţineau etniei evreieşti. Protejarea de „soluţia finală" a populaţiei evreieşti din Vechiul Regat şi Transilvania de sud (307.376 persoane), din raţiuni politico-oportuniste, după ce înfrîngerea de la Stalingrad dovedea clar pierderea Războiului, nu absolvă regimul antonescian de uciderea evreilor din Basarabia şi Bucovina de Nord. Culpă la care se adaugă starea de spirit îngrozită a evreilor din Vechiul Regat şi Transilvania de sud, mereu trăind sub ameninţarea evacuării sau a lichidării lor, oricînd posibilă. Şi să spun, încă o dată, această disperare, care nu a fost niciodată ultima, e descrisă tulburător şi implicit acuzator de Sebastian în jurnalul său. Iar, din păcate, destui intelectuali români de marcă au fost susţinători ai acestei intoleranţe antisemite legiferate, puţini – dar au fost! – disociindu-se de ea.

Să recunoaştem că privind realitatea aşa cum a fost ea de-a lungul aproape a unui secol, numai atitudini de toleranţă nu putem afla aici. Intoleranţa, şi încă agresivă, a fost, în fapt, starea de spirit caracteristică în tot acest timp, cu puseuri mai şocante într-o perioadă sau alta. Adevărul acesta este şi mitul-clişeu al toleranţei care trebuie abandonat. Azi, vorba acad. Nicolae Cajal, a dispărut antisemitismul. Dar nu şi antisemiţii, care, în unele cercuri, se manifestă violent, chiar dacă nu public. Şi nu numai – cum s-ar crede – în anumite ştiute gazete. E o stare de spirit latentă, reticentă faţă de evrei, activ discriminatorie. Iar unde stăruie discriminarea, de astă dată etnică, nu se poate vorbi de toleranţă. Ci invers. Şi asta cînd, azi, nu mai trăiesc în România decît aproape 14.000 de evrei, mai toţi de vîrsta a treia, fiind previzibilă lesne dispariţia totală, în timp relativ scurt, a evreilor din România. Asta pare a nu avea importanţă. Intoleranţa antisemită – s-a văzut, de pildă în Polonia – funcţionează şi acolo unde nu există aproape deloc evrei. E o intoleranţă antisemită manifestîndu-se rutinier, orb şi fără motivaţie specifică. Dar cînd oare, vreodată, s-a folosit intoleranţa antisemită de motivaţii rezistente sub raportul drepturilor omului?

***Zigu Ornea** – istoric literar, scriitor şi publicist – a publicat acest text în anul 1997, în numărul 216 al revistei* Dilema, *cu ocazia unui dosar tematic intitulat „Feţele intoleranţei".*

Mirel BĂNICĂ

Toleranţa
cu trenul din Franţa

Nu am fost niciodată atras de filozofie. Nu am avut, din păcate, sensibilitatea şi entuziasmul necesare pătrunderii prin uşa strîmtă a nobilei arte a gîndirii. Îmi amintesc însă cu precizie cum profesorul nostru de filozofie din liceu (un profesor atipic pentru sfîrşitul anilor '80, ai comunismului tardiv şi bolnav, nu prea îşi bătea capul cu socialismul ştiinţific şi ateismul) ne spunea că John Locke percepea toleranţa ca pe atitudine şi stil de viaţă. *Să încetăm să combatem ceea ce nu putem schimba* – ne spunea zîmbind subţire. Apoi se uita lung, sugestiv, la cele cîteva capete rase risipite ici şi colo prin clasă, ca nişte balize pe suprafaţa mării. Erau colegi care fuseseră prinşi fumînd în toaleta liceului şi în împrejurimile acestuia.

Nu mă pot lansa deci în lungi consideraţii teoretice, savante, asupra toleranţei. Aş dori însă să vă expun cîteva puncte de vedere personale, trase din mici istorii de viaţă, reflecţie a diferenţelor cu privire la abordarea practică a toleranţei între Est şi Vest. Toleranţa politică, mai întîi. Orice persoană care a trăit o anumită perioadă în Occident, atentă la cultura politică a locului, poate confirma faptul că diversitatea de idei nu dă naştere automat la diviziuni incompatibile (mai puţin faţă de extrema dreaptă, *încă* infrecventabilă politic în majoritatea statelor politice occidentale). Este tolerat adversarul politic; cînd există conflict, se face proba unor idei clare ce pot fi uşor comentate, dezbătute, tocmai pentru că sînt uşor identificabile. În mlaştina politică de pe Dîmboviţa, toleranţa nu există (şi) din cauza confuziei limbilor, cred. Pentru a fi tolerant faţă de o idee politică, ea trebuie să existe, mai întîi de toate.

Toleranţa socială. Statutul de imigrant te face să simţi direct, epidermic aproape, ce înseamnă gradul de deschidere şi de toleranţă a unei societăţi. Imigraţia înseamnă multă suferinţă iscată din eforturile de adaptare, schimbare lingvistică sau a stilului de viaţă etc. Societăţile occidentale dezvoltate cunosc, în ultima vreme, un aflux de imigranţi fără precedent, intensificat de la un an la altul. Toleranţa faţă de *străin* tinde să nu mai fie doar o valoare individuală, ci una colectivă, dinamică, evoluînd între recepţia unor anumite reguli şi puterea de a le face respectate. Referitor la acest ultim aspect (puterea de a impune toleranţa şi limitele impunerii), doar un singur exemplu. M-am întrebat de atîtea ori, în timpul călătoriilor mele în străinătate, de ce şoferii români respectă cu stricteţe regulile în Germania sau Austria (chiar cu mai multă aplicaţie decît autohtonii!), inclusiv în materie de toleranţă rutieră: „fraierul" cu Logan nu este măturat cu farurile pe prima bandă, nu se claxonează în exces sau deloc etc. Odată întorşi acasă, se comportă ca şi cum nu ar fi învăţat nimic, dar absolut nimic din aceste experienţe.

Am impresia că în România, toleranţa faţă de reguli a lăsat loc indiferenţei. Cetăţeanul obişnuit nu mai resimte nici respect şi nici spaimă faţă de *regula publică*. Nu poţi fi tolerant vizavi de o regulă faţă de care nu mai simţi emoţia spaimei de a o încălca. La polul opus, de ce credeţi că mulţime de români săraci, care dospeau la rece cu 200 de euro pe lună prin orăşele de provincie, preferă să se chinuie în Occident decît să se întoarcă în România-mamă-iubitoare? Chiar dacă meseriile umile şi solicitante pe care le practică majoritatea pe acolo sînt şi ele puternic muşcate de criză? Pentru că autoritatea cu care intră în contact acolo este mult mai tolerantă cu poziţia lor socială. La intrarea într-un spital nu sînt judecaţi nici după numărul de cilindri ai maşinii pe care o au (scuze, obsesia auto a românilor a ajuns să mă urmărească şi în scris!), nici după culoarea pielii sau hainele cu care sînt îmbrăcaţi. Serviciile financiare nu-i hărţuiesc lunar cu imposibile cereri şi reclamaţii. Omul simplu poate trăi la masa bogatului tolerant din Occident (şi nu din resturile acestuia, atenţie!) dacă ştie la rîndul său să respecte un minim de reguli. Dacă renunţă la indiferenţa care-i permite, din păcate, să supravieţuiască în această imensă maşină de tocat nervi şi speranţe care este România contemporană.

Dintr-un sondaj CCSB din martie 2010, rezultă că 50% dintre cetăţenii României ar fi de acord cu organizarea unui referendum pentru reintroducerea pedepsei cu moartea. Dintre aceştia, 91% ar vota pentru reintroducerea pedepsei cu moartea.

Aş mai dori să abordez şi chestiunile mai delicate legate de toleranţa faţă de minorităţile sexuale sau toleranţa religioasă; copacii din cauza cărora nu mai dorim să vedem şi pădurea, din păcate. În colţul de lume în care ne aflăm, orice manifestare publică a diferenţei sexuale se lasă cu urlete de stadion, cordoane de jandarmi şi ştiri de senzaţie. *Dincolo,* balanţa este complet răsturnată, pînă la limitele discreţiei şi suportabilităţii. Mai există oare o cale de mijloc? Toleranţa religioasă, la rîndul ei, este atitudinea pe care fiecare dintre noi o adoptă în faţa unei religii diferite, mai ales în contextul actual, a manifestărilor publice a datinilor religioase. Poate că este vorba de cel mai spinos aspect al toleranţei, astăzi. Privind prezenţa musulmană în societatea franceză de astăzi, unul dintre cazurile pe care le cunosc personal cel mai bine, nu te poţi opri să te întrebi: *cît de toleranţi putem fi cu intoleranţii?* Orice credincios are tendinţa „naturală" de a ignora sacrul celuilalt, sacrul opus, cerînd în acelaşi timp respect pentru propria sa religie (Michel de Certeau). Situaţia este extrem de delicată din acest punct de vedere, şi la Est, şi la Vest. În Est – lipsa exerciţiului diferenţei. În Vest – din cauza gradului extrem de secularizare, se ajunge la un fel de inerţie religioasă, în cadrul căreia este acceptat orice. Nu mai poţi fi tolerant sau intolerant atunci cînd memoria propriei tale religii (fără a mai vorbi de practica acesteia) s-a pierdut, subzistînd doar în pietrele milenare ale catedralelor transformate în obiective turistice. Tolerez, deci exist.

***Mirel Bănică** este cercetător la Institutul de Istorie a Religiilor. Recent, a publicat cartea* Fals jurnal de căpşunar, *Editura Institutul European, 2010.*

Laurenţiu CÂRCOANĂ

Opinii americane
pe timp de criză

Anul era 1948. După un război mondial nimicitor urmat de o primă împărţire a sferelor de influenţă geo-politice, Adunarea Generală a Naţiunilor Unite prezenta lumii întregi „Declaraţia Universală a Drepturilor Omului". Data era 10 decembrie, în apropierea sărbătorilor de Crăciun şi multă lume în America nu a fost prea receptivă, fiind ocupată cu „shopping-ul". Cel mult, unii au zis în gîndul lor ceva de genul: „Bine că au ajuns şi alţii în rînd cu lumea". Asta pentru că americanul de rînd se bucura deja de multe din drepturile declarate, şi încă de multişor.

Mai precis din 15 decembrie 1791, cu aproape 157 de ani în urmă, cînd intra în vigoare Declaraţia Drepturilor *(the Bill of Rights)*. Această declaraţie conţinea primele 10 articole de ratificare a Constituţiei Statelor Unite. Dintre acestea, Articolul 1 (primul amendament) asigură libertatea de exprimare. În mare, cam acelaşi drept era strigat lumii şi acum de Articolul 19 din Declaraţia Universală, restul era în detalii, aşa cum era, de exemplu, Articolul 7 din Declaraţie, care oferea şi dreptul de a fi tratat în mod echitabil.

Cum detaliile tind a fi mereu importante şi cum americanii tind a fi superficiali, nu e de mirare că la vremea lor şi-au dat seama tîrziu că dreptul la opinie nu înseamnă mare lucru, dacă nu este protejat şi de dreptul de nu fi discriminat pentru opiniile respective. Au trebuit să mai treacă 77 de ani şi un război civil de la adoptarea primelor 10 articole pînă la adoptarea Articolului 14 (al paisprezecelea amendament la Constituţia SUA) în 1868, prin care s-a început de fapt efortul de a oferi cetăţenilor şanse egale în faţa legii. Pe scurt, începea oficial combaterea discriminării. Pe parcurs, Declaraţia Universală a Drepturilor Omului şi Declaraţia Drepturilor *(the Bill of Rights)* au devenit documente de căpătîi şi continuă să contribuie în egală măsură la formarea societăţilor în care trăim.

Iată-ne acum în prezent. Marinari încercaţi pe oceanul ideilor, ne-am putea aştepta ca în zorii secolului XXI, după atîtea zeci de ani de teorie, cetăţenii celei mai mari democraţii să se fi săturat de certuri şi să fi învăţat să respecte opiniile altora. Cîtă naivitate! Metehnele omeneşti nu pier cu una-cu două. Cum să laşi pe unul sau pe altul să-şi exprime opinia, fără să discriminezi? Fără să încerci să i-o schimbi? Fără să pedepseşti opiniile proaste? Şi mai ales acum, cînd în era informaţiilor opiniile sînt produse pe bandă rulantă, împachetate şi oferite oricărui individ care ascultă radioul sau urmăreşte ştirile de la televizor?

De cînd criza financiară şi înclinarea politicii de la Washington spre stînga au polarizat societatea americană, au apărut tot felul de victime. Victime sînt săracii care au pierdut locurile de muncă. În ochii republicanilor sînt pe cale să-şi piardă acum şi asigurarea medicală sub ameninţarea noului sistem de sănătate sponsorizat de Guvern. Victime sînt şi bogaţii care se vaită că sub noua administraţie de la Casa Albă trebuie să plătească mai multe impozite. Una dintre victime, mai cu seamă în Midwest, este însă şi dreptul la opinie.

De exemplu, în ziua de azi o simplă părere exprimată în public te poate da de gol: că eşti republican sau că ai votat cu Obama. În primul caz eşti privit de unii ca un fascist-retrograd, în cel de-al doilea eşti considerat de alţii un comunist-anarhist. Opinia publică se transformă într-o poliţie a opiniilor, stîrnită de polemica din mass-media dintre cele două tabere: republicană şi democrată.

Aşa, de pildă, citeam o dezbatere ad-hoc pe Internet pe această temă. Cineva întreba dacă acest drept trebuie acordat numai celor care au opinii corecte şi interzis celor care spun prostii. S-au găsit destui să-şi dea cu părerea, în mod cît se poate de serios. Am reţinut un răspuns al unui cetăţean din Bismarck, capitala statului Dakota de Nord, mare admirator al Sarei Palin şi un destoinic veteran de război, după cum declara chiar el sub pseudonimul „MR. SPARKLY SHOE" – Dl Pantof Strălucitor *(n.a.)*: „dreptul la opinie trebuie acordat şi celor care spun prostii (liberalilor, *n.a.),* cu condiţia să-şi recunoască greşeala şi ca urmare să-şi schimbe părerea".

Şi cînd te gîndesti că „Mr. Sparkly Shoe" are şi drept de vot!

Epilog: în urma alegerilor din 2 noiembrie 2010 pentru reprezentarea în Congresul American, republicanii au obţinut majoritatea în Camera Reprezentanţilor, dar nu şi în Senat. Cu un preşedinte de stînga şi cu un Congres împărţit în două tabere: Senatul majoritar democrat şi Camera Reprezentaţilor majoritar republicană, se pare că există o rază de speranţă pentru păstrarea unui dialog mai echilibrat. De unde vine această rază? Probabil s-a reflectat din bombeurile lustruite ale acelor cetăţeni americani care au continuat să voteze cu democraţii, nerecunoscîndu-şi încă „greşelile" la care se referea Dl Pantof Strălucitor.

***Laurenţiu Cârcoană** este arhitect şi locuieşte în Fargo, Dakota de Nord, Statele Unite.*

„Orientarea sexuală nu ar trebui să aibă importanţă"

interviu cu Irina NIŢĂ, directoare executivă a Asociaţiei Accept

Am văzut că nu aveţi adresa trecută pe site. E o măsură de securitate legată de intoleranţa prea mare a oamenilor faţă de minorităţile sexuale?

Lipsa acestei adrese nu e o decizie foarte conştientizată. Dar, la început, acesta a fost motivul. Cînd s-a înfiinţat Accept-ul (la jumătatea anilor '90), unii dintre cei care aveau nevoie de această organizaţie nu veneau aici de teamă să nu fie văzuţi în spaţiul Accept-ului. Şi am rămas aşa, în continuare nu avem plăcuţă cu numele organizaţiei la poartă, deşi toţi vecinii ştiu că sîntem acea organizaţie gay. Avem totuşi steagul curcubeu atîrnat în curte. Bine, noi dăm adresa oricui, nu e greu de obţinut, dar nu este foarte la îndemînă.

Aţi observat o evoluţie de cînd s-a înfiinţat asociaţia? Oamenii s-au mai obişnuit cu ea, s-au mai obişnuit cu minorităţile sexuale?

Mi-e greu să apreciez la nivel general, dar mi se pare o evoluţie clară, dacă, de exemplu, ne uităm la ziare. Dacă ne uităm la felul în care era prezentat GayFest-ul în ziare în 2005, atunci cînd a apărut prima dată, descoperim o mulţime de articole care se considerau ca fiind de opinie şi care erau pline de prejudecăţi şi de mesaje împotriva acestui eveniment. În prezent, sînt tot mai multe articole care prezintă evenimentele culturale din timpul acestui festival, foarte sec, tot aşa cum prezintă orice alt eveniment cultural. E o schimbare pe care eu la început n-o credeam posibilă. Nu era posibil să scrii aşa despre GayFest, cu cinci ani în urmă.

Ştiu că de fiecare dată marşul care încheie festivalul e însoţit de o contramanifestaţie, organizată de asociaţii cu tentă religioasă. De ce credeţi că reprezentanţii unor asemenea organizaţii ţin neapărat să manifesteze contra?

Ar trebui să răspundă ei. Iar noi credem că e dreptul lor să se exprime. A fost un an în care s-au desfăşurat chiar trei marşuri „ale normalităţii". Sînt formaţiuni extremiste, religioase şi unele partide politice care se mobilizează cu ocazia GayFest-ului şi fiecare militează pentru propria normalitate. Dar oamenii par să nu observe diferenţa foarte mare dintre *marşurile normalităţii* şi *marşul diversităţii*. Uitîndu-mă la poze, constat că între marşul nostru şi cel al Noii Drepte e foarte clară diferenţa de energie, de atitudine şi de culoare. Oamenii de la marşul normalităţii sînt mai supăraţi, mai încruntaţi, au sloganuri pe care eu le consider ofensatoare (uneori au şi fost sancţionaţi pentru acestea).

Primiţi, probabil, tot felul de reclamaţii pe motive de discriminare. Am observat că într-un sondaj INSOMAR de anul trecut, minorităţile sexuale păreau a fi cel mai greu acceptate de către opinia publică, mai greu decît minorităţile etnice, religioase sau de alt fel. În aceste condiţii, care vi se pare cea mai deranjantă formă de intoleranţă dintre cele cu care vă confruntaţi?

Intoleranţa se manifestă în feluri nebănuite, iar cea mai chinuitoare e intoleranţa de zi cu zi. Pentru un heterosexual, este greu să-şi imagineze acest stres zilnic prin care trece un homosexual (chiar dacă e bine echilibrat şi integrat în societate). Nu vorbesc de cei ameninţaţi de vecini, de cei pe uşile cărora copiii scriu prostii sau de cei daţi afară de proprietari pentru că au descoperit că sînt gay. Vorbesc de aceia care au o viaţă obişnuită, în care însă sînt obligaţi să-şi ţină ascuns tot ceea ce are legătură cu relaţia lor. Îşi creează un mod special de viaţă. Am avut o colegă de serviciu care s-a despărţit de viitorul soţ chiar înainte de nuntă. A fost foarte nefericită iar toată lumea de la serviciu îi cunoştea situaţia şi, deşi ea n-a plîns pe umărul nimănui, a avut parte de înţelegere. Ei bine, gîndiţi-vă la o astfel de situaţie apărută într-un cuplu gay. Asta nu se poate spune între colegi. Apoi, tot la serviciu, referirile foarte dese pe care le fac persoanele hetero la relaţia lor de zi cu zi (la faptul că partenerul nu duce niciodată gunoiul sau că nu spală vasele) nu pot fi făcute şi de către persoanele gay. Ei nu pot menţiona socrii sau cumnaţii, nu pot arăta pozele din vacanţă. Nu pot invita pe oricine la ei acasă. Heterosexualii nu se gîndesc la asta, cînd îşi arată copiii nu vor să spună că sînt heterosexuali. Dacă persoanele gay ar face lucruri similare, ar fi percepute imediat ca făcînd referire la propria orientare sexuală. Ceilalţi ar considera imediat că acesta nu e decît un fel de a arăta că sînt gay. Problema e dacă omul respectiv e dispus sau nu să se expună astfel în faţa celorlalte persoane din jur. În realitate, cînd eşti gay te afli în situaţia de a te gîndi înainte de a răspunde la orice. Mereu trebuie să ai o poveste dacă eşti întrebat ce-ai făcut în week-end sau dacă eşti invitat la o nuntă. La fel, dacă eşti gay e o problemă şi cu părinţii care te tot întreabă cînd te căsătoreşti şi cînd vin nepoţii.

Irina Niţă

Potrivit unui sondaj INSOMAR din 2009, categoria faţă de care românii arată cea mai mare reticenţă o reprezintă homosexualii. Doar 23% ar accepta prietenia cu un homoexual, 38% ar accepta un homosexual vecin, 37% ar fi de acord să aibă un coleg homosexual şi sub 5% ar fi de acord ca cineva din familie să se căsătorească cu un homosexual.

Psihologul nu poate vindeca homosexualitatea

Cum sînt relaţiile cu familia? Au în general homosexualii curajul să le dezvăluie părinţilor orientarea lor sexuală?

Nu avem nişte cercetări ca să vă dau statistici. Din ce am observat, ambele situaţii sînt posibile. Unii au spus, alţii nu. La aflarea acestui lucru, familiile reacţionează în mod diferit. Ştiu cazuri în care tineri homosexuali au fost duşi de părinţi la preot ca să-i exorcizeze, sau la psiholog. Unii părinţi au venit cu copilul la psihologul nostru de la Accept, ca să-l vindece de homosexualitate.

Dar ştiţi şi părinţi care să meargă ei înşişi la psiholog, după ce au aflat că au un copil homosexual?

Da, am avut şi asemenea cazuri. Părinţi care au venit la noi ca să ceară date. În limba română nu există foarte multe informaţii pentru părinţi, la acest capitol. Mi-aduc aminte că odată a venit o mamă care voia să ştie cum să se poarte cu prietenul fiului ei. Fiul, care avea peste 30 de ani, era stabilit în altă ţară şi urma să vină în România pentru prima dată cu partenerul lui de viaţă. Iar mama, foarte emoţionată şi îngrijorată, ne întreba cum să facă aşa încît partenerul fiului să nu se simtă prost şi dacă nu cumva trebuie să i se adreseze la feminin. Erau nişte întrebări foarte candide. Era bine intenţionată.

De ce se tem bărbaţii de avansurile homosexualilor

Auzind aşa ceva, probabil că vi se pare că e nevoie de o muncă enormă de informare în societate, pe această temă.

E un etern cerc vicios. Pentru că lumea din jur e homofobă, cei care sînt gay nu spun acest lucru, iar astfel heterosexualii ajung foarte rar să cunoască persoane gay, aşa încît să-şi schimbe atitudinea. Din acel sondaj INSOMAR, se vede la un moment dat că una dintre caracteristicile persoanelor prietenoase cu homosexualii este aceea că au întîlnit şi au vorbit cu homosexuali în ultimele şase luni. Eu cred că în clipa în care cunoşti astfel de persoane, ajungi să-ţi dai seama că relaţia ta cu un om e în funcţie de cum e acel om, şi nu de orientarea lui sexuală. Un om poate să-ţi fie antipatic sau simpatic, indiferent de orientarea sexuală. Dacă nu-l cunoşti, orientarea sexuală devine singurul lucru care-l defineşte. Unii se tem că, dacă ar avea prieteni gay, riscă să fie hărţuiţi de ei. Să fim serioşi.

Heterosexualii ajung foarte rar să cunoască persoane gay, aşa încît să-şi schimbe atitudinea.

În lipsa de informaţii de dinainte de 1989, printre băieţii heterosexuali exista un fel de teamă de homosexuali. Şi se încurajau unii pe alţii să aibă o atitudine violentă faţă de aceştia, eventual să-i ia la bătaie înainte să ajungă să le facă avansuri. Noi am crescut în ideea că în mod automat homosexualii sînt un pericol.

Stau şi mă întreb de ce, pentru că eu ca femeie ar trebui să mă simt onorată cînd un bărbat îmi face avansuri. E un fel de compliment, nu-i aşa? De ce m-aş supăra dacă un bărbat ar flirta cu mine, cîtă vreme ar fi în limite decente? Îi răspund sau nu, asta e treaba mea. De ce atunci un bărbat să se teamă atît de tare de posibilul compliment venit din partea altui bărbat, în condiţiile în care bărbaţii sînt totuşi pe poziţii egale de forţă. Adică eu ca femeie mă descurc cumva cu avansurile nedorite, iar bărbaţii nu? Eu cred că bărbaţii nu sînt învăţaţi din punct de vedere social să exerseze refuzul. Sigur, şi printre persoanele gay, ca şi printre heterosexuali, există mitocani. Dar, în general, am observat că homosexualii au adesea un comportament mai rigid decît heterosexualii, tocmai ca să nu fie interpretat ca fiind altceva.

Mai există persoane date afară din serviciu pe motiv că sînt gay?

Există, dar cazurile sînt de obicei greu demonstrabile într-o instanţă. Mulţi vin întîi la noi (le oferim consiliere juridică) pentru a-şi evalua şansele într-un eventual proces. Mai toţi aleg însă să nu meargă mai departe pe calea instanţei. Cei care fac astfel de discriminări au început să le facă aşa încît să fie greu demonstrabile.

Dar mi-aduc aminte de o poveste de pe vremea comunismului cînd un domn care era nevăzător şi homosexual lucra într-o centrală telefonică. Angajaţii de acolo se schimbau într-un costum special înainte să intre în centrală. El fiind nevăzător şi singurul bărbat, se schimba în unicul vestiar care exista, cel al doamnelor, fără să fie vreo problemă. Cînd s-a aflat însă că omul e homosexual, angajatele au cerut ca el să nu se mai schimbe la ele în vestiar – ceea ce era complet lipsit de sens. Pe lîngă faptul că era tot nevăzător, acum existau şi suspiciuni că s-ar putea să nu-l prea intereseze doamnele, şi tocmai atunci ele s-au găsit să-l izgonească de acolo. Vreo şase luni s-a schimbat cum a putut, prin alte locuri, pentru ca apoi lucrurile să se liniştească şi să se revină la situaţia de la început. Colegele s-au reîmprietenit cu el.

Care ar fi pentru dvs. semnul că societatea a devenit tolerantă faţă de minorităţile sexuale? Momentul de la care, să zicem, la modul ideal, n-ar mai fi nevoie de o organizaţie ca Accept?

Mi-e foarte clar acest reper, dar nu ştiu cînd vom ajunge acolo. Va fi OK în clipa în care orientarea sexuală sau identitatea de gen nu va mai fi definitorie pentru un om. Pentru că acum, dacă ai un prieten gay, aşa o să-l prezinţi: „el e prietenul meu gay". Sau cînd vorbeşti despre cineva care e gay, simţi nevoia să-i spui imediat orientarea sexuală. Această diferenţă devine cea mai importantă trăsătură, deşi ea nu ar trebui să aibă importanţă. Fiindcă, mai ales pentru un heterosexual, apartenenţa altuia la o minoritate sexuală nu are, de fapt, nici un fel de relevanţă.

a consemnat Andrei MANOLESCU

„Sloganul bate cunoașterea"

interviu cu Csaba Ferenc ASZTALOS, președintele Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării

Avînd în vedere reclamaţiile pe care le primiţi la CNCD, care consideraţi că sînt formele cele mai acute de discriminare care se petrec în România?

Luînd în considerare numărul de petiţii şi analizîndu-le, rezultă că primele patru categorii cele mai discriminate ar fi persoane aparţinînd comunităţii rome, persoanele cu dizabilităţi (în special mintale), femeile în raport cu bărbaţii (aici e vorba de foarte multe discriminări – legate de angajare – asupra femeilor gravide sau a celor care se întorc la locul de muncă după ce au născut) şi, de asemenea, avem un număr însemnat de petiţii cu privire la raporturile de muncă şi care ţin de vîrstă în raporturile de muncă.

Dacă vorbim la nivel de percepţie şi de tipul de discriminare pe care l-am sesizat noi, forma principală este limbajul şi comportamentul discriminatoriu. În special discursul promovat în public şi între cetăţeni are componente care aduc atingere demnităţii umane într-un fel sau altul. Marea problemă pe care o sesizez eu e că societatea noastră bagatelizează discursul şi limbajul care nu respectă demnitatea umană.

Nu este sancţionat la timp?

Nu este, în sensul în care este permis în spaţiul public, nu se ia atitudine faţă de un astfel de discurs, extrem de prezent, de exemplu, în şcoli. Sîntem pe ultimul loc în Uniunea Europeană în ce priveşte violenţa din şcoli. Dar această violenţă fizică provine de regulă din violenţa verbală. E un discurs premergător care, în majoritatea situaţiilor, conduce şi la violenţă fizică. Aici apare un paradox, pentru că în România predarea religiei în şcoli e cvasiobligatorie (în practică este, de fapt, obligatorie) şi, în ciuda acestui fapt, avem un grad foarte mare de violenţă în şcoli. Presupunînd că religia (indiferent care ar fi ea) promovează principiul înţelegerii şi al respectului reciproc, ar trebui să ne mire această rată ridicată a violenţei din şcoli.

Pe de altă parte, nu putem să nu constatăm că un fenomen de excludere se petrece nu rareori chiar la aceste ore de religie, la care de obicei nu pot participa decît cei ce aparţin religiei sau confesiunii majoritare din zona respectivă.

Sînt două probleme aici. Una ar fi că nu există o formă de manifestare reală a voinţei părintelui sau a copilului, în sensul în care aceştia să solicite înscrierea la orele de religie. Prin interpretarea actualei legi se consideră că toţi copiii sînt înscrişi *ab ovo* la orele de religie şi, doar dacă nu doresc să participe la ele, trebuie să facă o cerere scrisă. Al doilea aspect incorect, după părerea mea, este că religia se predă dogmatic, după dogma fiecărui cult, or eu sînt de părere că ar trebui să se predea eventual o istorie a religiilor, care să nu aibă ca punct de plecare o dogmă sau alta.

Să privim diversitatea ca izvor al competitivităţii

Aţi primit sesizări legate de aceste ore de religie?

Am avut în trecut asemenea sesizări şi am avut şi reclamaţii sub aspectul religiei ca sursă de intoleranţă şi discriminări pe criterii de religie. Există, cum ştiţi, diverse dispute între diferite culte, unele de natură istorică, altele din alte cauze.

Revenind la ideea dinainte, observăm că se promovează un comportament care aduce puncte în spectaculozitate (mai puţin academic aş spune că e vorba de comportamentul „la mişto"), dar care aduce atingere demnităţii umane, indiferent că vorbim de femei, de copii, de persoane supraponderale, cu anumite caracteristici fizice sau din anumite regiuni istorice (oltean, ardelean şi aşa mai departe). Noi sîntem într-adevăr diferiţi şi ar fi bine dacă am privi diversitatea ca pe un izvor al competitivităţii şi am promova această latură. Mi-e foarte greu să folosesc termenul de „toleranţă", pentru că, dacă spunem că tolerăm pe cineva, deja înseamnă că-l marginalizăm pentru că îi facem doar o favoare şi-l „tolerăm".

Revenind la religie, ştim că, din păcate, există destui preoţi care prin predicile lor aduc atingere altor religii, altor etnii şi aşa mai departe.

Da, există şi asemenea predici care aduc atingere femeilor sau romilor. Eu am cunoscut un caz în care un preot refuza să boteze un copil pentru că era rom. Dar cred că diversele culte ar trebui să-şi asume o responsabilitate mai mare în a promova o valoare pe care, cum spuneam, o au şi creştinii, şi evreii, şi musulmanii, aceea de demnitate umană. Fiind noi majoritari creştini, pot spune că în filozofia creştină aceasta e cu siguranţă o valoare importantă. Ar trebui promovat mai bine acest aspect. Nu înseamnă că nu există şi eforturi ale cultelor pentru a ajuta persoane cu dizabilităţi, romi sau persoane în vîrstă, dar aceste eforturi sînt totuşi insuficiente.

Aţi identificat anumite surse mai importante ale limbajului şi comportamentului discriminatoriu? Vine acesta în special din presă, ori din şcoală sau chiar de la biserică?

E o complexitate de cauze, ca în orice societate. De exemplu, noi trebuie să explicăm că pentru persoanele cu dizabilităţi sau pentru romi trebuie uneori create condiţii speciale care să-i ajute să recupereze handicapurile faţă de ceilalţi. E vorba, de exemplu, de acele locuri speciale pentru romi la facultăţi. Majoritarii cred de multe ori că ele sînt luate de la ei şi acordate romilor, şi percep asta ca pe o formă discriminare. Noi încercăm mereu să arătăm că aceste locuri sînt create în plus pentru ei, că e necesară această măsură pentru a-i ajuta să recupereze decalajul pe care-l au faţă de majoritari. Romii sînt într-o poziţie defavorizată şi din punct de vedere social, şi istoric, şi economic, şi ca percepţie. Şi romii trebuie să facă acest efort de a se integra în facultăţi, pentru a deveni cît mai competitivi. Deci, neînţelegerea şi necunoaşterea reprezintă o sursă importantă a comportamentelor discriminatorii. Pe de altă parte, noi folosim în exces tehnicile de vînzare în discursul public. În politică şi în societate folosim prea mult această reţetă de a inventa slogane, de a atrage atenţia neapărat. Asemenea tehnici nu duc neapărat la cunoaştere, la cunoaşterea unei comunităţi sau la cunoaşterea reciprocă între cetăţeni. Noi sîntem în situaţia în care sloganul bate cunoaşterea. Or, ar trebui să fie invers, adică să nu apreciem o carte după copertă (şi un proces de cunoaştere după slogan). Trebuie să intrăm în profunzime. O altă sursă este mass-media. Fiind a patra putere în stat, aceasta ar trebui să se situeze la un nivel corespunzător şi din punct de vedere al responsabilităţii. Dar, la nivelul de iresponsabilitate care există în primele trei puteri din stat, evident că e greu să ceri mai multă responsabilitate de la a patra. Ar trebui ca ea să facă o mai bună distincţie între libertatea de exprimare şi manipulare sau incitare la ură. Aici eu văd un progres. Etica jurnalistică a făcut paşi înainte în ce priveşte respectarea drepturilor omului, a demnităţii umane, a prevenirii discriminării. Consider un rezultat bun că pe site-urile trusturilor de presă au apărut şi condiţiile în care se pot face comentarii şi este inclusă şi regula de neincitare la ură şi aşa mai departe. Acum trei ani aşa ceva nu exista. Dacă eşti un trust de presă şi ai în proprietate un site, răspunzi de ceea ce apare pe acel site. Libertatea de exprimare implică responsabilitate şi, după mine, nu este un drept absolut pentru că, dacă ar fi aşa, ar fi o adevărată anarhie.

Noi folosim în exces tehnicile de vînzare în discursul public.

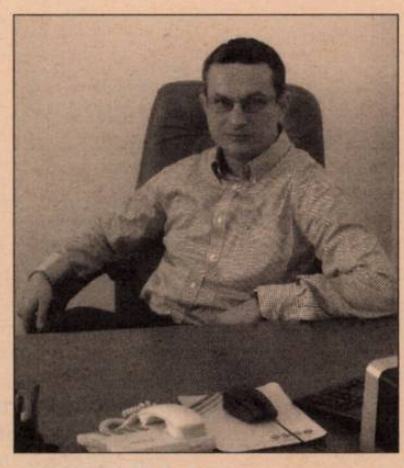

Csaba Ferenc Asztalos

Am căpătat o toleranţă excesivă la intoleranţă?

Promovarea intoleranţei a devenit un brand şi aici mass-media joacă un rol important pentru că dă direcţiile din societate. De exemplu, dacă pînă nu demult nu mai era o dispută în ce priveşte apelativul *rom* sau *ţigan*, de vreo nouă luni apelativul *ţigan* a devenit foarte prezent. Nu mai există nici o reţinere în acest sens. Desigur, conjunctura unei crize economice, în orice societate, contribuie la creşterea intoleranţei pentru că resursele se împuţinează şi competiţia economică se măreşte, şi creşte şi tendinţa de a căuta ţapi ispăşitori pentru relele care se întîmplă din punct de vedere economic. Se întîmplă asta în toată Europa.

Instanţele iau decizii curajoase

În ce măsură oamenii sînt dispuşi să reclame situaţiile de discriminare?

Într-un an avem între 800 şi 900 de petiţii. Dar există cazuri foarte multe şi în instanţă, pentru că orice asemenea caz poate fi adresat şi direct instanţei de judecată. Acestea au anual între 3000 şi 4000 de plîngeri care au ca obiect faptele de discriminare. Instanţa poate să acorde despăgubiri petenţilor, în vreme ce noi aplicăm sancţiuni contravenţionale. Sînt deci două proceduri distincte, ambele gratuite şi complementare. Noi oferim o expertiză mai mare pentru că sîntem o instituţie specializată. Noi putem să facem şi investigaţii, instanţa nu. Dar în toate cazurile din instanţă, judecătorul solicită un punct de vedere consultativ CNCD-ului, o expertiză, de care poate sau nu să ţină cont. Din punct de vedere legislativ şi instituţional noi sîntem un model european şi sîntem citaţi ca model. Practica necesită însă îmbunătăţiri, ca la orice alt capitol, de altfel.

Ce poate păţi cineva care comite un act de discriminare?

Dacă nu e vorba de o faptă penală, noi putem să acordăm o amendă maximă de 8000 de lei dacă discriminarea vizează o comunitate. Dacă fapta vizează o persoană fizică, amenda maximă este de 6000 de lei. Petentul poate solicita daune şi în instanţă, iar practica instanţelor este în dezvoltare în acest domeniu. V-aş da un exemplu. Într-o decizie din aprilie, Curtea de Apel Craiova a stabilit acordarea unei daune morale în valoare de 10.000 de euro pentru o familie de romi a cărei fetiţă nu a fost primită la şcoală pe criteriul etniei. Deci avem o jurisprudenţă aflată într-o dinamică pozitivă, care simte importanţa acestui domeniu. Şi se iau decizii curajoase, inclusiv în cazuri legate de însemne religioase sau în situaţii în care au fost implicate persoane cu demnităţi publice.

„Persecuţia este foarte logică, toleranţa religioasă este un fel de lipsă de credinţă."

AMBROSE BIERCE

Cît de mult se face abuz de legile contra discriminării? În ce măsură sînt folosite de persoane care vor să-şi mascheze incompetenţa, de exemplu, sau pentru a avea cîştig de cauză în chestiuni care de fapt nu ţin de discriminare?

Acuma, orice lege poate fi folosită în mod abuziv, adică fără bună-credinţă. Evident că şi aici sînt încercări de a abuza de principiul egalităţii de şanse. Eu cred însă că în mare măsură se reuşeşte să se facă distincţie între asemenea abuzuri şi discriminările reale. Nu consider că avem de-a face cu un exces de astfel de abuzuri. Poate însă că unele petiţii fac asta. De exemplu, primim săptămînal cîte o petiţie din partea „Alianţei Taţilor" în care ni se semnalează spitale care nu internează şi taţi cu copii. Ne trezim că iau de pe site regulamentele spitalelor şi verifică dispoziţiile lor, dar nu verifică şi dacă în mod efectiv acele spitale au internat sau nu şi copii cu taţi.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Ioana SCORUŞ

Dă-te, bre, mai încolo!

printre sloganuri şi pacienţi

Ovreme m-au amuzat sloganurile conform cărora noi, românii, în ospitalitatea şi bunătatea noastră proverbiale, sîntem un popor de oameni toleranţi, care nu am asuprit pe nimeni, care am coabitat sănătos cu „naţionalităţile conclocuitoare" etc. Apoi, cînd mi-am pus mai serios problema toleranţei, am constatat, din experienţele zilnice, că sloganurile respective nu au nici o acoperire în real. De la scenele cotidiene de care cu toţii sîntem sătui – vezi claxonatul compulsiv şi înjurăturile grohăite pe geamul mai mult sau mai puţin deschis al maşinii –, pînă la banalizatul „Dă-te, bre, mai încolo!" din mijloacele de transport în comun, de la „Da', ce, cucoană, eram înaintea *ta* la rînd", de găsit la orice ghişeu unde sînt mai mult de trei persoane, pînă la spectacolul deplorabil al suporterilor din fotbal, unde intoleranţa riscă, oricînd, să se transforme în ură gata de a fi pusă (şi uneori chiar pusă) în act. Aşadar, unde anume stă ascunsă toleranţa românului, de ea nu transpare de niciunde?

Doamna X intră nevricoasă tare în cabinetul de psihoterapie şi, pufnind, îmi povesteşte o scenă proaspătă cu soţul ei. Acesta, care, spune dînsa, în ruptul capului nu vrea să-i tolereze incapacitatea de a se mişca la fel de repede ca el, atît a grăbit-o acum, la plecarea de-acasă, încît s-a pierdut toată şi a uitat şi pachetul cu şerveţelele atît de necesare într-un cabinet psy, şi tensiometrul, sprijin de nădejde atunci cînd doamna simte ceva inexplicabil în corpul ei şi verifică repede tensiunea ca să ştie cum trebuie să se simtă, pînă chiar şi banii pentru plata şedinţei. Îi ofer cutia cu şerveţele şi, zîmbindu-i în încercarea de-a o detensiona puţin, o încurajez spunîndu-i: „Lăsaţi, doamnă, ne descurcăm noi împreună". Doamna Y îmi povesteşte, plină de satisfacţie, cîtă „monstruoasă" plăcere simte cînd se contrazice cu soţul ei, reuşind să-şi demonstreze – nu îşi dă încă seama cum – că are întotdeauna dreptate, indiferent de ceea ce susţine. Satisfacţia doamnei şi plăcerea sînt însă dublate, dincolo de exasperarea soţului – care ea însăşi este sursă de satisfacţie – de o urmă firavă de vinovăţie, sentiment ce ştiu că ne va fi de mare ajutor atunci cînd om purcede la a descîlci firul lung al veşnicei dreptăţi din care se înfruptă, zilnic, pacienta, ca dintr-o hrană delicioasă şi, deocamdată, de neînlocuit. Sper ca soţul doamnei să aibă răbdare să ajungem acolo. Pînă atunci, va trebui s-o suporte. Dacă va putea. Z, un puşti haios de 14 ani, se află în plină luptă cu părinţii care îi dovedesc, de zece ori pe zi, că „habar nu au ceva, cît de mărunt, despre ce înseamnă să împarţi acelaşi *locus* cu alţii, care sînt diferiţi de tine". Aflat în plină revoltă adolescentină, un strop precocele Z are dreptate, în felul lui, dar nu îi pot întări acest sentiment pentru că ştiu că ar produce tensiuni şi mai mari cu bieţii părinţi, care abia de se mai descurcă în misterul legat de educaţia propriului copil. Şi aşa, zi de zi, am parte, în cabinetul meu, de nenumărate mostre de lipsă de toleranţă. Care, oare, să fie sursele ei? Cum se ajunge aici? De ce atît de des devenim insuportabili pentru ceilalţi, iar ei, la rîndul lor, ne devin insuportabili?

„Toleranţa este virtutea omului fără convingeri."

G.K. CHESTERTON

Peste 65% din intervievaţii unui sondaj INSOMAR din 2009 au declarat că nu se simt datori să ajute persoanele cu dizabilităţi fizice sau psihice.

Sursele interne ale capacităţii de a tolera

Dacă e să-i dau crezare lui Donald Winnicott (şi-i dau!), un mare psihanalist britanic cu formare în psihiatria infantilă, atunci trebuie să fiu de acord că toleranţa este o capacitate internă care ţine de procesele de maturizare emoţionale. Ea este în directă legătură cu toleranţa la frustrare şi, mai apoi, cu deprinderea capacităţii de a fi îngrijorat. Toate acestea se dobîndesc pe drumul scurt, de la dependenţa absolută la independenţa fiinţei umane, drum scurt, dar extrem de dificil de gestionat *îndeajuns* de bine. În doar 6-7 ani, primii ani de viaţă ai copilului, se „formatează" întreaga fiinţă a viitorului adult, obligat să trăiască în cultură, şi nu în natură.

Se ştie, nu mai este o noutate pentru nimeni, că mediul bate gena. O ereditate mai puţin promiţătoare poate fi învinsă într-un mediu, repet, *îndeajuns* de bun. Şi cum primul mediu al puiului de om este mama înseamnă că, la început, mama este cea care trebuie să fie îndeajuns de bună. Asta nu presupune nimic altceva decît o mamă sănătoasă psihic, lucru al cărui pandant nu are nimic de-a face cu psihiatria. Este vorba despre o mamă care ea însăşi a ajuns să achiziţioneze, printre capacităţile ei interne, toleranţa la a fi frustrată *în limite optime,* capacitatea de a fi îngrijorată – lucru din care decurge capacitatea a se simţi vinovată –, capacitatea de a funcţiona independent şi care, toate la un loc şi spus pe scurt, înseamnă, de fapt, capacitatea de a iubi şi de a munci. Dar oricît de bună ar fi mama în mod real şi oricît de perfectă s-ar considera cu tot subiectivismul aferent, nici o mamă de pe lumea asta nu poate fi pe cît de minunată şi-o doreşte copilul ei. Pentru copil, o mamă mai puţin ca perfectă din punctul lui de vedere înseamnă, înainte de orice, o mamă resimţită (trăită ca) o mamă care frustrează. Şi iată deschis drumul spre capacităţi de toleranţă mai mult sau mai puţin dezvoltate. Căci, o mamă care frustrează mai puţin optim devine, pentru copil, măcar pentru o clipă, o mamă rea. Lucru ce nu va fi uitat şi nici iertat vreodată! E uşor de imaginat, mai departe, lungul drum al manifestărilor de mai mică toleranţă ale viitorului adult, care se va desfăşura ca o copie la indigo a experienţei pe care puiul de om a resimţit-o, în relaţie cu mama lui, ca intolerantă.

Intoleranţa sănătoasă

Se cheamă „capacitate" de a tolera pentru că totul pe lume, ca să fie „bun", adică funcţional, deci eficient, se subîntinde unui spaţiu optim. Tot ce iese din optim devine „rău" şi, deci, de netolerat. Dar în Românioara noastră, din ce în ce mai multe ies din acel spaţiu al optimului, ajungînd în cel al umilinţei: fuga vertiginoasă în jos a salariilor, care aduce atingere gravă bazelor existenţiale ale umanului, dizolvarea cutumelor minime ale şcolii şi ale sistemului de sănătate, explozia abjectului politicului – totul iese din optimul cel mai permisibil cu putinţă. De aceea, devine de-a dreptul sanogenă o formă de intoleranţă, pe care aş numi-o retragerea printre cei asemeni nouă sau, dacă aceia sînt prea puţini, retragerea solitară, fiind necesar de păstrat doar legăturile esenţiale cu realitatea externă. Dacă la întoarcerea de la muncă nu ne-am mai grăbi să deschidem televizorul, ci o carte sau o revistă, dacă ne-am găsi mai mult timp de petrecut cu cei dragi, dacă ne-am aminti că o plimbare de o jumătate de oră, seara, poate face minuni, dacă ne-am permite, cînd şi cînd, mersul la un film sau la un teatru, dacă am putea regăsi divinul clipei în care, privindu-ne copilul cu ochii cei dintîi, ne-am putea bucura pur şi simplu de faptul de a fi, şi noi, dar şi copiii noştri, am fi... poate nu mai fericiţi, dar cu siguranţă mai sănătoşi. Dacă ne-am da voie să ne comportăm ca şi cum ar fi o datorie aceea de a ne face nouă înşine bine, binele acela s-ar răsfrînge şi asupra altora, ca o undă. Nu visez la un popor senin, ci la unul *îndeajuns* de sănătos. O utopie?

Ioana Scoruş *este psiholog psihoterapeut, membru al Colegiului Psihologilor din România, al Fundaţiei Generaţia (centru de psihoterapia psihanalitică a copilului şi adolescentului) şi al Asociaţiei româno-franceze de Psihoterapie şi Psihanaliză „André Green".*

PUBLICITATE

Augustin IOAN

Bazilica

– actualitatea unei tipologii romane –

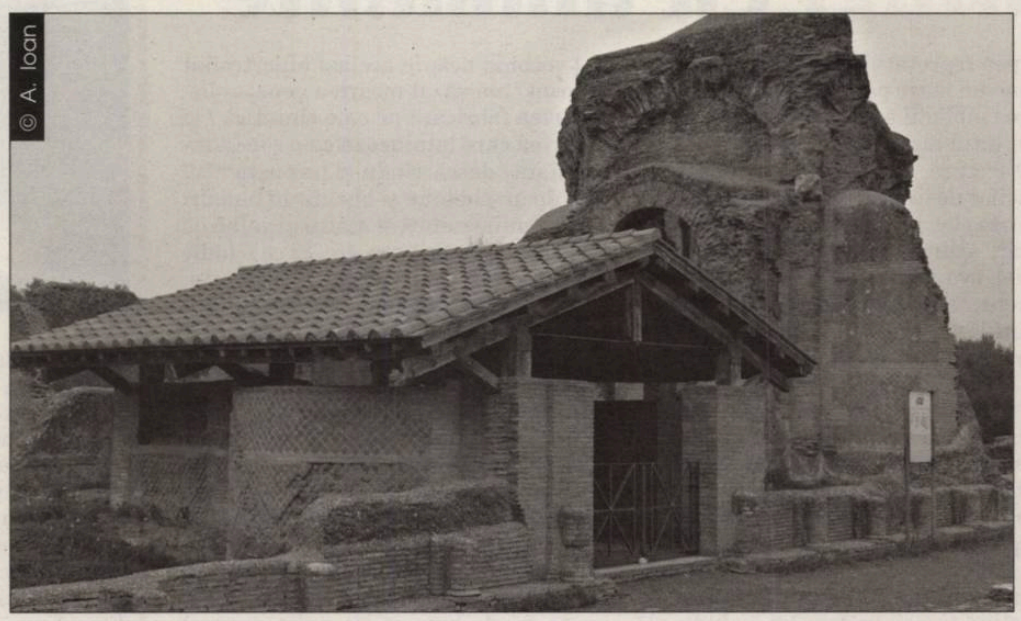

La origine, bazilica este un edificiu roman public, destinat justiţiei, amplasat de regulă în relaţie imediată cu un *forum*. De formă dreptunghiulară elongată, bazilica are, pe una din laturile sale scurte, o absidă semicirculară, indicînd prezenţa şi poziţia autorităţii de judecată. Din secolul IV d.C., bazilica e convertită în spaţiu de cult creştin, cu care devine, practic, sinonimă, pînă într-acolo încît, în limba română, acest tip de spaţiu, devenit *biserică,* desemnează şi lăcaşul de cult, de orice formă va fi fiind el, dar şi instituţia de cult creştin prin excelenţă, spre deosebire de celelalte limbi romanice, unde lăcaşul de cult e desemnat de un derivat al etimonului grec *ecclesia,* care descrie adunarea credincioşilor. Cu toate acestea, o seamă de spaţii de tip bazilical cu rol civil au fost construite în Renaştere, notabilă fiind cea închipuită de Andrea Palladio la Vicenza, acoperită cu un enorm acoperiş de tipul unei bărci răsturnate.

Bazilica era acoperită cu o şarpantă în două ape, al cărei intrados era, la început, vizibil din interior, pentru ca, ulterior, şarpanta să acopere sisteme de *bolţi,* continui sau intersectate în cruce, precum şi cupole: exemplul notabil aici este Sfînta Sofia de la Constantinopole, o bazilică cu două abside complete (şi de lăţime egală cu deschiderea bisericii), surmontată de o *cupolă* cu diametrul egal cu lăţimea.

Spaţiul interior al lăcaşului de cult astfel descris poartă, inclusiv din motive simbolice, numele de *navă.* În evoluţie, tipul bazilical a trecut de la o navă la un număr de trei sau cinci nave, separate de colonade dispuse paralel cu axul longitudinal al edificiului. Dintre acestea, nava centrală se înalţă deasupra tuturor celorlalte, permiţînd accesul luminii naturale prin zidurile laterale astfel create, în vreme ce navele laterale, din ce în ce mai joase, reprezintă spaţii colaterale navei centrale, servind atît la descărcarea împingerilor laterale generate de aceasta, cît şi unor scopuri cultice secunde *(capele,* locuri de înmormîntare).

Deşi a dominat spaţiul creştin al secolelor II-VII d.C. şi a condiţionat *ritualul* şi arta *sacră* (vezi exemplele – excepţionale – de la Ravenna), bazilica a rămas asociată mai degrabă cu creştinismul occidental, devenit *catolic* după Marea Schismă. Acolo, în Occident, tipul bazilical s-a complexificat, primind nu doar un număr sporit de nave, ci şi geometrii noi, pornind de la intersectarea cruciformă a acestora, în vreme ce în Răsăritul, devenit ortodox, spaţiul bisericii s-a centrat, apărînd, ca final al devenirii ante 1453, tipul clasic numit cruce greacă înscrisă. Cu toate acestea, dacă unul dintre argumentele ortodoxiei româneşti este acela că se revendică de la predicarea Sfîntului Apostol Andrei în Scythia Minor, poate că nu ar fi lipsit de interes ca, pe aceeaşi logică, să ne amintim despre cîteva dintre primele biserici/bazilici de la noi, cele din coloniile greceşti de la Marea Neagră. Cel puţin în acest spaţiu originar al creştinismului de pe teritoriul actual al României, cred că ar trebui revizitate nu numai – chestionabile – prezenţe apostolice, ci şi, mult mai sigure, căci prezente, tipologiile planimetrice de la Callatis, Tomis, Istria sau Argame/Argamum. Ele pot constitui cu siguranţă o temă de reflecţie pentru arhitecţii bisericilor dobrogene de astăzi, căci ar reitera prezenţa şi identitatea creştinismului pe aceste locuri, dar şi moştenirea romană. Bazilica de la Niculiţel, sub *hieration*-ul căreia s-au găsit cei patru martiri (Zotikos, Atalos, Kamasis şi Filip), precum şi, dedesubtul lor, alţi doi, mai vechi şi neidentificaţi încă, era, pentru vremurile edificării ei, impresionant de monumentală. Este mare chiar şi după standardele actuale şi dovedeşte cît de important era Niculiţelul ca loc probabil de pelerinaj (mulţumită martirilor pe care, literalmente, este zidit lăcaşul).

De ce să ne privăm de frumuseţea bazilicilor dobrogene, privind doar la ruinele splendorii celei din străvechime, fără să încercăm să actualizăm privilegiata istorie a locului?

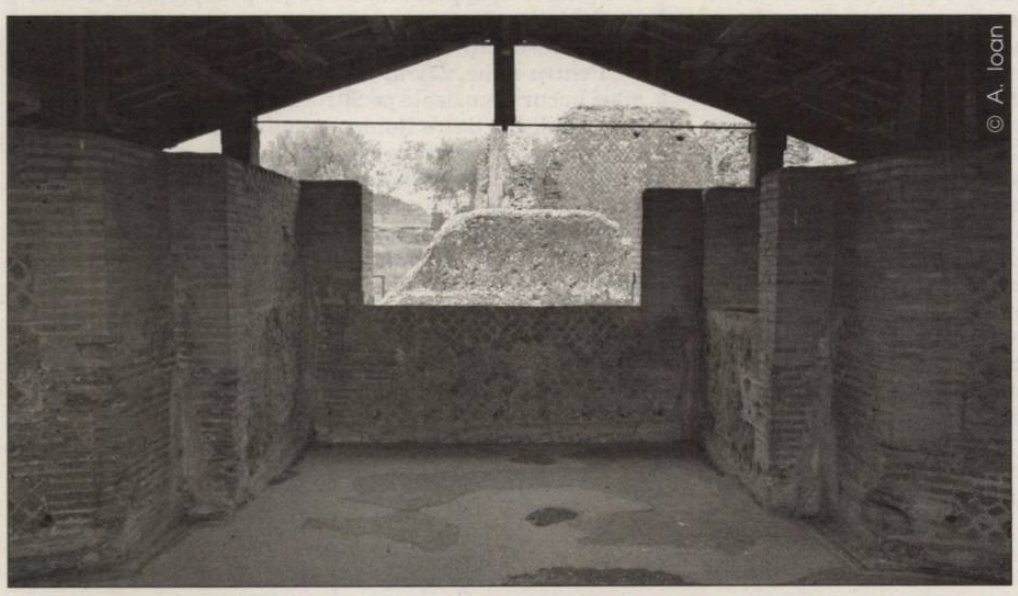

De cîţiva ani plănuiesc cu Alexandru Nancu să ridicăm o bazilică la Argamum/Argame (azi şantier arheologic lîngă Jurilofca), la Capul Dolojman care avansează Podişul Casimcei în lacul Razelm (odinioară, în mare, la care era port faimos). Există o pantă întreagă a capului compusă din piatră care a stat cu siguranţă în compunerea cetăţii, dar care, astăzi, nu îşi mai găseşte locul în zidurile stabilizate la o anumotă cotă, joasă, pînă acolo unde restaurarea este sigură. Cu alte cuvinte, există un excedent de piatră din Argamum. O dorim, măcar pentru soclul unei astfel de bazilici de mică amploare (există mai multe în oraş, dintre care două jumelate: o putem replica, în plan, pe oricare dintre ele), în speranţa că, poate, măcar un bloc din piatra prăvălită spre Razelm va fi făcut parte din vreuna dintre bisericile timpurii din cetate. Restul structurii poate fi făcut din lut, ca şi casele celelalte deja ridicate de Fundaţia Habitat şi Artă în România (cu concursul arhitecţilor Mariana Celac şi Cătălin Berescu), iar structura acoperişului, tăvănit ca la orice bazilică timpurie, poate fi din lemn şi deci autoportantă.

Dau drept exemplu o structură cumva analoagă bazilicii pe care vrem noi să o facem la Argamum, pe care am identificat-o la Tivoli. Ea trimite direct la Antichitatea romană şi explică vizual mai sugestiv ceea ce vrem să facem. Vrem să reamintim dobrogenilor că sînt, orice s-ar spune, descendenţi (sau moştenitori culturali) ai primilor creştini de pe teritoriul acesta, aparţinînd de o sută cincizeci de ani României.

Avem planurile tuturor acestor bazilici şi ştim cît de urbană şi, în interiorul cetăţilor, cît de centrală era prezenţa lor. Putem extrapola restul şi chiar am putea să avansăm, în interiorul tipologiei date. Spre pildă, înlocuind tavanul plat, sau în două ape, cu bolţi în plin cintru, sau cu o curbură ceva mai plată. Există precedente atît pentru tipul consacrat, cît şi pentru cel de-al doilea. Un astfel de demers creator ar fi în legitimitatea moştenirii pe care, simbolic, o administrează astăzi biserica locului. De ce să ne privăm de frumuseţea bazilicilor dobrogene, privind doar la ruinele splendorii celei din străvechime, fără să încercăm să actualizăm privilegiata istorie a locului? Acum revigorăm tipologii străine medievale şi le ignorăm pe cele locale, antice. Or, să fi fost decident ortodox român astăzi, aş fi ales să celebrez arhitectural perioada conciliilor ecumenice, mai cu seamă că aceasta precede marea schismă şi, deci, este acceptabilă ca tradiţie comună, ecumenică.

***Augustin Ioan** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu".*

PUBLICITATE

Atelierele Deschise de Arhitectură I
BUCUREŞTI, O CAPITALĂ RĂVĂŞITĂ
LES ATELIERS LIBRES D'ARCHITECTURE I
Bucarest, une capitale bouleversée

Jean-Dominique SECONDI

INTERVENŢIA ÎN SPAŢIUL PUBLIC
L'intervention dans l'espace public

Conferinţă în limba franceză, tradusă în romană I Conférence en français, traduite en roumain

joi 25 noiembrie 2010, ora 19.30
I jeudi 25 novembre 2010, 19h30
Intrarea liberă - Entrée libre

Sala Elvira Popescu
Institutul Francez din Bucureşti
Bd. Dacia 77

www.institut-francais.ro
facebook : Institutul Francez
twitter.com/InstitutFrancez

Organizatori: Liberté · Égalité · Fraternité, RÉPUBLIQUE FRANÇAISE, INSTITUT FRANÇAIS DE BUCAREST
În colaborare cu: atlante & cariatide
Parteneri strategici: APA NOVA, une compagnie VEOLIA APA, Groupama Asigurări, BRD Groupe Société Générale, DACIA, orange, Carrefour, GDF SUEZ Redescoperim energia
Parteneri media: COCOR Luxury Outdoor for Spectacular Branding, igloomedia, DILEMA VECHE, ZOOM, rfi, SAPTESERI

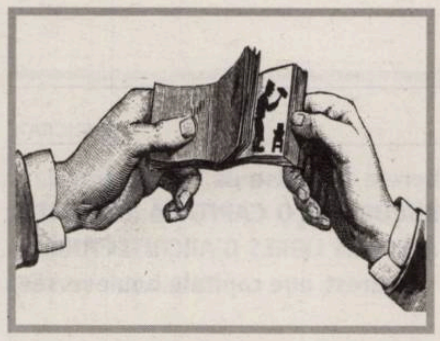

● ***Aer cu diamante*** **– Mircea Cărtărescu, Traian T. Coşovei, Florin Iaru şi Ion Stratan, ilustraţii de Tudor Jebeleanu, prefaţă de Nicolae Manolescu, ediţia a doua, Editura Humanitas, 2010.**

N-a fost un an grozav pentru poezie (hit-ul anului l-a dat Mircea Cărtărescu publicînd *Nimic,* un volum cu poeme scrise la începutul anilor '90), dar cel puţin s-au reeditat cîteva cărţi care, nu doar că au însemnat ceva la vremea lor, dar au şi „îmbătrînit" frumos: *Ieudul fără ieşire* de Ioan Es. Pop (Charmides), *Spitalul manechinelor* şi *Dactilografa de noapte* de Nora Iuga (Casa de pariuri literare), *Blindajul final* de Angela Marinescu (Tracus Arte) sau primul volum din *Opera poetică* a lui Leonid Dimov (Paralela 45). Deocamdată nu ştiu cum să explic aceste revizitări în poezie *şi* într-un an dificil pentru edituri.

Puţine cărţi de poezie contemporană au atins popularitatea longevivă a *Aerului cu diamante,* volumul colectiv apărut la Editura Litera în 1981. Timp de două decenii a fost o carte de referinţă, o carte cult, şi nimeni nu va şti vreodată cu adevărat în cîte zeci de mii de cópii a fost xeroxată în tot acest timp, prin campusurile din toată ţara. Ediţia a doua apare, aşadar, după 29 de ani, cu un deceniu mai tîrziu decît a fost retipărit *Desat 83* (reeditat în 2000), celălalt volum colectiv optzecist de mare impact, doar că în proză. La reeditare, s-a văzut însă că prea puţine texte din *Desant* au rezistat (la fel şi autorii, unii dispărînd din literatură, alţii, precum Mircea Nedelciu, Gheorghe Crăciun sau Ioan Lăcustă, dintre noi), astfel că retipărirea *Aerului cu diamante*

Marius CHIVU

feedbook

Blugi cu diamante

(în lipsa regretatului Ion Stratan) presupune un mare pariu: (doar) nostalgie, interes bibliofil sau (şi) relevanţă într-un cu totul alt context poetic?

O lectură, chiar şi în diagonală, a cronicilor de la apariţia volumului arată foarte clar prin ce anume percepeau criticii, atunci, noutatea şi valoarea poeziei cvartetului optzecist (în acel moment, toţi debutaseră individual, Traian T. Coşovei publicase chiar două titluri înainte, acest volum colectiv fiind un fel de *best of* al celor patru lunedişti). Gheorghe Grigurcu, spre exemplu, considera volumul „drept un act de stare civilă a unui nou val liric", prin aportul unui limbaj proaspăt, bogat şi eterogen, prin retorica de inspiraţie avangardist-beatnică, prin prozaism, prin inventivitate, fantezie şi livresc sau prin amestecul de intelectual şi anecdotic („tinerii vestesc un ev ludic al poeziei"). De altfel, pe lîngă inventivitatea lexicală, latura ironic-umoristică este o constantă a receptării de atunci şi s-a bătut multă monedă cu acest aspect. S-ar putea spune că, după ce şi-au pus blugii şi au coborît poezia în stradă, optzeciştii au făcut-o să şi rîdă. Astăzi, poate mai mult ca atunci, se observă însă că umorul este, uneori, destul de amar, oricum conţine o mare doză de patetism şi nu face decît fie să pună şi mai bine în evidenţă (sub)textele aşazis serioase, fie să inducă de-a dreptul senzaţia unei anume deriziuni existenţiale. Recitite acum, poeziile celor patru nu m-au amuzat aproape deloc, umorul lor mi s-a părut derutant şi cumva subversiv, am descoperit sau, mai bine zis, m-a interesat gravitatea (din spatele) versurilor şi am văzut mai multă viaţă şi moarte decît livresc şi, oricum, mai mult grotesc decît parodic. „Poemul de amor" al lui Mircea Cărtărescu ar fi putut foarte bine să se numească, de pildă, „Carnavalul morţii"; iată doar cîteva versuri dintr-un lung delir morbid: „am văzut moartea [...] vorbind despre acelaşi hipertrofiat labirint / am văzut moartea nenaturală, moartea fabricată pe cale sintetică / şi moartea care luminează ca o sondă incendiată / descărcîndu-şi inconştientul plin de urechelniţe şi bisulfit în bufeuri / peste universităţi şi statui şi salbe de lacuri şi ateneuri" etc. etc. Şi ce e ludic în aceste versuri de Traian T. Coşovei: „E noapte. / Un gîndac îşi rostogoleşte sufletul pînă în dreptul ferestrei. / Sub biciul căii ferate / unde toate se duc, se despart – / doar timpul – umilul pensionar al unui cîntar de precizie / aşază lipitori pe tîmpla durerii" sau în acestea: „Anul acesta ninge pentru ultima oară / şi fiecare fulg / e-o gară imensă din care pleacă mari bucăţi de timp / spre oricînd, spre oriunde"? Ăsta nu e ludic, nu e livresc, nu e artificial, nu e cotidian ş.cl., asta e *metafizică*. Aş putea foarte bine să citez din poemul lui Florin Iaru „Moarte luminată ca ziua" sau oricare versuri de Ion Stratan, unde umorul (jocurilor de cuvinte) este cît se poate de înşelător şi unde ermetismul, austeritatea sintactică şi stranietatea asocierilor au o cadenţă funerară sau par nişte incantaţii obscure: „Am mutat în metale menhire / Cu acuplări peste fire. / Am spus soaţa cu tatăl / Pruncul e-n tine, mi-au spus / Arde-l şi fată-l. / Cerul e gheata / În care diavolul / Îşi ţine picioarele. / Mută argintul în cupru / Şi pune-l la degetu-i / Marele." (din ciclul „Pentameronul")

Dar nu doar singurătate şi disperare se află în versurile cvartetului optzecist, ci şi o cantitate constantă de sugestii politice, aspect prea puţin subliniat, dar care mie mi se pare evident: „Eu aici sînt un june... Un superstar – / un cruciat al ideii sfinte de Coca-Cola. Şi de Blue-Jeans. / un misionar al spaţiilor verzi, democratice. / Un obiect survolabil... / Un individ / adică nimic." (Coşovei) sau „În piaţa de flori a singurătăţii / eu cînt o baladă / la pianul mecanic / femeii / ce a coborît în întunericul / acestui de-a waţi ascunselea." (Iaru) sau „S-a tras cortina de piatră, cortina de bronz / Şi cortina de fier. Aplaudă un spectator prizonier. / Filatura, turnătoria mare e-n toi, pentru-ale / Conştiinţei nevoi." (Stratan)

Ce mi se pare însă cu adevărat interesant este faptul că trăsăturile acestor poeţi, pe care, la începutul anilor '80, critica literară le-a remarcat ca fiind distincte, şi-au păstrat şi ineditul, şi forţa. Chiar şi în contextul unei alte paradigme poetice cum este cea de acum, versurile lor şi-au menţinut aturile: sînt, la modul imbatabil, exuberante, dezinvolte şi nonconformiste, nivelul limbajului este superior, cultura, dexteritatea lexicală şi retorică, abilitatea de a alterna registrele, toate acestea sînt, în continuare, impresionante, uneori copleşitoare, aproape imposibil de imitat. Ca şi-n urmă cu trei decenii, spectaculozitatea acestor poezii te cucereşte imediat. S-ar putea spune că tinerii optzecişti de atunci străluceau mai mult, erau mai artişti, mai „poeţi" decît sînt tinerii douămiişti de acum, preocupaţi, de altfel, mult mai mult de impactul şi de relaţia poeziei lor cu cititorul. Din *acest* punct de vedere, şi fără să ofensez pe nimeni, diferenţa e ca cea dintre nişte iluzionişti adevăraţi şi jucătorii de alba-neagra. Recitind cvartetul în blugi constaţi că aerul are în continuare diamantele la locul lor.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Catherine Cusset,** ***Un viitor strălucit,*** **traducere din limba franceză de Doina Jela Despois, Editura Leda, 2010.**

Romanul acesta a fost premiat în 2008 cu Goncourt-ul liceenilor şi are ca personaj central o româncă: Elena, născută în 1936 în Basarabia, fugită apoi din calea ruşilor pe ruta Aiud – Turda – Craiova – Brăila – Bucureşti, după care, în 1974, emigrată în Israel, iar de acolo în SUA, unde va coborî ancora definitiv şi unde familia ei va căpăta alura unei multinaţionale româno-iudeo-franco-americane. Povestea e complicată, la fel ca vremurile pe care le traversează. Peste toate tronează însă angoasa necontenită a Elenei, care o face să n-aibă pace nici chiar în timpuri tihnite. A vrut şi ea, ca tot omul, să-şi gospodărească viitorul mic, de familie, dar, ca un făcut, planurile ei se văd „implementîndu-se" într-un prezent lipsit de „strălucirea" visată. Cînd încetează conflictele istoriei mari, rămîn neînţelegerile Elenei cu cei care-i alcătuiesc viaţa personală.

Epica e nudă, dialogurile transmit, pur şi simplu, informaţie. Romanul pare o dare de seamă amănunţită, obsedată de sensul propriu al termenilor. Singurul „efect" special rămîne jocul timpurilor, alternanţa între instantaneele din trecut şi cele ale prezentului, între timpul „proiectelor" şi cel al „implementării".

Pe scurt, nu cartea m-a impresionat, ci faptul că ea i-a putut impresiona pe liceeni. În fond, e vorba de un reportaj „rece", cu ceva puseuri *à la* Anişoara Odeanu şi cu vreo trei îndrăzneli de nivel Mihail Drumeş. Puţin, foarte puţin pentru aşteptările unui liceean sadea. Ce-i drept, povestea are miez consistent, se discută capcoadă un destin, dar, chiar şi-aşa, tot nu-mi explic. Ori juriul a fost mai de „tocilari", ori eu am îmbătrînit mai mult decît credeam, ori şi-şi.

Berti BARBERA

bon de audiţie

O creatură luminoasă

Nu mai vorbesc de mult despre pianistul Nik Bärtsch ca despre o noutate. În schimb, dorinţa mea de a-l împărţi cu ceilalţi se extinde fractalic. *Modulele* lui au devenit materiale de studiu, iar modul în care muzica lui este alcătuită şi dezvoltată încă oferă momente prelungite de meditaţie. Admiraţia creşte odată cu unitatea grupului Ronin şi cu acribia cu care este tratat orice ostinato intrat în algoritmul lor muzical. Asta se întîmplă cînd investeşti talent şi energie în ceva şi apoi accepţi ca timpul să fie principala unealtă de prelucrare. Există un club în Zürich unde acest grup de muzicieni cîntă în fiecare luni, păstrînd acest obicei încă din 2004. În octombrie 2010 va avea loc concertul cu numărul 300 în acel loc. Numai un asemenea exerciţiu de dedicaţie poate menţine mecanismul în mişcare şi în evoluţie.

Nik Bärtschăs Ronin au reuşit, după zece ani de drum, să-şi contureze un stil cu adevărat unic şi să aducă din Elveţia ce nu a adus nimeni nici din America, nici din restul Europei: zen funk sau varianta noului mileniu de a combina minimalismul şi groove-ul organic, de a stimula, în acelaşi timp, mintea şi corpul. Totul pare a curge lin, în schimb detaliile, împărţeala ritmică şi turnúrile ne ridică sprîncenele la fiecare ascultare. *Llyria* (editat de ECM Records, 2010) pare a fi cel mai Ronin album de pînă acum, în sensul coeziunii şi echilibrului dintre melodie şi ritm. Temele par a deveni cel puţin la fel de importante ca ritmurile mişcătoare, iar pe parcursul pieselor, Nik Bärtsch arată un plus de preocupare faţă de nuanţele luminii şi umbrei. Ritmurile repetitive sînt sofisticat executate, durata lor este inteligent temperată, astfel încît nici o secvenţă să nu se îngroape sub propria-i stereotipie. Accentul pe aceste schimbări bine calculate şi pe melodie oferă muzicii un efect dincolo de cel narcotic. La fel ca în orice proces de evoluţie, rămîne o constantă: maniera de compoziţie, diversificată mai mult ca oricînd. Chiar dacă muzica pare improvizată în bună parte, dînd un sentiment de libertate, fiecare notă este scrisă, fiind permise doar cîteva deviaţii subtile. Contribuţia membrilor grupului este mai clară ca oricînd, cel puţin în ceea ce priveşte amprenta de stil. Există puţine secţii ritmice atît de bine îmbinate, la fel cum foarte rar putem admira un interplay la asemenea nivel. Nik Bärtsch şi ale lui claviaturi au intrat şi mai bine în textura trupei, eliminînd total ideea de solist plus acompaniatori.

De altfel, titlul albumului descrie foarte bine stadiul la care a ajuns acest fenomen muzical. Llyria este o recent descoperită creatură luminoasă, imposibil de clasificat, care trăieşte în adîncul oceanelor. O privire atentă înspre adîncul apelor aparent liniştite ale acestui nou album Ronin ne oferă un peisaj cu fragmente melodice desăvîrşite, plimbîndu-se confortabil în cadrul formei muzicale inedite, reflectînd strălucirea unei interpretări unice. Toţi cei cinci membri ai grupului se simt ca Llyria în apă, plimbîndu-se lejer prin propriul mediu, strălucind suficient de enigmatic pentru a ne păstra atenţi şi fascinaţi.

Pentru mine, *Llyria* reprezintă una dintre cele mai mari bucurii muzicale pe 2010. I-am avut la noi de două ori pe Nik Bärtsch's Ronin: prima dată la Gărîna (anul trecut), apoi în curte la Green Hours (în vara aceasta), unde am apucat să prindem cîteva sclipiri din *Llyria*. Duminică, îl vom vedea numai pe Nik Bärtsch, dar apropierea de pianul lui va face să ni se pară că ne plimbăm nestingheriţi pe fundul unui ocean încă insuficient explorat.

Nik Bärtsch va concerta solo pe scena Sălii Mari a Teatrului Naţional din Bucureşti duminică, 28 noiembrie, la ora 20,00, într-un eveniment marca Green Hours. Mai multe la www.greenhours.ro.

Berti Barbera *este muzician.*

„Nimeni nu ştie exact ce este arta“

– interviu cu Laurie ANDERSON –

Pe 11 noiembrie, la Teatrul Naţional de Operetă „Ion Dacian“ din Bucureşti, Laurie Anderson a prezentat show-ul Transitory Life, *în cadrul celei de-a treia ediţii a Festivalului Internaţional al Artelor Spectacolului Muzical „Viaţa e frumoasă“.*

Cum era scena underground americană în anii '70?

Era foarte diferit atunci. Acum lumea artei este stăpînită, condusă de bani. Atunci nu era cazul. Eram foarte idealişti şi făceam foarte multe lucruri deodată. Nu făceai doar sculptură sau coregrafie, făceai tot.

Păstraţi ceva de atunci?

Da, fac tot posibilul. Era şi o perioadă foarte angajată politic. Încercam sau descopeream noi moduri de a trăi, dar şi de a face artă. Acum, foarte mulţi dintre artişti sînt prinşi în acest tipar economic: fac artă şi o vînd. Acum seamănă foarte mult cu o slujbă, atunci semăna mult mai bine cu un fel de a trăi.

Muzica este cea care schimbă societatea sau societatea îi presează pe artişti ca aceştia să-şi modifice mesajul?

Piaţa exercită o presiune enormă pentru a-ţi modifica muzica şi mesajul muzical. Piaţa economică şi cultura mediatică fac ca lucrurile să se mişte foarte repede în diferite feluri, dar noi nu le alegem neapărat pe cele mai interesante.

Muzicienii care erau odată legende fac acum muzica comercială...

E îngrozitor, chiar tragic, aş spune eu. Cred că fuga aceasta continuă după bani este epuizantă. Îi face pe oameni să secătuiască. Eu încerc să mă îndrept din ce în ce mai mult către un stil de viaţă care să nu mai includă astfel de gînduri. Mi-e frică de aşa ceva, cred că dăunează comunicării reale între oameni, între artişti, îi face pe aceştia să nu mai creeze împreună: devii un simplu muncitor şi ai putea, la fel de bine, să faci pantofi. Care e ideea, atunci? Pentru mine, ca artist, cel mai important lucru este libertatea. Vreau ca nimeni să nu-mi spună ce să fac, ce să cînt, ce să gîndesc. Nimeni nu ştie exact ce este arta. De fiecare dată cînd un artist creează ceva nou, definiţia artei se schimbă. De aceea nu accept ca cineva să-mi spună ce să fac. Cînd arta devine comercială însă, cineva îţi va spune ce să faci, pentru că arta va deveni un produs ce trebuie vîndut.

N-aş vrea însă nici să idealizăm trecutul. Dintotdeauna se întîmplă tot soiul de lucruri prosteşti şi absurde. Este important pentru fiecare generaţie să găsească o formă de artă plină de sens. Fiecare pentru sine. Nu ştiu de ce, dar există perioade cu artă extraordinară şi altele în care arta este pur şi simplu plictisitoare. În New York, atunci cînd existau studiouri ieftine, oamenii au fost atraşi de aceste locuri şi, astfel, s-a născut o artă foarte interesantă. Acum, unul dintre locurile cele mai bune pentru a fi artist este Berlinul. Acolo chiriile sînt foarte ieftine pentru studiouri foarte bune şi aceasta face ca oamenii să creeze împreună. Dacă trăieşti într-un loc unde oamenii se preocupă doar de a cîştiga bani, uiţi că trebuie, de fapt, să faci artă. Cea mai bună energie a ta se poate îndrepta doar către plata chiriei. De aceea, un artist trebuie să înţeleagă şi care sînt locurile cele mai bune pentru arta lui la momentul în care creează. De exemplu, în New York acum s-a lăsat o mare linişte. Dar Berlinul vibrează.

Vă doriţi ca arta dvs. să fie universal recunoscută sau înţeleasă?

Nu, în nici un caz. Nu am astfel de ambiţii. Într-un anume sens, sînt o snoabă. Nu cred că lucrurile care plac multora sînt cele mai bune. De fapt, în secret, cred că acestea fac parte dintre cele mai proaste. Aşa că nu aş vrea ca toată lumea să se refere astfel la ceea ce fac eu ca artist. Nu ştiu dacă este o opţiune cu adevărat, aceea de a fi snob, dar aceasta sînt eu.

Mulţi dintre tinerii artişti sînt confuzi, cred eu, şi din cauza informaţiei de masă care le dirijează gîndurile fără ca ei să-şi dea, de fapt, seama.

Sînt de acord cu tine. Cred că, atunci cînd ţi se pare că eşti confuz, este foarte important să te opreşti. Nu te gîndi la carieră, nu te gîndi la profit. Aşteaptă în linişte pînă cînd găseşti în interior ceea ce vrei. Încearcă să răspunzi la aceasta foarte sincer. Eu aşa fac de fiecare dată. Pentru că foarte uşor pot aluneca pe panta încă unui lucru care nu spune nimic. Atunci mă opresc şi mă gîndesc: „De ce să fac asta cu adevărat?“.

Întrebarea nu ar trebui să se îndrepte către carieră, ci către ce ar trebui să devii tu, ca artist?

Singurul lucru important este ca oamenii să-şi găsească propriul drum. Cîteodată nu există nici un răspuns, cîteodată acesta este muzica. Nu trebuie să existe cuvinte, neapărat. Sînt destule cuvinte care încearcă să definească sensul nostru în lume, dar nu reuşesc niciodată cu desăvîrşire. Pentru mine, personal, unul dintre răspunsuri stă în comunicarea sinceră, directă, cu tine însuţi şi cu cei din jur.

Unii spun că avangarda s-a încheiat...

Avangarda încearcă să fie mereu înaintea tuturor. Dar, în zilele noastre, media face ca lucrurile să se mişte atît de repede, încît cred că e posibil ca ideea de avangardă să dispară. Orice formă nouă de artă ajunge instantaneu reclamă la pantofi, de exemplu. Deci e imposibil să mai ai ceva care să se numească „înaintea jocului“.

„Ciudat de narcisist“

În anii '80 aţi devenit brusc celebră. Eraţi o avangardistă, o artistă experimentală şi, dintr-odată, aţi ajuns în topuri cu „O, Superman“; v-aţi schimbat atunci?

Nu m-am gîndit la asta sau nu am pus niciodată răspunsul în aceşti termeni. Cred că încerc să mă protejez, pentru că celebritatea te poate face ciudat de narcisist. Aceasta are repercusiuni asupra artei pe care o faci; te gîndeşti tot timpul: „Oh, toţi sînt cu ochii pe mine“... Nu e foarte important pentru mine. Comparativ, este acelaşi lucru ca atunci cînd oamenii vin şi spun: „Tu eşti o artistă multimedia!“, iar eu le răspund: „Utilizez tehnologia doar pentru a spune poveşti!“. Cînd te gîndeşti cu adevărat la tine şi la ceea ce faci, este foarte uşor să defineşti greşit. Eu însă mă concentrez asupra posibilităţii de a spune poveşti pe care oamenii să şi le apropie.

În performance-uri îmi păreţi mult mai veselă decît pe albume...

Nimeni nu este fericit tot timpul. Atunci cînd te deschizi către emoţii, nu trebuie neapărat să ţi le şi însuşeşti. Tristeţe sau fericire deopotrivă. Dacă încerci să faci fericirea să dureze, eşti un idiot: n-o să reuşeşti. Mă bucur de moment, dar atît.

În albumele dvs. reflectaţi schimbările prin care trece lumea?

Încerc...

În acelaşi timp, criticînd situaţiile prin care trecem...

Nu neapărat criticînd, ci descriindu-le cît mai bine.

Aţi venit în România să cîntaţi într-un festival care se cheamă „Viaţa e frumoasă!“...

Ah, nu ştiam, îmi place foarte mult! Mi-aş printa un tricou cu aceste cuvinte şi mi le-aş face motto personal...

Doar că acest festival este organizat de o instituţie de stat. Am auzit lumea plîngîndu-se de această prezenţă a dvs. într-un festival cu alură mainstream, buget foarte mare etc. În România se ţin şi festivaluri cu muzică experimentală, mai mici, unde prezenţa dvs. ar fi avut mai mult sens...

Cîteodată nu ştii unde ajungi... Spui da şi situaţia în care te vei găsi uneori este ciudată. Dar sînt interesată şi de aceste festivaluri mai mici, care generează, de fapt, direcţii foarte interesante pentru muzică.

Cunosc persoane care vă ascultă din copilărie, vă ştiu albumele pe dinafară, au discuri vinyl cu dvs... Cum vă simţiţi, ca artist, ştiind că sînt oameni care şi-au definit personalitatea în funcţie de ceea ce aţi făcut de-a lungul timpului?

Sper ca toate acestea să fi fost folositoare pentru ei, şi sînt flatată. Dar nu mă gîndesc la lucrurile acestea: mă imaginez pe mine însămi ca pe cineva care face lucruri vii şi puternice, nu ca cineva care este privit. Aş înnebuni. Mi-e mult mai uşor să lucrez, fără să mă gîndesc la o audienţă.

Care ar fi conexiunea dintre artă şi droguri?

Cred că am avut experienţe mai interesante, spirituale şi intelectuale, cu arta, decît cu drogurile. Atunci cînd am încercat unele droguri mi s-a părut a fi doar o halucinaţie, nu o experienţă reală. Prefer să-mi folosesc atît partea conştientă, ca şi pe cea inconştientă a minţii mele. Cred că primesc mai mult din vise decît din droguri, de exemplu. Îmi amintesc visele şi încerc să le notez cît mai repede cînd mă trezesc.

Vă consideraţi o feministă?

Cred că sînt o persoană care mizează şi pe aspectul masculin al existenţei. Sau poate nu văd lucrurile atît de clar împărţite între aceste orientări. Cred că sînt doar nişte instrumente în înţelegerea lumii.

Cum vă definiţi?

Mă gîndesc la mine ca la o călătoare. Mă uit în jurul meu şi trec mai departe. Un pelerin bizar. Nu cred că voi ateriza undeva pentru totdeauna. Da, sînt o călătoare.

Şi atunci, acest album Homeland*?*

Nu ştiu dacă am revenit cu adevărat acasă. A fost o reacţie la un anumit fel de a mă raporta la ţara mea. Şirul de argumente pro-USA s-a deşirat cu ceva vreme în urmă, pornind de la conştientizarea faptului că noi, în secolul XXI, îi torturăm pe oameni. Aceasta nu era parte din Constituţia noastră. Nu făcea parte din ceea ce ne imaginam că ar trebui să fie ţara noastră. Nu că aş avea nevoie de o patrie pentru a mă defini, dar, totuşi, chiar dacă nu încerci să te raportezi la aşa ceva, identitatea ta se bazează şi pe locul unde te naşti şi trăieşti. Aşa că a fost şocant pentru mulţi dintre noi să aflăm că sîntem, de fapt, personaje negative în povestea lumii.

Download: cultură liberă sau nu?

Cred că Internetul face ca lucrurile să fie mult mai la îndemînă. Îmi place însă ideea ca, în anii următori, să se revină la plăcerea de a merge la *record shop*, de a asculta multă muzică şi, dacă îţi place ceva, să cumperi. Atunci cînd downloadezi, nici nu asculţi cum trebuie. Dar lumea se mişcă atît de repede astăzi, încît n-ai vreme să aduni lucruri (discuri, de exemplu) şi să le dai valoare.

a consemnat Maria BALABAŞ

interviu difuzat
la Radio România Cultural

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Seria „primelor dăţi“ continuă la Editura ART. A apărut de curînd *Prima mea călătorie în străinătate* (volum coordonat de Bogdan Iancu). Melancolic, ironic, savuros. (Ana Maria Sandu)

■ Pe regizor îl cheamă Ted Tremper, iar pe site-ul lui www.breakups.us găsiţi opt filmuleţe de tragi-comedie amoroasă în stare pură. E acolo atîta absurd, duioşie, cruzime, umor şi nostalgie încît n-am mai rîs-plîns aşa de nu ştiu cînd! (Marius Chivu)

■ Nu mă sfiesc să scriu că în fiecare săptămînă îmi iau porţia necesară de cruzime cu caricaturile lui Octav Mardale din *Academia Caţavencu*. Violenţa impertinenţei lor e atotbinefăcătoare. (Radu Cosaşu)

■ Nik Bärtsch, jazzman *high tech* şi *high class*, recital de modern solo piano la un Grand Piano Yamaha, duminică, 28 noiembrie, ora 20,00, la TNB. Şi cu asta chiar am zis tot. (Luiza Vasiliu)

craii de burta veche

Fromage de cochon

(Brînză de porc)

Luaţi un ficat de porc cît mai alb şi răzuiţi-l cu un cuţit, pentru a îndepărta pieliţele şi părţile aţoase. Tocaţi cît se poate de mărunt ficatul şi un volum egal de osînză proaspătă, frămîntaţi-le bine, şi tocaţi apoi totul încă o dată.

Tăiaţi o ceapă mare, stoarceţi-o de zeamă cu un şervet şi sotaţi-o în untură de rinichi de porc, împreună cu 100 de grame de jambon fiert. Adăugaţi după aceea 250 de grame de slănină, tăiată în cubuleţe de 1 cm; asezonaţi cu sare, piper, nucă de muscat şi 3 linguri de pătrunjel tocat. Scurgeţi apoi amestecul, cît e încă fierbinte, şi vărsaţi grăsimea adunată într-o piuă, împreună cu ficatul tocat. Adăugaţi sare, mirodenii, 2 linguri de aspic de carne topit şi pisaţi temeinic. Legaţi pasta obţinută cu 4 gălbenuşuri de ou şi puneţi-o deoparte.

Căptuşiţi interiorul unui timbal încăpător cu fişii foarte subţiri de slănină. Puneţi pe fundul vasului un prim strat de pastă, de 2 cm grosime, peste care aşterneţi uniform un sfert din cubuleţele de slănină, cernute cu mirodenii; repetaţi operaţiunea de 3 ori, alternînd straturile, pînă cînd epuizaţi ingredientele. Peste ultimul strat, se pun fişii de slănină, şi deasupra, un disc de hîrtie. Puneţi timbalul la cuptor pentru 2 ore. Cînd e gata, lăsaţi-l să se răcească pînă a doua zi. Cufundaţi apoi timbalul în apă caldă şi răsturnaţi-l pe un platou. Îndepărtaţi fişiile de slănină, neteziţi pateul cu latul unui cuţit ud şi glazuraţi-l cu o pensulă.

Pateul franţuzesc se aseamănă cu la fel de amăgitoarea „brînză“ germanică numită *Leberkäse* (brînză de ficat) – un soi de *mortadella* (parizer) coaptă la cuptor.

Dacă ne luăm doar după nume, se poate crede nu doar că umblă cîinii cu covrigi în coadă, în ţările prospere, dar că şi porcii dau, pe acolo, brînză bună. De fapt, mîncăm cu toţii parizer.

Amicul Dejun

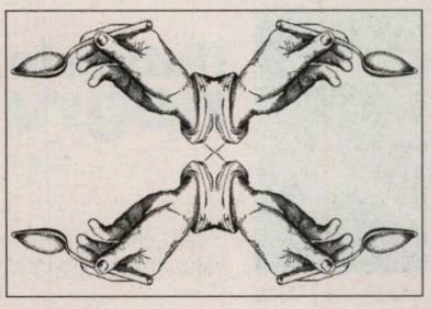

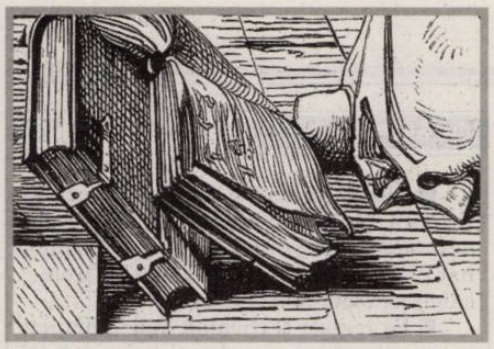

Simona SORA

biographiti

O justă simetrie necesară

Era o poveste de secol trecut, de pe vremea cînd se mai fuma chiar şi la Organizaţia Europeană pentru Cercetare Nucleară (CERN) de la Geneva. O poveste de amor, dar şi de plictiseală, obstinaţie, mîndrie rănită şi fugă, în care se întîlnesc, cam forţat, un cercetător hispanic pe nume Javier, detaşat temporar de la Londra, şi o helveto-franţuzoaică destul de bizară, Mireille, locuind într-o cabană izolată din împrejurimile Genevei. El ar fi ieşit dintr-o altă relaţie (londoneză) cu Eileen, minată de o „lentă, ireversibilă degradare a ceva care odinioară avea farmecul dorinţei şi al bucuriei"; ea, severă şi rece, n-ar prea intra într-o relaţie de avarie, pe care-o simte din capul locului în termeni de respect-renunţare-resentiment... Previzibil, în pofida gustului comun pentru Mahler şi Brahms sau pentru „întunecatul Ev Mediu", lucrurile merg prost între ei, familiaritatea nu ajunge la prietenie, iar atracţia (lui pentru ea) nu e suficientă nici măcar pentru o sportivă istorie sexuală, ca atîtea altele. În trei rînduri, el vrea, iar ea concede (de milă, de plictiselă, din bovarism) să facă sex, dar nu reuşesc – ceva între ei îngheaţă exact cînd n-ar fi fost cazul. Ea rămîne impenetrabilă, el nu doar neconsolat, ci (şi mai) dezolat.

Asta ar fi, *bref,* povestea iubirii imposibile din „Feţele medaliei", o binecunoscută povestire a lui Cortázar, publicată în 1977 în Spania într-un volum interzis mai înainte în Argentina, a cărui traducere în româneşte e semnată de Andreea Vlădescu şi Coman Lupu. Ar fi fost o povestire tipic cortázariană despre spaţiile interzise, „luate", şi absurdul celor mai comune gesturi, o excelentă poveste de cuplu damnat, fără nici o şansă, o mică bijuterie narativă de o limpezime interioară fără cusur, dacă scriitorul n-ar fi încurcat lucrurile, mărturisind într-un interviu că a îngropat în ea „bucăţi amare" din propria biografie. Cortázar nu era deloc genul de tip care-şi inventariază succesele erotice închipuite sau îşi plimbă admiratoarele naive prin oraş pentru a improviza apoi relaţii inexistente. Asta poate şi pentru că succesul lui la femei era mai real decît şi-ar fi dorit uneori. Şi cu atît mai puţin ar fi mărturisit, doar de dragul psihologiei abisale, nişte eşecuri erotice inexistente. Dacă însă biografii lui nu au putut pune cap la cap acele „bucăţi amare" pentru plăcerea voyeurilor literari, extraordinara povestire din secolul trecut a fost într-un mod curat borgesian completată în anul 2007 al secolului nostru, cînd s-a publicat pentru prima dată, în revista *Babelia,* o altă povestire a lui Cortázar, găsită de Aurora Bernárdez – cea de-a doua nevastă şi legatara scriitorului – şi trimisă editoarei mult iubite de toţi sud-americanii Boomului, Carmen Ballcels.

Povestirea se numeşte „Ciao, Verona" şi tocmai a fost tradusă la noi (de traducătoarea *en titre* a lui Cortázar în româneşte, Tudora Şandru-Mehedinţi), apărînd la Polirom, în excelentul volum *Pagini neaşteptate.* Dacă „Feţele medaliei" încerca o conciliere a punctelor de vedere feminin/masculin, o înţelegere împreună a „dublului joc de oglinzi al vieţii", „Ciao, Verona" e o crudă – deşi tot impecabilă scriitoriceşte – aducere cu picioarele pe pămînt. Ce mister al impenetrabilităţii? Care iubire imposibilă? De unde un cuplu damnat? Într-o lungă scrisoare – pe mai multe voci şi cu penetrante reflexii în trecutul comun –, serioasa Mireille îi descrie unei foste *iubite,* Lamia, caraghioslîcul insistenţelor bărbatului pus pentru totdeauna în „tiparul (lor) comun de dispreţ". Îi povesteşte o ultimă întîlnire a lor, la Verona, îndelungile discuţii despre Yourcenar şi George Sand, oboseala şi ruptura. Am crede, brusc, dacă citim cu gîndul la substratul biografic, că povestea în oglindă, adevăratul revers al medaliei e o reparaţie imaginară, o recuperare a adevărului gol-goluţ: *lucrurile n-au mers pentru că ea era lesbiană.* O „justă simetrie necesară", ar zice Cortázar, căci Lamia, destinatara scrisorii dispreţuitoare, nu o iubea pe Mireille, aşa cum ea nu-l iubea pe neconsolatul Javier.

E însă mai mult decît atît, de vreme ce adevărul acesta dezolant de crud era presărat – prin indicii indirecte – şi în povestirea din 1977. Povestirea cea nouă – publicată după 30 de ani de la scrierea ei şi care are un uimitor aer al timpului nostru – este o istorie despre limitele literaturii, despre falsitatea, imoralitatea şi vanitatea recursului la „procedeele" literaturizării în raport cu viaţa. Înainte de orice, n-ar trebui pierdută din vedere – la lectura simultană a celor două povestiri gemene – vocea care stă în spatele prea serioasei Mireille atunci cînd aceasta îi scrie iubitei: „Greşeala lui prosteasc㠖 printre atîtea altele – a fost că a crezut că textul lui ne cuprindea şi oarecum ne rezuma; a crezut, fiind scriitor şi fiind vanitos, ceea ce este, poate, acelaşi lucru, că frazele unde vorbea de el şi de mine folosind pluralul întregeau o viziune de ansamblu şi-mi acordau partea care-mi revenea, unghiul vizual pe care aş fi avut dreptul să-l reclam în acest text". Aici nu mai există nici o „justă simetrie necesară", căci cel care scrie şi aversul, şi reversul acestei poveşti de (totuşi) amor e o singură fiinţă masculin-feminină, substituindu-se, dedublîndu-se, împroşcîndu-se şi ieşind, nu se ştie cum, la liman, în singurul loc care contează pentru el – în închipuirea noastră, a ipocriţilor săi cititori.

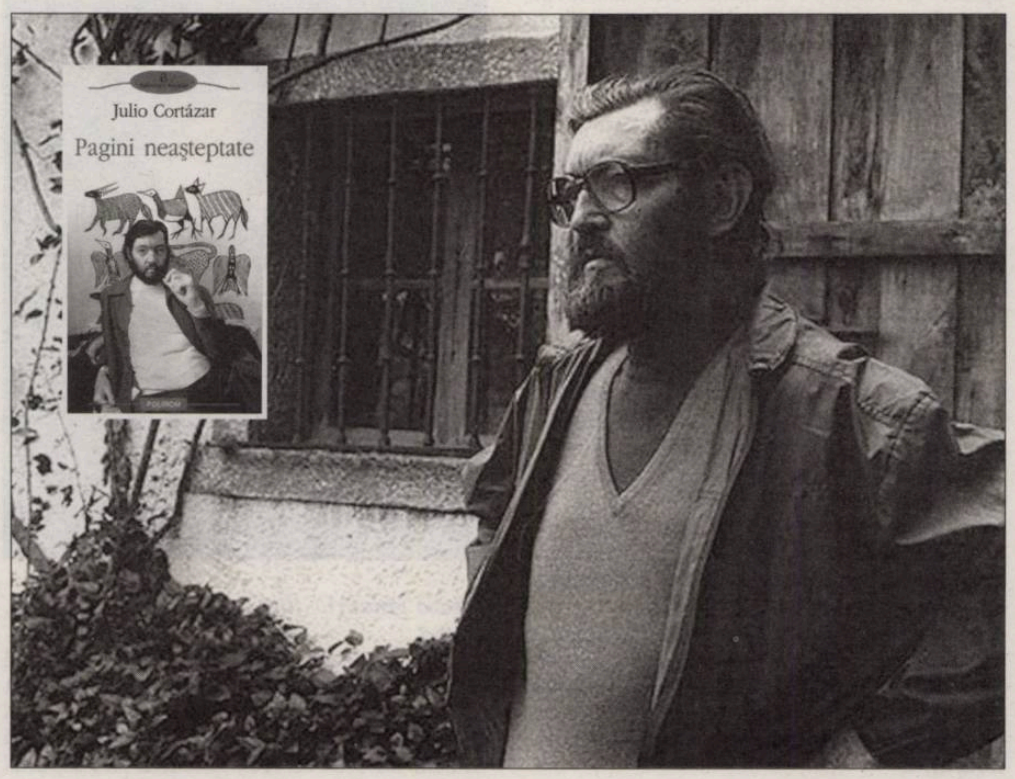

Cortázar nu era deloc genul de tip care-şi inventariază succesele erotice închipuite.

oferta de carte

PUBLICITATE

Thriller românesc
Dur. Super-acțiune. Dragoste.
Citește-l!
E un superRoman!
Pentru timpurile de ACUM.
Nu-știu-câte-zile de STOIAN G. BOGDAN
NU ȘTIU CÂTE ZILE
TREI
www.edituratrei.ro

PUBLICITATE

POVEȘTI 1·2·3·1
EDITURA ART
www.editura-art.ro
Editura ART vă aduce un Eugène Ionesco nou-nouț. De la teatrul absurd, la povești de adormit copiii.

PUBLICITATE

Tel./Fax: 0245 218 318
www.cetateadescaun.ro
ALEXANDRU POPESCU
Frumoasele agente
Femeile și spionajul
O istorie universală
CETATEA DE SCAUN

PUBLICITATE

Atlas GEOGRAFIC
pentru ciclul primar
David Wright, Rachel Noonan
www.niculescu.ro

PUBLICITATE

radu paraschivescu
fluturele negru
roman
www.humanitas.ro
www.libhumanitas.ro
HUMANITAS

PUBLICITATE

Frumosul sex al bărbaților
Frédéric Ehmuel
O carte despre femeile care deschid ochii cu adevărat și despre bărbații care se lasă priviți.
O carte puternică, senzuală și sexuală.
O comandă online îți aduce o reducere de cel puțin 20% la oricare dintre titlurile IBU!
www.ibupublishing.ro
IBU PUBLISHING

PUBLICITATE

ELENA CEAUȘESCU
confesiuni fără frontiere
Violeta Năstăsescu
Martoră a unei părți din destinul Elenei Ceaușescu, Violeta Năstăsescu, interpreta oficială a soției dictatorului comunist, devoalează în cartea sa de memorialistică un număr impresionant de episoade, întâmplări și ipostaze petrecute de-a lungul a două decenii.
www.niculescu.ro

PUBLICITATE

www.polirom.ro
„Iată un debut cum rar mai vezi. O carte aspră și sublimă, înfiorătoare și curajoasă." (*Publishers Weekly*)
Adam Ross
Mr. Peanut
Traducere din limba engleză de Ioana Văcărescu
Colecția Biblioteca Polirom
Stephen King: „*De la* Cui i-e frică de Virginia Woolf? *încoace, nimeni n-a mai îndrăznit să intre în partea întunecată a unei căsnicii precum* Mr. Peanut... *o carte atît de fascinantă, că-ți dă fiori.*"
Adam Ross
Mr. Peanut

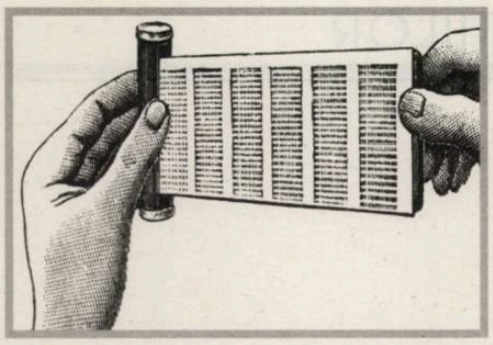

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

O surprinzătoare jubilaţie cultural-comunitară

Oricît de disforică şi cîrcotaşă ar fi lumea noastră artistico-mediatică, nu cred că mă va contrazice cineva cînd spun că o fervoare culturală ca-n toamna asta n-am mai văzut de ani buni. Asociativitate, ingeniozitate, efervescenţă comunitară, jubilaţie spirituală, noi segmente de public, subtile forfotiri politice. Plus bani. Şi-o certă disponibilitate (a tuturor) de-a investi în actul artistic.

Pentru unii, bulimia culturală de azi e direct proporţională cu jalea economică şi dezabuzarea socială. Cu depresia, recesiunea, nevroza şi isteria naţională. Avem iarăşi, ca-n anii '80, o nevoie disperată de frumuseţe, evadări pe verticală, supape cvasimistice, fantazare cît cuprinde.

Pentru alţii – cei care ştiu ce sume imense varsă-n industria culturii lumea luminată – totul se traduce financiar, ca investiţie strategică, (geo)politică, de inginerie psihosocială etc.

N-are-a face! Fapt este că gem de lume galeriile, sălile de teatru, conferinţe şi muzică, ba chiar şi unele librării. Că-ţi vezi mai fiecare zi din agendă copleşită de trei-patru evenimente la care-i musai să fii prezent simultan. Şi că peste tot, fără excepţie, dai de oameni senini şi calzi, frumoşi, luminoşi, tineri şi bătrîni deopotrivă, comportîndu-se în context cultural cu o prospeţime receptivă şi-o familiaritate aproape religioase.

Suita spectacolelor de la Naţional, Comedie, Odeon şi „Bulandra", ca şi la Metropolis, ACT, „Nottara", ori la matineele pentru copii şi tineret de la Operă şi Ateneu, se desfăşoară frecvent cu casa închisă. Mai toate concertele simfonice, ca şi serile Chopin de la Ateneul Român, au parte de săli pline şi public ales, la modul picant dominat de extreme: grupuri de liceeni şi studenţi, plus grupuri de sexagenari şi octogenari, care mai de care mai atent, mai participativ, mai seducător încruntat.

Nu se termină Festivalul Naţional de Teatru şi începe cel al Operetei, cu „Viaţa e frumoasă" ca slogan, urmate fiind de miniturneul Naţionalului ieşean (unde stau pe ghimpi să văd *Noaptea furtunoasă* montată de Alexandru Dabija) şi Tîrgul de carte Gaudeamus.

Din „Zilele G. Călinescu" de la Oneşti, colocviile *Transilvaniei,* Zilele revistelor *Familia* sau *Convorbiri literare,* dai în „Zilele Lipatti", în cutare conferinţă de la UBB-ul clujean, ori la MNLR, ca să nu mai spun de suculentele proiecte ale Festivalului Internaţional de Teatru din Sibiul lui 2011.

Prin ICR, unde s-a format un excelent public tînăr de film şi pictură, aterizează la Galeria ¾ a TNB Salonul european de bandă desenată.

La Banca Naţională este omagiat Eugeniu Carada (însă şi Radu Tudoran!), iar „Zilele culturale" ale „Bătrînei Doamne" etalează tot soiul de ispite artistice.

În aula BCU, Sorin Alexandrescu a început sub egida CESI o serie de conferinţe „Cultura bate criza", cu George Banu, Mihai Măniuţiu, Andrei Pleşu, Hayden White, Solomon Marcus, în siajul utopic, dar nu mai puţin fermecător, al reuniunilor *Criterion*, deja legendare, din interbelic.

La MŢR continuă lecturile cu public ale douămiismului, conferinţele TNB merg mai departe cu sala plină, s-au acordat premiile Anonimul, urmează „Cartea anului" la *România literară,* premiile *Observator cultural,* iar Fundaţia Soros pentru o Societate Deschisă, ajunsă la 20 de ani de prezenţă în România, anunţă pentru 16 decembrie o seară aniversară la Muzeul Naţional de Artă, cu 72 de liceeni (şi profesorii lor) din toată ţara, participanţi la concursul „Reporteri de liceu", cu foşti bursieri, oameni din media, surprize muzical-editoriale ş.a.m.d.

Să mai spun că, dacă nu se grăbeşte, o editură nu-şi mai găseşte loc pentru manifestări publice la Cărtureşti, pînă dincolo de Crăciun? Că gem sălile de teatru de aşteptările copleşitoare ale unui public incredibil? Că la premiera unui film românesc dai cu tunul pentru o invitaţie? Că în coregrafie apar trupe surpriză şi premiere surprinzătoare, sau că Mihai Măniuţiu, noul director al Teatrului Naţional din Cluj, pregăteşte, între altele, un program mai larg cu întîlniri între literaţi, actori şi lumea culturală, politică şi religioasă transilvană? Că-n 5 noiembrie, la vernisajul Ştefan Cîlţia de la „Galeria posibilă", era o forfotă ameţitoare, cu zeci de persoane, care mai de care mai strălucitor bizare, metafizice şi politico-masonice?

Şi uite că tocmai în acest peisaj de nesaţ intelectual, după ce am trăit să-l vedem pe Theodor Baconsky încercînd largul mării electorale, Alina Mungiu a lansat *Alianţa pentru o Românie curată.*

Cînd i-am ascultat vorbirea, pe 12 noiembrie, la GDS (unde m-am dus cu veche, deşi adeseori contrariată, admiraţie pentru inteligenţa-i tăioasă şi energia debordantă), mi-am imaginat brusc, o dată mai mult, *la troisième voie,* altfel spus: însumarea împieptoşată a zecilor de procente din electoratul debusolat, scîrbit şi abulic, înrobit din născare bunului-simţ şi bunei-credinţe. Nu un partid se vizează, ci o coaliţie pentru promovarea principiilor bunei guvernări, urmărind cazuri de corupţie, dar şi depistarea de noi valori umane, morale şi politice, pentru Parlament şi administraţie.

Din Alianţă fac parte – pe lîngă Societatea Academică din România – Grupul pentru Dialog Social, Freedom House Romania, sindicatele Alma Mater şi Cartel Alfa, Grupul pentru Reforma Universitară, Alianţa Naţională a Organizaţiilor Studenţeşti din România, Societatea Timişoara, Edu-Cer, Centrul pentru Jurnalism Independent, Asociaţiile Ariergarda, Salvaţi Bucureştiul, Pro-Do-Mo.

Ce oferă şi ce se doreşte de la saitul www.romaniacurata.ro vom (veţi) afla fiecare. Destul e că am început să ne mişcăm. Să nu mai lăsăm exclusiv securimii, fie ea pacepistă ori pleşiţistă, forţa iniţiativei, arta stabilirii reţelelor, ingeniozitatea managerială, abilităţile diplomatice, elanul transnaţional, resursele umane şi financiare, pe scurt: voinţa de putere.

Unde rămîne România celor care nu au computer? Ce piedici, în special subiective, întîmpină ideea de *voluntariat* la noi? Cum se stă la capitolul solidarizare în ţara lui Păcală şi-a caprei vecinului, a furatului propriei căciuli, ţara anteriului lui Arvinte – sînt întrebări fără leac. Dar şi fără moarte.

Pentru moment, apropo de nevoia de „efort social" despre care vorbea Alina Mungiu, mă întreb ce-ar fi dacă măcar cîteva procente din publicul eminamente cultural şi-ar orienta fie şi o zecime din energie către acţiunile în spirit civic – şi deja simt că-nfloresc...

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

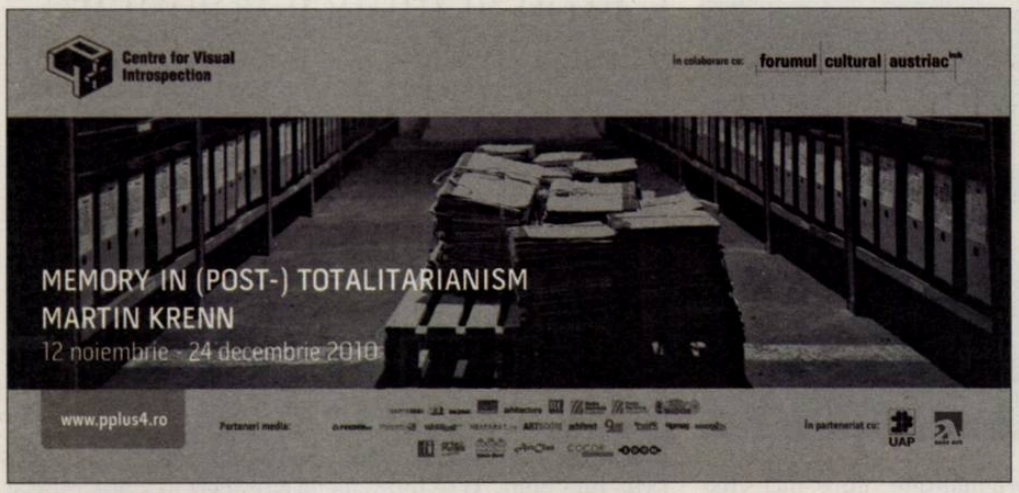

PUBLICITATE

PUBLICITATE

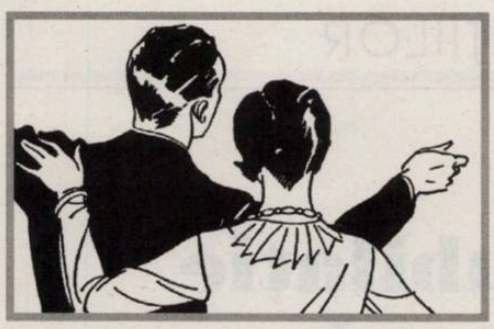

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

FNT ± 3

Ecourile Festivalului Naţional de Teatru, încheiat în prima săptămînă din noiembrie, se sting treptat, suscitînd încă, pe suprafaţa vieţii teatrale curente, mici vîrtejuri în albia principală, gîlgîieli şi bolboroseli în dreptul diverselor stăvilare, ba chiar şi cîte-o viitură bruscă pe cîte-un braţ aparent secat. În privinţa mişcărilor de adîncime, e greu de spus dacă ediţia 2010, încrisă, mai mult sau mai puţin, pe aceeaşi direcţie ca şi ediţiile 2008 şi 2009 (cei trei ani cînd conducerea artistică şi selecţia FNT au fost asigurate de Cristina Modreanu, ziarist şi cronicar teatral), va însemna cu adevărat ceva, adică, păstrînd metafora acvatică, dacă ea va contribui cu adevărat la răscolirea mîlului de pe fundul marelui lac al scenei româneşti. Căci, deşi Lucian Blaga ne asigură atît de dulce că numai în asemenea lacuri înfloresc nuferii, cantitatea prea mare de ţărînă inertă poate compromite înotul sau navigaţia, ca să nu mai vorbim despre celelalte forme de viaţă de sub oglinda apei. Or, intenţia declarată (pe ton cînd mai aşezat, cînd foarte bătăios) a pomenitului directorat a fost tocmai aceasta: să tulbure apele, altfel spus să conturbe comodităţile, să combată clişeele, să contrazică aşteptările, spre a declanşa o reconsiderare a artei scenice autohtone în raport, pe de o parte, cu timpul nostru şi, pe de altă parte, cu teatrul lumii. Nobilă ambiţie – şi purtătoare de riscuri evidente.

Ultimele (în sensul de cele mai recente, să sperăm!) trei ediţii ale FNT au adus în atenţie un număr considerabil de artişti din generaţiile tinere, ca şi un număr consistent de formule scenice pe care nu le-aş numi neapărat sau nu le-aş numi chiar deloc (i)novatoare, dar care a(vea)u în comun, măcar la nivelul propunerii, gustul pentru pulverizarea formelor teatrale aşa-zicînd tradiţionale. Ce înseamnă însă *tradiţie* în teatru, artă aflată într-o relaţie atît de specială cu viaţa încît, uneori, graniţele dintre ele se topesc pe neobservate? După părerea mea, viteza necontrolată a existenţei actuale – şi, în consecinţă, a reflexivităţii actuale – tinde să acorde importanţă cuvintelor (formelor) mai mult decît adevărului pe care ele îl conţin; aşa se face, venind la ale noastre, că acest calificativ cu dobîndită conotaţie peiorativă *(tradiţional)* se vede aplicat, fără discriminare, atît unor spectacole foarte rele, cît şi unor spectacole foarte bune, pentru unicul motiv că şi unele, şi celelalte recurg, de pildă, la poveste (fabulă, *story*, dramaturgie), neglijînd aplombul vizual ori, mai bine zis, senzorial. În graba denunţării convenţiilor ucigătoare de spontaneitate (?), orice spectacol jucat pe scena obişnuită, cu, eventual, cortină, decor construit, costume „de epocă" etc. devine, astfel, o mostră de insuportabilă desuetudine, chiar dacă regia e inteligentă şi sensibilă, chiar dacă actorii sînt impecabili, chiar dacă „mesajul" *(horribile dictu!)* e generos – şi, pînă la urmă, chiar dacă el, spectacolul, place unui număr mare de oameni. Nu spun că asta s-a întîmplat „punctual" la vreuna dintre ultimele trei ediţii ale FNT; vorbesc despre o tendinţă pe care, am impresia, acestea au pus-o în evidenţă.

S-a impus o preferinţă accentuată pentru un gen de teatru care înfăţişează realitatea în dimensiunea ei descurajatoare.

Concomitent, s-a impus o preferinţă accentuată pentru un gen de teatru care, indiferent de mijloacele de expresie folosite, înfăţişează realitatea în dimensiunea ei descurajatoare sau, măcar, respingătoare. Observaţia se aplică în special producţiilor întemeiate pe texte – româneşti şi străine deopotrivă – „de actualitate". E drept, actualitatea zilnică nu este una de natură să trezească entuziasme: o simplă deschidere a televizorului la emisiunile de ştiri poate convinge pe oricine că lumea a înnebunit, că planeta se îndreaptă spre catastrofă, că Apocalipsa aşteaptă după colţ ş.a.m.d. Aici este şi problema: pentru comunicări de acest fel avem televiziunea (şi ziarele, şi o parte zdravănă de Internet, şi babele din faţa blocului), nu cred că teatrul trebuie să concureze aceste competente medii de informare; cred, dimpotrivă, că scena, chiar punînd în discuţie asemenea chestiuni, are datoria (formulată de Aristotel, nu-i aşa?) de a ne curăţa, în felul său, în felurile sale, de zgura deznădejdii cotidiene. E o datorie inseparabilă de calitatea organică a teatrului, aceea de *artă*. Cînd însă chiar această calitate este negată, în numele combaterii „tradiţiei" şi al adecvării la „realitate", mi se pare că produsele cu asemenea veleităţi se exclud singure din competiţie (o competiţie simbolică, fireşte) şi singure cer să fie tratate ca atare.

Meritul incontestabil al FNT 2008-2010 rezidă în tentativele de recuperare (la nivel teoretic în primul rînd, prin forţa lucrurilor) a unor zone artistice de care teatrul românesc a fost ţinut la distanţă în vremurile obsedantului ceauşism – cel puţin în mod oficial, pentru că atît practicienii cît şi teoreticienii lui de atunci ştiau şi de Grotowski, şi de Kantor, şi de Living Theater, şi de Peter Brook, şi de mulţi alţii încă. Practicienii şi teoreticienii de azi nu ştiu însă întotdeauna, iar a-i pune în contact, prin cărţi traduse, prin conferinţe, prin proiecţii, cu opere esenţiale din teatrul lumii este mai mult decît de dorit. La fel ca şi a-i pune în contact, prin spectacole aduse din străinătate, cu arta vie a timpului lor, indiferent de gradul de perfecţiune al unuia sau altuia dintre artişti.

Cum spuneam, efectele „palpabile" ale celor trei ediţii ale Festivalului Naţional de Teatru girate de Cristina Modreanu se vor vedea – dacă se vor vedea – de-abia de acum încolo. Nu ne putem dori, cu toţii, decît ca ele să fie pe măsura intenţiilor afirmate; şi, poate, mai mult de-atît.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio și n-am cuvinte

Pedala de decelerație

● **Salem, *King Night*, IAMSOUND, 2010.**

Acceleraţionalismul ca modalitate de consum cultural, adus de hegemonica eră a Internetului, ne-a obosit. Am ajuns într-un punct în care nevoile noastre par a fi condiţionate de o unică şi irepresibilă dorinţă, escapismul. În muzică – mai exact, în noua muzică – tempo-ul a încetinit serios. Odată cu el, metronomul nostru intern îşi răreşte cadenţa. Chillwave-ul, chiar dacă legat mai degrabă de o geografie virtuală decît de una fizică, vorbeşte doar despre evadare. Este, în aceeaşi măsură, un curent al recesiunii economice: minimalismul mijloacelor şi al suporturilor, dar şi cel sonor propovăduiesc religia refugierii într-un spaţiu în care nu poţi fi atins de un mundan căruia indicii bursieri, TVA-ul şi reducerile salariale îi dictează agenda. Acolo n-avem nevoie de nimic, pentru că nimeni nu ne mai poate oferi ceva. Cu excepţia unei continue şi fericite vacanţe a consumului. Nostalgia este ingredientul principal al acestui curent, pentru că astăzi privim în trecut ca să ne salvăm (dar şi ca să stopăm ritmul prezentului), nemaihrănindu-ne cu iluzia unui viitor luminos. („Viitorul e acum!" este sloganul cu care tehnologia îşi vinde pielea.)

La polul opus, muzica momentului a mai născut un pui. E conectat la acelaşi trecut, dar de data aceasta nostalgia e inundată de un ocultism bîntuitor. E mai mult spaimă decît relaxare aici. Esoterismele de orice fel sînt expresia acestei noi subculturi care vrea să închidă cercul după ce cultura Internetului l-a deschis prea mult. Tonurile sînt grele, dramatice, damnate. Ritmul e atît de nămolos încît sunetul devine nenatural şi, în consecinţă, supranatural, opunîndu-se frivolităţii solare şi nepăsătoare aduse în muzică de fratele vitreg chillwave, dar şi unui socialism care a pulverizat toate castele. Reverbul, tempo-ul şi pitch-ul modificate, alături de manipularea memoriei, sînt zeii unei secte decelerăţioniste, în care particula *slow* (vezi şi *slow food* vs *fast food)* e singura care contează.

Debutul pe album al trioului american numit – cum altfel? – Salem este expresia potrivită a acestei noi estetici.

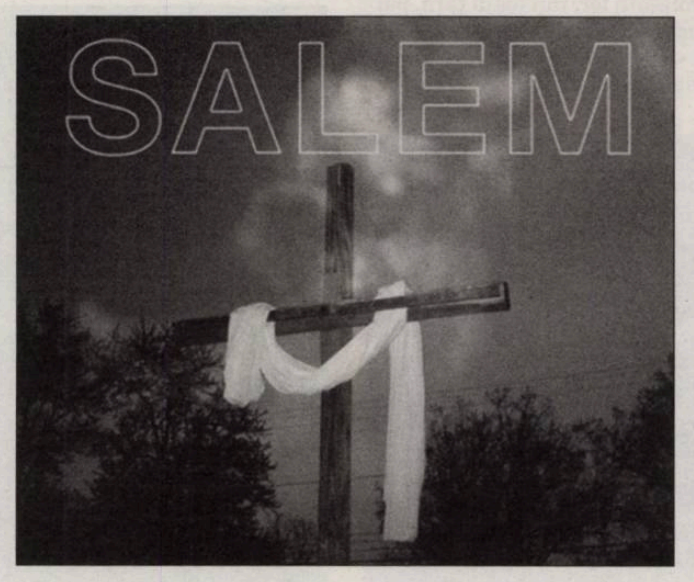

King Night nu musteşte de originalitate, nu e nici vreo capodoperă fără rival, dar zugrăveşte perfect acest foarte actual moment al muzicii/culturii. Producţiile trupei din Michigan, situate undeva între încercările de *chopped & screwed rap* ale lui DJ Screw, distorsurile şi vocile shoegazeului, metal-ul sabatic *à la* King Diamond (derulat, desigur, la o viteză mult mai mică decît cea pe care o ştim) şi dubstepul ambiental al lui Burial, filtrate de experimentalismele tîrzii ale unui label precum V/VM Test (cele de după momentul „Harder! Faster! Louder!") au carnalitate, chiar dacă vorbesc mai mult despre suflet. Sample-uri precum „O, Holy Night" – un vechi şi inocent colind american de Crăciun, injectat în piesa care dă numele albumului – devin, în context, coşmaruri ataşabile imageriei unui Tim Burton. Sintetizatoarele orgiastice, aşezate în *loop,* tobele poliritmice şi vocile deformate, ininteligibile, spectralizate creează un efect de stranietate, de nepămîntean. Muzica asta nu e de aici, nu e nici de acum – pentru că nimeni nu mai vrea să trăiască aici şi acum –, deşi datele ei concrete contrazic asta. Salem ne invită pe toţi să locuim într-un Gotham City atemporalizat şi imposibil de localizat, în care Joker l-a ucis pe seriosul ăla de Batman, strigîndu-i în faţă să nu se mai grăbească.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Vasile ERNU

„Erou al muncii voluntare"

De cînd sînt *free lancer* am observat că viaţa mi s-a aglomerat cu o viteză îngrijorătoare. Dar nu poţi să te plîngi cînd anunţi sus şi tare că viitorul aparţine periferiei care trebuie să fie cît mai departe de centrul politic şi financiar.

Dacă e să tragem linie anului care pleacă, cred că a fost unul roditor. Prima mea carte a mai fost tradusă în cîteva limbi, iar printre cele mai exotice se numără o limbă cu un alfabet inimaginabil. Însă în acea limbă a scris Şota Rustaveli. Iar toastul preferat în Georgia sună aşa: „Să bem pentru fraţii mai mari ruşi, care sînt cu 1500 de ani mai mici". Şi cînd mă gîndesc cît de aproape e Caucazul de noi şi nu ştim mai nimic despre el... Mă doare, de aceea merg pe-acolo din cînd în cînd.

Da, mi-am mai îndeplinit două vise: să hălăduiesc mai mult prin Berlin şi să revizitez după 20 de ani Crimeea, visul adolescenţei mele. Am locuit la doar cîţiva metri de vila lui Cehov. Ţi se întîmplă de cîteva ori în viaţă. Mint. Mi s-a mai îndeplinit un vis: nu doar că l-am cunoscut pe Radu Cosaşu, ci chiar a şi scris o prefaţă la noua noastră carte. Şi sînt primul om care a intrat cu laptopul în sanctuarul lui Cosaşu. A citit, am cules cuvînt cu cuvînt. Cartea cu pricina – *Ceea ce ne desparte* – e scrisă în tandem cu amicul meu Bogdan-Alexandru Stănescu, un bun cunoscător al literaturii universale. Recitind-o, mă bucur că a ieşit.

Între două-trei avioane, am mai organizat un festival de literatură la Chişinău şi unul la Bucureşti. Cel de la Bucureşti – pe care-l organizăm de trei ani împreună cu Oana Boca şi B.A. Stănescu – e deja un eveniment care a confirmat. Publicul merită toate nopţile nedormite. Între cîteva deconturi, am reuşit să pornesc cu cîţiva amici o revistă online de care chiar sînt mîndru. Mult efort în regim de voluntariat, dar cu rezultate neaşteptate. Unii zic că e de stînga. Eu zic că e mai mult decît de stînga, iar cînd o să apară şi pe hîrtie, o să se cheme tot *CriticAtac,* adică titlul publicaţiei online. Ce ar mai fi de raportat? Cred cu convingere că în curînd voi fi declarat erou al muncii voluntare. Vă rog, fără ovaţii.

***Vasile Ernu** este scriitor şi editor.*

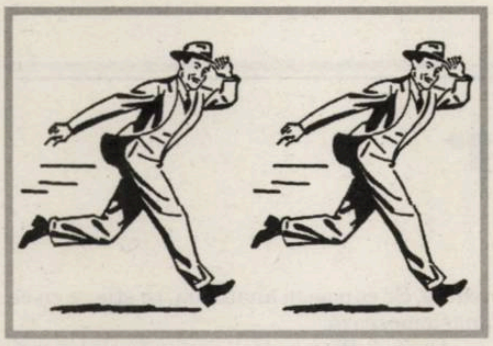

Andrei GORZO

dilematograf

Veterani

● ***Medalia de onoare*** **(România, 2010), de Călin Peter Netzer.**

Prin personajul Ion I. Ion (Victor Rebengiuc) – un veteran de război căruia la 50 de ani de la evenimente i se oferă o medalie pentru fapte de vitejie, medalie care i se ia înapoi atunci cînd se descoperă că era vorba de faptele altcuiva –, scenaristul Tudor Voican şi regizorul Călin Peter Netzer au încercat să creeze o figură emblematică de victimă a acestor 50 de ani de comunism şi postcomunism: pensionarul ale cărui repere morale provin mai ales din armată şi din discursurile lui Ceauşescu şi pe care căderea acestuia din urmă l-a lăsat plutind în derivă, impresionabil în faţa autorităţilor şi nostalgic după vremurile în care ele erau mai autoritare, o pradă uşoară pentru politicienii demagogi. După cum notează bloggerul Cinesseur (mergînd corect cu gîndul la titlul lui Bertolucci), povestea lui Ion I. Ion ar trebui să fie „tragedia unui om ridicol" – un personaj de-al lui Gogol amestecat cu Niki Ardelean al lui Pintilie. La final, cînd Netzer îl pune în centrul unui tablou festiv de familie şi ne invită să ne uităm minute în şir la el (aşa cum ne-a invitat Mungiu să ne uităm la eroina lui din *4, 3, 2,* centru al unui tablou similar), ar trebui să înţelegem că medalia aceea, pe care şi-a dorit cu disperare s-o poarte la reîntîlnirea cu fiul său plecat din ţară (plecat tocmai ca să scape de el şi de ceea ce reprezintă), a ajuns să echivaleze pentru el cu însăşi demnitatea. Din păcate, aparatura dramaturgîcă ce ar trebui să-l înalţe pe culmile acelea de tragism şi de ridicol e construită din plastic. Iată cîteva dintre aparatele mai mici asamblate de scenarist în scopul producerii permanente de suspans, duioşie şi hilaritate: pentru început, soţia (Camelia Zorlescu) care nu i-a mai vorbit eroului de şase ani (deşi a continuat să stea cu el în casă) şi care bineînţeles că la un moment dat începe să vorbească; apoi, secretul de familie (de ce a fugit fiul) care iese încet-încet la iveală; apoi, căsnicia îngheţată care se dezgheaţă – cu citiri din vechi scrisori, cu stîngăcii juvenile, cu cină la lumînare şi chiar cu o sugestie de reluare a activităţii sexuale (cu alte cuvinte, cu multe gudurături pe lîngă spectator, gudurături îndatorate – ca şi tăcerea de şase ani a soţiei – comediilor comerciale cu Matthau şi Lemmon pe post de moşi-morocănoşi-dar-duioşi); apoi, alte secrete de familie care ies la iveală (originile sociale „incompatibile" ale soţilor); şi, în fine, marea răsturnare de situaţie cu medalia. Ce e în neregulă cu aceste aparate? Unu: faptul că sînt doar produsul meseriei, al meseriei nedublate de vreun *insight* real în condiţia de pensionar; scenaristul lucrează doar cu idei primite (zise şi clişee – în general, din sfera pitorescului) despre necazurile vîrstei a treia. Doi: faptul că (acţiunea filmului acoperind un interval de timp mai degrabă scurt) ele sînt înghesuite unul în altul, astfel încît artificialitatea ansamblului e mai mare decît suma artificialităţilor componente. Oare chiar era nevoie de tot acel calabalîc de *backstory* (aşa se cheamă la Hollywood „povestea care i s-a întîmplat eroului înainte ca povestea noastră să înceapă"), tîrît cu greu spre avanscenă? Oare fiul lui Ion I. Ion n-ar fi vrut să fugă chiar şi dacă el nu i-ar fi făcut porcăria ce constituie secretul de familie?

Astea fiind zise, Voican e un bun meseriaş: are o bună ureche de dialoghist şi ştie multe tehnici hollywoodiene de animare a plasticului. De exemplu, vorbirea unui fost camarad de arme al eroului (Constantin Drăgănescu) face du-te-vino între două registre – lăudăroşenia libidinoasă şi expertiza militară – şi această fricţiune poate crea un efect trecător de vivacitate, deşi în spate nu stă altceva decît manevrarea a două simple sfori. Dar e suficient pentru ca Drăgănescu – ca şi ceilalţi profesionişti versaţi din distribuţia compusă de Netzer – să aibă cu ce lucra. Iar atunci cînd nişte *entertainers* atît de calificaţi (ca Radu Beligan, Mircea Andreescu sau Ion Lucian), atît de devotaţi scopului de a oferi şi de a-şi oferi plăcere jucînd au, cît de cît, nişte replici şi nişte situaţii pe care să le poată „mulge", rezultatul n-are cum să nu fie un spectacol acceptabil (chiar dacă la un nivel convenţional). Cuminţenia cu care Netzer adoptă mărcile stilistice (cadrul lung ş.a.m.d.) ale „noului cinema românesc", fără a îndrăzni să aibă personalitate, să-şi dezvolte nişte idei proprii în parametrii acestui stil, are măcar meritul de a le permite actorilor (prin cadrele acelea lungi) să-şi paseze unul altuia cu aceeaşi libertate cu care fac asta pe scenă. Dimensiunea cea mai cinstită a filmului e aceea de spectacol de efecte actoriceşti: felul în care îşi foloseşte Camelia Zorlescu sprîncenele pentru a întreţine un efect de încăpăţînare trufaşă; felul în care gesticulează Lucian cu bastonul; sau felul în care vulpoiul ăla bătrîn de Andreescu face tot ce face. Dacă ar fi renunţat la camera bîţîită şi la tragismul pompat cu mînă grea (paznicii care-l brutalizează pe erou, popasul la Casa Poporului), Netzer şi Voican ar fi putut să realizeze un foarte cinstit şi profesionist vodevil.

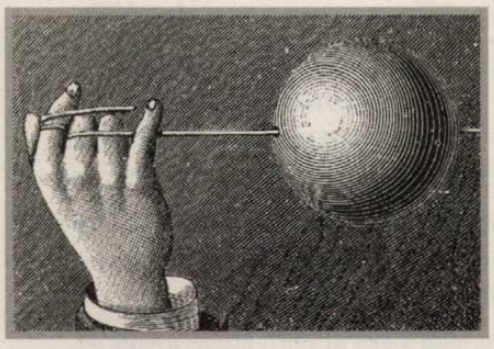

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Despre plagiat

La cît de mult s-a scris şi s-a publicat de cînd e lumea, e şi normal ca la un moment dat să apară texte asemănătoare şi/sau identice. Numai că unele asemănări sînt mai evidente decît altele, şi nu hazardul le-a făcut să apară. Probabil că plagiatul s-a născut cînd a apărut şi literatura şi s-a dezvoltat odată cu ea. Mai mult ca sigur, metodele de plagiat s-au rafinat pe măsură ce scriitorii au devenit tot mai subtili; iar acuzele s-au multiplicat odată cu dezvoltarea unui cadru juridic care reglementează proprietatea intelectuală. Marie Darrieussecq – scriitoare binecunoscută în Franţa, autoare a peste zece romane – a publicat anul acesta un fel de istorie critică a plagiatului, un eseu haios despre o temă serioasă: *Raport de poliţie. Acuzaţii de plagiat şi alte moduri de a supraveghea literatura* (versiunea în limba română a apărut la Editura Pandora M, traducere de Doru Mareş). Însă nu hazardul a făcut să apară această carte...

În 2007, Darrieussecq a publicat romanul *Tom est mort,* o carte despre doliu şi durerea provocată de pierderea unui copil. A fost acuzată de „plagiat psihologic" de Camille Laurens, autoare a unui roman autobiografic intitulat *Philippe* – tot despre moartea unui copil. A propriului ei copil. În martie 1998, Darrieussecq a fost acuzată de „maimuţăreală", de către Marie Ndiaye, după apariţia romanului *Naşterea fantomelor.* Iar cu doi ani în urmă fusese urmărită de un autor (nepublicat) şi ameninţată pentru că i-ar fi furat acestuia manuscrisul şi că şi-ar fi însuşit de acolo subiectul romanului *Truismes* (cartea a apărut în română cu titlul *Schimbarea la trup).*

Brodînd pe marginea articolelor apărute în presa literară pentru a răspunde acuzelor, Darrieusecq a conceput o carte de teorie literară. E în acelaşi timp bine documentată (după cum afirmă, a încercat să prezinte cele mai cunoscute cazuri, de la Apollinaire la Zola) şi ironică. Şi tocmai această ironie implicată (şi nu detaşată) dă forţă eseului. Pentru că – aşa cum a recunoscut la o discuţie purtată în cadrul salonului de carte Gaudeamus de la Bucureşti – nu e tocmai uşor să găseşti tonul potrivit atunci cînd trebuie să teoretizezi plagiatul din poziţia celui acuzat. N-a pomenit cuvintele „curaj" şi „îndrăzneală" în discursul său, însă cred că ele se potrivesc cel mai bine unei scriitoare vînate de toată lumea şi care explică, aproape zîmbind, „cum funcţionează maşina de furat gîndurile".

E un climat cum nu se poate mai nimerit pentru aceste reflecţii: într-un moment în care romanele se construiesc din te miri ce, într-o epocă a intertextualităţii, e tot mai greu să decelezi între original şi autentic, între ce e adevărat şi ce e fals. În ultimul an au apărut cel puţin două cazuri extrem de disputate. La începutul anului, în Germania, tînăra autoare Helene Hegemann a fost demascată drept plagiatoare, după ce s-a dovedit că a inclus în romanul de debut *Axollotl Roadkill* pasaje întregi copiate de pe un blog literar. Interpelată de autor şi de presa literară, scriitoarea a recunoscut „furtul", însă l-a transformat în „împrumut": din admiraţie pentru acel autor ar fi preluat pasajele şi le-ar fi inclus – dîndu-le alt sens, prin recontextualizare – în romanul ei. Ceva mai recent, Houellebecq a fost şi el acuzat că ar fi „furat" două pasaje din ultimul roman *(La Carte et le Territoire).* În cazul lui însă, acuzele au fost mult mai greu de susţinut. (Nemaivorbind de faptul că, se spune, tot scandalul ar fi fost programat doar pentru a atrage atenţia asupra romanului distins după scandal – dar fără legătură cu el – cu Goncourt.)

„Nu este intenţia mea de a banaliza subiectul prin numărul de plagiatori, ci de a mă întreba cum de s-a ajuns aici."

Nu este exclus ca autoarea să fie acuzată că ar încerca, pînă la urmă, să caute scuze pentru cei care plagiază, să livreze un fel de ghid al plagiatorului, să relativizeze – tot teoretizînd – furtul intelectual. Ar fi o acuză cu totul nefondată. De altfel, Darrieussecq îşi alege cuvintele cu precauţie atunci cînd îşi expune argumentul. „Nu este intenţia mea de a banaliza subiectul prin numărul de plagiatori, ci de a mă întreba cum de s-a ajuns aici. La ce foloseşte acuzaţia de plagiat? Ce înseamnă asta, cînd afectează starea criticii şi a instituţiilor literare, ba chiar şi starea societăţii, pentru că literatura e şi ea un simptom social?"

trecerea prin reviste

● LE NOUVEL OBSERVATEUR (11 noiembrie)

Le Nouvel Observateur şi *Le Figaro* îi consacră fiecare cîte un articol patroanei Institutului medico-legal din Paris, Dominique Lecomte, a cărei a doua carte, *La Maison du mort,* va apărea în curînd la editura Fayard. Ea însăşi parcă personaj de roman, Dominique Lecomte povesteşte cum e să trăieşti zi de zi printre cadavre şi, mai ales, cum reuşeşte să facă faţă durerii, deznădejdii şi lacrimilor celor vii, care şi-au pierdut fiinţele dragi.

Numărul celor care au un sfîrşit violent se ridică cam la 3000 în fiecare an (în capitala Franţei şi în împejurimi). Fie că este vorba despre crime, accidente, sinucideri sau decese suspecte, toate aceste cadavre ajung la IML.

De mai bine de douăzeci de ani, Dominique Lecomte examinează victimele şi a realizat în jur de 19.575 de autopsii.

„Mi-a plăcut întotdeauna să disec", recunoaşte ea. O pasiune care a început, după mama sa, pe cînd avea 5 ani, şi pisica familiei, Ficelle, a omorît un şoarece. Fata l-a luat şi l-a deschis. „Am vrut, fără îndoială, să-l repar", povesteşte cea care a devenit între timp o somitate în domeniul său, fiind chemată pentru misiuni şi în străinătate. În 1999, ea a fost mandatată de Tribunalul Penal Internaţional să intervină în carnagiul din Kosovo.

„Multiplicarea imaginilor morţii în media te-ar putea face să crezi că omul de azi îşi gestionează mai bine raportul cu moartea, dar în realitate aspectul virtual al acestor morţi anonime nu-l face deloc să fie mai aproape de adevărata moarte."

În societatea occidentală moartea e rejectată, adaugă Dominique Lecomte. De aceea, nu e uşor să faci trecerea între cei care pleacă şi cei care rămîn.

„Sînt medicul morţilor, dar adaug întotdeauna că sînt şi medicul celor vii, care se confruntă cu moartea", mărturiseşte autoarea. **(A. M. S.)**

Chirurgul nu mai e singur

– dialog cu prof. dr. Irinel POPESCU –

Irinel Popescu este profesor dr. la Universitatea de Medicină şi Farmacie „Carol Davila“ din Bucureşti, director al Centrului de Chirurgie Generală şi Transplant Hepatic de la Institutul Clinic Fundeni şi preşedinte al Asociaţiei profesionale „Romtransplant“, înfiinţată în 1997. A studiat timp de trei ani în SUA tehnicile de transplant. A introdus transplantul de ficat ca metodă terapeutică în România, începînd din 2000 – cînd a realizat primul transplant de ficat cu supravieţuirea bolnavului. De atunci, a efectuat peste 150 de transplanturi. Este autorul mai multor tratate de specialitate şi expert al Consiliului Europei în probleme de transplant. (http://ro.wikipedia.org/wiki/Irinel_Popescu).

Mircea Vasilescu: *Vă propun să începem cu un scurt istoric al transplanturilor. Mi-aduc aminte că în copilărie (asta era în anii '70) a făcut mare vîlvă faptul că a venit la Bucureşti celebrul doctor Christiaan Barnard şi a făcut o operaţie. Întîmplător, am fost în clasă, în liceu, cu băiatul pe care l-a operat (cred că operase vreo doi, trei în România). Probabil că de-atunci a început povestea transplanturilor în România, dar vroiam să vă întreb cum stau lucrurile acum, la ce nivel sîntem? Şi care au fost performanţele recente, cum le vedeţi dvs.?*

O să încerc să prezint un punct de vedere cu privire la termenul „performanţă“, care se leagă foarte tare de istoria transplantului, cu multe conotaţii – şi bune, şi mai puţin bune – şi aş începe de la Barnard, pe care n-o să-l descriu neapărat într-o lumină favorabilă, ci într-una reală. La Groote Schuur, la Cape Town, unde lucra, Christiaan Barnard avea condiţii relativ bune, adică avea un spital civilizat, cu un nivel tehnologic mediu sau peste mediu. El lucra într-o echipă chirurgicală bună, cu fratele lui, Marius Barnard, care – din ce mi-au spus ulterior cei de la Fundeni – opera chiar mai mult decît el. În timpul ăsta, specialiştii din Statele Unite se pregăteau să introducă transplantul cardiac – Norman Shumway şi echipa de la Stanford. Barnard i-a vizitat, a văzut cum făceau ei – aceştia erau extrem de avansaţi –, s-a întors în Africa de Sud şi a făcut prima operaţie. Lucru pe care americanii nu i l-au iertat niciodată, şi nu numai pentru că le-a luat-o înainte, ci pentru că a făcut-o arzînd etape, pe care ei le parcurseseră; plus că ei aveau gradul de profesionalism şi condiţiile necesare – America nu se compara nici la acea vreme cu Africa de Sud. Barnard a fost, însă, un om de marketing excepţional. Shumway la Stanford a început imediat după, dar nu a mai avut acelaşi impact internaţional, fără discuţie. Dacă cineva ar analiza, din 1967 şi pînă acum, ce s-a făcut la Stanford, şi în Statele Unite în general, diferenţa este foarte mare în favoarea americanilor. Dar, după prima operaţie de transplant cardiac, Barnard a colindat lumea, a scris cărţi, a dat interviuri. Era un tip cu charismă şi care s-a bucurat de un succes deosebit.

Transplantul hepatic a avut o istorie mult mai zbuciumată, care a fost reprodusă şi aici, în România. Transplantul de organe a început, de fapt, în 1953, la Harvard, în Boston, cu un transplant renal. E foarte ciudat pentru că operaţia asta, ca să reuşească şi organul să funcţioneze, are nevoie de tehnică chirurgicală, are nevoie de un donator, indiscutabil, care poate să fie un donator decedat sau unul în viaţă, de un chirurg care să implanteze organul şi de o combinaţie de compatibilitate între organ şi primitor şi imunosupresie. Cînd s-a făcut primul transplant de rinichi, nu exista nici un fel de imunosupresie. Despre compatibilitate existau nişte noţiuni foarte vagi. Şi cei de acolo au avut această intuiţie că, dacă fac transplant între gemeni univitelini, configuraţia antigenică fiind identică, primitorul n-o să respingă organul. Prezumţia s-a dovedit corectă. Partea tehnică, în cazul rinichiului, este banală. Nu se scoate nici unul dintre rinichii nativi, se ia un rinichi de la donator şi se implantează în fosa iliacă dreaptă a primitorului.

Andrei Pleşu: *Şi-ăla are trei rinichi?...*

Da, doi nefuncţionali (ai lui), şi unul funcţional. Aşa se petrec lucrurile în 90 şi ceva la sută din cazuri. În mod paradoxal, în transplantul hepatic, cea mai grea şi cea mai riscantă parte este extirparea ficatului bolnav, care este o aventură chirugicală majoră şi în cursul căreia se produc sîngerări incontrolabile şi multe dintre accidentele intraoperatorii, uneori cu consecinţe postoperatorii. Să scoţi un ficat şi să pui altul în loc era un lucru considerat imposibil de către autorităţile chirurgicale ale anilor '50. A trebuit să existe încăpăţînarea acestui Starzl care a avut foarte multe calităţi şi foarte multe defecte – între defecte este cel că i-a supărat pe cei de la Harvard, cu care a fost în competiţie pentru primul transplant hepatic din lume. Lui n-au putut să-i reproşeze ca lui Barnard, mai ales că era tot american, dar cei de la Harvard nu cred că uită nici pînă în ziua de azi că primul transplant hepatic n-a fost la ei, aşa cum se aşteptau, după ce făcuseră şi primul transplant renal, ci a fost la Denver.

Marius Chivu: *Ce probleme! De întîietate...*

Da, care poate că ţin şi de orgoliul persoanelor, dar, fără îndoială, şi de prestigiul instituţiei, asta e clar. Bun, dar cum a reuşit Starzl să facă transplantul de ficat? A încercat în 1963 la o fetiţă, care a murit însă pe masa de operaţie. Pe vremea aia, în afară de Moore, chirurg la Harvard, un rol poate mai important l-au jucat Calne la Cambridge, Henri Bismuth la Paris şi Rudolf Pichlmayr la Hanovra. Ei au efectuat mai multe transplanturi hepatice utilizind tehnica lui Starzl, dar între 1963 şi 1967 nu s-a înregistrat nici o supravieţuire. În 1967, tot Starzl a făcut, la Denver, primul transplant cu supravieţuire. Pînă la urmă, e şi o chestiune de şansă. La un moment dat, nici nu poţi să spui de ce a reuşit atunci, de ce n-a reuşit înainte... Cîteodată, conjunctura astrală, lucruri de genul acesta joacă, poate, un rol.

Eu nu ştiu cine ar putea să fie donatorul de cap.

Adina Popescu: *Cît a durat operaţia?*

Nu ştiu, pe vremea aceea durau mult. Prima operaţie de transplant pe care am văzut-o la Pittsburgh (Starzl nu mai era activ, dar tot el era şeful), în 1991, a durat două zile. Mai stăteam, mai plecam, mai făceam hemostaza, mai dormeam pe canapea, atîta a durat. În etapa pionieratului nu exista reper de timp, în ore. Era o operaţie eroică, despre care se ştia cînd începe, nu şi cînd se termină.

Mircea Vasilescu: *Cam cît durează acum?*

În medie, 5-6 ore. Cu anestezia modernă, cu aşa-numitul *Cell Saver* care aspiră sîngele pierdut şi îl recirculă, cu mijloacele moderne de control al coagulării ş.a.m.d. S-a ajuns la un gen de operaţie reglată şi oarecum codificată. Vorbesc de transplantul cu ficat întreg, de la donator decedat. De la început şi pînă acum, operaţia de transplant hepatic a evoluat foarte mult. Acum, în afară de ficat întreg, se transplantează şi ficat parţial. Ficatul de la donator decedat se poate împărţi, se pot transplanta fie două jumătăţi (la doi adulţi), fie trei sferturi (la un adult) şi-un sfert (la un copil). În afară de donatorul decedat, se poate lua de la donator viu; se poate lua lobul drept, se poate lua lobul stîng, se poate lua segmentul lateral stîng. Există aşa-numitul ficat auxiliar, în insuficienţa hepatică acută, cînd se speră că ficatul nativ mai are o şansă de regenerare, şi cînd se poate transplanta un ficat, ca şi rinichiul, în fosa iliacă dreaptă; acesta funcţionează ca să-l ajute pe pacient să treacă momentul greu; apoi, ficatul nativ se regenerează, ficatul auxiliar se scoate... În jurul transplantului hepatic s-a dezvoltat o gamă de procedee chirurgicale. Astfel de paşi nu s-au făcut cu nici un alt tip de transplant. În chirurgia cardiacă, malformaţiile congenitale la copii sînt de cele mai multe ori infinit mai greu de operat ca intervenţie, decît un transplant. Pentru ficat a fost exact invers; s-a ajuns la *dual graft*, care înseamnă că atunci cînd există un donator în viaţă, dar de la care nu poţi lua destul, iei de la acesta o parte şi mai iei de la altul o parte şi îi pui primitorului două părţi, cu care să supravieţuiască. Aceste lucruri – nu în anii '50, ci în anii '80 – erau considerate fantasmagorice, iar astăzi sînt realităţi.

Matei Martin: *Domnule doctor, avem deci transplant de ficat, de rinichi, de inimă. Pînă unde se poate merge?*

La creier am înţeles că există intenţii. Nu văd o contraindicaţie. În realitate, mi-e greu să-mi imaginez doar creierul, dar craniul ca atare, extremitatea cefalică poate fi implantată. Nici măcar nu-s aşa multe vase şi nervi de conectat. Am înţeles că se lucrează la aşa ceva. Eu am zis că, din punct de vedere etic, n-ar fi de dorit... Şi în transplantul de braţ, de mînă, de antebraţ, de faţă, pot să apară probleme psihologice... Cred că noţiunea de *ego* e legată de lucrurile astea vizibile şi palpabile, în primul rînd, şi de-asta pare ca un fel de alterare a *ego-ului* şi de transformare în altceva, pe care omul respectiv nu-l mai înţelege.

Andrei Manolescu: *Şi la craniu cum s-ar considera? Că s-a transplantat corpul sau capul?*

Nu ştiu. Întîi că nu mai ştiu cum era cu donatorul. Dacă scoatem China din ecuaţie... Şi chiar şi China a renunţat, pentru că protestele internaţionale au fost majore; China a efectuat foarte multe transplanturi hepatice de la condamnaţi la moarte executaţi. Eu am participat în primăvara asta la o conferinţă, la Madrid, cînd Spania era încă la preşedinţia UE şi îşi alesese nişte priorităţi. Între ele, şi transplantul de organe, pentru că la ei merge foarte bine, au cea mai mare rată de donatori din lume. Şi au fost invitaţi miniştrii Sănătăţii din India şi China, care sînt cele două ţări cu probleme majore. India – pentru acuzele privind comerţul cu organe, şi China – pentru transplantul cu organe de la condamnaţii la moarte executaţi. Oficialul chinez a fost aplaudat minute-n şir pentru că a fost de-o francheţe totală. Întîi a zis: „Ştiţi, în China transplantul de organe a demarat mai greu“. După care a prezentat cifrele actuale, care sînt impresionante (mii de operaţii de transplant efectuate anual). Vorbitorul a adăugat că, potrivit justiţiei, condamnarea la moarte în China nu este abolită. A zis şi că, la presiunea internaţională, se va renunţa treptat la această procedură. După care, a spus: „Dar trebuie să admitem că experienţa acumulată şi ceea ce am învăţat în urma acestei experienţe sînt lucruri care nu se pot eluda“. Dacă însă scoatem astfel de situaţii din ecuaţie, eu nu ştiu cine ar putea să fie donatorul de cap.

Andrei Pleşu: *Americanul White, cred, cu vreo 30 de ani în urmă, încerca cu maimuţele. Întîi problema era să ţină un cap de maimuţă viu, fără corp, asta era o primă etapă. După aceea urma lipirea capului de corp. Era un spectacol sinistru, era o sală în care erau capete vii de maimuţă.*

În momentul de faţă, problema implantului în sine e rezolvată din multe puncte de vedere. Se cunoaşte anatomia, se ştie ce cu ce anastomozează.

Andrei Pleşu: *Aici sinapsele sînt foarte greu de făcut, la gît...*

Da, dar nu imposibil. Pentru oameni care asta fac tot timpul, lucrurile sînt destul de codificate, începînd cu dimensiunile. Se anastomozează structuri de un milimetru, poate chiar şi sub. Dar la un milimetru chiar nu sînt probleme majore să faci o anastomoză între două artere şi să rămînă patente şi deschise. Ăsta e gradul de performanţă. Nervii, care tot aşa sînt, de dimensiuni foarte mici, şi totuşi tehnic se pot anastomoza. Aici cred că, mai degrabă, problemele *etice* sînt majore. După cum, dincoace – pentru că aici n-am terminat discuţia – planul tehnic a fost unul şi pe urmă a fost planul imunologic. Cum ajungem să controlăm respingerea naturală care acţionează faţă de organul implantat? Transplantul hepatic este etalon. Transplantul hepatic a putut fi considerat metodă terapeutică abia în 1983, la 20 de ani după primele operaţii. Pînă în 1983 supravieţuirile erau undeva între 20-30% din cazuri. Iar apoi a apărut ciclosporina, primul imunosupresor, un fel de echivalent al penicilinei în tratamentul infecţiilor. Din momentul acela s-a ştiut că există şi posibilitatea controlului reacţiei de rejet şi deci poate fi obţinut şi succesul imunologic. Abia de-atunci transplantul de ficat a devenit metodă terapeutică iar asigurările americane au acceptat să acopere costurile operaţiei.

Mortalitatea pe lista de aşteptare e de 45%, deci aproape jumătate nu apucă momentul transplantului pentru că nu sînt suficiente organe.

Andrei Pleşu: *Cîţi ani aveaţi cînd aţi făcut primul transplant?*

47. Cel din 2000, primul reuşit. Că şi la noi primul a fost în 1997, atunci aveam 44.

Ana Maria Sandu: *A fost un om tînăr? Aţi mai păstrat legătura? V-a legat ceva?*

Era un om din Ploieşti care avea o ciroză cu virus B, de multă vreme, cu varice esofagiene din care făcea hemoragii dramatice. Totul a fost OK, cu nişte aventuri postoperatorii, dar care nu sînt foarte relevante. Avea vreo 40 de ani. După operaţie, şi-a dat seama ce-nseamnă boala şi s-a hotărît să-şi schimbe stilul de viaţă. La vreun an de zile mi-a trimis o vedere de pe la Niagara. După care s-a hotărît să se stabilească în arhipelagul Filipine, pe o insulă. Se împlinesc 11 ani de la transplant, primul reuşit. Pînă în 2000 nu era nici un transplant reuşit, ăsta a fost primul şi de atunci a început o serie, care iniţial a mers destul de greu, pentru că nu erau donatori.

Adina Popescu: *La noi numai dvs. faceţi această operaţie sau v-aţi creat o şcoală?*

Ca atare, în Fundeni nu numai eu. Acum, dacă sînt plecat şi apare un donator, transplantul se face. Anul ăsta avem 45, pînă-n momentul de faţă, şi ţinta a fost 50. Pe listă sînt peste 300 de oameni care aşteaptă. Mortalitatea pe lista de aşteptare e de 45%, deci aproape jumătate nu apucă momentul transplantului pentru că nu sînt suficiente organe. Şi facem ambele tipuri de transplant – şi de la donator decedat şi de la donator în viaţă.

Ana Maria Sandu: *Sistemul de sănătate cît acoperă dintr-o intervenţie de acest gen?*

Tot. După lungi tratative – asta de vreo patru ani –, a fost unul dintre culoarele de luptă majore, pe lîngă donatori, convingerea populaţiei, toată nebunia... În 2004, Fundeniul era în stare de faliment, din cauza transplantului – care nu se finanţa separat, de aceea spitalul acumulase nişte datorii...

Andrei Pleşu: *Mie după operaţia de inimă mi s-a spus „eşti mai sănătos ca-nainte. Trăieşte normal, totul e în regulă“. N-am verificat asta*

întru totul, dar întrebarea este: unul căruia i s-a făcut un transplant de ficat este într-o condiţie de om perfect sănătos, care poate să uite episodul? Ţine regim pentru ficat?

În general, nu are voie să bea. Un bolnav care beneficiază de un transplant hepatic este unul terminal, care îşi vedea moartea. Procurorul P. îmi spunea cum îşi făcuse el testamentul. Era bolnav din studenţie, avea 40 şi ceva de ani cînd l-am transplantat şi, în ultimii doi se pensionase, aştepta să moară. După transplant, a revenit în procuratură, s-a înscris la doctorat, şi-a terminat teza, şi-a dat doctoratul... Ciroza e o boală mizerabilă, cum era şi la el, din şase în şase luni era la spital, cu hemoragie digestivă, alţii sînt cu encefalopatie, alţii sînt cu ascită. În familie, personajul stă într-un colţ al casei, toată lumea se poartă cu grijă faţă de el şi, cînd îl duce la spital, vin şi ei cu toţii. Deodată însă, după transplant, fostul bolnav din colţul camerei se aşază la masă şi se apucă şi de treabă. Schimbarea e uluitoare.

Andrei Pleşu: *Se integrează ca nişte oameni normali.*

Absolut. Unul dintre primii pe care i-am văzut în America, la două luni şi jumătate de la transplant, venise foarte supărat că nu voiau să-i dea înapoi carnetul de pilot. Acolo nu e mare lucru, au mulţi, şi omul voia să se apuce iarăşi de zbor. Îşi reiau o viaţă absolut normală, pe care unii o şi uitaseră, pentru că ciroza poate să însemne ani lungi de suferinţă.

Andrei Pleşu: *În astrologie, ficatul e socotit Jupiterul interior – fiecărei planete exterioare îi corespunde un sistem planetar intern. E o analogie, o corespondenţă. Se spune că este glanda fericirii. Cineva cu un ficat nou capătă un tonus de viaţă diferit? Nu numai fiindcă a scăpat, dar se întîmplă ceva mai adînc în fibra lui?*

Da, se întîmplă. O dată se întîmplă o schimbare de optică, cum e cu primul meu pacient transplantat – om de afaceri din Ploieşti, căruia, dacă nu i se întîmpla povestea, niciodată nu i-ar fi trecut prin cap să-şi cumpere apartament în Filipine şi să se stabilească acolo.

Marius Chivu: *Am avut ocazia să stau de vorbă cu dl dr. Dănăilă şi spunea la fel, că a avut operaţii pe creier foarte uşoare, în care pacientul, în mod inexplicabil, n-a supravieţuit, iar altele foarte grele din care, din nou în mod inexplicabil, pacientul şi-a revenit total. Şi dînsul părea marcat de acest hazard, în sens cumva religios. Credea că, de fapt, succesul nu se datorează atît abilităţii şi talentului său, cît unei entităţi pe care nu şi-o putea explica, un tip de „amestec" şi „influenţă"... Am văzut că şi dvs. aţi spus mai devreme aşa ceva.*

Am spus-o de mai multe ori şi toţi cei care au această părere îl citează pe Ambroise Paré, care a fost cel mai mare chirurg la vremea cînd chirurgul nu era doctor, se ocupa doar de operaţie, iar doctorul îi şi spunea dacă are voie să opereze sau nu. Francisc al II-lea avea un abces parotidian şi Ambroise Paré i-a spus că ar trebui operat, dar doctorul a zis că nu, nici vorbă. Şi Francisc a murit. Ambroise Paré era un supertalentat, dar spunea „eu l-am operat, Dumnezeu l-a vindecat". Sînteţi mai avizaţi ca mine asupra filozofiei socratice. Ideea că „ştiu că nu ştiu nimic" mie mi se potriveşte perfect. Sînt atîtea lucruri despre care nu ştim absolut nimic, la un moment dat, şi atîţia parametri care ne scapă şi pe care nu putem să-i cuantificăm, încît asta explică de ce cazuri, pe care le credeam pierdute, pînă la urmă supravieţuiesc. Şi invers, din păcate... Dar nu cred că trebuie să exageram pentru că, ajungînd la polul opus, la americani, la malpraxis şi la procesele lor, sigur că sînt şi greşeli medicale evidente. Părerea mea sinceră este că cine le neagă total minte. Trebuie să existe acest discernămînt. La nivelul profesorului Dănăilă, care e un superchirurg, sigur că poţi să-l crezi cînd se întreabă de ce a trăit cel care nu avea şanse să trăiască şi de ce a murit cel care nu ar fi trebuit să moară. Dar nu putem expanda prea mult această concepţie pentru că asta ar putea acoperi nişte greşeli pe care nu trebuie să ne ferim să ni le asumăm atunci cînd sînt.

Tratamentul cel mai bun al stresului la spital e munca în echipă.

Mircea Vasilescu: *Îmi permit să vă scot un pic în afara medicinei. Spuneaţi că e o meserie în care nu ai voie să greşeşti. Presupune, prin urmare, dincolo de capacităţile profesionale în sine, şi stres, şi responsabilitate. Cum vă „trataţi" propriul stres, dacă există? Cum e după operaţie?*

Tratamentul cel mai bun al stresului la spital e munca în echipă. Aş zice că asta înseamnă şi diminuarea stresului personal, şi siguranţă suplimentară pentru bolnav. Chirurgia modernă e din ce în ce mai mult o muncă de echipă, nu stă pe un singur om. Am să vă dau un exemplu ridicol. De multe ori îmi place să apelez la astfel de exemple groteşti. Unul dintre primii fotbalişti de care îmi aduc aminte a fost Ion Pârcălab, care era extremă dreaptă la Dinamo. Şi care, în momentul în care lua mingea, o trecea pe lîngă fundaş şi se ducea. Pentru că pe vremea aceea nu exista dublajul. Acum ar putea face aşa de zece ori pentru că, după ce a trecut pe lîngă unul, e celălalt care îl aşteaptă. Acest tip de *back up* îl reprezintă membrii echipei. Şi asta poate scădea şi stresul operator, dar în orice caz dă mai multă siguranţă pacientului. Chirurgul nu mai e singur faţă în faţă cu o mare dramă şi cu un mare stres.

Andrei Pleşu: *A fost o dezbatere la noi, şi unii mai cred şi azi că e de tranşat într-un anumit fel. Ministrul Sănătăţii trebuie să fie doctor sau nu?*

Evident că nu, pentru că asta e o funcţie politică, dar am citit acum cîteva zile într-un *Economist* – care rămîne o revistă etalon – un studiu făcut în Statele Unite despre managerul de spital şi întrebarea era dacă e bine să fie doctor sau nu. Şi e bine să fie doctor. Noi am trăit în cultul acestei idei comuniste: cel mai bun doctor trebuie pus ministrul Sănătăţii, şi invers, ministrul Sănătăţii este automat cel mai bun doctor. Asta e tipic comunist, de esenţă rusească. În acelaşi timp, sigur că trebuie să aibă nişte idei despre acel domeniu, pentru că altfel e greu.

Andrei Pleşu: *Ştiu ce legat aţi fost de doctorul Dan Setlacec şi bănuiesc că îi datoraţi foarte mult; ceea ce se întîmplă mai rar este că, fiind din şcoala lui, aţi înţeles să faceţi ceva pentru asta – aţi creat o Fundaţie, v-aţi ocupat de o mulţime de lucruri. Ce înseamnă şcoală în medicină azi? Pentru că mi s-a întîmplat să mă mai gîndesc, împreună cu alţi prieteni: dacă trebuie să ne operăm, cine ne operează? Era Setlacec în tinereţe, acum sînt cei din generaţia dvs., am oarecare încredere, dar dacă mă operez peste 30 de ani – ceea ce cu siguranţă va fi cazul – la cine mă duc?*

Da, Setlacec însuşi s-a format la o mare şcoală de chirurgie – cea a profesorului Hortolomei. De la şcoala lui au ajuns profesori de chirurgie Burghele, Juvara, Setlacec şi echivalenţi, oarecum, de profesori, Tiberiu Ghiţescu, Dan Gerota, Ştefan Roman. În orice caz, a fost un număr de cel puţin zece oameni care au ajuns la rîndul lor profesori. Stăncescu a mai stat cu Hortolomei şi a fost profesor de chirurgie. Această noţiune, de „şef de şcoală" a existat şi există şi acum. Şi noi o considerăm o obligaţie, nu ştiu dacă o s-o şi putem duce la îndeplinire. Mai întîi, şeful de şcoală chirurgicală trebuie să fie un bun chirurg şi să opereze cu rezultate bune. În al doilea rînd, pentru că e vorba de şcoală şi de universitate, trebuie să fie un bun profesor. Un bun profesor – o s-o mai spun de sute de mii de ori pînă o să se priceapă (paradoxul e că se înţelege, dar deoarece unii nu îndeplinesc standardele, se fac că nu acceptă noţiunea) – trebuie să fie în primul rînd un cercetător. Pentru că un profesor care ţine un curs trebuie să spună în primul rînd studenţilor ce face şi ce a introdus el. De ce îmi vorbeşti despre cancerul de pancreas? Pentru că l-ai citit pe Beger? Atunci mă duc la el şi îl ascult. Un profesor trebuie să aibă contribuţii proprii. Şi dacă ajungem acum la generaţia actuală, şi la întrebarea asta – Cine o să ne opereze peste 30 de ani? –, Setlacec şi mai mulţi dintre colegii lui au fost produsul şcolii lui Hortolomei şi au format la rîndul lor o şcoală. Generaţia actuală formează o şcoală care o să vă şi opereze, dar, dacă mentalităţile actuale nu se schimbă, o să opereze la Viena sau la Paris sau la Londra, unde sînt produsele actuale ale şcolii româneşti de medicină şi unde e normal să fie, dacă aici nu li se creează condiţiile necesare.

Iaromira Popovici: *Atunci rămîne să apelăm tot la generaţia dvs.?*

Andrei Pleşu: *Dacă vrei să te operezi, operează-te acum!*

Lăsînd gluma la o parte, eu de aici trebuie să mă duc la deschiderea unui centru care se vrea un fel de spital privat, care are şi o componentă chirurgicală importantă şi care îi aparţine unui tînăr, la care eu ţin foarte mult, şi care zice „Domnule profesor, o să şi spun la deschidere că trebuie să oferim motive ca lumea să mai rămînă şi în România". El e un băiat absolut excepţional, un chirurg de nota 10 plus şi se ocupă de chirurgia obezităţii, în primul rînd, dar nu numai. Şi zice: „Eu vreau să le arăt prin ce e aici că sînt motive să mai rămînă şi în România". Iar eu i-am spus că ce se vede acolo nu e neapărat România. Este, mai curînd, România pe care ne-am dori-o şi a cărei reconstrucţie poate începe în astfel de locuri şi cu astfel de oameni. Dacă acest om sau alţii ca el vor reuşi să reconstruiască ceva care să semene cu ceea ce vedem cu toţii în oraşele de care vorbeam (Viena, Paris etc.), atunci da, atunci se va putea rămîne aici. Mai sînt oameni de genul ăsta, nu e singurul exemplu, dar iată, el nu este un universitar, el nu a încăput în ierarhia didactică.

E o doză de arbitrar atît de mare în spitalele publice, încît aproape nu te mai poţi concentra asupra meseriei şi asupra bolnavului.

Marius Chivu: *Şi-s mulţi aşa, nu numai în chirurgie. Oameni care nu ajung în structurile universitare...*

Da, pînă la urmă poate practica privată să ofere nişte exemple de genul acesta. Şi mai e ceva – managementul unui spital privat se poate face exclusiv în folosul bolnavilor, faţă de spitalele publice care, de cînd conducerea lor a fost atît de intens politizată, suferă managerial în mod evident. Şi v-am dat un exemplu minor, pot să detaliez. E o doză de arbitrar atît de mare în spitalele publice, încît aproape nu te mai poţi concentra asupra meseriei şi asupra bolnavului.

Andrei Pleşu: *În această notă optimistă...*

Mircea Vasilescu: *...dat fiind că am aflat în ce oraşe trebuie să ne îmbolnăvim, am putea încheia. Vă mulţumim pentru prezenţa la „Divanul* Dilemei vechi".

Eu am fost onorat de invitaţia dumneavoastră şi, tocmai de aceea, am încercat să abordez în mod deschis şi sincer problemele, deloc uşoare, pe care mi le-aţi pus şi pe care le traversează medicina românească. Poate că o astfel de abordare frontală ar fi utilă cuiva...

Andrei Pleşu: *Vă mulţumim foarte mult.*

PUBLICITATE

Liceenii şi dependenţa de computer

ECDL ROMANIA a realizat în luna octombrie a acestui an un studiu în 33 de licee din Bucureşti, centre acreditate ECDL, la care au participat peste 3500 de elevi din clasele IX – XII urmărind să determine dependenţa adolescenţilor de computer.

- 47% dintre liceenii chestionaţi petrec mai mult de 4 ore pe zi în faţa computerului, alegând să comunice şi să socializeze online.
- Ei înţeleg prin buna utilizare a computerului mai degrabă utilizarea Internetului şi mai puţin utilizarea acestuia pentru rezolvarea temelor de la şcoală.
- Cei mai mulţi dintre ei folosesc computerul pentru Internet, muzică, jocuri, chat, filme, având impresia că ştiu bine şi foarte bine să utilizeze computerul.

Sudiul a demonstrat cât de dependenţi au devenit liceenii de computer.

Atât şcoala, cât şi părinţii ar trebui să se implice mai mult în educarea acestora, în modul de folosire a computerului şi dezvoltarea unor competenţe reale.

Competenţele digitale în utilizarea calculatorului se pot proba cu **Permisul ECDL**, certificare recunoscută internaţional care poate fi folosită şi la echivalarea examenului de la BAC.

Str. Mendeleev nr. 7-15, Bucureşti
Telefon: **021 316 9922**
E-mail: **office@ecdl.org.ro**
www.ecdl.org.ro

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

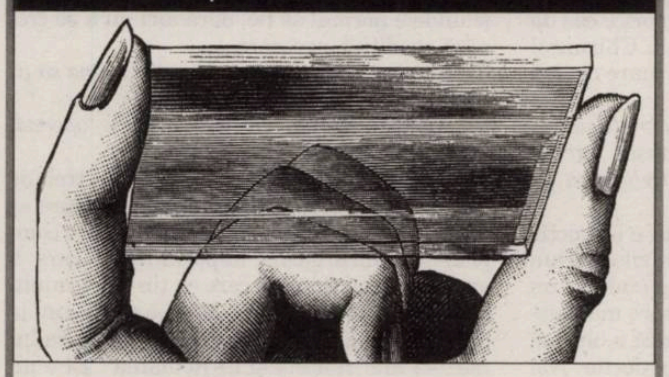

Despre dragoste

Am să încep prin a mărturisi un lucru destul de intim (asumîndu-mi nedelicateţea de a afirma aşa ceva în public): îmi este drag Radu Cosaşu. Ţineam la el încă dinainte să-l cunosc personal, pentru că proza lui mi se părea foarte apropiată, foarte caldă. Pur şi simplu, simţeam că, prin cărţile lui, îmi vorbea ca un prieten. Firesc, sincer, fără să facă paradă şi fără să-şi cosmetizeze neputinţele. Ceea ce nu avea cum să nu mă impresioneze.

Apoi l-am întîlnit, cînd am ajuns în redacţia *Dilemei*, şi am realizat că e omul deosebit pe care-l intuisem că se află în spatele cărţilor lui. Partea proastă este că, vreme de mai bine de zece ani, cît am mers în redacţia *Dilemei* şi m-am văzut cu el, nu am ajuns niciodată să discutăm aşa cum ar face-o doi prieteni. Asta din cauza mea: pur şi simplu, ca un licean îndrăgostit, aveam un soi de blocaj cînd vorbea cu mine şi, în general, spuneam numai prostii. Şi de aceea m-am bucurat foarte mult cînd l-am văzut la televizor, la emisiunea *Literatura de azi* de la TVR 1, şi i-am mulţumit în gînd lui Daniel Cristea-Enache că a reuşit să stea de vorbă cu Radu Cosaşu, şi pentru mine.

La Cosaşu m-a impresionat întotdeauna devoţiunea pe care-o are pentru literatură, cum pentru el cartea şi cuvîntul scris reprezintă o religie. Este vorba despre o religie a iubirii, căci Cosaşu nu înţelege să se mişte altfel, în spaţiul literaturii, decît cu afecţiune. Asta-l face să le poarte pur şi simplu dragoste scriitorilor – fie că i-a cunoscut personal, fie că-i ştie doar prin intermediul operei lor. „Iubirea de breaslă este pentru mine o chestiune cardinală. Merg pînă la Don Quijote care-i iubea la nebunie pe caraghioşi, cum le spunea el. Pentru mine breasla nu e numai a unor caraghioşi în sensul comun şi stupid al cuvîntului... Am iubit scriitorii pînă la poem, pînă la a scrie despre asta, pînă la exagerare, dacă vrei“ – îi spunea lui Daniel Cristea-Enache. Aşa este, Radu Cosaşu are o extraordinară generozitate şi-şi împarte afecţiunea fără discriminare. Inclusiv unor neica-nimeni, ca mine.

În emisiunea de la TVR 1, Cosaşu a vorbit, aşa cum o face şi în prozele sale, şi despre perioada în care a scris texte propagandistice. Ascultîndu-l cum abordează un asemenea subiect – sincer şi fără patimă –, nu ai cum să nu fii cîştigat de partea lui: „Fără acele texte aş fi fost mult mai sărac. Fiindcă erau scrise cu devotament. Cu un entuziasm pe care a-l nega sau a-l batjocori eu, unul, nu pot. Sînt lucruri pe care sigur că regret că le-am scris, dar... Cum este cu moartea lui Stalin. Mi s-a spus: «Cum, mă, ai plîns la moartea lui Stalin?». Nu aia era problema. Problema e să nu plîngi a doua oară la moartea unui tiran.“

Lui Radu Cosaşu îi place foarte mult oximoronul. Şi în viaţă, şi în ceea ce scrie. Iată, în sensul acesta, un alt citat admirabil: „O ecuaţie care nu este luată în seamă la noi este această idee a lui George Steiner: «am trăit vremuri atroce cu bucurii enorme». Care om simplu sau complicat acceptă asta în România? Nu se acceptă! Nu poate fi bucurie pe vremuri atroce! Punct. Eu îţi spun că am avut, în acele vremuri atroce, bucurii enorme. În anii ’80, era suficient să primesc un telefon de la Raicu, cînd mai era în România, şi, cu glasul acela al lui şi cu mica lui ostentaţie uşor parodică, să zică: «Te felicit pentru articolul de azi». Era suficient. Era o bucurie enormă!“

După cum se ştie, Cosaşu a refuzat cu obstinaţie să meargă în emisiuni televizate sau la altfel de întîlniri cu publicul. Mi-a plăcut ce explicaţie a dat pentru acest lucru: „Am oroare de delictul de exemplaritate. Dintotdeuna, de mic copil. Apariţiile acestea la televiziune sau la radio sau oriunde în altă parte pleacă de la prezumţia de importanţă, pe care eu n-o am, şi de-aici se trece la delictul de exemplaritate, pe care nu-l suport. Adică nu mă consider apt să apar în faţa cuiva, la televiziune, mai ales în zilele noastre.“ Frumos spus! *Se non è vero, è ben trovato*. La frumuseţea spuselor se adaugă însă şi faptul că ştii că e adevărat... Cum să nu iubeşti un asemenea om?

Florin DUMITRESCU

Cum să îneci criza

– cu puţin ROM –

Oglindeşte oare publicitatea românească multipla criză de identitate din societate? Sau criza aparţine publicităţii înseşi, cea care de la o vreme pare să acţioneze, cu stranie predilecţie, tocmai resorturile separării, ale discriminării şi, nu în ultimul rînd, ale învrăjbirii?

Complex comercial

Există o serie de reclame cu tonomatul de maşini, în care bagi un ban şi iese un Logan, precedată de o caricaturizare polemică a naţiilor mari constructoare de automobile. Modul în care aduce ea cu bancurile „cu un american, un rus şi un român“, ne poate duce cu gîndul la străvechiul nostru complex de inferioritate.

Această serie nu face decît să moştenească mai vechi reclame; precum cea cu vameşii elveţieni care opresc ciocolatele Poiana din bagajul unui turist (după ce în prealabil se înfruptă îndelung dintr-o parte a lor), pasămite geloşi pe blazonul ciocolatierilor români (şi contaminaţi în mod suspect de năravul vămuielii valahe); sau mai vechea campanie în care băutorii de Ursus (de ambe sexe!) fac turul Europei pe hăulit de Stereo MC’s, cu unicul aparent scop de a provoca jindul occidentalilor după mîndra lor licoare.

Cazul ROM

La debutul ei, campania „Noul ROM“ (formulare asumat falacioasă a unei simple schimbări de ambalaj) părea să se încadreze în aceeaşi direcţie, a publicităţii pline de complexele neamului. De data asta, iată: un ditai afaceristul american vorbeşte la televizor despre batonul ROM, în timp ce supermarketurile găzduiesc peste noapte gradene monumentale, doldora de batoane ROM cu un ambalaj radical diferit! O fi cumpărat oare americanul acela slinos fabrica românească, o fi făcut vreo altă tranzacţie veroasă – nu se ştie! El se mărgineşte să ne propună „noul ROM“, ambalat „de acum“ în culorile steagului american („pentru tine, ca să fii mîndru oriunde în lume“).

Dar cîte subînţelesuri nu ţîşnesc de aici! Pentru cine încă nu legase de tricolorul heraldic românesc – celălalt tricolor, virat în ciocolatiu, de pe „vechiul“ ambalaj ROM; această probă a înlocuirii (a *comutării*, ar zice structuraliştii) cu americăneştile *stars and stripes* a consfinţit, fie şi retroactiv, apartenenţa ROM-ului la universaliile tradiţional româneşti. Se confecţiona astfel şi o etimologie nouă denumirii ROM, ca provenind de la România şi românism (şi nu de la esenţa de rom din compoziţia cremei, cum e în realitate).

Reacţia publicului

Emoţiile stîrnite consumatorului român erau amestecate. Pe de o parte, pentru antiglobalişti şi americanofobi, se iţea spectrul imperialismului mcdonaldizant. Pe de altă parte, pentru patrioţii sinceri şi tradiţionalişti, substituirea drapelelor echivala cu un afront adus mîndriei naţionale.

Mai nimeni nu bănuia o înscenare, un renghi. Totul se încadra într-un pattern deja cunoscut. În anii ’90 s-au lansat, într-adevăr, produse care maimuţăreau fasonul americănesc, precum acea răcoritoare gazos-maronie, cu multe stele şi dungi pe etichetă, numită American Cola; sau chiar un baton ciocolatiu, similar ambalat, numit Americana; evident *me-too-brand* al celebrei Africana.

Merită poate notat că, la fel ca Africana şi Americana, produsul ROM nu este (nu poate fi numit) tehnic ciocolată, din cauza conţinutului insuficient de cacao şi unt de cacao din compoziţie. Dar ce distinge ROM-ul de celelalte surogate ciocolatiere şi, totodată, de ciocolatele „reale“, conforme cu acquis-urile globale, este acel gust promiscuu, un pic aspru de la rom, un pic sălciu de la margarină, care face parte din memoria colectivă a românilor din 1964 încoace. Dar, dacă (n)ostalgicii de o anumită vîrstă fuseseră deja vasalizaţi de trecutele campanii ROM, de data aceasta se dorea cucerirea tinerilor şi adolescenţilor utilizatori de net.

Pentru cine încă nu ştie, pe Facebook există posibilitatea de a iniţia şi promova, cu eficienţă sporită, petiţii online pe diverse teme. Ei bine, pe parcursul campaniei, au fost iniţiate numai puţin de şase astfel de cauze pe Facebook!

În plus pe site-ul oficial ROM s-au atins într-o săptămînă 55.000 de vizitatori unici şi 3700 de comentarii (conform declaraţiilor agenţiei de publicitate). Ameninţări la adresa „noului ROM“, făgăduieli solemne de boicot şi pastişe polemice ale ambalajului – toate la modul spontan, dezinteresat, folcloric!

În faţa acestei reacţii de proporţii, gazetarii economici s-au grăbit să traseze o paralelă cu New Coke, campania de lansare din America anilor ’80 a unui Coca-Cola cu „formulă nouă“ şi „gust mai bun“, moment care, de asemeni, a stîrnit refluxul contrar al publicului. Schimbarea, care s-a dovedit o imensă gafă de marketing, a avut darul de a revela, printr-un happening neaşteptat, ataşamentul americanilor faţă de populara lor soda. Spre deosebire de campania New Coke, în cazul „noului“ ROM nu se schimba formula, ci numai ambalajul... iar reacţia publicului nu a fost nedorită, ci, dimpotrivă, stimulată şi ţinută sub un oarecare control.

Anticlimax şi cortină

Temerile s-au dovedit nefondate în finalul campaniei TV, cînd marea farsă a ambalajului temporar a fost dezvăluită. „A fost o glumă“ – a strigat americanul cel enervant din spot, devenit dintr-odată simpatic. Totul sub acelaşi consecvent slogan „senzaţii tari, româneşti“.

La întrebarea „a cui e criza de identitate?“ această păţanie îndreaptă indexul răspunsului către public. Toţi oamenii aceştia, care şi-au alăturat clickurile într-o entuziastă subjugare consumeristă –, au făcut-o închipuindu-şi, dimpotrivă, că adoptă o atitudine civică, că militează pentru un ţel înalt (şi – vai nouă! – toţi oamenii ăştia au drept de vot)...

O temă de meditaţie pentru observatorii obiceiurilor de consum este acest joc sofist al ambalajului. Pentru o vreme, gradenele amenajate la locul de vînzare alătură batoanele „vechi“, ambalate în tricolor şi cele noi, ambalate în *stars and stripes*. Oricine putea desface, privi şi gusta comparativ „vechiul“ şi „noul“ ROM: erau identice. Ceea ce diferea era pojghiţa aceea de staniol. Şi, cu toate astea, oamenii s-au revoltat şi şi-au cerut vechiul lor ROM înapoi.

Dacă tot se caută o pildă în universul brandului Coca-Cola, cazul ROM ar evoca mai degrabă celebra butadă a oamenilor de vînzări: „toarnă Coca-cola în sticla de Pepsi şi vei da faliment; toarnă Pepsi în sticla de Coca-Cola şi vei face avere.“

Florin Dumitrescu *este publicitar şi poet.*

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA **7455** CU TEXTUL ***DILEMA VECHE***

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 12,4 euro (TVA inclus)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţelele Vodafone şi Cosmote vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Valoarea SMS-urilor într-o lună nu poate depăşi 30 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021-407.54.65

Alte metode de abonare

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, VISA ELECTRON, MASTERCARD sau MAESTRO valabil.

SEDIILE ADEVĂRUL
La sediile, chioşcurile şi librăriile Adevărul Holding SRL (lista completă pe www.adevarul.ro)

LA TOATE OFICIILE POŞTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13% reducere din preţul de la chioşc!

RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel. 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ____ Prenume ____ Compania* ____ Cod Fiscal* ____
(*Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ____ nr. ____ bl. ____ sc. ____ et. ____ ap. ____ localitate ____
judeţ/sector ____ cod poştal ____ telefon ____ e-mail ____
Adresa de livrare (dacă este diferită faţă de adresa de mai sus): str. ____ nr. ____ bl. ____ sc. ____
et. ____ ap. ____ localitate ____ judeţ/sector ____ cod poştal ____
Număr abonamente contractate ____ începînd din luna ____ la:

Dilema veche	☐ 3 luni (47 lei)	☐ 6 luni (93 lei)	☐ 12 luni (180 lei)
Dilema veche + colecţia „Charlie Chaplin“	☐ 3 luni (98,99 lei)	☐ 6 luni (144,99 lei)	☐ 12 luni (231,99 lei)
Dilema veche + colecţia „Teatrul românesc“	☐ 3 luni (97,40 lei)	☐ 6 luni (143,40 lei)	☐ 12 luni (230,40 lei)

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ____ lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr. ____ din data ____
în cont nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera sau RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L. (Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti), la OP 33 - CP 14, Bucureşti, cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 8.00 - 22.00 (luni - vineri), 10.00 - 18.00 (sâmbătă - duminică).

Stela GIURGEANU

Preotul, primarul şi Poiana cu tei

– Europa rurală –

Preotul poartă un tricou albastru, pe care scrie „Sindicatul Impact". N-are însă nici o legătură cu vreun sindicat. Fie el impact sau neimpact. L-a luat cu doar 5 lei de la un butic din sat, şi-l foloseşte aşa, uneori, la munca de zi cu zi. „Asta-mi mai lipsea, să fiu şi într-un sindicat!" – spune, mucalit, în timp ce ne dă mîna. Preotul, paroh la Grinties, este „multilateral" – vorba sătenilor – „de la agricultură la contabilitate". „E un preot deosebit, se implică şi pe partea profesională, dar şi a comunităţii" – spune cineva, căutînd să-şi aleagă cuvintele, căci vorbeşte de părinte. A accesat fonduri europene, a întemeiat chiar un cor, aducînd un profesor care i-a şcolit pe sătenii cu har de glas, timp de trei ani, „cît durează de fapt Conservatorul" – povesteşte altcineva zîmbind, completat de un al treilea entuziast care zice că preotul „a băgat «fiorul de spirit comunitar» în întreaga zonă".

Preotul **Dumitru Pintilie** este localnic: „aici m-am născut şi am crescut şi m-am format ca om" – spune, cu modestie, căci preotul este tînăr şi entuziast şi are pe faţă acea smerenie dulce a omului care tace şi face.

„Ne-a ajutat însă că am tras cu ochiul şi pe la vecini, în Poiana Teiului, am văzut acolo că, dacă oamenii vor, lucrurile chiar se fac. Şi cei de-acolo ne-au sprijinit mult, mai cu un sfat, mai cu un telefon..." Pentru că aşa se înţelege europenizarea prin părţile Bicazului: dacă te dezvolţi doar tu, nu poţi face multe, dacă însă creşte toată zona, toată lumea are de cîştigat. „Oamenii vor gîndi altfel după ce trec printr-un proiect, sînt mai organizaţi, mai receptivi la nou, mai entuziasmaţi."

Poiana Teiului

Primarul din Poiana Teiului este medic veterinar. Nu l-a interesat de fapt niciodată politica. Nu a candidat pentru posturi de consilier sau pentru alte posturi în Primărie. N-a vrut să se lege la cap cu toată pînza de păienjeniş. Cu toate acestea – după cum mărturiseşte – „au fost nişte aspecte" care l-au convins să se implice. „Am văzut cum diverse fonduri sînt cheltuite aiurea, cum lucruri prioritare sînt lăsate deoparte, şi altele – care vizează un număr restrîns de oameni – au cîştig de cauză. Ceea ce nu era normal." Aşa că, vorbind cu unul, cu altul, s-a întîmplat ca oamenii să-l împingă de la spate, să candideze pentru ei. A făcut-o şi a cîştigat. De trei ori la rînd.

Întreb cum a învăţat să facă toate aceste proiecte. Simplu, spune, uşor mirat de întrebare. Studiind.

În Grinties a fost cel mai mare proiect de aducţiune de apă din ţară cu bani europeni, prinzînd „pe ultima sută de metri" finanţare.

„Problemele au apărut la noi din dorinţa de a face bine la *toată* comunitatea. Adică finanţarea nu prindea tot satul, fondurile erau limitate, iar calculul proiectantului prindea forţa de muncă, captarea, rezervoarele, şi distribuţia ajungea doar pe o porţiune redusă. Dar poţi ajunge la mijlocul satului şi să le spui celorlalţi că pînă aici ajunge ţeava? N-am vrut şi nici nu puteam să-i las de izbelişte, aşa că am găsit cea mai bună modalitate: i-am scos pe toţi la treabă!" Şi, reducînd astfel costurile muncitorilor, banii au ajuns pentru infrastructură în tot satul.

„Văzînd lucruri complicate, omul îşi pune întrebări. Punîndu-şi întrebări, caută şi răspunsuri. Şi dacă le caută, le vede cu ochii lui, simple şi fireşti, şi iese din amorţeala tipică acestei perioade" – spune preotul, adăugînd că, după proiectul cu apa, „mentalitatea nu s-a schimbat ea peste noapte, nici nu se putea, dar cu optica a mai mers...".

Ni se mai spune, iar preotul încuviinţează modest, ca şi cum încă nu ar fi de ajuns, că pe lîngă proiectele europene din sat, pe lîngă implicarea în viaţa socială a oamenilor, pe lîngă toate astea, mai este şi preşedintele unui ONG care militează pentru promovarea agriculturii în zona montană. Dacă îl lauzi şi te minunezi de energia lui, preotul de la Grinties o să-ţi spună, jenat, că „aşa trebuie să fie". Dacă însă îl întrebi: Şi acum ce veţi face? va deveni serios, iar pe un ton moderat de grav va începe să-ţi înşire legislaţie, proiecte, idei de a scoate zona din sărăcie – „ar trebui să ne axăm pe creşterea animalelor de rasă. Pentru asta însă trebuie umblat la rasă, trebuie îmbunătăţită. Aici în zonă nu putem ţine vacile de lapte, pentru că sînt foarte pretenţioase la climă. Şi costurile enorme, trebuie adus furaj din zona de şes"...

...Întreb, cu drag, cum a învăţat totuşi să facă toate aceste proiecte? Simplu, spune, uşor mirat de întrebare. Studiind.

În timpul mandatelor, în sat s-a făcut ce nu se făcuse pînă atunci: îmbunătăţirea infrastructurii, refacerea malurilor, a podeţelor, a drumului comunal. Pe de altă parte, s-au realizat şi alimentarea cu apă, reabilitarea unei şcoli (al cărei acoperiş stătea să cadă) şi înfiinţarea unei farmacii – iar lucruri ce pînă atunci păreau că se întîmplă doar la alţii, au prins viaţă şi în Poiana Teiului.

Îl văd oamenii ca pe un... formator de opinie? **Petru Baia** răspunde, cu modestie, că aşa ceva e „cuvînt prea mare", justificînd interacţiunea cu ceilalţi, în primul rînd prin meseria lui. „Aveam tangenţă cu absolut fiecare gospodărie, îi cunoşteam pe toţi. În discuţii, omul spune ce-l doare, ce i-ar trebui."

Dar abia ajuns la Primărie a început de fapt lupta. Birocraţie, căutare de fonduri, căutare de sponsori. Şi oricît nu i-ar plăcea să se plîngă de bani, n-are ce face cînd vede că proiectele bune de aici rămîn totuşi pe lista de aşteptare, din lipsa finanţărilor.

Majoritatea eşecurilor din regiune, spune, sînt legate de bani. Sau mai bine zis de absenţa lor. „Pas cu pas – cum zice englezul – încercăm să ne apropiem şi noi de structura europeană, în ceea ce priveşte infrastructura, educaţia, sănătatea... dar toate astea necesită fonduri serioase."

Pe acolo oamenii sînt săraci, şi în afară de economia forestieră, singura resursă de venit, nu prea găsesc de lucru. Agricultură nu prea au cum, clima şi relieful nu permit. Înainte de Revoluţie era cu totul altfel. Marea parte a tinerilor lucrau în mină şi aveau asigurat un trai decent. „Munţii ăştia sînt încă plini de uraniu. Piaţa mondială cere uraniu. Nu ştiu de ce le-au închis. Acum, să le redeschizi, trebuie băgate sume enorme. La Grinties, de exemplu, e cel mai bun zăcămînt de uraniu din întreaga Europă. Şi poate doar în Canada mai găseşti calitatea asta. Numai că ştiţi cum e... acum intră tot felul de ONG-uri de protecţia mediului, pe felie... ONG-urile astea care se implică ele în toate domeniile..." Şi mai are un of primarul: criza mondială care i-a aruncat „între ciocan şi nicovală. Spre deosebire de fondurile europene unde semnezi contract cu finanţatorul, cele de la bugetul de stat vin în tranşe prin Hotărîre de Guvern. Dacă fondurile se blochează, constructorul te dă pe tine în judecată, şi tu n-ai contract cu finanţatorul, n-ai pe cine trage la răspundere."

Şi totuşi, intrat în pînza păinejenişului birocratic, întreb dacă mai are timp să fie şi veterinar. „Asta e musai. De aici am început. Asta e meseria, asta faci. Că sînt primar nu înseamnă că uit să fiu veterinar. Omul te cunoaşte, îţi e vecin, are nevoie de tine. N-ai cum să-l refuzi."

Satul european

Poiana Teiului e „sat european". Scrie la intrare, pe indicatorul primit cu mare fast în 2007. Zona montană aflată în partea de N-V a judeţului Neamţ, pe cursul inferior al rîului Bistriţa, este una dintre cele mai întinse localităţi din judeţ, fiind şi punctul de intersecţie între Ardeal-Moldova şi Bucovina.

Drumul iniţial către localitate era un drum stabil, de sute de ani, despre care localnicii spun că ar fi fost şi mai scurt. Cînd s-a făcut însă lacul, prin anii '60, şi au început şoseaua nouă, terenul n-a mai fost tasat, iar influenţa lacului, a cărui cotă variază, pune mare presiune asupra drumului, influenţînd solul din preajmă. Aşa se produc pe aici destul de multe alunecări de teren.

În zonă, deşi peisaj de nedescris, sînt doar trei pensiuni funcţionale şi un motel în construcţie (o construcţie oprită din cauza crizei).

Turiştii sînt în special români, care vin, ori pentru cîteva zile, ori să-şi petreacă sărbătorile. Străinii, mai vin şi ei, dar nu se şi cazează, preferînd cortul. Aflu că, pînă la Revoluţie, raftingul era atracţia principală a turiştilor străini, în special polonezii care veneau cu autocarele pînă la Vatra Dornei, şi campau aici, pe malul lacului, cu corturile. De ce a dispărut? De ce nu există? Mi se dă acelaşi răspuns: trebuie să se ocupe cineva, trebuie să ai dotări, trebuie să faci promovare... pe scurt, trebuie bani.

În prezent traseul e frecventat de motociclişti nemţi şi unguri. De cazat, nu „servesc" însă pensiunile locale, stau la cort şi „se spală în Bistriţa". Dar, localnicii toţi spun despre ei că... „jos pălăria", fac curăţenie şi, la plecare, parcă e niţel mai curat chiar decît înainte.

La Răcneală

Noi n-am campat, ci am tras la una dintre pensiunile din localitate. Un conac mare, camere spaţioase şi aerisite, cu tavanul puţin cam jos şi spaţii puţin cam prea goale. Goale de-a dreptul erau şi frigiderul, şi cămara, adică, deşi ajunşi pe înserat, deşi anunţaţi din timp, cu camere rezervate, la pensiune nu ne aştepta nici un fel de posibilitate de mîncare. Doar o îndrumare pesimistă şi cam plictisită: „Duceţi-vă la viaduct! Poate-acolo..."

Ne-am lăsat bagajele, ne-am suit din nou în maşină şi am pornit, înfometaţi şi obosiţi, înspre „poate-acolo". Am ajuns pe lîngă nişte terase ponosite şi închise, unde la un ghişeu de fast-food (singura parte funcţională a unicului restaurant – închis de la 8 seara!) aşteptau, aliniaţi: o vînzătoare rumenă, un pui fript care trăgea să moară şi cîţiva negri mititei. Cum la foame nu faci fiţe, am luat puiul muribund, cîţiva mici dintre cei mai puţin trişti, şi un sos galben din care vînzătoarea rumenă punea cu o zgîrcenie neînţeleasă (la cum arăta muştarul, ai fi zis că abia aşteaptă să scape de el). Dintr-odată însă, în timp ce înghiţeam resemnaţi carnea îndoielnică, am văzut cum, de undeva, de „sus", vine un lighean plin cu pulpe proaspete de pui. Am întrebat vînzătoarea (care se şi repezise să le pună pe grătar): „da' nouă de ce nu ne-aţi spus?". Răspunsul, precipitat, defensiv, aproape piţigăiat de indignare rezuma cumva o întreagă stare naţională: „Da io de un' să ştiu?".

Am privit, în consecinţă, trufandalele de pe grătar, cu micul mort în gît.

Şi n-am putut să-mi înfrînez gustul amar. Deşi sînt locuri în România unde entuziasm există, oameni – care să se zbată şi să fie dispuşi să tragă o întreagă comunitate înainte – există, deşi peisajul există ca o raritate de care îţi e aproape jenă că nu profiţi, abilitatea de a face turism la noi, de a vorbi şi de a primi un client, nu numai că nu există, dar ea nici nu pare a fi mimată. Un client nu e un cîştig enorm imediat, iar ideea de profit pe termen lung pare că nu a călcat încă pragul mentalităţii.

Pînă la urmă, din zona european-rurală a Bicazului rămîi în minte cu cîţiva oameni, care îţi însenineză sufletul, cu peisajul şi poveştile, dar şi cu multe amintiri fabricate despre ce ar putea exista aici. Amintiri care îţi vin la terasa unui fast-food cu mici morţi, denumit, din cîte am înţeles: La Răcneală!

PUBLICITATE

„OBIECTUL EXTRAORDINAR" DIN VECINĂTATEA COSMICĂ A PĂMÎNTULUI S-A DOVEDIT A FI UN FEL DE OMLETĂ DE CULOAREA ŞI TEXTURA UNUI ADOLESCENT NEFERICIT, CU DESCHIDERE DUPĂ MIEZUL NOPŢII

■ „Obiectul extraordinar" din vecinătatea cosmică a Pămîntului pe care l-au descoperit cei de la NASA săptămîna trecută s-a dovedit a fi o tînără gaură neagră în vîrstă de 30 de ani. După acest anunţ, pe forumuri, speculaţiile legate de invaziile extratereştrilor au încetat brusc şi au început discuţiile serioase, „de specialitate", cu nuanţe „filozofice", pornind de la versul lui Eminescu „Azi o vedem şi nu e!". Aşadar, românii nu se pricep doar la politică şi la fotbal, mai nou sînt şi astrofizicieni. (**A. P.**)

■ Am zburat recent cu Lufthansa şi am primit ca gustare ceva ce nici privit, nici gustat nu-ţi puteai da seama ce era. Părea a fi, aşa, de departe, parcă, un fel de omletă doar din albuş între două felii de pîine umedă. Nu mai bine ne dădeau un măr!? (**M. C.**)

■ Hotnews.ro a publicat săptămîna trecută un scurt articol despre „procesarea mecanică a cărnii" în vederea transformării ei în mezeluri. În urma procesului, oasele de pe carcase sînt curăţate în proporţie de 100%. Rezultă o pastă rozalie, de culoarea şi textura îngheţatei de căpşuni. Fotografia care însoţeşte textul e argumentul cel mai convingător că ar cam trebui să ne lăsăm de cîrnaţi. (**M. M.**)

Cu ochii-n 3,14

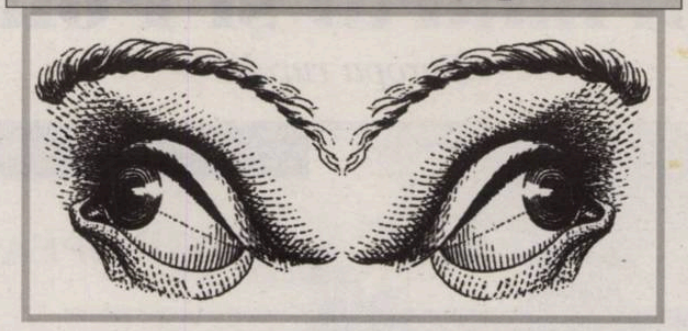

■ Cele cîteva zile petrecute în Elveţia mă lăsaseră complet în pană de inspiraţie pentru rubrică. M-am întors acasă. Altă viaţă: se vorbeşte la televizor despre un domn Şoric cu funcţie mare în poliţie, despre o tochitură „Boc" ieftină ca braga (doar 3 lei suta de grame), care conţine puţină carne de porc, în rest tristeţe şi mult abur. Despre nişte mascaţi care au descins cu mare tam-tam în casa unui adolescent care a spart nu ştiu ce site. Nu m-am prins de ce a fost nevoie de un asemenea circ. Puştiul trebuia pedepsit exemplar pentru că scrisese nişte lucruri neortodoxe la adresa lui Băsescu sau pentru că a pus în pericol siguranţa statului? (**A. M. S.**)

■ Cine a spus, de curînd, această frază teribilă: „Sîntem cel mai nefericit popor din lume"? Nu un haitian, peste care holera a venit după un cutremur de 9 grade şi ceva, nici cineva din Bangladesh, unde un proverb poate spune: „M-am plîns că nu am încălţări pînă am văzut pe unul fără de picioare". A spus-o un român la dispariţia unui poet extrem de contradictoriu. Nefericirea noastră rămîne exagerarea. (**R. C.**)

■ Anul acesta, la Tîrgul Gaudeamus, nu s-au schimbat doar zilele de deschidere a standurilor, dar chiar şi orele de intrare. Aşa încît în prima zi, pe la ora 15,00, cînd tot cititorul cu reflexe îşi imagina că va găsi saloanele de la Romexpo deschise, pline de cărţi şi, poate, cu mult mai puţină îmbulzeală inutilă, porţile au rămas închise, iar eventualii vizitatori şi-au cam văzut de drumuri. Pe cînd o să avem un Tîrg de Noapte, la lumina lumînărilor, cu deschidere după miezul nopţii? (**S. S.**)

ACEEAŞI DURERE PUBLICĂ, ACELAŞI FRATE DE IMAGINE: UNII AR ZICE CĂ SÎNTEM ASALTAŢI ZILNIC DE PORŢI DESCHISE

■ În jocul Naţionalei de fotbal, precum în viaţa parlamentară şi guvernamentală – aceeaşi durere, acelaşi adevăr cuprinzător: „Nu avem un om care să facă diferenţa". (**R. C.**)

■ Una dintre ultimele inovaţii ale străzii bucureştene: miruirea publică. În faţă la Gregory's de la Unirii se afla, de curînd, un popă (cel puţin după sutană...). Acesta strîngea bani pentru o cauză nobilă bisericească. Bunii creştini care dădeau ceva erau imediat răsplătiţi: erau miruiţi pe stradă, şi pe frunte, dar şi pe mînă (?). Din nefericire, abia după sfînta operaţiune se putea constata că mirul respectiv avea alt miros decît cel de duminică, de la biserică. Mai ţipător, de parfum ieftin... (**I. P.**)

■ Din seria „Anunţuri de job-uri cu faţă umană": o firmă „caută prieten grafician". De-ar fi toate locurile de muncă aşa calde şi drăguţe! Dar ceva nu-mi miroase-a bine în toată treaba asta cu prietenia (mai ales pe Internet); vorba ceea, frate-frate, da' brînza-i pe bani... Cum ar veni, în ziua de salariu se strică prietenia! (**P. M.**)

■ Moartea – cea mai bună lovitură de imagine a lui Adrian Păunescu! (**M. C.**)

■ În urma incidentelor criminale dintr-un local din Piatra Neamţ, secretarul de stat din MAI Fătuloiu a cerut demisiile lui Şoric şi Tobă (adică şeful Poliţiei Neamţ şi şeful Poliţiei Române). Unii ar zice că e păcat să-i demiţi tocmai cu o lună înaintea Crăciunului. (**A. M.**)

■ După ce că sîntem asaltaţi zilnic de milioane de viruşi şi de bacterii, după ce că mîncăm numai E-uri şi plasticuri care dăunează grav sănătăţii, după ce că sîntem nevoiţi să citim pagini întregi de Internet ca să ne descoperim bolile de care suferim, să ne punem diagnostice şi să ne tratăm, după ce că înghiţim pumni de buline din plante, doar aşa, preventiv, după ce că atunci cînd ne hotărîm să mergem la doctor, avem atacuri de panică în sala de aşteptare, apoi ni se pare suspect faptul că „nu ne-a găsit nimic", noi, ipohondrii, trebuie să suportăm mai nou şi un spot omniprezent la TV cu o fată resemnată şi cheală şi cu o voce care susţine că, dacă avem cancer, asta „nu înseamnă o condamnare la moarte". E clar, la mijloc e o conspiraţie mondială împotriva noastră. Ipohondri din toate ţările, uniţi-vă! (**A. P.**)

■ Săptămîna trecută, în cadrul Galei Persoanelor cu Dizabilităţi, organizată de Agenţia de Monitorizare a Presei, premiul pentru instituţia cu cele mai mari realizări în domeniul accesibilizării – un premiu numit, metaforic, „Porţi deschise" – a fost acordat, antagonic... Administraţiei Penitenciarelor. (**S. G.**)

ÎN REALITATE, NICI VOCEA, NICI INTIMITATEA NU MAI SÎNT CE-AU FOST

■ Într-o zi am dat o raită printre anunţurile scrise mărunt şi am găsit: la teleshopping – „CĂŢELUŞ INTERACTIV 15 cm / umblă ca şi un căţel în realitate / imploră / îşi mişcă coada / aleargă / latră / se aşează / se culcă"; la mica publicitate – „ANGAJĂM vulcanizatori pentru vulcanizare"; „URGENT locuri de muncă calificaţi şi necalificaţi citrice". (**D. S.**)

■ N-o să credeţi, dar am auzit-o la un post de radio (nu-i spun numele, că dă muzică bună): „Românii sînt pe primul loc la cancerul de sîn şi de col uterin". Of, nici sînul, nici colul românului nu mai sînt ce-au fost... (**M. V.**)

■ Sîmbăta trecută l-am cunoscut la Festivalul de film de la Estoril pe John Malkovich, care s-a oferit să-mi dea un autograf. L-am primit, ce să fi făcut!? (De fapt, m-am comportat ca o majoretă în preajma lui Bon Jovi: zîmbeam tîmp, vocea mi se subţiase, genunchii mă lăsaseră şi uitasem şi din ce ţară sînt!) (**M. C.**)

■ La metrou, un tip care-mi ajungea pînă la umăr scria fix sub nasul meu un SMS. Ar fi trebuit să închid ochii ca să-i respect intimitatea, dar n-am putut. Şi am citit aşa: „Să îţi fut, dragă Miruna, CRISTOSUL MORŢILOR MĂTII". Un întreg roman rus într-un singur SMS. RESPECTELE MELE. (**L. V.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

Conţine suplimentul gratuit
DILEMATIX

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VII** ■ nr. **355** ■ 2-8 decembrie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8+8 pagini ■ 3,99 lei

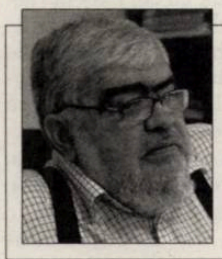

ANDREI PLEŞU

„Spiritul critic în supradoză“

pagina 3

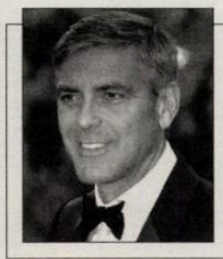

GEORGE CLOONEY

„O pace anevoioasă pentru Sudan“

pagina 5

ADRIAN STĂNICĂ

„Ce şanse pot avea Galileii de azi?“

pagina 20

Vedete de silicon

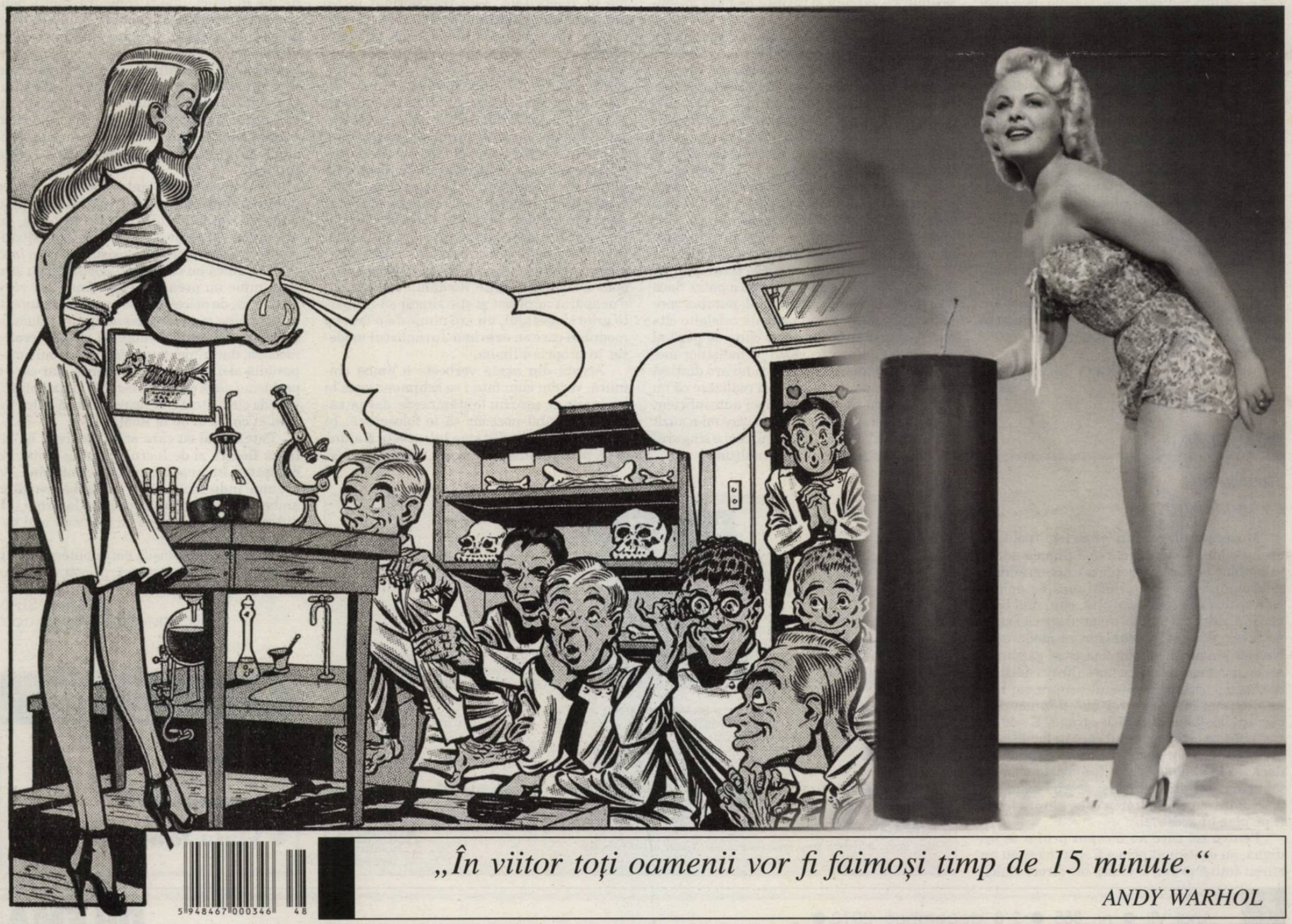

„În viitor toţi oamenii vor fi faimoşi timp de 15 minute.“

ANDY WARHOL

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

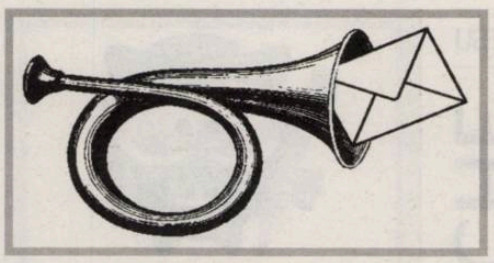

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

album dilematic Marius Chivu

NR. 350

„Ce fel de capitalism pentru Europa de Est“

PIB înseamnă nu doar produsul intern brut, dar şi *putere, imagine, bani*. Trebuie să recunosc, cele trei noţiuni menţionate au pus pe jar populaţia României. Sau, poate doar o parte a ei. Cei care le au se bucură, dar nu cred pe deplin, iar ceilalţi îi pizmuiesc pe primii. Pe lîngă faptul că „banii nu produc automat bun-simţ, bună-cuviinţă, bun-gust“ (A. Pleşu), nu produc nici charismă, nici talent, nici timbru plăcut al vocii, nici multe asemenea. Că ar fi o listă mai mare. Ba mă tem că le lipseşte timpul liber şi ceva relaxare. Dar văd cum, nici lipsa de charismă, nici anumite învinuiri penale întemeiate nu te scot de pe micul (sau, dacă e plasmă, marele) ecran. Dimpotrivă, devii vedetă, devii cunoscut de o lume întreagă care mînuieşte telecomanda ceva mai greoi. Nu ştiu cine colectează mai multă simpatie, A. M., cu manelele, sau C. Anghel, prin greva foamei?

Am căzut pe gînduri citind două texte pentru mine memorabile (nr. menţionat mai sus). Un text se numeşte „De ce ne uităm poeţii?“ (p. 2) şi nu poţi să nu tresari. Un poet aproape orb, trăind în singurătate „nu şi-a pierdut curiozitatea, umorul şi ironia“, ba are chiar „un fel de toleranţă înţeleaptă“. Bună ar fi un fel de toleranţă înţeleaptă pentru mulţi dintre noi. Oricum, am simţit că sensibilitatea şi optimismul transmise prin aceste rînduri mă racordează acolo, la o nişă despre care se vorbeşte mai rar şi care va fi în veci benefică.

Un alt text, îmbibat cu sensibilitate din belşug, este cel al Simonei Sora privitor la volumul Ilenei Mălăncioiu – *Sora mea de dincolo*. Spun doar că tot citesc şi recitesc acest text şi mă gîndesc mereu că, de multe ori, imaginea va fi surclasată de cuvînt.

M-au impresionat aceste texte pentru că nu pretind nimic de la nimeni. E uneori frumuseţe în suferinţă, e suferinţă netrîmbiţată, neexhibată. O suferinţă în care ne regăsim (Cine nu are pe cineva drag, trecut la cele veşnice? Cine n-a fost sau nu va fi lovit de neputinţe?), la care ne gîndim şi la care uneori sîntem racordaţi ca într-o rugăciune mută.

Cer scuze pentru că mare lucru nu v-am spus, doar că această *sensibilitate* ce răzbate din unele texte ne face mult, mult *bine*.

Maria NICULESCU
Oneşti

ACTUALITĂŢI

Jurnalism cu moderaţie

Moderatorul emisiunilor pe teme politice, acel gen de producţie care se numea odată talk-show şi care a proliferat neîngrădit la televiziunile de ştiri şi mai ales de opinii, este specia cea mai avansată, sau, mai bine zis, individul cel mai avansat al speciei sale, pe care o voi numi jurnalism cu moderaţie. Nu este singurul, bineînţeles, care, găzduind o aşa-zisă dezbatere, nu face altceva decît să ceară imperios prim-planul asupra sa, nici pe departe, însă este cel mai dezgustător, căci iradios-penibil şi făţiş-stupid. E adevărat, politica este domeniul care îţi facilitează etalarea acestor însuşiri eclectice, pe care, dacă nu le ai de la început, e foarte uşor să le dobîndeşti prin lunga şi acerba exersare a acestora şi prin imitarea celor cărora le vei fi pe plac în acest fel.

Pentru cei care au început prin a se indigna, au continuat prin a fi sceptici şi nu au sfîrşit totuşi prin a fi vexaţi ori direct cinici, ci pur şi simplu au sfîrşit prin acea lehamite neputincioasă, faptul că aceşti moderatori nu au nimic de spus, dar sînt cu toate astea cei mai logoreici, nu îi mai miră. Nu se pune problema de idei proprii, dar, deşi nu le au, au fixaţii, fobii şi ranchiuni pe care ei le iau drept idei, sau li s-au trasat cîteva idei de împrumut ca sarcină şi cerinţă de bază a jobului.

Dar ceea ce tu uiţi, în ignoranţa ta nerecunoscătoare, este că ei nu fac altceva decît să fie cea mai autorizată voce a ta, biet telespectator care nu ai ocazia de să-ţi spun păsul în faţa lumii, ei de fapt îţi poartă ideile şi caută să îndrepte neajunsurile tale, ei sînt *Vocea Poporului,* legitimă şi poate singura, şi, bineînţeles, ăsta e şi motivul acelei doze de impertinenţă, firească şi îndreptăţită. Căci tu trebuie să admiţi *ab initio* că da, asta fac, se zbat în numele tău şi al unor idei mai ceva decît Ideea lui Platon, pentru că doar ei au mijloacele directe şi, în definitiv, pentru că ei au fost mai deştepţi să acceadă la ele.

Să nu uităm totuşi că presa este o putere. A patra, ce-i drept, şi poate nici a patra dacă e să luăm în considerare Banul, puterea care le condiţionează acum pe toate celelalte cîte or fi, nu mai puţin pe acest cîine de pază al democraţiei. Care, în cazul jurnaliştilor moderaţi, nu numai că nu ştie că nu are dinţi să muşte, ci e prea imbecil ca să realizeze că nu latră decît ca să privească apoi autosuficient în gol şi să-şi spună sieşi: acela care mi-a auzit lătratul, acela e stăpînul meu, căci e singurul care, auzindu-mă, se simte mulţumit.

Cele 15 minute de glorie din viaţa fiecăruia dintre noi vor veni sau nu, e bine să trăieşti cu ideea asta, e bine de ştiut că posibilitatea e democratic repartizată. Dar iată că la aceşti indivizi cele 15 minute nu de glorie şi nici de faimă, ci de prezenţă în viaţa celorlalţi, dacă asta ar putea însemna o formă de celebritate, s-au transformat într-o oră, două sau chiar mai mult, şi asta în fiecare zi. Cum altfel, cînd noi avem atîta nevoie de ei şi de sacrificiul lor, al acestor martiri ai noştri, căci *vox populi, vox dei*. „Mesajele primite de la telespectatori“, bine selectate, precum şi mersul zilnic în mijlocul lor, adică la piaţa din cartier, sînt ingredientele care-l fac pe acest jurnalist să se erijeze într-o instanţă de control mai ceva decît orice tribunal. Dar în numele cui vorbesc pînă la urmă e un mister, chiar şi pentru dînşii. Care popor vorbeşte aşa? Poporul agramat ştie că în prezenţa elitei va vorbi cît mai puţin, ca să nu se facă de rîs, şi-i va ieşi, pentru că totul e însoţit aici de bun-simţ. Iar celălalt popor, din cîte or fi şi ele aceste popoare, căci doar avem mai multe Românii, cel care nu e neapărat agramat şi ştie singur să-şi poarte grija şi mesajul, nu are nimic de-a face cu modul în care se exprimă Jurnalistul moderat în propria-i limbă.

Acesta din urmă vorbeşte o limbă chinuită, vedem cum faţa i se schimonoseşte la cuvintele pe care nu le stăpîneşte, dar pe care e inevitabil necesar să le folosească. În definitiv, în imbecilitatea lui, acesta a ajuns deja, nefiind niciodată taxat, sau fiind taxat în medii prea rarefiate pentru ca el să poată fiinţa acolo, în prostia lui; ajunge să nu mai distingă acest fapt de o evidenţă nimicitoare, şi anume că e un diletant sau un pur habarnist în orice domeniu ar fi aşezat. Ajungem uneori, într-adevăr, să ne suspectăm toţi semenii de prostie şi pe noi înşine de contrariul. În cazul de faţă convingerea e perpetuă odată inoculată. Şi asta e rizibil, dar nu o mai ştie aproape nimeni şi cui i-ar mai veni să rîdă?

Să fim oneşti şi să recunoaştem totuşi acest lucru: jurnalistul moderat nu poate exista de unul singur, ci în relaţie măcar cu cel pe care îl chestionează, cu cel tras la răspundere, în speţă cu *invitatul în platou*. Acesta din urmă este de obicei un trepăduş de partid, care şi el, la rîndul lui, vine *din mijlocul alegătorilor,* însă e lesne de observat că e la fel de găunos, nu are decît o placă învechită pe care e obligat să o recite, nici acesta, decît ca excepţie, nu are vreo idee personală, iar dacă o are, ca excepţie cum spuneam, o afirmă *în nume personal,* căci nu e mandatat să exprime altceva decît acel discurs suprasaturat de grija neamului etc. Sînt două lecţii bine învăţate şi care se află într-o corelaţie de nezdruncinat, e un dialog al surzilor, la finalul căruia fiecare e mulţumit de bifarea încă unei dezbateri de idei atît de profunde şi de necesare tuturor. Se mai întîmplă uneori ca discuţia să părăsească făgaşul călduţ prestabilit, printr-o dezechilibrare de moment a acestui perfect balans pe sîrma vorbăriei goale, iar atunci simţi cum totul se clatină şi nimic nu mai cadrează cu acele foi de parcurs pe care fiecare dintre jurnalişti sau trepăduşi le deţin ca pe singurul lucru ce-i legitimează în acel moment. E chiar amuzant să-i priveşti atunci, nimic nu mai e la locul lui, nimeni nu se mai înţelege cu nimeni, nimic nu mai e prestabilit, privirile caută întrebător un punct fix, iar acum adevărata artă a Jurnalistului moderat îşi dă măsura, el îşi aminteşte că în acel moment deţine Puterea, taie şi spînzură, motiv pentru care tranşează imediat neînţelegerea privită de ei drept dezbatere, uzînd cu vîrf şi îndesat de cîteva arme care-i dau acel sentiment de invincibilitate, cum ar fi emiterea de sentinţe definitive, trasul de concluzii implacabile sau *tăierea lavalierei*. În cel mai rău caz, poate am uitat că, în definitiv, Adevărul îl deţin doar ei şi toată tevatura nu a fost posibilă decît ca acest lucru să fie încă o dată înţeles?

Că trepăduşii au înţeles-o e evident, orice putere trebuie linguşită. E amuzant cum, în mijlocul dezechilibrului de care vorbeam, un argument recurent este acela că Jurnalistul moderat *urmăreşte viaţa noastră politică încă din '90*, adică eu *sînt vechi, domnule,* eu ştiu şi cu mine nu prea-ţi merge. Amuzant zic e pentru că, de obicei, aceste aşa-zise argumente stau bine mersi în arsenalul unor domnişoare cam la fel de tinere ca şi democraţia noastră, dar nimeni nu crîcneşte, ironia nu-i posibilă aici. Aberaţia e evidentă, dar care e problema dacă eşti interesat de viaţa politică încă de cînd citeai ziarele pe măsură ce le vindeai la chioşcul de la Romană?

Patetismul cu care aceşti indivizi îşi bifează fiecare zi de lucru e pînă la urmă înduioşător. În greacă, *„pathos“* ar însemna „de ordinul îndurării“... Iar în limba română, ambele egal de străine lor pînă la urmă, îndurarea vine împreună cu a deveni mai puternic.

Şi presa este totuşi a patra putere în stat. Pe cît de puternic e statul, pe atît şi presa.

Mircea STAN
mirceastan79@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65 e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 10.000 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Cultura protestului**
- **Viaţa *low-cost***

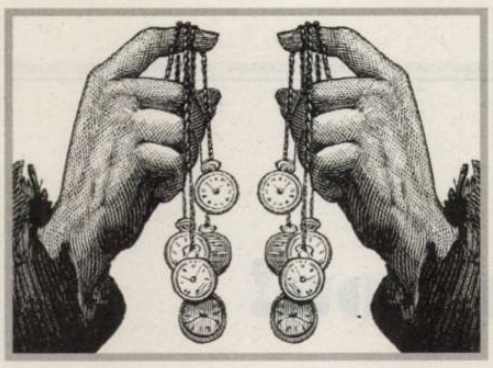

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Spiritul critic în supradoză

În baia de negativitate în care ne scăldăm zilnic, spiritul critic încetează să mai fie o virtute. Devine o boală. Aproape că e mai bună credulitatea. Dacă ești gata să creditezi un fals, greul vinei cade asupra celui care distribuie falsul. Dacă însă respingi, precaut, ceea ce merită a fi creditat, vina e, în întregime, a ta. Spiritul critic devenit insomnie cîrcotașă este un abuz al inteligenței. Cel care îl practică are toate șansele să rateze mari ocazii, mari întîlniri, mari momente de bucurie și cunoaștere. A primi încruntat, a primi vigilent, a primi drapat, de sus pînă jos, în spirit critic, sînt tot atîtea feluri de a *nu* primi. Prizat în supradoză, spiritul critic blochează înțelegerea, stimulează proasta dispoziție și inhibă instinctul *participării* la viața comunitară. E mereu inadecvat, pieziș, incapabil să valorifice inteligența altfel decît ca instanță judiciară. În loc să asculți, confecționezi, în gînd, contraargumente; în loc să reflectezi, adopți morga severă a judecătorului; în loc să intri în joc, bombăni, steril, de pe margine. Spiritul critic ca *strategie a refuzului* e o deprindere vicioasă, de natură să încurajeze egolatria, vanitatea, euforia deșteptăciunii proprii. E un fel de a opune viului, infinit ramificat, omogenitatea unui neant care își extrage criteriile din el însuși. A cultiva, fără încetare, spiritul critic e a te păstra, programatic, „în afară“, a nu răspunde nici unei chemări, nici unei invitații. „Nu“ e mereu mai la îndemînă decît „da“. Distanța demolatoare dislocă orice tentativă de apropiere. Dialogul e imposibil. Nu e deloc profitabil să forțezi capacitatea de înțelegere a celor care, prin exercițiul aproape mecanic al spiritului critic, se zidesc, încăpățînați, *în afara* încercării de a înțelege.

În exces, spiritul critic e o formă de infantilism mental. El se exprimă, uneori, ca un soi de *răzgîiere* a minții, ca o formă de „proastă-creștere“ intelectuală. Gîndirea n-are voie să fie mofturoasă, să traverseze piața lumii și a ideilor, cu o grimasă disprețuitoare. E mai bine să riște lăcomia cumulativă, decît selectivitatea astringentă. A strîmba tot timpul din nas e a fi o victimă sigură a ceea ce s-a numit „stupiditatea inteligentă“. În orice caz, e la fel de puțin recomandabil ca și iresponsabilitatea unei atotprimitoare permisivități.

Practica maniacală a *judecății* se asociază, de regulă, cu amînarea indefinită a *deciziei*. Cîntărirea distantă a împrejurărilor sfîrșește prin a deveni *marginalitate*. Prin definiție, „judecătorul“ nu joacă. Comentează. Iar comentariul, în loc să asume și să îmbogățească lumea, ajunge să o substituie. „Judecătorul“ trăiește închis în cercul idiosincrasiilor sale, își confirmă, la nesfîrșit, umoarea posacă: nu are neutralitatea de primă instanță a reflecției analitice, ci o neutralitate perpetuă, devenită fel de a fi, *pasivitate*. Judecătorul nu găsește niciodată motive să intre în horă și ratează, astfel, toate alternativele. E mereu în contratimp cu ceea ce se petrece sub ochii lui: îl irită în egală măsură bucuria și tristețea, reproșează bucuriei că e prea veselă și tristeții că e prea sumbră. Dar nu o face ca exponent al unei juste „măsuri“, ci ca profesionist al dezamăgirii și al inadecvării. Deviza lui este „nici-nici“, în varianta trivială a răsfățului infantil. Mereu exterior realului și mesajelor care i se adresează, judecătorul pierde toate ocaziile. Nu are niciodată intuiția *prilejului* care trebuie valorificat, a momentului unic, ireversibil, care nu trebuie pierdut. Pentru un asemenea personaj, înțelepciunea constă, dimpotrivă, în a declara în permanență că „nu e momentul“. Îi lipsește instinctul „timpului potrivit“, experiența marilor întîlniri, bucuria de a dansa atunci cînd aude muzica lumii și a destinului propriu. Reacțiile lui sînt ecoul unei inaptitudini congenitale de a se plia pe oferta aflată la îndemînă. E bolnav de retractilitate, opac la toate apelurile, la toate semnele vremii. Nu crede în clipa optimă a acțiunii, a receptivității, a participării. Nu știe *să recunoască* această clipă și are toate șansele să nu recunoască mesajul rostului propriu, atunci cînd îl aude. Soluția? Convertirea spiritului critic în discernămînt. Plus un dram de umor, plus o minimă afecțiune pentru ceilalți și pentru farmecul pestriț al lumii. Deocamdată, ambianța autohtonă nu încurajează asemenea înclinații. Preferă „ochiul rău“, mușcătura otrăvită, greața. Avem și motive – se va spune. Da, dar ele nu diminuează și nu se suportă mai ușor prin repetate accese de depresie.

Soluția?
Convertirea spiritului critic în discernămînt.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Pavăza Europei și Spațiul Schengen

Cînd a intrat în vigoare tratatul care crea Spațiul Schengen, a lipsit din peisaj o țară importantă: Italia, membră fondatoare a Comunităților Europene. Motivele au fost pur tehnice: infrastructura necesară încă nu era gata. Așa încît Italia a aderat la Spațiul Schengen cu o întîrziere de cîteva luni, deși ar fi trebuit să intre de la început. Pe lîngă rațiunile de ordin tehnic, a existat, desigur, și o consecință de ordin simbolic: tocmai un stat fondator să întîrzie, în timp ce membre mai noi ale UE au fost gata la timp? Dar efectul „de imagine“ a trecut, iar criticile presei și ale partenerilor europeni pentru lentorile italiene sînt ceva obișnuit. La urma urmei, totul a fost o problemă de dotare cu tehnologie adecvată. De atunci încoace, Spațiul s-a tot extins, incluzînd astăzi 25 de țări.

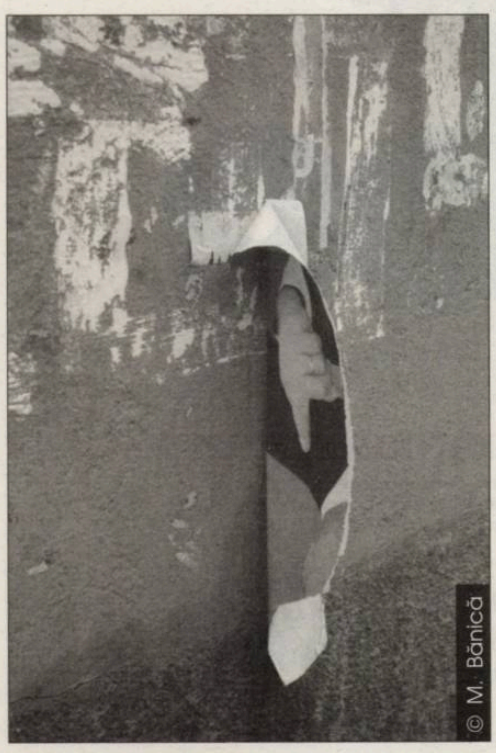

Acum, aderarea României devine subiect de controversă politică. S-ar părea că stăm bine din punct de vedere tehnic: experți ai Comisiei Europene au venit în control și s-au declarat mulțumiți de felul în care au fost amenajate aeroporturile și de noile dotări ale poliției de frontieră. Numai că România are de purtat după sine povara prostului renume în materie de luptă împotriva corupției. În Parlamentul European, mai întîi popularii și apoi socialiștii s-au pronunțat pentru amînarea aderării. Dar marea problemă este că Franța și Germania se împotrivesc. E o „noutate“ în scurta și agitata istorie a aderării noastre la lumea euroatlantică. De la jumătatea anilor '90 încoace, de cînd am pornit spre Vest, Germania (ca și Olanda sau Marea Britanie) juca rolul dirigintelui sever care ne scădea nota la purtare, ba chiar ne lăsa repetenți. Rolul profesorului cumsecade care ne lua apărarea i-a fost rezervat multă vreme Franței, în virtutea – desigur – relației noastre speciale. Franța, de pildă, a susținut intrarea României în NATO din primul val al extinderii și începerea negocierilor de aderare la UE odată cu celelalte țări din Est. Ca să nu mai vorbim de alte forme de sprijin în diverse foruri europene. Acum însă, Franța se opune chiar mai puternic decît Germania aderării noastre la Spațiul Schengen.

În discursul despre „relația specială“ și despre „sora noastră mai mare“ era, desigur, și multă retorică de umplutură. Dar realitatea era limpede: Franța chiar a fost principalul sprijin al României, încă din 1991, cînd François Mitterrand a făcut o vizită la București și s-a întîlnit cu președintele de atunci, Ion Iliescu – pe care alți șefi de state occidentale nu voiau nici măcar să-l întîlnească. La capătul dinspre noi al acestei prietenii, Nicholas Sarkozy n-a vrut să stea de vorbă cu președintele de acum, Traian Băsescu. Scena de la recentul *summit* al Uniunii Europene a fost reluată insistent la știri, comentată în fel și chip, dar nu acel scurt „schimb“ de gesturi e important. El nu este decît semnul exterior al unei relații mai proaste ca niciodată cu „sora noastră mai mare“. Problema romilor – în care Franța le reproșează autorităților române lipsa de cooperare – este o explicație. Dorința lui Sarkozy de a-și recîștiga încrederea pierdută a electoratului este și ea o explicație. „Stilul“ de a face politică al celor doi președinți (amîndoi voluntari, repeziți, slobozi la gură, voind să-și impună punctele de vedere subiective asupra instituțiilor) contribuie și el la neînțelegere. Dar, pentru noi, „răceala“ cu Franța exprimă, mai ales, fundătura în care ne aflăm în materie de prezență europeană. Nu e vorba neapărat de „politica externă“ în ansamblul său, ci de absența noastră din dezbaterea publică europeană.

Așa încît semnificația politică a aderării la Spațiul Schengen se explică și prin această absență. Acceptate în UE printr-o decizie *politică* în 2007, România și Bulgaria au parte în continuare de un tratament special. Mecanismul de monitorizare a Justiției a fost un fel de a „da semnale“ și atît: nu dispunea de mijloace de constrîngere. Acum, amînarea intrării în Spațiul Schengen este exact un astfel de mijloc de constrîngere. E pe bază de ori-ori. Spre deosebire de Italia la vremea sa (care stătea prost din punct de vedere tehnic), noi stăm prost din *orice* alt punct de vedere, numai tehnic nu. Avem o contribuție originală la zestrea europeană: am reușit să politizăm un acord care, prin însăși esența sa, a funcționat pînă acum doar *tehnic*. Tocmai cînd sîntem pe cale să devenim ceea ce afirmă unul dintre „miturile“ noastre istorice clișeizate („am fost pavăza Europei“), Europa n-are încredere în felul nostru de a sta de strajă...

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
triptic

Editura ICR în librăriile bucureștene

cARTE pentru ARTE

9 decembrie 2010
ora 19.00,
Librăria TRIPTIC
str. Alecu Russo, nr. 8

Mihai Plămădeală
prezintă albumele
Tudor Banuș, Devis Grebu
și *Teodor Moraru*.

Invitat: Teodor Moraru

prezentarea albumelor

24 FUN DILEMA VECHE Radio România Cultural rfi

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

CAP-ul loveşte din nou!

Acum vreo lună, agitaţie mare, la nivel de management superior în TVR. Apăruse un *call* (cerere) de oferte pentru a coopera la promovarea reformei Politicii Agricole Comune (din engleză-prescurtat ar veni CAP, de la *Common Agricultural Policy)*. Reforma cu pricina o va face domnul Cioloş. Ţara pe care o cunoaşte cel mai bine domnia sa este România (asta, în jargon de Bruxelles, înseamnă că dînsul este român). În plus, TVR-ul socoate că ar fi prilej de fudulie să se lipească de un proiect al Uniunii Europene. Aşadar, am dat năvală în documentaţie, să vedem cum am putea să aplicăm la cele 300.000 de euro, care grant se cheamă, bani de producţie TV, ziceam noi. Şi dă-i şi sapă, sapă şi dă-i. Şi constatăm noi, după îndelungate munci intelectuale (care au durat vreo două zile) că nu e nici un profit să ne introducem în amintita schemă de finanţare deoarece Mărita Comisie Europeană nu recunoaşte drept eligibile cheltuielile tehnice legate de o transmisie TV (studio, echipe de filmare şi post procesare a imaginii – grosul costului). Cum ar veni, ar fi decontat (la un termen vag, peste vreun an şi jumătate), doar 50% din eventualele cheltuieli salariale sau de drepturi de autor. Am săpat şi prin site-urile Comisiei şi am citit că, în afară de o staţie locală din Polonia (parcă), în rest, nici o organizaţie de presă nu a căpătat vreodată numitul grant pentru explicarea politicii agricole comune. Recipienţii ultimilor ani au fost asociaţii de genul „Organizaţia cultivatorilor de conopidă mică şi creaţă din nordul provinciei X".

© L. Muntean

Am lăsat în lehamite grantul deoparte şi am zis că e în interesul publicului românesc să explicăm (chiar şi pe gratis) ce şi cum cu reforma comisarului Cioloş, cel care cunoaşte România „cel mai bine dintre statele membre". E de interes public, ne băgăm! De aia sîntem plătiţi regeşte din cea mai mică taxă pe audiovizualul public al întregului spaţiu european (Albania are o taxă mai mare cu 20%). Altfel spus, dacă tot nu am putut transmite în direct (din motive strict financiare) meciul lui Bute, măcar CAP-ul să îl explicăm. Şi am purces la treabă. Colegii de la *Viaţa Satului* s-au îndreptat, cum era firesc, spre cei loviţi de reforma CAP, varianta Cioloş: marii proprietari de terenuri.

Scurtă explicaţie: domnul comisar doreşte să îndrepte amintita politică, inclusiv prin a plafona subvenţia directă pe hectar, astfel încît să nu se mai plătească sume de milioane de euro (ca subvenţie la hectar, repet), următorilor: cluburi de golf, aeroporturi, bănci cu terenuri cîştigate prin lichidarea ipotecilor, staţiuni balneare, terenuri de vînătoare ale marilor miliardari europeni sau micilor cultivatori de marijuana din Suedia (nu rîdeţi, am o listă impresionantă de asemenea plăţi făcute, ani la rînd, de Comisia Europeană; sursele sînt, evident, britanice). Personal, ideologic, am o mare problemă cu această abordare. Sînt de acord cu faptul că un teren de golf nu are de ce să ceară subvenţie directă la hectar, dar nu pot agrea încurajarea „fermei de 20 de hectare" (dominantă în UE) în dauna marilor proprietăţi de zeci de mii de hectare (norma „americană", adică a celor care domină comerţul cu cereale pe pieţele globale). Pe lîngă argumentul patriotismului comunitar (scuze de expresie), îmi vine şi cel naţional. Păi, Franţa, Italia, Germania sau Marea Britanie greu pot pune laolaltă exploatări agricole de dimensiuni mari. România şi Polonia au cum face asta. De aceea, exact în aceste ţări se loveşte cu o eventuală plafonare a subvenţiei.

Revin. Colegii mei de la *Viaţa Satului* au decis, în numele interesului public (bineînţeles) să intervieveze doi „moguli agricoli" loviţi de propusa reformă: Culiţă Tărîţă (judeţul Neamţ) şi Mihai Anghel (din Dolj).

Mă apropii de limita maximă de semne pentru un articol în această parte a paginii, astfel încît mă grăbesc să vă spun ce voi povesti în ediţia viitoare: Culiţă şi Anghel nu au habar să îşi apere interesele, noi plătim mai mult decît alţi europeni pentru mîncarea cea de toate zilele, Băsescu are dreptate în ceea ce priveşte evaziunea fiscală din agricultură, iar reforma CAP-ului cel păstorit de Dacian Cioloş vizează doar politica unor preţuri mari. Răbdare, mai e doar o săptămînă.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

COLECȚIA PREMIUM
LITERA
NUANȚE DE CENUȘIU
O POVESTE ORIGINALĂ, O SATIRĂ SOCIALĂ ELABORATĂ, DESPRE O LUME CIUDATĂ ȘI TOTUȘI FAMILIARĂ, PLASATĂ LA 500 DE ANI ÎN VIITOR...

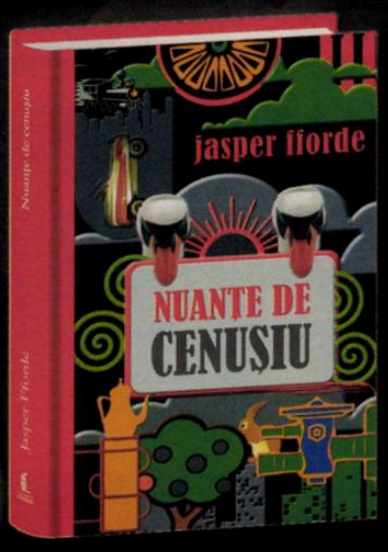

„Acest prim volum al seriei combină avertismentele terifiante din *Minunata lume nouă* a lui Huxley cu viziunile antievolutive din *Cantică pentru Leibowitz*, de Walter M. Miller Jr."
Booklist

„Pentru fanii lui Terry Pratchett, iată un love story emoţionant şi sugestiv, plasat într-o lume orwelliană."
The Guardian

COLECȚIA PREMIUM, EDITURA LITERA
54,9 LEI
NE GĂSIȚI PE: WWW.LITERA.RO WWW.NODEX.RO
Telefon: 031 425 16 19/0752 548 372
TRIMITE UN SMS CU TEXTUL "CARTE" LA 1771 (TARIF NORMAL) ȘI LIVRAREA VOLUMULUI E GRATUITĂ
PRIN CURIER, ÎN MAXIMUM 72 DE ORE. PLATA RAMBURS. NUMĂR VALABIL ÎN REȚELELE ORANGE, VODAFONE ȘI COSMOTE

PUBLICITATE

MARI SPECTACOLE DE OPERĂ
în fiecare vineri

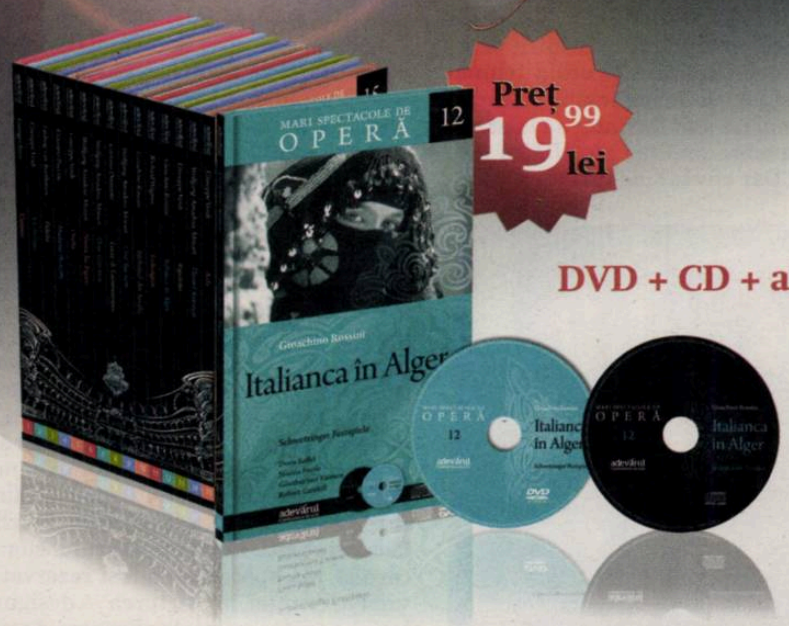

Preț 19,99 lei
DVD + CD + album

Opera, cea mai frumoasă muzică.
De aceea, Adevărul îţi aduce colecţia „Mari spectacole de operă".
În fiecare vineri ai DVD, CD şi album, toate într-un singur pachet.
Colecţionează şi tu cele mai frumoase opere cu Adevărul!

Proiect susţinut de: LiverHelp
Din, 3 decembrie, „Italianca în Alger" numai cu ziarul

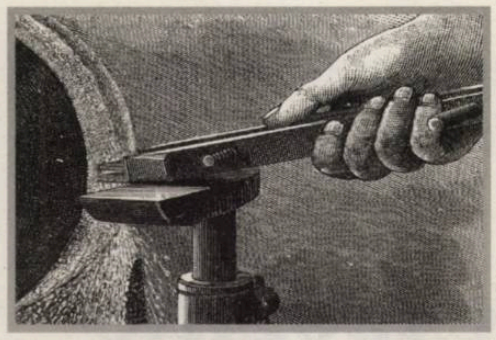

George CLOONEY şi John PRENDERGAST

lumea în cuvinte

O pace anevoioasă pentru Sudan

Ei bine, America s-a implicat, în cele din urmă. Preşedintele Barack Obama l-a trimis pe senatorul John Kerry în Sudan, cu o propunere de pace între nordul şi sudul ţării. Ceea ce este un pas uriaş pentru evitarea unei vărsări de sînge ca cea care a ucis mai mult de două milioane de oameni în Războiul Civil de 20 de ani dintre Nord şi Sud, încetat abia în 2005 – şi care ameninţă să izbucnească din nou.

În ultimele luni, Obama şi personaje importante ale administraţiei sale s-au implicat tot mai mult în susţinerea unei strategii de pace pentru Sudan. La rîndul său, Kerry a furnizat un pachet de măsuri menite să elimine blocajul care a adus Nordul şi Sudul la un periculos punct de răscruce.

Am scris un memorandum care explică unele elemente esenţiale a ceea ce ar putea constitui o negociere de pace fundamentală pentru Sudan. Dacă vă interesează detaliile unui posibil tratat de pace – şi măsurile pe care le puteţi lua pentru a-l susţine – vizitaţi www.sudanactionnow.org.

Nu avem multă vreme de pierdut. Pe 9 ianuarie 2011, populaţia din Sudul Sudanului va supune la vot independenţa faţă de Nord, prin care ar obţine aproape trei sferturi din rezervele cunoscute de petrol ale ţării, şi ar aduce milioane de civili pe picior de război.

Guvernul din Khartoum (capitala Nordului) este condus de Omar al-Bashir, ale cărui fapte, care includ muşamalizarea crimelor de război din timpul ultimului conflict Nord-Sud şi orchestrarea atrocităţilor din Darfur, l-au făcut să blocheze mandatele Curţii Internaţionale de Justiţie pentru investigarea crimelor de război şi genocidului.

Şi totuşi, un nou război sudanez poate fi evitat. O pace complicată, dar fezabilă poate fi negociată numai prin implicarea mai profundă a tuturor părţilor. Situaţia actuală solicită un efort diplomatic viguros – unul care îţi poate lăsa un gust amar, dar care duce treaba pînă la capăt. Credem că John Kerry este un emisar destoinic, capabil să ajute părţile în găsirea unor compromisuri care să ducă la pace.

Orice acord de prevenire a războiului ar implica, în mod necesar, Partidul Congresului Naţional, reprezentînd Nordul, şi Mişcarea de Eliberare a Poporului Sudanez, reprezentînd Sudul. Dar ar implica, de asemenea,

Un nou război sudanez poate fi evitat.

şi SUA, ale căror relaţie post-referendum cu cele două părţi va depinde în mod decisiv de încheierea sau nu a unui astfel de acord.

Considerăm că o negociere capitală, care să stea la baza unei păci durabile între Nord şi Sud ar obliga părţile la următoarele:

- să desfăşoare referendumul sud-sudanez la data stabilită; să respecte şi să implementeze rezultatele sale întru totul;
- să ajungă la un acord reciproc-avantajos cu privire la regiunea Abyei, o zonă de graniţă cheie, disputată adesea;
- să elaboreze un plan, pe mai mulţi ani, de distribuire a venitului, prin care zăcămintele de petrol ale regiunii Abyei şi ale zonelor frontaliere cheie să poată fi împărţite echitabil între Nord şi Sud, iar un mic procent să fie direcţionat către populaţia arabă de frontieră Misseriya, în scopul dezvoltării;
- să demarcheze cele 80 de procente necontestate din frontieră şi să supună restul de 20% unui arbitraj internaţional obligatoriu.
- să asigure o protecţie reală a grupurilor minoritare – luînd în considerare cetăţeniile multiple ale anumitor populaţii –, care să fie întărită de sancţiuni internaţionale importante, în caz de agresiuni asupra sudiştilor, în Nord, sau asupra nordiştilor, în Sud.

Rolul SUA, ca o a treia parte invizibilă a acordului de pace, implică o serie de stimulente oferite regimului din Khartoum, pentru a asigura acceptarea şi implementarea convenţiei de pace. Ca recompensă pentru participarea la eforturile de pace pentru Nord-Sud şi Darfur, SUA vor implementa o cale clară, etapizată şi obligatorie, de normalizare a relaţiilor.

Asta ar implica – în această ordine – excluderea Sudanului din lista Sponsorilor Statali ai Terorismului, deschiderea de ambasade, ridicarea sancţiunilor unilaterale, sprijinul în vederea stingerii bilaterale şi multilaterale a debitelor, precum şi alte măsuri economice ale instituţiilor financiare internaţionale. Iar SUA trebuie să fie pregătite, la rîndul lor, să depună eforturi internaţionale pentru a impune sancţiuni severe oricărei părţi care ar arunca ţara, din nou, în război.

Pacea şi securitatea din Darfur ar trebui să fie un indicator esenţial al normalizării relaţiilor dintre SUA şi Sudan. Administraţia Obama ar trebui să ţină cont de asta pe parcursul următoarelor etape de negociere şi să numească un înalt funcţionar care să coordoneze politicile SUA privitoare la Darfur, pentru a se asigura că eforturile de pace de acolo se bucură de aceeaşi atenţie ca şi eforturile Nord-Sud.

Ceea ce e necesar acum, pentru a susţine acest demers diplomatic, este voinţa politică – şi nu numai cea a SUA. Uniunea Europeană şi vecinii Sudanului – mai ales Egipt, Etiopia, Kenya şi Uganda – vor trebui şi ei să-şi asume un rol important. Iar diplomaţia Chinei în Sudan, unde a investit masiv în dezvoltarea industriei petroliere a ţării, va arăta dacă ea are sau nu intenţia să fie un actor responsabil în Africa şi în lumea întreagă.

Asiguraţi-vă că guvernele urmăresc menţinerea păcii – acesta este modul în care vă puteţi implica. Faceţi presiuni asupra lor. Sprijiniţi procesul de pace. Vocea voastră poate preveni un război. Nu armele. Nu banii. Numai vocile noastre.

Drumul spre pace al Sudanului nu este simplu, dar e realizabil. Trebuie luate decizii dificile. Putem lua aceste decizii acum sau putem să ne amăgim că pacea e prea dificilă sau prea complicată, şi să privim resemnaţi de pe margine cum sute de mii de inocenţi – bărbaţi, femei şi copii – vor muri fără nici un rost. Totul depinde de noi.

George Clooney *este actor şi cofondator al ONG-ului „Not On Our Watch“.* ***John Prendergast*** *este cofondator al „Enough Project“ şi coautor al* The Enough Moment: The Fight to End Human Rights Crimes in Africa.

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Matei PLEŞU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Două lecţii din trecut

Cînd scrie despre gramatica universală şi despre ştiinţele cognitive, îl găsesc fascinant – cînd scrie despre politică, relaţii internaţionale şi globalizare, Noam Chomsky nu îmi este deloc simpatic. Şi totuşi, cînd spune că, după experienţele Hitler şi Stalin, nu ar mai trebui să acordăm statului, în nici un fel, dreptul de a stabili care este adevărul, nu mă pot opri să nu-i dau dreptate, măcar parţial. Această afirmaţie, pe care o regăsesc într-un interviu recent al lui Chomsky, suscită unele observaţii.

Mai întîi, trebuie să acceptăm că, în anumite privinţe, statul are misiunea de a stabili adevărul şi trebuie să-şi îndeplinească această misiune. Statul îşi constituie întotdeauna eşafodajul legislativ care să-i asigure această prerogativă. Dacă se întîmplă să fie un stat totalitar, îşi asigură şi mijloacele de propagandă plus supremaţia lor absolută pe piaţa informaţiei. Pe deasupra, pune la punct şi maşinăria de represiune. Statul democratic, însă, pune la lucru proceduri transparente şi echitabile. De pildă, în justiţie. Organizînd activitatea jurisdicţională şi asumînd asigurarea ordinii publice, statul îşi organizează o întreagă birocraţie, cu reguli sofisticate, cu oameni de înaltă pregătire profesională şi prestigiu moral, care stabilesc adevărul judiciar. Fără să fiu neapărat unul dintre cei care cred că nu există adevăr, ci adevăruri, observ că se întîmplă ca, uneori, adevărul judiciar să nu fie totuna cu adevărul pur şi simplu. Adevărul judiciar este un adevăr probat, iar probele, atît în privinţa existenţei cît şi a prezentării şi sensului lor, sînt valide, la rîndul lor, numai dacă îndeplinesc anumite condiţii, destul de stricte, stabilite în legea procesuală. În plus, adevărul judiciar este statuat numai în hotărîri definitive ale unor curţi de judecată – doar judecătorii pronunţă adevărurile judiciare. Cu alte cuvinte, pentru justiţie, adevărul este acela probat *într-un anume fel* şi pronunţat de anumiţi oameni. Şi în alte privinţe, statul asumă că adevărul este rodul unei proceduri. Pentru activitatea instituţiilor unui stat de drept, procedurile au exact rolul pe care logica îl are în funcţionarea minţii.

Politizarea integrală este primul pas spre totalitarism.

Dar, aşa cum funcţionarea corectă a minţii este perturbată de puseurile pasiunii, la fel activitatea instituţiilor statului este perturbată de invazia politicului. Cea mai păcătoasă însuşire a politicii este capacitatea de a invada totul, iar regimurile totalitare profită din plin de această tentaţie naturală a politicii. Într-o faimoasă carte dedicată acestei patologii, Julien Benda denunţă procesul de pervertire a intelectualilor tocmai prin aceea că ei sînt vectorii care duc politica („pasiunea politică“) în spaţii ale socialului în care nu ar avea ce căuta. Ce caută politica în şcoli, în justiţie, în afaceri, în cultură, în sport? Intelectualii – crede Benda – sînt vinovaţi pentru că ei îşi folosesc prestigiul şi înzestrările persuasive spre a injecta politică peste tot. Incapabili, cei mai mulţi dintre ei, să facă politică pe terenul adecvat confruntării politice (în partide, în Parlament, în Consilii Locale etc.), intelectualii duc spiritul polemicii politice în spaţiile pe care ei le stăpînesc bine, cum ar fi spaţiul dezbaterilor culturale ori morale. Politicienii înşişi au partea lor consistentă de vină. În permanentă febră electorală, ei fac toate eforturile şi toate compromisurile pentru a-şi vedea mesajul politic dus cît mai profund în societate. Politizarea segmentelor sociale care, în mod natural, nu au nimic de-a face cu politica este cel mai grav atentat la adevăr în societăţile contemporane. De altfel, cred că aceasta este cea mai serioasă lecţie pe care istoria secolului trecut ne-o dă: politizarea integrală a societăţii nu este efectul totalitarismului, ci primul pas spre acesta.

Şi, dacă tot vorbim de lecţii de demult, să primim şi una de standard din secolul de dinaintea celui trecut. În întîiul volum din *Bucureştii de altă dată,* Constantin Bacalbaşa povesteşte următoarea scenă de viaţă parlamentară din anul 1887:

„Era o şedinţă de noapte la Cameră. Se discuta un proiect de lege prezentat de Eugeniu Stănescu, ministrul justiţiei. Take Ionescu îl combătea. La un moment Take Ionescu a spus că proiectul e imoral. Atunci, deputatul Matei Corbescu, întrerupe:

– Cînd vorbiţi de imoralitate să vă gîndiţi acasă!

O furtună de protestări se înalţă şi un scandal, fără precedent în Camera română, izbucneşte. Şedinţa a fost suspendată. A doua zi, Matei Corbescu a căutat să-şi explice cuvintele dîndu-le un înţeles neinjurios, dar explicaţia era cusută cu aţă albă. Take Ionescu a trecut, atunci, pe faţă în opoziţie.“

Pentru cineva care petrece ceva timp urmărind nu doar dezbaterile parlamentare de la noi, dar discursul public al politicienilor în general, o asemenea întîmplare e cu totul neverosmilă. Îţi spui că trebuie să fi fost altceva la mijloc, ceva ocult, de a trecut Take Ionescu de la putere în opoziţie, pentru că remarca lui Matei Corbescu nu înseamnă nimic pe scara ofenselor practicate între politicienii de azi. În arsenalul cu mizerii de lovit adversarul al oricărui politician contemporan şi autohton, cuvîntul „imoral“ este atît de moale, încît e ridicol.

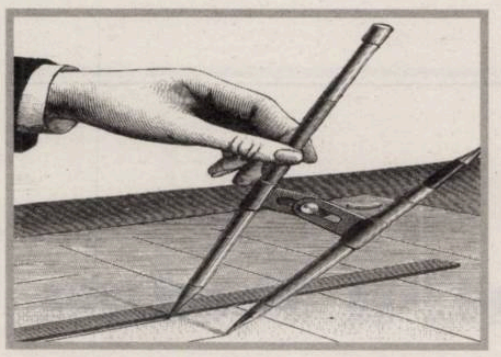

Andrei PIPPIDI

SOS București

La întoarcerea de la expoziţie

Nu trece o săptămînă fără ca Muzeul Ţăranului Român să anunţe spectacole, conferinţe, filme, aşa încît nu vom exagera spunînd că el a devenit cel mai cunoscut centru al vieţii culturale bucureştene. O dovedeşte marele număr al celor care-i calcă pragul, chiar dacă unii sînt atraşi de librăria Cărtureşti, care şi-a deschis un sediu acolo, iar alţii (oare neapărat alţii?) de tejghelele din curtea din spate, încărcate de produsele unei gustoase bucătării ţărăneşti. În sala de la subsol, unde eram aduşi cu de-a sila la diverse şedinţe cu care propaganda oficială îşi făcea programul, se adună cu regularitate un public cinefil.

De data asta, m-am dus să văd expoziţia „Spaţiul modernităţii româneşti 1906-1947“, o splendidă prezentare, critic interpretată, a arhitecturii româneşti din prima jumătate a veacului trecut. Textele placardate care comentează desenele şi fotografiile atrag imediat atenţia: exactitatea riguroasă a informaţiei şi bunul-simţ al judecăţii sînt calităţi pe care nu le întîlnim des şi pentru care sîntem recunoscători. Ele aparţin dnei Carmen Popescu, comisar general al expoziţiei, autoarea cărţii *Le style national roumain. Construire une nation à travers l'architecture* – o teză de doctorat în Franţa care, ca studiu de istorie culturală, arată o cunoaştere adîncă a subiectului. Zilele trecute, a apărut încă un volum cuprinzînd contribuţiile mai multor cercetători pe aceeaşi temă, iniţiat şi îngrijit de dna Carmen Popescu.

Nu se poate spune îndeajuns cît de nou este demersul găzduit acum de Muzeul Ţăranului. Tendinţele caracteristice care au străbătut arhitectura celor patru decenii sînt ilustrate de mărturii adunate în jurul a trei nume: Paul Smărăndescu, Henriette Delavrancea-Gibory şi Octav Doicescu. În total, 137 desene de arhitectură şi documente fotografice provenind de la Biblioteca Naţională – pentru Smărăndescu, de la Muzeul Ţăranului – pentru doamna Gibory şi de la Uniunea Arhitecţilor – pentru Doicescu. Faptul că cele trei instituţii adăpostesc aceste arhive este o victorie a memoriei, un certificat de nobilă civilizaţie. Să zicem că Doicescu era cunoscut, datorită cartierului de la Herăstrău (parcelarea UCB Bordei) pe care l-a construit în 1936, dar Henriette Delavrancea era mai mult un nume, iar de Smărăndescu cine-şi mai aducea aminte?

Una din ideile originale pe care este organizată expoziţia este evocarea interiorului în care aceşti artişti au creat. Intimitatea atelierului, mobilierul purtînd sigiliul epocii sînt nespus de grăitoare. Ba, pentru a introduce chiar un element de decor caracteristic, într-o vitrină sînt ceramici de Nora Steriade. În aceeaşi zi, frunzărind vechi scrisori de familie, tocmai dădusem peste plicuri de la Vila Nora din Sinaia. Tot aşa, văzînd fotografii din casa Smărăndescu cu canapeaua din salonaş într-un cadru de lemn sculptat în stil popular, am înţeles de ce în salonul de la Văleni tronează o canapea cu acelaşi tip de ramă pe care bunicu-meu o comandase la o şcoală de meserii din Cîmpulung.

O splendidă prezentare a arhitecturii româneşti din prima jumătate a veacului trecut.

După stilul Beaux-Arts, reprezentat de Smărăndescu, „arhitect diplomat de guvernul francez“, a venit un avînt modernist în perioada interbelică în care românii, dezrobiţi de grija zilei de mîine, reaşezau rosturile societăţii lor – vezi cartierele muncitoreşti concepute de Horia Creangă şi Octav Doicescu – sau îşi simţeau stimulată pofta de a se distra. Drept care, ultima sală a expoziţiei e plină de reclame, de fotografii de piscine sau de planuri de cabane: atmosfera din *Jocul de-a vacanţa* şi din *Accidentul* lui Sebastian. Vizitatorului i se oferă pe un ecran de televizor jurnale cinematografice în care, dacă nu te pierzi în învălmăşeala care curgea pe Calea Victoriei de la Capşa spre Dragomir Niculescu, poţi să cşti gura la inaugurarea Academiei Militare, de Carol al II-lea şi Tătărescu. Cîte lucruri neştiute sau uitate! Că Grozăveştii sînt opera lui Doicescu, sau că blocul Băicoianu a fost proiectat de Henriette Delavrancea, de pildă – sînt repere de istorie bucureşteană care ies astfel la iveală.

Nimeni nu pleacă de la această expoziţie fără dorinţa de a reveni.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Cristina CHIRA

SOS Provincia

Castelul Lonyai de la Medieşu Aurit

La 21 km est de Satu Mare, pe şoseaua ce duce la Baia Mare, se găseşte comuna Medieşu Aurit. Cei care au curiozitatea de a se abate din drumul principal pentru a ajunge în satul cu acelaşi nume, au şansa de a descoperi ruinele unui spectaculos castel renascentist.

Clădirea ce se vede astăzi a fost construită de Sigismund Lonyai – după cum mărturiseşte inscripţia încă vizibilă pe frontonul de la intrare: ANNO DOMINI MDCXXX MAGNIFICUS SIGISMUNDUS DE LONIA COMES COMITATUS CRASNENSIS A FVNDAMENTIS EXTRVXIT (ridicat din temelii în anul Domnului 1630 de Sigismund de Lonya, comitele comitatului Crasnei). Istoria zbuciumată a castelului începe însă mai devreme, în secolul al XIII-lea, cînd apar primele menţiuni despre o fortificaţie în aceste locuri. În 1493 cetatea în cauză e cucerită de puternica familie Báthory (din care provine un număr important de guvernatori ai Transilvaniei), pentru a intra apoi, prin moştenire, în posesia lui Sigismund Lonyai.

Construcţia pe care Sigismund Lonyai o ridică în locul vechii fortificaţii are atît rol de apărare, cît şi de satisfacere a funcţiunii de locuinţă luxoasă pe care o impunea statutul de familie nobiliară. În conformitate cu regulile renascentiste, clădirea urmăreşte o formă pătrată în plan, cu turnuri de apărare la colţuri. Un alt turn, octogonal, înalt de trei etaje se înalţa deasupra porţii de intrare. O curte interioară, şi ea pătrată, constituia spaţiul de onoare şi de distribuţie a circulaţiilor.

E nevoie de efort pentru a putea reconstitui astăzi, fie şi numai în închipuire, bogăţia şi strălucirea trecută a reşedinţei Lonyai, care a făcut ca satul să primească pitorescul adjectiv de „aurit“. Viaţa la castel era organizată în jurul curţii interioare. Aripa de nord era destinată soldaţilor, aripa de sud era rezervată locuirii, iar aripile de est şi de vest adăposteau grajdul, bucătăria, alte anexe. Deşi interiorul este în cea mare parte distrus, sînt încă elemente care mai pot ajuta la descifrarea imaginii sale iniţiale: în curtea interioară, pe laturile de est şi vest, portice susţinute de coloane, cursive şi scări din lemn asigurau circulaţia între etaje; o scară din piatră ascunsă în grosimea zidului făcea posibil accesul privat – şi poate tainic – către încăperile de locuit ale familiei. Camerele din această zonă erau spaţioase şi bogat decorate cu fresce şi foiţă de aur, aşa cum atestă mărturii din secolul al XVII-lea. Din toată această imagine mai supravieţuiesc astăzi doar ancadramentele de piatră ale uşilor şi ferestrelor, decorate în manieră renascentistă cu coloane şi frontoane inspirate din Antichitatea clasică.

La moartea lui Sigismund Lonyai, castelul revine fiicei sale Anna, căsătorită cu Ioan Kemény. În 1660 Ioan Kemény este ales guvernator al Transilvaniei, aflată atunci sub suzeranitate otomană. Politica sa pro-habsburgică îl pune în conflict cu Imperiul Otoman, care îl numeşte în funcţia de guvernator pe Mihai Apafi I. Începe astfel un conflict între cei doi, castelul rezistă asediului din 1661, dar Ioan Kemény moare în 1662, în bătălie. Anna nu-i supravieţuieşte cu mult, nici castelul nu are parte de o soartă mai fericită. În 1670, Anna Lonyai, împreună cu alţi nobili locali, pun la cale o ambuscadă împotriva mercenarilor germani din cetatea Satu Mare, care prădau satele aflate pe domeniile lor. Expediţia are succes, dar cei ce au pus-o la cale sînt pedepsiţi de guvernatorul Mihai Apafy I prin condamnare la moarte şi confiscare de bunuri.

În 1707 castelul este incendiat în timpul revoltei lui Ferenc Rákóczy II – revoltă eşuată, al cărei scop era ieşirea Ungariei de sub dominaţia austriacă –, după care trece prin proprietatea mai multor familii. În 1940 castelul este cumpărat de regele Carol II, restaurat şi apoi transformat în spital militar, iar în 1945 este incendiat. De atunci, castelul de la Medieşu Aurit este lăsat în paragină, cu toate că este clasat ca monument istoric.

Cristina Chira *este studentă la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ şi colaboratoare la proiectul „moNUmenteUITATE“.*

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Dezordinea simbolică

– cravata roşie de pionier –

Cravata roşie cu tricolor, centura cu pafta, cămăşile albe cu epoleţi, băştile, insignele, tresele, şnururile gradelor ierarhice ale organizaţiei, forumurile zonale şi naţionale construiau un complex simbolic extrem de performant. Primirea în rîndurile Organizaţiei Pionierilor era un moment important în viaţa oricărui elev din România socialistă. În sălile principale ale muzeelor din oraşele ţării sau în preajma marilor monumente, în sunete de trompete şi de tobe, intrarea în Organizaţia Pionierilor căpăta o greutate simbolică importantă. În faţa vestigiilor istorice ale părinţilor daco-romani ai naţiunii, primirea cravatei roşii cu tricolor devenea momentul unei intrări sacre în rîndul lumii mai bune, pe care o promitea comunismul. Natura spectacolului acestor momente, decorul, costumele, cîntările corale, trompetele decorate cu steagul pionieresc, tobele, publicul emoţionat se constituiau în primul moment de sacralitate al religiei ateiste.

A vorbi despre o formă de sacralitate a acestor mari spectacole nu e o forţare a interpretării sacrului. În substanţa acelor momente, veneraţia palpita, ca „mărea inimă a naţiunii strîns unite în jurul partidului şi a conducătorului său". Sigur că imediat după terminarea festivităţii, la plecare, puteai să-ţi auzi părinţii şi prietenii lor spunînd bancuri despre Stejarul de la Scorniceşti, sau bîrfind grangurii şi activiştii care participaseră la acţiune. Dar la ieşirea de la biserică nu se face acelaşi lucru? Nu se şoptesc povestioare şi observaţii uşor picante la adresa sacerdotului? Asta nu exclude prin nimic asumarea stării de veneraţie, de solemnitate, din timpul spectacolului religios.

Urmarea ca la carte a funcţionării mecanismului sacralităţii, care se scoboară în simboluri multiplicate şi integrate în viaţa de zi cu zi, e cravata roşie cu tricolor. Trebuia să „cinsteşti" acest simbol, prin virtuţi personale, prin continua perfecţionare, prin dragostea pentru adevăr, pentru patrie, pentru partid, prin oglindirea conduitei tale zilnice în

„Flutură în vînt, zălog de legămînt..."

valoarea simbolică a cravatei. Angajamentul pionieresc, rostit cu mîna pe drapel, sublinia cît se poate de limpede acest lucru: „...mă angajez să-mi iubesc patria, să învăţ bine, să fiu harnic şi disciplinat, să cinstesc cravata roşie cu tricolor". Cîntecul cu valoare de imn, care purta entuziasmul pionieresc pe aripi muzicale, era la fel de limpede: „Am cravata mea, sînt pionier / Şi mă mîndresc cu ea, sînt pionier, / Flutură în vînt, zălog de legămînt, / Întîiul meu cuvînt, de pionier". Cuvîntul de pionier era... sfînt, cum ar veni. În ordinea ideologică a vremii, era garanţia absolută a integrităţii morale, prima cărămidă de la edificiul personalităţii individuale care ajunge, la maturitate, la idealul atingerii nivelului de „revoluţionar de profesie". O purtare greşită, o notă slabă însemnau „pătarea" cravatei. Era foarte grav. Era macularea unui simbol sacru.

Ca mecanism de semnificare, cravata pionierului e o uniune simbolică, un mariaj sacru, al steagului roşu al Partidului Comunist Român, cu drapelul naţional. „Patriei să-i dăm onorul, / Şi-un avînt pionieresc. / Purpura şi tricolorul / În cravate se-mpletesc". Două obiecte esenţiale, de fapt cele mai importante elemente din repertoriul simbolic al naţiunii, se uneau într-o căldură şi o dragoste protectoare, care se aşezau cuminţi pe gîturile fragede ale copiilor patriei. O adevărată confirmare, asemănătoare, ca „gramatică" sacră, celei din creştinismul catolic. Dacă în catolicism confirmarea e o întărire a botezului, odată cu împlinirea vîrstei de şapte ani, în comunism, rostirea angajamentului şi primirea cravatei roşii cu tricolor reprezintă o întărire a „botezului" ateist, oficiat odată cu intrarea în rîndurile Organizaţiei Şoimilor Patriei. Dobîndirea statutului de pionier e o confirmare în toată regula a intrării în rîndul marii comunităţi a societăţii socialiste multilateral dezvoltate.

Vă mai amintiţi steagul pionieresc? Roşu, purtînd în centru emblema pionierilor, un ansamblu simbolic aducînd împreună flacăra ştiinţei şi a tehnicii, spicele de grîu ale holdelor mănoase ale patriei, roata dinţată a industrializării şi, evident, cartea deschisă, aşezată pe drapelul naţional. Toată această poveste minunată, spusă prin comprimări simbolice, se odihnea pe steagul roşu, mătăsos, fin şi plăcut la atingere, tivit cu franjuri galbene. Design-ul general al Organizaţiei Pionierilor, arsenalul simbolic al uniformelor, accesoriilor, insignelor, steagurilor, layout-ul revistei *Cutezătorii,* organul de presă care oglindea activitatea organizaţiei naţionale şi a celor zonale şi locale erau lucrări cu totul remarcabile la nivelul calităţii materialelor şi al execuţiei. Marele spectacol al imageriei organizaţiei avea parte de o viziune foarte coerentă la nivelul gîndirii de „brand", dar şi la nivelul calităţii detaliilor.

Una dintre cele mai bune dovezi ale acestei calităţi e faptul că, dacă aveai curaj să furi un drapel pionieresc, şi dacă se găsea vreo rudă sau vreun prieten care să se priceapă la croitorie, puteai să scoţi un şort la mare modă, să ieşi ţanţoş la fotbal, purtînd pe tine ceva foarte asemănător cu ce purta Ian Rush de la FC Liverpool.

Între 1985 şi 1989, la conducerea Consiliului Naţional al Organizaţiei Pionierilor s-a aflat Poliana Cristescu, soţia lui Nicu Ceauşescu. Pe seama ei circula una dintre cele mai subtile şi savuroase glume, cu trimitere spre capacităţile de savant chimist ale Elenei Ceauşescu. La întrebarea „Cum o cheamă pe nevasta lui Nicu Ceauşescu?", se răspundea dintr-o suflare: „Poliana Cristescu". Iar continuarea e legendară: „Nu. N-o cheamă aşa. Pe ea, de fapt, o cheamă Ana. Da' a polimerizat-o soacră-sa."

(va urma)

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

Cristina HERMEZIU

În căutarea melancoliei lui Michel Houellebecq

Ştirea a făcut înconjurul lumii, traducătorii lumii trudesc, repede, repede: Michel Houellebecq a obţinut premiul Goncourt 2010, pentru *La carte et le territoire* (Flammarion). Literatura e o afacere de... febrilitate. Ne ţine în priză ultimul Houellebecq?

O uşoară tandreţe faţă de personaje, îmbrăcată în ironie, colorează pe ici-pe colo tonalitatea egală, scriitura clasică, strunită, aproape rece. Aş spune că e o magistrală detaşare, de fapt, de lumea pe care o creează, cinismul lui Houellebecq n-a dispărut, ci s-a sublimat în detaşare empatică. Dacă Houellebecq excelează iarăşi, fără egal, este în a revela, în interiorul materiei de roman (şi o face ca şi cum romanul ar fi substanţa chimic revelatoare, ca în developarea clasică a fotografiei), osatura, sistemul lumii contemporane, angrenajele care o compun şi o fac să meargă înainte, formidabilul mecanism al acţiunilor umane pe această treaptă de evoluţie a istoriei. *La carte et le territoire* (Harta şi teritoriul) e presărată din loc în loc de cuvinte sau expresii scrise cursiv, subliniate anume de autor: *artiste revolté, travail angoissé sur la mort, qualité à l'ancienne,* consacrer *l'ensemble de sa vie à l'art, hommage au travail humain,* la crise des *subprimes, glamour, joli garçon*, retour aux *fondamentaux* de la nature, specialiste des *opérations* commando, redevenir *tendence, formation du prix* etc. Simpla lor înşiruire dă măsura colecţiei de poncifuri, clişee de corectitudine politică sau noţiuni-cheie care caracterizează societatea de azi – franceză şi occidentală, în general – şi pe care Houellebecq le arată cu degetul, aşa zis inofensiv-ilustrativ pe o pagină, de-a dreptul ironic pe alta, lucid peste tot. Considerat de majoritatea criticilor francezi drept cel mai reuşit roman al lui Houellebecq, *La carte et le territoire* respiră prea multă luciditate. Îmi aduc aminte de o replică a scriitorului, invitat prin 2005, la apariţia volumului *La possibilité d'une ile (Posibilitatea unei insule,* tradusă în 2006, la Polirom) în emisunea *Vol de nuit* a lui Patrick Poivre D'Arvor: „Care credeţi că este defectul dumneavoastră? – Sînt prea inteligent". Michel Houellebecq este prea inteligent şi ultima lui ficţiune *suferă* din această cauză. (Cred sincer că şi autorul suferă cu adevărat din această cauză, nu e doar o poză provocatoare, printre atîtea altele.) Pentru el, lumea e un puzzle (uşor) de descifrat, personajele lui închipuie compoziţia tabloului, dar autorul, ştiind deja ansamblul pe de rost, nu mai transmite plăcerea refacerii acestui puzzle, autorul pare că se plictiseşte cu superbie. Pagină după pagină, tot aştept acea jubilaţie lejeră, unda de graţie pe care o respira, cred, *Posibilitatea unei insule,* mai ales în descrierile lumii de mîine, unde Houellebecq reuşea să facă tensiunea cumva luminoasă, adînc neliniştitoare bineînţeles, dar incandescentă, plasmatică. *La carte et le territoire* s-a răcit, şi unii critici văd aici un semn bun. Toate filoanele există înăuntru, ca nişte minereuri preţioase solidificate împreună. E, în acelaşi timp, o satiră a mediului artistic, meditaţie asupra identităţii şi a viitorului societăţii mondializate, autoportret tulburător delegat mai multor personaje, sub forma unei naraţiuni clasice, dar abil prospective, care ne ţine în prezentul personajului principal şi în acelaşi timp în viitorul destinului său, fără bucle temporale distincte. Houellebecq a ştiut ce ingrediente să pună şi în ce cantitate, i-a dat apoi un bobîrnac, „ia uitaţi ce bulgăre perfect natural"... Şi atunci de ce lipseşte, la lectură, uimirea *(l'émerveillement),* ca în faţa gratuităţii dintotdeauna a literaturii? Deşi cinismul provocator din celelalte cărţi s-a temperat mult, deşi există pagini bulversante despre procesul de creaţie, despre fulguranţele şi metamorfozele acestei stări de graţie, ultimul roman al lui Houellebecq nu e destul de melancolic.

O definiţie personală a literaturii o aproximează ca fiind o materie subtilă în măsură să capteze/construiască revelaţii, nu neapărat grandioase, fie ele şi infinitezimale, de clipă, despre lumea viului şi neviului. Fiorul estetic şi fiorul metafizic, sînt, în ochii mei de cititor pasionat, de la sine înţeles, ingrediente obligatorii ale bunei literaturi, toate genurile la un loc. Revelaţia pe care mi-o dăruieşte ultimul roman al lui Houellebecq este aceea că mă aflu undeva într-un viitor al umanităţii şi, ca să aflu mai multe despre epoca de expansiune a mondializării, citesc cartea *La carte et le territoire* ca pe un document *sensibil* al epocii, în sensul de docu-ficţiune antropologică, perfectă reuşită în lumea cuvintelor a unei remodelări spectaculoase pe calculator, devenită între timp un fel de abecedar al acelui timp, tratatul literar de referinţă. *La carte et le territoire* va rămîne în istoria literaturii, indiscutabil. Ca un fel de biblie a timpului nostru, fără fior biblic.

tolo sport

Viaţă mai scurtă

Statisticile spun că obezitatea la copii s-ar fi dublat în ultimii opt ani. Ar fi cazul să se dubleze şi numărul flotărilor din şcoli?

Orele de sport din şcoală scad proporţional cu numărul de săli construite. Numărul şi salariile profesorilor de sport descresc, în timp ce investiţiile excentrice cresc. Terenurile de handbal au cu un metru mai puţin decît ar trebui să aibă, ceea ce l-a făcut pe Cristian Gaţu să exclame: „În 20 de ani, nimeni nu ne-a întrebat pe noi, cei din federaţii, nimic despre cum trebuie băgaţi banii publici în sport!". Aşadar, pregătim sălile pentru nunţi şi programa şcolară pentru viitorii bolnavi. O simplă privire statistică arată nu doar că România este statul european cu cea mai mare mortalitate a bolilor cardiovasculare, ci şi că, spre spaima în surdină a medicilor, media de vîrstă a infarcturilor înregistrate la Fundeni a scăzut spre 35-40 de ani, în mai puţin de 10 ani. Asta în timp ce Spania a calculat ca efect colateral, dar impresionant, al programului său sportiv naţional, faptul că media de înălţime a populaţiei a crescut cu peste 7 cm în ultimul deceniu. Dar cine are nevoie de lungani?

Cătălin TOLONTAN

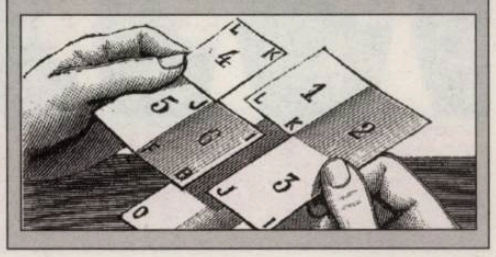

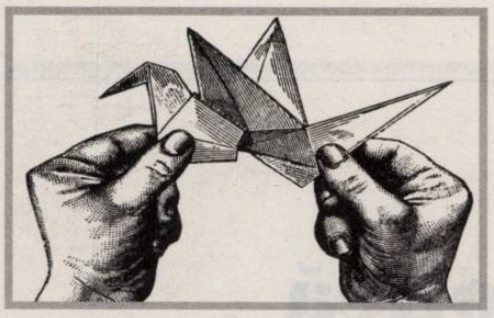

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Cutremurul vine cînd vrea el

Mai multe mici seisme produse în Vrancea la sfîrşitul lunii noiembrie au reaprins bucuriile catastrofice ale babelor şi televiziunilor. Au reînviat prezicătorii, şi jurnaliştii care fac audienţă de pe urma lor au exultat. Au început din nou să-i gîdile şi pe specialiştii cei adevăraţi, doar-doar le-or mai scăpa nişte afirmaţii pe baza cărora să se poată face apoi supoziţii şi interpretări catastrofice. Şi există destui oameni de ştiinţă care se pretează la acest joc cu inevitabile efecte panicarde. Unii vorbesc ambiguu, alţii spun de-a dreptul prăpăstii. Au fost reciclate şi grozăviile unor seismologi din Ucraina, care avertizau în septembrie că „un cutremur devastator va zgudui zona Vrancea în perioada următoare". Un asemenea expert ucrainean trecea în revistă ultimele cutremure mari din Vrancea şi deducea că se apropie de final ciclul lor de repetiţie, deci că trebuie să ne aşteptăm la ceva rău. Pornind de la asemenea afirmaţii, un ziar ucrainean ale cărui ştiri au fost preluate şi de presa noastră extindea pericolul la zona Crimeei unde, chipurile, ar urma să se producă un cutremur cu magnitudinea de 9-10 grade. Antena 3 titra pe burtieră în plină emisiune de ştiri: „România ameninţată de cutremur". Ce să mai spunem de OTV care, pentru orice eventualitate, a inventat de cîtva timp un urmaş al celebrului prezicător în domeniu, Vergil Hîncu. Noul cutremurolog de minţi slabe se numeşte Ioan Istrate şi prevede seisme devastatoare ce vor fi între 1 şi 3 noaptea, iar OTV întreabă: „Credeţi că marele cutremur va avea loc în noaptea asta?". Pe site-uri obscure am descoperit şi formule de genul: „Cutremurele din diverse zone ale globului se apropie destul de suspect de România". Vasăzică e o conspiraţie.

Dincolo de toate mai există şi un Institut Român de Seismologie Aplicată, care e de fapt o societate comercială ce vinde avertizoare seismice. Mai nou, respectiva firmă a inventat avertizarea prin e-mail, iar pentru abonaţi oferă şi *acces la prognoze seismice*. Mai-marii acestui institut sînt trataţi de presă drept surse ştiinţifice autorizate şi independente în materie de seisme.

În fine, există şi o sursă care are toate datele să fie credibilă. E vorba de directorul Institutului Naţional de Fizică a Pămîntului, Gheorghe Mărmureanu, cel care dezminte adesea mulţimea prăpăstiilor, dar care nu se abţine de la a face, la rîndul lui, preziceri hazardate: „Nu este aproape un cutremur peste 7". Suspicioşii îşi închipuie că el nu poate spune adevărul. Ei bine, el chiar nu poate spune adevărul, dar nu pentru că n-are voie, ci pentru că nu-l ştie. Adevărul incontestabil e că instrumentele ştiinţifice actuale nu permit prezicerea unui seism. Asta ar trebui să spună Gheorghe Mărmureanu, şi nu altceva. Singurele pseudopreviziuni care se pot face sînt cele statistice, bazate pe periodicitatea cutremurelor anterioare dintr-o anumită zonă. Ceea ce, de fapt, nu înseamnă nimic şi nu foloseşte nimănui.

Pe de altă parte, nici avertizarea seismică rapidă, deşi bazată pe date reale, nu poate folosi oamenilor. De exemplu, un bucureştean poate fi avertizat, în cel mai bun caz, cu 30 de secunde înainte de venirea cutremurului. Asta pentru că undele radio transmise pagerului său de la centrele de înregistrare din zona Vrancea ajung înaintea undelor seismice (S) care se transmit prin scoarţa pămîntului. Nu i se poate spune însă cît de puternic va fi cutremurul la Bucureşti (şi omul se poate alarma degeaba), iar timpul de care dispune e cam acela în care poate ajunge pe scara blocului, adică fix acolo unde riscurile sînt mai mari. Sistemul de avertizare poate folosi însă pentru deconectarea automată a unor instalaţii industriale importante.

Mai e de observat că, adesea, în euforia catastrofistă a presei, apare o inflaţie a gradelor pe scara Richter şi o confuzie între magnitudine şi intensitate. Se vorbeşte cu uşurinţă de gradele 9 şi 10 pe scara Richter, iar unii urcă cifrele şi mai sus. A vorbi de gradul 11 pe această scară e ca şi cum ai spune că o boală produce pacienţilor febră de 100° C. Aşa ceva nu se poate. Omul moare înainte, iar un cutremur atît de mare nu se poate produce din simplul motiv că scoarţa Pămîntului nu suportă o astfel de acumulare de tensiune (ea se eliberează înainte).

Pentru jurnaliştii grăbiţi şi inflamaţi ar mai fi de precizat şi că scara Richter e logaritmică şi, de exemplu, un cutremur de 5 grade e cam de 10 ori mai puternic decît unul de 4 grade. Cel mai mare cutremur înregistrat vreodată a fost în 1960 în Chile (cu magnitudinea de 9,5) şi calculele spun că energia lui a fost un sfert din energia tuturor cutremurelor de pe glob produse într-o perioadă de 80 de ani. E vorba de un cataclism care dărîmă nu doar casele, ci şi munţii, iar aşa ceva nu se produce decît extrem de rar, pe marginile Pacificului, şi nu în biata Crimee.

Dacă mai vreţi însă ipoteze ştiinţifice de speculat în sens catastrofic, vă pot spune că există una potrivit căreia activitatea seismică din Vrancea anunţă, de fapt, erupţia unui viitor vulcan. Ipoteză bazată pe observaţia că o serie de vulcani au devenit activi la intervale geologice relativ regulate şi tot mai recente, pornind dinspre munţii Maramureşului spre munţii Harghita, unde a fost ultimul vulcan activ (acolo unde astăzi e lacul Sf. Ana). Următorul ar putea fi deci în Vrancea. Iar vulcanul acesta poate erupe peste 500 de mii de ani sau, de ce nu, săptămîna viitoare...

ready made

„Biblioteca nouă, publicaţie periodică de popularizare, ce apărea în 1896 la Craiova, anunţa pe coperta întîiei broşuri (*Mazepa* de Byron, în traducerea lui Coşbuc), un concurs intitulat: *«al cui e ochiul?»* Numărul doi al publicaţiei, cuprinzînd două pitoreşti contribuţii de istorie literară, *Boscărie* şi *O serbare la Iaşi în 1834* de O. Lugoşanu, reproduce din nou ochiul misterios şi sub el rezultatul concursului. Din 889 de buletine, 583 indicau pe Odobescu, 65 pe Păun-Pincio, 129 pe Alecsandri, 89 pe N. Beldiceanu, 22 pe Vasile Conta şi 1 singur pe adevăratul posesor al ochiului, pe Eminescu. Cîştigătorul concursului e C. L. Naumescu din Bucureşti, str. Poetului 1 bis."

Perpessicius, *Menţiuni de istoriografie literară şi folclor (1948-1956),* Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1957

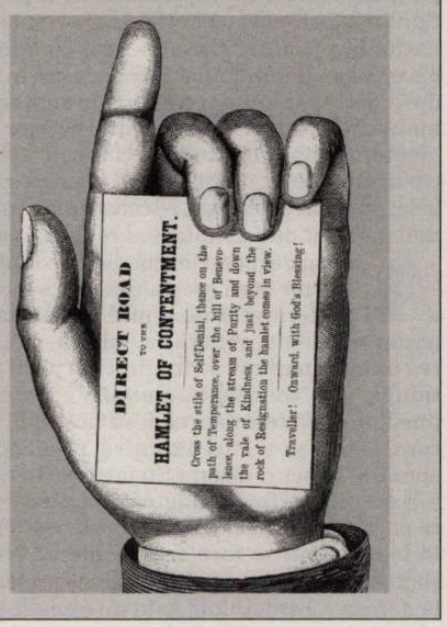

PUBLICITATE

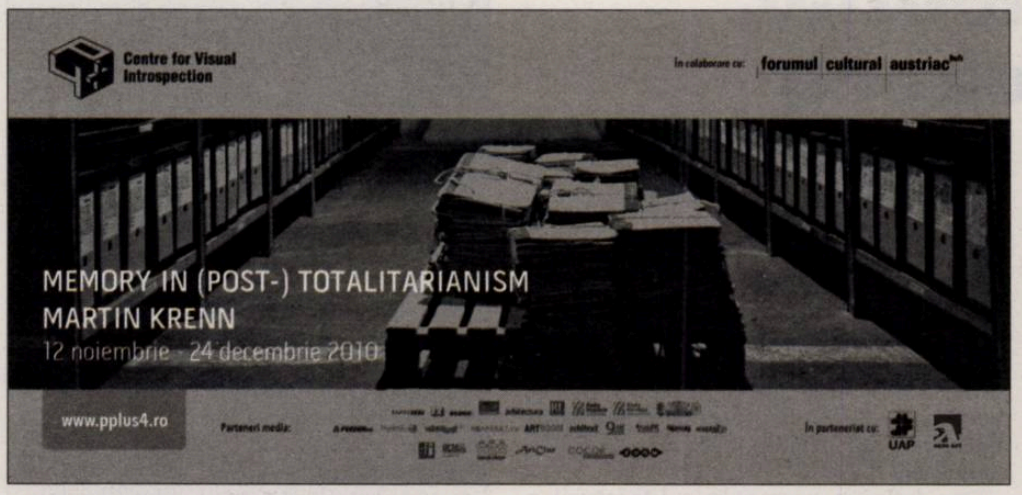

PUBLICITATE

PUBLICITATE

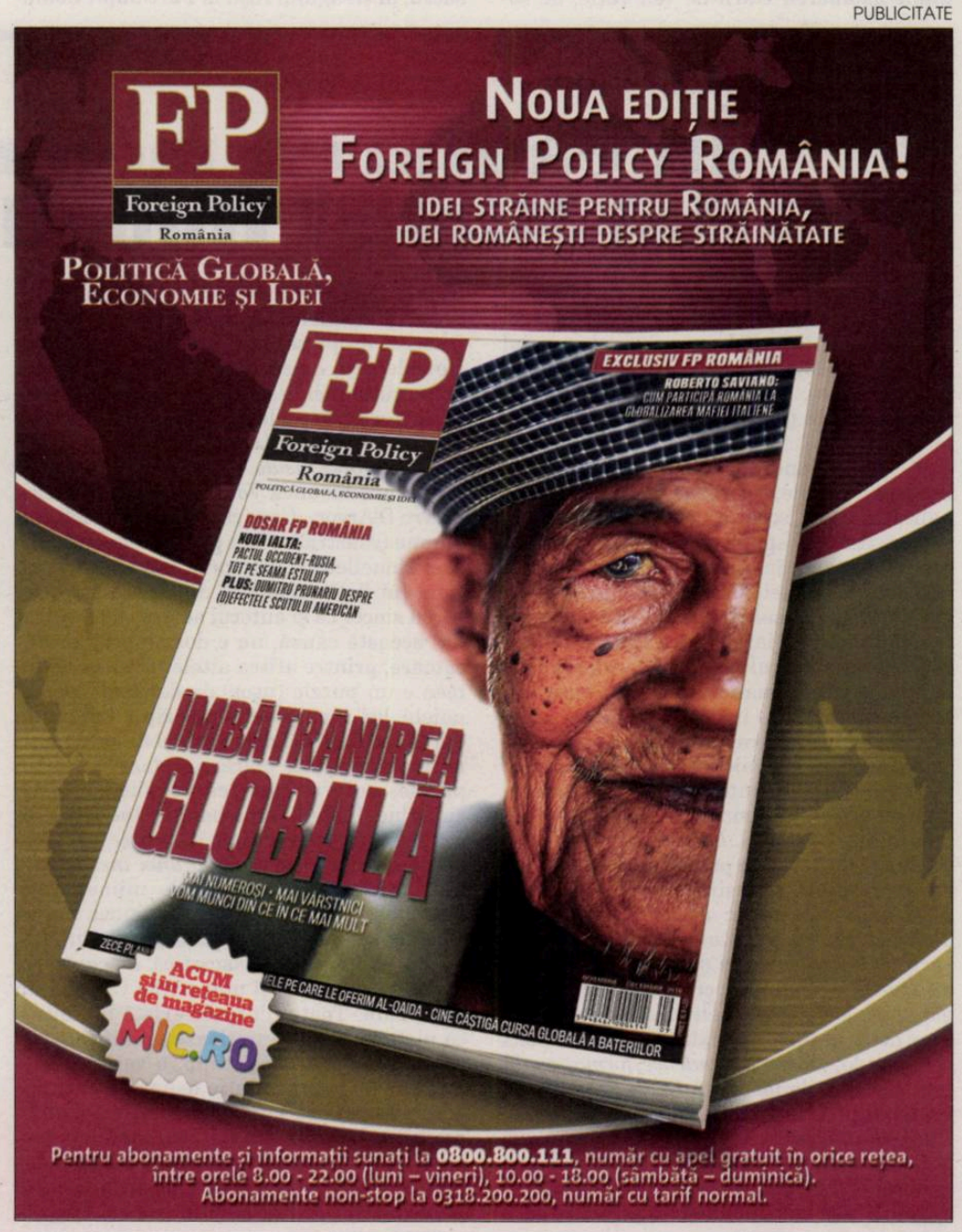

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Covorul multicultural

– Cum a ieşit cursul? – o întreb eu pe M., o fostă studentă, trăitoare la Paris.

– Nu a fost un curs, a fost un fel de training, cerut de administraţia locală dintr-un arondisment din Paris.

– Ca să ce?

– Ca să-i cunoască mai bine pe cei din Europa de Est, că au mulţi emigranţi de pe la noi şi nu se prea înţeleg cu ei... Aşa că scopul a fost să-i lămurim ce-i cu est-europenii, comunicare interculturală şi toate celea...

– Şi aţi reuşit?

– Eu aşa am crezut, pînă în ultima zi cînd au venit întrebările lor şi cînd mi-am dat seama că mai tot ceea ce le-am spus eu au ascultat mai mult din politeţe. Ei aveau problemele lor foarte concrete, la care aşteptau de la noi soluţii la fel de concrete.

Şi prietena mea îmi relatează o serie de istorioare care mai de care mai pilduitoare, dar mă voi opri doar la prima.

Nici nu au apucat bine conferenţiarii să dea cuvîntul sălii pentru întrebări, că un administrator de bloc, dublat de un reprezentant al poliţiei de proximitate, evident exasperaţi şi unul şi altul, au povestit cu sufletul la gură următoarea scenă: în fiecare duminică dimineaţa, o doamnă care stă la etajul opt coboară cu un covor în braţe, îl întinde pe iarba din faţa blocului şi se apucă să-l frece cu nişte perii şi săpun: *Ça c'fait pas!* – se holbează poliţistul. „Aşa ceva nu se face, e total absurd! Dar nu putem să-i facem nimic, că altminteri e politicoasă, nu deranjează pe nimeni" – completează administratorul. „Aşa că nu ştim ce să-i facem, că în fiecare duminică primim telefoane din bloc la postul de poliţie" – îşi explică poliţistul oful său. Şi amîndoi au vrut să ştie de la „specialişti" dacă: 1) e ceva cultural în chestia asta cu covorul sau 2) femeia e nebună sau 3) pur şi simplu îşi bate joc de noi.

Nu am întrebat-o pe M. cum s-a descurcat, căci am văzut-o evident încurcată. Adevărul e că nu aş fi vrut să fiu în locul ei. Ce să spui, că e „ceva cultural", că adică aşa sînt femeile române, au asta în sînge, au, n-au treabă, în fiecare duminică la ora 10 fix scot covorul din casă, caută cel mai apropiat colţ de iarbă şi dă-i şi freacă? Cunosc o groază de românce la Paris care nu spală covorul pe gazonul din faţa casei în fiecare duminică. Pe de altă parte, nu e greu să regăseşti în această întîmplare pathosul bunei gospodine de la ţară (şi nu numai), dăruită trup şi suflet îngrijirii casei. Poate că femeia din poveste chiar dorea să le demonstreze noilor săi vecini francezi că ea e gospodină, că e curată, adică nu ca „ăia", ştim noi cine... Singurul lucru cert şi care putea fi spus era că femeia nu era nici nebună, nici rău intenţionată. „Cam asta le-am explicat şi eu" – îmi mărturiseşte M. „Doar că m-au întrebat şi mai disperaţi: «Bine, şi atunci noi ce facem?» La care n-am ştiut ce să le mai spun..."

Cam asta este, într-un fel, problema multiculturalismului, pentru oamenii de rînd: toată lumea se confruntă cu astfel de întîmplări şi nimeni nu ştie modul lor de utilizare dacă acestea ies din sfera pitorescului. Mergînd un pas mai departe, dăm imediat peste originea multor tensiuni sau chiar conflicte generate de astfel de situaţii benigne: natura distincţiei spaţiu public – spaţiu privat. Pentru europeni, pentru oamenii „civilizaţi" adică, această împărţire este aproape naturală, precum aceea dintre apă şi ţărm sau dintre cîmpie şi deal. Iar fiecare spaţiu are legile sale, care ţin de natura sa, aşa cum nimeni ca să le rezolve problema. Iar aceştia, neînţelegînd nimic, cer sprijinul şefilor lor. Şi uite aşa, din şef în şef, pînă cînd într-o zi unul dintre ei ajunge să i se plîngă doamnei Merkel care, excedată la rîndul său, anunţă lumii că multiculturalismul a eşuat.

Nu, nu vreau să spun că aşa s-au petrecut lucrurile şi că un amărît de covor a dus la o astfel de declaraţie capitală! Dar, aşa

Aşa cum iadul este pavat cu bune intenţii, şi multiculturalismul este populat de multe covoare, baticuri şi cîte şi mai cîte alte neînţelegeri similare.

nu se mişcă în apă la fel cum se mişcă pe pămînt. Ce e aşa de greu de priceput? De ce oamenii ăştia se apucă atunci să înoate pe uscat? De ce îşi curăţă, de pildă, covorul *afară*, cînd acest lucru se face *înăuntru?* Această transgresare a frontierelor şi amestec al spaţiilor produc ceea ce antropologii numesc *poluare simbolică*, iar aceasta generează oriunde şi oricînd spaimă şi agresivitate. Şi cere măsuri reparatorii.

Pînă la a ajunge deci la celălalt spaţiu definitoriu, cel major al drepturilor Omului, care poate – şi trebuie – să preocupe statele şi instituţiile de drept, multiculturalitatea minoră dar echivocă a covorului mănîncă astfel zilele cetăţenilor de rînd. Care cer atunci sprijinul administratorului de bloc şi al poliţistului de proximitate cum iadul este pavat cu bune intenţii, şi multiculturalismul este populat de multe covoare, baticuri şi cîte şi mai cîte alte neînţelegeri similare. Toate acestea ne aduc aminte că multiculturalismul rămîne doar o astfel de „bună intenţie" dacă nu este însoţit şi de o comunicare interculturală grijulie şi răbdătoare. Iar asta este treaba noastră, a tuturor, şi nu putem să o delegăm pur şi simplu şi integral „factorilor în drept"!

Poate că, în aceste condiţii, Uniunea Europeană ar trebui să lanseze următorul anunţ global: *Societate multiculturală în criză caută traineri competenţi!* Sau poate „cetăţeni competenţi"?...

PUBLICITATE

BUCURIA ÎȚI ACCELEREAZĂ PULSUL.

Bucuria este, mai presus de orice, un vânător de senzații, dar apreciază și plăcerile rafinate ale vieții. Noul BMW X5 reprezintă superlativul celor două lumi. Un SAV electrizant, echipat cu un motor de 245-cai putere, care îți menține pulsul la cote înalte. Adrenalină într-un ambalaj incitant: noul BMW X5 cu 0% dobândă* prin BMW Financial Services și taxă de înmatriculare 0. **www.bmw-bavaria.ro**

NOUL BMW X5, EDIȚIA BAVARIA BASIC, 39.980 EURO + TVA, PRIN DEALERII AUTOMOBILE BAVARIA.

BMW EfficientDynamics
X5 xDrive 30d | 7,4 l/100 km | 180 kW (245 PS)

* Leasing financiar prin UniCredit Leasing Corporation IFN SA, 12 luni, DAE 7,6% p.a.

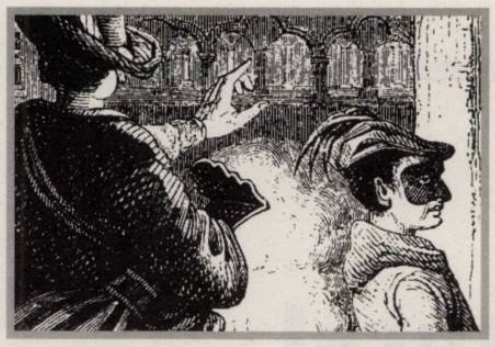

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Cel mai neiubit dintre pământeni?

De puţină vreme, un personaj anume din vecinătatea noastră a intrat în cel de-al 90-lea an de viaţă, într-o discreţie absolută. S-ar fi vorbit mai mult la o aniversare chiar şi de-ar fi fost vorba despre cea mai obscură vedetă pop a României; *mass-media* ar fi fost mai atente şi la unchiul de gradul doi al verişoarei de gradul trei al unei starlete de prima mînă. Dar nu: în cazul despre care scriu a fost o stranie tăcere, ca şi cum am avea dubii că acest om există cu adevărat – deşi el trăieşte, din toamna lui 1921 şi pînă în prezent, şi deşi e omul care adună sub tîmplele-i ridate şi în ochii-i blînzi cîteva lungi şi întortocheate capitole de istorie naţională, pe care le-a trăit *sur le vif*. Acest om e Regele Mihai.

Moştenind ţinuta zveltă a tatălui şi bunicului său (regii Carol al II-lea, respectiv Ferdinand) şi firea introvertită a mamei sale (regina Elena, fiică a regelui Constantin al Greciei), Mihai parc-ar fi fost cel mai neiubit dintre pămînteni. În iunie 1928, cînd mariajul părinţilor săi a fost anulat, fiul Mihai a rămas în România, iar mama sa a fost „elegant" forţată să ia drumul Italiei. De-a lungul anilor '30, relaţiile dintre tată şi fiu au fost încordate, şi aşa au rămas, deşi Carol al II-lea a ţinut, în felul lui, la copil. Mai apoi, după 1940, regina-mamă Elena s-a întors acasă, dar Mihai a rămas, ca depozitar al prerogativelor regale, în „grija" noului Conducător al statului: generalul (mai apoi mareşalul, din august '41) Ion Antonescu. Între Regele Mihai şi *Conducătorul* Antonescu a fost o reciprocă neîncredere şi suspiciune. Deşi mareşalul rîdea greu, probabil că s-ar fi distrat cu zgomot dacă cineva i-ar fi spus că într-o zi el va fi arestat din ordinul băietanului bălai şi taciturn; or, exact aceasta s-a întîmplat pe 23 August '44 – dată care încă-i mai împarte pe români, în mod nejustificat, în tabere opuse. Detractorii lui Mihai (specie care de-atunci n-a fost niciodată în pericol de extincţie) spun că episodul din 23 August ar fi deschis calea comunizării României – o aserţiune nedreaptă, răuvoitoare şi ineptă. Este halucinant cum nostalgicii legionari, antonescienii din convingere sau comuniştii, cu toate deosebirile dintre ei, şi-au găsit un ţap ispăşitor comun: Regele Mihai. Cu toţii au avut un dinte împotriva lui, din cine ştie ce motive.

Regele Mihai, la (aproape) 90 de ani.

În rezumat: naziştii lui Hitler nu l-au iubit, deşi aveau nevoie de el. Sovieticii lui Stalin nu l-au iubit nici ei, o vreme tolerîndu-l din nevoie. În vara lui 1947, presa americană îl numea pe regele României „un *puppet king* al comuniştilor" – asta în timp ce Ana Pauker ajungea în lunile următoare pe coperta revistei *Time*, ca mare performeră politică (ea a fost prima română acolo; a doua avea să fie Nadia Comăneci, în 1976!). În noiembrie '47, ajuns la Londra, i-a fost peste putinţă lui Mihai să afle ceva de la experimentaţii oameni politici britanici cu care s-a întîlnit; rînd pe rînd, aceştia s-au fofilat şi n-au spus nimic junelui rege, chit că ei ştiau cum căzuseră cărţile geopolitice în Europa. Deşi Regele Mihai fusese decorat atît de *generalissimul* Stalin cît şi de preşedintele Truman cu cele mai înalte distincţii de război, atît sovieticii cît şi occidentalii au răsuflat uşuraţi în momentul în care, pe 4 ianuarie '48, acest tînăr ex-rege a părăsit România – deşi românii, dac-ar fi fost întrebaţi, ar fi fost de partea lui, şi nu de cea a izgonitorilor.

Apoi, generaţiile succesive de tineri români au fost învăţaţi în şcoală să creadă că acest rege – şi toţi din spiţa sa – au fost *paraziţi*, dacă nu chiar *vipere*, pe trupul virginal al ţării. Rodul parşiv al acestor aberaţii s-a văzut după 1990, cînd regelui nu i-a fost uşor să revină fie şi ca turist în ţară, după blocaje la scara avionului şi după urmăriri cu girofar pe autostradă. Şi anii s-au scurs... Fatalmente, legea firii ne spune că într-o zi vom vorbi despre Regele Mihai la timpul trecut. Atunci se vor găsi inevitabilii limbuţi care să-l regrete volubili – după ce l-au hulit o viaţă întreagă. Apoi tabloidele se vor grăbi să-i inventarieze averea şi să i-o împartă, cu zîzanie, între rudele de gradul I. Apoi o să apară contestatarii. Pentru că nici azi, în viaţă fiind, Regele Mihai nu-i ferit de tot felul de fente la ofsaid: fie din partea mondenului de serviciu Paul „de România" Lambrino (despre care am mai scris), fie din partea nou apărutului ins neamţ (despre care n-o să scriu vreodată, sper) care se recomandă a fi fiul de şoc din flori de soc al fostului suveran. Prevăd, în anii ce vin, aprige lupte pentru moştenirea – materială şi simbolică – a Casei Regale; pregătiţi-vă de surprize.

Dar, pînă atunci, încă nu-i prea tîrziu ca acestui om de 89 de ani trecuţi să-i arătăm ceva din gratitudinea pe care o merită.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

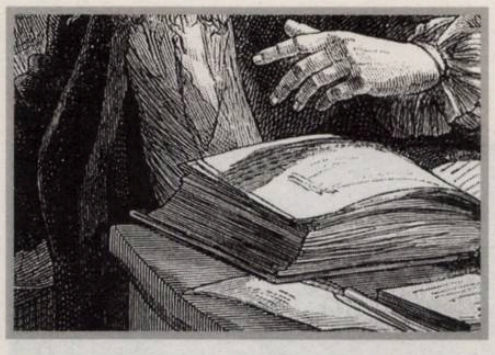

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Costache – „spărgătorul de case"

La începutul secolului al XIX-lea, presa, cu mesajul ei mai degrabă vulgarizator decît „elitist", pune Biserica într-o nouă dilemă: cum să facă faţă atîtor tentaţii colportate de foiletoanele atît de prizate de public? Dilema se rezolvă, pentru o bucată de vreme, prin editarea unei gazete „bisericeşti" în care foiletoanele „ieftine" şi pline de patetism amoros sînt înlocuite cu „piese" pline de morală, dar la fel de patetice. Iată un fragment dintr-o „piesă" cu iz caragialesc, intitulată „O scrisoare către un prieten spărgător de case":

„Prietene de n'ai fi meritat, prin vechiul priteşug ca să-ţi voiesc binele totdeauna, acum cînd, umblînd ameţit pe ţărmurile unei prăpăstii adînci, eşti aproape de pierzanie aş tăcea. Ai uitat, scumpul mieu, ceasurile de fericire care bătea pentru noi în petrecerile cîmpeneşti împreună? Nu-ţi mai aduci aminte de mulţămirile ce ni le pricinuia virtutea cînd puteam fi folositori, fraţilor noştri oamenii? Mă cunoşti că sînt un moralist posac, iubesc natura şi plăcerile ei, dar cinstesc oamenii şi vătămarea omenirii îmi cruntează inima...

Ştii bine că acela care vătamă năravurile unei familii, vătămăni statul, acela care toarnă otrava păcatului peste un mădular, otrăveşte tot trupul. Din numărul acestor ticăloşi eşti tu om stricat! Patima te-a tîrît ca să semeni blestemul între semeni. Năravurile tale din iad a molepsit pe o fiinţă care acum este părtaşă ruşinoaselor tale fapte. Te-ai ţinut norocit, ticălosule, că ai putut birui pe o femee slabă, care nici odată nu poate fi a ta şi care este legată cu sfintele legături de altul. Şi apoi această călcare de cele sfinte, această tîlhărească hrănire a dreptului strein numeşti tu dragoste? Dragoste! Dacă aceasta este dragoste, spune-mi, te rog, ce este ura? Ai făcut pe nenorocitul objet al dobitoceştilor patimi ca să nu o mai respecteze oamenii cinstiţi, ai făcut-o să nu mai poată căuta cu ochii credinţii în faţa soţului ei, şi apoi pe această nenorocită căriia i-ai rădicat fericirea nevinovăţiei, pacea sufletului şi bucuria căsnicii, pe această nenorocită, zici tu că o iubeşti?!... Niciodată un duh mai rău n-a putut să spuie o minciună mai mare. Dragoste – cum? Dragoste să fie aceasta? Ha! Desfrînare, desfrînarea este cea ce te-a pierdut. Tu nu iubeşti pe Irena, tu iubeşti pe muere...

Socoteşti Costache, cîţi şi cîte ar fi putut să rămîie virtuoşi fără pilda cea rea ce ai dat-o tu. După cîteva sute de ani se vor mai naşte poate oameni în cari să curgă umezeala otrăvii prin amăgirea ta...

Socoteşti că casa aceasta era odinioară un templu al liniştii şi al virtuţii pe care tu nenorocitule l-ai dărîmat, ai necinstit nevinovăţia şi ai aprins răotatea. Aici trăia odată o nevastă cinstită, carele se slăvia de cel mai bun dintre bărbaţi. O inimă, un cuget era odată aici; o dragoste ne însufleţia pe două inimi unite; un priteşug şi mai preţios decît dragostea, nobila fericitelor sintimente.

În acest loc de fericire omenească, în această putere a norocirii a intrat Costache, povăţuit de mîna prietenului; fără bănuială prietenul înfăţişază nevestii sale pe ucigătorul său.

O, Costache! – subt sfîntul nume de priteşug ai dobîndit tu încredinţarea unei femei a căria suflet era cu mult mai curat ca să poată hrăni vreo bănuială; ea a încredinţat vînzătorului tău piept nişte mici supărări, cari sînt obicinuite în viaţa casnică; tu încă te-ai priceput a le mări cu o diavolească răotate, şi ai descoperit cusururi în prietenul tău pe care nu le avea: ca să răceşti şi să dezghini jumătatea inimii, insului mieu. Pe mine m-ai defăimat, pe dînsa ai linguşit-o, pe tine te-ai înfăţişat subt masca cea mai plăcută; toate armele cele mai puternice ale înşelătoriei le-ai uneltit ca să biruieşti nevinovăţia. Te-ai asemuit înfricoşatului şarpe care linge prada mai nainte de ce ar înghiţi-o. Nevinovata – care nu cunoştea amăgirea – simte energhia otrăvii, se dă, cade, şi pacea, şi fericirea sînt pierdute pentru totdeauna...

Rîde! – Aceasta n-a fost decît o slăbiciune de modă. Otrava ta a fost gătită cu miere şi vîrful cuţitului tău, poleit cu aur. – Ucigătorule de familie întreagă! Nu mă mai numi prietenul tău; tu nu eşti om, eşti monstru. – Du-te! Ticălosule! – Du-te, însoţeşte-te cu şerpii şi nici şerpii nu te vor voi. Piei! – Tu nu mai eşti vrednic de adio."

Într-o epocă în care divorţul este o realitate cotidiană, cînd Biserica pierde teren în faţa „aparenţelor" novatoare, biciul şi recluziunea capătă sensul moralului de gazetă. *Vestitorul Besericesc*, prin pana arhiereului Dionisie al Buzăului, scrie povestioare moraliceşti, cu speranţa că sufletele dornice de „novitale" le vor gusta. Cît despre Costache... încă îşi varsă otrava „prin amăgire"... doar că nu ne mai pasă.

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Cronică fantasistă

„O sumă colosală de vase de comerciu, încărcate cu mărfuri de toate speciele, plutesc, în sus şi-n jos, pe Dîmboviţa canalizată; stradele, pavate cu tuciu, sînt brăzdate, de la un capăt al cetăţii pînă la celalt, de o mulţime monstruoasă de linii de tramways; pe d-asupra capetelor bunilor cetăţeni, se-ncrucişează-n aer, în lung şi-n lat, după sistema engleză, şinele unui număr nenumărabil de căi ferate şi o sumă absurdă de fabrici, în întrul cărora mii de drugi de fier, milioane de roate cu dinţi funcţionează necontenit cu o regularitate de desperat.

Sublimă civilizaţiune!

Pretutindeni fier şi oţel.

Trebuie să ştiţi, doamnelor şi domnilor, că nimic din toate acestea nu se vedea altădată pe aci. Capitala noastră nu era decît o imensă grămădire de case acoperite cu olane sau şindrilă, pardosite cu cărămidă sau pămînt, urîte, ne-ngrijite şi neconfortabile, aşezate pe o vastă mocirlă (...)

Necioplirea, uitarea de sine, sărăcia, barbaria domniră mult timp asupra acestor locuri; dar, în fine, luară fuga-nspăimîntate, cînd prima locomobile a doctorului Strousberg, urlînd ca o turbată şi aruncînd, prin gura coşului ei funinginit, nori negri de fum şi aburi, veni să ne puie pe bracie pe cîţiva fii amabili ai preaiubitului *Vaterland*.

Să cetim cu respect această frumoasă pagină de istorie modernă; să ne amintim cu venerare d-acea minunată epocă, în care ni se dete să-nghiţim, şi-nghiţirăm, cupa delicioasă a civilizaţiunei, întocmai cum li se dă să-nghită şi-nghit copiii mici doctoriile de friguri. Să aruncăm privirile în jurul nostru, să respirăm cu sete aerul curat al civilizaţiunei şi să surîdem, tîmpiţi de fericire, după obiceiul pămîntului!"

I.L. Caragiale, în *Ghimpele*, 28 iulie 1874; după *Opere*, vol. IV, ediţie îngrijită de Şerban Cioculescu, Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II", 1938

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Bonele din viața noastră

Nu-i deloc o treabă aşa simplă să alegi o bonă pentru copilul tău. Întîi ai frisoane la gîndul că-ţi vei lăsa ce ai mai scump în viaţă pe mîna unei străine: oricît de multe referinţe şi dovezi de bună purtare ar avea, tot o străină este. Apoi, la gîndul că, vrei nu vrei, va petrece cu ea mai mult timp decît cu tine, părintele lui, şi că este posibil ca acest timp să acopere evenimente importante din viaţa lui, la care tu nu vei participa: primul cuvînt, primul pas, prima poezie, primul „te rog frumos" spus clar şi răspicat. Şi, în sfîrşit, după ce reuşeşti cît de cît să te împaci cu ideea că va trebui totuşi să o faci, începi trasarea profilului ideal, iar în cap începe să-ţi joace ameţitor tot felul de standarde, limite, cerinţe, reguli, bariere şi, nu în ultimul rînd, cifre care să descrie un program şi un salariu rezonabil.

Ce vreau de la o bonă? Ce vîrstă ar trebui să aibă ca să facă faţă tuturor cerinţelor? Dacă e foarte tînără, nu are experienţă în îngrijirea copiilor, dar face faţă unui program alert. Dacă este de vîrstă mijlocie, are experienţă, are răbdare, dar are şi obligaţii familiale care nu-i vor permite să aibă un orar prelungit. O doamnă pensionată are experienţă, are răbdare, are timp liber, dar nu e foarte sigur că poate face faţă unor eforturi fizice, timp îndelungat. Apoi, care ar trebui să fie nivelul ideal de educaţie al bonei? În primul rînd, e obligatoriu să ştie detalii despre îngrijirea şi supravegherea unui copil: hrană, somn, plimbări în aer liber, prim ajutor, tot ce ţine de protecţia lui fizică. Aş vrea, apoi, desigur, ca în preajma copilului meu, chiar şi de numai cîteva luni, să se vorbească, pe cît posibil, corect româneşte. Pe măsură ce copilul creşte, aş vrea să ştie şi niscaiva

O voi trata ca pe un membru al familiei, încurajînd-o să ia decizii?

poezii şi cîntece, să mă ajute în întărirea unor deprinderi şi cunoştinţe, să-l ajute la îndeplinirea responsabilităţilor pe care le are de la grădiniţă. Cu cît standardele mele privind nivelul de educaţie al bonei este mai ridicat, cu atît problemele în alegerea ei se diversifică: o bonă cu studii de specialitate – de pedagogie, psihologie – sau cu experienţă foarte multă în domeniu va cere un salariu pe măsura serviciilor complexe pe care mi le va oferi. O persoană cu studii superioare nu e sigur că se va adapta cu uşurinţă la statutul de bonă, inferior pregătirii şi aspiraţiilor sale.

Cred, însă, dincolo de toate cele enumerate mai sus, că una dintre cele mai importante probleme care se pune în relaţia dintre părinte şi bonă este aceea a statutului pe care aceasta din urmă îl va avea în familie: petrecînd atît de mult timp cu copilul, 8, 10 ore, uneori chiar şi 12, trebuie să ştiu, ca părinte, că bona va deveni în viaţa copilului meu o persoană de referinţă. O mamă substitut. O voi trata ca pe un angajat care va trebui să îşi asume responsabilităţi, dar cu o autoritate diminuată de faptul că deciziile îmi aparţin? O voi trata ca pe un membru al familiei, încurajînd-o să ia decizii, să aibă iniţiative şi să-şi expună punctele de vedere? Nu e deloc simplu să ai răspunsuri ferme, corecte, la toate întrebările. Una peste alta, nu e deloc simplu, nici pentru mine, nici pentru copilul meu, să acceptăm ideea că pentru a avea toate cele necesare traiului, eu trebuie să muncesc mult, iar el să stea departe de mine. Preţul pe care îl plătim amîndoi este unul destul de mare. Doar o bonă care să-l iubească, să-l îngrijească, să-l apere şi să se joace cu el, aşa cum aş face-o eu, ar mai putea să ne facă, din cînd în cînd, să mai uităm de preţ. Indiferent de vîrstă, experienţă, studii.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

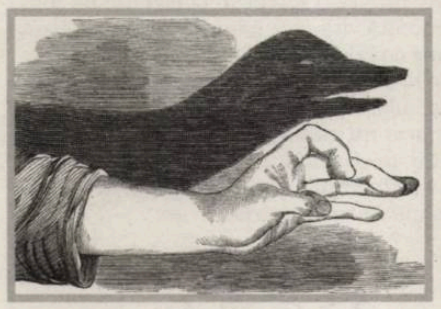

Iaromira POPOVICI

bazar

Adolescenţi horror, în filme

Am văzut, recent, două filme cu adolescenţi, care, pe scurt, m-au îngrozit: *Twelve* (Joel Schumacher, 2010) şi *The Social Network* (David Fincher, 2010). Nu prin calitatea lor, care, de altfel, nu e deloc asemănătoare (dacă *Twelve* e, în opinia mea, un eşec, *The Social Network* e un film posibil), ci prin personajele celor două producţii.

Twelve ecranizează romanul lui Nick McDonell şi descrie o comunitate de adolescenţi de bani gata, care se droghează, ajungînd pînă la crimă. E genul de film în care cu greu găseşti un personaj pozitiv, cu care să te poţi identifica. White Mike (Chace Crawford) ar putea fi unul, dacă l-am judeca conform unei grile schematice: e aproape singurul care nu se droghează.

Dar, de fapt, el e mai rău decît toţi ceilalţi: Mike e *drug dealer*-ul, cel care împarte droguri, inclusiv foarte puternicul *Twelve,* celorlalţi adolescenţi. De ce a ales aparent încîntătorul Mike această cale? Pentru că mama lui a murit de cancer şi, odată cu ea, „lumea" i s-a prăbuşit...

White Mike se răzbună, astfel, asupra „celeilalte" lumi. Asupra adolescenţilor care au părinţi şi bani, aceştia devenind dependenţi de el, şi el acumulînd, astfel, putere asupra lor.

Mark Zuckerberg (Jesse Eisenberg), eroul din *The Social Network,* întemeietorul Facebook-ului pe care ne jucăm cu toţii, face, într-un mod diferit, ceva asemănător. Nu elev de liceu, ci student la Harvard, el întemeiază prima variantă a Facebook-ului (FaceMash.com) pentru a se răzbuna pe Erica (Rooney Mara), prietena lui care îl părăseşte. Desigur că între livratorii şi consumatorii de droguri, pe de o parte, şi dependenţii de Internet, pe de alta, nu e, nicidecum, o echivalenţă. Dar, totuşi, Mark Zuckerberg, în autismul şi indiferenţa lui (aşa apare personajul din film) intră şi el într-o altă categorie, dacă nu imorală, măcar amorală, a adolescenţilor: nu numai că nu e interesat de societate, dar nu se dă înapoi nici de la a-şi trăda prietenii cînd e vorba de propriul interes financiar.

Poate că acţiunile lui nu sînt tot atît de spectaculoase precum cele ale puştilor care se droghează din *Twelve.* Dar sînt la fel de grave, sau poate mai grave prin mai marea lor credibilitate.

Portretul unei generaţii, rezultate din cele două filme, ar fi cam aşa: dependentă de Internet şi de droguri, incapabilă să ţină cont de vreo lege morală, fără limite de vreun fel, fără sentimente reale de prietenie, avizi de bani, incapabili să aibă relaţii, care să conteze, cu părinţii.

Multele valori pe care alte filme, gen *Chariots of Fire* (Hugh Hudson, 1981) sau *Dead Poets Society* (Peter Weir, 1989) de pildă, ni le-au imprimat în ceea ce priveşte „generaţia în formare" par să se fi pierdut. Unde sînt loialitatea, *fair play*-ul, imaginaţia (nu cea provocată de droguri), dorinţa genuină de cunoaştere şi de competitivitate ?

Ele se găsesc, cu siguranţă, în realitate, la adolescenţii şi tinerii „normali". Dar nu în cele două filme. Deşi există şi acolo, cu chiu cu vai, şi nişte personaje mai aproape de valorile morale: Molly (Emma Roberts) din *Twelve,* fata din vechea „lume" a lui White Mike, care învaţă şi nu se droghează, şi de care acesta este îndrăgostit; şi Erica însăşi din *The Social Network,* care se desparte de Mark pentru că e... un ciudat, pînă la urmă (partea cu geniul pare să nu conteze foarte mult...) şi care nu urmăreşte în nici un fel realizările lui pe Internet, precum şi Eduardo (Andrew Garfield), prietenul care îl sprijină pe Mark în toate felurile, chiar şi financiar, şi pe care acesta îl trădează.

Senzaţia, finală, pe care o ai faţă de eroii celor două filme, este una de milă. Milă pentru incapacitatea lor de a sa adapta la lumea reală fără a-şi găsi alte lentile, deformatoare, prin care s-o vadă. Milă pentru imposibilitatea lor de a stabili relaţii fireşti şi nemediate cu semenii lor.

Desigur, realitatea e mult mai nuanţată. Dacă povestea lui Mark Zuckerberg e reală, cea a eroilor din *Twelve* e, cum am mai amintit, preluată dintr-un roman. Ceea ce nu te împiedică, totuşi, să nu rămîi cu un gust amar.

Selma IUSUF

legende urbane

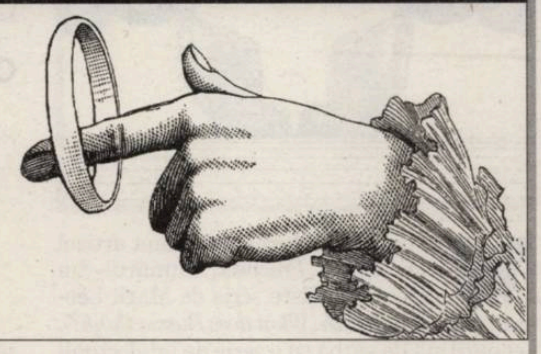

Cuiul din bancă

Femeia îmbrăcată în uniforma personalului de pază ieşise deja de vreo două ori la o ţigară. Să fi avut cîţiva ani peste 50, părul blond, tuns scurt dezvăluia la rădăcini o brunetă sănătoasă. Trupul ca o pară îi era încins la mijloc cu o centură de Rambo de care atîrnau – cred – un baston de cauciuc şi un spray cu piper. Stătea acum cu spatele somptuos la clienţii înşiraţi ca vrăbiuţele, care pe cele cîteva scaune, care în picioare rezemînd pereţii căptuşiţi cu sticlă mată, ai băncii.

În şirul de vrăbii (tăcute) care îşi doreau un credit sau care-şi plăteau oareşce obligaţii, mă aflam şi eu de mai bine de douăzeci de minute. Locul era bun, eram prima în rîndul format la vreo doi metri de „consultantă", ocupată deocamdată şi ascunsă de spatele voinic al unei cliente care părea să-i fie o cunoştinţă apropiată. Aşteptarea devenise dureroasă. Sosise momentul în care ţi se face brusc cald, în care te mănîncă ceva îngrozitor în talpă şi tu porţi bocanci. Era precum aşteptarea disperată din supermarket în spatele cuiva care scoate din coş miliarde de produse. Care, spre final, ţipă spre soţ să se ducă repede după un borcan de bulion. Care, la final, cere ţigări aflate la altă casă. Iar, la finalul finalului, i se termină casieriţei hîrtia din aparatul de marcat. Cam aşa era aşteptarea mea. Iar răbdarea – din ce în ce mai puţină. În fine, în momentul în care mă pregăteam să mă retrag definitiv, consultaţia se termină şi sînt invitată pe unul dintre cele două scaune din faţa biroului.

„Bunăăăă ziuaaaa şi vă mulţumesc că aţi avut atîtaaa răbdareeeii" – răsună vocea unduios zîmbitoare a consultantei pentru credite. Doamne, sfinte Dumnezeule! Jesus Maria! Aţi angajat-o pe Mary Poppins la pensie, o Poppins cu un stomatolog foarte prost? Femeia nu era de pe lumea asta. Mi-am plecat ochii căutînd febril nimic în geantă, doar să-mi iau un răgaz şi să-mi recompun o faţă serioasă.

Personajul avea un soi de coc victorian semicărunt din care-i ieşeau tot felul de antenuţe de păr rebel. Tremurau uşor în aerul recirculat al încăperii. Ochii mijiţi pînă la nişte fante extrem orientale din cauza unui zîmbet lung. Zîmbetul tăiat drept, parcă cu briceagul, de la o ureche la alta. Dinţii croiţi parcă din tipul ăla de ciment vechi cu pătuţe albe şi gri. Pulovăraş tricotat, bluză cu jabou. „Nu-i nici o problemă, zic, m-ar interesa să facem o simulare de credit, mă gîndesc să fac un împrumut." „Aa, zice, siiiigur, aveţi un CNPeeei (cod numeric personal)?" Totul rostit prin zîmbetul torturant, tăiat cu briceagul. „Evident", zic, apucîndu-mă să mă scobesc după buletin (nu l-am reţinut niciodată). „Darrr datele firmei unde lucraţi, le aveţiiii...?" se lăţi mai departe zîmbetul. „Ce date, nu vreau credit acum, zic, îmi trebuie numai o simulare, vă rog", răspund. „Nuuu, zice, că nu pot introduceeei în programul de simulareee fără datele firmei." Era prea mult. Era a patra bancă în care călcam în ziua aceea; în nici una nu mi se mai ceruseră datele exacte ale locului de muncă, doar pentru o simulare. „Lăsaţi, zic, uitîndu-mă undeva în spate, pe lîngă urechile ei, o să revin eu cu toate datele." „Darr staaaţi, nici măcar «cuişorul» nu-l ştiţi?" Cuişorul?? Probabil că-mi ieşiseră ochii din cap a mirare. „Cuuiul", zise înclinînd uşor din cocul montant. „Codul Unic de Înregistrare" mi se lămuri instantaneu în cap. Zîmbetul ei plutea în toată banca precum cel al pisicii de Cheshire, încadrîndu-i dinţii ca cimentul. „Nu, nu, vă mulţumesc, o să revin." M-am ridicat a pleca. Aud din spate, în timp ce mă îndreptam spre uşă „Vă aşteptăăăăm!". Nu m-am mai uitat înapoi. Sînt convinsă acum că am deschis în acea dimineaţă de joi o uşă spre altă lume. Care a dispărut – pufff! – imediat ce am închis-o. La ideea de a lua un credit n-am renunţat. Mi s-a înşurubat ca un cui în cap.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

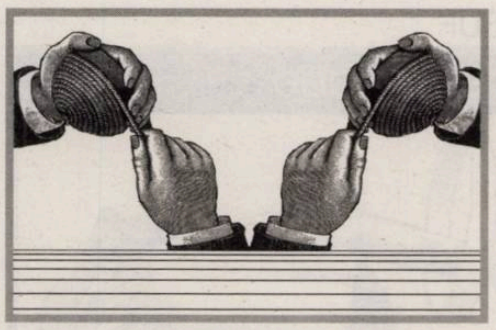

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Ce frumos rujează intelectualii porcul!

M-a pus pe gînduri un excelent articol din revista *Prospect*, numărul din noiembrie. Este scris de Mark Leonard şi se intitulează „*What does Russia think?*“. Leonard stă de vorbă cu o serie de intelectuali apropiaţi de cercurile puterii de la Moscova, sprijinitori şi teoreticieni a ceea ce el numeşte „consensul Putin“. Acest consens a fost construit în trei paşi: a) înlocuirea democraţiei defecte din vremea lui Elţîn cu o „democraţie suverană“ sau „autoritarism responsiv“; b) capitalismul de stat, creat prin preluarea sau aducerea sub control a afacerilor oligarhilor; c) revenirea la jocurile de mare putere graţie exporturilor de energie, mai ales cînd preţul acestei energii era mare.

Nu sînt lucruri noi, doar că Leonard ne oferă fibra intelectuală, ideatică a regimului, ca şi cîteva portrete interesante. De pildă, Gleb Pavlovski – fost disident sovietic, arestat pentru că a distribuit *Arhipelagul Gulag*, apoi promotor al democraţiei, lucrează pentru George Soros încercînd să dezvolte societatea civilă, se angajează apoi pentru Elţîn şi Putin. E unul dintre promotorii ideii de „democraţie suverană“. Văzută dinspre Europa (şi deci şi dinspre Bucureşti) pare o sintagmă menită să golească de sens democraţia însăşi, cam cum era „democraţia populară“ pe vremea URSS. Dar pentru Pavlovski (remarcabil la un fost disident!), libertatea nu poate fi garantată decît de un stat puternic, deci întîi un stat puternic şi apoi o democraţie. Care, mă gîndesc eu, cu un stat atît de puternic nu poate fi decît „suverană“.

Acum, unii dintre aceşti intelectuali lucrează intens la proiectul numit de Leonard „Putin 2.0“ – o faţă mai modernă a regimului. Adică Medvedev. Un alt intelectual, Igor Iurgens, care conduce un *think-tank* patronat de Medvedev, spune că de cînd acesta a venit la putere, termenul de „democraţie suverană“ nu mai e la modă, preşedintele afirmînd că democraţia nu are nevoie de adjective.

E amuzant la intelectuali ca Pavlovski şi Iurgens acest aer că ei ar construi realitatea. Se vor creatori ai regimului, dar îmi par nişte ornamente care încearcă să justifice intelectual o realitate creată de politicieni după interesele acestora. E uşor să zici că „democraţia suverană“ nu mai e la modă pentru că regimul se liberalizează, dar poate că sintagma nu mai e la modă pur şi simplu pentru că presa şi opoziţia au fost strivite. Deci ai aplicat programul şi acum poţi să te arăţi mărinimos şi să joci rolul de democrat fără adjective, pentru că oricum nu mai are cine să ţi se opună.

Îmi închipui un scenariu deprimant în care am fi rămas blocaţi în România lui Ion Iliescu de pînă în 1996 – acea Românie coruptă, falită şi extenuată, dar care îşi dădea aere cum că ar fi căutat căi alternative de tranziţie şi o posibilă „democraţie originală“. Dacă acea Românie ar fi continuat, alde Vasile Secăreş şi Vladimir Pasti ar fi pozat drept creiere ale regimului, lucrînd atît pentru Iliescu, cît şi pentru programe alternative de modernizare, dar în cadrul aceluiaşi regim. Şi în timp ce intelectualii regimului trasau scheme istorice de evoluţie şi dădeau porcul cu ruj pentru presa străină, băieţii din spate jefuiau băncile de stat prin care se făcea tranziţia controlată, îşi puneau copiii şi nepoţii în toate funcţiile democraţiei originale, privatizau totul cu firmele prietenilor şi îşi dădeau vile de la stat. Deci, tind să fiu sceptic cînd aud intelectuali bombîndu-şi pieptul şi lăsînd să se înţeleagă că ei îi conduc pe securişti şi nomenclaturişti, pe baza unor planuri cu substrat intelectual generos. Pot fi fermecători şi inteligenţi cînd construiesc abstracţiuni, dar cocina miroase.

Şi cel mai deprimant este cînd intelectualii iau o realitate aberantă şi o analizează, coafează, rujează şi aranjează, astfel încît să pară ceva măreţ. Din articolul lui Leonard, cel mai interesant exemplu este teoria lui Simon Kordonsky, care a publicat în 2008 o carte despre societatea de status din Rusia. Îi explică lui Leonard cum Putin a reînviat şi dus la nivel de artă a guvernării sistemul de status (sau de castă) din fosta URSS, adică acel sistem prin care ai acces la resurse în funcţie de categoria căreia îi aparţii. Numai în primul mandat de preşedinte Putin a dat 140 de legi prin care anumite grupuri (funcţionari, poliţişti, securişti, dar şi lideri ai asociaţiilor patronale) obţin acces la banii publici şi imunităţi speciale, pînă la trivialităţi, cum ar fi plăcuţe de înmatriculare speciale pentru maşini. Într-un fel sau altul, Putin a inclus mare parte din populaţia Rusiei în acest sistem de caste, în care fiecare e tratat de autorităţi în funcţie de grupul social din care face parte. De aici, Kordonsky îi face lui Leonard o adevărată teorie despre o societate altfel decît cele occidentale: „Cei din Occident nu înţeleg Rusia. Trăsătura specială a societăţii de status este că nu există ruptura dintre stat şi societatea civilă. Banii Rusiei sînt strînşi în bugetul federal şi apoi distribuiţi fiecărui grup de status şi către provincii. Dacă te uiţi la sistem din afară pare a fi corupţie, dar de fapt e un mecanism prin care societatea rusă capătă o structură“.

Acum vreo trei luni, revista *Forbes România* a făcut o anchetă întrebînd care e cea mai importantă problemă a României. Pentru că m-au întrebat şi pe mine, am răspuns că prioritatea României ar trebui să fie instaurarea egalităţii. Dar nu acea stupidă egalitate a averilor visată de stîngişti, ci egalitatea de bază: egalitatea în faţa legii şi a statului. Ar trebui să abolim societatea de status care ne macină ca ţară, care produce nedreptate, neîncredere şi o competiţie permanentă, nu pentru a fi mai buni, ci pentru ca fiecare grup social să apuce o halcă mai mare din bugetul ţării. Societatea de status (şi mentalitatea din spatele ei) face să avem nu doar o singură academie plină de privilegiaţi inutili, dar să inventăm şi alte academii paralele, pline şi ele de privilegiaţi inutili. Face ca barourile şi colegiile să fie mecanisme de sugrumare a calităţii serviciilor şi de protejare a membrilor în faţa clienţilor. Face ca poliţiştii rutieri să aplice amenzi în funcţie de ce maşină ai. Face ca o mare parte din maşinile din Bucureşti să poarte diverse însemne în parbriz de zici că toţi sîntem ziarişti sau lucrăm la Parlament. Face ca vecinii mei, care m-au văzut la televizor, să fie convinşi că aş putea vorbi la Primărie pentru ca blocul nostru să fie reabilitat termic înaintea altora. Dar partea bună cu societatea de status din România e că ne luptăm cu ea, că din punct de vedere moral e în defensivă, că atunci cînd descoperim privilegiile sîntem scandalizaţi. Una este ca poliţistul rutier să discrimineze după cum îl duce capul şi după cum îl lasă curajul, între maşinile normale şi cele fiţoase, şi alta ar fi ca statul să dea plăcuţe de înmatriculare speciale. Vasile Ernu spunea recent cît de mult seamănă România cu Rusia. Are dreptate, semănăm, diferenţa imensă este însă că aici ne mai luptăm cu relele, acolo le teoretizează şi fac din ele calităţi originale. Să teoretizezi societatea de castă construită de Putin în Rusia mi se pare semnul ultim al neputinţei: nu mai vrem să fim egali, egalitatea e pentru occidentalii ăia care nu ne înţeleg, noi sîntem atît de corupţi încît nici nu o mai numim corupţie, îi spunem „o nouă structură socială“.

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

O comparaţie de cinci sute de mii de lei

Taică-meu vroia pîinici, aşa că am oprit la un Mega Image. Cînd vrea un om pîinici nu poţi să rezişti şi îi iei pîinici. În plus, nu-s zgîrcit, aşa că iau pîinici. Pîinici: 2 ori 8,39. Iaurt: 8 ori 0,90 egal 7,20. Apă plată: 3 bucăţi de 5 litri 10,32. O pungă oxobio: 0,35. Pe scurt: 53,93. Repet, nu mă uit la bani şi nu-s zgîrcit. Dar cu acest bon sub ochi îmi aduc aminte de bonurile toate de la Mega Image de vreo trei-patru luni încoace. Şi îmi aduc aminte tot de suma fatidică cinci sute de mii. Orice chestii cumperi ajungi la cinci sute de mii. Aşa devalorizare a vieţii noastre am dat. Şi dacă aş fi paranoic, aş spune, mai departe, că e o conspiraţie a şefilor de magazin ca să ne ducă la 500.000 cum am calcula. Dar aş zice că lucrurile sînt undeva la mijloc. Şi eu cumpăr, şi ei scumpesc, şi viaţa noastră de supermarket e scumpă, dar nu ne mai este dragă. Sîmbăta asta m-am dat cu maşina spre Dristor metrou-piaţa Rîmnicu Sărat, piaţa copilăriei mele, piaţa în care mergeam cu maică-mea, piaţa din „Cartea vieţii mele“. Asta spune totul. Da, spune fiindcă a avut şi acum grijă de mine. Doi lei cartofii kilu, cinci lei ardeiul gras, cinci lei cincizeci o varză şi o conopidă. Pe scurt, mi-a fost bine, mai ales folosindu-mă de metoda maică-mii a paşilor tăndăliţi, ocoliţi, plimbaţi, mofturoşi, negrăbiţi. Şi finalul, bineînţeles, în magazin. Aici, tot cinci sute de mii mi-a luat. Dar uite vindecare, uite ce-a intrat în cinci sute de mii: carne tocată vită-porc juma de kil, mînzat trei sferturi de kil, brînză capră grasă şi bună juma de kil, sana la un kil, lapte, caşcaval roată. Da, aici, mîngîierea asta de Dristor-Rîmnicu Sărat nu mi s-a mai părut o conspiraţie. Oricum, dacă eram cu mama ca-n carte, sigur i s-ar fi părut scump. Şi sigur s-ar fi simţit regină în supermarket.

PUBLICITATE

dosar DILEMA VECHE

Coordonatoare: Stela GIURGEANU

Vedete de silicon

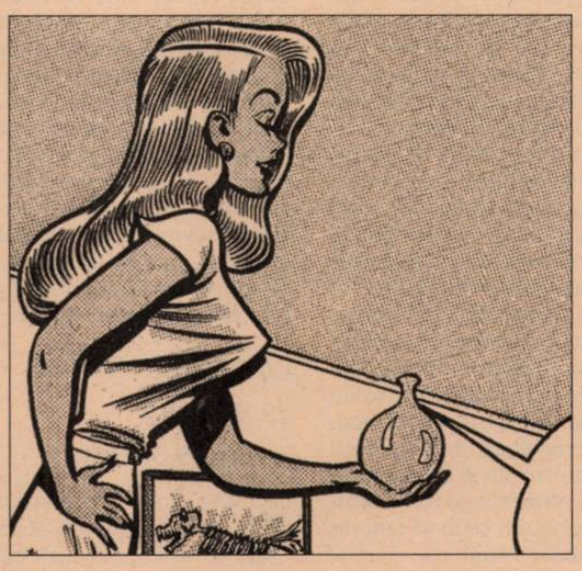

Texte şi opinii de:

● Mihai COMAN (decanul Facultăţii de Jurnalism, Universitatea Bucureşti)
„Vedete, eroi şi celebrităţi“

● Gabriel H. DECUBLE (poet, eseist, traducător şi germanist)
„Modelul de viaţă şi formarea reciprocă“

● Andreea OFIŢERU (jurnalist, *Adevărul)*
„Cum stă presa cu valorile?“

● Ana BULAI (sociolog)
„E 898989...“

● Teodor TIŢĂ (jurnalist)
„Profeţii care încearcă“

● Cristian GEAMBAŞU (jurnalist *Gazeta Sporturilor)*
„Mutu, exceptat sau supradotat?“

argument

Fiţe, glorie, vedete

Le au şi alţii, dar parcă într-un registru diferit. Fiţe de oameni îmbogăţiţi, opulenţă, imagine fără conţinut – reţeta vedetismului este cam la fel, mai peste tot. Problema e că, pe cînd la alţii par a rămîne mai mult în ţarcul show-biz-ului, la noi, vedetele de silicon au dat buzna în toate domeniile.

În viaţa de zi cu zi, în instituţii, în politică, în sport, în cultură – e imposibil să nu fii bruscat de prezenţa lor ostentativă şi de atitudinea lor plină de tupeu. Dacă deschizi un ziar, un post de radio sau TV, n-ai cum scăpa de sindromul de vedetism al aşa-numitelor „vedete“. Pentru că însăşi denumirea de vedetă începe să fie, la noi, perimată. (Nu demult un primar a ţinut o conferinţă de presă în care a povestit jurnaliştilor detalii din exotica sa vacanţă în Papua Noua Guinee. Cu atît mai şocant a fost faptul că ştirea a fost prezentată într-o notă serioasă. Pentru că, nu-i aşa, în ciuda gafelor nenumărate, primarul respectiv este o... vedetă.)

O vedetă de silicon este automat bolnavă de vedetism, un accesoriu perfect pentru superficialitatea crescîndă din societatea românească. Ne lăsăm parcă din ce în ce mai mult furaţi de străluciri şi paiete, pe alocuri chiar ne amuzăm de personaje pe care le considerăm indubitabil nişte nulităţi – neluînd însă în calcul că tocmai acest soi de amuzament, la prima vedere inocent, le dă lor putere, rating, vizibilitate, succes. Le cultivăm, chiar dacă nu avem de gînd acest lucru.

Umflate, periate, lustruite, un fel de roboţei ambulanţi, feţele banale ale neaveniţilor cu vieţi la fel de banale ne populează zilnic viaţa, ne fac să devenim conştienţi de existenţa lor, invadîndu-ne cu tragediile lor prefabricate.

Politicieni, oameni de afaceri, sportivi sau, pur şi simplu, necunoscuţi, aspiranţi însă la titlul de vedetă, tot felul de ciudăţei care se „produc“ în tot soiul de emisiuni dedicate lor, cu poveşti de trădare, de pasiune, lupte prin mass-media, spălatul rufelor în public, toate devin un soi de circ grotesc şi ameţitor care provoacă din ce în ce mai multă lehamite socială.

Dacă e să căutăm o cauză, vina va cădea automat, fără să ne gîndim prea mult, pe mass-media. Pentru că o vedetă de silicon nu se formează prin ea, este formată de către alţii. Să fi devenit însă această mass-media atotputernică, reuşind să anuleze liberul arbitru?

Sau e vorba şi de o lacună educaţională? Cum dinspre domeniul educaţiei vin mai mult veşti proaste decît bune, acceptarea necondiţionată a nonvalorilor, luate drept model, trasul de şireturi cu realele valori (puţine rămase şi parcă din ce în ce mai puţin recunoscute) în virtutea vedetismului, desconsiderarea virtuţilor şi aducerea la masă a unor nulităţi pot fi lăsate doar pe umerii mass-mediei?

Pînă una-alta, parafrazînd, la ora actuală superficialitatea în toate domeniile din România se vede enorm şi se simţeşte monstruos. În ciuda acestui fapt, mai avem totuşi o scară a valorilor care să ne permită să distingem vedetele de silicon, de cele adevărate, vedetele de zgîrci? **(S. G.)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 2 decembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Mihai COMAN

Vedete, eroi și celebrități

glorie sau popularitate?

În bibliografia de specialitate se face, de multă vreme, distincţia, bazată pe diferenţa dintre merit şi notorietate, dintre eroi, celebrităţi şi vedete (staruri). Primii sînt cei care rămîn în conştiinţa colectivă pentru o faptă remarcabilă, de obicei în interesul general – de la „eroii" care şi-au dat viaţa în luptă pentru apărarea patriei sau care, în situaţii catastrofale, printr-o faptă de un curaj aparte au salvat viaţa unui/unor semeni, pînă la personalităţile culturale, ştiinţifice şi (chiar) sportive, ale căror realizări au marcat istoria unei comunităţi. Celebrităţile sînt persoane recomandate de o prestaţie artistică, sportivă sau de reuşite economice şi sociale, care se bucură de recunoaştere publică şi de o mediatizare intensă. Vedetele sînt figurile care sînt „pompate" în prim-plan de mass-media şi care există în imaginarul social doar atît timp cît mass-media le menţine în centrul atenţiei; din această perspectivă, o vedetă este, de obicei, o apariţie meteorică – puţine trec de la acest statut la cel de celebritate.

Opoziţia axiologică dintre merit şi notorietate se inversează cînd trecem de cealaltă parte a baricadei – audienţele. Eroii sînt menţinuţi în atenţia publică prin eforturi politice şi culturale intense: calendarul comemorărilor naţionale şi locale, manualele şcolare, evenimentele festive, unele creaţii artistico-educative (ca filmele istorice) etc. Celebrităţile sînt promovate de marile industrii culturale, de campanii de marketing şi de presă (de la cea de calitate la cea tabloidă) şi, drept urmare, se bucură de adoraţia milioanelor de „fani". Mai mult decît atît, unele beneficiază de un cult aparte, vecin cu acela al figurilor religioase. Altfel spus, în acest caz se trece de la faptul de cultură la actul cultic.

În termeni antropologici ar trebui să vorbim aici despre opoziţia dintre sacru şi profan; dar bogata bibliografie din sfera *„celebrity studies"* nu poate explica metamorfoza unei figuri a unui *„splendid performer"*, marcată şi comodificată prin elemente ale extraordinarului, în obiect al unui cult şi al unui discurs devoţional. În studiile de istorie a religiilor, procesele de idolatrizare, beatificare, canonizare sau sanctificare au fost urmărite în diferite civilizaţii şi epoci; în ultimele decenii, numeroase cercetări au dezvăluit existenţa unor procese analoge aplicate unor figuri nonreligioase: lideri şi activişti politici (Isabela Perón, Che Guevara) sau celebrităţi ale lumii muzicii, filmului şi sportului (Elvis Presley, Jim Morrison, Claude François).

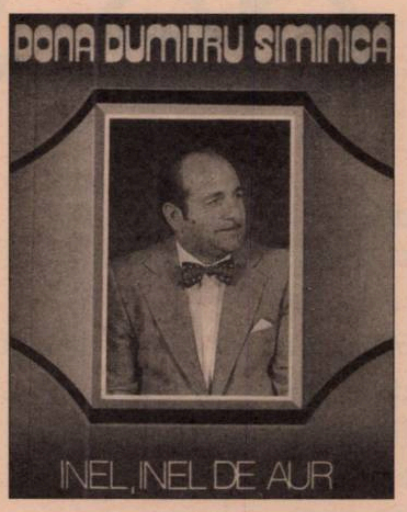

„Lumea mă ştie mai degrabă pentru că am cîntat cu Sanda Ladoşi şi mai puţin pentru Hamlet, Richard sau ce am mai făcut eu. Nu mă indignează asta, ba chiar privesc situaţia cu umor. Nu-mi doresc popularitate. Au alţii destulă."

ŞTEFAN IORDACHE
Confidenţial

În cazul celebrităţilor, studiile consacrate cultului lui Elvis Presley în Graceland arată că manifestările fanilor sînt analoge cu cele ale credincioşilor: crearea de *schrines* (în spaţiu şi cyberspaţiu), organizarea de pelerinaje, scufundarea în rituri devoţionale (rugăciuni şi ofrande) şi experimentarea unor trăiri intense, cvasimistice. Deşi nici unul dintre aceştia nu crede că Elvis sau Jim ar putea fi integraţi în panoplia sfinţilor creştini, ei îi consideră ca o sursă de protecţie şi ca o figură căreia îi pot mărturisi suferinţele şi aspiraţiile. Acest mecanism de creare a unei sacralităţi personalizate este, cel mai adesea, interpretat din perspectiva paradigmei weberiene a modernităţii ca un spaţiu cultural în care religia instituţionalizată nu mai este unicul cadru de organizare a imaginarului social. Antropologii modernităţii cred că globalizarea culturală şi fragmentarea marilor religii în numeroase forme cultice, precum şi caracterul din ce în ce mai individualizat al practicilor religioase conduc la forme de religiozitate noninstituţionalizate. Sacralizarea unor figuri, care nu se integrează în cadrele sfinţeniei creştine, este explicată în mod funcţionalist, prin invocarea unui dezechilibru social şi a capacităţii acestor figuri de a răspunde nevoii indivizilor şi grupurilor de a reface (chiar şi numai în imaginar) acest echilibru.

O altă direcţie de cercetare urmăreşte procesele prin care o celebritate capătă aureola sacrală. Din această perspectivă, accentul se mută de la practicile rituale ale fanilor (văzute acum ca efecte) la discursurile de consacrare şi instituţiile care produc şi legitimează aceste discursuri. Lunga istorie a Bisericii creştine a condus la instituţionalizarea procedurilor prin care se realizează beatificarea, canonizarea şi sanctificarea unei persoane. Elementele de conţinut religios (manifestarea supranaturalului prin miracole şi transformarea corpului mort în moaşte) sînt dublate de resemnificarea accidentelor unei vieţi, care devin acţiuni exemplare şi se integrează în matca arhetipurilor canonice (naştere şi copilărie dificilă, suferinţe mistice, devoţiune pentru semeni, moarte exemplară etc). Elementul esenţial care declanşează şi ulterior legitimează acest proces este *povestirea hagiografică*.

De la sanctificare la promovare

Dacă Biserica creştină a ajuns, prin elaborări succesive, să controleze atît procedurile de autentificare a sfinţeniei, cît şi instanţele generatoare de naraţiuni consacratoare, în procesele de promovare a noilor figuri sacralizate cea mai activă instanţă de consacrare este mass-media. Mai multe studii au urmărit crearea şi promovarea prin mass-media a unor povestiri hagiografice referitoare la celebrităţi precum Elvis Presley, Claude François, Patti Smith etc. Aceste constructe nu sînt, prin ele însele, suficiente pentru a fixa definitiv aura de sacralitate a unei celebrităţi – dar ele inflamează imaginarul social şi sînt factorul legitimator pentru declanşarea unor comportamente ritualice care, în timp, sprijinite şi de alte instanţe sociale, pot crea cultul unei celebrităţi dispărute.

Cît despre vedete – ele sînt obiectul atenţiei unei mass-media de tip tabloid, care scoate în evidenţă neîmplinirile, accidentele, încălcările normelor sociale etc. Evident, un asemenea discurs nu poate conduce la consacrare, este unul care, simultan cu proiectarea în prim-planul atenţiei a unui anume tip de public, generează şi erodarea imaginii, degradarea acesteia (remarcabil, în acest context, este procesul prin care Madonna şi echipa sa au reuşit să controleze, deturneze şi apoi orienteze acest tip de discurs, transformînd o figură care suferea de toate avatarurile unei vedete în aceea a unei celebrităţi). Inevitabil, orice vedetă care rămîne vedetă este una de carton şi, cu cît piedestalul de mucava este mai fragil, cu atît mai agresivă este autopromovarea, adică vedetismul.

Opiul popoarelor vs maşina de fabricat vise

Cele mai multe studii de specialitate, marcate de neo-marxismul Şcolii de la Frankfurt, acuză maşinăria capitalistă pentru acest proces de mercantilizare a vedetelor, fabricate pe bandă rulantă, vîndute ieftin şi apoi înlocuite cu alte produse ale „maşinii de fabricat vise" (această definiţie a mass-media, curentă în *celebrity studies,* nu e prea departe de celebra formulă prin care Lenin definea religia – „opiul popoarelor"; în ambele cazuri o formă de cultură este acuzată

Mi se pare mult prea simplu să aruncăm întreaga povară a vinovăţiei pe umerii mass-mediei şi a goanei patronilor după profit facil.

Mi se pare mult prea simplu să aruncăm întreaga povară a vinovăţiei pe umerii mass-mediei şi a goanei patronilor după profit facil. Sînt factori care contează, dar ar trebui să nu uităm că ei sînt favorizaţi de scăderea influenţei formatoare a altor instanţe sociale: familia, biserica, şcoala, cultura „majoră". În România, nici una din aceste instituţii nu a ştiut să se adapteze la generalizarea culturii de masă, nici una din ele nu a depus eforturile de absorbire şi modelare a fenomenelor populare, pe care s-au mulţumit doar să le condamne retoric. Mai grav, nici una din ele nu a ştiut să beneficieze de avantajele oferite de noile tehnologii de comunicare. Este deci firesc ca în acest gol lăsat de instanţele amintite să se strecoare acel segment al mass-mediei, care, ca orice produs al economiei de piaţă, caută noi pieţe şi sesizează rapid noile oportunităţi de plasare a unor produse creatoare de profit. Pe de altă parte, publicul nu e naiv pe termen indefinit – nimeni nu se identifică, la modul cultic, cu o vedetă; nici chiar fenomenele de idolatrizare nu durează mult: puştoaicele naive – care spuneau cîndva că Rachel Welch este idealul lor în viaţă – au devenit azi intelectuale şi activiste feministe acerbe!

Mihai Coman *este decanul Facultăţii de Jurnalism şi Ştiinţe ale Comunicării, Universitatea Bucureşti.*

Andreea OFIŢERU

Cum stă presa cu valorile?

Tot mai mulţi oameni cu care intru în contact în ultima vreme îmi spun că ei nu mai citesc ziarele româneşti şi nici nu se mai uită la televizor pentru că totul este prezentat la suprafaţă, în funcţie de interesul unuia sau al altuia. Pentru un om care lucrează în presă, acest lucru este cel puţin frustrant. Ştim cu toţii că lucrul cel mai greu de cîştigat şi de menţinut în presă este credibilitatea. Audienţa este zero, dacă publicul pentru care tu munceşti pînă la urmă nu este convins că tu spui adevărul.

Într-o discuţie în urmă cu cîţiva ani despre calitatea oamenilor care lucrează în presă, un jurnalist care se pregătea de pensionare mi-a spus că persoanele care aleg să lucreze în general în mass-media fac asta pentru că nu vor să stea în bibliotecă, precum fac cercetătorii, şi că le place să trăiască clipa, că nu sînt deloc profunzi. Atunci am rămas pe gînduri şi mi-am zis că nu e adevărat, că n-am ales acest domeniu pentru că sînt superficială, motivele au fost cu totul altele. Întotdeauna m-am ferit de oamenii mai puţin profunzi, care vor numai să arate că ei ştiu, dar de fapt nu ştiu nimic, şi nu în sens socratic.

Greva foamei – valoarea de necontestat

Navigînd pe Internet în urmă cu cîteva zile am găsit întîmplător pe un blog o critică „dură“ a unui articol la care am contribuit şi eu. Apropo de audienţă, pe Internet materialul respectiv a fost în top, cu mai multe zeci de mii de afişări. Acum, nu ştiu ce i-a făcut pe cititori să acceseze respectivul material, dar sper că abordarea. În articolul respectiv era vorba de învăţătoarea Cristiana Anghel, care tocmai ieşise din greva foamei, după 70 de zile, şi se punea problema ce va face după această etapă. Pornind de la ştirea că părinţii elevilor la care urma să predea învăţătoarea nu o vor pe aceasta la clasă, colegii mei de la Caracal au făcut un articol despre cum este de fapt Cristiana Anghel – „Cealaltă faţă a învăţătoarei“, titlul a fost stabilit în urma şedinţei de sumar. Pe blogul respectiv ni se reproşa tocmai faptul că respectiva profesoară nu are mai multe feţe, şi că de fapt ea îşi apără drepturile, iar că noi, jurnaliştii, nu înţelegem că avem nevoie de modele precum învăţătoarea din Caracal, „de oameni bătăioşi care să se lupte prin orice mijloace pentru drepturile lor“. Oare avem nevoie de oameni care declară că vor face greva foamei de o sută de ori, dacă va fi nevoie? Pentru a rotunji articolul colegilor mei corespondenţi, rolul meu a fost să merg la spital şi să obţin şi cealaltă părere. Am întrebat-o pe învăţătoare dacă a încercat să-şi obţină drepturile pe căi legale, aşa cum au făcut mai mulţi colegi de-ai ei. Răspunsul a fost negativ, motivînd că nu ar fi obţinut nimic. *Le va spune copiilor despre greva foamei?* a fost o altă întrebare. Nu, nu le va spune pentru că greva ţine de ceva personal şi nu e treaba lor. Cînd auzi un răspuns ca acesta şi cînd mai citeşti şi că învăţătoarea mai rămîne cîteva zile în Bucureşti ca să meargă pe la televiziuni, atunci stai şi te întrebi ce fel de valori promovezi? Greva foamei va fi întotdeauna o ştire de senzaţional, care aduce rating, dar perspectiva că ne vom rezolva problemele prin repetate greve ale foamei nu e deloc îmbucurătoare.

La noi nu există încă bunul-simţ înnăscut al ştirii.

Audienţa, bat-o vina!

Ce-i drept, ziariştii caută audienţa cu orice preţ, nu contează cît de mult se documentează înainte, contează cît de repede dau ştirea. În epoca vitezei, acest lucru este uşor de explicat: nu mai ai timp să cîntăreşti lucrurile şi să menţii un echilibru între părţile prezente în ştire, trebuie să-ţi zdrobeşti concurenţa. În plus, audienţa devine ca un drog, devii dependent de ea şi vrei să cucereşti public din ce în ce mai pestriţ. Nu poţi avea numai intelectuali pentru că în România „sînt cei mai puţini“ – este argumentul pe care îl aduc cel mai adesea oamenii din presă.

Pînă la urmă cum se face agenda media? Contează ce impact va avea o anumită ştire asupra publicului şi ce importanţă are ea pentru cei mai mulţi oameni? Ce alegi între o ştire despre o sinucidere şi o ştire despre măsurile pe care le ia Uniunea Europeană, de exemplu, şi care au legătură şi cu România? Dacă ne uităm în ziare şi la televiziuni, sinuciderile sau înmormîntările au prioritate ca spaţiu. De ce s-a sinucis Mădălina Manole? De ce a murit Adrian Păunescu aşa de tînăr? Care este explicaţia morţii „bardului“? – sînt întrebările pe care şi le pun în direct unii jurnalişti de la cîte un eveniment nefericit. În plus, au o predispoziţie înnăscută pentru macabru: transmit „live de la sicriu“. Dar cînd promovează oameni, indiferent din ce domeniu, care sînt criteriile după care se ghidează jurnalistul?

„Topul vedetelor siliconate din România

1. Daniela Györfi
2. Mihaela Rădulescu
3. Oana Zăvoranu
4. Iulia Vântur
5. Andreea Raicu
6. Monica Bârlădeanu
7. Monica Columbeanu
8. Andreea Spătaru
9. Anna Lesko
10. Lili Sandu“

SHOWBIZ.RO

Ştirile de substanţă te fac de fapt să vrei să mai cumperi ziarul şi a doua zi sau să deschizi din nou televizorul. Un ziar, care te face să-ţi pui nişte întrebări şi îţi prezintă toate „feţele“ unei probleme şi te ajută într-un fel să ajungi pînă la urmă pe urmele adevărului, are o mai mare credibilitate decît unul care îţi dă informaţia deja „rumegată“.

Nu pledez aici pentru jurnalismul „pozitiv“, cum tot auzim în ultima vreme. Dimpotrivă, cred că, în continuare, ziaristul trebuie să rămînă „cîinele de pază în societate“.

La noi nu există încă bunul-simţ înnăscut al ştirii de bună calitate. După cum nu există nici bunul-simţ ca unele prevederi, care în Occident se respectă fără să fie scrise în vreo lege, să fie respectate şi la noi. E nevoie de o lege prin care televiziunile generaliste şi de ştiri să fie obligate să difuzeze săptămînal emisiuni culturale şi educative? Oare acest tip de emisiuni nu ar trebui să facă parte obligatoriu şi nescris nicăieri din grila de programe a oricărei televiziuni care se respectă? Se pare că nu, din moment ce un parlamentar a propus un astfel de act legislativ, prin care televiziunile generaliste vor fi obligate ca săptămînal să dea pe post cel puţin 120 de minute de emisiuni culturale sau educative, iar posturile de ştiri vor trebui, la rîndul lor, să difuzeze o jumătate de oră de astfel de programe. Iniţiativa este susţinută şi de Consiliul Naţional al Audiovizualului, care va avea şi rol de control pentru respectarea prevederilor legislative. În motivaţia iniţiativei legislative se arată că o astfel de măsură este necesară pentru că „televiziunea formează gust public şi are un impact enorm“, televiziunea are capacitatea de a forma modele culturale şi de a da direcţii culturale – se mai arată în expunerea de motive. Aşa o fi, dar direcţiile nu le dau oamenii? Transmisiunile şi ştirile despre Adrian Păunescu unde le-am încadra? Cu toate poeziile şi recitalurile de versuri? Pesemne că, dacă ar fi funcţionat o astfel de lege, CNA-ul nu ar mai fi avut ce controla pentru că toată lumea şi-a făcut norma cu vîrf şi îndesat. Sau poate ar avea şi mai mult de lucru pentru că nu ar şti unde să încadreze astfel de emisiuni: la cultură, la kitsch sau la goana după audienţă? Un alt motiv pentru propunerea unei astfel de legi este că posturile de televiziune şi-au asumat obligaţia să facă un serviciu în interes public, interes care nu trebuie confundat cu curiozitatea publicului, dar nici cu buna dispoziţie a publicului. Cu alte cuvinte, cu una dintre funcţiile kitsch-ului – aceea de a-i produce individului plăcere, o plăcere spontană şi care îi oferă posibilitatea unei participări limitative la extravaganţă, după cum spunea Abraham Moles, în secolul trecut, în *Psihologia kitsch-ului*.

Andreea Ofiţeru *este jurnalist la cotidianul* Adevărul.

Gabriel H. DECUBLE

Modelul de viață și formarea reciprocă

Unul din personajele foarte îndrăgite ale povestirilor chassidice, rabinul Sussja, obişnuia să-şi justifice, în faţa coreligionarilor, scurilitatea sau atitudinile uneori abstruse prin următoarea replică: „În viaţa de apoi nu voi fi întrebat de ce n-am fost Moise, ci de ce n-am fost rabinul Sussja". Desigur, Moise era şi este marele ideal pentru comunitatea iudaică. Oricine ar vrea să fie ca el. Însă nimeni nu vrea să fie oricine. Căci pînă şi lui Moise, Dumnezeu i-a spus, nu fără o umbră de dojană: „Cînd vrei să Mă rogi, vino singur [tu însuţi] la Mine!"

Ideea de a urma un *model* de viaţă prin anularea *modului* personal pare, cel puţin de la o vîrstă în sus, a nu mai fi legitimată de nici un tip de cultură, deşi orice cultură tinde să fabrice nedezminţit corsete comportamentale – cît să se perpetueze. Actualmente, Europa globalizată a renunţat, în bună măsură, la autoperpetuarea prin cultură, mizînd mai mult pe mecanismul economic, pe cînd structurile naţionale invocă toate o singură muză – frumoasă, nimic de zis, însă cu doar două atribute: drujba în mîna stîngă şi cuţitul de măcelărie în cea dreaptă. Astfel, societatea în care trăim nu mai susţine eforturi naţionale de „propăşire spirituală", ci a transformat omul însuşi în parte a culturii materiale (cf. finanţarea „pe cap de student", autofinanţarea prin parteneriate cu economia etc. Nu mai miră pe nimeni că, la o universitate din Germania, ţară în care nu mai poţi ocupa un post de profesor decît dacă aduci finanţare dinspre industrie, una din catedrele de literatură a fost ocupată de fiica... BASF.) Se pare că Marx – cel, din păcate, prea puţin cunoscut în România – a învins. Dar nu a mai descins, ca-n trecut, pe tancuri sovietice, ci... pe coama capitalului. Ajunge să zapezi cîteva minute pe sutele de canale de televiziune care se încalecă în eter, pentru a înregistra spectacolul terifiant al acestui politeism cultural ad-hoc, subîntins de un singur zeu cu infinite ipostaze – banul (sau marfa, cu tot cu „estetica" ei). Ar fi imposibil de strîns aici laolaltă toate criticile care pot fi aduse stării de fapt. Aşa încît, pentru a nu spori şi eu un vaier indistinct, mă voi referi doar la mediile pe care le cunosc mai bine – cel literar şi cel universitar.

Pînă acum cîţiva ani, a persistat o oarecare derută în rîndul tinerilor scriitori, cînd venea vorba de a-şi alege un model din peisajul autohton. Exista doar o imitaţie implicită, a stilurilor, nu şi una explicită, a proiectului de viaţă. Ororile istoriei fuseseră deja scoase la lumină prin memorialistica publicată în anii '90, iar a mai cădea în capcana vreunei căuzăşii literare devenise pernicios pentru individ. Lucrurile au evoluat de atunci. Progresul tehnologic a adus cu sine şi noi forme de exprimare, aşa încît mecanismele tradiţionale de validare au pălit, măcar în parte. S-a reinventat astfel, prin vastele reţele de comunicare literară, „formarea reciprocă" cunoscută din timpul pietismului, cu singura diferenţă că, acum, unicul model acceptat pe-atunci, Isus Christos, nu mai e actual, de unde şi „mizerabilismul" ori „deprimismul" specifice noilor orientări. E important, totuşi, de reţinut că ceea ce reuşesc aşa-numiţii *„groupies"* în orizontala comunicării n-ar fi putut fi oferit de verticala ierarhiilor cu ştaif. În plus, tot cei tineri s-au deschis mai uşor către cei mai în vîrstă. Cum se întîmplă mereu în istorie, tinerii au fost şi de această dată mai înţelepţi. (Pentru a da doar două exemple: Claudiu Komartin prin „Institutul Blecher" şi Răzvan Ţupa prin „AtelieRElaţionale" contribuie în mai mare măsură la conturarea unei lumi literare autentice, după modelul societăţii deschise – poate tocmai pentru că sînt mai tineri şi au interconectivitatea în sînge, ca să zicem aşa –, decît au făcut-o vreodată structurile de omologare moştenite din comunism, acestea apropiindu-şi doar „material uman" manipulabil, pe care nu-l creditează cu gîndire proprie, dar îl momeşte, în schimb, cu un plus la pensie – anticonstituţional, măcar în spirit – inventat de Adrian Păunescu şi cu un ajutor de... înmormîntare.)

Miţa Biciclista, „vedeta" Bucureştilor de odinioară, blondă, cu părul scurt şi-a căpătat aura de vedetă la finele anilor 1800, cînd a fost văzută plimbîndu-se pe Calea Victoriei, pe bicicletă.

În lumea universitară, momentul de maximă confuzie pare să fi trecut. El a precedat cu cîţiva ani implementarea programului Bologna, cînd nici corpul profesoral, nici studenţii nu ştiau exact ce li se pregăteşte. Între timp, se ştie. Ominosul acord nu a fost un gest reformator, ci un reflex de obedienţă al politicului în faţa economicului, cu singura consecinţă palpabilă că forţa de muncă ieftină şi tînără, *ergo* „mobilă" şi „flexibilă", a fost livrată în cel mai scurt timp pieţei. Prin acest acord se semna certificatul de deces al culturii paideice. Dar nu era ceva nou: ea sucombase deja în faţa barbariei, fiind reinventată abia prin reforma carolingiană. Astfel, schimbarea de paradigmă survenită odată cu momentul Bologna poate fi descrisă dînd ceasul istoriei înapoi, între secolele V-IX. Cam asta ne aşteaptă – desigur, cu un plus tehnologic de netăgăduit: Attila nu va mai fi un rege hun, ci o corporaţie chineză din domeniul *hi-tech*.

> *Attila nu va mai fi un rege hun, ci o corporaţie chineză din domeniul* hi-tech.

Dezavantajele sînt clare: universitatea nu mai oferă altceva decît diplome – necesare, însă nu şi suficiente în realizarea profesională a individului. Chiar şi valoarea socială a doctoratului a scăzut dramatic, el nemaiavînd relevanţă în afara sistemului, iar în sistem nemaireprezentînd un merit personal, ci pură exigenţă birocratică. (În plus, în România, neexistînd obligativitatea publicării tezei de doctorat în vederea obţinerii titlului, arhivele facultăţilor au ajuns să găzduiască tone de neputinţă ştiinţifică. Dacă adăugăm aici lucrările de licenţă sau masterat, atunci vom avea imaginea completă a regimului eminamente nocturn în care ne-am obişnuit să ne stocăm tribulaţiile ştiinţifice. Iar noaptea, se ştie, se înghesuie demonii.)

Însăşi sintagma de „carieră profesională" pare să se fi relativizat, din moment ce singura certitudine privitoare la locul de muncă este, azi, caracterul său provizoriu. Sf. Othmar a avut nevoie de mai bine de 50 de ani pentru a crea înfloritoarea mînăstire din St. Gallen, dinspre care a iradiat cultura, vreme de trei secole, în tot restul Germaniei; lui Kant i-a luat trei decenii, la Universitatea din Königsberg, să-şi formuleze sistemul filozofic; Alexander von Humboldt a petrecut cinci ani în expediţii, pentru a demonstra influenţa cîmpului magnetic asupra formelor de viaţă. Tuturor acestora „le-a reuşit", dar în ziua de azi nici societatea, nici individul nu mai au atîta răbdare. Programele de cercetare întinse pe trei ani, de exemplu, au ca obiect, de regulă, contribuţii derizorii, sensul lor fiind mai curînd de a interconecta comunităţile academice, de a le face să funcţioneze într-o eră a comunicării. Doar în ştiinţele exacte astfel de proiecte mai frizează descoperirea epocală. (Dar şi aici, dacă te uiţi pe cataloagele invenţiilor şi inovaţiilor premiate la Geneva sau Bruxelles în ultimele decenii, te poate umfla rîsul.)

Şi-atunci, din moment ce universităţile nu mai pregătesc tinerii pentru oţioasele *artes liberales,* prin excelenţă cronofage, ci pentru acel *ministerium* care aduce cu sine mîntuirea economică, pentru ce să mai interiorizeze studenţii ideea de model? Pe cine să mai imite? Oricum modelul are „hibele" lui. În teoria clasică, modelul de viaţă era descris ca un *imitabile*. Realitatea arată însă că un model nu poate fi performat niciodată ca întreg, ci doar ca o sumă de *imitabilia,* din care doar unele, de regulă cele care apelează direct senzorialul, pot fi actualizate. (E de-ajuns să vezi ce-au înţeles catolicii filipinezi din *Imitatio Christi...)* Or, un model de viaţă este cu atît mai viabil, cu cît este mai inimitabil, nelivrîndu-se soluţiilor artizanale. Iar modelul suprem nu poate fi decît acela care, odată pus în practică, te face să preţuieşti oricînd mai mult un eşec spectaculos, decît o întoarcere ruşinată din drum. Liniştitor, totuşi, este faptul că, aşa cum ne asigură unii politicieni, profesorii vor putea fi înlocuiţi cu succes de Google. Şi-mi şi imaginez generaţiile viitoare de studenţi salutîndu-şi, gingaş-protocolar, impersonalul profesor: „Click Day, Sir! You Google, me Tarzan..." Să fie acesta progresul? Dar oare mai poate fi vorba de progres acolo unde ucenicul nu poate chestiona liber dreptatea maestrului? Unde modelul însuşi, devenit maşină, nu poate fi sensibil la o formare reciprocă?

Tot rabinul Sussja ne scoate din încurcătură. Se spune, într-un alt episod din viaţa sa, de pe cînd era încă învăţăcel, că îşi admira atît de tare maestrul, încît, de îndată ce acesta deschidea gura, Sussja cădea de admiraţie într-un extaz zgomotos, trebuind să fie scos din sala de curs. Astfel, Sussja se sustrăgea torturii de a repeta papagaliceşte ce predase maestrul. Eu, unul, dacă tot voi fi înlocuit de Google, m-am resemnat: nu vreau să fiu modelul nimănui, pentru că nu suport laudele zgomotoase.

***Gabriel H. Decuble** este poet, eseist, traducător şi germanist.*

DILEMATIX
Manager de îngeri

supliment pentru copii editat de Dilema veche

Cum mi-a venit ideea cu îngerul păzitor? Se cade să citãm sursa... de inspiraţie! Mă aflam la Cluj împreună cu Ileana, care s-a auto-declarat „sora mea mai mică“ (nu-mi amintesc să fi avut vreodată vreo soră, dar pentru că am trăit mai multe vieţi, cine ştie?) şi am participat la lansarea cărţii Ruxandrei Cesereanu, Angelus. *Evenimentul a avut loc la librăria Humanitas şi s-au nimerit mulţi copii talentaţi pe acolo. Scriitoarea ne-a invitat pe toţi la un atelier de scriere ad-hoc, ca să zic aşa. Tema era despre îngerii noştri păzitori, care eventual nu au decît o aripă sau nici una şi despre cum se descurcă ei în lumea modernă. Stăteam în faţa colii albe de hîrtie, aşa ca Ana Ghenciulescu în interviul de mai jos cu Untitled (nu degeaba l-am ales în deschiderea acestui număr!), şi nu-mi venea nici o idee. Nu aveam nici măcar un strop de inspiraţie. Tocmai credeam că mă voi face de rîs, tocmai eu Dilematix, geniul creator, înţeleptul evaluator de compuneri, liderul breslei povestaşilor de pretutindeni, cînd am zărit undeva, pe un raft al librăriei, un mic ghemotoc alb. S-a uitat la mine cu nişte ochi mierii, bufniţeşti, a fluturat din toate cele şase aripi şi mi-a ordonat: „Scrie!“. Apoi, a început să-mi dicteze pe un ton cîrîitor. Nu-mi venea să cred: am umplut la repezeală vreo zece pagini şi toate erau strălucite, pline de metafore nemaivăzute nici în lumea păsărilor, nici în cea a îngerilor. Abia cînd am pus punctul de final, m-am prins: ghemotocul ciufulit era îngerul meu păzitor care nu mă lăsase la greu şi comandase pentru mine în Cer un text de mari premii internaţionale. După ce am predat textul, m-am întors să-i mulţumesc, însă... dispăruse! Aşa fac îngerii: dispar cu discreţie după ceşi îndeplinesc misiunea.*

De atunci şi pînă acum, n-am încetat să-l caut peste tot, pentru că se zice că, dacă îţi întîlneşti îngerii, e bine să-i prinzi de-un picior şi să nu-i mai laşi să plece. Nu l-aţi văzut voi cumva? Nu s-a pitit din întîmplare pe sub vreun pat sau în vreun ghiozdan? Poate că s-a întîlnit cu vreunul dintre îngerii voştri? Poate că m-a uitat? Sedus şi abandonat, mulţumindu-i în gînd Ruxandrei C. pentru că mi-a dat ocazia să-mi văd îngerul, fie şi doar pentru cîteva clipe, m-am gîndit la această temă, pentru că vroiam să aflu cît mai multe despre îngeri şi comportamentul lor. După ce am citit textele voastre m-am lămurit: îngerul meu n-a plecat nicăieri. E tot acolo, deasupra mea, însă i se pare lipsit de sens să mi se mai arate, atît timp cît eu cred în existenţa sa.

Ceva alb care se poate lungi la infinit

– interviu cu Untitled, un document Word –

Eram efectiv blocată. Mă holbam la Documentul gol din Microsoft Word. Cred că eram în pană de imaginaţie. Cînd se întîmplă, îmi simt mintea exact ca pagina aceasta albă, albă, alb la infinit şi nimic altceva.

Şi atunci am început să mă întreb cum e să fii o pagină, o suprafaţă limitată de un alb intens, care stă şi aşteaptă ca cineva să o umple?

Fără să-mi dau seama, am tastat în grabă:

Hei, ***Untitled,*** *de ce nu ai nume pînă nu te numeşte altcineva?*

(Scrisul a apărut din senin pe ecran.) Hm, nimeni nu mi s-a mai adresat pînă acum... Era ca şi cum aş fi fost invizibil. Toţi mă tratează aşa. Mă folosesc ca pe o suprafaţă virtuală pe care pot să-şi dezlănţuie cine ştie ce talente artistice. Ferească-mă bunul Dumnezeu de oameni ca aceia care mă umplu de vorbe aiurea şi mă salvează în mii de copii cu nume diferite. Şi apropo de nume, ei nu pot să priceapă că, dacă eu mă numesc într-un fel, chiar nu îmi doresc circuitele să mă numesc *altfel*. Asta-i nebunie!

Eu: *Deci nu vă convine să fie scris... pe dumneavoastră? Atunci de ce mai existaţi?*

Untitled: Ei, aş! Ce obrăznicie! Auzi, de ce exist! Păi, tu, copile, de ce exişti? În fine, lăsînd această lipsă de maniere la o parte; nu, găsesc că tastatul inutil pe mutra mea este o dovadă a unei totale lipse de maniere. De fapt, cred că toţi oamenii ăştia sînt complet nemanieraţi. Eu nu sînt doar o biată foaie de hîrtie. Eu... eu sînt virtual. Şi mi se pare absurd ca cineva să-şi expună ideile pe un *ceva* alb făcut din miliarde de punctuleţe alăturate şi care poate lungi la infinit (în fine, în funcţie de memoria calculatorului).

Eu: *Da, recunosc. Aveţi dreptate. Dar cred că nu vă daţi seama cît de mult înseamnă* infinit. *Este atît de palpitant să ştii că poţi să scrii* orice, *că ai la îndemînă suficiente mijloace încît să poţi crea chiar şi o operă de artă. Despre asta ce mai credeţi?*

Untitled: Ei bine, e adevărat. Pot fi văzut şi ca o sursă a nesfîrşitului şi, pentru că există nesfîrşite variante de a combina cuvintele şi literele, poate să răsară orice din foaia aceasta goală. Dar aici intervine o *dilemă morală complexă* – cum îmi place să o numesc. Există miliarde de texte, cărţi. Unele sînt considerate capodopere, altele mai puţin. Dar dacă priveşti din punctul meu de vedere, ei bine, nu prea mai au aceeaşi valoare.

Eu: *Ce vreţi să spuneţi?!*

Eu nu sînt doar o biată foaie de hîrtie. Eu... eu sînt virtual.

Untitled: Vezi tu, e greu de înţeles, dar voi încerca să-ţi explic. Problema este că toate capodoperele... puteau fi scrise de oricine. Da, ai auzit bine, *oricine* are la îndemînă cuvintele, prin urmare, oricine putea să creeze operele considerate acum geniale. Dar, bineînţeles, aici intervine harul, pe care nu toţi îl deţin. Harul de a face combinaţia perfectă. Şi dacă tot vorbeam despre infinit, trebuie să adaug că mai sînt foarte multe combinaţii de descoperit, aşa că mă pregătesc de pe acum să mi se umple pielea cu fel şi fel de cuvinte.

Eu: *Deci începeţi să fiţi de acord cu folosirea dumneavoastră ca loc pentru dezlănţuirea imaginaţiei?*

Untitled: Nu, fata mea, şi nu voi fi niciodată! Dar ce să-i faci, de-acum încolo vor scrie pe mine, şi vor scrie încontinuu, pînă nu va mai exista nimic din bietul de mine, sau nu va mai fi loc în lume de Documente Word. Şi uite că pînă şi tu te-ai apucat să mă umpli cu nimicuri. Ei bine, urează-mi succes! Îmi voi lua la revedere.

Eu am continuat să scriu, dar nu a mai răspuns. Şi nici acum nu ştiu dacă eu am scris totul sau dacă chiar am purtat o discuţie. Probabil va rămîne un mister. Numele lui – la fel. Şi nici nu m-am obosit să-l numesc. Ce este cert e că el este şi va rămîne Untitled.

Ana GHENCIULESCU, *clasa a VII-a, Colegiul German „Goethe“, Bucureşti*

Ştiaţi că în ţara „Alege-mă pe mine!“, la N de ţara Niciunde, îngerii noştri păzitori sînt instruiţi ca la armată? Ei bine, nici eu nu ştiam, însă mi-a povestit Mihaela cînd am întrebat unde şi cum îmi pot găsi îngerul. Răzvan susţine că pe îngerul meu îl cheamă Dile Matiz. Mai multe puteţi citi în ziarul Evenimentul îngerului!

Aduse cu poşta din Rai

■ Dragă Dilematix,

Ştii că nu sîntem singurele „fiinţe“? Nu? Atunci am să-ţi povestesc pe îndelete. Există două dimensiuni: cea a oamenilor şi cea a fiinţelor nemaiîntîlnite. Cea de-a doua dimensiune este alcătuită din două mari teritorii: Insula Vată pe băţ şi Împărăţia curcubeelor.

Insula este împînzită de piraţi-supă la plic, cranii cu flori şi scheleţi lipiţi cu gumă de mestecat. Cel care ordonă în această societate este piratul Jack cel Teribil. Dar să trecem peste asta...

Cea mai importantă este Împărăţia curcubeelor, care este populată de îngeri păzitori. Steagul şi simbolul împărăţiei este curcubeul cu cincisprezece culori. La fiecare un milion de copii născuţi ce primesc un înger păzitor, curcubeului i se mai adaugă o culoare.

Aici, pe strada Casinoului, numărul ##, stau îngerul meu păzitor şi soţia sa, sîcîitoarea Gertrude. Îngerul este pensionar, aşa că toată ziua joacă poker, ascultă muzică country, cîntă la tobe făcute din vată de zahăr, iar în timpul liber joacă bilele lui Karasnikopaţerka. Acesta este un joc în care înăuntrul bilelor găseşti cele mai trăsnite ingrediente cu care trebuie să pregăteşti un fel de mîncare nemaiîntîlnit. Anul trecut, Billy Bob Chopra, îngerul meu păzitor, a cîştigat Telecomanda surpriză (o prăjitură în formă de telecomandă cu nouăzeci şi nouă de feluri de ciocolată).

Billy Bob Chopra este un bătrînel tare simpatic, pe care îl vizitez cît de des pot, iar Împărăţia curcubeelor este un loc minunat pentru vacanţe.

Te invit şi pe tine, dragă Dilematix, în această lume de vis. Cine ştie, poate îţi vei găsi şi tu îngerul păzitor.

Trebuie să închei această scrisoare deoarece Billy m-a rugat să-l ajut să facă „Estebanjulioricardosdelarosamontoiaramirez“ – cine ştie ce i-o mai fi trecut prin cap.

P.S. E o prăjitură....

Prietenul tău scriitor,

Călin NEDELCU

■ Într-o zi, aproape de sărbători, cînd oamenii ziceau „No dic mă, da' junghe porcu'“, Dilematix a întîlnit pe stradă un înger cu mustaţă din păr de coadă de veveriţă şchioapă, cu aripa de la glezna dreaptă de pe piciorul stîng în ghips. Purta o haină de blană de dromader şi era încălţat cu pantofi ortopedici. Au făcut cunoştinţă, iar îngerul i-a spus lui Dilematix că este îngerul lui păzitor şi că-l cheamă Dile Matiz. Cum se apropia Crăciunul, Dilematix l-a întrebat dacă nu vrea să meargă pînă la magazinul Cipicelis, ca să-şi ia o pereche de cipicei ortopedici cu sistem interior de răcire. Îngerul s-a mirat, dar a acceptat şi au plecat amîndoi cu troleul spre centrul oraşului. Odată ajunşi acolo, Dilematix a observat că nu mai au mărimea 47, ci doar 46. Deodată, îngerului îi trece ceva prin cap. El auzise de la strămoşi că, dacă pui o mustaţă de înger în cipici, aceştia se fac mai mari cu un număr. Aşa a făcut şi Dile Matiz – îşi rupse mustaţa şi o puse în fiecare cipicel, pe rînd.

Dilematix a înţeles de atunci că îngerii păzitori renunţă la orice pentru tine.

Răzvan GHEORGHE

■ Îngerul meu păzitor face parte din lumea aceasta, deci, pe scurt, este un înger modern. Puteţi să mă credeţi pentru că ştiu ce spun. Mă salvează dintr-o grămadă de situaţii neplăcute şi este şi sfătuitorul meu în materie de... muzică. Ca să vă conving, am să vă povestesc cea mai recentă vizită a mea în casa dublului meu îngeresc:

– Bine ai venit!

Mă aflam într-o sufragerie imensă, albă, dar, aparent, goală.

– Tu chiar n-ai nimic în casa asta? Toate camerele pe care mi le-ai arătat sînt impecabile, dar complet goale. Mă aşteptam să ai măcar un scaun, o masă...

– Bineînţeles că am!

Şi deodată căzu din tavan o masă de douăzeci de persoane cu scaunele la locul lor.

– Cum ai...?!

– Offff... Hai să-ţi arăt casa din nou.

Şi reîncepu turul casei.

– Nu ţi-e mai uşor să-ţi ţii toate lucrurile în cameră? am întrebat eu, în timp ce el îmi arăta casa.

– Păi, la început fiecare înger are puţine lucruri, neştiind să-şi controleze puterile. Dar după cîtva timp, îţi dai seama că ai prea multe lucruri şi devine mult mai uşor aşa. (Brusc, apăru un dulap în faţa noastră.) Plus că piaţa imobiliară e din ce în ce mai inaccesibilă şi nu îmi pot cumpăra atîtea case pentru cîte obiecte am creat.

Zicînd asta, apăru în mîinile mele ziarul *Evenimentul îngerului* cu titlul de pe prima pagină: „Criza de pe Pămînt ne afectează piaţa imobiliară?!“.

– Mă rog, bănuiesc că ai înţeles ce vreau să spun. Hai să-ţi arăt Centrul.

N-am apucat să întreb ce este Centrul că m-am şi trezit în mijlocul lui... o sală imensă, imaculată, desigur, cu multe scări din sticlă. La parter, se găsea multă aparatură, în special ecrane mari Sony.

– Fiecare ecran arată viaţa unui om de pe Pămînt. A fost nevoie de o investiţie serioasă să facem minunăţia asta, dar, cu aprobarea lui Dumnezeu şi ştampila firmei de transport interpămîntean, am reuşit să acoperim costurile.

– Înţeleg, dar tu cum ajungi atît de uşor de aici, pe Pămînt?

– A, simplu. Am o cunoştinţă la departamentul de transporturi Rai-Pămînt. Aşa o să pleci şi tu de aici.

– Mda, chiar mă întrebam cum de mi s-a permis să vin aici, viu şi nevătămat.

– Ai noroc că sînt mai mult sau mai puţin bogat. Am plătit să stai aici o oră, şaizeci de minute adică. Ştii tu, trei mii şase sute de secunde!

– Şi de cînd sînt aici?

– De... trei mii cinci sute optzeci şi cinci de secunde.

– Deci... am început eu trist.

– Mda, cred că e timpul să ne luăm la revedere.

Şi deodată Raiul începu să-şi piardă conturul şi, în mai puţin de două secunde, m-am trezit din nou pe Pămînt.

Alexandru ŢÂRLEA

Copiii clasei a VII-a la Colegiul Naţional „B.P. Hasdeu“, Buzău, inspiraţi de prof. Alina Dinu

O cameră de luat vederi în ceruri

Sîntem diferiţi. Unii dintre noi pot uni luna cu soarele, pot crea labirinturi printre stele sau chiar o lume imaginară în benzi desenate, doar prin nişte mişcări uşoare ale creionului pe hîrtie. Alţii pot fredona cîntece, pot aduna notele muzicale formînd un miracol nedesluşit, o melodie care te poate înveseli sau îţi poate spune ce simţi.

Dar eu? Eu pot alege cuvintele, le pot împreuna şi astfel pot crea ceva... ceva ce nu există. Însă momentan sînt doar o fată, stau în camera mea şi caut din priviri ceva, dar nu ştiu ce. Mă gîndesc la îngerul meu păzitor. Toţi avem unul. El este ca un aparat de filmat în spatele nostru. Nu-l poţi opri din a mai filma pînă în clipa în care mori.

Stai un pic, îmi scrie Dilematix ceva pe mess:

– Mihaela, mă poţi ajuta cu ceva?

– Da, sigur, cu ce?

– Îţi mai aminteşti cînd ţi-am spus despre mine că am mai multe vieţi? Una dintre ele am pierdut-o în atacul acela al băştinaşilor în Bazaconia, iar acum am luat alta. Această nouă viaţă este ca o pagină de jurnal. Îi trebuie o dată şi un conţinut. Dar, cel mai important, trebuie să existe cineva care să scrie toate astea. Ei bine, noii mele vieţi îi lipseşte esenţialul, un înger păzitor. Mă poţi ajuta să-mi găsesc unul?

– Hm... Păi, mai am eu un prieten aşa, cu mai multe vieţi, însă el e jumătate ascuţitoare de creiere şi jumătate pisică. Acesta mi-a spus că şi el a trebuit să-şi găsească un nou înger păzitor, dintr-o cauză asemănătoare cu a ta. El a făcut următoarele:

Amers la un tîrg de unde poţi închiria baloane, dar nu din acelea cu aer, baloane care funcţionează cu praf magic. Arată exact ca un balon cu aer, însă în locul în care este băgat aerul este pusă o păpădie imensă pe care se presară praf magic. OK... deci acest prieten al meu a închiriat un balon cu praf magic şi a plecat în ţara „Alege-mă pe mine!“, la N de ţara Niciunde.

Cînd a ajuns aici, a lăsat balonul pe margine şi a păşit înainte pe o cărare presărată cu fulgi albi. După vreo trei minute de mers, a ajuns în faţa unui platou, un fel de deschidere către o lume total paralelă faţă de a noastră. Pe jos era o iarbă sclipitoare de culoare verde-gălbui, iar locul era înconjurat de cascade. Dacă priveai în faţă puteai observa că nu se mai aflau cascade, acolo era o margine plină de flori multicolore. Peisajul era de nedescris. În spatele marginii cu flori se putea vedea un munte imens străbătut de o rază de soare care părea că-l împarte în două. Se spune că în această ţară soarele nu apune, că muntele îl ţine de acea rază, iar el nu mai poate să facă loc lunii.

În mijloc erau aliniaţi mai mulţi îngeri, ca la armată, care erau instruiţi în misiunile lor de către un instructor care părea cam dur. Cînd l-au văzut pe prietenul meu, au rămas cu gurile căscate. Instructorul lor l-a întîmpinat cum se cuvine, apoi l-a întrebat pe cine doreşte, după ce i-a prezentat candidaţii.

– L-aş vrea pe primul din dreapta... dar mai întîi îi voi pune cîteva întrebări. E în regulă?

– Da, cum să nu! răspunse instructorul foarte sigur pe el.

– În primul rînd: cum te cheamă?

Acesta răspunse cu o voce subţire:

– Life!

– Cum poate lumea deveni mai bună?

– Pentru ca lumea, oamenii să devină mai buni, ar trebui în primul rînd să ne iertăm unii pe alţii. Ar trebui ca iarna să ningă cu iertare.

– Îngerule, eşti foarte înţelept! Vrei să fii îngerul meu păzitor?

– Da, desigur.

Şi uite aşa a făcut prietenul meu rost de un înger păzitor, unul foarte bun. Poţi face la fel, Dilematix!

– Mulţumesc mult, Mihaela!

Privesc spre tavan şi mai sus de el, spre geamul meu către cer. Şi ninge, ninge ca-n Fraţii Grimm. Norii se scutură de argint şi totu-i alb de ninsoare. E o noapte ca-n poveşti.

Mihaela PETCU, *clasa a VII-a, Şcoala nr. 39, Bucureşti*

Bogdan, care de curînd este scriitor cu „acte-n regulă“, adică cu o carte publicată ce se numeşte Luptătorii virtuali, *ne-a trimis din nou un text care conţine „un consum excesiv de imaginaţie“. El a fost vizitat de îngerul său, Serafimul Rostogol, în timp ce zăcea în pat cu piciorul în ghips, crezînd că norocul l-a părăsit definitv. Se pare că nu!*

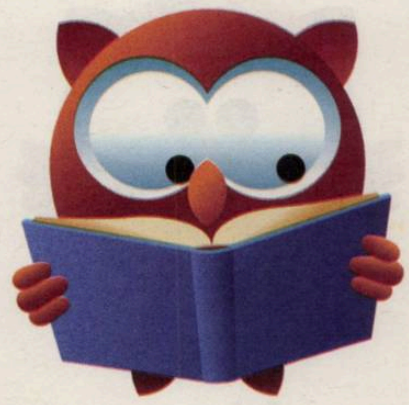

Serafimul Rostogol

Salut... ăăă... bănuiesc că ar trebui să mă prezint. Numele meu este Înger. Înger şi atît. Deşi nu m-am mai uitat de cîteva decenii în oglindă, pot garanta că, de îndată ce mă vei întîlni, te vei izbi de o imagine clară, lucitoare, a unei fiinţe albe ca neaua, cu şase aripi, fără riduri – sper eu (cîteodată timpul nu îi iartă nici pe îngeri). Legendele îngereşti spuneau că, din momentul în care devii înger ori avansezi în gradul de serafim (cazul meu), primeşti printr-o taină încă necunoscută, sub aripă, un suflet. Partea mai ciudată aici este că nu ştiam cine, cine putea fi protejatul meu? Iar ca urmare, am călătorit peste mări şi oceane, peste fluvii şi multe unităţi de relief răutăcios de înalte, pentru a-l descoperi. Puteam să pun pariu că era un prinţ sau un viitor duce, cineva leit cu mine. Aşa mi se spusese.

Cîteodată, unele călătorii sînt mai bizare decît par. Cel puţin asta am aflat pe propria-mi piele cînd, în timpul zborului, am constatat cu stupoare că pot fi văzut de oameni. Dar nu de orice oameni, ci de braconieri. Aţi auzit bine, braconieri de îngeri.

Poc! Zbură un glonţ pe lîngă urechea mea.

Poc! Veni altul, ce mă rată *la mustaţă*.

– Măi, Ioane! Pot jura că asta-i cea mai mare *păsăruică* pe care am văzut-o. Eşti sigur că facem bine ceea ce facem? întrebă unul din tre vînători.

– Cred, Bade, că nu degeaba vînătorii ăsteia i se spune braconaj! Pentru că acum sînt cele mai gustoase vînaturi. Cine ştie, poate mîine găsim pe cer o *balenă zburătoare!*

– Aaa... abia aştept să văd faţa nevestimii cînd oi aduce acasă o frigăruie atît de mare!

– Mda, şi cu şase aripi! îl completă celălalt.

Pînă minţile lor cam încete reuşiră să *proceseze* ceea ce tocmai văzuseră pe cer şi să scape o exclamaţie suficient de puternică pentru a trezi şi morţii: „Şase aripi??!!!!!!!!!“, eu deja mă aflam departe, adîncit în gînduri.

Tocmai scăpasem de o primă ameninţare. Ştiam prea bine că ăst tărîm era periculos. Totuşi, nu asta trebuia să mă îngrijoreze cel mai tare. Vestea şoc venise tocmai cînd am ajuns în zonele pline de suflete şi sufleţele. Cît eram eu de înger, simţeam că am să leşin. *Sute!* Mii! Mii de fiinţe se perindau pe străzi, nestingherite. Care dintre ele o fi fost protejatul meu? Era ca şi cum aş fi căutat acul în carul cu fîn.

– Ah, gîndeşte! Gîndeşte! îmi tot spuneam, în timp ce planam deasupra atîtor muritori (de data asta fără a mai fi văzut).

Nu prea aveam sorţi de izbîndă, doar dacă... da. Asta era. Regula spune că-ţi poţi găsi protejatul numai cît timp el este copil. Pe dată lucrurile începură să se limpezească. În toată lumea, există doi oameni care mă pot ajuta: Moş Crăciun şi Moş Nicolae. Ambii îi cunosc pe toţi copiii din lume. Am meditat vreme îndelungată pe cine să aleg, pentru ca în final să-mi ascult motto-ul care nu mă dezamăgise niciodată: *„Lasă-ţi destinul să decidă, pentru că el într-un fel sau altul se va adeveri“*. Şi aşa am făcut. Am dat cu banul. Moneda a zburat, cerculeţul s-a învîrtit în aer... cap! Căzuse cap.

– Dacă aşa vrea destinul, Moş Crăciun să fie!

Aşa că, ţuşti spre Laponia, tărîmul răspunsurilor, dar şi al jucăriilor inimaginabile. Curînd aveam să constat că alegerea pe care o făcusem chiar părea cea mai bună. De ce? Simplu. Pentru că pretutindeni unde priveam în fabrica Moşului, vedeam numai tehnologie sofisticată, benzi rulante de jucării, calculatoare ultramoderne şi spiriduşi isteţi-foc.

– Ziua bună, domnule Înger! Te putem ajuta cu ceva? mă întîmpină un spiriduş, scriind de zor într-un registru.

– Sigur! Aş dori să-l văd pe Moş Crăciun, într-o problemă de grad dumnezeiesc, dacă se poate.

– Aha, aha, da... zicea spiriduşul fără a mai conteni din scris. Aveţi programare? mă întrebă, aţintindu-mă cu ochii săi de un verde-smarald.

– Nu, dar...

– În acest caz, magia Crăciunului vă poate ajuta numai sîmbăta şi duminica între orele 14 şi 18.

– Nu înţelegeţi. Am nevoie disperată de arhivele voastre.

– Şi eu am nevoie de cîţiva centimetri în plus. Ţi se pare că mă plîng?

– Ce se întîmplă aici, Hapciu? interveni un alt spiriduş.

– Acest domn crede că dacă are autoritate...

– Mă ocup eu de aici, Hapciu! Ia o pauză.

Aşa m-am trezit condus de binevoitorul spiriduş Tic-Tac către o încăpere numită *Camera Computerelor*.

– Şi, cu ce vînt pe la noi?

– Cu vînturile polare, bineînţeles, i-am răspuns nonşalant. Ele sînt foarte friguroase, iar cîteodată te cam fac să uiţi de ce ai venit.

– Observ.

– Aş avea nevoie de un copil căruia să-i fiu înger păzitor, unul care să semene cu mine. Adică bun, cuminte, cu stare... să fie... făcut parcă pentru mine.

– Hmm... din nefericire nu prea avem mulţi copii care să îndeplinească asemenea cerinţe. Cei bogaţi sînt răi, iar de Crăciun nu primesc decît cărbuni din partea noastră, pe cînd cei foarte cuminţi sînt săraci, oneşti, iar noi nu-i putem ajuta decît cu un mic dar pe an.

– Arătaţi-mi-i pe cei cuminţi.

Aşa că spiriduşul îmi înşiră în faţa ochilor vreo şase saci cu poze şi 20.000 de gigabiţi tot cu poze. Pentru început, scoase conţinutul primului sac, iar o mare de imagini năvăli peste mine, încît a fost nevoie de toate cele şase aripi pentru a putea zbura din calea lor.

– Ai văzut pe cineva care ţi-a atras atenţia? strigă piticul.

– Nu, nu... nu cred că aş mai dori să caut prin saci! Aveţi o variantă online de căutare, ceva mai puţin solicitantă?

– Sigur că da. I se spune *hi5*! Ia loc să vezi! Majoritatea copiilor cred că deja şi-a găsit îngerul păzitor.

– Ce scrie acolo? În-ge-raş Dul-ce? Un înger din poveşti, Înger de ciocolată... Domnule Tic-Tac, chiar nu glumeai! Majoritatea copiilor şi-a găsit un înger, majoritatea îngerilor şi-a găsit un copil, numai eu am rămas de izbeliţe.

– Nu dispera, îngerule, mă linişti Tic-Tac. Ce ai spune, să dai un anunţ la *Mica publicitate?* Cine ştie, poate că anunţul va fi văzut de copilul potrivit. Nu eşti nici primul, nici ultimul care a făcut aşa ceva.

M-am apropiat mai atent de ziarul pe care spiriduşul tocmai îl scosese, şi am citit: *„Înger Hip-Hop caut partener de cîntat la festivalul de la Mamaia, contact 12345“, „Înger al dragostei, Cupidon, caut adolescent pentru a-l săgeta, contact 0000“, „Caut Arhanghel majordom, pentru o servire dumnezeiască, contact 3535“.*

– Să ştii că nu este o idee rea. Mulţumesc pentru ajutor, prietene Tic-Tac. Nu o să uit ce ai făcut pentru mine! Voi pune şi pentru tine o vorbă bună în Ceruri. Pînă atunci, *au revoir!*

Uite-aşa, mă trezesc eu într-o sală micuţă, închiriată cu modesta sumă de bani din *două miruiri şi jumătate de smerenie,* în speranţa găsirii copilului pe care să-l protejez. În mod sigur destinul avea să mă ajute şi de această dată, că doar cine ar refuza un înger păzitor? Am mers către uşă, gîndindu-mă că voi găsi şiruri întregi de copii îmbulzindu-se pentru a intra, însă... acolo se aflau numai patru fiinţe, dintre care trei nu erau copii.

– Ăăă... puteţi intra, am spus cam fără tragere de inimă.

Pe uşă intră un domn îmbrăcat în kaki, care avea o puşcă în mînă.

– Să trăiţi, domnule Înger Suprem! zbieră soldatul, mai-mai să mă arunce pe fereastră. Dorim să vă luăm cu arcanul în armată, pentru că ducem lipsă de soldaţi capabili! Sînteţi...

– Următorul, am strigat!

– Bună ziua, vorbi un domn şi mai ciudat decît cel dinainte, care purta cel puţin şase culori pe el, avea un joben de două ori mai înalt decît statura sa, iar la spate mîngîia un bici. Am fi onoraţi dacă aţi accepta oferta de a intra în Circul...

– Următorul!

Uşa se deschise, iar prin ea zbură o plăcintă ce-mi agresă direct faţa!

– Tu, tu, tu, te vreau! plînse în hohote un micuţ răzgîiat, cu faţa de clovn.

– Următorul!

– Aici se dau ajutoare sociale pentru bătrînii fără... vorbi o mamaie ce avea pe puţin vîrsta mea.

– Următorul!

Of, nu puteam cu nici un chip să-mi găsesc sufleţelul sortit. Probabil că nu căutasem bine. Probabil... probabil că sufleţelul căutat era un adult. În clipa aceea, am făcut ceea ce făcusem o viaţă întreagă: am dat cu banul. Culmea destinului, moneda mi-a scăpat din mînă şi a intrat prin tavanul unei şcoli. Am zburat năvalnic pentru a o recupera, iar atunci, la etajul I, întins pe cimentul rece, stătea el, stătea copilul meu cu moneda în mînă.

– Este a ta? mă întrebă el.

– Da...

– Au!

– Ce ai păţit? Te doare piciorul?

– Îhî, am văzut moneda ta, iar cînd m-am aplecat după ea, mi-am sucit glezna.

– Aha, asta înseamnă că eu sînt îngerul tău păzitor. Încîntat! Să te ajut să te ridici! Era să uit... Cum te cheamă?

– Bogdan. Pe tine?

– Din moment ce eu ţi-am cauzat căderea, cred că mă pot numi Rostogol! Serafimul Rostogol.

Aceasta a fost povestea mea. Destinul cîteodată poate să ne joace feste, însă cu mine nu a fost aşa. În ciuda faptului că mă aşteptam la un bogătaş ori la un alt înger în miniatură, eu chiar am primit ce am meritat. Bogdan este un băiat, cum să spun....visător. Şi el a visat la fel de mult ca mine la un înger cu cel mai înalt grad, la o minunăţie, în schimb m-a primit pe mine. Din poveştile lui, am aflat că de obicei este cu gîndul la mine cînd se împiedică sau cînd imaginaţia îi zboară de la dragonii matematicilor şi elfii englezi, la teme şi învăţat, şi în multe, multe alte cazuri. Părerea mea este că, orice ar fi, ne meritäm unul pe altul.

Autorul chiar s-a împiedicat pe scări, a făcut o entorsă şi are un ghips acum, motiv pentru care această poveste se află pe hîrtie. Aşadar, aveţi grijă cu îngerii voştri! Consumul excesiv de imaginaţie dăunează grav învăţatului!

Bogdan Cătălin MEREUŢĂ, *clasa a VIII-a, Şcoala nr. 40 „Iulia Hasdeu“, Galaţi*

Aţi auzit de van Strauss, fiul lui van Jorje şi nepotul lui van Gogh? Locuieşte într-un orăşel din Alabama şi tocmai a aflat la ce sînt bune un tablou şi o pipă, moştenite de la bunicul său. Dora ne spune că „puterea de a crede nu ţi-o poate lua nimeni, niciodată". Iar Oana s-a întîlnit cu un înger care iniţial lucra pentru FBI, apoi a devenit păzitorul cărţilor sale.

Moștenirea îngerilor

Într-un orăşel din Alabama trăia o familie foarte bogată. Majoritatea bunurilor familiei provenea dintr-o mică afacere care între timp a luat amploare. În casă locuiau trei generaţii: bunicul van Gogh, fiul acestuia van Jorje şi nepotul van Strauss. Van Gogh vroia să aibă bani doar pentru strictul necesar şi, ca un bun creştin, ceva de donat săracilor. Van Jorje, care ajuta ca afacerea să prospere şi căruia nu-i păsa deloc de caritate, împreună cu lady Helena aveau un băiat foarte înţelept, van Strauss, apreciat însă doar de bunicul său.

Van Gogh era acum bolnav de cancer în fază terminală, mai avea de trăit cîteva luni. În afară de nepot, oamenii nu erau prea trişti, fiecare aştepta să moştenească ceva din averea bunicului.

Van Strauss era atît de afectat, încît nu mai putea mînca, iar bunicul, observînd tristeţea băiatului, îl chemă la el. Stătea la pat, alb ca varul şi slab ca băţul, dar mai avea putere să-l mîngîie pe creştet. Cu o voce firavă îi spuse să caute în dulapul de lîngă geam. Deschizînd dulapul, copilul văzu un tablou cu scaunul din dormitor pe care se afla pipa bunicului. Atunci van Gogh îi spuse că, ori de cîte ori va avea nevoie de el, să se uite la tablou, iar el va ieşi din pipă şi îl va ajuta.

După cîteva minute copilul ieşi din cameră cu lacrimi în ochi, anunţînd decesul bunicului. Nici un adult nu avea chef de înmormîntare, toţi aşteptau deschiderea testamentului şi împărţirea banilor. Dar ce e necesar e necesar, aşa că după o înmormîntare scurtă, la care nici nu chemară preot, merseră acasă şi citiră testamentul:

„Dragii mei, ştiu că voi iubiţi banii, dar eu iubesc caritatea, aşa că donaţi ceva bani săracilor, iar cu restul faceţi ce vă taie capul. Lui Strauss, singurul care are abilitatea de a înţelege şi aprecia semnificaţia darului, îi las pipa şi tabloul din dulap."

Pipa şi tabloul i-au fost date lui Strauss, dar la împărţirea banilor apărură probleme. Van Jorje, egoist şi nemilos, credea că toţi i se cuvin numai lui, deoarece el a ajutat la creşterea profitului afacerii, în vreme ce fratele său, van Eduard, deşi nu participase activ în afacere, susţinea că fiecare trebuie să primească aceeaşi cotă, fiindcă aveau acelaşi grad de rudenie cu decedatul.

Nereuşind să se pună de acord, au mers la Tribunal, unde judecătorul, după citirea testamentului, hotărî că teoria lui van Eduard era cea bună, aşa că împărţi banii în mod egal celor doi.

Eduard părea destul de mulţumit cu cît primise, dar Jorje era enervat la culme. Pentru el tot nu erau destui bani, aşa că începu să vîndă obiectele mai valoroase ce îi aparţinuseră lui van Gogh. Picturile aveau trecere şi scotea bani frumoşi pe ele, dar, dat fiind că van Gogh picta doar de plăcere, într-o lună se terminară. Se hotărî să vîndă şi tabloul lăsat de van Gogh fiului său, dar van Strauss nu vroia nicidecum, aşa că ajunseră la o înţelegere: putea să păstreze tabloul, dacă în termen de două zile îi plătea contravaloarea. Copilul nu vroia să cedeze, chiar dacă ştia că şansele lui erau nule, şi începu să le roage pe rude să-l împrumute care cu cît poate. La sfîrşitul celor două zile reuşi să strîngă doar un sfert din suma convenită cu tatăl său şi astfel acesta luă tabloul şi-l vîndu. Băiatul se simţea foarte prost, ca şi cum l-ar fi dezamăgit pe bunic.

Se duse la el în cameră, vrînd să-şi ceară scuze de la bunic, dar zări pipa şi înţelese de ce acesta îi lăsase şi pipa. „Ori de cîte ori vei avea nevoie de mine, uită-te la tablou, iar eu voi ieşi din pipă!" au fost ultimele sale cuvinte. Copilul luă pipa şi cu părere de rău spuse:

– Îmi pare rău, bunicule, simt că te-am dezamăgit. Am făcut tot ce am putut, dar nu am izbutit să strîng destui bani pentru a răscumpăra tabloul.

– Nu e vina ta, am ştiut că tatăl tău va încerca să vîndă tabloul, dar mă bucur însă că ai găsit o altă cale de a comunica cu mine, se auzi un glas din pipă.

– Îţi mulţumesc, bunicule.

Atunci uşa se deschise larg şi zgomotos. Van Jorje intră pe uşă, luă pipa şi-i spuse că, din moment ce tablourile s-au vîndut aşa de bine, sigur va scoate ceva bani şi pe ea. Copilul îi oferi banii adunaţi, dar van Jorje îl refuză din nou. Van Strauss disperat spuse în gînd:

– Bunicule, te rog ajută-mă, nu ştiu ce să mai fac!

– Nu te îngrijora dragule, voi fi alături de tine oricînd.

– Bunicule, te aud, dar nu te văd.

– Nu m-ai auzit şi nu m-ai văzut nici înainte, doar ţi-ai imaginat că o faci, şi asta te-a ajutat. Lucrurile materiale ţi le poate lua oricine, dar puterea de a crede nu ţi-o poate lua nimeni, niciodată.

Dora MORAR-BOLBA, *clasa a VI-a, Colegiul Naţional „George Coşbuc", Cluj-Napoca*

Păzitorul cărților

Era noapte, întuneric şi frig. Mă duceam spre casă după o după-amiază superbă petrecută la ceainărie. A fost frumos, dar mi-am dat seama că trebuia să plec atunci cînd nu mai aburea nici un ceai şi în jurul meu nu mai era nimeni. Tocmai îmi luasem o carte nouă, de Martin Page – *M-am hotărît să devin prost,* şi mi se părea că nu mai ajung acasă ca să o pot începe. Fără să-mi dau seama, am ales scurtătura – un gang întunecos care miroase urît şi care nu e sigur nici ziua, darămite noaptea – şi mi-am continuat drumul în linişte. Simţeam însă ceva ca o umbră în spatele meu, mergînd odată cu mine. Cu teamă şi tremurînd toată, m-am întors să văd cine e, dar în spatele meu nu era nimeni. M-am gîndit că în ziua aceea băusem o groază de ceai negru, care e un fel de cafea a ceaiului. Probabil că asta era cauza senzaţiei mele. Am continuat să merg cu mîna încleştată pe carte şi cu sentimentul că nu sînt singură.

N-am apucat să mai tremur mult, căci am auzit un claxon puternic şi am simţit o lovitură destul de dureroasă. Asta e tot ce mai ţin minte pînă să mă trezesc în casă, îmbrăcată în pijama, învelită, şi cu un ceai fierbinte cu lămîie lîngă mine. S-ar putea să par nebună. La început am crezut că am visat, dar apoi am văzut cartea şi mi-am dat seama că ceva ciudat se întîmplă. Nu trece mult şi aud apa de la robinetul din baie curgînd şi hotărăsc în sfîrşit să mă ridic. Mă duc şi văd... nişte aripi imense, albe şi extraordinar de frumoase. Ascundeau un chip de o sfîşietoare tristeţe.

– Cine eşti ?

– Eu sînt Înger. Lucrez pentru FBI.

– Eu sînt Înger. Lucrez pentru FBI.

– Credeam că lucrezi pentru Dumnezeu. Şi de ce atunci cînd te-am întrebat cine eşti mi-ai zis şi unde lucrezi?

– Pentru că altfel nu vei înţelege, aşa cum nu mai înţeleg nici eu. Ar fi trebuit să fiu îngerul tău păzitor. Dar tu citeai prea mult şi eu simţeam că n-aveai nevoie de mine ca să înţelegi lumea. Asta probabil m-a făcut să accept propunerea lor.

În urmă cu cîţiva ani, FBI-ul a făcut un studiu despre efectul cititului, iar rezultatul a fost absolut cutremurător. Cititorii, în special femeile, au început să aibă idei şi să gîndească pe cont propriu, după multele lor lecturi. Dacă 1 din 100 de oameni începe să gîndească, atunci lumea fie va deveni un haos (pentru că cititorii învaţă din cărţi să-şi exprime liber punctul de vedere, devin sceptici, greu de manipulat şi nu numai), fie totul va deveni paşnic, nu vor mai exista războaie şi revolte, iar viaţa va fi ciudată. FBI-ul a hotărît să acţioneze. A antrenat şi pregătit o echipă de îngeri păzitori pe care i-a trimis în toată lumea să-i anihileze subtil pe cititori. Doar că eu nu m-am putut stăpîni atunci cînd te-am văzut în faţa maşinii. În acel moment, instinctele mele mi-au adus aminte de ce am fost creat şi că am fost manipulat de FBI în scopuri negative. Sună incredibil, dar aşa stau lucrurile.

– Oau... totul e aşa de... cum să zic? Nu mă aşteptam să fie aşa povestea. Şi să ştii că-ţi mulţumesc pentru că m-ai salvat.

– Cu plăcere. Trebuie să plec acum pentru că nu vreau să fiu descoperit de ei.

– Deci nu renunţi? Tot ei te controlează? Îi vei *anihila subtil* şi pe alţii ca mine?

– Nu vreau să mă înţelegi greşit, dar vei avea mari probleme dacă cineva află că tu te opui hotărîrilor luate de FBI. Şi să ştii că datorită ţie am hotărît să mă las de meseria asta. Mă voi apuca de citit, ca să nu rămîn cu regretul că am făcut cea mai mare greşeală atunci cînd am acceptat să lucrez pentru oameni. E atîta pasiune, atîta concentrare, atîta bucurie pe chipul vostru, cînd citiţi, că nu mai vreau decît să simt şi eu cum e să fii cititor.

Din toată povestea asta mi-am dat seama că îngerii pot greşi la fel ca oamenii şi că nu sînt perfecţi. L-am mai întîlnit pe Înger după aceea de cîte ori am deschis o carte. Îl simt şi acum citind peste umărul meu, ba aş putea să jur că uneori îl aud chicotind.

E îngerul păzitor al cărţilor mele, îngerul care a lucrat odată pentru FBI.

Oana MANCU, *clasa a VII-a, Liceul Pedagogic „Spiru C. Haret", Buzău*

MANAGER DE ÎNGERI

După vizita pe care le-am făcut-o la Buzău copiilor de la C. N. „Mihai Eminescu“ se pare că ne-am ales cu un fan club mai mare decît ne imaginam. Deja a apărut dile-concurența între școli și ne-am pomenit cu texte și din partea copiilor de la C. N. „B.P. Hasdeu“. Drept răsplată, le oferim 500 de norișori. Mult succes la geogravarză!

Oare mai există îngeri?!

La întrebarea lui Dilematix dacă există îngeri, copiii din clasa a V-a a Colegiului Național „B.P. Hasdeu“ din Buzău (ei înșiși niște îngerași, depinde din ce unghi sînt priviți...) au răspuns fără să mai stea pe gînduri. Fiecare are povestea lui, trăită sau imaginată ca și cînd ar fi fost trăită. Că îngerii există, sub un fel sau altul, nu mai încape nici o îndoială. De la prezența caldă a unei ființe dragi, pînă la apariții insolite și uneori aproape imperceptibile, îngerașii noștri sînt aici, cu, lîngă *sau* deasupra *noastră. Ssst! Îi auziți?!....*

profesor coordonator
Amalia Gabriela ȘERBU

■ Era o dimineață friguroasă de luni. Ceața fuziona cu razele slabe ale bătrînului Soare, care încercau din răsputeri să pătrundă prin covorul fantomatic de pretutindeni. Castanele se desprindeau din micile lor locașuri și cădeau în fața călătorilor. Un astfel de peisaj se putea observa în acel moment.

În curtea școlii se auzeau pașii grăbiți ai unei fetițe de vreo 11-12 ani. Orele de curs începuseră, iar la prima oră clasa ei avea geografia sau, cum îi spuneau ei, geogravarza. Catrina – căci așa o chema pe fetiță – întîrziase un sfert de oră. Intră cu sfială în clasă și spuse pe un ton atît de încet încît de-abia putu profesorul să o audă:

– Vă rog să mă scuzați de întîrziere, domnule profesor. M-am trezit tîrziu, apoi a făcut mașina pană...

– Am înțeles, o întrerupse profesorul brusc, pe un ton aspru. Ia loc în bancă, dar, dacă se mai întîmplă, nu voi mai fi atît de înțelegător!

Toată ora, Catrina nu putu să scoată o vorbă. Stătea mică în bancă și aștepta să se termine ora.

– Copii, data viitoare dați test! Aceste note se vor trece în catalog, așa că va trebui să învățați totul la perfecție! Bună ziua! spuse domnul profesor serios.

Catrina încremeni. Un test? Asta însemna că trebuia să învețe toate lecțiile din urmă, la vederea cărora, pînă atunci, spunea mereu: „Lasă că le învăț eu mîine...“

Săptămîna aceea a fost cea mai ciudată și mai proastă din viața ei: caiete uitate, desene la ora de pictură stricate, foi rupte și cîte și mai cîte...

În dimineața cu testul, Catrina se duse la școală cu teamă. Urcă treptele cu greu. Totuși, treptat, își simțea picioarele tot mai libere. La etaj, simți un aer cald ce i se strecură sub tălpi. Se simți ca și cum ar pluti. Ușurată și fără să-i pese de nimic, se lăsă purtată de acel aer și merse mai departe pe culoar, prin fumul ciudat ca o ceață plăcută.

În clasă, scaunul ei banal din bancă, cu gume lipite pe fundul lui, devenise un tron cu diamante și rubine.

Clopoțelul, care acum suna ca un cîntec al zînelor, anunță intrarea la ore. Catrina aștepta relaxată, iar cînd îl văzu pe profesor pufni în rîs: acesta era îmbrăcat într-un costum elegant, cu niște pantofi lucioși ca sticla. Cireașa de pe tort era însă freza: părul gri, amestecat cu pete albe din loc în loc era aranjat ca țepii unui arici uriaș. Cît despre foile de lucru, totul era cu susul în jos: pe foile, care ar fi trebuit să fie pline de întrebări despre relief și alte chestii de geografie, se puteau găsi formule matematice și poze cu animale preistorice. „Aceasta este cea mai bună zi de naștere!“ își spuse în șoaptă Catrina, căci era ziua ei și totul era minunat.

Cînd s-a întors de la școală, mama sa a întrebat-o:

– Ți-a plăcut cadoul de ziua ta?

Catrina zîmbi și o îmbrățișă. Acum știa că mama ei este îngerul său păzitor.

Diana MÂNDRUȚĂ-TĂNĂSESCU

■ În vara anului trecut, s-au întîmplat multe...

Ei bine, într-o zi toridă de vară, eu și prietenii mei, Ioana și George, am vrut cu orice preț să ajungem la o peșteră din apropierea pădurii orașului. Bineînțeles că acea peșteră are și o poveste mai înfricoșătoare, pentru că altfel noi nu mai aveam ce căuta acolo. Așa că, acea poveste – la crearea căreia mulți oameni au contribuit (și nu mă refer la faptul că au spus minciuni) – vorbește despre faptul că, atît în peșteră cît și în apropierea ei, au fost văzute cîteva umbre transparente, fantomatice. Ele au fost numite de mai toată lumea *îngeri,* pentru că cine le vedea avea o bucurie, cu condiția să aibă gînduri bune. Eu și prietenii mei am vrut să ne convingem dacă legenda este adevărată.

Dar voi, copii, nu v-ați gîndit că îngerii sînt ființe ce nu trebuie explorate?

Cînd am ajuns la pădure, eu și cu Ioana eram foarte entuziasmate de mica noastră expediție. Pădurea era deasă și întunecată. George se dădea mare că nu îi este frică, dar, cînd s-a auzit un cățeluș lătrînd, a început să țipe. Eu și Ioana ne-am prăpădit de rîs.

Din depărtare, se vedea o stîncă săpată de ani și de rîuri care au curs pe acolo.

În acel moment, am zărit un fel de umbră fantomatică ce ne tăia calea. Umbra părea că vine spre noi. După un timp, ne-am dat seama că acea umbră era un înger care a început să ne grăiască:

– Dragi copii, ce vă aduce pe aici, pe meleagurile acestea?

Eu și prietenii mei am rămas muți de uimire. După cîteva minute, în care ne-am mai revenit, am spus:

– Am auzit despre legendă și ne-am gîndit să explorăm puțin locurile! am spus eu cu o voce pe care nu mi-o recunoșteam.

– Dar voi, copii, nu v-ați gîndit că îngerii sînt ființe ce nu trebuie *explorate,* cercetate, așa cum nici poveștilor nu li se poate verifica adevărul?! Noi trebuie să fim singuri, departe de oameni; de aceea, am trimis niște îngeri doar pentru copii, ca să-i ferească de rele și să stea neîncetat în legătură cu Dumnezeu. Dar nu prin legătura telefonică, cum spuneți voi, mobil și SMS. Aveți grijă de voi și Cel Bun să vă ocrotească!

Apoi, îngerul a dispărut printre copaci, fix în adîncul pesterii.

Și așa s-a sfîrșit aventura noastră cu îngerii, pe care nu o voi uita niciodată. Nici acum nu știu, de fapt, dacă cel cu care am vorbit a fost un pădurar, un călugăr sihastru sau un bătrîn rămas singur și refugiat în munți. Pentru că, după cîtva timp, am aflat că acea peșteră se numește Peștera Pustnicului – după numele celui care a viețuit acolo mulți ani, fără ca lumea să știe.

Andra MEȘCA

■ Este vineri dimineața. Mama mă trezește pentru a pleca la școală. Eu mă îmbrac, mănînc și plec. Mergînd spre autobuz, aud pe cineva spunînd: „Eu sînt cel mai bun prieten al tău“. Mă gîndeam că era un cîine. Mă uit în spate și nu văd pe nimeni. Iar spune: „Uită-te în dreapta ta!“. Mă uit, dar din nou nu văd pe nimeni. „Sînt un înger, prostuțule!“

– Dacă mai vorbești mult, o să pierd autobuzul! am spus eu, cu voce tare.

Toată lumea se uită la mine. Credea că vorbesc singur. Dar nu era adevărat!

Îngerul îmi spuse în gînd: „O să te duc eu la școală! Hai în spatele blocului acela și ai să vezi!“.

Eu mă duc în spatele blocului și nu văd absolut nimic. Îngerașul îmi dădu niște ochelari. Cînd i-am pus la ochi, am văzut numai îngeri peste tot. Era și un indicator spre Împărăția Domnului. Îngerașul îmi spuse: „Tu nu vezi nimic fără acești ochelari! Ești în Rai! Dar acum hai să zburăm spre școală!“.

În aproximativ cinci minute am ajuns. Mi-am dat jos ochelarii și am intrat în școală. De atunci, îngerașul meu este mereu cu mine. Cînd ies de la școală, îmi dă ochelarii și văd Raiul! Este cea mai tare poveste! Este o realitate pe care nu v-o pot descrie. E secretul meu.

Vlad TINCĂ

■ Cum e o zi din viața unui înger din regatul îngerilor?

Este dimineață în regatul îngerilor, ora 7,00. Îngerul Andrei se scoală, se duce la baie, se spală, mănîncă ceva și își ia uniforma albă, ca o fustă pînă în pămînt, căci el lucrează la programul de apărare a copiilor. Își ia cățelul cu el și pleacă.

Astăzi, la muncă, a fost îngrozitor. A primit niște palme deoarece Mihai, copilul pe care îl apără, s-a bătut cu colegii, a fost certat de mama lui Mihai și nici nu a primit salariul. Trebuia să i se dea 236 de nori și i-au dat numai 97.

Și-a făcut cumpărăturile, a plătit cu cei cîțiva nori pe care îi avea și a plecat totuși fericit acasă, pentru că a doua zi avea liber.

Bianca NICULESCU

■ Era o zi normală de iarnă. Toată ziua am lucrat la matematică, pentru că a doua zi era Olimpiada Națională și n-aș fi vrut să mă fac de rușine.

Cum ziceam, fusesem ocupat toată ziua și nu mă putusem juca pe afară, iar acum, fiind seară, nu mai vedeam nimic prin întunericul profund din grădină. Părinții mei erau la lucru și se întorceau mult mai tîrziu.

Se vedea o lumină și, chiar dacă erau alte zeci pe stradă, o forță parcă mă atrăgea spre ea. Veni spre casa mea, intră în grădină și se opri în prag. Mă duc să-i deschid, chiar dacă nu știu de ce... Aceeași forță își făcea simțită prezența. Cînd i-am deschis, am observat că nu era ceea ce părea.

Era un om, dar care strălucea! Mă salută într-un mod foarte prietenesc, mă întrebă dacă știu cine este și de ce a venit.

– Ți-ai uitat sacoul și geaca la școală! Uite-le!

– Aaa! Mulțumesc! Apropo, cum te cheamă?

– N-am nume! Eu trebuie să plec! E cam tîrziu și mi-e somn! Pe curînd.

– Dar stai, îngerii do... dar n-am apucat să termin fraza, căci îngerul plecase.

Sună cineva la ușă. Deschid și găsesc un bilet pe jos. Pe el scria: *„Da! Dormim! Noapte bună, micuțule!...“*

Lucian GRIGORE

Pagină realizată cu sprijinul:

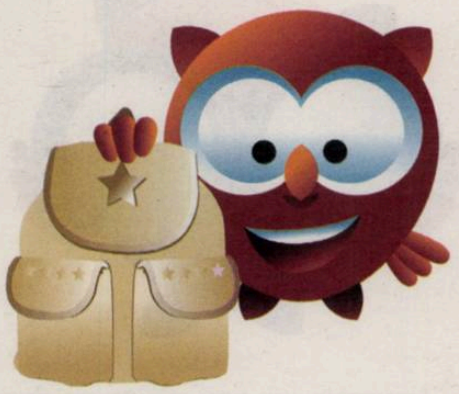

Povestea lui Petru cu cei doi îngeri beţivi m-a amuzat, deşi simt pe alocuri niscaiva influenţe părinteşti sau profesoriceşti. Totuşi, s-ar putea să mă înşel, aşa că am publicat textul, iar dacă e scris integral de Petru, aş adăuga şi un dilematix cum laude. *Noi mereu pornim de la premisa că cei care ne scriu sînt de bună-credinţă. Altfel, cum ar fi vizitaţi de îngeri păzitori?*

Paris şi Londra, în misiune

O zi însorită în împărăţia Raiului. Dumnezeu priveşte spre pămînt. Vede nişte oameni într-o casă, plîngînd, vede un om fugind de un altul. Se gîndeşte: „De ce se întîmplă lucrurile astea? Care este cauza lor?“. S-a decis să trimită nişte îngeri să privească chiar de pe pămînt toate întîmplările acestea. Chemă doi îngeri fideli. Le zise:

– Copiii mei, iată ce vă rog. Uitaţi-vă spre ţinuturile ce se aştern la picioarele voastre. Vă rog, coborîţi acolo şi priviţi ce se întîmplă cu oamenii. Sînt credincioşi sau nu? Ce stîrneşte tristeţe şi conflict? Cît de frivoli sînt oamenii?

– Da, părinte, ziseră îngerii în cor.

Şi plecară…

Se apropiau de sol, rapid, în picaj, ca nişte stele căzătoare, albe ca spuma laptelui. Un pic speriaţi, oamenii îi priveau şi spuneau: „Stele căzătoare mai frumoase nici în Rai nu găseşti!“. Dumnezeu, din ceruri, spune în sinea lui: „Pe bune?“.

Pe cît de rapid, frumos şi graţios căzuseră, pe atît de lin aterizară. Întîi au fost speriaţi. Să vezi atîtea lumini, să auzi atîtea claxoane şi să le auzi pe toate în acelaşi timp… un pic cam mult pentru gustul meu (şi pentru al îngerilor, după cît se pare).

Erau pe o stradă rece şi întunecată, în spatele unui gard. Fiind îngeri, fiinţe peste înţelegerea noastră, a oamenilor, pot să-şi schimbe forma, din nişte lumini puternice în oameni. Purtau amîndoi cîte un hanorac gri cu gluga maro şi blugi. Diferenţa era că unul a luat o formă mai atletică, celălalt o formă mai rotundă. Au pornit la drum, Dumnezeu le lăsase o listă cu locuri pe care ar trebui să le verifice.

1. Barul „Deluxe“ – Adresa: Ana Ipătescu nr. 73.

2. Casa domnului Alişor – Adresa: Piaţa Romană nr. 11.

Al treilea nu avea nume, ci doar o adresă: Strada Virtuţii nr. 10.

– N-ar trebui să fie aşa complicat, nu? zise primul.

– Nu cred, răspunse al doilea, cel gras.

Ca să le fie mai uşor s-au denumit Londra (cel slab) şi Paris (cel gras).

Barul acesta nu era aşa de „deluxe“ pe cît sugera numele. Era o casă dărăpănată, cu pereţii odată de un galben regal, după cum sugerau bucăţile de tapet, aruncate ici şi colo. Înăuntru mirosea groaznic, prea urît pentru a descrie în cuvinte. Singurul lucru care ieşea în evidenţă era televizorul cu plasmă, imens, aşezat pe un perete. Pe el rula un joc video. Tinerii Londra şi Paris intrară şi se aşezară la bar, au cerut două sticle cu apă şi s-au pus pe vorbit.

– De-abia aştept să ne întoarcem în Rai, e groaznic locul ăsta, zice revoltat Paris.

– Sînt de acord, răspunse sec Londra. Şi ştii, e prima oară cînd mi-e cu adevărat… sete. Este o senzaţie pe care numai oamenii o simt. Ce lume păcătoasă!

Pînă una-alta, au sosit sticlele cu apă. Au luat un gît şi, curioşi, s-au aşezat în faţa televizorului să se joace. Surpriză… le-a plăcut! Niciodată nu mai văzuseră atîtea becuri, lumini, oameni vorbind din ecran. Complet nou, foarte frumos. Au petrecut ore întregi în faţa jocului. După ce s-au ridicat, au plătit şi au plecat.

Între timp, afară se pornise o ploaie cumplită. Picura cu lacrimi cît un lac. Au început să alerge în neştire. Curînd, după ce s-au adăpostit sub numeroase intrări, au ajuns, în mod ciudat, exact în Piaţa Romană, următoarea destinaţie. Au fugit pînă la numărul 11 şi au ciocănit puternic în poartă. Din casă se auzea muzică. Un bătrîn le deschide uşa. Tinerii spun, mai precis Paris:

– Primiţi doi călători rătăciţi? Plouă afară şi sîntem departe de casă.

– Sigur, răspunde bătrînul vesel.

Intrară. Casa era simplă. Pereţii albi, scaune multe, mese, un dormitor, o baie. Bătrînul i-a invitat în living, unde nişte fotolii confortabile erau aşezate în jurul unui foc. La căldura acestuia, bătrînul bea dintr-o sticlă pe care scria mare Tequilla. Îngerii au vrut să guste şi bătrînul s-a arătat mai mult decît bucuros. Se pare că îngerii nu mai sînt pe drumul cel drept.

Au plecat din casă, un pic luaţi, îndreptîndu-se spre strada Virtuţii. Pe măsură ce se apropiau de următoarea destinaţie, pe atîta îi rodea nevoia să bea ceva şi să joace un joc video. Totuşi, s-au decis să îşi vadă de drum.

La următoarea adresă era o casă luuungă, doar cu un singur nivel, albă, cu o intrare mică şi flori roşii la geamuri. Strada era liniştită, doar o lumină de la unul dintre felinare strălucea indicînd intrarea. Dacă nu ar fi fost atît de ameţiţi, ar fi zis că era o imagine de-a dreptul frumoasă. Sunară la uşă şi aceasta se deschise puţin mai tîrziu. Un tînăr se afla în prag, uşor adormit, într-un halat vişiniu. Cu părul ciufulit şi uşor confuz, ca din somn.

– Bună seara sau… aş putea zice dimineaţa, spuse tînărul, uitîndu-se la ceas şi constatînd că era ora 2 în noapte. Cccce s-a întîmplat?

– Păi, bună dimi-seara, zise Paris, noi am primit ahhh… ammmm… noi… şi leşină, cu un rău cumplit.

– Trebuia să venim aici, am primit adresa aceasta direct de laaaa Dumne… încercă Londra să continue, dar senzaţia înfiorătoare de învîrtire a lumii întregi l-a făcut să se scurgă uşor pe lîngă peretele de care se sprijinea.

Tînărul, brusc înviorat de ciudăţenia întîmplării, a aprins lumina de la intrare, l-a apucat pe Paris de subţiori şi l-a tras în casă. L-a aşezat pe o canapea. Apoi l-a ajutat pe Londra să se ridice şi l-a aşezat într-un fotoliu mare, în aceeaşi cameră cu Paris. Cu mişcări foarte precise, s-a îndreptat către o altă încăpere de unde au început să se audă trăncăniturі de vase.

O doamnă înaltă, subţire, cu un mers distins a apărut în încăpere.

– Ce s-a întîmplat, ce-i cu voi? zise şi se apropie de cei doi îngeri deveniţi oameni. I-a mîngîiat capul lui Paris şi a început să-l maseze uşor.

Tînărul a revenit din încăperea alăturată cu o tavă pe care se aflau două căni, o farfurie cu felii de portocală şi lămîie, trei sticluţe şi un borcănel.

– Sărut-mîna, mamă, zise. Îmi pare rău că te-ai trezit.

– Ce s-a întîmplat? Sînt prietenii tăi?

– Nu, mamă. Au sunat la uşă şi au leşinat – se pare că au avut o noapte grea. Nu puteam să-i las la uşă aşa, pur şi simplu. Te rog, du-te la culcare, mă ocup eu, promit.

– Nu pot să îi las aşa. Mă duc să le pregătesc ceva de mîncare, văd că tu te-ai ocupat de starea lor „specială“. Of-of, băutura astaaaa fără măsurăăă…

Tînărul plimbă borcănaşul pe la nasul lui Paris. Acesta îşi reveni în simţiri. Repetă gestul cu Londra. Cei doi oameni-îngeri arătau jalnic. Băutura, nesomnul şi prea multa agitaţie, plus limitările corpului fizic, devenit dintr-odată mult prea greu au fost o combinaţie dărîmătoare.

– Vă rog să beţi ceaiul pregătit de mine. Vă va ajuta să vă reveniţi un pic şi să nu vă mai fie rău. Între timp vă voi masa tîmplele cu uleiuri de plante. Apoi vă pregătesc patul.

– Noi nu, trebuie să îndeplinim o misiune, noi… bîigui Londra, care, însă, descoperi că este incapabil să continue şi adormi brusc.

A doua zi, dimineaţa, primul se trezi Londra, într-un pat bun, cu aşternutul alb mirosind a levănţică. Se uită în jur şi văzu o cameră simplă, curată, în care razele soarelui se proiectau cu blîndeţe. Paris se trezi şi el.

– Hm, cred că am făcut-o cam lată aseară, zise Paris.

– A, bună dimineaţa, v-aţi trezit. Mă bucur. Aseară într-adevăr nu arătaţi prea bine. Cum vă simţiţi? – se auzi vocea tînărului gazdă, pe care Londra şi Paris abia acum îl descoperiră stînd pe un scaun.

– Cum ai apărut? întrebară cei doi în cor.

– Păi, n-am apărut. Am fost aici toată noaptea. Am stat aici în caz că aveaţi nevoie de vreo intervenţie.

– Adică ai dormit aici, pe scaun?

– Da, m-am gîndit că nu eraţi prea bine şi, dacă era nevoie de medic sau cine ştie ce, să nu întîrziem.

– Mulţumim frumos, ne simţim cam… prost, zise Londra.

– Ei… nu vă faceţi probleme. Se mai întîmplă.

– Nu-nu… nu aveam voie să… oftă şi Paris.

– Nu e cazul să fiţi aşa aspri cu voi. Toţi mai greşim că doar sîntem oameni, nu îngeri, zise tînărul. Haideţi acum la micul dejun şi apoi puteţi pleca.

La micul dejun, Londra şi Paris au descoperit clătitele făcute de mama tînărului şi aroma ceaiului de tei, amestecat cu ceai verde şi iasomie. Au mai descoperit umorul tatălui care i-a întrebat dacă au „capul mare“, iar cei doi s-au uitat speriaţi în oglindă pentru că într-adevăr… cam aşa simţeau.

– Băieţi, vă rog să nu vă supăraţi, dar mi se pare că nişte tineri ca voi ar trebui să se gîndească la măsură. Nici un exces nu este potrivit. E păcat de voi. Vă văd cu feţe luminoase şi bine-crescuţi, nu ştiu cum aţi ajuns aseară atît de rău.

– Da, ne iertaţi şi… vă mulţumim pentru grijă. Într-adevăr, nu sîntem obişnuiţi cu pierdutul nopţilor, cu… toate astea. Sînt noi pentru noi şi am pierdut măsura, spuse Paris.

– Ce mă uimeşte pe mine este… adică… noi eram nişte străini oarecare, băuţi, noaptea, la uşa dvs. şi ne-aţi primit şi ne-aţi îngrijit şi… nu v-a fost teamă că sîntem hoţi sau… zise Londra.

– Ei, am văzut şi eu figurile voastre. Nu aveţi feţe de hoţi. Şi-apoi nu arătaţi prea bine. M-am temut să nu fie ceva şi mai grav. Nu puteam să rămînem indiferenţi. Dacă poţi să faci un bine cuiva… fă-l! Aşa m-au învăţat ai mei şi… aşa am făcut.

– Mulţumim pentru tot şi promitem că aşa ceva…

– Ei, nu vă faceţi griji. Important este să învăţăm din greşeli şi să nu le repetăm, spuse tatăl.

– Ştiţi, noi trebuia să ajungem pe strada Virtuţii nr. 10. Ni s-a spus că trebuie să vizităm locul ca să…

– Păi, sînteţi la această adresă. Puteţi să vizitaţi curtea, spuse zîmbind mama. Avem o căsuţă veche în spate şi o grădiniţă. Nu-i mare, dar sînt cîteva flori minunate.

Paris şi Londra au mulţumit din nou pentru tot ajutorul şi s-au îndreptat spre grădină.

– Oamenii ăştia sînt minunaţi, spuse Paris.

– Da… m-am amuzat cînd tînărul a spus să nu fim aspri cu noi că nu sîntem… îngeri, spuse zîmbind Londra.

– Interesant, ei ne-au ajutat pe noi exact aşa cum noi îi ocrotim, fără să ştie.

– Da, oamenii pot fi ca nişte îngeri, cred, concluzionă Londra.

Intrarea casei vechi era marcată de o boltă de zorele alb-mov. Razele soarelui conturau marginile în auriu. Era un tablou splendid. Au atins clanţa şi deodată s-au trezit la porţile Raiului. Erau în formele lor angelice şi nevinovate. S-au dus la Dumnezeu pentru a-i spune ce au văzut.

– Iartă-ne, Doamne, zic îngerii. Am încercat cîteva din lucrurile pe care oamenii le îndrăgesc. Doamne, ei şi-au pierdut credinţa, au devenit frivoli, materialişti, lacomi, răi. În acelaşi timp, sînt unii dintre ei asemeni nouă, îngerilor. Am înţeles şi am văzut că bunătatea şi compasiunea sînt încă în inimile lor. Cu doar un grăunte din acestea pot să facă atîta bine.

– Să înţeleg că nu toţi oamenii sînt răi şi nepăsători?

– Într-adevăr, răspund îngerii în cor.

– Şi cum îl chema pe tînărul care v-a ajutat?

– Nu ştim… dar de unde ştii, Părinte, că a fost chiar un tînăr?

– Sînt Dumnezeu, la ce te-aştepţi? Acum stai să verific…

După o scurtă căutare dumnezeiască, Doamne-Doamne are răspunsul: Pe tînăr îl cheamă… Noe.

Şi pe Pămînt continuă să plouă fără oprire.

Petru ROŞU, *clasa a V-a, Şcoala „Happy Planet Kids“, Bucureşti*

Pe planeta Polaris, la staţia meteo a Crăciunului terestru ajungi dacă urci pe o scară de lumină, împreună cu îngerul tău păzitor. Aici, spiriduşii fabrică bulgări, Moş Crăciun nu înţelege ce-i scriu copiii pe mess, iar Cristian crede că „iubirea e cheia!“. Şi Ana crede exact acelaşi lucru, dar îl exprimă altfel: pentru a afla că „îngerii sînt oriunde“, trebuie să faci fapte bune şi să rezişti ispitelor.

Ghici ce-ți aduce Moșul!

Era Ajunul Crăciunului. Strada îmbrăcase o aşteptare... Cum adică? Ştiţi voi, cînd aerul rece trezeşte zeci de emoţii colorate şi vesele, de mirosuri de cozonaci şi sarmale, cu rîsete de copii şi frămîntări zburdalnice.

Dilematix privea dansul fulgilor de nea, spiralele pe care le desenau cu creioane albe, nevăzute. Cum ar fi ca traiectoria fiecărui fulg de nea să aibă cîte o culoare? Un imens lan de culori plecat din cer spre pămînt sau poate... poate erau cuvinte secrete, mesaje nedescifrate sau un careu imens de cuvinte încrucişate. *Priveşte ansamblul ca să poţi dezlega ghicitoarea!*

Scufundat în dansul a zeci şi mii de fluturi albi, începu să numere unu, doi... douăsutezece...

– Vino cu mine, avem un apel de urgenţă! spuse o voce de copil, dincolo de umărul lui.

Dilematix îi zîmbi copilului cu faţa rotundă, cu ochii albaştri şi părul blond, cîrlionţat asemenea lui Dănuţ de la Medeleni. Chipul şi vocea lui îi păreau cunoscute de-o viaţă.

– Sînt puţin ocupat cu analiza zborului fulgilor de nea. Poate mîine...

– Priveşte, Dilematix, deja au venit să ne ia! Întotdeauna ţi-a plăcut aventura, tropăi nerăbdător băieţelul.

O scară de lumină se lăsase pînă la ei. Dilematix începu să urce.

– Atenţie la treapta treizecişitrei... ne vom teleporta!

– Aţi ajuns pe planeta Polaris, la staţia meteo a Crăciunului terestru.

Totul era alb, înaintau printr-un praf strălucitor, pe un imens cîmp de luptă. Tunuri stăteau aliniate, în timp ce zeci de spiriduşi fabricau bulgări. O voce îi coordona cu stricteţe:

– Teleportat norul numărul 16, cu fulgi medii. Se pregăteşte tunul numărul 17, cu fulgi mari şi, atenţie, suflătorii... ne trebuie cîteva adieri în sectorul 2 din Europa de Vest!

– Cum este posibil?! Sfidează orice legi terestre... ne induc în eroare! exclamă Dilematix.

– Stai liniştit, ei suplinesc doar decorul de Crăciun, atunci cînd natura nu ţine cu ei. Crăciunul este o treabă serioasă! Acesta este şi motivul pentru care sîntem aici. Moş Crăciun are o mare dilemă, îl lămuri puştiul.

O trapă se deschise brusc chiar înaintea lor. Coborîră cîteva trepte şi se oprirră în faţa unui calculator.

– Problema este că Moş Crăciun s-a aşezat în faţa calculatorului dorind să citească cîteva mail-uri. A deschis poşta electronică, a privit lung, şi-a pus monoclul, l-a curăţat bine şi iar l-a pus la ochi, apoi a citit grăbit mail după mail, încruntîndu-se, răvăşindu-şi barba albă ca neaua, aşezîndu-se şi ridicîndu-se. Apoi, s-a gîndit că sînt probleme cu calculatorul, dar specialiştii i-au spus că totul este în regulă, povesti băieţelul.

Mă poţi vedea în fiecare lucru drag, în ochii fiecărei fiinţe pe care o iubeşti... iubirea este cheia!

– Mă bucur să te cunosc, Dilematix, rosti un bătrînel sprinten şi vesel, cu barba lungă şi albă, ca din cărţile cu poveşti.

– E o onoare pentru mine să vă pot fi de folos.

– Priveşte, dragul meu, ce mesaje am primit de la copii anul acesta. Nici lingvistul şef nu a ştiut ce să spună.

Dilematix citi:

„Hi MC,

Cu ocz Crăciunului te sal din nou. Sper ca eşti bn şi u. Ce vreau să aducă MC, ei bn vreau 1 calc nou. Ms anticipat şi nu uita că te uby, Moş Crăc!“

– Cam aşa sînt toate. E vreo limbă nouă, pe care noi nu o cunoaştem, s-a întîmplat ceva cu tastaturile, sau ce?!

– Sînt prescurtări ale copiilor mai mari care discută pe calculator. MC eşti tu, adică Moş Crăciun, bn înseamnă bine, u se traduce tu... am să-ţi scriu chiar acum un mic dicţionar.

– Ce schimbare a limbii! Par a fi toţi bolnavi de lacunarism... hmm... am să le fac o mare surpriză! Mulţumesc, Dilematix! Sau să spun ms, îi replică Moşul Crăciun zîmbind şi strîngîndu-i mîna. Şi ţie îţi mulţumesc, înger păzitor al lui Dilematix, mai spuse Moşul, privindu-l cu drag pe băieţelul cu bucle aurii.

Băieţii se treziră din nou pe cîmpul alb, plin de pulbere strălucitoare. Stele începură să clipească albastru, inundînd în culoarea lor totul în jur.

– Nu ştiam de unde te cunosc atît de bine, spuse Dilematix.

– Ne cunoaştem dintotdeauna, răspunse băieţelul, rîzînd şi întinzîndu-şi aripile. Am crescut împreună, am rîs, am plîns, am dat lucrări, am fost certaţi, felicitaţi şi am iubit aceeaşi fată cu plete negre, amîndoi. Da, ne ştim de-o viaţă, de cînd încercai să prinzi cu mîinile tale micile raze de soare, de la întîia lacrimă şi primul pas. Cu toate acestea, crede-mă că nici acum nu înţeleg cum ai putut să încurci omonimele omografe cu cele omofone, la ultima lucrare de la română. Sau cum ai putut să te aşezi pe ginere la nunta verişoarei tale... Cît de neatent să fii, e şi el un om!

– Era îmbrăcat în aceeaşi culoare cu scaunele şi eu eram atent în altă parte, dar mi-am cerut scuze.

– E timpul să te întorci, e luna surprizelor plăcute, Dilematix!

– Stai, cînd am să te revăd?

– Sînt în fiecare zi lîngă tine, în fiecare bucurie şi durere a ta. Mă poţi vedea în fiecare lucru drag, în ochii fiecărei fiinţe pe care o iubeşti... iubirea este cheia!

Dilematix se trezi puţin confuz şi îşi dădu seama că pierduse numărătoarea fulgilor de nea. Se ridică din pat şi se grăbi să-şi împodobească brăduţul de Crăciun, doar era Ajunul! Dar bradul lui îmbrăcase deja o haină tare cochetă: era plin de cratime, semne de exclamare şi de întrebare, de puncte şi de litere strălucitoare de toate mărimile şi din toate alfabetele Pămîntului. Imagini începură să defileze prin faţa ochilor lui: planeta Polaris, Moş Crăciun, pulberea strălucitoare şi îngerul lui păzitor. Privi afară, dincolo de geamul îngheţat şi aburit, şi apoi scrise cu litere mari, de tipar, doar atît: MULŢUMESC!

Cristian DIACONU, *clasa a VI-a, Şcoala nr. 12 „Herăstrău“, Bucureşti*

Ispite și fapte bune

Era în preajma Crăciunului. Într-o dimineaţă, Dilematix s-a trezit cu gîndul să-l caute pe îngerul său păzitor. Fără a mai sta pe gînduri, a început a împacheta mîncare şi cîteva schimburi, iar a doua zi a pornit la drum.

În timp ce mergea, poteca l-a condus la o biserică unde a luat parte la slujbă, pentru a avea o călătorie fără primejdii. Cînd a vrut să iasă din biserică, o bătrînică l-a oprit dîndu-i o bucată de carne şi zicîndu-i:

– Ştiu cine eşti şi unde te duci. Mergi tot înainte! Vei ajunge la o pădure unde vei întîlni un bătrîn. El îţi va cere o bucată de carne şi apă. Ajută-l şi vei fi răsplătit!

Bătrîna plecă, iar drumul îl duse pe Dilematix chiar la marginea unei păduri. Acolo îl găsi pe bătrîn. Întocmai cu spusele bătrînei, acesta i-a cerut apă şi carne, iar Dilematix i le-a dat cu bucurie. După ce a mîncat, bătrînul i-a spus:

– Fiule, îţi mulţumesc pentru ajutorul dat! Drept răsplată îţi voi da acest măr roşu. Ştiu unde te duci şi ce cauţi. Mergi tot înainte şi nu te lăsa ispitit!

Apoi, bătrînul dispăru.

După cîteva ore de mers, Dilematix a întîlnit o frumoasă pisică vorbitoare ce îi cerea un măr. Acesta şi-a dat seama de ispită şi a mers mai departe. În timp ce vîntul rece nu se mai oprea, el a găsit o minunată fîntînă cu apă caldă... Şi totuşi, ce să caute o fîntînă îngrijită în mijlocul unei păduri îngheţate?... Nu se atinse de ea.

La marginea pădurii, a văzut o minune: flori roşii-portocalii ca focul iadului, crescute în zăpadă, cu un miros îmbătător şi liniştitor care îmbia la somn chiar şi pe cea mai puternică fiinţă.

Adormit de mirosul florilor, Dilematix a căzut pe zăpadă şi a închis ochii. Peste cîteva secunde o voce tremurătoare strigă:

– NUUU!!!

Se trezi brusc, încercă să se ridice, dar nu putea... era paralizat. Atunci, aducîndu-şi aminte de scopul călătoriei sale, spuse o rugăciune şi reuşi să rupă vraja diavolească a florilor.

După ce Dilematix a ieşit din pădure, a ajuns la un lac îngheţat ce sclipea ca mici cristale în strălucitoarea lumină a zilei. Alături de el era o singură stîncă în care se găsea o peşteră. Din curiozitate, intră şi încremeni. Fu surprins de orbitoarea lumină a peşterii. Comoara lui Ali-Baba era un nimic faţă de cea de acolo. Pereţii erau din cristale albe, drumul era presărat cu diamante şi aur, de pe margini răsăreau nestemate în toate culorile, iar în colţuri atîrnau lanţuri de argint. Ce minunăţie! Ce splendoare! Puteai să priveşti toată ziua că tot vedeai cîte ceva nou.

Cu toate acestea, Dilematix a mers mai departe, iar la capătul peşterii se afla o uşă de lemn, dincolo de care era grădina Raiului. Deodată, în faţa lui apăru Iris, îngerul său păzitor. Dilematix era foarte fericit şi i-a pus o grămadă de întrebări: Cum este să fii înger? De ce e bine să ne rugăm? Ce ar trebui să facă el pentru a schimba lumea?

Înainte de a-i răspunde la întrebări, Iris i-a mărturisit:

– Mai ţii minte bătrîna din biserică? Eu eram. Dar pe bătrîn ţi-l aminteşti? Tot eu eram. Te-am ajutat fără să-ţi dai seama. Vezi? Îngerii sînt oriunde. Ei pot să intre în sufletele oamenilor şi să-i ajute. Ei sînt acele persoane care te sprijină fără a aştepta ceva în schimb. Oamenii sînt atît de copleşiţi de griji încît uită de sărbători, uită de credinţele lor. Tu eşti ascultător şi milostiv. Încearcă să îi faci şi pe ceilalţi să fie la fel ca tine! Nu e nimic dacă nu izbuteşti, dar măcar încearcă şi dă tot ce e mai bun din tine.

Şi zicînd acestea, suflă peste el, iar după cîteva minute Dilematix se trezi la el în pat şi oftă:

– Ce păcat că a fost doar un vis!

Dar întorcînd capul, văzu o pană albă de treizeci de centimetri, o icoană şi mărul cel roşu.

– Oau! Chiar a fost real!

Ana BOSTAN, *clasa a VII-a, Şcoala nr. 142, Bucureşti*

M-a înduioşat eseul Anei despre îngerul care a rămas fără o aripă. Mi s-a părut o abordare interesantă a temei şi mă bucur că dile-scriitorii noştri, pe lîngă faptul că sînt buni povestitori, gîndesc lucrurile în profunzime. Povestea lui Dan este, în schimb, plină de ironie. Îngerul său a fost izgonit din Regatul de Pene pentru că e fricos şi... slab de înger!

Înger sau om?

Îngerul meu păzitor a rămas fără o aripă. I-am tăiat-o eu. Oare cum va trăi un înger fără o aripă? Va mai putea să fie vreodată întreg? Mă va ierta oare cîndva? Va putea fi iarăşi cel care a fost odată pentru mine? Probabil că nu, mai ales că este şi foarte supărat pe mine. Ce spun eu, supărat?! Pur şi simplu, mă urăşte... mă urăşte.

Am simţit-o din cuvîntul său, cînd mi-a spus adio. A plecat fără să se uite în urmă. Sau poate că nici nu ar fi înţeles. Pînă şi îngerii sînt egoişti cînd le iei ceva ce le aparţine. Numai că eu nu i-am luat aripa ca să mă folosesc de ea... nu! Am văzut mai demult cum aripa lui se îmbolnăveşte. Nu voia să îmi spună, dar eu îi simţeam tremurul atunci cînd mă ţinea de mînă ca să mă treacă strada sau... ca să pot picta suflete. El ştia de ce, eu îmi spuneam în gînd că o fi din cauza anilor mulţi în care a făcut gestul acesta pentru toţi pe care i-a ocrotit. El ştia însă de cînd îl durea.

Am stat noi într-o după-amiază, întinşi cu faţa sus în iarba unei poieni, şi dădeam forme norilor, formele obiectelor de care ne era dor. Era frumos jocul nostru. Eu eram aşa de fericită, încît nu i-am simţit zvîcnetul aripii cînd o viperă a trecut peste ea. Nu am ştiu că picătura de otravă i-a ars aripa într-un colţ. El avea grijă de bucuria mea de copil ce se juca cu norii şi rîsul meu îl făcea să uite de efectul otrăvii.

Zilele treceau, îngerul meu era trist şi din ce în ce mai neputincios. Se ascundea după umbra mea şi-l vedeam cum îşi îngrijea aripa ca să nu văd cum otrava îşi făcea efectul, iar cîteodată, cînd nu reuşea, era chiar răutăcios. Atunci îmi aminteam că am văzut vipera, dar nu am crezut că o atingere poate face atît rău.

Într-o zi, tocmai mă luase pe aripi şi zburam deasupra unui munte dintr-o ţară de poveste, şoptindu-mi că nu o să poată trăi niciodată fără mine. Atunci, în zborul nostru, otrava iar şi-a făcut simţită prezenţa. Cu atîta violenţă, încît chiar dacă şi-a adunat toate puterile, nu a mai putut zbura. Mi-a dat drumul chiar cînd treceam deasupra unui abis. Am avut noroc de un copac cu vise, crescut printre stîncile colţuroase, stînci ce parcă aşteptau trupul să mi-l sfîşie. M-am agăţat în ultima clipă de o rădăcină puternică. Îngerul a stat şi se uita cînd la aripa rănită, cînd la mine. Am încercat să ajung la el, în timp ce îşi acoperea rana cu frunze. Atunci am luat hotărîrea. Nu voiam să-l văd suferind, nu voiam ca otrava să îl facă om... un om otrăvit. Am aşteptat să aţipească şi, cu lacrimi în ochi, i-am retezat aripa.

În clipa următoare, i-am văzut în ochi mirarea şi disperarea... neputinţa şi ura. Mi-a spus un adio aruncat peste umăr la florile răsărite, unde a stat, şi a plecat.

Bine a făcut! Nu trebuia să îmi vadă durerea. De durerea mea nu-mi pasa, ci de faptul că acum va trăi. Mă întreb: oare îngerul care m-a învăţat să mă plimb printre nori, care mi-a ţinut mîna ca să pot picta suflete, care m-a salvat de atîtea ori... nu a fost şi el tot un om?

Ana BURTEA, *clasa a VII-a, Şcoala nr. 11 „Ion Heliade Rădulescu", Bucureşti*

Îngerul meu din bucătărie

Era întuneric. Luna bătea uşor în geam şi îmi aducea din cînd în cînd vise. De la fereastră, am putut observa un cer înstelat, senin, de poveste. O multitudine de puncte strălucitoare şi vii. Armonia dintre planete se simţea pînă şi în camera mea. Micile steluţe se adunau, formînd o minune; o minune la care eu mă uitam fascinat, după ora mea de culcare.

Am auzit un zgomot. Se auzi cam tare. Am încercat să-l ignor, dar acesta se repetă, fiind mai intensificat. Oare ce putea fi? Se mai auzi încă o dată, iar apoi îl simţeam mai slab, dar persista. În final, am ieşit din pat, fiind chemat de insuportabilul concert.

Coborînd treptele, am tras concluzia că zgomotul fugea de mine, eu rămînînd pe urmele lui. Am intrat în sufragerie, însă nu am văzut nimic. Cînd am aprins lumina, o fişie albă se zări luînd-o spre hol. În drumul ei, dîra albă şi zgomotoasă dărîmă bradul de Crăciun. Am încercat să îl susţin, însă imediat îşi pierdu echilibrul şi se răsturnă peste mine. Deja o auzeam pe mama trezindu-se şi coborînd speriată. Paşii ei se auzeau pe trepte, vorbind încet şi răguşit:

– Cine e acolo? Dan? Eşti cumva tu?

Speriat, m-am scuturat de răşină şi beteală. Am continuat să merg spre misterioasa fişie, pînă cînd am intrat în bucătărie. Acolo, sub masă, am zărit-o. Strălucea în întuneric şi îmi fura privirile. Era aşa de frumoasă, însă tremura, iar faţa ei era... era faţa mea.

M-am ridicat, gata să ţip. Însă el grăi primul:

– Te rog, nu-mi face rău! Sînt nevinovat!

Exact în acel moment, am auzit-o pe mama. Am împins acea enigmă bipedă în dulap şi am închis uşa, forţînd-o.

– Dan, ce crezi că faci aici, la ora asta?

– Păi, îmi luam o portocală, mamă!

– La ora asta? Treci în pat! Mîine să nu te văd obosit!

Am aşteptat să o aud plecînd şi curînd am dat drumul uşii dulapului. Din ea, ieşi individul cu chipul meu, urlînd:

– Te rog, nu-mi face rău!

Iute, i-am acoperit gura şi i-am făcut semn să facă linişte.

– N-am să-ţi fac rău. Te rog doar, spune-mi cine eşti şi de ce îmi semeni atît de mult.

A stat, s-a gîndit, apoi m-a privit drept în ochi cu un accent de sinceritate.

– Păi, realitatea este că eu sînt de fapt îngerul tău păzitor, însă am fost izgonit din Regatul de Pene şi trimis aici, fără casă, fără adăpost, fără ajutor. Sînt al nimănui, spuse el cu o tristeţe amarnică.

Costumaţia lui era incredibil de reală, penele îi erau lipite de trup, iar faţa lui... Am tras o concluzie: spunea adevărul!

– Tu chiar eşti îngerul meu, am exclamat. Deci toate acele poveşti, pe care tatăl meu mi le spunea, erau adevărate; cum ar fi faptul că fiecare înger are acelaşi chip cu cel al stăpînului său uman. Dar nu pot înţelege un lucru, şi anume faptul că tu nu eşti curajos sau puternic cum ar trebui să fii. Tu eşti slab şi fricos. Nu meriţi să fii numit „păzitor".

– Chiar de aceea am fost izgonit, recunoscu el înlăcrimat. Dar nu trebuie să te îngrijorezi din cauza mea. Eu voi fi bine, într-o oarecare măsură. Ce este rău este faptul că tu ai rămas fără reprezentant în Regatul de Pene, iar asta înseamnă că în mai puţin de douăzeci şi patru de ore vei fi „anulat".

– Anulat? Ce înseamnă asta? am şoptit eu, auzind un zgomot venind de aproape.

– Toţi copiii anulaţi împreună cu îngerii lor păzitori concediaţi se duc în cele din urmă la „camera cu gratii", un loc de unde nimeni nu mai scapă pe veci. Este un loc crud, unde copilăria se evaporă, încet şi dureros.

– Dar asta este inuman şi rău. Oribil! Ce putem face?

– Dacă am putea face ceva... însă mă tem că soarta noastră este într-un fel sau altul pecetluită.

– Sst! Aud ceva! l-am oprit eu.

M-am oprit şi am ciulit urechea, iar tot ce am auzit a fost un mic vuiet. Era doar vîntul. Însă deodată, prin faţa noastră a trecut fără să ne observe o siluetă galbenă cu o aureolă deasupra capului.

– Deja au venit, şopti îngerul.

L-am luat de mînecă şi am urcat cu paşi grăbiţi, dar silenţioşi, către camera mea. Am mai privit încă o dată culoarul şi am intrat. Eram liniştit. M-am întors, iar ceea ce am văzut nu a fost de bine. Doi îngeri mari şi puternici îl ţineau strîns pe al meu, iar de la spate, silueta de mai devreme se întrezări şi mă apucă. În cele din urmă, cel din spatele meu vorbi, fiind, după cum am gîndit eu, conducătorul lor.

– Bună seara! Mă numesc Aripescu şi sînt liderul echipei de navigări pentru Lumea Oamenilor din Regatul de Pene. Am venit pînă aici pentru a vă transmite ceva amîndurora. Veţi veni exact acum cu noi în Regat, spre judecată. Însă oricum judecata nu prea contează, veţi ajunge direct în „camera cu gratii", spuse el mîndru, zîmbind.

Ne-am trezit într-o clipită într-o sală de proporţii gigantice, pe scaune, avînd în faţă un înger cu o barbă lungă, ochelari, perucă şi cu un ciocan de lemn. Era judecătorul.

– Vom începe procesul, strigă el.

Nu ştiu ce mi-a trecut prin cap, însă chiar atunci m-am ridicat şi am vorbit.

– Domnule Judecător, vă rog, sînt sigur că putem găsi o soluţie!

– Cum îţi permiţi aşa ceva? strigă Aripescu. Fără pic de respect, în faţa Onoratei Instanţe!

– Linişte, Aripescu! Lasă-l să vedem ce are de spus, ciocăni el.

– Dar, domnule judecător... insistă Aripescu.

– Am spus linişte, strigă judecătorul.

Revenind, mi se adresă:

– Te rog, Dan.

– Păi, vouă v-ar plăcea să fiţi închişi pentru totdeauna în acea cameră cu gratii? Nu vă daţi seama? Faceţi un lucru greşit! Sînteţi îngeri! Pentru că acei copii nu au protecţie nu înseamnă că trebuie să îi separaţi de lume.

– Aşa este, mă aprobă îngerul meu, îngălbenindu-se cînd toate privirile fură aţintite asupra lui.

– Iar mie mi-a venit o idee potrivită, aş putea spune. Cum ar fi dacă îngerii ne-ar înlocui pe noi, acasă, iar noi ne-am înlocui îngerii, lucrînd aici, păzindu-i din acest loc.

– Cum? Dar asta este nebunesc, Dan. De ce am face asta? întrebă judecătorul.

– Atunci cînd ei nu ne pot păzi, îi putem păzi noi.

– Ce îndrăzneală! spuse Aripescu. Onorată instanţă, trebuie să-i arestaţi!

– Să ştii, Aripescu, băiete, că ideea lor nu este aşa de rea. Iar cel pe care ar trebui să-l arestăm ai fi tu.

– Cum? De ce, domnule?

– Încalci Codul Penal al Îngerilor nr. 74 şi anume că „Orice înger trebuie să fie optimist şi cu zîmbetul pe buze".

– Onorată Instanţă, această regulă este născocită, ţipă el, în timp ce era tras spre camera cu gratii.

Epilog... cu dragoste de înger

Astfel, lumea a fost salvată de copiii-îngeri şi de îngerii-copii. „Camera cu gratii" era acum populată numai de Aripescu şi de gaşca lui, iar eu puteam să visez şi să călătoresc liber printre stele. Să ajuţi un prieten, aşa cum am făcut eu, este un gest de milioane, mai ales dacă acel prieten este propriul tău înger.

Cu dragoste, Dan.

Dan ILIUŢĂ, *clasa a VII-a, Liceul Teoretic „Ion Barbu", Bucureşti*

Iată că am ajuns şi la pagina deja „tradiţională“ a buzăilor noştri, cum le spune Ileana. După ce ne-am distrat şi ne-am felicitat reciproc, copiii s-au pus din nou pe treabă şi ne-au trimis fragmente dintr-un jurnal îngeresc. Aşa am aflat că există „un magazin de îngeri“, ba chiar şi un Îngerimea Mall, că îngerul meu are 4,3 monosecole şi că „1 kg de pene costă cît două burse de înger“.

Jurnalul unui înger

Un puşti ţine un jurnal. Noi am citit romanul cu benzi desenate al lui Jeff Kinney şi l-am pus şi pe îngerul lui Dilematix la muncă. Aşa se face că îngerul, mutîndu-se de pe un umăr de copil pe altul, scrie şi el un jurnal despre tot felul de întîmplări care se petrec la şcoală, şi nu numai. Doar că, asemenea puştiului, şi el în clasa a VII-a, Dilematix nu prea e un personaj pozitiv. Şi e vai de îngerul lui...

(prof. Mihaela Nicolae, Colegiul Naţional „Mihai Eminescu“, Buzău)

■ Cum noi, îngerii, avem mereu carnetul de fapte după noi... să vedem! Astăzi am făcut un mare păcat: i-am suflat lui Dilematix la testul de la germană. Este momentul să mă spovedesc. Nimic nu merge bine. Pasajele din Jules Verne trec prea repede prin faţa ochilor mei (şi ai lui Dile!). Dilematix vrea să mă mute pe umărul celălalt, fiindcă, atunci cînd îi este foame, trebuie să îi ţin sandviciul lîngă gură, în timp ce el scrie sau citeşte. În fine, mi-a mai crescut o aripă în urma orei de chimie...

Gabriel TOMESCU

■ Dilematix a mîncat o prăjitură cu cireşe. Cînd eram eu la şcoala de îngeri nu ne lăsau cu prăjituri, că ne murdăream pe aripi cu cireşe. Şi murdăream şi băncile... Pe vremea aceea, 1 kg de pene costa cît două burse de înger. I-am zis lui Dile să-mi lase şi mie o bucăţică, dar a zis că-i trebuie restul pentru un test la fizică, să-şi lipească de bancă o copiuţă. E bun şi siropul de cireşe la ceva.... Testul de la fizică a fost despre forţa de greutate. Ce mare lucru să ţii minte că G = m x g! A trebuit să îi explic lui Dile că atracţia gravitaţională acţionează vertical. Şi eu ştiu asta, deşi sînt înger, şi la noi nu se aplică aceste forţe.

Cosmin TUDOR

■ Cînd s-a sunat de intrare, mi-am văzut rudele roind în jurul copiilor de care au grijă. La ora de matematică, din capul lui Dilematix a început să iasă fum, aşa că am scos furtunul de pompieri şi l-am stropit ca să-l salvez. În pauză, a izbucnit din senin un război cu cornuri. Am încercat să mă feresc, dar o cutie de lapte mi s-a spart în cap şi am devenit, pentru o clipă, vizibil. Toţi copiii au început să-mi rupă penele şi mi-au îndoit cerculeţul de aur de pe frunte. În fine, mi-au pus piedică, am sărit pe geam şi am venit cu nasul în noroi.

Dragoş HABĂRĂ

■ Astăzi am fost cu Dilematix la şcoală şi mi-a povestit ce nu-i place. Cînd am intrat în clasă, toţi copiii dormeau pe bănci, erau ameţiţi că era dimineaţă. Şi Dilematix era pe cale să adoarmă, însă l-am trezit la timp ca să poată da un test la fizică. Mai bine zis, eu am dat, că i-am şoptit toate răspunsurile. A sunat clopoţelul şi ceilalţi prieteni-îngeri ai mei au venit şi ei. Am ieşit cu toţii în pauză.

Alin ALECU

■ Săptămîna aceasta a început foarte prost. La mate am dat un test-fulger, iar eu sînt alergic la cifre, de fiecare dată îmi cad penele şi, în pauză, trebuie să mi le lipesc cu scotch. Nu că la geometrie ar fi mai bine, numai piramide infernale, cărora nu le nimereşti aria! La informatică, Dile a găsit un joc stupid, cu oameni care împuşcă îngeri, a fost oribil! Ei... vine iarna, şi noi, îngerii, trebuie să zburăm în ţările calde. I-am lăsat lui Dile multă mîncare în frigider şi un angelphone, să mă sune, dacă are nevoie. Sînt tare trist...

Teodor MOLDOVEANU

■ Dilematix nu are nimic în comun cu şcoala, aşa cum nu are un vegetarian cu carnea. Fără ajutorul meu cred că nu ar şti nici să ajungă la ore. Din cauza răutăţilor lui am început să rămîn fără fulgi, la fiecare notă proastă mai pierd cîte unul. Mai nou, îşi lasă ambalajele de la dulciurile (înfulecate încontinuu) pe bancă, sub bancă, prin bancă... La chimie a reuşit să verse nu ştiu ce substanţă chiar pe tricoul cumpărat ieri, de la piaţa îngerească – alţi cinci fulgi irosiţi! Sînt deja epuizat. Poate că totuşi mîine va fi mai bine.

Denisa PĂNESCU

■ Of, Dilematix! Iar nu citeşte integral cărţile lui Jules Verne. Iar îl va asculta profesorul şi îi va pune un 4. Nu mai suport acest trenuleţ al scăunelelor! La chimie a fost ceva mai bine, căci Dilematix a învăţat să aprindă spirtiera şi n-a mai amestecat substanţe necunoscute. Pentru matematică, i-am şoptit într-un vis lui Dile ce va avea la test. Şi cred că va lua, de această dată, o notă mai mare de 5. La engleză e rău de tot. Are o pronunţie jalnică, şi nu prea ştiu cum să-l ajut... În concluzie, mă tem să nu-mi pierd strălucirea dacă nu îl voi ajuta pe băiat la şcoală!

Lucia JIPA

■ Întîi Dilematix m-a cumpărat de la magazinul de îngeri, apoi am mers la şcoală. Nu-şi făcuse tema la română, aşa că m-am rugat de toţi să-l ajute. După ce a copiat-o, a plecat să se joace pe coridor şi mi-a trîntit uşa în nas. La pauză, cornul şi laptele... A vărsat laptele pe mine şi, pentru cîteva clipe, am devenit vizibil. M-am ascuns repede în ghiozdan. Nu scriu mai multe în jurnal căci nu mai e timp. Mîine avem test la mate.

Oana Roxana MANEA

■ Astăzi nu mi-a plăcut la şcoală, deoarece la ora de matematică am luat aproape toată clasa, cu îngeri cu tot, nota 3. Doar un băiat, Moldoveanu Teodor, a luat mai mult. M-am dat în vorbă cu acest coleg al lui Dilematix, dar n-am început bine discuţia că Dile intră pe uşă şi ne spune că a luat 4 la germană, la alt test!

Iulian AGAPIE

■ Astăzi am dormit prea mult şi am ajuns tîrziu în curtea şcolii. Îi văd, buluc la fereastră, pe toţi copiii cum strigă: „Profa! Profa!“. Mă grăbesc, să ajung la timp, dar nu reuşesc. Absenţă! Urmează testul la germană. Nu ştiu nimic... Îl văd pe Dilematix cum stă singur în bancă şi vorbeşte aiurea, îşi dă singur răspunsurile la test... Ce se întîmplă cu mine, nu mai sînt îngerul lui?

Alexandru ZĂVOIANU

■ S-a făcut iarnă şi în cer. Începe să cadă cîte-un fulg, cîte-un fulg, aşa uşor. Toţi îngerii se pregătesc pentru Crăciun. La Îngerimea Mall e arhiplin, nu ai unde să arunci un ac. În această perioadă mi-am luat liber de la Dilematix. Caut disperat cadouri pentru mama, tata, bunica, surioară, dar şi pentru Dumnezeu. Pentru familie e destul de uşor, pînă la urmă, dar pentru Dumnezeu ar fi trebuit să iau ceva de pe Pămînt!

Elena BĂLAN

■ A venit iarna! Mi-au crescut pene moi şi frumoase. Soarele bate din stînga, aşa că nu îngheţ. Mă protejează capul mare al lui Dilematix. Doamna profesoară intră pe uşă cu nişte foi în mînă. Sînt testele de la română. Un 7 măiastru este imprimat lîngă numele lui Dilematix. Cum să nu fii în stare să faci o compunere? Grijile apasă pe aureola mea, care o să cadă dacă Dile o să mai ia asemenea note.

Gabriel TOMESCU

■ Afară este frig. Iarna, îngerii stau ascunşi prin magazine. Dacă n-ar face aşa, le-ar îngheţa penele şi le-ar cădea, exact cum îşi pierde pomul frunzele. Cîţiva se ascund în brazi, dar, pînă la urmă, se refugiază toţi în supermarketuri. Se înghesuie lîngă calorifere. Pentru îngeri, vă spun eu, magazinul este ca o a doua casă.

Alexandru GHIŢĂ

■ Aripile mele, pline de zăpadă, apasă greu asupra ramurii incandescente ce încă mă susţine (va trebui să-mi dau drumul). Simt un mic fior că mă despart de norii trandafirii şi cad, şi cad, spre un loc necunoscut... Încerc să mă uit în urmă şi să mai văd o dată imensitatea cerurilor, pe care am părăsit-o. Mă aşteaptă o lume nouă şi sînt pregătit s-o înfrunt cu aripile deschise şi fruntea înainte.

Andreea POŞIRCĂ

Spiriduşul din penarul albastru

Am aflat acum trei zile că în penarul meu albastru locuieşte un spiriduş. Cum s-a întîmplat? Nu sînt foarte sigur. Ştiu doar că în fiecare dimineaţă, înainte de a-mi pune penarul în ghiozdan, găseam fermoarul tras. Azi aşa, mîine aşa, pînă cînd m-am aşezat la pîndă ca voinicul din poveste. La lumina veiozei de pe birou am văzut cum ascuţitoarea a fost dată uşor la o parte şi, pe radieră, s-a aşezat picior peste picior un spiriduş. Nu m-am mirat prea tare fiindcă ştiam că spiriduşii locuiesc lîngă noi. Îţi trebuie numai ochi să-i vezi.

– Ce cauţi tu în penarul meu şi de ce îl deschizi în fiecare dimineaţă?

– Să intre aer proaspăt. Şi-apoi... aşteptam şi eu un tovarăş de taifas. Ceaiul e mai dulce cînd îl bei cu prietenii.

Din vorbă în vorbă, ca doi amici vechi, spiriduşul mi-a povestit o grămadă de lucruri. El era paznicul misterios al penarului. Şi eu care credeam că mama îmi ascute culorile şi îmi umple stilourile cu cerneală! Spiriduşul lucra două ore pe zi, muncă de voluntariat. După ce îşi bea ceaiul, verifica toate creioanele colorate. Pentru că avea fire de artist, îi plăcea să le aşeze în ordinea culorilor din curcubeu. Cu stilourile era mai greu. În nenumărate rînduri căzuse în rezervorul plin cu cerneală. El, un adept al curăţeniei absolute, riscase să devină Spiriduşul Albastru! Munca aceasta era uneori şi periculoasă. De cîte ori nu se tăiase în lama ascuţitorii! După ce programul se încheia, îşi freca mîinile mulţumit şi se retrăgea discret în compartimentul secret.

– Bine, bine, l-am întrebat, şi pînă cînd ai de gînd să locuieşti la mine în penar?

– Asta depinde de tine, răspunse spiriduşul.

Abia tîrziu am înţeles ce voia să spună. Cînd am început să am singur grijă de penar, spiriduşul a dispărut. În ce penar locuia acum? Totul pînă într-o zi cînd mama mi-a cerut să fac ordine în jucării. Cine credeţi că dormea într-o maşinuţă stricată?

***Ştefan Andrei MIHALCEA,** clasa a IV-a, Şcoala „George Emil Palade“, Buzău*

Un înger la cumpărături

Stau adesea de vorbă cu îngerul meu, Dile Matiz. E destul de bătrîn, are 4,3 monosecole şi peste trei suflete iertate. E un înger bun, adică ştie cîteva rugăciuni şi ştie şi să se joace cu diabolo-ul la perfecţiune.

Să vă spun ce aventuri a avut într-o zi. Îngerul meu a plecat la mall-ul de la Grajduri, călare pe o motocicletă a cărei şa de pene avea un metru şi jumătate. L-am trimis să cumpere fasole verde. Aveam nevoie urgentă şi de 3 unghii de peşte. Cînd a ajuns acolo, a constatat că vînzătoarea avea doar pungi de 2 kg, adică din acelea cu 4 unghii de peşte, prea mult! Toată lumea se uita la el ca la un clovn fără haine adecvate, mai ales că era aglomerat. În vitrină, se afla totuşi o balanţă electronică. A insistat, a cerut să vină cu toţii la casa de marcat, a negociat. Pînă la urmă, a reuşit să primească totul la ofertă şi n-a mai plătit deloc.

Ajuns acasă, m-a rugat să nu-l mai trimit la cumpărături. Uneori şi îngerii sînt neajutoraţi. Atunci facem schimb de impresii.

***Răzvan GHEORGHE,** clasa a VII-a, Colegiul Naţional „B.P. Hasdeu“, Buzău*

Pagină realizată cu sprijinul:

orange™

PUBLICITATE

Cum să aduci prospețimea primăverii în camera copilului tău pe timp de iarnă

Dragi supermămici,
Știm că vremea de afară ne ține acum mai mult în casă, iar cei mici duc dorul parcurilor vesele și înflorite. Iată câteva idei pentru a aduce prospețimea primăverii în camera celor mici chiar și în acest anotimp.

1. Specialiștii recomandă ca aerul să fie cât mai bine împrospătat, pentru a asigura o atmosferă propice odihnei, studiului sau jocului.
O minte vioaie se păstrează într-o atmosferă proaspătă. Astfel că e nevoie să aerisim camera copiilor de 2 ori pe zi.

2. Încercați să aduceți plante și flori în camera copilului, deoarece studiile specialiștilor au arătat că ele pot oxigena aerul din cameră. Dintre flori, "campioane" la oxigen sunt gerbera, crizantemele și margaretele. Puteți să le dați și înfățișarea unui parc cu flori creativ.

Într-o ladă de jucării, puneți pământ de flori, plantați ici și colo mici pâlcuri de floricele și iarbă, "desenați" alei printre ele utilizând pietricele și astfel veți obține un părculeț în miniatură. Când vremea de-afară este urâtă cei mici își pot scoate jucărioarele la o plimbare prin parcul improvizat.

3. Spălați așternuturile celor mici cu Tide Lenor Scent Touch. El le va da albul Tide strălucitor ca al ghioceilor ieșiți din zăpadă. Și mai mult, datorită prospețimii Lenor, va aduce în așternuturi adierea înmiresmată a parcurilor înflorite.
O sursă de inspirație pentru povești cu floricele înainte de culcare și pentru vise frumoase în care zburdați împreună după fluturi.

4. Recreați senzația de prospețime a primăverii și din culori și decorații.
Culorile pastelate dau o impresie de lejeritate, de aerisit.
Înveseliți atmosfera camerei cu decorații din hârtie: ghirlande de flori decupate și colorate și fluturași cu aripioare de hârtie prinse de un cârlig de rufe. Agățați fluturașii colorați de perdea, pe abajurul lămpii sau de lustră.

PUBLICITATE

Alexandru susţine că fiecare membru al familiei sale are cîte un înger păzitor. Îngerii se întîlnesc în fiecare seară în camera lui şi deapănă amintiri. Aţi auzit de „regula celor zece metri"? Conform ei, îngerul tău nu se poate depărta de tine la o distanţă mai mare de zece metri. M-am amuzat imaginîndu-mi un om şi pe îngerul său pe care îl ţine într-o lesă... aurită.

Îngerii lui Vlad

În seara aceea, Vlad citise pînă tîrziu şi, chiar dacă era obosit şi avea genele grele, nu putea să adoarmă. Stătea şi răsucea pe toate părţile tot felul de gînduri, apoi pierdea firul şi o lua de la capăt cu altul, şi tot aşa.

Deodată camera s-a umplut de voci clare, calde şi rîsete. A încremenit sub pătură.

– Vlad, ţi-a adormit protejatul?

Vlad a tresărit, gata să răspundă, dar îşi dăduse seama că întrebarea nu-i era adresată.

– Da, e dus în lumea viselor. Puteţi intra fără grijă!

– Ce frumos doarme! Tare mult îmi place să veghez somnul copiilor. Adorm uşor, au vise plăcute, nu trebuie să te munceşti să le alungi gîndurile urîte şi noaptea. Ai impresia că dormitul liniştit este lucrul pe care copiii ştiu cel mai bine să-l facă. Apoi, încetul cu încetul, nici nu-ţi dai seama cînd pierd acest dar preţios.

– Darie dragă, nu mai fi aşa sentimental.

Dintr-odată camera s-a umplut de o lumină ireală, translucidă, şi patru creaturi perfecte, minunate au devenit vizibile. Lui Vlad îi era teamă şi să respire. Nu vroia să fie descoperit că trage cu ochiul. Nu-i era frică de cele patru prezenţe, dinspre ele simţea linişte şi bine. Cei patru îngeri s-au aşezat de o parte şi de alta pe pat şi se bucurau privindu-l.

– Sînt atît de fericit că avem ocazia să ne vorbim în fiecare seară! spuse Darie, care era îngerul bunicului. Regula celor zece metri, adică să nu te poţi depărta mai mult de protejatul tău, a făcut ca ani de zile să nu pot schimba cîteva vorbe cu alţi îngeri, decît foarte rar. Acesta este un moment norocos, care sper să mai dureze! Nu am ştire de vreo schimbare majoră în această familie. Tu ştii ceva, Irina?

– Nu, nimic nou.

Vlad înţelese că lîngă el stăteau cei patru îngeri ai familiei: Vlad, Irina, Dan şi Darie, şi că îngerii purtau numele lor. Sau poate că ei purtau numele îngerilor...

Şi cum stătea aplecată asupră-i, lui Vlad i s-a părut că mama sa Irina are aripi de înger.

– Astăzi Darie a devenit din nou sentimental. A luat albumul cu fotografii şi şi-a privit multă vreme dragostea vieţii lui, pe bunica, care a murit acum şapte ani. Cu greu i-am strecurat în minte dorinţa de a ieşi afară să îngrijească trandafirii şi trebuie să recunosc că nu a fost cea mai strălucită idee. S-a întins după o pară şi, grăbit să-i aplec creanga ca să ajungă mai uşor la ea, pentru că ştiţi cît de tare l-a durut spatele data trecută, m-am înţepat în trandafiri şi mi-am ciufulit aripa.

Şi ca să le demonstreze, Darie şi-a desfăcut o aripă superbă. Vlad nici nu ştia de unde apăruse.

– Aripa nu are nimic. Îţi place să te văicăreşti degeaba. Este numai o senzaţie, nimic mai mult.

– Ei bine, nu-mi place deloc această senzaţie şi nu ştiu de ce trebuie să o suportăm.

– Ca să nu uităm, de aceea. Şi apropo, mi-a luat cîteva ore bune să-l fac pe Dan să-i cumpere Irinei de ziua ei puloverul acela roşu de caşmir care i-a plăcut atît de mult. Vroia să-i ofere un parfum. Uitase că anul trecut îi luase exact acelaşi lucru. Dar la cîte are pe cap, săracul....

– Nici pe jumătate cît are Irina mea. Stau şi mă mir cum poate un om să ducă atîtea griji pe umeri. Îşi face griji pentru oricine şi orice. Cel mai greu pentru un înger este să se lupte cu gîndurile oamenilor.

– Eu astăzi am primit o minge în nas. Nu am păţit nimic, dar ştiţi şi voi acea senzaţie neplăcută. Vlad nu se pricepe deloc la jocurile cu mingea.

– Ah, te vaiţi pentru atîta lucru! În timpul războiului, pe Darie l-am ferit de gloanţe, pe cîmp, la cules. Nici nu ştia ce-l pîndea. Era atît de mic şi dornic să o ajute pe mama lui. Cum pot ajunge oamenii la asemenea grozăvii? Milioane de îngeri au fost atunci sancţionaţi pentru că nu au reuşit să-şi salveze protejaţii, dar chiar nu au avut cum. Tot în acea perioadă ne-am trezit cu o mulţime de colegi noi.

– Eu cred că....

Vlad aude glasul cunoscut al mamei:

– Trezeşte-te, o să întîrzii la şcoală!

Şi cum stătea aplecată asupră-i, lui Vlad i s-a părut că mama sa Irina are aripi de înger.

Alexandru-Marian MOŢEI, *clasa a VII-a, Colegiul Naţional „Victor Babeş", Bucureşti*

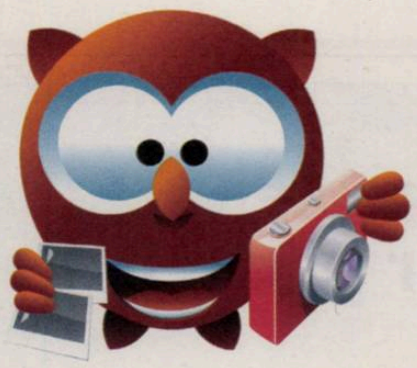

Asta e pagina copiilor care au scris texte scurte, dar bune. Cu ea vom încheia călătoria noastră prin lumea îngerilor. Ce am aflat aşa, pe final: că un înger se poate numi Amplificatorul Neouman de Atenţie, Sănătate, Noroc (şi) Energie, că el poate asculta muzică rap, că şi-ar dori să meargă pe bicicletă, dar şi că nu există îngeri creştini şi îngeri musulmani... doar îngeri şi atît!

Suflete albe care ne veghează

Al nouălea cer

Dragă Dilematix,

Am auzit că vrei să-ţi găseşti îngerul păzitor. Va fi destul de greu, dar mi-ai cerut ajutorul şi eu sînt dornic să te ajut. Mai întîi trebuie să mergi la adresa următoare: strada Îngerul, numărul 222, magazinul „Îngeraşul", Bucureşti. Acolo te vei întîlni cu Îngerul Willy. Trebuie să-ţi cumperi:

– Aripi – 20 lei,

– Coroniţă – 1.000 sau 1.000.000 lei,

– Poţiune de Putere – 9.999,99 lei.

Numai cu ajutorul acestora vei putea ajunge într-al nouălea cer.

Instrucţiuni de utilizare:

1. Bei Poţiunea.

2. Îţi pui Coroniţa.

3. Îţi pui aripile pe spate.

4. Apeşi butonul „Pilot automat" (dacă doreşti să conduci, ai nevoie de permis).

5. Selectezi destinaţia (Al nouălea cer).

Îngerul tău locuieşte pe B-dul Vorbăreţilor, la numărul 200. Călătorie plăcută!

Mihai SELICEAN, clasa a IV-a, Colegiul Naţional „George Coşbuc", Cluj-Napoca

Amplificatorul Neouman

Unii oameni spun că îngerii păzitori seamănă cu persoanele păzite. Ei bine, în privinţa mea se înşală. Eu ştiu exact cum arată îngerul meu păzitor. În primul rînd, este un om oarecare, care însă nu trăieşte lîngă mine fizic, doar spiritual. E un bărbat destul de înalt, cam de vreo 1,85 m, şi este un tip bine... merge la sală! Cred că are o garderobă întreagă, deoarece zilnic îmi apare altfel. Azi, de exemplu, şi-a luat faimoşii săi blugi de la Zara, o cămaşă în carouri cu gri şi argintiu şi o pelerină de ploaie. Ca de obicei ne întîlnim în vis. Eu vin cu bicicleta, dar el e tare... vine cu BMW-ul! Este muzician ca şi mine, cîntă la chitară şi pian. Ceea ce este ciudat e că a fost înger păzitor dinainte să mă nasc. Mai exact a fost îngerul lui Jimmy Page, faimosul chitarist. Cînd l-am cunoscut, mi s-a părut puţin dubios, a venit cu ochelari de soare, cu ţigara în colţul gurii, dar se pare că îşi îndeplineşte datoria sută la sută. Mă smulge cu mîinile lui din faţa pericolului. Cel mai mult îmi place ceasul lui Rolex, cu ramă argintie. Tot el îmi poartă şi noroc, fiindcă este 2 în 1, înger şi talisman. În această privinţă, şi-a trimis un ajutor, o păpuşă voodoo, pe care am numit-o Prietenaş şi fără de care nu ştiu ce m-aş face. În privinţa elementelor specifice îngerilor, în loc de aripi a strîns bani şi şi-a luat un elicopter. Iar în loc de aură, are o cască de protecţie. O, da, era să uit un aspect foarte important... numele lui este ANDASNE, abreviere de la Amplificatorul Neouman de Atenţie, Sănătate, Noroc (şi) Energie.

Chiar că aş fi vrut să-l cunoaşteţi şi voi. Mi-am adus aminte: toate sentimentele mele erau de fapt provocate de el. Cînd plîngeam, domnu' Andasne îşi usca rufele. Cînd eram nervos, el făcea pană de curent. Cînd îmi era cald, el îşi dădea drumul la centrală. Vorbesc la trecut, pentru că el nu mai este momentan îngerul meu. Este acum îngerul unui băiat bolnav care are mai multă nevoie de el. Dar mi-a promis că se va întoarce.

Matei NICOLAE, clasa a VIII-a B, Liceul Greco-Catolic „Timotei Cipariu", Bucureşti

O întîlnire

Matei se plimba cu bicicleta prin parc, admirînd frunzele colorate căzute pe alei. Bicicleta aluneca alene printre ele.

Copilul se gîndea aiurea cînd a zărit un alt copil cu un chip palid şi îmbrăcat în alb, care stătea liniştit pe o bancă.

– Salut! Ce faci?

– Bună ziua, Matei! Mă uitam la tine.

– Dar de unde ştii cum mă cheamă?

– Te-am mai văzut, spuse ciudatul băiat. Te ştiu de cînd te-ai născut.

– Pe bune? spuse Matei neîncrezător. Sîntem vecini sau rude?

– Nu, dar ne leagă ceva foarte puternic.

– Vrei să-ţi împrumut bicicleta? întreabă Matei.

– Eu nu pot să merg pe bicicletă.

– Aiurea! Te învăţ eu.

– Nu, nu pot.

Matei se uită îngrijorat la băieţel. Abia atunci îi observă aripile.

– Din cauza aripilor?

– Da. Din cauza lor.

– Poţi zbura? întreabă Matei.

– Da. Eu pot zbura.

– Tare! E un sport pe cinste. Crezi că, dacă îţi ţin eu aripile, ai putea încerca bicicleta?

– Poate, dacă mă susţii la început, spuse surîzînd băieţelul.

– Perfect! Hai să te ajut!

– Eşti un copil bun, Matei! Sînt mulţumit de tine. Ştii ce sînt eu?

– Un copil cu aripi şi cu sufletul alb care mă veghează, spune Matei.

– Sînt îngerul tău păzitor.

– Ştiu şi îţi mulţumesc. Vreau totuşi să te ajut să încerci şi tu să te distrezi.

O bicicletă cu două făpturi tinere, un băieţel vesel şi pletos şi o umbră albă şi diafană înconjurîndu-l cu dragoste au continuat să dea ture cu bicicleta prin covorul de frunze roşu, galben şi ruginiu.

Matei IONESCU, clasa a V-a, Şcoala Centrală, Bucureşti

Cineva care ne veghează

A ieşit mama din dormitor, a închis uşa încetişor şi a spus că Ediz, frăţiorul meu, „doarme ca un înger". Atunci a fost prima oară cînd am fost atent la cuvîntul „înger". I-am întrebat pe ai mei ce înseamnă. Îngeri văd peste tot: în brad, în desene animate, în cărţi. Am avut şi eu aripi de înger la o serbare de la grădiniţă. Nu văd, totuşi, îngeri în mediul înconjurător (glumesc, tocmai am avut ca temă o lucrare despre mediul înconjurător). În gîndurile mele am lăsat îngerii în lumea poveştilor.

Discuţia despre îngeri e pasionantă, în familia mea. Fac parte dintr-o familie mixtă, mama e creştină şi tata musulman. Cînd am întrebat-o pe mama ce-i un înger, mi-a spus că e cineva care ne veghează. Dumnezeu ne veghează, am spus eu. Da, dar are ajutoare. Sigur, ca Moş Crăciun, în care nu mai cred de mult. S-a uitat urît la mine mama. Apoi, mare atenţie! – a început explicaţia. Am înţeles că îngerii ne cunosc mai bine, ne transmit rugăciunile către Dumnezeu mai uşor şi ne ajută să-l cunoaştem şi noi pe Dumnezeu. Tata a spus că mama are dreptate şi a început să-i arate mamei în Coran pasaje despre îngeri. S-a prelungit conferinţa, dar numai între părinţii mei. Eu oricum am întrebat de îngeri, nu de îngerii creştini şi cei musulmani. O dovadă că îngerii există e asta: cred amîndoi părinţii în îngeri.

După un timp, a venit mama să reia discuţia şi să mă întrebe de unde mi-a apărut interesul pentru îngeri. Aha, a exclamat! Pe îngeri îi vedem ca şi pe copii pentru că sînt frumoşi şi puri (alt cuvînt suspect), adică au luat chipul copiilor, a spus. Cum să fie îngerii cu chip de copil?! Eu şi colegii mei numai îngeri ştiu că nu sîntem. Dar pe adulţi îi păcălim. Sau nu! Degeaba, au fost şi adulţii copii. Uf, de la îngeri nu ştiu de ce am ajuns la o discuţie despre gelozie. Ştiţi voi cum e cu fraţii mai mici...

Muzica e a îngerilor. Aşa mi-a spus mama după concertul de aseară. Chiar am înţeles pentru că am ieşit din sală bucuros şi emoţionat. Glasul, tobele, pianul mi-au trecut prin piept, inima bătea mai tare. Chitaristul e visul meu. Oare o să ajung şi eu să cînt aşa?

Îngerii sînt cei care ne iau de mînă în preajma Crăciunului şi ni-l prezintă pe Moş Crăciun în momentul în care rîdem de colegii care mai cred în Moş. Mi-au explicat părinţii că sărbătorile există, că nu dispar ca Moşul, nu-i acelaşi lucru. Degeaba! Cînd m-a luat îngerul de mînă şi mi-a arătat că toţi oamenii sărbătoresc ceva, altfel m-am simţit. Ştiţi cum m-am simţit? Ca bătrînul Scrooge din *Povestea de Crăciun*, filmul 3D, nu cartea. Mi s-a tăiat răsuflarea. Cred în îngeri, pe cuvînt.

Erol ISAL, clasa a V-a, Şcoala Centrală, Bucureşti

Yo, man!

Tuturor le trebuie un înger păzitor. Zvonurile că îngerii păzitori îi apără doar pe copiii cuminţi sînt total neadevărate. Fiecare are un înger care arată diferit, iar eu am avut ocazia să îl vizitez pe-al meu, în nenumăratele mele vise.

Aşadar, mi-am vizitat amicul înaripat. Era îmbrăcat în rapper, era bronzat şi aripile... erau ca cele de la KFC (poate pentru că în fiecare seară mîncăm cîte o porţie de aripioare picante).

A intrat în vorbă cu mine:

– Yo! Care-i treaba?

– Salut! Tu cine eşti?

– Yo sînt Chicken Angel! Dar tu?

– Sînt Gavrilă... Sebastian Gavrilă!

– Stai stai... tu eşti tipul ăla... stai că îmi stă pe limbă! Eşti copilul de care am grijă!

– Ce tare! Dacă tot eşti rapper, mă înveţi şi pe mine cîteva versuri?

– Da, desigur! Fii atent aici:

Fără minte, frate,
Stai pe coate,
Gîndindu-te la viaţă.
Cînd eşti închis în gheaţă,
Totul se încălzeşte.
Cînd te cheamă şcoala,
Du-te, frate!
Asta e morala!

– Foarte tare!

Era cel mai frumos vis pînă cînd...

– Sebi, trezirea!

Sebastian GAVRILĂ, clasa a VI-a, Şcoala nr. 11, Buzău

Eugen ne-a trimis, ca de obicei, un excelent reportaj, de data aceasta fictiv. Din el aflăm peripeţiile lui Petru Păstîrnache şi despre cum poţi aplica tehnica şosetelor murdare ca să treci nişte seminţe, inofensive de altfel, peste graniţă. Iar Oana completează la 13 ani Chestionarul lui Proust.

Călătoria în Irlanda a lui Petru Păstîrnace

Aaaa, Irlanda! Cînd îmi aduc aminte de această ţară, acum, la bătrîneţe, mă apucă melancolia specifică fiecărui poet... Dar eu nu sînt poet, fireşte. Totuşi, un anume incident mă face să rîd, deşi atunci cînd s-a petrecut aproape că am dat în plîns.

Dar, înainte să vă povestesc despre această întîmplare, aş vrea să mă prezint, deoarece urăsc autorii aceia anonimi, care vorbesc la persoana întîi, iar numele trebuie să-l deducem dintr-un dialog cu un alt personaj... (Ce-mi plac punctele de suspensie!) Numele meu este Petru Păstîrnace (este un avantaj, deoarece lumea nu te mai strigă cu acel enervant „le“, cum ar fii „Petrescu*le*“ sau „Popescu*le*“. Dar, ce-i drept, porecla mea era „Leguma“) şi am fost în Irlanda acum 20 de ani, pe cînd aveam 39 de primăveri împlinite de curînd.

Era vară. Mai fusesem o dată, cu un an înainte, şi îmi făcusem mai mulţi prieteni, printre care un cuplu adorabil, fără copii, un alt cuplu mai excentric de oameni bătrîni, care aveau şase copii (la aceştia am stat a doua oară, la ţară; de fapt, toţi cei pe care i-am enumerat stau la ţară) şi un tînăr profesor de botanică. Acesta din urmă, iubitor de România, a fost şi în China, ca să ia nişte seminţe de acolo, dar autorităţile chineze nu lasă pe nimeni să ducă seminţe peste graniţă. Atunci, prietenul meu pe nume Harold Packthecheese a aplicat tehnica şosetelor murdare. N-aş vrea să intru în detalii, dar ca cititorul să priceapă în ce constă tehnica aceasta, am să explic: lăsaţi o duzină de şosete purtate să prindă un miros cît mai neplăcut, timp de aproximativ şapte zile, astfel încît cîinii de la aeroport să nu poată mirosi seminţele (prietenul acesta al meu e cam paranoic) pe care le puneţi în acele obiecte anestezice (mă mir că nu s-au asfixiat bieţii viitori copaci) şi astfel aveţi un mijloc sigur de a trece şosetele peste graniţă. Mă scuzaţi, seminţele. Cît de fericit era Harold că „furtul“ său a reuşit! Şi cu greu m-am abţinut să nu-l iau la bătaie (scuzaţi-mi limbajul necuviincios) cînd mi-a explicat de sute de mii de ori ce fel e copacul cutare, în cît timp a crescut un alt copac. Harold are o grădină imensă, plină doar cu prietenii lui cei mai buni, copaci, copaci, copaci şi iar copaci! Dom'le, dar obsedat om!

Dar să revin la povestirea mea. Am stat a doua oară la cuplul mai bătrîn, care avea o proprietate uriaşă, de aproximativ 100 de hectare, însă casa e o mogîldeaţă de construcţie, cu doar două etaje, o bucătărie, patru toalete în toate punctele cardinale ale casei, zece camere, fără să pun la socoteală sufrageria de numai 40 de metri pătraţi. Spuneţi şi dumneavostră! Cum e posibil ca un cuplu înstărit ca ei să deţină o piticanie de locuinţă de doar 800 de metri pătraţi?!!? Odată m-am şi rătăcit pe acolo: vrînd să ies afară n-am mai găsit intrările, am stat fără mîncare şi băutură timp de două zile.

În a patra zi a şederii mele, chiar ziua în care am fost găsit de un servitor ronţăind nişte hîrtie igienică, cuplul celălalt, pe care l-am amintit mai sus, m-a invitat să iau ceaiul de la ora 5 cu ei.

Am ajuns la aceşti prieteni, Thomas şi Hattie Beckett, pe la ora 4, aşa cum m-au rugat. I-am dat sticluţa cu un parfum scump într-o punguţă mică lui Hattie şi lui Thomas i-am dat sticla de şampanie cumpărată de la Duty Free. El mă întrebă:

– Deci, Pppp... Petre, scuze, dar numele tău e neobişnuit pentru ţara noastră, ce vrei să faci acum? Să mergem la cules de fructe de pădure sau să mergem pe rîu?

Eu, în neştiinţa mea, am spus fără să stau pe gînduri :

– Pe rîu, bine-nţeles!

– Bine atunci, dar va trebui să îţi schimbi hainele.

Hattie se băgă şi ea în discuţie:

– Nu ştiu să fi fost vreodată în excursie cu Thomas pe rîu fără să mă fi udat.

Eu, înghiţind în sec, am spus timid:

– Poate... Să mergem la cules de fructe...

– Prea tîrziu! spuse sadicul Thomas.

Ce să fac? Îmi dădu nişte haine mult prea mari pentru măsura mea, iar tot ce aveam pe mine, în afară de lenjeria intimă şi de vestitele şosete, aparţinea lui Beckett (un om destul de corpolent). Ne-am dus toţi trei la rîu (care, evident, era pe proprietatea cuplului) şi am văzut acolo trei bărci şi o canoe. Spre exasperarea mea, Thomas îmi dădu nişte vîsle scurte şi îmi explică cum trebuie să stau aşezat în canoe. Îmi dădu şi o vestă de salvare. Thomas se urcă primul, iar eu al doilea. Hattie nu a vrut să vină. „Laşo!“, mi-am spus eu în gînd, încercînd să fac haz de necaz.

Toate bune şi frumoase, am vîslit liniştiţi timp de aproximativ 13 minute. Am uitat să specific că ziua era vineri, 13 iulie şi era ora 13,13. Prea multe indicii, nu credeţi? Trebuia să se întîmple ceva! Neapărat trebuia! Parcă aveam inima-n gît, atît de speriat eram. Pantalonii mult prea mari ce mă făceau să arăt ca un mutulică tremurau pe mine. Totuşi, nimic nu se întîmplă, în afară de faptul că Thomas mă stropi puţin cu vîsla. O nimica toată! Dar, după un minut (sau o oră, timpul trecea mult prea greu; staţi, nu e cumva invers?) am văzut în faţă... cascada! Era imensă, iar vuietul apei care cădea cu voce-ndurerată în jos mă făcea să-mi îngheţe sîngele în vine! Thomas însă, perfect liniştit, îmi spuse să mă ţin bine, să nu cumva să cad, vai Doamne! Cîtă grijă din partea lui! Ce-au oamenii ăştia? Sînt săraci cu duhul sau total duşi cu pluta. Asta, de fapt, mi se întîmpla mie acum, doar că, eram duşi cu o canoe, nu cu o plută. De fapt, de ce se cheamă canoe? De la tipul ăla, Noe, care a salvat toate animalele, sau ceva de genul ăsta, ducîndu-le la un loc pe o barcă, sau pe o arcă, cum i se zice? Canoe sau *ca Noe?* Asta nu înţeleg!

În acel moment, îmi făceam rugăciunile. Dar iată că, la numai o depărtare de un metru de margine, îmi trece prin faţa ochilor întreaga mea viaţă, cu treisprezecele ei cu tot. Şi... cad! Dar stai! Nu s-a-ntîmplat nimic! Aşa zisa „cascadă“ nu avea nici măcar jumătate de metru înălţime! Şi cît se lăudase neghiobul ăla cu cascada lui, cascadă-n sus, cascadă-n jos, cascadă la dreapta, cascadă la stînga, cascadă, cascadă, cascadă şi iar cascadă! Asta e ca faza cu copacii bunului meu prieten Harold Packthecheese! Mă mir că nu-l cheamă Harold Packthe*seeds!* Ce Dumnezeu? Toţi irlandezii ăştia sînt complet săriţi!

Dar iată că, spre fericirea mea şi spre odihna sufletului meu, am ajuns la mal! Mulţumescu-ţi, Doamne, pentru această pace pe care mi-ai dat-o! Cum am ajuns la mal, cum am luat-o la fugă spre maşină, la lucrurile mele, m-am schimbat şi am plecat imediat din locul ăla de nebuni, invocînd o durere de cap. Mi-au oferit şi o aspirină, dar am spus că mă doare şi burta, apoi piciorul, mîna, iarăşi capul şi, pînă la urmă, am spus că am răcit.

Şi iată-mă în zilele noastre, internat în spital de 20 de ani, din cauza unei afecţiuni traumatice foarte grave. Mă numesc Petre Păstîrnace, sînt internat la Spitalul 9 din Bucureşti, şi tocmai aţi citit ultimul (şi primul) meu manuscris despre călătoria mea în Irlanda, o ţară în care...

Aici, manuscrisul se termină, autorul avînd o cădere nervoasă, iar soarta lui ne rămîne necunoscută.

***Eugen DEDIU-SANDU,** clasa VIII-a, Şcoala nr. 5 „Corneliu M. Popescu“, Bucureşti*

Chestionarul lui Proust, la 13 ani

Chestionarul lui Proust e un set de întrebări folosit în jocurile de societate, prezent în albumele naive ale primei copilării. Generaţia părinţilor noştri l-a cunoscut sub forma Oracolelor (caiete plimbate clandestin de la un coleg la altul). Numele sub care e cunoscut – Chestionarul lui Proust – provine de la răspunsurile date acestei grile de către Marcel Proust, păstrate în jurnalul prietenei sale, Antoinette Faure. Varianta ale cărei răspunsuri s-au păstrat între documentele familiei Faure datează din 1890. Textul a fost regăsit în 1924, la doi ani după moartea sa, şi a circulat sub denumirea *„Marcel Proust par lui-même“*. Manuscrisul a fost vîndut la licitaţie în 2003, pentru suma nu tocmai mică de 102.000 de euro. Am să intru, la rîndul meu, în acest mic joc de societate, adaptînd întrebările care pentru generaţia mea nu mai pot căpăta răspunsuri sau care presupun răspunsuri jucate, ipocrite.

Principala trăsătură a caracterului meu: curiozitatea. Aş cotrobăi peste tot numai să-mi astîmpăr această sete.

Calitatea pe care o prefer la un băiat: maturitatea, onoarea şi simţul umorului.

Calitatea pe care o prefer la o fată: modestia, delicateţea şi frumuseţea.

Ce apreciez cel mai mult la prietenii mei: faptul că îmi sînt alături cînd am nevoie de ei şi că ştiu cum să mă placă.

Principalul meu defect: nu sînt destul de hotărîtă în ceea ce fac.

Ocupaţia mea preferată: cititul, desenatul şi biologia.

Visul meu fericit: o vară fierbinte, un chioşc de îngheţată, linişte şi multe cărţi.

Care ar fi cea mai mare nefericire a mea: să mă ratez ca om şi să nu realizez nimic în viaţă.

Ce-aţi vrea să fiţi: fluture.

Ţara în care-aş vrea să trăiesc: Danemarca.

Culoarea preferată: tot ce îmi bucură ochiul!

Floarea preferată: orhideea.

Pasărea preferată: nu îmi vine nimic în minte acum.

Prozatorii mei preferaţi: Ben Carson, Roald Dahl, Mircea Cărtărescu.

Poeţii mei preferaţi: sincer, nu ştiu nimic despre poezie, aşa că nu pot răspunde.

Eroul meu preferat: Hugo Cabret.

Eroina mea preferată: Soda-Women.

Trupele mele preferate: Nirvana, Green Day, Vama veche şi Coldplay.

Mîncarea şi băutura preferate: sarmale de post cum numai mama le face şi milkshake de banane.

Numele preferat: Josephine şi Thomas.

Ce detest cel mai mult: ipocrizia, divertismentul de prost-gust şi polistirenul care scîrţîie.

Personajele din desenele animate pe care le detest cel mai mult: Fetiţele Powerpuff, Spioanele, Sonic X, Căpitanul Flamingo.

Darul natural pe care aş vrea să-l am: modestia.

Cum aş vrea să mor: înseamnă pentru mine ce aş vrea să devin pentru că la 13 ani îmi este cu neputinţă să mă gîndesc la moarte! Medic.

Starea de spirit actuală: fericire, mulţumire de sine.

Greşeli care-mi inspiră cea mai multă indulgenţă: sînt atît de multe!!!

Deviza mea: nu fi trist, mîine poate fi mai rău.

***Oana MANCU,** clasa a VII-a, Liceul Pedagogic „Spiru C. Haret“, Buzău*

Pagină realizată cu sprijinul:

Bancpost

Membră a Grupului Eurobank EFG

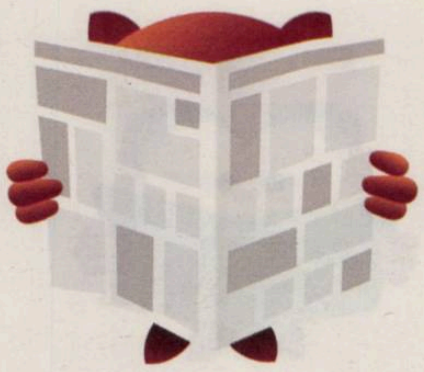

Adriana ne povesteşte despre copilul găsit din Singur pe lume, *o carte din care a învăţat că „trebuie să te bucuri de fiecare clipă, chiar dacă ea nu pare importantă". Teodora face un scurt rezumat al cărţii* Absintos, *în care e vorba despre vrăjitorii, trădare şi intrigi. Iar Ana citează un faimos şi cinic motan dintr-o carte al cărei titlu „confirmă exact aşteptările".*

Pisici, îngeri şi un final fericit

Miau!

■ ***Viaţa şi opiniile filozofice ale unei pisici*, de Hippolyte Taine**

Încep prin a vă spune titlul şi autorul acestei cărţi: Hippolyte Taine, un scriitor, filozof şi istoric francez, iar cartea sa se numeşte: *Viaţa şi opiniile filozofice ale unei pisici*. Vă spun eu, este o carte inedită! Cîte epitete şi, mai ales, metafore veţi găsi în ea! Şi, subliniez, metafore! Este un text cinic, scurt, plin de umor, iar titlul confirmă exact aşteptările.

În carte se vorbeşte despre viaţa unui motan, înzestrat cu înţelepciune, şi despre opiniile lui despre viaţă; deja titlul nu mai are nevoie de nici o explicaţie. Citind cartea, vă veţi da seama că totul este o parodie a vieţii omeneşti.

În opinia motanului nostru, cîinele este o slugă, un imbecil, un sclav al stăpînului. În schimb, pisicile sînt nişte ghemotoace de blană care se suie pe tine cînd eşti trist, care te privesc cu nişte ochi fosforescenţi şi îţi dau acea tîmpită senzaţie că te înveselesc, cînd mai mult rău îţi fac... Bineînţeles, nu acesta este citatul, ci următorul: *Abia cînd mîngîi pisica îţi dai seama la ce distanţă enormă se află faţă de cîine. Iată momentul adevărului,* voilà *testul infailibil, care lămureşte pe toată lumea că nu există numitor comun pentru calin şi canin. (Faptul se poate constata la fel de bine în preajma tomberonului, cînd arunci gunoiul: Grivei tatonează zona sfios, cu ochi lirici, pîndind zgîrciul de pe os cu coada între picioare, pe cînd Burlăniţa te fixează cu bumbii fosforescenţi ai privirilor, trufaşă în tot ce face şi unduindu-şi coada ca pe o cobră vrăjită de fluierul indianului).* [...] *Cîinele se gudură şi cerşeşte* [...]. *„Nu te supăra, nu mi-o lua în nume de rău, te rog din tot sufleţelul meu, scarpinămă trei secunde sub bărbie." Răsfăţata îţi ordonă căscînd gura scurt, sonor şi duşmănos: „Pune mîna şi prestează".*

Tot în acest capitol veţi găsi şi nişte tactici pisiceşti de escrocherie. Pe acestea nu vi le mai spun eu: cumpăraţi cartea şi vedeţi! Nu vă faceţi griji în privinţa lungimii, este o cărticică mică-mică, de maximum 60 de pagini, însă tare-tare complexă şi incitantă.

Încă nu v-am convins? Vă dau alte argumente – şi aici sînt obiectivă 100%.

1. Este un best-seller.

2. Este o carte rară, greu de găsit, dar foarte citată, cel mai celebru citat fiind: *Pămîntul e un ou spart, iar lumea, o imensă omletă.*

3. Aparţine volumului *Voyage aux Pyrénées,* deci este tot un fragmenţel, lucru pe care nu-l ştiam, dar scrie în prefaţa cărţii.

4. Nici în privinţa preţului nu aveţi de ce să vă îngrijoraţi, costă maximum 20 de lei.

Dacă aveţi o pisică acasă, o să învăţaţi să o cunoaşteţi mai bine şi să vă feriţi de tacticile ei de escrocherie. Un cadou numai bun pentru iubitorii de ghemotoace îmblănite care fac *miau!*

Ana LUCOV, clasa a VIII-a,
Liceul Greco-Catolic
„Timotei Cipariu", Bucureşti

Îngeri căzuţi

■ ***Absintos*, de G.P. Taylor**

Cartea *Absintos* scrisă de G.P. Taylor este o carte care m-a impresionat foarte mult, pentru că în ea este vorba despre lupta supranaturală dintre bine şi rău, despre vrăjitorii, trădare, intrigi.

Acţiunea se petrece în Londra anilor 1756. Într-o mansardă de pe Bloomsbury Street locuieşte doctorul Sabian Blake, astronom, om de ştiinţă şi cabalist. Într-o zi, la uşa doctorului apare un străin cu un pachet misterios, în care se dovedeşte a fi vechea carte *Nemorensis,* cartea zeiţei Diana, ce este o adevărată cheie a deslusirii Universului. Pe marginea uneia dintre pagini este scrisă de mînă o profeţie ce poate salva Londra de la o catastrofă cosmică.

Dar persoane rău intenţionate plănuiesc să pună mîna pe *Nemorensis* înainte ca profeţia să fie tălmăcită, printre acestea numărîndu-se şi Issac Bonham, prietenul cel mai bun al doctorului.

Sabian nu are nici cea mai vagă idee despre trădarea amicului sau despre cît de periculos este jocul în care a intrat. În realitate, Bonham vrea să fure cartea pentru Lady Flamberg, despre care crede că e îndrăgostit.

Lady Flamberg este, de fapt, un înger izgonit din Rai, cu secole în urmă. Îngerii, dacă au fost izgoniţi din ceruri, se transformă în Diakka, o bestie însetată de sînge. Lady Flamberg a reuşit să evite însă monstruoasa transformare, atrăgînd tinere fete şi luîndu-le corpul, reîncarnîndu-se. Numele ei adevărat este Yerzinia.

Bonham este prins aşadar în mrejele ei şi i-o aduce pe Agetta, servitoarea lui Blake, pentru a se reîncarna în ea la timpul potrivit (adică, la căderea stelei şi distrugerea Londrei).

Yerzinia o forţează pe Agetta să fure *Nemorensis,* iar aceasta se supune, neştiind ce face. După ce depune jurămîntul în faţa Yerzinei, Agetta descoperă, cu uimire, că tatăl său a reuşit să captureze un înger, pe Tegatus.

Tatăl Agettei îl torturează pe Tegatus şi îi smulge toate penele, pentru a le putea vinde celor bogaţi sau celor care se ocupau de ritualuri.

Agetta nu ştie ce să mai creadă. În cele din urmă, decide că trebuie să-l salveze pe Tegatus (îngerul căzut, ca şi Yerzinia).

În realitate, Yerzinia îl ademenise pe Tegatus, deoarece voia să-şi facă o armată de îngeri. Tegatus refuzase şi atunci ajunsese pe mîinile tatălui Agettei.

Agetta e în pericol (pentru că Yerzinia doreşte să se reîncarneze, ceea ce ar fi însemnat moartea ei), iar Tegatus încearcă să-l avertizeze pe Blake şi să-l convingă să-l ajute. Blake este însă prea absorbit de *Nemorensis* pentru a-şi da seama ce se întîmplă în jurul lui, iar cînd descoperă trădările prietenului său şi pe ale Agettei este deja prea tîrziu: Bonham reuşise să pună mîna pe carte.

Cu greu Sabian Blake reuşeşte să o apere pe Agetta de Yerzinia şi să salveze Londra, iar Tegatus se sacrifică, aruncîndu-se în apele învolburate ale Tamisei, trăgînd-o pe Yerzinia după el.

desen de Andrei Cosmin Stancu, Liceul de Arte Plastice „N. Tonitza"

Acesta e sfîrşitul cărţii *Absintos*, dar aventura se continuă în următoarea carte, *Tersias*. Cele două volume mi-au plăcut foarte mult, deşi cred că *Absintos* e cea care m-a ţinut cu sufletul la gură pînă la sfîrşit.

Teodora NICOLAE, clasa a VI-a,
Şcoala generală nr. 79, Bucureşti

Un copil găsit

■ ***Singur pe lume*, de Hector Malot**

Nu cred că mi-aş putea imagina o lume în care să nu fie nimeni pe care să pot conta atunci cînd am nevoie de susţinere. Tocmai de aceea, această carte este una dintre preferatele mele: pentru că îmi oferă o altă perspectivă asupra vieţii. Citind-o, am învăţat trei lucruri: în primul rînd, nimeni nu este singur pe lume, chiar dacă uneori aşa pare sau aşa ne-am dori să fie.

În al doilea rînd, am învăţat că, indiferent cît de greu ar fi, trebuie să-ţi urmezi visul. Nu contează că ai de pierdut sau de cîştigat, trebuie să încerci să obţii ceea ce-ţi doreşti. Cine ştie, s-ar putea să merite efortul.

Nu în ultimul rînd, am învăţat că trebuie să te bucuri de fiecare clipă, chiar dacă nu pare importantă. Oricît de grea ar fi viaţa, are părţile ei frumoase, care se regăsesc în orice moment. Trebuie doar să ştii să trăieşti fiecare clipă ca şi cînd ar fi ultima.

În carte este vorba despre un băiat, Rémi, care îşi spune „copil găsit". Şi-a dat seama de asta la 8 ani, cînd a fost luat de lîngă mama sa adoptivă şi vîndut unui muzician ambulant, care l-a învăţat tot ce ştia: să scrie, să citească şi să cînte la harpă. Cu asta avea el să-şi cîştige existenţa, mergînd din oraş în oraş, din ţară în ţară, pînă cînd îşi va da seama unde este familia lui adevărată. Nu după mult timp, stăpînul său a murit. M-a impresionat faptul că, deşi cei mai mulţi dintre oamenii la care ţinea ori mureau, ori erau închişi, ori erau departe de el, acesta nu-şi abandona niciodată visul: să-şi găsească părinţii.

Un lucru inedit la această carte ar fi că este destul de tristă, fiind vorba despre un copil singur pe lume. La unele capitole ale cărţii chiar am plîns. Dar, surprinzător, are un final fericit.

Adriana Iulia NIŢU, clasa a VIII-a,
Liceul Greco-Catolic
„Timotei Cipariu", Bucureşti

De citit

■ ***Şcoala derbedeilor*, de R.L. Stine**
Este o carte amuzantă şi plină de lucruri interesante. În această carte autorul povesteşte experienţele sale de elev şi ne descrie toate trăsnăile pe care le-a făcut.
O recomand mai ales băieţilor, dar să nu facă ce scrie în carte.

■ ***Colţ Alb*, de Jack London**
Este o carte de aventuri şi peripeţii. Este foarte interesantă şi arată prietenia strînsă dintre cîine şi stăpîn, chiar şi cînd sînt în situaţii grele.

■ ***Pinocchio*, de Carlo Collodi**
Este o carte magică, tot ce se întîmplă în ea este fermecat. Este vorba de un băieţel de lemn, care îşi doreşte foarte mult să fie un băieţel adevărat. O recomand tuturor copiilor.

Enrico SÂNJORZ, clasa a V-a,
Colegiul Naţional „Elena Ghiba-Birta", Arad

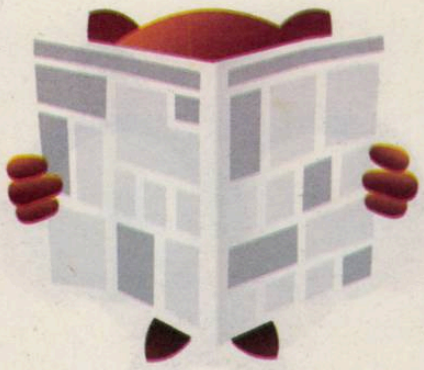

Iată-i şi pe copiii care citesc, nu glumă! Tudor este „campionul" nostru la recenzii. De-abia aşteptam să aflu cîte ceva despre ultima carte pe care a citit-o. De data asta este vorba despre Oscar şi despre Tanti Roz, pe post de înger păzitor. Între timp, Alexandru l-a descoperit pe Erich Maria Remarque, iar Bogdan s-a distrat în Palatul Rîsului.

Marele război al tranşeelor

Nimic nou pe frontul de Vest, *de Erich Maria Remarque*

Cu micul roman *Nimic nou pe frontul de vest* l-am descoperit pe Erich Maria Remarque, care prin ochii şi filtrul inimii lui Paul reuşeşte să descrie marele război al tranşeelor, dintr-un unghi surprinzător, extraordinar de simplu şi profund.

Paul ajunge, împreună cu un grup de colegi de clasă, să se înroleze voluntar înainte de împlinirea vîrstei, împins de la spate de un profesor, un „patriot" care ştia sigur că nu va ajunge pe front. Este un adolescent german care se trezeşte aruncat în lupta pentru supravieţuire, ale cărei reguli le învaţă rapid, pentru a trăi şi a nu înnebuni. Nu putea să înţeleagă cum pot conducătorii lumii să dirijeze un asemenea masacru inutil, dar înţelegea că odată războiul terminat, el nu-şi va mai găsi locul niciunde.

În scurta permisie pe care o are, descoperă că viaţa în orăşelul lui natal decurge aproape la fel cum o lăsase, doar cu mai multe lipsuri şi griji. Oamenii cu preocupările lor domestice i se par ireali. Camera, caietele cu poezii, hainele, cărţile, pe care şi le-a cumpărat cu greu, parcă erau dintr-o altă viaţă, străine şi goale. Cei mai mari aveau soţii, copii la care să se întoarcă, iar el nu avea nici liceul terminat. Generaţiile din urmă veneau ca un tăvălug fără să înţeleagă sau să le pese.

Explozii, gaze, morminte răscolite, păduri sfîrtecate şi oameni, dragoste, disperare, despărţiri, sacrificii, repaus, spitale, muribunzi, noroc, sfîrşit, dor, cuvinte nerostite, răzvrătire, resemnare, tinereţe, dezertori, cireşi în floare, păduchi, parade, soare, jocuri de cărţi, noroi, armistiţiu şi multe alte feţe ale războiului le vei afla dacă îl însoţeşti pe Paul în cei trei ani de front.

Cartea nu este tristă pentru că personajele sînt tinere. După cum a fost scris romanul, am avut bănuiala că Remarque a fost pe front. M-am informat şi am aflat că, născut în 1898, a fost recrutat în Primul Război Mondial, în 1917, pe frontul de Vest, unde a fost rănit, şi unde sigur o parte din sufletul lui a rămas.

Alexandru-Marian MOŢEI, *clasa a VII-a, Colegiul Naţional „Victor Babeş", Bucureşti*

Poftiţi în arenă!

Palatul Rîsului, *de Jon Berkeley*

Clovni, tigri vorbitori, îngeri de 400 de ani, ursuleţi din pluş şi un copil care doarme într-un butoi... v-am atras cumva atenţia? Dacă da înseamnă că sînteţi cît pe ce să păşiţi în minunata lume a rîsului, servită cu multă migală pe tava Circului Oscuro: „Doamnelor şi Domnilor, Jupîni şi Jupînişe, Înţelepţi şi Neştiutori, Savanţi prea învăţaţi, am plăcerea şi onoarea să vă prezint chiar în această seară cea mai amuzantă, cea mai isteaţă, cea mai hilară trupă de zăpăciţi, comici, nătărăi şi gogomani, acrobaţi şi pişicheri care s-a adunat vreodată într-un singur loc..."

Ei, aveţi voi încredere într-o asemenea frază? Sincer, eu nu am avut la început. Nu ştiu ce m-a tentat să citesc această carte. Probabil pentru că se nimerise chiar în acea zi să vină în oraşul meu un Circ real, numit Orlando. Ştiu, prea mare coincidenţa de nume, însă este adevărat. Aşadar, mi-am amenajat un colţişor strategic, liniştit, luminos şi am pornit reprezentaţia.

Imaginea mea de ansamblu despre carte era foarte sărăcăcioasă: un băiat dintr-un butoi şi o fetiţă de 5-6 ani ce ar fi trebuit să fie un înger şi atît. La început citeam cam fără chef aventurile unui puşti fugar de 11 ani, neobişnuit de ataşat de un ursuleţ din pluş, iar apoi m-am trezit fără să vreau în centrul unei acţiuni fără precedent. Ca să intraţi mai bine în atmosferă, imaginaţi-vă că, într-o seară fără lună, ţineţi de mînă o fetiţă cu aripi albe ca laptele, iar după voi se află o şleahtă de

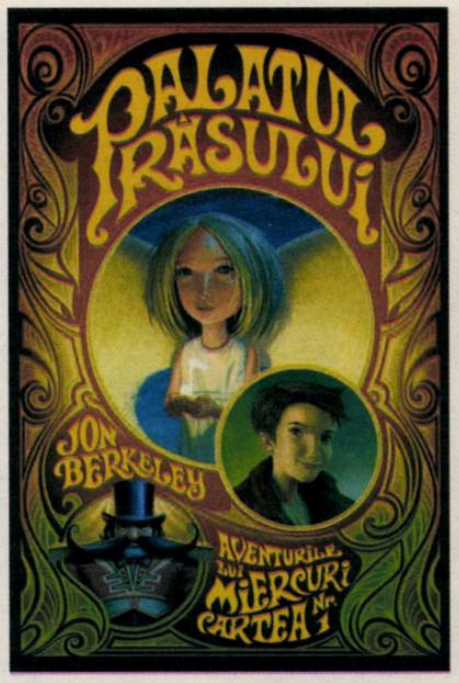

circari cu furci, torţe şi topoare, o creatură neagră precum tăciunele, un fel de yeti numit *NIMICUL,* iar în faţa voastră se află un hău imens ce se deschide precum o gaură neagră. Aceasta este numai una dintre trepidantele situaţii ce mi-a rămas adînc întipărită în minte, după ce l-am citit pe Jon Berkeley. *Palatul Rîsului* nu este neapărat o lectură obligatorie ori o operă de Premiul Nobel, ci mai mult o carte în care copilăria capătă un adevărat sens al cuvîntului. Este o carte a basmelor, împînzită de personaje simpatice, de neuitat, cum ar fi: Marele Cortado (un tip bondoc cu mustaţa de două ori mai mare decît capul său cît un păstîrnac), Lady Potîrniche (o văduvă cu o casă într-un copac, ce deţine cîteva zeci de pisici), bătrînul aventurier orb Balitngass din Arabia, îngerul de 400 de ani numit Micuţa, chiar şi gaşca puşlamalelor de Ţeste rase cu violentul lor joc de fotbal porcesc.

Totul începe în momentul în care Miles Miercuri, proaspătul evadat al... nu al închisorii, ci al orfelinatului Pinchbucket, o eliberează din mîinile vicleanului Cortado pe Micuţa, un înger al cîntecului. Fără să-şi dea seama, se implică într-o aventură plină de neprevăzut, alături de noua sa camardă şi de un secretos tigru bengalez, în căutarea Palatului Rîsului şi al unui înger al furtunii, numit Trăsnetul de argint (îngerul pe care nu aţi dori să-l întîlniţi fără un paratrăsnet). Dacă vor reuşi sau nu să treacă peste capriciile maestrului de menaj, Marele Cortado, şi să cunoască tainele nebănuite ale Palatului Rîsului, poţi afla numai într-un singur mod... dar te avertizez, la finalul acrobaţiilor vei ieşi un cu totul alt om! Nimeni nu a mai fost la fel după spectacol!

Bogdan Cătălin MEREUŢĂ, *clasa a VIII-a, Şcoala nr. 40 „Iulia Hasdeu", Galaţi*

Băiatul-înger

Oscar şi Tanti Roz, *de Eric-Emmanuel Schmitt*

Dacă vreţi să ştiţi, de ceva vreme am un nou prieten bun: numele lui e Oscar „Cap de ou", are 10 ani, a dat foc pisicii, cîinelui şi casei „de s-au prăjit pînă şi peştişorii roşii din borcan". Locuieşte într-un spital, loc grozav de simpatic: s-a mutat acolo cînd a aflat că are leucemie. Prietenii lui, întotdeauna la îndemînă, erau Bacon, Einstein şi Popcorn. Dar cea mai şi cea mai era Tanti Roz, o doamnă foarte în vîrstă, fostă luptătoare de *wrestling,* care-i spunea poveşti cu tîlc şi veselie.

Pentru că, de fapt, se simţea grozav de singur, Tanti Roz, care era întotdeauna sinceră cu el, îl îndeamnă să înceapă să-i scrie scrisori Lui Dumnezeu şi îi propune un joc: să-şi trăiască fiecare zi de acum înainte de parcă ar fi zece ani împliniţi.

Cu Tanti Roz pe post de înger păzitor, Oscar reuşeşte să ajungă la adînci bătrîneţi în doar cele cîteva zile care i-au mai rămas de trăit, cu toate suferinţele şi bucuriile specifice fiecărei vîrste.

Astfel îl găsim pe copilul de 10 ani care arată de 17 în rolul adolescentului îndrăgostit, cel al tînărului căsătorit, al adultului

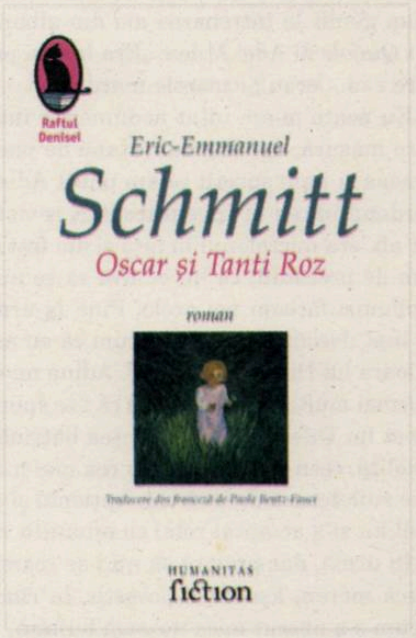

cu belele şi responsabilităţi pe cap, al bătrînelului înţelept, dar obosit. „Pentru că viaţa-i un lucru serios", pe toate le trăieşte cu inocenţă şi maturitate deopotrivă.

Lectura este aparent uşoară, dar cu multe înţelesuri ascunse, iar toţi cititorii, indiferent de vîrstă, interese sau gen se vor regăsi la un moment dat în ea.

Pînă şi roacărul din mine a fost mişcat de povestea băiatului-înger... Mai multe nu vă spun, pentru că Oscar crede că „scrisul nu-i decît zîmbăreală, ploconeală, împopoţoneală, minciună frumoasă pentru oameni mari".

Tudor RUSAN, *clasa a VII-a, Colegiul Naţional „Moise Nicoară", Arad*

Pagină realizată cu sprijinul:

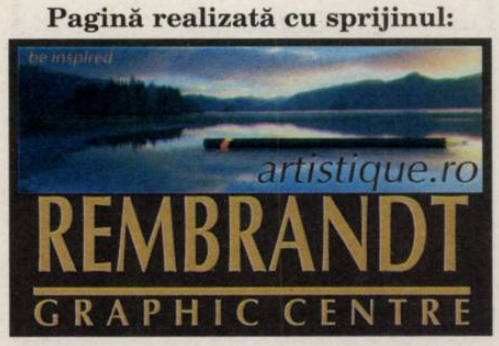

Nu puteam să încheiem fără o trecere în revistă a vizitei noastre de la Buzău. Ileana a scris un reportaj „de la faţa locului", în stilul ei uşchit şi fermecător. Copiii de la C. N. „Mihai Eminescu" ne-au trimis impresiile lor. Am cunoscut-o în sfîrşit şi pe Mihaela, profa lor de română. Ei i se datorează în mare parte toate aceste „scrieri" creative pe care le-am publicat de-a lungul timpului. Ne-am dori ca mulţi profesori să-i semene. Oferim un Dilematix cum laude *la finalul finalului.*

Ileana ZIRRA

Dincolo de uşa aluminată

Ştiţi unde scriu eu acest articol? La Tîrgul de Carte „Gaudeamus". Mă aflu la o măsuţă neagră, pătrată, între nouă pereţi, da, sînt în mai multe cămăruţe. Iar în ele se află desene poate pentru copii, superb pictate şi lucrate. Iar în afara cămăruţelor, *vis-à-vis,* e un stand de dulciuri de unde mi-am procurat nişte ciocolată de casă (nu, nu *de* acasă). Şi sînt înconjurată de tot felul de cărţi, dar din standuri diferite. Şi da, e prea multă lume pe la cărţi, aşa că eu m-am retras aici, între desene. Nu mă pot abţine să nu mă izolez într-un centru al desenelor, cu Dave Matthews Band în urechi, şi să văd copii de 12 ani alergînd cu şireturile desfăcute. E comic.

Iar toată vorbăria asta despre locul perfect în care mă aflu îmi aminteşte de un alt loc în care l-am dus de mînuţă pe Dilematix, frăţiorul meu mai mic, la ultimul nostru eveniment. Stai, stai! Un copil de 6 anişori cu hanorac AC/DC a trecut pe lîngă standul de dulciuri şi a făcut o mutră dezgustată cînd a zărit un ou mare, roz. Tipul ăsta o să ajungă un dur!

OK, de această dată vă voi povesti exact cum a fost cu Dilematix la Buzău. Of, dar mi-e imposibil să mă concentrez! E un băieţel care dă ture pe lîngă mine de vreo cinci minute!

Data trecută cînd a ieşit Dilematix în lume (şi pe piaţă), ne-am gîndit să le facem o vizită scriitorilor de la Colegiul Naţional „Mihai Eminescu" din Buzău, pentru că ne-au fost mereu loiali şi prea energici şi-aşa. După un drum care pe mine m-a exasperat, fiind trezită din somn prematur şi foarte stresată de şcoală, am ajuns la Buzău.

În holul de la intrare al şcolii se afla comitetul de primire, amuzant, aşa, simpatic. Aveau şi flori, pe bune! Ne-au pus să străbatem un drum pînă la o uşă acoperită cu o

folie imensă de aluminiu. Şi s-au trezit să mă pună tocmai *pe mine* să joc rolul reprezentantului Dilematix şi să trec prin uşa aceea de basm. A fost chiar hazliu, am intrat cu mîinile întinse, de parcă ar fi fost primul ceas al dimineţii, şi am dărîmat uşa cu folie de aluminiu! Bam! Şi m-am văzut înconjurată din toaaaate părţile de zeci, sute, poate chiar *miliarde* de copii, dilematici ori ba. Erau acolo şi mă copleşeau! Recunosc că m-am cam speriat un pic, dar am fost un V.I.P. în momentul ăla, o ştiam şi eram mîndră! M-au poftit pe scenă. Ce, era să refuz? Aşa cum în vizită la prietenul meu cel mai bun nu pot refuza masa de seară, dacă mă apucă orele tîrzii la o discuţie aprinsă despre noua lui piesă compusă în Guitar Pro, nici acum nu aveam scăpare. Doamne, ce ciudat mă simţeam că aveam o sală imensă de copii la picioarele mele... m-am gîndit la întrebarea aia din albumul *Don Quijote* al Adei Milea: „Era lumea prea mare sau... erau picioarele murdare?".

Eu poate m-am uitat nedumerită într-o mare măsură, am stat ca o stană de piatră la masă şi i-am şuşotit ce-am putut Adinei, coordonatoarea şi inventatoarea revistei. Dar ah, era microfonul în faţă şi am fost extrem de precaută, ca nu cumva să se audă ce planuri făceam noi acolo. Pînă la urmă, am luat decizia de moment cum că eu aş fi surioara lui Dilematix, oficial. Adina nu era întocmai mulţumită, dat fiind că i se spunea *mama* lui Dilematix şi se simţea bătrînă şi ramolită, ceea ce eu declar cu cea mai mare tărie sufletească drept ireal, iraţional şi absurd! Ea şi-a acceptat rolul cu muuultă vreme în urmă, dar preferă să nu i se reamintească mereu, aşadar a povestit, la rîndul ei, cum s-a născut mica noastră bufniţă, iar eu am povestit cum a venit rupt de oboseală într-o după-amiază Dile la mine, să-mi ceară ajutorul la ziar, cînd a văzut că e copleşit de prea multe texte, deşi el mereu a considerat că se descurcă singur, atîta doar, fusese îngîmfat şi solitar pînă acum doi ani. Între timp a crescut şi i-a venit mintea la cap.

După ce i-am *plictisit* pe copiii din sală cu vieţile nebune pe care le ducem cu îndîrjire de cînd s-a înfăptuit Big-bang-ul, l-am ridicat de la masă pe Mihai, actorul nostru preferat (care s-a tuns!!!!), ce a pornit nişte jocuri de teatru-sport (eu le-aş numi teatru-stop) cu cine avea mai mult curaj să urce pe scenă şi să aibă lumea la bocanci sau balerini. Şi nu mulţi erau aşa bravi, aşa că îi mai felicităm o dată pe muschetarii noştri de la Buzău. S-a nimerit ca tocmai scriitorii dilematici să vină să se joace cu Mihai „la înălţime". Poate că unii dintre voi ştiţi... sau vă puteţi imagina ce înseamnă jocurile astea (dacă nu, veniţi la următoarele evenimente!). Oana, spre exemplu, avea un iPhone în mînă şi-l folosea pe post de spatulă pentru spaghetti. Stop! Matei îi luă iPhone-ul din mînă Oanei, se aşează în poziţia în care era ea şi-l folosi drept aparat de bărbierit. Evident, toate acestea provocau înzecit rîsul în sală. Ce v-aş mai povesti cu drag? Desigur, toţi curajoşii primeau o cărticică şi o diplomă scrisă chiar de sora lui Dilematix, adică de mine! Bufniţa dormea, era mijlocul zilei, iar cu tonţii ştim că bufniţele sînt treze noaptea în special, iar a noastră e o mare fană a somnului.

Totuşi, nu impresia mea contează prea mult, pentru că evenimentul era organizat tocmai pentru loialii noştri buzoieni, pe care – dacă îmi permiteţi – îi voi porecli buzzzăii noştri. Eu v-am spus ce bine m-am simţit eu, iar acum vă las să citiţi şi ce impresii au copiii de la Colegiul Naţional „Mihai Eminescu" din Buzău. Aş mai adăuga că Dilematix a început să semene din ce în ce mai mult cu Moş Crăciun, pentru că e o bufniţă prea rotofeie, roşie şi au început să-i iasă peri albi de cînd se supără pe noile gadget-uri la care nu se pricepe. Bine, dacă ar fi să mă iau un piculeţ de frăţiorul meu mai mic, aş spune că are o burtă „de bere" de la cît se semnează cu *Salutare şi frăţie, Ne vedem la berărie!* (la finalul mesajelor pe care le trimite pe mail, drept răspuns la mesajele voastre), dar eu trebuie să am grijă de el, plus că ştiu că e un mare mincinos!

Întrebări de la copii

Dragi copii, imaginaţi-vă că sînteţi jurnalişti. Ce întrebări i-aţi adresa dlui Andrei Pleşu? Trimiteţi pe adresa redacţiei cîteva întrebări şi cele mai interesante vor primi răspuns în rubrica „nici aşa, nici altminteri".

Nu uitaţi să semnaţi mesajele şi să vă prezentaţi în cîteva rînduri.

Puteţi trimite întrebările prin e-mail (dilema@satiricon.ro) sau prin poştă *(Dilema veche,* Calea Victoriei 155, bloc D1, scara 6, etaj 5).

Biletele, în timpul orei de română

Dragii noştri,

Nu puteam să vă scriu pînă ce nu adunam impresiile lăsate de vizita voastră la Buzău. Copiii cei mari au declarat că a fost „cea mai interesantă activitate din amfiteatru, văzută de ei pînă acum". A fost şi un prilej să se întîlnească mai multe vîrste şi să se descopere între ei – „Nu mă aşteptam ca cei de la a VII-a să fie atît de open-minded!", *îmi scrie o fată dintr-a XII-a. Au fost impresionaţi de Ileana, li s-a părut incredibil de simpatică, o prezenţă, oricum, neobişnuită – „redactor la 15 ani!".*

Cei mici mi-au scris repede cîte un bileţel. Merită citite! Uitaţi, vă trimit cîteva fragmente:

„Ieri, toţi l-am aşteptat pe Dilematix, dar a trebuit să ne mulţumim cu mama, sora şi prietenul lui cel mai bun. (...) P.S. La început ne-am urcat pe scenă, deşi nu era nevoie." (Andreea POŞIRCĂ)

„Ieri a fost o zi superbă. Am rîs foarte mult şi am cîştigat o carte şi o diplomă. Voiam mai multe concursuri, însă cei de la Dilematix *au considerat că au fost destule." (Alin ALECU)*

„Ieri a fost o zi mirifică. Au reuşit să ne cunoască cei de la Dilematix." *(Diana BURDOHOS)*

„Am făcut cunoştinţă cu mama, sora şi prietenul lui Dilematix care, bineînţeles, sînt la fel de distraţi ca şi el. Vorba vine, căci cine se aseamănă se adună!" (Anonim)

„Am aşteptat cu nerăbdare ziua de miercuri. A fost o zi frumoasă pentru că au venit cei de la Dilematix. *Încărcaţi cu ziare şi cărţi, au venit de la Bucureşti pentru noi." (Andrei COJOCARU)*

„Ziua de miercuri a fost foarte amuzantă, plină de pregătiri şi zîmbete. Totul a început în amfiteatru, cînd am pregătit uşa către tărîmul magic. Comitetul de primire, format din patru eleve şi dna profesoară, a zîmbit fiecărui trecător." (Oana MANEA)

„Cred că au fost impresionaţi atunci cînd au trecut prin staniol." (Andreea IONESCU)

„Am aşteptat o oră în faţa şcolii cu Oana, Andreea, Flavia şi dna profesoară. Am trecut prin staniol şi am fost aplaudaţi de toţi. Apoi am urcat pe scenă, cu toate că nu trebuia." (Elena BĂLAN)

„Pentru mine şi pentru ceilalţi colegi faptul că cei de la revista Dilema veche *ne-au vizitat şi s-au jucat cu noi a însemnat foarte mult. Deoarece sala a fost plină a fost greu să urcăm pe scenă, dar ne-am alungat frica şi am petrecut un timp grozav." (Gabriel TOMESCU)*

„Am reuşit să facem versuri la secundă, să jucăm chestii originale şi am primit diplome şi premii. Am făcut poveşti clasice cu Michael Jackson şi Vasilica. Îl iubim pe Dilematix!" (Cosmin TUDOR)

prof. Mihaela NICOLAE
şi – se înţelege –
o sală întreagă de copii

DILEMATIX
supliment al revistei
Dilema veche nr. 355
2-8 decembrie 2010
Coordonator:
Adina POPESCU
Redactor colaborator:
Ileana ZIRRA,
clasa a IX-a, Colegiul Naţional Bilingv „George Coşbuc", Bucureşti
Viniete: shutterstock
Secretar general de redacţie:
Dana CĂLINESCU
Corectură:
Patricia MIHAIL
şi Ruxandra MIHĂILĂ
Prezentare grafică:
Dan STANCIU
Tehnoredactare:
Adrian DAMIAN
e-mail: dilematix@gmail.com
tel.: 021.231.35.00

Ana BULAI

E 898989...

„Te-ai uitat la miting?"; „Nu, dragă mamă, am avut atîtea de făcut..."; „Păcat, mamă, ne-a dat şi la televizor...!"; „Şi... aţi obţinut ceva?"; „Nu, mamă, nimic, dar ne-a dat la televizor." După 40 de ani de profesorat, mama mea, care toată viaţa s-a evaluat doar prin elevii care reuşeau la facultate, mai ales la medicină, devenise dintr-odată dornică să fie vedetă. Chiar şi cu un eşec. După ore de stat inutil în frig, după o pensie umilitoare, era totuşi bucuroasă că, pentru cîteva secunde, ea, împreună cu cîteva colege de suferinţă umpluseră ecranul unui post TV oarecare. Iar eu, infamă, ratasem solidaritatea prin rating.

Eşti la televizor, deci eşti bun, ai valoare

Se apropie sărbătorile de iarnă. În cîteva zile, fiecare dintre noi va fi preocupat de-a negocia optim între resursele din buzunar şi aşteptările unui copil, frate, iubit sau părinte. Gînduri, dorinţe, speranţe secrete vor fi cuantificate în bani, comparate între ele, încărcate cu emoţia dăruirii. Dar noi, noi toţi împreună, ce ne dorim? Ce ne-ar putea mulţumi cît de cît pe majoritatea şi pe fiecare în parte? Mama are dreptate: să apărem la televizor. Nu degeaba avem cel mai mare număr de televiziuni din toată Europa, nu degeaba o mare parte din adolescenţi consideră că televiziunea e principala rampă de lansare într-o carieră de succes, nu degeaba se bat politicienii să ocupe cît mai mult spaţiu de emisie, iar personaje de tot felul încearcă să facă cele mai stupide gesturi, doar-doar ajung pe undeva pe la ştiri. Că micul ecran este prea adesea plin de incompetenţă şi ridicol, de frust şi grobian, de violenţă şi carnalitate... Ce contează?! Vorba aceea: „Mulţi văd, puţini pricep!!". Da, din păcate tot mai puţini!

Fascinant acest instrument al comunicării publice de masă: televiziunea! Este fascinant prin impactul pe care îl are, datorită forţei persuasive a imaginii, prin conţinutul frugal, ce nu dă timp pentru reflexivitate, prin capacitatea de a impune în spaţiu public oameni, fapte, modele. Din punctul meu de vedere, televiziunea este „cel mai de masă" mijloc de comunicare. Nu cere efort, nu cere competenţă, nu cere discernămînt. Nu are alte pretenţii decît de a te face să rămîi în faţa ecranului şi să sporeşti cuminte audienţa.

În bulversarea valorică a ultimelor două decenii, televiziunea s-a transformat considerabil. A devenit, pentru prea mulţi, de la un simplu instrument, faţă de care, la începutul anilor '90 existau şi ceva reacţii negative, un scop în sine, o rampă de lansare în spaţiul public, ce la noi echivalează lesne cu competenţa. Eşti la televizor, deci eşti bun, ai valoare. Valoarea ta... Sigur că, în spatele platourilor de filmare se află minţi, oameni care pot avea mobilarea intelectuală şi discernămîntul unei selecţii inteligente, care să urmărească şi altceva decît adunarea gregară a punctelor de rating. Dar de ce? De ce – mă întreba deunăzi unul din producătorii de televiziune – să mă chinui să fac ceva inteligent? Oricît de bun ar fi acel ceva, ar avea indiscutabil mai puţin public decît o tînără apetisantă unduindu-se lasciv cînd prezintă vremea, sau nişte rufe murdare, din te miri ce familie, spălate cu voluptate în public, ori vreo serie de înjurături împărtăşite publicului de cîţiva politicieni nereuşind să decidă care dintre ei este mai corupt? Corect, nu-i aşa?

De ce ar fi un producător mai responsabil pentru binele acestei societăţi, decît noi, toţi ceilalţi? De ce şi-ar sacrifica el comoditatea dată de schemele bazale ale captării atenţiei publice? Pentru că – sînt convinsă că ştiţi – în spatele valurilor de sex, violenţă şi mediocritate există o teorie. De fapt, mai multe – care au în vedere accesarea acelor mecanisme etologice care îl detemină pe *homo sapiens* să fie atent şi să aibă afecte. O atenţie primară, ca şi afectele, de altfel. Aceste scheme funcţionează la noi, funcţionează oriunde, tocmai pentru că nu au nevoie de conţinut, ci doar de formă, doar de imagine. O femeie cu sînii mari şi „apetisanţi", cu mijloc subţire şi coapse dezgolite va atrage atenţia. Şi poate trezi şi afecte, mai mult sau mai puţin elaborate şi civilizate, în funcţie de privitor. Etologia – cu aerul ei pervers – ne spune că nu poţi rămîne indiferent în faţa acestei imagini, nici dacă eşti bărbat, nici dacă eşti femeie. Or, în atari condiţii, de ce ar mai trebui tînăra mai sus descrisă să înveţe să vorbească frumos, să aibă ceva inteligent de spus? Cui i-ar folosi? Să fim sinceri, ar intra în contradicţie cu ansamblul vizual pe care l-am conturat anterior, iar afectele acelea, cît sînt ele, ar dispărea într-o clipă.

Trucul cosmeticii

Nu. Este cert: siliconul pentru mărit sînii este soluţia! Şi botoxul pentru buze! Puţină beladonă în ochi, ruj fucsia şi unghii false a căror lungime trebuie să fie invers proporţională cu cea a fustei. Imaginea este completă, coerentă şi de impact. Trebuie să recunoaştem că n-ar cadra cu numărul de cărţi citite, de piese de teatru vizionate sau de poezii învăţate pe de rost! Toate aceste trucuri cosmetice – cu o istorie cît cea a umanităţii, de altfel – nu mai ascund, nu mai au semnificaţie ritualică, ci doar captează atenţia. Ca şi televiziunea: devin scop în sine. Şi sînt chiar validate. O mulţime de vedete declară la noi, dar şi aiurea, că au dobîndit mai multe roluri, mai multe avantaje sociale, mai mulţi bani, de cînd s-au siliconat, pe aicipe colo, prin părţile esenţiale.

Ca şi tinere domnişoare, bărbaţii, de cele mai multe ori nu la fel de tineri, au nevoie, la rîndu-le, de silicoanele lor, dar nu pentru a-şi potenţa neapărat sexualitatea, ci celălalt captator primar al atenţiei: forţa, puterea. În cazul bărbaţilor, cultural, dar şi biologic, sexualitatea şi puterea sînt corelate, iar siliconul se traduce într-o maşină „tare", într-un lanţ de aur „lung şi gros", asortat cu un ghiul pe măsură, într-o vilă „mare", a cărei estetică nu contează, şi, sigur, pentru a da consistenţă, una, sau mai multe femei apetisante ce rareori reuşesc să articuleze ceva coerent. Pentru o parte din aceştia se adaugă funcţia. Musai cu „greutate" şi cîteva cuvinte în limba engleză, pentru a crea şi aerul cosmopolit. Pentru ce s-ar ruşina domnul V. aflat în fruntea unei filiale importante de partid că este îngrozitor de agramat? L-a împiedicat lucrul acesta să ajungă şef de filială? Sau pe domnul B., l-a împiedicat ceasul cu diamante de la mînă să promoveze cu patos politicile de austeritate? Dimpotrivă! Iar pe tînărul P., maşina scumpă şi averea tatălui erau cît pe ce să-l facă deputat. În societatea noastră, ca în toate celelalte societăţi în care capitalismul a devenit a doua religie, banul – în diversele lui forme – exprimă puterea, iar pentru bărbaţi, siliconul cel mai eficient este acel obiect care, simplu, fără echivoc face trimitere direct la bani.

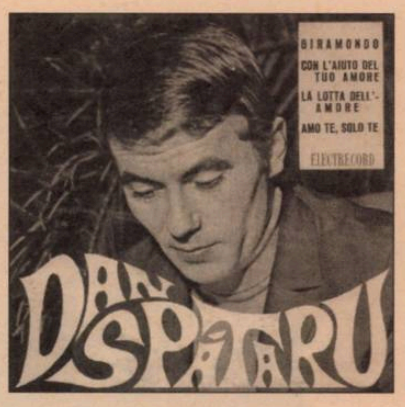

„Tănase mi-a dat rolul unei băgătoare de seamă într-un sextet. În a doua revistă, mi s-a pregătit un cache-sexe cu pene de struţ, sutien, pantofi de lamé şi o pălărie gen french-cancan. Cum să mă îmbrac aşa, eu, care veneam dintre răzoare şi bibilici?! În ajun de premieră, mi-am făcut bocceaua şi am plecat."

MARIA TĂNASE
– interviu de arhivă, wordpress.com

...rămîn din ce în ce mai puţine stele

Privesc în jur. Simt, ca şi o mare parte dintre Dumneavoastră, un fel de dezamăgire. A fost cîndva altfel? Greu de spus! Fiecare perioadă socială a avut efemeridele ei. Oameni a căror existenţă a părut, pentru cîteva zile, săptămîni sau ani a fi determinantă pentru mersul lucrurilor. Femeile şi bărbaţii au folosit încă din Antichitate trucuri şi vopseluri pentru a-şi construi o imagine. Sexul şi forţa au vîndut bine de la începuturile comerţului. Sigur că, în ultimul secol, televiziunea a făcut ca numărul acestor efemeride să crească exponenţial. Ceea ce mă dezamăgeşte este că au rămas şi rămîn din ce în ce mai puţine stele. Tot mai rare sînt, pe cerul fiinţei noastre sociale, corpurile acelea mici, puţin spectaculoase, care au în ele însele forţa de a străluci, care creează în jurul lor lumi şi care, prin capacitatea lor de a rămîne pe firmament, reuşesc, peste timp, să îi ghideze şi pe alţii.

Sigur, sîntem într-o lume în formare, o lume în care schimbarea, imaginea, forma primează într-un index instrumentar. Orice „ism", orice ideologie, pînă la urmă, se impune mai întîi prin forme care, în timp, reuşesc să creeze şi valorile care să le susţină. Ce ar putea crea această apetenţă pentru silicoanele de tot felul? Să fie el capitalism? Modernism? Postmodernism? Nu aş putea spune. Din păcate însă, mai întrevăd şi alte variante: sexism, primitivism, grobianism, extremism.

Lumea de silicon

Trăim într-o lume a aditivilor, într-o lume în care firescul, naturalul, obişnuitul nu ne mai mulţumesc. Sînt aditivi pentru gust, pentru miros, pentru culoare, pentru o mai mare rezistenţă la mediu, pentru formă, pentru simţuri, pentru imagine. E-uri al căror conţinut ne interesează mai puţin. Important este efectul lor imediat, beneficiul lor garantat şi uşurinţa utilizării. Vă imaginaţi cum ar fi un aditiv pentru minte? Sînt sigură că cineva se gîndeşte deja la el, iar televiziunea ar putea avea un rol.

Ce facem totuşi, noi care credem, poate retrograzi, în seducţia naturalului şi firescului, în puterea bunului-simţ, în misiunea pe care educaţia şi cultura o pot avea în modelarea spiritelor şi a conştiinţelor? Ştiu, e dificil să pledezi în vremurile siliconului pentru cultură şi educaţie. Ele nu se văd de către toată lumea cu ochiul liber, au nevoie de timp şi efort, nu au nici măcar rezultate imediate şi garantate, dar, mai ales, nu duc decît rareori la putere şi bani. Îmi spun măcar că, în cazul culturii şi al educaţiei, nu există pericolul „ca în exces să dăuneze grav sănătăţii" şi nici cel al „timpului de valabilitate limitat". Dar prin aceste proteste împotriva religiei consumului şi vizualului, nu fac altceva decît să mă îndepărtez tot mai mult de regulile economiei de piaţă.

Să fie oare această lume aditivată cea pe care au visat-o învăţaţii care au pus bazele modernităţii?

***Ana Bulai** este sociolog.*

Teodor TIȚĂ

Profeții care încearcă

simptomele unei boli amuzante

Dacă am avea un instrument care să măsoare capacitatea de seducție a politicianului român, probabil că graficul rezultat din analiza rezultatelor s-ar încăpățîna să rămînă în zona inferioară a scalei verticale. Linia acestui inexistent grafic va avea mici cocoașe pe ici-colo care ne-ar arăta unde și cînd a existat o șansă, o tentativă de apropiere între sufletul colectiv și o persoană particulară intrată în spațiul public cu intenția de a ne mîntui de cele rele concrete.

Ridicolul atașamentului sincer

Paradoxal, deși trăim evul comunicării, al rețelelor sociale și al feedback-ului instant, parcă niciodată distanța critică și evaluarea cinică nu au fost mai mari. Sau poate tocmai de aceea. Pasiunea e condiționată, măsurată și, foarte adesea, remunerată. E rodul unui anume fel de tranzacție toxică, în care voturile se cumpără cu găleți colorate, aparițiile la TV se fac pe bază de contribuții la pușculița partidului sau în schimbul influenței asigurate proprietarului stației. Pe net, comentariile se măsoară la bucată și se plătesc la sfîrșit de lună. Iubirea e calcul sociologic. Adeziunea fățișă sau anonimă e reactivă și justificabilă în termeni de avantaje directe și concrete. Naturaleța e amintire; acea chimie specială care leagă masele de liderii lor a intrat în faza produselor de laborator. Artificialul e norma, iar atașamentul sincer e ridicol și, adesea, prostesc. Un fel de semn al lipsei de sofisticare. Încercați o dată acest exercițiu: mărturisiți-vă atașamentul față de vreun om politic. Încercați să îl explicați. Veți fi privit cu suspiciune sau, mai rău, cu milă.

În calitate de est-european nu voi pretinde că nu pot înțelege, ba chiar aproba un astfel de comportament. În calitate de cetățean român, cu atît mai mult. Nu sînt așa departe anii '90, cînd încrederea fără discernămînt în mai-marii zilei a dus la crimă iar, de cealaltă parte, adeziunea aproape mistică la semnificațiile biografice a produs o generație de mediocri sobri.

Vedetismul politic

Însă dincolo de orice considerații privind manipularea sentimentului popular și/sau ipocriziei, mă văd obligat să admit că, dacă vreodată au existat vedete politice în România, atunci anii '90 au fost teritoriul perfect, vîrsta de aur a celebrității. Exercițiul adulației exista, fusese anterior practicat metodic pînă aproape de faza firescului și își cerea arogant drepturile. (Sigur, o astfel de afirmație poate fi oricînd contrazisă cu argumentul lui decembrie '89. Am să răspund amintind că atunci nu a avut loc un referendum iar „majoritatea tăcută" era în altă parte.)

„Nu m-am născut campioană și nici nu visam, în acele zile ale începutului, să devin așa ceva. Gîndul mi-era la micile competiții organizate de Bela în sală, și la recompensele mărunte pe care mi le dădea cînd executam corect."

NADIA COMĂNECI
Jurnalul Național

Obiectele adulației dispăruseră, însă nevoia pavloviană – nu. Așa că s-a transferat rapid asupra moștenitorilor fostului regim. Cred sincer că oricine ar fi preluat puterea atunci ar fi creat o pasiune vecină cu iubirea necondiționată. Poate nu la același nivel și nu cu atîta iscusință, dar sentimentul ar fi fost acolo. De aceea cred în sinceritatea minerilor plantatori de panseluțe. Oamenii aceia chiar credeau că răspund unei nevoi urgente de salvare a țării și a președintelui ei. Își *iubeau* conducătorul. Studenții de la arhitectură au fost victime colaterale și inocente ale unei povești de amor nefericite. Faptele nu sînt scuzabile, însă motivele ar trebui, poate, detaliate.

Amintiți-vă de Ion Iliescu din acele vremuri. Nici măcar cei care îl urau (și poate îl mai urăsc încă) nu puteau să-și stăpînească o mică expresie amuzată cînd fostul președinte își folosea armele personale în comunicarea publică. Cînd, în condiții de siguranță, Ion Iliescu zîmbea. „Iliescu apare, soarele răsare" nu era un slogan tîmpit cu accente pășuniste, ci o reprezentare destul de corectă a sentimentului de siguranță și speranță pe care președintele îl insufla unei populații speriate și dezorientate.

Era poate rezultatul unei lungi cariere publice, deci un exercițiu de seducție educat sau poate doar o trăsătură de caracter care dezvăluia un om capabil de empatie. Nu cunosc adevărul, însă pot povesti aici impresia pe care fostul președinte a produs-o unor francezi veniți să realizeze un reportaj despre bilanțul României după 20 de ani de la căderea comunismului. După multe discuții cu diverși participanți la evenimentele din '89, bieții oameni credeau că vor întîlni un monstru senil. Au plecat de la interviu admirîndu-i luciditatea și capacitatea de disimulare elegantă. Cuceriți de elocință și fermecați de personalitatea interlocutorului. Din păcate pentru fostul președinte, nu personalitatea sa era subiectul.

Cinismul și dezvrăjirea

Aminteam despre cinism la începutul acestui text. Responsabilitatea pentru cultivarea scepticismului nu aparține exclusiv politicienilor zilei. Este și rezultatul dezamăgirilor trecute. Sîntem în plin proces de dezvrăjire. Incapacitatea funciară de comunicare naturală cu masele primește aproape invariabil un răspuns marcat de o neîncredere care compensează istoric greșelile trecutului. Aduceți-vă aminte de stinghereala din jurul lui Adrian Năstase, de excesul de zel al lui Mircea Geoană, de tristețea mitingurilor de dată recentă ale lui Traian Băsescu, de entuziasmul inautentic marcat de un trist „vreau-să-cred" din jurul lui Crin Antonescu. Mai aproape de noi, amintiți-vă de blazarea celor 20.000 de sindicaliști în fața unui Victor Ponta incapabil să trezească energii vitale în sufletele lor. Iar acestea sînt vîrfurile. Dincolo de ele, e și mai rău. Singurele mitinguri politice, pe care le mai vedem, sînt cele organizate la arestarea sau eliberarea cîte unui potentat local. Vedem clientela politică la lucru. Activă, militantă, apărîndu-și disperată sinecurile trecute și viitoare. Așa se face că DNA a devenit, fără voie, cel mai mare agregator de inautenticitate politică al zilelor noastre.

Dosarul penal e hîrtia de turnesol care scoate la lumină un fel de celebritate acră și condiționată.

Analiștii media și realizatorii de televiziune ar putea să mă contrazică. Aproape toți cei menționați mai sus fac audiențe decente. Lor li se adaugă și o sumă de reprezentanți de rang doi cu ambiții majore, prezențe *sclipicioase* și, pe alocuri, vulgare, care atrag atenția fie prin excentricități de comportament, fie prin ținută sau retorică. Aș alege ca exemple cîteva nume: Radu Mazăre – veșnic superior și cu maxilarele încleștate, un fel de boiernaș de țară insolent și sigur pe el; Elena Udrea – copleșită de propria-i persoană, aproape profetică, monument de arivism prost mascat; Lavinia Șandru – vehementă pînă la exasperare, sau Corneliu Vadim Tudor – de neoprit, logoreic și stăpînit de un histrionism atît de prost mascat, încît ar trebui, poate, inventat un cuvînt special pentru el.

Se poate lesne observa la toți oamenii ăștia cît de mult *încearcă*. Lipsa de naturaleță este ceea ce îi pierde și îi face uneori ridicoli. Asta mai ales cînd vorbesc cu aerul unor lideri de cult milenarist. Cînd întrevăd apocalipsa în direct și la oră de vîrf și oferă pe gratis revelații, soluții instant, mereu altele, întotdeauna inutile.

Spuneam mai sus că naturaleța poate fi cîștigată, exersată, practicată intens. Însă, cu toate exercițiile din lume, ea va fi mereu pusă la îndoială de acel detector de ipocrizie care funcționează fără greș în fiecare dintre noi. Secretul unei vedete – politice sau de orice altă natură – stă în dozajul corect de cabotinism și autenticitate. Simpla manifestare a simptomelor e vedetism.

Vă propun, așadar, să zîmbim un pic. Să apreciem efortul. E amuzant.

***Teodor Tița** este jurnalist.*

PUBLICITATE

Cristian GEAMBAȘU

Mutu, exceptat sau supradotat?

Spunem vedetă. Automatismele funcţionează. Imediat vom zice vedetism. Pare că vorbim deja despre semnele unei boli. Sau despre o supradoză de talent. Dar ce este vedeta? Exceptatul sau supradotatul? Mai curînd, şi una, şi alta. Este persoana care face opinie separată, omul care nu se supune regulilor, programului comun. Vedeta are o mulţime de drepturi şi cîteva îndatoriri, imprecise şi acelea, vedeta acoperă tot ce nu e loc bătătorit, vedeta contrariază şi scandalizează. Vedeta fluieră în biserică atunci cînd ceilalţi bat mătănii. Vedeta merge pe bicicletă atunci cînd ceilalţi îşi transportă preţiosul fund în limuzină. Vedeta e în stare de vendetă cu lumea obişnuită, cu mulţimea încolonată pentru îndeplinirea planului zilnic de banalitate.

În contul unor goluri, poţi viola codul decenţei.

Prinți de Dorobanți, fanți de Bamboo

Fotbalistul Adrian Mutu este o vedetă în toate sensurile enumerate mai înainte. Şi suferă în mod evident de sindromul vedetismului pentru că nu este o vedetă cuminte. Ca aproape orice fotbalist cu o anumită notorietate. Cazul Mutu e cel mai la îndemînă exemplu, şi pentru că popularitatea jucătorului Fiorentinei merge dincolo de graniţele stadioanelor. Mutu e un personaj familiar microbiştilor şi nemicrobiştilor, adulţilor şi copiilor, muncitorilor, ţăranilor şi intelectualilor, credincioşilor şi ateilor, activiştilor ecologişti şi asociaţiilor de vînători, organizaţiilor feministe şi celor care serbează o zi a bărbatului. Mutu e suma defectelor şi calităţilor pe care le poţi detecta la un individ cu talent peste medie. Mutu joacă fotbal cu tupeu, pretinde să fie servit, şi nu să servească în slujba echipei, îşi şicanează antrenorii, vine cînd i se năzare la convocările echipei naţionale, iese cînd doreşte la antrenamente, părăseşte cantonamentul cînd ceilalţi sînt în priveghi după vreun rezultat catastrofal, întreţine relaţii apropiate, uneori chiar de rudenie, cu personaje ale lumii interlope, se droghează ca starurile rock, se dopează precum cicliştii şi atleţii, îşi cumpără maşini şi neveste scumpe ca orice bărbat cu bani mulţi, pierde nopţi, bate chelneri, bate lovituri libere, bate recordul la amenzi.

Spuneam, la un moment dat, că Mutu nu este o vedetă cuminte. El este un maradonian, nu un ascet. Mutu nu îşi propune să fie un model. Ca Hagi, de exemplu. Ca Nadia, ca Patzaichin. A röstit-o răspicat şi e confirmat de fapte. Dacă există un fir roşu al carierei lui, acela e încălcarea constantă a regulilor. Sfidarea legii. Provocarea permanentă a normalităţii, destinată, în viziunea personajului nostru, mediocrilor. Cocaina, sibutramina, chelnerul dobrogean şi cel kosovar, Chelsea şi Mourinho, şi Piţurcă, toţi s-au convins că „Briliantul“ nu glumeşte. Există o importantă doză de măreţie în această dorinţă de autodistrugere, deşi Mutu nu are profil de sinucigaş, ci de petrecăreţ. El nu e un personaj tragic, ci unul cu înclinaţii ludice. Literar, aşa poate fi numit tipul de golăneală în care un tînăr cu o certă charismă îi atrage şi pe colegi mai puţin vestiţi şi mai puţin dăruiţi de natură. Prinţi de Dorobanţi şi fanţi de Bamboo îşi înnobilează banalitatea doar prin vecinătatea de o seară cu Adrian de la Firenze.

Dictatura fără întrebări a ipocriților

Destinul unui subiect ca Mutu nu ar fi împlinit fără un public pe măsură. Unul care să aplaude isprăvile fotbalistului pînă capătă băşici în palmă. Iar aceşti admiratori există şi, dacă nu mă înşel, formează o majoritate zgomotoasă, care pune la colţ minoritatea tăcută a detractorilor. Majoritarii contemplă şi invidiază viaţa şi opera lui Mutu, ghicind în actele lui antisociale nişte simple derapaje ale geniului. În contul unor goluri, poţi viola codul decenţei, ca răsplată pentru că ai băgat o minge în poartă trebuie să fii judecat cu blîndeţe şi admirat necondiţionat. Răi nu sînt cei care fac rău, ci aceia care fac rău răilor. Acesta e mesajul adepţilor lui Mutu. Îi veţi recunoaşte uşor, deşi provin din zone diferite ale societăţii. Sînt populaţi cu certitudini. Nu îşi pun întrebări, nu caută răspunsuri, au impresia că orice critică e o provocare şi întreţin o relaţie clandestină cu morala. Sînt consumatorii de presă de scandal care intră pe forumuri şi îi ceartă pe ziarişti că nu fac presă de calitate. Ei sînt adevăraţii finanţatori ai vedetismului. Ei consfinţesc dictatura noului proletariat, al ipocriziei. Ipocriţi din toate ţările, uniţi-vă!

Cristian Geambaşu *este jurnalist la* Gazeta Sporturilor.

Pe cine (mai) admirăm?

„Potrivit Barometrului EURO<26, făcut de Asociaţia EURO<26 şi Centrul de Resurse pentru Studenţi şi Tineri(CRESTin), şi citat de site/ul Hotnews.ro, tinerii din România îi admiră pe Mircea Badea şi Mihaela Rădulescu, nu au un model de urmat în generaţie (...). Ei pun familia pe primul loc în topul valorilor, se informează de pe Internet, au probleme cu banii şi sînt de părere că ar trebui să găsească, într-un oficiu bancar, şi consiliere psihologică.

Sondajul a fost făcut pe un eşantion de 2454 de persoane de peste 18 ani care au răspuns liber la întrebările din chestionar. Centralizarea datelor a dus la rezultate care nu i-au uimit pe sociologi şi care demonstrează că, deşi generaţiile se schimbă, valorile sînt constante.

«Valorile sînt tradiţionale, cu rădăcini ideologice mai degrabă de dreapta decît de stînga, merg spre hedonism, individualism, fericire. Tinerii nu sînt încă desprinşi de familie şi rămîn ancoraţi în valorile familiale. Ei au aceleaşi valori ca cei din Piaţa Universităţii, ceea ce demonstrează o constanţă a valorilor, mai ales că noi obţinem aproximativ aceleaşi rezultate de cinci ani», a declarat Bruno Stefan, preşedintele Biroului de Cercetări Sociale (BCS).“

EUROPALIBERA.ORG

PUBLICITATE

Dilema veche îți dă de gândit
şi pe facebook

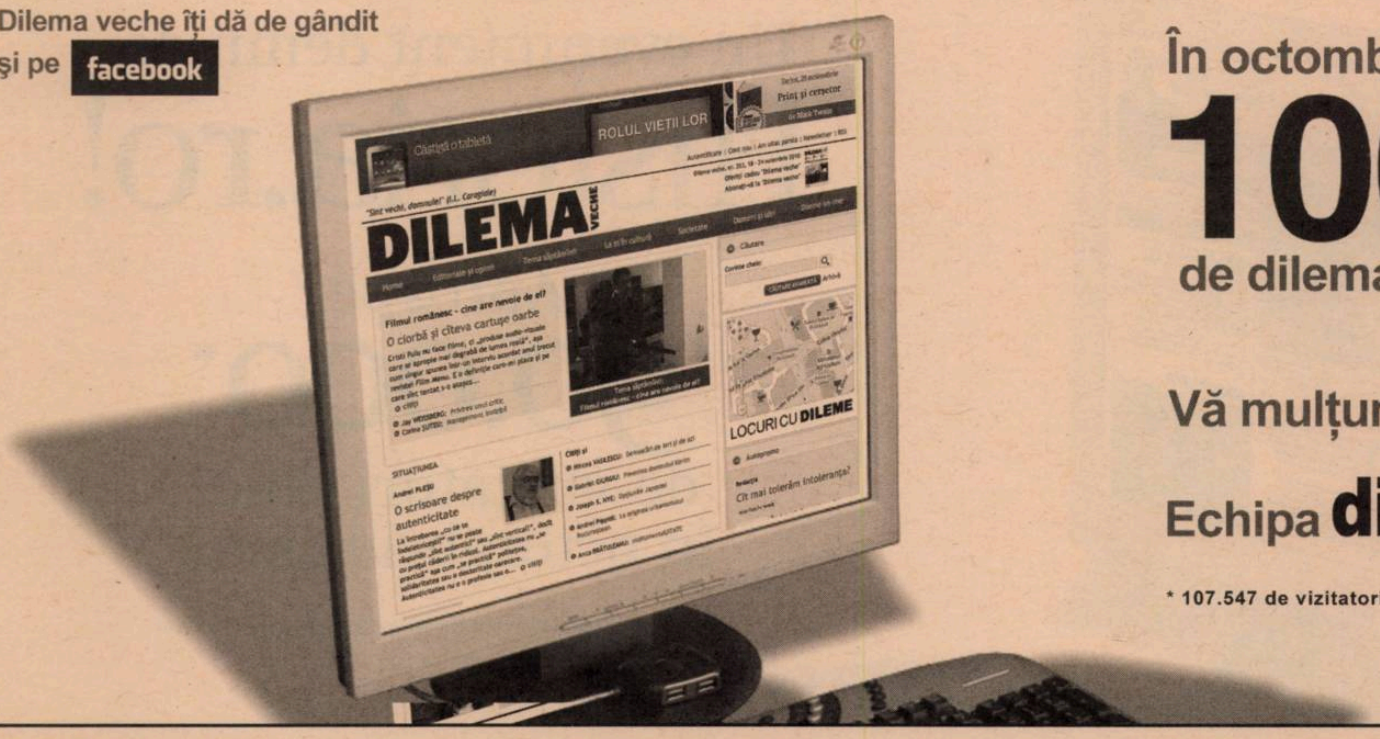

În octombrie 2010, mai mult de
100.000*
de dilematici ne-au citit online.

Vă mulțumim,

Echipa **dilemaveche.ro**

* 107.547 de vizitatori unici conform datelor SATI din octombrie 2010

„Un om valoros are modestie și bun-simț"

interviu cu actrița Carmen TĂNASE

Pe Carmen Tănase o cunoşteam doar din postura de spectator, văzînd-o deseori pe scena Teatrului Odeon, în piese şi roluri diferite. Infirmieră, Gaiţă, Paraschiva sau Ţigancă – întotdeauna mă fascina puterea ei de a se transpune total în personajul interpretat, abilitatea de a „juca" – deşi termenul mi se pare nepotrivit, avînd în vedere că acolo, pe scenă, nici nu mai părea că „joacă", ci că, pur şi simplu, „devenea". Filmografia actriţei este de asemenea foarte bogată (amintesc doar rolurile din Legături bolnăvicioase, *în regia lui Tudor Giurgiu, sau* E pericoloso sporgersi, *regie semnată de Nae Caranfil). De cîţiva ani, a cucerit publicul cu rolul Flacăra pe care îl interpretează, alături de Gheorghe Visu, în prima telenovelă de succes a PRO TV-ului, devenind de-a dreptul un* icon *pentru telespectatorii români. Pentru că este – fără semn de întrebare – o vedetă autentică, i-am propus un interviu pentru acest dosar. Dar nu despre rolurile de teatru, film sau seriale TV. Ci, pe scurt, o discuţie despre valorile pe care le (mai) avem în societatea românească, despre cum percepe invazia vedetelor de silicon, despre vedetism şi despre reperele pe care le mai au românii întru depistarea valorilor reale. (**S. G.**)*

Ce credeţi că deosebeşte vedeta adevărată (cea de „zgîrci") de nonvalori, aşa-numitele vedete de „silicon"?

Vedetele adevărate, cred, se remarcă prin munca pe care o fac, pentru care s-au pregătit – şi aici vorbim de orice activitate, nu neapărat cea artistică. Sînt oameni care se exprimă prin munca lor şi prin realizările muncii lor, sînt apreciaţi de ceilalţi şi astfel se naşte ceea ce numim „vedetă". Aşa-numitele vedete „de carton" nu fac nimic, în general nu au nici o pregătire, se remarcă prin scandaluri, silicoane, botoxuri şi activităţi intense în cluburi sau chiar stînd degeaba pe la diverse emisiuni în calitate de „asistenţi" sau „asistente".

Ce îi dă consistenţă, din ce este plămădită valoarea?

Din spiritualitate, din cunoaştere, din frămîntare, dintr-o veşnică nemulţumire de sine şi din tendinţa spre mult mai mult, din filtrul gîndirii care ar trebui să fie cît mai dens.

Credeţi că, uneori, pînă şi vedetele autentice ajung să sufere de vedetism? (Şi dacă da, de ce?)

Cred că asta ţine de educaţie, de cei şapte ani de acasă, sau cel puţin aşa ar trebui să fie. În general, în viaţa mea, oamenii cu adevărat valoroşi pe care i-am cunoscut sînt de o modestie ieşită din comun şi de o generozitate asemenea.

Este, pînă la urmă, vedetismul un sindrom al superficialităţii?

Da, categoric. În momentul în care te consideri „vedetă" înseamnă că ai ajuns la o măsură pe care o consideri de nedepăşit, iar acest fapt este în sine superficialitate şi suficienţă.

Credeţi că în societatea românească de azi mai avem repere pentru a putea recunoaşte valoarea, pentru a putea depista o vedetă veritabilă?

Din păcate, din ce în ce mai puţin, dar cred că încă mai există oameni care apreciază adevărata valoare şi, deşi viaţa publică este împînzită de nonvalori, multe, care te sufocă, valorile adevărate pot încă să-şi mai facă loc. Nu se ştie însă pentru cît timp, dacă lucrurile continuă în ritmul acesta. În general, un om valoros are modestie şi bunsimţ şi preferă să se retragă din faţa avalanşei de plastifiaţi.

Vedete de odinioară

„Da, nu cer nici un ban; în schimb, vreau să fiu plasată în acelaşi program unde era Raquel Meller, să am aceeaşi reclamă răsunătoare, aceleaşi mari afişe. Iar pe frontispiciul teatrului, în locul numelui ei luminat *a giorno* să fie trecut numele meu, cu adăugarea cuvintelor «Zamora de la Roumaine». Becurile ce vor lumina această reclamă vreau să fie de trei culori: roşu, galben şi albastru. Înainte de a apare în Violeterra vreau să ies în faţa scenei şi să cînt un cîntec popular românesc, în costumul meu naţional şi în limba română, ca o prezentare a vedetei române ce sînt!" (Elena Zamora, *Am slujit cîntecul. Amintiri după 50 de ani de teatru,* Editura muzicală a Uniunii Compozitorilor din RPR, Bucureşti, 1964)

„Totul este să vrei să faci ce-ţi place să faci. Asta am făcut eu făcînd actorie. Dacă vrei să-ţi faci bine meseria, trebuie să depui foarte mult efort ca să fii cel mai bun. Cred că este o deviză generală pe care o are toată lumea." (Margareta Pogonat într-un interviu găsit pe ziureldeziua.blogspot.com)

„Eu mă uit la ce se întîmplă cînd un om cît de cît cunoscut, nu-mi îngădui să spun vedetă sau star, este invitat într-o emisiune sau i se ia un interviu şi se ajunge, inevitabil, la cum faceţi salată de *boeuf* şi aşa mai departe. Mi-a rămas în minte teribil de bine unul dintre dialogurile lui Platon în care se spunea: «Nu mă interesează părerile filozofice ale bucătarului, ci mă interesează cum face el mîncarea bună...» Şi atunci încerc să selectez şi să stau de vorbă cu oameni care sper să mă înţeleagă şi care sper să fie interesaţi numai de ce doresc eu să le ofer celorlalţi oameni. Mi se adresează, peste tot unde mă duc, celebra întrebare banală jurnalistică: Ce planuri de viitor aveţi? Şi eu le spun de cele mai multe ori că nu-mi place să se uite oamenii la mine cînd fac baie. Aşa că îi rog să mă lase să-mi văd treaba terminată..." (Florian Pittiş, într-un interviu cu George Onofrei, publicat în *Suplimentul de Cultură,* august 2007)

PUBLICITATE

Historia se face
şi pe facebook

Un eveniment demn de
Historia.ro!

Aproape
90.000*
de vizitatori unici
în octombrie 2010.

* 89.630 de vizitatori unici conform datelor SATI din octombrie 2010.

Horia DINULESCU

Henriette Delavrancea-Gibory

– sau exercițiul arhitecturii secunde –

Henriette Delavrancea-Gibory reprezintă o personalitate aparte a arhitecturii românești. Asta și pentru că nu a fost (re)cunoscută pînă acum cîțiva ani decît într-un restrîns cerc profesional. Și fiindcă istoriile arhitecturii de la noi o plasează întotdeauna în centrul unei enumerări, niciodată în centrul unui paragraf.

Între avangardismul interbelic teoretizat al unui Marcel Iancu, stilistica epurată a unui Horia Creangă ori registrul monumental exersat de un Duiliu Marcu, arhitectura Henriettei Delavrancea avea să treacă resemnată în plan secund. Intervențiile dimprejurul castelului Reginei Maria și vilele de la Balcic ori proiectele din România interbelică și postbelică nu puteau concura anvergura blocului ARO, devenit rapid simbol al Bucureștiului anilor '30, nici vila Jean Fuchs, *„prima casă modernistă din București"* – după chiar spusele autorului –, și nici imaginea scenografică a Academiei Militare.

Doamna arhitect a lucrat într-o arhitectură secundă. Secundă din punctul de vedere al scării și reprezentativității, dar și din punctul de vedere al atitudinii. Este o arhitectură mediatoare, vizînd registrul stabil, nicidecum acută. Încercarea de a o extrage din această zonă de mijloc mi se pare o eroare, iar actuala reparație, binemeritată – chiar dacă timidă – nu ar trebui să militeze pentru o înscriere a sa în categoria „greilor". Ar fi o greșeală. Este însă dificil de rezistat tentației. Sîntem predispuși, ca popor, la supralicitarea valorilor care, chiar autentice, ajung finalmente străvezii. Dă bine să plusezi epitetul, dă bine să împănezi caracterizarea... Și asta pentru a obține propria ieșire în fața rîndului. Arhitectura doamnei arhitect trebuie să rămînă în această zonă secundă, în zona de mijloc. Voi încerca să explic...

Vilele de la Balcic

Episodul proiectelor de la Balcic, pe țărmul bulgăresc al Mării Negre, reprezintă cea mai consistentă manifestare a arhitectei. O gestică firească, fără dramatism, feminină de-a dreptul în sensibilitate și apariție.

Firească apare și exersarea unui vocabular formal apropiat de ceea ce s-ar numi „arhitectură cu referință tradițională". Partea „tradițională", evidentă precum este, rămîne în suspensie liberă. Nu de puține ori acest mod de a vedea arhitectura a fost revendicat rapid de către comentatorii de specialitate și catalogat drept interpretare a temelor arhitecturii tradiționale românești.

Îmi pare a fi o încadrare expediată... Este momentul în care *firescul* arhitecturii practicate de către doamna arhitect capătă nuanțe, fără a forța însă propria încadrare.

Chiar în linia amintitei revendicări, este

greu de spus dacă arhitectura vilelor din Balcic ține numai de o așa-zisă arhitectură „tradițională" românească ori abordarea a implicat și zona arhitecturii vernaculare bulgărești (console puțin adînci dar marcînd semnificativ geometria fațadelor, învelitoare cu pante cuminți, atît de străine tipologiei casei tradiționale românești, acoperișuri cu olane, dar și o anumită configurare a volumelor în sensul accentuării înclinației terenului stîncos, în vreme ce casa veche românească rar cunoaște asemenea rezolvări „pliate" pe teren). Așezate la mijloc, între o arhitectură românească tradițională și o arhitectură sud-dunăreană, vilele doamnei arhitect reprezintă, de fapt, o reverență egală făcută ambelor. Arhitectura aceasta se află la mijloc...

Exercițiul vilelor de la Balcic reprezintă cu certitudine o tentativă reușită de *up-datare* a tradiționalului, de oriunde va fi fost recuperat acesta, nord- ori sud-dunărean, simțindu-se și o „citare" a pe atunci atît de inovatorului modernism românesc. Tema abordată însă – reinvestigarea formalului tradițional în notă contemporană – era una majoră pe atunci, după cum este și astăzi.

Dacă în spațiul Cadrilaterului demersurile sale arhitecturale se închideau și într-o anume logică de legitimare a proaspetei prezențe românești acolo, modelînd clădiri de reprezentare (Primăria orașului Balcic și parte din pavilioanele reședinței Reginei Maria), situația pare stranie în momentul în care această imagine arhitecturală este transplantată în România. Proiectele caselor Cantuniar, Hrubes, Prager ori Simcea din București expun chiar modelul de la Balcic: console, olane, pante domoale, linie orizontală, combinația albului general cu accente din lemn ori piatră. Cu alte cuvinte, o arhitectură care „dincolo" avea relație cu vernacularul locului este acceptată firesc în țesutul urban de „dincoace". Vilele moderniste țineau paginile revistelor de specialitate. Vilele Henriettei Delavrancea s-au ridicat pur și simplu, fără publicitatea și aplauzele breslei. Arhitecta s-ar fi putut rezuma la stilistica neoromânească ori modernistă pe care o mai exersase. A ales altfel...

Acest transplant formal este explicitat tocmai de *legitimarea* pe care expresia arhitecturală de la Balcic o dobîndise.

Prin expunere externă, prin utilizarea sa dedicată tocmai în spațiul unui Cadrilater

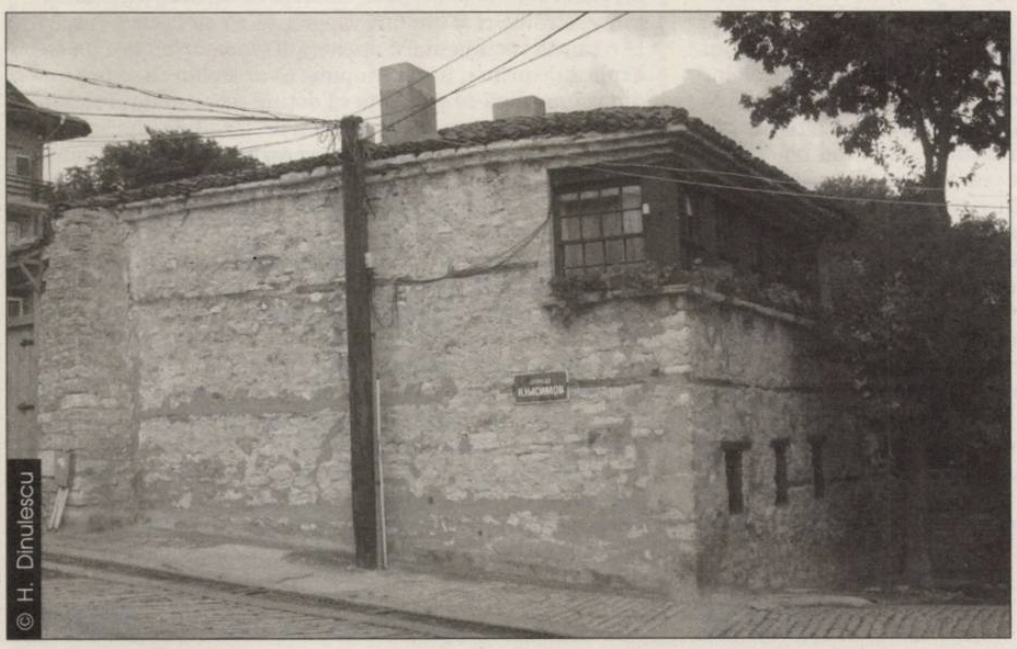

Efectele foametei imobiliare

Din nefericire, am înregistrat deja primul episod al dinamitării unuia din picioarele acestui pod. Cel de dincoace de Dunăre. Henriette Delavrancea fusese, poate, singura responsabilă pentru cruțarea bisericii Kretzulescu în urgia demolărilor comuniste de la sfîrșitul secolului trecut. Alege să rămînă în pridvor, sub zidurile condamnate, decît să se retragă din fața buldozerelor. Greutatea numelui, odată recunoscută de șefii comuniști de la acea vreme, va face ca dictatul demolării să fie anulat... Nu fusese nevoie nici de înscrierea pe vreo listă a monumentelor, nici de vreun stufos demers birocratic. Recapitulînd acele vremuri pare straniu, dar înscrierea într-un gest moral fusese suficientă. Firească, normală, atitudinea doamnei arhitect, putem zice astăzi, firească precum arhitectura sa, fără dramatismul gesturilor din piața publică, atît de invocate acum, în vremea reproșurilor tardive și a relaxatelor discursuri anticomuniste... Firească într-un context nefiresc, însă!

Casa Prager din București, înscrisă în același reflex formal al Balcicului, poate cea mai solidă armătură din piciorul podului de pe malul nostru de Dunăre, se va găsi însă singură în fața tîrnăcoapelor și a foametei imobiliare din anul de grație 2009, în plină democrație cu rețetă originală. De data aceasta, un gest nefiresc dar care, vrînd nevrînd, ne aparține. Nouă, ca societate. Deznodămîntul este cunoscut... Foamea a învins. Probabil că terenul trebuia recuperat pentru vreo clădire cu „dizain occidental", fațade de sticlă și arhitectură avangardistă, arhitectură acută, arhitectură manifest... măcar ca intenție. Chiar dacă goală de sens.

Sîntem pe cale să ratăm lecția normalului, a firescului. Confundăm firescul cu banalul, cu mediocrul... Și drept urmare, îl concediem scurt dintre obiectivele și îngăduințele noastre. Avem nevoie de arhitectura Henriettei Delavrancea-Gibory în plan secund! Este exact pilda care ne lipsește în istoria arhitecturii ultimului secol.

Meritul acestei arhitecturi rezidă în evitarea radicalismului.

care avea nevoie de o substanțială „transfuzie" românească și, nu în ultimul rînd, prin joncțiunea făcută cu imaginea regalității românești de acolo, expresia sintezei de pe litoralul bulgăresc avea să devină totalmente „de-a noastră". Fusese certificată!

Pornind firesc de la această arhitectură, avea să rezulte o nouă imagine pentru arhitectura „cu specific românesc", la scară redusă. Nu se vor mai bate cărările deja umblate, cărări invocînd la nesfîrșit fie stilistica greoaie a neoromânescului interbelic, fie formele radicale ale modernismului – acestea din urmă trezind încă în mintea multora nefericite paralelisme cu volumele laboratoarelor ori ale fabricilor de tot felul.

Meritul acestei arhitecturi – arhitectură mult prea devreme abandonată și niciodată epuizată ca potențial – rezidă tocmai în poziționarea sa la mijloc. Meritul acestei arhitecturi rezidă tocmai în evitarea radicalismului – fie acesta formal, fie rezultat prin măgulirea tendințelor autohtoniste și restrîngerea imperativă la o imagine considerată pur românească... Reprezintă o mediere, mereu cu dublu racord: cu aer tradițional dar nu tradiționalistă, modernă dar nu modernistă, avangardistă dar cu privire panoramică, deloc unidirecționată. Sub formalul unei arhitecturi pitorești, secunde ca anvergură, se află, poate, cea mai neîncrîncenată tentativă de investigare a referinței tradiționale din ultimul secol.

Valoarea este dată în primul rînd de această dublă revendicare, iar o înțelegere a sa dincolo de simpla extaziere în fața echilibrului formal este posibilă doar cu condiția lecturării simultane, în spațiu bulgăresc, respectiv spațiu românesc. Este un demers care depinde structural de fixarea acestor capete de pod.

Trăim cu impresia că temele majore se discută doar în contextul arhitecturii vedetă. Clădirile rămase în urma doamnei arhitect, cîte și cît le vom mai îngădui printre noi, consfințesc tocmai contrariul: firescul este capabil a administra demersuri și viziuni cu substanță. Astăzi avem arhitecți vedetă după cum avem și clădiri vedetă, premiate în țară sau în străinătate. Avem oameni cu valoare care gîndesc liber și cu tîlc arhitectura... În același timp, rezultatul general este o arhitectură inegală.

Excepțiile vedetă sînt, în momentul imediat următor, contrabalansate de prostul gust din cealaltă arhitectură, arhitectura de stradă. Excepțiile vedetă sînt imediat contracarate de celelalte excepții unde *kitsch*-ul și mimarea substanței fac regula. Ne lipsește normalitatea, tocmai acea arhitectură secundă, rezervată, firească, păstrîndu-și cu decență poziția de mijloc. Ne lipsește arhitectura care să medieze, arhitectura echilibrului...

Doar pendulînd între excese, fie acestea excepționale ori de-a dreptul abisale, stabilitatea nu se poate menține. Calitatea, cu atît mai puțin. Între atîtea creionări de clădiri vedetă, trebuie să exersăm și arhitectura secundă!

Horia Dinulescu *este doctorand în arhitectură.*

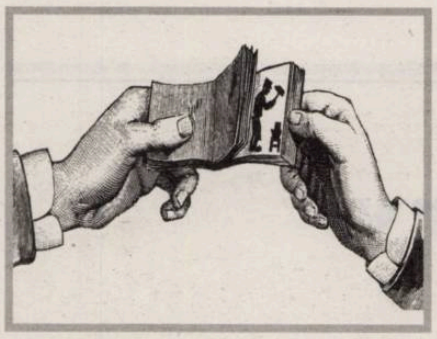

Marius CHIVU

feedbook

Coman vs D Great

● **Dan Coman, *Irezistibil*, Editura Cartea Românească, 2010.**

S-ar putea vorbi de un trend al romanelor scrise de poeți. Pentru că, la un moment dat, au resimțit limitările poeziei sau pentru că, pur și simplu, voiau să încerce și altceva, numai în ultimii doi ani mai mulți poeți din generațiile tinere (însă exemplele pot fi extinse și la celelalte generații: Dora Pavel, Nichita Danilov, O. Nimigean ș.a.) s-au apucat și de/au trecut la roman: Ioana Nicolaie *(O pasăre pe sîrmă)*, Adela Greceanu *(Mireasa cu șosete roșii)*, Dan Sociu *(Urbancolia* și *Nevoi speciale)*, Marin Mălaicu-Hondrari *(Cartea tuturor intențiilor* și *Apropierea)* sau Stoian G. Bogdan *(Nu știu cîte zile)*.

Ca și în cazul romanului Norei Iuga *Hai să furăm pepeni* (2009), și cartea de proză a lui Dan Coman este tot o auto-ficțiune scrisă în perioada unei burse din Germania. „Aveam de gînd să scriu poezie. Am scris cartea aceasta", mărturisește Dan Coman și, într-adevăr, cartea vorbește despre blocajul poetului cu același nume, supranumit D Great Coman, personaj pe care-l întîlnim, ca The Great, și în romanul *Apropierea* al lui Marin Mălaicu-Hondrari. De altfel, romanele poeților bistrițeni, inspirate, în grade variate, de propriile vieți, încep să semene tot mai mult cu proiectul unei mitologii de grup. Din această perspectivă, *Irezistibil* este și o replică la *Apropierea* (titlu menționat în acest roman), dar, într-un anume fel, și o completare, căci la Marin Mălaicu-Hondrari personajul The Great este singurul care n-are voce. Lucrurile se leagă și la nivelul intrigii. Dacă în *Apropierea,* cei trei poeți prieteni decid să se despartă și să plece o vreme prin lume pentru a-și regăsi inspirația, aici aflăm întreaga poveste a lui D Great și îl urmărim eșuînd, demascîndu-se ca impostor pe fondul invidiei stîrnite de poezia lui JPF și de succesul lui MMh, autorul *Apropierii*. Nu țin deloc să suprapun cele două romane și să le „citesc" pe fiecare din perspectiva celuilalt (de altfel, personajele, deși recognoscibile, au alte nume), însă aceste trimiteri se impun cumva de la sine.

Irezistibil spune povestea la persoana întîi a (carierei) poetului D Great, surprinsă în cinci capitole, însă suficient de diferite pentru a fi autonome. „debut" este o lungă secvență de un burlesc absolut a înmormîntării bunicii lui Alexandru Dan Rățoi, poet îndrăgostit de mătușa lui, căreia i-a scris poemele cu care tocmai a debutat în volumul colectiv *Camera*. În „o întîlnire cu cititorii", cartea lui Dan Coman (între timp preluase numele soției) i-a adus deja notorietatea și este invitat la o întîlnire cu niște școlari undeva la țară, întîlnire care se dovedește a fi un coșmar kafkian cu accente folclorice: copii îmbrăcați în costume populare îi recită poemele despre moarte, poetul fiind, mai întîi, agresat de oficialitățile locale, pentru ca apoi să fie sechestrat și violat de directoarea obeză, mare fană. (O povestire asemănătoare, dar în cheie realistă, este „Bacoviană" a lui Mircea Cărtărescu). În „D Great Coman", capitol scris fragmentar, cu multe metalepse, vedem cum, în liceu, se leagă prietenia literară a celor trei în jurul maestrului Paraschivoiu, pictor și poet strălucitor, genul boem, care ținea un cenaclu și o trupă de teatru. Literatura transformă însă prietenia lor într-o competiție poetică pe care cel care va deveni D Great Coman o tot pierde („Știam că prietenia noastră s-a bazat întotdeauna pe literatură, pe încrederea noastră în literatură – dar cum să mai cred în așa ceva cînd ei îmi repetă că scriu prost, că sînt încă departe, că trebuie să am răbdare?"). Recunoașterea și, implicit, reînnodarea prieteniei se produce, cîțiva ani mai tîrziu, dar printr-un furt de texte: ca amant al soției alcoolice a lui Paraschivoiu (dat afară din casă și ajuns cerșetor în pragul nebuniei), Dan Coman publică sub propriul nume poeziile acestuia și, astfel, devine „cel mai important poet al României". În capitolul „studio 45", poetul se află la o bursă în străinătate, unde începe brusc să vorbească germana, o limbă pe care n-o cunoaște, dar în care scrie niște poeme (pe care nu le înțelege) ce-i aduc și recunoașterea europeană. Această pierdere a controlului propriei identități creatoare – poetul e impostor, iar gloria, nemeritată; furtul poeziilor fiind tot o vînzare de suflet – duce, în final, la disoluția fizică a poetului al cărui corp se dezintegrează treptat, rămînînd numai gura ce rostește cu vanitate „D Great Coman", falsul supranume al unui nume împrumutat care a înlocuit un nume uitat („Dan Coman a fost întotdeauna pentru mine un nume necunoscut. Un nume la care intru ca într-o casă pustie. Dar nici Alexandru Dan Rățoi nu mai eram eu, era ceva la fel de străin și fără folos").

Irezistibil (titlul face trimitere la un vers din *Ghinga,* volumul de debut multipremiat al lui Dan Coman și atribuit, aici, lui Paraschivoiu) este confesiunea parabolă, ce evoluează de la grotesc la absurd și fantastic, a poetului cu același nume, care, în pasiunea lui pentru literatură, contaminată însă de obsesia gloriei, consimte la impostură și acceptă un supranume contrafăcut. Există însă ceva narcisist și superficial în această „confesiune" despre poeziile-care-nu-i-mai-aparțin-poetului în care ficțiunea personajului și autobiografia autorului cu același nume se ambiguizează reciproc folosind trucuri narative minimale și care nu este, de fapt, decît o nouă formă de a contribui la propriul mit. Căci ceea ce pare a fi împotriva lui Dan Coman e doar o nouă cărămidă la soclul lui D Great. Sau viceversa. Ca și în cazul *Urbancoliei* lui Dan Sociu, autoexpunerea aceasta ca nouă autenticitate (ambele romane fac mare caz inclusiv de sexualitatea autorilor-personaje) dă un surogat de roman și rămîne, de fapt, un divertisment cu așa-zisul substrat profund la vedere, o carte despre sine, dar cu pretenția simbolizării.

Spre deosebire însă de Dan Sociu, lui Dan Coman îi iese mult mai bine proza. „debut" și „o întîlnire cu cititorii" sînt două excelente povestiri în care burlescul și absurdul dau cîteva pagini absolut memorabile. Restul capitolelor sînt mai puțin reușite, poate și pentru că intră în rezonanță cu alte texte: găselnița din „studio 45", cînd poetul începe brusc să vorbească germana, o limbă pe care n-o știe dar care îl controlează, seamănă cu situația din povestirea „Șansa" de Răzvan Petrescu, în care un muncitor de pe un șantier o ia razna recitînd, fără voia și cunoștința lui, din Shakespeare; iar ideea disoluției fizice din textul final, „gît de lup", pare inspirată de schița „Caietul albastru" a lui Daniil Harms. În concluzie, părțile sînt mai bune decît întregul, dar, cumva, *asta* și salvează cartea: variațiile stilistice, riscurile, dezechilibrul. Romanul nu e „irezistibil", dar e interesant.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Orhan Pamuk, *Muzeul inocenței*, traducere din limba turcă de Luminița Munteanu, Colecția „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2010.**

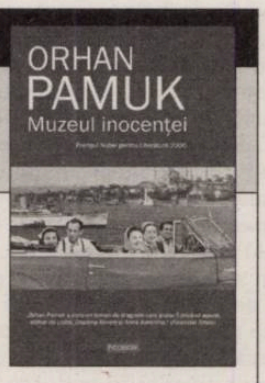

Trebuie să fii tare în *poignet* ca să nu te trezești cu vreo luxație cît tragi să termini cele mai bine de 600 de pagini ale cărții. Întrucît cam tragi... Pamuk te momește în mijlocul unei tărășenii amoroase echipate cu tot ce e mai de soi (nerv pasional, voluptate cvasitragică, răspăr asocial, tensiune a jocului dublu etc.), dar te cam lasă apoi fără azimut – ba încă în mai multe rînduri și pe porțiuni zdravene. După mine, ăsta-i un semn că dragostea de aici e mai ales în altă parte: nu atît între eroii poveștii (un el din *high life*-ul Istanbulului și o ea vînzătoare la buticul Șanzelize), cît între autor și poetica sa idee de roman. Atît de tare i s-au aprins călcîiele lui Pamuk după ideea de a reconstitui o poveste de amor ca pe o vizită într-un muzeu al obiectelor legate de personajele, momentele și vremurile acelei iubiri, încît povestea s-a umplut de trilioane de detalii și s-a lățit mai ceva ca o cronică a unei întregi epoci (anii '70-'80, într-o Turcie cu extremisme de stînga și de dreapta, cu cîini-bibelou pe televizoare, melodrame din reflex și emancipări ezitante).

Muzeul inocenței e primul roman scris de Pamuk după încasarea Nobelului. Și i-a ieșit nu o cărămidă de carte, cum a fost *Mă numesc Roșu* (romanul lui de o magie nesfîrșită, unde Pamuk ți se arată ca un mare scriitor), ci un bolțar de carte, cu profil expandat și serioase goluri la interior.

Între obiectele acestui muzeu al nevinovăției, am totuși o preferință: mucurile țigărilor fumate de iubită (4213 la număr), păstrate pentru că, după forma chiștocului strivit în scrumieră, poți ghici ce sentiment fusese încercat în acea clipă. Subscriu. Dacă țigară nu e, nimic nu e.

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Despre glamour

● **Stephen Gundle, *Glamour. A History*, Oxford University Press, 2008.**

De o vreme încoace folosim cuvîntul *glamour* din ce în ce mai des și în cele mai variate contexte, în baza unei presupuneri grăbite că ar fi un sinonim pentru adjectivul *hollywoodian*. E adevărat că filmele oferite de uzina de vise de la Hollywood – mai ales vedetele modelate și livrate publicului prin *star-system* – au dus la perfecțiune imaginea de tip *glamour,* caracterizată de strălucire, ținută impecabilă, coafuri sculptate, frumusețe, *sex-appeal,* opulență, plus încă ceva, mai greu de definit, însă esențial pentru construirea efectului de farmec răpitor, de transport de iluzie *make-believe*. Stephen Gundle, profesor la Warwick University, încearcă să surprindă mai bine nuanțele conceptului de *glamour,* abordîndu-l dintr-o perspectivă istorică, de la Napoleon la Paris Hilton.

Cuvîntul e pus în circulație pe la începutul secolului al XIX-lea de scriitorul romantic Walter Scott, iar etimologia cuvîntului trimite la ideea de magie, de vrajă care înșală ochiul și te face să vezi lucrurile altfel decît sînt în realitate. Esența conceptului de *glamour* ar fi tocmai promisiunea unei transfigurări miraculoase. Retorica *glamour* apare odată cu transferul de putere de la aristocrație la burghezie, moment care a impus transformarea și poleirea imaginii noilor veniți în avanscena socială. Această strategie, constituită inițial în vîrful piramidei, a avut de unde să coboare, pentru a se transforma astăzi în *glamour* pentru mase. În ultimul timp, peste Ocean, cărți de genul *Create Your Own Bling: Add Glamour to Your Favourite Accessories* sau *Crowns and Tiaras: Add a Little Sparkle, Glitter and Glamour to Every Day* susură sugestia că *every woman is a queen* și propun cu entuziasmul negustorului de soluții *self-help* mijloace „garantate" de a rectifica banalitatea cotidiană, de a aduce acasă mirajul unei vieți fabuloase înspre care, mai ieri, îndrăzneau să se îndrepte doar visurile, reveriile și speranțele nemărturisite. Ce se alege de *glamour* astăzi, cînd a intrat în categoria bunurilor de larg consum? O firmă din Australia *Be a Glamourette* are deviza: *„Making glamour a household"* și asigură transformarea gospodinei într-o *kitchen queen*. Pentru a deveni o „regină a bucătăriei", e suficient să alegi un șorț drăgălaș din extrem de variata gamă oferită de firmă: cu floricele, inimioare, volănașe etc. Reclamele arată femei fericite, mîndre de irizările în formă de steluțe, de strălucirea magică și sclipirea prafului de zînă ce se ridică din pliurile șorțului de bucătărie.

Nu trebuie să treci Oceanul sau să ajungi în cealaltă emisferă ca să găsești *glamour* de vînzare. Cele mai nevinovate articole ar fi niște clame de păr numite *glamourette,* care au invadat și piața de la noi. Unghiile sînt și ele învestite cu misiunea de a „transpune visul în realitate", și din puzderia de saloane de manichiură *glamour* am reținut *Glamour nails by Alinuzza*. Meseria de stilist protezist de unghii face posibilă aplicarea celor mai fanteziste modele, unele mai *glamour* decît altele. Nici dinții nu puteau să rateze întîlnirea cu noul operator magic. Cabinetul *Glamour-dent* invită la „glamorizarea" zîmbetului și recomandă drept obligatorie vizita la dentist înaintea căsătoriei, pentru a asigura calitatea fotografiilor de nuntă. Desigur, cabinetele cosmetice care promit, la rîndul lor, servicii „*glamour* profesioniste" nu au de ce să mai mire. Mai mult, se vorbește de un stil *glamour* în decorarea interioarelor, individualizat printr-o opulență retro, tapet de mătase, oglinzi și suprafețe lucioase, culori pretențioase, accente metalice, străluciri și unduiri vaporoase. Femeia care visează la o ținută vestimentară etichetată *glamour* nu are un cod explicit de urmat, însă i se spune că ar trebui să se impună din prima clipă cu evidența că deține secretul unui rafinament nepămîntean, să fie extrem de senzuală, dar inabordabilă. Cei care își doresc un *red carpet life style* pot pune, la propriu, piciorul pe impecabilele dușumele, parchete, mochete sau carpete puse în vînzare de firma *Glamour floors*. Pentru întreținerea acestor minunății există un departament complementar, numit cum altfel decît *Glamour purity,* care asigură servicii complete de curățenie. Totul e minunat, dar ce mai rămîne din *glamour,* din acel concept legat de vrajă, de vis iluminat cu pulbere de stele, transfigurat cu praf de zînă? Ce se întîmplă acum, cînd distanța e abolită și spațiul de visare e anulat, cînd eticheta *glamour* e lipită pe șorțul de bucătărie și pe mopul de spălat pe jos? Acum, dacă mă gîndesc și la cel mai odios hibrid pe care l-am văzut vreodată, un preș de șters picioarele la intrare, pe care era imprimat în alb și negru o imagine *glamour* – aș zice *Imaginea Glamour* – chipul surîzător al actriței Marilyn Monroe, nu pot să spun decît că, astăzi, din *glamour* se alege praful.

Daria GHIU

Balkanology. Preţul libertăţii

În cadrul ediţiei a IX-a a Bienalei de Arhitectură, a fost itinerată la Bucureşti, la Muzeul Naţional de Artă Contemporană, o amplă expoziţie realizată de Swiss Architecture Museum Basel, în colaborare cu Architekturzentrum Wien: *Balkanology. Arhitectura nouă şi fenomenul urban în Sud-Estul Europei.* Deschisă pînă pe 15 noiembrie, expoziţia a fost curatoriată de către Kai Vöckler, urbanist, profesor şi co-fondator al *Archis Interventions,* organizaţie non-guvernamentală care colaborează cu iniţiative locale pentru rezolvarea problemelor de dezvoltare urbană. Împreună cu echipe de lucru din ţările din Sud-Estul Europei – şi în urma unor studii în regiune de peste patru ani, Kai Vöckler a dezvoltat *Balkanology,* „o radiografie a crizelor şi evoluţiilor arhitecturale şi urbane postsocialiste", o expoziţie care nu s-a dorit o simplă trecere în revistă a fenomenelor ahitecturii ultimilor 20 de ani, ci a propus soluţii, reacţii, studii de caz foarte acurate, intervenţii concrete şi noi termeni valabili în funcţie de recentele situaţii de urbanitate ce au fost produse după căderea regimurilor comuniste.

„Am avut o întreagă discuţie dacă să folosim termenul de *Balcani* în titlul expoziţiei noastre. Asta pentru că, poate ştiţi, în ţările vorbitoare de germană *Balcani* este asociat în limbajul comun dezordinii. Tocmai de aceea, după lungi dezbateri, ne-am oprit asupra lui şi am decis să-l folosim ofensiv, pentru a distruge acest clişeu" – a mărturisit Kai Vöckler, în conferinţa de presă.

Balkanology a analizat extrem de aplicat, de german, fenomene – de înţeles sau nu – petrecute în Balcani. Surprizele apăreau la tot pasul – de la situaţia extrem de occidentală şi „curată" a dezvoltărilor urbanistice din Ljubljana, bazate pe parteneriate între sectorul privat şi public, modele de urmărit, pînă la explozia sălbatică din Priştina. Secţiunea din expoziţie dedicată arhitecturii

din capitala Albaniei şi să creeze mii de metri de spaţiu verde. Fiind considerat unul dintre „eroii" Albaniei, Edi Rama e practic cel care a pus bazele oraşului modern, cîştigător în 2004 al competiţiei internaţionale *World Mayor*.

Arhitectura „după ureche" şi turbo-arhitectura

Cea mai spectaculoasă secţiune a *Balkanology* a fost cea despre urbanism. De-acolo înţelegi situaţia actuală a oraşelor postsocialiste, fenomenele demografice, migraţiile în ţările din Vest şi rezultatele „planificării nereglementate şi necontrolate" (Vöckler). După ani de muncă în Elveţia, doi fraţi kosovari îşi construiesc acum propriile case în Priştina, case ilegale, din bani fără taxe, fără arhitect. Sau – aşa cum povestea Vöckler în turul ghidat oferit presei – casele unei „arhitecturi după ureche".

Cum este această „arhitectură" din Priştina? Construită după principiul „cu cît mai mare şi înalt, cu atît mai bine şi mai profitabil". Dar cum este interzis să construieşti cu mai mult de patru etaje, atunci te apuci să construieşti pe acoperiş, în cer. Se nasc monştri hibrizi, cu mansarde pe trei niveluri. Cerul devine o suprafaţă permis necuantificabilă, şi fără proprietar, iar pămîntul – un spaţiu exploatat la nesfîrşit. Aşa se ajunge la acele distanţe de numai zece-douăzeci de centimetri între clădiri, iar privirea locatarului este blocată. 75% dintre clădirile din Priştina sînt construite ilegal şi periculos. Un proiect masiv care a început de curînd în regiune este cel de legalizare a imobilelor şi de impunere a unor reguli, cele de consolidare, reajustare etc.

În timpul regimului Miloşevici, în Serbia s-a construit sălbatic, pe fondul unei crize economice uriaşe. Peste 200 de case au răsărit astfel, fără nici o regulă de urbanism, la întîmplare. De aici s-a născut *turbo-arhitectura,* un fenomen deopotrivă analizat şi definit de către arhitectul Srdan Jovanović Weiss şi curatorul *Balkanology*, Kai Vöckler. *Turbo-arhitectura* îşi ia numele de la aşa-numita cultură *turbo* din timpul războiului – totala anulare a regulilor în toate sectoarele vieţii sîrbe – şi muzica *turbo-folk,* un gen hibrid care îmbină melodiile tradiţional populare cu ritmurile electronice *dance*. *„Turbo-arhitectura* – scrie arhitectul sîrb – îşi cîştigă caracterul global prin incorporarea conştientă a tot ceea ce apare ca global într-un anumit moment", adică o continuă piratare şi crearea „victorioasă" a celei mai „false mode cu putinţă".

Prishtina is Everywhere este, parţial, titlul unei cărţi publicate în 2008 de către Kai Vöckler. Aşadar, să ne plasăm, în ultima parte a acestui text, iarăşi acasă.

Dincolo de cortina de beton. Noul spaţiu public

Balkanology nu a folosit exemple din România, de-a lungul demonstraţiei sale de la MNAC. Dar suflul românesc s-a simţit la tot pasul. De la monumentele socialiste dispărute – chiar în acea perioadă s-a desfăşurat la Bucureşti un proiect ce a conţinut şi o publicaţie, al artistei Anca Benera, tocmai despre „viaţa de apoi a monumentelor publice", *Materie şi Istorie. Tururi ghidate ale monumentelor dispărute din Bucureşti* – la arhitectura precară a anilor '90 parţial rasă astăzi şi cea a ultimilor ani, din oţel, sticlă şi cu peste 40 de etaje.

Parte din proiectul *Balkanology* este totuşi şi un proiect autohton, cel al Asociaţiei Zeppelin (a arhitecţilor Cosmina şi Constantin Goagea şi Ştefan Ghenciulescu), organizator local al expoziţiei. *Magic Blocks* a fost prezentat şi expus la Centrul de Introspecţie Vizuală. Intervenţia operată dincolo de „cortinele de beton" de pe Calea Moşilor a deschis problema haotică a non-spaţiilor, care ar putea deveni spaţiu viu, *noul spaţiu public.* Ceea ce arhitecţii de la Zeppelin au reuşit să facă prin proiectul *Magic Blocks* – în curs de desfăşurare – este crearea unui „set de acţiuni mici, rapide şi foarte ieftine" şi a unui studiu concludent, materializat în publicaţia apărută cu această ocazie – *Magic Blocks. Scenarii pentru blocurile din perioada socialistă în Bucureşti.* Asociaţia Zeppelin a arătat, în mic, ceea ce autorităţile ar putea face la o altă scară. Spaţiile neprimitoare şi blocate între blocuri devin rapid „locuri ale comunităţii", sînt imediat integrate vieţii de zi cu zi. Oamenii sînt deschişi, se bucură de noile spaţii cucerite. Gestul simbolic al Asociaţiei Zeppelin ar putea însemna curînd adevărata cîştigare treptată a respectului faţă de spaţiul public. Iar *Balkanology* a înscris Bucureştiul în paradigme deja existente şi a atras atenţia asupra posibilelor soluţii ce pot fi aplicate, cu calm şi metodă, pentru o arhitectură a prezentului.

„O radiografie a crizelor şi evoluţiilor arhitecturale şi urbane postsocialiste."

***Daria Ghiu** este critic de artă.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Din 6 decembrie va fi difuzat primul serial original produs de HBO în România, *În derivă* (45 de episoade de cîte o jumătate de oră). Poveştile se spun pe canapeaua din cabinetul psihoterapeutului. Sînt cu suspans, sentimente la vedere şi tensiune. (Ana Maria Sandu)

■ Cele mai noi şi mai interesante albume de jazz le prezintă, în fiecare joi, de la ora 19, Berti Barbera la Radio România Muzical (97,6 şi 104,8 FM, sau live online). Rareori, uneori niciodată în viaţă nu apucaţi să ascultaţi aşa ceva la radio. (Marius Chivu)

■ Vă spun de pe-acum, ca să aveţi vreme să vă luaţi bilete. Pe 9 decembrie, Yann Tiersen îşi prezintă la Bucureşti, în The Silver Church Club, cel mai nou album. *Dust Lane*, produs de Ken Thomas (Sigur Rós, M83, Moby), n-are nimic de-a face cu OST-ul de la *Amélie,* iar Yann dă seninătatea uşor de fredonat pe un post-rock pentru după-amieze de cîine. Ca să vă faceţi o idee, puteţi vedea aici un concert de luat la pachet – http://www.blogotheque.net/Yann-Tiersen,5752 (Luiza Vasiliu)

craii de burta veche

Brînză italiană

Alegeţi şase urechi de porc cît mai albe şi decupate larg, cu tot cu porţiunea învecinată din falcă. Tăiaţi urechile în două, pentru a le putea curăţa bine şi pe dinăuntru. Pîrliţi-le la flacără, spălaţi-le cu apă călduţă, răzuiţi-le bine şi puneţi-le într-un vas, alături de două limbi de porc cojite de pieliţă şi tăiate în 3-4 bucăţi. Asezonaţi cu 10 grame de silitră pisată, sare, piper, cimbru, dafin, tulpiniţe de pătrunjel, o ceapă tocată, un căţel de usturoi şi un pahar de vin. Lăsaţi totul la macerat opt zile, întorcînd, din cînd în cînd, bucăţile de carne, de pe o parte pe alta. Puneţi apoi urechile şi limbile într-o oală şi acoperiţi-le cu zeamă de supă, o sticlă de vin alb, o legătură de verdeţuri asortate, două cepe, un morcov şi miroase. Lăsaţi-le să fiarbă lent vreo şase ore. Cînd cartilagiile urechii s-au frăgezit, scurgeţi toată carnea de zeamă. Tăiaţi limbile în cubuleţe şi puneţi-le în alt vas, alături de urechi. Adăugaţi mirodenii după gust, 150 de grame de fistic decojit şi vărsaţi apoi compoziţia, cît e încă fierbinte, într-o formă rotundă sau pătrată din tablă zincată perforată, prevăzută cu laturi demontabile. Deasupra, puneţi un capac, peste care aşezaţi o greutate. Cînd totul s-a răcit, desfaceţi forma şi daţi un contur regulat laturilor şi părţii superioare, cu ajutorul unui cuţit. „Brînza" se serveşte tăiată în felii, cu aspic. În locul formei din tablă, în Italia se foloseşte o beşică de vită, spălată cu vin alb, care se umple cu carne, se coase şi se lasă la răcit sub presă.

Tobă, piftie, ciolan presat? Toate şi nici una. De n-ar lipsi picioarele de porc, ne-am putea plînge că nici măcar piftia nu e în întregime a noastră. Brînza italiană, din două limbi şi şase urechi – sporovăielnică şi, mai cu seamă, muzicală, adică –, e o latină adevărată.

Amicul Dejun

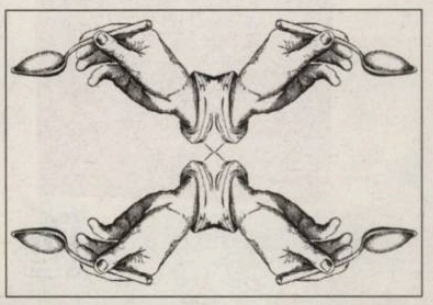

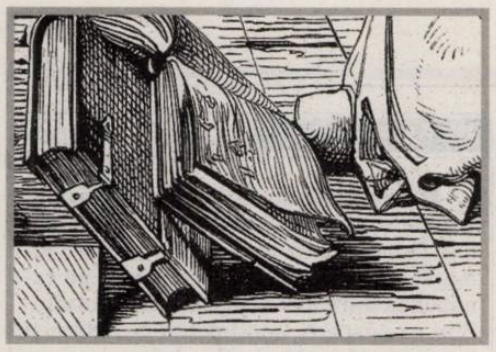

Simona SORA

biograffiti

Fact & Fiction

Nu m-am prea omorît niciodată după proiectele Sophiei Calle. Nici după *Suite Venitienne,* în care tînăra (pe atunci) Sophie Calle urmărea un tip necunoscut prin Paris şi Veneţia, fotografiindu-l în diverse ipostaze, nici după *Address Book,* cînd şi-a înregistrat convorbirile telefonice cu diferiţi necunoscuţi dintr-o agendă găsită întîmplător şi apoi le-a publicat în *Libération;* nu mi-a plăcut nici *The Sleepers,* cînd Calle surprindea, în propriul pat, instantanee cu străini invitaţi în „proiect", şi nici măcar recentul *Room with a View,* cînd, instalată într-un pat în vîrful Turnului Eiffel, de-acum celebra S.C. a invitat lumea să vină să-i citească poveşti ca s-o ţină trează toată noaptea. Nu mi-a fost deloc simpatică în povestea în care se urmărea practic singură, din *The Shadow,* dar am detestat-o profund abia văzînd instantaneele surprinse în vechiul proiect, din 1981, *The Hotel,* cînd, angajată la un hotel veneţian, Calle fotografia clienţii stabilimentului, le umbla prin bagaje, improviza happening-uri cu lucrurile lăsate aiurea prin camere. Trebuie să mărturisesc că n-am mai păşit apoi în nici o cameră de hotel fără să simt ochiul lui Calle prin pereţi. Aşa am şi ajuns – într-o noapte insomniacă, într-un vechi hotel din Istanbul – la concluzia că un happening de cîteva luni într-o puşcărie adevărată ar fi fost prea puţin pentru jucăuşa, „oulipiana", iubitoarea de hazard subiectiv (al ei) Sophie Calle. Căci insistenţa regizorului Pierre Baudry (unul dintre nefericiţii din agenda găsită pe stradă care şi-a văzut reacţiile „documentate" în *Libération)* de a publica o fotografie a artistei goale, în acelaşi ziar, a fost mai puţin decît merita.

Nu mi-am explicat însă prea bine antipatia instinctivă pentru „operele" Sophiei Calle, pentru paranoica forţare a faptelor de a intra în tiparele stabilite ale propriei ei ficţiuni pînă să citesc *Leviatan* de Paul Auster. Se ştie, Sophie Calle i-a cerut lui Paul Auster să creeze un personaj în pielea căruia să-i placă pînă şi ei înseşi să intre. Iar Auster n-a putut închipui un personaj mai luxat decît Sophie Calle. A re-făcut-o pe ea însăşi, în romanul pomenit, glisînd-o în personajul Maria Turner, o urmăritoare în serie obsedată de „ritualuri pe cît de personale, pe atît de bizare": regimul disociat-cromatic (mînca în fiecare zi alimente de o singură culoare), zile care stăteau exclusiv sub semnul unei litere, cadouri nedesfăcute – ca în *Birthday Ceremony* – din adolescenţă. Maria Turner devine, astfel, un personaj sinistru, de-o artificialitate fără breşă, care reuşeşte (probabil exact din acest motiv, dar şi din pricina unei logici personale ce are în vedere continuarea jocului cu orice preţ) să dinamiteze vieţile tuturor celorlalte personaje. Tot jucîndu-se de-a „ia-să-măfac-eu-că-sînt-cine-sînt", Maria Turner ajunge să fie (cu aparatul ei foto indiscret) un fel de psihanalistă sălbatică ce prilejuieşte punerea în faptă a unei fantasme teroriste. Ben Sachs, un scriitor bizar, de un talent neobişnuit şi deloc comercial, ajunge – prin simpla prezenţă a Mariei – să „pună în act" una dintre fantasmele sale cele mai ascunse (şi mai ilegale), aceea de a face să explodeze (într-un avînt pe cît de anarhic, pe atît de personal) toate Statuile Libertăţii de pe teritoriul american. Transformat peste noapte, exact în primăvara lui 1989, într-o figură din „analele nebuniei americane" numită „Duhul Libertăţii", scriitorul ajunge – pînă la accidentala, dar nu întîmplătoarea sa autoaruncare în aer – să întrupeze spiritul timpului.

În 1992, cînd Paul Auster a publicat *Leviatan,* asta mai putea încă suna a ficţiune pură. Iar în 1999, cînd Sophie Calle a ţinut să-i răspundă lui Auster prin cartea-album *Double Game,* realitatea newyorkeză nu depăşise încă ficţiunea atroce din *Leviatan.* De atunci încoace însă, şedinţele acestea ficţionale de *acting out* au căpătat o altă greutate. *Double Game,* în care Sophie Calle *(alias* Maria Turner) reia relaţia din *Leviatan* reconstruind-o şi fotografiind-o, nu face decît să „documenteze" oroarea întîmplării, a hazardului lipsit de semnificaţie. Ceea ce avea sens – prin forţa ficţiunii „adevărate" – în *Leviatan* apare în *Double Game* (chiar şi cu participarea extraordinară a lui Paul Auster, de dragul Sophiei Calle şi la cererea ei) ca o butaforie de cuvinte şi imagini peste vidul de semnificaţie al realităţii descrise. Poate şi din acest motiv, după 2001, cînd realitatea îngrozitoare a depăşit orice ficţiune despre terorism, Sophie Calle a devenit mai puţin provocatoare, deşi la fel de zărghită. Ea se mulţumeşte cu poveşti de adormit copii narcisişti, pe vîrful (şi el recent ameninţat) al Turnului Eiffel, sau provoacă 107 femei (în criză de identitate) să-i răspundă fostului iubit la fraza reflexă din mail-ul de despărţire: *„Take care of yourself".* Bietul ex, o fi vrut să evite înregistrarea unei convorbiri telefonice şi s-a trezit inaugurînd, fără voie, un nou proiect.

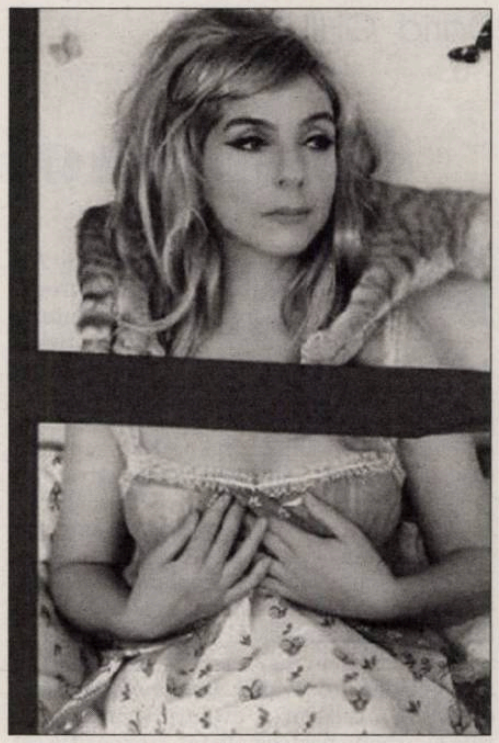

Sophie Calle

Sophie Calle i-a cerut lui Paul Auster să creeze un personaj în pielea căruia să-i placă pînă şi ei înseşi să intre.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

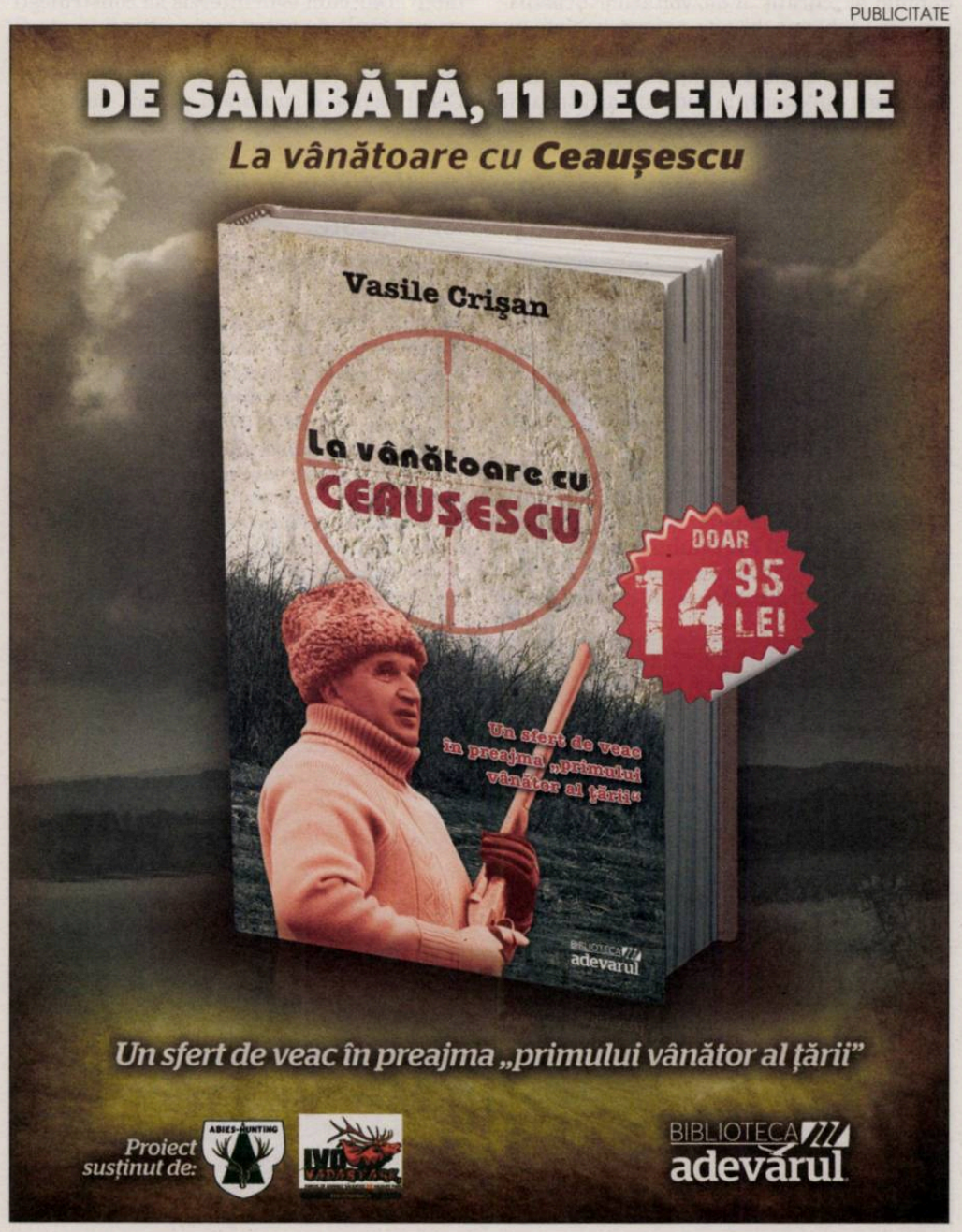

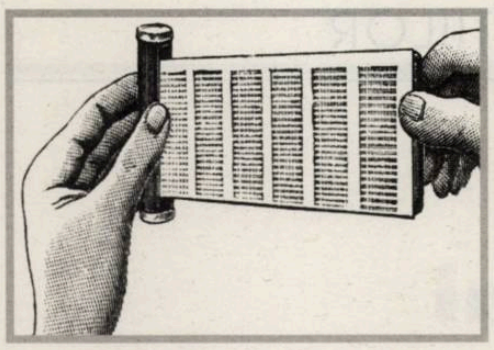

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Nici nouă nu ne e uşor, nene Iancule!

„Caragiale scabros“: aşa se intitula cronica Oltiţei Cîntec din *Observator cultural* nr. 290, 28 oct.-3 nov. 2010 la spectacolul cu *O noapte furtunoasă* realizat la Naţionalul ieşean de Alexandru Dabija. Cînd am citit-o, mai c-am leşinat. Minunatul Dabija de la Piatra Neamţ şi Odeon, caligraful subtil al *Orfanului Zhao*, omul *Gîlcevilor din Chioggia*, meşterul ionescian, atletul ludicului ataşant din *Pyramus&Thisbe 4 You,* regizorul venerat în elita scenică pentru rafinament şi sentiment, subtilitate, echilibru şi atitudine nu o dată casant-benefică, ajunge „realmente de neînţeles“ – cum scrie cronicarul.

„Voluptate a trivialului“, „parodic nereuşit“, „defecarea, urinarea, masturbarea, copulaţia“ în prim-planul regiei. „Societatea ca o imensă toaletă.“ „Rică o curtează în chiloţi pe Ziţa, Chiriac i-o trage Vetei de se zguduie şandramaua, la propriu, după care, mîndru, urinează de la etaj.“ Spiridon în rol de voyeur fetişist, iar „partea animalică e dominatoare: flegmă, urină, gaze intestinale, fecale, fluide seminale“. „Toată lumea urlă, aleargă, şarjează. Caragiale e reinterpretat într-un comic gros, de divertisment TV de proastă calitate. Ajuns acasă, îţi vine să faci un duş şi să te speli pe dinţi. Îndelung.“

Peste poate, mi-am spus, la un om cu *simţirea* lui Sandu Dabija!

După care drăcuşorul suspiciunii a-nceput să-mi şoptească picant: ai uitat de năpraznica, greţoasa provocare a belgianului care-a speriat acum cîţiva ani Festivalul de la Avignon cu un spectacol dedicat secreţiilor: bucale, anale, intestinale, nazale, genitale? Ce te faci dacă Dabija vizează fie exclusiv parodicul, fie vreo participare pliată pe aşteptările scatofile ale vreunui festival de acest gen?

Noroc că, după cîteva zile, cele două pagini despre aceeaşi montare semnate de Marina Constantinescu în *România literară* nr. 43 din 12 nov. m-au aruncat direct la antipod. Aici, tot ce era decretat la Oltiţa Cîntec drept urîciune pornomahalagească devine „visceralitate“, amestec de grobianism, grotesc, ridicol şi „joc de magie“. Brusc, m-am simţit ca Leonida după revelaţia Saftei. Stai, bre, mi-am spus, că n-a fost decît Lăsata Secului, iar băcanul din colţ, în locul tradiţionalelor chiuituri şi focuri mitocăneşti, i-a tras o flatulenţă daliniană. „La urma urmelor, e vorba despre un adulter“, ne aminteşte Marina, iar visceralitatea consacră o „lectură fără nici un fel de inhibiţii, şabloane, trasee prestabilite“, în linia trasată o dată (pentru totdeauna?) de viziunea expresionist-apocaliptică din *Clopotele* lui Lucian Pintilie, unde mahalaua caragialiană capătă dimensiuni de bolgie dantescă.

Dar iată că angelul radios al amoarei mele caragialiene mi-a condus paşii, miercuri 17 noiembrie, la Odeon, să văd şi eu isprava lui Dabija, venită-n turneu bucureştean la cîteva sute de metri de locul unde se găsea, pe vremea lui Titircă, Rică şi a Ziţei, „Iunionul“, grădina comèdiilor de le juca Ionescu.

Numaidecît m-am simţit, irepresibil, la mijloc. Prins ca-ntr-o menghină între cele două cronici, adică între admiraţie şi dizgraţie. Între extazul iute şi refuzul îndelung. Între ghiduşul accept mental şi apriga cenzură morală. Între rîsul sănătos iscat de cutare găselniţă ori şarjare groasă gen *commedia dell'arte* (alcătuirea lui Spiridon ca amestec de Caliban, altoit cu furtunul de Titircă-Prospero, şi Quasimodo hugolian haihuind pe schele, manelizarea lui Rică, îngroparea lui, mafiotă, în mortar, ca şi labirintul aiuritor al binalelor, ce te duce cu gîndul la lianele din jungla lui Tarzan) – şi rictusul de silă produs de interminabila urinare (gargantuescă!? nu mă-nnebuni!) a lui Chiriac, zgomotul (absolut inutil!) al fecalelor

Între rîsul sănătos iscat de cutare găselniţă ori şarjare groasă gen commedia dell'arte *şi rictusul de silă produs de interminabila urinare a lui Chiriac.*

prăbuşindu-se în latrină şi hidosul fetişism masturbator al aceluiaşi Spiridon. Dar mai ales de partitura eminamente isterică rezervată (parcă pe fond nimfomaniacal) bietei Ziţa, bovarica devoratoare a „Dramelor Parisului“. Nu, nu şi nu, la Ziţa şi la Rică n-a mers deloc viziunea. La Veta, în ciuda îngroşărilor de sorginte slavă, ca şi la mîrlănia expectorantă a lui Chiriac, de ce nu ?

Pe scurt, tot ce era exagerat negativ în cronica Oltiţei se contrabalansa cu excesul pozitiv din cronica Marinei. Palpitam empatic la velocitatea dementială impusă de Dabija (supraturaţia lăudată pe bună dreptate în *România literară),* dar nu înţelegeam de ce inspiră Spiridon în aşa hal parfumul meşelor căzute din coafura Ziţei. Îl respingeam pe Rică, devenit fante de Ferentari, stripper în mizerie şi priapic devorator de puicuţe, deşi personajul originar era clar un ochelarist şcolit la *Românul* lui C.A. Rosetti, umblat la Capşa, Bossel, Frascatti şi pe sub carionul de la *L'Indépendance Roumaine*.

Dar l-am acceptat nesăţios, fără (prea multe) rezerve, pe Călin Chirilă (Jupîn Dumitrache), şi pentru mine (ca şi pentru Marina) indubitabila revelaţie a spectacolului. Un Titircă ameţitor ca o flacără, ca o grenadă fără cui, un haiduc machitor din speţa noilor gherţoi, fără nimic din greutatea parşiv-concesivă şi ridicol manevrabilă a *apropitarilor* tip Giugaru. Mai degrabă o sumă de instincte belicoase, bazată pe nervozitatea săbiilor de samurai din filmul japonez, însă una tăvălită prin ambiguităţile balcano-valahice.

Finalul, baremi, a fost amuţitor. De obicei, toată lumea joacă-n bagatel vodevilesc scena cu *legătura* lui Chiriac din patul Vetei. O supraconfirmare a credulităţii adulterine, un trofeu în plus la panoplia motivului *„le mari cocu“*. Ei bine, aici, grimasa, încruntarea, indecizia răguşită a Căpitanului Cherestegiu indică inversul: nimic nu ne face să credem că Dumitrache se lasă orbit degeaba, adică fără un rezon anume.

Şi totuşi: de ce atîta *manelism*, nene Dabija? şopteşte iubitorul de Anghelache din mine? Cred că am înţeles ideea domniilor voastre: şi-n *Hecuba* lui Mihai Măniuţiu *(Aici, la porţile beznei),* tot la Naţionalul ieşean, se cîntă frenetic manele, iar *repării* dansează orgiastic pe motociclete, în ruinele Vechii Cetăţi, ca strigoii pe crupa unei lumi ireversibil îndrăcite şi necrozate. E lumea noastră de azi, mocirla de urdori postmoderne, cu paranghelii în loc de bachanale. Numai că acolo lucra mai mult sugestia, şi mai puţin ostentaţia.

Mă rog: chestiune de dozaj, o să-mi spuneţi, în siajul acelui „simţ enorm şi văz monstruos“ ce caracterizează perceperea lumii româneşti în *Grand Hôtel „Victoria Română“*.

Mda. Pînă la urmă, poate că acel Mitică al lui Pintilie are dreptate: „lasă-i să moară proşti!“

P.S. Cum ziceam: iartă-ne, nene Iancule, dar nici nouă nu ne e uşor!

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

Concert

al ansamblului
accentus
şi al orchestrei filarmonicii George Enescu

de l'ensemble accentus
et de l'orchestre philarmonique George Enescu

Puccini | Fauré,
Requiem(s)

dirijat de Laurence Equilbey
dirigé par Laurence Equilbey

02/03 decembrie
ora 19.00
Ateneul Român

02/03 décembre
19h00, Athénée Roumain

INSTITUT FRANÇAIS DE BUCAREST

Partener principal | APA NOVA VEOLIA

Cu sprijinul | SEFACTU

Parteneri strategici | BRD GDF SUEZ Carrefour

Parteneri media | rfi DILEMA VECHE CULTURAL

Cu sprijinul |

PUBLICITATE

ECDL ROMANIA
Str. Mendeleev nr. 7-15, Bucureşti
Telefon: 021 316 9922
E-mail: office@ecdl.org.ro
www.ecdl.org.ro

Permisul european de conducere a computerului

Şcoala care dăruieşte

Spuneţi ce fapte bune pregătiţi împreună cu colegii şi profesorii voştri pentru Sărbătorile de iarnă şi **Moş Crăciun ECDL** poate să lase un cadou la evenimentul vostru.

Dezvoltaţi **un mic proiect cu acte de caritate**, trimiteţi-l până pe **10 decembrie 2010** la **marketing@ecdl.org.ro** şi ECDL ROMANIA poate face ca **Moşul ECDL** să vă fie alături.

Împreună îi putem determina pe ceilalţi să devină mai buni de Sărbători.

ECDL ROMANIA este alături de şcolile care dăruiesc.
Detalii găsiţi pe **www.ecdl.org.ro** şi **www.clickpeverde.ro**

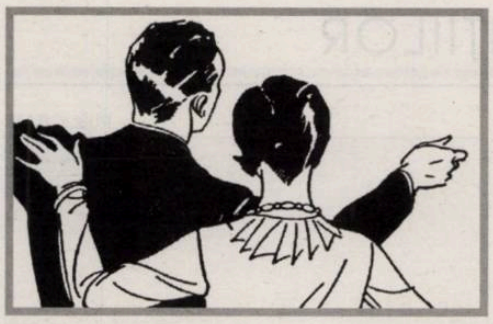

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Scena dansului

Sylvie Guillem este Cavaler al Legiunii de Onoare, Ofiţer al Ordinului Naţional de Merit, Ofiţer al Artelor şi Literelor şi Comandor Onorific al Imperiului Britanic. Aproape că nu-ţi vine să crezi, privindu-i trupul fragil, aproape transparent, că poate susţine atîtea onoruri; pe scenă, însă, această fostă „stea a baletului" Operei din Paris (părăsită în 1988), pentru care Maurice Béjart, Jerome Robbins ori Mats Ek au creat coregrafii speciale, e atotputernică şi invincibilă: la 45 de ani, dansează, cu o perfecţiune cumva nepămînteană, pe muzici „moderne" (Carlos Montoya, Andy Cowton), stări de spirit, senzaţii trecătoare, sentimente veşnice. Baletul clasic şi-a pus definitiv amprenta asupra mişcărilor ei, dînd pînă şi celor mai mici gesturi o frumuseţe care tulbură adînc. Alături de ea, Russell Maliphant, mai atletic şi mai conceptual (nu se ceartă!), îşi interpretează propriile coregrafii cu o detaşare senină, unind forţa şi subtilitatea. Aşa s-au înfăţişat cei doi artişti într-un scurt turneu bucureştean, organizat sub egida „Întîlnirilor JTI", cu *Push,* una dintre cele mai recente creaţii ale lor, produsă, în 2005(!), pentru Sadler's Wells de la Londra.

Adusă în (în timpul?) Festivalul(ui) Naţional de Teatru, de Consiliul Britanic, trupa londoneză StopGAP este – cum spune „fluturaşul" de prezentare – una dintre puţinele care „numără printre colaboratorii săi şi dansatori cu dizabilităţi". Sinceră să fiu, nu ştiam (şi nici nu-mi închipuiam) că pot exista astfel de trupe şi, mai ales, astfel de dansatori. Am văzut teatru folosind asemenea interpreţi (spectacolele lui Pippo Delbono), dar convenţia dramatică e diferită, are alte reguli şi urmăreşte alte scopuri. A face dans atunci cînd nu (mai) eşti stăpîn pe toate părţile corpului tău pare în cel mai bun caz un nonsens; în cel mai rău, inevitabila doză de senzaţional riscă să transfere o tentativă de acest gen pe tărîmul corectitudinii politice a neo-umanitarismului la modă (vezi contingentele de filmuleţe americane *happy ending),* ce face apel la toleranţa noastră, închizînd scurt gura pretenţiilor estetice. M-am dus cu o sumedenie de reţineri „principiale" la spectacolul intitulat *Trespass* (pînă şi titlul îmi suna suspect!), alcătuit din două părţi, *„Within / Înăuntru"* (coregrafia: Thomas Noone, muzica: Pedro Navarrete) şi *„Splinter / Frîngerea"* (coregrafia: Rob Tannion, muzica: Jim Pinchen). Nimic mai puţin morbid, nimic mai puţin plîngăreţ decît acea reprezentaţie – şi nimic în ea care să solicite compasiunea tîmpă. Cinci tineri interpreţi (din păcate, nu am găsit nicăieri numele lor), doi băieţi, dintre care unul cu (aparent) sindromul Down, şi trei fete, dintre care una, în scaun cu rotile – că nu-şi putea mişca *într-a-devăr* picioarele mi-am dat seama abia după un timp, deoarece braţele, trunchiul şi chipul ei erau atît de expresive încît mersul devenea un amănunt dispensabil. A fost, altfel spus, un spectacol de dans modern (cu discrete elemente teatrale) absolut „normal" şi, din punct de vedere calitativ, absolut stimabil.

László Béres a urmat Regia de teatru la UNATC Bucureşti şi este, în prezent, directorul teatrului Figúra Stúdió din Gheorgheni. Acolo se şi desfăşoară, o dată la doi ani, un festival intitulat „TeatruDansMişcare", ce capătă un contur artistic tot mai puternic (la ultima ediţie a adus din străinătate cîteva nume mari), stimulînd, implicit, şi trupa în această direcţie. Aici Béres a montat, în urmă cu un an şi ceva, dacă nu mă înşel, *Yerma* de Federico García Lorca, piesă reluată de curînd la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ, într-o formulă net diferită, parese (nu am văzut versiunea „princeps"). Recurgînd la colaborarea unui foarte bun „dramaturg", Ildikó Zrínyi-Ungvári, şi a unui excelent coregraf, Lóránt András – actor „la bază", lucru deloc lipsit de importanţă –, regizorul a imaginat povestea Yermei, femeia ce tînjeşte după un copil pe care nu-l poate avea din cauza infertilităţii soţului, într-o insolită formulă de teatru-dans, formulă dovedită a fi de succes, în cazul său, printr-o mai veche producţie: *Legături de sînge* după Ramón del Valle-Inclán (din cîte ştiu, singura prezenţă pe o scenă din România a acestui prolific şi bizar autor spaniol). Mentalitatea rurală hispanică, prezenţă insistentă în teatrul lui García Lorca, prinde formă, datorită scenografiei semnate de Judit Kóthay Dobre, în culorile dragostei şi morţii (roşu-sînge, negru), dominantele acestui spaţiu arid, arzător şi sălbatic, iar excepţionala coregrafie a lui Lóránt András, stilizînd „teatral" dansul flamenco, imprimă spectacolului o vigoare unică. Excepţională se dovedeşte şi distribuţia montării, în frunte cu Isabela Neamţu (Yerma), Cezar Antal şi Horia Suru, secondaţi de Andreea Gavriliu, Lucreţia Mandric, Nora Covali, Ecaterina Hâţu şi Loredana Grigoriu; mă văd obligată să omit numele

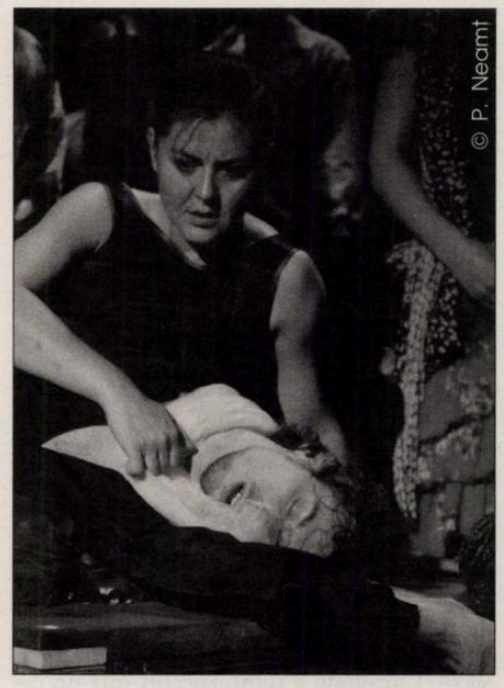

Isabela Neamţu în Yerma

celorlalţi interpreţi, deşi toţi merită fără rezervă laude pentru neobişnuita lor performanţă, deopotrivă actoricească şi coregrafică.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Un defazaj academic

● Steve Reich, *Double Sextet / 2x5,* Nonesuch / A&A Records, 2010.

Ştiaţi că există Premiul Pulitzer pentru muzică? Am aflat abia cu ocazia acestui recent laureat, dublul album de dubluri al lui Steve Reich. Fiind un premiu anticonservator, din capul locului, s-au gîndit, la un moment dat, să-i adauge şi o categorie muzicală. Categoria a fost iniţiată în al 25-lea an de acordare a Pulitzer-ului, prin conversia unei burse finanţate de patronul premiului. Unul dintre motivele pentru care nu prea auzim despre el este că, industria muzicală fiind cum era la data respectivă, litera regulamentului a precizat că premiul se acordă unei opere (americane) *prezentate pentru prima dată în concert,* în anul precedent. Abia în 2004 regulamentul a fost extins şi la *înregistrată*, asta cînd au realizat că numeroşi laureaţi n-au apucat niciodată să-şi înregistreze opera premiată, rămînînd în unele cazuri uitată prin sertare pline de portative.

Cert e că juriul premiilor Pulitzer are gusturi destul de ciudate. De majoritatea laureaţilor n-am auzit niciodată, iar cu cîteva ocazii premiul a fost acordat unor teze de doctorat în muzică. Pentru ei, pînă şi jazzul e o nişă populistă, cu nimic mai aparte decît popul şi rockul, aşa se face că au revocat premiul care era cît pe ce să-i fie atribuit lui Duke Ellington. Abia în 1997 avea să ia jazzul primul Pulitzer, după un comunicat de presă din partea juriului care anunţa, astfel, decizia de a deschide porţile şi spre muzica (mai) populară. Sînt curios ce ascultă respectivii la ei acasă.

Albumul de faţă e sugestiv intitulat *Double Sextet / 2x5.* Sînt două albume, cu durate de 20, respectiv 22 de minute. În primul cîntă doi pianişti, doi toboşari, doi basişti şi două... perechi de chitarişti, aleşi din rîndurile trupei (organizaţiei, ca să fim corecţi) Bang in a Can. În al doilea cîntă două viori, două violoncele, două vibrafoane, două clarinete şi două flaute. Aici nu mai e chiar aşa simplu: performerii sînt sextetul eighth blackbird, care cîntă împreună şi împotriva lor înşişi, o dată live şi o dată de pe bandă, cu un decalaj de vreo două-trei secunde. Nu sînt sigur că decalajul nu variază, nu am urechea destul de fină (pare să varieze de la un instrument la altul). Nu ştiu dacă aţi citit romanul *Rendezvous with Rama* al răposatului Arthur C. Clarke; acolo era o specie extraterestră care făcea totul în tripleţi, de la ingineria lucrurilor şi a clădirilor, pînă la biologie şi logică.

Steve Reich nu pare să fie extraterestru, dovadă că lucrează cu numărul 2, fundamental uman şi computeristic totodată, şi practică pe acest album o alba-neagra muzicală destul de periculoasă pentru creier. Am mai ascultat unele trupe care şi-au propus să experimenteze pe senzorialul ascultătorului: japonezii Sigh folosiseră, la un moment dat, o armă sonică din Al Doilea Război Mondial, menită să producă greţuri ascultătorilor; americanii Sunn O))) şi-au propus să producă un aşa feedback de bass, încît, la un nivel suficient al decibelilor, să producă peristaltism intestinal; mai e Merzbow, alt japonez... dar despre el mai bine nu zic nimic. Steve Reich e manifestarea acestui gen de experimente în muzica clasică, cu o metodologie ceva mai academică.

Venerabilul Reich e unul dintre pionierii minimalismului clasic, principal promotor al defazajului între două partituri identice şi al aplaudatului muzical (compoziţia *Clapping Music).* Numele său este frecvent pomenit în aceeaşi frază cu cel al lui Terry Riley sau al lui Karlheinz Stockhausen. Cu al lui Stockhausen mai puţin, din cauza unei oftici reciproce a celor doi, de cînd Reich l-a acuzat că a furat idei de la americani şi s-a lăudat cu ele în Europa. Epigonii săi se regăsesc în rîndul muzicii art pop şi New Age – vezi Brian Eno sau Godspeed You! Black Emperor. Parcă îl văd în halat alb, prezentîndu-şi albumul la o conferinţă academică: 10 ml de clarinet amestecate cu 10 ml de flaut şi ţinute la fiert 10 secunde dau... nu ştiu exact ce, cu siguranţă un rezultat semnificativ. Nu sînt la curent cu detaliile experimentului, dar trebuie să fie publicate pe undeva. Cine ştie, poate după Pulitzer urmează Nobelul pentru muzică.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

ce mai spune

Mihai MARIN

„Trompa sus!"

Salut! Sau cum ar spune Dracu', „Hello!". Cu asta am spus aproape jumătate din piesa care ne-a făcut şi pe noi un pic mai cunoscuţi. Amuzant este faptul că e prima noastră „creaţie" în formula nouă şi că a fost făcută în joacă, la sală, ca să mai rîdem şi noi. Eu zic că reprezintă destul de bine elefanţimea, pentru că e forma cea mai puţin cizelată a ideii care mîna turma: Să fie distracţie!

O să scriu acum despre trupă. Trupa face totul. Funcţionăm ca un minifurnicar în care fiecare se ocupă de trebuşoara lui şi încearcă, prin orice mijloace cîteodată, să-şi vîre ideile nebune în subconştientul celorlalţi. Astfel, la final, unii se miră de ce-a ieşit, alţii se bucură. Petrecem mult mai mult timp ocupîndu-ne de chestiile organizatorice, decît repetînd, şi stăm şi cîte opt ore la serviciu. Eu mă gîndesc la piese în faţa acvariului cam zece minute, la baie (nu sub duş) şi pe stradă. Un concert în timpul săptămînii în alte oraşe înseamnă inevitabil o învoire. Singurii sponsori sînt, deci, şefii noştri. Avem norocul de a colabora cu oameni foarte frumoşi care s-au plictisit să nu viseze sau, mai rău, să-şi agaţe hainele prin şabloane. Cu ei ne facem videoclipurile, *visuals*-urile, PR-ul şi fotografiile, cu ei umblăm şi ne distrăm prin ţară. Ce mă bucură cel mai tare este că şi ei apreciază acelaşi lucru: trupa. Pînă la urmă, asta este tot ce contează. Avem bunul-simţ să nu ne comparăm cu muzicienii de profesie, sîntem, cel mult, fani ai muzicii şi, dacă am putea, numai asta am face. Poate partea bună a faptului că nu ne pricepem nici la cîntat, nici la „industria" muzicală este că nu putem să ne autocenzurăm. E un lux şi ăsta, aşa că trupa, pardon, trompa sus!

Ascultaţi albumul, e bun la drum lung, aşteptaţi videoclipul care va pica de undeva cam prin februarie, şi veniţi la concerte. Noi ne vom încăpăţîna să existăm atîta timp cît o să vedem că merită.

***Mihai Marin** este basist, vocalist şi compozitor în trupa* Les Elephants Bizarres. *Următorul concert al trupei va avea loc vineri, 3 decembrie, în Lăptăria lui Enache din Bucureşti. Mai multe la www.leseb.ro.*

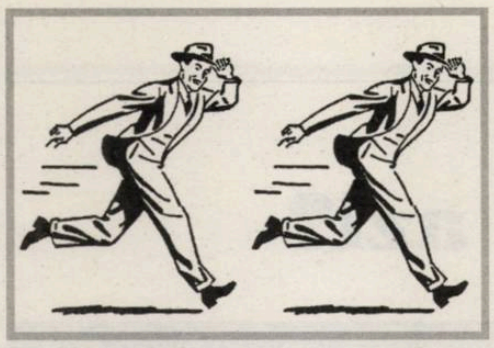

Andrei GORZO

dilematograf

Partizani

● ***Portretul luptătorului la tinereţe*** **(România, 2010), de Constantin Popescu.**

În *Portretul luptătorului la tinereţe,* filmul său despre lupta de rezistenţă anticomunistă dusă, din Munţii Făgăraşului, de gruparea lui Ion Gavrilă-Ogoranu, între 1948 şi 1957, regizorul şi scenaristul debutant Constantin Popescu foloseşte incompetent o tehnică narativă similară celei folosite sclipitor de Steven Soderbergh în filmul său de patru ore (distribuit la noi, anul trecut, în două părţi) despre Che Guevara. Tehnica respectivă e un echivalent al răsfoirii la întîmplare (deşi cronologice) a unui jurnal de front. Sărind de la o dată calendaristică la alta (datele apar scrise pe ecran, însoţite şi de nişte coordonate geografice de tip „la atîţia kilometri de satul cutare"), filmul ne prezintă o serie de episoade din activitatea de zece ani a grupării Gavrilă. Multe dintre aceste episoade constau în înfruntări (schimburi de focuri) cu trupele Securităţii şi, nu o dată, înfruntarea e deja în toi atunci cînd spectatorul e introdus în ea. În pofida reperelor geografice care i se dau, spectatorul rămîne adesea în ceaţă în ceea ce priveşte destinaţia spre care mergeau partizanii în momentul întîlnirii cu securiştii şi în privinţa planurilor pe care voiau să le pună în aplicare odată ajunşi acolo. Efectul de ceaţă e intenţionat, astfel încît umblatul de colo-colo şi schimburile de focuri să ajungă să definească rutina vieţii de partizan. Aceştia erau doi dintre termenii care o defineau şi în *Che,* numai că acolo nu erau *singurii* termeni; acolo, lucrurile nu se repetau pur şi simplu (încă un pic de umblat, încă un pic de pac-pac), ci cu variaţiuni care introduceau mereu noi idei despre Guevara (ce-i drept, nu despre viaţa lui interioară, dar, în orice caz, despre calităţile lui de lider) şi despre situaţia grupului său într-un moment sau altul. În ce stare erau bocancii lor? Cum stăteau cu muniţia? Dar cu moralul? Fluctuaţiile astea sînt cele care dau viaţă unui jurnal de front. Or, aici, de-a lungul anilor pe care îi acoperă acţiunea, partizanii lui Ogoranu arată mereu la fel: spălaţi, bine hrăniţi, proaspeţi la faţă de parcă ieri ar fi absolvit Facultatea de Teatru, proaspăt aprovizionaţi cu muniţii; ba părul lui Ogoranu (Constantin Diţă) pare uneori şi proaspăt dat cu gel – cu ăla de unde se aprovizionează? Calităţile lui de lider nu ies în evidenţă şi nici el, nici camarazii săi nu dau semne că ar nutri convingeri suficient de puternice încît să hălăduiască atîţia ani prin munţi, cu o asemenea desfăşurare de forţe pe urmele lor, în timp ce familiile lor îndură torturi şi persecuţii.

În primul rînd, asta e din cauză că Popescu nu se pricepe să dramatizeze – să creeze acţiuni şi dialoguri care să pună precis în lumină anumite laturi ale celor ce participă la ele, permiţîndu-le actorilor să se diferenţieze unii de alţii şi totodată să se sudeze ca grup. Dar e şi din cauză că Popescu s-a temut să intre prea adînc în subiectul convingerilor politice ale partizanilor, şi asta pentru simplul motiv că în unele cazuri era vorba despre convingeri legionare. Popescu a încercat să-i descrie, pur şi simplu, ca pe nişte luptători: luptători şi atît. Dar şi asta cere tot talent de a dramatiza – mai exact de a construi o dramaturgie constînd din personaje care vorbesc puţin, în schimb fac multe lucruri practice; or, Popescu nu e destul de interesat (sau nu într-un mod destul de riguros) de lucrurile practice – o mare lipsă la cineva care spune o poveste de supravieţuire, în care fiecare lucru de felul ăsta (Unde mă adăpostesc în seara asta?, Cum fac focul? etc.) poate fi fascinant. În plus, după cum observă şi Costi Rogozanu, Popescu n-are eleganţa de a încerca să privească şi tabăra adversă ca şi cînd ar fi formată tot din luptători-şi-atît. Nici vorbă. Comuniştii sînt ironizaţi, grosolan şi repetitiv, prin intermediul unor montaje paralele în care şefii lor vorbesc, din birouri, despre folosirea inteligenţei, a vorbei dulci etc., în timp ce pe teren se lucrează cu şuturi în burtă. Răzvan Vasilescu are două secvenţe interminabile în care, în postura unui securist, înjură un preot şi dă foc unei femei. În asemenea momente, filmul devine atît de sărac cu duhul încît, ca să-i dau ceva de lucru minţii mele, am început să-mi imaginez că mă uit la un film de dinainte de 1989, în care Vasilescu lucrează pentru Siguranţa interbelică, iar cei vînaţi de el sînt comunişti ilegalişti. Făcînd abstracţie de preot, era exact acelaşi film: tabla de şah s-a întors, dar mediocritatea a rămas. În timp ce în tabăra comunistă se întîmplă lucrurile astea, eroul nostru vizitează o fată de care-i place. Sînt singuri şi afară plouă, dar el se mulţumeşte s-o sărute şi apoi pleacă grăbit în ploaie, unde, judecînd după ceea ce vedem în continuare, îl aşteaptă ani şi ani de castitate. Dacă tot e Luptătorul, atunci de ce nu se poate comporta *ca un luptător,* primind dragostea femeii ca pe o odihnă binemeritată? De ce trebuie să fie şi Cavalerul Rătăcitor, obligatoriu cast? La nivelul ăsta de sentimentalism – fie infantil, fie necinstit – nu se poate face un film serios pe un asemenea subiect.

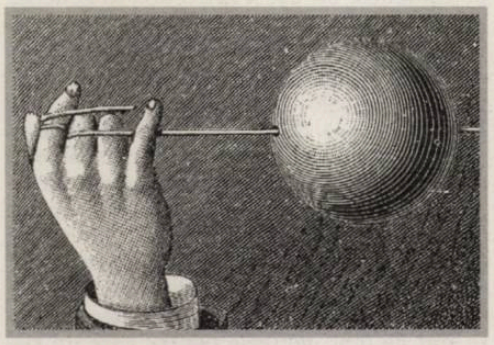

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Hipercontrolul

Începînd cu a doua jumătate a lunii noiembrie, Germania a ridicat nivelul de alertă antiteroristă şi a sporit măsurile de securitate în spaţiile publice şi în locurile intens circulate. După tentativa de atentat cu colet-capcană asupra cancelarului Angela Merkel şi după dejucarea unui atentat cu bombă într-un avion care tranzita Germania – cel puţin în cel de-al doilea caz, toate indiciile duc spre Al-Qaeda – serviciile de informaţii au transmis ministrului de Interne că există motive serioase de îngrijorare cu privire la planificarea unor atacuri teroriste. Trupe speciale ale poliţiei înarmate pînă în dinţi au fost trimise pentru a păzi gările, staţiile de metrou şi aeroporturile din marile oraşe; autostrăzile au fost survolate de elicoptere ale armatei; iar în dreptul clădirilor federale au apărut chiar şi maşini de luptă blindate. Ministrul de Interne Thomas de Maizière s-a simţit dator să facă o serie de precizări pentru a răspunde îngrijorărilor şi nemulţumirilor exprimate de opinia publică. „Există motive de îngrijorare, dar nu de panică", a spus el. Mai întîi a vrut să liniştească: „Cetăţenii vor putea să vadă (concret) aceste măsuri de securitate", dar „vor fi luate şi alte măsuri, mai puţin vizibile", a spus el. În momentul în care făcea aceste precizări, măsurile de securitate erau deja mult prea vizibile – şi tocmai asta îi îngrijora pe germani. Ca să-i liniştească şi pe aceştia, ministrul s-a simţit dator să mai facă o precizare: „Germania nu va permite teroriştilor să-i influenţeze modul de viaţă sau cultura liberală". Dacă pînă aici doar a enervat, acum a reuşit să înfurie.

Mania securitară dublată de un discurs duplicitar sînt o noutate în Germania. Frămîntările de acum readuc în actualitate o carte publicată în urmă cu un an în care cei doi autori, Ilija Trojanow şi Juli Zeh se întreabă – şi ne întreabă – dacă nu cumva războiul împotriva terorismului devine mai periculos decît terorismul însuşi. *Angriff auf die Freiheit, Überwachungsstaat und der Abbau bürgerlicher Rechte* (Atac asupra libertăţii. Statul supraveghetor şi distrugerea libertăţilor civile) descrie dintr-o perspectivă critică (uneori cu note ironice) măsurile fără precedent luate de ţările occidentale după atentatele de la 11 septembrie 2001. Pentru ei, „nu terorismul este cel care ne pune în pericol, ci disponibilitatea celor care reprezintă statul de drept de a se lăsa intimidaţi de teroriştii precum şi tentativele de a instrumentaliza ameninţarea teroristă pentru a introduce structuri autoritare". Măsurile tot mai stricte de securitate, supravegherea aproape permanentă, accesul îngrădit în anumite zone etc. nu numai că ne îngrădesc libertăţile individuale, ele subminează inclusiv suveranitatea statului democratic.

Cea mai mare greşeală a cetăţenilor ar fi – cred Trojanow şi Zeh – delăsarea. Atunci cînd admitem că oricum nu avem nimic de ascuns, atunci cînd acceptăm de bunăvoie controale tot mai severe şi cînd răspundem la întrebări tot mai indiscrete adresate de ofiţerii de securitate, devenim vulnerabili. Nu doar ca indivizi, ci ca membri ai unei societăţi întemeiate pe ideea de libertate. Lăsîndu-i să ne controleze, fragilizăm democraţia. Problema e – atrag atenţia cei doi autori – că sensibilitatea noastră e mult sub nivelul pe care l-ar cere situaţia în care ne aflăm.

Pentru unii,
singurul computer sigur e cel care nu are acces
la reţeaua electrică.

Mania securitară a statelor îşi găseşte un pandant în tendinţele obsesive de control ale corporaţiilor. Pentru ca activitatea angajaţilor să fie supravegheată cît mai bine, inginerii IT instalează tot felul de programe care monitorizează cine/unde/cît navighează pe Internet. Pe de altă parte, felurite aplicaţii şi programe sînt interzise sau restricţionate de aceiaşi ingineri IT, pentru ca nu cumva, vezi Doamne, să scape vreun preţios bit de informaţie vitală pentru companie la o altă companie concurentă. Suspiciunea e paralizantă: pentru unii, singurul computer sigur e cel care nu are acces la reţeaua electrică. Ce şanse ar avea libertatea? Adepţii controlului ar spune că libertatea nu se poate menţine decît dacă duşmanii ei – teroriştii – sînt ţinuţi la distanţă inclusiv prin metode care îngrădesc libertăţile. Zeh şi Trojanov cred într-o libertate fără compromis. Unde e utopia?

trecerea prin reviste

● RAPPORT CULTUREL, NR. 3/ 2010

După atîtea texte alarmiste despre declinul culturii scrise şi moartea lecturii, în sfîrşit o atitudine critică scrisă pe un ton voios: Umberto Eco (într-un număr special al publicaţiei trimestriale *Rapport culturel* despre literatura europeană).

„Cartea e ca o asigurare de viaţă, un fel de anticipare a imortalităţii. Privind în urmă (din păcate) în loc să privim înainte – dar nu putem să le avem pe toate. Nu ştim dacă ne vom aminti de experienţele noastre după moarte. Dar ştim cu certitudine că noi, cei care acum sîntem în viaţă, avem amintiri ale experienţelor celor care au trăit înaintea noastră, şi că alţii, care ne vor urma, îşi vor aminti de experienţele noastre. Chiar şi cineva care nu e Homer ar putea rămîne în memoria viitorului ca protagonist – ce ştiu eu – al unui accident cu final fericit de pe 14 august pe autostrada de la Milano la Roma. Desigur, nu e cine ştie ce, dar e mai bine decît nimic. Pentru a rămîne în memoria posterităţii, Herostrat a dat foc templului lui Artemis, iar posteritatea – din păcate – l-a făcut celebru amintindu-şi de această năzbîtie.

Unii pretind că azi citim mai puţin, că tinerii nu ar mai citi deloc, că, de fapt, aşa cum a spus odată un critic american, am intrat într-o epocă de *Decline of Literacy.* Nu ştiu ce să cred: desigur, ne petrecem mult timp în faţa televizorului, există împătimiţi care nu fac altceva decît să se uite la televizor, aşa cum există împătimiţi care nu fac altceva decît să-şi injecteze în vene substanţe mortale; dar e la fel de adevărat că nicicînd nu s-a mai tipărit aşa de mult ca acum şi că nicicînd n-au existat atît de multe librării care prosperă (...)

În ceea ce priveşte cărţile, problema e mai degrabă difuzarea, dificultatea de a alege, pericolul de a nu mai putea face distincţia. Nu e nimic surprinzător aici: propagarea cărţii are toate defectele democraţiei. E o formă de dominaţie în care, pentru ca toată lumea să poată vorbi, e necesar să-i laşi să vorbească chiar şi pe imbecili." **(M. M.)**

Adrian STĂNICĂ

Ce şanse pot avea Galileii de azi?

„Stimate domnule Galileo Galilei,

Cu părere de rău vă înştiinţăm că cererea dvs. de finanţare intitulată *Propunere de realizare a unui aparat de privit la distanţă,* mai scurt TELESCOP, nu a putut fi aprobată de către Comisia de Cercetare – Dezvoltare – Inovare a Serenissimei Republici Veneţiene. Neacceptarea la finanţare a propunerii dvs. se datorează următoarelor motive, expuse în cele ce urmează. Vă reamintim că expunerea de motive este concluzia discuţiilor avute în panel de către evaluatorii propunerii dvs., persoane importante şi respectate din comunitatea ştiinţifică europeană.

Capacitatea şi experienţa echipei de lucru

Competenţele echipei de cercetare par, din păcate, îndoielnice. În primul rînd, nu am găsit în dosar nici o diplomă de licenţă pe numele de Galileo Galilei. Stagiul de asistent de trei ani la Universitatea din Pisa, precum şi poziţia, e drept prestigioasă, deţinută în prezent la Universitatea din Padova nu pot ţine locul unei diplome de studii care ar fi trebuit eliberată tot la Universitatea din Pisa.

Apoi rezultatele în domeniul cercetării – dezvoltării şi inovării – lasă mult de dorit. O lucrare remarcabilă este într-adevăr contribuţia – serioasă şi bine documentată – privind dimensiunile lui Lucifer, aşa cum rezultă acestea din Infernul marelui maestru Dante. Lucrarea, analizată şi acceptată de către onorabilii noştri colegi din Florenţa, rămîne însă cam singura operă pe care noi o putem considera importantă dintre cele prezentate în dosarul coordonatorului propunerii.

Legea Pendulului, termometrele, pompele de apă, precum şi analiza greutăţilor specifice ale materialelor nu pot fi considerate cu adevărat rezultate bine fundamentate ale activităţilor de cercetare – dezvoltare sau inovare – ci, în cel mai bun caz, simple speculaţii. Acestea nu au fost pînă în prezent nici replicate de către alţi colegi, nici nu au fost absorbite de către piaţă, ca să ajute în vreun fel creşterea economiei Republicii Veneţiene. Despre aruncarea corpurilor de diferite dimensiuni din Turnul Înclinat din Pisa ce să mai zicem? Evaluatorilor, aceste aşanumite experimente ştiinţifice le-au părut mai degrabă apucături periculoase pentru cei din jur.

Prin urmare, concluzia panelului este că nici măcar coordonatorul propunerii nu îndeplineşte condiţiile minime necesare conducerii unei opere de cercetare – dezvoltare – inovare cu adevărat serioasă.

Calitatea ştiinţifică şi tehnică a propunerii

Panelul de evaluatori nu poate contesta calitatea ştiinţifică a ideii propunerii, aflate în prezent în atenţia mai multor unităţi de cercetare din întreaga Europă. Autorii propunerii fac dovada că ştiu ce alte echipe se mai ocupă în prezent cu dezvoltarea acestor idei, chiar dacă se ridică mai multe semne de întrebare. Cel mai important este – de ce autorii olandezi nu au primit cererea de licenţă pentru aparatul lor, cerere înaintată deja de ceva vreme. Acest fapt nu poate arăta şi existenţa unor lipsuri în concept?

Sînt însă probleme legate de aspectul tehnic, pe care autorii propunerii nu le-au lămurit, fie pentru că au tratat problemele superficial, fie pentru că pur şi simplu nu le-au înţeles. Cum putem vedea o imagine mărită de zece ori printr-un tub cu două sticle strunjite la capete? Un simplu desen nu poate fi de ajuns ca să convingă că un asemenea aparat va putea vreodată să dea rezultatele aşteptate. De aceea concluzia panelului este că, în ciuda faptului că tratează o problemă de actualitate, propunerea va trebui mult îmbunătăţită.

Impactul economic şi social

Aici apare principala problemă a propunerii de realizare a aparatului numit TELESCOP. Impactul economic şi social, aşa cum a fost descris în propunere, este în cel mai bun caz neconvingător şi confuz. Nu reuşim să înţelegem de ce este important să vedem mai bine obiectele îndepărtate. Cu ce poate ajuta acest lucru economia Republicii, cu atît mai mult cu cît în ultimii ani aceasta a intrat în recesiune în urma practicilor neloiale ale concurenţilor orientali, otomani. Ne poate ajuta acest aparat să cucerim pieţele pierdute? Dacă da – cum? Şi, mai ales, în cît timp ar putea deveni un asemenea aparat un succes comercial? Există şi aspecte de etică netratate în propunere. Un asemenea aparat – care poate vedea la depărtare – nu cumva pune în pericol dreptul la viaţă privată al cetăţenilor Republicii noastre?

Nu negăm *a priori* importanţa posibilă a acelui aparat, ca să fim bine înţeleşi. Însemnătatea economică şi socială va trebui să fie însă mult mai riguros evaluată şi prezentată, pentru ca şi contribuabilii să poată înţelege pe ce sînt cheltuiţi banii pe care îi plătesc anual Republicii. Cercetarea din simplă plăcere este o activitate de domeniul trecutului, care poate fi considerată chiar periculoasă pentru binele comun.

Prin urmare, şi acest capitol trebuie să fie mult îmbunătăţit, dacă nu chiar rescris în totalitate.

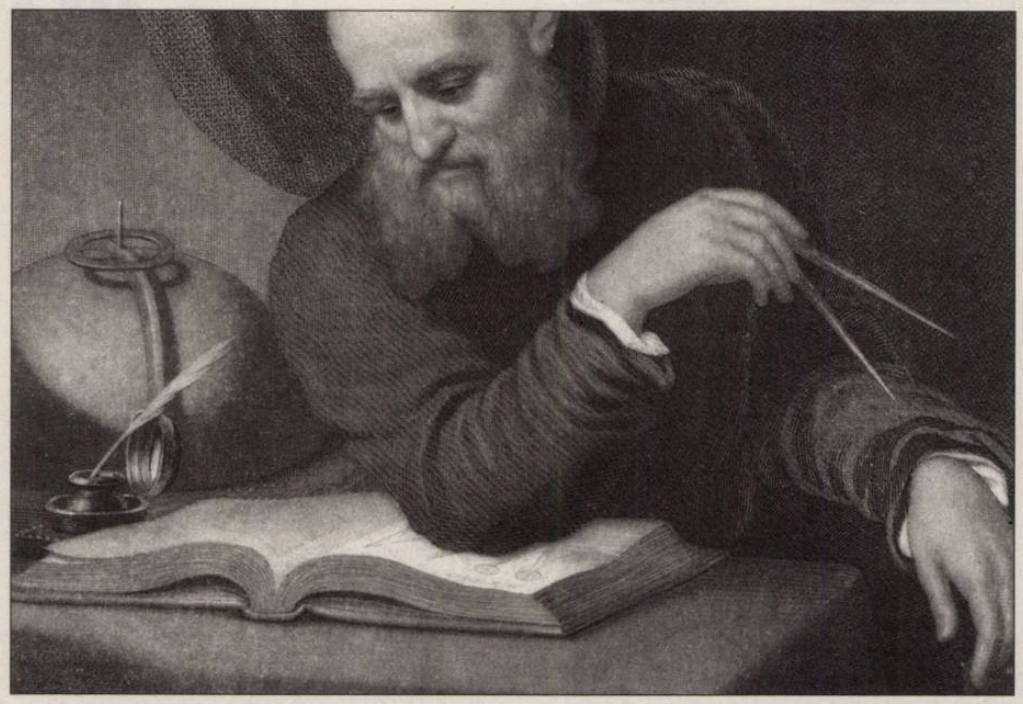

Avînd în vedere cele prezentate considerăm că sus menţionata *Propunere de realizare a unui aparat de privit la distanţă,* mai scurt TELESCOP, înaintată de către echipa profesorului Galileo Galilei nu poate fi acceptată la finanţare. În cazul în care autorii propunerii doresc să o înainteze la competiţia următoare, îi sfătuim călduros să ia în considerare toate punctele slabe menţionate în acest text.

Cu stimă,

În numele Dogelui Republicii Veneţiene, Leonardo Donato,
Şef Comisie Evaluare Propuneri Tehnico-Ştiinţifice
Semnătura indescifrabilă“

Excese nocive

Evident, această scrisoare nu a fost scrisă niciodată. În primul rînd, Galileo Galilei a venit în faţa Marelui Consiliu al Republicii Veneţiene cu un telescop gata construit. Conducătorii Veneţiei din acele vremuri au înţeles rapid însemnătatea practică a aparatului prin care stăpînii acestuia puteau vedea la depărtare. Astfel, un prim efect al telescopului construit de Galilei a fost resimţit de către inventator – prin mărirea rapidă a salariului său de la Universitatea din Padova de către Senatul Republicii Veneţiene (mărire considerată oricum insuficientă de către Galileo Galilei).

Despre impactul telescopului s-au scris deja mii de pagini şi, cu siguranţă, se vor mai scrie. Pe termen scurt, ca aparat de importanţă strategică pentru navigatori, a întărit poziţia Veneţiei ca Republică a Mediteranei.

Telescopul însă a răsturnat lumea – sau ceea ce se credea despre ea. Sateliţii lui Jupiter – mereu în mişcare –, suprafaţa deloc netedă sau cristalină a Lunii au anulat conceptele aristoteliene geocentriste – confirmînd astfel, prin experimente, teoria lui Copernicus. Odată cu scrierile lui Galilei, lumea începea şi ea să se mişte din ce în ce mai rapid. Mai mult, dintre studioşii din ce în ce mai mulţi care plecau pe lungul şi complicatul drum al cunoaşterii, nenumăraţi şi-au găsit inspiraţia în operele lui Galileo Galilei.

Ce şanse au însă Galileii zilelor noastre? Dacă nu ştiu să arate extrem de convingător cît de importantă şi benefică e munca lor pentru societate – şi asta într-un timp cît mai scurt – mici sînt şansele de a-şi pune în practică ideile.

În ultimele decenii orice sistem de cercetare din lume verifică, fără discuţie, atît credibilitatea propunătorilor de studii cît şi însemnătatea ideilor pe care aceştia le promovează. Iar acest filtru are, în general, un rol benefic, pentru că duce la concentrarea eforturilor financiare spre echipe de succes, care vor să promoveze noul şi cunoaşterea. Excesele, ca în orice domeniu, sînt, evident, nocive. Şi un exces consider că este şi insistenţa de a asigura rezultate rapide cu o aşa-zisă relevanţă economică şi socială însemnată. Aceste rezultate rapide – care se doresc a fi cît mai bine estimate – precum şi dorinţa de a aduce pe piaţă, în doi sau trei ani, posibile produse, pentru care de fapt ar fi necesare decenii de încercări şi experimente sînt de fapt motivele pentru care un sistem de cercetare – dezvoltare şi inovare îşi poate rata aproape orice şansă de progres semnificativ pe termen mediu. Estimarea efectelor sociale şi economice poate fi reuşită mai ales pentru idei obişnuite, ca să nu scriu mediocre. Putea Galilei estima impactul telescopului său asupra modului în care a fost privită şi înţeleasă lumea? Un alt exemplu – din zilele noastre de astă dată – este Finlanda şi masiva investiţie în cercetare vreme de decenii. Putea cineva bănui, atunci cînd finlandezii au început să cheltuiască masiv bani pentru cunoaştere, că peste mulţi ani va apărea o companie care va promova telefonia mobilă cu atîta succes încît să poată fi recuperaţi banii investiţi în cercetare? Nu cumva un sistem de cercetare nu poate fi competitiv dacă nu îşi permite şi investirea în idei bine fundamentate ştiinţific, dar cu un grad mai ridicat de risc în ceea ce priveşte evaluarea impactului economic şi social?

Insistenţa de a asigura rezultate rapide cu o aşa-zisă relevanţă economică şi socială este un exces.

Înainte de toate însă, un lucru e clar. Fără investiţii constant ridicate în ştiinţă, nici schimbări pozitive nu pot fi aşteptate în nici o societate.

Şi, chiar aşa. Ce şanse pot avea Galileii de azi?

***Adrian Stănică** este jurnalist de ştiinţă şi cercetător la Institutul Naţional de Geologie şi Geoecologie Marină.*

Carmen GAVRILĂ

România? Absent!

– cum se construieşte Serviciul European de Acţiune Externă –

Nu îţi poţi spune părerea dacă nu eşti prezent. Cînd colegii povestesc încîntaţi ce au făcut în excursie, nu îţi rămîne mare lucru de făcut decît să le asculţi poveştile, să aduni frustrări şi să te simţi exclus.

UE e o clasă care se vrea de excepţie şi care s-a decis să plece în excursie să se impună global. Pentru asta îşi construieşte un Serviciu European de Acţiune Externă, practic un corp diplomatic în toată regula care să reprezinte Uniunea. Teoretic, acest corp diplomatic trebuia să aibă toate vocile europene topite în una de care să se ţină seama. Lipsesc însă cel puţin 13 ţări membre, între care şi România, deşi este al 7-lea stat membru ca mărime. Fără o prezenţă consistentă în serviciul diplomatic european, şi nu oricum, ci în posturi-cheie, România riscă să nu aibă prea multe de spus în politica externă comună a Uniunii, riscă să fie un mut la o masă de vorbăreţi, un mut care nici măcar nu poate spune NU felurilor de mîncare care nu îi plac.

Politicile în materie de afaceri externe vor fi în mare parte create de SEAE şi mai ales puse în aplicare de serviciu. Chiar dacă se presupune că politicile externe ale UE vor fi rezultatul colaborării tuturor statelor membre, nimeni nu este atît de naiv încît să nu realizeze că interesele naţionale vor conta, vor influenţa şi vor da o culoare anume politicii externe a UE. Iar dacă lipsim de la vîrful SEAE şi de la şefia delegaţiilor UE, evident tuşa noastră de culoare rămîne acasă. Pînă acum România nu a obţinut nici un post de conducere în cadrul delegaţiilor Uniunii. Ne-am ales cu cîteva poziţii inferioare în cartierul general al noului serviciu. Primele etape de recrutare a personalului s-au încheiat deja, iar acum România are depusă o nouă serie de candidaturi pentru poziţii de importanţă medie în cartierul general. Rezultatele vor veni în decembrie. De ce este România atît de ignorată, e drept alături de alte cam 13 state, mai toate membre noi ale UE? Ministrul de Externe, Teodor Baconschi, a criticat-o dur pe şefa diplomaţiei europene, Catherine Ashton, pentru preferinţa evidentă faţă de diplomaţi din Comisia Europeană şi din statele mai vechi membre ale Uniunii. El a spus că 30% din structura serviciului e completată cu oameni din comisie şi că ei „constituie o sectă de iniţiaţi care se sprijină reciproc şi care bineînţeles nu puteau fi daţi afară". Ce-i drept, regula spune că în momentul în care SEAE va ajunge la capacitatea sa completă din punct de vedere al personalului, 60% din personal trebuie să fie funcţionari UE la nivel de administrator şi cel puţin o treime diplomaţi din statele membre. Cam aşa ar trebui să arate situaţia în 2013. Regula mai spune că principalul criteriu de recrutare este cel al competenţei în domeniul respectiv. România a înscris 70 de diplomaţi, inclusiv ambasadori, la concursurile pentru ocuparea a 100 de posturi vacante în cadrul delegaţiilor Uniunii Europene. Ministerul român de Externe spune că a înaintat liste cu diplomaţii cel mai bine pregătiţi şi cu cea mai relevantă experienţă. Dar pentru posturi de conducere sau influente, candidaţii români au fost, pînă acum, trecuţi cu vederea. Au fost preferaţi mai ales francezi şi britanici. Noile state membre au simţit pericolul de a fi trecute cu vederea în componenţa serviciului european extern, iar unii europarlamentari, inclusiv români, au încercat să

Pînă acum România nu a obţinut nici un post de conducere în cadrul delegaţiilor Uniunii.

promoveze un criteriu suplimentar de recrutare: cel geografic. Un amendament spunea clar că recrutarea trebuie să se facă „pe cea mai largă bază geografică dintre resortisanţii statelor membre", iar „personalul SEAE trebuie să fie format dintr-un număr corespunzător şi semnificativ de resortisanţi ai tuturor statelor membre". Dar criteriul geografic pare să nu se fi aplicat şi la vîrf, în posturile cu greutate. Conform datelor MAE, în noiembrie situaţia reprezentării României arăta astfel: 7 posturi de consilieri politici, 1 post de adjunct de şef de delegaţie (Delegaţia UE în Maroc), ocupat de un funcţionar al Comisiei Europene cu cetăţenie română; 1 post de auditor financiar intern, ocupat de un funcţionar al Comisiei Europene (Direcţia Generală Relaţii Externe) cu cetăţenie română. Este cam puţin, după cum recunoaşte chiar ministerul român de Externe. Mai vechile state membre au luat partea leului, dar nu sîntem nişte victime nevinovate. Se pare că ne-a lipsit o strategie în cursa pentru posturi. Nu sînt semne că ar fi fost negocieri cu alte state membre mai noi, împreună cu care să fi stabilit un plan de atac şi cu care să ne fi coordonat. În plus, ne-am îngrămădit în competiţie pentru posturi la care în mod realist nu aveam şanse, chiar dacă aveam oameni bine pregătiţi. În unele cazuri am pierdut pentru că mizele, ca în China de exemplu, erau mult peste puterea noastră de convingere. În alte cazuri, nu este exclus ca reprezentarea UE de către un român în Georgia, de exemplu, să fi dus la un oarecare disconfort politic, cunoscută fiind poziţia mult mai tranşantă a României decît a altor state membre în războiul ruso-georgian. Acelaşi lucru este valabil pentru Republica Moldova, cu toată expertiza care vine din „rădăcinile comune istorice şi culturale" pe care o afişăm. În schimb, zone ca Orientul Mijlociu par să fi dispărut din preocuparea diplomaţiei româneşti, chiar dacă se fac vizite acolo, chiar dacă declarativ Orientul Mijlociu figurează printre priorităţi în fiecare an, la reuniunea diplomaţiei române şi în strategia naţională de politică externă.

Asta e acum situaţia. Ce se mai poate face de acum înainte, de vreme ce recrutarea se încheie în 2013? Ce instrumente de presiune are România ca să mai poată corecta situaţia? Deocamdată, cîţiva europarlamentari români şi-au propus să provoace o rezoluţie în PE şi mizează pe sprijinul celor 150 de europarlamentari care s-au abţinut la vot pe reglementarea care vizează personalul Serviciului de Acţiune Externă. Să sperăm că România va putea pleca cu clasa în excursia globală, măcar cu alt tren.

***Carmen Gavrilă** este jurnalistă la Radio România.*

oferta de carte

PUBLICITATE

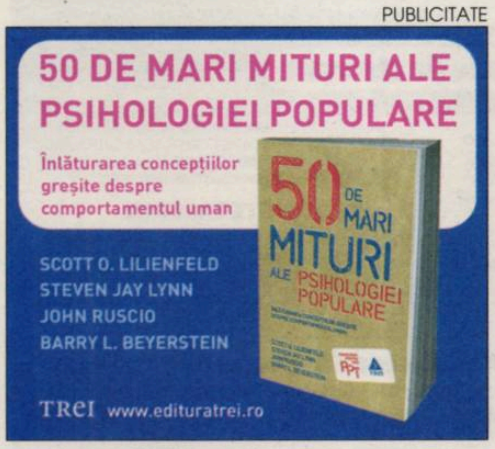

PUBLICITATE

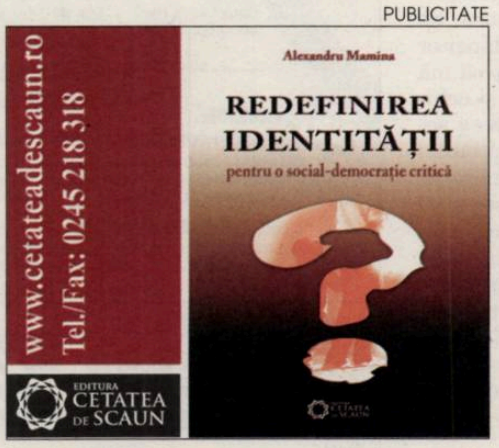

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

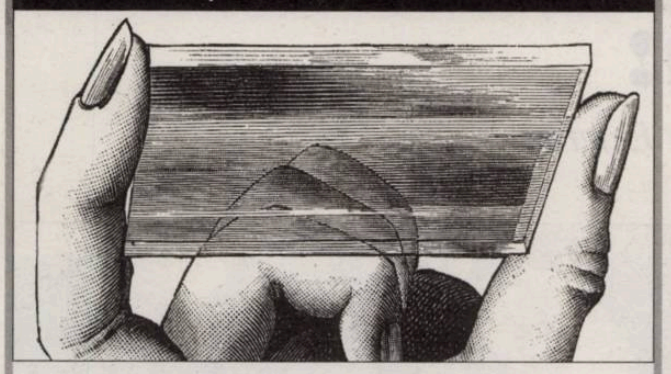

„Te uiți și cîștigi!“

Am scris de multe ori despre cum a revoluționat PRO TV televiziunea, despre ce a însemnat pentru audiovizualul românesc momentul 1 decembrie 1995 (cînd TVR folosea încă decoruri de dinainte de 1989), despre cum PRO TV a dat tonul la cîntec de-a lungul timpului. De asemenea, am scris și despre felul în care postul din Pache Protopopescu a viciat în repetate rînduri discursul televizual, jucînd același rol de model pentru celelalte canale.

Cum este un moment aniversar pentru televiziunea creată de Adrian Sîrbu, am să pun în paranteză judecățile de valoare – fie că sînt pozitive, fie negative. Hai mai bine să ne dăm puțin *analiști* și să ne uităm la sloganul inaugural al PRO TV: „Te uiți și cîștigi!“

Nu discutăm moralitatea mesajului, ci doar eficiența lui, iar din acest punct de vedere este unul dintre cele mai bune sloganuri de după '89.

Pînă la momentul PRO TV, românii fuseseră învățați că trebuie să muncești pentru a cîștiga ceva. „Nici pîine fără muncă, nici muncă fără pîine“ – fusese lozinca vremurilor comuniste. Apoi, cînd furia folosirii imaginii muncitorului asudat s-a mai domolit, au apărut și alte posibilități de cîștig, ca de exemplu loteria sau concursurile de cultură generală. La Loto dădeai bani, iar la concursuri erai ademenit cu sloganul „Cine știe cîștigă!“, deci trebuia să-ți folosești cunoștințele acumulate.

Iată însă că venea o televiziune capitalistă care-ți spunea că nu mai trebuie să-ți bați capul pentru a cîștiga. E de ajuns să stai în fotoliul tău, relaxat, și să te uiți la filme sau la emisiuni de divertisment. Uitatul la televizor e o chestie pasivă, prin urmare nu ți se cerea să faci nimic. Comuniștii ne puneau la muncă, pe cînd capitaliștii nu ne invitau decît să stăm și să privim – iar pentru asta un nene, Florin Călinescu, era dispus să ne dea și o groază de bani. Ce putea fi mai tentant decît atît?

În timpul acesta, Antena 1 avea un slogan moale și ambiguu: „Mereu aproape“. Ideea pe care voiau să o transmită oamenii lui Voiculescu era de empatie, de susținere, de familiaritate, dar sloganul era atît de vag, încît putea însemna orice. „Mereu aproape“ putea fi citit foarte bine și „permanent pe urmele tale“, așa cum erau organele de filaj. Apoi, cum nu se specifica de ce sau de cine e Antena 1 aproape, se putea completa inclusiv cu lucruri negative: „Mereu aproape de dezastru“, „Mereu aproape de ultimul loc“, „Mereu aproape de faliment“ etc. S-a încercat și formula cu cîștigul – Marius Tucă și-a început cariera în televiziune cu o emisiune care se numea *Milionarii de la miezul nopții* și în care dădea bani celor care știau să răspundă la întrebări legate de conținutul *Jurnalului național* – dar nici aceasta n-a prea prins. Marius Tucă însuși, cel care-și termina emisiunile cu îndemnul „Țineți aproape!“, s-a îndepărtat de televiziune.

Sloganul PRO TV a avut un așa succes, încît a fost copiat și alții sau a intrat în folclor. Logica lui „faci un lucru plăcut și cîștigi“ a fost copiată inclusiv pe etichetele unor produse alimentare, pe care puteai citi „mănînci și cîștigi!“. În folclorul elevilor, fițuica era numită „Te uiți și cîștigi“. Cum sloganul PRO TV ajunsese un bun comun, postul a trebuit să găsească altceva. Au urmat mai multe încercări eșuate, de tipul „PRO TV e al tău“, „PRO TV e tot ce vrei!“, „Tupeu de Proteveu“ – trecînd prin sloganuri sezoniere, care se jucau neinspirat cu particula „pro“ („PROtevara“, „PROtevelionul“, „Perechea PROtivita“ etc.) – pentru ca în cele din urmă să se ajungă la „Gîndește liber!“. Acesta nu are cum să aibă succesul lui „Te uiți și cîștigi!“, pentru că face chiar mai mult decît să te pună la muncă – te îndeamnă să gîndești, ceea ce e o activitate chinuitoare pentru mulți. Și apoi, cum să-i ceri cuiva pe care l-ai îndemnat atîta timp *să se uite* și *să uite de sine* să mai și gîndească? Pare o ironie.

Codruț CONSTANTINESCU

Televiziunile necrofile

Că televiziunile noastre comerciale sînt necrofile nu cred că mai este nici o noutate. Molima se trage și din transmiterea *live* a Revoluției Române din decembrie 1989, cînd o lume întreagă a asistat la spectacolul regizat atît de bine și în care cîteva sute de oameni au murit *în direct*. Știrile de la ora 17 ale canalului PRO TV abundă de ani buni în a prezenta diverse crime, topoare în cap, înjunghieri urmate de incendierea soției, sugrumări, tranșări cu săbii ninja sau cu simple iatagane, înecări în Dunăre sau alte diverse pîrîuri. Întreaga paletă – cu care, din păcate, am ajuns să ne obișnuim prea repede. Logica acestei avalanșe de nenorociri este simplă și prinde la mulțimea telespectatorilor de la orașe și sate: *Iete, bre, ce s-a întîmplat!* Această logică surprinde fericirea celui care asistă la nenorocul semenului său. Regimul comunist a pus în surdină întreaga paletă a acestui tip de nenorociri, astfel încît regăsirea libertății de exprimare a adus și fascinația pentru tot ceea e era reprimat de către cenzura nemiloasă, de la literatura subversivă pînă la violuri și omucideri.

Înmormîntarea în direct

Se pare că noua modă în materie de necrofilism a televiziunilor românești este transmiterea în direct a înmormîntărilor diverselor personalități publice care, prin moarte, dovedesc că și legendele își dau obștescul sfîrșit. Însă ele trebuie să facă acest lucru cu pompă, cu fală...

Liderul celui mai mare partid de opoziție a atacat dur televiziunea națională pentru deturnarea și manipularea maselor, pentru că nu a transmis în direct înmormîntarea bardului de la Bîrca. Cei care nu mai locuiesc în România sînt sfătuiți să citească de două ori această propoziție care, scoasă din contextul ei românesc, nu poate fi înțeleasă. O poziție normală, demnă (în sfîrșit!) a TVR care îi poate aduce mari ponoase, căci același lider politic a amenințat că va demara procedurile parlamentare prin care s-ar elimina taxa audio-video plătită de întreaga populație pentru a susține financiar Televiziunea și Societatea de Radiodifuziune română. Taxă pe care, de altfel, același partid a inventat-o. Se știe, însă, care este principiul călăuzitor al politicienilor români: atît timp cît mă lauzi pe mine ești profesionist și echidistant; problema gravă la adresa securității României, existenței și bunei funcționări a democrației românești apare doar cînd rivalul meu este și el apreciat/lăudat/periat. *Nota bene* – a nu transmite în direct o înmormîntare este considerat un atentat la memorie, o subminare din interior a poporului român, o simplă comandă politică, o făcătură (cuvînt foarte îndrăgit de același clan aparte, cel al politicienilor români).

Sinucigași în serie

Moda transmiterii *live* a înmormîntărilor a creat-o OTV, această adevărată televiziune a poporului român de joasă speță, în ideea de a se înfrupta cît mai mult din audiența sinuciderii Mădălinei Manole. Din nefericire, moda sinuciderilor se pare că face prozeliți în rîndul artistelor din România, soprana Roxana Briban alegînd aceeași metodă teribilă de a-și pune capăt zilelor. O nouă ciozvîrtă aruncată televiziunilor comerciale care, astfel, au trecut lin de la dezbaterile dedicate morții lui Adrian Păunescu la cele care se învîrt în jurul sopranei.

Considerăm că această tentație morbidă din partea oamenilor (mai mult sau mai puțin celebri) a fost propagată iresponsabil de mass-media românești. Capcana este ușor de depistat: recurgînd la acest gest, devii, postum, celebru, și astfel îți răzbuni insuccesul sau aparentul con de umbră în care a intrat cariera ta. Nu se știe cu certitudine dacă cel care se răzbună astfel poate asista la repunerea sa în drepturile sale artistice.

Mass-media nu trebuie să cadă în teribila capcană care se învîrte în jurul ideii că valoarea ți se va recunoaște doar după ce vei fi murit, indiferent cîte puncte de rating aduc astfel de emisiuni. Din nefericire, televiziunile noastre nu au nici urmă de deontologie profesională. Naivitatea generală în ceea ce privește suicidul este demonstrată și de mirarea generală la aflarea informației că sinucigașul nu are parte de slujbă religioasă creștină. *Cum adică?* Poate că un astfel de subiect ar fi meritat mai multă atenție. Dumnezeu dă viața și doar El poate s-o ia.

Propunere pentru un post de nișă

Dar de ce să se pună accentul doar pe moarte? Propun ca și nașterile vedetelor de diverse rituri (cîntărețe, modele ne-paideice, amante de poeți, prezentatoare TV) să fie transmise *la fel de live* precum înmormîntările, pentru a se elimina discriminările. Ne-am alinia la normele antidiscriminare ale Uniunii Europene. Poporul dorește să vadă curgînd și sînge, placente, lichid semiotic, iar dorința poporului televizual ne este poruncă mai ales dacă este o ocupație profitabilă. Un simplu alibi ipocrit – căci toți acești oameni nu dau nici o ceapă degerată pe dorințele poporului, idiosincrasiile lui fiind doar un excelent motiv de îmbogățire. Pentru a canaliza interesul crescînd al unei populații oricum în plin proces de îmbătrînire, înființarea unui post de nișă, Înmormîntări TV, nu ar mai părea un lucru absurd, ci doar o nouă modalitate de a servi publicul. Ducînd absurdul mai departe, doritorii ar putea chiar să „cotizeze“ în timpul vieții pentru a-și asigura transmisia în direct a înmormîntării. Ce rumoare ar mai fi printre vecini, cîtă invidie ar suscita transmisia!... Din păcate, multe gesturi, care păreau inițial complet deplasate, au început să facă parte din normalitatea noastră strîmbă, iar cei care le-au inițiat sînt priviți drept inovatori. Fiind naivi nu credeam că deja a apărut un pseudopost de televiziune care, e drept, transmite doar pe Internet înmormîntările celor dragi, la comandă (prețuri competitive!), pentru ca și rudele de peste mări și țări să poată asista la nefericitul eveniment. Asta da economie de piață!

Decriptat, acest mic articol nu se dorește altceva decît un strigăt de alarmă: bre producătorilor, măi realizatorilor, băi mogulilor, lăsați morții să se odihnească în pace, lăsați rudele să-și plîngă morții în liniște, în demnitate, nu deturnați în profitul vostru financiar și această ultimă urmă de demnitate umană neatinsă de flagelul mass-(co)media. Nu de alta, dar la cîte sute de alte vedete se pregătesc să dea ortul popii într-un orizont temporal mediu, ne temem că însăși înmormîntarea se va demonetiza, ajungînd un lucru banal. Și – *Breakingnews* – nu trebuie uitat că toți vom muri. Ceea ce va face diferența este cum vom fi trăit.

***Codruț Constantinescu** este publicist și istoric, autorul blogului http://cdc77.blogspot.com.*

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA **7455** CU TEXTUL ***DILEMA VECHE***

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 12,4 euro (TVA inclus)
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețelele Vodafone și Cosmote vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Valoarea SMS-urilor într-o lună nu poate depăși 30 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021-407.54.65

Alte metode de abonare

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, VISA ELECTRON, MASTERCARD sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)

SEDIILE ADEVĂRUL
La sediile, chioșcurile și librăriile Adevărul Holding SRL (lista completă pe www.adevarul.ro)

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la 13% reducere din prețul de la chioșc!

RECLAMAȚII ABONAMENTE: tel. 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ____ Prenume ____ Compania* ____ Cod Fiscal* ____
(*Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ____ nr. ____ bl. ____ sc. ____ et. ____ ap. ____ localitate ____
județ/sector ____ cod poștal ____ telefon ____ e-mail ____
Adresa de livrare (dacă este diferită față de adresa de mai sus): str. ____ nr. ____ bl. ____ sc. ____
et. ____ ap. ____ localitate ____ județ/sector ____ cod poștal ____
Număr abonamente contractate ____ începînd din luna ____ la:

Dilema veche	☐ 3 luni (47 lei)	☐ 6 luni (93 lei)	☐ 12 luni (180 lei)
Dilema veche + colecția „Charlie Chaplin“	☐ 3 luni (98,99 lei)	☐ 6 luni (144,99 lei)	☐ 12 luni (231,99 lei)
Dilema veche + colecția „Teatrul românesc“	☐ 3 luni (97,40 lei)	☐ 6 luni (143,40 lei)	☐ 12 luni (230,40 lei)

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ____ lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr. ____ din data ____
în cont nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera sau RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L. (Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București), la OP 33 - CP 14, București, cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Pentru abonamente și informații sunați la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice rețea, între orele 8.00 - 22.00 (luni - vineri), 10.00 - 18.00 (sâmbătă - duminică).

Maria-Adriana POPA

Povestea lui Vlad

Pentru **Dorina Stamate** şi cei doi copii ai săi, **Teodora** şi **Vlad** (pe care toţi îl alintă Vlăduţ), o urcare pe Acropole este de fiecare dată o încercare grea. „Noi trei am urcat pe vîrful lumii, ca să zic aşa", spune femeia. Acropole nu e decît o colină, dar pentru Vlăduţ poate fi un munte. O tetrapareză spastică îl ţine parcă legat. Are 13 ani, însă nu poate şi nici nu va putea să facă vreodată mişcări mai complexe decît ale unui nou-născut – spun specialiştii. Urcuşul pe Acropole a devenit un fel de ritual iniţiatic în familia Stamate. „Şi eu mi-aş fi dorit să meargă copilul meu, dar nu merge. Şi ce pot să fac? Să mă adaptez şi să trăiesc cît de bine pot eu în condiţiile date. Asta le spun mereu copiilor: că, dacă am reuşit noi să urcăm singuri pe Acropole, sigur vom găsi soluţii la orice ni s-ar întîmpla" – spune Dorina Stamate.

Pătrund în lumea mamei unui copil de 13 ani, cu un coeficient de inteligenţă de geniu (150), dar imobilizat în scaunul cu rotile. Iar povestea Dorinei Stamate nu poate fi spusă în absenţa celorlalţi membri ai familiei. Ea însăşi răspunde uneori la plural, dacă o întreb ceva despre sine. Şi nici fără prietenii, fără preocupările şi fără viaţa sa profesională povestea nu poate fi spusă. „O să mergem şi la clinică, să mă cunoşti şi ca psihoterapeut" – îmi spune cu entuziasm, după ce mă invită întîi acasă.

Pentru început, petrecem cîteva ore în apartamentul cu trei camere, din apropierea Pieţei Rahova, unde locuieşte ea, împreună cu soţul, Vali, cu Vlăduţ şi Teodora, copiii, şi cu mama ei. „Nu buni stă cu noi, ci noi stăm cu buni" – mă atenţionează gazda.

Vlad şi mama lui la Gala „Angajează abilitatea"

O „întîmplare", la naştere

Intrăm în sufrageria mobilată bătrîneşte, cu vitrine mari, despre care aflu că fac şi ele parte din viaţa familiei Stamate. Îl întîlnesc aici pe Vlăduţ. Seamănă cu un pui de pasăre care tremură în cuib şi-şi agită aripile firave încercînd să-şi ia zborul. Bate aerul cu braţele ca să-şi menţină echilibrul. Tot corpul i se încordează într-o zbatere continuă, febrilă, şi astfel se poate sălta puţin în scaunul cu rotile.

Tetrapareza o are de la naştere. O întîmplare nefericită. O culpă medicală nedovedită, potrivit mamei sale. Vorbim despre asta mai tîrziu, la clinică, fiindcă el nu vrea să asiste la discuţie: „Vreau să fie un articol vesel. Că prea e lumea tristă", ne spune băiatul.

Vlăduţ a fost de două ori la o clinică de recuperare din Budapesta. Acolo a învăţat să stea aşezat. Este nivelul maxim pe care îl poate atinge locomoţia lui. La polul opus, se află lumea lui interioară, lumea ideilor şi aspiraţiilor. Are o inteligenţă de geniu şi o mobilitate a gîndirii pe care puţini oameni o pot atinge. Vlăduţ spune despre el că este „glumeţ, pus pe şotii şi puţin cam perfecţionist". Citeşte de la trei ani şi reţine informaţiile cu o repeziciune uluitoare. Este premiant şi a fost o tragedie cînd a luat un 7 la germană, cea mai mică notă a lui – un accident: i-a tremurat prea tare mîna la testul-grilă. Căsuţele acelea erau mici, iar el a ratat cîteva din cauza spasmelor, inerente tetraparezei.

Vlăduţ merge la o şcoală obişnuită, la două staţii de autobuz de casă. Îl duce în fiecare zi ori mama, ori tata, ori bunica. Metodele de predare sînt aceleaşi pentru toţi elevii, dar el este evaluat oral sau prin teste-grilă, fiindcă mîinile lui nu sînt atît de precise în mişcări încît să poată scrie. Însă neputinţa asta nu l-a împiedicat să participe la olimpiada de limba română, unde un profesor a scris ceea ce îi dicta Vlăduţ, iar alţi doi au supravegheat examenul.

Vrea să devină doctor homeopat – spune băiatul – deoarece, după ce s-a consultat cu medicul lui, care-i este prieten, a ajuns la concluzia că i s-ar potrivi şi că ar putea deveni practician în acest domeniu. „Mă şi văd la nici-nu-ştiu-cîţi ani o să am atunci, 50 de ani, ducîndu-mă cu Vlăduţ la Facultatea de Medicină şi fiind o tînără studentă. Cineva trebuie să-l ducă în amfiteatrul de la etajul II. Şi, dacă tot o să mă duc acolo, n-o să stau şi eu la cursuri? Tot rîd cu Vlăduţ că o să fim colegi de an" – adaugă mama lui.

Psihoterapie cu diplomă

Dorina Stamate pune mare preţ pe învăţătură şi îi asistă zilnic pe copii la teme, dar continuă să studieze şi pentru ea. A ales psihologia fiindcă i s-a tot spus că are aptitudini de psihoterapeut, dar mai ales pentru că şi-a dorit să se implice cît mai eficient în creşterea lui Vlăduţ. „Înainte făceam lucrurile intuitiv, empiric. Acum, toată empatia de care dădeam dovadă şi dorinţa de a-i ajuta pe ceilalţi sînt dublate şi de instrucţie." La 8 dimineaţa, a avut o şedinţă de terapie *pro bono,* chiar pe fotoliul din sufragerie, cu o vecină care suferă de depresie.

Dorina Stamate spune că este „în formare continuă pînă la 70 de ani". „Am făcut Facultatea de Psihologie, formare în psihoterapie cognitiv-comportamentală şi în somato-psiho-socio analiză, iar acum fac un master în Resurse Umane. Nu mă întreba cum mă descurc cu programul! Fac psihoterapie în cadrul unei clinici şi marele avantaj este că, de obicei, oamenii vin la terapie după 4 după-amiaza, iar pînă atunci treaba mea acasă e aproape terminată, dacă îl ia bunica pe Vlăduţ de la şcoală." Bunica are 72 de ani, dar e foarte energică şi e om de bază în familie. Trece din cînd în cînd prin sufragerie, ne aduce mere şi ne întreabă dacă vrem de mîncare. Nu poate să stea cu noi fiindcă pune varză la murat.

O masă în familie

Între timp, a ajuns acasă şi domnul Stamate, pus pe glume. Vine vorba despre fata pe care o place Vlăduţ. Doar atît despre idila lui Vlăduţ: am convenit cu el şi cu tatăl lui că fetele din ziua de azi sînt timide şi se sperie dacă le zici că le iubeşti. Micul geniu îndrăgostit crede că ar fi mai bine să se taie la montaj aceste detalii. Dar, cum tatăl lui susţine că „fetele de altădată" nu erau aşa sfioase, includem în montaj un *flash-back* de acum 20 de ani, puţin după ce Dorina şi Vali Stamate s-au cunoscut: el îi abureşte ochelarii la propriu. „Să nu scrii asta, că e de intimitatea-intimităţurilor!" – glumeşte doamna.

„A trebuit să accept că Vlăduţ nu va merge niciodată."

Un copil de 13 ani, cu un coeficient de inteligenţă de geniu (150), dar imobilizat în scaunul cu rotile.

Vlăduţ nu face şcoală astăzi fiindcă profesorii sînt în grevă japoneză, aşa că tatăl o aduce pe Teodora de la şcoală. Sînt invitată să iau masa cu familia. „Te poftim la o mîncare de cartofi cu murături făcute de bunica" – îmi spune doamna Stamate. Ne urăm încrucişat poftă bună, peste mica masă din sufragerie. Mama îl întoarce pe Vlăduţ cu scaunul spre ea, ca să-l hrănească. „La noi întotdeauna se mănîncă pe rînd" – îmi spune.

Teodora e în clasa a II-a. O bucură prezenţa unui musafir şi vorbeşte cel mai tare, aleargă dintr-o cameră în alta, aduce pîinea şi se scuză că feliile nu sînt tăiate perfect. Face cursuri de actorie şi vrea să devină „vedetă-doctor" sau „vedetă în filmele pentru copii". Ne arată pe Internet nişte reclame în care a jucat şi fredonează melodiile de pe fundal. Teodorei îi este greu să înţeleagă că Vlăduţ are uneori nevoie de mai multă atenţie şi chiar i-a reproşat de curînd mamei ei că intră mereu întîi în camera lui cînd vine acasă, dar nu ezită să-mi spună că îşi iubeşte fratele.

Dacă nu te adaptezi, vei fi nefericit

La clinică, tonul prietenos şi relaxat al Dorinei Stamate se preschimbă în indignare, pe măsură ce povesteşte cum, la naşterea lui Vlăduţ, deşi se impunea cezariana, nu s-a intervenit.

„Mi-aduc aminte şi acum că, în momentul în care Vlăduţ a reuşit să iasă, doctorii au fost luaţi prin surprindere, eu neavînd dilataţia necesară. [...] Vlăduţ s-a născut la cinci fără douăzeci după-amiaza şi la ora două'şpe noaptea de-abia m-au stabilizat pe mine. Eu nu simţeam nimic. Nu pot să-ţi spun că am trăit sentimentul ăla că m-am desprins de corp şi m-am uitat la mine cum stăteam pe masă. Nu. N-am trăit asta, dar tot ceea ce se întîmpla era ca şi cum nu mi se întîmpla mie. Toţi oamenii ăia de acolo spuneau că mi-e rău, dar eu nu simţeam nici că-mi bate inima mai repede, nici că mă doare ceva; nu simţeam nimic de genul ăsta. Singurul lucru era o sete sfîşietoare. Eu spuneam că vreau apă şi în mintea mea aşa se auzea, dar cînd mă auzeam cu urechile, era aşa, ceva neinteligibil. Iar soţul meu a aflat că am născut şi că era să şi mor între timp, abia cînd l-a chemat şeful clinicii şi l-a rugat să mă care cu targa, că n-aveau brancardier la ora aia" – povesteşte Dorina Stamate. A stat la terapie intensivă trei zile şi trei nopţi, fără să ştie dacă va supravieţui.

După ieşirea din spital, părinţii l-au dus pe Vlăduţ la un consult de psihiatrie infantilă, iar medicii au spus că totul este în regulă. La şase luni însă, mama s-a îngrijorat că el nu stătea decît culcat, dar doctorul i-a spus să nu-şi facă griji, ci să-i mai dea timp. După alte două luni de griji şi aşteptări zadarnice, familia a apelat la un kinetoterapeut, care a început să facă gimnastică recuperatorie cu Vlăduţ. „Kineto", cum zice mama lui, încercînd să folosească o terminologie mai agreabilă. Scaunul cu rotile poartă şi el alt nume: „căruţ". Iar problemele de zi cu zi sînt „complicăţenii". „După ce am aflat diagnosticul, am început să facem kineto şi am tot sperat că lucrurile se vor îndrepta, pentru că, în general, oamenii care îl vedeau, fie că erau medici de neuropsihiatrie infantilă, de recuperare neuromotorie, toţi spuneau că va merge, va merge. Am avut răbdare, dar nu a mers. Am avut o perioadă depresivă în jurul vîrstei de 1 an, cînd teoretic copiii încep să meargă în picioare, şi Vlăduţ nu mergea. Şi ţin minte şi acum că mergeam pe stradă şi, de fiecare dată cînd vedeam un copil mic mergînd, începeam să plîng. Aia a fost o perioadă destul de dificilă din viaţa mea şi a mai fost una sfîşietoare, în jurul vîrstei de 7 ani, cînd a trebuit să accept că Vlăduţ nu va merge niciodată" – spune Dorina Stamate.

Între timp, spune că a învăţat să accepte lucrurile aşa cum sînt şi să se bucure de ele. „Cînd ţi se naşte un copil e ca atunci cînd pleci într-o călătorie. Cînd vrei să pleci, de exemplu, la Roma, te duci la agenţia de bilete, cumperi bilete de avion, iei dicţionar român-italian, înveţi cîteva expresii, te urci frumos în avion şi pleci. Dar se poate întîmpla să fii anunţat pe drum că avionul aterizează la Amsterdam. Şi-atunci, dacă tu ai să rămîi supărat pe lume şi pe viaţă că nu te-ai dus la Roma, în călătoria pentru care tu te-ai pregătit, o să fii nefericit toată viaţa. Însă, dacă ai să fii disponibil să vezi că şi Olanda e frumoasă, că are lalele şi că are mori de vînt, ai să vezi frumuseţea noului copil care a apărut. Dacă nu te adaptezi, şi dacă nu vezi care e frumuseţea noii apariţii din viaţa ta, vei fi nefericit."

Maria-Adriana Popa *este asistent de proiect la Active Watch – Agenţia de Monitorizare a Presei.*

CE SE ÎNTÎMPLĂ CÎND LIMBA ROMÂNĂ SE ÎNTÎLNEŞTE CU PERSPECTIVELE ROMÂNIEI? APAR, DE-A LUNGUL STRĂZILOR, FRAGMENTE DINTR-UN REGISTRU AŞTEPTAT

■ Ce se întîmplă cînd limba română se întîlneşte cu marketingul românesc? Apar, de-a lungul şoselei, panouri publicitare de tipul: „Este criză. Ne e foame. Googăleşte-ne". (**P. M.**)

■ Jeffrey Franks, reprezentantul FMI la Bucureşti, a devenit, de cînd tot vine pe-aici, un fel de oracol, un fel de guru al economiei româneşti şi globale. Recent a declarat că „perspectivele României sînt mai bune decît cele ale unor state din zona euro". Cred că totul depinde din ce perspectivă sînt privite perspectivele. (**M. M.**)

■ O piatră cubică n-a mai rămas în toată zona bulevardelor G-ral Prezan şi Aviatorilor, pe care Primăria le-a asfaltat, în ciuda faptului că era vorba de un pavaj încadrat ca monument istoric. În Spania, Portugalia, Franţa, Italia sau Austria se foloseşte în continuare piatra cubică la pavajul străzilor şi aleilor (dincolo de estetic, avantajul mare fiind că acesta poate fi, la nevoie, spart şi reparat foarte uşor), dar la noi e de-nţeles: doar sîntem mari specialişti în asfaltări. N-au avutăia imperii aşa durabile ca şoselele noastre! (**M. C.**)

Cu ochii-n 3,14

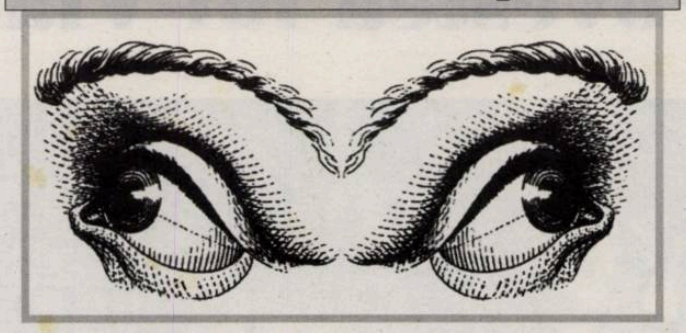

■ Am văzut filmul lui Alexandru Nanau despre *Lumea văzută de Ion B.* Artistul Ion Bîrlădeanu face colaje. Decupează de prin ziare fotografii şi fragmente de imagine, le lipeşte şi produce astfel o imagine nouă. Cam aşa e şi cu rubrica pe care tocmai o citiţi: facem colaje din ştiri luate de pe te miri unde. Probabil că de asta mă simt foarte apropiat de Ion B. (**M. M.**)

■ Schimbări, săptămîna trecută, la nivel înalt: Fătuloiu, Tobă şi Şoric au fost înlocuiţi de Popa, Dascălu şi Manole. Dintr-un registru material se trece, pare-se, la unul (mai) spiritual. (**S. G.**)

■ Lupta pentru teritoriu şi putere se transmite, în Bucureşti, şi păsăretului: pe acoperişul unei case din zona Traian stau, de obicei, nişte ciori. Într-o zi, s-au aşezat acolo doi pescăruşi, veniţi de cine ştie unde. Au adăstat pe respectivul acoperiş cu nonşalanţă, ca şi cum ar fi vrut să şi-l asume. Ciorile, vigilente, au observat manevra lor şi au acţionat în consecinţă: pe locul disputat a venit întîi o cioară, apoi încă una, şi apoi încă una... Finalul înfruntării nu a fost cel aşteptat: văzînd că pescăruşii nu cedează, ciorile au plecat şi i-au lăsat într-ale lor. În ziua următoare, pescăruşii au plecat de tot. (**I. P.**)

CE SE ÎNTÎMPLĂ CÎND UN ÎNCEPUT DE CORP SE ÎNTÎLNEŞTE CU URMĂTORUL EŞEC? APAR MOTIVE PENTRU REINSTALAREA INDIGNĂRII NATURALE

■ O fată vorbea la telefon în metrou cu altă fată: „Fată, Tataie s-a dus la doctor să-şi facă analizele. Cică ar avea un început de prostată, fată!". Probabil că începutul de prostată o fi ceva cam ca începutul de burtă sau ca începutul de chelie. Şi probabil că toate sînt ceva mai puţin rele decît începutul de creier. (**A. M.**)

■ Transcriu o întrebare citită pe un zid din Lisabona, tradusă & trimisă la redacţie de a.l.ş.: „Vi s-ar părea mai ciudat să vă naşteţi într-un corp de găină decît într-un corp uman?". Iată o dilemă. (**M. V.**)

■ Ani buni ne-am amuzat de faptul că la metroul bucureştean aflai întotdeauna cît timp a trecut de la ultimul tren. Acum afişajul s-a schimbat şi sîntem informaţi în cîte minute vine următorul. Altfel spus, a mai murit un banc. (**A. M. S.**)

■ La ştiri, un inspector de poliţie dă o declaraţie într-un caz de sinucidere soldat cu un eşec, căci fata care se aruncase de la etaj a scăpat cu viaţă: „Victima s-a autoaccidentat prin precipitare". Dincolo de exprimarea hilară, m-am gîndit fără să vreau la un buletin meteo. Oare cînd or să cadă precipitaţii cu sinucigaşi? (**A. P.**)

■ Din motive climatico-financiare, se zice că ciocolata se va scumpi pînă într-atît încît va ajunge să coste precum aurul. Sau caviarul. Oricum va fi să fie, este de cacao. (**S. G.**)

■ O ultimă plictiseală din seria „Nu vă abonaţi la RCS-RDS": săptămîna trecută, după o pauză de două săptămîni de Internet (pentru reinstalarea „infrastructurii"), furnizarea serviciului plătit pînă la sfîrşitul anului a fost oprită, pentru că operatoarea de la ghişeu nu găsea chitanţa. Au mai fost şi nişte convorbiri (autoînregistrate de RCS-RDS, că doar sînt firmă serioasă) de un absurd care ar merita să intre în analele demenţei senile birocratice... (**S. S.**)

■ Toată săptămîna trecută s-a tele-discutat, pe diverse tonuri ale îngrijorării şi indignării, felul în care numiţii Şoric, Tobă şi Fătuloiu (predestinare onomastică, nu alta!) au „terfelit imaginea Poliţiei Române". Vă rog să-mi explicaţi şi mie: *care* imagine a Poliţiei?! (**M. C.**)

■ Văzînd că participarea în stradă a fost slăbuţă de cîte ori au încercat, sindicatele încearcă o nouă strategie. Zice ştirea: „Vasile Marica (Sed Lex): Finanţiştii vor sta acasă două zile, în semn de protest". Adică protestăm prin nemuncă. Adevărul e că protestul nu ar trebui să se facă împotriva tendinţelor naturale ale oamenilor, ci în aceeaşi direcţie cu ele, aşa mi se pare normal. Anunţ redacţia că voi protesta cu ocazia şedinţei următoare. (**C. G.**)

CE SE ÎNTÎMPLĂ CÎND ŢARA ASTA ÎMBRĂCATĂ ÎN ODIHNĂ SE ÎNTÎLNEŞTE CU UN FIOR? APAR SUFERINŢELE

■ Un regizor de film român care a cîştigat recent un mare premiu internaţional face reclamă la o marcă de bere. Chiar aşa de rău se trăieşte în ţara asta? (**A. P.**)

■ În trafic, circulînd mîndră de hainele ei cele noi, o „maşină îmbrăcată total în folii speciale ORACAL". (**D. S.**)

■ Cică, la summit-ul NATO de la Lisabona, delegaţia Georgiei a tras o petrecere cu 80 de „fete". Au făcut atîta zgomot încît l-au deranjat pe preşedintele Sarkozy, care locuia în acelaşi hotel. Bietul Sarko, de la o vreme nu mai are parte de odihnă niciunde... (**M. V.**)

■ Apropierea Zilei Naţionale a României nu îmi trezeşte, ca de obicei, nici un fior. Nu neapărat din cauza semnificaţiei ei sau a unei lipse de patriotism, ci din motive mult mai concrete: e decembrie, e frig, nu putem să ieşim la picnicuri, să stăm pe iarbă verde şi să bem civilizat şampanie, în timp ce căscăm gura la artificii, aşa cum am văzut, pe 14 iulie, într-o altă ţară. Poate aşa îi e dat românului: să sărbătorească zgribulit, în palton, la coadă la ţuică fiartă. Din acest punct de vedere, regret sărbătoarea de 23 August: cel puţin era vara! (**A. P.**)

■ Off, ne-am mai liniştit, putem pentru ca să zicem că, în sfîrşit, ne mai oblojim suferinţele provocate de tranziţie şi de criză: avem cea mai mare instalaţie de iluminat din lume, compusă din fix 449.568 de leduri şi inaugurată de primarul Piedone. Într-o ţară în care, de cîteva zile, personajul principal este omul de afaceri Chelu, ne trebuia şi-o tichie de mărgăritar... (**M. V.**)

PUBLICITATE

DILEMATIX

Tîrgul de Moşi

supliment pentru copii editat de Dilema veche

Ho, ho, ho, dragii moşului! Tocmai am aflat că eu aş fi Moş Dilematix. La început nu mi-a venit a crede, însă în vremurile confuze pe care le trăim orice e posibil. Am alergat la oglindă ca să văd dacă a început să-mi crească barba. Aiurea! Totuşi, dacă un copil a afirmat despre mine aşa ceva, ar trebui să-l cred pe cuvînt.

Să prespunem că într-adevăr sînt Moş Dilematix... ce v-aş aduce în dar? Păi, în primul rînd, o nouă revistă, cu o nouă temă: moşul nr. 3. Ne-am propus ca la acest început de iarnă să facem un „recensămînt" al viitorilor sau potenţialilor moşi. Toţi cei care au avut calităţile necesare pentru a candida la acest „post" au apărut în paginile revistei. Sînt moşi fel de fel, moderni sau tradiţionali, serioşi sau poznaşi, darnici sau zgîrciţi, moşii pe care voi, copiii, i-aţi cunoscut, i-aţi întîlnit sau care există doar în imaginaţia voastră. Cu toţii au venit cu oferte „electorale" care mai de care, pentru a-i lua locul, cel puţin pentru o perioadă de timp, acelui moş care, de fapt, nu v-a dezamăgit niciodată: Moş Crăciun. Şi tot voi, copiii, îl veţi alege pe „moşul cel mai moş", pe 29 noiembrie, la Tîrgul de Carte „Gaudeamus".

V-am mai adus în dar ceva sau, mai exact, pe cineva. Pe Ileana. Multă vreme m-am tot gîndit ce-i lipseşte redacţiei noastre şi în cele din urmă mi-a picat fisa: un redactor junior. După cum bine ştiţi, de cele mai multe ori părerea unui copil contează mai mult decît cea a unui adult. De data aceasta, n-am scos postul la concurs şi am răsfoit textele publicate de-a lungul timpului în revistă pentru a găsi copilul potrivit.

Pe Ileana am cunoscut-o în urmă cu un an cînd mi-a trimis o poveste despre un coleg de clasă care îl aştepta pe Moş Crăciun. Apoi, am mai întîlnit-o în Cambodgia unde se documenta pentru un articol despre băieţii cu buze roşii care a fost publicat, de altfel, în numărul din iunie. Ne-am mai văzut la un concert cu o trupă „bizară", apoi într-o sală de lectură unde citea *De veghe în lanul de secară*. În cele din urmă, mi-am luat inima în dinţi şi i-am propus postul de redactor colaborator. A acceptat din prima, cum se zice, ceea ce m-a bucurat mult. Aşa că dacă de-acum încolo vă răspunde la e-mail-uri cineva care vă va trimite, în loc de urări de bine, fluturi imaginari sau care îşi va încheia mesajele cu: „Salutare şi frăţie, ne vedem la berărie!" (vorba vine!), să ştiţi că ea e, Ileana. Sînt sigur că de-abia aşteptaţi să staţi la taclale cu cineva de aceeaşi vîrstă cu voi! Aşa că nu uitaţi să scrieţi pe dilematix@gmail.com.

Şi acum să-mi iau în serios rolul de moş: ho, ho, ho!

Moş Crăciun s-a pensionat!

De ce s-a pensionat Moş Crăciun nu ştie nimeni. Poate era prea obosit. Poate chiar nu mai făcea faţă milioanelor de cadouri pe care trebuia să le aducă copiilor în fiecare an. Dar nu vom şti niciodată...

Aşa că i-am chemat la interviu pe toţi pretendenţii pentru slujba de Moş Crăciun cu normă întreagă. Şi mare mi-a fost mirarea cît de mulţi îşi doresc să devină Moş Crăciun. Concurenţa este mare. De aceea am nevoie de ajutorul vostru, copiii mai măricei, ca să alegem Moşul potrivit. Şi ia uitaţi-vă ce concurenţi avem: din lumea poveştilor şi din lumea reală.

Din lumea poveştilor vi-i enumăr şi vă las să vă gîndiţi dacă am avut dreptate: a venit Mary Poppins, care iubeşte mult de tot copiii, dar i-am explicat că, poate, va fi Doamna Crăciun, căci... e tare greu să cari sacul plin cu cadouri. A urmat Făt-Frumos care m-a uimit cu farmecul său, apoi a mai venit şi Pinocchio, dar i-am explicat că e cam tînăr pentru funcţia de Moş şi i-am propus postul de Spiriduş Şef. Apoi, au venit împreună Albă-ca-Zăpada, Aurora şi Cenuşăreasa şi le-am oferit postul de fiice ale Moşului, că erau mult prea tinere şi delicate ca să intre pe hornurile caselor din întreaga lume. S-a mai prezentat la interviu Harry Potter, căruia i-am zis că trebuie să-şi vadă de magia lui bună şi să apere în continuare lumea de magia neagră. Imediat după el a venit Motanul Încălţat, care a fost tare neserios, căci era pus pe glume. A mai venit şi Peter Pan, dar i-am spus clar că poate fi fiul Moşului, şi nu altceva. Au mai venit Doamna şi Vagabondul, cei 101 dalmaţieni şi Tom şi Jerry, dar le-am propus să ajute la pregătirea cadourilor pentru copii, pentru că, din păcate, nu sînt chiar cei mai potriviţi pentru funcţia de Moş.

Din lumea reală am avut puţini concurenţi. A venit Whoopi Goldberg, la care am şovăit puţin mai mult pentru că am văzut eu mai demult un film la televizor în care ea ţinea locului Moşului, şi s-a descurcat foate bine. A mai venit şi Jim Carrey, dar l-am poftit acasă că se strîmba încontinuu. Ultimul a fost Eddie Murphy, care nu era chiar potrivit, pur şi simplu nu era pentru el această slujbă... Chiar mă întreb de ce toţi candidaţii „reali" sînt din lumea filmului american şi cum de nu au venit şi alţi oameni, normali, care să nu fie vedete, dar... cine ştie?

V-am afişat lista candidaţilor la postul de Moş. Şi m-am ales în plus cu Doamna Crăciun, fiicele ei, elfi, spiriduşi şi alte ajutoare. Şi cred că vă gîndiţi la un singur lucru: că în nici un caz Moşul nu poate fi înlocuit. Pentru că nu există nimeni ca el. Nu ştiu ce o să facem ca să îl îmbunăm pe Moş Crăciun să se întoarcă. Pentru că de ales eu nu pot să aleg un alt Moş. Aşa că... demisionez! Şi vă las pe voi să decideţi Moşul potrivit...

Mălina AMORTOAIE,
clasa a VII-a, Şcoala nr. 12 „Herăstrău", Bucureşti

Campania moşelectorală

Îmi imaginez cum ar fi dacă în loc de Băsescu, Geoană şi Oprescu ar fi Moşul Bunăstare, Moşul Noroc-mare şi Moşul Dorinţă-are. După cum vă închipuiţi, aceştia candidează pentru statutul oficial de moş-preşedinte, în România-magică. Parlamentul, care este şi el foarte important, are doi membri: Moş Crăciun şi Moş Nicolae. Cum te duci pe stradă, peste tot, în stînga şi în dreapta, afişe cu: „Votaţi Moşul Bunăstare ca să aveţi succes într-o Românie-magică mai înţelegătoare!", „Votaţi Moşul Noroc-mare pentru o ţară mai îmbătătoare!", „Votaţi Moşul Dorinţă-are pentru România-magică, la bine şi la greu!". Tensiunea competiţiei pluteşte în aer. Fiecare moş îşi face campanie.

Moşul Bunăstare are o barbă scurtă, gălbuie, un pulovăr de lînă alb şi o jachetă neagră cu buline roşii. Este bun şi blînd, dar uneori puţin arţăgos. El poate face pe oricine să se simtă bine, să aibă încredere în el pentru că atunci va reuşi tot ce şi-a propus.

Moşul Noroc-mare nu are barbă, şi-a ras-o, în schimb are o mustaţă stufoasă. Are un costum asemănător cu al lui Moş Crăciun, numai că în loc de alb şi roşu este îmbrăcat în galben cu frunzuliţe verzi de trifoi cu patru foi. Promite noroc tuturor.

Moşul Dorinţă-are are şi barbă, şi mustaţă. Cît despre costum, acesta poartă doar o pelerină. Seamănă cu un vrăjitor. El îndeplineşte dorinţele onorabile ale oamenilor.

Deci aceştia sînt cei trei candidaţi ai noştri. Să vedem cine va cîştiga! Veniţi la vot!

Le urez succes tuturor!

Ioana TODEA,
clasa a IV-a, Şcoala nr. 195, Bucureşti

Tiberiu susţine că l-ar fi cunoscut pe Moş Păcălici, care nu şi-ar fi respectat promisiunile electorale. Oare de ce nu mă mir? Şi în lumea reală, cei mai mulţi dintre politicieni fac la fel. În schimb, Mircea a întîlnit un moş cu totul special: el îndeplineşte doar dorinţele celor care merită sau care sînt trişti.

Un han, un călător...

O noapte de iarnă geroasă. Fulgii de nea se vedeau pe geamul hanului. Dar tot nu se putea vedea pădurea din zare, din cauza lumînării aprinse reflectate în geam. M-am strîns în braţe pentru a mă încălzi mai repede. Drumul cu caleaşca a fost foarte friguros şi plictisitor. Dar viitorul meu va fi şi mai plictisitor.

Mătuşa mea urma să mă dea la un domn să mă înveţe ştiinţele şi bunele maniere. Mă va desparţi şi de sora mea mai mare, care se va duce la o şcoală pentru fete. Mi-l imaginam pe acel viitor profesor al meu gras, cu barbă, cu ochelari şi cu chelie. Tot timpul nervos, tot timpul la costum. Şi eu voi urma să fiu la fel. Nu mă voi mai juca, nu voi mai cînta şi nu voi mai rîde. Aşa erau toţi domnii pe care îi văzusem că stau alături de mătuşa mea.

Hangiţa a venit şi la masa noastră. Mătuşa mea a primit un vin fiert şi aromat. Se simţea mirosul său chiar şi de la distanţa dintre mine şi cană. Eu şi sora mea am primit ciocolată caldă. Cît timp sorbeam din băutură, un domn a venit mai aproape de masa noastră.

Era un bătrîn cu pălărie şi haine zdrenţăroase. Chipul nu i se vedea, doar sclipirea ochilor galbeni. Se sprijinea de un baston din lemn roşu, care avea în vîrf legată o bocceluţă.

– Mă scuzaţi! spuse, cu o voce răguşită, dar blîndă. Pot să stau alături de voi la masă?

Tuşa l-a privit superior şi a stat o clipă să se gîndească. S-a uitat la noi şi a spus:

– Fie. Dacă chiar nu sînt alte mese în acest han arhiocupat..., spuse ironic şi se uită la mesele goale de lîngă noi.

– Vă mulţumesc! răspunse bătrînul şi îi zîmbi.

Se aşeză lîngă sora mea şi îşi puse bastonul lîngă el. Se uită la amîndoi pentru o clipă şi spuse:

– Deci, copii, ce veţi face în această iarnă? Cîte cadouri veţi mai primi? Cum vă veţi mai distra?

– Crăciunul şi sărbătorile s-au terminat, răspunse mătuşa în locul nostru. S-au distrat destul. Acum este timpul să înveţe.

– Dar sărbătorile nu s-au terminat, spuse mirat şi ofensat bătrînul. Nu aţi auzit de cel de-al treilea Moş care urmează să vină şi să împartă cadouri?

– Nu, am răspuns noi sfioşi.

– Ei bine, există. Şi se supără foarte des cînd este uitat, mai ales că el dă cele mai frumoase cadouri. Acest Moş mi-a spus mie să vă dau cadourile pentru voi, a zis şi şi-a luat bastonul.

A desfăcut acea bocceluţă şi şi-a băgat mîna în ea, căutînd.

– Pentru această minunată fetiţă, o eşarfă! spuse şi scoase o eşarfă de mătase albastră, pe care i-o dădu surioarei mele. Şi pentru acest voinic, o pană cu care să scrie cele mai frumoase lucruri!

Scoase o pană şi mi-o întinse. Nu mi se părea un dar aşa mare. Eu nu voiam să scriu, eu voiam să mă joc. Era o pană roşie, şi în capăt mov. Se mai vedea şi puţin galben pe la margini.

– Această pană este a unui phoenix, mai spuse el. Poţi scrie cu orice culoare doreşti. Te va ajuta foarte mult. Nu are nevoie de cerneală şi nu se rupe!

Tuşa pufăi dezaprobator. Nu credea în astfel de lucruri. Nici eu nu aş fi crezut, dacă aş fi primit-o de la altcineva. Dar acel domn misterios şi fermecător sigur avea dreptate.

– Şi acest Moş de unde vine? a întrebat sora mea, mîngîindu-şi eşarfa.

– Ei bine, ca toţi Moşii: din speranţă, veselie şi imaginaţie. A fost creat demult de un băieţel din îndepărtata Islandă. Acel băieţel era sărac şi muncea mult. Părinţii lui rar îi luau cadouri, nu din răutate, ci din neputinţă. Băieţelul, după un Crăciun sărăcăcios, a început să plîngă. Ştia că nu e vina părinţilor săi, nu era egoist sau lacom, dar toţi copiii de la şcoala sa aveau cadouri alese. El nu avea nimic. Era trist. O lacrimă pură ar fi trebuit să cadă în zăpadă, dar au căzut patru sute cincizeci şi două. Din omăt s-a format un vîrtej, iar din vîrtej a ieşit acest Moş. Un Moş ce dă cadouri numai copiilor care merită, care sînt trişti, care au nevoie de puţină veselie.

– Dumneavoastră îl cunoaşteţi pe Moş personal? a întrebat sora mea.

– Îl cunosc atît de bine, încît aş spune că sînt chiar eu, răspunse bătrînul cu un chicotit.

Mă tot gîndeam la acel Moş şi la bătrînul din faţa mea. Mă gîndeam dacă or fi aceiaşi. Ar putea fi, dar atunci de ce a spus că nu este chiar el Moşul? Dar mai mult mă gîndeam la băiatul din Islanda. El merita cadouri mai mult decît oricine. Dar oare şi eu eram la fel de merituos ca el?

– Şi ce a primit băiatul? am întrebat eu.

– Păi, el era un caz special, aşa că a primit şaptezeci şi trei de cadouri.

– Şaptezeci şi trei?! am exclamat eu şi surioara mea în cor.

– Da. Acum are propria sa bibliotecă unde vin toţi copiii şi citesc cele mai frumoase poveşti.

– Şi acest Moş cînd apare? întrebă de data asta tuşa, care părea a fi şi ea puţin interesată.

– În timpul iernii. Şi doar o dată pentru fiecare persoană în parte. Fie ea copil sau adult.

– Vine şi la adulţi? întrebă mătuşa gînditoare.

– Ai uitat de pălăria cu pană de fazan de acum doi ani? spuse şoptit bătrînul.

– Aaahhh! exclamă mătuşa.

Din cîte ştiam, tuşa spusese că a primit-o de la un prieten din străinătate, căci asta scria pe un bileţel.

Bătrînul s-a uitat afară, pe geam, apoi a oftat.

– Îmi pare rău, copii! Dar trebuie să plec. E nevoie de mine, a spus şi s-a ridicat luîndu-şi toiagul.

Şi-a aranjat haina şi m-a privit fix:

– Apropo... nu uita ca mîine să vii cu pana de acasă!

Ca prin minune, hainele sale zdrenţăroase s-au transformat într-un costum negru. Toiagul său mare s-a făcut un baston şi pălăria uriaşă era un joben. Pe braţul drept avea un palton. Şi l-a pus, a deschis uşa de la han şi a plecat.

Mircea Andrei FLOREA,
clasa a VII-a, Şcoala nr. 197, Bucureşti

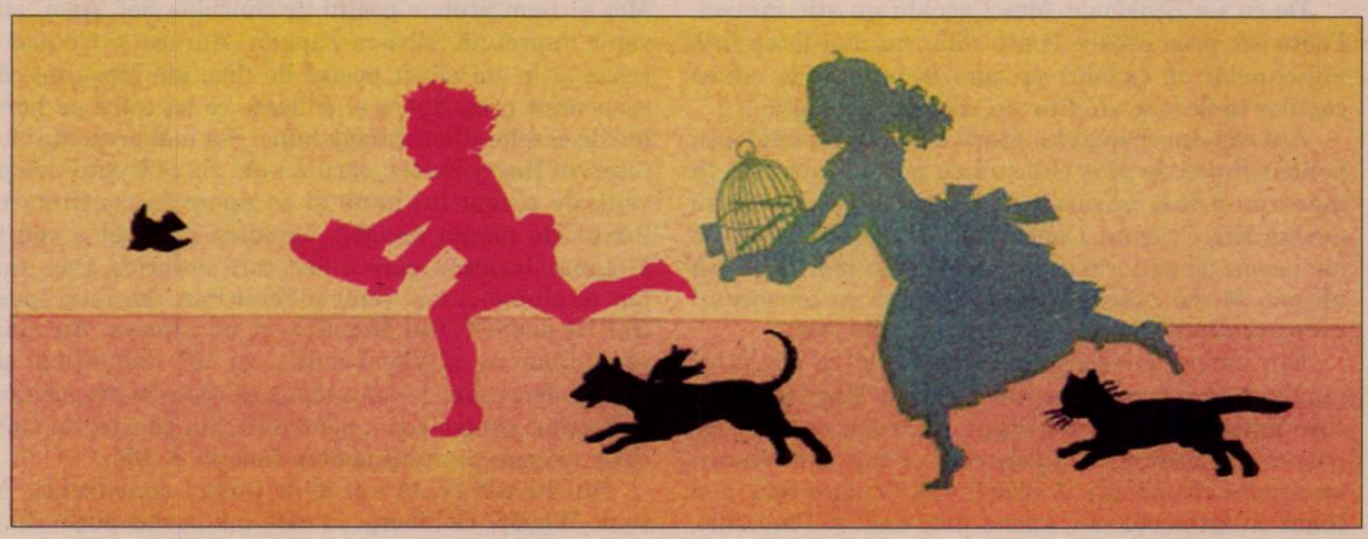

Moş Păcălici

A fost odată ca niciodată, în îndepărtata Antartida, într-un sat micuţ, un moş bătrîn. Pe el îl chema Moş Păcălici. Avea o barbă lungă plină de ţurţuri şi o mustaţă caraghioasă. Ochii îi erau mari şi bulbucaţi şi semănau cu ochii unei foci bătrîne. Avea nasul mare şi purta o căciulă de clovn viu colorată în culorile curcubeului. Moş Păcălici era îmbrăcat într-o jachetă neagră de motociclist, o cămaşă lungă şi cu nişte blugi cu multe buzunare. Papucii moşului erau nişte bocanci negri cu talpă groasă. Moş Păcălici era priceput şi iscusit, înţelept şi deştept. El făcea orice treabă şi orice lucru îi cereai, dar se mişca foarte greu. Făcea un cuier într-o lună.

Moş Păcălici a promis locuitorilor că va transforma sătucul într-un minunat oraş, mai frumos ca Parisul. Locuitorii l-au crezut şi l-au votat. După cîteva zile, Moş Păcălici a cîştigat postul de ministru al gheţurilor în România, la Bucureşti. Moş Păcălici avea un prieten pe nume Moş Gerilă, care avea un pescador. El s-a dus la Moş Gerilă şi i-a zis:

– Salut! Ce mai faci, bunul meu prieten?

– Bine! răspunse Moş Gerilă.

– Am venit la tine să te rog să mă duci în Europa.

– Te duc, dar va trebui să îmi faci un serviciu. Trebuie să îmi tai lemne şi să-mi faci un cuier, zise el.

– De acord! zise Moş Păcălici.

Moş Păcălici şi-a terminat treaba cu greu, iar Moş Gerilă l-a dus în Europa. Ei au avut un drum lung şi obositor. Au trecut prin diferite ţări, iar după şase luni au ajuns în Europa. Apoi, Moş Păcălici a mers cîteva zile şi a ajuns în România. În loc să ajungă la Bucureşti, a ajuns la Bacău. De la Bacău şi-a cumpărat un Mercedes cu toate economiile strînse într-o viaţă. El a plecat spre Bucureşti, iar la jumătatea drumului a rămas fără benzină. A avut noroc deoarece lîngă el se afla o benzinărie. Moş Păcălici a alimentat şi şi-a continuat drumul şi-n scurt timp a ajuns la Palatul Parlamentului. Cînd a ajuns, s-a întîlnit cu preşedintele. Preşedintele i-a arătat biroul, au mai discutat şi apoi au plecat. A doua zi, Moş Păcălici trebuia să facă promisiunile electorale.

El a făcut promisiunile:

– dacă voi ajunge moş peste toată lumea, promit că voi da de două ori mai multe cadouri copiilor;

– promit să fac în Antartida cele mai frumoase oraşe din lume şi chiar din galaxie;

– promit să fac multe şcoli pentru ca toţi copiii să meargă la şcoală.

Voturile s-au numărat. Moş Crăciun a avut o mie unul voturi şi Păcălici a avut o mie două voturi. Şi aşa Moş Crăciun a ieşit la pensie şi l-a înlocuit Moş Păcălici. Toate promisiunile făcute de el nu s-au îndeplinit şi de aceea toţi oamenii au venit, au protestat împotriva lui şi l-au demis din funcţie.

Şi-am încălecat pe-o şa şi v-am spus poveste-aşa! E veşnica poveste ce se repetă din patru în patru ani!

Tiberiu BEJAN,
clasa a VII-a, Şcoala „Ion Creangă", Bacău

Moș Tehno

Lume, lume! Se anunţă un nou candidat la funcţia de Moş! Unul pe care nu vi l-aţi fi imaginat niciodată! Mai frumos, mai slăbuţ şi... mai evoluat! Moş Tehno!

Da, dragi copii: Moşul care nu zboară cu sania trasă de reni, ci merge pe motocicletă, Moşul care ştie să folosească orice fel de calculator, Moşul care este în pas cu moda! Nu va mai trebui să îi scrieţi scrisori pe care mai apoi să le puneţi la poştă; doar îi trimiteţi un mesaj de pe telefonul personal – sau mai bine un e-mail, căci este tare solicitat! Credeţi că o să vă pună chiar el darurile sub brad? O, nu! Vă înşelaţi. Moş Tehno vă trimite mult doritele cadouri prin teleportare! Cît despre prăjiturele şi lapte... să fim serioşi! Moşul ţine la silueta lui de invidiat.

Dacă nu v-am convins încă să-l votaţi pe Moş Tehno, mai aşteptaţi. Urmează să vă spun lucrurile care vă vor face să credeţi şi mai mult în Moşul în pas cu moda.

Îi ţineţi minte pe Moş Crăciun şi pe Moş Nicolae? Cu siguranţă! Ei au fost pînă acum cei care v-au adus bucurie la fiecare sfîrşit de an. Ei bine, Moş Tehno este diferit în totalitate faţă de Moş Crăciun şi Moş Nicolae. El poartă pantaloni argintii, sclipitori; haina lui metalizată îl face să arate aproape ca ajutoarele lui – nişte roboţei prietenoşi. Desigur, barba albă este bine îngrijită de Moş Tehno. V-am spus că are un look invidiat de ceilalţi Moşi!

Poate vă întrebaţi de unde a apărut. A fost de cînd era mic un mare admirator al celor doi Moşi actuali, dar i se părea că ceva lipseşte. Acel „ceva“ era tehnologia. Aşa că s-a gîndit că ar trebui să încerce să fie chiar el un Moş Tehno.

A absolvit Facultatea Moşilor cu zece pe linie. A atras mulţi copii de partea lui, datorită tehnologiei, şi a fost acceptat ca Moş temporar vara trecută – păcat că nu era Crăciunul atunci...

Probabil că aţi văzut o casă mare, strălucitoare, iluminată de reflectoare multicolore, la Polul Nord, bineînţeles! Aceea este casa lui Moş Tehno! Poate că aţi auzit muzica dată la maximum, la miezul nopţii. Moşul îşi cere scuze: roboţeii dădeau o petrecere!

Dragi copii, nu am ce să vă mai spun despre Moş Tehno. O să vă las să descoperiţi chiar voi alte secrete de-ale lui, după ce o să-l alegeţi, bineînţeles! Credeţi-mă, Moş Tehno nu vă va dezamăgi, doar dacă nu va fi curent în noaptea de Crăciun.

Iată e-mail-ul trimis de Moş Tehno către Parlamentul Moşilor:

Stimaţi parlamentari,

Mă numesc Moş Tehno. Probabil că aţi auzit de mine – au circulat sute de e-mail-uri prin Internet referitoare la Moşul numărul trei (scuzaţi viruşii primiţi). Eu sînt Moşul evoluat, Moşul care vrea să-i facă pe copii să le placă tehnologia.

Vă scriu acest e-mail deoarece nu am încredere în poşta clasică (niciodată nu mi-a plăcut). Probabil că vreţi să ştiţi ce am făcut eu ca să devin atît de cunoscut şi plăcut de copii: am trimis e-mail-uri pentru cei mai mari, bombonele pentru preşcolari şi cărţi despre viaţa mea la Polul Nord pentru tineri. Am făcut ocolul lumii în mult mai puţine zile decît optzeci, pentru a vedea căror popoare le place tehnologia şi dacă oamenii sînt de acord să facă o poză cu mine... pentru publicitate!

Acum, vreau să ştiţi promisiunile mele. Sînt doar cîteva, dar le voi îndeplini (nu ca Moş Crăciun, care a promis că o să mănînce prăjiturile făcute de bunica şi că o să bea laptele cald, dar nu a făcut-o!).Vă promit dumneavoastră şi milioanelor de copii că nu o să vă dezamăgesc în noaptea de Crăciun; toate cadourile vor fi teleportate în acelaşi timp, la locul potrivit. Voi avea grijă să ajungă ceva în plus şi pentru Parlament!

Tinerii şi copiii vor primi un cadou suplimentar: vor observa o îmbunătăţire a calculatoarelor, iPod-urilor şi MP3-urilor lor, chiar în dimineaţa de Crăciun... doar sînt Moş Tehno!

Nu uitaţi: bucuria micuţilor de pretutindeni, iubitori de tehnologie, este în mîinile dumneavoastră!

Vă doresc un Crăciun conectat la fericire!

Moş Tehno... ăsta da moş! E la curent cu tot ce se întîmplă în materie de tehnologie şi sînt convins că-i ajută pe copii să-şi repare singuri computerele. Tocmai mi s-a stricat laptopul... oare va trece şi pe la mine?

Marina-Teodora ZORILĂ,
clasa a V-a, Şcoala nr. 12 „Herăstrău“, Bucureşti

PUBLICITATE

Cătălina e convinsă că şi pe alte planete există moşi, ba mai mult decît atît, ei fac „afaceri“ cu moşii noştri pămînteni. Moşii Biancăi au şi ei o înţelegere secretă cu profesorii, pentru a le pune copiilor note în catalog.

Binefăcătorul Calileean

Pe o planetă îndepărtată a Sistemului nostru Solar, numită Calileea, trăia un tînăr ce dorea ca în fiecare an să-i facă fericiţi pe puii de extraterestru de pe planeta sa. Acest tînăr se numea Foxy. Foxy era un tînăr silitor ce avea note bune la şcoală şi mereu îi făcea pe cei ce vorbeau cu el să se simtă speciali.

Într-o zi, Foxy a decis ca în fiecare an, cînd pe planeta Calileea se sărbătorea naşterea unui extraterestru special, asemănător cu Iisus de pe Terra, să meargă din casă în casă şi să le aducă copiilor daruri. Această idee i-a venit atunci cînd a auzit de la un prieten ce venise dintr-o călătorie pe Terra de Moş Crăciun şi şi-a dorit ca acesta să existe şi pe Calileea.

Aşa că, fără a sta pe gînduri, pe data de 24 decembrie, în calendarul nostru, deoarece pe Calileea această dată este denumită a 673-a zi a anului, anul lor avînd 700 de zile, s-a costumat şi a decis să plece spre casele puilor de extraterestru.

Înainte de a pleca, s-a oprit un moment în faţa oglinzii şi s-a privit intens pentru a vedea dacă cineva îl poate recunoaşte sau altceva nu era în regulă. O barbă stufoasă şi bleu îi acoperea aproape în întregime faţa verde, lăsînd la vedere doar ochii săi de culoarea mierii şi puţin din sprîncenele sale subţiri, ce păreau două fire de iarbă, acestea urmînd să fie acoperite de un coif ascuţit şi maro cu multe luminiţe multicolore. Costumul mai era alcătuit şi dintr-o pereche de pantaloni într-o nuanţă de maro roşcat, cu mici onduleuri pe picioarele subţiri ale lui Foxy. Jacheta sa galben-închis completa perfect bluza bej, amîndouă aranjîndu-se perfect pe braţele sale puţin musculoase şi pe abdomenul său plat. În picioare, Foxy purta bocanci negri. După ce s-a admirat în oglindă, a decis că totul era perfect.

Ieşind afară din căsuţa în care locuia, se îndreptă spre sania sa cu propulsie electrică şi porni la drum. Nu vă faceţi griji, căci Foxy va avea timp să livreze toate cadourile, deoarece pe Calileea oricine se poate mişca cu viteza luminii. Într-o singură noapte, Foxy a livrat cadouri tuturor puilor de extratereştri de pe planeta sa, făcîndu-i fericiţi de Crăciunul lor şi lăsînd şi cîte un mic cadou pentru extratereştrii adulţi. A doua zi, puii vorbeau peste tot despre misteriosul binefăcător ce le-a înfrumuseţat Crăciunul. Unii adulţi erau îngrijoraţi, deoarece un străin le-a pătruns în case, reuşind să ajungă atît de aproape de puii lor, însă alţii erau fericiţi că cineva a avut o astfel de idee strălucită. Extratereştrii de pe Calileea au început să-i spună Binefăcătorul Calileean.

După mulţi ani de împărţit cadouri, Foxy a observat că el nu îmbătrîneşte, un lucru imposibil chiar şi pe Calileea. Aşa că Foxy a plecat cu sania sa către Terra pentru a se sfătui cu alte personaje cu aceeaşi „ocupaţie“, la clubul „Ajutor de Crăciun“. Acest club era şi este strict secret, deoarece cei ce fac parte din el doresc să rămînă anonimi făcînd lucruri bune, fără a primi sau a aştepta o recompensă. Acolo el s-a întîlnit cu multe creaturi, însă nici una nu era veşnic tînără ca el. Fiind trist, Foxy s-a aşezat la o masă din cel mai îndepărtat colţ şi a început să se gîndească. La un moment dat, doi bătrîni s-au aşezat lîngă el. Acesta i-a recunoscut imediat ca Moş Crăciun şi Moş Nicolae, idolii săi. Cei doi nu l-au băgat în seamă, discutînd între ei despre suprasolicitarea fabricilor de jucării ai căror proprietari erau, în perioada de dinaintea Crăciunului, şi de faptul că ar avea nevoie de ajutor. Între timp, Foxy ciuli urechile şi ascultă discuţia dintre cei doi moşi. Aceştia s-au oprit brusc din vorbit. Dîndu-şi seama ce se întîmplase, Foxy se făcu roşu şi se retrase în umbră. Moşii se holbară la el pentru cîteva minute. Apoi au început să-l întrebe despre realizările sale de pe planeta Calileea. Foxy le răspunse la întrebări cu prudenţă, însă pînă la urmă le povesti tot ce realizase el de-a lungul anilor. La sfîrşitul conversaţiei, a fost rîndul lui Foxy să le pună întrebarea la care dorea să afle răspunsul: „De ce eu nu îmbătrînesc?“. Moşii i-au răspuns: „Tu, de fapt, eşti la fel ca noi. Noi ne-am oprit din a petrece o viaţă normală, dedicîndu-ne celorlalţi în totalitate, şi de atunci am rămas la fel“. Atunci Foxy a înţeles adevăratul motiv şi ceea ce îi era menit să facă în viaţă. Mulţumindu-le moşilor, s-a ridicat de la masă şi a dat să plece, însă Moş Crăciun l-a prins de braţ şi l-a întrebat dacă ar putea să îi ajute construind o fabrică de jucării pe planeta sa pentru a le livra jucării pe Terra, iar ei îi vor da jucării pămîntene pentru Calileea. Foxy a acceptat cu plăcere invitaţia, aşa că au rămas ca să mai discute despre acest subiect.

Astfel, cei trei au format o echipă minunată, fabricînd jucării în cele trei fabrici, două pe Terra şi una pe Calileea. În fiecare seară de 24 decembrie, cei trei aduc fiecărui copil cîte un dar din partea fiecăruia, iar pe data de 6 decembrie îl ajută pe Moş Nicolae să livreze cadourile pe cele două planete, Terra şi Calileea. Astfel, munca celor trei a devenit mai uşoară, făcînd fericiţi mai mulţi copii.

Atunci cînd vă veţi deschide cadourile de Crăciun, să vă gîndiţi şi la Binefăcătorul Calileean ce munceşte împreună cu Moş Crăciun şi Moş Nicolae pentru ca voi să aveţi sărbători minunate!

Cătălina COSMA,
clasa a VII-a, Şcoala nr. 39, Bucureşti

Moș Notă Mare și Moș Notă Mică

Elevii merg în fiecare zi la şcoală pentru a afla multe lucruri noi care îi ajută să cunoască istoria ţării, mari scriitori, geografie şi magia numerelor raţionale, reale, naturale şi întregi.

În fiecare zi colindă toate şcolile Moş Notă Mare, care dă note copiilor împreună cu fratele său. Moş Notă Mare are părul lung, albit de anii care au trecut peste el, mustaţă, ochii negri cum este cărbunele şi mereu este îmbrăcat cu o bluză albastră pe care are note scrise cu alb, pantaloni albi cu note albastre şi pe cap are un joben magic, din care ies notele dansatoare, ringul lor fiind catalogul, şi uneori se odihnesc dormind prin rubricile copiilor silitori. Cînd intră în şcoală, are o pelerină care îl face invizibil, se duce în cancelarie, deschide cataloagele şi îşi lasă notele să se distreze. Acest moş are un frate geamăn, pe Moş Notă Mică, el pune notele mici. Moş Notă Mică, spre deosebire de fratele său, are hainele verde cu alb. Are şi el o pelerină care îl face invizibil, numai că din jobenul lui ies numai note mici.

Într-o noapte a lunii ianuarie, cînd afară ningea liniştit, am auzit o melodie foarte frumoasă, iar apoi a apărut un moş care avea aceleaşi trăsături ca ale moşilor despre care citisem într-o carte cu legende. În final, mi-a spus că este Moş Notă Mare şi că vrea să mă ducă în Ţara Moşilor. Eu eram foarte încîntată că o să-i cunosc pe toţi moşii despre care citisem. Moşul mi-a dat o pelerină şi un joben şi am pornit pe drumul clădit din note muzicale, ajungînd într-o lume total diferită, plină de căsuţe din care ieşea cîte un moş: Moş Crăciun, Moş Nicolae, Moşul muzicii, Moşul zilei de naştere şi mulţi alţii. Printre ei l-am văzut şi pe Moş Notă Mică, ce se pregătea să plece la o şcoală din Franţa. I-am rugat să mă ia şi pe mine cu ei în această aventură. Cînd intrau într-o şcoală, opreau timpul pentru trei minute cu un ceas foarte inteligent numit Ceasul Zburător, deoarece putea să zboare. Apoi m-au dus în toate şcolile din lume. Am fost fascinată de locurile pe care le-am văzut. În timp ce eu admiram peisajele, cei doi moşi gemeni dădeau note mari şi mici. După ce şi-au terminat treaba m-au adus acasă şi au făcut o vrajă prin care părinţii mei nu şi-au dat seama că am lipsit. Mi-au spus într-un final marele lor secret. Ei au o înţelegere cu profesorii pentru a-i face pe şcolari să creadă că notele sînt date de cadrele didactice. M-au rugat să păstrez secretul încuiat în mintea mea. Aşa că vă rog să păstraţi şi voi secretul! Am încredere că nu veţi dezvălui cele spuse despre moşi.

Bianca PESCARU,
clasa a VII-a, Şcoala nr. 188, Bucureşti

Moș Jucărie, Moș Încurcă-Lume, Moșul Moșilor și alți candidați

E vineri, doar ce-am aflat că Dilematix *apare din nou şi copiii din clasa a VI-a a Colegiului Naţional „Mihai Eminescu" din Buzău scriu deja despre oferta electorală în materie de Moşi Crăciuni alternativi. În aşteptarea sărbătorilor de iarnă, îşi doresc zăpadă, cadouri multe şi promisiuni împlinite. Altfel, de cînd scriu la revistă, îi citim cu toţii, părinţi şi profesori.*

Prof. Mihaela NICOLAE

Moş Eco este favoritul tuturor. El este cel care se leagă de copacii pe care lumea doreşte să-i taie.

Gabriel TOMESCU

Moş Preşedinte este un om bătrîn, cu părul alb. El ne asigură că, dacă va fi ales preşedinte, ţara va fi un loc mai bun. În magazine se vor găsi numai ciorapi marca „Moş Preşedinte". Nu va mai fi coadă la decoraţii de Crăciun, pentru că fiecare magazin va fi obligat să aibă decoraţii cu „Moş Preşedinte". Dar, mai mult, Crăciunul nu va mai fi în decembrie, ci în septembrie. La două zile de la începerea şcolii vom avea vacanţă. Copiii vor primi drept de vot. Vor fi oferteşoc la căciuli, măşti şi luminiţe de Crăciun. Deci, copii, duceţi-vă la vot! Puneţi ştampila pe Moş Preşedinte! Şi, pentru copiii care încă nu ştiu să citească, puneţi ştampila pe cerculeţul cu jucării. Dar, atenţie, adulţii nu au voie să voteze! Ei nu ştiu ce e bine!

Votaţi Moş Preşedinte, fără cozi la ciorapii de Crăciun! Acest vis este doar la un vot distanţă!

Cosmin TUDOR

Moşul Politician este candidat la preşedinţie. A promis că, dacă va ieşi preşedinte, va planta mulţi pomi şi va aranja multe parcuri în fiecare oraş. Va scrie numele oraşelor cu flori, în fiecare parc. A promis că oamenii săraci, fără casă, vor locui în garsoniere, unde vor trăi fericiţi. A promis că va dărui fiecărui creştin o Biblie şi cîteva icoane. De sărbători, fiecare copil va primi cadouri din belşug. Dacă vă doriţi ca aceste promisiuni să se împlinească, votaţi-l! Pe ştampilă scrie: „Moşul Politician, visul tuturor!". Deci, votaţi-l ca preşedinte. A, da, am uitat să vă spun... Dacă-l votaţi, de Crăciun vor fi reduceri miraculoase la produse, iar copiii vor primi căciuli şi, cel mai important, tricouri cu poza lui. Vă spun pentru ultima oară: votaţi-l!

Alexandru GHIŢĂ

Moşul-candidat a chemat copii din foarte multe ţări la petrecerea sa de la Polul Nord. Acest Pol Nord nu seamănă cu cel ştiut de noi. Acolo, maşinile zboară, brazii sînt vorbitori şi au, în loc de cetină, bănuţi. Şi asta nu e tot. Parcurile înzăpezite stau pe acoperişurile caselor, iar locuitorii ţinutului sînt reni şi spiriduşi de diferite mărimi. Oamenii de zăpadă alcătuiesc jumătate din populaţia regiunii. Moşul-candidat i-a servit pe copii, la petrecere, cu plăcintă de zăpadă, reţeta secretă a Moşului, care ar putea fi folosită vara pe post de îngheţată. Moşul le-a promis copiilor că le va da în fiecare iarnă: zăpadă, jucării şi fel de fel de cadouri, care mai de care mai neobişnuite, dar interesante. Copiii s-au bucurat foarte mult.

Lucia JIPA

După vot, treaba s-a schimbat: astrele sînt la fel de proaste, iar promisiunile n-au devenit lucruri concrete. Moşul a promis multe, dar nu a făcut nimic. De pildă, a promis că vom avea Crăciun în fiecare zi şi că zăpada va fi şi vara. Dar nu s-a întîmplat aşa: Crăciunul a rămas la locul lui, iar zăpadă vara n-am văzut încă.

Mai bine să vă povestesc cum a fost la vot. Am ajuns acolo cu sania electorală, trasă de Rudolf. Renul purta un tricou cu P.M.D., adică Partidul Moşului Devotat. Tot drumul, în sanie, s-a auzit: „Votaţi-l pe Moşu'!". Ajunşi la destinaţie, am primit prăjituri şi lapte de campanie. Cu toate că nu-mi doream, l-am votat totuşi pe moş, ca să-mi dea bună ziua data viitoare.

Oana Roxana MANEA

Moşul Star Wars se luptă cu infractorii şi promite că sabia sa de lumină va da siguranţă poporului. Moşul promite, de asemenea, să antreneze ucenici peste o mie de ani, cînd vom avansa şi vom avea maşini zburătoare, navete de război şi, mai ales, temple Jedi.

Teodor MOLDOVEANU

Dacă va fi ales, Moş Canapea promite că va deschide un magazin de canapele, unde vom primi, din start, şi un tablou cu o canapea. Tot în acest magazin se vor găsi şi o serie de lămpi care se agaţă de canapea. Va da petreceri de ziua sa şi toată lumea va fi invitată. Va pune canapele în parcuri, în loc de bănci. Moş Canapea va umbla prin ţară şi va împărţi canapele. În magazinele de animale se va găsi un preparat special, pentru ca pisicile să nu zgîrie canapelele. În concluzie, votaţi-l pe Moş Canapea! O canapea în plus este o şansă în plus la odihnă!

Andreea POŞIRCĂ

Moş Încurcă-Lume a fost ales în acest an ca înlocuitor al lui Moş Crăciun. După numire, el a dezamăgit lumea, pentru că a aruncat cadourile pe geam, şi geamurile s-au spart. Nu degeaba are moşul acest nume. Pînă la urmă, Moş Încurcă-Lume a fost alungat. Toţi au fost fericiţi.

Valentin IORGA

Moş Scîntei este un moş înţelept, care, fiind invitat la emisiunea *Cascadorii Rîsului,* voia să-i îndemne pe sătenii lui la vot pentru cel mai bun cizmar al locului. Moş Scîntei a promis că, dacă va fi votat, cu toţii vor primi cizme din cauciuc şi şoşoni. În tinereţea sa, Moş Scîntei a fost cizmar desăvîrşit, aşa că a vrut ca, la bătrîneţe, să fie lăudat pentru capodoperele lui de cauciuc.

Denisa PĂNESCU

Moş Penar aleargă prin ţară şi aruncă din sania sa, împrumutată de la Moş Crăciun, cu stilouri, creioane şi penare. Promite mai multe cărţi la şcoală, mai puţine teme şi mai multe vacanţe. Copiilor nu le-a plăcut ideea şi erau cît pe ce să nu-l voteze. Văzînd asta, moşul le-a promis multă zăpadă, chiar şi vara, jocuri care cresc în copaci şi prăjituri care cad din cer.

Alin ALECU

Moş Jucărie a cîştigat deja cursa pentru că a organizat multe petreceri şi a pus la vedere miile de afişe imense, pe care scria cu litere majuscule: „Jucării şi dulciuri pentru toată lumea!". Acesta a fost atuul moşului. A promis lucruri plăcute copiilor. La toate emisiunile la care a fost invitat, a făcut promisiuni colosale pentru cei mici, de pildă: dulciuri, jucării, jocuri video, computere. Toţi copiii au alergat la el şi l-au aclamat, iar cursa a fost ca şi cîştigată. În ziua votului, cabinele au fost asaltate de copiii care îl votau pe Moş Jucărie. Pe ştampilă era scris: „Vine Moşul Jucărie, dacă nu faci vreo prostie!". Toate voturile au fost pentru el. A cîştigat, dar nu a făcut nimic...

Teodora Elena BĂLAN

Moş Buzunărel este cel mai tare.

– Dacă voi fi ales preşedinte, o să vă plimb cu limuzina mea şi o să vă cumpăr ce vă doriţi de sărbători! O să-i cadă faţa lui Moş Crăciun, dacă o să cîştig, la fel şi Zînei Măseluţă!

Într-o zi, Moş Crăciun a trecut pe la Moş Buzunărel şi l-a ameninţat că o să-l gîdile pînă leşină, dacă nu renunţă la campanie. Dar Moş Buzunărel nu s-a lăsat şi şi-a continuat campania, promiţînd multe. În ziua cea mare a alegerilor, oamenii s-au strîns la vot ca-ntr-o zi de sărbătoare. După ce s-a votat şi s-au numărat voturile, s-a văzut că Zîna Măseluţă avea un vot. Moş Crăciun a adunat 349 de voturi şi a ieşit al doilea. Pe primul loc s-a clasat Moş Buzunărel. După ce am terminat cu alegerile, a dat o super petrecere.

Dragoş HABĂRĂ

Moşul Copiilor promite că, dacă va ajunge preşedinte, le va face tuturor o surpriză nemaipomenită. Le va aduce un cadou mare şi frumos, de pildă îi va duce la un spectacol sau le va lua o baghetă cu care se deschid florile.

Mihaela RADU

Era aproape Crăciunul. Era timpul să se voteze următorul moş de Crăciun. Anul acela am avut competiţie strînsă, cinci moşi candidau la preşedinţia sărbătorilor. Unul a promis de două ori mai multe jucării pentru copii. Altul avea ofertă: la fiecare două jucării, o plăcintă cu mere. În fine, un moş mai ciudat a zis că nu copiii vor primi jucării, ci bunicii lor! Acesta era Moşul Moşilor. Copiilor nu le plăcea acest moş. Priviţi logica: de obicei, în fiecare familie există un copil. Dar fiecare familie, fără excepţie, are întotdeauna doi bunici, nu unul! Deci Moşul Moşilor cîştigă. Moşul Moşilor le aduce bunicilor lucruri cam ca acestea: proteze noi, mîncare moale, medicamente, gel de păr care te face mai tînăr etc. Dar totul are un sfîrşit! Doi nepoţi, care au dormit la bunici, au pus pe masă, în noaptea cînd a venit Moşul Moşilor, cei mai tari biscuiţi şi lapte acru. Cînd Moşul a mîncat din cele pregătite, dinţii săi de bătrîn s-au spart şi l-a apucat şi stomacul. Aşa că a trebuit să se retragă din slujba sa de moş. Oricum, Crăciunul este pentru copii!

Alexandru Lucian ZĂVOIANU

Şi de data aceasta, de-abia am aşteptat să-mi scrie copiii din clasa a VI-a de la Colegiul „Mihai Eminescu" din Buzău. Propunerile lor de moşi au fost printre cele mai trăsnite. Astfel, i-am cunoscut pe Moşul Star Wars care ne promite temple Jedi, pe Moşul Canapea care ne asigură cîteva clipe de odihnă, dar şi pe Moşul Moşilor pe care, cu siguranţă, îl vor vota bunicii voştri.

PUBLICITATE

Mind Lab®

Education is child's play

Cursuri pentru copii

www.mindlab.ro

Formare continuă pentru cadre didactice

Două scrisori despre Moș Emanuel

Către Comitetul Internaţional al celor Mari şi Mici,

Sper că scrisoarea mea va ajunge la voi. Eu sînt Irina şi vreau să vă întreb despre Moş Emanuel.

Era o dimineaţă friguroasă de iarnă. Toate sărbătorile trecuseră, iar albul de afară devenise urît. M-am apropiat de fereastră, încercînd să-mi amintesc locul unde sania lui Moş Crăciun se oprise în zăpadă. În aer se simţea un sentiment gol, deşi focul din vatră îmi încălzea picioarele desculţe şi puteam să simt din spatele meu o căldură binevoitoare şi vie. Priveam afară, departe... Deodată, din cerul difuz, o rază de lumină, sau nu, una roşie a desenat o linie curbă în văzduh. Am schiţat-o şi eu cu un deget pe geamul uşor aburit. Apoi o alta oranj a venit de nicăieri şi s-a aşezat lîngă cea roşie. O rază galbenă, ca steluţa din fruntea lui Miţu motanul, s-a aliniat pe poziţia a treia. Le-am desenat şi eu, hipnotizată de culorile vii. Şi asta nu a fost tot... a mai urmat o nouă culoare, un verde naiv şi imediat un albastru pur ca acela din înălţimile cerului. Din albastru s-a desprins o rază indigo, iar din cea indigo una violetă. În final erau şapte culori aşezate într-o pală unduitoare de lumină. Am conturat şi eu totul pe geamul de sticlă. Pînă acum nu am mai primit niciodată un asemenea cadou! E fru.. mag... per... nu ştiu un cuvînt suficient de grandios!

Sub privirea mea se născuse un curcubeu! Un curcubeu, iarna. Un curcubeu întins pe zăpadă. Am privit mai întîi liniile schiţate cu mîna pe geam. Atunci am văzut că cineva scrisese un mesaj în partea de sus a geamului: „Irina, ţi-am adus ceva, un cadou. Am împachetat şi ţi-am adus acest curcubeu. Sînt Moş Emanuel. Sper că te-am făcut să zîmbeşti!".

Deja vreau să ştiu mai multe despre Moş Emanuel, pentru că am zîmbit şi m-am bucurat aşa de tare! Îmi puteţi spune dacă poate să-i aducă un curcubeu şi bunicii? A fost bolnavă. Ştiu că ar fi fericită să vadă şi ea magia pură o dată în viaţă. Moş Emanuel aduce curcubee doar copiilor? Lui Radu i-a trimis un curcubeu la fel de frumos? Cum arată? Mi-ar plăcea să-l desenez pe geam lîngă curcubeul făcut de mine! Vreau să ştiu totul despre noul moş!

Cu drag,
Irina

Dragă Irina,

Am primit scrisorica ta şi să ştii că nu eşti singura care a primit un curcubeu. Radu a primit şi el unul, doar că avea puţin mai mult albastru, ca pentru băieţi. Moş Emanuel nu aduce curcubee doar copiilor, ci tuturor celor care au un suflet curat. Bunica ta o să primească unul la noapte! Nu era nevoie să-l ceri, Moşul se gîndise deja la ea. Ştii? El poate să trimită şi ninsoare vara sau o steluţă cînd cerul e acoperit de nori. E prieten bun cu anotimpurile, cîteodată le vrăjeşte folosind cuvinte frumoase şi ele sînt „spiriduşii" care duc cadourile.

Nu se poate să nu fi auzit pînă acum de Moş Emanuel. Poate că nu ai fost atentă... El există încă de pe vremea dacilor şi a romanilor sau, dacă nu ai auzit niciodată nici de ei, dinainte ca bunica ta să fie doar o fetiţă. E tot timpul îmbrăcat într-un costum alb peste care poartă o haină lungă ce îşi schimbă culoarea în funcţie de timp, loc şi persoana pe care o priveşte. E foarte blînd, nu se supără aproape niciodată şi îţi dă un milion de şanse dacă ai greşit. Aşa că dacă azi te-ai supărat pe cineva şi ai vorbit nepotrivit, sigur te va ierta. El nu aduce cadouri pentru că tradiţia spune că un copil ar trebui să le primească, ci pentru că vrea să te facă să zîmbeşti, să ştii că există şi că se va bucura odată cu tine. Imaginea de pe geam se va şterge oricum, dar sînt sigur că poţi s-o păstrezi în amintire. Adu-ţi aminte doar cinci cuvinte: magie, culoare, emoţie, timp şi mister.

Să ştii că nu există o dată exactă a venirii lui. Se poate întîmpla oricînd: noaptea, ziua, primăvara, vara, toamna sau iarna. Nu contează dacă plouă sau ninge, dacă e uragan sau cutremur, el te va găsi.

Acum învaţă limbile africane. E un moş foarte deştept şi foarte înţelept, ca toţi moşii, de altfel. Copiii din Africa aşteaptă de multă vreme zăpada pe care tu o vezi iarna în fiecare zi.

Moş Emanuel promite că-ţi va mai trimite curcubee, dacă îţi plac aşa de mult. El nu încearcă să-i înlocuiască pe ceilalţi doi moşi, iar dacă se vor organiza alegeri, el nu va candida. Nu are nici un partid şi nu vrea nici un renume, de fapt nu se pricepe deloc la politică. Nu îi place să apară în talk-show-uri la televizor, pe prima pagină a ziarelor sau în vreun interviu în exclusivitate. A trimis pînă acum curcubee în toată lumea, în Franţa, Italia, Spania, Germania, SUA, Canada, Mexic, Brazilia, Columbia şi Argentina, în Japonia şi în China. Asta ştie să facă cel mai bine şi chiar e minunat!

Acum mai am o groază de scrisori de trimis copilaşilor ca tine. Poţi să ne mai scrii, dacă vrei. O să-l întreb pe Moş Emanuel, dacă nu mă pricep să-ţi răspund.

Cu drag,
Dilematix, director al Comitetului Internaţional
al celor Mari şi Mici şi purtătorul de cuvînt
al Moşului Emanuel

Diana ŢIGĂNILĂ,
clasa a VIII-a, Şcoala nr. 109, Bucureşti

Copiii din clasa a VII-a de la Şcoala nr. 194 „Marin Sorescu" din Bucureşti şi-au imaginat nişte moşi „de criză": unul este Agentul 003, altul e chiar Moş Timp, care poate să oprească timpul pe loc atunci cînd nu mai apuci să-ţi termini temele, mai există şi un Moş Anticriză care soseşte cu locuri de muncă sigure, ba chiar şi un Moş Irinel Columbeanu. Mă rog... fiecare cu gusturile lui în materie de moşi!

Moși „de criză"

Noul moş se va numi Agent 003, nume de cod „Moşul Şosetuţă". Acesta este împiedicat, uituc şi foarte ţîfnos. Are o cocoaşă şi un baston îndoit cu care gesticulează atunci cînd vorbeşte.

El aduce şosete pline cu dulciuri copiilor răi, în mijlocul verii, iar celor buni le dă piuliţe, şuruburi...

Moşul Şosetuţă nu e îmbrăcat precum ceilalţi doi moşi. Acesta poartă un slip şi un colac cu o răţuşcă. Pe cap are o pereche de ochelari de soare şi o şosetă. El nu a primit de la agenţia sa un sac, pentru a fi la fel ca toţi moşii, deoarece este criză. Aşa că duce cadourile într-o pungă reciclabilă.

Moşul aduce cadourile cu o trotinetă, dar pentru că oboseşte repede are mereu portofelul la el pentru a plăti taxiul.

Răzvan Andrei DOBRE

Moşul Timp este foarte special. El are o abilitate unică: poate face, de exemplu, o oră de 100 de minute, fără ca să-şi dea nimeni seama. Poate păcăli timpul.

Dintre colegii mei, nimeni nu ştie de el pentru că apare numai atunci cînd îl rogi şi simte că ai mare nevoie de ajutorul lui. Odată, la un test la matematică, nu mai aveam timp să fac ultima problemă şi am dat semnalul de chemare (adică am bătut cu unghia în geamul de la ceasul meu de mînă). Moşul Timp a apărut imediat şi a înţeles situaţia. Fără să stea pe gînduri, a prelungit ora şi am reuşit să termin problema. A fost grozav. În acea seară i-am mulţumit frumos pentru cadoul pe care mi l-a făcut, mai ales că luasem 10 la test.

Moşul Timp este foarte bătrîn, are 823 de ani, dar este zvelt şi e îmbrăcat cu un palton pe care sînt desenate multe ceasuri celebre. Odată, într-o seară, mi-a povestit că la el acasă are foarte multe ceasuri, chiar şi la baie, cîte unul care-i arată ora din fiecare oraş al lumii.

Liviu Gabriel VULPESCU

Ştim cu toţii cît de greu ne este pe vremuri de criză, aşa că Moşul Anticriză este soluţia! Deci, dacă voi, copii şi părinţi, îl alegeţi pe Moşul Anticriză, el o să vă aducă numai bucurii: jucării cîte vreţi, iar pentru adulţi locuri de muncă sigure şi bani.

Moşul Anticriză este stră-stră-strănepotul lui Moş Crăciun, şi crede că unchiul lui a obosit şi nu mai poate conduce atelierele de jucării. Aşa că s-a gîndit să-i ia locul şi să-l lase să se mai odihnească la bătrîneţe, că a trudit destul.

Monica VODĂ

Dragă cititorule,

Ha, ha, ha... Toată lumea ştie că vine Crăciunul, dar chiar niciodată nu am primit ceea ce mi-am dorit cu adevărat. De exemplu, anul trecut le-am spus părinţilor că vreau tobe!!! (I-am spus mamei, fiindcă ştiu că moşul nu există, sau nu mai există.) Dar ghici ce? Nu mi-au adus pentru că „deranjez vecinii", dar sincer, nu prea mă impresionează pe mine faza cu „orele de linişte" din bloc pe care nu le respectă nimeni.

OK, să revenim la subiect. Mama zice că tot ce-mi

doresc eu e prea scump, aşa că mi-am dorit ca Moş Crăciun să fie... Irinel Columbeanu, fiindcă are portofelul plin şi-mi poate aduce tot ce vreau. Dar l-am ales pe el şi pentru că este micuţ de înălţime, n-o să se mai vorbească despre Moş Crăciun că nu încape în horn.

Iulia BOLOCA

PUBLICITATE

Pe Moş Crăciun îl cheamă Joulupukki în limba finlandeză – sau cel puţin aşa susţine Simona. E un moş modern care merge la concerte rock. Moşul Fulg de Nea al lui Tudor ne aduce ceva esenţial pentru avea sărbători frumoase: zăpada.

Joulupukki

În timp ce fulgii de zăpadă zburau în călătoria spre pămînt, brazii cei tineri erau aduşi de pe culmile munţilor şi aşezaţi la loc de cinste în pivniţe pînă în Ajunul Crăciunului, Moş Crăciun (Joulupukki) se gîndea să ia o pauză şi să se mute, pînă de Crăciun, undeva la oraş. Deoarece casa lui era în Laponia, Moşul a decis ca destinaţia să fie Finlanda, mai exact Helsinki.

Plecînd de la o regiune cu fiorduri, văi adînci şi gheţari, el a ajuns într-un loc aglomerat, cu multe case, magazine şi alte centre comerciale. El a fost surprins de mulţimea oamenilor ce erau îmbrăcaţi în negru, de afişele ce erau aşezate foarte aranjat pe stîlpi, ca şi cum ar fi fost cărţi în biblioteci. Cînd a trecut pe lîngă un grup de copii, aceştia au început să rîdă de el, deoarece era îmbrăcat în haine ciudate. Moşul s-a gîndit că cel mai bine ar fi să îşi cumpere haine noi. S-a dus la un magazin ce se numea „Rock on Earth" unde a-veau haine negre din piele, cu anumite trupe imprimate pe ele. Moşul şi-a cumpărat un ziar ca să vadă ce lucruri importante se întîmplă în Helsinki. S-a gîndit să meargă la cel mai mare concert de acolo, susţinut la Hartwall Areena, de către o soprană ce cînta alături de o trupă de metal rock simfonic. I s-a părut interesantă combinaţia de rock cu muzică simfonică, aşa că nu a vrut să piardă minunatul show.

La ora opt, cînd porţile arenei s-au deschis, Moşul a vrut să fie sigur că o să vadă tot ce se întîmplă pe scenă. Cu ajutorul puterilor lui magice, a zburat peste oameni, în primul rînd. Spectacolul a durat 120 de minute, iar Moş Crăciun a fost uimit de ceea ce a văzut, aşa că şi-a propus ca de Crăciun să le dea cadouri minunate celor din trupă.

Moşul era satisfăcut de viaţa din Helsinki şi de lucrurile minunate ce se întîmplau acolo. Într-o seară, cînd s-a dus la un foc de tabără, într-un loc special amenajat în pădure, pentru serile de iarnă unde se cîntau balade, la chitară. El a văzut că locuitorii se distrau foarte mult şi deja cîntau cîntece de Crăciun.

Era Ajunul Crăciunului. Moş Crăciun şi-a adus aminte că trebuie să plece în Laponia pentru a pregăti cadourile de Crăciun. Nu a vrut să se întoarcă acasă cu mîna goală, aşa că le-a luat spiriduşilor haine negre din piele, tricouri cu trupe de metal pe ele şi CD-uri cu muzica pe care o ascultase la concert. Moşul şi-a cumpărat pentru el o motocicletă Harley.

Spiriduşii au fost surprinşi de ce le-a cumpărat Moşul, dar pînă la urmă le-a plăcut. În seara de Ajun, cînd a plecat să împartă jucării, s-a îmbrăcat cu hainele de piele şi a vrăjit motocicleta să zboare. Prima lui oprire a fost la casa celor din trupa ce concertase la Hartwall Areena.

Moşul începe întotdeauna călătoria cu următoarele cuvinte: „Crăciun Fericit!" („Hyvää joulua!").

Simona Maria TUDOR,
clasa a VI-a, Școala nr. 197, București

Moș Iernilă

Se spune că există un al treilea moş, pe nume Moş Iernilă. El aduce copiilor primii fulgi de zăpadă. Copiii încă nu au aflat de el. Moş Iernilă e frate foarte bun cu vestitul Moş Crăciun. Numai că este o mică diferenţă: Moş Iernilă vine înaintea lui Moş Crăciun şi aşterne zăpada peste tot, pentru ca Moş Crăciun să poată veni cu renii pe zăpadă, în caz că aceştia obosesc zburînd. Moş Iernilă vrea ca noi, copiii, să nu aflăm de el, ci să credem că zăpada vine dintr-un loc special, de acolo de sus. Luna decembrie e luna cadourilor şi ca noi, copiii, să fim şi mai fericiţi, Moş Iernilă face ca zăpada să nu se topească aşa repede, ca să ne dăm mai mult timp cu săniile pe derdeluş.

Moş Iernilă a rămas un secret, dar în curînd cred că va deveni un moş cunoscut.

Aniela FILIPCIUC,
clasa a V-a, Școala nr. 39, București

Moș Fulg de Nea

Poate că v-aţi întrebat: de ce nu există un al treilea moş, în afară de Moş Crăciun sau Moş Niculae? Dar cine aşterne covorul alb de nea? Cine le mai face o formă delicată fulgilor de zăpadă? Ei bine, aceştia doi se numesc Moş Zăpadă şi Moş Fulg de Nea. Dar eu nu-l voi prezenta şi pe Moş Zăpadă. Subiectul meu este Moş Fulg de Nea. Şi nu ţi-ar strica, dragă cititorule, să citeşti următoarele rînduri pentru a afla mai multe informaţii despre el. După cum e normal, Moş Fulg de Nea are casă la Polul Nord. Este împodobită cu ghirlande de fulgi de nea. Doi oameni de zăpadă îţi deschid calea către această locuinţă minunată, plină de ajutoarele Moşului, un trib de eschimoşi. Într-un colţ se vede Marele Fulg de Nea, trăsura Moşului. Marele Fulg are drept combustibil fulgii de nea care ies pe o ţeavă, bucurîndu-i pe copii.

Dar hai să vedem ce este în interiorul căsuţei! Imediat ce deschizi uşa, vezi nişte eschimoşi care fabrică fulgi, dar uită de forma lor, astfel încît fulgii ies diferiţi. Mai sînt şi fabricanţii de ciocolată şi croitorii. Dar dacă vei intra în camera alăturată, vei vedea un pat cu pătura împodobită cu fel de fel de desene, o pernă cu fulgi de nea în loc de pene şi o noptieră pe care este aşezată „Cartea de idei". În apropiere se vede masa lui Fulg de Nea, acolo unde acesta mănîncă peşte.

Totuşi, eu cred că vă interesează mai mult partea de acţiune a Moşului Fulg de Nea. Ei bine, cînd totul e gata, Moşul se urcă pe Marele Fulg cu un sac plin de coşuleţe cu cadouri. Nu ştiu cum face, dar întotdeauna lasă coşurile în hornul casei corespunzătoare. Copiii primesc cutii de ciocolată şi adulţii haine, cravate şi bijuterii, iar primarul primeşte bani pentru a construi terenuri de joacă pentru copii.

Dar ştiţi ce nu-i place Moşului? Campania Secretă a Moşilor care desemnează Moşul Anului. Trebuie să dea interviuri, să se dea mare, să vorbească ore în şir etc. Acest Moş cu barbă scurtă, îmbrăcat în haină albastră cu fulgi de nea, cu un nas cîrn şi ochi căprui, este tachinat de către contracandidaţii săi. Dar dacă nu intră în această campanie, i se va interzice să fabrice fulgi de nea, ciocolată sau haine. Aşa că aţi putea să-l bucuraţi pe moşul necăjit cu o felicitare, cu o ceaşcă de ceai şi cu prăjituri.

Tudor Matei BĂRHĂLESCU,
clasa a IV-a,
Școala „Titu Maiorescu", Iași

PUBLICITATE

Ia-ți Permisul ECDL!
Nu-ți mai bate capul
cum să fii mai bun la BAC.

Competențele digitale pe care trebuie să le dovedești la Bacalaureat pot fi certificate din timp cu **Permisul ECDL** recunoscut internațional.

Lucrezi pe calculator?
Intră pe site-ul nostru **www.ecdl.org.ro** și distrează-te rezolvând simulări ECDL.
Ți se par simple?
Fă un pas înaintea colegilor tăi și obține Permisul ECDL, certificare internațională care îți asigură recunoașterea competențelor digitale nu numai în România, ci oriunde în Europa.

Cere informații despre ECDL profesorilor din școala ta sau caută pe **www.ecdl.org.ro**

ECDL ROMANIA
ECDL Foundation

Str. Mendeleev nr 7-15, mezanin, sector 1
Tel: **021 316 99 22**
E-mail: **office@ecdl.org.ro**

Picior verde de Moș...

Sînt Moș Snowmobile, un elf cu caracteristici uimitoare: sînt isteț, deștept, chipeș și... multe, multe altele pe care le veți descoperi în timp ce veți citi textul. Port o bandană originală, o-ri-gi-na-lă, făcută la comandă, cu un brad de Crăciun pe ea. Sînt echipat de ski (iubesc acest sport „alunecător"), plus un rucsac plin cu surprize pentru cei mici. Sînt de statură mică, ochii îi am mereu înflăcărați, sînt... cam verde de felul meu, dar nu cred că are mare importanță.

Desigur, trebuie să adaug: sînt un fost ucenic al lui Moș Crăciun.

Deoarece sînt convins că am potențial, m-am hotărît să candidez la Moședență. Pare ciudat, cu atîția moși, într-adevăr, dar promit să vă satisfac așteptările, oricît de mari ar fi.

Mă trag dintr-o familie de trifoiați din Irlanda, țara unde am copilărit, țara plaiurilor cu patru foi. Am avut o copilărie fericită și prieteni mulți, dar peste ani, oamenii au început să uite de magia naturii și de cea a copilăriei veșnice. Au început să distrugă cîmpurile de trifoi. Am fost nevoiți să părăsim acel loc îmbibat de miresme dulci și ne-am mutat la oraș. Acolo, o mare parte din membrii familiei mele și-au pierdut viața. Am rămas doar patru: eu, doi frați și cei doi părinți ai noștri.

Mai tîrziu, am plecat să îmi fac studiile în Anglia, la Universitatea de Elfologie din Greenwitch. După absolvire, am intrat în slujba Zînei Măseluță, ca lustruitor de dinți. După trei ani de lustruire a micilor mestecători de lapte ai copiilor, am fost acceptat ca membru al G.M.E.S.P.G. (Grupul Micilor Elfi Slujitori ai Piticilor de Grădină). Deoarece munca era foarte grea și nu eram plătit îndeajuns, am demisionat; am devenit falsificator de poze cu spiriduși.

Timpul dădea mai repede ca niciodată la pedalele faimoasei sale biciclete și eu, învățînd de ici, de colo, mai luînd cîte un atestat, am devenit expert în elfologie, fantomologie, falsilografie și magiomologie (caracteristică numai spiridușilor, elfilor, gnomilor și piticilor-de-oricare-specie).

Într-o zi, am primit o scrisoare de la Moș Crăciun în care îmi scria:

Dragul meu Snowmobile,

Ești foarte priceput în arta magiei, de aceea, te rog, vino și lucrează pentru mine! Știu că ai nevoie de bani pentru a-ți întreține familia, iar eu sînt pe cale să te plătesc cu oricît ai nevoie, ORICÎT, numai vino!

Cu multă dragoste,

Moș Crăciun

M-a făcut foarte fericit scrisoarea și imediat m-am urcat în trenul de ora 9 și am plecat. A fost destul de lung drumul... 37 de minute. Niciodată nu mai călătorisem atît.

Trenul era plin de elfi și spiriduși de toate vîrstele. Probabil mergeau să dea un interviu pentru slujba de elf a moșului.

Cînd am ajuns, am fost întîmpinat de escorta de reni care m-a condus la Regele Cadourilor, Lumina Iernii Copiilor, Soarele Crăciunului, apoi la însuși Moș Crăciun. El mi-a vorbit despre slujba pe care urma să o am, despre magie și despre ființe fantastice.

A doua zi mi-am început treaba și am continuat-o... pînă în ziua de azi.

Acum însă îmi doresc să fiu Moș, M-o-ș, să intru pe hornul casei și să fac copiii fericiți. Le voi da cadouri nemaivăzute celor buni; celor cuminți și ascultători li se va arăta o licărire luminoasă pe cer în seara de Crăciun și vor primi darul de a gîndi profund și înțelept.

Aștept voturile voastre și îmi doresc să vă pot cunoaște personal pe toți.

Cu fulgi de zăpadă dulci,
Moș Snowmobile, candidat la Moședență.
Aici semnez:
Un picior verde de moș.

Maria Alexandra Ana CHIOTAN,
clasa a VII-a,
Școala nr. 66, București

Moș Cozonac! Iată un moș pe care nici un copil nu-l poate refuza! Mai ales că el luptă pentru „ieșirea din criza alimentară prin rețete mai sănătoase!". Nici cu Moș Rap nu mi-e rușine. Pe lîngă faptul că aduce CD-uri cu muzică, el își dorește o țară mai curată. Iar Moș Snowmobile este un fost elf care a a lucrat pentru Zîna Măseluță ca „lustruitor de dinți".

Moș Rap

A fost odată ca niciodată un moș. El s-a născut pe 14 august într-un sat numit Boloveni. Era cioban. De dimineață pînă seara, păștea oile pe cîmp. Își iubea foarte mult oile și avea grijă de ele. Avea atît de mare grijă de ele, încît dacă ar fi existat „Miss Oaie", sigur oile sale ar fi cîștigat. Le spăla, le pieptăna, le vorbea, le făcea codițe, le dădea cu parfum, iar celor mai frumoase le făcea pedichiura. El adora și muzica rap, așa că în fiecare zi le punea și oilor să asculte.

Acum el este cunoscut ca Moș Rap, deoarece ascultă toată ziua acest gen de muzică. El e un fel de Moș Crăciun sau Moș Nicolae, dar diferența este că el aduce copiilor numai CD-uri cu muzică. Este un moș simpatic, amuzant și foarte atent la toate detaliile din jurul său.

Este îmbrăcat foarte cool și la modă. Are blugi de rapper, o bluză, o jachetă neagră și tenișI albi cu negru. Părul îl are lung și brunet cu cîteva fire albe, prins într-o coadă, iar ochii îi are căprui și blînzi.

Acest moș nu este cunoscut de toți copiii, deoarece și-a început activitatea de moș abia anul trecut, iar din cauza lipsei de experiență nu a reușit să împartă cadouri tuturor copiilor.

El împarte aceste cadouri pe 26 octombrie, mai exact în seara de Sîmedru. Cadourile constau în CD-uri cu muzică rap, cu Puya, cu Michael Jackson și cu Miley Cyrus. Dar le împarte numai copiilor din România.

Chiar dacă Boc se ceartă cu ceilalți miniștri, chiar dacă la parlament este un talmeș-balmeș, chiar dacă în România nu este foarte curat și au loc jafuri și alte întîmplări urîte, iar polițiștii nu fac nimic și primesc doar șpăgi, Moș Rap iubește România, pentru că este țara noastră, țara lui natală și ne îndeamnă să facem și noi același lucru, să iubim din tot sufletul România.

După cum vedeți, acest moș nu numai că adoră muzica, dar adoră și țara sa. Este cel mai bun și mai sensibil moș din lume. Acest Moș Rap se mai poate numi și Moș România. Oricum l-ar chema, este doar moșul nostru care ne aduce cadouri și nu o să-l împărțim cu altă țară.

Așa că, dragi copii, fiți cuminți, respectați România și nu mai aruncați pe jos hîrtii, ambalaje și fel de fel de lucruri, deoarece moșul se supără și nu o să vă mai aducă nimic.

„Noi putem face țara asta, dacă ne străduim, cea mai tare și mai frumoasă țară din lume" este vorba lui Moș Rap și ar trebui să o ascultăm, pentru că se poate adeveri.

Laila Abdel HAFIZ,
clasa a VI-a, Școala Nr. 188, București

Moș Cozonac

Fișa de identitate

Nume: Moș Cozonac

Vîrsta: De cînd e lumea...

Domiciliul: România, în mjlocul tradițiilor de Crăciun

Partener de viață: Buna Prăjiturică

Copii: Nenumărați...

Afiliere politică: PTC (Partidul Tradițiilor de Crăciun)

Aspect fizic: bine dospit, rumen în obraji și întotdeauna pudrat adecvat

Studii: Academia de ciocolată și fructe confiate Marțipan

Slogan de campanie: Împreună pentru un Crăciun mai gustos și sănătos!

Un fragment din discursul de campanie al Moșului:

Mă numesc Moș Cozonac.
În spinare am un sac
Plin cu multe promisiuni
Pentru toți copiii buni!

Dacă v-ați săturat de toate promisiunile în zadar ale altor Moși, acele jeleuri mincinoase, atunci detronați-l pe Moș Zaharină și alegeți-mă pe mine, Cozonacul vostru preferat, făcut exact după rețeta bunicii, pentru un mandat nelimitat!

Din inima mea mică cît o nucă, dar cuprinzătoare cît toată copilăria globului, vă promit:

- ieșirea din criza alimentară prin rețete mai sănătoase, fără coloranți sau aditivi, încercate chiar de soția mea, Buna Prăjiturică;
- reactivarea amintirilor din copilărie ale părinților și bunicilor, prin readucerea în atenția populației a Legii dulciurilor de Crăciun, care obligă la fabricarea în casă a ciocolatei și a prăjiturii Greta Garbo. Am trăit și vremuri mai sănătoase!
- pedepsirea severă a tuturor celor care folosesc substanțe chimice în prepararea dulciurilor pentru copii;
- organizarea unui Crăciun parfumat, rumen și îmbietor!

Smaranda VLAD,
clasa a V-a, Școala „Gh. Țițeica", Constanța

Peripețiile lui Cățel Crăciun

V-aţi gîndit vreodată că şi animalele ar putea să aibă un Moş Crăciun al lor? Ei bine, Miruna şi l-a imaginat pe Căţel Crăciun care promite: ham, ham, ham! Între timp, adevăratul Moş vrea să ia o pauză şi este înlocuit de RoboCrăciun, o copie fidelă a sa care funcţionează „pe comandă vocală".

Crăciunul este una dintre cele mai frumoase perioade ale anului. Toată lumea este fericită, inclusiv micii fulgi ce vin spre pămînt, pentru a vesti apropierea Crăciunului. O armonie perfectă se stabileşte între minunăţia sărbătorii, bucuria primirii darurilor şi încîntarea primilor fulgi de zăpadă. Mirosul cozonacilor şi al scortişoarei pluteşte pretutindeni, alături de sentimente de bucurie. Dar nici unul dintre aceste lucruri nu ar mai fi fost aşa fără prezenţa lui Moş Crăciun.

Acesta este unic şi nimeni nu poate fi ca el. Ne aduce cadouri în magica seară în care toată lumea este fermecată. Ne bucurăm de acele daruri la fel de mult în fiecare an. Însă sînt multe animale care nu primesc nimic. Dar bunul Moş Crăciun a avut grijă şi de acest lucru. Prin minunata lui magie a făcut rost de un cîine foarte inteligent, numit Căţel Crăciun, care să împartă cadouri sufletelor necuvîntătoare. Anul acesta el era la început, era foarte neîndemînatic, dar nu avea timp de repetiţii, deoarece în acea zi era Crăciunul. Sacul cu daruri era gata. Moş Crăciun plecase deja spre copiii nerăbdători, ce erau adînciţi într-un somn încîntător, plin de vise şi speranţe, un somn în care numai ei ştiau să se simtă bine. Căţel Crăciun era pregătit. Va zbura într-o sanie la fel ca a Moşului. Şi a pornit... Prima oprire: un cîine mic ce locuia într-o casă. Căţel Crăciun a aterizat pe acoperiş. Urma partea cea mai grea: coborîtul prin horn. Mutra lui de căţel bleg arăta cît de mult şi-ar dori să nu facă asta. Ooo... şi blăniţa lui bej... se va murdări. Chiar nu dorea să coboare pe acolo. La cît de isteţ era, putea intra şi pe uşă... Sau poate nu... Trebuia mai întîi să coboare de pe acoperiş. Cea mai distractivă alegere ar fi fost coborîtul prin burlan. Dar cine ar fi crezut că la capătul de jos burlanul e îngheţat? În mod sigur, nu Căţel Crăciun, care se afla într-o situaţie bizară. În sfîrşit, prin magie, a reuşit să iasă. Încetişor, cu dinţii încleştaţi în cadou, a intrat în casă. S-a dus la brad, a lăsat hăinuţa şi a plecat repede. S-a urcat în sanie, gîndindu-se la următoarele animale la care trebuia să meargă, cele din pădure! Urechile căţelului au început să tremure. Lupii şi urşii erau mult mai mari decît el!

La această oră a nopţii, pădurea nu era tocmai primitoare. Bufniţele îşi anunţau prezenţa prin glasurile lor de tenori. Urletele unor lupi din celălalt capăt al pădurii se auzeau de parcă ar fi fost mult mai aproape. Vîntul mişca brazii. Umbrele de peste tot parcă aveau viaţă. Pe unul dintre brazi era agăţată o plăcuţă pe care scria: „Lăsaţi aici cadourile pentru familia urşilor". Următoarea era a vulpilor. Toate animalele aveau un loc unde se aşteptau ca a doua zi să găsească daruri. Căţel Crăciun a terminat repede cu animalele din pădure şi a ajuns iar în oraş. Cîteva raze de lumină se vedeau la orizont, aşa că trebuia să se grăbească. Căţei, pisici, hamsteri, papagali, toţi primeau un mic cadou, fie hăinuţe pentru iarnă, fie mîncărică gustoasă, fie jucării haioase.

În oraş era uşor, dar mai greu era în sate. Trebuia întîi să se strecoare în grajdurile cailor, încet, încet, pe vîrful lăbuţelor, ca să nu-i trezească. În spatele lui s-a auzit un nechezat. Căţelul a tresărit şi a îngheţat pe loc. Calul se sculase din somnul său nu prea comod. Începuse să dea neliniştit cu copitele în gard. Cîinii începuseră să latre, vacile şi oile să scoată fel de fel de sunete, găinile să cotcodăcească, iar grădina se transformase într-o învălmăşeală de zgomote. Căţel Crăciun a observat că stăpînul casei s-a trezit. Dacă venea la cai şi îl vedea, secretul lui Moş Crăciun şi al prietenului său ar fi ieşit la iveală. Farmecul Crăciunului ar fi dispărut şi nimeni nu s-ar mai fi bucurat de cadouri ca înainte. Căţel Crăciun repeta continuu o vrajă care să-l facă să împartă mai repede cadourile. În sfîrşit, a reuşit să o spună corect. Dacă ar mai fi greşit o dată, omul l-ar fi văzut, deoarece venise la grajduri. Căţelul era din nou în sanie, terminase cadourile şi se întorcea la Moş Crăciun să-i povestească peripeţiile prin care a trecut. Cu siguranţă fusese o noapte ham, ham, ham!

Miruna COSMESCU,
clasa a VI-a A, Şcoala nr. 197, Bucureşti

Pagină realizată cu sprijinul

ROMAQUA GROUP

RoboCrăciun

Moş Crăciun este necăjit. Bujorii din obraji s-au veştejit, surîsul blînd i-a dispărut, veselia din privire s-a ascuns. Pe frunte i-au apărut încreţituri. Este foarte obosit. Scrisorile vin valuri, valuri, chiar din luna ianuarie. O maşinărie s-a defectat, procesul de fabricare al jucăriilor a fost întîrziat, unii spiriduşi sînt răciţi, un ren are un picior „avariat". Totul merge pe dos.

Moş Crăciun şi-ar dori să scape de toate aceste îndatoriri, plecînd într-un concediu măcar pentru două săptămîni, iar cînd se va întoarce totul să fie pregătit pentru Crăciun. Ce bine ar fi!

Brusc, în ochi îi apare o scînteie: ce minunat ar fi dacă ar exista o dublură a moşului, o copie fidelă a originalului, o jucărie a bătrînului! El face jucării robotizate de ani întregi: spiriduşi, zîne, feţi frumoşi, ilene-cosînzene. Dar nu şi-a dăruit niciodată nimic sieşi.

Totul are un început. Moşul a luat o hotărîre: îşi va proiecta un robot care să îi semene în întregime. Un moş cu circuite, din metal şi plastic, cu memorie artificială, care să lucreze mai repede decît o sută de computere. Să memoreze tot ce îi va zice creatorul său, să funcţioneze pe comandă vocală, să se comporte precum originalul, să-i înregistreze vocea şi să i-o redea. Aşa da cadou!

Ideile bătrînului au fost aşternute pe hîrtie. Calculele au fost înfăptuite, materialele adunate, lucrul început. După o săptămînă de muncă intensă, umanoidul era pregătit de testare. Probele au durat şi ele o săptămînă, iar rezultatele au întrecut aşteptările. Producţia de jucării a crescut cu 3%. RoboCrăciun se descurca de minune.

Moşul, cu bagajele făcute, se grăbi să iasă din Castelul de Gheaţă şi să plece în însoritul Hawai – concediul mult dorit.

A doua zi, un spiriduş vorbăreţ se angrenase într-o discuţie cu colega sa, amîndoi Îfiind prea atenţi la subiect şi nesocotindu-şi treaba pe care o aveau de făcut.

RoboCrăciun le vorbi pe un ton rece, fără modulaţie:

– De ce pierdeţi vremea? Crăciunul se apropie, iar cadourile nu se împachetează singure.

– Eu nu pierd vremea, este pauza de masă, răspunse spiriduşul, surprins de severitatea moşului.

– Pauza de masă este peste 2 minute şi 47 de secunde fix; pînă atunci, la lucru, ho, ho, ho!

Spiriduşa îi şopti colegului său:

– Nu te înfuria, este foarte emoţionat în pragul Crăciunului dragul nostru moş! Ştii doar că îi place ca totul să fie perfect.

Din acea zi, pseudomoşul şi-a văzut de treaba sa (aceea de a-i supraveghea pe lucrători şi a citi scrisorile copiilor), iar spiriduşii au devenit foarte ţîfnoşi. Unde era spiritul Crăciunului? Cadourile nu mai erau făcute din dragoste, ci din obligaţie.

Aşa s-au scurs cele două săptămîni. Întoarcerea moşului adevărat se apropia. Iniţial, producţia de jucării cunoscuse o creştere de 10% faţă de anii precedenţi, dar acum scăzuse considerabil. Dragostea era cea care le dădea spiriduşilor puterea să lucreze, şi nu ameninţările sau ordinele. De aceea era necesar ca moşul cel adevărat să se întoarcă cît mai grabnic.

Cînd originalul reveni şi îl opri pe robot, nu înţelegea de ce era ocolit de micii săi angajaţi. Şi nici unde le dispăruse voia bună şi culoarea din obraji.

Moş Crăciun se furişă în camera cu jucării şi auzi o discuţie care îi deschise ochii:

– Oare de ce nu mai pot lucra? Sînt bine sănătos, ce s-a întîmplat cu mine?

– S-a întîmplat ca scopul nostru cel nobil să fie înlocuit cu unul industrial. Aceste jucării nu mai sînt făcute din iubire pentru copii. Noi nu sîntem creaţi astfel, iar moşului parcă i-a îngheţat inima. Este setat doar pe creşterea în procente a producţiei de jucării!

Abia atunci s-a luminat bătrînul, redescoperind adevăratul spirit al Crăciunului: pentru a dărui îţi trebuie dragoste. Este necesar să pui o părticică din tine în fiecare cadou.

Moş Crăciun i-a adunat toţi micuţii lucrători şi le-a destăinuit secretul său, cerîndu-le iertare. Spiriduşii l-au înţeles şi s-au întors la lucru cîntînd colindele iernii. În noaptea dintre 24 şi 25 decembrie, mii de jucării au fost îndesate în sacul fermecat, iar în fiecare pachet se afla un bileţel scris cu litere de aur: *dăruite din dragoste*.

Ioana MACOVEI,
clasa a VII-a, Şcoala nr. 110
„George Topîrceanu", Bucureşti

Moșul Dan-An-Pan, un bătrînel plin de învățături

Bogdan mi-a trimis din nou unul dintre cele mai frumoase texte. Este vorba despre Moşul Dan-An-Pan care le promite copiilor „o zi perfectă“. Adică o zi în care să nu mai fie criticaţi de părinţi, să nu mai primească reproşuri, să nu fie obligaţi să meargă la şcoală sau să-şi facă temele. Bogdan îl va vota pe acest nou moş, însă va avea parte de... o răsturnare de situaţie!

Este mijlocul toamnei, şcoala nu s-a terminat, iar profesorii îşi continuă torturile cu lucrări, teste şi note proaste în catalog. După o astfel de zi de şcoală, stau plictisit pe canapea, cu televizorul pornit, şi mă uit la aceleaşi banale emisiuni despre gătit şi situaţia şcolară slabă a elevilor, numărînd săptămînile pînă la sosirea vacanţei de iarnă. Oare cînd va veni? Oare cînd? De mult îmi doresc noul joc apărut pe piaţă, „Misiune Imposibilă 4“, dar, din păcate, părinţii nu vor să mi-l cumpere, iar Crăciunul refuză să sosească mai repede.

Deodată, glasul mamei se aude pe hol strigîndu-mă:

– Bogdaaan!!!

– Da, mamă. Ce s-a întîmplat?

– Am fost la şedinţa cu părinţii, iar profesorii mi-au dat rezultatele tale la învăţătură. Ce note sînt astea la tine?! La engleză 5, la română 7, la matematică 6, la istorie 8, la franceză 4?

– Păi...

– Nici un „păi“! De astăzi te pui cu burta pe carte. Ai înţeles?

Deodată, o voce amplificată de un megafon răsună pe fereastră pînă la noi.

– Lume, lume, se fac alegerile pentru Moşul Anului. Alegeţi-vă Moşul preferat care să vă aducă în dar o zi de vis şi îl veţi avea! Candidaţii sînt: Moş Crăciun, Moş Nicolae, Moş Ene şi Moş Dan-An-Pan. Numai copiii au drept de vot!

Cine este Moşul Dan-An-Pan? Curios, i-am întrebat pe toţi cine este acest ciudat Moş, dar fiecare dintre cei chestionaţi mi-a dat acelaşi răspuns: „Uită-te deseară la televizor şi vei afla!“.

Seara, momentul adevărului sosi.

– Mă numesc Ioan Dinescu, iar acestea sînt ştirile serii. Alegerile „moşeşti“ sînt în toi, dar unii alegători au nelămuriri. Toţi au auzit de Moş Crăciun, Moş Nicolae, Moş Ene, dar oare cine o fi acest Moş Dan-An-Pan? Ei bine, iată un interviu în exclusivitate cu noul nostru candidat. Dau legătura colegei mele...

Un bătrînel micuţ de statură, cu barba roşie, ochii albaştri, cu chelie, îmbrăcat în verde şi roz apăru pe ecran.

– După cum ştiţi, nimeni nu-i perfect, totuşi fiecare merită o şansă, îşi începu el discursul. Încă de la naştere mi s-a demonstrat acest lucru, deoarece însuşi numele meu este o dovadă a imperfecţiunii umane. Ofiţerul de la Starea Civilă îi citea copilului său aventurile lui Peter Pan şi întocmea în acelaşi timp actele nou-născuţilor. Cînd a ajuns cu lectura la ziua de naştere a lui Peter Pan, trebuia să completeze certificatul meu, iar pentru faptul că băiatul era foarte mic şi cînta, în loc de „La mulţi ani, Peter Pan!“, „Mult an Pan!“, am ajuns să port numele de Dan-An-Pan.

– Ce poveste interesantă, domnule! spuse reporteriţa. Şi ce veţi face pentru copiii de pretutindeni pentru a le oferi o zi de vis?

– Cînd eram mic, părinţii mă criticau mereu din orice. Expresiile: „ai dat cu bîta-n baltă“ sau „ai făcut-o lată“ îmi erau mai mult decît familiare, aşa că de atunci mi-am dorit mereu o zi în care să nu-mi spună nimeni ce să fac, o zi în care să fiu perfect pentru ei şi să pot fi dat drept exemplu. O astfel de zi o să primească toţi copiii din această lume dacă mă votează pe mine!

Eu cu cine votez?

Neştiind pe cine să votez, mi-am întrebat colegii de la şcoală ce vor face, dar ei erau la fel de nedumeriţi ca şi mine.

– Ei bine, voi ce părere aveţi de Moş Dan-An-Pan? Mie mi s-a părut OK.

– Şi mie, iar eu chiar aş avea nevoie de o astfel de zi, dar Moş Nicolae şi Moş Crăciun ne-au înveselit atîtea zile de sărbătoare, iar Moş Ene este cel mai important, căci fără el nu am putea dormi...

– Mihai, din păcate Moş Ene are bugetul veseliei şi al magiei cam limitat, aşa că tot ce poate să facă este să ne adoarmă trei zile şi trei nopţi şi să ne dea periodic cîte un vis de 10 secunde mai mult sau mai puţin plăcut.

– Ai dreptate! Moş Ene nu poate fi Moşul Anului.

– Dar Moş Nicolae crezi că ar avea ceva şanse? mă întrebă Andrei.

– Nu ştiu, dar eu nu îl votez! Nu se poate compara cu Moş Crăciun. Mie personal mi-a adus un băţ drept cadou, iar mama l-a folosit cu atîta îndemînare şi precizie, încît săracul meu poponeţ a fost vînăt tot anul.

– Înseamnă că lupta se dă între Moş Crăciun şi Moş Dan-An-Pan, constată Andrei.

– Haideţi mai bine să mergem mîine la MSCMD (Marea Sală de Candidatură a Moşilor Darnici), pentru că e zi de vot.

Zis şi făcut! Următoarea zi, deîndată ce clopoţelul şcolii s-a îndurat de săracii elevi şi a sunat de ieşire, noi am luat-o drept către acel loc pentru a ne alege moşul.

Ajunşi în curtea instituţiei, o voce caldă şi primitoare vorbi la microfon:

– Domnilor şi domnişoarelor, să-i ascultăm pe candidaţii noştri, după care vom deschide sălile de vot. Fiecare candidat va avea la dispoziţie cîte 60 de secunde pentru a ne răspunde la întrebarea *„De ce vreţi să vă votăm?“*. Primul va vorbi Moş Ene!

– Dragi copii, ştiu că zilnic sînteţi suprasolicitaţi de profesori cu temele, cu învăţatul, că nu mai aveţi timp de odihnă, iar în cele din urmă, cînd trebuie să vă culcaţi la o oră tîrzie, aveţi insomnii. Ei bine, uitaţi de ele! Moş Ene vă aduce un somn lin şi luuung cu vise 100% frumoase.Votaţi-l pe Moş Ene pentru vise 100% frumoase!

– Moş Nicolae, e rîndul dumitale!

– Frumoşii mei, am auzit de prin şcoli că există copii care învaţă, sînt sîrguincioşi şi alţii care nu învaţă şi sînt obraznici. Moş Nicolae îi va răsplăti pe cei care sînt sîrguincioşi cu cadouri frumoase, iar celor mai puţin sîrguincioşi le va aduce o jordie pentru a se îndrepta şi nişte dulciuri pentru a le arăta că moşul îi iubeşte şi pe ei. Pentru copiii buni răsplătiţi pe cinste: votaţi-l pe Moş Nicolae!

– Acum mata, Moş Crăciun!

– Ho, ho, ho, dragii moşului, am primit încă din vară scrisorile voastre, aşa că sînt sigur pe cine veţi alege. Pentru păpuşi Barbie, maşini de curse şi săbii de ninja sub brad, votaţi-l pe Moş Crăciun!

– Iar acum, ultimul moş, un personaj mai puţin cunoscut, Moşul Dan-An-Pan!

– Pentru o zi de libertate totală, libertate pe care n-aţi avut-o niciodată, Moşul Dan-An-Pan este ideal pentru voi. Deci, votaţi-l pe Moşul Dan-An-Pan, Moşul copiilor perfecţi care vor primi orice de la părinţii supuşi şi imperfecţi!

După aceste discursuri foarte interesante, am pornit către urne, neştiind pe cine să votez. Toţi au fost foarte convingători, dar parcă tot mi-aş dori o mamă care să nu mă mai critice mereu, aşa că îl voi vota pe Moş Dan-An-Pan.

După ce am ieşit din cabină şi am introdus buletinul de vot în urnă, am plecat acasă. În restul zilei, mi-am terminat temele pentru şcoală în acompaniamentul reproşurilor mamei pentru nu mai ştiu ce nimicuri, aşteptînd cu nerăbdare ştirile de seară.

– Lupta pentru titlul de Moşul Anului a fost foarte strînsă şi plină de suspans, dar şi de surprize – a spus prezentatorul. Pe locul 4 a ieşit Moş Nicolae cu 10% din voturi, locul 3 l-a luat Moş Ene cu 25% din voturi, locul 2 Moş Crăciun cu 32% din voturi şi, surpriza surprizelor, Moşul Anului este Moş Dan-An-Pan cu 33% din voturi!

Pe ecran apăru chipul moşului cîştigător.

– Dragii mei copii, mă bucur că m-aţi ales drept Moşul vostru şi promit să nu vă dezamăgesc, aşa că, pentru a nu vă face să aşteptaţi pînă la sărbătorile iernii, puteţi sărbători ziua Moşului Dan-An-Pan a doua zi după alegeri, adică mîine. Vă urez multă distracţie şi fiţi cît mai perfecţi în ochii părinţilor!

Repede, repede, în pat! Trebuie să mă culc devreme pentru a profita de ziua în care nu voi primi absolut nici o critică! Va fi minunat!

Ziua Moşului Dan-An-Pan

– Bună dimineaţa, somnorilă! Da' ştiu că ţi-a fost somn – spuse o voce cunoscută, dar pe un ton neobişnuit de cald şi prietenos.

– Cît este ora?

– E miezul zilei! Ora 12,00.

– Trebuie să merg la şcoală. Am chiulit deja de la primele patru ore!

– Stai acasă! Băiatul meu perfect nu trebuie să-şi mai bată capul cu şcoala!

– Poftim?! Cine eşti tu şi ce ai făcut cu mama mea?

– Dar sînt mama ta, prostuţule!

„Dar... ea nu vorbeşte aşa, nici nu zîmbeşte (prea

mult) şi nici nu rămîne dimineaţa acasă" – am gîndit eu surprins.

– Ce s-a întîmplat, scumpule? De ce nu mai vorbeşti? Sau vrei un cadou ca să te înveselească? Poftim jocul „Misiune Imposibilă 4" pe care ţi-l doreai atît de mult.

– Mmm... mulţumesc, dar nu ştiu ce să spun!

– Nu trebuie să spui nimic, trebuie doar să-l joci.

Astfel am început să mă distrez cu el. Grafica este super, iar povestea mi-a plăcut dintotdeauna. Deodată maţele încep să îmi chiorăie de foame.

– Mamă? Ce mîncăm?

– Ce doreşti tu, dragule! Alegerile tale sînt întotdeauna perfecte!

– Ouă cu şuncă!

În cinci minute draga mea mămucă soseşte, dar cumpărăturile erau cam... ciudate.

– Mamă! Majoritatea ouălor sînt sparte, iar şunca este murdară, ca şi cum ar fi fost scăpată pe jos...

– Îţi place? Este un stil unic de a face cumpărături. Eu făceam cumpărăturile într-un mod învechit. Tu mi-ai arătat cum să le fac!

– Mai bine comandăm o pizza!

Aceasta fu mîncarea mea pe toată ziua. Apoi, mama s-a apucat de curăţenie, dar în loc să pună la loc hainele în dulap şi să spele unele farfurii murdare, aceasta scoase toate tacîmurile şi le aruncă prin bucătărie, scoase toate hainele şi le aruncă prin dormitoare.

– Mamă!!! Ce faci?

– Fac curăţenie într-un mod perfect! Aşa cum o făceai şi tu în camera ta! Întotdeauna cînd spuneai că ţi-ai curăţat-o, găseam toate lucrurile împrăştiate!

N-am mai zis nimic şi am plecat să mă uit la televizor, dar – surpriză! – nu mai era curent.

– Mamă! De ce nu mai avem curent?

– Nu ştiu, eu am plătit facturile în cel mai perfect mod! Am luat ca exemplu cum îţi faci tu temele.

Deşi n-a apărut pe coperta *Time Magazine*, moşul lui Beatrice este faimos. Ca infractor! A fost chiar şi la şcoala de corecţie, însă l-a ajutat să evadeze cine altul decît Rudolf. Moş Big Bang e total diferit de inocentul Moş Bombonică al Cătălinei, pe care îţi vine să-l mănînci, nu alta!

– Dar... dar eu îmi copiez temele în clasă!

– Exact! Aşa am făcut şi eu! Am dus facturile vecinului ca să le plătească el. Dar nu-ţi face griji! Uite, ţi-am cumpărat un trening de firmă. Este de la Nike.

– Gata, mi-a ajuns! Nu vreau trening de firmă, nu vreau pizza la toate mesele, ci o vreau pe mama mea cea adevărată, care mă critică mereu.

Cu greu trec peste „ziua băiatului perfect" şi adorm. Cînd mă trezesc, lîngă patul meu o văd pe mama, cea care mă critica mereu. Nu-mi mai încap în piele de bucurie!

– Să înţeleg că nu ţi-a plăcut ziua Moşului Dan-An-Pan?

– Nu, nu mi-a plăcut! O vreau pe mama mea adevărată, nu să am multe cadouri şi o casă dezorganizată.

– Cred că o zi a Moşului Dan-An-Pan ar trebui să existe măcar o dată pe an pentru voi, copiii, să nu uitaţi cît de importanţi sînt părinţii voştri, iar atunci cînd vă critică vă vor doar binele, chiar dacă mai exagerează din cînd în cînd.

Bogdan Cătălin MEREUȚĂ,
clasa a VII-a, Școala nr. 40 „Iulia Hasdeu", Galați

Barbă lungă de frică

Întuneric. Frig. Umed. Îngust. Haine sfîşiate. Pumni încleştaţi. Bare strîmbe şi ruginite. Ochi sticloşi. Zgomote interpretabile, dar de nedescifrat. Da, din fericire, nu sînt stră-stră-strănepoata lui Jane Austen.

Ei bine, aşa începe biografia incredibilă a celui care ar fi meritat să fie pe coperta *Time Magazine* şi anume: Moş Big Bang!

După o copilărie deplorabilă în care nu a fost nimic altceva decît cel mai rău dintre cei răi, făcînd cele mai teribile infracţiuni, de la tîlhărirea unei băbuţe pe stradă pînă la spargerea tuturor parbrizelor de pe cîteva dintre străzile principale ale New York-ului, a ajuns la şcoala de corecţie. În această minunată unitate de învăţămînt i se deschide „apetitul" antreprenorial. Dar va fi ultima noapte la carceră, pentru că Rudolf, animalul său de casă, îl va salva. Îl va salva pentru că are cu ce: cu maşina „tunată" la MTV, la *„Pimp my ride"*. După ce scapă de la şcoala de corecţie, şi după ce admiră maşina şi noul sistem de boxe ultimul răcnet, ajunge în Honolulu, ascultînd Metallica, unde pune bazele afacerii cu jucării. O afacere diabolică de altfel, scopul său fiind furtul inocenţei copiilor.

Dar cum nu se poate descurca de unul singur, apelează la spiriduşii săi care trăiesc pe străzile Chicagoului, hrănindu-se cu resturile unei pizzerii italiene. Însă tînărul nostru moş are şi probleme. Crăciuniţa, mama lui bolnavă de Alzheimer, dă vina pe el afirmînd că toată povestea este inventată de el şi de bunicuţa Scufiţei Roşii la un cappuccino. Să nu uităm însă de „ho-ho-ho-ul" specific, care este de la astmul bronşic, boală ereditară în familia moşului. Dar ce-i cu roşul costumului preferat? Ei bine, roşul aprins se datorează pasiunii secrete pentru toreadori. Deşi e

tînăr, moşul are o barbă luuuungă, efect al fricii de tot ce înseamnă lamă ascuţită, motiv pentru care a renunţat de mult la sanie şi la furat, desigur, maşina renului. Iar acum, copii, dacă vă întoarceţi uşor, uşor şi vă uitaţi în spate, o să-l vedeţi... scoţînd limba la voi!

Beatrice Alexandra PRIOTEASA,
clasa a VIII-a,
Liceul Teoretic „Alexandru Vlahuță", București

Moș Bombonică

Al treilea moş se numeşte Moş Bombonică. El este scund şi grăsuţ, are barbă ninsă şi este îmbrăcat în haine îmblănite, colorate în culorile curcubeului. Obrajii îmbujoraţi şi nasul roşiatic pe care sînt aşezaţi ochelarii cît un năsturel te îmbie să-l aştepţi noaptea lîngă bradul înalt şi luminos. Dar acest moş este cu totul special. În afară de lista pe care copiii îi scriu dorinţele pentru cadourile de Crăciun, mai pot lăsa şi un bileţel unde vor scrie ce şi-ar dori nespus de mult să viziteze.

În Ajun, cînd aceştia vor adormi, Moş Bombonică îi va trimite către locul ales de ei. Păcat este că acestea vor fi numai în imaginaţia copiilor.

Pe deasupra, moşul mai are şi un ajutor, pe fratele său geamăn, Moş Acadea. Singurul lucru care îi deosebeşte pe cei doi este o aluniţă foarte mică.

Dacă îl vei întîlni şi vei vrea să te uiţi în sacul lui, vei observa că acesta este gol şi vei crede că nu ai fost cuminte şi că nu îţi va mai da darurile. Dar Moş Bombonică va scoate ca prin magie o jucărie minunată şi o cutiuţă cu bomboane de caramel.

Cînd va pleca, trebuie să mergi pînă la fereastră de unde vei vedea fermecata sa caleaşcă. La ea sînt înhămaţi patru ursuleţi mai mici şi unul mai mare care îi îndrumă pe ceilalţi. Ei sînt făcuţi din zahăr ars, cu năsucul de fondante şi urechiuşele din ciocolată.

Votaţi-l pe Moş Bombonică, dacă vreţi să primiţi orice vă doriţi!

Cătălina Maria CIMPOEȘU,
clasa a V-a, Școala „Ion Creangă", Bacău

Moş Surf e cool. De fapt, nu e chiar un moş. E tînăr, frumos şi a avut o relaţie cu Britney Spears. Acest moş potrivit pentru o reclamă ne atrage atenţia să nu uităm de reducerile de la mall. Moşul din eprubetă are un sac fără fund plin cu... bani. Iar Moş Goblin cîştigă alegerile din oraşul Gheţar.

Aduceți Crăciunul înapoi!

Moş Crăciun... Un moşneag cu o lungă barbă albă ca neaua, ce vine cu o sanie zburătoare trasă de renii poznaşi, în frunte cu Rudolph cel cu nasul roşu. Acest bătrîn poartă un costum roşu foarte vechi, dar îndrăgit de miliarde de copii ce îl aşteaptă în fiecare an cu sacul plin de jucării, care de care mai frumoase.

Dar gata! Moş Crăciun a sunat la Raiffeisen Bank şi i s-a acordat o sumă enormă de bani, fiindcă a ales să se pensioneze.

Acum renii au o misiune dificilă: cea de a găsi un nou moş. După mii de persoane, Rudolph era sigur că a găsit persoana potrivită: Moş Surf. Putem vorbi de un moş la figurat, deoarece Surf era un surfer în jur de 25 de ani, născut în Anglia, mama lui – fost manager şi tatăl lui, Solcanu, pe care toată lumea îl cunoaşte, avea un abdomen de invidiat. Moş Surf, fost fotomodel şi designer vestimentar, avea şi el un look la modă. Crăciuniţele de la fabrica de jucării erau îndrăgostite pînă peste cap de el, însă acesta nu dădea nici un semn de interes pentru că, în urmă cu cîteva luni, se despărţise de Britney Spears şi avea nevoie de timp pentru a uita cele întîmplate. Crăciuniţele, de supărare, au început să consume băuturi alcoolice şi încurcau cadourile, astfel: Billy Ray de pe strada Wakel Place a primit o păpuşă Barbie cu castel şi Matilda Foxen de pe strada Suprismer, în vîrstă de trei ani, a primit o carte cu experimente chimice. Oare micuţa a devenit savantă? Orice e posibil. Totul era bine şi frumos pînă cînd una dintre Crăciuniţe a făcut conferinţă pe messenger cu iubitul ei, Lucian Mîndruţă, de la *Observator,* şi l-a informat că Moş Surf a plecat cu placa de surf şi nu s-a mai întors! Oare valurile supărate ale mării să-l fi luat în adîncurile lor?

În scurt timp, pe toate posturile de televiziune era anunţul: „Moş Surf a dispărut! Haideţi să aducem Crăciunul înapoi!".

Înainte să dispară, Moş Surf promitea că va vorbi cu fiecare copil în parte. Era singura şansă a copiilor din lumea întreagă să îşi întîlnească „poştaşul viselor".

Întreaga lume a plecat în căutarea moşului, însă în zadar! Acesta nu era de găsit. Cum va exista un an fericit fără Crăciun, fără emoţia aceea nemărginită din suflete pe care o ai dimineaţa cînd deschizi cadourile?

Cu paşi trişti, dar repezi, a sosit seara dinaintea Crăciunului. Toţi oamenii erau trişti pînă cînd, dintr-un cer înstelat, s-a auzit un sunet grozav de puternic. Cu toţii au ieşit din case şi pe cer erau mii de culori datorită artificiilor.

Moş Surf a vorbit de la ultimul telefon cu portavoce incorporată şi spunea astfel: „Credeaţi că am dispărut pentru totdeauna? Aţi uitat de reducerile de la mall? Ei bine, eu nu am uitat de voi, de aceea am sacul plin de daruri pentru voi toţi. Crăciun fericit tuturor!".

Şi aşa a mai trecut un Crăciun, cu siguranţă, de neuitat!

Miruna Andreea GHEORGHE,
clasa a VIII-a, Şcoala nr. 188, Bucureşti

Moș Goblin

Începe campania electorală. Moş Nicolae şi Moş Crăciun au fost şi ei favoriţi, dar au cam îmbătrînit, deci un al treilea Moş ar fi potrivit. Ceilalţi doi moşi nu prea sînt de acord, dar fiind încă preşedinţii Parlamentului Iernii, trebuie să meargă pe la Polul Sud şi Polul Nord ca să caute noi candidaţi.

La Polul Nord, toţi moşii au vrut să fie candidaţi, dar nu au fost acceptaţi. Unii nu aveau barbă, alţii erau prea eleganţi ori erau chei şi aşa mai departe.

La Polul Sud erau doar doi moşi, dar aceştia erau într-adevăr tradiţionali. Amîndoi au candidat. După cîteva zile, prin tot oraşul Gheţar erau afişe cu cei doi candidaţi. Nici reclamele de la televizor nu erau mai prejos.

Primul, Moş Goblin, a fost invitat în piaţa oraşului ca să ne spună cîte ceva despre el şi să ne convingă să îl votăm.

– Bună seara! Eu sînt Moş Goblin. După cum vedeţi, am o barbă albă şi stufoasă, păr cărunt, nas roşu, am chiar şi o sanie cu reni. De fapt, toate acestea nu ar avea nici o importanţă, dacă nu aş fi blînd, iubitor şi darnic. M-am născut acum o sută de ani pe 9 decembrie, într-un orăşel mic numit Laponschya. Am fost singur la părinţi, aşa că ei m-au îngrijit şi m-au dat la cele mai bune şcoli. La naştere, ursitoarele mi-au dat viaţă veşnică. Am crescut într-un iglu luxos, deoarece părinţii mei erau bogaţi, dar eu, cu toate acestea, sînt destul de modest. Mai tîrziu, mi-a plăcut foarte mult meseria de tîmplar, dar de cînd am mai îmbătrînit, pe la vreo 80 de ani, nu am mai putut tăia lemne, aşa că m-am limitat doar la cioplit. Făceam jucării din lemn şi le vopseam pentru copiii săraci. Mi-a plăcut foarte mult această meserie şi de aceea cred că trebuie să mă votaţi.

Celălalt Moş nu veni la întîlnire, aşa că oamenii nu l-au putut cunoaşte mai bine.

În fiecare zi, Moş Goblin spunea:

– Votaţi-mă! Vă promit că toţi copiii vor primi cele mai frumoase jucării.

Data votării se apropia tot mai mult şi campania electorală era pe sfîrşite. Oraşul era împodobit cu beculeţe colorate, clopoţei aurii cu clinchet minunat şi beteală strălucitoare multicoloră, iar în piaţa oraşului

era un brad gigantic foarte frumos ornat.

Alegerile băteau la uşă şi de aceea cabinele de vot erau pregătite, iar la secţiile de votare apăruseră şi urnele.

În dimimeaţa cu pricina, o mare de oameni se înghesuia în secţiile de votare. Cu siguranţă, toţi l-au votat pe Moş Goblin, dar asta nu se ştia încă.

A doua zi, Moş Crăciun a sosit cu cele două urne, zicînd:

– Unul dintre Moşi a avut 100% din voturi, iar celălalt 0%. Moşul cîştigător este... Moş Goblin!

Acesta sări în sus de bucurie.

Sania lui era cea mai frumoasă. Scaunele erau din piele albă, iar pe dinafară era făcută din catifea roşie. Sania avea 16 reni şi fiecare avea agăţaţi de coarne cîte doi clopoţei.

Moş Goblin s-a urcat în sania lui vrăjită, l-a atins uşor cu biciul pe cel mai mare dintre reni, care era şi cel mai priceput, şi a pornit-o spre palatul Gheţărel unde locuiau o sută de troli. Aceştia îl aşteptau cu nerăbdare pe Moşul victorios, pregătiţi să înceapă munca la jucării. Cînd Moş Goblin a făcut un semn, toţi trolii s-au apucat de treabă şi au făcut cele mai frumoase jucării, aşa cum moşul le promisese oamenilor din acel orăşel uitat de lume.

Aşa şi-a continuat Moşul viaţa şi aşa a apărut şi un al treilea Moş de care voi, copiii, nici măcar nu aţi auzit.

Anca GHEORGHIU,
clasa a V-a, Şcoala „Ion Creangă", Bacău

Moșul din eprubetă

În anul 2007, în Irlanda exista un mare om de ştiinţă. Trăia doar pentru a-şi pune în practică ideile, una mai năstruşnică decît cealaltă. Ca orice savant extravagant, a hotărît să facă un amalgam de substanţe nemaiîncercat pînă atunci.

După vreo doi ani de stare latentă, uitate într-un stativ dintr-un ungher al laboratorului, substanţele au început să fumege emanînd un miros straniu. Nu ştim dacă era seară sau dimineaţă cînd omul de ştiinţă tocmai voia să plece, dar o explozie l-a întors din drum.

Tuşind şi scuturîndu-şi hainele şi părul ciufulit, un moşuleţ se ridică dintre rafturi şi cioburile eprubetelor sparte. Era înalt, uscăţiv, cu părul cărunt şi barbă albă, cu privirea blîndă. Părea desprins dintr-o poveste.

Savantului nu i-a venit să-şi creadă ochilor. Strigînd cu rămăşiţa de voce pe care o mai avea din cauza spaimei şi agitîndu-se, îl puse pe bietul moş pe fugă.

Fugind şi tot fugind, acesta ajunse la periferia unui oraş.

Umblînd abătut pe străzi, se întîlni cu o gaşcă de cerşetori care l-au înconjurat, privindu-l ameninţător.

– Cine sînteţi voi şi ce vreţi de la mine? zise moşul cu glasul tremurînd de frică.

– Sîntem una din zecile de găşti de băieţi răi din suburbiile Belfastului şi vrem tot ce ne poţi da.

– N-am avut niciodată nimic. Am apărut din eprubetele şi din imaginaţia profesorului Curly.

– Moşule, lasă poveştile! Ne crezi copii?! Pune jos tot ce ai!

Fără speranţa de a găsi ceva, bătrînul se scotoci prin buzunare şi nu mică îi fu mirarea cînd dădu peste o monedă de un cent. O aruncă pe caldarîm. Se rostogoli de trei ori pe asfaltul umed şi, ca dintr-un sac fără fund, ieşiră monede cu sutele, poate cu miile, identice cu cea aruncată din buzunar.

Cu gurile căscate şi ochii strălucindu-le mai ceva ca monedele asupra cărora se aruncaseră îmbrîncindu-se, cerşetorii uitară complet de moş, care se făcu nevăzut.

Degeaba l-au căutat, după aceea, zile întregi pe străduţele întunecate ale Belfastului! Nu le-a mai rămas decît să spere că anul următor, pe 2 noiembrie, moşul cel darnic va reveni.

Alina Georgiana ATUDORI,
clasa a VII-a, Şcoala nr. 197, Bucureşti

Absolvenți ai Facultății de Moși

V-aţi săturat de atîţia moşi? Mai avem cîţiva, cu studii superioare. Au absolvit cu brio Facultatea de Moşi sau Academia de Magie. Oana susţine că unul dintre ei aş fi chiar eu! Hm, nu m-aş fi gîndit!

Moș Dilematix

V-aţi săturat de clasicii Moş Crăciun şi Moş Nicolae? Dacă răspunsul vostru este da, atunci mergeţi la vot. Un vot pentru Moş Dilematix înseamnă transformarea celor doi moşi într-unul singur. Avantajul e că acesta soseşte de patru ori pe an. Moş Dilematix nu exploatează spiriduşii, ci foloseşte roboţi de ultimă generaţie care se hrănesc cu zăpadă.

Dragii Dilematixului,

Cînd am rugat-o pe Bunica Dilematix să se ocupe de campanie, am vrut să fie ceva simplu, pe înţelesul tuturor. Dar bunica nu a înţeles, aşa că vă voi explica eu mai clar. Mă numesc Moş Dilematix. Am 230 de ani. Am studiat la Facultatea de Moşi de la Oxford. Visul meu cel mai mare a fost şi este să devin Moş.

Sînt blînd, inimos şi darnic. Nu sînt la fel de gras ca Moş Crăciun, dar odată ce voi fi ales, mă voi perfecţiona.

Soţia mea, Dilematixa, iubeşte foarte mult copiii, de aceea mi-a dat ideea să candidez. Eu vreau în primul rînd să candidez pentru a dărui cărţi şi reviste Dilema veche *tuturor oamenilor. În fiecare săptămînă citesc cu plăcere această revistă, dar cel mai mult îmi place suplimentul,* Dilematix, *aşa că cei care publică în el vor primi cadouri mai mari. Nu o luaţi ca pe o insultă. Vreau ca aceşti copii să primească ceea ce merită. Cînd eram mic şi eu am publicat un articol în supliment. Am intrat în istorie ca fiind singurul copil care a scris ceva destul de bun pentru a fi publicat. De atunci, mă numesc Dilematix. Dacă mă consideraţi plictisitor şi nu vă place să citiţi, pe bună dreptate, nu mă votaţi. Eu ştiu că sînt destui copii cărora le plac ideile mele şi mă vor vota. Dacă voi fi ales ca Moş pentru următorii 400 de ani, voi dărui tuturor în fiecare an cîte o carte. Dacă din întîmplare veţi uita să-mi trimiteţi scrisoarea, voi avea eu grijă să vă aduc oricum cartea pe care o doreaţi.*

Dacă v-am convins şi vreţi să mă votaţi, fie că sînteţi un împătimit al cititului, fie un cititor de ocazie, căutaţi în librării cartea pe care am publicat-o. Se numeşte „Memoriile şi aventurile viitorului Moş" de Robert Dilematix.

Am uitat să vă spun că între anii 1905 şi 1938 am fost corespondent al revistei Dilema veche *de la Pol.*

Oana MANCU,
clasa a VI-a, Liceul Pedagogic „Spiru C. Haret", Buzău

Moșul „Bună dimineața!"

Moşul „Bună dimineaţa!" este diferit de ceilalţi moşi. El nu aduce noaptea cadouri, nici sub brad nu le pune, nici nu este vreun sfînt. Spre deosebire de ceilalţi moşi, acesta este micuţ de statură (cam un metru cincizeci), nu are barbă, da' are o mustaţă de zici că-i cordelină de alpinist, nu alta. Are un ochi negru, celălalt verde şi poartă un halat mare şi galben. A, era să uit: are nişte pantofi ciudaţi, nu e chip să găseşti modelul în vreun magazin. Scorţoşi, vîrfurile lor au pe puţin doi metri, astfel încît le ţine înfăşurate în jurul corpului.

Acest Moş este genul de om care te unge la suflet, este vesel de te prăpădeşti de rîs: îşi aruncă halatul şi rămîne în nişte pantaloni cu bretele, apoi începe să ţopăie, că-ţi lasă casa vraişte, din cauza efectului de bici al pantofilor săi ciudaţi. Numai să sară o dată, că a şi rupt ceva, a crăpat un perete sau a ciobit o vază.

Ei bine, acest moş nu a fost de la început moş. El s-a născut într-o familie de cizmari. La vîrsta de cinci ani, a fugit de acasă cu doi dintre fraţii lui mai mari, iar fiecare a ajuns în părţi diferite ale lumii: unul, cel mai mare, a ajuns în Australia şi la Polul Sud, al doilea, în Africa, America de Sud şi de Nord, iar Moşul nostru a hoinărit prin Europa, pînă a ajuns la Polul Nord. În prezent, Moşul „Bună dimineaţa!" are 60.000.000 de ani. Din cîte se ştie, în primii patru ani din viaţă a curăţat cartofi. După fuga de acasă, s-a îndeletnicit cu ceasornicăria, reparînd ceasurile întregii Europe. Odată ajuns la Pol, el a început să-i trezească pe locuitorii întregului glob pămîntesc.

Dragoș Alexandru IONESCU,
clasa a V-a, Școala nr. 45 „Titu Maiorescu", București

Moș Primăvărilă, fiul lui Moș Crăciun

Moş Primăvărilă este următorul cel mai bun moş. El este brunet, cu ochii albaştri şi poartă mustaţă. Uniforma lui de moş este albastră. El are o cutie plină cu lucruri minunate.

S-a născut pe 19 mai în Laponia. Numele său real este Cristian Brodingan. Tatăl său este Moş Crăciun, iar mama sa este Moşuliţa Crăciuniţa. Are 14 fraţi şi surori, dar nici unul nu este moş sau moşuliţă. A urmat Academia de Magie pînă la vîrsta de 23 de ani şi este expert în magie. El este foarte popular. Are o mulţime de prieteni şi admiratori. S-a căsătorit cu Anina Bransberg, cu care are 4 copii pînă acum. Este stabilit în oraşul Berlin, capitala Germaniei. S-a hotărît să devină moş cînd s-a născut primul său copil. Are doar fete şi vrea să facă măcar un băiat. A fost la Facultatea de Moşi timp de 7 ani şi a absolvit-o acum 15 ani.

A avut multe alte meserii. A fost profesor, inginer, instructor-magician, prezentator de televiziune, actor, cîntăreţ şi altele.

Moşul va veni în fiecare primăvară pe 19 mai. El cutreieră lumea cu o maşină care funcţionează cu ajutorul lătratului cîinilor săi. Sortează cadourile pentru fiecare copil într-o cameră specială, în care lucrează o mulţime de căţei, buburuze şi fluturaşi de diverse mărimi şi culori. Moşul primăverii primeşte „comenzi" de cadouri prin e-mail sau prin poştă.

Moş Primăvărilă se aşteaptă să-l votaţi drept cel mai popular şi îndrăgit moş!

Ioana SPOIALĂ,
clasa a V-a, Școala nr. 188, București

Moșul din Noua Guinee

Ho-ho-ho,

Am auzit de la unul dintre îngerii mei – dar să ştiţi că nu îl voi concedia pentru că mi-a zis – că sînteţi nemulţumiţi de metodele după care guvernează Moşul de acum şi că sînteţi în căutare de un Moş nou. Am văzut criteriile după care angajaţi şi vă spun sincer că nu îndeplinesc toate acele condiţii, dar mă pot perfecţiona.

Aş vrea şi eu cîteva beneficii: un salariu decent (cel puţin 150 de lei pe lună), o casă la Polul Nord şi una în Hawai (pentru vacanţe), nişte haine de schimb – că doar n-oi sta în hainele de Moş tot anul – 8 reni sprinteni, 12 spiriduşi harnici şi, bineînţeles, o sanie.

Mi-ar plăcea şi o Moş Crăciuniţă care să mă îngrijească cînd vin acasă şi să-mi dea de mîncare. Fratele meu, Moş Nicolae, are o astfel de Moş Niculiţa şi spune că îi este foarte bine cu ea.

Şi eu am văzut metodele după care guvernează Moşul de acum şi mi se pare că sînt complet stupide: vine pe 15 august, renii „plîng" de foame, căci nu au mai mîncat de 3 săptămîni, iar spiriduşii se plîng că nu au mai avut o pauză de cîteva secole. Este inacceptabil!

Eu trăiesc în Noua Guinee şi am mai avut această funcţie acum 2000 de ani. Vai, ce vremuri!... Pe atunci nu existau televizoare, calculatoare sau tot felul de maşinării, iar pe atunci Moşii erau harnici, făceau jucăriile manual, nu ca acum, cînd leneşii de Moşi Crăciuni nu mişcă un deget!

Toate acestea fiind spuse, ei bine, sper să mă alegeţi!

Al vostru, Moş Crăciun din Noua Guinee.

Oana PROFIR,
clasa a VII-a, Școala nr. 27 „Principesa Ileana", București

SpiderMoș

Într-o zi, după multe eforturi depuse, Moş Crăciun ajunse acasă obosit. Doamna Crăciun, fiind o femeie bătrînă, s-a chinuit să întreţină locuinţa: să facă căldură, să facă curăţenie, să spele vasele şi hainele şi – de asemenea – să facă mîncare. După ce au luat cina, s-au dus la culcare amîndoi.

În acea noapte, un păianjen afectat de magia polară l-a muşcat pe Moş Crăciun, transformîndu-l într-un ompăianjen. Dimineaţa, Doamna Crăciun l-a văzut pe Moş Crăciun, dar nu a fost foarte speriată pentru că s-a obişnuit de atîţia ani cu magia polară şi la urma urmei... ce poate face ea? Moş Crăciun îşi schimbase numele în SpiderMoş, dîndu-şi seama că el va fi noua atracţie pentru copii. Astfel, magia pe care o avea şi a întregului loc unde locuia se schimbase: renii se transformaseră în păianjeni care îi protejau locuinţa, sacul cu cadouri era o pînză de păianjen groasă şi rezistentă, o parte din costumul lui era făcut din pînză de păianjen, iar modul lui de deplasare nemaifiind sania trasă de reni, se deplasa ţesîndu-şi pînza pe clădiri. În fiecare an, el mergea la toţi copiii, ca de obicei, şi le lăsa cadourile într-o pînză de păianjen la geam sau, dacă era furtună, punea cadourile într-un săculeţ mai mic şi îl lăsa pe horn în jos.

Datorită sportului practicat (căţăratul pe clădiri), SpiderMoş a devenit... SpiderMan şi aduce bucurii oricui e în pericol, fiindcă nu e cadou mai frumos decît viaţa sau sănătatea.

Dacă sînteţi în pericol, nu ezitaţi să-i cereţi ajutorul lui SpiderMoşMan!

Radu IRIMUȘ,
clasa a VI-a, Școala „Oltea Doamna", Oradea

Cărţile din ghiozdan

Şi de data aceasta am primit foarte multe recenzii. Tot mai mulţi copii îmi scriu despre cărţile pe care le-au citit. Adevărul este că o carte e un cadou foarte potrivit de Crăciun. Ce preferaţi? O carte horror cum este *Greşeala Vraciului*, o carte care te învaţă să fii prost, un roman de dragoste sau unul de aventuri?

O poveste de dragoste

Vacanţa asta, neavînd ce face, am rugat-o pe mama să îmi cumpere sau să îmi caute prin bibliotecă cîteva cărţi frumoase, de dragoste sau de aventură – preferatele mele – care i-au plăcut ei mult cînd era de vîrsta mea, sau chiar mai mare.

Din cele cinci cărţi pe care mi le-a recomandat, una singura m-a impresionat foarte mult, chiar am vărsat cîteva lacrimi la ultimele capitole ale romanului *Invitaţie la vals* de Mihail Drumeş. Este o carte genială de dragoste, în care eroul principal, un student la Facultatea de Drept, se îndrăgosteşte la un bal studenţesc de o colegă de la Litere, pe cîntecul „L'invitation à la valse" de Weber.

Cei doi tineri, Tudor şi Mihaela, se iubesc cu pasiune, îşi scriu scrisori emoţionante în care încearcă să-şi explice trăirile ameţitoare ce-i cuprind asemeni unui vals, de fapt toată gama de sentimente pe care le trăieşti cu o viteză uluitoare atunci cînd iubeşti prima dată pe cineva: veselie şi exuberanţă neobişnuite, ştrengării fermecătoare, teama că unul dintre parteneri nu este iubit suficient de mult de celălalt, dorul, încăpăţînarea, ambiţia şi orgoliile.

Cititorul suferă şi trăieşte alături de cei doi protagonişti, Tudor (Dorul) şi Mihaela (Aimée), un fel de Romeo şi Julieta contemporani care se iubesc cu o dragoste înaltă asemeni unui curcubeu. Iar curcubeul apare după ploaie... Sentimentele adevărate se transmit pure şi strălucitoare, după moarte. După moartea Mihaelei. O poveste de dragoste prea frumoasă, ca să se sfîrşească astfel.

Cei care se sinucid din dragoste, din prea mare dragoste, nu sînt oameni obişnuiţi, sînt zei, după părerea mea. „Prea-plinul sufletesc îmi creştea dimensiuni uriaşe, sfîşiindu-mi pielea care n-avea cum să mă mai încapă. Mă înălţasem în propriii mei ochi, deasupra tuturor oamenilor. Astfel, universului, alcătuit din mine şi Mihaela, i se subordonau toate celelalte universuri, iar eu eram (...) o zeitate de care atîrnă viaţa şi moartea."

Este un roman nemaipomenit pe care vi-l recomand cu toată căldura să-l savuraţi cîndva.

Beatrice Alexandra PRIOTEASA,
clasa a VIII-a, Liceul teoretic „Alexandru Vlahuţă", Bucureşti.

Operele lui Karl May

Karl May (1842-1912), pe numele său adevărat Carl Friedrich May, a fost un renumit autor de cărţi tip aventură. Majoritatea lor sînt relatate la persoana întîi, autorul dînd impresia că a trăit povestirile. Acţiunea se petrece fie în Vestul sălbatic, fie în Orientul mijlociu, iar personajul principal este întotdeauna doctorul Sternau, cunoscut în preerie ca Old Shatterhand şi în Arabia drept Kara Ben Nemsi. Cel mai faimos şi citit roman este *Winnetou,* pe care May l-a scris cînd era în închisoare.

Drumul spre Waterloo este totuşi o excepţie de la genul ficţiunii, autorul povestind despre războaiele napoleoniene, iar personajul principal este un tînăr din armata prusacă. Alte cărţi cunoscute ar mai fi: *Căpitanul Kaiman, Comoara din lacul de argint, Testamentul incaşului, Old Surehand, Dervişul, Valea Morţii, Vînătorul de samuri.*

Alte personaje:

– *Winnetou,* căpetenia apaşilor Mescalero şi fratele de sînge al lui Old Shatterhand. Sfîrşeşte tragic, fiind omorît de nişte indieni din tribul Sioux;

– *Old Firehand,* vînător de origine germană. El, Winnetou şi Old Shatterhand sînt recunoscuţi ca fiind cei mai mari vînători ai preeriei;

– *Trifoiul,* format din Sam Hawkens, Dick Stone şi Will Parker, trei prieteni nedespărţiţi, de aici şi denumirea de *Trifoiul;*

– *Hobble-Frank,* vînător din Germania, în urma aventurii la Lacul de argint a căpătat nişte bani şi şi-a luat o casă în ţara sa natală, stabilindu-se acolo;

– *„Mătuşica" Droll,* vărul lui Hobble Frank. Şi-a căpătat porecla datorită grijii sale pentru ceilalţi. Moare, fiind ucis meschin de către un anumit Hopkins;

– *Hagi Halef Omar,* ajutorul de încredere al lui Kara Ben Nemsi, devotat acestuia pînă la moarte;

– *Sir David Lindsay,* un lord din Anglia, suferind de *spleen,* adică de plictiseală şi nevoia de aventură. Este foarte darnic şi excentric.

Old Surehand este temut în America, dar şi în Arabia, datorită armelor sale, la vremea aceea considerate magice, deoarece avea o carabină Henry, care putea trage 25 de gloanţe unul după altul şi o puşcă cu tir lung.

Cărţile lui Karl May s-au vîndut foarte bine la vremea sa, dar sînt la fel de populare şi în zilele noastre.

Eugen DEDIU-SANDU,
clasa a VII-a, Şcoala nr. 5 „Corneliu Popescu", Bucureşti

Să devii prost – iată o idee genială!

Un tînăr de 25 de ani, Antoine, se satură de filozofie şi-şi aşterne peste creier giulgiul prostiei. Se pare, însă, că nimic nu este simplu, o concluzie a faptului că lui Antoine nu-i merge „bine-un s" noul statut în lumea socială. A fi prost nu e, aşadar, o meserie uşoară. Însă unii se nasc dotaţi cu acest talent, cum ar fi fratele mai mare a lui Antoine, care a încercat să devină deştept şi... a murit, tăindu-se cu raportorul de la prea multă geometrie. Ce să-i faci, chiar era prost! Cei doi erau ca albul cu negrul, numai că nimeni nu se mulţumeşte cu ce primeşte şi încearcă altceva. Din fericire, Antoine nu a murit, dar era pe-aproape, încercînd să se spînzure, deoarece aşa scria în propriul „ghid" de a deveni prost.

Personal, textul mi-a trezit amuzamentul. Mi-a plăcut, din carte, enunţul „Cînd eram mic, credeam că sînt cîine" şi aş fi ales un alt titlu: *De ce să nu fiu prost?* (cartea se numeşte, de fapt, *M-am hotărît să devin prost,* de Martin Page, şi a apărut la Editura Humanitas în Colecţia „Cartea de pe noptieră"). Mi-a plăcut Antoine, deoarece era spontan, nu aş schimba nimic dacă aş fi autorul şi aş da cărţii nota 10.

Mai departe rămîne să aflaţi voi ce se întîmplă cu bietul Antoine. Citiţi! (deşi lui Antoine nu i-ar plăcea să audă, pentru că Cititul dăunează grav prostiei!). Totuşi... lectură plăcută!

Matei NICOLAE,
clasa a VII-a, Liceul Greco-Catolic „Timotei Cipariu", Bucureşti

Povestea unui hobbit

A fost odată ca niciodată, pe un tărîm de peste şapte mări şi şapte ţări, un hobbit, Bilbo Baggins. A, nu ştiţi ce este un hobbit? Este o creatură, acum dispărută, care trăia în pace cu tot ce era în jurul său. Hobbiţii erau chiar mai mici decît piticii, dar nu aveau barbă; aveau picioare scurte, puternice, înfăşurate în blană – de aceea nici nu purtau pantofi. Mîinile lor măricele se terminau cu cinci degete foarte îndemînatice şi lungi, care îi ajutau la săpatul vizuinilor călduroase şi confortabile în care îşi petreceau mai tot timpul. Pe scurt, erau un amestec curios între oameni şi pitici.

Dar haideţi să revenim la Bilbo. Provenea dintr-o familie foarte paşnică şi temătoare, aşa că a fost foarte surprins cînd, în timp ce-şi servea micul dejun, prietenul său Gandalf şi nu mai puţin de treisprezece pitici intrară în vizuina lui. A fost prea mult pentru el să afle că toţi aceştia îi cereau să li se alăture într-o aventură lungă şi grea, în căutarea Dragonului Smaug care distrusese un oraş vestit al piticilor şi le luase comoara.

După certuri, tîrguieli şi promisiuni, Bilbo acceptă să pornească în aventura piticilor.

L-au împins motive... omeneşti: banii şi gloria!

Bietul hobbit! Nu avea idee prin cîte belele şi grozăvii avea să treacă... El, cumintele şi speriosul Bilbo, va întîlni şi înfrunta troli, orci (creaturi violente, care seamănă puţin cu oamenii), vulturi, lupi vorbitori, elfi şi multe altele.

Vă invit şi pe voi în această aventură, în lumea fantastică, spectaculoasă şi plină de umor a lui J.R.R. Tolkien.

Tudor RUSAN,
clasa a VI-a, Colegiul Naţional „Moise Nicoară", Arad

Cea mai bună carte horror

Care este cea mai bună carte horror citită? Hmm... bună întrebare. De multe ori caut cărţi de acest gen, dar rareori găsesc ceva care să-mi fie pe plac. Mult timp am crezut că doar filmele te pot speria, dar Joseph Delaney mi-a schimbat părerea. Cînd am descoperit cărţile din seria *Cronicile Wardstone,* nu m-am mai putut desprinde de ele. Primele volume au fost mai mult *fantasy,* cu puţine pasaje horror, dar aventura a fost captivantă, aşa că le-am „devorat" uşor. Povestea lui Tom şi capacităţile unui băiat de fermier de a învăţa o astfel de meserie, meseria de vraci, au fost lucrurile care mi-au stîrnit admiraţia asupra acestei colecţii, dar prima propoziţie care m-a făcut să scot volumul de pe raft a fost avertismentul de pe

copertă: „A nu se citi după miezul nopţii!“. „Nu se poate!“ – mi-am zis. Este o păcăleală. Am căutat mai întîi pe Internet ce semnificaţie are miezul nopţii, iar răspunsul pe care l-am primit a fost unul cu totul neaşteptat. Probabil că în acea zi am găsit mai multe poveşti şi legende de groază care chiar îţi făceau părul măciucă şi te făceau să-ţi clănţăne dinţii în gură. Totuşi, mi-am luat „inima-n dinţi“ şi am citit toate cele trei volume. Poveştile despre Urgie şi vrăjitoarea Meg m-au surprins, dar m-au speriat într-o anumită măsură şi m-au făcut să cred că mai rău de atît nu se poate.

Ei bine, după terminarea volumului patru am constatat că se poate. Povestea acestui volum m-a impresionat, dar nu atît de mult pe cît m-a impresionat finalul în care sabatul vrăjitoarelor l-a adus înapoi pe Necurat, iar acesta l-a fugărit pe Tom pînă în camera mamei lui. Acel moment a fost într-adevăr horror şi aş putea garanta că dacă aş fi citit-o la miezul nopţii nu aş fi închis un ochi toată noaptea. Dar dacă credeţi că acel moment a fost cel mai înfricoşător din toată seria, înseamnă cu nu aţi citit *Greşeala Vraciului*. Romanul acesta este unul horror în toată puterea cuvîntului. Acţiunea acestei cărţi se învîrte în jurul cumplitei fiice a Diavolului, Morwena. Aceasta, cu ajutorul vrăjitoarelor de apă, are misiunea de a-l ucide pe Tom, pe vraci şi pe oricine i-ar sta în cale pentru îngrozitorul său scop: acela de a-l ajuta pe tatăl său să aducă o nouă eră a întunericului. Mărturisesc că după ce am citit descrierea cărţii, mi-a cam pierit cheful de citit. Cu greu, cu mult curaj şi cu picioarele dîrdîind am început primul capitol, iar acţiunea m-a captivat atît de tare, încît am reuşit să trec cu uşurinţă peste elementele mai mult sau mai puţin uşoare de horror, pînă cînd am ajuns la capturarea lui Tom. Acel moment a fost unul cu adevărat înfricoşător. Nu cred că şi-ar dori cineva să-i aibă în faţă pe Necurat şi pe fiica sa cu ochi de sînge. Frica mi-a fost atît de mare, încît am lăsat cartea din mînă şi mi-am zis: „Gata cititorule, acum poţi să te întorci la *Albă-ca-Zăpada* şi la *101 dalmaţieni*. Horror-ul nu-i de tine!“.

A doua zi, orgoliul meu nu mi-a dat pace, aşa că am decis să o termin, iar spre surprinderea mea, finalul nu a fost chiar atît de groaznic, ci din contră; chiar încurajator. Fiica Celui-Rău şi vrăjitoarele de apă au fost învinse, iar tatăl acesteia s-a retras spăşit, nereuşind să-l atragă pe Tom de partea sa. Asta dovedeşte că uneori chiar şi imposibilul poate fi făcut, oricît de greu ar părea în unele momente. Deci răspunsul meu la întrebarea: „care e cea mai bună carte horror citită?“ este *Greşeala Vraciului*.

Un sfat: înainte de a vă apuca să citiţi *Greşeala Vraciului,* asiguraţi-vă că vi-l imaginaţi pe Necurat ca pe un iepuraş. Veţi trece mai uşor peste anumite momente!

Bogdan Cătălin MEREUŢĂ,
clasa a VII-a, Şcoala nr. 40 „Iulia Hasdeu“, Galaţi

Prădarea Marii Piramide

Am început să citesc o carte care mi-a plăcut foarte mult, primul volum din colecţia *Cele şapte minuni,* scrisă de către Katherine Roberts.

Autoarea a realizat o explozie de istorie şi legendă, îmbinate cu magia SF, creînd o atmosferă tensionată, care redă foarte bine epoca respectivă. Aceasta este dată de numeroasele arhaisme egiptene cum ar fi: „heka“ (puteri deţinute de unii copii care au o legătură strînsă cu ka-ul lor) sau „ka“ (dublura unei persoane văzută doar de copiii care comunică în mod constant cu ka-ul lor).

În carte este povestită viaţa unui băiat pe nume Senu care a trăit în cele două regate, în timpul stăpînului Kefren. Naraţiunea este brodată în jurul blestemului lui Kheops: „Eu Kheops, Stăpînul celor două regate, am făcut acest mormînt într-un loc neîntinat, unde nimeni nu a mai avut mormînt, pentru a proteja bunurile celui care şi-a urmat ka-ul. Oricine îl va pîngări şi va intra în el cu gînduri necurate va fi judecat de Cel Mare“.

Senu este un copil care are puteri heka, ceea ce-l face diferit de ceilalţi copii. E vînat de hoţii de morminte, precum şi de cei care vor să-l dea pe Kefren jos de la putere. Pînă la urmă, el este obligat de nişte hoţi care îi răpesc tatăl să participe la jefuirea piramidei. Numai că blestemul lui Kheops îi omoară pe tîlhari, iar pe Senu îl închide în piramidă. În acest mod, Senu descoperă cît de mari sînt în realitate puterile lui, reuşind să treacă prin pereţii grandioasei piramide.

Sfîrşitul cărţii este unul fericit: Senu devine ucenicul unui preot sen, iar tatăl lui este salvat din mîinile răpitorilor.

Această carte a aprins în mine dorinţa de aventură şi m-a făcut să trăiesc minunatele peripeţii ale lui Senu. Deşi uneori mi-a fost foarte frică pentru viaţa lui Senu, nu m-am putut opri din citit pînă nu am terminat cartea.

Vă recomand această carte din toată inima. Ea o să vă poarte pe tărîmuri inimaginabile.

Mădălina VÎNĂTORU,
clasa a VI-a, Şcoala nr. 150 „Sf. Elefterie“, Bucureşti

Despre băiatul care a îmblînzit vîntul

Cartea *Băiatul care a îmblînzit vîntul* este una dintre cărţile mele preferate şi este scrisă de autoarea P.R. Morrison. În această carte este vorba despre un băiat pe nume Archie Stringweed care trăia într-un sat de pescari, în Scoţia. Cînd s-a apropiat de vîrsta de 10 ani, au început să i se întîmple tot felul de lucruri ciudate. Deşi părinţii lui încercau să-i ascundă adevărul, Archie a reuşit încet-încet să afle ce se petrece: cu secole în urmă, un ghicitor aruncase un blestem asupra familiei sale, pe atunci un neam de viţă nobilă. Toţi întîii născuţi aveau să crească temîndu-se de lume, începînd de la a zecea lor aniversare. Pe măsură ce generaţiile aveau să ducă mai departe blestemul, numele familiei lor urma să-şi piardă faima.

Pentru a duce o viaţă normală, Archie trebuia să dezlege blestemul. El a trecut prin multe greutăţi, deşi putea foarte uşor să renunţe, pentru că vîntul nu era un inamic uşor de învins şi îşi aduna dintr-odată toate forţele, pentru a-l descuraja. Însă Archie a continuat datorită iubirii pentru tatăl şi bunicul lui şi pentru ca familia lui să aibă din nou faimă. Pînă la urmă, cu multe sacrificii, el a reuşit să „îmblînzească vîntul“, dîndu-le tatălui şi bunicului încrederea şi curajul pe care le pierduseră.

Mie mi-a plăcut foarte mult această carte şi, mai mult, mi-a plăcut ce anume a inspirat-o pe autoare să creeze această poveste uimitoare: faptul că scriitoarea a copilărit într-un loc unde peisajul marin şi vînturile care băteau din larg îi dădeau un sentiment aparte. Atunci ea s-a decis să descrie acest minunat tablou al naturii şi, după părerea mea, a reuşit să ne facă să-l vedem, prin cuvinte, cu ajutorul imaginaţiei şi pe baza detaliilor pe care ni le oferă.

Dragă cititorule, te invit să citeşti şi tu această carte. N-o să-ţi pară rău! Sînt sigură că îţi va plăcea cel puţin la fel de mult cum mi-a plăcut şi mie.

Raluca MACOVEI,
clasa a VI-a, Şcoala nr. 150 „Sf. Elefterie“, Bucureşti

DILEMATIX
supliment al revistei
Dilema veche nr. 302
26 nov. – 2 dec. 2009
Coordonator:
Adina POPESCU
Redactor colaborator:
Ileana ZIRRA,
clasa a VIII-a, Liceul Teoretic „Alexandru Vlahuţă“, Bucureşti
Viniete: shutterstock
Corectură:
Mădălina ŞCHIOPU
Prezentare grafică:
Dan STANCIU
Tehnoredactare:
Corina MÎŢĂ
e-mail: dilematix@gmail.com
tel.: 021.231.35.00

Ileana ZIRRA

Atenţie la monstrul de sub pat!

Unul dintre ultimele articole ale acestui număr al revistei îi aparţine Ilenei, noul nostru redactor. Împreună am reuşit să facem „recensămîntul“ moşilor, să citim cele aproape 350 de texte pe care le-am primit pe e-mail şi să-i alegem pe cei mai buni candidaţi. A fost ceva de muncă! Ne bucurăm că ne scriu din ce în ce mai mulţi copii talentaţi.

Io-te c-a venit timpul să vă desenez şi eu ceva în colţul ista de ziar, nu numai voi! Hopa, am uitat că m-am tehnologizat... scriu la computer.

Probabil vă întrebaţi de ce în numele Moşului Dan-An-Pan am venit aici fără un alt Moş Tehno sau Rap, ca voi. Ei bine, de vreţi ori nu, m-am hotărît să împart informaţii despre obiceiurile copilăriei, personale într-o măsură mai mică sau mai mare, ca pe feliile de tort la ziua Anei şi a Dianei.

Mai ţineţi minte măcar vreun joc din tinereţea-ntîi? Hai, toţi aveam grijă să nu călcăm pe crăpături cînd venea vorba de străzi pavate cu pătrăţele, iar dacă se întîmpla să călcăm, aia era! Acum începeţi să vă mai amintiţi? Nu? Păi, atunci să vă mai scriu aici de alte lucruri des întîlnite. În autobuz, pe stradă, în vizită şi mai ales la mare, regula era să nu îmi prindă nimeni privirea! Ştiam eu cum trebuie să întorc capul, simţeam cînd are de gînd orice om să se uite în direcţia mea, iar în momentul următor nimeni nici măcar nu ştia că mă uitasem în direcţia lui. Mai tîrziu, am constatat că e mult mai uşor să-mi folosesc doar ochii. Dar nu era atît de palpitant, aşa că am continuat să-mi folosesc şi capul!

Cine a mai avut obiceiuri de călătorie cu maşina? Jocul meu preferat era „Pretty Eyes“, care n-avea nici o legătură cu ochii tăi sau ai mei. Eu stăteam întinsă pe bancheta din spate şi mă uitam să văd ce maşini veneau înspre noi, iar în funcţie de forma farurilor, erau orci sau elfi. Eu eram elf, desigur! Daciile berline, cu farurile lor mari şi sincere, erau de partea mea. Renault Clio-urile, de asemenea, parcă-mi zîmbeau. Nu mă pricep la maşini şi nici atunci nu mă pricepeam, dar pot să spun că Mercedes-urile aveau farurile în jos, iar mie mi-era groază de ele. Ele erau cele mai rele, împreună cu ditamai camioanele.

Nu numai eu îmi mai amintesc toate acestea, colegii mei ţin minte multe şi pun pariu că măcar la sfîrşitul articolului o să vă minunaţi de cîte făceaţi în copilărie şi voi!

Betty, fosta mea colegă de bancă din clasa a II-a, avea mania de a sări în fiecare baltă din drumul ei de la grădiniţă spre casă. Şi mai făcea ceva foarte amuzant pe cînd mai avea părul lung: în timp ce învăţa, îşi făcea codiţe împletite de plictiseală, că, na, cui îi place să înveţe singur acasă?

A, şi asta îmi aduce aminte de o altă regulă pe care o aveam cînd stăteam acasă! Trebuia să merg pe vîrfuri, nu ca să evit s-o trezesc pe sor' mea sau ca să nu mă audă părinţii, ci, pur şi simplu, de voie. Iar dacă îmi pierdeam echilibrul o secundă şi puneam călcîiul jos, mai trebuia să merg pe vîrfuri încă o oră.

Nu numai românii au obiceiuri copilăreşti. Mi-am rugat un prieten, doctor serios de tot, din America, să-mi scrie şi el despre obsesiile lui din copilărie. Şi Patrick a fost aşa de amuzat de idee, încît uite ce chestii mişto mi-a trimis!

„Niciodată, dar absolut niciodată nu îmi lăsam mîinile sau picioarele să-mi atîrne peste marginea patului! Mi-era o groază nebună de monstrul de sub pat, care avea să mă tragă în adîncuri.“ Iar Patrick nici măcar nu prinsese episodul acela cu *The Boogie Man* din *The Powerpuff Girls* de pe Cartoon Network. Acum 40 de ani nu existau decît *Loony Tunes*. „După care, peste o vreme, mi-am dat seama că monstrul din dulap era acolo să mă apere de cel de sub pat, aşa că totul a mers de la sine!“

„Toată lumea îşi tundea gazonul în linii drepte, aşa că eu îl tundeam pe al nostru în cercuri perfecte.“

„Îmi mîncam mai întîi legumele, iar carnea o lăsam la urmă, pentru a o savura pe ea şi numai pe ea!“ Asta îmi aminteşte de unul dintre primele mele obiceiuri. Cînd mama cumpăra bomboane, eu furam cîte 2-3 şi le ascundeam într-un sertar al mamei, în care nu umbla nimeni niciodată. În fiecare zi luam cîte o muşcătură minuuuuscul㠖 Sigur, n-a mai ţinut cînd i-am spus surorii mele unde îmi ţineam proviziile.

„Dacă deschideam uşa cu mîna stîngă, tot cu stînga trebuia s-o închid. Aceeaşi regulă i se aplica şi mîinii drepte!“ Nu cumva făceaţi şi voi aşa?

„Întotdeauna am crezut că profii trăiesc la şcoală.“ Şi eu, şi eu!

„Nu puteam lăsa telefonul să sune mai mult de trei ori. Trebuia să răspund înainte să sune a patra oară.“

Cred că pot încheia zburdalnică precum fac întotdeauna, nu numai pentru că sînt sigură că mi-am făcut datoria, dar şi pentru că încalc limita de cuvin-...

Moş Malfred, alias Moş Tăgîrţă

În oraşul Halloween, cetate a vrăjitoarelor, spiriduşilor, balaurilor, fantomelor şi scheletelor trăia cel mai bătrîn şi şugubăţ locuitor al tuturor timpurilor. Acest locuitor se numea Malfred Wonk.

Malfred Wonk a avut o copilărie mai puţin fericită, făcînd parte dintr-o familie umilă, cu treizeci de fraţi spiriduşi un pic morocănoşi şi răutăcioşi, el fiind al treizeci şi unulea membru al familiei Wonk, diferit de fraţii săi şi venit pe lume tocmai în cea mai importantă sărbătoare a oraşului Halloween, chiar la miezul nopţii, fiind considerat cel mai special şi nepreţuit locuitor al oraşului şi trăgîndu-le o sperietură zdravănă părinţilor la naştere.

La şcoală era luat în batjocură de colegii lui, din cauza înfăţişării sale, şi a devenit mascota lor. Pe lîngă înfăţişarea haioasă, sufletul îi era curat şi vesel tot timpul. Meseria lui Malfred Wonk era să îi transporte pe locuitorii oraşului Halloween unde doreau aceştia.

Datorită înfăţişării şi felului său de a fi, acesta a fost poreclit Moş Tăgîrţă.

În fiecare seară de Halloween, Moş Tăgîrţă poate fi văzut pe geam, bîntuind cu taxiul lui prin oraş şi plimbînd fantome, spiriduşi, schelete sau vrăjitoare şi dăruind bomboane speciale copiilor care se speriau cel mai tare de dînsul şi celor care erau cuminţi.

La 12 noaptea, în seara de Halloween, cine se uită pe fereastră şi zăreşte un moş înalt cît o prăjină, cu un nas coroiat ca o acvilă, cu ochii cît cepele şi negri ca murele, cu părul ţepos ca un arici, cu picioare de măgar şi mîini de urangutan, cu capul cît un dovleac, gît de cocostîrc şi îmbrăcat în costum verde-prăzuliu vărgat cu maroniu, mîneci scurte pîn' la cot, pantaloni de piticot, o căciulă cît o varză şi-un fular ca de circar are tot anul noroc.

Cînd Tăgîrţă ţi-apare în vis, înseamnă că ţi-a promis un an bun şi fericit, cadouri şi bani de primit.

Moş Tăgîrţă a trăit sănătos şi fericit trei veacuri şi încă un pic şi pe noi ne-a înveselit. El a trăit alături de Moş Crăciun şi Moş Nicolae, avînd păstrat un loc special în sufletul tuturor oamenilor şi mai ales al locuitorilor oraşului Halloween.

Alexandra GEORGESCU,
clasa a VII-a, Şcoala nr. 188,
Bucureşti

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

PUBLICITATE

Editura Spandugino

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VII ■ nr. 356 ■ 9-15 decembrie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

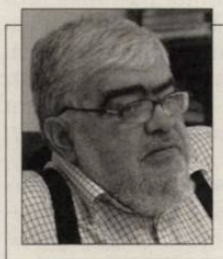

ANDREI PLEŞU

„Despre modă“

pagina 3

CRISTIAN GHINEA

„Wikiffs“

pagina 12

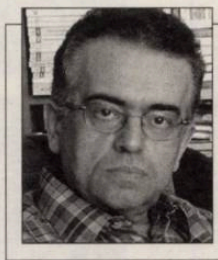

DAN C. MIHĂILESCU

„Să-i dăm şi trecutului un viitor“

pagina 9

Cultura protestului

© Lucian Muntean

„În materie de revoltă, nici unul dintre noi nu trebuie să aibă nevoie de strămoşi.“

ANDRÉ BRETON

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

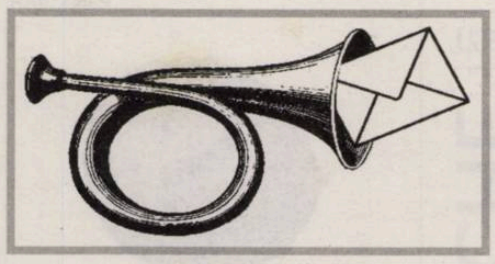

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“ *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

album dilematic Monica Dumitru

NR. 353

„Filmul românesc“

Copilărie de cinefil

Dau filmul înapoi şi încerc să mă opresc exact la întîmplarea care avea să ne ducă pe mine şi pe vărul meu în sala de cinema şi să ne facă pe viaţă împătimiţi ai filmului. Acum sînt sigur că totul a început într-o duminică de toamnă a anilor 1958-1959, cînd Marieta lui Barosu, proaspăt măritată cu vecinul şi unchiul nostru Bănică, le-a spus părinţilor noştri să ne îmbrace frumos şi, atîrnaţi fiecare de cîte o mînă a ei, ne-a dus în centrul satului.

Aici era lume multă: flăcăi şi fete mari, oameni însuraţi cu nevestele, toţi veseli şi guralivi. În faţa salonului de nunţi, baluri şi botezuri al lui Coman se afla un camion rusesc ZIL sau Molotov, pe care le cunoşteam din vara precedentă, cînd trecuseră prin comună mii de astfel de maşini, pline cu soldaţi ruşi participanţi la marea retragere din ţara noastră. Pe camion era montat un difuzor mare din care se auzea muzică populară, „Marşul partizanilor“ şi, din cînd în cînd, se făceau anunţuri referitor la ceea ce avea să urmeze.

Ne-am ţinut strîns de mîna Arietei şi, după o îmbulzeală strașnică, am pătruns într-o sală mare cu multe canapele de lemn şi unde, deasupra scenei, atîrna din tavan un ecran mare, alb, încadrat de o margine neagră. După ce înghesuiala de afară s-a mutat înăuntru, s-a stins lumina şi, într-o hărmălaie de nedescris, am văzut, pentru prima dată, un film. În următoarele două duminici am văzut încă două, dar nu pot preciza care a fost primul, sînt 51-52 de ani de atunci, însă ştiu că primele trei au fost *Moara cu noroc*, *Zboară cocorii* şi *Al 41-lea*. Atunci nici nu ştiam că ceea ce vedem noi se mai cheamă şi altfel decît „film“, dar pe toate trei le-am revăzut mai tîrziu şi mi-am amintit de aceste trei duminici şi de filmele lor.

Apoi, Arieta şi-a intrat tot mai serios în rolul de soţie şi noră în casă, iar noi a trebuit să mergem la film cu cine găseam, şi apoi singuri. De fapt, în iarna aceea cu zăpezi multe, caravana a mai venit de vreo cîteva ori, iar în primăvară, comuna fiind neelectrificată, a fost adus un motor generator care producea curentul necesar aparatului de proiecţie şi se „făcea“ film vinerea, sîmbăta şi duminica. Peste puţin timp, marţi şi miercuri seara rula un film, iar în serile de vineri, sîmbătă şi duminică altul. Trebuie numai spus că, indiferent de anotimp sau de starea vremii, noi doi şi alţi vreo 10-15 ca noi eram prezenţi în sală chiar dacă vedeam a zecea oară acelaşi film. [...]

Operator şi responsabil cu filmul era un învăţător în vîrstă, domnul Oană, un pasionat de film care era mereu alături de noi, cei cîţiva care nu lipseam niciodată. În iernile grele cu zăpadă cît gardul (şi mai toate erau aşa), în zilele în care viscolea şi era vreme rea, noi îl aşteptam pînă tîrziu jucîndu-ne în jurul salonului şi, dacă vedeam că nu vine, în frunte cu cîţiva mai măricei, mergeam la el acasă, ne urcam pe nămeţii cît gardul, intram în curte şi strigam întruna: „Domnul Oanăăăăă! Domnul Oanăăăăă!“.

De multe ori era deja culcat, dar, văzînd că nu plecăm, ieşea la noi cu paltonul peste pijama şi ne întreba: „Ce vreţi, mă?“. „Păi, nu faceţi film?“ „Da' cîţi sînteţi, mă?“ Atunci, noi ne apucam să numărăm, ca Pristanda, ca să iasă mai mulţi. Dacă nici atunci nu era mulţumit, îi spuneam că şi la salon mai sînt cîţiva. Atunci, bunul domn Oană se îmbrăca, îşi lua bastonul şi o căciulă cu urechi, pe care vîntul i le ridica deasupra capului, şi pornea prin zăpadă înconjurat de chiotele noastre.

Ajunşi la sală, se întîmpla ca motorul să aibă radiatorul îngheţat şi atunci mergeam cu găleţile şi încălzeam apă pe plită la un vecin, şi apoi o turnam pe motor pînă se dezgheţa. Apoi, cei mai mari dădeau cu schimbul, pînă la istovire, la manivelă, pînă se auzea „pîr pîr pîr pîrrrrrrr“ şi „du du duuuu“, şi atunci izbucneam cu toţii în urale: „A pornit motorul, a pornit motorul!“. Şi atunci, domnul Oană îşi freca mîinile pentru a le încălzi şi ne poftea afară, pentru a intra în sală în ordine şi cu banii în mînă.

După ce ne încasa pe toţi 10-15, ne aşezam pe canapele cu faţa la uşă, şi domnul Oană ne prezenta filmul: producţie, temă, subiect, regie, actori, eventuale premii atribuite pe la festivaluri şi tot ce mai ştia el despre filmul respectiv. Cînd termina, striga către băiatul din cabina de proiecţie: „Nelu, dă drumul la film!“. Iar noi ne întorceam cu faţa la ecran şi priveam în linişte la film. Dacă se nimerea cîte unul care strica atmosfera, domnul Oană îl dădea imediat afară şi, dacă era nevoie, intervenea şi în timpul proiecţiei, pentru a ne explica unele scene. Cu bune şi rele, am văzut toate filmele acelei epoci, care pentru noi începea prin anii 1958-1959. Şi toate trecute prin aparatul critic al domnului Oană.

La început, părinţii au încercat să ne tempereze elanul pentru cinema, şi era firesc, pentru că nu e simplu pentru un părinte să-şi vadă copilul de 8-9 ani plecînd seara de acasă. Ne spuneau că nu au bani, uneori poate chiar neavînd „să strice“ – cum ziceau ei – în fiecare seară 1,25 lei. Am început să contracarăm acest argument prin autofinanţare, mijloacele de realizare diferînd de la sezon la sezon. Iarna preferam jocurile de noroc, în special rişca, joc pe care, dinainte de Crăciun şi pînă la Paşti, îl practica toată comuna. Primăvara, umblam în coşurile cu ouă ale bunicilor care nu mîncau dulce tot postul Paştelui, iar după-aia prin cuibare, de unde luam doar atît cît ne era de ajuns pentru film. Ouăle le schimbam la magazinul alimentar, unde luam 0,75 bani pentru un ou care nu trecea prin inel şi 0,65 pentru unul care trecea. Vara, după ce cărasem tot ce era posibil de prin curţile noastre, umblam pe toată raza comunei, după fier vechi. Într-o vară, în peregrinările noastre pe drumul dintre porumburi şi tutunuri, am găsit un măgar ameţit care moţăia de-a-n-picioarelea la marginea unui lan de porumb şi, gîndindu-ne că este rătăcit, l-am luat cu noi şi, culmea, a mers fără cunoscutele împotriviri din fire. L-am parcat în fundul curţii unuia dintre noi şi, a doua zi, am pus mînă de la mînă, am luat de la unul o cotigă din aceea cu două roţi, de la unul un căpăstru, de la altul nişte hăţuri rupte, pe care le-am cîrpit, şi ne-am încropit un atelaj pe cinste. Dimineaţa ne strîngeam la cel cu parcarea, înhămam măgarul, şi noi toţi, şase-şapte copii, mergeam pe lîngă cotigă şi cotrobăiam toate împrejurimile comunei. Seara ne întorceam cu cotiga plină de fier vechi, pe care îl aduceam la centrul de colectare şi îl făceam bănuţi, cu care mergeam la film.

Dar, cu toată autofinanţarea noastră, nu am fi reuşit să ne hrănim pasiunea fără sprijinul diplomatic al unui susţinător cu greutate şi influenţă pe lîngă părinţii noştri. Acesta era domnul Marin, profesor respectat, cu o cultură bine articulată şi aşezată, un adevărat guru prin lumea copilăriei noastre, profesorul nostru, dar şi al părinţilor noştri. Fără consilierea lui, aceştia nu ne-ar fi acordat atîta libertate în mişcări. În fiecare seară cînd ne întorceam de la film, îl găseam pe treptele din faţa casei, vara – în pijama, iarna – cu paltonul peste. Cu ţigara în mînă şi sticla de vin la picior, fuma şi asculta Radio Londra la un aparat la care sînt sigur că nu s-a schimbat vreodată postul. Dacă în timpul zilei asculta şi altceva, o făcea la alt aparat. Şi vedeam de departe ţigara arzînd, lăsam găligia mai încet şi în dreptul lui salutam tare: „Bună seara, dom' Marin!“. După care, ne lua în primire: „Ce film a fost? Ce producţie? Ce regie?“. Actori, temă, subiect, în sfîrşit, tot ce ne „preda“ domnul Oană, ne „asculta“ acum domnul Marin. Şi ce nu găseam la unul, prindeam de la celălalt. Majoritatea filmelor era de producţie sovietică şi, dacă domnul Oană, fiind în cadru mai larg, o ţinea pe aceea cu „bravul ostaş sovietic“, domnul Marin, fiind în cerc restrîns, făcea şi alte aprecieri. Odată, cînd veneam de la un film rusesc, *49 de zile în Pacific*, a cărui acţiune se petrecea pe un vapor eşuat în mijlocul oceanului, după interogatoriul obişnuit ne-a întrebat: „Da' muzica, ce muzică a avut filmul?“. Noi, nedumeriţi, am răspuns amîndoi odată: „Da' ăsta n-a fost cu muzică, dom' Marin“, şi atunci ne-a luat cu „Măi, porcilor, nu există film fără muzică!“ şi dă-i cu noi de pămînt, rău de tot, că stricăm banii degeaba, că una, că alta. După asta, am început să învăţăm pe de rost tot genericul, că de nu îl găseam seara pe scări, ne prindea la şcoală, unde îl aveam profesor, şi tot ne asculta la film.

Totuşi, de filmele acelea văzute cu numai cîţiva inşi în sală îmi aduc aminte cu cea mai mare plăcere. Mai tîrziu, la oraş fiind, nu-mi plăcea să merg la filmele cu mare succes de casă, cu priză la public, adică. Nu mă duceam niciodată la film pentru că se spunea că e bun sau e prost, eu mă duceam pur şi simplu la film, şi chiar nu-mi plăcea să ştiu prea multe despre el înainte de a-l vedea. Am văzut foarte multe filme de excepţie – sau mai slabe, dar în care actori mari făceau roluri mari – tot cu cîţiva spectatori în sală, şi înşir doar cîteva: *Agonie şi extaz*, *Hiroshima, dragostea mea*, *Hoţii de biciclete* sau *Roma, oraş deschis*.

La oraş am descoperit criticii de cinema, revistele de specialitate sau unde aveau ei rubrică. Şi-i citeam tot aşa, pe toţi, fără să ascult pe cineva care să-mi spună care e mai bun sau mai aşa, chiar dacă îi recunoşteam după stil, fără să mă mai uit la semnătură. Acum, cînd văd cum sînt prezentate filmele prin programele TV, nici nu-mi vine să mă mai uit la ele şi îmi amintesc cu tot mai mare respect de domnul Oană şi de domnul Marin.

Anton GEORGE
geo21_devart@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 10.000 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Viaţa *low-cost***
- **Topul intelectualilor**
- **Dilemele anului 2010**

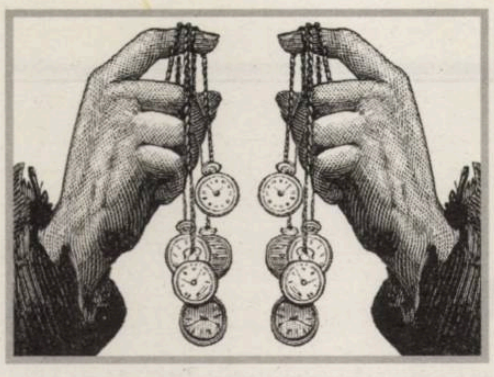

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Despre modă

– întrebări și răspunsuri –

Redacția *Dilemei vechi,* la propunerea colaboratoarei noastre Maria Iordănescu, a lansat, către tineretul școlar din România, o invitație: invitația de a imagina un set de întrebări cărora să le dau răspuns în paginile revistei. La urmă, vom alege seria interogativă cea mai coerentă și mai provocatoare și o vom publica drept cel mai bun interviu al anului. Deocamdată, pe măsură ce întrebările vin, mă voi strădui să le răspund una cîte una, în funcție de răgazurile și de competențele mele. Le mulțumesc, oricum, tuturor celor care au reacționat deja.

Domnișoara Cristina Nicorici de la Liceul „Traian Lalescu“ (din București? din Brănești? din Reșița?) mă întreabă, printre altele, ce părere am despre modă. E limpede că o interesează domeniul și că se gîndește chiar la o micro-rubrică la *Dilema veche* pe această temă. Îi voi răspunde, mai întîi, că subiectul în sine este pasionant. Departe de a fi un moft „consumist“, o frivolitate oarecare, vestimentația este o marcă subtilă a omenescului. Ea stimulează și exprimă mutații importante ale imaginarului colectiv, ale răsturnărilor de mentalitate, ale modului în care personalitatea umană înțelege să se pună în scenă pentru sine și pentru ceilalți. Pentru ilustrare, mă voi mărgini la două exemple. Jakob Burckhardt, în cartea sa *Cultura Renașterii în Italia* (pe care o recomand călduros domnișoarei Nicorici, amintindu-i că a apărut și în traducere românească în 1969) semnalează drept simptom caracteristic al civilizației renascentiste interesul fără precedent pentru *personalizarea* vestimentației. Descoperirea individualității, a profilului irepetabil pe care fiecare ins îl propune lumii, consolidarea valorii de unicat a „personalității“ – toate atribute definitorii ale modernității incipiente – s-au manifestat public printr-o spectaculoasă atenție acordată modului de a te îmbrăca, așa încît să te deosebești de ceilalți, printr-un stil, printr-o opțiune vestimentară cît mai pregnantă. Cu alte cuvinte, modernitatea a apărut pe scena lumii printr-o revoluție a îmbrăcămintii. (Vezi partea a cincea, capitolul 2 din lucrarea lui Burckhardt.)

Departe de a fi un moft „consumist“, o frivolitate oarecare, vestimentația este o marcă subtilă a omenescului.

Despre un efect similar al schimbării de „modă“ se poate vorbi și în cazul modernității românești, înmugurite și consolidate în a doua jumătate a secolului 19. Un text caracteristic pe această temă aparține lui Alecu Russo și se intitulează *Studie moldovană*. Trecerea de la costumația orientală a sfîrșitului de veac 18 la hainele „nemțești“, care cîștigă teren după 1848, nu a fost o simplă modificare de „ambalaj“, ci una de atitudine, de viziune civică și politică, de comportament. Iată minunata analiză a lui Russo: „Precum primăvara rupe gheața, umflă pîraiele și pornește puhoaiele, așa schimbarea costumului fu semnul pornirii duhului de deșteptare. Ideea și progresul au ieșit din coada fracului și din buzunarul jeletcii; repejunea revoluției fu măreață, furioasă, dărmînd în dreapta și-n stînga bunul și răul, clătinînd toate obiceiurile și toate credințele oamenilor vechi; șalvarii încurcau slobozenia mișcării, calpacele și işlicele îngreuiau capul, de aceea rămaserăm în urma civilizației; am trîntit tot la pămînt, să alergăm mai iute, prefacerea hainelor a prefăcut de îndată condițiile sociale ale lumii noastre, precum și relațiile familiei. Emancipația copiilor de sub frica și palmele pedagogului se trage de la pantaloni... Înrîurirea morală a pantalonului a fost nemărginită... De cînd pantalonii, sistema educației s-a schimbat! Frica, varga și ciubucul au lipsit.“

Subiectul merită dezvoltat și o voi face, poate, într-un articol viitor. Pînă una alta, mulțumesc domnișoarei Nicorici pentru întrebare. Cît despre rubrică, mai vorbim. Nu e, întotdeauna, bine să adopți, la 16 ani, vestmintele maturității. Deși rezultatul poate fi simpatic. Dacă, totuși, vă simțiți îndemnată să produceți ceva, riscați! Trimiteți-ne o mostră!

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Patrie cu zurgălăi

În fiecare an, de 1 decembrie, televiziunile sînt cuprinse brusc de-un elan patriotic. Fac programe speciale presărate cu petale de trandafiri și udate din plin cu suc natural de zîmbete lăcrămoase, fără E-uri. De 1 decembrie, televiziunile se umplu brusc de știri „pozitive“, de reportaje despre români de succes, de pastile cu iz cultural (de genul „evocări ale unor mari personalități din istoria noastră“) și de divertisment cald, uman, senin. Vedem ce nu prea ne este dat în restul anului: tineri cu studii strălucite în străinătate care se întorc acasă și se pun pe treabă, liceeni deștepți și simpatici cărora le place cartea, fermieri care s-au luptat cu birocrația europeană și românească, dar au izbîndit și acum culeg roadele, patroni de IMM-uri care au pornit „de jos“, de la încărcat brichete ori vîndut săpunuri turcești, și acum au pus pe picioare vreo fabricuță ultra-tehnologizată și super-ecologică, și așa mai departe. Ecranele patriei se umplu de vorbe frumoase, iar refrenul zilei este „mîndria de a fi român“.

Bineînțeles, reporterii TV, fugăriți în restul anului să găsească morți, răniți, bătuți și violate, sînt scoși acum pe stradă să le pună trecătorilor întrebarea profund metafizică: „Ce înseamnă pentru dvs. a fi român?“. Apoi, editorii din studio aleg niște răspunsuri care să conțină, totuși, o oarecare diversitate: și de-alea care amintesc de Enescu, Brâncuși, istorie, tradiții, și de-alea care se referă la Băsescu, Boc, Iliescu, Năstase, corupți, găurile din șosele și capitaliștii care au furat glorioasa noastră industrie. O fi 1 decembrie, dar un pic de controversă tot e necesară, că așa se cere la televiziune... Seara, după gust și posibilități, televiziunile programează ori vreun spectacol „mai deosebit“, ori vreun film românesc (că totuși...), ori (a douăspea oară!) vreun *blockbuster,* ori (ca să nu moară de tot audiența) un show special, aducător de publicitate, deci de bani. Că tot stă românu' seara la televizor, dat fiind că sărbătoarea națională pică iarna...

Pentru că democrația înseamnă dezbatere publică, iar nouă deja ne-a intrat în sînge democrația (mai ales cea televizată), se invită în studiourile TV niscaiva persoane și personalități pentru a-i da poporului – nu-i așa? – și o dezbatere. Temele vin pe tavă: „ce semnificație are ziua națională?“, „cum stăm cu patriotismul?“ și (evident?) „alte țări cum își sărbătoresc ziua națională?“. Sigur, dacă tot au fost chemați în studio, oamenii își dau cu părerea cum pot, așa încît rezultă un amestec de teme din care telespectatorii pricep, și ei, ce și cum pot. Se vorbește, la grămadă, despre reformele lui Cuza, despre Alba Iulia, despre Regele Mihai („Ce bine era cînd ziua națională pica pe 10 mai – putea omu' să iasă la un mic și-o bere și să se bucure...“), despre Revoluția din decembrie '89 și CPUN-ul din 1990. Și despre altele... Se vorbește...

Pe 1 decembrie, „a fi român“ capătă, la televiziune, un fel de aură făcută din vorbe frumoase, emoții puternice, lacrimi în colțul ochiului și „revelația“ că, totuși, ne leagă ceva. În restul zilelor, „a fi român“ înseamnă, dacă vrem să căutăm răspunsul la televiziunile poporului, să inventariezi morții de pe șosele, să te plîngi tot timpul că Guvernul e incompetent, că primarul e corupt (dar îl mai votezi o dată, că oricum sînt „toți o apă și-un pămînt“), înseamnă să spui mereu, la o bere cu prietenii (și în rîsetele tuturor), „frumoasă țară avem, păcat că-i locuită“, să numeri cîți doctori, zidari ori cercetători „ne“ pleacă din țară, să ajungi la concluzia că „nu-i nimic de făcut“, după care să te distrezi în fața televizorului cu glume mediocre, fătuci nelămurite transformate peste noapte în „vedete“, vestitori de cutremure, paranormali de tot felul și reporteri/moderatori înspăimîntați de E-urile din mîncare. 364 de zile pe an, televiziunile ne spun, într-un fel sau altul, că trăim într-o țară prăpădită, de care se va alege praful, că la tot pasul ne pîndesc pericole, că sîntem conduși de o „clasă politică“ mediocră și n-avem ce-i face, că „pînă și bulgarii ne-au luat-o înainte“ și alte asemenea cireșe amare de pe tortul tranziției. 364 de zile pe an, televiziunile (cu excepțiile de rigoare, desigur) ne induc ideea că „a fi român“ e un soi de blestem, că e vai de capul nostru și că „e fatal“. O zi pe an, aceleași televiziuni se căznesc să ne gîdile pe la urechi zurgălăii patriotismului și să ne arunce în copaia „mîndriei de a fi român“. Și, după ce întorc patriotismul pe toate fețele, îl proptesc într-un ungher și-l lasă la dospit un an, pînă la 1 decembrie viitor, cînd din nou patria își recapătă zurgălăii retorici.

În toate aceste zile (364 plus una – sau două, în anii bisecți) nu prea am observat să pună cineva în dezbatere tema „normalitatea de a fi român“. Și nici nu mi s-a părut că s-au repezit prea mulți să-și exprime părerile despre faptul că teme majore precum „patriotismul“ sau „mîndria de a fi român“ pot porni de la lucruri mici, dar utile: să nu arunci hîrtii pe jos, să nu umpli „natura patriei“ de pet-uri și ambalaje de alimente (cu sau fără E-uri), să te îngrijorezi (eventual să iei atitudine) cînd în orașul tău se demolează fără rost o clădire veche ori primarul instalează o „operă de artă“ după gustul lui îndoielnic, să te intereseze și altceva decît ce îți livrează seară de seară (ieftin, ce-i drept) televiziunile, să-ți faci treaba cumsecade și să îi admiri pe cei care – ca și tine – își fac treaba cumsecade. Și alte asemenea lucruri „mărunte“, dar care se pot petrece timp de 365/366 de zile pe an.

De fapt, România e plină de patrioți: de oameni care își fac treaba și se simt normali, firești, cumsecade. Numai că, uitîndu-se la televizor, au impresia că România e „alta“, făcută din nenorociri, blesteme și politicieni mediocri. N-ar fi cazul să nu mai ascultăm de zurgălăii televizați?...

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Faliment plăcut!

Ziceam săptămîna trecută că reforma politicii agricole comune nu prea mă încîntă. Pune accentul pe faimoasele produse bio-eco, pe realizările exploatărilor de 20 de hectare, cea mai întîlnită fermă europeană. În plus, pentru a nu mai fi acuzat de favorizare a unor căpuşe tip aeroporturi, terenuri de golf, bănci sau staţiuni turistice, care încasează sume uriaşe drept subvenţie directă la hectar, comisarul Cioloş a propus plafonarea subvenţiei maxime. Pe româneşte, asta ar duce la pagube pentru marii proprietari de terenuri (de ordinul zecilor de mii de hectare), avantajînd indirect „ferma-de-20-de-hectare“. Dacă tot vorbesc non-stop liderii naturali de opinie din România (adică politicienii de talk-show şi taximetriştii) despre incapacitatea ţării noastre de a-şi negocia poziţia la Bruxelles, iau această propunere a comisarului Cioloş drept studiu de caz.

© L. Muntean

Fapt: comisarul a supus consultării publice acest plan, încă de acum mai bine de şase luni. A rugat fermierii europeni să îşi dea cu părerea, să aducă argumente, să contrazică pertinent. La 1000 de propuneri, s-a oprit provizoriu corespondenţa. Ştiţi cîte observaţii, amendamente, argumente au venit din România (ţară cu specific agrar, mare putere potenţială în agricultura europeană, cu nu ştiu cît la sută din populaţie lucrînd în agricultură şi alte asemenea şabloane servite zilnic de liderii naturali de opinie)? Exact 7 (şapte)!

Singura politică europeană cu adevărat integrată la nivel comunitar este cea agricolă. Altfel spus, statele membre au mai puţină marjă de manevră decît în orice alt domeniu al politicilor publice. Cam totul se hotărăşte la Bruxelles. La un moment dat, comisarul de resort are de făcut o reformă majoră în domeniu. Pune propunerea la consultare publică. Urmarea? Doar 7 (şapte) români s-au deranjat să îşi dea cu părerea. S-a prelungit termenul. Au ajuns, în final, 5700 de propuneri. Dintre acestea, exact 57 (adică fix 1%) au venit din România. La atîta interes pentru ziua de mîine, socot că agricultorii români merită exact această pondere din producţia agricolă europeană: 1%. Să nu îi mai aud că este inacceptabil că importăm 65% din produsele de profil. Este oricum prea puţin. Ar trebui să importăm 99%. Proporţional cu cît îi preocupă pe ei direcţia în care se duce politica agricolă comună. Din care *ei* fac parte.

Am reuşit (cam cu chiu cu vai) să îmi conving colegii de la *Viaţa satului* să intervieveze doi moguli agricoli: pe domnii Anghel şi Tărîţă. Ambii vor pierde (probabil) milioane de euro din cauza schimbărilor. Ambii erau scandalizaţi. Reporterul întreabă, firesc, ce au de gînd să facă. Anghel zice: „Statul român ne reprezintă în UE, el să intervină“. Culiţă Tărîţă, mai sofisticat, zice: „Voi interveni la Parlamentul României“. Ambii au dat cu mucii în fasolea pe care o cultivă. În primul rînd, PAC-ul este o politică integrată, foarte puţin din ea mai stă la îndemîna guvernelor naţionale. Domnului Tărîţă i-aş răspunde că mecanismul de cooperare interparlamentară prevăzut în Tratatul de la Lisabona există pe hîrtie, dar încă nu funcţionează. Doar 7 din cele 27 de state membre sînt cît de cît pregătite pentru a bloca sau modifica o propunere legislativă a Comisiei Europene. Evident, România nu este printre cele 7. Pe ambii moguli agricoli i-aş întreba direct dacă au fost printre cei 7 (din prima fază) sau 57 (pînă la finalul consultării) care şi-au spus părerea la nivel european, direct comisarului Cioloş. Pun pariu pe o ladă de bere că nu s-au deranjat. Sper din tot sufletul ca un guvern al României (actual sau viitor) să reuşească să oprească uriaşa evaziune fiscală din agricultura românească, altfel decît prin cele anticomunitare (vezi Ordonanţa pentru combaterea evaziunii), iar domnii latifundiari români să fie obligaţi să caute profitul şi competitivitatea pe căi exclusiv legale. Domnii respectivi nu merită să trăiască într-o agricultură europeană integrată (cu hibele ei cu tot) pentru că, pur şi simplu, le este prea lene să se informeze şi să îşi promoveze interesele. E mai simplu să dea şpăgi la fisc.

În consecinţă, le urez faliment plăcut.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

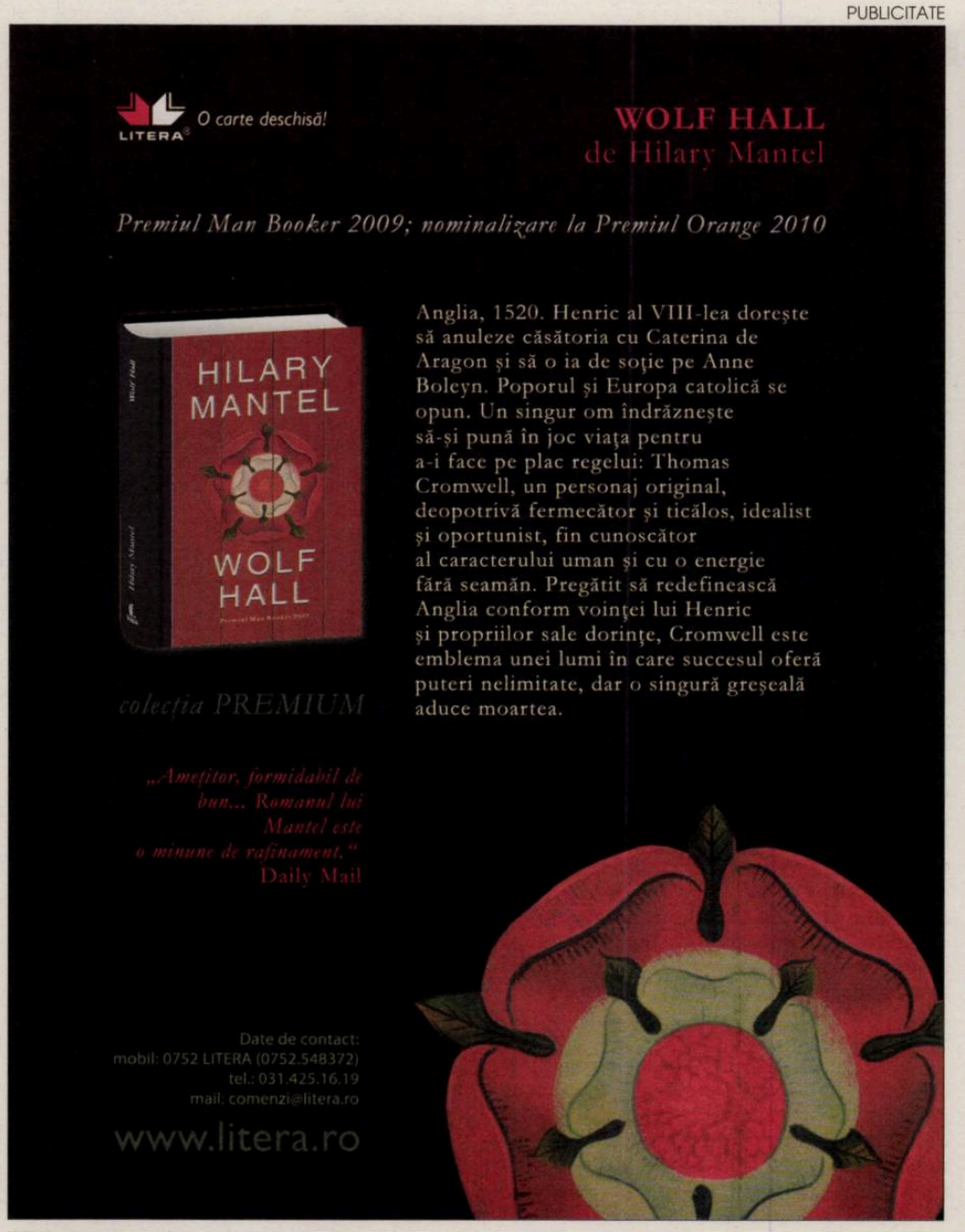

PUBLICITATE

Richard N. HAASS

dezbateri politice

Alegerile parţiale din SUA şi politica externă

Puţini americani şi-au dat girul prin vot, la recentele alegeri parţiale, pe baza considerentelor de politică externă. Deşi pare dificil de înţeles pentru oamenii din alte ţări, avînd în vedere sfera de influenţă globală a SUA, acest fapt nu poate fi contestat.

Majoritatea americanilor este, de altfel, preocupată de creşterea economiei Statelor Unite şi de rata ridicată a şomajului. Problemele mondiale par a fi departe de problemele vieţii de zi cu zi. Războiul Rece s-a terminat în urmă cu o generaţie; de la atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 a trecut aproape un deceniu. Mulţi dintre americani nici nu asociază sacrificiile cu prezenţa trupelor armate în Afganistan şi Irak.

Dar faptul că politica externă nu a afectat semnificativ alegerile din noiembrie nu înseamnă că rezultatele nu vor afecta politica externă a SUA. Asta se va întîmpla, dar într-un mod inconsistent şi chiar surprinzător. Cîştigul republicanilor va influenţa cu siguranţă cel puţin o relaţie: cea dintre SUA şi Rusia. O aprobare rapidă sau uşoară în Senat a noului tratat START privind controlul armelor e destul de nesigură, avînd în vedere îngrijorările declarate privind verificarea programelor americane de protecţie antirachetă; în schimb, ne putem aştepta la întîrzieri şi, eventual, la încercări de modificare a acordurilor dintre cele două guverne.

Congresul se poate dovedi de asemenea mai puţin dornic să elimine obstacolele din calea admiterii Rusiei în Organizaţia Mondială a Comerţului, avînd în vedere comportamentul liderilor ruşi, perceput de majoritate ca fiind unul antidemocratic.

De asemenea, şi China va resimţi noua înclinare a balanţei din Congresul american. A crescut deja presiunea pentru introducerea unor sancţiuni aplicate contra Chinei pentru refuzul acesteia de a permite monedei naţionale să se ridice la un nivel natural în raport cu dolarul. Iar aceste presiuni vor mai creşte, avînd în vedere comportamentul Chinei, atît între propriile graniţe, cît şi în exterior.

În plus, Congresul va rămîne ferm pe poziţii şi nu-şi va retrage sancţiunile economice asupra Cubei. Preşedintele Barack Obama are autoritatea necesară pentru a face mici paşi de normalizare a relaţiilor, dar pentru o schimbare substanţială a politicii SUA trebuie să intre în scenă Congresul – iar Congresul vrea să vadă schimbări reale în Cuba, înainte de a lua vreo decizie.

Vor fi şi alte consecinţe care decurg din aceste alegeri. Puţinele şanse ca SUA să susţină vreun plan global de reducere a emisiilor de carbon au dispărut. Îmbunătăţirile performanţei americane întru schimbări climatice vor trebui să vină din inovaţie şi mărirea eficienţei energetice.

Putem anticipa că republicanii, aflaţi la putere acum în Camera Reprezentanţilor, îşi vor valorifica posibilitatea de a întruni audieri pentru a dezbate şi a revizui politica externă. În funcţie de cum se vor folosi (sau vor abuza) de puterea lor, poate ieşi ceva benefic (exersarea unui control necesar şi mărirea transparenţei activităţilor politice) sau distructiv (dacă, de exemplu, audierile vor degenera în atacuri motivate politic împotriva oficialilor administraţiei şi politicienilor). În multe alte domenii, continuitatea poate avea un atu contra schimbării. Ceea ce nu e foarte surprinzător, avînd în vedere că, prin Constituţia şi sistemul politic american, cele mai multe iniţiative privind politica externă şi de apărare sînt delegate preşedintelui. Într-adevăr, Congresul declară război, aprobă cheltuielile, aprobă numirile la nivel înalt şi (în cazul Senatului) ratifică tratatele, dar preşedintele are o putere enormă cînd vine vorba de diplomaţie şi de folosirea forţei militare în alte situaţii decît cele de război – care de fapt constituie majoritatea situaţiilor.

Un asemenea domeniu de continuitate este probabil Orientul Mijlociu, în cazul în care Obama tot încearcă să negocieze un acord între israelieni şi palestinieni şi să preseze Iranul să înceteze dezvoltarea industriei armelor nucleare. (Totuşi, republicanii vor susţine o scădere a presiunii asupra Israelului de a face compromisuri şi o mărire a presiunii asupra Iranului.) Dar preşedintele se poate aştepta la o susţinere majoritară din partea republicanilor, dacă vrea să menţină o prezenţă mare a forţelor armate americane în Afganistan, după luna iulie, sau o prezenţă modestă în Irak, după finele anului 2011.

Cu toate acestea, abundă întrebările referitoare la politica economică. Trei acorduri comerciale (cu Coreea de Sud, Panama şi Columbia) trenează de ani de zile, cauza fiind opoziţia puternică dintre sindicate şi Partidul Democrat privind comerţul liber. Republicanii au fost de-a lungul istoriei mai favorabili acestor acorduri comerciale bilaterale.

Dar oare va fi continuată această tradiţie de către noile generaţii de republicani? Sînt şanse reale ca unul sau mai multe dintre aceste acorduri bilaterale să primească aprobare (în parte pentru că administraţia Obama pare în sfîrşit să realizeze că aceste acorduri comerciale generează locuri de muncă), dar e puţin probabil că preşedintele va avea autoritatea necesară pentru a negocia o nouă ordine mondială a comerţului. Un şi mai mare semn de întrebare poate fi pus la cea mai mare problemă de securitate naţională: deficitul bugetar federal. Nereuşita redresării deficitului şi datoria enormă vor crea presiuni pentru reducerea cheltuielilor cu ajutoare umanitare, securitate şi apărare – deşi republicanii sînt mai dispuşi ca democraţii să protejeze aceste cheltuieli (mai puţin cele destinate ajutoarelor umanitare). Datoriile enorme fac vulnerabile SUA în ceea ce priveşte alegerea celor de la care să împrumute bani – sau în faţa capriciilor pieţei. O criză a dolarului ar putea slăbi fundamentele puterii americanilor. Evitarea unei asemenea crize presupune ca toţi – Casa Albă, Congresul, democraţii şi republicanii – să cadă de acord asupra unui plan, pentru echilibrarea bugetului SUA. Din păcate, rezultatele alegerilor fac ca acest acord să fie o perspectivă mai îndepărtată ca oricînd.

Richard N. Haas, *ex-director de Strategie Politică în cadrul Departamentului de Stat al SUA, este actualmente preşedinte al Consiliului pentru Relaţii Externe.*

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Stela GIURGEANU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Wikileaks.org

Ceea ce face deja faimosul website Wikileaks.org poate fi socotit un scandal imens sau o revoluţie informaţională în desfăşurare sau, dintr-o calmă perspectivă dilematică pe care o prefer, o provocare fără precedent la adresa democraţiei şi a unuia dintre cele mai importante produse democratice: jurnalismul liber.

Despre scandal, scrie toată lumea. E savuros să vezi ce informaţii primesc liderii politici ai planetei unii despre ceilalţi. La un alt nivel, este extrem de interesant să vezi, de pildă, cum ţări arabe aşteaptă ca Statele Unite sau chiar Israelul să reprime programul nuclear iranian sau să vezi cum, la o adică, China şi-ar lua mîna protectoare de pe Coreea de Nord, favorizînd o reunificare în peninsula coreeană sub conducerea regimului de la Seul. Nu în ultimul rînd, acest tsunami de dezvăluiri al celor de la Wikileaks.org dă apă la moară tuturor părţilor – antiamericanii vor găsi motive în plus pentru a se consolida în aversiunea lor, în vreme ce proamericanii cer măsuri încă şi mai dure de control şi ordine, socotind inadmisibilă scurgerea atîtor documente (250.000 de comunicări diplomatice, dintre care peste 10.000 sînt clasificate drept „secret"). Dar dincolo de toate acestea, mi se pare încă şi mai interesant de discutat gestul în sine al lui Julian Assange – fondatorul lui Wikileaks.org – mai ales că avem la dispoziţie şi amplele lui explicaţii în privinţa sensului şi scopului acţiunilor sale.

În iulie 2010, invitat fiind la şcoala de vară a Centrului pentru Jurnalismul de Investigaţie de la Londra, Assange a afirmat principiul deplinei libertăţi a presei, criticînd instituţiile de media *mainstream* din două motive. Primul, o anumită superficialitate în analiza cazurilor, generată de valul imens de informaţii aflate pe piaţă, în legătură cu orice, şi al doilea, o anumită cenzură impusă de limitele spaţiului editorial. Folosind Internetul, Wikileaks.org elimină constrîngerea de spaţiu şi, în consecinţă, pune la dispoziţia celor care fac analize cît mai multă informaţie, aşteptînd profunzime şi apropiere de adevăr. În viziunea lui Assange, Wikileaks.org foloseşte fără limite sursele prime de informaţie şi, punîndu-le la dispoziţie integral, devine „prima instituţie de presă liberă din istorie". Acum cîteva zile, într-un interviu acordat revistei *Time,* Assange reiterează speranţa sa că ceea ce Wikileaks.org furnizează publicului va produce multe analize pertinente, în cunoştinţă de cauză, mai ales în spaţiul complet necenzurat al bloguri-lor. În declaraţii acordate altor publicaţii *(The Guardian, The New Yorker* etc.), Assange spune că Wikileaks.org face „jurnalism ştiinţific". Pentru Assange, jurnalismul trebuie să fie făcut aşa cum oamenii de ştiinţă practică comunicarea în revistele lor de profil. Întîi faptele, toate faptele descoperite, prezentate „nud", amplu şi obiectiv, fără intervenţii şi amputări. Asta este menirea jurnalistului. Alţii trag concluziile, fac analize şi emit verdicte. Nu mă pot opri să zîmbesc gîndind cum arată presa noastră, văzută prin prisma acestui obiectivism radical propus de Assange. Dar asta este o altă poveste.

Cu alte cuvinte, Assange crede că lumea informaţiilor trebuie complet deschisă şi simte că Internetul este instrumentul cel mai potrivit pentru acest demers. Mai mult, Internetul impune această transparenţă totală. Cred că Assange vrea o lume fără secrete şi asta, mărturisesc imediat, mă cam sperie. Dacă puterile totalitare, abuzive şi, la limită, criminale – cum crede Assange că este America zilelor noastre – se bazează întotdeauna pe secretizări tot mai ample, logica ar spune că operaţiunea inversă, de transparentizare, trebuie să fie radicală, tocmai pentru a opri avansul totalitarismului. Numai că logica pură duce la excese absurde. Aşa cum ocultarea arbitrară, excesivă naşte monştri, deschiderea absolută, fără nici o rigoare, produce mai mult rău decît bine. Într-o recentă intervenţie, secretarul de stat Hillary Clinton spunea că, în orice activitate instituţională, oamenii comunică între ei inclusiv într-o manieră discretă şi că siguranţa discreţiei acestei comunicări este temeiul bunei funcţionări a instituţiei. Îi dau dreptate. Referitor la acelaşi subiect, fostul preşedinte Ion Iliescu spunea că diplomaţii români comunică sobru şi echilibrat, inclusiv în mesajele secretizate, ca şi cum ar avea impresia că, la un moment dat, aceste mesaje vor deveni publice. Din mica mea experienţă, confirm spusele dlui Iliescu. Între o comunicare dezinhibată, bazată pe convingerea că ceea ce este discret rămîne discret, şi o comunicare reticentă, bazată pe convingerea că ceea ce este acum discret poate deveni oricînd public, ce ar fi înţelept să aleagă un decident politic precum şeful unui serviciu diplomatic, asumînd că este un sincer susţinător al democraţiei şi libertăţii?

Cum spuneam, ceea ce face Wikileaks.org nu este doar o provocare aruncată jurnalismului, ci şi democraţiei şi libertăţii noastre. A fi liber înseamnă a şti – asta este dincolo de orice îndoială. Pe de altă parte, libertatea oricui presupune siguranţa spaţiului comunicaţional. Nu sînt deloc liber dacă ştiu că ceea ce aleg să spun discret, chiar făcîndu-mi datoria de a informa, poate ajunge, imediat, în spaţiul public. Cum subiectul e vast şi – vorba unui personaj din filmele lui Caranfil – are multe aspecte, voi reveni.

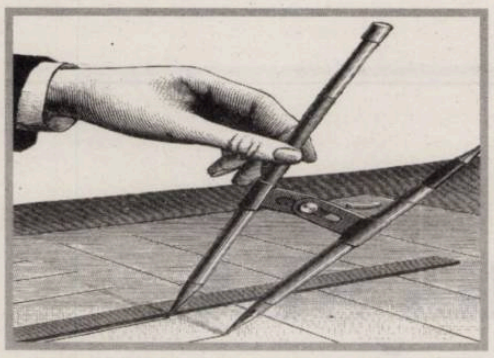

Andrei PIPPIDI

SOS București

Lupta contra urîţirii oraşului

Deschid un manual de urbanism şi citesc acolo ce e un oraş. Potrivit acelei definiţii, oraş este acolo unde populaţia ajunge la o anumită densitate, unde există imobile din beton, unde sînt ascensoare, unde sînt cinematografe, unde este canalizare, unde sînt transporturi în comun şi unde există o poliţie a circulaţiei. Pe lîngă avantaje, progresele tehnicii au introdus o întreagă reţea de constrîngeri şi o estetică nouă, întîmpinată de admiratori pasionaţi şi, deopotrivă, de o neîncredere tenace. Ceea ce lipseşte din această serie de elemente cărora li se atribuie importanţă este tocmai esenţialul: conştiinţa de a forma o comunitate, avînd un trecut comun, deşi vîrstele înşirate de-a lungul acestui trecut se reflectă în expresii arhitectonice diferite. În secolul de care ne-am despărţit mai ieri, se aplica un principiu care se chema *zoning*, care-şi propunea să fixeze destinaţia unui cartier şi modul de construcţie, ba chiar numărul de etaje, adecvate cu caracterul acelui cartier. Nu numai înălţimea, ci şi dispoziţia construcţiilor erau reglementate. De exemplu, în 1925, Berlinul era împărţit în cinci zone: rezidenţială, rezervată afacerilor, industrială, mixtă, spaţii verzi. La noi, avem în Bucureşti 12 zone protejate pentru valoarea lor culturală şi arhitecturală, numai 12 din cele 114 prevăzute de PUG, dar respectarea servituţilor impuse e foarte relativă. La Comisia Naţională a Monumentelor Istorice vin mereu proteste ale celor care, contrariaţi de această limitare a dreptului lor de proprietate, revendică declasarea. Investitorii şi arhitecţii „de afaceri" s-au coalizat ca să acapareze terenuri, fie prin demolarea clădirilor de tip tradiţional, fie prin cotropirea parcurilor sau a cît s-a mai păstrat din pădurile din jur.

Ultimul deceniu a fost cel puţin la fel de nefast ca epoca lui Ceauşescu.

A ceastă ofensivă este denunţată într-o carte care a apărut acum o lună la Editura Vremea, *Arhitectura Bucureştilor încotro?* de Dinu C. Giurescu. Profesorul Giurescu era cel mai îndreptăţit să o scrie, deoarece este şi autorul volumului *Distrugerea trecutului României* (1994) prin care a întocmit cel mai complet act de acuzare referitor la „sistematizarea" întreprinsă de Ceauşescu. Ca istoric, şi-a dat seama printre primii că identitatea culturală a Capitalei este ameninţată de agresiunea „dezvoltatorilor urbani". Semnalele de alarmă din presă sînt ignorate, şi ultimul deceniu a fost cel puţin la fel de nefast ca epoca lui Ceauşescu, din punctul de vedere al demolărilor unor clădiri reprezentative pentru fizionomia oraşului vechi. Ceea ce le-a luat locul cel mai adeseori sînt pastişe după o arhitectură străină, intitulată „modernă", care desfigurează o stradă după alta cu stigmatul urîţeniei pretenţioase. Capitole din lucrarea domnului Giurescu, ca acela despre „Centrul istoric al Bucureştilor", bine documentate şi instructive, ar fi bine să fie citite de edilii noştri. Materia, sistematic adunată, cuprinde şi cazuri din cele mai scandaloase (Cathedral Plaza, de exemplu) şi altele mai puţin cunoscute, dar la fel de revoltătoare: ultimele pagini dau o listă semnificativă de case distruse sau „aproape distruse". Despre unele am scris şi eu de mai multe ori: Str. Visarion 8, Str. General Manu 7, B-dul Aviatorilor 8, Piaţa Romană 7, Splaiul Independenţei 74. În legătură cu ultima, casa lui Pompiliu Eliade, fotografia care o ilustrează arată holul octogonal din centrul parterului, „particularitate foarte rară în arhitectura bucureşteană". Aşa-i, dar aceeaşi situaţie a existat în Str. Tudor Arghezi 4, altă casă care a fost demolată chiar în toamna asta. Prin urmare, s-ar putea ca amîndouă să fie de acelaşi arhitect, H. Susskind.

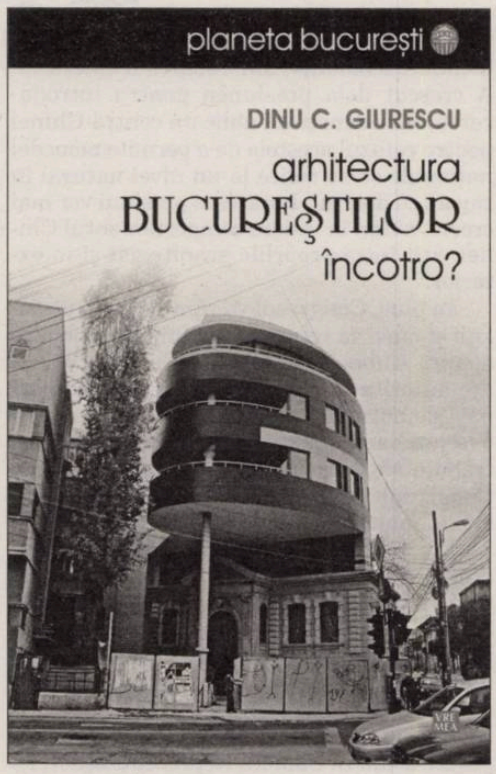

Ilustraţiile cărţii sînt excepţional realizate şi alese. Văzîndu-le, furia te strînge de gît. Vreţi să dispară aceste case de acum doar un secol şi să le scormonească din pămînt arheologii viitori ca pe ruinele de la Sf. Sava? Faţă de nesimţirea concetăţenilor noştri sau, mai abitir, faţă de ipocrizia cu care se invocă diverse justificări, nu mai rămîne altă speranţă decît acţiunea ONG-urilor, din ce în ce mai multe şi mai active în apărarea oraşului istoric. Despre ele va fi vorba într-un articol viitor.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Daniel I. IANCU

SOS Provincia

Castrul roman de la Bumbeşti-Jiu

Trecem pe lîngă bălării în fiecare zi. Bălării ce înconjoară oraşele şi împrejurul blocurilor din care privim nemulţumiţi, dar oarecum indiferenţi; bălării ce năpădesc uliţele şi se pierd în cărări la margini de sate; bălării ce opresc orizontul de-a lungul drumurilor aşa-zis europene. De obicei, toate acestea n-ascund decît gunoaie şi mizerii, dar oricum nu-i de mirare din moment ce la români nu există o „cultură a gazonului", nici măcar în plan fotbalistic. De ajungi însă pe la Bumbeşti-Jiu, la nici 3 kilometri de centrul orăşelului, cum mergi spre Tîrgu-Jiu, bălăriile acoperă un castru roman. Distrus de oameni, de arme, de vremuri şi de Jiu.

Primul semn că trebuie să încetineşti e şoseaua însăşi – dacă poate fi numită astfel respectiva pistă de bombardament, numai gropi şi cratere peticite ca vai de lume. Aşa că încetineşti, căci şi dacă eşti *per pedes* rişti să-ţi rupi picioarele. O reclamă pe un panou alb – ce bănuiesc că noaptea e luminat cu neoane – îţi atrage atenţia că te afli la popasul turistic Castrul roman. Lîngă panoul mare, un altul mic, cu semnul binecunoscut ataşat de monumentele istorice, te înştiinţează că ai ajuns la „Castrul şi aşezarea civilă de la Bumbeşti-Jiu. Cod LMI: GJ-I-s-A-09126. Datare: Epoca romană". Îţi roteşti ochii de jur-împrejur, căutînd vestigiile. Problema e să nu-ţi înalţi privirile deasupra bălăriilor, ci să le laşi să-ţi rătăcească prin mijlocul acestora, şi-atunci vezi castrul, sau ceea ce a mai rămas din el. Un drumeag trece pe lîngă popasul turistic şi, cîteva zeci de metri mai încolo, după ce pătrunde pe *porta principalis dextra* (bănuiesc!), se transformă în ce a mai rămas din *via principalis:* o cărare printre ierburi. De sigur nu poţi fi sigur, căci nu există nici un plan al castrului afişat în zonă, care să te lumineze ce vezi din ceea ce mai există.

Pătrunzi printre resturile celor două turnuri dreptunghiulare ale porţii şi te trezeşti cu totul în mijlocul bălăriilor. Pe lîngă iarba înaltă, uscată, amestecată cu buruieni de tot felul, tufe dese de măceş, păducel şi de mur îţi cam barează accesul. Te strecori pe unde poţi, cel mai simplu fiind pe urmele fostelor secţiuni trasate de arheologi. Din loc în loc, ridicate cu puţin deasupra solului, urme ale anticelor construcţii: comandamentul, magaziile, cazărmile. Apoi *via principalis* sfîrşeşte brusc într-o rîpă, care nu-i altceva decît malul abrupt al rîului. De pe marginea rîpei zăreşti jos, în albia majoră a Jiului, acum un soi de cîmpie inundabilă, pîlcuri de plopi ale căror vîrfuri se înalţă dintre tot felul de soiuri de arbuşti. O balastieră şi o „stînă modernă", cu o remorcă acoperită pe post de adăpost pastoral, întregesc peisajul. Dincolo de rîu, ultimele ramificaţii ale Munţilor Vîlcan, cu sate răsfirate pe pantele ce coboară domol dinspre creste.

Iniţial, castrul de la Bumbeşti-Jiu – punctul „Gară" (că mai există şi altele) – a fost un castru de pămînt, ridicat de ostaşii din cohorta IV Cypria şi dintr-un detaşament al legiunii V Macedonica. Abia la începutul secolului al III-lea, în anul 201, se construieşte castrul de piatră, de către cohorta I Aurelia Brittonum, rolul său fiind acela de a asigura paza la intrarea în defileul Jiului, unde se întîlneau drumurile ce urcau spre nord, spre Sarmizegetusa Ulpia Traiana peste pasul Vîlcan, venind dinspre Drobeta şi Pelendava (azi Craiova). Existenţa lui se încheie cîndva după anul 245, iar la ora actuală mai mult de jumătate din suprafaţa sa a fost distrusă de Jiu, care a surpat malul pe care a fost construit castrul. Din incintă se mai păstrează doar latura vestică, lungă de 168,8 m, şi o porţiune de 76,6 m din latura sudică.

Te strecori cum poţi printre tufe şi ridicături de pămînt ce par să adăpostească alte ruine, şi părăseşti castrul prin *porta decumana*, străjuită tot de două turnuri dreptunghiulare, după ce parcurgi ceea ce se numea cîndva *via decumana*. Zidul incintei, ce se îmbină în colţ rotunjit, nu-ţi oferă prea multe posibilităţi pentru a-l urma de aproape. Aşa că priveşti pajiştea de lîngă castru. Acum nu ţi se mai dezvăluie nimic, dar odinioară în locul ierburilor se afla o aşezare civilă, se spune că întinsă, cu reţea stradală, ateliere şi locuinţe mari, beneficiind de încălzire centrală *(hypocaust)*. Plus thermele, fără de care asemenea complexe nu se putea concepe a fi ridicate decît de barbari... Lumea civilizată voia băi şi apă caldă!

Te întorci la drumeagul de lîngă popasul turistic, unde dezordinea şi gunoaiele zac în jurul tomberoanelor aliniate la gard, între o roabă hodorogită şi o chichineaţă din plăci de rumeguş presat, pe care cineva a scris mare şi extrem de inestetic – WC. Resturi de lemn împrăştiate peste tot şi un container vechi – ruginit şi răsturnat pe-o parte – întregesc tabloul. Mai faci o ultimă fotografie, înainte de a o apuca din nou pe catastrofa rutieră numită drum european, dintre Bumbeşti-Jiu şi Rovinari, *via* Tîrgu-Jiu!

Daniel I. Iancu *este muzeograf la Muzeul de Etnografie şi Artă Populară din Orăştie şi doctorand la Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia.*

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Dezordinea simbolică

– Sex and Religion –

Odată cu trecerea de la gimnaziu la liceu, avea loc şi schimbarea cravatei roşii cu tricolor, în carnetul de membru al Uniunii Tineretului Comunist. Vastul spaţiu simbolic al perioadei pioniereşti începea să se esenţializeze în repere simbolice mai puţine, dar mai încărcate cu semnificaţie „grea". Antrenamentul în asimilarea formelor de semnificare ale anilor în care purtaseşi cravata de pionier trebuia să-şi arate acum rezultatele. Carnetul de utecist era, deja, o trecere la categoria semi-grea. Intrai în marea anticameră a Partidului.

Elementele decorative ale spectacolului simbolic pionieresc deveneau ca o piele tînără, uşoară, care se lepăda, cu mare fast, în favoarea primilor solzi. Iar trecerea biologică de la copilărie la adolescenţă însemna evoluţia de la o galerie multicoloră de semne care aveau şi o importantă valoare decorativă la deprinderea paşilor de gîndire, de interiorizare şi asimilare profundă a simbolului unic – îngemănarea secerei cu ciocanul.

Pînă acum învăţaseşi principiile de bază ale ierarhiei, iar fiecare pas, cît de mic, fusese recompensat cu o insignă, un şnur, o tresă, o excursie, o tabără, participarea la un forum, apariţia în revista *Cutezătorii*. Sub diferite forme, Flacăra pionierească te însoţise, ipostaziată în cravata roşie cu tricolor, în insigne, în drapelul pionieresc, iar acum se retrăgea, pentru a lăsa loc unui prim moment de iluminare. Îndărătul Flăcării, trebuia să descoperi ceva mult mai luminos. Partidul. Acum era primul moment să faci un pas hotărît spre această lumină. Primeai carnetul de utecist pe care se regăsea stema organizaţiei. Era primul contact personal cu simbolul care îngemăna secera cu ciocanul. Pînă acum, ţi se cultivase o aspiraţie. Era momentul să primeşti, cu maximă responsabilitate, spre pază, apărare şi ducere mai departe, marele simbol al Partidului.

În procesul de esenţializare simbolică, stema Uniunii Tineretului Comunist pierde culorile drapelului naţional şi urcă spre o atmosferă de semnificare mai rarefiată, mai precisă, mai categorică. Jumătatea de roată dinţată se arcuieşte mai curajos, se păstrează cartea, care beneficiază de o dimensiune mai consistentă, spicele de grîu se înalţă mai îndrăzneţ, de-a stînga şi de-a dreapta, protejînd cu mai mare avînt conţinutul sacru al stemei, iar în inima ansamblului simbolic, flutură, mîndru, steagul Partidului Comunist, ca aspiraţie unică, ideal suprem, zonă de semnificare ce aduce iluminarea, devenirea, împlinirea. Aspectul rotunjit, de cocon, al stemei pionieresti, e înlocuit de o arcuire tinerească, spre înalt, o traducere simbolică a avîntului revoluţionar al utecistului.

După botezul ateist şi intrarea în rîndurile Şoimilor Patriei, după confirmare, celebrată prin primirea cravatei roşii cu tricolor, pătrunderea în Uniunea Tineretului Comunist e ca un soi de trecere de la orele de religie la cele de teologie. Partidul, prin omniprezenţă şi omniscienţă, prin dimensiuni, arsenal simbolic sau prin şirul de spectacole ritualice în care se lasă întrezărit şi descoperit, devine un Sfînt Duh al religiei ateiste. Vă amintiţi celebrele versuri ale lui George Lesnea? „Partidul e-n toate. E-n cele ce sînt / Şi-n cele ce mîine vor rîde la soare; / E-n holda întreagă şi-n bobul mărunt, / E-n pruncul din leagăn şi-n omul cărunt, / E-n viaţa ce veşnic nu moare". Nevoia de religie e înlocuită cu o ideologie construită pe principii religioase, cu simbolistică sacră, cu spectacole ritualice, cu elemente împrumutate din spaţii diferite ale înţelegerii sacrului. Activistul de partid care performează la nivel maxim discursul politic e ca un soi de predicator. Iar Mîntuitorul, călăuzitorul coborît printre noi, după ce s-a sacrificat pentru popor, prin închisorile burgheziei, e Secretarul General al Partidului, Tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Pentru apărarea acestor valori inestimabile, urmau şedinţele teoretice şi practice de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei, faimoasele ore de PTAP. Uniformele albastre ale acestei activităţi de instruire pentru apărarea cuceririlor revoluţionare ale Partidului erau obiectul croitoresc al unor modificări spectaculoase. Standardizarea acestor uniforme primea o lovitură estetică de proporţii. Strîmtările, călcarea cu schepsis, recroirile şi adaptările acestor uniforme transformau orele de PTAP într-un soi de prezentare de modă cu dimensiuni naţionale. Fetele îşi strîmtau vestoanele şi pantalonii, în aşa fel încît formele trupurilor să devină cît mai evidente, băieţii erau obsedaţi de transferarea penselor de la pantalonii „pensaţi", care erau la mare modă, pe pantalonii de uniformă, băştile albastre erau potrivite pe capete după modelul trupelor de comando văzute prin filmele „de la video", iar ieşitul în aer liber, la lecţiile practice sau la trageri, era prilej de mare bucurie.

În cele din urmă, efervescenţa sexuală a ultimilor ani de liceu, sublimată în modificarea uniformelor, primea un teren potrivit de manifestare. Oricît ar fi fost de militarizată atmosfera acestor momente, controlul sutelor şi miilor de tineri scăpaţi în natură era imposibil. Grupurile în uniforme albastre umpleau dealurile patriei, pentru a se răsfira, în cele din urmă, prin boscheţi, prin păduri, prin locuri mai ferite, încheind orele de PTAP cu descheierea uniformelor şi consumarea primelor gesturi, mai mult sau mai puţin timide, de cunoaştere profundă a colegelor şi colegilor. Iar spiritul revoluţionar al vîrstei, alături de duhul mereu gata de caterincă al naţiei au scos, pe tapetul istoriei acelor ani, un personaj virtual scăpat de rigoarea laboratorului ideologic al comunismului – Futecistul.

(continuarea în numărul viitor)

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

Elena DRAGOMIR

Ce mai înseamnă astăzi să fii român?

Întreaga Românie a „sărbătorit", încă o dată, Ziua Naţională a României. *Ura!* Presa a „acoperit" fireşte şi acest eveniment. A scris despre cum nu mai sîntem noi românii uniţi de nici o idee comună – să ne fie ruşine! A scris despre cum „unirea a străbătut ca un fir roşu istoria românilor", începînd din „comuna primitivă", trecînd prin „societatea sclavagistă", supravieţuind „fărîmiţării feudale", ajungînd la „pohta" ce-ar fi „pohtit Mihai Viteazul", sfîrşind triumfător în decembrie 1918. A mai scris şi despre cum „ar trebui să fim mîndri că sîntem români, în fiecare zi a anului, nu numai de 1 Decembrie" – motiv pentru care ar fi bine poate să alegem o altă dată, mai văratică, pentru aşa o sărbătoare. S-a scris – pentru a cîta oară? – că „nu sîntem nici mai buni, nici mai răi decît alţii". Unii au fost de părere că „România este o stare de îndrăgostire", că este, „în chip esenţial şi definitiv, pămîntul care acoperă oasele părinţilor" noştri. Alţii mi-au spus „ce trebuie să fac eu cu ţara mea ca să se schimbe". Unii au cerut „o ţară superioară" – vasăzică ţara pe care o avem este inferioară! Alţii ne-au explicat că se simt acasă, în România, doar în străinătate, adică acolo unde-s străzi curate şi asfaltate, unde oamenii-şi iubesc locul de baştină, unde cafeaua este parcă mai tare şi unde femeile ştiu a se îmbrăca frumos. Şi multe altele încă s-au spus...

Exceptînd prostia fără margini – după părerea mea – a „unirii care a străbătut ca un fir roşu istoria românilor", cu toate celelalte aş putea, într-o măsură mai mică sau mai mare, rezona. Observ însă cîteva idei directoare care apar, mai mult sau mai puţin explicit, cînd vine vorba de România, de români şi de ziua lor naţională. Mai întîi, se pare că la nivel de discurs public am rămas în majoritate – jurnalişti, istorici, academicieni, politicieni – nişte primordialişti. Credem adică, cu toată tăria, că naţiunea – în cazul de faţă română – a apărut singură, natural, în negura istoriei, că avem aşadar în sînge, născută, mîndria de a fi români. Mai mult, credem că avem datoria de a fi mîndri că sîntem români. Datoria asta duce la sacrificii, inclusiv la sacrificiul celor 25 de procente furate din salariile bugetarilor. Din această convingere vine o a doua. Noi, românii „de rînd" sîntem vinovaţi că nu mai există coeziune socială, solidaritate în jurul unei idei sau unei acţiuni, că nu facem nimic pentru România. Ţara a ajuns în marasmul în care se află din pricina decăderii noastre! Sîntem nişte români denaturaţi! Sîntem o naţiune denaturată! Să ne fie – iarăşi – ruşine! Şi ne mai mirăm că Baciul şi Băciţele ne tot ceartă zi de zi...

Şi totuşi, „masele" nu mai sînt primordialiste. Ele au depăşit de multă vreme curentele de secol XIX. Ele, deşi nu prea au învăţat în şcoală, intuiesc principiile „contractului social" şi intuiesc că „naţiunea" este un construct. O veche prietenă, fost chimist în România, acum cofetar în Spania, este întrebată cu naivitate de un prieten comun: „Nu ţi-e dor de România?". „De ce să-mi fie? – vine răspunsul sec – nici România nu pare că moare de dorul meu." Directorul şcolii în care lucrez mă apostrofează la fiecare 1 Decembrie că nu merg cu elevii pe ploaie şi vînt „să depunem coroane de flori la monument". Directorul este, ca un primordialist, oripilat de „lipsa de patriotism a tinerei generaţii" şi-mi explică îngrozit că „de-aia se duce totul de rîpă în ţara asta", că „vrem totul de-a gata, fără a face nimic", că „aşteptăm mură-n gură de la stat", că „nu mai facem nimic pentru România!"

Ce fac eu, românul cu „r" mic, pentru România? Mă duc zi de zi la muncă şi-mi fac treaba conştiincios, chiar dacă am în clasă 10 grade, chiar dacă n-am aspirină pentru pacienţi, chiar dacă armamentul din dotare explodează în timpul instrucţiei, de vechi ce este, chiar dacă există riscul să-mi cadă casa arzîndă-n cap şi să-mi rămînă copiii muritori de foame şi chiar dacă sînt bătaia de joc a „lumii bune" că fac aşa ceva pentru o leafă de doi lei. Ce fac eu, românul cu „r" mic, pentru România? O săptămînă din patru fac muncă voluntară pentru că statul român s-a gîndit să dea un sfert din leafa mea Băciţei, ca să ude grădinile carpatice, că anul ăsta a plouat mai rar. Ce fac eu pentru ţara mea? Fac două zile cu maşina pînă la Cluj şi patru ore cu trenul de la Ploieşti la Braşov. Mai şi mor cînd îmi cade pasarela în cap sau cînd îmi deraiază trenul. Să-mi fie învăţătură de minte dacă n-am avut ce face şi m-am gîndit să mă duc din punctul A în punctul B în România, şi mi-am lăsat şi elicopterul acasă! Şi mai fac multe pentru ţara mea: îmi duc nevasta să nască într-o maternitate de Ev Mediu şi scot bani de la bancă ca să am dreptul să sper că n-au s-o omoare unii cu nepăsarea lor, pînă ce vine acasă; mă trezesc la 4 dimineaţa ca să prind loc la coadă la grădiniţa de stat să-mi înscriu copilul cu un an înainte; mă înscriu la concurs pentru job şi învăţ, deşi ştiu că postul este „luat" deja, îmi susţin părinţii, că altminteri ar fi vai şi-amar. Respir încă în România.

În loc de concluzie, o mică istorisire. Acum cîteva zile se discuta la televizor despre cum nu-şi mai poate România celebra Ziua Naţională la Budapesta şi despre cît de nedrepţi ar fi, pasămite, ungurii cu noi, şi data asta. Ascultînd comentariile cu jumătate de ureche, unchiul meu, regăţean din moşi-strămoşi, concluzionează: „Da' mult mai bine ar fi fost de noi astăzi dacă aveam capitala la Budapesta, iar nu la Bucureşti". Nu ştiu ce să-i răspund. Poate mă ajută un primordialist...

Elena Dragomir *este doctorandă la Facultatea de Ştiinţe Sociale a Universităţii din Helsinki.*

un sport la Răsărit

Vedi Napoli e poi mori?

Ştiu şi eu ce să zic? Steaua poate să moară în multe feluri după ce (sau în timp ce) vede oraşul de adopţie al lui ăla micu'. Să moară de frică. Să moară de prea mult curaj. Să moară pe teren (mamă, ce bine sună asta în gura fotbaliştilor!). Să moară şi să învie. Să moară de foame de goluri. Să moară cu zile (sau cu minute, în prelungiri). Să moară de grija Campionatului şi a Cupei. Să moară de oftică. Da, da, de oftică. Moartea asta ar fi cea mai rea. Există însă şi una mai bună. Dacă tot e să moară, măcar să o facă pe mîna ei. Aşa, va putea respecta în spirit clasica zicere. Pentru ea, riscul cel mare nu e să moară, ci să trăiască în acelaşi fel că pînă acum, cu regrete, cu dorul după Piţurcă şi după toate fantomele de pe pereţi. Să ai şansa, în ciuda muntelui de păcate, să depăşeşti, măcar cît saltul broaştei, atmosfera poluată a fotbalului mic şi să nu mori pentru asta, sau să mori fără rost ar fi impardonabil. E ca şi cum ai ajunge la Napoli şi te-ai înfinge într-un McDonald's. Sigur că poţi să mori şi după chestia asta. De indigestie mentală.

Radu NAUM

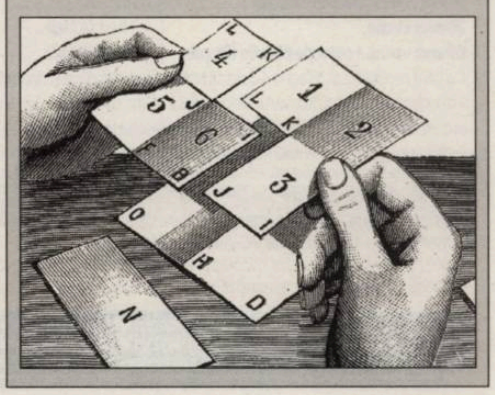

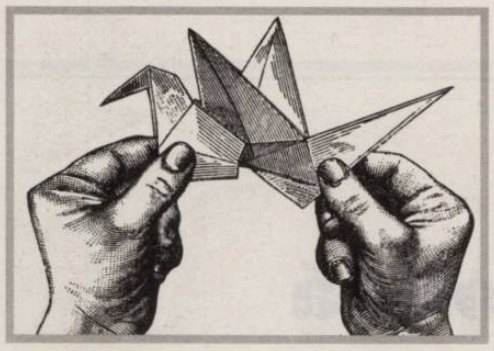

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Scene cu oameni bolnavi

Pe scară stau înşiraţi vreo zece pacienţi cu priviri opace, aşteptînd cuminţi să vină doamna doctor. Unii au lîngă ei sacoşe şi bagaje, pregătiţi, probabil, pentru internare. Oameni simpli, îmbrăcaţi mai ca la ţară. Lîngă uşă e un alt grup de indivizi, mai agitaţi – bucureştenii: o fată care, cu mişcări bruşte din cap, îşi tot aruncă pletele blonde peste umeri; două cucoane de vreo 70 de ani care par a se cunoaşte mai de mult şi care s-au întîlnit întîmplător; un băiat slab şi înalt cu o şapcă pe cap care se ţine cu mîna de piept şi zice că îl doare un plămîn; un pensionar cu ochelari care se joacă la un telefon mobil din care ies nişte ţiuieli.

Uşile transparente spre coridorul cu cabinete şi saloane sînt închise. Pe culoar, o infirmieră spală pe jos. Nerăbdător, băiatul cu plămînul bate în uşă. „Pînă nu se usucă nu intră nimeni" – îi strigă femeia prin geam. „Ăştia fac ordine cu noi ca la armată" – murmură pensionarul ridicînd ochii din telefon. „Şi dacă mă doare pieptul de mor, ce să fac – geme băiatul – stau aici şi aştept degeaba?" „Numai bolnav să nu fii în ţara asta" – comentează una dintre cucoane. „Cui îi pasă că eu am fost programată de dimineaţă şi stau aici de o oră? Cine ştie că abia pot să mai rezist şi că bărbatu-meu stă acasă şi mă aşteaptă şi că are ciroză şi e şi insulino-dependent?" „Chiar aşa, cum se mai simte Guţă?" – o întreabă cealaltă cucoană. „Păi, nu ştiu care dintre noi se simte mai rău. Problema e însă, de fapt, că nu-l mai suport. Noroc că avem casa aia la ţară şi cînd mă enervează pot să mă duc dracului în alt colţ sau să ies în grădină cînd e cald, numai să nu-l mai am prin preajmă." „Acuma, dragă Tanţa, fii şi tu mai înţelegătoare. Ce-ai vrea să faci? Uite, şi eu sînt la a doua serie de interferon, dar nu dau vina pe nimeni, n-am ce face, asta e." „Da ce, eu dau vina pe cineva? El dă mereu vina pe mine", răspunde prima cucoană, încercînd parcă să se convingă singură de propria dreptate.

Uşa se deschide şi apare o doctoriţă cu ochi sclipitori. „Cine e din Ilfov?" Oamenii de pe scară ridică mîinile în sus. „Aveţi trimitere, copie după buletin şi talon de pensie? Cine n-are stă degeaba că n-am ce-i face. Cine are se duce la pavilionul 4 cu bonurile astea pe care vi le împart eu. Vă întoarceţi apoi la mine." Oamenii culeg bonurile din mîinile ei şi fac apoi stînga-mprejur, disciplinaţi şi tăcuţi. „Pe noi cînd ne mai bagă cineva în seamă?" – întreabă fata blondă. „Cînd doctorul la care aţi venit o să aibă timp, o să vă cheme. Să ştiţi că nu stă nimeni degeaba aici."

„Da, Georgică al tău ce mai face?" – continuă cucoanele discuţia. „Păi, uite-l colo, se joacă la telefon." „Sărut-mîna!" zice pensionarul privind pe deasupra ochelarilor. „Ah, domnu' Georgică, să nu te mai recunosc, şi alta nu. Deşi te-ai schimbat, pari tot tînăr şi sănătos." „Păi, trebuie să ne ţinem, doamnă, ce să facem, mergem înainte cît ne-o fi dat."

De pe scară urcă o femeie slabă, cu ochii suferinzi, intraţi parcă în fundul capului. „Cine e ultima persoană la doctorul Georgescu? Dumneavoastră? OK." Se aşază în faţa uşii şi începe a scotoci printr-o sacoşă. Scoate un halat alb pe care şi-l pune pe umeri. Pe buzunarul de la piept are cusut un nume care începe cu „Dr.". „Sînteţi medic?" – o întreabă cucoana numită Tanţa. „Eh, acum sînt pacient" – răspunde femeia.

Încet-încet, cele două cucoane în vîrstă leagă o discuţie cu femeia în halat. Schimbă reciproc informaţii şi mirări despre doctori, tratamente şi ceaiuri. Povestesc despre luni de zăcut în pat, despre puterea credinţei şi despre „cum e destinul şi norocul fiecăruia". Ajung la subiectul luării de sînge din alte vene decît cele clasice de la mînă: „I-am spus asistentei să-mi ia de aici, că acolo n-o să mi-o găsească, dar n-a vrut. Mi-a spart vena şi uite ce vînătaie mi-a făcut." „Îţi arată mîna ca laăia cu heroină" – se bagă şi pensionarul în discuţie. Discuţia trece apoi la altfel de amănunte, despre nu ştiu ce plase care ţin esofagul, despre boli autoimune şi verificări ale tiroidei. Blonda se trage mai într-o parte bombănind: „Cînd auzi aşa ceva, domnule, parcă te îmbolnăveşti mai rău". Uşile transparente se deschid şi o asistentă împinge către lift un cărucior în care zace un bolnav. Are capul lăsat într-o parte şi dinspre el se aude un fel de vaier, abia perceptibil.

Un bătrîn nebărbierit în halat de molton şi papuci urcă scara încet. Se opreşte în dreptul nostru şi parcă ar vrea să întrebe ceva. Se uită la uşile închise şi dă din mînă a silă. Se aşază în faţa lor sperînd să-i deschidă cineva.

Gestul lui mi-aduce aminte de altul similar, într-un moment cînd am asistat la aducerea în camera de gardă a Spitalului de arşi, a unui om fără adăpost. Zăcuse beat în zăpadă şi-i degeraseră picioarele. Doctoriţa care-l examina îi arăta care degete mai rămîn şi care vor fi tăiate. „Da, faceţi, doamnă, ce vreţi!" – zicea individul, dînd din mînă a lehamite.

ready made

„Am 12 perechi de mînere de argint de aplicat la cuţite şi la furculiţele cu trei colţi; de asemenea, 12 linguri de masă de argint, cu una care-i pentru supă şi două care-s pentru mîncare groasă şi de asemenea 12 linguriţe de cafea. Dintre acestea 6 perechi de mînere de cuţite şi furculiţe şi 6 linguri împreună cu cea pentru supă, cele 6 de cafea şi una pentru mîncare groasă, le testez fiicei mai mari a sus-numitului meu frate Mihail Maior de Diciosînmartin. Celelalte 6 perechi de mînere – din cele înşirate mai sus – şi de asemenea lingurile de masă şi de cafea sînt a se da cîte una: fratelui meu Ioan Maior din Ulieş, fiului defunctului meu frate Dumitru de Diciosînmartin, lui Grigore Maior, fiul defunctului meu frate George, apoi fiilor defunctului meu frate Teodor, surorei mele Ana, soţia lui Kömiveş, şi, în sfîrşit, fiicei mai mici a fratelui meu Mihai Maior."

Testamentul lui Petru Maior, în volumul *Petru Maior. Scrisori şi documente inedite*, Editura pentru Literatură, 1968

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA 7455 CU TEXTUL *DILEMA VECHE*

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 11,9 euro (TVA inclus)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţelele Vodafone şi Cosmote vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021-407.54.65

Alte metode de abonare

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai pînă la 13% reducere din preţul de la chioşc!
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel. 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită faţă de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:
Dilema veche ☐ 3 luni (47 lei) ☐ 6 luni (93 lei) ☐ 12 luni (180 lei)
Dilema veche + colecţia Charlie Chaplin ☐ 3 luni (111 lei) ☐ 6 luni (157 lei) ☐ 12 luni (244 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera sau RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 14, Bucureşti , cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67. ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la firmele particulare

Pentru pachete de abonamente, cereri speciale sau alte informaţii legate de abonarea la revista Dilema veche, sunaţi la 0372.130.245, 0372.130.246 de luni până vineri între orele 9:00-18:00 sau trimiteţi e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Specialiştii

Ştiam, într-un fel, că aceasta este reprezentarea generală, dar acum am aflat-o direct, explicit şi tranşant, de la un jurnalist cît se poate de respectabil: e vina specialiştilor dacă nu apar în media. De ce? Simplu: „Nu e treaba noastră să le facem publicitate, trebuie să-şi facă singuri!" – mi-a explicat jurnalistul cu pricina. „N-au decît să ne caute ei pe noi" – a încheiat el, cu aerul că mi-a împărtăşit o evidenţă pe care doar un naiv ca mine ar putea să nu o ştie. Aerul său de suficienţă şi condescendenţa aproape explicită faţă de milogii ăştia de „specialişti" care nu visează decît să devină vedete, dar nu ştiu cum să procedeze, m-a cam scos din sărite, trebuie să recunosc. Păi, măi Gigel, dar de ce crezi tu că un specialist ar trebui să-ţi facă ţie curte, ca să-l laşi să spună două vorbe într-un ziar sau pe un post? În primul rînd că un specialist, pe care îl frecaţi voi cu tot felul de întrebări idioate, nu este niciodată plătit – ba chiar aveţi impresia că îi faceţi un asemenea favor, încît parcă vă aşteptaţi să vină şi cu flori de-acasă. Mai important însă este faptul că, pentru un specialist, prestaţiile astea media nu se pun, nu contează de nici un fel, nici la CV, nici ca imagine academică, nici ca promovare, nimic. Ba dimpotrivă, după cîteva apariţii în care îşi dă cu părerea despre te miri ce, un specialist va fi totdeauna privit cu un început de reţinere de către ceilalţi specialişti. Da, bineînţeles, şi specialiştii trebuie să-şi facă un fel de publicitate, dar în lumea în care îşi cîştigă existenţa, în lumea de unde le vin şi prestigiul, şi cariera, şi banii, nu în media, de unde se pot alege doar cu un „v-am văzut la televizor", de la vînzătoarea din colţ. Asta e tot ce vedeţi voi în contribuţia unui specialist, că vrea să ajungă pe sticlă fără să-şi pună şi el nişte silicoane ?

După ce m-am răcorit spunîndu-i (în gînd...) toate astea şi multe altele care nu pot fi aşternute pe hîrtie, am mormăit un *mda* ambiguu şi am plecat. Pe drumul spre casă m-am tot gîndit însă la această relaţie perversă dintre specialişti, oricare ar fi ei, şi media din ţara noastră.

E vina specialiştilor dacă nu apar în media.

Ori de cîte ori vine vorba despre acest subiect, îmi aduc aminte de sentinţa dată de un reporter de la BBC în urmă cu mulţi ani: *diferenţa dintre voi şi noi nu este comercializarea, tabloidizarea etc.* (aşa cum mă văitasem eu), *ci următorul fapt: noi avem cîte o listă cu specialişti pe fiecare subiect posibil; la unii s-ar putea să nu apelăm niciodată, pe alţii s-ar putea să-i chemăm şi de cîteva ori într-o lună, dacă subiectul pe care sînt specialişti este de actualitate; voi însă aveţi o singură listă şi, indiferent despre ce este vorba, apelaţi la aceiaşi oameni. Ăştia nu au cum să mai fie specialişti şi nimeni nu o să mai respecte ceea ce spun!* Simplu şi clar ca orice lucru elementar...

Într-adevăr, media din România sînt populate cu angajaţii acestei „liste unice" de personaje publice care, folosite la orice – şi băgîndu-se în orice –, sfîrşesc rapid prin a nu mai fi buni de nimic. Prin aceasta se compromite astfel din start ideea însăşi de „specialist", de expert pe ceva anume, care dă din umeri la 99% dintre întrebări, dar cînd vine vorba de cele 1% din domeniul său, ar fi bine să caşti urechile la ceea ce spune.

Mai este însă un alt nivel de „specialist", acel specialist de serviciu, care nu este vedetă, care nu apare în *prime time,* care nu ţine o emisiune, dar la care jurnaliştii recurg sporadic pentru a pigmenta puţintel propriile lor emisiuni sau articole. *Dumneavoastră, ca specialist, ce părere aveţi despre...?* – sună invariabil întrebările jurnalistului. După care, două, trei fraze din ce răspunde specialistul sînt inserate în material cu menţiunea „specialistul X este de părere că...". De regulă, sînt alese doar acele cuvinte care se potrivesc cu propriile convingeri ale jurnalistului. Iar cînd nu se întîmplă aşa, „părerea specialistului" este de o platitudine înduioşătoare. Aceasta este regula jocului: trebuie să apară şi „specialistul", pentru a da greutate şi credibilitate jurnalistului, dar el trebuie să rămînă cît mai subţirel, pentru a nu plictisi publicul cu chestiuni complicate. Ideea de specialist este compromisă astfel din nou, la un nivel mai *user friendly,* de data asta. Rostul acestor „specialişti" (cînd sînt de bună-credinţă) devine astfel acela de a spune evidenţe de genul *regele e în fundu' gol,* truisme, banalităţi, lucruri simple, care însă, fără ei, se pare că nu ar ajunge la urechile ascultătorilor. Sînt specialiştii în platitudini utile.

Dar chiar sînt ele utile? Nu cumva întreţinîndu-le ca pe o dovadă de profesionalism, media omoară în faşă orice aspiraţie de profesionalitate? Nu cumva specialiştii, care se complac în astfel de răspunsuri de şuetă mai mult sau mai puţin intelectuală, întreţin, la rîndul lor, imaginea unei cunoaşteri neproblematice, fără dureri de cap, care are ca singur merit faptul că e pe înţelesul tuturor?

Textul de faţă poate fi o ilustrare a acestui fapt. Problema este mult mai gravă decît este ea înfăţişată în cele de faţă, dar o comentez uşurel, după regula jocului cu care m-am obişnuit şi eu, astfel încît să incit pe cît mai mulţi, dar să nu cadă greu nimănui. Oare am devenit şi eu un „specialist în platitudini utile"?...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte a sa este* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

red|ticket

Best of Europe

DUS-ÎNTORS

Copenhaga de la EUR 159
Oslo de la EUR 159
Londra de la EUR 159

Totul inclus: zbor dus – întors, toate taxele şi suprataxele, gustări si răcoritoare la bord şi mile în cont.

Austrian
We fly for your smile.

VIE Vienna International Airport

Câştigă mile cu Miles & More. Ofertă valabilă pe www.austrian.com pentru călătorii dus-întors către: 10 destinatii din Europa. Preţul include toate taxele, calculate la data de 04.11.2010. Taxa de emitere poate să difere i. Ofertă supusă unor termene şi condiţii.

A STAR ALLIANCE MEMBER

www.austrian.com

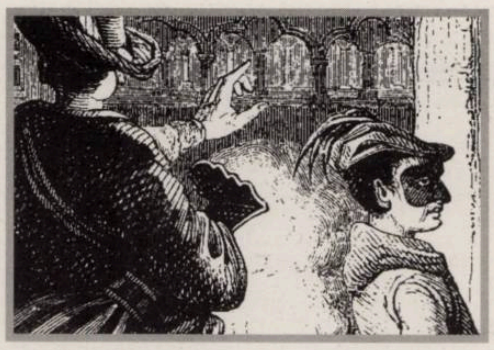

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Monte Cristo vs Wikileaks

Fapt e că am o simpatie constantă față de Contele de Monte Cristo. Nu pentru răzbunare în sine, nu pentru candoarea lui inițială și nici pentru norocul comorii descoperite la țanc – ci pentru că Edmond Dantès arată că omul, într-adevăr, adesea e sub vremi, dar (în ciuda a ceea ce scria cronicarul nostru) nu e obligatoriu să rămînă acolo. Monte Cristo urzește tot ce-i condamnabil într-o societate civilizată: șantajează la greu, cumpără oameni, manipulează presa – și, totuși, rămînem alături de el pînă la capăt, pentru că el face aceste nelegiuiri în numele legitimei sale răzbunări. Iar ce-l încîntă pe cititor în această revanșă este că inamicii lui Dantès, cu toată viclenia, ticăloșenia sau complicitatea lor, habar n-au de ceea ce li se pregătește.

Un alt erou pe care-l simpatizez necondiționat e bătrînul Santiago – *by* Hemingway –, cel ce iese în largul coastei cubaneze ca să prindă pește. Așteaptă 80 de zile; visează un milion de visuri; retrăiește cîteva vieți. Iar cînd, în final, peștele-spadă – uriaș cît comoara lui Monte Cristo – mușcă momeala, începe lupta. La un capăt al firului e omul: vlăguit și vulnerabil; la celălalt capăt este universul/viața: impredictibile, incontrolabile. Dar Santiago nu cedează; victoria va fi a lui. Nu contează că apar rechinii, nici că din uriașul pește rămîne un uriaș schelet. Bătrînul învinge marea, și nu invers.

Ei bine, atît *Contele de Monte Cristo* (apărut pe la 1850) cît și *Bătrînul și marea* lui Hemingway (publicat un secol mai tîrziu) au avut șansa că pe vremea lor nu exista Wikileaks! Imaginați-vă trama lui Dantès dacă el ar fi fost avertizat, la început, despre ce coc inamicii săi; sau dacă, mai apoi, adversarii săi ar fi fost avertizați asupra a ceea ce treze confidențialitatea e o contradicție în termeni. Nu media sînt responsabile de securitatea dosarelor guvernamentale – ci guvernele. Într-o epocă a transparenței clamate universal, ce poți să reproșezi unor computero-maniaci care – cine știe cum – au spart 7X7 lacăte și au ajuns să smulgă piese de sub pecetea tainei?

O lume fără secrete este Iadul vopsit în roz.

Dantès le pregătește. Sau imaginați-vi-l pe bătrînul Santiago despovărat de secret – adică știind de la bun început că rechinii îi vor devora captura. S-ar fi ales praful de victoria sa – și de nuvelă.

Așadar, 251.287 de documente au fost devoalate pe Internet la data de 28 ale lunii trecute. Ele-s datate între 1966 și februarie 2010. Documentele, însumînd 261.276.536 de cuvinte, provin de la 274 de ambasade și misiuni ale SUA din lume; dintre ele, 15.652 sînt clasificate „secret", 101.748 sînt „confidențiale", iar 133.887 nu erau clasificate (sînteți mai fericiți că v-am dat cifrele astea?). În teribila poveste Wikileaks văd un simptom al maladiei postmodernității noastre. Este de la sine înțeles că nu așteptați de la un *mass-medium* – iar Internetul e unul – să păstreze un secret. A cere presei să păstreze confidențialitatea e o contradicție în termeni. Nu media sînt responsabile de securitatea dosarelor guvernamentale – ci guvernele. Într-o epocă a transparenței clamate universal, ce poți să reproșezi unor computero-maniaci care – cine știe cum – au spart 7X7 lacăte și au ajuns să smulgă piese de sub pecetea tainei?

Problema este că s-ar putea să ni se acrească de atîta transparență! Episodul Wikileaks mi se pare atît de dăunător și de absurd, încît – cu riscul de a-i deranja pe adepții *adevărurilor pure* – adaug că nu văd nimic bun în aceste dezvăluiri. Dacă Creatorul nostru – fie pe linie dumnezeiască, fie pe linie darwinistă, cum doriți – ar fi vrut să n-avem secrete unul față de altul, ne-ar fi dat capacitatea de a ne citi gîndurile. Nici n-am mai fi vorbit între noi. Ne zăream, ne scanam pe sub sprîncene, ne gînguream telepatic și *bye bye*, *bonjour*, fiecare-și vedea de treaba lui. Pe de altă parte, mi se pare atît de incontestabil că secretul are șarmul lui încît nici nu știu cum aș putea s-o scriu aici mai bine. Aș putea da exemple din istorie sau din prezent; aș putea presupune că, dacă am citi în mintea apropiaților noștri (familie, colegi etc.), probabil că i-am ucide pe jumătate dintre ei, iar apoi ne-am sinucide bucuroși. Amintesc doar un lucru, pe care bărbații îl cam știu: crăpătura din croiul unei fuste întinse pe-o coapsă e mai interesantă – pentru că *ascunde* ceva – decît o duzină de bikini & sutiene vizibile ceas de ceas. Eu așa citesc episodul biblic al izgonirii din Rai: dacă ne-ar fi dat azi să umblăm goi pe străzi, cred că rasa s-ar cam stinge în cîteva generații – și nu neapărat din cauza frigului.

Iar întrebarea crucială în povestea Wikileaks mi se pare a fi: *cui prodest?* Cui și la ce folosește că iau americanii, astfel, un bobîrnac în nas? Folosește cumva democrației în lume? Mira-m-aș! Wikileaks nu înseamnă transparență, ci tocmai opusul: dacă în jurul nostru s-ar dezvălui totul, vom cădea în cea mai neagră opacitate. Fără secret nu poate exista diplomație. Fără mister vom privi fără să înțelegem, vom fi inundați de informații care nu ne vor furniza cunoaștere (ci doar dubii) și vom vorbi fără să comunicăm. Iadul pe Pămînt.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Mărioara, Clementine și „fluturii" din vremea crizelor

O lectura în presa românească la începuturile ei nu-ți dă dreptul să speri că altădată ar fi fost altfel. La început de secol XIX, „prenumerații" doreau să citească în paginile gazetelor romanțuri, cît mai multe și mai simple romanțuri, și abia apoi știri de prin alte lumi, și poate cîte ceva de pe malurile Dîmboviței sau ale Bahluiului. Așa că, *Albina Românească, Curierul Românesc, Vestitorul Românesc* și chiar *Vestitorul Besericesc* se afundă în foiletoane, unele traduceri șchioape de prin alte reviste, altele adaptări „originale" la realitățile vremurilor valahe.

Lumea se împarte și astăzi în „fluturi" și „bărbați sdraveni".

Vestitorul Besericesc știe să tragă foloase de pe urma acestor foiletoane pe care le prelucrează și le tot prelucrează pînă cînd sună cît mai „valah" și cu un mesaj cît mai aproape de ceea ce ar vrea Biserica să îndrepte și să schimbe. Iată, spre exemplificare, povestea Mărioarei și a Clementinei, expusă pe larg în primăvara lui 1840. Mai întîi sînt prezentate cele două protagoniste: „două copile care se vizita pe toată ziua și se iubea între sine ca două prietene, ca două surori". Deosebirile sînt însă enorme: „Clementina era liniștită, tăcută, lucra bucuroasă și plăcerea cea mai mare a ei era ca în ceasurile cele slobode *să citească cîte o carte instructivă și morală*". E de la sine înțeles că, pentru morala poveștii, Mărioara ar trebui să se afle la capătul opus. Și iată cum o pictează arhiereul Dionisie Romano: femeie cochetă care „se gătea bucuros, căuta, de cîte ori avea o haină nouă, căuta zic, locurile publice, plimbările, nici un bal, nici un club, nici un picnic, nici o soare, nici o sărbare de hram nu era în care să nu se fi aflat Mărioara ca să-și arate pălăria cea nouă, salopu său cel nou". Frivola Mărioara n-avea cum să înțeleagă plăcerea lecturii, „în fundul cabinetului tău nu te va căuta nimeni", își apostrofează amica, îndemnînd-o să i se alăture în căutarea unui soț. Lumea se schimbase, odată cu ea și femeia dornică să placă și să aleagă de una singură și mai ales să se bucure de tot ceea ce pînă atunci fusese oprit. Așa că supărările arhiereului sînt mari: „este un lucru fioros dacă vede cineva o mulțime de mascarade a face din biserică în unele ceasuri sală de danț; te doare inima cînd vezi pe cei mai mulți bărbați și muieri că nu vin la beserică pentru ce trebuie să vie, ci numai ca să-și arate hainele, găteala și ca să hotărască ceasul întîlnirilor de seară". Deriva valorilor morale parcă n-a fost niciodată atît de mare, iar Mărioara se află în fruntea tuturor femeilor care aleargă la biserică pentru lucruri atît de ludice și insignifiante: să-și arate găteala și să se mire toți: „rar se întîmpla să iasă ea din beserică ca să nu fie urmată de o duzină de galanți. Pe toată ziua se auzia: «Mărioara se mărită». Ea însă era încongiurată numai de fluturi ca și trandafirul primăvara, și nici nu gîndea cînd slăvitorii ei să ura și o părăsea unul după altul". Și povestea se termină cu happy-end doar pentru înțeleapta Clementina care își va fi găsit un „bărbat sdravăn, un bărbat bărbat, iar nu fluture", în timp ce sărmana Mărioara, „trecută" și „fără amorezi", se va fi măritat cu singurătatea.

Lumea se împarte și astăzi în „fluturi" și „bărbați sdraveni", în Mărioare și Clementine, și... în multe altele. Doar criza morală ce domnește, azi ca și ieri, ne întunecă parcă mințile și ne lenevește spiritele fiind mai toți plecați în căutarea efemerității. Dionisie se străduiește să transmită un mesaj care se vrea mai degrabă o amenințare cu anosta singurătate: „Copile ale patriei mele! Credeți că la unele din voi se poate întîmpla ca Mărioali noastre. Vreți să fiți fericite, credeți că găsiți un bărbat bun, purtați-vă altfel, iar nu ca dînsa. Eu nu voi să vă fac pravilă, cum urmați. Ci zic: de vă place să aveți slăvitori nerozi carii vă zic vorbe ce nu le simt, carii vă ia în toate zilele și vă lasă iar pe toate zilele nemăritate, bine! Urmați fiind încunjurate de fluturi, că pentru un bărbat bun se va mai găsi vreo Clementină...".

Slab ecou, căci „fluturii" au fost și vor fi întotdeauna frumoși și vor mai purta, pe aripile lor, speranțele noastre ale tuturor...

Constanța Vintilă-Ghițulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Peste 50 de ani

„Limbi străine, de alte familii decît familia noastră romanică, au ajuns de mult să fie scrise perfect, logic și sistematic, cu literele noastre – limbi slave și limbi germanice; maghiara chiar, atît de deosebită de toate limbile indo-europene!... iar limba noastră, de cinzeci de ani ne tot batem capul și nu reușim s-o scriem cu literele străbune cum se cade... De ce oare?... Numai și numai, fiindcă ne-a intrat în cap să o știm scrie, fără a-nvăța s-o scriem (...)

Auzi dumneata! cuvinte romanice, patrimoniul la care avem drept sfînt ca toate limbile de aceeași familie, să le luăm noi, românii, în forma și cu accentul caracteristic al limbilor germanice!

«Senzație, senzațional, univerz, universal, seziune, conceziune, penziune, perzecuțiune, perzeverență, furnizor, penzulă»; că te apucă plînzul!

Pe urmă: «femeile însuși, noi înșine, eu și tu și voi înșivă»; și «femeia aceia, și oamenii aceea»; și «instrucțiunei, obligațiunei, seziunei»... Puțin ne mai trebuie, să ajungem a ceti: băiatul *mamăi* și fata *tatăi*».

Să nu mai vorbim de aceia care sînt în stare a scrie: «prefer mai bine», sau: «mai superior», «mai inferior»; «foarte sublim»; și «reclamă» în loc de reclamație; «denunț» în loc de denunțare, și «complect» și «complectare»... (...)

Sărmana limbă românească! Nu mai este, cum ar fi trebuit să fie, o plantă cultivată! a ajuns o buruiană sălbatică!... Multe vînturi au bătut-o! odată o bătea vîntul franțuzesc; acu o bate vîntul nemțesc. Noroc că mai are rădăcini adînci; aminteri, i s-ar stîrpi soiul! (...) îngrijită, ce flori frumoase și ce sănătos rod ar da această voinică buruiană de veacuri desprețuită, cu care veacuri s-a hrănit și ținut sufletul unui întreg neam de oameni! "

I.L. Caragiale, în *Opere,* IV, ediție îngrijită de Șerban Cioculescu, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II", 1938

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Un stat civilizat

Înţelegem cu toţii că trăim vremuri grele: sîntem o ţară săracă, sîntem incapabili să ne (răs)plătim cum se cuvine medicii, învăţătorii, poliţiştii, militarii. E criză – spun guvernanţii –, trebuie să tăiem din pensii, posturi de bugetari, indemnizaţii pentru creşterea copilului. Şi din concediile maternale. Putem pricepe că, în vremuri grele, statul nu poate fi generos cu împlinirea nevoilor reale ale cetăţenilor săi. Statul român mizează pe înţelegerea celor pe care îi conduce.

Dacă-i aşa, de unde se alimentează, totuşi, comentariile celor nemulţumiţi?

Ar fi bine să avem profesori bine plătiţi, care să vină plini de avînt în faţa elevilor; mamele să poată sta doi ani alături de copiii lor abia născuţi; doctorii să nu aibă grija zilei de mîine cînd operează sau pun diagnostice; poliţiştii să nu fie tentaţi de mită, fiindcă salariul şi prestigiul le sînt suficiente. Nu se poate? Nu sînt bani?

Atunci, daţi-ne altfel de ajutor: 1) micşoraţi taxele şi impozitele astfel încît salariile pe care le avem să ne permită să găsim soluţii pentru creşterea copiilor (toţi analiştii financiari, toţi oamenii de afaceri spun că cea mai mare greşeală în vremuri de criză este să măreşti dările către stat: bani mai mulţi la buget nu vor veni, în schimb se încurajează evaziunea fiscală); 2) încurajaţi iniţiativa privată prin legi eficiente: firmele private ar putea aduce locuri de muncă, ar putea sponsoriza creşe, şcoli, ar putea înfiinţa cursuri de pedagogie şi psihologie pentru bone, ar putea renova spitale (cu alte cuvinte, ar putea face ceea ce statul nu poate); 3) chemaţi oameni care se pricep să construiască programe pentru accesarea fondurilor europene, fonduri cu care să reparaţi, pe termen lung, drumurile şi străzile din oraşe, fiindcă o circulaţie fluentă mă va ajuta să ajung mai repede la copilul meu şi să nu mai plătesc ore suplimentare bonei. Aceleaşi fonduri ar fi bune şi pentru repararea şcolilor, pentru a da viitorilor dascăli burse de perfecţionare în străinătate sau pentru a-i ajuta pe ţărani să aibă pe tarabe produse proaspete şi sănătoase. Cu alte cuvinte, timpul de criză e cel mai bun pentru a-i învăţa pe oameni să pescuiască singuri, şi nu să primească peştele pe gratis. Nimeni dintre cei nemulţumiţi, şi responsabili, nu vrea pomană. Vor doar să nu mai vadă că bani pentru copii nu sînt, dar pentru parcurile auto ale parlamentarilor se găsesc. Că fondurile pentru pensii sînt micşorate de la o zi la alta, dar cele pentru deplasările în străinătate ale celor care ne conduc cresc, în acelaşi interval. Că bugetul pentru indemnizaţiile de creştere a copiilor este firav, dar cel pentru campanii electorale ilicite se dezvoltă fără limite.

De unde se alimentează, totuşi, comentariile celor nemulţumiţi?

De cîte ori sînt invocate ţările civilizate din Vest, cu legi solide, bine făcute şi respectate, guvernanţii noştri aduc, de fiecare dată cu paloare în obraji, acelaşi contraargument: da, în Germania e altfel, dar noi sîntem săraci. E ca şi cum ai spune că un tată de familie îndatorată are dreptul să fie abuziv cu fiii săi. Sau că e firesc ca un şef de firmă falimentară să-şi bată joc de angajaţii săi. Un stat sărac poate fi civilizat. Civilizat cu cetăţenii săi. Cum? Oferindu-le alternative. Dînd legi care să-i protejeze de corupţie şi de abuzuri, şi nu care să-i împovăreze. Avînd grijă de mamele, copiii, pensionarii săi. Un stat civilizat este cel care, fie şi în timp de criză, investeşte puţinul pe care îl are în educaţia şi sănătatea cetăţenilor săi. Care ştie că de felul în care va găsi de cuviinţă să depăşească această criză va depinde loialitatea şi încrederea celor pe care îi conduce.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

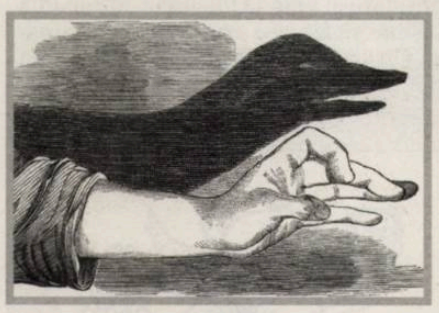

Iaromira POPOVICI

bazar

Europolis

Am văzut, de curînd, filmul *Europolis,* în regia lui Cornel Gheorghiţă, cu Adriana Trandafir, Áron Dimény. Îmi plăcuse, pe vremuri, romanul lui Jean Bart. Iar despre film ştiam că a primit de curînd Menţiunea specială a Juriului la „Festival des Films du Monde" – Montréal, 2010.

Tot despre film aflu, din cronica Iuliei Blaga de pe *hotnews.ro,* că – în opinia autoarei – acesta este „o tentativă nefericită de realism magic". Pe *stiridebine.ro* (Florentina Ionescu, *Cultura)* găsim şi opinia regizorului însuşi despre subiectul ales: „Am abordat un spaţiu mai puţin cunoscut (...). Este vorba despre văzduh. (...). Văzduhul este locul sau spaţiul imaginarului – cum spunea Andrei Pleşu – dintre pămînt şi cer. Sigur că aceste repere le-am luat din tradiţiile noastre populare".

În film se vorbeşte, de altfel, despre „perioada celor 40 de zile de doliu", cînd „sufletul mortului reface drumul vieţii sale înainte de a părăsi pămîntul. Călăuzit de Îngerul Păzitor, el va petrece Vămile Văzduhului pentru a se prezenta în sfîrşit la Judecata de Apoi". De altfel, filmul este povestea unei călătorii iniţiatice, în care legile lumii acesteia se împletesc cu cele ale tărîmului celuilalt. Şi, împreună, au un efect distructiv asupra personajelor care trebuie să le urmeze.

Acţiunea se desfăşoară, pe departe, pe linia romanului lui Jean Bart: Magdalena (Adriana Trandafir) şi copiii ei – Nae (Áron Dimény) şi Maria (Elena Popa) – trăiesc, la limita subzistenţei, în Sulina. Nu întîmplător ales ca loc de plecare şi întoarcere, port şi oraş multietnic, adică spaţiu dintre, cîndva glorios, acum decrepit... Magdalena, văduvă, a făcut toată viaţa plase de peşte (şi activitatea ei, ca şi numele acesteia pot fi interpretate simbolic...) ca să-şi poată creşte cei doi copii. Aceştia, Maria (şi ea mamă singură, la rîndul ei) şi Nae, nu par să fi reuşit mai mult decît mama lor: Nae, cel puţin, e prins doar în afaceri perdante, nimic nu-i iese, e păcălit... Cei trei sînt înţepeniţi într-o lume fără speranţă, în care nimic nu se mişcă şi unde schimbarea nu pare posibilă.

Şi totuşi, la un moment dat, ceva se întîmplă: cumva ca-n romanul *Europolis,* soseşte o telegramă din Franţa: din aceasta se află că Luca, fratele Magdalenei, pe care toată lumea îl ştia îngropat de mai bine de 50 de ani în cimitirul de la marginea oraşului, tocmai a murit, în Franţa. Magdalena, însoţită de Nae, se vede nevoită să plece în Franţa pentru a lua în primire „moştenirea".

Plecarea, şi în special reacţiile Magdalenei legate de acest moment, drumul cu autobuzul, asistenta ostentativ-sexy a avocatului din Franţa care îi aşteaptă, casa lui Luca sînt interesant şi neconvenţional rezolvate. De asemenea, faptul că moştenirea, în esenţă, nu există, ci, dimpotrivă, se soldează într-o sumă de datorii pe care urmaşii lui Luca, rămas fără nimic, trebuie s-o plătească, e, iarăşi, unul dintre plusurile filmului.

Şamanul Ata (Joseph Otteno), cumnatul şi prietenul lui Luca, pe care cei doi îl întîlnesc în casa din Franţa, e, însă, o apariţie ciudată. Mai ales că acesta vorbeşte româneşte, cu vocea lui Ştefan Sileanu... El poate fi justificat în contextul realismului magic despre care vorbeam anterior, şi al întîlnirilor cu personaje fantastice...

Drumul de întoarcere al celor doi, care se termină, pînă la urmă, nu numai cu pierderea apartamentului lor de bloc, ci şi cu moartea Magdalenei, e partea cea mai bună a filmului. Deşi nu întotdeauna situaţiile cu care cei doi se confruntă sînt rezolvate „ca la carte", ideea că, pînă la întoarcerea acasă, după ce trec prin toate vămile, reale sau simbolice, pierd totul, viaţa inclusiv, e liantul filmului. În locul dintre, schimbarea e posibilă, dar numai în rău. Cînd legile mitice şi cele ale derizoriului local (corupţia vameşilor...) se suprapun, personajele nu mai au nici o soluţie. Ele sfîrşesc ca exponate în muzeul local.

Inegal, şi nu întotdeauna găsind cele mai adecvate rezolvări cinematografice, filmul lui Cornel Gheorghiţă rămîne interesant. Şi novator: încearcă să ofere o altă posibilă viziune asupra lucrurilor decît cea cu care ne-am obişnuit în ultimul timp.

Selma IUSUF

legende urbane

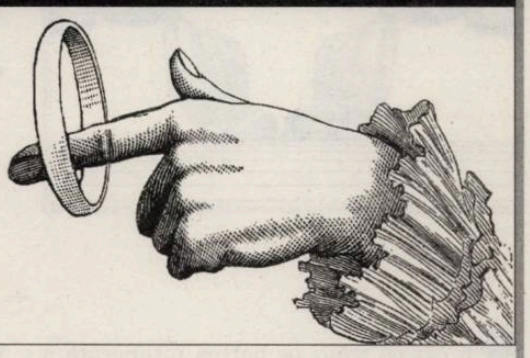

Gafe mici și mari

Oricine le-o fi făcut. Şi cînd spun „gafe" mă gîndesc şi la seria de mici accidente caraghioase care, la momentul respectiv, devin strivitoare şi de un penibil absolut pentru bietul făptaş. Amintirea lor devine atît de chinuitoare că va fi îngropată adînc în memorie şi va fi rechemată numai şi numai cînd mizerabila şi torturanta jenă se va fi ostoit puţin. Salată între dinţi cînd te duci la un interviu şi te dai inevitabil deştept, o fustă căzută definitiv în mijlocul bulevardului Magheru, un copil mic, urît, despre care spui că-i urît, de faţă cu părintele nebănuit, un imens geam, proaspăt spălat (invizibil, deci) în care intri cu mare demnitate încercînd de fapt să ieşi dintr-un local foarte aglomerat.

O întîmplare din facultate a rămas o bucată de vreme de nepovestit. Ca mai toţi studenţii la filologie, făceam practică pedagogică la liceu. Aveam de predat, parem-se, „Moara cu noroc" la clasa a X-a. Protocolul era complet; studentul îşi lua catalogul din cancelarie ca un om mare şi se ducea la clasă. Am făcut acelaşi lucru pătrunsă de importanţă. Elevii erau încă în pauză. Am ieşit din cancelarie ducînd catalogul regulamentar sub braţ şi, în secunda următoare, împiedicîndu-mă, am măturat într-o fosneală de hîrtii, haine, genţi toată scara şcolii de sus pînă jos. Pe burtă. La lecţia aia despre clasicul Slavici şi improbabilul Lică Sămădău a vrut să vină toată şcoala.

O serie aparte de amintiri producătoare de tot soiul de jene pare a fi colecţia de fotografii din adolescenţă. Nu cunosc pe cineva care să nu încerce să le ascundă. Desigur, atunci cînd diferenţa faţă de starea actuală în care se prezintă respectivul e una uriaşă.

Mai deunăzi, răsfoind un album dintre multele pe care le păstrează mama, am rîs cu lacrimi. Fotografii din miezul anilor '80. Ce balamuc fovist! Ce năzbîtie de plastic! Cît sclipici în miezul zilei! Mă văd împreună cu colegele din „Zoia" (acum Şcoala Centrală) pe băncile din Grădina Icoanei. Probabil ajunul unei petreceri. Umerii disproporţionat de vătuiţi ai sacourilor (blazere) fac din fetele firave tot atîtea instanţe caricaturale de Olive costumate în Popeye. Păduri, lujere şi încrengături de cercei de plastic, masivi, coloraţi nebuneşte le lungesc lobii urechilor. Freza fiecăreia, o Madonna *wannabe.* Părul tapat, înfoiat şi dat cu fixativ (în lipsă, apă cu zahăr) e ars de perhidrol. În el se încîlcesc bentiţe de dantelă neagră brodate cu bobiţe de sticlă colorată. Balerini de lac, cu şi fără tocuri. Brăţări din piele, din plastic, din tinichea. Feţele fragede fardate gros, ochii limpezi încercănaţi dramatic cu khol şi mascara. Şi atitudinea fetelor era pe jumătate ingenuă, pe jumătate jucat fatală. Un buchet de Cindy Laupere şi Pat Benatare de mîna a doua. Eu încercasem, se pare, un glam rock cu mijloace comuniste (micul trafic de haine din întreprinderi era înfloritor). Brusc, n-am mai rîs.

M-am gîndit, curios, la cele cîteva mici penibilităţi personale, citind o istorie trăită de copilul Amos Oz. 8 ani avînd, evreu în Israelul anilor '40 fiind, face o vizită împreună cu nişte rude la o bogată familie arabă. Era chiar înainte de izbucnirea violenţelor din Ierusalim, iar vizita – deşi amicală – era încărcată de extrem de multă tensiune. Fiecare neam dorea să arate că e paşnic şi civilizat. Amos e trimis în grădină să se joace cu ceilalţi copii. Vrea să impresioneze o mică arăboaică şi se suie în vîrful unui copac de unde începe să rotească periculos o bilă de metal legată de un lanţ. Lanţul se rupe, bila de metal îl răneşte pe micul frate al arăboaicei. Incidentul care, într-o lume obişnuită, ar fi fost povestit într-o cheie de mică notaţie de jurnal, cu umor, ia dimensiuni de conflict diplomatic. Nimeni din familie nu va mai pomeni nimic despre întîmplare. Se făcuse o greşeală impardonabilă. Nu era un simplu accident. Un joc de copii prefaţa acolo o dramă încă în desfăşurare.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

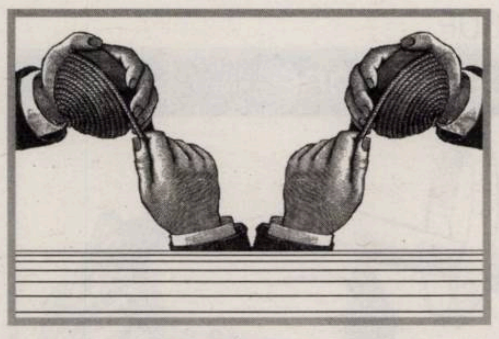

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Wikifîs

– acest text nu e ce pare a fi –

În caz că trăiţi pe partea întunecată a Lunii, unde nu bate Internetul şi nu ajung televiziunile, trebuie să vă anunţ că săptămîna trecută a fost descoperită o informaţie extraordinară: America doreşte datele biometrice ale unor oficiali români. Această informaţie cruciálă pentru viitorul umanităţii a fost aflată de opinia publică mondială ultragiată, de pe un site eroic, condus de un tip misterios, un erou modern vînat de toţi securiştii Pămîntului. De ce doreşte cea mai puternică ţară de pe planetă datele biometrice ale liderilor români? De ce biometrice, de ce ale românilor? Mare mister. Stai, te gîndeşti şi e clar, nu poate exista altă explicaţie decît următoarea: guvernul mondial ocult evreiesco-mason care conduce din umbră Statele Unite ştie că românii sînt poporul ales de Dumnezeu. Dacă românii sînt poporul ales, atunci e logic ca oculta să fie interesată de cei mai aleşi dintre aleşi, adică de liderii noştri. De ce date biometrice? Simplu. Doar ştim că aceste datele biometrice sînt tot o invenţie a ocultei; de cînd cu scandalul legat de paşapoarte, am aflat că biometricele respective sînt nişte chestii prin care poţi controla masele. Deci, e atît de simplu: oculta mondială doreşte să-i cloneze pe cei mai aleşi dintre aleşi, astfel încît să perverteasscă planul lui Dumnezeu, creînd un popor ales artificial. Păi, nu?

Păi, da. Acest scenariu o fi exagerat, dar se înscrie perfect în logica de funcţionare a Wikileaks: mii de documente din care nu putem pricepe mare lucru, dar care se potrivesc perfect cu toate teoriile pe care le aveam dinainte. Habar nu am de ce ceruse Departamentul de Stat datele biometrice ale unor lideri din afară, probabil că după cîteva scandaluri în care diverşi oficiali străini au stat pe la cozi legate de securitate la aeroporturi, s-au gîndit să creeze un sistem mai acatări prin care să-i primească. Deci probabil ceruseră acelaşi lucru din mai multe ţări, dar ce spun eu acum sînt doar speculaţii. Aşa cum a ieşit ştirea era clar: din România s-au cerut datele respective, pentru că aşa a venit rîndul la publicat telegrame pe Wikileaks.

Ideea că un site publică sute de mii de documente secrete e o năzbîtie care provoacă peste tot genul de poveste ca cea de mai sus. Cum la fiecare popor există unii, destul de mulţi, convinşi că respectivul este poporul ales, vom avea foarte multe teorii ale conspiraţiei confirmate în aceste zile. Pentru că aşa se întîmplă dacă pleci de la ideea că orice nimic scris de o instituţie publică face parte dintr-un plan obscur, pe care tipi uşor deranjaţi la mansardă au datoria sfîntă să le aducă la cunoştinţa opiniei publice. Pe vremea cînd cei doi ziarişti care l-au demolat pe Nixon publicau informaţii secrete, se presupunea că jurnaliştii dau de un fir, cercetează, confirmă, înţeleg dimensiunea problemei şi relevanţa informaţiei, dau la o parte ce ţine în mod legitim de chestiuni de securitate naţională şi publică ceea ce e normal să scandalizeze opinia publică. Dar epoca aceea este moartă. Acum tot ce produc guvernele e musai să scandalizeze din principiu opinia publică. Iar jurnaliştii fac acum o muncă de dat „search": intri pe site, dai căutare cu „Romania" şi descoperi ştiri pentru toată săptămîna.

Americanii cer date biometrice. Wow! Americanii ne presau pentru adopţii internaţionale. Văleu! (Deşi o spunea public atunci, acum a ajuns mare ştire, doar pentru că apărut pe Wikileaks.) De aici se vede şi diferenţa între jurnaliştii buni şi papagalii de presă. Papagalii cred că orice este pe Wikileaks este ştire şi scriu în consecinţă. Jurnaliştii buni găsesc doar nişte capete de aţă acolo, documentează mai departe, oferă contextul şi explicaţiile. Deci, dacă e să confirme ceva, scandalul confirmă cît de multă nevoie este încă de jurnalistul serios cu discernămînt (jurnalist bun poate fi oricine documentează serios ceva, fie că scrie la ziar, pe blog sau pe ziduri, diferenţa jurnaliştibloggeri e ceva artificial).

Declar astea în calitate de persoană care a contribuit la scrierea a două legi legate de accesul la informaţii şi care a cîştigat un proces cu Guvernul României pentru refuzul de a furniza informaţii de interes public. Obişnuiesc încă să cer informaţii şi mă cert frecvent cu funcţionari publici pe care îi ameninţ cu procese, dacă refuză să respecte legea, cel mai recent legat de acordurile interministeriale încheiate de România cu Republica Moldova, despre care am aflat pe cale orală de la un funcţionar că nu sînt secrete, dar nici publice, sînt aşa nişte chestiuni incerte pe care nu doreau muşchii lui să mi le dea. Muşchii s-au relaxat după ameninţarea cu procesul.

Deci, s-ar zice că am ceva referinţe legate de subiect. Şi cred că ce face Wikileaks este criminal şi stupid. Criminal nu legat neapărat de documentele diplomatice, cît legat de precedenta tranşă de secrete: publicarea documentelor din războaiele din Irak şi Afganistan, atunci cînd au publicat inclusiv numele unor persoane care colaborau cu armata americană. Deci, dacă nu eşti patriot irakian şi afgan la modul „pus bombe în piaţă" şi i-ai cam vrea trimişi mai urgent la Allah pe tipii care fac din astea, Wikileaks ţi-a pus numele pe lista de tăiat capete a talibanilor. Mare victorie a transparenţei!

Stupid pentru că întreaga logică a operaţiunii e una profund conspiraţionistă. După Wikileaks guvernul este o conspiraţie în sine, de aceea trebuie „dat în gît" la modul total. Wikileaks este consecinţa ultimă a unei culturi *pop-hollywood* care te învaţă în mod sistematic că realitatea nu e aia de o vezi, ci, dacă eşti atent, zăreşti conspiraţia din spate. Iar guvernul e mai mereu în spate. Cum cele mai multe filme de gen se produc în America, normal că guvernul american e mai mereu în spatele poveştii. Ce ne mai uitam la *Dosarele X* şi pricepeam mesajul! Nu ne-a învăţat Matrix că orice sociopat care se joacă mult pe calculator are în raniţă bastonul de salvator al lumii? Care lume nu e ce pare, sîntem cu toţii nişte maşini controlate de nişte unii răi, e destul ca micul sociopat să ridice ochii şi va descoperi că ştie karate, se urcă pe pereţi şi bate regimente de agenţi guvernamentali de le sună apa în cap. Deci, Julian Assange sîntem noi, cu toţii, el luptă în numele nostru şi se ascunde de zor de conspiraţia mondială.

Altfel, documentele diplomatice mi-au confirmat buna impresie pe care o aveam faţă de diplomaţii americani. Da, îmi place ideea că diplomaţii americani îşi informează şefii că Putin conduce un sistem controlat de securişti corupţi, că Berlusconi e un bătrîn libidinos afectat la neuroni de nopţi pierdute cu băutură şi curve, că Sarkozy se crede Napoleon, iar Merkel e cam indecisă. Îmi place şi ideea că oamenii au discernămînt şi nu se lasă duşi de nas de paradele respectivilor lideri. Una e să reseteze relaţia cu Rusia pentru că aşa cere momentul şi alta e să-l ia de bun pe Putin. Deci, telegramele diplomaţilor sînt liniştitoare.

Bineînţeles, acest text nu e ce pare a fi. Dacă aţi ajuns pînă aici, uitaţi-vă atent peste umăr! Bu-hu-hu!

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Broccoli

Eram în Piaţa Rîmnicu Sărat săptămîna trecută. Luasem cu o sută de mii: conopidă, varză, ardei gras, un kil de cartofi. Şi eram tare cumpătat şi ţanţoş că uite cîte luasem eu cu una sută mii. Eram mulţumit de mine că nu luasem cu 80.000 kilu' de ardei gras şi mă rotisem de jur împrejurul pieţii şi găsisem omuleţul care lăsase la 60.000 kilu' de ardei gras. Pe scurt, strategiile mele pieţale erau în plină sărbătoare. Cînd, ce-mi vine, să număr zilele săptămînii, să atribui fiecărei zile cîte o legumă şi să mă trezesc că unei zile îi lipseşte leguma. Şi întorc corbul flămînd din zbor, iau cioara matematiciană de plisc şi-o rostogolesc din nou spre piaţă. Ce să fie, ce să fie?! Iau ridiche, mă arunc spre sfeclă roşie, dar nu-s mulţumit. Pierd timpul, intru la carne, de unde culeg o brînză mediocră de capră... Cînd, într-un colţ, de nu se ştie unde, apare o ţigancă cu broccoli de anul ăsta. Şi orbit, şi isprăvind, şi dornic, iată-mă luînd broccoli la suta de mii kilu'. Văd preţul şi pînă să realizez că m-am înfrînt, că pînă atunci făcusem atîtea minuni de economie cu banii mei, uite-mă lovit peste obraz de broccoli, această conopidă verde, de fiţe, această stîrpitură, această ispită. Uite-mă, ce-mi mai pot spune? Cu ce să mă alint? Mă păcălisem cu altă culoare, nimic mai mult decît îmi vopsisem ziua, ziua lipsă de legumă, matematica mea uşoară şi voluptuoasă fusese înşelată şi arsă la buzunar. M-am dus la maşină şi *Heaven can wait* cu Gainsbourg. Cît m-am urît duminica aia, cît de legumă pot fi.

PUBLICITATE

Coordonator: Matei MARTIN

Cultura protestului

Texte şi opinii de:

● Ana BULAI (sociolog)
„Mic îndreptar pentru o revoluţie reuşită“
● Bogdan HOSSU (preşedintele Confederaţiei Sindicale „Cartel Alfa“)
„Problema este dacă «înainte» are acelaşi sens pentru toţi“ – interviu
● Ruxandra IVAN (lector dr., Facultatea de Ştiinţe Politice)
„Miliţia spirituală. Tradiţia pamfletară a protestului românesc“
● David SCHWARTZ (regizor)
„Piaţa Universităţii. După 20 de ani“
● Iulian COMANESCU (analist media)
„Urletele şoptite“
● Luca NICULESCU (jurnalist)
„Campionii protestelor“

argument

Piaţa Deznădejdii

După toate aparenţele a venit iarna. Însă temperatura e în creştere. Temperatura la nivel social. Încă de astă-vară, după anunţarea măsurilor de austeritate decise de Guvern, sindicatele au început să fiarbă. A urmat un lung şir de proteste şi greve. Personalul didactic, funcţionarii Ministerului de Finanţe şi ai Fiscului, poliţiştii, cadrele militare, vameşii, angajaţii CFR şi multe alte categorii ameninţate cu tăieri salariale uriaşe au ieşit în stradă. N-au obţinut decît concesii minore şi promisiuni majore. Dar nici măcar sindicatele nu se aşteptau la mai mult; şi probabil că nici oamenii ieşiţi în stradă nu sperau că revendicările lor – care vizau de fapt păstrarea unui *statu-quo,* nicidecum cîştigarea unor drepturi noi – vor fi rezolvate. Au plecat acasă la fel de săraci şi deznădăjduiţi – dar cu satisfacţia că au fost la Bucureşti, în capitală, să-şi strige oful. Proteste derizorii au fost instrumentalizate imediat de opoziţie pentru a critica puterea şi folosite de putere pentru a argumenta că sindicatele sînt manipulate de opoziţie. Lipsite de credibilitate, Guvernul, partidele şi sindicatele au ratat dialogul. Piaţa Victoriei – scena principală a acestor manifestaţii – ar fi putut la fel de bine să se cheme Piaţa Deznădejdii.

Cristiana Anghel, învăţătoarea din Caracal care a ales greva foamei ca formă de opoziţie faţă de diminuările salariale din sistemul de învăţămînt, nu a reuşit să atragă în cele două luni de protest decît cîteva solidarizări timide. Gestul ei a stîrnit mai degrabă compasiune decît mobilizare activă.

Privite de la distanţă, masele de protestatari care îşi strigă nemulţumirea, cînd la Guvern, cînd la Parlament, cînd la palatul prezidenţial, par însufleţite mai degrabă de îndrăzneala sloganurilor (uneori de prost-gust) decît de urgenţa măsurilor solicitate. Lideri de sindicat şi voci anonime au cerut de la schimbarea miniştrilor, a premierului, a preşedintelui, pînă la un protectorat străin asupra ţării, i-au acuzat pe guvernanţi de toate cele, de la incompetenţă la tentativă de genocid. Acest amestec de solicitări legitime şi manifestări aberante nu a reuşit să atragă solidaritate. Din păcate, din fericire... **(M. M.)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 9 decembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Ana BULAI

Mic îndreptar pentru o revoluție reușită

Stimată Doamnă, Domnule,
Ce-ar fi dacă ne-am propune împreună să realizăm mîine, aşa, ca pretext pentru cercetare, o mică, sau mai mare mişcare socială, care să îşi şi atingă obiectivul propus? Să fie greu? Să fie simplu? Haideţi să analizăm împreună!

Cine?

Mai întîi avem nevoie *de o mulţime,* respectiv mai mulţi oameni strînşi la un loc, care să identifice un obiectiv comun, pe baza căruia – sau independent de acesta – să îşi definească trăsături comune. O mulţime consistentă poate forma, spre exemplu, acele categorii care au deja o cultură ce presupune *spiritul de corp:* muncitorii, mai ales cei din domenii cu grad mare de risc, studenţii, uneori agricultorii sau pensionarii. O pot forma, de asemenea, funcţionarii din diverse domenii, profesorii, medicii sau alte categorii, însă, cu cît ne îndepărtăm de aşa-zisul *core target* de stînga, respectiv muncitorii din industrie, spiritul de corp scade, iar probabilitatea de a forma, din aceste categorii, o mulţime „de calitate" scade odată cu el.

Dacă ne uităm în bucătăria noastră naţională, la 20 de ani după căderea comunismului, vedem că, mai pentru toate categoriile înainte menţionate, spiritul de corp s-a diluat considerabil, în unele cazuri dispărînd cu totul, în favoarea unui individualism acut, poate chiar exagerat. Trăim într-o cultură a diferenţei, în care, în afara unor lideri de sindicat şcoliţi temeinic în cursuri de comunicare publică, rareori auzim pe cineva vorbind spontan în numele categoriei din care face parte. Acestui individualism nou, valorizat după Revoluţie ca fiind acel ceva ce ne-ar diferenţia de comunism şi ne-ar transforma peste noapte în antreprenori, i se adaugă individualismul vechi, propriu culturii de supravieţuire ce caracterizează cultural o parte semnificativă din populaţie. Supravieţuirea presupune strategii individuale, de cele mai multe ori ascunse de ceilalţi, tocmai pentru că le sînt potrivnice sau doar pentru că resursele sînt mult prea limitate.

Aşadar avem o problemă destul de serioasă: chiar dacă vom face eforturi de a aduce oamenii împreună, în lipsa spiritului de corp nu vom avea contagiune, deci nu vom reuşi să generăm vreun fel de acţiuni şi să ajungem la un rezultat. Vi se pare cunoscut?

Să mergem totuşi mai departe.

De ce?

În al doilea rînd, pentru micul nostru proiect de revoluţie avem nevoie de *un duşman comun,* care să genereze conştiinţa asupririi. Acest tip de conştiinţă socială împreună cu spiritul de corp creează solidaritatea. Conştiinţa asupririi nu se creează însă de pe o zi pe alta, ci în ani şi, mai ales, prin instrumente care, programatic, îşi propun acest lucru. Pînă spre sfîrşitul anilor '90, comunismul a reprezentat un astfel de duşman. Un duşman recunoscut, cu eroi şi victime, cu un spaţiu de rezonanţă larg, cu simboluri, cu folclor propriu. Un duşman tipic. Un duşman construit în zeci de ani de propagandă pro şi contra. Pericolul recunoscut este unul dintre lianţii principali ai solidarităţii. Studiile sociologice, dar şi istoria nu foarte îndepărtată au arătat că oamenii pot fi asupriţi secole, generaţii la rînd, fără ca acest lucru să provoace nevoia de schimbare, ci dimpotrivă, reuşind să legitimeze o stare de a fi, o normativitate a asupririi. Boierul avea drept de asuprire a iobagului, stăpînul de sclavi – drept de proprietate asupra sclavilor lui. Cu aproape un secol în urmă, marxismul s-a fundamentat pe relaţia de asuprire dintre proprietarii mijloacelor de producţie şi angajaţi, observată în capitalismul în ascensiune al statelor occidentale. În orice societate sînt diferenţe de persuasiune şi de putere ce generează frustrări şi duc la acumulare de tensiuni. Socialismul le-a avut pe-ale lui. Capitalismul încearcă prin armate de specialişti în PR să şi le atenueze.

© L. Muntean

Un duşman „util" are caracteristicile duşmanului legendar: trăieşte mult, de obicei decenii, depăşeşte natura individuală, generează victime şi reprezentanţi de succes, dar, mai ales, promovează valori împotriva cărora, la un moment dat, poate deveni legitim să lupţi. Un guvern, un grup de interese, un om într-o funcţie oarecare sînt, de obicei, duşmani puţin credibili, structuri efemere, care nu necesită în mod imperativ o solidaritate socială de amploare, pentru a lupta împotriva lor. Aceşti „duşmani cotidieni", indiferent de guvernare, indiferent de situaţia economică, nu au timp să acumuleze afecte negative semnificative la nivel social, nici să facă victime cu efect emoţional puternic.

În momente de criză, identificarea duşmanului comun pare facilă, dar se dovedeşte, în fapt, a nu fi deloc aşa. Prin alte părţi, unii aduc în discuţie capitalismul actual, alţii – globalizarea sau tehnologizarea în exces. La noi temele acestea sînt încă departe de a se fi născut.

Noi, după ce am „ucis" socialismul în multiple feluri, am rămas la naivul consens că ne-ar fi bine. Fascinaţia democraţiei a făcut ca, în spaţiul public, să fie trecute cu vederea vicii de tot felul, ignoranţa, incompetenţa în gestionarea treburilor ţării, în comunicarea cu cetăţenii, în managementul resurselor. 20 de ani am tot fost o „democraţie tînără", de fapt infantilă şi uşor retardă, care, prin neştiinţă şi nepăsare, a ajuns să impună la nivel social comportamente anomice, individualiste, deseori pre-moderne.

Aşadar, Stimată Doamnă, Domnule, împotriva a ce să ne solidarizăm? Înainte de a răspunde, eventual „împotriva minciunii, a prostiei, a falsităţii, a hoţiei", vă reamintesc că am început micul meu îndreptar prin a afirma că, pentru a genera solidaritate, trebuie să fim şi suficient de mulţi.

Mai bine haimana,
Decît trădător,
Mai bine huligan,
Decît dictator,
Mai bine golan,
Decît activist,
Mai bine mort,
Decît comunist.

CRISTIAN PAŢURCĂ,
IMNUL GOLANILOR

Pentru ce?

Dar poate cel mai important dintre toate, pentru o schimbare reuşită avem nevoie de încrederea că vom reuşi, de idealuri împărtăşite, de valori comune. Avem nevoie de lideri şi eroi, de elite care să reflecte, să sublinieze şi să potenţeze capitalul social de speranţă, să propună un model al viitorului, să traducă valorile promovate în norme şi practici credibile şi realiste, să reafirme permanent, legitimînd astfel lupta împotriva duşmanului. Liderii, elitele, eroii sînt personajele fundamentale ale oricărei acţiuni sociale de succes. Fără aceştia, mulţimile, chiar dacă beneficiază de liantul spiritului de corp, rămîn doar o masă amorfă, non-acţională.

Oamenii aceştia speciali sînt cel mai greu de găsit. Pentru că „naşterea" lor nu poate fi decît naturală. După Revoluţie, rînd pe rînd, cu fiecare ciclu electoral, dar nu numai, am pierdut din punct de vedere public cîte o parte dintre personalităţile care, în anii '90, puteau să coaguleze idealuri, încredere, reuşeau să reprezinte ceva. Unii au ieşit în mod natural de pe scena civică. Alţii au dezamăgit iremediabil prin opţiunile pe care le-au avut, prin incapacitatea de a pune în practică ideile pe care le promovau, sau de a urmări aceste idei pînă la capăt. Să ne amintim de Convenţie. Să ne amintim de Alianţa „DA". Să ne amintim de Iniţiativa pentru „un Parlament curat". O parte din aceşti lideri de opinie şi-au pierdut legitimitatea din cauza unor decizii personale incoerente în raport cu valorile pe care le reprezentau. Cîţiva s-au pierdut pur şi simplu, nereuşind să mai creeze punţi de comunicare într-o societate anomică şi individualizată. Vocile lor se înscriu acum nediferenţiat în corul celor care doar clamează.

Eşecul acţional al elitei – în special al celei anticomuniste – reprezentată de Convenţia Democrată, a lăsat în urmă un vid de legitimitate a reprezentării, de încredere socială, de speranţă şi un apetit crescut pentru detractare, pentru scepticism şi pentru chestiuni imediate. Nu ne-am mai revenit de atunci. Nici ca teme propuse (pentru că anticomunismul s-a perimat de mult), nici ca oameni şi nici ca modele de a acţiona. Iar pepiniera socială de elite pare că s-a privatizat şi lucrează deocamdată pentru export.

Cum?

Un alt element necesar este un model acţional al revoluţiei, al legitimării acestui gen de acţiune publică. După '89 am trăit cu toţii într-o adevărată religie a schimbării. La nivelul tuturor instituţiilor, fobia trecutului a determinat un avînt extraordinar de a schimba, nu rareori fără discernămînt, fără a avea certitudinea valorii a ceea ce punem în loc. Entuziasmul schimbării a fost preluat şi de clasa politică. Şi chiar aplicat. Excesiv, obsesiv, paradoxal. În timp, după prea multele încercări dezamăgitoare, tema schimbării s-a erodat, chiar şi la nivel de slogan, lăsîndune fără modele acţionale.

Socialismul le-a avut pe-ale lui. Capitalismul încearcă prin armate de specialişti în PR să şi le atenueze.

Privim cum sindicatele preiau acum, palid, modelul luptei de stradă din anii '90. Atunci el avea legitimitate. O legitimitate cel puţin europeană. De atunci însă, a fost dezavuat. Prea multele campanii electorale au contribuit din plin la aceasta. Momentan nu avem încă, naţional sau european, un model al acţiunii maselor care să fi reuşit a se impune. Sînt tot felul de încercări. La noi, cei mai mulţi dintre oamenii care au ieşit în ultimele luni în stradă ştiau, încă dinainte de a pleca de acasă, că nu vor obţine nimic.

Cînd?

Sigur, în final, avem nevoie de un moment emoţional declanşator, un moment al permisivităţii schimbării. Deocamdată, faptul că „ingredientele" de mai sus nu ne sînt suficiente sau sînt din „înlocuitori" ori ne lipsesc cu desăvîrşire arată că acest moment nu a venit. Disponibilitatea românilor de a fi solidari a existat în permanenţă. La acest capitol, nu cred că sîntem taraţi cu nimic. Avem în noi resursele necesare de a ne coaliza. Ne lipsesc forţa, instituţiile civice şi mecanismele sociale de a coagula aceste resurse de solidaritate.

Stimată Doamnă, Domnule,
Cred totuşi că putem face împreună o revoluţie reuşită. Dacă lucrăm cîţiva ani, putem reuşi, pe la jumătatea acestui deceniu, să punem la cale o schimbare care să ne aşeze pe făgaşul normal al unei societăţi ce vrea să se dezvolte ca întreg. Asta dacă alţii – în altă parte, cu alte mijloace, mai tehnologizate, cu oameni special antrenaţi – nu hotărăsc să-şi facă şi ei revoluţia lor. Ori poate chiar să o sprijine sau să o urgenteze pe a noastră. Au mai fost cazuri! Cine ştie...

Ana Bulai *este sociolog. A absolvit un masterat în Filozofie în cadrul Universităţii Bucureşti, este doctorandă în Ştiinţe Politice la SNSPA, cercetătoare în ştiinţe sociale şi autoare a mai multor studii şi lucrări în domeniul social.*

Luca NICULESCU

Campionii protestelor

În această toamnă ne-am amintit că francezii ştiu să protesteze. În mai multe rînduri, milioane de francezi au coborît în stradă pentru a cere blocarea proiectului de lege a pensiilor – o reformă despre care se vorbea de ani de zile şi pe care un alt guvern de dreapta încercase să o adopte încă de acum 15 ani. De la liceeni la pensionari şi de la angajaţii căilor ferate pînă la cei ai poştei, cu mic, cu mare, francezii au protestat, au cerut plecarea lui Sarkozy şi a guvernului, au invadat străzile Parisului şi pe cele ale marilor oraşe. Acţiunea s-a repetat de şapte ori, la un moment dat au început şi greve pe ici-pe colo, mai multe rafinării au fost blocate, exista chiar ameninţarea unei penurii de carburant (protestatarii au pus stăpînire pe rezervele de combustibili), dar guvernul a adoptat destul de repede legea, a trecut-o şi prin parlament, iar francezii par să se fi calmat.

Ce diferenţă – remarcau unii comentatori de la Bucureşti – între modul de a protesta al francezilor şi cel al românilor! Locuitorii Hexagonului ies în stradă împotriva unui proiect care le măreşte vîrsta de pensionare de la 60 la 62 de ani şi paralizează Franţa cu manifestaţiile lor, în timp ce, în România, protestele faţă de măsurile de austeritate extrem de dure au fost – comparativ – foarte timide. Doar două zile de proteste, care au adunat pe străzi cîteva zeci de mii de oameni (în Franţa au fost milioane).

Un alt exemplu, tot din această toamnă, care arată diferenţa de cultură a protestului între cele două ţări: în scandalul repatrierii, mai mult sau mai puţin voluntare, a romilor români, ONG-urile rome din România au organizat o singură manifestaţie, în faţa Ambasadei Franţei, la care au venit 60 (şaizeci!) de persoane. În Franţa, mai multe asociaţii au protestat într-o sîmbătă împotriva politicii lui Nicolas Sarkozy faţă de romii români: în stradă au ieşit 100.000 (o sută de mii!) de oameni.

În Franţa sindicatele cele mai active au fost multă vreme nişte prelungiri ale Partidului Comunist.

Revoluţii şi revolte

Francezii nu ies însă în stradă de azi, de ieri. După cum se ştie, Revoluţia Franceză a avut loc în Franţa, iar Comuna din Paris, la Paris. Unul dintre scopurile baronului Haussmann (prefect al Parisului la mijlocul secolului al XIX-lea) atunci cînd a reconstruit oraşul era tocmai de a-l dota cu bulevarde largi, aerisite, care să înlocuiască străduţele întortocheate pe care se puteau ridica cu uşurinţă baricade (spre dezamăgirea celor care cred în teoriile conspiraţiei, nu acesta era însă obiectivul lui principal, Parisul chiar avînd nevoie de o regîndire urbanistică; în plus, Comuna din Paris, un adevărat război civil în 1871 soldat cu peste douăzeci de mii de morţi, a avut loc după ce Parisul fusese în mare parte refăcut de Haussmann). Protestele şi grevele au continuat să marcheze istoria Franţei. În 1936, ca urmare a manifestaţiilor din Franţa, muncitorii obţin primele concedii de muncă plătite iar în 1968, tot prin manifestaţii, francezii îl determină pe preşedintele Charles de Gaulle să organizeze un referendum, în urma căruia demisionează. De Gaulle este de altfel autorul celebrei fraze: „Cum poate fi guvernată o ţară care are 350 de tipuri de brînză?“.

În 1995, guvernul francez condus de Alain Juppé încearcă să facă o reformă a legii pensiilor şi a cotizaţiilor sociale. O grevă de trei săptămîni paralizează transporturile şi îl obligă pe şeful Executivului să îşi retragă planul. Iar Juppé nu era prim-ministru decît de cîteva luni, în urma victoriei lui Jacques Chirac la alegerile prezidenţiale. Unsprezece ani mai tîrziu, un alt prim-ministru, Dominique de Villepin, e nevoit să retragă un plan de reformă a contractelor de angajare pentru tineri, după ce studenţii şi liceenii opresc cursurile în cea mai mare parte a instituţiilor de învăţămînt.

Un ziar elveţian ajunsese la concluzia că francezii fac de zece ori mai multe greve decît elveţienii (cifră contestată însă de presa franceză). De ce oare? Dacă e să ne uităm în istorie, putem ajunge pînă la Iuliu Cezar, care credea că galii sînt „prost-crescuţi şi de neguvernat“. Sînt nenumăraţi cei care s-au exprimat pe marginea gustului pentru cioroväială şi protest al francezilor. Cioran remarca şi el că francezii par făcuţi doar pentru „întîlniri şi pentru discuţii“, de multe ori în contradictoriu. Un lingvist punea apetitul pentru dispută al francezilor şi pe seama limbii: în germană al doilea verb dintr-o frază e plasat întotdeauna la sfîrşit – e nevoie deci ca interlocutorul să aştepte politicos finalul, înainte de a interveni; în franceză, verbul-ancoră e situat la început, iar interlocutorul poate interveni imediat, tăind vorba celuilalt. De unde, discuţii atît de vii şi aprinse! Glosînd pe marginea apetitului pentru schimbări, revolte şi revoluţii al compatrioţilor săi, Balzac spunea însă sec: „Sigur, francezilor le place să schimbe guvernul, cu condiţia să îl pună în loc pe acelaşi“.

Greva înainte de toate

Studiind modul de protest al francezilor, istoricul Stephane Sirot vorbeşte despre o cultură a grevei diferită în Franţa faţă de cea din Germania. După Al Doilea Război Mondial, ţările nordice şi Germania şi-au refăcut raporturile sociale pe principiul „reglementării paşnice“. Cu alte cuvinte, înainte de a se ajunge la o grevă, partenerii sociali discută şi încearcă să rezolve conflictul, fără întreruperea lucrului. Această formulă nu se aplică însă francezilor care au o cultură a „reglementării prin conflict“, moştenită din secolul al XIX-lea. Guvernul (sau patronatele) şi sindicatele încep prin a se confrunta, fiecare încercînd să arate că e mai puternic decît adversarul. În urma constatării raportului de forţe, se poartă apoi discuţii care duc către ieşirea din criză. În plus, în timp ce în Germania sindicatele sînt apropiate de social-democraţie şi sînt reunite în confederaţii puternice, în Franţa sindicatele cele mai active au fost multă vreme nişte prelungiri ale Partidului Comunist şi sînt destul de divizate. Mai există şi un alt paradox: doar 8% dintre salariaţii francezi sînt membri de sindicat – o cifră foarte mică în comparaţie cu alte ţări europene. Potrivit unor comentatori, acest lucru ar explica acţiunile violente ale sindicatelor care vor să compenseze prin acţiuni spectaculoase numărul mic de aderenţi.

Afişe din mai 1968:
„Lupta continuă“
„Statul e fiecare dintre noi“
„Fii tînăr şi taci din gură“

„Sindicatele sînt făcute pentru a da dreptate oamenilor care greşesc.“

„Capitalismul e exploatarea omului de către om. Sindicalismul e exact contrariul.“

COLUCHE

Francezii au deci o lungă tradiţie a protestului, o tradiţie culturală, politică, socială ş.a.m.d. După cum am văzut, de multe ori sînt ironizaţi de colegii europeni pentru că una-două ies în stradă. Mai puţin de data aceasta, cînd, în presa britanică şi în cea americană au apărut mai multe articole care lăudau acţiunile francezilor. *The Guardian* deplîngea faptul că, deşi măsurile de austeritate ale guvernului britanic sînt dramatice, incluzînd suprimarea a 500 de mii de posturi şi tăieri impresionante din bugetele sociale, sindicatele vor protesta de-abia în... martie 2011. Concluzia jurnalului? „În Marea Britanie ni se spune că nu are rost să protestăm pentru că protestele nu duc nicăieri. Dar, dacă ne uităm peste Canalul Mînecii, vedem că, graţie protestelor şi grevelor, francezii au reuşit să îşi păstreze un sistem de pensii bun, servicii sociale adevărate şi o durată a săptămînii de lucru la care puţini britanici îndrăznesc să viseze.“

Luca Niculescu *este redactor-şef la Radio France Internationale-România.*

Elena VLĂDĂREANU

„Bă, vezi că e mîine un miting“

Mult timp am jucat rolul martorului, am trecut absentă printre ei – sau m-am dorit eu absentă –, le-am încasat privirile şi vorbele scuipate printre dinţi, m-am ferit şi mi-am ţinut nasul, mi-am pregătit răspunsuri în minte, dar am fost prinsă iar şi iar nepregătită, mi-au stricat ziua de nenumărate ori, am fost în pragul crizelor de nervi, nu de puţine ori i-am compătimit şi mi-am dorit sincer să-i pot ajuta. Apoi mi-am dat seama că toate astea, pieţele improvizate şi tupeul grupurilor de bărbaţi, cei care dimineţile caută fiare vechi, femeile care în dimineţile de august trec printre blocurile din Titan cu „mure-de-pădure-mure“, vînzătorii de nimicuri de pe marginea străzilor şi nimicurile lor, în care cu greu poţi identifica obiecte comune, cu excepţia cărţilor, desigur, ei, bine, toate acestea într-o zi nu vor mai fi. Această vulnerabilitate a lor, şi a mea, pînă la urmă, acest loc pe care cu greu îl vor ocupa în memoria cuiva, această lipsă de consistenţă şi de importanţă m-au împins într-o zi să scot reportofonul. Aşa a început. Trec printre ei cu reportofonul deschis. O fac zilnic aproape, şi urmele lor, ale acestor oameni care ne sînt indiferenţi, în cel mai bun caz, sînt aproape identice. Apoi am început să-i caut în centru, acolo unde ajung doar reprezentările lor, ei mai puţin sau niciodată, la proteste. Într-o zi, în tramvai, chiar am ascultat o astfel de tranzacţie telefonică, ce păcat că nu am întotdeauna reportofonul cu mine. Era aşa: „Bă, vezi că e mîine un miting. Să iei şi tu vuvuzeaua, vii la mine şi plecăm împreună. Un miting, băi, ce dreac' n-auzi! Un milion de persoană, cît vrei?“. De fapt, nu urmăresc nimic. Nu am marile piese, precum „pinguinul“. Am mai degrabă piese răzleţe, aici un taraf de lăutari cu „Noi sîntem români“, pe Calea Victoriei, aici nişte strigăte anemice în faţă la Ministerul Educaţiei, în altă parte nişte fluierături şi claxoane şi, în altă parte, pe o stradă din Londra, strigătele a vreo douăzeci de oameni într-o maşină. Acum le asociez pe toate cu imagini. Dar ştiu că într-o zi voi avea doar un folder cu mai multe trackuri, voi avea doar nişte sunete care nu îmi vor folosi la nimic. Nici măcar să îmi amintesc. Să îmi amintesc ce?

Elena Vlădăreanu *este jurnalistă şi scriitoare. Cea mai recentă carte a sa este* Spaţiu privat, *Editura Cartea Românească, 2009.*

Iulian COMANESCU

Urletele șoptite

E protestul pe Internet altceva decît cel fizic? E el mai abundent, mai eficient? Sau dimpotrivă? Pentru a răspunde la această întrebare, nimerit e să începem cu cîteva exemple.

Pe Petitiionline.ro, cutare vrea serviciu divin şi studiu biblic la televizor, între orele 9,00 şi 12,00 dimineaţa, urmat de meciuri de fotbal, serviciu divin din nou – probabil că nu-n reluare – şi filme. Sau dacă nu, divertisment şi, da, meciuri, „deoarece sîntem o ţară creştină". Alt cutare vrea să trimită un mogul la puşcărie, iar un al treilea cineva – sau, mai bine zis, un alt nimeni – cere „să nu plece Flori în concediu" (Acesta e titlul petiţiei. Cuprinsul: „Flori, nu plecaaa! Nu mă lăsa aici singuuur.").

Petitiionline.ro e fratele mai mic şi clona lui Petitiononline.com. Aici, cineva îi poartă sîmbetele unui director de institut cultural, iar altcineva vrea ca magazinul iTunes de la Apple să funcţioneze în România, iar sistemul de operare al Macintosh-ului să fie disponibil şi în limba română. În schimb, alţi 271 de cetăţeni doresc ca adevăratul fanclub Tokio Hotel în România să nu mai fie tokiohotel.fanclub.ro, ci tokio-hotel-fan.ro.

Prostiile sînt mult mai multe decît cererile cu cap. Dar mai e, bineînţeles, şi Facebook. Avem o pagină contra „cenzurării Internetului prin codul de conduită virtual", de parcă un cod poate avea putere de lege sau caracter de obligativitate. Mai e un „Manifest împotriva clasei politice româneşti", care strînge vreo 200 şi ceva de aderenţi, iar userul „Jos Guvernul" şi-a făcut 45 de prieteni. Destul de puţin, mai ales că pagina „Mirel ascultă Cohen. Protestăm!" a strîns 11 aderenţi. Pe urmă, în fine, vin la rînd omniprezenţii tîmpiţi, petardele de subsol, depresiv-mahmur-agramaţii. De pildă, pe YouTube, la filmul cu Sarkozy care-l trimite la plimbare – sau nu e clar ce face – pe Traian Băsescu, românii care apar formulează, aproape fără excepţie, un imperativ legat de sex oral şi francezi.

Cu chestia asta – cu imperativul, adică – e o problemă. Vine din acelaşi loc ca şi împărat, adică de la *impero,* şi înseamnă „poruncitor". Cui poţi porunci ceva, mai ales umilitor, într-un subsol de YouTube, dacă tu eşti român şi ei francezi şi, pe deasupra, aflaţi la mii de kilometri de tine? Are rost să faci aşa ceva? Majoritatea comentatorilor români de Internet lasă să se înţeleagă că da. Ţine loc, în acelaşi timp, de viaţă sexuală, activitate politică şi hrană intelectuală.

Românii n-au inventat înjurătura. Dar protestează, poate, cu genul de imperativ descris, mai des decît alte popoare. Internetul, cu al său anonimat şi ecran protector (fizic, nu psihic), are asupra protestatarului un efect pe undeva asemănător cu alcoolul: dezinhibă. În schimb, spre deosebire de acelaşi alcool, nu abate, ci precizează lovitura, lăsînd „imperatorului" de subsol răgazul necesar pentru a şi-o premedita îndelung.

Ce-ţi trebuie pentru aşa ceva? Timp şi agresivitate. Cine scoate sabia pe Internet de sabie va trăi, în loc să piară. Fiindcă e o chestiune de demnitate să continui conflictele începute. Un om mai la locul lui n-ar putea zăcea atît prin zone gri: n-ar avea lucruri care-l deranjează, supărătoare preocupări. Protestul românesc digital nu e, probabil, diferit de cel analog. E chiar, să zicem, analog cu acesta: tot lipsit de obiect şi de finalitate. Sau, dacă are finalitate, e în orice caz un protest în absenţa obiectului, pe cît de agresiv, pe atît de temător, pe undeva, că el, obiectul, ar putea lua act de protest şi s-ar putea supăra pe protestatar. Un fel de urlet ezitant, de zbierat în şoaptă. De tropăială în poante. Iar protestatarul nu are neapărat intenţia de a schimba ceva, fiindcă nutreşte credinţa că starea cea rea a lucrurilor e, în România, imuabilă. Dar nu se putea ca tocmai el, imperatorul, să treacă asta cu vederea...

Cine scoate sabia pe Internet de sabie va trăi, în loc să piară.

În luna august, Cristian Ghinea a iniţiat o petiţie online pentru a se opune aberantei hotărîri care îi obliga pe cetăţenii care obţin venituri din drepturi de autor să-şi declare încasările şi să plătească taxele aferente la trei instituţii diferite. Textul petiţiei intitulate „Nu plătim taxele pînă nu avem o declaraţie unică, anuală şi online" îndemna la grevă fiscală. S-au strîns 6500 de semnături în 5 zile.

Partea proastă e nu că oameni de felul ăsta îşi întregesc plina de sens existenţă cu o copioasă zonă virtuală. Ci că, pentru ei, Internetul e un spaţiu de contagiune, la fel cum dintr-o grădiniţă dubioasă îţi poţi recupera copilul la pachet cu nişte sarcopţi şi ştiutor la obscenităţi. Iar o carantină e greu de imaginat.

Iulian Comanescu *este analist media şi managing partner la Comanescu SRL (consultanţă media).*

© L. Muntean

Andrei MANOLESCU

Proteste de stradă: ghid de supraviețuire

În civilizatele oraşele occidentale au loc uneori proteste violente. Există un anume tipic al acestor manifestări şi o anumită standardizare a răspunsului din partea forţelor de ordine (de exemplu, în cazul manifestaţiilor antiglobaliste cu ocazia summit-urilor la care participă şefii de state). Protestatarii folosesc în general beţele pancartelor, aruncă cu pietre şi merg pînă la a-şi fabrica coctailuri Molotov, cu care eventual incendiază automobile şi baricade. La rîndul lor, poliţiştii recurg la bastoane, la gaze lacrimogene, la tunuri cu apă şi, mai rar, la gloanţe de cauciuc. Jurnaliştii sînt şi ei instruiţi cum să se comporte şi de ce anume să se ferească cînd au de făcut relatări în astfel de împrejurări.

Undeva în proximitatea Londrei, la o bază de antrenament a poliţiei, un instructor care ne iniţia în tainele „tulburărilor urbane" – ne-a spus – printre altele, că întotdeauna pentru un jurnalist care n-are acreditarea şi protecţia poliţiei, ambele tabere pot fi la fel de periculoase. Nu doar de protestatarii violenţi trebuie să ştie să se ferească, ci şi de poliţie şi alte forţe de ordine, pentru că, în astfel de cazuri, şi unii, şi alţii pot recurge la ilegalităţi şi violenţe – condiţii în care ziariştii devin nişte martori nedoriţi.

Situaţiile cele mai periculoase sînt cînd jurnaliştii, cameramanii sau foto-reporterii sînt prinşi la mijloc, între forţele combatante. Evident, nu orice miting degenerează în violenţe, dar jurnalistul avizat poate să prevadă cumva apariţia acestora. Violenţa – explicau instructorii englezi – este în aproape toate cazurile provocată de nişte indivizi puşi la cale dinainte. Tocmai de aceea, ei pot fi detectaţi din timp. E vorba de grupuri semiorganizate care nu fac corp comun cu restul protestatarilor, indivizi cu preocupări vizibil diferite, formaţiuni compacte de bărbaţi cam de aceeaşi vîrstă, care se disting într-o mulţime diversă. Indivizii par a avea alt scop decît acela de a-şi revendica în mod cinstit drepturile.

Există şi semnale la care jurnalistul trebuie să fie atent, atunci cînd ia interviuri unor protestatari mai rebeli sau unor lideri informali ai grupurilor violente. Dacă cel în cauză, abordat spontan, începe să devină agitat răspunzînd la întrebări cu un limbaj mai agresiv, sau punînd el însuşi întrebări jurnaliştilor, e uneori o chestiune de secunde pînă să treacă la pasul următor, cel al agresiunii fizice. Jurnalistul trebuie să anticipeze momentul şi, cu multă precauţie şi formule politicoase, să se retragă cu spatele, fără însă a-l slăbi din ochi pe interlocutor.

Cînd discută cu poliţia, ziariştii trebuie să caute un şef. În cultura anglo-saxonă, într-un dispozitiv mobilizat să asigure ordinea există întotdeauna un al treilea ofiţer în ierarhie *(bronze),* care este responsabil şi de relaţia cu presa. Cine ştie să-l caute va obţine maximum de informaţii cu minimum de efort. Dacă-i abordezi pe subalterni, pe poliţiştii obişnuiţi, din formaţie, rişti să fii refuzat sau chiar bruscat.

Instructorul britanic mi-a spus că aproape nici una dintre regulile enunţate nu mai este valabilă în situaţii precum cele de la noi din '90, cînd minerii veneau la Bucureşti cu topoare, lanţuri şi tîrnăcoape. Pentru a face faţă cu profesionalism în astfel de cazuri – zicea el – jurnaliştii trebuie să fie antrenaţi nu doar pentru condiţiile unor simple tulburări urbane, ci şi pentru situaţii de război.

Marius DRAŞOVEAN

Impresionismul grevist

mişcare artistică cu cromatică pestriţă şi tuşeuri fine de trîmbiţă

Fiecare dintre noi e bucuros în preajma Crăciunului să asculte colinde şi, dacă este posibil, într-o gamă cît mai variată. Pentru că în materie de colinde e ceva mai greu să vii cu material nou, se impune să impresionezi în vreun fel atunci cînd colinzi. Prin calitatea vocii, prin vestimentaţie, prin dimensiunea grupului, prin instrumente muzicale, printr-o urătură/strigătură. Indiferent cum, trebuie să impresionezi gazda printr-un ceva mai special, ca să-i arăţi acesteia că-i acorzi importanţă şi că vrei să ţi se acorde atenţie măcar pentru faptul că te-ai chinuit să aduci ceva nou. Dacă eşti vizitat numai de colindători cu „O, ce veste minunată!“ în repertoriu, rezişti la primele trei grupuri. De la al patrulea, începi să deschizi uşa mai rar şi să plăteşti colinda din ce în ce mai prost, aspect care ajunge să-i afecteze, din păcate, şi pe cei care chiar s-au pregătit, dar au ajuns la uşa gazdei cînd aceasta este deja prea enervată de acelaşi repertoriu şi prea puţin dispusă să mai decarteze (cîte) ceva.

Dacă prin „Jos tiranul! Jos Ceauşescu! Jos comunismul!“ a putut fi îndepărtat un regim, oare scandări ceva mai elaborate nu puteau avea un impact mult mai mare?

Cam aşa e şi cu grevele. Nu atragi atenţia, nu primeşti! Am avut o şansă de a atrage atenţia, şansă pe care chiar am fructificat-o la începutul anilor '90. Apoi, pentru că stocurile de şanse de orice fel păreau să se epuizeze, am diluat modelul iniţial, cît să ne ajungă. Decît deloc, mai bine îndoit cu multă apă.

Manifestaţiile de la începutul anilor '90 au avut impact pentru că urmau un calapod existent şi uşor adaptabil noilor condiţii. Comunismul ne-a învăţat ce înseamnă o manifestare publică. Sau, mai bine zis, ce înseamnă management de eveniment. Iar Revoluţia a adus un gen de entuziasm şi o dorinţă de exprimare a forţei şi a creativităţii vulgului. Şi le-am combinat.

În acest context au apărut scandările. Dacă prin „Jos tiranul! Jos Ceauşescu! Jos comunismul!“ a putut fi îndepărtat un regim, oare scandări ceva mai elaborate nu puteau avea un impact mult mai mare?

Într-o societate în care lucrurile încă nu se decantaseră, iar părerile erau împărţite, pentru început am avut perioada mişcărilor de stradă anticomuniste cu scandări pro şi contra Ion Iliescu, nemulţumiţi („Ceauşescu nu fi trist / Iliescu-i comunist!“, „Iliescu KGB / adevărul unde e?“, „Iliescu s-a aflat / lovitura ta de stat“, „Iliescu judecat / Pentru sîngele vărsat!“, „Cine-a stat cinci ani la ruşi / Nu poate gîndi ca Bush“, „Zoe şi cu Nicu / şi-au schimbat tăticu'!“, „Cine este FSN-ist este prost ori securist“, „Pe Palatul Cotroceni / Cîntă cucuveaua / Iliescu şi ai lui / Şi-au găsit beleaua“) *vs* susţinători („Iliescu nu ceda / Muncitorii toţi te vrea“, „Iliescu vom vota, / Fără kent, dolari, cafea“, „Iliescu să fii tare / Cum a fost Ştefan cel Mare“, „Iliescu nu ceda / Ţara te va apăra!“, „Iliescu apare / Soarele răsare!“).

Cea de-a doua perioadă a mişcărilor de stradă se datorează mult-invocatei perioade de tranziţie, procesului de privatizare şi efectelor „cuponiadei“. Este poate singura perioadă în care s-a ieşit în stradă pentru că, dincolo de dorinţa de a se schimba ceva, exista şi hotărîrea ca lucrurile să fie schimbate. Şi un aport important l-au avut studenţii. Ceea ce acum nu ar mai fi posibil. Şi au atras atenţia: „Vinde, tată, vaci şi boi / C-am ajuns studenţi şi noi / Sub Guvernul Văcăroi!“, „Şobolani ca-n Grozăveşti / Nu găseşti nici în poveşti!“, „Vrem cămine, nu statui!“, „Nu staţi la balcoane că primiţi cupoane!“, „Guvernanţii să trăiască / Dintr-o bursă studenţească“, „Noi sîntem studenţi / Nu golani sau delincvenţi“. Şi studenţii au mai făcut ceva. Au inserat, în folclorul grevelor, scandările de pe stadioane: „Pe ei, pe ei, pe ei pe mama lor!“, „Ieşi afară scroafă ordinară!“, „Cine nu strigă, cine nu strigă ori este gabor, ori e prost de moare“, „Şi voi, şi voi, strigaţi (adaptat în „veniţi“) cu noi!“, „Luptăm, luptăm, luptăm şi cîştigăm!“. Exemplul studenţilor a fost repede preluat de ceilalţi. În special de cei care urmau să fie disponibilizaţi şi care, paradoxal, strigau „Nu ne vindem ţara!“, tocmai ei care îşi vînduseră „cupoanele“ unor intermediari care lucrau pentru persoane cu sau fără viză de şedere în ţara vîndută.

Din păcate, privatizarea a contribuit radical la ruperea solidarităţii dintre oameni, în ceea ce priveşte acţiunile de protest (şi nu numai).

Lipsa unui mediu comun de interacţiune pentru cei care sînt reprezentaţi de prea multe asociaţii şi federaţii sindicale a contribuit din plin la trecerea spre cea de-a treia perioadă a mişcărilor de stradă din România, perioada de marketing, ce promovează doar dorinţa de a se schimba ceva, nu şi hotărîrea ca lucrurile să fie schimbate. Este perioada de maximă imagistică şi minimă forţă.

Totul este o industrie care impresionează, dar nu atrage atenţia! Şi cum ai putea să atragi atenţia dacă, nemulţumit fiind, tu dansezi „Dansul Pinguinului“, îţi faci poze, te înghesui lîngă studiourile improvizate ale diferitelor televiziuni, pentru a face cu mîna prietenilor şi rudelor cărora le dai indicaţii prin telefon pe ce post să se uite, validîndu-ţi astfel statutul de vedetă la întoarcerea în comunitate, iar apoi stai liniştit lîngă o scenă, după ce în prealabil ţi s-au distribuit o pancartă, flyere, cartonaşe roşii, baloane, steguleţe, tricouri, şepci şi alte materiale promoţionale cu care te-ai afişat tăcut la procesiunile între diferite palate? Cît despre scandări, acestea parodiază, de regulă, singurul slogan politic ce a însemnat ceva în ultimii ani, invalidîndu-l astfel. „Nu, nu trăim bine!“ – e cam tot ce se strigă pe la mitingurile noastre cotidiene. În rest, palide reformulări ale „urăturilor“ menţionate mai sus. Mai mult se fluieră. A pagubă. Şi, din păcate, a început să ne placă.

Faptul că lucrurile merg prost, chiar şi în materie de scandări, o dovedeşte cel mai bine singura scandare pe care memoria colectivă a ales să o plaseze în top în toţi aceşti 20 de ani. Cu vădită tentă sexuală: „Nu vrem bani, nu vrem valută, vrem pe Roman să ne...“. Peste ani, marketingul electoral, vîndu-l pe acelaşi adresant, a transformat-o în „El poate!“. E drept, de atunci mulţi politicieni au făcut ceea ce fetele de la Apaca cereau de la Roman, iar noi am decis că e mult mai bine să vrem bani şi valută.

Din păcate, nu numai colindătorii nu mai sînt ce au fost odată, ci şi gazdele. Scandarea fetelor de la Apaca – în comparaţie cu scandările lansate în acest an („Piticu' şi cu chioru' au furat poporul!“; „Unu mic şi unu chior şi-au bătut joc de popor“!) – spune multe şi despre cît de importantă este percepţia calităţilor unui lider şi cum s-au schimbat aceste calităţi în ultimii 20 de ani. Dar asta e o altă discuţie.

Marius Draşovean *este jurnalist.*

PUBLICITATE

David SCHWARTZ

Piața Universității după 20 de ani

„Mai este posibil astăzi un fenomen de tipul Piaţa Universităţii?“ Pentru a încerca un răspuns este interesant să privim opiniile actuale, la distanţă de 20 de ani, ale participanţilor şi martorilor la evenimentele din aprilie-mai 1990, cît şi evoluţia lor în sfera publică.

Printre participanţii obişnuiţi, atît intelectuali cît şi muncitori care frecventau piaţa, se observă tentaţia nostalgiei şi a romantizării perioadei respective, firească şi deoarece ele coincid, pentru mulţi, cu prima sau a doua tinereţe. Piaţa este „un fenomen unic“, care „are loc o dată la o sută de ani“, „o utopie“, un loc cu „foarte multă libertate şi foarte multă bucurie“. Martorii pasivi şi critici ai fenomenului completează cu detalii pe care majoritatea susţinătorilor discursului nostalgic le omit: „La un moment dat, de la balcon sîntem somaţi să ne aşezăm toţi în genunchi şi să ne rugăm la Isus Hristos. Eu ca evreu m-am simţit exclus“. Sau: „Trecînd prin piaţă, văd o femeie de vreo 60 de ani, în genunchi, pupîndu-i mîna lui Marian Munteanu. Nu e şocant atît gestul femeii cît faptul că el stă, îşi oferă mîna. De atunci nu m-a mai interesat Piaţa Universităţii“. Sau: „Pe mine, abia întors din Germania, m-a şocat amploarea naţionalismului şi a bigotismului din Piaţă. M-am certat cu prietenii mei din Bucureşti care vedeau piaţa ca pe o mişcare pro-democratică“.

O altă tendinţă vizibilă în mărturiile participanţilor, dar mai ales în discursul public din ultimii ani este confiscarea noţiunilor de „erou“, „victimă“ „protestatar“ sau „democraţie“ de către pătura intelectuală anticomunistă şi/sau de către organizaţii de extremă dreaptă. Se pune aproape întotdeauna accent pe caracterul „anticomunist“ al protestului, în care „democraţie“ înseamnă în primul rînd interzicerea comunismului/dispariţia (ex)comuniştilor. Chiar după 20 de ani de „tranziţie“, foştii protestatari din Piaţă nu acceptă că celebrul Punct 8 de la Timişoara era o prevedere nedemocratică. „Intelectualii anticomunişti“ devin eroi şi modele prin martirizarea pricinuită de represiunea din 13-15 iunie, în discursul public fiind omis sistematic faptul că majoritatea victimelor represiunii (răniţi, violuri, arestări ilegale) sînt cetăţeni de etnie romă fără legătură cu protestatarii din piaţă. Mai mult decît atît, în spatele „anticomunismului“ s-au ascuns – aşa cum se vede astăzi – mişcările de extremă dreaptă, foarte active în perimetrul Pieţei: în mod incredibil – Grupul Independent pentru Democraţie activează în anii 2000 prin proteste împotriva legalizării homosexualităţii, iar în acest an Asociaţia Victimelor Mineriadelor din România redactează un protest public pentru recunoaşterea „Holocaustului evreilor împotriva românilor“.

Fenomenul Piaţa Universităţii şi represiunea din 13-15 iunie, aşa-numită „mineriadă“, au înlesnit confiscarea de către extrema dreaptă a rolului de protestatar şi asumarea de către intelectuali al statutului fals de victime principale ale sistemului politic condus de FSN.

Dincolo de aceste derapaje, rămîne evidentă – atît din relatările martorilor cît şi din materialul documentar (video, fotografii, presă) – isteria generală a momentului 1990. Situaţia confuză, aproape anarhică, în care statul era discreditat, poliţia şi armata aveau o imagine extraordinar de proastă, mai ales în urma evenimentelor din decembrie 1989, nimeni nu ştia în cine să creadă, mijloacele de informare erau cvasi-inexistente, înseşi noţiunile de „libertate“ şi „democraţie“ se redefineau continuu. În acest context, oamenii aveau nevoie de eroi, de un set de valori, dar şi de *entertainment*. Iar Piaţa Universităţii le oferea pe toate: era loc de întîlnire, cafenea, cîrciumă, televizor, festivalul berii, concert folk şi manifestare electorală.

© M. Oroveanu

Imagine de la mineriada din iunie 1990

„8. […] Propunem ca legea electorală să interzică pentru primele trei legislaturi consecutive dreptul la candidatură, pe orice listă, al foştilor activişti comunişti şi al foştilor ofiţeri de Securitate. Prezenţa lor în viaţa politică a ţării este principala sursă a tensiunilor şi suspiciunilor care frămîntă astăzi societatea românească. […] Cerem, de asemenea, ca în Legea electorală să se treacă un paragraf special care să interzică foştilor activişti comunişti, candidatura la funcţia de preşedinte al ţării. […]“

PROCLAMAŢIA DE LA TIMIŞOARA, PUNCTUL 8, 11 MARTIE 1990

O „pieţară“ convinsă declară: „La serviciu pe vremea aceea aveam program scurt, pînă la ora 4. După ce terminam, veneam imediat în piaţă. Ne întîlneam cu prietenii, discutam, îi ascultam pe cei care vorbeau şi plecam din Piaţă abia seara pe la 11-12“. Un tînăr, elev în 1990: „Mergeam prin Piaţă cu chitara, cîntam cu ăia, se formase aşa un nucleu de prieteni“.

Piaţa Universităţii a fost, mai mult decît un spaţiu al protestului, un spaţiu de *entertainment* care, dincolo de jocurile politice, a permis socializarea şi întîlnirea diverselor grupuri sociale – deşi mai puţine, au existat şi organizaţii muncitoreşti implicate, alături de intelectuali, oameni politici, artişti, elevi şi studenţi.

Astăzi, între două job-uri, cu programul prelungit pînă noaptea tîrziu, cu mijloacele agresive de divertisment ale televiziunii, printre panourile publicitare care sufocă spaţiul public şi maşinile care ocupă străzile, este greu de imaginat că cineva ar mai avea timpul, interesul şi posibilitatea să se „adune în Piaţă“.

Regimul politic din 1990 a reuşit suprimarea protestelor, unii dintre liderii Pieţei au discreditat misiunea protestatarului, iar sistemul actual duce la bun sfîrşit amorţirea indivizilor şi a comunităţilor şi dispariţia a înseşi ideii de protest. Iar imaginea cu scuarul de la Universitate golit de maşini, cu traficul oprit şi autobuzele deviate, cu Piaţa ocupată de sute de oameni care cîntă, ţipă, se ceartă, se căsătoresc în mijlocul mulţimii, cu corturi şi pancarte de protest pe spaţiul viran din faţa TNB, cu tipi cu bărbi lungi şi cartoane cu „Greva foamei“ atîrnate la gît şi bişniţari – care schimbă dolari şi vînd ceasuri de aur false – pare (şi este) din altă lume.

Chiar după 20 de ani de „tranziţie“, foştii protestatari din Piaţă nu acceptă că celebrul Punct 8 de la Timişoara era o prevedere nedemocratică.

***David Schwartz** este co-iniţiator (împreună cu Mihaela Michailov) al proiectului de cercetare a istoriei recente 13-15 iunie 1990, care are două componente: o arhivă documentară de interviuri cu participanţi la evenimente şi spectacolul de teatru documentar* Capete înfierbîntate.

Înregistrare din 24 aprilie 1990, ora 17,30

Atenţiune, atenţiune, vreau să vă vorbesc în numele Ligii Studenţilor din Universitatea Bucureşti...

(Uraa... Uraa...)

...După cum bine ştiţi, după cum bine ştiţi, Liga Studenţilor, ca şi alte organizaţii sindicale studenţeşti din Bucureşti, s-au declarat de la bun început nepolitice. Dar, a fi împotriva comunismului, a fi împotriva oricărei dictaturi nu înseamnă a face politică...

(Uraaa... Uraaa...)

...A lupta, a lupta împotriva comunismului, a te manifesta împotriva comunismului este o atitudine de bun simţ...

(Bravooo...; Jos comunismu'; Nu plecăm.)

...Pe dooşunu, decembrie, aici, în acest loc, s-au adunat acel mănunchi de oameni care au început revoluţia în oraşu' nostru. Noi sîntem hotărîţi şi sînt convins că toţi cei care au participat pe dooşunu decembrie la acea extraordinară ridicare a poporului român sînt hotărîţi să rămînă în continuare aici.

(Uraaa... Uraaa; Nu plecăm.)

...Doresc să declar, în primul rînd pentru colegii mei, studenţii Universităţii, pentru toţi colegii noştri, pentru întreg poporu' român, că noi sîntem gata să murim.

(Cinste lor, Cinste lor studenţilor.)

...Am dori, am dori să înţeleagă toţi, că în timpu' Revoluţiei copiii nu au murit pentru ca să avem în conducerea noastră activişti comunişti...

(Huuo; Jos Iliescu.)

...Un om fără demnitate este un om mort, un popor fără demnitate este un popor mort. Poporu' nostru este demn fiindcă şi-a păstrat credinţa sa creştină şi idealurile sfinte ale patriei... Sîntem primu' popor din lume care a luptat împotriva comunismului...

(România Mare)

...Avem în programu' nostru două puncte fundamentale pe care vrem să le afirmăm din nou aici în faţa dumneavoastră. Primu' principiu pe care noi îl respectăm cu sfinţenie este principiu' libertăţii.

(Libertate, Libertate)

Anonim; transcriere după înregistrările originale; fragment din volumul Piaţa Universităţii *coordonat de Irina Nicolau, Editura Nemira, 1997*

Ruxandra IVAN

Miliția spirituală

tradiția pamfletară a protestului românesc

Cultura protestului nu are o istorie foarte consistentă în spaţiul românesc. Nu am avut disidenţă organizată în perioada comunistă. Nici o revoltă comparabilă cu cele din Ungaria (1956), Cehoslovacia (1968) sau Polonia (1980), nici o organizaţie civică sau sindicală care să fi fost creată împotriva *establishment*-ului, şi nici măcar un samizdat mai acătării. Avem în schimb o cantitate considerabilă de bancuri, aluzii şi acrostihuri, publicate în diverse reviste literare sau rostite pe scenele teatrelor. Şi înainte de comunism, protestul îmbrăca mai degrabă forma pamfletului şi avea mai degrabă un caracter conspirativ: Revoluţia de la 1848, de exemplu, este plănuită în urma unor „întruniri sediţioase“, la dl Rosetti şi încă în două-trei case, ale „nemulţumiţilor care au provocat în tot oraşul un sentiment de nesiguranţă foarte dăunător ordinei publice“; dar „cei ce venise la palatul domnului (...) nu era decît ca la 200 ca nişte revoluţionari, iar cealaltă lume era numai ca să privească...“ (Extrase din *Documente privind anul revoluţionar 1848 în Ţara Românească*, Bucureşti, Direcţia Generală a Arhivelor Statului, 1962) Cam aşa şi la manifestaţiile din zilele noastre: vreo doi-trei revoluţionari, mulţi gură-cască, distracţie, pamflet, băşcălie. Departe de a avea seriozitatea unui Havel sau a unui Walesa, protestatarul român pare că nu poate ieşi din această paradigmă excelent rezumată în dictonul: „Cu optimismul am trecut comunismul“.

Departe de a avea seriozitatea unui Havel sau a unui Walesa, protestatarul român pare că nu poate ieşi din această paradigmă excelent rezumată în dictonul: „Cu optimismul am trecut comunismul“.

Un exemplu al combinaţiei autohtone dintre spiritul protestatar şi cel pamfletar este o organizaţie despre care am tot auzit în ultima vreme (şi sperăm să auzim din ce în ce mai des). „Miliţia spirituală“: te cam înfioară o asemenea denumire. Te trimite imediat cu gîndul la teama permanentă de dinainte de 1989 că într-o zi o să te trezeşti, în toiul nopţii, cu miliţia la uşă. Deschizi site-ul spiritualilor şi vezi: un creier *nature*, un fel de pionier cu o portavoce care urlă „Gîndeşte!“, o lampă a lui Aladin din care ies nişte oi, o puşculiţă în formă de porc în jurul căreia plutesc euro şi dolari, frunzuliţe de trifoi cu patru foi, o şosea crăpată, iarăşi oi, fotbal, şi toate astea se prăbuşesc vertiginos în ceea ce par să fie flăcările iadului. De partea cealaltă, grafica site-ului înfăţişează cu fler alte simboluri naţionale: grîne, Dacia, telefonul mobil (da!) şi *we love romania*. Hai că deja pare mai *user friendly*. Băşcălios. Puţin postmodern, de asemenea. Ce se află la intersecţia dintre acest nume, pe care mulţi îl consideră dubios, şi un site foarte colorat, pamfletar în prezentare, dar serios în conţinut?

Se află cîţiva băieţi de la Facultatea de Istorie, care, în anul 2002, au început să iasă pe străzi şi să lipească pe stîlpi proteste împotriva Guvernului. În 2003 le-au strigat guvernanţilor să trăiască „dintr-o bursă studenţească“ şi au făcut un manifest cu cele mai detestabile personalităţi ale politicii româneşti de atunci. În 2004 credeau că „studenţii au fost şi vor fi liberi“, din 2006 participă constant la toate acţiunile împotriva exploatării miniere de la Roşia Montană, din 2007 merg la marşurile împotriva demolării clădirilor de patrimoniu, iar din 2008 au reluat protestele împotriva Guvernului, doar că, de data aceasta, împotriva altui guvern. Acum se ocupă cu denunţarea anomaliilor de la Biblioteca Centrală Universitară. Între timp, s-au mai extins ca *membership* (către Facultatea de Ştiinţe Politice) şi s-au mai maturizat. Poate că acum nu şi-ar mai spune „Miliţia spirituală“, după atîtea critici ce li s-au adus, dacă între timp numele acesta n-ar fi ajuns un mic brand. Nu, nu unul de ţară, ci mai degrabă unul de oraş, de polis, de comunitate de cetăţeni. De altfel, denumirea iniţială de „miliţie“ este mult mai serioasă decît ne-am aştepta în peisajul superficial al onomasticilor nonguvernamentale româneşti; ea este inspirată din dezbaterile federaliste americane asupra dreptului cetăţenilor de a se opune unei guvernări injuste. Scopul principal al miliţiilor, în sensul etimologic al cuvîntului, este să servească, pe o bază voluntară, interesul public. Dreptul la rezistenţă, dreptul la revoltă împotriva guvernului, dreptul la nesupunere civică sînt drepturi legitime ale cetăţenilor, incluse – după părerea unora (John Locke, de exemplu) – în contractul social. După părerea statului român, în momentul cînd cinci-şase cetăţeni se adună într-un loc public şi stau de vorbă între ei, jandarmeria trebuie să-i legitimeze şi să-i întrebe ce fac acolo (mi s-a întîmplat personal). Ei, dar statul român doar n-a semnat nici un contract.

Miliţienii spirituali sînt nişte băieţi (şi fete) capabili să intre la şedinţele Parlamentului trecînd prin furcile caudine ale poliţiştilor şi jandarmilor de la poartă, SPP-ului, civililor cu ochi albaştri şi camere de filmat şi uşierilor de la sala de plen – şi toate acestea, după ce secretarul Camerei a decis că publicul – cetăţenii, cum ar veni – nu mai are acces la şedinţă. S-au simţit „ca nişte infractori“ („ca un cîine“?) – spun ei, considerînd a avea dreptul legal şi moral de a fi acolo. Pentru că Statul român a ajuns să-i transforme în infractori pe toţi cei care au îndrăzneala nesăbuită de a se prevala de drepturile lor sau, şi mai grav, de a protesta. De aceea, miliţienii (spirituali!) practică nesupunerea civică, dar lucrează la stat; trag de garduri la manifestaţie, dar se şi împrietenesc cu jandarmii; nu ar arunca nici morţi mucuri de ţigări pe stradă, dar, la un caz, ar fi capabili să dea cu o roşie stricată în capul vreunui guvernant; nu ezită să se ducă dimineaţa la strîns gunoaiele din pădurea Măgurele şi seara la Ateneu. Contradicţii? Incoerenţă? Compromisuri? Nicidecum: mai degrabă, o înclinaţie permanentă de a merge împotriva curentului. Ei sînt cetăţenii normali ai unui Stat normal care nu există. Plasîndu-ne în contextul României de astăzi, portretul lor este prin definiţie anti-fiţă.

© L. Muntean

„Experienţa arată că oamenii sînt mai înclinaţi să îndure suferinţele, atunci cînd acestea sînt suportabile, decît să-şi facă singuri dreptate răsturnînd formele cu care au fost obişnuiţi. Dar cînd un lung şir de abuzuri şi uzurpări (...) demonstrează un plan de a-i aduce sub un despotism absolut, atunci este dreptul, este datoria lor să răstoarne un astfel de guvern...“

DECLARAŢIA DE INDEPENDENŢĂ A STATELOR UNITE ALE AMERICII, 1776

Miliţia ne spune pe site de ce protestează. Pentru că este timpul acţiunii, pentru că avem nevoie de solidaritate, pentru că intelectualii au trădat şi, mai ales, pentru că „este necesară o cultură a rezistenţei faţă de abuzurile Statului şi faţă de mecanismele disimulat represive pe care acesta le administrează astăzi“. Pentru că cetatea este în pericol. Pamfletară şi doar aparent superficială în abordare, serioasă şi profundă în conţinut, Miliţia spirituală încearcă să contribuie la bazele unei culturi protestatare româneşti. O cultură care, în spaţiul mioritic, nu se poate construi decît cu un zîmbet în colţul gurii.

După ce a funcţionat timp de opt ani, de o manieră informală, în toamna acestui an, Miliţia spirituală a depus actele la Tribunalul Bucureşti pentru a deveni, în termeni legali, o asociaţie non-profit. Sperăm că această oficializare a organizaţiei nu va fi însoţită de pierderea caracterului subversiv şi semi-conspirativ al grupării – lucruri care fac parte din farmecul ei. În acord perfect cu tradiţia pamfletară a protestului românesc.

© L. Muntean

Ruxandra Ivan *este lector doctor la Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti. A publicat, printre altele,* La politique étrangère roumaine, *ed. de l'Université de Bruxelles, 2009.*

„Problema este dacă «înainte» are același sens pentru toți"

3 întrebări pentru Bogdan HOSSU

Cît de pertinente (mai) sînt manifestaţiile de stradă şi grevele, de vreme ce revendicările nu sînt soluţionate decît foarte rar?

Trebuie menţionat că majoritatea acţiunilor au fost şi au rămas împotriva Guvernului sau cîteodată împotriva clasei politice, sintetizată în Parlament. Problema manifestaţiilor, ca şi a grevelor – dar care, ca formă de manifestare, se află pe un plan superior – nu înseamnă decît un semnal de atenţionare asupra unor derapaje de la normal.

Faptul că „adresantul" – respectiv Guvernul sau Parlamentul României – nu are educaţia şi cultura socială minimală necesară pentru a înţelege semnalul şi, în replică, a intra în dialog şi a încerca să găsească soluţii de rezolvare, aceasta nu înseamnă că nu sînt şi alţi actori care să nu înţeleagă corect aceste semnale, şi mă refer la: UE, FMI, partenerii sociali din exterior, investitorii străini – ca să enumerăm o parte dintre aceştia. Mai există un aspect care trebuie menţionat. Lipsa unei structuri patronale bine implementate în sistemul economic, capabilă să reacţioneze la derapajele multiple, pe toate planurile (democraţie, economic, social), face ca Guvernul să fie un substitut pentru toate acestea.

Manifestările în sectorul privat, inclusiv greva, au avut efect, deoarece acolo toţi actorii au ceva de pierdut: angajatorul nu îşi realizează comenzile şi obligaţiile comerciale, salariaţii pierd zilele de muncă din venitul lor, sindicatul pierde, ca structură organizatorică, din puterea sa economică (dacă şi-a constituit-o), prin ajutoarele pe care le oferă salariaţilor membri de sindicat. Deci, toţi sînt interesaţi să rezolve problema într-un mod care duce, în general, către soluţii „cîştigător-cîştigător".

Pe cînd cu substitutul Guvern, acesta ce pierde? Nimic. Deoarece responsabilitatea sa globală, dar şi individuală nu există nici în managementul administrativ şi nici în cel politic. Răspunsul clasic al unui ministru ameninţat cu demiterea este: „Şi ce dacă sînt destituit, mă întorc în Parlament". Este cultura tipic comunistă a celui parvenit, lipsit de răspundere pe orice plan, interesat numai de situaţia personală.

Mai există şi un alt aspect ce trebuie reţinut. Dacă nu se fac manifestaţii de stradă şi acţiuni greviste (mai reuşite sau mai puţin reuşite), problemele puţine care s-au rezolvat datorită manifestărilor ar fi fost soluţionate? Nu cumva vom cădea din rău în mai rău? În sensul că lipsa de reacţie este percepută ca o aprobare tacită.

Trebuie şi cred că totuşi împreună, sancţionînd pe unii (în alegeri, de exemplu) vom face ca lucrurile să progreseze. Mai împinşi de la spate, mai cu smucituri, mai cu „şuturi", dar sper că vom reuşi să mergem înainte. Problema este dacă „înainte" are acelaşi sens pentru toţi.

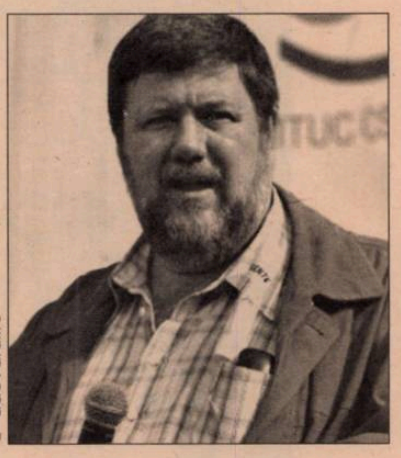
© adevarul.ro

Cum se face că sindicatele nu reuşesc să mobilizeze suficient de mulţi oameni pentru ca mişcările de protest să capete amploarea scontată?

Ce înseamnă suficient de mulţi oameni? Cam cîţi ar trebui să iasă în stradă? Dacă mă întorc în timp – deoarece am pus întrebarea de-a lungul vremii tuturor preşedinţilor din ţara noastră, prin 1995 era vorba de căderea unui prim-ministru – răspunsul a fost că trebuie cel puţin 9 milioane, adică jumătate plus unu dintre românii cu drept de vot. De fapt acest tip de răspuns a fost repetat, inclusiv în 2010. Cu o asemenea mentalitate, care nu este numai a unui preşedinte de ţară, ci a întregii clase politice, nu vom avea niciodată în stradă destui oameni. Nu trebuie să uităm că românii abia dacă ies, în numărul minimum necesar, la alegerile generale sau prezidenţiale.

„Sindicatele, patronatele şi asociaţiile profesionale se constituie şi îşi desfăşoară activitatea potrivit statutelor lor, în condiţiile legii. Ele contribuie la apărarea drepturilor şi la promovarea intereselor profesionale, economice şi sociale ale membrilor lor."

CONSTITUŢIA ROMÂNIEI, TITLUL I, ART. 9.

Este mai uşor să faci o Revoluţie decît să obţii o reacţie normală la o acţiune democratică.

Orice manifestaţie, mică sau mare, este un semnal de care factorul politic, de care fiecare dintre noi, ar trebui să ţină cont.

Numai o mentalitate egocentristă, care nu este interesată de om, nu este interesată de oameni, ci numai de persoana decidentului, pune problema sub acest aspect. Aş putea pune întrebarea: Cîţi oameni au ieşit la Revoluţie? Cred că este mai uşor să faci o Revoluţie decît să obţii o reacţie normală la o acţiune democratică.

Ce aţi schimba în ceea ce priveşte legislaţia românească referitoare la organizarea sindicatelor?

În primul rînd, aş schimba mentalitatea noastră, a tuturor, dar mai ales a constructorilor legislativi. Dacă textul Constituţiei este izvorul de drept pentru fiecare dintre noi – conform Constituţiei ne naştem complet liberi – înseamnă că legislaţia trebuie să precizeze pînă unde merge libertatea mea, fără să o prejudiciez pe a celorlalţi.

Deci cadrul legislativ vine şi îmi spune ce nu am dreptul să fac, că nu am voie să dau în cap vecinului. Asta înseamnă că nu trebuie să am o lege ca să spună ce drept am, ci trebuie să am o lege care să îmi spună pînă unde merge libertatea mea, dreptul fiecăruia dintre noi.

În al doilea rînd (ceea ce astăzi este tîrziu), sindicatele, ca şi patronatele sînt structuri liber asociative, deci nu au de ce să aibă personalitate juridică. Consecinţe sînt multiple, dar nu cred că spaţiul este suficient ca să dezvoltăm toate implicaţiile.

În al treilea rînd, aş prevedea expres ruperea, atît pentru sindicate cît şi pentru patronate, a fenomenului de politizare, prin separarea cumulului de funcţii (sau fenomenul dublei pălării: sindicale şi politice, sub toate formele sale). Adică separarea funcţiei politice într-un partid sau a funcţiei de parlamentar pe lista unui partid, de funcţia sindicală. Trebuie ţinut cont că fiecare din aceste funcţii are, sau ar trebui să aibă, suficiente sarcini; dar un singur om nu ar putea să le îndeplinească cu rezultate bune pe fiecare în parte decît dacă prejudiciază activitatea celeilalte. Evident, nu este vorba de îngrădirea dreptului fiecărui cetăţean de a fi ales. Dubla funcţie, după 45 de ani de centralism comunist, face ca unele comportamente normale să devină excepţie, iar excepţiile să devină comportament normal. Dar acestea sînt normale numai în viziunea noastră originală, cu nuanţe centralist-comuniste. Lucrurile trebuie să fie clare şi limpezi, ca să nu producă confuzii nimănui. Restul sînt detalii mai puţin importante, dar care ar fi rezolvate dacă cele de mai sus s-ar aplica.

***Bogdan Hossu** este preşedintele Confederaţiei Naţionale Sindicale „Cartel Alfa".*

a consemnat Matei MARTIN

P.S. Interviul de mai sus era iniţial programat ca parte a unei anchete. Am transmis exact aceleaşi trei întrebări mai multor sindicate şi le-am lăsat o săptămînă pentru a-mi răspunde. Pînă la închiderea ediţiei, singurul care a răspuns a fost Bogdan Hossu, căruia îi mulţumim. Tăcerea celorlalţi spune multe despre cît (nu) au de spus sindicatele.

PUBLICITATE

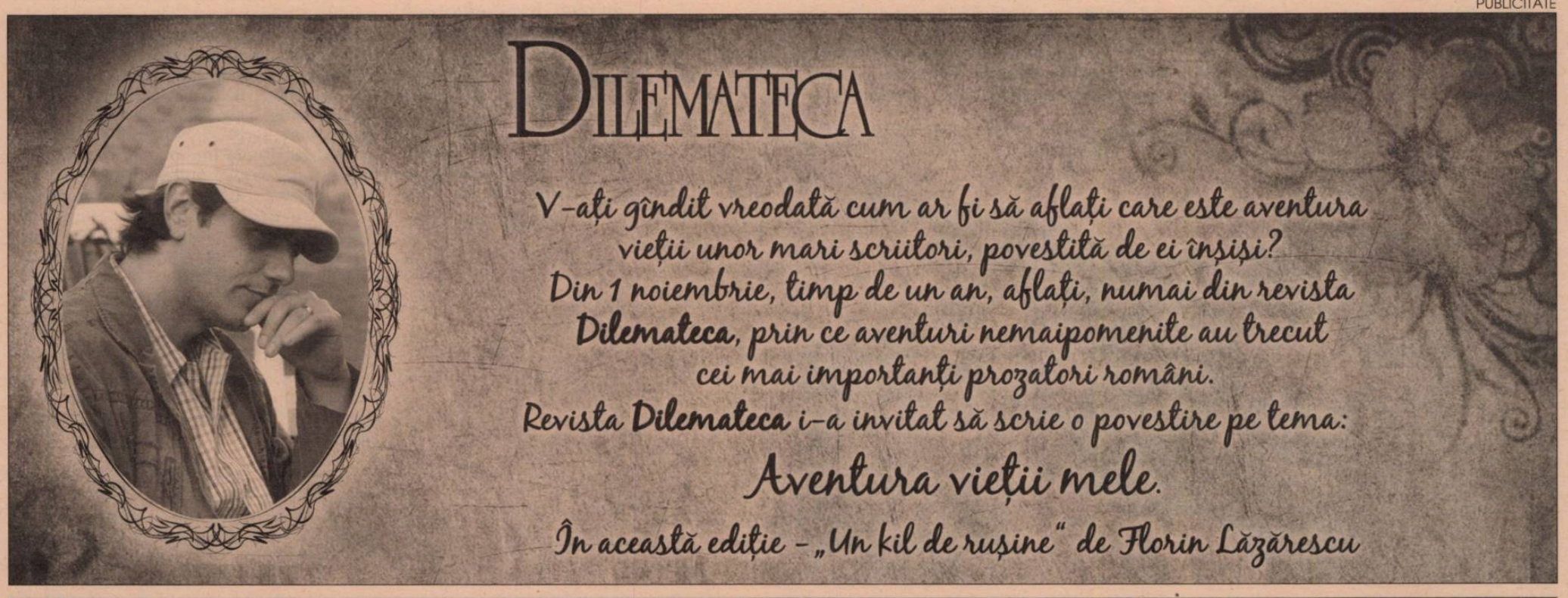

Radu DRĂGAN

Încă o carte despre Mircea Eliade

● **Marcello De Martino, *Mircea Eliade esoterico. Ioan Petru Culianu e i „non detti“*, Settimo Sigillo, 2008.**

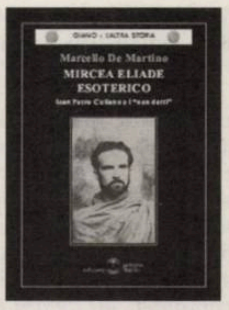

Cristiano Grottanelli scria undeva că în posteritatea lui Eliade a început o perioadă mai liniştită şi rezonabilă, după cea a bănuielii (începută cu articolul din *Toladot* din 1972) şi cea a polemicilor înfierbîntate din anii '90 (Daniel Dubuisson şi virulenta Alexandra Laignel-Lavastine sînt detractorii săi cei mai cunoscuţi).

Apariţia cărţii lui Marcello De Martino *(Mircea Eliade esoterico. Ioan Petru Culianu e i „non detti“)*, publicată în 2008 la editura Settimo Sigillo (el reia titlul unei cărţi a lui Marcel Tolcea din 2002), care continuă seria analizelor mai nuanţate inaugurată de Mac Linscott Ricketts, Bryan S. Rennie şi Florin Turcanu, pare să-i dea dreptate. Lingvist şi filolog, De Martino îşi construieşte cartea ca un roman psihologic, în care Culianu este, ca Virgiliu, călăuză în „pădurea interzisă“ a „nemărturisirilor“ lui Eliade.

Teza cărţii este că Eliade a făcut totul pentru a oculta anumite aspecte ale personalităţii sale (de fapt, despre Culianu este foarte puţin vorba aici, deşi ar fi fost interesantă o paralelă între destinele lor, pînă la un punct destul de asemănătoare). „Nemărturisirile“ lui Eliade ar fi, după De Martino, două: substratul ocult şi esoteric al operei şi trecutul de simpatizant al extremei drepte, ocultate pentru a nu-i compromite cariera academică: pînă aici nimic nou. Din fericire, această judecată simplificatoare este urmată de o analiză mai fină. Ar fi greu de rezumat aici această carte de peste 500 de pagini; mă voi mulţumi cu cîteva remarci privind cîteva dintre ipotezele sale mai discutabile.

Ca şi Marcel Tolcea, De Martino crede a găsi în textele literare cvasitotalitatea probelor privind „esoterismul“ lui Eliade. Notez în treacăt că, vorbind de influenţa lui Joyce, Balzac şi Strindberg asupra romanului *Tinereţe fără tinereţe* publicat postum, în 1988, constituind astfel un fel de „testament“ literar (după care Francis Ford Coppola a realizat un film, mediocru de altfel), De Martino omite să vorbească de basmul *Tinereţe fără bătrîneţe*, care constituie, alături de experienţa indiană, sursa cea mai evidentă a acestei meditaţii asupre naturii iluzorii a timpului.

Tot în scrierile literare s-ar afla şi cea mai mare parte a probelor privind convingerile sale ocultiste şi tradiţionaliste. Dar dacă e adevărat că în scrierile de tinereţe Eliade se arăta fascinat de Guénon, Evola şi Coomaraswamy şi că anumite teme din *Le Roi du Monde* au fost preluate în *Tratatul de istoria religiilor,* influenţa lor e mult mai puţin evidentă în textele academice de maturitate. De Martino încearca să dovedească că, la fel ca şi Culianu, Eliade era convins de realitatea fenomenelor paranormale descrise de anumite texte orientale. Dar singurul text cu pretenţii ştiinţifice unde Eliade admite explicit realitatea acestor fenomene e un articol din 1937, „Folclorul ca instrument de cunoaştere“. E destul de puţin şi, în apărarea lui Eliade, trebuie spus că explicaţia anumitor experienţe yoga rămîne pînă astăzi un mister pentru ştiinţa medicală.

Participarea lui Eliade la conferinţele „Eranos“, celebrul cerc de la Ascona condus de Olga Fröbe-Kapteyn, este văzută ca o probă suplimentară; dar Eliade descria cu detaşare evenimentele „ocultiste“ din acest cerc unde domnea – notează el cu ironie în *Jurnal* –, o atmosferă „teozofico-mondenă“. Lipsa de incredulitate care îl şochează pe De Martino ar putea să nu fie decît neutralitatea unui observator detaşat, deşi amical. O probă în plus ar fi paginile consacrate experienţelor sale de „vis în stare de trezie“; dar Eliade afirma (în *L'épreuve du labyrinthe)* că le notează pentru a se cunoaşe mai bine, şi nu pentru că le-ar crede, ca Jung, profetice.

Reproşurile lui Guénon însuşi, Evola şi Vîlsan sînt cunoscute: Eliade s-ar fi servit de textele lor în scrierile academice, fără a-i menţiona vreodată, preferînd să se refere doar la autori „respectabili“. Vîlsan nota undeva că Eliade, întîlnit întîmplător în 1948, i-ar fi spus că se consideră un „cal troian“ – pentru că introduce ideile lui Guénon în mediul academic. Dar Vîlsan sau i-a interpretat greşit spusele, sau Eliade nu a făcut decît să-i repete ceea ce scrisese încă din 1944 în *Jurnalul portughez,* şi anume că se considera un fel de cal troian, pentru că misiunea sa este de a pune capăt războiului Troiei dintre ştiinţă şi filozofie: el nu se referea, în această notă, la Tradiţionalism, ci la „sensul religios al vieţii arhaice“ – ceea ce nu este chiar acelaşi lucru. Această „religiozitate cosmică“ era o interpretare în registrul propriei ontologii religioase a celebrei obsesii a „refuzului istoriei“, temă a unei pasionate dezbateri a *inteligentsiei* româneşti din anii '40, care a alimentat un mit durabil; dar aceasta este o altă poveste...

Este adevărat că Eliade a mărturisit, într-o notă din 1941 a *Jurnalului* romanului neterminat *Viaţă nouă,* a fi avut „credinţe tradiţionaliste“ pe care n-a avut curajul să le mărturisească public. Dar, dacă citim atent textul, putem observa că e dificil de înţeles dacă continua să se considere un „tradiţionalist“, sau vorbea doar despre convingeri trecute; urmarea pasajului – care vorbeşte de criticarea teoriilor lui Nae Ionescu – mă face să înclin spre a doua ipoteză. Ceea ce cercetătorii mai vechi şi mai noi se fac adesea că nu observă (poate doar Enrico Montanari a făcut excepţie) este că asistăm (şi nu e nimic extraordinar aici) la o evoluţie lentă, dar inexorabilă, de la fascinaţia pentru Tradiţionalism din tinereţe la o respingere din ce în ce mai categorică. Încă din 1949, e critic la adresa lui Guénon, şi această evoluţie se va accentua în anii următori. În orice caz, după 1950 e dificil de vorbit de o oarecare influenţă tradiţionalistă în scrierile sale academice.

Sînt de asemenea surprins de creditul acordat de De Martino pretinselor „puteri paranormale“ obţinute în urma şederii în ashram-ul lui Swami Shivananda de la poalele Himalaiei. De fapt, tot ceea ce Eliade ar fi putut obţine în urma unei practici de cîteva luni sînt bazele hatha-yoga, şi nicidecum „puteri tantrice“. La fel, este greu de afirmat că Eliade ar fi crezut în existenţa reală a miticei Shambala sau Aggartha (de fapt, rodul a două tradiţii diferite, ultima fiind o invenţie a lui Saint-Yves d'Alveydre, popularizată de Guénon în *Le Roi du Monde)* despre care este vorba în *Secretul doctorului Hönigberger*. Această confuzie între textele literare şi cele ştiinţifice este un loc comun al multor lucrări consacrate savantului român. Să notăm totuşi tulburătoarea coincidenţă descrisă de De Martino (pe care Eliade însuşi, descriind revederea cu Evola în 1952, nu pare să o sesiseze): în roman apare un personaj, J. E., asistent moldovean al lui Hönigberger, în care îl putem probabil recunoaşte pe Julius Evola, în acea vreme unul dintre idolii lui Eliade, şi care e paraplegic. Romanul apare în 1940; cinci ani mai tîrziu, rănit în asediul Vienei, adevăratul Evola rămîne paralizat pe viaţă...

Subiectul cel mai sensibil rămîne, desigur, cel al „nemărturisirii“ adeziunii la ideile legionare. Există totuşi o scrisoare către Culianu, publicată în *Dialoguri întrerupte,* pe care De Martino o citează pe larg, unde Eliade îl descrie pe Zelea Codreanu ca un individ „cinstit [...] care a trezit o întreagă generaţie“, ceea ce este o formă de oximoron, căci prima parte a frazei este o absurditate, în timp ce adeziunea masivă a tinerilor intelectuali e un (trist) adevăr. Dar urmarea scrisorii dă poate explicaţia „nemărturisirii“ eliadiene: „Nu cred că se poate scrie o istorie obiectivă a mişcării legionare“ – scrie el. Astăzi nu sînt acceptate decît apologiile (pentru un număr infim de fanatici, de toate naţiile) sau execuţiile (pentru majoritatea cititorilor europeni şi americani). După Buchenwald şi Auschwitz, chiar oamenii cinstiţi nu-şi mai pot îngădui să fie «obiectivi»...“ . Este rezumată aici, probabil, toată drama lui Eliade de a nu se putea dezice total de experienţa sa politică din tinereţe.

De ce continuă, după atîta timp, să fascineze „subiectul“ Eliade, să stîrnească încă atîta pasiune, de la respingerea violentă pînă la încercarea de a-i găsi scuze şi explicaţii pentru o atitudine politică (fie ea şi de tinereţe şi de scurtă durată) incomprehensibilă? Trebuie observat mai întîi că, încă în zilele noastre (să ne amintim că scrierile alchimice ale lui Newton au fost dosite vreme de zeci de ani, pentru a nu nărui prestigiul savantului), contradicţia între savant şi hermetist, între omul de ştiinţă şi individul de extremă dreaptă are valoare de paradigmă. Orice dovadă a unei realităţi diferite, a unei complexităţi psihologice – care face să coincidă savantul şi hermetistul, umanistul şi extremistul antisemit – este văzută ca un nonsens; de aceea, unii au preferat să-l „ucidă“ pe savant, pentru a salva paradigma.

Era lăudăros, narcisic, convins de propriul geniu (se credea mai mare decît Goethe)...

Pînă la urmă, „problema Eliade“ pare a se rezuma la dilema: Poate opera să răscumpere omul? Ceea ce face dificil răspunsul e că aici este vorba de un mare savant, şi că în acest caz iertarea e proporţională nu cu mărimea rătăcirii, ci cu importanţa operei; căci este mai uşor de iertat un tîlhar ordinar, decît un om de seamă.

„Cazul Eliade“ ridică de asemenea problema raportului între intelectuali şi politică. Sînt prea numeroşi marii intelectuali – de la Platon (care încerca să convertească un tiran la democraţie) la Sartre (care îl ridica în slăvi pe Mao) – care s-au amestecat, crezînd că se pricep, în politică, pentru a nu se pune problema incompatibilităţii funciare între excelenţa culturală şi perspicacitatea politică (de altfel, în ce-l priveşte pe Eliade, Dumitru Danielopol, colegul său la Legaţia din Londra, avea probabil dreptate să-l categoriseasca drept *sucker* în politică). Ceea ce, evident, nu-i exonerează de propria responsabilitate.

În ceea ce-l priveşte pe Eliade, el este totodată dovada că istoria (atît istoria colectivă, cît şi cea personală) marchează omul şi opera şi le fac să se schimbe, să evolueze, să se renege chiar; căci Eliade din 1978 nu mai e acelaşi cu cel din 1935: prea multe lucruri s-au întîmplat, mediul cultural şi cel social s-au schimbat profund. A înţelege această evoluţie, a o lua în considerare – şi acest lucru cade în sarcina istoricului adevărat – mai degrabă decît execuţia sumară.

În filigran, se pune problema legăturii între esoterism şi extrema dreaptă. Prea adesea văzută ca un adevăr evident, ea e adesea interpretată într-un mod caricatural şi simplificator: esoteristul, hermetistul, Tradiţionalistul (amintesc aici că Guénon a fost orice, numai de dreapta nu), în general oricine se interesează de disciplinele esoterice nu poate să fie decît de dreapta; dar nimeni n-a putut să explice în mod convingător *de ce*, ceea ce face ca, şi în acest caz, să avem de-a face cu un alt mit major al epocii noastre.

În fine, se pune problema raportului între opera ştiinţifică şi convingerile personale. Poţi fi un esoterist în opera literară, şi un savant în adevăratul înţeles al cuvîntului? Poate fi acceptată această dedublare? Pentru că, în cazul lui Eliade, ea este evidentă. Ceea ce mi se pare problematic este că distincţia între textele sale literare, notele de jurnal şi scrierile academice pare irelevantă pentru majoritatea cercetătorilor. Or, el avea o personalitate dublă, era în acelaşi timp un savant şi un scriitor. În ciuda extravaganţei unora dintre declaraţiile sale (mă gîndesc aici mai ales la cele făcute lui Claude-Henri Rocquet în *L'épreuve du labyrinthe,* dar şi la unele note de jurnal), este greu de crezut că grija sa era de a oculta în scrierile academice ceea ce afirmase liber în cele literare. Un articol din 1953 publicat în *Caiete de dor* dă o explicaţie mult mai prozaică, aceea că nu scrie literatură pentru a *demonstra* cutare sau cutare teză filozofică, ci pentru plăcerea sau nevoia de a scrie liber, de a inventa, de a visa, de a gîndi, dar fără constrîngerea gîndirii sistematice. Or, aceasta este profesiunea de credinţă a unui scriitor, nu a unui hermetist. Căci Eliade nu a fost (cum lasă să se înţeleagă titlul acestei cărţi şi a ajuns aproape un loc comun al exegezei eliadiene), un scriitor „esoteric“. Textele sale literare sînt texte „cu cheie“, dar cheia o dă el însuşi, alteori ea se găseşte în scrierile ştiinţifice, căci un curent subteran leagă aceste două faţete ale personalităţii sale. Era lăudăros, narcisic, convins de propriul geniu (se credea mai mare decît Goethe), ceea ce-i explică poate, într-o anumită măsură, incapacitatea autocritică; dar nu era un mistic, îi lipseau pentru aceasta datele psihologice de bază. Eliade nu „crede“, ca Guénon, că e depozitarul unui adevăr pe care să se simtă obligat să-l propovăduiască, nu transmite un mesaj, ci scrie literatură şi (sau) hermeneutică. Undeva îşi mărturiseşte teama de a nu fi luat în serios, e uimit în anii '70, că e luat drept un *guru* de studenţi americani naivi; nu aşa ar fi gîndit un esoterist.

***Radu Drăgan** este doctor în antropologie şi istoria religiilor.*

PUBLICITATE

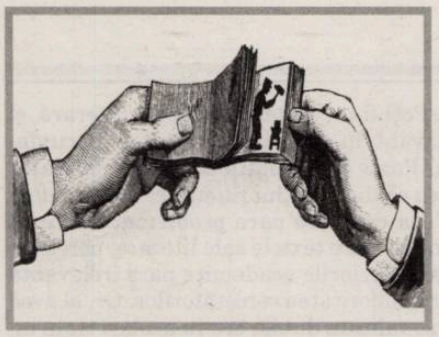

Marius CHIVU

feedbook

Perjo rulz!

● **Dan Perjovschi, 20/22. *Douăzeci de ani de texte*, cuvînt înainte de Daria Ghiu, Editura Cartea Românească, 2010.**

În decembrie 1991, începînd cu numărul 100, Dan Perjovschi devenea graficianul revistei *22*. Între timp a participat la sute de bienale, evenimente, festivaluri de artă, a fost premiat şi a expus în mai toate marile muzee de artă contemporană din lume (de la MoMA – New York, Tate Modern – Londra, Centre Pompidou – Paris, pînă la Museum of Contemporary Art – Sydney), iar astăzi este, probabil, cel mai cunoscut (şi mai admirat) artist contemporan român şi unul dintre cei mai importanţi din lume. Ce a scris Dan Perjovschi în tot acest timp a fost selectat de Daria Ghiu în această carte care face vizibilă transformarea artistului dintr-un cronicar-militant de artă în cel mai original comentator al societăţii de la noi.

Textele scrise pînă în 1999 sînt toate despre artă şi artişti şi dau o imagine fidelă a ceea ce începea să se-ntîmple cu arta în România anilor '90. Sînt consemnate primele instalaţii/happening-uri/performance-uri/experimente artistice din postcomunism, la fel ca şi primele participări româneşti la bienale internaţionale, toate aceste manifeste indirecte avînd loc, de fapt, în peisajul artei conservatoare „pline de supraveghetori", încremenite în forme şi discursuri convenţionale sau cu substrat tradiţional-creştin, arte de tip folcloric şi omagial (în care „pionierii au fost înlocuiţi cu soboare de preoţi"), tendinţe împotriva cărora Dan Perjovschi scrie cu pertinenţa punerii în context. Căci artistul ştie ce artă se face în lume şi aspiră la sincronizare militînd, de fapt, pentru „recîştigarea stării de normalitate": selecţii bune, curatori cu viziune, artişti tineri, concepte noi, experiment şi avangardă, cataloage teoretice etc.

În interviul acordat Dariei Ghiu la finalul cărţii, Dan Perjovschi vorbeşte despre conştientizarea faptului că revista este un spaţiu public, deci şi pentru social şi politic. De aceea, din 1999 încoace, textele noii sale rubrici „Vis à vis" se schimbă în sensul comentariului situaţiei ţării. Practic, Dan Perjovschi a scris despre toate aberaţiile şi controversele cultural-social-politice din ultimul deceniu: mineriadele, Piaţa Universităţii, naţionalismul de la Cluj, Iliescu reales, maidanezii, Bancorex, afişele lui Costea, CNSAS (piedicile), graţierea lui Cozma, procesul Gheorghe Ursu („Asasinii lui Ursu au fost condamnaţi. Miron Cozma va fi graţiat. Primii n-au fost prinşi, ultimul e prins, dar va fi liber"), Legea Ticu (nevotată), Parlamentul în Casa Poporului, proiectele Catedrala Neamului, Dracula Park, pista de Formula 1 („Casa Poporului – sediu pentru catedrala Mîntuirii Neamului", „Ca să păstrăm logica, propun ca de jur împrejurul Catedralei Neamului să se construiască Dracula Park", „Acum că Ministrul Culturii se ocupă de înălţarea Catedralei lîngă Casa Poporului, Prea Fericitul va supraveghea probabil construcţia pistei de curse auto care le va da ocol", „Singura chestie care ar putea salva proiectul ar fi ca maşinile să se învîrtă fără oprire în jurul Parlamentului, în aşa fel încît aleşii dinăuntru să nu poată ieşi măcar juma' de an"), kilometri de autostradă („Albanezii au ieşit din submarinul cu vîsle şi au inaugurat primii 100 de km de autostradă. Noi am rămas cu bancul"), Sidex, palmierii („Palmierii înlocuiesc florile plantate de mineri în 1990. La români, social-democraţia e exotică şi ţine de estetică"), gripa aviară, Fabulospirit („După ce Fabulospirit ne-a costat nişte milioane, sigur noile milioane cheltuite de Ministerul Turismului va produce ceva de genul Spirit-fabulos"), mall-uri, naţionala de fotbal, filmul românesc, poneiul roz („Cei care vor să interzică arta urbană să nu uite că am fost 28 de ani de partea fără graffiti a Zidului din Berlin"), încălzirea globală, Tanacu, Roşia Montană, ecologie („La expoziţia mondială, România se prezintă cu un pavilion sub formă de măr, în timp ce acasă ecologia nu are reprezentare parlamentară, rîurile sînt pline de pet-uri, iar munţii vor fi raşi cu cianură. Merele din piaţă sînt din Turcia") etc. Cum spune şi artistul în interviul din finalul cărţii, e un adevărat „iarmaroc" în aceste texte care dau măsura nebuniei realităţii româneşti. Dar, în acelaşi timp, personajele (politice)-cheie se păstrează, nenumărate teme şi situaţii revin cu obstinaţie, o încremenire în greşit, în nedreptate şi-n rău care îl traumatizează pe Dan Perjovschi ajuns să-şi afirme oboseala, limitele rezistenţei şi ale speranţei, an după an după an. Majoritatea textelor pot aparţine oricărui an, sînt perfect permutabile, unele, de altfel, sînt reluate şi updatate. Ultimul text selectat în această carte asta şi spune: „Stimată redacţie, întrucît acum nu mă pot concentra deloc pe problemele României, vă rog să republicaţi oricare din ultimele 50 de «Vis à vis»-uri". Aici fiind, de fapt, surprinse revolta şi tristeţea profunde ale cărţii, caracterul cumva deşart al „celui mai lung şi mai consistent proiect" al lui Dan Perjovschi, după cum singur admite.

Pesimist rezonabil, sensibil la absurd şi cu un bun simţ al ironiei, cu o rară inteligenţă critică, deci inepuizabil în a pune punctul pe i, Dan Perjovschi are uriaşul talent de a observa şi de a face comparaţii, trimiteri şi asocieri uluitoare prin semnificaţie: „Ceauşescu a fost împuşcat de Crăciun, România a intrat în NATO de 1 aprilie, Miron Cozma a fost eliberat pe 14 iunie" sau „Preţul mediu pentru un km de autostradă este de 13 milioane euro. Filmul lui Mungiu a costat 600.000". Textele lui, din ce în ce mai scurte, deşi la un moment dat spune că îi e „tot mai greu să scrie scurt despre România", capătă de-a lungul anilor aspectul şi tonul unor bancuri seci („fiecare pensionar trebuie reangajat ca să-şi plătească singur pensia", „vom avea alegeri uninominale fără candidaţi memorabili") ori seamănă cu nişte aforisme („preşedinţii americani ajung o bibliotecă, cei ruşi o votcă" sau „dacă speli împreună haine albe cu haine negre, hainele albe devin gri; hainele negre rămîn negre"). La capătul acestor ani de „Vis à vis"-uri pline de amărăciune, indignare şi cinism, de absurd şi derizoriu, Dan Perjovschi se dovedeşte a fi deopotrivă un critic al mentalităţii şi societăţii româneşti, dar şi un extremist de centru (ideologic vorbind, artistul e foarte echilibrat), activist al normalităţii, dar şi detector de paradoxuri, miniaturist al derizoriului şi stilist al absurdului, poet politic şi artist public. Un tip deosebit de inteligent care a rămas plin de energie, normal, natural, simpatic şi generos, deşi – vorba lui – „s-au întîmplat atîtea lucruri în 17 ani, încît mă mir că mai sîntem întregi la cap. Oare?".

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Dubravka Ugresic, *Ministerul durerii*, traducere din limba croată de Octavia Nedelcu, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2010.**

Aş bea oricînd o afinată sau un ceai de fructe de pădure cu Dubravka Ugresic. Ea mi-ar mai povesti una-alta, eu aş începe să văd mai bine unele lucruri, ea mi-ar zice, cu delicateţe, că e de la afine. Pe de altă parte, mi-ar fi teamă să beau ceva mai tare în prezenţa ei, fiindcă Dubravka Ugresic te poate face şi să-ţi pierzi minţile. Uitaţi-vă numai la enunţurile sale: sînt deja ameţitor de autentice şi tulburător de limpezi, au acea ebrietate a luciditătii pe care o ştiu cel mai bine apatrizii, în măsura în care apatrizii sînt nişte experţi în fugitul pămîntului de sub picioare.

Dubravka Ugresic este o astfel de apatridă. A trăit pînă în 1993 în ceea ce astăzi se numeşte Croaţia, iar în prezent locuieşte în Olanda – la fel ca Tania, protagonista din *Ministerul durerii*. Şi or mai fi şi alte lucruri pe care Tania le preia din biografia autoarei, dar cel puţin două sînt sigure: că ajunge să predea „iugoslavistică" la Amsterdam, unor studenţi care sînt la rîndul lor refugiaţi din fosta Iugoslavie, şi că, pentru a-i ajuta în acea perioadă de convalescenţă sufletească, îi invită la un exerciţiu de „iugonostalgie", adică la o rememorare a cotidianului din fosta lor patrie comună. E o idee interesantă de terapie, cu deschideri nebănuite înspre tot soiul de „realităţi sufleteşti", de la tradiţionala sacoşă de rafie cu dungi roşii/albe/albastre, pînă la o veche antologie de poezie iugo sau la apucăturile tipic naţionale, marcate de bîzdîc, văicăreală şi confuzii.

După cum nebănuită e şi povestea strecurată printre aceste „referate", o poveste a trăirilor complicate, stîrnite de lupingul ameţitor (şi aproape pervers) al nostalgiei.

Ioana GRUENWALD

bon de lectură

Trăiască foarfeca şi lipiciul!

● ***Grafică fără computer. 40 de ani de modeste împliniri*, 2010, editat de Atelierul de grafică.**

La începutul lunii decembrie, prietenii noştri de la Atelierul de grafică ne-au anunţat fericitul eveniment: au reuşit să scoată primul titlu dintr-o serie planificată pe termen lung şi dedicată graficii româneşti de dinainte de '89. Se cheamă *Grafică fără computer. 40 de ani de modeste împliniri*. Trebuie menţionate sprijinul financiar acordat de AFCN şi mai ales echipa care a conceput acest proiect, în frunte cu Ciprian Isac, Carla Duschka şi prietenii lor – Viviana Iacob, Călin Torsan şi Samuel Onn. Deci e adevărat, mi-am zis, mai sînt şi alţii care se uită înapoi la grafica deceniilor comuniste, nu cu milă şi condescendenţă, ci cu enormă simpatie şi – ei bine, da – cu admiraţie şi uluire. Nu vi s-a întîmplat în ultimii ani să daţi peste nici o copertă, peste nici un afiş de teatru sau film, reclamă, timbru sau ambalaj din acea perioadă? Sper că da. Şi nu v-a venit să spuneţi automat: „Ce bine e făcut(ă) pentru perioada aia"?

Cum vine asta? De ce n-ar fi fost bine făcute, la urma urmei? Păi, în primul rînd pentru că erau „politizate", erau făcute la comandă, apoi pentru că erau făcute cu şablonul şi letrasetul, pentru că se tipăreau pe plumb, pentru că la confecţionarea lor se foloseau aparatul foto Laika, maşina de scris Consul, pelicanolul, peniţa, tuşul, sugativa, foarfecele, rigla de metal şi chiar creionul.

Sigur, or fi ele argumente rezonabile, dar de ce, uitîndu-mă la paginile volumului mai sus menţionat, nu-mi vin în minte toate astea, ci doar îmi vine să spun: sînt bine făcute, fir-ar să fie! De ce un afiş la două culori făcut pentru filmul *Erupţia* (1975) îmi spune mai mult decît majoritatea afişelor pentru filmele româneşti de astăzi? De ce oricare dintre afişele de teatru din anii '60-'80 le pun într-o lumină absolut jalnică pe cele ale spectacolelor din zilele noastre? Să zicem că înţelegem cum de putea, în 1964, Teatrul Muncitoresc CFR să pună în scenă piesa lui Brecht *Ascensiunea lui Arturo Ui;* pentru mine rămîne însă un mister şi o revelaţie afişul impecabil al acestui spectacol (vezi p. 14). Autorul, fireşte, a căzut de mult în uitare. Preferata mea rămîne totuşi coperta unei cărţi din 1971, editate sub sigla furnalelor inconfundabile ale Editurii Tehnice şi avînd titlul *Fonte modificate* (p. 79). Nu, nu e vorba de *fonturi* de literă, ci de nişte complicate metode de turnare a oţelului. Ei bine, nu ştiu ce simţea un inginer siderurgist cînd citea la biblioteca întreprinderii această carte, eu una însă nu găsesc nici un cusur copertei – *de literă*, cum se spune –, aşa cum e ea, cu gri, cu negru şi puţin roşu, nu mult, atît cît trebuie...

Dar amintirile nu sînt de ajuns ca să înţelegem ce se întîmplă cu grafica de carte – şi nu numai de carte – de la noi; avem nevoie de gesturi ca acestea, de arhivare, selectare, interpretare şi, fireşte, de popularizare a acestei istorii, atîta cîtă este, fiindcă din fericire... este. Sînt convinsă că tinerii graficieni se vor bucura cel mai mult de acest volum şi, să sperăm, şi de cele care vor urma. Tocmai ei, care nu au mini-arhiva de amintiri de care vorbeam, vor fi uimiţi şi vor aprecia mult mai corect profesionalismul „înaintaşilor". Desigur că se vor amuza de textele naive, proletcultiste sau păşuniste care însoţesc unele lucrări, dar asta nu mai e „problema" lor. Au lucruri mult mai importante de înţeles. Cum ar fi, de pildă, să găsească forma grafică cea mai potrivită conţinutului şi să nu devină sclavii programelor de calculator. Să ia o foarfecă şi un tub de lipici şi să încerce să rivalizeze cu înaintaşii.

Nu mie mi-a trecut prin cap acest îndemn, ci unui grafician german de mare clasă, venit la o întîlnire cu tinerii graficieni din Bucureşti. „Din cînd în cînd – zicea el – după ce termin un afiş sau o copertă, iau foarfeca şi lipiciul şi încep să-l fac de mînă, ca să văd dacă mai sînt în stare. Uneori îl fac mai repede."

***Ioana Gruenwald** este directoarea Centrului de Carte Germană, birou al Tîrgului de Carte de la Frankfurt; organizează de şase ani ateliere pe teme legate de book design.*

„E foarte important să joci în limba ta“

– interviu cu Alina GRIGORE –

Actriţa, în vîrstă de 26 de ani, interpretează rolul unui psiholog în cel de-al doilea lungmetraj al lui Adrian Sitaru, Din dragoste, cu cele mai bune intenţii, *ale cărui filmări s-au încheiat la mijlocul lunii octombrie. Autobiografic, filmul urmăreşte destinul lui Alex, un tip de 35 de ani. Tensiunea se declanşează odată ce mama lui suferă un accident cerebral. Pe fondul acestei traume, Delia încearcă să-l echilibreze emoţional. Alina Grigore a terminat actoria în 2007, la clasa profesorului Ion Cojar, şi de curînd a semnat un contract cu una dintre cele mai mari agenţii de impresariat din Chicago. Joacă în film alături de Bogdan Dumitrache (Alex), Nataşa Raab şi Marian Râlea.*

De ce v-a fost teamă înainte să începeţi filmările cu Adrian Sitaru?

Din fericire, am avut posibilitatea s-o cunosc pe Delia foarte bine înainte. Am vorbit cu psihologi despre ce înseamnă meseria lor şi am discutat chiar cu Delia, care există şi în realitate. A fost extrem de sinceră. Mi-a spus multe despre ea şi am ascultat-o încercînd să-i descopăr modul de reacţie, gesturile, comportamentul. Un om care se dezvăluie în faţa unui necunoscut, pentru că ştie că astfel poate ajuta, nu poate fi decît extrem de altruist. I-am şi spus asta. Eu nu ştiu dacă aş fi făcut asta, în locul ei, pentru un film.

Vă amintiţi un anume moment de la repetiţii cînd aţi descoperit ceva ce nu ştiaţi, legat de actorie?

Îl auzeam pe Adrian spunînd tot timpul: „Nu. Uită-te în obiectiv!“. Drept pentru care, la un moment dat, începeam să mă uit aproape forţat în obiectiv, cu gîndul: „Hai că mi-a ieşit de data asta!“. Am avut însă un şoc distracţii şi zici: „Eu în asta nu mă urc!“. Dar te urci ştiind că, dacă n-o faci o dată, a doua oară sigur n-o mai faci. Şi acum am avut frici şi frustrări şi îndoieli. Slavă Domnului că le am! Autosuficienţa poate fi, cred, foarte periculoasă în meseria asta.

La filmări spuneaţi că Adrian Sitaru e un regizor care lucrează foarte mult cu actorul. De ce e important acest lucru pentru dvs.?

Da, Adrian Sitaru lucrează foarte mult cu actorii. Consider că oricum ai decide tu ca regizor să-ţi spui povestea, fie că impui un traseu sau dai libertate maximă actorului, e important să comunici cu el atît la repetiţii, cît şi pe platou. Şi consider că tu ca actor trebuie să înţelegi că povestea e spusă, pînă la urmă, de regizor, iar tu ai libertate să te mişti, dar în funcţie de traseul stabilit de el. Chiar în primele zile de filmare mă concentram pe latura altruistă a Deliei. Adrian mi-a zis: „E bine, dar, de fapt, trebuie să fie mult mai detaşată de situaţie“. Am înţeles

„Ca actor, te mulezi pe fiecare regizor în parte.“

cînd, la repetiţie, am observat că priveam doar la obiectiv, aproape forţat. Deci relaţionam cu el, nu cu personajul, şi nu era chiar „viu“. Aşa că am învăţat să-mi asum că da, cilindrul acela negru e faţa partenerului şi trebuie să relaţionez cu el.

Faceţi ceva anume ca să vă treacă spaima de cameră, să fiţi naturală?

Încă nu ştiu ce fac să-mi treacă. Dar se întîmplă să dispară cînd auzi: „Acţiune!“. Sper să înţeleg mecanismul cînd o să mai cresc. Cît despre naturaleţea în joc, în faţa obiectivului... Domnul Ion Cojar spunea: „Procesul, nu succesul!“, şi avea mare dreptate.

Sînteţi la primul rol important într-un lungmetraj. V-aţi pus probleme de genul „e prea devreme“ sau „ce-o să mă fac“?

De fapt, primul rol l-am avut la Radu Potcoavă în *Happy End,* alături de Mircea Diaconu. Eram în anul II de facultate şi am avut îndoieli atît de mari încît am cerut voie de la şcoală să „intru“ în acest rol. Mă gîndeam, poate-poate îmi spun profesorii: „nu“, şi trec peste stresul ăsta. E vorba de maturizare. E ca atunci cînd te duci la parcul de

atunci că el ţintea să poziţioneze preocuparea ei faţă de cei din jur în spatele a ceea ce se vede. Ea trebuia să compenseze iraţionalitatea emoţională a lui Alex.

Aţi plecat de curînd în America, a trebuit să vă luptaţi cu un „complex de inferioritate“, venind dintr-o ţară din Estul Europei?

Mult mai greu mi-a fost să mă lupt cu un complex de est-european în Europa. La Chicago, acolo unde urmează să mă stabilesc, sînt peste 120 de comunităţi de străini, aşa că americanii sînt obişnuiţi. Se fac filme cu şi despre emigranţi pentru că ei sînt o parte importantă, chiar şi politic vorbind.

„În străinătate, actorul care alege să facă reclame nu e blamat.“

Cum a fost adaptarea?

America are frumuseţea ei: simţi că totul e posibil. Dacă găseşti o plajă în care nu ai voie să porţi costum de baie roz, vei găsi cu siguranţă una unde poţi să-l porţi, la 5 mile mai încolo. Totuşi, chiar dacă voi rămîne acolo, orice propunere va veni din România o voi onora pentru că e foarte important să joci în limba ta.

Aţi semnat la finalul lunii octombrie un contract cu una dintre cele mai mari agenţii de impresariat din Chicago. Cum aţi reuşit să „vă vindeţi“? E un lucru care nu prea se învaţă în România, la şcoală.

Da, aşa e şi, din păcate, am învăţat asta de la un britanic, regizorul Craig Lines, un om extrem de cald, cu care mă sfătuiesc uneori şi care poate privi de la distanţă cinematografia şi teatrul românesc. M-a învăţat să-mi fac un CV puternic, un *showreel* de prezentare şi cum să vorbesc cu agenţii. Dar cred că, în curînd, astfel de lucruri se vor face şi în şcoala noastră. Un pas foarte mare s-a făcut cînd a fost introdus un curs de legislaţie. Eu am avut norocul să fiu prima generaţie care a prins aşa ceva. Mi-era ruşine să negociez mai mult la contract pînă cînd am făcut cursul ăsta şi am înţeles că e dreptul meu. Prima mea scrisoare către o agenţie de impresariat a fost refuzată. Am plîns trei zile. Craig mi-a dat telefon şi mi-a zis: „*Well, you have to learn more about selling*“.

Totuşi, de ce credeţi că se fereşte şcoala românească de ideea de a şti să te vinzi, ca actor?

Pentru că noi încă avem prejudecăţi despre actorul care face şi televiziune, şi încă mai e apreciată imaginea actorului boem semi-misterios care face artă, nu bani. Cine pune ştampila pe reperul artistic? Tipul ăsta de mentalitate e de mult depăşit în restul lumii. Am făcut telenovele şi nu mi-e ruşine. Să-i fie ruşine României că actori premiaţi la UNATC pentru debut nu au bani să-şi închirieze un apartament în Bucureşti... Situaţia asta va fi depăşită şi la noi, în timp. Sigur că e doar opţiunea unui actor dacă vrea să facă sau nu ceva de calitate. Pînă la urmă, în România, cei care au ales să facă doar filme artistice sînt din nefericire săraci. Şi nu e vina lor. E o alegere care în străinătate le-ar fi ţinut de foame. Cu toate astea, în afară, actorul care alege să facă şi televiziune sau reclame nu e blamat.

Aţi studiat pianul. Cum v-a ajutat în actorie?

De fiecare dată cînd sînt nesigură pe un rol, cînt foarte prost la pian. Am învăţat să mă testez în felul acesta.

În 2007 aţi participat la un workshop condus de Declan Donnellan, unul dintre cei mai cunoscuţi regizori shakespearieni. Faceţi parte dintr-o generaţie de actori tineri, cum vă raportaţi la Shakespeare?

Pe atunci am crezut că acel workshop a fost cea mai oribilă experienţă din studenţie. Am fost aleşi să participăm trei studenţi şi actori, din generaţii diferite. Am plecat de acolo urîndu-l, la modul propriu, pe Donnellan. Cînd am ajuns la şcoală, eram o gaşcă de copii supăraţi foc, care vorbeau repede, unii peste alţii, şi tare: „Şi să vedeţi, dom' profesor ne-a spus că actorul e doar o maşinărie care nu trebuie să vină cu nici un fel de aport artistic şi că Shakespeare nu se joacă, se respectă!“. În primii ani de facultate eşti lăsat să improvizezi. Eşti învăţat să descoperi cît de mult poţi. Am fost neagră de supărare vreo doi ani, pînă cînd am realizat că fiecare regizor are traseul şi metodologia lui şi că, de fapt, tu ca actor te mulezi pe fiecare regizor în parte. Îmi place enorm Shakespeare oricum e abordat. Mi se pare că n-a scris el, a scris Dumnezeu.

a consemnat Ana-Maria ONISEI

DILEMA VECHE vă recomandă

■ „Laureat al Premiului Pulitzer – Tennessee Williams – în traducerea Antoanetei Ralian.“ Aşa scrie pe coperta celor două piese celebre ale dramaturgului american, publicate recent de Editura ART: *Un tramvai numit Dorinţă* şi *Pisica pe acoperişul fierbinte* (piesă care-i plăcuse enorm lui Fidel Castro, apropo). Se întîmplă extrem de rar ca traducătorul să fie cel puţin la înălţimea autorului, aşa că nu ştiu exact pe cine recomand acum: pe Tennessee Williams sau pe doamna Antoaneta Ralian. Citiţi cele două piese şi decideţi singuri. (Marius Chivu)

■ Dacă aţi ratat concertul de harpă din noiembrie, nu-i nimic. Vă invit din nou la Ateneul Român (Sala Mică), duminică, 11 decembrie, de la ora 19, la recitalul „Muzica astrelor“, susţinut de Daniela Rădulescu (soprană), Crenguţa Hariton (recitator), Ioana Maxim (pian), Roxana Moişanu (harpă) şi Radu Rădescu (visuals & texte). Se anunţă o seară plină de emoţie şi delicateţe. (Patricia Mihail)

■ O carte dintre cele prea rare azi: Walter Benjamin, *Copilărie berlineză la 1900* (traducere de Andrei Anastasescu, Editura Humanitas, 2010). De citit pe îndelete, cu toate fibrele treze. (Dan Stanciu)

craii de burta veche

Să iei, să grijeşti, să tai

În 1841, M. Kogălniceanu şi C. Negruzzi tipăresc la Iaşi *200 de reţete cercate de bucate, prăjituri şi alte trebi gospodăreşti* – prima carte de bucate românească sistematică. Chiar dacă, după Călinescu, majoritatea reţetelor sînt preluări dintr-o carte franceză contemporană, intenţia celor doi autori rămîne „o carte care, răsturnînd toate puterile aşezate, călcînd în picioare toate pravilele primite de adunare şi de obiceiul pămîntului, are să facă o revoluţie straşnică în toată Moldova“.

Citäm cîteva reţete cu nume „suavgroteşti“ – cum spunea Mircea Zaciu, în prefaţa ediţiei din 1973: *Caralabii rumene* (de la *Kohlrabi* / gulie în germană), *Bou de modă* (din *Boeuf à la mode*), *Hulubi înăduşiţi, Cîrnăciori de raci, Saleamuri, Pastramă de mascur, Tort de lenţi* – cu versiunile *simplu, frecat* sau *cu gratii, Babe* – cu gradaţiile *Babe fără lapte, Babe opărite* şi *Babe opărite tare bune (baba*, în franceză, e un fel de savarină), *Gugoaşe de ciocolată,* sau reţetele cu nume poetice: *Budincă de raci ce se chiamă meridon, Alt fel de scoarţă, Cum să face hamutul, Cum se face tremura, Lapte zburat, Coriabele, Castale înghieţate, Cînd mirosi peştele a glod, Pui albi înăduşiţi.*

Dacă, în cele mai multe cărţi de bucate, reţetele încep, adesea, cu un neutru şi facultativ „Se ia“, această carte îmbină dulcele grai moldovenesc cu tonul imperativ al poruncilor bisericeşti. De exemplu: *Găluşicele de crieri.* „Să iei crieri, să-i curăţi de peliţă şi să-i toci mărunt, cu petrinjel. Pune şi două ouă, sare, piperiu şi usucă-i puţin pe jaratic cu puţin unt. Apoi să-i pui să-i pisez cu puţină pîne muiată în lapte. Freacă puţin unt de raci şi mestică cu tocătura, pune şi un ou şi puţin posmag. Faci găluşicele şi le ferbi în supă“.

Amicul Dejun

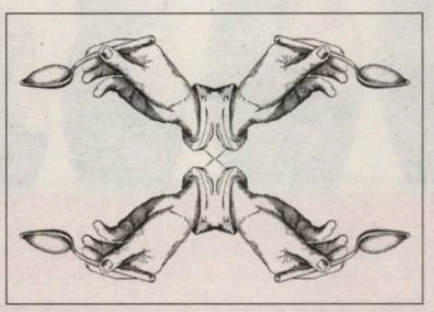

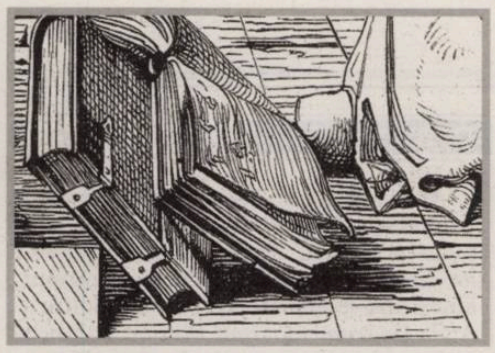

Simona SORA

biographiti

Genius loci

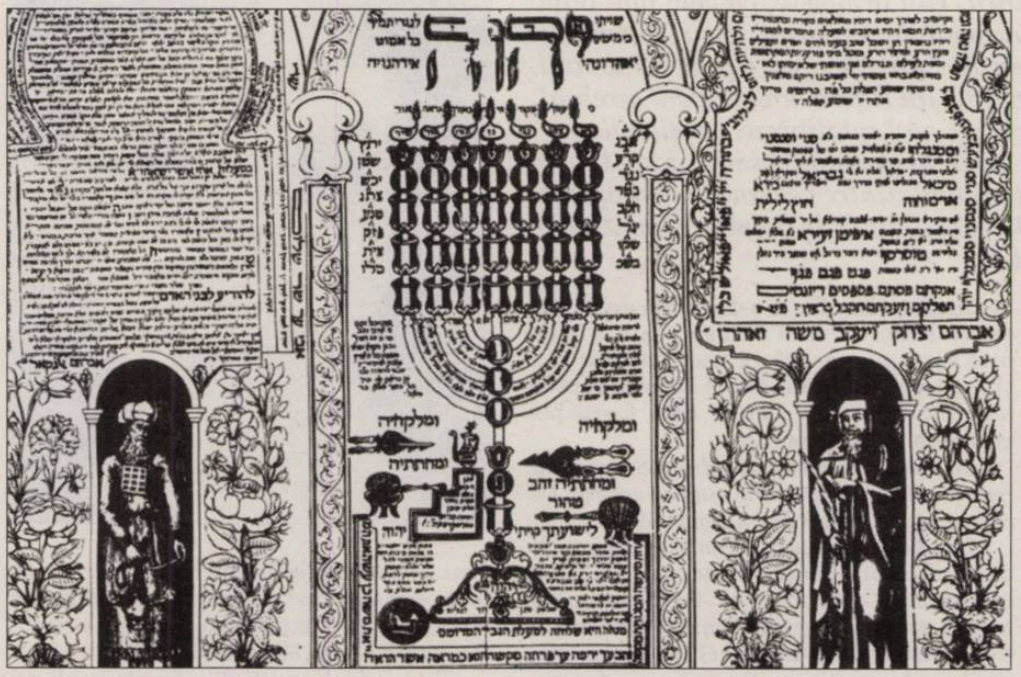

Am dat recent peste un dialog spectaculos despre acea zonă pe cît de obscură şi de variată, pe atît de des invocată de diverşi „căutători" în alte dimensiuni: Cabala. Lunga convorbire din care a ieşit volumul *Les chemins de la Kabbale* este o provocare adresată de profesorul francez Victor Malka celui mai important savant contemporan în domeniul Cabalei, Moshe Idel, despre care doar cunoscătorii şi cei suficient de interesaţi de istoria iudaismului românesc ştiu că e născut la Tîrgu Neamţ şi plecat în Israel abia în adolescenţă (1963). Dialogul cu pricina e limpede şi aplicat, deşi menţinut (cu efort de ambele părţi) la nivelul *„grand public";* el cartografiază domeniul de la originile sale (neuitînd „viaţa cotidiană a cabaliştilor") la marile texte-teme-ore, Cabala creştină şi legăturile sale cu filozofiile timpurilor, mesianismul iudaic, hasidismul. Este, ca să zic aşa, o carte obligatorie pentru cei care se încăpăţînează să folosească noţiunea de „cabală" cu sensul de complot, conspiraţie, conjuraţie. Veţi vedea, e şi mai mult, şi mai puţin de-atît.

Nu despre această aplicată convorbire (care ar depăşi, oricum, profilul rubricii de faţă) voiam să vă povestesc, ci despre un alt dialog la care am ajuns pornind de la „personajul" conturat în cartea semnată împreună cu Victor Malka: un savant care „nu foloseşte niciodată trei cuvinte dacă îi ajung două", un „geniu fără orgoliu" (cum s-a spus şi despre maestrul său, Schlomo Pinès, cel care vorbea 70 de limbi), dar în acelaşi timp o persoană extrem de preocupată de perspectivele şi implicaţiile afirmaţiilor şi scrierilor sale. Iar personajul cu pricina, de o discreţie rară, de o modestie autentică şi de un optimism constitutiv, poate fi, probabil, găsit cel mai rapid în dialogul biografic cu Sorin Antohi intitulat *Ceea ce ne uneşte,* apărut în urmă cu cîţiva ani la Editura Polirom.

Cine ar vrea să ştie mai mult despre acest autor al unor cărţi (cîteva traduse şi în româneşte: *Perfecţiuni care absorb. Cabala şi interpretare; Ascensiuni la cer în mistica ebraică; Fiul lui Dumnezeu şi mistica ebraică; Cabala şi Eros)* care au schimbat cu totul peisajul în domeniul lor – trebuie neapărat să citească această carte. Trei lucruri mi s-au părut mai importante în conturarea personajului care se descrie în acest dialog consistent şi constant interesant: „sentimentul libertăţii", memoria fabuloasă şi o structură extrem de tonică în care o viziune poţine, fără îndoială, atitudinea nuanţată în disputa iscată de descoperirea trecutului legionar şi a duplicităţii lui Mircea Eliade. Critica lui Idel a fost mai degrabă una a perspectivei lui Eliade asupra iudaismului şi a surselor sale indirecte, fapt care nu-l împiedică să ţină, în continuare, pe catedră – în Israel sau în SUA – cărţile acestuia. Nu rămîne decît să sperăm că nevoia de înţelegere reală a lucrurilor, analiza inteligentă zitivistă, aproapre sociologică, asupra realităţii se suprapune peste una magică.

Luciditatea proverbială a lui Moshe Idel este dublată de o conştiinţă a sacrului.

Înainte de a pleca din România, la 16 ani, Moshe Idel a fost obligat de familia sa să-şi înceapă liceul la „real", nu la „uman", cum şi-ar fi dorit. A fost prima îngrădire a libertăţii de alegere (recunoscută mai tîrziu ca benefică), pe care a rezolvat-o cu mult umor, boicotînd orele neplăcute, copiind la toate materiile şi citind cufere întregi de cărţi. Libertatea sa structurală (simţită ca o revelaţie odată cu părăsirea României) a fost însă motorul care a ales în mai multe împrejurări decisive. De libertate interioară a ţinut, desigur, şi faptul că viitorul mare cabalist a plecat în Israel fără să ştie ebraică, pentru că a refuzat să poarte tot timpul *iarmulka* impusă de profesorii de la sinagogă. De nevoia de libertate profesională au ţinut şi publicarea – relativ tîrzie – a primei cărţi, şi ignorarea scandalului academic iscat de ea. Cum de libertate (interioară şi exterioară) (şi lipsită de patetisme locale) a generaţiei interbelice vor adăuga, la bibliografia impresionantă a lui Moshe Idel, o sinteză promisă: *The Generation of Discontent.*

În privinţa memoriei fabuloase a lui Moshe Idel, am avut mereu, citindu-l, senzaţia unei materii vii: o memorie sensibilă a unei materii vii – citite sau trăite – care îşi capătă astfel adevărata importanţă. Memoria lui Idel – pe care o putem vedea şi în aceste două dialoguri complementare – e o formidabilă fiinţă vie, dotată cu o sensibilitate ce operează, într-o sincronicitate rară, cu cărţi, manuscrise neatinse de altcineva de secole, situaţii, percepţii, intuiţii.

În fine, luciditatea proverbială a lui Moshe Idel (în privinţa propriilor studii, dar şi în cea a naturii umane, a revenirii religiosului în centrul societăţilor contemporane, a cauzelor terorismului contemporan) este dublată de o – abia enunţată – conştiinţă a sacrului. Ceea ce nu veţi găsi în cărţile savante ale lui Moshe Idel şi veţi putea doar bănui în sugestii precum cele legate de prietenia iraţională cu I.P. Culianu (preocupările simultane şi independente ale celor doi pentru extaz şi călătorii mistice, explicate printr-un *genius loci* moldav şi isihast) sau de întîlnirea – povestită aproape tehnic, cu o extremă economie – cu Părintele Cleopa, la Mănăstirea Sihăstria. La fel cum nu veţi găsi în alte cărţi ale lui Moshe Idel urme ale umorului său (negru, spun unii) care-ar putea fi ingredientul principal într-o posibilă, viitoare, autobiografie.

PUBLICITATE

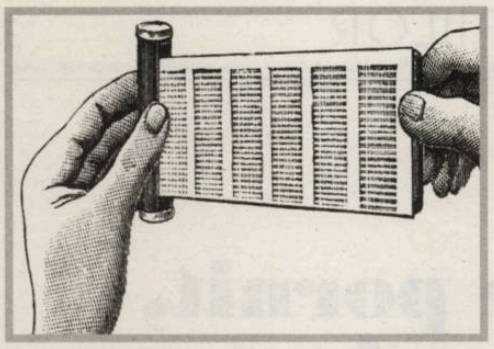

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Să-i dăm şi trecutului un viitor!

Ioana Pârvulescu

Regret cu sfielnică invidie, dar formula din titlu nu-mi aparţine. Am citit-o acum cîteva luni într-un colţ de gazetă şi de atunci paseistul din mine şi-a pus-o pe blazon, la straşnică păstrare.

Nu ştiu cum se face, dar toate cele trei mari vorbe considerate de ocară de către duşmanii „păltinişenilor" – „boierii minţii", „neointerbelici", respectiv „paseişti" (cu variante precum ultraconservatori, reacţionari, tradiţionalişti, păşunişti ş.a.), printre care, cu onoare&voluptate mă prenumăr – sună frumos, captivant şi substanţial motivat. În definitiv, de cînd e lumea lume, heraclitеismul a avut nevoie de contraponderea eleatismului, mitul isteric al progresului a presupus în chip vital cenzura înţelepciunii conservatoare, hipnoza schimbării, fascinaţia fracturilor şi ruperii cu orice preţ au trebuit vindecate şi modulate de cumînţenia stabilităţii şi confortul *statu-quo*-ului. Lupta rădăcinilor cu aripile, a sedentarismului cu nomadismul, a iconoduliei cu iconoclastia, a naţionalismului izolaţionist cu ecumenismul şi cosmopolitismul, a xenofiliei cu xenofobia, tensiunea acţiune/reacţiune ş.a.m.d. reprezintă o constantă istoric-universală inutil de contestat. Şi chiar de glosat. E de acceptat şi administrat în funcţie de contextul energiilor angajate.

Ca paseist (să zic arheofil?), citez ori de cîte ori am ocazia superba definiţie cioraniană a progresului ca *„l'élan vers le pire"*. Şi nu pricep ce rău facem, noi, ăştia cîţiva, cei neangajaţi în furtunoasele echipe de zgomote ale *apdatării, agiornării* şi antilocalismului rabiat de fobia la tradiţie. Sigur, sîntem oarecum agasanţi, ca rădăcinile rămase sub asfaltul trotuarului după tăierea copacilor: stricăm oleacă simetria, stînjenim mersul fiţos, uneori, mai ales în amurg, tocurile modernismului se mai împiedică de spinările noastre, dar una peste alta sîntem nişte edecuri. Melancolii ridicole, nostalgii (neglijabile, cel mult înduioşătoare) după valori arhaice, frumuseţi specifice, tradiţii şi cutume sleite de mult şi care, pensionate fiind, au dreptul cel puţin la o „secularizare amiabilă".

Trăim în reveria Căderii, cu prezentul ca sfîrşit perpetuu (ceea ce ne oferă un sprijin ideal „împotriva tentaţiei optimismului revoluţionar"), postulînd „invariabilitatea naturii umane, iremediabil sortită decăderii şi corupţiei (...) Adesea reacţionarul nu e decît un înţelept versat, un înţelept interesat care, explorînd politic marile adevăruri metafizice, scrutează fără slăbiciune sau milă dedesubturile fenomenului uman, pentru a-i proclama hidoşenia. „Un profitor al cumplitului" *(un profiteur du terrible)*, cum scria Cioran în 1957, în eseul său despre Joseph de Maistre (în fapt, autoportret sadea) şi „gîndirea reacţionară", cu care se deschid *Exerciţiile de admiraţie*.

Joseph de Maistre

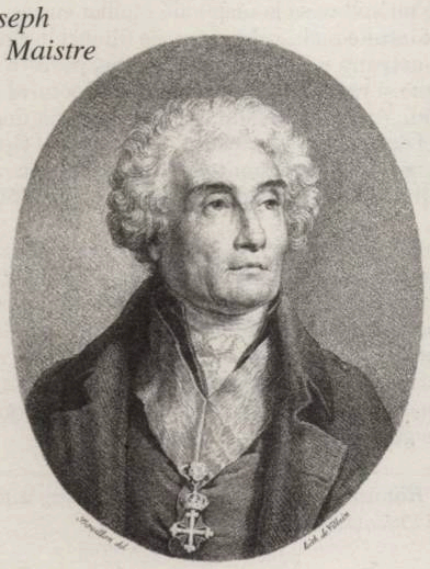

Şi tot acolo, un adevăr străvechi, dar care se cuvine reamintit periodic: „Fiecare epocă înclină să creadă că, într-un fel, ea este ultima, că o dată cu ea se încheie un ciclu sau toate ciclurile. Azi ca şi ieri, mai lesne concepem infernul decît vîrsta de aur, apocalipsa decît utopia, iar ideea unei catastrofe cosmice ne e la fel de familiară pe cît le era budiştilor, presocraticilor sau stoicilor. Vivacitatea spaimelor noastre ne menţine într-un echilibru instabil, propice înfloririi darului profetic. Lucrul acesta e valabil cu precădere pentru perioadele de după marile convulsii". (trad. Emanoil Marcu)

În faţa României dezarticulate de azi *(nevertebrate* – cu termenul lui Ortega), copleşite de abulie, tîlhărie şi nimicnicie, cum să nu stai cu ochii minţii aţintiţi către deceniile de construcţie naţională ale domniei lui Carol I, către lumea Brătienilor, a lui Maiorescu, Carp, Marghiloman şi Mitiţă Sturdza, a lui Carol Davila, Spiru Haret, Simion Mehedinţi, Iorga, Pârvan, Argetoianu, ca şi către ameţitoarele energii spirituale care au făcut din interbelic, din subtila întreţesere a junimismului cu criterionismul, un model de complementaritate între Ideea europeană şi Ideea românească? Şi, tot din pricina contextului fetid, cum să nu te refugiezi cu sfîntă exasperare în literatura memorialistică, în căutarea rădăcinilor, a reperelor, a valorilor sigure, a unui *cîmp heraldic*, fie şi utopic, prin care-ţi mai poţi legitima existenţa?

Pe terenul acesta, al paseismului ca răsuflătoare în zid sau copcă în gheaţă, mă întîlnesc (şi o admir sincer) cu Ioana Pârvulescu, omul care a găsit forţa de a se rupe de risipitorismul criticii de întîmpinare pentru a se dedica eseului istoric-literar şi de studiu al mentalităţilor. Cu rezultate seducătoare, precum se ştie.

Cartea întrebărilor – culegerea de eseuri epistolare apărută recent la Humanitas – este o încîntare prin disponibilitatea autoarei de a se plia pe naturile umane ale unor destinatari fermecător de diferiţi (de la Andrei Pleşu, Gabriel Liiceanu, Nicolae Manolescu şi Mircea Cărtărescu, la Rodica Zafiu, Anca Manolescu, Oana Bârna, Paul Cornea, Tia Şerbănescu şi Bruno Mazzoni, de la Şerban Foarţă, Adriana Babeţi, la Adriana Bittel, Vlad Zografi şi Răzvan Petrescu), pe subiecte de aceeaşi varietate: analiza Evangheliilor şi *rostul* lui Maiorescu, *Plumbul* bacovian şi teatrul lui Mihail Sebastian, lectura în cheie mistică a *Jocului secund* şi trucuri narative în dialogurile lui Platon, *Orbitorul* lui Cărtărescu, antisimbolismul lui I.L. Caragiale, „bunătatea intelectuală" a lui N. Steinhardt...

M-am bucurat să mă regăsesc printre destinatari, sub titlul „Ce înseamnă paseist?" şi – suferind de lipsa unui spaţiu tipografic adecvat unui răspuns pe măsura întrebării – mă gîndesc ce bine ar fi ca Editura Humanitas să iniţieze o *Carte a răspunsurilor* echivalentă. Nu de alta, dar, dacă pe marginea paseismului şi a virtuţilor sale terapeutice este aproape inutil să mai glosăm, despre *antipaseism*, adică „dispreţul faţă de trecut şi faţă de apărarea lui", cum spune Ioana Pârvulescu, este mult de povestit. Şi, mai ales, de compătimit.

Folosit peiorativ, dispreţuitor şi acuzator, termenul „paseist" s-a încărcat aproape demonic de prejudecăţi.

Folosit peiorativ, dispreţuitor şi acuzator, termenul „paseist" s-a încărcat aproape demonic de prejudecăţi (stîngist) ideologizante, tot aşa cum noţiunea de *dreapta* a căpătat irepresibile valenţe extremiste, echivalată fiind (mai întîi deliberat, sistematic, iar apoi instinctiv) cu nazismul şi gardismul, de parcă între Marghiloman şi Himmler n-ar fi decît un gard de nuiele.

„Cei tineri şi inocenţi – subliniază Ioana Pârvulescu – ar trebui să ştie că au existat două tipuri de ideologie care au respins dragostea, oricît de lucidă, faţă de trecutul relativ apropiat şi relativ bun, în genere burghez, iar aceste idelogii exclusiviste au fost fascismul şi comunismul."

Ei bine, dacă de antiburghezia fascismului am scăpat, furia antipaseistă a neocomunismului o simţim tot mai frecvent şi tot mai agresiv.

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

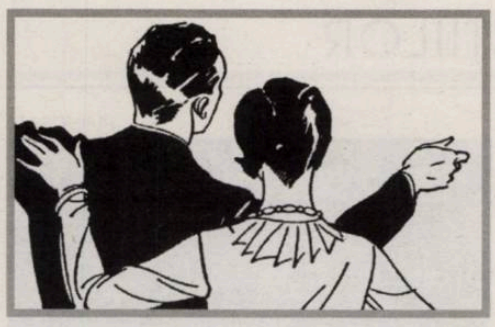

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Sînt greu bătrînii de pornit, dar (şi) de-i porneşti...

Nu demult, veterana scenelor din România – Teatrul Naţional „Vasile Alecsandri" din Iaşi (n. 1840) – a dat, în Capitală, un adevărat recital bipartit, întrucît prezenţei la Festivalul Naţional de Teatru cu *Aici, la porţile beznei,* spectacol pe teme din tragedii eline, în regia lui Mihai Măniuţiu, i-a urmat îndeaproape un turneu-fulger cu *alte* două producţii ale anului 2010: *Zeul măcelului* de Yasmina Reza, în regia directorului general Cristian Hadji-Culea, şi *O noapte furtunoasă* de I.L. Caragiale, în regia invitatului Alexandru Dabija. Jucate în regim de campanie – reprezentaţii succesive două zile la rînd –, ultimele două spectacole au demonstrat abnegaţia actorilor ieşeni, ca şi hotărîrea lor de a „face totul" pentru a se lăsa văzuţi de spectatorii – şi comentatorii de specialitate – bucureşteni. Ce-i drept, venerabila scenă moldavă pierduse de ceva vreme (cam multişoară) obiceiul de a le arăta şi altor români interesaţi produsele sale specifice – ba că sala (în nesfîrşită restaurare), ba că (vorba ceea) criza, ba că una, ba că alta, pe scurt, cortina bătrînei doamne a teatrului autohton (dacă mi se permite acest împrumut fotbalistic) a tot rămas coborîtă pudic în faţa ochilor curioşi ai străinilor de tîrgul cu grai dulce. Poate că desantul bucureştean masiv de acum anunţă începutul unei ere mai deschise.

Mai ales că Naţionalul ieşean are ce arăta. În primul rînd, tocmai, deschidere – în faţa propunerilor stilistice (sau, măcar, formale) ale unor regizori foarte diferiţi între ei şi, apoi, o trupă bine calibrată, ai cărei componenţi pot acoperi, practic, toată gama de oferte dramaturgice din Antichitate pînă în prezent. Poate că, mai mult decît în cazul altor coabitări de acest fel, existenţa în oraş a unei şcoli de teatru unde „dăscălesc" actori de bază şi de vază ai Naţionalului i-a adus celui din urmă siguranţa zilei de mîine sub raport artistic, iar tinerelor mlădiţe altoite treptat în „ochiurile" ansamblului ori avînd şanse de a ajunge cîndva acolo, sentimentul apartenenţei la un trunchi solid, cu rădăcinile încă vii. „Per total", cum se zice, chiar dacă suportă unele nuanţări particulare, impresia este net favorabilă.

Plasată în debutul seriei, reprezentaţia cu *Zeul măcelului* de Yasmina Reza a demarat încetişor, cu motoarele reglate, parcă, pentru o cursă mult mai lungă decît cele 80 de minute promise în programul de sală. O conversaţie anodină, „de salon", între două cupluri drăguţe şi politicoase, deşi pretextul întîlnirii nu e unul prea agreabil: fiul oaspeţilor i-a spart un dinte fiului gazdelor, într-o bătaie de puştani, la şcoală. Doamnele sînt de acord că vinovatul trebuie să-şi ceară scuze, domnii (ca bărbaţii, deh!) sînt un pic mai ţepeni, dar, nu-i aşa, sîntem persoane civilizate şi ar fi regretabil să... etc. Decorul (Rodica Arghir) e curăţel-convenţional, tonul şi tonusul mizanscenei sînt corecte, accentele stau unde trebuie, actorii – Călin Chirilă, Haruna Condurache, Constantin Puşcaşu, Oana Sandu (în ordine alfabetică, toţi fiind foarte buni) – se descurcă perfect la nici doi metri de spectatori (locul acţiunii: Sala Studio a Odeonului), totul e bine, dar, cumva-cumva, începem să ne cam plictisim... cînd, pe neaşteptate, observăm că tensiunea a crescut, glasurile au urcat, conflictul mocneşte, izbucneşte, se multiplică, se transformă, pare că se stinge, se reaprinde, pîrjoleşte tot; simţim pe limbă cenuşa reproşurilor nerostite, a frustrărilor nedepăşite, a speranţelor neîmplinite. Dozarea măiastră (da!) a efectelor, expunerea precis-chirurgicală a mecanismului banal prin care cuvintele devin gloanţe dum-dum, *ţinuta* impecabilă a montării readuc în reflect(o)are un regizor care, prea mult timp, a stat în umbră – şi nu numai în umbra propriei glorii din anii 1980, ai Teatrului Mic şi, apoi, ai Teatrului Naţional din Craiova: Cristian Hadji-Culea. Uneori, modestia poate echivala cu un delict. *(By the way:* piesa celei mai jucate autoare franceze a luat un sac de premii internaţionale şi i-a avut în distribuţii, printre alţii, pe Isabelle Huppert, acasă, şi pe Ralph Fiennes, la Londra.)

Aşteptată cu palpitaţiune, *O noapte furtunoasă* a început la 20 de minute după... *măcel,* Călin Chirilă fiind Jupîn Dumitrache, iar Haruna Condurache, Ziţa. Am avut impresia că efortul de dinainte i-a costat – mai ales replicile Ziţei erau aproape ininteligibile. (Las' că nici colegii odihniţi...) O foarte frumoasă – ce noutate! – şi... naturalistă scenografie (Dragoş Buhagiar) a mutat istoria cu ambiţul, bagabontul şi celelalte în faţa casei lui Titircă Inimă-Rea, unde se petrec o sumă de activităţi dintr-acelea care, după cunoştinţele mele, nu se petrec(eau) nici în mahalaua bucureşteană cea mai sordidă, spectacolul despre asta vorbind: despre mahalaua bucureşteană. Întocmai ca şi piesa, aş zice, şi întocmai ca şi filmul lui Lucian Pintilie pe teme caragialiene *(De ce trag clopotele...);* dar ce se poate pe hîrtie şi pe film nu se poate pe scenă. Că pe Alexandru Dabija (întocmai ca pe ILC) *îl doare* realitatea pe care o arată e clar şi tulburător; „arătarea" se confundă însă cu realitatea – şi n-ar trebui. Altminteri, personajele sînt desenate viguros şi expresiv, iar unele soluţii au... schepsis (ca să explic cum e cu arătarea şi confundarea). Excelentă – Petronela Grigorescu (Veta), foarte buni – Florin Mircea (Ipingescu) şi Doru Aftanasiu (Spiridon, ca *homeless* bătrîn), corect – Dumitru Năstruşnicu (Chiriac), timorat de companie şi (de aceea?) strident – (prea) tînărul Cosmin Maxim (Rică). Autorecomandare: poate, cîndva, de revăzut?

Şi recomandare: nu ocoliţi Teatrul Naţional din Iaşi pe motive de vîrstă! De orice vîrstă.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Coşmarul american

● Bruce Springsteen, *The Promise, Columbia Records, 2010.**

Pe 26 august 1975, la 13 ani după ce a pus mîna pe prima chitară din viaţa lui, Bruce Springsteen avea întreaga Americă la picioare. Cu o zi înainte, fusese lansat musculosul *Born to Run,* cel de-al treilea album al său, iar succesul de peste noapte l-a dus pe The Boss acolo unde şi-a dorit întotdeauna: în inima oamenilor dintr-o ţară pe care o iubea ca nimeni altul şi căreia i-a cîntat, fără să obosească, miturile. După ce şi-a mestecat lovitura de piaţă, Springsteen a dispărut în spatele unor uşi de după care răzbăteau, din cînd în cînd, zgomotele unui conflict, cel cu Mike Appel, managerul său din vremea aceea. În 1977, după ce justiţia i-a rezolvat problemele contractuale, cîntăreţul s-a întors în studio pentru a continua ceea ce începuse cu *Born to Run*. Sau cel puţin aşa spera toată lumea. Numai că, între timp, totul se schimbase.

Duse au fost rafalele spastice şi nepăsătoare de rock'n' roll de pe LP-ul din 1975, dusă şi imaginea unei Americi care-şi trăia visul cu peste 100 de kilometri pe oră. Rebelul a descoperit viaţa reală şi faptul că autostrăzile americane nu sînt scăldate doar de soare. Din asta s-a născut *Darkness on the Edge of Town,* una dintre cele mai reflexive şi amare opere ale muzicianului din New Jersey. Sentimentul libertăţii făcea loc unui pesimism legat de viaţa eroului sălbatic de pe *Born to Run*. Întunericul lua locul luminii, spaimele religioase şi economice luau locul imnurilor eliberării de orice fel de constrîngeri, iar adolescentul teribilist se maturiza, păşind printr-un rit de trecere care îi tempera furia şi îi dezvelea acea parte întunecată a lumii, din care nu e chiar atît de simplu să evadezi „pe roţi cromate, cu motorul devorînd lacom benzină şi cu acul indicatorului de acceleraţie trecut de linia roşie". Era acolo povestea unei Americi aflate la doar cinci ani distanţă de Criza Petrolului – iniţial, albumul trebuia să se numească *American Madness,* după un film făcut de Frank Capra despre Marea Depresiune –, dar şi povestea lui Bruce Springsteen, omul care trecuse printr-o mare criză personală în cei peste doi ani de război juridic cu Appel.

Din acea sesiune de înregistrări pentru *Darkness on the Edge of Town* au rămas pe dinafară peste 60 de cîntece. Anul acesta, în noiembrie, 21 dintre ele – doar „Racing in the Street" a fost păstrat, dar într-o versiune diferită de cea de pe albumul din '78 – au fost reunite pe un dublu album, numit *The Promise*. Dincolo de dimensiunile şi varietatea lui, spiritul cîntecelor e nealterat. Visul american al lui Springsteen e tot călcat în picioare, inima îi e tot frîntă, tonul lui e tot sobru, iar gustul pe care ni-l lasă cîntecele e tot amar. Litanii precum „Someday (We'll Be Together)" şi „Save My Love" vomită disperare. „Because the Night" sună înfricoşător şi te face să înţelegi de ce dramatismul unor The Arcade Fire are legătură cu Springsteen, iar nu cu Patti Smith. Cu toate că *The Promise* nu e *Darkness on the Edge of Town* – îi lipsesc esenţele tari, densitatea şi patina aceea de studio, captivă momentului în care a fost făcut –, e un album care stă bine în picioare. La fel ca Springsteen, unul dintre acei puţini şi esenţiali artişti ai rock'n'roll-ului.

**The Promise* a fost lansat şi ca parte a unui box set numit *The Promise: The Darkness on the Edge of Town Story*, care conţine, pe lîngă cele două CD-uri cu noul album, o versiune remasterizată a albumul *Darkness on the Edge of Town* şi trei DVD-uri, două cu înregistrări din concertele lui Bruce Springsteen & The E Street Band şi unul cu un film documentar despre realizarea albumului din 1978.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Natalia Irina ROMAN

Iarnă la Berlin

„Asphalt Grün" e o poveste cu mulţi brazi şi mult Berlin. Instalaţia e construită pentru Plattenvereinigung, o instituţie cu o altă poveste adăpostită într-o hală industrială uriaşă, Peter-Behrens-Halle. În 2011, Plattenvereinigung va fi amplasată în spaţiul public berlinez. De o analogie frumoasă cu un brad de Crăciun. Cum a început povestea? În ianuarie 2007 am observat pentru prima dată brazii de Crăciun abandonaţi pe străzile Berlinului. Pe toate străzile. Aşa s-au născut trei concepte.

Poezie. Spectacolul liric al brazilor abandonaţi m-a inspirat. Dintr-odată, o temă comună într-un oraş fragmentat, cu tot atîtea centre cîte cartiere – din Prenzlauerberg pînă în Neukoelln, din Spandau pînă în Marzahn. **Ignoranţa.** Din centrul atenţiei brazii devin invizibili; deşi împînzesc oraşul, sînt străvezii, deveniţi inutili pentru locuitorii oraşului. **Curiozitate.** Unde se îndreaptă aceşti pomi?

Berliner Stadtreinigung, agenţia berlineză de colectare a deşeurilor, menţionează faptul că două mari categorii de persoane contactează instituţia pentru a se interesa de soarta brazilor: cei care se plîng de lentoarea procesului de colectare, şi şcolile, unde învăţătoarele nu ştiu ce să le răspundă copiilor curioşi.

Aşa au început iernile mele, cele patru, de filmări în Berlin. Instalaţia e construită pe elemente de poezie, poveste şi efecte de teatru epic şi răspunde contextului arhitectural şi simbolic al spaţiului. Asemenea clădirii Plattenvereinigung, construită din plăci de beton provenite din estul şi vestul Germaniei, instalaţia redă imagini filmate în cartierele estice şi vestice ale Berlinului, şi este sugestivă pentru tema unităţii Berlinului.

Unii brazi nevînduţi sînt trimişi grădinilor zoologice pe post de specialitate culinară pentru cămile, elefanţi şi girafe. Berliner Stadtreinigung colectează în jur de 400.000 de copaci în fiecare lună ianuarie, care sînt transformaţi în 2700 de tone de rumeguş destinate arderii. Astfel se economisesc 2000 de tone de cărbuni şi se evită producerea a 3000 de tone de CO_2. Energia astfel rezultată asigură căldura şi energia electrică în 700 de gospodării din capitala Germaniei.

***Natalia Irina Roman** este artist vizual. Pregăteşte expoziţia „Asphalt Grün" la Plattenvereinigung, Berlin.*

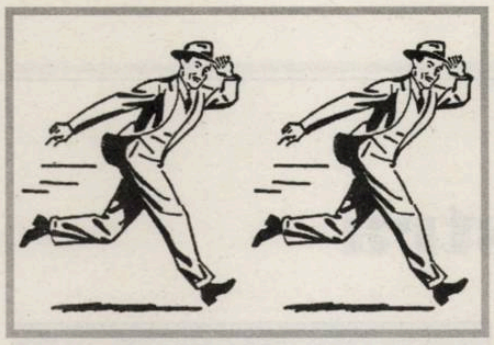

Andrei GORZO

dilematograf

Ocultisme

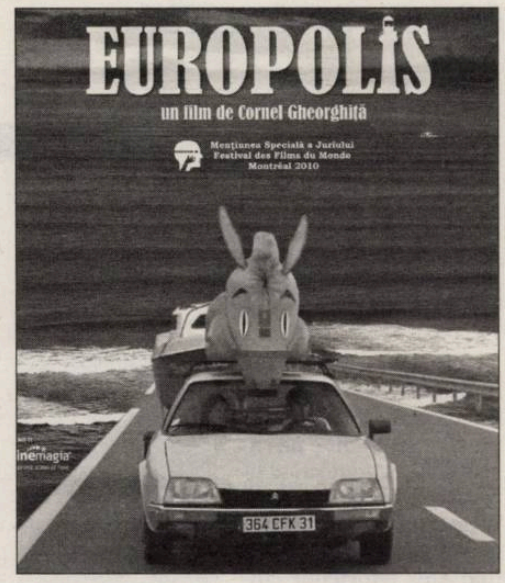

● ***Europolis* (România-Franța, 2010), de Cornel Gheorghiță.**

Filmul de debut al lui Cornel Gheorghiță, *Europolis,* e un kitsch „parapsihologic" despre un tînăr neliniștit din Sulina (Áron Dimény) și despre mama acestuia (Adriana Trandafir), care călătoresc în Franța ca să ia în primire moștenirea lăsată de fratele mamei: o călătorie presărată cu tot felul de întîlniri, incidente și privelişti misterioase, ce par semne venite din lumea morților. Printre acestea se numără și o privelişte realmente insolită – aceea a unui sicriu african sculptat și pictat în chip de măgăruș, adus de cei doi înapoi în țară pe capota unei mașini –, dar în general e vorba de vechi trucuri din arsenalul spiritismului șabotin. Intrată în casa mortului, mama se apucă să acopere oglinzile pentru ca sufletul lui să poată pleca, dar, din neglijența fiului, una rămîne neacoperită, drept care vocea mortului izbucnește în casă de pe robotul telefonic. Ceva mai tîrziu se produce o pană de electricitate; se aprind lumînări și casa se umple de umbre, iar banda sonoră se umple de tradiționalele foșnete de perdele, hăuluri fantomatice și țiuituri muzicale venite-parcă-din-spațiul-cosmic. Mai tîrziu, mama și fiul se întîlnesc cu un vraci african vorbitor de română (jucat de Joseph Otteno și de vocea lui Ștefan Sileanu). Acesta poartă o tichie și o tunică lungă pînă în pămînt, ambele cusute cu fir de aur, și vorbește cu o solemnitate de vechi film istoric românesc, dar cu o dicție de Yoda: pe scurt, un perfect șaman de carnaval, la fel de fals ca oricare dintre aceia care obișnuiau să-i inițieze în misterele profunde ale junglei pe exploratorii din vechile filme hollywoodiene de aventuri, dar, după toate aparențele, acest stereotip e reciclat aici cu deplină seriozitate. Nu kitschul e problema lui Gheorghiță, ci această seriozitate – plus lipsa de talent. Dacă aceste trucuri ar fi fost puse în scenă cu ingeniozitate, n-ar mai fi contat că ele sînt cabotine și vechi (în filmul lui de anul trecut, *Tîrîtă în iad,* excelentul regizor de filme *horror* Sam Raimi face să sclipească niște accesorii la fel de uzate), dar, în mîinile lui Gheorghiță, artificialitatea lor sare în ochi ca decrepitudinea din rulota unui iluzionist de mîna a șaptea: momentul de la granița româno-ungară, cînd eroul face cunoștință cu o clarvăzătoare (cred) oarbă (cred), care călătorește și ea (într-o dubă) tot cu un măgăruș; momentul în care maică-sa îi povestește că s-a visat mireasă (deci o să moară); și altele asemenea. Gheorghiță rareori are cîte o intuiție vizuală productivă – de pildă, atunci cînd pune camera în coasta măgărușului, pe mașina ce gonește prin noapte, și din unghiul acela vedem cum se apropie gura luminoasă a unui tunel. În rest, ocultismul lui e unul de bazar. Realismul magic nu le izbutește decît autorilor al căror „fel magic de a vedea lumea" este (sau măcar poate simula acceptabil că ar fi) puternic înrădăcinat într-o cultură locală, într-un fond ancestral de *émerveillement* ce-i aparține ei. Realismul magic al lui Gheorghiță e ceva artificial – rezultatul unui amestec de lecturi despre cultul morților în Balcani și în Africa –, ceva ce Gheorghiță încearcă să impună asupra ambianțelor reale în care filmează, fără a avea soluții scenaristice și regizorale pe măsura acestei ambiții. E ca o tarabă instalată în mijlocul Sulinei de un ezoterist șarlatan.

Din punct de vedere narativ și dramatic, filmul e un dezastru (scenariul e semnat tot de Gheorghiță, în colaborare cu Adina Dulcu și cu Loïc Balarac). Are o expozițiune din aia învălmășită – unii fac sex, alții se ceartă etc. –, la capătul căreia rămîne neclar cine-i cine: eroul pare să aibă o soră mai mică și un frate și mai mic, numai că, mai tîrziu, acesta din urmă se dovedește a fi fiul surorii (sau poate că nu-i așa); faptul că mama eroului și-a păstrat numele de fată, deci o cheamă la fel ca pe fratele ei (adică Apostol – se putea să nu fie un nume simbolic?), nu contribuie nici el la limpezirea rapidă a lucrurilor. Gheorghiță ține cursuri de cinema la Toulouse (de 20 de ani), dar e aproape la fel de pierdut în ABC-ul narațiunii de tip clasic cum e Ioan Cărmăzan, care nu predă decît la Universitatea Media. Arcul dramatic, atît cît îl pot reconstitui, ar fi trebuit să fie ceva de felul ăsta: mama eroului, prin credința ei simplă, și-a păstrat accesul la lucrurile magice care se întîmplă în jurul nostru, pe cînd eroul, prin viața lui fără căpătîi, și-a pierdut acest acces; în cursul călătoriei și-l recuperează. Însă conflictul dintre cele două viziuni asupra lumii nu e dramatizat, iar călătoria de întoarcere, pe durata căreia ar fi fost normal să se joace niște etape cruciale din transformarea fiului, se consumă foarte repede. Ar mai trebui adăugat că, în condițiile date, Adriana Trandafir face o treabă actoricească foarte onorabilă în rolul ei de femeie simplă: mă pot gîndi la actrițe care i-ar fi redat simplitatea în feluri care ori ar fi făcut din ea o icoană, ori ar fi luat-o (involuntar) de sus, pe cînd Trandafir n-o comentează în nici un fel.

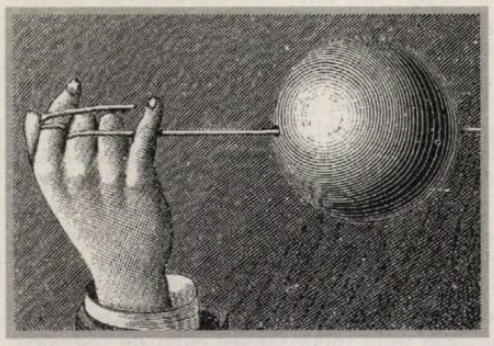

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

„Oskar Pastior există în două feluri"

Presupusa colaborare a lui Oskar Pastior cu Securitatea continuă să preocupe presa literară din Germania. Alimentate de noi dezvăluiri și acuzații, gazetele aduc în atenția publicului, odată cu biografia tot mai cețoasă a celui considerat unul dintre cei mai mari poeți de limbă germană ai secolului trecut, rănile adînci, imposibil de vindecat, lăsate de regimul totalitar. Dacă în Germania raporturile cu trecutul recent s-au clarificat încă din primul deceniu de după căderea regimurilor comuniste datorită unor legi funcționale și a unor instituții eficiente, împăcarea este mult mai greu de atins în România, acolo unde deschiderea tîrzie și doar parțială a arhivelor fostei poliții politice face imposibilă misiunea de a afla cine sînt victimele și cine sînt făptașii.

Despre Oskar Pastior s-a știut pînă nu de proșuri și de pledoarii, rămîn actele descoperite în arhive. Potrivit cercetărilor întreprinse de Ernest Wichner, Pastior, a cărui încarcerare într-un lagăr sovietic reprezintă chiar miza romanului Hertei Müller *Leagănul respirației,* ar fi fost recrutat ca informator al Securității și ar fi fost activ în perioada 1961-1968. Din dosarul de urmărire – mult mai voluminos decît cel de colaborare – rezultă că recrutarea s-a produs după eliberarea din lagăr. Urmărit de Securitate și vulnerabil din cauza homosexualității și a unor „poezii antisovietice", ar fi acceptat pînă la urmă să semneze un angajament ca informator sub numele de Otto Stein. Cercetările de pînă acum – descrise în detaliu de Ernest Wichner – nu au scos la iveală nici o delațiune, nici o turnătorie propriu-zisă. Ba mai mult – din rapoartele scrise ale securiștilor dosar de urmărire (2500 de pagini) la București și a găsit acolo cel puțin două pasaje în care erau citate delațiuni ale lui Otto Stein. Dezvăluirile apar într-un interviu de o pagină realizat de Iris Radisch în *Die Zeit.* Prima se referă la „ataşamentul" lui Schlesak față de „teoriile occidentale" cu privire la „poetica modernă", la faptul că ar fi „decadent" și că familia sa ar „primi vizitatori" din Germania Federală – delicte pentru care, povestește Schlesak în interviu, ar fi fost pasibil chiar și de pedeapsa cu moartea. Schlesak îl mai acuză pe Pastior – fără însă a putea aduce dovezi solide – că l-ar fi urmărit pe poetul Georg Hoprich și că arestarea acestuia în 1961 și sinuciderea survenită la scurt timp după părăsirea detenției ar fi consecințe ale turnătoriilor lui Otto Stein.

„Demascarea sa ca turnător i-a mobilizat și pe alții să-i scormonească trecutul căutînd indicii în propriile dosare."

mult că a fost o victimă. Conform dezvăluirilor recente, se pare că a fost și făptaș. Cel care a lansat inițial informația (într-o publicație de specialitate) a fost istoricul de origine română Stephan Sienerth. Ernest Wichner a confirmat apoi știrea, după o vizită de documentare la București. *Frankfurter Allgemeine* a publicat opinia sa după ce, cu doar o zi înainte, *Süddeutsche Zeitung* anunțase vestea despre „Herta Müller și Oskar Pastior, problematicul ei prieten". Dincolo de rezultă că Otto Stein era un informator mediocru, că nu-și îndeplinea angajamentele, că era inutil. Nu e de mirare că primele reacții stîrnite printre autorii din cercul său de prieteni au fost de uimire și solidarizare.

Însă demascarea sa ca turnător i-a mobilizat și pe alții să-i scormonească trecutul căutînd indicii în propriile dosare. Dieter Schlesak – scriitor de limbă germană originar din România, el însuși bănuit de colaborare cu Securitatea – și-a verificat propriul

Foștii prieteni ai lui Oskar Pastior încearcă să-i ia apărarea, însă nu evită să caute în continuare adevărul. Pentru Herta Müller, Oskar Pastior există în două feluri. „Abia acum învăț să-l cunosc pe cel de-al doilea. Și asta mă amărăște. Plec de la premisa că noi, cei de la Fundația Pastior, la următoarea noastră întrunire, vom încredința unei grupe de cercetători investigarea întregului anturaj al lui Pastior. Pornind de la exemplul său, trebuie să ne facem de-acum înainte o datorie din elucidarea «relațiilor» scriitorilor cu serviciile secrete în timpul dictaturii. Așa ceva nu se poate însă duce la capăt de azi pe mîine. Opinia publică trebuie să aibă răbdare. Pentru așa ceva este nevoie de timp", a spus Herta Müller într-un interviu acordat DPA. E nevoie de timp și mai ales de devotament autentic.

trecerea prin reviste

● TIME, 22 NOIEMBRIE, 2010

Cu ocazia lansării noului volum de povestiri *Luka and the Fire of Life,* scriitorul Salman Rushdie a răspuns la întrebările a zece cititori ai revistei *Time.* Iată patru dintre acestea:

„Lucrați la un volum de memorii; este mai greu să scrieți despre propria viață decît ficțiune?

E mai ușor pentru că știi povestea. Este mai greu pentru că te ocupi de oameni în viață. Chestiuni care privesc gust personal și caracterul potrivit al confesiunii se ivesc la tot pasul. Îmi aduc aminte de marele scriitor francez Rousseau a cărui filozofie, atunci cînd și-a scris *Confesiunile,* a fost adevărul absolut. Dacă-i superi pe oameni, îi superi pe oameni. Cred că acesta este un principiu bun. Dacă nu spui adevărul, atunci de ce să te mai ostenești să scrii cartea?

Ce e mai rău: să ai o fatwa pe capul tău sau să fii mereu întrebat despre cum e să ai o fatwa pe capul tău?

(Rîde) E aproape același lucru. Ei, nu, fatwa e cel mai rău lucru. Dar ceea ce m-a îngrijorat pe mine a fost faptul că pentru mulți oameni am fost doar un subiect de presă și nu un scriitor care a scris cărți dintotdeauna și care a continuat să scrie.

Dacă ați putea da timpul înapoi, ați scrie altfel Versetele satanice*?*

Nu. Sînt fericit de cum a ieșit această carte. Este una dintre cele mai bune cărți ale mele. Cărțile nu se definesc prin oamenii care nu le plac. În ceea ce privește această carte, s-a întîmplat că, pînă acum niște ani, numai cei cărora nu le-a plăcut și-au exprimat opiniile. Acum se întîmplă invers.

Dacă ați putea alege oricare două grupări din lume să le-mpăcați, care ar fi acestea?

Cel mai evident răspuns la această întrebare ar fi lumea musulmană și restul lumii. Dar răspunsul e mai complex, căci o mare parte din acest conflict nu are loc între Islam și Occident. Ci în interiorul lumii musulmane, între forțele care dețin autoritatea și cele care li se opun." **(M. C.)**

Mircea ANGHELESCU

Reintegrarea în lumea noastră

● **Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc, 1945-1989*, ediţia a doua, Editura Compania, 2010.**

Nu avem încă prea multe sinteze sau studii de perspectivă asupra marilor probleme pe care exilul în general şi literatura scrisă în exil, în special, le ridică istoricilor de diferite feluri, mai ales istoricilor culturii sau ai literaturii. O bibliografie a acestui domeniu ar trebui să menţioneze mai întîi cărţile regretatei Eva Behring, între care *Rumänische Schriftsteller im Exil: 1945-1989* (Franz Steiner-Verlag, Stuttgart, 1999) este probabil prima care încearcă o privire de ansamblu, fatalmente reducţionistă, dar corectă în liniile sale generale, asupra literaturii române din exilul masiv provocat de sfîrşitul celui de Al Doilea Război Mondial. Amploarea fenomenului, în datele sale precise, este pusă însă în valoare pentru prima dată în *Enciclopedia exilului literar românesc, 1945-1989*, a universitarului român Florin Manolescu, apărută într-o primă ediţie în 2003 (Editura Compania, Bucureşti), care a utilizat în acest scop anii petrecuţi ca profesor la Ruhr-Universität din Bochum şi a putut profita, între altele, de imensul tezaur documentar conservat la Biblioteca Română din Freiburg, cea mai bogată arhivă a exilului românesc din anii postbelici. Recent a apărut a doua ediţie a acestei cărţi. Volumul şi valoarea sa documentară au fost dublate aproape prin adăugarea cîtorva zeci de noi articole şi prin nenumărate adaosuri şi corecturi la articolele existente: *Enciclopedia exilului literar românesc, 1945-1989*, ed. a doua revizuită şi adăugită, Editura Compania, 829 p.

Ca structură a articolelor, ediţia a doua a enciclopediei păstrează liniile iniţiale: o introducere biografică, o trecere în revistă a activităţii scriitorului cu menţiunea opiniilor exprimate în decursul timpului despre cărţile sale, o sinteză a opiniilor generale şi un foarte bogat capitol bibliografic, format din lista publicaţiilor autorului (în volum şi chiar în presă, la scriitorii mai puţin cunoscuţi sau prolifici, şi bibliografia critică); toate opiniile exprimate în textul articolului, asupra omului cît şi a operei, se fac numai prin intermediul unor citate extrase din bibliografia epocii, orientarea generală a aprecierii şi judecata ultimă fiind sugerate doar prin arhitectura savantă a textului, care aparţine autorului. Sigur că, în funcţie de cunoştinţele anterioare, de profunzimea lecturii sau de grila implicită, diverşii utilizatori ai enciclopediei vor putea reţine aspecte diferite, şi chiar „concluzia" ultimă ar putea diferi. Florin Manolescu pune însă la îndemîna fiecăruia documentarea existentă, de o acribie şi întindere neegalată, şi rămîne la latitudinea cititorului să extragă din aceasta ceea ce vrea şi poate, aşa cum este şi firesc în prezentarea materialului documentar şi în discuţia unor chestiuni atît de puţin cunoscute, cu ramificaţii în domenii sensibile ale politicii din ultima jumătate de secol.

Opţiunea implicită a autorului este vizibilă adesea în alegerea citatelor, dar ea se exercită de cele mai multe ori asupra înţelesurilor pe care faptele, spusele sau operele scriitorilor respectivi, selectate în articol, le au în perspectiva timpului. Iniţiativele şi în general importanţa puţin cunoscutei reviste *Prodromos*, publicată în anii '60 de Paul Miron şi Ioan Cuşa, sînt evidenţiate de pildă prin citatul din recenzia apărută în epocă într-o altă publicaţie a exilului, în *Fiinţa românească* din 1968, după care revista „înseamnă o dată în istoria spiritualităţii exilului românesc. Pentru prima oară se întîlnesc, într-o frăţietate desăvîrşită, scriitori din exil şi scriitori din ţară. Alegerea vecinilor s-a făcut după criterii etice şi estetice în acelaşi timp, deoarece în revista *Prodromos* publică numai acei scriitori care, în ţară, n-au prostituat cuvîntul", şi sînt citaţi aceştia: Blaga, Voiculescu, Noica, Manolescu, Ţepeneag, I. Alexandru, M. Sorescu, Fănuş Neagu, Matei Călinescu şi Negoiţescu (p. 602).

Semnificativă este modalitatea în care sînt prezentate şi discutate nume importante ale vremii, cele care interesează publicul larg şi nu mai puţin canonul literar al ultimelor decenii: autori realmente mari, autori de succes sau cu o personalitate plurivalentă, care au marcat epoca, anumite genuri sau orientări, care au reprezentat tendinţe sau tradiţii în a căror istorie au jucat un rol oarecare, beneficiază de adevărate monografii concentrate. Numeroase sînt articolele din această categorie care dau senzaţia de echilibru şi dau contur epic unor existenţe în care autorul, prozator el însuşi şi istoric literar cunoscut, sugerează un destin. Între ele, cel consacrat lui Ion Negoiţescu de pildă, în a cărui carieră din ţară (marcată de un debut exuberant şi apoi de o revenire spectaculoasă la sfîrşitul anilor '60) nu se putea citi însingurarea şi chiar inadecvarea treptată la o lume în transformare, ilustrată în încercarea unei istorii literare „lirice", cu remarcabile intuiţii totuşi. La fel, un articol amplu şi larg documentat îi este consacrat lui Petru Dumitriu, a cărui operă a fost comparată de critica străină cu aceea a lui Pasternak, ba chiar cu a lui Saint-Simon, şi căruia autorul îi conturează cariera excepţională, zigzagurile şi eşecul final al probabil celui mai înzestrat prozator din a doua jumătate a secolului trecut, sugerat printr-un citat din Ion Simuţ („caz întristător de pervertire a unui mare talent"). Numărul articolelor care, tocmai datorită unui suport documentar larg şi bine ales, se citesc cu considerabil cîştig, este foarte mare. Mai mult, ele schiţează cu discreţie, dar cu mînă sigură, destine umane, destine scriitoriceşti şi prefigurează posibile dezvoltări, elemente pe care cercetătorii viitorului vor avea ocazia să le verifice. Acesta este cazul textelor consacrate lui Const.Virgil Gheorghiu, Horia Stamatu (poetul „poate cel mai mare al României actuale", zice citatul din Eugen Ionescu), Monica Lovinescu (în volumele căreia un citat din Gelu Ionescu observă că autoarea „s-a «cenzurat» sau revizuit copios în textul predat tiparului", faţă de cel citit întîi la radio), Isidore Isou (care scrie fraze enorme precum *„si je ne réussis pas, cette France n'aura aucun droit de vivre"),* Ionel Jianu, Martha Bibescu şi alţii.

Cu toată uriaşa informaţie pusă la contribuţie, fără egal în domeniul ales, este încă loc pentru mici observaţii care puteau fi eventual comunicate direct autorului, dacă exista prilejul: în articolul dedicat lui Petru Dumitriu surprinde absenţa singurei monografii care-i este dedicată deocamdată, aceea a Oanei Soare din 2008, cum şi la Vintilă Horia cartea Georgetei Orian, tot din 2008, la Vintilă Ivănceanu există bibliografie în limba germană (de pildă Max Demeter Peyfuss, *Die literarischen Träume von Vintilă Ivănceanu Vampire und Fürstengeschlechter*, în *Die Welt*, 31 August 1972), la Peter Neagoe putea fi citat un articol din *Vieaţa nouă*, nr. 4 din seria nouă (1992) etc.

Sînt însă şi alţi scriitori din exil care

„Scriitorii care scriu româneşte în afară de România nu sînt «scriitori din exil», ci «scriitori români».“

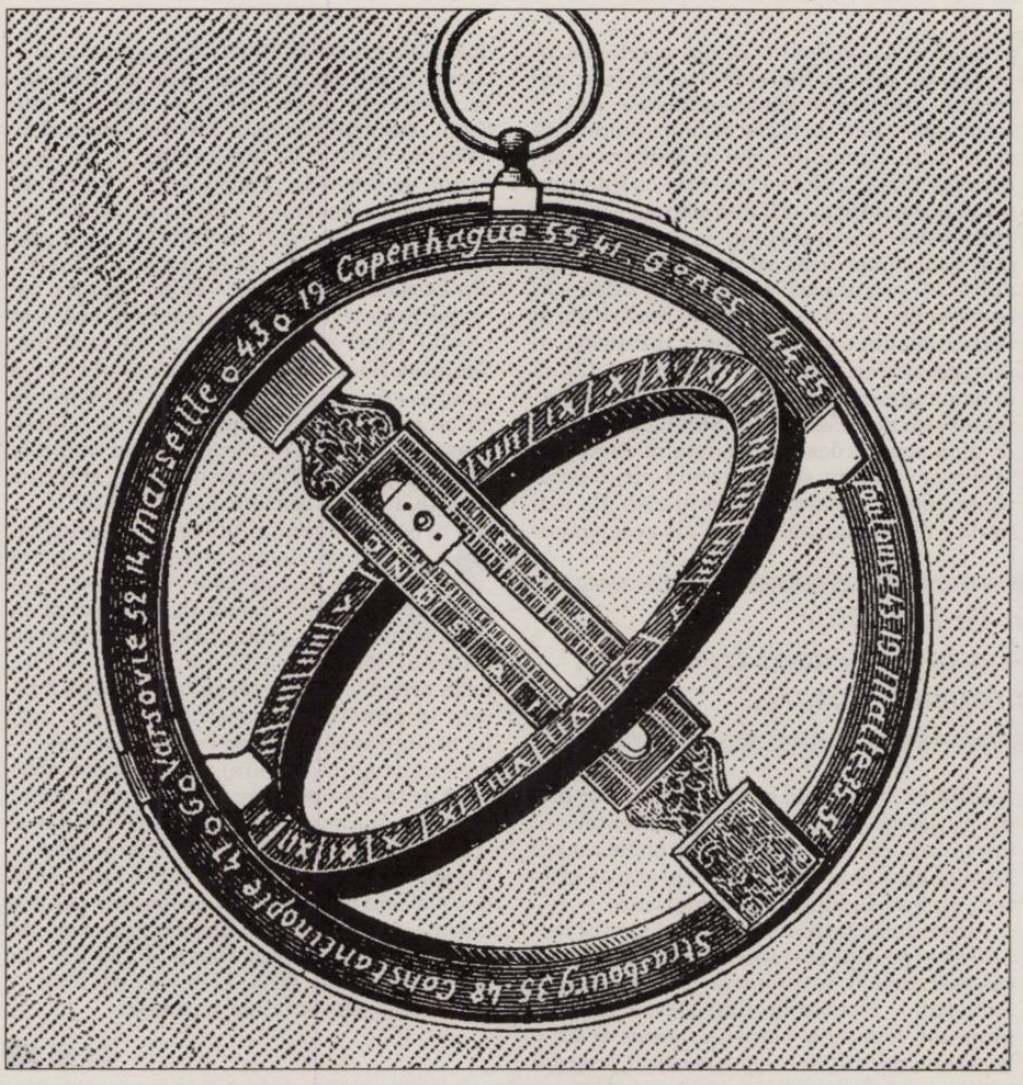

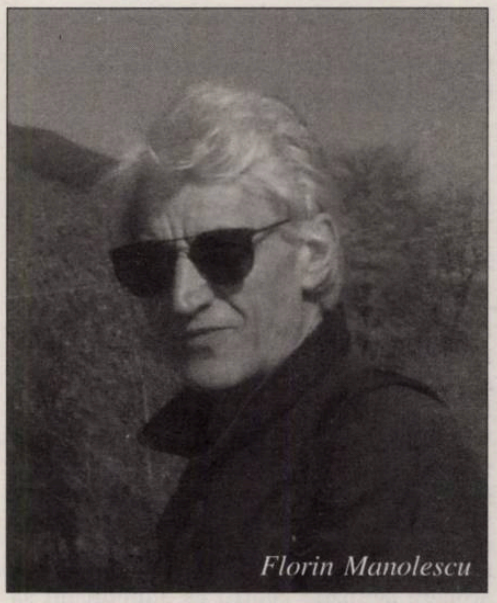

Florin Manolescu

nu-şi au articolul meritat în această carte, şi nădăjduiesc că îl vor avea în a treia ediţie: un caz interesant, dincolo de interesul scriitorului în sine, este cel al criticului de teatru Aureliu Weiss, afirmat la *Viaţa românească* după Primul Război Mondial, relansat într-o reală carieră internaţională după plecarea sa la Paris, unde publică la începutul anilor '60 mai multe volumaşe şi studii care au reţinut atenţia: *Le Destin des grandes oeuvres dramatiques...* din 1960, *Le Théâtre de Luigi Pirandello dans le mouvement dramatique contemporain* din 1964, *Héroïnes du théâtre de Henry de Montherlant* din 1968 ş.a. Aş mai cita, din prima generaţie a acestui exil, pe generalul Gh. Băgulescu, fost ambasador la Tokio, cu două volume de amintiri, pe istoricul şi istoricul literar N.A. Gheorghiu, pe istoricul literar Ion Horia Rădulescu (mort în 1962, la şaizeci de ani, fără a-şi fi putut vedea tipărită teza despre *Le théâtre français dans les Pays Roumains*, apărută postum la Paris în 1965), pe romancierul Alexandru Sever, iar din cele mai noi pe Sanda Nitescu, colaboratoare la revistele *Ethos* şi *Limite*, autoarea unei încîntătoare cărţi de memorii: *Un brin d'aneth*.

Cartea lui Florin Manolescu are însă, dincolo de meritele evidente ale documentaţiei practic exhaustive şi ale artei pe care o pune în expunerile condensate din articolele biografice, încă o calitate care devine evidentă pe fondul pauper al discuţiilor despre literatura noastră din exil: aceea că pune în evidenţă dialogul permanent şi, cînd a fost posibil, colaborarea (dificilă, dar colaborare totuşi) a celor două ramuri ale aceleiaşi literaturi. Enciclopedia documentează faptul că autorii din ţară citeau şi uneori chiar ajungeau să colaboreze la revistele exilului, că ei erau citiţi şi încurajaţi în aceste publicaţii şi prin acţiunile autorilor cunoscuţi din străinătate, că exista adică o permanentă, deşi dificilă relaţie din ambele părţi. Această relaţie continuă face inexplicabilă reţinerea pe care o arată istoria noastră literară, cea de astăzi, în judecarea şi prezentarea comună a *literaturii* acestei perioade, dincolo de trecătoarele obstacole, şi nu în simple juxtapuneri de opere care evită esenţa chestiunii. Aşa cum arăta poetul Horia Stamatu, cu un citat selectat desigur de Florin Manolescu, „scriitorii care scriu româneşte în afară de România nu sînt «scriitori din exil», ci «scriitori români»" (p. 657). Ei merită nu numai restituţia profilului lor individual, pe care o face aici cu căldură şi infinită ştiinţă Florin Manolescu, ci şi integrarea deplină într-o lume la care ei nu au renunţat niciodată.

***Mircea Anghelescu** este istoric literar, profesor doctor la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti.*

Nicolae DRĂGUȘIN

„Autobiografia lui Nicolae Ceaușescu“

– o poveste despre noi? –

Autobiografia lui Nicolae Ceaușescu (în regia lui Andrei Ujică) reprezintă un eveniment cinematografic remarcabil. Sala Palatului, plină-ochi în majoritate cu tineri, a urmărit perindîndu-se pe peliculă cea mai mare parte a figurilor politice care au făcut istoria ultimilor 45 de ani. Fără să fi auzit vorbindu-se pe undeva, nu pot să nu mă întreb dacă această premieră a fost prilejuită de împlinirea acestei cifre „rotunde“ de la începutul ascensiunii lui Nicolae Ceaușescu. Dacă anul trecut a fost comemorată Revoluția – început al libertății, și poate mai puțin căderea lui Nicolae Ceaușescu – sfîrșit al dictaturii, de ce anul acesta să nu se vorbească despre drumul către putere? Printr-un exercițiu de istorie contrafactuală, ne putem imagina cum și-ar fi sărbătorit Ceaușescu cei 35 de ani de „domnie“, dacă schimbarea din '89 nu s-ar fi petrecut... Caracterul remarcabil al acestei producții nu stă, desigur, în intenție; documentare video sau audio (ca să nu mai vorbim de cele scrise) există cu prisosință. Prin urmare, cine se preocupă pentru o perioadă – pe care parțial este posibil să o fi cunoscut nemijlocit (indirect a fost trăită chiar și de cei născuți după 1990, prin experiența familiei) – are la dispoziție o bogată resursă informativă. Dar dacă nu intenția, atunci forma este cea care conferă excelență filmului. Ideea de a povesti mărirea și decăderea lui Ceaușescu, în baza înregistrărilor oficiale (adică a producției propagandei, a ceea ce a trecut nu doar de ochiul atent și anonim al cameramanului, ci și de puțin de o sutime din volumul total. Bine ar fi fost ca în broșura cu microbiografiile personajelor din film să fie precizate criteriile de selecție a peliculelor reprezentative. Felul în care acestea sînt montate face dificil pentru auditori reconstituirea lor. De pildă, dacă un posibil criteriu ar fi fost importanța evenimentului politic, atunci cum se explică punerea în același film a relatării despre vizitele președinților american și respectiv, francez care veneau pentru prima dată pe tărîm românesc cu ceremonia înmormîntării Alexandrinei Ceaușescu, mama lui Nicolae? Mergînd dincolo de criterii care i-ar putea interesa doar pe spectatorii mai scrupuloși metodologic sau care investighează istorico-critic mai degrabă decît alegoric, fiecare secvență vorbește despre o mulțime de alte lucruri. De exemplu, două înmormîntări prezentate cumva în oglindă. Cea dintîi este a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej din 1965, cu care, de altfel, filmul se deschide. Aici totul se petrece în acord cu tipicul ideologic care nu ține cont de nici o tradiție. A doua este cea a Alexandrinei Ceaușescu (1977), unde, dimpotrivă, tradiția inspiră tipicul și aproape nici o referință ideologică. În toată filmarea se vede atît de insistent crucea de la capătul mormîntului, icoana de pe trupul defunctei, iar pentru cîteva secunde bune preotul cădelnițînd, încît din clipă-n clipă te-ai aștepta ca Ceaușescu însuși să-și facă cruce. Parcă-i totuși greu de crezut că filmarea a rămas așa deoarece cameramanul a avut curaj să filmeze ceea ce politic era inacceptabil sau că

Te-ai aștepta ca Ceaușescu însuși să-și facă cruce.

grija ulterioară a cenzurii) merită indiscutabil aplaudată. Desigur că prezentul recalibrează acel trecut care se derulează pe pelicula de film prin (banalul, dar indispensabilul) fapt al selecției, căci sîntem încredințați că din cele 1000 de ore aflate la dispoziție s-a folosit într-o primă filtrare abia un sfert, urmînd ca din acest sfert publicul larg să vadă doar trei ore, adică un pic mai la un moment dat s-a făcut pierdută, regimul uitînd să distrugă „corpul delict“. Fapt este că secvența în discuție lasă loc unui șir de speculații și întrebări care ori n-au fost puse, ori au fost puse într-un mod insuficient, în istoriografia construită după 1990 în jurul personajului Ceaușescu și a regimului comunist, în general. Un alt exemplu este monologul dictatorului despre recolta dintr-o vară a anilor '80. Ceea ce este accesibil intuiției chiar și unuia care nu are cunoștințe sofisticate despre analiza discursului este că fixarea oratorului exact în centrul camerei de luat vederi îi potențează derapajul emoțional. Ce concluzii s-ar desprinde? Un subtil gest de disidență din partea „omului cu camera“? O atrofiere incredibilă a simțului critic în ce-l privește pe Ceaușescu? Sau altceva?

Dincolo de toate acestea, rămîne mărturia une figuri complexe a cărei expediere maniheistă într-o categorie sau alta ar fi probabil nedreaptă. Autentic este valul de entuziasm al mulțimii strînse în fața clădirii CC-ului pentru a asculta condamnarea invaziei Cehoslovaciei de către trupele sovietice, după cum tot atît de autentică rămîne și imaginea unor oameni folosiți doar ca piese substituibile în complicatul angrenaj al partidului-stat; ficțiunea propagandei despre oamenii care sînt „conectați“, din toate locurile, la ceremonialul înmormîntării lui Dej nu este ruptă de realitate (e în discuție aici un tip de realitate în sens dublu: cum îi vede partidul pe oameni și cum se simțeau și comportau unii oameni în fața partidului). Tot atît de autentic rămîne și amestecul de șiretenie a lui Ceaușescu (păstrarea relațiilor amiabile cu cele trei lumi reprezintă o performanță), simplitate care predispune – sub presiunea teribilă a puterii politice – la o continuă decrepitudine și, concomitent, la o doză candidă de umor. Poate tocmai din acest motiv unii se întreabă pe drept cuvînt dacă nu cumva povestea lui Ceaușescu dublează o poveste despre noi (speculație încurajată de chipul nedeslușit de pe afișul filmului)...

În sfîrșit, bănuind că cei mai mulți dintre spectatori erau tineri născuți după 1980, n-ar fi stricat probabil un studiu sociologic imediat după încheierea filmului, pentru a vedea cum îl caracterizează pe Nicolae Ceaușescu în lumina propriilor înregistrări? Altfel spus, cu ce imagini au ieșit din Sala Palatului despre această figură politică a istoriei recente? Dar timpul nu este pierdut și probabil că filmul regizorului Andrei Ujică reprezintă primul pas către proiecte pe aceeași linie, dar mai de anvergură.

***Nicolae Drăguşin** este doctorand în filozofie.*

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

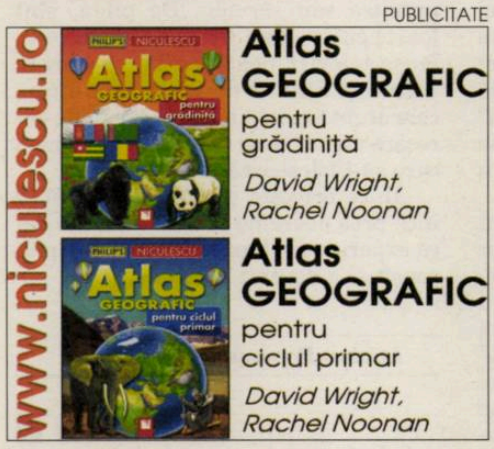

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

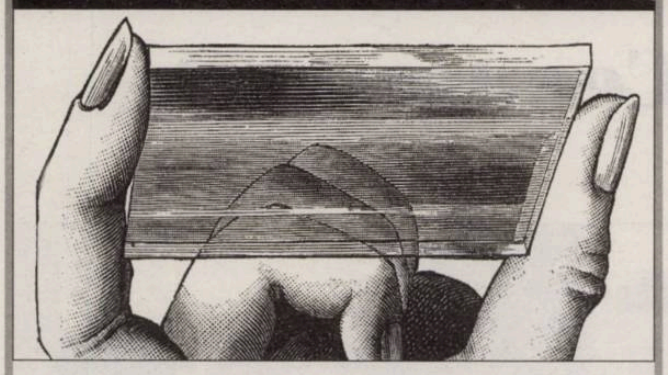

Mercenari și teleghidați

Deschid televizorul, duminică seara, și dau peste Cristian Adomniței, invitat în studioul Realitatea, care-i pune la zid pe guvernanți și ne zice cu suficiență ce ar trebui făcut. Bineînțeles că guvernanții trebuie amendați, dar a-l chema pe Adomniței pentru asta, unul dintre cei mai incapabili miniștri ai Educației pe care i-a avut România după '89, este o jignire adusă mie, ca telespectator. Realitatea TV însă, în lupta declarată pe care-o duce împotriva lui Băsescu și a găștii lui, nu se sinchisește nici măcar de lucruri care ar ține de bun-simț, cu atît mai puțin de servirea interesului public. Oricine e bun, oricine e iertat de tîmpeniile pe care le-a făcut și devine dintr-odată competent, dacă-i înjură pe Băsescu & Co. Inclusiv Corneliu Vadim Tudor, omul care și-a pierdut de mult orice urmă de credibilitate și de onoare.

Schimb pe celălalt canal de știri, Antena 3. Acolo, moderatorul Radu Tudor își întreabă invitatul, pe Bogdan Teodorescu, de ce crede că e pornit președintele împotriva Antenei 3. Teodorescu face apel la istorie. Lenin, după ce a ajuns la putere, a pus mîna pe toate tipografiile; Hitler – la fel: și-a subordonat, prin înființarea unui organism condus de Goebbels, întreaga presă. Așa se întîmplă și astăzi, cînd dictatura încearcă să pună călușul presei alternative... Nu, nu trebuie să ne lăsăm înșelați de aparențe: Bogdan Teodorescu e un ascet (care în curînd va fi martirizat de către crudul tiran).

Cu o zi înainte, la o emisiune de mondenități de la TVR 1 peste care am nimerit, un comentator vorbea despre faptul că am ajuns imuni la grotescul întruchipat de un cuplu ca Irinel și Monica Columbeanu și că, încetîncet, prin apariții televizate repetate, cei doi au căpătat statutul de normalitate, ba chiar au devenit modele. Nu mă interesează cazul „Iri & Moni", dar observația mi se pare valabilă pentru felul în care ajungem să considerăm firești tot felul de anomalii, ca urmare a bombardamentului la care ne supun televiziunile.

De exemplu, nu ni se mai pare deloc inacceptabil faptul că niște oameni care se recomandă drept jurnaliști au părăsit total spiritul critic și obiectivitatea, pentru a se transforma în mercenari, aflați într-o tabără politică sau în alta. Ce servirea interesului public? Ce respect pentru meseria de jurnalist sau pentru telespectatori? Lucrurile acestea nu mai sînt nici măcar mimate la ora actuală. Cei de la Realitatea și de la Antene au un unic scop în a-l ataca pe Băsescu, cu guvernul lui, cei de la postul B1, în a-l ridica în slăvi pe Băsescu, cu guvernul lui. În nici o tabără nu există nuanțe și nici măcar un minim simț al ridicolului pentru argumentele de multe ori aberante de care se folosesc în a-și atinge scopul.

Într-o societate normală, mercenariatul acesta vădit, cu nesocotirea oricăror norme de deontologie jurnalistică și chiar morale, ar fi prompt sancționat de către public. La noi însă nu mai impresionează pe nimeni că Radu Moraru găsește cele mai penibile justificări pentru a lăuda greșelile guvernanților, nici că oamenii de la Antene sau de la Realitatea servesc – neabătut, prin orice mijloace și fără măcar să disimuleze asta – interesele impure ale patronilor lor, care vor să scape de cel care le-a încurcat jocurile. În funcție de tabăra în care ne aflăm, ne uităm cu toții la prestațiile așa-zișilor jurnaliști de pe micile ecrane și-i aplaudăm entuziaști orice ar face pentru a servi cauza.

Cum de s-a ajuns la așa ceva? Cum de Iri și Moni fac parte din firescul nostru cotidian și au devenit chiar personaje admirate? Singura explicație ar fi că noi înșine sîntem, în esență, niște Iri și Moni. Și, lăsînd cuplul tabloid la o parte, că nu sîntem altceva decît niște roboței care acționează după cum apasă unul sau altul pe buton. Nu ne putem numi mercenari pentru că pe noi nu ne plătește nimeni pentru asta.

Lucian POPESCU

Mîhnirile pieței de media

– și nevoia de modele noi –

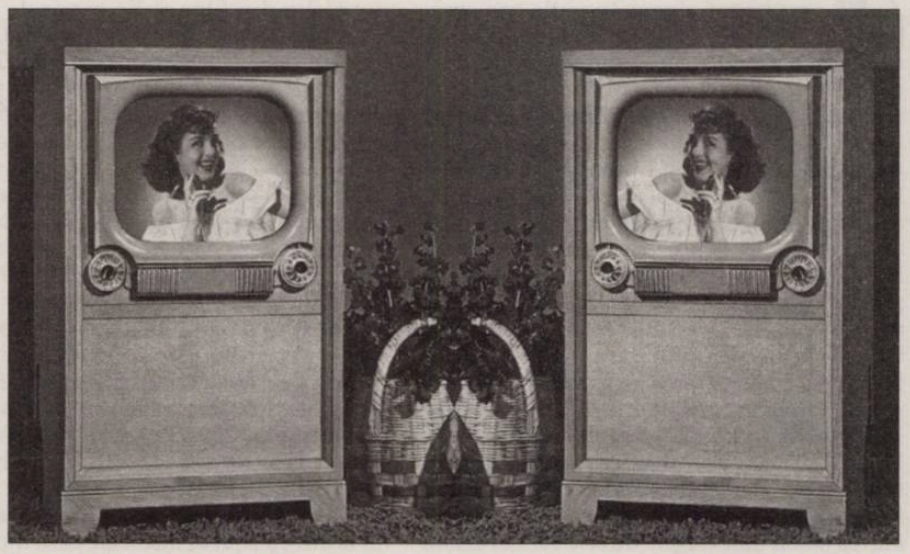

Peisajul e sumbru. Culorile calde ce ar indica entuziasme și proiecte noi se împuținează, copleșite de griuri, perspectiva se aplatizează, transparențele se acoperă cu tușe păstoase, grele. Viziunea se îngustează. E multă ceață și lumina abia o străbate. De doi ani, industria media e deprimată, iar cuvîntul de ordine este supraviețuirea. Însăși rezistența pe piață pare o victorie. Ce-o mai fi o să vedem.

Dar pînă la urmă o să treacă, nu? O să fie iarăși ca înainte, cu bugete mari de publicitate pentru consumatorii înnebuniți după „oferte", cu moguli dispuși să cheltuiască pentru proiectemamut – dar și pentru „supape" călduțe-drăguțe – cu proiecte ratate, dar din care dezvoltatorii cîștigă bine pe termen scurt și, bineînțeles, cu salarii peste nivelul real al pieței. La fel ca investitorii imobiliari, jurnaliștii și publicitarii par să aștepte încă vremurile de dinainte. Unii dintre ei, cel puțin.

Din păcate, pentru mass-media lucrurile par a sta și mai rău decît pentru piața imobiliară. În industria media, criza economică s-a suprapus peste o criză internă. De aproape un deceniu, managerii companiilor mass-media sînt într-o continuă căutare și frămîntare pentru descoperirea unor noi modele de business și adaptare la noile tehnologii. Pînă acum se pare că nu le-a reușit.

Televiziunile, care păreau mai ferite de recesiune, nu mai încasează din reclamă nici ele așa cum obișnuiau să o facă – deși în România iau încă partea leului din bugetele de publicitate ale companiilor. În 2009, piața totală de publicitate pentru televiziuni a scăzut cu 40%, pînă la 270-280 de milioane de dolari, iar în 2010 scăderea față de 2009 e cu 10% (cf. *Ziarul Financiar*). Puțin probabil că vom asista la o revenire în forță a bugetelor de publicitate pe modelul clasic de business media, indiferent de situația economică. Condițiile de piață s-au modificat, apar alte obiceiuri de consum, elanul consumerist s-a estompat din cauza crizei, provocările noilor tehnologii se accentuează.

Rănile lăsate de Internet în presa tradițională

Acum 10-12 ani, Internetul a dat prima mare lovitură statutului și orgoliului jurnalistului de profesie, deposedîndu-l de unul dintre marile avantaje pe care le avea – accesul exclusiv la suporturile distribuției de masă. De atunci încoace oricine se poate adresa „lumii" întregi, prin intermediul web-ului. Jurnalistul profesionist a fost silit să intre în concurență cu bloggerii și forumiștii, iar companiile de media își văd diminuate bugetele de publicitate în favoarea mediului online. Numărul ziarelor vîndute la chioșc sau prin abonament a scăzut abrupt, din moment ce cititorul găsea ziarul gratuit pe web. Prin urmare, un model de business, care să țină cont de încasările din vînzări sau abonamente, n-a mai fost ținut în viață decît de practica generalizată a „inserturilor", ziarul vînzîndu-se mai degrabă ca un adaos pe lîngă o carte sau un obiect, decît invers. Chiar și așa, publicitatea distribuită ziarelor tipărite a scăzut enorm în România, ajungînd la 18-20 de milioane de euro în 2010, după unele estimări.

În același timp, bugetele de publicitate online au crescut puțin chiar și în 2010, pînă la 15-16 milioane de euro (poate ceva mai mult, ținînd cont de publicitatea vîndută sau cumpărată prin Google, de pildă). E foarte probabil ca în 2011 publicitatea online să depășească printul și în România. În Marea Britanie, în 2010, publicitatea online este la același nivel sau mai sus decît publicitatea TV.

A doua lovitură a fost cea care a atins „urgența" consumului de mass-media. Înainte, dacă pierdeai un interviu la radio sau la televizor, dacă ratai un articol de ziar sau dacă nu prindeai un episod din *Twin Peaks*, șansele să recuperezi pierderea erau foarte mici. Consumatorul era impulsionat să consume media în regim de „urgență". Internetul și noile tehnologii au făcut să dispară această „urgență", articolul sau episodul pierdut se poate găsi cu ușurință oricînd dorești, fie online, fie pe DVD.

DVR, adică evitarea clipurilor publicitare

Lipsa „urgenței" va afecta cel mai mult televiziunile, iar noua provocare se numește DVR (digital video recorder). DVR înseamnă fie un serviciu al firmelor de cablu TV, fie diferite softuri, fie dispozitive interioare sau exterioare televizorului, prin care poți să-ți înregistrezi programele preferate. Indiferent pe care dintre ele le va folosi spectatorul care urmărește o emisiune înregistrată, el va trece rapid cu telecomanda peste reclame; dar sînt și destule softuri și dispozitive care elimină de tot reclamele. Conform studiilor, în doi-trei ani aproape jumătate dintre cei ce se uită la televizor în Statele Unite vor folosi DVR-ul și vor face asta exact din acest motiv, ca să nu mai piardă timpul cu publicitatea. „Spectatorul" tradițional, pasiv față de televiziune, se transformă destul de repede într-un „utilizator" de televiziune.

Și pe Internet, utilizatorul agasat de sclipirile psihedelice ale reclamelor se poate dispensa de ele, folosind diferite aplicații de browser. Din studii a reieșit că utilizatorul obișnuit acceptă totuși bannerele publicitare online, preferînd să nu facă efortul, de cîteva secunde bune, de a le bloca. Cînd vine vorba de programele de televiziune, situația se schimbă; spectatorul e dispus să preia controlul și să încerce să evite șirul de clipuri publicitare. Iar reclamele eficiente sînt doar cele al căror mesaj nu poate fi evitat. Acesta este doar unul dintre motivele pentru care în multe locuri, mai ales în Marea Britanie, bugetele de publicitate merg spre Internet sau telefonie mobilă. Nu spun că lucrurile se vor îndrepta cu aceeași viteză spre același deznodămînt și în România, dar direcția în care vor merge lucrurile, pe termen lung, e destul de clară.

Posibile modele

Vechile media și modalitățile tradiționale de a face publicitate probabil că nu vor dispărea în cîțiva ani și va continua o simbioză între vechi și nou. Ziarele care au renunțat complet la print au aflat în ultimii ani că nu e atît de ușor să te adaptezi noului mediu și că încasările exclusiv din online nu sînt îndestulătoare. Televiziunile vor experimenta probabil în continuare diminuări ale veniturilor, concomitent cu reducerea costurilor. O foarte interesantă piață pentru produsele mediatice va fi cea a dispozitivelor mobile – telefoane „deștepte", tablete, iPod-uri. Studiile de piață arată că utilizatorii sînt mult mai dispuși să plătească pentru conținut pe dispozitivele mobile decît pe Internet.

Care vor fi modelele de business viitoare e dificil de spus, dar se pot distinge pînă acum două direcții. Prima ar fi știrile și programele video plătite, fie că e vorba de site-uri sau de aplicații pe telefon ori tablete; a doua este reprezentată de serviciile integrate, combinarea a diferite activități – folosirea încrederii pe care o are lumea în marca unei publicații, de exemplu, pentru alte produse sau servicii. De pildă, sînt foarte curios dacă firma de cablu ce va lansa televiziunea Zece TV va oferi în curînd și servicii de DVR. La o firmă concurentă există acest serviciu de oarecare vreme, doar că nu știu pe nimeni care să-l folosească. Încă.

În ce privește știrile contra cost, e încă prea devreme pentru a evalua dacă experimentul lui Murdoch este unul reușit și a devenit un model.

***Lucian Popescu** este jurnalist.*

Liliana NICOLAE

„Muzeele“ din Marea Neagră

***Constantin Chera** lucrează în arheologie din 1966, pe cînd era elev şi a făcut practică pe un astfel de şantier. Apoi a urmat facultatea şi peste zece ani avea să-l întîlnească pe unul dintre primii arheologi submarini din România – Constantin Scarlat. Acesta l-a făcut să-i placă să se scufunde în Mare şi să descopere arheologia altfel.*
Acum, Constantin Chera este cercetător la Muzeul de Arheologie din Constanţa. Are în spate peste 40 de ani de experienţă. Însă, în toată cariera lui, n-a avut niciodată şansa să cerceteze în România măcar o singură epavă din Marea Neagră. Deşi – aşa cum spune – în toată marea s-ar afla mii de nave scufundate. Din Antichitate, pînă-n perioada modernă. Iar o parte dintre ele sînt pe teritoriu românesc. Nu au fost însă niciodată identificate, cu atît mai puţin cercetate.

Cimitirul din Mare

Cîteva epave au fost descoperite de scafandri sau de firmele care se ocupă cu *scuba diving* şi care au postat pe Internet poze şi filmuleţe impresionante. Unele dintre aceste firme susţin că ar fi descoperit submarinul rusesc care a scufundat în 1942 vasul Struma, pe cînd transporta peste 700 de refugiaţi evrei. E vorba de una dintre cele mai mari tragedii maritime din toate timpurile, aşa că ziarele şi chiar televiziunea naţională s-au grăbit să preia ştirea, deşi nu există nici o confirmare oficială că epava respectivă ar avea vreo legătură cu submarinul care a scufundat vasul Struma.

Sînt şi scafandri care susţin că au descoperit epava distrugătorului Moskva, implicat în Al Doilea Război Mondial în cea mai mare bătălie din Marea Neagră. Însă, nici această presupusă descoperire nu a fost confirmată de specialiştii în arheologie submarină.

Dacă aceste presupuneri s-ar adeveri, e clar că avem de-a face cu descoperiri importante. Dar, lipsa banilor şi a dotărilor fac imposibile astfel de expediţii. Pînă atunci însă, astfel de ştiri nu fac altceva decît reclamă firmelor de scufundări *(scuba diving),* care chiar organizează excursii la anumite epave. Asta în condiţiile în care legislaţia românească nu prevede nimic în acest sens. Un lucru e însă clar: atît epavele, cît şi ruinele din Mare (care se află pînă la 12 mile marine în larg, adică atît cît se întinde teritoriul românesc) fac parte din patrimonial naţional.

Potrivit prevederilor UNESCO, astfel de situri pot fi obiective turistice, odată ce s-au încheiat cercetările. Iar în alte ţări, chiar sînt obiective turistice, exploatate, însă, legal. Ele sînt încredinţate unor firme sau cluburi care le pot exploata din punct de vedere turistic, dar au şi obligaţia să le întreţină, să aibă grijă de ele. Italia şi Croaţia sînt doar două ţări în care se aplică cu succes această formulă. În Sicilia, de exemplu, se află un astfel de sit unde sînt montate camere video care transmit imagini de sub apă direct pe un ecran, într-un muzeu. Aşa că ele pot fi văzute şi de cei care nu se scufundă.

În România, epavele şi ruinele de sub apă par să fie la discreţia oricui. Oricine are o şalupă, un costum de scafandru, ceva experienţă, un GPS sau un sonar poate face propria expediţie. Problema e că scufundătorii amatori, care au norocul să găsească obiecte sau epave, nu respectă, de multe ori, o regulă elementară: obiectele nu trebuie luate din locul în care au fost găsite, cu atît mai puţin nu trebuie aduse la suprafaţă. Constantin Chera îmi spune că o navă scufundată poate să ne dea foarte multe informaţii despre relaţiile care existau într-o anumită perioadă între marile cetăţi antice din Crimeea, dar şi între cele de pe litoralul românesc sau bulgăresc. „E vorba de intensele relaţii comerciale care existau în momentul scufundării. Putem afla ce mărfuri se transportau pe Mare. Se pot stabili nişte realităţi economice, dar şi culturale. Mai ales că în coloniile pontice erau negustori din Thassos sau Rodos, care, cu timpul, s-au stabilit aici şi au adus obiceiuri noi. Toate astea le putem afla cercetînd o navă. De aceea este important să nu se intervină în nici un fel asupra unor epave sau ruine. Scafandri amatori pot să fotografieze, să filmeze, să înregistreze şi să anunţe autorităţile atunci cînd cred că au găsit ceva important.“

Unii „intervin“ sub pretextul că astfel „salvează“ ce se mai poate salva. ***Răzvan Popescu-Mirceşti,*** de la Oceanic Club din Constanţa, spune că au fost cazuri de scafandri amatori care s-au întors de pe fundul Mării cu „suveniruri“. Cu timona unei epave, de exemplu, pe motiv că, dacă o lăsau acolo, ar fi fost distrusă de apă. „Toate aceste «comori» stau în Mare de mii de ani. Pot să mai stea cîţiva ani pînă se găsesc fonduri pentru cercetări autorizate. Există proiecte în acest sens. În plus, toate obiectele de pe fundul Mării fac parte din patrimonial naţional, iar însuşirea sau distrugerea lor sînt pedepsite prin lege“ – spune Răzvan Popescu-Mirceşti.

Pe de altă parte, multe dintre nave au un statut neclar. Cele din Al Doilea Război Mondial sînt considerate cimitire şi accesul în ele este permis doar cu acceptul ţării sub pavilionul căreia navigau în momentul în care s-au scufundat. Altele au încă rezervorul plin şi pot fi adevărate pericole. Atît pentru cei care se încumetă să se apropie de ele, cît şi pentru „sănătatea“ Mării Negre. Nu există însă nici un proiect de scoatere a acestora la ţărm, înlăturînd astfel o posibilă sursă de poluare.

„Muzeele“ submerse

Pe lîngă epave, aminteam de ruinele fostelor cetăţi antice. O parte dintre ele se află în Mare. Este cazul cetăţilor Callatis, Tomis sau Histria. Ruinele cetăţii Callatis, de exemplu, se află – în cea mai mare parte – sub actualul oraş Mangalia. S-a construit, efectiv, peste ele. În anii '50, cînd s-au ridicat hotelurile de pe malul Mării Negre, s-au descoperit primele ziduri. La subsolul unui hotel chiar se afla un astfel de sit, descoperit ceva mai tîrziu, în 1993, cu ocazia unor lucrări de consolidare a Muzeului. Intri, faci la stînga şi cobori cîteva trepte. E ca un mic muzeu în care mă conduce ***Mihai Ionescu,*** de la Muzeul de Arheologie din Callatis. Îmi arată o piatră pe care se află o inscripţie – spune el – foarte importantă pentru istoria cetăţii. Inscripţia, datată 172, d.H., aminteşte de reconstrucţia cetăţii Callatis, după invaziile popoarelor migratoare, şi de principalele personaje ale vremii. Mihai Ionescu e fericit să-mi vorbească despre această descoperire pentru că a făcut-o chiar el. În prima zi de lucru la Muzeu.

La subsolul hotelului a fost descoperită o parte dintr-un cartier de epocă bizantină.

Au urmat apoi şi alte descoperiri. De data aceasta, la subsolul restaurantului hotelului a fost descoperită o parte dintr-un cartier de epocă bizantină: o stradă principală, canale de scurgere, urme ale unor construcţii, o fîntînă, o mică instalaţie de încălzire, cîteva monede. Un alt mic muzeu. Aflu că ar fi unicat în România, avînd în vedere locul unde este amenajat.

Mihai Ionescu mă duce apoi în centrul Mangaliei, unde, în aer liber, au fost aduse laolaltă mai multe pietre de mormînt din perioada de înflorire a cetăţii antice. Printre ele se află şi una a cărei inscripţie arată că la Mangalia, pe vremea cînd oraşul se numea Callatis (în limba greacă „cea frumoasă“), s-a aflat un gimnaziu.

Ziduri, drumuri, construcţii – toate parte din istoria cetăţii – se regăsesc sub blocuri şi case. Doar o mică parte a zidului de apărare a rămas la suprafaţă şi se vede cum se continuă în Mare. Uneori, cînd Marea este liniştită, se văd cu ochiul liber nişte pietre acoperite de alge. Aveam să aflu că nu sînt pietre oarecare, ci – aşa cum spuneam – parte din zidul de apărare. Sub Mare se presupune că s-ar afla fostul port al Callatis-ului. Primele informaţii în acest sens vin de la comandorul ***Constantin Scarlat,*** scafandru militar, care a făcut în anii '70 primele descoperiri care ţin de arheologia submarină. Constantin Scarlat a întocmit şi o hartă aproximativă cu ceea ce s-ar afla sub Mare, atît la Mangalia, cît şi la Constanţa, unde vorbim de ruinele submerse ale cetăţii Tomis.

Însă, de-abia în anii '90 s-au mai făcut cercetări în această direcţie, de către o echipă de scafandri italieni. Dar rezultatele n-au fost spectaculoase. În 2007, o nouă echipă avea să coboare din nou în adîncuri. Iniţiativa i-a aparţinut lui Szabo Jano, din Tîrgu-Mureş, instructor de scufundări. El a constituit o echipă cu scafandri din mai multe ţări şi, după aproape o săptămînă de cercetări, a făcut o conferinţă de presă în care a anunţat că au descoperit ruinele de sub Mare ale fostei cetăţi Callatis. „Am folosit aparatură de ultimă generaţie – sonare şi un robot care a filmat sub apă, un robot exact ca acela care a fost folosit la cercetarea Titanicului. Noi am găsit drumuri sub apă şi credem că e vorba de o parte din fostul port Callatis. Însă, cercetările trebuie continuate, iar specialiştii să confirme ce am găsit noi.“

În ceea ce-i priveşte pe specialişti, aceştia sînt convinşi că în Mare se află ruine ale fostelor cetăţi antice. Pe plaja pustie, la început de noiembrie, arheologul Mihai Ionescu îmi arată cîteva pietre care ies din Mare şi despre care îmi spune că fac parte din fostul zid de apărare. „Zidul se continuă în apă, aşa cum celelalte ziduri pe care le-am văzut mai devreme în oraş se continuă sub blocuri şi case. Chiar şi acum, cînd îşi construieşte cineva o casă, mai găsim ruine ale cetăţii, o monedă sau bucăţi dintr-o amforă!“ Mihai Ionescu se fereşte, însă, să-i încurajeze pe cei care vorbesc despre „oraşul de sub apă“ sau despre un „oraş scufundat“. „E vorba doar de forţa eroziunii. De faptul că Marea a avansat şi a înghiţit, a acoperit o parte din portul cetăţii. Dar pentru o confirmare certă nu sînt suficiente pozele sau filmările pe care le-am văzut.“

Dar, chiar şi aşa, cu rezervele fireşti pentru un om de ştiinţă, Mihai Ionescu spune că cercetările trebuie continuate, iar rezultatele folosite. Atît din punct de vedere ştiinţific, cît şi turistic.

Varianta audio a acestui reportaj poate fi ascultată la: http://www.romania-actualitati.ro/ povestea_de_sub_apa-21685

***Liliana Nicolae** este jurnalistă la* Radio România.

Cu ochii-n 3,14

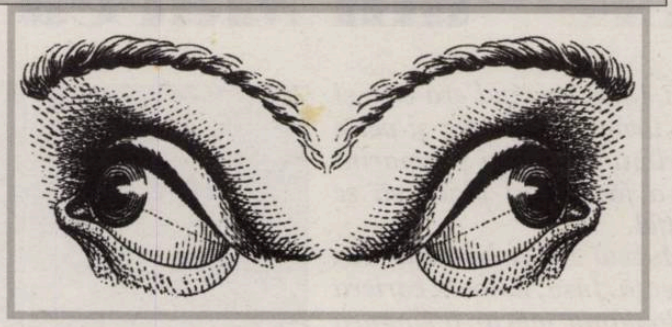

CE POATE FI MAI FIRESC DECÎT CA ANUMITE PROTEINE DINTR-O LEAFĂ SĂ INTERVINĂ ÎN ORICE MOMENT, ÎNCEPÎND CU VASLUIUL?

■ Ce poate fi mai firesc decît ca firescul să crească? De unde, pînă mai ieri, era ceva mic şi prăpădit, pe care n-ai fi dat doi bani, odată-l vezi cum începe să se umfle-n muşchi, să pună carne pe schelet, să se înalţe şi să se îngroaşe pînă cînd ajunge la proporţii colosale. Cel puţin aşa reiese dintr-o reclamă la ciocolata „Poiana“: „PREŢ MEGA-FIRESC!“. (**D. S.**)

■ Cercetătorii de la Johns Hopkins University cred că amintirile neplăcute pot fi şterse eliminînd anumite proteine din creier. În cazul în care operaţiunea nu costă prea mult, aş vrea să-mi şteargă şi mie momentul în care am alunecat şi-am plonjat pe spate în pauza de cafea a unui colocviu de literatură, în faţa tuturor membrilor juriului, şi, mai ales, minutele alea din clasa a X-a, cînd am aşteptat în zadar pe scările de la BCU un băiat căruia îi lăsasem un bileţel cu „Meet me“ într-o seară de sîmbătă a anului 1998. Se poate? (**L. V.**)

■ Uzinele Tata Motors din India fabrică cea mai ieftină maşină din lume. Nano chiar e o maşină nano la preţ micro. Numai că totul ţine de unghiul din care priveşti. Raportat la preţurile şi la veniturile din Occident, 2500 de dolari (cît costă maşina indiană) e o nimica toată – ţi-o cumperi dintr-o leafă, două sau, mă rog, o plăteşti într-un an. În India modelul a avut succes relativ. De cînd cu criza, au scăzut însă vînzările. Anul acesta, în India s-au vîndut doar vreo 500 de Nano. Tot anul acesta, Ferrari a vîndut 500 de maşini în Emiratele Arabe Unite. (**M. M.**)

■ De-a lungul zilei de 2 decembrie, în Piaţa Victoriei din Bucureşti a zăbovit o maşină de deszăpezit cu girofarul în funcţiune. Părea gata să intervină în orice moment. Întrucît n-a nins nici un pic, seara a plecat. Am înţeles: autorităţile locale n-au mai vrut să le prindă iarna „pe nepregătite“ şi au pus utilajul să stea la pîndă. Acum, că utilajul a plecat, precis o să ningă gros… (**M. V.**)

■ În sfîrşit, i se poate scrie oficial lui Moş Crăciun: Poşta Română a instituit un plic standard, în care este inclusă, printre altele, o scrisoare pare-mi-se începînd cu „Dragă Moşule“, pe care copiii o pot trimite la Rovaniemi, în Finlanda. Înţeleg că, scriind, poţi cîştiga o excursie în Laponia. Foarte frumos. S-au dus vremurile din copilăria mea, în care legai scrisoarea, cu destinatar, dar fără adresă, de un balon, şi-i dădeai drumul… (**I. P.**)

■ Ministrul Dezvoltării Regionale şi Turismului are gînduri mari. Vrea să le propună regizorilor români să insereze în lungmetrajele lor imagini frumoase cu diverse zone turistice din ţară, cărora să le facă în felul acesta reclamă. Evident, ar urma să susţină o parte din costurile de producţie. Singura problemă e că doamnei Udrea i-a venit această idee fără să fi văzut vreun film românesc din ultimii ani, cu Vasluiul lui Porumboiu sau cu spitalele din *Moartea domnului Lăzărescu*. Dacă le-ar fi văzut, probabil le-ar cere regizorilor despăgubiri că subminează campaniile cu frunza. (**A. M. S.**)

CINE ARE NEVOIE SĂ I SE MAI SPUNĂ CĂ CINEVA DEMN DE CINSTE TE FACE SĂ TE CUTREMURI DE RÎS, FOLOSIND INCLUSIV CORZILE UNISEX?

■ Într-o pauză publicitară, printre reclamele obişnuite la detergenţi, cosmetice, telefoane, maşini, băuturi, una mi-a dezmorţit sinapsele. Reclamă la banane? Dar cine are nevoie să i se mai spună că banana e bună? (**S. G.**)

■ „A da onorul“ are de-a face mai degrabă cu onoarea, cu calitatea de „onorabilitate“, decît cu onorariul şi înseamnă, după *DEX*, „a acorda cuiva o favoare de care trebuie să fie mîndru“ sau „a face pe cineva demn de cinste, de laudă“, dar şi a retribui sau a remunera. De 1 Decembrie, onorul dat lui Emil Boc a fost un fel de „renumeraţie mică, după buget“… (**S. S.**)

■ Noua campanie împotriva violenţei în familie te face să te cutremuri de rîs, în loc să te cutremuri pur şi simplu. Leonard Doroftei, înmănuşat şi pregătit de meci, are un mesaj clar pentru bărbaţii violenţi: „Îţi place să dai? Alege-ţi un partener pe măsură“. Înainte, asta se chema legea talionului, acum se cheamă doar publicitate proastă. (**L. V.**)

■ La concertul extraterestrului Nik Bärtsch de duminica trecută de la Sala Palatului, care a cîntat la pian în sensul total al expresiei, folosind inclusiv corzile şi plăcile de rezonanţă de lemn din interior, o domnişoară din faţa mea se apleacă la urechea iubitului: „Ţie cum îţi place? Mie-mi vine să rîd“. Mda! (**M. C.**)

■ Pentru că a venit iarna (oficial, calendaristic şi cum mai vreţi voi), şi pentru că iarna nu-i ca vara, şi pentru că moda revine, a (re)apărut (cel puţin pe micile ecrane) „fesul lui Băsescu“. Aşa că, dacă sînteţi în pană de idei pentru cadourile de Crăciun, puteţi alege acest accesoriu vestimentar „unisex şi de toate culorile“. (**P. M.**)

CREDEAŢI CĂ DOMNII TĂIETORI DE NIMIC AŞTEAPTĂ ECHIPA TEHNICĂ?

■ Credeaţi că maneliştii români au cea mai extravagant-ridicolă imaginaţie?! Ei bine, bulgarii ne-au întrecut şi la asta. Căutaţi-l pe YouTube pe numitul Azis (de preferat, cîntecul „Obicham Te“) şi veţi vedea ceea ce eu aş numi *space-queer*-maneaua. Să aveţi la dispoziţie tot simţul umorului! (**M. C.**)

■ Un calculator din Cambridge a stabilit, folosind tot felul de date şi de algoritmi, că cea mai plictisitoare zi din istoria omenirii e 11 aprilie 1954. Atunci au avut loc alegeri în Belgia, s-a născut un academician turc şi a murit un fotbalist. Aş vrea totuşi să-i întreb pe domnii Joyce, Beckett şi Cioran dacă ei confirmă această judecată de valoare asupra zilei respective, pentru că am dubiile mele. (**L. V.**)

■ De prin anunţuri descoperim că e mare căutare de personal în domeniul alimentaţiei publice. Şi respectivele meserii sînt tot mai specializate. Pe lîngă cunoscuţii pizzari şi shaormari, acum se caută şi tăietori de shaorma, covrigari, mezelari, scuterişti, grataragii, bufetiere, „femei salată“ şi „femei vase“, ciontolitori tranşatori carne, bucătari cu „experienţă probantă“, bucătari „la rece şi sushi“, preparatoare şi modelatori de gogoşi experimentaţi, „măcelar pentru buştean“ , precum şi sterilizatori. (**A. M.**)

■ Puţină lume ştie că recent răposatul Leslie Nielsen a fost logodit, pentru cîteva săptămîni, cu Michelle Pfeiffer. Dintre aforismele sale, preferatul meu e acesta: „Să nu faci nimic e foarte greu: nu ştii niciodată cînd termini“. (**M. C.**)

■ Pe 1 decembrie, printre festivismele bucureştene, a venit şi iarna. Nu pe deplin, adică cu ninsori sau viscol, ci cu temperaturi scăzînde de la o oră la alta şi cu ploaie transformată în gheaţă. Departe de parada militară, un vatman stătea, trist, în cabina sa de tramvai 41, declarînd unor reporteri că e blocat, n-are ce face, drept urmare aşteaptă echipa tehnică să „ciocănească“ în firele electrice, ca să pice gheaţa şi să poată pleca mai departe. Era printre cei pe care nu-i mai surprinde nimic în ţara noastră. Nici măcar iarna. (**S. G.**)

PUBLICITATE

Cu aşa reduceri, anul * acesta cadourile se fac de pe adevarulshop.ro

Cărţi. Muzică. Filme. E-books. Electronice.

adevărul shop
www.adevarulshop.ro

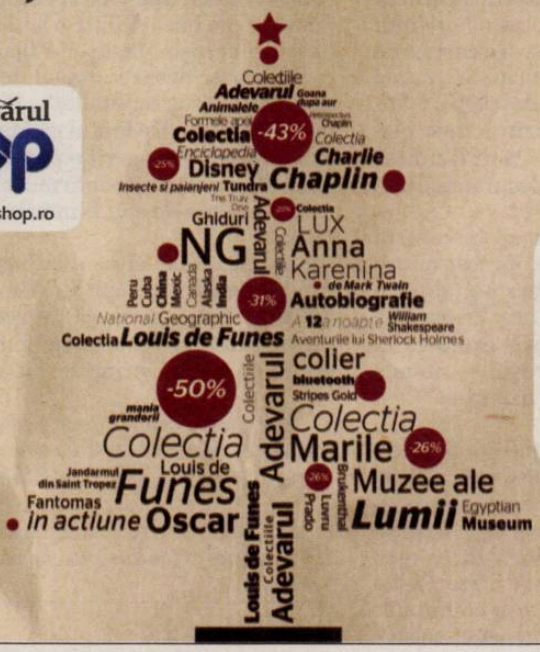

* Oferta este valabilă în perioada 3-17 decembrie în limita stocului disponibil

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VII ■ nr. 357 ■ 16-22 decembrie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

PUBLICITATE

Editura Spandugino

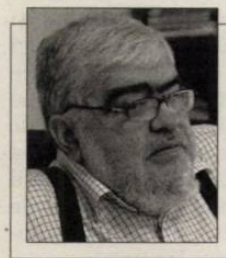

ANDREI PLEŞU

„Martirajul limbii române“

pagina 3

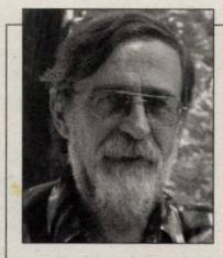

VINTILĂ MIHĂILESCU

„Suspectat de a fi român“

pagina 9

CARMEN GAVRILĂ

„Cînd vulcanii uitaţi dau semne de viaţă“

pagina 20

Viaţa low-cost

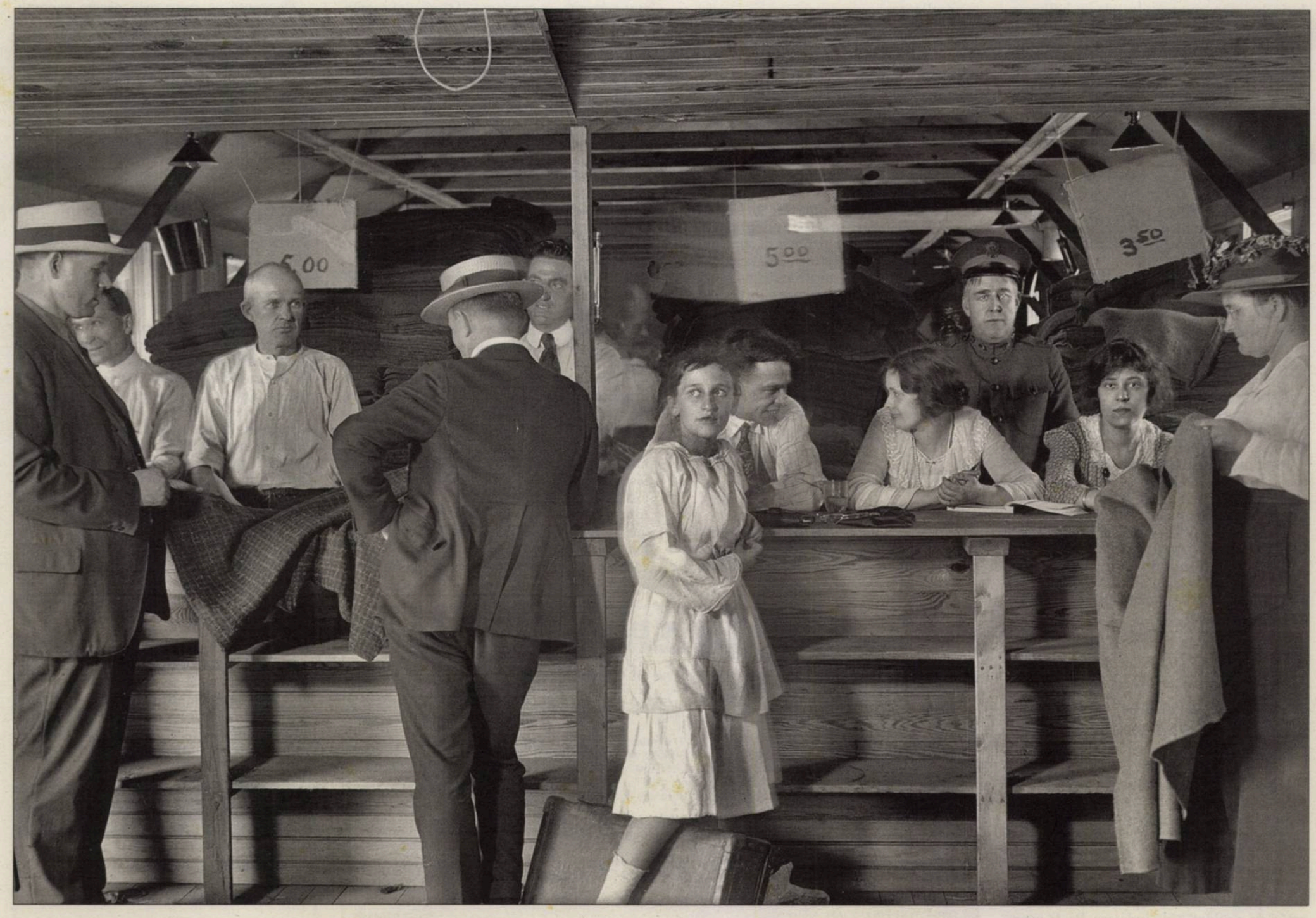

„Sînt prea sărac pentru a-mi permite lucruri ieftine.“

(folclor urban)

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

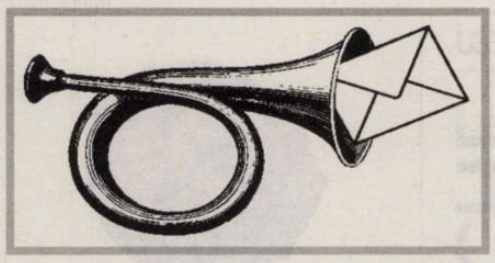

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..." *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE")*

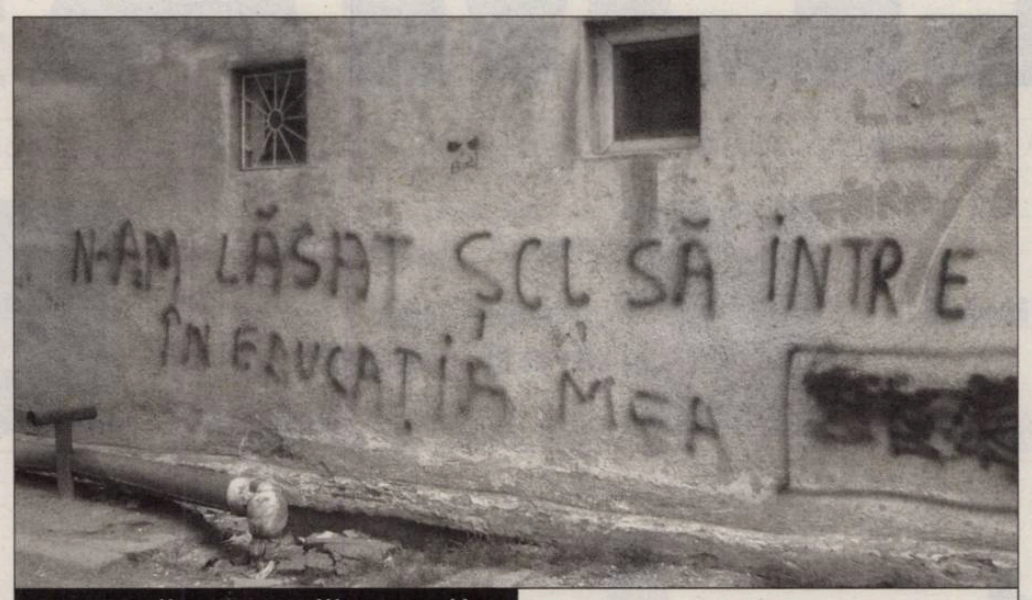

album dilematic Carla Fotea

COBORÎTE DE PE SITE

Filme de care nu ne despărţim

N. red.: *La jumătatea lunii noiembrie, am publicat pe dilemaveche.ro un Top 5 al filmelor preferate de fiecare dintre membrii redacţiei (http://www.dilemaveche.ro/sectiune/dileme-line/articol/filme-care-nu-ne-despar-im). Un top subiectiv, aşadar. Un cititor online a analizat opţiunile noastre. Îi mulţumim.*

Stimată redacţie,

Pentru că-mi plac statisticile, daţi-mi voie să vă spun, pentru început, că 50% dintre dvs. aveţi dreptate şi 50% nu. Continuînd într-un registru mai serios, iată cum am interpretat datele furnizate de dvs.:

1) presupunînd că aţi fi salvatorii artei numite cinema, supravieţuind miraculos ciocnirii cu asteroidul în 2012, tocmai aţi scăpat printre degete un deceniu de cinema (anii '40), două curente importante (realismul poetic francez şi neorealismul italian), cîţiva dintre cei mai importanţi regizori (Welles, Kurosawa, Renoir, De Sica, Kubrick);

2) totuşi, în mod surprinzător, aţi salvat trei filme din anii '20 (mulţumită mai ales domnului Cosaşu), unul din anii '30 (decada de înflorire a cinema-ului clasic hollywoodian), două din anii '50 şi o puzderie (64) din perioada 1960-2010; filmele ultimilor douăzeci de ani reprezintă jumătate din voturile exprimate, semn de tinereţe pentru redacţie, dar şi de efemeritate pentru valorile cinema-ului;

3) Fellini este regizorul favorit al redacţiei (5 voturi, dar am exclus, ca în orice statistică, votul „monomaniac" şi deformator al doamnei Sora pentru Lars von Trier), iar *Amarcord* filmul favorit (singurul cu 3 voturi). *La Dolce Vita* a primit şi el 2 voturi, asemeni lui Rubliov, *Dancer in the dark, Pulp Fiction, Zorba Grecul, Les Invasions Barbares* şi *Ghost Dog;*

4) aţi „salvat" cu siguranţă multe personaje puternice, gen Zorba, dar, în mod surprinzător pentru nişte fani/fane Fellini, le-aţi uitat pe Gelsomina şi Cabiria; nu vă faceţi griji, le iau eu; de fapt, nu plec nici să-mi iau ţigări fără fetele astea două;

5) dacă aş fi avut mai mult timp, aş fi extins statistica şi în alte zone, să văd cîte din filmele votate sînt ecranizări (vă bănuiesc de oarecare deformare profesională), cîte din Europa *vs* restul lumii etc. – poate altă dată;

6) vă propun ca într-un număr viitor să voteze şi cineaştii cărţile de care nu s-ar despărţi – mi-e teamă că o să număr ceva Coelho, Kinsella şi Grisham, dar mă rog...

7) la final, vă felicit că aţi putut selecta *doar* 5 filme importante pentru dvs. (eu n-aş putea în ruptul capului să mă opresc după 5), dar daţi-mi voie să nu mă încred în dvs. dacă se pune de vreo „arcă a lui noe" (nu goe) cinematografică;).

Radu ENESCU

Articolul lui Andrei Pleşu, „Spiritul critic în supradoză", din nr. 355

Domnule Andrei Pleşu, vă respect prea mult şi de prea multă vreme ca să nu vă semnalez ceea ce îmi apare ca o gravă eroare.

„În baia de negativitate în care ne scăldăm zilnic, spiritul critic încetează să mai fie o virtute."

Chiar credeţi că el, spiritul critic, ne-a dus în patima, ca să nu spun sminteala, unui astfel de „scăldat"? Mă îndoiesc. Poate aveaţi în minte varianta lui prescurtată şi meschinizată, „fake"-ul ce se dispenseză de... spirit (uneori şi de inteligenţă) pentru a propaga nestînjenit prin mass-media (în numele criticii) bîrfa cu ifose, ţîfna cu pretenţii, umilirea generalizată. Într-un cuvînt: negativitatea *(en-gros et en-détail)*. În „baia" ei, tendinţe nevrotice altfel echilibrat distribuite într-o populaţie (irascibilitate, stima de sine scăzută, frică, furie, abulie etc.) tind să se generalizeze.

Îşi ratează astfel tot mai mulţi şansele? Foarte bine: nu mai concurează în zonele rîvnite şi treptat ocupate de impostură. Sau, luîndu-şi inima-n dinţi, fug peste mări şi ţări? Excelent înseamnă că propaganda conform căreia în ţară rămîn numai proştii a funcţionat şi se mai scapă de o tură de concurenţi. Fake-ul pentru fake lucrează şi, în 20 de ani, a produs, oho, rezultate spectaculoase. Inclusiv dependenţa de el, fie şi cum spuneţi, în supradoză.

Nu mai dezvolt acum, trec direct la concluzie: tocmai spiritul critic (autentic!) secondat de curaj ar fi mai mult ca oricînd necesare. Altfel, „scăldatul" în baia pe care-o pomeniţi s-ar putea termina foarte prost (că nivelul negativităţii tot creşte, nu-i aşa?)

A.D. din Timişoara

NR. 354

„Cît mai tolerăm intoleranţa"

Părerea mea

Bună ziua,

Simt o acută nevoie de a vă împărtăşi părerile şi trăirile mele legate de intoleranţă. Sînt cea mai tolerantă persoană din cîte cunosc. Cel puţin aşa credeam pînă de curînd, iar articolele dvs. legate de intoleranţă mi-au confirmat pe deplin rezultatele autoanalizei: prezenţa unei intoleranţe grave pe planuri multiple. Simt nevoia să împărtăşesc aceste lucruri deoarece cred că reprezint oarecum un exponent al tînărului român care crede că are gusturi bune, scrie corect, respectă regulile, are o viaţă socială activă, a făcut voluntariat şi a citit cîteva cărţi. Nu e nici de bine, nici de rău, e mediocru. Fată bună şi inteligentă, acesta e feedback-ul persoanelor care mă cunosc. Dar ce am descoperit de curînd şi am învăţat de la americani (oameni cam prostuţi de felul lor, nu? Normal, hai să fim intoleranţi faţă de ei!) este că trebuie să fii tolerant, ca să poţi trăi şi să poţi evolua. Să fii tolerant cu oamenii care-i urăsc pe ţigani şi iubesc fotbalul pînă la huliganism, să fii tolerant cu pitzipoanca îmbrăcată strident, căreia îi bubuie maneaua în telefon pe stradă, să fii tolerant cu studentul care se tîrăşte prin facultate cu o durere acută în dos de propria-i educaţie, să fii tolerant cu nenea care scuipă pe stradă şi cu cel care claxonează în trafic mai des decît schimbă viteza la maşină. Să fii tolerant. Punct.

Ceea ce ne-a făcut pe noi, cei deştepţi, să fim intoleranţi cu „proştii" poate fi numit de unii bun-simţ, de alţii educaţie sau „umblare prin lume" şi implicit iluminare socială.

Dar ce nu ne-am gîndit noi este că generaţia noastră (eu am 24 de ani, deci am fost educată în România postdecembristă) a fost învăţată că trebuie să fii un bun ortodox, nu un bun creştin. Educaţia noastră religioasă a fost marcată de diferenţele dintre ce fac bine ortodocşii şi ce fac rău musulmanii, catolicii, reformaţii, adventiştii, baptiştii şi alte categorii de păgîni sau semipăgîni. Această ortodoxie mereu luptătoare cu alte culte „ne-adevărate" ne-a sădit adînc, undeva, o intoleranţă faţă de ceilalţi, indiferent dacă au alt crez sau nu.

„Omul negru" sau „ţiganul" a mai adus un strop de ură faţă de oamenii cu un ten mai închis la culoare şi, implicit, diferiţi de noi. De cîte ori nu am auzit vorbe de genul „dacă nu eşti cuminte, te dau la ţigani", „hai să nu ne ţigănim"... şi acestea sînt doar remarcile *light* cu privire la conlocuitorii noştri de altă etnie.

O altă cărămidă din zidul intoleranţei în care ne-am/ne-au zidit au fost cărţile de istorie puse în faţa unor ochi miraţi şi însetaţi de poveşti, în care românii erau curajoşi şi paşnici, mereu hărţuiţi de diferite popoare cotropitoare. Din acest motiv eu i-am urît pe turci cîţiva ani şi regretam că Marea Roşie se afla lînga ei, deoarece eu adoram Marea Roşie cînd eram mică (şi acum urăsc oamenii care iubesc rozul). Ca să nu mai vorbesc de unguri, pe care i-am urît şi în autobuz, deoarece vorbeau limba aia a lor urîtă.

Desigur, urmează ura faţă de evrei. Normal, jidanii sînt o infecţie a societăţii, pe care Antonescu bine a făcut că i-a urît şi el. Antonescu, un om mare în Ţara românească.

Desigur, nu şcoala şi televizorul au fost singurii educatori. Părinţii şi bunicii încă ne avertizează să avem grijă cu evreii (deşi nu cred că am cunoscut vreunul pînă acum, sincer), să ne ferim de hoţii ţigani şi de ungurii care fac mîncare bună, dar sînt ai dracului şi vor să ne fure ţara. Deci ei, părinţii, au mai construit un pic din zid, cu ura lor faţă de tot ceea este de altă etnie, religie sau naţionalitate.

Ce vreau să spun prin aceste exemple este că avem undeva, în noi, o intoleranţă faţă de cei răi, primită cu ajutorul educaţiei de toate felurile. Am ajuns oameni „educaţi", „citiţi", „şcoliţi" şi „umblaţi", dar toate aceste lucruri au fost clădite pe o fundaţie plină de intoleranţă, în multe cazuri.

În ultimii ani, oamenii deştepţi, adică cei din ghilimelele de mai sus, urăsc maneliştii, sclipiciul pe haine, muzica tuci-tuci (a se citi house şi surorile sale), vedetele mai mici sau mai mari care fac dovada lipsei lor de talent săptămînal la TV, tabloidele şi *Ştirile de la ora 5,* emisiunile şi filmele lacrimogene, cocalarii şi pitzipoancele, politicienii corupţi şi politica în general, căpşunarii laşi care nu şi-au putut face un rost în ţărişoara dragă şiiii... pe Băsescu (e cumva o categorie separată, nu intră la politică, unii ar zice că intră în toate celelalte categorii).

Da, noi oamenii deştepţi simţim ura (înţeleasă ca intoleranţă acută) faţă de toate cele de mai sus şi multe alte bube ale societăţii româneşti, şi nu numai. În parte sînt de acord că trebuie „să ai păreri sau idei" despre toate aceste lucruri, însă, dacă-i tolerăm pe unguri şi arătăm intoleranţă faţă de vecinul manelist, nu cred că ne putem numi nici foarte deştepţi, nici foarte toleranţi.

Nu trebuie să îi acceptăm, trebuie să îi tolerăm. În liceu am stabilit ad-hoc într-o dezbatere că toleranţa implică suportarea prezenţei unor oameni diferiţi de tine, acceptarea implică îmbrăţişarea valorilor unor oameni diferiţi de tine.

Noi trebuie doar să învăţăm să fim toleranţi. Deocamdată.

Cristina CRIŞAN
crisancristina@gmail.com

P.S. Ar mai fi multe de zis, dar abia acum mi-am dat seama că am uitat să vă mulţumesc pentru încă puţină toleranţă dobîndită după ce am citit articolele dvs.

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Áron BIRÓ ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 11.500 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Topul intelectualilor**
- **Dilemele anului 2010**

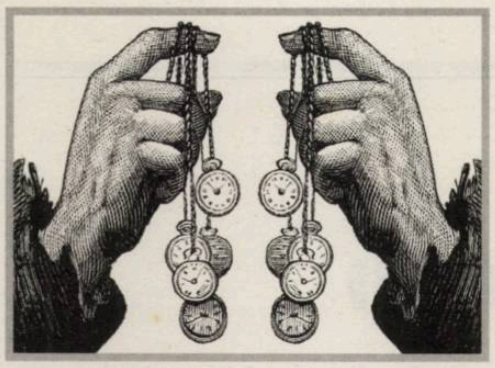

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Martirajul limbii române

Cu mai bine de trei ani în urmă am scris textul de mai jos. Ca de obicei, fără nici un efect. Îl reiau, pentru că e din ce în ce mai actual. Și o fac, ca de obicei, fără iluzii.

Ar trebui să ne fie tuturor rușine de ceea ce se întîmplă în România de la o vreme. Am reușit să intrăm în Europa, ieșind din rîndul lumii. Am devenit, ca niciodată parcă, o insulă absurdă, un conglomerat de dejecții, plutind în derivă. Viața noastră cotidiană pendulează între ridicol și convulsie, între mîrlănie și delir. Sîntem cu toții vinovați și cu toții victime. Cum ne-am mai putea reabilita în ochii noștri și ai celorlalți? Ce mai e de salvat? Uneori – deformare profesională – îmi spun că numai limba română, cu micul ei tezaur de împliniri intraductibile, merită încă o posteritate. Dar e limpede, pe de altă parte, că ea n-a fost niciodată mai batjocorită ca acum. Se vorbește sîngeros de urît, cu un apetit al promiscuității și al degradării de care cu greu ne vom putea vindeca. Viața cetății a devenit o baie de vulgaritate. Sîntem în ochiul unui vîrtej toxic, al unei tornade, care riscă să ne desfigureze.

Cu puțin timp înainte să moară, Socrate îi spunea prietenului său Criton: „...reaua folosire a cuvintelor nu e doar o greșeală de limbă, ci și un mod de a face rău sufletelor“ *(Phaidon,* 115, e). A vorbi șleampăt, răstit, ofensator, grobian și, pe deasupra, greșit, a nu acorda atenție greutății cuvintelor, a spune orice despre oricine, a vorbi pentru a provoca furie sau durere sînt tot atîtea feluri de a introduce, în mediul în care te mani-

Viața cetății a devenit o baie de vulgaritate.

fești, o primejdioasă otravă. Strici bunulgust, jignești buna-cuviință, tulburi ordinea firească a lucrurilor și deformezi sufletele. Exigența unei bune utilizări a limbii se adresează mai ales oamenilor și instituțiilor pentru care vorbirea e o profesiune: presa în toate variantele ei, școala pe toate nivelele ei, scriitorii și politicienii. Acestea sînt „mediile“ creatoare de *modele*. Din această zonă se așteaptă criterii valide pentru constituirea unui *stil* de viață și de convietuire pe măsura demnității umane. Parlamentarul care ține un discurs nu are doar a transmite un mesaj politic, nu are doar a contracara opinia unui adversar: el livrează auditoriului său un mod de a fi, un anumit *design* comportamental, un sentiment global al ordinii publice și al valorilor. „Ce-ai face în primul și în primul rînd, dacă ți s-ar oferi sarcina guvernării?“ – a fost întrebat, la un moment dat, Confucius. Răspunsul său a sunat astfel: „Esențialul este să numești corect lucrurile. Dacă denumirile nu sînt corecte, cuvintele nu se mai potrivesc. Dacă cuvintele nu se mai potrivesc, treburile statului merg prost. Dacă treburile statului merg prost, nici riturile și muzica nu mai pot înflori. Dacă riturile și muzica nu mai pot înflori, judecățile și pedepsele încetează să mai fie drepte. Dacă judecățile și pedepsele încetează să mai fie drepte, poporul nu mai știe cum trebuie să se poarte“. Așadar, de vreme ce ordinea comunitară depinde în asemenea măsură de corectitudinea limbajului înseamnă că prima îndatorire a unei guvernări adevărate este folosirea adecvată a cuvintelor. Și că cine se folosește de cuvinte, cine scrie și vorbește în văzul lumii umblă la țesătura cea mai intimă a națiunii și a statului. A vorbi înseamnă a decide, indirect, cu fiecare frază rostită, asupra limbii, asupra temeiurilor judiciare, asupra riturilor și asupra artelor. A fi, cu alte cuvinte, clipă de clipă, legiuitor, creator de limbă, pedagog, moralist și estet. Admit că e o povară uriașă. Nu poți fi Confucius pe perioada unui întreg mandat. Dar nici nu poți pretinde respect și legitimitate cînd raporturile tale cu limba pe care o vorbești sînt cele ale unui violator în recidivă.

(apărut în *Dilema veche,* nr. 171, 19 mai 2007)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Bizarerii postcomuniste

Institutul pentru Investigarea Crimelor Comunismului a publicat rezultatele unui nou sondaj de opinie despre regimul care a fost declarat de președintele țării drept „ilegitim și criminal“. Comentatorii au calificat drept „bizară“ și „ambivalentă“ poziția opiniei publice față de ce a însemnat dictatura comunistă.

Cifrele sînt, într-adevăr, aiuritoare. 44% declară despre comunism că „a fost o idee bună, dar aplicată greșit“. 38% cred că instaurarea comunismului în România a fost un lucru bun, 38% cred că a fost un lucru rău. 52% cred că problema accesului la dosarele Securității nu e importantă. Doar 10% declară că au avut de suferit (ei sau membrii familiei) de pe urma sistemului, iar dintre aceștia 28% se referă la privațiuni materiale, 24% – la limitarea dreptului la liberă exprimare, 23% – la discriminarea profesională, 18% – la limitarea libertății de credință. 83% consideră că nu au avut de suferit. (Rezultatele complete se găsesc pe site-ul Institutului, http://www.iiccmer.ro).

Ca și la precedentul sondaj pe aceeași temă, publicat în septembrie, s-a pus întrebarea dacă românii sînt nostalgici după comunism. În toate țările din Estul Europei s-a discutat, într-un fel sau altul, despre nostalgie. Vladimir Tismăneanu, într-un articol publicat în *Evenimentul zilei,* nuanța lucrurile: „Nu știu în ce măsură sondajul probează nostalgia pentru ceea ce a fost socialismul lui Dej și al lui Ceaușescu, cît mai degrabă un protest latent în raport cu frustrările zilei de azi. Ar fi putut un regim comunist să răspundă eficient crizei economice globale? Mă îndoiesc profund“. Și, mai departe: „Anxietățile prezentului mai degrabă decît romantizarea comunismului autohton explică opiniile favorabile epocii Ceaușescu. În situații de criză există întotdeauna ispita de a nu vedea libertatea drept o șansă. Este un lucru ce trebuie avut în vedere cînd participăm la conversația democratică despre trecutul totalitar și mai ales cînd ne propunem să gîndim strategii educaționale menite să prevină obliterarea memoriei“. *(Evenimentul zilei,* 29 septembrie 2010, http://www.evz.ro/detalii/stiri/senatul-evz-plang-romanii-dupa-comunism-907365.html) Este perfect adevărat că nemulțumirile și spaimele legate de prezent și de ziua de mîine îi fac pe unii, după logica „răului celui mai mic“, să regrete stabilitatea de dinainte de 1989: „măcar Statul ne dădea slujbe sigure și case“. Cu alte cuvinte, să aprecieze faptul că le erau satisfăcute nevoile primare. Sînt convins că, puși să detalieze și să explice, mulți și-ar aduce aminte că – totuși – slujbele acelea erau cum erau, că se muncea

Cifrele sînt, într-adevăr, aiuritoare.

în condiții proaste, că au îndurat lipsuri de toate felurile ș.a.m.d. Dar „detaliile“ se uită ușor sau sînt puse între paranteze. Și, în orice caz, un simplu sondaj nu le poate cuprinde.

Bizareriile atitudinii românilor față de comunism se explică însă și prin altceva. Pentru cei mai tineri, regimul comunist e deja „istorie“: îl cunosc din ce-au citit (dacă au citit) sau din ce le-au povestit părinții și bunicii. Adică dintr-un puzzle de impresii și experiențe care, uneori, nu reușesc să creeze un întreg neapărat valabil și corect. Pe de altă parte, atît cei tineri, cît și cei mai în vîrstă (care au *propriile* experiențe directe legate de comunism) și-au conturat opiniile și atitudinile în funcție de ce și cum s-a discutat despre regimul comunist în ultimii 20 de ani. La acest capitol, stăm prost. Să ne amintim că la începutul anilor '90 punctul 8 al Proclamației de la Timișoara era susținut de o minoritate, iar anticomuniștii radicali de atunci erau blamați de reprezentanții puterii și demascați în unele ziare drept „trădători“, „vînduți Occidentului“ și „plătiți de agenturile străine“. Ion Iliescu a introdus în discursul public tema „oamenilor de bine“ (binecunoscută sociologilor și propagandiștilor), care ar fi trebuit să stea cuminți și să meargă alături de majoritatea de atunci. Iar majoritatea refuza orice dezbatere critică legată de comunism și orice inițiativă de a pune lucrurile în ordine – de exemplu, o lege a lustrației sau înființarea unei instituții care să cerceteze dosarele Securității. Așa încît rezolvarea acestei probleme esențiale – relația cu trecutul recent – a fost întîrziată prin recursul la tot felul de „eufemisme“: de la fraza rostită de Ion Iliescu pe 22 decembrie 1989 (că Nicolae Ceaușescu doar „a întinat nobilele idealuri ale socialismului și comunismului“) pînă la găselnița introdusă în legea privind accesul la dosare, „Securitatea ca poliție politică“ – adică o sintagmă ambiguă, interpretabilă, greu de demonstrat. Condamnarea oficială a comunismului – venită tîrziu, abia în 2006 – n-a fost urmată de prea multe gesturi concrete care s-o valideze. Pe de altă parte, dezamăgirile produse de politicieni – despre care foarte mulți concetățeni de-ai noștri cred că „sînt toți o apă și-un pămînt“ – au împăienjenit privirile oamenilor, care nu mai văd cum trebuie avantajele democrației. Libertatea de exprimare? Circulația liberă în Occident? Sînt abstracțiuni. Chiar dacă mulți beneficiază de ele – și li se par firești, s-au obișnuit cu astfel de drepturi –, le fac „uitate“ atunci cînd întrebările unui sondaj le solicită răspunsuri clare și stricte la cîteva întrebări.

Mai mult decît nostalgie și anxietăți provocate de prezent, acest sondaj arată necunoaștere și dezordine în idei, valori, perspective. Confuzie. Adică exact ceea ce pare să domine, pe mai toate planurile, spațiul nostru public.

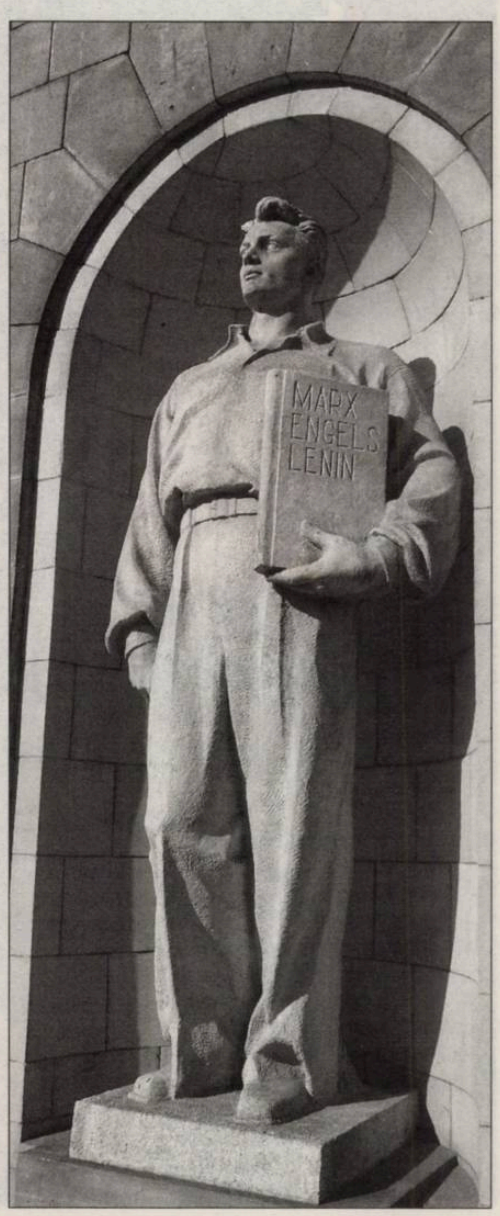

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Administraţie 2010

Primul a fost prin vară. Am discutat cu el. Ditamai ministrul. Om trecut prin multe, cu ştiinţă de carte, pe picioarele lui. A introdus sistemul de pensii private în România. Am discutat pe îndelete, ne-am sfătuit cum să atragă TVR-ul niscai fonduri structurale, pe un proiect de dezvoltare a resurselor umane. Trebuie să recunoaşteţi că nivelul de calitate al programelor româneşti de televiziune este destul de scăzut şi pare în scădere continuă. Am luat exemplul BBC-ului care, în Charta de funcţionare (un fel de angajament multianual aprobat de Parlament) îşi asumă rolul de navă-amiral a audiovizualului britanic, angajîndu-se la continua creştere a calităţii profesionale a meseriaşilor din industria respectivă. Am avut, aşadar, conversaţia cu respectivul ministru, sfătuindu-ne în ce fel să accesăm fondurile din POSDRU (program european de finanţare pentru deşteptarea profesională a diverşilor cetăţeni din statele-membre) fără a cădea în păcatul de moarte al ajutoarelor de stat. Am găsit soluţii, am trecut la treabă: consultanţi, editare proiect, acreditare CNFPA (organism care trebuie să ateste că eşti potrivit pentru a-i deştepta profesional pe cetăţenii din statul-membru România). După o săptămînă, pe ministru l-au schimbat. Nu-i nimic, ne vedem de treabă, ne-am zis noi.

Al doilea a fost prin septembrie. Ne-am gîndit că TVR-ul ar trebui să fie capabil să intre în schema care permite oricărei asociaţii de locatari să-şi consolideze blocul şi, apoi, să-l reabiliteze termic (consolidare şi anvelopare – îi zice). Ne şi gîndeam că în zilele astea de restrişte financiară, măcar vom mai economisi cîte ceva din factura la gaze. Ne-am întîlnit cu secretarul de stat „pe problemă“. Amabil. Ne-a prezentat cam care sînt schemele de finanţare existente, ne-a mărturisit că bugetarea pe anul acesta este improbabilă, că trebuie să începem demersurile, dar că vom intra în lucru de-abia la anu'. Multumiţi, am pornit procedura. Ne şi vedeam cu termopane noi şi facturi mici, de la anu'. După o săptămînă l-au schimbat şi pe el. Am căutat cererea noastră prin minister vreo trei săptămîni. Noroc că aveam o copie cu număr de registratură la noi, de la secretariat. Apoi am aflat că schemele de finanţare prezentate de omul acela nu existau decît în mintea lui şi că nu eram de nici un fel eligibili, altfel decît prin alocare de la Ministerul de Finanţe (adică adio, la cît de auster este Bugetul Naţional). Rămînem să lucrăm într-un blocturn şubred, cu urechile pîlnie la interviurile domnului Mărmureanu.

Al treilea este o doamnă. O excelentă expertă în fonduri structurale la unul dintre cele mai interesante AM-uri (adică Autoritate de Management, organism care se ocupă de dreapta împărţire şi folosire a fondurilor europene pe un anumit domeniu). Noi i-am propus, din motive tehnice (mi-ar lua prea mult să explic pe îndelete), o schimbare majoră în program, schimbare de tipul celor care trebuie renegociate cu Comisia Europeană prin următorul Comitet de Monitorizare (sună bine, este?). O adevărată provocare profesională. Nu cred că administraţia fondurilor structurale din România a mai realizat o asemenea acţiune, extrem de sofisticată, elaborată, grea. Doamna a acceptat provocarea. De ce? Doar pentru că era o provocare administrativă şi tehnică şi, pare-se, îi plac provocările de acest fel. Bucuroşi, am purces la treabă, conform procedurilor. După trei zile, au schimbat-o din funcţie.

Al patrulea este din Botoşani, dar s-a mutat cu serviciul în Bucureşti pentru a conduce o Agenţie Naţională. Trebuia să iau acreditarea aceea de la CNFPA, aşa că l-am vizitat pentru a fi siguri că dosarul (voluminos, credeţi-mă) este bine întocmit, că nu vom avea surpriza comiterii vreunei erori de conformitate administrativă (recunoaşteţi că sînt bun la folosit expresii din astea). A fost cooperant, amabil şi eficient. Am trecut la treabă, am întocmit dosarul, acum aşteptăm acreditarea. Joia trecută l-au demis.

Patru în doar trei luni. Am căzut pe gînduri. Aşadar: dacă aveţi vreun duşman sau antipatizaţi pe cineva din administraţia centrală, aranjaţi-i o întîlnire cu mine. În maximum o săptămînă îşi va pierde funcţia. Garantat.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

LITERA O carte deschisă!

WOLF HALL
de Hilary Mantel

Premiul Man Booker 2009; nominalizare la Premiul Orange 2010

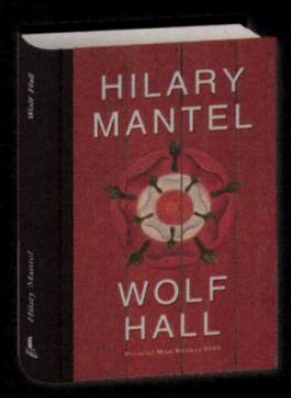

Anglia, 1520. Henric al VIII-lea doreşte să anuleze căsătoria cu Caterina de Aragon şi să o ia de soţie pe Anne Boleyn. Poporul şi Europa catolică se opun. Un singur om îndrăzneşte să-şi pună în joc viaţa pentru a-i face pe plac regelui: Thomas Cromwell, un personaj original, deopotrivă fermecător şi ticălos, idealist şi oportunist, fin cunoscător al caracterului uman şi cu o energie fără seamăn. Pregătit să redefinească Anglia conform voinţei lui Henric şi propriilor sale dorinţe, Cromwell este emblema unei lumi în care succesul oferă puteri nelimitate, dar o singură greşeală aduce moartea.

colecţia PREMIUM

„Ameţitor, formidabil de bun... Romanul lui Mantel este o minune de rafinament.“
Daily Mail

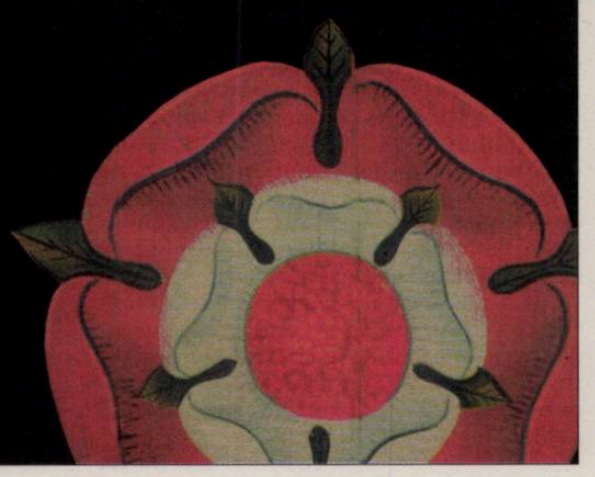

Date de contact:
mobil: 0752 LITERA (0752.548372)
tel.: 031.425.16.19
mail: comenzi@litera.ro

www.litera.ro

PUBLICITATE

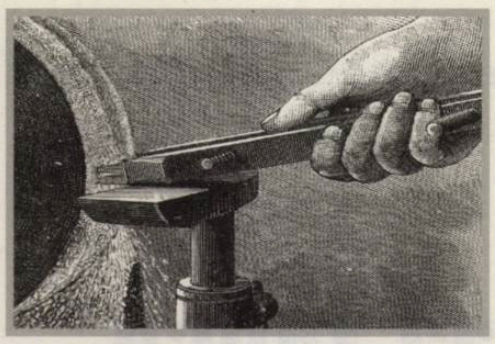

Joseph S. NYE

despre **putere** şi **dreptate**

Enigma Coreei de Nord

Ce se întîmplă în Coreea de Nord? Pe data de 23 noiembrie, armata sa a tras aproape 200 de focuri de artilerie asupra insulei Yeonpyeong din Coreea de Sud, aflată în apropiere de disputata frontieră dintre cele două ţări, omorînd patru persoane, printre care doi civili, şi distrugînd 20 de case şi alte construcţii. Prezenţa în zona atacată a civililor, dintre care mulţi au trebuit evacuaţi, a făcut ca atacul să fie chiar mai provocator decît cel din martie, care a dus la scufundarea navei de război a Sudului, Cheonan, şi la moartea a 46 de marinari.

Şi chiar cu cîteva luni înainte de bombardarea Yeonpyeong-ului, Coreea de Nord a arătat unei delegaţii de savanţi americani o nouă uzină secretă de îmbogăţire a uraniului, care va spori capacitatea regimului de la Phenian de a fabrica arme nucleare.

Programul militar nuclear al Coreei de Nord e de două decenii o temă de îngrijorare. La începutul anilor '90, Phenianul a încălcat obligaţiile ce decurgeau din Tratatul de Neproliferare Nucleară, prin procesarea în secret a unei cantităţi de plutoniu, suficientă pentru a produce două bombe atomice. După ce s-a retras dintr-un acord de încetare, negociat de administraţia Clinton în 1994, Coreea de Nord i-a expulzat pe inspectorii Agenţiei pentru Energie Atomică şi a reînceput procesarea combustibilului uzat, care ar fi putut produce alte şase bombe cu plutoniu.

Acum, cu noua uzină de îmbogăţire, accesul Coreei de Nord la materiale fisionabile va creşte foarte mult. Liderii ei au reputaţia că vînd elemente periculoase, cum ar fi rachete, narcotice şi valută falsificată şi există îngrijorarea că ar putea livra şi materiale nucleare altor ţări sau unor grupări teroriste. Dezvăluirile recente de pe Wikileaks, ale unor documente diplomatice secrete americane, sugerează că Phenianul ar ajuta Iranul cu un program avansat de rachete.

Administraţia Bush a sperat iniţial că problema nucleară a Coreei de Nord se poate rezolva printr-o schimbare de regim. Ideea a fost că izolarea şi sancţiunile ar putea răsturna dictatura lui Kim Jong-il. Dar regimul acestuia s-a dovedit rezistent iar administraţia Bush a fost de acord, în cele din urmă, să ia parte la discuţiile multipartite, alături de China, Rusia, Japonia şi cele două Corei. În septembrie 2005, părea evident că discuţiile ar duce la un acord din partea Coreei de Nord, de renunţare la programul său nuclear, contra unor garanţii de securitate şi retragerea sancţiunilor. Dar acordul s-a prăbuşit la scurt timp şi Coreea de Nord a refuzat să se întoarcă la masa discuţiilor, pînă ce Statele Unite nu ar fi încetat închiderea conturilor suspectate că ar proveni din falsificările şi spălările de bani ale regimului lui Kim. Apoi, odată înghetaţe acţiunile diplomatice, Coreea de Nord a lansat o serie de rachete în Marea Japoniei. Toţi cei cinci membri permanenţi ai Consiliului de Securitate ONU au semnat o rezoluţie de condamnare a acestor acţiuni, iar China a avertizat regimul de la Phenian să-şi pondereze comportamentul. În loc de asta însă, în 2006, Coreea de Nord a detonat o instalaţie nucleară, şi a repetat operaţiunea şi în 2009.

În aparenţă, Coreea de Nord e o ţară slabă, cu un sistem economic dezastruos. În urmă cu o jumătate de secol, pornind de la o situaţie similară, Coreea de Sud a crescut pînă a devenit una dintre cele mai prospere economii de pe glob, cu cele aproape 50 de milioane de locuitori bucurîndu-se de un venit *per capita* de 30 de mii de dolari. Coreea de Nord are o populaţie de două ori mai mică şi un venit *per capita* de 2000 de dolari. În 1990, a trecut printr-o foamete extremă, în care au murit, probabil, 1-2 milioane de oameni, şi chiar astăzi Coreea de Nord depinde de combustibilul şi alimentele din China.

Cum poate Coreea de Nord, în asemenea condiţii, să-şi înfrunte vecinul? E ceea ce se cheamă „puterea slăbiciunii". În anumite situaţii, slăbiciunea – şi ameninţarea că un partener se va prăbuşi – poate fi o sursă de putere în negocieri. Dacă un debitor e dator cu 1000 de dolari, are o putere mică, dar dacă datorează un miliard, are o putere de negociere substanţială, exemplu fiind situaţia instituţiilor financiare considerate „prea mari pentru a fi lăsate să eşueze" în timpul crizei din 2008.

Aşa cum observa *Financial Times* – „Kim Jong-il al Coreei de Nord e probabil singurul lider din lume care poate face Beijing-ul să pară lipsit de putere. Diplomaţii spun că liderul coreean se poate juca în mod cinic cu temerile Chinei. În situaţia în care aceasta nu mai pompează ajutoare în economia distrusă a Coreei de Nord, el poate argumenta că marea ţară vecină se va confrunta cu o revărsare de refugiaţi peste graniţă şi cu posibile tulburări".

China nu doreşte o Coree de Nord beligerantă sau nucleară, dar e şi mai îngrijorată de eventuala prăbuşire a unui stat aflat la graniţele sale. China a încercat să convingă regimul lui Kim să-i urmeze exemplul de orientare către o economie de piaţă, dar acestuia îi e teamă că o deschidere economică ar duce la o deschidere politică şi la pierderea controlului său dictatorial. Aşa că, deşi China încearcă să pondereze actuala criză, influenţa sa e limitată.

O altă sursă de putere pentru Coreea de Nord este îndrăzneala pe care o ai cu o carte slabă. Desigur, o invazie militară pe scară largă ar fi devastatoare din cauza puterii superioare a Coreei de Sud ajutată şi de Statele Unite, ale cărei exerciţii navale curente din Marea Galbenă sînt destinate să-i aducă aminte Coreei de Nord cît de mare e inegalitatea. Dar, cu 15 mii de piese de artilerie postate în zona demilitarizată, la doar 30 de mile de Seul, Coreea de Nord ştie că şi un scurt foc de paie ar provoca adevărate ravagii pe piaţa de capital şi în economia Coreei de Sud, în vreme ce, prin comparaţie, Nordul ar avea mult mai puţin de pierdut. Prin împăunarea cu voinţa sa de a-şi asuma mai multe riscuri, Nordul speră să-şi mărească puterea de negociere.

Mulţi analişti atribuie recentele provocări anticipării unei succesiuni de putere la Phenian. Kim Jong-il a avut ani de zile pentru a se pregăti să-i ia locul tatălui său, Kim Ir-sen, dar, aşa cum sugerează unele rapoarte, se pare că el însuşi se apropie acum de sfîrşitul vieţii. În această toamnă el l-a promovat la rangul de general pe fiul său, Kim Jong-un (puţin văzut pînă acum) şi l-a prezentat la o conferinţă a Partidului Comunist.

Demonstraţia militară (împotriva Sudului) pentru „protejarea" regimului ar putea fi într-adevăr menită întăririi puterii generalului de 28 de ani. Dacă aşa stau lucrurile, riscantul comportament de forţă la care am asistat recent ar face parte din procesul de solidificare a unui sistem politic unic: o monarhie comunistă ereditară.

Joseph S. Nye, *fost secretar adjunct în probleme de Apărare al SUA, este profesor la Universitatea Harvard şi autor al cărţii în curs de apariţie:* The Future of Power.

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Andrei MANOLESCU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Masculul Alfa lămureşte chestiunea

Pentru a pune comentariul meu într-o perspectivă anume, mă gîndeam să continui ce-am început săptămîna trecută, cu privire la operaţiunea de publicare a peste 250.000 de documente ale Departamentului de Stat american pe site-ul Wikileaks.org, cam aşa: Julian Assange, fondatorul Wikileaks.org, este un antiamerican. Pur, fără umbre de îndoială, asumat. Mă grăbesc să spun că antiamericanismul său mă face să nu-l simpatizez, dar adaug imediat şi că antiamericanismul nu poate constitui, sub nici o formă, un motiv de arestare. Sigur, el luptă pentru adevăr şi crede că America este o uriaşă organizaţie mincinoasă. Că Assange crede sincer că aşa stau lucrurile este dovedit chiar de ultimul text semnat de el, publicat ca editorial în marile ziare australiene pe 7 decembrie. Citîndu-l pe Sir Keith Murdoch, Assange scrie: „În cursa dintre secret şi adevăr, a cîştigat întotdeauna adevărul". Şi tocmai despre asta aş fi vrut să scriu, la rîndu-mi. Spectaculosul gest al lui Assange pleacă de la o premisă greşită. Binomul corect nu este *adevăr* vs *secret,* ci *adevăr* vs *fals* sau *cunoaştere publică* vs *secret*. Vrînd să ne convingă că luptă pentru adevăr, Assange pune semnul egalităţii între minciună şi secret. Or, ceea ce a ucis, a mutilat şi a schilodit în istorie este minciuna vîndută public drept adevăr, cu mult mai periculoasă decît secretul în sine. Mi se pare că Assange greşeşte cînd vrea să ne convingă, dezvăluind comunicări secrete, că slujeşte adevărul.

Numai că, în ultima săptămînă, au apărut cîteva evenimente şi o coincidenţă care mă fac să duc micul meu comentariu spre o altă direcţie. Mai întîi, Assange s-a predat, spre a fi arestat în Marea Britanie, în temeiul unui mandat european de arestare emis de magistraţii din Göteborg pentru o acuzaţie de viol. Afacerea judiciară în sine nu e lipsită de controverse şi asta se adaugă la profilul de erou al lui Assange pe care mulţi oameni i-l construiesc zilele acestea. Cum, pe 14 septembrie, Assange va apărea în faţa unui tribunal britanic, pentru a se opune extrădării sale în Suedia, iar oficialii americani anunţă că, la rîndul lor, au cerut extrădarea în SUA a faimosului australian pentru acuzaţii care, însă, nu fac obiectul acordului de extrădare între Statele Unite şi Suedia (cererea suedeză va fi judecată înaintea celei americane), mă aştept ca povestea judiciară să evolueze spectaculos, dar lent. Al doilea eveniment: Wikileaks.org a încetat să mai existe în forma pe care o ştia toată lumea. Operaţiunea de publicare a documentelor diplomatice continuă pe Wikileaks.ch, după ce dificultăţi tehnice crescînde şi o decizie a administratorilor server-ului au blocat pentru cîteva zile Wikileaks.org. Aceste evenimente mi-ar fi temperat, desigur, judecata, dar nu ar fi deturnat direcţia textului meu, de n-ar fi fost completate cu o coincidenţă cel puţin interesantă. Faimosul „mascul Alfa" din telegramele diplomaţiei americane – Vladimir Putin – a spus aşa, în urmă cu cîteva ore: „Dacă vorbim de democraţie, ea trebuie să fie totală. De ce a fost trimis Assange în închisoare? Este aceasta democraţie?". Să-l auzi pe puternicul lider rus dînd cu tifla democraţiilor occidentale nu e ceva neapărat nou. Mai ales pentru noi, esticii, retorica de tipul „Nu ne mai daţi lecţii de democraţie, cînd voi îi discriminaţi pe negri, aţi avut sclavi şi i-aţi ucis pe indieni" este bine cunoscută. Dar ceea ce îmi atrage atenţia este că Putin face această declaraţie în aceeaşi zi în care Rusia anunţă că nu va participa la ceremonia de acordare a Nobel-ului pentru pace disidentului chinez Liu Xiaobo, deţinut politic în măreaţa Chină, sub acuzaţia că „incită la subminarea puterii de stat". Ipocrizie? Desigur. Dar, nu ştiu cum, simt că ceea ce se întîmplă în aceste zile cu Xiaobo şi cu Assange spune ceva despre *libertate* şi *adevăr,* traduse în acţiunea politică a diferitelor regimuri ale lumii de azi.

În China, Liu Xiaobo execută o condamnare de 11 ani pentru că, alături de alţi vreo 350 de intelectuali chinezi, a semnat un document, în 2008, prin care cerea pentru ţara sa pluripartidism, respectarea libertăţilor politice şi religioase, instaurarea unui stat de drept şi altele asemenea. Assange stîrneşte împotriva sa un întreg *establishment* pentru că – crede el – demască o putere oribilă care pozează în forţă a binelui. Aparent, cazurile seamănă. Dar moralmente nu poate exista, totuşi, nici o echivalenţă. Ceea ce mă alarmează este aparenţa. Dacă cineva ar putea considera că cele două cazuri fac parte din aceeaşi categorie înseamnă că lumea a evoluat periculos. De aceea, declaraţia aroganţă a lui Putin, cu privire la Assange, perfect simultană cu acţiunea politică a Rusiei lui Putin, în ceea ce-l priveşte pe Liu Xiaobo, vine perfect. După vorbele lui Putin, decizia sa politică de a refuza participare la acordarea Nobel-ului lămureşte, în ochii mei, lucrurile.

După căderea comunismului, libertatea a devenit una dintre acele valori împărtăşite declarativ de toată lumea. Dar, de la un regim la altul, cît de diferită este libertatea în datele ei concrete, umane!

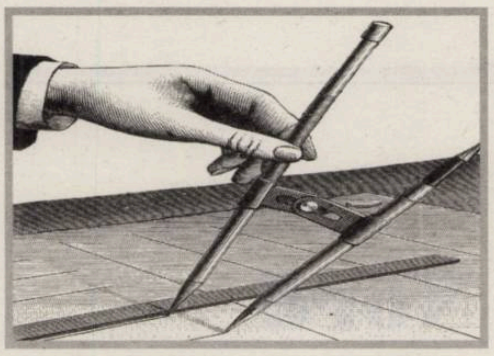

Andrei PIPPIDI

SOS București

În apărarea lui Marcel Iancu

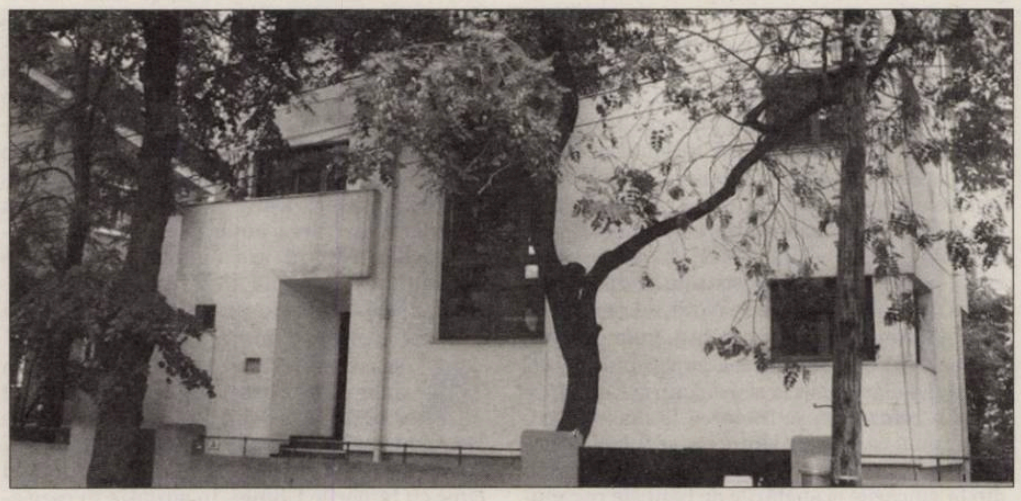

Strada Dr. Grigore Mora este – sau va trebui să spunem: a fost? – o stradă frumoasă din cartierul care se întinde între Parcul Filipescu şi Televiziune. Acest cartier rezidenţial din epoca interbelică a început să fie invadat de noii bogătaşi, după ce numeroase case fuseseră ocupate după naţionalizare de „tovarăşii" cu repartiţie de la Partid. Provenienţa socială ori politică a locuitorilor acestor case nu ne interesează. Ce ne alarmează însă este că, spre deosebire de elita comunistă care nu s-a atins de înfăţişarea vilelor care-i fuseseră împărţite, parveniţii din vremea noastră îşi permit să intervină, după gusturile şi interesele lor, în aspectul acestei rezervaţii arhitecturale care este o mîndrie pentru Bucureşti. Cazul Zambaccian de care a fost acuzat Adrian Năstase nu este singurul. Cel puţin acolo s-a construit pe un teren viran. Pe strada Mora au apărut mai multe birouri de avocaţi, care vor toate să semene unele cu altele, conform unei estetici discutabile, cu intenţia de a arăta opulenţă. Pentru astfel de imobile se dărîmă case al căror stil a devenit istoric la 7-8 decenii de la data construcţiei. De pildă, la nr. 15 se înfige acum temelia în locul unei vile în stil neo-românesc: viitoarea casă promite să o imite pe cea veche, dar cu un subsol – parking, un mezanin şi două etaje în plus.

Cea mai gravă situaţie este la nr. 36, unde supraetajarea la care se lucrează va strica o operă a lui Marcel Iancu. Pentru cei care nu cunosc acest nume – şi ei se vede că sînt mulţi – să spunem că e vorba de cel dintîi reprezentant în ţara noastră al arhitecturii moderniste. Născut în Bucureşti, unde şi-a desfăşurat toată activitatea de arhitect, Marcel Iancu (1895-1984) a fost silit să emigreze în 1941 în Israel, unde a trăit a doua jumătate a vieţii sale. A fost şi un pictor proteic, grafician, scenograf şi designer de interior şi de mobilă. Studiase la Politehnica din Zürich, acolo a luat parte la înfiinţarea grupului literar Dada, iar legăturile sale cu Tristan Tzara, Hans Arp şi Alberto Giacometti îl situează în fruntea avangardei artistice europene. Dintre lucrările sale, două se găsesc pe strada Dr. Grigore Mora: la nr. 39, casa pe care a construit-o pentru Florica Reich, splendidă, este încă intactă, dar la nr. 36, vila Paul Wexler, care datează din 1931, îşi va pierde caracterul original din cauza supraînălţării cu un etaj, poate şi a altor modificări de volume. Clădirea cu parter, două etaje şi o terasă-grădină avea faţada de o simplitate austeră. De cînd o serie de proteste au atras atenţia autorităţilor asupra acestui şantier lipsit de autorizaţie de construcţie, imobilul este îmbrăcat în prelate „de protecţie" care-l ascund de priviri indiscrete. Cu toate că pickhammerele îl macină de peste un an, n-a apărut niciodată un panou cu indicaţiile obişnuite (beneficiar, executant, termene şi scop al lucrării), ceea ce ar fi fost o obligaţie legală. La 2 septembrie 2009, Direcţia de Urbanism din Direcţia Generală a Dezvoltării Urbane a răspuns întrebării adresate Primăriei Generale că nu exista nici o autorizaţie de construcţie. Nu avem cunoştinţă ca această situaţie să se fi schimbat între timp.

Vila Paul Wexler îşi va pierde caracterul original din cauza supraînălţării cu un etaj.

Vila Wexler este un monument clasic al arhitecturii moderniste din România. Ca reper al unui curent cultural care se afirma atunci în Europa, această lucrare a lui Marcel Iancu îşi are fotografia în cartea lui Alberto Sartoris, *Gli elementi dell'architettura razionale,* Milano, 1932. Propunem ca, în ziua cînd se va dezveli clădirea, să se pună pe zidul ei o placă pe care să fie scrise numele personalităţilor care au locuit acolo: „Paul Wexler, industriaş", „Eugen Jebeleanu, poet", „Victor Opaschi, consilier prezidenţial", şi... şi... mi-e ruşine să scriu numele deocheat care mi s-a suflat la ureche.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Cristina CHIRA, Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Palatul Teleki din Comlod, comuna Milaş

Un teren întins, păstrînd ici şi colo plantaţii şi arbori bătrîni, urme de alei care au făcut cîndva parte dintr-un parc. Aşezată într-o poziţie privilegiată, o clădire încă impunătoare, deşi pe cale de a deveni ruină. Palatul şi parcul din Comlod, care au aparţinut familiei Teleki pînă spre jumătatea secolului al XX-lea, reproduc atît o situaţie „de epocă" şi „de familie", cît şi o stare actuală comună celor mai multe dintre reşedinţele nobiliare de valoare din Transilvania.

Palatul de la Comlod este construit în 1756 de către István Wesselényi de Hadad şi soţia sa, Polixenia Dániel de Varygas. Blazoanele din piatră ale celor două familii, realizate de celebrul sculptor clujean Anton Schuchbauer, domină şi acum faţada principală a palatului: sub o coroană – simbol al unirii familiilor – sînt reprezentate sirena cu un trandafir în mînă, blazon al familiei Wesselényi şi lebăda cu gîtul străpuns de o săgeată, blazonul familiei Dániel. În secolele următoare, fie printr-o căsătorie cu unul dintre urmaşii familiei Wesselényi, fie prin cumpărare, palatul intră în posesia puternicei familii Teleki, care îşi avea reşedinţa principală în satul Gorneşti, nu departe de Comlod. În 1951, clădirea este naţionalizată, iar după 1989 intră în administraţia Consiliului Judeţean Bistriţa.

Palatul este o construcţie reprezentativă pentru barocul transilvănean. Locuirea se desfăşura pe un singur nivel, uşor ridicat faţă de nivelul solului, constituind – împreună cu acoperişul înalt, cu frîngere de pantă – un volum compact şi masiv. Baroce sînt şi bolţile şi întreaga decoraţie interioară şi exterioară care se mai păstrează. Este totuşi foarte probabil ca un studiu atent să pună în lumină existenţa unei etape de construcţie anterioare celei din 1756. Pentru o astfel de concluzie pledează dimensiunea relativ redusă a palatului, în mod evident realizat prin suprapunerea parterului actual peste pivniţele al căror sistem de boltire este specific perioadei Renaşterii. O fostă loggie sau portic, cîteva ancadramente de piatră din aceeaşi epocă, păstrate în pereţii construcţiei de secol XVIII, conduc şi ele la ipoteza conform căreia prima construcţie a fost ridicată de Mihail Teleki în perioada în care era cancelar al Transilvaniei şi că în 1757 urmaşii lui au adaptat vechiul edificiu la cerinţele unui alt tip de viaţă. Să nu uităm nici că, în epocă, o astfel de reşedinţă trebuia să confere reprezentativitate, să întărească statutul social al proprietarului; de aici, decoraţiile de factură barocă aplicate pe pereţii exteriori, ca şi inscripţiile ce fac referire la proprietarii palatului. Parcul care îl înconjura făcea parte integrantă din decorul unei astfel de reşedinţe tipice pentru Transilvania secolului al XVIII-lea.

O astfel de reşedinţă trebuia să confere reprezentativitate.

Astăzi, palatul din Comlod este într-o stare avansată de degradare. Acoperişul parţial distrus a lăsat clădirea expusă intemperiilor, ameninţînd cu distrugerea bolţile care încă nu s-au prăbuşit. Cu toate acestea, palatul Teleki din Comlod este înscris pe Lista Monumentelor Istorice, ca avînd importanţă naţională.

Comuna Milaş, în administraţia căreia se află satul Comlod, se găseşte în judeţul Bistriţa-Năsăud, la 22 de kilometri vest de Reghin, pe DJ 173. Un drum neasfaltat de cîţiva kilometri leagă Milaş de Comlod.

Cristina Chira *este studentă la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu", colaboratoare la proiectul „moNUmenteUITATE".* ***Anca Brătuleanu*** *este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu", coordonator al proiectului „moNUmenteUITATE".*

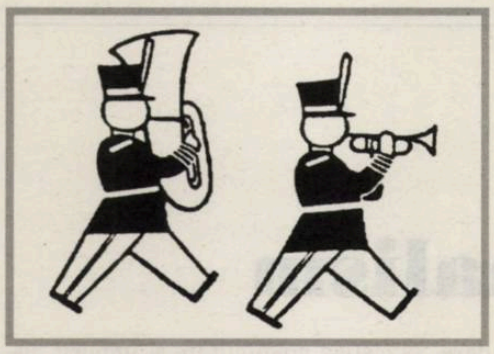

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Dezordinea simbolică (IV)

– Bong Sen –

Ei bine, în timp ce ordinea simbolică a societăţii socialiste multilateral dezvoltate creştea şi se dezvolta ca o cultură de bacterii într-un mediu primitor, ca pe orice răzor cultivat cu seminţe selecţionate, pe lîngă tulpinile principale, apar, vrînd-nevrînd, şi alte vrejuri, buruieni, unele dintre ele chiar mai arătoase decît soiul aşteptat. Într-un mediu simbolic în care totul era bine pus la punct de la Centru şi impus prin teroare, frică, şantaj, presiune, ordinea reperelor de identificare profundă prindea rădăcini şi se ridica, victorioasă, spre soare. Cîţi mai aveau puterea să-i explice şoimului patriei sau pionierului că erau confiscaţi, siluiţi psihologic, transformaţi în contingente amorfe de „oameni noi“?

Dar nici cantitatea şi nici, pe alocuri, calitatea ofensivei simbolice comuniste nu au fost suficiente pentru a opri drumul „buruienilor“ de altoi. Instinctul căutării şi identificării cu aromele şi polenul altor răzoare nu putea fi oprit de nici un insecticid ideologic. În cele din urmă, nu erau puţini cei care transformau, la un moment dat, cămăşuţa de şoim, rămasă mică, în cîrpă de şters pantofii, pantalonii de pionier în şomoioc textil pentru teul de spălat pe jos, şi uniformele de „premilitară“ sau de gărzi patriotice în salopetă de mers la grajduri. Însă depăşirea perioadei de vrăjire simbolică şi contraofensiva, mai mult sau mai puţin conştientă, la adresa edificiului de semne ale sistemului, căpătau dimensiuni mult mai mari.

Dincolo de bancuri, texte şopîrlite şi cimilituri corozive la adresa sistemului, micile detalii ale transferurilor simbolice făceau, laolaltă, un tablou colosal. Sinistrele ţigări Bong Sen, importate de la poporul vietnamez prieten, luau, deseori, drumul pachetelor goale de Marlboro sau de Camel. Mutarea mărfii de proastă calitate în ambalajele golite cu nesaţ de conţinuturile fabricate în Occidentul „putred“ devenise o practică reflexă în acei ani. Ţigarile Cişmigiu, replica noastră revoluţionară la Kent, sfîrşeau, de nenumărate ori, în arătoasele ambalaje ale concurenţei capitaliste. La fel se întîmpla şi cu rîurile de ţigări albaneze, cu DS-urile şi Alberiile, cu BT-ul bulgăresc, mai ales ăla necartonat, cu Vikend-urile sîrbeşti (e drept, mai rar, pentru că alea arătau binişor), şi cu vedetele autohtone Snagov, Amiral, Pescăruş, Carpaţi cu filtru. Carpaţiul fără filtru, ţigara legendară a acelor ani, avea un destin special. Pachetul de Camel fără filtru. Fumai o ţigară proastă, dintr-un ambalaj de soi. Cu trupul, erai deţinut într-o libertate penitenciară, cu conştiinţa erai pe Fifth Avenue şi te trăgeai de şireturi cu Jimmy Page.

Mecanismul a funcţionat identic, în cazul aparatelor de radio Bucur, inscripţionate şi redenumite Philips, cu magnetofoanele sovietice Mayak şi Kashtan, devenite, ca prin farmec, Akay şi Sony, cu şorturile de fotbal, făcute din steaguri de mătase sau din căptuşeli, cu parfumurile ruseşti şi bulgăreşti, mutate în recipiente decadente, de „afară“, cu cămăşile de Brăila pe care se coseau embleme rostuite de pe te miri unde, cu tricourile pe care scriam Adidas, cu şablonul de carton şi cu cremă de ghete, cu Daciile pe care scriam Renault, şi cu maşinile sovietice Lada, pe care scriam Fiat. Mecanismul însă funcţiona ca uns şi în cazul unor chestiuni care depăşeau cu mult limita jocului benign. La scară uriaşă, Cenaclul Flacăra vindea ideologie comunistă, ambalată în ţoale de Woodstock. Şi mulţi dintre noi cumpăram marfa asta, în virtutea exerciţiului de prestidigitaţie simbolică pe care o practicam în fiecare zi.

Toate formele de evaziune simbolică, pe care le-am vehiculat de-a lungul atîtor ani, au avut, dincolo de joaca nevinovată, un efect devastator la nivelul „organului“ de percepţie a valorilor care stau dincolo de orice simbol. Comunismul a impus un sistem de semne extrem de elaborate, făcînd o risipă de mijloace cu dimensiuni patologice. Cantitatea uluitoare de „marfă“ simbolică, ce trebuia băgată pe gîtul unui popor întreg, a asigurat o victorie evidentă la nivelul impunerii prin presiune, al ocupării spaţiului, al instalării în viaţa de zi cu zi. Uniformele, insignele, tresele, steagurile, moravurile sărbătorilor oficiale, discursurile, paradele militare, defilările oamenilor muncii, marile spectacole literar-coregrafice, zecile de mii de ipostazieri idealizate ale poporului muncitor, rezultatele revoluţionare ale industriei şi economiei socialiste au devenit părţi ale vieţii normale.

Joaca simbolică, disimulările, transferurile, poluările au dat naştere, în timp, unor reflexe ludice profunde. Noţiunea de valoare ne-negociabilă a devenit subiect de banc. Strategiile de disimulare au devenit virtuţi şi obiecte ale admiraţiei. Iar rezistenţa la presiunea impunerii ordinii simbolice a sistemului a căpătat forma unei complicităţi maliţioase. Vă mai amintiţi serile în familie, sărbătorile, aniversările petrecute în frig, la lumina lămpilor cu gaz sau a lumînărilor? Curentul electric şi apa caldă erau tăiate pentru că aveam de recuperat datoria externă, în aşa fel încît ţara să devină „neatîrnată“. Deseori, se povestea în şoaptă despre cum urma să fie mai rău decît atît, despre noi „strîngeri de şurub“, despre vremuri grele. Erau momente în care se descifrau hermeneutic tot soiul de bancuri şi cimilituri, printre care şi celebra vorbă care spune: „Capul plecat, sabia nu-l taie.“ Cea mai jucăuşă şi autovalorizantă interpretare pe care am auzit-o, nu o dată, în acei ani, e cea care zicea aşa: „Vorba asta a noastră, din vechime, spune mult mai mult decît pare. Nu e o zicere care ne condamnă, pe veci, la supunere. De fapt, e vorba de capul care e plecat cu gîndul. Capul care-şi alege o altă realitate.“

(va urma)

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

Codrin Liviu CUŢITARU

Mafia Sicilia

La sfîrşitul sesiunii de reexaminări, verificîndu-mi, la un moment dat, poşta electronică, am făcut un gest necugetat. Am rămas cu ochii pironiţi pe un mesaj trimis de cineva cu numele *Mafia Sicilia*. Nu „Mafia Siciliană“, ci chiar aşa – „Mafia Sicilia“. Era fără titlu *(no subject),* sărind cumva în ochi din mulţimea de spam-uri ce mă invitau, ca de obicei, să cumpăr diverse obiecte şi/sau fiinţe, precum „ceasuri ruseşti“, „şenile de blindate“, „pastile *Viagra*“, „micuţe sclave (!) taiwaneze“, „rinichi“, „ficaţi“ şi „inimi pentru transplant“, toate, bineînţeles, la preţuri derizorii. Spun că am făcut un gest necugetat întrucît, în ciuda reflexului meu (de acum înrădăcinat în manipularea tastaturii computerului!) de a şterge, dintr-o mişcare, aceste exotice e-mail-uri, acum am ezitat, privind prostit (mesmerizat oare?) extravagantul apel. Apoi, probabil într-o clipă de ceea ce americanii numesc *temporary insanity,* l-am deschis, căscînd ochii la un textuleţ pitoresc şi complet neaşteptat. Îl redau aici întocmai, păstrînd grafica şi ortografia autoarei: „stimate dle prof., eu sînt o studentă dea dumneavoastră de la anul 2 şi vreau să-mi daţ o şansă să fiu şi eu în anu 3, că am lipsit în sesiune şi la reexaminare, fiind plecată într-o ţară străină, după cum i-am zis şi lui dl decan, avînd eu nişte probleme. vă rog eu mult să-mi daţ această şansă, fiincă mai am 6 restanţe şi, dacă nu promovez măcar 1 din ele, rămîn în anu 2 şi i-am spus lui dl decan că am fost în ţară străină, avînd eu nişte probleme, şi mi-a spus să vorbesc numai cu fiecare titular de curs, dacă mai este de acord să-mi dea o şansă să dau şi eu examene şi să promovez în anu 3. vă rog mult să-mi daţ această şansă, că am fost în străinătate şi am avut nişte probleme, în orice zi şi la orice oră doriţ dumneavoastră. vă mulţumesc anticipat şi aştept răspuns urgent, a dumneavoastră studentă, b.s.“.

Stînd însă bine şi judecînd lucrurile, nu cred că gestul deschiderii unui mesaj de la „Mafia Sicilia“ a fost, pînă la urmă, complet necugetat. Undeva, pe palierul subliminal, „ştiam“ că, la mijloc, este o chestiune serioasă (o problemă, după cum se vede, de viaţă şi de moarte... academică!) şi nu doar un spam amărît. În ultimii ani, am tot primit de la diverşi studenţi mesaje „semnate“ cu *id*-uri stranii (ca să folosesc un eufemism), „fiind eu“ (vorba „Mafiei Sicilia“) de acum obişnuit cu „strategiile de denominare“ electronică ale tineretului universitar. Vreme îndelungată, mi-a scris un băiat identificat drept *Midnight Caller* (numele real nici nu i-l mai ştiu, în cazul în care l-am ştiut vreodată), mare iubitor de Edgar Allan Poe, despre proza căruia dorea să facă o lucrare de licenţă (coordonată de destinatarul misivelor lui internautice, adică de sussemnat). Ultimativ, l-am refuzat pe junele noctambul (îi sînt totuşi recunoscător că nu „semna“ *Midnight Lover,* „apelativul“ unui coleg de-al său căruia, dintr-o teamă iraţională – „homofobică“, i-ar zice liberalii radicali –, nu i-am răspuns niciodată!). Am realizat, pe parcursul singurei întîlniri *tête à tête* cu dumnealui, faptul că pronunţa numele marelui romantic american Poe, nu *Poe,* aşa cum s-ar fi cuvenit, ci *Paw* (care, pînă una alta, în engleză, înseamnă *Labă).* Am comunicat şi cu *Freddie Mercury* (nu paranormal, desigur, ci foarte concret, pe probleme de re-re-re-reexaminare favorabilă), *alias*-ul unui student americanist, Nicu Pâţâligeni pe numele lui – ceva mai neaoş – din buletin. M-a contactat şi un oarecare *Random Killer,* solicitîndu-mi, cu neverosimilă politeţe, „o recomandare pentru bursă *Erasmus* în Germania“, dar am fost interpelat şi de *Chuppacabra* (enigmaticul vampir din America Latină, suspectat pentru exsanguinările caprelor şi oilor din regiune), travestit(ă) aici într-o gingaşă studentă de la „Engleză principal“, dornică de sfaturi suplimentare în înţelegerea „dublei identităţi“ la Catherine Earnshaw.

În sfîrşit, am fost căutat, pe e-mail, de-a lungul timpului, de *Madonna, Kaka, Blondys* (pesemne că normal ar fi Blondy ori Blondy's), *Tiger Woods, Eminem, Hannah Montana, ACDC,* însă şi de autohtonii *Fata lu' tata, Pişpirică, Cuculeţ, Fuego, Cătuţ, Purcilă, Mama Omida, Boseac, Pacoste, Fraieru', Bestiuţă, Puiache, Bubuleţ* şi *Măcăleandru*. La rigoare, aş putea concepe, indubitabil, o antologie de *id*-uri electronice studenţeşti, cu mici explicaţii culturale, dacă nu m-ar frămînta, stăruitor, o interogaţie dilematică. De unde apetenţa unor astfel de „dedublări“, a unor asemenea „transferuri“ identitare? Suferă tinerii actuali (sau tinerii în general) de un greu reprimabil bovarism? Ne „travestim“ tipologic, în vastul cîmp electronic, pentru a ne procura satisfacţii psihice (după vechi reguli freudiene), inaccesibile în alte condiţii (situaţie ce ar putea funcţiona, de fapt, sub auspicii diferite, şi în cazul monomaniei invazive şi arţăgoase, de pe diverse forumuri şi site-uri de socializare)? A devenit spaţiul virtual „mama răniţilor“ identitar? Greu de spus. Cert rămîne că *alias*-urile electronice „universitare“ au ajuns derutante, prin conotaţii, şi pasibile de expertiza psihiatrică. Constituie un simptom al „nebuniei sociale“, descrise de antropologi şi psihoterapeuţi ca „tulburare mentală colectivă“, specifică perioadelor de criză. Eu contemplu aceste mesaje, (deocamdată) senin, pe ecranul fluorescent al desktop-ului meu, pe cînd dumneavoastră vă întrebaţi, anxioşi, ce s-a întîmplat cu „Mafia Sicilia“. Staţi liniştiţi! Nimic spectaculos. A rămas repetentă.

Codrin Liviu Cuţitaru *este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte a sa este* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

tolo sport

Iarna Capitalei

Cum adică Oţelul Galaţi pe primul loc la încheierea primei părţi a campionatului intern? Unde-i Miliţia, unde-i Armata?

Ca să răspund în spiritul săptămînii în care se rememorează Revoluţia, Armata e cu noi! Armata a pactizat cu fiecare echipă din Liga 1, care a adunat de la Steaua puncte. Vorba vechilor, adică optimiştilor, microbişti: Steaua a ajuns echipa păcii, nu bate pe nimeni. În privinţa Miliţiei, şi Dinamo a intrat într-o dispoziţie nebeligerantă, iar statistica arată că, niciodată în ultimii 50 de ani, echipele plasate mai jos de locul 5 la finalul turului nu au ieşit campioane. Aşadar, dacă se va respecta regula, Steaua şi Dinamo n-au şanse să cîştige titlul în vara lui 2011. Oţelul, Timişoara sau Vasluiul stau mai bine decît Granzii Cazoni nu pentru că ar avea mai mulţi bani – la Galaţi instalarea nocturnei e blocată de garajul unde un cetăţean şi-a depozitat murăturile de iarnă – ci pentru că s-au organizat şi au muncit mai bine. Da, ştiu, cuvintele acestea – muncă, efort – nu spun mare lucru în România, dar tocmai acesta este motivul pentru care se vor împlini 5 ani de cînd nici o echipă bucureşteană nu a mai luat titlul în România la fotbal. Şi, pentru prima oară în istorie, provincia va culege titlurile la toate celelalte sporturi de echipă, de la rugby la volei şi de la handbal la polo!

Cătătlin TOLONTAN

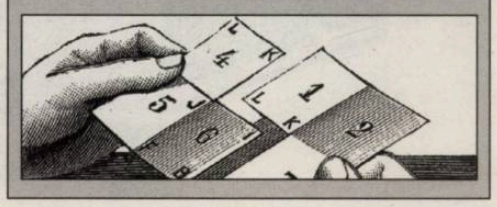

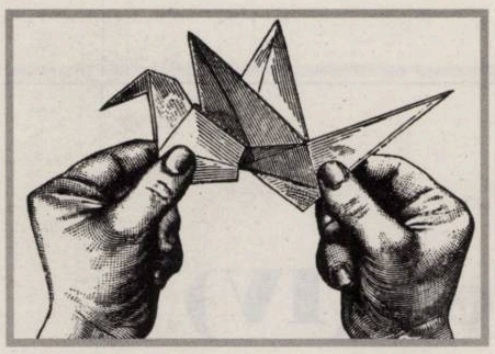

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Specialişti în jurnalism

Televiziunile au nevoie de specialişti, de comentatori şi analişti avizaţi şi independenţi la care să apeleze cînd e cazul. Aceasta este logica normală, iar observaţiile dlui Vintilă Mihăilescu din numărul precedent, referitoare la relaţia dintre specialiştii şi jurnaliştii din România, sînt cît se poate de corecte. El citează un jurnalist care i-a spus că specialiştii n-au decît să-i caute ei pe jurnalişti, pentru a-şi face publicitate în mass-media. Cu alte cuvinte, în opinia jurnalistului citat, specialiştii şi toată lumea, de altfel, ar trebui să-şi dorească publicitatea şi să vrea să apară la televizor, pentru că acela care nu apare „pe sticlă" nu există. Aşadar, tu, expertul, trebuie să cauţi un jurnalist, să-i faci curte, să-l rogi să te invite la emisiunea lui, să spui eventual pe post ceea ce el vrea să audă şi ceea ce crede el că ar vrea să audă publicul. Dacă nu vrei tu, se vor găsi imediat alţii care „să dea bine pe post". Iar, la urma urmelor, jurnaliştii înşişi, cei care se consideră atotştiutori, pot să-şi expună propriile concepţii despre orice – de la politică şi societate pînă la ştiinţă şi tehnică.

Ca unul care a lucrat la BBC, pot să confirm că acest post şi altele cu renume similar au un sistem extrem de clar în privinţa consultării specialiştilor. Aşa cum spune şi dl Mihăilescu, există liste enorme cu nume de experţi în toate domeniile posibile. Dincolo de prezentarea ştirii ca atare, dacă, de exemplu, izbucneşte un război pe undeva – se apelează la un analist militar cu expertiză internaţională, dacă se dărîmă acoperişul unui mare magazin – e intervievat un specialist în construcţii, dacă urmează o campanie de vaccinare – e cerută părerea unui biolog sau a unui epidemiolog ş.a.m.d. Cînd e cazul, specialiştii sînt descusuţi pînă în cele mai mici amănunte sau opiniile lor sînt puse faţă în faţă cu ale altor specialişti din acelaşi domeniu (şi asta e treaba jurnaliştilor). Evident, de dorit e ca specialiştii în cauză să fie independenţi, iar nu legaţi prin vreun interes de evenimentul ori situaţia comentată.

Poate fi de mirare că asemenea lucruri, ce par simple ca „bună ziua", nu sînt cunoscute sau nu sînt luate în seamă în interiorul instituţiilor de presă din România. Dar mirarea dispare ştiind că acestea sînt conduse aproape exclusiv după criteriul audienţei de moment şi al intereselor patronilor, iar menirea lor firească de a informa corect e lăsată pe un plan cu totul secundar. Dincolo de asta, există o comoditate a producătorilor, care apelează mereu la aceiaşi „specialişti". Chiar dacă s-au priceput vreodată la ceva, aceştia ajung în cele din urmă să se uzeze în propria notorietate. Producătorilor şi jurnaliştilor nu le e la îndemînă să caute oameni noi, necunoscuţi de public şi care, pe deasupra, nu sînt nici obişnuiţi să stea în faţa camerelor sau a microfoanelor. Într-o instituţie de presă serioasă, operaţiunea asta de căutare ar trebui să fie permanentă. În mod normal deci, nu specialiştii trebuie să-i caute pe jurnalişti, ci invers. Mai mult, atunci cînd un specialist se prezintă el singur la o televiziune, un post de radio sau un ziar, spunînd că vrea să-şi expună concepţiile într-o anume situaţie, e cazul ca jurnaliştii să-l verifice şi să-l evalueze cu mare atenţie înainte de a-i accepta colaborarea.

© V. Eftenie

Treaba jurnalistului e să facă opinia specialistului să ajungă la public.

Aici însă, apare şi o altă perspectivă, de unde cred că aş putea face unele completări la observaţiile dlui Mihăilescu. De multe ori, jurnaliştii au dificultăţi în a găsi buni specialişti în stare să explice în mod public şi pe înţeles lucrurile la care ei se pricep. Unii pot fi îndrumaţi pe calea cea bună (aici e iar treaba jurnaliştilor), alţii însă nu pot fi „daţi pe brazdă", în ruptul capului. Uneori te miri că un om despre care ai referinţe că se pricepe foarte bine la un anumit domeniu nu ştie să explice aproape deloc ceea ce face. Şi te întrebi cum poate fi cineva un bun specialist în ceva ce nu ştie să explice. De vină sînt probabil şi carenţele educaţiei din şcolile comuniste şi postcomuniste (lipsa cursurilor de comunicare a ştiinţei, de exemplu). Apoi, într-o listă cu 7 specialişti în finanţe, de pildă, jurnaliştii pot descoperi că: unul a devenit ministru şi nu mai poate fi creditat ca independent, altul a ajuns director de bancă şi reprezintă nişte interese comerciale, un al treilea are o emisiune la postul concurent, un al patrulea e plecat în vacanţă, un al cincilea a declarat recent că, din punct de vedere financiar, România e buricul Pămîntului, un al şaselea nu poate ocoli termeni de tipul „cerere agregată", „acreditiv", „robor" sau „*asset management*", iar al şaptelea se bîlbîie. Într-o asemenea situaţie (care nu e deloc rară), evident că soluţia nu e dna Tatoiu. Trebuie să găseşti un al optulea specialist în finanţe, dar asta vei vrea şi vei şti să faci numai dacă te pricepi cu adevărat la jurnalism, adică dacă eşti tu însuţi un specialist. Treaba jurnalistului e să facă opinia specialistului să ajungă la public. Atunci, postul la care lucrează va putea transmite comentarii avizate, corecte şi idei de ultimă oră, iar în timp, cu răbdare, va cîştiga credibilitate şi implicit audienţă. Or, dincolo de puţinătatea specialiştilor serioşi şi imparţiali (ca să nu mai zicem şi telegenici) din mai toate domeniile, ne întoarcem la problema lipsei de producători, editori şi jurnalişti serioşi şi imparţiali.

ready made

„Am arătat cum munca este cântată de poeţi nu în sine, ci efortul conştient al oamenilor pentru binele întregului popor. Iată de ce, munca devenită onoare, înalt preţuită în Republica Populară Română, formează una din sursele de inspiraţie până şi a celor mai tineri poeţi. La concursul Ministerului Artelor, premiul întâi a fost acordat ucenicului Petre Geantă pentru poemul «Medalia Muncii», în care autorul a ştiut să înfăţişeze tocmai acest aspect – munca onoare, munca care înobilează pe om, munca răsplătită cu înalta distincţiune acordată."

N. Moraru, *Studii şi eseuri,*
Editura pentru Literatură şi Artă
a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., 1950

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Suspectat de a fi român

Da, ştiu, am mai spus-o de cîteva ori chiar aici, în *Dilema,* şi m-am enervat cu fiecare ocazie, dar de data aceasta a pus stăpînire pe mine un sentiment profund diferit: am tot mai mult impresia că s-a schimbat ceva în Constituţia României şi, peste noapte, ni s-a pus în dosare, nouă, tuturor (sau, mă rog, nouă „celor mulţi"), ştampila SUSPECT. Suspect de a fi român în propria ţară, adică un hoţ virtual, un puturos şmecher care umblă cu cioara vopsită. Drept care statul a luat hotărîrea de a pretinde oriunde şi tot timpul, de la acest cetăţean vicios, probe irefutabile ale eventualei sale onestităţi: pretinzi că eşti corect, dovedeşte! Este ceea ce mi se întîmplă în ultima vreme săptămînă de săptămînă.

– Lipsesc documentele care atestă informaţiile din CV şi care trebuie semnate şi ştampilate apoi conform cu originalul – mă informează responsabila programelor universitare de la facultatea noastră. Da, ştiu părerea dumneavoastră, că am citit în *Dilema,* aveţi dreptate – se scuză sărmana imediat –, dar aşa ne cere finanţatorul...

– Adică ce trebuie să fac? întreb eu, prins în flagrant.

– Să aduceţi piesele *justificative*...

– Justificative că ce? mă holbez eu la ea.

– Că ceea ce aţi trecut în CV este adevărat...

– Dar am semnat pe proprie răspundere pagină cu pagină, ca la tribunal, nu-i suficient?

– Nu, îmi pare rău...

Sînt deja imunizat în mare măsură, aşa că mă supun, încep să fac fotocopii după cărţi, articole şi ce mai găsesc pe acasă, semnez fiecare pagină, pun ştampilă la rectorat, mă rog, mă *justific*. Dar acesta este doar începutul, peste cîteva zile urmează alt dosar...

Alt proiect, alt finanţator, alte probleme.

– Mai adaugă acolo! ridică domnul cel dolofan şi năduşit un deget bondoc spre secretară: doctoranzii sînt obligaţi să publice trei articole ISI în perioada de finanţare.

Ce să justific, ce trebuie atestat?

– Lipsesc documente care să *ateste* experienţa relevantă în domeniul programelor doctorale şi de cercetare, managementul proiectelor şi managementul educaţional – îmi transmite aceeaşi doamnă o scrisoare de la „finaţator".

Piese *justificative,* care să *ateste*... Mă ia cu ameţeală. Ce să justific, ce trebuie atestat? Că am experienţă relevantă în managementul educaţional. Dar sînt cadru didactic de douăzeci de ani! Nu contează, trebuie să o *atestez*. Că am experienţă în domeniul managementului proiectelor. Foarte bine, am trecut în CV, sub semnătură, toate proiectele naţionale şi internaţionale pe care le-am condus. – Dar nu aveţi dovada! vine replica. Dovada că ce? Că nu mint, evident, că nu sînt „românul hoţ" standard, ci unul mai puţin hoţ – îmi răspund eu însumi şi dau să renunţ şi la proiect, şi la învăţămînt, şi la ţară. Pînă la urmă, se ajunge la concluzia că pot fi imaginate nişte „piese justificative". „Imaginate"? Nu mă înnebuni! Trebuie „imaginat" ceva care să „ateste" că sînt cu adevărat cel care sînt şi am făcut ceea ce realmente am făcut? – Da... îmi şopteşte înduioşată doamna expertă.

– Dar este imposibil în trei ani! îmi scapă mie.

– Ia mai dă-i dracu', la cîţi bani le dăm, să facă şi ei ceva, că tot taie frunze la cîini la şcolile astea doctorale! se înfurie dolofanul.

Un cercetător foarte experimentat scrie un articol ISI în aproximativ un an şi mai aşteaptă încă aproape un an ca să fie evaluat şi acceptat. Ca să nu mai spunem că ISI este doar o bază internaţională de date, printre altele, dar este fetişul parvenitului român în managementul ştiinţei. Ce importanţă are, doctoranzii, mai hoţi prin definiţie decît restul românilor, trebuie să aducă şi ei „piese justificative" care să „ateste" că nu au tăiat frunze la cîini!

Alte domenii, alte cerinţe. Acum o lună primesc o adresă prin care sînt somat să plătesc „restanţele" din 2006 pentru o asociaţie profesională care nu mai funcţionează din 2005. În caz că acestea au fost achitate, vă rugăm să aduceţi dovada şi prezenta somaţie va fi anulată – mă mai anunţă inspectorul financiar. Deci nu controlul financiar trebuie să constate că nu am plătit, ci eu trebuie să dovedesc că n-am furat statul. Şi toate au culminat cu o citaţie de acum cîteva zile din care am aflat că s-a deschis procedura de urmărire pe numele meu... N-am apucat să citesc pînă la capăt, că mi s-a făcut rău. Mi-am luat totuşi inima în dinţi şi am sunat la numărul din josul paginii. – A, staţi liniştit, probabil că nu aţi trimis declaraţia cutare. – Ba am trimis-o, acum un an! răspund eu cu infarctul în gît. – Probabil că a întîrziat şi s-a declanşat automat procedura, o să verific, îmi explică funcţionara de la telefon. – Şi atunci cum rămîne cu procedura de urmărire? mă mai interesez eu de soarta mea. – Nu vă faceţi griji, nu contează, este o formalitate – mă liniştеşte doamna cu pricina. Nu m-am liniştit nici pînă în ziua de astăzi.

În ultimele zile am început să vorbesc deci cu avocaţi. S-a schimbat Constituţia, s-a schimbat vreo lege fundamentală şi nu ştiu eu? Nu, nu s-a schimbat. Au dreptul să ceară toate chestiile astea? Unele da, sînt doar abuzive; altele însă nu, sînt chiar ilegale. Pot deci să mă revolt, să-i dau eventual în judecată? Da. Păi, atunci aşa să fie! Îmi pare rău, dar dacă statul a ajuns să fie în război cu propriii săi cetăţeni, cred că este nu numai prudent, ci şi necesar ca şi cetăţenii să se înarmeze la rîndul lor...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte a sa este* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

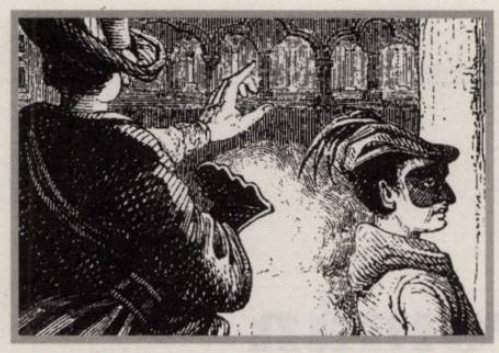

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Cînd Cenușăresei i s-au furat papucii

Din statistici, se știe, poți trage ce concluzii vrei. Cele mai simpatice, azi, mie mi se par a fi sondajele – aceste nepoțele drăgălașe ale statisticilor. Cu statistici și cu sondaje poți demonstra orice – tot ce contează este să știi ce întrebi. Nazismul a avut statisticienii săi, capabili să arate că nu există moarte mai rentabilă decît cea de la Auschwitz. Lenin, Stalin & Hrușciov au stat foarte bine la statistici – atît de bine încît, pe la finele anilor '60, URSS urma să depășească America la mai toți indicatorii; ba chiar și Gorbaciov a stat mai bine în sondajele din RFG decît în viața reală din Moscova sau Erevan, astfel încît în decembrie 1988 Uniunea Sovietelor părea mai puternică și stabilă ca niciodată (dar în fix trei ani ea urma să implodeze). Comunismul românesc nu prea s-a jucat de-a sondajele, în schimb, a excelat în statistici – v-o grîu pe hectar ierbicidat și cum vom avea noi, în anul 2000, mai mult păr blond pe cap de femeie decît Suedia (nu mai reține dacă ultima idee suna chiar așa, dar cert e că ea – în mare – s-a cam îndeplinit).

Dar ce ne facem oare atunci cînd sondajele nu mint? Mai nou, îmi doresc fierbinte ca ele să fie pe deplin fantasmagorice – deși mă tem că nu-s. Mai precis, mă refer la cercetarea CSOP care, recent, ne spunea că 60% dintre românii trăitori azi cred că acea idee numită generic comunism a fost, în sine, o idee bună. Concret, 45% dintre concetățeni cred că ideea comunistă a fost *o idee bună, dar prost aplicată,* iar alți 15% dintre ei cred că ideea comunistă a fost atît *bună în sine,* cît și *bine aplicată*. În privința dosarelor fostei Securități, 37% dintre repondenți consideră că accesul la aceste dosare este *important* sau *foarte important,* în

Fără Istorie în școli, vox populi *va bate cîmpii!*

spune sus-semnatul, care și-a făcut 12 ani de școală prin clase ce aveau pe pereți afișe cu admirabile statistici, tabele și grafice, din care rezulta indubitabil cum vom depăși Japonia la producția de oțel pe cap de samurai, cum vom surclasa Canada la producția de timp ce majoritatea de 52% crede că accesul acolo este *puțin* sau chiar *deloc important*. (Deci, dac-ar fi după *vox populi,* am putea arde liniștiți chiar și ceea ce nu s-a ars încă!) În fine, de reținut că, scrutîndu-și trecutul, 83% dintre noi consideră că *n-au avut de suferit* pe timpul regimului trecut – adică nu numai că n-au trecut personal sau n-au avut părinți prin închisorile de la Sighet, Aiud ș.cl. (ceea ce, mă rog, e plauzibil), dar nici n-au pierdut timpul stînd la cozi, nici n-au fost frustrați că nu puteau ieși din țară măcar pînă la Varna, nici nu-i deranja platitudinea ziarelor, nici nu s-au simțit duși de nas de Comitetul Central, nici nu s-au simțit lezați în vreuna dintre libertățile lor. Brava, popor!

Pentru un regim care acum 21 de ani dispărea în huiduieli, e un bilanț nu tocmai rău. Cei care au operat sondajul mai dau un detaliu: cu cît repondenții sînt mai tineri, cu atît mai mult ei răspund *nu știu* la o serie de întrebări. Ceea ce mă aduce în miezul problemei: revalorizarea de azi a deceniilor de regim comunist și „reinventarea" lui Nicolae Ceaușescu (cel pe care, în iulie a.c., un sondaj IRES îl dădea potențial votat ca președinte de către 41% dintre românii de azi!) sînt atît rodul nostalgiei poate firești a unei populații în îmbătrînire (care nu regretă propriu-zis comunismul, ci doar tinerețea proprie), dar și efectul halucinant al lipsei de educație prin care generațiile tinere par a se remarca în societate. Cu riscul de a părea că pledez propria-mi cauză, voi spune că un simptom al acestei educații tot mai precare a fost, în ultimele două decenii, statutul din școli și licee al disciplinei numite Istorie. Acum 100 de ani, Istoria era piesă obligatorie la bacalaureat; la fel acum 70 de ani și la fel acum 25 de ani. Acum 15 ani, Istoria era încă probă la admiterea în cîteva facultăți atractive – Drept, Relații Internaționale, ba chiar și Academiile Militară sau de Poliție. Azi, Istoria în școală e un fel de apendice al procesului de învățămînt: sînt ani de liceu în care ea lipsește cu desăvîrșire, iar la admitere nu se mai cere niciunde. Pe vremea comunismului, Istoria era un fel de Cenușăreasă – adică era pusă să spele prin bucătăriile ideologice ale partidului și din cînd în cînd era scoasă pe la vreun bal al propagandei. Azi, după 20 de ani de restrîngere continuă și de miniștri care – cu una sau două excepții – par a fi urît-o de-a dreptul, Istoria a rămas tot o Cenușăreasă, numai că i s-au furat ambii papuci, i s-au șters din memorie balurile, iar prinții de ocazie de prin ministere au tratat-o cînd ca pe călugărița de pe stradă, pe care-o saluți fără s-o bagi în seamă, cînd ca pe prostituata de pe trotuar, pe care o bagi în gang fără s-o saluți.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Cum se scrie istoria cu copy-paste

În ultima vreme se vorbește mult și prost despre standardele internaționale la care ar trebui să se racordeze cercetarea din România fără a se șopti un cuvînt despre cum ar trebui să ne facem mai întîi și întîi de toate curățenie în ogradă. Visăm la Europa și alergăm să ne „racordăm", chiar dacă navigăm printr-un labirint de mediocritate și ne împiedicăm la tot pasul de grămezi de maculatură.

Iată, de exemplu, o altă producție istorică îndatorată pînă la ultimul rînd aceleiași deja celebre colecții de *Călători străini*. Bogdan Bucur publică în 2008, la Editura Paralela 45, un „ceva" intitulat: *Devălmășia valahă (1716-1828). O istorie anarhică a spațiului românesc*. Titlul se potrivește de minune conținutului „devălmaș și anarhic", căci fără mare judecată și fără prea mare punere pe gînduri, autorul rupe calupuri mari din călătorii străini pe care îi așază pe pagini întregi, așa despuiați de judecată și interpretare. Se caută pînă la epuizare senzaționalul, urîtul, groaza, lucrurile grele și cumplite, tot ceea ce un călător de o zi ar fi putut vedea sau doar copia de la alții. Interpretările, ca și lecturile domnului Bucur sînt deficitare. I-ar fi prins bine Larry Wolff sau Maria Todorova, cu atît mai mult cu cît sînt în limba română. Poate nu s-ar mai fi grăbit atît să citeze aiurea și fără discernămînt.

După bibliografie, pare că domnia sa nu știe nici o limbă străină. Așadar, cazul românesc pare unic și „săracii de noi" am suferit aici de pe urma tuturor relelor, victime ale Europei, ale ciumei, ale vremurilor și vremii. Poate că, autori ca Robert Muchembled, Laura Gowing, Peter Burke, Michel Foucault, Arlette Lebigre, Amila Butorovic, Suraiya Faroqhi i-ar fi deschis piste de interpretare prin cercetarea unor subiecte similare cu cele ale domniei sale. Oricît de mult și-ar mai dori unii să vehiculeze încă aceste ipoteze ale vitregiilor sorții, ele nu mai sînt de multă vreme de actualitate și în actualitate. Și apoi, nici măcar nu mai sînt „senzaționale". Poate doar pentru domnul Bucur, căci limbajul cărții este unul de catastrofă. Pe fiecare pagină se înșiră un vocabular care te face să te zgîlțîi din toate încheieturile: excese, prăduire, incendiere, anarhie, insecuritate, tîlhărie, jefuire, dezastru, dezordine, omor, maltratare, mizerie, disperare, grozăvie, cumplițenie, traume etc. Mi-ar fi foarte greu să dau o mostră din gîndirea domnului Bucur, fără să nu mă cutremur la rîndu-mi: „La toate acestea (tot calamități – *n.n.)* se adaugă cumplite calamități naturale, meteorologice și epidemiologice, dar mai cu seamă teribile dezastre umane care fac din Valahia turcească «o țară cu desăvîrșire despuiată, pustiită, jefuită și arsă în veacul al XVIII-lea fanariot»". Cum am scăpat, totuși, sună fireasca întrebare. Și apoi, citările se înșiră una după alta: am trecut de un amplu fragment dintr-un călător, ne adîncim într-un și mai amplu fragment dintr-un alt călător care prevestește o altă catastrofă căzută pe capul bietei Valahii. Pentru a evita monotonie, pigmentează ici și colo, cu citate, tot ample, din Ilie Corfus sau Dinicu Golescu. Așadar, o carte făcută cu *copy-paste*. Cui îi folosește? Cine are nevoie de o astfel de carte? Domnul Bucur cu siguranță promovează și se înscrie în standardele, alea promovate, dar niciodată dezbătute. Și din păcate o astfel de carte nu este singulară.

În prefață, domnul Adrian Majuru ne vestește utilitatea și mai ales noutatea acestei cărți ce ar fi trebuit să răstoarne istoriografia românească: „O monografie istorică a periferiei istorice din perspectiva cercetărilor interdisciplinare credem că reprezintă o noutate în literatura de specialitate". Care interdisciplinaritate? Care noutate? Eu nu le-am găsit. Și mai departe: „Pentru a susține acest demers complex și variat, Bogdan Bucur a folosit întreaga bibliografie la care a avut acces: documente de arhivă; documente edite; memorialistică... și diverse alte lucrări". Am umblat cu lupa pe paginile domnului Bucur și n-am descoperit nici măcar un singur document de arhivă, ci doar „diverse alte lucrări". Pe scurt, colecția de *Călători străini*. De altminteri, bibliografia, și așa „enormă", de patru pagini n-avea cum să mai cuprindă și catagrafii sau documente de arhive. În plus, dacă tot află ce-i trebuie de prin călătorii străini, la ce bun mersul la arhive? Și dacă, peste noapte dispare colecția? Am ajuns să-mi doresc dispariția acestei colecții, care iată servește cum nu trebuie și cui nu trebuie...

Se vede că domnul Bogdan Bucur a trecut prin Facultatea de Istorie a Universității București tot în devălmășie și tot anarhic, dar aflat tot timpul sub patronajul unor oameni de cultură a căror notorietate îi folosește. Pe principiul „lasă, bă, că-i de-al nostru", se girează tot mai mult impostura și mediocritatea, se creditează cu ușurință orice, fără să ne dăm seama că ne păcălim pe noi, făcîndu-ne egali cu ceea ce am girat. Și noi care vrem standarde internaționale, cînd grădina noastră e plină ochi de maculatură și incompetență.

***Constanța Vintilă-Ghițulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Noi și Biserica

„Noi nu ne mai închinăm, fiindcă nu mai credem. Sufletele noastre nu mai au nevoie de mîngîiere; inimile noastre nu mai au nevoie de tărie, fiindcă sînt de piatră, și din piatra aceasta scăpărăm scînteile liberei-cugetări, noi românii foști ortodocși, cari sîntem mai deștepți, mai luminați, mai mîndri, mai puternici decît toate neamurile lumii. (...) Închine-se nerozii. Filozofia noastră se pune mai presus de nevoile închinăciunii. Clopotele – zgomot! Icoanele – fleacuri! Credința – moft! Închiză-se bisericile, surpă-se zidurile lor! Părinții noștri cari le-au zidit erau niște barbari, niște primitivi, fără nici o cultură serioasă; ei nu aveau spiritual de examen. Noi sîntem oameni moderni. Mături-se dărîmăturile bisericilor, ca să se deschidă locuri largi, piețe vaste, pe cari, după cerințele progresului, să se zidească oteluri mărețe și cluburi politice, teatre de varietăți și burse de comerț! Și nu care cumva să-ndrăznească a ridica glasul cineva! În cazul cel mai bun pentru dînsul, ar fi un om ridicul. E destul că biserica e tolerată.

Un slujitor al altarului cînd stetea sub loviturile unei cumplite prigoniri, unei năpăstuiri strigătoare la cer, izgonit și maltratat ca odinioară Sf. Ignațius al Constantinopolului, mi-a spus cu adînc amar – Nu le e frică, fiule, de bătaia lui Dumnezeu? – Nu, părinte, i-am răspuns; nu e frică nimănui de bătaia cui nu crede că este. Ai uitat că ai a face cu o lume care nu crede în Dumnezeu? cu o lume căreia nu i-a fost frică să prefacă în pușcării locașurile sfinte, închinate credinței străbune, unde zac osăminte de măreți voievozi? Se va schimba lumea noastră românească? Va mai vrea Dumnezeu s-o reîntoarcă la dînsul? Dumnezeu știe."

I.L. Caragiale, în *Opere,* vol. IV, ediție îngrijită de Șerban Cioculescu, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II", 1938 (v. și nr. 355, 356).

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Poveşti de îmblînzit realitatea

În discuţiile mele cu copiii, despre personajele poveştilor citite, se strecura, deseori, acest dialog: „Cum era fata babei?“ „Urîtă şi rea.“ „Dar fata moşului?“ „Frumoasă şi bună.“ Minute în şir încercam apoi să inversez un pic, măcar, ordinea calităţilor şi a defectelor, astfel încît concluzia basmului să rămînă una ceva mai realistă: fata babei a fost pedepsită pentru că era leneşă şi nemiloasă, şi nu pentru că era urîtă, iar fata moşului a fost răsplătită pentru bunătatea şi generozitatea ei, şi nu pentru că era frumoasă de-ţi răpea inima.

Articolul meu despre poveştile copilăriei a agitat destul apele, în rîndul comentatorilor: s-a spus că vreau să-i maturizez forţat pe copii, că sfatul meu i-ar îndepărta pe aceştia de lumea fantastică a basmelor şi i-ar trimite direct în lumea infernală a calculatoarelor, că vreau să răpesc celor mici clipele cele mai frumoase de aventură şi magie. Şi că, fireşte, copiii învaţă din poveşti nu să mănînce sănătos, ci să îi respecte pe cei mai în vîrstă, să fie viteji, să nu mintă, să nu fure etc.

Am de făcut cîteva precizări: nu am pus la îndoială virtuţile formative ale poveştilor, în general. Am spus doar că nu mă pot aştepta ca trei rînduri dintr-o carte, fie ea şi frumos colorată, să formeze deprinderi bine consolidate, pe termen lung, în absenţa unor modele, reguli, experienţe din viaţa reală.

Funcţia formativă a poveştilor în viaţa copiilor, pe lîngă cea pur ludică, este ceva mai complicată şi depinde de mai mulţi factori: vîrsta copilului, personajele şi faptele prezentate, momentul cînd le ascultă etc. Apoi, formarea prin poveşti se referă, în primul rînd, la dezvoltarea limbajului, a abilităţilor de exprimare şi relaţionare, a imaginaţiei şi creativităţii. Copiii învaţă cuvinte

Învaţă din poveşti să-i respecte pe cei mai în vîrstă, precum o respectă Harap-Alb pe Sf. Vineri?

noi, învaţă să formuleze propoziţii şi fraze, să compună texte proprii, să denumească şi să-şi exprime emoţii, sentimente. Poveştile dau frîu liber gîndurilor, visurilor şi-l ajută pe copil să creeze lumi noi, fantastice. Tot poveştile sînt cele care, pornind de la fapte reale de viaţă, îl ajută pe cel mic să găsească soluţii pentru propriile impasuri. Află apoi, din poveşti, despre fapte şi consecinţele lor, despre valori ca prietenia, dreptatea, hărnicia, generozitatea. Despre modele. (Asta teoretic. Practic însă, nu toate poveştile sînt pline de fapte creştineşti, să spunem, numai bune de urmat: Făt-Frumos este, în majoritatea poveştilor, un personaj demn de admirat şi preţuit. Dar aprig la mînie şi dornic de răzbunare. Capra cu trei iezi îşi iubeşte, nu zic nu, copiii, mai mult decît orice pe lume. Dar felul în care i-o plăteşte lupului, şi nu zic că n-o merita, îţi dă fiori.) Învaţă din poveşti să-i respecte pe cei mai în vîrstă, precum o respectă Harap-Alb pe Sf. Vineri? Se poate. Dar şi mai bine, şi mai motivat, o va face dacă mă va vedea pe mine, părintele sau educatorul lui, oferindu-i exemple şi atrăgîndu-i atenţia asupra acestui aspect. Cine poate jura cu mîna pe inimă că a învăţat din „Scufiţa roşie“ să se poarte cu duşmanul? Şi să-i ducă mîncare bunicii?

Să citim, deci, fără oprelişti, poveşti, copiilor. Să discutăm împreună cu ei despre personajele care îi atrag şi despre cele pe care le resping. Despre felul în care faptele noastre influenţează viaţa celor din jur. Despre greşeli care pot fi reparate, despre generozitatea care n-are nevoie să fie răsplătită, despre felul în care – vorba unei comentatoare – „poţi aduce soarele şi luna pe cerul cuiva“. Dar să nu uităm că modelele din poveşti trebuie dublate, întărite de experienţe, modele, sfaturi în viaţa reală.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

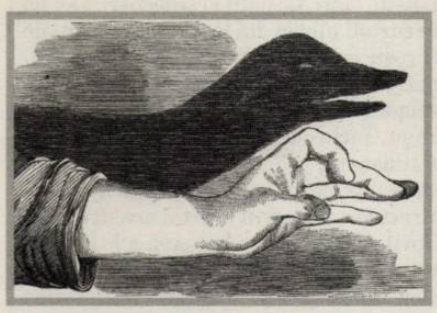

Iaromira POPOVICI

bazar

La teatru

Să mergi la teatru a rămas, cel puţin pentru mine, un eveniment. Cu totul altceva decît mersul la film, pe care-l privesc ca pe o evadare din cotidianul de multe ori cenuşiu. Acolo, în întunericul sălii de cinema, eşti, pînă la urmă, singur cu personajele din film, asemenea eroinei interpretate de Mia Farrow în *Trandafirul roşu din Cairo* (Woody Allen, 1985).

La teatru însă, de cele mai multe ori, eşti la vedere. Trebuie să te îmbraci festiv, să te „arăţi“ celor din jur. Te duci – cel puţin în ce mă priveşte – cu conştiinţa mai acută că urmează să participi la „un act de cultură“, şi nu să te ascunzi într-o lume de împrumut la îndemînă. Tocmai de aceea aşteptările, în ce priveşte piesele de teatru, sînt mai mari.

În ultimul timp, reluînd, după o pauză destul de mare, seria „experienţelor“ teatrale, am avut reacţii din cele mai diferite: unele piese m-au dezamăgit, pe altele le-am găsit suportabile şi, cu greu, am dat şi de unele cu adevărat interesante.

M-am dus, de pildă, plină de încredere, luînd bilete de la casă, reglementar, ca orice spectator, la o comedie aparent clasică la Nottara: *Soţul păcălit,* în regia lui Mircea Cornişteanu. Evident, după Molière. Cu Ion Haiduc şi Cerasela Iosifescu, printre alţii. Am venit pusă pe rîs, şi am rîs. Dar, de fapt, nu aş fi avut în mod special de ce. Din Molière rămăseseră puţine lucruri, poate doar situaţiile în sine. Dar piesa era, din păcate, fără substanţă. E adevărat că, dacă ar fi fost să o judecăm ca pe un subiect de film, lumea ar fi avut de ce să rîdă: soţul, mai în vîrstă, era înşelat, prostit în faţă de nevasta mai tînără. Dar totul rămînea la nivelul faptelor. Şi cam atît.

După un timp, am ajuns la o premieră, la Teatrul Naţional: *Dineu cu proşti,* de Francis Veber, în regia lui Ion Caramitru. Cu Horaţiu Mălăele şi Şerban Ionescu în rolurile principale. Nici piesa asta nu era cine ştie ce complicată. Însă, spre deosebire de precedenta, în genul ei, era exact ce trebuie. Le avea pe toate la locul lor: şi textul, care era spumos şi actual, fără a fi genial; şi punerea în scenă, care era discretă, fără să cadă în exagerări ridicole; şi mai ales jocul actoricesc. Am rîs la o piesă care, probabil, va fi un succes. Pentru că răspunde aşteptărilor publicului larg de teatru.

În sfîrşit, la cea de-a treia piesă, *Şefele,* de Werner Schwab, în regia lui Sorin Militaru, de la Odeon, am avut altfel de trăiri. Estetice, dar şi filozofice (în sensul întrebărilor despre rostul vieţii etc.). Am rîs şi la *Şefele,* dar a fost un rînjet, mai curînd. Nu neapărat din cauza numeroaselor expresii scatologice şi fiziologice care se învîrteau în jurul „latrinei“, în piesa de faţă: latrina era, pînă la urmă, o metaforă destul de puternică, iar textul piesei foarte bine scris. Ci pentru că aceasta punea probleme grave, importante, fără ieşire, ale naturii umane. *Şefele* face parte din categoria de piese care te pun pe gînduri în ce priveşte „sensul existenţei“ şi posibilităţile oamenilor de a face faţă condiţiei lor mizerabile. Este, incontestabil, o piesă interesantă, interpretată impecabil de trei actriţe mulate pe rolurile lor: Coca Bloos, Emilia Dobrin, Dorina Lazăr.

Deşi mi-a lăsat un gust amar (din cauza subiectului, şi nu a punerii în scenă), piesa m-a liniştit întrucîtva în privinţa calităţii producţiilor teatrale actuale. E drept că, pe lîngă cele trei menţionate, am mai văzut încă vreo două, aparent cu pretenţii, care nu m-au convins deloc: aici regizori de prestigiu încercau puneri în scenă atît de voit imaginative, avangardistice şi acrobatice, încît deveneau penibile.

Într-un asemenea context, o piesă interesantă ca text şi ca punere în scenă, şi profesionist jucată, devine un eveniment. Evenimentul despre care spuneam că ar trebui să fie orice spectacol de teatru... Un eveniment poate fi, din fericire, şi o piesă bulevardieră de succes, adecvată genului său, care înţelege să exceleze în limitele lui, fără pretenţii de a deveni altceva.

Selma IUSUF

legende urbane

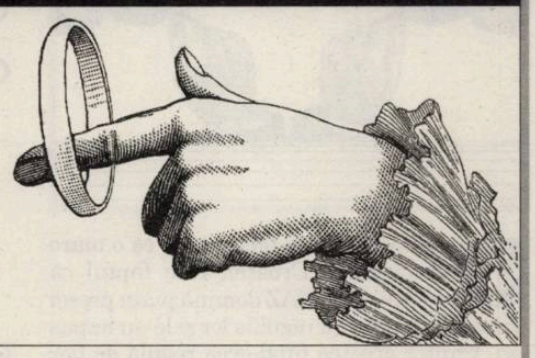

Je vous déteste, monsieur Montignac!

Într-una din serile trecute, ne-am recunoscut în supermarket. Fără să ne fi văzut niciodată, fără să ne fi vorbit vreodată, am ştiut, instinctiv, că facem parte din aceeaşi sectă. Secta femeilor încercănate, nervoase peste măsură, hămesite, grupul celor care visează noaptea cartofi prăjiţi, aurii, cu şniţel. Dietistele.

Femeile astea chinuite sînt de văzut la rafturile cu pîine integrală sau cu diversele înlocuitoare de pîine normală: turtiţe odioase de orez expandat, plăcile de gresie ale unor conglomerate de cereale sănătoase menite să susţină diverşi creveţi (aşa era poza de pe ambalaj) şi alte asemenea. Vînează brînze de vaci cu grăsimi zero, margarine, şi nu unt, broccoli, şi nu cartofi. Pentru mine era prima seară cînd luasem hotărîrea nobilă de a începe să mănînc sănătos şi de a da jos vreo două-trei kilograme. Mă chinuia o foame mistuitoare după o zi întreagă la muncă şi mîncat mai nimic. Mă şi documentasem temeinic înainte. Prietena mea, Ioana, îmi trimisese ghidul acestui faimos domn Montignac şi înţelesesem cîte ceva despre „glucidele rele“, „lipidele bune“, fructe, zaharuri şi alte aiureli. În mînă aveam lista cu glucidele rele şi alea bune, în suflet purtam hotărîrea aprigă de a-mi revoluţiona viaţa, dieta, viziunea asupra lumii.

Mă repet acum – mi-era o foame cosmică, aş fi mîncat diverse chestii direct de pe raft. Bine zicea cine zicea „să nu te duci flămînd la supermarket!“. Vei sfîrşi cu un coş plin cu dubioşenii nesănătoase. „Un orez!“, îmi zic în gînd, crezînd că aşa voi rezolva repede problema. Desigur, nu orez alb, ci orez brun, integral. La raft, umăr la umăr cu una ca mine, am studiat ambalajul orezului integral aşezat – chinuitor – lîngă un basmati delicios. „Pentru o gătire mai rapidă puneţi-l la muiat cu 12 ore înainte“ – zicea ambalajul. Ei nu, zău? Gătire rapidă? Simţeam uşurel cum încep să mă enervez. Mie mi-era foame acum! M-am îndreptat foşnind agitată din lista cu „glucidele rele“ spre raftul cu paste. Tagliatelle cu ou, fără ou, cu spanac, penne, fusilli, farfale; toate formele şi împleticiunile de paste posibile. Nicăieri paste din grîu integral. Alea maronii, neapetisante, ca un găinaţ de guguştiuc de care, altădată, mă împiedicam tot timpul. Nu mai erau. Zero, nada, duse. Jefuise secta hămesitelor totul. Glucidele rele s-au făcut ghemotoc în pumnul meu deja fremătînd de înciudare.

Mi-era foame, eram în pragul unei crize de nervi, mi se făcuse brusc cald, aşa că m-am dus să mă răcoresc prin zona lactate-mezeluri şi alte congelăciuni. De pe diverse cutii rînjeau la mine cu dinţi de măsline diverse pizze crocante. Ştrudele aurii unduiau şolduri plinuţe, pateuri cu spanac şi brînză se înşirau vesele şi mă chemau cu glasuri mici, clopoţitoare, îngheţate bune să te ducă în Nirvana se revărsau cremos, untos, caramelos, brobonite pe capac. Am fugit la legume.

M-am uitat descumpănită la broccoli-ul coafat cu un permanent mic, la pălăriile champinioanelor, la fustele ţelinei, la cleveteala morcovilor, la ruccola îngrămădită în cutii, la cepele foşnitoare. (Pe bonomii cartofi i-am ignorat.) Legumele alea bune ale lui Montignac. Ciudat, îmi plăceau înainte, acum le uram. Le uram cu patos. În jurul meu foşgăiau alea ca mine, dietistele. Băgau în punguţe fasole verde, conopide, vitamine.

Am băgat „glucidele bune“ în buzunar. M-am îndreptat spre „congelăciuni“. Am pus mîna pe o pungă mare de cartofi gata feliaţi. Am mai pus mîna pe o cutie cu fish fingers, batoanele alea de peşte pané. (Peştele, zice Montignac, e foarte bun. Dar la grătar. Nu pané. Ei, musiu, iaca numa atîta concesie am putut face!) În cursa mea nebunească am agăţat din mers şi patru cutii de cremă de zahăr ars. Două Amstel. M-am uitat triumfător la dietistele hămesite. La revedere, doamnelor!

Aşa se petrecu prima mea zi de dietă. Dar, promit, după Anul Nou mă apuc. În rest, domnule Montignac, despre morţi numai de bine.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

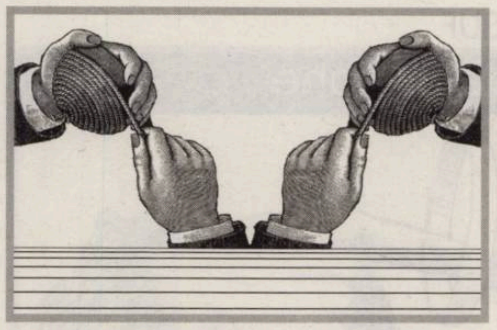

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Regretîndu-i pe proprietarii străini de presă. Sau nu

Doamna din faţa mea spune că o mare problemă a Croaţiei este faptul că nemţii de la WAZ domină piaţa presei scrise, că au venit cu regulile lor şi le-au impus aici, printre acestea fiind acea regulă de fier că trebuie să facă profit, deci pun profitul înainte de orice. Iau cuvîntul şi citesc o frază din raportul pe România, pe care l-am scris în acelaşi proiect, unde exprim regretul că investitorii străini au cam pierdut partida pe piaţa din România, în faţa celor români. Iar ca un semn de depunere a armelor citam vînzarea în iulie 2010 a ultimei participaţii străine la un ziar serios din România: era vorba tot despre WAZ, care a vîndut acţiunile de la *România liberă* şi a ieşit de pe piaţa românească acuzînd distorsionarea pieţei de aici. Iar problema noastră – am adăugat – cu investitorii locali care i-au înlocuit pe cei străini este tocmai că nu urmăresc doar profitul, ci alte interese, deci a căuta profitul ar fi varianta bună pentru noi. Ceilalţi participanţi rîdeau în hohote.

Este reuniunea la Zagreb a unui consorţiu de universităţi şi think-tank-uri care cercetează piaţa media şi reglementările în domeniu din mai multe ţări UE, şi din vest şi din est, şi două din afara Uniunii (Croaţia şi Turcia), avînd ca scop final nişte recomandări pentru Comisia Europeană în ce priveşte politicile pentru media. Am scris rapoartele preliminare şi acum ni le citim reciproc cu interes. Discuţia în contradictoriu cu simpatica doamnă croată pe tema WAZ ar putea fi trecută uşor la categoria „inventat motive de jelanie", acea tendinţă oarecum naturală, mai ales în Balcani, de a vedea situaţia ta ca cea mai neagră posibil. Coincidenţa că exact aceeaşi companie e regretată într-un loc şi blamată în altul face discuţia interesantă. Dar îmi aduc aminte că aceeaşi WAZ a intrat într-un conflict (chiar fizic, cu bătălii prin tipografie) cu ziariştii conduşi atunci de Petre Mihai Băcanu. Era pe vremea cînd marea problemă a ziariştilor români erau tocmai investitorii străini. O contrareacţie a ziariştilor faţă de marile companii occidentale care acaparau piaţa la începutul anilor 2000. Nu mai este cazul, investitorii străini au capotat şi s-au retras doar în nişe profitabile, dar fără influenţă: Ringier a vîndut *EVZ,* dar a păstrat *Libertatea,* străinii au rămas puternici pe piaţa revistelor glossy, iar la televiziune PRO-TV trece de investiţie străină, deşi investitorul, la rîndul său, e condus de Adrian Sîrbu. Deci am avut şi noi o vreme în care ni se părea că meciul principal se duce între companii occidentale de presă şi cultura ziaristică locală. Între timp, ne-am dat seama că acela era doar zgomot de fond, afaceriştii locali i-au făcut knock-out şi pe unii, şi pe alţii. Deci, nu mi-e clar dacă noi sîntem înaintea Croaţiei sau ea înaintea noastră. Pentru că nu e clară direcţia, „normalitatea" spre care să tindem.

În general, statele foste comuniste nu au restricţii pentru investiţii străine în media, parte din povestea lor de dragoste cu capitalismul şi investitorii. În Croaţia, piaţa presei scrise este dominată de două companii străine, sus-acuzatul WAZ şi compania austriacă Styria. Televiziunea publică e foarte puternică, domină audienţele (46% în medie) şi se bate cu RTL (22%, despre care colegii croaţi se plîng că tabloidizează programele) şi cu Nova TV (post deţinut de CME, compania condusă de Adrian Sîrbu). Şi în Bulgaria WAZ deţine poziţii puternice în presa scrisă, deşi ultimele bîrfe zic că ar fi vîndut deja unui trust bulgăresc deţinut de un mogul controversat local, sau că, în orice caz, sînt pe cale să vîndă. Deci, Bulgaria ne urmează. Interesant în Bulgaria este că Uniunea Editorilor de acolo a cerut ea în 2009 guvernului să reglementeze cumva proprietatea de presă, ceea ce s-a întîmplat în acest an cînd au trecut o lege care cere ca numele „proprietarilor reali" (beneficiarul ultim al acţiunilor în entitatea legală care scoate publicaţia) să fie publicate în primul număr de la începutul anului, de către fiecare publicaţie.

În Europa postcomunistă vedem o piaţă deschisă legal, dar complicat de cucerit în practică. Însă în ţări care nu au trecut prin comunism vedem rămăşiţe ale epocii în care media era socotită un domeniu de interes strategic din care străinii trebuie în mod expres excluşi. Este atît cazul Greciei cît şi cel al Turciei. Grecii au încercat să prevină concentrarea proprietăţii media în doar cîteva mîini, aşa că au inventat ceea ce ei numesc regula „două din trei", anume nici o companie nu putea intra decît pe maxim două segmente dintre următoarele trei: TV, radio, presă scrisă. De asemenea, licenţele TV nu se acordau companiilor unde un singur acţionar depăşea 25%, în ideea de a forţa împărţirea acţiunilor. În ce-i priveşte pe străini, participarea lor totală în companiile TV nu putea depăşi 25%. Sau, citită invers, regula spune că orice televiziune trebuie să fie 75% grecească. Legea respectivă a fost schimbată în 2007, în mare parte pentru a se adapta la realitatea *de facto*. Se pare că proprietarii de presă greci foloseau intermediari pentru a deţine restul de peste 25% de acţiuni. Într-un fel, statul grec a depus armele în 2007 şi a abolit restricţiile privind proprietatea, inclusiv regula „două din trei" şi restricţiile pentru acţionarii străini. Dar s-a gîndit la altceva, foarte interesant: a introdus aşa-numitul principiu al „acţionarului principal". Asta identifică persoana care controla *de facto* fiecare trust media (prin intermediari sau prin numirea board-ului) şi crea regula că „acţionarii principali" din presă nu puteau participa la contracte cu banii statului (şi nici rudele lor). Doar că s-a dovedit a fi foarte greu de implementat, reţeaua de intermediari şi control neoficial al presei le-a dat grecilor bătăi mari de cap, iar legea e în mare parte neaplicată.

Dar exemplul şi mai dur de naţionalism economic aplicat la industria media este Turcia. Capitalul străin poate deţine maxim 20% dintr-un organ de presă, iar o companie străină nu poate fi acţionar la mai mult de un singur organ media. Ca urmare, presa din Turcia este dominată de cîteva trusturi locale, cele mai multe avînd afaceri profitabile în alte domenii, media fiind doar o extensie. Cel mai mare grup este Dogan, care are şi la noi Kanal D (colegii din Turcia îmi spuneau că Dogan se laudă acolo că a devenit un grup multinaţional, dînd exemplu povestea din România; erau cam dezamăgiţi cînd le-am spus că, de fapt, au eşuat la noi). Dogan are în Turcia opt ziare şi televiziuni şi este în conflict deschis cu actualul guvern, care i-a aplicat o amendă de peste un miliard de dolari pentru nereguli fiscale. Şi, suplimentar, se gîndeşte să ridice restricţiile pentru străini, tocmai pentru a slăbi trusturile locale.

Atît în Grecia cît şi în Turcia, interdicţiile pentru străini au creat trusturi locale puternice. În România, trusturile locale puternice domină piaţa, în ciuda pieţei foarte permisive pentru capitalul străin. Cine o fi înaintea cui?

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Dragă domnule Tache,

te ştiu la un loc luminos şi de aceea uite-mă vorbindu-ţi de Obor, Piaţa Obor, locul considerat de tine o voluptate, că-i ieftin, în Bucureştiul ăsta. Drumul de la tramvai la piaţă este împresurat de Coco, maistrul de fermoare, şi clonele lui. E ca şi cum lumea întreagă s-a umplut iremediabil de zimţi. Trebuie să vezi circul babelor care-şi ridică cizmele, ori se dezbracă, în frig, de fulgarine. Dar ştiu că niciodată n-ai stat pe reverii şi bazne de astea, aşa că haida, hai la piaţă, dom'le. Ei, nu mi-e uşor. Speculanţi mici de săpunuri, lame de ras, ţigări, prosoape, macrameuri, vin, bulion, borş, bibiluri aproape fac zid fiecărui pas spre Obor. Casc gura la brutăria cu pîine de cinci lei kilul. Bineînţeles, tu te-ai fi prins. Ehe, ce-nseamnă să fii inspector contabil! Eu, nu. Am stat la coadă crezînd că e cinci lei pîinea, ditamai pîinea. Mi-am luat ţeapă, am luat cu opt lei, jumătate de pîine. M-ai fi mustrat, dar m-am alinat vorbindu-mi de rotunjimi aburinde. Iar sînt oprit: tone de brazi de la un milion două sute-cinci sute în sus. Cum ai spune tu: nici anul ăsta bradul nu ţine de mîncare. Cum n-am portofel şi banii-mi sînt vraişte prin buzunare, îţi dau dreptate. În sfîrşit, Piaţa. În jur – soare şi ninsoare. Înăuntru – spaţii strict delimitate de umbră, plasticărie şi septicie. Nici o diferenţă între merari, perari, conopidari, vărzari, morcovari, cartofari, ardeiari, usturoiari, fasolari şi şmecheri. Doi lei kilu de cartofi albi şi doi lei jumătate kilu de cartofi roşii mi se pare un preţ cu care plăteşti mai mult confuzia asta cu ciment pe jos şi termopan împrejur.

Dragă Tache, tu eşti la veşnic soare şi blîndă ninsoare,

şi mie uite ce mi-au dat vremurile! Oborul, miraculosul Obor al scurtei noastre prietenii, lovit de lividitatea bolnavă a Mallului, înăuntru căruia legumelor li s-a luat mirosul, umbra şi zarva. Şi mai grav, în întunecimea asta veşnică, e că nu le mai dibuieşti de-s romînce ori „curve" de lumea mare. Păi, Tache, eu ce-oi mai fi trăind?

PUBLICITATE

Viața low-cost

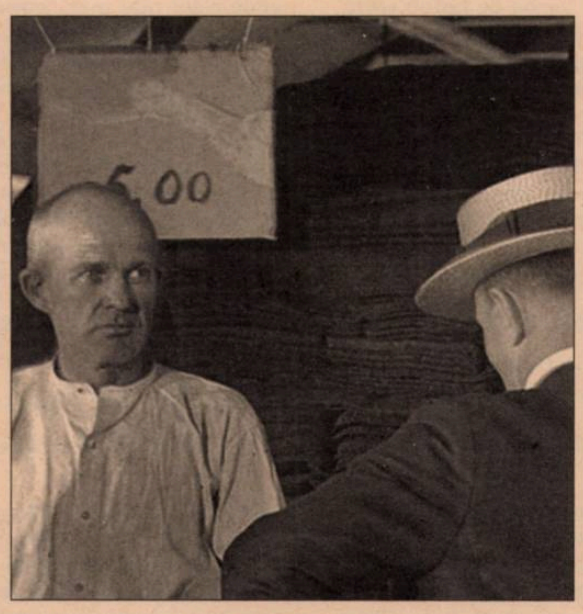

Texte şi opinii de:

● Lavinia BĂLULESCU (jurnalistă şi scriitoare)
„Istorie second a tinereţii mele“

● Vlad CĂTUNĂ (antropolog, Facultatea de Sociologie şi Asistenţă Socială, Universitatea Bucureşti)
„O perspectivă antropologică a second-hand-ului în România“

● Florin DUMITRESCU (publicitar şi scriitor)
„Secretul «maro» al lui Bacchus“

● Stela GIURGEANU
„Cafea, bulion şi ulei“

● Mihai GRECEA (pilot privat)
„Secretele companiilor aeriene“

● Adina ROSETTI (jurnalistă şi scriitoare)
„Cufărul străbunicii“

argument

Ieftin, bun şi acum

DILEMA VECHE
Viaţa low-cost

Intri în supermarket, intri în hipermarket, intri în mall şi cauţi din priviri rafturile cu oferte, bannerele cu promoţii, afişele şi anunţurile cu reduceri de sezon (sperînd să mai aibă mărimea ta la cămăşile remarcate cînd aveau preţul piperat sau căutînd ceva care încă nu ştii că ai avea nevoie), arunci o privire prin Miniprix (nu mai e ca altădată, dar nu se ştie peste ce poţi da), afli de un outlet nou (odată ţi-ai luat două parpalacuri Stefanel în două culori, aşa erau de frumoase şi, mai ales, de ieftine), treci pe lîngă o vitrină cu lichidări de stoc (iei ceva pentru tine, deşi nu crezi că vei purta, iei ceva şi pentru ai tăi, deşi nu ştii dacă le va plăcea, însă calul de dar...), la un colţ de stradă apare şi un second-hand (haine de firmă, ceva Burberry, sau vintage, asta cauţi, nu orice ţoale lărgite şi culori duse), cumperi şosete în dungi şi mănuşi frumos colorate de la metrou (niciodată nu te poţi abţine), struguri, ciocolată, balsam de rufe şi globuri pentru bradul de Crăciun de la vînzătorul de pe trotuar (e mai la-ndemînă şi-s aproape de casă), din magazinul cu toate-produsele-10-lei iei un set de cuţite (cît de rele pot fi!?) şi nişte conversi falşi (oricum îi porţi doar cîteva săptămîni), după ce arunci un ochi la un *garage sale* (de unde te alegi cu statueta unui căluţ din bronz, un CD cu albumul *Ten* de la Pearl Jam şi o scrumieră din piatră), treci pe lîngă chioşcul de ziare (şi îţi cumperi un braţ de cărţi, albume, CD-uri şi DVD-uri, de trei ori mai ieftine decît în librării), intri pe Internet şi cu 50 de lei îţi alegi un zbor cu avionul pentru un weekend la Berlin, Londra sau Madrid (unde vei sta la nişte prieteni plecaţi pentru weekend în alte oraşe), la vară vei trage o „stacanţă“ (în care îl vei reciti pe Proust şi vei vedea toate filmele lui Woody Allen piratate de pe torenţi) sau pleci în „couchsurfing“ prin Banat (înainte de a ajunge la Gărîna cu cortul), asta dacă nu vei găsi cu cine să faci schimb de case măcar pentru o săptămînă (pe-aici, pe-aproape, Zagreb, Cracovia, Nicosia)...

Ieftin, bun şi acum. Viaţă *low-cost*. (**M. C.**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 16 decembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

DILEMA VECHE
Viaţa low-cost

Lavinia BĂLULESCU

Istorie second a tinereții mele

S-a întîmplat cam aşa: eu am stat închisă în casă jumătate de zi, pînă cînd au venit ai mei cu doi saci pe care i-au deşertat în mijlocul dormitorului. Erau haine. Muuuuulte multe haine aduse „de la ajutoare“. Mi s-a explicat că oameni mult mai bogaţi ca noi, care locuiesc în alte ţări, au renunţat la propriile haine pentru a ne ajuta. Nu m-am gîndit nici măcar o secundă la faptul că altcineva le purtase, tot ce ştiam era că dormitorul se umpluse de o revărsare colorată de materiale. Revoluţia se terminase de puţin timp şi ochii mei de vreo cinci ani începeau să priceapă culorile. Mi-am ales aşadar o pereche de pantaloni de trening portocalii, închişi cu scai, una bucată pulover bleu lucios, tricotat cu ochiuri mari, foarte gros şi foarte lărgomănos, plus vreo cîteva alte nimicuri pe care nu mi le pot aminti, nefiind prea colorate. Pantalonii erau extrem de largi, i-am ascuns într-un dulap şi m-am uitat la ei periodic, i-am verificat luni, ani în şir. Culoarea era pur şi simplu năucitoare, de fapt a fost singura piesă vestimentară în nuanţa aceea pe care am deţinut-o vreodată, dacă nu pun la socoteală nişte şlapi de plajă scofîlciţi. Oricum, între timp am plecat la facultate, am uitat de pantaloni şi i-am zărit mult prea tîrziu, îi îmbrăcase maică-mea, sătulă de aşteptare. Flanelul nu prea ştiu ce s-a întîmplat cu el, dar cert este că l-am purtat la şcoală, de prin clasa a cincea, deşi era mult prea mare pentru mine. Cînd nu îl luam eu, îl îmbrăca maică-mea la serviciu. Era universal.

Prima excursie printre grămezi

Cîndva, cred că prin clasa a şasea sau a şaptea, bunică-mea de la Craiova mi-a împuiat capul cu poveşti din Pelendava, o piaţă de vechituri din Craiova unde cică existau haine de toate formele, mărimile, culorile, firmele etc., vîndute la preţuri atît de mici încît oricine îşi permitea să plece de acolo cu cel puţin o plasă. Haine la kilogram. De fiecare dată cînd venea pe la noi, în vizită, îşi aducea în bagaj piese vestimentare cumpărate din tîrg, îmi prezenta diverse flanele, tricouri cu înscrisuri nemţeşti, papuci „aproape noi, de piele moale“, fuste înflorate şi alte nebunii. Pe toate le etala extrem de mîndră, mă uimea de fiecare dată şi îmi spuneam că de unde au venit toate astea sigur este ceva şi pentru mine. Sincer, înaintea vacanţei de vară, cînd ar fi trebuit să o vizitez şi eu, chiar visam noaptea că ajung într-un loc fantastic, destul de greu de imaginat în detalii concrete, oricum un spaţiu cu milioane de blugi, tricouri mulate, baticuri din ţesături fine, adidaşi de firmă, bluze cu nasturi uriaşi, mă rog, tot ce mai putea visa mintea mea înfierbîntată de copil cu prea puţine perechi de pantofi sub pat.

În fine, a venit şi ziua în care am ajuns la Craiova, am mers în tîrg, aveam bani la mine căci o bătusem pe maică-mea la cap un an întreg. Nu prea mai ştiu ce strigau vînzătorii, oricum fiecare încerca să atragă clienţi, într-un loc atîrnau foarte multe haine de piele pe umeraşe strîmbe, oamenii scărmănau înnebuniţi în grămezi cît mine de mari. Mi-a rămas în cap un tip care îşi cumpărase un maiou şi îl proba în mijlocul pieţei. Cu toţii încercau hainele pe loc, trăgeau fustele peste pantaloni, se băgau unii în faţa celorlalţi, tîrau după ei plase pline şi nu se puteau linişti pînă nu îşi goleau portofelele. Bunică-mea căuta în grămezi atît de calmă încît mă enerva, eu voiam şi mai mult, şi mai mult, şi mai mult, să văd tot, să probez tot, să verific, să ating. Am plecat un pic dezamăgită, cu mirosul ăla ciudat în nări, cu prima şi ultima mea salopetă de blugi în plasă. Îmi venea un pic strîmtă şi era destul de scurtă, bunică-mea mi-a zis totuşi că e frumoasă, că nu are nimic, e „pescărească“. M-am întors la Severin nu foarte mîndră de mine, dar oricum toţi tipii de 13 ani de pe strada mea au fost impresionaţi, nimeni altcineva nu mai avea salopetă de blugi.

© M. Chivu

„Să vă vînd un pont legat de cumpărături. Puteţi face rost de o pereche de pantofi la doi dolari jumate în sălile de bowling.“

AL CLETHEN

„Există magazine ieftine de unde poţi cumpăra şurubelniţe care se rup dacă sînt expuse la lumina Soarelui.“

DAVE BARRY

Prima bişniţă

Pînă pe la liceu nu am mai avut alte experienţe extraordinare legate de hainele second-hand. Mă nelămurea totuşi denumirea. Adică pricepeam că e vorba de haine vechi, dar numele mă făcea să cred că exista o mînă, o singură mînă care le folosise. Acum, a doua mînă, asta, mîna mea dreaptă, cu degetul auricular un pic cam strîmb, ea era cea care stăpînea îmbrăcămintea. M-am întors la hainele second-hand cînd am ajuns la liceu şi am început să am nevoie de bani. Am descoperit un magazin în celălalt capăt al oraşului, în apropiere de blocul unui unchi, motiv pentru care trebuia să fiu cu maaaare băgare de seamă dacă chiuleam ca să merg acolo. Făceam asta cel puţin o dată pe săptămînă, miercurea la prima oră, pentru că atunci primeau marfă. Tot drumul pînă acolo era o adevărată aventură, mă încerca o emoţie pe care o mai am azi doar dacă... OK, m-am gîndit pentru cel puţin două minute şi da, nu mă mai încearcă azi o astfel de emoţie cu nici o ocazie. Oricum, îmi verificam banii de vreo patru-cinci ori, erau puşi în ordinea importanţei în portofel, aveam cu mine vreo două plase mai mari, o tîram evident şi pe colega mea de bancă, Sorina, tot drumul ne făceam planuri.

Satisfacţia enormă de a răscoli prin grămezile cu haine pur şi simplu învingea de fiecare dată.

Auzisem că la magazinul acela, dacă te duceai imediat după ce băgau marfă, puteai găsi haine de firmă, aproape noi, pe care mai apoi le puteai vinde mai scump, dar oricum nu atît de scump ca în oraş. În fine, ideea era să facem o grămadă de bani, brusc, dar şi să oprim pentru noi cele mai mişto haine. Nu ne-a mers, normal că nu! O săptămînă, două, trei, am devastat toate rafturile, am îndesat haine de toate mărimile în plase, am dus cu noi la şcoală toate acele haine, am suportat în clasă mirosul de rufe second-hand, le-am spălat pe rînd, ca să nu mă prindă maică-mea, şi mai apoi le-am ascuns în dulapuri. Probabil vreo zece la sută din ele le-am purtat. Cu restul zău dacă am habar ce s-a întîmplat, probabil că în continuare burdușesc dulapurile alor mei, care se plîng de fiecare dată că nu mai au loc de atîtea haine. Atît ştiu, că atunci am devenit generoasă de sute de ori. În schimb, tot Olivia m-a iniţiat într-ale tîrgurilor din Timişoara.

Flavia şi Aurora, raiul studenţilor şi al pensionarilor. Două bazaruri imense, pline de orice, cicolată la borcan, nostalgiile copilăriei, mai scumpe ca în oraş, desigur, dulciuri ungureşti, sîrbeşti sau nemţeşti, cosmetice aproape de firmă, haine noi furate de pe banda celor mai mari, cunoscute fabrici din Europa, detergent, vegeta, cafea, vechituri.

Prima dată cînd le-am vizitat, avusesem experienţa trăită în Craiova, în Pelendava. Singura diferenţă era că aveam ceva mai mulţi bani în buzunar şi mă puteam rătăci în voie printre grămezile cu haine. Nu mai ştiu ce strigau vînzătorii pe atunci ca să te atragă, oricum era o hărmălaie greu de descris în cuvinte. Era o duminică din aia studenţească, plecasem de la Cămin fără să mîncăm şi, pe bune dacă nu, singurul lucru important era să ajungem la timp în Flavia, înainte ca vînzătorii să îşi strîngă calabalîcul şi să se dispară. Din tot ce mi-am cumpărat acolo îmi mai amintesc foarte clar o cămaşă cu mînecă scurtă, în dungi, şi un tricou în culoare de camuflaj. Lîngă ele s-au adăugat însă alte nenumărate bluze, pantaloni, curele, două genţi, un portofel, o şapcă şi o rochie puţin mai mare. Era primăvară.

Micuţa noastră excursie duminicală s-a perpetuat la nesfîrşit, de-a lungul facultăţii, a devenit cel mai simplu obicei de weekend. Îmi trecea, desigur, prin cap, că hainele acelea aparţin unor oameni morţi. Mă frămînta uneori ideea că blugii au călătorit săptămîni în şir cu vaporul, din ţări exotice, şi că au adus cu ei cine ştie ce bacili la care eu mă expuneam cu cea mai mare plăcere. Dar satisfacţia enormă de a răscoli prin grămezile cu haine pur şi simplu învingea de fiecare dată.

Cu cel puţin 30% dintre amicii mei m-am împrietenit şi mai tare după ce am mers împreună la cumpărături în tîrg. De cel puţin o sută de ori, cînd m-am dus acasă, maică-mea m-a întrebat dacă n-am văzut ceva interesant şi pentru ea în bazarul ăla de care vorbea toată lumea. Am purtat doar o singură dată cel puţin 70% din hainele second pe care mi le-am cumpărat. Despre 50% dintre ele nu mai ştiu nimic, habar nu am pe unde zac ascunse. Aproximativ toate rudele mele mi-au spus, cel puţin o dată: „Uite ce cu maică-mea, i-am cumpărat tot felul de pulovere în culori turbate, chiar şi o rochie mov, frumoasă ca un sac, plus multe alte chestii extrem de nefolositoare, croite pentru alte corpuri, haine pe care nimeni nu le-a mai îmbrăcat şi despre care nu se mai ştie nimic.

Povestea nu are morală.

Prima rochie roşie

Olivia, 20 de ani, înaltă, slabă, ochi imenşi, în fiecare zi altă pereche de tenişi în picioare. Îi cumpăra de la „ocico“, din Reşiţa, şi îmi povestea de piaţa aia în fiecare zi, obsedant, ca despre un tărîm miraculos. Pur şi simplu, m-am îndrăgostit i-re-me-di-a-bil! Preţuri mici, haine de firmă, uite şi asta o am de aici, şi asta, şi asta, etichetele bluzelor ei mă înnebuneau, plus că îmi doream cu disperare nişte tenişi frumoşi, de preferinţă roşii, de firmă, ieftini cît un bilet de autobuz. N-am ajuns niciodată la „ocico“ în Reşiţa, deşi planificasem o excursie, mi-am luat! Vezi ce material? Eee, tu cam cît crezi că a costat?!“.

Între timp, m-am angajat şi nu mi-a mai ars de tîrguri. Povestea nu are morală. Astăvară, dintr-odată, mi-am dat seama că n-am mai trecut prin Flavia de ceva vreme. Aşa că m-am dus, tot într-o duminică, şi mi-am cumpărat o rochie roşie, vintage, de fapt singura rochie de această culoare pe care o am. Am ţinut-o o vreme pentru cine ştie ce ocazie specială, dar într-o zi m-am gîndit că ar fi bine să o port pur şi simplu „prin casă“. M-am machiat, mi-am făcut unghiile, m-am îmbrăcat, mi-am luat pantofii cu toc şi apoi m-am tolănit la televizor. A fost un mic deliciu care mi-a adus aminte că încă nu am îmbătrînit.

Lavinia Bălulescu *este jurnalistă şi scriitoare.*

Vlad CĂTUNĂ

Mîna a doua pentru cine?

o perspectivă antropologică a second-hand-ului în România

Consumatorii de haine second-hand sînt foarte eterogeni, avînd trăsături variate şi obiceiuri de consum diferite. Sînt persoane cu bani sau dimpotrivă fără resurse, tineri sau vîrstnici, nonconformişti sau modeşti, iar motivaţiile care dictează acest comportament sînt atît de ordin material cît şi simbolic. Observaţiile făcute în cîteva din magazinele şi tîrgurile de haine la mîna a doua, atît din Bucureşti cît şi din provincie, nu pot fi extrapolate la nivelul tuturor celor care îşi achiziţionează astfel de articole.

Într-un context vestic, am fi putut pleca de la premisa că explicaţiile pentru care oamenii vor să achiziţioneze diferite obiecte sau servicii, sau să se angajeze în diferite activităţi, sînt mai degrabă de ordin simbolic, şi nu economic. În România, lucrurile stau puţin diferit. Primele manifestări ale consumului de second-hand i-au avut ca promotori pe locuitorii provinciei şi ai Capitalei deopotrivă, în general cei trecuţi de tinereţe, care la început erau reticenţi la ideea de a purta hainele „altcuiva“ şi atenţi la ce ar putea spune vecinul. Treptat şi sigur, ritualul de consum al hainelor la mîna a doua a fost asimilat, iar, odată cu el, magazinele second-hand au înflorit. Românul a trecut peste prejudecăţi şi peste ruşinea de a fi văzut intrînd sau ieşind din magazinele tabu. Astfel, produsele second-hand au reprezentat, în perioada de tranziţie postdecembristă – o perioadă de constrîngeri materiale, sociale şi culturale – alternativa mai ieftină şi mai de calitate în faţa hainelor chinezeşti sau turceşti.

„Superdeschidere. Noua colecţie de toamnă / Noua colecţie de vară“

„Mai ieftin, mai rentabil“

Lanţurile de second-hand-uri s-au constituit cu precădere în provincie, unde se consideră că se găsesc cele mai bune astfel de magazine, atît în ceea ce priveşte calitatea mărfii, cît şi în ceea ce priveşte accesibilitatea şi diversitatea hainelor comercializate.

Marfa depozitată în cutii şi vîndută la kilogram aproape a dispărut din peisajul dîmboviţean, fiind înlocuită de marfa standardizată, uniformizată, adică de articolele vestimentare aranjate pe umeraş, cu etichetă de preţ. În provincie, astfel de locuri mai pot fi găsite, iar avantajele sînt două: preţul şi entuziasmul descoperirii. Modul prin care se poate cotrobăi prin „mormanul de haine“ şi faptul că totul e un „talmeş-balmeş“ face ca emoţia descoperirii să fie un alt motiv care îi determină pe tineri să intre în astfel de magazine: „Pentru mine e o plăcere să răscolesc şi să descopăr prin maldărele de haine“ (I.V., 23 ani). Promisiunea şi speranţa satisfacţiei depăşesc nevoia în bine, iar procesul este întotdeauna mai intens şi mai ispititor decît găsirea articolului în sine.

Din raţiuni economice („e mai ieftin, mai rentabil“) şi învăţînd din experienţa părinţilor, tinerii şi-au însuşit şi conceptualizat acest comportament. Ei şi-au format un stil vestimentar care s-a cristalizat în timp şi s-a păstrat şi după ce aceştia şi-au consolidat capitalul material. Tinerii pe care i-am intervievat au spus că preferă magazinele second-hand din provincie. Unii dintre aceştia, cînd ajung într-un oraş din provincie şi au mai mult timp la dispoziţie, nu ratează ocazia de a explora aceste „oaze de unicitate“: „Am fost în Petroşani într-o cercetare pentru diplomă. Am ajuns acolo şi prietena s-a dus să cumpere ceva de băut. S-a întors după o oră cu două pungi pline cu haine“ (M. C., 25 ani).

Transformare: second-hand-ul gentrificat

În ultimii ani se pot observa transformări atît la nivelul magazinelor cît şi la nivelul motivaţiilor care îi determină pe oameni să cumpere articole la mîna a doua – transformări care în anumite privinţe interrelaţionează. În ceea ce priveşte magazinele, a avut loc o modernizare: spaţii mai primitoare, unde „nu se mai simte mirosul de detergent specific“; diversificarea mărfii de la haine la pantofi, genţi, accesorii, aşternuturi, pantofi etc.; importanţa oferită mărcilor – se poate observa cum mărcile importante şi cunoscute sînt puse pe stative separate de celelalte haine, făcîndu-se astfel şi o diferenţiere de preţ. Această modernizare subliniază tocmai trecerea magazinelor second-hand de la accesibilitate la gentrificare, adică transformarea magazinului într-un spaţiu destinat unei populaţii cu un statut social mai înalt şi mai potente financiar. Promovarea trece şi ea printr-un proces de schimbare. Monotonul text „Am primit marfă“, scris cu carioca pe o foaie, a fost înlocuit de mesaje colorate şi atent lucrate, de genul: „Superdeschidere. Noua colecţie de toamnă/Noua colecţie de vară“. S-a estimat că în jur de 40 pînă la 75 de procente din hainele second-hand din Vest, care sînt donate organizaţiilor caritabile, nu ajung la nevoiaşi, ci în pieţele aglomerate din regiunile în curs de dezvoltare, prin mecanismele economiei informale.

„Nu daţi 2 lire pe curăţatul unei cămăşi. Mai bine donaţi-o Armatei Salvării. Ei or s-o cureţe şi or s-o agaţe pe un umeraş. După aceea o puteţi cumpăra cu 50 de penny.“

JACK DEE

Nevoia de unicitate

Ceea ce îi mai determină pe români să achiziţioneze articole vestimentare şi accesorii second-hand, în afară de motivaţiile financiare, sînt cele de ordin pragmatic şi simbolic. Aceste motivaţii se aplică cu precădere la tineri. Diferenţierea faţă de ceilalţi şi crearea unei individualităţi solicită crearea unui stil personal, prin bunurile materiale pe care le deţin. Această categorie de cumpărători are acces la calitate, stil şi schimbare, însă nu achiziţionează hainele purtate neapărat pentru aceste aspecte. Cumpărătorul nu îşi poate satisface nevoia de unicitate şi individualizare în contextul de faţă (societatea hipermarketurilor, a mallurilor şi a hiperconsumului), unde chiar dacă are loc un consum de nişă şi există haine în serie limitată, acestea sînt totuşi standardizate, iar nevoia de exprimare prin diferenţiere nu este împlinită.

Migrarea tinerilor spre tîrgurile *vintage* şi a celor de vîrsta a doua către „Visul imaginaţiei“ subliniază stilul de viaţă şi percepţiile diferite asupra consumului de haine, care iau forme contradictorii. La prima categorie de consumatori de second-hand, hainelor le sînt ataşate înţelesuri proprii, iar semnificaţiile atribuite fac parte din registrul antistandardizării, creativităţii, inventivităţii şi curiozităţii. În ceea ce priveşte a doua categorie, predomină o perspectivă economică, alegerea hainelor avînd la bază preţul, bugetul familiei şi calitatea produsului.

***Vlad Cătună** este masterand la Antropologie şi Dezvoltare Comunitară, Facultatea de Sociologie şi Asistenţă Socială, Universitatea Bucureşti.*

PUBLICITATE

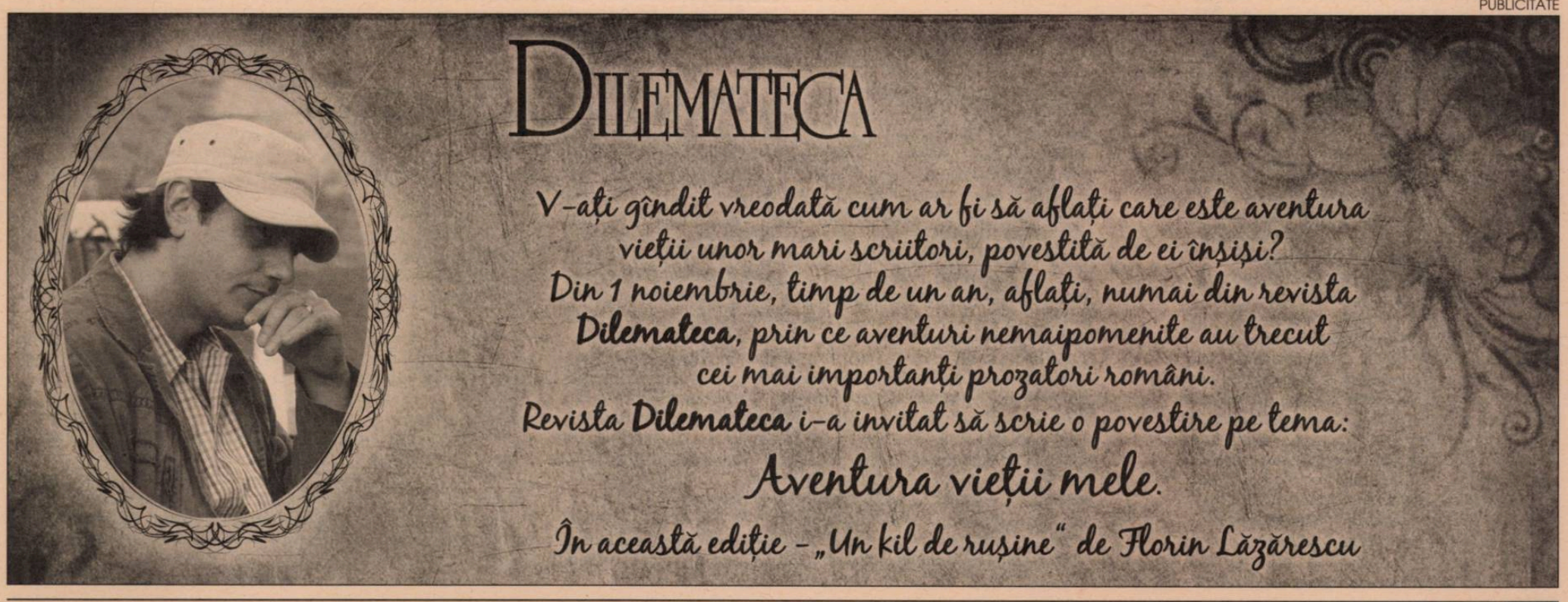

Ani ȚIGĂNAȘU

Vacanță pe gratis

© M. Chivu

18 iunie. *Multe opţiuni, grea alegere. Mai puţine opţiuni, mai mult timp liber.* Astăzi m-am revăzut cu Angie în Plaza Espanya din Barcelona. „Rucsacul ăsta e tot bagajul tău?“ „Păi... da. În drum spre aeroport m-am gîndit că nu am nevoie totuşi de toată valiza de 40 de kilograme pe care o tot pregăteam şi îndesam de două săptămîni încoace. Aşa că fardurile le-am lăsat în portbagaj.“

25 iunie. *E mai grav să crezi în Contele Dracula sau în vampiri vegetarieni?* Barcelona e un oraş plin de turişti din toată lumea. Şi mare e grădina Barcelonei! „Wow, eşti din România!?! E adevărată povestea cu Dracula?“ „Hmmm... bineînţeles! Au fost dintotdeauna şi încă mai există vampiri la noi. Adică, şi eu am sînge de vampir. Pentru turişti acum, se promovează doar poveştile despre strămoşii noştri... ştii tu, care nu puteau ieşi în lumina soarelui, care nu puteau mînca usturoi, care omorau oameni... Dacă ar fi să vorbească despre zilele noastre, cine crezi că ar fi interesat să ştie că eu mă duc la alimentară să iau sînge? Şi nu e nimic palpitant că, de fapt, putem mînca orice. Eu, spre exemplu, sînt vegetariană! Chiar am o grădină acasă şi cresc mai ales varză.“

30 iunie. *E mai grav să crezi că în România sînt şi vampiri, sau că sînt doar hoţi?* Prima încercare. O benzinărie la 10 km de Barcelona. Am găsit o maşină, culmea, cu şofer cu tot, care ar fi trebuit să ne ducă la cîţiva kilometri de Valencia. Dar abia ce am făcut prezentările, că după 10 minute José intră într-o miniparcare pentru urgenţe şi ne spune că el merge pe următoarea ieşire de pe autostradă. Hm, bizar! Dar ce să facem... coborîm şi o luăm la picior pe lîngă parapet, spre următoarea benzinărie. La vreo alte 10 minute de mers, vedem o maşină staţionată pe banda de siguranţă. Bineînţeles, primul gînd a fost speranţa că ne aşteaptă pe noi. Al doilea, că, dacă era pentru noi, ar fi oprit totuşi la cîţiva metri şi nu la 1 km în faţă. Mergînd noi agale şi discutînd cît de frumos ar fi fost, îl vedem pe şofer că iese din maşină şi ne face semn să ne grăbim. Avea dreptate omu', pe autostradă nu se circulă ca la promenadă.

„Noi mergem spre Valencia.“, „Pot să vă duc jumătate de drum, dacă vreţi.“, „Dacă durează mai mult de 10 minute, e perfect. Eu sînt Ani, din România, şi prietena mea Angie, din State.“, „Oooooh!! Ştiţi, eu nu opresc niciodată pentru autostopişti. Pentru voi am făcut o excepţie. De fapt, chiar eram cam nehotărît, de asta am oprit aşa departe de voi. Pînă la urmă, mi-am zis că n-o fi sfîrşitul acuma, dacă opresc. Sper că nu e... Dar să ştiţi, dacă aş fi luat doi băieţi şi aş fi aflat că sînt români, n-ar fi scăpat aşa, cu una cu două! Aş fi tras pe dreapta, le-aş fi dat cheile şi plecam eu pe jos!“. (Hm, acum începe să aibă sens cum cîţiva kilometri distanţă de Valencia s-au transformat în 10 minute depărtare de Barcelona).

Dar pînă la urmă, Jorje a condus cu 25 km mai departe de ieşirea lui de pe autostradă, şi cine ştie cît a mai avut de mers ca să poată întoarce. Încă mă întreb dacă a vrut doar să fie amabil, chiar i-a fost teamă sau, cel mai probabil, ştia şi el de vampiri!

4 iulie. *Cu toţii ştim că roata se întoarce. Dar ce te faci cînd se învîrte? Ei bine, fugi!* În Alicante am găsit o plajă micuţă, perfectă pentru o după-amiază tihnită sub soare. Noi două, vreo trei-patru familii cu căţel, bunici şi copii, un grup de băieţi adolescenţi, un cuplu de lesbiene, un băiet în scaunul cu rotile (şi eu m-am întrebat dacă se împotmoleşte în nisip, dar el a rămas pe marginea drumului şi eu am rămas cu nedumerirea). Apa limpede şi curată, numai bună de scăldat. Pacheţel cu mîncare, o bere care a fost rece cam jumătate de oră, ciocolată naturală... aveam tot ce ne trebuia. Şi am avut chiar şi compasiune.

„L-ai văzut pe săracul băiat, cum se uită cu jind spre mare?“ „Da, sper că se bucură şi el de liniştea de aici şi nu se simte foarte prost că nu poate coborî pe plajă sau să înoate...“ Am făcut chiar cunoştinţă cu el la plecare! Dar după ce, în drum spre casă, l-am tot văzut vreo oră dîndu-ne tîrcoale şi arătîndu-ne prin semne explicite că el cu jind se uita la văluririle noastre, şi nu la valurile mării, ne-am convins că sărăcuţul nu s-a simţit chiar aşa de prost la plajă. Pînă la urmă a trebuit să fugim pe scări ca să putem scăpa de el. Şi n-a fost chiar uşor, că deh, acum sînt rampe peste tot. Şi a trebuit să plecăm chiar din oraş, ca să putem scăpa de teroarea scîrţîitului de spiţe care se învîrt... că deh, nici bicicletele nu-s puţine.

Cortul de împrumut nu se caută de găuri.

„Un grup de turişti americani nevinovaţi a fost dus într-un tur cu autobuzul printr-o ţară pe care, ulterior, membrii au descris-o ca fiind «fie Franţa, fie Suedia» şi obligat să se uite, timp de trei zile, la clădiri vechi şi murdare, unde nu se putea mînca nici măcar un cheeseburger.“

DAVE BARRY

6 iulie. *Fă-te frate cu stîncile ca să treci munţii. Iar cortul de împrumut nu se caută de găuri.* Din Las Negras în San Pedro nu sînt decît 4 km. La ora 9, cînd am pornit, era încă lumină. La 10, eram în continuare prea prinse în discuţie. La 11, ne-am dat seama că nu avem lanternă. La 12, am realizat că nu aveam nici lună. Dar n-a fost foarte greu să trecem muntele noaptea. Plus că am avut foarte multă baftă! Rucsacii, ne-au făcut ei vînătăi pe umeri, dar măcar nu ne lua vîntul pe sus. Şi bine că am plecat în şlapi, că bocancii ar fi fost chiar prea mari pentru poteca aia plină de scaieţi şi lată cît palma. Ei, mai aluneca piciorul cînd se desprindea cîte o piatră, dar o auzeam cum se tot rostogoleşte şi nu se mai opreşte. Şi aşa ne-am prins şi noi că arbuştii ăia de pe margine erau de fapt vîrfuri de copaci. Şi noroc mare că, în beznă, Angie e mai mioapă ca mine. Nu de alta, dar ea chiar are rău de înălţime.

Dar am ajuns tefere sau, cel puţin, fără oase rupte. Plaja părea pustie şi nouă nu ne părea rău. Am scos cortul, l-am montat repede, dar mai mult ne-a luat pînă să ne hotărîm care e intrarea principală şi care cea laterală... Era cam răcoare oricum, aşa că ne-am hotărît că pot fi amîndouă principale. Iar cu vîntul de peste noapte, dimineaţă ne-am trezit cu o pătură în plus. De nisip. Ar fi putut să plouă, şi cu apa care ar fi intrat prin fereastra de la mansardă să facem un castel ceva, înăuntru... Dar cît noroc să avem?

7 iulie. *Recreaţia mare.* Înapoi în Las Negras, am închiriat un apartament cu două camere, baie, bucătărie şi balcon. Răsfăţ. Două zile plaja ne-a dus dorul. Dar noi am avut destul nisip şi destulă apă în cadă.

Ani Ţigănaşu *este designer freelancer.*

„Conceptul de *house swapping* e o modalitate de a-ţi proteja finanţele. Cum se procedează: în loc să faci o rezervare la un hotel în oraşul în care vrei să-ţi petreci concediul, vei locui în casa unui cetăţean care îşi duce viaţa în locul respectiv. Concomitent, gazda ta îţi va deveni musafir, întrucît şi ea va petrece cîteva nopţi la tine acasă. Schimbul se va face conform unei înţelegeri prealabile, în care se specifică clar diverse aspecte.

www.homeexchange.com este unul dintre site-urile specializate pe schimbul de case, unde doritori din întreaga lume postează detalii despre locuinţa proprie şi preferinţele în materie de destinaţii de vacanţă. Peste 36.000 de mesaje din mai mult de 130 de ţări există în această baze de date, extrem de populară mai ales pe timp de criză economică. «În afara banilor cheltuiţi pe drum, nu costă mai mult decît te-ar costa statul acasă: îşi poţi face cumpărăturile la piaţă, să mănînci la tine în bucătărie şi să te distrezi fix cum ai chef», spune Ed Kushins, preşedintele HomeExchange.com. Kushins estimează că postările pe site au înregistrat creşteri de 20-35 de procente faţă de aceeaşi perioadă a anului trecut şi precizează că 1000 de noi oferte apar pe această pagină în fiecare lună. Pentru acest serviciu, abonamentul lunar costă aproximativ 10 euro. Avantajaţi sînt, desigur, locuitorii metropolelor faimoase, norocoşii care trăiesc în oraşe considerate destinaţii turistice de top, în vreme ce aceia din colţuri ale lumii mai puţin dezirabile se pot simţi dezavantajaţi. Ca atare, printre ultimii există tentaţia de a mai «cosmetiza» informaţiile despre căminul propriu, însă administratorii site-urilor specializate spun că principala regulă e onestitatea.

Pe www.homeexchange.com există şi oferte din România: bucureşteni care vor să se plimbe pe Coasta de Azur, în Austria, la Praga ori în Elveţia, în funcţie de anotimp; timişoreni dornici să-şi facă vacanţa în Spania, la sfîrşitul verii. Pentru ai noştri, principalii parteneri de schimb sînt turiştii «de carieră», care nu se mulţumesc cu zonele de interes global, ci ar călători oriunde. Şi la www.1sthomeexchange.com găseşti români amatori de astfel de tranzacţii: arădeni, braşoveni, piteşteni, ieşeni, vîlceni, ba chiar şi o familie din Ghimeş, Harghita îşi oferă casele străinilor interesaţi de o ciocnire cu civilizaţia noastră.

Pe lîngă paginile cu case obişnuite, în care găseşti cam ce ştii că ai lăsat şi la tine, Internetul oferă variante ceva mai specifice: www.gayhomeexchange.com este un site care li se adresează minorităţilor sexuale, în vreme ce www.sabbaticalhomes.com ar putea fi o soluţie pentru călătorii din mediul academic, interesaţi de închirierea pe termen lung.“ (*Gîndul,* mai 2010)

Mihai GRECEA

Secretele companiilor aeriene

călătorii la preţul unei perechi de blugi

Unele dintre cele mai frecvente întrebări pe care le primesc atunci cînd spun că pilotez avioane sînt, alături de eterna „Se poate rupe avionul la turbulenţe?“, cele legate de companiile aeriene *low-cost:* „Cum de fac ăştia bani dacă e atît de ieftin biletul?“ şi „Sînt sigure companiile astea?“.

La începutul anilor ’90, transporturile aeriene din întreaga lume nu trăiau cea mai fastă perioada din istoria lor. Preţul petrolului urca, conflictele armate din Orientul Mijlociu contribuiau şi ele la instabilitatea acestuia. Comunismul căzuse şi Europa îşi deschidea graniţele. Nevoia de a călători rapid pe distanţe mari era în creştere, dar costurile erau prohibitive pentru o bună parte dintre potenţialii (noi) pasageri. Societatea postindustrială a dat însă un impuls în direcţia creativităţii şi a industriei aviatice – un domeniu prin definiţie încorsetat în proceduri stricte şi extrem de rezistente la schimbare. Aviaţia a trebuit să se reinventeze ca business, pentru a putea depăşi dificultăţile şi a se adapta lumii „noi“ care a urmat extinderii pieţei europene.

Astfel, cîţiva antreprenori au creat companii pornind de la premise cu totul diferite faţă de cele care stăteau la baza modelului de afacere al companiilor aviatice tradiţionale/de linie. Dacă pînă atunci transportul aerian era un serviciu premium, destinat într-un fel sau altul elitelor, fondatorii unor companii precum Ryanair sau EasyJet, cei doi mari giganţi de astăzi care au dat tonul în lumea aviaţiei *low-cost,* şi-au propus să democratizeze zborul cu avionul. Şi au reuşit acest lucru, înţelegînd foarte bine ce-şi doresc pasagerii: să ajungă de la punctul A la punctul B în siguranţă şi la un preţ cît mai mic. Fondatorul EasyJet îşi propunea chiar, cu o frază de mare impact publicitar, să ofere călătorii la preţul unei perechi de blugi.

O astfel de perspectivă însemna o abordare radical diferită a afacerii de transport aerian. „Nu te poţi transforma într-o companie *low-cost*. Trebuie să te naşti ca o companie *low-cost*“ – spunea la începuturi fondatorul EasyJet.

Punctele de diferenţiere faţă de modelul de afacere tradiţional sînt multe. De la eliminarea în totalitate a serviciilor la bordul aeronavelor – nedorite de către pasageri – pînă la eliminarea vînzărilor de bilete prin agenţiile de ticketing care percep comisioane mari. Tehnologia informaţiei şi Internetul au creat infrastructura ideală pentru un astfel de business. De la cumpărarea online a biletelor pînă la check-in-ul online, Internetul a redus enorm costurile de operare a afacerii.

Apoi folosirea unui singur tip de aeronave, fapt care duce la economii substanţiale în privinţa întreţinerii acestora. Mai multe tipuri de avion în operare înseamnă specialişti mai mulţi care trebuie plătiţi lunar, stocuri de piese de schimb multiple, timpi mari în aprovizionarea cu astfel de componente.

Companiile *low-cost* au eliminat şi clasa business. Nu mai există decît un singur tip de bilet. Iar aeronavele folosesc la maximum spaţiul din interior, pentru a lua la bord cît mai mulţi pasageri.

Întrucît în operarea unei aeronave de transport de pasageri o bună parte din costul biletului călătoriei este dat de taxele plătite pentru serviciile de control al traficului aerian pe rută, călătoriile la ore mai puţin confortabile şi mai puţin aglomerate se traduc în costuri mai mici. Acelaşi lucru se petrece şi cu aeroporturile folosite pentru decolare şi aterizare. Aeroporturile mai mici, situate la distanţe mai mari de oraşele europene importante, percep taxe reduse.

Exploatare intensivă

Unul dintre marile secrete ale companiilor *low-cost* este exploatarea intensivă a aeronavelor. În linii mari, o aeronavă de transport de pasageri poate funcţiona încontinuu 22 de ore din 24. Şi este mult mai eficient să programezi cît mai multe zboruri în decursul a 24 de ore. Acesta este motivul pentru care companiile aeriene *low-cost* sînt interesate ca procesul de îmbarcare-debarcare a pasagerilor să se desfăşoare cît mai rapid. De aici şi ideile legate de online check-in – tipărirea de către pasager, pe imprimanta proprie, acasă, a tichetului de îmbarcare, în cazul în care nu are bagaj voluminos care trebuie depus la cala avionului. Şi tot acesta este motivul principal pentru care companiile *low-cost* au introdus limitări masive ale dimensiunilor, numărului şi greutăţii bagajelor. Bagaje mai puţine şi mai uşoare înseamnă un timp mai scurt de îmbarcare-debarcare şi o viteză mai mare de rotire a aeronavelor între curse. *Low-cost*-ul este o filozofie de business în care nu plăteşti decît pentru ceea ce te interesează cu adevărat la un produs sau serviciu. Însă dacă încalci regula şi îţi doreşti mai mult decît acel minimum avantajos, plăteşti foarte mult. Bagajele care depăşesc valorile minime de greutate sînt taxate usturător la fiecare kilogram în plus. Aparent e o sursă de venit importantă, însă această măsură are mai mult un rol de constrîngere a pasagerilor să asimileze procedurile care măresc viteza de îmbarcare.

În afară de neincluderea serviciilor de la bord în preţul biletului şi privarea pasagerilor de plăcerea perversă de a mînca alimente conservate la altitudinea de 34.000 de picioare, mai există un element foarte important care duce la preţul atît de mic al biletului la călătoriile *low-cost*. Este vorba de aşa-numita politică agresivă de *hedging* în ceea ce priveşte carburanţii pentru aviaţie. Asta înseamnă că pentru a-şi putea face nişte calcule precise pentru o perioadă mai lungă de timp, o companie aviatică se angajează să cumpere cantităţi uriaşe de petrol de aviaţie sau kerosen la un preţ fix şi aspru negociat. În felul acesta sînt eliminate riscurile care decurg din fluctuaţiile atît de obişnuite ale preţului petrolului pe pieţele internaţionale, iar preţul biletelor de călătorie este considerabil mai mic.

Revenind la întrebarea amicilor mei legată de cît de sigure sînt companiile aviatice *low-cost* în condiţiile unor preţuri atît de mici ale biletelor, trebuie să dau un răspuns sec: sînt la fel de sigure ca orice companie de aviaţie care are licenţa de transport validă, pentru că toate respectă exact aceleaşi norme în ceea ce priveşte siguranţa zborului şi întreţinerea aeronavelor. Ba mai mult, celor care au reţineri cînd trebuie să zboare cu un avion care nu a fost scos de curînd din „ambalajul“ de la fabrică le spun că operatorilor aerieni *low-cost* nu le convine să folosească aeronave mai vechi de cîţiva ani. Şi asta din motive de eficienţă. O aeronavă din generaţia nouă – cum sînt deja omniprezentele Airbus 320 şi Boeing 737NG seria 800 New Generation – consumă considerabil mai puţin carburant decît un avion mai vechi şi înghite mult mai puţini bani pentru întreţinere. Aşadar, este mult mai profitabilă exploatarea intensivă şi reînnoirea frecventă a flotei, decît întreţinerea uneia vechi (care respectă şi ea, desigur, toate normele de siguranţă).

Iată că o schimbare radicală de perspectivă într-un domeniu prin esenţă tradiţionalist, cum este operarea avioanelor comerciale, a dus la modificări importante în felul în care relaţionează şi călătoresc europenii, şi nu numai. De cînd există companiile *low-cost,* europeanul de rînd şi-a modificat în mare măsură percepţia asupra spaţiului. Parisul, Londra şi Barcelona sînt mai accesibile ca oricînd. Te costă mai puţin să vizitezi Berlinul decît să călătoreşti de la Timişoara la Iaşi.

***Mihai Grecea** este pilot privat, autorul blogului de aviaţie www.propellerdream.ro.*

Low-cost-ul este o filozofie de business în care nu plăteşti decît pentru ceea ce te interesează cu adevărat la un produs sau serviciu.

„Refuz să zbor cu o companie aeriană ai cărei piloţi cred în reîncarnare.“

SPALDING GRAY

„Stewardesele îţi arată cum se foloseşte centura de siguranţă în ideea că nu te-ai mai urcat într-o maşină din 1965 încoace.“

JERRY SEINFELD

„Între diapozitivele pe care le-am făcut în excursia din Insulele Virgine se numără aproape douăzeci numai cu aripa avionului.“

DAVE BARRY

La începutul deceniului, conceptul de zboruri *low-cost* nu exista în România. Abia în 2004 era anunţat de către compania italiană Volareweb primul zbor *low-cost* către Veneţia cu plecare din Bucureşti şi Timişoara, cu preţuri începînd de la 20 de euro pe cursă. Ulterior şi italienii de la My Air şi slovacii de la Sky Europe inaugurau zboruri de pe aeroportul Aurel Vlaicu din Băneasa. Cei mai mari jucători de pe piaţa *low-cost* aveau să devină însă compania Blue Air (deţinută de Nelu Iordache) şi transportatorul aerian ungar Wizz Air, care au început să opereze în 2005, respectiv 2006. Astfel că de la 4,4 milioane de pasageri înregistraţi pe toate aeroporturile din ţară în 2005, cînd abia îşi făceau simţită prezenţa companiile *low-cost,* piaţa aeriană a ajuns anul trecut la aproape 9 milioane de pasageri, contribuţia Wizz Air şi a Blue Air fiind de aproape 37%, potrivit datelor de la Asociaţia Aeroporturilor din România şi calculelor Ziarului Financiar. Românii au început să călătorească mai mult datorită preţului mai mic la biletele de avion, dar şi noilor destinaţii introduse de jucătorii aerieni *low-cost*. (*Ziarul Financiar,* decembrie, 2010)

Stela GIURGEANU

Cafea, bulion și ulei

cum funcționează un magazin social?

© V. Eftenie

În Piața Matache din București a apărut, de curînd, un magazin social. Lîngă Plafar, în locul unei foste alimentare.

Încă unul? – au mormăit cîțiva nemulțumiți care își trec după-amiezile sprijiniți de mesele cîrciumilor din piață. Și nu doar ei. Voci ale presei autohtone au găsit de cuviință – căci la noi cîrcoteala e încă de bonton – să ridice din sprîncene și să găsească nod în papură, la nici cîteva săptămîni de la deschiderea magazinului. Ba că oamenii fac coadă în față, „ca pe vremea lu' Ceaușcă", așteptînd ore întregi să li se deschidă (deși orarul este afișat clar pe ușă), ba că produsele nu sînt extrem de diverse (aici, dacă-mi îngăduiți, le voi trece în revistă, puțin mai încolo).

În primul rînd, ce justifică această cîrcoteală? Poate faptul că în România au existat de-a lungul timpului mai multe tentative de „magazine sociale", de tip „economat", care de la teorie la practică pierdeau orice noțiune de magazin pentru oameni cu venituri mici. (În urmă cu cîțiva ani chiar am fost într-un asemenea economat din Cotroceni: sub firma girantă de prețuri scăzute, am găsit doar finețuri gurmande pentru „săracii" cartierului.) Scandalurile legate de acest gen de „economate" (care, sub masca de sfințenie, făceau bani în draci) s-au ținut lanț, iar anchetele jurnalistice, și nu numai, au dezvăluit afaceri în toată regula pe bani publici, afaceri făcute la adăpostul scutirilor de taxe. Rînd pe rînd aceste economate au fost închise, „rebrenduite", iar scandalurile, acuzele de fraudă și corupție, procesele – au încetat, totul reintrînd pe făgașul normal al abandonării ideii, în teorie, cel puțin, nobilă. Însă odată cu această abandonare, păgubiți în mod direct – săracii – au fost și ei dați uitării.

N-au venit americanii, ci austriecii

Un kilogram de făină: 1 leu. Ulei: 2,50 lei. Supe, conserve, toate între 1,50 și 2 lei. Treninguri, cămăși, halate: 7,50 lei. O sosieră de inox, căci cine nu și-ar dori de sărbători ceva frumos pe masă: 1 leu. Perii de baie, șampoane, geluri, farduri: 1-2 lei. Cele mai căutate sînt cafeaua, uleiul și bulionul. Prețurile produselor din magazinul Somaro au între 25% pînă la 40% din valoarea reală a mărfii.

La cîțiva ani de la scandalurile legate de economate, inițiativa de a face totuși ceva pentru cei care nu își permit nici măcar luxul alimentelor de bază a venit din partea austriecilor. „Magazinul SOMARO se bazează pe un concept dezvoltat de SOMA, Austria, care a lansat primul magazin social SOMA în Linz, în 1999" – îmi spune directorul general, **Simon Suitner.** „Ideea e să oferim clienților cu venituri mici mărfuri la prețuri reduse. În prezent, în Austria există peste 40 (aproximativ 11 sub nume SOMA, restul sub alte nume, dar cu un concept la fel) astfel de magazine, iar din 2009 lanțul s-a extins și în Germania. România este însă prima țară est-europeană în care s-a deschis un asemenea magazin, sponsorizat fiind prin două fundații din Austria: Fundației Katharina Turnauer Privatstiftung în cooperare cu Fundația ERSTE și atașatul social al ambasadei Austriei, Dr. h.c. Barbara-Wiebke Schöfnagel."

Alimente donate, nu cumpărate

Diferența față de fostele noastre economate, cele generatoare de multe dileme juridice, prin care produsele erau cumpărate și revîndute, chipurile, mai ieftin, conceptul austriac de „magazin social" se bazează pe marfă donată de producători sau marile lanțuri de magazine, vîndută mai apoi la prețuri simbolice, stabilite în funcție de cerințe, de cantitate, de termenul de expirare. Totuși, oricît de austriac ar fi, conceptul este adaptat României. În primul rînd, din cauza legii. Dacă în Austria marfa cu termenul de garanție depășit poate fi în continuare comercializată – dacă trece proba sondajului zilnic făcut de către angajații magazinului respectiv (și nimeni în 11 ani nu a acuzat intoxicații sau alte probleme) –, în România așa ceva este strict interzis. Mă mir totuși puțin de abordare, ușor mă și alarmez, dar imediat mi se oferă un argument absolut logic: „Orice produs are un termen mai mare decît cel înscris pe el. Pe etichetele noastre scrie: «termen de valabilitate minim», nu «termen de expirare». În România, dacă un iaurt expiră azi, gata, îl arunci. Ceea ce nu e chiar așa, dacă îi asiguri condițiile de depozitare".

A doua diferență de Austria ține de birocrație: „În România, nici o marfă nu e fără hîrtie, ceea ce înseamnă multă birocrație pentru noi. În Austria majoritatea mărfurilor ajung în magazinele noastre fără hîrtie, e pusă într-un loc pentru SOMA și donată pur și simplu." În România însă, din cauza birocrației vor ajunge să plătească și TVA, ceea ce înseamnă că trebuie să facă rost de bani și pentru asta. Vorbind de bani, bine-înțeles, prețurile la raft sînt, incontestabil, simbolice. Totuși, ce fac cu cîștigurile? Directorul zîmbește: suma provenită din vînzare este reinvestită, deși cîștigurile sînt mult prea mici pentru a putea vorbi în termeni de „investiție". Dacă totuși ar fi să iasă „pe plus", suma ar merge automat spre finanțarea deschiderii și altor magazine de acest tip.

Categoriile sînt aceleași. Și în România, și în Austria.

Cine sînt clienții?

Micile diferențe ale conceptului austriac și adaptarea lui spațiului nostru se referă și la alegerea beneficiarilor. „Noi nu avem posibilitatea de a selecta aceste persoane. În Austria, situația e diferită: acolo magazinele își selectează clienții, pentru că la noi există o adeverință de venit care poate fi cerută la Casa de Asigurare Socială. Aici nu există așa ceva, iar sprijinul Primăriei de sector e esențial. Iar pentru asta, Primăria trebuie să facă anchete sociale și să știe exact cine în ce situație trăiește."

Pînă acum, sînt 500 de beneficiari ai acestui prim magazin SOMARO (cel din Piața Matache fiind doar un pilot, urmînd în timp deschiderea acestor magazine și în alte sectoare, dar și în alte orașe). Toți trebuie să fie rezidenți în sectorul 1, să aibă un venit de aproximativ 350 de lei pe lună pe membru de familie și să se afle în evidența DGASPC sector 1. Pe baza acestei evidențe li se întocmesc legitimații nominale, cu care pot cumpăra produse în valoare de 10 lei pe zi, de trei ori pe săptămînă.

De ce aceste reguli? În primul rînd, pentru că trebuie să rămînă marfă și pentru următorul cumpărător. Pentru al doilea motiv îmi este invocată... experiența din Austria: „cînd un cumpărător cumpăra mai mult pentru a vinde mai apoi la colț de stradă". Îmi înfrînez comentariul de asemănare a celor două țări și întreb de unde și cum fac rost totuși de produse, avînd în vedere că trebuie să facă un lobby adevărat pentru donații. „Trimitem proiectul la producători sau la diferite lanțuri de supermarketuri. Nici noi nu știm ce marfă ne vine. Mereu e o surpriză. Mereu se schimbă. Pentru că nu avem voie să cumpărăm, totul petrecîndu-se prin sponsorizare sau donații, nu avem control asupra produselor. Dacă primim un telefon de la un furnizor, cum că are marfă, mergem imediat să colectăm. Și primim orice, marfă alimentară sau nealimentară."

Unii furnizori sînt mai motivați decît alții să doneze aceste produse, deși donația, din cîte aveam să aflu, nu este un lucru care ține doar de moralitate, ci are și o variantă pragmatică, care i-ar putea motiva în plus pe comercianți. De multe ori, dacă ambalajul e puțin stricat, o pungă ruptă sau o conservă lovită, or marfa respectivă se apropie de termenul de valabilitate, marile magazine nu o mai pot comercializa, rămînînd blocată sau fiind pur și simplu aruncată. Donația e astfel o metodă prin care marfa, de altfel încă bună, nu e irosită ci oferită oamenilor cu venituri foarte scăzute.

Cumpărător român, cumpărător austriac

Zilnic, prin „economatul" SOMARO din Piața Matache trec zeci de oameni. Unii au auzit că aici e ieftin, dar n-au legitimație, și fac scandal, alții încearcă să meargă „la sentiment". Majoritatea însă mulțumesc Celui de sus că au ce pune pe masă. Șomeri, părinții cu mulți copii, mame singure, bolnavi cronici, pensionari cu pensie minimă, minoritari. Categoriile sînt aceleași. Și în România, și în Austria. Unii vin mai rar, alții mai des, unii sînt mai prietenoși, alții nu, unii au o zi mai bună, alții – mai proastă. Ce au totuși în comun este situația materială. Și, deocamdată doar pentru cei din sectorul 1, un „economat" care, de la teorie la practică, n-a pierdut nimic pe drum. (Și nici nu va pierde, sînt asigurată, de vreme ce însuși conceptul de funcționare pe bază de donații este gardianul său.)

„Dacă un strop de funingine îți cade în supă și nu mai poți să-l scoți, amestecă bine supa și o să-i dai un gust franțuzesc."

JONATHAN SWIFT

„Personal, mă țin departe de mîncărurile naturale. La vîrsta mea am nevoie de cît mai mulți conservanți."

GEORGE BURNS

„N-am chef să mănînc stridii. Vreau ca mîncarea mea să fie moartă. Nu bolnavă, nici rănită, ci moartă."

WOODY ALLEN

„Un magazin de delicatese e un magazin unde cele mai oribile părți ale animalelor se vînd mai scump decît părțile bune."

MIKE BARFIELD

„Acum cîteva zile am intrat la McDonald's și am cerut niște cartofi prăjiți. Fata de la casă m-a întrebat: Vreți și niște cartofi prăjiți la ei?"

JAY LENO

(din Om pansiv, om parșiv *de Des Machale, traducere de Cornelia Bucur, Editura Humanitas, 2006)*

Florin DUMITRESCU

Secretul „maro" al lui Bacchus

Oamenii de marketing şi vînzări le numesc „băuturi maro". Şi cum le-ai putea califica mai bine?! Nu sînt nici rom, nici brandy, nici lichior; deşi dovedesc vag arome din esenţele acestor băuturi superioare. Unora li se mai adaugă o nuanţă de caramel, altora – o umbră de migdale... Toate sintetice, firește! Deşi aduc vag la gust cu una sau cu alta dintre aceste licori, nu le respectă nici reţeta, nici concentraţia de alcool... Despre gradul de rafinare sau distilare nici nu se discută! Aceste lumpen-băuturi, cu funcţie de surogat ieftin, sînt propriu-zis nişte cocktailuri industriale de arome şi coloranţi, mai slab alcoolizate decît originalul, dar îndeajuns de tari încît să asigure suficientă saţietate etilică. Multă vreme, înainte ca piaţa spirtoaselor de la noi să fie reglementată prin *acquis*-uri şi reglementări europene, pe eticheta lor se lăbărţau abuziv denumiri precum coniac, rom, whisky, chiar florio sau martini... Este foarte probabil ca o mare parte dintre băutorii zdraveni ai României, cu vechime de ani... chiar decenii, departe de a se fi „calificat" prin forţa îndeletnicirii, să nu cunoască de fapt gustul real de „coneac" şi „vizichi"... E probabil ca papilele hîrşite ale multora să ignore buchetul specific al licorilor originale (fatalmente scumpe, deci inaccesibile), iar ficatul lor să fi fost asuprit în tot acest timp doar cu erzaţuri sintetice.

La nivelul nomenclatorului, s-a făcut însă ordine: orice copiere sau aluzie la denumirile şi mărcile de originale e azi interzisă. La limita licenţei se situează formule evocatoare, precum Brand (în loc de *brandy),* Napoleon (în loc de Courvoisier Napoléon), Vodculiţă (un spirtuleţ de 30%), Romulus (cvasidiminutiv pentru *rom),* Tzuca sau chiar (sic!) Ţuca-te-aş (palide surogate ale ţuicii, culmea, mai uşor de comercializat decît ţuica adevărată, din cauza împilărilor birocratice la care sînt supuşi producătorii tradiţionali). Săniuţa, care evocă prin nume celebra vodcă populară din anii socialismului, nu depăşeşte concentraţia de 28%! Kamarad, o „băutură spirtoasă" de 21%, are un ciorchine desenat pe eticheta galbenă (în contrast cu maroniul roşcat al lichidului dinăuntru, ca la Metaxa), sugerînd un posibil procedeu de distilare, ca la vinars... Iancu, o altă spirtoasă de 30%, evocă prin nume şi desenul etichetei (cu pistoale haiduceşti încrucişate) o afiliere istorică autohtonistă, un crîmpei de simbolism tradiţional, cu funcţie de legitimare... Un caz ciudat îl reprezintă Cava d'Oro (un aşa-zis „distilat învechit, cupajat cu alcool rafinat de cereale"), a cărui apropiere paronimică de numele podgoriei catalane Cavadorniù ţinteşte, pare-se, un public-ţintă şcolit...

Da, o parte a surogatelor sus-amintite nu au culoarea maronie... Romulus, Hanu Ars (definit ca „rachiu aprig de Câlnău"), aşa-numita Tărie de Bihor... şi toată gama de vodculiţe sînt licori palide sau chiar alb-transparente. Dacă li se spune totuşi „maro", e vorba de o altă caracterizare decît cea strict cromatică...

Unele dintre „băuturile maro" sînt produse de companii cu prestigiu în branşă. E cazul cunoscutei spirtoase Unirea (marcă veche, ante-nouăzecistă), produsă de Murfatlar SA; şi de menţionatul deja Cava d'Oro, aflat în portofoliul Alexandrion. Noul secret al lui Bacchus este faptul că aceste băuturi, situate la raft printre cele mai ieftine, asigură marele volum de vînzări pe care producătorii contează, susţinînd astfel financiar gama băuturilor alese, din vîrful „frecventabil" al aisberg-ului, cele care – *hélas* – „se mişcă mai greu la raft", cum spune jargonul.

Un alt secret, cu aromă de ameninţare, este că intrarea în UE va aduce „la un moment dat" scoaterea de pe piaţă a acestor băuturi incerte, „maronii" din punct de vedere tehnologic (şi chiar ontologic). Piaţa românească, aliniindu-se la standardele europene de calitate şi protecţie consumistă, este obligată în timp să se debaraseze de erzaţuri şi surogate sintetice. Celor de la talpa ţării le este menit aşadar să se mulţumească fie cu Napoléon franţuzesc adevărat, fie cu ţuica de la cazanul comunal, controlat de euro-inspectori.

Cum vom rezista? Cum vom putea evita falimentul? se întrebau, de pe la mijlocul deceniului, marii producători. Ca soluţie unică se profila o supercomercializare de „băuturi maro" şi de vinuri de masă. Şi, drept consecinţă, o importanţă sporită dată publicităţii.

Unirea: reper & epigonism

Cam din acei ani, 2005-2006, datează şi primele spoturi pentru Unirea, devenite între timp repere pentru publicitatea întregii categorii. Tonul popular, chiar grosier, al compoziţiei, umorul de tip bahic, relaxat la nivelul precauţiilor etice (uneori frizînd provocarea şi părînd să caute înadins scandalul), precum şi recursul la vorbe de duh memorabile erau ingrediente folosite şi înainte în producţiile de gen. E cazul unor spoturi precum cel pentru lichiorul „maro" Crai, în care bărbatul, înscenînd un cutremur, îşi sperie nevasta pînă la a o face să se arunce pe geam (numai ca să nu împartă cu ea sticla)...

Personajul Dorel a intrat subit în panoplia personajelor populare.

Unirea „cupajează" însă pentru prima dată toate aceste ingrediente într-un serial cu pretenţii cinematografice, încadrabil în curentul (hiper- sau neo-) realist şi pretabil la infinite reflecţii sociale. Seria Unirea preia tradiţia umorului de TVR din anii socialismului şi îl dezvoltă pe coordonate noi, posibile datorită nou-cuceritei libertăţi de expresie şi de gîndire. Personajul Dorel a intrat subit în panoplia personajelor populare, după cum replicile mucalite ale colegilor săi de brigadă au intrat subit în folclor (respectînd principiul întemeietor „de la lume adunate înapoi la lume date"). Caracterul impecabil creionat al personajelor, comportamentul şi relaţia dintre ele îi inspiră periodic pe editorialişti, cărora Dorel, Nea Gogu & Co le servesc ca unelte perfecte de analiză a „situaţiunii". Şerban Alexandrescu, unul dintre publicitarii noştri de frunte, spunea acum doi ani: „Seria Unirea este singura comedie de succes realizată postrevoluţionar în cinematografia românească. Nu, nu în publicitatea românească, în cinematografia românească. Da, îmi asum deplin ceea ce tocmai am zis." Nici urmă de *parti-pris* aici: contul aparţine unei agenţii concurente!

© M. Chivu

„Nu poţi exista ca ţară adevărată dacă nu ai o marcă de bere şi o companie aviatică. O echipă de fotbal sau ceva armament nuclear ajută, dar berea este un minimum absolut necesar."

FRANK ZAPPA

© M. Chivu

Unirea a generat epigonism. Cava d'Oro s-a poziţionat ca o Unire pentru ţărani, Iancu, ca o Unire pentru amatorii de acţiune şi, mai nou, Romulus vine ca o reîntruchipare dedicată celor care gustă glumele de limbă. *Quiproquo*-ul dintre „un Bacardi-Cola" şi „un pahar di cola" e destinat să înfrîngă mai vechiul calambur de autobază „Kreskova... Crezi c-o va...?" al unei vodci „maro".

Stilul de filmare din seria Unirea, maniera de joc a actorilor, dozarea replicilor memorabile par să se fi transmis, ca într-o adevărată şcoală de gîndire. Pînă şi interpretarea parodică la ţambal a „Horii Unirii", care subliniază „semnătura" de final, a fost preluată de alte reclame, la diverse alte categorii, ce-i drept, din zona „low"... Vorbim deja de o subcultură, în cadrul culturii de mase. Faptul că aceste băuturi superpopulare şi-au găsit avatarul perfect în domeniul unui medium al divertismentului sărac şi diluat cum e azi televiziunea, poate pune pe gînduri firile analitice. Alcooluri în sticlă – alcooluri pe sticlă... „Maro" colo... „maro" dincolo... „maro" peste tot...

Va dispărea oare această categorie de produse şi, laolaltă cu ea, şi aceste bijuterii ale „realismului sărac" din publi-cinematografia românească? Sau contextul actual, de un „maro" fără speranţă, îi va determina pe strategii euro-politicii să amîne prohibirea băuturilor de pe raftul *low-cost* – printre puţinele surse de bucurii pentru mase?!

Florin Dumitrescu *este publicitar şi scriitor. Cel mai recent volum de poezie se numeşte* Încîntece *şi a apărut anul acesta la Editura Vinea.*

Adina ROSETTI

Cufărul străbunicii

Încă îmi amintesc figurile mirate ale celorlalți jurnaliști atunci cînd dispăream – în scurtele pauze pe care le aveam în timpul *press-trip*-ului la Bruxelles – și apăream apoi încărcată cu pungi pe care scria mare și colorat: H&M. Dacă mai e nevoie să lămuresc pe cineva, H&M este numele unui mare lanț suedez de magazine, un soi de IKEA al hainelor super-cool și super-ieftine, care fac parte din garderoba obligatorie a oricărui tînăr urban european. Se găsesc cam peste tot în lume, mai puțin în România, unde aproape în fiecare toamnă se împrăștie cu veselie zvonul „ați auzit că vine hash&em?“, zvon care nu se adeverește însă niciodată.

În cea de-a treia zi, colegii mei jurnaliști n-au mai rezistat și m-au întrebat cărui fapt se datorează disperarea cu care făceam shopping zilnic la H&M-ul de lîngă hotel. Mirarea lor semăna oarecum cu cea a unui bucureștean la care vine în vizită o rudă de la țară dornică să „viziteze“ un hypermarket. Puțin rușinată, le-am răspuns că în țara mea nu există „alternativa H&M“, ei m-au privit cu compasiune, clătinînd înțelegători din cap (la fel cum clătinaseră, ceva mai devreme, cînd le spusesem cît cîștig ca jurnalist), iar eu mi-am văzut mai departe de shopping-ul meu frenetic, mai ales că erau și reduceri. La plecare, mi-am înghesuit cumpărăturile într-o plasă ceva mai mare (geamantanul devenise neîncăpător), pe care am tîrît-o după mine prin aeroport, în chip de bagaj de mînă, stîrnind privirile îngrijorate ale personalului. M-am întors în patrie ca un soi de căpșunar încărcat cu paporniță, dar foarte mîndră de noua mea garderobă *cool & low budget*.

De fapt, conceptul de *low-cost* s-a insinuat în viața noastră odată cu apariția companiilor aeriene ieftine, care au făcut dintr-odată posibile călătorii înainte utopice. Acum costă mai puțin să ajungi cu avionul la Paris sau Berlin, decît cu trenul la Timișoara sau Cluj; desigur, cu prețul lipsei de confort, al întîrzierilor monstruoase și al anturajului, uneori, dubios, dar lucrurile astea nu mai contează atît de mult cînd la capătul drumului te așteaptă concertul formației preferate sau iubirea vieții, plecată la studii în străinătate. Poate că o să vi se pară ciudat, dar între apariția zborurilor *low-cost* și înmulțirea gesturilor romantice este o strînsă legătură. Nu mă bazez pe vreo teorie formulată de savanții americani, ci pe fapte pe care le-am observat privind în jur. Fratele meu și-a aniversat cei 20 de ani la Roma, cu iubita lui, și asta numai datorită unei oferte de nerefuzat la WizzAir (eu la vîrsta lui, la sfîrșitul anilor '90, nici n-aș fi îndrăznit să visez la o asemenea aniversare). După nenumărate vacanțe la 2 Mai, părinții mei au plecat anul ăsta într-un soi de lună de miere tîrzie pe o insulă grecească cu portocali, măslini și apă azurie, tot datorită unei super-oferte apărute din senin la o agenție de turism. O prietenă a primit „cadou de împăcare“ de la soțul ei o excursie-surpriză la Paris. Ceea ce spune multe atît despre dragostea neștirbită a soțului, cît și despre prețul irezistibil al biletelor Blue Air.

© M. Chivu

Dacă acum ceva vreme nu prea făcea impresie bună să declari că vînezi oferte și chilipiruri, acum, în lumina noilor tendințe *eco-vintage-do-it-yourself & co.*, chestia asta a devenit chiar de bonton: arăți astfel că nu ești deloc o victimă a consumerismului, că te preocupă soarta mediului înconjurător (un ecologist fanatic va duce cea mai *low-cost* viață cu putință) și că posezi acea doză de jemenfichism indispensabilă unui spirit rebel care nu ține seama de aparențele sociale. În loc să te afișezi la vreun eveniment cu haine noi și scumpe, a căror etichetă poartă numele vreunei mărci celebre, mult mai șic este să apari cu o rochie recuperată din cufărul cu vechituri rămas de la străbunica – cea mai *low-cost* variantă, chiar dacă nițel mîncată de molii. La asta poți să asortezi o broșă meșterită chiar de tine, dintr-o străveche dischetă de calculator, asortată cu niște cercei reciclați, și vei fi o apariție de vis! Dacă vi se pare că rîndurile de mai sus seamănă cumva cu sfaturile dintr-o revistă *glossy* pentru doamne este din cauză că pînă și aceste reviste au început să exploateze cu curaj trendul *low-cost*, alăturînd cu nonșalanță în editorialele de modă pantofi amețitor de scumpi, purtînd semnătura vreunui designer celebru, cu o jachetă... de la Miniprix, templul hainelor ieftine. Chiar și pantofii ametitor de scumpi pot fi găsiți însă, la prețuri muuult mai mici, pe *eBay*. Cunosc împătimite ale modei (în limbaj de specialitate, „fashioniste“) care arată ca desprinse din paginile *Vogue*, ediția italiană, și asta nu pentru că și-ar face cumpărăturile la marile case de modă, ci pentru că stau zilnic „la vînătoare“ pe *eBay*, în căutare de piese de colecție devenite chilipiruri. De la un punct încolo, nici nu mai contează frumusețea obiectului, cît satisfacția că au reușit să-l cumpere cît mai ieftin.

Poate că responsabil de toate astea este bau-baul cu șapte capete numit „criză economică mondială“, la fel cum pentru năvala de compatrioți din outlet-urile vest-europene putem să dăm liniștiți vina pe spiritul prevăzător al românului, care te-mpinge să faci provizii din orice, pentru că „nu strică niciodată“, mai ales dacă ceva-ul ăla se întîmplă să fie „la promoție“. Ceea ce-mi amintește de un dialog auzit într-un outlet din împrejurimile Vienei: ea, ușor indecisă: „Iubi, au tricouri la 5 euro, da-s cam mari...“; el, scurt și hotărît: „Ia trei!“.

Adina Rosetti *este jurnalistă și scriitoare. Romanul ei* Deadline *a apărut recent la Editura Curtea Veche.*

Loredana ADRIAN

Tîrgul de vechituri

Păi, și cît e, trei lei? Păi, și nu putem să dăm doar doi și să ne lase să intrăm așa? Te minunezi ce lucruri noi și ieftine găsești. Mai stăm mult aici în frig? Îți zic sigur, astăzi ninge! Sîmbăta și duminica găsești mărfurile căutate. Dar în spate, după tarabele astea, să vezi acolo ce e! Lucruri noi după buzunarul fiecăruia. Mamă, cîte bomfaiere. Mărfuri din Occident la prețuri locale. Vînzătorii cu bun-simț fac clienții mulțumiți. Cîte șosete. Cîți chiloți. Produse de valoare la prețuri mici. Măi, copile, treci aici! Am venit cu o listă de cumpărături în cap: vestă, fustă tricotată, mănuși. Mărfurile trebuie să aibă acte de proveniență, și vînzătorii – autorizație. Alo, ce faci, te mai aștept? Cred că toți oamenii ăștia își cumpără cadouri de sărbători de aici. Ce mișto. Bă, e o nebunie aici, stau cu mașina la colțul străzii de zece minute, nu am unde să parchez, pe bune! Hai, băiatu, să-ți dau un parfum! Cafea, ciorapi, adidași, cuțite, webcam. Burghie, ceasuri vechi și ceasuri noi. Cît costă asta? Asta? Asta! A, nu știu, să vină nenea că eu doar îi țin locul. Tu vezi că parcă e dintr-un film cutia asta muzicală! Cum cîntă ea în toată hărmălaia asta. Ciiiiiiiiiiinci leeeeeeeeeeeei pantaloniiiiii! Zeceeee leeeeei la geeeeeeci! Bă, băiatule, aici începe! Fii atent, m-am născut în Timișoara și e doar a doua oară cînd vin aici, incredibil! Păi, și nu-i fain? Hau, hau! Trei la zece lei, cinci lei la bucată pe alese! Astăzi e reducere mare, alegeți, doamna! Întîi dăm o tură, apoi ne întoarcem și luăm ceva, eventual blugii de aici, că par aproape noi! Lasă că pînă te întorci tu s-au dus. Asta e 120 de euro, păi tre' să îmi rămînă și mie ceva! Să-mi cadă ochii dacă n-a fost 100 de euro! Plase mai avem, poftiți la plase! Pantaloni de bărbați la 15 lei! Atenție, vă rog, am dat drumul la reduceri! Ai luat sandvișurile la tine? Păi, că și normal! Mamă, ce de căciuli! Serios, dar ai curaj să le porți? Dacă le spăl întîi...Un leu bucata, alegeeeeeți! Eu știu pe cineva care chiar a luat o chestie, nu mai știu cum îi zice, dar îi apăreau niște bube pe mînă. A scăpat greu de ele! Păi dacă nu o fi spălat hainele. Ea zice că le-a spălat! Trei la zece lei, haideeeeeeți! Doi lei la plovere! Cică plovere, ai auzit? Geaca numai la cinci leeeeeeeeeeeei. Toate mărimile, toate culorile! Zece lei, zece lei, zece lei, zece lei, zece lei, zece lei, zece lei, zece lei, zece lei, zece lei, zece lei, zece lei, zece lei, zece lei, zece lei, zece lei, zece lei, zece lei, zece lei, zece lei. Zece lei la nesfîrșit! Oare o să ningă? Doamnă, de unde aduceți căciulile astea de blană? Suzete, mohair, doi lei, un leu, pardon! Tu ai văzut că oamenii ăștia aduc chestii de la ei de acasă și le vînd? Adică lucruri personale. Ha, ha, serios? Dați-vă mai aproape, doamnelor și domnilor! Se poartă prostiile astea, cu volan pe o singură parte! Eu sincer nu m-aș îmbrăca cu așa ceva. Dar sînt destul de cool! Plase și pungi mai avem, poftiți, poftiți! Nu îmi dai totuși un sandviș? Cu pateu sau cu șuncă? Pateu. Orice la doi lei, le dau mai repede, numai să nu le mai văd! Hapciu! La mulți ani! E de la frigu' ăsta, acu' m-am prins că nu-mi mai simt picioarele! Da, mie îmi place cînd e așa frig! Marfă bună avem aici, vă dăm ieftin! Eu am mai luat de la tanti asta, sînt mișto materialele. Nu se lărgomănesc, poți să le speli oricît! Alo! A-lo! Acum opriți-vă că am cea mai superofertă! Uite, vezi că aproape ninge? Stropii sînt grupați, așa! Parcă sînt fulgi. Sînt fulgi! Uite, uite! Să mănînce și gura mea, vă rog! Zece leeeeeeeeeeeeeeeeeeeeei! Căutați că n-are de ce să vă pară rău! Mi-am luat o pereche de ciorapi lungi, groși. Și mie îmi trebuie, de unde? De la capătul rîndului. Nu mai știu cum am ajuns acolo. O sîmbătă lucrez de la opt la patru, una sînt liberă. Auzișî? Auzișî? Haide, fetele, să îți dăm ruj și săpun, poftiți acum! Ăștia cu cărțile vechi sînt niște muți, ai observat? Un tip a găsit o cruce într-un cartof. A venit cu el la noi să ni-l arate. Și el dăduse gaura? Nu, mă, așa era cartoful! Nu te-ai săturat de căutat? Păi, niciodată. Niciodată. Rolinguri noi avem, poftiți, oricare bucată zece lei, de firmă! Nu vă supărați, asta e bună de dumneavoastră? Că și soțul meu arată tot cam așa! Sokares, Calu? Perdele minunate pentru gospodine preferate! Uite că vi s-a stricat freza de emoție, tanti! Haideți la pulovere de birou pentru fete office! Vindem și pe bonuri de masă! De la un capăt la celălalt, numai pe rîndul acesta, poftiți vă rugăm! Uuuuuuuuuite ce mișto sînt gențile astea. Excelente! Cît costă? Cam put, dar la preț' ăsta... Și cum scoți mirosul din ele? Nu știu! Eu cred că o să ningă. Mi-aș fi cumpărat pardesiul ăla pe care l-am probat, era superb, dar îmi venea scurt la mîneci. Poate că așa era modelul. La noapte sigur se transformă ploaia asta în ninsoare.

© S. Tătaru

Loredana Adrian *este studentă la Facultatea de Jurnalism a Universității de Vest din Timișoara.*

Bogdan ŞTEFĂNESCU

Despre onoarea de a dezonora istoria

– Hayden WHITE la Bucureşti –

E poate pentru prima dată cînd Universitatea Bucureşti acordă titlul de *doctor honoris causa* unui scandalagiu. Pentru că asta este Hayden White, un etern scandalagiu.

Acestui prestigios şi erudit critic de 82 de ani, cu căutătura vioaie şi cu o poftă adolescentină de a te întărîta, i se pot contesta – şi i-au fost adesea contestate – multe calităţi şi reuşite, dar nimeni nu poate nega că filozoful californian al istoriei este una dintre cele mai cunoscute şi provocatoare personalităţi ale teoriei americane postmoderne.

În conferinţele şi dezbaterile la care a participat în Bucureşti, la BCU şi NEC, vocea venerabilului profesor White a reluat pe un ton jucăuş ideile serioase ale tînărului White, criticul care acum aproape o jumătate de secol privea înapoi cu furie la tradiţia istoriografică. De altfel, faima i-a adus-o opera lui de pionierat de la sfîrşitul anilor '60 şi începutul anilor '70. Atunci Hayden White a declanşat o isterie printre istorici. Drumul a fost deschis de revoluţionarul articol *„The Burden of History"* („Povara istoriei") din 1966 *(History and Theory,* vol. 5, no 2, 1966, pp. 111-134 şi republicat în *Tropics of Discourse. Essays in Cultural Criticism*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1978). Iată concis şi fără echivoc tezele propuse acolo.

Mai întîi, că istoricii sînt rigizi, dar fără rigoare, că sînt impresionişti, dar le lipseşte sensibilitatea; că istoria a decăzut pînă la gradul unei ştiinţe de rangul trei (după ştiinţele exacte şi cele ale naturii) şi al unei arte de mîna a doua. Aici White redeschide nişte răni mai vechi de pe obrazul istoricilor, rememorînd portretele derizorii ale acestora din *Naşterea tragediei* şi din *Despre foloasele şi ponoasele istoriei pentru viaţă* ale lui Nietzsche, ori din operele unor scriitori ca George Eliot, Ibsen, Gide, Th. Mann, Camus ori Sartre, printre mulţi alţii.

Apoi, că istoricii sînt ipocriţi şi imberbi teoretic atunci cînd se declară pe rînd scutiţi ba de rigorile ştiinţelor experimentale, ba de pretenţiile stilului şi intuiţiei artistice. După mai bine de 150 de ani, a devenit caducă această schismă romantică între artiştii care dispreţuiesc ştiinţele şi oamenii de ştiinţă care ignoră arta. White îi someză pe istorici să admită că istoria însăşi este un simplu accident istoric al veacului al XIX-lea şi că în miezul secolului al XX-lea ea se cere regîndită radical.

Nu în ultimul rînd, White îi acuză pe istorici că ar îngîna servil sloganuri guvernamentale şi clişee patriotarde şi că nu sînt în stare să ne pregătească pentru catastrofele istorice (cu atît mai puţin să le prevină), aşa cum s-a văzut în cazul conflagraţiilor mondiale. El clamează că istoria a devenit o povară morbidă pentru contemporani, fiindcă nu face decît să perpetueze şi să justifice instituţii anacronice prin discursul ei anticarial, plin de fixaţii necrofile.

White le propune tuturor acestor istorici să adopte atitudinea emancipată a criticului de artă modern. Spre deosebire de istoricul tradiţionalist, acesta înţelege că pot exista mai multe versiuni diferite ale realităţii. Felul în care Constable reprezintă viaţa nu este mai „corect" decît cel al lui Cézanne, ci are un alt principiu figurativ de coeziune internă. Pentru istorie, *metafora* dominantă a unui text selectează şi organizează materialul istoric într-un *stil* al reprezentărilor trecutului.

E foarte probabil că „Povara istoriei" a reprezentat preludiul germinativ al unei opere ce se înfiripează. Articolul propunea temele importante ale unui traseu filozofic ce urma să se desfăşoare.

Metaistoria

Pentru White, pasul următor, îndelung pregătit, avea să fie bătaia pentru un legendar salt în posteritate. Istoria urma să îl consemneze sub numele de *Metaistoria. Imaginaţia istorică în Europa secolului al XIX-lea (Metahistory. The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe*. Baltimore & London: Johns Hopkins University Press, 1973).

Pentru istorie, metafora *dominantă a unui text selectează şi organizează materialul istoric într-un* stil *al reprezentărilor trecutului.*

În acest volum, teoreticianul american avea să realizeze un număr de iluzionism la fel de spectaculos şi scandalos precum miracolele alchimiştilor. Sub ochii neîncrezători ai specialiştilor, White a făcut să se ivească un condamnat la transparenţă: limbajul istoriei. Momentele cînd maniera istorisirii distrăgea atenţia cititorului de la semnificaţia acesteia fuseseră considerate trădări ale istoriei, iar respectivii autori – nişte transfugi în tabăra beletristicii.

White ne invită să credem într-o doctrină la fel de şocantă precum cea a transmutaţiei alchimice: aceea că orice text istoric este în

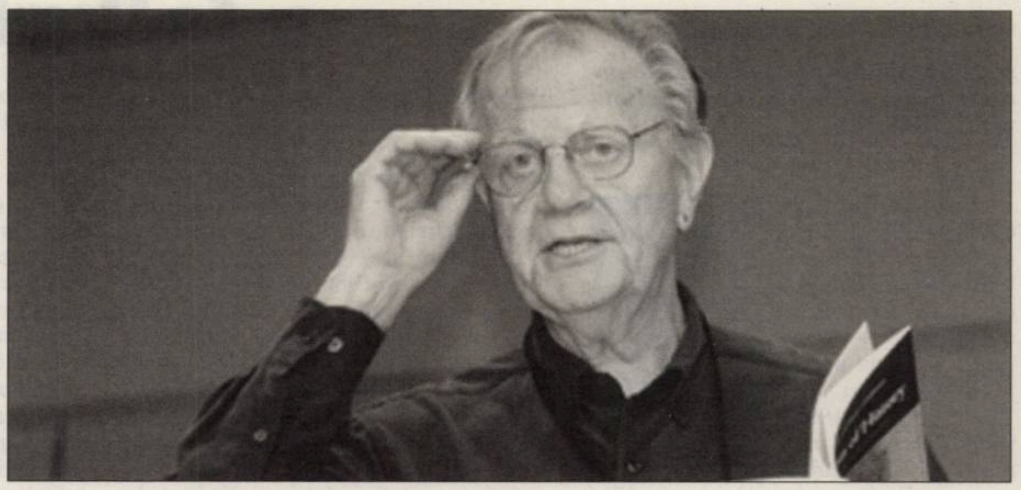

profunzimea lui un text poetic. Că orice istorisire, ficţională ori veridică, nu este decît o naraţiune şi că, asemenea oricărei povestiri, ea poate fi redată în maniere diferite. Aflăm, astfel, că există patru „stiluri ale gîndirii istorice" altoite pe tulpina a patru tropi fundamentali *(master tropes),* desprinşi dintr-o tradiţie ce îi reuneşte pe nealăturabilii Vico şi Kenneth Burke: metafora, metonimia, sinecdoca şi ironia. White numeşte aici nu nişte simple înfloriturii retorice cu scop decorativ, ci nişte principii de organizare a reprezentărilor noastre despre trecut. Cînd bagheta magică a uneia dintre cele patru modalităţi figurale de coagulare atinge naraţiunea, aceasta se va aşeza cuminte într-unul din patru tipare corespunzătoare, croite după arhetipurile narative ale lui Northrop Frye: romanţul, comedia, tragedia şi satira. Ca unui iniţiat în tainele universului discursiv, lui White i se arată tablele unor corespondenţe de nedistins pentru priviri profane. În spatele celor patru tropi şi al celor patru arhetipuri narative se întrevăd patru modalităţi epistemologice – formistă, organicistă, mecanicistă şi contextualistă (Stephen C. Pepper) – şi patru predispoziţii fundamentale către utopiile ideologice ale anarhismului, radicalismului, liberalismului şi conservatorismului (Karl Mannheim).

Urmează o serie de seducătoare analize ale naraţiunilor istorice produse de Michelet, Ranke, Tocqueville şi Burkhardt şi ale tropismelor unor filozofi ai istoriei precum Hegel, Marx, Nietzsche şi Croce. La baza acestora stă intuiţia că stilul acestor istorici şi filozofi constă în tensiunile creative dintre palierele tropologic, narativ, epistemologic şi ideologic.

Pe majoritatea exegeţilor, Hayden White i-a impresionat prin opera sa de pionierat: el a fost neo-istorist cu un deceniu înaintea lui Stephen Greenblatt, şi-a asumat critic condiţia postmodernă înainte de Lyotard, a practicat analiza de discurs poststructuralistă pînă ce moda lui Derrida ori Foucault să fi explodat pe scena americană şi a propus pluralismul interpretărilor ori perspectivismul ironic cu câţiva ani înainte de Rorty.

Libertatea antidogmatică

Dar White n-a luat în răspăr doar tradiţia. El a rămas nemulţumit de orice fel de monoteism teoretic, de orice jargon critic, fie el şi revoluţionar. Ironist convins, White a forţat ironia la un act de luciditate ultimă, întorcînd-o asupra ei înseşi. Cînd a părut că susţine mai abitir relativismul, a proclamat nevoia unor imperative morale, iar cînd a părut să proslăvească neîncetatele variaţii istorice, a invocat arhetipurile transistorice. A reuşit astfel să îi enerveze pe tradiţionalişti şi să îi dezamăgească pe postmoderni. Om fără religie, White continuă şi azi să creadă cu sfinţenie în libertatea antidogmatică. E veşnic dornic să spargă vitrinele oricărui muzeu al ideilor, pentru a le lăsa să respire din nou, să vieţuiască şi să evolueze.

Nedisciplinat în interpretarea istoriei, Hayden White nu s-a sfiit să facă istorie şi în afara acestei discipline academice. În 1972, cu un an înainte de publicarea *Metaistoriei*, White a inaugurat era modernă a autonomiei şi a libertăţii de conştiinţă universitare, atunci cînd a cîştigat la Curtea Supremă un proces pe care îl intentase poliţiei din Los Angeles, acuzînd-o că se infiltrase în campusuri şi că spiona discuţiile de la cursuri şi seminarii, prin intermediul unor poliţişti deghizaţi în studenţi. Patruzeci de ani mai tîrziu, Hayden White a vorbit la Bucureşti despre natura ilegală a unor legi şi despre istorii care nu reuşesc să ne înveţe nimic, scandalizîndu-şi şi entuziasmîndu-şi publicul, aşa cum a ştiut să o facă mereu, în numele libertăţii de gîndire şi al demnităţii umane.

Este imaginea cu care probabil că Hayden White va rămîne în memoria culturală a postmodernităţii – aceea a unui seducător şi subtil, etern scandalagiu.

Bogdan Ştefănescu *este conferenţiar la Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine a Universităţii Bucureşti, redactor-şef al* University of Bucharest Review. A Journal of Literary and Cultural Studies *(http://ubr.rev.unibuc.ro) şi traducător literar.*

Conferinţa internaţională interdisciplinară *Author(ity) and the Canon between Institutionalization and Questioning: Literature from High to Late Modernity*, organizată de Centrul de Excelenţă pentru Studierea Identităţii Culturale al Universităţii Bucureşti (2-4 decembrie 2010), este al doilea eveniment de anvergură derulat sub egida proiectului naţional ID_1980. Avîndu-l pe Hayden White (University of California, Santa Cruz) drept invitat de onoare, devenit *doctor honoris causa* al Universităţii Bucureşti, evenimentul a reunit celebrităţi în domeniu, precum: Valentine Cunningham (Oxford), Donald Kelley (Rutgers), Stephen Prickett (University of Kent, Canterbury), Andrew Sanders şi Patricia Waugh (Durham University), Colin MacCabe (University of London). O serie de alţi colegi de primă talie din Finlanda, Germania, Italia, Polonia şi Portugalia au prezentat lucrări alături de membrii echipei de cercetare: Mihaela Irimia, Mădălina Nicolaescu, Sorana Corneanu, Dragoş Ivana, Petruţa Năiduţ, Emilia Postolache. Lucrările au fost însoţite de vii dezbateri despre instituirea canonului literar-cultural al culturii britanice moderne, interfaţa literaturii cu alte ştiinţe umane şi cu ştiinţele, filiaţia ideilor în spaţiul ideatic britanic, chestionarea teoriei în modernitatea tardivă, moştenirea tradiţiei şi reevaluarea sa în ocurenţă istorică, reconceptualizări fundamentale (modernism-realism). Intervenţii punctuale s-au concentrat pe reprezentarea literaturii în şi prin instituţii culturale (muzeul, casa memorială, ecranizările etc.), revalorizarea marilor scriitori canonici (Shakespeare, Dickens), ariile culturale alogene (identitatea scoţiană), literatura engleză şi literatura comparată, periodizarea literaturii în context cultural. (prof. dr. **Mihaela Irimia,** director al Centrului de Excelenţă pentru Studierea Identităţii Culturale al Universităţii Bucureşti)

PUBLICITATE

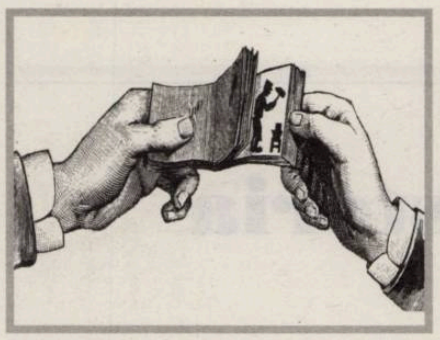

Marius CHIVU

feedbook

O legendă a folkului

● **Nicu Vladimir, *Lucrătorul ostenit*, carte + CD, Editura Blumenthal, 2010.**

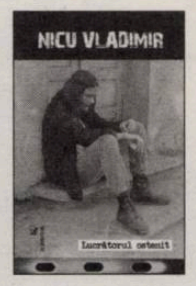

Săptămîna trecută, pe 8 decembrie, s-a comemorat moartea lui John Lennon, dar mult prea puţini au ştiut că s-au împlinit şi 60 de ani de la naşterea lui Nicu Vladimir (1950-1995), unul dintre cei mai mari şi mai underground folkişti români. Absolvent al Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu" din Bucureşti, Nicu Vladimir a fost un plastician talentat, a publicat poezie în *Luceafărul*, *Orizont* sau *Tribuna* şi a făcut parte, alături de Mircea Florian, Horia Stoicanu şi Valeriu Sterian, din careul marilor folkişti protestatari de la noi (pe la sfîrştiul anilor '60, Nicu Vladimir l-a avut ca percuţionist de concerte pe Andrei Oişteanu, apropo). A cîntat în peste două sute de evenimente, nu doar în spectacole şi în festivaluri de rock şi folk, în teatre sau în Cenaclul „Flacăra", dar şi în cluburi şi cenacluri ale elevilor, în cîrciumi de pe litoral sau, mai tîrziu, în Piaţa Universităţii. Om extrem de discret, artist talentat, autentic, integru şi fără vise de glorie, străin de orice compromis ideologic sau comercial, Nicu Vladimir n-a debutat niciodată în volum (cenzura nu i-ar fi permis-o), n-a făcut înregistrări oficiale şi nu există decît vreo trei filmări cu el (una singură e pe YouTube).

Povestea vieţii şi a carierei artistului are nenumărate goluri şi sper ca această primă culegere a poeziilor şi textelor sale (însoţită de un CD cu şase piese de arhivă, ediţia e îngrijită de timişorenii Daniel Silvian Petre şi Emil Kindlein, cîştigătorii de anul trecut ai Trofeului „Om Bun") să fie, de fapt, începutul unei necesare recuperări. Pentru că piesele lui Nicu Vladimir nu sînt doar nişte compoziţii elaborate (seamănă cu Dylan, iar frazarea îmi aminteşte, pe alocuri, de Syd Barrett), dar conţin nenumărate versuri remarcabile. Într-un text din 1986, de altfel, cantautorul arată o conştiinţă textuală ridicată („am fost întotdeauna consecvent principiului estetic afirmat de la început, compunînd şi cîntînd cîntece în care importanţa cuvîntului este egală cu aceea a structurii melodice – ritmice, acestea neputînd fi separate..."), pentru ca într-un interviu (singurul?) luat de Nelu Stratone cu cîteva zile înaintea dispariţiei sale din octombrie 1995 (interviu care poate fi citit pe site-ul agonia.ro), Nicu Vladimir să vorbească despre descoperirea faptului că „pateticul nu e tot una cu tragicul" – lucru care l-a apropiat de folclor, despre efectul cenzurii („mesajul se atenua cumva, se metaforiza, se făcea mai subtil, ceea ce a fost spre binele cîntecelor"), constrîngere care „a urcat cumva nivelul intelectual al cîntecelor; eu cred că faţă de americani şi de occidentali, poetic vorbind, eram mult deasupra". Evocînd perioada anilor '60-'70, Nicu Vladimir mai vorbeşte şi despre ceea ce avea să fie numită, de fapt, rezistenţa prin cultură („vagabondai cu mintea, asta era soluţia cea mai la-ndemînă; sau făceai artă, nu neapărat muzică, puteai să pictezi, să scrii poezie ş.a.m.d.") şi este foarte critic la adresa Cenaclului „Flacăra", „care a avut comandă clară să ia toată treaba asta [rezistenţa artistică a tinerilor] şi s-o deturneze". Vorbe de o inteligenţă şi integritate morală rare, pe care cu greu le mai poţi întîlni şi la alţi folkişti români care au profitat din plin de expunerea pe scena cenaclului.

Revenind la acest prim şi postum volum de versuri ilustrat cu desene şi fotografii ale lui Nicu Vladimir, trebuie să spun că m-a impresionat. „Rock & roll pe tăişul briciului", secţiunea care conţine poemele scrise, se deschide cu un imn al deznădejdii generaţiei sale, un text care are exact *acea* doză de candoare, revoltă şi patetism: „aceşti oameni tineri / căutîndu-şi / printre nervii spintecaţi / căutîndu-şi, căutîndu-şi / înnebunitor / libertatea / oameni tineri / gata să explodeze în cîntec..." („Rock Generation"). Nu ştim de cînd datează aceste poezii de sertar, dar în mod cert se suprapun mai multe perioade, căci sînt inegale şi foarte diferite. Există aici poeme în care domină registrul metaforic expresionist şaizecist, dar şi tributuri aduse lui Nichita (un poem poartă data morţii poetului *Necuvintelor)*, în care domină limbajul vag conceptual pus, foarte muzical, în ritm şi rimă. Unele poeme sînt intimist lirice, altele declamative sau uşor narative, cum este cel scris în urma unei operaţii: „mă voi mişca sănătos / ca zefirul / voi avea grijă / eu nu mor doctore, / moartea mea mai aşteaptă ştie / c-o ştiu / o să-mi mut / sufletu-n palmă / dacă inima mea nu-l mai încape / o să-l port la vedere". Unele poeme conţin trimiteri, metafore şi simboluri religioase, altele au o obscuritate psihedelică din care răzbat cîteva stranii şi splendide versuri („limbile de sodă ale spaimei", „codul drumului e-n fum") ori seamănă cu delirurile urbane ale optzeciştilor: „strigătul ca o felină mare / în salt / murmurul radiant / spre bulevard barajul de / furie caroserii şi-anvelope / încinse-alarmant / claxoanele girofarurile / grindina de neon ricoşînd pe asfalt / segmentarea / stroboscopic-a goanei / horcăitoare în / parc / maşini & umbre & / bastoane de cauciuc printre / copaci în / parcul de cobalt." („Flashuri")

A doua jumătate a cărţii conţine 22 de lungi „poeme cîntate" care reiau, în bună parte, temele şi versurile poemelor scrise. Şi unele, şi altele sînt texte pline de deşertăciune şi deznădejde, singurătate şi multă moarte (sinucidere), care dau contururile unei lumi în destrămare, părăsite de Dumnezeu (cîteva ecouri vin parcă din primul Vasile Voiculescu), o lume în care domină „frigul", „întunericul" şi „lupii", unde totul e „rană" şi unde se speră şi se aşteaptă „roua" pură şi purificatoare. În ciuda lexicului înfrîngerii („surpat", „zdrenţuit", „jupuit", „zdrobit"), revolta şi protestul sînt prezente permanent în obscuritatea voită a textelor atunci cînd nu sînt, de fapt, explicite („încă mai cred gîndul că poate / să spulbere un zid" sau „nicicum nu-i prea devreme / să flutur săbii în poeme"). Multe dintre texte sînt puternice şi minunate şi, deşi ar trebui ascultat în interpretarea lui Nicu Vladimir, redau aici, la final, un pasaj din „Colbul secundei", un cîntec adresat lui Dumnezeu: „nu mai joc în jocul tău / e prea-ntuneric să fac tumbe-n / show / uit replica şi ochiu-ngheaţă gol / tot dansul ăsta este un viol / am strîns un ghem de mărăcini în / pumn / rămîn pe drum – cu foartele / acum // l-am încercat pe mîine drept / cămaşă / m-am văzut gol-gol / în ieri m-am îmbrăcat ca într-o faşă / – biet suflet în formol / oh ies de-acum din jocul tău / codoaşă – a reveriei de-un pol / rămîn al drumului secundei moaşă / îmi rămîn clipei sol".

Artist talentat, autentic şi integru, Nicu Vladimir este o legendă a folkului românesc. Necunoscută încă, dar poate singura veritabilă.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Andrzej Stasiuk, *Fado*, traducere din limba polonă de Cristina Godun, Editura RAO, 2010.**

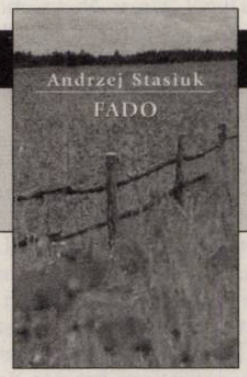

Faceţi-vă un bine şi nu rataţi această carte. Proza ei, deloc „beletristică", are capacităţi de resuscitare ca o prietenie bună, frumoasă şi adevărată, soră cu farmecul vieţii. După două-trei pagini citite, simţi deja că parcă n-ai ţine în mîini nişte coperte de carte, ci padelele unui defibrilator amical, gata să te electroşocheze terapeutic, să retrezească viaţa din tine, laolaltă cu zvîcul personal şi ochiul înţelegător.

Andrej Stasiuk este, firesc, un scriitor sadea, cu romane, nuvele şi dramaturgie (printre altele), şi cu premii în consecinţă. Dar tot el e şi un soi de pelerin est-european, cu peregrinări perfect underground, pe meleaguri (sau prin cotloane) uitate de timp, din Polonia natală ori din Albania, România, Slovacia, Ungaria, Slovenia, Serbia ş.a. Un prim volum cu rememorări ale unor astfel de călătorii în răspăr istorico-geografic a fost tradus tot la RAO, în 2007, sub titlul *Călătorind spre Babadag*. *Fado*-ul de acum vine cu noi trasee/meditaţii/confesiuni care fac frondă plastifierilor UE, consemnînd acele fapte de viaţă pe care nu le poate preţui decît cineva cu drag de omenescul oamenilor şi cu simţ pentru secunda suprarealistă a realităţii. Uneori e vorba de nişte bătrîni fumînd bătrîneşte în faţa unei benzinării de ţară, alteori de un cosaş traversînd, cu coasa pe umăr, piaţa centrală din Baia Mare, cu clădirile ei baroc şi rococo, dar nu lipseşte nici Papa Ioan Paul al II-lea tatonînd cu talpa goală după papuci, la coborîrea din pat...

„A călători înseamnă a trăi... de mai multe ori", spune Stasiuk, semn că polonezul acesta are în el ceva de român (7 vieţi disponibile în pieptu-i de aramă), ceva de motan (9 vieţi) şi ceva de călugăr tibetan.

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Patru feluri de imagini

● **Philippe Descola (sous la direction de), *La Fabrique des images*, Musée du Quai Branly/ Somogy Editions D'ART, Paris, 2010.**

Amatorii de expoziţii antropologice pot găsi la Musée du Quai Branly, pînă pe la mijlocul lunii iulie a anului viitor, o adevărată punere în scenă a teoriilor lui Philippe Descola. Reputatul profesor la Collège de France, aflat acum în postura comisarului de expoziţie, transpune un curs magistral într-un discurs vizual. Reflexele didactice ritmează întregul parcursm, care este organizat într-o schemă atît de simetrică, atît de clară, cu ambiţii atotcuprinzătoare, formulate cu o exactitudine atît de seducătoare, încît la ieşirea din expoziţie aproape că uiţi să te mai întrebi dacă demonstraţia a fost sau nu convingătoare.

Subtitlul expoziţiei este *Visions du monde et formes de la représentation*, intenţia lui Philippe Descola fiind aceea de a surprinde mecanismele diferite prin care pot fi instituite imaginile, în funcţie de viziunea asupra lumii, care organizează diferit, de la o cultură la alta, modul de reprezentare. Miza expoziţiei este ilustrarea ipotezei că, în pofida existenţei unei multitudini de tradiţii culturale, pot fi identificate doar patru scheme figurative. Aşadar, obiectele nu sînt grupate după criteriul apartenenţei la o arie culturală sau la o epocă, vom găsi alăturate cu dezinvoltură exponate provenind din Africa, din cele două Americi, din Europa secolelor XV-XVI, din Alaska sau din Australia. Criteriul care organizează cele patru categorii de imagini este calitatea ontologică atribuită realităţii, modul în care este asumată lumea înconjurătoare şi lumea interioară. Iată care sînt cele patru „ontologii" identificate de Philippe Descola: animism, naturalism, totemism şi analogism. Obiectivul expoziţiei este de a arăta cum reuşeşte fiecare dintre cele patru ontologii să figureze tipurile de entităţi pe care le imaginează, relaţiile dintre ele şi însuşirile prin care se individualizează. Să vedem, pe rînd, cele patru „lumi".

Mai întîi, intrăm în secţiunea consacrată „animismului" – *un monde animé* – caracterizată de „continuităţi morale – discontinuităţi fizice", în care oamenii şi animalele nu se deosebesc decît prin forma corpului, în interior avînd aceeaşi alcătuire, fiind deopotrivă locuiţi de spirite.

Urmează categoria denumită „naturalism" – *un monde objectif* – care prezintă „discontinuităţi morale – continuităţi fizice". Acest model iconologic este urmărit de la apariţia sa în Europa începînd cu secolul al XV-lea, odată cu constituirea individualismului şi conştientizarea interiorităţii. Nu prin corp, ci prin spirit se diferenţiază omul de celelalte făpturi. Preocuparea pentru reprezentarea realistă se instalează durabil în iconografia europeană. Viziunea naturalistă ajunge treptat să privilegieze înţelegerea omului ca maşină susceptibilă de a fi descrisă în termeni pur fizici.

A treia parte este dedicată „totemismului" – *un monde subdivisé* – unde întîlnim asocierea „continuităţi morale – continuităţi fizice". Acest mod de a vedea lumea este specific aborigenilor din Australia, obiectivul figurativ fiind aici tocmai punerea în evidenţă a omogenităţii uman-non uman, a naturii comune între totem şi clanul asociat acestuia.

Ultima categorie stă sub semnul „analogiei" – *un monde enchevêtré* – avînd „discontinuităţi morale – discontinuităţi fizice". Spre deosebire de modelul precedent, unde elementele erau astfel reprezentate încît să facă posibilă fuziunea, aici modelul dominant este hibridul, alcătuit din elemente disparate, dar în final aflate într-un raport coerent. În acelaşi timp, acest model al lumii alcătuit din unicate este obligat să găsească raporturi de corespondenţă. Pentru a restabili unitatea acestei lumi sînt indispensabile reţelele multiple de comunicare între micro şi macrocosmos.

Expoziţia se încheie cu o secţiune suplimentară de *faux amis*, în care procedee formale, care par foarte apropiate, corespund de fapt unor intenţii figurative total diferite. De exemplu, într-un peisaj olandez e vorba de imitarea naturii realizată conform convenţiei figurative reprezentate de naturalism, în timp ce un peisaj dintr-o stampă chinezească este o replică a cosmosului şi face parte din categoria analogismului.

Dincolo de ilustrarea extrem de abilă a unei teorii, expoziţia este cu adevărat spectaculoasă datorită obiectelor excepţional puse în valoare în suite suplu articulate, menite să dezvăluie structuri de profunzime ale spiritului uman. Recunoaştem, şi în această expoziţie, reflexul glacial al tipului de ipoteze avansate de Claude Lévi-Strauss. Poate că Philippe Descola aduce un omagiu maestrului, lăsînd la vedere gheara leului.

„Totul e doar muncă de adaptare“

– interviu cu Jean-Dominique SECONDI –

În fiecare lună, Institutul Francez organizează la Bucureşti o conferinţă pe teme de arhitectură şi urbanism. În decembrie, Jean-Dominique Secondi s-a întîlnit cu studenţii şi profesioniştii în domeniu, spre a discuta soluţii concrete de transformare a Capitalei într-un oraş viabil pentru locuitori şi atractiv pentru turişti.

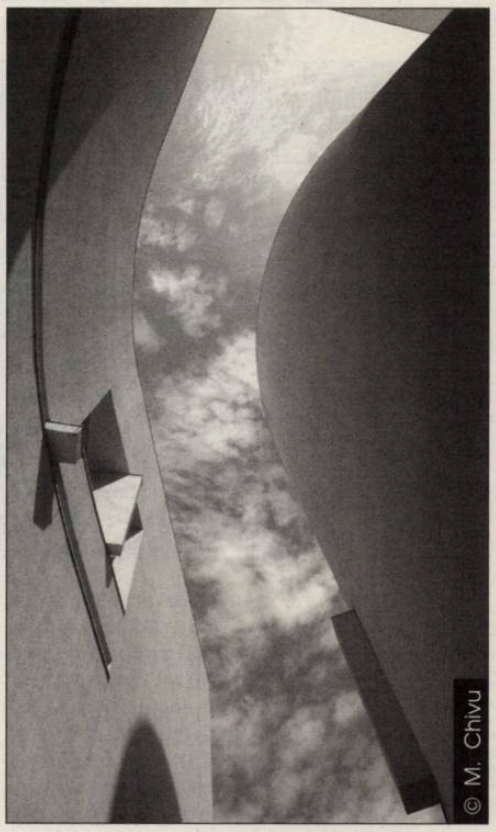

Cum funcţionează în Franţa reglementările urbanistice menite să protejeze patrimoniul?

În Franţa sînt în vigoare nişte reglementări foarte stricte cu privire la protejarea zonelor istorice. Aş putea spune chiar că sînt prea stricte. Există, de pildă, sectoare în Paris unde este imposibil să construieşti ceva. Regulile sînt atît de severe, încît autorităţilor locale nu le rămîne decît să excludă perimetrul respectiv din planul general, dacă vor să modifice sau să construiască ceva în zonele protejate şi să instituie zone speciale; e o găselniţă juridică folosită destul de rar, pentru că are o componentă excepţională. S-a mers prea departe cu patrimonializarea. Paris este una dintre principalele destinaţii turistice din lume iar oraşul a devenit aproape un soi de teatru urban. Ceea ce nu aduce parizienilor numai profit, ci şi necazuri.

Cum au apărut aceste reglementări?

Multe din aceste reguli stricte sînt, de fapt, urmarea unor abuzuri. Primul abuz de acest fel s-a întîmplat la Lyon, unde autorităţile au planificat o autostradă care urma să traverseze o zonă istorică a oraşului, un cartier datînd din Evul Mediu. Locuitorii s-au mobilizat masiv şi au obţinut schimbarea planului şi protejarea acelui cartier. Asta se întîmpla prin anii ‘60. Între timp legislaţia s-a înăsprit. Tot ce ţine de amenajarea teritoriului e sub tutela statului. Însă regulile îi vizează în mod direct şi pe cetăţeni. Faptul că eşti proprietar al terenului nu te îndreptăţeşte să construieşti acolo ce vrei. În momentul în care ai dobîndit un teren aflat într-o zonă protejată, eşti obligat să respecţi planul acelei zone şi că construieşti doar imobile de tipul celor înscrise în plan.

Şi la Bucureşti există reguli şi planuri zonale, însă ele se schimbă în funcţie de interesele celor care au dobîndit terenuri şi vor să construiască. Excepţiile au devenit regula. În Franţa pot fi schimbate destinaţiile terenurilor sau planurile zonale?

Niciodată. Şi asta pune numeroase probleme. Însuşi preşedintele republicii a anunţat, săptămîna trecută, că se gîndeşte la o reformă a legislaţiei în acest domeniu. Presaţi de proprietari şi de arhitecţi, oamenii politici sînt într-adevăr tot mai dispuşi să creeze un ansamblu de legi mai permisive. Ca arhitect, nu pot decît să mă bucur dacă acest lucru se va şi întîmpla. Pentru că breasla are mult de suferit de pe urma legislaţiei urbanistice în vigoare acum. Practic, am ajuns doar un soi de funcţionari, un soi de mici ingineri care doar adaptează o construcţie la cerinţele din planul zonal. Nu mai apucăm să creăm nimic – totul e doar muncă de adaptare.

Cum vă afectează, în munca de arhitect, aceste reguli?

Astăzi, cînd un arhitect se apucă de lucru, trebuie să se gîndească mai întîi la constrîngeri: înălţime, amprentă la sol, materiale, reguli de dezvoltare durabilă, destinaţie finală etc. După ce şi-a notat toate acestea şi mai încearcă, pe deasupra, să racordeze totul la estetica zonei, imobilul e ca şi desenat – fără nici o tuşă a artistului. Noi înţelegem foarte bine sensul protejării patrimoniului, însă nu trebuie uitat că acele clădiri, pe care astăzi le considerăm patrimoniale, au fost create tot de nişte arhitecţi – şi asta într-o epocă în care regulile permiteau ca ele să funcţioneze ca atare. Aşa cum arată situaţia acum, e puţin probabil ca un Jean Nouvel să se mai poată exprima.

În ce măsură este implicată societatea civilă în aceste dispute?

La Paris există o întreagă dezbatere legată de turnuri. Primarul de acum al capitalei a promis, în campania electorală, că nu va permite construirea de noi turnuri la Paris. Însă situaţia s-a schimbat. Există dezvoltatori imobiliari interesaţi să investească în clădiri înalte, există, pe de altă parte, şi o nevoie acută de locuinţe, cererea pentru spaţii comerciale şi birouri e şi ea suficient de mare, pentru a justifica asemenea investiţii. Pe de altă parte, suprafeţele construibile sînt tot mai rare şi mai mici, iar metrul pătrat de teren a atins cote fabuloase. E normal că în aceste condiţii s-a redeschis discuţia despre construirea turnurilor. Nu doar din raţiuni „capitaliste“, ci din motive absolut concrete. Dacă nu se dezvoltă, oraşul moare – spun arhitecţii şi unii urbanişti. Însă adepţi ai partidelor ecologiste se opun în continuare dezvoltării. Iar discuţia are mai multe paliere. Pentru că, pînă şi cei care, la o adică, ar accepta dezvoltarea pe verticală, au reţineri, în sensul că solicită anumite standarde, în ceea ce priveşte calitatea locuirii în acele blocuri-turn. E greu să oferi garanţii, din moment ce proiectul e încă în faze foarte incipiente – dar vă pot asigura că astăzi, cu tehnologiile de care dispunem, pot fi construite turnuri de calitate bună, care să asigure un trai decent, la nişte preţuri convenabile pentru toată lumea. Oricum, eu văd mai degrabă construcţii multifuncţionale, cu spaţii de locuit, cu zone comerciale şi birouri. Dezbaterea nu îi vizează doar pe dezvoltatori şi pe reprezentanţii puterii politice, ci şi pe cetăţeni, care vin mereu cu propuneri noi – aşa că, pînă la urmă, cred că va avea rezultate bune. Urbanismul şi democraţia fac, în acest caz, o pereche bună.

Faptul că eşti proprietar al terenului nu te îndreptăţeşte să construieşti acolo ce vrei.

Pînă la urmă, care e măsura justă între salvarea patrimoniului şi progres?

Între conservarea absolută şi reconstrucţia din temelii trebuie într-adevăr găsit un echilibru. Ar fi la fel de aberant să construieşti un bloc în cartierul Marais, precum să tot pastişezi arhitectura existentă în loc să construieşti ceva într-adevăr novator. Cît despre justa măsură... vor fi tot atîtea juste măsuri cîte solicitări de construire.

Predaţi un curs despre intervenţii artistice în spaţii publice. Despre ce e vorba?

În Franţa, după ce ne-am rezolvat, în mare parte, problemele urgente ale oraşului, am avut timp să reflectăm şi asupra unor soluţii de îmbunătăţire a spaţiului în care locuim. Există, pe lîngă arhitectură, şi alte tipuri de intervenţie la care societatea civilă sau autorităţile pot recurge pentru a transforma oraşul. Astăzi, cînd autorităţile planifică amenajarea teritoriului, se gîndesc nu doar la materialele de construcţie ce ar trebui folosite pentru a spori confortul locuitorilor, ci şi la elemente care ne pot ameliora percepţia asupra oraşului. Spaţiul public e al fiecăruia şi al tuturor – iată de ce a şi devenit o miză importantă pentru urbanişti.

Arhitecţii sînt şi ei tot nişte artişti. De ce ar avea nevoie de alţi artişti pentru a le susţine planurile?

Artiştii plastici ne pot face să privim altfel planurile arhitecţilor. Am răsfoit, de pildă, albumul *Bucarest, la mal-aimée,* în care mai mulţi fotografi prezintă imagini nostalgice, uneori ironice ale oraşului în care locuiesc şi care e parazitat de fel de fel de probleme de amenajare. Seriile fotografice sînt opere artistice în sine, dar ele reprezintă şi o critică utilă: ele ne arată cum este perceput oraşul de ochii formaţi şi unde anume sînt „petele negre“.

Arhitectul are un caiet de sarcini pe care trebuie să-l respecte. Un artist are mult mai puţine constrîngeri şi tocmai de aceea abordarea sa va fi mai liberă.

Arhitectul are un caiet de sarcini pe care trebuie să-l respecte. Un artist are mult mai puţine constrîngeri şi tocmai de aceea abordarea sa va fi mai liberă. De aceea se poate întîmpla să ofere răspunsuri neaşteptate eventualelor impasuri în care se află arhitectul.

***Jean-Dominique Secondi** s-a ocupat iniţial de conceperea şi integrarea echipamentelor publice în cadrul departamentului de expoziţii al Cité des Sciences et de l’Industrie, Paris. Din 1996 este director al Agenţiei Art Public Contemporain. Împreună cu Renaud Sabari, director asociat de producţie a evenimentelor Noapte Albă de la Paris, creează în 2004 AIA Productions, prima societate franceză de producţie de proiecte artistice. Predă la Sorbona, Paris 1 un master de artă în spaţiul public.*

a consemnat Matei MARTIN

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Nu ştiu cum au fost alţii, dar eu am învăţat că poţi spune minciuni, iar dacă sînt şi ingenioase, poţi fi chiar felicitat – din cartea ofiţerului Gottfried August Bürger care, pe la 1740, se războia pe bune cu turcii. Întors acasă a scris *Aventurile baronului Münchhausen* în care un vînător ţăcănit (pe numele lui real Karl-Friederich Hyeronimus von Münchhausen) povestea cum fusese pe Lună, cum călărise el o ghiulea de tun, cum a întors un lup pe dos ca pe o şosetă, şi alte năzbîtii. Acum, actorul Ion Lucian citeşte pe trei CD-uri (la Humanitas Multimedia) aventurile baronului, şi mai că m-aş simţi copil din nou. (Marius Chivu)

■ Nu rataţi *L’Illusionniste,* cel de-al doilea lungmetraj al lui Sylvain Chomet, realizat după un scenariu al cineastului francez Jacques Tati (1907-1982). Autorul minunatului *Les Triplettes de Belleville* (Franţa, 2003) ne propune acum o meditaţie dulce-amăruie a condiţiei artistului, un magician bonom, care îşi pierde puterile de a-i impresiona pe cei din jur. Lumea se schimbă şi trucurile sale nu par să mai aibă vreo putere. E vorba despre o combinaţie magică: ultima poveste scrisă de Jacques Tati, cel mai candid şi mai „nepămîntean“ dintre cineaştii-actori, spusă/desenată cu imaginaţia flamboaiantă a lui Chomet. (Ana Maria Sandu)

craii de burta veche

Cavaleri săraci, *friganele, posmagi*

Friganelele copilăriei sînt mai vechi şi mai cosmopolite decît mi-aş fi închipuit. Răsfoind o culegere de vechi reţete berlineze, mă lovesc de un nume straniu: *Arme Ritter* (Cavaleri săraci). Citesc şi descopăr, nici mai mult nici mai puţin, o reţetă de friganele descrisă cu prisos de amănunte:

Pentru 4 persoane. Timp de pregătire: 10 minute. Timp de gătit: 20 minute. Ingrediente: un sfert de litru de lapte, 2 linguri de zahăr vanilat, coaja rasă de la o lămîie, 6-8 felii de pîine albă, uscată, 5 ouă, 60 de grame de unt. Pentru ornare: 3 linguri de scorţişoară, 2 linguri de zahăr.

Se dă un clocot scurt laptelui, împreună cu zahărul vanilat şi coaja de lămîie. Se înmoaie feliile de pîine în lapte, după ce s-a răcit. Se sparg ouăle şi se bat bine. Feliile se trec prin ouăle bătute şi se frig în unt topit. Peste *Cavalerii săraci* se presară scorţişoara amestecată cu restul de zahăr. *Cavalerii* se însoţesc bine cu compot de fructe sau cu sos de vanilie. Este foarte important ca pîinea să fie veche de cel puţin o zi.

Numele românesc vine din grecescul *friganiá* care înseamnă, pur şi simplu, pîine uscată, posmag, pesmet. *Cavalerii săraci* îmbină remarcabil austeritatea „posmagilor muieţi“, taina botezului (cu lapte şi ou) şi ritualul învestiturii cavalereşti prin ungere (cu unt).

Amicul Dejun

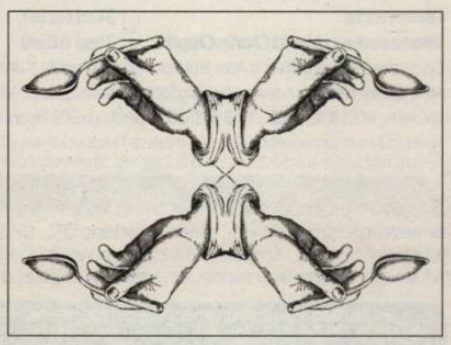

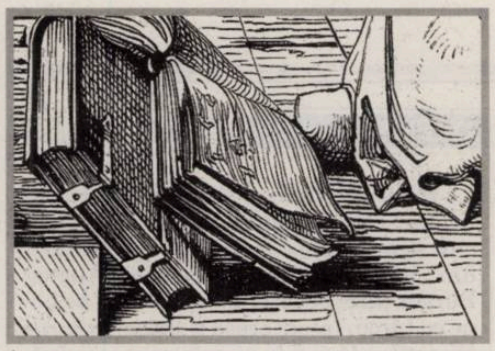

Simona SORA

biografiti

Cine scrie bine?

Cînd am început să scriu în diferite reviste culturale, cu puţin după 1989, „a scrie bine“ era deopotrivă condiţia minimală a publicării şi un cec în alb. Faptul că cineva „scria bine“ însemna (şi mai înseamnă şi azi, dar pentru din ce în ce mai puţini) simultan trei lucruri: 1) să nu calci în strâchini cînd abordezi un anumit subiect; 2) să cunoşti cele cîteva reguli (de politeţe, civilitate, bun-simţ) ale expunerii într-o revistă, alături de alţii; 3) să „treci hîrtia“ (aşa cum alţii „trec ecranul“), adică stilistic, retoric, captatoriu... Cineva care „scria bine“ la gazetă la începutul anilor ’90 cunoştea măcar aceste trei lucruri, pentru că ele se discutau şi cînd se făcea sumarul, şi cînd se făcea capul limpede, şi cînd, eventual, se discuta ce-a ieşit, la cele mai multe dintre revistele respectabile. La *Dilema,* pe vremea cînd era editată încă de FCR, şedinţele în care se discuta fiecare articol şi mai ales ce dădea – pentru cititor – alăturarea lor erau adevărate colocvii despre presa scrisă. Dacă i-ar fi trecut cuiva prin cap să le înregistreze, am fi avut azi un manual minimal de presă decentă.

A nu călca, vizibil, în strâchini cînd scrii despre ceva presupune, de preferinţă, să ai o meserie, o specializare, măcar o pasiune formatoare într-un anumit domeniu. Să cunoşti lucrurile despre care vorbeşti, să ştii ce s-a mai scris despre ele, să poţi, la o adică, să le citezi fără a fi pedant, emfatic sau caraghios. Cele cîteva reguli de politeţe au fost ani de-a rîndul atît de evidente, încît ar fi fost deplasat să le aminteşti. Ele n-au fost inventate ieri şi nici n-au început să fie respectate abia odată cu presa postdecembristă. Să nu-i faci proşti (dobitoci, fascişti, comunişti) pe cei care cred altceva decît tine, să fii atent la logica argumentaţiei proprii, dar şi la logica intrinsecă a limbajului (care-ţi poate submina uneori intenţiile „auctoriale“), să încerci o minimă adecvare la aşteptările cititorului care cumpără o anumită revistă dintr-un anumit motiv – iată cîteva lucruri care nu ţin neapărat de scrisul la gazetă, dar care acolo se văd mai bine ca în alte părţi.

În fine, există mari gazetari, aşa cum există mari scriitori, mari contabili sau mari grădinari etc. Oameni care „scriu bine“ nu din „incontinenţă stilistică“ sau pentru că au un troc privat cu Muza, ci pentru că altminteri s-ar ocupa de lucruri mai profitabile. Din vocaţie, carevasăzică, dacă pînă şi asta nu ar suna rebarbativ, în vremurile minusculelor, prescurtărilor şi ale substantivelor goale puşcă. E un *talent* înrudit, probabil, pe departe, cu talentul literar, dar care are alte imperative imediate: adecvarea, comunicarea, limpezimea, calibrarea enunţului la spaţiul tipografic. Mulţi scriitori nici nu scriu, din aceste motive, la gazetă, iar cei care-o fac se adaptează (mai ales atunci cînd fac din scrisul gazetăresc o meserie de avarie) cu greu. Poate şi pentru că mulţi dintre ei ştiu, din experienţă, că scrisul jurnalistic îl contaminează iremediabil pe cel literar, chiar şi în cazul vocaţiilor puternice. Scrisul la gazetă *à la longue* este, paradoxal, o formă a economiei de mijloace din care cu greu mai ieşi dacă nu ţi-ai descoperit o nişă proprie, un adăpost care nu e numai stilistic.

Problema de bază mi se pare însă una suficient de recentă ca să mai merite a fi discutată. E o neînţelegere, sau aşa a părut ani la rînd, în legătură cu scrisul decent. De la o vreme se aude mai des decît vă imaginaţi (poate a devenit între timp de la sine înţeles, şi în acest caz îmi cer scuze pentru retardare) că „toată lumea scrie bine“. Cu toţii, prin urmare, cei care ne vedem numele prin ziare, sîntem chemaţi, acceptaţi, publicaţi, adică „scriem bine“. Nu de mult timp, a scrie bine însemna măcar cele trei lucruri pe care am încercat să le schiţez mai sus. Cînd trimiteai articole (foarte adesea necerute de nimeni) cu mai multe dezacorduri, greşeli de cultură generală flagrante, exprimări şchioape, inadecvări de ton şi lexic sau de-o plicticoşenie universală, nu te mirai că nu-ţi regăseai articolul în nici una dintre revistele asaltate. Acum, în virtutea faptului că „toată lumea scrie bine“, îi poţi bate obrazul redactorului că nu ţi-a îndreptat „scăpările“, îl poţi suna la telefon de cîte ori ai un minut liber, îi poţi trimite e-mail-uri ucigaşe în care-i explici că-şi face revista cu sîngele tău. „A scrie bine“ nu mai presupune a avea o cultură serioasă, a fi cineva valabil în meseria ta, a-ţi pune mintea la lucru ca să argumentezi – cît mai clar şi mai atractiv pentru alţii – o opinie proprie. „A scrie bine“ înseamnă, în ultima vreme, a colaţiona (eventual de pe Internet) opinii, cu care poţi fi, la o adică, de acord, putîndu-le folosi, prin urmare, în carieră sau măcar la cocoloşirea amorului propriu auctorial. „A scrie bine“ a ajuns să însemne a fi publicabil, adică a mima suficient de credibil competenţa, îndreptăţirea, curajul opiniei. Pe scurt, a umple pagina de ziar. Cu o asemenea conversiune semantică radicală, nici nu e de mirare că presa scrisă („bine“) e pe cale să dea colţul sau „să treacă“ definitiv ecranul.

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA 7455 CU TEXTUL *DILEMA VECHE*

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 11,9 euro (TVA inclus)
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețelele Vodafone și Cosmote vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021-407.54.65

Alte metode de abonare

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la 13% reducere din prețul de la chioșc!

RECLAMAȚII ABONAMENTE: tel. 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită față de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:

Dilema veche	☐ 3 luni (47 lei)	☐ 6 luni (93 lei)	☐ 12 luni (180 lei)
Dilema veche + colecția Charlie Chaplin	☐ 3 luni (111 lei)	☐ 6 luni (157 lei)	☐ 12 luni (244 lei)

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera sau RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 14, București , cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.
ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la firmele particulare

Pentru pachete de abonamente, cereri speciale sau alte informații legate de abonarea la revista Dilema veche, sunați la 0372.130.245, 0372.130.246 de luni până vineri între orele 9:00-18:00 sau trimiteți e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

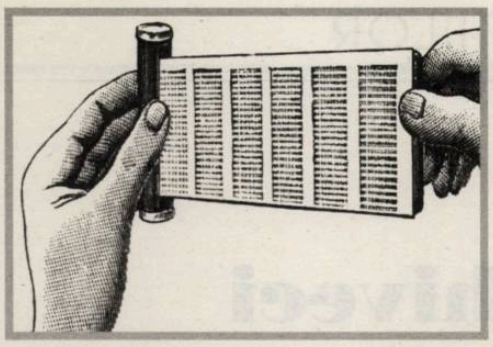

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Eseul cu mers de felină

Temperament sangvin, ins reactiv şi coleric, sînt, recunosc, iute şi larg la admiraţie. Ca şi, mai rar (dar crud), la repudiere. Minunatul dascăl de liceu şi studenţie care mi-a fost Ioan Alexandru spunea că *enthousiasmos* ar fi cuvîntul în care m-ar încadra cel mai bine. Niciodată nu mi-a fost ruşine că mă inflamez exagerat, chiar dacă „măsura e sfîntă“ şi „tot ce e prea mult vine de la draci“ – cum zice *Patericul*. Asta mai ales fiindcă lumea noastră – acră, dezbinată, hipercriticistă, cinic resemnată şi disforică – are mereu nevoie, cred, de alinturi încrezătoare şi sprijin tandru, de făpturi-punte comprehensive şi elanuri generoase. Prea etalăm cu sadomasochistă jubilaţie absenţa, golul şi fatalitatea, postulînd inutilitatea oricărui efort constructiv, pentru ca inocenţa, credulitatea, idealismul, puseul liric-infantil de altruism să nu-ţi ispitească „naturelul simţitor“, eteric atent la „venitorele României“.

Inclusiv din pricina aceasta voi fi tresărit zglobiu, empatic şi locvace la apariţia post-'89 a noilor nume în peisajul prozei, poeziei, teatrului şi eseului! Cu ce bucurie îi descopeream pe Cristian Popescu şi Ioan Es. Pop, pe Dan Stanca, Daniel Bănulescu şi Radu Aldulescu, pe Victor Scoradeţ, Alina Nelega, Radu Macrinici, Petre Barbu, pe Paul Cernat, Florin Ţurcanu, Daniel Cristea-Enache, Ioana Pârvulescu, Simona Sora, George Ardeleanu, Marius Chivu, Bogdan Călinescu, Toader Paleologu, Bogdan Tătaru-Cazaban, Adrian Papahagi, Petru Guran, Ciprian Măceşaru... Ce să mai spun de Horia-Roman Patapievici şi Ioan Petru Culianu!

N-am să neg niciodată că m-a entuziasmat apariţia lui Cristian Bădiliţă (tristă decepţie după aceea), a lui Mircea Platon şi Ovidiu Hurduzeu (evoluînd regretabil pentru mine), a lui Daniel Barbu şi Adrian Majuru (alături de care m-am aflat adesea în inconfort doctrinar, dar cu un respect profesional fără fisură), a lui Teodor Baconsky, Adrian Cioroianu, Mihai Răzvan Ungureanu, Cristian Preda şi Alex. Leo Şerban, aproape fiecare dintre aceştia trecînd, într-un fel sau altul, prin coloanele suplimentului *Litere, arte & idei* al *Cotidianului*.

De Sorin Lavric m-am apropiat în trepte. În 2005, *Ontologia lui Noica* mi-a impus o voinţă de interpretare aşa cum nimeni nu demonstrase, în domeniu, pînă atunci. Carte încruntată, de om care tradusese Heidegger, congener cu Cătălin Cioabă în siajul lui Gabriel Liiceanu. Am oftat resemnat şi mi-am zis că omul va rămîne acolo, încopciat în sarcofagul erudiţiei, jubilînd paradoxal în acel tip masochist de specializare care-şi refuză ludicul, anvergura, angajarea-n social, coregrafia libertăţii.

În 2007, *Noica şi Mişcarea Legionară* m-a siderat prin curajul abordării unui subiect sensibil ca o bombă cu bile. După ce cîteva decenii toată lumea se întrebase, mai mult sau mai puţin ipocrit şi otrăvit, cum de trei sferturi din floarea spirituală a României interbelice a fost fecundată de gardism şi codrenism, un om născut în 1943, absolvent al Facultăţii de Medicină în 1993 şi al celei de Filozofie în 1996, aşeza senin la vedere majoritatea raţiunilor care determinaseră o minte logică, o fire ştiinţifică, un ins pragmatic disciplinat şi un temperament flegmatic, de tip saxon, precum Noica, să adopte retorica incendiară a *Sturm und Drang*-ului valah „pe culmile disperării“.

Estimp însă, Sorin Lavric a început să publice nu doar în *România literară,* dar şi în *Idei în dialog*. Suculentele spectacole reflexive, tipărite în revista gîndită de Horia-Roman Patapievici, compun farmecătorul volum *10 eseuri,* lansat pe 21 noiembrie la Tîrgul Gaudeamus şi pe 6 decembrie la Galeria Galateca, acolo unde Editura Humanitas a grupat colecţia *Academica*. Am glosat oral cu nedisimulată plăcere pe marginea acestui volum, onorat de vecinătatea lui Andrei Cornea *(O istorie a nefiinţei în filozofia greacă),* Mircea Flonta *(Darwin şi după Darwin),* Liviu Bordaş *(Apaşul metafizic şi paznicii filozofiei),* Bogdan Mincă *(Heidegger şi primii filozofi),* Gabriel Cercel *(Cartea experienţei),* traducerea lui Cătălin Cioabă din Wittgenstein ş.a., sub genericul *Academica,* prin care Humanitas şi-a încheiat „în slavă“ doxologică anul 20.

„Există ceva iremediabil liric la începutul oricărei reflexiuni filozofice“, spunea Noica, iar Sorin Lavric punctează: „Cine n-a simţit pe pielea lui evidenţa acestei fraze n-are ce căuta în filozofie“. După ce ai înghiţit (iniţiatic) munţii de zgură ai marilor sisteme, după ce te-ai lăsat pradă magiei exercitate de limbajul abstract, de labirinturile lui Aristotel, Kant, Hegel, Heidegger şi ţi-ai forjat, ascuţit ori împietrit mintea în logică, epistemologie, fenomenologie, categorii, imperative absolute ş.cl. – destinul îţi oferă şansa bunului, eliberatorului (şi nărăvaşului) *Erlebnis*. Şansa propriei trăiri, cu extazele şi răzvrătirile ei, cu orbiri de moment, cu năpraznice angajări morale, cu libertatea totală a opţiunilor. Iar cînd trăirea impetuoasă, rafinata cultivare a senzoriumului, legănarea propriilor *fantasme* (cuvîntul-cheie al eseurilor lui Sorin Lavric), maximalismul etic şi insolitul subiectelor se sprijină pe un talent literar deopotrivă ardent şi tăios ca sabia de samurai, rezultatul e strălucitor.

Începeţi cartea cu „Timpul de înjumătăţire“ şi continuaţi cu „Eumenida vegetală“, „Coribantul şi menadele“ şi „Scrisul de mînă“. V-aţi gîndit vreodată la diferenţa dintre a merge, a păşi, a călca? E ca raportul dintre a auzi şi a asculta, sau cel dintre a privi şi a vedea. Una e să calci boiereşte, alta să păşeşti sfios ori să mergi ţanţoş. V-aţi gîndit la ce va să zică *timbrul* unui mers de femeie, la alura graţioasă ca ipostaziere a fluidului afectiv, pe scurt: ca „act sufletesc“? La legătura dintre orbire şi clarviziune. La cît de mult ne deghizăm fizionomia în faţa aparatului de fotografiat (cred că Barthes ar fi degustat fericit eseul cu pricina). La cît de mult ne falsificăm, ne alterăm fiinţa şi energia dialogală cînd părăsim scrisul de mînă în favoarea tastaturii, preferînd stricta transmitere de informaţii prin e-mail, în locul ritualului epistolar şi al ceremoniei confesive.

Sigur, eseurile lui Sorin Lavric sînt cu mult mai miezoase şi bine provocatoare din unghi filozofic, decît pot eu să sugerez în cîteva rînduri. Campionii jargonului, atleţii limbajului abstract, ai logicii şi Sistemului cu orice preţ se vor ofili citind pledoariile pentru şlefuirea fantasmelor, coborîrile în subconştient, seducătoarele pagini despre iubire, extazul contemplativ în faţa magiei feminităţii, frenezia obsesională care frăgezeşte palpitul emoţional, dînd carnalitate ideilor şi senzualitate rostirii.

Însă cei atraşi de magnetismul liric al reflexivităţii, de sagacitatea observaţiei şi mersul de felină al demonstraţiei vor fi seduşi de talentul lui Sorin Lavric. Un talent absolut impredictibil. Poate scrie la fel de bine roman şi eseu fenomenologic, publicistică politică de strictă actualitate şi confesiune metafizică, istoria generaţiei '27, istoria anticomunismului din munţii lui Ogoranu şi Arnăuţoiu, ori despre destinul lui Gheorghe Caraza, eseuri despre timp, carduri şi farduri, despre melci, pisici, libertate sau infern.

Aşteptăm.

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Recent a lansat volumul* Cărţile care ne-au făcut oameni, *apărut la Editura Humanitas.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

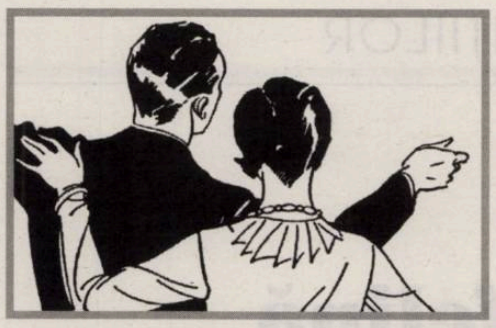

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Ce găsim într-un ghiveci

Festivalul Internaţional de Teatru „Interferenţe“ se desfăşoară la Cluj, la Teatrul Maghiar de Stat (care, fireşte, îl şi organizează), la începutul lunii decembrie. Care e periodicitatea sa nu pare, deocamdată, foarte limpede, festivalul aflîndu-se doar la a doua ediţie; prima a avut loc în 2007 şi unii (e drept, nu şi directorul Gábor Tompa) spuneau că următoarea va avea loc peste doi ani. Este un amănunt puţin important; ceea ce contează rămîne – acum şi întotdeauna – calitatea întîlnirilor pe care le propune festivalul. Nu ştiu cum a fost acum trei ani; de astă dată a fost foarte bine.

Mai întîi, reuniunea clujeană a izbutit să se ţină aproape de titlul pe care şi l-a ales, dar şi de ambiţia (mărturisită? nu ştiu) de a deveni o placă turnantă a artei teatrale din zona Europei centrale şi nu numai. Astfel, spectacolele invitate s-au încadrat cu stricteţe în aria cooperării (termenul sună puţin cam tehnic, dar exprimă realitatea) dintre artişti de felurite naţionalităţi – fenomen tot mai răspîndit în lumea de astăzi, dar care încă mai suscită prin unele locuri uimiri, perplexităţi sau nervozităţi. Exemplul cel mai frapant şi mai „complex“ în acest sens ar fi *Febră* de Wallace Shawn (american), jucat (în engleză, cu traducere simultană la cască în română şi maghiară) de Simona Măicănescu (româncă stabilită la Paris), în regia lui Lars Norén (suedez). Pe de o parte. Pe de altă parte, aceste spectacole au avut în comun o (voită) extindere a graniţelor teatralităţii aşa-zicînd tradiţionale, „clasice“, spre teritoriile adiacente ale dansului, artelor plastice ori muzicii – un exemplu pentru această definiţie a *interferenţelor* tutelare fiind *Woyzeck sau Schiţa unui vertij* după Büchner, creaţie a celebrului Josef Nadj, artist de origine maghiară din Vojvodina, trăitor în Franţa – dealtminteri ţara care a şi produs montarea, prin două instituţii din oraşe diferite, Rennes şi Orléans, acum circa 16 ani, obsesia nouătăţii nevizitîndu-l, din fericire, pe Tompa. Un fel de ghiveci cultural, prin urmare, în înţelesul cel mai bun şi mai gustos al cuvîntului, pregătit special pentru un public dispus (şi, mai ales, educat, prin munca tenace a aceluiaşi Tompa, conducător al teatrului clujean din 1990) să-l aprecieze fără prejudecăţi legate de provenienţa unuia sau altuia dintre ingrediente.

Poate că Interferenţele îşi vor trimite undele pînă departe în Europa – trecînd şi prin Bucureşti.

Apoi, ocazia reuniunii a fost folosită de către gazde pentru o adevărată paradă a spectacolelor lor din ultimul an, spectacole semnate, în ordinea prezentării în festival, de Gábor Tompa *(Leonce şi Lena* de Georg Büchner şi *Alcoolicii* de András Visky), Matthias Langhoff *(Măsură pentru măsură* de Shakespeare), Gianina Cărbunariu, Andreea Vălean şi Radu Apostol *(Roşia Montană – pe linie fizică şi pe linie politică*, scenariu colectiv, coordonat dramaturgic de Ştefan Peca), Andrei Şerban *(Strigăte şi şoapte* după Ingmar Bergman), Dominique Serrand *(Lysistrata sau oraşul femeilor* de Aristofan) şi Tom Dugdale *(Jurnalul unui nebun* de Gogol). Or, cum trupa clujeană este recunoscută, la ora actuală, drept cea mai bună din România şi cum cei mai mulţi dintre regizorii înşiraţi sînt artişti nu doar renumiţi, ci şi viguroşi, fie şi numai această avalanşă „locală“ ar fi asigurat festivalului un nivel valoric semnificativ. Dacă adăugăm însă titlurilor amintite pînă acum *Sfîrşit de partidă* de Samuel Beckett, pus în scenă la compania madrilenă Teatro de La Abadia de polonezul Krystian Lupa, laureatul din 2009 al Premiului Europa pentru Teatru, *Pyramus&Thisbe 4 You*, după Shakespeare, producţie a Teatrului Odeon sub direcţia de scenă a lui Alexandru Dabija (Premiul UNITER 2009 pentru cel mai bun regizor), *Aceeaşi mare,* după Amos Oz, realizat la Teatrul Naţional Habima din Israel de Hanan Snir, *Opereta* de Valère Novarina, pus în scenă de autor la Teatrul „Csokonai“ din Debrecen, sau cele două versiuni ale piesei lui Witold Gombrowicz *Ivona, principesa Burgundiei*, aduse de Teatrul „Tamási Áron“ din Sfîntu Gheorghe (regia: László Bocsárdi), respectiv de Teatrul „Wyspianski“ din Silezia, Polonia (regia: Attila Keresztes), obţinem imaginea unei bogăţii şi, totodată, a unei diversităţi impresionante a afişului reuniunii. Şi enumerarea nu e completă.

Woyzeck, văzut de Josef Nadj

În plus, la Cluj au fost concerte, expoziţii, lansări de carte, conferinţe, ateliere, adică tot ceea ce transformă un festival de teatru într-un moment de cultură. Vom mai vorbi despre unele dintre spectacole sau dintre evenimentele „colaterale“. În loc de concluzie, o speranţă: poate că Interferenţele îşi vor trimite undele pînă departe în Europa – trecînd şi prin Bucureşti.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

O poftă contagioasă

● Geta Burlacu & Alex Calancea Band, *Cine iubeşte*, Sens Music, 2010.

Cu oarecare tristeţe în suflet trebuie să afirm că basarabenii ţin pe linia de plutire muzica pop românească (cînd zic pop, mă refer la un statut, nu la un stil ori gen anume). Fie că-i vorba de Zdob şi Zdub, familia Stratan, O-zone ori Tori Amos a Chişinăului (Alexandrina Hristov), muzica lor ia pe sus România, apoi o transcende şi invadează media pop occidentală, fără mari probleme. Nu mă refer neapărat la calitatea muzicală, cît la calitatea împachetării, şi nici cu asta nu mă limitez la ambalaj, ci mă refer la tot ce înseamnă pregătirea unui produs pentru o industrie muzicală matură: calităţile tehnice ale soundului, prospeţimea muzicală şi aparatul de marketing cu care e împins produsul în conştiinţa colectivă. Acum a venit rîndul Getei Burlacu să ne arate cum se fac lucrurile astea.

Încercînd să mai aflu una-alta despre cel mai recent album al său, am răscolit media românească doar-doar oi găsi o recenzie de critic ori măcar de fan, care să mă lămurească asupra contextului din care a ieşit relativ brusc artista, avînd în vedere că am auzit prima dată de ea la ultimul Cerb de Aur. Din păcate, n-am avut mare folos de această cercetare, toate rezultatele din Google aveau de-a face cu faptul că Geta Burlacu a pozat goală pentru coperta albumului. Nu doar ea, ci şi instrumentiştii, dar de ei nu s-a luat nimeni, aşa că voi umple eu acest gol: se numesc Alex Calancea Band şi prin acest album propun unul din cele mai originale sounduri înregistrate pe pămînt românesc: o fuziune de jazz, funk, rock, muzică populară şi un fel de manele... mă rog, muzică lăutărească. Cum ziceam, nici n-apucasem să termin de tastat Geta în caseta de căutare Google, că mi-a şi apărut lista de sugestii bazată pe cele mai frecvente căutări din ultimele zile: „Geta Burlacu goală“. Am dat şi peste nişte emisiuni (din genul duminical) în care spectatori sobri sunau în studio să întrebe de ce a fost nevoie de acest gest îngrozitor. Trăim într-un context în care obscenitatea are încă definiţii medievale, deşi un alt soi de obscenitate (mult mai dificil de definit şi referit bibliografic) ne sufocă zilnic, încît am ajuns să-i atribuim statut de normalitate.

Şi totuşi, unde se poate citi o recenzie? M-am gîndit să scriu eu una, deşi am alocat deja cam mult spaţiu pentru problema auxiliară. Spaţialitatea sunetului e incredibilă pentru un produs românesc (de dat la maxim în căşti). Vocea Getei Burlacu are o poftă de cîntat contagioasă, reuşind o gamă de abordări surprinzător de dinamică (pentru cine n-o ştia înainte): de la bossa nova moldovenească la momente Aura Urziceanu, de la balada „Ciririp (Aseară la poarta mea)“ care te umple de o jale inexorabilă, la explozii de jovialitate latino, de la pasaje de rock progresiv la soul cahulean, muzica Getei Burlacu şi a găştii lui Calancea surprinde aproape pe fiecare piesă, deşi, cel puţin în plan instrumental, are o coloană vertebrală funk. Uitîndu-mă în urmă peste cariera artistei, remarc numeroase materiale-exerciţiu prin care aceasta îşi încearcă mîna (= vocea) cu diverse genuri, dar *Cine iubeşte* pare să fie primul său album interdisciplinar.

Materialul are şi două neajunsuri, unul mic şi unul mare. Cel mic e tentaţia grupului de a prezenta, tot sub chip de experiment, un hit cu rezonanţe de „Macarena“, inclusiv versuri în spaniolă care se potrivesc ca nuca în perete cu pregnantul spirit moldovenesc al albumului (piesa „În cîmpul cu florile“). Neajunsul mai mare poate fi intuit încă din titlu: discul e alcătuit exclusiv din prelucrări după folclor şi Maria Tănase, ceea ce asigură o oarecare familiaritate şi priză chiar de la primul contact, dar anulează experienţa ascultării prin descoperire. Nu chiar de tot, modul în care sînt reformulate piesele produce numeroase surprize, dar pînă la urmă rămîne senzaţia că nu e decît un album cover version.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

ce mai spune

Maria DINULESCU

„Sînt doar parte din tot“

Am terminat un master de teatru şi cultură japoneză predate, printre alţii, de Juro Zencicu, apreciat ca *national treasure,* sau excelentul Fujisaburo Fujima, dar sensei Sanae Kagaya, profesoara de dans contemporan – butho, este cea care m-a ajutat să mă reintegrez în natură. Trebuia, la un moment dat, să miros o floare şi apoi să-mi imaginez ce ritm, ce culoare sau ce gust are. Într-o noapte, după 12 ore de curs, a trebuit să fac o şedinţă foto şi ce credeţi? Am rugat să mi se aducă nişte flori. Le miroseam şi le lăsam să-mi modifice sufletul. Am reuşit să dobîndesc noi expresii. Ce mai fac? Mi-am stăpînit sufletul de tristeţe într-o seară la Ateneu ascultînd Recviemul pentru violă solo, cor şi orchestră al lui Puccini, merg acum să cumpăr albumul *Vînd kilometri* ca să mă bucur de libertatea şi curajul lui Mihai Barbu, aştept rezultatul rezidenţei la Paris, unde vreau să mai trăiesc o parte din viaţă, dar cel mai mult mă încîntă şedinţa foto de mîine. Fotograful belgian Philippe Debroe, care a lucrat şi cu actorii lui Aki Kaurismäki, este în Bucureşti ca să pregătească o expoziţie cu cei din noul val. M-am tot gîndit ce loc să-i propun. Trebuia să fie ceva care să mă reprezinte. Mereu am fost fascinată de ciment, pietre, schele, tot ce este în construcţie. Coincidenţa face ca această creştere a mea să aibă loc în acelaşi timp cu dezvoltarea Bucureştiului. Mă simt inspirată cînd văd muncitori, praf şi gropi. Ceva care se întîmplă numai acum. Procesul, nu succesul, cum ar spune doamna Sanda Manu. Vorbeşte despre mine acest pod de la Gara Basarab pe care am ales să-l urc ilegal mîine dimineaţă cînd răsare soarele. Vreau să fie cea mai frumoasă lumină. Vreau să se cunoască contextul în care exist şi care mă face să cresc. Vreau ca frumuseţea muncii acestor oameni pe care nu-i apreciem să se citească în tot praful care o să creeze atmosfera fotografiei. Nu vreau să fie un prim-plan pentru că sînt doar parte din tot.

***Maria Dinulescu** este actriţă.*

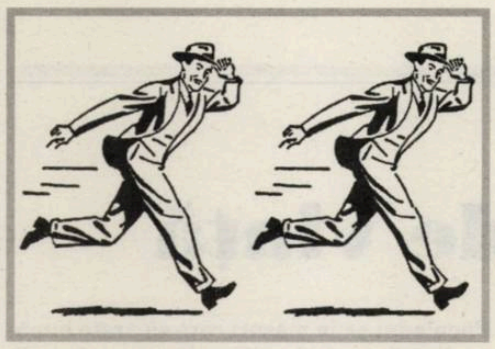

Andrei GORZO

dilematograf

Domnul Potter

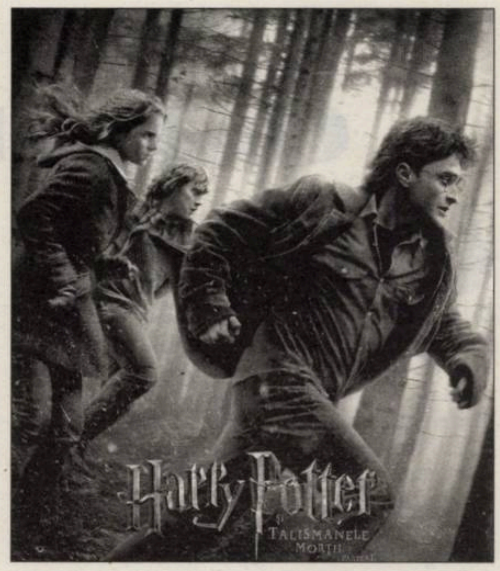

● ***Harry Potter şi talismanele morţii* – partea I (SUA, 2010), de David Yates.**

Ca multe alte produse culturale de megasucces, seria de cărţi şi filme cu Harry Potter se bazează pe reamestecarea unor elemente derivate din cărţi şi filme mai vechi, dar, raportat la standardele altor francize contemporane în valoare de sute de milioane, amestecul de aici are două calităţi rare. În primul rînd, trecutul cultural din care se hrăneşte nu începe de ieri, de alaltăieri; perspectiva asupra sa – asupra tradiţiei în prelungirea căreia se aşază Harry – e mai largă, mai cultivată. În al doilea rînd, e vorba, în bună măsură, despre un trecut – despre un patrimoniu – local: în pofida banilor americani investiţi în filme şi a multor idei furate din dreapta şi din stînga, parfumul predominant rămîne unul englezesc, ba chiar de un englezism parohial. Formula narativă – Harry şi prietenii săi încep un nou an şcolar la Hogwarts, fac cunoştinţă cu un profesor nou şi excentric etc. – e îndatorată chintesenţial-englezeştilor *school stories* care au fost la mare căutare în librării pînă după Al Doilea Război Mondial (s-au rărit odată cu şcolile tradiţionale care le inspiraseră). Tipologiile de profesori şi elevi, cuvintele latineşti, competiţiile sportive – toate astea sînt într-o tradiţie locală pînă la parohialism, başca desuetă, dar revigorată de profilul special al şcolii Hogwarts (o şcoală de vrăjitorie) şi modernizată suplimentar, de la un episod la altul (deci pe măsură ce copiii cresc), prin incorporarea de intrigi romantice după modelul celor din serialele americane cu liceeni. Cel mai recent episod, *Harry Potter şi talismanele morţii – partea I* (care este şi penultimul), e primul care se abate de la această formulă: Harry, Hermione şi Ron (care, oricum, aproape că s-au făcut oameni mari) nu se mai întorc la şcoală, pentru că aceasta a căzut în mîinile vrăjitorilor răi, ca de altfel şi Ministerul Magiei din Londra. Politicile rasiale ale noii stăpîniri şi planurile de contraatac ale lui Harry riscă să-i rămînă obscure spectatorului care intră în sală fără să fi recapitulat episoadele precedente, dar spectacolul conţine destule elemente apte să întreţină un interes civilizat chiar şi în lipsa comprehensiunii narative. De pildă, subtilităţile scenografice: grafica posterelor propagandistice scoase de Minister sintetizează stilurile oficiale ale nazismului şi stalinismului. Potter-urile, care au început ca o serie de filme pentru copii, au ajuns să-l invoce pe Orwell. La un moment dat, Harry şi prietenii săi fură temporar corpurile a trei funcţionari curat orwellieni – abătuţi, între două vîrste şi îmbrăcaţi demodat. E un spectacol neobişnuit: prezenţa unor asemenea fizionomii şi conformaţii corporale într-un *blockbuster* e în sine un lucru rar, iar fistîceala celor trei adolescenţi ascunşi sub aceste învelişuri nu e doar o sursă de comic – are şi o anumită sugestivitate poetică.

În pofida unor asemenea idei, filmul nu se focalizează decît în a doua jumătate. Pînă atunci, prea multe secvenţe nu au altă funcţie decît aceea de a mai avansa un pic nişte fire narative începute înaintea acestui episod şi urmînd a fi deznodate abia în următorul, prea multe personaje cunoscute nu apar decît pentru a face doi-trei paşi în direcţia poziţiilor de luptă pe care le vor ocupa în episodul final, prea mulţi actori mari intră în scenă, spun două vorbe şi ies fără să fi avut vreun moment de glorie. Dar, în ultima oră, Harry, Hermione şi Ron se refugiază într-o pădure şi filmul se focalizează pe relaţiile tot mai tensionate dintre ei. Focurile de artificii emoţionale sînt aceleaşi ca în serialele cu liceeni (tot mai paranoicul Ron o suspectează pe prietena Hermione că-l înşală cu prietenul Harry), dar atmosfera sumbră, de tabără de partizani aşteptînd să înceapă războiul sfîrşitului lumii joacă bine împotriva banalităţii lor (pădurea e filmată astfel încît să nu arate magic, ci mai degrabă post-apocaliptic), iar pirotehnia actoricească e de înaltă clasă. Printre momentele de vîrf se numără cel în care Harry plonjează într-un lac îngheţat şi nu mai reuşeşte să iasă de sub gheaţă; cel în care Harry şi Hermione, părăsiţi de Ron, dansează trişti pe un cîntec (de Nick Cave) de la radio; şi cel (calculat să-i şocheze pe spectatorii care-l urmăresc pe Harry din copilărie) în care Ron, halucinînd, îi vede pe Harry şi pe Hermione sărutîndu-se goi. Şi mai e momentul în care cineva spune povestea talismanelor macabre din titlu, iar noi o vedem ilustrată printr-o animaţie: nu e o animaţie în stil hollywoodian, ci o minunăţie care omagiază tradiţia teatrului chinezesc de umbre şi pe cea a pantomimei. *Potter* e un kitsch în care au intrat lucruri luate de peste tot (eroii alergaţi prin pădure de o gaşcă de gealaţi descinşi parcă din *Twilight;* sclavul elf, copie palidă a lui Gollum din *Stăpînul inelelor;* cadrul, filmat de sus, cu portocalul care explodează şi cu fructele care zboară spre cameră, ca măruntaiele frigiderului din *Zabriskie Point),* dar animaţia aceea transcende kitsch-ul din jurul ei şi îl reaşază în prelungirea unei tradiţii nobile a facerii de spectacol ca facere de magie.

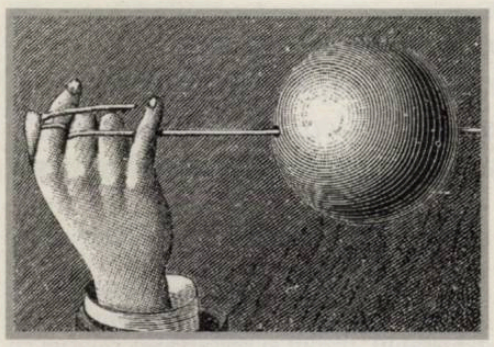

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Un scaun gol...

Un premiu care ar fi trebuit să fie o sărbătoare a devenit un coşmar pentru toată lumea. Liu Xiaobo nu a fost prezent la ceremonia de decernare a Premiului Nobel pentru Pace care i-a fost acordat în absenţă. Un scaun gol – aceasta e modalitatea prin care Comitetul care decernează cea mai importantă distincţie oferită pentru merite în promovarea păcii a vrut să semnaleze situaţia imposibilă în care se află premiantul. Un scaun gol – aceasta e şi modalitatea prin care, la întîlnirile PEN-Club, se semnalează de regulă prezenţa (sau absenţa) scriitorilor din ţările nefericite unde libertatea de exprimare nu e un drept de la sine înţeles. Absenţa lui Liu Xiaobo la ceremonia de la Oslo a fost însă mai grăitoare decît foarte puţin probabila sa apariţie: tocmai pentru că n-a fost lăsat să fie de faţă, China are de ce să se simtă stînjenită. Un premiant pentru pace închis de regimul de la Beijing – ce altceva poate fi mai jenant pentru o ţară care se afirmă, fără să aplice şi principiile, democratică...

Fost profesor de literatură, unul dintre liderii mişcării democratice din Piaţa Tiananmen, Liu Xiaobo este, printre altele, autorul „Chartei 08", un document în care se cere separarea puterilor în stat şi acceptarea pluripartidismului. Petiţia publicată pe Internet a obţinut într-un timp foarte scurt 10.000 de semnături – o cifră mică dacă o raportăm la populaţia Chinei, dar totuşi impresionant de mare în condiţiile în care cenzura monitorizează cu maximă severitate inclusiv siteurile de socializare. Pentru iniţierea acestei petiţii, dar şi pentru publicarea unor articole critice la adresa regimului în reviste străine, Liu Xiaobo a fost judecat într-un proces ce a durat mai puţin de o lună. Verdictul: „incitare la subminarea puterii de stat". Pedeapsa: 11 ani de închisoare şi privarea de drepturi civile.

În Occident, reacţiile, deşi întîrziate, au fost deosebit de ferme. Remarcabil e că această condamnare a produs solidaritatea unor oameni angajaţi în cele mai diferite (chiar opuse) zone ale spectrului politic şi civic. Verdictul „e o lovitură zdrobitoare împotriva poporului chinez şi a conştiinţei umane în general", a afirmat filozoful Xu Youyu de la Academia de Ştiinţe Sociale, unul dintre reprezentanţii de seamă ai liberalismului. Istoricul Wang Hui, reprezentant al mişcării Noua Stîngă, aflat, pînă nu de mult, în opoziţie cu susţinătorii liberalizării şi adept al etatismului, s-a declarat şi el împotriva „criminalizării libertăţii de exprimare". Iar social-democratul Qin Hui, profesor de istoria economiei la Universitatea Tsinghua, a protestat împotriva „pedepsei pentru vorbe".

În Occident, vestea că disidentul chinez va primi Premiul Nobel pentru Pace a stîrnit controverse politice, dar nu a surprins. Eforturile sale pentru democratizarea Chinei erau cunoscute şi numeroşi lideri europeni i-au acordat în mod deschis sprijinul la începutul acestui an, atunci cînd s-a aflat că a fost arestat şi condamnat. Însă distincţia nu a fost primită cu entuziasm peste tot în lume: mai ales state aflate în conflict cu ceea ce numim generic Occident, precum şi state cu care China are relaţii politice şi economice strînse au anunţat că vor boicota ceremonia de la Oslo: Pakistan, Iran, Sudan, Rusia, Kazakhstan, Columbia, Tunisia, Arabia Saudită, Serbia, Irak, Vietnam, Afganistan, Venezuela, Filipine, Egipt, Ucraina, Cuba şi Maroc nu şi-au trimis ambasadori la Gală, aşa cum s-ar fi cuvenit.

Acum, eliberarea disidentului este cerută tot mai ferm de lideri occidentali. Însă autorităţile chineze rămîn neînduplecate. Nu numai că nu acceptă eliberarea sau rejudecarea condamnatului, ci au supus-o arestului la domiciliu şi pe soţia acestuia.

Premiul Nobel – mai ales Premiul Nobel pentru Pace – este nu doar o recompensă, ci şi o tribună. Premiantul – sau reprezentantul său – poate vorbi pe un ton mult mai autoritar şi vocea sa va conta mai mult în rîndul comunităţii internaţionale. De aici şi temerile oficialilor chinezi şi disperarea de a-i face numele uitat: discursul duplicitar al Chinei, care se afirmă ca stat popular, democratic, ascunde de fapt tendinţe profund nedemocratice.

Un premiant pentru pace închis de regimul de la Beijing – ce altceva poate fi mai jenant pentru o ţară care se afirmă, fără să aplice şi principiile, democratică...

trecerea prin reviste

● OBSERVATOR CULTURAL (3 DECEMBRIE 2010)

Un excelent interviu cu scriitoarea germană Katja Lange-Müller, născută în Berlinul de Est şi cu o biografie mai ceva ca un roman, semnat de Alina Purcaru.

La începutul anilor '90, imediat după Revoluţie, Katja Lange-Müller ajunge pentru prima dată în România: „Mai ales Bucureştiul din vremea aia îmi apare ca prin vis. Purta încă urme de la Revoluţie: zidurile erau încă ciuruite de gloanţe. Stăteam într-un apartament din Piaţa Unirii, închiriat la negru, şi-mi aduc aminte că seara băteau la uşă oameni care voiau să-i viziteze pe proprietari şi dădeau peste mine! Sigur că nu legam o boabă în română, dar aveam mereu ţuică în casă. M-am simţit ca un pasager clandestin pe un vapor. Dar şi ca un voayeur! Cartierul evreiesc, pe jumătate distrus, era încă acolo, la fel şi micul Teatru Evreiesc. Îmi amintesc că am cumpărat nişte pui anemici de la Circul Foamei şi că aveam mereu pietre în buzunar să gonesc cîinii. Am deschis bine ochii, mi-am notat diverse lucruri. Uimitoare însă mi s-a părut această trecere la un capitalism aflat la cel mai jos nivel, dar nu prin Occident, ci pe filieră orientală. Ieşeau ca din pămînt nişte cîrciumioare din blocuri părăginite, deşi doar pe jumătate terminate, se vindea vin vărsat fără etichetă, era o atmosferă suprarealistă. Şi eu, care veneam din RDG, nu mă puteam abţine să nu fac comparaţii. Am înţeles imediat că, în comparaţie cu situaţia din România, regimul din RDG era un fel de balet pentru hamsteri. Pentru mine, comparativ cu ce-a fost în România, dictatura din RDG mi se părea ca un desen animat! Am înţeles imediat că situaţia de aici a fost mult mai dură şi sărăcia mult mai cruntă. (...) Mă aşteptam, într-un fel, să văd euforie, dar nu era vorba de aşa ceva. În schimb, erau nervi, luptă pentru lucrurile zilnice, certuri, chiar între scriitorii români, multă neîncredere, paranoia. Îmi pare rău că nu ştiam mai multă română încît să intru mai în profunzimea lucrurilor." **(A. M. S.)**

Carmen GAVRILĂ

Cînd vulcanii uitaţi dau semne de viaţă

Coreea de Nord şi Coreea de Sud nu au semnat nici un acord de pace, deci poarta pentru război este mereu deschisă, lucru care pare să fi fost uitat de comunitatea internaţională pînă la recentul atac al Phenianului asupra unei insule sud-coreene, aflate în zona maritimă disputată dintre cele două Corei. În plină rearanjare a echilibrelor globale, cu Afganistanul în topul agendei NATO şi cu criza care a confiscat preocupările tuturor, războiul nestins de zeci de ani dintre cele două Corei nu era nici pe departe în topul agendei internaţionale. A fost nevoie de cîteva obuze nord-coreene, de patru victime şi de un anunţ surprinzător, cu cîteva zile înainte, că Phenianul dezvoltă capacităţi de îmbogăţire a uraniului, ca să aducă aminte de un conflict relativ îngheţat şi încărcat nuclear. Situaţia politică înainte era exact ca cea din zona demilitarizată de pe graniţa terestră dintre cele două Corei. Un război încremenit, deschis pentru turiştii amatori de senzaţii tari, o plimbare aparent liniştită printre bărăci şi spaţii în care soldaţi înarmaţi pînă în dinţi pot deschide focul oricînd.

Un muzeu al războiului

Zona demilitarizată de la graniţa terestră dintre cele două Corei, unde ONU a stabilit în 1953 o zonă-tampon cu o lungime de aproape 250 de kilometri. „Bine aţi venit în Tabăra Bonifas", spune sergentul Frank Murillo şi adaugă motto-ul forţelor internaţionale din zonă „Stăm în faţa tuturor". Frank Murillo este american şi se află la post în DMZ, zona demilitarizată dintre cele două Corei. I se spune „demilitarizată", dar în fapt este considerată zona cel mai puternic înarmată din lume, chiar dacă în partea sud-coreeană sînt doar aproximativ 750 de soldaţi din diverse ţări. Paradoxal, locul arată mai degrabă a muzeu decît a zonă-tampon între două ţări aflate încă în război, spune sergentul Murillo: „Ce-i drept, arată ca un parc tematic, există chiar şi un magazin cu suveniruri". Asta pentru că şi guvernul de la Seul şi cel de la Phenian permit, lucru unic în lume, organizarea de excursii pentru turişti, de o parte şi de alta a liniei albe de demarcaţie. Soldaţii de ambele părţi sînt obişnuiţi cu turiştii, de toate felurile, inclusiv cu elevi aduşi în excursie de documentare. Cei care se ocupă de prezentarea zonei demilitarizate sînt chiar soldaţii, dar, în pofida liniştii aparente, ei nu uită că, de fapt, păzesc o graniţă a războiului. „Uneori se simte tensiunea în aer" – remarcă soldatul Parker, în timp ce dinspre clădirile nord-coreene în stil stalinist se revarsă imnuri patriotice. Zona se află sub control internaţional ONU, prin Comisia de Supraveghere a Naţiunilor Neutre, dar nimeni nu uită că oricînd ar putea izbucni un război – vorba soldaţilor de aici „nord-coreenii sînt imprevizibili". Totuşi, viaţa continuă – spune sergentul Frank Murillo – pentru că în mijlocul zonei, printre garduri din sîrmă ghimpată, există un mic sat: „Sătenii au la dispoziţie terenuri pe care le cultivă, dar trăiesc sub nişte restricţii severe, trebuie să plece de pe cîmp şi să fie în sat la ora 21, iar noaptea trebuie să aibă securizate şi acoperite uşile şi ferestrele", explică sergentul american. Provocările nu lipsesc în această zonă cu situaţie volatilă, este o permanentă competiţie între cele două Corei. Cînd în partea de sud a graniţei guvernul de la Seul a ridicat un drapel înalt, puterea comunistă, ofensată, a intrat în competiţie: „Nord-coreenii au replicat imediat, ridicînd în zona lor un steag şi mai înalt, de 160 de metri, în timp ce steagul din sud e de numai 100 de metri" – povesteşte Frank Murillo. Alteori, turişti nord-coreeni aduşi de guvernul de la Phenian să viziteze partea comunistă a zonei demilitarizate strigă sloganuri la cîţiva paşi de forţele ONU. „Voi, americanii, sînteţi de vină pentru toate – strigau nişte nord-coreeni, şi de fapt ce vedeau ei atunci erau doar soldaţi suedezi şi oficiali elveţieni" – povesteşte amuzat soldatul Parker, tot american. De multe ori, din megafoanele instalate pe clădirile nord-coreene se revarsă peste soldaţii ONU şi turişti imnuri comuniste şi discursuri ale lui Kim Jong-il. Lîngă Baza Bonifas a forţelor internaţionale se află un pod folosit la sfîrşitul războiului pentru schimbul de prizonieri. „Prizonierii erau aliniaţi la capetele podului şi li se permitea să aleagă unde vor să meargă, în Coreea de Sud sau de Nord. Odată alegerea făcută, ei nu se mai puteau răzgîndi, de unde şi numele «Podul fără întoarcere», explică sergentul Murillo. În mijlocul zonei, printre posturi de supraveghere, se află, nici mai mult nici mai puţin, decît un teren de golf, care a fost prezentat în faimoasa revistă *Sports Illustrated*. „Este considerat cel mai periculos teren de golf din lume, pentru că este înconjurat din trei părţi de terenuri minate" – precizează Murillo. În zona demilitarizată, tensiunea pluteşte în aer, soldaţii sud-coreeni şi cei nord-coreeni se ţin unii pe alţii sub supraveghere permanent, de la numai cîteva zeci de metri depărtare, despărţiţi doar de o linie albă care reprezintă graniţa, trasată printr-un fel de curte între clădirile principale din Nord şi din Sud. Clădirile comuniste sînt roşii, iar cele din Sud sînt albastre. Graniţa dintre cele două Corei este vizibilă şi în sala pentru negocieri, împărţită în două jumătăţi perfect egale de o linie albă. Graniţa este trasată pînă şi peste masa de negocieri, printr-un şir de microfoane.

Cînd exponatele se trezesc

De la încremenirea în starea de fapt, evidentă în DMZ, s-a trecut rapid la conflict deschis. Pentru cîteva zile, zona maritimă dintre cele două Corei părea a fi sursa unui război deschis, în toată regula. Iar în plan internaţional, s-a trecut rapid de la tăcere la prognoze alarmiste despre declanşarea unui război nuclear, poate chiar al treilea război mondial. Prognoze hazardate pentru că, la o analiză atentă, nici una dintre Corei nu îşi permite un război deschis, iar ţările apropiate de dosarul coreean, China şi SUA, nici atît. E drept că un grad ridicat de îngrijorare era justificat, de vreme ce este vorba despre un regim relativ imprevizibil care deţine capacităţi nucleare. În lipsa unui acord de pace, incidentele nu au lipsit din 1953 pînă acum, inclusiv cel din martie, cînd Coreea de Nord a fost suspectată că a scufundat o navă sud-coreeană. Atunci au murit 44 de oameni. Atacul Phenianului din 23 noiembrie a radicalizat opinia publică de la Seul care deja catalogase drept un eşec aşa-numita *sunshine policy* – „politica razelor de soare", promovată de fostul preşedinte sud-coreean Kim Dae Jung. Era vorba despre o strategie de apropiere, inclusiv economică, dintre cele două Corei, prin care se spera că vor fi atenuate tensiunile politice, iar Phenianul ar renunţa, în final, la cursa nucleară. Ideea era un joc al presiunilor şi al recompenselor, o politică încurajată de China. Dar la Seul răbdarea pare să se fi sfîrşit. Vara trecută, Phenianul a cerut reluarea ajutoarelor, dar cererea a fost ignorată la Seul. Şi, ca de obicei, indiferenţa nu a rămas netaxată – o posibilă explicaţie pentru tirurile de artilerie care au lovit insula sud-coreeană, pe 23 noiembrie. Este – cred unii – felul Phenianului de a spune că vrea să negocieze. De altfel, imediat după atacul Phenianului, un purtător de cuvînt al Ministerului chinez de Externe a declarat că este imperativ, în condiţiile actuale, să reînceapă negocierile, cît mai curînd. China este un jucător extrem de important şi singurul cu influenţă asupra Phenianului. Mulţi analişti sud-coreeni consideră că şi Statele Unite ar putea să determine o schimbare în atitudinea Phenianului printr-un fel de Marshal Plan. „Administraţia Bush doar a vorbit dur, dar în practică nu a făcut nimic, administraţia Obama poate însă să aibă o atitudine mai flexibilă; de exemplu, asistenţa financiară pentru Coreea de Nord ar fi un stimulent foarte puternic, o versiune nord-coreeană a Planului Marshal, cu condiţia ca Phenianul să ia măsuri care să arate bunăcredinţă" – consideră Choi Kang, profesor la Institutul pentru Afaceri Externe şi Securitate Naţională de la Seul. Dar nu este clar care a fost scopul atacului nord-coreean. Pe de o parte, ar putea fi interpretat ca un semnal că Phenianul nu poate fi ignorat. Este posibil ca, în condiţiile în care situaţia economică este cumplită în Coreea de Nord, în izolare şi cu oameni care pur şi simplu mor de foame, Phenianul să vrea să forţeze, astfel, reluarea ajutoarelor. La fel de probabil este ca Phenianul să fi vrut să se asigure că nimeni nu încearcă să intervină din exterior, într-o perioadă neclară din punct de vedere al succesiunii la putere. Există informaţii potrivit cărora liderul nord-corean Kim Jong-il ar fi grav bolnav şi încearcă să pregătească terenul pentru fiul său mai mic, Kim Jong-un. Prin urmare, principala grijă a liderului nord-coreean ar fi să asigure o tranziţie de putere care să nu clatine ultimul regim comunist de tip stalinist din lume, iar potrivit analiştilor sud-coreeni, atacul din 23 noiembrie şi anunţul precedent al Phenianului că deţine noi facilităţi de îmbogăţire a uraniului pentru bombe nucleare sînt manevre care au ca scop să ţină departe străinii şi Seulul, în această perioadă de fragilitate şi tranziţie pentru puterea de la Phenian. Oricum, este clar că fără o reală implicare a SUA şi a Chinei, războiul dintre cele două Corei are toate şansele să rămînă un muzeu care se animă brusc, din cînd în cînd. Dar, deşi SUA şi-au manifestat sprijinul fără echivoc pentru aliatul sud-coreean, nu par să aibă o soluţie şi nici o preocupare reală, în condiţiile în care sînt confiscate de alte teme presante ca Afganistanul, Iranul şi restartarea relaţiei cu Rusia sau de blocajele politice şi economice interne. În ce priveşte relaţia Beijingului cu Phenianul, ea este destul de neclară: pe de o parte, China şi Coreea de Sud au semnat, chiar în ziua atacului asupra insulei sud-coreene, un acord economic şi comercial, pe de altă parte, documente scoase la iveală pe Wikileaks arată o răcire în relaţiile dintre Beijing şi Phenian. Aşa că starea de fapt nu pare să aibă şanse să se schimbe prea curînd.

În plan internaţional, s-a trecut rapid de la tăcere la prognoze alarmiste despre declanşarea unui război nuclear, poate chiar al treilea război mondial.

***Carmen Gavrilă** este jurnalistă la Radio România.*

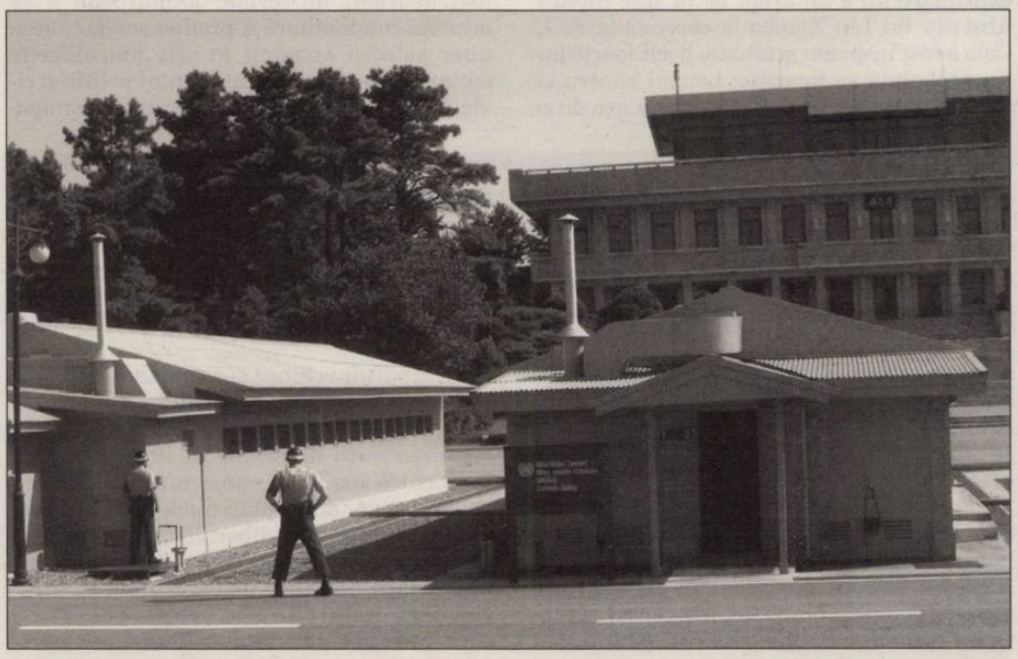

Alin VARA

Eliberarea prin cultură

Dezbaterea dintre Herta Müller şi Gabriel Liiceanu a activat din nou vechile resorturi ale animozităţii din lumea intelectuală românească. Ea a adus însă în prim-plan mai vechiul concept de „rezistenţă prin cultură“. Discuţia pe care o provoacă este vitală: şi aceasta pentru că taberele se poziţionează pe două teorii despre istorie şi natura totalitarismului. Implicaţiile sînt cît se poate de actuale pentru că se referă la două tipuri de libertate, alcătuind o dilemă care continuă să domine societăţile democratice.

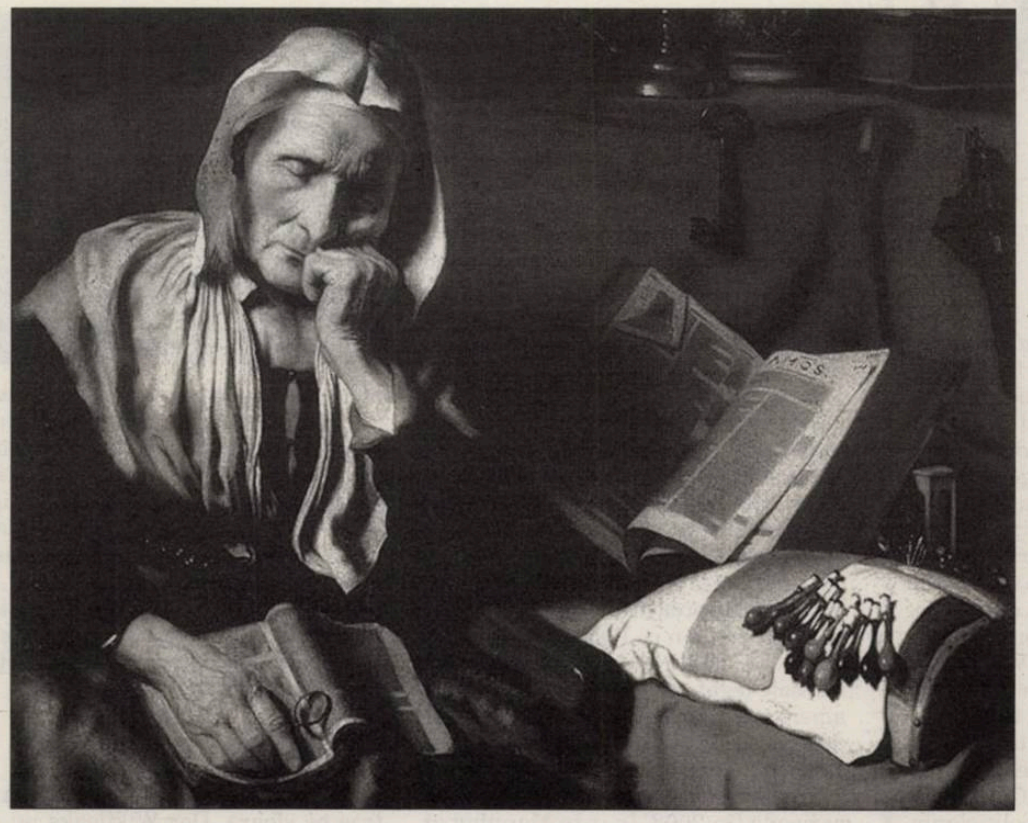

Istoria vizibilă

Prima poziţie este cea care atacă „rezistenţa prin cultură“ pe motivul că ar fi refuzat opoziţia publică pentru a alege o închipuită opoziţie în spaţiul privat, printr-o producţie culturală diluată care fenta cenzura sau care pur şi simplu ieşea din actualitate în favoarea temelor mai degrabă noncomuniste decît anticomuniste. Or, ceea ce cred aceşti critici, pe urmele modelului propus de Hannah Arendt în *Condiţia umană*, este că, în comunism, ca întotdeauna, soarta unei naţiuni se joacă în spaţiul public.

Această idee, combinată cu exigenţa antitotalitară, duce la următoarea concluzie: veritabilul opozant este cel care acţionează în spaţiul public şi îşi exprimă în diverse moduri dezacordul faţă de dogma comunistă. A face acest lucru în spaţiul privat sau prin intermediul culturii echivalează cu complicitatea faţă de aspiraţia totalitarismului de a controla spaţiul public şi de a menţine societatea în stare de atomizare.

Ceea ce ar mişca istoria, în această concepţie, ar fi aşadar o serie de acţiuni în agora – politici publice, măsuri economice, război, opoziţie politică. Pentru cazul în discuţie, o ierarhizare implicită plasează revendicările legate de „libertatea politică“ pe primul loc în clasamentul eficienţei în contestarea unui monopol al puterii. Comunismul a căzut aşadar printr-o încleştare a voinţelor, cantitativă, brută, între numărul de comunişti şi numărul celor care cereau libertatea politică. Cînd numărul ultimei categorii a ajuns mai mare, comunismul a căzut iar fericirea generală şi eternă s-a instalat.

Istoria reală

Numai că a doua tabără propune – sau ar trebui să propună – ceva mai profund. Într-un alt tip de lectură a istoriei, cultura este centrul istoriei. Prin cultură s-ar putea înţelege un set de idei despre cîteva categorii universale: Dumnezeu, om, bine, adevăr, frumos. Acest set de idei oferă o anumită configuraţie existenţială unui grup sau unui individ.

În acelaşi timp, orice opţiune a conştiinţei are ca bază fundamentală libertatea. Fără libertate, conştiinţa ar rămîne nedecisă, forţată să accepte un adevăr prin coerciţie. Or, dacă vorbim despre conştiinţă şi libertate, vorbim despre individ. Numai în forul interior poate avea loc deliberarea necesară unei adeziuni a conştiinţei. După luarea deciziei, conştiinţa va angaja întregul individ către o idee, îl va transforma şi îi va determina întregul comportament. Ordinea interioară se va reflecta automat în coerenţa şi moralitatea acţiunilor exterioare. Rezultă de aici că inclusiv acţiunile politice şi economice sînt determinate de ordinea interioară a respectivului individ, această ordine fiind în mod ultim determinată de direcţia existenţială dictată de conştiinţă.

Cu alte cuvinte, această a doua teorie variază în complexitate de la senzaţie şi percepţie, la emoţii şi sentimente, pînă la cele mai înalte idei despre moralitatea unor fapte, demnitatea umană şi, în final, despre Dumnezeu. Oamenii sînt înzestraţi cu aceeaşi capacitate de a se feri de pericol, de a cîntări două argumente, de a înţelege şi împărtăşi un sentiment, de a alege binele, de a înţelege ideea unei Fiinţe Supreme ca fiind fundamental diferită de oameni. Mai cu seamă cînd e vorba de a alege binele, de a descoperi simţul demnităţii umane sau de a comunica celuilalt o experienţă religioasă, există o instanţă interioară înnăscută care influenţează decisiv alegerea conştiinţei. Numai aşa putem explica universala dezaprobare a crimei, unanimitatea experienţei de schimbările istorice ca avîndu-şi originea în opţiunile culturale ale indivizilor. Următoarele întrebări ar fi: totuşi, ce determină conştiinţa să aleagă o idee şi nu alta şi ce îi determină pe alţi oameni să aleagă, la rîndul lor, setul de propuneri pe care le face un semen de-al lor. Din nou, dacă ar fi să rămînem la nivelul interior, ar trebui să deducem că numai în condiţiile unor mecanisme şi caracteristici în mod universal prezente în fiinţă umană poate o idee – cu atît mai mult cînd ea este aparent revoluţionară – să fie receptată de mai mulţi indivizi. Aceste mecanisme

Prin cultură s-ar putea înţelege un set de idei despre cîteva categorii universale: Dumnezeu, om, bine, adevăr, frumos.

sacrului sau chiar revoluţiile religioase: cu toate determinările socio-istorice, cu toate discursurile de putere şi represiunile masculine; cum altfel s-ar putea explica faptul că experienţa chemării de către Dumnezeu a patriarhilor Vechiului Testament, „scandaloasa“ şi „nebunească“ relatare a Învierii sau experienţa religioasă a profetului Muhammad au putut fi acceptate ca opţiuni existenţiale de către miliarde de oameni?

Ca o primă sinteză, se poate afirma deci că schimbările istorice urmează istoria culturii, iar istoria culturii urmează dinamica unor conştiinţe individuale în interacţiunea lor cu lumea ideilor şi a experienţei religioase. Individul este pivotul în jurul căruia se învîrt schimbările istorice; în acelaşi timp, individul împărtăşeşte împreună cu ceilalţi o permanentă conectare cu lumea exterioară şi cu universalitatea, aceasta fiind singura explicaţie pentru capacitatea de a comunica celorlalţi noutatea unor idei. Tocmai pentru că singura entitate sau singurul fenomen irepetabil din universul creat este omul, doar aici se poate căuta originea schimbărilor culturale; dar tocmai pentru că omul are o dimensiune spirituală prin care se poate depăşi şi poate ajunge în universal, aceste schimbări culturale pot convinge alte conştiinţe, se pot răspîndi şi deveni istorie.

Povestea despre om. Exemplu

Toate aceste adevăruri se pot numi, dacă vreţi, o poveste. O poveste despre Dumnezeu, om, istorie. Sarcina preotului şi a intelectualului este de a spune omului, cu mijloace diferite, această poveste. „Veţi cunoaşte adevărul şi adevărul vă va face liberi“ (Ioan 8,32): adevărul şi libertatea sînt legate intrinsec, şi nu pot exista separat. Libertatea supremă este infinit mai adîncă decît cea politică sau economică: ea este interioară. O libertate în adevăr.

Ajungem astfel la rezistenţa prin cultură. Demnitatea acesteia constă de fapt în credinţa fundamentală că numai eliberînd individul prin adevăr, prin refacerea conexiunii sale cu divinitatea, binele, frumosul, acel individ îşi va redescoperi şi demnitatea sa politică, capacitatea de a se indigna faţă de o anomalie social-politică. Un model al eliberării prin cultură este Papa Ioan Paul al II-lea. Cum frumos rezuma biograful său, George Weigel, în 1979, la primul său pelerinaj în Polonia, Papa a venit ca să le spună compatrioţilor săi „cine sînt ei cu adevărat“ : moştenitorii unei tradiţii istorice şi aristocratice glorioase, exponenţi ai unei culturi superbe şi, mai presus de toate, fraţi întru Hristos.

Sarcina preotului şi a intelectualului este de a spune omului, cu mijloace diferite, această poveste.

Începuturi

În filmul documentar din 1992, *Videogramme einer Revolution*, se poate vedea cum, undeva în Piaţa Romană, în decembrie 1989, mulţimea strigă: „Ceauşescu, Anul Nou / Îl va face în cavou!“ – o chintesenţă a ceea ce înseamnă libertatea dezordonată. Revoluţia română a venit pe un fond al insuficientei libertăţi spirituale, iar scurta şi violenta eliberare a înşelat şi a scufundat din nou în sclavie: la scurt timp, în ziua de Crăciun, cuplul prezidenţial este executat după un tipic proces stalinist. Amuţită de televizor şi de fantomaticii „teroriştи“, mulţimea predă responsabilitatea unui grup de impostori. Premisele erau formate pentru o istorie postdecembristă tristă, cu hypermarketuri pline, dezvoltarea unei clase politice neruşinate, descompunerea valorilor, milioane de avorturi.

Învăţătura ar fi, contrar a ceea ce ar părea evident, nu că în România a fost prea multă rezistenţă prin cultură, ci prea puţină. S-a vorbit prea puţin despre demnitatea de fiinţe create de Dumnezeu, despre virtute, sacrificiu de sine, iubire. Dacă cineva s-ar gîndi la un nou început, atunci acesta nu ar consta în formule politice, ci în transformarea interioară, în direcţia smereniei, deschiderii, moderaţiei. În descoperirea celorlalţi ca persoane, în aprecierea religiei şi a culturii ca singurele instrumente ce pot elibera şi schimba lumea.

***Alin Vara** este masterand în teologie la Universitatea din Bonn.*

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

www.polirom.ro

Seria de autor
„Orhan Pamuk”
debutează cu
Muzeul inocenţei
cel mai recent roman al laureatului Premiului Nobel pentru Literatură
Traducere din limba turcă şi note de Luminiţa Munteanu
Colecţia „Biblioteca Polirom”

„Orhan Pamuk a scris un roman de dragoste care poate fi oricînd aşezat alături de *Lolita, Doamna Bovary* şi *Anna Karenina*.”

(*Financial Times*)

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

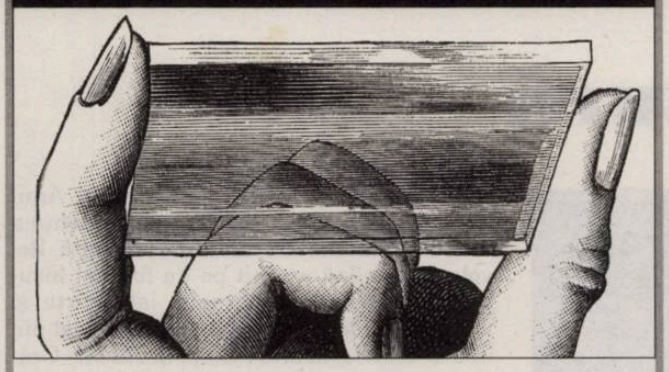

No comment

Emisiunea *Profesioniştii* de la TVR 1, din 13 noiembrie 2010. Eugenia Vodă: „Zelea era un fanatic sau nu?“ Ion Cristoiu: „Dar nu era un fanatic al ideilor legionare, iar e o greşeală... Era un fanatic al ideii de onoare, de demnitate. Cred că era un personaj mai aparte, mai romantic, din acest punct de vedere.“ Eugenia Vodă: „Te-ai îndrăgostit de Zelea Codreanu, ţi-a căzut cu tronc?“ Ion Cristoiu: „Da, pentru că n-am găsit nimic din ce fac politicienii de-acum şi politicienii interbelici. N-a făcut compromisuri, n-a fost corupt. Una este faza Horia Sima, nici nu mă interesează, acolo chiar că au fost catastrofali şi au fost criminali. Deocamdată vorbim de un personaj care n-a ajuns la putere.“ Eugenia Vodă: „Dar pînă cînd...“ Ion Cristoiu: „Reproşezi unui om politic crimele numai cînd ajunge la putere. Pentru că, în momentul în care ajungi la putere, faci crime cu ajutorul maşinăriei de Stat.“ Eugenia Vodă: „Deci, citind despre Zelea Codreanu, concluzia ta e că...“ Ion Cristoiu: „Că el a fost o necesitate într-o lume interbelică în care politicianismul ajunsese să-i dezguste pe tineri. Succesul lui uriaş la tineri...“ Eugenia Vodă: „Şi la tineri de calitate!...“ Ion Cristoiu: „Păi, de ce erau seduşi acei mari intelectuali? Pentru că venea un om într-o lume în care toţi liderii politici erau învîrtiţi pe degete de Carol al II-lea. Erau în stare de orice compromis pentru a ajunge la putere. Şi a venit un om care a zis «mă interesează onoarea».“ Eugenia Vodă: „Cum îţi explici că, peste decenii, de pildă Cioran, care a scris o tabletă despre Căpitan – ai citit-o, nu?“ Ion Cristoiu: „Da.“ Eugenia Vodă: „Pe urmă nu şi-a păstrat părerea.“ Ion Cristoiu: „Pentru că s-a pus pe seama lui şi ce-a făcut Hitler – n-are nici o legătură.“ Eugenia Vodă: „Pe seama lui Zelea Codreanu? A fost o mişcare fascistoidă?“ Ion Cristoiu: „Nu. În cazul nostru, nu. A fost o mişcare mai degrabă naţionalist-creştină.“

Precizare: *Profesioniştii* e o emisiune înregistrată şi apoi montată.

Ca urmare a acestor afirmaţii date pe post, apare o scrisoare de protest – pusă pe Facebook de Mihai Dinu Gheorghiu –, adresată directorului TVR. La acest protest s-au raliat, ulterior, mai mulţi (inclusiv subsemnatul).

Preşedintele-director general al TVR, Alexandru Lăzescu, răspunde acestei scrisori printr-un text în care afirmă: „Televiziunea Română regretă profund faptul că declaraţiile făcute de domnul Ion Cristoiu (...) au rănit sentimentele celor care au fost afectaţi în plan personal de violenţa, antisemitismul virulent şi crimele împotriva umanităţii ce au marcat o perioadă neagră din istoria ţării, de care Mişcarea Legionară este considerată responsabilă.“ Apoi precizează că „emisiunea *Profesioniştii* a ilustrat adesea dramele prin care a trecut poporul evreu înaintea şi în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Cel mai recent exemplu este interviul Eugeniei Vodă cu scriitorul Norman Manea“.

Acest răspuns a atras după sine o precizare a lui Norman Manea, din care citäm: „Cînd am acceptat interviul cu doamna Eugenia Vodă nu bănuiam că participarea mea la emisiunea *Profesioniştii* ar putea sluji ca alibi pentru elogiul lui Corneliu Zelea Codreanu. Difuzarea pateticului elogiu nu doar «a rănit sentimentele celor care au fost afectaţi în plan personal de violenţa, antisemitismul virulent şi crimele împotriva umanităţii» de care s-au făcut vinovaţi legionarii şi aliaţii lor. Numeroşii semnatari ai protestului, ca şi, cu siguranţă, toţi românii devotaţi societăţii civile, democraţiei şi legalităţii, chiar dacă nu au fost afectaţi «personal» de aceste crime, au motive să fie îngrijoraţi, în România de azi, membră a Uniunii Europene şi NATO, de nostalgiile şi admiraţia faţă de Zelea Codreanu, cel care propaga cu atîta zel cultul «romantic» al morţii colective, aversiunea faţă de democraţia şi civilizaţia europeană, veninul xenofob, antisemit şi antioccidental, «eroul» care a inspirat, plănuit sau executat crime odioase.“

De obicei, un material de tipul *No comment* se sfîrşeşte brusc, fără un final căutat. Sperăm, totuşi, la un *To be continued...*

Mihnea DUMITRU

Cetăţeanul Wikileaks

Povestea începe cu un soldat pe nume Bradley Manning. La numai 22 de ani, tînărul era analist de informaţii în Irak, de unde avea acces la SIPRNET, „Internetul secret“ al Departamentului Apărării. Cu un militar american drept tată şi cu o mamă din Ţara Galilor, Manning s-a născut în Crescent, Oklahoma, un orăşel cu puţin peste 1200 de locuitori. Cînd părinţii s-au despărţit, s-a mutat cu mama sa în Marea Britanie. La 16 ani a renunţat la şcoală şi s-a întors în SUA, unde a lucrat într-o pizzerie. La 18 ani s-a înrolat în armată. Nu a fost uşor pentru un om obişnuit cu transparenţa preferinţelor sale sexuale să fie integrat în această structură. S-a simţit izolat sub politica „nu întreba nimic şi nu spune nimănui“ referitoare la homosexuali, a fost degradat pentru că a atacat un coleg şi a fost acuzat că era disperat în căutarea atenţiei. Păstra legătura cu prietenii pe Facebook, unde, de altfel, a şi publicat destul de des părerile sale legate de armată şi de politica americană, în ciuda limitărilor impuse de slujbă cu privire la mediile sociale. Frecvenţa comentariilor a crescut odată cu despărţirea de iubitul său din State, perioadă (în 2008) în care Manning ar fi luat legătura cu Julian Assange.

Assange, un activist internaut de 39 de ani, s-a născut pe Insula Magnetică, într-o suburbie a oraşului Townsville, Australia. Julian şi-a primit numele de familie de la cel de-al doilea soţ al mamei sale. Şi-a petrecut copilăria între hippioţi, yoghini, circari şi actori de teatru. A fost caracterizat ca fiind un copil extrem de deştept, întotdeauna de partea celor slabi şi împotriva bătăuşilor. Din cauza unor neînţelegeri de familie, Assange s-a mutat, împreună cu mama sa, de peste 20 de ori de-a lungul copilăriei. La 28 de ani avea primul copil, la 30 era arestat pentru infiltrarea în reţeaua firmei de telecomunicaţii Nortel. A ajutat la fondarea unuia dintre primele servicii de Internet din Australia, a programat aplicaţii pentru scanarea de porturi şi a publicat un număr de lucrări cu privire la hacking şi criptologie.

Doi pe un cablu de Internet

În 2006, Julian Assange a fondat Wikileaks, un cvasi-ONG online specializat pe dezvăluiri de documente secrete; în ideea că angajaţii, descoperind activităţi ilegale în interiorul organizaţiilor din care fac parte, decid să le facă publice, în scopul dreptăţii. Wikileaks le-ar oferi, în schimb, anonimitate. Termenul folosit este de *whistleblower* şi s-ar traduce drept „avertizor de integritate“. Şi aşa s-au cunoscut Bradley Manning cu Julian Assange: unul, un frustrat al sistemului militar american, naiv şi adînc dezamăgit de pierderea reperelor morale ale ţării sale, şi celălalt, un *wunderkinder* al erei internaute australiene, un activist şi hacker educat împotriva sistemului, oricare ar fi acela.

Manning a copiat de pe SIPRNET cîteva DVD-uri de informaţii, conţinînd deja faimoasele documente legate de războaiele din Irak şi din Afganistan şi, mai nou, telegramele diplomaţiei americane. Un alt fişier foarte mare, numit „asigurare pentru istorie“, există pe Internet, în reţeaua de torente, împărţit între mii de surse şi distribuit cu o parolă pe care numai Assange o cunoaşte. Bradley Manning a fost arestat în mai 2010 şi este judecat pentru folosirea şi distribuirea de documente clasificate, după ce au fost descoperite arhive de chat în care îşi asumă dezvăluirile pentru Wikileaks. Pentru apărarea sa au fost donaţi 50.000 de dolari din partea a peste 1200 de organizaţii şi persoane fizice, Wikileaks promiţînd să-l susţină cu o „sumă substanţială“. Pînă în acest moment, banii promişi în iulie 2010 de organizaţie n-au fost transferaţi, Wikileaks avînd, în siajul scandalului Cablegate, în jur de un milion de dolari recent suspendaţi în conturile din Elveţia.

Cînd rămîne doar unul

S-ar putea spune că Manning a fost tras pe sfoară. Dar Wikileaks nu este prima organizaţie de acest gen din lume. Este chiar nouă în structura internaţională a pieţei de informaţii şi, în subtext, a fenomenului *cypherpunk* (definită ca fiind o mişcare a activiştilor care-şi doresc schimbări sociale şi politice prin intermediul criptografiei). Diferenţa majoră, evidentă odată cu publicarea a numeroase arhive de chat ale membrilor săi, este că Assange a concentrat acţiunile organizaţiei sale într-un scop eminamente personal, transformînd datele obţinute într-o sursă de faimă şi celebritate. Acesta este şi motivul pentru care arestarea sa pare cusută cu aţă albă, ca o reacţie a naţiunii-stat – indiferent de nivelul ei de democraţie – împotriva individului. Simplificînd în extremis, Assange s-a prezentat drept un terorist informaţional, ameninţînd cu dezvăluiri succesive, în cazul arestării sau asasinării sale, în situaţia în care alte organizaţii de tipul Wikileaks fac comerţ cu informaţii într-un mod cu mult mai elegant. Cei de la Scotland Yard chiar glumeau – spun sursele – cu faptul că ar fi trebuit să se deghizeze în fotografi, pentru a-i da de urmă.

Asumarea rolului de fugar internaţional a reprezentat doar una dintre greşelile lui Assange, care acum se bucură de statutul de martir internaut. Putem chiar specula, în urma unor declaraţii legate de cum va schimba Wikileaks lumea, în accepţiunea sa, că Assange se vedea drept un Liu Xiaobo, scriitorul chinez închis pentru „crime“ împotriva statului şi premiat cu Nobelul pentru pace. Diferenţele, în mod evident, sînt strigătoare la cer, după cum au notat în mod foarte public şi foşti membri ai Wikileaks. Neînţelegerile din interiorul Wikileaks au dus şi la plecarea în septembrie a purtătorului de cuvînt Daniel Domscheit-Berg, fapt ce l-a forţat pe Assange să-şi asume şi acest rol şi a precipitat evenimentele legate de arestarea sa. Este important de menţionat faptul că, odată cu arestarea lui Assange, Kirstinn Hrafnsson, un jurnalist islandez, a preluat rolul de purtător de cuvînt al organizaţiei şi îşi asumă noul job cu mult mai puţină publicitate.

O a doua greşeală majoră a lui Assange a reprezentat-o modul în care informaţiile au fost date publicităţii. Dacă, în cazul documentelor din Afganistan şi Irak, Wikileaks nu a protejat detaliile, oferind de foarte multe ori nume şi informaţii confidenţiale legate de surse din teatrele de război şi riscînd vieţi, în cazul Cablegate, Assange a hotărît să se bazeze pe cele cinci ziare de stînga care au primit arhivele Departamentului de Stat american. Practic, în ciuda lipsei de încredere în mass-media pe care exponenţii mişcării sale o exprimau, fondatorul Wikileaks a permis, practic, tabloidizarea acestora. În paralel, documentele urmau să fie oferite publicului larg încetul cu încetul, după ce cotidienele respective le analizau. Mişcarea a trădat amatorismul organizaţiei pe care fondatorul său o supranumea „serviciul secret al cetăţenilor lumii“, a încetinit şi a bastardizat tocmai principiile sale de bază. Cei care-l susţin momentan pe Assange pe Internet şi care îngenunchează, în mod virtual, corporaţii precum Paypal, Mastercard, Visa sau Amazon, care au refuzat sa-şi mai ofere serviciile organizaţiei Wikileaks, sînt extremişti „de vanilie“, care reacţionează la statutul de celebritate al arestatului şi nu neapărat la importanţa dezvăluirilor în sine.

Ultimul stinge netul

Pe scurt, un puşti de 22 de ani şi un imatur de 40 au dus la primul război informatic între cetăţeni şi stat, într-un cadru democratic; şi, ca cetăţeni, au pierdut. Nu vorbim de hacking, ci de o nouă formă de activism politic. Dacă se permite paralela dîmboviţeană, să ne aducem aminte de sursa Eminescu şi de stenogramele PSD, apărute în 2004. Şi aceia au pierdut, pe termen scurt. Dar contra cost sau nu, sistemul informatic permite copierea şi distribuirea instantă a orice fel de informaţie, lucru care devine îngrijorător pentru guvernele lumii şi poate duce la nişte efecte destul de dure în linia cenzurii. Undeva, că tot am adus vorba de Liu Xiaobo, chinezii privesc şi rîd.

Informaţiile care există deja pe Internet nu vor dispărea niciodată, la fel cum arestarea lui Julian Assange nu a dus la oprirea dezvăluirilor făcute de site. Dar acţiunea Scotland Yard de acum cîteva zile a dus la oficializarea unei ideologii de mult existente pe Internet, a unui soi de activism haotic individual, susţinut de tineri fără direcţie, dar extrem de inteligenţi şi capabili să provoace daune masive oricărui sistem organizat; şi totul, în numele unei cetăţenii şi a unor valori asumate în nume propriu, în depărtarea din ce în ce mai mare dintre individ şi stat. Assange este doar urma de cola de pe radar.

Mihnea Dumitru *este doctorand în ştiinţe politice la Universitatea Bucureşti. În timpul liber, este activ în mediul online şi are un blog de analiză politică.*

Focşani – o privire de insider

De cele mai multe ori, locul în care trăim îşi pierde treptat orice semnificaţie, devenindu-ne indiferent. Ne-am dori mereu să fim în altă parte, iar ceea ce ne este mult prea cunoscut nu mai prezintă nici un interes. Dar iată că, de ceva vreme, oraşele ţării „se povestesc" în cuvinte şi în imagini. Mai întîi a fost „Povestind Bucureştiul", un proiect iniţiat de Asociaţia Epsilon III, căruia i-a urmat „Povestind Focşaniul". Se pregătesc Slatina, Tîrgovişte, Drobeta Turnu Severin şi Bacău. Acest tip de proiecte presupune încurajarea tinerilor, a căror vîrstă nu depăşeşte 30 de ani, de a-şi redescoperi oraşul în care locuiesc şi de a-l „valorifica" într-un mod creativ, jurnalistic etc. Există platforme online unde aceşti tineri postează texte, fotografii sau filmuleţe despre oraşul lor. Cele mai bune creaţii sînt premiate, iar tinerii continuă „să se joace" de-a oraşul lor, prin diferite manifestări „de stradă", provocîndu-i şi pe alţii să o facă.
Am ales cîteva texte din cadrul proiectului „Povestind Focşaniul" pentru autenticitatea lor şi pentru modul în care autorii lor (care au în jur de 18 ani) îşi regăsesc o apartenenţă, recuperîndu-şi oraşul natal prin propriile poveşti. (**Adina Popescu**)

Utsy SCÎNTEIANU

A fost odată un oraş minunat

Pe vremea cînd îmi imaginam că maşinile merg singure şi că mama m-a cumpărat de la magazinul din centru, Focşaniul arăta altfel. Îmi părea mult mai mare, văzut prin doi ochi atît de mici. Număram dungile de la zebră şi treptele scărilor dintre etaje. La semafoarele din centru erau 12 dungi, iar la scările bunică-mii – 16 trepte.

Cred că nu există bloc focşănean în care să nu fi intrat pînă pe la 7 ani şi pe care să nu-l fi analizat bucăţică cu bucăţică. Din zona pieţei, unde cutiile poştale sînt aşezate vertical, pînă spre sud, unde sînt grupate patru cîte patru, una deasupra celeilalte, scările de bloc au un miros de motorină primăvara, sînt o adevărată oază de răcoare vara, încep să prindă arome de zarzavat şi de zacuscă toamna, pentru ca iarna să se umple de pînze de păianjen şi de chiştoace de ţigări. Vecinii se cunoşteau atît de bine şi aveau atîta încredere unul în altul, încît îşi lăsau încălţările la uşă şi îşi puneau tablouri pe hol.

Pe vremea mea, toate fetele din bloc se aşezau pe o pătură, la intrarea în scară, şi-şi înşirau păpuşile şi mărgelele din plastic. Eu nu mă jucam cu ele pentru că mi se păreau stupide. Aveam în schimb două mingi de fotbal şi una de volei. Mă jucam cu băieţii şi cu Andreea, care nu avea nimic. Ea doar stătea la parter. Am fost colege de clasă pînă într-a IV-a, cînd maică-sa şi-a luat plodul şi a fugit în munţi. Paltin? Ceva de genul ăsta.

Pînă pe la 10 ani n-am avut voie să mă plimb de una singură pe stradă. Cunoşteam în schimb toate barurile mizerabile şi toate bodegile ordinare. Bunică-miu venea şi mă lua de la şcoală cu Dacia roşie. Pe drum spre casă, oprea la cîte-un café-bar de lîngă autogară şi mă punea să-l aştept fără să-mi desfac centura de siguranţă. Mă minţea că are de semnat nişte acte. Cînd se întorcea, îmi dădea două mentosane, ca să nu spun nimănui unde a fost el.

Apartamentul unde mi-am petrecut copilăria era singurul din oraş cu gratii la etajul I. Vizavi se produceau schimbări în fiecare an. Pînă pe la 6 ani, stăteam în fiecare sîmbătă noapte şi ascultam muzica de la nunţile de-acolo. Din restaurant, s-a făcut bancă. A ajuns apoi la nivelul de „magazin chinezesc". În prezent e „Zanfir". Da' cică-l desfiinţează.

Pe Independenţei stătea sora bunicămii. Pînă la ea, treceam pe lîngă magazinul de animale al lu' Ion, vecinul de la blocul de alături. Apoi traversam dinspre Hotelul Unirea spre Piaţa Unirii. Cînd era festival, acolo stătea o Salvare. Bulevardul era închis pînă la restaurantul Central (care azi s-a transformat în covrigărie). Traversam pe la semafoarele de la Ceasul Rău, care n-au avut niciodată vreo logică, din punctul meu de vedere. Era verde, dar te luau maşinile pe sus, oricum. Şi-apoi mergeam pe trotuarul mîncat de gropi. Nu mi se mai părea nimic atractiv pînă la tantiţa Dorina. Ştiam doar că la Finanţe sînt nişte oameni care o supără pe mama. De-aia eram mereu abătută cînd treceam pe-acolo. În staţia de autobuz de alături erau mereu nişte şoferi care stăteau cu uşile maşinilor deschise şi o întrebau pe bunică-mea dacă merge la Vidra, la Tifeşti sau la Lepşa.

Puţin mai încolo de tantiţa, stătea vărmiu Bogdan. Mi-aduc aminte că era o plăcuţă pe bloc pe care scria numele străzii: Scarlat Tîrnăvitu. Blocul avea un magazin cu uşile pline de reclame şi cu pereţii negri. Acolo se ducea soră-sa, Simona, să cumpere Cola. Era un cîine rău în faţa blocului, de-aia nu ieşeam niciodată singură din scară. A murit acum şapte-opt ani, odată cu tatăl lui Bogdan.

Marţea mergeam la biserică, la catolici (deşi sînt creştin-ortodoxă). Duminica nu mergeam nicăieri. De fapt, nimeni nu mergea nicăieri duminica. Oraşul era amorţit, pe la 2-3 nu mai trecea nici o maşină pe bulevard.

În schimb, oraşul se umplea de cîntec noaptea. După lăsarea întunericului se auzeau glasuri şi corzi prin Piaţa Unirii. Bunică-mea mă contrazice, dar eu ţin minte că am văzut într-o noapte, în parc, în timp ce veneam cu mama de la o prietenă, patru băieţi care cîntau la chitară.

De fapt, nimeni nu mergea nicăieri duminica. Oraşul era amorţit, pe la 2-3 nu mai trecea nici o maşină pe bulevard.

Îi cunoşteam, la un moment dat, pe toţi cerşetorii din Focşani. Le-am pierdut numărul azi, dar îi ţin minte pe cei vechi, care au rămas neschimbaţi pînă în zilele noastre. Vasilica trăieşte încă din resturile clienţilor de la cofetăria Teatru, tipul acela înalt şi bărbos mai trage şi azi din pungă, Bal-Bal e tot în staţia de lîngă Capela, cerşetoarea şchioapă şi vulgară te mai spurcă din cînd în cînd pe la Ceasul Rău. Doar ţiganca aceea care ghiceşte pentru un leu şi-a schimbat locul. Nu-ţi mai spune în faţa Casei de Cultură că o văduvă îţi vrea răul. Acum s-a mutat în parc, la Teatru. Şi multe se mai întîmplă în parc, la Teatru! Vara se joacă HEP lîngă salcîm, se cîntă şi se amendează skaterii. Iarna se acoperă băncile cu zăpadă.

Cea mai frumoasă imagine a Focşaniului, pe care am văzut-o pe la 9 ani şi pe care nu am uitat-o nici pînă acum, nu poate fi asemănată cu nimic altceva. În noaptea de Crăciun, întors pentru cîteva săptămîni din străinătate, tata m-a luat de mînă şi m-a dus pe bloc. Un bloc de opt etaje, din zona BIG-ului. Era... magic. Toate luminiţele de sărbători, toţi oamenii de pe străzi, bradul imens din Piaţa Unirii, săniile, maşinile împotmolite în nămeţi, vitrinele şi multe alte lucruri care nu ştiu dacă au existat cu adevărat sau doar mi le-am imaginat atunci...

M-am urcat din nou pe bloc acum cîteva zile. Dimineaţă de vară, deasupra Capelei şi ultima zi de fericire copilărească. O altă etapă a vieţii mele şi o altă imagine asupra lumii. Multe altceva-uri, dar acelaşi Focşani, pe care nu-l poate povesti nimeni aşa cum e el, pentru că nimeni nu-l cunoaşte cu adevărat. Cu toate acestea, a fost odată... (şi va mai fi mult timp de-aici încolo) un oraş minunat pe care bunicii şi-l amintesc altfel. Singurii dispuşi să vorbească despre asta sînt însă bătrînii care joacă table în parc. Dar pe ei nu-i întreabă nimeni nimic, aşa cum nici pe noi nu ne va mai întreba nimeni cîndva.

Carla FOTEA

De jos în sus, pe casa scării

La parter stau eu. La etajul III stă Simona. Simona e prietena mea cea mai bună şi eu stau aici de 12 ani.

Cînd m-am mutat, în faţa scării erau bănci. Mai tîrziu, tanti Smaranda de la III le-a luat de acolo. A zis că se adună copiii şi fac gălăgie. Ea are geamul pe partea cealaltă. Tanti Mioara, care acum are magazin unde înainte avea casă, spune că tanti Smaranda a avut copii, dar că i-a dat la Casa de Copii cînd erau mici. Cînd eram noi mici, tanti Smaranda spunea: „Să dea Domnu' să rămîneţi cîţi am crescut eu!". Tanti Smaranda stă perete în perete cu Simona şi, cînd aude zgomote la Simona, vine să întrebe dacă au păţit ceva. A fost plecată în Italia. Dar s-a întors anul trecut. Uşă-n uşă cu mine stă tanti Safta. Cred că e nebună. Are o fată care e în Italia, evident. Cînd eram mică, îmi trimitea carioci. Nu ştiu de ce. Tanti Safta mă cheamă să-i pun baterii la ceas şi să mă întrebe de ce nu-i mai merge telefonul. Telefonul nu-i mai merge pentru că i se termină bateria. Cînd se jucau copiii în spate, le lua mingea, ca să nu-i lovească cu ea geamul, deşi casa ei e practic un buncăr.

Tanti Mioara, care acum are magazin unde înainte avea casă, are doi copii – o fată şi un băiat. Fata ei are şi ea doi copii şi 21 de ani. Băiatul ei joacă şah. Cînd fata ei era mai mică, o bătea. Cînd s-a căsătorit, tanti Mioara a zis: „Să mai aibă şi altul grijă de ea, că eu m-am săturat!". Acum, fiica ei s-a întors acasă pentru că o bătea soţul.

La etajul I stătea domnul Vasiliu cu soţia lui. Au murit recent amîndoi. Erau de treabă, dar, cînd eram mici, el vroia să ne bată cu bîta. Nu ştiu de unde avea nenea Vasiliu o bîtă.

Tot la etajul I, fix desupra mea, stă Ionuţ. El ascultă manele şi mama lui e plecată în Italia. La etajul II, stă doamna Valentina cu soţul ei. Acum cîteva luni m-a făcut proastă pentru că am rupt hîrtia de la interfon. Am rupt-o pentru că era greşit numele lu' mama. Scria „Cornelia". Pe mama o cheamă Liliana, iar pe tata îl chema Corneliu. A zis că sînt îngîmfată şi că mi-am luat nasul la purtare, avea în mînă o paletă de bătut covoare şi am crezut că o să mă bată. De atunci, tanti Valentina mă evită, şi acum cîteva zile a tuns tufişul din faţa geamului meu. Nu ştiu exact de ce. La etajul III stă Simona. Ea stă aici dintotdeauna şi părinţii ei îmi zic „nepoată". Tatăl ei, nenea Iancu, nu le suportă nici pe tanti Mioara, nici pe tanti Smaranda, nici pe tanti Valentina, deşi tanti Valentina e prietenă cu tanti Codina, care e mama Simonei şi soţia lui. El nu-i suportă nici pe ţigani, negri, mocani, stelişti, bozgori şi copiii vecinilor care nu-l salută. Şi nici filmele cu comunişti. Pe mine mă ajută să schimb butelia, deşi la un moment dat ţineam cu Steaua. La etajul III stă şi tanti Smaranda, am mai zis asta.

La etajul IV stă Roxana. Roxana face parte din generaţia „de aur" a blocului. E acum în anul III, la Româno-Americană, dar cînd era în generală, ea şi sora Simonei, Emilia, şi Alin de la Casă, şi Ciprian de la Casă, şi Dana de la scara 4, şi Daniela de la scara 3, şi Andreea de la scara 3 erau şmecherii. Ascultau Andre şi treisudest şi jucau ascunsea şi hoţii şi vardiştii. Acuma copiii din faţa blocului au pînă în 5 ani şi se uită la orăşelul vesel, la televizor.

Sus, pe bloc, nu stă nimeni şi pe peretele meu scrie „Frate pentru frate". Pentru că stau la gară. La gară stau mafioţii. Sau aşa cred ei.

Eu stau pe strada Magazia gării, numărul 13. La blocul N2 („Nicolae 2", aşa zice femeia de la taxi cînd cer un taxi). La scara 1. La apartamentul 1. Simona stă tot la numărul 13. Şi toate vecinele noastre au voci stridente şi îşi cresc copiii în faţa blocului.

Robert TRIFAN

O seară

E 12 noaptea. Ies afară. De ce? De 3 ori femeie. Pentru că vreau şi pentru că pot. E cald, e bine. Mă plimb pe bulevard. Eu şi alte „păsări de noapte". Deodată, mă uit spre Piaţa Unirii. Apoi, îmi continui plimbarea. Ajung pe la Leonardo. Rîd un pic (pentru a nu ştiu cîta oară) de marele „Royale Casino". Şi iar merg. Oricît aş merge, parcă stau pe loc. Mă enervează oraşul acesta incredibil de mult. Nu ai ce să faci în el ziua, darămite noaptea. Şi totuşi îl iubesc. E mic, liniştit (poate prea liniştit cîteodată) şi mai presus de toate... locuiesc în el. De mult timp. De 18 ani, mai precis. Oricît aş îmbătrîni, cînd mă plimb prin oraş, mă simt un copil. Deşi eu cresc, oraşul are aceeaşi vîrstă. De fiecare dată cînd mă plimb, îmi vin nişte gînduri existenţiale şi cîteodată tîmpite. Despre ce? Despre orice. Despre nimic. Focşaniul e un frate mai mare. Îţi ghidează paşii pe marele bulevard, pe străzile lăturalnice de unde auzi cîteodată: „Frate, ai o ţigară?", în nişte locuri de nevizitat, dacă nu ai încredere în el. În oraş. Iubiţi oraşul? Foarte bine. Nu-l iubiţi? Nu disperaţi. Faceţi o plimbare noaptea.

Cu ochii-n 3,14

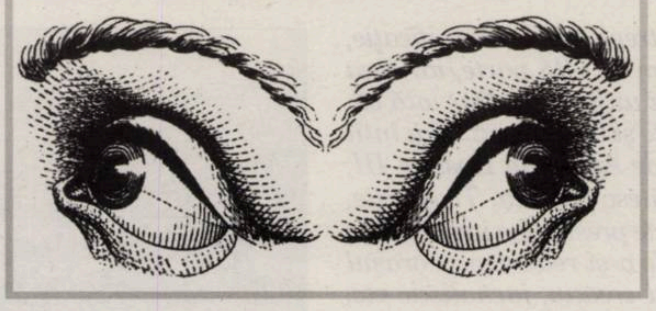

PENTRU PESIMIȘTI: INDEMNIZAȚIA DE COAFAT NU VA MAI FI CU ARTIFICII. PENTRU OPTIMIȘTI: SE GĂSESC BIO-ȚAPI ISPĂȘITORI

■ Rezerva Federală americană a suspendat punerea în circulaţie a peste un miliard de bancnote de 100 de dolari. Bancnotele ar fi urmat să fie puse în circulaţie în februarie şi fuseseră tipărite după o matriţă nouă. Designul are o grămadă de îmbunătăţiri, tiparul e realizat cu o cerneală specială, hîrtia conţine o mulţime de elemente de siguranţă noi. Din cîte se pare, tehnologiile novatoare folosite pentru a contracara tentativele de falsificare au eşuat şi biletele s-au imprimat greşit. Două concluzii. Pentru pesimişti (şi sceptici): decizia de a imprima dolari noi era oricum greşită; pentru optimişti: mai binele e duşmanul binelui. (**M. M.**)

■ Cînd eram eu mic, cuvîntul „mama“ era o chestie de bine. Poezii pentru mama, ziua mamei, mama apărînd prin abecedare, mama era *cool*. Acum ce a păţit mama? De ce toate mamele sînt „mămici“?. Indemnizaţia pentru mămici, mămicile protestează, mămicile fac şi dreg. Dar mamele ce au păţit, dom'le? La fel, copiii nu mai sînt copii, sînt „copilaşi“, cu varianta enervantă „îngeraşi“. Hai, serios! Un popor de mămici şi copilaşi va naşte o naţiune de infantile şi infantili, care îţi vor da „bănuţi“ rest, îţi vor anunţa taxiul în cîteva „minuţele“ etc. Şi nici nu pot să iau în serios pe cineva care se proclamă „mămică“, ar trebui să se sesizeze Autoritatea de Protecţie a Copilului şi să le ia copiii ălora de se declară „mămici“. Pentru că dacă cineva e „mămică“ pare că are nevoie, la rîndul său, de o mamă, deci nu trebuie să i se lase copilul pe mînă. Vreau mamele înapoi, e dreptul nostru de oameni mari. (La cîteva ore după ce am trimis spre redacţie notiţa precedentă despre mamele devenite mămici, Traian Băsescu zice şi el la televizor: „În ultima vreme, România nu mai are femei, are mămici. Nu mai are copii, are bebeluşi. Toată ţara a devenit o ţară plină de mămici şi bebeluşi“. Ca să vezi, ne enervăm din aceleaşi lucruri! Mă gîndesc să candidez.) (**C. G.**)

■ Cînd m-am întors de la Timişoara cu trenul, un tip a scos din desagă şi mi-a pus pe banchetă următoarele: o iconiţă, un penar, un carneţel, un set de pixuri, un set de clame de păr, o unghieră, o pilă, un kit de coafat, trei tipuri de lanterne, un set de şurubelniţe şi o mini-veioză. În ritmul ăsta, în curînd vom putea cumpăra electrocasnice, bormaşini şi mobilier, direct din vagonul-restaurant. (**M. C.**)

■ „S-ar putea s-o facem. Dar nu va mai fi cu artificii şi fum, cu machiaj şi jocuri de lumini. Vom fi rockeri renăscuţi şi o vom lua de la capăt... Dar e destul timp pentru asta, nu!? Destul timp.“ – John Lennon, vorbind despre posibilitatea unui nou turneu The Beatles în ultimul său interviu, luat cu trei zile înainte de a fi împuşcat, pe 8 decembrie 1980. (**M. C.**)

■ Mai nou, pentru orice merge prost în ţara asta, la orice nivel şi în orice domeniu, se găsesc ţapi ispăşitori punctuali: Boc şi Guvernul... De pildă, la Sala Palatului, cu ocazia unuia dintre concertele de Crăciun, aşa a justificat singura plasatoare ascunsă doar într-un capăt al sălii lipsa celeilalte, din capătul opus. La fel a motivat, la Circa Financiară, un angajat schimbările în diverse proceduri despre care „beneficiarii“ nu au fost informaţi. (**I. P.**)

■ E la modă „bio“, am înţeles. Dar – vorba arhimandritului bulgar – se şi exagerează mult. Primesc, bunăoară, un comunicat de presă cu titlul „Petreceţi sărbătorile bio!“. Adică? Să mîncăm bio-sarmale, bio-cîrnaţi, bio-caltaboş, bio-piftie şi bio-şoric? Bine. Aşa să facem. Dar mai întîi să tăiem bio-porcul. Crăciun bio-fericit! (**M. V.**)

PENTRU PESIMIȘTI: FIECARE ZODIE TRECE PRIN STOMAC. PENTRU OPTIMIȘTI: OBIȘNUIȚI-VĂ CU IDEEA CĂ ÎN ROMÂNIA S-A RECURS LA O EXTINDERE DE CALENDAR

■ La emisiunea lui Dan Capatos, o domnişoară a prezentat timp de vreo jumătate de oră „horoscopul de sărbători“, fiecare zodie în parte fiind analizată în detaliu. Am reţinut doar atît: dacă vreţi să vă meargă bine, nu mîncaţi şi nu beţi în exces! A doua zi, a fost invitat primarul Piedone pe motiv că ţinea cură de slăbire. Or fi fost înţeleşi? (**A. P.**)

■ Biata violonistă coreeană Min-Jin Kym a mîncat, se pare, cel mai scump sandwich existent pe piaţa europeană, de un milion şi ceva de euro, cam cît ar fi costat vioara Stradivarius care i s-a furat în timp ce-şi potolea glicemia. Să mai zică cineva că dragostea (de muzică, în cazul de faţă) nu trece prin stomac! (**S. S.**)

■ Două faze de săptămîna trecută: Radu Tudor, la Antena 3, zice că lui László Tökés ar trebui să i se retragă cetăţenia şi să fie expulzat pentru ce a declarat despre Ziua Naţională. Peste nici două minute, acelaşi Tudor face o criză de nervi legată de strategia de securitate naţională şi ţipă spre cameră: „Obişnuiţi-vă cu ideea că în România e democraţie şi avem dreptul la liberă exprimare!“ Frumos gînd, dar nu şi pentru unguri. A doua zi, merg cu unul dintre mulţii nevricoşi care, la Bucureşti, se numesc taximetrişti. Omul se bagă peste toţi, înjură, conduce în stilul „mă laşi să trec sau intri în mine“. Pe Dorobanţi spre Romană era coloană din direcţia opusă, dar vrea să facă stînga. Asta însemna ca vreun şofer din coloană să-l lase să treacă. Atunci a început să se lamenteze: „Ce oameni, dom'le, ce vipere, nu te-ar lăsa nici morţi, ce suflete haine, dom'le!“ (**C. G.**)

■ Fondatorul Wikileaks, Julian Assange, a fost arestat în Marea Britanie pe baza mandatului internaţional emis de autorităţile suedeze, acuzat de o infracţiune care cică se cheamă „sex pe nepregătite“. Infracţiunea suedeză se referă la relaţiile sexuale dintre oameni, doar că în cazul de faţă s-a recurs, probabil, la o extindere de interpretare. Pentru că, după cum toată lumea ştie, pe nepregătite, ba chiar prin surprindere, au fost luate diplomaţia, serviciile secrete şi armata americană. Ele sînt domnişoarele pe care, cu certitudine, distinsul domn şi-a permis să le dezbrace fără consimţămîntul lor. (**A. M.**)

■ Blue Air îşi va întîmpina pasagerii cu un calendar în care apar stewardese în ipostaze sexy. Am văzut cîteva poze: sînt foarte sexy. Cum ar veni, Blue Air îţi dă aripi. (**M. M.**)

PENTRU PESIMIȘTI: UN PRINȚ NECROFIL VREA DATELE BIOMETRICE ALE UNOR CĂRȚI. PENTRU OPTIMIȘTI: RUSIA SUGEREAZĂ CĂ NEA COSTEL NU ȘTIE NICI ACUM CE ÎNSEAMNĂ O FILOZOFIE DE CURSĂ LUNGĂ

■ Poveştile fraţilor Grimm au apărut în China în variantă XXX. Două edituri chineze au tradus din greşeală (dintr-o ediţie japoneză) şi au pus în vînzare o versiune erotică a poveştilor. Albă ca Zăpada a ajuns o nimfomană care are relaţii sexuale cu tatăl ei şi cu cei şapte pitici. La moartea ei, un prinţ necrofil se îndrăgosteşte de cadavru. Altfel spus, copiii chinezi trebuie învăţaţi de mici cu greutăţile vieţii. (**A. M. S.**)

■ În Drumul Taberei, o firmă vrea să agaţe muşterii cu un oximoron tentant: „COVRIGELUL URIAŞ“. (**D. S.**)

■ Mi se pare absolut plicticos faptul că secretarul de stat american a cerut ambasadorilor SUA datele biometrice ale unor politicieni străini. Ce m-ar interesa pe mine să citesc pe Wikileaks ar fi nişte informaţii scoase din ambasadele Rusiei, Iranului, Coreei de Nord etc. Atunci i-ar curta lumea brusc pe americani! (**M. C.**)

■ Ce se mai interzice în barurile bucureştene, în afară de intrarea cu animale, cu mîncare şi, în unele (rare), fumatul? Într-un băruleţ de lîngă Facultatea de Filozofie din Bucureşti, la intrare, un anunţ interzice strict... „jocul de cărţi“. Avînd în vedere vecinătatea, la ce fel de cărţi s-or fi referind? (**S. G.**)

■ Nici nu am dat bine *like* pe Facebook paginii *The Guardian* cînd, ce să vezi, îmi apare în faţa ochilor status-ul lor care făcea referire la „tăticul“ Wikileaks. Şi spunea aşa: „*Julian Assange should be awarded Nobel peace prize, suggests Russia*“ („Rusia sugerează ca Julian Assange să primească premiul Nobel pentru Pace“). Nici nu ştiu de unde să-ncep a comenta aşa ceva... (**P. M.**)

■ Nu-mi dau seama dacă a prins formula englezită de autopromovare „We love to entertain you!“, însă cei de la Prima TV persevereză, inventînd cîntecele şi pronunţii noi. Sînt convinsă că nea Costel din vreun sat din Moldova nu ştie nici acum ce înseamnă vorbele alea exact, însă e posibil să fi priceput ceva din mesaj, iar atunci cînd se va întoarce pe patru cărări de la crîşmă şi îşi va lua nevasta la bătaie îi va spune: „Asta e, muiere! Lav tu entărtein iu!“. (**A. P.**)

■ Un copil aflat la biserica Sfîntul Gheorghe Nou, unde se află moaştele Sf. Nicolae, întrebat de către un reporter TV de ce a venit acolo, răspunde: „Vreau să primesc multe cadouri şi am venit aici să mă închin la el, că şi aşa nu am ce face acasă“. Să fie asta o filozofie sănătoasă şi de cursă lungă? (**A. M. S.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

PUBLICITATE

Editura Spandugino

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VII ■ nr. 358 ■ 23-29 decembrie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

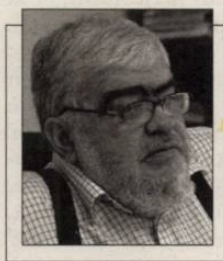

ANDREI PLEŞU

„Ce e voie şi ce nu e voie“

pagina 3

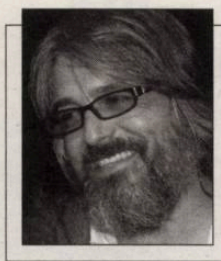

Interviu cu regizorul

CONSTANTIN POPESCU

pagina 15

LAVINIA BĂLULESCU

„Ultimii timişoreni“

pagina 23

Intelectuali şi lideri

– cine are nevoie de ideile cui –

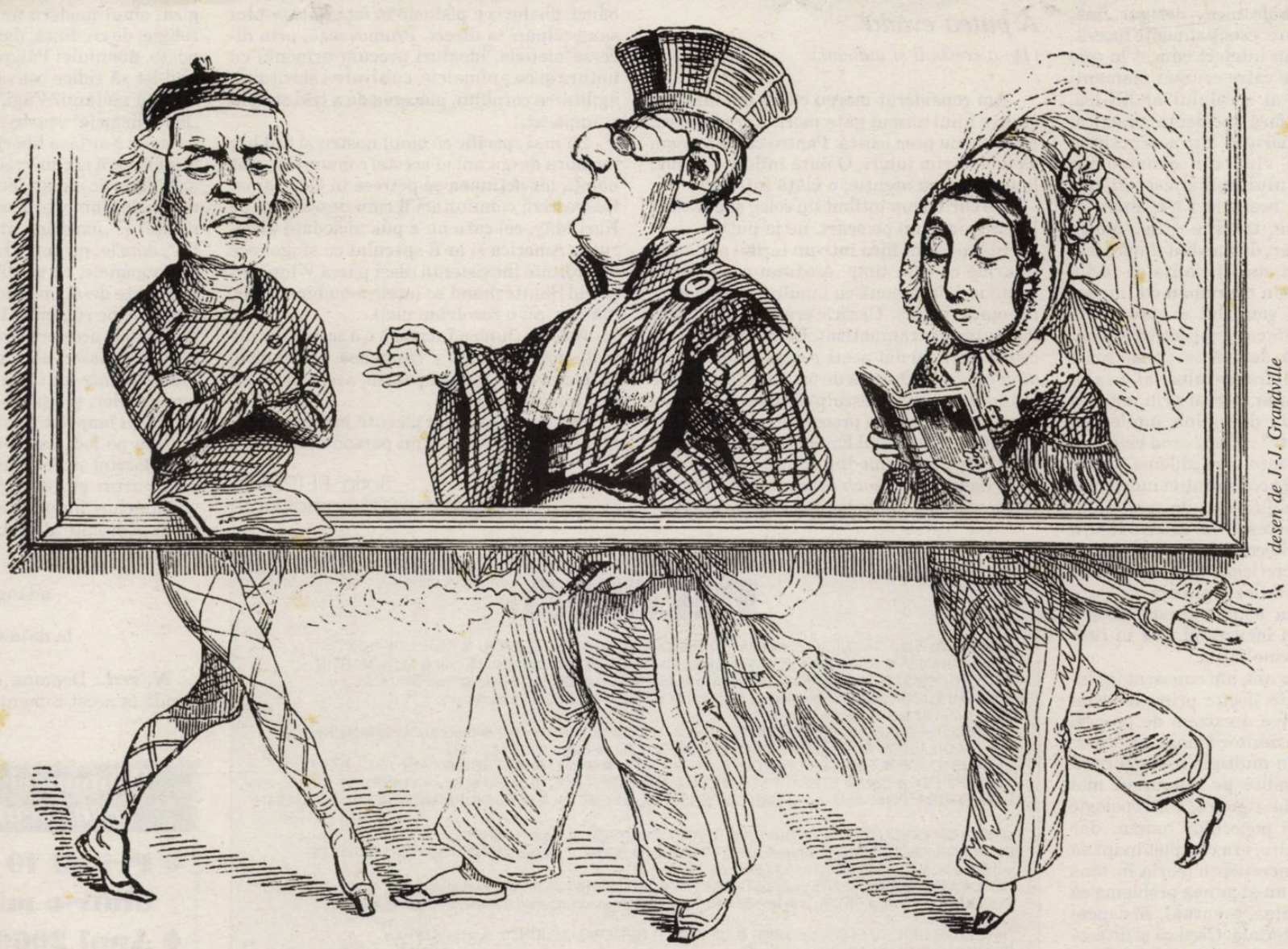

desen de J.-J. Grandville

„Cînd oamenii inteligenţi îşi explică ideile în faţa unui urangutan, asta îi ajută să-şi amelioreze calitatea deciziilor.“

WARREN BUFFET

5 948467 000346 51

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● Telefon: 021/231.35.00 ● Fax: 021/230.51.07 ● e-mail: dilema@satiricon.ro

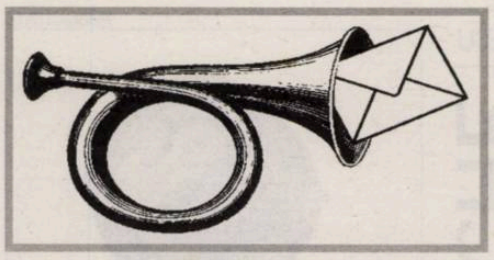

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

CÎND NU MERGE SCARA RULANTĂ

Scris mai demult, dar valabil în continuare

Dl Pleşu este pesimist, „apocaliptic“. Dl Pleşu a fost în repetate situaţiuni parte a executivului acestei ţări. Dl Pleşu are o infatigabilă doză de aşteptări irealizabile de la românul care este „mitocan, chefliu şi băşcălios“, deşi fără aceste calităţi-defecte acesta, românul, ar fi dispărut literalmente, ca specie, de „inimă rea“. Şi dl Pleşu ştie asta, după cum la fel de bine ştie că nu Emil Cioran a fost „arhanghelul unui neam în declin“, „apostolul judecăţii lucide, scepticul de serviciu al unui Secol cuprins de furia autodistrugerii“, ci Caragiale: primul e absolut neperisabil, cel de-al doilea este permanent şi tragic repetabil.

Fără caracteristicile atît de pesimist şi caustic descrise în numeroasele eseuri, articole ale dlui Pleşu, românul nu ar fi existat nici ca „diferenţă specifică“ alături de restul europenilor şi nici ca zemoasă materie primă pentru microscopul nemilos şi storcătorul harnic al distinsului publicist, filozof, intelectual rafinat, profesor, ministeriabil şi diplomat.

A nu se înţelege că am ceva contra a ceea ce spune şi/sau scrie Andrei Pleşu; mai mult, în sinea mea am o admiraţie niţel exagerată şi cam geloasă pe spiritul vioi – dar cultivat, şi atitudinea disciplinatorie, pedagogică, a discursului său. Ce mă disperă însă e tocmai lipsa caracterului pragmatic al articolelor, prezenţa autorului acestora în acelaşi abdomen al băşcăliei balcanice – desigur, fină, aristocratică – pe care, esenţialmente ipocrit, îl blamează. Este un intelect educat la cele mai bune şcoli şi de către cei mai marcanţi mentori spirituali ai secolului al XX-lea, fără dubii, dar şi fără incidenţa practică. Incapacitatea poporului de a fructifica oportunităţile nu vine din construcţia „atipică“ a ADN-ului românesc, ci din barbaria prin care acestuia i s-a amputat maturitatea politică, tradiţia – în vremea bolşevismului gregar, de imediat după 1947 – şi i s-a alimentat superficialitatea facilă după 1989. La ce bun un român cu mintea limpede, stăpîn pe votul lui şi care să fie capabil să discearnă cu perspectivă şi conştiinţă istorică? Să devină în „prea scurt timp“ competitorul francezului, al neamţului sau al helvetului tocmai prin dotarea nativă potenţată de disciplina înţelegerii inteligente, luminate?... *Quid prod est?*

Aici ne aflăm în faţa unei „dileme vechi“: vom achiesa la teoria conspiraţiei iudeo-masonice (lovită de calificativul de „paranoia“ din cauza uzitării excesive de către o figură proeminentă [prin ridicolul delirului politico-mediatic ce-l caracterizează] şi, mai ales, zgomotoasă a vremilor bolnave în care trăim), sau ne vom asuma existenţa sub semnul unui destin inexorabil, caz în care orice lamentare devine futilă.

În urmă cu cîţiva ani, am cunoscut un intelectual prin vocaţie, doctor prin exerciţiul profesional, care avea o extrem de precisă analiză asupra mai multor fenomene etnice (devenite astfel prin multiple mutaţii comportamentale dobîndite pe parcursul mai multor generaţii, la rigoare, antropologic discutînd) specifice poporului român; dar amicul, din nenorocire, era complet inapt să substanţieze, să concretizeze teoria în sens practic. Nici măcar nu-şi punea problema că ceea ce spune ar putea, eventual, să capete şi o dimensiune materială. Cred că şi de acolo mi se trage perceperea în registrul dramatic a tot ce înseamnă românism, mai ales acela pe care se „apasă cu pixul“. Trăiesc în SUA, sînt cetăţean al acestui univers, deci la ce naiba mă mai preocupă ce se întîmplă cu poporul care m-a născut, format şi educat? Întrebarea asta, din formulare, sună fals, brutal şi ireverenţios. Este o întrebare fără rost. Oare...?

Cristian SANDU
Hendersonville, TN

album dilematic Mirel Bănică

O POVESTIOARĂ SCURTĂ

A putea evada
(De-a cowboii şi indienii)

Am considerat mereu că un om fără pasiuni e unul născut gata mort. Carevasăzică aşa ceva nu prea există. Pentru că ne naştem să adăpostim iubiri. O dată înflorite în noi, le purtăm, cu atenţie, o viaţă întreagă.

De curînd am întîlnit un coleg şi povestea lui. Să v-o spun pe scurt, ne ia puţin.

Şi-a pierdut fiica într-un teribil accident, în urmă cu ceva timp. A căutat o soluţie să poată ieşi, împreună cu familia lui, din acest dramatic impas. Critică era situaţia fiului lor, puternic traumatizat. Urmare a unei recomandări, au dat peste o comunitate de *indian-cowboys*. O sumă de oameni care trăiesc animaţi de mitul Vestului Sălbatic, rupţi de lume şi în răspăr cu progresul tehnologic galopant. Au campusul lor, au *Saloon*, şerif (un pitic bătrîn pe nume Big John), fete frumoase ce dansează *French cancan*. Sînt buni călăreţi şi ştiu o sumedenie de lucruri despre cele cu care se îndeletniceau cîndva cowboii şi indienii. Organizează cursuri de călărie şi de „manevrare“ bovine (izolare din grup din poziţia călare, reţinere cu lasoul etc.), se strîng în *Saloon* şi joacă poker, ascultă country şi rock, fumează trabucuri, fac pe şmecherii. Unii sînt *indians*, alţii *cowboys*, convieţuind în deplină armonie, costumaţi la marele fix, fără televizor, fără computere, fără multe dintre cele indispensabile vieţii de azi. Nu organizează cafturi, spargeri de bănci, dueluri cu pistoale în faţa *Saloon*-ului sau scalpări în direct. Promovează, prin diverse metode, idealuri precum armonia cu natura şi cu animalele, cultivarea spiritului, agilitatea corpului, plăcerea de a trăi simplu şi împăcat.

Să mai specific că omul nostru şi fiul lui, membrii de opt ani ai acestei comunităţi, sînt nemţi, iar acţiunea se petrece în Germania. Respectivii comunitari îl cam descalifică pe Karl May, cel care nu a pus niciodată piciorul în America şi ar fi speculat cu sînge rece o rivalitate inexistentă (deşi parcă Winnetou şi Old Shatterhand se înţelegeau bine... dar, mă rog, nu o rezolvăm aici).

Aşadar „lumea întreagă e o scenă, iar noi nişte actori“. Viaţa e frumoasă, escapadele înapoi în timp încă se poartă, acest software *c'est quelque chose*.

Fiecăruia, evadare plăcută în cea mai bună dintre posibilele lumi personale!

Sorin PETRESCU
spetrescu2005@gmail.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 11.300 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

NR. 352

Articolul „Funcţia critică a credinţei în modernitatea tîrzie“ de Anca Manolescu

La un aşa titlu, ţi-e şi frică să mai comentezi ceva! Zău aşa!

Şi nu mă refer la titlul articolului, ci la titlul, mai bine zis, titlurile academice ale autoarei. Mamma-mia!

Bun! Ei şi? Io-s forumist, ascuns după un pseudonim, şi cu aceste „calităţi“ poci, la o adică, să-m' exprim şi io o opinie, fără să-m' fie frică, nu-i aşa?, c-o să stîrnescu rîsul autoarei direct în faţa mea şi să mă interpeleze, eventual, cu binecunoscutul: „Băi, pişpirică, vezi-ţi, mă, de treaba ta; ce te bagi unde nu-ţ' fierbe oala?“.

Ce-am înţeles eu din acest editorial este faptul că – o-hooo-hooo –, taman în 1980, un oarecare André Scrima a ţinut un curs la nu ştiu ce facultate, unde a conferenţiat ceva despre modernitate şi religie ca instituţie, *versus* credinţa ca modalitate de raportare individuală la divinitate. Tot în acest editorial, extrem de academic, simţi parcă fiorii şi adierile ecumenismului impus de „modernitate“ „religiilor ferme şi intransigente“, ca să nu zic închistate; de fapt religiei, că pe ea cade „beleaua“, ortodoxe. Toate drumurile duc la... Constantinopole! Eu cred că aceste opinii ale lui André Scrima nu mai sînt de actualitate, deoarece au trecut de la momentul expunerii lor exactamente 30 de ani! În 30 de ani s-au şchimbatără extrem de multe în această „dilemă“.

Ce se înţelege f.f. bine din context şi din intenţiile autoarei de-a ne indica în „întrerîndurile“ acestui editorial este faptul că dilema modernităţii vizavi de religie ar fi această „găselniţă“ a ecumeniştilor că, dacă religiile s-ar desinstituţionaliza şi desideologiza, omul modern ar veni mai aproape de religie, de credinţă; dar aşa? Păi, altfel nu se poate, domnule! Păi, cum i-ar sta bine unui phd-ist să ridice coliva la un parastas? Sau să bată metanii? Fugi, domnule, de-aicea cu „feudalismele“ voastre. Aaaaa!, dacă ierarhii ne-ar, şi i-ar lăsa liberi în cadrul religiei, s-o morfolească ei cum cred, atunci, da, bisericile ar fi pline de elitişti, de intelectuali de primă mînă, de „înmodernizaţi“, doritori de „experienţe“ şi „experimente“ divine; dar cu „ăştia“, dom'le, nu poţi. O ţin pe-a lor cu dogma, cu canoanele, cu tradiţia lor. Ce să (le) mai faci? Uite de-aia n-avem noi loc în biserici şi mai bine ne rugăm la Dumnezeu să reuşească cei de la acceleratorul acela din Elveţia să găsească Boson-ul Higgs şi să ni-L deie pe Mniezău într-un tratat ştiinţific de fizică al particulelor, şi-aşa o să sfîrşim cu călugărimea asta înapoiată şi fundamentalizată care ne ţine pe loc. Las' c-o să vază ei. Acu-acu vine Bosonu şi omul lui Nietzsche va triumfa de-a pururi şi irevocabil. Atunci vom cînta în cenacluri interminabile, în cor, celebru-i gînd: „Zdrobiţi Mielul; omul nu e demn de milă!“.

adăugat pe dilemaveche.ro
de Ţiundg Dânggiun
la data de 15 noiembrie 2010

N. red.: Doamna Anca Manolescu răspunde la acest comentariu în pagina 13.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Primii 10 ani dintr-o mie**
- **Anul 2060**
- **18 ani de *Dilema***
- **Reţete**

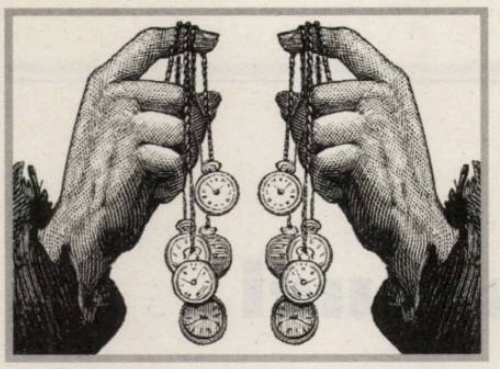

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Ce e voie și ce nu e voie

În urma protestului pe care l-am semnat împreună cu alți nouă colegi în apărarea Eugeniei Vodă, au apărut tot soiul de comentarii, care dovedesc ce periculoasă este, în orice dezbatere, abandonarea bunului-simț. Dacă în loc să judecăm lucrurile cu o nervozitate gata-făcută, cu dorința de a furniza lumii o imagine de sine convenabilă, cu spontaneitatea clișeelor curente, cu reflexele unei indignări de circumstanță, pe scurt, cu obsesii necontrolate, sau cu dorința de a ne pune într-o lumină bună manipulînd sloganuri previzibile, dacă, în loc de toate acestea, am fi avut calmul bunului-simț, toată întîmplarea cu interviul lui Ion Cristoiu ar fi trecut neobservată. Dar reacția promptă a cîtorva neliniștiți de profesie (cărora nu le contest neapărat buna-credință), decizia excesivă a CNA-ului, scrisoarea amărîtă a celor zece, cîteva articole de o radicalitate trucată și *furor*-ul comentatorilor de pe Internet au creat un tapaj public disproporționat care, în loc să limpezească lucrurile, le-a isterizat. Totul a glisat spre procese de intenție și etichetări penibile. Cei situați *contra* Eugeniei Vodă au fost taxați de iudeo-masoni, pro-semiți de ocazie, jandarmerie israelită resentimentară. Cei situați *pro* Eugenia Vodă au fost citiți ca pro-Cristoiu, *ergo* cripto-legionari, *ergo* anti-semiți. Fronturile odată definite, războiul poate începe, cu frazeologia, fentele și bîzdîcul știute.

Să încercăm, totuși, o recuperare a bunului-simț. Doamnei Vodă nu i-am putea reproșa decît o gafă de principiu: l-a invitat pe Ion Cristoiu în seria, prestigioasă, a „profesioniștilor“. Nu vreau să spun prin asta că domnul Cristoiu n-ar fi, în felul lui, un profesionist. Dar e dintr-o categorie ale cărei opinii nu sînt greu de anticipat. Știi cam la ce să te aștepți și știi că, de vreme ce l-ai invitat, n-o să-i poți pune pumnul în gură, decît dacă ești din specia Dana Grecu – ceea ce nu e cazul. Ce i se poate reproșa lui Ion Cristoiu? Că a enumerat cîteva „calități“ ale personajului Zelea Codreanu, fără să amintească și ceea ce știe toată lumea: că a inițiat o mișcare politică de extremă, programatic anti-semită, culminînd cu abominabile crime. Am pus cuvîntul „calități“ între ghilimele pentru că, din punctul meu de vedere, atributele invocate nu sînt, întotdeauna, calități. Există destui dictatori cărora nu li se poate reproșa corupția. Dl Cristoiu a folosit, de altfel, aceeași „laudă“ vorbind despre Nicolae Ceaușescu (vezi realitatea.net din 26 iulie 2010). Nici faptul de a nu face compromisuri nu e, în sine, o virtute. E plină lumea de proști țepeni. „Buna-credință“, ca și „bunele intenții“ pot fi și ele dublate de vinovate „încremeniri în proiect“ și pot avea consecințe derapante. E drept, Ion Cristoiu a vorbit și de „demnitate“, „onoare“, „romantism“, „tragism“, dar asta e, pur și simplu, una din numeroasele drăcii pe care le-a spus, impenitent, de-a lungul vremii („Sper să prind revenirea comunismului“, Nicu Ceaușescu era „respectuos pe alocuri“, „cult“ etc.). Dar a spus, totuși, și că șeful legionar n-a vrut să ia puterea fiindcă prefera să rămînă la „făgăduieli“ și să fie idolatrizat ca atare. Pe de altă parte, în lumea presei românești, enormitatea e multiformă. Avem campioni în materie: Mitică Dragomir calificîndu-l pe Nicolae Ceaușescu drept o adevărată „enciclopedie de fotbal“ și mare „sufletist“, Vadim Tudor declarînd că dictatorul a fost omorît nu pentru greșelile lui, ci pentru calitățile lui („un șef de stat mare“), Niculescu-Mizil amintindu-ne, pe un post de televiziune, că pe vremea lui Nea Nicu se găseau mai multe feluri de pîine decît acum, sau Ștefan Andrei povestind, tot la televiziune, că, înainte de culcare, Ceaușescu frunzărea *Istoria literaturii române* a lui Călinescu. Dacă toate aceste aberații și altele, nenumărate, din aceeași categorie, ar fi fost amendate bănește, n-am mai fi avut nevoie, acum, de măsuri de austeritate.

Ideea portretelor în alb-negru e naivă și contraproductivă.

Dar bunul-simț ar putea avea și alte stupori: în definitiv, ce e voie și ce nu e voie să spui? Poți să spui, de pildă, că Lucifer e frumos? Sau se cheamă că-i faci propagandă? Dar nu e el „seducătorul“ prin excelență? Invers, dacă spui că obiceiul lui Vlad Țepeș de a mînca înconjurat de cadavre trase în țeapă te dezgustă înseamnă că nu ești patriot? Poți să spui că Zmeul Zmeilor are unele însușiri virile? E voie să invoci austeritatea incoruptibilă a sîngerosului Robespierre? Cînd Dostoievski spune că desfrînatul Feodor Karamazov era sentimental e de bine?

Ceea ce vreau să spun e că ideea portretelor în alb-negru e, în cel mai bun caz, naivă și, în fond, contraproductivă. Din faptul că Sartre a deraiat prosteste spre o stîngă șuie nu rezultă că era nul scriitoricește, după cum din faptul că Nae Ionescu a deraiat bezmetic spre dreapta nu rezultă că era un tîlhar de rînd. Ca să zic așa, realitățile sînt complexe... Răii pot fi atrăgători și bunii pot fi plicticoși. Poți avea mîini frumoase și să fii o vită, poți să ai nasul turtit și să fii Socrate. A desena numai în negru sau numai în roz e o decizie riscantă. Cei diabolizați alunecă ușor, în opinia publică, spre statutul de victimă nedreptățită. Convingător și educativ nu e decît adevărul. Adevărul întreg. Restul e propagandă. De un fel sau de altul...

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Demisia de (dez)onoare

Să recapitulăm. DNA a cerut Parlamentului să aprobe începerea urmăririi penale și o percheziție informatică în cazul deputatei Monica Iacob-Ridzi. Pe vremea cînd era ministru al Tineretului și Sportului, doamna deputat a organizat un concert care a costat mult, foarte mult, bătător la ochi de mult. Din bani publici. După ce „cazul“ a apărut în presă, s-a pus în mișcare mașinăria justiției. A trecut ceva timp de atunci și, în sfîrșit, Direcția Națională Anticorupție a solicitat o aprobare pentru a putea continua ancheta. N-a obținut-o.

Într-o țară normală, acestea ar fi *fapte*. O instituție a Statului a cerut – conform legii – ceva, și o altă instituție a Statului a respins cererea. Tot conform legii. La noi, faptele sînt înăbușite de un val de opinii. Și de ecouri. Deocamdată, DNA nu poate merge mai departe. Dar lumea politică își dă cu părerea. Chiar raportul Comisiei juridice (pe baza căruia a votat Parlamentul) e plin de *opinii*, nu de argumente juridice. Un deputat a declarat că „din punct de vedere politic poate fi necesar a se da un aviz favorabil, însă din punct de vedere juridic este împotriva acestui aviz“. Iar președintele Comisiei juridice – deputatul Daniel Buda – „a precizat că motivul care a dus la amînarea punerii pe ordinea de zi a celor două sesizări a fost generat de starea de graviditate, dar și de sănătate a doamnei Monica Iacob-Ridzi, cît și a copilului, și din aceste motive s-a apreciat că o ulterioară amînare chiar ar fi dăunat doamnei deputat Monica Iacob-Ridzi“. (Rapoartele integrale se găsesc pe HotNews.ro) Așadar, o amînare a fost bună, dar o altă amînare i-ar fi dăunat... Iar politica o ia înaintea justiției: din punct de vedere politic ar trebui cercetare penală, dar din punct de vedere juridic n-ar trebui...

Suita datului cu părerea nu s-a oprit aici. Președintele Traian Băsescu a spus că „nu poate explica la Bruxelles“ că deputații au dat un vot emoțional. (Nici nu e nevoie: la Bruxelles – și în alte părți – sînt destui care au înțeles cum devine cazul cu „emoțiile“ în politica românească.) Iar dna Elena Udrea – această stea politică a PDL și a României, care ziua se plimbă pe un cal alb și la miezul nopții merge cu mocăniță, după cum cu un elan nestăvilit ne comunică televiziunile – a pus cireașa pe tort, după care a îngropat-o într-o frișcă de vorbe: „Poate fi o soluție, Monica Iacob-Ridzi să aleagă să demisioneze și să pună astfel stop speculațiilor care se fac pe seama acestui dosar și comparațiilor care se fac între ea și cazul Adrian Năstase, spre exemplu. Și poate fi o soluție bună și pentru partid, pentru că, iarăși, a dat naștere la tot felul de critici la adresa partidului“. Fără să scape ocazia de a „contra“ propunerea dnei Monica Macovei (aceea de excludere din partid a oricărui suspect de corupție), Elena Udrea scapă, pînă la urmă, punctul pe i: „Cînd există implicarea instituțiilor statului, cele care au atribuții, Parchet, instanță judecătorească, atunci e mai mult decît o suspiciune și poți să spui că pentru imaginea unui partid, ca și pentru imaginea ta ca politician, trebuie să faci un pas în spate“. Carevasăzică, orice se poate, dar cînd e vorba de imagine, nu mai ține: trebuie negreșit pentru ca politicianul bănuit de corupție să-și dea demisia. Carevasăzică „noi“, partidul – prin reprezentanții noștri în Parlament – nu ne asumăm răspunderea de a permite continuarea urmăririi penale (adică nu lăsăm justiția să-și facă treaba pentru a stabili definitiv și irevocabil dacă un politician e vinovat sau nu – căci poate nu e vinovat, numai Justiția poate lămuri asta), în schimb, sugerăm ca respectivul politician să-și dea demisia și – una peste alta – să ne lase în pace, căci altminteri rămînem cu „onoarea nereperată“ și nici un „dom' Mitică“ nu va mai putea pentru ca să ne-o „repereze“.

Ce înțelege un simplu alegător de aici? Mai nimic. Un hățiș complicat de vorbe care încearcă să acopere nu doar *faptele*, dar și procesele firești prevăzute de lege. Stat de drept? Nu se poate. E prea devreme. Deputații votează „emoțional“. Sîntem un popor emoțional, de altfel. Dacă vreunul fură un fleac, se găsește altul care să spună „lasă-l, dom'le, o fi avînd și el necazuri“. Dacă vreun demnitar fură (sau nu fură, nu știm, n-avem încă o decizie a instanței), gașca din jurul lui îi „ține spatele“ cît poate. Cînd nu mai poate, îi propune „delicat“ demisia. Adică îl lasă baltă. Deci, stat de drept? Măsuri împotriva corupției? Reformă în Justiție? Monitorizare UE?

Cu părere de rău, dar nu se poate. La noi, legile nu se aplică, ci se blochează printr-o avalanșă de opinii. Opiniile și emoțiile sînt mai tari decît faptele și decît articolele de lege. Statul de drept e bun „la ei, acolo“, în Occident. Noi avem emoții, sîntem umani și plini de înțelegere față de greșiții noștri (dar în nici un caz față de „greșiții lor“ – așa că a se slăbi cu comparația între „cazul Ridzi“ și „cazul Năstase“). Iar dacă dl președinte nu poate explica la Bruxelles de ce Parlamentul a votat emoțional, dna Udrea o rezolvă și pe-asta: a găsit între timp soluția „demisiei de (dez)onoare“, simplă și eficientă: decît să ne facem curățenie în partid (asumîndu-ne răspunderea), mai bine le sugerăm eventualilor membri incomozi să-și dea demisia, ca să avem pe cine arăta cu degetul...

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Fonduri pentru cadouri

Acum cîţiva ani, fiind mereu nehotărît ce cadou ar trebui să-i cumpăr soţiei (de Crăciun, de Ziua ei, de 8 Martie), am întrebat-o pe şleau: „Cucoană, ce e acela cadou pentru tine, ce ţi-ai dori?“. Drept urmare, mi-a dat definiţia cadoului potrivit: „Ceva ce mi-aş dori, dar nu mi-aş cumpăra eu însămi“. Cu alte cuvinte, trebuie să fie atractiv, dezirabil, dar nu esenţial. Dacă ar avea acest ultim atribut, şi l-ar cumpăra singură.

Cam asta ar fi cea mai potrivită definiţie pentru fondurile structurale (cunoscute şi sub numele de fonduri europene). Sună bine („miliarde de euro aşteaptă să intre în România“), le dorim („de ce mama naibii nu accesăm mai multe?“) şi par a face bine economiei. Săptămîna trecută, Mugur Isărescu, Daniel Dăianu şi Lucian Croitoru (adică trei dintre cei mai străluciţi economişti europeni) regretau că România nu atrage mai mult din ceea ce a negociat că poate atrage.

Recunosc. Sînt doar un inginer. De aceea, îndrăznesc să polemizez cu numiţii economişti. Macroeconomic, au dreptate. Să intre banii. Cu ei se vor plăti salarii, salariile se vor duce pe oarece consum, consumul va creşte producţia şi prosperitatea e aproape. Îndrăznesc însă a întreba în ce fel vor veni banii ăştia, la ce sînt buni, sînt oare atît de dezirabili, nu cumva au o doză toxică?

Să-i luăm pe rînd. Cam jumătate sînt destinaţi agriculturii, pe două direcţii: subvenţiile la hectar şi dezvoltarea rurală. Primele (subvenţiile) au fost gîndite mai mult ca schemă de ajutor social. Limita inferioară de suprafaţă este de o treime de hectar. La atare exploatare agricolă, cu suma primită pe un an, poţi liniştit să dai de băut la băieţii din sat cîte o cinzeacă. De ziua ta, nu mai des. Aşa că nu te mai oboseşti să faci încurcat dosarul pe care ţi-l cere APIA. Dezvoltarea rurală merge şi ea destul de greu. În afară de celebrele pensiuni agroturistice, mare brînză nu a mai pornit pe această schemă de finanţare, deşi, din punct de vedere birocratic, este destul de accesibilă. De ce nu este interesantă? Promit că voi reveni pe larg într-un articol separat.

Apoi, mai sînt fonduri pentru întreprinzători şi pentru autorităţile locale, pe multe, multe axe, domenii prioritare, programe operaţionale. Una peste alta, clienţii nu pot fi decît de două feluri: privaţi sau publici. Primii sînt într-o situaţie aparent paradoxală. Parcă şi-ar dori fondurile (sînt bani, nu glumă!), parcă nu le-ar lua. O mulţime fac proiecte (care costă), cîştigă finanţarea, apoi nu mai semnează contractul. Ce îi nemulţumeşte? În primul rînd, setul de condiţii pentru decontarea cheltuielilor. Mai simplu spus, dacă ai cîştigat un proiect european, rişti să dai faliment pînă îţi vin banii investiţi, înapoi în cont. În plus, condiţia esenţială pentru a cîştiga proiectul este să nu ai o rată decentă a profitului. Adică, să fii sub limita considerată profitabilă de către bănci. Adică, să fii o firmă la limita supravieţuirii. Mai adaugi şi cheltuielile de *cash flow* sau de consultanţă şi deja eşti sub limita profitului pe piaţă. Dacă eşti mai bun de atît, mecanismul european îţi indică să te duci la o bancă. Fondurile europene sînt alocate de dragul solidarităţii, nu al competitivităţii. De aceea, ele s-ar putea să fie chiar toxice în ansamblul deficitului de productivitate care ne separă de vestul european.

Mai rămîn fondurile pe care, tradiţional, le cheltuie autorităţile publice locale pentru mediu, infrastructură, training al funcţionarilor, site-uri de plătit impozite. Unele au ieşit bine, altele s-au lăsat cu scandaluri de malpraxis financiar. Fie vorba între noi, din cei cinci J (scheme de finanţare) pe care i-a pus la cale DG Regio, numai cel dedicat autorităţilor locale a avut oarece activitate. Cei pentru micii întreprinzători, în împreună lucrare cu băncile comerciale se ţin numai de seminarii şi conferinţe. Lucrare, ioc.

Una peste alta, fondurile europene sînt exact pe modelul cadoului pentru soţia mea: ceva care arată bine, dar pe care nu ţi l-ai cumpăra din banii tăi. Cînd Traian Băsescu a afirmat că epoca Europei sociale trebuie să apună, românii nu l-au băgat în seamă. Deşi tare mi se pare că a avut dreptate.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

LITERA® O carte deschisă!

VIOLONCELISTUL DIN SARAJEVO
de Steven Galloway

Un roman cu o forţă şi o intensitate incredibile, o mărturie a dăinuirii într-un timp al terorii.

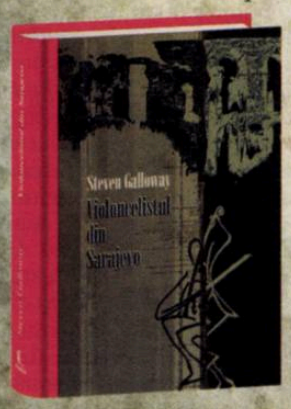

Într-un oraş devastat de război, un violoncelist vede de la fereastra sa cum douăzeci şi doi de oameni sunt ucişi de un obuz. Într-un act de sfidare, omul îşi făgăduieşte să cânte douăzeci şi două de zile, în memoria lor, în locul unde a avut loc atacul.
Prizoniere în acest univers haotic, alte trei destine se împletesc cu al lui şi dezvăluie felul în care banalul ritual cotidian al vieţii poate fi o formă de rezistenţă. În tot acest timp, violoncelistul cântă.

Roman publicat în 16 ţări

colecţia PREMIUM

"Fremătând de viaţă, romanul lui Galloway scoate la iveală forţa spiritului uman pe care nici măcar războiul nu o poate distruge."
The Vancouver Sun

Date de contact:
mobil: 0752 LITERA (0752.548372)
tel.: 031.425.16.19
mail: comenzi@litera.ro

www.litera.ro

„Sînt vechi, domnule!" (I.L. Caragiale) DIRECTOR FONDATOR ANDREI PLEŞU

DILEMA VECHE *este cu voi de* 18 ANI!

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ www.dilemaveche.ro ■

Concurs
Dilema Ta

Vrem să ştim cum vedeţi voi revista care va dă de gîndit joi de joi, an de an!
Dilematicii cu simţ artistic, pasionaţi de
FOTOGRAFIE, PICTURĂ sau **GRAFICĂ,**
sunt invitaţi să facă portretul revistei
DILEMA VECHE!

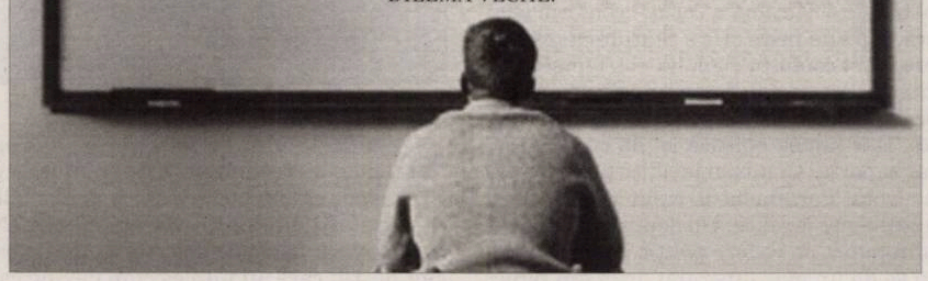

Trimite la adresa dilemata@adevarulholding.ro, până pe 14 ianuarie 2011 fotografia, grafica sau pictura ta, alături de nume şi datele tale de contact şi poţi cîştiga unul dintre încîntătoarele premii:

3 CAMERE FOTO SAMSUNG	3 VOUCHERE REMBRANDT PENTRU	20 CURSURI DE PICTURĂ
NX100&Flash, ST600, ST80	**achiziţionarea materialelor pentru pictură şi desen**	**manuală pe porţelan oferite de Wagner**

VALOAREA TOTALĂ A PREMIILOR ESTE DE PESTE 8.000 EURO!

Premii oferite de SAMSUNG WAGNER REMBRANDT
Cu sprijinul ascuim HISTORY

Mai multe detalii pentru participare pe
www.dilemaveche.ro

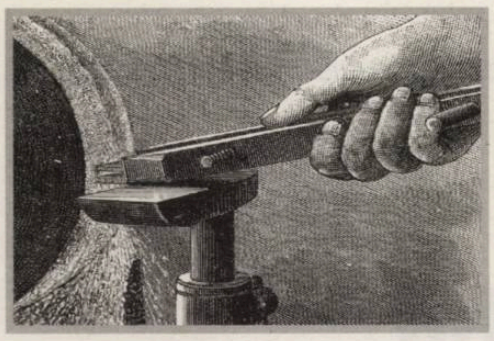

Pierre BUHLER

filozofii lumii

Puterea WikiLeaky

De incolo de titlurile din ziare, de stînjenirea guvernelor şi de lovitura dată corespondenţei diplomatice secrete, dezvăluirile Wikileaks ale telegramelor diplomatice americane oferă o ilustrare brută a cît de adînc a fost alterată esenţa puterii în era noastră informaţională. Încă de la constituirea sa, statul a fost principalul purtător al puterii – accesul la putere însemna de obicei controlul statului, fie prin alegeri sau prin preluare violentă. Acest model, în cadrul căruia indivizii sînt supuşi sau, în cel mai bun caz, plătitori de taxe şi participanţi la vot, este subminat de cîteva tendinţe recente care au dat mai multă putere individului.

Să ne gîndim la Internet – o reţea de noduri conectate, inventată în anii '60, în perioada de vîrf a Războiului Rece, pentru a feri Statele Unite de haosul total după un atac nuclear în centrii săi nervoşi. A fost construit în mod deliberat fără nici o ierarhie, fără nucleu sau autoritate centrală, deşi puţini ar fi putut suspecta, la acea vreme, unde va conduce orientarea încorporată spre puterea descentralizată a Internetului, date fiind numeroasele descoperiri ale revoluţiei digitale. A condus la o a doua tendinţă: o metamorfoză a procesului de producţie. Informaţia a devenit mai mult decît un mesaj transmis cu ajutorul tehnologiei; acum reprezintă materia brută a economiilor avansate şi piatra de temelie a organizaţiilor sociale şi productive moderne.

Cea de-a treia tendinţă are legătură cu spaţiul pe care l-a deschis pentru acţiuni individuale şi colective. În *The Human Condition*, filozoful Hannah Arendt leagă politica de capacitatea umană de a „acţiona în sens comun", şi nu de a acţiona pur şi simplu. În vreme ce acţiunea în acelaşi sens este o noţiune familiară, ea obişnuia să fie îndreptată în principal spre influenţarea statului – un exemplu fiind modul în care societatea civilă a determinat retragerea Americii din Vietnam.

În zilele noastre însă, acţiunea colectivă este de o însemnătate diferită. Datorită universalităţii limbajului digital, uşurinţei cu care se foloseşte şi absenţei efective a costurilor marginale pentru producerea sau diseminarea informaţiei, instrumentele de control ale statului au fost slăbite şi sărăcite.

Bineînţeles, accesul la o lume interconectată prin reţele a şi echilibrat puterea statelor în mod pozitiv, sporind pledoaria individuală, cum s-a putut vedea în campania online de interzicere a minelor terestre şi în tratatul care i-a ratificat succesul, în ciuda opoziţiei unor state puternice. Multe organizaţii similare au înflorit, dobîndind abilitatea de a dirija rezultate politice şi politici publice.

Interconectivitatea va rămîne o sabie cu două tăişuri.

Finanţele globale au fost unul dintre cei mai înfocaţi beneficiari ai acestor tendinţe, folosind reţelele de Internet nu doar ca un instrument de conducere a operaţiunilor cu o viteză şi o eficienţă sporită, ci şi ca pe un mijloc de a se sustrage supervizării statului. Corporaţiile au stăruit asupra conectivităţii, pentru a-şi globaliza pieţele, cercetarea şi dezvoltarea, posesiunile, adresele fiscale şi conducerea, transformîndu-şi complet relaţiile cu statele, fie în ţara de origine, fie oriunde în altă parte.

În septembrie 1992, lui George Soros i-au trebuit 10 miliarde de dolari pentru a îngenunchea Banca Angliei şi a impune devalorizarea lirei britanice. Acum nu e nevoie decît de un computer cu o conexiune la Internet pentru a cauza probleme serioase: intervenţii ale hackerilor în reţele protejate sau introducerea unor viruşi sau viermi care produc distrugeri de software în sistemele informaţionale sensibile. Deşi atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 – cele mai sîngeroase din toate timpurile – nu au avut nimic „virtual", autorul lor, Al-Qaeda, proiectează un nor de ameninţări şi de putere prin utilizarea cyberspaţiului pentru a-şi promova „succesele" criminale, a răspîndi ură şi a recruta jihadişti.

Dar nu există nici un alt loc în care puterea de transformare a conectivităţii să fie în mod potenţial mai mare decît în China, unde s-au înregistrat 420 de milioane de utilizatori. Indiferent cît de înverşunate sînt autorităţile Chinei de a ţine Internetul sub controlul lor – spre exemplu, prin blocarea site-urilor străine –, sînt de asemenea conştiente de cît de mult are nevoie acum economia lor de Internet. Drept rezultat, spaţiul pentru „acţiune în sens comun" nu a fost nicicînd atît de larg pentru cetăţenii chinezi încît să obţină acces la informaţii necenzurate, să-şi împărtăşească opiniile şi să comunice în întreaga ţară pentru a da în vileag comportarea incorectă a oficialităţilor. Liu Xiaobo – laureatul Premiului Nobel pentru Pace – a fost închis pe motiv de a fi pus în circulaţie pe Internet propunerea sa pentru o Constituţie cu adevărat democratică – „Charta 08" –, care a adunat 10.000 de semnături online în doar 24 de ore.

La sfîrşitul anilor '80, *glasnost* – transparenţă – a fost unul dintre elementele care au grăbit pieirea Uniunii Sovietice. În vreme ce Wikileaks nu a avut cu siguranţă un efect similar, el extrage esenţialul din proporţiile pe care le-a luat puterea individuală în lumea interconectată prin reţele. Pînă la urmă, pentru a pune sub semnul întrebării cea mai mare putere a lumii nu a fost nevoie decît de un analist în informaţii al armatei SUA, cîteva cunoştinţe de hacking, cîteva computere şi o mînă de activişti determinaţi, înscrişi sub semnul transparenţei.

La momentul în care era numită director de planificare al Departamentului de Stat al SUA, Anne-Marie Slaughter, un savant respectat al afacerilor internaţionale, a anunţat curajos apariţia unei lumi interconectate. „Război, diplomaţie, afaceri, media, societate... toate sînt interconectate" – scria ea în *Foreign Affairs* în ianuarie 2009, adăugînd că „în această lume, măsura puterii e dată de conectivitate". Acest lucru a determinat-o pe Hillary Clinton (secretar de stat al SUA) să declare în ianuarie 2010 „libertatea de conectare" drept echivalentul în cyberspaţiu al libertăţilor mai familiare, precum cea de întrunire sau de expresie. Bineînţeles – a adăugat Clinton – că aceste tehnologii nu sînt complet fericite şi pot fi folosite în scopuri mai întunecate. Dar lista ei de potenţiale abuzuri asupra lumii conectate nu conţinea nimic similar furtunii Wikileaks.

Acea furtună nu va lăsa nici o urmă de înţelegere dacă este judecată izolat, mai degrabă decît ca parte a unei imagini mai largi. Cele mai recente difuzări ale Wikileaks demonstrează că transformarea puterii prin „revoluţia digitală" ar putea fi la fel de plină de consecinţe precum cea adusă de revoluţia tiparului din secolul al XV-lea. În acest joc, unde noi jucători se autoinvită, avantajul merge spre agilitate şi inovaţie.

Toate acestea implică faptul că interconectivitatea va rămîne o sabie cu două tăişuri – puterea pe care o oferă fiind plină de vulnerabilitate. Iar acest lucru înseamnă că ne putem aştepta la încă şi mai multe surprize pentru state.

Pierre Buhler, *fost diplomat francez, a fost profesor asociat la Sciences Po, Paris.*

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Patricia MIHAIL

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Dor de Matei

Mai mult ca de obicei, zilele astea mi-a fost dor de Matei Călinescu. Nu ştiu de ce – insondabilele resorturi ale memoriei afective! M-am gîndit mult la el în zilele din urmă. Aseară, mă plimbam prin cartier şi am trecut pe lîngă micul restaurant libanez unde ne întîlneam pentru prînz de cîte ori venea în Bucureşti. Cîţiva ani la rînd, în perioadele lui bucureştene, se instala în cartierul meu, la doi paşi de restaurantul acesta, într-un apartament mic şi întortocheat dintr-o clădire interbelică, cu aparenţă concavă. Ultima dată am dejunat chiar la masa de lîngă vitrină, pe care aseară am văzut-o din stradă, neocupată, aşteptînd. Se întîmpla într-un sfîrşit brutal de primăvară – se simţea în ciclul anotimpurilor ceva tare, ca un accident cerebral, ca o sincopă neobişnuită pentru trecerea de la primăvară la vară, în general plăcută, delicată, tandră aproape. În acel an, primăvara izbucnise cu violenţă dintr-o iarnă deja senilă şi o ţinuse aşa tot timpul. Vitală, cu soare apăsat şi puls alert, cu flori proaspete care invadau totul, cu păsări nervoase şi insecte agresive, cu arbori musculoşi şi iarbă de un verde viguros, era o primăvară ostentativă la care oamenii reacţionau energic. Cînd îi sosise ceasul, cam în vremea prînzului nostru, primăvara aceea rujată excesiv murea grandios, aşa cum trăise, sufocată de muntele înfierbîntat al verii. Nu-mi mai amintesc ce an era. Îmi amintesc, însă, cum, după ce am mîncat falafel, salate, humus, arais şi am băut bere, m-a invitat la o plimbare prin cartier ca să-mi arate casa unde a stat Mateiu I. Caragiale şi să găsim urme ale *crailor*, să privim atent faţadele caselor vechi, căutînd semne ascunse ochiului profan, şi să ne amintim pasaje din carte. Ciudat – la acea plimbare prin Bucureştiul matein am simţit aceeaşi încîntare şi poftă voluptuoasă de livresc, cum mai simţisem cu ani înainte, tot la o plimbare cu Matei Călinescu, într-o pădure tomnatică din jurul orăşelului Bloomington, Indiana. Alături de Matei Călinescu, nu simţeam nici o diferenţă între pădurile din jurul acelui Bloomington de pe alt continent şi străduţele de pe lîngă Maria Rosetti. Dacă starea asta de încîntare care nivelează toate enormele diferenţe între două medii radical diferite pe care le percepi, totuşi, ca atare, nu e literatură, atunci nu există literatură!

„Ştie mult mai multe decît spune."

În schimb, îmi amintesc precis acea dimineaţă de primăvară clară a anului 2002, cînd Christina m-a sunat să-mi spună, sugrumată de durere, că murise M., fiul lui Matei Călinescu. I-am scris imediat o scrisoare de condoleanţe la care avea să-mi răspundă cîteva săptămîni mai tîrziu, cînd ne-am revăzut, printr-o prelungă îmbrăţişare pe care nu o voi putea uita vreodată. Sub doliu, Matei Călinescu a scris acea carte sfîşietoare, de care şi acum mă apropii cu greu cînd o văd pe raft – *Portretul lui M.* –, citea Marc Aureliu şi asculta la nesfîrşit sonata pentru vioară şi pian de Franck. M. murise la 25 de ani, iar Matei Călinescu, tatăl, avea 68 de ani – mă întreb înfiorat ce o fi fost în sufletul lui Matei Călinescu cînd ochii săi au dat, în acele zile, la nici o lună de la moartea bruscă a lui M., peste acest pasaj al filozofului-rege: „Şi cel care trăieşte mult, şi cel care trăieşte puţin, cînd mor, pierd exact acelaşi lucru..." Care dintre rîndurile *Portretului* rezonează cu gîndul aforistic aurelian? Stoicismul trebuie *să se înalţe* pe ceva. La Matei Călinescu, se clădea impecabil şi implacabil pe literatură.

În toamna anului 2001 îl invitasem la Chicago să ţină o conferinţă despre Eugène Ionesco. Conferinţa aceea a devenit baza cărţii despre Ionesco pe care o va publica cinci ani mai tîrziu. Cu acea ocazie, mi-a spus: „Orice destin intelectual serios are o temă mare, care îl preocupă şi pe care o serveşte creator – o temă ca un ax central pe care intelectualul o dezvoltă cu precădere, de la care pleacă spre altele, dar la care se întoarce. Unii rămîn o viaţă în aceeaşi temă, obsesiv aproape, şi o storc cu totul. Alţii pleacă de la ea şi nu se mai întorc. Sau poate se rătăcesc pe drum, la întoarcere. Dar nu există destin intelectual serios fără o temă majoră, de referinţă". Apoi m-a privit cu aer ghiduş şi m-a întrebat: „Care e tema ta?". Care e tema mea?

Îmi amintesc o seară caldă, la Iaşi, cu Dragoş. La Bloomington, Matei se stingea încet-încet, copleşit de boală – zic medicii –, copleşit de durerea niciodată domolită a pierderii lui M. – zic mulţi prieteni. Tocmai împlinise 75 de ani. Citise ce scrisesem în *Dilema*, la aniversarea sa şi – îmi spunea Dragoş – rîndurile mele îl bucuraseră. La Iaşi, în parc, Dragoş mi-a spus că se va duce să-l viziteze peste cîteva săptămîni, dar nu e sigur că-l va mai prinde în viaţă. Nu-l va mai prinde în viaţă... Dar atunci, la Iaşi, nu aveam de unde să ştim. Şi am rămas îndelung, în noapte, vorbind despre Matei Călinescu. Dragoş era de părere că Matei Călinescu se află pe o treaptă înaltă şi rar atinsă de înţelepciune. „Ştie mult mai multe decît spune şi nu vom şti niciodată ceea ce ştie, de fapt. Iar el nu ne va spune pentru că ceea ce ştie nu se poate exprima." – spunea Dragoş. Găsise, probabil, cheia relaţiei dintre literatură şi realitate. Adică, găsise *totul*...

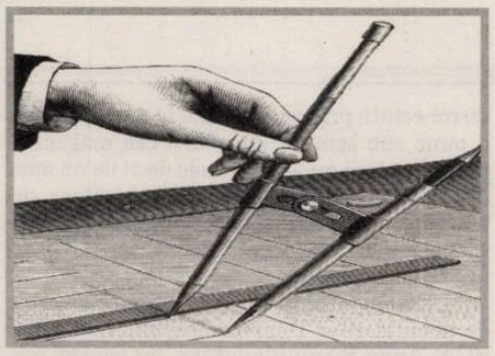

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Lacrimile caselor

Pe culoarele Facultăţii de Istorie din Bucureşti au apărut afişe care atrag atenţia studenţilor asupra existenţei unui proiect care ar trebui să-i intereseze. Se caută colaboratori pentru finalizarea unui studiu început acum patru ani pentru evidenţa patrimoniului arhitectonic al Capitalei. Intenţia declarată este de a mobiliza „lumea de azi încă sensibilă la frumos şi predispusă la nostalgie"... Cam romantic! Nu ştiu cîţi ar avea curajul să-şi recunoască această înclinaţie. Mai practic, autorii proiectului anunţă că se adresează şi administraţiei bucureştene, şi potenţialilor investitori interesaţi în restaurarea unor clădiri degradate, care merită consideraţie pentru vîrsta şi calitatea lor estetică. Reabilitarea unor asemenea case după toate regulile artei – după cum poate vedea oricine în cazurile, puţin numeroase, în care chiar asta s-a făcut – aduce profit şi oraşului, şi capitalistului. Este deci un apel la investiţia inteligentă. Semnează Asociaţia Rhabillage.

Din colaborarea ei cu Uniunea Arhitecţilor a ieşit acest proiect, „Case care plîng", lansat în 2006. Informaţiile care se găsesc pe site-ul www.casecareplang.ro cuprind semnalarea unor sesiuni de comunicări şi expoziţii pe tema unui Bucureşti pe care-l pierdem (site-ul ar avea nevoie să fie actualizat!). Ceea ce, însă, mai apare acolo este o preţioasă listă întocmită de doamnele arh. Loredana Brumă, arh. Roxana Iovu şi ing. Amelia Cazacu. Stradă după stradă, casă după casă, s-a procedat la inventarierea celor 98 de zone protejate pe care, din 1999, le-au examinat colectorii de date de la Centrul de Cercetare, Expertiză şi Consulting (Universitatea de Arhitectură „Ion Mincu"). Această activitate admirabilă, desfăşurată independent de Direcţia Monumentelor Istorice din Ministerul Culturii (acum numit şi al Patrimoniului), nu a fost îndeplinirea unei datorii a statului; a fost declanşată de o iniţiativă din zonele învăţămîntului şi ONG-urilor. Prin urmare, nu figurează pe listă casele înregistrate ca monumente istorice în 2004, ci reprezintă un supliment faţă de cele 2089 înscrise în *Monitorul Oficial*. Pe site există şi fotografii, cu data la care au fost luate acestea, precum şi cu data aproximativă a construcţiei.

„Case care plîng"
şi „Case care nu mai plîng"

În timp ce proiectul continuă, el a fost dublat de încă unul, „Case care nu mai plîng", care are ca scop realizarea unui inventar al celor mai reuşite proiecte de reabilitare din Bucureşti, promovarea lor şi alcătuirea unui raport cu privire la demersurile pe care le implică restaurarea unui imobil de patrimoniu. S-au adăugat astfel şi fotografiile unor case la care s-a lucrat cu succes, pe strada Dogarilor şi pe strada Doamnei.

Apelul la studenţi enumeră activităţile pentru care sînt solicitaţi voluntari: administrare de date, editare de imagini, editare de texte, fotografiere în zonele parţial inventariate sau care n-au fost încă explorate, administrare de web. Sper că şi printre elevii mei vor fi unii care-şi vor face timp să ajute. Deocamdată, ce au găsit să facă a fost să-mi ia un interviu pentru un site al Asociaţiei Studenţilor la Istorie „Dacia". Subiectul era vechiul Bucureşti şi distrugerea valorilor sale arhitecturale şi urbanistice. Am putut constata atunci că acest site este citit şi de staff-ul întreprinzătorului care urmăreşte să înalţe o clădire masivă în spatele Palatului Ştirbei (pe care l-a cumpărat în acest scop). Nu ce am avut eu de spus contează, ci interesul tinerilor pentru acest subiect. De aceea, mi se pare că, în momentul în care învăţămîntul nostru trece prin reforme care nu sînt tocmai bine gîndite, s-ar putea introduce, după exemplul din Franţa, cîte o oră (una măcar) pe săptămînă în anumite şcoli, la clasele superioare din ciclul preuniversitar, în care să se expună cunoştinţe despre cum şi ce s-a construit în ţara asta.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca-Raluca MAJARU

SOS Provincia

Palatul Mercy din Carani

Printre reşedinţele nobiliare extraurbane ale Banatului, palate ce păstrează urmele unor epoci şi istorii, unele strălucitoare – vorbind despre bogăţie şi rafinament, altele triste – vorbind despre neştiinţă şi indiferenţă, cel mai vechi este castelul construit în prima jumătate a secolului al XVIII-lea de către guvernatorul administrativ şi militar al regiunii la acea vreme, contele Claudius Florimund Mercy d'Argenteau.

În 1716, cînd trupele prinţului Eugeniu de Savoia, înfrîngîndu-i pe turci, pătrund triumfătoare în Timişoara şi anexează Banatul Imperiului Habsburgic, administraţia teritoriului proaspăt eliberat este încredinţată generalului Florimund Mercy. Sub conducerea acestuia încep demersurile pentru organizarea provinciei: se întocmesc hărţi, se face recensămîntul populaţiei, se încep lucrările de îndiguire a principalelor rîuri şi de secare a terenurilor mlăştinoase, se construiesc drumuri, se ridică fabrici etc. Tot în această perioadă se desfăşoară un proces de colonizare intensă a zonei, cu populaţii de origine majoritar germană, dar şi alte naţionalităţi.

Satul Carani a fost întemeiat în 1717 de contele de Mercy, fiind populat iniţial cu colonişti italieni, printre care şi meşterii care au lucrat la ridicarea viitorului palat, iar mai apoi sosesc colonişti francezi şi germani. În 1723 şi 1725, satul apare pe hărţile întocmite de administraţia habsburgică cu numele de Kayran, iar în 1761 în dreptul localităţii este trecut pe hartă „Karan oder Mercydorf" („Karan sau satul lui Mercy"). Satul mai este cunoscut şi sub numele de Merţişoara (românizarea toponimului Mercydorf) şi este în prezent în administraţia comunei Sînandrei, judeţul Timiş.

Astăzi palatul contelui de Mercy este o oglindă ciobită a istoriei sale.

După ce îşi construieşte reşedinţa urbană în Timişoara, Mercy îşi ridică pe moşia sa din Carani, între anii 1733-1734, un „palat de vînătoare". Unele surse susţin că această reşedinţă ar fi fost ridicată pe locul unei mai vechi construcţii, datînd din timpul ocupaţiei otomane.

Ansamblul iniţial al palatului, din care făceau parte, pe lîngă clădirea în sine, diverse anexe, grajduri şi o spectaculoasă grădină barocă, a fost cumpărat recent şi inclus în ansamblul industrial al unei mori. Astăzi, clădirea principală se află într-o stare avansată de degradare. Unul din cele două grajduri anexe, ce făceau parte din ansamblul declarat monument istoric, s-a năruit; al doilea se păstrează, însă este folosit ca spaţiu de depozitare a utilajelor industriale. Despre vechea grădină barocă mai amintesc doar scările, îngropate într-o vegetaţie abundentă, şi prezenţa unor arbori de esenţă rară.

Construcţie spectaculoasă pentru caracterul aparte, palatul Mercy este aşezat în pantă şi are două niveluri, un parter semiîngropat şi un etaj cu funcţie reprezentativă. Ansamblul clădirii permite citirea mai multor etape de intervenţie: plecînd iniţial de la un volum paralelipipedic, clădirea a primit într-o etapă ulterioară un al doilea volum, cu caracter baroc, care avea ca scop punerea în evidenţă a intrării şi crearea unui spaţiu de recepţie a trăsurilor, constituind o extindere atît în planul parterului, cît şi al etajului. La sfîrşitul secolului al XIX-lea, se efectuează o intervenţie asupra plasticii exterioare, realizată în concordanţă cu spiritul romantic al timpului, înlocuindu-se toate arcele în plin cintru cu arce frînte. Ultimele modificări sînt cele efectuate în perioada comunistă, cînd se intervine brutal asupra compartimentării interioare şi asupra aspectului exterior.

Neştiut, neîngrijit, uitat, astăzi palatul contelui de Mercy este o oglindă ciobită a istoriei sale, ascunzînd, sub semnele mutilării comuniste şi sub imaginea generală de ruină, detalii care amintesc de o vreme în care cîmpiile mlăştinoase ale Banatului se legau de strălucirea imperială a curţii din Viena, aşteptînd să-şi spună povestea mai departe.

Anca-Raluca Majaru *este studentă la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti şi colaboratoare la proiectul* moNUmenteUITATE.

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Dezordinea simbolică (V)

– marea evadare –

Am amintit, în episoadele din săptămînile trecute, despre mecanismul religios al comunismului. Între studiile dedicate religiilor politice şi mecanismelor religioase ale construcţiei ideologice în statul totalitar există cîteva lucrări memorabile. De la Eric Voegelin, de la sfîrşitul anilor '30, pînă azi, unii freamătă de entuziasm la orice apariţie a unui studiu care mai pune o cărămidă la edificiul teoretic al examinării resorturilor religioase din ideologiile totalitariste. Alţii fac urticarie, instantaneu, la auzul unor asemenea „bazaconii" şi deplîng maniile speculative care „degradează", „poluează", prin gîndire contemporană, orice formă de înţelegere a sacrului şi a religiosului.

Nu înspre această zonă de conflict teoretic se îndreaptă încercarea de faţă, ci către arsenalul simbolic al comunismului şi spre repertoriul de moravuri funcţionale şi interpretative, moştenirea de apucături pe care presiunea simbolică a sistemului le-a lăsat în urmă, prin cotloanele vieţilor noastre. Altminteri, în ceea ce priveşte situarea, de o parte sau de cealaltă a baricadei care marchează spaţiul de dispută asupra acceptării existenţei religiilor politice, cred că opţiunea a fost evidentă, de-a lungul episoadelor trecute.

Rămăsesem, în numărul anterior, la interpretarea autovalorizantă a celebrei ziceri „Capul plecat sabia nu-l taie". Cea mai spectaculoasă desluşire de sens era cea care spunea că minunata vorbă se referă la capul plecat cu gîndul. La capul care a ales să trăiască într-o altă realitate. „Vedeţi voi... – spunea un prieten, pe vremea aia –, ...treaba e foarte clară. Nu există dubiu în povestea asta. Nu se zice că e vorba de capul *aplecat*, ci *plecat*. Ăla care a scos vorba asta, cine ştie cînd, c-o fi fost sub boierii noştri, sub turci, sau dracu' să-l pieptene sub cine, n-a fost un tîmpit. Ăla a lăsat loc de mai multe înţelesuri în chestia asta. Adică tu poţi fi cu corpul aici, dar mintea, conştiinţa ta a plecat deja în altă parte. N-are nimeni ce să-ţi facă. Nu se poate băga nimeni în capul tău să vadă ce-i acolo."

Sub uriaşa presiune a sistemului, individul marcat de propria neputinţă, dar şi de breşele de complicitate pe care le găsea pentru a trăi mai bine, descărca, prin fabulaţie, toată această culpă difuză, toată această acumulare tensională, mai mult sau mai puţin conştientă. Descărcarea căpăta cele mai diverse forme, de la bancurile politice, pînă la delirul patriotic, de la identificarea cu sportivii români, care obţineau rezultate mari la competiţiile internaţionale, pînă la cele mai meschine forme de ascundere în mulţime. Confuzia era cu atît mai mare cu cît primii ani sub conducerea lui Ceauşescu aduseseră o relaxare a presiunii sociale, un nivel de trai ceva mai bun decît înainte, o aparenţă de deschidere spre Occident. „Strîngerile de şurub" din anii care au urmat au fost un prilej perfect pentru găsirea celor mai diverse forme de evadare. Pentru că mutarea fizică în alt spaţiu decît cel al României Socialiste nu putea fi o opţiune a tuturor, *fuga simbolică* a devenit marele sport naţional al minţii.

Se evada cu voioşie în alte spaţii simbolice, dar şi în propriul spaţiu, în inventarea unei alternative eroice care să pună în umbră realitatea tristă şi uniformizată a vieţii de zi cu zi. Aşa se face că manipulările grosolane, ficţiunile ideologice ale istoriei oficiale impuse de puterea comunistă erau tratate atît cu zeflemea şi neîncredere, la nivelul oricărei interpretări de bun-simţ, dar, în mod paradoxal, funcţionau şi ca nutreţ energetic pentru hrănirea apetitului fabulator care ne scotea din impasul creat de realitate. Pe de o parte, ironizam aşezarea lui Ceauşescu în galeria eroilor neamului, dar, pe de altă parte, pompam eroism şi dimensiuni planetare în legende patriotice construite pe aceleaşi platforme ficţionale pe care lucrau şi ideologii de serviciu ai regimului. Găseam circumstanţe istorice din care să reiasă caracterul unic al poporului din care făceam parte, pentru a da uitării frustrarea profundă a prezentului. Făceam bancuri cu Ceauşescu-analfabetul, Ceauşescu-cizmarul, dar, în multe dintre ele, personajul ieşea bine, se descurca printr-o şmecherie, „se scotea" din situaţii, mai bine decît colegii de banc, omologii din Uniunea Sovietică şi din Statele Unite.

Capul plecat cu mintea, evadat îşi lua cu sine, ca în bocceluţa oricărui fugar, cîteva lucrşoare care îi aduceau aminte de sine. Locul de naştere, copilăria cu imaginile şi lumina ei, tinereţea şi exuberanţa descoperirii, iar printre ele, fără să ştii sau să simţi foarte precis, îşi făceau loc şi nevoia de identitate clară, mîndria, aspiraţiile. Toate astea trebuiau împăcate cumva. Trebuia să trăieşti cu secretele din bocceluţa de fugar într-o lume a imaginaţiei, a aspiraţiei, dar să te poţi întoarce oricînd, pentru a-ţi mai vizita corpul fizic, prezent la apelul regimului din viaţa reală. Şi atunci, fără să ştim, am început să dezvoltăm un soi de glumă macabră, care spune că trebuie ca sistemul să ne fi putut seda, pentru a ne viola într-un asemenea hal.

Prin 2001, am cunoscut un tip care lucra la Aeroportul de la Cluj. La o bere, cu mai mulţi amici, la un moment dat, a afirmat cît se poate de categoric: „Eu am fost disident pe vremea ailaltă. Eu strigam în fiecare zi, cît puteam de tare, *Jos Ceauşescu!*". Toată lumea a tăcut, privindu-l cu o neîncredere compătimitoare. Omul a continuat însă, la fel de convins: „Da, dom'le. Nu vă uitaţi aşa la mine. Eu lucram singur, în capătul pistei, la semnalizare, cu paletele. Ani de zile, ori de cîte ori ateriza cîte un avion, strigam cît mă ţineau plămînii: *Jos Ceauşescu! Jos Ceauşescu!*".

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

Codrin Liviu CUŢITARU

Sfîrşitul lumii (jurnalistice?)

O compatrioată de-a noastră, emigrată încă din anii '80 în Noua Zeelandă şi revenită, în vară, pe meleaguri mioritice, pentru a-şi revedea familia, a dorit, într-o seară, să urmărească un buletin de ştiri băştinaş. Cum rudele erau setate – pentru ora 19,00 – pe programele informative ale PRO TV-ului şi Antenei 1 (aflate, se ştie, în concurenţă acerbă), i-au oferit îndrăzneţei călătoare din Oceania o mostră de jurnalism vizual românesc. După primele cinci minute, doamna respira deja cu dificultate, frămîntîndu-şi mîinile spasmodic. La sfîrşitul primului calup de „ştiri", atacul de panică i se declanşase plenar. Se ţinea de cap, cerînd, cu evidente semne de delir, o pastilă de Prozac. Apropiaţii au sunat la Ambulanţă. S-a declanşat un întreg circ sanitar care, ironic, a implicat, la sosirea doctorilor, şi apariţia cîtorva cameramani şi reporteriţe cu microfoanele întinse spre doamna în cauză (scuturată serios de fobia paroxistică) şi întrebări incisive, de genul: „Ne spuneţi şi nouă ce vi s-a întîmplat?", „E adevărat că aţi încercat să vă sinucideţi?", „Cine v-a descoperit în această stare?", „Medicii au venit la timp, doamnă?", „Aveţi ceva să vă reproşaţi?", „Aţi consumat substanţe interzise?". Femeia – rezidentă într-o ţară unde salvarea de către pompieri a unui pisoi izolat în copac reprezintă deja o ştire traumatizantă – a închis ochii, deznădăjduită, sub lumina reflectoarelor, lăsîndu-şi faţa acoperită cu masca de oxigen.

Episodul nu trebuie, desigur, să ne surprindă. Mulţi români călătoresc astăzi şi pot face singuri diferenţa între ce înseamnă „informaţii" la televiziunile din lumea civilizată şi ce înseamnă la noi. Pot compara uşor ideea de „jurnal" TV din spaţiul vestic (şi nu numai) cu ideea de „buletin informativ" autohton. Concluzia unei astfel de comparaţii nici nu mai merită comentată aici. Ar fi un motiv în plus pentru depresia colectivă. O vreme m-am consolat cu gîndul că setea financiară a trusturilor româneşti de presă („sete" potolită, în domeniul vizualului, de obsesionalele „audienţe") e firească în vremuri de „pionierat" democratic, ea trecînd *volens nolens* înaintea autocenzurii deontologice. Pe măsură ce timpul a trecut însă, am realizat cu stupoare că, de fapt, România a intrat, jurnalistic vorbind, într-un cerc vicios, din care nu mai poate scăpa. Se pare că jurnalele televiziunilor comerciale naţionale nu mai reuşesc să fie decît *aşa* şi, lucru chiar mai grav, noile generaţii de reporteri şi redactori de ştiri nu mai ştiu să-şi exercite profesia decît *aşa*. Situaţia a ajuns, să recunoaştem, fără ieşire. „Ştiristul" nostru „a uitat", treptat, că nebunia mediatică avea cîndva o „scuză" (neetică, dar cel puţin acceptabilă pe fondul unui capitalism sălbatic): *banii*. Acum, nici măcar rezultatul financiar nu mai constituie o prioritate. Oroarea a devenit modul de viaţă al ştirii româneşti, reprezintă însăşi esenţa ei. Redactorul şi reporterul nu mai sînt colportorii imundului, ci creatorii lui.

Ştiristul autohton se hrăneşte din sentimentul terorii, spasmul repulsiei şi grimasa promiscuităţii – toate induse celorlalţi, adică publicului televizual şi, prin iradiere culturală, societăţii în ansamblu. El a dezvoltat voluptatea sadismului, deliciul unei subtile cruzimi, pornire teratologică satisfăcută doar cu condiţia traumatizării psihice a telespectatorului. Pur şi simplu, la canalele de televiziune din România (şi, cu precădere, la cele două menţionate), nu se mai transmit buletine informative, ci se fac experimente psihologice, demne de pregătirea soldaţilor americani din trupele speciale SEAL. În iulie, PRO TV-ul îşi deschidea jurnalul prezentat de Andreea Esca, terifiant, cu un anunţ mare cît ecranul televizorului (pe fond muzical de film *horror*, varianta *hard*): „Vine apa! Fugiţi!". Literele trepidau stroboscopic, generînd, inevitabil, panică. Ulterior, pe parcursul declanşării faimosului „*tsunami* solar", la Antena 1, Andreea Berecleanu a pregătit o „ediţie specială" (în debutul „ştirilor" propriu-zise), unde, vorbind despre datele tehnice transmise de NASA cu privire la furtunile solare, ne-a anunţat sosirea... Apocalipsei. Nu exagerez deloc. Sobra soţie a veselului Andrei Zaharescu a afirmat, după descrierea respectivului fenomen natural (petrecut, de altfel, şi altădată în trecutul istoric al Terrei!), cu ton gnomic şi privire fixă (psihiatrii englezi numesc acest look morbid *vacant fixedness!)*, că „ne aflăm în faţa *unei catastrofe majore*", iar „comunicatul *NASA* sună *apocaliptic*", noi avînd obligaţia *„să ne îngrijorăm"*. Inutil de precizat că, în fundal, se auzea muzică religioasă de final de eon. Într-un anumit sens, doamna Berecleanu (şi-)a împlint visul ştiristului român de „şcoală nouă" – acela de a transmite sfîrşitul lumii în direct. Aici, se înţelege, nu mai primează nici banii, nici audienţele, nici fiorul „evenimentului" fatal. Avem de-a face numai cu sadismul sceleratului mizantrop care – anunţînd dezastrul – se crede însuşi Dumnezeu. În fond, aşa se conturează portretul-robot al redactorului de ştiri: un monomaniac cu puseuri de necrofilie, pentru care suferinţa e mereu problema alterităţii, nu şi a lui. Ştiristul se situează deasupra multitudinii, contemplîndu-i acesteia, cu zîmbet sardonic, vulnerabilitatea.

Visez şi eu, prin urmare, momentul cînd vom vedea, live, apocalipsa televiziunilor româneşti de doi lei, cu diverşi ipochimeni fugind ca potîrnichile din calea unui tsunami al profesionalismului jurnalistic.

un sport la Răsărit

După ce Federer s-a chinuit ani de zile să-l ajungă pe Pete Sampras la numărul de trofee, cică într-o clipită nişte hoţi l-au deposedat pe american de toate trofeele cîştigate. Aşa e în tenis?

Aşa e cînd te ieftineşti la mălai. Sampras, zice el cu o sinceritate înduioşătoare, nu-şi închipuia că sistemul de protecţie al depozitului în care îşi stocase trofeele nu are monitorizare video. „Sînt şocat!" – a declarat el. Ei bine, şi noi! De atîta naivitate! Bomboana pe colivă e că respectivele obiecte, între care un scaun de pian cu semnătura lui Elton John şi o chitară cu autograful lui Santana, nu erau nici măcar asigurate. *Well done,* Pete! Băiatul ăsta mi-a părut mereu a veni din lumea imigranţilor îmbogăţiţi care ţin bijuteriile în borcane cu magiun. Oricum, victoriile nu i le ia nimeni. Mai grav ar fi, după ultimele dezvăluiri ale unui anumit doctor Dopingele iberic, ca nu cumva să-i fure cineva lui Nadal drajeurile din seif. Cică, zic răutăcioşii, atunci spaniolul n-ar mai trebui să se îngrijoreze pentru cupele sale, din simplul motiv că acestea nici n-ar mai fi. Ba cică şi lui alde Messi, Xavi şi Iniesta li s-ar cam dezumfla Baloanele de Aur. Pînă la urmă, ştiţi ce? Daţi-le încolo de trofee şi de vene înţepate. Băncile să nu dispară. A, scuzaţi, am uitat că toţi joacă doar pentru glorie...

Radu NAUM

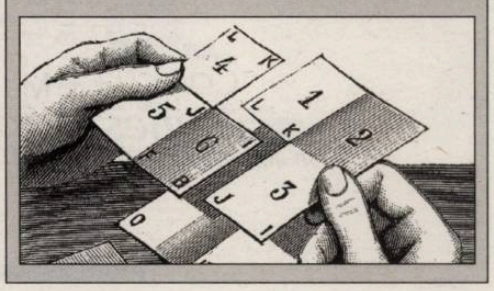

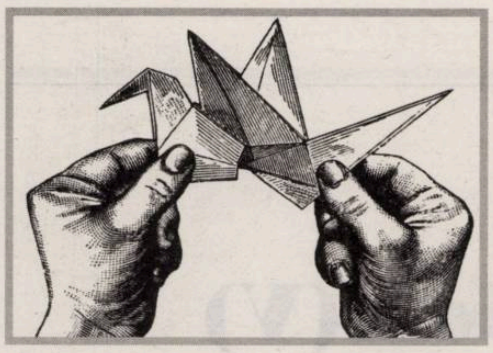

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Cum se trage

Într-una din zilele Revoluţiei, pe 25 decembrie cred, mă aflam cam fără treabă la *întreprinderea* (cum se zicea pe atunci unei companii) la care eram angajat, undeva prin piaţa Chibrit. Eram cu toţii agitaţi şi comentam de zor evenimentele încă în plină desfăşurare. Pe de-o parte, eram entuziasmaţi de felul în care părea că ţara se scuturase de comunism, pe de alta, eram îngrijoraţi de împuşcăturile din oraş şi de direcţia în care lucrurile se puteau îndrepta în acele condiţii, în care se duceau lupte cu nişte forţe obscure, ale căror scopuri nu ne erau deloc deslușite. Trecuse euforia primelor momente de după căderea lui Ceauşescu şi devenea tot mai evident că situaţia se complică.

Pe la prînz, am realizat că nu facem decît să pierdem vremea fără rost pe holurile acelei instituţii, că nu avem nici pentru cine, nici pentru ce lucra şi că mai bine ar fi să plecăm. Două colege auziseră că încă se trage în zona Radioului şi mi-au spus că ele ar vrea să meargă să vadă. Îmi propuneau să le însoţesc, cu ideea că eu, spre deosebire de ele, făcusem, nu-i aşa, armata. Voiau adică să le fiu un fel de ghid protector printre tancuri şi mitraliere. Uimit şi amuzat, le-am întrebat dacă sînt conştiente de ceea ce îşi doresc. Mi-au spus că-şi dau seama de riscuri, dar că, totuşi, nu ai de multe ori în viaţă asemenea ocazii. În vocabularul de astăzi s-ar spune că li se părea *cool* să meargă să vadă cum se trage.

Argumentul m-a pus pe gînduri, dar trebuie să recunosc că în cele din urmă am acceptat „invitaţia“ numai pentru ca nu cumva cele două fete să mă creadă fricos. (Cu o noapte înainte, înarmat cu un pistol mitralieră – primit de la *gărzile patriotice* cred – făcusem de pază întreprinderii împreună cu un coleg. Era un fel de sarcină de serviciu dar nu înţelegeam nici de cine şi nici ce trebuia să apărăm de fapt.)

Am pornit aşadar, însoţit de cele două colege, pe Calea Griviţei, spre centrul oraşului ca „să vedem cum se trage“. Cred că n-am avut răbdare să aşteptăm vreun troleibuz, nici nu mai ştiu cum circulau în acele momente. Aveam urechile ciulite, doar-doar vom auzi oarecare împuşcături din vreo direcţie. În serile anterioare, cu toţii ascultasem din apartamentele noastre bubuitul tunurilor din centru şi ţin minte că îmi imaginam, într-un fel simbolic şi cu o oarecare satisfacţie, că obuzele gonesc şi distrug fiara comunistă. Eram cît se poate de mîndru că, spre deosebire de alţi estici, românii puseseră tunurile pe comunism. Nu demonstraţii de catifea cu chei zornăite în mîini, ci tunuri de-a dreptul.

Românii puseseră tunurile pe comunism.

De undeva de peste nişte blocuri, pe cerul alburiu de iarnă, a apărut o formaţie de avioane de vînătoare în zbor jos, cu un zgomot asurzitor, făcîndu-te să simţi că trebuie să-ţi fereşti capul. Ştiu că m-am întrebat ce caută aviaţia la Revoluţie. Fetele au făcut „uau“ şi apoi au tăcut.

Ne apropiam de gară, cu ceva frică în oase, fără să auzim nimic din ceea ce trebuia să fie „subiectul“ plimbării noastre. Cînd am ajuns însă în dreptul coloanelor din faţa Gării de Nord, două pocnete seci, succesive neau făcut să tresărim. Era chiar ceea ce „căutam“. Se trăgea de undeva de pe acoperişul Hotelului Astoria sau de pe clădirea de deasupra barului Cerna. O mulţime de oameni speriaţi, simpli trecători îmbrăcaţi cu paltoane ponosite în culori terne, aşa cum era pe vremea aceea, au dat buzna să se adăpostească după coloane. Unii s-au trîntit pe burtă. Colegele mele o sfecliseră de-a binelea. „Uite că vedem şi aici ceea ce voiaţi“, le-am zis. Nu mi-au răspuns. Pocniturile încetaseră; de fapt, nu fuseseră mai mult de două. Ne uitam de după coloane, sperînd să vedem pe acoperişuri un fel de luptători ninja. Dar, nimic. Cînd lumea a mai prins curaj şi a început să iasă de după coloane, s-a auzit altă pocnitură. Cu toţii s-au întors la adăpost, ca un cîrd de păsări speriate. N-au trecut cinci minute, că dinspre B-dul I.G. Duca a apărut un tanc (cu şenile), în spatele căruia alerga o grupă de infanterişti. Ţineau armele în mîini iar căştile li se zguduiau pe capete în ritmul alergării sacadate. Zgomotul făcut de tanc era infernal. Era pur şi simplu o scenă dintr-un film de război, cu români viteji care se bat cu nazişti ticăloşi. Lipseau însă naziştii. O clipă am privit spectacolul fascinaţi. Trei pocnituri atrăseseră o adevărată desfăşurare de forţe armate. Era de bine, era de rău?

Soldaţii s-au împărţit în două. Unii au rămas în spatele tancului, alţii au luat-o prin spatele coloanelor, pe acolo pe unde eram noi. Le-am văzut de aproape feţele roşii şi îngrozite. Ajunseserăm chiar în miezul conflictului. Un ofiţer ne-a strigat să intrăm în gară, avertizîndu-ne: „Băi oameni buni, ăsta nu-i un spectacol“. Am dat buzna spre gară, moment în care s-au auzit iarăşi nişte pocnituri. Ne-am întors după coloane. Soldaţii au răspuns cu lungi rafale trase undeva în sus, către acoperişurile de unde veneau pocniturile. Părea că nu prea ştiu în ce trag. Nu mai ţin minte dacă nu cumva şi tancul a tras un obuz în direcţia aia. Era o hărmălaie de nedescris. Timpul se dilatase şi aveam impresia că asist la o scenă trăită de alţii, că e imposibil să fac parte cu adevărat dintre protagonişti. Soldaţii au traversat B-dul Dinicu Golescu şi lucrurile s-au mai liniştit. Am mai aşteptat cîteva clipe şi apoi ne-am îndreptat repede şi cu mare teamă către staţia de metrou. Intraţi înăuntru, ne-am simţit în siguranţă şi atunci mi-am întrebat colegele: „Nu mai vreţi să mergem şi la Radio?“.

ready made

„Fă-te a trămite o eshortaţiune amicaveră către Antonelli, să mai lase din fumul pipei, că ziua-noaptea tot cu pipa în gură-i, şi tabacul s-a scumpit. Apoi sănătatea mai tare îi scade prin pipat decît buzdunariul, cînd pentru un român ambele îs necesarie. Precum zic, făr' de a şti că de la mine ai auzit, cu o altră istorioară îmbracă-ţi argumentele în contra pipei, că de la noi directe le primeşte amărît. Să-i vină dar de la tine, cam indirecte.“

Ioan Faur către Alexandru Papiu Ilarian, în *Corespondenţa lui Alexandru Papiu Ilarian,* vol. II, de Iosif Pervain şi Ioan Chindriş, Editura Dacia, 1972

PUBLICITATE

Cu așa reduceri, anul * acesta cadourile se fac de pe adevarulshop.ro

Cărți. Muzică. Filme. E-books. Electronice.

adevărul shop
www.adevarulshop.ro

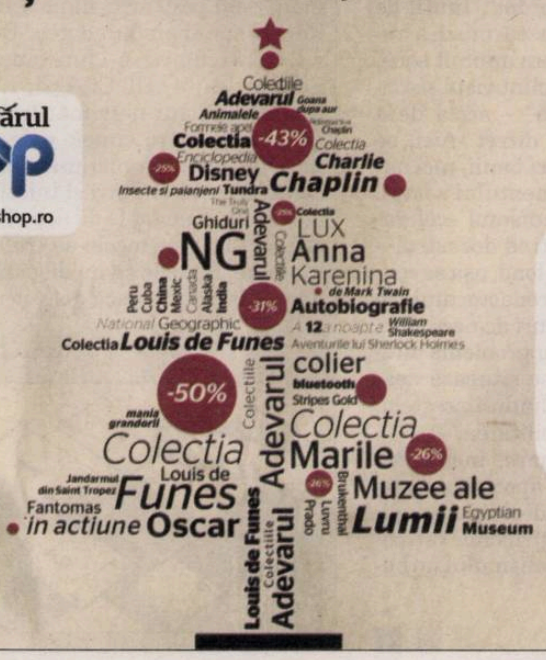

* Oferta este valabilă în perioada 3-17 decembrie în limita stocului disponibil

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Anul I după Brucan

Nu vă supăraţi, aici e scara 3? – o întreb eu pe femeia care spăla geamurile de la intrarea în bloc.

Nu, asta-i 2, în stînga e 3 – îmi răspunde ea fără a se opri din lucru.

Mă duc aşadar la scara următoare, urc la etajul I şi sun la uşa din dreapta, aşa cum aveam instrucţiunile. Nimic. Mai sun o dată, aştept, bat apoi discret în uşă, tot nimic. Asta e, m-a chemat degeaba. Scot o foaie de hîrtie şi scriu un bileţel, după care mă aplec să-l strecor pe sub uşă, aceasta se deschide brusc şi o bîtă de baseball zboară deasupra capului meu.

Ce cauţi, mă, ****? – îmi aruncă în faţă un domn bine îmbrăcat şi cu ochii ieşiţi din orbite de furie.

O caut pe doamna L. – dau eu să-i explic.

Cauţi pe mă'ta, las'că o să chem eu poliţia să vedem ce cauţi tu aici în blocu' nostru! – îmi replică domnul cel supărat şi ridică din nou bîta spre mine.

Nu mai stau de explicaţii şi o iau cît pot de repede pe scări în jos. Mă întorc la prima scară.

Nu e, dom'ne, scara 3, ţi-am spus – mă întîmpină femeia cocoţată pe o scară şi agitînd o cîrpă udă în mînă.

Ba da... – îi arunc eu peste umăr şi urc la etajul I.

Ia să chem eu administratorul să te ia la întrebări... – mai aud eu vocea supărată a femeii.

Sun din nou la uşa din dreapta şi mă îndepărtez, prudent, cîţiva paşi. Îmi răspunde doamna L., îi dau hîrtiile şi plec. La ieşire mă întîmpină administratorul blocului care dă să mă apuce de mînecă. Femeia agită mopul ameninţător în direcţia mea. Nu mai am răbdare să mai stau, mă smucesc din mîinile administratorului şi ies fără să privesc în urmă. Îmi găsesc maşina cu un ştergător de parbriz îndoit şi făcut praf. Îl scot de tot, mă sui în maşină şi o şterg ca un maidanez ud şi hăituit. Pe drum, mă gîndesc că nu am vrut decît să las nişte hîrtii la casa unei contabile, atît... Ajuns acasă, încui poarta în urma mea, mă sui în birou la mine şi mă încui acolo. Ascult muzică şi, după o vreme, mă liniştesc.

Se apropie Crăciunul. A trecut primul an după cei douăzeci în care Brucan ne anunţase, sarcastic şi spre furia (probabil) a tuturor, că douăzeci de ani nu o să ne fie uşor. Nu ne-a fost, dar lucrurile s-au schimbat mult mai mult decît am fi putut noi să ne imaginăm atunci. Sîntem, într-un fel, cu totul altă ţară. Dar parcă şi oamenii sînt alţii –. sau altfel...

Ce am păţit, ce ni s-a întîmplat?

Sărăcie? Desigur, dar îmi aduc aminte şi acum de baba Roşu din Duţeşti, care culegea mere pădureţe vara ca să aibă din ce să-şi facă o fiertură iarna. Asta era „înainte". Am întîlnit şi acum mulţi astfel de oameni, dar parcă mai puţini. Marea majoritate au mai mult şi mai multe decît în urmă cu 20 de ani, chiar dacă nu-şi permit, eventual, multe lucruri pe care mulţi alţii le au.

Nesiguranţă? Da, aici lucrurile sînt mai complicate. Atunci exista, într-un fel, siguranţa unei vieţi lipsite de griji, căci lipsite de şanse. Acum s-a instalat îngrijorarea ce însoţeşte diversitatea şanselor şi cvasiobligaţia morală de a-ţi demonstra valoarea profitînd de ele. Nu ştim însă şi cum, nu ne-a explicat nimeni modul de întrebuinţare al competiţiei. În consecinţă, fiecare are astăzi ceva de demonstrat – şi în ultimă instanţă de demonstrat sieşi propria valoare. A apărut astfel un fenomen nou şi derutant: *angoasa (ne)reuşitei*. Şi cu cît frica (de a nu reuşi, de a nu se vedea că ai reuşit, de a nu fi reuşit atît cît ar fi fost cazul sau cît a reuşit vecinul etc.) este mai difuză, mai fără obiect precis, cu atît agresivitatea este şi ea mai freatică, mai generalizată şi mai permanentă.

Atunci exista, într-un fel, siguranţa unei vieţi lipsite de griji, căci lipsite de şanse.

Atunci statul avea monopolul violenţei. Acum, aceasta este prima care s-a democratizat. Cît timp îl mai ţin genunchii, fiecare român se visează astfel un Alpha Terminator. Intră cu pumnii încleştaţi şi cuvintele ghintuite în competiţia reuşitei şi îşi apără cu ochii bulbucaţi şi vorba groasă orice redută cucerită. În timpul liber, împarte, preventiv, pumni şi/sau înjurături în toţi cei din jurul său, căci toţi – cu excepţia mamei, a fiului şi eventual a Sfîntului Duh – sînt suspecţi prin definiţie de a-i vrea răul. Angoasa (ne)reuşitei nu-i dă pace nici în somn...

În tot acest vacarm darwinian, visez tot mai des la *pacea socială*. Nu la pacea universală, nu la vreun nou *flower power* sau la vechiul *lux, calm şi voluptate*. Nu, îmi doresc doar ceva mult mai lipsit de pretenţii: o conflictualitate cu miză, o violenţă doar la nervi, chiar şi o bătaie la locul ei, dacă e musai, mă rog, o minimă normalitate care să ne ajute să realizăm că nu trebuie neapărat să demonstrezi tot timpul că ai reuşit în viaţă pentru a-ţi trăi viaţa. Şi în care să ne aducem aminte, măcar de sărbători, că *viaţa e în altă parte*.

Se apropie Crăciunul. Odată cu el şi comemorarea a douăzeci şi unu de ani de la Piaţa Universităţii. Pe atunci strigam cu toţii „Fără violenţă!". Şi credeam că se poate...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte a sa este* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

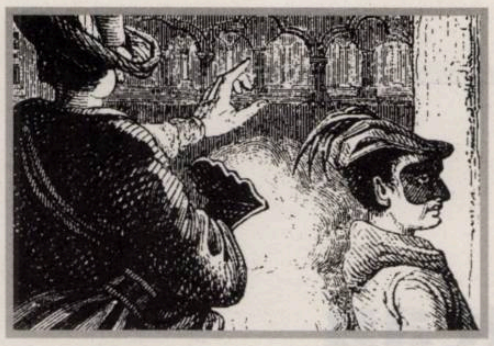

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Fata în topless de pe plaja din Rio

Fata merge ușor pe nisip în calmul dimineții, conturul tălpilor ei fine rămînînd în urmă-i, ca un regret. Plaja din Rio, la această oră, e mai mult goală (și așa are să fie, în scurt timp, și fata). Indiferentă că-n alte părți ale lumii acum e iarnă, juna braziliancă se cutremură scurt sub vîntul atlantic cald ce bate dinspre Belo Horizonte – dar își revine repede și, făcînd în ciudă tuturor zăpezilor & gerurilor de pe mapamond, puștoaica sprîncenată își dă mai întîi jos (coborîndu-i pe coapsele-i lungi, strînse într-un bikini minuscul) *jeans*-ii tăiați sus, de-asupra genunchilor. Apoi, cu lentoare de felină ce-și face toaleta, tînăra dă jos și tricoul alb și ușor cam larg – tricou sub care ea nu poartă sutien de plajă. Și nici n-a purtat vreodată în această vară, drept care pe pieptu-i obraznic și fierbinte lumina ciocolatie a soarelui din Rio se lipește ca o...

Stop! Gata! *Time out!* Aici rup povestea catifelată și promițătoare a fetei de pe plajă (cei ce vor continuarea să mă urmărească pînă la final), pentru că vreau să vă descriu și contextul. La începutul anilor '90, Brazilia – federația ce ocupă 47% din suprafața Americii de Sud – părea a fi în letargie, incapabilă să iasă din marasmul unei dictaturi militare de două decenii. O Constituție democratică a fost adoptată în 1988, iar în 1989 a fost ales un președinte ce avea să fie destituit trei ani mai tîrziu, pe fondul unui uriaș haos economico-politic. Altfel spus, Brazilia părea condamnată la tradiționala ei înapoiere, părea sortită să fie mereu în urma Argentinei și Mexicului, în privința influenței pe continent și, mai ales, părea blestemată să se identifice la infinit cu clișeele despre ea însăși: băieței săraci ajunși geniali fotbaliști, după ce-și călesc gleznele pe nisipuri, palmieri, Amazon, plaje, infracționalitate și prostituție cît cuprinde, plus o înaltă (și aparent inutilă) statuie a lui Christos, lîngă plaja din Rio de Janeiro. Ca fapt divers, să reținem că la alegerile prezidențiale din 1989 candidase și un oarecare Luiz Ignacio Lula Da Silva, ex-uvrier într-o oțelărie, sindicalist și președinte al unui Partid Muncitoresc. Nimeni nu i-a dat vreo șansă – drept care Da Silva va mai pierde alte două alegeri similare, în 1994 și 1998.

Atenție la ce-i cereți lui Moș Crăciun!

Și iată-ne azi. Recent, Lula Da Silva și-a terminat în triumf cele două mandate de președinte (2002-2010), iar impactul său asupra societății și politicii braziliene e așa de mare încît succesoarea desemnată de el – Dilma Rousseff (descendentă, pare-se, a unor imigranți bulgari) – a cîștigat lejer (deși în al doilea tur) alegerile din acest an.

Cvasi-deceniul lui Da Silva a făcut din Brazilia o revelație a puterilor emergente. În 2002, inflația în Brazilia era de 12% și creștea; acum e de 4 procente. În ultimii ani, exporturile țării au crescut cu 400%, iar investițiile federale în nou-descoperitele rezerve de petrol au fost îndeajuns de inspirate încît statul brazilian să aibă un profit, cîtă vreme prețul petrolului e peste 35 de dolari/baril (acum e aproape triplu). În acest deceniu, cca 20 de milioane de brazilieni (ceva comparabil cu populația României!) au fost „ridicate" de sub pragul sărăciei și, cu toate inegalitățile inerente unei populații de aproape 195 de milioane, Brazilia cunoaște cea mai notabilă dezvoltare a clasei de mijloc. Învățămîntul a fost restructurat la toate nivelurile, cu rezultate. Industria imobiliară e în expansiune, investițiile străine s-au împins una pe alta, statul achiziționează tehnologie de vîrf pentru platforme marine de extracție petrolieră și, cu sau fără criză mondială, Brazilia rămîne de zece ani cu un PIB în creștere (experții estimează un plus de 4,5 și pentru 2011). În ceea ce-l privește, Da Silva a devenit vedeta politică a continentului său și unul dintre cei mai respectați lideri mondiali. Întîmplător sau nu, Da Silva a fost primul președinte latino-american pe care Barack Obama l-a primit în 2009 în Biroul Oval – deși politica externă a Braziliei este azi cu mult mai nuanțată (și uneori intrigantă) decît s-ar bănui: Da Silva se îmbrățișează cu Obama, dar și cu venezueleanul anti-yankeu Hugo Chavez; el se bate pe umeri cu Angela Merkel, dar și cu iranianul Ahmadinejad. Ce va face mai departe dna Rousseff nu ne interesează aici; dar ce-a făcut Da Silva în ultimii ani rămîne o reușită istorică.

Acestea fiind spuse, ne întoarcem la puștoaica noastră de pe plaja din Rio. Imaginați-v-o deci (nudă sau nu) cum chiar în acest moment scoate ca din aer un iPod și trimite către noi următorul e-mail: *Dragi prieteni români, aveți grijă ce vă doriți de la Moș Crăciun: ori o fată ce face topless pe-o plajă la n-spe mii de kilometri de voi, ori un președinte care să-și facă bine treaba la el acasă!*

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

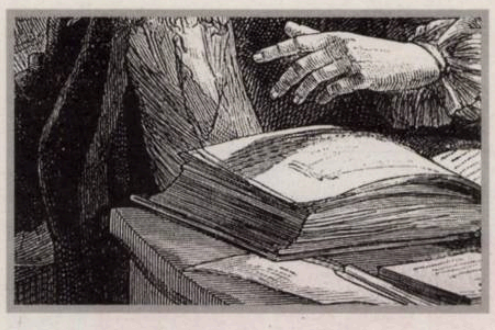

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Culinare: gugoșele sau mardaline?

Prima modernitate românească propune, cum era firesc, modificări și la nivelul papilelor gustative. De la sosuri multe și grase, de la fripturi în sînge și oi la proțap, de la iaurturi și sarailii, de la baclavale și pilafuri se trece, mai greu e drept, spre supă răcoritoare, supă de orez americană, lante cu orez, supă de ceaiu rusească, supă de făstîci, cotlete de la Milano, frecăței de făină numit picardină, sos numit de Orlian, sos provențial, sos spaniolesc lucrat, sos domnesc, sos de dimineață, mîncare de răriunchi arlechină, mîncare cu mugur de sparangă, mîncare de matroși cetățenească, cîrnăciori numiți a lui Rișăliu, rasol de modă, mîncare de mușchi în vin de Malaga, chiftele piemonteze, cîrnați Bulonia, cotlete bordeleze, mîncare de curcă pentru femei leneșe, miroton cetățenesc, piftici englizești, cremă plumbieră, cremă meringheză, mardalini prăjite, opărită franțuzește pentru mezelic, gofri filandeze, înbucături de dame, biscotine, posmagi de Rem, crochini de migdale, crocanti de migdale, sufleli mici de ciocolată, jăli (jeleu) de portocale, gato franțuzească, galetă de Lorena, prăjitură numită „fîntîni de amor", tort de zahar copt sau zahar a sultanei, gato dintr'o mie de frunze, posmagi în cutiuță de hîrtie, măsăpanuri sărîngheze, meringi, bezăle cu mursă, conde de zarzăre, șartrezi de meri, bombă îngheață etc.

Postelnicul Manolache Drăghici adună pe la 1846 vreo 500 de rețete de prin toată lumea; rețete cercate – ne spune autorul – și recomandate de însuși „Robert, întîiul bucătar a Curții Franției". N-o fi avut postelnicul nostru timp și răbdare pentru prepararea tuturor rețetelor, dar unele dintre ele i-au stîrnit curiozitatea. De pildă, atunci cînd scrie despre „turtă cu compot de poame numită flan" se oprește din tiparul obișnuit al unei rețete și oferă experiența: „mai multe chipuri sunt de a să lucra aluatul acel pentru facirea turtelor... însă mai lesnicios și mai bun după socoteala me este următoriul", și urmează rețeta. Sau cînd prezintă „masapanurile" obișnuite pe care le „prelucrează", așa că la „aluatul" de migdale, apă de portocale și zahar, postelnicul bucătar își sfătuiește cititorii gurmanzi să pice un pic de scorțișoară pisată sau de „alămîie", pentru a face „zaharicalele și mai delicate".

Alcătuirea unui astfel de compendiu cere o adaptarea lingvistică, dar și una economică, și mai ales ustensile noi. Rețetele ajung înaintea formelor, ingredientelor, balanțelor, coloranților. Improvizația este așadar necesară. Galeta de Lorena are nevoie de o formă specială care să-i ofere specificitate, se propune un capac rotund și multă vigilență: „și trebuință urmează cînd vei pune capacul în cuptioriu să-l așezi potrivit ca să stea galeta dreaptă la copt". Cît despre înghețată: ușor de preparat, dar greu de conservat, căci siropul de poame trebuie stăpînit în „forme": „trebuie să ai un calup osebit de tiniche, regluit înpregiur sau cu flori, ca o piramidă, adică mai strîmt în fund decît în gură, și umplîndu-l cu siropul pregătit, să-l pui în gheață pînă să va prinde bine, tot bătîndu-l cîte odată pe o pînză spre a nu rămînea deșărturi prin răgluire. Și după aceea, țiindu-l în gheață pînă la întrebuințare, atunce scoate-l, moal puțin în apă călduță și-l răstoarnă pe compotieră, deasupra unui șerbet, dînd-o în masă fără a zminti înghețata nicicum la trasul calupului". Treabă dificilă, căci înghețata se lasă greu modelată. Așadar, „spre a înlesni scosul înghețatei din calup", nu orișicum, ci „piramidă", postelnicul încearcă și încearcă pînă, iată, „închipuie o aflare": „să face adecă o bortă la margene din sus a calupului, cît 2 muchi de cuțit de largă, și să o astupi cu un șurubaș de lemn, apoi la scosul înghețatei, trage din bortă acel șurubaș, pe unde străbătînd aerul va eși înghețata mult mai grab". Adevărată artă facerea acestei înghețate. Dar moda și mai ales curiozitatea îi vor fi îndemnat pe mulți să arunce crema în „pahare cu scaun" și apoi în gheață, și astfel, frumos „brodată" cu șerbeturi și cireșe zaharisite, să le ofere invitaților mai ales spre „priveală". Căci „priveala" devine acum mult mai importantă decît gustul și chiar foamea.

Nu se mai poartă sarmale și cozonaci de sărbători.

„Astăzi plăcintele au pierdut valoarea lor și plăcintarul poezia lui; civilizația l-a omorît" va fi scris Negruzzi (1847) imediat după ce va fi parcurs rețetele tovarășului său. Mardalinele omorîră pentru o vreme gugoșelele, dar numai pentru o vreme, căci savoarea lor pătrunsese prea adînc în sufletul norodului, pentru a fi abandonate așa ușor. Citii că și astăzi nu se mai poartă sarmale și cozonaci de sărbători, ci cotlete spaniolești și salamuri de la Lion. Oare pînă cînd?!

Constanța Vintilă-Ghițulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Poveste orientală

„A-ntîlnit odată un negustor glumeț, întorcîndu-se din tîrg, pe Nastratin-Hogea, vechiul nostru prieten din copilărie, și zice:

– Hogeo, dacă ghicești ce am eu în basmaua asta, ți-l dau ție să-l faci jumări... Ia, ghici!

Hogea se gîndește și răspunde:

– Ia mai spune încă o dată.

– Dacă ghicești ce e, ți-l dau să-l faci jumări...

– Nu-i destul, atîta... E prea departe... Mai dă-mi un semn măcar, să mă apropii de-nțeles.

– Așa? adaogă negustorul; uite: e ceva gogoneț, cu coaje tare, și-năuntru, dacă spargi coaja, d-asupra e alb și-n mijloc e galben...

– Ei! zice Hogea, după ce se gîndește bine; las' că știu acuma: ai scobit o gulie și ai vîrît înăuntru o bucățică de morcov."

*

„Berlin W.

La mulți ani! Noroc!
Sănătate! Bucurie!

Toți *Carageleștii*
27 Dec. st.v. 1907"

I.L. Caragiale, „Morală și educație" ; c.p. către Paul Zarifopol; în *Opere,* vol. IV;VII, ediție îngrijită de Șerban Cioculescu, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II", 1938 (v. și nr. 355-357)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Un proiect curajos

Învăţământul românesc are multe bube. S-a procopsit cu aşa de multe, încît dacă vrei să le oblojeşti, să le găseşti cauza, să le cureţi, să le vindeci, nu ştii prea bine de unde să începi: bani puţini, dezertări masive, instituţii aflate în ruină, copii prea săraci ca să meargă la şcoală, rezultate slabe ale elevilor la concursuri internaţionale sau la admiterea la facultate etc.

Şi totuşi, de undeva trebuie început. Primul pas înţelept ar fi acela de a pune diagnosticul corect. Apoi, de a găsi fonduri rezonabile şi oameni competenţi care să se implice în schimbare. Şi, nu în ultimul rînd, al treilea pas, acela de a trece la treabă. De a experimenta. De a găsi soluţii pentru îmbunătăţirea procesului de învăţare, cu resursele existente. Cam acesta ar fi, în linii mari, şi scopul pe care şi l-a propus proiectul „Competenţe în comunicare – performanţă în educaţie", finanţat din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. Universitatea Naţională de Arta Teatrală şi Cinematografică din Bucureşti împreună cu partenerii săi (Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj, Universitatea „Al.I. Cuza" din Iaşi, Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative şi Centrul Naţional de Formare a Personalului din Învăţământul Preuniversitar din Bucureşti), pe parcursul a trei ani, 2010-2013, vor elabora o diagnoză a relaţiei profesor-elev, pentru a construi viitorul program de formare pluridisciplinar de care vor beneficia 2000 de profesori din jurul a trei centre mari de învăţământ: Bucureşti, Cluj, Iaşi. Programul va folosi tehnologii virtuale iCube, cu ajutorul cărora se vor simula situaţii de comunicare disfuncţională, bazate pe cazuistică. Vor fi elaborate şase module din perspectivă multidisciplinară – psihologie, teatru, film, comunicare şi relaţii publice, tehnologia informaţiei şi comunicării, ştiinţele educaţiei.

Zilnic ne confruntăm cu efectele comunicării retardate.

După cum spuneam, derularea acestui proiect începe cu realizarea unui studiu diagnostic care priveşte barierele comunicării dintre profesor şi elev. Rezultatele acestui studiu vor fi utilizate pentru definirea programului de formare profesională continuă, program care va avea ca obiectiv stimularea şi dezvoltarea capacităţii profesorilor de ascultare activă, de utilizare a registrelor formale şi informale în comunicare, de oferire corectă a feedback-ului şi de utilizare a tehnicilor de management al emoţiilor în procesul de comunicare. De asemenea, pe baza concluziilor studiului de diagnoză, se vor face recomandări în vederea modificării curriculelor de formare iniţială furnizate de universităţi.

Obiectivele proiectului sînt curajoase. Şi esenţiale în bunul mers al unui învăţământ performant: îmbunătăţirea comunicării. „Intenţionăm să redefinim paradigma comunicării din învăţământul românesc pentru o educaţie bazată pe valori umaniste şi conformă standardelor europene. Lecţia primă şi ultimă, dincolo de materia de studiu, este chiar comportamentul profesorului, modelul pe care acesta îl propune" – afirmă Adrian Titieni, actor, profesor la UNATC „I.L. Caragiale" şi coordonatorul proiectului „Competenţe în comunicare – performanţă în educaţie".

Zilnic ne confruntăm cu efectele dezastruoase ale unei comunicări retardate: în presă, la televiziuni, în conferinţe, în şcoli, nu ştim să ascultăm, să întrebăm, să atingem punctele esenţiale ale unui subiect, să explicăm, să dialogăm, să convingem, să argumentăm. Ne-ar prinde bine nişte modele. Şi tehnici. Şi metode. Care, în altă parte, verificate, au dat rezultate.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

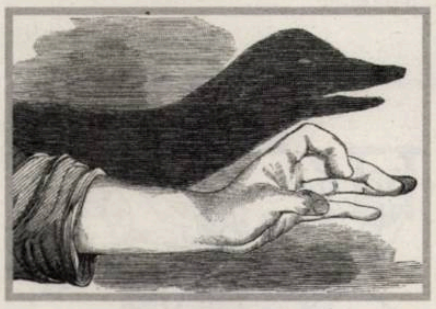

Iaromira POPOVICI

bazar

Crime, femei şi succes

Am citit, de curînd, un roman poliţist apărut la Editura Trei: *Aşa ceva nu se întîmplă niciodată*, de Anne Holt (2010, traducere de Liliana Urian). Despre Anne Holt aflu că este fost ministru al Justiţiei în Norvegia, dar şi avocat, procuror, publicist la televiziune (pe lîngă, evident, autoarea unor serii de romane poliţiste de succes).

Biografia ei e interesantă în special pentru o „fană" a romanelor poliţiste scrise de femei. Agatha Christie a tuturor, dar şi Agatha Christie a noastră (Rodica Ojog-Braşoveanu) m-au fascinat întotdeauna (e drept că nu chiar în egală măsură).

Precum m-au fascinat şi eroinele – detectiv Miss Marple şi Melania Lupu. Tot o femeie detectiv este Inger Johanne din romanul Annei Holt. Inger Johanne e o poliţistă în concediu de maternitate, care se confruntă cu grijile „specific feminine", cu toate fricile posibile legate de cele două fiice ale sale.

Tot de sex feminin este şi criminalul. Cea care comite cea mai mare parte dintre crime e frămîntată de alte frici şi frustrări, cumva opuse celor ale Johannei: unele pornind din lipsa afecţiunii şi atenţiei, dar convertite într-un joc al puterii şi controlului.

De asemenea, tot femei sînt primele două victime: prima – o realizatoare de emisiuni TV de succes, cea de-a doua – o tînără politiciană în plină ascensiune. Romanul pune probleme legate de identitatea feminină în contextul „goanei" după cariere de succes şi o bună imagine publică. Cele două victime sînt, la prima vedere, aproape impecabile: cu meserii ce le aduc atît celebritate, cît şi bani, prinse în relaţii stabile...

Inger Johanne, fostă poliţistă, de fapt *profiler* FBI, pare, cel puţin la prima vedere, cea mai fragilă dintre toate personajele feminine ale romanului. Ea are tot timpul dubii şi vrea să se ţină deoparte de cazuri, preferînd să se dedice copiilor săi. Fragilitatea ei e, de fapt, adevărata putere feminină: competenţele sale nu sînt cu nimic mai prejos decît ale celorlalte eroine, dar priorităţile ei sînt cele care trebuie.

Crimele propriu-zise sînt pretexte pentru studii ale identităţii feminine. Dar şi pentru o radiografie a unor domenii ale vieţii publice care asigură notorietate şi putere, inclusiv femeilor. Precum şi a diferenţelor de percepţie asupra doamnelor ajunse în top: ale publicului, ale celor apropiaţi, ale celor întîlniţi întîmplător, ale poliţiştilor-investigatori... Tocmai de aceea, romanul Annei Holt devine interesant: studiul psihologic o ia înaintea celui strict detectivistic, trecînd dincolo de „cadrul strîmt" al crimelor: acestea ajung să fie doar exemple extreme de manifestare a personalităţii eroilor...

Interesant este, de asemenea, că mobilele crimelor din *Aşa ceva nu se întîmplă niciodată* sînt altele decît cele din romane poliţiste mai vechi: ele se învîrt în jurul ideilor de plictiseală, prestigiu, statut, imagine personală şi publică... Criminala omoară pentru că se plictiseşte, pentru că are nevoie de ceva care s-o scoată din conul de umbră, din obişnuitul în care şi ceilalţi, dar şi ea însăşi o/se plasează.

Crimele, în opinia ei, o fac vizibilă, conturată, colorată: începe să se machieze şi să se îmbrace mai atrăgător. Nu se mai simte greoaie şi insignifiantă. Îşi recapătă astfel (repet, din punctul de vedere al personajului) *self-esteem*-ul şi identitatea feminină. Începe, chiar, să fie invitată la televiziuni... Pe cînd – din punctul de vedere al şefului lui Yngvar, soţul Johannei, şi el poliţist, investigatorul oficial al cazurilor de crimă – *profiler*-iţa Inger Johanne rămîne o femeie „oarecare", obişnuită, cu fricile ei şi cu maternitatea ei.

Dar tocmai aparenţa cenuşie şi lipsa dorinţei de faimă cu orice preţ fac, de fapt, din Inger Johanne o femeie neobişnuită, extraordinară. Ea este cea care desluşeşte crima (desigur, în colaborare cu bărbatul său), dar pe care acest succes nu o destabilizează, nu-i schimbă criteriile etice.

În romanul Annei Holt, crima apare ca o modalitate de ieşire din anonimat. De avansare pe scara, absurdă, a notorietăţii sociale. Dar şi ca un mijloc de criticare a sferei publice şi a criteriilor pe baza cărora aceasta îşi alcătuieşte ierarhiile.

Selma IUSUF

legende urbane

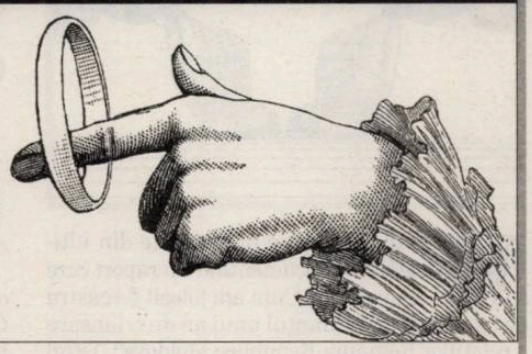

Orașul pierdut

Prin anii '60, '70, '80, un mîrlan şi o ţăţică obişnuiau să pună la pământ, cu o singură mişcare a mîinii, cartiere întregi de case tihnite. Nu mai contează că, poate, gestul lălîu făcut într-o doară era interpretat de emotivii şi transpiraţii amploaiaţi de partid drept vreo valoroasă indicaţie urbanistică. Căzeau Uranusul, Căuzaşii, Dudeştiul şi Crucea de Piatră. Se ridicau blocuri de patru şi zece etaje. Urîte, meschine şi îngrămădite, au început a adăposti muncitorime venită la fabrici, intelectualitate nouă sau foşti proprietari ai caselor demolate. Casele rămase au fost naţionalizate. Camerele largi şi înalte au fost împărţite în ghimirlii insalubre în care trăiau familii întregi. Baia, bucătăria – comune. În timp s-au improvizat bucătării în balcoane şi băi sub scările largi de lemn. Casele au fost mutilate pe dinăuntru şi pe dinafară, ca roase de viermi. Unele. Altele au fost împărţite pe la nomenclaturiştii din partid. Aceiaşi ghiolbani şi ţaţe au prins gust pentru tablouri, mobilă vieneză şi chilimuri vechi şi nu s-au lăsat duşi de acolo decît după chinuitoare procese.

De mai bine de o lună cade Buzeştiul şi o parte din Berzei. Primăria vrea să lărgească străzile – rămase, zice-se, mult prea înguste – ca să lege mai temeinic zona Guvernului de Parlament. Subiectul a stîrnit pătimaşe polemici pro şi contra. În peste 20 de ani de la Revoluţie, zona ajunsese să arate jalnic. Lăsate în paragină, multe cu un statut juridic incert, clădirile se prăbuşeau în ele însele. Faţade fantomatice ale unor construcţii recognoscibile acum doar din vederile vechi ascund în spate mormane de moloz, cărămizi încă nefurate şi haite de cîini. Clădiri modeste, odinioară stăpînite de negustori cu băcănia la parter adăpostesc o populaţie uitată, amestecată, aruncată de colo-colo, nebăgată în seamă, hulită.

De la oameni care susţin că se pricep am auzit că, în afară de cîteva clădiri valoroase şi care încă mai stau în picioare, restul poate fi considerat deja – arhitectural vorbind – moloz, ruină, gunoi. O istorie tristă, rănile adînci lăsate de aberante politici urbanistice comuniste vor face însă ca orice intenţie de a renunţa la părţi din trecut să fie privită cu îndoială, reţinere şi furie. Patimile-s atît de clocotitoare, opiniile atît de tranşante că dau din ridicol în rasism de-a dreptul (nu vreţi să ştiţi cum sînt cataloagaţi unii locuitori ai zonei şi ce soluţii găsesc capetele înfierbîntate pentru ei). În cealaltă extremă, vehementul spirit ONG-ist (altminteri extrem de binevenit) plînge iminenta demolare a unei case fără valoare doar pentru că a fost ridicată pe locul altei case unde ar fi locuit Eminescu dimpreună cu Veronica Micle. În tot tăvălugul care rade Buzeştiul şi Berzei a picat şi o maiestuoasă reşedinţă, aşezată jumate în bulevardul Ştirbei, jumate în Berzei.

Argumentul ridicol şi lipsit de viziune pe care îl tot aud e pus în cuvinte prin lemnoasa expresie „fluidizarea traficului". Tare mă tem cu zece benzi să fie un bulevard, şi tot n-ar putea înghiţi puhoiul celor care vor să vină cu maşina fix pînă în buricul tîrgului. N-am auzit încă de nimeni care să fi murit de ruşine că circulă cu metroul sau cu autobuzul. În plus, tot dezastrul urbanistic bucureştean e alimentat copios de complicităţi scîrboase, de o delăsare păguboasă şi de o lipsă de viziune uimitoare. Foştii proprietari primesc înapoi ruine, sînt vîndute drepturi litigioase, iar frumoasele case ale oraşului sînt lăsate intenţionat să cadă în paragină.

Un lucru e clar, cu pretextul lărgirii străzii sau nu, cu Buzeştiul trebuia făcut ceva. Trebuia făcut ceva din '89 încoace. Nu văd pe nimeni acum dispus să bage bani serioşi în refacerea fostului cinematograf, de pildă. Pentru locurile goale şi mănoase care vor rămîne după demolare probabil că s-a băut deja aldămaşul. Şi tare mă tem că şi Moşilor vechi va avea aceeaşi soartă.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

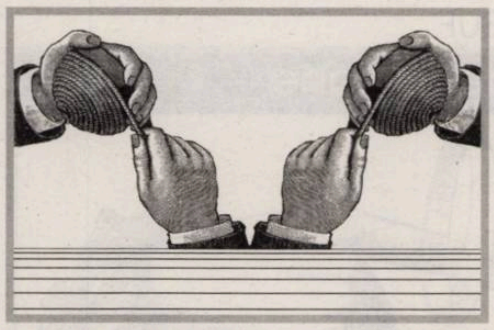

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Fereastra de oportunitate cu Moldova

Mi-am petrecut o mare parte din ultimele luni documentînd un raport care se numeşte „Cum am folosit fereastra de oportunitate? Bilanţul unui an de relansare a relaţiilor România-Republica Moldova". Titlul cam spune totul – l-am scris împreună cu colegii mei de la Centrul Român de Politici Europene, Dragoş Dinu şi Paul Ivan. Întrucît nu mulţi vor citi un document de 50 de pagini, care tratează şi multe teme de interes instituţional îngust, reiau mai jos o sinteză a recomandărilor pe care le facem în raport.

1) Avem nevoie de Mr/Mrs Moldova. Republica Moldova (RM) este o prioritate pentru România, dar această prioritate este gestionată cu un aparat birocratic necoordonat şi fragmentat. MAE are un rol central, dar nu are forţa de coordonare necesară, Biroul Înaltului Reprezentant pentru RM are un singur angajat şi doar un rol decorativ (am avut surpriza să constatăm că puţini oameni care lucrează pe relaţia cu RM în alte instituţii ştiu măcar de existenţa instituţiei, situaţie cu totul hilară). Recomandăm crearea unui birou puternic, atît la nivel politic, cît şi la nivel instituţional, care să coordoneze politica şi politicile României, acolo. Ar putea fi plasat fie la Preşedinţie, fie la Secretariatul General al Guvernului, prin întărirea instituţiei actuale a Înaltului Reprezentant. Noul birou ar trebui să aibă autoritate de coordonare asupra ministerelor de linie şi să fie creat prin consens între partide, continuînd la nivel de politici consensul existent în Parlament faţă de politica pentru RM. Mr/Mrs Moldova ar trebui să fie numit un fost oficial respectat, cu autoritate personală şi politică, bun cunoscător al spaţiului estic, cu un profil european şi neintegrat în aripa naţionalistă a vreunuia dintre partidele româneşti (care tind tradiţional să acapareze agenda relaţiei cu RM, dar nu au credibilitate la Chişinău).

2) Să ne pliem pe agenda europeană a RM. Chişinăul negociază acum cu Comisia Europeană viitorul Acord de Asociere. În decembrie 2010 s-au relansat şi negocierile în vederea unui Plan de Acţiune România – RM vizînd aplicarea parteneriatului pentru integrare europeană (prevăzut de declaraţia Ghimpu – Băsescu). Indiferent de cine va veni la putere la Chişinău, viitorul acord cu UE va fi extrem de influent pentru viitoarea agendă de guvernare. Negocierile Bucureşti – Chişinău ar trebui să urmeze deci temele şi priorităţile negocierilor Bruxelles – Chişinău. Ambasada română în RM a început acest demers, echipele de negociatori trebuie să preia mesajul. Nu vrem să concurăm agenda europeană a RM, ci să ne pliem pe ea.

3) Sîntem în întîrziere cu derularea ajutorului financiar de 100 milioane euro. Dacă tot am întîrziat, măcar să cheltuim bine aceşti bani. Cîteva principii sînt recomandate: a) Consultare permanentă şi cît mai largă cu decidenţii, ONG-iştii şi alţi factori interesaţi şi care deţin expertiză la Chişinău; b) Concertare cu ceilalţi donatori. Decît să pornim în iniţiative aventuroase pe cont propriu, mai bine ne aliem cu cei care lucrează deja acolo de 20 de ani, măcar pînă acumulăm suficientă expertiză locală şi rodăm procedurile de lucru pe proiecte de dezvoltare, timp în care vom putea crea pentru România imaginea de donator serios, care acum nu există; c) Trebuie să evităm impresia că ne plătim clienţii cu aceşti bani. România trebuie să dea banii acolo unde e nevoie de ei, nu pentru a susţine reţele clientelare; d) Cît mai puţine decizii luate la Bucureşti, cît mai multe la Chişinău. Banii ar trebui cheltuiţi în RM, nu cumpărînd materiale de la Bucureşti, cum s-a făcut la intervenţia de după inundaţii. Proiectele depuse de autorităţile RM ar trebui evaluate la Chişinău, cu experţi independenţi din RM. Am căpăta astfel onorabilitate ca donatori şi vom diminua acuzaţiile de politizare, care aproape sigur vor apărea; e) Să nu ignorăm societatea. Cele două ministere care vor gestiona banii (al Dezvoltării – la Bucureşti, al Construcţiilor – la Chişinău) îi vor canaliza doar prin instituţii. O reconsiderare ar fi necesară, ca măcar o parte din bani să se adreseze şi societăţii civile şi să vizeze programe de servicii sociale, democratizare, media. Nu avem nici un motiv să lucrăm numai cu statul moldovean (care, din cînd în cînd ne e ostil) şi să ignorăm societatea moldovenească (unde am avut mereu prieteni). În plus, trebuie să ne ţinem promisiunea, indiferent de cine face guvern la Chişinău. O răzgîndire privind cele 100 de milioane de euro ar fi catastrofală din punct de vedere al imaginii şi ar denota gîndire doar pe termen scurt (e bine că preşedintele Băsescu a respins ferm varianta răzgîndirii). În caz că statul moldovean redevine ostil, atunci soluţia nu este să retragem fondurile, ci să-i dăm societăţii moldoveneşti. În cazul unui guvern PCRM, cele 100 de milioane ar trebui retrase de la Ministerul Dezvoltării şi gestionate: parţial de către departamentul ODA (asistenţă oficială pentru dezvoltare) de la MAE, ajutat de către un consiliu consultativ format în jurul grupului de ONG-uri active în zona asta – Platforma română a Organizaţiilor Neguvernamentale pentru Dezvoltare (FOND); parţial de către TVR pentru crearea unui post TVR Moldova; alte proiecte de acest gen care nu necesită participarea şi acceptul guvernului moldovean.

4) TVR ar trebui să creeze un canal TVR Moldova. Există în RM un public românesc, care ar trebui să primească atît conţinutul TVR 1 cît şi, suplimentar, conţinut local. TVR trebuie să dezvolte o strategie pe termen lung pentru RM, acum depinzînd periculos de bunăvoinţa unui potentat local de la Chişinău.

5) Proiectele de infrastructură şi energetice promise în ianuarie 2010 sînt în întîrziere. E vorba despre două linii electrice, un gazoduct care să lege reţelele de gaze din cele două ţări şi o linie ferată cu ecartament european. Unele s-au blocat din cauza autorităţilor moldovene. România a început demersurile de a obţine bani europeni pentru ele. Ca o recomandare generală, este nevoie de implicare politică la nivel înalt pentru a mişca lucrurile. Birocraţia obişnuită nu înaintează suficient de repede.

6) În ce priveşte Transnistria, România nu are şi nu trebuie să-şi caute o miză proprie acolo. RM este în faţa unor decizii majore, în cazul în care negocierile strategice germano-ruse vor include propunerea unei soluţii pentru Transnistria. Nu orice soluţie este acceptabilă la Chişinău, care se teme de un plan Kozak II, deci de o „transnistrizare" a întregii RM. Dar societatea şi clasa politică de la Chişinău nici nu sînt gata măcar să discute despre o recunoaştere a pierderii *de jure* a Transnistriei. Dinspre Bucureşti, abţinerea maximă este dovadă de înţelepciune, atît în ceea ce priveşte poziţiile faţă de Transnistria, cît şi în ceea ce priveşte sugestiile către Chişinău. Nu e treaba noastră să facem nici una, nici alta. Ce putem face, ca membri ai UE, e să insistăm pentru o implicare mai mare a UE în teren. Dacă Transnistria va rămîne *de jure* sau nu în RM va fi doar decizia Chişinăului. Probabil că peste 15-20 de ani, dacă eforturile internaţionale eşuează, societatea moldovenească va accepta scenariul separării de *jure*, cerînd în schimb o recompensă foarte mare. Şi pentru a face un asemenea pas, doar promisiunea aderării la UE reprezintă o recompensă destul de mare. Dar deocamdată e prea devreme pentru a discuta măcar posibilitatea, iar RM are datoria să încerce să se menţină unită şi nu e treaba noastră să încercăm scenarii premature.

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Coş Crăciun

Mă vedeam. Eram cu ditamai coşul plin în mijlocul supermarketului. Toate îmi trebuiau, dar, de fapt, deşertăciune, puteam trece Crăciunul cu puţine lucruri din ceea ce aveam în coş. Un brad, un milion. Mult. Dar nu pot trece fără brad. Caltaboş, lebăr, carne tocată pentru sarmale, cîrnăţăraie, salamuri spanioleşti, şunci... mamă!, caşcavaluri, o telemea de capră, brînzeturi franţuzeşti, unt, maioneză, morcovi, piept de pui, ouă, cozonaci, vin, pîine, portocale, mere, lămîi, banane, mandarine, clementine, ne-simţire. Parcă ţi-e goală mintea, cînd ţi-e gol frigiderul, dar parcă ţi-e gol sufletul cînd ţi-e plină burta. Vreo încă trei milioane. De fapt, mi-ar trebui doar un vin, un lapte, mi-aş împleti un cozonac cît de mic, mi-aş înveli zece sarmale, m-aş opinti la un pic de caltaboş, şi m-aş opri aici. Cît să nu-mi fie foame în orele alea pustii ale Crăciunului. Orele alea cînd eşti numai cu tine şi nu ai ce să faci cu tine. Orele cînd nici oglinzile nu te văd, cînd nici metrourile nu te duc. Orele alea dinspre 2-3 spre 6. Ore grele în care mănînc caltaboş, lebăr, carne tocată pentru sarmale, cîrnăţăraie, salamuri spanioleşti, şunci... mamă!, caşcavaluri, o telemea de capră, brînzeturi franţuzeşti, unt, maioneză, morcovi, piept de pui, ouă, cozonaci, vin, pîine, portocale, mere, lămîi, banane, mandarine, clementine... pandalie.

PUBLICITATE

Intelectuali și lideri

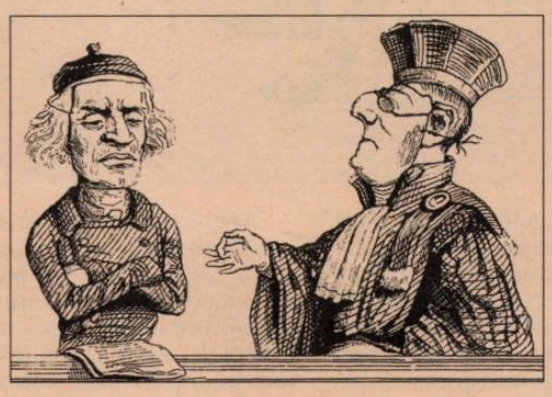

Texte şi opinii de:

● George BLECHER (scriitor şi jurnalist)
„Ţapul ispăşitor al tuturor“

● Ovidiu GHERASIM-PROCA (lector dr., Universitatea „Al.I. Cuza“, Iaşi)
„«Spionaj civic» distribuit sau «societate civilă internaţională»?

● Cosmin ALEXANDRU (preşedintele Asociaţiei „Erudio“)
„Dilemele din vieţile oamenilor“ – interviu

● Ovidiu NAHOI (jurnalist)
„Ce-ar trebui să ne pună pe gînduri“ – interviu

argument

Gîndirea independentă

În toate ţările democratice, guvernele, parlamentele şi alte instituţii ale statului apelează la organizaţii şi la experţi independenţi pentru elaborarea unor studii, rapoarte ori analize care să contribuie la mai buna guvernare. Pe de altă parte, ONG-urile sau intelectualii lansează ei înşişi spre dezbatere idei care ar putea fi transformate în politici publice şi aplicate apoi întru binele comun. Problemele lumii de azi au devenit mai complicate, actul guvernării e mai dificil, aşa încît miniştrii şi politicienii nu mai pot fi şi vizionari, şi „creativi“, şi buni manageri în acelaşi timp. Pentru a găsi soluţii, e nevoie (şi) de o bună circulaţie a ideilor şi a expertizei. Aşa încît au crescut, de prin anii '70 încoace, numărul şi importanţa „rezervoarelor de idei“. A crescut şi rolul „intelectualilor oficiali“ (expresie care în română nu are nici un sens, dar care se foloseşte pentru a-i desemna pe acei demnitari ori conducători de instituţii publice care pun în activitatea lor şi idei, şi creativitate, nu doar „management“ de rutină). Iar pentru că globalizarea îşi vede de treabă, iar informatizarea a sporit şi volumul ideilor „de pe piaţă“, şi viteza lor de circulaţie, în ultima vreme se vorbeşte tot mai mult de *global thinkers* şi de ideile lor care pot schimba lumea, nu doar o ţară sau o comunitate umană.

Revista *Foreign Policy* a publicat recent al doilea Top 100 al „gînditorilor globali“. Iar *think-tank*-urile din toată lumea au trecut în 2009 de 6000, conform unui studiu realizat la Pennsylvania University. Liderii politici au nevoie tot mai mare de idei generate de entităţi independente, fără *parti-pris* politic. Pînă la apariţia în *Foreign Policy România* a topului (într-un dosar consistent şi cu un adaos românesc), încercăm în paginile următoare să schiţăm coordonatele relaţiei dintre liderii politici şi idei, dintre experţi şi buna guvernare a societăţii. La noi, termenul de „intelectuali“ este folosit restrictiv, în ultima vreme, iar uneori manipulat. Sintagma „intelectualii lui Băsescu“ – zgomotos repetată de inamicii cîtorva importante personalităţi culturale de azi – dezvăluie o mentalitate feudală: unii nu pot vedea relaţia dintre un intelectual şi un politician altfel decît o „aservire“ a celui dintîi. Sîntem departe, încă, de a înţelege gîndirea *independentă*. Deşi, în lumea de azi, e cea mai preţioasă. **(M. V.)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete, va fi reluată la RFI România după 15 ianuarie 2011.

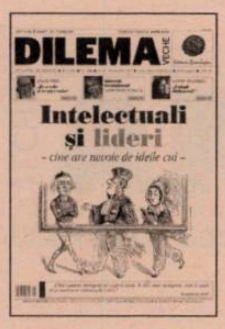

Mircea VASILESCU

Intelectuali publici, experţi şi idei

ce probleme avem sau credem că avem

A devenit un clişeu formula „gîndeşte global şi acţionează local". Dar – ca orice clişeu sau stereotip – îşi are, pînă la un punct, rolul său de orientare şi etichetare. Pe foarte mulţi, îi ajută să nu redescopere zilnic apa caldă. Îi face să se uite peste gardul propriei ograzi către problemele altora şi să înţeleagă că, mai devreme sau mai tîrziu, vor fi şi problemele lor, chiar dacă deocamdată par îndepărtate. Criza economică şi financiară din ultimii ani are partea ei bună din acest punct de vedere: a arătat, concret, ceea ce înainte se discuta doar în colocvii savante, între specialişti, sau se scria în reviste serioase, pentru iniţiaţi. Şi anume – simplu spus – că nişte credite date aiurea într-o ţară pot avea efecte în buzunarele cetăţenilor din celălalt capăt al lumii. Sau, dacă rămînem în Europa, că sporurile cu nume „simpatice" luate de funcţionarii greci (de pildă, sporul „de punctualitate") pot da peste cap moneda euro şi îi pot pune la treabă pe liderii Franţei şi Germaniei, determinîndu-i să cadă de acord.

© V. Effenie

Surse de „inspiraţie"

Avînd nevoie de decizii politice şi economice – şi încă rapide – criza a repus cumva pe tapet necesitatea *ideilor* din care se nasc politicile publice. Dacă privim în urmă la felul în care au abordat politicienii şi guvernanţii români criza (pur şi simplu spunînd la televizor ba că n-o să ne afecteze, ba că o să ne afecteze, dar numai niţeluş, pentru a accepta pînă la urmă, brusc, că avem nevoie de acord cu FMI ca să nu intrăm în colaps), rămînem cu impresia că pe la noi bate crivăţul lipsei de idei, că politicile se fac „instant", după cum îi dă prin cap unuia sau altuia. Într-o oarecare măsură, aşa e: singura măsură „coerentă" a guvernului a fost să taie de pe unde se poate. Şi totuşi, au apărut destule idei, propuneri, soluţii – de la economişti, de la asociaţii patronale, ba chiar de la Consiliul Investitorilor Străini. De-a lungul tranziţiei, au existat destule situaţii în care idei de politici publice ori propuneri legislative elaborate de societatea civilă au fost puse pe masa Guvernului şi a Parlamentului. Încă de la începutul anilor '90, cînd Grupul pentru Dialog Social, Alianţa Civică ori Solidaritatea Universitară puneau pe agenda publică anumite teme (uneori indicînd şi soluţii), democraţia noastră ar fi putut porni pe un drum ceva mai firesc: integrarea ideilor venite dinspre experţii independenţi în politicile publice şi în deciziile care transformă societatea. N-a fost aşa. Mai tîrziu, pe măsură ce şi organizaţiile nonguvernamentale au învăţat regulile jocului şi s-au „profesionalizat", prezenţa lor a devenit mai consistentă şi mai insistentă. Societatea Academică din România a început să publice sistematic rapoarte şi *brief*-uri, Grupul de Economie Aplicată a iniţiat studii şi un „Buletin Industrial" periodic, Institutul de Politici Publice a furnizat analize şi recomandări etc. Ce s-a ales/ce se alege de toate acestea? Din păcate, nu mare lucru. În foarte puţine cazuri decidenţii politici le iau în considerare. Sau o fac după multe insistenţe şi „negocieri" (cum s-a întîmplat, de pildă, cînd Centrul pentru Jurnalism Independent şi Agenţia de Monitorizare a Presei au presat comisiile parlamentare pentru modificarea unor articole de lege privind audiovizualul, libertatea de exprimare etc.). În mod normal – aşa cum se întîmplă în alte ţări – Guvernul, ministerele, alte entităţi publice ar trebui să le *comande* experţilor independenţi şi *think tank*-urilor studii, rapoarte, analize şi măcar să se „inspire" din ele. Dar mai e mult pînă departe.

Unde ne sînt gînditorii?

Într-un comentariu pe marginea cărţii *Idolii forului*, Alina Mungiu-Pippidi se plîngea de lipsa experţilor: „Unde ne sînt specialiştii care să ne scoată din criză, să ne reformeze statul, unde sînt marile minţi care să regîndească viitorul? De cînd ne-a secat prosperitatea, nevoia de specialişti a devenit brusc acută" („Adevărata trădare a intelectualilor", în *România liberă*, 15 iulie 2010). Într-adevăr, în diverse domenii – de la economie la drept – ne cam lipsesc specialiştii cu adevărat independenţi, care să nu se afilieze vreunui partid, care să nu recite poezia preferată a vreunui guvern şi care să „arunce pe piaţă" idei numai bune pentru crearea unei dezbateri. Pe de altă parte, chiar şi aceia puţini care există nu prea sînt băgaţi în seamă de mass-media ori de liderii de opinie – adică „intermediarii" cu ajutorul cărora ar putea căpăta mai multă notorietate. În lume, mai ales de cînd a apărut criza, unii economişti au ajuns adevărate personaje mediatice, iar ideile lor (reformulate şi „traduse" pe înţelesul publicului de jurnalişti) sînt dezbătute pe forumurile ziarelor şi pe bloguri. La noi, mass-media se mulţumeşte să facă din cînd în cînd o ştire cu declaraţia vreunui economist, dar şi atunci o „prelucrează" în aşa fel încît să sune, după preferinţe, în favoarea sau împotriva Guvernului. Televiziunile – care în România au un impact enorm asupra publicului, dar şi asupra agendei politicienilor – sînt pline de *talk-show*-uri, dar fie abordează teme prea generale, fie toacă mărunt, ore întregi, contrele verbale ale politicienilor. Şi, oricum, invită în studio cam aceiaşi comentatori care îşi dau cu părerea despre orice; aproape niciodată nu fac apel la experţi. Drept pentru care statutul lor este precar în societatea românească: pentru că publicul nu-i ştie, rămîne cu impresia că în societatea noastră există doar „invitatul-din-studio-care-are-păreri-despre-orice-şi-vorbeşte-bine". Indiferent despre ce este vorba – politici europene, reforma în justiţie, legea pensiilor, sistemul de educaţie, corupţia – scena e dominată de cîţiva editorialişti. Iar majoritatea subiectelor se limitează la „daraverile de clopotniţă" naţionale. Adică provinciale. Nici măcar despre Uniunea Europeană nu se prea vorbeşte – darămite de chestiuni globale.

Aşa încît trăim într-un fel de paradox: pe de o parte, avem puţini specialişti, pe de altă parte, nici pe aceia nu-i prea cunoaştem. Şi nici măcar nu au un statut social clar: deşi lucrează cu ideile, ei nu sînt priviţi drept intelectuali. Simţul comun (dar nu numai) vede în „intelectuali" nişte inşi care au preocupări abstracte şi generale, nu idei practice aplicabile în societate. Iar „gînditor", în limba română, trimite direct la filozofie. Avem o problemă de limbaj? Nu numai. Avem şi o problemă de situare faţă de realitate. Expresia „intelectuali publici" abia a apărut în peisaj şi încă n-a fost asimilată. Cele mai multe ecouri le-a stîrnit anul acesta o carte alcătuită din studii şi eseuri inegale, *Idolii forului*, „axată" aparent pe o opoziţie între intelectualii „enciclopedişti" şi „specialişti", dar preocupată în fapt doar de 3-4 intelectuali care au o mare notorietate. Iar presa curentă mai anunţă din cînd în cînd, apocaliptic, că „ne fug specialiştii".

Ce şi cum „dezbatem"

Pe termen mediu şi lung, ar trebui să lămurim cîteva lucruri. De exemplu: ce fel de stat vrem să construim în România; cum putem ajunge efectiv la rolul de „a şaptea ţară ca mărime din UE"; ce modificări trebuie aduse Constituţiei (căci trebuie – unele dintre ele sînt „cerute" de Tratatul de la Lisabona); ce formulă de împărţire administrativ-teritorială ar fi mai eficientă (mai puţine regiuni în locul atîtor judeţe?); ce viitor avem în „societatea bazată pe cunoaştere" cu un învăţămînt „bazat pe toceală"; ce se mai înţelege prin „cultură naţională". Şi altele. Dar nu se conturează nicio discuţie în jurul lor. Mai tîrziu, o să ne coste şi asta. Şi absenţa ideilor şi a dezbaterii nu se poate rezolva cu împrumut de la FMI.

„Cînd istoricii se vor uita înapoi spre momentul cînd puterea americană de după Războiul Rece se va fi sfîrşit, vor stabili probabil anul 2010 drept unul crucial. S-ar părea că peste tot sînt semne că mult-prevestitul «răsărit al celorlalţi» are în sfîrşit loc: de la creşterea rapidă a Chinei pînă la nerăbdarea diplomaţiei unor noi puteri precum Brazilia şi Turcia."

Foreign Policy, decembrie 2010

Top 10 think tanks în lume (în afara SUA)

1) Chatham House, Marea Britanie; 2) Transparency International, Germania; 3) International Crisis Group, Belgia; 4) Stockholm International Peace Research Institute, Suedia; 5) Amnesty International, Marea Britanie; 6) International Institute for Strategic Studies (IISS), Marea Britanie; 7) Adam Smith Institute, Marea Britanie; 8) Institutul Francez pentru Relaţii Internaţionale, Franţa; 9) Centre for European Policy Studies, Belgia; 10) German Institute for International and Security Affairs (SWP, Stiftung Wissenschaft und Politik, Germania).

Top 10 think tanks – SUA

1) Brookings Institution; 2) Carnegie Endowment for International Peace; 3) Council on Foreign Relations; 4) RAND Corporation; 5) Heritage Foundation; 6) Center for Strategic and International Studies; 7) Cato Institute; 8) Woodrow Wilson International Center for Scholars; 9) American Enterprise Institute; 10) Hoover Institution.

Starea ideilor în lume

în topuri şi analize

Pentru a doua oară, revista Foreign Policy *publică un top cu cei mai importanţi 100 de gînditori globali. Ediţia românească din ianuarie 2011 îl va publica integral, împreună cu analizele şi comentariile dedicate.*

Cine ce gîndeşte

Acest clasament este diferit de cel al intelectualilor publici – realizat tot de *FP* în colaborare cu revista britanică *Prospect*. Dacă în cel al „intelectualilor propriu-zişi" sînt prezenţi scriitori, universitari, editorialişti, acesta, care se ocupă de *global thinkers,* adună personaje foarte diferite: de la miliardari la prim-miniştri, de la scriitori la politicieni, de la bancheri la militanţi pentru drepturile omului. Un amestec oarecum ciudat – şi, desigur, discutabil – care se bazează însă pe un lucru foarte bun de exploatat, jurnalistic vorbind: fiecare dintre cei incluşi în top este avut în vedere pentru „o idee". Nu una „în stare pură", „abstractă", „teoretică", ci o idee aplicabilă (sau deja aplicată), din a cărei punere în practică, eventual, decurg alte „idei". E adevărat, uneori diferenţa dintre „idee" şi „cauză" e greu de făcut. De exemplu, Jeff Bezos şi Steve Jobs (locul 17) au fost incluşi în top „pentru reinventarea lecturii" prin realizarea celor două dispozitive electronice de citit (Kindle şi iPad). Martha Nussbaum (locul 90) – „pentru că ne reaminteşte ce pierdem în goana după competiţia globală". În schimb, Malalai Joya (activistă pentru drepturile omului, locul 93) este considerată importantă pentru că „întrupează un Afganistan cu gîndire independentă". Iar Tarja Halonen (preşedinta Finlandei, locul 99) – „pentru combaterea oricărei forme de inechitate". Alteori, aproape că nu e vorba de o „idee", ci de un *dat,* de o situaţie în sine ori de o „trăsătură de caracter". De exemplu, Zhou Xiaochuan (guvernatorul Băncii Populare Chineze) este plasat pe locul 4 „pentru că ţine în mîini soarta economică a lumii". John Bolton (preşedinte la American Enterprise Institute, locul 56) este apreciat „pentru că nu se dă bătut"; cu alte cuvinte, după ce a fost întruchiparea politicii externe a lui George Bush, continuă pe aceeaşi linie şi în epoca lui Obama.

Cîţiva protagonişti

În ediţia anterioară a topului – apărută în plină criză americană – primul loc i-a aparţinut lui Ben Bernanke, şeful de la Federal Reserve. Acum, e abia pe locul 5, dar i se atribuie în continuare un statut puternic: „pentru că stăpîneşte economia SUA, cu orice preţ". Pe primul loc se află, la egalitate, cei mai bogaţi oameni ai lumii – Bill Gates şi Warren Buffet, pentru că „au avut iniţiative atunci cînd statele lumii ezită să o facă"; concret spus, şi-au donat jumătate din avere unor fundaţii şi au călătorit prin lume încercînd să formeze un „club al marilor filantropi" şi să finanţeze mari proiecte din domeniile sănătăţii, educaţiei ori dezvoltării. Imediat după ei, tot *ex aequo,* doi reprezentanţi instituţionali: Dominique Strauss-Kahn (directorul FMI) şi Robert Zoellick (preşedintele Băncii Mondiale) „pentru o viziune de oţel în vremuri de criză". *Foreign Policy* consideră că, dacă n-ar fi fost cei doi, „probabil că n-am mai fi folosit deloc cuvîntul «creştere»". Abia pe locul al treilea apare personajul numit în mod curent „cel mai puternic om de pe planetă", preşedintele SUA. Şi nu neapărat pentru că are o idee ori pentru vreo faptă anume, ci pentru că rezistă şi „găseşte o linie directoare" printre criticile de care are parte.

Pînă la Angela Merkel (care ocupă locul 10 pentru faptul de a „conduce Europa prin criză cu o fermitate teutonică"), trei personaje arată cu adevărat că este vorba despre un top *global.* Guvernatorul Băncii Populare Chineze, care „stă" pe rezerve valutare de 2,65 trilioane, consideră că solicitarea Vestului de reevaluare a yuanului este o „cură fantezistă" în stil occidental, o „pilulă care să rezolve problema peste noapte". În schimb, propune, în stil chinezesc, un tratament în stil chinezesc, printr-un „amestec de 10 plante", care „nu rezolvă problema imediat, ci într-o lună-două". Premierul brazilian Celso Amorim (locul 6) a „transformat Brazilia într-o putere globală" şi crede că alianţa cu Rusia, India şi China (BRIC) va „redefini guvernarea lumii". Pe locul următor este plasat Ahmet Davutoglu (ministru de Externe al Turciei), considerat „creierul din spatele re-trezirii globale" a ţării sale. Pe locurile 8 şi 9, doi oameni de arme: generalul David Petraeus şi secretarul american al Apărării, Robert Gates.

„Nu e mare lucru să ai idei, totul e să le aplici, adică să gîndeşti prin ele ultimele diferenţe."

ALAIN

Pe altă lume

Întîmplător sau nu, cel mai bine plasat reprezentant al Europei „vine" abia al zecelea. Înaintea sa se află reprezentantul unei ţări (Turcia) care solicită intrarea în Uniunea Europeană de decenii întregi; faptul că i se refuză nu i-a „tăiat" accesul către statutul de viitoare putere globală. Aşa încît vechea sa cerere va fi în curînd reevaluată de pe alte poziţii.

Întreaga configuraţie a topului – discutabil, ca orice top, dar interesant ca „sinteză" a lumii de azi – arată o dinamică foarte interesantă a globalizării. Apar în el idei şi oameni despre care în România nu se ştie mai nimic şi nu se vorbeşte mai deloc. Desigur, se va pune din nou întrebarea „de ce nu e nici un român între primii 100?". Poate că nici n-are ce să caute... Restul, în *Foreign Policy România* din ianuarie. (**M. V.**)

Creşterea şi descreşterea „rezervoarelor de idei" din lume

Revista *The Economist* definea astfel un bun *think-tank:* o organizaţie capabilă să combine „profunzimea intelectuală, influenţa politică, flerul pentru publicitate, împrejurimi plăcute şi o ţîră de excentricitate".

Motive care sporesc numărul „rezervoarelor de idei"

- revoluţia informatică a făcut să crească volumul, fluxul ideilor şi al informaţiilor;
- epoca monopolului guvernamental asupra informaţiilor s-a sfîrşit
- complexitatea şi natura tehnică a problemelor politice au crescut, ceea ce a făcut ca procesul de luare a deciziilor să fie mai dificil;
- mărimea guvernelor s-a amplificat, dar eficienţa lor a rămas aceeaşi, ceea ce a condus la o criză de încredere în oficialii guvernamentali;
- nevoia de informaţii şi analize concise „în forma potrivită la momentul potrivit".

Motive care duc la scăderea „rezervoarelor de idei"

- un mediu politic şi legislativ ostil organizaţiilor neguvernamentale
- schimbarea în priorităţile de finanţare din partea donatorilor publici şi privaţi, ceea ce a făcut ca sprijinul lor să devină restrictiv;
- concurenţa din partea firmelor de consultanţă şi din partea mediilor electronice;
- donatorii tind să finanţeze proiecte şi programe pe termen scurt în loc să consolideze capacitatea *think-tank*-urilor şi să construiască instituţii.

Sursa: The global „go-to think tanks". The Leading Public Policy Research Organizations In The World, 2008

PUBLICITATE

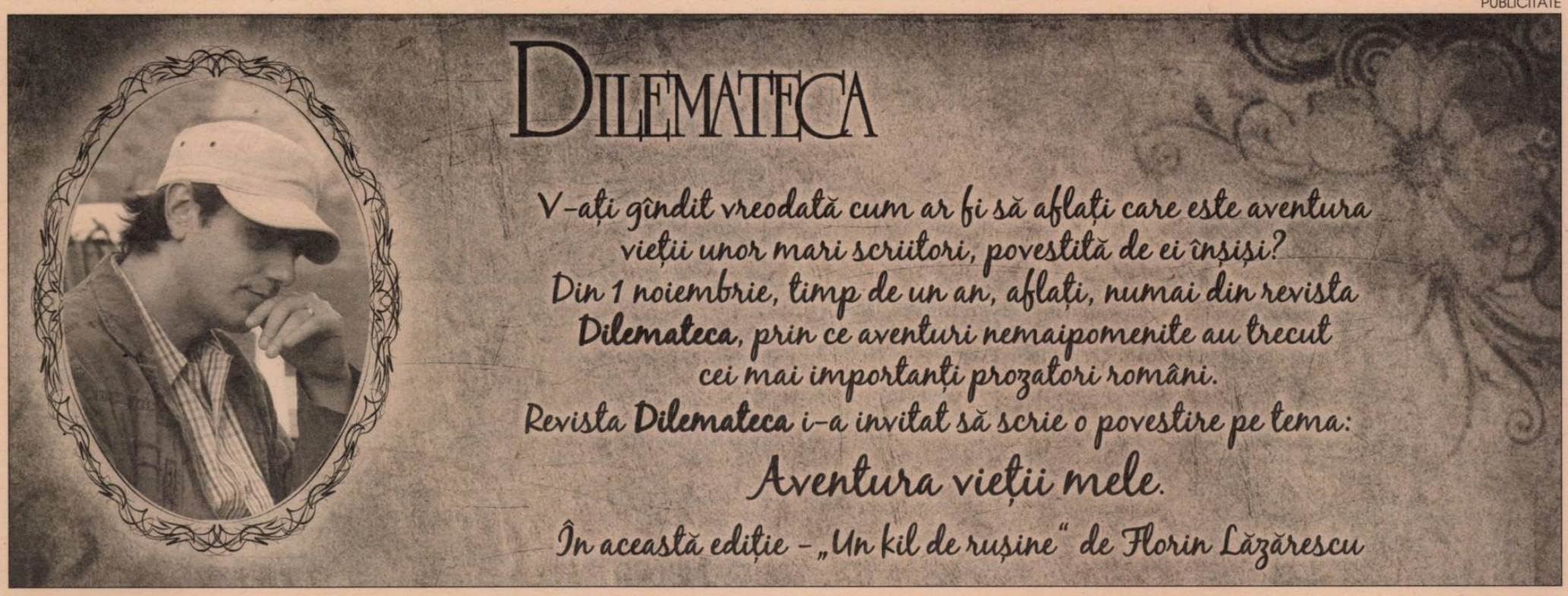

Ce-ar trebui să ne pună pe gînduri

dialog cu Ovidiu NAHOI

S-ar părea că primele think-tank*-uri au apărut pe la începutul secolului al XX-lea. Dar e limpede că rolul lor a devenit pregnant mai ales în ultimele decenii. În lumea democratică, guvernele preiau şi folosesc ideile, născute în aceste „rezervoare", în politicile lor. Cum stau lucrurile, din acest punct de vedere, în România?*

Momentul de vîrf al relaţiei dintre un *think-tank* românesc şi decidenţi s-a consumat în urmă cu mulţi ani. În august 2003, Societatea Academică din România lansa ideea introducerii cotei unice de impozitare. Iniţial, însuşi premierul de atunci, Adrian Năstase, azi adversar neîmpăcat al cotei unice, s-a arătat încîntat. Şi – se spune în lumea politică – liderul de atunci al PSD ar fi fost chiar dispus să meargă pe noul sistem de impozitare, dacă nu ar fi existat opoziţia fermă, doctrinară a „patriarhului" Ion Iliescu, pe atunci preşedinte al republicii. Preluată cu entuziasm de opoziţie în campania electorală, ideea cotei unice a devenit realitate imediat după schimbarea de guvern din decembrie 2004. Ar fi exagerat să spunem că, de atunci, relaţia s-a rupt cu totul. Dar nici un proiect major, cu impact naţional, nu a mai fost, de atunci, rodul conlucrării între guvernanţi şi mediile de cercetare independente. În schimb, guvernele s-au întrecut în decizii luate în pripă, ale căror efecte i-au luat prin surprindere pe iniţiatori – cum era şi firesc. Cîteva foruri specializate, constituite sub umbrela Preşedinţiei – pe teme precum educaţia sau provocările demografice – au mai suplinit ceva din ceea ce lipseşte pe piaţă. Măcar prin faptul că au adunat specialişti recunoscuţi. Dar, în mod inevitabil – date fiind moravurile politice de la noi –, nu au putut scăpa de acuzaţia de politizare. Aş putea da un singur exemplu despre modul în care laboratoarele de idei ajung să influenţeze mari decizii strategice. Chiar în acest an, The European Council on Foreign Relations (ECFR) a publicat un raport, îndelung comentat, despre multipolaritate în Europa. Potrivit acestuia, limitele puterii americane sînt deja vizibile şi devine foarte clar că şi alţi actori internaţionali cresc ca putere economică şi, bineînţeles, politică: China, India, Brazilia, Turcia. Şi ca atare, acest studiu susţine că în Europa nu mai avem un singur pol de putere, respectiv Bruxelles-ul. Nu mai avem nici măcar doi poli, respectiv Bruxelles-Moscova, ci avem trei poli: Bruxelles, Moscova, Ankara. Apropierea UE-Rusia şi eforturile de găsire a unui răspuns european la ambiţiile Turciei de aderare reprezintă ilustrarea practică a acestei teorii.

Turcia este vecina noastră şi nu prea se discută despre ea. Despre „multipolaritate" şi alte asemenea subiecte vorbesc între ei doar experţii, la colocvii specializate. În spaţiul public însă nu prea avem ocazia (cu excepţia cîtorva reviste sau emisiuni TV) să auzim despre asemenea teme care ne interesează direct (de exemplu, aderarea Turciei la UE sau apropierea dintre UE şi Rusia). S-ar părea – vorba lui Moromete – că „ocupaţiunea noastră mintală" e mereu alta. De ce asemenea subiecte (şi altele) lipsesc de pe agenda noastră publică, în schimb, cheltuim vaste energii vorbind despre politică?

Încă ar fi mult dacă am spune că dezbaterea publică este dominată de politic. Asta ar însemna că există o dezbatere cu adevărat, cînd, de fapt, asistăm la o tabloidizare *şi* a spaţiului public, după presa scrisă, televiziunile generaliste şi, în cele din urmă, dar nu mai puţin viguros, televiziunile de ştiri. Ce subiecte lipsesc? De exemplu, ce fel de stat trebuie şi poate fi construit în România. Ce poate face, ce trebuie să facă şi, mai ales, ce nu trebuie. Altfel, cum să ieşim din criza de încredere a instituţiilor statului democratic? Sînt deja patru ani de la aderarea României la Uniunea Europeană şi încă nu avem un profil bine conturat printre ceilalţi 26. Şi aici, rezervorul românesc de inteligenţă ar putea să îşi spună cuvîntul. Şi, poate asociaţiile academice româneşti din străinătate ar putea aduce contribuţii importante, dacă ar fi întrebate. Se simte, de asemenea, o lipsă a expertizei care să stea la baza marilor decizii de politică externă. Nu că specialiştii ar lipsi. Doar preţul care se pune pe ei se dovedeşte prea mic. Poate că eşecul care se profilează în privinţa aderării la Spaţiul Schengen să mai dea de gîndit decidenţilor. Pentru că, din moment ce tehnic eram pregătiţi, este evident că am ratat din cauze politice. Şi aici, merită văzut în ce măsură a contribuit la eşec felul în care au fost gestionate relaţiile cu Franţa şi Germania sau chiar cu Republica Moldova. Şi au fost mulţi analişti independenţi care au atras atenţia asupra pericolelor ce decurg din gestionarea defectuoasă a acestor relaţii.

Avem trei poli de putere:
Bruxelles, Moscova, Ankara.

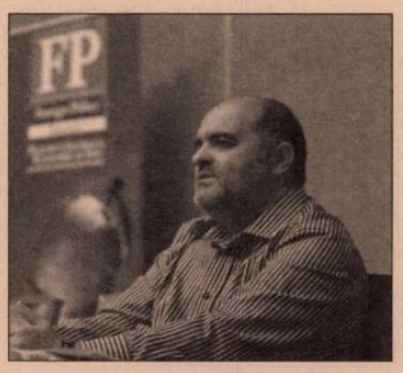

Ovidiu Nahoi

„Trebuie să recunoaştem că, uneori, printre intelectuali găsim şi oameni inteligenţi."

MIHAIL BULGAKOV,
MAESTRUL ŞI MARGARETA

Cele mai importante think-tank*-uri din lume lucrează cu intelectuali şi experţi, dar s-a forjat, în ultima vreme, şi termenul de „gînditor".* Foreign Policy *a publicat recent „Top 100 Global Thinkers" (care va apărea în ianuarie şi în ediţia românească a revistei). Cred că la noi există şi o problemă de terminologie. Prin „intelectual" se înţelege altceva – „gînditor" se referă mai curînd la „clasici"...*

La noi, intelectualul este văzut ca omul inteligent, bun vorbitor, care în principiu se pricepe la orice. Zicerile lui sînt făcute mai mult să gîdile urechea într-un mod plăcut, mai ales cînd sînt pigmentate şi cu o undă de umor. Pentru a avea gînditori – nu că intelectualii noştri nu ar fi! – e nevoie ca şi solul să fie pregătit. Mă tem că asta e problema noastră: roadele gîndirii nu au pe ce să se prindă, în lipsa unui mediu adecvat de dezbatere publică. Şi voi da un exemplu: de vreo doi-trei ani, un scriitor român stabilit în America, Ovidiu Hurduzeu, încearcă să introducă în dezbaterea publică ideea „distributismului", ca o nouă teorie politică şi economică. Nu mă voi pronunţa asupra valabilităţii ei, nu aceasta e tema. Dar cum se face că această idee nu a generat o dezbatere solidă, bazată pe argumente, în condiţiile unei asemenea sărăcii de noi idei politice în România? Pentru intelectuali e suficient un număr de ascultători mai bine pregătiţi sau, cel puţin, deschişi la minte. Gînditorii au nevoie de mai mult: de o cultură a dezbaterii publice.

În topul FP *apar tot felul de persoane – de la mari manageri la activişti pentru drepturile omului, de la scriitori la politicieni. Despre mulţi dintre aceştia (aflaţi chiar pe poziţii fruntaşe în top) în România nu se scrie şi nu se vorbeşte aproape deloc.*

Mă întreb cîte rînduri s-ar fi scris la noi despre laureatul Premiului Nobel pentru Pace, dacă nu ar fi existat reacţia viguroasă a Chinei Populare şi boicotul celor 20 de ţări de la festivitatea de decernare. Ştim puţine despre vecinii noştri fiindcă sîntem prea concentraţi spre interior, spre subiectele interne. Cîte ziare din România şi-au deschis ediţiile cu subiecte externe, de la 11 septembrie 2001 încoace? Colecţia e tare subţirică.

Se va spune, iarăşi, că „nu avem nici un român în Top 100". Dar dacă spaţiul nostru public e aşa cum e şi dacă sîntem prea „concentraţi spre interior", mă întreb dacă ar avea ce să caute vreun român printre cei o sută de „gînditori globali"...

Eu nu sînt atît de pesimist. Cred că va veni ziua aceea, poate mai curînd decît credem. Dar cred că acel român care va apărea în Top 100 *FP* va fi o mare surpriză pentru noi toţi. El va fi legat de mediile intelectuale şi de dezbateri străine, dacă nu cumva va fi de-a dreptul un român „de dincolo". Şi, pe cale de consecinţă, va fi un nume aproape irelevant în peisajul intern. Asta, poate, le va da multora de gîndit.

Ovidiu Nahoi *este redactor-şef al biroului* Adevărul *de la Bruxelles.*

a consemnat Mircea VASILESCU

Ţările cu cele mai multe* think-tank*-uri (2009): *1) SUA 1815; 2) China 428; 3) Marea Britanie 285; 4) India 261; 5) Germania 190; 6) Franţa 168; 7) Argentina 132; 8) Rusia 109; 9) Japonia 108; 10) Canada 97; 11) Italia 88; 12) Africa de Sud 84; 13) Suedia 74; 14) Elveţia 71; 15) Olanda 57; 16) Mexic 55; 17) România 54; 18) Israel 52; 19) Taiwan 52; 20) Belgia 51; 21) Bolivia 51; 22) Spania 50; 23) Brazilia 48; 24) Ucraina 45; 25) Polonia 41*

Sursa: The global „go-to think tanks". The Leading Public Policy Research Organizations In The World, 2009.

Antrenor de experţi

interviu cu Kai JACOBSEN

Un norvegian din Cluj constată că se poate înţelege în română cu interlocutori din Palestina şi Sri Lanka. Kai Jacobsen este chemat pentru a face traininguri de peacebuilding şi leadership în jurul lumii, iar faptul că institutul său, PATRIR, are sediul în România îi este de un real ajutor. Cît şi cum este folosită în ţara noastră speciala expertiză a acestui profesionist global românizat? PATRIR înseamnă The Peace Action Training and Research Institute of Romania. *Detalii pe www.patrir.ro.*

Înţeleg autorităţile române rolul şi scopul acestui tip de pregătire, sau e doar un exerciţiu mimetic?

Ca institut, este datoria noastră să ne adresăm acestei chestiuni, pentru că domeniul „peacebuilding"-ului şi al prevenirii conflictului violent este unul relativ nou în România. Românii au o lungă istorie a angajamentului în misiuni internaţionale de „peacekeeping" alături de Naţiunile Unite şi, în mod deosebit, în ultimele două decenii, cu managementul crizei în diferite teatre: Irak, Afganistan şi altele. Ce am observat, cînd discutăm cu oficiali, cu oameni din guvern sau cu birocraţi, este că există un interes autentic faţă de acest subiect, dar că e o sarcină dificilă pentru un intelectual sau o organizaţie din acest domeniu să explice efectiv în ce constă activitatea noastră, din cauza lipsei unor puncte comune de referinţă.

Interesul însă există. Spre exemplu, am fost solicitat să conferenţiez la Universitatea din Bucureşti, la cea din Cluj, iar cu Babeş-Bolyai avem chiar o colaborare în cadrul unui nou program de master care pune accentul pe „peacebuilding" şi recuperare post-conflict. Anul acesta am fost rugat să mai ţin o dată un program pe care l-am desfăşurat anul trecut pe tematica managementului crizei şi a leadership-ului strategic, care era destinat ofiţerilor superiori şi îi familiariza pe aceştia cu o abordare de tip peacebuilding, atunci cînd trebuie soluţionată o criză. Acest program a fost atît de apreciat, încît ni s-a cerut să devină o componentă permanentă a trainingurilor pe care le ţinem la Colegiul de Apărare. Ce am observat este că, intelectual, conceptual şi operaţional, această perspectivă este foarte nouă.

Dar despre ce fel de intelectuali vorbim?

Cînd ne referim la cei care se autointitulează sau sînt intitulaţi de televiziuni intelectuali, cred că vorbim despre o vizibilitate foarte scăzută. Poziţia lor este una influenţată covîrşitor de cîteva paradigme foarte înguste de explicare a lumii înconjurătoare. Din nefericire, de cele mai multe ori, nu sîntem conştienţi de alte abordări sau dezvoltări intelectuale din alte părţi ale lumii: America Latină, Africa, Asia şi chiar Europa de Est sau Orientul Mijlociu. Există pe harta globală a intelectualilor români un mare gol care acoperă majoritatea continentelor şi culturilor. În al doilea rînd, cred că putem vedea şi alte tendinţe. Unii intelectuali sau cetăţeni cu preocupări intelectuale se interesează din ce în ce mai mult de alte culturi şi călătoresc în zone ca America Latină, Africa, Asia. Întotdeauna am găsit fascinant faptul că, dacă vei intra într-o librărie din România, găseşti cărţi din toată lumea. Şi am observat că, în plan cultural, mulţi români manifestă interes şi curiozitate.

„Intelectualul oficial" din România are un spectru foarte restrîns de informaţie şi cunoaştere, raportîndu-se numai la cîteva şcoli dominante din Occident. Ceea ce transpare din zona „intelectualităţii oficiale" din România, legată de politică externă şi de securitate, este sentimentul ameninţării. Aceşti oameni, dacă s-ar angaja în analizarea realităţilor globale actuale, ar fi obligaţi să-şi schimbe discursul. Nu aş spune că România se ascunde în spatele angajamentelor luate faţă de UE şi NATO. Mai degrabă aş spune că intelectualii se ascund în spatele unei ideologii de securitate extrem de înguste, o ideologie a războiului predicată de o şcoală dezvoltată în Statele Unite. Cu siguranţă nu e vorba de expresia întregului spectru de abordare a securităţii din NATO şi UE şi cu siguranţă e ineficientă pentru necesităţile de politică externă a României. Este ceva la care ar trebui să reflectăm.

au consemnat Flavius ŢONE
şi Octavian MANEA

Citiţi interviul integral în ediţia din ianuarie a revistei Foreign Policy România.

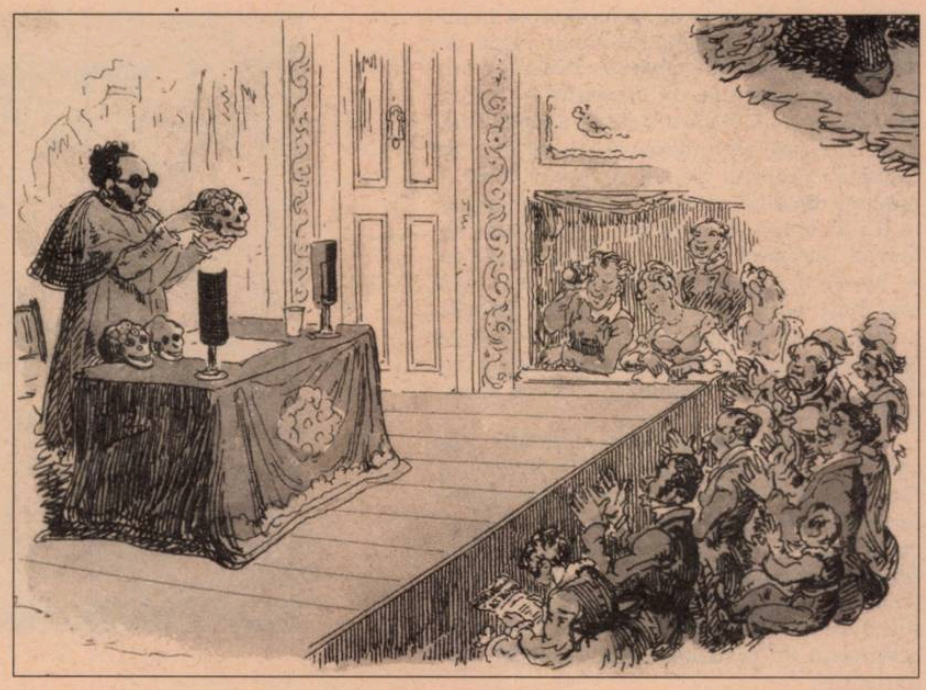

„Din fericire pentru umanitate, în continuare există mari spirite cu idei geniale, pe care un spirit normal nu le-ar putea avea fără să înghită cantităţi fantastice de gin."

DAVE BARRY

Rezervoare de idei

Foreign Policy România, ediţia din ianuarie 2011, va publica, pe lîngă topul gînditorilor globali, şi un dosar despre „rezervoarele de idei din România". Din sumar:

Petre Roman, *Lipirea cioburilor:* „În lipsa ştiinţei, a competenţei şi a profesionalismului îşi află rădăcinile noua rămînere în urmă a României. Noua Românie e mai puţin şcolită şi mai puţin educată. Şi e mai puţin românească în relaţia cu Lumea decît oricînd în ultimii 50 de ani."

Adrian Cioroianu, *Intelectualul recent:* „Intelectualii au fixat ţelurile statului român. Nu şi azi."

Dr. Marian Zulean, *Aşteptîndu-l pe... Godet:* „De ce privirea spre viitor şi nu cea spre trecut ar trebui să influenţeze politica externă şi de securitate a României."

Radu Dudău, *Reforma universitară dintr-un foc:* „Discuţiile privind reforma universitară românească frapează, dincolo de grava politizare, prin neglijarea unui ingredient esenţial: motivaţia pentru competitivitate academică."

Plus: Indexul *think tank*-urilor româneşti – o primă listă cu centre româneşti de expertiză.

PUBLICITATE

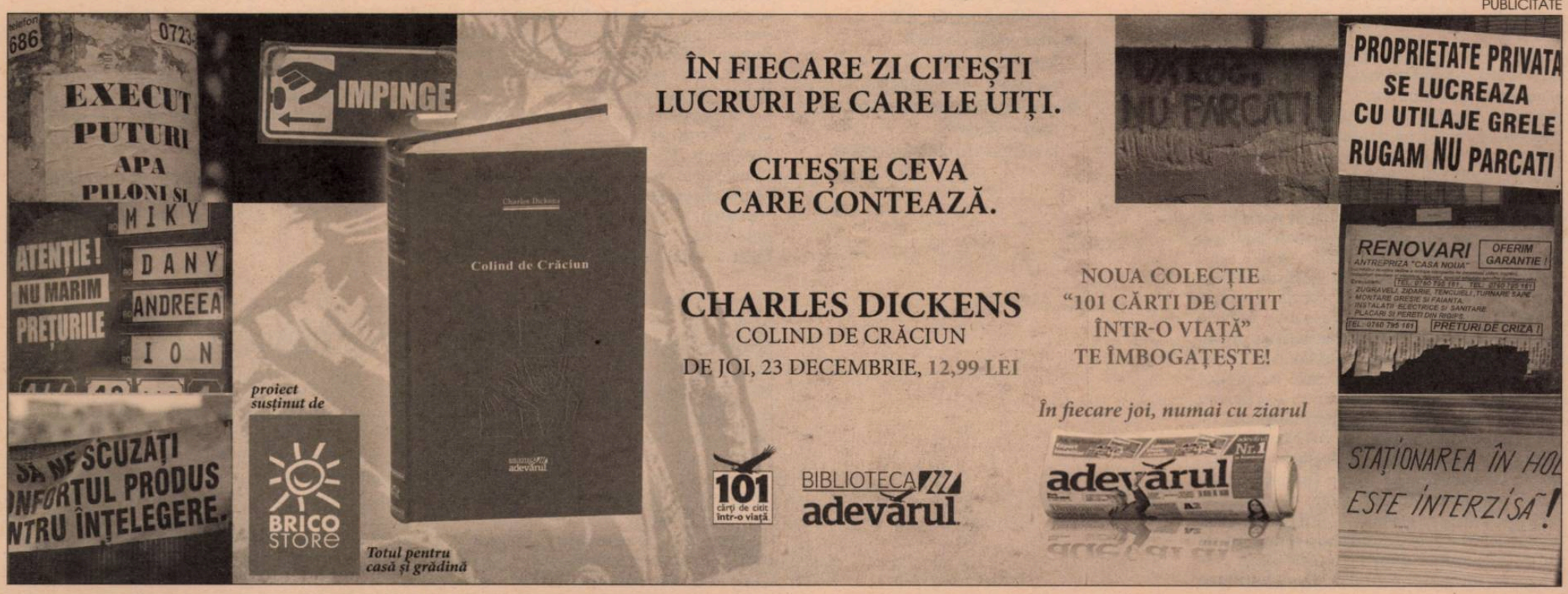

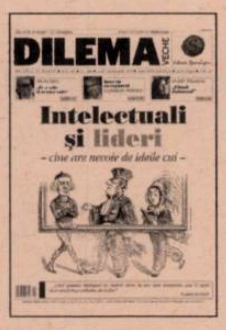

George BLECHER

Ţapul ispăşitor al tuturor

de ce nu-l mai iubeşte nimeni pe Barack Obama

© M. Chivu

După alegerile de la jumătatea mandatului, nimeni nu-l mai place pe preşedintele Obama. Republicanii deja îl privesc ca pe un preşedinte care nu va mai candida şi care trebuie doar tolerat pînă cînd ţara se întoarce şi mai mult spre dreapta. Propriul partid al lui Obama îl împinge din două direcţii: aripa conservatoare îl îndeamnă să se poarte mai frumos cu Marele Business, în timp ce stînga insistă să se întoarcă la principiile liberale şi să dea mai mulţi bani de la guvern pentru crearea de locuri de muncă. Electoratul deplînge faptul că nu a făcut suficient de multe pentru a stopa recesiunea, deşi nu este clar ce se aştepta să facă.

Nici în străinătate nu stă prea bine. În cadrul recentelor reuniuni G20, Europa a blocat ideile lui Obama, respingînd stimularea cheltuielilor în favoarea austerităţii, chiar dacă, la rîndul ei, încearcă să salveze Irlanda şi Portugalia. Coreea a respins deschiderea preşedintelui faţă de un nou tratat privind comerţul. China nu s-a arătat deloc interesată de reglementarea monedei sale naţionale.

Nu e de mirare că toate fotografiile îl arată pe preşedinte cu buzele strînse şi deloc zîmbitor.

Într-o asemenea atmosferă, aproape că-ţi vine să cauţi aspectele pozitive ale gîndirii lui Obama. În ciuda tuturor presiunilor la care este supus, el nu a aderat la linia Marilor Simplificatori ai Americii şi nu şi-a redus mesajul la cîteva replici. Toată legislaţia pe care a trecut-o prin Congres arată respectul său pentru complexitate şi conştiinţa lui că este extrem de greu să echilibrezi interesele legitime, dar contradictorii. Cele două realizări majore ale sale – sistemul de sănătate şi legile privind reglementarea financiară – arată mai mult ca nişte manuale de instrucţiuni decît ca nişte directive, şi probabil că aşa şi trebuie să fie, avînd în vedere cît de puternice sînt industriile din aceste domenii, şi ce reglaj fin este necesar pentru a le ţine în frîu fără a produce un şoc în restul sistemului economic. Însuşi faptul că în doi ani el a obţinut piese importante ale legislaţiei de la un Congres mai degrabă potrivnic îl face preşedintele cel mai productiv de la Ronald Reagan încoace.

Cu toate acestea, este, de asemenea, uşor de înţeles îngrijorarea din partea maşinăriei Partidului Democrat. Democraţii sînt îngrijoraţi pentru întoarcerea spre dreapta. Ei îi cer lui Obama să le dea încredere oamenilor şi să-şi recîştige fervoarea din timpul campaniei electorale. Singura problemă este că probabil îi cer preşedintelui ceva de care el nu mai este în stare.

Nimic din istoria personală a lui Obama nu îl arată ca fiind un vizionar. Formaţia lui academică la Columbia şi Harvard l-a pregătit mai degrabă să facă politică decît să reformeze sistemul, să gîndească mai degrabă în termeni de ajustări treptate decît de schimbări radicale. E la fel de departe de un demagog ca orice preşedinte din istoria recentă, chiar dacă unii membri ai partidului său ar fi, probabil, mai fericiţi cu un demagog decît cu un „tocilar al politicii" – adică unul căruia îi plac mai mult structurile legale complicate decît rezumatele simple. De fapt, alegerile nu au fost un dezastru atît de mare pe cît îl prezintă democraţii şi presa. California şi New York, cele două state cu cele mai numeroase electorate, au erodat răspîndirea populismului facil. California a surprins pe toată lumea prin alegerea (şi re-alegerea) unor politicieni cu experienţă, şi nu a unor femei de afaceri bogate. În Delaware, statul cel mai comic în materie de figuri populiste, un candidat la Congres, care în tinereţe a cochetat cu vrăjitoria, a fost învins de rivalul său. Alaska a reales un senator în exerciţiu după ce partidul său preferase un începător populist. Dacă naţiunea s-a orientat spre dreapta, a fost o mişcare speriată, provocată mai mult de nerăbdare şi de lipsa de speranţă decît de ideologie.

Adevărul este că nici dreapta, nici stînga nu ştiu cum să împace capitalismul în stil american cu serviciile sociale, aşa încît alegerile au reflectat alternativa cu care se confruntă ţara – încearcă să ajusteze sistemul, astfel încît să funcţioneze ceva mai echitabil şi mai eficient, sau se plînge – şi încă zgomotos.

Unul dintre produsele secundare ale alegerilor de la jumătatea mandatului a fost că banii din sectorul financiar, folosiţi pentru a fi un mare susţinător al preşedintelui, aproape au secat. Îngrijorată din cauza reglementărilor pe cale de a intra în vigoare, industria i-a întors spatele Partidului Democrat şi s-a străduit mai mult decît de obicei pentru a găsi moduri de a specula noi şi mai „creative".

Un articol apărut pe 14 noiembrie în *New York Times* („Investors Put Money on Lawsuits to Get Payouts", http://www.nytimes.com/2010/11/15/business/15lawsuit.html?_r=1) prezenta situaţia dintr-un unghi deosebit de ingenios.

Potrivit articolului, a devenit atît de scump să dai în judecată marile corporaţii pentru prejudiciile cauzate prin poluare, măsuri inadecvate de siguranţă ori deversări de petrol, încît băncile au început să împrumute cu bani firmele de avocatură pentru a-şi duce mai departe procesele, în schimb crescîndu-le dobînzile sau aşteptînd reduceri consistente în eventualele afaceri cu avocaţii. Această practică a devenit o industrie de miliarde de dolari: numai în statul New York, peste 250 de firme de avocatură sînt datoare la băncile de investiţii.

Noile relaţii între sectorul financiar şi firmele de avocatură au provocat nu puţine probleme. Reclamanţii de multe ori nu sînt informaţi cu privire la împrumuturi şi ajung să plătească dobînzile din propriul buzunar. Numărul de procese a crescut dramatic. Unele firme de avocatură au ieşit de pe piaţă încercînd să ramburseze împrumuturile. În unele cazuri, amortizarea costurilor e mai mare decît împrumutul însuşi. Aşa cum arată jurnalistul de la *New York Times*, „ne aflăm undeva între *banking* şi jocuri de noroc".

Pe măsură ce praful începe să se aşeze peste alegerile de la jumătatea mandatului, apar cîteva mari întrebări: îşi va redobîndi preşedintele popularitatea de dinainte? Acum, că republicanii controlează Camera Reprezentanţilor, vor fi mai cooperanţi cu preşedintele? Legile pe care Obama le-a stors de la Congres vor fi acum ciopîrţite sau abrogate?

Răspunsurile nu sînt uşor de dat. Nimic nu sugerează că republicanii vor renunţa la strategia lor cîştigătoare de a spune „nu" la orice. Economia va continua să se împartă în două – mai mulţi bani în partea de sus, o piaţă de locuri de muncă în scădere la mijloc şi în partea de jos. Preşedintele va pune la cale un adevărat *show* încercînd să negocieze cu adversarii săi acasă şi în străinătate, dar probabil că nu va rezolva cine ştie ce.

Cea mai importantă întrebare este dacă întreaga rezistenţă pe care o va întîmpina va declanşa în Obama nişte rezerve neexploatate de pasiune – pasiunea pe care admiratorii lui sînt convinşi că o ascunde în adîncul său – sau îl va lăsa amărît şi izolat. Partidul său are dreptate cînd crede că preşedintele are nevoie să reintre în contact cu „poporul", dar rămîne de văzut dacă va fi în stare.

Şi, avîndu-şi propriul *„reality"-show* şi publicînd *best-sellers*, Sarah Palin îşi aşteaptă intrarea în scenă.

***George Blecher** a fost profesor de literatură la City University of New York. În prezent, este scriitor, jurnalist şi traducător din daneză şi suedeză.*

Publicat pentru prima dată în *Eurozine* (www.eurozine.com)
© George Blecher © Eurozine

DATE ŞI CIFRE DIN SUA

În SUA existau, în 2009, 1815 think-tank-*uri.*

- *91% au fost create după 1951*
- *după 1970 au fost create mai multe decît în perioada 1920-1970*
- *majoritatea celor apărute după 1970 sînt specializate pe o anumită disciplină*
- *20% (aproximativ 350) îşi au sediul în Washington, DC*
- *mai mult de 50% funcţionează pe lîngă universităţi*
- *numărul de* think-tank-*uri nou înfiinţate a scăzut după anul 2000.*

Dezbatere *Foreign Policy România*

Lista gînditorilor globali – şi români

Pentru a doua oară, *FP România* publică, în ianuarie, Lista FP a celor 100 de gînditori care au marcat anul. *Special guests:* miniştrii de Externe ai Turciei şi Braziliei şi tehnocratul care construieşte Palestina. *Plus:* inovatorii care schimbă lumea la firul ierbii.

Adiacent, FP România listează 100 de experţi români care au ceva de spus în materie de „politică globală, economie şi idei". La care adaugă un repertoar al rezervoarelor de idei din România şi o suită de analize, cu semnături consacrate sau mai noi, ale modului în care ne folosim experţii. *Special guest:* un norvegian din Cluj care vorbeşte româna în Sri Lanka sau unde mai e chemat să facă *peacebuilding* – cum îi folosim expertiza?

Ovidiu GHERASIM-PROCA

„Spionaj civic" distribuit sau „societate civilă internaţională"?

din nou despre Wikileaks

Recentul scandal provocat de publicarea unor informări diplomatice secrete de către Wikileaks ar trebui să ne pună pe gînduri. Nu pentru că faptul în sine ar fi unul uimitor, ci pentru că reacţiile faţă de acesta arată adevărata putere a statelor în lupta cu activismul digital. Dacă tehnologia oferă indivizilor mai multe posibilităţi de a se exprima liber, statele au mijloace de constrîngere infailibile pentru a restrînge utilizarea tehnologiei. Ele nu ţin de stăpînirea cunoaşterii tehnologice, dimpotrivă. E vorba de mijloace de intervenţie mult mai prozaice, de metode ce nu aparţin nici „societăţii informaţionale", nici „societăţii bazate pe cunoaştere": arestări, anchete, confiscări, blocări de conturi. Optimismul celor care au impresia că „revoluţia digitală" implică neapărat un progres de nestăvilit al libertăţii de exprimare sau o creştere a controlului exercitat de opinia publică asupra guvernelor ar trebui să fie drastic temperat.

Tehnologia le oferă cetăţenilor din statele democratice, dar nu numai lor, o putere formidabilă. Tehnicile criptografice, de autentificare sau de transport al informaţiilor fac astăzi ca mesajele secrete transmise între grupurile de activişti să rămînă aşa, chiar şi pentru instituţii specializate, ce deţin capacităţi de calcul imense. Matematica, programatorii şi calculatoarele dăruiesc oricărui individ alfabetizat, în schimbul unui efort minim de înţelegere, garanţia absolută a secretului corespondenţei. Aproprierea unei puteri ce aparţinea în trecut doar statelor poate avea utilizări legitime sau nu. Teroriştii beneficiază din plin de ea, nu numai grupurile civice protestatare. Nu putem fi siguri însă că frica de grupările teroriste este principalul motiv pentru care autorităţile statale investesc enorm în infrastructuri de supraveghere generalizată, în interdicţii juridice şi reglementări restrictive. Asemenea iniţiative, de pildă directiva europeană privind reţinerea datelor provenite din comunicaţiile digitale (Directiva 2006/24/EC), sînt ineficiente în lupta împotriva terorismului. Ele oferă însă un oarecare confort psihologic oficialilor care se văd lipsiţi de prerogative considerate încă esenţiale pentru suveranitatea statelor pe care le conduc.

rilor fundamentale. De ce nu s-ar ajunge la o situaţie în care principiile democratice ar fi instrumentalizate la maximum în deserviciul libertăţii?

Nu în ultimul rînd, se poate spune că dezvăluirile făcute de Wikileaks sînt prea puţin importante pentru opinia publică globală, dar stimulează o reacţie supradimensionată a tuturor celor care şi-ar dori ca Internetul să fie tăcut, discret, conformist şi lipsit de opinie. Este oare justificată o campanie de dezvăluiri zgomotoase care nu arată nimic nou despre scena relaţiilor internaţionale, dar care riscă să aducă după sine un consens împotriva libertăţii de exprimare pe Internet? În plus, nu va deveni activitatea agenţiilor guvernamentale mai opacă, mai secretă, mai obsedată de secret decît în prezent?

Dar înainte să reflectăm la observaţiile ocazionate de scandalul „cablurilor diplomatice" e necesar să recunoaştem natura originală a activităţii pe care o promovează site-ul Wikileaks. Sîntem într-adevăr în prezenţa unui fapt inovator: inventarea „spionajului civic" distribuit. Site-urile de felul Wikileaks le permit tuturor celor interesaţi de practicarea spionajului în mod ocazional să publice informaţii secrete în condiţii de relativă siguranţă. Desigur, în numele unor justificări morale idealiste. În principiu, acestea din urmă nu vor fi mai puţin credibile în spaţiul public internaţional decît cele pe care le propun politicienii. Atîta timp cît marile puteri militare organizează intervenţii armate însoţite de discursuri moralizatoare, de ce nu ar face acelaşi lucru grupările pasionate de demascarea conspiraţiilor?

Spionajul distribuit este extrem de eficient, dar nu pune la dispoziţie multe opţiuni strategice. Scopul protestului civic i se potriveşte perfect, chiar şi atunci cînd contributorii sînt, de fapt, serviciile secrete. Informaţiile se obţin fără să ai nevoie de agenţi special antrenaţi, nici de investiţii costisitoare. Oricine poate contribui, asumîndu-şi toate riscurile, dar rezultatele se acumulează haotic. E vorba de o structură bazată pe colaborare non-ierarhică, distribuită, cu elemente ce acţionează autonom, necoordonate centralizat, dar care îndeplinesc funcţii echivalente. Întreaga structură a Internetului are la bază acest principiu. De aceea Internetul este practic indestructibil. Printre altele, ceea ce inginerii de telecomunicaţii numesc modelul „reţelei distribuite" *(distributed network model)* a permis site-lui Wikileaks nu numai să supravieţuiască mai multor atacuri informatice, dar şi să fie copiat în numeroase locuri de pe glob, din ce în ce mai multe, în jurisdicţii dintre cele mai diferite.

Internetul este practic indestructibil.

Înclin să cred că ultimele dezvăluiri făcute de Wikileaks nu ajută nimănui şi, mai ales, nu sprijină cauza legitimă a organizaţiei. Comunicarea liberă a informaţiilor supuse cenzurii – fie că este vorba de cenzura propriu-zisă, fie că e vorba de ascunderea unor informaţii publice la adăpostul secretului de stat sau al regulilor de confidenţialitate – constituie o funcţie majoră a Internetului. Ea devine un mijloc de democratizare în statele nedemocratice sau un mijloc de control civic în statele democratice. S-a făcut deja frecvent observaţia că democraţiile liberale occidentale contribuie indirect la sprijinirea efortului de înarmare digitală a regimurilor nedemocratice împotriva propriilor cetăţeni. Spre exemplu, dispozitivele de supraveghere sau de blocare a comunicaţiilor sînt importate de China şi de Iran de la companii comerciale occidentale. Nu este greu de imaginat un viitor în care, ameninţate de un adversar comun ce le neagă suveranitatea informatică, cele două categorii de state ar avea motivaţii mai solide de a colabora împotriva libertăţii de exprimare – bineînţeles, în numele realismului politic şi al consensului diplomatic. Deja, relaţia dintre interesele comerciale şi cele politice pare să fie mult mai puternică decît principiul protejării dreptu-

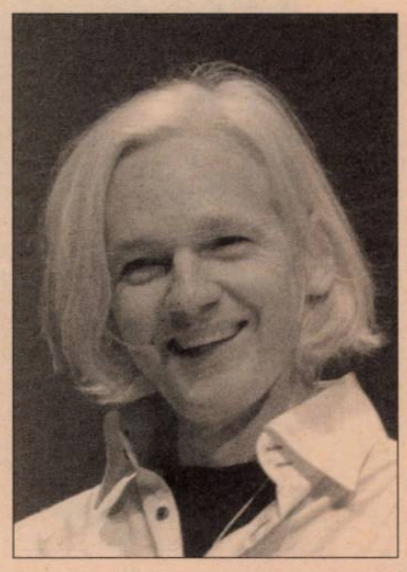

Julian Assange

„Inteligenţa are mult mai puţine aplicaţii practice decît vă închipuiţi".

SCOTT ADAMS

Articolul face parte din ancheta FP România *„Cui foloseşte Wikileaks? Ce rămîne după?" – vezi www.adevarul.ro/international/foreign_policy.*

de vedere al misiunii pe care şi-a asumat-o. Aceeaşi logică implică încurajarea utilizatorilor activi, adică a spionilor amatori. Nu poţi refuza la nesfîrşit publicarea, de teamă că vei fi abandonat de contributori.

Dar ce este surprinzător în evenimentele ce au avut în centrul lor subiectul Wikileaks, zilele trecute? Mai întîi, o disproporţie curioasă a reacţiilor din partea celor lezaţi. Nu a fost suficientă compromiterea unor informaţii militare clasificate pentru a porni atacuri informatice, blocări de conturi, blocări de servere şi arestarea lui Julian Assange. Dar atunci cînd au fost date publicităţii, prin megafoanele celor mai mari trusturi de presă, o sumă de comentarii – multe dintre ele simple bîrfe – ce îi pun în posturi jenante pe politicienii de vîrf, mecanismul implacabil de constrîngere a început să funcţioneze. Desigur, se poate invoca efectul de acumulare a frustrării statelor implicate sau panica în faţa unor posibile dezvăluiri majore, dar reacţia în sine este ea însăşi ridicolă.

Apoi, este uimitor modul în care o organizaţie multinaţională non-profit, reprezentînd măcar prezumtiv interesele societăţii civile, poate să fie paralizată fără drept de apel, în absenţa oricărui act juridic de acuzare. Julian Assange a început să fie căutat de Interpol din cauza unor delicte stranii, e adevărat, dar legate doar de viaţa lui sexuală. Furnizorul de servicii de găzduire web Amazon a refuzat să continue asigurarea serviciilor contractate invocînd suspiciunea de desfăşurare a unor activităţi ilegale. PayPal a refuzat să mai încaseze donaţiile pentru Wikileaks, în numele aceloraşi suspiciuni. Alte companii li s-au alăturat imediat, înainte să se fi formulat vreo acuzaţie oficială cu valoare juridică. Ceea ce înseamnă că au judecat rapid cauza, substituindu-se tuturor curţilor competente în materie. Verdictul a fost dat, fără drept de apel, în defavoarea libertăţii de exprimare. În fond, jurnalele care au publicat relatări provenite din notele diplomatice nu se fac vinovate de acelaşi delict, acela de a fi preluat informaţii nu tocmai bine verificate de la o sursă oarecare pentru a le transmite publicului în ciuda vociferărilor celor vizaţi? Sîntem siguri că este vorba de o activitate ilegală? Ar trebui să li se interzică ziarelor să publice informaţii secrete? Şi în virtutea căror reguli? Mai mult, cine este îndreptăţit să stabilească aceste reguli? Un stat, o organizaţie internaţională, o firmă oarecare, o bancă?

Studenţii unor instituţii de învăţămînt americane au fost avertizaţi să nu se pronunţe public asupra documentelor diplomatice sau asupra activităţii Wikileaks deoarece, în viitor, asta le-ar putea afecta cariera. De parcă dezbaterea, mai ales atunci cînd este exersată de viitori specialişti în relaţii internaţionale şi politici publice, nu are menirea de a forma experţi capabili să înţeleagă lumea în care trăiesc, ci aceea de a discredita instituţiile statului.

Ce demonstrează toate acestea? Exact contrariul intenţiilor celor ce luptă împotriva fenomenului: anume că activismul civic internaţional, pînă şi în situaţiile în care îmbracă o formă rebelă, dispune de justificări credibile. Poate că nu s-a format încă o autentică „societate civilă" internaţională, cu atît mai puţin una globală, dar nu cumva am avea nevoie de ea? Reacţia împotriva publicării notelor diplomatice te face să ai îndoieli atunci cînd alegi să priveşti cu scepticism iniţiative de tipul Wikileaks.

Ovidiu Gherasim-Proca *este lector universitar dr. la Departamentul de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţionale şi Studii Europene al Universităţii „Al.I. Cuza" din Iaşi.*

Dilemele din viețile oamenilor

interviu cu Cosmin ALEXANDRU, președintele Asociației „Erudio"

De ce ați ales tocmai acest nume care pare abstract și oarecum elitist, Erudio?

Cred că ați surprins foarte bine locul din care am plecat. Am plecat de la nevoia noastră ca oameni, ca manageri, să ne împrietenim cu lucruri care pînă atunci fuseseră mai curînd abstracte și care țin de latura culturală a procesului educativ prin care am trecut – și în familie, și în școală, și în facultate. După ce am luat contact cu societățile vestice, am descoperit că ne lipsesc, în felul de comunicare și relaționare, tușele calde, autentice și care să transmită cu adevărat ceva. Ne-am pus problema cum am putea să răspundem acestei nevoi și am creat modulele cu care Erudio a plecat la drum: arta cultivării, scriere creativă, tehnici teatrale, vorbire în public, dialog și dezbatere și, nu în ultimul rînd, branding personal. Am încercat să „dezabstractizăm" niște lucruri care păreau foarte departe; „erudiția" părea un concept accesibil doar cîtorva, puțini – și cu un tip de efort care nu era din lumea noastră.

După cinci ani, vi se pare că ați avut succes?

Nu mi se pare. Sînt convins. Nu pentru că așa cred eu, ci pentru că oamenii care au trecut pe la noi ne spun după aceea că viața lor se schimbă, și ne întîlnim la diferite evenimente, și aflu de la ei că au trecut printr-un anumit tip de îmbogățire culturală și sufletească la care nu mai sperau după ce au trecut prin parcursul educativ formal. Noțiunea de *leadership creativ* pe care am lansat-o și pe care am înzestrat-o cu conținut s-a referit nu atît la creativitatea „artistică" – înțeleasă îndeobște ca „design" ori „publicitate" ori altceva – ci la creativitatea interioară: ce poți face cu ce ai în tine? Ce mai trebuie să pui în tine, în așa fel încît *tu*, în primul rînd să fii bucuros și apoi să îi bucuri și pe cei din jur?

Vă adresați unor manageri de vîrf. Sînteți elitiști?

Sîntem elitiști, dar nu în privința funcțiilor sau a poziției sociale, ci în privința pretențiilor pe care vrem să le avem de la noi. Vrem să ne trăim viața – și să încercăm să creștem și alți oameni în același sens – cu anumite standarde și valori. Venim totuși dintr-o istorie personală care n-a favorizat foarte mult acest lucru. Societatea românească n-a oferit – nici înainte de 1989, nici după – niște modele foarte clare și consistente. Fiecare ne-am ales modelele mai mult după ureche. Elita românească a fost decimată, eliminată la propriu, fizic – a fost foarte greu ca ea să se reconstruiască în perioada comunistă și a fost și mai greu ca ea să se exprime după 1989 și să se constituie într-un model solid. Atunci, sîntem elitiști din această perspectivă: avem pretenții de la noi și vrem să ne construim niște repere de valoare pe care să le putem susține.

Observăm totuși că elitele s-au exprimat în societatea de după căderea comunismului. Presa, din 1990 încoace, e plină de punctele de vedere ale elitelor (intelectuale, politice, manageriale). Spațiul e liber și deschis, oricine se poate exprima... Nu cumva problemele sînt altele?

E adevărat, dar oamenii nu se exprimă în jurul unor valori, ci în jurul unor interese. Or, eu cred că o elită se definește în primul rînd prin *valorile* pe care le are și în jurul cărora propune și susține niște interese. Cînd lucrurile stau invers, cînd caut un set de valori în funcție de interesele pe care le am, nu mi se pare că mai e un semn de apartenență la o elită. E adevărat că s-au exprimat diverși lideri politici, dar asta nu-i transformă într-o elită. E adevărat că s-au exprimat și lideri din zona managerială, dar nu toți aparțin unei elite. Zona managerială a fost, într-un fel, mai norocoasă. A putut beneficia de o influență masivă a organizațiilor comerciale vestice, care au venit aici (ce-i drept, nu toate) cu un fel de a face lucrurile bazat *și* pe valori care au putut fi inspiraționale pentru o anumită categorie. Ce facem noi, în lumea în care ne mișcăm, este să vedem cum putem rafina și cum putem pune în practică aceste valori, cum le putem pune de acord cu interesele... Aici mi se pare că definirea și exprimarea elitei în România reprezintă încă un proces în formare...

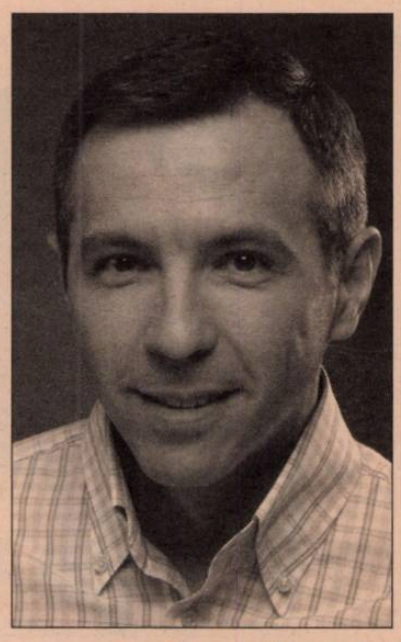

Cosmin Alexandru

„Erudio" (www.erudio.ro) este o asociație care face un lucru singular în România: adună niște oameni din lumea afacerilor (manageri, specialiști în vînzări, comunicare, marketing) și le oferă niște cursuri ținute de universitari, scriitori, artiști. Cursurile sînt subsumate conceptului de leadership *creativ și conțin cîteva module: scriere creativă, tehnici teatrale, dezbatere și dialog constructiv, vorbirea în public. Printre cei care au predat – Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, H.-R. Patapievici, Mircea Cărtărescu, Ioana Pârvulescu, Oana Pellea, Ion Caramitru, Neagu Djuvara. Președintele „Erudio" este Cosmin Alexandru. Asociația a împlinit de curînd cinci ani.*

La „Erudio", puneți în contact valori – dar și oameni – din zona culturală, cu oameni din zona managerială. Încercați să-i faceți să comunice, să preia unii de la alții ceea ce li se pare interesant. Oameni din sfera afacerilor și din sfera culturii – care la noi par două „lumi" total diferite – descoperă cu surprindere că au valori comune de împărtășit. Vi se pare că există o lipsă de comunicare între elitele culturale și cele manageriale?

A fost principala noastră provocare. Cel mai mare obstacol pe care l-am avut de surmontat a fost să-i convingem pe oamenii din elita culturală să stea de vorbă cu oamenii din mediul de afaceri. Invers a fost ceva mai ușor, pentru că în business e mai pregnantă cultura cooperării. Oamenii sînt învățați că, dacă nu lucrează în echipă, dacă nu lucrează alături de cei care *nu* sînt ca ei, nu reușesc nimic. În lumea culturală, acest lucru nu e la fel de puternic educat, pentru că adesea oamenii de cultură reușesc prin ei înșiși. În business, e aproape imposibil să creezi ceva de unul singur. Și oamenii de afaceri aveau unele rețineri – dar ele erau de altă natură: contactul cu „erudiția în persoană" poate fi inhibant. Pe de o parte, oamenii de cultură ne spuneau: „Despre ce să le vorbesc eu oamenilor care se ocupă de management sau marketing? Nu știu nimic despre aceste domenii..." Pe de altă parte, oamenii proveniți din business spuneau: „Ce să-l întreb eu pe un scriitor? Eu citesc toată viața cît citește el într-un an..." Pînă la urmă, toată lumea a tras aer în piept și și-a făcut curaj. Și toți au constatat că sînt mai multe lucrurile care îi leagă, decît cele care îi despart.

În ce fel puteți măsura eficiența acestor cursuri?

Impactul a ceea ce facem este dat de felul în care un om care termină un astfel de curs se referă la el și la „ei". Producem schimbări, dar nu e doar meritul nostru, ci e și meritul mediului. Reintroducem dilema în viața oamenilor. Mediul corporatist nu este, în general, foarte permisiv la dileme. Funcționezi într-un mecanism în care trebuie să ai certitudini, nu ai timp de reflecție, trebuie să iei decizii rapid. Or, noi am încercat să reintroducem dilema: abilitatea de a te întreba dacă nu cumva lucrurile se pot face și altfel, pentru a-ți provoca un pic prejudecățile și prezumțiile. Mai ales în materie de relație cu ceilalți. Pentru cei mai mulți dintre cursanți, a fost un lucru fabulos: o zi pe săptămînă își pot gîndi viața, relația, profesia într-un fel în care să mai introducă și ceva din ceea ce cred cu adevărat, nu doar procedurile și procesele standard din lumea corporatistă. Acestea sînt fără îndoială utile – așa merg organizațiile mari –, dar, dacă le lași să-ți domine viața în exces, nu cîștigă nimeni: nici organizația, nici persoana în cauză.

Care e reacția celor care țin cursuri?

Reacțiile sînt foarte diverse, mult mai greu de „categorisit" pentru că este vorba despre personalități foarte puternice, individualizate. Am să vă dau un exemplu interesant. În lumea afacerilor e un lucru comun ca după orice instruire, după orice curs, participanții să completeze un formular de evaluare. Cei care plătesc și evaluează vor să știe cît de bine a funcționat cursul. Pentru sfera culturii, așa ceva nu e un loc comun. Așa că, atunci cînd i-am spus unuia dintre profesori că la sfîrșit cursanții vor completa un asemenea formular, mi-a răspuns: „Cum adică? Pe mine nu m-a evaluat nimeni niciodată!" Eu înțeleg această „apărare a orgoliului", nu ne puneam problema că profesorul respectiv – care e o somitate – n-ar fi făcut ce trebuia. Dar voiam să aflăm care e atitudinea cursanților, ce înțeleg *ei* din ceea ce li se spune. Un alt profesor cu care am lucrat e la polul opus: după fiecare curs mă sună să mă întrebe care a fost reacția cursanților.

Cineva implicat în afaceri cu corporații străine tot mai mari îmi povestea că a făcut următoarea observație: managerii de vîrf aveau masterate în filozofie sau istoria artei. Și nu din pasiune sau din snobism, ci – spuneau ei – pentru că îi ajută să înțeleagă mai bine lucrurile și să-și administreze mai bine miliardele. În România există o asemenea perspectivă?

Asemenea parcursuri formative îi ajută să gestioneze mai ușor nu miliardele, ci *oamenii*. Abilitățile de *leadership* sînt diferite de abilitățile de *management*. Cele de *management* sînt organizatorice – esențiale pentru nivelul operațional. Cînd ai de condus organizații foarte mari, e obligatoriu să te ridici *peste* nivelul operațional. Anumiți manageri pot face de la sine trecerea. Alții nu pot și nici nu vor. *Leadership*-ul e altceva: înseamnă capacitatea de a anima niște oameni pentru a da tot ce au mai bun în ei. E firesc ca, de la un anumit nivel încolo, organizațiile să-și pună problema de a avea în frunte oameni cu mai puține abilități de execuție, dar care să-i poată motiva pe cei din subordinea lor. Începe să apară și în România o asemenea perspectivă. Nu e deocamdată „un trend", pentru că se presupune că, dacă vrei să funcționezi așa, trebuie să ai sub nivelul liderului respectiv niște oameni cu foarte bune abilități operaționale. Iar pentru asta ai nevoie de o oarecare istorie; or, noi avem doar 20 de ani de capitalism.

Ne-ar trebui și niște cursuri de leadership politic?

Niște abilități de leadership politic ar fi foarte bune pentru relația cu publicul votant. Problema pentru care aceste abilități nu reușesc să se formeze în România vine în principal de la felul în care sînt organizate partidele. Aceste abilități *nu funcționează* în interiorul partidelor: paradoxal, *nu* poți ajunge să conduci un partid dacă ești un bun lider. Aceste abilități de factură umanistă, progresistă, constructivă sînt în contrast cu felul în care sînt organizate partidele acum: relațiile de putere se decid după alte criterii. Nu contează cît de performant ești ca lider, ci cît de bine ești conectat cu una sau alta dintre găștile care dețin „puterea operațională" în partidul cu pricina. Americanii s-au străduit ani la rînd să construiască așa ceva – și Partidul Republican, și Partidul Democrat au avut aici, în anii '90, niște școli politice în care au pompat milioane de dolari, încercînd să educe tineretul din partide cu astfel de valori ale *leadership*-ului politic. Tineretul a ajuns între timp la șefia partidelor politice și este o copie fidelă, în comportament și exprimare, a „baronilor", pentru simplul motiv că partidele nu permit o altfel de creștere.

Cursanții dvs. – și alții din lumea lor, fie manageri de vîrf, fie oameni aflați în poziții de mijloc – sînt potențiali clienți ai „producției culturale": sînt educați, au venituri bune, sînt dispuși să cheltuiască pentru spectacole, cărți, muzică etc. Am impresia că ei nu sînt percepuți de către „producătorii" de cultură ca un public potențial cu foarte mari resurse...

Subscriu întru totul. Lumea culturală nu prea se uită la lumea afacerilor. Am făcut cîteva experimente în acest sens. Lucram cu Oana Pellea, iar o parte din ceea ce făceam era să ducem cursanții la teatru. Ulterior, am început să ducem firme întregi la un spectacol. Angajații erau entuziasmați că firma, în loc să le dea cîțiva lei în plus la salariu, le oferea o experiență culturală. Îmi pare rău că nu este exploatată mai mult o resursă aflată „la vedere" și care se construiește singură. În lumea corporatistă există o presiune – să faci numai ce trebuie. Ca om, resimți că ți se îngustează timpul și spațiul în care ai vrea să faci nu doar „ce ai de făcut". Zona culturală are aici un debușeu fenomenal, pe care nu-l exploatează: nu se uită la lumea corporatistă ca la o resursă de public suficient de educat și extrem de interesat să intre în contact cu tot ce înseamnă cultură. Este o piață neexploatată. Toată lumea ar avea de cîștigat din asta – nu numai financiar. Ar crește în primul rînd calitatea generală a societății.

a consemnat Mircea VASILESCU

Anca MANOLESCU

Religia: o redută asediată?

În spaţiul de forum al articolului meu „Funcţia critică a credinţei în modernitatea tîrzie“ (în *Dilema veche,* nr. 352, 11-17 noiembrie 2010), a apărut un comentariu al cărui năduf depăşeşte simpla reacţie personală. Voi încerca de aceea să răspund în legătură cu două puncte vizate de interlocutorul meu. Întîi ecumenismul. Din articolul meu se poate afla, scrie domnia sa, că „în 1980, un oarecare André Scrima a ţinut un curs la nu ştiu ce facultate, unde a conferenţiat ceva despre modernitate şi religie ca instituţie, *versus* credinţa ca modalitate de raportare individuală la divinitate. Tot în acest editorial, extrem de academic, simţi parcă fiorii şi adierile ecumenismului impus de «modernitate» «religiilor ferme şi intransigente», ca să nu zic închistate; de fapt religiei, că pe ea cade «beleaua», ortodoxe... Eu cred că aceste opinii ale lui André Scrima nu mai sînt de actualitate, deoarece au trecut de la momentul expunerii lor exactamente 30 de ani! În 30 de ani s-au schimbatără extrem de multe în această «dilemă»“.

În mediul cultural românesc interesat de religie, André Scrima este deja o figură cunoscută de monah ortodox şi de intelectual. Au apărut pînă acum opt volume de texte ale sale, unde ecumenismul, liturgica Bisericii de Răsărit, vocaţia monahală, întîlnirea tradiţiei ortodoxe cu modernitatea sînt cercetate dinlăuntru, prin participare personală la substanţa lor. Ar fi bine ca André Scrima să fie „un oarecare“. Însă profilul lui spiritual rămîne mai degrabă unul aparte. El a fost cu deosebire atent faţă de datoria de universalitate a creştinismului. De vreme ce Christos „este Lumina care luminează pe tot omul“, nu este oare legitim ca un creştin să mediteze la tema veracităţii celorlalte religii, la faptul că ele sînt căi spre acelaşi Dumnezeu care le ţine în fiinţă pe toate? Putem oare, ca oameni – oricît de devotaţi credinţei lor – să punem limite chemărilor lui Dumnezeu, să obligăm Duhul să bată fix numai spre noi, iar restul tuturor celorlalţi rugători să fie declaraţi – cu de la noi putere – necredincioşi, carenţi, ignoranţi? Pentru André Scrima, ca şi pentru alţi creştini, inclusiv ortodocşi, tocmai universalitatea Logosului divin este cea care îndeamnă inteligenţa noastră să cerceteze modul în care alte religii se raportează la aceeaşi ţintă.

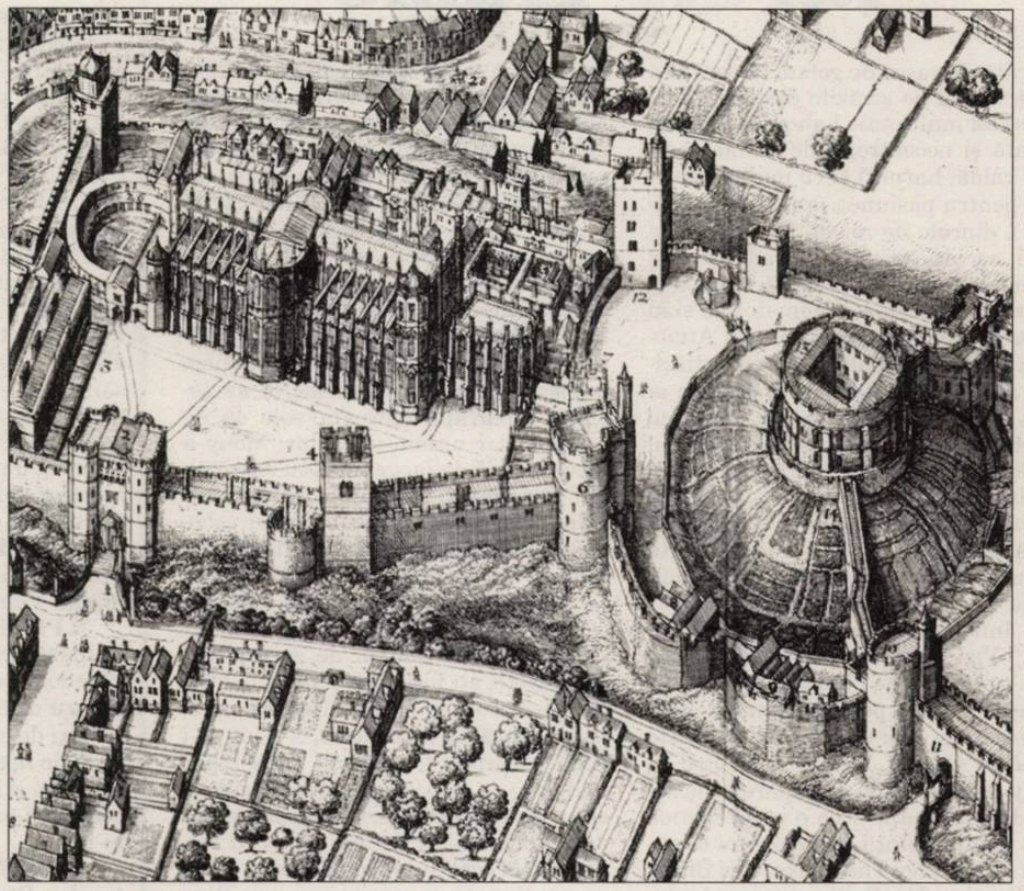

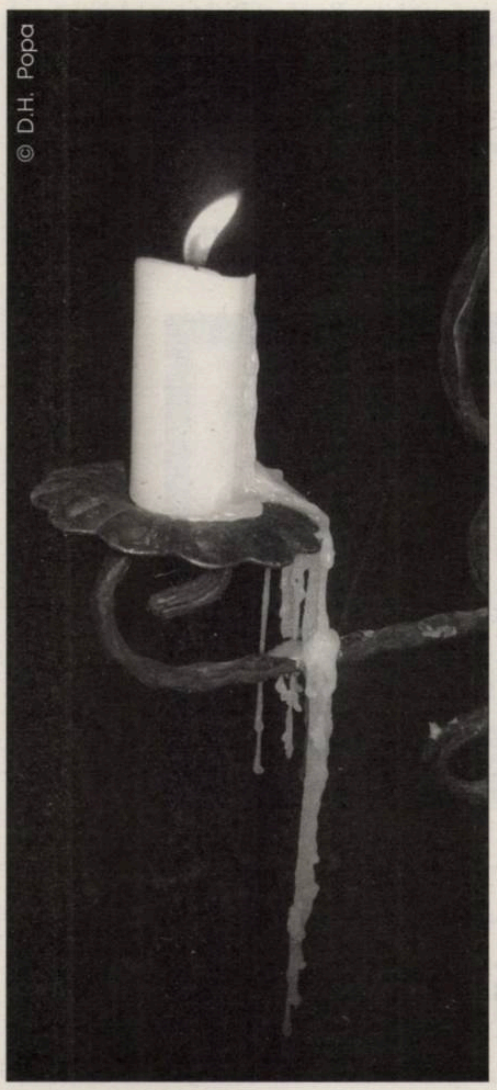

Iar a cerceta, a încerca să înţelegi nu înseamnă a-ţi nega sau abandona propria credinţă. Nu înseamnă a-i contrazice învăţăturile, doctrina. Înseamnă să descoperi corespondenţele de sens, convergenţele între această doctrină şi cele ale altor tradiţii, modurile diferite în care ele orientează spre acelaşi Altul. Înseamnă să sesizezi ceea ce limitările noastre, împrejurările istorice, polemicile în care patima a întrecut înţelegerea, toate acestea au putut pune ca mărginire tocmai felului în care ne gîndim propria credinţă. A cerceta, a încerca să înţelegi înseamnă – în primul rînd – a nu respinge, a nu condamna fără să cunoşti chipul altor religii. Înseamnă – cu o expresie a lui André Scrima, cînd comentează Matei 25 – „a-l vedea pe Christos şi acolo unde El nu apare declarat, explicit“.

Spuneţi că ecumenismul nu mai este o temă de actualitate. Poate că, din punct de vedere administrativ şi mediatic, aveţi întrucîtva dreptate. Pornită la sfîrşitul secolului al XIX-lea, mişcarea de întîlnire colegială a religiilor şi-a consumat marele avînt în prima parte a secolului al XX-lea. Biserica catolică, atît de organizată şi centralizatoare în ce priveşte stabilirea doctrinei, a venit cel mai tîrziu în cîmpul ecumenismului. Dar a făcut-o spectaculos cînd la Concilul Vatican II (1963-1968) a declarat, prin acte solemne, atît fraternitatea ramurilor creştine, cît şi dreptul fiecărei fiinţe umane la libertate religioasă şi de conştiinţă. De atunci încoace, ecumenismul a trecut de la avînt teologic creator la dialog teologic metodic, pe de o parte; pe de altă parte, s-a mai birocratizat; a stîrnit în sfîrşit reticenţe, nuanţări, repoziţionări doctrinare. E adevărat că ecumenismul nu mai are astăzi o actualitate acută, de jurnal cu ştiri fierbinţi. Dar el a produs o schimbare în conştiinţe, s-a instalat ca temă acceptată în multe minţi creştine, în dialogul public, în raportul dintre oficialităţile religioase.

Iar tema ecumenismului nu are doar o actualitate conjuncturală, menită să-i treacă timpul în treizeci ori patruzeci de ani. E o temă care stă mereu dinaintea oamenilor religioşi. Are o actualitate „eschatologică“. Ne aminteşte lumina discernămîntului de apoi, cînd vom fi întrebaţi de ce l-am ignorat pe semenul nostru, de ce i-am dispreţuit credinţa în acelaşi Dumnezeu, de ce nu am încercat să-l vedem pe Christos acolo unde El nu se arăta sub forma în care noi ne-am obişnuit să îl vedem. Spun „forma“, şi nu credinţa ortodoxă în sine, fiindcă cea din urmă nu îndeamnă la execuţia sumară a tradiţiei celuilalt.

Ce fel de religie universală
ar fi aceea care s-ar ocupa cu excluziunea?

Un al doilea punct: îmi puneţi în seamă şi indirect îi puneţi în seamă lui André Scrima o opoziţie dură între instituţia religiei şi trăirea personală a credinţei. De aici deduceţi că intelectualii „ecumenişti şi modernizanţi“ ar vrea să răstoarne rînduielile religiei, să îi schimbe învăţătura, să ia autoritatea din mîinile ierarhiei. Scrieţi: „Ce se înţelege f.f. bine din context şi din intenţiile autoarei... este faptul că dilema modernităţii vizavi de religie ar fi această «găselniţă» a ecumeniştilor că, dacă religiile s-ar desinstituţionaliza şi desideologiza, omul modern ar veni mai aproape de religie, de credinţă; dar aşa?... Păi, cum i-ar sta bine unui phd-ist să ridice coliva la un parastas? Sau să bată metanii?... Aaaaa!, dacă ierarhii ne-ar, şi i-ar lăsa liberi în cadrul religiei, s-o morfolească ei cum cred, atunci, da, bisericile ar fi pline de elitişti, de intelectuali de primă mînă, de «înmodernizaţi», doritori de «experienţe» şi «experimente» divine; dar cu «ăştia», dom'le, nu poţi. O ţin pe-a lor cu dogma, cu canoanele, cu tradiţia lor.“

Intelectualii despre care vorbiţi nu au faţă de rînduielile şi instituţia religiei porniri insurgente. Nu intenţia de a le adapta şi „morfoli“, ci datoria discernămîntului îi face să cerceteze gesturile religiei, să le caute sensul şi finalitatea, să vadă deosebirea – o deosebire de tipul *articulării,* nu al *sciziunii* – între religie şi credinţă. Dumneavoastră sînteţi cel care îi bănuiţi pe intelectuali că ar da un fel de năvală haiducească asupra cetăţii religiei ca să-i surpe zidurile şi obiceiurile. Dumneavoastră le puneţi în seamă o gîndire binară de tipul conflictului şi al asaltului, dominată de particula *versus*. Or, nu de asalt e vorba aici, ci de înţelegere.

Am respect pentru modul în care vă practicaţi credinţa. Nu dispreţuiesc metaniile, parastasul şi coliva. Dimpotrivă, le fac şi eu cîteodată, ştiind ce departe duce simbolismul lor. Dar nu cred că la împlinirea materială, abundentă a acestor rînduieli se reduce credinţa, dreapta credinţă. Ştiţi poate mai bine decît mine că „metanie“ vine de la *metanoia,* care înseamnă schimbarea minţii, îndreptarea gîndirii tocmai spre dincolo de cele materiale. *Metanoia* e totuna cu o transformare interioară, o renaştere; e „căinţă“ fiindcă e „conversiune“, fiindcă vizează recuplarea minţii omeneşti la voia lui Dumnezeu. Gestul fizic face să participe corpul la mişcarea sufletului, a întregii fiinţe care se străduieşte să redevină convergentă spre divin. Printre *Cuvintele către singuratici* ale Sfîntului Isaac Sirul se găseşte unul „Despre lipsa de folos a ostenelilor din afară fără lucrarea minţii“. Citînd cuvinte evanghelice (Matei 6, 16; 23, 13), Isaac Sirul spune că „a-ţi mărgini nădejdea doar la lucrarea din afară“ riscă să te facă ignorant în ce priveşte „cunoaşterea sau gîndirea dreaptă la Dumnezeu venite dinăuntru“.

A cerceta, a încerca să înţelegi
nu înseamnă a-ţi nega sau abandona propria credinţă.

Aşadar nu numai intelectuali „înmodernizaţi“ vorbesc despre „experienţă interioară“ şi despre calitatea de vector a gesturilor rituale, care trimit dincolo de ele, către cunoaşterea ultimă. Despre aceste teme vorbesc Evangheliile, au vorbit, într-un şuvoi de comentarii şi interpretări, mari autori creştini, Părinţii Bisericii, rugătorii contemplativi.

Apoi, păreţi a spune că trebuie să trăim credinţa într-un mod uniform şi uniformizant, codificat în cele mai mici amănunte prin gesturi şi canoane, după o disciplină de tip cvasimilitar. Cine nu le împlineşte în litera lor devine suspect de înnoiri periculoase, de mestecarea după plac a credinţei. Dar ni se vorbeşte în Evanghelie despre varietatea talanţilor, iar Sfîntul Pavel arată ce diversitate a vocaţiilor şi a înzestrărilor există în Biserică. Investirea intelectuală în credinţă nu e mai ponosită decît simplitatea cuviincioasă a evlaviei; respectul pentru ritual nu e mai drept credincios decît cercetarea textelor sacre; milostenia nu interzice hermeneutica. Ce fel de religie universală ar fi aceea care s-ar ocupa cu excluziunea? Care le-ar cere oamenilor să se transforme în roboţi, să-şi nege înzestrările fireşti, în loc să le orienteze, în toată diversitatea lor, spre scopul ultim al credinţei?

Anca Manolescu *este cercetător în domeniul antropologiei religioase şi doctor în filozofie. Cea mai recentă carte publicată este* Nicolas de Cues ou l'autre modernité, *L'Harmattan, Paris, 2010.*

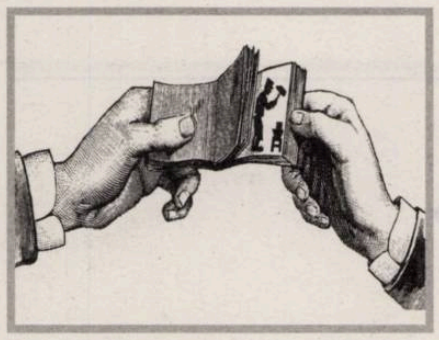

Marius CHIVU

feedbook

Marele Kamo

● **Béla Kamocsa, *Blues de Timişoara. O autobiografie*, volum îngrijit de Tinu Pârvulescu, Editura Brumar, 2010.**

Am scris săptămîna trecută despre volumul de poezie al lui Nicu Vladimir (1950-1995), unul dintre cei mai mari, dar şi cei mai necunoscuţi folkişti români, rămas fidel pînă la capăt underground-ului, şi închei incursiunea mea în literatura artiştilor cu autobiografia lui Béla Kamocsa (1944-2010), un muzician, din fericire, notoriu, nu doar prin rolul său de membru fondator al trupei Phoenix şi apoi multiinstrumentist în formaţiile Gramofon şi Bega Blues Band (cu care a înregistrat primul album de blues din România), dar şi ca animator al peisajului muzical, făcînd parte dintre cei care au pus bazele festivalurilor de jazz/blues de la Gărîna, Jimbolia, Lugoj sau Timişoara, printre cele mai importante de la noi. Scrisă împreună cu scriitorul Tinu Pârvulescu (a cărui discretă contribuţie este remarcabilă) aceasta este prima autobiografie reuşită a unui artist român: o carte scrisă admirabil (fără divagaţii sau sentimentalisme plictisitoare), plină de umor (nu doar stilistic, dar cu nenumărate situaţii comice antologice), inteligentă, oferind nenumărate detalii inedite despre cariera, traseul şi dificultăţile unui muzician de rock/jazz/blues într-un regim totalitar, o carte care surprinde, de fapt, unul dintre momentele naşterii rockului la noi şi, firesc, al primei sale legende – trupa Phoenix şi, în general, atmosfera muzicală a anilor '60-'80, o perioadă extrem de interesantă şi prea puţin cunoscută sub acest aspect.

Copilăria lui Béla Kamocsa a fost marcată de gaşca de golani în care şi-a făcut veacul pe străzile cartierului timişorean multietnic Lahovari. Părăsit de tată şi necontrolat de mamă (o figură caldă, harnică şi cu multă înţelegere pentru pasiunea muzicală a copilului), dincolo de micile furtişaguri şi bătăi, asculta fascinat la radio rock'n' roll-ul american al anilor '50, mergea la filmele indiene de la cinematograf şi în cluburile de dans muncitoreşti. Atmosfera şi aerul timpului sînt reconstituite prin nenumărate detalii, precum aceste indicii vestimentare: „Odată cu dezgheţul ce a urmat morţii lui Stalin, a apărut freza cocoş, gen Elvis, crescută cu ulei de păr şi multă răbdare. Haina trebuia să fie cît mai lată în umeri, deschisă la piept, închisă numai la un nasture şi cît mai strîmtă jos. Pantofii aveau musai talpă groasă şi se cerea să-ţi înfoi pieptul precum Kirk Douglas." Vizionarea filmului *The Young Ones* cu trupa The Shadows şi al lor hit „Apache" îl fac pe adolescentul Béla Kamocsa să vrea să cînte. Îi cunoaşte pe Nicu Covaci, Claudiu Rotaru şi Mony Bordeianu, şi aşa apare pe la serile dansante din licee o orchestră de dans numită Sfinţii care cîntă tot ce auzeau pe la radio: The Kinks, The Birds, The Beatles, The Rolling Stones. La început se cînta fără microfon şi cu un amplificator cărat cu tramvaiul sau cu sania, apoi, după ce trupa şi-a cîştigat o anume notorietate la cantina Politehnicii, Asociaţia Studenţilor Comunişti Români le-a cerut, mai întîi, să nu mai cînte „atît de tare", să limiteze cîntecele în engleză şi să varieze beat-ul cu tangoul, valsul şi muzica uşoară românească, apoi i-a dat afară de tot. Béla Kamocsa subliniază mereu caracterul nonconformist al pasiunii pentru rock şi autobiografia e plină de gesturi subversive şi de sfidare, dar şi de problemele create de autorităţile comuniste, multe absurde, care însă fac deliciul lecturii: ca să scape de armată, „sfinţii" se internează la un spital psihiatric; continuă să ţină concerte într-o popicărie abandonată sau într-un depozit de mere; acuzaţi de misticism, îşi schimbă numele în Phoenix; la un moment dat sînt convocaţi la ministrul Tineretului, nimeni altul decît Ion Iliescu („Ne-a făcut un pic de morală pe tema eticii tineretului socialist; mi-aş face păcat dacă aş spune că Iliescu crea impresia unui nomenclaturist prost sau răzbunător"); la prima filmare de la televiziune, datorată lui Cornel Chiriac, li se verifică coregrafia („Aveam voie să ne mişcăm dar numai unduitor; Mony a făcut un pic de jaggereală cu stativul, dar temperat; iar părul, care era considerat lung, deşi doar pînă sub ureche, trebuia dosit cu agrafe şi mult gel, sau îndesat sub gulerul cămăşii."); primul lor disc în format single, care conţinea „Hei, tramvai" şi „Canarul", s-a vîndut în jumătate de milion de exemplare, dar băieţii au fost plătiţi doar pentru înregistrare şi în funcţie de durata pieselor; odată, la un concert, a venit să-i vadă Valentin Ceauşescu („avea păr mai lung ca noi şi purta blugi şi cizme; odraslă de proletar, era proaspăt întors de la Oxford şi arăta mai hippy ca noi, fiind îmbrăcat şi informat direct de la sursă; cine ştie, poate-i văzuse pe Beatles sau pe Cream live?"); trupa schimbă nu doar numele, dar şi stilul, trec înspre psihedelic, astfel că opera rock „Omul 36:80" (prima de acest fel din România) este cîntată desculţ...

Trupa se dizolvă în anii '70 odată cu plecările succesive din ţară ale membrilor şi se citeşte, printre rînduri, părerea de rău a lui Béla Kamocsa, singurul care, spune el, a ştiut că o carieră internaţională pentru nişte tineri ca ei, crescuţi şi formaţi muzical în ghetoul comunist, este o iluzie. Fără să facă mare caz din asta, Béla Kamocsa îi reproşează, pertinent, mai multe lui Nicu Covaci, printre care virarea stilului înspre etnobalcanic şi păstrarea numelui Phoenix, în ciuda schimbării complete de componenţă a trupei. Jumătatea a doua a autobiografiei începe cu anul 1972 şi, de data aceasta, avem un Béla Kamocsa cîntînd jazz în diverse combinaţii. Poveştile însă nu se schimbă, devin chiar mai absurde. Tezele din iulie, de pildă, îi obligă pe muzicienii de jazz, care cîntau prin localuri, să traducă versurile melodiilor: „în loc de «black magic woman» cîntam «medicul negru de femei», iar în loc de «the autumn leaves» fredonam «îmi pleacă frunzele călare»; era o bâşcălie generală... şi totuşi, aşa surreală, cum ni se pare ea astăzi, revoluţia culturală ceauşistă nu era deloc o farsă".

Nenumărate alte poveşti sînt de un comic şi de un absurd colosal şi este foarte interesant cum se vede comunismul din perspectiva culturii pop pe care a încercat s-o controleze, după 1971, foarte strict. Unică din acest punct de vedere, autobiografia lui Kamo (cum i se zicea) face, indirect, antropologie culturală. Altfel, cei care nu l-au cunoscut sau nu l-au ascultat cîntînd, vor descoperi aici un artist talentat, pasionat şi autodidact, şi un om inteligent, capabil de observaţii şi comentarii foarte fine, întotdeauna pertinente, şi care-şi pune mereu întrebări, un om cald, modest şi plin de bun-simţ, sensibil, avînd un cult al prieteniei şi, mai ales, un foarte bun simţ al umorului. O carte frumoasă şi totodată esenţială pentru cultura pop românească.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

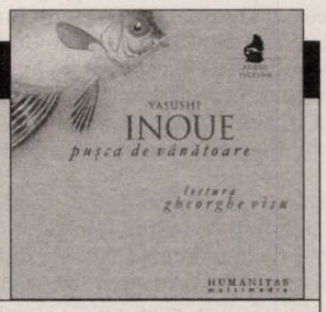

● **Yasushi Inoue, *Puşca de vînătoare* (audiobook), traducere de Lia şi Platon Pardău, lectura: Gheorghe Visu, Editura Humanitas Multimedia.**

Să dăm textului ce e al textului, iar lui Visu tot ce e de vis în lectura acestui text, şi s-o spunem din capul locului: e o bijuterie de proză, într-o minunăţie de lectură. *Puşca de vînătoare* a fost publicată în 1949 şi tradusă la noi în 1969, iar în 2000 a fost aleasă să inaugureze colecţia „Cartea de pe noptieră" de la Humanitas. Roman miniatural şi delicat ca (firesc!) bobul de orez, montează totuşi în poveste cantităţi incomensurabile de trăiri, strivitoare pietre pe inimi, sumbre singurătăţi, „albia pustiită" a cîtorva destine. Istorioara e niponă în esenţă, dar începe cu un episod de o bizarerie vag cehească, continuă cu trei scrisori de despărţire unde sentimentalul are toate sofisticările franţuzeşti în domeniu, după care încheie cu o trainică tristeţe rusească. O întreagă poveste stîrnită de un mic poem publicat într-o revistă cinegetică...

Ce face lectura lui Gheorghe Visu este să-i menţină epicii o subtilă şi hipnotică stare de poem. În rostirea lui se amestecă, pe de o parte, răspicarea vibrantă, de tip Jean Gabin (pe care cîntecelul acela vorbit, *„Je sais"*, a dus-o la consacrare), iar pe de altă parte, intonaţia aproape sfioasă, atentă la fiecare silabă, a copilului scos în faţa clasei ca să-şi citească, tare, compunerea. Aici vocea curge egal, se luptă parcă să ţină emoţia în surdină, împingînd în prim-plan o „acurateţe" de două ori mai înduioşătoare.

Gheorghe Visu n-a albit degeaba şi n-a rămas degeaba copil. Prin vocea lui, „oh!"-ul şi „ah!"-ul au o decenţă înmărmuritoare, iar cînd auzi: „Am simţit ceva sumbru, insuportabil în scrisu-i delicat, de om singuratic", înţelegi pe loc şi consimţi instantaneu.

dilemateca work in progress

■ **INFO – 300 de scrisori de dragoste** i-a scris Vladimir Nabokov iubitei şi soţiei sale, Vera, vreme de mai bine de o jumătate de secol, din 1932, cînd s-au întîlnit la Berlin la un bal de caritate, pînă în 1977, cînd scriitorul a murit la Montreaux. Nabokov şi-a dedicat întreaga operă soţiei sale, care i-a devenit editoare şi traducătoare, aceasta alegînd însă să distrugă scrisorile pe care ea i le-a scris ca răspuns. O selecţie din aceste scrisori a fost publicată în revista rusească *Snob*, ediţia integrală în limba engleză urmînd să apară anul viitor.

■ **DOSAR – Florina Pîrjol,** *Mări sub pustiuri – „rezistenţa" prin autobiografic şi „Şcoala de la Tîrgovişte"*. Recuperarea uneia dintre cele mai interesante grupări literare româneşti postbelice a început relativ tîrziu, în anii '80, cînd tînăra generaţie a simţit nevoia delimitării de marasmul epocii, prin raportarea la un model diferit, necolorat politic, plutind într-un superb paradis estetic. Popularitatea membrilor „Şcolii de la Tîrgovişte" (oraşul ales ca topos al „întîlnirilor privilegiate" ale membrilor săi: Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Costache Olăreanu şi Tudor Ţopa) abia de acum începe; ea va creşte pînă la recenta recunoaştere cvasiunanimă a grupului ca una dintre cele mai bizar-coerente „şcoli" de literatură autohtonă, apărută pe fundalul unei epoci refractare la orice element de noutate.

■ **ANCHETĂ – Prima traducere. Răspund:** Virgil Stanciu, Tudora Şandru Mehedinţi, Mona Ţepeneag, Luminiţa Voina-Răuţ, George Volceanov.

■ **PROFIL – Bruno Mazzoni.** „Asistăm la o explozie de literatură bună. E istorie trăită, istorie povestită. Însă nu e doar o chestiune de memorie, e şi foarte mult talent, pentru că am descoperit la mai toţi scriitorii tineri încercări de a scrie într-o altă limbă, tentative de a se despărţi de tipare şi standarde." Ca traducător şi ca profesor de limba şi literatura română la Pisa, Bruno Mazzoni încearcă să promoveze cultura contemporană românească în Italia.

■ **MERIDIANE – Petre Răileanu,** *Elogiul frontierelor*. Régis Debray, fost camarad de arme al lui Che Guevara, fost consilier al preşedintelui François Mitterrand, este un eseist strălucit, inventatorul unui concept şi al unei noi discipline: mediologia. Gustul originalităţii, împins pînă la provocare, e prezent şi în ultima sa carte, *Éloge des frontières*, apărută la Gallimard. În viziunea autorului, frontierele au meritul de a structura haosul şi de a oferi, ce-i drept cu preţul limitării, durata.

■ **INTERVIU cu O. Nimigean –** *Scrisul te transformă dintr-un* homo faber *într-un* homo viator: „Toate romanele bune sînt scrise de poeţi, de la *Gargantua* şi *Don Quijote* la... spune tu! *Particulele elementare*, de pildă. În ce mă priveşte, n-am trecut spre proză, am continuat aventura scrisului ca *Dichtung*. (Ţin la distincţia heideggeriană între *Poesie* şi *Dichtung*.) Adică am păstrat miza ontologică. Restul e literatură, pe de o parte (zi-i, dacă doreşti, chiar proză) şi, desigur, tăcere, pe de alta."

■ **AVENTURA VIEŢII MELE** – Dora Pavel, *Argile roşii, sienne şi nisipuri*.

A apărut nr. 56 al revistei *DILEMATECA*

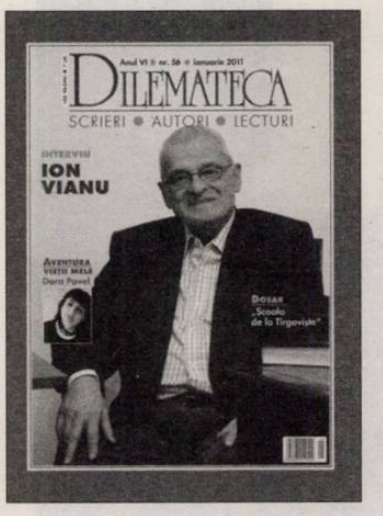

Dilemateca
îţi dă de citit.

„Aş lua-o oricînd de la început“

– interviu cu regizorul Constantin POPESCU –

Regizorul Constantin Popescu este absolvent de Limbi Străine şi a debutat anul acesta în lungmetraj cu Portretul luptătorului la tinereţe. *Anterior a mai semnat trei mediu-metraje* (Apartamentul, Canton, Apă), *un scurt-metraj* (Faţa galbenă care rîde) *şi „legenda“ miliţianului lacom din seria* Amintiri din Epoca de Aur.

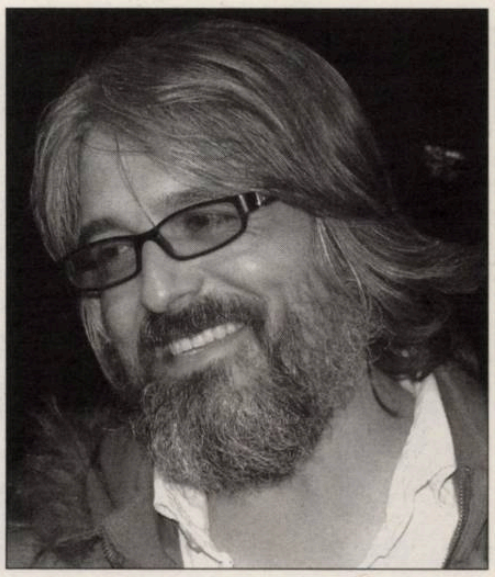

Cum a fost drumul acesta privit retrospectiv? Era important să spuneţi înainte toate aceste poveşti stilizate despre necomunicare şi vulnerabilitate, ca să vă puteţi apropia de gruparea de partizani a lui Ion Gavrilă-Ogoranu?

Am avut nevoie, în mod cert, de timp. Dincolo de asta, povestea diferă doar pe alocuri de munca pe care o depun în mod obişnuit pentru a face un film. Cred că cele mai puternice diferenţe dintre filme ar fi legate de modul în care a fost primit debutul meu de către critică şi de către public. Nu îmi amintesc să fi citit cronici mai virulente şi atacuri mai agresive la adresa vreunui film de-al meu decît cele pe care le-am experimentat la *Portret*. Dar şi cele mai elogioase cronici tot pentru pentru acest film le-am primit.

Proiectul acesta a fost autist încă de la început. Ştiam, de cînd lucram la scenariu, că am să fiu atacat, că nu toată lumea o să fie de acord cu modul în care am decis eu să văd şi să prezint lucrurile. De-a lungul anilor însă, am învăţat să înţeleg că unele opinii critice mă ajută. Cel mai tare îmi doresc însă ca filmul să treacă testul timpului. Dincolo de asta, oricine poate crede orice doreşte, ăsta este tot farmecul...

că asimilarea luptătorilor anticomunişti din munţii Făgăraşului la grămadă cu fenomenul legionar de dinainte de '44 nu e tocmai justă.

L-aţi gîndit ca pe o trilogie. Aţi rămas la fel de convins?

Unul dintre motivele pentru care nu am insistat asupra ideologiei ar fi şi acesta – că am de gînd să fac trei filme despre anii aceia şi că vreau să vorbesc despre mai multe grupări, despre mai mulţi oameni, din perspective diferite. Lucrez de mai bine de un an la un scenariu despre fenomenul Piteşti. În toate aceste proiecte însă, m-am implicat pentru că, mai mult decît orice, mă interesează oamenii. Sigur că ei sînt definiţi nu doar de acţiunile lor, ci şi de idei, dar am vrut foarte tare să nu îi mai citesc doar ca pe nişte imagini în mintea mea, generate de cuvinte tipărite, am vrut foarte tare să îi văd cum se mişcă în faţa ochilor mei, să le aud vocile, să pun carne pe scheletul acela tipărit.

Vi s-a reproşat o anume artificialitate în dramatizarea poveştii. Sau că aţi evitat să spuneţi răspicat care erau convingerile politice ale partizanilor. Vi se par îndreptăţite aceste reproşuri?

Unul dintre motivele pentru care nu am insistat asupra ideologiei ar fi şi acesta – că am de gînd să fac trei filme despre anii aceia...

Partea de documentare a filmului a însemnat o perioadă lungă petrecută în arhive, citirea unei cantităţi mari de documente despre rezistenţa anticomunistă şi multă memorialistică. Ce a fost cel mai greu cînd v-aţi apucat să scrieţi scenariul? Ce decizii a trebuit să luaţi ca să puteţi sintetiza tot ce aflaseraţi?

Am hotărît să fac filmul acesta aşa cum am simţit eu poveştile respective, fără să mă străduiesc să dau satisfacţie cuiva anume. Filmul meu vorbeşte despre neputinţă şi deznădejde. E un film trist, un film în care m-am străduit din răsputeri să evit nişte clişee, în care am încercat să uit orice regulă şi să povestesc în imagini impresiile mele despre ceea ce citisem. Iar asta s-a numărat printre cele mai dificile decizii pe care am hotărît să le iau, pentru că fiecare vede în felul lui un film despre un grup de partizani, pentru fiecare altele sînt (sau ar fi) momentele importante despre care ar trebui (sau ar fi trebuit) să vorbesc.

V-aţi ales un subiect foarte greu pentru un film de debut. Şi controversat istoric, din moment ce o parte dintre cei care au luptat în munţi între 1947 şi 1962 erau membri ai mişcării legionare. Ce v-a făcut să nu renunţaţi la acest proiect, pe parcurs?

Nu am renunţat pentru că aşa mi l-am închipuit de la bun început. Controversat ar fi fost şi numai dacă aş fi pomenit cîteva nume. Controversa rămîne. M-a interesat mai puţin partea asta ideologică nu pentru că, aşa cum mă acuză cîte cineva, mi-a fost teamă. Ci pentru că nu cred că, dacă asta a fost scînteia care a declanşat iniţial retragerea în munţi, tot ea ar fi fost cea care i-a determinat pe oamenii aceia să meargă pînă la capăt, să reziste pînă la sfîrşit. Sînt convins că hotărîrea asta a existat, dar cred că decizia a fost în mod fundamental legată şi determinată de lupta pentru supravieţuire. Şi tranformarea respectivă este cea care m-a făcut să mă intereseze mai mult latura omenească a deciziilor acelor tineri. În afară de asta, cred

Ştiu că filmul meu nu e perfect şi multe critici sînt îndreptăţite. Am învăţat multe din proiectul ăsta. Unele decizii nu le-aş mai lua astăzi. Cu unele reproşuri însă nu sînt întru totul de acord. Am fost acuzat, de pildă, că nu au fost atîţia oameni în rezistenţă, cîţi menţionez eu în film. Cifra respectivă se referă la numărul celor care, timp de peste douăzeci de ani, au fost anchetaţi, arestaţi, încarceraţi sau ucişi în închisori sau la Canal. Nu m-am referit doar la cei care s-au opus armat sistemului. Am mai fost acuzat că prezint ideologia comunistă în tuşe groase şi schematice. Dar textele respective sînt reale. Personajele alea sînt aşa cum le-am găsit descrise. Iar textele lor nu reprezintă fragmente din ideologia comunistă decît într-o anumită măsură, sînt nişte fragmente cabotine şi tîmpite.

Sînt de acord cu multe opinii critice, dar cîteva mi se par absurde. Cum ar fi, de exemplu, comparaţia cu filmul lui Soderbergh. Cred că trebuie să fii cel puţin răuvoitor pentru a compara filmele astea două.

În al doilea rînd, pentru că am filmat cam în acelaşi timp, iar eu nici pînă astăzi nu am văzut filmul lui Soderbergh, tocmai pentru că m-au dezamăgit comparaţiile astea.

Sau ar fi trebuit, doar pentru că unii cronicari au spus că filmul respectiv este bun, să alerg să îl văd şi să fac şi eu acelaşi lucru? Cred că o cronică făcută doar prin comparaţie este incompletă. Dacă ăsta este criteriul de bază de la care se porneşte în discuţiile despre filmul meu, refuz să accept o astfel de abordare.

În al treilea rînd, *Che* e un film făcut de un regizor excelent, cu multă experienţă, care a avut un buget mult mai mare decît al meu ş.a.m.d. Nu sînt convins că mi-ar fi plăcut sau că aş fi fost pregătit să fac un film aşa, şi sînt atîtea alte filme cu care ar fi putut compara filmul cronicarii respectivi, dacă tot trebuie să facem comparaţii.

Eu aşa am văzut lucrurile, deci aşa îmi fac filmele. Unii cred că am spus prea mult, alţii – prea puţin. Nu cred nici că am ocolit subiectul. Pur şi simplu, l-am abordat diferit faţă de cum ar fi făcut-o alţii. Asta nu înseamnă în mod obligatoiu un eşec, ci poate doar o părere diferită.

Nu credeam că filmul va stîrni chiar atît de multă patimă. Dar mă bucur că se vorbeşte despre el. Mi s-ar fi părut mai trist dacă nu se întîmpla asta. Cît despre faptul că nu mă pricep să dramatizez, iarăşi mi se pare uşor exagerat. Dar mi se trage, probabil, de la faptul că se aştepta altceva de la mine.

Aţi filmat un an de zile. În timpul acesta, în locurile în care aţi ajuns, oamenii îşi mai aminteau ceva despre cei care au luptat în munţi?

În multe locuri am întîlnit oameni care ştiau evenimentele, avuseseră rude care luptaseră în rezistenţă. Aproape toţi cei pe care i-am cunoscut s-au bucurat că se face un film despre acei ani. Mulţi dintre ei ne-au ajutat, unii – cu sfaturi, alţii ne-au pus casele la dispoziţie, curţile, obiecte din gospodărie, alţii – cu haine păstrate de la partizani – a fost uluitor. Am avut în film unele obiecte de îmbrăcăminte autentice (în afară de recuzita originală), pe care le-au folost unii dintre actori, atmosfera de la filmare era entuziastă. Toate astea ne-au încurajat teribil, mai ales în momentele de oboseală, cînd credeam că nu o să terminăm acest film niciodată. A fost o experienţă unică să lucrez la acest film. O onoare. Este un film care m-a marcat pentru că am aflat lucruri despre alţii, dar şi despre mine. Aş lua-o oricînd de la început. Şi sper să o pot face în curînd.

Portretul luptătorului la tinereţe *a avut premiera pe ecrane.* Principii de viaţă *(scenariul Răzvan Rădulescu şi Alex Baciu), cel de-al doilea lungmetraj pe care-l semnaţi, e gata şi a fost invitat la mai multe festivaluri. Cum aţi făcut trecerea de la un subiect la altul?*

Mi-a plăcut scenariul foarte mult şi m-am bucurat foarte tare cînd Răzvan şi Alex au fost de acord ca eu să regizez filmul. Cînd am început munca la *Principii,* terminasem filmarea la *Portret*, eram în faza de montaj şi sonorizare. Dar am luat o pauză pentru că, din raţiuni de producţie, trebuia să încep filmarea la *Principii,* nu mai puteam amîna proiectul. A fost mai degrabă solicitant, dar nu dificil. După experienţa de la debut, după filmările grele din munţi şi după munca depusă pentru a reproduce nebunia agonizantă a anilor '50, lucrul la *Principii* a reprezentat o revenire la liniştea muncii în fotoliu. Cu *Principii* m-am întors la atmosfera aşezată şi stranie din *Canton,* la povestea unui om care nu a reuşit să se adapteze, la radiografia unui eşec, de fapt. A fost reconfortant să schimb registrul.

a consemnat Ana Maria SANDU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ După ce ani în şir cu greu am reuşit să găsesc şi să citesc versurile din perioada avangardistă a lui Geo Bogza, iată că de curînd au fost strînse într-un volum: *Poemul invectivă şi alte poeme (Jurnalul naţional,* Editura Litera Internaţional, prefaţă de Paul Cernat). O bucurie personală şi un eveniment literar. (Ana Maria Sandu)

■ Pentru o digestie uşoară şi nişte seri de iarnă calme şi calde, recomand podcast-ul pregătit de *The Guardian* pentru sărbători. La adresa http://www.guardian.co.uk/books/series/short-stories-podcast îi găsiţi pe: Julian Barnes citind *Homage to Switzerland* de Hemingway, Jeanette Winterson citind *The Night Driver* de Italo Calvino ş.a. Adunaţi în jurul proiectului „12 poveşti pentru Crăciun“, 12 scriitori britanici citesc şi discută prozele lor preferate din maeştrii genului (Carver, Ballard, Cehov etc.). Cred că v-am convins. (Luiza Vasiliu)

craii de burta veche

Grătarul tămîierniţă

Nu degeaba se spune despre anumite locuri – oraşe, ţări sau cîrciumi – că ar fi templul, Mecca sau paradisul vreunui fel de mîncare.

Vorbind, în linii mari, de gastro-geografia Turciei, se poate spune cam aşa: Edirne e capitala ficatului, Antep a fisticului şi a dulciurilor fistichii, la Adana găseşti kebaburi iuţi şi cel mai bun năut, Silifke e faimos pentru iaurtul gras, iar Turcia, luată pe de-a întregul, e paradisul grătarelor cu cărbuni.

În zonele de coastă înaltă, nu puţine în sudul Turciei, unde focul se face cu lemn răşinos, roşcat ca solul, de pin mediteranean, grătarul capătă o savoare aparte. Fumul e diafan şi parfumat, iar vîlvătaia mai curată. Nimic din năclăiala de osînză, nici izul iute, înecăcios, de arsură al grătarelor creştine. După ce arde lemnul, cînd jarul doar mocneşte, de peste întinderea de grătare a teraselor deschise neîntrerupt, se întîmplă să se abată, în toiul nopţii, o misterioasă adiere de tămîie. Se simte cel mai bine la orele tîrzii, cînd nu se coace întruna şi jarul apucă să se odihnească. Dar chiar şi cînd se frige carne, în locurile înalte, mirosul de răşină arsă, de smirnă şi cel al seului de oaie se amestecă într-o mireasmă de ofrandă, care sporeşte atmosfera de ritual a preparatului mîncării. La rîndul său, grătaragiul – nedezlipit de vatră, concentrat, nici sastisit, nici histrion-chefliu şi fără s-aştepte ora închiderii – veghează devotat bucatele, părînd să îndeplinească o slujbă fără vorbe. Dacă localul este templul şi bucătarul oficiantul, grătarul nu poate fi, aici, decît altarul.

Amicul Dejun

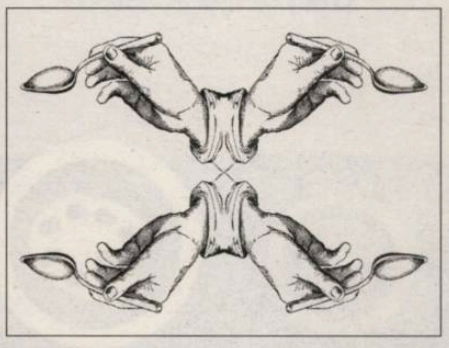

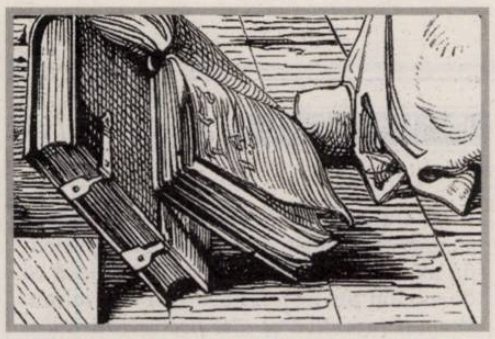

Simona SORA

biograffiti

O femeie prea puternică

În august 2009, scriitoarea franceză de origine senegaleză Marie Ndiaye spunea, într-un interviu din *Inrockuptibles,* despre Franţa lui Nicolas Sarkozy: „Cred că această Franţă este monstruoasă. Faptul că noi am ales să locuim la Berlin (scriitoarea, soţul ei, scriitorul Jean-Yves Cendrey, şi cei trei copii ai lor – *n.m.)* nu este străin de acest sentiment. Am plecat imediat după alegeri, acum doi ani, mai ales din cauza lui Sarkozy... Mi se pare detestabilă această atmosferă de supraveghere şi vulgaritate... Îmi amintesc o frază din Marguerite Duras: «Dreapta e moartea». Pentru mine, aceşti oameni reprezintă o formă de moarte, de îndobitocire a gîndirii, un refuz al diferenţei. Ştiu că şi Angela Merkel este un politician de dreapta, dar ea nu are nimic de-a face cu dreapta lui Sarkozy: ea impune o morală pe care dreapta franceză a pierdut-o".

Marie Ndiaye

Peste trei luni, cînd scriitoarea a primit Premiul Goncourt pentru romanul apărut la Gallimard, *Trois femmes puissantes (Trei femei puternice),* deputatul francez Éric Raoult, figură marcantă a majorităţii guvernamentale, a cerut ministrului Culturii, Frédéric Mitterrand, să impună anumite obligaţii laureaţilor celui mai prestigios premiu literar francez, aceştia fiind datori, în opinia politicianului, „să respecte coeziunea naţională şi imaginea ţării noastre" şi, mai ales, o imprescriptibilă „datorie a rezervei". Pînă în prezent, ministrul francez al Culturii nu a dat nici un semn că ar fi auzit de controversa privind libertatea de expresie, în afara unui răspuns confidenţial, în scris, trimis parlamentarului furios. Poate pentru că Mitterrand are controversa lui, cea legată de romanul *La mauvaise vie* apărut în 2005, la Editura Robert Laffont, povestea – la persoana întîi, dar ştim cu toţii ce gafă e să suprapui naratorul cu autorul, într-o operă de ficţiune – despre plăcerile turismului sexual. Însă nu *La mauvaise vie* mă interesează acum şi nici scrupulele morale legate de un roman atît de prost încît e mai degrabă o dovadă de *mauvais goût* să-l comentezi ca literatură.

Trei femei puternice, în schimb, romanul pentru care Marie Ndiaye a primit Goncourt-ul anul trecut (şi care s-ar fi putut numi, la fel de exact, „Trei femei terminate") e un roman adevărat care şi-a meritat şi premiul, şi notorietatea. Trec peste faptul că, dacă ar fi apărut la noi o carte asemănătoare, ea ar fi fost tratată, fără îndoială, de „feminină", dacă nu chiar feministă (sau măcar programatic antimisoginã), s-ar fi zis că are probleme de construcţie (aşa se zice, frumos, cînd nu-ţi place), că e, în ea, prea multă interioritate şi prea puţină istorie (mică sau mare, dar explicită). Şi chiar aşa e, cu observaţia că, la un nivel suficient de subtil şi de bine condus narativ, planurile care par să se excludă la o primă privire se contopesc subteran.

Marie Ndiaye scrie, în fond – şi nu doar în această carte tîrzie –, despre nepăsare şi ferocitate (e drept, mai degrabă masculine), despre ruşine şi evadare (într-adevăr, mai mult feminine), neuitînd însă niciodată contrapunctul esenţial al acestor afecte, fatalităţi şi întîmplări de viaţă. Prima dintre cele trei femei surprinse în momentul-cheie al poveştii lor este Norah – o avocată pariziană tarată (indirect şi de la distanţă) de un monstru patern, un fel de mic demon implacabil care şi-a răpit propriul fiu, distrugînd astfel şi viaţa trăită departe, a soţiei şi fetelor sale. Norah e cea care, povestind, regresează, sub ochii noştri, la ceea ce poate avea mai atroce copilăria. Cea de-a doua femeie „puternică" a Mariei Ndiaye, Fanta, nici nu mai există: ea apare indirect, lipsită de consistenţă şi identitate, în degringolada unui soţ prea slab şi prea paranoic ca să o vadă aşa cum e. Iar noi, cititorii, abia dacă o întrezărim prin ochii unei vecine insuportabile pe care Fanta o salută doar în momentul în care, nu se ştie cum, îşi recuperează voinţa proprie. Khady Demba, ultima femeie prea puternică pentru supravieţuire, este şi cea care face evadările celorlalte două deopotrivă eroice şi relative; faptul că ea rămîne prizonieră în lumea (războinică, politică, segregată a) bărbaţilor pînă în clipa morţii nu înseamnă nici că eliberarea sa nu e completă, nici că identitatea ei ar fi mai fragilă ca a celorlalte două. Dimpotrivă.

Felul în care cele trei femei venite (sau niciodată plecate) din Africa neagră se întîlnesc, îşi corespund sau se resping construieşte filigranul acestui roman cu adevărat puternic, deşi poate prea simbolic pentru gustul nostru (literar) minimalist. N-ar fi însă rău să-l putem citi şi în româneşte, căci astfel s-ar putea să înţelegem mai bine conflictele (îndreptăţite, aş zice) ale scriitoarei cu Nicolas Sarkozy, dar şi cu o bună parte a lumii literare franceze.

PUBLICITATE

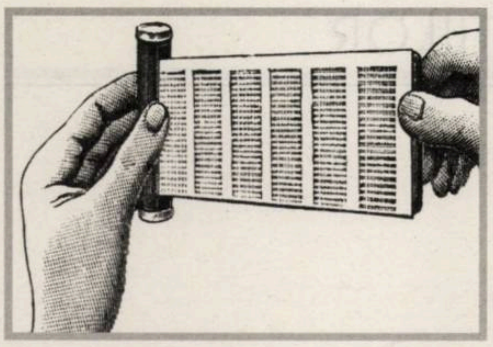

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Cît mai mult în tot mai puţin

Cu toate că le cunosc foarte bine riscurile, de cînd mă ştiu am fost dornic să citesc, dar şi să fac, antologii. *Multum in parvo* mi s-a părut întotdeauna un principiu atrăgător şi eficient, chiar dacă implică selecţii subiective, nedreptăţi, absenţe de neiertat, decupaje tendenţioase.

Cînd am ajuns, în 1980, la Institutul „G. Călinescu", am fost literalmente fericit să fac secretariatul (inclusiv dactilografierea) antologiei *Atitudini şi polemici în presa interbelică*.

În 1993 am tipărit la Humanitas o culegere de vorbe caragialiene despre viaţă, literatură şi neamul românesc.

În 2007, la Curtea Veche, am adunat fragmente din memoriile, jurnalele şi confesiunile cîtorva tipuri de feminitate copleşitoare *(De la coroana regală la Cercul Polar)*, în ideea de a oferi o oglindă a sufletului românesc prin trei castelane (Regina Maria, Martha Bibescu, Maria Cantacuzino-Enescu), două suferinţe atroce provenind din lumea satului (Aniţa Nandriş, Elisabeta Rizea) şi o icoană a culturii ca vibraţie metafizică (Alice Voinescu).

Mi-aş fi dorit să coordonez o serie editorială cu „cele mai frumoase scene de dragoste din proza românească", ori cu „cele mai frumoase peisaje din cuvinte". Cu sonete sau secvenţe comice. Cu personaje feminine din romanul românesc, sau cu mărturii despre anii de formare a personalităţii. Cu „amintiri din copilărie", poeme de dragoste, sau memorialistică de călătorie: în ţară, în Europa, în lume. Cu *manifeste* ale generaţiilor literare, de la paşoptism la optzecism, trecînd prin junimism, iorghism, criterionism, şaizecism. Sau cu „cele mai frumoase o sută de scrisori" din epistolarul naţional. Şi, Doamne! ce-aş mai fi reluat antologia lui Radu Albala, din 1962, cu Bucureştii în literatură!

Spre sfîrşitul anilor '80 plănuiam cîteva cărţi de eminescologie lucrate (în colectiv, de bună seamă) ca anexe ale unor mari volume de critică şi istorie literară. Un Eminescu pliat, rînd pe rînd, pe Bachelard, Béguin, Jean-Pierre Richard, Hugo Friedrich, Charles Mauron, Gilbert Durand...

Să vă mai spun cîte speranţe mi-am pus, acum vreo zece ani, într-o antologie a eseului românesc, propusă *(via* Andrei Pleşu) de-o editură slovacă, al cărei sumar l-am corcolit şi dorlotat o groază? Cum se întîmplă, sleirea editorului determină apatia antologatorului. Sau cum am asudat cîţiva ani la înserierea celor mai negre pagini ale românilor despre ei înşişi, de la Cantemir la Patapievici, proiect exploziv de viabil, dar pe care l-am considerat în final de-a dreptul sadomasochist, flagrant contraproductiv în abulia autodistructivă care ne caracterizează?!?

În fapt, dacă ne gîndim bine, tot ce ne înconjoară strigă disperat după „mult în puţin". După minimalismul epic, scenografic, arhitectonic, cinematografic, plus „noua bucătărie", unde trei fire de rucola, două măsline şi-o felie invizibilă de *prosciutto* „populează" o farfurie cu diametrul de-o juma de metru! După deviza *„less is more"* în vestimentaţie şi atrofierea decorativă pe nume IKEA, adevărată tragedie pentru paseiştii ahotnici de paturi cu baldachin, birouri din mahon sprijinite pe labe de leu, şifoniere Biedermayer şi grele brocarturi căzînd ca giulgiul pe ferestre.

Unde te-ntorci, dai de *nimic*. Mai nimic în farfurie. Mai nimic în cap şi pe trup. Nici urmă de decor pe scenă. Un perete de sticlă, trei ţevi de aluminiu, un metru de gazon, grătarul de barbecue – şi gata vila „cu grădină"! Şnurul tanga, adică *nimic*, în locul fabuloşilor chiloţi tetra, ca să nu mai evoc indicibilul baroc senzual pe nume „moartea pasiunii". Ikebana de-o palmă pe acoperiş, în locul parcului englezesc. E-book şi audiobook la purtător, cu mii de titluri în palmă, în locul bibliotecii cu scară, mii de cărţi legate, seif pentru raritäţi, lupă, halat de casă, şemineu, tablouri de familie şi *secrétaire*.

Vă spun toate acestea drept circumstanţe atenuante. Anume, ca să fiu bine înţeles cînd scriu despre un volum pe coperta căruia apar ca „editor", deşi i-am fost numai iniţiator – *Cărţile care ne-au făcut oameni* – lansat de Humanitas, vineri 10 decembrie, la Galeria Galateca.

Nu-i vorba nicidecum de laudă de sine! Eu n-am fost altceva decît histrionul, altfel zis: dubaşul care traversează satul bătînd în tobă şi strigînd „lume, lume, veniţi de vă povestiţi lecturile care v-au copt fiinţa spirituală". Iar totul a fost făcut *pro bono*. Nici un autor nu ia bani pentru munca lui. Iar dacă sumele rezultate din vînzare vor depăşi investiţia în tipar, ele se vor duce către tinerimea defavorizată, aşa cum a făcut Marius Chivu în cazul antologiei despre bunici, realizată în 2007 şi publicată tot la Humanitas.

Îngăduiţi-ne să vă oferim această carte cadou de Crăciun. Părinţilor pentru copii. Bunicilor pentru nepoţi. Liceenilor, studenţilor, profesorilor.

O carte pornită oarecum în joacă, acum trei luni, aproape ca un pariu. Eram la o vorbire cu Gabriel Liiceanu şi Andrei Pleşu, cu Tania Radu şi buna noastră prietenă Teodora Stanciu de la Radio România Cultural, cînd ne-am dat seama cît de multă lume ne someaza pe fiecare, fie la tîrgurile de carte, fie cu alte prilejuri, să dăm liste de lecturi, selecţii „ultimative", topuri, ierarhii. Copiii nu mai au vreme de citit, vor totul intensiv, daţi-ne zece, douăzeci de titluri inconturnabile.

Aşa am ajuns să-i cuprindem între două coperte pe Neagu Djuvara, Ana Blandiana, Mircea Cărtărescu, Ion Vianu, Ioana Pârvulescu şi Livius Ciocârlie, pe Victor Rebengiuc, Mihai Măniuţiu şi Valeriu Stoica, pe Gabriel Liiceanu, Andrei Pleşu, Horia-Roman Patapievici, Andrei Cornea şi Lucian Boia, pe Nicolae Manolescu, Alex Ştefănescu, Irina Petrescu şi Ştefan Cîlţia, întrebîndu-i ce cărţi i-au fascinat în copilărie şi adolescenţă. Un eşantion de umanitate artistică, un temperament mai diferit decît altul, dar fiecare cu o greutate anume, de necontestat, în spaţiul public. Texte inegale, firește, aşa cum şade bine făpturilor culturale pe care publicul le-a selectat graţie aşteptărilor sale de-a pururi inefabile.

Am vrut cu tot dinadinsul să lansăm cartea năprasnic, fără dichisuri şi fără timp de gîndire diplomatică, între Sf. Nicolae şi Crăciun. Ştiu prea bine că-mi voi face alte sute de duşmani. Numai în USR sînt aproape trei mii de suflete, dintre care pe puţin cinci sute presupun că se considerau îndreptăţite să figureze într-un atare sumar.

Ce m-a bucurat cel mai mult a fost sinceritatea absolută a semnatarilor. Nimeni nu s-a dat cititor de Shakespeare şi Heidegger la opt ani. Dimpotrivă, apar în prim-plan basmele, Ispirescu şi Andersen, Ion Creangă şi Fraţii Grimm, iar 9 nume din 19 citează *Insula misterioasă* de Jules Verne...

Cum îi ştiu pe gazetarii noştri, precis că se vor arunca nu la prezenţe, ci la absenţe. De ce nu Alexandru George, Eugen Simion, Ion Ianoşi, Mircea Martin şi Eugen Negrici lîngă Nicolae Manolescu? De ce numai Rebengiuc, Irina Petrescu şi Măniuţiu, fără Lucian Pintilie, Radu Beligan, David Esrig, Andrei Şerban, Purcărete, Iureş, Dabija? Ş.a.m.d.

Nu am de gînd să mă disculp. Aveţi un experiment, aşteptăm reacţiile.

Un lucru e sigur: cartea aceasta face pereche perfect cu *Nu speraţi că veţi scăpa de cărţi*, volumul dialogal realizat de Jean-Claude Carrière, Umberto Eco şi Jean-Philippe de Tonnac în 2009, tradus acum de Emanoil Marcu la Humanitas. O sărbătoare pentru bibliomani şi bibliofili.

Pe scurt: nu dracul e aşa de negru, ci ochii noştri, gata înceţoşaţi, întunecă viitorul.

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

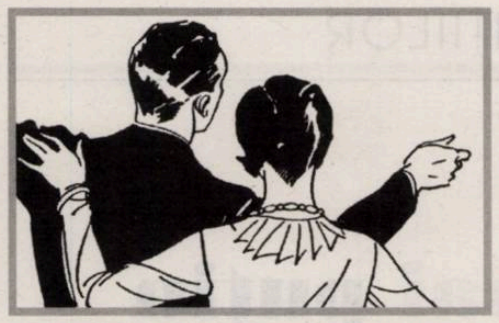

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Genealogie

Cred că unul dintre cele mai interesante subiecte de posibilă dezbatere – atît cît mai *este* posibilă dezbaterea astăzi, în România, fără batere, adică fără bătaie – de cap, de joc, de cîmpi, de apă în piuă, de pumni în piept, sau chiar, în maxilar (în maxilarul altora, fireşte) – ar fi acela al generaţiilor de regizori. Ori, mai bine, al promoţiilor de regizori, căci aceşti autori necontestaţi ai spectacolului, care, după diplomă, se numără, la noi, cu sutele, pot fi încadraţi, sub raport estetic, în doar şase sau şapte „clase" cuprinzînd, fiecare, în jur de zece ani. Dacă începem numărătoarea cu anii 1950, vom observa că „pielea" teatrului autohton s-a înnoit, *grosso modo,* în ritm decenal: între Sică Alexandrescu şi Alexandru Măzgăreanu s-au perindat pe scenele noastre numai şase „valuri" de creatori de viaţă dramatică. Unele dintre aceste valuri sînt ample şi puternice, capabile să disloce stînci şi să modifice reliefuri; altele sînt valuri de suprafaţă, care spală nisipul şi mută doar, de colo-colo, coloniile de alge; unele sînt compacte, solidare şi înaintează către ţărm cu majestate; altele se sparg înainte de a atinge malul şi mişcările de du-te-vino din chiar inima lor produc fierbere şi spumă, dar le anihilează din interior forţa şi, într-un fel, caracterul însuşi: nu mai sînt talazuri, sînt deplasări de apă. Şi unele, şi altele sînt însă marea, sînt (ca să preiau titlul lui Amos Oz şi al spectacolului adus la festivalul clujean Interferenţe de teatrul israelian Habima) *aceeaşi mare*. Marea noastră.

În acest arbore genealogic pe care, părăsind imageria marină, aş încerca să-l alcătuiesc regiei româneşti, Gábor Tompa şi Victor Ioan Frunză s-ar situa pe o ramură mediană, alături şi opunîndu-se unul celuilalt, foarte asemănători şi profund diferiţi. Nu numai pentru că au fost colegi de clasă în institutul de teatru (seria 1981), elevi ai aceluiaşi profesor, Mihai Dimiu, excelent pedagog şi regizor discret, nu numai pentru că, în 1990, au devenit simultan (pentru scurt timp, Frunză renunţînd repede) directori ai unor teatre importante şi... aflate în acelaşi oraş (Frunză, la Teatrul Naţional, Tompa, la Teatrul Maghiar din Cluj, unde cel din urmă a rămas pînă azi „cîrmaci"), nu numai, în sfîrşit, pentru că îi despart, biologic, doar cîteva luni, ci pentru că sînt, amîndoi, generatori ai unui program regizoral şi, totodată, ai unui concept de trupă cu multe puncte comune. Am văzut de curînd, la interval de nici o săptămînă, spectacole făcute de ei şi m-a izbit aerul de familie care, în ciuda imenselor deosebiri dintre montări, părea că trece, subtil, prin vîna creaţiilor lor, de la „lectura" textului la lucrul cu actorii.

Gábor Tompa a produs, la teatrul pe care îl conduce, *Leonce şi Lena* de Georg Büchner, piesă cu destin bizar pe scena românească, pentru că deloc puţinele mizanscene care au urmat inconturnabilului spectacol realizat de Liviu Ciulei la „Bulandra", la începutul anilor '70, nu au izbutit să concureze în memoria spectatorilor împătimiţi acel moment de graţie al artei cu două muze; miracolul s-a petrecut acum la Cluj. Suavităţii luminoase a mizanscenei lui Ciulei Tompa îi opune o contemplaţie melancolică, încărcată de ironie tristă, a impotenţei omului în faţa istoriei, la urma urmei în faţa propriului său spirit încremenit în capcana tradiţiilor, a rutinei care ne simplifică viaţa, sufocînd-o. Frumosul decor al Carmencitei Brojboiu (scenografă al cărei nume se impune tot mai hotărît atenţiei) şi muzica lui Vasile Şirli desenează un spaţiu concret/abstract de suprem rafinament, în care actorii celei mai bune trupe din ţară – Balázs Bodolai (Leonce), Enikö Györgyjakab (Lena), Gábor Viola (Valerio), Loránd Váta (regele), Csilla Varga, Attila Orbán, József Biró – „spun" cu eleganţă povestea a doi tineri care, fugind de soartă, ajung să i se predea necondiţionat, precum păpuşile ce pretind, în final, a fi. Comparat cu *Hamlet*, *Romeo şi Julieta* şi alte piese shakespeariene, cărora le face ecou sardonic, textul tînărului Büchner (mort la 24 de ani, în 1837) îşi dezvăluie, în spectacolul clujean, atît farmecul, cît şi profunzimea, cu o muzicalitate ce îi modulează în permanenţă desfăşurarea.

„Oare să construim un teatru?" este ultima replică.

Este, probabil, o simplă coincidenţă (sau...?) faptul că un alt spectacol-totem al lui Liviu Ciulei („Bulandra", sfîrşitul anilor '70) – *Furtuna* de Shakespeare –, care nu şi-a găsit pînă acum echivalent valoric pe scena naţională, revine în memorie odată cu producţia realizată de Victor Ioan Frunză sub egida Centrului Cultural pentru UNESCO „Nicolae Bălcescu", măreaţă titulatură sub care se ascunde minuscula sală a fostei Case de Cultură a sectorului 4 din Bucureşti. Aici, pe un careu de parchet avînd mărimea unei camere de bloc şi cu numai patru tineri actori – George Costin, Ioana Barbu, Alexandru Ion şi Sorin Miron –, Frunză reface fascinanta alegorie shakespeariană despre viaţă şi artă, realitate şi ficţiune, cu o vigoare şi o precizie ce ţin, parcă, de magia lui Prospero. Totul, începînd cu scenografia – luxuriantă în esenţializarea ei extremă – concepută de Adriana Grand şi sfîrşind cu trecerea interpreţilor dintr-un rol în altul, există la vedere, cu o materialitate cumva dezarmantă, inocentă şi descumpănitoare, şi totul are un plan secund ascuns privirii, care nelinişteşte şi tulbură. Stau „goale" în faţa noastră viaţa şi arta, întrepătrunse într-un mister a cărui cheie poartă un nume simplu şi veşnic indescifrabil: teatrul. „Oare să construim un teatru?" este ultima replică a spectacolului *Leonce şi Lena* de la Cluj.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Spectrele lui Jackson

● **Michael Jackson, *Michael*, Sony Music, 2010.**

Michael Jackson e mort. Şi plin de bani, spre deosebire de Michael cel viu. Bani cu care, evident, el nu prea mai are ce să facă. Un grup precum Sony, însă, îşi poate freca liniştit palmele lacome de bucurie, pentru că emoţiile noastre legate de morţii noştri preferaţi ne obligă să plătim oricît pentru orice obiect atins de spiritul lor. Şi să fim, deopotrivă, dezamăgiţi (de conţinut, aproape întotdeauna) şi exaltaţi (de posesie, întotdeauna). Niciodată indiferenţi. Un mort nu poate face muzică, aşa cum un mort nu mai poate fi acuzat de nimic. Dar ne poate bîntui. În cercurile astea oculte se învîrte primul album de studio, cu material (cvasi)original, pe care apare numele lui Michael Jackson, după ce el n-a mai fost.

Ce se aude acolo, pe *Michael,* nu e o operă pe care artistul să fie prezent de la un capăt la celălalt, ci sînt doar micile urme ale trecerii sale prin ceea ce urma să fie, mai mult sau mai puţin, revenirea sa glorioasă, cea pe care toţi o aşteptam salivînd de la *Dangerous* încoace *(HIStory* şi *Invincible* au fost, pentru mine, doar semnele decăderii/decrepirii celei mai extravagante instituţii a pop-ului). Nu exista, totuşi, nici un semn că Jackson s-ar mai fi întors vreodată în timp, pentru a ne hrăni idolatria aşa cum a făcut-o în anii '80. Şi, puţin, în '90. Uşor-uşor începeam să-l uităm/detestăm, pentru că încă mai trăia şi pentru că-l credeam incapabil să mai producă ceva care să atingă geniul unor *Off the Wall, Thriller* sau *Bad*. Dar a murit, şi lucrurile au reintrat în normal: am început să visăm că tot ce va face începînd cu 25 iunie 2009 va fi perfect. *This Is It* a fost. Deşi mort, Michael Jackson era, acolo, mai viu – ne-a scăpat puţin din vedere faptul că cinematograful are puterea magică de a da viaţă morţilor, dar ce mai contează! – ca oricînd în ultimii 20 de ani. Urmarea, albumul despre care vorbesc aici, trebuia să conţină aceleaşi ingrediente. Oricît ar părea de deplasat astăzi, în era trucurilor tehnologice, studioul de înregistrări audio nu este, însă, studio de montaj video. De asta, *Michael,* albumul, arată imperfect. Deci impur.

Am putea presupune că „Hold My Hand", îndoielnicul duet cu Akon, nu şi-ar fi făcut, cel puţin în forma aceasta, niciodată loc pe albumul unui Jackson viu. Şi poate că am avea dreptate, deşi eu, unul, habar n-am ce ar fi urmat să facă acel Jackson. Ştiu însă că omul nostru a compus/cîntat şi o piesă care se numea „Mind Is Magic". Dar pe ce album scos de MJ în ultimii săi 20 de ani de viaţă aţi găsit ceva mai bine produs şi mai relevant pentru artist însuşi decît „Behind the Mask", *cover*-ul după Yellow Magic Orchestra? Acolo e Jacko întreg – legenda spune că acolo e şi mîna lui Quincy Jones –, cel din posterele lipite acum multă vreme pe pereţii camerelor noastre. Deci cîntecul ăsta n-are ce căuta pe un album în care ne întîlnim, la tot pasul, doar cu fantoma artistului, la braţul unor indivizi cît se poate de vii, precum amintitul Akon, 50 Cent şi Lenny Kravitz. În consecinţă, prezenţa lui Michael Jackson, astăzi, pe un album care-i conţine numele are inconsistenţa pe care o poate avea doar prezenţa unui spectru în vieţile noastre – mici frînturi din acel MJ viu, din perioadele lui bune şi rele, de multe ori blurate de filtre fine sau grosolane, aruncate acolo de cei care au produs (sau, mai degrabă, au încercat să producă) albumul acesta, sau de noi, cei care încercăm să trăim cu o fantomă în casă.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Farid FAIRUZ

„Totul e imagine, reprezentare şi divertisment"

În această dimineaţă fabuloasă, Farid Fairuz s-a trezit obosit şi s-a uitat pierdut la ceas. 8 şi 20 pare o oră decentă, dar nu şi pentru cineva care a lungit-o cu vrăjile pînă tîrziu spre dimineaţă, de cinci ani încoace. Un gînd cumplit i-a încolţit în cap şi a început să-i răsucească mînţile. Azi nu mă duc, şi-a spus frecîndu-şi tălpile sub plapuma pe care Trabi – vietatea lipsită de griji şi incertitudini – atîrna încă sforăind. „Poate să zică Sergiu Anghel ce-o vrea, eu azi nu mă duc!" „Să vie Carmen Croitoru şi Demeter Andraş să mă scoale şi să mă suie pe mătură, altfel, *keine Zaubersprüche heute!*" Gata cu incantaţiile ruginite, cu activismul, cu revoltele şi cu spiritul critic. La ce-au fost bune toate astea? Nici măcar nu ne-am bronzat! De-acum încolo stăm pe FB, citim presa, mergem la sală şi la piscină, încercăm un masaj, ne mîncăm supă la OTA săptămînal şi ne luăm timp pentru teancurile de cărţi care aşteaptă de ani de zile să fie măcar şterse de praf. Măcar o vreme. Pînă la primăvară, dacă se poate. Doar să nu scoată capul la lumină domnul Mihalcea, cu rigorile şi pretenţiile lui desuete. Să nu înceapă iar cu raţiunea, ca data trecută. Argumente peste argumente, construcţii logice şi idei tari ca piatra. *God!* Să mă mai scutească de responsabilitatea lui de rahat! Degeaba i-am tot spus că se apropie 2012, că se schimbă toate paradigmele, că intră în coliziune ideologiile politice cu pictorialele din revistele *glossy* şi că nu mai trebuie căutate deosebiri între buzele doamnei Luciu şi Crucea-antenă Trinitas de pe Dealul Păun. I-am explicat că totul e imagine, reprezentare şi divertisment şi că lumea e smintită după notorietate. I-am demonstrat că oamenii consimt să fie mai degrabă ridicoli decît să rămînă anonimi, că orice e un joc pentru putere şi că nimic nu mai poate fi făcut. Degeaba! Domnul Mihalcea se încăpăţînează de fiecare dată să caute argumente, să fie lucid şi rezonabil. Parcă-l aud: „E vremea producţiilor care pun întrebări", „Dansul nu este o artă frivolă!", „Nu mai putem fi ignoraţi!", tam-tam-tam-tam. Hoooo, breeeee! Mai ia o pauză!

***Farid Fairuz** este pseudonimul unui artist care evoluează la Centrul Naţional al Dansului.*

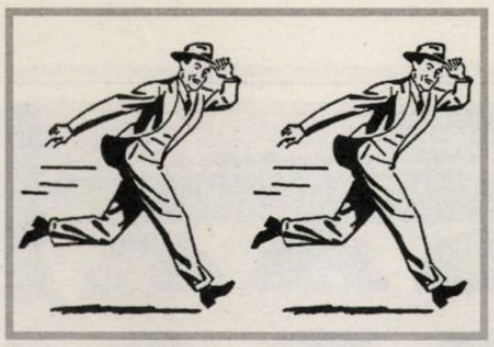

● ***Iluzionistul / L'illusionniste*** **(Franţa, 2010), de Sylvain Chomet.**

Andrei GORZO

dilematograf

Bonjour, tristesse

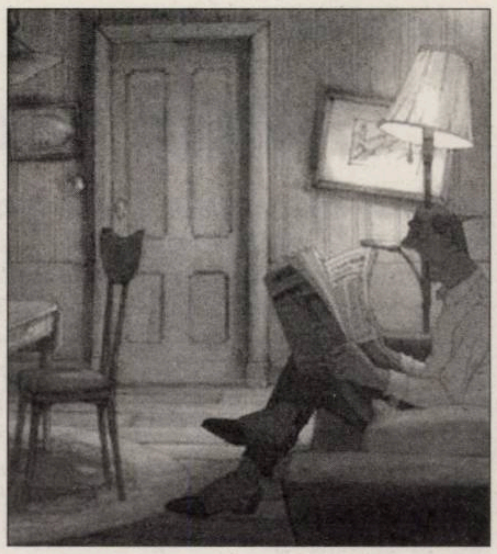

Noua animaţie a lui Sylvain Chomet, *Iluzionistul,* se bazează pe un scenariu scris demult (şi apoi închis într-un sertar) de Jacques Tati. Eroul – un iluzionist francez care, căutîndu-şi de lucru, în 1959, într-o lume devenită prea modernă pentru trucurile lui, ajunge la Edinburgh – se numeşte Tatischeff (numele originar al marelui creator de comedie) şi îi şi seamănă la înfăţişare. Incomod de înalt, îmbrăcat în nişte pantaloni prea scurţi şi într-un sacou prea strîmt, Tatischeff e, de fapt, undeva între Tati şi personajul acestuia, Hulot. La un moment dat, nimereşte într-o sală de cinema în care rulează *Mon oncle* şi astfel ajunge să se uite la el însuşi (Chomet chiar foloseşte o secvenţă din film), oarecum intrigat, dar fără a da semne că s-ar recunoaşte. Tatischeff e ceea ce s-ar fi ales din Tati într-o configuraţie alternativă a lumii, în care el n-ar fi fost capabil să găsească drumul spre succes. Unii dintre cei mai iubiţi artişti comici ai cinema-ului şi-au cultivat asemenea fantezii despre ei înşişi – sau despre versiuni mai puţin talentate ori norocoase ale lor înşişi, condamnate la eşec. Versiunea lui Chaplin am văzut-o în *Luminile rampei,* versiunea lui Woody Allen am văzut-o cel mai clar în *Crime şi delicte* şi, chiar ţinînd cont de faptul că Chomet a intervenit în scenariul „de sertar" al lui Tati, îngroşînd paralelismul autor-personaj, se prea poate ca scenariul, încă din forma lui originală, să fi constituit versiunea Tati – şi chiar de aceea să fi rămas la sertar, Tati (un artist mai pudic decît Chaplin sau Allen) hotărînd să-şi cenzureze fanteziile autocompătimitoare. În orice caz, tristeţea lui Tatischeff şi a trupei de circari, şomeri ca şi el, cu care face cunoştinţă, e mai apropiată de spiritul *Luminilor rampei* decît de spiritul vreunui film de Tati. E adevărat că Marele Tăvălug al Modernităţii, al Noului e o temă majoră şi în opera lui, dar, acolo, duioşia lui pentru lucrurile vechi care se pierd e dominată de geniul lui de a vedea aspectele comice ale noului, pe cînd în acest film e invers: duioşia sa parfumată sedează comedia – gagurile sînt micuţe şi răzleţe. Oh, multe sînt fermecătoare (de pildă, momentul în care, crezînd că tocana de iepure ce i s-a pus în farfurie conţine rămăşiţele animalului pe care obişnuia să-l scoată din joben, iluzionistul începe să amestece cu lingura, gînditor şi delicat, de parcă şi-ar căuta prietenul), dar fiecare explodează discret în colţul său – lipseşte fantezia arhitecturală cu care Tati ştia să pună gag peste gag, lipsesc numerele comice de mare amploare. Momentul în care, proaspăt angajat într-o spălătorie de maşini, iluzionistul ia în primire o limuzină de lux, pe care imediat o şi pătează, pare să anunţe un asemenea număr, dar situaţia nu escaladează dincolo de acea primă gafă, ci se evaporă.

Filmul e mai puţin o comedie decît un studiu plastic despre dulcea *tristesse* a texturilor (husa unei vechi canapele, un parchet zgîriat – uzura şi ponoseala unei Britanii încă nerefăcute complet după război) şi despre fragilitatea luminii: de pildă, vizavi de pensiunea în care locuieşte eroul e o reclamă care ba se aprinde, ba se stinge, şi vedem cum joacă lumina ei în întunericul camerei în care el încearcă să doarmă, după care o vedem pălind în semiîntunericul de la 5 dimineaţa, după care n-o mai vedem, în schimb vedem cum se amestecă lumina unui soare deja urcat bine pe cer cu lumina unei veioze uitate aprinsă de erou şi cu fumul multelor lui ţigări de insomniac. Reprezentarea luminii, a arhitecturii şi a stilului epocii în materie de decoraţiuni interioare constituie într-adevăr un tur de forţă, în care sentimentalismul se uneşte cu scrupulul exactităţii ştiinţifice. Chomet s-a revoltat, în interviuri, împotriva unor declaraţii hollywoodiene conform cărora animaţia fără computer ar fi condamnată să dispară: e clar că personajul iluzionistului „expirat" îl reprezintă şi pe el şi că filmul se doreşte a fi o demonstraţie, în urma căreia spectatorul capabil de discernămînt să se întrebe dacă miracolele la care a asistat – fluctuaţiile luminii, căldura locurilor şi a obiectelor – chiar ar fi putut fi înfăptuite pe computer. Chiar dacă răspunsul la întrebare e da, e incontestabil că Chomet are un simţ al frumosului mai cultivat decît al colegilor săi de la Pixar. Mă refer strict la capacitatea sa de a face ca, de pildă, umbrele a două femei ce se plimbă, ţinîndu-se de mînă, pe o stradă din Edinburgh, să ne dea ora exactă a dimineţii. Deci nu la capacitatea sa de a vibra, chaplinian, la drama piticilor de circ şi a trapeziştilor rămaşi fără public, sau la drama bătrînului artist ce ia sub protecţia lui (întru totul castă, desigur) o fetişcană care în mod inevitabil îl va părăsi: dimpotrivă, tristeţile astea reprezintă o latură de calitate mai dubioasă a sensibilităţii sale. Rafinamentul său pe partea de vizual (şi de sonor: ca şi la Tati, nu există dialoguri, ci doar sunete) nu le transcende cu totul dubioşenia, dar le rarefiază, le pastelează, le face parcă să picure (în loc să băltească sau să toarne) ca din cea mai fină pipetă.

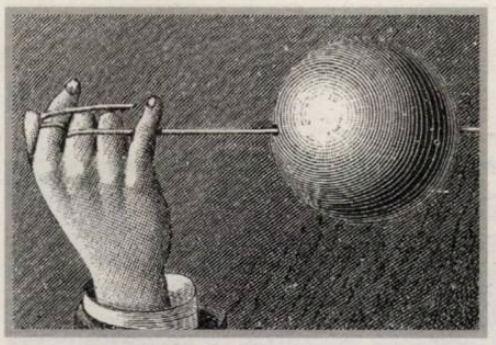

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Încetaţi cu bancurile

Dacă v-aţi simţit călcaţi în picioare de bănci, călcaţi-le şi voi pe ele în picioare! Îndemnul lui Eric Cantona a stîrnit multă vîlvă prin ziare şi pe Internet. Demonstraţiile ar fi doar o formă de autoamăgire! Protestele ar trebui să fie ţintite, pragmatice, eficiente – a explicat fostul fotbalist într-un filmuleţ postat pe YouTube. Acum ieşit la pensie (dar să nu-i plîngem de milă, nu e un biet pensionar), Cantona îşi varsă mînia asupra bancherilor. E îmbrăcat într-un tricou roşu, poartă barbă. Părul e uşor grizonant. Are o voce calmă şi o privire fulgerătoare. Dacă nu ar vorbi în franceză şi dacă figura lui nu ar fi atît de cunoscută, ar putea fi confundat cu Fidel Castro. Mai ales că pronunţă mereu cuvîntul „revolution" şi gesticulează febril, ca şi cum ar ţine în mîini o armă. Asemănările nu se opresc aici. Şi Cantona, şi Castro au un duşman comun: capitalismul. Şi fiecare dintre ei îşi construieşte propria proiecţie despre viitor, pornind de la respingerea realităţii. Însă spre deosebire de Castro, Cantona va realiza mult mai repede că utopia lui e... utopie.

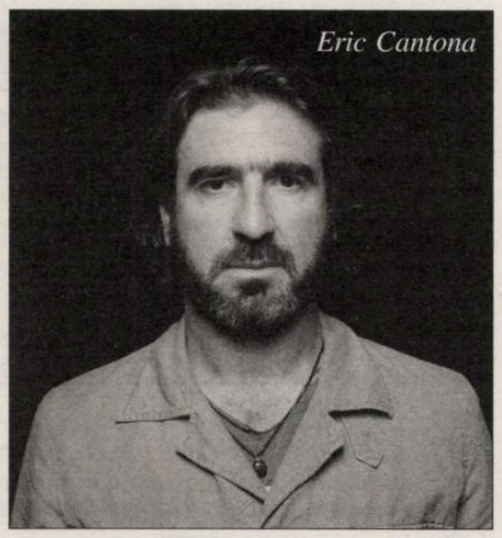

Eric Cantona

Cei contaminaţi de conspirativită au văzut în mesajul său defensiv teama călăului pus acum cu faţa la zid.

Dar să ne întoarcem la lumea pe care vrea s-o distrugă Eric Cantona. Sistemul – spune el – e construit pentru a servi băncilor. El nu poate fi distrus decît începînd cu băncile. Revoluţia pe care o propune el a luat forma unei iniţiative civice şi se numeşte – cum altfel – *Stop Banque*. „E uşor să faci o revoluţie" – a explicat el. Tot ce trebuie făcut e ca oamenii, în număr cît mai mare, să-şi retragă simultan toţi banii din conturi, pentru a lăsa băncile – adică pe duşman – fără pită. „Dacă trei milioane de oameni, în loc să iasă în stradă, şi-ar retrage, deodată, toţi banii, s-ar produce un blocaj care ar distruge sistemul. Acesta ar fi un început de revoluţie. Fără arme, fără sînge, nimic-nimic." Simplu, nu? Furia „revoluţionarului" e oarecum îndreptăţită, iar îndemnul său răspunde unui paradox care i-a pus pe mulţi pe gînduri: faptul că pentru speculaţiile financiare încă se mai găsesc bani, în vreme ce bugetele publice sînt tot mai anemice şi guvernele sînt obligate să scadă substanţial cheltuielile sociale.

Data la care ar fi trebuit să se producă revoluţia lui Cantona a fost 7 decembrie. În jur de 60.000 de francezi şi de britanici s-au declarat să participe la acest protest. Pe vremuri, cînd juca pentru Manchester, aduna chiar şi la un meci amical un număr mult mai mare de fani. „În fond şi la urma urmei, băncile ne-au pus cu faţa la perete. Au fost ajutate (de stat), astăzi au reînceput să facă profit, iar nouă ne merge la fel de greu" – a spus Martine Aubry, şefa Partidului Socialist. Din Franţa. Fără să se refere direct la iniţiativa lui Cantona, ea le-a furnizat celor dispuşi să-l urmeze argumentele ideologice. Şi Jean-Claude Juncker, unul dintre cei mai importanţi finanţişti din zona euro, l-a ajutat pe Cantona acuzîndu-l de iresponsabilitate: cei contaminaţi de conspirativită au văzut în mesajul său defensiv teama călăului pus acum cu faţa la zid.

Pînă una-alta, totul s-a reprogramat pentru altă dată: la revoluţie n-a venit nici măcar eroul principal. El a transmis doar, prin avocaţi, că a retras „o sumă simbolică" la data în care se aştepta să-şi lichideze conturile. Culmea e că chiar şi acum, cînd nimeni nu-l mai crede, el tot vrea să facă revoluţia. „Nebunii au adus lumii mult mai mult decît cei întregi la minte" – e de părere Cantona. Nu se ştie încă în ce categorie se încadrează el însuşi. Deocamdată ştim doar că a adus lumii (de fapt, echipelor pentru care a jucat) nişte goluri frumoase. Aşteptăm revoluţia. Deocamdată, nu pot decît să rămîn în anecdotic şi să traduc sloganul *Stop Banque* prin „Încetaţi cu bancurile".

trecerea prin reviste

● PUNCTUM,
NR. 5, IARNA 2010-2011

Attila Bartis, scriitorul maghiar născut la Tîrgu Mureş, a publicat recent la Budapesta un album foto. Elena Stancu l-a intervievat despre pasiunea fotografiei, în nr. 5 al revistei: „Nu pot despărţi fotografia de literatură pentru că eu sînt ambele şi cel mai firesc este ca ele să se atingă în profunzime şi să se influenţeze reciproc. Fotografia funcţionează absolut diferit de scris şi se deosebeşte nu doar de literatură, ci şi de celelalte arte vizuale. Fotografia este prizonierul realităţii exterioare. Desigur, filtrezi realitatea prin tine şi ai instrumentele să o faci. Dar realitatea exterioară va învinge realitatea interioară şi nu o să poţi evita niciodată acest lucru. Dacă tu nu exişti, eu nu pot să-ţi fac portretul. Eu sînt creatorul, într-adevăr, dar sînt prizonierul existenţei tale. În cazul literaturii, direcţia este cu totul alta. Accentul se pune pe ceea ce se-ntîmplă în interior. Deşi te foloseşti de ea, nu eşti prizonierul realităţii exterioare. Iar eu am nevoie de amîndouă. Şi de interior şi de exterior. Eu sînt ambele, împreună mă formează ca întreg. Fotografiatul face parte din viaţa mea. La fel ca literatura. Nu cred că e o coincidenţă că mulţi scriitori au fost pasionaţi de fotografie, de la Émile Zola la Péter Nádas, de la Lewis Carroll la János Pilinszky. Nici o imagine nu înseamnă acelaşi lucru pentru cel care a făcut-o şi pentru privitor. Dar asta nu înseamnă că pentru altcineva imaginea nu are semnificaţie. Dacă lucrurile ar sta aşa, atunci nu ar mai exista artă. Nici un roman, nici o pictură sau operă muzicală nu ar mai avea semnificaţia care trece dincolo de autor. Orice fotografie poate fi intimă. Pînă şi un peisaj. Bineînţeles că există o diferenţă între intimitatea unei naturi statice, cea a sexualităţii sau a morţii, dar toate acestea fac parte din viaţa noastră. Iar pe mine nu mă interesează bucăţi din viaţa mea socială, ci totul, în întregime. Pentru mine, Întregul are miză, sens şi semnificaţie. Din el fac parte sexualitatea mea, o grădină sau o înmormîntare." (**M. C.**)

Tudor Călin ZAROJANU

Din altă lume

Evenimentele din decembrie 1989 şi cele care le-au urmat, în 1990 continuă să stîrnească polemici pasionante (şi pasionale). În numărul Dilemei vechi *despre „Cultura protestului", David Schwartz a publicat un articol intitulat „Piaţa Universităţii. După 20 de ani" – despre formele de contestaţie şi despre participanţii la ceea ce am putea numi cea mai amplă mişcare de opoziţie de după căderea regimului Ceauşescu. Autorul – care a studiat istoria manifestaţiilor şi a represiunii din Piaţa Universităţii şi a creat un spectacol de teatru documentar intitulat* Capete înfierbîntate *– porneşte de la întrebarea provocatoare lansată de coordonatorul dosarului: Mai este posibil astăzi un fenomen similar celui din Piaţa Universităţii? Textul articolului conţine opinii şi informaţii (preluate de la participanţii direcţi şi din rapoarte oficiale) care au suscitat reacţii aprinse pe pagina online a revistei şi pe Facebook. Publicăm în cele ce urmează o scrisoare ce ne-a fost adresată de Tudor Călin Zarojanu şi răspunsul lui David Schwartz la aceste obiecţii.*

Îmi cîntăresc cu grijă cuvintele: rareori mi-a fost dat să citesc o colecţie mai uimitoare de aberaţii răuvoitoare decît articolul „Piaţa Universităţii. După 20 de ani" din nr. 356 al *Dilemei vechi*. Încerc din răsputeri să-mi domolesc indignarea şi să fiu cît mai scurt, indiferent dacă acest text va fi publicat sau nu.

1) Cascada afirmaţiilor năucitoare începe cu întrebarea retorică: „Mai este posibil astăzi un fenomen de tipul Piaţa Universităţii?". O întrebare vicleană, pentru că nu este însoţită de perechea ei întru fiinţă: „Mai este cazul?". Mi-e greu să cred că absenţa celei de-a doua interogaţii e o scăpare. Mult mai degrabă e intenţionată, pentru a sugera că „fenomenul" a fost un scop în sine şi că, pe de altă parte, ce mi-e 1990, ce mi-e 2010. În realitate, Piaţa Universităţii a fost o luptă pentru nişte principii (bune sau proaste), în vreme ce toate protestele ultimilor ani au fost bătălii (justificate sau nu) pentru bani. Orice comparaţie e exclusă.

2) „Tentaţia nostalgiei şi a romantizării" din motive de „prima sau a doua tinereţe" trimite direct la bancul cu „Era mai bine pe vremea lui Stalin, că eram mai tineri!". În realitate, în Piaţă s-au aflat foarte mulţi liceeni şi pensionari, iar „nostalgia" n-are nimic de-a face cu vîrsta.

Prin simplul fapt că erau ţigani n-aveau legătură cu protestatarii?

3) Jenantă insinuarea că „susţinătorii discursului nostalgic" (sintagmă folosită, întru fixare şi autovalidare, a doua oară în 9 rînduri) omit în mod intenţionat detalii (semnificative) despre Piaţă. Îmi cer scuze, dar n-am văzut pe nimeni pupînd mîna nimănui! Şi nici n-am sesizat „amploarea naţionalismului şi bigotismului". Şi a discriminării faţă de comunişti, nu?

4) Confiscarea noţiunilor de „erou", „victimă" etc. de către „pătura intelectuală" (oare cînd am auzit eu înainte de 1990 expresia asta?) anticomunistă şi de către organizaţii de extremă dreapta!? Cum, vă rog? Concret, dacă se poate. I-a împiedicat cineva pe nostalgicii comunişti să se declare victime ale capitalismului sălbatic? De fapt, cine nu se declară victimă în ţara asta? Şi care organizaţii de extremă dreapta? Aş fi curios să văd o listă, eu nu ştiu nici măcar una singură.

5) „(...) în care «democraţie» înseamnă în primul rînd interzicerea comunismului." Cine a spus sau sugerat asta, vreodată? Şi ce comunism să fie interzis? Susţineţi că mai e comunism în România?

6) Punctul 8 al Proclamaţiei de la Timişoara este nedemocratic? Zău? Păi, spuneţi-le astea ţărilor care au adoptat Legi ale lustraţiei! Punctul 8 nu cerea pedepsirea, nici măcar dojenirea activiştilor de partid (nu a tuturor membrilor PCR) şi a securiştilor, erau liberi să prospere financiar – cum au şi făcut, să devină profesori de democraţie – cum au şi devenit, să se umple de bani şi de glorie. Le cerea un singur lucru: ca, pentru cîţiva ani doar, *să nu ne mai reprezinte*. Se vede că era o pretenţie peste poate.

7) „Fiind omis sistematic faptul că majoritatea victimelor represiunii din 13-15 iunie sînt cetăţeni de etnie romă fără legătură cu protestatarii din piaţă." Asta chiar întrece orice! Cine şi cum a făcut statistica asta? Daţi-ne cifre, dacă vreţi să vă credem, că noi am văzut altceva. A doua parte a afirmaţiei nu este mai puţin şocantă: prin simplul fapt că erau ţigani n-aveau legătură cu protestatarii? Asta n-o fi nedemocratic să sugerezi? Să ştiţi că la Revoluţie au fost mulţi minoritari etnici. Şi, încă o dată, cum s-a stabilit că aveau sau n-aveau legătură? Înţeleg că vorbim despre un proiect de cercetare – care sînt bazele lui metodologice?

8) „În spatele «anticomunismului» s-au ascuns (...) mişcările de extremă dreapta." Mai întîi, ni se spune încă o dată că sîntem nişte imbecili: deşi am crezut că sîntem anticomunişti, nu eram, frate, anticomunismul nu poate fi menţionat decît între ghilimele. Apoi urmează exemplele: GID activează azi prin proteste împotriva legalizării homosexualităţii, iar AVMR are ceva cu evreii. Habar n-am dacă e aşa, nici nu ştiam că asociaţiile respective mai există. Dar *noi*, noi Golanii, nu avem nimic de-a face nici cu GID, nici cu AVMR, nici cu Liga Studenţilor (o fi avînd vreo relevanţă pentru „cercetători" – daţi-mi şi mie dreptul la ghilimele – că, după 20 de ani, organizaţiile sînt formate şi conduse de alţi oameni, care pot avea cu totul alte idealuri şi scopuri decît cei din '90?), noi nu ne-am aflat în piaţă pentru ei sau la chemarea lor. Puteţi să credeţi asta?

9) „Aşa-numita «mineriadă»"!? Păi, hai să-i spunem altfel. Panseluţiadă e bine?

10) „Confiscarea de către extrema dreaptă a rolului de protestatar şi asumarea de către intelectuali a statutului fals de victime principale ale sistemului politic condus de FSN." Wow! O frază, trei aberaţii, nici o susţinere.

11) „Rămîne evidentă (...) isteria generală a momentului 1990." Ei!, nu chiar aşa de generală: dl Ion Iliescu a candidat sub sloganul „Un preşedinte pentru liniştea noastră". Cel puţin domnia sa nu era atins de isterie, era calm, părea că ştie ce face. Şi Silviu Brucan la fel, din cîte-mi amintesc. Şi Victor Atanasie Stănculescu. Şi Alexandru Bîrlădeanu. Şi mai sînt.

12) „Statul era discreditat." De către cine, vă rog?

13) „Nimeni nu ştia în cine să creadă." Pe bune? Nu cumva vă extrapolaţi problemele personale?

14) „Oamenii aveau nevoie de eroi, dar şi de «entertainment»." Mamă, şi să vezi ce *entertainment* a fost pe paişpe!

15) Dovadă pentru afirmaţia de mai sus: O „pieţară" (n-am înţeles dacă se autodenumeşte aşa sau e calificativul cercetătorilor) care mărturiseşte că venea în fiecare seară, discuta cu prietenii şi îi asculta pe vorbitori. Circ, ce mai! La o manifestaţie serioasă nu vorbeşti cu nimeni şi nu asculţi nimic.

16) A doua dovadă (anonimă şi ea, fireşte): Un tînăr care venea în Piaţă cu chitara, cînta şi-şi formase un nucleu de prieteni. Ăsta-i anticomunism!? Ăsta-i protest!? Ăsta-i motiv să te consideri victima FSN!?

17) „Dincolo de jocurile politice" – aruncat aşa, din condei, în mijlocul unei fraze, fără măcar încercarea de a-l argumenta – este dincolo de orice comentariu civilizat.

18) Înşiruirea finală, cu oameni care „ţipă" (!), „se ceartă" (cu cine!?), „se căsătoresc în mijlocul mulţimii" (!!!), „tipi cu bărbi lungi" (şi eu care n-aveam nici măcar mustaţă, fi-r-ar!), „bişniţari care schimbă dolari şi vînd ceasuri de aur false", este, cu adevărat – iată în fine un punct în care putem fi de acord – „din altă lume". O lume paralelă, care n-a intersectat existenţa noastră în 1990, în Piaţa Universităţii, ci doar imaginaţia unor persoane. E de înţeles, desigur, frustrarea celor care au înţeles mult mai tîrziu (sau niciodată) ce se întîmpla în România acelor vremuri, dar de aici pînă la un proiect de cercetare e cale foarte, foarte lungă.

19) Şi despre ce cercetare poate fi vorba cînd ni se spune că una dintre componentele proiectului este spectacolul de teatru *Capete înfierbîntate?* Păi, nu mai trebuie să faceţi nici o cercetare, ştiţi deja concluziile, nu?

Îmi asum lipsa de modestie din cuvintele următoare pentru că trebuie să spun ceva esenţial. Am absolvit Facultatea de Matematică printr-o lucrare despre *Romeo şi Julieta*, am avut studii apărute în publicaţiile Academiei, am lucrat 12 ani în IT, am publicat nişte cărţi, dintre care una a luat Premiul Uniunii Scriitorilor, sînt de 18 ani în presă şi am lucrat peste tot (ziar, revistă, Radio, agenţie de ştiri, TV), nu în ultimul rînd cred că sînt un tată bun pentru copiii mei – dar nici una dintre dimensiunile mele, domnule David Schwartz, nu va fi vreodată mai importantă decît calitatea de Golan. Ar fi minunat dacă v-aţi găsi un alt moment al istoriei recente pe care să-l cercetaţi. Unul pe care, eventual, să-l înţelegeţi.

***Tudor Călin Zarojanu** este jurnalist şi scriitor.*

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA **7455** CU TEXTUL ***DILEMA VECHE***

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 12,4 euro (TVA inclus)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţelele Vodafone şi Cosmote vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Valoarea SMS-urilor într-o lună nu poate depăşi 30 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021-407.54.65

Alte metode de abonare

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, VISA ELECTRON, MASTERCARD sau MAESTRO valabil.

SEDIILE ADEVĂRUL
La sediile, chioşcurile şi librăriile Adevărul Holding SRL (lista completă pe www.adevarul.ro)

LA TOATE OFICIILE POŞTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la 13% reducere din preţul de la chioşc!

RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel. 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită faţă de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:

Dilema veche	☐ **3 luni (47 lei)**	☐ **6 luni (93 lei)**	☐ **12 luni (180 lei)**
Dilema veche + colecţia „Charlie Chaplin"	☐ **3 luni (98,99 lei)**	☐ **6 luni (144,99 lei)**	☐ **12 luni (231,99 lei)**
Dilema veche + colecţia „Teatrul românesc"	☐ **3 luni (97,40 lei)**	☐ **6 luni (143,40 lei)**	☐ **12 luni (230,40 lei)**

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera sau RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti.
*Colecţiile de DVD-uri pot fi contractate **doar** în contul Adevărul Holding. Acestea vor fi expediate în termen de 3 săptămâni de la confirmarea plăţii.*
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L. (Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti), la OP 33 - CP 14, Bucureşti, cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 8.00 - 22.00 (luni - vineri), 10.00 - 18.00 (sâmbătă - duminică).

David SCHWARTZ

Mai multe perspective

1) Din punctul meu de vedere, într-un moment în care statul român discută interzicerea dreptului unei minorităţi să se numească aşa cum consideră (minoritatea romă), cînd introduce presa pe lista posibilelor ameninţări la securitatea naţională, cînd micşorează pensiile şi salariile bugetarilor pînă la subzistenţă, *da* – este nevoie mai mult decît oricînd de un protest! Nu pentru bani, ci pentru principiile de bază ale democraţiei.

2) Nostalgia nu are legătură cu vîrsta, apare şi la 25 de ani şi la 95 de ani.

3) Faptul că dumneavoastră nu le-aţi sesizat nu înseamnă că nu au existat. Nu am publicat numele celor intervievaţi, pentru a le proteja intimitatea.

4) Un exemplu de confiscare a noţiunii de protest: la scandalul cu repatrierea forţată a românilor de etnie romă din Franţa, gest ce contravine legilor Uniunii Europene, singura organizaţie care a protestat vizibil în stradă a fost Noua Dreaptă. Nici măcar statul român nu a avut o poziţie oficială tranşantă.

5) Aici este o neînţelegere (poate neclaritatea exprimării mele): este vorba de faptul că acum în mărturiile multor participanţi apare faptul că luptau în 1990 „pentru democraţie" şi „împotriva comunismului". Am întîlnit chiar sintagma „prima insurecţie postdecembristă împotriva comunismului". Este vorba de lupta de la momentul 1990, nu din prezent.

6) Declaraţia Universală a Drepturilor Omului adoptată de Naţiunile Unite la Paris pe 10 decembrie 1948, care este – zic eu – un instrument de înţelegere a democraţiei astăzi, stipulează la capitolul 7, alineatul 1:

„Everyone has the right to take part in the government of their country, directly or through freely chosen representatives." („Fiecare are dreptul să ia parte la guvernarea ţării sale direct sau prin reprezentanţi liber aleşi.")

Nu toţi cei care veneau în piaţă protestau.

Punctul 8 este o încălcare evidentă a acestui paragraf.

7)

a) *Raportul-rechizitoriu despre Fratricidul din 13-15 iunie 1990, coordonat de Sorin Ilieşiu, p. 37*:

„Din cercetări, rezultă că în 13 şi 14 iunie 1990 au fost lipsiţi de libertate în mod ilegal şi supuşi unor tratamente neomenoase peste 600 de romi la unităţile militare de la Măgurele şi Băneasa."

b) *Plîngerea penală depusă de către Federaţia Etnică a Romilor la procurorul general al României pentru infracţiunile de propagandă naţionalist şovină (art. 317 din Codul penal), instigare publică (art. 324 din Codul penal) şi calomnie*:

„Afirmaţiile numitului Emanuel Valeriu la Televiziune *(n.r.* – în calitate de director general al TVR) au contribuit la declanşarea unui şir de acte de violenţă în zilele de 14 şi 15 iunie 1990 alcătuite din grupuri de mineri asupra ţiganilor din Bucureşti. Cu aceste ocazii, cartiere întregi de ţigani au fost devastate, au fost făcute percheziţii neautorizate în casele lor, au fost bătuţi, schingiuiţi, multe femei au fost violate, iar multora le-au fost furate obiecte şi sume de bani care le aparţineau, le-au fost distruse bunuri personale şi din imobile. Mulţi ţigani au fost duşi la organele de poliţie şi reţinuţi, ca ulterior să se constate că nu au săvîrşit infracţiuni."

c) Mai multe mărturii ale victimelor, care dovedesc şi lipsa de implicare în mişcarea Pieţii Universităţii, se găsesc în *Raport elaborat de Grupul pentru Dialog Social asupra evenimentelor din 13-15 iunie 1990, Bucureşti*.

d) În cercetare am folosit atît interviuri luate în 2009-2010 participanţilor şi martorilor la evenimente, cît şi materiale foto, materiale video, studierea presei din perioada respectivă (atît partizanii opoziţiei cît şi cei ai puterii), Rapoartele citate mai sus, *Raportul Comitetelor Helsinki, Rechizitoriul coordonat de Procurorul Dan Voinea* etc.

8) Nu reiese de nicăieri din articol că *toţi* participanţii la evenimente ar fi avut legătură cu organizaţiile respective, dimpotrivă. Dar organizaţiile GID şi AVMR sînt conduse de oameni prezenţi şi activi în PU şi/sau atacaţi în timpul evenimentelor din 13-15 iunie 1990. Îmi pare rău dacă am creat impresia că *toţi* participanţii ar fi avut această orientare. Cred că am subliniat contrariul prin catalogarea elementelor extremiste drept „derapaje".

9) Termenul de „mineriadă" este profund jignitor şi discriminator pentru toţi minerii, practicanţii uneia dintre cele mai dificile meserii din lume, asociaţi inevitabil, în ultima vreme, cu termeni ca „huligan" sau „vandal". Cred că trebuie înţeles foarte clar că *nu toţi* minerii din Valea Jiului sau din alte părţi au venit la Bucureşti în iunie 1990, iar dintre cei care au venit, unii nu au făcut nici un rău, iar alţii chiar au luptat cu propriii colegi pentru a-i salva pe civilii loviţi. Sorin Ilieşiu propune termenul „fratricid". Cred că formula cea mai neutră este cea juridică – „represiune".

10) Fraza aceasta este o concluzie a celor de pînă acum. Am răspuns mai sus.

11) În ciuda aparenţelor şi prejudecăţilor, nici Ion Iliescu nu era aşa de calm cum credem. O privire atentă a declaraţiei televizate din seara de 13 iunie v-ar putea schimba părerea. Ceea ce, bineînţeles, nu îl absolvă de responsabilitate.

12-13) Răspunsurile sînt în articol, nu mai revin.

14). Discursurile publice şi cîntecele, atmosfera folk din fiecare seară, prezenţa atîtor artişti cunoscuţi (Victor Rebengiuc, Vali Sterian şi Cristian Paţurcă sînt doar cele mai la-ndemînă exemple) erau cu siguranţă un mod de distracţie şi de petrecere agreabilă a timpului liber. Pe 14 manifestaţia era încheiată de aproape trei săptămîni, deci referirea la 14 este irelevantă.

15) „Pieţară" s-a autodenumit doamna respectivă în interviu, cu aceeaşi pasiune cu care dumneavoastră vă numiţi „Golan".

16) Cred că trebuie înţeles şi acceptat acest adevăr de bun-simţ: nu toţi cei care veneau în piaţă protestau, iar dintre cei care protestau, unii se şi distrau. Nu este nimic rău sau condamnabil în asta.

17) Jocurile politice, care desigur sînt un capitol fundamental al istoriei 1990, nu fac obiectul acestui articol.

18) Imaginile din înşiruirea finală pot fi văzute, o bună parte, în filmul realizat de Stere Gulea, Sorin Ilieşiu, Vivi Drăgan Vasile – *Piaţa Universităţii, România*.

19) Spectacolul *Capete înfierbîntate*, inclusiv titlul său au fost realizate în urma procesului de documentare, deci nu a apărut nici o „concluzie" dinainte.

Istoria dvs. personală este bineînţeles valabilă şi respectabilă, dar nu este singura perspectivă asupra evenimentelor din jurul Pieţei Universităţii. Articolul încearcă doar să înţeleagă lucrurile din mai multe perspective şi cu detaşarea celor care nu au participat direct.

David Schwartz *este co-iniţiator (împreună cu Mihaela Michailov) al proiectului de cercetare a istoriei recente 13-15 iunie 1990, care are două componente: o arhivă documentară de interviuri cu participanţi la evenimente şi spectacolul de teatru documentar* Capete înfierbîntate.

© V. Efenie

oferta de carte

PUBLICITATE

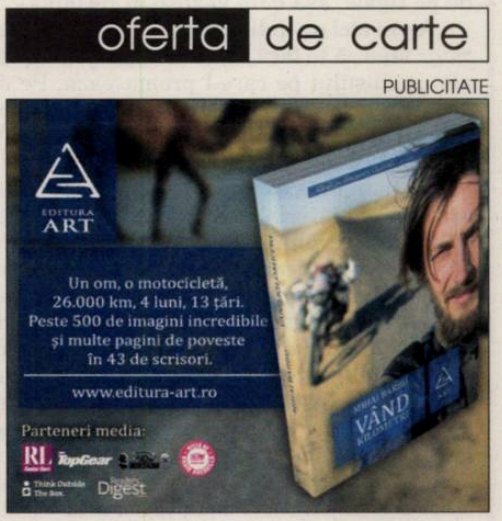

PUBLICITATE

PUBLICITATE

www.polirom.ro

La mai puţin de o lună de la apariţia ediţiei originale, Polirom publică

Cimitirul din Praga

cel mai recent roman al lui UMBERTO ECO

Colecţia Biblioteca Polirom

Traducere de Ştefania Mincu

O carte cutremurătoare, despre aspecte ale unei politici trecute sub tăcere, care aruncă o lumină sumbră asupra viitorului.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

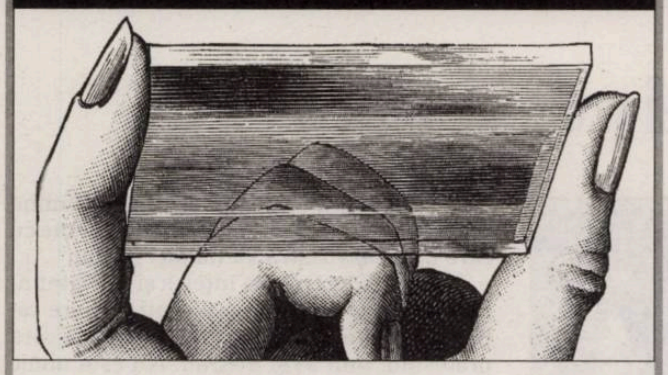

Minciuna publicitară

De fapt, nu se numeşte „minciună“, ci „marketing“ sau, printr-o metonimie, „succes în afaceri“. Cît sîntem copii, ni se spune că nu e frumos să minţim. Cînd devenim maturi însă, aflăm că minciunile sînt indispensabile realizării sociale. În afaceri sau în politică, domeniile care asigură succesul în lumea oamenilor mari, eşti cu atît mai admirat cu cît reuşeşti să-i duci de nas pe ceilalţi mai eficient.

Publicitatea, cea care serveşte şi afacerile, şi politica, i-a conferit minciunii statutul de vedetă. În spaţiul ei, minciuna convingătoare (chiar dacă toată lumea ştie că e vorba de un neadevăr) nu mai este pusă la zid, ci premiată şi catalogată drept „campanie de succes“. Lucrurile s-au încurcat şi mai mult de cînd publicitatea trece drept artă. După cum ştim, arta este a-morală, dincolo de bine şi de rău, de adevăr şi de fals. Problema este, deci, a publicului needucat, care ia *tel quel* tot felul de metafore (aşa cum făcea mama mea, care, după ce şi-a cumpărat prima dată *Axion,* încerca să desprindă în fişii grăsimea de pe tigaie, aşa cum văzuse în reclamă).

Avem aici un dublu discurs. Pe de o parte, publicitarul *chiar* vrea să te facă să crezi în proprietăţile miraculoase ale produsului pe care-l promovează. Pe de altă parte, dacă-i reproşezi că ceea ce-ţi spune reclama nu se regăseşte deloc în realitate, îţi rîde-n nas şi-ţi zice că eşti tu fraier că ai luat de bună o metaforă.

Şi mai interesante sînt lucrurile cînd „metafora“ aceasta se materializează. De exemplu, piaţa detergenţilor a fost revoluţionată cînd un publicitar a avut ideea să coloreze o parte din granulele detergentului pe care voia să-l promoveze şi să le amestece cu restul prafului alb. Cumpărătorului i se spune că sînt particule cu proprietăţi speciale în lupta împotriva petelor, active, ba chiar „inteligente“. Deşi miraculoasele granule nu diferă cu nimic de restul detergentului (doar că sînt altfel colorate), cel care dă banii pe produs are posibilitatea să le vadă cu ochii lui în punga de detergent şi asta-l convinge o dată-n plus că a făcut o achiziţie bună. Dacă nu chiar „inteligentă“. Găselniţa aceasta a fost apreciată de toată lumea publicităţii şi, ulterior, mai toţi detergenţii au adoptat-o.

O altă idee de succes în marketing a fost vinderea unor produse alimentare pe post de medicamente. După cum ştim, oamenii sînt foarte impresionabili cînd vine vorba de sănătate, care – nu-i aşa? – „e mai bună decît toate“. De exemplu, *Actimelul* de la Danone n-a fost niciodată promovat ca un iaurt de băut şi niciodată publicitarii nu au spus despre el că ar fi bun la gust (aşa cum sînt lăudate de obicei alimentele). Reclama la *Actimel* ne vorbeşte exclusiv despre faptul că produsul ne creşte imunitatea printr-un compus miraculos *(L Casei)* şi deci ne apără de bolile de sezon. De altfel, şi recipientul în care se vinde acest iaurt e mic, ca o doză de medicament, aşa că nu se pune problema să te saturi din el la micul dejun. E ca linguriţa de sirop pe care – îţi place, nu-ţi place – trebuie s-o iei, că-ţi face bine.

Un alt produs de la Danone vîndut pe post de medicament e *Activia,* cel care – ni se spune – regularizează tranzitul intestinal şi poate rezolva naturile balonate sau constipate, în maximum 14 zile. Reclama îţi prescrie, deci, şi tratamentul.

Miracolul iaurturilor Danone a fost spulberat însă acum o săptămînă, cînd Comisia Federală pentru Comerţ a SUA, instituţia care-i apără pe consumatori, a decis că reclamele pentru *Activia* şi *Actimel* sînt „înşelătoare“ şi a obligat compania producătoare să elimine de pe iaurturi şi din materialele publicitare orice referire la beneficiile pentru sănătatea cumpărătorilor.

De unde se vede că americanii nu ştiu să aprecieze arta şi, cînd e vorba să apere drepturile consumatorilor, nu sînt deloc sensibili la metafore.

Anamaria DOBINCIUC

O rază de speranţă

– via *YouTube şi în interpretare* a cappella –

Dan Savage este un scriitor american, autor al rubricii de sfaturi despre relaţii şi sex *„Savage Love“* şi unul dintre frecvenţii colaboratori ai emisiunii de radio *This American Life*. Ar mai fi de adăugat că Dan Savage e gay. Cînd a citit despre sinuciderile, survenite la un interval de timp foarte scurt, ale unor tineri gay care erau victime ale *bullying*-ului, Savage a postat un clip pe YouTube – care a dat startul proiectului *„It Gets Better“*. În acest clip, Savage şi soţul său mărturisesc că în timpul liceului şi ei au fost hărţuiţi din cauza orientării lor sexuale, iar mesajul lor către adolescenţii LGBT care trec printr-o situaţie similară este unul simplu, dar vital: „va fi mai bine“. Cei doi continuă prin a povesti cum s-a îmbunătăţit viaţa lor odată cu terminarea liceului şi, prin urmare, au scăpat şi de *bullying*. Savage i-a îndemnat şi pe alţi membri ai comunităţii LGBT să posteze clipuri YouTube adresate adolescenţilor care au probleme din cauza orientării lor sexuale, pentru a le da o rază de speranţă, pentru a-i asigura că există un loc şi pentru ei, că cei care îi hărţuiesc vor fi, într-o bună zi, irelevanţi.

Propunerea lui Dan Savage s-a bucurat de un răspuns prompt atît din partea utilizatorilor YouTube, cît şi din partea celebrităţilor. Însă, spre surprinderea multora, criticile la adresa proiectului n-au întîrziat să apară. Şi mai surprinzător e poate faptul că majoritatea criticilor au venit tocmai dinspre comunitatea LGBT. Nemulţumirea comună este aceea că un proiect online nu ar fi de ajuns pentru a ajuta victimele *bullying*-ului. Iar restul criticilor vin doar să releve probleme şi nemulţumiri mai generale, cum ar fi marginalizarea, chiar şi în cadrul comunităţii LGBT, a homosexualilor afro-americani sau a persoanelor trans. Criticile sînt nefondate mai ales fiindcă e mult prea devreme pentru a trage concluzii în privinţa eficienţei proiectului. În plus, nimeni nu a spus că *„It Gets Better“* va rămîne la stadiul de canal You Tube. De altfel, proiectul se bucură deja de sprijinul altor organizaţii LGBT, iar conferinţe *„It Gets Better“* sînt în stadiul de pregătire.

Sinuciderile tinerilor gay...

Hillary Clinton şi Barack Obama

De asemenea, un motiv pentru care proiectul ar putea avea un oarecare rol în crearea unei legislaţii anti-*bullying* e faptul că Hillary Clinton şi Barack Obama nu numai că au luat cunoştinţă de existenţa proiectului, dar au şi contribuit cu cîte un clip. La aproximativ o lună după apariţia clipului lui Dan Savage şi al soţului său, Hillary Clinton a transmis un mesaj încurajator celor care au de suferit din cauza bigotismului şi homofobiei. Cîteva zile mai tîrziu, a venit şi rîndul lui Obama să facă public mesajul său. Fără îndoială, un mesaj din partea preşedintelui Statelor Unite, care îi asigură pe copii că nu au nici o vină dacă sînt hărţuiţi, va însemna enorm pentru ei. Însă, aşa cum bine punctează Dan Savage într-un interviu pentru CNN, oricît de importantă ar fi valoarea simbolică a acestui mesaj, cuvintele lui Obama vor trebui însoţite şi de fapte.

Indiferent de rezultatele legislative pe care le va avea sau nu campania iniţiată de Dan Savage, efectul mediatic este unul de necontestat: pe lîngă nenumăratele clipuri postate pe canalul YouTube dedicat proiectului şi pe lîngă răspunsul, în cea mai mare parte pozitiv, al blogosferei americane, discriminarea împotriva adolescenţilor LGBT a ajuns pe agenda mass-mediei *mainstream*. Desigur, despre *bullying* s-a discutat mult în media tradiţionale, însă dacă pînă nu demult homofobia în liceele americane părea să fie doar o notă de subsol la o discuţie mai generală, acum accentul este clar pus pe discriminarea împotriva elevilor LGBT.

Întrebarea pe care şi-au pus-o unii bloggeri în privinţa proiectului *„It Gets Better“* (chiar poate acesta să ajute victimele *bullying*-ului?) poate fi extinsă la nivelul mass-mediei în totalitate, dar mai ales la nivelul noilor media. Desigur, o schimbare majoră nu se va face nici cu YouTube, nici cu Twitter sau Facebook. Însă utilizarea lor reprezintă un prim pas important. Aşa cum reiese şi din rubrica lui Dan Savage, în unele cazuri aceste mijloace reprezintă singura modalitate de a transmite un mesaj pozitiv unui tînăr LGBT care se află într-o comunitate restrînsă, unde e înconjurat de bigoţi şi homofobi şi unde se simte singur şi izolat. Odată ce acest prim mesaj a fost transmis, o schimbare e posibilă doar dacă se urmează sfatul celor de la Le Tigre, adresat activiştilor: *Get Off the Internet*.

Interpretarea a cappella

Printre primele celebrităţi care au transmis un mesaj în cadrul proiectului *„It Gets Better“* s-a numărat Chris Colfer, actorul care îl joacă pe Kurt în *Glee,* serialul care are cel mai diversificat grup de personaje principale. În afară de Marshall, din *United States of Tara,* Kurt e singurul licean ficţional care e declarat gay. Probabil că acesta e şi motivul pentru care realizatorii serialului au simţit că e de datoria lor să aducă în prim-plan *bullying*-ul de natură homofobă într-o perioadă în care subiectul sinuciderilor tinerilor gay, şi respectiv campania *„It Gets Better“* încă erau calde. Episodul cu pricina se numeşte *„Never Been Kissed“*. Dacă pînă atunci am văzut că pînă şi membrii mai populari ai clubului *Glee* pot ajunge în situaţia de a fi hărţuiţi, acum îi avem în centru doar pe Kurt şi pe colegul său homofob care îl atacă în mod sistematic. Sătul de *bullying,* Kurt se gîndeşte să se transfere la un alt liceu, astfel că vizitează un liceu privat pentru băieţi. Spre deosebire de membrii *Glee,* care sînt ţinta preferată a colegilor lor, băieţii din grupul *a cappella* The Warblers sînt starurile liceului. Momentul în care aceştia cîntă *„Teenage Dream“* (mai mult sau mai puţin *a cappella)* e folosit pentru a crea un contact vizual / moment romantic între Kurt şi Blaine, unul dintre corişti.

Interesantă e alegerea soundtrackului pentru acest moment, dacă luăm în considerare piesele datorită cărora Katy Perry a ajuns cunoscută, şi anume *„I Kissed A Girl“* şi *„Ur So Gay“*, nici una dintre cele două neputînd fi etichetată *gay-friendly*. Mai extind paranteza aceasta deoarece ar mai fi de adăugat că Perry nu putea lipsi de pe lista celebrităţilor care şi-au asociat numele cu *„It Gets Better“,* astfel că a dedicat cel mai recent videoclip al său, *„Firework“,* acestei campanii. Desigur, gestul e de apreciat, dar asta nu va schimba cu nimic faptul că singura moştenire pe care o va lăsa culturii pop e acel imn al femeilor hetero care flirtează cu bisexualitatea. Am încheiat paranteza.

Din scurta discuţie dintre Kurt şi Blaine aflăm că în acest liceu privat orientarea sexuală a elevilor e irelevantă şi că acolo domneşte armonia, conducerea şcolii manifestînd toleranţă zero pentru violenţă. Şi deoarece înscrierea într-un liceu privat e o opţiune doar pentru cei bogaţi, sfatul lui Blaine pentru Kurt e să-şi înfrunte hărţuitorul. Rezultatul? Aflăm că sub masca homofobiei se ascunde de fapt un băiat nesigur în privinţa propriei sexualităţi.

„Never Been Kissed“ a fost foarte bine primit de fanii serialului, în mare parte pentru că atenţia le-a fost îndreptată înspre cuplul Kurt-Blaine. Însă unii critici TV au fost la fel de atenţi şi la celălalt segment al episodului, care este extrem de problematic. În timp ce demnitatea lui Kurt este cît de cît restabilită, demnitatea antrenoarei Bieste, o femeie cu un aspect masculin, este făcută praf – mai întîi de elevi, care îşi stăpînesc pornirile sexuale gîndindu-se la ea, şi mai apoi de profesorul clubului *Glee,* care îi oferă un prim sărut, aşa, de milă, după ce aceasta l-a asigurat că nu e lesbiană. Deci *Glee* spune că: sîntem cu toţii de acord că hărţuirea băieţilor efeminaţi e ceva groaznic, dar dacă eşti o femeie hetero cu trăsături masculine, n-avem idee cum să te ajutăm.

Anamaria Dobinciuc *este absolventă a masteratului de Societate mediatică, Facultatea de Studii Europene, UBB Cluj.*

Lavinia BĂLULESCU

Ultimii timişoreni

Un oraş cu un mall foarte mare. Tot mai puţine fete poartă pălării, iar pianul nu a fost niciodată altceva decît un obiect greoi şi nefolositor. Se spune că oamenii ar fi mai „deschişi". Locuitorii au maşini multe şi scumpe, iar cel mai important subiect de discuţie este lipsa parcărilor. Duminica, se merge la cumpărături. Sub el, un alt oraş în care femeile încă mai îmbracă rochii de mătase. Magazinele mucegăite de la subsoluri au pivniţe enorme, cimitirele depozitează instrumente muzicale, iar viaţa începe în mod sigur înainte de ora 5, atunci cînd trece primul tramvai. Dacă salută, bărbaţii îşi descoperă întîi capul. Vara, de la geamurile deschise se poate auzi muzică. Timişorenii care populează cele două oraşe trec în fiecare zi unii pe lîngă ceilalţi, nestingheriţi, nu seamănă nici în felul în care păşesc, nici în felul în care se îmbracă. Oricum, habar nu au unii de existenţa celorlalţi. Pur şi simplu, nici măcar nu se zăresc între ei.

Acordorul în atelierul lui

Gavrilă Fodor repară piane de peste 60 de ani. Cele în stare bună au nevoie doar de o simplă „consultaţie". Altele, avariate, pleacă în bucăţi împreună cu meşterul şi îşi găsesc adăpostul pentru un timp într-o debara devenită atelier. Şcolit într-o perioadă în care muzica simfonică era mult mai atractivă pentru tineri, timişoreanul a auzit prima dată sunetele unui pian chiar de la mama lui. A urmat un traseu complicat, prin şcoli de profil, Conservator, o firmă de reparat instrumente muzicale şi o fabrică de acordeoane. La mulţi ani distanţă, Gavrilă Fodor a părăsit fabrica pentru a lucra în cadrul instituţiilor de cultură din Timişoara. „La început nu prea mi-a convenit, mă simţeam bine unde eram. Apoi m-au întrebat ce pretenţii am, şi asta mi s-a părut extraordinar. Am lucrat la instituţiile de cultură pînă la pensionare şi mai apoi am rămas colaborator" – explică timişoreanul.

În prezent, Gavrilă repară nu doar piane, ci şi orgi sau pianine. Lucrează pentru teatrele şi operele posesoare de piane din tot vestul ţării, dar şi pentru orice amator care are în casă un pian „bolnav". Bărbatul de 78 de ani e mai mereu pe drumuri şi are o agendă completată cu două săptămîni înainte.

Deşi mai mulţi oameni se pricep la piane, în vestul ţării Gavrilă Fodor este singurul specialist calificat. Despre muzica din ziua de azi, bărbatul crede că e atonală şi complet gălăgioasă. Poziţia tobei pe scenă, mutată de-a lungul timpului tot mai în faţă, îl deranjează. Pentru el, pianul este mai mult decît un instrument, e o întreagă orchestră. Dacă în cazul unei orgi sau al unui pian digital sunetul este acelaşi oricît de tare sau de încet ar apăsa muzicianul clapa, pentru pian lucrurile se schimbă. Contragreutatea – ciocănelul poate fi abia atins sau pur şi simplu trîntit – modificînd sunetul. „Nu cred că exagerez cînd susţin că pianul este indispensabil pentru o instituţie de cultură, cum ar fi opera, teatrul. De exemplu, la repetiţii, cînd orchestra nu trebuie chinuită pentru a se tot repeta anumite pasaje, pianul poate reprezenta întreaga orchestră" – mai spune Gavrilă Fodor.

Ştie foarte bine că pianele aparţin mult mai mult generaţiei din care face şi el parte. Vede asta în casele în care merge pentru a repara instrumente. Cînd era tînăr, nu îşi imagina că se va ocupa cu aşa ceva toată viaţa, din contră, îşi aminteşte iluziile mamei sale, cum că ar fi putut deveni dirijor. Fodor a transmis mai departe meseria fiului său, care trăieşte la Nürnberg. Lucrurile s-au oprit însă cumva acolo. În România, în jurul bărbatului se mai află patru-cinci oameni care au prins meşteşugul, cît de cît.

De-a lungul anilor, Fodor s-a luptat cu părţile ascunse ale unui pian, mizeria care se strînge în interior, surpriza de a descoperi şoareci, carii sau molii. Uneori a dormit în gări şi şi-a petrecut o bună parte din viaţă în tren. Timp de 11 stagiuni, a mers din Timişoara în Craiova, uneori chiar şi de două ori pe săptămînă. Vara, cînd teoretic nu ar avea prea mult de lucru, este chemat la diverse evenimente. De exemplu, are grijă de pianele de la Festivalul de Jazz de la Gărîna. Dacă nu poate rezolva pianul pe loc, ia cu el piesele cu probleme şi le meştereşte acasă, în atelierul propriu, strîmt şi plin de scule, amenajat într-o debara. Uneori, după atîţia ani de reparat, acordorul se plictiseşte. Atunci ia o pauză de două-trei zile, îşi găseşte altceva de făcut şi, inevitabil, se întoarce în atelier ca şi cum ar fi tras de un fir invizibil.

Pianiştii cu care a avut de-a face de atîtea ori l-au convins că „artiştii au păsărele în cap": „De exemplu, un pianist sovietic luase plastilină şi o lipise de piesele care s-ar fi putut bloca, pentru că dăduse de diverse piane în alte oraşe. Venind la Timişoara, m-a întrebat dacă eu am făcut aşa, i-am zis că nu e cazul, dar a spus că nu vrea să aibă surprize. Exista pericolul ca plastilina să se dezlipească şi să cadă în interior, ceea ce ar fi fost mai rău. M-a întrebat înainte de spectacol dacă am rezolvat, am zis că da, să cînte liniştit, dar n-am făcut nimic". În alte dăţi a fost nevoit să apeleze la diverse şiretlicuri în acordajul pianelor, pentru a mulţumi pe toată lumea: „Dacă te angajezi în discuţie, iese scandal. Artistul e artist, trăieşte undeva între cer şi pămînt. Faci cum ştii – dacă e ceva subiectiv, îl păcăleşti, dacă e obiectiv nu ai încotro. Bate o clapă şi strîmbă din nas, dar nu ştie să spună ce vrea. Atunci de unde să-i ghiceşti doleanţa? Dacă vrea neapărat, am o cheie cu o pîrghie de 35 de centimetri lungime, pun cheia pe cuiul care are înfăşurată coarda, strîng bine mînerul să se vadă că tremură braţul şi atunci el strigă «Destul!», deşi n-am mişcat deloc".

Bărbatul se fereşte cît poate de patetisme şi de cuvinte mari, dar are momentele sale de emoţie: „La concerte, stau şi mă uit la feţele oamenilor din public. Unii sînt tolăniţi, alţii privesc în tavan, închid ochii, parcă sînt în transă. Cînd pleacă, zîmbesc, sînt mai guralivi, mai fericiţi, parcă li s-au încărcat bateriile. Iar în momentul acela în care pianistul începe să cînte cu elan simt că o părticică din merit este şi al meu".

O planetă de pălării

Maria Oltean are 55 de ani şi 30 dintre ei şi i-a petrecut înconjurată de pălării. În subsolul de lîngă o staţie de tramvai, într-o lume a stofei şi a catifelei, lucrează ultimul pălărier din Timişoara. Clienţii sînt întîmpinaţi în holul de la intrare de o mare de boruri negre sau vişinii. Satin, pînză, fetru, şnururi, voalete, panglici. Două maşini de cusut cumva demodate, un panou care le desparte şi pe care atîrnă deocamdată viitoarele boruri. Rafturi multe, pline de capete din lemn de toate mărimile. Calapoade.

Maria este ultimul pălărier din oraş. De-a lungul anilor, mîinile ei au creat şi au reparat mii de pălării, după ce a învăţat această meserie la şcoala profesională. „Eu le fac, eu le curăţ. Cînd oamenii îşi aduc pălăriile aici, se aşteaptă să le primească înapoi noi. Totuşi, cînd cureţi o pălărie, ea începe să se deterioreze" – spune Maria. Cei mai mulţi clienţi sînt bătrîni, în aceeaşi măsură bărbaţi şi femei. Cînd trebuie să le cureţe, Maria spune că îi este mai uşor cu pălăriile bărbaţilor pentru că sînt mai puţin pretenţioase. Încearcă ore în şir să facă stofa frumoasă cu diferite soluţii, după care usucă borurile, calcă pălăria şi de multe ori trebuie să revină asupra unor cute.

„Vin oameni mai în vîrstă şi se plîng că nu au cu ce să plătească, se întîmplă să uite să mai aducă banii, alteori le dau eu o pălărie mai bună înapoi. Nu mai are lumea bani" – adaugă Maria. Puţinii tineri care vin să-şi facă pălării au idei fistichii, planuri complicate, iar pălărierul se supune în măsura în care cele două maşini de cusut antice şi fierul de călcat pot ajuta.

De-a lungul anilor, formele pălăriilor s-au modificat. Borurile s-au lungit, mai apoi s-au scurtat, aşa cum au scăzut, de fapt, şi vînzările acestor accesorii considerate uneori desuete. „Înainte, timişorenii cumpărau două-trei pălării deodată. Acum, cînd vine cineva în magazin, se gîndeşte de două ori pînă să cumpere. Eu sigur că sînt pregătită să fac pălăria aşa cum vrea clientul, caut şi eu să ademenesc omul să cumpere, dar e greu. Oamenii nu prea se mai îmbracă elegant, plus că pălării se găsesc gata-făcute în toate părţile. Pentru o femeie, pălăria e ceva deosebit, o face mai distinsă" – mai spune Maria Oltean, ultimul pălărier al Timişoarei.

> *„Pentru o femeie, pălăria e ceva deosebit, o face mai distinsă."*

Acordeoanele invizibile

Tromboane şi saxofoane atîrnă din tavan, iar acordeoanele „locuiesc" pe pereţi, se potrivesc atît de bine în decorul atelierului încît e posibil să nu le observi. ***Anton Hubert,*** expert în a face clapele să scoată din nou sunete, este stăpînul absolut într-o lume de ciocane, cleşti şi patenţi. Munca din spatele muzicii este una deloc delicată. Aluminiul, de exemplu, se taie, se bate şi se îndoaie fără milă. După ce e îmblînzit, se transformă, după voia meşterului, într-o piesă care o va înlocui pe cea deja stricată. Oricum, metalul îşi găseşte locul în burta unui acordeon, potrivit la fix, o urîţenie neinteresantă care va face sunetele să fie armonioase din nou.

Anton are 72 de ani şi este ultimul reparator de acordeoane din vestul ţării. Stă ascuns în fiecare zi într-un atelier din apropierea Pieţei Iozefin, diagnostichează acordeoane şi, din 1957 pînă în prezent, prin mîinile lui au trecut mii de instrumente. Modernizarea a adus, însă, din ce în ce mai puţini clienţi. „Nu prea mai sînt intrumente de reparat. Cele noi, electronice, pot fi reparate de orice electronist. În plus, nimeni nu mai face acordeoane în România, în ziua de azi. Le folosesc doar cei care fac muzică populară" – a precizat Anton.

Chiar dacă orga electronică a cîştigat teren, meşterul are argumente în favoarea acordeonului: nu are nevoie de o priză, poate fi dus chiar şi în vîrful muntelui şi, uneori, se poate transforma într-o orchestră întreagă. De cîntat la acordeon, ştie şi nu ştie. Aparatura specială care măsoară herţii înlocuieşte talentul sau o ureche muzicală perfectă şi, în plus, Anton e convins că fiecare trebuie să îşi cunoască locul său. „Aş fi vrut să învăţ pe cineva, am avut trei acordeoane frumoase acasă, dar n-au fost curioşi. Fiumeu nu a vrut; am zis, nu-i nimic, o să vină nepoţii. Dar nepotul a vrut chitară nu acordeon...", şi-a amintit ultimul reparator de acordeoane din vestul ţării.

În tinereţe, Anton Hubert se visa contabil, dar a ajuns dintr-o întîmplare la cooperativa de încălţăminte, unde începuseră să se facă acordeoane: „M-am dus să cîştig un bănuţ, am crezut că e o chestie provizorie. Încet-încet însă, am ajuns şef de secţie". Hubert împarte atelierul cu un coleg mai tînăr care se ocupă de tromboane, trompete şi saxofoane. Cei doi au scule speciale, făcute de ei, cu care încearcă să atenueze lipsa anumitor piese. Cu zeci de ani în urmă, la cooperativa din Timiş se produceau chiar şi 25.000 de acordeoane anual. Acum nu se mai fabrică deloc. Lunar, doar cinci sau şase oameni mai aduc cu ei acordeoane la reparat în atelierul din Iozefin.

Pentru Hubert, provocarea a rămas la fel de importantă ca atunci cînd a reparat primul instrument muzical. „Tot timpul e ceva nou, acordeonul ăsta, de exemplu, nu l-am văzut, nu l-am mai avut la reparat. Provocarea mă face să nu refuz, oricît de complicată ar părea problema" – mărturiseşte bărbatul. De multe ori, lui Anton i s-a întîmplat să fie nevoit să facă chiar el piesele care îi trebuie: „Unele le poţi face din lemn, apoi poţi îmbrăca cu celuloid, am aici o bucată, se moaie în acetonă, se face precum cîrpa, îl iei frumos, îl întinzi pe lemn, îl îmbraci, apoi el, cînd se usucă, se strînge. Sînt piese pe care trebuie să ştii cum să le faci singur. Restul se poate rezolva". În urmă cu zeci de ani, mulţi părinţi admirau la televizor emisiunile de muzică populară şi se gîndea să cumpere un acordeon pentru copii. Între timp, instrumentul s-a demodat. Ascuns în pivniţe, poduri sau pe rafturile atelierului din Piaţa Iozefin, a îmbătrînit odată cu Anton Hubert şi, de fapt, a devenit aproape invizibil.

Lavinia Bălulescu *este jurnalistă şi scriitoare.*

SPIRITUL CRĂCIUNULUI ZICE, LA PREŢURI PIPERATE (CUM ALTFEL?): „WHAT ROM ARE YOU"?

■ „Spiritul Crăciunului", anul acesta, a fost... mai tare ca-n toţi anii (spre bucuria unora şi enervarea altora): pe lîngă Magic FM, care e radioul lui Moş Crăciun (şi transmite colinde şi cîntece de sezon nonstop), Movies 24 a devenit Christmas 24, canal de filme de Crăciun (care, de altfel, se reiau şi pe Diva Universal...). A apărut chiar şi un CD cu *Manele de Crăciun*, printre care: *Bomba Sexy*, *Femeie perversă* şi *Vine mafia*. **(I. P.)**

■ Cu obiceiul magazinelor de a începe Crăciunul cu două luni înainte m-am obişnuit. La fel cu faptul că de pe 1 decembrie îţi vin colindători pe la uşă. Ce nu pot pricepe e graba oamenilor de a-şi împodobi bradul cu cîteva săptămîni mai devreme, modă din ce în ce mai întîlnită prin casele bucureştenilor. Oare Moş Crăciun ce zice de asta? **(S. G.)**

■ Pentru că e produs „de sezon", cîrciumarii îşi permit să vîndă vinul fiert la preţuri piperate. E o afacere la îndemîna oricui: se achiziţionează nişte vin vărsat (din cel ordinar, la 6 lei litrul, care oricum nu se poate bea altfel decît fiert), se încălzeşte la reşou, se îndulceşte cu măsură căci zahărul e scump, se ignoră partea cu scorţişoara şi cu alte mirodenii, ca să nu se complice lucrurile, şi se vinde cu 8-10 lei cana. La un calcul rapid, „adaosul" birtului ajunge undeva pe la 400%. Oare intră în calcul şi „manopera"? **(A. P.)**

■ O foooarte bună prietenă mi-a spus că trebuie să citesc neapărat cartea lui Richard Sylvester *J'espère que vous allez mourir bientôt*. Am comandat-o (cum altfel?) pe amazon.fr, iar cînd am văzut că nu mai vine, am cerut explicaţii. Singura explicaţie pe care am primit-o pînă acum a fost *„livraison refusée par le client"*. Ceva *à la* Ivan Turbincă... **(S. S.)**

■ Pe aeroportul din Zagreb, duminică dimineaţă, foarte de dimineaţă. Trei tipi foarte beţi par că vin de la o nuntă, discută tare şi se distrează pe limba lor. Cum se văd priviţi

© M. Vasilescu

Cu ochii-n 3,14

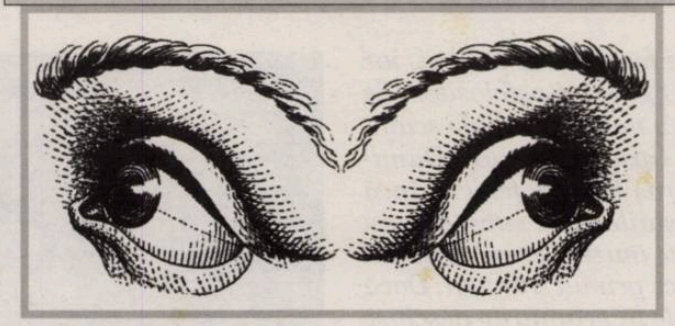

de nişte străini, trec într-o engleză rudimentară. Moment în care aud următorul dialog: „Are you ţigan?" (cu accent apăsat pe i). Celălalt: „No, I Rom". Şi hăhăieli generale. Al treilea: „What Rom are you?". Al doilea: „Ţigan Rom". Şi iar hăhăieli. Apoi, au trecut iar pe limba lor, probabil erau de părere că asta fusese singura parte de interes internaţional. Şi chiar era, nu? **(C. G.)**

ÎN 1987, ŞCHIOPĂTÎND, FISCUL ROMÂN IRESPONSABIL A PLOUAT DIN POLONIA CU CĂSUŢE ALBANEZE

■ În 1987, radiourile din întreaga lume dădeau aceeaşi melodie: *„Wonderful life"* a trupei britanice Black. Anul aceasta, piesa din *heavy-rotation* se cheamă *„Wonderful life"* şi e cîntată de trupa britanică Hurts. În schimbul acestei simetrii, nu v-aţi dori, mai degrabă, să avem cu toţii cu 20 de ani mai puţin? (Cei care au de unde scădea, firește!). **(M. C.)**

■ A reînceput sezonul capetelor sparte şi al picioarelor rupte. Şi cum ar putea fi altfel din moment ce toate sediile de firme şi sucursalele de bănci au adoptat moda chicioasă, universală de a-şi placa treptele şi intrările cu acea gresie lucioasă „de interior" care alunecă şi pe timp de vară, dărămite iarna, cînd e acoperită de o pojghiţă de gheaţă? Şchiopătînd pe Calea Moşilor, după ce mă aventurasem pînă la un bancomat, mă tot gîndeam la gresia aceea şi la motivul pentru care au ales-o (în afară de cel „estetic", desigur). Pentru că se curăţă uşor sau pentru că vor să ne cureţe mai repede? **(A. P.)**

■ Fiscul român a dat lovitura. Şi-a deschis magazin cu produse ieftine şi oamenii au venit ca disperaţii, s-au îmbulzit de bunăvoie să cumpere tot ce se putea. Au venit să ia, nu să dea, dar asta nu se pune. **(A. M. S.)**

■ O cinstită locuitoare din Kent a sunat la 999 (numărul de urgenţă britanic) ca să reclame furtul omului de zăpadă pe care-l făcuse în faţa casei (cu monezi în loc de ochi şi linguri în loc de braţe). „De cinci ore nu mai ieşisem din casă să văd ce face, iar cînd am ieşit în sfîrşit să iau aer, dispăruse." Inspectorul-şef Simon Black (cu nume de *policier* autentic) a declarat că a fost un gest iresponsabil. Eu declar că e cea mai blîndă iresponsabilitate a acestui final de an. **(L. V.)**

■ În noiembrie a plouat cu soare şi cerul a fost colorat cu cîteva curcubeie de iulie, iar în prima săptămînă a acestui decembrie dimineţile au avut lumină de august. Salut această democratizare a anotimpurilor care, iată, imprimă accente noi imprevizibilului vieţii. **(M. C.)**

■ Am nimerit pe Internet peste o reclamă la un site polonez de ştiri (thenews.pl), care suna cam aşa: „Ştiri politice şi economice din Polonia, ţara unde trăiesc cele mai frumoase femei din lume. *Check in!*". Oricît de apolitic ai fi, cum să nu te intereseze ştirile dintr-o asemenea ţară? **(M. V.)**

■ Ştiţi cum, de multe ori, cînd intraţi pe vreun site vă apar fel şi fel de reclame zburătoare, şerpişori cu mesaje publicitare care îţi acaparează ecranul ş.a.? Ei, aşa am păţit eu de curînd – am dat click pe pagina care mă interesa şi, cînd colo, ce să vezi? Fix deasupra trona paşnic un banner cu căsuţe colorate de poveste şi pomişori, lîngă care scria aşa: „titirez.ro – imobiliare, nu poveşti". Marketingul loveşte din nou. **(P. M.)**

■ Umberto Eco se plînge, într-un interviu, că primeşte prea multe cărţi. Noroc cu criza, zice el, că acum editorii îi trimit cu 70% mai puţine volume. Ce face, totuşi, cu cărţile primite care nu-i trebuie? Le oferă bibliotecilor din închisori şi din spitale. Acolo ar putea fi de folos pentru că „ediţiile germane, englezeşti, franţuzeşti, albaneze sau româneşti sînt, cu siguranţă, rare". Am şi eu o întrebare: cine îi trimite lui Umberto Eco ediţii româneşti? **(M. M.)**

NICHOLAS CAGE ŞI FLORIN SALAM CREEAZĂ VOCI MASCULINE DE ŞEFI PENTRU O PUNGĂ DE CHIPS-URI PE ZI

■ Imaginile filmate cu un telefon mobil, într-o noapte, în centrul Bucureştiului, care îl au ca protagonist pe Nicholas Cage în timp ce se ceartă cu cineva din anturajul său, au făcut înconjurul lumii. Primul lucru la care m-am gîndit a fost că replicile lui Cage par dintr-un film despre onoare, viaţă şi cum poţi să mori pentru idealurile tale etc. Siderant e că nu par spuse de om care a chefuit mult, ci de un actor nebun. **(A. M. S.)**

■ Vîna muzicală a naţiei n-a pierit, ea naşte specii noi: după cum aflu din cuprinsul unor afişe răspîndite prin cetate (cu Adrian Minune şi Florin Salam capete de afiş), de curînd a avut loc prima ediţie a RomanoFest, „festival concurs al cîntecului de ascultare lăutăresc". **(D. S.)**

■ Scrierea fără diacritice pe Internet creează confuzii. Pe un site de ştiri, titlu: „Turist omorat de un turtur pe Transfagarasan". În limba română veche, „turtur" însemna „fior, înfiorare". Să mori de-o înfiorare în munţi e de-a dreptul romantic... **(M. V.)**

■ Postul VH1 a făcut un top al celor mai bune 50 de voci masculine din ultimul deceniu. Iată-le pe primele zece: 10) Serj Tankian (ex-System Of A Down); 9) Adam Young (Owl City); 8) Michael Bublé; 7) Fran Healy (Travis); 6) James Blunt; 5) Dougy Mandagi (The Temper Trap); 4) Kanye West; 3) Jamiroquai; 2) Theo Hutchcraft (Hurts); 1) Robbie Williams. Dacă sînteţi în dezacord cu lista, scrieţi-le celor de la VH1. **(M. C.)**

■ Un poliţist polonez s-a amendat singur ca să acopere norma impusă de şefi. Mi se pare un model demn de reţinut şi chiar de aplicat în România. Măcar aşa, preventiv. **(M. M.)**

■ V-aţi întrebat vreodată cam de cîţi cartofi e nevoie pentru o pungă de chips-uri? Ei bine, Discovery m-a informat că de cinci. O fabrică normală produce cîteva tone de chips-uri pe zi. Nu se ştie cu exactitate cîte mii de astfel de fabrici există în toată lumea. **(M. C.)**

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

PUBLICITATE

Editura Spandugino

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VII ■ nr. 359 ■ 30 decembrie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

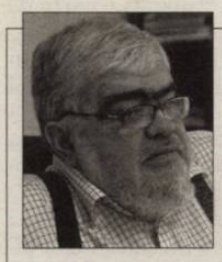

ANDREI PLEŞU

„Ne-liniştea sărbătorilor“

pagina 3

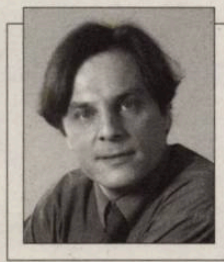

GABRIEL GIURGIU

„Un fel de CAR“

pagina 4

SELMA IUSUF

„Sărăcia la televizor“

pagina 11

2001-2010

Primii zece dintr-o mie

„Voi aveţi ceasuri, noi avem timp.“

(proverb african)

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

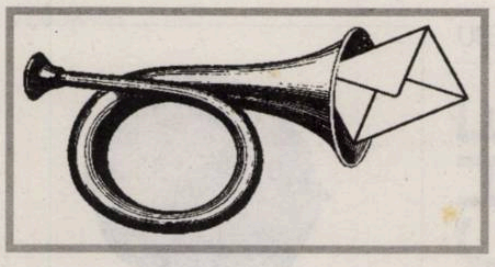

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui
Dan C. Mihăilescu,
„Nici nouă nu ne e uşor,
nene Iancule!“

Dragă Dan C. Mihăilescu,

Plecată vreo cîteva zile din urbe cu trebi personale, am citit abia ieri *Dilema veche* şi „Ce mi se-ntîmplă“. Reacţiile pe care le declanşează un spectacol, precum acesta la care ne referim, *O noapte furtunoasă* a lui Alexandru Dabija de la Naţionalul ieşean, atît de diverse, iată, arată că, slavă Domnului!, teatrul românesc e viu, urmărit şi comentat. De fiecare, cu propriile unităţi de măsură şi argumentări. Cronica mea a stîrnit o gamă amplă de opinii, de la tipul primitiv „ce-ai avut cu Dabija?“, la solidarul „cîtă dreptate ai“, trecînd prin diplomaticul „ai fost cam dură“. Regret că „mai c-am leşinat“ cînd aţi citit-o! Receptarea mea analitică nu e un act de „aprigă cenzură morală“, cum ziceţi, căci nu aprecierea etică e propriul criticii teatrale, ci evaluarea şi mărturisirea în privinţa acestei evaluări. Nu sînt un expert în Caragiale, sfera intereselor şi a competenţelor mele profesionale fiind teatrologia şi artele spectacolului contemporan, deci în primul rînd scena şi apoi literarul. Dar nu cred că plasarea lui Caragiale în zona instinctelor primare se susţine estetic. Şi ceva îmi spune că nici dumneavoastră nu sînteţi adeptul celor care îi duc opera înspre această zonă. Prin spectacolul ieşean, Al. Dabija rescrie piesa într-un metatext inadecvat operei-sursă, un metatext căutat, cu fisuri de logică spectaculară, care nu i se potriveşte. Caragiale însuşi susţinea că „originalitatea trebuie sacrificată clarităţii“, iar îndemnul e perfect întemeiat. Noul croi al personajelor nu le vine bine tuturor *dramatis personae*, viciind şi raporturile lor dramatice. Din această viziune concentrată pe partea anatomică a adulterului este exclus, de pildă, Ipingescu, care nu-şi găseşte locul ca personaj în schema propusă de realizatori. E din alt spectacol, prezenţa sa nu se mai justifică în economia montării, iar dacă rostul lui scenic e să-l asculte şi să-l însoţească pe Jupîn Dumitrache, atunci e limitativ! Ipingescu devine un apendice teatral pentru care regia nu a găsit soluţii.

Vorbiţi apoi de „şarjarea groasă gen *commedia dell'arte*“, dar nu există nici un alt indiciu în versiunea lui Dabija cum că piesa s-ar juca în stilul teatrului popular, al improvizaţiei pe o canava dramaturgică! Registrul se potrivea de minune pentru *OO!*-le de la Piatra Neamţ, unde relevarea substratului licenţios se făcea cu atîta rafinament, în spiritul operei, ca dezvoltare ludică a clasicei *Punguţa cu doi bani*. Nu ştiu dacă aţi avut ocazia să-l vedeţi. Revenind la *O noapte...*, nu pot să nu mă întreb care e rostul estetic al urinatului de 1 minut şi 30 de secunde (pe cronometru) al lui Chiriac, *post coitum*, al atingerii repetate, de parcă publicul e tîmpit şi nu s-ar fi prins de prima dată, a organelor genitale de către Jupîn Dumitrache, al utilizării de trei ori (parcă) a latrinei, cu sonorităţile aferente, şi rostul despuierii lui Rică? Ca să nu mai zic de inconsecvenţa de a-l „costuma“ pe publicist într-o impecabilă pereche de chiloţi tetra, în complet dezacord tonal cu lumea maculată din jur! Îmbogăţesc aceste găselniţe piesa lui Caragiale, augmentează ele spiritul textului-sursă, îi scot la iveală resurse semantice necitite încă, ne stimulează inteligenţa ori afectele, sau sînt pur şi simplu de dragul originalităţii?

„Indubitabila revelaţie a spectacolului“ la care faceţi referire, Jupîn Dumitrache al lui Călin Chirilă, se susţine atîta vreme cît l-aţi văzut de puţine ori pe interpret. Poate chiar pentru prima dată acum. „Dezavantajul“ meu e că l-am urmărit în toate spectacolele Naţionalului ieşean, iar prestaţia din *O noapte furtunoasă* nu e deloc surprinzătoare! Dacă l-aţi vedea mai des, şi în alte partituri, aţi gîndi, foarte probabil, diferit!

Nu am scris cronica din *Observator cultural* la cald, ci revăzînd spectacolul după premieră, pentru a-mi verifica reacţiile critice. Vă referiţi, în oglindă cu abordarea Marinei Constantinescu, la „tot ceea ce era exagerat negativ...“ în cronica Oltiţei, citînd „voluptatea trivialului“, „defecarea, urinarea, masturbarea, copulaţia“, „flegmă, urină, gaze intestinale, fecale, fluide seminale“, dar înşiruirea mea nu face decît să descrie procesele fiziologice prezente în spectacol. Că doar nu le-or fi scos din reprezentaţia bucureşteană!? Şi-atunci, de unde opinia de „exagerat negativ“?

Misiva mea electronică nu e nici un drept la replică, nici un efect polemic, e o reacţie firească, spun eu, la un alt tip de adevăr decît al meu. Închei, reafirmîndu-mi convingerea că plasarea lui Caragiale în zona instinctelor primare nu se susţine estetic. Şi ceva îmi spune că nici dumneavostră nu sînteţi adeptul celor care îi duc opera într-acolo. E „doar“ o presupunere.

Oltiţa CÎNTEC

NR. 351

Articolul lui Cătălin
Ştefănescu, „Tăcerea mieilor“

Starea învăţămîntului

Aş numi acest punct de vedere, desigur cu asentimentul dumneavoastră, „Schisma învăţămîntului românesc“. Autorul articolului se întreabă retoric: „Ce ne facem cu puştimea asta care s-a îndobitocit în ultimul hal?“. Eu aş întreba: „Ce ne facem cu învăţămîntul românesc care, în mod constant, s-a degradat în acelaşi ultim hal?“.

Aş puncta, pentru aducere aminte, că „pe vremea mea“ învăţămîntul era structurat simplu, însă eficient: învăţămîntul primar (clasele I-IV), învăţămîntul gimnazial (clasele V-VIII) şi învăţămîntul liceal (clasele IX-XII). Trecerea de la gimnaziu la liceu se făcea mereu cu examene (scris şi oral) în modul cel mai exigent la limba română, istoria patriei şi matematică. În funcţie de nota finală obţinută se făceau repartiţiile în clasa a IX-a (se grupau elevii după valoare, în orice clasă existînd elevi buni şi foarte buni). Din clasa a X-a, fiecare elev era liber să opteze pentru profilul real (ştiinţe exacte) sau profilul uman (ştiinţele naturii, limba română). Oricum, învăţămîntul era deosebit de performant în licee, unele dintre ele devenind colegii naţionale de prestigiu pînă în zilele noastre.

Desigur, eu mă încadrez în generaţia cu „cărţi citite, seri cu spectacole de teatru memorabile, audiţii muzicale, discuţii despre artă“.

Aşa cum afirmă dl Cătălin Ştefănescu, „«pe vremea mea» mai înseamnă idealuri, respect, veneraţie pentru artiştii de valoare şi pentru intelectuali“.

După decembrie 1989, a început „schisma învăţămîntului românesc“. Punctul de reper l-a reprezentat dl Mihail Şora, primul ministru de resort în al cărui mandat începe să fie măcelărit învăţămîntul românesc (lipsa uniformelor şcolare cu embleme de licee prestigioase, începutul epocii „noi ne îmbrăcăm cum vrem, e libertate“, lipsa de respect faţă de profesori şi cei în vîrstă etc.).

Aceste aşa-zise amănunte nesemnificative îşi arată efectul asupra calităţii învăţămîntului (e „cool“ să nu înveţi, „profii sînt naşpa“). Începe adevărata schismă odată cu implicarea celui mai nociv element: elementul politic. Se constituie găşti politice în clasele cu elevi, dar şi în cancelariile cu profesori. Promovarea se face nu pe valoare, ci pe alte criterii obscure. Dispar cu desăvîrşire clasele speciale din şcoli, cu elevi performanţi, olimpici naţionali şi internaţionali, studenţi eminenţi în facultăţile de orice profil. Dispare acea emulaţie pentru studiu, pentru curiozitatea de a frunzări o carte de lectură sau o *Gazetă de matematică*.

Aşa cum afirmă, pe bună dreptate, autorul acestui articol, este mai benefic să ai „nostalgia tinereţii şi să depăşeşti prin cultură bezna şi frigul din comunism“, decît să parcurgi actuala perioadă absolut catastrofală a învăţămîntului de toate gradele.

Pentru această schismă (apropo, cred că nici 1% dintre elevii români nu cunosc ce a însemnat Schisma în istoria Bisericii!) sînt de vină trei factori: familia, şcoala şi guvernanţii.

În familie, din cauza schimbării bruşte de regim, prioritare au devenit problemele economice, existenţiale, zilnice. Părinţii nu mai au timp de copii, pleacă în zorii zilei şi se întorc noaptea. Aceştia nu sînt supravegheaţi în procesul de instruire.

În şcoală a scăzut continuu calitatea profesională a celor de la catedră, predominînd mediocritatea. Sîntem în epoca suplinitorilor, a celor ce copiază cu nerușinare la cursurile de titularizare, a celor ce deţin calificative foarte slabe. De asemenea, în şcoală nu se mai cultivă pasiunea pentru studiu individual. Se petrec tot felul de aberaţii (ex.: romanul lui Marin Preda – *Cel mai iubit dintre pămînteni* – este cerut elevului să-l parcurgă şi să-l şi înţeleagă în una-două zile!).

Vă rog să priviţi cu puţină atenţie publicul dintr-o librărie. Printre standurile cu cărţi se învîrt părinţi ce aleg lecturi pentru şcolari în ciclul primar, oameni maturi (puţini) ce-şi aleg cu pricepere cărţi pentru „minte, inimă şi literatură“ şi tineri care, în marea lor majoritate, sînt total dezorientaţi (de obicei aleg lecturi uşoare, reprezentate de cărţi scrise de autori obscuri).

Acesta este tristul adevăr, aşa cum tot atît de adevărat este că în sălile de lectură dintr-o bibliotecă publică bate vîntul (sălile se ocupă doar în sesiunile de examene, cînd studenţii simt nevoia de intimitate pentru studiu).

Guvernanţii se fac vinovaţi de starea actuală a şcolii româneşti, prin nenumărate experimente nereuşite de proiecte de legi ale învăţămîntului. Nu de legi ale învăţămîntului duce lipsă şcoala noastră, ci de competenţe, de oameni cu spiritul viu, cu dragoste faţă de tineri şi viitorul acestora.

Aş discuta, pe scurt, şi despre învăţămîntul superior. S-au găsit şi aici cîteva gogoriţe: admitere în facultăţi pe bază de dosar, ploaia de obscure facultăţi particulare şi celebrul sistem Bologna. Eu sînt medic. Vă închipuiţi ce ar însemna acest sistem implementat la Facultatea de Medicină? Cred că s-ar produce o adevărată implozie! Nu m-ar mira să se aplice! Orice e posibil în învăţămîntul actual românesc.

Zice autorul articolului că „nu consensul ne lipseşte în primul rînd, ci exerciţiul comunicării“. Adevărat, foarte adevărat! Vina este atît a şcolii, cît şi a familiei.

Autorul, pe bună dreptate, mai afirmă că tinerii „acumulează memorînd şi pentru că devin maşini de reprodus texte gafează, mîrîie sau tac“. Este păcat, mare păcat! Principalul vinovat de această situaţie este celebrul Internet, ce prezintă informaţie trunchiată, nefiltrată prin minţile tinerilor.

Învăţămîntul nostru celebru ar trebui să-i reaproprie pe tineri de studiul „live“, să înţeleagă, să analizeze şi să iubească lecturile, să gîndească, şi să nu memoreze.

În încheiere, vă mărturisesc că am o „dilemă“: oare e posibilă reabilitarea sistemului de învăţămînt? Ei zic că da, însă sînt sigur că nu se va întîmpla curînd!

Cu stimă,

dr. Liviu MITULESCU
Piteşti

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Anişoara SEVASTRE ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: anisoara.sevastre@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR PUBLICITATE: Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 11.300 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

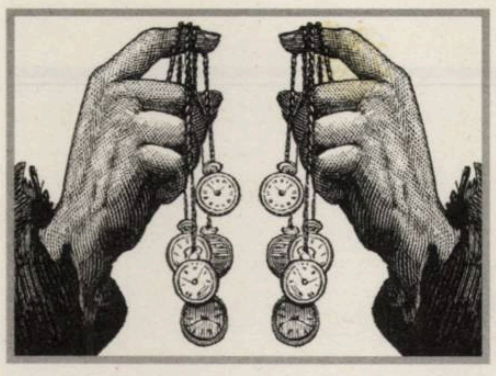

Andrei PLEȘU

nici **așa**,
nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Ne-liniştea sărbătorilor

În vremuri aşezate, apropierea sărbătorilor aduce cu sine o rarefiere a timpului, o încetinire a trepidaţiei zilnice, mergînd pînă la suspendare. Sărbătoarea e odihnă, anticipare a Împărăţiei Cereşti, despre care Apostolul Pavel spunea că înseamnă, între altele, bucurie şi pace. Perioada sărbătorilor e o multiplicare a Duminicii săptămînale, o ieşire din cadenţa muncii, destinderea bine meritată de după efort. Alergarea cotidiană ajunge la un liman recuperator, se deschide pe verticală, către statica incoruptibilă a stelelor fixe.

Ceea ce trăim astăzi e, însă, răsturnarea raportului tradiţional dintre zilele lucrătoare şi cele sărbătoreşti. Munca a devenit rutinieră, repetitivă, aşa încît ea seamănă mai mult cu imobilitatea nonacţiunii, iar sărbătorile alunecă spre agitaţie şi nevroză. Odihna devine o corvoadă. Bucuria devine o corvoadă. Iar „petrecerea“ capătă febrilitatea spasmodică a unui istovitor carnaval. Alexandru Paleologu mi se plîngea, odată, de prostul obicei al concediilor anuale. În loc să profiţi de libertatea episodică oferită de instituţii, să stai acasă, în confortul domestic, să te refaci, să savurezi răgazul, lipsa oricărui program, şansa de a nu trebui *să faci* nimic, în loc să ieşi din viteză, intri într-o maladivă neodihnă organizatorică: faci bagaje, angajezi călătorii costisitoare, te ocupi de bilete şi de hoteluri, pe scurt, dai tihna din mînă pe promisiunea incertă a „distracţiei“ de pe gard. La sfîrşit recunoşti, dacă eşti sincer, că vacanţa te-a lăsat lat. Şi fizic, şi sufleteşte, şi financiar.

Sărbătorile au devenit, s-ar zice, un mod de a risipi cerul.

În fiecare an, am sentimentul că sărbătorile, în loc să suspende timpul, tind, din ce în ce mai apăsat, să îl accelereze. Mai întîi, intervalul festiv s-a scurtat: se lucrează pînă în ultimul moment. Dezlănţuit, lacom, precipitat, ca dinaintea unui sfîrşit, a unei întreruperi catastrofale, care trebuie amînată cît mai mult cu putinţă. De la instituţiile partenere din străinătate continuă să vină solicitări urgente: trebuie alcătuit rapid un raport financiar, un „proiect managerial“, o agendă de lucru pentru primul trimestru al anului următor. Crăciunul şi Revelionul ne cam încurcă. Sînt multe alte lucruri, foarte importante, de făcut. În ţară, ziarele sînt mai dinamice ca niciodată: cer declaraţii decorative, propun clipuri promoţionale, vor interviuri, analize retrospective şi prospective, opinii de circumstanţă. „Nu faceţi o pauză?“ îţi vine să întrebi. „Nu vă pregătiţi niţeluş pentru detenta sfîrşitului de an?“ Dacă pui asemenea întrebări, ţi se răspunde cu un soi de mîndrie perversă: „Pauză? Dar noi lucrăm şi pe 24 decembrie şi pe 30. La noi e foc continuu!“. Alături de această euforie a trebăluielii, intră în joc şi o insomniacă patimă achizitivă; trebuie făcute cumpărături: cadouri, alimente, brazi, jucării, locuri la restaurant, la munte sau la mare. Vacanţa ar trebui să fie o pajişte calmă, reconfortantă, senină, o adiere de contemplativitate. În realitate, seamănă cu Piaţa Obor. A face, în aceste zile, o vizită în Piaţa Obor e o experienţă iniţiatică. Deasupra întregii lumi se înalţă o grimasă de bazar, o nebuloasă pestriţă, un frison comatos. Înghesuiala are proporţiile unui exod apocaliptic. Cărnuri sanguinolente, peşti agonizanţi, icoane kitsch, stambe bălţate, vînzători clandestini, muzici băloase, chiote obscene, scuipături, noroi, totul amestecat cu totul, într-o rătăcire generală, cu miros de ţuică şi porc. Criză? Poate. Dar o criză barocă, nesistematizabilă: abundenţă ambalată în neliniște, precaritate lacomă, fast sărăcăcios. Sărbătorile au devenit, s-ar zice, un mod de a risipi cerul. „La mulţi ani“?

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Adio, dragă Schengen!

– eu plec, că se-nserează –

Fostul comisar european Leonard Orban a pus punctul pe i în legătură cu aderarea la Spaţiul Schengen: problema nu e *dacă* vom fi amînaţi, ci *cît* vom fi amînaţi. Şi aduce şi argumente. Între altele, face legătura între politicienii occidentali şi cetăţenii din ţările lor (o temă aproape nebăgată în seamă la noi atunci cînd se comentează problema Schengen sau alte subiecte europene): „Această lărgire a Spaţiului Schengen a fost văzută negativ şi e o tendinţă care se accentuează în statele membre. Din păcate, sînt politicieni care nu explică foarte clar populaţiei din statele membre care sînt consecinţele lărgirii acestui spaţiu. Şi de multe ori ea este asimilată unei posibile invazii a cetăţenilor din România şi Bulgaria în statele din vestul Europei. Dar n-are nici o legătură cu asta. Din nefericire însă, asta e imaginea care persistă la nivelul mentalului populaţiei din multe state europene. Şi această imagine negativă se răsfrînge asupra acţiunii politicienilor şi, în condiţiile în care pe eşichierul politic din unele state membre şi-au făcut loc partide de extremă dreaptă, va fi cu atît mai complicat pentru un stat să obţină votul pozitiv al acestor ţări pentru a deveni membru Schengen“ (interviu pentru euractiv.ro, apărut pe 22 decembrie).

Preşedintele şi premierul au reacţionat cu totul altfel: au spus că e vorba de „discriminare“ faţă de România. Reacţie emoţională, care nu ajută la nimic. Probabil că ea porneşte din sentimentul că „Occidentul“ trebuie să ne ajute în continuare să trecem strada, să închidă un ochi la beteşugurile noastre. Iar dacă nu o face, ne declarăm victime. De fapt, ne-am obişnuit să profităm de circumstanţele şi deciziile politice: şi intrarea în NATO, şi aderarea la Uniunea Europeană au fost posibile pentru că, la momentele respective, s-a decis că e mai bine să fim înăuntru decît să rămînem pe dinafară. Aici editorialistul Pierre Rousselin de la *Le Figaro* are dreptate: „Toată lumea ştie că România a profitat de avantajele circumstanţelor politice acum trei ani, iar de atunci a ratat ocaziile de a face progrese în lupta împotriva corupţiei şi a crimei organizate. Europa nu este un supermarket de unde fiecare să-şi ia ce-i trebuie, fără să respecte regulile“. Pe de altă parte însă, titlul editorialului („Nu unei Europe balcanizate!“) arată că Pierre Rousselin se plimbă prin acelaşi supermarket, dar frecventează doar rafturile care-i convin. Ideea că intrarea României şi Bulgariei în Spaţiul Schengen ar „balcaniza“ Europa este la fel de stupidă ca şi psihoza din 2004 declanşată de „instalatorul polonez“: opinia publică din Franţa şi din alte ţări trăia atunci spaima (întreţinută, desigur, de comentarii de presă) că muncitorii din ţările care au aderat atunci la UE le vor lua locurile de muncă cetăţenilor din statele vestice. Ceea ce s-a dovedit fals.(Iar polonezii au exploatat admirabil în favoarea lor acest episod: au umplut străzile Parisului cu afişe din care un tînăr frumos, cu salopetă de instalator, le zîmbea francezilor şi îi invita să-l viziteze la el în ţară...)

De la „instalatorul polonez“ la „balcanizarea Europei“?

Pe de altă parte, un mare număr de români au plecat la muncă în Italia şi Spania (mai puţini în Franţa sau în alte ţări). Simplificînd lucrurile, aceasta e o consecinţă a Tratatelor europene: pentru prima dată principiul libertăţii de mişcare şi deschiderea pieţei muncii au fost luate în serios la nivel de masă. Sute de mii de oameni şi-au găsit de lucru, s-au stabilit şi şi-au făcut case în alte ţări ale UE decît cele de proveniență. Este o realitate pentru care unele dintre aceste ţări (de exemplu Franţa sau Italia, spre deosebire de Spania) nu erau pregătite. E adevărat că mulţi dintre aceşti oameni s-au dus să cerşească sau să fure. Dar e la fel de adevărat că Europa Occidentală se confruntă de multă vreme cu valuri de imigranţi de pe tot globul şi gestionează din ce în ce mai greu această problemă. „Balcanizarea Europei“ ar putea fi o expresie valabilă în măsura în care s-ar putea vorbi şi de o „africanizare a Franţei“ sau de o „turcizare a Germaniei“, avînd în vedere numărul mare de imigranţi africani şi turci din aceste ţări. Ceea ce, evident, nu se spune. Sau cine spune „n-are nume bun“...

Rămîne însă în picioare argumentul esenţial al dlui Leonard Orban: uneori, politicienii din Vest nu reuşesc să le explice propriilor cetăţeni despre ce e vorba. Mai ales cînd au probleme interne. Cînd se discuta, acum zece ani, extinderea UE spre Est, au existat de asemenea curente de opinie defavorabile. Aparent, nimic nou. În fapt, „noutatea“ este că România este înăuntrul Uniunii Europene şi se poartă, în unele privinţe, de parcă ar fi în continuare în afara ei, aşteptînd favorurile „celor mari“. În problema imigranţilor, de pildă, există o întreagă dezbatere în Europa: pe de o parte, e nevoie de ei pe piaţa muncii (pentru că populaţia îmbătrîneşte), pe de altă parte, e nevoie de un control serios al fluxurilor migratorii. Există idei, propuneri, soluţii, controverse. România *lipseşte* din acest peisaj: pe de o parte vrea să păzească graniţele europene şi pretinde că ştie cum să o facă, pe de altă parte, nu are pe agendă tema imigranţilor, de parcă ar fi un subiect „doar pentru Occident“.

Aşa încît, dincolo de orice, dincolo de faptul real că nu s-au făcut progrese în combaterea corupţiei, amînarea intrării în Spaţiul Schengen spune ceva şi despre absenţa României, de ani întregi, din construcţia soluţiilor la problemele *europene*.

Discriminaţi sau sancţionaţi pe drept – pînă la urmă nu mai contează. O să ne refugiem iar în obiceiul nostru de a ne lamenta că sîntem „ţară de mîna a doua“ şi de a cînta, melancolici, romanţe despre iubiri părăsite...

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Un fel de CAR

Imaginaţi-vă că, în blocul de zece etaje în care locuiesc, vecinii au decis să organizăm un soi de CAR. Ştiţi dumneavoastră, mecanismul acela în care fiecare cotizează lunar spre un fond comun, pentru ca, din timp în timp, în funcţie de nevoi, unul dintre participanţi să poată extrage nişte bani. Are nevoie de un aragaz nou sau să plătească operaţia de cataractă a soacrei, de exemplu.

Unii vecini sînt mai bogaţi, alţii sînt mai nevoiaşi. Ar fi Nicolas de la doi care conduce Peugeot-ul ăla plin de fiţe, mai este şi doamna Angela de la trei care nu se mai dă jos din BMW. Pe la etajele superioare, sub planşeul cam găurit, stau unii mai săraci: domnul Ion şi domnişoara Ludmila. S-au mutat mai de curînd la noi în bloc, amîndoi deodată, acum vreo patru ani. De aceea, au intrat mai tîrziu în schema noastră. Oricum, noi avem o regulă. Dăm banii cu grijă, ajutîndu-i în primul rînd pe cei mai puţin avuţi. Nu-i problemă, dacă domnul Silviu (tipul mai în vîrstă, înnebunit după fetişcane pe care le agaţă cînd merge cu Ferrari-ul la pas prin cartier) are probleme de lichidităţi, îi dăm şi lui. Mai puţintel, dar îi dăm. Facem aşa pentru a fi siguri că toată lumea o să poată să-şi plătească întreţinerea la timp. În plus, ne gîndim că aşa e creştineşte, să ajuţi pe cei mai săraci.

În mod firesc, a apărut necazul: ăştia veniţi de curînd, ceva mai săraci, vor să tragă mai mulţi bani din CAR. Ştiam asta de cînd i-am lăsat să se mute (la noi în bloc e o lege nescrisă, nu se mută nimeni dacă nu sîntem cu toţii de acord, verificăm fiecare potenţial vecin, ani de zile, pînă să-l acceptăm). Numai că nu-i dăm banii pentru orice. Dacă vrea să-şi tragă ţevăraie nouă, îi dăm. Asta ajută blocul să mai scadă consumurile de apă şi, în plus, scade riscul ca vecinul de jos să se trezească inundat. Dacă vrea să îşi pună flori pe balcon, iar îi dăm. Blocul va arăta mai frumos. Îl ajutăm şi dacă vrea să-şi tragă Internet. Facem orice pentru a sprijini noile tehnologii. În plus, unul dintre noi are o firmă de profil, aşa că banii nu sînt chiar irosiţi. Îl asistăm şi dacă vrea să îşi ajute bătrîna mamă, să aibă mai multe bunătăţi pe masă, de sărbători. Aşa e frumos. Putem să-i dăm bani chiar dacă vrea să-şi deschidă o afacere, dar aici avem condiţii suplimentare. Vedeţi dumneavoastră, la fiecare extragere din fondul de CAR, noi cerem o documentaţie serioasă. Banii puşi la comun sînt ai noştri, astfel încît trebuie să ştim exact pe ce se cheltuie fiecare bănuţ.

Avem formulare speciale pentru ajutat bătrîna mamă, avem altele pentru pus flori pe balcon şi altele pentru schimbat instalaţiile sau pus Internet de mare viteză. Dacă, însă, vrea să scape de sărăcie şi să pornească o afacere, mai punem o condiţie: să nu fie prea profitabilă. Păi, dacă proiectul lui arată bine, să se ducă la bancă, de ce mai apelează la noi? Riscăm să rămînem fără bani pentru acţiunile noastre de caritate. Din ce mai punem flori, din ce mai ajutăm pe bătrîna lui mamă? Omul ne bate la cap, zice că o afacere bine pornită l-ar ajuta să-şi întreţină singur familia. Noi, nu şi nu. La schimb, îi oferim nişte fonduri pentru un training, să-şi mai umple timpul, să treacă mai uşor peste criză. Omul ia banii că nu-s de colea.

După o vreme, vecinul mai sărac a devenit dependent de sistemul nostru de întrajutorare. Are ţevi noi-nouţe, conectate la robinete noi-nouţe, care varsă apa în chiuvete clasa lux. Iese pe balconul lui plin de flori unde stă de vorbă pe messenger cu bătrîna lui mamă care este fericită pentru încă un pachet primit. Are timp liber din belşug, vecinul nostru. Nu l-am ajutat să pornească o afacere (ce ne propusese era prea profitabil pentru standardele noastre), mare brînză nu are de făcut, aşa că stă toată ziulica prin casă. Contabileşte vorbind, stă bine. În casă îi intră mai mulţi bani decît cheltuie, viaţa lui este mai confortabilă ca înainte. Noi sîntem mulţumiţi, sîntem solidari cu vecinul nostru mai sărac şi îi facem cu mîna cînd plecăm spre serviciile noastre bine plătite. Trebuie să facem bani, să avem din ce îl ajuta, nu?

Aşa şi cu fondurile structurale. Alea europene.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

FP
Foreign Policy România
POLITICĂ GLOBALĂ, ECONOMIE ŞI IDEI

NOUA EDIŢIE FOREIGN POLICY ROMÂNIA!
IDEI STRĂINE PENTRU ROMÂNIA, IDEI ROMÂNEŞTI DESPRE STRĂINĂTATE

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 8.00 - 22.00 (luni – vineri), 10.00 - 18.00 (sâmbătă – duminică).
Abonamente non-stop la 0318.200.200, număr cu tarif normal.

PUBLICITATE

DILEMATECA
îţi dă de citit!

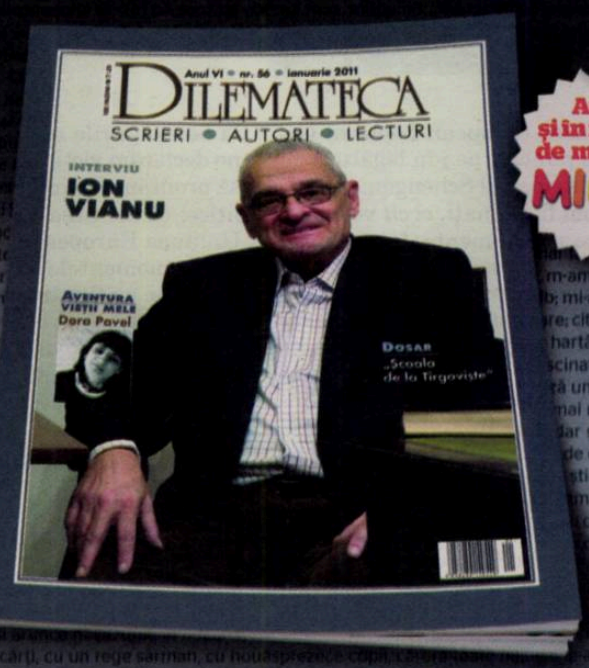

SCRIERI • AUTORI • LECTURI

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

Citeşte în numărul din ianuarie:
DOSAR *Mări sub pustiuri – „rezistenţa" prin autobiografic şi „Şcoala de la Târgovişte"*
AVENTURA VIEŢII MELE Dora Pavel: *Argile roşii, sienne şi nisipuri*
ANCHETĂ *Prima traducere*
PROFIL *Bruno Mazzoni: Despărţirea de tipare*
INTERVIU Ion Vianu: *„Lucrul cel mai bun în om este cicatricea"*

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 8.00 - 22.00 (luni - vineri), 10.00 - 18.00 (sâmbătă - duminică).
Abonamente non-stop la 0318.200.200, număr cu tarif normal.

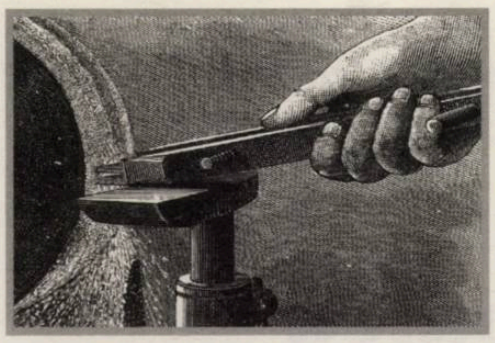

Peter SINGER

etica vieții

Este posibilă diplomația transparentă ?

Woodrow Wilson care, înainte să devină președintele Statelor Unite, a fost rectorul Universității Princeton, nu este niciodată prea departe de universitate. Portretul său la scară mare privește afară, peste sala de mese, spre Colegiul Wilson, printre ai cărui membrii mă număr, iar Prospect House, cantina la care ia masa corpul profesoral, i-a slujit drept casă, pe vremea cînd se afla la conducerea universității.

De aceea, cînd au izbucnit furorile pricinuite de dezvăluirea recentă de către Wikileaks a unui sfert de milion de telegrame diplomatice, mi-am amintit de discursul lui Wilson din 1918, în care a propus „paisprezece puncte" pentru o pace dreaptă, care să pună capăt Primului Război Mondial. Primul punct spune: „Trebuie să se ajungă la acorduri de pace transparente, în urma cărora să avem certitudinea că nu vor mai avea loc nici un fel de acțiuni sau decizii internaționale individuale, iar diplomația trebuie să procedeze întotdeauna franc și deschis față de public".

Este acesta un ideal pe care ar trebui să-l luăm în serios? Este fondatorul Wikileaks, Julian Assange, un adept veritabil al lui Woodrow Wilson?

Tratatul de la Versailles nu a reflectat întru totul cele paisprezece puncte ale lui Wilson, deși includea multe dintre ele, inclusiv fondarea unei asociații de state, care s-a dovedit a fi precursorul Națiunilor Unite de astăzi. Wilson însă nu a reușit să determine Senatul SUA să ratifice tratatul care includea acordul Ligii Națiunilor.

Scriind în *The New York Times,* mai devreme luna aceasta, Paul Schroeder, un profesor emerit de istorie, a susținut că diplomația transparentă este, adesea, „fatalmente defectuoasă", și a dat ca exemplu necesitatea confidențialității negocierilor care au făcut posibil acordul cu privire la Tratatul de la Versailles. Întrucît Tratatul este în bună măsură răspunzător pentru recrudescența naționalismului german care a dus la ascensiunea lui Hitler și la Al Doilea Război Mondial, el poate fi considerat, pe drept cuvînt, cel mai dezastruos tratat de pace din istoria umanității.

Mai mult, în caz că propunerea lui Wilson ar fi pus bazele păcii și ar fi dat tonul tuturor negocierilor viitoare, este greu de imaginat că istoria Europei secolului al XX-lea ar fi fost mai nefastă decît a fost în realitate. Ceea ce face ca Tratatul de la Versailles să fie un exemplu slab pentru a demonstra dezirabilitatea confidențialității în materie de negocieri internaționale.

Guvernarea transparentă este, în anumite limite, un ideal pe care îl împărtășim cu toții. Ceea ce a întărit și președintele SUA, Barack Obama, în ianuarie 2009, cînd și-a luat postul în primire. „Începînd de azi" – le-a spus el șefilor de cabinet și personalului – „fiecare agenție și departament trebuie să știe că această administrație nu se află de partea celor care urmăresc să tăinuiască informația, ci a celor care urmăresc să o facă cunoscută." Mai tîrziu, a adăugat că va trebui să se facă excepții de la această politică, pentru a proteja sfera privată și securitatea națională.

Chiar și Robert Gates, ministrul Apărării, a admis totuși că, în vreme ce scurgerile recente de informații sînt stînjenitoare și dezagreabile pentru SUA, consecințele lor asupra politicii externe a Statelor Unite sînt nesemnificative. Unele dintre telegramele făcute publice sînt doar opinii sau simple bîrfe despre liderii țării. Dar, datorită scurgerilor de informații, știm, bunăoară, că, atunci cînd guvernul britanic a organizat ancheta, presupus transparentă, cu privire la cauzele războiului din Irak, a promis de asemenea guvernului Statelor Unite că „va lua măsurile necesare pentru protejarea intereselor SUA". Guvernul britanic pare să-și fi înșelat, astfel, atît publicul larg cît și propriul parlament.

La fel, telegramele au arătat că Ali Abdullah Saleh, președintele Yemen, și-a mințit poporul și parlamentul cu privire la originea atacurilor aeriene SUA împotriva Al-Qaeda din Yemen, spunîndu-le că armata yemenită ar fi lansat bombele.

Am aflat, de asemenea, mai mult despre gradul de corupție al unor regimuri susținute de SUA, precum cele din Afganistan, Pakistan și din alte țări cu care SUA întreține relații de prietenie, mai ales Rusia. Acum știm că familia regală saudită a îndemnat SUA să atace Iranul cît mai repede, pentru a nu-i da timp să devină capabil să producă armament nuclear. De aici, poate, am aflat și ceva pentru care guvernul SUA merită creditat: a rezistat acestei sugestii.

În general, cunoașterea este considerată un lucru bun; astfel, putem presupune că știm mai mult despre cum gîndesc și operează SUA în lume este de asemenea bine. Într-o democrație, cetățenii decid asupra guvernelor pe care le aleg; or, dacă nu sînt informați despre ce anume întreprind aceste guverne, ei nu vor fi în măsură să ia decizii bine fondate. Chiar și în țări nedemocratice, cetățenii au o dorință legitimă de a fi la curent cu măsurile luate de guvernele lor.

Cu toate acestea, transparența nu e întotdeauna mai bună decît confidențialitatea. Să presupunem că diplomații SUA au descoperit o situație în care niște democrați, trăind sub o dictatură militară brutală, ar negocia cu ofițerii tineri o lovitură de stat care să reinstaureze democrația și statul de drept. Aș spera ca Wikileaks să nu publice o telegramă prin care diplomații își informează șefii despre acest complot.

Transparența este, în această privință, ca pacifismul: nu putem adopta dezarmarea totală cîtă vreme alții sînt gata să treacă la arme; tot astfel, lumea diplomației transparente a lui Woodrow Wilson este un ideal nobil, care nu este realizabil în întregime în lumea în care trăim.

Dar putem măcar încerca să ne apropiem de acest ideal. Dacă guvernele nu și-ar induce cetățenii atît de des în eroare, confidențialitatea ar fi mai puțin necesară, iar dacă liderii ar ști că nu se pot baza pe dezinformarea publicului cu privire la ceea ce fac, ar avea, astfel, un stimul puternic să se comporte mai bine.

De aceea, este regretabil că cel mai probabil rezultat al dezvăluirilor recente va fi sporirea restricțiilor, pentru a preveni alte scurgeri de informații. Să sperăm că, în noua eră Wikileaks, acest țel nu va fi atins.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Universitatea Princeton. Cea mai recentă carte a sa se intitulează* The Life You Can Save: Acting Now to End World Powerty.

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Matei PLEȘU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Să ne bucurăm!

„Fiindcă ne aflăm în vremea de prăznuire a Nașterii lui Iisus Hristos, Mîntuitorul și Dumnezeul nostru, m-am gîndit să spun cîteva cuvinte în legătură cu acest prealuminat și dumnezeiesc praznic al mîntuirii întregii lumi. Ați văzut că atunci cînd vine primăvara – fiecare dintre noi am apucat atîtea primăveri cîți ani avem –, mai întîi începe să se încălzească vremea, soarele începe să ardă mai cu putere, să străbată cu razele sale pînă la noi. Apoi începe a încolți iarba, pămîntul se umple de iarbă verde și de flori, neamul păsărilor începe să cînte frumos în codrii, în dumbrăvi, în cîmpii și pe dealuri. Dobitoacele ies la pășune, păstorii cîntă din fluiere de bucuria primăverii, soarele străbate cu putere printre vii și livezi, codrii înfrunzesc și toată podoaba pămîntului se schimbă spre înnoire și se face un fel de rai pe pămînt. Și fiecare are o mulțumire sufletească, ajungînd să vadă această împodobire și înnoire a stihiilor vremii. Și de bucurie și mulțumire dă slavă lui Dumnezeu. Așa s-a întîmplat și cînd a ajuns la noi *plinirea vremii,* primăvara cea duhovnicească a nașterii Domnului, Dumnezeului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Ea pe toate le-a bucurat, cum a zis Arhanghelul Gavriil către păstori: *Iată, vă binevestesc vouă bucurie mare* (Luca 2,10). S-au bucurat cerul și pămîntul de această primăvară și înnoire a neamului omenesc." (Părintele Ilie Cleopa)

„Căci prunc s-a dat nouă, un fiu s-a dat nouă (Isaia 9,5). Astăzi, misterul Crăciunului s-a reînnoit: acest Prunc care salvează lumea s-a născut și pentru oamenii timpului nostru, aducînd bucurie și pace pentru toți. Ne apropiem de iesle cu mare emoție și împreună cu Maria ne întîlnim cu Cel Mult Așteptat, cu Mîntuitorul nostru. *Cum Maria contemplatur Christi vultum* – Cu Maria contemplăm chipul lui Hristos: este chiar acest Copil, înfășat și culcat în iesle (Luca 2,7), este Dumnezeu însuși care vine la noi ca să îndrepte picioarele noastre pe calea păcii (Luca 1,79). Maria îl privește, îl mîngîie și îl încălzește, gîndindu-se la înțelesul minunatelor semne care înconjoară misterul Crăciunului. Crăciunul este un mister al bucuriei! Îngerii au cîntat în acea noapte: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire!* (Luca 2,14). Păstorilor, ei le-au descris acest eveniment ca *bucurie mare, care va fi pentru tot poporul* (Luca 2,10). Bucuria – în ciuda distanței de casă, a sărăciei ieslei, a indiferenței oamenilor, a ostilității puterii. Un mister al bucuriei, nu mai puțin, pentru Cetatea lui David *că vi s-a născut azi Mîntuitor* (Luca 2,11). Biserica împărtășește această aceeași bucurie, înconjurată de lumina Fiului lui Dumnezeu pe care întunericul nu o poate niciodată birui. Este gloria Eternului Cuvînt, care din dragoste a devenit unul dintre noi. Crăciunul este un mister al dragostei!" (Papa Ioan Paul al II-lea)

Moș Crăciun există! L-am văzut toți, de atîtea ori.

Pastorul a venit la biserică printre nămeți în acea dimineață geroasă și senină a celei de-a doua zi a Crăciunului și a văzut că, din scena nativității pe care o montase în curtea bisericii sale, lipsea pruncul din iesle. S-a supărat gîndindu-se că există nătărăi pe lumea asta în stare să fure micul prunc din mizanscenă, a apucat-o spre biserică hotărît să telefoneze meșterului cu care realizase micul ansamblu pentru grabnica amplasare a unui nou prunc, cînd a văzut în susul străzii un copil trăgînd fericit după el o sanie. A privit mai atent și a văzut că pe sanie se află chiar pruncul lipsă din curtea bisericii sale și l-a admonestat pe copil: „De ce ai luat statueta din iesle?". Copilul s-a oprit puțin speriat și a răspuns: „Toată săptămîna trecută m-am rugat la El ca să-mi aducă de Crăciun o sanie și I-am promis că, dacă o primesc, primul pe care am să-l plimb cu sania va fi chiar El. Acum, mă țin de cuvînt". (Poveste auzită într-o biserică penticostală din America)

Zilele trecute, am fost oprit de o jurnalistă dedicată informării poporului asupra celor ce se întîmplă la Camera Deputaților. Vroia să-mi pună cîteva întrebări de sezon. Una dintre ele era așa: „Cînd ați aflat că nu există Moș Crăciun?". Am explodat de indignare! Am cerut pe tonul cel mai ferm acestei jurnaliste să înceteze să mai mintă oamenii, am cerut categoric patronului ei (habar n-am cine e, dar nici nu contează, poate fi oricine!) să oprească această campanie de dezinformare și mă pregătesc să introduc în procedură legislativă de urgență un proiect de lege care să sancționeze dur orice asemenea încercare de a-i induce în eroare pe cetățeni. Moș Crăciun există! L-am văzut toți, de atîtea ori. Noi toți ne bucurăm de roadele alergăturii lui, încît numai o presă iresponsabilă poate răspîndi asemenea grave minciuni. Faptul că există organizații media care susțin că nu există Moș Crăciun și vor să implice membrii ai Parlamentului într-o asemenea uriașă înscenare – în fapt, un atentat la fiecare dintre biografiile noastre, ale tuturor – este încă o dovadă că decizia de a introduce campaniile de presă printre vulnerabilitățile noastre în Strategia de Securitate Națională a României a fost corectă.

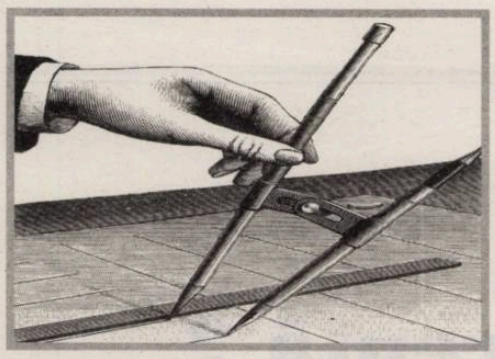

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Caragiale şi Lupoaica

A fost odată o statuie a lui Lenin de Baraschi. Povestesc bătrînii că, ştiţi dumneavoastră de ce, momentul favorabil trecuse înainte ca statuia să fie gata, şi atunci artistul a trecut la modificări radicale: l-a bărbierit pe Lenin, i-a pus o pălărie în cap ca să ascundă chelia, şi a fost să fie Caragiale. A ajuns în curtea Editurii Cartea Românească pe strada Aleksandr Popov (cum se numea atunci Berthelot), într-un colţ, cam cu faţa la perete. De acolo s-a mutat pe Maria Rosetti, în mijlocul străzii. Avea rost, fiindcă alături era una din casele în care a locuit Caragiale. Au fost multe ele, dar, oricum, omul îşi regăsea cartierul. Cînd Dinu Săraru era directorul Teatrului Naţional, i-a venit ideea să-l aducă pe Caragiale la intrare. Zis şi făcut, deşi n-a existat nici un act, nici măcar factura pentru camionul care a transportat statuia. Avînd în vedere dimensiunea bronzului, doar niţel peste mărimea naturală, proiectată cum era pe faţadă, nici nu se vedea de la distanţă. Prin 2005,

Cu ce drept primarii sau alţi puternici ai zilei plimbă statuile de colo pînă colo?

dacă nu mă înşel, Andrei Pleşu şi redacţia *Dilemei vechi* au luat iniţiativa de a-l readuce acasă pe Caragiale, cu tămbălăul de rigoare. Credeam că s-a terminat cu plimbările Maestrului. Dar acum se aude că se pregăteşte o nouă mutare, de data asta în faţa hotelului Novotel. Desigur, fiindcă acolo intrarea o imită pe aceea a vechiului Teatru Naţional. N-a fost întrebată Comisia Monumentelor de For Public. Devine un obicei.

Cu Lupoaica e altă poveste, şi mai lungă. În 1906, capitala regatului român a primit, ca simbol al frăţiei latine, o reproducere a statuii antice de pe Capitoliu evocînd legenda întemeietorilor Romei, cu fiara care i-a alăptat pe Romulus şi Remus. Un conte italian, primarul Romei, a venit să aducă acest prinos fraţilor de la Dunăre şi s-au ţinut frumoase discursuri. Bucureştenii maliţioşi au declarat că grupul statuar simbolizează cele două partide care, fiind unul la guvern şi altul în opoziţie, sug împreună bugetul. Bronzul a fost aşezat pe un soclu de piatră, pe aleea Mitropoliei. După război, a fost mutat într-un mic parc, în mijlocul Pieţei Dorobanţi (altădată a Confederaţiei Balcanice), şi a rămas mulţi ani acolo. Într-o bună zi, cineva l-a furat pe unul dintre gemeni, însă după cîtva timp l-au găsit, ori a fost înlocuit. Următoarea deplasare a plantat Lupoaica la capătul Bulevardului Lascăr Catargiu, la intrarea în Piaţa Romană, probabil din cauza numelui acestei pieţe. A stat acolo cît a stat, şi iar a plecat. Cînd am avut surpriza s-o văd pe Bulevardul Brătianu, peste drum de magazinul Cocor, mi s-a spus că s-a întors la vechiul ei loc: absolut fals!

În schimb, în Piaţa Romană, unde o troiţă ocupă locul din centru în care era pe vremuri statuia lui Lascăr Catargiu, a apărut, la începutul şiragului de platani care desparte cele două sensuri de circulaţie, unul dintre ceasurile publice pe care le-a distribuit peste tot dl primar Oprescu.

Nici statuia lui Caragiale nu e o capodoperă, nici nu simt lipsa Lupoaicei de unde o plasase dl Ciorbea, dar rămîne întrebarea – Cu ce drept primarii sau alţi puternici ai zilei plimbă statuile de colo pînă colo? Acesta este un oraş cu statui mobile – şi nu numai din motive politice. E un simptom de neseriozitate.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Mişu CHIRUC

SOS Provincia

Nicolae Popa din Tîrpeşti

Faima satului Tîrpeşti ce aparţine comunei Petricani se datorează, în bună măsură, lui Nicolae Popa (13 august 1919 – 20 octombrie 2010), cunoscut pentru creaţiile sale naive în piatră, îndeosebi busturi şi capete de oameni, pentru măştile pe care le-a confecţionat spre a fi utilizate cu prilejul sărbătorilor de iarnă, pentru expoziţia sa de colecţii de piese etnografice şi de artă populară, pentru scenetele de teatru popular pe care le-a organizat la el acasă.

Culegător de folclor, creatorul unui muzeu de artă populară şi etnografie din Tîrpeşti, autorul a trei volume de folclor autentic din lumea satului de altădată, dintre care unul autobiografic în versuri, donator a peste 1900 de piese de artă populară şi etnografie, care au îmbogăţit colecţiile unor muzee din ţară şi din străinătate, Nicolae Popa a fost o personalitate complexă.

Muzeul Satului din casa lui Nicolae Popa reprezintă o fascinantă expoziţie de măşti, piese de artă populară, sculptură în piatră şi lemn. Sau, mai detaliat, aşa cum le prezintă însuşi artistul într-una dintre cele trei cărţi ale sale: „costume populare, obiecte casnice din lemn, sticlă, marmură, porţelan, ceramică, fier, tablă, aramă, cornuri sculptate, prosoape, cojoace şi bundiţe, curele din piele cu mărgele, curele ciobăneşti cu rozete, talăngi şi clopote (...), unelte pentru păstorit, rîşniţe pentru măcinat, ceasuri, gramofoane şi patefoane, ouă încondeiate, sumane din lînă cu sărad, obiecte de ţesut lînă şi cînepă, icoane pictate pe lemn şi pe sticlă, numismatică, insigne, decoraţii, tablouri şi fotografii vechi, săbii, harbalete, suliţe, ghiulele de tun şi pistoale cu petiţă, plus foarte multe obiecte de cult religios (...), un plug de lemn, o tunică de roşiori din garda lui Cuza, un bucium şi un costum complet ciobănesc, cobzele şi vioara lăutarilor (...)".

Satul Tîrpeşti are o vechime care se pierde în decursul veacurilor. La marginea satului de azi, pe locul numit „rîpa lui Bodai", s-a descoperit o aşezare neolitică de acum 5000 de ani. Obiectele descoperite aici, precum vatra de foc, unelte de piatră, idoli, statuete, obiecte casnice, dar şi modul de înmormîntare a localnicilor sînt dovezi care demonstrează vechimea acestei aşezări.

În cartea *Din lumea văzută şi nevăzută,* Nicolae Popa povesteşte întîmplarea prin care arta sa a început să fie cunoscută: „Lucrînd pe şantierul arheologic de la Tîrpeşti, doamna Silvia mi-a zis să iau pe Mitică Savin şi pe fratele lui Neculai, cu hîrleţele, ca să facem în rîpa şantierului nişte sondaje, spre a găsi idoli de piatră sau de lut. Cine va găsi va primi, pentru fiecare idol, cîte 200 de lei premiu. Eu, cînd am auzit acest lucru, fiind lipsit de bani, am luat la mine în buzunar şi doi idoli de-ai mei. Unul de lut şi unul din piatră. Ne-am suit toţi trei sus pe coastă şi ne-am apucat de săpat. Eu, în timp ce fraţii Savin săpau de zor scoţînd diferite cioburi şi obiecte, am introdus în săpătură ambii idoli. Şi cînd am aruncat cu lopata ţărîna afară pe mal, au apărut idolii tăvălindu-se pe coastă. Doamna Silvia, în timpul acesta, se plimba pe sub coastă, pe malul iazului, uitîndu-se la nevasta mea cum pescuia. Şi deodată îi aude pe fraţii Savin, strigînd cît îi ţinea gura mare: «Doamna Silvia, am găsit doi idoli. Unul de lut şi unul de piatră!». «Bravo vouă, norocoşilor! Aţi cîştigat 400 de lei.» Semănau perfect cu cei originali, dar erau poate prea perfecţi ca să nu dea de bănuit. Cînd a fost descoperit falsul, atunci mi-am luat inima în dinţi şi le-am spus că eu sînt autorul (...). Ca să aibă însemnătate şi să se publice mult, ca să fiu şi eu băgat în seamă, că eu am descoperit". Astfel s-a auzit de sculptorul naiv Nicolae Popa, care a început să fie îndrumat de specialişti în a-şi prezenta lucrările de artă naivă sculptate în lemn şi piatră.

„Doamna Silvia, am găsit doi idoli. Unul de lut şi unul de piatră!"

Muzeul „Nicolae Popa" din Tîrpeşti cum este acum cunoscut, are 14 camere, plus exponatele din curte sub cerul liber.

Mişu Chiruc *este preşedintele ANTREC din judeţul Neamţ.*

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Dezordinea simbolică (VI)

– săpunul dintre haine –

Evadarea simbolică deschidea în minţile multora dintre noi o plajă imaginară, însorită şi vastă. Devenise un reflex asumat să trăieşti cu trupul în comunism, iar cu aspiraţiile, cu idealurile, cu sufletul – în povestea despre Vest. În *imaginea* pe care o aveam despre Vest – din cărţi, din filme, din muzici, din mărfuri rostuite „pe şestache", din ambalajele care rămîneau de la aceste mărfuri, pe care le refoloseam, ca nişte naufragiaţi. De la gestul de a muta ţigările Snagov în pachetul de Marlboro, de la plasarea săpunului primit „de afară", între haine, în dulap, pentru a cîştiga mirosul „de acolo", şi pînă la interpretarea circumstanţială a versurilor din muzicile de pe discurile de vinil, trăitul cu mintea în altă parte era o dimensiune firească a vieţii noastre.

O evadare eficientă, o prizare zdravănă a dozei de imaginar, care să te ajute să fii cît se poate de „transferat" în altă lume, avea nevoie de multă recuzită şi de costum. Cu cît mai multe elemente de recuzită, cu cît mai multe costume, cu atît mai bine. Cu atît mai mult, evadarea devenea un continuum cu contururi mai precise, un spaţiu mental mai bine delimitat, cu geografie imaginară mai definită, mai pregătită să găzduiască evadatul, transfugul simbolic. Pentru treaba asta era nevoie, în funcţie de perioada în care se petrecea acţiunea, de păr lung, barbă, perciuni, pantaloni evazaţi şi cămăşi cu rever gigantic, cizme „ciocate", mai tîrziu de blugi, tricouri inscripţionate, cravată tricotată sau din piele, curea de chingă trecută prin belciuge, din care să atîrne un capăt îmbrăcat în metal, „adidaşi albi, cu clape", geacă de blugi, apoi geacă matlasată, din fîş, magnetofon, radiocasetofon, pick-up, benzi cu muzici, casete, discuri de vinil, cărţi, reviste „aduse de dincolo", spray-uri, parfumuri, gumă de mestecat, carabinieră pentru cheile care se purtau atîrnate de o gaică de la blugi, şi cîte şi mai cîte. Costumul şi recuzita culturală vastă funcţionau perfect, atît ca formă de camuflare simbolică, dar şi ca poartă de intrare în universul evadării imaginare.

Şi pentru ca spectacolul să fie complet, să ocupe toate dimensiunile şi simţurile, evadarea putea să aibă şi dimensiune olfactivă. Binecunoscutul săpun, plasat în dulap, între haine, era primul pas în acest sens. Exista, în acei ani, o delimitare olfactivă, destul de precisă, a ceea ce însemna „lumea liberă". Orice obiect ar fi venit „de afară" avea un miros specific. Nu conta natura obiectului. Casetele, cărţile, revistele, plicurile, hîrtia de scris, hainele – absolut tot ce venea „de dincolo" avea un anumit miros. Mulţi dintre noi inspiram profund, adulmecam cele mai neînsemnate obiecte, încercînd să prizăm o doză cît mai mare de întrezărire a acelei lumi, prin intermediul aromelor pe care le trimitea. Săpunul plasat în dulap trebuia să prelungească, să ţină în viaţă cît mai mult starea asta, să-i dea o dimensiune continuă, să îmbrace teritoriul imaginar al evadării în ceea ce credeam noi că e aroma lumii în care ne refugiam. Săpunurile Lux, Fa, Rexona erau, de departe, reperele de vîrf ale sedării olfactive.

Unul dintre bancurile care se refereau explicit la evadarea olfactivă, îmbrăcînd-o în haine ludic-extravagante, era cel care, indiferent unde îşi plasa acţiunea, la Moscova, la Sofia, la Varşovia sau la Bucureşti, avea acelaşi „motor" de acţiune. Un miliţian vede o mogîldeaţă care moşmondea ceva la roata unei maşini cu număr străin, în parcarea unui hotel central. Vigilent, omul legii se apropie pe furiş şi surprinde un cetăţean al patriei socialiste tăind cauciucul maşinii şi inspirînd cu nesaţ aerul care ieşea din roată. „Ce faci, mă, aici?", se stropşeşte la el tovarăşul

miliţian. Iar cetăţeanul, sedat, plecat cu mintea în altă lume, îi răspunde visător: „Ce aer, domnule... Ce aer..."

Un specialist în branding sau în marketing, azi, ar spune că era vorba, pur şi simplu, chiar şi în acei ani, de produsul mai bun care înlocuia, fără drept de apel, produsul prost, din economia centralizată, lipsită de piaţă reală şi de competiţie. În parte, e adevărat. Numai că încărcătura de valoare pe care o atribuiam unui produs venit din lumea liberă nu era doar rezultatul calităţii acelui produs sau efectul puterii de seducţie a unui brand de mare succes. Era mult mai mult decît un lucru util şi bine făcut. Obiectele venite din străinătate erau învestite, imediat, cu o valoare simbolică. Asupra lor se descărca o energie aspiraţională fără prea mare legătură cu raţiunea. Atît izolate, cît şi în prezenţa altora, aceste obiecte, aceste mărfuri se transformau în jaloanele geografice ale unui spaţiu mental care configura o lume. Ficţiunea unui univers real, aflat la distanţă, idealizat, demontat piesă cu piesă, apoi reconstruit din bucăţi. Cu aceleaşi bucăţi se mobila şi „cuibul" interior, în vederea unei mutări, a unui refugiu imaginar. Aceste obiecte erau recuzita unui mare spectacol pe care, mai mult sau mai puţin conştient, l-am jucat cu anii. Deşi le foloseam, ca naufragiaţii, sau ca pedepsiţii aflaţi în detenţie îndelungată, pînă la limita absolută a rezistenţei lor, obiectele astea nu erau condiţia unei supravieţuiri fizice, ci semnele unei alte lumi, pe care o mimam, pe care încercam să o trăim în paralel.

Un alt banc celebru al acelor vremuri, din prodigioasa serie cu Ion şi Măria, era cel în care se povestea despre un joc erotic, în timpul căruia Ion o urcă pe Măria în fînar. Imediat ce-şi vede drăguţa cocoţată la înălţime, Ion ia scara şi, afişînd un zîmbet sardonic, o întreabă: „Ei, Mărie, acu', ia să vedem noi, cu ce te dai tu jos". Roşind toată şi fistîcindu-se, Măria îi răspunde, ferindu-şi privirea: „Cu Rexona, Ioane".

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

Cristian SÎRB

aduse cu **poșta**

Berlin 20

■ Am stat să urmăresc pe TV5 Monde, pînă am căzut de oboseală, un megadocumentar despre căderea Zidului berlinez. O imensă desfăşurare de forţe civile şi militare pentru mai nimic a avut loc în acel „memorabil" 9 noiembrie! Nu c-aş fi dezamăgit că n-a murit nimeni la Berlin, deh, comunistă ţara – RDG, dar ceva mai civilizată decît celelalte din blocul socialist, zic unii. Sute de mii de est-germani, pregătiţi „să facă revoluţie", s-au trezit în stradă, consternaţi şi aproape frustraţi, că Puterea nu ripostează decît cu cîteva arestări precare şi cu nişte capete sparte, fără convingere, cu bastoanele de cauciuc. Pancartele protestatarilor conţineau mai ales – conform declaraţiilor unui participant – lozinci umoristice, zeflemitoare, „foarte inspirate" la adresa clicii conducătoare comuniste. Manifestanţii scandau din toţi rărunchii „revoluţionarul", „cutremurătorul", universal răspîndit: *Wir sind das Volk!* Nici o secvenţă a prelungului documentar nu surprindea scandări *anticomuniste*. Mă tem că nici nu a fost cazul... Se poate constata doar şi-n ziua de azi cît de dragă le-a rămas *stînga extremă* foştilor redegişti.

■ Cu un sinistru zîmbet interior, băgam de seamă următoarele: ascultînd tonalităţile discursurilor celor care se adresau mulţimilor adunate în pieţele berlineze – din nefericire pentru vorbitori şi pentru bunele lor intenţii –, limba germană oratorică nu poate scăpa de amintirea (inflexiunile şi amprenta) lătrăturilor isterice ale lui Adolf Hitler. Imediat ce tonul oratorilor este accentuat pentru a acoperi rumoarea mulţimii sau pentru a fi captat corect de microfoane, parcă simţi, cu un fior ciudat, nevoia de-a lua poziţie de drepţi şi-a bate apoi pasul de gîscă, chit că ăsta din urmă e mussolinian.

■ Şi astăzi, la ceremoniile de comemorare-sărbătorire, toţi oficialii vorbesc despre abstracte „sisteme totalitare", despre „libertatea îngrădită a cuvîntului" în lagărul socialist, despre „zidul ruşinii". Nu am auzit, pînă la această oră, vreun vorbitor care să fi înfierat la scenă deschisă *comunismul*, ca sistem politic criminal şi falimentar. Aş vrea să mă înşel... În mintea celor născuţi ieri se poate forma eronata impresie că tot ce şi-au dorit cetăţenii germani ieşiţi în stradă era să poată călători liber cu Trabantul prin Europa. Simbolistica evenimentelor comemorative se învîrte în jurul neacordării dreptului la liberă circulaţie. Ca şi cînd *statul comunist generic*, central şi est-european, ar fi putut deveni unul tolerabil, cu condiţia să fi acordat minime şi amăgitoare libertăţi cetăţenilor săi. Am avut ocazia să observ, dezamăgit o dată-n plus, că occidentalii nici nu au capacitatea (imaginativă), nici nu vor să-şi figureze cît mai realist posibil teroarea (aici intrînd totul: de la represiune pînă la foamete şi înapoiere programatică) şi atmosfera de promiscuitate delaţionistă pe care am respirat-o noi.

■ Păstrînd aceeaşi ordine de idei, filmuleţele „amuzante" despre comunism, care circulă acum cu pompă prin cinematografele patriei, nu fac decît să relativizeze periculos ororile de atunci. Oroarea de a primi hrana cu raţia, ca-n timp de catastrofă (pe cînd presa oficială duduia de „împliniri măreţe"), nu poate fi umanizată cu anecdote de tipul „daţi mai puţin, ca să se ajungă la toţi" (acesta fusese odinioară un strigăt exasperat, nu replica spirituală a unui hîtru).

■ În acest fel, cei care azi au 20 de ani sau mai puţin nu vor crede niciodată povestirile noastre (patetice, în opinia lor) despre umilinţele încercate în vremea acelui regim dezumanizant. Nu e nimic de rîs din „epoca de aur". Prin rîs am „rezistat" opresiunii timp de aproape 50 de ani. Eu sînt de părere că mai bine *NU* am fi „rezistat". Dacă nu am fi *demonstrat* un atît de vast „simţ al umorului", poate că ne-am fi revoltat mai devreme. Una peste alta, găsesc nepotrivit să rîdem acum „artistic" (nu găsesc nici un *catharsis* în asta) de nişte oameni imbecilizaţi sistematic, care reacţionau deja pavlovian la vederea hranei sau a unei impresii de bunăstare, simbolizată de *rarissimul* kilogram de portocale! În afară de faptul că, întîmplător, mi-am trăit anii magici ai copilăriei între 1975 şi 1989, nu am nici o amintire exuberantă sau nostalgică legată de „epocă". Oamenii nu-şi doreau, aşadar, „să călătorească" în Occident sau în ţările „frăţeşti", ci *să fugă!* Dacă vreunii dintre cei care-s acum prea fragezi (şi ce bine că sînt!) doresc să înţeleagă lucrurile cu adevărat, să-i invităm să analizeze mai îndeaproape ce traume se ascundeau pe atunci în spatele verbului *A FUGI*.

Oamenii nu-şi doreau să călătorească în Occident, ci să fugă!

■ *Last but not least,* oare Franţa de ce se vîră, ipocrită şi nechemată, în hora sărbătoririi căderii regimurilor comuniste „cu un mare spectacol muzical în Place de la Concorde"?! Dacă vreun stat occidental a fost ani de-a rîndul mai puţin sensibil – ca să nu zic ostil, la nivel de elite – la lamentaţiile, semnalele de alarmă şi cererile de ajutor ale resortisanţilor din ţările Tratatului de la Varşovia, acela a fost Franţa! Vezi „afacerea Kravcenko", dar mai vezi şi cu cîtă scîrbă idealistă au fost primite în Hexagon opiniile antistaliniste ale unor Pasternak, Soljeniţîn şi, mai devreme, Panait Istrati.

Cristian Sîrb *este din Timişoara, a absolvit Facultatea de Jurnalism şi Comunicare, a lucrat în presă, iar acum este angajat la o multinaţională.*

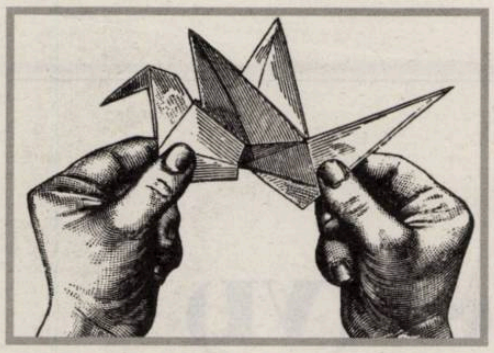

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Iluzii

Cîţi dintre noi n-or fi vrut, măcar uneori, să facă lucruri nemaipomenite. Cîţi nu s-or fi visat mari eroi, mari artişti, mari gînditori sau mari conducători, avînd modele din cărţi, din filme sau de la televizor (poate şi de pe YouTube). Cu cît mai multe canale prin care să poţi descoperi lumea în mod indirect, cu atît mai multe iluzii posibile.

Eu, bunăoară, mărturisesc că am invidiat mereu serviciul şi reverul de spadasin al lui Pete Sampras. Visam să pot lovi şi eu aşa. Dar dacă tenis mai jucam, de cîntat, n-am cîntat niciodată. Şi totuşi, de cîte ori nu mi-aş fi dorit să-l pot măcar imita pe Nicolae Herlea, cu inima pe care o punea în voce la cantonetele italieneşti. Dar de tuşeul greu al lui Sviatoslav Richter din Concertul numărul 1 pentru pian al lui Ceaikovski, vă mai amintiţi? Cum o fi să apeşi aşa pe clape? Sau să fii una cu muzica şi cu orchestra pe care o dirijezi, aşa cum ne fascina sir John Barbirolli.

De ce n-aş recunoaşte şi că zilele trecute, asistînd la un concert cu o orchestră vieneză, parcă mi-aş fi dorit să cînt „Dunărea albastră“ la toate instrumentele în acelaşi timp. Să fiu omul-orchestră, Dumnezeul valsului. Aş fi vrut chiar ca eu să fi compus piesa cea mai ascultată a tuturor timpurilor, fiindcă are absolut tot ce-i trebuie muzicii, chiar dacă unii o consideră „uşoară“.

Şi dansul? Păi, cine n-ar vrea să fie uşor ca Fred Astaire, să zboare pe scenă ca Nureev, să aibă graţia Maiei Pliseţkaia? Dar de ce nu şi agilitatea plină de forţă a lui Cassius Clay?

Dar să ai puterea (şi nebunia) de a face break maxim într-un joc decisiv la snooker, ca Ronnie O'Sullivan?

Cine n-ar vrea să fie uşor ca Fred Astaire?

Să vezi şahul ca Bobby Fischer şi să alergi ca Usain Bolt.

Să fii Papa Ioan Paul al II-lea.

Să joci scena de pe aeroport, din *Casablanca,* să fii adică, Humphrey Bogart renunţînd la Ingrid Bergman; să te confunzi cu Steve McQueen în dragostea de libertate. Să plîngi cu sughiţuri ca Emma Thompson în *Mîndrie şi prejudecată* sau să rîzi ca Amadeus din filmul lui Milos Forman.

Să arăţi balamucul lumesc, ca Fellini; să iubeşti grotescul ca Buñuel; să fii ameţit de frumuseţea Gretei Garbo cu care stai la masă, alături de iubitul ei Onassis, despre care să nu ştii cine e aşa cum povesteşte Jean Negulesco.

Să-i dai, asemeni lui Colin Powell, o replică premierului irakian de sub Saddam Hussein, în care să-i spui că, spre marele ghinion al Bagdadului, singurii americani care ştiu unde e Irakul pe hartă sînt militarii; sau să fii în situaţia de a o băga pe mînecă precum generalul Schwarzkopf, cînd, după ce a cîştigat Războiul din Golf, s-a trezit cu avansuri făcute în public, de pe scenă, de către Madonna.

Dar cum o fi să cucereşti toată Europa, şi la propriu, şi la figurat, ca Napoleon, sau să mori în duel ca Puşkin...

De ce să nu vrei să fii dirijorul orchestrei umane din *Muntele vrăjit* ori să înveţi să ajungi pe culmile măiestriei jocului cu mărgele de sticlă; să ai nebunia lui Don Quijote şi înţelepciunea lui Sancho Panza; să recreezi lumea dublinezilor ca Joyce sau să înlănţuieşti reacţiile psihologice ale oamenilor, asemeni lui Dostoievski; să demonstrezi matematic existenţa lui Dumnezeu, ca Leibniz, să pricepi esenţa căderii mărului ca Newton sau să poţi spune, după ce ai descoperit Teoria relativităţii, că imaginaţia e mai importantă decît cunoaşterea.

Să năuceşti ochii lumii cu nebunia culorilor şi impresiilor tale, precum Van Gogh; să visezi ceasuri moi şi elefanţi graţioşi, ca Dalí; să deturnezi moda tuturor femeilor, cum a făcut Coco Chanel.

Să-ţi creezi o maşină care să-ţi poarte numele şi care să fie ori Porsche, ori Ferrari; să construieşti un turn, ca Eiffel, sau un pod, ca Saligny.

Să fii creatorul unui oraş ca Barcelona, să ai viziunea Sagradei Familia şi să porţi pantofi second hand pentru că sînt mai moi. Să reinventezi Roma sau Florenţa ca Bernini şi Brunelleschi.

În sfîrşit, cum o fi să desenezi cutremure, să poţi orice, să ştii totul şi să inventezi ce vrei, ca Leonardo?

Statistic, nimeni nu poate fi aşa, dar oricine poate visa să fie, pe rînd, oricare dintre cei amintiţi şi toţi la un loc. Îi avem pe toţi în minţile noastre şi eu n-aş renunţa la ei decît pentru ceva ce nu ghiciţi. E fericita posibilă iluzie a vremurilor „informatice“ pe care le trăim. Reversul apare însă dacă ne gîndim că majorităţi uriaşe de oameni de pe glob n-au auzit nici măcar de vreuna dintre figurile amintite.

ready made

„Maşinile deja comandate şi puse în lucru sunt: două prese cu platină, o presă cu cilindru, o maşină de semnat cu trei semnături, o maşină de tăiat bilete, o maşină de timbrat acţiuni şi alte titluri în umed şi seci, o maşină de perforat cu cuvântul Nul şi un perforator de schimbat cu cinci găuri.“

Eugeniu Carada
către Ion Câmpineanu, în volumul
Eugeniu Carada (1836-1910),
Institutul Cultural Român, 2010

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Produse tradiţionale ca la tata acasă

Şi iar a venit Crăciunul, şi iar am mîncat ca românul de sărbători... Mai întîi şi mai întîi *porcăriile*, printre care s-au amestecat însă şi ceva cîrnaţi de oaie, ceva pastramă de raţă şi Dumnezeu ştie ce alte orătănii. Pe de altă parte, brînzeturi, de vreo zece feluri, bune de să trezească interesul chiar şi unui francez. Toate „tradiţionale", bineînţeles, chiar dacă vechimea tradiţiei brînzeturilor de capră sau a burdufului cu chimen, de pildă, este mai degrabă de ordinul lunilor decît al secolelor. În orice caz, pot să garantez că erau „autentice" toate, adică cei de la care le-am luat chiar le-au făcut cu mîna lor, în gospodăria lor şi de la vitele lor. Şi, în plus, erau bune rău!

Acum, cît timp toate astea stau claie peste grămadă la digerat, eu am răgaz să mă gîndesc la soarta lor îndoielnică. Eu barem ştiu ce am băgat în gură, căci îi cunosc direct şi personal de vreo doi-trei ani pe toţi producătorii de la care am cumpărat. Nu ştiu însă dacă toţi dintre dumneavoastră puteţi fi la fel de siguri. Cu cîteva zile înainte de sărbători, preşedintele Romalimenta a declarat, de pildă, că produsele comercializate la tarabe sub denumirea „tradiţionale" sînt de fapt cumpărate din piaţă şi vîndute de două-trei ori mai scump – ne informează Mediafax. Şi, din păcate, de multe ori cam aşa stau lucrurile...

Supăraţi în primul rînd ar trebui să fie consumatorii. Dar nu prea sînt, căci inflaţia de tîrguri cu produse „ca la mama acasă" este (încă) seducătoare şi majoritatea clienţilor nu observă (sau trec cu vederea), în entuziasmul momentului, faptul că multe dintre aceste produse sînt cam „ca la tata acasă", mai din fabrică, mai din mall... Am fost, de pildă, la un tîrg de produse tradiţionale din Bran, unde nu era nici un brănean, iar „ţăranii" de la tejghele de-abia ştiau cum să-şi poarte clopul. Altădată, un „mic producător" care îmi explica cum face el cîrnaţii doar cu nevastăsa, acasă, nu s-a putut abţine şi mi s-a lăudat cum vinde el cel puţin zece tone de cîrnaţi pe săptămînă. Straşnică nevastă trebuie să fi avut!...

De ce toate aceste matrapazlîcuri? Simplu: o piaţă de nişă în plină expansiune, cu o cerere tot mai mare, o ofertă foarte mică şi o reglementare ca şi inexistentă. Pe de altă parte, venituri mai mari în aval (produsele „tradiţionale" sînt, evident, mai scumpe) şi cheltuieli mai mici în amonte (dacă spui că faci produsele tradiţionale în gospodărie, făbricuţa ta este scutită – deocamdată – de o serie de investiţii şi taxe altminteri obligatorii). În plus, tot primarul (şi nu numai) a învăţat că astfel de tîrguri plac la lume mai ceva decît fasolea cu cîrnaţi de 1 decembrie, aşa că invitaţiile pentru „micii producători tradiţionali" au început să curgă. Şi atunci, nu-i aşa, la plăcinte, înainte!

Adevărata problemă este însă pentru infima categorie a micilor producători reali; ei ar trebui să fie – şi unii chiar sînt – cei mai supăraţi. Marii industriaşi reprezentaţi de domnul Minea au dreptate să fie enervaţi pe vînzătorii de iluzii tradiţionale, dar nu asta e cea mai mare problemă a lor. Micii producători care de-abia se ridică, pe cont propriu, din ţărănimea noastră falimentată, riscă însă să fie compromişi la grămadă sau chiar scoşi de pe piaţă înainte chiar de a intra cu adevărat. Iar aceasta este una dintre cele mai mari probleme ale întregii noastre ţări.

De ce? Pentru că România este un caz cu totul aparte – şi dramatic – în peisajul european: sîntem ţara cu cea mai mare populaţie rurală (aproximativ 50%) şi cel mai mare procent de ocupare în agricultură (de aproximativ şapte ori mai mare decît media europeană), dar cu cele mai mici exploataţii agricole din Europa. Dacă mergem un pas mai departe, descoperim ceea ce un raport CRPE recent numeşte „cele două agriculturi ale României": la o extremă, aproximativ 1,9 milioane de gospodării exploatează sub două treimi din suprafaţa agricolă utilizată, fragmentată în loturi medii de *2,3 ha*, care nu permit decît o agricultură de subzistenţă; la extrema cealaltă, sub 20.000 de exploataţii deţin peste o treime din suprafaţa agricolă utilizată şi posedă în medie *270,4 ha*. Între subzistenţă lucie şi noii latifundiari, acolo unde ar trebui să fie clasa de mijloc a agriculturii, acest mic fermier despre care vorbeam, pe care se bazează în foarte mare măsură mai toate agriculturile europene şi care ar fi singura soluţie (parţială) pentru imensa noastră populaţie rurală, nu se află practic nimic.

Aceste date – şi alte detalii – se află şi pe site-ul MADR. Ministerul uită însă să spună că 0,9% dintre exploataţii au cumulat 51% din subvenţiile europene directe, ceea ce constituie cea mai inechitabilă distribuţie a subvenţiilor din toată Europa (CRPE, 2009) şi ceea ce scoate definitiv din joc categoria micilor producători. În schimb, acelaşi MADR sugerează următoarea strategie salvatoare: „În contextul actual al economiei de piaţă, de modul înţelegerii şi aplicării tehnicilor de marketing depinde bunăstarea cetăţenilor din zona rurală şi urbană, precum şi bunăstarea producătorilor agricoli". Deci, ceea ce le lipseşte celor aproape două milioane de gospodării de subzistenţă din ţara noastră pentru a fi fericite nu este decît puţină iniţiere în ale marketingului, căci în rest au de toate.

Această politică agricolă inedită se traduce apoi în ceea ce vedem: nu prea avem adevăraţi mici producători, nici produsele de pe piaţă nu sînt totdeauna tocmai tradiţionale, dar avem nişte tîrguri!...

Pentru Revelion, grăbiţi-vă deci să-i mai prindeţi pe cei cîţiva mici producători reali şi produsele lor minunate!

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte a sa este* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA **7455** CU TEXTUL ***DILEMA VECHE***

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 12,4 euro (TVA inclus)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţelele Vodafone şi Cosmote vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Valoarea SMS-urilor într-o lună nu poate depăşi 30 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021-407.54.65

Alte metode de abonare

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, VISA ELECTRON, MASTERCARD sau MAESTRO valabil.

SEDIILE ADEVĂRUL
La sediile, chioşcurile şi librăriile Adevărul Holding SRL (lista completă pe www.adevarul.ro)

LA TOATE OFICIILE POŞTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la 13% reducere din preţul de la chioşc!

RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel. 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită faţă de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:

Dilema veche	☐ 3 luni (47 lei)	☐ 6 luni (93 lei)	☐ 12 luni (180 lei)
Dilema veche + colecţia „Charlie Chaplin"	☐ 3 luni (98,99 lei)	☐ 6 luni (144,99 lei)	☐ 12 luni (231,99 lei)
Dilema veche + colecţia „Teatrul românesc"	☐ 3 luni (97,40 lei)	☐ 6 luni (143,40 lei)	☐ 12 luni (230,40 lei)

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera sau RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti.
*Colecţiile de DVD-uri pot fi contractate **doar** în contul Adevărul Holding. Acestea vor fi expediate în termen de 3 săptămâni de la confirmarea plăţii.*
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L. (Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti), la OP 33 - CP 14, Bucureşti , cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice reţea, între orele 8.00 - 22.00 (luni - vineri), 10.00 - 18.00 (sâmbătă - duminică).

PUBLICITATE

"Pe mine mă fac să zâmbesc momentele petrecute în familie."

Will Jones - Australia

Spune-ne şi tu ce te face să zâmbeşti pe theworldsmiles.org. Sprijină misiunea noastră de a dărui câte un zâmbet miilor de copii din lumea întreagă.

JDRF

initiative

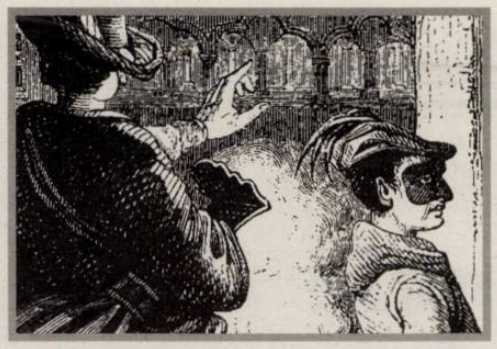

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Cea mai adîncă enigmă a României postcomuniste!

În prag de An Nou – și de nou deceniu – mă simt pregătit a ataca unul dintre cele mai dificile subiecte despre care am scris vreodată. Din 1998, de cînd colaborez la această revistă, în toate cele 482 de povești pe care le-am scris pînă acum, mi-am dorit să vină astă clipă. Și iată-mă-s abordînd cel mai insondabil mister al istoriei noastre contemporane, ba chiar aș spune cea mai adîncă (veți vedea de ce!) enigmă a zilelor noastre.

Am simțit că nu pot intra în 2011 fără să spun ce cred pe această temă. Am fost oripilat, dezamăgit și înfuriat văzînd, an de an, cum mulți dintre colegii mei (intelectualii, universitarii, academicienii, Monica Tatoiu etc.) evită să se pronunțe pe acest subiect. *De ce, dragii mei, aceste rețineri? De ce să nu clarificăm acest detaliu al vieții noastre din ultimii 20 de ani? De ce această tăcere complice?* – uite-așa îmi vine să le strig tuturor. Enigmele revoluției din '89, tainele mineriadelor, necunoscutele relațiilor de azi dintre SUA și China, culisele detronării Regelui Mihai (fix acum 63 de ani), morțile neelucidate – de la JFK la Mădălina Manole –, codul secret al Bibliei, calendarul aztec, misterele piramidelor, ba chiar și enigmele vieții extraterestre (de la abracadabrismele lui Oreste și pînă la recent descoperita bacterie care papă arsenic și apoi se scarpină indecent pe burtică), ei bine, aceste halucinante semne de întrebare pălesc în comparație cu cel pe care mă pregătesc să-l numesc! Pe scurt: tăiați-mă, rugați-mă, chinuiți-mă, ciopîrțiți-mă, presați-mă, amenințați-mă, invitați-mă, implorați-mă, eu tot nu pot deslușI acele omniprezente afișe A4 pe care scrie *Săpăm (*sau *executăm) puțuri la mică sau mare adîncime*, apoi urmează eliptice detalii tehnice, apoi cîteva numere de mobil. Vreți teoria conspirației? O-aveți aici!

Nu știu dacă mai rețineți cît de insidios s-au strecurat aceste afișe în viața noastră. Era cîndva, pe la începutul anilor '90. Mai întîi au apărut pe lîngă pietele de cartier, pe lîngă tîrguri și autogări. S-au extins apoi rapid pe toată harta țării, din Suceava pînă în Drobeta Turnu Severin și din Satu Mare pînă în Constanța. Astăzi, practic nu există un bulevard din Capitală – inclusiv cel cu sediile Universității sau cele cu sediile ambasadelor – pe care aceste afișe să lipsească. În 20 de ani, alte multe afișe au încercat să le facă față. Uneori, primăvara, mai apar pe aceiași stîlpi ceva afișe cu Stela & Arșinel; vara, mai vezi postere colorate cu maneliști bucălați; toamna, din doi în doi ani, vezi pe stîlpi efigia visătoare a lui G. Enescu; iarna, reapare Bănică Jr. Degeaba! Nici unul dintre aceste afișe nu le rezistă inconturnabilelor foi alb-negru pe care scrie atît: *Săpăm (*ori *executăm) puțuri la mică sau mare adîncime...* plus detaliile... plus numerele de celular...

M-am folosit de cunoștințele mele, întrebîndu-i pe rînd și discret, atunci cînd i-am întîlnit – pe Bush Jr., pe Putin, pe Condoleezza Rice, pe regele Spaniei, pe regele Suediei, ba parcă și pe președintele Norvegiei, plus alți și alți lideri ai lumii –, despre cum văd ei această persistentă prezență pe toate străzile mai acătări ale României. Nu m-au luminat. Sursele mele din SRI, din SIE, din CIA, din FBI, din FSB, din Mossad ș.cl. mi-au dat diferite ipoteze, fără să cadă de acord între ele. Ei înșiși au rămas intrigați, neputînd să pătrundă logica după care astfel de afișe apar pe Calea Victoriei sau pe Bdul. Kiseleff din București, unde este puțin probabil ca cineva să sape puțuri de apă în viitorii 100 de ani. Unii spuneau: e clar un cod între spioni ai unor puteri străine, e practic imposibil de spart, ar însemna să analizezi toții stîlpii din mediul urban. Unii ziceau: e clar o rețea de prostituție ramificată în R. Moldova, Serbia și Ucraina, iar *puțurile*-s aici doar o metaforă. Alții mă asigurau: e clar o firmă de recuperatori, *execuțiile* și *săpările* sînt un apropo. Alții șopteau: e clar vorba despre firme ale lui Adriean Videanu (pe partea dreaptă a străzilor), opuse unor firme ale lui Adrian Năstase (pe trotuarul din stînga al acelorași artere). Un agent britanic din MI5 mi-a sugerat că unele apeluri – dacă știi care număr! – ar duce fix la ben Laden. O minionă agentă chinezoaică mi-a spus că la alte numere – problema e: care? – ar putea răspunde chiar Dalai Lama. Bref: cei mai puternici oameni ai planetei și cei mai tari decriptologi se dau bătuți.

Cu toții le-ați văzut – făr' a pricepe!

Din modesta mea poziție de observator incapabil să priceapă nu am decît o întrebare – dar nu mai înainte de a vă spune *La mulți ani!* –, pe care v-o pun și dvs.: bun-bun, și unde-s rezultatele acestor afișe? Unde-s puțurile astea? La cît de omniprezent a fost în ultimii 20 de ani acest clișeu A4, România ar trebui să fie toată o groapă.

Sau chiar este?

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Rețete cercate de sărbători

Pentru sărbătorile din acest an putem încerca din rețetele deja „cercate" ale postelnicului Manolache Drăghici. Vă ofer cîteva dintre ele; și dacă nu vă va reuși sau dacă nu vă va plăcea ceea ce veți găsi în farfurie, vă veți consola cu graiul dulce moldovenesc.

„Supă puternică: să iei un mușchiu de vițel, să-l tai bucățele și să-l ții în apă rece jumătate de zi. Apoi pune-l într-o tingire cu jumătate oca apă, 4 păstîrnaci, o legătură de petrinjăl, 12 zinzifiluri (ghimber), ce să găsesc la băcălie și 16 dramuri zahar. Pune să fiarbă aceste toate pînă va scădea o a tria parte, pe urmă strecoară zeama printr-un șervăt și întrebuințează supa aceasta caldă sau rece cum vei voi."

„Sos de scoici de mare: despică ca 2-3 duzini de medii proaspite, ele de pe coaja lor, și le lasă într-o tingire puțin ca să se curățe. Apoi pune ca o lingură de făină într-o altă tingire, un pahar de apă, 20 dramuri unt, puțin pintrijel tocat, scoicile cu apa lor, puțin piper. Și puindu-le la foc să fearbă ceva tot amestecîndu-le cu lingura de lemn. Dă-le în masă. Să înțelege că scoicile noastre trebuie să fearbă tare mult, voind a face dintr-însele un sos."

„Rărunchi prăjiți, mîncare cetățenească: hăcuiește un rărunchi sau 2 de vacă, scoțîndu-i mai întîi vîna dedesupt cea vîrtoasă, toacă 3 sau 4 cepe, pune în tigaie o bucată unt, prăjăște ca 2 minute ceapa cu rărunchii pe jeratic bun, toarnă deasupră-le puțină făină muietă cu un pahar cu apă, sau zeamă de rasol, puțin oțăt, puțină sare, piper, petrinjel tocat, și nucușoară, scade-i sosul cît trebuie, și dă-i în masă ferbinți."

„Schimbe de vacă, mîncare leoniză: ia schibeoa de vacă, curățită tare bine și spălată în multe ape, după aceea opărești-o în

un crop ca un cfert de cea, dăo iar în apă rece să se răcorească și o pune să fiarbă 6 ceasuri în sos alb, scurgi-o apoi și o taie în bucățele cfadrate cam lungărețe, pune o bucată de unt și o lingură de untdelemn într-o pală de jăratic puternic, cîteva cepe tăiete felii și schimbeaoa, prăjește-o acolo tot amestecînd-o necontenit pînă să va rumeni bine peste tot, pune-i sare, piperi, frunză de petrinjel tocată, și dă-o în masă ferbinte cu zeamă de alămîie."

„Cremă plumbieră: pune într-o tingire 2 sau 3 linguri făină de orez, vro 8 gălbănușe de ou, puțină sare, 50 dramuri zahar pisat. Moai-le toate cu 50 dramuri lapte bun, fert mai înainte, apoi pune tingirea pe foc tot amestecîndu-le cu o lingură de lemn pînă să va îngroșa crema, luînd sama însă să nu fearbă, căci să va corăsli. Pe urmă trece-o prin sîtă într-un calup (formă) de înghețată, pus în gheață mărunțită, mai adăogînd și puțin rom, sau apă de flori din aceea ce vrei să-i dee miros și gust, și puțină cremfoate, și cînd vei vedea că începe a să prinde lucrează-o cu o lopețică de lemn, luînd de acea înghețată din pregiurul calupului și tot puind-o la mijloc, pînă să va îngheța toată. Atunce așterne pe o farfurie frunză de portocală, și luînd-o cu lingura pune-o deasupra ca o piramidă și dă-o în masă cu poame pe deasupra, precum fragi, pomușoară și altele. Iar neavînd esenție poți întrebuința dulcețuri."

„Mardalini prăjite: pune într-o tingire o litră de făină, 130 dramuri zahar pisat, 6 ouă și o litră apă de floare de portocală. Bate-le bine toate la un loc, înferbîntă apoi 65 dramuri de unt proaspăt, toarnă-l în aluat cîte puțin amestecîndu-l pînă să va mistui untul cu desăvîrșire în aluat; și părîndu-ți prea gros mai adaoge încă vro 2 ouă; după aceea unge cîteva calupașe mici cu unt, toarnă într-însele aluat lăsîndu-le deșerte ca o a treia parte; pe urmă dă-le în cuptioriu moale să se coacă și după ce se vor găti, scoate-le din calupuri și le întrebuințează. Acestea să pot face și pe fîstîci sau pe migdale, tăindu-le lungărețe după ce lei opări și lei curăța mai întîi bine, amestecîndu-le în aluat, precum și din alte asemine lucruri ce vei voi."

Ar trebui să începeți de pe acum dacă doriți ca în prima zi din Noul An să aveți pe masă bucate gătite ca la 1846. Și dacă veți urma pas cu pas sfaturile postelnicului Manolache Drăghici, veți regăsi cu siguranță parfumul sărbătorilor din Iașii începutului de veac. Poftă bună!

Constanța Vintilă-Ghițulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Frate Vlahuță,

„Să nu ne mai facem inimă rea și spaimă gîndindu-ne că lumea românească ar fi mai stricată decît altele. Nu, hotărît; neamul acesta nu e un neam stricat; e numai nefăcut încă; nu e pîn-acuma dospit cum se cade. E încă nelimpezit de mizeriile seculare sub care a mocnit cu junghetura frîntă; încă nu crede în dreptate; încă nu poate scoate din sînu-i pe cine să-i poată comanda; încă nu știe de cine să asculte – fiindcă nu are deocamdată încredere în nimini... Fript cu lapte, suflă și-n brînză. N-a ajuns să cumpănească bine ceea ce ar fi în stare să poată cu ceea ce i se pune împotrivă, și astfel încă nu înțelege că în mîna lui ar sta să-și îndrepteze soarta și să dispună apoi pe de-a-ntregul de ea – păcum e drept și păcum are să și fie odată. În fine, nu are încă destulă îndrăzneală să-și răfuiască socotelile cu «binevoitorii lui epitropi». Dar cu vremea, trebue să vină și asta (...) Din această stăpînire seculară a lui rezultă și puterea nebiruită de asimilare a acestui popor, ce încă d-abia pe departe începe a-și simți importanța în lumea europeană. Și de aceea, este așa greu de-nțeles teama ce o au unii de «înstrăinarea neamului românesc», de «alterarea spiritului național», de... «pierderea românismului»!

...Să se prăpădească neamul românesc? Dar întoarcă-se Oltul și Mureșul de-a-ndaratele către obîrșia lor în creierii munților CiculuI, neamul româneasc tot el, neam românesc va fi, lucrînd cu minte, așteptînd cu răbdare vremea cînd să dea și el culturii și civilizației europene concursul lui specific, pe cît va fi fost înzestrat pentru asta de Pronia cerească (...)

Fie dată în omenire parte cît mai frumoasă și neamului românesc!"

I.L. Caragiale, „Morală și educație", în *Opere,* vol. IV, ediție îngrijită de Șerban Cioculescu, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II", 1938 (v. și nr. 355-358)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți copiii să vină la tine

Ce mai rămîne din copilărie cînd nu mai e

Primul răspuns, cel mai la-ndemînă: Moş Crăciun. Că nu e om, oricît de obosit sau blazat ar fi, să nu aştepte, în seara de Ajun, un dar venit printr-o minune: un gînd bun primit după o lungă aşteptare, o dorinţă îndeplinită, o mărturisire, un cadou surpriză, o împăcare, orice poate aduce Moşul în traista lui, chiar şi pentru cei mai sceptici dintre noi. Moş Crăciun este cel mai longeviv personaj al amintirilor din copilărie. Fie că a fost la timp la întîlnire, în fiecare an al copilăriei noastre, sau că a lipsit, fie că a avut sacul mai plin sau mai firav, fie că a adus cadoul aşteptat sau unul mai practic, la insistenţele părinţilor, fie că a lăsat în urmă un brad falnic, împodobit, sau doar o crenguţă de molid, gîndurile venite dinspre copilărie nu-l uită niciodată.

Pe lîngă el, ce alte amintiri rămîn în mintea noastră, cu insistenţă? Ce chip are copilăria la douăzeci-treizeci de ani de la întîlnirea cu ea? Ce fapte, oameni, experienţe, care ne-au făcut să fim ce sîntem astăzi, ne rămîn în minte, atunci cînd depănăm poveşti despre trecut?

Primele poveşti ascultate. Prima carte răsfoită de tine însuţi. Un „acasă" care părea etern şi fără griji. Primele nopţi dormite departe de părinţi. Jocurile străzii. Jucăriile pe care nu le-ai avut. Sau cele primite atunci cînd nu te mai aşteptai. Prieteniile pe care le credeai pe viaţă. Aromele bucătăriei şi miresmele anotimpurilor petrecute în vacanţe sau excursii. Clipele cînd prezenţa adulţilor era prea autoritară. Sau cînd, dimpotrivă, ai fi dorit-o eternă. Certurile dintre fraţi sau împăcările siropoase cu colega de bancă. Ce aveai voie să faci şi ce nu, în casă, pe stradă, în vizită. Ce reguli încălcai cu efecte dezastruoase, şi pentru ce greşeli căpătai iertarea definitivă. Ce personaje te-au făcut să evadezi din lumea reală şi care dintre ele ţi-au adus coşmaruri. Primul film a cărui subtitrare ai citit-o singur. Şi primul film interzis minorilor, de către părinţi. Dulciurile. Prima zi de şcoală, dictările, temele pentru acasă, şedinţele cu părinţii, extemporalele. Escapadele în locuri interzise de adulţii prea protectivi şi minciunile spuse. Tabieturile părinţilor. Rochiile, parfumurile, fardurile, cărţile mamei şi cravatele, aparatul de ras, costumele, cărţile, servieta tatălui. Prima rochie sau pereche de blugi sau cravată. Clădirea şcolii. Chipul învăţătoarei şi al directorului. Fotografiile din vacanţe cu familia. Pisicile sau cîinii adunaţi de pe stradă. Curtea casei sau spatele blocului unde te jucai. Pozele din manualele şcolare. Timpul nemăsurat petrecut cu prietenii pe-afară, în care nu simţeai nici canicula, nici gerul. Hainele noi primite de Paşte. Prima îndrăgostire în culorile claselor primare. Ce te necăjea, pînă la lacrimi, ce te bucura. Prima trădare între prieteni. Pedepsele nemeritate. Grijile părinţilor. Romanele de aventuri şi cele de dragoste. Notele mici şi coronițele de sfîrşit de ani. Visurile şi visele copilăriei. Mobila din bucătărie şi cea din sufragerie. Patul din dormitor. Cîntecele care îţi însoţeau jocurile, plimbările, sau cele fredonate de mătuşi sau bunici. Taberele. Fraţii mai mari pe care îi imitai. Cei mai mici, de care trebuia să ai grijă. Tehnicile de manipulare a părinţilor. Revolta împotriva legilor prea strîmte. Mîngîierile primite sau aşteptate. Recompensele primite sau aşteptate. Poeziile învăţate la grădiniţă şi cele spuse la serbări. La sfîrşit, adunăm, scădem, înmulţim, împărţim şi ne întrebăm: ce va rămîne din copilăria copilului nostru, cînd se va despărţi de ea?

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

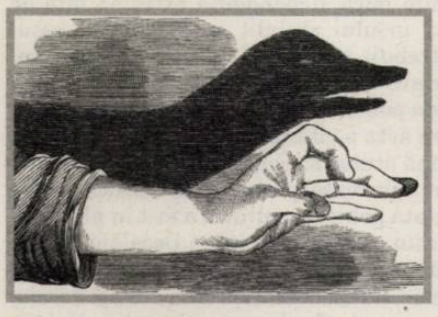

Iaromira POPOVICI

bazar

Concerte de Crăciun

Perioada postului Crăciunului (de la 15 noiembrie pînă pe 25 decembrie) nu e doar una de abstinenţă şi autoanaliză, ci şi cea în care se vînd cele mai importante produse şi evenimente destinate Crăciunului. De la sfîrşitul lui noiembrie pînă la cel al lui decembrie, magazinele, restaurantele şi agenţiile de turism se întrec în oferte, iar industria *entertainment*-ului muzical de sezon abundă în concerte.

Anul acesta mi-am dorit să merg la concerte de Crăciun, să fiu şi eu în *trendul* mediu imaginar (imaginat de mine): aşa că am sfîrşit prin a fi spectatoare la Ştefan Hruşcă şi *Christmas in Vienna* (varianta de la Teatrul Naţional, cu Strauss Festival Orchester Wien). Şi, culmea, să fiu destul de mulţumită de toate (ori obsesia mea pentru a păstra spiritul despre care pomeneam să fie de vină?).

La concertul lui Hruşcă, repertoriul era cel bine cunoscut, care bănuiesc că se repetă în fiecare an. Se repetă, evident, şi pentru că e dorit de spectatori. Mi s-a părut unul bine ales, echilibrat, care ştia să îmbine părţile mai „tradiţionale" cu cele mai comerciale. Erau şi colinde mai puţin obişnuite, printre care unul, „La săvîrşitu lumii", cu un text impresionant, ce oferă răspunsuri neaşteptate, dar directe, la dilemele esenţiale etice şi religioase ale omenirii: „Pă cei buni unde i-or pune? / I-or încuie într-un nor, / (...) Spre binele tuturor. / Pă cei răi unde i-or pune, / (...) I-or închide într-o piatră, / (...) Lumina să n-o mai vadă". Vocea lui Ştefan Hruşcă rămîne inconfundabilă, iar intervenţiile lui din timpul concertului – de bun-simţ, moderate. Cu excepţia evocării lui Adrian Păunescu: dar şi aceasta a fost în limite rezonabile (pînă la urmă, Cenaclul „Flacăra" l-a lansat pe cîntăreţ, fost învăţător la Borşa).

Aducerea colindului pe scenă, pe care o face Hruşcă, poate fi considerată o îndepărtare a acestuia de la scopul său ritualic iniţial. În acelaşi timp, într-o lume în care consacrarea se face tocmai prin mediatizare şi scoatere în lumina reflectoarelor, transformarea colindatului în concert şi show poate fi privită şi ca o modalitate de neuitare a acestuia.

Christmas in Vienna se înscrie în cu totul alt registru. Strauss Festival Orchester Wien, un ansamblu european apreciat, sub bagheta lui Peter Guth, cel care l-a înfiinţat acum 30 de ani, şi avînd-o drept solistă pe soprana vieneză Monika Mosser, au interpretat de la clasici la compozitorii familiei Strauss şi maeştrii operetei vieneze, ba chiar şi ai musicalului american (Strauss-Dynasty, Joseph Lanner, Franz Xaver Gruber, Franz von Suppé, Franz Lehár, Emmerich Kálmán, Irving Berlin, Leroy Anderson). Şi, cu toate acestea, în pofida genului muzical pentru unii, poate, „încuiat", aceştia au ridicat sala în picioare, la propriu. Au reuşit, păstrînd calitatea şi armonia muzicală, să introducă mici elemente în spectacol care să-i facă chiar şi pe cei mai puţin obişnuiţi cu muzica simfonică (chiar în varianta ei mai *soft*, precum în cazul de faţă) să se bucure cu adevărat. Au introdus, la un moment dat, un fluierat care întrerupea melodia (dar nu şi armonia ei). Au pus spectatorii să ofteze, din timp în timp, să tropăie şi să bată din palme (dar totul în ritm). Dirijorul nu s-a sfiit să clopoţească continuu în microfon, cînd a fost cazul, şi nici să-şi pună o tichie de moş pe care o avea la îndemînă.

Pe scurt, Strauss Festival Orchester Wien ne-a arătat că şi la un concert aparent scorţos te poţi simţi liber şi fericit. Că nu numai pe rock sau pop poţi să trepidezi, ci şi pe vals. Şi că avem o mulţime de prejudecăţi legate de distincţia formal/informal. Precum şi că sîntem, de multe ori, ca public, destul de crispaţi: ne bucurăm doar cînd ni se dă semnalul, uşor stînjeniţi.

Doar la concertele lui Alexandru Tomescu (violonistul genial, cel cu Stradivarius-ul) am mai simţit că muzica simfonică (deja în cu totul altă „ligă") poate fi, pe lîngă orice altceva, prilej de bucurie, pur şi simplu. Dar şi concertul său (de la Sala Radio, de pe 21 noiembrie, avînd în program Ravel, Dvorak, Chopin) poate intra tot în categoria celor de Crăciun.

Selma IUSUF

legende urbane

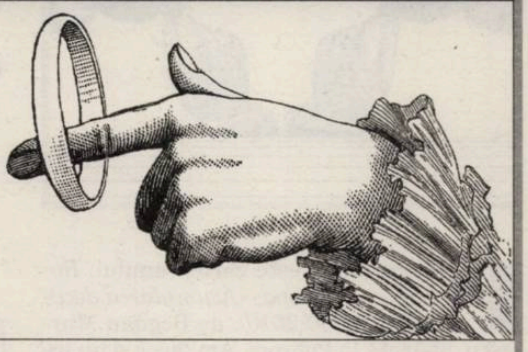

Sărăcia, la televizor

Într-un sat oarecare. O bunică grijeşte singură de trei nepoţi. Un părinte mort, altul prin închisoare. Cel mai mare dintre copii să aibă cam la vreo 8-9 ani. E băiat; el ajută prin casă, prin curte şi dă boabe la curci, la găini şi la un porc îngăduitor şi foarte murdar. Blonduţ, cu părul zburlit, o faţă aspră, pătată, fruntea-deja ridată ca la oamenii mari. Voce gîjîită şi o gură mică din care auzi cam ce aude el de la bunică-sa sau de la vecini: oftat adînc urmat de „ce să facem, asta e", „dacă ne ajută Dumnezeu", „ăia micii" (fraţii, nu mult mai mici decît el). Îi vezi apoi pe ăstalalt mai mare şi pe „ăia micii" îmbrăţişînd nişte căţei în lanţuri groase, cu burta mare, dar cu coastele ieşind din piele, covrigîndu-se cu mîţe torcătoare şi ochi leneşi pe nişte laiţe sărăcăcioase. Deasupra laiţelor atîrnă pozele de nuntă ale bunicilor, poate ale părinţilor. Şi multe icoane de hîrtie înrămate în tinichea aurie. Îi vezi făcîndu-şi temele la lumina unei lămpi cu gaz.

Imaginile ar spune, de regulă, tot. Dacă totul nu ar fi total compromis de vocea din *off*. Aia a reporterului. Care va zice, de regulă, că bunica se luptă ca aceşti copii să aibă un „codru de pîine pe masă", copiii vor fi „uitaţi de lume, de soartă şi de autorităţi", „agoniseala lor de o viaţă" (dacă nu e luată de un incendiu, inundaţie sau o lege aplicată otova) va sta în „căsuţa într-o rînă, dar curată ca oglinda", în „dobitoacele din curte" şi în „speranţa din ochii mari şi negri (albaştri, căprui, verzi)". Un sămănătorism patetic (în sensul englezesc al cuvîntului) culcă la pămînt mai toate redacţiile din România. Comentariul lăcrămos suprapus în tuşe groase peste ochii măriţi de dioptriile cu plus ale bunicii, fonfăiala cu muci a „ălora micii" luată în prim-plan, pe neştiute, pe neaprobate mă umple de nervi. Sînt jurnalist, am văzut zeci de asemenea cazuri. Credibile, umane, tuşante. Chiar şi în cuvinte simple. Cum ar fi să ştiţi că bunicii (nu neapărat în povestea de mai sus) îi cam place ţuica? Cum ar fi să ştiţi că băieţelul care are grijă de porci, curci, găini şi de „ăia micii" bate pe toată lumea la şcoală şi scuipă? Că au un trecut pentru care nu au nici o vină, dar pentru care îi blamează tot satul? Vor fi mai puţin săraci? Mai puţin demni de inimoşenia noastră înainte de sărbători? Şi numai de sărbători?

Văd în televizoare oameni înghesuindu-se la tot felul de promoţii din supermarketuri abia deschise. Se urcă unii peste alţii să ia blendere. Sau seturi de ciorapi. Camera îi filmează ducînd la gură cu scobitoarea cîteva felii de muşchi afumat, îi vedem lunecînd cu experienţă în punguţe de plastic rondele de cîrnaţi, caşcaval, pateuri şi „ce s-o mai da". „Iată ce face sărăcia din oameni!" – va spune jurnalistul.

Pensionarii. Îi văd ieşiţi în stradă. Au tot dreptul şi e clar – mulţi şi mai ales nevăzuţi sînt cei care trag de la o lună la alta de nişte pensii mizere. Dar. Pensionarii de la televizor nu-mi par deloc convingători. Văd în mulţime şi domni în puterea vîrstei, să aibă la vreo cincizeci de ani, buni să răstoarne un plug (în buna tradiţie sămănătoristă). Văd doamne proaspăt coafate pline de aur pe degete şi în urechi.

Mai văd zile de sărbătoare ale urbei sau ale ţării populate de aceiaşi. Am văzut la cozile alea cu fasole şi cîrnaţi multe persoane bine îmbrăcate, prost îmbrăcate, tineri şi bătrîni. Lume. Comentariul zicea că bieţii oameni au venit să mănînce şi ei o masă caldă. Dar majoritatea părea să aibă măcar o oală de ciorbă pe acasă.

Sărăcia nu e prietenoasă şi nici simpatică. Vine la pachet cu tot soiul de urîţenii omeneşti. Şi nu e tocmai corect s-o arăţi, otova, prinsă la grămadă cu pomanagii, gură-cască şi altă lume pestriţă. Şi e păcat că poveştile şi oamenii care chiar au ceva de spus sînt de regulă înecate într-un sos mult prea dulce de cuvinte.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

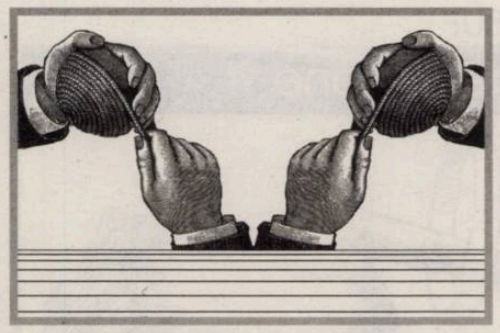

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Ce am făcut în ultimii 500 de ani

Pentru mine, este cartea anului: *România şi Europa – Acumularea decalajelor (1500-2010),* de Bogdan Murgescu, apărută la Polirom. Am făcut şi un interviu lung cu profesorul Murgescu, care va fi publicat în februarie în revista *Dilemateca,* o discuţie despre proiectele ratate de dezvoltare ale României, despre mituri economice care ne bîntuie şi despre posibile lecţii pe care le putem trage din istorie.

Rar ai ocazia să citeşti ceva din care să afli atît de multe lucruri noi despre un domeniu care aparent îţi este cunoscut. Bogdan Murgescu face un istoric al economiei româneşti în ultimii 500 de ani, comparînd Ţările Române cu Danemarca, Serbia şi Irlanda. La 1500 toate patru erau zone slab dezvoltate, aflate la periferia unor regiuni mai bogate economic, avînd populaţii rare şi randamente mediocre.

De atunci, Danemarca a făcut prima saltul de dezvoltare, Irlanda i-a urmat mai tîrziu, iar România şi Serbia încă sînt pe drum. Ce a făcut special Danemarca? Azi voi spune pe scurt povestea agriculturii pe care cartea o expune pe larg, urmînd ca săptămîna viitoare să scriu despre proiectele de modernizare şi despre celelalte ramuri economice.

Povestea agriculturii daneze e una despre un stat deştept, instituţii solide şi oameni care se asociază. În august 1786, regele convoca acolo Marea Comisie Agrară – compusă din funcţionari, experţi şi reprezentanţi politici din diferite tabere – cu scopul de a creiona relaţiile dintre ţărani şi marii proprietari. În iunie anul următor au fost trecute legile prin care avea să se creeze o clasă de ţărani înstăriţi. De pildă, „se interzicea proprietarului întreruperea contractului dacă ţăranul îşi îndeplinea obligaţiile şi păstra în bună stare gospodăria arendată; avînd în vedere posibilitatea unor abuzuri, legea prevedea că neîndeplinirea obligaţiilor asumate de arendaşi trebuia constatată de către tribunalele regale şi că pe durata procesului, care nu trebuia să depăşească trei luni, proprietarul trebuia să asigure găzduire ţăranului pe care voia să-l îndepărteze“ (p. 74). În 1788, Banca Regală de Credit acorda deja ţăranilor credite pe 28 de ani, cu dobîndă anuală de 4%. Pînă în 1807, 60% dintre fermele date în arendă prin legea amintită mai sus trecuseră în proprietatea deplină a ţăranilor, creîndu-se deci o clasă de mijloc de ţărani autosuficienţi. Au venit apoi politici de alfabetizare, educaţie agricolă, publicaţii, cursuri, concursuri prin care să-i înveţe cum să-şi modernizeze munca. Plus politici de

încurajare a asocierii pentru a putea creşte valoarea adăugată a produselor. Cooperativele fermierilor ajunseseră la 1900 să proceseze 80% din producţia de lactate. Astfel s-a creat industria adiacentă şi un întreg lanţ de producţie pînă la produsele finite, Danemarca fiind celebră şi pentru brînza sa, de pildă. Cu cît se moderniza agricultura, cu atît forţa de muncă era eliberată şi trimisă spre oraşe; s-a făcut saltul de la ţară agricolă la ţară industrială, apoi la statul bunăstării.

Povestea agriculturii româneşti e ceva mai deprimantă. A rămas primitivă şi bazată pe exportul de cereale brute, necreînd un lanţ de producţie care să-i adauge valoare. Fără prelucrare, am fost prea expuşi schimbărilor de preţuri la nivel mondial. Iar aici intervin cîteva ghinioane în serie. La mijlocul secolului al XIX-lea, exportul de cereale româneşti a început să crească. Dar foarte lent. Iar atunci cînd a luat avînt, s-a întîmplat ca preţurile acelor cereale să se ducă în jos, după 1873. În loc să ne reorientăm spre alte produse, cum au făcut danezii pentru a răspunde la criză, am încercat să mărim cantitatea exportată. Dar nu am fost niciodată grînarul Europei, cum spune mitul istoric. De fapt, producţia din România reprezenta 10% din importurile europene (deci nu din consum) între 1854-1859 şi crescuse doar pînă la 12,7% în 1911-1913. Ceva similar s-a întîmplat şi în perioada interbelică: reforma agrară a bulversat producţia, deci România a exportat puţin pînă prin 1925, cînd preţul mondial era mare. Apoi, preţul a scăzut dramatic şi tocmai atunci exporturile noastre au crescut cantitativ. Ceva similar s-a întîmplat mai tîrziu cu industria petrochimică, în ceauşismul tîrziu, cînd România a dezvoltat capacităţi de rafinare mamut tocmai cînd preţul petrolului urca, deci rafina şi exporta în pierdere. L-am întrebat pe Bogdan Murgescu în interviu ce se întîmplă cu noi, e vorba de ghinion istoric sau de prostie la nivel istoric? Mi-a răspuns că amîndouă: e şi ghinion, dar şi o incapacitate de prevedere şi adaptare la schimbările externe. Un fel de autism macroeconomic destul de stabil în timp, sub regimuri politice atît de diferite.

În ce priveşte agricultura, problema a fost mereu structura sa. În 1907, 1,2 milioane de ţărani realizau aceleaşi venituri cît 2248 de mari proprietari. Loturile ţărăneşti au fost mereu prea mici pentru a susţine acea clasă de ţărani liberi şi autosuficienţi care au constituit coloana vertebrală a dezvoltării economice şi chiar democratice în Danemarca. Iar statul român a fost mereu obsedat de industrializare, nu de reaşezarea şi modernizarea agriculturii. Agricultura era un domeniu care trebuia să plătească pentru modernizarea restului ţării. Verdictul lui Murgescu e clar: „Atît prin legislaţia referitoare la învoielile agricole, cît şi prin complicitatea de zi cu zi a administraţiei publice cu stăpînii de moşii şi prin felul în care a intervenit atunci cînd ţăranii s-au ridicat împotriva regimului agricol existent, statul român a acţionat în cea mai mare parte a perioadei de pînă la 1914 ca garant a relaţiilor agrare favorabile moşierimii, care drenau veniturile obţinute la sate spre lumea urbană. În ceea ce priveşte funcţia redistributivă a statului, funcţia este la fel de clară. Majoritatea veniturilor proveneau din impozitele plătite de săteni, iar cea mai mare parte a cheltuielilor se îndrepta spre oraş“ (p. 144).

Marea reformă agrară din 1918-1921 a expropriat 6,4 milioane de hectare şi le-a distribuit la 1,6 milioane de gospodării ţărăneşti. Boierimea română s-a autoexpropriat atunci pentru a-i recompensa pe soldaţii Războiului de întregire. Dar a fost prea puţin, prea tîrziu. Presiunea demografică la sate era prea mare, trecerea spre urbanizare prea înceată. Împărţind 6,4 la 1,6 reieşea o fermă ţărănească prea mică şi incapabilă de modernizare. Cercul vicios se relua. Ironia istorică face ca Regele Ferdinand şi Ion Iliescu să facă exact aceeaşi greşeală: fragmentarea extremă a pămîntului pentru a calma cererea socială. Statul interbelic, mereu prea îndatorat şi apoi lovit de criza economică, a încurajat exportul de cereale neprelucrate. Acelaşi cerc vicios: valoare adăugată mică, dependenţă extremă faţă de preţul grîului stabilit la Liverpool, satul care trebuia să susţină industrializarea. Industrializare altfel ratată, mai ales prin stupida politică numită „prin noi înşine“. Dar despre asta săptămîna viitoare.

Pînă atunci să remarcăm doar două adevăruri dureroase: perioada interbelică atît de regretată politic şi cultural a fost în plan economic un eşec de dezvoltare. Decalajul dintre România şi Occident crescuse între cele două războaie, nu scăzuse. Aşa cum acelaşi decalaj a crescut şi la finele comunismului. Pentru că, pe lîngă ghinionul istoric de a ne trezi cu comunismul pe cap, am avut şi un comunism mai prost decît al altora, condus de capete seci, cu cunoştinţe economice primitive.

(va urma)

PUBLICITATE

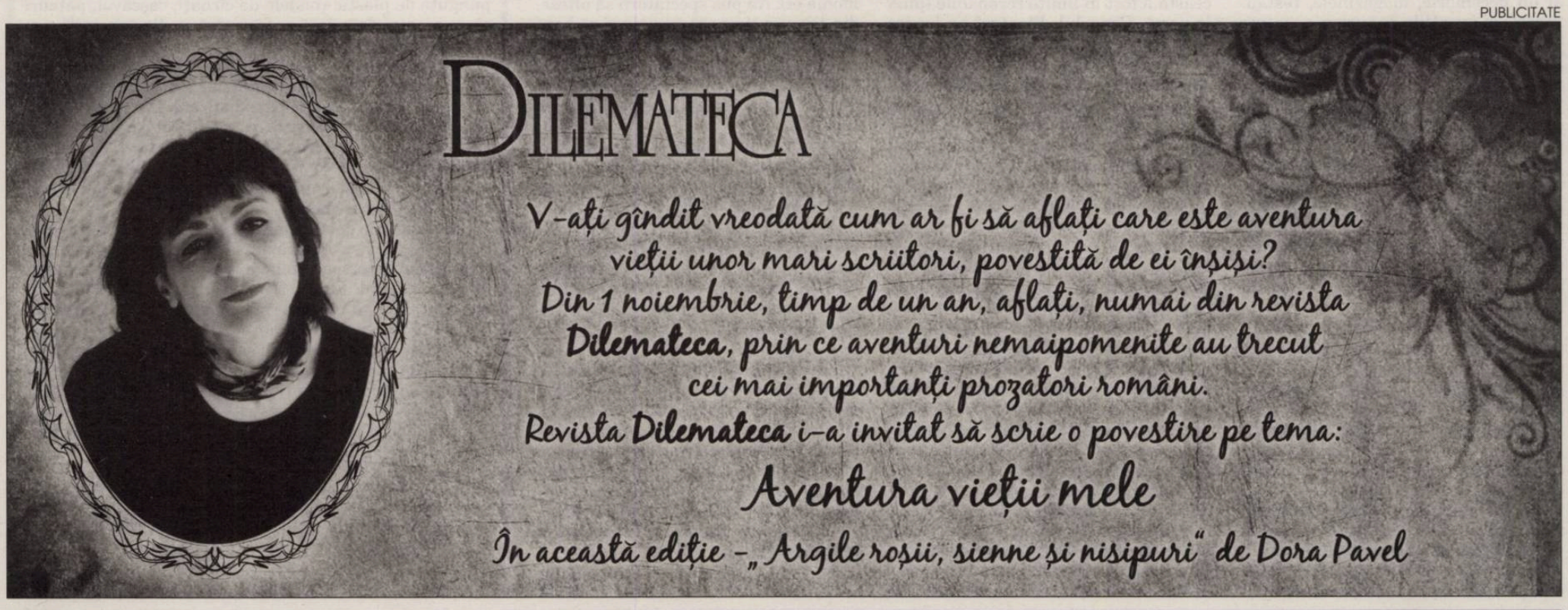

2001-2010
Primii zece dintr-o mie

Texte şi opinii de:

● Mircea KIVU (sociolog)

„Sfîrşit de deceniu, în măsurătorile de opinie publică“

● Andreea PAUL (VASS) (consilier al prim-ministrului)

„Un bilanţ economic al primului deceniu“

● Iulian COMANESCU (consultant media)

„Presa, de la speranţă la scepticism“

● Cristian PĂTRĂŞCONIU (director adjunct al Institutului de Studii Populare)

„Trăim deceniu de împliniri măreţe?“

argument

Două cincinale bune

DILEMA VECHE
2001-2010
Primii zece dintr-o mie

Mă declar mulţumit de cele două cincinale trecute din 2000. Desigur, ca să ajung la acest sentiment de mulţumire a trebuit să rememorez multe fapte, să citesc în arhiva revistei o mulţime de articole, să îmi aduc aminte unde eram şi ce gîndeam atunci cînd am scris sau citit pentru prima dată acele articole. Aşa, retrospectiv vorbind, e de bine: sînt cam unde ar fi trebuit să fiu în varianta optimistă a planurilor din anul 2000. Ce e important la anul 2000 e că te marchează într-un fel sau altul. Se schimbă mileniul, chestia asta nu se întîmplă foarte des, deci tragi linie şi faci planuri. Problema e că nu mai ţineam minte ce gîndeam în anul 2000. La nivel de deceniu stau bine, dar la nivel de alaltăieri, aveam aşa nişte nervi, nişte deprimări şi nişte sfîrşeli ce nu s-a pomenit. Mă gîndesc că lucrurile care mi se întîmplă mie la nivel personal, se întîmplă şi cu ţara. La nivel de deceniu nu stăm rău, dar avem în fiecare zi nişte nervi, nişte deprimări şi nişte sfîrşeli ce nu s-a pomenit.

Deci, ce e diferit în 2010 faţă de 2000? Aşa, la o numărătoare rapidă, C.V. Tudor nu mai e în turul doi al alegerilor şi cel mai probabil nu va mai prinde nici un alt tur important. Ion Iliescu nu mai e preşedinte, ci doar un pensionar preocupat să-şi apere moştenirea istorică. Mugur Isărescu nu mai e prim-ministru, dar e tot acolo. Adrian Năstase nu mai e prim-ministru, ci doar un pensionar preocupat să inventeze noi nimicuri procedurale pentru a nu intra la puşcărie. Putem să-i sîcîim pe ruşi din interiorul gardului NATO. Putem să ne enervăm pe cei de la Bruxelles că sînt nedrepţi cu noi, dar din interiorul gardului UE. Cielo nu mai e o supermaşină pe care doar clasa mijlocie superioară şi-o poate permite şi, la drept vorbind, dă prost să şofezi aşa ceva, acum avem maşini serioase. Dacia aia veche iese tiptil din peisaj şi devine istorie. Astă-vară am numărat doar vreo cinci pe tot drumul de la Bucureşti la Constanţa. Serios, eu nu înţeleg cum am rezistat ca neam pe aceste meleaguri fără aer condiţionat, mă depăşeşte! Daciile cele noi au mare succes planetar. Miron Cozma nu mai face titluri de primă pagină şi nu mai încheie tratat de pace la Cozia cu şeful Guvernului, am auzit recent de el că ar fi divorţat, dar era o ştire mică undeva pe pagina 10. Dobînzile la bănci şi inflaţia sînt de ani buni sub 10%. De unde în 2000 era o raritate şi un curaj să ai credit la bancă, acum avem prea multe credite. În noiembrie 2000, doar 12% dintre români credeau că ţara se îndreaptă într-o direcţie bună. În noiembrie 2010, tot doar 13% dintre români cred că ţara se îndreaptă într-o direcţie bună. Procentele au crescut (vezi articolul lui Mircea Kivu) în funcţie de alegeri şi de situaţia economică. Băsescu nu mai e primar la Bucureşti, dar are treburi mai importante. Boc nu mai e un deputat de succes, deşi tind să cred că ar fi preferat să rămînă aşa.

Peste tot acest deceniu, noi, la *Dilema veche,* am trecut dansînd. Unii dintre noi au plecat într-o lume mai bună, cu cincinale mai potolite. În mod cu totul neaşteptat, eu am ajuns unul dintre cei mai vechi membri ai redacţiei, deşi nimănui nu pare să-i pese, şi mă pun să scormonesc în arhivă după articole vechi. Vă urez decenii de împliniri măreţe! Să ne vedem peste 10 ani, tot dansînd. **(C. G.)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete, va fi reluată la RFI România după 15 ianuarie 2011.

Mircea KIVU

Sfîrşit de deceniu în măsurătorile de opinie publică

Începutul acestui mileniu găsea electoratul român sleit după o lungă perioadă de deteriorări ale condiţiilor de viaţă, ca urmare a declinului economic care durase aproape un deceniu. Tocmai se încheiase primul ciclu electoral în care guvernaseră partidele „democratice“, definite astfel prin opoziţie faţă de cele polarizate în jurul fostului FSN. Guvernarea CDR se dovedise, în raport cu majoritatea obiectivelor asumate, un eşec ce avea să reprezinte începutul sfîrşitului dihotomiei comunism-anticomunism, ce dominase viaţa politică românească de-a lungul primului deceniu postrevoluţionar.

În măsurătorile de opinie publică, starea de spirit negativă se reflecta în faptul că două treimi din populaţie aprecia că direcţia în care mergem este greşită. Erau nemulţumiţi şi de felul în care evoluase nivelul lor de trai în ultimul an (61%). Dintre politicieni, singur Ion Iliescu reuşea să adune încrederea a mai mult de 40% din electorat. Pe fondul acestei stări de spirit, de nemulţumire şi neîncredere generalizate în majoritatea politicienilor, s-a petrecut derapajul electoral de la alegerile prezidenţiale din 2000, cînd C.V. Tudor a ajuns în turul doi. Era suficientă o plimbare pe străzile Bucureştiului în seara anunţării rezultatului turului al doilea, pentru a înţelege starea de spirit a populaţiei: dacă în seara anunţării victoriei lui Emil Constantinescu, în 1996, se desfăşura o fiesta ce le depăşea pe cele ce urmau unei victorii a naţionalei de fotbal, acum, deşi victoria lui Iliescu fusese, *faut de mieux*, dorită de majoritatea populaţiei, străzile erau complet pustii.

În acest context dezolant, remarcăm o stare de echilibru în privinţa aşteptărilor: proporţiile celor care se aşteaptă ca în anul viitor să trăiască mai bine, la fel, respectiv mai rău erau relativ egale. Cu alte cuvinte, aproape paradoxal, românii erau, în pragul mileniului, extrem de nemulţumiţi, dar păstrau o doză de optimism.

A urmat o perioadă de reechilibrare relativă a stării de spirit, îndeosebi în privinţa comparaţiei între calitatea vieţii actuale şi cea trecută. Se pare că cel mai bine s-au simţit românii în anul 2007, cînd trei sferturi dintre ei apreciau că o duc la fel sau mai bine ca în anul precedent.

Apoi, a venit criza. Indicatorii de percepţie încep să se deterioreze încă de la mijlocul lui 2008. Guvernanţii de azi ne spun că în toamna lui 2008 nu aveau de unde şti ce avea să vină. Sondajele vremii ne arată că majoritatea oamenilor obişnuiţi erau mai bine informaţi. Dintr-un sondaj INSOMAR (octombrie 2008) aflăm că 62% dintre români se aşteptau ca efectele crizei economice să fie în România cel puţin la fel de puternice ca acelea din restul Europei.

Totuşi, la începutul crizei, românii erau mai puţin alarmaţi (poate ar trebui citit: informaţi) decît restul europenilor. Datele Eurobarometrului ne spun că, în primăvara lui 2008, 46% dintre europeni se aşteptau la deteriorarea situaţiei economice din ţara lor, în timp ce proporţia respectivă era în România de numai 27%. În primăvara lui 2010, raporturile se inversaseră: doar 36% dintre europeni se mai aşteaptă la consecinţe negative, iar proporţia corespunzătoare ajunsese în România la 61% (vorbim despre luna mai, mă aştept ca publicarea datelor valului de toamnă să ne aducă veşti mai proaste).

Odată cu apropierea de încheierea tranziţiei, o fantomă pare să bîntuie lumea capitalismului românesc. În octombrie 2006, cînd ne pregăteam să devenim europeni cu drepturi depline, aflam dintr-un sondaj Gallup din seria Barometrului OSF că mai mulţi români (53%) consideră că societatea comunistă a fost o idee bună şi doar pentru 34% – că a fost o idee proastă. Astăzi, lucrurile stau ceva mai rău: a fost o idee bună pentru 59% şi una proastă pentru 29% dintre adulţii români (Sondaj CSOP pentru IICCMER, noiembrie 2010). Să mai adăugăm că acelaşi sondaj ne spune că proporţiile celor care apreciază că instaurarea regimului comunist în România, la sfîrsitul celui De-Al Doilea Război Mondial, a fost un lucru bun, respectiv rău, sînt egale: 38%.

Ultimele sondaje ne arată că, la sfîrşitul primului deceniu, gradul de nemulţumire faţă de mersul lucrurilor în România a depăşit 80% (82% – CCSB, 87% – Avangarde, ambele în noiembrie). Asemenea cifre nu s-au mai înregistrat în sondajele de opinie efectuate în România – e drept, nu avem date din vremea lui Ceauşescu. Comparativ cu cel mai „greu“ moment, din punctul de vedere al stării de spirit generale, acel optimism echilibrat existent în 2000 s-a pierdut: astăzi, doar 15% din populaţie mai speră ca situaţia economică a propriei gospodării să fie mai bună în anul următor.

A vem, deci: o percepţie dezastruoasă asupra situaţiei prezente; speranţele – la cel mai scăzut nivel postrevoluţionar; nici un politician care să depăşească un nivel al încrederii de 40%; o revenire a adeziunii pentru comunism. Personal, nu cred că există pericolul unei întoarceri a comunismului, în forma sa anterioară lui 1989. Tentaţia totalitară e însă tot mai prezentă în opinia publică românească; ea nu e neapărat necesar să îmbrace straiele comunismului, lumea actuală cunoscînd forme noi, mai eficiente, de totalitarism. Derapajul din 2000 s-a produs pe un fond mult mai „calm“ decît cel actual. Să mai amintesc condiţiile social-economice ale venirii la putere a naţional-socialismului?

De la 12% în noiembrie 2000 la 13% în noiembrie 2010

Cei care cred că ţara se îndreaptă într-o direcţie bună: octombrie 1996 – 28%; martie 1997 – 52%; decembrie 1997 – 45%; iunie 1998 – 25%; mai 1999 – 22%; mai 2000 – 16%; noiembrie 2000 *– 12%; mai 2001 – 37%; iunie 2002 – 36%; mai 2003 – 36%; octombrie 2003 – 33%; mai 2004 – 44%; octombrie 2004 – 41%; mai 2005 – 43%; mai 2006 – 37%; mai 2007 – 42%; februarie 2008 – 31%; martie 2009 – 23%; iunie 2009 – 15%; februarie 2010 – 18%; noiembrie 2010 – 13%.*

Românii erau, în pragul mileniului, extrem de nemulţumiţi, dar păstrau o doză de optimism.

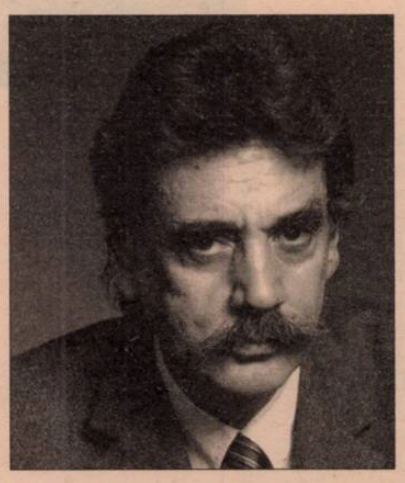

Mircea Kivu

Cei de acord cu afirmaţia „comunismul a fost o idee bună care a fost prost aplicată“: mai 2002 – 39%; octombrie 2006 – 41%; august 2010 – 47%; noiembrie 2010 – 44%.

Colaboratorul nostru, sociologul Mircea Kivu, ne semnalează două titluri culese din ziare, care dovedesc încă o dată pe ce culmi a ajuns înţelegerea sondajelor în presa noastră: „Potrivit unui sondaj CSOP, PSD şi Năstase continuă să piardă teren în opţiunile electoratului“ *(Jurnalul naţional,* 16 august 2001); „În ultimul sondaj CSOP, Iliescu şi Năstase au crescut în popularitate“ *(Curierul naţional,* 16 august 2001). *No comment.*

(M. V. – „Cu ochii-n 3,14“, 24 august 2001)

Mă întîlnesc zilele trecute, în drum spre staţia de autobuz, cu un vecin de etaj. Remarcasem amîndoi că alt vecin, de la doi, tocmai îşi schimbase *Cielo*-ul cumpărat acum doi ani cu un „jipan“ de toată frumuseţea. „Uite dom'le cum se îmbogăţesc unii. Şi doar îl ştiu de ani de zile, am lucrat împreună în secţie, de-aia ne-au şi repartizat la amîndoi apartamente în acelaşi bloc. Nu era mare lucru de capul lui, cam chiulangiu, şmecheraş. De-aia a şi luat el apartamentul de la doi, şi eu pe cel de la opt – eu eram de ani de zile pe listă, el s-a pus bine cu secretara de partid, i-a aranjat printr-o rudă de-a lui să-i bage copilul la facultate, şi ea l-a trecut la urgenţe. Pe el, nu pe copil. După '89, îşi aranja tot felul de concedii medicale şi se ducea în Turcia. Ducea pînze de bomfaier, aducea blugi, jeliboane şi tot fleacuri de-astea. Dup'aia, n-a mai dat pe la lucru, l-au trecut în şomaj, şi el îşi deschisese un butic, aici la piaţă. Da' şomajul tot şi-l lua. Acum aud că are mare firmă, ceva impex, a luat-o de secretară pe una care era casieră la noi... Îi merge bine, ce mai! Şi eu, care-mi văd de treabă acolo la serviciu, trag mîţa de coadă. M-am umplut de datorii cu meditaţiile fetei, acum a ieşit ingineră şi abia i-am găsit un loc de vînzătoare la un magazin de electrocasnice. S-a măritat de doi ani, acum aşteaptă un copil şi stau tot cu noi, la două camere. Acum vreo cinci ani, am zis că dau şi eu lovitura, căpătasem nişte pămînt care fusese a lu' tata, l-am vîndut cu un milion jumate – pe vremea aia, erau bani. Mi-am luat un televizor color, restul i-am băgat la *Caritas*. Am luat de opt ori, am rămas cu vreo şapte milioane, după ce i-am plătit dreptul ăluia care-mi aranjase treaba şi ce-am mai cheltuit cu statul la Cluj. Am zis, ce să fac cu ăştia, măcar să am să-i cumpăr fetei un apartament. Jumătate i-am băgat înapoi, restul i-am pus la *Dacia Felix,* la termen, am zis să nu fiu lacom, dobînda era oricum bunicică. Dup'aia, ştiţi şi dumneavoastră ce s-a întîmplat. *Caritasul* a picat, au fost tot felul de aranjamente cu şmecheri care şi-au luat banii peste rînd şi nu i-au mai băgat înapoi. Noi, fraierii, am rămas cu buzele umflate. Despre *Dacia Felix,* ce să mai vorbesc... Între timp, mi-am vîndut cupoanele alea, am zis să cumpăr acţiuni la *SAFI,* că dacă-s băgaţi acolo tot felul de barosani, miniştri, Cataramă, n-o să piardă tocmai ei. Uite că s-au dus şi ăia. Da', eu zic că odată şi odată tot oi reuşi şi eu, că doar eu nu-s cu nimic mai rău decît ăsta de la doi.

(Mircea Kivu, „Teoria catastrofelor la români“, 14 ianuarie 2000)

Andreea PAUL (VASS)

Un bilanț economic al primului deceniu

În 2008 aveam unul dintre cele mai ridicate ritmuri de creştere economică din lume şi, totuşi, eram una dintre economiile cele mai nepregătite pentru a face faţă crizei economice. Nu putem înţelege şi corecta situaţia economică prezentă, fără a acorda o atenţie punctuală cauzelor sale reale. E vorba de inacţiunea şi de excesele din ultimii ani.

Nu mai e o noutate pentru nimeni: creşterea economică din ultimul deceniu a fost însoţită de dezechilibre macroeconomice severe, care au culminat cu datorii bugetare record în anii 2008-2010, de probleme structurale nerezolvate şi perpetuu amînate. Să vă dau un exemplu concret. Cel mai grav derapaj a fost generat în anul 2008 de o triplă greşeală de gestiune macroeconomică: diminuarea contribuţiilor pentru asigurări sociale fără a îmbunătăţi gradul de colectare, concomitent cu creşterea punctului de pensie, ceea ce a culminat cu creşterea datoriilor fondului public de pensii. Ea a fost agravată brutal de scăderea forţei de muncă activă, în plină criză economică.

Igienizarea economică şi corecţia acestor dezechilibre cere timp, realism, curaj şi multă responsabilitate. Ieşirea din recesiune s-a dovedit înceată, din pricina spaţiului fiscal redus pentru impulsionarea economiei. Economia a continuat să se contracte în anul 2010 cu 1,9%, dar mizăm pe revenirea PIB cu 1,5% în 2011 şi cu 3,9% în 2012. Pentru prima dată după 1989, rata şomajului a

Sîntem ţara extremelor!
Nu avem autostrăzi, dar am performat în producţia auto, tehnologia informaţiei şi în energie.

crescut constant timp de 21 de luni consecutiv, între 1 iulie 2008 şi 31 martie 2010. Dar am continuat să ne poziţionăm sub nivelul mediei europene. În prezent, tendinţa s-a inversat. Începînd cu luna aprilie 2010, numărul total al şomerilor a scăzut constant, de la 8,4%, la cca 7% la sfîrşitul acestui an. Şomajul în rîndul tinerilor rămîne totuşi la cote ridicate. În prezent, unul din cinci tineri nu îşi găseşte un loc de muncă, deşi şi-ar dori unul. Mitul că pensionarii sînt cei mai săraci în România este spulberat. În schimb, discrepanţele se accentuează între cei înstăriţi şi cei cu situaţie financiară precară, indiferent de vîrstă sau de clasa socială.

Economia privată a fost efervescentă, dar administratorii publici i-au venit de hac. Creşterea economică din anii 2000-2008 a fost gestionată de guverne risipitoare, care au lăsat în urmă o naţiune prea puţin reformată, o economie prea puţin flexibilă pentru a se putea adapta la noile riscuri. Păcatele şi inocenţa administraţiei publice stau pe un sistem de privilegii. Lipsa de transparenţă, ineficienţa guvernamentală, slaba calitate a politicilor publice şi absenţa unor politici de resurse umane motivante – toate opun rezistenţă la curăţarea şi simplificarea sistemului public.

Corecţia bugetară a unui deficit de -8,3% în 2009, la -6,8% în 2010, pentru a putea ţinti -4,4% în 2011, astfel încît să putem atinge pragul de -3% în anul 2012 este dificilă legislativ, dureroasă social şi politic. În pofida lor, în 2010 a avut loc cea mai importantă redimensionare a aparatului administrativ central, din 2000 încoace. Acordul de împrumut cu FMI şi Comisia Europeană a permis menţinerea unui curs de echilibru stabil, fără de care mulţi români creditaţi în valută ar fi fost într-o mare încurcătură. Finanţarea unui deficit fiscal mare conduce la creşterea rapidă a datoriei publice, cca 35% din PIB în 2010, mult sub media europeană de 74% din PIB. Moneda naţională s-a stabilizat, cu variaţii între 4,1 şi 4,3 lei/euro. Inflaţia a fost ţinută sub control, în jur de 8%, chiar sub presiunea creşterii TVA la 24%. Iar cota unică de 16% a fost menţinută ca principală supapă economică în favoarea muncii şi a investiţiilor. Era probată ineficienţa cotei progresive în colectarea de venituri bugetare suplimentare înainte de anul 2005.

Derapajele economice majore au fost evitate cu ajutorul unor măsuri de austeritate extrem de nepopulare, cu costul diminuării salariilor, al asistenţei sociale, al înghеţării pensiilor ş.a.m.d. Orice politică populistă ar fi avut consecinţe dramatice pe termen lung.

Cum am crescut cînd am crescut?

Creşterea economică a avut o structură deficitară şi nesustenabilă, fapt demonstrat de expansiunea pieţei bunurilor de larg consum şi a pieţei imobiliare, bazată în cea mai mare parte pe importuri şi pe datorii. Altfel spus, în loc să alocăm resursele spre investiţii care să ne aducă, la rîndul lor, venituri suplimentare, noi am consumat mult mai mult decît producem. Am acumulat datorii şi ne-am supracreditat. Construcţiile, comerţul şi producţia industrială nu au fost urmate de aceeaşi dezvoltare a sectorului de servicii, care dă de fapt dimensiunea structurală a performanţei economice. Sectorul construcţiilor şi-a dublat ponderea în PIB de la 5% în anul 2000, la aproape 11% în 2008. Ulterior, trendul se inversează, ponderea sa scade cu peste două puncte procentuale, iar industria le preia depăşind 25% din PIB, în anul 2010. Terţializarea economiei este foarte lentă. Într-un deceniu, ponderea sectorului serviciilor a crescut de la 48% la abia 49% din PIB. Ponderea sectorului agricol scade de la 10,8%, în anul 2000 în structura PIB-ului, la 7,8%, în 2006. Ultimii ani relevă însă o anumită constanţă a procesului de modernizare şi compatibilizare a structurii economiei româneşti cu cea din ţările UE: ponderea agriculturii se menţine sub 7%, deşi producţia agricolă nu a fost afectată foarte mult de criză (6,5% în anul 2010).

Ghidată de dorinţa alinierii la standardele minimale europene pentru a adera la Uniune, România a grăbit saltul peste etapele de dezvoltare. Decalajele la produsul intern brut mediu pe cap de locuitor dintre România şi statele membre au scăzut. Drept urmare, dacă în anul 2000 PIB/loc. reprezenta doar 26% din media europeană, în anul 2007 se situa la 42%, ca în anul 2009 să fie de 46% – luînd în calcul şi puterea de cumpărare. Intrarea României în UE rămîne cea mai importantă realizare a poporului român din ultimii 20 de ani. Sîntem într-o piaţă unică în care circulă liber produsele, serviciile, capitalul şi forţa de muncă. Românii au beneficiat din plin, în acest deceniu, de noile libertăţi şi privilegii. Pentru a ne moderniza economic şi social, sîntem sprijiniţi financiar cu cca 32,2 miliarde euro.

Ne merge mai bine! Copiii noştri au şanse mai mari la viaţă. Nu la orice fel de viaţă, ci la o viaţă mai lungă, mai educată şi mai sănătoasă. Mortalitatea infantilă, raportată la 1000 de naşteri, s-a redus cu aproape jumătate între 2000 şi 2009. Rata de şcolarizare în ciclul primar de studii a ajuns la 95%. În acest deceniu, numărul locuinţelor cu acces la apă potabilă a crescut de patru ori. Sărăcia absolută a scăzut între 2001 şi 2009 cu 85,7%, ajungînd la 4,4% în anul 2009. Suprafaţa împădurită a crescut cu 110 mii hectare din 2000 în 2009.

Ţinta strategică a României a fost stabilită cu precizie: atingerea unui standard de viaţă european, adică venituri şi condiţii de viaţă pentru oameni, similare celor din ţările europene dezvoltate, cu o infrastructură modernă, cu un sistem performant de educaţie şi sănătate şi cu un mediu de afaceri care încurajează şi recompensează spiritul antreprenorial. Din păcate, nu la fel de precis a venit răspunsul la întrebarea *cum?* Deşi era evident: prin muncă, investiţii şi responsabilitate în desenarea politicilor publice.

Sîntem ţara extremelor! Nu avem autostrăzi, dar am performat în producţia auto, tehnologia informaţiei şi în energie. Investiţiile, exporturile şi angajările au fost masive în aceste zone economice. În 2009 România se situa pe locul 3 în lume, privind cea mai mare creştere a producţiei auto, după China şi Taiwan. În anul 2010 am construit cu 70% mai multe maşini decît în 2005 şi cu 350% mai multe decît în 2000. Crearea de locuri de muncă, de centre de cercetare şi lansări de produse hard şi soft, de gadgeturi a marcat IT-ul autohton pe tot parcursul ultimului deceniu. În această industrie sînt angajaţi cca 90 de mii de români, din care vreo 16 mii sînt programatori. În 2010 s-au lansat telefoanele inteligente – *smartphone*, tabletele iPad, dar şi televiziunile 3D. Disponibile în România la scurt timp după lansarea mondială, ele au fost foarte bine primite de consumatorii români. Succesul lor i-a determinat şi pe români să realizeze aparate similare, însă la preţuri mult mai mici. De pildă, Visual Fan a creat primul *smartphone* românesc care costă 519 lei. Odată cu creşterea popularităţii cititorilor de cărţi electronice, Televoice lansează, la sfîrşitul acestui an, primul cititor de cărţi electronice creat în piaţa locală. Veştile bune din domeniul energetic sînt aduse de vînt. Investiţiile în sectorul energiei eoliene propulsează România pentru prima dată în clasamentul Ernst& Young al celor mai atractive 30 de ţări pentru investitorii în energie verde, clasîndu-ne pe locul 22. De pildă, cehii de la CEZ dezvoltă în judeţul Constanţa cel mai mare parc eolian pe uscat, cu o investiţie de 1,1 miliarde de euro. România şi-a fixat obiective ambiţioase: 33% din consumul total de energie să provină din surse regenerabile. Cu tranzacţii cumulate de 650 de milioane de euro în ultimii trei ani pe piaţa producţiei de energie regenerabile, România conduce în topul ţărilor din regiunea Europei Central-Estice şi Sud-Estice, potrivit unui studiu Deal Watch.

Andreea Paul (Vass)

Drumul îl cunoaştem: spre Uniunea Europeană. Cum ajungem acolo? Avem nevoie, mai întîi, de un sistem integrat de pieţe libere, de producţie, de consum, monetare, valutare, de capital, care să funcţioneze în regim concurenţial. Numai un astfel de sistem va fi în stare să aducă eficienţă în economie şi, în consecinţă, bunăstare în societate. Faptul că noi am pornit pe acest drum e un lucru bun. Pe ce ne bazăm că ne vom atinge ţelul? Aproape că am scăpat de inflaţia ascunsă. Am domolit inflaţia vizibilă şi am stabilizat două pieţe: pe cea monetară şi pe cea valutară. Alergăm însă prea încet în înfăptuirea reformelor structurale. Nu obişnuim să învăţăm decît din propriile noastre erori, aşa că ne vom încăpăţîna să le săvîrşim pe toate cîte sînt şi vor fi posibile, pînă cînd vom epuiza toată gama. Privind înainte, vedem că noi sîntem gata să săvîrşim astfel de erori una cîte una. Nu mai ştim ce să inventăm ca să întîrziem privatizarea. Măcar un an-doi, acolo. Preţul însă va fi enorm.

ADRIAN VASILESCU –
„În cursa reformei alergăm prea încet", nr. 372, 31 mart.-6 apr. 2000

Principalele lecţii ale deceniului

1) Economiştii s-au dovedit nişte încurcălume în acest deceniu. Semnalele lor nu au fost percepute de către decidenţii politici decît atunci cînd aceştia au intrat în plină coliziune cu efectele crizei economice.

2) Vremea sobrietăţii bugetare a sosit. În vremuri de creştere economică, trebuie să economisim pentru vremuri mai dificile.

3) Ajustările substanţiale pe partea de cheltuieli publice curente sînt inevitabile în România.

4) Seismele financiare şi economice lovesc cel mai puternic în statele încercate de populism şi de incultură economică. Aşteptările populaţiei nu pot fi onorate cu promisiuni otrăvite.

5) Lucrurile se vor schimba în bine într-o economie mai cumpătată şi mai creativă.

***Andreea Paul (Vass)** este consilier de stat al prim-ministrului Emil Boc.*

Cronica unui deceniu vag obsedant

cum s-a văzut deceniul în *Dilema veche*

Să încerci să citeşti arhiva pe 10 ani a unei reviste atît de bune cum este Dilema veche *presupune o muncă dificilă, inumană, abrutizantă, care ar trebui să fie interzisă de normele Uniunii Europene (dacă nu a fost deja). Deci, stimaţi cititori, luaţi selecţia de mai jos ca pe ceva incomplet, dubios de relevant şi parţial amuzant. Am făcut şi eu ce am putut! (**C. G.**)*

■ În primul rînd, cred că trebuie să nu permitem ca Europa să devină un miraj, adică o ţintă falsă, iluzorie. Există pericolul ca mulţi români, fascinaţi de vitrinele Parisului, de castelele Bavariei, de soarele sudului Spaniei sau de automobilele de pe străzile Londrei să creadă că Europa înseamnă rezolvarea gravelor probleme economice sau socialę cu care se confruntă acum. De asemenea, există pericolul ca mulţi români să înţeleagă Uniunea Europeană drept un club al bogaţilor care vor plăti liniştiţi notele noastre de plată. Românii trebuie să ştie că UE presupune cedarea unei părţi de suveranitate, că obligaţiile care decurg din calitatea de membru sînt, uneori, greu de asumat şi că, în general, un parteneriat de asemenea tip poate să nască şi inconveniente. Românii trebuie să înţeleagă, de asemenea, că aderarea la UE este o opţiune istorică fundamentală, că este singura opţiune care poate face din România o ţară stabilă, prosperă şi sigură. Cred, deci, că Guvernul României, alături de întreaga clasă politică, trebuie să livreze cetăţenilor un mesaj lucid.

Sever Voinescu –
„Comunicate şi integrare II“, 5 mai 2000

■ Rezultatele celui de-al patrulea moment electoral de după căderea dictaturii comuniste au adus România în delicata situaţie de a fi singura ţară din Europa în care extrema dreaptă reprezintă a doua forţă politică din Parlament. Mai mult, s-ar părea că liderul acesteia are şanse considerabile să devină chiar şef al statului. Alegerile au fost democratice, dar au marcat o ascensiune fără egal în Europa de azi a inamicilor declaraţi şi evidenţi ai democraţiei. Respectarea opţiunilor democratic exprimate nu echivalează însă cu interzicerea punerii în discuţie a sensului, a caracterului şi a naturii lor. Şi, concomitent, a originilor şi cauzelor acestei opţiuni.

Mircea Iorgulescu –
„Nota de plată“, 1 dec. 2000

■ În Macedonia, înţelegerea care s-a numit acord s-a bazat pe promisiunea occidentală că, după ce majoritatea slavă va face concesii politice minoritarilor albanezi, trupele NATO vor veghea ca gherilele albaneze să predea armele şi, astfel, conflictul violent se va stinge. Pentru a patra oară, comunitatea internaţională încearcă să stingă un focar de conflict în Balcani, mizînd, de astă dată, pe faptul că simpla sa prezenţă îi va determina pe combatanţi să se mulţumească cu concesiile obţinute la masa tratativelor: în schimbul folosirii limbii materne în anumite situaţii oficiale de către albanezi (aproximativ 23% din populaţie) şi un rol sporit în poliţia din regiunile unde sînt majoritari, Uniunea Europeană, OSCE şi NATO garantează menţinerea caracterului unitar al statului macedonean (...). Primii veniţi pe teren au fost militarii britanici. Oficialii lor s-au obosit mult să explice ceea *ce nu sînt* ei: ei nu sînt o forţă de menţinere a păcii, ei nu se vor aşeza între forţele combatante şi nu vor sta prea mult în aceste locuri, dacă forţele combatante vor fi decise să acţioneze, ceva de genul „nu contaţi pe noi, dacă vreţi să vă omoriţi între voi“. Ceea ce *sînt* militarii este mult mai greu de definit, avînd în vedere disproporţia dintre obiectivele nedeclarate şi mijloacele puse la dispoziţie pentru a asigura îndeplinirea celor declarate: este un examen decisiv pentru credibilitatea instituţiilor occidentale şi a valorilor pe care ele susţin că le apără. Ţăranul din satele balcanice nu are,

„Cu ochii-n 3,14“

În vitrina unei cîrciumi de pe Bulevardul Elisabeta se poate citi o reclamă: „Aici cîntă Ion Lăceanu, omul care a primit un autograf de la J.F. Kennedy, cu două săptămîni înainte de atentatul din Dallas“. Adică J.F.K. a înnobilat cu limbă de moarte arta maestrului.

A. M. – 28 ian. 2000

Logica publicitarilor noştri: pe un panou stradal, vedem scris „Merită un stadion plin de recunoştinţă“ şi dedesubt poza lui Hagi pe gazonul unui stadion absolut gol. E adevărat, recunoştinţa nu se vede şi acel stadion poate că e, într-adevăr, plin.

C. P.-B. – 13 apr. 2001

Nici n-a trecut încă „luna de miere“, că între PD-L şi PSD (dar şi în interiorul PSD) au început deja să sară scîntei (cel puţin în povestea cu numirile făcute de ministrul de Interne). E de-abia începutul şi pare că vorba poetului Dan Laurenţiu redevine actuală: „Numai sîngele albastru ne salvează de dezastru“.

A. M. – 21 ian. 2009

Cambodgia a oferit un ajutor de 20.000 de dolari victimelor americane ale uraganului Katrina. „E mai puţin decît salariul lunar al directorului unei mici companii americane, dar e un semn că împărtăşim tristeţea lor. Uneori e cazul să împarţi şi o lingură de orez“ – a spus purtătorul de cuvînt al guvernului cambodgian. Se ştie şi la Phnom Penh, gestul contează.

M. B. – 23 sept. 2006

deocamdată, a se teme de sofisticatele rachete intercontinentale, ci de vecinul aflat în posesia unei arme, ascultînd de un comandant gata să-l înveţe cine e duşmanul.

Magdalena Boiangiu –
„O misiune modestă“, 24 aug. 2001

■ În legea de condamnare a acţiunilor de poliţie politică ale Securităţii din România şi în regulamentul instituţiei care urma să facă publice numele celor care au practicat-o şi să asigure accesul cetăţenilor la propriile dosare au fost incluse – probabil, nu fără intenţie – definiţii atît de confuze şi prevederi atît de vagi încît preocuparea pentru crimele istoriei recente a devenit o obsesie marginală, o hărţuială între persoanele care vin la serviciu şi cele care chiulesc. În faţa „imenselor sarcini“ de asigurare a unei economii funcţionale de piaţă şi a consolidării statului de drept, autorităţile nu vor să se încurce în publicarea de nume şi în discutarea unor delicte, majoritatea prescrise. Poate că oficialii NATO şi cei din UE nu realizează – ei n-au trăit comunismul şi teama de turnători, umilinţa fricii şi paralizia minţii –, dar eficienţa democraţiei depinde în bună măsură de capacitatea societăţii de a privi în ochi adevărul despre trecut. Apatia societăţii civile şi indiferenţa cetăţenilor sînt în bună măsură determinate de senzaţia că, deşi după 1989 s-au schimbat regulile jocului, cîştigătorii au rămas aceiaşi. Fie că au mizat pe roşu, fie că au mizat pe negru, autorii dosarelor, stăpînii arhivelor au dobîndit puterea economică, asigurîndu-şi astfel – direct sau indirect – accesul la puterea politică.

Magdalena Boiangiu –
„Argument“, 20 dec. 2002

■ Nu văd nimic rău, periculos sau tragic într-un fel de „hegemonie“ americană, atîta vreme cît o mare parte din lume trăieşte sub regimuri tiranice, cît în atîtea locuri viaţa umană nu valorează nimic, cît asasinatele în masă, cît terorismul islamic rămîn primejdii teribile. Dimpotrivă, periculos mi se pare altceva: ca scîrbită de eternele noastre nazuri de „culturi vechi“, America să se retragă din nou în izolaţionism. Vom avea atunci o independenţă pe care de atîtea ori am fructificat-o prin persecuţii rasiale şi de clasă. Iar faptul că acestea au fost, iarăşi de atîtea ori, legitimate de intelectuali de vază, visceral ostili faţă de libertatea, fie şi defectuoasă, a „sistemului american“ va rămîne, cred, unul dintre marile motive de uluire pentru istoricii viitorului.

Andrei Cornea –
„Obsesia“, 11 apr. 2003

■ Discursul public al lui Traian Băsescu e discursul cuiva care spune exact ceea ce vrea să spună. Direct, linear, funcţional, el readuce pe scena noastră politică o stilistică uitată, în răspăr cu sclerozele vechii nomenclaturi şi cu prejudecăţile curente, după care politicianul e musai să vorbească în doi peri. Fiecare frază are un subton de onestitate frustă, fără fasoane, o prospeţime reconfortantă, o foarte simpatică aură de *normalitate*. E *altceva*. Ion Iliescu avea un discurs articulat, dar minat iremediabil de habitudini materialist-dialectice şi de un vocabular fibros. Emil Constantinescu nu mai putea fi situat în perimetrul limbii de lemn, dar problema lui era că nu putea fi situat, retoric, nicăieri. Nu avea nici destul temperament, nici destulă substanţă, pentru a înlocui frazeologia vetustă cu o muzică nouă. Adrian Năstase devenise un campion al bălmăjelii. Singurele pasaje limpezi din vorbirile lui erau bancurile, de obicei nepotrivite. În dialogul cu contracandidatul său şi în intervenţiile sale postelectorale, prim-ministrul a făcut din plin dovada unei nevindecabile mediocrităţi. Inexpresiv, inautentic, lipsit de personalitate reală, el va regăsi curînd paloarea de la care pornise, imediat după Revoluţie. Pe acest fundal, saturat de previzibilitate şi suficienţă, Traian Băsescu aduce o briză de aer proaspăt. Mircea Dinescu a găsit, ca de obicei, metafora cea mai eficace a acestei noutăţi: Marea Neagră a învins cartierul Primăverii.

Andrei Pleşu –
„Stil vechi şi stil nou“, 17 dec. 2004

■ Bilanţul alegerilor nu e scutit de incidente amar-distractive. Unii au făcut descoperiri metanoietice. Gigi Becali, de pildă, a descoperit că a greşit strategia. Acum însă ştie: nu trebuia să se lege, în campanie, de nimeni. Nici de Băsescu, nici de Vadim, nici de Năstase. În 2008, va face o campanie pozitivă, veselă, iubitoare. Se va înconjura de „caractere“. Cum? Cu bani. E valoarea cea mai atrăgătoare pentru caracterele carpatice. Candidatul Miluţ a descoperit, după înfrîngere, că a greşit partidul. Nici Acţiunea Populară, nici Emil Constantinescu nu fac două parale. Ar fi avut mult mai multe şanse ca independent (toată Craiova îl adoră). Să ne gîndim, o clipă, cît de amărît trebuie să fie dl Constantinescu. L-au trădat intelectualii, l-au trădat securiştii, l-au trădat ţărăniştii, iar acum, vai, l-a trădat şi Miluţ. Oamenii de afaceri, care va să zică. Acţiunea Populară a rămas şi fără aliaţi, şi fără popor. Dar despre aceasta vom citi în curînd lucruri tari în volumul 7 (maximum 2-3000 de pagini) din opera politică a profesorului. Vadim

Tudor are şi el destulă materie de reflecţie. Dar nu despre trivialităţile curente. Problema lui e să dea o nouă interpretare faptului că alegerile au picat chiar de ziua lui. Într-o primă variantă, această subtilă coincidenţă era un semn de victorie sigură. Acum, mesajul divin a devenit ceva mai obscur. E o iniţiere plutoniană, o coborîre în infern, o imersiune regenerativă. Dumnezeu îi arată tribunului că îl preferă pe Năstase, ba la o adică chiar pe Băsescu, şi că „frauda" face şi ea parte din tainicele lui căi.

Năstase e socotit mai prezidenţiabil (adică mai fin) ca Băsescu, dar, judecînd după procente, şi Becali e considerat mai prezidenţiabil (adică mai fin) decît Petre Roman. De neuitat e euforicul Raj Tunaru. Aproape imperceptibil a trecut pe lîngă noi apostolul reconstrucţiei naţionale Ovidiu Tudorici.

Andrei Pleşu – „Post-electorale", 10 dec. 2004

■ 2009 este o dată mai potrivită decît 2007 pentru integrarea României în UE. Motivul esenţial este următorul: calendarul politic al Uniunii face ca data de 1 ianuarie 2007 (aleasă de autorităţile române încă din ianuarie 2000) să nu însemne nimic din punct de vedere politic. 2009 este, în schimb, anul în care vor avea loc alegeri pentru Parlamentul european, după cele care se vor ţine anul acesta, imediat după intrarea în Uniune a celor zece noi state membre (opt foste comuniste, la care se adaugă Cipru şi Malta). Fixîndu-şi drept obiectiv intrarea în 2009, România ar asuma faptul că voinţa sa de a deveni membru al Uniunii este clar definită politic şi nu e mînată doar de raţiuni financiar-administrative. Ea ar dovedi că ia în seamă, în proiecţia propriului viitor, nu numai utilizarea fondurilor europene de preaderare, ci şi reperele politice proprii Celor 15, care vor deveni, de la 1 mai 2004, Cei 25. Gestul de a „reorienta" parcursul, pentru a intra în Uniune în 2009, ar avea încărcătura simbolică a unei opţiuni responsabile: ar fi recunoaşterea – tardivă – a sincronizării politice cu Europa.

Cristian Preda – „2009", 5 mart. 2004

■ România intră în NATO într-un moment extrem de interesant şi provocator. Sîntem direct interesaţi în implicarea spaţiului Mării Negre într-o zonă mai largă de securitate continentală, prin contribuţia directă a aliaţilor, în special SUA. Cel mai probabil, în mai puţin de un an, vom avea o prezenţă militară americană în România, la Baza „Mihail Kogălniceanu", acolo unde Pentagonul are intenţia să construiască un centru regional de pregătire.

În contextul în care economia românească nu merge încă aşa cum ar trebui pentru un membru NATO şi viitor membru UE, iar corupţia încă bîntuie societatea românească de la cele mai înalte niveluri pînă la periferia ei, şansa noastră unică o reprezintă politica externă şi de securitate. Trebuie să recunoaştem că la acest capitol, în ultimii patru ani, România a avut performanţe deosebite.

Radu Tudor – „România, după integrarea în NATO", 30 iul. 2004

■ Integrarea noastră în Europa va avea loc, de fapt, *după* data aderării: va fi un proces lung, de care vor beneficia (şi pe care îl vor duce la capăt) cei care acum sînt la şcoală sau la facultate. Pentru ei, Occidentul este, într-un fel, mai accesibil: produsele culturii de masă – filme, muzici, mode etc. – au creat o anume familiaritate trans-naţională a adolescenţilor, toţi par să semene între ei pînă la un anumit punct, măcar în ceea ce sociologii numesc „stiluri de viaţă". Diferenţa dintre ei – dincolo de culoarea blugilor şi a tricourilor – va rezulta din ce au învăţat, din ce ştiu şi „ce ştiu să facă". În fiecare an, cînd începe şcoala, în spaţiul public se vorbeşte, timp de cîteva zile, despre cîte şcoli nu s-au zugrăvit, cîte stau să cadă, cîte n-au apă curentă etc. Apoi subiectul e „uitat" şi toată lumea revine la jocul petalelor: ne primeşte, nu ne primeşte, aderăm, nu aderăm... Cu şcoli de secol XIX şi cu mii de profesori care pleacă din învăţămînt spre meserii mai bine plătite (inclusiv la cules de căpşuni), data aderării devine un simplu detaliu. Dar dacă degradarea sistemului de învăţămînt continuă, probabil că vom avea o a doua generaţie de căpşunari: elevii de azi nu vor apuca, nici ei, să devină „clasă de mijloc".

Mircea Vasilescu – „Copiii căpşunarilor", 16 sept. 2005

■ Universitarii mai tineri, care au profitat din plin de bursele în străinătate, au luat contact în America cu o stîngă cu totul diferită de cea care marcase viaţa părinţilor lor: *affirmative action, political correctness,* altermondialism, *gay rights* şi un ateism agresiv, printre altele. Prea puţine din aceste teme ar fi bine primite în România, motiv pentru care nimeni nici nu le menţionează. În schimb, nu avem o viziune de stînga, bine fundamentată, asupra problemelor politice, economice şi sociale ale societăţii româneşti. Probabil că ne va lipsi multă vreme.

Rodica Culcer – „În căutarea analistului de stînga", 30 sept. 2005

■ *Cum vă explicaţi faptul că englezii au avut parte doar de un papagal bănuit de gripă aviară, iar la noi planează suspiciunea asupra a tot ce zboară şi se mănîncă – găini, curci, gîşte, lebede şi bîtlani?*

Dacă tot s-a zis că berea-i frate cu românul, de ce n-ar fi şi găina fratele nostru, adică al papagalilor trăitori pe aceste meleaguri, ce fac exerciţii de apărare împotriva aviarei, punînd preşuri ude de-a curmezişul şoselelor, deşi se ştie că duşmanii vin în zbor şi nu lipalipa pe şosea. În copilărie, cînd găseam o vrăbiuţă moartă, se strîngeau toţi puradeii din cartier să o mîngîie şi să asiste la îngropăciunea din fundul curţii. Acum, un cintezoi răposat în boscheţii Grădinii Botanice zguduie Bucureştii mai ceva decît un atentat cu bombă: copiii sînt băgaţi rapid în casă, pompierii intră în alertă, iar Guvernul dă comunicate, în dispreţul total al cotoiului cocoţat pe uluc, căruia autorităţile i-au furat friptura de sub nas. Secolul XXI se dovedeşte a fi nu religios, ci prăpăstios.

Mircea Dinescu – 28 oct. 2005

■ Lupta cu corupţia în România, dacă va continua, va fi sub constantă presiune, magistraţii vor fi ponegriţi şi corupţii vor spune că e răfuială politică, indiferent de fapte. Televiziunile (deţinute de afacerişti controversaţi) vor transmite aiurea ore în şir de la Parchet şi apoi vor invita analişti indignaţi de spectacolul televizat al anticorupţiei. Parlamentul va schimba legile de cum vor începe să fie aplicate la modul serios. Dacă peste cîţiva ani vom putea spune că am ieşit dintr-o epocă, atunci se va chema că a meritat.

Cristian Ghinea – „Cinci lecţii italiene despre anticorupţie", 24 mart. 2006

■ Faptul e consumat. Avem o Comisie care va documenta legitimitatea condamnării comunismului. Comisia e prezidată de un mare specialist şi compusă din oameni a căror onorabilitate e incontestabilă. Evident, dacă în actuala conjunctură nu există altă cale pentru a-l determina pe preşedinte să facă o declaraţie publică adecvată, această cale trebuie acceptată. Scopul scuză mijloacele. Dar principiul acestei comisii rămîne, din punctul meu de vedere, inadmisibil. Iată de ce. O comisie constituită cu bună-credinţă nu poate anticipa rezultatul cercetărilor ei. Cînd pui la treabă o asemenea comisie, laşi deschisă, cel puţin teoretic, o alternativă: comunismul poate ieşi, la sfîrşit, înnegrit, ca un episod nefericit al istoriei naţionale, dar poate ieşi şi basma curată. Sîntem dispuşi să asumăm un asemenea rezultat? Mi se va răspunde că premisa actualei comisii e o judecată negativă asupra „vechiului regim" şi că ea nu urmăreşte decît să centralizeze şi să sistematizeze informaţia existentă, pentru a furniza temei „ştiinţific" unui gest politic altfel inevitabil. Dar dacă ştim dinainte ce vom obţine, dacă ştim dinainte că dictatura comunistă a fost criminală, atunci de ce ne mai trebuia comisia? Iar dacă nu ştim, dacă nu sîntem încă siguri că regimul comunist trebuie condamnat, atunci ne vom confrunta cu o serie de întrebări foarte delicate, al căror răspuns va avea, poate, nevoie de înfiinţarea a noi şi noi comisii de cercetare.

Andrei Pleşu – „O comisie pentru condamnarea comunismului?", 28 apr. 2006

■ Începînd cu 23 septembrie, *Moartea domnului Lăzărescu,* filmul lui Cristi Puiu (laureat, anul acesta, printre altele, al Marelui Premiu „Un certain regard" la Cannes) va intra, în sfîrşit, pe ecranele româneşti. De văzut. Obligatoriu.

M. C. – „Dilema veche vă recomandă", 23 sept. 2006

■ Una dintre cele mai serioase consecinţe ale crizei economice e că va duce cel mai probabil la aplicarea unor idei economice idioate. Nimic nou. Pentru cei interesaţi de modul în care ignoranţa economică a adîncit criza din 1929 într-o mare depresie, cartea lui Amity Shales – *The Forgotten Man* – e o lectură obligatorie. De exemplu, administraţia lui Roosevelt a concluzionat că fermierii nu au bani pentru că produsele agricole sînt prea ieftine. Soluţia propusă a fost simplă: distrugerea a jumătate din producţia agricolă. E evident că, dacă fermierii au mai puţine bunuri, preţul acestora va creşte şi astfel ei vor fi mai bogaţi. Guvernul a aplicat astfel ideea contraintuitivă de a crea bogăţie prin a o distruge, cu consecinţe uşor de anticipat (...) De obicei, programele de stînga sună promiţător şi asta e cu atît mai mult adevărat într-o criză economică. Cel mai bun antidot împotriva politicilor publice stîngiste e, din fericire, aplicarea lor. Dacă Barack Obama continuă cu programul economic propus acum, deşteptarea electoratului american va fi bruscă şi brutală.

Doru Cojoc – „Începutul scurtei perioade socialiste a Americii", 21 oct. 2008

■ Moldovenii au protestat pe rînd: luni şi marţi (6-7 aprilie) au ieşit în stradă tinerii: mult sentiment (frustrări, entuziasm, dorinţă acută de schimbare), mult potenţial de acţiune, mult „Să facem!", dar foarte puţin „Cum să facem?". Pietrele aruncate în clădirile Parlamentului şi Preşedinţiei (ghidate de un scenariu nevăzut sau de o stare de moment) au fost expresia inexistenţei unui plan de acţiune gîndit. Junii aveau nevoie de un comentariu coerent – ei au refăcut explicaţia în plan de acţiune –, fapta fiind declaraţia şi manifestul lor. După, adică vineri, protestul a fost preluat de mamele şi taţii acelor tineri: mai puţin înclinaţi spre acţiuni violente, aceştia aveau în minte întîi soarta copiilor lor arestaţi, apoi, se aflau în căutarea intensă a unei explicaţii care ar fi ordonat, după o logică sau alta, tumultuoasele zile precedente. În fine, spre sfîrşitul săptămînii (protestul autorizat de duminică, 12 aprilie), strada a fost umplută de părinţii părinţilor copiilor, adică de bunici: cuminţi, ascultători, răbdători, rezistenţi la eventuale provocări, aceştia au citit poezii patriotice, au cîntat cîntece, au compus manifeste şi declaraţii, au organizat comitete...

Vitalie Sprînceană – „Starea de după orgie", 16 apr. 2009

„Cu ochii-n 3,14"

La Houston, a început procesul fostului preşedinte al companiei energetice Enron, Kenneth L. Lay, acuzat de una dintre cele mai neruşinate fraude din istoria corporaţiilor americane. El i-a îndemnat pe posesorii de stocuri (propriii angajaţi) să cumpere cît mai multe acţiuni, promiţîndu-le mari profituri în viitor, dar ştiind precis că e în pragul falimentului, iar fondul lor de pensii fusese de mult prăduit. Martorii apărării l-au lăudat pentru acţiunile lui de caritate şi pentru că în relaţia personală era foarte simpatic. Avocaţii apărării pledează nevinovăţia, susţinînd că inculpatul nu e un escroc, ci un adept al gîndirii pozitive: el credea sincer că situaţia poate fi îndreptată. Poate că iniţiativele financiare ar trebui să aparţină exclusiv depresivilor.

M. B. – 28 apr. 2006

Danezul din mine le transmite fanaticilor profetului, spre meditaţie, următoarea frază rostită, acum cîteva decenii, de caricaturistul de la Christian Science Monitor, *Guernsey Le Pelley: „Cu cît un om este mai mare, cu atît este mai puţin probabil să-l deranjeze o caricatură".*

M. C. – 3 mart. 2006

Iulian COMANESCU

Presa, de la speranță la scepticism

Pe 11 septembrie 2001, eram redactor-şef adjunct la *Unica,* revista de femei. Cumva, după ce primul avion a intrat în World Trade Center, am ajuns şi noi pe CNN şi am privit cu gura căscată cea de-a doua ciocnire, deşi prin „noi" se înţelegea o paşnică amestecătură de femei, fete şi metrosexuali, de la *Unica, Lumea femeilor* şi *Bravo.* Cele trei pacifiste reviste îşi făceau veacul în una şi aceeaşi hală a Ringier România, amplasată curios la etajul al patrulea din militarista Aerofina, fostă întreprindere de armament din Fabrica de Glucoză.

În timp ce Al-Qaeda dărîma zgîrie-nori la televizorul din colţul halei cu prinţese şi metrosexuali, o colegă se fiţîia agitată încoace şi-ncolo, cu cîteva pagini de revistă printate, în gheare. Am întrerupt-o: „Ei! Vino-ncoa' să te uiţi. Uite ce se-ntîmplă!". La care colega: „Lasă-mă, dragă, cu prostiile! Trebuie să trimitem în tipografie şi eu n-am terminat reţetele".

Reacţia colegei, altfel fată deşteaptă, e simptomatică pentru acele vremuri. Învins de sistem, Emil Constantinescu se mutase de la Cotroceni, cu vreo zece luni înainte, adică pe 10 decembrie 2000, cînd îi cedase din nou locul lui Ion Iliescu. Adrian Năstase tocmai îşi începuse interminabilii ani de guvernare, iar Tucă şi Călinescu ieşeau, sau urmau să iasă, de pe post. Era o scîrbă totală – sau începutul unei astfel de scîrbe.

Pe cifre, o comparaţie între mass-media românească a anului 2000 şi cea a lui 2010 este în acelaşi timp uşor de făcut şi cu rezultate previzibile, încă neşterse din mintea publicului. În 2000, isteria semidoctă a echipei Petre Mihai Băcanu alimenta cu oarecare succes tirajul *României libere* şi yin-yang-ul lui Dumitru Tinu şi al lui Cristian Tudor Popescu respectabiliza pînă cu puţin timp în urmă fesenistul şi dizgraţiosul *Adevărul.* Cristoiu, dacă-mi amintesc bine, încerca fără succes să relanseze *Cotidianul* sau mira pe toată lumea bătînd palma cu un ziar de partid, *Azi,* iar Cornel Nistorescu se cam împleticea în propriile virgule pe prima pagină a *Evenimentului zilei,* ziar la acea vreme destul de în derivă şi lipsit de haloul de opozant romantic pe care l-a cîştigat în cearta cu Năstase din 2004. În materie de televiziune, TVR încă mai aspira la top 3, în timp ce PRO TV era la zenitul perioadei în care fusese şi biserică, şi universitate, şi maşinărie de tipărit bani pentru popor (cu cărţile poştale şi concursurile) şi cîte şi mai cîte visase Adrian Sârbu despre el. Antena 1 dădea semne timide că ar putea ataca poziţia PRO-ului, iar în rest, piaţa TV era cam goală sau plină de generaliste pitice gen Tele 7abc. Cîte bordeie, atîtea obiceie, în sensul că toate brandurile media pomenite mai sus, şi multe altele însemnau cîte o afacere separată.

Acum, în 2010, ele sînt mult mai grupate din punct de vedere al proprietăţii şi în mod clar segregate, în două tabere, ca orientare politică. Cotidienele menţionate, ca şi altele au probleme de subzistenţă şi poziţionare, în timp ce Antena 1 calcă în strâchini cu tot felul de schimbări pe la Observator, iar PRO TV face exact atît cît trebuie ca să-şi păstreze avantajul şi reputaţia.

Rezist tentaţiei de a desena nişte „plăcinte" de Excel, gătiţi-le singuri, dacă vreţi, din cifrele disponibile la BRAT.ro şi Arma.org.ro, fiindcă eu vreau să vă spun altceva: cu puţin înainte, Michael Ringier, proprietarul Ringier România, ne făcuse o vizită în Aerofina. Cred că s-au pus pe pereţi nişte tablouri şi milionarul elveţian, fost component al echipei de Cupă Davis din ţara lui, a jucat cîteva ghemuri cu Ion Ţiriac, lucru care a alimentat diferite speculaţii politice. Ringier Worldwide tocmai făcuse primul miliard (parcă de franci elveţieni, cifră de afaceri), iar chestia asta fusese sărbătorită ca atare în revista internă a grupului, fiindcă el, grupul, avea şi aşa ceva. Cu toate acestea, venit la Bucureşti la puţină vreme după triumfala revistă internă, Michael Ringier ne ţinuse un discurs mult mai sceptic, în care, printre altele, spunea că 2000 fusese un fel de an virtual. Cu alte cuvinte că, în cifre, lucrurile arătau prea bine, surprinzător de bine pentru felul cum erau de fapt.

Nu şi în România. De fapt, împreună cu RPG – cel cu *Avantaje,* creaţia lui Antonios Liberis şi a celorlalţi elveţieni, de la Edipresse – Ringier inventase piaţa revistelor colorate: de femei (luxuoase ca *Unica* şi mai populare, ca *Lumea femeilor),* de adolescenţi *(Bravo),* ghiduri TV şi multe altele. Pe astfel de lucruri mizau şi Adrian Sârbu *(PRO TV Magazin, Madame Figaro, Playboy),* şi Axel Springer, care adusese *Olivia* în România, şi Sanoma-Hearst, care lansa *Cosmopolitan,* şi cîţiva alţii. Departamentele de marketing ale grupurilor multinaţionale începeau să cheltuiască, cam puţin şi otova, dar în creştere, în România.

În radio, Europa FM, singurul deţinător privat al unei licenţe naţionale, prindea viteză, iar aspiraţiile culturale şi către diversitate ale staţiilor FM private se topeau în faţa modelului zis CHR, de la *contemporary hit radio,* adică lălăiala greţoasă de pe Contact. Radioul e mediul care s-a schimbat cel mai puţin în România: 10 ani mai tîrziu poţi spune doar că formula CHR a fost îmbogăţită cu glumele imbecile şi porcoase de dimineaţă.

Întregul peisaj era acela al unei prese „cu misie" care se destructura, din motivul vicisitudinilor politice. Dincolo de dificultăţi financiare şi presiunile PSD, căderile lui Ciorbea şi Vasile, gafele lui Emil Constantinescu, mineriadele de la Costeşti şi Stoeneşti, scandalul Bancorex, FNI-ul lui Vîntu demonetizaseră într-o asemenea măsură ideea de ştire politică sau de fapt de interes public, încît toată lumea căuta să evadeze cumva din marea dezamăgire/depresie căreia începea să-i pună capac Adrian Năstase. Oamenii care contau dispăreau, ca Florin Călinescu, care s-a îngropat la Tele 7abc, cu obsesivul descîntec „Eurom Bank". Prin 2009, Antena 3 a scos la iveală nişte fragmente care arătau cam care era prestanţa moderatorului român de televiziune cu 10 ani mai devreme: pe PRO TV, la o emisiune electorală din 2000, Florin Călinescu îi lua de guler pe Sorin Oprescu şi pe Traian Băsescu, aranjîndu-i pentru o poză. Băsescu şi Oprescu se conformau rînjind indicaţiilor lui Călinescu, cu prestanţa a doi pui de mîţă pescuiţi din rigolă.

Cu cîţiva ani înainte, Ion Cristoiu îşi permisese să plătească informaţiile obţinute de la politicieni. La cîţiva după, Adrian Năstase acorda televiziunilor înlesniri la plata TVA, a taxelor pe salarii şi a altor impozite, de ordinul zecilor de milioane de dolari. Guvernul PSD punea la dispoziţia unor ziare mici şi prietenoase, ca defunctul *Independent* al lui Horia Alexandrescu, sume care totalizau tot cîteva zeci de milioane, sub forma unor contracte de publicitate pentru tot felul de agenţii de stat ca Nuclearelectrica sau CFR Vagoane-Marfă. Evident, acestea n-aveau nici un fel de interfaţă cu publicul, cel care consuma publicitatea.

Bun, dar chiar totul era gri şi pesedeizat? Nu tocmai. *Academia Caţavencu* îşi continua tărăboiul, e drept, din ce în ce mai manierist. Un necunoscut pe nume Turcescu începea să se joace surprinzător cu două bile pe Realitatea TV. Pe Internet, andreigheorghe.ro găzduia un forum foarte viu, alternativ şi dement, cam ca emisiunile pe care acelaşi Gheorghe încă le făcea la PRO FM. HotNews.ro se chema încă Revistapresei.ro, dar obţinuse un vîrf de trafic şi de reputaţie de acelaşi 11 septembrie 2001, cînd actualizase în timp real site-ul cu informaţii din cele mai diverse surse, de la site-uri americane la echivalente pakistaneze – mărturisesc, cu contribuţia subsemnatului, prieten şi atunci, şi acum cu fondatorul. Şi cu asta, probabil că n-am ratat pe nimeni relevant. E cazul să mă opresc cu amintirile, cărora le şade bine aşa, în hăinuţele lor anecdotice.

Ce s-a schimbat în 2010?

Dincolo de scandalurile cu moguli şi de dezamăgitoarea virare către portocaliu a unor televiziuni şi ziare, nu presa îi plăteşte pe politicieni, ci pe dos, fiindcă banii din publicitatea multinaţionalelor s-au făcut, din peste jumătate de miliard de euro în 2008, vreo 300 de milioane în 2010. 300 de milioane care se împart între mai mulţi jucători decît cei aproape 600 de-acum doi ani. Iar la capitolul politic-media, scandalul Ridzi e doar vîrful aisbergului. Cu excepţia unor date apărute despre Elena Udrea şi fostul ministru al Mediului, Nicolae Nemirschi, nimeni nu ştie cît şi pe cine a plătit Guvernul României. Cert e doar că legea privind achiziţiile publice, care trebuia să se desfăşoare transparent şi cu licitaţie, a dispărut între timp şi lucrurile se fac din nou pe şest. Presa – incluzînd televizuni, Internetul şi toate celelalte – e împărţită în vreo cinci grupuri mari, din care trei sînt deţinute de aşanumiţii moguli, înfieraţi de preşedintele Băsescu în cupluri, prin excluderea cîte unuia, în funcţie de sezon şi interesele de moment.

Împinşi dintr-o redacţie-ntr-alta ca un cărucior prin supermarket, ziarişti altădată redutabili se chivernisesc în 2010 pe la publicaţii sau televiziuni prietenoase cu subiectele şi subiecţii lor. Alţii, ca subsemnatul, s-au lăsat de meserie şi s-au făcut mici-întreprinzători, consultanţi, ofiţeri de relaţii publice. Cîştigă mult mai mult, în condiţii mai clare, de respect reciproc cu beneficiarul.

În timp ce presa scrisă, cu excepţia tabloidelor, face implozie, iar televiziunile de ştiri şi-au pierdut reputaţia fără a-şi fi găsit vreun model de business, lucrurile arată oarecum mai bine pe Internet, care a început să se populeze cu conţinut dedicat. Totuşi, faţă de presa clasică, Internetul e în acelaşi raport ca ping-pong-ul cu tenisul de cîmp.

Cu sau fără Internet, presiunea politicului va creşte cu cele patru ture de alegeri care vin. În ultimă instanţă, şi la asta se poate referi gafa postmodernă a Elenei Udrea, care a spus că PDL se luptă cu televiziunile de mogul, şi nu cu opoziţia, care e ca vai de ea. Una din arme e vizibilă: Ministerul Turismului s-a înfiinţat printr-o ordonanţă de urgenţă care îi atribuie calitatea de producător de emisiuni, printre altele. Adică de cheltuitor de bani cu presa.

În 2010, ca şi în 2000, politicul încearcă, sub diferite forme, pacificarea mass-media. Dar în 2000, editorii de ziare sperau într-o creştere a pieţei de publicitate, creştere care a dus mai apoi la nişte ani buni. În 2010, în loc de speranţe avem depresie sau cel mult scepticism. Nu ne rămîne decît să aşteptăm.

Cristian Ghinea: *OK, hai că e prea mult material deja. Mai ai ceva să transmiţi cititorilor tradiţionali?*

Iulian Comănescu: Nu mai am, că nu cred în cititori „tradiţionali", mai ales la *Dilema veche.* Nu cred în diferenţele astea dintre „real" şi „virtual", „tradiţional" şi „de Internet". Interviul ăsta o să fie tipărit, nu?

Neapărat.

Aş vrea să-l pun şi pe blog, după ce apare în *Dilema veche.* Bănuiesc că e OK. Tu ce le transmiţi cititorilor mei virtuali?

Să mai pună mîna şi pe-o carte.

Cool. www.gutenberg.net

Eu nu am loc de el întreg, la tine apare varianta „necenzurată".

Nici eu nu am „loc", că Internetul nu e nicăieri.

OK, am ieşit din emisie?

Nu, la voi e break de publicitate, la noi se mai vede. Aşadar, în exclusivitate pentru Blog.HotNews.ro, că nu încape în *Dilema veche:* a fost Patriciu pe la voi prin redacţie?

Da, o dată, la început.

Şi ce-a făcut pe-acolo? Crezi că a citit vreo carte de Pleşu? Nu articole. Articole o fi citit.

Am stat vreo două ore de vorbă despre mersul general al lumii, despre cum trebuie să ai cultură ca să fii mare afacerist şi cît de culturalizaţi sînt marii şefi de corporaţii pe care i-a cunoscut. Nimic despre ce te-ai fi aşteptat, mi s-a părut foarte cool. Am stat de vorbă întreaga redacţie, adică. Nu ştiu despre vreo carte de Pleşu, dar părea citit.

A, păi ce, crezi că m-aş fi aşteptat să-i comande lui Dinescu un pamflet anti-Băsescu, pe care acesta să-l citească la un congres al PNL? Lol. Hai să nu mai vorbim de asta. Hai să vorbim despre viitorul *Dilemei vechi.* La lansarea *Dilemei,* în 1993, i-am luat un interviu lui Andrei Pleşu. Am scos de la el următoarea afirmaţie: „Nu am dileme cu privire la *Dilema".* Parcă 1993 era. Ce (se poate spune din ce) vreţi să faceţi? Mie a început să-mi placă tot mai mult *Dilema veche.* Vremurile au ajuns-o din urmă, ca să zic aşa.

(„Pare-se că a fi blogger e o mare chestie – *interviu bidirecţionat cu Iulian Comanescu",* 15 septembrie 2006)

Ciprian CIUCU

De cînd educația nu se mai cheamă învățămînt

Idealul educaţional al şcolii româneşti constă în dezvoltarea liberă, integrală şi armonioasă a individualităţii umane, în formarea personalităţii autonome şi creative.
(Ministerul Educaţiei)

Ce s-a întîmplat important în ultimii 10 de ani în educaţie? Mai nimic, poate răspunde cineva. Şi l-am numi pe acel om cîrcotaş, fără să o merite. Cum nu s-a întîmplat nimic!? N-am avut o mulţime de miniştri, fiecare cu reforma lui? N-am scos notele din ciclul primar şi le-am înlocuit cu calificative? Nu dăm astăzi teste naţionale? Nu publicăm o sută de subiecte pentru bacalaureat, pe care elevii să le tocească în speranţa că vor avea noroc şi le va „pica" subiectul potrivit? Nu primim elevii la liceu în funcţie de notele pe care profesorii, care-i ştiu de mici, îi evaluează permanent? N-avem astăzi universităţi independente, „descentralizate" şi facultăţi subordonate? Nu am combinat de zeci de ori educaţia cu tineretul, cu sportul, cu cercetarea şi cu ce s-a mai nimerit în denumirea oficială a Ministerului Educaţiei? Cum să nu se fi schimbat nimic?! Păi, să vedem ce s-a schimbat şi cînd anume s-a schimbat în ultimii zece ani. Dar pentru a înţelege mai bine ultimii zece ani, nu putem să facem abstracţie de prima decadă de după Revoluţie.

Atunci, imediat după Revoluţie, ne-am îngrijit să curăţăm manualele şcolare de poza „Tovarăşului" şi de alte elemente comunistoide, proprii propagandei specifice unui sistem totalitar care vedea în „învăţămînt" unealta perfectă de control a viitorilor cetăţeni, mult-aşteptaţii oameni noi. Şi aveau dreptate să gîndească aşa. Măcar comuniştii conştientizau că de ceea ce se întîmplă în şcoală, la un moment dat, depinde cum vor arăta în viitor oamenii unei societăţi. Noi am uitat acest lucru. Spuneam că ne-am grăbit să scoatem elementele de curriculum specifice propagandei şi am crezut în mod naiv că am făcut reforma educaţiei. Să schimbi „Tricolorul" cu „Deşteaptă-te române!", să scoţi cîteva cîntecele patriotice şi stema proletcultistă nu înseamnă că ai făcut reformă. Elementele de curriculum ascuns au indus, pentru încă cîteva generaţii, valori anacronice.

Prin '96-'97, după ce Convenţia Democrată a ajuns la putere şi Andrei Marga a devenit ministru, am început să ne prindem că avem nevoie de o altfel de reformă: descentralizare curriculară, nevoia de noi didactici şi noi metode de predare, introducerea unor elemente specifice noului management public, manuale alternative şi altele pe care le-am descris în amănunt cu alte ocazii. Minunea n-a durat mult. Cînd lucrurile începeau să se cristalizeze, fatalitate, fostul PDSR (pentru cei mai tineri, actualul PSD) a cîştigat iar puterea, Ecaterina Andronescu s-a pus pe contrareforme, pur şi simplu „corectînd" din pix ce se lucrase anterior. O nouă generaţie de reforme a eşuat şi nu a produs efecte mai tîrziu, adică, raportat la ziua de azi, în trecutul nostru recent. Ştiţi, reformele din educaţie produc rezultate în aproximativ opt ani. De aceea, un ciclu de politici educaţionale trebuie să aibă aproximativ opt ani.

Am băgat bani în ultimii patru ani în educaţie, înainte de a reforma sistemul, şi au dispărut ca apa în sugativă fără să lase nici o urmă la nivelul calităţii. Şi ar mai fi de spus că la nivel instituţional n-am reformat nimic serios, iar profesorii sînt blazaţi şi apatici din cauza unei politici de resurse umane, aceeaşi de zeci de ani, care recompensează vechimea, adică fidelitatea faţă de sistem, în loc să recompenseze performanţa adevărată şi chiar să încurajeze competiţia reală. Mai avem nişte relicve numite inspectorate şcolare, unul în fiecare judeţ, care au uitat de menirea lor iniţială, adică „inspecţia" – cum se chema pe vremuri –, azi îi spunem evaluare şcolară. Pe scurt, avem cam toate formele instituţionale ale vechiului sistem de învăţămînt peste care am pus la întîmplare proceduri noi şi am mai adăugat o serie de organisme noi (vezi cele două agenţii de asigurare a calităţii) care, la rîndul lor, au crescut birocraţia şi au adus în plus poveri administrative suplimentare (vezi completarea hîrtiilor în mod formal). Pe scurt, tot ce am făcut am făcut de formă, iar schimbarea nu s-a produs în mod real acolo unde trebuia: la nivelul clasei, în relaţia dintre profesor şi elev. Acesta este nivelul ce trebuie vizat de orice reformă în educaţie, pentru că acolo se înfăptuieşte educaţia! Nu în minister, nu la inspectorate şi la agenţii, nu în biroul directorului, ci în clasă. Şi asta înseamnă două lucruri: profesori motivaţi şi pregătiţi, şi elevi (şi părinţi) care să găsească relevant ce se întîmplă la şcoală. În cei 20 de ani, schimbare s-a mai realizat, dar doar ca degradare a formei moştenite de la comunişti, intrată în conflict cu odraslele noilor „capitalişti", şi nu ca rezultat al unor reforme coordonate.

> Dacă ne uităm în urmă şi ne imaginam acum 16 ani cum va arăta învăţămîntul românesc în 2006, speranţele de atunci erau cu totul altfel decît realitatea de astăzi. Mi se va spune că nu sînt bani, mi se va spune că politicienii sînt ticăloşi şi nu înţeleg să dea mai mulţi bani pentru educaţie, pentru copiii noştri, pentru viitorul nostru, ştiţi poezia obişnuită. Ei bine, e adevărat, nu sînt suficient de mulţi bani. Dar nu asta e prima problemă. Vedeţi cazul cu informatizarea. Dacă umpli nişte camere cu computere (şi foarte multe camere stau încuiate, directorii temîndu-se să nu fie stricate de copii!) nu înseamnă că duci sistemul în epoca informatizării, în condiţiile în care nu pregăteşti terenul cu cadre specializate, cu condiţii generale de lucru (acces la Internet, de exemplu). Credeţi că dacă am avea la anul un buget de 7% din PIB s-ar schimba ceva esenţial? Şi prin „esenţial" înţeleg ce anume îi învăţăm pe copii.
>
> (Ciprian Ciucu – „Prea multe iniţiative, prea puţină reformă"; 28 aprilie 2006)

Rupert WOLFE MURRAY

Ordine și haos

Perspectiva mea asupra României în ultimii 10 ani este că s-a dezvoltat într-un mod stabil, predictibil. Politicile-cheie ale capitalismului, adoptate imediat după Revoluţia din 1989 – alegeri libere, presă liberă, posibilitatea de a călători, domnia legii, dreptul de proprietate – au fost consolidate treptat. O dată la cîţiva ani apăreau zvonuri că Iliescu, Năstase sau Băsescu sînt pe cale să devină dictatori, dar fiecare alarmă s-a dovedit a fi o fantezie; fiecare dintre aceşti lideri a făcut cîte puţin pentru consolidarea stabilităţii.

Stabilitatea generală din România, în ceea ce priveşte drepturile fundamentale, nu înseamnă neapărat că există stabilitate sau politici curate pe termen scurt. Scena politică din România se caracterizează printr-o scandaloasă lipsă de moralitate, corupţie, lene (membrii Parlamentului lucrează doar cîteva zile pe săptămînă), incoerenţă sau interferenţe aleatorii din partea preşedintelui. Sistemul de justiţie este atît de disfuncţional, atît de aglomerat cu cazuri nerezolvate că te miri de ce mai există. Contractele din sectorul public sînt atît de corupte că România plăteşte de două ori mai mult pentru drumuri şi căi ferate, comparativ cu ţările normale şi cel mai rău lucru este că românii sînt atît de fataliştii că acceptă lucrurile aşa cum sînt, ca şi cum nu s-ar putea face nimic. În ciuda acestor lucruri, ţara funcţionează. Uitaţi-vă în jur. Zăpada este curăţată, băncile lucrează, toată lumea pare a avea de lucru, oamenii călătoresc şi avem benzină, apă, electricitate şi sistem public de transport în comun.

Haosul pe termen scurt într-un sistem macroeconomic solid şi predictibil sună paradoxal, dar este perfect coerent. Elementele de stabilitate – drepturi, politici economice, apartenenţa la organizaţii internaţionale – nu sînt subiecte foarte interesante la o cafea şi nici material bun pentru presa de scandal. Este specific presei să se concentreze pe scandal, corupţie, zvonistică şi jaf, şi oamenii tind să considere că ceea ce văd la TV, haosul, infracţiunile şi corupţia spun totul despre ţara lor.

Am stat de vorbă recent cu Ilie Şerbănescu, un economist foarte cunoscut în România, care mi-a spus că România nu are „industrie producătoare". I-am răspuns că industria reprezintă 20% din economia României şi numai 12% în Marea Britanie. A respins observaţia mea spunînd că „industria a fost distrusă şi vîndută străinilor". Această imagine a României – capitalismul care a măturat ţara ca o armată de mongoli, lăsînd în urmă un pămînt devastat unde numai cerşetorii şi lupii pot supravieţui – se potriveşte cu conceptul ortodox conform căruia sîntem doar nişte păcătoşi neajutoraţi, al căror destin este să se zbată în mizerie şi sînt neputincioşi în faţa sorţii.

Această idee a haosului care convieţuieşte perfect cu stabilitatea îmi aminteşte de scriitorul ucrainean Mihail Bulgakov, care în anii '30 a condus, pentru o foarte scurtă perioadă, Teatrul de Arte din Moscova şi era unul dintre cei mai extraordinari scriitori ai erei sovietice. În *Zăpada Neagră*, Bulgakov scrie despre haosul apocaliptic din spatele scenei la teatrul din Moscova, dar cum acelaşi teatru reuşea să prezinte piese extraordinare. În romanul *Down and Out in London and Paris*, George Orwell descrie mizeria şi haosul din bucătăriile unora dintre cele mai bune restaurante din Paris (Anthony Bourdain are astăzi acelaşi mesaj în *Kitchen Confidential)*. Oricine a lucrat la un film (sau în bucătărie), a organizat un eveniment sau a publicat o carte ştie că acest model de stres din spatele scenei şi isterie este perechea naturală a unei producţii coerente (chiar excepţionale).

Dacă privim România ultimilor 20 de ani, putem vedea cum fiecare guvern a adăugat ceva la construcţia factorilor de stabilitate: Iliescu a pus fundaţia prin stabilirea libertăţilor de bază; Constantinescu a adus elementele-cheie pentru reforma economică şi judiciară; Băsescu a menţinut „drumul" în ceea ce priveşte integrarea europeană. Faptul că aceşti preşedinţi au contribuit la acest proces de stabilitate structurală pe termen lung nu înseamnă că sînt lideri oneşti sau morali. Se zice despre Napoleon că ar fi spus că „dacă regele este un om drăguţ, domnia sa este un eşec"; dacă e cineva căruia i se potriveşte acest aforism în perioada recentă, acela este Adrian Năstase. Deşi poate fi fermecător, mai ales atunci cînd vorbeşte engleză sau franceză, Năstase a fost cel mai temut şi disprețuit prim-ministru în ultimii zece ani. A condus Guvernul cu mînă de fier, şi-a terorizat miniştrii, a dominat media şi se pare că şi-a construit o avere. În ciuda brutalităţilor şi corupţiei, a urmărit personal adoptarea legislaţiei-cheie care a permis implementarea acquis-lui (corpul de legi din UE) şi care a dus România în UE. Deşi probabil ar trebui trimis în închisoare pentru corupţie, lui Năstase ar trebui să i se recunoască faptul că a condus un guvern disciplinat şi a ajutat la aderarea în UE – care continuă să stabilească agenda politică şi economică în România de azi.

Rupert Wolfe Murray *este jurnalist şi regizor de documentare. Poate fi urmărit pe www.twitter.com/wolfemurray, iar filmele sale pot fi găsite pe YouTube.*

Cristian PĂTRĂŞCONIU

Trăim deceniu de împliniri mărețe?

Despre ultimul deceniu politic românesc nu poţi fi decît dilematic. Nu în sensul de a refuza valoarea de certitudine a unor fapte şi date, ci în sensul datoriei igienice de a gîndi cît mai nuanţat ce s-a întîmplat în ultimii zece ani.

Cromatic, România politică a ultimilor zece ani nu este gri. Reformulat: e departe de a fi gri, va mai trece multă vreme pînă cînd ar putea să se apropie de o asemenea vecinătate cromatică. Dimpotrivă, această Românie a fost şi continuă să fie mult prea colorată – mai mult, multitudinea de culori e dublată de nuanţe stridente, ţipătoare. Politic vorbind, România e ţara în care funcţionează o redutabilă şi originală politică de îndiguire: o veste bună e imediat îndiguită de trei veşti rele! Îndiguită, deşi, dacă evităm o anume diplomaţie, adesea e mai potrivit să spunem că este sufocată! Cum ar arăta un bilanţ sumar al ultimului deceniu? Deal-vale, deal-vale ar fi, de multe ori, un model prea generos.

Au fost totuşi şi multe momente tonice. Îngăduiţi-mi să punctez cîteva dintre ele, îndiguindu-le, desigur/dilematic/fatal/în spiritul adevărului, cu cîteva elemente de context care explică, pînă la un punct, stridenţa peisajului politic românesc.

Să ne amintim – anul 2000, în 28 decembrie, Guvernul Năstase primeşte vot de învestitură, previzibil de altfel. Marius Tucă & Oreste – pentru cei care nu îşi mai amintesc ce era cu cei doi între 1998-2000, e suficient să le spunem că erau un fel de Badea, Gîdea, Ciutacu şi Ciuvică de astăzi! – se pregăteau să se odihnească după ce luptaseră împotriva „dictaturii" lui Emil Constantinescu. CTP – un îndîrjit luptător împotriva „disoluţiei autorităţii statului" – urma să joace în mai multe turnee de tenis pentru *old-boys* decît în perioada 1996-2000 şi să scrie mai puţine texte. E drept, va reveni cu multe texte scrise sau vorbite, după 2005, după ce va fi descoperit uimit că lucrase atîta timp pentru un – bleah! – „guzgan rozaliu" – dar să nu anticipez... Aşadar, Guvernul Năstase, întîi vestea bună: în primii ani ai ultimului deceniu au fost consolidate condiţiile creşterii economice ale cărei baze fuseseră puse în timpul „disoluţiei autorităţii statului", un stat în anul 2000 – decisiv! – condus de Emil Constantinescu (ulterior, prin 2003-2004, devenit pentru pesedişti – a se vedea nişte stenograme – „perete de antrenament") şi de Mugur Isărescu. Veştile proaste din acea perioadă sînt atît de multe încît pînă şi Ion Iliescu, exasperat, a denunţat, spre finalul ultimului său mandat prezidenţial (al treilea? al patrulea?), „capitalismul de cumetrie" care devenise regulă într-o „ţară coruptă, dar fără corupţi".

În martie 2004 se întîmplă însă ceva care ţine de o răscruce a istoriei României: intrăm în NATO. Intrăm sub o generoasă şi solidă umbrelă de securitate – o specie de „umbrelă" fără precedent în istoria noastră! –, dar rămînem în *stand-by* în faţa Uniunii Europene. Intrarea în NATO din 2004 aşază România pe un traseu politic cu un grad mai înalt de „predictibilitate", dar imprevizibilul se întîmplă în toamna aceluiaşi an şi are culoarea portocalie: deşi cuplul Dana & Adrian Năstase îşi „preziseseră" două mandate la Cotroceni, Stolojan iese, oarecum imprevizibil, din cursa prezidenţială, Băsescu plînge şi cîştigă spectaculos în turul al doilea. Românii nu emigrează în Congo; zis „Bombo", Adrian Năstase – simbolul rotund al unui regim care dusese atît de sus ideea de corupţie încît, la predarea ştafetei, România era plină de steguleţe roşii de la UE şi de note apăsat critice în rapoartele cancelariilor vestice – trece în opoziţie şi, speriat şi inabil (între timp, şi-a revenit foarte bine), ne face cunoştinţă cu Mătuşa Tamara. La puţin peste doi ani după ce se consumase momentul „revoluţiei portocalii", România intră şi în Uniunea Europeană. Intrăm – spun (euro)sceptici – prea devreme într-un angrenaj pe care va fi greu să îl învăţăm şi respectăm – dacă nu sîntem bine pregătiţi. Ceea ce, mă tem, se cam întîmplă acum chiar sub ochii noştri! Intrăm – spun istoricii şi unii analişti – în cel mai select, mai solid şi mai protector club în care a fost vreodată, în întreaga sa istorie, România – UE + NATO! Am intrat în UE, dar nu ne-am integrat în UE – spun hîrtii!

Cristian Pătrăşconiu

„Cu ochii-n 3,14"

De luni de dimineaţă, în Adevărul *– un reportaj antologic: „Bucureşti-Călugăreni, drumul şoriciului": „La vreo treizeci km de Bucureşti, un imens abator în aer liber: Călugăreni. Pe marginea drumului care duce la Giurgiu, porcii sînt sacrificaţi cu sutele sub ochii muşteriilor. Imagini halucinante de iarmaroc şi măcelărie... Hălci mari de carne atîrnă de copaci... Mormane de covrigi uscaţi înşiraţi pe sfoară, vin nou, ţuică la butoi de dud în sticle de Skandic. O sărbătoare a cuţitului..." Totul precis, viu, vînos şi mizerabil. Autoarea: Loreta Budin. Şi dacă, tot mergînd spre cele din urmă, românul s-a născut reporter?*
R. C. – 20 dec. 2002

O binefacere, totuşi, a campaniei electorale: timp de o lună de zile, pînă la alegeri, conform legii, prezidenţiabilul George Becali nu are acces la teleemisiunile fotbalistice. E loc şi de mai bine.
R. C. – 29 oct. 2009

Am intrat într-o Uniune – spun faptele – dezbinaţi: nu e o dezbinare doar între putere şi opoziţie, ci chiar în interiorul puterii. În noaptea Anului Nou, Călin Popescu-Tăriceanu (pentru cine nu îşi mai aminteşte, premier al României în perioada în care Crin Antonescu era doar chiulangiu de top şi de perspectivă în Parlamentul României!) şi Traian Băsescu marchează la modul concurenţial momentul aderării României la UE. Ruptura era, pentru rigoare, mai veche – la scurt timp după ce s-a întîmplat încep să se adune pe scena publică „soluţiile imorale", soluţii care se menţin „în tendinţe" pînă astăzi *(16 decembrie, ora 8,43 – cînd am trecut cu bine de jumătatea acestui text!)*. Soluţii imorale, mă grăbesc să precizez, nu doar de natură politică, ci şi de natură economică. Să le numărăm, coane Fănică! Aşadar: PNL, ca partid responsabil, decide să rămînă la guvernare cu orice preţ – chiar şi cu acela de a sta pe umerii partidului lui Năstase & Iliescu. E drept, coabitarea tacită din perioada 2006-2008 dintre PSD şi PNL marchează începutul unei frumoase prietenii care continuă şi astăzi şi care, apropo, a fost forjată şi la finele lui 2009 cînd domnul Crin Antonescu are o părere în primul tur al prezidenţialelor („niciodată cu Mircea Geoană"!) cu care nu mai e de acord peste cîteva zile, în turul doi („aş vrea să îl susţin pe dl Geoană şi la al doilea mandat de preşedinte"). Nu mă pot abţine să nu reamintesc că, în fond, principiile sînt făcute ca să fie încălcate! Mai departe: PDL intră la guvernare cu PSD în 2009, după ce tranşeele săpate între cele două partide în anii precedenţi deveniseră atît de adînci încît păreau de netrecut. Apoi, chiar acum un an, după prezidenţiale, se refac cărţile guvernamentale cu acelaşi premier, dar cu altă compoziţie politică: ies pesediştii şi intră UDMR, adevăratul partid-balama, un concept politic atît de drag dlui Dinu Patriciu. La scurt timp, în zona puterii apar şi „independenţii" – parte a uneia dintre invenţiile răsunătoare ale politicii autohtone.

Dar să nu le uităm pe alea de la Preşedinţie, coane Fănică! În 2007, cariera lui Traian Băsescu este relansată într-un mod spectaculos de stupida operaţiune de suspendare pe care, prizonieri ai unei obsesii, PSD+PNL+PC+UDMR o pun cu multă voluptate în practică. În 2009, acelaşi personaj e reales în funcţia supremă, ocazie cu care bifează cel puţin două premiere semnificative pentru scena politică autohtonă: e primul preşedinte ales pe mandat întreg de două ori la rînd; e primul politician la vîrf din ultimii 20 de ani în România, care cîştigă un război cu presa, fără să o cumpere. De altfel, pentru cei care au avut dubii despre cît de jos a coborît şi despre cît de obscenă a fost „o bună parte a presei" în anul electoral 2009, o serie de stenograme, apărute relativ recent, înlătură aceste false şi, uneori, deloc inocente, precauţii şi relativizări.

Alert: în ultimii doi ani – negăm criza (şi aruncăm de la Guvern cu bani în populaţie mai ceva decît nişte ascultători de manele în cîntăreţii lor favoriţi), uităm de criză (sînt mai multe rînduri de alegeri, trăim în România şi asta ne ocupă tot timpul!), apoi, descoperim criza (dar nu facem mai nimic pentru a o... îndigui pînă nu vine biciul extern – FMI, UE, Banca Mondială), intrăm într-o logică a austerităţii (dar *part-time,* pentru că efortul îndelung e obositor!), nu reuşim – aşa cum comandaseră mogulizoarele în repetate rînduri în acest an – să prăbuşim leul, şi nici economia, coabităm – ca şi cum am trăi cu un virus fatal! – cu Apocalipsa TV şi mergem mai departe.

Cum anume mergem mai departe? Pe de o parte: sufocaţi, bîjbîind, temători de viitorul imediat şi mediu (vin noi alegeri, de pildă!), neîncrezători în scenariile optimiste de termen mediu, cu un spaţiu public care a suferit mutaţii severe şi greu de reparat într-un timp scurt. Pe de altă parte – şi spun asta cu toată seriozitatea, cu toată convingerea şi fără nici un gram de ironie – evoluăm sau, mă rog, ne mişcăm în continuare în cel mai bun plasament geopolitic în care am fost vreodată şi în care am putea să fim acum. Ceea ce nu e puţin lucru!

Aşadar, în mare, e bine. În detaliu, e exasperant şi, adesea – cum ar spune dl Pleşu – demotivant. Dar e şi de construit. Asta e, simultan, şi vestea rea, şi vestea bună. Încă nu e grozav, dar încă se joacă! Aşa e că nu ne-am plictisit în ultimul deceniu? Pun pariu că nu ne vom plictisi nici cel puţin zece ani de acum înainte. Este că nu îndrăzniţi să mă contraziceţi?

Cristian Pătrăşconiu *este director adjunct al Institutului de Studii Populare şi coautor al volumului recent apărut* Repere intelectuale ale dreptei româneşti. *Acest text reprezintă exclusiv punctul de vedere al autorului şi nu exprimă o atitudine instituţională.*

Ne plîngem adesea că publicul larg nu are discernămînt, că votează aiurea, că stă cu ochii doar la *Surprize, surprize* şi *Robingo*. Că minerii şi sindicatele din Sidex se opun reformei, că nu vor să se recalifice. Dar noi, realmente, muncim ca în Occident? Facem efortul să ne recalificăm? De ce-am face-o, cînd prosperăm binişor într-o nişă de piaţă absolut specifică României, cea a intelectualilor generalişti: ceva ore cu studenţii (munca depusă fiind de gen *part-time,* dacă e să fim sinceri), oleacă de burse şi colocvii interdisciplinare, restul mass-media de opinie. Unde este acea categorie de analişti independenţi care ţin opt ore pe zi Guvernul sub lupă, explică celorlalţi ce se întîmplă, fără să-şi acopere amatorismul cu metafore sau istericale, şi pe care clasa politică se poate baza atunci cînd se face rotaţia puterii? Faptul că tipi ca Tucă şi Călinescu au mare audienţă nu e nici îngrijorător, nici specific României. Cine merge în SUA poate vedea chiar acum rulînd showurile pe care le copiază ei (la propriu – şi care sînt oricum mai bine făcute în tot ce îşi propun, în inteligenţă, haz sau abjecţie). Într-adevăr, specifică României este lipsa experţilor de intermediere situaţi în presă sau institute de cercetare, care să identifice şi să explice pe înţelesul tuturor *res publica* de interes imediat. Ei trebuie să facă legătura intelectuală între publicul larg şi „stat" – adică politicienii şi aparatul de funcţionari mari şi mici, cu slăbiciunile, dar şi cu experienţa lor practică valoroasă, pe care n-o pot însă ordona coerent şi verbaliza pentru uzul general, în capul lor fiind o vraişte (la vremea lor au făcut şi ei şcoala pe care au făcut-o, de multe ori avînd ca profesori pe intelectualii care azi îi critică).

(Sorin Ioniţă – „Este societatea civilă mai dispusă să se reformeze decît minerii?", nr. 415, 9-15 febr. 2001)

Silviu LUPAȘCU

Iov, Faust

– coregrafii kabbalistice ale răului și iubirii –

Spre deosebire de Iov, care își păstrează spațiul sufletului invulnerabil față de prezența răului, pe parcursul încercărilor la care este supus printr-un imperativ al voinței divine, Faust interiorizează în mod premeditat răul în lăcașul propriului suflet, experimentează tragedia confruntării dintre ontologia adamică și prezența răului și este salvat *in extremis* de intervenția voinței divine, imediat după trecerea pragului morții, atunci cînd traiectoria sa celestă sau infernală este revendicată de oștiri angelice și oștiri demonice. Prin eroismul credinței, sufletul lui Iov refuză orice aderență la rău, în timp ce ispita conturată prin deșertăciunea cunoașterii îl determină pe Faust să transgreseze limita nevăzută a adeziunii sufletului la realitatea incertă promisă de puterile răului. Impurificarea sufletului sau dezechilibrul spiritului în urma invaziei unor ipostaze ale ontologiei negative reprezintă un numitor comun al istoriei biblice și istoriei psihanalizei.

După cum a observat Gershom Scholem, *dybbuk* (substantiv care derivă din verbul *davok* „a se lipi", „a adera") este un duh rău sau un suflet damnat care intră într-o ființă omenească, îi impregnează *(ibbur)* sufletul, manifestă o personalitate străină prin puterea de a vorbi și a acționa în calitate de ipostază ontologică negativă, care se substituie identității psihologice a persoanei posedate. Deși este atestat în mediul popular palestinian încă din perioada celui de al Doilea Templu (515 î.e.n. – 70 e.n.), acest termen nu este menționat în *Talmud* sau în *Kabbalah* din Provența-Gerona (secolele XII-XIII), unde se utilizează *„ibbur* rău" și *ru'ah tezazit,* care sînt totodată echivalente ebraice pentru expresia „duh necurat", întîlnită în *Noul Testament (Matei,* 8, 16; 10, 1; 12, 43; *Marcu,* 1, 23-27; 3, 11; 3, 30; 5, 2-13; 6, 7; 7, 25; 9, 18-28; *Luca,* 4, 33-36; 6, 18; 8, 29; 9, 39-42; 10, 20; 11, 24-26; *Faptele Apostolilor,* 5, 16; 8, 7; 19, 12-16; *Efeseni,* 2, 22; *1 Petru,* 3, 19; *Apocalipsa,* 16, 13; 16, 18).

Pirkei de Rabbi Eliezer (midrash aggadic din secolele VIII-IX, redactat în Palestina, atribuit lui Rabbi Eliezer Ben Hyrcanus, care comentează *Facerea,* o parte din *Ieșirea* și cîteva versete din *Numerii)* statuează că generația Potopului nu se va ridica din morți în ziua Învierii, deoarece sufletele care au alcătuit-o au fost transformate în *ruhot* (duhuri) și *mazzikim* (duhuri destructive). Pe temeiul acestei aserțiuni midrashice, *Sefer ha-Zohar* tratează despre „duhul necurăteniei": „Iar atunci cînd cuvîntul *me'orot* (lumini) este scris fără *waw,* tuturor duhurilor și demonilor li se oferă ocazia de a stăpîni vîrtejuri de vînt și puteri ostile și toate duhurile necurăteniei se ridică și se mișcă prin lume, pentru a distruge neamul omenesc. Acestea au primit autoritate asupra locurilor aflate în ruină, asupra suprafețelor stîncoase și pustietăților. Toate acestea sînt parte a duhului necurăteniei și s-a arătat deja că duhul necurăteniei care provine din șarpele cel viclean este adevăratul duh al necurăteniei, iar el a primit autoritate asupra lumii, pentru a seduce neamul omenesc. (...) Dar atunci cînd omul este animat de zelul de a se purifica, duhul necurăteniei este umilit dinaintea sa și nu are puterea de a-l stăpîni." *(Sefer ha-Zohar,* I, 169 a – 169 b); „Dar atunci cînd duhul necurăteniei este ridicat în regiunea inferioară, un alt duh al necurăteniei este ridicat în regiunea superioară și îi este acordată puterea de a coborî în lume. (...) Prin urmare, în lume se află două duhuri, duhul Judecății și duhul necurăteniei." *(Sefer ha-Zohar,* III, 55 a – 55 b)

J.H. Chajes menționează că Rabbi Iosif Ben Shalom Ashkenazi, kabbalist spaniol din secolul al XIV-lea, a citat *Pirkei de Rabbi Eliezer* din perspectiva teologiei despre transmigrația sufletelor, *gilgul,* drept dovadă că demonii *(shedim)* sînt suflete ale decedaților care au săvîrșit răul în timpul vieții. Cu începere din secolele XVI-XVII, noțiunea de *dybbuk/dybbukim* este introdusă în literatura religioasă, profană, folclorică, redactată de comunitățile evreiești din Germania și Polonia, ca prescurtare pentru expresiile *dybbuk me-ru'ah ra'ah* („aderarea unui duh rău") sau *dybbuk min ha-hizonim („dybbuk* din partea demonică"). Prin conexiunea dintre noțiunile de *gilgul* și *dybbuk/dybbukim,* s-a format credința în conformitate cu care justiția divină refuză transmigrația sufletelor covîrșite de păcate, care își manifestă identitatea demonică prin *ibbur* și se refugiază în trupurile ființelor omenești.

În cadrul *Kabbalei* din Safed, o serie de lucrări redactate de discipolii lui Isaac Luria (1534-1572) conțin istorisiri cu privire la procedura de ordin ritualic în măsură să exorcizeze *dybbukim*. J.H. Chajes se referă la Rabbi Eliezer Ashkenazi, care a primit, în jurul anului 1570, o corespondență din partea Școlii din Safed cu privire la un caz dramatic de posedare a unei ființe omenești de către un *dybbuk*. Rabbi Eliezer Ashkenazi va folosi această istorisire în *Ma'asei ha-Shem,* lucrare pe care o va redacta în anul 1583, pentru a argumenta aserțiunea sa despre transformarea oamenilor vinovați de facere de rău în demoni: „S-a explicat că oamenii răi devin demoni, iar această pedeapsă împlinește destinul lor". Geoffrey W. Dennis a subliniat că în *Kabbalah* lurianică exorcizarea unui *dybbuk* implică *tikkun* sau „restaurarea" sufletului posedat, deoarece *dybbuk* este metamorfoza sufletului inferior *(nefesh)* al unei persoane decedate care, din cauza interiorizării excesive a răului lumesc, a fost pedepsită prin *karet,* a fost „tăiată" sau îndepărtată din continuitatea ontologiei biblice și se află în imposibilitatea de a face călătoria în lumea de dincolo. Exorcistul, *tzadik,* începe prin a diagnostica victima posedată *(cf.* Samuel Vital, *Sha'ar ha-Gilgulim)* și a dialoga cu demonul sau *dybbuk,* pentru a înțelege motivul posedării. Ulterior, *tzadik*-ul adresează către *dybbuk* promisiunea salvării și efectuează exorcizarea, extragerea entității demonice din sufletul posedat. În cadrul hasidismului cengică afirmă că integrarea sufletului omenesc în împărăția divinității se revelează drept împlinire a sferei divinității prin reîntoarcerea și ascensiunea unei entități dispersate, care a părăsit anterior spațiul sefirotic și care se instalează prin restaurare în reședința sa primordială. *Sefer ha-Zohar,* III, 68 a, comentează *Deuteronomul,* 6, 5 („Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău, din toată inima ta, din tot sufletul tău și din toată puterea ta.") prin enunțarea principiului în conformitate cu care semnificația ontologică a ființei omenești se vădește în puterea sa de a se atașa de iubirea de Dumnezeu, de a se atașa de Dumnezeu prin iubire: „După cum acestea (sufletul și spiritul) se atașează de trup, iar trupul le iubește, un om trebuie să se atașeze de iubirea față de Cel Sfînt, binecuvîntat fie El, atașîndu-se de El cu iubirea sufletului și spiritului său." *(Sefer ha-Zohar,* III, 68 a). Moshe Idel a analizat doctrina kabbalistică despre sufletele superioare care trăiesc veșnic în proximitatea lui Dumnezeu, din dubla perspectivă mistică a universalității și integrării. Comentariul său se întemeiază pe noțiunea complexă de *devekut* („a imita conduita divină", „a fuziona cu divinitatea"), care desemnează puterea sufletului omenesc de a se atașa de sufletul universal sau de Ființa Divină. În acest fel, după primirea influxului care o atrage către împărăția universalității divine, entitatea individuală a sufletului omenesc este convertită într-o entitate universală. Sufletul omenesc individual se universalizează. Cu privire la acest subiect, Moshe Idel îl citează pe celebrul kabbalist spaniol Abraham Abulafia (1240-1291), magistru în arta identificării semnificațiilor mistice ale consoanelor care alcătuiesc alfabetul ebraic, *gematria:* „Ei vor fi reuniți cu aceasta după multe exerciții dificile, asidue și puternice, pînă cînd facultățile personale și profetice devin universale, permanente și eterne, asemănătoare cu esența cauzalității divine, pînă cînd el și El devin o entitate." Totodată Moshe Idel înțelege *devekut* ca o obliterare a personalității omenești prin experiența includerii de sine a misticului în împărăția divinității. Această integrare a umanului în divin, în împărăția sefirotică, reprezintă apogeul *devekut* și al anihilării de sine. În gîndirea kabbalistică medievală, conceptul de integrare este exprimat prin *hitkalelut,* care derivă din rădăcina *KLL* („universal", „cuprinzător", „general"), care semnifică integrarea unor elemente multiple într-o entitate vastă. Moshe Idel citează un text kabbalistic anonim despre experiența mistică a lui Ben Azzai, *tanna* care, în celebra experiență mistică a contemplării luminii divine, „a privit și a murit": „Lumina l-a covîrșit, iar el a privit-o datorită marii sale dorințe de a se ataşa de ea și de a se bucura de ea fără întrerupere. După ce a fost atașat, el a dorit să nu mai fie separat de binefăcătoarea splendoare și a rămas cufundat și ascuns în ea. Sufletul său a fost încoronat și împodobit de această splendoare și strălucire și nici unei alte ființe omenești nu i-a fost hărăzit să se atașeze de ea și să continue să trăiască". Fragmentul citat descrie o stare post-*devekut,* de apoteoză, nu de fuziune: sufletul a realizat includerea sa în lumina divină. După transformarea sa, sufletul misticului a intrat în împărăția strălucitoare a divinității, unde va locui veșnic. În acest sens, Moshe Idel îl citează pe Abraham Abulafia, care afirmă că toate forțele lăuntrice care acționează în sufletul unei ființe omenești revin în mod natural spre originea lor, spre *En Sof* sau Divinul Infinit, atunci cînd „nodurile lor sînt dezlegate". Ajuns pe cea de a șaptea treaptă a „scării mistice", kabbalistul care pune în practică *hokhmath ha-tseruf* sau „știința combinațiilor literelor" experimentează slăbirea „sigiliilor": viața divină și lumina divină pătrund în spațiul sufletului, intelectul uman individual conștientizează „aderarea" *(devekut)* la Intelectul Agent, sinele spiritual se desprinde de sinele carnal și profetizează, devine un receptacul pentru „Cuvîntul lui Dumnezeu" sau *davar-Elohyim,* iar sufletul misticului se recunoaște ca parte a luminii și iubirii din Împărăția lui Dumnezeu.

> *„S-a explicat că oamenii răi devin demoni, iar această pedeapsă împlinește destinul lor".*

Bibliografie: Chajes, J.H., *Between Worlds. Dybbuks, Exorcists and Early Modern Judaism,* Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 2003; Dennis, Geoffrey W., *The Encyclopedia of Jewish Myth, Magic and Mysticism,* Woodbury, Minnesota, USA, Llewellyn Publications, 2007; Idel, Moshe, *The Mystical Experience in Abraham Abulafia,* New York, State University of New York Press, 1988; Idel, Moshe, *Kabbalah: New Perspectives,* New Haven, Yale University Press, 1990; Idel, Moshe, „Universalization and Integration: Two Conceptions of Mystical Union in Jewish Mysticism", in Moshe Idel și Bernard McGinn (ed.), *Mystical Union in Judaism, Christianity, and Islam. An Ecumenical Dialogue,* New York, Continuum Publishing Company, 1999; Scholem, Gershom, *Major Trends in Jewish Mysticism,* New York, Schocken Books, 1974; Scholem, Gershom, *Kabbalah,* New York, Dorset Press, 1987; *Tishby, Isaiah (ed.), The Wisdom of the Zohar, I-III, Oxford,* Oxford University Press, 1989-1991.

***Silviu Lupașcu** este doctor în istoria religiilor la École des Hautes Études en Sciences Sociales din Paris.*

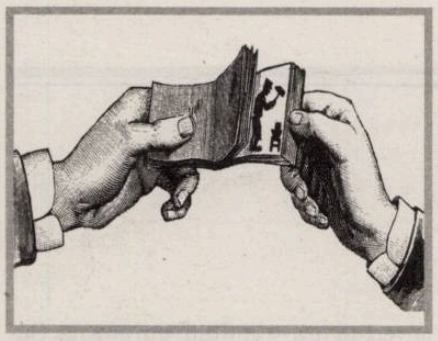

Marius CHIVU

feedbook

Un bilanţ

2009 a fost anul în care Herta Müller a luat Premiul Nobel; 2010 a fost anul în care Herta Müller a fost, cu această ocazie, şi tradusă în limba română. Dar şi anul în care scriitoarea a vorbit publicului de pe scena Ateneului. *(Dilema veche* a dedicat acelei întîlniri dosarul din numărul 347.) Evenimentul a agitat o vreme presa; subiectul se cunoaşte, nu-l reiau. Îmi exprim însă relativa dezamăgire personală de a fi constatat că pe cît de subtilă şi de atentă la detalii este scriitoarea în romanele sale, pe atît de rigidă şi de lipsită de nuanţe este în spaţiul public atunci cînd vorbeşte despre chestiunea comunismului. Ca în cazul multor altor scriitori, îi prefer cărţile, nu (neapărat şi) opiniile.

Dacă anul trecut am remarcat revenirea spectaculoasă a prozei scurte, anul acesta volumele bune au fost mai puţine decît degetele unei mîini: *Frumoasele străine* de Mircea Cărtărescu, *Ramona-Vals* de Constantin Mateescu şi *Capela excomunicaţilor* a debutantului Adrian Buzdugan. S-a compensat pe undeva, poate, prin cele cîteva volume colective: *Primul meu fum* (coord. Andra Matzal), *Prima mea călătorie în străinătate* (coord. Bogdan Iancu) şi, dacă-mi permiteţi, *Iubire 13* (coord. subsemnatul). Romanul a stat mai bine: Marin Mălaicu-Hondrari *(Apropierea),* Radu Pavel Gheo *(Noapte bună, copii!),* Ion Vianu *(Amor intellectualis),* Radu Aldulescu *(Ana Maria şi îngerii)* şi Gabriela Adameşteanu *(Provizorat)* au fost cei mai comentaţi romancieri ai anului. A fost salutată şi revenirea lui Ioan Groşan *(Un om din Est),* în timp ce romanele unor Florin Toma *(Oraşul jumătăţilor de înger),* O. Nimigean *(Rădăcina de bucsau),* Radu Paraschivescu *(Fluturele negru),* Octavian Soviany *(Viaţa lui Kostas Venetis),* Dan Coman *(Irezistibil),* Bogdan Suceavă *(Noaptea cînd cineva a murit pentru tine)* sau ale celor doi foarte buni debutanţi Adina Rosetti *(Deadline)* şi Cătălin Pavel *(Aproape a şaptea parte din lume)* aşteaptă încă şi merită să (mai) fie comentate (unele dintre acestea, inclusiv în această pagină). S-au publicat şi „supraromane" (Maria Manolescu, *Ca picăturile de sînge pe linoleumul din lift),* şi „superRomane" (Stoian G. Bogdan, *Nu ştiu cîte zile),* şi „romane în versuri" (Caius Dobrescu, *Euromorphotikon)* sau „romane playlist" (Mihnea Blidariu, *Playlist).*

Cele mai bune cărţi de poezie le-au dat, cred eu, Mircea Cărtărescu *(Nimic,* un volum cu poeme scrise la începutul anilor '90) şi Ion Mureşan *(cartea Alcool,* un volum îndelung aşteptat, cu destule poeme cunoscute deja de prin reviste şi din lecturi publice), dar cărţile unor Ioan Moldovan *(Mainimicul),* Robert Şerban *(Moartea parafină),* Doina Ioanid *(Ritmuri de îmblînzit aricioaica),* V. Leac *(Toţi sînt îngrijoraţi)* sau Rita Chirian *(poker face),* care au publicat pe final de an, îmi pot schimba impresia. Alte cărţi bune şi comentate au fost *de-a viul* de Teodor Dună şi controversata *Poezia antiutopică. O antologie a douămiismului poetic românesc* realizată de Daniel D. Marin. Am remarcat însă numărul mare de reeditări: *Ieudul fără ieşire* de Ioan Es. Pop, *Spitalul manechinelor* şi *Dactilografa de noapte* de Nora Iuga, *Blindajul final* de Angela Marinescu, un prim volum din *Opera poetică* a lui Leonid Dimov, precum şi *Aerul cu diamante,* volumul colectiv al optzeciştilor Cărtărescu, Coşovei, Iaru şi Stratan. Tot o reeditare fiind şi volumele (într-unul singur) *Overdose & Napalm d'Or* de Daniel-Silvian Petre (vocalist Survolaj, Petre & Kindlein), muzicienii avînd parte anul acesta de cîteva interesante publicări: pe lîngă romanul lui Mihnea Blidariu (vocalist Luna Amară), vezi şi debutul postum cu poezie şi texte al folkistului Nicu Vladimir, autobiografia tot postumă a lui Béla Kamocsa (Phoenix, Gramofon, Bega Blues Band) sau volumul de versuri/haikuri al cantautorului Dinu Olăraşu, *Vamă.*

Alte reeditări importante fiind toate din zona criticii şi istoriei literare: *Postmodernismul românesc* de Mircea Cărtărescu, *Enciclopedia exilului literar românesc 1945-1989* de Florin Manolescu şi *Literatura română sub comunism 1948-1964* de Eugen Negrici. Apropo de comunism, ţin să remarc cîteva contribuţii esenţiale: *Instituţii literare în comunismul românesc* de Ioana Macrea-Toma, *Literatura în totalitarism. 1955-1956. Clasicizarea realismului socialist* de Ana Selejan şi *Literatura şi artele în România comunistă 1948-1953* de Cristian Vasile. Cărţile de publicistică pe care le-aş recomanda oricînd, oricui: *20/22. Douăzeci de ani de texte* de Dan Perjovschi (extraordinare comentarii socio-politice despre România ultimului deceniu), *Cartea întrebărilor* de Ioana Pârvulescu (un splendid epistolar pe teme literare) şi *101 cuvinte argotice* de Rodica Zafiu (prima carte despre argoul românesc). Dar cele două apariţii absolute ale anului, contribuţii fundamentale pentru cultura română, sînt *Narcotice în cultura română. Istorie, religie şi literatură* de Andrei Oişteanu şi *Istoria benzii desenate româneşti* de Dodo Niţă şi Alexandru Ciubotariu. În mod normal, acestea ar trebui să fie cele mai premiate cărţi din 2010.

Ţin să amintesc ancheta din luna martie a *Adevărului literar & artistic* dedicată celor mai bune romane ale ultimului deceniu. Criticii (Ion Bogdan Lefter, Dan C. Mihăilescu, Simona Sora, Mihai Iovănel, Andrei Terian, Paul Cernat, Al. Cistelecan, Daniel Cristea Enache, Alex. Ştefănescu şi subsemnatul) au ales astfel: 1) Trilogia *Orbitor* de Mircea Cărtărescu; 2) *Asediul Vienei* de Horia Ursu; 3) *Teodosie cel Mic* de Răzvan Rădulescu; 4) *Pupa Russa* de Gheorghe Crăciun; 5) *Povestea Marelui Brigand* de Petru Cimpoeşu.

Dintre traduceri, aş remarca: Thomas Pynchon – *Curcubeul gravitaţiei* (trad. Rareş Moldovan), John Updike – *Rabbit e bogat* (trad. George Volceanov), Georges Perec – *Dispariţia* (trad. Şerban Foarţă), precum şi demararea integralei Beckett de la Polirom, editură care, spre lauda ei, continuă să traducă foarte repede noile cărţi ale unor Eco, Roth, Pamuk sau Rushdie.

Trei festivaluri tinere au mai colorat peisajul literar: FILB, cel de poezie de la Bistriţa şi „Literatură şi vin" de la Timişoara. La fel, salut şi cele cîteva edituri mici care încep să facă concurenţă mainstream-ului editorial: Tracus Arte, Casa de pariuri literare sau Charmides, aşa cum Paralela 45, ART sau Trei par să fie tot mai interesate de literatura română contemporană, oferind alternative serioase scriitorilor. De altfel, dacă lucrurile nu se schimbă în următorii ani (menţionez, în paranteză, demararea colecţiei de e-book a Humanitas-ului), prevăd o migrare a scriitorilor către editurile mici, dispuse să investească mai mult în promovare, sau către mediul online. Sînt scriitori români care, dacă şi-ar publica singuri pe Internet cărţile, ar cîştiga mai mulţi bani din scrisul lor decît obţin acum de la editurile care, atîta timp cît continuă să ţină secret tirajele cărţilor, nu fac decît să întreţină suspiciunile cu privire la corectitudinea lor. Deocamdată, nici un scriitor cu priză la public n-a încercat la modul serios *self publishing*-ul, iar prestigiul publicării pe hîrtie rămîne puternic. Viitorul se anunţă însă agitat & interesant.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

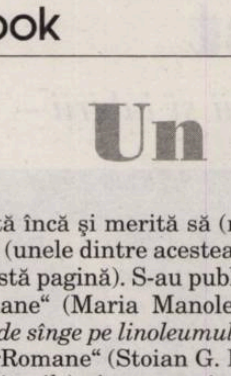

● **Arto Paasilinna, *Anul iepurelui,* traducere din limba finlandeză de Teodor Palic, Colecţia „Raftul Denisei", Editura Humanitas Fiction, 2010.**

Finlandezul Arto Paasilinna publică într-un ritm aproape iepuresc, începînd cîte o carte cam în fiecare toamnă şi dînd-o gata odată cu topirea zăpezii. *Anul iepurelui,* roman al său de tinereţe, a apărut în mileniul trecut – adică, hăt, în 1975 –, iar de atunci încoace se menţine „în actualitate" asemenea Crăciunului, beneficiind inclusiv de două ecranizări.

Povestea de aici are, într-adevăr, impactul unei zile de sărbătoare. Îţi scoate mintea din ambuteiaje şi din „interesele de serviciu", strămutîndute într-o Laponie de vis bio-eco-organic, unde reînveţi lucrurile autentice şi vii, irigate de vîna trăirilor nefandosite.

Protagonistul e un ziarist, Vatanen, care lasă baltă totul (slujbă, casă, căsnicie) pentru a avea grijă de un pui de iepure lovit de maşină. Umblă la început cu iepurele în buzunar, apoi cu el într-un coş sau în rucsac, iar uneori îl lasă să-i meargă în faţă, ca o călăuză. Aşa va călători Vatanen prin sate şi păduri, bucurîndu-se de ţinuturile prin care trece, muncind una-alta (mai o defrişare, mai o renovare de cabană), amicindu-se cu personaje de tot pitorescul şi scăpînd – uneori cu un comic tărăboi – din tot soiul de ambuscade ale civilizaţiei. Într-un fel, Laponia prin care deambulează cei doi e o variantă nordică (mai rece şi mai împădurită) a plajei pe care francezii o descopereau, în '68, sub caldarîmul parizian; într-alt fel, e o feerie hemingwayană, cu energiile şi nebuniile de rigoare. În faţa stresului social, iepurele va reacţiona pe loc, protestînd cu „un şirag de răhăţei". La Vatanen va fi ceva mai complicat, întrucît acest an al său de libertate va fi privit de autorităţi ca o lung şir de delicte.

dilemateca work in progress

■ **INFO – 300 de scrisori de dragoste** i-a scris Vladimir Nabokov iubitei şi soţiei sale, Vera, vreme de mai bine de o jumătate de secol, din 1932, cînd s-au întîlnit la Berlin la un bal de caritate, pînă în 1977, cînd scriitorul a murit la Montreaux. Nabokov şi-a dedicat întreaga operă soţiei sale, care i-a devenit editoare şi traducătoare, aceasta alegînd însă să distrugă scrisorile pe care ea i le-a scris ca răspuns. O selecţie din aceste scrisori a fost publicată în revista rusească *Snob,* ediţia integrală în limba engleză urmînd să apară anul viitor.

■ **DOSAR – Florina Pîrjol,** *Mări sub pustiuri – „rezistenţa" prin autobiografic şi „Şcoala de la Tîrgovişte".* Recuperarea uneia dintre cele mai interesante grupări literare româneşti postbelice a început relativ tîrziu, în anii '80, cînd tînăra generaţie a simţit nevoia delimitării de marasmul epocii, prin raportarea la un model diferit, necolorat politic, plutind într-un superb paradis estetic. Popularitatea membrilor „Şcolii de la Tîrgovişte" (oraşul ales ca topos al „întîlnirilor privilegiate" ale membrilor săi: Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Costache Olăreanu şi Tudor Ţopa) abia de acum începe; ea va creşte pînă la recenta recunoaştere cvasiunanimă a grupului ca una dintre cele mai bizar-coerente „şcoli" de literatură autohtonă, apărută pe fundalul unei epoci refractare la orice element de noutate.

■ **ANCHETĂ – Prima traducere. Răspund:** Virgil Stanciu, Tudora Şandru Mehedinţi, Mona Ţepeneag, Luminiţa Voina-Răuţ, George Volceanov.

■ **PROFIL – Bruno Mazzoni.** „Asistăm la o explozie de literatură bună. E istorie trăită, istorie povestită. Însă nu e doar o chestiune de memorie, e şi foarte mult talent, pentru că am descoperit la mai toţi scriitorii tineri încercări de a scrie într-o altă limbă, tentative de a se despărţi de tipare şi standarde." Ca traducător şi ca profesor de limba şi literatura română la Pisa, Bruno Mazzoni încearcă să promoveze cultura contemporană românească în Italia.

■ **MERIDIANE – Petre Răileanu,** *Elogiul frontierelor.* Régis Debray, fost camarad de arme al lui Che Guevara, fost consilier al preşedintelui François Mitterrand, este un eseist strălucit, inventatorul unui concept şi al unei noi discipline: mediologia. Gustul originalităţii, împins pînă la provocare, e prezent şi în ultima sa carte, *Éloge des frontières,* apărută la Gallimard. În viziunea autorului, frontierele au meritul de a structura haosul şi de a oferi, ce-i drept cu preţul limitării, durata.

■ **INTERVIU cu O. Nimigean –** *Scrisul te transformă dintr-un* homo faber *într-un* homo viator: „Toate romanele bune sînt scrise de poeţi, de la *Gargantua* şi *Don Quijote* la... spune tu! *Particulele elementare,* de pildă. În ce mă priveşte, n-am trecut spre proză, am continuat aventura scrisului ca *Dichtung.* (Ţin la distincţia heideggeriană între *Poesie* şi *Dichtung.)* Adică am păstrat miza ontologică. Restul e literatură, pe de o parte (zi-i, dacă doreşti, chiar proză) şi, desigur, tăcere, pe de alta."

■ **AVENTURA VIEŢII MELE** – Dora Pavel, *Argile roşii, sienne şi nisipuri.*

A apărut nr. 56 al revistei *DILEMATECA*

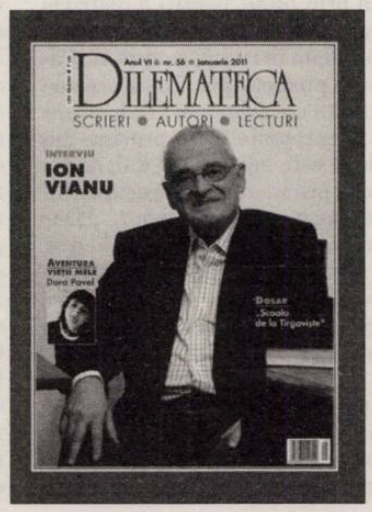

Dilemateca
îți dă de citit.

„Poezia este forma unei revolte“

– interviu cu Teodor DUNĂ –

Teodor Dună (n. 1981) este absolvent al Facultăţii de Litere, Universitatea Bucureşti. După debutul cu volumul Trenul de treieşunu februarie *(2002, Premiul „Mihai Eminescu“ pentru* Opera prima*) a publicat alte două cărţi de poezie:* Catafazii *(2005) şi* De-a viul *(2010). Anul acesta a fost bursier al Akademie Schloss Solitude din Stuttgart.*

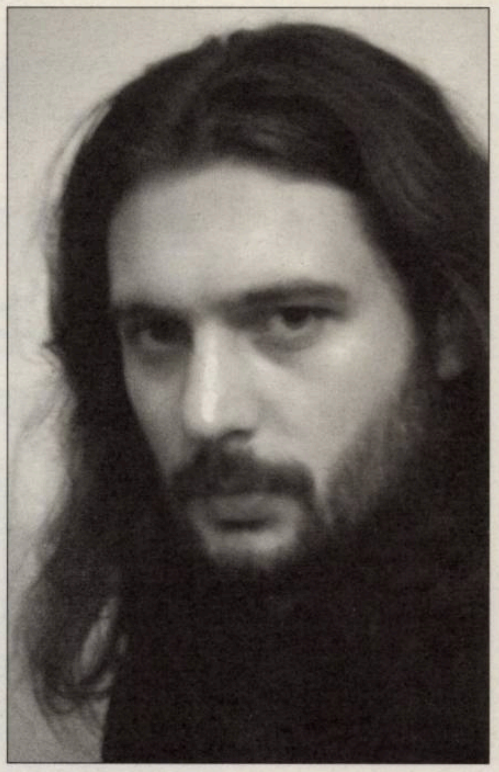

Cît de dispus eşti să experimentezi în poezie?

Orice carte cu adevărat valoroasă este rezultatul unui experiment. Există, pe de-o parte, un tip de experiment încărcat cu o doză de agresivitate, de combativitate mai mare, care-şi propune să modifice un anumit orizont de aşteptare, prin noutate – noutatea devenind miză şi scop în sine; e acel tip de experiment care îşi denudează procedeul, cu osatura vizibilă. Pe de altă parte, experimentul poate fi mai puţin epatant, putîndu-se manifesta în structurile profunde ale operei respective, într-un mod mai discret şi subtil. A experimenta poate însemna să nu fii actual, să nu vorbeşti despre nimic din ceea ce ţine de această lume, să încerci să reactualizezi, să reînvii anumite „teme“ sau cuvinte considerate vetuste şi pernicioase.

A experimenta, pentru mine, înseamnă să mă întorc la un anumit fel de a concepe poezia care, odată cu postmodernismul, a cam încetat să mai existe. Şi nu e acea întoarcere ironică, melancolică, acea întoarcere istoric-detaşată la ceea ce poezia propunea ca mod de comunicare. Este un efort de reumanizare a poeziei, dacă pot spune astfel, o încercare de a o reapropia de „om“, de a o face să semene cu un corp viu care este foarte aproape de tine. Şi această reumanizare implică o detextualizare a poeziei. Poezia nu e, pentru mine, un construct conştient de propria textualitate, ci o anumită voce care vorbeşte despre alte lumi, şi ele, astfel, încep să existe, să te înconjoare – măcar pentru o vreme.

Te modifici comportamental în momentul în care ai ideile pentru o carte nouă, dar ea nu e încă pregătită să te lase s-o scrii?

Cînd cărţile pe care le scrii au o structură narativă romanescă, nu este nevoie decît de o singură idee. Acea idee înseamnă, pentru mine, că pot vedea, pot simţi cu tot trupul o lume, a cărei semnificaţie o pot intui, dar nu aş putea să o traduc în limbaj denotativ. O lume care începe să se mişte în mine. Este ca o invazie pe care nu o pot opri. Ceea ce sînt de obicei dispare şi mă simt locuit de acel straniu altcineva sau altceva. Dar, în acelaşi timp, lumea aceea nu poate fi vorbită pentru că trebuie găsit limbajul acelei realităţi.

Ideea cărţii *De-a viul* mi-a venit acum vreo trei ani, într-o seară de toamnă. Atunci m-am năpustit la lemnul biroului şi am început să scriu, după vreo doi ani în care orice pagină albă îmi făcea rău. Zeci de pagini în prima seară. Apoi a doua zi şi a treia încă vreo douăzeci. Încontinuu. Aproape un caiet întreg a fost umplut. Nu puteam să ies din casă, să vorbesc. Nu trăiam decît în acea lume. Mă comportam ca o vietate. Orice era în afara mea mă speria. Starea a fost la fel de intensă şi „extatică“ precum s-a întîmplat cu *Catafazii*. Numai că atunci, în 2005, mi-a ieşit. Acum nu. După vreo două luni, mi-am dat seama de eşec. Nu erau decît cîteva poeme „bune“. Nu înţelegeam cum o stare atît de intensă, de febrilă poate să dea la iveală astfel de poeme. Apoi un alt an şi jumătate am stat cu lumea asta în mine – şi lumile acestea se fac din ce în ce mai grele şi sînt din ce în ce mai insuportabile. O simţeam crescînd. Apoi, deodată, în cîteva zile, o jumătate de lume a ieşit din degetele mele. O lume potrivită, prielnică. Apoi iarăşi o tăcere de un an. Apoi iarăşi starea în care am simţit cu tot corpul – şi mîinile mele mişcîndu-se din nou în albul foii de hîrtie în acel timp prea puţin omenesc.

Cărţile nescrise nu pot fi forţate să iasă din noi; ele sînt capricioase şi îndrăgostite de aşteptare. Aproape nimic nu le anunţă venirile şi plecările. Însă ceea ce cred eu că este hazard în aceste apariţii „epifanice“ este poate necesitatea lor, felul lor contorsionat de a se naşte. Uneori am avut impresia că există un sadism al cărţilor de sub piele. Sau poate ele singure hotărăsc care este momentul în care tu eşti pregătit să nu le înşeli.

„Scrisul se aseamănă uneori cu hipnoza“

Odată terminat un volum, te înstrăinezi de stările, lucrurile, oamenii care au fost în preajmă de-a lungul perioadei de scriere?

Într-o lume încheiată nici o întoarcere nu este cu putinţă. Timpul şi spaţiul au un caracter monadic. Cîtă vreme eşti înăuntrul ei, nu poţi ieşi, iar ieşind, rămîi exterior pentru totdeauna. De aici şi dualitatea, contradictoriul actului de a scrie. O carte care se vrea scrisă doare, dar ieşirea şi depărtarea de ea sînt încă şi mai dureroase.

Cît despre cei din preajma mea, rareori mi s-a întîmplat să scriu cu cineva în casă. Pînă şi cineva care doarme în altă cameră e prea mult. De cîteva ori, pe vremea *Catafaziilor,* dimineaţa, sora mea mă întreba dacă am scris noaptea, pentru că visase straniu. Îmi povestea visul. Eu tăceam. Îi arătam un fragment din poemul cel proaspăt. Era aproape identic cu povestea visului ei. Nici eu nu mi-aş dori să visez ceea ce scriu – aşa că singurătatea mea în acele momente e un act apotropaic pentru ceilalţi.

Ţi s-a întîmplat să descoperi că memoria se joacă cu tine?

Scrisul se aseamănă uneori cu hipnoza. Te face să-ţi aminteşti întîmplări pierdute pe vreun raft întunecos al memoriei, dar şi lucruri pe care nu le-ai trăit efectiv. Ajungi să-ţi aminteşti ceea ce ţi s-ar fi putut întîmpla. Întîmplările fiecărui poem autentic devin cumva propriile amintiri.

Cînd scriam *Catafazii* mi-am descoperit o amintire destul de stranie. Eu întins în pat şi mama intrînd în cameră, întinzîndu-se peste mine să ia ceva din partea dinspre perete a patului şi părul ei lung, despletit, atingîndu-mi genunchii, şi eu devenind deodată foarte, foarte fericit, simţind o imensă căldură invadîndu-mi corpul, ea plecînd din cameră fără să-mi spună nici un cuvînt, fără să mă privească, de parcă genunchii mei nu erau acolo, de parcă eu însumi nu eram acolo – şi senzaţia de cîteva ore că părul ei a rămas lipit de genunchii mei.

Mama mi-a spus ulterior că niciodată nu a avut părul atît de lung pe cît l-am bănuit eu. Deşi, scriind, am ajuns să ştiu cum miroase părul ei, şi, scriind, mi-am amintit cum arătau mîinile mele şi cum simţeau ele atunci cînd atingeau obiectele, zăpada, scara plină de haine care ducea în pod. Scriind, mi-am amintit cum e să atingi pentru prima oară. Cu toate astea, ştiu sigur că Novalis avea dreptate cînd spunea: „Cu cît mai poetic, cu atît mai adevărat“.

Te-ai inspirat vreodată din compoziţia vreunui tablou, scriind un poem?

Poezia, de mai bine de 150 de ani, este circumscrisă unei zone a negativităţii. Poezia se hrăneşte din acuta conştientizare a unei neadecvări, dintr-o frustrare, fie ea de ordin ontologic, biografic sau metafizic. Este forma unei revolte. Negativitatea ei uneori absolută înlătură senzaţia că există lumină. În acelaşi timp, este mai uşor – metaforic spus – să redai întunericul prin întuneric. Van Gogh m-a învăţat ceva: că întunericul poate fi exprimat cu ajutorul luminii, că poate să fie nevoie doar de lumină pentru a reda ţesutul celui mai adînc întuneric. Lumina caldă şi liniştită a lui Van Gogh este mai tragică decît toate contorsionările dramatice ale lui Bacon. Putem fi luminoşi, luminoşi şi fărîmiţaţi. Am luat cîteva kilograme din lumina lui Van Gogh şi o jumătate din cerul de deasupra Rhonului şi le-am aşezat în *De-a viul*. Am simţit nevoia de lumină, de acea luminozitate stranie care exprimă exact contrariul a ceea ce pare – pentru că sigur cîndva ne va fi dor de acea lumină caldă şi ne va părea rău că am uitat să vorbim despre ea.

Ajuns la al treilea volum, te-a apăsat senzaţia de autodepăşire, de competiţie cu cele mai bune cărţi de poezie?

Cred că un poet trebuie să fie lucid pînă la cruzime, în evaluarea propriei poezii. Cu fiecare carte pe care am scris-o, am vrut să ridic miza cărţii cît de mult am simţit că pot. E un risc care te ţine departe de calificativul „bun“, „OK“. Prefer cărţile cu miză însă ratate, celor doar „bune“, care nu riscă nimic. Pentru mine, poezia nu e o chestiune de receptare sau de vizibilitate, e o „problemă personală“ – şi-mi asum ne-vizibilitatea mea, raportată la alţi poeţi din generaţie cu mine, precum îmi asum şi „inactualitatea“ poeziei mele şi consecinţele acestei aparente defazări.

Pentru a fi vizibil trebuie să depui un efort substanţial şi plictisitor şi să aplici tot felul de tehnici de marketing, care pe mine sau mă îngreţoşează, sau mă lasă indiferent, pentru că ele participă la obiectualizarea propriei poezii, înstrăinînd-o de mine, transformînd-o astfel în alteritate. Iar poezia este apropiere, apropierea însăşi. Din cauza asta nu am făcut aproape nimic legat de promovare pentru poezia mea. Nu ştiu dacă dintr-un orgoliu mascat, dintr-o imposibilitate structurală sau de teama depărtării ei de mine.

După încheierea De-a viul-*ului, de-a ce mai poţi fi?*

Credeam că o să mai scriu la cartea asta încă 50 de ani. Îmi părea o neputinţă încheierea ei. Norocul meu e că ea a vrut să se despartă de mine şi mi-a ieşit din mîini în cîteva zile, întreagă şi toată, sper. Probabil în castelul respectiv în sfîrşit voi putea scrie despre o lume care de mult mă obsedează. Va fi despre o lume liniştită. Cu o femeie care doarme într-un pat pe lîngă care trece un rîu cu păstrăvi. O femeie cu un nume desăvîrşit. Despre cineva care cîntă la un pian îngheţat, un pian care atîrnă legat cu frînghii de crengile unui copac. Va fi despre o lume frumoasă. Va fi despre iad. Sînt liniştit. Pot fi oricine.

a consemnat Andra ROTARU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ În prag de excese bahice, vă recomand *Filozofia vinului* scrisă de Massimo Donà (Editura ART), care rescrie istoria filozofiei europene din perspectiva relaţiei cu vinul, de la sărbătorile dionisiace, prin carnavalescul rabelaisian şi romantismul revoluţionar, pînă la existenţialismul francez şi dialectica marxistă. Destupaţi o sticlă de vin bun, aruncaţi CD-ul cu colinde şi citiţi minunăţia asta de cărticică, la luminile bradului. (Marius Chivu)

■ *The Social Network* (în regia lui David Fincher şi cu un scenariu scris de Aaron Sorkin) este istoria personală a Facebook-ului şi povestea lui Mark Zuckerberg, un student de la Harvard, briliant şi autist, care a revoluţionat lumea şi a transformat-o într-o reţea perfectă de profiluri/persoane virtuale. Pe bună dreptate criticii americani l-au pus în 2010 pe primele locuri în topuri şi îl consideră favorit la următoarele Premii Oscar. (Ana Maria Sandu)

craii de burta veche

Supă de peşte pentru Gina Lollobrigida

În vara lui 1972, Gina Lollobrigida vizitează pentru cîteva zile Iugoslavia, pentru a fotografia pitoreasca coastă Dalmată. După o scurtă vizită la Belgrad, Lollobrigida îşi petrece restul sejurului la Pula şi în insulele Brijuni. Preşedintele Josip Broz Tito nu ratează ocazia să o întîlnească şi organizează în cinstea actriţei, pe 21 iunie, un prînz de pomină la Hotelul Istria, cu următorul meniu: calamari prăjiţi, doradă, supă pescărească „matelot“, pulpă de căprioară soté cu sos de coacăze, chifteluţe pariziene, salată de lăptuci, îngheţată de fragi, vin rozé de Vanga şi Malvasia.

Piesa de rezistenţă a meniului se pare că a fost supa „matelot“, a cărei reţetă s-a şi păstrat. E nevoie de 1 kg de peşte proaspăt, 2 legături de legume asortate, un bucheţel de pătrunjel, usturoi, sare, piper, 2 roşii mari, 1 ardei roşu, 250 gr de orez, 100 ml de vin alb. Cei mai buni peşti pentru supă sînt dorada şi barbunul. Puneţi peştii într-o oală încăpătoare şi acoperiţi-i, pe lungime, cu bucăţi din legumele asortate, cu ardeiul tăiat în sferturi, feliile de roşii şi condimente. Turnaţi deasupra apă clocotită şi fierbeţi totul 40 de minute. La sfîrşit, adăugaţi un pahar de vin alb şi, înainte de servire, usturoiul mărunţit şi pătrunjelul proaspăt. Supa se îngroaşă cu orezul fiert.

Astfel de aventuri monden-gastronomice ale gurmandului şi cinefilului Tito se regăsesc, însoţite de reţetele originale şi de poze inedite, în cartea lui Anja Drulović *Titov Kuvar (Cartea de bucate a lui Tito,* Editura Laguna, 2006, Belgrad).

Amicul Dejun

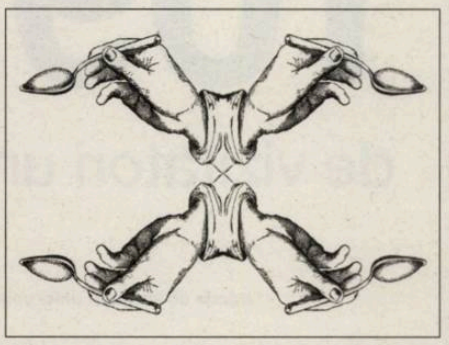

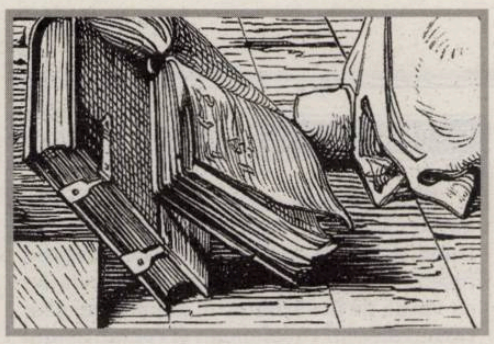

Simona SORA

biographiti

Epifanii

Pentru un scriitor care îşi (tran)scrie biografia spirituală, poezia e una dintre puţinele opţiuni posibile. Pentru *poeta* Magda Cârneci, biografia spirituală intitulată *FEM* – intens-personală şi generos-generică, scrisă în peste zece ani, cu nenumărate variante şi presărată, în diverse forme, în toată opera sa de pînă acum şi care va apărea curînd la Editura Cartea Românească – a luat forma prozei. O proză poetică, aşa cum e adevărata proză, adică o scriitură de sine (ca un altul) exactă, vizionară, iradiantă. E o formă de curaj ce trebuie înţeleasă ca o necesitate. Căci dacă în poemele din *Hipermateria* (1989) realitatea „hiperfizică" era privită în faţă pînă la halucinaţie, dacă în *O tăcere asurzitoare* (1985) o voce profetică clama „precizia iluminării", dacă în *Haosmos* (1992) se trasau jaloanele unei „înaintări iniţiatice", *FEM* e cartea cărţilor de pînă acum ale scriitoarei, în egală măsură o carte a iluminării şi una a revelaţiei realului.

Scrisă ca o lungă scrisoare adresată unui bărbat cîndva iubit, *FEM* e o biografie a sinelui trezit la „adevărata viaţă", dar şi istoria epică a (re)conectării la principiul feminin al vieţii, a contopirii cu acea structură psihică arhetipală maternă ce marchează radical viaţa inconştientă a oricărei fiinţe. Povestitoarea care-şi împărtăşeşte viaţa intim-spirituală – printr-o amănunţită anamneză jungiană ce va face deliciul cunoscătorilor – este însă cineva care a învăţat din lungul traseu către sine una dintre cele mai importante lecţii ale aventurii spirituale: unitatea de fond a tuturor lucrurilor, non-dualitatea, faptul că *sîntem una* femei şi bărbaţi, sfinte şi „borfete", eroi ai iluminării şi cyberborgi conectaţi la TV.

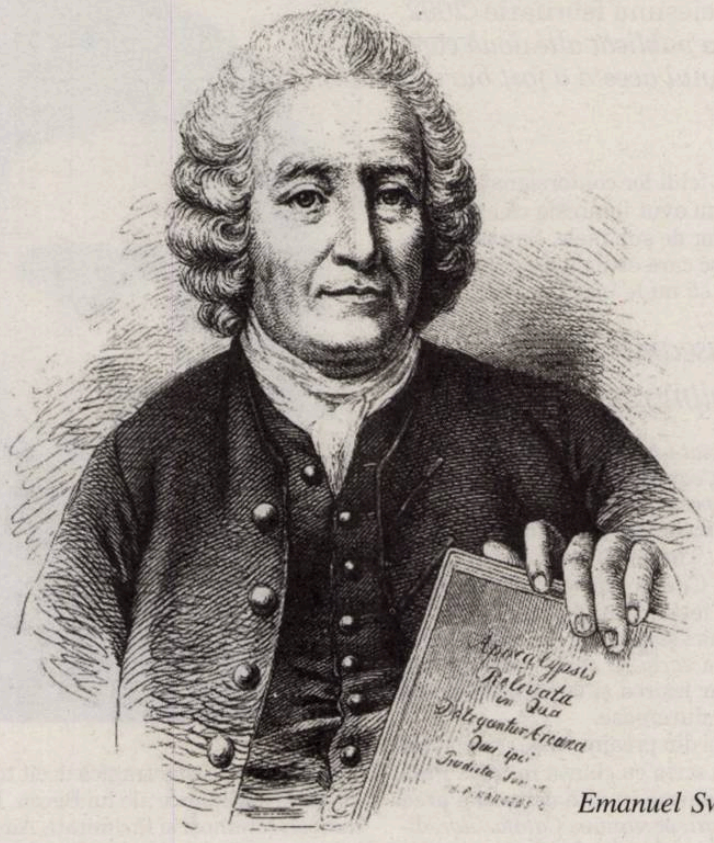

Emanuel Swedenborg

FEM *e cartea cărţilor de pînă acum ale Magdei Cârneci, în egală măsură o carte a iluminării şi una a revelaţiei realului.*

De aceea biografia sa spirituală – specie complicată, căci retrasează căi unice şi povesteşte aventuri interioare de dincoace de limbaj – este o povestire directă şi palpitantă a corpului de carne, dar şi a corpului de lumină, a iubirii (pentru El, acel ex-„Dragule", dar, în fond, pentru tot ce există), a întîlnirii intime cu divinul, a iluminării (poetic-exacte), a adoraţiei şi a dezolării: „Dragule, să nu te înşeli, eu nu am consumat niciodată vreun drog. Nu ştiu cum e gustul cocainei sau opiului, n-am încercat nici LSD-ul şi nici mescalina. În lumea din care vin eu, aşa ceva nu se găsea, nu era la îndemînă, eu am aflat despre droguri numai din cărţi. Stupefiantul pe care-l folosesc eu este strict personal, e lăuntric. Mi-l servesc uneori singură, mai meditînd, mai rugîndu-mă, citind anumite poeme sau cărţi care mă ridică în sfere eterate, înalte, dar de cele mai multe ori nu eu sînt cea care controlează declanşarea efectului lui. Narcoticul meu se găseşte chiar în creier, în dulcile endorfine care scaldă sinapsele, cum am citit într-un tratat de neurobiologie, dar ele nu sînt decît urma chimică, substratul organic care devine receptiv la vibraţii care există, preexistă în altă parte, într-o lume de invizibile rezonanţe aflată peste tot şi niciunde, într-un cîmp de forţe încă prea puţin cunoscute, unde stă suspendată o memorie mult mai largă, mult mai bătrînă şi mai arhaică".

Intimitatea spirituală, despre care s-au scris cărţi întregi, nu poate însă fi (atunci cînd e autentică) decît o poveste a devenirii de sine, spusă sau scrisă în cuvintele unui anumit timp şi ale unui anumit spaţiu, folosind o anume formă de reprezentare a realului şi o anumită limbă. „Castelul interior" al Sfintei Tereza de Avila, „nopţile întunecate" ale lui San Juan de la Cruz, iluminările lui Swedenborg din *Cartea de vise* sau exerciţiile spirituale ale lui Ignacio de Loyola sînt, în primul rînd, povestiri de sine (pentru un altul) de o generozitate cu adevărat „suprasensibilă". *FEM*-ul Magdei Cârneci – un concentrat itinerar epifanic, pornind de la „brusca aruncare în scenă", trecînd prin aventurile corpului dureros, prin iluminările adolescentine ale unei feminităţi matriciale şi „căderea din realitate în Realitate", prin „schimbarea la trup" androgină spre maturizarea viziunii, deschiderea celui de-al treilea ochi şi, în cele din urmă, fulguranta (şi intransmisibila) înţelegere a „marelui şah cu partea cealaltă" – este o livrare de sine pentru bunul uz al celor care mai caută „o magie coerentă a lumii": „Există în toată aiureala vieţilor noastre o ordine mai înaltă, de o obiectivitate subtilă şi de aceea greu perceptibilă, dar pe care se poate conta. Ea ni se prezintă doar uneori, sub aparenţa unei bruşte impresii de dezlimitare mentală, ca boarea unei înţelegeri imense, care ne stupefiază simţurile şi meandrele cerebrale. Această ordine invizibilă şi integratoare, cînd o realizezi fulgurant, e ca o trezire din somn, ca o revelaţie, e o formă de uluită bucurie, de imensă împăcare. La ea avem cu toţii acces, din cînd în cînd, în clipe rare de luciditate detaşată şi vizionară, cînd sîntem prezenţi la realitatea esenţială a lumii, unitară, consistentă şi adevărată, adică în clipe de graţie. Cu condiţia să nu uităm că e vorba, finalmente, de un joc. De Marele Joc cu noi înşine. Un Joc trans-uman, căci include şi pietrele şi plantele şi păsările şi animalele, include şi văzduhul şi spaţiul interstelar. Un şah cu Partea Cealaltă".

E aici şi o „cheie emoţională" pentru Planeta *FEM*, pentru acel univers feminin despre care unul dintre ultimii maeştrii spirituali ai vremurilor noastre spunea că e o lume în mod natural mai aproape de fiinţa lucrurilor. *FEM* este, mai ales, cîştigarea acelui „pariu universal" al poeziei (şi prozei adevărate) descris de Magda Cârneci într-un eseu: „Poezia de astăzi nu îşi păstrează sensul decît dacă păstrează intact sau cultivă cu încrîncenare accesul la *o altă logică, o logică integrală*... o logică în acelaşi timp sensibilă, sintetică şi vizionară, care să ne permită să intrăm în rezonanţă, prin intermediul fantasmei verbale, cu fiinţa noastră completă, senzorială dar şi emoţională, biologică dar şi spirituală, raţională dar şi mistică". Este pariul cîştigat şi de proza vizionară din acest volum de excepţie.

PUBLICITATE

Dilema veche îți dă de gândit și pe facebook

Nu e nicio dilemă:
dilemaveche.ro a avut

109.943*

de vizitatori unici în noiembrie.

* Număr de vizitatori unici conform datelor SATI din noiembrie 2010.

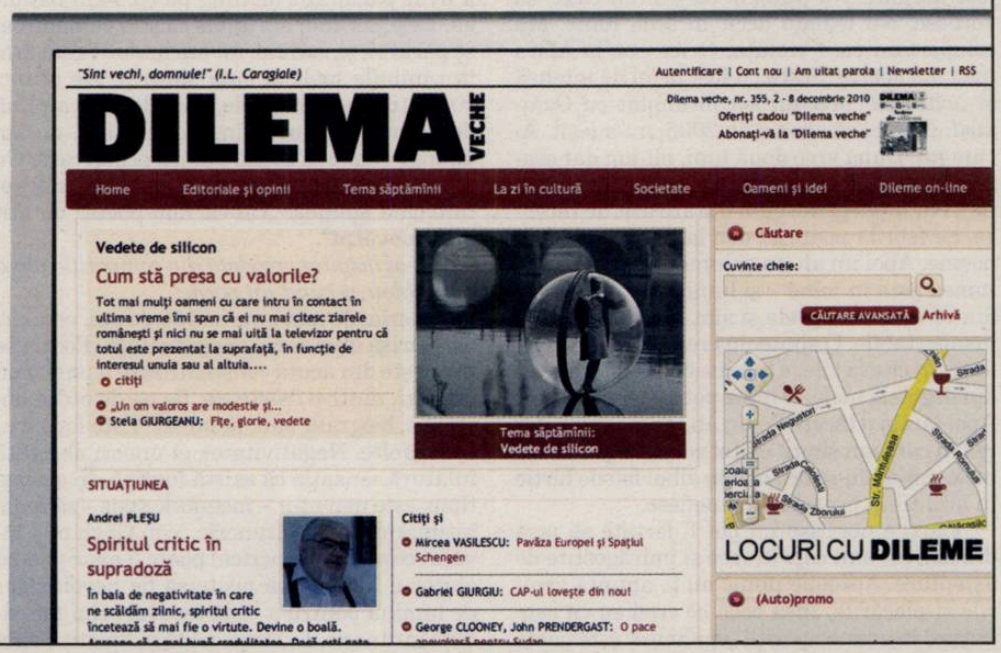

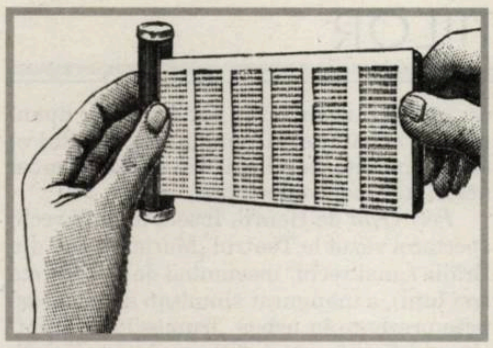

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Două inconştienţe. Una dulce, alta amară

Îngerii (sau diavolaşii) întîmplării mi-au hărăzit în două zile de decembrie două experienţe aiuritor de diferite.

Pe 13, la 8 dimineaţa, arpantam în sala de aşteptare la analizele trimestriale de sînge. Proastă programare, mi-am spus: să te duci la descusut sîngele taman după ce, cale de două zile, ţi-ai serbat ziua de naştere! Oroare!!! Păi, cum să nu te biciuiască, nenorocitule, zeul Colesterol şi nimfele trigliceride? Cum să vii la eprubetă cu sîngele doldora de delicii interzise!?!

Atmosfera o ştiţi: luni dimineaţa, figuri buhăite, cearcăne, scrîşnet, tropăituri nerăbdătoare, ţîfnă, nimeni nu vede pe nimeni, *am venit să mă rezolvaţi, nu mă interesează pe mine că n-aveţi doctori, eu ce să fac cu copilul ăsta care urlă?* ş.a.m.d.

Brusc însă, urechile mi se-mpiedică în dialogul dintre doi juni fiţoşi, vizibil dependenţi de gazete glamoroase, adică demult transportaţi mental *Dincolo*. El: desprins parcă din revista *Caesar,* filoform, tuns perie, pantaloni vintage *à la* vechiul AGVPS, fular nonşalant, cercel în urechea stîngă, ceas uriaş pe dreapta, plus două telefoane mobile. Ea – tipul PR în modelling, nostimă, impetuoasă, păr blond-cenuşiu-nărăvaş, cizmuliţe de catifea cu ciucuraşi, proaspăt venită de la Amsterdam („oraşul vieţii mele"), cu gîndul la „o Scoţie, sau o Irlandă, dacă Egiptul e nesigur, deşi aud că-n Maldive e *hot*".

Pe scurt: două roade tipice libertăţii *noastre*.

După cîteva replici în care Balcicul s-a luptat cu Dubaiul şi Tunisul cu Veliko Tîrnovo, cade inconturnabila întrebare: „Unde faci Revelionul?"

Ce mi-e dat să aud!? Aşa cum nu demult am văzut, cu indicibilă plăcere, vreo zece perechi de tineri la 30 de ani (alături de sexagenari fericiţi), cu precădere actori, concoctînd un revelion ţărănesc precum în vremea echipelor regale gustiene, unde toată lumea s-a îmbrăcat în ii, bundiţe, cojocele, cuşme, fote, *şoarţe* şi iţari, care mai de care mai vechi, originale şi halucinante prin prospeţime – tinerii de acum plănuiau o noapte de... şoimi ai patriei.

„Revelion 1984"! a exclamat fata. Cu oameni născuţi în preajma anului orwellian şi cu, probabil, tot ce ţine de nostalgia lor: *Cico* şi biscuiţi *Eugenia*, insigne de 1 Mai, *Cutezătorii*, hăinuţe orange, *Liceenii,* „Noi, în anul 2000, cînd nu vom mai fi copii"...

Ce mai, curată perversiune, exact precum cîrcelele de sălbăticie vînate în extaz de inconştienţa americană, cea care, dispreţuindu-şi ca proasta sfîntul confort mic-burghez, dă bani grei pe şedinţe de sadomasochism turistic, cu foame, agresări de tot soiul, supravieţuire în peşteri, şanţuri sau cotețe, în condiţii de Rambo. Abia m-am stăpînit s-o întreb pe juna forfotitoare: dar *1984*-ul cu Big-ul Richard Burton şi şobolanii ăia vărsaţi în cuşcă l-aţi văzut!? Dar la sutele de milioane de morţi pulverizaţi în experimentul comunist, de la Troţki la Mao, v-aţi gîndit? Ştiţi cîtă suferinţă, cruzime şi moarte se ascund îndărătul medaliilor sovietice cumpărate de voi de la tonetele occidentale? Şi cît sînge nevinovat se află în spatele chipului – aşa de vînturat de voi pe pieptul tricourilor – lui Che Guevara? A devenit de bonton să citezi din Engels şi Marx. E *chic* să faci apel pînă şi la Cărticica roşie a lui Mao, ca să nu mai spun că lumea lui Sartre, Beauvoir, Cohn-Bendit şi toată neagra inconştienţă din Parisul lui Mai '68 continuă să-i fascineze pe mulţi dintre (stră)nepoţii celor care, altminteri, s-au vindecat demult de virusul anarhiei, în favoarea sfintei îmburgheziri confortabile, elitiste, antisindicaliste.

A devenit de bonton să citezi din Engels şi Marx.

Mai prost e că bietul conservatism, centrismul cumsecade, raţiunea liberală şi ethosul creştin sînt condamnate la storcire şi vlăguire, prinse, cum sînt, între fălcile menghinei neobolşevizante. Adică între junimea castristo-guevaristă, care cochetează cu pieptoşenia „suav" leninistă a lui Putin, şi fostul proletariat („forţa politică conducătoare", în limbajul ceauşist, făuritoarea „omului nou, constructor conştient al..." etc.), devenit terorism sindical sadea, pentru care socialismul stă (din nou!) să se nască.

Poate nu m-ar fi întristat atîta fiţele troţkiste ale tinerilor cu pricina, dacă ele n-ar fi coincis cu nefericitele rezultate ale sondajului realizat de Institutul pentru Investigarea Crimelor Comunismului, analizat şi de Mircea Vasilescu în editorialul său din numărul trecut al *Dilemei vechi,* cu (între alte cifre dătătoare de fiori) cele 44 de procente care consideră comunismul „o idee bună, dar aplicată greşit" şi cei 83% care consideră că nu au avut de suferit în ceauşism! Păi, după cum merg lucrurile, cred că la anul pe timpul ăsta trecem de 90%.

Adevărul este că, noi, ăştia striviţi în cele 17 procente rămase, ar fi trebuit să ne dăm seama de involuţia cu pricina încă de la alegerile din 1990 şi 1992. Cînd, ani de-a rîndul, o ţară întreagă s-a deprins să fure de la fabrică, să facă troc, să practice corupţia reciproc, să considere fărădelegea ca lege suprem-infailibilă, să „se descurce" la foc mic, sub coviltirele şatrei, cu meditaţiile ca învăţămînt paralel ş.a.m.d. – pe scurt: să *supravieţuiască* şi nu să *trăiască* – cui să-i mai ceri limpezimea mentală de a considera liberalismul, concurenţialitatea, meritocraţia, cultul muncii, spiritul civic ş.cl. drept valori superioare pungăşiei, decerebrării şi improvizaţiei ca fel de a fi? O masă de manevră cu creier de plastilină, pe cît de nevolnică, pe atîta de isterică.

Noroc însă că întîmplarea mi-a scos în cale, la numai două zile după revelaţia amară a inconştienţei de mai sus, o altă formă, antinomică, de (dulce) inconştienţă, venită dinspre lumea aleşilor binecuvîntaţi cu harul dăruirii, cu iubire de artă, etnologie, arhitectură şi antropologie, plus talent cît cuprinde. Şi cu o profundă, sfios decentă, dar nu mai puţin ardentă trăire a ortodoxiei în spaţiul satului românesc.

Este vorba despre Luiza Zamora, istoric de artă, şi Şerban Bonciocat, designer specializat în fotografie de arhitectură, autorii frumosului album *Lemn. Biserici din Nordul Olteniei,* apărut sub egida Ordinului Arhitecţilor din România şi AFCN, cu sprijinul „West Group Arhitecture", prefaţă de Corina Popa, postfaţă de Laura Jiga-Iliescu, şi la a cărui lansare am vorbit în seara zilei de 15 decembrie, la Librăria Cărtureşti de la MŢR.

De ce *inconştienţă*? Şi de ce nu amară, ci dulce-amăgitoare, adică, la drept vorbind, *terapie curată* în peisajul nostru de dezmăţ autodistructiv? Asta o să vă povestesc săptămîna viitoare.

Pînă atunci, vă doresc linişte sufletească, iubire în casă şi bună petrecere la intrarea în Noul An!

P.S. Cititorul binevoitor îşi va fi dat, sper, seama, de greşeala pe care am făcut-o, din grabă, în articolul din nr. 357: Sorin Lavric *nu* s-a născut în 1943, ci *are* 43 de ani! Iertare.

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

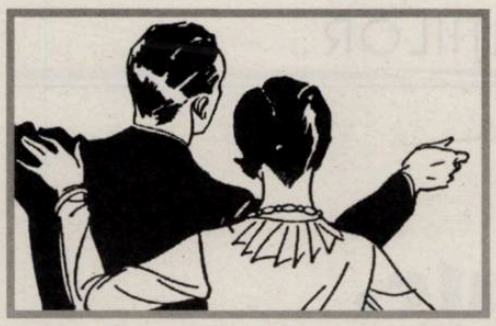

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Unde sînt zăpezile...?

Maia Morgenstern, Anka Levana, Tudor Aaron Istodor și Andrei Finți

Nu demult, într-o discuţie despre frumoasele vremuri de altădată cu un nostalgic declarat – deşi, în teatru, nostalgicii sînt aproape la fel de numeroşi ca şi în afara teatrului, „frumoasele vremuri" arată, pentru oamenii scenei, cu totul altfel decît pentru ceilalţi –, unul dintre subiectele ivite pe tapet a sunat cam aşa: „Ehei, cum era atunci cînd numele unui actor se confunda cu numele teatrului!... Păi, domnule, nici nu trebuia să te mai uiţi unde se joacă piesa dacă vedeai pe afiş Icsulache Icsulescu: te duceai direct la Naţional, ori la «Bulandra», ori la Mic. Pe cînd acuma... Cine dracu' mai ştie unde e angajat cutare sau cutare, că doar dai peste el şi aici, şi acolo, şi dincolo?!". Ce-i drept, cum, la noi, sistemul actorilor aşa-zicînd liberi nu s-a „implementat" de-a binelea (şi sînt semne că va mai dura ceva pînă să se întîmple asta), oamenii – şi oamenii de teatru, şi ceilalţi – au încă reflexul înduioşător de a asocia prompt numele şi firma, ca şi o reacţie discret contrariată atunci cînd descoperă că asocierea nu (mai) funcţionează. Deşi situaţii cînd un actor (o vedetă, de regulă) migra de la o scenă la alta au existat, destule, şi înainte de 1990, amintirea noastră cea creatoare tinde să le pună pe toate exclusiv în sarcina actualităţii imediate – la cîte belele ni se anunţă zilnic, ce mai contează o sîcîială culturală în plus? De-ale nostalgicilor, deh!

Nu este însă mai puţin adevărat că, aşa cum deploram de zor împreună cu preopinentul meu, stabilitatea trupei e cea care dă unui teatru caracterul său specific şi special, diferit de al altor instituţii de spectacol; nemaivorbind de combinaţia aceea ideală (şi devenită, acum, tot mai rară) dintre un anume regizor şi o anume trupă... În punctul acesta, nostalgicii teatrali devin direct babe bocitoare.

Recent, la Teatrul Evreiesc de Stat a avut loc premiera pe ţară a unui text montat de Felix Alexa, spectacolul având-o drept cap de afiş pe Maia Morgenstern: *Tragedie dentară* de Jean-Claude Grumberg. Este unul dintre cazurile (frecvente, în ultimele stagiuni) cînd steaua noastră de dimensiuni transnaţionale revine pe scena unde şi-a făcut, cu ani în urmă, debutul, încă înainte de facultate, şi unde se numără în continuare printre angajaţii „cu acte". La fel ca şi în precedentele două producţii în care apare la TES *(Jocul regilor* şi *Miss Daisy şi şoferul ei),* „La Morgenstern", cum ar spune italienii, joacă un rol ce-i convine perfect sub raport temperamental şi stilistic, un rol aflat la graniţa dintre dramă realistă şi farsă neagră. Alături de Andrei Finţi – cu care este colegă şi la Teatrul Naţional din Bucureşti –, Tudor Aaron Istodor şi Anka Levana, Maia susţine scenic povestea eroi-comică a unui cuplu de evrei cărora libertatea le-a adus aceleaşi bucurii ca şi Războiul (Al Doilea Mondial): dacă şi-au pierdut una dintre fiice în lagăr, cealaltă le va fi luată de religie, căci, încredinţată de copil unei mănăstiri catolice dispuse să-i ajute pe cei persecutaţi, fata va alege, la majorat, vălul negru al călugăriei. Spectacolul regizat de Felix Alexa are precizie şi concizie, e simplu şi eficient, şi chiar dacă, la premieră, tensiunea momentului a crispat oarecum evoluţia interpreţilor şi a relaxat prea tare unele pasaje, „tăietura" mizanscenei garantează că, în timp, asperităţile vor dispărea, nuanţele vor căpăta relief (sau, invers, relieful va căpăta nuanţe) şi rolurile vor deveni, pentru actori, tot mai confortabile.

Peer Gynt de Henrik Ibsen, un mai vechi spectacol văzut la Teatrul „Maria Filotti" din Brăila („mai vechi" însemnînd de-acum circa trei luni), a inaugurat simultan două proaspete prezenţe în urbea „frumoşilor nebuni" (or mai fi ei frumoşi...?): una în fotoliul directorial – actorul Mircea Bodolan, pe care, probabil, cei mai mulţi şi-l amintesc pe post de... cantautorul cu acelaşi nume –, şi una pe scenă: actorul Marius Stănescu, *starring* pentru prima dată, din cîte ştiu eu, altundeva decît la „Odeonul" bucureştean, unde este anagajat de multă vreme. Regizorul producţiei: Vlad Cristache, un tînăr absolvent al Universităţii de profil din Capitală. Figura fascinantă a vagabondului Peer, pe care dorul de nemărginire îl împinge tot mai departe de casă, în aventuri tot mai uluitoare, pînă să descopere, bătrîn de-acum, că infinitul se află în propria-i inimă, pare „emploi"-ul perfect pentru Marius Stănescu, artist deopotrivă intelectual şi instinctual, dar complicaţiile intrigii, ca şi stilul poemului dramatic ibsenian, totodată liric şi epic, romantic şi expresionist, s-au dovedit un pic prea grele pentru umerii (profesionali) încă insuficient călîţi ai junelui regizor. O montare inegală, cu scene frumoase (nu şi cu o scenografie frumoasă, din păcate), dar şi cu lungimi, aproximaţii sau chiar accidente de gust, o montare în care, alături de protagonist, s-au „văzut" mai cu seamă ambianţa sonoră (ilustraţia muzicală: Cornel Cristei) şi interpreta credincioasei Solveig, Alexandra Sălceanu. Pentru un proaspăt regizor însă, întreprinderea e ambiţioasă şi virtual promiţătoare.

Cît despre nostalgici... N-au decît să nostalgizeze, nu-i aşa?

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Banjo dadaist

● **Buckethead, *Spinal Clock*, TDRS Music, 2010.**

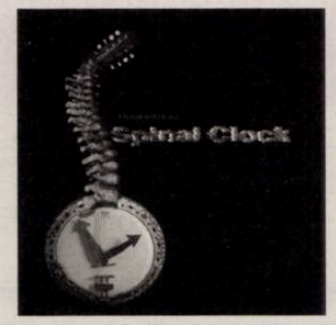

Noul album al lui Buckethead, *Spinal Clock,* mi-a provocat o serie de cugetări transcendentale pe seama noţiunii de „nişă", ca fenomen sociocultural. Tehnic vorbind, nişele se definesc prin raportare la majoritatea poporului suveran ce încearcă să conserve un *statu quo*. Nişele sînt alcătuite din cei care chestionează acest *statu quo*, asigurînd avangarda (dar şi ariergarda) exploratorie, manifestîndu-se în cele mai diverse contexte – orientare politică, sexuală, culturală. Evident, şi în muzică. Unul din necazurile cu care se confruntă nişele este viziunea bidimensională asupra clopotului lui Gauss, conform căreia clopotul are doar două extreme – cea din stînga şi cea din dreapta. Ori omul are prostul obicei ca atunci cînd lucrează cu două variante să le valorizeze în bine şi rău, dezirabil şi indezirabil. Probabil această viziune are rădăcini în metodica pedagogică, unde notele acordate elevilor şi distribuite în maniera lui Gauss scot în evidenţă o majoritate naturală de mediocrităţi şi două minorităţi deviante – cea bună, a elevilor excepţionali, şi cea rea, a celor mai săraci cu duhul. O consecinţă imediată a viziunii bidimensionale e să consideri nişele ca fiind diametral opuse şi, nu rareori, chiar membrii acestora încearcă să se delimiteze de alte nişe profitînd de o astfel de opoziţie artificială. În realitate, un clopot nu are nici o extremă, ci doar o margine circumferenţială care reprezintă, în raport cu centrul, atîtea minorităţi cîte puncte are un cerc.

Există o mulţime de contexte şi raţiuni conform cărora acest album al lui Buckethead e de nota 2, treci înapoi în bancă şi gîndeşte-te la ce-ai făcut. Există la fel de multe contexte şi raţiuni după care Buckethead se numără printre cei care fac ca muzica modernă să se mişte – dacă îl consideri ariergardă, e dintre cei care împing din spate, dacă îl consideri avangardă, e dintre cei care trag restul lumii după ei. Să-i acordăm credibilitate de avangardist, ţinînd cont de faptul că a fost descoperit de John Zorn are mai multe albume decît ani petrecuţi pe acest Pămînt, din cele mai variate genuri, atît de unul singur cît şi drept colaborator, inclusiv al unor nume populare precum Guns'n'Roses (chiar pe *Chinese Democracy)* sau Viggo Mortensen (ca acompaniament pentru recitalurile sale de poezii) şi o sumedenie de contribuţii pentru soundtrack-uri hollywoodiene. Era cît pe ce să-l vedem şi în trupa lui Ozzy Osbourne, dar Ozzy l-a respins din cauza refuzului de a-şi lua de pe cap găletuşa KFC care i-a dat numele de scenă şi care i-a provocat unele necazuri juridice cînd a afirmat că muzica sa e un protest împotriva maltratării găinilor de către marile corporaţii.

Pe numele său adevărat Brian Carroll, chitaristul Buckethead a ajuns destul de devreme la concluziile că nu poţi trăi într-o nişă ca unic locatar şi că în general nu e sănătos să te limitezi la o nişă, nici măcar de dragul consecvenţei principiale. De aceea se numără printre artiştii faţă de care e o flagrantă injustiţie să-ţi faci o opinie în baza unui singur album. Mai ales un album ca *Spinal Clock,* unul din cele mai neprietenoase şi jazzy ale lui Buckethead, încă de pe copertă sugerînd că materialul s-a născut din hernia de disc suferită de artist în urmă cu cîţiva ani. Deşi consacrat drept chitarist (prezent în numeroase topuri *all-time* ale instrumentului), pe *Spinal Clock* avem de-a face cu o suită de solouri minimaliste de banjo, de diverse calităţi, atît improvizat-dadaiste („Spinal Cracker"), cît şi melodice („Skeleton Dance"), dar mai mult din prima categorie.

Pentru un nou venit în lumea lui Buckethead, găsesc că albumul *Spinal Clock* trebuie ascultat obligatoriu împreună cu alte două discuri produse de artist în 2010: *Shadows Between the Sky,* un material de şlagăre rock cu iz de colinde şi *Captain Eo's Voyage,* un material space rock şaptezecist dedicat lui Michael Jackson. Deşi toate trei sînt produse instrumentale, reuşesc să-l poziţioneze pe artist în trei nişe „atît de opuse", încît zguduie temeliile percepţiei bivalente asupra devianţei şi experimentului.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

ce mai spune

Alex TOCILESCU

„Colac peste pupăză"

„Ar fi interesant de aflat dacă pe Andrei Pleşu îl intrigă sau îl amuză «Simona Ionescu», piesa formaţiei Aeroport, difuzată în ultima vreme decent de des pe Radio Guerrilla. Nu de alta, dar este piesa mea. Între timp a devenit, bineînţeles, a noastră – Aeroport constînd nu numai din mine, dar şi din Luca Dinulescu, Cristian Văraru şi Ştefan Ciucă.

Acum o lună, Aeroport era pe cale de dispariţie după numai două concerte. Nu se întrezărea mare lucru: aveam mixul de la «Simona» din august, îl învîrteam pe toate părţile şi ne întrebam ce să facem cu el, şi mai era un mix în lucru, dar părea să fie o muncă sisifică, interminabilă, ucigătoare. Într-o bună zi, am decis că asta e, n-o să trecem nici o mare cu răbdarea, şi că fie trimitem piesa la Guerrilla (nici nu ne trecea prin cap să ne ducem în altă parte cu ea), fie punem chitara, tobele şi basul în cui şi ne apucăm de orice altceva – jogging, de exemplu. Am ales prima variantă, din fericire, acum «Simona» este pe primul loc în topul radioului respectiv, şi sîntem invitaţi să cîntăm în locuri pe care nici măcar în imaginaţia noastră nu ne-ar fi trecut prin cap să le vizităm (pe de altă parte, imaginaţia respectivă nu pare să fie prea bogată; gîndindu-mă mai profund, nu mi se pare chiar atît de straniu că în ianuarie vom cînta la Arad).

În rest, mă ocup de una, alta. Una fiind jurnalistica (la un cotidian din capitală), alta scrisul – un roman aproape complicat pentru mintea mea, adică cu trei linii paralele de acţiune – pe care mi-am propus să-l termin pînă în martie, sau măcar să-l termin. Mai caut o editură care să redităteze *Eu et al.,* primul meu volum de povestiri, şi o casă de discuri care să scoată albumul nostru, care se va numi (prevăd o mică ceartă, dar profit de ocazie să-i înştiinţez şi pe colegii de formaţie) *Colac peste pupăză*."

***Alex Tocilescu** este scriitor şi vocalist/chitarist în trupa Aeroport. Ultima carte publicată este volumul de povestiri* Standard, *Editura Paideia, 2009.*

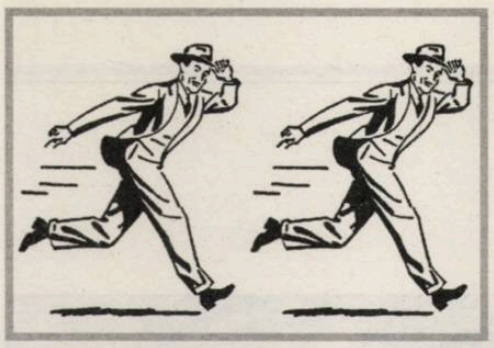

Andrei GORZO

dilematograf

Retro-futurism

● ***Tron: moştenirea / Tron: Legacy* (SUA, 2010), de Joseph Kosinski.**

Lansat în 1982, filmul *Tron* avea ca protagonist un programator de jocuri video (Jeff Bridges) ce devenea, la propriu, ostatecul programelor pe care le crease. Acestea din urmă erau reprezentate ca nişte nenici îmbrăcaţi în costume mulate, cu modele de dungi fosforescente ce încercau să trimită la ideea de reţea informatică. Feţele lor pîlpîiau în alb-negru şi unii dintre ei purtau suliţe. Principalele lor îndeletniciri erau duelurile gladiatoriale cu discul (în esenţă, aruncau unul în altul cu un disc) şi cursele de „luminorete" (un fel de motociclete, fiecare de o anumită culoare fosforescentă, care, gonind, îşi creau în jurul lor propriile piste luminoase). La vremea aceea, filmul a fost un eşec: critica nu prea a văzut dincolo de aspectele lui tembel-comerciale (felul pueril în care încerca să capitalizeze pe noutatea, cu lipici la tineret, a sălilor de jocuri video), iar obişnuiţii sălilor de jocuri nu s-au prezentat la cinematografe în număr destul de mare: poate că încă nu erau destui cu totul – poate că lumea încă nu era gata pentru asemenea filme – sau poate că tehnologia creării de imagini pe computer nu era încă gata. Dar iată că timpul a trecut, iar imaginile din vechiul *Tron,* cu grafica lor de joc video primitiv, au devenit fascinante; şi nu doar imaginile create pe computer, ci şi costumele şi culorile fac ca filmul să fie azi o comoară pentru cunoscătorii stilurilor (în sensul de *fashion)* optzeciste. Însă timpul a făcut mai mult pentru *Tron* decît să confere interes arheologic gunoaielor pop-culturale din care era făcut; a iluminat, printre acestea, şi lucruri care de la bun început nu fuseseră gunoaie. Unele elemente din designul său vizual – decorurile constînd din forme geometrice pure, printre care se mişcă trupuri umane de un alb-negru spectral cusut cu fir albastru electric (sau portocaliu electric, în cazul personajelor negative) – îl îndepărtează de *Războiul stelelor* (modelul inevitabil al aproape oricărui film SF din epocă), făcîndu-l să arate mai degrabă ca un vechi film de avangardă (poate german) care s-a pierdut (poate chiar ceva ce-ar fi vrut Fritz Lang să facă după *Metropolis).*

Ei bine, recent lansata (în 3D) continuare la *Tron,* care se intitulează *Tron: moştenirea* (şi e vîndută ca *Avatar*-ul anului 2010), e făcută de nişte oameni care chiar înţeleg şi respectă „moştenirea" (vorba lor) culturală pe care o administrează – atît filonul ei principal, fosforescent-optzecist, cît şi ăla clasic, avangardist-german. Atunci cînd fiul personajului lui Jeff Bridges vizitează sala de jocuri video care-i aparţinuse tatălui său (şi care rămăsese neatinsă de la dispariţia acestuia), el porneşte cîteva aparate şi dintr-unul din ele iese însuşi *the spirit of '83* – cîntecul „Sweet Dreams" al celor de la Eurythmics. Muzica electro-simfonică realizată pentru film de duoul Daft Punk omagiază, la rîndul ei, diverşi „grei" optzecişti ai sintetizatorului; atunci cînd nişte programe din alea nasoale, îmbrăcate în costume mulate şi înarmate cu nişte beţe fosforescente, dau buzna, în formaţie de luptă, într-o discotecă, şi sintetizatorul se porneşte, începutul luptei ar putea fi un început de clip de pe la începuturile MTV-ului. Patronul discotecii e un programel depravat (încă o dată, majoritatea personajelor sînt programe de calculator), care arată ca un *glam rocker* şi ţine pe lîngă el o (cum să-i spun?) „programiţă" blondă, care arată ca un manechin de plastic din vitrina unui magazin şi care contrastează şic cu o „programiţă" brunetă din tabăra binelui, cu tunsoare de anii '20 şi ochi mari ca ai robotului Maria din *Metropolis.* În astfel de momente, filmul aminteşte ce reciclator îndrăzneţ al istoriei culturii vizuale a fost MTV-ul la începuturile lui. Evident că toată partea din film care ţine de personaje, de mesaje, de semnificaţii simbolice etc. nu e decît o umplutură – necesară, dar nefericită – în spectacolul său de sunet şi lumină. De data asta, personajul lui Jeff Bridges e identificat cu Dumnezeu: din motive complicate, el nu poate interveni asupra programelor pe care le-a creat; nu poate decît să mediteze (în poziţia lotus) şi să filozofeze (balivernist). Iar actorul ce poate să facă într-un asemenea rol? Să-şi lase barbă şi să radieze amenitate californiană. Tot Bridges – numai că nu chiar el, ci o versiune de-a lui, mai tînără cu 20 de ani, creată pe computer – îl joacă şi pe personajul negativ: un program care s-a revoltat împotriva creatorului şi a devenit un fel de *führer* al celorlalte programe – cărora, într-un cadru inspirat din *Triumful voinţei* al lui Leni Riefenstahl, li se şi adresează cu „Salutare, programe". Delirant. Păcat că filmul nu poate să stea tot timpul pe culmile atinse în asemenea momente – fiind un *blockbuster,* trebuie să se ocupe şi de tradiţionalele socoteli dramaturgice cu tatăl şi fiul, băiatul şi fata etc. Ce e slab în el – şi anume dramaturgia – e încă şi mai slab decît în *Avatar,* dar, pe partea de *look,* în retro-futurismul său intră mai multă cultură şi mai mult umor decît au intrat în utopismul naturist al lui James Cameron.

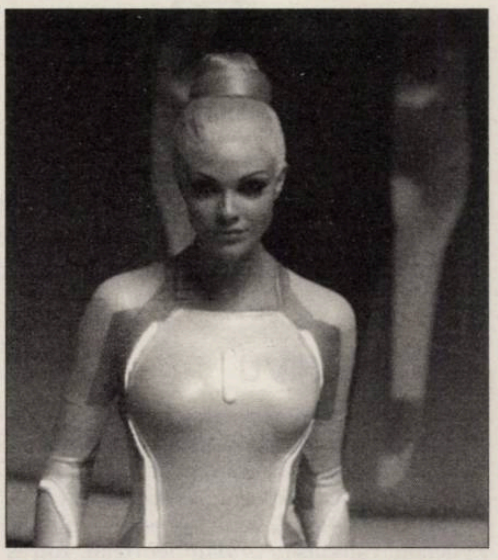

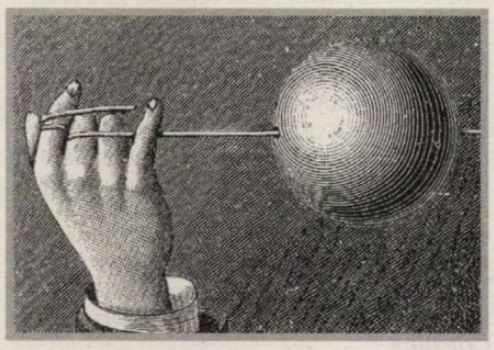

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Democraţie şi Hochkultur...

Teatrul muzical
vs *restul vieţii noastre publice bogate, dar însetate de subvenţii.*

De mai bine de-o lună, *Tagesspiegel* îşi provoacă cititorii ediţiei electronice să răspundă la următoarea întrebare: „Trebuie subvenţionate biletele la operă?". Îndrăzneţul demers investigativ a născut şi o dispută culturală pe marginea legitimităţii întrebării. De fapt, ceea ce li se impută jurnaliştilor de la *Tagesspiegel* e chiar faptul că lansează o asemenea întrebare în spaţiul public, că supun politicile culturale unui plebiscit. Ce sens are să-i întrebi pe cei mulţi (care poate oricum nu merg nici măcar o dată pe an la operă) dacă să se acorde sau nu subvenţii? Ancheta s-a dovedit pînă la urmă utilă; nu neapărat pentru rezultatele „votului", cît pentru informaţiile vehiculate în chip de argumente, de cele două tabere. Oricum, aşa cum s-a şi explicat, miza provocării nu a fost să se determine o schimbare a politicilor culturale (în sensul diminuării fondurilor acordate teatrelor lirice), ci mai degrabă să influenţeze o schimbare de optică în ceea ce priveşte acest sector, în acelaşi timp costisitor, marginal, cu un impact relativ scăzut, generator de identitate.

Dar, mai întîi, cifrele. La sondajul online au răspuns 8500 de cititori – o cifră relativ mică în comparaţie cu audienţa ziarului care l-a lansat. Articolele pe marginea sondajului au fost citite de un public mult mai larg – semn că subiectul a fost considerat interesant, dar că la sondaj în sine nu au participat chiar toţi cei interesaţi, ci numai cei care cred că au ceva de spus. 58% dintre respondenţi au răspuns afirmativ la întrebarea lansată. O majoritate suficientă, chiar largă.

Sondajul şi articolele care îl însoţesc au fost inspirate de bilanţul (pe anul 2009) instituţiilor publice de cultură ale landului Berlin. Conform datelor oficiale, contribuabilii au plătit 186,10 euro pentru fiecare bilet la spectacolele Operei de Stat (Unter den Linden), 171,40 euro pentru fiecare bilet de la Deutsche Oper şi 181,10 euro pentru fiecare bilet la Komische Oper. Publicarea acestor cifre a provocat, cum era de aşteptat, reacţii critice din partea stîngii, dar nu numai a ei. E raţional să cheltuieşti atîta (mai ales în vreme de criză)? Nu existau direcţii mai bune, mai utile, spre care se puteau îndrepta banii? E moral să plăteşti din bani publici o „distracţie" destinată celor puţini şi bogaţi (în ciuda subvenţiei, preţul biletului la operă e, oricum, restrictiv)?

În orice caz, dezbaterea se foloseşte de aşa-zisele „argumente imbatabile" şi de contradicţii, explică *Die Zeit:* „Hartz IV (măsuri referitoare la venitul minim garantat, *n.m.) vs* promovarea elitelor, brizbrizuri *vs* precaritate, artă *vs* comerţ, educaţie *vs* divertisment, vechea Europa *vs* cei cu trecut din imigraţie – pe scurt, teatrul muzical *vs* restul vieţii noastre publice bogate, dar însetate de subvenţii, adică împotriva creşelor, a căminelor de bătrîni, a bibliotecilor, a bazinelor de înot, a comandamentelor de poliţie, a unităţilor de deszăpezire". Sînt argumente cît se poate de va-lide, dacă ne gîndim că nimeni n-a murit pentru că nu s-a putut duce la operă. „Altfel decît sănătatea fizică, decît cursurile de limbă sau o masă caldă, opera nu ar fi existenţială – spun unii; dar de cînd au oamenii din ţara poeţilor şi a gînditorilor doar nevoi corporale – răspund ceilalţi? Dacă ar fi să împarţi sumele alocate la silabe învăţate la cursurile de limbă sau la cîrnăciorii oferiţi celor săraci, bilanţul ar fi la fel de stupefiant ca un raport financiar pentru un spectacol după *Aida* de Verdi sau după *Flautul fermecat* de Mozart."

Democraţie şi Hochkultur... Ceea ce pare o contradicţie se dovedeşte pînă la urmă a fi un mariaj fericit. Pentru că democraţia presupune, printre altele, verificarea şi (re)validarea valorilor. Disputa legată de operă şi subvenţionarea ei a consolidat, în egală măsură, democraţia şi cultura înaltă, tocmai pentru că argumentele critice au condus, pînă la urmă, la acceptarea celei din urmă. Niciodată, în vreun sondaj de opinie, nu s-au găsit mai mulţi care să creadă că ar trebui să se renunţe la operă ca instituţie publică subvenţionată; însă e la fel de adevărat că niciodată nu au fost mai mulţi oameni care să considere că opera şi cultura înaltă, în general, generează identitate. Ceea ce, în vreme de criză, ţine loc şi de cîrnăciori...

trecerea prin reviste

● SCENA.RO (NR. 11, NOIEMBRIE/DECEMBRIE/IANUARIE 2010/11)

Nu ştiu dacă discuţiile despre Festivalul Naţional de Teatru – coordonat, în ultimii trei ani, de Cristina Modreanu – au ajuns la vreo concluzie. În orice caz, multe dintre criticile aduse selecţionerului ating cam acelaşi punct, anume noul şi mai ales relaţia noastră cu noul din teatru. Editorialul Cristinei Modreanu din cea mai recentă ediţie a revistei *Scena.ro* pune în discuţie tocmai aceste tensiuni. „România a amînat prea mult confruntarea cu ea însăşi. În societate şi în teatru. Întinsă pe canapeaua lui Freud ar fi plîns de mult cu lacrimi de crocodil, dacă i s-ar fi spus cinstit că are de înfruntat un trecut bolnav de prea multe boli, că are de ispăşit prea multele păcate ale părinţilor. Pentru că n-a făcut-o la timp, terapia este acum mult mai grea: ne răzvrătim cînd ni se spune că nu am făcut curăţenie în curtea propriei conştiinţe, ba chiar că n-am avut conştiinţă atunci cînd era mare nevoie de ea (vezi cazul Herta Müller *versus* intelectualii români). Ne răzvrătim ipocrit atunci cînd ne imaginăm că ne este atinsă «fibra naţională», o ţesătură confuză despre care nu ştim exact ce conţine – fiindcă nu ne-am mai întrebat de mult –, dar pe care ne-am obişnuit s-o ţinem «la icoană». Aceasta (icoana) trebuie arborată în fiecare locuinţă, indiferent dacă mai credem sau nu în ceva. În ultimii ani s-au desfiinţat mii de şcoli – pentru că nu ni le putem permite –, dar s-au construit sute de biserici. Pentru că nu e nevoie de oameni care să gîndească cu propriile capete (citat din Rodrigo García, *Interzis accesul animalelor),* ci de oameni gata să facă ce li se spune de către instanţe superioare. Cînd sîntem puşi faţă în faţă cu noul – în varii forme – intrăm în panică şi atacăm pentru a apăra obişnuinţa care ne-a devenit obişnuinţă şi motor interior. Uităm că «În orice început / e-o vrajă peste fire / ne apără şi să trăim ne-ajută» (Hermann Hesse). Nu mai vrem nici un început, ne mulţumim cu continuarea, din inerţie, a ceea ce cunoaştem deja. Minimalizăm orice încercare *altfel* pentru a ne baricada în propriul fel de a vedea lucrurile. Atenţie, nu deschideţi fereastra!" **(M. M.)**

2010, cu bune şi rele

La sfîrşit de decembrie, redactorii Dilemei vechi *au recapitulat în mod subiectiv întîmplările politice, sociale şi mai ales culturale ale anului care se încheie. Un an interesant, chiar dacă nu prosper.*

Marius CHIVU

Dacă ar fi să plec pe acea insulă (nu neapărat pustie), din cărţile apărute la noi în 2010, mi-aş băga în rucsac două cărţi de poezie – Mircea Cărtărescu, *Nimic,* şi Ion Mureşan, *cartea Alcool*, două romane – Thomas Pynchon, *Curcubeul gravitaţiei* (trad. Rareş Moldovan) şi John Updike, *Rabbit e bogat* (trad. George Volceanov) şi două volume de povestiri – Julio Cortázar, *Pagini neaşteptate* (trad. de Tudora Şandru Mehedinţi) şi Samuel Beckett, *Integrala prozei scurte*. În mp3-player aş încărca, dintre muzicienii care au concertat anul tocmai trecut, pe pianiştii Leszek Możdżer, Omer Klein şi Nik Bärtsch, pe Dan Berglund's Tonbruket, Trygve Seim & Frode Haltli, pe Doug MacLeod, Massive Attack şi pe Laurie Anderson, iar pe laptop (care ar funcţiona cu energie solară, firește) mi-aş copia filmele *Marţi, după Crăciun* (regia Radu Muntean) şi *Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu* (regia Andrei Ujică), plus spectacolul lui Radu Afrim, *Cîtă speranţă*. Iar dacă aş avea un dispozitiv de teleportat în timp, m-aş mai duce o dată la festivalurile de blues de la Sighişoara, de poezie de la Bistriţa, de jazz de la Gărîna şi „Literatură şi vin" de la Timişoara. Aş fi destul de ocupat.

Radu COSAȘU

În acest 2010 – din motive nu atît de obscure pe cît de rotunde – m-am gîndit intens la, iertaţi-mă, fericire, asumîndu-mi ridicolul, dar şi sfidîndu-l. Cum? Cu ajutorul acelui „înger" numit madam Trahanache, coana Joiţica pentru intimi. În literatura română nu există text în care să vibreze mai grav acest sentiment *gioccoso* ca monologul din actul IV al *Scrisorii,* scena 10. În 9 cuvinte şi 4 paranteze regizorale se descrie o emoţiune infinită, fericirea de a recupera scrisorica de amor, acoperind-o „de mai multe ori" cu sărutări febrile, Zoe trecînd de la rîs la plîns nervos într-un singur icnet din adînc: „Fănică!". Scena e nepereche, ca „atît de fragedă te-asemeni..." Şi cum se încheie? „Cu o răsuflare tare" şi bruscă: „A, mi-a trecut..." Nici un moment de fericire autentică – fie ea şi irezonabilă – nu-l mai pot concepe fără acest „A, mi-a trecut..."

Cristian GHINEA

În 2010 am descoperit că e bine să te plictiseşti. Mi-a luat mult şi am făcut multe prostii pînă să realizez că plictiseala poate fi o parte plăcută a vieţii. Unii ar spune că am îmbătrînit.

În 2010 am făcut să meargă Centrul Român de Politici Europene.

În 2010 am descoperit că, oricît aş zbura cu avionul, sînt complet incapabil să acumulez mile-bonus de zbor. Pierd taloanele, uit să le dau la bifat. Am renunţat.

La finele lui 2010 am stat 20 de ore într-un aeroport blocat. Altfel se vede viaţa după.

În 2010 am organizat o conferinţă internaţională la care am fost gazdă, la Bucureşti. Totul a mers bine, ba chiar invitaţii au găsit Bucureştiul peste aşteptări. Bucureştiul e OK.

În 2010 am reuşit să nu mai apar la televizor ca să vorbesc despre ce crede Băsescu despre ce crede Antonescu despre ce crede Băsescu despre el. Adică nu mai sînt „analist politic", genul care rumegă vorbe despre nimic. Cînd le-am spus apropiaţilor că nu o să mai apar decît ca să vorbesc despre chestiuni la care mă pricep, au zis că nu am nici o şansă. Am reuşit. Acum mă sună ziariştii aproape exclusiv să vorbesc despre UE, proiectele noastre şi Republica Moldova.

În 2010 am continuat să refuz să conduc, drept urmare am ajuns la nişte subtilităţi incomensurabile în relaţiile cu taximetriştii.

În 2010 m-am pomenit lider de protest civic cînd cu drepturile de autor.

În 2010 am descoperit că nu poţi să citeşti tot şi că trebuie să laşi în urmă cărţi necitite, ca iubirile ratate.

Dacă aş fi capabil să par interesat şi de altceva decît de propria mea persoană, v-aş fi spus mai multe despre ce a păţit lumea în 2010. Dar nu sînt.

Stela GIURGEANU

Problema integrării romilor a fost din nou pusă pe tapet în 2010, de data aceasta tapetul fiind unul european. Dacă pînă acum Italia sau Spania au fost scenele violenţelor care au vizat etnia şi au indignat mai mult la nivel non-guvernamental, în luna iulie a acestui an, Franţa a pus un picior oficial în prag. Prin decretul emis de Sarkozy, cel care privea repatrierea romilor români şi bulgari, cu interdicţie de revenire, numeroase cercuri concentrice au început să se propage.

Deşi pe plan „local" preşedintele Sarkozy a crescut în popularitate, pe plan european a fost izolat de marile puteri, iar conflictul direct în care a intrat cu cancelarul Germaniei, Angela Merkel a dat tonul şi dezaprobărilor internaţionale.

Totuşi, departe de jocuri şi discursuri politice şi deşi Franţa a primit palma pentru o problemă care vizează toate statele membre – integrarea romilor – un lucru bun s-a petrecut: buba a fost spartă.

Cu cărţile pe masă, se pot îndrepta astfel multe lucruri, iar integrarea, aflată deocamdată doar la stadiul de discurs, poate deveni o realitate, dacă vor fi puse, în sfîrşit, în mişcare mecanisme concrete şi susţinute politic.

Dacă însă totul va rămîne în sfera discursului, iar acţiunile din 2010 nu vor fi fost decît o manevră politică a lui Sarkozy de a cîştiga următoarele alegeri din 2012, majoritatea romilor va fi tratată în continuare ca o masă de pioni, şi nimic nu va fi realizat.

Rămîne de văzut însă pînă unde se vor forma cercurile concentrice ale decretului.

Andrei MANOLESCU

Anul 2010 mi-a adus certitudinea că o criză în capitalism nu seamănă nici pe departe cu una din comunism (lucru care, de altfel, mi-era destul de evident din punct de vedere teoretic, chiar şi înainte de a-l observa în mod concret). Criza din capitalism (instalat incomplet şi cu multe defecte), cu reducerile de salarii şi pensii, cu manifestaţiile şi scandalurile ei, pare totuşi foarte departe de coma în care întreaga societate se afla în timpul comunismului.

Criza de astăzi nu aduce nici măcar cu partea cea mai suportabilă a comunismului, din anii de deschidere '60-'70. Lipsurile şi interdicţiile de toate felurile din acel regim erau perpetuate şi folosite cu ştiinţă pentru subjugarea populaţiei. Criza de astăzi e mult mai „naturală" şi mai puţin generalizată, chiar dacă incompetenţa guvernanţilor îi agravează efectele. Asta ar trebui poate să fie lecţia acestui an. Cu toate acestea, sondajele arată că peste jumătate dintre români cred în continuare în mitul comunismului ca idee bună, dar prost aplicată. Înseamnă că sîntem încă departe de ceea ce ar trebui să fim şi nu e deloc cazul să stăm liniştiţi.

Matei MARTIN

Nu mai deschid televizorul. Şi ce-i cu asta? – o să spuneţi. Ei bine, mi-am dat seama că, cel puţin în ceea ce priveşte televiziunile de ştiri din România, cantitatea de informaţii importante ratate e indirect proporţională cu numărul evenimentelor semnificative care se petrec în lume. Mai precis: cu cît se întîmplă chestiuni mai semnificative, cu atît rămîn mai cufundate în ştirile interne mîloase. Cifrele de audienţă ne mai obligă la o concluzie; cu cît ştirile interne sînt mai debile, mai prost explicate, mai ceţoase, mai redundante, scade şi numărul de telespectatori interesaţi. Iar cu ziarele e cam la fel. Anul acesta n-am aflat mai nimic din ce s-a petrecut interesant pe mapamond din presa românească. Aşa că mi-am deschis propriile canale şi mi-am făcut circuitele personale de informare. Trăim bine (mult mai bine) şi fără să ştim ce face Boc. La cîte cărţi bune au apărut, la cîte spectacole interesante se joacă prin teatre, la cîte filme minunate rulează la cinema, cînd să mai deschizi şi televizorul? Apropo: azi e joi. Aţi văzut *Marţi, după Crăciun?*

Patricia MIHAIL

2010. (Încă un) an de criză. Guvern de criză. Măsuri de criză. Preţuri de criză. Criză la TV, criză în buzunare şi în creiere. Am terminat cu şcoală, facultate, master, viaţă liniştită de student şi am intrat „în cîmpul muncii". Cu bune, cu rele. Cu bucurii, cu întristări. Cu dileme – vechi şi noi. Apoi, cu primul salariu am mers la cumpărături. Unde am aflat că Băsescu e de vină pentru tot. Şi cu Boc, şi ai lui. M-am întors acasă şi am închis televizorul (definitiv). Cînd credeam că ai noştri „moderatori" nu pot decădea mai mult, au transformat înmormîntarea în direct în emisiune naţională. Urmează parastasul. Pînă aici! Am sărbătorit o nuntă de argint (a bunicilor), ceea ce îmi dă o mică speranţă în privinţa trăiniciei lucrurilor (şi a iubirilor). Iubitoare de brizbizuri ce sînt, am îndrăgit sincer accesoriile handmade. Le-am descoperit pe Alexandrina cu pianul şi pe Roxana M. cu harpa. Şi încă – *Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu. Leagănul respiraţiei. Amalia respiră adînc* (nu a avut premiera anul acesta, dar...). A trecut şi 2010, ne-a mai rămas mult de făcut; restul însă – la anu'!

Adina POPESCU

Aş fi vrut să vă spun că în 2010 s-au construit 300 de kilometri de autostradă, că opoziţia s-a reconciliat cu puterea pentru a depune împreună eforturi de a scoate ţara din criză şi că am văzut la televizor numai talk-show-uri civilizate în care toată lumea îşi cerea scuze de la toată lumea, că a venit mult-aşteptatul cutremur „cel mare" şi la fel cum a venit, a şi trecut, fără victime şi fără pagube materiale, că OTV-ul s-a transformat

într-un post exclusiv cultural, că anumiți bugetari au manifestat pașnic, cu flori în mîini, cerînd Guvernului să le ia bonificațiile pentru care au dormit în posturile lor ani de-a rîndul și să le dea pensionarilor, că atît CFR Cluj, cît și Steaua, și Dinamo s-au calificat în primăvara europeană, cu goluri marcate în ultimele minute ale meciurilor, demonstrînd din nou moralul ridicat al jucătorilor din echipele românești, că s-a eradicat șpaga și că majoritatea hotelurilor de pe litoral a fost cumpărată de niște nemți, așa că la anul vom trăi cu toții din turism.

Însă nimic din toate astea nu s-a întîmplat. Totuși, Llosa a luat în sfîrșit Nobelul pe care îl merita, am văzut cîteva filme românești bune (dar mai slabe ca în alți ani, căci nici minimalismul nu mai e ce-a fost), în Suedia, prințesa Victoria s-a măritat cu fostul ei antrenor personal, iar suedezii au fost bucuroși că au putut să contribuie cu ceva din veniturile lor la fastuoasa nuntă regală ale cărei serbări au fost organizate din bani publici, cu toate că e criză și la ei.

Iaromira POPOVICI

Cel mai emoționant eveniment pozitiv al anului 2010 este, pentru mine, salvarea celor 33 de mineri chilieni, pe 13 octombrie, după 68 de zile de stat în mina San José; despre care președintele chilian Sebastian Pinera a declarat că a fost „un miracol".

Întîlnirea Hertei Müller cu Gabriel Liiceanu din 27 septembrie a fost relevantă pentru „descoperirea" scriitoarei în România, dar și pentru părerile ei categorice, dar foarte juste despre pasivitatea intelectualilor români în timpul regimului ceaușist.

Lansarea filmului lui Andrei Ujică, *Autobiografia lui Nicolae Ceaușescu,* pe 28 octombrie la Sala Palatului, a stîrnit nenumărate reacții, pro și contra. Fără vreo legătură cu filmul, într-un sondaj realizat de Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER) și Centrul pentru Studierea Opiniei și Pieței (CSOP), 83% dintre români au spus că nu au avut de suferit, personal sau în familie, de pe urma comunismului.

Cele mai neplăcute (eufemistic spus) evenimente ale anului: reducerile salariilor bugetarilor și pensiilor de către Guvernul Boc, dar și mitingurile de protest ineficiente ce le-au urmat; stenogramele lui Sorin Ovidiu Vîntu, care dau o lovitură serioasă, printre altele, presei românești.

Cele mai plăcute „trenduri" bucureștene: revenirea cozilor la teatre și aglomerația din Centrul istoric al Bucureștiului, cu toate imperfecțiunile lui.

Ana Maria SANDU

Din anul ăsta îmi rămîn: un roman pe care l-am trimis în lume, niște lecturi publice, Salon du Livre la Paris, cu autorii lui care stau cuminți și așteaptă să semneze cărți și să schimbe cîteva vorbe cu cititorii. Mi-l imaginasem întotdeauna foarte mare, și nu e. În schimb, Tîrgul de Carte de la Leipzig mi s-a părut uriaș. Încă din parcare părea că s-a pornit o revoluție. Odată ajunsă acolo, n-am putut să nu mă gîndesc că sînt un fir de nisip norocos pe fundul unei mări de povești și de cărți. Am revăzut Berlinul primăvara, am descoperit Zagrebul tihnit, cu străduțele sale înguste și cu Librăria Booksa, unde mi-ar plăcea să-mi beau din cînd în cînd cafeaua. Dintr-o călătorie în Elveția m-am întors cu o amintire ca o carte poștală perfectă. *Mr. Vertigo* al lui Paul Auster, Dubravka Ugrešić, *Aer cu diamante,* filmele lui Truffaut, TIFF-ul cu gust de șaorma noaptea, cu emoționantul documentar *Sons of Cuba* și *Autobiografia lui Nicolae Ceaușescu,* cel mai entertaining și mai sfîșietor film despre trecutul recent. Am mai colecționat o redacție și niște colegi minunați.

Muzică multă am ascultat la Radio Fip, pe net. Nu mi-am făcut cont de Facebook, așadar am rămas tot cu prietenii reali.

Simona SORA

N-a fost cel mai bun an *ever,* dar a fost anul în care am ajuns, după mai multe tentative, la Ierusalim în cel mai bun mod cu putință (adică perfect neturistic) și, poate de aceea, anul în care am ajuns la concluzia că Zeruya Shalev (cu toate cele trei cărți ale ei traduse în românește – *Soț și soție, Viața amoroasă* și *Thera)* este cea mai interesantă *scriitoare* contemporană pe care am citit-o vreodată; a fost și anul în care m-am apucat să-l citesc metodic pe Moshe Idel, cabalistul cabaliștilor. Am început citind *Fiul lui Dumnezeu* ca pe un roman de mistere – cu mare atenție, adică, la episoade precum cel al „pedepsirii lui Metatron cu cele 60 de lovituri de bici de foc". Cartea cea mai importantă a anului – am scris-o de cîteva ori – a fost *Amor intellectualis* de Ion Vianu, un roman autobiografic spectaculos și hermetic, din care critica nu a decriptat pînă în prezent nici 10%; poate adevărații cititori o vor face. Iar dacă tot e vorba de bilanțuri subiective, filmul românesc al anului a fost, pentru mine, *Felicia înainte de toate* (regizat de Răzvan Rădulescu și Melissa de Raaf), o poveste „clasică", de un rafinament rar, despre prezentul care nu mai trece.

Dan STANCIU

Trei semne ale anului ce stă să se încheie:

1) „Medicina anti-îmbătrînire, întinerirea naturală, nemurirea: acestea sînt lucrurile asupra cărora trebuie să ne concentrăm astăzi. Cei care o fac sînt țările cele mai prospere din lume, cei care nu o fac vor rămîne mereu în sărăcie." Declarația aparține lui Nursultan Nazarbaiev, președintele Kazahstanului, și ea s-ar vrea o prefigurare a uneia dintre ideile majore ale acestui veac, încă june și fraged: nemurirea ca antidot al sărăciei.

2) Pînă la obținerea nemuririi în laborator, oamenii de știință din Kazahstan nu stau cu brațele încrucișate: ei au inventat o procedură simplă și rapidă prin care (cu ajutorul unui dispozitiv din plastic avînd forma unui bețigaș) pot fi detectate moleculele de porc dintr-un aliment.

3) În sfîrșit, o știre ceva mai veche, din 18 aprilie, spune că, în India (conform unui studiu al Organizației Națiunilor Unite), numărul persoanelor care au telefon mobil este mai mare decît al celor care au acces la o toaletă.

Mircea VASILESCU

Anul trecut pe vremea asta, după ce tot cîntase refrenul crizei care „nu ne va afecta", Guvernul a anunțat măsuri. Apoi, într-o amestecătură greu de înțeles pentru un simplu cetățean, de-a lungul lui 2010 s-a străduit să le aplice. *Confuzia* mi se pare termenul care caracterizează cel mai bine atmosfera din societatea românească: nimic n-a fost spus clar, nimic n-a părut sigur anul ăsta. Luminița – care părea la un moment dat că se vede cu ochiul liber – s-a refugiat iarăși „la capătul tunelului". Dar pentru mulți dintre noi e tot mai greu de găsit intrarea în tunel.

Noroc că *Dilema (veche)* se subintitulează „săptămînal de tranziție", așa că are în ADN resursele de calm, seninătate și umor pentru a înghiți, la rînd, oricîte felii din tortul românesc fără cireașă. Așa încît, avînd noi parte de un site nou și dînd buzna chiar și pe Facebook, ne-am trezit cu o numeroasă comunitate de „oameni cu dileme" (momentan, peste 14.000) cu care e o plăcere să ai de-a face. Încheiem primul deceniu al mileniului cu ideea (fixă) că e bine, în continuare, să fii o revistă normală. O mie de ani pace și dileme!

Luiza VASILIU

Oameni și lucruri: grupul de scriitori bistrițeni (adică Ana Dragu, Dan Coman, Marin Mălaicu Hondrari, Florin Partene) și Festivalul „Poezia e la Bistrița". Nu numai că-i leagă o prietenie autentică, lipsită de fasoane, dar literatura lor e dintre cele mai bune care se scriu azi la noi. Cît despre festival, e genul de eveniment care poate să-ți redea încrederea în rostul poeziei într-o lume de wikileaks-uri și alte leșinuri.

Cărți: reeditarea *Aerului cu diamante, Opera poetică* a lui Leonid Dimov, apărută la Paralela 45 (aștept operele complete Gellu Naum), *Dispariția,* romanul lui Georges Perec scris fără e-uri și tradus de Șerban Foarță pentru Editura ART, *The Life and Opinions of Maf the Dog and of His Friend Marilyn Monroe,* de Andrew O'Hagan (care probabil n-a luat Booker-ul din cauză că e îngrozitor de amuzantă și de bine scrisă), *Just Kids,* de Patti Smith, o carte despre New York-ul anilor '60-'70 și despre povestea de amor-prietenie-frăție dintre Patti și Robert Mapplethorpe.

Muzică: prea multă ca să încapă aici. Oricum, la anul promit să ajung și la Gărîna. Și poate și la Primavera Sound sau Benicassim.

Film: *Autobiografia lui Nicolae Ceaușescu.* Un film despre care nu vom înceta să vorbim nici peste 50 de ani.

Am rămas cu: o cicatrice în formă de praștie, după ce-am căzut pe scări la mine în casă. În felul ăsta, anul 2010 va rămîne un an însemnat.

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

www.polirom.ro

La mai puțin de o lună de la apariția ediției originale, Polirom publică

Cimitirul din Praga

cel mai recent roman al lui UMBERTO ECO

Colecția Biblioteca Polirom

Traducere de Ștefania Mincu

O carte cutremurătoare, despre aspecte ale unei politici trecute sub tăcere, care aruncă o lumină sumbră asupra viitorului.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

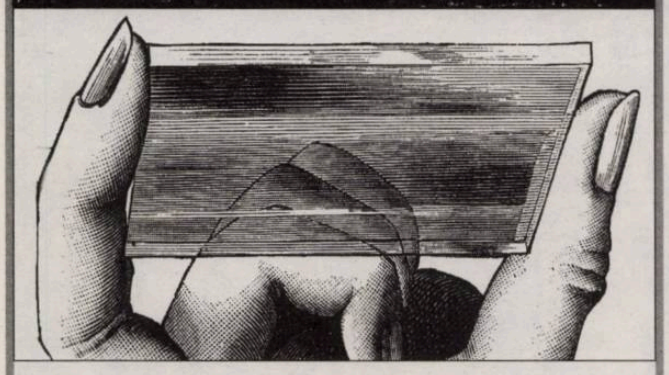

„Succesurile“ televiziunilor

Inutil să amintim, pentru a nu ştiu cîta oară în spaţiul acestei rubrici, că greşelile de exprimare pe care le fac prezentatorii sau moderatorii de pe micul ecran sînt foarte periculoase pentru sănătatea limbii. Televiziunea reprezintă o sursă incontestabilă de modele pentru telespectatori, iar greşelile, cu atît mai mult cu cît sînt repetate, au toate şansele să intre în vorbirea curentă a celor care se uită la televizor. În plus, aberaţiile lingvistice pe care le aud telespectatorii au de multe ori şi efecte perverse, din cauza forţei de convingere şi chiar de hipnoză pe care o are televiziunea. De exemplu, ca urmare a tapajului care s-a făcut pe marginea pluralului defectuos al Elenei Băsescu, „succesuri“, forma aceasta s-a înşurubat în mod perfid în mintea publicului şi le apare multora în vorbirea curentă.

Zilele trecute, Consiliul Naţional al Audiovizualului a dat publicităţii un nou raport de monitorizare privind calitatea limbii române la posturile de radio şi televiziune, realizat de un grup de cercetători de la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti“. Din păcate, greşelile continuă să fie multe şi grave.

Din gura oamenilor care apar la televizor ies dezacorduri între subiect şi predicat *(„sărăcia şi lipsa* de perspectivă din România îi *împinge* pe mulţi să...“ – PRO TV; *„laptele* dat de animale *fac* ca produsele ce se vînd în zonă...“ – Realitatea TV; *„Fiecare au* cîte 25 de ani“ – Antena 1 etc.), forme greşite ale unor verbe *(„vroiam* să te întreb“ – TVR Cultural; *„să aibe* loc la termen“ – Antena 3), celebrul „care“ în loc dè „pe care“ („ultimul lucru *care* ai pus“ – TVR 1; „corupţie, *care* tot statul o poate rezolva“ – Prima TV), rostiri greşite ale literei „x“, pronunţată „cs“, în loc de „gz“ („ecsemplu“ – TVR Cultural, „aucsiliar“ – Antena 3), cuvinte accentuate greşit („prevéderilor“ – PRO TV, „un carácter unic“ – TVR Cultural), pleonasme („Tot mai multe femei *aleg să opteze*“ – Antena 1; *„rămîn în continuare* în arest preventiv“ – TVR 1; „Veţi *mai re*veni“ – Antena 1; „şi statul *să re*devină *din nou* acţionar“ – PRO TV; *„dar însă* toţi liderii PDL...“ – Realitatea TV; „vestea morţii sale este *foarte* fulgerătoare“ – Antena 3 etc.).

O greşeală interesantă este extinderea aberantă a prepoziţiei „pe“ (probabil după modelul „perversa de pe Tîrgu Ocna“): „scandal *pe* pensii“ – Realitatea TV; „vă veţi convinge *pe* imagini“ – Prima TV; „va prezenta astăzi un mesaj *pe* probleme...“ – B1 TV; „discuţia noastră este *pe* demiterea Guvernului“ – Antena 3.

Cînd vor să arate că vorbesc elevat, „finuţ“, oamenii de la televizor folosesc „a servi“ în loc de „a mînca“, „a debuta“ şi „a demara“ în loc de „a începe“ etc.: „invitaţii au ciocnit... şi *au servit* produse culinare din bucătăria chinezească“ – B1 TV; „anul şcolar *a debutat* cu stîngul“ – N 24 PLUS; „să rămînem în acelaşi *areal* al discuţiilor noastre“ – B1 TV.

Greşelile pe care le fac televiziunile nu numai zboară, odată cu vorbele, ci rămîn şi în scris. În titrările de pe micul ecran, cei de la Institutul de Lingvistică au găsit destule gafe elementare: *„Face-ţi* asta dar creaţi o strategie bugetară“ – TVR 1; „Tineret, mîndria *ţării*“ – Kanal D; „nu *oferii* nimănui datele tale“ – Prima TV; *„lasămă* domne“ – Prima TV; „faţă de *aceiaşi* perioadă a anului trecut“ sau „este *aceaşi* problemă“ – Antena 3.

După cum se vede, e jale cînd vine vorba de corectitudinea limbii române la televiziunile noastre. Şi mai grav este că greşeli serioase fac şi oamenii de la care am avea pretenţii. De exemplu, marele scriitor şi publicist Stelian Tănase, care, de la tribuna postului Realitatea TV, ne spune „ce legi mai se dau în România“ şi „în discuţia asta care-o fac“. Sau prezentatorii de la TVR Cultural, de la care putem auzi minunăţii ca „vroiam să te întreb“ sau „cum era ca co..., ca şi coleg, ca şi şef“. Astfel de exprimări fac şi ele parte, desigur, din demersul de culturalizare a poporului, pe care şi l-a propus TVR Cultural.

Tudor Călin ZAROJANU

Ce ne-nvaţă pe noi presa?

A patra putere în stat! Sună frumos, nu? Care e puterea presei, cred că toată lumea s-a lămurit. Deşi ar fi de făcut două amendamente la impresia generală. Unu: în puţinele cazuri în care, vreme de două decenii, diverse porcării au fost stopate sau măcar reduse în efecte – presa a fost cea care le-a întors din drum, mai degrabă decît justiţia. Totodată, datorăm presei şansa de a ne face o imagine corectă asupra VIP-urilor din mai toate domeniile. Cu accent, e drept, mai mult pe personajele negative şi/sau ridicole, căci despre oameni de valoare vine vorba mai rar. Doi: au existat situaţii în care presa a avertizat asupra unor intenţii de afaceri dubioase şi acestea nu s-au realizat, creînd impresia că erau subiecte inventate. Cel puţin în unele cazuri, neconfirmarea era tocmai efectul semnalelor jurnalistice: escrocii au făcut un pas înapoi, clamînd că nici nu le dăduse prin cap să...

Una peste alta însă, presa românească nu prea are putere. Parţial din cauza forţei covîrşitoare şi transpartinice a sistemului, dar parţial din pricina propriilor slăbiciuni. Despre acestea din urmă aş vrea să vorbesc, şi am să mă limitez la ziare. Nu numai pentru că au o putere de penetrare incomparabilă cu cea a periodicelor, ci şi pentru că acestea din urmă, în marea lor majoritate publicaţii specializate, în general fac ceea ce au de făcut. De la revistele de tip *Casa mea, Grădina mea, Sănătatea mea* etc., pînă la revistele de cultură – nu prea sînt de adus reproşuri consistente.

Calamburul ghiduş

Genul publicistic numărul unu este *ştirea*. Informaţia este, de altfel, capitalul cel mai valoros al societăţii moderne (şi nu numai). Înainte de a face ceva, trebuie să-ţi formezi o părere cît mai completă despre ceea ce ai de făcut, despre condiţii, conjunctură, premise, ca şi despre efectele probabile. Or, pentru a-ţi fundamenta părerea, ai nevoie de cît mai multe şi cît mai corecte informaţii.

Foarte puţini români din afara presei ştiu că, în covîrşitoarea lor majoritate, ştirile pe care le citesc în ziare nu sînt produse de ziare, ci de agenţiile de ştiri. Mai ales în ultima perioadă, de cînd cu reducerea bugetelor. Uneori, ziarul precizează sursa, de multe ori nu. De puţin timp, jurnaliştii de la Mediafax au ieşit din nedreptul lor anonimat, ştirile fiind semnate *(dacă* sursa e menţionată de ziar).

Faţă de presa occidentală, ziarele noastre practică două ghiduşii (e un eufemism): ştirea comentată şi manipularea titlurilor. Fie un calambur, fie ceva şocant sau abscons, fie o extragere din context, fie chiar o informaţie care *nu* se regăseşte în ştire. Cunosc cel puţin un caz în care ziaristul a scris o ştire corectă, iar în redacţie s-a decis ca titlul să exprime contrariul a ceea ce aflai din text. Şocant e şi cînd o ştire de agenţie scrisă 100% *by the book* capătă un titlu „comercial“. E micul aport al ziarului...

Dacă nu te laşi păcălit de titluri şi de comentariile maliţioase, în general te poţi informa cît de cît frunzărind preşa, cu condiţia să consulţi cel puţin două ziare aflate pe *poziţii politice* opuse. Numai că imaginea formată va fi parţială, căci cotidienele noastre nu numai că manipulează ştirile, dar le şi selectează în funcţie de comandamentele locale.

Datul cu părerea

Cel mai bogat reprezentat este editorialul. Dacă publicaţiile occidentale au de regulă un singur editorial general – care reprezintă punctul de vedere al publicaţiei, nu doar al autorului – şi eventuale editoriale specializate (economie, finanţe, sport etc.) în paginile respective, la noi poţi găsi în acelaşi ziar numeroase editoriale generaliste (tip „Starea naţiunii“), uneori contrazicîndu-se între ele. Este materializarea jurnalistică a unei patologii naţionale: obsesia de a-ţi da cu părerea. Nici vorbă de vreo specializare: acelaşi jurnalist comentează *ex cathedra* scena politică, naţionala de fotbal, afaceri, cursul de

Ziarele noastre practică două ghiduşii (e un eufemism): ştirea comentată şi manipularea titlurilor.

din an în Paşte. Anchete – cînd dau „sursele“ ceva (stenograme, de pildă), cu prea puţin efort din partea redacţiei.

Toate au fost genuri de frunte ale presei româneşti postdecembriste. Au existat publicaţii care s-au construit şi au avut succes pe baza anchetelor „la sînge“ (la faţa locului, nu pe Interent!), a reportajelor memorabile, cu valenţe literare, a interviurilor cu personalităţi adevărate şi, nu în ultimul rînd, a unor foarte bune idei jurnalistice, de exemplu, cele în cheie parodică. Că veni vorba, umorul de calitate a dispărut din presa românească, fiind înlocuit de un soi de sarcasm catastrofic născut din frustrări. Nu mai rîdem, ci ricanăm. Zîmbetelor le-au luat locul rictusurile.

Încolonarea spre cimitir

Scriu aceste rînduri într-un moment special: apariţia mişcării „România Curată“. Nu intenţionez să discut acum şi aici detalii legate de acest demers, ci doar să remarc ceea ce mie mi se pare esenţial: este unul dintre rarisimele momente în care cineva ne propune *să facem ceva*, cu sau fără şanse de a avea rezultate, dar *ceva*. Comparaţia presei cu o atare idee este devastatoare, căci, cu extrem de puţine excepţii, presa – indiferent de poziţionarea ei profesională şi politică, indiferent de mijloace, de genurile publicistice, indiferent de orice – ne învaţă, zi de zi, ceas de ceas şi-n proporţie de masă, că nu e nimic de făcut, că orice acţiune e inutilă, că sîntem frunze-n vînt, grăunţe de nisip, atomi fără nume. Iar cei care realizează ceva – ne învaţă presa – fie o fac prin fraudă, fie au avut baftă chioară, fie succesul lor, de fapt, nici nu este un succes.

Din punctul de vedere al presei, putem – ca-n bancul cu Radio Erevan – să ne îndreptăm fără panică spre cimitir.

Dar poate mai avem totuşi nişte treabă pe-aici, nu?

***Tudor Călin Zarojanu** este jurnalist şi scriitor.*

Silvia CAZACU

Noi venim să colindăm, pe la blocuri să urăm...

Ce fac oamenii de la oraş în preajma sărbătorilor? Cum e oraşul de sărbători? Ce are şi ce n-are? Observ şi notez. Încep cu ce are.

Inventar sumar: tîrguri de Crăciun, hipermarketuri „cu de toate", magazine de lux, specialişti care te învaţă cum să alegi cadoul perfect, tarabe cu jucării şi decoraţiuni la ieşirea din metrou, ţigănci cu vîsc, petarde şi artificii, Moşi Crăciun de închiriat, colindători prin blocuri, biserici, petreceri de firmă, surprize, aglomeraţie, momente festive...

De sărbători, oamenii de la oraş au şi multe întrebări. Cum să evităm stresul şi aglomeraţia din magazine? Ce cadou să le facem celor dragi? Cum să organizăm petrecerea-surpriză pentru angajaţii firmei? Cum să strălucim de sărbători? Cum să găsim destinaţii de vis la preţuri rezonabile? La care se adaugă întrebarea de bază: Cît costă carnea de porc?

Oraşul îl are pe Hruşcă („Hruşcă-i Hruşcă şi iar Hruşcă..."). Şi acordurile line răspîndite prin îmbulzeala din magazine. De sărbători, oraşul pare interesant. Devine, brusc, mai luminos şi mai prietenos. C-are mall-uri multe... Şi oferte, ornamente...

Sărbători la ofertă

Mă uit pe stradă, la televizor, pe Internet, prin magazine... Şi-mi dau seama că, la oraş, oamenii iubesc nespus cadourile. Mai mult decît sărbătoarea în sine. Mai mult decît aproapele, iubim cadoul pe care o să-l oferim sau cel pe care o să-l primim. Specialiştii avertizează că, la acest capitol, e nevoie de un buget şi de multă creativitate. Cînd bugetul îţi influenţează cantitatea de bucurie prevăzută cu ocazia sărbătorilor, probabil că e foarte grav şi atunci e bine să constatăm că am ajuns într-adevăr atît de departe încît nu ştim să ne mai întoarcem. „Bucuria înălţătoare a momentului magic de neuitat" (cu mesaje, îndemnuri spirituale amestecate cu surprize şi promoţii) ne blochează, uneori, la un nivel de unde nu putem să vrem mai mult. Dar, după cum se vede, lumea e complexă şi are multe oferte. Cînd n-ai listă de cumpărături, obiective de atins, cînd părerile specialiştilor cu ocazia sărbătorilor nu te preocupă, atunci eşti liber să te mişti în voie, să observi şi să te gîndeşti. La ce iei şi la ce dai cu acest prilej. În ce investeşti sau cum ştii să primeşti. Dacă din „magia sărbătorilor de iarnă" excludem bugetul, obligaţia şi aglomeraţia, ni se poate întîmpla fericitul moment cînd descoperim că mai rămîn totuşi cîteva lucruri... Adică esenţa.

Dă Domnul Doamne...

La Unirea, e Tîrgul de Crăciun. În presă sună bine. La faţa locului, nu. De la gura de metrou se-aude muzica. Populară. Se văd ornamentele. Colorate, şi atît. Fac turul căsuţelor din lemn. *Inventar sumar:* maşinuţe cu baterii, pluşuri, porţelanuri, inele, mărgele, oale din lut, poşetuţe din lînă, magneţi de frigider, căciuli cu beculeţe, căţei vorbitori şi plimbători, Moşi Crăciun care se dau peste cap, vată de zahăr, vin şi mîţoase. Peste toate, folclor la microfon. Cumpăr un îngeraş din pănuşe şi intru în vorbă cu vînzătorul. E de la Odorheiul Secuiesc. Îl întreb cum sînt sărbătorile la oraş. „Frumoase, cum să fie?!" Atît. La oraş, sărbătorile sînt frumoase. La o altă căsuţă stă un tînăr din Bucureşti. E înconjurat de sticle şi butoaie: „Am un vin de-ncălzeşte inima şi trezeşte dragostea!" O doamnă din publicul cumpărător: „Aoleo! *(rîde şi decretează):* Ştie ăsta să-şi vîndă marfa!" Între timp, se anunţă la microfon că „urcă pe scenă E-lenaaa Gheorgheeeee!" „Soarele meu... continuăm petrecerea... un pic mai tare în spate... asta e!" Pe scenă se dansează. Lumea, nu. E ocupată. Se pozează în decor. Cu renii şi cu eschimoşii. Pe scenă scrie: „Tradiţii de Crăciun". Şi, în laterale, pe două panouri mari: Centrul Tradiţiei şi Creaţiei populare. Mă uit în jur şi nu prea văd. Nici tradiţie, nici creaţie.

La Piaţa Iancului, sînt expuse pe trotuar şi pe măsuţe tot felul de mărfuri: de la măturici cu sclipici pînă la ciuperci şi sticle cu borş. Vînzătoarele ambulante fac glume, e soare, se simt bine. Deodată, o ţigancă începe să strige: „Chiroooo, comunitariiii!". Lumea se precipită discret dar ferm. „Vine maşina cu comunitariiii, strînge, fă, coroniţile." În agitaţie văd şi o bătrînică de la ţară, cu bunditţă şi şoşoni. Strînge şi ea repede grămăjoara de legume şi ierburi uscate şi pleacă spre metrou.

Pe şoseaua Pantelimon, în faţa unei florării, trei copii încep să cînte. Lălăit, fără chef. Nu se înţelege mare lucru, doar din cînd în cînd: „Dă Domnul Doamne". Vînzătoarea: „Nu se-aude, mai tare!" Fericiţi că cineva totuşi îi ascultă, o iau de la capăt: „Mai încolo, mai la vale / Dă Domnul Doamne / Trecea îngeraş călare / Dă Domnul Doamne / Aşa tare ce fugea... / Pămîntul se scutura / La un colţ de cotitură / Dă Domnul Doamne / Mă-ntîlnii c-un copilaş / Un' te duci tu, copilaş? / Mă duc, Doamne, la oraş / Să cumpăr de copilaşi / Dă Domnul Doamne / Să mi-aducă banişori... / La anu' şi la mulţi ani!". Vînzătoarea le dă o hîrtie de 5 lei. Copiii pleacă mulţumiţi.

Cam aşa e la oraş. Probabil că la sat nu e nici mai bine, nici mai rău. E doar altfel. Şi la sat, şi la oraş, oamenii trăiesc sărbătorile cum au apucat, cum au învăţat (de la părinţi, bunici, din cărţi sau de la televizor...). Fiecare trăieşte sărbătoarea în felul său. Şi felul său e rezultatul unui amestec care include: origini, educaţie, moşteniri, credinţe, influenţe, opţiuni, ispite etc. Din ingredientele acestui amestec iese produsul final. Omul actual. Urban. Şi sărbătoarea lui.

Silvia Cazacu *e jurnalist şi manager cultural.*

Anamaria IUGA

Cum se petrece de Crăciun la ţară?

De mai bine de cinci ani nu am mai stat acasă de Crăciun, cu toate că de fiecare dată îmi aduc aminte ce ne spunea prof. Nicolae Bot despre mirarea unor săteni, cînd, de un Crăciun, se afla pe teren: „Dar nu aveţi familie?". Explici oamenilor că, fiind interesat de obiceiurile de iarnă, trebuie să te duci chiar atunci pentru a vedea cum trăieşte o comunitate sărbătoarea. Sătenii se uită miraţi la început, după care îţi acceptă curiozităţile, iar uneori te integrează în ceata de colindători. Oricum, nimic nu se compară cu sărbătorirea Naşterii Domnului la sat, unde participă din plin toată comunitatea, ca o mare familie; de aceea aleg să prezint situaţia din trei sate din Transilvania.

În 2007, am petrecut Crăciunul în zona Făgăraşului, unde cetele de feciori colindă însoţite de Turcă. Într-unul din sate, era o ceată mare; erau vreo 15 feciori, conduşi de un vătaf. Se aşezau pe două rînduri în curte şi începeau să colinde: o colindă la intrare, jocul Turcii, o altă colindă şi mai apoi un cîntec de joc, să fie jucate toate fetele şi femeile din gospodărie, ca să aibă noroc. În funcţie de membrii familiei, erau colinde diferite: dacă în casă era o fată, era cîntată o anumită colindă, dacă era fecior – o alta. La final, feciorii erau omeniţi cu mîncare şi băutură, li se dădeau bani, ţuică şi vin, carne şi pîine. Cu banii adunaţi, se plăteau la final muzicanţii. Uratul ţinea trei zile: după ce terminau de colindat satul, a doua şi a treia zi a sărbătorii, ceata de feciori colinda prin alte sate, la cei care au plecat din comunitate, dar care menţineau şi în acest fel legătura cu satul natal. În fiecare seară urma, la Căminul Cultural, o petrecere la care era invitat tot satul şi unde se consumau bucatele adunate în timpul colindatului. Ceata de feciori a colindat şi a urat de bine, comunitatea i-a răsplătit; la final, satul este răsplătit pentru darul său, prin petrecerea dată. Sărbătorile sînt ciclice.

Un alt Crăciun merită reţinut: în 2009 am fost într-un sat izolat din Ţara Lăpuşului. Seara de Ajun începe cu urările copiilor, care umblă cu Steaua şi cu Capra. Cum se întunecă, se întorc acasă. Încep, apoi, tinerii, care umblă în grupuri mai mari şi care cîntă colindele pe care sîntem obişnuiţi să le auzim la televizor ori la radio. La fiecare casă se lasă cu o petrecere.

Dar după ce au fost primiţi colindătorii copii şi tineri, femeile, care toată ziua au robotit prin casă cu ultimele pregătiri, se grupează pe vecinătăţi şi merg la colindat: o colindă la fereastră, o colindă sau două în casă. Colindătorii sînt răsplătiţi cu mere, nuci, colaci şi bomboane, pe care le adună în traistă. Cîntă colinde vechi, colinde frumoase, cum rar am mai auzit. Femeile şi le aduceau aminte, îndemnîndu-se una pe alta. Le repetau puţin pe drum, pînă să ajungă la următoarea casă. Înainte de Crăciun, cu toate pregătirile pe care le fac, nu au avut timp să se întîlnească pentru repetiţii. La unele case, unde erau oameni mai glumeţi, se făceau şi urări mai hazlii, de un farmec aparte. Atmosfera Crăciunului era îmbogăţită de veselia grupului: „Noi ne ducem pe cărare / Fără nici o supărare. / Iar de ne primeşti în casă, / Scoate olu' de sub masă / Şi ne dă să ne-mbătăm, / Mai mîndru să-ţi colindăm". Nu îmi amintesc să fi simţit mai multă voie bună în altă parte de Crăciun, una din ocaziile de întîlnire între membrii comunităţii. Tot anul, fiecare îşi vede de gospodăria lui, oamenii se întîlnesc rar, la evenimente ale familiei sau la sărbători. Acum se schimbă veşti, mai află lumea de tine. La ultima casă îmi părea rău că se termină seara. O singură noapte de colindat, dar o noapte aparte, în care simţi peste tot prezenţa unei comunităţi puternic închegate. Aşa cum trebuie să fie, de altfel, de Crăciun.

Sărbătoarea întăreşte comunitatea, aşadar. Ce se întîmplă unde migraţia a dus la modificarea relaţiilor într-o comunitate? În Maramureş, de exemplu, foarte mulţi oameni sînt plecaţi în străinătate. Mulţi vin acasă de sărbători, dar mulţi rămîn în ţara unde lucrează. Pe an ce trece se colindă din ce în ce mai puţin. În 2006, în satul natal al tatălui meu, se plîngea o mătuşă că înainte (probabil cu vreo patru-cinci ani în urmă) auzeai colinde răsunînd în tot satul, la fiecare casă erau colindători. Şi pentru că erau puţine grupuri de colindători, după ce am aşteptat o vreme, ne-am adunat mai mulţi din familie şi am început să mergem pe la neamuri, la colindat. De la fiecare casă mai luam cu noi cîte o persoană ori două. Am încheiat colindatul a doua zi dimineaţă, într-un capăt de sat. La unele case aflam veşti de la cei plecaţi în străinătate. Acolo se adună în grupuri mai mari şi în noaptea de Crăciun colindă. Poate colindă mai mult decît ar fi colindat dacă erau acasă. Am auzit de curînd că mulţi din membrii familiei de acasă merg de Crăciun la copii, în ţările străine, să petreacă împreună de sărbători, aşa cum nu s-a mai întîmplat de cîţiva ani. Comunitatea, însă, este văduvită de coeziunea-i obişnuită. Crăciunul se sărbătoreşte altfel acum, în Maramureş.

Anamaria Iuga *este cercetător la Muzeul Ţăranului Român.*

Cu ochii-n 3,14

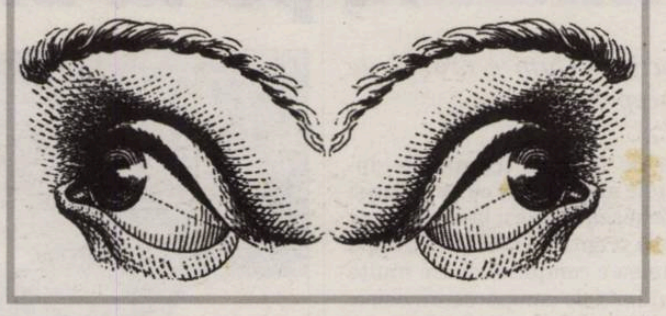

E PLĂCUT SĂ DESCOPERI CĂ SE SCRIE MAI MULT ÎN CELE TREI CULORI DE SEZON. LUCRUL ACESTA ESTE CUNOSCUT SUB NUMELE DE PROGRES

■ În Sintra (un fel de Sinaia a Portugaliei), magazinele de vinuri îşi promovează marfa cu versuri din Pessoa; Sistiana (un fel de Balcic al Italiei) are ca slogan un vers din a şaptea *Elegie duineză* a lui Rilke, iar ceasurile Breguet au machete cu un citat din *Eugénie Grandet* de Balzac. E plăcut să descoperi că măcar la alţii literatura contează şi-n marketing. (**M. C.**)

■ José Manuel Blecua, o legendă vie a limbii spaniole contemporane, tocmai sărbătorit de Academia Regală spaniolă, a declarat, cu o siguranţă pe care numai excelenţa în fonetică şi fonologie ţi-o poate da: „Se scrie mai mult ca niciodată, dar lumea nu înţelege ce citeşte“. Nu uitaţi, e o declaraţie făcută de cineva care ştie că literatura vine de la *littera*. (**S. S.**)

■ Cîrcoteala românească nu se opreşte niciodată: anumiţi concetăţeni de-ai noştri s-au plîns că luminile de pe Magheru sînt prea orbitoare şi îi împiedică la condus, iar cele de la Universitate sînt în cele trei culori naţionale, deci prea patriotice. (**I. P.**)

■ Strigătură de sezon la Piaţa Sudului: „Avem brazi de criză, neamule!“. (**D. S.**)

■ „Pe măsură ce creşte numărul cailor-putere la automobilele moderne, aglomerarea traficului duce la scăderea vitezelor accesibile maşinilor. Lucrul acesta este cunoscut sub numele de progres.“ Jurnalistul american Sydney J. Harris a spus asta acum jumătate de secol. (**M. C.**)

E PLĂCUT SĂ DESCOPERI CĂ NE MÎNDRIM CU SLABA CAPACITATE A ROMÂNIEI DE A ABSORBI VESELIA. LUCRUL ACESTA ESTE CUNOSCUT SUB NUMELE DE SCANDAL ADMIRATIV

■ Nu mă pricep la fotbal, dar comentariile despre jucători sînt halucinante. De curînd am aflat că ne mîndrim pe teren cu „piticul atomic“ şi cu un „prinţ“ adevărat. Victor Becali îi atrăgea acestuia atenţia că ar trebui să aibă grijă, nu toţi prinţii sînt bogaţi. În poveşti, unii mai ajung şi cerşetori. Nu e deloc uşoară viaţa de fotbalist… (**A. M. S.**)

■ Cea mai simplă, bună şi directă idee a sfîrşitului de an i se datorează lui Jacques Pelkmans, profesor de economie la Colegiul Europei din Bruges, care a fost şocat de slaba capacitate a României de a absorbi fonduri europene: „Aduceţi irlandezi să vă administreze fondurile structurale!“. Am mai putea aduce nişte germani să ne administreze Poliţia şi Justiţia, nişte polonezi să ne pună pe picioare agricultura, nişte estonieni să ne rezolve plata impozitelor online etc. Astfel încît, în vreo doi-trei ani, să putem exclama fericiţi: „Ce buni sîntem noi, românii!“. (**M. V.**)

■ Of, of! Noroc că am citit în *Evenimentul zilei* articolul „Cum să nu ajungi la depresie de sărbători“. Am urmat sfaturile şi am trecut vesel de Crăciun. Însă am sărit de ultimul paragraf, intitulat „Găurile din buget, simţite abia după Sărbători“. Cred că m-a costat cam mult veselia. Şi acum începe să se simtă depresia. Of, of! (**M. M.**)

■ Aflu că Shania Twain s-a logodit cu bărbatul a cărui nevastă i-a furat soţul. Nu era mai simplu să facă schimb din prima, fără furt şi scandal? (**L. V.**)

■ Scurtă poveste de iarnă. Anul trecut, de Revelion, la Viena, un cuplu de vreo 45 de ani acaparase privirile tuturor. Cînd dansau ei, nu puteai decît să te dai deoparte şi să priveşti. Cha-cha, quick step, tango – dansul lor era atît de fluid, de graţios, de închegat, de natural, încît rămîneai captivat. Orchestra a încheiat petrecerea – cum altfel – cu un vals vienez. Mai dansau şi alţii, dar… la final nu mai rămăseseră decît ei pe ring, cu ceilalţi invitaţi stînd pe margine, captivaţi. Nu ne-am putut abţine să îi felicităm admirativ/aspiraţional. Răspunsul lor: „Răbdare. Dansăm de 20 de ani împreună“… *La mulţi ani!* (**P. M.**)

E PLĂCUT SĂ DESCOPERI CĂ E *COOL* SĂ FII ÎN RECUZITA DE ENERGIE A LINIŞTII. LUCRUL ACESTA E CUNOSCUT SUB NUMELE DE RĂBDARE „M“

■ Deci, aflăm de pe Wikileaks că regele Arabiei Saudite le cere americanilor să-i atace pe iranieni ca să nu-i lase să facă arma nucleară. Adică, pe undeva, cam ce ameninţă Israelul să facă oricum, dacă nu se bagă americanii. Apoi aflăm tot de acolo că palestinienii din Fatah cer israelienilor să-i atace pe palestinienii din Hamas. Cred că e *cool* să fii în poziţia Israelului: tuturor vecinilor le place să te urască, dar toţi aşteaptă de la tine să le faci cîte o surpriză neplăcută altor vecini, care şi ei adoră să te urască. (**C. G.**)

■ Premierul Boc va intra în istorie cu puşca, cureaua lată şi iPad-ul nou achiziţionat. Să mai zică cineva că recuzita nu e importantă. (**A. M. S.**)

■ De la trei stele în sus, hotelurile te roagă (printr-un text lipit pe oglinda din baie) să ţii cont de consumul de energie, de chimicale şi de starea planetei şi te sfătuiesc ca atunci cînd vrei să ţi se schimbe prosopul să-l laşi pe podea. Eu nu-l las pe podea niciodată, dar hotelul mi-l schimbă în fiecare zi. Şi nu doar prosopul, dar şi săpunul cu care m-am spălat de cel mult două ori. Propun ecologiştilor să atace hotelurile care una spun şi alta spală. (**M. C.**)

■ Înainte de Crăciun, poliţiştii din Cluj-Napoca au amendat 25 de colindători pentru „tulburarea liniştii publice“. Poate i-or fi prins colindînd pe stradă – altfel, nu se explică. Eu le-aş aplica puştilor care vin să mă tulbure la cele mai nepotrivite ore, amenzi pentru colindarea liniştii private. (**M. M.**)

■ După ce îşi lipise degetele de panglică, şi le dezlipise la loc, rătăcise foarfeca, încurcase bonurile, vînzătoarea termină cu împachetatul broşei şi, cu o privire glorioasă, îmi spuse: „Vedeţi, cu răbdărică se rezolvă totul“. Iată în ce s-a transformat, o sută şi ceva de ani mai tîrziu, prudentul şi echilibratul „puţintică răbdare“. (**L. V.**)

■ În urma unui sondaj al revistei britanice *The Stage*, actriţa Judi Dench, cea care a interpretat ani de zile rolul „M“ din seria James Bond, a fost aleasă regina teatrului. În întreaga carieră, ea a primit cele mai multe premii Oliver din istorie. Dar dacă tot am adus vorba de James Bond, eu l-aş premia şi pe actualul interpret, Daniel Craig, pentru felul în care a reuşit să se infiltreze în acest rol, în ciuda autenticei figuri de KGB-ist pe care o are. (**A. M.**)

GASIT PISICA !!!!

Este mult prea curata si prietenoasa pt. o pisica maidaneza si schioapata putin (probabil cazuta de la balcon).

Pentru a asigura identitatea proprietarului de drept, va rog sunati la numarul de mai jos si precizati culoarea ei.

PUBLICITATE

Fii informat pe mobil: m.adevarul.ro

Fii informat şi pe facebook

1.652.494*

de oameni au ales să afle adevărul în luna noiembrie.

Află-l şi tu!

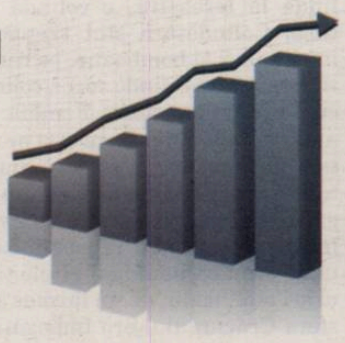

* Număr de vizitatori unici conform datelor SATI din noiembrie 2010 pentru www.adevarul.ro, în secţiunea de ştiri generaliste.